

**1992**

**TÉNYEK KÖNYVE**  
**MAGYAR ÉS NEMZETKÖZI ALMANACH '92**  
**Szerkesztette: BALÓ GYÖRGY és LIPOVECZ IVÁN**  
**RÁCIÓ KIADÓ KFT.**

**Alföldi Nyomda, Debrecen**

**Szolnoki Papírgyár 1992.**

**A szerkesztésben közreműködött: RAFALSZKY KATALIN, SZÁNTÓ ANIKÓ, TÓTH ÁGNES**

**Munkatársak: ARADI GUSZTÁVNÉ, SZEGFÜ JÁNOSNÉ, VIOSZ KÁROLY**

**Írták és összeállították: AVAR JÁNOS, BARÁT JÓZSEF, BESZTERCZEY GÁBOR, CÉDRUS MÉDIA Kft., CSUKA MÁRIA, DALLOSNÉ IVÁNYI ÁGNES, FAHIDI GERGELY, FEHÉR KÁLMÁNNÉ, GACS ISTVÁN, GYURFINA ÉVA, HABÓCZKI GUSZTÁV, HARDY ILONA, HERTER HILDA, HULEJ EMESE, JAKUS IBOLYA, JUHÁSZ GÁBOR, JUHÁSZ JÓZSEF, KERESZTESI SZERGEJ, KÉRI LÁSZLÓ, KLINGER ANDRÁS, KNÉZY JENŐ, KOCSIS GYÖRGYI, KRASOVEC PÉTER, KURUCZ LÁSZLÓ, LÁSZLÓ PÉTER, LENOTTI SÁNDORNÉ, MOLNÁR PATRÍCIA, PALÁNKAI TIBOR, PETSCHNIG MÁRIA ZITA, POZSGAY GYULA, PROBÁLD ÁKOS, RAFALSZKY KATALIN, ROCHY ZOLTÁN, SZABÓ YVETTE, SZARKA LÁSZLÓ, SZÁNTÓ ANIKÓ, SZEMETI KATALIN, SZLÁVY TIBOR, TÁLAS ANDREA, TÉSY GABRIELLA, TRUNKÓ BARNABÁS, VARGA ALAJOSNÉ, VÁMOS-NAGY SZABOLCS, VENDREI ÉVA, VERESS TIBOR, VOSZKA ÉVA, WEYER BÉLA, ZALAI ISTVÁN**

**@1992, RÁCIÓ KIADÓ KFT.**

**@1992, BALÓ GYÖRGY, LIPOVECZ IVÁN (szerkesztők)**

**Megjelent a RÁCIÓ Kiadó Kft. gondozásában**

**Felelős kiadó: TÓTH ÁGNES**

**A szedés és a nyomás az Alföldi Nyomdában, Debrecenben készült, 1992-ben, a Szolnoki Papírgyár 60 g-os Superprint papírján**

**A nyomdai megrendelés törzsszáma: 4393.66-12-2**

**Felelős vezető: Szabó Viktor vezérigazgató**

**A könyvet tervezte: ODENWALD NÁNDOR**

**Formátum: A/5**

**Ívterjedelem: 53,25 ív**

**A kézirat lezárva: 1991. december 31.**

**ISSN 0238-3748**

<b>1992.....</b>	<b>1</b>
<b>Bevezető.....</b>	<b>13</b>
<b>Az év: 1990/91 .....</b>	<b>14</b>
<b>A Szovjetunió vége.....</b>	<b>122</b>
<b>Öböl-háború.....</b>	<b>126</b>
<b>Népesedés, népmozgalom.....</b>	<b>127</b>
<b>Történelem • Kelet-Közép-Európa 20. századi történeti kronológiája.....</b>	<b>135</b>
<b>Világgazdaság .....</b>	<b>226</b>
<b>A munkanélküliség a fejlett tőkés országokban, a munkaképes korú lakosság %-ában, 1980–90</b>	

.....	233
<b>A világ országai.....</b>	<b>359</b>
Függő, ill. társult területek .....	365
Északi-Mariana-szigetek.....	365
Amerikai Szamoa .....	365
Amerikai Csendes-óceáni-szigetek.....	365
Puerto Rico.....	366
Amerikai Virgin-szigetek.....	366
Palaul Köztársaság .....	366
Guam .....	366
Guantánamói-öböl.....	367
Függő, ill. társult területek .....	372
Antarktiszi terület .....	372
Kókusz (Keeling)-szigetek .....	372
Karácsony-sziget.....	372
Norfolk-sziget.....	373
Heard- és McDonald-szigetek.....	373
Ashmore- és Cartier-szigetek .....	373
Korall-tengeri-szigetek.....	373
Függő, ill. társult területek .....	395
Feröer .....	395
Grönland .....	396
Dél-Afrika bantusztánjai .....	397
Bophuthatswana .....	397
Transkei.....	398
Ciskei .....	398
Venda.....	398
Függő, ill. társult területek .....	409
Franciaország tengeren túli megyéi.....	409
Francia Guyana .....	409
Guadeloupe .....	409
Martinique .....	409
Réunion .....	410
Társult területek .....	410
Mayotte.....	410
St. Pierre és Miquelon .....	410
Tengeren túli területek.....	410
Francia déli területek .....	410
Új-Kaledónia.....	410
Francia Polinézia .....	411
Wallis és Futuna .....	411
Függő, ill. társult területek .....	422
Holland Antillák .....	422
Aruba.....	422

Függő, ill. társult területek .....	479
Man-sziget .....	479
Csatorna-szigetek .....	479
Brit Antarktisi terület .....	479
Brit Indiai-óceáni terület .....	479
Anguilla .....	479
Bermuda .....	480
Kajmán-szigetek .....	480
Falkland-szigetek.....	480
Gibraltár .....	480
Hongkong .....	481
Montserrat .....	481
Pitcaim-szigetek.....	481
Szent Ilona.....	482
Déli-Georgia és Déli-Sandwich-szigetek.....	482
Turks- és Caicos-szigetek.....	482
Brit Virgin-szigetek .....	482
Függő, ill. társult területek .....	491
Spitzbergák .....	491
Jan Mayen .....	491
Bouvet-sziget .....	492
I. Péter-sziget .....	492
Dronning Maud Föld.....	492
Makaó .....	501
Függő, ill. társult területek .....	539
Cook-szigetek .....	539
Niue .....	540
Tokelau-szigetek .....	540
Ross Függő Terület.....	540
<b>Pártok a világban.....</b>	<b>550</b>
Bosznia-Hercegovina .....	573
Horvátország.....	573
Macedónia .....	574
Crna Gora .....	574
Szerbia .....	574
Szlovénia.....	574
Oroszország.....	604
Azerbajdzsán .....	604
Belorusszia .....	605
Grúzia .....	605
Kazahsztán .....	605
Kirgízia .....	605
Moldávia.....	605
Örményország.....	605

Tadzsikisztán .....	605
Türkmenia.....	605
Ukrajna .....	605
Üzbegisztán .....	606
A világ hadseregei.....	611
Nemzetközi kutatás, oktatás, kultúra .....	655
Sport .....	668
TÉLI OLIMPIA .....	670
I. EB (NEK) –1960 (Franciaország).....	682
II. EB (NEK) –1964 (Spanyolország).....	683
III. EB – 1968 (Olaszország).....	683
IV. EB –1972 (Belgium) .....	684
V. EB –1976 (Jugoszlávia) .....	684
VI. EB –1980 (Olaszország).....	685
VII. EB – 1984 (Franciaország).....	685
VIII. EB –1988 (NSZK).....	686
IX. EB –1992 (Svédország) .....	687
Profi jégkorong.....	687
Profi kosárlabda .....	695
Baseball .....	700
Amerikai futball .....	703
Rögbi.....	712
Krikett .....	714
Golf .....	715
Snooker (biliárd).....	719
Dart (nyíldobás).....	722
ASZTALITENISZ.....	724
ATLÉTIKA.....	724
AUTÓSPORT .....	725
BIRKÓZÁS.....	725
BOB .....	725
CSELGÁNCS .....	725
EVEZÉS .....	726
GYEPLABDA.....	726
GYORSKORCSOLYA .....	726
HÁRMASPRÓBA (TRIATLON) .....	726
ÍJÁSZAT .....	727
JÉGKORONG.....	727
KAJAK-KENU .....	727
KERÉKPÁR .....	727
KÉZILABDA.....	727
KOSÁRLABDA.....	728
LOVASSPORT*.....	728
MOTORSPORT .....	728

MŰKORCSOLYA.....	728
ÖKÖLVÍVÁS .....	728
ÖTTUSA .....	729
RÖPLABDA.....	729
SAKK.....	729
SÍELÉS .....	729
SÍLÖVÉSZET.....	729
SPORTLÖVÉSZET* .....	730
SÚLYEMELÉS.....	730
SZÁNKÓ .....	731
TÁJÉKOZÓDÁSI FUTÁS .....	731
TENISZ* .....	731
TOLLASLABDA.....	732
TORNA .....	732
ÚSZÁS.....	733
VITORLÁZÁS* .....	734
VÍVÁS .....	734
VÍZILABDA .....	734
LABDARÚGÁS.....	734
Magyar gazdaság.....	736
Az első privatizációs program vállalatai .....	752
A második privatizációs program vállalatai .....	752
Az építőipari privatizációs program vállalatai .....	754
Gazdasági társasággá átalakult állami vállalatok .....	755
Az Állami Vagyongynökség privatizációs tevékenységének eredménye (Mrd Ft).....	755
A kárpótlás mértékének kiszámítása az 1991. évi XXV. tv. szerint: .....	779
Egységnyi forint vásárlóerejének alakulása * .....	783
Az ipar termelési árindexei.....	785
A mezőgazdasági termékek állami felvásárlásának árindexei .....	786
Fogyasztói árindexek.....	787
Állást keresők állománycsoportonkénti összetétele.....	796
A munkanélküliek megoszlása állománycsoportok szerint, % (1991. szept.) .....	796
Kialakulása .....	838
A külföldi tőke .....	838
Életbiztosítás .....	839
Épület- és ingóságbiztosítás .....	839
Autócasco .....	839
Kötelező gépjármű-felelősségbiztosítás .....	840
Utasbiztosítások.....	840
Elemi károk elleni biztosítás.....	840
Felelősségbiztosítás .....	841
Alapításának előzményei .....	850
A tőzsdetagság.....	850

A tőzsde szabályai.....	851
Az értékpapír-kibocsátó vállalatok tőzsdére jutásának feltételei .....	851
A tőzsdei kereskedés rendszere .....	851
Tőzsdei folyamatok.....	851
A forgalom/teljes piaci érték néhány fejlődő értékpapírpiacon (1990. IV. n.év, %).....	854
Az egy papírra eső napi átlagos forgalom néhány fejlődő tőzsdén (1990. IV. n. év) .....	855
Alapításának előzményei .....	856
A Budapesti Árutőzsde létrehozása .....	856
Az árutőzsde működése.....	857
A megbízó védelmének vezérelve .....	857
A tőzsdei forgalom 1991 végéig .....	857
Budapesti Árutőzsde 1991. (Gabonaszekció) .....	858
AGROBANK Rt. ....	858
ANKER Értékpapír Ügynökség Rt.....	859
Arany-Bróker Értékpapír Ügynökség Kft. ....	859
AB-MONÉTA Befektető és Tanácsadó Kft. ....	859
CREDITANSTALT Értékpapír Rt. (eddig CA-BB Rt.).....	860
CO-Nexus Gazdálkodási és Pénzügyi Tanácsadó Rt.....	860
Confides Hungária Rt. ....	860
Credit Suisse First Boston Budapest Rt. ....	860
Citibank Budapest Rt.....	861
Budapest Értékpapír és Befektetési Rt.....	861
Duna Befektetési és Forgalmi Bank Rt.....	861
DAIWA-MKB (Magyarország) Befektetési Értékpapír-forgalmi Rt.....	861
Első Magyar-Angol Értékpapír-kereskedelmi és Befektetési Rt. ....	862
Első Magyarországi Német Értékpapír-kereskedelmi Kft. ....	862
ÉGSZI-Börze Értékpapír-kereskedő és Információ Szolgáltató Kft.....	862
Észak-magyarországi Innovációs Centrum (Park) Rt.....	863
Gazdaság Tanácsadó és Szolgáltató Kft. ....	863
Generalbróker Kft.....	863
Girozentrale Befektetési Rt. ....	863
Hungarobróker Rt.....	863
Hungaro Securities Kft. ....	864
Inter-Európa Bank Rt.....	864
Innofinance Általános Innovációs Pénzintézet Rt. ....	864
Investbank Műszaki Fejlesztési Bank Rt. ....	864
Ipari Fejlesztési Bank Rt. ....	865
Konzumbank Rt. ....	865
Közép-európai Értékpapír-forgalmazási Kft.....	866
Kulturvest Befektetési Kft. ....	866
Közép-európai Hitelbank Rt. ....	866
Länderbank Broker Budapest Rt. ....	866
Lupis Brókerház Rt.....	866
Mezőbank Rt.....	866

<b>Merkantil Bank Rt. ....</b>	<b>867</b>
<b>MHB-Daewoo Bank Rt. ....</b>	<b>867</b>
<b>Multinvest Értékpapír-forgalmazó és Befektető Rt. ....</b>	<b>867</b>
<b>Microbróker Kft. ....</b>	<b>867</b>
<b>MID-Bróker Értékpapír-kereskedelmi és Befektetési Tanácsadó Kft. ....</b>	<b>868</b>
<b>OTP Bróker Rt. ....</b>	<b>868</b>
<b>New York Bróker Budapest Kft. ....</b>	<b>868</b>
<b>Nordline Értékpapír Rt. ....</b>	<b>869</b>
<b>Postabank és Takarékpénztár Rt. ....</b>	<b>869</b>
<b>Pro Értékpapír-forgalmazási és Befektetési Tanácsadó Kft. ....</b>	<b>869</b>
<b>Quaestor Brókerház Értékpapír-forgalmazási és Pénzügyi Tanácsadó Rt. ....</b>	<b>870</b>
<b>Risk Tőzsdeügynökség Kft. ....</b>	<b>870</b>
<b>Szenzor-Takarék Bróker Értékpapír-forgalmazó és Tanácsadó Kft. ....</b>	<b>870</b>
<b>Talentum Értékpapír- és Befektetési Ügynökség Rt. ....</b>	<b>870</b>
<b>Ybl Bank Rt. ....</b>	<b>870</b>
<b>A termelés növekedése az iparvállalatoknál és az ipari szövetkezeteknél (éves átlagban, %-ban, összehasonlító áron) ....</b>	<b>871</b>
<b>Az ipari szervezetek megoszlása a létszám szerint, 1990 ....</b>	<b>872</b>
<b>Az ipari szervezetek megoszlása a termelési érték szerint, 1990. ....</b>	<b>873</b>
<b>Az iparban foglalkoztatottak száma (ezer fő) ....</b>	<b>873</b>
<b>Az ipari beruházások megoszlása, folyó áron (%) ....</b>	<b>873</b>
<b>Az energiahordozók forrásának szerkezete, termelés+import együtt (%-ban, fűtőérték alapján) ....</b>	<b>874</b>
<b>Az alap-energiahordozók termelésének szerkezete Magyarországon (%-ban, fűtőérték alapján) ....</b>	<b>874</b>
<b>Egységnyi bruttó hazai termékre (GDP) jutó energiafelhasználás ....</b>	<b>875</b>
<b>Egységnyi ipari termelésre jutó energiafelhasználás (fűtőérték alapján) ....</b>	<b>875</b>
<b>A 200 legnagyobb ipari vállalkozás rangsora a nettó árbevétel alapján, 1990-ben. ....</b>	<b>875</b>
<b>A mezőgazdaság aránya a népgazdaságban (folyó árak alapján, %) ....</b>	<b>882</b>
<b>Mezőgazdasági termékek termelése (összes gazdaság, 1981-es áron, M Ft) ....</b>	<b>883</b>
<b>A mezőgazdaságban foglalkoztatottak számának alakulása ....</b>	<b>884</b>
<b>A magyar agrárimport (ezer tonna) ....</b>	<b>884</b>
<b>A magyar agrárimport (ezer tonna) ....</b>	<b>884</b>
<b>Földterület megoszlása művelési ágak szerint (ezer hektár) ....</b>	<b>885</b>
<b>A növénytermelés fontosabb mutatói ....</b>	<b>885</b>
<b>Fontosabb szántóföldi növények termésmennyisége (ezer tonna) ....</b>	<b>886</b>
<b>Szőlő- és gyümölcsstermelés ....</b>	<b>887</b>
<b>Az állatállomány alakulása (ezer db) ....</b>	<b>888</b>
<b>Az állattenyésztés fontosabb mutatói (kg) ....</b>	<b>889</b>
<b>Szarvasmarha-állomány (ezer db) ....</b>	<b>889</b>
<b>Sertésállomány (ezer db) ....</b>	<b>890</b>
<b>Juh- és baromfiállomány (ezer db) ....</b>	<b>890</b>
<b>Vágóállat és állati termékek termelése (ezer tonna) ....</b>	<b>890</b>
<b>Az öntözött területek nagysága, művelési ágak közötti megoszlása öntözési technológiák szerint a</b>	

mezőgazdasági nagyüzemekben, 1989 (hektár) .....	891
Értékesítési átlagárak* .....	891
Mezőgazdaságtermék-értékesítés* (ezer tonna) .....	892
Külkereskedelmi forgalom (M Ft, folyó áron).....	896
A külkereskedelmi forgalom egyenlege (Mrd Ft; szerződéses áron, a tényleges fuvar költségek figyelembevételével) * .....	897
A külkereskedelmi forgalom árindexei és a cserearány-változások .....	897
A külkereskedelmi forgalom értéke (folyó áron).....	899
Az EK részesedése Magyarország külkereskedelmében (%) .....	899
Magyar húsexport a főbb EK-országokba (tonna).....	899
Magyarország legfontosabb külkereskedelmi partnerei (%-os részesedés a forgalomból).....	900
Magyarország legfontosabb exportcikkei .....	901
A behozatal és a kivitel áruszerkezete (M Ft, határparitáson).....	902
A külkereskedelmi forgalom áruszerkezete főbb országokként, 1990 (%).....	902
A behozatal áruszerkezete, 1990 (folyó árak alapján, %) .....	904
A kivitel áruszerkezete, 1990 (folyó árak alapján, %) .....	904
A behozatal volumenindexei, 1990 (1980 %-ában).....	905
A kivitel volumenindexei, 1990 (1980 %-ában) .....	905
A külkereskedelmi forgalom devizacsoportok és főbb országok szerint.....	905
A kiskereskedelem főbb adatai* .....	907
A kiskereskedelem üzlethálózata, 1990 .....	908
A kiskereskedelmi üzletek száma és forgalma elszámolási formánként,* 1990.....	909
Magánkereskedelem.....	910
Kiskereskedelmi forgalom árucsoportok szerint* .....	910
A magánkereskedelem teljes forgalma.....	911
A kiskereskedelmi ellátás fontosabb mutatói településtípusok szerint, 1989.....	911
A kiskereskedelem területi adatai, 1990.....	912
A kiskereskedelmi eladási forgalom árucsoportok szerint, 1990 .....	913
A fontosabb élelmiszerek és élvezeti cikkek kiskereskedelmi eladási forgalma .....	915
A fontosabb ruházati cikkek kiskereskedelmi eladási forgalma.....	916
A fontosabb vegyes cikkek kiskereskedelmi eladási forgalma .....	917
Piaci felhozatal.....	918
A kiskereskedelem árindexei .....	918
Kiskereskedelmi árak (Ft) .....	918
A lakosság részére végzett fogyasztási szolgáltatások árindexei .....	922
Egyes fogyasztási szolgáltatások díja * (Ft) .....	922
A belkereskedelemben foglalkoztatottak átlagos száma (ezer fő).....	923
A 100 legnagyobb belkereskedelmi vállalkozás rangsora a nettó árbevétel alapján, 1990.....	923
Áruszállítás szállítási módok szerint.....	928
Áruszállítás szervezetek szerint.....	930
Személyközlekedés utazási módok szerint .....	931
Személyközlekedés szervezetek szerint.....	933
A közúti közlekedés gépjármű-állománya .....	934



A lakosság személygépkocsi-ellátottsága (db/ezer fő) .....	936
A városi lakosság személygépkocsi-ellátottsága a városnagyságok szerint (db/ezer fő) .....	936
A városok rangsora* személygépkocsi-ellátottság szerint (db/ezer fő) .....	936
A községek rangsora* személygépkocsi-ellátottság szerint (db/ezer fő).....	937
Személygépkocsi-állomány gyártmány és életkor szerint.....	939
Magánforgalomban behozott személygépkocsik száma (db).....	939
A közúti személysérüléses közlekedési balesetek és a meghalt, megsérült személyek száma .....	940
Közúti balesetek száma természet és kimenetel szerint, 1990 .....	941
Közúti balesetek száma kimenetel szerint, területi bontásban, 1990.....	942
Közúti balesetek száma kimenetel és útvonalak szerint, 1990.....	943
Közúti balesetek száma havonta, kimenetel szerint, 1990 .....	944
Közúti balesetek száma a hét napjai és a balesetek kimenetele szerint, 1990 .....	944
Közúti balesetek száma és megoszlása napszakok és kimenetel szerint, 1990 .....	945
Légi utas- és teherforgalom* .....	945
Légi közlekedési útvonalak és repülőgép-állomány .....	945
A jelentősebb légitársaságok forgalma a Ferihegyi repülőtéren, 1990.....	946
Idegenforgalmi devizabevételek és -kiadások .....	947
Idegenforgalmi devizabevételek és kiadások forintban .....	947
Magyarország nemzetközi idegenforgalmának néhány mutatója (ezer fő) .....	948
Magyarország nemzetközi idegenforgalmának összetétele (%).....	950
A Magyarországra érkező külföldiek országoként .....	951
Kereskedelmi szálláshelyek külföldi vendégforgalma országoként (1000 éjszaka) .....	954
Kereskedelmi szálláshelyek vendégforgalma üdülőkörzetenként.....	956
Kereskedelmi szálláshelyek szállásdíjbevételei, 1990.....	956
Szállodai szobaárak, átlag (kétágyas, fürdőszobás szoba; Ft/nap) .....	957
Szállásdíjak a kempingekben, átlag (Ft/nap) .....	958
Szállásdíjak a fizetővendéglátásban, átlag (Ft/nap) .....	959
Szállodarangsor .....	960
Nemzetközi idegenforgalom a közlekedés módja szerint.....	961
Határainkon be- és kilépő személygépjárművek, 1990 .....	963
A Magyarországra érkező külföldi személygépjárművek, 1990 (db) .....	964
Külföldre utazó magyarok száma határszakaszok szerint (ezer fő) .....	964
Határállomások személyforgalma, 1990.....	965
Magyar társadalom, politika .....	967
Terület, népesség, népsűrűség, 1991. január 1.....	967
A népesség száma városokban és községekben (%) .....	968
A népesség számának alakulása, népsűrűség (január 1.).....	968
A belföldi vándorlások alakulása .....	969
A belföldi vándorlók számának alakulása nem és korcsoport szerint.....	970
A népesség számának alakulása nemek szerint (év elején).....	971
A népesség korösszetételének alakulása nemek és korcsoportok szerint (jan. 1.) .....	971
A népesség iskolai végzettsége nemek szerint* (január 1.) .....	974
A népesség gazdasági aktivitás szerint* (január 1.) .....	975

Az aktív keresők nemek szerint* (január 1.) .....	975
A munkavállalási korú népesség gazdasági aktivitás* és nemek szerint (%) (január 1.) .....	976
A 15 éves és idősebb népesség foglalkoztatottsági szintje korcsoport és nemek szerint* (január 1.) .....	976
Az aktív keresők a legmagasabb iskolai végzettség és nemek szerint* (%) (január 1.) .....	977
Az aktív keresők száma népgazdasági ágak szerint (ezer fő, az év elején) .....	977
Az aktív keresők tevékenységi főcsoport szerint .....	978
A nyugellátás főbb adatai .....	978
A nyugellátásban részesülők száma és a nyugdíj átlagos összege .....	978
A nyugellátásban részesülők száma korcsoportonként .....	979
A nyugdíj összegének átlaga korcsoportonként .....	980
A nyugdíjasok %-os megoszlása a nyugdíjak havi összege szerint .....	982
A 15 éves és idősebb népesség családi állapot és nemek szerint* (%) (január 1.) .....	982
A 100 családra jutó gyermekek száma családösszetétel szerint* (január 1.) .....	983
A háztartások száma és összetétele* (január 1.) .....	983
A családok családösszetétel szerint* (abszolút számban) (január 1.) .....	983
A családok családösszetétel szerint* (százalékosan) (január 1.) .....	984
A családok az összes gyermekek száma szerint* (%) (január 1.) .....	984
A családok a 15 évesnél fiatalabb gyermekek száma szerint* (%) (január 1.) .....	984
A háztartások az aktív keresők száma szerint* (január 1.) .....	985
A házasságok mérlege .....	985
A házasulók családi állapota .....	986
A házasságkötések alakulása a férfiak korcsoportja szerint .....	986
A házasságkötések alakulása a nők korcsoportja szerint .....	987
A házasságkötési arányszámok alakulása a házasulók korcsoportja szerint .....	988
A házasulók és újr házasulók számának alakulása .....	988
A házasságkötések, válások száma, aránya .....	989
A válások számának és arányának alakulása .....	990
A válások alakulása a férfiak korcsoportja szerint .....	990
A válások alakulása a nők korcsoportja szerint .....	991
A válási arányszámok alakulása az elváltak korcsoportja szerint .....	991
A válások alakulása a házasság tartama szerint .....	992
A válások a házasság termékenysége szerint .....	993
A felbontott házasságból született és életben levő gyermekek száma .....	993
Élveszületési arányszám, csecsemőhalandóság .....	994
Az élveszületések száma és aránya .....	995
Születéskor várható átlagos élettartam (év) .....	995
Az élveszületések alakulása a születéskori súly szerint .....	995
Élveszületések alakulása testhossz (cm) szerint .....	997
Az élveszületések alakulása nem szerint .....	998
Az élveszületések alakulása az élveszületési sorrend száma szerint .....	999
Élveszületések alakulása az anyák korcsoportja szerint .....	1000
Élveszületések alakulása az anyák korcsoportja szerint (%) .....	1001
Az élveszületési arányszámok alakulása az anyák korcsoportja szerint .....	1001

A házas nők termékenysége* (január 1.).....	1002
A házasságból élveszületések alakulása az anyák, ill. az apák korcsoportja szerint.....	1002
Házasságból élveszülettek arányszáma az anyák, ill. az apák korcsoportja szerint .....	1003
A gyermekgondozási segélyt igénybe vevők aránya a foglalkoztatottak %-ában .....	1004
Magzati veszteségek számának és arányának alakulása (ezer).....	1004
Magzati veszteségek alakulása a nők korcsoportja szerint .....	1005
Magzati veszteségek arányának alakulása a nők korcsoportja szerint .....	1006
A terhességmegszakítások alakulása a nők családi állapota szerint .....	1006
Terhességmegszakítások alakulása a nők életben levő gyermekeinek száma szerint .....	1007
A terhességmegszakítások alakulása az engedélyezés indoka szerint.....	1008
A csecsemőhalálozások alakulása korcsoport szerint .....	1008
A csecsemőhalálozások arányának alakulása korcsoport szerint .....	1009
A csecsemőhalálozások alakulása születéskori súly szerint.....	1010
A halálozások számának alakulása .....	1011
Ezer lakosra jutó halálozás.....	1011
A meghalt férfiak száma korcsoportok szerint.....	1011
A meghalt férfiak arányának alakulása korcsoportok szerint.....	1012
A meghalt nők száma korcsoportok szerint .....	1013
A meghalt nők arányának alakulása korcsoportok szerint .....	1013
A meghaltak száma korcsoportok szerint .....	1014
A meghaltak arányának alakulása korcsoportok szerint .....	1015
A halálozások alakulása családi állapot szerint.....	1016
A halálozások alakulása halálokok szerint * .....	1017
A halandóság alakulása halálokok szerint (10 ezer lakosra).....	1018
Halálos balesetek alakulása nem és korcsoport szerint .....	1019
Halálos balesetek arányának alakulása nem és korcsoport szerint (100 ezer megfelelő korú és nemű lakosra) .....	1021
Az öngyilkosságok gyakorisága korcsoportonként .....	1023
Az öngyilkosok száma az öngyilkosok lakóhelye szerint .....	1023
Az öngyilkosság nemeként és korcsoport szerint, 1990 .....	1024
Az öngyilkosságok gyakorisága az öngyilkosok lakóhelye szerint.....	1024
Az öngyilkosságok alakulása .....	1025
Az öngyilkosságok száma és aránya .....	1026
A halálozás, a természetes szaporodás, ill. fogyás (–) alakulása.....	1026
Az Alkotmánybíróság hatásköre.....	1053
Fontosabb alkotmánybírósági határozatok .....	1054
Magyarországon nyilvántartott pártok*, 1991 .....	1064
Szabálytalanul társadalmi szervezetté alakult pártok * .....	1065
Neve ellenére nem pártként van nyilvántartva.....	1066
Parlamenti pártok .....	1066
A jelentősebb pártok* 1990-es pénzügyi mérlege (ezer Ft) .....	1069
Pártok állami támogatása, 1992 (M Ft) .....	1070
A magyar szakszervezetek által bevallott vagyon* (M Ft) .....	1071

Az Érdekegyeztető Tanácsban (ÉT) képviselt szakszervezeti tömörülések becsült taglétszáma és vezetőik .....	1072
Magyarországi szerzetesrendek .....	1075
Egyházi ingatlanok .....	1077
Iskolatulajdonosok az államosítás előtt* .....	1079
Bűncselekmények .....	1079
Közzéadás bűncselekmények .....	1079
Az ismertté vált bűncselekmények megoszlása, 1991 .....	1080
Az ismertté vált bűnelkövetők, 1991 .....	1080
A közzéadás bűncselekmények főbb adatai .....	1081
A jogerősen elítéltek főbb bűncselekménytípusok szerint, 1990 .....	1081
A jogerősen elítéltek (büntetések szerint), 1990 .....	1082
A büntetés-végrehajtási intézetekben lévők száma .....	1082
Az egyes bűncselekmény-típusok aránya a jogerősen elítéltek %-ában .....	1082
A büntetett előéletűek, ill. a fiatalok aránya a jogerősen elítéltek között (%) .....	1083
Egyes bűncselekmények száma és aránya (a jogerősen elítéltek száma alapján) .....	1083
A jogerősen elítéltek közül azok aránya, akiknek cselekménye alkoholfogyasztással volt összefüggésben (%)* .....	1084
A jogerősen elítéltek felnőttek közül azok száma és aránya, akiknek cselekménye alkoholfogyasztással volt összefüggésben .....	1085
Az ittasan okozott személysérüléses közúti balesetek az összes baleset %-ában .....	1086
Az ittasan okozott személysérüléses közúti közlekedési balesetek kimenetele (a baleset után 30 nappal) .....	1086
A menekültstátusz megszüntetésének oka, 1991 .....	1088
A Letelepedési Alap kiadásai, 1991 (M Ft) .....	1088
Jelentősebb világkiállítások .....	1091
Visszaléptek a kiállításrendezéstől .....	1092
Tudományos fokozattal rendelkezők száma .....	1092
A tudományok doktora fokozattal rendelkezők tudományágak szerint .....	1092
A tudományok kandidátusa fokozattal rendelkezők tudományágak szerint .....	1093
Tudományos kutatás, fejlesztés* .....	1094
Óvodák .....	1094
Általános iskolák .....	1095
Középiskolák .....	1095
Lemorzsolódási adatok .....	1095
A felvételi vizsgára jelentkezők hozott és ott szerzett pontszámai intézménytípusonként .....	1096
Az érettségi évében felsőoktatási intézményben felvételt nyertek aránya közigazgatási egységenként, 1990 (az érettségizők %-ában) .....	1097
Felsőfokú oktatás Magyarországon .....	1097
Felsőoktatási intézmények, 1991 .....	1097
Egyházi irányítású felsőoktatási intézmények .....	1100
Felvételezők egyetemként, 1990 .....	1101
A felsőoktatási intézmények nappali tagozatos hallgatóinak száma évfolyamonként, az 1990/91-es tanévben .....	1103

Képesítés nélküli pedagógusok, foglalkozási csoportjuk százalékában* .....	1108
Könyvkiadás .....	1109
A könyvek és füzetek* jelleg szerinti megoszlása, 1990 .....	1109
A könyvek és füzetek megoszlása témakörök szerint.....	1110
A szépirodalmi művek megoszlása műfajok szerint.....	1111
A tudományos, ismeretterjesztő és szakirodalmi művek számának és példányszámának alakulása .....	1111
A fordításban megjelent művek számának és példányszámának alakulása .....	1111
A Magyarországon 1990-ben legnagyobb példányszámban kiadott könyvek.....	1111
A Magyarországon kiadott könyvek és füzetek megoszlása a megjelenés nyelve szerint .....	1112
A tudományos, ismeretterjesztő és szakirodalom, valamint a szépirodalom megoszlása a külföldi szerzők állampolgársága szerint, 1990 .....	1113
Közművelődési könyvtárak és olvasóik.....	1113
A könyvtárak száma.....	1114
A legnagyobb példányszámban kiadott magyar hanglemezek, 1990.....	1114
Hanglemezkiadás.....	1115
A hangszeres zenét tanulók száma intézmények szerint (tanévenként) .....	1116
Mozi .....	1116
Színház.....	1117
Mozik, színházak összefoglaló adatai .....	1117
Múzeumok, kiállítások látogatói (ezer fő) .....	1118
Közművelődési intézmények .....	1119
Az egy főre jutó rendezvénylátogatások száma .....	1119
A háztartások egy főre jutó művelődési, szórakozási kiadásai egyes jövedelemkategóriák szerint, 1989 .....	1120
Sajtótermékek.....	1120
Politikai-gazdasági napilapok .....	1121
Hetilapok .....	1122
Rádióállomások, középhullámú sáv.....	1123
Rádióállomások, URH-sáv.....	1123
Tévéállomások .....	1125
Rádió-adóberendezések .....	1125
Televízió-műsorszóró adóberendezések .....	1126
Rádió-televízió: az ország területének hány százalékán vehető? .....	1126
A Magyar Televízió heti átlagos műsorideje és ennek megoszlása a két műsor között.....	1127
A Magyar Televízió összes műsoridejének megoszlása a bemutatott műsorok eredete szerint (%) .....	1127
A felnőtt lakosság ellátottsága tömegkommunikációs eszközökkel 1991 őszén (%) .....	1127
Távbeszélőhelyek száma, sűrűsége.....	1128
Távbeszélő bevezetésére várakozók száma .....	1128

## Bevezető

A greenwichi dombtetőn, a királyi tengerészeti obszervatórium épületének falán széles kék csík

jelzi: itt húzódik a nulladik délkör, innen osztották a világot keleti és nyugati hosszúsági fokokra. A kapu melletti falrészben ott a huszonnégyes beosztású óra, az ún. standard idő mérője. Az örökérvényűség, a mindig azonos alapértékek – ha úgy tetszik, viszonyszámok jelképei, a kikezdehetetlen, megfellebbezhetetlen ténybeli igazság. Velük átellenben, a Temze folyó túlsó partján építészeti csodák, az egykori londoni dokk helyén emelt Canary Wharf posztmodern együttese viszont már annak szimbóluma: hogyan múlhat el akár a legnagyobb birodalmak dicsősége is – jelen esetben a világ egyik leggazdagabbjaként számon tartott Reichmann családé.

Nekünk, e kötet szerkesztőinek az okozta a legtöbb fejtörést az immár ötödik Tények Könyve összeállítása során: állíthatunk-e bármit is – a számok, adatok, tények nyelvére lefordítva -100 százalékos bizonyossággal a mai világban, illetve képesek leszünk-e – ugyanezen eszköztár segítségével – a valóságot minél jobban megközelítő pontossággal számot adni a világban végbemenő változások erejéről és irányáról.

Nem tagadjuk: soha ennyit nem kételkedtünk a munkatársaink, szerzőink segítségével összegyűjtött információk valóságában, a folyamatok ábrázolásának számszerűsíthetőségében, az adott dologra vonatkozó valamennyi jellemző tény feltárhatóságában, mint most. És lehetséges, hogy az idén közzétett adatok hibaszázaléka nagyobb, mint a korábbi években, mint ahogyan a becslés önmagában kétséges gyakorlatát is többször kellett alkalmaznunk, mint szívünk szerint tettük volna. Mégis, úgy érezzük: sikerült tetten érni a változásokat, legalábbis addig a pillanatig, ameddig a szerkesztés munkáját egyáltalán elnyújthattuk, a múlt év legvégéig.

Ez már a második olyan Tények Könyve, amely nem 12, hanem 15 hónap tükre próbál lenni, ez is magyarázza, hogy az utolsó, még „előállítható” adatok hol az 1990-es, hol pedig az 1991-es évről tudósítanak. Azé az időszaké, amelyben a világ kevesebb lett egy- az eddig legrövidebb életű – birodalommal (ez volt a Szovjetunió), egy soknemzetiségű és több tekintetben is egyensúlyi szerepet betöltő állammal (ez volt Jugoszlávia), viszont nemcsak a szétválás, de az újraegyesítés (Németország) folytán is gyarapodott a történelem új szereplőivel. 1991 a demokrácia és a nacionalizmus, az integráció és az elkülönülés, az erőszak terjedésének és a vele szembeni határozott fellépéseknek a jegyében zajlott világszerte.

Kelet-Közép-Európában 1989 – némi eufemizmussal „rendszerátalakításnak” keresztelt békés társadalmi forradalmait a gazdasági viszonyok szétzilálódása, az emberek életkörülményeinek drasztikus romlása követte, miközben megjelentek már egy új érdektagolt és értékorientált társadalom kezdetei is, nem kevés anakronizmussal elegyedve. A Tények Könyvének azonban nem az a feladata, hogy minősítsen, hanem hogy ábrázoljon. Méghozzá nem a szerkesztők ízlése szerint megválasztott nézőpontból és színekkel, hanem a lehető legobjektívebben. Annaira objektíven, amennyire azt a rendelkezésre álló adatok csak tehetik. Elismerjük: a gyűjtés szempontjai lehetnek szubjektívek is, ezért is várjuk nagy kíváncsisággal olvasóink véleményét, mi az, amit hiányolnak és mi az, amit esetleg fenntartással fogadnak a 852 oldal végiglapozása után.

A remélhetőleg pozitív válaszokból kaphatunk kellő biztatást ahhoz, hogy – amennyiben pénzünk is lesz hozzá – hatodszorra is belevágjunk ebbe a szellemi kalandnak is beillő vállalkozásba. Itt, a keleti hosszúság 17. és 22. foka között.

## Az év: 1990/91

---

### Nemzetközi eseménynaptár 1990. október–1991. december

---

1990. október 1. – A Horvátországban élő mintegy 600 ezer szerb képviselésében a Szerb Nemzeti Tanács kikiáltja a kisebbség autonómiáját. A jugoszláv államelnökség másnap felszólítja a horvát vezetőket, hogy szüntessék meg a szerb kisebbség polgári engedetlenségi mozgalmának okait. – A szovjet parlament új törvényt fogad el a lelkiismereti szabadságról és az egyházi szervezetekről. A

jogszabály megszünteti a vallások, a hívők és az ateisták közötti megkülönböztetést, és szavatolja a vallási szertartások szabadságát. – Hamburgban összeül a nyugatnémet Kereszténydemokrata Unió (CDU) 38., egyben utolsó kongresszusa, amelyen kinyilvánítják a nyugat- és a keletnémet kereszténydemokraták egyesülését. Pártelnökké Helmut Kohl kancellárt, helyettesévé Lothar de Maizière-t választják. – New Yorkban 35 állam külügyminisztere előkészíti az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet nov. 19–27. közötti tanácskozását.

Október 2. – A cseh-szlovák parlament törvényt alkot az állam által 1955 és 1962 között kisajátított kisvállalatok visszaszolgáltatásáról eredeti tulajdonosaiknak. – Strasbourgban az Európa Tanács parlamenti közgyűlése határozatban javasolja Magyarország főlvetelét a szervezetbe. A teljes jogú tagságról nov. 6-án Rómában dönt a miniszteri bizottság. – Lisszabonban a Szovjetunió hivatalos szinten kapcsolatot létesít az UNITA angolai kormányellenes mozgalommal. – Michel Rocard francia miniszterelnök kormányában 1988. jún. óta a legnagyobb mértékű személycserét hajtják végre. – Bukarestben megtartja soros ülését a VSZ egyesített fegyveres erőinek katonai tanácsa. Október 3. – Újraegyesül a két Németország. Az NSZK-ba nulla órákor beolvad és ezzel megszűnik az 1949. okt. 7-én alakult NDK. A berlini ünnepeket mintegy tízezer fős, az újraegyesítést ellenző tüntetés zavarja meg. – Szaddám Huszein iraki államfő az aug. 2-i invázió óta először látogat a megszállt Kuvaitba. – James Baker amerikai és Eduard Sevardnadze szovjet külügyminiszter New Yorkban elvi megállapodásra jut az európai hagyományos fegyverek és haderők csökkentéséről szóló szerződés kérdésében, és haladást ér el a hadászati nukleáris támadófegyverek csökkentése területén. – Baker amerikai külügyminiszter New Yorkban tárgyal a három balti köztársaság külügyminiszterével. Az ENSZ közgyűlése 45. ülésszakán beszédet mond Ion Iliescu román államfő. Az elnököt sem Bush amerikai elnök, sem Baker külügyminiszter nem fogadja. – François Mitterrand francia elnök villámlátogatást tesz a Perzsa-öbölben, és felkeresi a térségbe vezényelt francia alakulatokat. Jevgenyij Primakov, Mihail Gorbacsov tanácsadója különmegbízottként az Öböl-válságról kezd megbeszéléseket.

Október 4. – Berlinben a Reichstag épületében megtartják a 144 keletnémet képviselő csatlakozásával 663 tagúvá bővült Szövetségi Gyűlés (Bundestag) háború utáni első ülését. – A piacgazdasághoz vezető első lépésként Mihail Gorbacsov szovjet pártfőtitkár-államfő elnöki rendeletben ad utasítást a nagykereskedelmi árképzési mechanizmus kialakítására, vagyis a kötött árakról a szerződéses árakra való áttérésre. – Brüsszelben a NATO védelmi miniszterei a légvédelmi és előrejelzési rendszer kiadásainak csökkentéséről döntenek. – Alekszej Brumel vezetésével megalakul a szovjet balközép pártok tömbje.

Október 5. – A jugoszláv államelnökség felhatalmazására a hadsereg egységei elfoglalják a szlovén védelmi parancsnokság ljubljana központját. Előtte Szlovénia bejelentette, hogy nem hajlandó védelmi erőit a jugoszláv hadsereg parancsnoksága alá helyezni. – A Romániai Magyar Demokrata Szövetség országos választmányának kolozsvári ülése állást foglal az 1947-ig fennállt kisebbségi intézmények visszaállítása mellett. – A balti köztársaságok kormányfői Jurmalában tanácskoznak a Szovjetunióhoz fűződő politikai és gazdasági kapcsolatokról. – Gorbacsov szovjet elnök különmegbízottja, Primakov Bagdadban átadja Szaddám Huszein iraki elnöknek a pártfőtitkár-államfő üzenetét. Huszein beleegyezik, hogy a mintegy 5 ezer Irakban tartózkodó szovjet állampolgárból 1500 elhagyja az országot.

Október 6. – Szlovénia és Horvátország vezetői nyilvánosságra hozzák tervüket, amely szerint szuverén államok laza konföderációjaként képzelik el Jugoszlávia jövőjét. – A cseh-szlovák kormány felszólítja a prágai székhelyű Szakszervezeti Világszövetséget, hogy 1991. máj. végéig költözzön el a cseh-szlovák fővárosból. – Litvánia lengyel nemzetiségű törvényhozói és tanácsi képviselői nemzeti autonóm terület létrehozásáról döntenek. – 5 főnyi legénységével úrutazásra indul a Discovery amerikai űrrepülőgép, amely pályára állítja az Ulysses nevű űrszondát a Jupiter és a Nap térségének tanulmányozására.

Október 7. – Ausztriában a parlamenti választásokat ismét a Franz Vranitzky kancellár által irányított Szocialista Párt nyeri, amely 80 mandátumot szerzett. Koalíciós partnere, a Néppárt 60 mandátumhoz jut a korábbi 77 helyett. Az ellenzéki Szabadság Párt 33-ra, a Zöldpárt 10-re növelte

a 183 tagú képviselőházban mandátumainak számát. – Hivatalosan megnyitják Litvánia oslói tájékoztatási irodáját (nem hivatalos nagykövetségét), a balti köztársaság 50 év óta első külföldi képviselőjét. – A líbiai parlament rendkívüli ülésén nagyszabású kormányátalakításról döntenek: az új miniszterelnök Abu Zaid Durda. – A német újfasiszta Nemzeti-Demokrata Párt Erfurtban megtartja I. országos kongresszusát, amelyen Németország 1937-es határainak helyreállítását követelik. A pártba hivatalosan is fölveszik az 5 keleti tartományban megalakult tagszervezetet. Október 8. – Az EK Gazdasági és Pénzügyminisztereinek Tanácsa luxemburgi ülésén Nagy-Britannia csatlakozik az Európai Pénzügyi Rendszerhez (EMS). – Ro Te Vu dél-koreai államfő menesztí a kormány nemzetvédelmi miniszterét és a katonai biztonsági szolgálat vezetőjét, mert kiderült, hogy az elhárítás megfigyelés alatt tart mintegy 1300 ismert politikust és közéleti személyiséget. – 2 amerikai gyakorló orvos. Joseph E. Murray és E. Donnald Thomas kapja megosztva az idei orvosi Nobel-díjat a szerv- és a szövetátültetés terén elért eredményeikért. – 21 palesztin életét követelő incidens robban ki a kelet-jeruzsálemi El-Aksza és Omár mecsetnél, ahol a Templomhegy Hívei nevű szélsőséges zsidó szervezet tagjai, az őket támogató izraeli rendfenntartók és a muzulmán hívők csaptak össze. – A Burját Legfelső Tanács szovjet szocialista köztársaságnak kiáltja ki az addigi autonóm köztársaságot és nyilatkozatot fogad el Burjátia állami szuverenitásáról. – A politikai bűncselekmények vádjá alóli felmentés meggyorsításáról dönt Frederick de Klerk dél-afrikai államfő és Nelson Mandela, az Afrikai Nemzeti Kongresszus elnöke – Egyiptomban népszavazást tartanak a parlament feloszlatásáról, és nov. 29-ére előrehozzák az új választásokat. – New Yorkban tartja ülését a Szocialista Internacionálé Tanácsa. A megbeszélésen most először magyar szocialisták is részt vesznek. – Az izraeli hatóságok kijárási tilalmat rendelnek el a Gázai övezetben. – A szovjet parlament elfogadja a többpártrendszer jogi alapjául szolgáló, a társadalmi egyesületekről szóló törvényt. Az új párttörvény nem irányozza elő a hadsereg, a KGB, a rendőrség és a belügyi csapatok depolitizálását. A szovjet parlament egyúttal ratifikálja a katonai, ill. békés célú föld alatti nukleáris kísérleti robbantások korlátozásáról szóló 1974-es. ill. 1976-os szovjet-amerikai szerződéseket. – Harmadik tárgyalási fordulóját kezdi Prágában a VSZ tagállamainak leszerelési különbizottsága.

Október 10. – A Földközi-tenger medencéjének nyugati részén fekvő 9 ország külügyminiszterei Rómában tartják értekezletüket. – Az ukrán parlament határozata értelmében a behívott katonák ezentúl csak a köztársaság területén teljesíthetnek szolgálatot.

Október 11. – Octavio Paz mexikói költő és esszéíró kapja az idei irodalmi Nobel-díjat. – Manfred Wörner, a NATO főtitkára 2 napos hivatalos látogatást kezd Görögországban. – Románia legfelső bírósága megsemmisíti azt a határozatot, amelynek értelmében egészségi okok miatt ideiglenesen szabadlábra helyezték a nem jogerősen 20 évi szabadságvesztésre ítélt Nicu Ceaușescut. – A román hadseregben belül Gamma néven új csoport alakul azzal a céllal, hogy a fegyveres erőket megtisztítsák a Ceaușescu-rendszerben kompromittálódottaktól. – Vytautas Landsbergis litván államfő magánlátogatást tesz Franciaországban. – Venezuela fővárosában megkezdí negyedik államfői csúcstalálkozóját a 8 latin-amerikai országot tömörítı ún. Riói Csoport, amelyhez Paraguay és Bolívia is csatlakozott.

Október 12. – Kairóban lelövik a 64 éves Rifaat el Mahgubot, aki 1984 óta volt az egyiptomi parlament elnöke. – Moszkvában 2 évi szabadságvesztésre ítélik Konsztantyin Szmirnov Osztasvilit, az antiszemitizmusáról hírhedt Pamjaty társaság egyik vezetőjét, akit a bíróság a nemzetiségi gyűlölködés szításában talál bűnösnek. – George Bush amerikai elnök Washingtonban fogadja Edgar Savisaar észt kormányfőt és Lennart Meri külügyminisztert. – Németország és a Szovjetunió Bonnban szerződést ír alá a szovjet csapatok ideiglenes németországi állomásozásának és kivonásának feltételeiről és módozatairól. A szovjet katonák 1994. dec. 31-ig távoznak Németországból: cserébe Bonn beilleszkedésüket 12 milliárd márkával támogatja. – A dél-németországi Oppenauban választási gyűlés után merényletet követnek el a 48 éves Wolfgang Schauble német belügyminiszter ellen, akit Helmut Kohl kancellár utódjaként tartanak számon. A tettetst elfogják. – Adrian Nastase román külügyminiszter Kínába látogat.

Október 13. – Michel Aoun tábornok, a libanoni keresztény milíciák főparancsnoka menedékjogot



kap a bejrúti nagykövetségen, miután a libanoni kormánycsapatok és a szíriai erők Kelet-Bejrútban támadást intéznek főhadiszállása ellen. – A szaúd-arábiai Dzsiddában 3 napos kongresszust tart 700 kuvaiti állampolgár. A tanácskozás Saad Abdullah as-Szalim as-Szabah miniszterelnök, valamint a száműzetésben lévő kuvaiti kormány és törvényhozás irányításával zajlik le. – Cseh-Szlovákiában a Polgári Fórum országos közgyűlésén Václav Klaus szövetségi pénzügyminisztert választják meg a mozgalom elnökévé. A Cseh-Morva Kommunista Párt elnöke Jiří Svoboda lesz.

Október 14. – Kelet-Németországban 44 évi szünet után szabad tartományi választásokat tartanak. 5 tartomány közül 4-ben a kereszténydemokraták (CDU) nyernek, a szociáldemokraták (SPD) csak Brandenburgban szereznek többséget. Ezzel egy időben a helyi parlament összetételéről szavaznak Bajorországban is, ahol hatodik egymást követő alkalommal szerez abszolút többséget a Keresztényszocialista Unió (CSU). – Életének 72. évében New Yorkban meghal Leonard Bernstein, a 20. sz. egyik legnagyobb amerikai zeneszerzője és karmestere. – Roland Dumas francia külügyi államminiszter 3 Öböl-menti országot érintő körutat kezd. – Európába látogat és Nagy-Britanniában, a Szovjetunióban, valamint Franciaországban folytat megbeszéléseket Richard Cheney amerikai védelmi miniszter.

Október 15. – Mihail Gorbacsovnak, a Szovjetunió elnökének ítélik oda az idei Nobel-békedíjat – A Dél-afrikai Köztársaságban hivatalosan is érvényét veszti a faji megkülönböztetés alaptörvénye, amely megtiltotta a feketéknek, hogy fehérekkel közösen jelenjenek meg nyilvános létesítményekben. – Nelson Mandela, az Afrikai Nemzeti Kongresszus alelnöke 5 országot érintő ázsiai körutat kezd. – Az Interparlamentáris Unió uruguayi kongresszusán felveszi tagjai közé Chilét, Namíbiát és Nigert, viszont felfüggeszti Libéria tagságát.

Október 16. – Harry Markovitz, Marton Miller és William Sharpe amerikai közgazdászoknak ítélik oda az idei közgazdasági Nobel-díjat.

Október 17. – Václav Havel cseh-szlovák államfő felmenti tiszttségéből Miroslav Vacek védelmi minisztert, majd másnap Lubos Dobrosky addigi külügyminiszter-helyettest bízza meg a tárca vezetésével. – Elias James Corey amerikai vegyész kapja az idei kémiai, Jerome Friedman és Harry Kendall amerikai, valamint Richard Taylor kanadai fizikus az idei fizikai Nobel-díjat. – Genfben befejezi ülészakát a SALT-tárgyalások keretében 1972-ben életre hívott Szovjet-Amerikai Állandó Konzultatív Bizottság. – Az ukrán parlament elfogadja a hónap eleje óta sztrájkoló diákok követeléseit. 6 nap múlva lemond Vitalij Maszol ukrán miniszterelnök. – A jereváni parlament megszünteti a szovjet hadkötelezettségi törvény területi hatályát, így ezentúl az örmény katonáknak helyben kell szolgálatot teljesíteniük. – Tuniszban összeül az Arab Liga külügyminiszteri tanácsa, hogy a PFSZ kérésére megvitassa a jeruzsálemi Templom-hegyen történt véres eseményeket. Az ülést másnap felfüggesztik. – Washingtonban George Bush amerikai elnök fogadja Nguyen Co Thach vietnami külügyminisztert.

Október 18. – Frederick de Klerk dél-afrikai elnök feloldja a Natal tartományban több mint 4 éve kihirdetett rendkívüli állapotot. – Eduard Sevardnadze szovjet külügyminiszter és Roland Dumas francia külügyi államminiszter Bécsben tárgyal.

Október 19. – A Román Legfelsőbb Katonai Bíróság bizonyítékok hiányában felfüggeszti Julian Vlad volt kormánytag, Securitate-főnök perét. – Prágában megkezdí alakuló tanácskozását a Helsinki Polgárok Gyülekezete nevű nemzetközi kezdeményezés.

Október 20. – Nyikolaj Rizskov szovjet kormányfő és Vytautas Landsbergis litván államfő Moszkvában megállapodik, hogy legkésőbb nov. végén meg kell kezdődniük a szovjet-litván tárgyalásoknak. – A mozambiki parlament megszavazza az alkotmánytervezet azon cikkelyeit, amelyek biztosítják a többpártrendszerű demokráciát az országban. – Moszkvában megalakul az SZKP ellenzékét tömörítő koalíció, a Demokratikus Oroszország Mozgalom. – Eperjesen összeül a Szlovák Kommunista Párt kongresszusa, amelyen ismét Peter Weisszt választják meg elnökke.

Október 21. – A malaysiai parlamenti választásokat 1981 óta harmadik alkalommal Mahathir bin Mohamed miniszterelnök Nemzeti Front Pártja nyeri meg.

Október 22. – Luxemburgban az EGK-külügyminiszterek értekezletén aláírják a Közös Piac és Románia 5 évre szóló kereskedelmi és gazdasági együttműködési egyezményét. Az EGK egyúttal

helyreállítja diplomáciai kapcsolatait Vietnammal. – Vietnam egyesítése óta első alkalommal tesz hivatalos látogatást Japánban vietnami külügyminiszter. – Nem hivatalos látogatást tesz Párizsban Petre Roman román kormányfő, aki a Romániának az UNESCO-ba való visszatérése alkalmából rendezett ünnepségeken vesz részt. – Az OKP-ból megalakuló Baloldali Demokrata Párt programkészítő értekezletet tart Rómában. – Hoszni Mubarak egyiptomi elnök 4 Öböl menti államot érintő körutat kezd. – 42 év után először hollandiai látogatást tesz Frederick de Klerk dél-afrikai államfő.

Október 23. – Francesco Cossiga olasz államfő hivatalos látogatást kezd Nagy-Britanniában, ahol 1969-ben járt utoljára olasz köztársasági elnök. – Moszkvában a szovjet szakszervezetek XIX. kongresszusán megalakítják az új szaktanácsot, a Szovjet Szakszervezetek Általános Szövetségét.

Október 24. – A szovjet parlament törvényt fogad el a szövetségi törvények elsőbbségéről a köztársaságiakkal szemben az egész Szovjetunió területén. A törvény a szövetségi szerződés megkötéséig lesz érvényben. – Kinyilvánítja állami szuverenitását és önálló köztársasággá minősíti magát a Szovjetunióhoz tartozó Csuvas Autonóm Köztársaság. – A pakisztáni parlamenti választásokon megsemmisítő vereséget szenved a Benazir Bhutto volt miniszterelnök-asszony vezette Népi Demokratikus Szövetség, ugyanakkor fölényes győzelmet arat az Iszlám Demokratikus Szövetség. – A Szovjetunió a Novaja Zemlja szigeteken 1 évi szünet után nukleáris kísérletet hajt végre. – Fegyverszüneti egyezményt kötnek a meggyilkolt libériai elnök hívei a Prince Johnson vezette kormányellenes erőkkel. – Hivatalos látogatást tesz a NATO központjában Mihail Mojszejev hadseregtábornok, szovjet vezérkari főnök.

Október 25. – A cseh-szlovák parlament eltöri a „kisprivatizációs” törvényt, amelynek keretében magánkézbe adják az elmúlt 40 év alatt kisajátított mintegy 100 ezer boltot és műhelyt. – A Kazah Köztársaság szuverén államnak nyilvánítja magát. – A szlovák parlament elfogadja a szlovák nyelvet hivatalos nyelvvé nyilvánító törvényt, amely a kormánykoalíció pártjainak tervezetén alapul. A nemzetiségek nyelveit csak ott lehet használni, ahol a kisebbséghez tartozó lakosság számaránya meghaladja a 20%-ot. – Gregor Gysi, a keletnémet Demokratikus Szocializmus Pártjának elnöke villámlátogatást tesz Moszkvában, hogy tisztázza az SZKP és saját pártja pénzügyeit.

Október 26. – A moldavai parlament rendkívüli állapotot vezet be a köztársaság gagauzok lakta területein. – Helmut Kohl német kancellár Bonnban Douglas Hurd brit külügyminiszterrel az Öböl menti helyzetet vitatja meg. – Victor Stanculescu román nemzetvédelmi minisztert fogadja Pekingben Jang Sang-kun kínai államfő.

Október 27. – Az amerikai képviselőház jóváhagyja az új bevándorlási törvényt, amelynek értelmében a következő 3 évben a korábbinál jóval többen telepedhetnek le az Egyesült Államokban. – Az EGYK kormányfői és François Mitterrand francia elnök rendkívüli csúcsértekezletre ülnek össze, és 11 szavazattal Nagy-Britannia ellenében úgy döntenek, hogy 1994. jan. 1-jétől életbe léptetik a Közösség pénzügyi és politikai uniójának második szakaszát. – Berlinben a Demokratikus Szocializmus Pártjának vezetősége tanácskozik a szervezetben kiobbant pénzügyi botrányról, 107 millió márka külföldre menekítéséről.

Október 28. – Az amerikai szenátus elfogadja az új költségvetést, amely a lakosság zöme számára emeli az adókat, drágítja az üzemanyagot, a szeszes italokat és a dohányárakat. – 18 hónapi szünet után ismét megkezdzi működését Nagy-Britannia teheráni és Irán londoni nagykövetsége. – A kommunista hatalom 70 éves fennállása óta első alkalommal többpártrendszerű parlamenti választásokat tartanak Grúziában, nyertese a nemzeti-liberális irányzatú „Kerekasztal-Szabad Grúzia” nevű párttömörülés.

Október 29. – Oslóban 1 évi működés után lemond a hárompárti jobbközép kormány, mert a koalíció nem tudott megegyezni Norvégia és az EGYK kapcsolatainak alakításában. Másnap a Munkáspárt vezetője, Gro Harlem Brundtland kezd kormányalakítási tárgyalásokat. – Varsóban befejeződik 4 lengyel szocialista párt első egyesülési kongresszusa. – Brüsszelben tanácskoznak a 24 fejlett tőkés ország (OECD) képviselői Kelet-Közép-Európa támogatásáról. – A La Manche-csatorna alatti vasúti alagút építői megteremtik az első összeköttetést a brit és a francia oldalról

induló alagútszakaszok között.

Október 30. – Marián Čalfa cseh-szlovák miniszterelnök moszkvai látogatása eredményeként Cseh-Szlovákia 1991-ben 13 millió tonna szovjet kőolajat fog importálni. – Csaknem 4 órás ürsétát tett a Mir űrállomáson tartózkodó Anatolij Szolovjov és Alekszandr Balagin űrhajós, de nem sikerült megjavítaniuk a meghibásodott bejárat nyílást.

Október 31. – 11 év után Tuniszból ismét Kairóba költözik az Arab Liga központja. – Prágában a Polgári Fórum vezető testülete közölte, hogy a mozgalom Baloldali Alternatíva és Megújulás nevű tömörülése eltért a tömegszervezet irányvonalától, ezért nem tekintik őket a Polgári Fórum részének.

November 1. – Romániában átlagosan 2 és fél-3-szorosára emelik az élelmiszerek, a ruházati cikkek, a háztartási berendezések és a szolgáltatások árait. – Az üzbég parlament a köztársasági alkotmány módosításával feloszlatja a minisztertanácsot, és helyette az elnök mellé rendelt kabinetet hoz létre. – Az ENSZ közgyűlése 1991. jan. 1-jétől 2 éves időtartamra a Biztonsági Tanács tagjává választja Ausztriát, Belgiumot, Ecuadorot, Indiát és Zimbabwe-t. – Cseh-Szlovákia és Litvánia képviselői megállapodnak, hogy diplomáciai képviseletet nyitnak egymás fővárosában. – Moldava déli részén gagauz kormány alakul. Másnap rendkívüli állapotot hirdetnek ki a moldavai Duboszariban és az oroszajkúak lakta „Dnyeszter menti Köztársaság” több más városában.

November 3. – Cseh-Szlovákia Kommunista Pártjának XVIII. kongresszusán a szlovák Pavol Kanist választják elnöknek, a programnyilatkozatban pedig kimondják: a párt szakít az erőszakos hatalommegragadás és a proletárdiktatúra ideológiájával, a demokratikus centralizmus elvével.

November 4. – A Szlovák Kereszténydemokrata Mozgalom országos gyűlésén a szervezet elnökévé ismét Jan Čarnogurskit választják. – James Baker amerikai külügyminiszter közel-keleti és európai körutat kezd.

November 5. – Első kongresszusát tartja Katowicében a liberális, konzervatív és kereszténydemokrata erőket tömörítő lengyel Jobboldali Demokrata Fórum. – Tűzszüneti megállapodást kötnek a libanoni síiták. – A jugoszláviai Újvidéken Magyarország és Románia katolikus, református és ortodox egyházai a 2 ország közötti megbékélés és újfajta kapcsolat kialakítása mellett foglalnak állást.

November 6. – A pakisztáni parlament jóváhagyja az Iszlám Demokratikus Szövetség elnökének, Navaz Sarifnak miniszterelnöki kinevezését. – Az amerikai időközi választásokon a Demokrata Párt megőrzi többségét a szenátusban, a képviselőházban és az államok helyi kormányzatainak többségében is. – Kína egyoldalúan megszakítja diplomáciai kapcsolatait Nicaraguával, mert az kapcsolatokat létesített Tajvannal. – Az Európa Parlament Strasbourghban tanácskozást kezd Kelet-Közép-Európa támogatásáról.

November 7. – Százezres ellenzéki tüntetés a moszkvai Vörös téren a díszszemle után. A rendőrség letartóztat egy fegyveres férfit, miután 2 lövés is eldördül. – Németország és Lengyelország megállapodást ír alá egy 1975-ből származó 760 millió márkás kölcsön elengedéséről. – Román Polgári Szövetség néven újabb ellenzéki tömörülés alakul több szervezet részvételével.

November 8. – Szlovénia okt.-i döntéséhez hasonlóan a horvát parlament is saját irányítása alá vonja a köztársaságban lévő területvédelmi erőket. – Az Európa Tanács kábítószer-ellenes testülete fölvesz tagjai sorába több kelet-európai országot, köztük Magyarországot.

November 9. – A lengyel parlament megszavazza azt a törvényjavastatot, amely államosítja a Lengyel Egyesült Munkáspárt teljes vagyonát. – George Bush amerikai elnök aláírja azt a kongresszusi határozatot, amely megadja a legnagyobb kereskedelmi kedvezményt Cseh-Szlovákiának. – Mihail Gorbacsov és Helmut Kohl aláírja a 20 évre szóló német-szovjet szerződést a 2 ország közötti jószomszédi, partneri viszonyról és az együttműködésről.

November 10. – Moszkvában az 1991. évi gazdasági kapcsolatokról kezdenek tárgyalásokat a balti köztársaságok miniszterelnökei és a szovjet szövetségi kormány vezetői.

November 11. – A kiobbant pénzügyi botrány hatására a Demokratikus Szocializmus Pártjának vezetősége Berlinben úgy határoz, hogy lemond a 2,28 milliárd márkára becsült vagyonának 80%-áról. – Grúziában megtartják az első szabad többpárti választások második fordulóját. Az ellenzéki

„Kerekasztal-Szabad Grúzia” nevű tömörülés 155 mandátumhoz jut a 250 fős törvényhozásban. – A szovjet államfő és a miniszterelnök, valamint az orosz államfő és a kormányfő megállapodik, hogy intézkedéseket hoznak a gazdasági válság megfékezésére, így az élelmiszer-ellátás javítására. – A Vajdasági Magyarok Demokratikus Közössége úgy határoz, hogy a szerbiai választási hadjáratban nem lép szövetségre más pártokkal.

November 12. – A román parlament felhatalmazza a kormányt arra, hogy átmenetileg rendeletek útján irányítsa a gazdaságot és felgyorsítsa az áttérést a piacgazdaságra. A bukaresti törvényhozás egyúttal felállítja a Legfelsőbb Védelmi Tanácsot. – Moszkvában megalapítják a Szovjetunió első értéktőzsdéjét. – Japán 125. uralkodójaként trónra lép Akihito császár.

November 13. – Az amerikai légierő a Cape Canaveral-i légitámaszpontonról Titán-4 típusú rakétát bocsát fel, amely titkos katonai feladatot teljesít a világűrben. – Moszkvában a Szakszervezeti Világszövetség XII. kongresszusán Ibrahim Zakaria eddigi főtitkárt választják elnökké.

November 14. – Varsóban Genscher német és Skubiszewski lengyel külügyminiszter aláírja a 2 ország jelenlegi határainak biztonságát szavatoló szerződést. – Cseh-Szlovákia és Dél-Afrika megállapodik a 27 éve megszakadt konzuli kapcsolatok helyreállításában. – Az albán parlament által elfogadott alkotmánymódosítás értelmében szétválik a párt és az állam hatalmi jogköre, nagyobb szerepet kap a törvényhozás, az 1967-ben elrendelt tilalom után ismét szabaddá válik a vallásgyakorlás, elismerik az utazáshoz való jogot, valamint a kisebbségek jogait. – A lett parlament az 1940-es állapotot rögzítő törvényt fogad el a köztársaság államhatáráról. – Moszkvában tanácskozást kezdenek az SZKP, az MSZMP, a CSKP, a Bolgár Szocialista Párt, a Németországi Demokratikus Szocializmus Pártjának és a Lengyel Köztársaság Szociáldemokrata Pártjának vezetői.

November 15. – Romániában százezres demonstrációkon emlékeznek meg a 3 évvel ezelőtti brassói munkásmegmozdulásról. Az ellenzéki tömörülések által Bukarestben, Temesvárott, Brassóban, Konstancán és más nagyvárosokban rendezett megemlékezések kormány-, ill. Iliescu-ellenes tüntetésekké váltak. – Cseh-Szlovákia, Lengyelország és Magyarország közös nyilatkozatban jelenti be az Egyesült Államok külügyminisztériumának, hogy a valamennyiüket sújtó energiaválság közepette összehangolják törekvéseiket, erőfeszítéseiket. – A bolgár parlament alkotmánymódosítása értelmében az ország hivatalos elnevezése ezentúl Bolgár Köztársaság. A szófiái törvényhozás arról is határoz, hogy Bulgáriában a török kisebbség tagjai ezentúl használhatják teljes, eredeti török nevüket. – Az Atlantis amerikai űrrepülőgép katonai felderítő műholdat állít föld körüli pályára azzal a feladattal, hogy nyomon kövesse az iraki csapatokat az Arab-öbölben.

November 16. – Az EK 11 NATO-tagállamából, valamint az ugyancsak NATO-tag Norvégiából és Törökországból álló Független Európai Programcsoport védelmi miniszterei megállapodnak a hadiiparban folytatandó közös kutatásokról és termelésről (Euklidesz-egyezmény). – Baker amerikai külügyminiszter az EGK Bizottságának vezetőjével tárgyal kereskedelmi és árproblémákról.

November 17. – A Szovjetunió Legfelső Tanácsa rendkívüli ülésén Mihail Gorbacsov elnök ismerteti intézkedési tervét a szétesőben lévő Szovjetunió megszilárdítására, a gyengélkedő államhatalom megerősítésére, a kormány átalakítására és az elnöki hatalom kiszélesítésére. A szovjet parlament 6 nap múlva elvben elfogadja a csomagtervet. – A prágai szövetségi parlament határozata értelmében el kell kobozni és vissza kell adni a társadalomnak Cseh-Szlovákia Kommunista Pártjának minden vagyonát. – Szuverén állammá nyilvánítják a Karacsaj Köztársaságot az Oroszországi Föderáción belül. – Bush amerikai elnök európai körutát kezd. – Az SZKP-n belüli demokratikus mozgalmak képviselői létrehozzák a Kommunisták Demokratikus Mozgalmát. – A demokratikus platformnak az SZKP-ből kilépett szárnya Oroszországi Köztársasági Párt néven új pártot alakít.

November 18. – 20 évre szóló szovjet-olasz barátsági és együttműködési szerződést írnak alá Rómában. Mihail Gorbacsov a Vatikánban találkozik II. János Pál pápával is. – A Bosznia-Hercegovinában megtartott többpárti parlamenti választások első fordulójában a nemzeti alapon szerveződött muzulmán szerb és horvát pártok szereztek előnyt. – Bécsben a helsinki folyamat

országainak mindhárom fóruma befejezi a párizsi csúcstalálkozó előkészítésével összefüggő munkáját.

November 19. – 35 európai és észak-amerikai ország állam- és kormányfőinek részvételével Párizsban összeül az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet (EBEÉ) csúcstalálkozója. A hivatalos megnyitás előtt aláírják a 22 európai ország között létrejött megállapodást a hagyományos fegyverek nagyszabású csökkentéséről, valamint arról, hogy többé nem tekintik ellenségnek egymást. A csúcstalálkozón a résztvevők aláírásukkal hitelesítik a „Párizsi Chartát az Új Európáért”, amely rögzíti, hogy véget ért a szembenállás és Európa megosztottságának korszaka. Egyúttal meghatározzák az európai biztonsági és együttműködési folyamat új kereteit és intézményeit. – Jelcin orosz és Kravcsuk ukrán parlamenti elnök aláírja az Oroszországi Föderáció és Ukrajna kétoldalú kapcsolatait meghatározó szerződést.

November 21. – Szovjet-Kirgízia fővárosában, Frunzéban feloldják a nemzetiségi zavargások miatt a nyár elején bevezetett rendkívüli állapotot. – Kazahsztánnal is kétoldalú államközi szerződést köt az Oroszországi Föderáció. – Bush amerikai elnök Szaúd-Arábiába látogat, ahol találkozik Fahd királlyal, valamint az emigrációban élő kuvaiti emírrrel.

November 22. – George Bush felkeresi a Szaúd-Arábia keleti részén állomásozó amerikai csapatokat. – A Balti Tanács jurmalai ülésén Észtország, Lettország és Litvánia vezetői a Szovjetunió Legfelső Tanácsának küldött közös állásfoglalásban megerősítik, hogy államaik nem kívánnak csatlakozni a szövetségi szerződéshez, ehelyett államközi megállapodást akarnak kötni a központi kormány és a köztársasági hatóságok együttműködésének szabályozásáról. – Margaret Thatcher brit miniszterelnök bejelenti, hogy nem indul a kormányzó Konzervatív Párt vezetői posztjáért, és ezzel 12 és fél év után lemond kormányfői tisztségéről. – Kína bejelenti, hogy megszünteti fegyverszállításait a vörös khmer kambodzsai kormányellenes gerillaszervezetnek. – A prágai kormány felszólítja a nemzetközi újságíró szervezetet, hogy szüntesse be tevékenységét a cseh-szlovák fővárosban.

November 23. – A 24 legfejlettebb tőkés ország (OECD) varsói értekezletén Tadeusz Mazowiecki lengyel kormányfő bejelenti, hogy országa képtelen törleszteni 42 milliárd dollárnyi külföldi adósságát, és rendkívüli segínyt kér a Nyugattól a következő 2 évre. – Brüsszelben nyilvánosságra hozzák az Egyesült Államok és az Európai Közösség kapcsolatairól szóló közös nyilatkozatot. – Cseh-Szlovákiában helyhatósági választásokat tartanak. Csehországban győz a Polgári Fórum, Szlovákiában a Szlovák Kereszténydemokrata Mozgalom szerzi meg a legtöbb mandátumot. – A „kollektív bűnösség” megtorlásaként deportált szovjetunióbeli népek (krími tatárok, karacsalok, balkárok, kalmükök, ingusok, csecsenek és a Volga menti németek) képviselői Moszkvában kongresszust tartanak azzal a céllal, hogy egyesítsék nemzeti mozgalmait jogaik és autonómiájuk helyreállítására.

November 25. – 6 jelölt részvételével elnökválasztást tartanak Lengyelországban. Mivel egyik jelölt sem kap abszolút többséget, dec. 9-én második fordulóra kerül sor. Az első forduló győztese 39,9%-kal Lech Wałęsa, a Szolidaritás szakszervezet elnöke. Választási kudarcra miatt lemond Tadeusz Mazowiecki kormányfő. – Lett, litván, észt, orosz, belorusz parlamenti képviselők megalakítják az Interparlamentáris Tanácsot, hogy megpróbáljanak gátat vetni a baltikumi elszakadási folyamatnak.

November 26. – Moszkvában Tarik Aziz iraki és Eduard Sevardnadze szovjet külügyminiszter az Öböl-válságról tárgyal.

November 27. – Nagy-Britanniában John Major pénzügyminiszter lesz a Konzervatív Párt vezére és egyúttal az új kormányfő. Major másnap átalakítja Margaret Thatchertól örökölt kormányát. – Bukarestben a Román Legfelső Bíróság katonai tanácsa megkezdte annak a pernek a tárgyalását, amelynek a vádlottjai, köztük a volt belügyminiszter és a Securitate egykori parancsnoka felelősek az 1989. dec. 21-i eseményekben részt vett több mint 1200 ember letartóztatásáért. – Bangladesben szükségállapotot hirdetnek ki. – Kikiáltják a szuverén Csecsen-Ingus Köztársaságot, amely nem tekinti magát sem az OSZSZK, sem pedig a Szovjetunió részének.

November 28. – Szíria és Nagy-Britannia felújítja 1986-ban megszakadt diplomáciai kapcsolatait. –

Londonban megtartja teljes ülését a 36. Észak-atlanti Közgyűlés, a NATO parlamenti tanácskozó testülete.

November 29. – Az ENSZ BT 12 tagja Jemen és Kuba ellenszavazatával, Kína tartózkodásával megszavazza azt a javaslatot, amely felhatalmazza a világszervezet tagállamait, hogy fegyveres erőt vessenek be Irak ellen, amennyiben Bagdad 1991. jan. 15-ig nem vonja ki csapatait a megszállt Kuvaitból. – Elindulnak az első német élelmiszersegély-szállítmányok a Szovjetunióba. – A sorozatos sztrájkok, tüntetések és az ellenzéki politikai erők nyomására lemond Andrej Lukanov bolgár miniszterelnök kormánya.

November 30. – Rómában Ausztria, Cseh-Szlovákia, Jugoszlávia, Magyarország és Olaszország külügyminiszterei az ötoldalú együttműködés keretében megvalósuló programokat vitatják meg. – Megalakul a Szabad Demokraták Mozgalma elnevezésű új lengyel párt. – Gorbacsov elnöki rendeletet ad ki arról, hogy az élelmiszereknek és a közszükségleti cikkeknek a termelőtől a fogyasztóhoz vezető útját szigorú munkásellenőrzés kövesse nyomon. – Baker amerikai és Csien Csi-csen kínai külügyminiszter megbeszélése után Washingtonban közlik, hogy az amerikai kormány a kapcsolatok teljes normalizálására törekszik Pekinggel, függetlenül annak emberi jogi politikájától. December 1. – A 3 balti köztársaság parlamentje Vilniusban rendkívüli együttes ülésen foglalkozik a közös stratégia és taktika kidolgozásával, és a 3 köztársaság egységének létrehozásával az önálló államiság megteremtése érdekében. – Országos egyesületté alakul a Szovjetunió változatlan fennmaradásáért küzdő Szojuz (Szövetség) képviselőcsoport. – Letartóztatási parancsot adnak ki Erich Honecker, a volt NDK párt- és állami vezetője ellen, mert személyes felelősség terheli az egykori belnémet határ mentén érvényes tűzparancsért. – Részleges tűzszüneti megállapodást kötnek a Mozambikban szemben álló felek. – Csádban a kormányellenes csapatok elűzik Habré államfőt, felosztatják a parlamentet, és felfüggesztik az alkotmányt.

December 2. – 58 év óta először tartanak össznémet parlamenti választásokat. Az eredmények szerint ismét a CDU-CSU-FDP-koalíció kormányozhat 4 évig. Fennállása óta az FDP 11%-kal az egyik legjobb, az SPD viszont a 33,4%-kal több mint 30 év óta a legrosszabb eredményt érte el. Egyidejűleg Berlinben tartományi választásokat tartanak. – Bosznia-Hercegovinában a 2 forduló választásokon a szerb Demokratikus Párt 70, a Horvát Demokratikus Közösség 45, a muzulmánokat tömörítő Demokratikus Akció Pártja 86 mandátumot szerzett. Az államfő Alija Izetbegovics lett. – Gorbacsov szovjet elnök felmenti Vagyim Bakatyin belügyminisztert, és helyére a konzervatívnak tartott Borisz Pugót nevezi ki. – Az első szovjet-japán ürexpedíció keretében a Szojuz-TM-11 fedélzetén felszáll egy japán televíziós újságíró, Akijama Torohiro.

December 3. – Az oroszországi népi küldöttek rendkívüli kongresszusa elfogadja a föld magántulajdonának engedélyezéséről szóló törvényt. – Megkezdődik a libanoni erők kivonása Kelet-Bejrút területéről. – Szélsőjobboldali nacionalista tisztek 50 fős csoportja sikertelen katonai puccskísérletet hajt végre Buenos Airesben. – Rendkívüli állapotot hirdetnek ki Szomáliában a kormányellenes felkelők akciói miatt. – Először ül össze az Európai Konfliktusmegelőző Központ Konzultatív Bizottsága.

December 4. – Az EK hivatalosan javasolja Vietnamnak a diplomáciai kapcsolatok felvételét. – Az Öböl menti Országok Együttműködési Tanácsának (GCC) védelmi miniszterei Kuvait iraki megszállása óta másodszor ülnek össze, hogy összehangolják a világ olajkincsének 50%-ával rendelkező 6 állam stratégiáját a válsággal kapcsolatban. – A kormányellenes tüntetések nyomán lemond Hosszain Muhammad Ersad bangladesi elnök.

December 5. – Helmut Kohl német kancellár és François Mitterrand francia elnök nem hivatalos csúcstalálkozót tart Párizsban. – A huszonnégyek szakértői Brüsszelben tárgyalnak az európai energiaközösség megvalósításáról és az Andriessen Alap létrehozásáról. – A szovjet centrista párthoz tartozó pártok és mozgalmak vezetői bejelentik a Nemzeti Megmentés Bizottságának megalakítását. – Vatikánvárosban katolikus és zsidó egyházi vezetők részvételével nemzetközi tanácskozás kezdődik az antiszemitizmusról.

December 6. – Szaddám Huszein iraki elnök elrendeli valamennyi külföldi állampolgár kiengedését Irakból és Kuvaitból. – Lemond a bolgár ellenzéki Demokratikus Erők Szövetségének elnöke, Petar

Beron, mert megvádolták, hogy a 60-as évek végétől titkos ügynök volt. – Vatikánvárosban bejelentik, hogy a Szentszék és Bulgária diplomáciai kapcsolatot létesít egymással. – Moldava déli részén feloldják a rendkívüli állapotot. – Az egyiptomi parlamenti választások második fordulójában a kormányzó Nemzeti Demokrata Párt szerez fölényes győzelmet. – Brüsszelben tanácskoznak a NATO védelmi miniszterei.

December 7. – Dimitar Popov pártonkívüli független személyiséget nevezik ki a Bolgár Köztársaság új miniszterelnökévé. – Sajat kérésére felmentik tisztségéből a Grúz KP vezetőjét, Gumbaridzét. – Kivégzik Nizen et-Kadradzsi volt iraki vezérkari főnököt és más tiszteket, akiket azzal vádoltak, hogy Huszein elnök rendszerének megdöntésére törektek.

December 8. – A Független Litván Kommunista Párt rendkívüli kongresszusán megerősítik a köztársaság függetlenségi törekvéseit. – A dél-afrikai feketebőrűek radikális, apartheidellenes Pánafrikai Kongresszusa (PAC) 30 év óta először tartja értekezletét az országon belül. – Lemond a Thaiföldi Királyság kormányfője.

December 9. – Lengyelországban az elnökválasztás második fordulójában Lech Wałęsa, a Szolidaritás szakszervezet vezetője a szavazatok 74,25%-ával győz, majd lemond a Szolidaritás elnöki tisztéről.

December 10. – Szovjet-amerikai külügyminiszeri megbeszéléseket tartanak Houstonban az újabb csúcstalálkozó előkészítéséről, a gazdasági segítségről, a START-szerződés nyitott kérdéseiről és az Öböl-válságról. – Stockholmban átadják az idei Nobel-díjakat. – Oslóban Mihail Gorbacsov szovjet államfő megbízottja útján veszi át a Nobel-békedíjat. – A kongói Munkapárt rendkívüli kongresszusán lemondanak a marxizmus-leninizmus ideológiájáról és a párt vezető szerepéről.

December 11. – Az Egyesült Államok és a Szovjetunió között hivatalosan hatályba lépnek a katonai és a polgári rendeltetésű föld alatti atomkísérletek hatóerejét korlátozó 1974–1976-os szerződések. – 91 éves korában meghal Armand Hammer, a szovjet kapcsolatairól ismert amerikai üzletember. – A kirgiz parlament a szovjet tagköztársaságok között utolsóként elfogadja a köztársaság szuverenitásáról szóló nyilatkozatot. – Albániában a kormányzó Munkapárt az egyetemisták tiltakozó megmozdulásainak nyomására menesztí a Politikai Bizottság 5 tagját, kormányátalakítást sürget és beleegyezik független politikai pártok engedélyezésébe. 1 nappal később Demokrata Párt néven megalakul az első engedélyezett ellenzéki szervezet Albániában.

December 12. – A Cseh-Szlovák Szövetségi Parlament elfogadja az illetékességi törvényt, amely meghatározza a szövetség, ill. a köztársasági szervek jogkörét. – Büntetőeljárást indítanak František Kinel egykori csehszlovák belügyminiszter ellen. – Az OPEC bécsi miniszeri értekezletén úgy döntenek, hogy maradjon fenn az aug.-ban bevezetett rendszer, amely szerint a tagállamok maguk határozzhatják meg, mennyi olajat termelnek naponta.

December 13. – Bécsben befejeződnek a helsinki folyamat 35 állama által folytatott bizalom- és biztonságerősítő tanácskozások, valamint az európai hagyományos fegyverek korlátozásával foglalkozó, a nov.-i párizsi csúcstalálkozó után megkezdődött tárgyalások új szakaszának első fordulója. – 30 évi száműzetés után hazatér a Dél-afrikai Köztársaságba Oliver Tambo, az Afrikai Nemzeti Kongresszus (ANC) elnöke. – A Grúz Legfelsőbb Tanács a nemzetiségi villongások miatt rendkívüli állapotot és kijárási tilalmat vezet be a területén lévő Dél-Oszétiában.

December 14. – Lengyelországban felmentik Tadeusz Mazowiecki kormányát. A szejm határozatban kötelezi a minisztertanácsot, hogy az új kabinet létrehozásáig folytassa munkáját. – Az ENSZ Közgyűlése határozatban szorgalmazza az arab-izraeli konfliktus rendezésére hivatott közel-keleti békekonferencia összehívását. – Rómában tanácskoznak az EK állam- és kormányfői. 1 milliárd USD-s élelmiszersegély Szovjetunióknak történő szállításáról döntenek.

December 15. – „Nemzeti konvenció a demokrácia megmentéséért” néven egységfrontba tömörül a 6 legerősebb romániai ellenzéki párt, köztük a Romániai Magyar Demokrata Szövetség. – Pekingben megkezdődik a szovjet-kínai vegyes bizottság első ülése, amelyen aláírják a dokumentumokat a 2 ország közös határainak biztonságáról.

December 16. – Lengyelországban megalakul a Kereszténydemokrata Párt.

December 17. – Lemond tárca nélküli miniszeri tisztéről Lothar de Maizière, az egykori NDK

utolsó miniszterelnöke, mert megvádolták, hogy 8 évig nem hivatalos munkatársa volt az állambiztonsági szervezetnek, a Stasinak. – Az Osztrák Szocialista Párt és a Néppárt képvisetőiből ismét Franz Vranitzky vezetésével alakul meg az új nagykoalíciós kormány Ausztriában. – A litván függetlenség és a polgári átalakulás előmozdítása érdekében közös politikai konzultatív tanácsot hoz létre több párt és mozgalom, követelve Prunskiene miniszterelnök lemondását. – Zambiában bevezetik a többpártrendszert.

December 18. – A Pentagone csoport országai (Ausztria, Cseh-Szlovákia, Jugoszlávia, Magyarország és Olaszország) először foglalnak közösen állást az ENSZ-ben a nemzeti kisebbség jogainak védelmében. – Az EK brüsszeli külügyminiszteri értekezlete jóváhagyja a Magyarországgal, Cseh-Szlovákiával és Lengyelországgal kidolgozandó társulási szerződésekre vonatkozó mandátumok tervezetét. 3 nappal később megtartják az EK és Magyarország közötti tárgyalások első fordulóját. – Jugoszláviában a nemzetvédelmi minisztérium javaslatára megszünteti működését a hadseregben a kommunista párt. – Prágában bejelentik, hogy Cseh-Szlovákia 1991. márc. végétől nem képviseli Kuba diplomáciai érdekeit Washingtonban.

December 19. – Az amerikai csapatok harckészültségének ellenőrzésére Szaúd-Arábiába utazik Richard Cheney amerikai védelmi miniszter és Colin Powell, a vezérkari főnökök egyesített bizottságának elnöke. – A fekete-tengeri térség országai (Törökország, Bulgária, Románia és a Szovjetunió) a gazdasági együttműködés keretében egy jövőbeni „Fekete-tengeri Közös Piac” kialakításáról kezdenek tárgyalást Ankarában.

December 20. – Lemond Eduard Sevardnadze szovjet külügyminiszter, mert szerinte a diktatórikus erők törnek hatalomra és a reformerők a háttérbe szorulnak, ami veszélyezteti a peresztrojka eddigi politikáját. Sevardnadze ügyvezetőként még hivatalában marad. – Párizsban bejelentik, hogy Franciaország a jövőben nem ad politikai menedékjogot magyar, lengyel és cseh-szlovák állampolgároknak, mert ezekben az országokban alapvető politikai változások következtek be. – Az ENSZ BT határozatot hoz az Izrael által megszállt területeken élő palesztinok fokozott védelméről. – Major brit kormányfő Camp Davidben tárgyal Bush amerikai elnökkel.

December 21. – A grúz parlament határozatot fogad el arról, hogy a tagköztársaság létrehozza saját belügyi csapatait, a nemzeti gárdát. 1 hét múlva a parlament betiltja a fegyveres csoportokat a köztársaságban. – Romániában tízezrek tüntetnek a Ceaușescu-rendszer bukásának első évfordulóján, Ion Iliescu elnök és a kormány lemondását követelve. – A kambodzsai Legfelső Nemzeti Tanács Párizsban tartott első ülésén a 4 kambodzsai frakció képviselői egyetértésre jutnak a béketerv fő kérdéseiben.

December 22. – Zágrábban kihirdetik a Horvát Köztársaság új alkotmányát, amely Horvátország függetlenségét, szuverenitását és területi sérthetetlenségét hangsúlyozza, de nem szorgalmazza a Jugoszláviától történő elszakadását. – A katarai fővárosban, Dohában megkezdődik az Öböl menti Országok Együttműködési Tanácsának (GCC) 11., Kuvait iraki lerohanása óta első csúcsertekezlete, amely elítéli az iraki agressziót, támogatásáról biztosítva a kuvaiti emigráns kormányt.

December 24. – A szovjet népi küldöttek kongresszusán határozatban szállnak síkra a Szovjetunió mint szuverén, egyenjogú köztársaságok szövetségének a megőrzéséért. Döntenek arról, hogy a szovjet államszövetség jövőjéről és a földtulajdonról népszavazást írnak ki.

December 25. – Suriname-ban a hadsereg megdönti Shankar elnök hatalmát.

December 26. – Ljubljánában a parlament díszülésén kihirdetik a szlovén köztársaság önállóságát, ami mellett a 3 nappal azelőtti népszavazáson a résztvevők 88,2%-a foglalt állást. – Romániában a hatóságok 12 órával a megérkezése után kitoloncolják Mihály exkirályt, aki 43 évi száműzetésből tért haza, hogy meglátogassa a családi sírhelyet.

December 27. – A szovjet népi küldöttek kongresszusán kiszélesítik Gorbacsov elnök hatalmát, az újonnan létrejött alelnöki tisztségbe Gennagyij Janajevet választják meg. – Ro Te Vu, a Koreai Köztársaság elnöke jelentősen átalakítja a szöuli kormányt.

December 29. – Kaifu Tosiki japán miniszterelnök átalakítja kormányát. – Argentínában szabadon engedik az 1976 és 1983 közötti hatalmon lévő katonai junta vezetőit. – Lengyelország egy



kórházhajót és egy mentőhajót indít útnak a Perzsa-öbölben állomásozó nemzetközi tengerészeti flottakötelékhez. – George Bush amerikai elnök élelmiszerek és mezőgazdasági termékek vásárlására fordítható 1 milliárd USD hitelt hagy jóvá a Szovjetuniónak.

December 30. – A moldavai parlament elfogadja Mihail Gorbacsov 8 pontos elnöki rendeletét a köztársasági törvények és rendeletek megváltoztatására. Felülvizsgálják a nyelvtörvény megvalósítását és a köztársasági gárda megalakítását szolgáló rendeleteket.

1991. január 2. – A szovjet belügyi csapatok különleges egységei Vilniusban és Rigában középületeket szállnak meg. – Cseh-Szlovákia fölveszi a diplomáciai kapcsolatokat Szaúd-Arábiával.

Január 3. – Baker amerikai külügyminiszter újból felszólítja Irakot tárgyalásra az Öböl-válságról. – Az Öböl-válságról folytat megbeszéléseket az egyiptomi, a szíriai, a szudáni és a líbiai államfő.

Január 4. – A Közös Piac külügyminiszterei Luxemburgban az Öböl-válság kérdéseit vitatják meg. – A lengyel parlament Jan Krzysztof Bieleckit bízta meg kormányalakítással.

Január 5. – Ramiz Alia albán államfő rendeletére 393 politikai fogoly részesül amnesztiában. – Kínában 2 és 4 év közötti börtönre ítélik az 1989. évi pekingi diákmegmozdulás 7 résztvevőjét. – A Szovjetunióban megjelenik a földreformról szóló elnöki rendelet.

Január 6. – Európai körutat kezd Baker amerikai külügyminiszter; az Öböl-válságról konzultál Párizsban, Bonnban és Milánóban. – Major brit kormányfő Szaúd-Arábiába, majd Ománba és Egyiptomba látogat.

Január 7. – A szovjet védelmi miniszter katonai egységeket vezényel Lettországba, Litvániába, Észtországba, Grúziába, Örményországba, Moldavába és Ukrajnába, hogy megakadályozzák a sorozás előli szökéseket. – Gorbacsov szovjet államfő érvényteleníti a grúz parlament döntését, amely felfüggesztette Dél-Oszétia autonómiáját. – 16 évi tárgyalássorozat után aláírják a szovjet-német tengerhajózási egyezményt. – A román kormány hozzájárul Mihály exkirály és családja állampolgárságának visszaállításához, és biztosítja számukra a szabad beutazást. – Albániában engedélyezik 3 ellenzéki párt megalakulását és az első emberi jogi szervezet működését.

Január 8. – Vilniusban az áremelések miatt 50 ezren tüntetnek, és ennek hatására lemond a litván kormány. – Prunskiene litván kormányfő Gorbacsov szovjet elnökkel tárgyal Moszkvában a szovjet csapatok litvániai bevonulásáról. – Grúziában a nemzetiségi zavargások miatt rendkívüli állapotot és kijárási tilalmat rendelnek el a déloszétiai Csinvaliban. – Bulgáriában a kormány és a szakszervezetek vezetői megállapodnak a sztrájkok felfüggesztéséről.

Január 9. – A grúz parlament elutasítja Gorbacsov ultimátumát arról, hogy a grúz rendfenntartó erőket ki kell vonni Dél-Oszétiából.

Január 11. – A Közös Piac országai közös nyilatkozatban szólítják föl a szovjet vezetést, hogy tartózkodjon a katonai erő alkalmazásától Litvániában. – A NATO-tagállamok közös közleményben szólítják föl a szovjet vezetést, hogy a hadsereg bevetése helyett tárgyalással rendezze vitáját a balti köztársaságokkal. – A Vatikánban II. János Pál pápa, Varsóban pedig a lengyel parlament biztosítja szolidaritásáról a litván népet. – Szerbiában a 40 év után megalakult első többpárti parlament ismét államfővé választja Szlobodan Miloševićet.

Január 12. – A szovjet hadsereg különleges ejtőernyős alakulatai és páncélozott egységei Vilniusban és más litván városokban középületeket szállnak meg, és a fegyverüket használják az akciók ellen tiltakozó tüntetőkkel szemben. Az összecsapásoknak sok halottja és sebesültje van. – Az amerikai szenátus határozatban szólítja föl Gorbacsov szovjet államfőt, hogy tartózkodjon katonai erő alkalmazásától a Baltikumban. – Az Egyesült Államok képviselőháza és szenátusa leszavazza azt az előterjesztést, amely a Szaúd-Arábiában állomásozó amerikai katonai egységeket csak a blokád fenntartására és Szaúd-Arábia védelmére kívánta igénybe venni. – Az Öböl-háború ellen tiltakozó tüntetéseket tartanak tízezrek részvételével Londonban, Genfben és Rómában. – A cseh-szlovák Polgári Fórum országos gyűlése a szervezet párttá alakulásáról dönt. – Az orosz és az észt elnök aláírja a 2 ország szuverenitását és függetlenségét kölcsönösen elismerő dokumentumot. – Moszkvában összeül az új hatalmi központ, a Szövetségi Tanács, és arról határoz, hogy a Baltikumban kialakult válságot tárgyalásokon kell rendezni. – II. János Pál pápa a Vatikánba

akkreditált nagykövetek előtt az Öböl-válság és a baltikumi helyzet békés megoldását sürgeti.

Január 13. – Az amerikai szenátus felhatalmazza Bush elnököt a haderő bevetésére Irak ellen, ha az nem vonul ki Kuvaitból. – A litván fővárosban megalakul a Moszkva-barát Nemzeti Megmentési Bizottság és bejelenti, hogy átveszi a hatalmat Litvániában. Vilniusban és Kaunasban közben kijárási tilalmat rendelnek el. A litván fővárosban tárgyalások kezdődnek a Szovjetunió Szövetségi Tanácsának küldöttsége, valamint a Nemzeti Megmentés Bizottsága és a litván parlament képviselői között.

Január 14. – Az EK külügyminiszterei újból az Öböl-válságról tanácskoznak. – A Szovjetunió Legfelső Tanácsa Valentyin Pavlovot nevezi ki miniszterelnökké. Az ülésen Gorbacsov államfő a litvániai válság tárgyalásos rendezése mellett foglal állást. – Moszkvában megalakul az Orosz Anyanyelvű Lakosság Védelmi Bizottsága a köztársaságokban élő orosz kisebbség jogainak védelmére.

Január 15. – Az ENSZ BT újból felszólítja Szaddám Huszein iraki elnököt Kuvait kiürítésére. – A Jugoszláv Szövetségi Alkotmánybíróság semmisnek nyilvánítja Szlovénia alkotmányának azon paragrafusait, amelyek elsőséget biztosítottak a köztársaságnak a szövetségi alkotmány törvényeivel szemben. – A Szovjetunió Legfelső Tanácsa Alekszandr Bessmertnijet választja külügyminiszterré.

Január 16. – Pérez de Cuéllar ENSZ-főtitkár újból felszólítja az iraki elnököt az Öböl-válság békés rendezésére. – A szerb parlament Dragutin Zelenovicsot bízza meg kormányalakítással.

Január 17. – Megkezdődik az Öböl-háború: az amerikai légierő hajnali 1 órakor a „Sivatagi Vihar” hadművelet keretében támadást intéz iraki katonai célpontok ellen. – Összeül az ENSZ BT, hogy meghallgassa az Egyesült Államok nagykövetének jelentését az Irak ellen indított háborúról. – Az EK miniszteri tanácsa kilátásba helyezi, hogy megvonja a segélyeket a Szovjetuniótól, ha a moszkvai kormány továbbra is katonai erőszakot alkalmaz a Baltikumban. – Meghal V. Olav norvég király. – A török parlament felhatalmazza a kormányt, hogy szükség esetén a török hadsereget az országhatáron kívül is bevesse, és hozzájárul ahhoz, hogy az ország repülőterét a külföldi erők is igénybe vegyék.

Január 18. – Folytatódnak a légitámadások a Kuvaitot megszálló iraki haderő ellen. – Irak terrortámadásokkal válaszol: rakétákat lő ki Izraelre és Szaúd-Arábiára. – Litvánia Legfelső Tanácsa úgy dönt, hogy népszavazást ír ki a köztársaság státusáról.

Január 19. – Háborúellenes tüntetéseket tartanak Nagy-Britanniában, Olaszországban, Németországban, Norvégiában, Ausztráliában. – Irak mellett tüntetnek Tuniszban, Algírban, Iszlamabadban, Líbiában és Jemenben.

Január 20. – Richard Cheney amerikai védelmi miniszter készenléti állapotot rendel el újabb 200 ezer tartalékos behívására. – Szaddám Huszein iraki elnök elutasítja Gorbacsov szovjet államfő újabb békekezdeményezését. – Lettország fővárosában a szovjet belügyi alakulatok különleges egységei tűzharcban elfoglalják a lett belügyminisztérium épületét. – Moszkvában 300 ezren tüntetnek a baltikumi katonai akciók és Gorbacsov ellen, a reformok mellett. – Az Öböl-háborúra hivatkozva kiterjesztik Romániában a belügyminisztérium hatáskörét, és visszaállítják a külföldiek tartózkodására vonatkozó korlátozásokat. A bukaresti kormány egyúttal megtiltja az élelmiszerek és a közszükségleti cikkek kivitelét az országból. – A Krím félsziget lakossága népszavazással a terület autonómiájának visszaállítása mellett dönt.

Január 21. – Megkezdődik a szovjet csapatok kivonása az egykori NDK területéről. – A német kormány elítéli a szovjet belügyi csapatok rigai akcióját. – A Dnyeszter menti Köztársaság népi küldötteinek rendkívüli kongresszusa tiltakozik Gorbacsov elnöki rendelete ellen, amely nem ismeri el a köztársaság létét. – A szovjet főügyész a balti köztársaságokra hárítja a felelősséget a vérontásokért. – Trónra lép Norvégia új királya, V. Harald.

Január 22. – Az Európa Parlament elhalasztja a döntést a Szovjetunióknak nyújtandó segélyekről és támogatásokról a baltikumi események miatt. A szervezet határozatban követeli a szovjet beavatkozás megszüntetését a balti államokban. – Gorbacsov szovjet államfő a lett parlament elnökével, Gorbunovsszal tárgyal. – Bush amerikai elnök New Yorkban fogadja a lett és a litván

alelnököt. – Bécsben megkezdődik a hagyományos fegyveres erők leszerelésének ellenőrzésével foglalkozó konzultatív munkacsoport második ülásszaka.

Január 23. – A NATO Védelmi Tervező Bizottsága a Törökországnak nyújtandó katonai segítségről tanácskozik. – Az Egyesült Államok és Mongólia kereskedelmi és műszaki-tudományos együttműködési szerződést köt.

Január 24. – Németországból kiutasítanak 28 iraki diplomatát. – Mubarak egyiptomi államfő elítéli Irak Izrael elleni rakétatámadásait. – Az iraki légierő először intéz támadást Szaúd-Arábia ellen. Közben kanadai repülőgépek első ízben vesznek részt a szövetségesek katonai akcióiban. – Az Európa Tanács nemzetközi értekezletet tart a kontinensen várható kelet-nyugati népvándorlásról. – Kínában négyévi börtönbüntetésre ítélik az 1989-es diákmegmozdulás vezetőjét, Vang Tant.

Január 25. – Litvániában felfüggeszti tevékenységét a Moszkva-barát Nemzeti Megmentés Bizottsága. – Lettország és az Oroszországi Föderáció diplomáciai kapcsolatot létesít egymással. – 4 szovjet belügyminiszter és a védelmi miniszter elrendeli, hogy az ország nagyvárosaiban a katonaság, a rendőrség és a haditengerészet alakulatai járőrözzenek a rend biztosítása érdekében. Gorbacsov szovjet államfő elnöki rendelettel megerősíti a miniszterek intézkedését.

Január 26. – A jugoszláv államelnökségben megállapodnak, hogy Horvátország felosztatja területvédelmi egységeit és cserébe megszüntetik a szövetségi néphadsereg harcászati feladatát. – Besszmertnih szovjet külügyminiszter Bush amerikai elnökkel és Baker külügyminiszterrel folytat tárgyalásokat Washingtonban. – Németországban a Demokratikus Szocializmus Pártjának kongresszusán megerősítik elnöki tisztében Gregor Gysit.

Január 28. – Genfben megnyílik a világszervezet Emberi Jogi Bizottságának 43. ülásszaka. – 3 évtized után újból mongol-kínai pártfőtitkári találkozót tartanak Pekingben.

Január 29. – Az Egyesült Államok és a Szovjetunió közös nyilatkozatban szólítja föl Irakot a kivonulásra Kuvaitból. – Lemond a francia védelmi miniszter, mert nem ért egyet az Öböl-háborúban való francia részvétellel. – A Nemzetközi Valutaalap küldöttsége Belgrádban kezd tárgyalásokat a Jugoszláviának nyújtandó 1 milliárd dolláros készenléti hitelről.

Január 30. – Mubarak egyiptomi államfő és Fahd szaúdi király közös nyilatkozatban követeli Iraktól a kivonulást Kuvaitból. – Hurd brit és Genscher német külügyminiszter az Öböl-háború költségeihez való német hozzájárulásról tárgyal Bonnban. – Az iraki szárazföldi erők megtámadják a szaúd-arábiai Hafdzsi városát.

Január 31. – Moszkvában összeül az SZKP KB.

Február 1. – Albánia és az Egyesült Államok megállapodik a diplomáciai kapcsolatok felvételében. – Az Európa Tanács parlamenti közgyűlése megadja a különleges meghívotti státust a román parlamenti küldöttségnek. – A francia kormány engedélyezi, hogy a Nagy-Britanniába telepített amerikai B-52-es nehézbombázók útból Irak felé átrepüljenek az ország fölött. – A Szovjetunióban életbe lép Gorbacsov elnöki rendelete arról, hogy a nagyvárosokban együtt járőrözzenek a rendőrök és a katonák.

Február 3. – Cseh-Szlovákia, Jugoszlávia és Magyarország első ízben ad átrepülési engedélyt a Bundeswehr számára a törökországi támaszpontok személycseréjének lebonyolításához. – A romániai televízióban csökkentik a nemzetiségi adások műsoridejét.

Február 4. – A szövetséges légierő gépei több hullámban órákon át bombázzák Bagdadot és környékét.

Február 5. – Ausztria engedélyezi, hogy területén vasúton átszállítsanak több mint 100 amerikai páncélozott műszaki mentőjárművet Szaúd-Arábia felé. – Gorbacsov szovjet államfő érvénytelennek nyilvánítja a Litvánia függetlenségéről febr. 9-én tartandó népszavazást.

Február 6. – Irak bejelenti, hogy megszakítja diplomáciai kapcsolatait az ellene hadat viselő koalíció 6 tagállamával: az Egyesült Államokkal, Franciaországgal, Nagy-Britanniával, Olaszországgal, Egyiptommal és Szaúd-Arábiával. – Az Európa Parlament az Öböl-válságról és a Baltikumról tart rendkívüli vitát.

Február 7. – Szovjet-amerikai megbeszélések kezdődnek Genfben a hadászati támadófegyverek csökkentésére vonatkozó egyezményről (START), valamint a nukleáris és a hagyományos

fegyverzetek csökkentéséről. – A Koreai NDK-ban bejelentik, hogy a pártban ellenforradalmi puccsot hiúsítottak meg. – A szövetséges légierők gépei több mint 12 óra hosszát több hullámban támadják Bagdadot és környékét. – Az irányíthatatlanná vált Szaljut-7 és Kozmosz 1688 űregyüttes a légkörben darabokra esik szét.

Február 8. – Cseh-Szlovákia engedélyt ad az ország légterének használatára az Öböl-háborúban részt vevő amerikai B-52-es bombázóknak.

Február 9. – Albániában zavargások törnek ki a tengerparti Durrës városában, ahol közel 10 ezer kivándorolni szándékozó albán gyűlt össze. – Litvániában a nem hivatalos népszavazáson a választópolgárok több mint 90%-a a független és a demokratikus köztársaság mellett voksol. – Gorbacsov szovjet államfő kijelenti, hogy a szövetséges erők katonai akciói túllépik az ENSZ által adott felhatalmazást.

Február 10. – A jugoszláv szövetségi kormány megszigorítja a fegyverimportot: ezentúl csak a kijelölt állami kereskedelmi cégek vásárolhatnak fegyvert, és megszűnik a fegyverek és lőszer szabad behozatala.

Február 11. – Gorbacsov szovjet államfő javasolja, hogy a VSZ katonai szervezete már 1991. ápr. 1-jétől szűnjön meg. – Megalakul a „Képviselő nélküli nemzetek és népek szervezete”, az UNPO.

Február 12. – Az Öböl-háborúról tanácskoznak az el nem kötelezett országok külügyminiszterei a palesztin állam képviselőjével. – A lett parlament úgy dönt, hogy márc. 3-án tartanak népszavazást a köztársaság függetlenségéről. – Pavlov szovjet miniszterelnök megvádol bizonyos külföldi erőket, hogy gazdasági puccsot akarnak végrehajtani a Szovjetunióban.

Február 13. – A szövetségesek légitámadása során több 100 áldozatot követelő telitalálat ér Bagdad központjában egy polgári személyekkel zsúfolt óvóhelyet. – Nyilvánosságra hozzák a horvát-szlovén védelmi egyezményt, amely szerint a 2 köztársaság közösen fog harcolni egy esetleges külső katonai beavatkozáskor.

Február 14. – Irak végrehajtja első nappali rakétatámadását Szaúd-Arábia ellen. – A prágai kormány úgy dönt, hogy cseh-szlovák érdek-képviselői irodát nyitnak Vilniusban, nem diplomáciai státussal.

Február 15. – A jugoszláviai Crna Gorában új kormány alakul. – A zágrábi katonai ügyész elrendeli Spegelj horvát hadügyminiszter letartóztatását. – Irak kilátásba helyezi, hogy bizonyos feltételek mellett kivonja csapatait Kuvaitból, ill. végrehajtja az ENSZ BT határozatait. A feltételeket a szövetségesek elfogadhatatlannak minősítik. – Cseh-szlovák-lengyel-magyar csúcstalálkozót tartanak Budapesten, ill. Visegrádon.

Február 16. – Gorbacsov szovjet államfő arra kéri az Egyesült Államokat, Nagy-Britanniát és Franciaországot, hogy addig ne indítsanak szárazföldi támadást Irak ellen, amíg a szovjet-iraki tárgyalásokon felmérik a rendezés esélyeit. – Moszkvában konzervatív parlamenti képviselők nyíltan a hatalomátvétel esélyeiről tárgyalnak.

Február 17. – Az olasz kormány hozzájárul, hogy amerikai katonai repülőgépek állomásozzanak az egyik szicíliai támaszponton, a Földközi-tengeren hajózó amerikai hajóegységek védelmében.

Február 18. – Az Ír Köztársasági Hadsereg (IRA) pokolgépes merényletet hajt végre a londoni Paddington és a Victoria pályaudvarokon. – 2400 légibevetéssel a háború kezdete óta a legsúlyosabb bombatámadást méri Irakra a szövetségesek. Szovjet tábornokok bírálják Bagdad bombázását. – Romániában a védelmi miniszter kérésére a parlament 10.2 milliárd lej pótlólagos összeget szavaz meg a katonai kiadások fedezésére. – A szovjet parlamentben Pavlov miniszterelnök bejelenti, hogy az árreform keretében mintegy 60%-kal emelkednek a kiskereskedelmi árak. – Moszkvában Gorbacsov szovjet államfő új tervet terjeszt elő az iraki külügyminiszternek az Öböl-válság politikai rendezéséről.

Február 19. – Bush amerikai elnök és a brit kormány elutasítja Gorbacsov béketervét az Öböl-válságról, mert az nem felel meg az ENSZ BT által szabott követelményeknek. – Szovjet-Moldávia parlamentje úgy dönt, hogy a tagköztársaság nem vesz részt a Szovjetunió egységének megőrzéséről tartandó szövetségi népszavazáson.

Február 20. – Az albán fővárosban hatalmas kormányellenes tüntetés során több 10 ezer ember

megszállja Tirana főterét és ledönti Enver Hodzsa diktátor szobrát. Alia államfő bejelenti, hogy saját kezébe veszi a hatalmat, új kormányt és Elnöki Tanácsot alakít. – Az amerikai légierő gépei 7 tonnás óriásbombákkal szinte teljesen megsemmisítik a kuvaiti Failaka-szigetet. – A szlovén parlament megszavazza azt az alkotmánymódosítást, amely alapján a Szlovén Köztársaság átveszi a Szövetségre ruházott állami jogokat.

Február 21. – A szlovák kormánykoalíció pártjai egyezményt írnak alá, amely szerint a Független Magyar Kezdeményezés negyedik tényezőként a kormánykoalíció tagjává válik. – Az Európa Tanács külügyminiszteri testülete egyhangúlag elfogadja Cseh-Szlovákia tagfelvételi kérelmét. – A Jugoszláv Szövetségi Parlament a törvénytelen fegyveres szervezetekről hoz határozatot, amely kimondja: a jugoszláv szervek kötelesek megakadályozni az illegális fegyverkereskedést. Ezzel egyidőben a zágrábi törvényhozás határozatban jelenti be, hogy a szövetségi szervek nem hirdethetnek rendkívüli állapotot Horvátországban, és nem vethetik be a hadsereget. – Irak beleegyezik, hogy a szovjet béketervnek megfelelően kivonul Kuvaitból, de Bush amerikai elnök fenntartással fogadja a bagdadi bejelentést és Gorbacsov béketervét.

Február 22. – Az EKG 250 millió ECU értékű élelmiszersegélyt szavaz meg a Szovjetuniónak. – Halálos áldozatokat követelő összetűzések zajlanak az albán fővárosban a rendfenntartó erők és a tüntetők között. Alia államfő megalakítja az ideiglenes kormányt, élére Fatos Nanót nevezi ki. – Bush amerikai elnök ultimátumot intéz Irakhoz, amely szerint 23-án délig meg kell kezdeni a kivonulást Kuvaitból.

Február 23. – Az Iraki Forradalmi Parancsnokság Tanácsa elutasítja Bush amerikai elnök ultimátumát. – Tarik Aziz iraki külügyminiszter moszkvai látogatása végén bejelenti, hogy az iraki kormány elfogadja a szovjet rendezési javaslatokat. – Thaiföldön a hadsereg a politikai korrupció elburjánzására hivatkozva államcsínyt hajt végre. – A Cseh-Szlovákiában kormányzó Polgári Fórum rendkívüli kongresszusi tart és 2 önálló részre szakad.

Február 24. – Közép-európai idő szerint hajnali 2 órakor megkezdődik a szövetségesek száraztöldei támadása Irak ellen. – A Cseh-szlovákiai Együttélés Politikai Mozgalom ismét Duray Miklóst választja elnökévé. – Lemond a romániai Vatra Romaneasca elnöke, Radu Ceantea. – Moszkvában csaknem 100 ezres demonstrációt rendeznek Jelcin orosz parlamenti elnök hívei.

Február 25. – A szövetséges erők amerikai főparancsnoka az előrenyomulás meggyorsítására ad parancsot. Huszein iraki elnök levélben értesíti Mihail Gorbacsov szovjet államfőt, hogy a BT határozata alapján megkezdik a csapatkivonást. – Szófiában megkezdődik Todor Zsivkov volt állami és pártvezető pere. – A litván belügyminisztérium törvénytelennek nyilvánítja a Moszkva-barát kommunista pártot.

Február 26. – Irak hivatalosan tájékoztatja az ENSZ BT-t, hogy kész feltételek nélkül kivonni csapatait Kuvaitból. Bush amerikai elnök felszólítja Szaddám Huszeint, hogy személyesen és nyilvánosan jelentse be a szövetségesek feltételeinek elfogadását, és adjon parancsot a fegyverletételre. Az iraki államfő bejelenti, hogy még aznap befejezik a teljes kivonulást Kuvaitból. Moszkva tűzszünetre szólítja fel az Irak-ellenes koalíció tagjait. – A zágrábi katonai ügyész vádat emel Spegelj horvát védelmi miniszter és 7 társa ellen, akiket fegyveres lázadás szervezésével vádolnak.

Február 27. – 800 amerikai harckocsi és páncélos jármű megtámadja a dél-iraki Bászra térségében a köztársasági gárda 250-300 tankját. Felszabadul Kuvait fővárosa. Az utolsó iraki katonák is elhagyják Kuvaitot. Bagdadban közlik, hogy Irak tűzszünet esetén elfogadja az ENSZ BT összes, Kuvaitra vonatkozó határozatát. Washington és a BT nem hajlandó elfogadni az iraki ajánlatot. – A grúz parlament érvényteleníti Gorbacsov 2. rendeletét. – Belgrádban megalakul a „Magyarok a hazáért, Szerbiáért és Jugoszláviáért” nevű szervezet, amely szorgalmazza, hogy a szerbiai magyarok határozottan álljanak ki a köztársaság mellett.

Február 28. – Bush amerikai elnök bejelenti, hogy Kuvaitot felszabadították és hajnali 5 órától leállítják a támadó hadműveleteket. A szövetségesek tűzszünetet léptetnek életbe. Az ENSZ-ben közlik, hogy Bagdad feltételek nélkül elfogadta a BT mind a 12 határozatát. Az iraki parancsnokság is elrendeli csapatainak a tűzszünetet. – Dánia és Litvánia jegyzőkönyvet ír alá arról, hogy a

skandináv ország az 1921-es állapotoknak megfelelően elismeri a balti államok függetlenségét és elutasítja a köztársaságok 1940-ben Szovjetunióhoz történt csatolását. – Albániában bírósági eljárást indítanak 74 ember ellen a tiranai Hodzsa szobor ledöntése miatt. – A horvátországi 600 ezres szerb kisebbség képviselői Kninben kinyilvánítják függetlenségüket Horvátországtól, mert Szerbiához szeretnének csatlakozni.

Március 1. – A Litván Legfelső Tanács rendelete szerint egy esetleges megszálláskor a köztársaság polgárainak társadalmi engedetlenséget kell tanúsítaniuk. – A Szovjet Legfelső Tanács rendeletben tiltotta meg a külföldi valuták fizetőeszközként való elfogadását az országban. – Kolumbiában a kormány amnesztiaprogramjának hatására 24 évi harc után leteszi a fegyvert a Nemzeti Felszabadítási Hadsereg (EPL). – Az albán Elnöki Tanács arról dönt, hogy vizsgálatot indít a véres zavargások ügyében.

Március 2. – Irak második legnagyobb városában, Bászrában rendszerellenes megmozdulások kezdődnek. A lázadás később áttérjed dél-iraki városokra, a kurdok lakta északi területekre, valamint a fővárosra is. A fegyveres összecsapásokban az iraki hadsereg harci gázokat és vegyi fegyvereket is bevet. – Az ENSZ BT elfogadja az Öböl-háború befejezésének feltételeiről szóló 686. számú határozatát, amely kimondja Kuvait megszállásának érvénytelenítését, a hadifoglyok és az elhurcolt kuvaitiak azonnali szabadon bocsátását, az elrabolt javak visszaszolgáltatását és jóvátétel fizetését. – A horvát belügyi alakulatok lezárják Pakrac városát, elfoglalják a rendőrállomást és a városházát. A jugoszláv államfő, Borisav Jovics katonákat vezényel a településre.

Március 3. – A szövetségesek és az iraki csapatok megegyeznek a tűzszünetet érintő minden kérdésben Irak elfogadja az ENSZ BT előző napi határozatát a tűzszüneti feltételekről. – Észtország és Lettország lakossága népszavazáson a köztársaság függetlensége mellett foglal állást. – Magyarország, Cseh-Szlovákia és Lengyelország liberális politikai erői egyeztető fórumot hoznak létre gyakorlati lépéseik összehangolására.

Március 4. – A Szovjetunió Legfelső Tanácsa zárt ülésen jóváhagyja a 2 német állam egyesüléséről kötött, ún. 2+4-es szerződést. – Az EKG külügyminiszterei jóváhagyják a Szovjetunióknak nyújtandó 500 millió ECU-s élelmiszer-vásárlási hitelgaranciát. – A Román Legfelsőbb Bíróság felmenti az 1987. nov. 15-i brassói munkásfelkelés elítélteit.

Március 5. – Az iraki Forradalmi Parancsnokság Tanácsa érvényteleníti Kuvaittal kapcsolatos, 1990. aug. óta hozott határozatait, így az ország annektálásáról szóló rendeletét. – Az Öböl menti Országok Együttműködési Tanácsa (GCC) nyilatkozatot fogad el az „új arab rend megteremtéséről”.

Március 6. – Major brit miniszterelnök Moszkvából Kuvaitba utazik és találkozik a kuvaiti kormány már visszatért tagjaival. – Az EK Bizottsága 3 millió ECU segélyt szavaz meg az iraki vízvezetékrendszer helyreállításához és a bagdadi kórházak felszerelésének javításához. – A Szovjet Szövetségi Tanács a köztársasági parlamentek elé utalja megvitatásra az új szövetségi szerződés tervezetét, amely szerint a jövőben a tagállamok önállóan alakíthatják külkapcsolataikat és részt vehetnek nemzetközi szervezetek munkájában. A köztársaságok, Örményország, Grúzia, Észtország, Lettország, Litvánia és Moldava kivételével hajlandóságukat nyilvánítják az egyezmény aláírására.

Március 7. – Az albán kormány katonai övezetté nyilvánítja a durrësi kikötőt, ahonnan több ezer albán kelt át az olasz túlspartra. – Szaúd-Arábia, az Egyesült Államok, Franciaország, Irak, Kuvait és Nagy-Britannia képviselői memorandumot írnak alá a hadifoglyok mielőbbi szabadon engedéséről. – A szlovén parlament úgy dönt, hogy a köztársasági sorkötelesek csak a helyi területvédelmi erőknél és a rendőrségnél teljesíthetnek szolgálatot.

Március 8. – Baker amerikai külügyminiszter körutat kezd a Közel-Keleten, hogy megvitassa a térség stabilitását célzó javaslatokat és felmérje az arab-izraeli konfliktus rendezésének lehetőségeit. – Véget ér az ENSZ Emberi Jogi Bizottságának ülésszaka, amelyen a 82 határozatból 75-öt konszenzussal fogadnak el. – A bolgár parlament felhívja a kormányt, hogy folytassa az előkészületi munkálatokat a török nyelv oktatásához szükséges szervezeti és módszertani előkészületekről.

Március 9. – Belgrádban a rendőrség erőszakkal oszlatja föl a Szerb Megújulási Mozgalom és 9

másik ellenzéki párt által szervezett tüntetést. Az összetűzéseknek több halálos áldozata is van. A hatóságok először letartóztatják, majd a tömeg nyomására szabadon engedik a Szerb Megújódási Mozgalom vezetőjét, Vuk Draškovićot.

Március 10. – Moszkvában csaknem félmillió ember tüntet Gorbacsov szovjet elnök lemondását követelve, Jelcin orosz parlamenti elnököt támogatva. – II. János Pál pápa kijelenti, hogy a katolikus egyház a leghatározottabban elutasítja a klasszikus szabad piaci gazdaság eszméjét és történelmi gyakorlatát, de ugyanúgy elveti a magántulajdon felszámolását, a javak kollektivizálását is.

Március 11. – Olaszországból visszaérkezik Albániába a menekültek első, másfélezres csoportja. – Pozsony belvárosában a Matica Slovenska nevű mozgalom felhívására több ezren tüntetnek és Szlovákia állami függetlenségét követelik. Havel cseh-szlovák államfő kijelenti, hogy a népszavazást tartaná a legmegfelelőbb módszerek a föderáció sorsának eldöntésére. – Megkezdődik Andreas Papandreu volt szocialista párti görög kormányfő és egykori kabinetje 3 tagjának megvesztegetési pere.

Március 12. – Az albán kormány engedélyezi az ágazati szakszervezetek érdekvédelmi tömörülésének, a Független Szakszervezetek Uniójának a megalakulását.

Március 13. – Az EKG Bizottsága Magyarországnak 180, Bulgáriának 290 millió ECU-s kölcsönt hagy jóvá. – Az olasz kormány fölkeri az EKG tagállamait, hogy fogadjanak be albán menekülteket.

Március 14. – A Közel-Keletről konzultál az amerikai és a francia elnök. – A 78 éves Erich Honeckert, az NDK egykori első számú vezetőjét a beelítzi szovjet katonai kórházból titokban Moszkvába viszik. – A brit kormány eltörli az 1 éve bevezetett és véres tüntetéseket kiváltó ún. községfejlesztési adót.

Március 15. – A legnagyobb nyugati hitelező országokat tömörítő szervezet, a Párizsi Klub elengedi Lengyelország több mint 35 milliárd USD-s külföldi tartozásainak a felét. – Albánia felújítja diplomáciai kapcsolatait az Egyesült Államokkal.

Március 16. – Milošević szerb államfő bejelenti, hogy a köztársaság nem fogadja el a jövőben a jugoszláv államelnökség egyetlen döntését sem. A szerb parlament megszünteti a koszovói tartomány elnökségét. – Gorbacsov szovjet államfő bejelenti, hogy Moszkva felére csökkenti köölajeladásait külföldön. – Az Egyesült Államok és Nagy-Britannia javasolja az ENSZ-nek, hogy kötelezze Irakot vegyifegyver-készletének megsemmisítésére. – A Romániában kormányzó Nemzeti Megmentési Front országos értekezletén ismét Petre Roman kormányfőt választják pártelnöknek. Március 17. – A Szovjetunióban népszavazást tartanak a szovjet szövetségi rendszer jövőjéről. A referendumon részt vevő választópolgárok többsége az ország egységének megőrzését támogatja. – A finnországi parlamenti választásokon az ellenzéki Centrum Párt győz. – SzaúdArabia felújítja diplomáciai kapcsolatait Iránnal.

Március 18. – Bécsben ünnepélyesen megnyitják az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet 34 országának közös konfliktusmegelőző központját.

Március 19. – Lemond a kuvaiti kormány; az emír a korábbi miniszterelnököt bízta meg az új kabinet megalakításával. – Gorbacsov szovjet elnök átfogó kiskereskedelmi áremelést jelent be.

Március 20. – A szovjet parlament elfogadja a miniszteri kabinetról szóló törvényt, amely szerint a testület az ország végrehajtó-ügyvezető szerve, alárendelve az elnöknek. – Az Egyesült Államok elengedi a lengyel tartozások 70%-át. – Szakértői kormány alakul a jugoszláviai Macedóniában.

Március 21. – A cseh-szlovák kormány eltörli a fegyver-külkereskedelem állami monopóliumát.

Március 22. – Az ENSZ BT feloldja az üzemanyagok, az élelmiszerek, a víztisztító berendezések és az egészségügyi anyagok Irakba irányuló exportjának tilalmát. – Moszkvában utolsó hivatalos ülésüket tartják a VSZ Egyesített Fegyveres Erőinek törzséhez delegált állandó képviselők. – A Balti Tanács a helyi népszavazások eredményeit értékeli.

Március 23. – Szaddám Huszein iraki államfő kinevezi az ország új kormányát, a miniszterelnöki tisztséget a Forradalmi Parancsnokság Tanácsának egyetlen sííta tagja, Hammad tölti be. – Jelcin orosz és Gamszahurdia grúz parlamenti elnök megállapodik, hogy a dél-oszétiai rendezés elősegítésére közös rendőri erőket hoznak létre. – Maliban heves, áldozatokat is követelő zavargások

robbannak ki.

Március 25. – A szovjet kormány rendkívüli ülésén rendeletileg betilt minden megmozdulást Moszkvában háromhetes időtartamra. 2 nappal később az oroszországi parlament elnöksége törvényellenesnek és alkotmányértőnek minősíti a központi kabinet lépését. – A bukaresti katonai törvényszék enyhe ítéleteket hoz a volt Román Kommunista Párt Politikai Végrehajtó Bizottsága 21 tagjának több mint 8 hónapja húzódó perében. Elejtik a népirtás vádját, és a legsúlyosabb büntetés 5 és fél évi börtön.

Március 26. – A szovjet parlament határozatban szólít föl az ország 600 szénbányájának csaknem egynegyedét megbénító sztrájkok befejezésére, azzal, hogy a kormány haladéktalanul vizsgálja meg a bányászok követeléseinek teljesíthetőségét. – Gorbacsov szovjet elnök rendeleti úton önálló belügyminisztériumi főosztályt hoz létre a moszkvai rendfenntartó erők irányítására. – Az Egyesült Államok a szicíliai Cataniából hazaszállítja és ezzel kivonja az utolsó szárazföldi telepítésű robotrepülőgépét Európából.

Március 27. – Dél-amerikai Közös Piac létrehozásáról ír alá megállapodást Argentína, Brazília, Paraguay és Uruguay elnöke. – Szlovák Kommunisták Szövetsége néven új politikai pártot jegyeznek be Pozsonyban. – Harmadik próbálkozásra sikerül összekapcsolni a Progress-M-7 teherúrhajót a Mir űrállomással.

Március 28. – Jugoszlávia jövőjéről kezd konzultációkat a 6 köztársaság vezetője. – Moszkvában a példátlan méretű rendőri készültség ellenére mintegy 100 ezren tüntetnek a Demokratikus Oroszország nevű szervezet felhívására, Borisz Jelcin támogatására. Az Oroszországi Népi Küldöttek megkezdik, majd félbeszakítják rendkívüli kongresszusukat azt követelve, hogy helyezték hatályon kívül a központi kormányzat rendelkezéseit a moszkvai rendfenntartás megerősítéséről. – A Nyugat-európai Unió (WEU) Politikai Bizottsága határozatot hoz arról, hogy kész társult tagként fogadni Magyarországot, Cseh-Szlovákiát és Lengyelországot. – Megtartja alakuló ülését a Lengyel-Zsidó Kapcsolatok Tanácsa.

Március 29. – A jugoszláviai Vajdaságban a parlament 3 házának együttes ülésén elfogadják azt a törvénytervezetet, amely megszünteti a Vajdaság Szerbiától való elkülönülését. – A bécsi tartományi bíróság életfogytiglani börtönre ítél 2 ápolónőt, 2 társuk pedig súlyos börtönbüntetést kap, mert 42 idős páciensük halálát idézték elő az osztrák főváros egyik kórházában.

Március 30. – 53 évi távollét után Lvovba érkezik Ivan Lubacsivszkij ukrán katolikus püspök.

Március 31. – Albániában a II. világháború vége óta megtartott első parlamenti választásokon az Albán Munkapárt győz. – A horvátországi Plitvicénél és Titovo Korenicén fegyveres harcok robbannak ki a knini rendőrök és a horvát belügyi alakulatok között. – Grúziában a tagköztársaság függetlenségéről rendezett népszavazáson a választópolgárok többsége az önállóságra szavaz.

Április 1. – A VSZ katonai szervezete hivatalosan is megszünteti működését. – Kuba megkezdi csapatainak kivonását Kongóból. – Romániában 250%-kal emelik az alapvető élelmiszerek árait.

Április 2. – A Szovjetunióban átlagosan 60%-kal emelkednek az élelmiszerek és fogyasztási cikkek árai. – A román Nemzeti Megmentési Frontból kizárnak 10 embert, köztük a parlament elnökét, Birladeanut, aki korábban élesen bírálta a kormány gazdaságpolitikáját. – A Szovjetunió Legfelső Tanácsa ratifikálja az egyesült Németország jogi státusáról, valamint a szovjet csapatok németországi kivonásáról szóló megállapodásokat.

Április 3. – A szovjet Alkotmányfelügyelő Bizottság érvényteleníti a katonai szabályzatok azon rendelkezéseit, amelyek értelmében a hadseregnek kötelező a kommunista párt politikáját érvényesítenie. – Fölújítják a szovjet-litván tárgyalásokat. – Az ENSZ BT elfogadja az Irak és Kuvait háborúját hivatalosan lezáró tűzszüneti határozatot, mely szerint Iraknak meg kell semmisítenie tömegpusztító fegyvereit és jóvátételt kell fizetnie. – A szovjet kormány és a febr. eleje óta sztrájkoló bányaiipari dolgozók megállapodnak, hogy egy éven belül 150%-kal emelik a fizetésüket.

Április 4. – A jugoszláv tagköztársaságok vezetőinek csúcstalálkozóján Szerbia és Crna Gora az eddigi jugosztáv modell fenntartása mellett foglal állást, míg a többi 4 tagköztársaság szuverén államok szövetségét kívánja létrehozni. – Gorbacsov elnöki határozatban rendeli el 3 millió hektár



föld szétosztását az egyéni művelők között a Szovjetunióban. – Salvadorban a kormány és a fegyveres ellenzék megállapodik az alkotmány módosításáról.

Április 5. – Az Oroszországi Népi Küldöttek III. rendkívüli kongresszusán megszavazzák Borisz Jelcin parlamenti elnök jogkörének kiszélesítését. – Aláírják a szovjet-román barátsági és együttműködési szerződést. – Az ENSZ BT elítéli Bagdadot a Huszein elleni lázadás során az iraki polgári lakosság ellen tanúsított fellépésért. – A cseh-szlovák kormány visszavonja döntését, amely szerint el kell hagynia Prágát a Nemzetközi Diákszövetségnek és a Nemzetközi Újságíró Szervezetnek. – Washington és Moszkva újabb megállapodást ír alá a közepes hatótávolságú rakéták felszámolására vonatkozó, 1988-ban megkötött szovjet-amerikai szerződés betartásáról.

Április 6. – Az iraki parlament elfogadja az Öböl-háborút lezáró tűzszünetre vonatkozó 687. számú BT-határozatot. Huszein államfő leváltja védelmi miniszterét és helyére vejét nevezi ki.

Április 7. – Albániában megtartják a parlamenti választások második fordulóját: az Albán Munkapárt 168, a Demokrata Párt 75, az Albán Görögök Szervezete pedig 5 mandátumot szerez.

Április 8. – Baker amerikai külügyminiszter Jichak Samir izraeli miniszterelnökkel kilencpontos dokumentumot ír alá a palesztin kérdés rendezéséről, és a 2 fél elvi megállapodásra jut egy regionális találkozó összehívásáról. – Az EK állam- és kormányfői rendkívüli csúcstalálkozójukon az iraki kurd menekültek megsegítéséről tanácskoznak. – II. János Pál pápa felszólítja a világ katolikus egyházainak vezetőit, hogy pénzügyi hozzájárulásukkal segítsék egyensúlyba hozni a Szentszék költségvetését.

Április 9. – A Szovjet Föderációs Tanácsban Gorbacsov elnök ismerteti válságkezelő programját. – Románia és Szovjet-Moldávia kereskedelmi megállapodást köt. – Megkezdődik a szovjet csapatok kivonulása Lengyelországból. – A grúz parlament egyhangúlag elfogadja a kaukázusi köztársaság függetlenségének helyreállítását. Az ENSZ BT jóváhagyja, hogy az ENSZ 1440 fős megfigyelő erőt küldjön az Irak-Kuvait-határnál kialakítandó demilitarizált övezet ellenőrzésére.

Április 10. – Az Egyesült Államok megszünteti Jordánia támogatását. – Tíz évre szóló lengyel-francia barátsági és szolidaritási szerződést írnak alá. – A német és az olasz külügyminiszter közös nyilatkozatban sürgeti a nyugat-európai politika unió megteremtését.

Április 11. – Románia 517 millió USD-s hitelt kap a Nemzetközi Valutaalaptól (IMF), az országban lezajlott politikai fordulat óta először. – A német és a cseh-szlovák külügyminiszter aláírja a Prágai Tézisek című dokumentumot az európai biztonságról és a helsinki folyamat intézményesítéséről. – Hivatalosan életbe lép az Öböl-beli konfliktust lezáró tűzszünet. – Lewis Preston személyében új elnököt választ a Világbank.

Április 12. – A török parlament feloldja a kurd nyelv használatára vonatkozó tilalmat.

Április 13. – A Balti Tanács elfogadja, hogy Izland közvetítsen a 3 köztársaság és a szovjet kormány közötti függetlenségi tárgyalásokon. – II. János Pál pápa püspököket és pápai intézőket nevez ki az Oroszországi Föderációba, Belorussziába és Kazahsztánba. – A cseh-szlovákiai Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom országos közgyűlésén kizárnak a szervezetből 4 parlamenti képviselőt, mert szembefordultak a szervezet politikai irányvonalával.

Április 14. – Grúziában a többpárti parlament első ülésszakán Zviad Gamszahurdia író, a grúz Legfelső Tanács Elnökségének eddigi elnökét választják meg Grúzia első államfőjévé. – Bulgáriában alternatív parlament és árnyékkormány alakul.

Április 15. – Megkezdődnek az ész-t-szovjet függetlenségi tárgyalások. – Ausztriában 360 ezer schilling pénzbüntetésre ítélik hamis tanúzásért Fred Sinowatz volt kancellárt, a Szocialista Párt egykori elnökét. – Londonban hivatalosan megalakul a kelet-európai gazdasági reformok támogatására létrehozott Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank (EBRD). – Bulgáriában egészségi állapota miatt felfüggesztik Todor Zsivkov volt állami és pártvezető perét. – Az EGK külügyminiszterei megállapodnak, hogy a Magyarországgal, Lengyelországgal és Cseh-Szlovákiával kötendő társulási szerződések szövegébe a 3 kelet-európai ország leendő felvételére vonatkozó utalást is beveszik.

Április 16. – Dél-Afrikában az Afrikai Nemzeti Kongresszus és a Pánafrikai Kongresszus egységsfrontot hoz létre. – Japánban, majd a Koreai Köztársaságban kezd látogatást Gorbacsov

szovjet államfő.

Április 17. – Az örmény parlament határozatban dönt az örmény kommunista párt vagyonának államosításáról. – Irak és az ENSZ megállapodást köt a kurd nemzetiség megsegítéséről. – Közel-keleti körutat kezd Baker amerikai külügyminiszter.

Április 18. – A jugoszláviai tagköztársaságok vezetőinek negyedik értekezletén megállapodnak, hogy máj. végéig minden köztársaságban népszavazást írnak ki a szövetségi állam sorsáról. – A Nemzetközi Valutaalap (IMF) 3 évre szóló, 2 és fél milliárd USD hitelt hagy jóvá a lengyel gazdasági reformok támogatására.

Április 19. – A bolgár kormány adósságátütemezési megállapodást ír alá a Párizsi Klubbal, amely szerint az ország 10 év alatt fizetheti vissza a kormányokkal szembeni tartozásait. – Genfben megkezdődik a hadászati fegyverzet csökkentéséről folyó szovjet-amerikai tárgyalások (START) 15. fordulója.

Április 20. – Azerbajdzsánban elnöki rendelettel megszüntetik a kijárási tilalmat. – Az Egyesült Államok és Vietnam megállapodik, hogy Hanoi-ban hivatalos amerikai képviselőt hoznak létre a vietnami háború idején eltűnt amerikai katonák felkutatására. – Az olasz parlament bizalmat szavaz Giulio Andreotti hetedik, de már csak 4 párti kormányának. – Az Oroszországi Föderáció Észak-Oszét Autonóm Köztársaságának Parlamentje rendkívüli állapotot hirdet ki a nemzetiségi zavargások miatt. – A Romániai Magyar Demokrata Szövetség kezdeményezésére újjáalakul az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület.

Április 21. – A Szovjet elnevezésű konzervatív parlamenti csoport moszkvai II. kongresszusán határozatban követelik a népképviselők rendkívüli kongresszusának összehívását és a rendkívüli állapot bevezetését a Szovjetunióban. – Átalakítják a kuvaiti kormányt, de az ellenzék ezúttal sem kap helyet a 21 tagú kabinetben. – A Vajdasági Magyarok Demokratikus Közösségének II. kongresszusán a személyi elven alapuló önkormányzat bevezetése, valamint az anyanyelvi kultúra megőrzése és fejlesztése mellett foglalnak állást.

Április 22. – Pavlov szovjet kormányfő betérjeszti gazdasági válságprogramját a Legfelső Tanácsban, amely elfogadja a piaci eszközök és az adminisztratív módszerek ötvözetéből álló tervet. – Az Egyesült Államok és Bulgária megállapodást ír alá a legnagyobb kedvezmény kölcsönös megadásáról. – A PFSZ Központi Tanácsa olyan áttogó közel-keleti konferencia megrendezése mellett foglal állást, amelyet az ENSZ égisze alatt rendeznek.

Április 23. – Gorbacsov szovjet elnök 9 tagköztársaság vezetőjével, köztük Jelcinnel megállapodik az új szövetségi szerződés aláírásában. – A szovjet államfő hatályon kívül helyezi az örmény kormány rendeletét az örmény kommunista párt vagyonának államosításáról. – Albániában engedélyezik a szociáldemokrata párt működését. – Az etióp parlament elvi határozatot fogad el a többpártrendszer bevezetéséről. – A szlovák parlament elnöksége felmenti tisztségéből Vladimir Meciar kormányfőt és a kabinet 7 tagját, majd Meciar helyére Jan Čarnogurskyt, a Kereszténydemokrata Mozgalom elnökét nevezi ki.

Április 24. – Irakban Szaddám Huszein államfő megállapodik a kurdok képviselőivel „az iraki Kurdisztánban uralkodó helyzet normalizálásáról”, az iraki demokráciáról és a kurdok nemzeti jogainak tiszteletben tartásáról. – A kambodzsai kormány elfogadja a közös francia-indonéz ENSZ-javaslatot a máj. 1-jén kihirdetendő tűzszünetről. – Az angolai kormány elfogadja a polgárháború lezárásának szovjet-amerikai-portugál közvetítők által kidolgozott tervét. – A Szovjetunióban bejelentik, hogy a II. világháború idején magyar zsidókat mentő Raoul Wallenberg 1947-ben a moszkvai Ljubjanka börtönben halt meg.

Április 25. – Az SZKP KB ülésén Gorbacsov pártfőtitkár felajánlja lemondását, de a PB ajánlására a KB nem fogadja el, és megerősíti Gorbacsovot tisztségében. – Finnországban új kormány alakul a Centrum Párt elnökének, Eskó Ahónak a vezetésével. – A német szövetségi gyűlés ellenszavazat nélkül törvényerőre emeli a Szovjetunióval 1990-ben kötött alapszerződést és a gazdasági-műszaki együttműködési megállapodást. – Libanonban megkezdik fegyverzetének átadását a drúz milícia.

Április 26. – Az afgán parlament elfogadja az új alkotmányt, amely szerint az ország ezentúl parlamenti köztársaság. – A lengyel és a német külügyminiszter megállapodik a 2 ország új

alapszerződésének szövegében.

Április 27. – Megérkeznek az első kurd menekültek az iraki-török határ közelében fekvő menekülttáborba. – A Cseh-szlovákiai Magyarok Demokratikus Szövetségének (CSEMADOK) közgyűlésén Bauer Győzöt választják új elnöknek. – A cseh-szlovákiai Polgári Fórum kettészakadása után a centristákat tömörítő Polgári Mozgalom alakuló ülésén Dienstbier külügyminisztert választják meg az új szervezet elnökévé.

Április 29. – Az albán parlament saját hatáskörébe vonja a tömegtájékoztatási eszközöket és felszólítja a politikai pártokat, hogy vonuljanak ki a hadseregből és a rendőrségből. – A román parlament elfogadja Petre Roman miniszterelnök személyi javaslatát az átalakított bukaresti kormány összetételére. – Az Antarktiszon 50 évre megtiltják az ásványkutatást és a bányászatot.

Április 30. – Bulgária és Lengyelország megállapodik az áttérésről a konvertibilis valutával történő elszámolásra. – Az EGK Bizottsága 25 millió ECU segélyt hagy jóvá Romániának. – Észak-Írországban 15 év után újból pártközi tárgyalások kezdődnek a véres belviszály rendezéséről. – Az albán parlament az eddigi államfőt, a 66 éves Ramiz Aliát választja meg az ország elnökévé.

Május 1. – Az angolai kormány és az UNITA nevű fegyveres ellenzéki szervezet parafálja a 16 éve tartó polgárháború befejezését jelentő megállapodást.

Május 3. – Alia albán államfő ismét Fatos Nanót bízta meg kormányalakítással. – A Szovjetunió Legfelső Tanácsa törvényt alkot a csernobili katasztrófa sérültjeinek járó szociális kedvezményekről. – Thaiföldön részlegesen feloldják a februári katonai puccs óta tartó rendkívüli állapotot. – Rómában nemzetközi tanácskozás kezdődik a NATO vezetőinek részvételével a jövőendő európai biztonsági rendszer katonai és hadiipari vetületéről. – Dmitrij Jazov személyében most először látogat Kínába szovjet védelmi miniszter.

Május 4. – Alia albán államfő lemond az Albán Munkapártban betöltött valamennyi tisztségéről.

Május 5. – A közel-keleti békéről tárgyal az Öböl menti Országok Együttműködési Tanácsa.

Május 6. – Átalakítják a szlovák kormányt. – Életbe lép a szovjet-német szerződés a szovjet csapatok ideiglenes németországi tartózkodásáról. – A jugoszláv államelnökség határozatot fogad el a polgárháború megakadályozásáról. – A balkáni országok parlamenti küldöttségei tárgyalásokat kezdenek a térség államainak együttműködéséről.

Május 8. – Közel-keleti körutat kezd Bessmertnih szovjet külügyminiszter.

Május 9. – Az egyiptomi parlament újabb 3 évvel meghosszabbítja a rendkívüli állapotot, amely 1981 óta van érvényben. – Petre Roman román kormányfő 8 fős szűkebb kabinetet hoz létre a minisztertanácsi határozatok végrehajtásának ellenőrzésére.

Május 10. – A cseh-szlovák, valamint a cseh és a szlovák kormányfő megállapodik, hogy szerződésben kell rögzíteni Cseh-Szlovákia államberendezkedését, azaz a 2 köztársaság egyenjogúságán alapuló szövetségét, és ennek megfelelően valószínűleg az alkotmányt is módosítani kell. – Irak és Kuvait határán az ENSZ-haderő ellenőrzése alatt demilitarizált övezet létesül. – A lengyel parlament alsóháza elfogadja az új választási törvényt. – A Szovjetunióban befejeződik a márc. óta tartó általános bányászsztrájk.

Május 11. – Mazowiecki volt lengyel miniszterelnök vezetésével megalakul a Demokratikus Unió, amely tömöríti az Állampolgári Mozgalom, a Demokratikus Akció és a Jobboldali Demokrata Fórum nevű szervezeteket. – Közel-keleti körutat kezd Baker amerikai külügyminiszter.

Május 12. – Az albán parlament bizalmat szavaz Fatos Nano miniszterelnök kormányának. –

Horvátország szerblakta területein a népszavazáson a többség a Szerbiához való csatlakozás mellett foglal állást. – A Szovjetunióban megsemmisítik az utolsó SS-20-as közepes hatótávolságú rakétát.

Május 14. – Bécs lakossága népszavazáson utasítja el, hogy az osztrák főváros legyen az 1995. évi világkiállítás színhelye. – A jugoszláv államelnökségben a megismételt szavazáskor sem kapja meg a szükséges többséget az elnöki tisztség átvételéhez Stipe Mesic, az államelnökség horvát tagja. Ezzel alkotmányos válság alakul ki Jugoszláviában. – Mitterrand francia köztársasági elnök saját kérésére fölmenti Rocard kormányfőt, és Edith Cressont bízta meg kormányalakítással. –

Moszkvába látogat Csiang Cö-min, a Kínai Kommunista Párt főtitkára.

Május 16. – Albániában valamennyi jelentős üzemre és munkahelyre kiterjedő politikai és

gazdasági sztrájk kezdődik. – Véget ér az európai hagyományos haderő korlátozásáról folytatott négyhetes tárgyalási forduló Bécsben. – A szovjet Legfelső Tanács törvényt fogad el az állambiztonsági szervekről.

Május 17. – Az iraki kormány és a kurdok képviselői megállapodnak az ország demokratizálásáról, a kurdok autonómiájának kérdéséről. – A lengyel parlament elhalasztja a döntést az abortusztilalomról. – A német Szövetségi Tanács (Bundesrat) vita nélkül fogadja el a jószomszédi kapcsolatokról és a gazdasági együttműködésről kötött szovjet-német szerződéseket.

Május 18. – A Pentagonale országok jóváhagyják Lengyelország csatlakozását a regionális együttműködéshez. – Az észak-szómáliai szeparatisták kikiáltják területük függetlenségét. – A Szojuz TM-12 űrhajó fedélzetén felszáll Helena Sharman, az első brit űrhajós.

Május 19. – Horvátországban a népszavazáson a köztársaság függetlensége mellett foglalnak állást. – Bielecki lengyel miniszterelnököt választják a Liberális Demokrata Kongresszus elnökévé. – A Román Nemzeti Egységpárt Radu Ceantea szenátort, a Vatra Romaneasca volt vezetőjét választja elnökévé.

Május 20. – Eredménytelenül érnek véget a kapcsolatok rendezéséről a japán-észak-koreai tárgyalások. – Waleša lengyel köztársasági elnök Izraelbe látogat.

Május 21. – Indiában pokolgépes merénylet áldozata lesz Radzsiv Gandhi volt kormányfő. Félbeszakadnak az előző nap kezdődött időszakos parlamenti választások. – A Romániai Magyar Demokrata Szövetség törvényhozói kivonulnak a parlamentből a nemzetbiztonsági törvény kisebbségellenes jellege miatt. – A cseh-szlovák parlament új földtörvényt alkot. – Nemzetközi konferencia kezdődik Bécsben az 1986-os csernobili atomkatasztrófa következményeiről.

Május 22. – Átfogó libanoni-szíriai együttműködési megállapodást írnak alá. – Az EKG 300 millió USD értékű élelmiszersegélyt ítél oda a Szovjetuniónak. – A moldavai parlament megvonja a bizalmat Mircea Druc köztársasági miniszterelnöktől.

Május 23. – Az ENSZ és az iraki kormány képviselői megállapodást írnak alá a kurd menekültek védelméről. – Törli a „szovjet szocialista” megjelölést és Moldavai Köztársaságra változtatja az ország nevét a köztársasági parlament. – A nemzetközi exportellenőrző szervezet, a COCOM felére csökkenti a tilalmi listáján szereplő termékek és berendezések számát.

Május 24. – Janajev szovjet alelnök Nadzsibullah afgán államfővel tárgyal az afgán rendezésről. Ro Te Vu dél-koreai államfő az oktatási minisztert nevezi ki új kormányfőnek, és több tárca élére is új embert állít.

Május 25. – Gorbacsov szovjet államfő és a tagköztársaságok vezetői ismét az új szovjet szövetségi rendszerről tartanak konzultációt. – A Romániai Magyar Demokrata Szövetség ismét Domokos Gézát választja a szervezet elnökévé. – Suriname-ban a parlamenti választásokon a katonai államcsínnel eltávolított polgári Új Front a Demokráciáért és a Fejlesztésért elnevezésű 4 párti koalíció győz.

Május 26. – Az afgán parlament jóváhagyja a rendezésről kidolgozott ENSZ-tervet. – Grúziában az első szabad köztársasági elnökválasztáson Zviad Gamszahurdia, a Legfelső Tanács elnökségének elnöke a szavazatok 87%-ával lesz az első közvetlenül választott államfő mind Grúziában, mind pedig a Szovjetunió történetében.

Május 27. – Az utolsó szovjet katonai egység is elhagyja Cseh-Szlovákia területét. – A litván Legfelső Tanács bűncselekménynek nyilvánítja a szovjet különleges rendőri egységek erőszakos akcióit, és betiltja minden fegyveres szervezet működését a köztársaságban. – A moldavai Kisinyovban üléseznek az új szövetségi szerződést elutasító köztársaságok (Lettország, Észtország, Litvánia, Moldava, Grúzia, Örményország) függetlenségi mozgalmainak küldöttei. – Cseh-Szlovákia, Lengyelország és Magyarország képviselői biztonságpolitikai kérdésekről tárgyalnak Varsóban.

Május 28. – A jugoszláv államelnökség ülésén ismét nem sikerül elnököt választani. – A moldavai Legfelső Tanács Valerij Muravszkijt választja a köztársaság új miniszterelnökévé. – A Szovjet Cionista Szövetség kongresszusán bejelentik csatlakozásukat a Cionista Világszervezethez.

Május 29. – Albánia és Nagy-Britannia 50 év után felújítja diplomáciai kapcsolatait. – A bolgár

parlament első olvasatban elfogadja az ország új alkotmányát. – A cseh-szlovák parlament törvényt fogad el a titkosszolgálatról. – Az EGK és Cseh-Szlovákia képviselői 500 millió USD-s hitelről írnak alá megállapodást. – Franjo Tudjman horvát köztársasági elnök a zágrábi hivatalos közlönyben deklarálja az ország függetlenségét. – Az Indiai Nemzeti Kongresszus Párt vezető testülete Naraszimha Raót választja a párt új elnökének.

Május 30. – A horvát parlament egyhangúlag úgy határoz, hogy 1 hónapon belül el kell készíteni a köztársaság állami szuverenitásának és önállóságának állami jogi dokumentumait. – A szovjet védelmi minisztérium levélben figyelmezteti a litván kormányt, hogy a sorköteles fiataloknak be kell vonulniuk a szovjet hadseregbe, vagy a köztársaság fizessen kártérítést. Landsbergis litván parlamenti elnök tiltakozik a fenyegetés ellen. – Bécs városa és az osztrák kormány hivatalosan is visszavonja jelentkezését az 1995. évi világkiállítás megrendezésére.

Május 31. – Az angolai államfő és az UNITA nevű fegyveres ellenzéki szervezet vezetője aláírja a 16 éve tartó polgárháború végét jelentő tűzszüneti megállapodást.

Június 1. – Baker amerikai és Bessmertnih szovjet külügyminiszter megállapodik az európai hagyományos haderők csökkentéséről aláírt egyezmény szovjet végrehajtásának nyitott kérdéseiben. – Jelentősen enyhítik az amerikai vízumkiadási szabályokat.

Június 2. – A Vatra Romaneasca országos értekezlete felszólítja a román kormányt, hogy kényszerítsen ki a magyar kormánytól lemondó nyilatkozatot Erdélyről, hajtson végre gyökeres változtatásokat Magyarországgal folytatott politikájában, ill. távolítsa el a magyar múltra emlékeztető összes emlékművet. – Az EGK külügyminiszterei Jugoszlávia belső és külső egységének fenntartása és az 5 keletnémet tartomány EGK-ba való beilleszkedésének támogatása mellett foglalnak állást.

Június 3. – Franciaország hivatalosan bejelenti csatlakozási szándékát a nukleáris fegyverek exportját tiltó atomsorompó-szerződéshez. – Romániában népírtás vádjával 16 évi börtönbüntetésre ítélik Nicu Ceaușescut. – Az egykori gettók és koncentrációs táborok szovjet zsidó foglyai egyesületet alapítanak. – David Levi izraeli külügyminiszter bejelenti, hogy Izrael kész részt venni az EK-val, az Egyesült Államokkal és a Szovjetunióval együtt a közel-keleti rendezéssel foglalkozó tárgyalásokon.

Június 4. – Eredménytelenül végződnek a kambodzsai rendezésről folytatott dsakartai béketárgyalások. – Magyarország, Lengyelország és Cseh-Szlovákia együttműködési megállapodást ír alá a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezettel, az OECD-vel.

Június 5. – Kínában bejelentik, hogy Mao Ce-tung özvegye, Csiang Csiang máj. 14-én öngyilkosságot követett el. – Lemond Fatos Nano albán miniszterelnök; kormányalakításra Ylli Bufi addigi élelmiszer-ipari és ellátási miniszter kap megbízást. – Algériában a korábbi külügyminisztert, Szid Ahmed-Gozalit nevezik ki kormányfőnek a zavargások nyomán leváltott Mulud Hamrus helyébe. – Gorbacsov szovjet államfő Oslóban megtartja az 1990. évi Nobel-békedíjjal kapcsolatos beszédét. Június 6. – Parafálják a német-lengyel jószomszédsági és barátsági együttműködési szerződést. – Jugoszlávia jövőjéről immár hatodik csúcstalálkozójukat tartják a tagköztársaságok elnökei. – Másfél évi szabadságvesztésre ítélik hűtlen kezelés miatt Harry Tischet, a volt NDK szakszervezeti szövetségének egykori elnökét.

Június 7. – Az Észak-atlanti Tanács tagországai közös nyilatkozatban foglalnak állást a kelet-közép-európai országokkal való partnerségről. – A hadászati támadófegyverek csökkentéséről és a többször elhalasztott szovjet-amerikai csúcstalálkozóról tárgyal a 2 ország külügyminisztere. – Krakkóban befejeződik az Európai Kulturális Fórum.

Június 9. – Kurt Waldheim osztrák államfő személyében az 1979-es iszlám forradalom óta először tesz látogatást nyugati államfő Iránban.

Június 10. – A kelet-közép-európai országoknak nyújtandó kölcsönökről tanácskoznak az EK gazdasági és pénzügyminiszterei. – Nakajama Taro személyében a vietnami háború befejezése óta először jár japán külügyminiszter Hanoi-ban. – Az Albán Munkapárt X. kongresszusán kizárják a 11 tagú pb 7 tagját, politikai hibák elkövetésének vádjával eltávolítanak a kb-ból 8 tagot, s a párt nevét Albán Szocialista Pártra változtatják, elnöknek pedig Fatos Nano leköszönt miniszterelnököt

választják meg.

Június 11. – Bush elnök hozzájárul, hogy a Szovjetunió további másfél milliárd USD értékű amerikai gabonát vásároljon hitelbe.

Június 12. – Az első oroszországi elnökválasztáson Borisz Jelcin parlamenti elnök az első fordulóban a szavazatok több mint 50%-ával győz. A helyi választások eredményeként Gavriil Popov Moszkva, Anatolij Szobcsak pedig a nevét visszacapott Szentpétervár (Leningrád) főpolgármestere lesz. – Albániában ellenzéki miniszterek részvételével megalakul a kormány.

Június 13. – A kelet-közép-európai országoknak nyújtandó támogatásról tanácskozik Brüsszelben a 24 fejlett tőkés ország képviselője.

Június 14. – Az európai hagyományos haderőcsökkentésről folyó bécsi tárgyaláson 22 ország hivatalosan megegyezik az 1990. nov.-ben aláírt első, a fegyverzetet korlátozó szerződés értelmezésében, miután a Szovietunió jogilag kötelező kormánynyilatkozatot tesz saját leszerelési kötelezettségének végrehajtásáról. – Az Osztrák Szocialista Párt linzi kongresszusán a szociáldemokrata nevet veszi fel, és elnöknek Franz Vranitzky kancellárt választják.

Június 15. – Kucsan szlovén és Tudjman horvát elnök a tagköztársaságok kilépésével kapcsolatos intézkedések összehangolásáról tanácskozik. – A Holland Kommunista Párt kimondja önmaga föloszlatását.

Június 16. – Akbulutra török miniszterelnök benyújtja kormánya lemondását, mert nem választották újjá a kormányzó Haza Pártja elnöki tisztségére.

Június 17. – Aláírják a 10 évre szóló lengyel-német jószomszédsági és együttműködési szerződést. – A dél-afrikai parlament eltörli a lakosság faji alapon történő osztályozását előíró törvényt, befejeződik az apartheid felszámolásának folyamata. – Az ENSZ BT határozatot fogad el az iraki fegyverek megsemmisítéséről és a Bagdad elleni fegyvereladási embargó megerősítéséről. – Törökország korábbi külügyminisztere, Mesut Yilmaz kap megbízást kormányalakításra.

Június 18. – A jugoszláv Vajdaság parlamentje elfogadja a tartomány új alkotmányát. – Etiópiában az ideiglenes kormány feloszlatta a volt kormányzó Munkapártot és a félmillió hadsereg leszereléséről dönt.

Június 19. – A Moldvai Köztársaság és Románia integrációjáról tárgyal Bukarestben a 2 államfő.

Június 20. – Az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet berlini külügyminiszteri találkozásán Bessmertnih szovjet és Baker amerikai külügyminiszter nem tud megállapodni a hadászati támadófegyverek csökkentését célzó szovjet-amerikai egyezmény (START) szövegéről. Bejegyzik a Nagyrománia Pártot. – Albánia diplomáciai kapcsolatokat létesít az EK-val.

Naraszhimba Rao, az Indiai Nemzeti Kongresszus új vezetője kap kormányalakítási megbízást. – Befejeződik a szovjet csapatok kivonása Cseh-Szlovákiából. – Baker amerikai külügyminiszter belgrádi tárgyalásain az egységes Jugoszlávia és a belpolitikai válság demokratikus rendezése mellett foglal állást.

Június 22. – Tudjman horvát és Kucsan szlovén elnök zágrábi találkozásán megállapodnak a 2 köztársaság függetlenségének elismerésében. Ugyanakkor kijelentik hogy nem zárkoznak el a többi jugoszláv köztársasággal való laza államszövetség létrehozásától. – Vladimir Meciar volt szlovák kormányfő vezetésével megalakul a Demokratikus Szlovákiáért Mozgalom (HZDS).

Június 23. – Kelet-közép-európai Szociálliberális Fórum néven új politikai tömörülést hoznak létre magyar, cseh, szlovák és lengyel liberális pártok. – A burgenlandi tartományi választáson az Osztrák Szociáldemokrata Párt 17, a Néppárt 15, míg a Szabadság Párt 4 képviselői helyet szerez. – A kambodzsai kormány és az ellene küzdő hárompárti koalíció képviselői Bangkokban megállapodnak a 12 éve tartó polgárháború befejezésében. – Megkoronázzák V. Harald norvég királyt.

Június 24. – A román parlament érvénytelennek minősíti a Molotov-Ribbentrop-paktumot és következményeit, azt, hogy Besszarábia, Észak-Bukovina és Herta tartományt erőszakosan elfoglalták a régi román területek lakosságának akarata ellenére. – Az EK gazdasági és pénzügyminiszterei elvi megegyezésre jutnak az 1993-as europiacra bevezetendő egységes hozzáadottértékadó-kulcs, valamint az alkohol, az üzemanyag és a dohányféleségek adókulcsa

kérdésében. – A Vietnami Kommunista Párt VII. kongresszusán leváltják a vezetés felét. – 1979 óta először látogatnak szovjet hadihajók francia kikötőkbe.

Június 25. – Horvátország és Szlovénia parlamentje elfogadja a köztársaságok szuverenitásáról és függetlenségéről szóló nyilatkozatokat, amelyeket a szövetségi kormány érvénytelennek nyilvánít. A jugoszláv parlament Szövetségi Tanácsa felszólítja a szövetségi néphadsereget a 2 tagköztársaság elszakadásának megakadályozására. – Az Egyesült Államok megadja a legnagyobb kereskedelmi kedvezményes elbánást Bulgáriának és Mongóliának. – Albánia különleges meghívott státust kér az Európa Tanácsba.

Június 26. – Az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank elsőként Lengyelországnak ad 50 millió USD-s hitelt. – Szovjet különleges rendőri alakulatok Vilniusban elfoglalják a központi távirót és a telefonközpontot. – Kuvaitban véget ér a 4 hónapos rendkívüli állapot, megszüntetik a statáriális bíróságokat.

Június 27. – Szlovéniában fegyveres összecsapások robbannak ki a helyi területvédelmi erők és a bevonuló szövetségi néphadsereg katonái között. Jansa szlovén védelmi miniszter bejelenti, hogy a köztársaság hadban áll. A kormány nyilatkozatban szólít fel a harcok beszüntetésére és a válság békés rendezésére. – A Dél-afrikai Köztársaság bejelenti csatlakozási szándékát az atomsorompó-egyezményhez. – Brüsszelben megtartják az EK és Magyarország társulási szerződéséről 1990. dec.-ben megkezdett tárgyalások hatodik fordulóját.

Június 28. – Kucsan szlovén elnöknek az ENSZ BT összehívására tett javaslatát a testület elutasítja. Az EKG befagyasztja a Jugoszláviának odaítélt 807 millió ECU-s segélycsomagot. Békéltetni Jugoszláviába utazik az olasz, a holland és a luxemburgi külügyminiszter. Este a jugoszláv szövetségi kormány és Szlovénia tűzszüneti megállapodást köt. – A KGST budapesti záróülésén a tagállamok képviselői jegyzőkönyvet írnak alá a szervezet megszüntetéséről. – A Világbank 450 millió USD hitelt ítél oda Cseh-Szlovákiának. – A lengyel parlament alsóháza, a szejm Walesa elnök vétője ellenére újból megszavazza a választási törvény tervezetét. – A Balti Tanács a Moszkvával folytatandó közös politika egyeztetéséről konzultál. – Görögországban 44 év után bezárják a legnagyobb amerikai támaszpontot. – Az Osztrák Néppárt Erhard Busek tudományügyi minisztert választja új elnökévé.

Június 29. – A szlovén és a horvát elnök beleegyezik abba, hogy köztársaságaik 3 hónapra felfüggesztik a függetlenségi nyilatkozat megvalósítását, ha a szövetségi hadsereget visszavonják és az alkotmánynak megfelelően megválasztják az államelnökség elnökét. Szlobodan Milosevics szerb elnök beleegyezik a horvát Stipe Mesic jugoszláv államfővé választásába. A néphadsereg főparancsnoksága ultimátumot ad Szlovéniának az azonnali tűzszünet elrendelésére, és döntő katonai akcióval fenyegeti meg, ha azt nem fogadja el. A szlovén parlament elutasítja az ultimátumot.

Június 30. – A jugoszláv miniszterelnök megállapodik a szlovén és a horvát államfővel a szövetségi néphadsereg visszahívásában. – Ausztria az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet új válságkezelő mechanizmusának beindítását javasolja. – Libériában a szemben álló felek megállapodnak a 18 hónapja tartó polgárháború befejezésében.

Július 1. – A VSZ Politikai Tanácskozó Testületének utolsó ülésén jegyzőkönyvet írnak alá a szervezet megszüntetéséről. – Svédország hivatalosan benyújtja felvételi kérelmét az EK-ba. – A jugoszláv szövetségi államelnökség elnökévé választják a horvát Stipe Mesicet, aki egyben a néphadsereg főparancsnoka is. – Walesa lengyel köztársasági elnök aláírja az új választójogi törvényt. – Mozgalom a Demokratikus Reformokért elnevezéssel új szovjet politikai mozgalom megalakítására szólítja föl a reformeröket 9 neves személyiség, köztük Szverdnyov. – A szovjet parlament elfogadja a privatizációs törvényt: 1992 végére a vállalatok felét magánkézbe kívánják adni.

Július 2. – A jugoszláv légierő gépei szlovén területvédelmi egységeket bombáznak a horvát határ közelében, egyoldalúan megsértve ezzel a tűzszünetet. Adžić jugoszláv vezérkari főnök kijelenti, hogy a fegyverszünetet akkor sem lehetne megvalósítani, ha a katonákat a minisztérium vissza akarná rendelni. – Ausztriában leterzi a hivatali esküt Erhard Busek új alkancellár. – Nelson

Mandelát megválasztják az Afrikai Nemzeti Kongresszus (ANC) elnökévé.

Július 3. – Páncélososzlop indul el Belgrádból Horvátország felé. A szerb miniszterelnök-helyettes bejelenti, hogy köztársasága nem ellenzi Szlovénia függetlenségét, de a válásról és a vagyonmegosztásról meg kell egyezni. EK-küldöttség érkezik Belgrádba a tűzszünet betartásának ellenőrzésére. – Sevardnadze volt szovjet külügyminiszter bejelenti kilépését az SZKP-ból. – Az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet (EBEÉ) 35 országának vezető külügyi tisztviselői tűzszünetre szólítják föl a Jugoszláviában szembenálló feleket.

Július 4. – A jugoszláv szövetségi államelnökség felszólítja Szlovéniát az eredeti határrend visszaállítására, a körülzárt katonai egységek mentésére és a tűzszünet biztosítására. A szlovén vezetés elutasítja az általa ultimátként értékelt dokumentumot. Ljubljánába érkezik az EK 3 tagú megfigyelő csoportja. – Gorbacsov államfő elnöki rendelettel oldja föl Karabah hegyvidéki autonóm területen a rendkívüli állapotot. – Kolumbiában feloldják a 7 éve érvényben lévő ostromállapotot. – Olaszország és Cseh-Szlovákia új együttműködési szerződést ír alá.

Július 5. – Az EK külügyminiszterei felszólítják az EBEÉ-országokat, hogy azonnal léptessenek életbe fegyverszállítási embargót, és ne adjanak segítyt Jugoszláviának. – Az orosz parlament jóváhagyja az új szövetségi szerződés tervezetét, elfogadja a külföldiek beruházásáról és a lakásmagántulajdonról szóló törvényt. – Az EK 180 millió ECU hitel folyósítására vállal kötelezettséget Magyarországnak. – A libanoni hadsereg elfoglalja a Palesztinai Felszabadítási Szervezet utolsó dél-libanoni gerillaállását.

Július 6. – A jugoszláv válság békés rendezése mellett foglal állást a magyar, az olasz és az osztrák külügyminiszter. – Az EK külügyminiszteri küldöttsége, valamint a szlovén és a horvát vezetés elvi megállapodásra jut a tűzszünetben, a csapatok kölcsönös visszavonásában, a hadifoglyok szabadon bocsátásában, és kompromisszum születik a határ- és vámellenőrzés kérdésében. – A jugoszláv szövetségi kormány és a horvát elnök elfogadja az ún. brioni nyilatkozatot. Gorbacsov szovjet államfő Jugoszlávia egysége mellett foglal állást. – Egy Bagdad melletti légi támaszponton megsemmisítik irak utolsó nagy hatótávolságú föld-föld rakétáját.

Július 7. – Halálos áldozatokat követelő több órás összecsapások robbannak ki szerbek és horvátok között az Eszék közeli Tenja faluban. – Jugoszlávia belügyekbe való beavatkozással vádolja meg Ausztriát, mert szerinte lehetővé tette a fegyverszállítást Jugoszláviába, és az osztrák hadsereg alakulatait a 2 állam határára vezényelte. – Az osztrák parlament felhatalmazza a kormányt, hogy ismerje el Szlovénia és Horvátország függetlenségét, ha ahhoz a nemzetközi feltételek megteremtődnek. – Az ENSZ BT 5 állandó tagja bejelenti, hogy a jövőben nem szállítanak olyan mennyiségben hagyományos fegyvereket a közel-keleti országoknak, amely alkalmas lenne az egyensúly megbontására.

Július 9. – Az osztrák kormány rendeletben tiltja meg a Jugoszláviába irányuló polgári fegyverek szállítását. – A Koreai NDK benyújtja csatlakozási kérelmét az ENSZ-hez.

Július 10. – Leteszi a hivatali esküt Borisz Jelcin, az Oroszországi Föderáció első elnöke. – Bush amerikai elnök bejelenti, hogy feloldják a Dél-afrikai Köztársaság ellen 1986-ban bevezetett gazdasági szankciókat. – Az Európa Parlament felszólítja a jugoszláv néphadsereget a visszavonulásra, követelve, hogy az EK kormányai keményen lépjenek fel, ha kiújulnak a harcok. Bosznia-Hercegovina elnöke, Alija Izetbegovics kijelenti, hogy ha Szlovénia és Horvátország kiválik, akkor köztársasága sem marad Jugoszláviában. – A jugoszláv szövetségi kormány sokkterápiás programot jelent be a gazdasági összeomlás megelőzésére. – Az ENSZ BT határozatot hoz arról, hogy részletesen megvizsgálja Irak nukleáris programját. – Ausztria bejelenti, hogy elengedi a 39 milliárd schillinges lengyel adósság utáni kamat jelentős hányadát.

Július 11. – Az SZKP bomlásának első jeleként Oroszország Kommunistaínak Demokratikus Pártja néven új politikai tömörülés alakul, amelynek magját az oroszországi padament „Kommunisták a Demokráciáért” nevű frakciója alkotja. – Lengyel Népi Keresztény Fórum néven Wałęsa köztársasági elnök támogatására pártot alapít Roman Bartoszcze, a lengyel parasztpárt volt vezetője. – Besszmertnih szovjet és Baker amerikai külügyminiszter Washingtonban újabb tárgyalásokat kezd a hadászati támadófegyvereket kodátozó START-szerződésről.



**Július 12.** – A Szovjetunió Legfelső Tanácsa alapjaiban elfogadja az új szövetségi szerződés tervezetét, és megbízza Gorbacsov államfőt az okmány aláírásával. – A bolgár parlament elfogadja az új, nem kommunista alkotmányt, amely szerint Bulgária államformája parlamenti köztársaság. – Az amerikai kormány további vámkedvezményeket ad a kelet-közép-európai országoknak.

**Július 13.** – Az SZKP konzervatív csoportja minszki alakuló konferenciáján Gorbacsov pártfőtitkár lemondását követeli.

**Július 14.** – Szíria elfogadja Bush amerikai elnök kompromisszumos javaslatát a közel-keleti békekonferencia megrendezésére, hogy ENSZ-megfigyelők részvételével közvetlen tárgyalásokat kezdjenek a válság rendezésére. – Dél-adriai együttműködési megállapodást köt Olaszország, Görögország, Jugoszlávia és Albánia.

**Július 15.** – A jugoszláv szövetségi kormányfő a harcok befejezésére szólít fel. Zágrábba érkezik az EK 50 fős fegyvertelen katonai és civil csoportja. – Az amerikai szenátus határozatban szólítja föl Bush elnököt, hogy vizsgálja meg a horvát és a szlovén kormányokkal kötendő közvetlen diplomáciai, politikai és gazdasági kapcsolatok lehetőségét. – Befejeződik az amerikai és az európai szövetséges csapatok kivonása Irakból. – A szovjet haditengerészeti flotta 46 éves jelenlét után kivonja utolsó egységeit Németországból. – Londonban megkezdődik a 7 vezető ipari ország 17. csúcsértekezlete, amelyre meghívják Gorbacsov államfőt is. – Cseh-Szlovákia és Oroszország új kereskedelmi megállapodást ír alá, amely szerint elszámolni egyaránt lehet kemény valutában, nemzeti valutában és barterben.

**Július 16.** – A szlovák parlament állást foglal Szlovénia és Horvátország függetlensége mellett.

**Július 17.** – A 7 vezető ipari ország közös politikai nyilatkozatában támogatásáról biztosítja Gorbacsov reformkezdeményezéseit. – Az amerikai és a szovjet elnök megállapodik a hadászati támadófegyvereket korlátozó START-szerződés nyitott kérdéseiben. – Egyesített Demokrata Párt néven új szovjet ellenzéki mozgalom szerveződését jelenti be Sztanyiszlav Satalin akadémikus.

**Július 18.** – Bukaresti lapértesülések szerint jún. 22-én újjáalakították és bejegyezték a Román Kommunista Pártot. – A jugoszláv szövetségi államelnökség úgy határoz, hogy 3 hónapon belül ki kell vonni a csapatokat Szlovéniából. – Spanyolország, Portugália és a latin-amerikai országok államfői közös nyilatkozatban foglalnak állást az együttműködés, a demokrácia, a szuverenitás és a be nem avatkozás alapelvei mellett.

**Július 19.** – Angolában 14 év után ismét kormányfőt neveznek ki. – Borisz Jelcin orosz elnök rendeletben tiltja meg a pártszervezetek működését a munkahelyeken.

**Július 21.** – A jugoszláv szövetségi védelmi miniszter kijelenti, hogy ha az államelnökség és a köztársasági vezetők nem állapodnak meg a szövetség jövőjéről aug. közepéig, a hadsereg akcióba léphet. – 9 évi börtönbüntetésre ítélik Julian Vlad tábornokot, a Securitate volt vezetőjét népiirtásra való fölbujtás vádjával.

**Július 22.** – Mirkovci és Vinkovci térségében az addigi legsúlyosabb fegyveres összecsapások zajlanak Horvátországban. A jugoszláv szövetségi államelnökség közös nyilatkozatban szólít föl a horvát félkatonai szervezetek lefegyverzésére és a tartalékos horvát rendőrök leszerelésére. – A bolgár kormány fegyvereladási tilalmat vezet be Jugoszláviával szemben. – Betiltják Törökország Egyesült Kommunista Pártját.

**Július 23.** – A jugoszláv államfő Szerbiát teszi felelőssé a horvátországi harcokért. A szerb kormány visszautasítja a vádat. A szerb parlament elfogadja a hivatalos nyelv- és íráshasználatról szóló törvényt, amely szerint Szerbiában és a Vajdaságban a szerb elnevezések, a szerbhorvát nyelv és a cirill írásmód a hivatalos. – A Szovjetunió benyújtja teljes jogú tagsági kérelmét a Nemzetközi Valutaalaphoz (IMF) és a Világbankhoz. – Alia albán államfő aláírja azt a törvényt, amely lehetővé teszi az országban a földterület szétosztását magánművelésre.

**Július 24.** – A jugoszláv parlament felszólít a válság békés és demokratikus rendezésére. – Brüsszelben megtartják a Magyarország közös piaci társulásáról folytatott tárgyalások hetedik fordulóját. – Londonban megerősítik a naprendszeren kívüli, 1829-10-ként azonosított új bolygó felfedezéséről beszámoló sajtójelentést.

**Július 25.** – Az SZKP KB 2 új titkárt választ és nov. 29-ére rendkívüli pártkongresszust hív össze. –

A guatemalai kormány 40 év után megállapodik a gerillákkal az ország demokratizálásáról.

Július 26. – A jugoszláv államelnökség határozatban szólít föl a horvátországi tűzszünet betartására és arra, hogy a hadsereg egységei térjenek vissza a laktanyákba, mert a horvátországi helyzet általános háborúhoz vezet. – Lengyelország csatlakozásával hattagúra bővül a Pentagonale csoport, amelynek addig Jugoszlávia, Magyarország, Olaszország, Ausztria és Cseh-Szlovákia volt a tagja. – Bush amerikai elnök rendeletben oldja föl a kuvaiti javak 1 éve elrendelt befagyasztását.

Július 28. – Az örmény és a grúz elnök megállapodást ír alá a 2 köztársaság kapcsolatait szabályozó elvekről, amely szerint elismerik egymás állami szuverenitását, területi egységét, és tartózkodnak a belügyekbe való beavatkozástól. – Lemond a madagaszkári kormány.

Július 29. – Genfben parafálják a hadászati támadóerőket korlátozó szovjet-amerikai START-szerződést. – Jelcin orosz elnök aláírja a Litvánia függetlenségének hivatalos elismeréséről szóló megállapodást. – A Dél-afrikai Köztársaságban átalakítják a kormányt. – Az EK külügyminiszterei bejelentik, hogy készek jószolgálati küldöttségüket Horvátországba is elküldeni.

Július 30. – A litván parlament elismeri Szlovénia és Horvátország függetlenségét, párhuzamba állítva Litvánia és a 2 jugoszláviai köztársaság függetlenségi törekvéseit.

Július 31. – Gorbacsov szovjet és Bush amerikai elnök Moszkvában aláírja a hadászati támadóerők 30%-os csökkentéséről szóló START-szerződést. Bejelentik, hogy okt.-re hívják össze a közel-keleti békekonferenciát. Bush közli, hogy a kongresszustól kérni fogja a legnagyobb kereskedelmi kedvezmény megadását a Szovjetuniónak. – Horvátország gazdasági együttműködési megállapodást ír alá Albániával. – A szerb parlament jóváhagyja az új kormány összetételét, amelyben az ellenzéki pártok nem vesznek részt. – Ismeretlen fegyveresek litván határőrállomásokat és vámposztokat támadnak meg; halottak is vannak. – A román parlament elfogadja a kereskedelmi vállalatok privatizációjáról szóló törvényt.

Augusztus 1. – A horvát parlament rendkívüli ülésén jóváhagyja a kormány átalakítására tett javaslatokat, amely szerint Franjo Gregoric kabinetjébe bevonják a korábbi ellenzék képviselőit is. – A bolgár kormány úgy határoz, hogy nem hosszabbítja meg a Szovjetunióval 1967-ben kötött együttműködési szerződést. – Az EK Bizottsága úgy dönt, hogy 1991-ben 339 millió ECU-val támogat 22 különböző kelet-európai fejlesztési tervet.

Augusztus 2. – A magyar, lengyel, cseh-szlovák katonai együttműködésről tanácskozik a 3 ország védelmi minisztere. – Moszkvában megtartja alakuló konferenciáját az Oroszországi Kommunista Demokratikus Pártja. – A Crna Gora-i parlament törli a köztársaság nevéből a szocialista jelzőt. – Fölbocsátják az Atlantis amerikai űrrepülőgépet.

Augusztus 3. – A jugoszláv szövetségi államelnökség határozatban azonnali teljes és feltétel nélküli tűzszünetre szólítja föl a Horvátországban szembenálló feleket. A horvát parlament elfogadja a tűzszüneti felhívást. – A nyugat-szlovákiai Somorja vidékén a bösi vízerőmű ellen már huzamosabb ideje tüntető környezetvédők elfoglalják azt a szivattyúhajót, amelynek berendezésével a Duna egyik mellékágából pumpálják át a vizet a tervezett erőmű üzemvízcsatornájába. A tiltakozók közül többeket letartóztatnak.

Augusztus 5. – Jelcin orosz elnök megerősíti korábbi rendeletét a politikai pártok és a társadalmi szervezetek munkahelyi működésének felfüggesztéséről. – Kubában eltörlik a kiutazási korlátozásokat. – Gorbacsov elnöki rendeletben szólít föl a fogyasztási cikkek termelésének növelésére és a lakossági szolgáltatások bővítésére. – A román kormány leállítja az élő állat, a tokehús és az olajszármazékok exportját a lakossági ellátás javítása érdekében.

Augusztus 6. – Románia gazdasági és kereskedelmi együttműködési egyezményt ír alá Moldáviával. – Az Oroszországi KP KB ülésén lemond elsőtitkári tisztségéről Ivan Polozkov. – A bangladesi parlament 16 év után eltörli az elnöki kormányzást. – Cseh-Szlovákia és Románia kölcsönösen eltörli a vízumkényszert.

Augusztus 7. – Horvátországban életbe lép a tűzszünet. A Nyugat-európai Unió megvizsgálja, hogyan lehetne békefenntartó erőket küldeni Jugoszláviába. – A Szovjetunió fél év után újból engedélyezi a barterkereskedelmet Finnországgal. – Parafálják a szovjet csapatok által Cseh-Szlovákiában okozott károk rendezéséről szóló megállapodást. – Albániából 17 ezer menekült

érkezik hajókon Olaszország délkeleti partjaihoz, de az olasz kormány határozatára visszaszállítják őket hazájukba, miután heves összecsapásokra kerül sor a menekültek és a hatóságok között.

Augusztus 8. – Az Iszlám Szent Háború nevű szélsőséges libanoni szervezet szabadon engedi öt éves rabságából John McCarthy brit állampolgárt. – Merénylet áldozata lesz Párizs melletti otthonában a néhai iráni sah utolsó miniszterelnöke, Baktiar.

Augusztus 9. – Prágában az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet (EBEÉ) 35 államának képviselői tűzszünetre szólítják föl a Jugoszláviában szemben álló feleket, és megállapodnak, hogy 500 megfigyelőt küldenek a fegyvernagyvadás ellenőrzésére. – Szerbia és Horvátország megállapodik a hadifoglyok cseréjében. – Miniszterelnök-csere Vietnamban: a 74 éves Do Ngoi pártfőtitkár helyébe a 68 éves Vo Van Kietet választják.

Augusztus 10. – Az ukrán kormány újra bevezeti a jegyrendszert és megtiltja a gabona magánkivitelét a köztársaságból. – Bukarestben megtartja első kongresszusát a Román Szocialista Munkapárt, amely az RKP utódjának vallja magát.

Augusztus 11. – Li Peng kínai miniszterelnök bejelenti, hogy kormánya meghozta az elvi döntést az atomsorompó-szerződés aláírásáról. – A Forradalmi Igazság nevű szélsőséges libanoni csoport 5 év után szabadon engedi az amerikai Edward Tracyt.

Augusztus 12. – Az olasz külügyminiszter tiranai tárgyalásai után bejelenti, hogy Olaszország szept.-től 3 hónapon át havi 23 millió USD értékű élelmiszersegélyt szállít Albániába, 46 milliárd USD értékben pedig nyersanyagokat küld.

Augusztus 13. – Szülőhazájában, Lengyelországban kezd körutat II. János Pál pápa. – Az osztrák kancellár a horvát külügyminiszterrel tárgyal a jugoszláv helyzetről. – Japán 15 millió USD rendkívüli segílyt ígér Mongóliának.

Augusztus 14. – Litvánia és Örményország parlamenti elnökei együttműködési megállapodást írnak alá. – Közép-ázsiai konzultatív tanács felállításáról határoznak a térség szovjet köztársaságai.

Augusztus 15. – Az SZKP Központi Ellenőrző Bizottsága Jakovlev PB-tag kizárását javasolja, mire a peresztrojka atyjának tartott politikus bejelenti önkéntes kilépését. – Dél-Afrikában a szemben álló felek békeszerződés-tervezetet dolgoznak ki. – Laoszban az eddigi kormányfőt választják köztársasági elnökké. – Az örmény parlament feloldja az 1 éve bevezetett rendkívüli állapotot és a kijárási tilalmat.

Augusztus 16. – Az ENSZ BT humanitárius okokból jóváhagyja, hogy Irak fél évig 1,6 milliárd USD értékben olajat exportáljon, és a pénzért élelmiszert, ill. gyógyszert vásároljon. A grúz Legfelső Tanács határozatban nemzeti tulajdonná nyilvánítja az ország területén található bankokat. – A Dél-afrikai Köztársaság és az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának képviselői megállapodnak, hogy a politikai okokból külföldre menekült mintegy 40 ezer ember visszatérhet hazájába.

Augusztus 18. – Lemond a grúz miniszterelnök a köztársaság rossz gazdasági helyzete miatt.

Augusztus 19. – Moszkvában bejelentik, hogy Gorbacsov egészségi állapotára való tekintettel Gennagyij Janajev szovjet alelnök veszi át az elnöki teendőket. Nyolc taggal megalakul a Rendkívüli Állapotot Felügyelő Állami Bizottság, amely Janajev vezetésével 6 hónapra rendkívüli állapotot hirdet ki a fenyegető gazdasági és politikai káoszra hivatkozva. Gorbacsov közben családjával együtt őrizetben van a Krím félszigeten, ahol szabadságát töltötte. Az oroszországi vezetők alkotmányellenesnek minősítik a hatalomátvételt. A köztársaságok közül egyedül Azerbajdzsán elnöke üdvözli a puccsot. Szovjet katonák Szentpétervárott, Rigában és Tallinnban rádió- és tévéadókat foglalnak el, Moszkvában pedig az ellenállás központja, az oroszországi parlament épülete elé vonulnak.

Augusztus 20. – A moszkvai puccs miatt sztrájkba lépnek a vorkutai és a kuznyeckai szénbányászok, tiltakozó nagygyűlések kezdődnek Moszkvában, Tallinnban, Kisinyovban, és más városokban. – Az EK külügyminiszterei államcsínynek minősítik a szovjet fordulatot és elítélik Gorbacsov eltávolítását a hatalomból. A tizenkettek felfüggesztik a Szovjetuniónak nyújtott élelmiszer-hitelgaranciákat és a technikai segítséget. – Az észti parlament kinyilvánítja az Észt Köztársaság függetlenségét.

Augusztus 21. – Hajnalban tankok támadják meg az oroszországi parlament épületét, a harcoknak

3 halálos áldozata van. Délutánra a puccs összeomlik, az orosz parlament rendkívüli ülése küldöttséget meneszt a Krímbe Gorbacsovért. Moszkvában feloldják a kijárási tilalmat.

Augusztus 22. – Gorbacsov visszaérkezik Moszkvába, elrendeli a puccsisták letartóztatását Borisz Pugo belügyminiszter öngyilkos lesz. A hadsereg egységei kivonulnak a balti államokban elfoglalt objektumokból. Felfüggesztik az SZKP működését Moszkvában. Jelcin rendelettel tiltja be a pártszervezeteket a fegyveres testületekben.

Augusztus 23. – Litvániában, Lettországon, Moldavában, Észtországban betiltják az SZKP működését, és elkobozzák a párt vagyonát. Jelcin felfüggeszti az Oroszországi KP működését, betiltja az SZKP orgánumait. Gorbacsov az oroszországi parlament épülete előtti beszédében leváltja a teljes szovjet kormányt. Védelmi miniszterré Jevgenyij Saposnyikovot, belügyminiszterré Viktor Baranyikovot, a KGB vezetőjévé pedig Vagyim Bakatyint nevezi ki.

Augusztus 24. – Gorbacsov lemond az SZKP főtitkári tisztségéről. – Jelcin orosz elnök elismeri az észt és a lett függetlenséget. – Robert Strauss, az Egyesült Államok új moszkvai nagykövete átadja megbízólevelét Gorbacsovnak. – Az ukrán parlament kinyilvánítja a köztársaság függetlenségét és betiltja a Kommunista Pártot. – Az iraki parlament elfogadja a többpártrendszer bevezetéséről szóló törvényt.

Augusztus 25. – Öngyilkos lesz Szergej Ahromejev marsall, Gorbacsov katonai tanácsadója. – Az SZKP KB titkársága megszünteti tevékenységét. – A belorusz parlament kinyilvánítja a köztársaság függetlenségét és ideiglenesen felfüggeszti a kommunista párt tevékenységét. – A mexikói parlamenti választásokon a kormányzó Intézményes Forradalmi Párt győz.

Augusztus 26. – Lemond a Szovjetunió Legfelső Tanácsának elnöke, Anatolij Lukjanov a moszkvai puccsban játszott szerepe miatt. – Azerbajdzsánban betiltják politikai szervezetek működését a munkahelyeken. – Izland fölveszi a diplomáciai kapcsolatokat Észtországgal, Lettországgal és Litvániával.

Augusztus 27. – Dánia és Norvégia fölveszi a diplomáciai kapcsolatokat Észtországgal, Lettországgal és Litvániával. – A szemben álló kambodzsai felek megegyeznek, hogy ENSZ megfigyelő csoportot hívnak meg a tűzszünet ellenőrzésére. – A kisinyovi parlament kinyilvánítja Moldava teljes függetlenségét. – Az ukrán parlament elnöksége betiltja a köztársaság kommunista pártját. – Az EK külügyminiszterei bejelentik, hogy akár Szerbia nélkül is megrendezik a békekonferenciát a jugoszláv válságról.

Augusztus 28. – Németország és Svédország helyreállítja a diplomáciai kapcsolatokat a balti államokkal. – A szovjet parlament Gorbacsov indítványára megvonja bizalmát a kormánytól és jóváhagyja az államfő rendeletét Pavlov kormányfő leváltásáról. – Gorbacsov Borisz Pankin eddigi prágai nagykövetet nevezi ki a Szovjetunió külügyminiszterévé. – Az azerbajdzsán elnök feloldja a Bakuban 2 hónapja bevezetett szükségállapotot. – A Kazah Kommunista Párt Központi Bizottsága önfelosztásáról dönt. – Az Üzbég KP KB úgy határoz, hogy függetleníti magát az SZKP-tól.

Augusztus 29. – A Szovjetunió Legfelső Tanácsa ideiglenesen felfüggeszti az SZKP tevékenységét az ország egész területén. A parlament egyúttal megvonja Gorbacsov elnöktől azokat a rendkívüli jogokat, amelyekkel 1989-ben ruházta fel a szovjet gazdaság helyzetének stabilizálására. – Jelcin orosz elnök rendelettel államosítja az Oroszországi Kommunista Párt és az SZKP vagyonát. – Finnország diplomáciai kapcsolatokat létesít a 3 balti köztársasággal. – Franciaország helyreállítja diplomáciai kapcsolatait Litvániával. – Moldava felveszi a diplomáciai kapcsolatokat Romániával. – Gorbacsov rendeletben tiltja meg a politikai szervezetek működését a szovjet fegyveres erőknél. – A horvát államtanács elfogadja az EK Jugoszláviával kapcsolatos nyilatkozatát a békekonferencia összehívásáról és a nemzetközi döntőbíráskodásról.

Augusztus 30. – Az azerbajdzsáni parlament kinyilvánítja a köztársaság függetlenségét. – Letartóztatják a moldavai oroszajkúak Dnyeszter menti köztársaságának elnökét, Igor Szmirnovot. – Orosz-kazah egyezményt írnak alá a 2 köztársaság együttműködéséről, határaik kölcsönös tiszteletben tartásáról. – A jugoszláv szövetségi kormány bejelenti, hogy elfogadja az EK béketervét.

Augusztus 31. – Az üzbég és a kirgiz parlament kinyilvánítja köztársaságuk függetlenségét. – A különlegesen kiképzett szovjet belügyi alakulatok megkezdik kivonulásukat Litvániából és

**Lettországból. Ukrajnában is betiltják a köztársasági kommunista pártot. – Lemond a tadzsik elnök, miután több 100 ezren követelik távozását a dusanbei tüntetésen. – A jugoszláv tagköztársaságok közül utolsóként Szerbia is elfogadja az EK rendezési tervét. – Az albán fővárosban 25 ezren tüntetésen követelik a rádió és a tv vezetőinek leváltását, valamint a titkosrendőrség feloszlását.**

**Szeptember 1. – Szíria és Libanon katonai együttműködési megállapodást ír alá. – Major brit miniszterelnök a nyugati vezetők közül elsőként látogat Moszkvába az aug.-i puccs óta.**

**Szeptember 2. – A jugoszláv államfő és a köztársaságok elnökei aláírják a megállapodást a tűzszünetről és az EK megfigyelői jogkörének kiterjesztéséről. A tűzszünet ellenére folytatódnak a polgári áldozatokat is követelő harcok. – A Moldavában élő orosz kisebbség kikiáltja a független Dnyeszter menti köztársaságot, és bejelenti elszakadását Kisinyovtól. – Az Egyesült Államok hivatalosan elismeri Észtország, Lettország és Litvánia függetlenségét. – Sztepanakertben megalakul a Hegyi Karabah Köztársaság.**

**Szeptember 3. – Az EK külügyminiszterei megállapodnak, hogy a jugoszláv válsággal foglalkozó békekonferenciát szept. 7-ére Hágába hívják össze. – Lengyel-orosz gazdasági megállapodást írnak alá a kétoldalú kereskedelem visszaesésének megállítására. – Az Iraki Forradalmi Parancsnokság Tanácsa engedélyezi ellenzéki politikai pártok megalakítását. – Nagy-Britannia is felújítja diplomáciai kapcsolatait a 3 balti köztársasággal.**

**Szeptember 4. – A szerb kormány bejelenti, hogy soha nem ismerte el teljes egészében az EK nyilatkozatát, mert Szerbiát teszi felelőssé a horvátországi harcokért. Ugyanakkor Zágráb totális háborúnak minősíti az ellene indított támadást. – Az el nem kötelezett országok külügyminiszeri találkozásán nyilatkozatot adnak ki a többpártrendszer kialakításának jelentőségéről.**

**Szeptember 5. – A szovjet népképviselők rendkívüli kongresszusán bejelentik, hogy felszámolják a régi szövetségi rendszert és elfogadják Gorbacsov államfő és 10 köztársaság nyilatkozatát az új szövetségi szerződés előkészítéséről. A kongresszus a Szovjetunió történetében először külön nyilatkozatban kötelezi magát az emberi jogok tiszteletben tartására. – Miami-ban megkezdődik Manuel Noriega pere, akit kábítószer-kereskedelemmel és zsarolással vádolnak. – Argentína, Brazília és Chile megállapodásban vállal kötelezettséget arra, hogy nem gyártanak és vásárolnak vegyi és biológiai fegyvereket.**

**Szeptember 6. – Az EK Miniszteri Tanácsában Franciaország elutasítja a többi ország javaslatát, hogy adjanak újabb mezőgazdasági és textilipari kereskedelmi kedvezményeket Magyarországnak, Lengyelországnak és Cseh-Szlovákiának. Ezzel félbeszakad a vita a társulási tárgyalások mandátumának kibővítéséről. – A balti köztársaságok képviselői bejelentik társulási szándékukat az EK-hoz. – A cseh és a szlovák parlament elnökségének együttes ülésén nem sikerül megállapodni a jövőbeni végleges államformában, csak „Cseh-Szlovákia folyamatosságában”. – Az új szovjet átmeneti hatalmi szerv, az Államtanács hivatalosan elismeri a 3 balti köztársaság függetlenségét, és bejelenti, hogy Moszkva támogatja a köztársaságok felvételét az ENSZ-be, valamint az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet (EBEÉ) résztvevőinek sorába.**

**Szeptember 7. – Az EK hágai békeértekezletén a résztvevők bejelentik a jugoszláviai döntőbíráskodási bizottság létrehozását és azt, hogy nem ismerik el azokat a határváltozásokat, amelyeket nem békés eszközökkel érnek el a köztársaságok. – Cseh-Morvaország Kommunista Pártja KB ülésén megerősítik a jelenlegi vezetőséget, amely nem kívánja felszámolni a párt kommunista jellegét. – Moszkvában megkezdődik a kommunista pártot újjászervező bizottság első, illegális ülése.**

**Szeptember 9. – A horvát belügyminiszter éjszakai kijárási tilalmat hirdet ki a köztársaság 29 vegyes lakosságú településén. – A jugoszláv külső határok megváltoztatása ellen foglal állást a jugoszláv és a szovjet külügyminiszter. – Az Európai Szabadkereskedelmi Társulás (EFTA) miniszteri értekezlete a balti államokkal kiépített gazdasági kapcsolatok továbbfejlesztése mellett foglal állást. – Bulgáriában az ellenzéki Demokratik Erők Szövetsége a Kommunista Párt és a Szocialista Párt vagyonának elkobzása, valamint az országot sújtó gazdasági katasztrófa okozóinak bírósági felelősségre vonása mellett foglal állást**

Szeptember 10. – Moszkvában megkezdődik a helsinki folyamatban részt vevő országok emberi dimenziókkal foglalkozó konferenciájának harmadik találkozója. A tanácskozáson az EBEÉ tagjai közé fölveszik a 3 balti köztársaságot. – A lett parlament határozatot hoz a lett Kommunista Párt, a Komszomol, az Interfront, valamint a II. világháború és a szocialista munka veteránjait tömörítő szervezetek tevékenységének beszüntetéséről, mondván, hogy támogatták az aug.-i moszkvai puccsot. – A jugoszláviai Kninben a szerb fegyveresek vezetője fegyverszüneti megállapodásban vállalja, hogy nem nyitnak elsőként tüzet a körzetben. – Az iraki-iráni háború befejezéséről szóló ENSZ-határozat végrehajtásáról tárgyal Iránban a világszervezet főtitkára.

Szeptember 11. – Baker amerikai külügyminiszter Moszkvában Gorbacsov államfővel és Pankin külügyminiszterrel folytatott megbeszélésein a szovjet reformok támogatása mellett foglal állást. – A jugoszláv államfő elrendeli, hogy a szövetségi hadsereg 48 órán belül térjen vissza a laktanyákba, egyúttal hatályon kívül helyezi a területvédelmi erők minden mozgósítását. A szövetségi nemzetvédelmi miniszter, Kadijevics visszautasítja Mesic parancsát.

Szeptember 12. – Hágában ismét összeül a jugoszláv békés rendezésről tanácskozó nemzetközi konferencia. – A bosznia-hercegovinai Kredinjében kikiáltják a Hercegovinai Szerb Autonóm Térséget. Lemond a szövetségi kormány több horvát nemzetiségű tagja.

Szeptember 14. – Leváltják az iraki miniszterelnököt, Szaadun Hammadit, és helyébe az addigi miniszterelnök-helyettest, Mohammed Hamza az-Zubeidit nevezik ki. – Felosztatja önmagát az Azerbajdzsáni Kommunista Párt. – Az Üzbég Kommunista Párt Népi Demokratikus Pártra változtatja nevét. – A svéd parlamenti választásokon súlyos vereséget szenved a kormányon lévő szociáldemokrata párt, de a Néppárti Ellenzéki Koalíció sem szerez abszolút többséget. Ingvar Carlsson miniszterelnök lemondása után Carl Bildt, a győzelmet aratott pártszövetséghez tartozó konzervatívok vezetője kap kormányalakítási megbízást. – A grúz parlament megszálló erőnek nyilvánítja a köztársaság területén állomásozó szövetségi haderőt, egyúttal államosítja a Grúziában lévő összes szovjet tulajdont és vállalatot. – Az EK Miniszteri Tanácsának soros elnöke, Hans Van den Broek holland külügyminiszter megvádolja Horvátországot, tudatosan bontakoztatta ki az erőszakot azzal, hogy elzárta a belgrádi olajvezetékét és leállította a jugoszláv hadsereg laktanyáinak ivóvízellátását.

Szeptember 16. – Alia albán elnök aláírja az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet (EBEÉ) záróokmányát. – A jugoszláv államformáról tanácskozik a szerb, a Crna Gora-i elnök, valamint az Államelnökség boszniai tagja. – Az Egyesült Államokban a Fellebbviteli Bíróság elejti a fegyvereladási vádat Oliver North alezredessel, az ún. iráni kontra ügy egyik főszereplőjével szemben. – A Nemzetközi Atomenergia Ügynökség Bécsben megkezdődött közgyűlése határozatban ítéli el Irakot, amiért megszegte a nukleáris berendezésének ellenőrzéséről kötött egyezményt.

Szeptember 17. – Igalóban újabb tűzszüneti megállapodást köt a horvát, a szerb államfő és a jugoszláv szövetségi nemzetvédelmi miniszter, de ennek ellenére folytatódnak az összecsapások. – A svájci parlament jóváhagyja, hogy az ország belépjen a Nemzetközi Valutaalapba (IMF) és a Világbankba. – A balti köztársaságok államfői Bush amerikai elnök támogatását kérik a szovjet csapatok kivonásához országaikból.

Szeptember 18. – A szovjet Államtanács Ivan Szilajevet nevezi ki a szovjet minisztertanács helyett létrehozandó Köztársaságközi Gazdasági Bizottság elnökévé. – Nicholas Brady amerikai pénzügyminiszter a Szovjetuniónak nyújtandó nyugati pénzügyi támogatásról kezd tárgyalásokat Moszkvában. – Az olasz köztársasági elnök és a német kancellár tízpontos közös nyilatkozatban javasolja, hogy küldjenek békefenntartó csapatokat Jugoszláviába.

Szeptember 19. – Az EK minisztereinek hágai békekonferenciáján bejelentik, hogy a szervezet megfigyelő missziója nem képes többé eleget tenni feladatának, ezért üdvözlí a Nyugat-európai Unió (WEU) kezdeményezését a békefenntartó erők küldési lehetőségeinek megvizsgálására. – Román-török barátsági szerződést írnak alá. – Kereskedelmi egyezményt köt Lengyelország és a Dél-afrikai Köztársaság. – A belorusz parlamenti törli a köztársaság nevéből a szovjet szocialista jelzöt és dönt az új himnuszról, címről és zászlóról.

Szeptember 20. – Gorbacsov elnök rendeletben menti föl a függetlenné vált balti köztársaságok

állampolgárait minden katonai szolgálatteljesítés alól. – A szlovák és a román kormányfő megállapodik, hogy együttműködik a nemzetközi szervezetek keretében a nemzeti kisebbségek jogainak előmozdításáért. – Megállapodás születik a kambodzsai választási rendszerről, és ezzel elhárul az utolsó akadály a békemegállapodás útjából.

Szeptember 21. – Az Európa Tanács parlamenti közgyűlése a nemzetközi szervezetek közül elsőként javasolja Szlovénia és Horvátország önállóságának elismerését, egy másik határozatban pedig felszólítja az ENSZ BT-t, küldjön intervenció katonai erőket Jugoszláviába a tűzszünet ellenőrzésére. – Tadzsikisztánban kommunistáról szocialistára változtatják a párt nevét.

Szeptember 22. – Tűzszünet lép életbe Horvátországban, miután Kadijevics jugoszláv nemzetvédelmi miniszter, majd Tudjman horvát elnök is fegyvernynyugvást rendel el.

Szeptember 23. – A tadzsik parlament rendkívüli állapotot rendel el a köztársaság egész területén azután, hogy a helyi kommunista párt felfüggesztése és a Lenin-emlékművek megrongálása miatt tiltakozó megmozdulások kezdődtek. – A Nyugat-európai Unió (WEU) ENSZ-erők küldését javasolja Horvátországba a tűzszünet biztosítására. – Az örmény parlament kikiáltja a köztársaság függetlenségét, miután a szavazók több mint 99%-a az önállóság mellett döntött. – A Kőolajexportáló Országok Szervezete (OPEC) a termelés 5%-os növeléséről dönt.

Szeptember 24. – Az örmény államfő és Karabah-hegyvidék képviselői megállapodnak a 3 éve dúló polgárháború lezárásáról, arról, hogy a terület visszakapja részleges függetlenségét és a harci cselekményeket feltétel nélkül beszüntetik. – A grúz elnök rendkívüli állapotot hirdet ki a köztársaságban. – A Szovjet Demokratikus Reformmozgalom keretein belül új tömörülés kezdi meg működését Oroszországi Demokratikus Reformpárt néven. – A koszovói parlament kikiáltja az autonóm tartomány függetlenségét. – Az örmény parlament bejelenti csatlakozását a helsinki értekezlet záróokmányához és az EBEÉ több dokumentumához. – Romániában rendőröket és csendőröket vetnek be a Zsil-völgyi sztrájkoló bányászok ellen, akik fizetésemelést és adókedvezményt, valamint az élelmiszerárak befagyasztását követelik.

Szeptember 25. – Az ENSZ BT 713. számú határozatában azonnali és teljes körű fegyverszállítási tilalmat rendel el Jugoszláviába, és felszólítja a szemben álló feleket a tűzszünet betartására. – A Salvadorban szemben álló felek megállapodnak a békekötés útjában álló vitás kérdések megoldásában.

Szeptember 26. – Lemond Petre Roman román kormányfő. – Hágában ismét tanácskozik az EK békekonferenciája a jugoszláv válságról. – Észtország elismeri Szlovénia függetlenségét.

Szeptember 27. – Bush elnök bejelenti, az Egyesült Államok kész leszerelni atomfegyverzetének jelentős részét, ha Moszkva is megteszi ezt.

Szeptember 28. – Bukarestben rohamrendőrök oszlatják szét az Egyetem teret megszállva tartó bányászokat és tüntetőket. A Romániai Magyar Demokrata Szövetség bejelenti részvételét a kormányátalakítási tárgyalásokon. – Az Egyesült Államokban megszüntetik a riadókészültséget a stratégiai bombázóknál és a régebbi ballisztikus rakétaütegeknél. – Pozsonyban megtartja alakuló közgyűlését a Szlovák Nemzeti Egység Pártja.

Szeptember 29. – A horvát és a szlovén miniszterelnök megállapodik, hogy a 2 köztársaság összehangolja katonai, belbiztonsági, határvédelmi és külpolitikai lépéseit. – Átalakítják a belga kormányt. – 16 évi száműzetés után visszatér Angolába Jonas Savimbi, az UNITA ellenzéki szervezet vezetője.

Szeptember 30. – Az EK Miniszteri Tanácsában egyetértés jön létre a 3 társuló kelet-európai országgal való tárgyalási mandátum kibővítéséről. Elfogadják azt a magyar javaslatot, hogy a jugoszláv-magyar határon magyar területen is legyenek EK-megfigyelők. – A Nyugat-európai Unió (WEU) úgy dönt, hogy az EK megfigyelőinek mandátumát kiterjeszti Jugoszláviának Magyarországgal határos területeire, valamint Bosznia-Hercegovinára is. – A jugoszláv szövetségi miniszterelnök a szerb államfőnek küldött levelében követeli a szerbiai mozgósítás leállítását, a vérontás, a határok erőszakos megváltoztatására irányuló törekvések és a háborús politika beszüntetését. – A Nemzetközi Váttalapa (IMF) úgy dönt, hogy nem folyósít újabb hiteleket Jugoszláviának. – Haitin katonai puccsal megdöntik Aristide elnök hatalmát.

Október 1. – New Yorkban az ENSZ-közgyűlés ülészakájának keretében megrendezik a keleteurópai országok és a 11 latin-amerikai államot tömörítő Riói Csoport harmadik külügyminiszteri találkoztóját. – A Vatikán bejelenti, hogy felújítja teljes körű diplomáciai kapcsolatait Litvániával, Lettországgal és Észtországgal. – Violetta Chamorro nicaraguai elnök a francia kormány tagjaival megállapodik, hogy Franciaország felújítja a Nicaraguának nyújtott támogatást. – A moldavai vezetés megállapodást ír alá az orosz nemzetiségiek Dnyeszter menti Köztársaságának képviselőivel a nemzetiségi problémák rendezéséről.

Október 2. – Aláírják a Cseh-Szlovákia és a Szovjetunió kapcsolatait gyökeresen új alapokra helyező barátsági és kölcsönös segítségnyújtási szerződést. – Lettországból, Észtországból és Litvániából ünnepélyesen megnyitják az Egyesült Államok nagykövetségeit. – Butrosz Ghali egyiptomi miniszterelnök-helyettes most először fogadja az izraeli kormánykoalíció vezető pártszövetségének, a Likudnak a küldöttségét. – Izrael és Mongólia felveszi a diplomáciai kapcsolatokat. – A kínai és a dél-koreai külügyminiszter New Yorkban a két ország diplomáciai kapcsolatainak megteremtéséről kezd megbeszélést.

Október 3. – Az EBEÉ emberi dimenziójáról szóló moszkvai konferencián a záródokumentumban kimondják, hogy az emberi jogok érvényesülését akkor is ellenőrizhetik a tagországok valamely másik országban, ha az ottani hatóságok abba nem egyeznek bele. – Kucsan szlovén elnök Mitterrand francia államfővel megvitatta a jugoszláviai helyzetet és a szlovén önállóság problémáit. – II. János Pál pápa magánkihallgatáson fogadja és támogatásáról biztosítja Tudjman horvát elnököt.

Október 4. – Hágában Lord Carrington elnökletével összeül a jugoszláv békekonferencia, amelyen a 6 jugoszláv tagköztársaság külügyminiszterei is részt vesznek. Horvátország beleegyezik abba, hogy azonnal megszünteti a jugoszláv hadsereg laktanyáinak blokádját. – Halekjar afgán kormányfő Moszkvában kezd tárgyalásokat.

Október 5. – A Szovjetunió társult tagságot kap a Nemzetközi Valutaalapban. – Bush amerikai elnök leszerelési indítványaira válaszolva Gorbacsov szovjet államfő bejelenti, hogy a Szovjetunió megsemmisítési taktikai atomfegyvereinek egy részét, tovább csökkenti stratégiai robbantótölteteinek számát, egyéves moratóriumot hirdet az atomrobbantásokra és 700 ezer fővel leépíti hadseregét. – Első alkalommal látogat Bulgáriába a dalai láma.

Október 6. – A Balti Tanács vilniusi ülésén határozatot hoznak, amely szerint a szovjet csapatoknak 1991. dec. 1-jéig el kell hagyniuk Litvániát, Lettországot és Észtországot. – Antall József magyar kormányfő, Lech Wałęsa lengyel és Václav Havel cseh-szlovák államfő Krakkóban aláírja Lengyelország és Magyarország, valamint Lengyelország és Cseh-Szlovákia kétoldalú megállapodásait az együttműködés bővítéséről.

Október 7. – Izetbegovics boszniai elnök kinyilvánítja köztársasága semlegességét a horvátországi háborúban, és felszólítja a lakosságot, hogy ne tegyen eleget a katonai behívóknak. – Tudjman horvát elnök kihirdeti Horvátország függetlenségét, miután lejárt az a 3 hónapos moratórium, amelyet a függetlenségi döntések befagyasztására vállalt a köztársaság. – Dientsbier cseh-szlovák és Genscher német külügyminiszter Prágában parafálja a jószomszédi és baráti együttműködésről szóló cseh-szlovák-német államközi szerződést. – Rómában felújítják a tárgyalásokat a mozambiki kormány és a Renamo gerillaszervezet képviselői a 16 éve tartó polgárháború befejezéséről. – Húsz évre szóló bolgár-görög barátsági, jószomszédi és együttműködési szerződést írnak alá.

Október 8. – A Szovjetunió beleegyezik abba, hogy csapatait már 1992-ben kivonja Lengyelországból. – A cseh-szlovák kormány bejelenti, hogy leállítja minden hagyományos nehézfegyver kivételét a Közel-Kelet országaiba. – Haitin leteszi a hivatali esküt az ország katonai puccsal hatalomra került ideiglenes államfője, Joseph Nerette.

Október 9. – A jugoszláv szövetségi és a horvát hadsereg megállapodik az általános horvátországi tűzszünetben. – A jugoszláv alkotmánybíróság alkotmányellenesnek minősíti Szlovénia függetlenségi nyilatkozatát. – Olaszország, Németország és Ausztria külügyminiszterei megállapodnak, hogy elfogadják határaikon a szlovén útlevélet is. – Cyrus Vance volt amerikai külügyminisztert nevezik ki az ENSZ-főtitkár személyes megbízottjának a jugoszláv válság



megoldásában. A Szovjetunió teljes körű diplomáciai kapcsolatot létesít Litvániával és Észtországgal. – Japán felveszi a diplomáciai kapcsolatokat a 3 balti köztársasággal. – Új-Delhiben elrabolják Románia nagykövetségének ügyvivőjét, Civiú Radut. – A német és a bolgár külügyminiszter aláírja a 2 ország együttműködési szerződését.

Október 10. – Milosevics szerb és Tudjman horvát elnök, valamint Kadijevics szövetségi nemzetvédelmi miniszter megállapodik Hágában, hogy a jugoszláv szövetségi hadsereg 1 hónapon belül kivonul Horvátországból. – A Grúz Köztársaság parlamentje elismeri Üzbegisztán függetlenségét, és kinyilvánítja készségét a diplomáciai kapcsolatok azonnali felvételére. – A Kubai Kommunista Párt kongresszusán megerősítik tisztségében Fidel Castro első titkárt.

Október 11. – Az ENSZ BT felszólítja Irakot, hogy működjön együtt a világszervezet ellenőreivel, akik azt vizsgálják, hogy Bagdad nem gyárt-e tömegpusztító fegyvereket és nem használ-e fel katonai célra hasadó- vagy vegyi anyagokat. A BT szerint az ENSZ a határozatának akár erőszak alkalmazásával is érvényt szerezhet. – Moszkvában átfogó gazdasági megállapodást ír alá a Szovjet és az Izraeli Vállalkozók Szövetségének elnöke.

Október 12. – Kirgíziában elsőpró többséggel elnökké választják a reformpolitikus Aszkar Akajevet. – A Szovjetunióba látogat Nakajama Taro japán külügyminiszter és – egyebek között – a Kuril-szigetek ügyéről tárgyal.

Október 13. – Parlamenti választásokat tartanak Bulgáriában: az első helyen az Ellenzéki Demokratikus Erők Szövetsége, a másodikon a Bolgár Szocialista Párt, a harmadikon a törökök pártjaként számon tartott Mozgalom a Jogokért és a Szabadságért elnevezésű szervezet végez. Powell amerikai vezérkari főnök most először találkozik szovjet kollégájával, Vlagyimir Lobowal. – Herzog izraeli államfő Cseh-Szlovákiába látogat. – Nyolcadik közel-keleti körútját kezdi meg Baker amerikai külügyminiszter, aki Egyiptomba, Jordániába, Szíriába és Izraelbe látogat.

Október 15. – A boszniai parlament elfogadja a köztársasági elnökség javaslatát Bosznia-Hercegovina szuverenitásáról. – Milosevics szerb és Tudjman horvát elnök Moszkvában hárompontos memorandumot ír alá Gorbacsov szovjet és Jelcin orosz elnökkel a szovjet részről kezdeményezett békéltető tárgyalások során. – Észtország, Lettország és Litvánia államfői aláírják az EBEÉ záróokmányát. – Helsinkiben a balti köztársaságok államfői megerősítik, hogy semmiféle szövetséget nem akarnak kötni a Szovjetunióval, de a gazdasági kapcsolatokat fenn kívánják tartani. – Albánia rendes tagságot kap a Nemzetközi Valutaalapban és a Világbankban. A 2 nemzetközi pénzügyi szervezet Bangkokban tartja éves közgyűlését.

Október 16. – A moldavai parlament saját hadsereg felállításáról határoz. – Az örményországi elnökválasztáson Levon Ter-Petroszjan elsőpró győzelmet arat. – A jugoszláv alkotmánybíróság semmisnek nyilvánítja a horvát függetlenségi döntést is. – Közös nyugat-európai biztonságpolitika és hadsereg létrehozását szorgalmazza Kohl német kancellár és Mitterrand francia elnök. Kezdeményezik német-francia hadtest felállítását a nyugat-európai hadsereg magvaként. – A Nemzetközösség tagállamainak kormányfői 28 értekezletükön feloldják a Dél-afrikai Köztársasággal szembeni korlátozásokat az utazások, a légi forgalom, valamint a kulturális és a tudományos cserék területén.

Október 17. – Gorbacsov szovjet elnök fogadja az Izraeli Munkapárt vezetőjét, Simon Pereszt. – Kambodzsában a Népi Forradalmi Párt kongresszusán elmozdítják pártvezetői tisztségéből Heng Samrint, és helyébe egy veterán harcost, Chea Simet választják. – Pankin szovjet külügyminiszter a közel-keleti békekonferencia előkészítése érdekében Izraelbe, Szíriába, Jordániába és Egyiptomba utazik.

Október 18. – A NATO Nukleáris Tervező Csoportjának tanácskozásán a tagállamok védelmi miniszterei a szervezet történetének legnagyobb arányú nukleáris fegyverzetcsökkentési lépéséről határoznak azzal, hogy csaknem 80%-kal csökkentik az Európában hadrendben álló atomfegyverek számát. – Pankin szovjet és Levi izraeli külügyminiszter megállapodást ír alá Jeruzsálemben a 2 ország diplomáciai kapcsolatának helyreállításáról. – Baker amerikai és Pankin szovjet külügyminiszter közös jeruzsálemi értekezletén bejelenti, hogy Bush amerikai és Gorbacsov szovjet elnök meghívta Izraelt, az arab országokat és a palesztinokat az okt. 30-án Madridban

kezdődő békekonferenciára. – Moszkvában 8 szovjet köztársaság képviselői aláírják az egymás közötti gazdasági együttműködés elveit szabályozó szerződést. – Az azerbajdzsáni parlament visszaállítja a kaukázusi ország függetlenségét. – Az ENSZ BT állandó tagállamai megállapodnak, hogy a jövőben nem adnak el fegyvert olyan országoknak, ahol ez a helyzet romlásával fenyegetne.

Október 19. – A közel-keleti békekonferenciáról kezd tárgyalásokat a PFSZ VB elnöke, Jasszer Arafat Szíriában, Jordániában és Egyiptomban. – Jobboldali politikai párttá alakul át konferenciáján a Nyilvánosság az Erőszak Ellen (VPN) elnevezésű szlovák mozgalom.

Október 20. – A svájci parlamenti választásokon a négypárti polgári konzervatív erők koalíciója továbbra is megőrzi vezető pozícióját. – A törökországi parlamenti választásokon az Igaz Út Pártja végez az első helyen, és csak második lesz az eddig kormányzó Haza Pártja. Másnap lemond Mesut Ylmaz miniszterelnök.

Október 22. – Az Európai Közösség és az Európai Szabadkereskedelmi Társulás Luxemburgban megállapodik egy 19 európai államot magában foglaló gazdasági térség létrehozásában, amely 1993-tól a világ legnagyobb közös piaca lesz. – Havel cseh-szlovák államfő washingtoni látogatásán aláírják az amerikai-cseh-szlovák beruházásvédelmi egyezményt, valamint a 2 ország barátsági és együttműködési nyilatkozatát. – Albánia elismeri Koszovo jugoszláviai autonóm tartomány függetlenségét.

Október 23. – Párizsban aláírja a kambodzsai béke megteremtését szolgáló dokumentumot Dumas francia államminiszter, Alatas indonéz külügyminiszter, Szihanuk, a Kambodzsai Legfelsőbb Nemzeti Tanács elnöke, Hun Sen miniszterelnök, továbbá a vörös khmerek képviselője és a volt kambodzsai kormányfő. – A mexikói, a kolumbiai, a venezuelai és a kubai államfő tárgyalásokat kezd arról, hogy Kuba mielőbb integrálódjon a latin-amerikai közösségbe.

Október 24. – 24 évi szünet után Moszkvában újra megnyílik Izrael nagykövetsége. A nagykövet Are Levin. – Függetlenségi nyilatkozatot fogad el az Oroszországi Föderáció területén lévő Tatársztán Parlamentje. – Az észak- és dél-koreai miniszterelnök megállapodik egy megnemtámadási és megbékélési egyezmény elfogadásáról.

Október 25. – Szerbiában és Crna Gorában titkos népszavazást tartanak a szandzsáki muzulmánok, akik a körzet autonómiája mellett foglalnak állást. – Autonóm köztársasággá nyilvánítják a Szovjetunió távol-keleti részén 1928-ban alapított Zsidó Autonóm Területet. – Az európai egységről tárgyal a francia elnök és a spanyol kormányfő. – Az Oroszországban élő németek helyzetéről és az orosz-német kapcsolatokról kezd megbeszéléseket Moszkvában Genscher német külügyminiszter.

Október 26. – Örményország és Azerbajdzsán tárgyalásokat kezd a Karabah-hegyvidék hovatartozásának kérdéséről. – A Türkmen Köztársaságban rendezett népszavazáson a lakosság a függetlenségre adja a voksát. – Az Oroszországi Kommunisták Demokratikus Pártjának kongresszusán nevet változtatnak, és ezentúl a Ruckoj vezette reformkommunista tömörülést Szabad Oroszország Népi Pártjának hívják.

Október 27. – Lengyelországban a parlamenti választásokon az első helyen a Demokratikus Unió, a második helyen a Demokratikus Baloldali Szövetség, a harmadikon a Katolikus Választási Akció végez. – Mijazava Kiicsit választják a Japán Liberális Demokrata Párt elnökévé. – Madridban kimondja önfeloszlatását a Spanyol Munkapárt. Dzsahar Dudajev tábornokot választják meg a kaukázusi Csecsen-Ingus Autonóm Köztársaság elnökének. A köztársaság ideiglenes parlamentje és az orosz hatóságok törvénytelennek nyilvánítják a döntést. – A kolumbiai parlamenti választásokon a Liberális Párt végez az első helyen.

Október 28. – Átfogó gazdasági válságtervet jelent be Borisz Jelcin orosz elnök a Föderáció parlamentjének rendkívüli ülésén. – Konsztantyin Lubcsenko jogászprofesszort választják meg az új összetételű szovjet Legfelsőbb Tanács Szövetségi Tanácsának elnökévé. – A Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség, a Kárpáti Ruszinok Társasága, a Német és a Szlovák Kulturális Szövetség, a Roma Cigányszövetség részvételével megtartja alakuló gyűlését a Kárpátaljai Nemzetiségek Demokratikus Ligája. – Az Oroszországi Föderáció Parlamentje Ruszlan Haszbulatovot választja elnökévé.

Október 29. – Bosznia-Hercegovina 3 szerb közössége megalakítja az Északketet-boszniai Autonóm

Területet. – A nyugat-európai biztonsági rendszerről rendkívüli tanácskozást kezd Bonnban a Nyugat-európai Unió (WEU) 9 külügyi és védelmi minisztere.

Október 30. – Madridban megkezdődik a közelkeleti békekonferencia első szakasza, amelyen először ülnek tárgyalóasztalhoz Izrael és a vele szomszédos arab országok – a jordániai delegációban a palesztinok – küldöttségei. – A Szovjetuniónak szánt nyugati segélyekről tárgyal Mitterrand francia és Gorbacsov szovjet államfő.

November 1. – Az Oroszországi Népi Küldöttek Kongresszusa jóváhagyja Borisz Jelcin gazdasági reformprogramját az árak és a bérek felszabadításáról és az állami vállalatok magánkézbe adásáról. – A Szovjetunió új kormánya, a Köztársaságközi Gazdasági Bizottság feloszlát 80 szövetségi minisztériumot a 100 közül. – Madridban befejeződik a közel-keleti békekonferencia első szakasza. – Az albán kormány elrendeli a kommunista párt vagyonának államosítását, miközben bányászok és ipari munkások sztrájkba lépnek az áremelések miatt.

November 2. – Az Oroszországi Népi Küldöttek Kongresszusán törvénytelennek nyilvánítják az okt. végén kikiáltott Csecsen-Ingus Köztársaságot. – A Német Szabaddemokrata Párt XXXXII. kongresszusán ismét Otto Lambsdorffot választják meg a párt elnökévé.

November 3. – A madridi Parcent Palotában megtartják az első kétoldalú találkozót Izrael, ill. az egyesített jordániai-palesztin delegáció, Szíria és Libanon között.

November 4. – Az ukrán parlament a Nemzeti Gárda felállításáról dönt. – Romániában új ellenzéki politikai tömörülés alakul Demokratikus Baloldal Szövetsége néven. – Hazatér a Fülöp-szigetekre, majd föladja magát a hatóságoknál Imelda Marcos, az elűzött diktátor, Ferdinand Marcos özvegye, akit adócsalással, sikkasztással és korrupcióval vádolnak.

November 5. – A szovjet Államtanács nagy többséggel az atomfegyverek központi ellenőrzése mellett dönt. – 12 szovjet tagköztársaság megállapodik a korábbi gazdasági kapcsolatrendszer fenntartásában, hogy elkerüljék a fenyegető éhínséget. – Gorbacsov szovjet államfő és Lewis Preston, a Világbank elnöke egyezményt ír alá a technikai együttműködésről. – Azerbajdzsán leállítja a gázszállításokat Örményországnak, egy újabb határincidens miatt. – Lettország államosítja a szovjet hadseregnek a köztársaság területén található ingatlanait. – A hágai jugoszláv békekonferencia újabb fordulóján aláírják a 12. tűzszüneti megállapodást. – Lemond Kaifu Tosiki japán miniszterelnök, utóda Mijazava Kiicsi lesz.

November 6. – Jelcin orosz elnök rendeleti úton betiltja az SZKP és az Oroszországi KP működését a köztársaság területén. – Az orosz és az ukrán elnök megállapodik az 1992-es gazdasági és kereskedelmi kapcsolatok feltételeiben, a biztonsági és a védelmi stratégia elveiben. – Ukrajna és Moldava hivatalosan is csatlakozik a szovjet gazdasági közösségről szóló szerződéshez. – Gorbacsov kinevezi a KGB utódszervezeteinek vezetőit. – Eloltják Kuvaitban az Öböl-háborúban felgyújtott utolsó égő olajkutatót is. – A román kormány határozatot hoz a lej árfolyamának egységesítéséről és a korlátozott konvertibilitás bevezetéséről.

November 7. – Az okt.-i forradalom évfordulóján Moszkvában a piacgazdaság és a parlamentáris demokrácia ellen tüntetnek, Gorbacsov és Jelcin azonnali lemondását követelve. – A német parlament egyhangúlag ratifikálja az európai hagyományos fegyverzetek csökkentéséről szóló szerződést.

November 8. – Rómában a NATO rendkívüli csúcsértekezletén nyilatkozatot fogadnak el a feloszlátott Varsói Szerződés tagállamaihoz fűződő kapcsolatokról és létrehozzák a NATO, valamint a kelet-európai országok közös szervezetét, az Észak-atlanti Együttműködési Tanácsot. – Az Európai Közösség azonnali hatállyal felfüggeszti gazdasági megállapodásait Jugoszláviával. – Jelcin orosz elnök a további zavargások megelőzésére rendkívüli állapotot rendel el a Csecsen-Ingus Köztársaságban, mire Groznijban tiltakozásul tízezrek vonulnak az utcákra. – A bonni Bundesrat is ratifikálja a német-lengyel alapszerződést, amely meghatározza az egyesült német állam keleti határát.

November 9. – A jugoszláv államelnökség ún. „szerb szárnya” arra kéri az ENSZ BT-t, hogy sürgősen küldjön békefenntartó erőket Horvátországba. – Törökország bejelenti Azerbajdzsán függetlenségének elismerését. – Bosznia-Hercegovina szerb lakói a népszavazáson Jugoszlávia

fennmaradására voksolnak. – A Demokratikus Oroszország Mozgalom kongresszusán kiválik a szervezetből az Oroszországi Demokratikus Párt, a Népi Szabadság Párt és az Oroszországi Kereszténydemokrata Mozgalom.

November 10. – A bécsi önkormányzati választásokon előretör az Osztrák Szabadság Párt, az Osztrák Néppárt viszont visszacsúszik a 3. helyre. – Megérkezik Kambodzsába az ENSZ békefenntartó erőinek első kontingense.

November 11. – A 24 fejlett ipari ország miniszteri értekezletén felfüggesztik a Jugoszláviának szánt segélyek folyósítását. – Az izraeli parlament határozatot fogad el arról, hogy az 1967-es háborúban Szíriától elfoglalt és 1981-ben annektált Golan-fennsík nem képezheti a béketárgyalások témáját. – Bonnban a német és a szovjet védelmi miniszter megállapodik a 2 hadsereg szorosabb együttműködéséről.

November 12. – A Bolsevikok Országos Kommunista Pártjának alakuló kongresszusán Nyina Andrejevát választják a párt vezetőjévé. – Megkezdí működését az Albán Kommunista Párt. – Moszkvában 6-szorosára emelik a kenyér árát. – Megkezdődik a szovjet-kínai bizalomerősítő tárgyalások 5. fordulója. – Dél-Korea arra kéri Kínát, hogy gyakoroljon nyomást Észak-Koreára nukleáris fejlesztéseinek leállítása érdekében.

November 13. – Az Egyesült Államok megadja Bulgáriának a legnagyobb kereskedelmi kedvezményt. – Kuba fölveszi a diplomáciai kapcsolatokat Észtországgal. – Mozambikban aláírják a megállapodást a politikai pártok alakításának szabályairól.

November 14. – A szovjet Államtanács ülésén részt vevő 7 köztársaság vezetői és Gorbacsov államfő elvben megállapodik a szövetségi szerződésben; miniszterelnöknek Ivan Szilajevet választják meg. Örményország, Azerbajdzsán, Ukrajna, Moldova és Grúzia nem vesz részt a tanácskozáson. – 13 évi száműzetés után hazatér Kambodzsába Norodom Szihanuk herceg, az ország egykori uralkodója, aki megkapja az ideiglenes elnöki tisztet. – Havannában megkezdődnek a tárgyalások a 2800 fős szovjet kiképzőbandár kivonásáról.

November 15. – A jugoszláv szövetségi parlament egyik háza megvonja a bizalmat Markovic kormányfőtől és Loncar külügyminisztertől, miközben a horvát és a jugoszláv szövetségi katonai hatóságok újabb tűzszüneti megállapodást kötnek. – Az Európai Szabadkereskedelmi Társulás (EFTA) felfüggeszti a 100 millió USD-s fejlesztési segély folyósítását Jugoszláviának.

November 16. – Jelcin orosz elnök 10 rendeletből álló reformcsomagja értelmében Oroszország hatáskörébe vonja a rubel kibocsátását, az arany-, a gyémánt- és a valutakereskedelem ellenőrzését, továbbá liberalizálja a külkereskedelmet, a valutaárfolyamokat és a konvertibilis fizetőeszközök birtoklását. – Lemond a jordán miniszterelnök.

November 17. – A jugoszláv szövetségi hadsereg egységei bevonulnak a hónapok óta ostromolt Vukovárra; a védők feltétel nélkül megadják magukat. – A macedóniai parlament elfogadja a köztársaság új alkotmányát. – Belgrádban kezd tárgyalásokat Cyrus Vance, az ENSZ-főtitkár jugoszláviai különmegbízottja. – Václav Havel cseh-szlovák köztársasági elnök alkotmányos válságtól tart, miután éles vita alakult ki Csehország és Szlovákia között az államformáról.

November 18. – Szomáliában fegyveresek elűldözik Ali Mahdi Mohammed ideiglenes államfőt. – Moszkvában a 7 vezető tőkés ország pénzügyminiszter-helyettesei tárgyalásokat kezdenek a 12 szovjet tagköztársaság képviselőivel.

November 19. – Gorbacsov szovjet elnök ismét Eduard Sevardnadzét nevezi ki külügyminiszternek. – Az Egyesült Államok felújítja diplomáciai jelentését Kambodzsában. – A Világbank állandó képviselitet nyit Bukarestben.

November 21. – A 7 vezető tőkés ország 1 éves moratóriumot hirdet a szovjet adósságok törlesztésére. – A román parlament elfogadja az ország új alkotmányát. – Salvadorban a felkelők után a kormányerők is bejelentik, hogy felfüggesztik támadásaikat.

November 22. – Több hónapos tárgyalássorozat után Brüsszelben parafálják a társulási szerződéseket az Európai Közösség és a 3 kelet-közép-európai ország. – Magyarország, Cseh-Szlovákia és Lengyelország – között. – Az orosz parlament bejelenti, hogy köztársasági fennhatóság alá vonja a Szovjetunió központi bankját. – Gazdasági együttműködési fórumot hoznak létre a balti

tengerparttal rendelkező országok. – A NATO diplomáciai kapcsolatokat létesít Litvániával. – Azerbajdzsánban blokád alá helyezik az Örményországba vezető fő vasútvonalakat. – Zágrábban a szövetségi és a horvát hadsereg képviselői megállapodást írnak alá arról, hogy 15 napon belül kivonják Horvátországból a polgárháború előtt már ott állomásozott helyi katonai alakulatokat.

November 24. – Belgiumban a parlamenti választásokon visszaesnek a kormányzó pártok, előretör viszont a nacionalista Flamand Blokk. – Tadzsikisztánban az elnökválasztáson Rahman Nabijev volt parlamenti elnök győz.

November 25. – Az amerikai szenátus jóváhagyja a legnagyobb kereskedelmi kedvezmény megadását a Szovjetuniónak, azzal, hogy a döntést minden évben újra megvizsgálják. – Az Európa Tanács parlamenti közgyűlése megvonja a különleges megbízotti státust a jugoszláv szövetségi gyűléstől. – Hat úrhajóssal a fedélzetén fellövik az Atlantis amerikai űrrepülőgépet.

November 26. – Az azerbajdzsán parlament átveszi az ellenőrzést Hegyi Karabah fölött, azaz megszünteti a terület autonóm státusát. – Az Európai Közösségek Bizottsága 500 millió ECU értékben hitelgaranciát ad élelmiszer és gyógyszer vásárlására a Szovjetuniónak. – Az amerikai törvényhozás jóváhagyja, hogy megszüntessék a még fennmaradt korlátozásokat a Magyarországgal és Cseh-Szlovákiával folytatott kereskedelemben. – A Nemzetközi Migrációs Szervezet teljes jogú tagjai közé választják Magyarországot.

November 27. – A szovjet Államtanács ülésén indítványozzák, hogy Örményország és Azerbajdzsán egyaránt vonja vissza valamennyi rendeletét a Karabah-hegyvidék státusáról. – Kambodzsából Bangkookba menekül – az ellene tüntetők elől – Khieu Samphan, a vörös khmerek 12 év után hazatért vezetője.

November 28. – Egyoldalúan kikiáltják a Grúziától független Dél-Oszét Köztársaságot, ahol azonnal rendkívüli állapotot vezetnek be. – Rendkívüli állapot Guayanában. – Görög-román barátsági, együttműködési és jószomszédi szerződést írnak alá Bukarestben.

November 29. – Az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet tagországainak külügyi szakértői Prágában határozatban támogatják az ENSZ békefenntartó erőinek Jugoszláviába küldését. – Első kongresszusát tartja a boszniai muzulmánokat tömörítő Demokratikus Akciópárt.

November 30. – Rendkívüli ülést tartanak a Hexagonale-országok külügyminiszterei, akik úgy foglalnak állást, hogy a jövőben Jugoszlávia helyett Szlovénia és Horvátország önállóan vegyen részt a regionális szervezet munkájában. – Varsóban kezdenek tanácskozást Magyarország, Cseh-Szlovákia és Lengyelország külgazdasági miniszterei.

December 1. – Ukrajnában a népszavazáson a lakosság a függetlenség mellett dönt, a köztársaság elnökének pedig Leonyid Kravcsukot választja meg. – Kazahsztánban Nurszuntan Nazarbajev parlamenti elnököt választják a köztársaság elnökévé. – A Dnyeszter menti Köztársaságban a népszavazáson a függetlenség mellett voksol a szavazók 98%-a, a köztársaság elnökének Igor Szmirnovot választják. – A paraguayi parlamenti választásokon a kormányon lévő Colorado Párt győz. – A tervezettnél 4 nappal korábban tér vissza a földre az Atlantis amerikai űrrepülőgép, mert a fedélzeti irányító rendszer meghibásodott.

December 2. – Az Európai Közösség külügyminiszterei visszaállítják Szlovénia, Horvátország, Macedónia és Bosznia-Hercegovina számára azokat a kedvezményeket, amelyeket 1 hónapja egész Jugoszláviára felfüggesztettek. – Felipe González személyében spanyol miniszterelnök először tesz hivatalos látogatást Izraelben. – Szíriában újabb 7 évre meghosszabbítják Hafez Asszad elnöki mandátumát.

December 3. – Butrosz Ghali egyiptomi miniszterelnök-helyettest választják az ENSZ új főtitkárává, Javier Pérez de Cuéllar helyébe. – Az új gazdasági szerződést aláíró szovjet köztársaságok kormányfői megállapodnak a külső adósság kezelésében. – Togóban nemzeti egységkormány létrehozásáról döntenek, miután a hadsereg letartóztatja az addigi miniszterelnököt.

December 4. – A szovjet Külgazdasági Bank bejelenti, hogy a kritikus likviditási helyzet miatt felfüggeszti a külső adósságállomány tőkerészének törlesztését. – A horvát parlament elfogadja a kisebbségek védelmét szavatoló alkotmánytörvényt, amely minden kulturális és oktatási jogot

megad a kisebbségeknek. – A libanoni síita fegyveresek szabadon engedik utolsó amerikai túsukat, Terry Andersson újságíró. – A svájci parlament változatlan összetételben újraválasztja a kormányt.

December 5. – Negyven év után először legálisan is kongresszust tarthat hazájában a Dél-afrikai Kommunista Párt.

December 6. – A jugoszláv államelnökség „szerb szárnya” törli elnöki tisztéből Stipe Mesicet, egyúttal bejelenti, hogy Horvátországból Franjo Tudjmant hívja meg a jövőben a testület üléseire. – Az amerikai kormány gazdasági büntetőintézkedéseket jelent be Jugoszlávia ellen, és elítéli a szövetségi néphadsereg Horvátország elleni támadásait. – Észtország, Lettország és Litvánia elnöke Párizsban aláírja az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet biztonsági dokumentumát.

December 7. – Jelcin orosz, Kravcsuk ukrán és Suszijevis belorusz elnök Minszkben bejelenti a Szovjetunió megszűnését és az orosz-ukrán-belorusz államközösség létrehozását. Az elfogadott dokumentum szerint a minszki központú szláv államszövetséghez bármelyik volt szovjet köztársaság csatlakozhat. – Gorbacsov szovjet elnök egészségügyi okokból felmenti Vlagyimir Lobov vezérkari főnököt, utóda Viktor Szamszonov, a szentpétervári katonai körzet parancsnoka.

December 8. – A horvát kormány és a jugoszláv néphadsereg képviselői megállapodást írnak alá a horvátországi katonai alakulatok távozásáról és 16000 fogoly kicseréléséről. – Romániában a népszavazáson a lakosság elfogadja az ország új alkotmányát. – Moldavában az első közvetlen elnökválasztáson Mircea Snegur eddigi államfőt választják meg a tisztségbe.

December 9. – A jugoszláv néphadsereg megszünteti Dubrovnik 2 hónapja tartó blokádját. – Ljubljánában, a szlovén fővárosban megnyílik a német főkonzulátus. – A Román Legfelső Bíróság Katonai Tagozata enyhe ítéleteket hoz a népirtással vádolt egykori magas rangú állami hivatalnokok valamint Securitate- és rendőrtisztek perében.

December 10. – Az ukrán, a belorusz és az orosz parlament ratifikálja a szláv államközösség létrehozásáról szóló szerződést. – Washingtonban folytatódik a nemzetközi közel-keleti békekonferencia. – Hegyi Karabah lakói az Azerbajdzsántól való elszakadás mellett döntenek a népszavazáson. – Kiutasítják Oroszországból Erich Honecker egykori NDK állami és pártvezetőt. – Albániában az eddigi ellátási minisztert bízza meg az államfő kormányalakítással, miután lemondott Mufi miniszterelnök és kormánya. – Az 1991. évi Nobel-békedíjat Aung San Sun Kyi burmai ellenzéki politikusnő kapja. – Az Európai Szabadkereskedelmi Társulás (EFTA) együttműködési megállapodást ír alá Bulgáriával, Romániával és a 3 balti állammal.

December 11. – Az ENSZ közgyűlése határozatban ítéli el Izraelnek a palesztinokkal szemben folytatott politikáját a megszállt területeken. – Az észak- és a dél-koreai miniszterelnök közel fél évszázados ellenségeskedés után aláírja az első átfogó megállapodást a megbékélésről. – Lemond a jugoszláv szövetségi külügyminiszter, a horvát nemzetiségű Budimir Loncar. – A belorusz parlament érvényteleníti a köztársaság területén a szovjet alkotmány előírásait.

December 12. – Leonyid Kravcsuk ukrán elnök rendeletben erősíti meg, hogy Ukrajna ellenőrzése alá vonja a területén állomásozó szovjet fegyveres erőket. – Bush amerikai elnök aláírja a hagyományos fegyverzetek csökkentéséről szóló szovjet-amerikai szerződés végrehajtását előírányzó okmányt. – A Román Legfelső Bíróság Katonai Tagozata ítéletet hirdet az RKP volt vezetőinek ügyében és többeket felment. – Ukrajna elismeri Szlovénia és Horvátország függetlenségét. – Oroszország 700 millió USD-s kereskedelmi megállapodást ír alá Szlovéniával.

December 13. – A közép-ázsiai volt szovjet köztársaságok bejelentik csatlakozási szándékukat az orosz-ukrán-belorusz alapítású államközösséghez.

December 14. – Moszkvában a Demokratikus Reform Mozgalom nyilatkozatban üdvözli a szláv államközösség megalakítását.

December 15. – A Biztonsági Tanács határozata értelmében az ENSZ szakértői csoportot küld Jugoszláviába a békefenntartó erők telepítésének előkészítésére. – Baker amerikai külügyminiszter Moszkvában, majd Kirgíziában, Kazahsztánban, Belorussziában és Ukrajnában tesz látogatást.

December 16. – Aláírják az Európai Közösség és a 3 kelet-közép-európai állam társulásáról szóló szerződéseket. – Az Európai Közösség külügyminiszterei megegyeznek abban, hogy jan. 15-én

elismerik azokat a jugoszláv köztársaságokat, amelyek kinyilvánítják függetlenségüket és eleget tesznek az EK feltételeinek. – Az ENSZ közgyűlése nagy többséggel visszavonja 1975-ben hozott határozatát, amely a cionizmust fajüldözésnek bélyegezte. – Kazahsztán parlamentje független demokratikus államnak nyilvánítja a köztársaságot.

December 17. – Oroszország elismeri Kazahsztán és Örményország függetlenségét. – Hágában aláírják az Európai Energia Chartát.

December 18. – Ro Te Vu dél-koreai elnök bejelenti, hogy az országból kivonták az összes atomfegyvert, egyúttal felszólítja a KNDK-t, hogy csatlakozzon Dél-Koreához és tegyék véglegesen atommentessé a félszigetet. – Oroszország elismeri Moldova függetlenségét.

December 19. – A jugoszláv államelnökség az ENSZ védelmét kéri az ország nemzetközi jogi státusának és szuverenitásának megőrzéséhez, Belgrád egyúttal a belügyekbe való beavatkozásnak minősíti az Európai Közösség tervét a függetlenségét kikiáltott jugoszláv tagköztársaságok elismerésére. – Jelcin orosz elnök rendeletet ad ki a szovjet külügyminisztérium azonnali felszámolására. – A román és az orosz védelmi miniszter együttműködési megállapodást ír alá.

December 20. – Lemond Ante Markovics jugoszláv miniszterelnök, mert nem értett egyet az elfogadott hadiköltségvetéssel. – Kazahsztán elismeri az összes volt szovjet köztársaság szuverenitását. – Dél-Afrikában a fekete és fehér bőrű lakosság képviselői megállapodnak az apartheid-rendszer végleges megszüntetéséről és egy demokratikus társadalom megteremtéséről. – New Yorkban véget ér az ENSZ-közgyűlés 46. ülésszaka.

December 21. – Nyolc egykori szovjet köztársaság csatlakozásával 11 tagúra bővül a szláv államközösség, megalakul a Független Államok Közössége (FÁK). Az alma-atai találkozó résztvevői Gorbacsovhoz küldött levelükben tudatják, hogy ezzel hivatalosan is megszűnt a Szovjetunió és vele együtt a szövetségi elnök tisztsége is. – Dél-Oszétia parlamentje kikiáltja a terület függetlenségét. – A horvát hatóságok és a szövetségi hadsereg képviselői megállapodnak a teljes körű tűzszünet életbe léptetéséről Nyugat-Szlavóniában. – A Biztonsági Tanács meghosszabbítja az Irak ellen elrendelt gazdasági embargót. – Tajvanon az eddig kormányzó Nemzeti Párt nyeri a több mint 4 évtized után először megtartott általános választásokat.

December 22. – Németország bejelenti, hogy jan. 15-i határidővel független államokként ismeri el Szlovéniát és Horvátországot. – Szlovéniában ünnepélyesen kihirdetik az új alkotmányt, amely megteremti az önálló és független szlovén állam jogi kereteit. – A szerb parlament jóváhagyja az új, ellenzék nélküli köztársasági kormány összetételét. – Horvátországban bevezetik a köztársaság önálló fizetőeszközét a jugoszláv dinár helyett. – A grúz fővárosban fegyveres összecsapások robbannak ki Gamszahurdia elnök hívei és az ellenzéki Nemzeti Gárda egységei között. Halálos áldozatok is vannak. – Lengyelországban a szejm elutasítja Olszewski kijelölt miniszterelnök lemondását.

December 25. – Lemond szövetségi elnöki posztjáról Mihail Gorbacsov „a kialakult helyzet és a Független Államok Közösségének megalakulása miatt”. Gorbacsov egyúttal átadja az atomfegyverek ellenőrzésének jogát és az indításhoz szükséges kódokat Borisz Jelcinnek.

December 26. – A szovjet szövetségi parlament felsőháza utolsó ülésén kimondja a Szovjetunió megszűnését. – Algériában a többpárti választások első fordulójában az Iszlám Üdvfront szerzi meg a legtöbb szavazatot.

December 27. – A Szovjetunió hivatalosan megszűnik az ENSZ tagja lenni, helyét a Biztonsági Tanácsban Oroszország foglalja el. – Jelcin orosz elnök köztársasági fennhatóság alá vonja az addigi szovjet Állami Rádió és Televízió Bizottságot.

December 28. – A jugoszláviai Vajdaságban a parlament Rabic közgazdászprofesszort választja meg új miniszterelnöknek.

December 29. – A kínai parlament megszavazza, hogy az ország csatlakozzon az atomsorompó-egyezményhez. – Oroszország és Örményország aláírja a kétoldalú barátsági és együttműködési államközi szerződést. – Az üzbegisztáni elnökválasztáson Iszlám Karimov, a köztársaság korábbi elnöke győz.

December 30. – A Független Államok Közösségének minszki csúcstalálkozóján Saposnyikov marsall

lemond a haderők főparancsnoki tisztéről, miután nem születik megegyezés a hadsereg jövőjéről és a főparancsnok személyéről. A résztvevők megegyeznek, hogy a volt szovjet hadászati atomfegyverek a jövőben az Államfők Tanácsának alárendelt egységes parancsnokság alá fognak tartozni.

December 31. – Észak- és Dél-Korea megállapodást köt arról, hogy atomfegyverektől mentes térséggé teszik a Koreai-félszigetet. – Nagy-Britannia és Franciaország elismeri a Szovjetunió helyén létrejött Független Államok Közösségének 3 tagját.

---

## Magyar eseménynaptár • 1990. október–1991. december

---

1990. október 1. – Az Országos Választási Bizottság okt. 14-ére tűzi ki a helyhatósági választások második fordulóját, miután az első fordulóban a választókerületek nagy többségében eredménytelen volt a szavazás. – Hamburgba utazik Antall József. A kormányfő részt vesz a nyugat- és keletnémet CDU egyesülési kongresszusán. New Yorkban, az ENSZ székhelyén találkozót tart a magyar és a román külügyminiszter, de a megbeszélések nem hoznak haladást a kétoldalú kapcsolatokban. – Magyarországon 1990 első 8 hónapjában átlagosan 27,1 %-os volt az infláció, amelynek üteme a nyár végére felgyorsult – jelenti a Központi Statisztikai Hivatal. – A Legfelsőbb Bíróság törvénysértőnek találja azt az 50-es évek elején hozott ítéletet, amelyet Sólyom László altábornagy és társai ügyében kimondtak, és egyúttal rehabilitálja a kivégzett tiszteket.

Október 2. – Az Európa Tanács parlamenti közgyűlése egyhangúlag javasolja Magyarország felvételét a testületbe. Az erről szóló határozatot Antall József miniszterelnök jelenlétében fogadják el Strasbourgban. – Az Alkotmánybíróság alkotmányellenesnek minősíti a kárpótlási törvény azon részeit, amelyek szerint egyesek visszakapják volt tulajdonukat, mások viszont nem, aszerint, hogy mi volt a tulajdon tárgya. A testület – Antall József kormányfő felkérésére – állást foglal abban is, hogy a termelőszövetkezetek tulajdonának kisajátítása szintén ellenkezik az alaptörvénnyel, ha azt nem követi azonnali kártalanítás. – Az FKgP elfogadhatatlannak tartja az Alkotmánybíróság határozatát. – A Társadalombiztosítási Főigazgatóság bejelenti: felszámolási eljárást kezdeményez azon gazdálkodók ellen, akik okt. 25-éig nem rendezik tartozásukat, és nyilvánosságra hozza adósainak névsorát. – New Yorkban Jeszenszky Géza külügyminiszter sürgős cselekvést szorgalmaz a nemzetiségek védelme érdekében, mert szerinte másként nem biztosítható Európa stabilitása. – Magyar értelmiségiek Göncz Árpád államfőhöz intéznek levelet, amelyben bármely kisebbség önkényes megkülönböztetése ellen tiltakoznak. A köztársasági elnök egyetértését fejezi ki az értelmiségi véleménnyel. – Teljes körű kiviteli tilalmat rendelnek el a takarmányokra.

Október 3. – Az Országgyűlés elnöke felkéri a legfőbb ügyészt, kezdjen vizsgálatot annak kiderítésére, hogy valóban elhangzott-e a Parlamentben a „Hordót a zsidóknak” közbekiáltás. Megszűnik az Országos Pedagógiai Intézet és a Nemzetközi Kulturális Intézet. A művelődési tárca ugyanakkor létrehozza az Országos Köznevelési Intézetet.

Október 4. – A kormány felállítja az ifjúságpolitikai kabinetet és létrehozza az Előprivatizációs Programirodát. A testület egyszeri segélyt javasol a kisnyugdíjasoknak, és ajánlja a családi pótlékra jogosultak körének kibővítését. – A kormányzóvivő közli, hogy a kabinet továbbra is támogatja a magántulajdonon alapuló mezőgazdaság kialakulását, ezért az Alkotmánybíróság határozatával összhangban hamarosan a parlament elé terjeszti a földtulajdon rendezésének törvényét és a tulajdonosok szövetkezését szabályozó törvényt. – A tisztességes választási kampány biztosítása érdekében közös nyilatkozatot ír alá a 6 parlamenti párt elnöke. A dokumentum hangsúlyozza: valamennyien azt szeretnék, hogy az önkormányzati választások második fordulójában minél többen menjenek el szavazni. – A kormány és a Magyar Gazdasági Kamara közötti együttműködés megújításában állapodik meg a miniszterelnök és a Kamara elnöke. – Magyar és román egyházak közös állásfoglalásban szólítják fel kormányaikat: tegyenek meg mindent azért, hogy népeik



testvériségben éljenek.

Október 5. – Országszerte kétórás figyelmeztető sztrájkot tartanak a bányászok. A nap folyamán a tárgyalások eredményeként a kabinet úgy dönt, hogy pótlólagos szociális juttatásokat biztosít a bányászok számára. – Az üdülési rendszer gyökeres átalakításáról és a dolgozók problémáiról tanácskozik Antall József kormányfő, Surján László népjóléti miniszter és Nagy Sándor, az MSZOSZ elnöke. – Horn Gyula, az MSZP elnöke levélben fordul a parlamenti pártok vezetőihez, közös és hatékony fellépést szorgalmazva az infláció ellen.

Október 7. – Országszerte megemlékeznek az aradi vértanúk halálának évfordulójáról. Aradon a magyar kormány nevében Katona Tamás külügyi államtitkár helyez el koszorút az emlékműnél és részt vesz az évforduló alkalmából tartott ökumenikus istentiszteleten.

Október 8. – Koalíciós szakértői tanácskozást tartanak a földtörvényről a KDNP, az FKgP és az MDF szakemberei, miután az Alkotmánybíróság alkotmányellenesnek minősítette a kormány tervezetét. – A rendőrség és a határőrség országos akciót indít a közrend és a közbiztonság javítása érdekében és az immár tűrhetetlen bűnözési hullám megfékezésére – jelenti be Horváth Balázs belügyminiszter. – Budapesten zsidó közösségi iskolát és óvodát avatnak. Az alapító Roland Lauder amerikai üzletember.

Október 9. – A Magyar Nemzeti Bank újabb 500 millió schilling összegű kötvényt bocsát ki az osztrák pénzpiacra.

Október 10. – A kormány rendkívüli ülésen vitatja meg 3 éves gazdasági programjának részleteit. A testület rendeletben szabályozza a mozgáskorlátozottak vámmentes személygépkocsi-behozatalát, és módosítja a lakbérfizetés támogatásának rendjét. – Antall József kormányfő nyilatkozatban fejti ki, hogy a koalíció stabil, és a kisgazdapárti Oláh Sándor kijelentésével ellentétben nem tud arról, hogy a koalícióból bárki ki akarna válni, vagy bárki ki akarná a másikat rekeszteni. – Az FKgP felkéri az Alkotmánybíróságot, hogy vizsgálja meg: megfelel-e az alaptörvényben foglaltaknak az előprivatizációs törvény. A kisgazdák szerint ez a jogszabály akadályozza, hogy mindenki visszakaphassa jogos tulajdonát. – Bécs főpolgármestere, Helmut Zilk budapesti sajtótájékoztatóján kijelenti, hogy az osztrák főváros továbbra is elkötelezett az 1995-ös közös világkiállítás mellett, de kész arra, hogy akár egyedül is megrendezze az Expót. – A Legfelsőbb Bíróság is elutasítja az MSZMP követelését az MSZP vagyonának felére. – Államigazgatási felügyelet alá vonják a Ganz Danubius Hajó- és Darugyárat. – A rendőrség 120 külföldit, főként arabokat, törököket, románokat és lengyeleket utasít ki Magyarországról, mert rendőri ellenőrzéskor nem tudták igazolni magukat, vagy bűncselekmény elkövetésével gyanúsíthatók.

Október 11. – Magyarország közelebbi kapcsolatot akar létesíteni a NATO-val – jelenti ki Antall József Angliában, ahol részt vesz a konzervatív párt országos értekezletén. – A kormány törvényjavaslatot fogad el arról, hogy bevezetik az állampolgári jogok országgyűlési biztosa vagyis az ombudsman intézményét. – Botos Katalin, a PM államtitkára veszélyesen hangulatkeltőnek minősíti azokat a gazdasági elemzéseket, amelyek 1991-re rohamos inflációt jósolnak Magyarországon. – Az MSZP szerint 1991-ben a gazdaság teljes összeomlásával kell számolni, ha a kormányzat nem dolgoz ki válságkezelő programot. – Az MDF üdvözli azt a szocialista párti felhívást, amely szorgalmazza a pártok összefogását az infláció megfékezése érdekében. – A dolgozók érdekeinek hatékonyabb képviselésére, szoros együttműködésben állapodik meg a Független Szakszervezetek Demokratikus Ligája és a Munkástanácsok Országos Szövetsége.

Október 12. – Antall József kormányfő megfontolt Kelet-Európa-politikát és több témában konkrét segítséget sürget hollandiai tárgyalásain. – A legfőbb ügyészi vizsgálat azt állapítja meg, hogy nem hangzott el olyan bekiabálás a parlamenti ülésen, hogy „Hordót a zsidóknak”.

Október 14. – A helyhatósági választások második fordulójában a szavazásra jogosultak alig 29%-a járul az urnákhoz. Budapesten és a 10 ezernél nagyobb lélekszámú települések többségében az SZDSZ kapja a legtöbb mandátumot a képviselő-testületekben, míg a 10 ezernél kisebb lélekszámú településeken többnyire függetleneket választanak meg helyi képviselőnek. – Mártír-emlékművet avatnak fel a pesti Duna-parton, a Jászai Mari téren, ahol 1944-45 telén több száz embert lőttek a folyóba a nyilasok.

**Október 15.** – Az MDF, az FKgP és a KDNP szakértői megállapodnak abban, hogy tudomásul veszik az Alkotmánybíróságnak a privatizációval kapcsolatban hozott döntéseit, és ebből indulnak ki a kormány mezőgazdasági programjának kialakításakor. – Az SZDSZ sajtótájékoztatóján bejelentik, hogy a párt frakcióvezetője, Tölgyessy Péter lemondott, és a parlamenti csoport irányítását Pető Iván veszi át. – A német egyesülés utáni új kétoldalú kapcsolatokról és európai kérdésekről folytat eszmecsereét Bonnban Jeszenszky Géza külügyminiszter német kollégájával, Hans-Dietrich Genscherrel. – Az Egyesült Államokba utazik Antall József kormányfő. – Románia kész kétoldalú tárgyalásokon rendezni a problémákat Magyarországgal – közli Ion Iliescu román államfő, amikor átveszi az új magyar nagykövet megbízólevelét. Rudas Ernő ugyanakkor hangsúlyozza, hogy Magyarország olyan párbeszédet szeretne, amely konkrét eredményekhez vezet. – A Külügyminisztérium érthetetlennek tartja azt az előző nap nyilvánosságra hozott román jegyzéket, amely megkérdőjelezi a budapesti kormány szándékát a kétoldalú kapcsolatok rendezésére. – Az MNB 1990-ben már harmadszor emeli a refinanszírozási hitelek után szedett kamatokat.

**Október 16.** – Antall József New York-i előadásában arra figyelmeztet, hogy a Nyugat számára erkölcsi és politikai vereség lenne, ha kudarcot vallana a kelet-európai országok erőfeszítése a demokrácia megteremtésére. A miniszterelnök találkozik az amerikai magyarság képviselőivel, New York-i bankárokkal és amerikai zsidó vezetőkkal is. – Új konzulátusok megnyitásáról állapodik meg Bonnban a német és a magyar külügyminiszter.

**Október 17.** – A Világbank továbbra is szorosan együtt akar működni Magyarországgal, és nagyra értékeli, hogy Budapest pontosan törleszti adósságait. Ez is elhangzik azon a megbeszélésen, amelyet Antall József folytat Washingtonban a Világbank elnökével, Barber Conable-lel. – A pénzügyminiszter megerősíti, hogy 1991 elején jelentős áremelések várhatók az energiahordozók és más, korábban rubelért vásárolt termékek drágulása miatt. Mivel azonban szigorú stabilizációs intézkedéseket vezetnek be, a kormány éves szinten 32–35%-os inflációra számít. – Budapestre érkezik János luxemburgi nagyherceg és felesége. – Az Országos Rendőr-főkapitányságon bejelentik, hogy ezentúl erőteljesebben akarnak fellépni a prostitúció ellen.

**Október 18.** – Washingtonban George Bush elnök biztosítja Antall Józsefet az Egyesült Államok nem fogja megengedni, hogy gazdasági okokból kudarcba fulladjon a magyar demokratizálódási folyamat. Bejelentik, hogy Washington csaknem 50 millió USD hitelt ad a magyar aszálykárak enyhítésére. Magyar részről közlik, hogy a kormány katonai csoportot szándékozik küldeni az Öböl térségébe, és bejelentik, hogy Magyarország eltörli a vízumkényszert az amerikai állampolgárok számára. – A kormány úgy dönt, hogy a megszűnt Munkásörtség 18 ingatlanát versenytárgyalás és nyílt pályázat útján értékesíti a költségvetési hiány mérséklésére. Demszky Gábort, az SZDSZ jelöltjét javasolja Budapest főpolgármesterének az SZDSZ és a Fidesz. – A magyar és a román honvédelmi tárca együttműködéséről tárgyal határ menti találkozáján a két ország minisztere. – A bős-nagymarosi vízlépcső cseh-szlovák kormánybiztosa újabb információkat kér Budapesten a beruházás leállításának indokairól. – Hazahozzák Kéthly Anna, az egykori szociáldemokrata vezető hamvait. – A spanyol Harvard Club az év kiemelkedő államférfiának minősíti Németh Miklós volt miniszterelnököt.

**Október 19.** – A kormány kötelezettséget vállal arra, hogy megadja a magyar állampolgárságot a Magyarországon befektetni szándékozó hong-kongiaknak. A külföldi üzletemberek az érintett helyi önkormányzattal közösen dönthetnek arról, hogy hol akarnak letelepedni. – Budapesten 34 év után először találkoznak azok a magyar és szovjet katonák, akik 1956-ban a szovjet csapatok kivonásáról tárgyaltak. – Eltűnik Végvári József, az emlékezetes lehallgatási botrány kirobbantója, mielőtt elkezdődne ügyének tárgyalása a Budapesti Katonai Bíróságon.

**Október 20.** – Göncz Árpád és Antall József az 1956-os forradalom és a köztársaság kikiáltásának évfordulóján üzenetet tesz közzé, és abban arra szólítja fel a külföldön élő magyarságot, hogy fontolja meg, miként tehetne minél többet az új Magyarország megteremtéséért. Együttal hangoztatják: kötelességük, hogy kiálljanak a határokon túl élő magyarság jogaiért.

**Október 21.** – Antall József hazaérkezik egyhetes amerikai látogatásáról. A kormányfő megerősíti,

hogy a magyar gazdaság immár teljes bizalmat élvez az Egyesült Államokban. – Budapesten megkezdődik a magyar szabadságharcosok első világtalálkozója.

Október 22. – Országszerte megkezdődnek az 1956-os forradalom évfordulójának ünnepei. Kaposvárott Göncz Árpád államfő Nagy Imre szülőházánál méltatja a mártírhaltalt halt miniszterelnök életútját. – A kormány megbízza a honvédelmi minisztert, hogy tegye meg a szükséges lépéseket egy önkéntes katonai egészségügyi alakulat felállítására, Öböl menti szolgálatra. – Budapestre érkezik Vytautas Landsbergis litván államfő, akit a Magyar Politikai Foglyok Szövetsége hívott meg. – Pécsen első alkalommal találkozik a magyarországi horvátok vezetőivel a horvát külügyminiszter, Zdravko Mursic.

Október 23. – Az Országgyűlés ünnepi ülést tart az 1956-os forradalom és a Magyar Köztársaság kikiáltásának évfordulója alkalmából. – Antall József a magyar szabadságharcosok első hazai világtalálkozásának nagygyűlésén kijelenti, hogy az egyetemes magyarságnak együtt kell vállálnia a haza sorsának jobbra fordítását. – Több százan tüntetnek a Magyar Rádió épülete előtt, és leverik azt az 1 éve elhelyezett emléktáblát, amelyet előzőleg megkoszorúztak a magyar szabadságharcosok első hazai világtalálkozásának résztvevői. A megmozdulást a többi között a Magyarok Nemzeti Szövetsége és a Keresztény Nemzeti Unió szervezte. – Antall József néhány napos kivizsgálásra kórházba ment – jelenti be a miniszterelnöki titkárság.

Október 24. – Az Alkotmánybíróság az alaptörvénnyel ellenkezőnek minősíti a halálbüntetést. – A kormányzóvivő nyilatkozata szerint Antall József kórházi kivizsgálását a politikus kora és a munkájával járó megterhelés indokolta, időpontját pedig már korábban egyeztették a miniszterelnök orvosaival. – Az Állami Vagyonügynökség úgy dönt, hogy az óbudai Hajógyári szigeten a dán Baltica cég szerezhet jogot szállodák, konferenciatermek és üzletközpontok építésére. – A rendőrség keresi azokat a tüntetőket, akik előző este összetörték a Magyar Rádió épületének falán elhelyezett 56-os emléktáblát.

Október 25. – A korábbi többszöri cáfolat ellenére drasztikus benzináremelést jelentenek be: éjfélről átlagosan 65%-kal drágul az üzemanyag, az indoklás szerint a szovjet olajszállítások csökkenése és az Öböl-válság miatt. Az intézkedés a taxisokat érinti a legérzékenyebben, ezért estére megindul országos tiltakozó akciójuk. A magánfuvarozók autójukkal a Parlament elé hajtanak, majd az illetékes miniszter elutasító válasza után eltorlaszolják a budapesti hidakat és lassan az egész országban megszállják a közúti csomópontokat, megbénítva ezzel a közlekedést. – A kormányzóvivő közli, hogy Antall Józsefet megoperálták, állapota jó, és kezelése még 2 hetet vesz igénybe. – Az Országgyűlés költségvetési bizottsága egyelőre nem javasolja a helyi adókról beterjesztett törvénytervezet parlamenti vitáját, mert a képviselők szerint az adóterhek további növekedése a vállalkozások létét fenyegetné.

Október 26. – Délelőtt megkezdődnek a tárgyalások a benzináremelés ellen tiltakozó taxisok és a kormány képviselői között, ám az álláspontok nem közelednek. Horváth Balázs belügyminiszter, aki Antall József távollétében a kormányfő helyetteseként jár el, bejelenti, hogy déltől megkísérlik a hidak és az utak felszabadítását. Az intézkedés végrehajtása elmarad. Közben folytatódnak a megbeszélések, és a kormány is ülészik. A kabinet megvitatja az Érdekegyeztető Tanács jószolgálati bizottságának azt a javaslatát is, hogy függesszék fel a döntést a benzinár emeléséről. Az indítványt azonban elutasítják, mondván, hogy az ország olaj- és benzintartaléka mindössze 4 napra elegendő, és a felvásárlás miatt előállhat az a helyzet, hogy összeomlik az ország gazdasága. László Balázs kormányzóvivő egyébként törvénytelennek minősíti a taxisok akcióját, mert megszegték a gyülekezési jog előírásait, amikor demonstrációjukat nem jelentették be előre. – Göncz Árpád megtiltja, hogy a hadsereget bevonják a konfliktus rendezésébe, Budapest rendőrfőkapitánya pedig kijelenti, hogy lemond, ha parancsot kap az erőszakos fellépésre a tömegekkel szemben. A köztársasági elnök esti nyilatkozatában az áremelés felfüggesztését javasolja hétfőig a kormánynak, ám a kabinet erre nem hajlandó, mert nem látja biztosítottak az ország folyamatos üzemanyag-ellátását. – Jeszenszky Géza külügyminiszter úgy véli, hogy a taxisdemonstráció nemzetközi kihatása rendkívül súlyos lehet, mert megrendítheti az ország hitelképességét és megbízhatóságát. – A külgazdasági miniszter, Kádár Béla szerint a világon egyetlen kormány sem hajlandó úgy

tárgyalni, hogy közben zsarolják. – Az MDF országos elnöksége felelősnek tartja a kormányt a kialakult válságért, de elfogadhatatlanok számára azok az eszközök, amelyekkel a taxisok megbénították az ország életét. – Az SZDSZ támogatja a fuvarozók tiltakozását. Kis János pártelnök kijelenti, hogy a kormányt súlyos felelősség terheli a kialakult helyzetért, és a kabinet hibát követett el, amikor erőszakkal fenyegetőzött a taxisok tiltakozása láttán. Az MSZP a benzináremelést inflációgerjesztőnek tartja, a lépés indoklását pedig önkényesnek és elfogadhatatlannak. – A Fidesz elvárja, hogy a kormány vonja le a megfelelő politikai és személyi következtetéseket. – A kormány előzetes egyeztetés nélkül hozott döntése ellen tiltakozik többek között az MSZDP, az MSZMP, az Agrárszövetség, a Vállalkozók Pártja, valamint az MSZOSZ, a Független Szakszervezetek Demokratikus Ligája, a Munkástanácsok Országos Szövetsége, az IPOSZ, a VOSZ.

Október 27. – Továbbra is blokád alatt tartják az országot a fuvarozók és a velük szolidáris állampolgárok tömegei. Nem hoznak eredményt a kormány és a magánfuvarozók újabb tárgyalásai sem. A tanácskozásról kiadott közös közlemény szerint a kabinet tartja magát a törvényes rendhez és kifejezi megegyezési szándékát, de a törvénytelen akciókat nem tartja elfogadhatónak. – A kormányt támogató és a taxismegmozdulást elítélő tüntetést tartanak délután a Parlament előtt. Az Országház lépcsőjén Horváth Balázs belügyminiszter az összetűzések elkerülése érdekében rendre, nyugalomra és békés elvonulásra szólítja fel a résztvevőket. – A tárgyalások eredményeképpen késő éjszaka a fuvarozók képviselői végül is felszólítják munkatársaikat az úttorlaszok elbontására.

Október 28. – Szabó Győző országos rendőrfőkapitány kora hajnalban felszólítja a blokád résztvevőit, hogy a torlaszokat azonnal szüntessék meg, ellenkező esetben a rendőrség a rendelkezésére álló törvényes eszközök alkalmazásával jár el velük szemben. Ennek ellenére azonban országszerte maradnak az úttorlaszok, sőt helyenként, pl. Szegeden és Székesfehérvárott tovább nő a feszültség. – A blokád szervezői hajnalban arra kéri társaikat, hogy mindenütt nyissák meg az utakat és a hidakat legalább egy sávban, hogy ezzel további tárgyalási alapot teremtsenek. A taxisok követelik, hogy a televízió nyilvános, élőadásban közvetítse a tárgyalásokat. – Rendkívüli ülést tart délelőtt a kormány, és egyeztetik álláspontjaikat a taxisok is, miközben némileg enyhül az országban a feszültség. – Budapesten déltájban a televízió nyilvánossága előtt megkezdődik az érdekegyeztetés a kormány, ill. a munkaadók és a munkavállalók képviselői között. A kabinet tárgyalócsoportját Rabár Ferenc pénzügyminiszter, a munkaadókat a Vállalkozók Országos Szövetségének elnöke, Palotás János, a szakszervezeti kerekasztalét pedig Forgács Pál elnök vezeti. Estére megszületik a megállapodás: okt. 30-án nulla órától 12 Ft-tal átmenetileg olcsóbb lesz a benzin, de azt követően 1 héten belül az Országgyűlés dönt az üzemanyagárak liberalizálásáról. A kormány megerősíti, hogy nem léptet életbe büntető intézkedéseket a blokád résztvevőivel szemben. Budapesten a nap folyamán mintegy 10000-es kormánypárti tüntetést tartanak. Az MDF-zászlócskákkal felszerelkezett tömeg előtt megjelenik több kormánytag, köztük Für Lajos honvédelmi miniszter, aki megköszöni az erőt adó demonstrációt, és kijelenti, hogy a demokráciához nem a torlaszokon át vezet az út. – Az Európai Közösség külügyminiszterei aggodalommal és együttérzéssel követik a magyarországi eseményeket, és egyúttal remélik, hogy az ellentéteket békés úton oldják meg. – A miniszterelnöki titkárság tájékoztatása szerint Antall József szövettani vizsgálatának részeredményei jól kezelhető nyirokcsomó-megbetegedésre utalnak.

Október 29. – Az Érdekegyeztető Tanács megállapodásának megfelelően országszerte helyreáll a rend, miután a taxisok minden útelzárást megszüntetnek. – Antall József a kórházban nyilatkozva kijelenti, hogy egyetért az Érdekegyeztető Tanácsban született egyezményvel, és elismeri, hogy a kormányzat hibákat követett el az áremelés végrehajtása során. – Az Országgyűlésben Szabad György házelnök azzal zárja le a frakcióvezetők vitáját a taxisblokádról, hogy fel fogja kérni az Alkotmánybíróságot: határozza meg, melyek a polgári engedetlenség alkotmányos határai. – A kormány törvénytervezetet fogad el arról, hogy ezentúl ne százalékban határozzák meg a fogyasztói adó arányát az üzemanyagárakban, hanem állandó összegben állapítsák azt meg. Az Országos Kőolaj- és Gázipari Tröszt illetékese elmondja, hogy az ország üzemanyagkészlete mindössze 4–5 napra elegendő, de egyelőre nem lesz benzinhiány, ha nem indul be újból a felvásárlás. – Német gazdasági szakemberek budapesti tárgyalásaikon ígéretet tesznek a magyar gazdasági reformok

további támogatására. – Az Országgyűlés úgy módosítja a honvédelmi törvényt, hogy ezentúl 22 hónap mind a fegyveres (12 hónap sorkatonai és 10 hónap tartalékos), mind a fegyver nélküli és a polgári katonai szolgálat összzidőtartama. – Megnyitják az M-1-es autópálya Tatabánya és Győr közötti szakaszát.

Október 30. – Antall József rövid időre elhagyja a kórházat, és beszédet mond az Országgyűlésben. Kijelenti, hogy kb. 2 évre van szükség ahhoz, hogy az országot ki lehessen vezetni a jelenlegi mély válságból, ehhez azonban nemzeti egységre van szükség, és mellőzni kell a pártpolitikai vitákat. – Az Országgyűlés úgy dönt, hogy még 1990-ben egyszeri, differenciált nyugdíjkiegészítést kapnak mindazok, akiknek a nyugdíja nem haladja meg a 13 800 Ft-ot. A képviselők határozatot hoznak arról is, hogy Magyarország is elfogadja az Európa Tanács alapszabályát és csatlakozik az Európai Emberi Jogi Egyezményhez. – Az Országos Kőolaj- és Gázipari Tröszt tájékoztatása szerint a Szovjetunió nov.-ben már csak csökkentett mennyiségben, dec.-ben pedig egyáltalán nem hajlandó rubelért olajat szállítani Magyarországnak.

Október 31. – A szabad demokrata Demszky Gábort választják Budapest főpolgármesterévé. – Az MDF alelnöke szükségesnek tartja a kormányzat átalakítását, de csak 1991 elején, és akkor is csak az alacsonyabb posztokon. Lezsák Sándor a kormány tájékoztatási rendszerének hiányában jelöli meg a hétvégi országos tiltakozó akció okát. – Király Béla független képviselő belép az SZDSZ-be.

November 1. – A kormány és az Országgyűlés külügyi bizottságának együttműködéséről tanácskoznak a Külügyminisztériumban, ahová Jeszenszky Géza hívta meg a képviselőket. – A kormány a törvényalkotói munka felgyorsításáról tárgyal, mert az átalakulás érdekében még 34 törvény elfogadását tartja szükségesnek 1990-ben.

November 2. – A kormány nyilatkozatban fejezi ki szándékát, hogy a nemzeti kisebbségek kérdésének áttógó rendezése érdekében részt akar venni az Egyetemes Kisebbségi Charta kidolgozásában. A dokumentum létrejöttéig a kabinet kétoldalú megállapodások kidolgozását sürgeti a szomszéd országokkal. – Horn Gyula, az Országgyűlés külügyi bizottságának elnöke levélben kéri a szovjet parlament külügyi testületének elnökét, hogy tegyen meg mindent a szovjet vállalatok szállítási kötelezettségeinek betartásáért. – A Nemzetközi Valutaalap képviselője budapesti sajtótájékoztatóján kijelenti: Magyarország teljesítette szerződésben vállalt 1990. évi kötelezettségeit. – A Világbank bejelenti, hogy még 1990-ben 150 millió USD rendkívüli hitelt folyósít Magyarországnak. – Felszámolási eljárást indítanak a Diósgyőri Gépgyár ellen.

November 3. – A kormány úgy dönt, hogy mégsem javasolja az általános forgalmi adó és a személyi jövedelemadó-rendszer szigorítását 1991-ben. – Budapesten a Varsói Szerződés 6 tagállamának képviselői aláírják azt a megállapodást, amely szabályozza a hagyományos fegyverzetek számának felső határát. – Budapesten újratemetik Kéthly Annát, a magyar szociáldemokrácia emigrációban elhunyt, kiemelkedő alakját, akinek hamvait nemrégiben hazahozták Belgiumból.

November 4. – A Magyarországi Szociáldemokrata Párt 37. kongresszusán ismét Petrasovits Annát választják elnökké. A tanácskozáson elfogadják azt a javaslatot, hogy az MSZP mint az MSZMP utódja, kövesse meg a szociáldemokratákat az 1948-as egyesítéskor elkövetett törvénytelenésekért. – Budapesten felavatják azt a domborművet, amely az 1956-os harcokban a Corvin közben elesetteknek állít emléket, Debrecenben pedig az 1956. nov. 4-én hősi halált halt katonák tiszteletére lepleznek le emléktáblát.

November 5. – Az Országgyűlés elfogadja azokat az átmeneti szabályokat, amelyek feltétlenül szükségesek a helyi önkormányzatok működéséhez. Rabár Ferenc pénzügyminiszter javaslatára leveszik a napirendről az üzemanyagok árának felszabadításáról szóló törvénytervezetet, mert az Érdekegyeztető Tanács ülésén a felek még nem tudtak megegyezni. – Az Érdekegyeztető Tanács munkaadói oldala szerint a kormány nem tartja be a legutóbbi megállapodást, és literenként 4–5 Ft-tal magasabb adót akar kivetni az üzemanyagokra.

November 6. – Magyarország – a kelet-európai államok közül elsőként – csatlakozik az Európa Tanácshoz. A szervezet alapokmányát és az emberi jogok európai egyezményét Jeszenszky Géza külügyminiszter írja alá Rómában. – Antall József televíziós nyilatkozatában bejelenti: változás lesz a kormányban. – Az MNB elnöke cáfolja, hogy Magyarország adósságtörlesztésének átütemezését

kéri. – Boross Péter tárca nélküli miniszter az Országgyűlésben bejelenti, hogy megrovásban részesítette az Információs Hivatal megbízott főigazgatóját, amiért szolgálati kocsiját kölcsönadta egyik ismerősének, az MDF-aktivista Foltányi Árpádnak, aki azzal karambolozott.

November 7. – Ismét dolgozik Antall József, miután orvosai szerint kifogástalan az egészségi állapota. – A kormány és a parlamenti csoportok képviselői abban állapodnak meg, hogy a kabinet megpróbálja tovább csökkenteni azoknak a törvényjavaslatoknak a számát, amelyeket még 1990-ben feltétlenül az Országgyűlés napirendjére akar tűzni. – Új személyes megbízottja van a külföldi kapcsolattartásban Antall József kormányfőnek Kodolányi Gyula személyében. – Az Alkotmánybíróság az alaptörvény megsértésének tekinti, hogy az érdekvédelmi szervezeti tagdíjak közül kizárólag a szakszervezetit lehet levonni az adóalapból, így ezt a paragrafust dec. 31-i hatállyal eltörli.

November 8. – A kormány úgy dönt, hogy nov. 20-ától felemelik a lakossági betétek kamatát. A miniszterek határoznak a korábban jogtalanul elítéltek nyugdíj-kiegészítéséről is. – Göncz Árpád köztársasági elnök távol-keleti körútra indul. – Pozsgay Imre kilép az MSZP-ből. – Az Országos Rendőr-főkapitányság arra a veszélyre figyelmeztet, hogy egyre több fiatal tartja vonzónak a bűrfejük és a sátánisták mozgalmát.

November 9. – Antall József bejelenti, hogy még 1990-ben át akarja alakítani kormányát. A miniszterelnök ismét kizárja a nagykoalíció lehetőségét az MDF és az SZDSZ között. – Az SZDSZ elnöke, Kis János szerint nem nagykoalícióra van szükség, hanem arra, hogy a személyileg átalakult kormány új alapokra helyezze kapcsolatát az ellenzéki pártokkal és az érdek-képviselői szervezetekkel. – Bécsben a magyar-osztrák kormányközi tárgyalásokon megegyeznek, hogy a magyar javaslatnak megfelelően dec.-ben csak előzetesen jegyzik be Párizsban a Bécs-Budapest Világkiállítást. – Az európai biztonsági és bizalomerosztó tárgyalások bécsi ülésén Raffay Ernő honvédelmi államtitkár felszólalásában kijelenti: Magyarország nem törekszik a jelenlegi határok erőszakos megváltoztatására, és elutasít minden ilyen kísérletet. – Az MSZP kongresszusán Pozsgay Imre helyébe Szekeres Imrét, az eddigi országos titkárt választják alelnökké, és megvitatják Pozsgaynak azt a levelét, amelyben kilépését indokolja. – A francia gazdasági államminiszter bejelenti, hogy a párizsi kormány a jövőben hitelgaranciát ad a francia kis- és középvállalkozók magyarországi beruházásaihoz.

November 10. – Az MSZP parlamenti frakciójának vezetésével Gál Zoltánt bízzák meg. A párt kongresszusán válságkezelő program kidolgozását sürgetik a kormánytól az infláció és a munkanélküliség visszaszorítására. – A Magyarországi Szlovákok Demokratikus Szövetségének rendkívüli kongresszusán a főtitkár kijelenti, hogy az önkormányzati törvény nem szavatolja az igazi nemzetiségi képviseletet. – Demszky Gábor főpolgármester szerint ajánlatos volna a Bécs-Budapest Világkiállítást 1996-ra halasztani.

November 11. – Tokióban Kaifu Tosiki japán kormányfő biztosítja Göncz Árpádot, hogy Japán kész segíteni Magyarországnak a gazdasági nehézségek leküzdésében. – Az MSZP kongresszusa 7 pontos felhívást fogad el arról, hogy a szocialisták szerint melyek a legsürgősebb tennivalók az országban.

November 12. – Tokióban az új japán császár beiktatási ünnepségein Göncz Árpád találkozik Richard von Weizsäcker német államfővel és Károly brit trónörökössel. – Budapesten az amerikai Mississippi Állami Egyetem szervezésében nemzetközi eszmecserét tartanak, hogy felderítsék, milyen lehetőségei vannak egy összehangolt japán-amerikai beruházási politikának Magyarországon, Cseh-Szlovákiában és Lengyelországban. – A Külgazdasági Minisztérium cáfolja azokat a kairói értesítéseket, amelyek szerint Irak a napokban fegyverekért és élelmiszerért cserébe olcsó kőolajat ajánlott fel Magyarországnak. – Az Országgyűlés úgy módosítja a társadalombiztosításról szóló törvényt, hogy a jövőben azok is kaphassanak nyugdíjat, akik munkaviszonyukat 5 évnél hosszabb időre szakították meg, de rendelkeznek 20 év szolgálati idővel. A parlament határoz a fegyveres erők és testületek hivatásos állományának szolgálati viszonyáról is. – Az Érdekegyeztető Tanács ülésén megállapodnak abban, hogy a benzináremelést követően a jövőben mennyi költségterítést kapnak azok, akik saját gépjárműüket hivatalos célra használják. –

Budapesten tárgyal az olasz védelmi miniszter, Virginio Rognoni.

November 13. – Göncz Árpád tokiói sajtóértekezletén bejelenti, hogy decemberben román-magyar államfői találkozó lesz. – Az Országgyűlés határozatot hoz Magyarország tagságáról az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bankban. – Budapesten eszmecserét folytatnak az MDF, a cseh Polgári Fórum, a szlovák Nyitvánosság az Erőszak Ellen mozgalom és a Független Magyar Kezdeményezés képviselői. – Magyarországnak és az ENSZ iparfejlesztési szervezetének, az UNIDO-nak további együttműködéséről tárgyalnak Budapesten. – Elhagyja Hajmáskért az utolsó szovjet katonai egység. November 14. – Megérkezik Dél-Koreába Göncz Árpád. – Jeszenszky Géza külügyminiszter Strasbourghban részt vesz az Európa Tanács miniszteri bizottságának ülésén, majd Londonban az Európa Parlament demokrata csoportjának tagjai előtt beszél. – Magyarország és a Szovjetunió kétoldalú kapcsolatairól tárgyal Antall József kormányfő a budapesti szovjet nagykövettel, Ivan Aboimovval. – Moszkvában közlik, hogy megkaphatják a pénzüket azok a magyar szállítók, akik előzetes fizetésben állapodtak meg szovjet partnerekkel. – Az OVIBER és az osztrák kivitelezők megállapodnak abban, hogy a nagymarosi munkák lemondása miatt a magyar fél 2 milliárd 600 millió schillinget fizet a Donaukraftwerke cégnek. – Kilép az MDF-ből Bíró Zoltán alapító elnökségi tag.

November 15. – Göncz Árpád a magyar demokratizálási folyamat támogatását kéri Ro Te Vu dél-koreai államfőtől Szöulban. – Göncz Árpád írásbeli üzenetet küld Ion Iliescu román államfőnek A kormányzóvivő közli, hogy belátható időn belül nem értékeli le a forintot. Bejelenti azt is, hogy felhatalmazták Kádár Béla külgazdasági minisztert: vitassa meg és rögzítse egyezményben a szovjet-magyar kapcsolatok új mechanizmusát. – A kormány rendeletet alkot a rendszeres szociális segélyben részesülők egyszeri kiegészítő ellátásáról, amelynek összege 4 ezer Ft. – Az Országos Kőolaj- és Gázipari Tröszt bejelenti, hogy dec.-ben 200 ezer tonna olajat vásárol devizáért, és így az év végéig biztosított az ország ellátása kőolajjal és benzinnel.

November 16. – Bukarestben Ion Iliescu román elnök közli a magyar külügyi államtitkárral: nem felel meg számára Göncz Árpád javaslata, hogy dec. közepén tartsanak csúcstalálkozót. – Magyarország és Dél-Korea kölcsönösen csökkenti vámjait, aminek következtében emelkedhet a magyar kivitel a dél-ázsiai országba. – A kormány elfogadja az Érdekegyeztető Tanács javaslatát, hogy dec.-től 5600 Ft-ról 5800 Ft-ra emeljék a legalacsonyabb béreket. – Magyarország leszereli mindazokat a föld-föld típusú rakétákat, amelyek tömegpusztító tölteteket is képesek szállítani – jelenti be Für Lajos honvédelmi miniszter. Antall József Budapesten fogadja a CIA igazgatóját. – A Bécs-Budapest Világkiállítás osztrák felelőse Szombathelyen kifejti: kormánya kész arra, hogy a magyar elképzeléseknek megfelelően 1996-ban rendezzék meg a közös Expót. – Budapesten tájékoznak az ország helyzetéről és a kormány elképzeléseiről a legnagyobb japán bankok képviselői. – Budapesten zászlót bont a Nemzeti Polgárosodási Mozgalom. – Átadják az M-0-s budapesti körgyűrű első szakaszát.

November 17. – A kormány az 1991. évi költségvetésről tárgyal. – Országos mezőgazdasági fórumot rendez az MDF Kiskunmajsán, hogy felgyorsítsák a földtörvény előkészítését.

November 18. – Párizsba érkezik Antall József, hogy részt vegyen az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet másnap kezdődő csúcstalálkozóján. – A Fidesz kivételével a parlamenti pártok szakértői megállapodnak abban, hogy a jövőendő földtörvényben az 1945-ös földosztás utáni tulajdonállapotokat rögzítik, vagyis az FKgP is eláll eredeti javaslatától, hogy az 1947-es tulajdonviszonyokhoz térjen vissza az ország.

November 19. – A Külügyminisztérium nyilatkozatban ad tájékoztatást arról, hogy a helyettes külügyi államtitkár előző heti bukaresti megbeszélései nem hozták meg a kívánt eredményt, mert a román fél elzárkózik attól, hogy a tárgyalások jegyzőkönyvében bármilyen formában szerepeljen a Magyarországon tartózkodó romániai menekültek kérdése. – Hatpárti megbeszélés kezdődik a kormány és a parlamenti pártok között a legfontosabb törvényjavaslatokról. – A Honvédelmi Minisztérium nem ért egyet azzal, hogy a kormány csökkenteni kívánja a tárca 1991. évi költségvetését.

November 20. – Párizsban Antall József rövid ideig tárgyal Mihail Gorbacsov szovjet elnökkel,

majd találkozik Václav Havel csehszlovák államfővel és Tadeusz Mazowiecki lengyel miniszterelnökkel. – Az Országgyűlés törvényt alkot a tisztességtelen piaci magatartásról, valamint a bíróságokról és a polgári perrendtartásról. Új jogszabály intézkedik a Gazdasági Versenyhivatal felállításáról. A parlament márc. 31-éig újból meghosszabbítja a népi ülnökök mandátumát. –

Demszky Gábor főpolgármester Bécsben tárgyal osztrák kollégájával, Helmut Zilkkel, akinek azt javasolja, hogy a világkiállítás sorsától függetlenül fejlesszék a 2 főváros együttműködését.

November 21. – Párizsban Antall József és Mihail Gorbacsov megállapodik abban, hogy Magyarország és a Szovjetunió új kétoldalú alapszerződést köt egymással. Mindketten cáfolják, hogy feszült a 2 ország kapcsolata. – Magyarország és Cseh-Szlovákia összehangolja intézkedéseit a menekültügyben. Erről állapodik meg Prágában a 2 ország belügyminisztere. – Díszdoktorrá fogadja Victor Vasarely festőművészt a budapesti Képzőművészeti Főiskola.

November 22. – Jeszenszky Géza külügyminiszter szerint a Párizsi Charta lezárja a kelet-nyugati szembenállás korszakát Európában, és ennek szellemében a jövőben Magyarországnak is aktívabb politikát kell folytatnia Kelet-Európa és a Szovjetunió irányába. – Budapesten megkezdí tárgyalásait a NATO főtitkára, Manfred Wörner, akinek személyében először látogat Magyarországra a szervezet vezetője. – A kormány különbizottságot hoz létre a tulajdonlás, a föld- és a szövetkezeti tulajdon, valamint a kárpótlás alapelveinek kidolgozására. – A bukaresti Külügyminisztérium szóvivője bejelenti: Iliescu elnök még 1990-ben találkozni szeretne Göncz Árpáddal.

November 23. – Budapesten Antall József miniszterelnök és Manfred Wörner, a NATO főtitkára egyetért abban, hogy az új Európa kialakítása elképzelhetetlen a Szovjetunió részvétele nélkül. A kormányfő sürgeti, hogy a NATO nyilatkozatban szavatolja a térség országainak biztonságát. – Az Érdekegyeztető Tanácsban sem a munkaadók, sem a munkavállalók képviselői nem fogadják el a kormány 1991. évi gazdasági programját, kifogásolva, hogy a kabinet terveiben 10%-os reálbércsökkenés szerepel. – Budapesten a magyar és a román hadsereg vezérkari főnöke megállapodást ír alá a haditechnikai együttműködésről. – Moszkvában megkötik az 1991. évi magyar-szovjet kereskedelmi megállapodást.

November 24. – Pécsen megalakul a községi önkormányzatok országos szövetsége.

November 25. – A kormány 90-100 milliárd Ft-os hiányt tervez az 1991. évi költségvetésben, míg a Nemzetközi Valutaalap legfeljebb 50 milliárdos deficitet tud elfogadni. – Első alkalommal utazik magyar parlamenti delegáció megfigyelőként az Észak-atlanti Közgyűlés ülészakára Londonba.

November 26. – Az Országgyűlés törvényt alkot a bírák és ügyészek előmeneteléről és javadalmazásáról. – A kormány készülő gazdasági programjával és az 1991. évi költségvetés tervezetével ismerkednek Budapesten a Nemzetközi Valutaalap szakértői.

November 27. – Jeszenszky Géza külügyminiszter ázsiai és csendes-óceáni körútjának első állomására, Új-Zélandra érkezik. – Az országgyűlésben Demszky Gábor főpolgármester arra hívja fel a figyelmet, hogy Budapest költségvetéséből 1217 milliárd Ft hiányzik, és ez 1991-ben már a főváros zavartalan működését veszélyezteti. – A parlamentben Antall József elhárította Tamás Gáspár Miklós kormányátalakításra vonatkozó kérdésének megválaszolását, mondván, hogy élni kíván a házszabály adta lehetőséggel, és 30 napon belül írásban válaszol. – Magyarországi zsidó szervezetek közös nyilatkozatban tiltakoznak a kormány döntése ellen, amely szerint későbbre halasztják az 1938 és 1945 között jogsérelmet szenvedettek kárpótlását. – Oltványi Ottót nevezik ki a Magyar Távirati Iroda vezérigazgatójává.

November 28. – Rabár Ferenc pénzügyminiszter közli, hogy már okt. elején, a taxisblokádnál előtt benyújtotta lemondását a kormányfőnek, miután éles szakmai jellegű vitája volt a Miniszterelnöki Hivatal államtitkárával, Matolcsy Györggyel. – A kormány csaknem 100 milliárról 78 milliárd Ft-ra csökkent az 1991. évi költségvetési tervezetben előirányzott hiányát. A testület ugyanakkor nem mond le arról, hogy megvalósítsa az egészségügyi dolgozók béremelésének harmadik ütemét, és a pedagógusok 20%-ot meghaladó fizetésemelését. A kormány a döntés előtt tárgyalta a Nemzetközi Valutaalap Budapesten tartózkodó szakértőivel is. – A Közös Piac már jan.-ban Magyarország rendelkezésére bocsátja azt a hitelt, amelyet az eredeti tervek szerint csak ápr.-ban kellett volna



átutalni. – Románia budapesti nagykövete szerint vezető magyar politikusok is csatlakoznak a magyarországi irredenta áramlathoz. Simion Pop Göncz Árpád köztársasági elnök szemére veti, hogy lefordította Bajcsy-Zsilinszky Endre Erdélyről szóló munkáját. A román nagykövet sérelmezi azt is, hogy Antall József 15 millió magyar miniszterelnökének nevezte magát. – Valamennyi dolgozói érdekvédelmi szervezetre kiterjedő szakszervezeti választásokat sürget a Független Szakszervezetek Demokratikus Ligája és a Munkástanácsok Országos Szövetsége. Ezt a kezdeményezést időhúzásnak minősíti az MSZOSZ. – Jogilag megkezdte működését az Egzisztencia Alap, amelyet az állami tulajdonban lévő vagyon privatizálásának elősegítésére és új magánvállalkozások támogatására hozott létre a kormány, ám gyakorlatilag még nem számíthatnak kölcsönre a vállalkozók.

November 29. – A Közös Piac még 1990-91 telén 1 milliárd USD középtávú hitelt ad Magyarországnak. Ezt Frans Andriessen, az Európai Közösség alelnöke közli budapesti látogatásán, miután megnyitja a Közösség diplomáciai képviseletét. – Az olasz kormány 12 milliárd líra hitelt ajánl fel Magyarországnak motorbenzin vásárlására. – A kormány úgy dönt, hogy vám- és illetékmentes lesz a takarmányimport azok számára, akik a behozott árut legfeljebb 2% haszonnal adják el Magyarországon. A kabinet több rendeletet hoz az önkormányzatok működőképessége és a hatósági feladatok ellátása érdekében. – A Külügyminisztériumban közlik Románia budapesti nagykövetével, hogy Antall József miniszterelnök mindaddig nem fogadja a diplomatát, amíg nyilvánosan bocsánatot nem kér. – Az amerikai pénzügyminiszter-helyettes, John Robson Budapesten a magyar bankrendszer erőteljes fejlesztését tartja az egyik legsürgetőbb teendőnek. – A szakszervezeti kerekasztal visszautasítja a kormány legújabb költségvetési elképzeléseit, mert az előző évekhez képest csökkenteni akarja az üdülési és művelődési támogatásokat. – A Fővárosi Katonai Bíróság megszünteti az eljárást Végvári József, az emlékezetes lehallgatási botrány kihozzátója ellen, és a vádlottat megrovásban részesíti. – A Népjóléti Minisztérium tájékoztatóján közlik, hogy Magyarországon eddig 25-en haltak meg AIDS-ben. November 30. – Antall József miniszterelnök levelet intéz az Európai Közösség soros elnökéhez. Giulio Andreotti figyelmét felhívja arra, hogy az Öböl-válság nyomán súlyos energiagondokkal küzd Magyarország, és nagy veszteség érte a gazdaságot a KGST-kereskedelem összeomlásával is. – A Pentagonale tagállamainak külügyminiszteri értekezletén a magyar kormány azt a feladatot kapja, hogy dolgozza ki az európai nemzeti kisebbségek jogvédelmével kapcsolatos tervezetet. – A Külügyminisztérium nyilatkozatban üdvözlöi a Biztonsági Tanácsnak azt a határozatát, amely még utolsó lehetőséget ad Iraknak, hogy teljesítse a vele szemben korábban hozott ENSZ-határozatokat. – A kormány a kiugróan magas nyugdíjak kialakulásának megakadályozására azt javasolja, hogy változtassák meg a nyugdíjalap kiszámításának módszerét. – Az SZDSZ országos küldöttgyűlésén Kis János elnök bírálja az Antall-kormányt, amiért nem tett határozott lépéseket a gazdasági válság ellen, és az ellenzékét törpe kisebbségként kezelve megkezdte az államszervezet újraközpontosítását. – Az Érdekegyeztető Tanácsban részt vevő munkaadók és munkavállalók elfogadhatatlannak tartják a kormány költségvetési előterjesztését.

December 1. – Az SZDSZ ügyvivője, Tölgyessy Péter a párt küldöttgyűlésén kifejti, hogy Magyarországon az intézményrendszer van válságban. Megítélése szerint a szabad demokratáknak fel kell készülniük a kormányzásra, de ehhez át kell atakítani a párt szervezetét és megfelelő programra van szükség. – Göncz Árpád ellátogat a Mecseki Szénbányákba.

December 2. – Az MDF budapesti küldöttgyűlése 21 tagú országos elnökség megválasztását javasolja, élén Antall Józseffel, aki a tagság maradéktalan bizalmát élvezi – közli a párt szóvivője. – Az SZDSZ nem kívánja, hogy a kormány rövid időn belül lemondjon. Erről a párt újjáválasztott elnöke, Kis János beszél az SZDSZ országos küldöttgyűlésén.

December 3. – Az Országgyűlés törvényt alkot a köztársasági megbízottak jogállásáról és feladatairól, valamint elfogadja az adózási rendről szóló törvényjavaslatot. – Budapesten tárgyal az amerikai igazságügyi miniszter, Richard Thornburgh és az FBI, vagyis a Szövetségi Nyomozó Hivatal igazgatója, William S. Sessions, és átadják George Bush elnök személyes üzenetét Antall József kormányfőnek. – Brüsszelben Kádár Béla külgazdasági miniszter részt vesz a GATT-

értekezleten. – Az akadémiai törvény alapelveiről dönt az MTA rendkívüli közgyűlése.

December 4. – Antall József parlamenti beszédében arra figyelmeztet, hogy az év végén válaszut elé kerül az ország: ha nem sikerül megoldani a gazdasági gondokat, akkor veszélybe kerülhet a demokrácia és a parlamentarizmus. A miniszterelnök bejelenti, hogy a jelzett kormányátalakítás részleges lesz és fokozatos. – A kormány az Országgyűlés elé terjeszti a kárpótlási törvény javaslatát. – Lemond a parlament költségvetési bizottságának alelnöki tisztségéről Bethlen István (MDF). – Thaiföldön tárgyal Jeszenszky Géza külügyminiszter.

December 5. – A román külügyminisztérium megerősíti: továbbra is érvényes Göncz Árpád bukaresti meghívása. A dekumentumból ugyarakkor kiderül: Románia azzal vádolja Magyarországot, hogy meghamisítja a kétoldalú tárgyalásokon kifejtett román állásfoglalásokat. – A Külügyminisztérium aggódik amiatt, hogy az utóbbi időben egyes közép- és kelet-európai országokban kiéleződtek az etnikai feszültségek, és mindinkább tért nyernek a nemzetiségek elleni támadások, valamint a határok erőszakos megváltoztatására irányuló sovíniszta törekvések. –

Budapesten aláírják a magyar és a cseh-szlovák kormány közötti 1991. évi kereskedelmi egyezményt, amely már USD-ben számolja el ez áruforgalmat. – Az Érdekegyeztető Tanács szerepének növelését sürgetik azon a megbeszélésen, amelyet Antall József folytat a Független Szakszervezetek Demokratikus Ligájának képviselőivel. – A fiatalok helyzetéről tárgyalnak a Magyarországi Ifjúsági Szervezetek Országos Tanácsának és a kormánynak a képviselői. December 6. – A kormány módosítja a lakáscélú támogatásokat és arra kéri a parlamenti házbizottságot, hogy az országgyűlés dec. 17-étől kezdjen rendkívüli ülősszakot, különben nem lesz elegendő idő a fontos gazdasági törvények megalkotására. – Új nemzeti kerekasztal felállítását sürgeti az MSZP, mert szerinte csak az ott megköthető megállapodás vezetheti ki az országot a válságból. – A Televízió elnöke Bányai Gábort és Vitray Tamást bízta meg ez egyes, ill. a kettes csatorna intendánsi feladataival.

December 7. – Budapesten a magyar-jugoszláv kormányfői találkozón Antall József és Ante Markovics egyaránt a kapcsolatok bővítését szorgalmazza. – Madridban 3 éves magyar-spanyol kulturális egyezményt írnak alá.

December 8. – Bejelentik, hogy Antall József febr.-ban Moszkvába látogat. A kormányfőt Mihail Gorbacsov hívta meg. – Magyarország és Lengyelország megállapodásban rögzíti, hogy 1991-től konvertibilis valutában számolja el a kétoldalú áruforgalmat. – A nap folyamán ülést tart az MDF választmánya, az MSZP választmánya, megkezdődik a Fidesz szegedi kongresszusa, és több mint egy hónapos szünet után folytatja munkáját az MSZDP kongresszusa, amellyel szemben a párt belső ellenzéke megtartja ellentanácskozását.

December 9. – A Fidesz kongresszusán megválasztják a párt új vezetését, amelyben helyet kap a belső ellenzék, az ún. bázisdemokraták egy képviselője is. – A szociáldemokrata mozgalom egységének megteremtését tűzi ki célul az MSZDP ellenzéki alapszervezeteinek kongresszusa. – Berlinben megállapodást írnak alá arról, hogy Budapest 1,5millió DEM értékű környezetvédelmi felszerelést kap a német kormánytól. – Budapesten fegyveresek megtámadnak egy 20 millió Ft-ot szállító postakocsit. A sofőr megsebesül, de az egyik támadót is eltalálják, a másik viszont elmenekül.

December 10. – Az FKgP a kárpótlási törvénytervezetnek még a parlamenti vitáját sem támogatja, mert Torgyán József szerint a kormány javaslata ellentétben áll a koalíciós megállapodással. Az országgyűlés mégis megszavazza a törvénytervezet sürgős tárgyalását. – A parlament megalkotja az illetékekről szóló törvényt, és megszavazza, hogy az év utolsó 2 hónapjában gyermekenként 100 Ft-tal több pótlékot kapjanak a családok. – A kormány bejelenti, hogy a fővárosi önkormányzat egyetértése nélkül nem támogatja a világkiállítás megrendezését, ezért ha nem lehet elhalasztani a bejegyzést, akkor egyelőre csak feltételeken nyújtja be a kérelmét a Kiállítások Nemzetközi Irodájánál. – Kórházban ápolják Győriványi Sándor munkaügyi minisztert, aki már hosszabb ideje beteg. – Több ezer pedagógus és szülő tüntet Budapesten és Miskolcon az oktatás pénzügyi támogatásának növeléséért. – Új politikai koncepciók pernek minősítik az ellenük indított eljárást a magukat nemzeti ellenzéki pártoknak nevező csoportosulások. A szervezetek tiltakoznak a Jurta

színházi házkutatás miatt, és úgy vélik: Antall József az ellenük indított kirakatperrel akarja igazolni, hogy kormánya meg tudja fékezni az antiszemitizmust. – Újabb fegyveres rabtótámadást követnek el, ezúttal a Békés megyei Csorváson. A zsákmány 1 millió 600 ezer forint.

December 11. – Az MNB elnökhelyettese megerősíti, hogy rövidesen létrejöhet a 3 éves megállapodás a Nemzetközi Valutaalap és Magyarország között, ha a költségvetés hiánya nem több 78 milliárd Ft-nál. – Az SZDSZ, a Fidesz és az MSZP ad hoc szövetséget hoz létre annak érdekében, hogy elfogadhatóvá tegye az 1991. évi költségvetés tervezetét. – Az Alkotmánybíróság elutasítja a pénzügyminiszter kérését, és nem foglal állást abban, hogy alkotmánysértő-e a lakásépítési kölcsönök kamatainak felemelését célzó indítvány, mert annak megfogalmazása túl általános. – Budapesten tárgyal a lengyel külügyminiszter, Krzysztof Skubiszewski. – Vezető magyar értelmiségiek a román elnökhöz és a kormányfőhöz intézett nyílt levélben tittakoznak a Tőkés László és Sütő András ellen Romániában indított rágalomhadjárat miatt.

December 12. – A kormány törvényt fogad el arról, hogy a kártalanítás nélkül államosított egyházi ingatlanok jó részét ismét az eredeti tulajdonosok kezelésébe adják. A kabinet dönt arról is, hogy szabadabbá teszi a kőolajszámrázékok behozatalát, valamint a hazai forgalmazást és árképzést. – Az Érdekegyeztető Tanácsban a munkaadók és a munkavállalók nem fogadják el a kormány által 1991-re tervezett áremeléseket, mert azokat csak egységes gazdasági program részeként tudják elképzelni. – A Magyar Honvédség főparancsnoka, Lőrincz Kálmán altábornagy egyhetes amerikai látogatásának befejeztével kijelenti: Magyarország a haditechnika megújításakor számíthat az Egyesült Államok segítségére. – A magyar és az osztrák kormány Párizsban feltételeken bejegyezteti a Bécs-Budapest Világkiállítást. – Búcsúlátogatást tesz Antall Józsefnél a Magyarországról távozó szovjet Déli Hadseregcsoporthoz parancsnoka, Matvej Burlakov.

December 13. – A köztársasági elnök Nováky Balázs vezérőrnagyot, az eddigi megbízott parancsnokot nevezi ki a határőrség országos parancsnokává.

December 14. – Antall József részletezi kormányátalakítási szándékát. A miniszterelnök Boross Péter belügyminiszteri, Kupa Mihály pénzügyminiszteri, Gálszécsy András, Pungor Ernő és Botos Katalin tárca nélküli miniszteri kinevezését kéri az államfőtől, és indítványozza Horváth Balázs tárca nélküli miniszterré való kinevezését is. – Magyarország számára – a kelet-európai országok közül elsőként – enyhítik a COCOM-előírásokat: a katonai rendeltetésű áruk kivételével csaknem minden termék behozatala zöld utat kap. – Magyarország és Jugoszlávia megállapodást ír alá az 1991. évi kereskedelmi forgalomról. – A magyar és a román honvédelmi tárca keretmegállapodást köt. – Göncz Árpád fogadja a Magyarországi Ifjúsági Szervezetek Országos Tanácsának képviselőit. – Az FKgP megkezdi nagyválasztmányi ülését. – Budapesten 3 évre szóló magyar-francia kulturális együttműködési munkatervet írnak alá. – Budapesten átadják az észak-déli metró 4 új állomását.

December 15. – Az MDF negyedik országos gyűlésén politikai programadó beszédében Antall József hangsúlyozza, hogy a pártnak olyan egységes politikai szervezatként kell működnie, amely vállalja a Lakitelken meghirdetett szellemi értékeket. – Ismét Nagy Ferenc Józsefet választják a Független Kisgazdapárt elnökévé, az újonnan létrehozott főtitkári posztra pedig Oláh Sándor kerül. Torgyán József kimarad az országos vezetőségből. A nagyválasztmány nem fogadja el a leköszönő pártvezetés beszámolóit, és ellenőrző bizottságot hoz létre, mert a pártkassza hiánya mintegy 50 millió Ft.

December 16. – Az MDF ismét Antall Józsefet választja elnökké. A 21 tagú elnökség tagja többek között Jeszenszky Géza, Csoóri Sándor, Horváth Balázs, Csengey Dénes, Csurka István. A párt új alapszabálya kimondja, hogy a kereszténydemokrata és a népi-nemzeti gondolat mellett a nemzeti liberális irányzat is jellemzi az MDF-et. – Budapesten megalakul a Kereszténydemokrata Ifjúság Országos Szervezete.

December 17. – Az Országgyűlés kormánypárti és ellenzéki képviselői egyaránt elégedetlenek a kabinet 1991. évi költségvetési tervezetével. A parlament napirendje előtt a külügyi bizottság elnöke bejelenti, hogy a testület jan.-ban kész tárgyalni a román törvényhozás képviselőivel. Horn Gyula sajnálatosnak tartja, hogy Romániában az utóbbi időben felerősödtek a nacionalista hangok. –

Magyarország 1991-ben mintegy 1 milliárd USD hitelt kaphat a Nemzetközi Valutaalaptól, ha a költségvetés hiánya nem lesz több 78 milliárd Ft-nál, és a folyó fizetési mérleg hiánya nem haladja meg az 1,2 milliárd USD-t. – A Földművelésügyi Minisztérium előrejelzése szerint 1991-ben mintegy 30–35%-kal nő a hús és a tejtermékek ára. – A bíróság felmenti Magyarország egykori római nagykövetét, Száll Józsefet, akit a 70-es években hazaárulás vádjával ítélték el.

December 18. – Zárt ajtók mögött tárgyal az Országgyűlés. Az ülés után mindössze annyit árulnak el, hogy a parlament úgy döntött: 35–40 fős önkéntes, egészségügyi katonai alakulatot küldenek az Öböl térségébe. – Gadó György (SZDSZ) képviselő nyílt levélben kéri a kormányt, hogy az 1945 és 1963 között törvénytelenül elítéltekkel együtt kapjanak nyugdíj-kiegészítést a II. világháborúban jogsérelmet szenvedettek is. – A magyar és a francia védelmi miniszter közös nyilatkozatban rögzíti, hogy a jövőben rendszeres konzultációkon dolgozzák ki a részletes katonai együttműködési tervezetet. – Budapesten megnyitják a Konrad Adenauer Alapítvány irodáját.

December 19. – Az Európai Közösségek Bizottsága újabb 3, Magyarországnak szóló program indítását jelenti be. Ezek célja: a külkereskedelem infrastruktúrájának korszerűsítése; a fiatalok szakmai képzésének fejlesztése; a helyi szociális hálózatok kialakítása. – Magyar-lengyel-cseh-szlovák megbeszéléseket tartanak Budapesten a KGST sorsáról. – Országos közbiztonsági és közlekedési razzia kezdődik a nyugodt karácsonyi bevásárlások biztosítása érdekében.

December 20. – A köztársasági elnök a kormányfő javaslatára Kupa Mihályt pénzügyminiszterré, Botos Katalint és Pungor Ernőt tárca nélküli miniszterré, László Jenőt pedig az Ipari és Kereskedelmi Minisztérium közigazgatási államtitkárává nevezi ki. Saját kérésére felmentik tisztségéből Rabár Ferenc eddigi pénzügyminisztert és Matolcsy Györgyöt, a Miniszterelnöki Hivatal politikai államtitkárárt. – A kormány úgy dönt, hogy a magánszemélyek jan.-tól mindenfajta eredetigazolás nélkül devizaszámlára tehetik valutájukat. – A Fővárosi Közgyűlés nem támogatja az 1995-ös vilákiállítás budapesti megrendezését. A testület csak bizonyos pénzügyi feltételek teljesülése esetén ért egyet azzal, hogy 1 évvel később, azaz 1996-ban tartsák meg az Expót. – Moszkvában a Magyar Nemzeti Bank elnöke megállapodást ír alá arról, hogy a jövőben a 2 ország havonta vagy esetleg negyedévente ténylegesen rendezi a klíringszámlákon mutatkozó különbözetet. – Küldöttség tárgyal Brüsszelben Magyarország és az Európai Közösség társulási szerződéséről.

December 21. – Az Érdekegyeztető Tanács ülésén elmarad az érdemi munka. A munkaadói oldal nem hajlandó részt venni a megbeszélésen, mert szerintük az teljesen formális jellegű. A munkaadók egyúttal felkérlik a miniszterelnököt, hogy intézkedjen az országos érdekegyeztetés tekintélyének helyreállítása érdekében. – Az Országgyűlés módosítja az általános forgalmi adóról szóló jogszabályt. – Megerősítik a magyar-szovjet határszakaszt Záhony körzetében, miután a kárpátaljai Csap városban tüzet nyitottak egymásra a különböző nemzetiségű szovjet katonák. – Az Országházban a kormányfő és a 6 parlamenti párt vezetője és képviselői megvitatják az ország helyzetét. – Megalakul a Nyugdíjasok Országos Érdekegyeztető Kamarája.

December 22. – Az Országgyűlés elfogadja a külföldiek magyarországi befektetéseit liberalizáló törvényt. – A Külügyminisztérium a kormány nevében nyilatkozatot ad ki arról, hogy Magyarország eltökélt híve a Romániában élő valamennyi nemzet, ill. nemzetiség békés együttélésének, és ennek érdekében továbbra is kész együttműködni Romániával.

December 27. – A kormány egyetért az 1991. évi költségvetés vitájában tett képviselői javaslatok többségével, és elfogadhatónak tartja a kiadások mintegy 23–34 milliárd Ft-os csökkentését – mondja Kupa Mihály pénzügyminiszter a kabinet rendkívüli ülése után. – Az Országgyűlésben felháborodást vált ki az egyik kisgazda képviselőnek, Borz Miklósnak az a kijelentése, hogy Magyarország Izraelhez hasonlóan ellenséges államokkal van körülvéve, és ezért ne csökkentsék a honvédelmi tárca költségvetését. A felszólalástól elhatárolja magát az FKgP nevében Oláh Sándor, ill. Jeszenszky Géza (MDF) külügyminiszter is. – A bányaiipar gazdasági és szakszervezeti vezetői megállapodnak, hogy 1991-ben legalább 20%-kal emelik a bányászok bérét. – Az elszegényedő társadalmi rétegek számára nemzeti alapítványt akarnak létrehozni országgyűlési képviselők. Göncz Árpád, Antall József, Csengey Dénes, Surján László, Németh Miklós egyhavi jövedelmét ajánlotta fel az alapítvány számára.

**December 28. – Az Országgyűlés úgy dönt, hogy az önkormányzatok a jövőben vagyoni, kommunális és helyi iparüzési adót vethetnek ki. – A kormány több, 1991-ben életbe lépő intézkedésről dönt. Jan.-tól megszűnik a kritikus térségek kiemelt szintű támogatása. A Foglalkoztatási Alapból nem kapnak kölcsönt a pályakezdők és az újrakezdők, és Országos Munkaügyi Központot hoznak létre. – A kormányzóvivő elmondja, hogy Cseh-Szlovákia kivételével egyetlen volt szocialista országgal sem sikerült Magyarországnak megállapodnia a nemzeti devizák átváltásáról. – Magyarország, Cseh-Szlovákia és Lengyelország biztonságáról és az esetleges szovjet menekültáradatról tárgyal Prágában a 3 ország külügyminiszter-helyettese, ill. külügyi államtitkára. – A Pénzügyminisztériumnak és a Nemzetközi Gazdasági Kapcsolatok Minisztériumának közös rendelete szerint 1991-től vámot vetnek ki a volt szocialista országokból érkező árukra is**

**December 29. – Az Országgyűlés módosítja a Szakképzési Alapról és a Központi Műszaki Fejlesztési Alapról szóló törvényt. – Göncz Árpád államfő kinevezi Budapest és a 7 vidéki körzet köztársasági megbízottját, valamint Vissy Ferenc személyében a Gazdasági Versenyhivatal elnökét. – Figyelmeztető sztrájkot helyeznek kilátásba jan. 2-ára a mozdonyvezetők, ha nem teljesítik bérkövetelésüket.**

**December 30. – Az Országgyűlés 214 szavazattal 128 ellenében elfogadja az 1991. évi költségvetést. Eszerint a tervezett 20% helyett 30%-kal emelik a közművelődési és közgyűjteményi intézmények dolgozóinak bérét, és duplájára növelik a nemzeti és etnikai kisebbségek szervezeteinek támogatását (200 millió Ft). Csökkentik viszont a Világkiállítási Iroda költségvetését, a belügyi és földművelésügyi tárca egyes kiadásait, a jamburgi gázvezeték beruházására szánt összeget, és a közszolgálati televízióknak is jóval kevesebbet szavaznak meg, mint amennyit igényelt. A képviselők módosítják a személyi jövedelemadó rendszerét: növekszik az adósávok száma, és emelkedik a gyermekek után járó adókedvezmény. A benzin fogyasztói árába literenként 33 Ft forgalmi adót építenek be. Az előirányzott költségvetési hiány végül is 786 millióval haladja meg a Világbank által még elfogadhatónak tartott 78 milliárd Ft-ot.**

**1991. január 1. – Göncz Árpád áldozatvállalásra szólít fel újévi beszédében Magyarország és a közös európai jövő érdekében. – A Történelmi Igazságtétel Bizottsága arra figyelmeztet, hogy megrendült a demokratikus intézményekbe vetett bizalom, és egyúttal nemzeti összefogásra szólítja fel az ország lakosságát.**

**Január 2. – Kétórás figyelmeztető sztrájkot tartanak reggel 5 és 7 óra között a mozdonyvezetők, hogy érvényt szerezzenek bérkövetelésüknek. A MÁV vezetősége és a szakszervezet azonban nem tud megállapodni. – Várpalota környékén megkezdődik a veszteséges szénbányák felszámolása. A Veszprémi Szénbányák Vállalat bejelenti: 1991-ben 1/3-ával csökkenti dolgozóinak létszámát.**

**Január 3. – Antall József kormányfő felkéri a napokban kinevezett köztársasági megbízottakat, hogy különös figyelmet fordítsanak a hozzájuk tartozó régiókban tapasztalt egyenlenségek és a feszültségek enyhítésére. – Az Érdekegyeztető Tanács rendkívüli ülésének összehívását kezdeményezik a munkaadók, hogy megtárgyalják a költségvetés elfogadásának következményeit, a kormány tervezett intézkedéseit és a Tanács jogállását. – Palotás János, az MDF országgyűlési képviselője azt állítja, hogy a kormány félrevezető számításokkal a parlamentre akarja hárítani a felelősséget a kilátásba helyezett benzináremelések miatt, aminek következményei szerint beláthatatlanok. – A gyógyfürdők bejelentik, hogy ezentúl csak készpénzfizetés ellenében biztosítanak ellátást, mert a Társadalombiztosítási Főigazgatósággal nem sikerült megállapodniuk a kedvezményes gyógyellátás térítéséről. – A beharangozott áremelések miatt szénfelvásárlási láz tör ki, miközben a Tüzép-telepeken akadozik az ellátás. – Fegyvertolvaj bandára és kisebbfajta fegyverarzenálra bukkan a rendőrség Nógrádsípeken.**

**Január 4. – Az MNB elnöke bejelenti, hogy a kormány eltörölte a 6 hónapnál hosszabb lekötésű betétek kamatplafonját, vagyis a bankok ezentúl szabadon állapíthatják meg a kamat mértékét. Antall József kezelőorvosai az ellenőrző vizsgálatok után megállapítják, hogy 2 hónappal a nyirokcsomó-műtét után a miniszterelnök már panaszmentes és el tudja látni kormányfői teendőit. – Teheránba utazik Jeszenszky Géza külügyminiszter, hogy egyebek között olajvásárlásról**

tárgyaljon.

Január 5. – Budapesten rendőri készültség van a hidaknál, mert attól tartanak, hogy a tervezett benzináremelés miatt újabb blokádk kezdődik. – Az evangélikus egyház országos bírósága megint Roszik Gábort, az MDF országgyűlési képviselőjét, amiért nyílt levélben bírálta püspökét, de meghagyja lelkészi hivatalában.

Január 7. – 15%-kal leértékelik a forintot a konvertibilis valutákhoz képest. – Az MDF és az FKgP elnöksége egyeztető tárgyalást tart a koalíciós együttműködés javításáról. – A szegedi székhelyű Nemzeti Kisgazdapárt felszólítja a kormányt, hogy haladéktalanul kezdeményezzen tárgyalásokat az adósságszolgálat csökkentéséről. – Alsónémedi határában 3 helybeli gazda önkényesen visszafoglalja egykori földjét. – Súlyos villamosbaleset történik Budapesten. A túl nagy sebességgel haladó jármű felborul, és ezzel 4 ember halálát okozza. – Világcsúccsal aranyérmet nyer Rózsa Norbert a 100 méteres mellúszásban az ausztráliai úszó-világbajnokságon.

Január 8. – Nagy Ferenc József földművelésügyi miniszter a sorozatos földfoglalások miatt arra figyelmeztet, hogy a földek sorsáról majd törvény intézkedik, és egyúttal türelemre és önmegtartóztatásra kéri a gazdákat. – A Legfelsőbb Bíróság helybenhagyja a lehallgatási botrány ügyében hozott elsőfokú ítéletet, és Végvári József nyugállományú rendőr őrnagyot megrovásban részesíti. Az SZDSZ felháborítónak tartja az ítéletet. – Egyeztető tárgyalást tart a kormánykoalíció 2 tagja, a KDNP és az FKgP. – Kirabolják a váci takarékszövetkezetet. A zsákmány félmillió Ft. Világcsúccsal győz Darnyi Tamás a 400 méteres vegyes úszásban az ausztráliai úszó-világbajnokságon.

Január 9. – A pénzügyminiszter az infláció visszaszorítását tartja legfontosabb feladatának, és ha ez sikerül, akkor szerinté már 1992-ben konvertibilis lesz a forint. – Az FKgP átfogó vizsgálatot indít annak bizonyítására, hogy tagjait hátrányos megkülönböztetés éri a munkahelyeken. Értékesítési gondok miatt dolgozóinak 20%-át, vagyis 800 munkást bocsát el a Ganz-Ansaldo Rt. olasz-magyar vegyes vállalat.

Január 10. – A kormány módosítja kárpótlási törvényjavaslatát. Ezzel valamelyest emelkedik a kárpótlás lehetséges mértéke, s bővül a kárpótlásra jogosultak köre is. Az 1949 nyarát követő államosítások károsultjainak valamennyi egyenes ági leszármazottja, ill. ennek hiányában az özvegye jogosult a kárpótlásra, ha az utóbbi a károsultnak már az államosításkor házastársa volt. – A kormány közleményben hangoztatja, hogy az iraki agressziót elítélő állásfoglalása, ill. a Biztonsági Tanács határozatainak támogatása nem irányul az arab nemzetek, hanem csupán az agresszor ellen. – A kormány döntése értelmében febr.-tól csak az a párt maradhat jelenlegi székházában, amelyik nem tartozik a bérleti díjjal. – Országos demonstrációra készülnek a szarvasmarha-tenyésztők, ha a kormány jan. végéig nem hoz megfelelő intézkedést a tejválság megoldására.

Január 11. – A kormány nyilvánosságra hozza áremelési terveit, miszerint az év első harmadában mintegy 18–20%-os infláció várható, azt követően pedig havi 1–1,5%-ra csökken az árszintnövekedés. A kabinet egyúttal javasolja a nyugdíjak átlagosan 24%-os emelését és a családi pótlék növelését 350 Ft-tal. – Antall József kormány-átalakítási szándékáról tájékoztatja az FKgP vezetőségét. – A Nemzetközi Gazdasági Kapcsolatok Minisztériuma nemkívánatos félreértésnek ítéli azt a belgrádi lapértésülést, miszerint Magyarország 36 ezer szovjet gyártmányú géppisztolyt adott el illegálisan Horvátországnak. – Boross Péter miniszter a belügyi tárca tisztségviselői előtt kijelenti: mindent megtesz annak érdekében, hogy visszaállítsa a közrendért tevékenykedők tekintélyét és megbecsülését, mert csak így tudnak keményen és határozottan fellépni a lakosságot irritáló jelenségekkel szemben. – Az MSZOSZ tagszervezetei követelik, hogy a kormány szüntesse meg a bérszabályozás kötöttségeit, és az érdekegyeztető Tanács kezdjen tárgyalásokat az áremelések ellensúlyozásáról.

Január 12. – Antall József kormányfő bejelenti, hogy az év elejétől Magyarország semmiféle összeköttetésben nem áll a Varsói Szerződés katonai szervezetével. – A budapesti Városházán megalakul a magisztrátus. Demszky Gábor főpolgármester azzal indokolja az új testület felállítását, hogy ezzel neves művészek, tudósok, köztük Konrád György, Kocsis Zoltán, Makk Károly

segíthetik Budapest fejlődését tekintélyükkel, tudásukkal.

Január 13. – Az SZDSZ felszólítja az Országgyűlést és a kormányt, hogy ítélje el a szovjet kormány litvániai agresszióját és támogassa a balti köztársaság függetlenségi törekvését. A szovjet lépést elítéli az MDF és a Fidesz is. – Világcsúccsal világbajnokságot nyer Darnyi Tamás a 200 méteres vegyes úszásban. Szintén aranyérmes az ausztráliai úszó-világbajnokságon Egerszegi Krisztina, aki a 200 méteres hátúszásban új Európa-csúcsot ér el.

Január 14. – A Parlamentben Antall József a kormány nevében elítéli a szovjet katonai beavatkozást Litvániában. Az Országgyűlés állásfoglalásában szintén elfogadhatatlannak tartja az erőszak alkalmazását. – A kormány véglegesíti a kárpótlási törvényjavaslatot. Eszerint az 1949. június 8-ától történt különböző tulajdoni sérelmeket legfeljebb 5 millió Ft értékben lehet kárpótolni, és a kártérítés a kár nagyságától függően arányosan csökkenő mértékű. – Drágul egyebek között a tej és a kenyér, valamint a postai, az ivóvíz- és a csatornadíj. – Elbúcsúztatják azt a magyar katonai egészségügyi alakulatot, amely szaúdi parancsnokság alatt teljesít szolgálatot az Irakkal határos arab országban. A 25 férfit és 12 nőt mintegy 150 önként jelentkező közül választották ki. – Az Arab-öböl menti feszültségek miatt, az esetleges terrortámadások elhárítására megszigorítják az ellenőrzést a Parlamentben és környékén. Magyarország szünetelteti iraki nagykövetségének tevékenységét. – Lemond Beke Kata, a Művelődési és Közoktatási Minisztérium politikai államtitkára. A politikusnő úgy nyilatkozik, hogy a tárca jelenlegi vezetése nem alkalmas feladatainak ellátására. – A Legfelsőbb Bíróság felmenti az 1965-ben összeesküvésért elítélt katolikus papokat, törvénysértőnek minősítve az akkori határozatot.

Január 15. – A sajtó nyilvánosságra hozza az Országgyűlésnek azt a határozatát, amellyel hozzájárult, hogy az Öböl-háború esetleges kirobbanása után amerikai katonai gépek átrepüljenek Magyarország felett, ha győgszert, kötszert vagy sebesültet visznek. A zárt ülésen hozott döntésről a Nemzetbiztonsági Hivatali felügyelő tárca nélküli miniszter nyilatkozott az Új Dunántúli Naplónak, ám Gálszécsy András később azt állítja, hogy félreértésen alapult a közlés. – Szaúd-Arábiában ünnepélyesen köszöntik a magyar egészségügyi alakulatot, amely a várható frontvonalától mintegy 300 km-re lévő kórházban dolgozik. – Kisebb házi készítésű bombát találnak a Honvédelmi Minisztérium budapesti Soroksári úti épületénél. A robbanószerkezetet hatástalanítják.

Január 16. – Antall József az Országgyűlésben bemutatja kormányának új tagjait. Az új földművelésügyi miniszter Gergátz Elemér (FKGP), a munkaügyi miniszter Kiss Gyula (FKGP), Nagy Ferenc József (FKGP) pedig tárca nélküli miniszter. – Az Országgyűlés úgy dönt, hogy a nyugdíjakat legkevesebb 1000 Ft-tal emelik, a gyermekgondozási díj pedig minimum 900 Ft-tal nő. – Bod Péter Ákos ipari és kereskedelmi miniszter szerint még 1991-ben dönteni kell egy újabb alaperőmű létrehozásáról, mert az ország villamosenergia-importja bizonytalanná válhat.

Január 17. – Országszerte fokozott biztonsági intézkedéseket vezetnek be az Öböl-háború kirobbanása miatt. – Drágul a benzin és a gázolaj. – Torgyán József frakcióvezető és Oláh Sándor főtitkár szerint a kormány módosított kárpótlási törvényjavaslata összeegyeztethetetlen a kisgazdák reprivatizációs programjával. – Társadalmi Érdekegyeztető Tanács alakul 38, pártoktól független egyesület, szövetség és mozgalom részvételével, hogy a legkülönbözőbb lakossági vélemények is képviseletet kapjanak az Érdekegyeztető Tanácsban. – Az Állami Számvevőszék nem találja hitelesnek a Magyar Honvédelmi Szövetség, az MSZP, a Demokratikus Ifjúsági Szövetség, a Magyar Ifjúsági Szövetség, a Magyar Úttörők Szövetsége, az Országos Béketanács és a Magyar-Szovjet Baráti Társaság vagyonszámolását. – Albániában tárgyal az Országgyűlés 2 képviselője, Mózs József (SZDSZ) és Roszik Gábor (MDF).

Január 18. – A Külügyminisztérium nyilatkozatban ítéli el Irak Izrael elleni rakétatámadását. – Az Országgyűlés csak képviselői kezdeményezésre, a törvényhozók kétharmadának egyetértésével dönthet arról, hogy esetleg feloldja decemberi zárt ülésének titkosságát – közli Szabad György házelnök. – Az újonnan kinevezett földművelésügyi miniszter, Gergátz Elemér úgy látja, hogy nem szabad eltúlozni a föld reprivatizálásának kérdését, de mindenképpen igazságot kell szolgáltatni a kisemmizett földművelőknek.

Január 19. – Az FKGP frakcióvezetője, Torgyán József egy nyíregyházi nagygyűlésen kifejti, hogy a

kormány kárpótlási törvényjavaslata veszélybe sodorta a koalíciót. – Földfoglalásba kezdenek a kárpótlási törvénytervezettel elégedetlen gazdák Hajdú-Bihar megye 4 településén. – Göncz Árpád köztársasági elnök is felszólal a Magyarországi Roma Parlament első kongresszusán, üdvözölve, hogy a szervezet elősegíti a cigányság egységének megteremtését és érdekképviselését.

Január 20. – Az SZDSZ parlamenti képviselőcsoportja úgy dönt, hogy zárt ülést kezdeményez az Országgyűlés dec.-i zárt ülésén hozott határozat nyilvánosságra hozatala érdekében.

Január 21. – Magyarország, Cseh-Szlovákia és Lengyelország külügyminisztere elfogadhatatlannak tartja Kuvait iraki megszállását, aggódik a Baltikumban kialakult helyzet miatt, és szorgalmazza a Varsói Szerződés mielőbbi felszámolását. – Göncz Árpád levélben üdvözli II. János Pál pápának azt az üzenetét, amelyet a világ népeihez intézett az 1991-es békeév alkalmából, s hangoztatja, hogy Magyarország nagy várakozással tekint a katolikus egyház fő aug.-i látogatása elé. – Párizsban kezd megbeszéléseket Kupa Mihály, a 24 legfejlettebb ország szervezete, az OECD képviselőivel. – Prágában hosszú távú együttműködési szerződést ír alá a 2 tárca nevében Für Lajos magyar és Lubos Dobrovsky csehszlovák védelmi miniszter. – Újabb, átlagosan 30–40%-os áremelések lépnek életbe. Drágul számos vegyi áru és élelmiszer-féleség. – A Munkaügyi Minisztérium azt javasolja, hogy a munkanélküliek gondjainak enyhítésére a dolgozók és a munkaadók júl.-tól járulékot fizessenek a munkanélküliek Szolidaritási Alapjába.

Január 22. – Göncz Árpád nem hivatalos látogatásra az Egyesült Államokba utazik, Georgia állam egyetemének meghívására. A köztársasági elnök Washingtonban találkozik George Bush elnökkel is. – Az MSZP úgy látja, hogy – elsősorban a kormány hibájából – fokozatosan lehetetlenné válik az érdemi munka a Parlamentben – közli Gál Zoltán frakcióvezető. – A Fidesz országos választmánya felkéri a kormányt, hogy kezdeményezzen nemzetközi összefogást a balti köztársaságok érdekében és tegye meg a szükséges lépéseket a diplomáciai kapcsolatok felvételére. – Budapesten tárgyal a szlovén kormányfő, Lojze Peterle. – A legfőbb ügyész feljelentésként értelmetlen Eörsi Mátyás képviselőnek azt a nyílt levelét, amelyben államtitok (vagyis az Országgyűlés dec.-i zárt ülésén elhangzottak titkosságának) megsértése miatt eljárást szorgalmaz a Nemzetbiztonsági Hivatal felügyeletét ellátó tárca nélküli miniszter, Gálszécsy András ellen.

Január 23. – Antall József kormányfő osztrák kollégájával, Franz Vranitzkyval tárgyal Bécsben. – Magyarország és Románia kormányközi egyezményt ír alá arról, hogy ezentúl konvertibilis valutában számolják el a kétoldalú kereskedelmet. – Első hivatalos, kétoldalú találkozója tartja a KDNP és az SZDSZ. Mindkét párt úgy látja, hogy az elmúlt évtizedekben kisajátított tulajdonok utáni kárpótlás kizárólag részleges és lépcsőzetes lehet. – Tárgyalásokat kezd az FKGP és az Agrárszövetség a politikai irányvonalak egyeztetéséről. Mindkét fél számára elfogadhatatlan a kárpótlási törvény tervezete. – Az Országgyűlés emberi jogi bizottsága úgy dönt, hogy a nemzetiségi szervezetek számára elkülönített 200 millió Ft-ból 20 milliós tartalékalapot létesít, a maradék 45%-át pedig a cigány, 55%-át a többi kisebbségi szervezetnek juttatja. – A budapesti köztársasági megbízott szerint törvénytörő a Fővárosi Közgyűlésnek az a határozata, amelynek alapján olyan alpolgármestereket választott, akik nem tagjai a testületnek. Egyúttal felhívja a Közgyűlést a törvénytörő állapot megszüntetésére. – Bombariadó a budapesti Déli pályaudvaron. A rendőrség kiüríti és biztosítja a helyszínt, de a bejelentés vaklármának bizonyul.

Január 24. – George Bush amerikai elnök az Egyesült Államok budapesti nagykövete útján személyes üzenetet küld Antall József kormányfőnek az Öböl-háborúról és a nemzetközi helyzetről. – A kormány úgy dönt, hogy egyelőre nem vezeti be a kötelező gépjármű-felelősségbiztosítást, hanem ápr.-ig kidolgozza elképzeléseit, és azokat az érdekképviselők megvitathatják. A kabinet határoz az autótámogatás emeléséről is. A külföldről behozott gépkocsik után ezentúl 8%-kal magasabb vámtétet vetnek ki, de a környezetkímélő katalizátoros autók vámját csak 3%-kal emelik. – A Fővárosi Közgyűlés márc.-ra halasztja a budapesti tömegközlekedési tarifák emelését.

Január 25. – A budapesti szovjet nagykövet, Ivan Aboimov ismerteti Antall József kormányfővel a moszkvai vezetés álláspontját a baltikumi eseményekről.

Január 26. – Botrány tör ki a horvátországi fegyvereladással kapcsolatosan, miután a belgrádi televízió megismétli azt a filmet, amely több ezer kalasnyikov eladásával vádolja Magyarországot, és



politikai jellegű bírálatokat is megfogalmaz. A magyar Külügyminisztérium szóbeli jegyzékben tiltakozik a megalapozatlannak minősített vádak ellen. – Az FKGP módosított formában is elfogadhatatlannak tarja a kárpótlási törvényjavaslatot. A párt országos vezetősége és parlamenti frakciójának együttes ülése után bejelentik, hogy csalódottak a koalíció eddigi munkája miatt, és ezért újra mérlegelik viszonyukat a kormányzathoz. – A Határőrség szóvivője közli, hogy a horvátországi események miatt az elmúlt napokban 13 déli átkelőhelyen és a zöld határ mentén megerősítették a védelmet.

Január 28. – Magyarország lépésről lépésre, egyensúlyt tartva akar újra csatlakozni és felzárkózni Európához. – mondja Szabad György házelnök Strasbourgban, az Európa Tanács parlamenti közgyűlésének megnyitóján. – A belügyminiszter szerint a rendőrségnek határozottan fel kell lépnie az egyre növekvő bűnözési hullám ellen, még akkor is, ha ezzel félelmet kelt. Boross Péter azt is közli, hogy a rendőrség a törvénysértő földfoglalásokkal szemben is fellép, ha a jelenlegi tulajdonosok közül bárki feljelentést tesz. – Budapesten újabb akciót indít a Főpolgármesteri Hivatal a közterületek megtisztításáért és az engedély nélküli árusítás megszüntetéséért. – A Fővárosi Közgyűlés, valamint az Ipari és Kereskedelmi Minisztérium a jövőben együttesen lép fel a pornográf és az erotikus termékek jogellenes, közszemérmert sértő árusítása ellen – állapodik meg Bod Péter Ákos miniszter és Demszky Gábor főpolgármester. – A Fővárosi Főügyészség megállapítja, hogy Gálszécsy András, a Nemzetbiztonsági Hivatal felügyeletét ellátó miniszter az SZDSZ gyanújával szemben nem sértett államtitkot, amikor az Országgyűlés dec.-i zárt üléséről nyilatkozott az Új Dunántúli Naplónak. – A Magyar Televízió vezetői bocsánatot kérnek Torgyán Józseftől, amiért 2 munkatársuk: Franka Tibor és Juszt László emberileg és szakmailag elfogadhatatlan módon faggatták a kisgazda politikust. – Embercsempész bandát fognak el a magyar határőrök a Romániával szomszédos határszakaszon. – Tatabányán és környékén már a közüzemek működését is veszélyeztetik a kábellopások.

Január 29. – Az Országgyűlés úgy dönt, hogy elfogadja az Észak-atlanti Közgyűlés ajánlatát a társult tagságra. – A törvényhozás határoz néhány társadalmi szervezet ideiglenes költségvetési támogatásáról is, és ezzel befejezi rendkívüli ülásszakát. – Magyarország megkapja az Európai Község 1 milliárd USD kölcsönének második részletét. – Azonnali hatállyal felmentik vezérigazgatói teendői alól az Országos Kőolaj- és Gázipari Tröszt vezetőjét, Zsengeller Istvánt, és a Tröszt végleges átalakulásáig miniszteri megbízott és a vezérigazgató-helyettesek vezetik a céget. – A Fővárosi Közgyűlés illetékese szerint összeomolhat Budapest lakásgazdálkodása, mert gyakran a forgalmi érték 15%-áért adják el a bérlakásokat.

Január 30. – A pénzügyminiszter bejelenti, hogy 1990-ben javult az ország pénzügyi egyensúlya, miután a tervezett 10 milliárd helyett nem egész másfél milliárd lett a költségvetési mérleg hiánya. – A Honvédelmi Minisztérium szóvivője ismételten cáfolja, hogy a tárcának köze lenne azokhoz a fegyverekhez, amelyek állítólag Magyarországról kerültek Horvátországba. Keleti György közli, hogy a Honvédelmi Minisztériumnak nincs külkereskedelmi joga, és az erre felhatalmazott vállalatok csak a Nemzetközi Gazdasági Kapcsolatok Minisztériumának engedélyével kereskedhetnek fegyverrel. – Budapesten a román oktatás- és tudományügyi miniszter megígéri, hogy a jövőben feltétlenül bővítik országában a magyar anyanyelvi oktatást. Gheorghe Stefan és Andrásfalvy Bertalan művelődési miniszter megállapodást ír alá a 2 ország oktatási és tudományos együttműködéséről. – Gergátz Elemér földművelésügyi miniszter bejelenti, hogy a napokban 1 Ft-tal csökkentik a 2,8% zsírtartalmú tej árát, de ennek ellenére meg kell tizedelni a tehénállományt az országban. – Fizetéseképtelen a Borsodi Szénbányák Vállalat, ezért megindul ellene a csődeljárás. – A rendőrség arra számít, hogy 1 éven belül lakat alá kerül a szervezett alvilág nagy része, miután sikeres akcióval elfogták a 40 tagú esztergomi maffiát, amellyel 2 rendőr is együttműködött.

Január 31. – A kormányzóvivő bejelenti, hogy hamarosan 350 ezer tonna szén érkezik az országba, amit a német állam által felajánlott 50 millió DEM segélyből vásárolt a magyar kormány a lakossági igények kielégítésére. A kormány dönt a bányászokat megillető szociális kedvezményekről, és megvonja azoknak a szervezeteknek a költségvetési támogatását, amelyek vagyonszámolását az Állami Számvevőszék nem fogadta el. – Az MDF csak olyan kárpótlási törvény jóváhagyását

támogatja, amely biztosítja a mezőgazdaság folyamatos teljesítőképességét és ezzel az ország élelmiszer-ellátását - hívja fel a párt parlamenti frakciójának figyelmét az országos elnökség. – Értékesítési gondjaik miatt demonstrációt tartanak a tejtermelők a Parlament előtt, miután a kormánnyal nem tudtak megállapodni. A tüntetés ellenére bejelentik, hogy febr. 4-étől 80 különböző tejtermék drágul átlagosan 25–30%-kal. – Az MSZMP elnöke, Thürmer Gyula a tej és a kenyér árának befagyasztását sürgeti.

Február 1. – Drágul a telefonbeszélgetés, a villanyáram, a propán-bután gáz, és többet kell fizetni ezentúl a távolsági és helyközi autóbuszokon, valamint a vasúton. – A kárpótlási törvényjavaslat több kérdésében közeledett egymáshoz az MDF és az FKgP álláspontja – ezt állapítja meg Kónya Imre, az MDF frakcióvezetője, miután találkozott az FKgP főttkárával. – Az SZDSZ és az Agrárszövetség vezetői találkoztukon sürgetik a földtörvény és a szövetkezeti törvény mielőbbi megalkotását. – Felosztatják a tapolcai rakétadandárt. – Budapesten néhány órára megbénul a belváros forgalma, mert eltörik egy vízvezetékcső az Astoriánál.

Február 2. – A kormány elismeri, hogy egy magyar külkereskedelmi vállalat 1990. okt.-ben valóban adott el géppisztolyokat Jugoszláviának egy harmadik ország megrendelésére. A kabinet azonban a fegyverek jellege és mennyisége miatt nem tekinti jelentősnek az üzletet. A kormány közleményében hangsúlyozza, hogy a jövőben is jó kapcsolatokra törekszik Jugoszláviával, és nem akar beavatkozni a szomszéd ország belügyeibe. – Megalakul a kormány gazdasági kabinetje.

Február 3. – Budapesten a magyar és a szovjet szakértők megegyeznek abban, hogy milyen módszerrel mérik fel a szovjet csapatok által Magyarországon okozott környezeti károkat, de továbbra is vita van a pénzügyi követelések nagyságáról. – Magyarország Cseh-Szlovákiával és Jugoszláviával egyetemben először ad átrepülési engedélyt a német szövetségi hadsereg egyik repülőgépének, amely Törökországból tér vissza.

Február 4. – Szabad György házelnök Antall József kérésére intézkedik a Parlament külügyi és hadügyi bizottsága együttes ülésének összehívásáról, hogy meghallgassák a kormány beszámolóját a horvátországi fegyvereladás ügyéről. Az SZDSZ és a Fidesz ugyanakkor hatpárti különbizottság felállítását javasolja a botrány tisztázására. – Az Országgyűlés megkezdte a kárpótlási törvényjavaslat tárgyalását. A tervezetet csak az MDF támogatja. Az FKgP, az SZDSZ és a Fidesz elutasítja a kárpótlás ajánlott módját, és fenntartásait hangoztatja a KDNP és az MSZP is. – A Honvédség megkezdte azoknak a Scud és Frog típusú rakétáknak és indítóállványoknak a leszerelését, amelyeknek eltávolításáról Magyarország egyoldalúan döntött 1990 végén. – A Baloldali Alternatíva Egyesülés szerint a tömegkommunikáció híradásai egyoldalúak az Öböl-háborúról, és a szervezet úgy látja, hogy az Öbölben mindkét fél igazságtalan háborút folytat. – Megalakul a Magyar írókamara.

Február 5. – A jugoszláv külügyminiszter-helyettes a magyar külügyminiszterre hivatkozva azt állítja, hogy Magyarországról a kormány tudta nélkül 10 ezer szovjet géppisztolyt adtak el Jugoszlávlába. – A magyar és a szovjet kormány meghatalmazottja megállapodik abban, hogy vegyes bizottság intézi majd a szovjet csapatkivonás valamennyi szakmai, vagyoni, gazdasági és pénzügyi kérdését. – Csurka István, az MDF képviselője a Parlamentben bírálja a Magyar Rádió vezetését, amiért pártsemlegességre hivatkozva visszautasította a Magyar Fórum c. lap fizetett hirdetésének közlését. A Rádió elnöke, Gombár Csaba ezt követően megismétli véleményét, miszerint az „Egy lap, amelyet nem volt kommunisták szerkesztenek” szlogen politikai minősítést tartalmaz, ezért nem járul hozzá közléséhez.

Február 6. – A kormány elismeri, hogy mulasztás történt a jugoszláv fegyverüzlet engedélyezésekor, és hibát követett el akkor is, amikor nyilvánosságra került az ügy. Katona Tamás külügyi államtitkár ehhez hozzáteszi, hogy maga az ügylet nem volt szabálytalan. Antall József miniszterelnök már jan. 25-én vizsgálatot rendelt el, miután bizonyossá vált, hogy a magyar illetékesek valóban kötöttek üzletet a jugoszláv ASTRA céggel. Az Országgyűlés külügyi és honvédelmi bizottságának együttes, zárt ülésén az is bebizonyosodott, hogy a fegyvereladásról Jeszenszky Géza külügyminiszter és Boross Péter belügyminiszter, valamint több államtitkár tudott. – Az Országgyűlés külügyi bizottsága levelet ír a balti köztársaságok törvényhozóinak, és

abban indítványozza a kétoldalú kapcsolatok felvételét. – A választási törvény megváltoztatását követeli a Magyarországi Szociáldemokrata Párt és a Liberális Polgári Szövetség, hogy a 4%-nál kevesebb szavazatot elért pártok is hallathassák szavukat a Parlamentben. – Gazdasági és szociális megállapodást sürgetnek a kormány és a dolgozók között a Független Szakszervezetek Demokratikus Ligájának vezetői azon a megbeszélésen, amelyet Göncz Árpád államfővel folytatnak. – Mezőgazdasági gazdálkodók, magántermelők és vállalkozók részvételével megalakul a Gazda Tanács. – Az Ikarus fizetési nehézségek miatt ideiglenesen felfüggeszti az autóbuszok Szovjetunióba való szállítását.

Február 7. – Antall József kormányfő telefonon sajnálatát fejezi ki Ante Matkovic jugoszláv szövetségi kormányfőnek a két ország kapcsolataiban feszültséget okozó fegyverszállítási ügy miatt. Mindketten sürgetik, hogy a kapcsolatokat újra a kölcsönös bizalom alapjára helyezték. Antall József kijelenti, hogy kormánya szigorú intézkedéseket tett a hasonló esetek megismétlődésének elkerülésére. – Az SZDSZ nyílt levélben kéri a kormányfőt, hogy tárja fel a teljes igazságot a Horvátországnak eladott fegyverek ügyében, nevezze meg a felelős minisztereket, és azok azonnal távozzanak posztjukról. – Jeszenszky Géza külügyminiszter közli, hogy nem mond le tisztségéről a fegyvereladási botrány miatt. – Az FKgP főtítkára, Oláh Sándor kilátásba helyezi, hogy pártja akár kemény ellenzékké válik és visszahívja minisztereit a kormányból, ha elveiktől eltérő szellemű kárpótlási törvényt szavaz meg az Országgyűlés. – Sikerül megállapodniuk a tejválság megoldásáról a Földművelésügyi Minisztérium vezetőinek és a tejtermelőknek: utóbbiak vállalják, hogy 12%-kal csökkentik értékesítésüket, a tejfeldolgozók viszont csak akkor kapnak állami támogatást, ha a tavalyi tejmenyiség legalább 85%-ára szerződést kötnek. – Felborul a szakszervezeti kerekasztal, miután a Független Szakszervezetek Demokratikus Ligája, majd a Munkástanácsok Országos Szövetsége bejelenti: nem vesz részt az egyeztető fórum munkájában.

Február 8. – Budapesten tárgyal Vladimir Meciar szlovák kormányfő. Antall József miniszterelnökkel egyetért abban, hogy további tárgyalásokra van szükség a bős-nagymarosi vízlépcsőről a két ország kormányfőhatalmazottja között. – Antall József kormányfő a francia kormány európai ügyekért felelős miniszterével, Elisabeth Guigouval folytatott budapesti megbeszélésén sürgeti, hogy Magyarország teljes jogú tagságáig az Európai Közösség adjon megfelelő esélyt a magyar exportnak. – Sopronban a magyar honvédelmi és az osztrák védelmi miniszter megállapodik abban, hogy részletes katonai együttműködési tervet dolgoznak ki. – Bejelentik, hogy máj.-tól egységesen 12 hónap lesz a sorkatonai szolgálat ideje.

Február 9. – Göncz Árpád szerint az Antall-kormányra iszonyatos teher és felelősség hárul, és ennek tulajdonítható a kormány egyfajta központosító törekvése. Az államfő debreceni látogatásán úgy nyilatkozik, hogy kiváló képességű és nagy munkabírási embernek tartja a miniszterelnököt. Február 10. – Antall József a televízióknak adott nyilatkozatában kijelenti: nem kíván megválni kormányának egyetlen tagjától sem a horvátországi fegyvereladás miatt, mert az ügyben csupán részfelelőségeket lehet megállapítani. – Belgrádba érkezik Katona Tamás külügyi államtitkár, hogy átadja a jugoszláv kormánynak a magyar jegyzéket a fegyvereladási ügyben folytatott vizsgálat megállapításairól. – Az MSZP országos választmánya szerint a horvátországi fegyverüzlet kormányzati válságot teremtett Magyarországon. Ezért a szocialisták követelik a kormányfőtől, hogy vonja le a szükséges politikai következtetéseket.

Február 11. – Az Országgyűlés külügyi és honvédelmi bizottsága tudomásul veszi a horvátországi fegyverüzletről kapott tájékoztatást és egyúttal felkéri a kormányt, hogy a jövőben fokozott gondossággal igyekezzen elkerülni a hasonló eseteket. – Katona Tamás külügyi államtitkár részletes tájékoztatást ad Belgrádban egyes magyar cégek jugoszláviai fegyvereladásáról. A látogatásról kiadott közlemény hangsúlyozza: Magyarország alapvető érdeke, hogy ismét a kölcsönös bizalom jellemezze a magyar-jugoszláv kapcsolatokat.

Február 12. – Az Országgyűlés tudomásul veszi a külügyi és a honvédelmi bizottság jelentését a horvátországi fegyverüzletről. Egyúttal elutasítja a Fidesz és az SZDSZ egy-egy képviselőjének azt az önálló indítványát, amely parlamenti vizsgálóbizottság felállítását szorgalmazza az ügy tisztázására. – A Parlament elfogadja a foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról

szóló törvényt. Eszerint a jövőben a munkaadóknak nyereségük 1,5%-ával, a munkavállalóknak pedig fizetésük 0,5%-ával kell hozzájárulniuk a Szolidaritási Alaphoz. – Antall József febr. 25-ét javasolja a Varsói Szerződés külügyi és honvédelmi miniszterei budapesti tanácskozásának időpontjául. – A brit kormány csatlakozik a budapesti székhelyű nemzetközi Pető András Alapítványhoz.

Február 13. – A külgazdasági miniszter tájékoztatóján elmondja, hogy az 1990. évihez képest romlottak a magyar külkereskedelem külső és belső feltételei, ezért 1991-ben deficit várható az áruforgalomban. – Az Alkotmánybíróság a jövőben elsősorban konkrét esetek kivizsgálásával akar foglalkozni, és igyekszik kerülni az elvi állásfoglalásokat – hangoztatják a testület egyéves fennállása alkalmából tartott nyilvános ülésen. – A belga hírügynökség közli, hogy a belga hatóságok 1 héttel korábbi kérésére Magyarország és a Varsói Szerződés másik 3 tagállama is engedélyezte, hogy áthaladjanak légterén a Törökországba vezényelt NATO-szállítógépek. – A közlekedési tárca cáfolja, hogy 1991-ben az útalapot benzináremeléssel akarják növelni.

Február 14. – Budapesten magyar-lengyel-cseh-szlovák csúcstalálkozó kezdődik. Göncz Árpád, Lech Wałęsa és Václav Havel államfő egyaránt úgy látja, hogy a közeljövőben minden bizonnyal felértékelődik a közép-európai térség szerepe, és ezért szükség van a 3 ország szoros együttműködésére. – Az ipari és kereskedelmi miniszter a Gazdasági Kabinet azonnali összehívását kéri a kormányfőtől, mert a tárca vezetése szerint a volt szocialista országokba exportáló magyar vállalatok sorozatos összeomlására lehet számítani, ha a kormány nem intézkedik sürgősen. – A kormány jóváhagyja az új magyar katonai doktrína tervezetét, amely védelmi jellegű és nem irányul egyetlen ország ellen sem. – A Fővárosi Közgyűlés rendelete értelmében márc.-tól átlagosan 50%-kal drágul a tömegközlekedés Budapesten.

Február 15. – Visegrádon folytatódik a magyar-lengyel-cseh-szlovák csúcstalálkozó. Antall József, Lech Wałęsa és Václav Havel nyilatkozatban fejti ki, hogy a hármas együttműködés egyetlen más állam ellen sem irányul. Egyelőre nem tartják célszerűnek, hogy újabb tagokkal bővüljön a kapcsolatrendszer, s megállapodnak, hogy a jövőben évente tartanak csúcstalálkozót. – A Gazdasági Kabinet megvitatja a kormány készülő 4 éves gazdaságpolitikai programját. A kormányzat a kivitel gyors növelésében látja a kiutat a gazdasági válságból. – A magyarországi román nemzetiség oktatásának és kulturális életének támogatására tett ígéretet Békésben a budapesti román nagykövet, Simion Pop.

Február 16. – Az SZDSZ küldöttgyűlésén Kis János pártelnök kijelenti, hogy szükség esetén vállalják a kormányzati felelősséget, mert a jelenlegi kormány nem tud megfelelően válaszolni a kihívásokra. Kis János egyúttal olyan program kidolgozását sürgeti, amelyre támaszkodva a párt képes kivezetni a válságból az országot. – Literenként 2 Ft-tal csökken a benzin ára.

Február 19. – Az Országgyűlés megalkotja azt a törvényt, amely szerint nem indíthatnak és nem folytathatnak büntetőeljárást azok ellen, akik az okt.-i taxisblokádnál idején és azzal összefüggésben szabálysértést vagy bűncselekményt követtek el. – A Fővárosi Közgyűlés úgy dönt, hogy a helyi adók közül azonnali hatállyal bevezethető az építmény-, a telek-, a kommunális és az idegenforgalmi adó, és hamarosan bevezetik az iparüzési adót is.

Február 20. – Az Országgyűlés alkotmányügyi, környezetvédelmi és külügyi bizottsága úgy dönt, hogy a kormánynak haladéktalanul tárgyalásokat kell kezdenie a Bős-Nagymarosról 1977-ben kötött csehszlovák-magyar államközi szerződés megszüntetéséről. – Az Országgyűlés honvédelmi és külügyi bizottságának együttes zárt ülésén leszavazzák azt a szabad demokrata indítványt, hogy a Parlament dec.-i zárt ülésének ne csak a határozatát, hanem a jegyzőkönyvét is hozzák nyilvánosságra. – Az SZDSZ elnöke, Kis János sajtótájékoztatóján kifejti: a szabad demokraták nem tartják kívánatosnak, hogy a jelenlegi kormány még 3 évig hatalmon maradjon, de a változást mindenképpen alkotmányos eszközökkel akarják elérni. Az SZDSZ megkezdte új válságkezelő programjának kidolgozását. – Budapesten 19 kerületi polgármester és 2 alpolgármester kiáltványban tiltakozik a Parlamentnél, az Országgyűlés elnökénél és a kormánynál az önkormányzatok gazdálkodását lehetetlenné tevő jogszabályok miatt.

Február 21. – Kábítószerügyi tárcaközi bizottság létrehozásáról dönt a kormány. – Az

Alkotmánybíróság alkotmányellenesnek minősíti azt az 1990-es törvénymódosítást, amely a mezőgazdasági szövetkezetek ingatlanainak adásvételére is kiterjesztette a megyei és fővárosi vagyonellenőrző bizottságok engedélyező hatáskörét. – A Magyar Közlönyben megjelenik a kormány rendelete az egzisztenciahitelről. Így márc.-tól a vállalkozók elvileg kölcsönt kérhetnek állami vagyontárgyak, valamint állami tulajdonban lévő üzletrészek megvásárlására. – Budapest működésének akadályozásával vádolja a Fővárosi Közgyűlés MDF-frakcióját Demszky Gábor főpolgármester. – Az FKgP cáfolja, hogy paktumot kötött volna a kárpótlási törvényről az MDF-fel, jöllehet a 2 párt álláspontja közeledett ebben a kérdésben. – Magyar-román külügyminiszteri találkozót tartanak Madridban, az Európa Tanács értekezletén, és a párbeszéd folytatásában állapodnak meg. – Az MSZDP kifogásolja, hogy az SZDSZ a kormány megbuktatására törekszik. Február 22. – A kormány gazdasági kabinetje nem lát lehetőséget arra, hogy belföldi hitelekkel finanszírozzák a magyar exportszállításokat a Szovjetunióba. Ezért felhívja a vállalatok figyelmét, hogy csak saját kockázatukra köthetnek bármilyen szállítási szerződést. – Az MDF és az FKgP tárgyalásainak befejeztével sem közeledett egymáshoz jelentősen a 2 párt véleménye a kárpótlásról. A kisgazdák frakcióvezetője, Torgyán József továbbra is elfogadhatatlannak tartja a kormány törvénytervezetét. – Igazságügyi kabinet alakul neves jogászokból a minisztérium munkájának segítésére. – A Magyarországi Németek Szövetsége aláírási akciót kezdeményez a világháború következtében vagyoni sérelmet szenvedett németek kártalanítása érdekében. Pozsgay Imre független képviselő egy debreceni rendezvényen úgy fogalmaz, hogy a kormánykoalíció a szellemileg legkevésbé kiteljesedett és politikailag leginkább korlátozott párt foglya. – Az MSZP elnöke kijelenti: pártja nem foglalkozik azzal a gondolattal, hogy részt vegyen-e olyan kormányban, amelyet a szabad demokraták vezetnek. – Az újabb rendőri közbiztonsági akcióban előállított több mint 7500 külföldi csaknem mindegyikének el kell hagynia Magyarországot.

Február 23. – Az MDF új országos választmánya támogatja az ún. Justitia-terv felelevenítését, vagyis a közéletben szerepet vállalók politikai múltjának tisztázását. A testület egyetért a kormány külpolitikájával és helyesli a világkiállítás megrendezését.

Február 25. – Budapesten megállapodást írnak alá a Varsói Szerződés tagállamainak külügy- és honvédelmi miniszterei arról, hogy ápr. 1-jéig megszűnik a szövetség katonai szervezete. A küldöttségeket fogadja Antall József és Göncz Árpád is. – Az Európai Közösség gazdasági és pénzügyminiszterei jóváhagyják a Magyarországnak szánt 250 millió USD áthidaló kölcsönt. – Az Országgyűlés elfogadja a megyei és fővárosi földművelésügyi hivatalok létesítéséről szóló törvényt. – A Fidesz frakcióvezetője, Orbán Viktor úgy nyilatkozik, hogy pártja semmiképpen sem vesz részt az MDF-fel közös kormányban.

Február 26. – Az Országgyűlés feloldja a dec.-i zárt ülésén hozott határozatának titkosságát. Az akkori döntés egyebek között lehetővé tette, hogy az Öböl-háborúban részt vevő szövetséges erők használhassák Magyarország légtérét. A Parlament határoz arról is, hogy a jövőben a külföldiek is a vállalkozási nyereségadó-törvényben meghatározott általános szabályok szerint adóznak. – Az FKgP sajtótájékoztatóján bejelentik, hogy megegyezés jött létre a koalíciós pártok között a föld visszaadásáról. – A kormány azt tervezi, hogy parlamenti jóváhagyás esetén az eddigi 2 milliárd forinton felül újabb 1,5 milliárd Ft-ot biztosít a költségvetés a lakáskamat-emeléssel leginkább sújtott rétegek támogatására. – Ózdon a Kohászati Üzemek közelében mintegy kétezer munkás tüntet, tiltakozásul az elbocsátások és a munkásokat sújtó intézkedések ellen. – A budapesti színigazgatók azt kérik az Országgyűléstől, hogy adja a Fővárosi Közgyűlés tulajdonába a budapesti színházakat. – A főváros önkormányzata úgy dönt, hogy márc. közepétől ingyenes tejakciót indít a budapesti kisiskolásoknak.

Február 27. – A Varsói Szerződés katonai szervezetének felszámolása után Magyarország új biztonsági rendszer kidolgozását szorgalmazza. Erről a helyettes külügyi államtitkár tájékoztatja az Országgyűlés illetékes bizottságát. – Magyar-osztrák külügyminiszteri találkozót tartanak Bécsben. – Hosszú idő után ismét szállítanak Ikarus autóbuszokat a Szovjetunióba, miután 20 millió USD értékű autóbusz- és alkatrészvásárlás kiegyenlítésére érkezik szovjet fizetési garancia a Magyar Hitelbankhoz.

Február 28. – A kormány elfogadja a pénzügyminiszter által előterjesztett 4 éves gazdasági stabilizációs programot. A testület dönt arról is, hogy júl.-tól bevezetik a kötelező gépjármű-felelősségbiztosítást. Ápr. közepétől júl.-ig a benzinárba építik be a biztosítási díjat. – A kormány nyilatkozatban üdvözlí a Kuvait felszabadításáról szóló bejelentést. – Magyarország is aláírja azt az egyezményt, amely az országhatárokon áterjedő környezeti hatások vizsgálatát szabályozza. – A Fővárosi Közgyűlés eredménytelennek tekinti a BKV vezérigazgatói posztjára kiírt pályázatot, és 1 évre fővárosi vállalati biztos kinevezésére kéri fel a főpolgármestert. – Hegedűs Lóránt duna-melléki püspök a Magyarországi Református Egyház új lelkesi elnöke.

Március 1. – Az MDF elnöksége állásfoglalást ad ki, és abban támogatásáról biztosítja, és a megkezdett folyamatok felgyorsítására buzdítja a kormányt. – Az SZDSZ értékelése szerint ha a kormány képes lesz megvalósítani Kupa Mihály pénzügyminiszter programját, akkor remény van arra, hogy az országot ki lehet vezetni a válságból. – A kormánysszóvivő élesen bírálja a Magyar Hírlapot, amiért megjelentette a kabinet belső használatra készített helyzetelemzését „Az októberi taxisválság kormányzati tanulságai” címmel. – Demszky Gábor főpolgármester kérésére Antall József kormányfő hivatalában fogadja a főváros vezetőit, akik Budapest gondjairól adnak tájékoztatást. – A Fidesz tiltakozik a kínai külügyminiszter következő héten kezdődő magyarországi látogatása ellen. – Szovjet szigorításokkal, de ismét megindul Magyarország és a Szovjetunió között a kishatár menti személyforgalom, amelyet Moszkva 1990. aug.-ban egyoldalúan felfüggesztett.

Március 2. – Antall József részvételével a pénzügyminiszter gazdaságpolitikai programjáról tárgyal a kormány gazdasági kabinetje.

Március 3. – A Fidesz országos tanácsának ülésén szóvá teszik, hogy a kabinet visszatart olyan alapinformációkat, amelyek egy-egy törvényjavaslat megvitatásához elengedhetetlenek lennének. – Torgyán József kispárti frakcióvezető is részt vesz egy Makó melletti jelképes földfoglaláson.

Március 4. – A parlamenti pártok úgy állapodnak meg, hogy pártpolitikától mentes, valódi nemzeti ünnep lesz márc. 15-e. – Az MDF parlamenti frakciója titkos szavazással megerősíti tisztségében Kónya Imre frakcióvezetőt, miután a sajtóban olyan hírek jelentek meg, hogy bizalmatlansági indítványt akarnak beterjeszteni Kónya Imre ellen. – Budapesten megkezdődnek a magyar-kínai külügyminiszteri megbeszélések. – Angliába utazik Für Lajos honvédelmi miniszter, hogy a magyar és a brit hadsereg együttműködésének fejlesztéséről tárgyaljon. – A Zsidó Világkongresszus kelet-közép-európai elnökének a magyar kormány és a keresztény egyházak vezetői is megígérik, hogy mindent megtesznek a hazai antiszemitizmus ellen.

Március 5. – Az Országgyűlés úgy dönt, hogy aug. 20-a a Magyar Köztársaság állami ünnepe. A képviselők részletes vitára bocsátják a kárpótlási törvény tervezetét. – Az MDF frakciójának sajtótájékoztatóján elmondják, hogy már csak 2 kérdésben tér el véleményük az FKgP-től a kárpótlás ügyében. Nincs még egyetértés abban, hogy ki kaphassa vissza a földjét, ill. mekkora földet adjanak vissza. – Külgazdasági küldöttség utazik Moszkvába, hogy tárgyaljon a magyar-szovjet kereskedelmi kapcsolatok rendezéséről, miután már csaknem 160 millió USD értékű magyar áru vár kiszállításra. – A kínai külügyminiszter, Csi Csi-csen budapesti tárgyalásain a felek egyetértenek abban, hogy lehetőség van a 2 ország hagyományos kapcsolatainak fejlesztésére. – A szövetségesek elégedettek az Öböl térségébe kiküldött magyar egészségügyi alakulat munkájával és további közreműködésre kéri fel a csoportot. – Végleg hazatérnek azok a magyar ENSZ-katonák, akik részt vettek az irak-iráni tűzszünet ellenőrzésében. – A Független és a Nemzeti Kispárt egyes vezetőinek nyilatkozata szerint a 2 szervezet kész az együttműködésre.

Március 6. – Antall József az első országos menedzsersemináriumon kifejti: a kormány elsődleges feladatának tartja, hogy szilárd tulajdonviszonyokat teremtsen az országban. Kupa Mihály pénzügyminiszter felszólalásában rendkívül lassúnak minősíti a privatizáció ütemét. – Demszky Gábor főpolgármester hazai vállalkozók előtt hangoztatja, hogy Budapest vezetése elvben nem ellenzi a Béccsel közös világkiállítást, csupán a döntés alapos előkészítését várják. – Magyar földre érkeznek az 1848-as szabadságharc hadügyminiszterének, Mészáros Lázárnak a hamvai. – Emléktáblát avatnak az 1956-os összecsapások valamennyi áldozatának tiszteletére a Magyar Rádió Bródy Sándor utcai épületének külső falán.

**Március 7.** – A kormány módosításokkal jóváhagyja azt a 4 éves gazdaságpolitikai programot, amelyet Kupa Mihály pénzügyminiszter terjesztett elő. – Az Állami Vagyongazdálkodási Igazgatóság szerint jó ütemben halad a privatizáció Magyarországon. – A Fővárosi Közgyűlés úgy dönt, hogy ápr.-tól bevezeti a helyi iparüzési adót. – Az önkormányzatok szövetségei tárgyalásokat kezdeményeznek a kormánnyal, mert már teljesen lehetetlenné vált helyzetük a pénzsűke miatt. – Az FKGP főtitkára, Oláh Sándor szerint a kárpótlás ügyében szó sincs megegyezésről pártja és az MDF között. – A bolgár fővárosban tárgyal Jeszenszky Géza külügyminiszter.

**Március 8.** – Kupa Mihály pénzügyminiszter nemzetközi sajtótájékoztatón ismerteti a kormány új, 4 éves gazdasági programját, amelynek kulcskérdése az infláció megfékezése a monopóliumok leépítésével és a gazdasági verseny erősítésével. – A vártnál lényegesen jobb Magyarország folyó fizetési mérlege az év első 2 hónapjában: a tervezett hiány helyett kb. 350 millió USD-többlet halmozódott fel. – A kormányzóvivő bejelenti, hogy tárcaközi bizottságot hoztak létre a fegyverkereskedelem ellenőrzésére, és rendeletileg újrászabályozták a fegyverek adásvételét. – Belgiumban a kétoldalú katonai együttműködés fejlesztéséről egyezik meg Für Lajos honvédelmi miniszter. – Mádl Ferenc, a bős-nagymarosi beruházás kormánybiztosa levélben találkozót javasol szlovák kollégájának a vitás kérdések tisztázására. – Az SZDSZ bejelenti, hogy a továbbiakban nem vesz részt a kárpótlási törvénytervezet vitájában. – Beiktatják hivatalába Budapest új rendőrfőkapitányát, Pintér Sándor ezredesét.

**Március 9.** – Az MDF kétnapos gazdaságpolitikai konferenciát tart Miskolcon. Horváth Balázs ügyvezető alelnök hibaként ismeri el, hogy a kormány eddigi munkája során több gazdasági elképzelés ütközött, így azok kölcsönösen zavarták egymást. A konferencia résztvevői támogatásukról biztosítják a kormány új gazdasági programját.

**Március 10.** – A katonai költségvetésről és a fegyveres erők parlamenti ellenőrzéséről tárgyal Budapesten az Észak-atlanti Közgyűlés küldöttsége. – Az állami vagyon hatékony működtetésére Nemzeti Tulajdon Központ létrehozását javasolja az Ipari és Kereskedelmi Minisztérium. – Göncz Árpád és Antall József fővédnökségével a budapesti Operaházban rendezi meg márc. 15-i ünnepségét a Magyar Cserkészszövetség. – A Bécs-Budapest Világkiállítás megrendezése érdekében világkiállítási fórumot alakít 25 magyar, főként gazdasági érdekképviselői szervezet. – Község elleni izgatás gyanújával nyomozást rendelnek el Szendi József: Csendőrsors Hernádnémetitől Floridáig c. könyve ügyében.

**Március 12.** – A Miniszterelnöki Sajtóiroda tájékoztatása szerint a koalíciós pártok megállapodtak a kárpótlási törvény minden lényeges kérdésében, és abban, hogy az eredményes jogalkotói munka érdekében önmérsékletet tanúsítanak. – Torgyán József, az FKGP frakcióvezetője sérelmesnek tartja, hogy képviselőcsoportja bizalmatlansági indítványt kezdeményezett vele szemben, és úgy véli, hogy ellenfelei azért támadják, mert az utolsó vesszőig ragaszkodik a kisgazdák eredeti programjához. – A Fidesz is bejelenti, hogy a továbbiakban nem vesz részt a kárpótlási törvény vitájában. – Strasbourgban az Országgyűlés küldöttsége a magyarországi átalakulásról tájékoztatja az Európa Parlament képviselőit. Magyar-osztrák belügyminiszteri találkozót tartanak Budapesten. – A belügyminiszter azonnali hatállyal felmenti beosztásából a kormányőrség parancsnokát, és az eddigi helyettest bízta meg a vezetői teendők ellátásával.

**Március 13.** – A Külügyminisztérium nyilatkozatban szólít fel arra, hogy márc. 15-e a Kárpát-medence népei közötti megértés, megbékélés és kézfogás ünnepe legyen. – Antall József fogadja a Szovjetunió budapesti nagykövetét és a csapatkivonás szovjet kormány-meghatalmazottját. Kifejti: a magyar kormány szükségesnek tartja, hogy olyan kölcsönösen elfogadható módszert dolgozzanak ki a csapatkivonás pénzügyi elszámolására, amely lehetővé teszi a környezetben okozott károk felmérését is. – A Gazdasági Kabinet azt javasolja, hogy a kormány vállalja át azoknak a szovjet piacra termelő magyar vállalatoknak az áruhitelzési kamatterheit, amelyeknek aláírt szállítási szerződésük van, és partnerük várhatóan fizetni is tud majd a szállításokért. – Torgyán József nyilatkozatban fejti ki azt a véleményét, hogy Antall József és az MDF az ő eltávolítása fejében járult hozzá az FKGP bizonyos igényeinek kielégítéséhez a kárpótlás ügyében. – A fővárosi önkormányzat központosító törekvései ellen tiltakoznak a budapesti kerületek polgármesterei.

**Március 14.** – Antall József úgy látja, hogy Magyarország a legstabilabb állam a térségben. A kormányfő az Állatorvos-tudományi Egyetemen mond beszédet, és kijelenti: Magyarország 1991-ben súlyos nehézségek elé néz, de 1992-ben megállhat a gazdasági visszaesés, és elkezdődhet a lassú felemelkedés. – Magyarország azt ajánlja: a KGST kormányfői értekezletét használják fel arra, hogy kimondják a szervezet feloszlását. – Az Országgyűlés alkotmányügyi bizottsága azt javasolja, hogy jún. 30-a után ne folyósítsák az egyedi, kivételes eljárással megállapított nyugdíjakat.

**Március 15.** – Magyarországon és a környező országok magyarlakta területein egyaránt megemlékeznek az 1848-as forradalom és szabadságharc eseményeiről. Göncz Árpád ünnepi beszédében azt hangsúlyozza, hogy Közép-Európa népeinek meg kell keresniük az együttműködés lehetőségeit. Antall József pedig kifejti: van esély a felemelkedésre, de ehhez az ország valamennyi polgárának bizalmára és segítségére szükség van. – A Parlamentben a köztársasági elnök átadja a Kossuth- és Széchenyi-díjakat. – Pozsonyban Andrásfalvy Bertalan művelődési miniszter jelenlétében megnyitják a Magyar Kulturális Központ ideiglenes épületét. – Garázdaság és szabálysértés miatt eljárást indítanak 3 fiatal ellen, mert a Nemzeti Múzeumnál tartott központi ünnepségen megbotránkozást keltő, a kormányt sértő transzparenst emeltek a magasba.

**Március 16.** – A KDNP nagyválasztmánya a kormány új gazdasági programját alkalmasnak tartja arra, hogy az ország 1–2 év alatt kilábaljon válságos helyzetéből. A testület ismét Surján Lászlót választja pártelnökké.

**Március 17.** – Az MDF frakciójának ülésén lemond tisztségéről Kónya Imre, a testület vezetője, miután a csoport a bizalmatlansági indítvány mellett szavaz. Az ezt követő voksoláson azonban ismét megválasztják Kónya Imrét. – Először indul el Budapestről az a békeláng, amelyet staféta visz az Európa védőszentjének tekintett Szent Benedek tiszteletére rendezendő olaszországi ünnepségekre.

**Március 18.** – Leváltják Torgyán Józsefet az FKgP parlamenti frakciójának éléről. A képviselőcsoport zárt ülésén a bizalmatlansági indítvánnyal 22-en értenek egyet, míg 18-an Torgyán József mellett szavaznak. – Az Országgyűlés úgy dönt, hogy a kisebb társadalmi szervezetek ezentúl egy összegben, nem pedig havonta kapják a működésükhöz szükséges pénzt. – A Parlamentben átadják azt a kb. 57 ezer aláírást, amelyet a kedvezményes lakáshitelkamatok felemelése elleni tiltakozásul gyűjtöttek össze. – Borsod, Szabolcs, a Jászság, Tolna és Somogy megye, valamint Székesfehérvár térsége nyeri el az ún. Phare-program keretében kiírt pályázatot, amelynek segítségével regionális vállalkozói központot hoznak létre az említett területeken. – Az Országos Társadalombiztosítási Főigazgatóság megállapodik a gyógyfürdőkkel, hogy jún. végéig még változatlan feltételekkel vehetik igénybe a fürdőket a beutaltak.

**Március 19.** – Az Országgyűlésben Antall József 1944. márc. 19-ére, a hitleri német csapatok bevonulására emlékezik. Hangsúlyozza, hogy kormánya minden szélsőjobboldali vagy szélsőbaloldali eszmével szembeszáll, mert mindkét irányzat egyaránt veszélyezteti a demokráciát. – Brüsszelben díszdoktorrá avatják Göncz Árpádot. – A kormányfő kijelenti: a kabinet teljes egységben képviseli azt az álláspontot, hogy nem kéri a külföldi hitelezőktől az ország adósságának elengedését. Előzőleg ugyanis Horn Gyula, az MSZP elnöke úgy nyilatkozik, hogy a kormány megosztott ebben a kérdésben.

**Március 20.** – Az Országgyűlés dönt egyes nyugdíjak felülvizsgálatáról és bizonyos nyugdíjkiegészítések megszüntetéséről. A képviselők elfogadják az állami népegészségügyi és tisztiorvosi szolgálatról szóló törvényt, és határoznak a társadalmi szervezetek 1991. évi támogatásáról. – Budapesten a magyar és lengyel védelmi miniszter aláírja a 2 ország közötti katonai megállapodást. – Újabb 500 millió USD japán hitel előkészítéséről tárgyal Tokióban Kupa Mihály pénzügyminiszter.

**Március 21.** – A kormány elfogadja és sürgősségi tárgyalást kérve terjeszti a Parlament elé a volt – egyházi ingatlanokról szóló törvényjavaslatot. – Az MDF frakciója kiegészítő javaslatokat nyújt be a kárpótlási törvénytervezet alapelveihez. – Az FKgP vezetői azt remélik, hogy az Országgyűlés ápr. közepére megalkotja a kárpótlási törvényt, miután a koalíció pártjai már megállapodtak az



alapvető kérdésekben. – A köztársasági elnök fogadja az MSZOSZ több vezetőjét. – A Fővárosi Közgyűlés úgy dönt, hogy ezentúl nov. 17., vagyis Pest-Buda és Óbuda egyesítésének napja lesz Budapest hivatalos ünnepe. – A legfőbb ügyész megállapítja, hogy a bűnözés robbanásszerű növekedésével egyre nehezebben birkóznak meg a magyar nyomozó hatóságok.

Március 22. – Budapesten 9 ország képviselőinek részvételével nemzetközi parlamenti konferencia kezdődik. Antall József felszólalásában úgy vélekedik, hogy egy stabil kormány és egy stabil ellenzék alkotja együttesen Magyarországon a demokratikus parlamenti rendszert. – Az Érdekegyeztető Tanácsban megállapodnak, hogy ápr.-től 7 ezer Ft a legalacsonyabb havi munkabér. – Antall József fogadja a Szovjetunió budapesti nagykövetét, Ivan Aboimovot. – A magyar és a német kormány egyezményt köt arról, hogy közösen küzd a szervezett bűnözés ellen. – Fahd szaúdi király Göncz Árpádhoz küldött levelében köszönetét fejezi ki, amiért magyar egészségügyi csoport is részt vett Kuvait felszabadításában. – Antall József fogadja a magyarországi református egyház vezetőit. Március 23. – Torgyán József, az FKGP a héten leváltott frakcióvezetője részt vesz a szegedi székhelyű Nemzeti Kisgazdapárt ülésén, és a 2 szervezet egységének fontosságáról beszél. – Antall József mond gyászbeszédet azon a mosonmagyaróvári szertartáson, ahol az 1956-os forradalom utáni megtorlások 4 áldozatát helyezték végső nyughelyére. – A Budapesten megrendezett viláagiállítási tanácskozás résztvevői egyöntetűen az 1995-ös Expo megrendezése mellett foglalnak állást.

Március 24. – Az érdektelenség miatt Budapesten és Komárom-Esztergom megyében egyaránt meg kell ismételni az időközi képviselő-választásokat.

Március 25. – Brüsszelben megkezdődik az Európai Közösség és Magyarország eszmecseréjének harmadik fordulója a társulási szerződésről. – Jeszenszky Géza külügyminiszter szöuli tárgyalásain kijelenti: Magyarország szeretné a gazdasági kapcsolatokban is kamatoztatni a Dél-Koreával kialakított rendkívül jó politikai viszonyt. – A Gazdaságkutató Intézet jelentése szerint Magyarországon a vártnál enyhébb az inflációs nyomás, ám a munkanélküliség gyors ütemben nő. – A Magyarországi Németek Szövetsége 17 ezer aláírással petíciót ad át a Parlamentben, mert elfogadhatatlannak tartja, hogy a kárpótlási ügyek kiindulópontja 1949. jún., amikor a legtöbb hazai németet már megfosztották vagyonától. – Albániában tárgyal Szokai Imre helyettes külügyi államtitkár.

Március 26. – A köztársasági elnök ápr. 21-éig meghosszabbítja a népi ülnökök megbízatásának idejét. – Magyar-cseh-szlovák energetikai együttműködés lehetőségeiről tárgyal Prágában Bod Péter Ákos ipari és kereskedelmi miniszter. – Az Európai Közösségek Bizottságához látogat Kupa Mihály pénzügyminiszter. – A Magyar Tudományos Akadémia elnöksége megállapítja, hogy bár egyre több kiváló hazai tudós vállal munkát külföldön, azért a kutatási feltételek javításával és megbecsülésük növelésével megelőzhető tömeges elvándorlásuk. – Az aszály miatt vésszenen alacsony a Velencei-tó vízszintje.

Március 27. – Brüsszelben úgy nyilatkoznak, hogy sikerült haladást elérni az Európai Közösség és Magyarország társulásáról folyó tárgyalásokon. – Kupa Mihály pénzügyminiszter Hágában közli, hogy Magyarország, Cseh-Szlovákia és Lengyelország szabadkereskedelmi övezet létrehozását tervezi. – Antall József az Országos Agrárértelmiségi Fórumon úgy vélekedik, hogy folyamatos párbeszédnek kell kialakulnia a hatalom és a társadalom között a politikai stabilitás megőrzése érdekében. – A Pénzügyminisztérium azt javasolja, hogy ápr. 15-étől az eddigi 1,20 Ft-ról 6 Ft-ra növekedjék a benzin árába épített kötelező biztosítási díj. A taxisok érdekvédelmi szervezete tiltakozik a tervezett áremelés ellen. – A főpolgármester és a kerületi önkormányzatok vezetői megállapodást írnak alá arról, hogy a Fővárosi Közgyűlés a jövőben nem vethet ki adókat és nem készíthet költségvetést a kerületek egyetértése nélkül. – A főváros kerületei támogatják a viláagiállítás megrendezését.

Március 28. – A kormány dönt az ár- és bérindex számítási rendszerének korszerűsítéséről. – Göncz Árpád II. Rákóczi Ferenc nyíregyházi mellszobrának megkoszorúzásakor beszédében rámutat, hogy a társadalom áldozatvállalása nélkül megvalósíthatatlan az ország politikai és gazdasági átalakítása. – Szabad György házelnök a magyar és a brit törvényhozás rendszeres

munkakapcsolatáról és a magyar parlamenti tisztviselők képzéséről állapodik meg Londonban. – Hatpárti egyeztető tárgyalást javasol a Fidesz az ország legégetőbb gazdasági és politikai kérdéseinek megoldására. A kormány támogatja a javaslatot. – A KDNP bejelenti, hogy nyitni akar a munkásság irányába, mert ezt a réteget senki nem képviseli a parlamentben. – Az MSZMP szerint a kormány külpolitikája elszigeteli az országot közvetlen szomszédaitól, különösen a Szovjetuniótól. – Deviza-bűncselekmény gyanújával eljárást indítanak a Klapka GmbH ügyvezető igazgatója és munkatársai ellen.

Március 29. – Antall József szerint a Fidesz által javasolt hatpárti egyeztető tárgyalások célja kizárólag az lehet, hogy össznemzeti kérdésekben közös nevezőre hozzák álláspontjukat a pártok, meggyorsítva ezzel a törvényhozás munkáját. – Göncz Árpád támogatja a pártközi megbeszélések összehívását. – Az SZDSZ úgy látja, hogy a hatpárti egyeztetés helyett a kormánykoalíció és az ellenzéki pártok közötti tárgyalásokra van szükség. – Az SZDSZ az Alkotmánybíróság állásfoglalását kéri a kárpótlási törvénytervezet egyes cikkelyeiről, ha a kormány nem terjeszt elő új javaslatokat, és továbbra is különbséget tesz a volt tulajdonosok, ill. az egyes elvett vagyontárgyak között. – Magyarország 150 millió USD hitelt kap a Világbanktól, hogy könnyebben úrrá lehessen a munkanélküliségen. – A Magyarok Nemzeti Szövetsége felszólítja a kormányfőt, hogy azonnal kezdeményezzen tárgyalásokat az ország adósságának eltörléséről.

Április 2. – A honvédelmi miniszter megerősíti, hogy felmentését kérte a honvédség parancsnoka. Göncz Árpád azonban, mint a honvédség főparancsnoka, nem fogadja el Lőrinczi Kálmán lemondását, hangoztatva, hogy a honvédség nem lehet pártharcok színtere. – A Honvédelmi Minisztérium politikai államtitkára kifejti, hogy a trianoni emlékmű tervezett helyreállítása semmiképpen sem az irredentizmus vagy a jelenlegi határok kétségbevonásának jele. Raffay Ernő azzal indokolja, hogy elfogadta az emlékmű felállítására alakult bizottság elnöki tisztségét, mert úgy érzi, hogy mindenkit emlékeztetni kell az I. világháborút követő békeszerződésre. – Az SZDSZ frakcióvezetője elfogadhatatlannak tartja, hogy a Nemzetbiztonsági Hivatalban és annak vidéki kirendeltségein a Politikai Foglyok Szövetsége katonai bizottságának több tagját alkalmazzák nyugdíjas szakértőként a titkosszolgálati vezetők mellett. – Budapesten tárgyal a kanadai képviselőház elnöke, John Fraser. – Államigazgatási felügyelet alá vonják a Borsodi Vegyi Kombinátot.

Április 3. – A Külügyminisztérium szóvivője bejelenti, hogy még 1991 nyarán leváltják Zwack Péter washingtoni nagykövetet. A döntést a magyar-amerikai kapcsolatok alakulásával indokolja, és határozottan cáfolja, hogy politikai nézetkülönbség lenne a minisztérium vezetése és a diplomata között. – Cseh-szlovák részről hivatalos tájékoztatást kap a bős-nagymarosi beruházás magyar kormánybiztosa arról, hogy szlovák oldalon a legközelebbi kétoldalú tárgyalásokig nem kezdenek új munkába. Előzőleg az a hír terjedt el, hogy Szlovákiában megkezdtek az ún. C változat megvalósítását, vagyis a Duna szlovák területre való elterelését. – Antall József Mihail Gorbacsovhoz intézett levelében megerősíti, hogy Magyarország érdekelt a magyar-szovjet kapcsolatok fejlesztésében. A külügyi államtitkár a kétoldalú alapszerződés részleteiről tárgyal Moszkvában. – Az OTP és a Kereskedelmi Bank megkezdi az egyszintű hitelek folyósítását. – Borsod-Abaúj-Zemplén megye vezetői és érdek-képviselői szervezetei soron kívüli és érdemleges kormányzati intézkedéseket sürgetnek a térség egyre súlyosbodó válságának enyhítésére.

Április 4. – A munkaügyi miniszter beszámol arról, hogy márc. végére már 150 ezren voltak munka nélkül Magyarországon, vagyis 3 hónap alatt csaknem megkétszereződött az állástalanok száma. – A Fővárosi Közgyűlés többórás vita után elfogadja 1991. évi költségvetésének végrehajtási szabályait, de az egyes tételekről csak később döntenek a képviselők.

Április 5. – Budapesten a kormány meghatalmazottak megállapodnak abban, hogy a kivonuló szovjet csapatok Magyarországon nem hasznosítható építményeinek értékesítéséről vegyes bizottság gondoskodik. – Új magyar-osztrák határátkelőhelyek megnyitásáról ír alá megállapodást a 2 ország külügyminisztere. – A KDNP támogatja a Fidesz javaslatát hatpárti egyeztető tárgyalásokra, de hangsúlyozza, hogy a megbeszélések nem helyettesíthetik a parlamenti törvényalkotó munkát. – Az MSZMP aggódik amiatt, hogy a pártközi tárgyalások korlátozni fogják a Parlament szerepét, és

kizárják a nyilvánosságot a döntések meghozatalából. – A művelődési miniszter bejelenti, hogy a kormány humanista világegyetemet alapít Budapesten. – A főváros fejlődésének támogatására 100 millió Ft-os induló tőkével alapítványt hoz létre a Budapest Bank. – A Délkelet-Magyarországon élő szlovákok helyzetének tanulmányozására Békéscsabára érkezik a szlovák miniszterelnök-helyettes. Április 6. – Zwack Péter közli, hogy továbbra is szívesen maradna washingtoni nagykövet. Cáfolja egyúttal, hogy fölhatalmazás nélkül tárgyalásokat kezdett a magyar adósságterhek könnyítéséről. – Az FKgP érintett vezetői tagadják, hogy pártpénzeket használtak fel magáncélra. A párt ellenőrző bizottsága ugyanakkor tud olyan kölcsönügyletekről, amelyek kimerítik a tiltott hitelnyújtás fogalmát.

Április 7. – Az MDF országos választmánya támogatja a Fidesz javaslatát a hatpárti egyeztető tárgyalásokra, amelyeken az MDF szerint az ország előtt álló stratégiai célokat kell megvitatni. – Jeszenszky Géza szerint azok a híresztelések, miszerint megválnak a külügyminiszeri tárcától, azt a célt szolgálják, hogy meggyengítsék a kormányfő tekintélyét. – Magyarország továbbra sem kér adósságkönnyítést, hanem a külföldi tőke bevonásával akarja fellendíteni a gazdaságot – erősíti meg az MNB elnökhelyettese.

Április 8. – Az SZDSZ osztja a fiatal demokraták aggodalmát a magyar demokrácia jövője miatt, de több ponton még homályos számára a Fidesz hatpárti tárgyalásokra irányuló indítványa. – Für Lajos honvédelmi miniszter felkéri az Alkotmánybíróságot, hogy tegye egyértelművé, miként oszlik meg az Országgyűlés, a köztársasági elnök és az illetékes miniszter hatásköre a fegyveres erők irányításában. – Budapesten aláírják azt a magyar-szovjet megállapodást, amelynek alapján mindkét fél érdekeit figyelembe véve készíthetik el az elszámolási mérleget a szovjet csapatkivonás befejezéséig. – Az ENSZ főtitkárának hivatalos felkérésére magyar katonák is részt vesznek az iraki-kuvaiti fegyverszünet ellenőrzésében. – Oslóban magyar-norvég kormányközi megállapodást írnak alá a külügyminiszterek a beruházások ösztönzéséről és kölcsönös védelméről. – Nyomozást indítanak a törökbálinti katonai zendülés ügyében, miután őrizetbe veszik a szolgálatmegtagadókat. Április 9. – Az Alkotmánybíróság döntésének megfelelően a jövőben nem kötelező a személyi szám használata, és senkit nem lehet kötelezni személyi számának megadására. A testület felhívja az Országgyűlés figyelmét arra, hogy a kárpótlási törvénytervezetről csak azután határozhat, ha az alkotmánybírák állást foglalnak az SZDSZ által feltett kérdések ügyében. – Magyarország az Európai Közösséggel folytatott tárgyalásokon azt szeretné elérni, hogy a társulási szerződést még 1991-ben megkössék – mondja a magyar küldöttség vezetője. – Indiába utazik Göncz Árpád. – Az Országgyűlés úgy határoz, hogy részlegesen korlátozni kell a beruházásokat és a gazdálkodást az Alföld területén a táj környezetvédelme érdekében. – Pásztor Gyulát választják az FKgP új parlamenti frakcióvezetőjének: 23 szavazatot kap, míg elődje, Torgyán József 21-et. – Az MSZOSZ azt javasolja, hogy a 105 önálló szakszervezet taglétszáma alapján osztozzon a volt SZOT vagyonából, amelyből így az MSZOSZ tagszervezetei kétharmadot kapnának. – A Magyar Katolikus Püspöki Kar elégedetlen azzal a törvénytervezettel, amelyet az egyházi ingatlanok tulajdoni helyzetének rendezéséről készít a kormány. – Újabb kötvényt bocsát ki az MNB Németországban.

Április 10. – Antall József sajtótájékoztatóján úgy vélekedik: az elmúlt időszakban sikerült bebizonyítani, hogy a jelenlegi kormánykoalíció képes az országot eredményesen irányítani. – A Külügyminisztérium azonnali hatállyal visszahívja Zwack Péter washingtoni nagykövetet. A tárca részéről közlik, hogy szakítanak az amatőrizmussal, és ezentúl csak kellőképpen felkészített diplomaták kapnak nagyköveti megbízatást. – Antall József az Agrárkamara közgyűlésén hangsúlyozza, hogy a jövőben a magángazdaságoknak, a modernizált szövetkezeteknek és néhány állami mintagazdaságnak egymás mellett kell léteznie. – A Parlament költségvetési bizottsága beszámoltatja a Televízió elnökét, Hankiss Elemért, részben azért, mert sokan rendkívül magasnak tartják a Televízió vezető munkatársainak jövedelmét.

Április 11. – A Külügyminisztérium utasítja Zwack Péter washingtoni nagykövetet, hogy 48 órán belül hagyja el állomáshelyét. A tárca kifejti: politikai okokból halaszthatatlan volt a döntés. – A kormány támogatja, hogy a Fővárosi Közgyűlés csak a kerületek többségének egyetértésével

hozzasson az egyes kerületeket is érintő pénzügyi döntéseket. – A Fidesz nem tudja elfogadni, hogy kizárják a gazdasági kérdéseket a 6 párt tárgyalásainak témaköréből, és szerinte mindenképpen megállapodással kell zárni a megbeszéléseket. – A FKgP elnöke, Nagy Ferenc József nem tartja kizártnak, hogy pártja kilép a kormánykoalícióból, ha a kárpótlási törvénybe nem kerülnek bele a kiskgazdák javaslatai. – A Mezőgazdasági Szövetkezők és Termelők Országos Szövetsége az Alkotmánybírósághoz fordul, mert a kárpótlási törvénytervezet több pontját sérelmesnek tartja. – A Világbank alelnöke óva inti Magyarországot attól, hogy a lengyel példát követve, adósságai átütőmérsékletét kérje. – Az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank elnöke megígéri: a pénzügyi intézet mindenképpen segíteni fogja a magyar-szovjet kereskedelem fizetési problémáinak megoldását. – Meghal Csengey Dénes író, az MDF országgyűlési képviselője. – A Határőrség szóvivője tájékoztatójában elmondja, hogy az év első 3 hónapjában négyszer annyi határsértést regisztráltak, mint az előző év hasonló időszakában.

Április 12. – Az FKgP bejelenti: megvonja bizalmát koalíciós partnereitől, ha az Országgyűlés csak az Alkotmánybíróság határozata után dönt a kárpótlási törvénytervezetről. Az SZDSZ elfogadhatatlannak tartja a kiskgazdák fenyegetőzését. – Az MSZP kész olyan előkészítő tárgyalásokra, amelyeken tisztáznák a 6 párt tanácskozásának célját, témáját és résztvevőinek körét. – Budapest főpolgármestere továbbra is vitatja az 1995-ös világkiállítás megrendezésének lehetőségét. Ha mégis megtartják az Expót, akkor Demszky Gábor szerint arra csak 1996-ban kerülhet sor a kormány és a főváros közös vállalkozásaként. – Rendőrségi védelmet kér az önkényes földfoglalókkal szemben az újfahértői termelőszövetkezet, mert a foglalók őrköt állítottak, hogy megakadályozzák a tsz dolgozóinak munkáját.

Április 13. – Jeszenszky Géza skandináv körútjáról hazatérve közli: az Országgyűlés külügyi bizottsága előtt akar válaszolni a leváltott washingtoni nagykövet, Zwack Péter vádjaira. – Az SZDSZ elnöke kifejti: a szabad demokraták nem látják értelmét annak, hogy olyan pártközi beszélgetésen vegyenek részt, amelyek nem vezetnek konkrét megállapodásokhoz.

Április 14. – Londonba, az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank alapító ünnepségére utazik Antall József. A brit fővárosban tárgyal Valentyin Pavlov szovjet kormányfővel, akinek kifejti: Magyarország számára döntő fontosságú a szovjet piac, és ezért rövid időn belül meg kell találni a megoldást a kétoldalú elszámolási problémákra. – Horn Gyula vezetésével a 6 parlamenti párt küldöttsége elutazik Moszkvába. – Budapesten az időközi választás második fordulójában az MSZP jelöltje, Filló Pál szerzi meg a parlamenti képviselői mandátumot.

Április 15. – Antall József az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank londoni megnyitóján hangsúlyozza, hogy Magyarországnak elsősorban nem segélyekre, hanem arra van szüksége, hogy nyugati segítséggel beilleszkedhessen a világ gazdaságba. – Az Országgyűlés folytatja a kárpótlási törvény vitáját, mert a többség elfogadja a Kiskgazdapárt erre vonatkozó indítványát. A kiskgazda frakció előzőleg kilátásba helyezte, hogy ellenkező esetben egy órára bojkottálja a törvényhozás munkáját. – Az Erdélyi Szövetség egri tanácskozása után kiadott közleménye rámutat, hogy az 1989-es romániai forradalom óta tovább romlott az ottani magyarság helyzete. – 3 Ft-tal drágul a benzin. – Újabb figyelmeztető sztrájkot tartanak az ózdi Finomhengerműben, tiltakozásul az elbocsátások ellen. – Az országos rendőrfőkapitány azt javasolja, hogy a megyék mozgósítsák az önkéntes rendőröket, mert a hivatásos állomány nem tud megbirkózni a bűnözési hullámmal.

Április 16. – Moszkvában az Országgyűlés küldöttségének megbeszélésein kiderül: a Szovjetunió és Magyarország között a vártnál nagyobbak a nézetkülönbségek biztonsági kérdésekben, és ezért további megbeszélésekre lesz szükség az új alapszerződés végleges kidolgozásához. – Az Országgyűlés felkéri a kormányt, hogy tárgyaljon a cseh-szlovák kabinettel azoknak a korábbi szerződéseknek az érvénytelenítéséről, amelyeket a bős-nagymarosi vízlépcső közös megvalósításáról írtak alá. A Parlament határozatában szükségesnek tartja a beruházás azonnali felfüggesztését. – A Honvédelmi Minisztérium elkészíti az új védelmi koncepció tervezetét, amely szerint Magyarország elsősorban politikai és diplomáciai, nem pedig katonai eszközökkel szeretné garantálni biztonságát. – Magyarország dollár-elszámolású külkereskedelmében az év első 3 hónapjában többlet keletkezett, de a külgazdasági miniszter mégis óv a túlzott reményektől. – Az

első negyedévben megtorpan az idegenforgalom: kevesebben érkeznek Magyarországra a Szovjetunióból, Jugoszláviából és Ausztriából.

Április 17. – Budapesten tárgyal Zselju Zselev bolgár államfő. – A megyei önkormányzatok támogatják az 1995-re tervezett világkiállítás megrendezését. – Az Országos Kereskedelmi és Hitelbank Rt. közgyűlésén leszavazzák a kisebb részvényeseket, akik nagyobb osztalék kifizetését szerették volna elérni.

Április 18. – A kormány támogatja a Bécs-Budapest Világkiállítást, méghozzá vállalkozói alapon. A kabinet erre a célra 30 milliárd Ft költségvetési támogatást tart indokoltnak. – A Nemzetközi Valutaalap elégedett Magyarország eddigi eredményeivel: az ország fizetési mérlege sokkal jobb a vártnál. – Az Alkotmánybíróság elutasítja az SZDSZ-nek azt az indítványát, amely a kárpótlási törvénytervezet egyes passzusainak előzetes alkotmányossági vizsgálatát kérte, de a bírák megfogalmazzák elvi álláspontjukat az ügyben. – Budapesten a magyar és a bolgár külügyminiszter aláírja a jegyzőkönyvet arról, hogy a kereskedelemben a 2 ország átáll a konvertibilis elszámolásra. – A művelődési miniszter felmenti posztjáról a Nemzeti Színház igazgató-főrendezőjét, Csiszár Imrét, és kinevezi helyette Ablonczy Lászlót.

Április 19. – Antall József átiratban kéri az Országgyűlés elnökét, hogy a Parlament a következő héten folytassa a kárpótlási törvénytervezet vitáját. – Az SZDSZ bejelenti, hogy a kárpótlási törvény ellen fog szavazni. – Tűz üt ki Zwack Péter, a nemrégiben leváltott washingtoni nagykövet budapesti lakásában. A rendőrség az első helyszíni szemle után cáfolja a szándékos gyújtogatás lehetőségét. – A kormány gazdasági kabinetje mellett működő privatizációs bizottság ellenzi, hogy a kárpótlási törvény elővásárlási jogot biztosítson a volt tulajdonosoknak. – Budapesten tárgyal a horvát elnök, Franjo Tudjman. Antall József a találkozón hangoztatja, hogy kormánya továbbra is a jugoszláv szövetségi kabinetet tartja partnerének, de fenntartja a jogot, hogy a köztársaságokkal is fejlessze kapcsolatait. – Az Országos Választási Bizottság csak két és fél ezer aláírást talál hitelesnek abból a több mint 60 ezerből, amely a lakáshitelkamatok visszavonását szorgalmazza.

Április 20. – Antall József az Ifjúsági Demokrata Fórum rendezvényén kifejti: Magyarország nem akar több jogot a határokon kívül élő magyarságnak, mint amennyit a nemzeti kisebbségeknek Európában általában biztosítanak. – Mielőbbi kormányzati és parlamenti intézkedéseket sürget a dolgozói érdekképviselők egyenjogúságáért az MDF országos választmánya. – Az MDF kereszténydemokrata körének országos tanácskozásán visszautasítják azt a véleményt, miszerint a párt keresztény kurzust akarna bevezetni. – A KDNP úgy látja, hogy a kormánykoalíció fennmaradása elsősorban attól függ, melyik irányvonal győz az FKgP következő heti nagyválasztmányán. – Újabb parlamenti választásokat javasol 1992. márc.-ra Torgyán József.

Április 22. – Budapesten a szlovák kormányfő kijelenti: Cseh-Szlovákia ragaszkodik a bős-nagymarosi vízlépcső megépítéséhez és elutasítja a szlovákiai munkálatok felfüggesztését. A magyar kormánybiztos viszont azt hangsúlyozza, hogy a vízlépcső üzembe helyezése visszafordíthatatlan folyamatokat indítana el. Mindössze abban tudnak megállapodni, hogy tájékoztatják parlamentjüket és kormányukat az álláspontokról, és folytatják a tárgyalást. – Az SZDSZ támogatja az MDF-nek azt a javaslatát, hogy hatpárti megbeszéléseken keressenek megoldást a szakszervezeti válságra is. – A Fővárosi Közgyűlés megfellebbezi az elsőfokú bírósági ítéletet, amely törvénysértőnek minősítette a budapesti alpolgármesterek megválasztását. – Lemond parlamenti képviselői mandátumáról Németh Miklós, mert az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank alelnökévé választották.

Április 23. – Az Országgyűlés megkezdje a szavazást a kárpótlási törvénytervezethez benyújtott több mint 400 módosító indítványról. – Budapesten tárgyal a román parlament külügyi bizottságának küldöttsége. Szabad György házelnök arra figyelmeztet, hogy Magyarország és Románia Európához való csatlakozása nem történhet egymás rovására. – Aláírják az első magyar-izraeli kulturális, oktatási és tudományos csereprogramról szóló kormányközi egyezményt.

Április 24. – Az Országgyűlés elfogadja a kárpótlási törvényt. Eszerint a tulajdonuktól 1949. jún. 8-a után jogtalanul megfosztottak jelezhetik igényüket kárpótlásra, amelynek felső határa 5 millió Ft. Az összegről kárpótlási jegy állítanak ki, amelynek segítségével földtulajdont szerezhetnek az

egykori tulajdonosok, még akkor is, ha nem laknak helyben. A kárpótlási jegyet önkormányzati tulajdonban lévő lakás és privatizálásra kerülő állami tulajdon megvásárlására, valamint életjáradék megszerzésére is lehet fordítani. – A kormány állásfoglalásban fejti ki, hogy kiemelt feladatának tekinti a magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek problémáinak megoldását. – Horn Gyula, a Parlament külügyi bizottságának elnöke a nemzetiségi kérdéseket is felölelő magyar-román egyezmény megkötését javasolja román kollégájának. Corneliu Manescu támogatásáról biztosítja az indítványt. – A szovjet védelmi minisztérium megerősíti, hogy Magyarországon a Varsói Szerződés tevékenységének keretében tároltak szovjet atomfegyvereket, bár jelentéktelen mennyiségben. 1990 nyaráig azonban azokat is elszállították. – Budapesten aláírják a szerződést a Suzuki japán-magyar autógyár létrehozásáról. – Baloldali szociáldemokrata kerekasztal összehívását javasolja máj. második felére az MSZP.

Április 25. – Antall József megítélése szerint a kárpótlási törvény erősíti az ország politikai stabilizálását és javítja a koalíciós partnerek együttműködését. – Az FKGP is sikerként könyveli el a kárpótlási törvény megszavazását. – Az SZDSZ azt fontolgatja, hogy az Alkotmánybírósághoz fordul a kárpótlás ügyében. A felülvizsgálatot a Fidesz is szükségesnek tartja, de szerencsésebbnek ítéli, ha azt a köztársasági elnök kéri. – A kormány úgy dönt, hogy az önkormányzatok a már megkezdett beruházásokra, fejlesztésekre és új befektetésekre fordíthatják a támogatásukra szánt több mint 6 milliárd Ft-ot. – A Fővárosi Önkormányzat elutasítja a köztársasági megbízottnak azt az indítványát, hogy a testület vonja vissza a helyi adók bevezetéséről szóló rendeletét, mert az törvénysértő. – A Katonai Bíróság megszünteti az eljárást Pallagi Ferenc és Horváth József volt rendőr tábornokok ellen, mert mindketten elkövettek ugyan törvénysértést, de annak társadalmi veszélyessége jelentéktelen, ezért elégséges a 2 volt belbiztonsági tiszt megrovása.

Április 26. – Az igazságügy-miniszter a parlamenti demokráciát veszélyeztető tendenciának minősíti, hogy egyes pártok a köztársasági elnököt és az Alkotmánybíróságot akarják felhasználni a kárpótlási törvény megbuktatásához. – A KDNP elnöke, Surján László szerint a kárpótlási törvény megalkotása az Antall-kormány eddigi legjelentősebb eredménye. – 4 önkormányzati érdekszövetség a köztársasági elnökhöz fordul azzal, hogy kezdeményezze a kárpótlási törvény alkotmányossági felülvizsgálatát, mert a jelenlegi jogszabály szerintük súlyosan sérti az önkormányzati tulajdont. – Az MSZP elnöksége elfogadhatatlannak tartja azokat a törekvéseket, hogy zárójlik a szakszervezeti vagyont, és a Parlament írja elő a kötelező szakszervezeti választásokat. – Az FKGP főtítkárhelyettese megkérdőjelezi Torgyán József feddhetetlenségét, és a többi között felteszi azt a kérdést, hogy valóban volt kommunisták pénzeli-e a volt frakcióvezető útjait és közszerepléseit. – Az Erdélyi Világszövetség németországi, svájci és magyarországi szervezete felszólítja a magyar kormányt, hogy sürgősen forduljon az ENSZ-hez a határokon kívül élő magyarok jogvédelme érdekében.

Április 27. – Mihail Gorbacsov Antall Józsefhez intézett levelében megerősíti, hogy már a közeljövőben számít a magyar miniszterelnök moszkvai látogatására, amikor aláírhatnák a 2 ország új alapszerződését. – Társelnökké választják Torgyán Józsefet az FKGP országos nagyválasztmányán. Előzőleg a személyeskedő szóváltás közben Oláh Sándor főtítkárr és Nagy Ferenc József elnök berekeszti az ülést és több pártvezető távozik. A nagyválasztmány azonban határozatképes marad, és a pártalkotmányt megváltoztatva kerül sor a választásra.

Április 29. – Az FKGP parlamenti frakciója és országos elnöksége együttes ülésén úgy dönt, hogy törvényességi vizsgálat alá kell vetni Torgyán József társelnökké választásának körülményeit. – Újabb megbeszélés kezdődik Brüsszelben Magyarország és az Európai Közösség társulási szerződéséről. – A volt egyházi ingatlanok visszaadásáról szóló törvénytervezetet vitatja meg Antall József kormányfő és Seregély István, a Magyar Katolikus Püspöki Kar elnöke.

Április 30. – Az Országgyűlés elfogadja a polgári törvénykönyv módosításáról szóló törvényjavaslatot. – Megtartják a 6 párt tárgyalásait előkészítő megbeszélések első fordulóját. A résztvevők sikeresnek minősítik az eszmecserét. – Göncz Árpád államfő Svájcban tárgyal. – A kormányzati politika eredményessége érdekében az FKGP sürgeti, hogy a kormányban részt vevő pártok egyeztessék programjukat és tárgyaljanak a koalíciós szerződés kiegészítéséről. –

**Magyarország 1 millió tonna olajat vásárol Irántól.**

**Május 1. – Göncz Árpád üzenetet intéz a munkásokhoz május elseje alkalmából. A köztársasági elnök szerint a szakszervezeteknek a viták helyett egységre lenne szükségük, mert a romló szociális helyzetben csak így tárgyalhatnak eredményesen a munkaadókkal. – Magyar, osztrák és cseh-szlovák politikusok először ünneplik meg közösen május elsejét a 3 ország közös határpontján.**

**Május 2. – Göncz Árpád Genfben az ENSZ emberi jogi központjában a közép-európai országok kapcsolatairól szólva megerősíti, hogy nincs más járható út, mint az együttélés és a jószomszédi kapcsolatok erősítése. – A külgazdasági minisztérium illetékese a brüsszeli tárgyalások alapján jó esélyt lát arra, hogy a Közös Piac 5 éven belül több árucsoportnál a Magyarországgal szemben alkalmazott vámokat teljesen megszüntesse. – Kupa Mihály a Nemzetközi Valutaalap közgyűlése után, amerikai útjáról visszatérve bejelenti, hogy a Világbank 1991-ben összesen kb. 600 millió USD kölcsönt nyújt Magyarországnak. – A kormány csaknem másfél milliárd Ft támogatást szavaz meg azoknak a termelőszövetkezeteknek, amelyeket súlyosan érintett az aszály 1990 nyarán. –**

**Drágulnak a gyógyszerek. – Magyarország és Paraguay diplomáciai kapcsolatot létesít egymással.**

**Május 3. – Magyarországra érkeznek Mindszenty József hamvai. A néhai hercegprímás földi maradványait az osztrák külügyminiszter adja át. Az MNB közgyűlésén Surányi György elnök kijelenti: 1990 második felében jelentősen nőtt a nemzetközi pénzpiac bizalma Magyarország iránt. – Demszky Gábor főpolgármester és Kádár Béla külgazdasági miniszter találkozója ellenére továbbra sincs egyetértés a főváros vezetése és a kormányzat között a Bécs-Budapest Világkiállítás sorsáról. – Az SZDSZ szerint a hatpárti tárgyalásokon elsősorban a szakszervezeti kérdésről és az önkormányzatok vagyoni és jogi helyzetének megszilárdításáról kell tárgyalni. – Háromoldalú egyeztető tárgyalásokat sürget az MSZOSZ egyebek között a privatizációról, a szociálpolitikáról és a foglalkoztatási gondokról. – Intendánsjelölteket nevez ki a Magyar Rádió 3 csatornájának élére Gombár Csaba elnök. – Budapesten a spanyol szenátus elnöke biztosítja a magyar kormányfőt arról, hogy Spanyolország támogatja Budapest törekvését a közös piaci társult tagság elnyerésére. – Magyar-paraguayi kereskedelmi megállapodást írnak alá Budapesten. – A kormány megsértéséért pénzbírsággal büntetik azokat a fiatalokat, akik márc. 15-én a Nemzeti Múzeumnál tartott ünnepséget igyekeztek megzavarni.**

**Május 4. – Esztergomban végső nyughelyére helyezik Mindszenty József hercegprímás hamvait. A sírhelyet Paskai László bíboros, érsek szenteli meg. – Az SZDSZ parlamenti frakcióvezetője bejelenti, hogy máj. végére elkészül a párt új válságkezelő programja, amely túlmutat a Kupa-programon is, és megoldást keres az infláció, a külgazdasági helyzet és a privatizáció valamennyi vitatott kérdésére.**

**Május 5. – A Bécs-Budapest Világkiállítás megrendezése ellen foglal állást az SZDSZ országos tanácsa és a Fővárosi Közgyűlés szabad demokrata frakciója. – 2 Ft-tal drágul a háztartási tüzelőolaj literenkénti ára. – Eredménytelenül zárulnak a Magyar Televízió és a Műsorszóró Vállalat tárgyalásai, így bizonytalanná válik, hogy beindulhat-e a Televízió kettes programjának bővített adása.**

**Május 6. – A német kancellár szerint Magyarország a 90-es évek második felére a Közös Piac teljes jogú tagjává válhat. Helmut Kohl ezt a Bonnban tárgyaló Göncz Árpád köztársasági elnöknek fejti ki. – Für Lajos honvédelmi miniszter Bonnban német kollégájának, Gerhardt Stoltenbergnek megerősíti, hogy Magyarország nem akar a NATO tagja lenni, noha a térség biztonsága továbbra sem megoldott. – Széchenyi-emléküléssel kezdődik a Magyar Tudományos Akadémia közgyűlése. Antall József kormányfő felszólalásában úgy vélekedik, hogy az Akadémiának meg kell őriznie autonómiáját, egyúttal azonban meg is kell újulnia. – Ismét veszély fenyegeti a Forma-1 magyarországi megrendezését, mert a Hungaroring pálya közepét annak idején nem sajátították ki, és ezt egy magyar magáncég szerzi meg szuperluxus üdülőttelep létesítésére. – Ezentúl csak külön engedéllyel fuvarozhatnak a taxisok Ferihegyről, hogy kiszűrjék azokat, akik törvénytelen módszerekkel jutnak fuvarhoz és becsapják utasaikat.**

**Május 7. – A magyar-román kapcsolatok javításának lehetőségeiről tárgyal telefonon a 2 ország külügyminisztere. Jeszenszky Géza és Adrian Nastase egyetért abban, hogy a 2 ország véleményét**

egymásról a jövőben kizárólag a kormánypolitika, nem pedig a hírközlésben megjelent nyilatkozatok alapján alakítják ki. – Für Lajos honvédelmi miniszter németországi megbeszélésein megerősíti: Magyarország elismeri a szerződésben rögzített határokat, és nincsenek területi követetései. – Az MSZP a gazdaság átalakításának, a demokratikus intézményrendszer védelmének és a közös múlt tisztázásának kérdését javasolja a 6 párt tárgyalásainak napirendjére. – Az Agrárszövetség szerint a kárpótlási törvény ellentétes a mezőgazdasági dolgozók érdekeivel, és lehetetlen helyzetbe hozza a termelőszövetkezetek jelentős részét. – A mezőgazdaság összeomlásának veszélyére figyelmeztet az Agrárkamara is. – Budapesten megalakul az első orosz-magyar kereskedőház. – Lemond Vitray Tamás, a TV-2 intendánsa a csatorna új reggeli műsora körüli bonyodalmak miatt.

Május 8. – Stuttgartban a magyarországi tőkebefektetések felgyorsítására biztatja Göncz Árpád a leggazdagabb német tartománynak számító Baden-Württemberg miniszterelnökét, Erwin Teufelt. – A külügyi tárca beszámolója szerint a magyar-szovjet alapszerződésről folytatott tárgyalásokon elsősorban a biztonságpolitikai kérdésekben térnek el az álláspontok, miután Moszkva ki akarja kötni, hogy Magyarország nem léphet be semmilyen, a Szovjetunióval szemben álló szervezetbe. – A Világkiállítási Fórum úgy véli, hogy pártpolitikai érdekek befolyásolják az Expo ügyét, és háttérbe szorulnak a szakmai, gazdasági szempontok. – Az Országgyűlés emberi jogi bizottságának elnöke, Fodor Gábor (Fidesz) azt javasolja, hogy a testület vizsgálja meg azokat a rasszista, antiszemita és cigányellenes megnyilvánulásokat, amelyek az utóbbi időben a sajtóban is felbukkantak. A koalíciós pártok tagjai elvetik az indítványt, mondván nem vetne jó fényt Magyarországra, ha a Parlament ezzel a témával foglalkozna, mintegy elismerve, hogy a rasszizmus és az antiszemitizmus reális veszélyt jelent. – A magyar és az amerikai vámszervezet közötti kölcsönös segítségnyújtásról írnak alá kormányközi megállapodást Budapesten.

Május 9. – A Fővárosi Közgyűlés nem támogatja a Bécs-Budapest Világkiállítás megrendezését sem 1995-ben, sem 1 évvel később, mert szerinte nincsenek meg az Expo pénzügyi feltételei. – Az MDF csak olyan pártközi egyeztető tárgyalásokat tart elfogadhatónak, amelyek nem csorbítják sem a Parlament, sem a kormány hatáskörét. – A Magyar Tudományos Akadémia a következő reformokat és a valódi értékek megőrzését tűzi ki célul a radikális reformok helyett – közli Láng István főtitkár az Akadémia közgyűlésén. Éhségstrájkba kezdenek a Váci Húsüzem dolgozói, hogy kikényszerítsék cégük önállóvá nyilvánítását. – A Legfelsőbb Bíróság rehabilitálja a Regnum Marianum elnevezésű római katolikus szervezet 1971-ben elítélt 6 tagját. – Egyetemisták tiltakoznak amiatt, hogy vissza akarják adni az egyháznak a Bibó István jogász szakkollégium Ménesi úti épületét és az Egyetemi Színpadot.

Május 10. – Jeszenszky Géza külügyminiszter telefonon biztosítja osztrák kollégáját, Alois Mockot, hogy a magyar kormány változatlanul a Bécs-Budapest Világkiállítás közös megvalósítását tervezi, jóllehet a budapesti önkormányzat ellenzi az Expót. – A Vállalkozók Országos Szövetségének az a véleménye, hogy a főváros jelenlegi vezetése alkalmatlan feladatainak ellátására, és a világkiállítást elutasító döntése ellentétes Budapest érdekeivel. – A honvédelmi miniszter bejelenti, hogy 1991 második felében megkezdik a katonai vezetés átalakítását, és az 1100 fős központi irányító apparátus létszámát mintegy felére csökkentik. – Az MTA rehabilitálja 1948-ban kizárt 5 tagját, és 7 új rendes tagot választ.

Május 11. – Antall József a kormánykoalíciót stabilnak és működőképesnek tartja. A kormányfő ezt a véleményét az MDF, az FKgP és a KDNP vezetőinek siófoki fórumán fejti ki. – Bukarestben aláírják a magyar-román „Nytott égbolt” szerződést, amely Európában az első ilyen témájú megállapodás. A magyar küldöttség vezetőjét fogadja Ion Iliescu államfő, akinek a magyar külügyi államtitkár átadja Antall József levelét. Ebben a miniszterelnök javaslatot tesz a 2 ország közötti problémák mielőbbi rendezésére.

Május 13. – Izraelben tárgyal Antall József. A kormányfő hangsúlyozza, hogy Magyarország a jogi kereteken túl meg akarja teremteni a szociális és anyagi feltételeket is a kisebbségek törekvéseinek érvényre juttatásához. Jichak Samir miniszterelnök kijelenti: Izrael nagyra értékeli a magyar kormány határozott fellépését az antiszemitizmus ellen. – Az Alkotmánybírósághoz fordul a



köztársasági elnök, hogy tisztázza a nemrég elfogadott kárpótlási törvény alkotmányosságát, miután nem alakult ki társadalmi egyetértés az ügyben. – Az Országgyűlés elfogadja a koncessziós törvényt, amely meghatározza azoknak a tevékenységeknek a körét, amelyek végzésére hazai vagy külföldi vállalkozók koncessziós szerződést köthetnek. – Az MSZP „Van jobb út” címmel ismerteti válságkezelő programját, amelyben egyebek között az állami és a honvédelmi kiadások csökkentését szorgalmazza. – Induló kisvállalkozásokat akarnak támogatni azzal a német-magyar vegyes pénzalappal, amelyről Budapesten írnak alá kormányközi megállapodást.

Május 14. – Az Országgyűlés elfogadja a számviteli törvényt. – Az Alkotmánybíróság jogellenesnek nyilvánít jó néhány olyan rendeletet, amelyet a 40-es évek végén, az 50-es évek elején hoztak az államosításokról.

Május 15. – Az MDF országos elnöksége támogatja a kormányt abban a szándékában, hogy igent mondjon a világkiállítás megrendezésére. Budapest főpolgármestere és a kerületi polgármesterek tiltakoznak annak a törvénynek a megalkotása ellen, amely az egyes állami vagyontárgyak önkormányzati tulajdonba adását szabályozná. A képviselőket felszólítják, hogy ne támogassák a kormány központosító törekvéseit. – Az FKgP frakciója úgy dönt, hogy a miniszterelnöktől kér segítséget a mezőgazdaság egyre súlyosabb helyzetének javításához. – Az FKgP budapesti és megyei szervezeteinek többsége támogatja Torgyán József társelnökké választását. A főváros és 15 megye kigazda képviselői nyilatkozatban kérik Torgyán Józsefet, hogy azonnal foglalja el hivatalát. – A Magyarországi Ökumenikus Tanács egyházai csak azokat az ingatlanokat és intézményeket igénylik vissza, amelyek feltétlenül szükségesek a hitéleti szolgálathoz, valamint az egyházi oktatás és szociális gondoskodás kiterjesztéséhez. – Megalakul az IBUSZ Bank Rt.

Május 16. – A kormány, megerősítve korábbi álláspontját úgy határoz, hogy támogatja a Bécs-Budapest Világkiállítás megrendezését 1995-ben, s 30 milliárd Ft-ot ad a költségvetésből az Expo feltételeinek megteremtésére. – A Fővárosi Közgyűlés ismételt szavazással újból elutasítja a világkiállítás megrendezését. A budapesti önkormányzat határozatot hoz arról is, hogy a köztársasági megbízott hivatalának és a fővárosi munkaügyi központnak 30 napon belül el kell hagynia a városházát. – Göncz Árpád államfő a Zsidó Világkongresszus meghívására az Egyesült Államokba utazik. – Az MSZMP elnöke, Thürmer Gyula úgy látja, hogy ha törvényerőre emelkedik az egyházi ingatlanok tulajdonát rendező javaslat, akkor a kormány valójában újra egyesíti az államot az egyházzal.

Május 17. – A kormány bejelenti, hogy soron kívüli ülésen ismét megtárgyalja a világkiállítás megrendezésének kérdését, miután a bécsi polgárok többsége népszavazáson elutasította Expót. – Budapest főpolgármestere, Demszky Gábor nehezményezi, hogy a kormány korábbi ígérete ellenére a főváros elutasító döntése után is a világkiállítás megrendezése mellett foglalt állást, és e döntéséhez még a bécsi népszavazás eredményét sem várta meg. – A 6 parlamenti párt és a függetlenek képviselői az Alkotmánybíróság jog- és hatásköréről kezdenek megbeszélést. A tárgyalásokat az MDF frakcióvezetője, Kónya Imre kezdeményezte. – A Nyugdíjasok Országos Érdekegyeztető Kamarája elengedhetetlennek tartja az alacsony nyugdíjak vásárlóértékének megőrzését. – Megalakul a Nemzeti Demokrata Szövetség. A Pozsgai Imre és Bíró Zoltán nevével fémjelzett mozgalom nemzeti centrum kialakítására törekszik a nemzeti érdekek és értékek következetes érvényesítését tartva szem előtt.

Május 18. – Antall József bejelenti, hogy a kormány a következő héten olyan határozattervetet terjeszt a Parlament elé, amely szerint Magyarország Bécs visszalépése ellenére egyedül is megrendezi a világkiállítást 1996-ban. A kabinet rendkívüli ülése után közlik azt is, hogy a Világkiállítások Nemzetközi Irodájától Budapest okt.-ig kapott újabb haladékat a végső döntés meghozatalára. – Az FKgP jún. végére rendkívüli nagyválasztmányt hív össze a személyi kérdések tisztázására. – Sárospatakon kétnapos tanácskozást kezdenek a szociáldemokrata beállítottságú pártok, hogy megpróbáljanak egységet teremteni a baloldal sorai között. A megbeszélésen elfogadott közös nyilatkozat hangsúlyozza, hogy a szociáldemokraták elhatárolják magukat minden szélsőséges csoporttól.

Május 19. – Göncz Árpád az amerikai Connecticut állam egyetemén felszólalva arra figyelmeztet,

hogy az új demokráciák nagyon sebezhetőek, ezért nélkülözhetetlen a Nyugat erős támogatása. – Az SZDSZ továbbra is ellenzi a világkiállítás megrendezését, mert a vállalkozás gazdaságilag rendkívül kockázatosnak ígérkezik – közlik a párt frakcióülése után. – A Független Szakszervezetek Demokratikus Ligája kevesli azokat a szociális intézkedéseket, amelyeket a jún.-i energiaár-emelések ellentételezéseként jelentettek be.

Május 20. – Antall József egy francia lapnak adott nyilatkozatában kifejti, hogy a magyar-román csúcstalálkozó elengedhetetlen feltétele a kolozsvári magyar konzulátus megnyitása. Hozzáteszi, hogy Magyarország olyan kétoldalú szerződésekre törekszik a szomszéd államokkal, amelyek nem korlátozzák szuverenitását, és nem akadályozzák csatlakozását az európai szervezetekhez. – Az Országgyűlés 26 milliárd Ft-tal egészíti ki azt a költségvetési garanciát, amelyet 3 nagy jelentőségű ipari beruházásra szán (Iránban épülő timföldgyár, Teheránnak készülő Ikarus buszok, Suzuki-beruházás). Napirend előtt parázs vita alakul ki a kisgazda Torgyán József és a szabad demokrata Pető Iván között, miután Torgyán az ezeréves államiság meggyalázásával vádolja az Új Hölgyfutár című kiadványt, amit viszont a lap népszerűsítésének minősít Pető. – Félbeszakad a 6 párt tárgyalását előkészítő szakértői megbeszélés, mert az MDF visszalép attól az előző heti megállapodástól, hogy a majdani dokumentumot a pártelnökök írják alá. – Tokióban Antall József nevében Magyarországra szóló meghívást ad át a japán miniszterelnöknek Szabad György. Az Országgyűlés elnöke biztosítja Kaifu Tosikit arról, hogy Magyarország mindenképpen teljesíti adósságszolgálatát. – Budapesten a görög külügyminiszter, Antonisz Szamarasz megerősíti, hogy kormánya támogatja Magyarország közeledését az Európai Közösséghez. – A budapesti köztársasági megbízott hivatalának vezetője közli, hogy a fővárosi önkormányzati testületek által alkotott rendeletek többsége törvénysértő. – Az FKgP parlamenti frakciója levélben kér kormányzati intézkedéseket Antall Józseftől az alföldi sertés-túltermelési válság megoldására. – Leáll a termelés az ózdi Acélmű nagyolvasztójában, mert a német részvényesek mindaddig nem adnak pénzt alapanyagra, amíg a kormány nem dönt a privatizáció feltételeiről.

Május 21. – Párizsban a francia köztársasági elnökkel, François Mitterrand-nal tárgyal Antall József. A kormányfő kíséretében Kupa Mihály pénzügyminiszter részt vesz a közép-európai országok gazdasági problémáiról rendezett tanácskozáson. – Az Országgyűlés törvényt alkot arról, hogy megszünteti a kormány törvényességi felügyeletét egyes társadalmi szervezetek, így pl. a Gazdasági Kamara és az Országos Szövetkezeti Érdekképviselők felett. – A kormány különbizottság felállításáról határoz annak érdekében, hogy mielőbb az Országgyűlés elé kerüljön a nemzeti és etnikai kisebbségekről szóló törvényjavaslat. – Az MDF elnöksége úgy látja, hogy a 6 párt szakértői megbeszélésein részt vevő MDF-küldöttség a párt korábbi állásfoglalásával ellentétes nyilatkozatot tett, amikor beleegyezett abba, hogy a későbbi megállapodásokat a pártelnökök írják alá, nem pedig a kijelölt tárgyalóküldöttség vezetője. – Fegyelmi büntetésben részesítik a Pécsi Orvostudományi Egyetem szülészeti és nőgyógyászati klinikájának több orvosát, akik részt vettek a lombikbébiprogramban, mert számos szabálytalanságot és etikai vétséget követtek el.

Május 22. – Göncz Árpád New Yorkban találkozik az amerikai zsidó szervezetek vezetőivel, akiket biztosít arról, hogy Magyarországon tiltják a rasszizmus minden formáját. – Moszkvában tárgyal Jeszenszky Géza külügyminiszter az orosz parlament első elnökhelyettesével, Ruszlan Hazbullaovval. – A Legfelsőbb Bíróság úgy foglal állást, hogy a lakitelki polgármester jogszerűen mondott fel a korábbi helyi tanács valamennyi dolgozójának. – Több szakszervezet országos figyelmeztető sztrájkot helyez kilátásba, ha a kormány az energiaár-emelés júniusi bevezetése előtt nem kezd érdekegyeztető tárgyalást a kérdéssről.

Május 23. – Washingtonban George Bush amerikai elnök megígéri Göncz Árpád államfőnek, hogy az Egyesült Államok a jövőben is segíti a magyar fejlődést. – Moszkvában Jeszenszky Géza és Alekszandr Bessmertnih úgy értékeli a külügyminiszteri találkozót, hogy azzal új fejezet kezdődött a magyar-szovjet kapcsolatok történetében. – A Fővárosi Közgyűlés heves vita után felosztatja világkiállítási különbizottságát. A képviselő-testület egyúttal megszünteti az Expo számára elkülönített területek kiemelt építési övezet jellegét, de azok hasznosításáról továbbra is csak a főváros dönthet. – Az MDF fővárosi önkormányzati frakciója szerint Budapest városvezetése

kizárólagos hatalomgyakorlásra törekszik. – Literenként 2 Ft-tal csökkentik a háztartási tüzelőolaj árát.

Május 24. – Antall József közli, hogy nem tervezi a kormány átalakítását, és a kabinetben belül nem lát olyan szélsőséges politikai erőt, amelyet meg kellene fékeznie. A miniszterelnök nemzetközi sajtótájékoztatón sikeresnek minősíti a kormány működésének első évét. – Jeszenszky Géza a Vatikánban találkozik II. János Pál pápával. A külügyminiszter ezt követően San Marinóban megállapodást ír alá a 2 ország diplomáciai kapcsolatának nagyköveti szintre emeléséről. – A külgazdasági minisztérium üdvözlí a COCOM-bizottságnak azt a döntését, amellyel ismét bővítették a Magyarországra behozható nyugati termékek körét. – A budapesti önkormányzat vezetése nyílt levélben kéri az Országgyűléstől, hogy a képviselők kétharmados többséggel alkossanak törvényt a egyházi ingatlanok visszaadásáról, mert a jogszabály jelenlegi tervezete sérti az önkormányzat érdekeit.

Május 25. – Horn Gyula, az Országgyűlés külügyi bizottságának elnöke az Észak-atlanti Közgyűlés rotterdami ülészakán azt javasolja, hogy tegyék lehetővé több kelet-közép-európai ország, köztük Magyarország, szorosabb együttműködését a nyugati védelmi szervezettel. – Ügyészi vizsgálat folyik néhány volt párt- és állami vezető ellen, mert azzal gyanúsítják őket, hogy felelősek a hírhedt nemzetközi terrorista, Carlos és csoportja korábbi magyarországi tartózkodásának engedélyezéséért. – Országos Munkavállalói Érdekképviselői Szövetség alakul a szakszervezeti kerekasztal elnökeinek és az Országos Érdekegyeztető Tanács munkavállalói oldalának részvételével.

Május 26. – Antall József vezetésével kormányküldöttség tárgyal Szabolcs-Szatmár-Bereg megye székhelyén a helyi vezetőkkel. Megállapodnak abban, hogy a kormány rövid és hosszú távú programot is kidolgoz a válsággal leginkább sújtott régió megsegítésére. – Jeszenszky Géza külügyminiszter úgy nyilatkozik, hogy Magyarország azt szeretné, ha Jugoszlávia egységes és demokratikus állam maradna, és a válság politikai megoldásakor figyelembe vennék minden nemzetiség érdekeit.

Május 27. – Budapest vendége a svéd királyi pár, Károly XVI. Gusztáv és felesége. – Brüsszelben újabb tárgyalási forduló kezdődik Magyarország társult tagságáról az Európai Közösségben. – Elkészül a kormány privatizációs stratégiájának tervezete, amely szerint 1994-re az állam tulajdoni arányát 50% alá kell csökkenteni, a külföldi tulajdon részarányát pedig 25%-ra kell növelni.

Május 28. – Kupa Mihály pénzügyminiszter egy svájci nemzetközi konferencián kifejti: ellenzi, hogy Magyarország adósságelengedést kérjen, ám ennek fejében méltányos elbánást vár a hitelezőktől. – A magyar külgazdasági minisztérium illetékese a magyar-szovjet gazdasági napok budapesti megnyitóján elképzelhetőnek tartja, hogy a kétoldalú kereskedelemben átmenetileg visszatérnek a közvetlen árucserére. – Az Országgyűlés törvényt alkot a helyi önkormányzatok és szervezeteik feladat- és hatásköréről. Eszerint az önkormányzatoknak gondoskodniuk kell egyebek között az óvodai, az alapfokú iskolai ellátásról, a közművelődési szolgáltatásokról, és meg kell oldaniuk a szociális, a gyermek- és ifjúságvédelmi, valamint az egészségügyi ellátási feladatokat. – Megalakul a Magyar-Svéd Kereskedelemfejlesztési Társaság, amelynek alapító okirata aláírásakor jelen van Károly XVI. Gusztáv svéd király. – Az MDF frakciója olyan tárcaközi bizottság létrehozására kéri a kormányt, amely meghatározná az egyházak működéséhez szükséges feltételeket. – A Magyar Tudományos Akadémia meghatározónak tartja szerepvállalását a határokon kívül élő magyarság tudományos életében – hangsúlyozza az elnökségi ülésen a főtítkár.

Május 29. – Az Alkotmánybíróság alkotmányellenesnek minősíti a kárpótlási törvény 3 paragrafusát. Kifogásolja, hogy a jogszabály az alaptörvénnyel ellenkező módon tesz különbséget a föld és az egyéb tulajdonok között; a kárpótlási jegyek felhasználásával elérhető kártalanítás az elvett vagyontárgyak mai értékét meg sem közelíti; az 1949. jún. 8-i dátum előtt is voltak államosítások. – Az Országgyűlés törvényt alkot arról, hogy 6 milliárd Ft központi támogatást adnak a helyi önkormányzatok céltámogatására. – A Belügyminisztérium azt tervezi, hogy a terjedő bűnözés miatt a jövőben 8–10 ezer fővel növelik a rendőrség létszámát. – A magyarországi egyházak és a pedagógusok szakszervezete megállapodik abban, hogy a volt egyházi oktatási intézményeket

fokozatosan adják vissza, és az egyházak türelmet tanúsítanak az eljárás során. – A magyar és a bolgár védelmi minisztérium együttműködéséről ír alá megállapodást Szófiában a 2 tárca vezetője. – Hazaérkezik Szaúd-Arábiából a magyar egészségügyi alakulat. – Sámsondi Kiss György kormánybiztos tervpályázatot ír ki a nagymarosi terület helyreállítására.

Május 30. – A kormány sajnálattal veszi tudomásul, hogy az Alkotmánybíróság olyan döntést hozott a kárpótlási törvényről, amellyel lelassítja a tulajdonrendezés és a privatizáció folyamatát. – Az FKgP eredeti álláspontjának, vagyis a teljes reprivatizáció elvének győzelmeként értékeli az Alkotmánybíróság döntését. – Budapesten Göncz Árpád köztársasági elnök és Leonyid Kravcsuk ukrán államfő egyetért abban, hogy szükség van a kétoldalú gazdasági kapcsolatok bővítésére. – A 6 parlamenti párt szakértői megállapodnak tervezett tanácskozásuk fő témáiban. Eszerint a pártküldöttségek megvitatják a gazdaság és a társadalom átalakítását, a demokratikus intézményrendszer kiépítését és az ország külföldi megítélését. – A kormány elfogadja azt a rendeletet, amely szabályozza az 1938 és 1945 között deportáltak, internáltak vagy munkaszolgálatosok nyugdíjának, ill. szociális ellátásának kiegészítését. – Pozsonyban Jan Čarnogursky szlovák miniszterelnökkel tárgyal a bős-nagymarosi vízlépcső sorsáról a prágai magyar nagykövet, Varga György, de az álláspontok nem közelednek egymáshoz. – Az önkormányzat biztost nevez ki a Győri Balett élére, miután Markó Iván igazgató nem látja el teendőit.

Május 31. – Antall József zárt ajtók mögött tanácskozik az FKgP 11 elnökségi tagjával arról, hogyan befolyásolja az Alkotmánybíróság döntése a kárpótlási törvény ügyét. A miniszterelnök a tanácskozáson lezárt borítékban átadja a kispap vezetőknél a feddhetetlenségükről saját kérésükre folytatott vizsgálat eredményét. – Az SZDSZ pártközi politikai egyeztető tárgyalásokat tart szükségesnek a kárpótlási törvényről, mert szerinte az Alkotmánybíróság döntése alapján nem lehet szövegbetoldásokkal kiigazítani a jogszabályt. – Göncz Árpád és Leonyid Kravcsuk ukrán államfő nyilatkozatot ír alá Budapesten a kétoldalú kapcsolatok és az együttműködés alapelveiről, a nemzeti kisebbségek jogainak biztosításáról, az emberi jogi együttműködés kérdéseiről, valamint konzuli egyezményt kötnek. – Az Érdekegyeztető Tanács résztvevői különbizottság felállításáról állapodnak meg annak kivizsgálása céljából, hogy miként lehet ellensúlyozni a jún.-ra bejelentett energiaár-emeléseket. Antall József a megbeszélésen arra figyelmeztet, hogy bár valódi érdekegyeztetésre szükség van a demokráciában, de a kormányra gyakorolható nyomásnak korlátai vannak. – Antall József a Történelmi Igazságtétel Bizottsága közgyűlésén megígéri, hogy kormánya még 1991 őszén a Parlament elé terjeszti azt a törvénytervezetet, amely kárpótolja az 1956-os forradalom szervezése és támogatása miatt elítélteket. – Budapesten kezd tárgyalásokat az albán külügyminiszter, Muhamet Kapllani.

Június 3. – Az Országgyűlés határozatot fogad el arról, hogy Magyarország 1996-ban egyedül is megrendezi a világkiállítást. – Az Alkotmánybíróság nem tartja alkotmányellenesnek a lakáshitel-kamatok felemelését. – Budapesten Antall József kormányfő és a német külügyminiszter megállapodik abban, hogy a 2 ország alapszerződésben rögzíti a kapcsolatok fő irányát. Hans-Dietrich Genscher látogatása alatt megalakul a Magyar-Német Fórum, amelynek célja, hogy kiemelkedő személyiségek bevonásával elősegítse a 2 ország együttműködését. – A külügyi szóvivő bejelenti: Magyarország kész arra, hogy Romániával együtt megvizsgálja, miként lehetne közös állásfoglalást kidolgozni a nemzeti kisebbségek ügyében. – A privatizáció alapelveiről, átfogó szociális csomagtervről és az érdekegyeztetés rendszerének kiépítéséről tárgyal a kormány és az MSZOSZ. A Szövetség eredménytelennek tartja a megbeszélést. – Marinovich Endrét nevezik ki a miniszterelnök kabinetfőnökének.

Június 4. – Párizsban aláírják az együttműködési megállapodást Magyarország és a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet, az OECD között. – Budapesten tárgyal Dan Quayle amerikai alelnök, aki úgy véli: elsősorban a tulajdon kérdését kell megnyugtatóan rendezni ahhoz, hogy az amerikai beruházók fokozottabban érdeklődjenek a magyarországi befektetések iránt. – Az Országgyűlés elfogadja az önkormányzatok céltámogatásáról szóló törvényt: a költségvetés több mint 2,5 milliárd Ft-tal támogatja azokat az önkormányzatokat, amelyek önhibájukon kívül

kerültek hátrányos helyzetbe. – Az FKgP azt javasolja az Országgyűlésnek, hogy minden parlamenti képviselőre terjesszék ki a feddhetetlenségi vizsgálatot. – Lemond tisztségéről az FKgP főtitkára, Oláh Sándor kijelenti, hogy csak erkölcsileg és politikailag feddhetetlen emberekkel képes együttműködni. Kiderül ugyanis, hogy a pártelnökség tagjairól készült feddhetetlenségi vizsgálat eredményét az egyik érintett nem hajlandó nyilvánosságra hozni.

Június 5. – A Deutsche Bank újabb 1 évre meghosszabbítja a Magyarország számára 1990-ben nyújtott 500 millió DEM készenléti hitelt. – Párizsban a Világkiállítások Nemzetközi Irodájának közgyűlése hozzájárul ahhoz, hogy Budapest egyedül rendezhessen Expót 1996-ban, ha okt.-ig megfelelő elképzeléseket terjeszt elő. – Budapest vezetői arra figyelmeztetik a kormányt, hogy a várost összeomlás fenyegeti, ha nem kap több támogatást. – Az SZDSZ kezdeményezésére tartott pártközi fórumon a résztvevők egyetértenek abban, hogy lehetőleg még 1991 végéig meg kell tartani a munkahelyeken az üzemi tanácsi választásokat. – A legutóbbi áremelések további ellentételezését javasolja a kormánynak az MSZOSZ. – A Független Szakszervezetek Demokratikus Ligája felelőtlen magánakciónak tartja, hogy az MSZOSZ sztrájkot tervez az energiaár-emelések miatt. – Az MSZP azt javasolja, hogy az egyházak első lépésben csak a jelentős történelmi múlttal rendelkező egykori intézményeiket kapják vissza.

Június 6. – A kormány megbízza a bős-nagymarosi vízlépcsőrendszer kormánybiztosát, hogy intézkedjen a beruházás lezárása érdekében. – Az Országgyűlés küldöttsége moszkvai tárgyalásain megerősíti, hogy Magyarország nem akar belépni a NATO-ba, és nem tesz semmi olyat, ami veszélyeztetné a Szovjetunió biztonságát. – A 6 parlamenti párt szakértői azt javasolják, hogy a vezető politikusok már a következő héten üljenek tárgyalóasztalhoz, mert még több kérdésben nem sikerült egyetértésre jutniuk. – Az MSZOSZ megerősíti, hogy sztrájkot szervez, ha a kormány másnapig nem válaszol az energiaár-emelések ellentételezésére tett javaslataira. – Torgyán József bejelenti, hogy a kisgazdapárti vezetőkről készített feddhetetlenségi vizsgálat róla állapította meg, hogy korábban a titkosszolgálat ügynöke volt. A pártelnök cáfolja az állítást. – Megalakul a Magyar Ellenállási Szövetség Zimányi Tibor elnökletével.

Június 7. – Az MSZOSZ jún. 13-ára kétórás figyelmeztető sztrájkot hirdet, mert a kormány nem tett eleget követeléseinek. A szakszervezeti szövetség egyúttal egyeztető eljárást kezdeményez az energiaár-emelések ellentételezéséről. A kormány közli: csak a költségvetési törvényben megszabott határokon belül képes szociális intézkedésekre.

Június 8. – Az SZDSZ arra figyelmeztet, hogy az általános sztrájk meghirdetése csak végső eszköz lehet az ország súlyos gazdasági helyzetében. – Az SZDSZ tiltakozik az ügynöklistán politikai célú, önkényes felhasználása ellen és megengedhetetlennek tartja, hogy bárki, akár a kormányfő is, törvényi szabályozás nélkül vizsgálja a volt titkosszolgálat iratait. – Megkezdődik a magyar evangélikus egyház alkotmányozó és törvényhozó zsinata.

Június 9. – A bártfai nemzetközi konferencia keretében találkozik a magyar és a román külügyminiszter. Adrian Nastase közli Jeszenszky Gézával, hogy a bukaresti vezetés tanulmányozni szeretné a Magyarországon készülő kisebbségi törvény tervezetét, mert Romániában is szükségesnek tartanak egy ilyen jogszabályt.

Június 10. – Jeszenszky Géza külügyminiszter Finnországban kezd tárgyalásokat. – Kádár Béla külgazdasági miniszter meghívja szovjet kollégáját, Konsztantyin Katusevet Budapestre, hogy megtárgyalják a csapatkivonások pénzügyi elszámolását és a kétoldalú kereskedelem fizetési gondjait. – Az MSZP a kormányt teszi felelőssé azért a helyzetért, amely a figyelmeztető sztrájk meghirdetéséhez vezetett. – A Szolidaritás Szakszervezeti Munkásszövetség csatlakozik a sztrájkfelhíváshoz.

Június 11. – Antall József kormányfő és Kaya Erdem török elnök budapesti tárgyalásaikon egyetértenek abban, hogy mindkét ország érdekelt a gazdasági együttműködés kiszélesítésében. – Budapestre érkezik Hájim Herzog izraeli államfő. – Az Országgyűlés politikai vitanapot rendez a gyermekek és a fiatalok helyzetéről, és önálló parlamenti bizottság felállítását sürgeti az ifjúság érdekeinek védelmére. – Nyomozást indítanak Zwack Péter volt washingtoni nagykövet lakástűzésének ügyében, mert a vizsgálatok szerint gyújtogatás történt.

**Június 12.** – Az MSZOSZ visszavonja a másnapi figyelmeztető sztrájkra szóló felhívását, miután a kormánnyal megegyezés születik a szakszervezeti követelésekről. A kormány 5 milliárd Ft-ot tekint tárgyalási alapnak az Érdekegyeztető Tanácsban az energiaár-emelések ellentételezésére. – Az Országgyűlés elfogadja a fővárosi és a kerületi önkormányzatok működéséről szóló törvényt. – Budapesten a magyar-izraeli államfői megbeszélésen Göncz Árpád kijelenti: minden feltétel adott ahhoz, hogy a 2 ország a jövőben eredményes együttműködést folytasson. A belügyminiszter államtitoknak minősíti a volt titkosszolgálat adattárát és az ügynökökre vonatkozó nyilvántartásokat. – Győrtől egy fegyveres férfi megtámadja a Vízmű és Fürdővállalat pénzszállító kocsiját; 2 rendőr súlyosan megsérül. – Nagy mennyiségű heroint foglalnak le a vámőrök Ferihegyen egy nigériai férfinál.

**Június 13.** – Antall József fogadja a kivonuló Déli Hadseregcsoporth parancsnokát, Viktor Silovot. A kormányfő kijelenti: meggyőződése, hogy Magyarország és a Szovjetunió a csapatkivonás után is jószomszédi és baráti kapcsolatban él majd egymás mellett. – Varsóban a magyar és a lengyel külügyminiszter aláírja a vízummentes utasforgalomról szóló új egyezményt.

**Június 14.** – Az Érdekegyeztető Tanácsban egyelőre csak abban tudnak megállapodni, hogy az energiaár-emelést a családi pótléknál és a nyugdíjknál ellentételezik, de a pontos mértékben nem sikerül megegyezniük. – Antall József tájékoztatja az FKgP megyei vezetőit a kormány kárpótlási elképzeléseiről. – Magyarország és Cseh-Szlovákia megállapodik abban, hogy egyeztetett területfejlesztési és -rendezési tervet készítenek a közös Duna-szakaszra. – Országos demonstrációt tartanak az önkormányzatok, amelyek 10 pontos követelésükben tiltakoznak amiatt, hogy a kormány vagyonuk erőteljes szűkítésére törekszik.

**Június 15.** – Egyeztető tárgyalást tart a kárpótlásról az MDF és az FKgP. A kiszivárgott hírek szerint megegyezés születik a törvénytervezetről. Torgyán József azonban elfogadhatatlannak tartja pártja elnökségének hozzájárulását ahhoz, hogy a volt gazdák licitáljanak jogtalanul elvett földjükre. – A szovjet külgazdasági miniszter budapesti tárgyalásain nem sikerül megállapodást kötni a szovjet csapatkivonással kapcsolatos elszámolásról és a szovjet adósságtörlesztésről. – Kupa Mihály pénzügyminiszter ellenzi az energiaár-emelések tervezettnél nagyobb mértékű ellentételezését, mert az növelheti az inflációt.

**Június 16.** – Éjfél előtt néhány perccel elhagyja Magyarországot az utolsó szovjet katonai szerelvény. – A Rákoskeresztúri új köztemetőben Göncz Árpád részvételével megemlékezést tartanak Nagy Imre és mártírtársai sírjánál. – A rektori konferencián elhangzik, hogy a felsőoktatási intézmények működésképtelenné válhatnak, ha a költségvetés nem adja meg a tanévkezdéshez szükséges pénzt. – A Szerb Demokratikus Szövetség közgyűlésén úgy döntenek, hogy a magyarországi szerbek az 1948 előtti állapotnak megfelelően szeretnék visszakapni iskoláikat és egyházi ingatlanjaikat.

**Június 17.** – Madridban Antall József és Felipe González kormányfő megállapodik abban, hogy kétoldalú együttműködési keretszerződést készítenek elő a magyar és a spanyol szakértők. – Az Országgyűlésben Kupa Mihály beszámol az 1991. évi költségvetés alakulásáról. Megállapítja, hogy a bevételek egyelőre nem úgy alakulnak, mint ahogyan azt tervezték, de a gazdasági folyamatok határozott kézben tartásával még kordában lehet tartani a kiadásokat. – Az MDF egyik képviselője, Szabó Lukács a parlamentben elmondja, hogy a rendőrök megbilincseltek, amikor inkognitóban a debreceni szociális otthon ápoltságainak körülményeiről tájékozódott lakossági bejelentés alapján. – A Farkasréti temetőben újratemetik Jászi Oszkár hamvait, amelyeket nemrég hoztak haza az Egyesült Államokból.

**Június 18.** – A gazdasági kabinet úgy dönt, hogy az állam segít a kereskedelmi bankok kétéves hitelállományának rendezésében. A testület elfogadja a munkavállalói részvényprogramról szóló elképzelést is. – Elkészül a kormány energiapolitikai koncepciója, amely az egyik legfontosabb alapelvnek tartja, hogy a jövőben több forrásból fedezzék a hazai szükségletet, és növeljék az energiafelhasználás hatékonyságát. – Az Országgyűlés elfogadja az ügyvédségről szóló törvényt. – Találkozót tartanak a Magyar Honvédség és a hazai egyházak képviselői.

**Június 19.** – Viktor Silov altábornagy személyében az utolsó szovjet katona is elhagyja

Magyarországot. A Déli Hadseregersoport parancsnoka azt állítja, hogy a magyar fél nem tett eleget a megállapodásnak: megakadályozta, hogy a csapatkivonás végéig tisztázzák az elszámolási kérdéseket. – Jeszenszky Géza az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet berlini tanácskozáson kifejti: a kelet-európai országoknak feltétlenül szükségük van külső segítségre a reformok megvalósításához. – Antall József kormányfő, Boross Péter belügyminiszter és Gálszécsy András tárca nélküli miniszter zárt ülésen tájékoztatja az Országgyűlés nemzetbiztonsági bizottságát arról, hogy milyen nyilvántartás alapján vizsgálták a kiscsapatok vezetői múltját. Június 20. – Csaknem 100 milliárd Ft-ra becsüli a magyar kormány a szovjet csapatok által okozott károk értékét, ezen belül mintegy 66,5 milliárd Ft a környezeti és természeti kár. – Megállapodást írnak alá arról, hogy a Szovjetunió 14,5 Mrd köbméter földgázzal fizet a jamburgi gázvezeték építésében vállalt magyar részvételért.

Június 21. – Az Érdekegyeztető Tanács ülésén a kormány beleegyezik abba, hogy – a munkavállalók javaslatának megfelelően – 5 milliárd Ft-ot fordítson a költségvetés az energiaárak ellentételezésére a nyugdíjasok és a gyermekes családok esetében. – A kormány döntése alapján ismét jár a dolgozóknak az évi egyszeri félárú belföldi vasúti kedvezmény. – A Honvédelmi Minisztérium szóvivője közli, hogy továbbra sem közelednek az álláspontok a szovjet csapatkivonás pénzügyi elszámolásáról. A szovjet fél csak olyan zárójegyzőkönyvet hajlandó aláírni, amelyben nem szerepelnek a még vitatott kérdések. – A szovjet védelmi miniszter levélben köszöni meg a magyar honvédelmi vezetésnek és az egész magyar népnek azt a fegyelmezettséget és emberséget, amellyel segítették a csapatkivonást. – Magyar-francia katonai együttműködési megállapodást ír alá Budapesten a 2 ország vezérkari főnöke. – Budapesten megkezdődik a magyar reformátusok második világtalálkozója. – A Fidesz parlamenti frakciója megerősíti vezetői tisztségében Orbán Viktort.

Június 23. – A szovjet csapatkivonás pénzügyi elszámolásáról folyó tárgyalásokon szovjet részről megerősítik, hogy a 60 milliárdos magyar követetéssel szemben csak 2 milliárd Ft-nyi környezeti kár megtérítésére hajlandók.

Június 24. – Helmut Kohl német kancellár telefonon arról biztosítja Antall József kormányfőt, hogy a kelet-közép-európai országok támogatása mindenképpen témája lesz a 7 vezető ország londoni csúcstalálkozójának. – Budapesten a magyar és a szovjet kormány meghatalmazott megállapodik abban, hogy a szovjet csapatkivonást lezáró jegyzőkönyvben rögzítik: a vagyoni és kártérítési kérdéseket még nem rendezték véglegesen. A dokumentum nem tartalmazza a kölcsönös kárigények összegét. – Debrecenben megalakul a Magyar Reformátusok Világszövetsége.

Június 25. – A Független Szakszervezetek Demokratikus Ligájának kivonulása után 6 országos szakszervezeti tömörülés megállapodik abban, hogy a volt SZOT-vagyont a taglétszám alapján osztják fel. – Az Alkotmánybíróság az alaptörvénnyel megegyezőnek minősíti az 1990. okt.-i taxisblokád után hozott közkegyelmi törvényt. – Moszkvában a szovjet és a magyar belügyminiszter megállapodást ír alá a 2 tárca és a 2 ország rendőrsége közötti együttműködésről a szervezett bűnözéssel szemben.

Június 28. – Az Országgyűlés elfogadja a módosított kárpótlási törvényt. A parlament törvényt alkot a közigazgatási bíráskodásról is.

Június 27. – A Külügyminisztérium nyilatkozatban fejezi ki aggodalmát a jugoszláviai helyzet alakulása miatt. Hangsúlyozza: Magyarország érdekelt abban, hogy Jugoszlávia jövőjéről békésen, tárgyalások útján olyan megállapodás szülessék, amely a népek önrendelkezési jogán alapul, és szavatolja az általánosan elfogadott európai normák alkalmazását. – Antall József a 7 vezető ipari ország Budapesten akkreditált nagyköveteinek kifejti: a magyar kormány fontosnak tartja, hogy a hetek londoni csúcstalálkozóján együtt és egyenjogúan kezeljék a Szovjetunió és a kelet-közép-európai térség problémáit. – A kormány a Magyar Vállalkozásfejlesztési Alapítványt bízta meg a Starthitel garanciaalapjának kezelésével. – A Fővárosi Közgyűlés úgy rendelkezik, hogy júl. közepétől a kerületi önkormányzatok a piaci értékhez közelítő áron adhatják el bérleteiket. – Az MDF országos elnöksége Für Lajost a párt egyik alelnökévé választja.

Június 28. – Jeszenszky Géza fogadja a horvát külügyminisztert, aki kéri, hogy Magyarország

ismerje el Horvátország függetlenségét. – Jeszenszky Géza a Románia budapesti nagykövetének átadott levélben készségét fejezi ki a magyar-román tárgyalások folytatására bármilyen témában. – Csődöt jelent a Videoton, miután a céget egészében nem lehet eladni hatalmas adósságállománya miatt.

Június 29. – Antall József telefonon ismerteti a magyar kormány álláspontját a jugoszláv szövetségi miniszterelnökkel, Ante Markoviccsal. – Az MDF országos elnöksége kiemelten fontosnak tartja, hogy tiszteletben tartsák a Jugoszláviában élő félmillió magyar kisebbség jogait. – Torgyán Józsefet választják az FKgP elnökévé. Az országos nagyválasztmány üléséről előzőleg kivonul a párt parlamenti csoportjának több tagja, köztük az addigi pártelnök, Nagy Ferenc József, aki kijelenti, hogy semmiféle közösséget nem tud vállalni Torgyánnal.

Június 30. – A kormány nyilatkozatban fejezi ki kívánságát, hogy az ország felszabadultan, és ugyanakkor méltóságteljesen ünnepelje a szovjet csapatok távozásával 47 év után visszanyert függetlenségét. – Antall József levélben ismerteti Magyarország álláspontját a jugoszláv helyzetről az Európai Közösség soros elnökével, valamint az amerikai és a szovjet elnökkel. – Budapestre érkezik Henry Kissinger, volt amerikai külügyminiszter.

Július 1. – Az FKgP parlamenti frakciója nyilatkozatot fogad el arról, hogy olyan politikát akar folytatni, amely mentes mind a szélsőjobb, mind a baloldali demagóg megnyilvánulásoktól. A párt örökös tiszteletbeli elnöke, Pártay Tivadar kalandorpolitikusként nevezi a hét végén pártelnökké választott Torgyán Józsefet, és elhatárolja magát tőle. – Két új határátkelőhelyet nyitnak meg az osztrák-magyar határon. – Literenként 4 Ft-tal csökken a benzin ára, miután életbe lép a kötelező gépjármű-felelősségbiztosítás.

Július 2. – Antall József Bécsben, a helsinki folyamatban részt vevő országok parlamenti képviselőinek tanácskozásán kijelenti: a magyar kormány szerint tűrhetetlen, hogy Európában tankokkal állják el a népek törekvéseit. Hangsúlyozza, hogy a jugoszláviai konfliktust csak tárgyalásokon lehet megoldani. – Az MSZP cáfolja a hírt, mely szerint a 6 parlamenti párt megállapodott, hogy az Országgyűlés döntsön a szakszervezeti vagyon sorsáról. – Több évtizedes emigráció után Magyarországra érkezik Varga Béla, az 1946-47-es Nemzetgyűlés elnöke. – Emberrablókat keres a szegedi rendőrség. A tettesek félmillió márká váltságdíjat követelnek a 18 éves Farkas Helgáért.

Július 3. – Budapesten a Külügyminisztériumba kéretik a jugoszláv nagykövetet. Szokai Imre helyettes államtitkár sürgeti, hogy a belgrádi kormány mielőbb adjon pontos tájékoztatást a jugoszláviai helyzet alakulásáról. – A kormány Kádár Béla külgazdasági minisztert bízta meg a szovjet csapatkivonással összefüggő pénzügyi-gazdasági tárgyalások irányításával.

Július 4. – Göncz Árpád köztársasági elnök aláírja a kárpótlási törvényt. – A Nemzetközi Valutaalap szakértői budapesti megbeszéléseik alapján kedvezőnek tartják a magyar gazdaság első félévi teljesítményét. – Az MSZOSZ szerint a szakszervezeti vagyon felosztásáról szóló törvény megalkotása azoknak áll érdekében, akiknek kényelmetlen, ha erős szakszervezetek vannak Magyarországon. – Torgyán József, az FKgP elnöke magánvádas eljárást kezdeményez Oláh Sándor és Ómolnár Miklós kisközgazda képviselők ellen.

Július 5. – Washingtonban Kupa Mihály pénzügyminiszter megállapodást ír alá arról, hogy a Világbank újabb 250 millió USD hitelt ad Magyarországnak a gazdasági szerkezetátalakítás gyorsítására. – A Honvédelmi Minisztériumba kéretik Jugoszlávia budapesti nagykövetségének katonai attaséját, mert a magyar vezetést nyugtalanítják a jugoszláv néphadsereg irányíthatóságáról érkező hírek. – A miniszterelnök a Magyar Rádió alelnökeinek jelöli Király Editet, Sediánszky Jánost és Rózsa T. Endrét, a Televízió alelnökeinek pedig Bányai Gábort, Chrudinák Alajost és Peták Istvánt. – Több dolgozói érdekvédelmi szervezet, köztük az Értelmiségi Szakszervezeti Tömörülés és a Szakszervezetek Együttműködési Fóruma elfogadhatatlannak tartja, hogy a szakszervezetek belső működéséről az Országgyűlés alkosson törvényt.

Július 6. – Budapesten tárgyal Francesco Cossiga olasz államfő. A megbeszéléseken Antall József kifejti: Magyarország a szuverén köztársaságok konföderációját tartja elfogadható megoldásnak a jugoszláv válságra. – Magyar-olasz-osztrák külügyminiszteri találkozót tartanak Budapesten, hogy



egyeztessék a 3 ország álláspontját a jugoszláviai konfliktussal kapcsolatban.

Július 8. – Antall József kabinetfőnöke cáfolja, hogy a miniszterelnök fenyegető kijelentést tett Jugoszláviával kapcsolatban, amikor a hét végén az olasz államfővel tárgyalt. Marinovich Endre felhívja a figyelmet arra, hogy mind a trianoni, mind a párizsi békeszerződés Jugoszláviával, tehát nem Szerbiával jelöli ki Magyarország déli határait. Ebből következik – hangoztatja a kabinetfőnök –, hogy a 2 világháborút lezáró békeszerződések a Vajdaság területét nem tekintik magától értetődően Szerbia részének. – Az Országgyűlés kulturális bizottsága támogatja a Rádió, ill. a Televízió alelnökjelöltjeinek kinevezését. A testület határozata csak a kormánypárti képviselők véleményét tükrözi, mert az ellenzék, nem értve egyet az alelnökök jelölésével, a tanácskozás elején kivonul az ülésről. – A Televízió elnöke, Hankiss Elemér feleslegesnek tartja alelnökök kinevezését. – Bukarestben román-magyar kulturális egyezményt írnak alá.

Július 9. – Jeszenszky Géza külügyminiszter sajtóértekezletén megerősíti, hogy Magyarországnak nincsenek területi igényei Jugoszláviával szemben és a határokat sem akarja újratárgyalni a szomszédos országgal. – A jugoszláv külügyminisztérium illetékes megígéri Magyarország belgrádi nagykövetének, hogy kivizsgálja azokat a híreket, amelyek a főként magyarok lakta horvátországi Kórógy község körülzárásáról és esetleges megtámadásáról szólnak. – Az Országgyűlés elfogadja azt a törvényt, amely visszaállítja az Érdemrend és Érdemkereszt kitüntetések. – Az ENSZ Nemzetközi Munkaügyi Szervezetének főigazgatója budapesti tárgyalásain úgy nyilatkozik, hogy szakszervezeti megegyezés híján valóban a parlamentnek kell döntenie a vagyonmegosztásról. – A Rádiós Kamara állásfoglalásában kijelenti, hogy az intézmény alelnökeinek kijelölésében a kormányfőt nem szakmai szempontok, hanem kizárólag politikai megfontolások vezették. A Rádió és a Televízió alelnökeinek kinevezésével a MÚOSZ elnöksége sem ért egyet. – A Szegedi Katonai Ügyészség gyorsított eljárást kezdeményez a hódmezővásárhelyi lövészdandár 2 parancsnoka ellen, mert sorkatonákat vertek meg kiképzés közben.

Július 10. – Az Országgyűlés elfogadja a volt egyházi ingatlanok tulajdoni rendezéséről szóló törvényt. E szerint az egyházak visszakapják az 1948. jan. 1-je után kártalanítás nélkül államosított ingatlanjaikat, kivéve a termőföldeket, a gazdasági létesítményeket és olyan vagyontárgyakat, amelyek jövedelemszerzésre szolgáltak. A képviselők elvetik azt az indítványt, hogy ne kerülhessen vissza az egyház tulajdonába olyan általános iskola, amelyik az adott településen az egyetlen alsófokú oktatási intézmény. Az SZDSZ bejelenti, hogy a jogszabály törvényességi felülvizsgálatát fogja kérni, mert alkotmányossági kifogásai vannak. – Az MSZOSZ elnöke, Nagy Sándor a kormányfőhöz intézett levelében úgy vélekedik, hogy a kormány kizárólag politikai szempontok alapján ítéli meg a szakszervezetekről szóló törvénytervezeteket. A kormány állásfoglalásában tévesnek ítéli azt a megközelítést, hogy a szakszervezeti vagyonról folyó parlamenti vita bármely érdekvédelmi tömörülés lehetetlenné tételét vagy a szakszervezeti vagyon államosítását célozza. – A mozgáskorlátozottak közlekedési kedvezményeiről dönt a kormány. – Az Alkotmánybíróság nem tartja az alaptörvénnyel ellenkezőnek a gépjármű-felelősségbiztosításról szóló kormányrendeletet.

Július 11. – A német kancellár kész arra, hogy képviselje Magyarország érdekeit a 7 legfejlettebb ipari ország londoni csúcsertekezletén – közli Antall József, miután hazaérkezik bonni villámlátogatásáról. – A magyar kormány teljes mértékben egyetért a Jugoszláviába történő fegyverszállítás tilalmával – mondja Jeszenszky Géza, amikor átveszi az Európai Község felhívását a jugoszláviai fegyverembargóra. – A kormány a tárgyalások folytatását javasolja a szovjet csapatkivonás pénzügyi kérdéseiről. – A kormányzóvivő közli, hogy Magyarország hajlandó saját költségén gázturbinás energiahálózatot létrehozni Szlovákiában, ha Pozsony lemond a bőszi vízerőmű teljes megépítéséről. – Éhségstrájkot kezd a Szolidaritás Szakszervezeti Munkásszövetség elnöke, tiltakozásul a szakszervezeti törvények ellen.

Július 12. – Antall József nem ért egyet azzal, hogy Göncz Árpád köztársasági elnök nem nevezte ki a Rádió és a Televízió alelnökeit. A kormányfő szerint a 2 intézmény működtetése a kormány felelőssége, és nem függ semmilyen pártközi egyeztetéstől. – Az Országgyűlés elfogadja a szakszervezeti vagyon megosztásáról szóló törvényt. E szerint valamennyi dolgozói érdekképviselőt köteles elszámolni vagyonával, amelyet a szakszervezeti választásokon elért támogatottság

arányában osztanak fel. Együttal létrehozzák a Szakszervezeti Vagyont Ideiglenesen Kezelő Szervezetet. – Az Alkotmánybírósághoz fordul az MSZP, mert szerinte a szakszervezeti törvény alkotmányellenes. – Átlép az FKGP-be Ugrin Emese, aki addig a KDNP képviselője volt. – Rágalmazás miatt feljelenti Torgyán József pártelnököt 5 kisgazda képviselő. – Békés megyében 5,8 erősségű földrengést érzékelnek.

Július 13. – Az MDF vezetősége kész a hatpárti tárgyalások folytatására olyan kérdésekről, amelyek nem érintik közvetlenül a kormány és az Országgyűlés munkáját. A testület úgy dönt, hogy Fehér Könyvet kell összeállítani az elmúlt évtizedek jogsértéseiről, megnevezve a felelősöket. – Kupa Mihály visszautasítja azokat a vádak, amelyek szerint a parlamenti képviselői helyért folytatott kampányában kihasználta pénzügyminiszteri tisztségéből eredő előnyeit.

Július 15. – A Független Szakszervezetek Demokratikus Ligája egyeztető tárgyalásokat javasol az egykori szakszervezeti kerekasztaltagoknak. Az MSZOSZ azonban kijelenti, hogy sem a Ligával, sem a Munkástanácsokkal nem akar beszélni a szakszervezeti vagyonmegosztásról, mert ahhoz a szövetség szerint a 2 szervezetnek semmi köze nincs.

Július 16. – Az ellenzéki pártok a hatpárti egyeztető tárgyalások elutasításaként értékelik, hogy az MDF országos választmánya úgy foglalt állást: a megbeszéléseken ne foglalkozzanak azokkal a kérdésekkel, amelyekről a Parlamentnek kell döntenie

Július 17. – A Külügyminisztérium államtitkára, Katona Tamás közli Jugoszlávia budapesti nagykövetével, hogy Magyarország még tanácsokat sem akar adni a jugoszláv belső problémák megoldásához, nemhogy beleszólna a szomszéd állam belügyeibe. – A Honvédelmi Minisztérium szóvivője megerősíti, hogy Magyarország a lehető legrövidebb időn belül újra akarja indítani a kormány meghatalmazotti tárgyalásokat a szovjet csapatkivonás pénzügyi kérdéseiről. – Megnyitják a Collegium Budapest elnevezésű kelet-közép-európai nemzetközi tudományos továbbképző központot. Ebből az alkalomból Budapesten tárgyal a németországi Baden-Württemberg tartomány kormányfője, Erwin Teufel. – A Magyar Katolikus Püspöki Kar nyilatkozatban utasítja el a művi abortuszt, hangsúlyozva, hogy az élet a megtermékenyítés pillanatában kezdődik, ezért a magzat elpusztítása támadás az emberi élet ellen.

Július 18. – Olaszországba utazik Göncz Árpád, hogy részt vegyen a Pentagonale-országok színházi fesztiváljának megnyitóján. – A kormány a Kárpótlási Hivatal jogutódjaként létrehozza az Országos Kárrendezési és Kárpótlási Hivatalt és dönt a megyei hivatalok szervezetének kiépítéséről. – Az év első felében az előirányzott 1 milliárd USD hiány helyett mindössze 120 millió USD a deficit az ország fizetési mérlegében. – Magyarországon az első félévben több mint kétszeresére nő a munkanélküliek száma: jún. végére csaknem 200 ezren maradtak állás nélkül. – A Magyar Tudományos Akadémia nem hajlandó közreműködni az MDF által kezdeményezett, az elmúlt évtizedek törvénytelenégeit és a felelősöket felsoroló ún. Fehér Könyv elkészítésében. – Kisebb üzemzavar a paksi atomerőműben, de radioaktív anyag nem kerül a környezetbe, és senki nem sérül meg. – A Legfőbb Ügyészség közösség elleni izgatás vádjával elrendeli Mónus Áron: „Összeesküvés: Nietzschei birodalom” c. könyve példányainak lefoglalását.

Július 19. – A kormány úgy rendelkezik, hogy ezentúl nemcsak a bérlakásban, hanem az öröklakásban élő 70 éven felülieknek is adnak állami támogatást a lakhatási költségekhez. – A magyarországi Roma Parlament azt javasolja a genfi kisebbségi konferencián, hogy állítsanak fel nemzetközi tényfeltáró bizottságot az Európában élő cigányok helyzetének vizsgálatára. – Letartóztatják Légrádi Sándor volt rendőr főtörzsőrmestert és több társát, mert azzal gyanúsítják őket, hogy visszaéltek fegyverükkel.

Július 20. – A kormány salgótarjáni kihelyezett ülésén Bod Péter Ákos ipari miniszter vezetésével szakbizottságot hoz létre, hogy enyhítsen a válság sújtotta Nógrád megye gondjain. Antall József a városban tartott nagygyűlésen úgy vélekedik, hogy a válságjelenségek ellenére a magyar gazdaság nem omlott össze. – Budapesten az amerikai védelmi miniszter első helyettese, Donald Atwood arra biztatja Magyarországot, hogy erős védelmi ipara és honvédelme legyen.

Július 21. – Antall József az MDF szarvasi nagygyűlésén kijelenti, hogy a kormánykoalíció stabil, és ezt az FKGP-n belüli legújabb változások sem rendítették meg. A miniszterelnök ugyanakkor úgy

véli, hogy az új Kisgazdapártnak semmi köze sincs a történelmi Kisgazdapárthoz.

Július 22. – Az MSZOSZ azt javasolja, hogy emeljék havi bruttó 8 ezer Ft-ra a legalacsonyabb béreket. – A Vasas Szakszervezet kiveszi pénzét az OTP-ből és más bankokban helyezi el, mert a Takarékpénztárnál fennáll annak veszélye, hogy a szakszervezeti vagyonmegosztásról hozott törvény alapján adatokat szolgáltatnak ki bankszámlájáról. – A Földművelésügyi Minisztérium szerint nem okoz gondot az 1991. évi búzatermés értékesítése. – Magyarország és a NATO műszaki és tudományos kapcsolatainak elmélyítéséről tárgyal Budapesten az Észak-atlanti Szövetség főtitkárhelyettese, Jacques Ducuing.

Július 23. – Az Érdekegyeztető Tanács ülésén a kormány és a munkaadók egyaránt lehetetlennek tartják, hogy aug. vége előtt tárgyaljanak a minimálbérek növeléséről, szerintük az árak emelkedése egyébként sem teszi szükségessé a bérek növelését.

Július 24. – A jugoszláv néphadsereg vezérkara elnézést kér a magyar katonai vezetéstől azért, mert az előző héten 2 jugoszláv repülőgép kiképzés közben elérte a magyar határszakaszt – Magyarország diplomáciai kapcsolatokat létesít a Dél-afrikai Köztársasággal. – Brüsszelben megkezdődik az Európai Közösség és Magyarország közötti társulási szerződésről folyó tárgyalások utolsó nyári fordulója. – A Gazdasági Együttműködés és Fejlesztés Szervezete, az OECD a magyar gazdaságról készített jelentésében úgy véli, hogy Magyarország számára az a legnagyobb segítség, ha a Nyugat megnyitja piacait a versenyképes magyar áruk és szolgáltatások előtt. – A Munkáspárt elnöke, Thürmer Gyula azt állítja, hogy moszkvai látogatásán tárgyalt Mihail Gorbacsovval is, melynek eredményeként a Szovjetunió akár 3 millió tonna gabonát is vásárolna Magyarországtól. A magyar Külügyminisztérium mindezt cáfolja. – Dolgozói kft.-vé alakul az Ózdi Finomhengermű, és ezzel létrejön az ország első munkástöbbséggel alapított társasága.

Július 25. – Jeszenszky Géza külügyminiszter felkéri az Európai Közösséget, hogy Jugoszláviában tartózkodó megfigyelői Horvátországra, és ezen belül a magyar településekre is terjesszék ki tevékenységüket. – Magyarország már a közeljövőben kész aláírni katonai együttműködési megállapodást a Szovjetunióval – jelentik ki a 2 ország szakértőinek budapesti megbeszélése után.

Július 26. – Dubrovnikban a Pentagonale-országok tanácskozásán Antall József tárgyal Ante Markovic jugoszláv szövetségi kormányfővel, akinek felajánlja, hogy tartsanak újabb találkozót, és azon részletesebben vitassák meg a 2 ország kapcsolatait. – George Bush amerikai elnök Antall Józsefhez intézett levelében kifejti: az amerikai kormányzat egyetért azzal a magyar véleménnyel, hogy a jugoszláviai politikai nézeteltéréseket erőszakkal vagy megfélemlítéssel nem lehet megoldani. – Brüsszelben a Magyarország közös piaci társult tagságáról folyó tárgyalásokon továbbra sem tudnak megállapodni a mezőgazdasági és textilipari termékek kereskedelmében. – Az Érdekegyeztető Tanács ülésén a kormányzat részéről kifejtik, hogy csak akkor hajlandók már 1992-ben felszabadítani a béreket, ha a háromoldalú megbeszéléseken megfelelő önkorlátozó rendszert dolgoznak ki és az érdekeltek megkötik a bérmegállapodásokat. – Kormányőröket gyanúsítanak az utóbbi időben elszaporodott parlamenti lopások elkövetésével.

Július 28. – A bős-nagymarosi vízlépcső magyar kormánybiztosa szerint a körtvélyesi felvízcsatorna megkezdett feltöltése azonos a szlovák kormánynak azzal a tervével, amely szerint a Duna elterelésével szlovák területen egyedül is megépítik az erőművet. Sámsondi Kiss György hozzáteszi, hogy a folyó egyoldalú elterelése sérti a nemzetközi jogot. – Hercegszántó térségében, magyar területen lövedékbecsapódást észlelnek a magyar-jugoszláv zöld határon. A jugoszláv hatóságok elnézést kérnek a történetekért.

Július 29. – Antall József a magyar nagykövetek budapesti konferenciáján kifejti azt a véleményét, hogy csak az a nagykövet tudja eredményesen képviselni Magyarországot, aki képes azonosulni a kormányprogram fő célkitűzéseivel. A miniszterelnök ugyanakkor hangsúlyozza, hogy ez nem jelenti a diplomaták szabad véleménynyilvánításának korlátozását. – A magyar és a szovjet jegybank továbbra sem tud megegyezni abban, hogy mennyivel tartozik Moszkva a már kiszállított magyar árukért. – Az MDF szakmai kollégiumai arra kérik a kormányt, hogy szept.-ig bocsássák el azokat a tanárokat, akiknek kizárólag marxista egyetemi végzettségük van. – Magyarországnak júl.-ban több mint 1 milliárd Ft-os bevételt jelentett a Németországból szabadságra hazautazó török

vendégmunkások áradata – közli a Határőrség.

Július 30. – A magyar kormány szóbeli jegyzékben tiltakozik amiatt, hogy a szlovák kabinet döntése értelmében a hét végén megkezdték a bős-nagymarosi vízlépcső felvízcsatornájának feltöltését. – Eltérő adatokat közöl a magyar külkereskedelmi mérleg alakulásáról a Központi Statisztikai Hivatal és a Nemzetközi Gazdasági Kapcsolatok Minisztériuma. A KSH szerint 1991-ben már több mint 800 millió USD a hiány. Ezt az összeget a tárca félrevezetőnek nevezi, mondván, hogy az magában foglalja egyebek között a bér munkában beszállított tételeket, a lízinget és a hamburgi megállapodás alapján érkező földgáz értékét is. – Antall József kapja az 1991. évi Robert Schuman-díjat. A hamburgi alapítvány az európai egységfolyamat érdekében tett szolgálataiért ítéli oda a kormányfőnek a kitüntetést. – Gazdasági együttműködési lehetőségekről tárgyal Budapesten a második legnagyobb olasz befektetőcsoport, a Feruzzi.

Július 31. – A Magyar Nemzeti Bank szerint a vártnál lényegesen alacsonyabb az ország folyó fizetésimérleg-hiánya. A pénzintézet elnökhelyettese ezt az összeget 150 millió USD-re becsüli. – Megtartja első ülését a szakszervezetek pénzügyi elszámolására létrehozott ideiglenes szervezet igazgatótanácsa. A megbeszélésen csak a Független Szakszervezetek Demokratikus Ligája és a Munkástanácsok Országos Szövetsége vesz részt, ezek az érdekképviselők ugyanis elfogadták a parlamenti döntést a szakszervezeti vagyronról. – Rendszeres együttműködési fórumot hoz létre az egykori szakszervezeti kerekasztal 6 tagja (Autonóm Szakszervezeti Szövetség, Értelmiségi Szakszervezeti Tömörülés, MSZOSZ, Munkástanácsok Országos Szövetsége, Szakszervezetek Együttműködési Fóruma, Szolidaritás Szakszervezeti Munkásszövetség), hogy a jövőben közös stratégiát alakítson ki az érdekegyeztetésben. – A veszteséges termelés miatt leállítják az alumíniumgyártást a tatabányai kohó egyik csarnokában. – Hajdú-Biharban félmilliárd Ft-ra becsülik az érintett szövetkezetek a hétvégi jégverés okozta károkat.

Augusztus 1. – A kormány úgy dönt, hogy 1992-től szabadárasak lesznek a tankönyvek és az egyetemi jegyzetek, de a tanulók támogatást kapnak a vásárláshoz. Elfogadják a gyermekek és a fiatalok jövőjével kapcsolatos 3 éves programot és határozat születik arról, hogy másfél év alatt fokozatosan leállítják a tatabányai, az inotai és az ajkai alumíniumkohót, valamint 25 millió Ft rendkívüli szociális támogatást ítélnék meg a biharkeresztesi jégverés károsultjainak. – Az MSZOSZ a legfőbb ügyész vizsgálatát kéri a szervezetet ért hangulatkeltő támadások miatt, és a szakszervezeti bank-, valamint biztosítóalapítás jogszerűségének megállapítására.

Augusztus 2. – Budapesten Konrád Györgynek, a Nemzetközi Pen Club elnökének meghívására megbeszélést tart a horvát, a macedón, a szerb és a szlovén írószövetség vezetője. – Cseh-Szlovákia budapesti nagykövete átadja Antall Józsefnek a szlovák miniszterelnök, Jan Carnogursky levelét, amelyben bejelentik, hogy ideiglenesen ugyan, de folytatják a bős munkálatokat. Antall József válaszában megerősíti, hogy Magyarország nem ért egyet semmilyen egyoldalú döntéssel. – Krakkóban magyar-lengyel-cseh-szlovák védelmi miniszteri megbeszélést tartanak. – Az APEH több mint 200 vállalat ellen kezdeményez felszámolási eljárást. – Elsőfokú árvízvédelmi készültséget rendelnek el a Duna magyarországi felső szakaszán, mert az utóbbi napok esőzései miatt folyamatosan emelkedik a vízállás.

Augusztus 3. – Antall József Szerencsen részt vesz Kupa Mihály pénzügyminiszter választási nagygyűlésén, ahol kifejti, hogy Magyarországon egy elhibázott politika eredményeként működésképtelenné vált gazdaságot kell talpra állítani. – A szovjet külgazdasági miniszterhelyettes, Jurij Grisin kijelenti, hogy a Szovjetunió egyelőre nem hajlandó tárgyalni a csapatai által okozott magyarországi környezeti károkról, mert a magyar igények megalapozatlanok. – Másodfokúra emelik az árvízvédelmi készültséget a Duna szigetközi szakaszán, míg a Lajtán harmadfokú a készültség.

Augusztus 4. – Antall József a nemzetiségek anyanyelvi oktatásának fontosságáról beszél a románok lakta Bedő faluban. – Harmadfokú az árvízvédelmi készültség a Szigetközben is.

Augusztus 5. – A Honvédelmi Minisztérium cáfolja azokat a jugoszláv sajtójelentéseket, miszerint szlovén pilóták Magyarországra utaztak, hogy MIG típusú harci gépekkel térjenek haza. – A Duna Kör nyílt levélben fordul Václav Havel csehszlovák elnökhöz a bős vízlépcső befejezése ellen. – Az

agrárkormányzat okt. végéig felszabadítja a malacexportot. – Budapesten elsőfokú árvízvédelmi készséget vezetnek be.

Augusztus 6. – Kupa Mihály pénzügyminiszter szerint a kormánynak a jövőben nagyobb erőfeszítéseket kell tennie a munkanélküliség növekedésének megállítására, mert már több mint 180 ezren vannak állás nélkül. – A KSH adatai szerint az év első felében 35,7%-os volt az infláció. – A legfőbb ügyész törvényességi óvást nyújt be az MSZOSZ ingatlanadásaival kapcsolatban. – A Duna felső szakaszán megkezdődik az apadás.

Augusztus 7. – Sztrájkot tart a Szolidaritás Szakszervezeti Munkásszövetség, követelve, hogy az Alkotmánybíróság semmisítse meg a szakszervezeti vagyonmegosztásról hozott törvényt. – A szakszervezeti vagyont ideiglenesen kezelő szervezet vezetőségének 2 tagja úgy határoz, hogy a négytagú igazgatótanács már 50%-os megjelenés esetén is döntésképes. A megbeszélésen csak a Független Szakszervezetek Demokratikus Ligája és a Munkástanácsok Országos Szövetsége vesz részt. – Országos húsakció indul, az olcsó áruért a boltokat megrohamozó vásárlók már az első órákban felvásárolják az aznapi készletet. A Földművelésügyi Minisztérium ennek ellenére azt ígéri, hogy lesz elegendő olcsó hús az üzletekben. – Japán újabb, mintegy 150 millió USD kölcsönt nyújt Magyarországnak. – A Bibó István születésének 80. évfordulóján rendezett koszorúzási ünnepségen Antall József kijelenti: a kormány magáénak vallja az 50-es években belső emigrációba kényszerített politológus szellemiségét. – Göncz Árpád fogadja a Munkáspárt elnökét, Thürmer Gyulát, aki maga kérte a találkozót, hogy beszámolhasson Gorbacsov szovjet államfővel folytatott telefonbeszélgetéséről. – Több 100 tonnányi angolna pusztul el a Balatonban, de a szakemberek nem tudják pontosan megállapítani a halvész okát.

Augusztus 8. – A kormány elfogadja azt az új alapelvet, hogy egy rendszerbe foglalják az anyakönyvi, a népesség, a lakcím és a személyi igazolvány szerinti nyilvántartást. – Magyarország és Ukrajna a genfi kisebbségi tanácskozáson közös javaslatot terjeszt elő – állapodik meg Jeszenszky Géza külügyminiszter Kijevben. – Az SZDSZ alkotmányellenesnek tart több, a közelmúltban elfogadott törvényt (egyházi ingatlanok visszaadásáról, önkormányzati tulajdonról és hatásköréről szóló jogszabály), mert a párt szerint ezeknek a megszavazásához kétharmados többségre lett volna szükség. – Budapestnél is apad a Duna. – Magyar autóbuszt ér baleset Stájerországban. A szerencsétlenségben 15-en meghalnak.

Augusztus 9. – Az Érdekegyeztető Tanács résztvevői úgy döntenek, hogy különbizottságot hoznak létre az eltérő álláspontok közelítésére az elbocsátások utáni végkielégítés kérdésében. –

Sújtólégrobbanás a komlói Béta bányában: 9 bányász meghal.

Augusztus 11. – Teljes közöny jellemzi a tokaj-hegyaljai országgyűlési képviselő-választást, miután a szavazásra jogosultaknak alig több mint 16%-a járul az urnákhoz.

Augusztus 12. – Göncz Árpád a III. nemzetközi hungarológiai kongresszus szegedi megnyitóján arra figyelmeztet, hogy a jelenlegi változások közben vigyázni kell, nehogy szétrombolják a korábbi korszakok értékeit. – Szigorúbb ellenőrzést vezetnek be a magyar határokon. Az intézkedést a közelgő pápalátogatással és a növekvő fegyvercsempészettel indokolják. – A külgazdasági minisztérium cáfolja, hogy Magyarország fegyvereket vásárolt az egykori keletnémet hadsereg készletéből. – A húsakció keretében a tervezetten felül újabb 3 ezer tonna olcsó hús kerül a boltokba, miután az agrárkormányzat további 120 millió Ft-tal járul hozzá a kiadásokhoz. – Sepsey Tamást nevezik ki az Országos Kárrendezési és Kárpótlási Hivatal elnökévé. – A Magyar Nemzet 53 újságírója nyílt levélben tiltakozik a lapnál történt elbocsátások miatt.

Augusztus 13. – A KSH adatai szerint az év első felében gyors ütemben bővült a kisebb gazdálkodó szervezetek száma, de ezek teljesítménye sem tudta ellensúlyozni a nagyvállalatok termelésének csökkenését. – Az MNB jelentése szerint jún.-ban 30 millió USD-vel javult a folyó fizetési mérleg, így az első félévi deficit csak 100 millió USD, az erre az időszakra tervezett 1 milliárd helyett. – A kormány mintegy 40 millió Ft értékben küld segélyszállítmányt a júl. végi moldvai árvíz károsultjainak.

Augusztus 14. – Újabb tárgyalási forduló kezdődik Budapesten a szovjet csapatkivonás pénzügyi elszámolásáról. – Moszkvában 2 magyar cég összesen félmillió tonna búzát ad el hitelbe a

Szovjetuniónak. – A szegedi székhelyű Nemzeti Kisgazdapárt az FKgP-vel való egység helyreállítása mellett foglal állást. – A pápalátogatás ellen tüntetnek néhány százan a budapesti Vörösmarty téren. Augusztus 15. – Államkötvény kibocsátását jelenti be a Pénzügyminisztérium a költségvetési hiány finanszírozására. – A Munkaügyi Minisztérium a Szolidaritási Alap bevezetése után 1 hónappal háromszorosára akarja emelni a dolgozók béréből levont összeget. – Hamis bombariadó a Magyarországi Zsidó Hitközségek Síp utcai központjában.

Augusztus 16. – Budapestre érkezik II. János Pál pápa. A katolikus egyházfő délután misét tart az esztergomi székesegyházban, majd a Parlamentben négyszemközti megbeszélést folytat Göncz Árpáddal, ill. Antall Józseffel. – A kormány biztonságpolitikai előterjesztése szerint a következő 2 évben fokozatosan 90 ezerre csökkentik a honvédség létszámát. – Az MNB közlése szerint a magyar pénzintézetekben 1 év alatt 2 és félszeresére nőtt a lakossági devizaszámlákon elhelyezett pénzösszeg. – A Szegedi Katonai Bíróság lefokozásra és pénzbírságra ítéli a hódmezővásárhelyi lövészdandár verekedő tisztjeit.

Augusztus 17. – II. János Pál pápa a radikális megtérés szükségességét hangsúlyozza pécsi szentmiséjében. A katolikus egyházfő a mintegy 200 ezer hívő előtt arról beszél, hogy Magyarországon az utóbbi 40 évben egy vasöklű szervezet istentagadó álkultúrát és életformát kényszerített az emberekre, és elhintette a gyűlölködés csíráját. A pápa délután beszédet mond a Magyar Tudományos Akadémián, majd a budapesti diplomáciai képviselők vezetőivel találkozik. – Jeszenszky Géza külügyminiszter a Magas-Tátrában találkozik a szlovák és a cseh kormányfővel.

Augusztus 18. – II. János Pál pápa görög katolikus istentiszteleten vesz részt Máriapócon. A katolikus egyházfő délután a keresztény egység fontosságát hangsúlyozza a debreceni nagytemplomban tartott ökumenikus istentiszteleten. A pápa Budapesten a zsidó közösség vezetőivel találkozik.

Augusztus 19. – Antall József kijelenti, hogy a magyar álláspont a Gorbacsovot eltávolító moszkvai puccsról nem lehet más, mint a világ bármely demokráciájának álláspontja. A miniszterelnök úgy véli, hogy minden politikai átalakulás csak alkotmányos módon, demokratikus eszközökkel történhet. – A 6 parlamenti párt egyetért abban, hogy Magyarország stabilitását nem érintik a szovjetunióbeli események. – A vatikáni államfő látogatásának negyedik napján Szombathelyen a cigányok problémáiról szól, majd Budapesten kispapokkal találkozik, és az egyház megújítására szólítja fel őket. II. János Pál pápa este hívő fiatalokkal találkozik a Népstadionban.

Augusztus 20. – Antall József aug. 20-a alkalmából az államalapító Szent István székesfehérvári sírjánál mond beszédet, melyben hangsúlyozza, hogy minden körülmények között meg kell őrizni Magyarország függetlenségét, még ha ez áldozatokkal is jár. – A Szovjetunió budapesti nagykövete, Ivan Aboimov átadja Antall Józsefnek az új szovjet vezetés felhívását, amelyben kijelentik: a Szovjetunióban hozott intézkedések ideiglenes jellegűek, és azok nem jelentik azt, hogy lemondanának a mélyreható reformokról. – Az MSZMP elnöke, Thürmer Gyula az anarchia megelőzése érdekében tett lépésként üdvözlí a moszkvai puccsot. – II. János Pál pápa azzal búcsúzik Magyarországtól, hogy az állam és az egyház egyesítse erőit a közjó szolgálatában és az emberi jogok védelmében. Az egyházfő a nap folyamán a budapesti Hősök terén tart szentmisét, majd találkozik a Magyar Püspöki Kar tagjaival. – Varga Bélának, a Nemzetgyűlés volt elnökének adományozzák elsőként Magyarország új, legmagasabb kitüntetését, az Erdemrend Nagykeresztjét.

Augusztus 21. – A kormány üdvözlí a szovjet puccsisták meghátrálásáról érkező híreket. A kabinet nyilatkozata hangsúlyozza, hogy a magyar külpolitikának változatlanul elsőrendű célja, hogy újult erővel folytatódjon az új típusú kapcsolatok építése a Szovjetunióval, ill. egyes tagköztársaságaival. – Varsóban magyar-lengyel-cseh-szlovák konzultációt tartanak, amelyen a résztvevők azonosan értékelik a Szovjetunióban kialakult helyzetet.

Augusztus 22. – Göncz Árpád és Antall József üdvözlí táviratot küld Mihail Gorbacsovnak abból az alkalomból, hogy sikerült úrrá lennie a puccskísérleten. – Sikertelenül zárulnak az újabb budapesti megbeszélések a szovjet csapatkivonás pénzügyi kérdéseiről. A 2 küldöttség mindössze a pontos helyzetet és a javaslatokat tudja jegyzőkönyvben rögzíteni. – Antall József és François Mitterrand francia köztársasági elnök telefonbeszélgetésén egyaránt szükségesnek tartja, hogy a nemzetközi

politika középpontjába kerüljön a jugoszláv válság megoldása. – Megindul a horvát menekülthullám Magyarország felé. Baranyában már több mint 1500 embert helyeztek el átmeneti szállásokon.

Augusztus 23. – Antall József – a cseh-szlovák és a lengyel államfő hasonló tartalmú levelével párhuzamosan – arra kéri az Európai Közösség államait, hogy gyorsítsák fel a társulási szerződéssel kapcsolatos tárgyalásokat. – A magyar hadvezetés szigorító intézkedésekre készül, mert előző nap 8 jugoszláv katonai gép megsértette a magyar légteret. – A kormány határozata szerint szept. 11-étől literenként 2 Ft-tal többet vonnak le az üzemanyagok árából az útalapba. A kormányyszóvivő megerősíti, hogy szept. elején koalíciós tárgyalások kezdődnek a Kiszgazdapárt elnökének javaslatára.

Augusztus 24. – Magyarország jogosnak tartja és támogatja az észt, a lett és a litván nép függetlenségi törekvéseit. A kormány felhatalmazza a Külügyminisztériumot, hogy erősítse a magyar képviselést a 3 balti köztársaságban. – A vasfüggöny lebontásának emlékére ünnepséget rendeznek az ausztriai Nickelsdorfnál, ahol Jeszenszky Géza magyar és Alois Mock osztrák külügyminiszter emlékoszlopot avat.

Augusztus 25. – Finnországba látogat Göncz Árpád. – A Magyar Honvédség vezérkari főnöke romániai látogatásáról hazatérve kijelenti, hogy kedvezően alakulnak a kétoldalú katonai kapcsolatok, és ez várhatóan jótékonyan hat a politikai viszonyokra is. – Egerszegi Krisztina új világcuccsal nyeri a 200 méteres hátúszást az athéni Európa-bajnokságon.

Augusztus 26. – Antall József bejelenti, hogy a Kormány még a héten határozattervezetet nyújt be az Országgyűlésnek a diplomáciai kapcsolatok felvételéről a balti köztársaságokkal. – Kádár Béla külgazdasági miniszter azt kéri a legfejlettebb országok budapesti nagyköveteitől, hogy szállítóként Magyarország is bekapcsolódhasson a szovjet segélyprogramba. – Budapesten Jeszenszky Géza külügyminiszter fogadja a szlovén külügyminisztert, Dimitrij Rupelt, akivel közli, hogy Magyarország főkonzulátust szeretne nyitni Ljubljánában. – Az Országgyűlésben a kulturális bizottság elnöke bejelenti, hogy a testület az Alkotmánybírósághoz fordul, amiért Göncz Árpád visszautasította a Rádió és a Televízió alelnökeinek kinevezését.

Augusztus 27. – Magyarország ismételten sürgős tájékoztatást kér a jugoszláv szövetségi kormánytól a déli határokhoz közeli szokatlan csapatmozgásokról. – A Menekültügyi Hivatal adatai szerint mintegy 10 ezer jugoszláv menekült tartózkodik Magyarországon. – Debrecenben a rendőrök épségben kiszabadítanak egy négyéves kisfiút, akit órákon keresztül túszként tart fogva egy arab férfi.

Augusztus 28. – Antall József kormányfő Mihail Gorbacsovhoz intézett válaszlevelében megerősíti, hogy a magyar kormány továbbra is megtesz mindent a kölcsönös érdekeken alapuló jószomszédi kapcsolatok elmélyítésére a Szovjetunióval. – A honvédelmi tárca képviselői az Országgyűlés illetékes bizottságának zárt ülésén elmondják, hogy a Honvédség vezérkara nem tartja Magyarországra nézve katonailag veszélyesnek a jugoszláv helyzetet. – Budapesten tárgyal az orosz külügyminiszter, Andrej Kozirjev.

Augusztus 29. – A Legfőbb Ügyészség megállapítása szerint érvénytelenek azok a szerződések, amelyeket az MSZOSZ kötött volt SZOT-székházak eladásáról a külföldi Frohburg Union Rt.-vel. – Hivatalosan is bejegyzik Magyarországon „A Tan Kapuja” Buddhista Egyházat. – Megfosztják címétől az 1991. évi magyar szépségkirálynőt, mert a versenykiírással ellenkező módon akt- és erotikus fotókat jelentetett meg képes magazinokban.

Augusztus 30. – Antall József sajnálatosnak tartja, hogy a jugoszláv néphadsereg együttműködik a szerb csetnikekkel. A miniszterelnök ezt a jugoszláv államelnökség macedón tagjával, Vasil Tupurkovskival közli Budapesten. – A kormány úgy dönt, hogy elveszi a Munkáspárt budapesti székházát, és egy jóval kisebb épületet jelöl ki helyette. – A Nemzeti Kiszgazdapárt bejelenti, hogy megszakadtak a tárgyalások az egység helyreállításáról az FKgP-vel. – Görögországban tárgyal Jeszenszky Géza külügyminiszter.

Augusztus 31. – Velencében tesz villámlátogatást Göncz Árpád. A köztársasági elnök az olasz külügyminiszterrel tárgyalva kijelenti, hogy csak Szerbia bevonásával lehet megnyugtató megoldást

találni a jugoszláv válságra. – Albániába érkezik Jeszenszky Géza külügyminiszter.

Szeptember 1. – Tiranában Jeszenszky Géza bejelenti, hogy a magyar kormány garanciát biztosít Albániának 100 ezer tonna búza megvételére. – Magyar vállalkozók 100 millió USD értékű élelmiszer-szállításról állapodnak meg orosz vezetőkkel Moszkvában.

Szeptember 2. – Magyarország helyreállítja diplomáciai kapcsolatait a balti köztársaságokkal. Az erről szóló jegyzőkönyveket a külügyminiszterek írják alá Budapesten. – A magyar kormány ígéretet kap a belgrádi vezetéstől, hogy jugoszláv vadászgépek a jövőben nem sértik meg a magyar légteret. A jugoszláv kormány meghatalmazottja elnézést kér a történetekért. – Az Érdekegyeztető Tanács illetékes bizottságában a munkavállalói oldal ragaszkodik ahhoz, hogy 8 ezer Ft-ra emeljék a minimálbért. – Budapesten tárgyal a dél-afrikai parlament elnöke.

Szeptember 3. – Szabadkán magyar-jugoszláv kormányfői találkozót tartanak. Antall József megerősíti, hogy ellenzi a külső és belső határok erőszakos megváltoztatását Jugoszláviában. Ante Markovic megígéri, hogy a menekültek bántódás nélkül visszatérhetnek Horvátországba. – A Magyar Nemzeti Bank összesen 200 millió ECU értékű kötvényt bocsát ki Londonban.

Szeptember 4. – Az MSZOSZ azonnali tárgyalásokra szólítja fel a kormányt, a parlamenti pártokat és az Érdekegyeztető Tanácsban képviselt szervezeteket, hogy mielőbb kössenek átfogó gazdasági-szociális megállapodást. Az MSZOSZ nyilatkozatában úgy vélekedik, hogy a hatalom szét akarja verni a szakszervezeteket. – A Külügyminisztérium illetékese kijelenti, hogy Magyarország nem köt olyan nemzetközi megállapodást, amely eltávolítaná a nyugat-európai integrációtól, és semmilyen formában nem akarja felújítani a KGST-t. – Hollandiában tárgyal Jeszenszky Géza külügyminiszter. – Göncz Árpád fővédnökségével a Parlamentben megalakul a Gyermeki Jogok Magyar Nemzeti Bizottsága.

Szeptember 5. – A kormány megalapozatlannak, sőt felelőtlennek tartja azokat a nyilatkozatokat, amelyek a köztársasági elnöki intézménnyel, a közszolgálati médiumokkal és az Alkotmánybírósághoz érkező egyes kezdeményezésekkel kapcsolatban alkotmányos válság kialakulásának lehetőségéről beszélnek. – Antall József telefonon tájékoztatja Helmut Kohl német kancellárt a szabadkai magyar-jugoszláv kormányfői tárgyalásokról. – Deák János vezérőrnagyot nevezik ki a Magyar Honvédség új vezérkari főnökévé. – A fővárosi önkormányzat úgy dönt, hogy már a határozathozatal napjától iparüzési adót vet ki a vállalkozókra.

Szeptember 6. – Botrány tör ki Kónya Imrének, az MDF parlamenti frakcióvezetőjének előző nap a Népszavában nyilvánosságra került tanulmánya miatt. A politikus arra hivatkozik, hogy miután a magyar demokratikus törekvésekről már kedvező kép alakult ki Nyugaton, itt az ideje az igazságtételnek, vagyis a Justitia-terv végrehajtásának, valamint annak, hogy a kormányzat céljainak megfelelően gyökeresen megváltoztassák a Rádió és a Televízió politikai beállítottságát és szellemiségét. Az SZDSZ szerint Kónya Imre tanulmánya nem egyszerűen a frakcióvezető magánvéleményét tükrözi, hanem a kormány eddigi és jövőbeli stratégiáját foglalja össze. – Göncz Árpád kész közvetíteni annak érdekében, hogy a politikai és társadalmi szervezetek megállapodásra jussanak gazdasági és szociális kérdésekben. – A Magyar Honvédség parancsnokságának sajtótájékoztatóján közlik, hogy a honvédelmi miniszter kezdeményezte a volt vezérkari főnök, Borsits László altábornagy leváltását.

Szeptember 7. – A magyar-japán kapcsolatok bővítéséről tárgyal Tokióban Antall József. A kormányfő a Magyar Köztársaság tiszteletbeli konzuljává nevezi ki Suzuki Osamut. – Magyarország elvben nem zárkózik el a magyar-román párbeszédétől, de csak akkor ül tárgyalóasztalhoz, ha a megbeszéléseket jól előkészítik. Ezt Antall József válaszolja Ion Iliescu román elnök üzenetére. – Az MDF ügyvezető alelnöke szerint pusztá belemagyarázás úgy értelmezni Kónya Imre és Csurka István véleményét, mintha azzal meg akarnák félemlíteni a sajtót és a társadalmat. Horváth Balázs szerint az MDF-nek csak egyes hírközlő szervekkel van gondja. – Pozsgay Imre független parlamenti képviselő elképzelhetőnek tartja, hogy az MDF vezetői a félelem légkörének felélesztésével és ellenségeskedéssel akarnak úrrá lenni saját zavarukon.

Szeptember 8. – Tokióban Antall József a pénzügyi támogatás folytatását kéri a magyar rendszerváltáshoz Kaifu Tosiki miniszterelnöktől. – Katona Tamás külügyi államtitkár



Dortmundban úgy nyilatkozik, hogy a magyar-cseh-szlovák-lengyel társulás a Közös Piac politikai döntésének függvénye, a gazdasági szempontok nem játszhatnak főszerepet.

Szeptember 9. – Magyarország javasolja a helsinki folyamatban részt vevő államoknak: vállaljanak kötelezettséget arra, hogy belső konfliktusaik megoldásában nem alkalmaznak erőszakot, és tiszteletben tartják az emberi jogokat. – Az Országgyűlésben az ellenzék részéről többen felszólítják a kormányt, hogy határolódjék el Kónya Imre legutóbbi megnyilvánulásaitól, ha azok nem a kormány hivatalos politikáját tükrözik.

Szeptember 10. – Az MDF frakcióülésén bejelenti megalakulását az ún. Program Platform. Beke Kata a 26 alapító nevében kifejti, hogy elhatárolják magukat mindenfajta szélsőségtől, a magyarság fogalmának kisajátításától, a más pártok tagjaival szembeni rosszhiszeműségtől. – Az Országgyűlés elfogadja a közjegyzőkről szóló törvényt. – Az Alkotmánybíróság úgy dönt, hogy mivel a köztársasági elnök jogkörével kapcsolatos indítványok között szoros összefüggés van, ezért azokat együttesen tárgyalja és egy határozatot hoz majd. A bírák előzőleg meghallgatták az illetékes tisztségviselőket. – A külgazdasági miniszter moszkvai tárgyalásai után közli, hogy a szovjet fél mintegy félmilliárd USD-vel tartozik a kétoldalú külkereskedelemben. – Magyarország érdekelt a határon túl élő magyarság emberi és politikai jogainak biztosításában és a lehető legjobb kapcsolat kialakításában a térség államaival. Ezt Szabad György házelnök mondja az Európa Tanács parlamenti közgyűlése alelnökének, Gerhard Reddemann-nak Budapesten.

Szeptember 11. – Rendszeres magas szintű konzultációkat irányoz elő az a magyar-francia egyetértési és barátsági szerződés, amelyet Párizsban ír alá a 2 ország külügyminisztere Antall József kormányfő és François Mitterrand köztársasági elnök jelenlétében. A dokumentumban Franciaország kötelezettséget vállal arra, hogy támogatja a Magyarország és az Európai Közösség közötti társulási szerződés mielőbbi megkötését. – A magyar Országgyűlésben új államközi szerződést szorgalmaz a bős-nagymarosi beruházásról a cseh-szlovák szövetségi környezetvédelmi miniszter, Josef Vavroušek. A magyar parlament illetékes bizottságai azonban továbbra is kormányközi tárgyalásokat tartanak szükségesnek. – A pénzügyminiszter Tokióból visszatérve úgy nyilatkozik, hogy Japán különösebb feltételek nélkül támogatja a forint konvertibilissé tételét, ami Kupa Mihály szerint 1992 második felére megvalósítható. – Az Állami Vagyongyűnökség szerint az állam aug. végéig több mint 15 milliárd Ft bevételre tett szert a privatizációból, és ez jóval meghaladja a Pénzügyminisztérium által közzétett adatokat. – A Külügyminisztérium hivatalos tájékoztatást kér az osztrák kormánytól, hogy milyen intézkedéseket tervez a nickelsdorfi határállomásnál a burgenlandi gazdák napok óta tartó blokádjának megszüntetésére. – Az MDF frakcióvezetője, Kónya Imre nem érzi személye elleni támadásnak a Program Platform létrejöttét, és nem tart attól, hogy a szerveződés megbontja a képviselőcsoport egységét. A párt alelnöke, Furmann Imre arra emlékeztet, hogy a Platform létrehozása nem ellentétes az alapszabállyal, és az MDF-en belüli irányzatok sokkal inkább az összetartozást, mint a szétesést erősítik.

Szeptember 12. – Párizsban Antall József az Európai Demokratikus Unió konferenciáján hangsúlyozza, hogy a jugoszláviai rendezésnél az ország minden nemzetiségének érdekét figyelembe kell venni. – Magyarország teljességgel megalapozatlannak tartja, és ezért visszautasítja Jugoszlávia vádjait, miszerint Horvátország magyar területről szerzett be fegyvert. A Külügyminisztérium közleményében egyúttal sajnálattal állapítja meg, hogy egy jugoszláv vadászpilóta ismételtен megsértette a magyar légteret. – A kormány úgy dönt, hogy a kivitel ösztönzésére és a nagyobb külföldi beruházások exporthiteleinek szavatolására Exportgarancia Rt.-t hoz létre. A kabinet a szőlő- és bortermelés válságának enyhítésére 800 millió Ft-ot ad a magántermelőknek.

Szeptember 13. – A kormány szándékai szerint 4 év alatt 50% alá csökken az állami tulajdon aránya, a külföldi tőke részesedése pedig 20%-ra nő. A tulajdonosi és privatizációs stratégia tervezete szerint előírnák, hogy az állami vállalatok 1992 végéig alakuljanak át társaságokká, és ha ezt nem teszik meg, akkor államigazgatási felügyelet alá kerülnek. – Antall József is részt vesz az FKGP frakcióülésén, ahol a kisgazdapárti képviselők közleményt fogadnak el arról, hogy támogatják a koalíciót, de sürgetik az érdemi tájékoztatást, egyeztetést. Torgyán József nem vesz részt az ülésen. – A rendőrség bizonyítékok hiányában megszünteti a vizsgálatot a Zwack Péter

lakásában történt tüzeset ügyében.

Szeptember 14. – A Nemzetközi Valutaalap szerint jól alakul Magyarország külső fizetési mérlege, és javult külföldi megítélése is, jóllehet a magyar költségvetés hiánya 10 milliárd Ft-tal nagyobb lesz a tervezettnél. – Az MDF népi-nemzeti köre örül annak, hogy Kónya Imre frakcióvezető megfogalmazta gondolatait a rendszerváltás következetes végigviteléről.

Szeptember 15. – A magyar határőrség cáfolja a jugoszláv katonai vezetésnek azt az állítását, miszerint Baranya körzetében több AN-2-es repülőgép berepült jugoszláv területre. – Budapesten az albán elnök, Ramiz Alia és Antall József kormányfő egyetért abban, hogy támogatják a jugoszláv rendezéssel kapcsolatos közös piaci törekvéseket, elítélik a fegyveres erőszakot és fontosnak tartják a nemzetiségek önrendelkezését. – Kupa Mihály pénzügyminiszter nyeri az időközi parlamenti képviselő-választást Szerencsen. Az MDF támogatásával, de független jelöltként induló politikus a második fordulóban a leadott szavazatok majdnem 57%-át szerzi meg. – Az FKGP alelnöke, Gerbovits Jenő szerint a parasztság nem ért egyet a kormány agrárpolitikájával, ezért felszólítja az Országgyűlést és a kormányt, hogy vizsgálja felül azt. – Megszökik 5 fegyenc a veszprémi börtönből.

Szeptember 16. – Antall József kereskedelmi és egyéb megtorló intézkedéseket sürget Szerbia ellen. Javasolja, hogy Európa egységesen ismerje el Horvátország és Szlovénia függetlenségét, a jugoszláv válság megoldásának ügyét pedig vigyék az ENSZ elé. – Magyarország légtérét a nap folyamán 5 alkalommal sértik meg a jugoszláv gépek. A magyar légvédelem járőrszolgálatot kezd a jugoszláv határ mellett. A Honvédelmi Minisztérium szóvivője cáfolja, hogy a magyar légvédelem lelőtt 2 jugoszláv gépet. – Leáll az olajszállítás az Adria-vezetéken, mert Jugoszláviában horvát közlés szerint – szerb fegyveresek tartják felügyelet alatt a hálózatot. – Megbeszélést tartanak Budapest vezetői és az illetékes miniszterek a világkiállításról, amelynek központjául egyetértőleg javasolják a lágymányosi hídtól északra fekvő területet. – Szabolcs-Szatmár-Bereg megye mintegy 100 millió Ft-ot kap az Európai Közösség Phare-programjából. – A Nyilvánosság Klub felhívásban szólít fel annak megakadályozására, hogy a kormány kisajátítsa a Televíziót és a Rádiót. – Ittas járművezetés és segítségnyújtás elmulasztása miatt Foltányi Árpád MDF-aktivistát pénzbüntetésre ítélik a Budapesten okozott balesetért.

Szeptember 17. – A magyar kormány nyomatékosan követeli, hogy a jugoszláv hatóságok azonnali és hatékony intézkedésekkel biztosítsák Magyarország szuverenitásának tiszteletben tartását, és akadályozzák meg a magyar légtér megsértését. – Az Országgyűlés úgy dönt, hogy a mezőgazdasági és fogyasztási szövetkezetek nov. 30-áig nem alakulhatnak át más társasággá, továbbá nem adhatják el és nem terhelhetik ingatlanjaikat. – Budapest és Pozsony főpolgármestere egyetért abban, hogy a dunai vízlépcső nagymarosi részét nem szabad megépíteni, és el kell bontani a tározó körtöltését. – A veszprémi börtönből megszökött 5 bűnöző közül 4-et elfognak.

Szeptember 18. – Magyarország és Ausztria elsősorban a vállalkozói együttműködéssel akarja bővíteni a 2 ország gazdasági kapcsolatait. Franz Vranitzky osztrák kancellár budapesti megbeszélésein egyetértenek abban is, hogy a 2 ország közösen alakítsa ki biztonságpolitikáját, és összehangoltan lépjen fel a kábítószer-kereskedelem és a terrorizmus ellen. – Magyarország azt szeretné, ha az Európai Közösség megfigyelői szemmel tartanák a fejleményeket a magyar-jugoszláv határ mindkét oldalán. Ezt Jeszzenszky Géza mondja sajtótájékoztatóján, miután tárgyalt a 6 parlamenti párt képviselőivel. – Két nap alatt több mint félszáz jugoszláv katona szökik Magyarországra. – Beiktatják tisztségébe az új országos rendőrfőkapitányt, Pintér Sándor vezérőrnagyot.

Szeptember 19. – A magyar és az osztrák kormányfő budapesti sajtóértekezletén kifejti, hogy csak nemzetközi egyetértéssel lehet megoldani a jugoszláv válságot, és visszavezetni a szembenálló feleket a tárgyalóasztalhoz. – Jugoszláviában teljes egészében lezárják az Adria-kőolajvezetéket. – Demszky Gábor főpolgármester az őszi Budapesti Nemzetközi Vásár megnyitóján kifejti a főváros vezetésének az a célja, hogy megteremtse a vállalkozás szabadságához szükséges feltételeket, ezzel elősegítve a fővárosiak jólétét. – A földművelésügyi tárca azzal számol, hogy még mintegy 10 évig kell támogatnia a költségvetésnek a mezőgazdaság olyan területeit, amelyek ugyan nem nyereségesek, de foglalkoztatási szempontból fontosak. – A kormány létrehozta a Nemzeti Üdülési

Alapítványt, amelynek egyúttal tulajdonába adja a volt szakszervezeti üdülőket. – Budapest főpolgármestere felhatalmazza Székely Gábort és Schneller Istvánt, hogy helyettesekként továbbra is gyakorolják jogaikat, miután a bíróság másodfokon is törvénysértőnek minősíti az alpolgármesterek megválasztását. – Kizárják az MDF-ből a párt egyik elméleti szakértőjét, Krasznai Zoltánt. – Az MSZOSZ betörésnek minősíti, hogy a Világi Zsidó Iskola Alapítvány a lepecsételt záruk feltörésével behatolt a szakszervezet egyik budapesti épületébe, amelyet a szakszervezeti vagyonkezelő szervezet ítélt oda az iskolának.

Szeptember 20. – Magyarország az ENSZ Biztonsági Tanácsának sürgős összehívását kéri a jugoszláviai helyzet miatt. – A kormány elveti azt a javaslatot, hogy 1992-ben új, kétkulcsos általános forgalmiadó-rendszert és ún. szociális adót vezessenek be. A testület ezért átdolgozásra visszautalja a költségvetési irányelveket a gazdasági kabinetnek. – A kormány nem fogadja el válaszként a Fővárosi Közgyűlés állásfoglalását, miszerint parlamenti döntés esetén fejet hajt a világkiállítás megrendezése előtt, és mindent megtesz a sikeres lebonyolítás érdekében. A kabinet szerint ez a támogatás semmiképpen nem elégséges az Expo megvalósításához. – Az FKGP tiltakozik a koalíciós tárgyalások halogatása miatt. – A Magyar Nemzeti Bank kapja „Az év kölcsönfelvevője” címet egy befolyásos brit pénzügyi szaklaptól.

Szeptember 21. – A magyar kormány elítéli, hogy a jugoszláv néphadsereg a belgrádi alkotmányos testületek döntése és a korábbi megállapodások ellenére minden eddiginél nagyobb támadást indított Horvátország ellen. – Budapesten és Nagycenken megemlékeznek Széchenyi István születésének 200. évfordulójáról. – A Fővárosi Közgyűlés rendkívüli ülésén ismét Székely Gábort és Schneller Istvánt választják alpolgármesterré.

Szeptember 23. – Az Alkotmánybíróság dönt azokról az indítványokról, amelyek a köztársasági elnöki jogkörre vonatkoznak. E szerint az államfő a fegyveres erők főparancsnoka, de azok egyikének sem szolgálati előljárója. A köztársasági elnök a kinevezéseket csak akkor tagadhatja meg, ha hiányoznak a jogszabályban előírt feltételek, vagy ha alapos okkal arra következtet, hogy a javaslat teljesítése súlyosan zavarná az államszervezet demokratikus működését. – A jugoszláv válság fejleményeiről tájékoztatta egymást Antall József és Ante Markovic kormányfő.

Szeptember 24. – Az Országgyűlés elfogadja a csődeljárást szabályozó törvényt. E szerint a vállalatok akkor jelenthetnek csődöt, ha előreláthatóan nem tudják kielégíteni 1 éven belül esedékessé váló tartozásaikat, ill. fizetéseképtelenek. A képviselők megszavazzák az 1990. évi költségvetés végrehajtásáról szóló törvényjavaslatot is. – Magyarország és a Macedón Köztársaság egyaránt a jugoszláviai válság békés megoldását szorgalmazza. Egyebek között ez derül ki Göncz Árpád és Kiro Gligorov macedón elnök budapesti megbeszélésein. – New Yorkban Jeszenszky Géza tárgyal szovjet kollégájával, Borisz Pankinnal. A magyar külügyminiszter elmondja, hogy a tervek szerint okt.-ben írják alá a magyar-szovjet alapszerződést. – Bonnban a magyar honvédelmi államtitkár megerősíti, hogy Budapest szívesen vásárolna az egykori keletnémet hadsereg fegyvereiből. – Bosszúból mellbe szúrnak egy bírót Szolnokon.

Szeptember 25. – Aláírásra kész az új magyar-szovjet államszerződés. A moszkvai tárgyalások alapján a magyar küldöttség vezetője elmondja, hogy a dokumentum nem korlátozza az aláírókat abban, hogy biztonságuk szavatolására többoldalú szövetségekben vegyenek részt. – A macedón elnök mellett Budapesten tárgyal a szlovén államfő, Milan Kučan is. Magyar vendéglátóikkal egyetértenek abban, hogy Jugoszláviában a nemzetek önrendelkezési joga mellett biztosítani kell az ott élő kisebbségek jogait is.

Szeptember 26. – Antall József változatlan formában ismét Göncz Árpád elé terjeszti javaslatát a Televízió és a Rádió alelnökeinek kinevezésére. Előzőleg külön-külön nyilatkozatban a kormány és a köztársasági elnök egyaránt kijelenti, hogy elfogadja és tiszteletben tartja az Alkotmánybíróság határozatát az államfői jogkörrel. A kabinet hangsúlyozza, hogy az Alkotmánybíróság egységes végrehajtó hatalomról rendelkezik, és ezért a hatalmi ágért kizárólag a kormány tartozik politikai felelősséggel. Göncz Árpád pedig kifejti: ezután is gyakorolni fogja az alaptörvényben meghatározott jogait. – Magyar közéleti személyiségek politikai dokumentumban fejezik ki aggodalmukat, mert szerintük Magyarországon akadozik a demokratikus átalakulás. Az

állásfoglalás elnevezése „Demokratikus Charta 1991”. – A kormány megállapítja, hogy a feltételezettnél gyorsabban nő a munkanélküliek száma: 1991 végére elérheti a 300 ezret. – Kupa Mihály pénzügyminiszter szükségesnek tartja az adóellenőrzés megszigorítását, mert 1991-ben mintegy 40 milliárd Ft adó nem folyik be az államkasszába. – A Borsod-Abaúj-Zemplén megyei közgyűlés azt javasolja, hogy a kormány az észak-magyarországi térséget nyilvánítsa válságövezetté. – A külügyi államtitkár a bukaresti kormány lemondásának hírére úgy nyilatkozik, hogy Magyarország szeretné, ha Romániában az eddiginél határozottabb lépéseket tennének Európa és a demokrácia irányába.

Szeptember 27. – Magyarország diplomáciai törekvéseinek alapját az európai egység gondolata adja – jelenti ki Antall József az Európa Mozgalom nemzetközi konferenciájának budapesti megnyitóján. – A szlovák külkapcsolatok minisztere magához kéri a pozsonyi magyar főkonzult, hogy magyarázatot adjon olyan magyar kijelentésekre, amelyek Pozsony szerint területi igényeket fejeznek ki. A főkonzul hangsúlyozza, hogy a magyar kormány elutasítja a határok erőszakos megváltoztatását. – A jugoszláviai menekültekről és az ottani magyarság biztonságának szavatolásáról is tárgyal Moszkvában a humanitárius konferencián részt vevő hatpárti parlamenti küldöttség. – Budapest vezetése határozottan visszautasítja az MDF fővárosi frakciójának azt a vádját, hogy az önkormányzat akadályozza a világkiállítás ügyét. – Az FKgP országos elnöksége határozatban mondja ki, hogy csak akkor érdekelt a koalíciós tárgyalásokban, ha a kormányban részt vevő pártok következetesen tartják magukat választási ígéreteikhez.

Szeptember 28. – Magyar-holland kormányfői tárgyalásokat tartanak Budapesten. Antall József és Ruud Lubbers egyetért abban, hogy a jugoszláviai válság rendezéséhez minél szélesebb körű nemzetközi együttműködésre van szükség.

Szeptember 29. – Menekültügyi együttműködést köt Magyarország, Cseh-Szlovákia és Lengyelország.

Szeptember 30. – New Yorkban kezd tárgyalásokat Antall József kormányfő, akit díszdoktorrá avatnak a connecticuti egyetemen. – Az Európai Közösségek Bizottságának elnöke szerint akár már nov. végére is létrejöhet a társulási szerződés Magyarországgal, Cseh-Szlovákiával és Lengyelországgal, miután megszületett a megállapodás a korábban kulcsproblémának számító marhahúsexport ügyben. – A kormány javaslatot tesz az Országgyűlésnek, hogy az energiaár-emelések ellentételezéseként járuljon hozzá 5 milliárd Ft költségvetési átcsoportosításához. – Az MDF kezdeményezésére közös frakcióülést tartanak a koalíciós pártok a világkiállítás politikai stratégiájáról. – Az Európai Közösség csaknem 9 milliárd Ft értékű gyorssegéllyel támogatja a magyarországi szerkezetátalakítást és privatizációt a Phare-program keretében.

Október 1. – Antall József az ENSZ közgyűlésén mondott beszédében kifejti, hogy a magyar kormány mind a jugoszláviai, mind a többi környező országban élő magyar kisebbség védelmében fellép a nemzetközi fórumokon. A miniszterelnök sürgeti az ENSZ szerepvállalását a kisebbségi jogok érvényesítésében. – A Határőrség levélben tiltakozik a jugoszláv illetékeseknél amiatt, hogy Alsószentmártonban jugoszláv területről géppuskalövedék csapódott be egy magyar területen parkoló autóba. – Az Országgyűlés úgy határoz, hogy az energiaár-emelések ellentételezésére pénzsegélyt kapnak a kisnyugdíjasok, a nyugdíjszerű szociális ellátásban és a csatádi pótlékban részesülők. – Az SZDSZ elnöke, Kis János megerősíti, hogy a párt nov.-i küldöttgyűlésén lemond tisztségéről.

Október 2. – Clevelandben Antall József kormányfő amerikai üzletemberek előtt kijelenti, hogy a magyar gazdaság alapvetően stabil, de nélkülözhetetlen a Nyugat támogatása ahhoz, hogy ez a jövőben is így legyen. – A kormány felosztatja a Nemzeti Gyermekek és Ifjúsági Alapítvány 20 fős kuratóriumát, és helyette 5 tagú irányítótestületet hoz létre. A felosztatott kuratórium tagja, Deutsch Tamás kifogásolja a döntést. – Újabb 4 szakszervezet csatlakozik a polgári engedetlenségi mozgalomhoz, azaz az Alkotmánybíróság döntéséig megtagadják a szakszervezeti vagyongegosztást szabályozó törvény végrehajtását.

Október 3. – Göncz Árpád köztársasági elnök levélben kéri a miniszterelnököt: bocsássa rendelkezésére a Magyar Rádió és a Televízió működési szabályzatát. E dokumentumok nélkül

ugyanis nem tudja megítélni, hogy az alelnökök kinevezése nem okoz-e olyan belső konfliktusokat az érintett intézményekben, amelyek súlyosan veszélyeztetik az államszervezet demokratikus működését. – Washingtonban Antall József találkozik a Világbank vezetőivel, akik Magyarország gazdasági fejlődését modellértékűnek tartják és nagyra értékelik a kormány erőfeszítéseit. – A Pénzügyminisztérium, a Magyar Nemzeti Bank és a Bankszövetség megállapodik abban, hogy nov.-tól átlagosan mintegy 1 %-kal mérsékelik a betétek kamatainak, majd a hitelkamatok szintjét a pénzintézetek közötti forgalomban. – A kormány elfogadja azt a törvényjavaslatot, amely az eddigi 2-ről 6%-ra emeli az ún. szolidaritási (munkanélküli-) járulék összegét. – Magyar-holland katonai együttműködésről ír alá megállapodást Budapesten a 2 ország vezérkari főnöke. – Államigazgatási felügyelet alá helyezik a győri Rába Vagon- és Gépgyárat.

Október 4. – Antall József a NATO kibővítését és a jugoszláv tagköztársaságok önállóságának elismerését javasolja Washingtonban George Bush amerikai elnöknek. – Megszigorítják a külföldiek beutazását Magyarországra. A román külügyminisztérium nyilatkozatban fejezi ki sajnálkozását az intézkedés miatt. – A kormány 700 millió Ft-ot ad az önkormányzatoknak a fűtés és a meleg víz drágulásának ellentételezésére a rászorultak számára.

Október 5. – Magyar-lengyel-cseh-szlovák csúcstalálkozót tartanak Krakkóban. – A várakozásokkal ellentétben mégsem szakad ketté a Magyar Újságírók Országos Szövetsége. A szervezet balatonszéplaki közgyűlésén úgy döntenek, hogy megtartják az eddigi vezetőséget, de új elnököt választanak Bodor Pál személyében.

Október 6. – Magyarország, Lengyelország és Cseh-Szlovákia szorosabb kapcsolatokra törekszik a NATO-val. Egyebek között ezt tartalmazza Antall József, Lech Wałęsa és Václav Havel krakkói nyilatkozata.

Október 7. – A jugoszláv hadvezetés azt kéri a magyar kormánytól, hogy magyar területen át vonulhasson ki Szlovéniából a szövetségi hadsereg. – A magyar és a lengyel miniszterelnök Varsóban sürgős nemzetközi összefogást követel a jugoszláv válság megoldására. – Torgyán József megerősíti, hogy a Független Kisgazdapárt új koalíciós megállapodást szeretne kötni az MDF-fel és a KDNP-vel. – Az SZDSZ parlamenti frakciója megerősíti tisztségében a képviselőcsoport eddigi vezetőit, miután az érintettek bizalmi szavazást kértek. – Az MSZOSZ az Érdekegyeztető Tanács soron kívüli összehívását kezdeményezi, amiért fontos kérdésekben a munkavállalók képviselőinek megkérdezése nélkül dönt a kormány. – A Legfelsőbb Bíróság zendülésről engedetlenségre mérsékli a parancsot megtagadó 20 törökbálinti sorkatona tettének jogi minősítését.

Október 8. – Antall József miniszterelnök szerint kizárólag az Országgyűlés dönthet arról, hogy a Szlovéniából kivonuló jugoszláv katonai alakulatok áthaladhatnak-e magyar területen vagy sem. – Az MNB elnöke közli, hogy a vártnál jóval kedvezőbben alakulnak a gazdasági folyamatok. A folyó fizetési mérleg aktívuma 200 millió USD, a devizatartalékok pedig több mint 2,5 milliárd USD-t tesznek ki. – Magyarország 3 millió USD-s gyorssegélyt kér az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságától a csaknem 35 ezer jugoszláv menekült ellátására.

Október 9. – Kupa Mihály pénzügyminiszter kételyeit hangoztatja az 1996-os budapesti világkiállítás megrendezésével kapcsolatban, mert szerinte nem dolgozták ki pontosan az Expo témáját, a nagyobb mértékű költségvetési támogatást pedig csak adóemeléssel egyetemben tudja elképzelni a kormányzat. – A bős-nagymarosi vízlépcső jövőjéről tárgyal a magyar és a cseh-szlovák parlament környezetvédelmi bizottsága Budapesten. A magyar képviselők szerint csak akkor közeledhetnek az álláspontok, ha a cseh-szlovák fél is az ökológiai elveket tartja a legfontosabbnak. – Az 1956-os forradalom évfordulója előtt a kommunista rendszert jelképező köztéri szobrok eltávolítására és a múlt rendszerhez kapcsolódó utcanévek megváltoztatására kéri a polgármestereket a belügyminiszter.

Október 10. – A kormány – az ENSZ Biztonsági Tanácsának fegyverembargót elrendelő határozatára tekintettel – elutasítja azt a jugoszláv kérést, hogy a szövetségi katonák Magyarország területén keresztül vonulhassanak ki Szlovéniából. A kabinet dönt arról is, hogy a magyar határokon ezentúl elfogadják a szlovén és a horvát útleveleket. – A magyar kormány szükségesnek tartja, hogy a Vajdaságra is terjesszék ki tevékenységüket a jugoszláviai tűzszünetet ellenőrző közös

piaci megfigyelők. Az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet prágai válságtanácskozásán Gyarmati István nagykövet kifejti, hogy budapesti megítélés szerint fokozatosan romlik a magyarság helyzete a Vajdaságban. – Páncélozott járművel erősítik meg a nagyatádi menekülttábor rendőri védelmét. – A Fővárosi Közgyűlés elutasítja az 1996-os budapesti világkiállítás megrendezését, elsősorban a pénzügyi feltételek hiányára hivatkozva. – Az Országgyűlés szociális bizottsága nem támogatja, hogy a parlament elé terjesszék a költségvetés 1992. évi irányelveiről szóló jelentést, mert azt szakszerűtlennek és elnagyoltnak tartja. – Tölgyessy Péter, az SZDSZ egyik lehetséges elnökjelöltje úgy látja, hogy pártja válságban van. – Stuttgartban magyar-baden-württembergi belügyi megállapodást írnak alá.

Október 11. – A Fővárosi Közgyűlés után a kormány is elveti az 1996-os budapesti világkiállítás megrendezését, és helyette országos rendezvénysorozatot javasol az államalapítás 1100 éves évfordulójára. – Ismét megsérti a magyar légteret egy jugoszláv helikopter. – A koalíciós tárgyalásokon a Független Kisgazdapárt és a Kereszténydemokrata Néppárt egyaránt felveti, hogy kisebb a részesedésük a legmagasabb kormánypozíciókban, mint amit parlamenti képviseletük indokolna. – A magyar és a cseh-szlovák parlament környezetvédelmi bizottsága egyetért abban, hogy környezeti szempontok alapján kell elemezni a bős-nagymarosi vízlépcső jövőjére vonatkozó elképzeléseket, és egyúttal sürgetik a kormányközi tárgyalásokat a beruházásról. – A magyar Külügyminisztérium megítélése szerint a reggel életbe lépett román beutazási korlátozások minden szempontból jelentősen meghaladják az előző héten hozott magyar rendelkezéseket.

Október 12. – Antall József szerint a liberalizmust egyetlen politikai párt sem sajátíthatja ki. A miniszterelnök az MDF által kezdeményezett Nemzeti Liberális Alapítvány miskolci konferenciáján beszél erről. – A Független Kisgazdapárt ellenőrző bizottsága feljelentést tesz a legfőbb ügyésznél a pártnál történt törvénysértések elkövetői ellen. – Salgótarjánban kongresszust tart az MSZMP. A tanácskozás idejére tüntetést szervez a Pofosz, de a vártnál jóval kevesebben vesznek részt a megmozduláson. A Munkáspárt tiszttségében megerősített elnöke, Thürmer Gyula megbékélést tart szükségesnek 1956 ügyében.

Október 13. – Kanadába utazik Göncz Árpád államfő.

Október 14. – Kádár Béla külgazdasági miniszter szerint 1 hónapon belül létrejöhet a társulási szerződés Magyarország és az Európai Közösség között. – A Legfelsőbb Bíróság jóváhagyja annak a részvénytársaságnak a cégbejegyzését, amely néhány hónappal korábban megvásárolta az MSZOSZ több székházát.

Október 15. – Az Országgyűlés úgy módosítja a Munka Törvénykönyvét, hogy a jövőben mindazok végkielégítést kapnak, akiknek önhibájukon kívül felmondanak vagy munkáltatójuk jogutód nélkül megszűnik. A parlament elfogadja a társadalombiztosítási rendszer megújításának koncepcióját is. – A PM jelentése szerint a költségvetés hiánya már csaknem 10 milliárd Ft-tal több, mint az 1991. évre előirányzott 78 milliárdos deficit. – Az MNB az infláció mérséklése érdekében átlagosan 1 %-kal csökkent bizonyos kamatokat. – Magyarország, Cseh-Szlovákia és Lengyelország egyeztetett fellépését szorgalmazza a jugoszláviai válsággal kapcsolatban Antall József, amikor Budapesten találkozik a cseh parlament elnökével. – Budapest főpolgármestere ismételten millenniumi ünnepségeket szorgalmaz 1996-ban a világkiállítás helyett. Gödöllő önkormányzata ugyanakkor azt javasolja, hogy a város területén rendezzék meg az Expót 1996-ban. – A Független Szakszervezetek Demokratikus Ligája kész tárgyalóasztalhoz ülni az MSZOSZ képviselőivel, miután a szakszervezeti szövetség elfogadta, hogy a dolgozókat választás útján képviseljék az egyes érdekvédelmi szervezetek a társadalombiztosítási önkormányzatban.

Október 16. – Az ENSZ közgyűlésén a Biztonsági Tanács tagjává választják Magyarországot, amely e tisztséget jan.-tól tölti be 2 éven keresztül. – Az Országgyűlés külügyi bizottsága visszatartja, hogy Romániában bizonyos körök magyarellenés rágalomhadjáratra használják fel az ott élő magyarság körében megfogalmazott gondolatokat a székelyföldi autonómiáról. – Magyarországon összesen 76 AIDS-beteg és 282 fertőzött van. – Budapesten elfogják azt a szökött rabot, aki még szept.-ben lépett meg 4 társával a veszprémi börtönből.

Október 17. – A kormány újabb véleményt kér a fővárosi önkormányzattól a világkiállítás ügyében,

mert szerinte a testület a törvénytervezet és a program részletes ismerete nélkül hozta meg döntését. – Torontóban Göncz Árpád államfő kijelenti, hogy a privatizáció előrehaladása bátorítani fogja a külföldi beruházásokat Magyarországon. – Az MNB adatai szerint az utóbbi 5 év közül 1991-ben a legalacsonyabb Magyarország dollárban számított külföldi adóssága. – A Független Kisgazdapárt ellenőrző bizottságának elnöke bejelenti, hogy pénzügyi visszaélések miatt feljelentette a párt egyes vezetőit. – A Gazdasági Versenyhivatal megbírságol 3 megyei gabonaforgalmi vállalatot, mert a felvásárláskor visszaéltek gazdasági erőfölényükkel.

Október 18. – A kormány az eddigi 5 milliárd Ft-on túl további 700 milliót ad az önkormányzatoknak a távfűtési és melegvíz-díjak ellentételezésére. A kabinet dönt arról is, hogy jún.-tól visszamenőlegesen 10% béremelést kapnak a közművelődési és közgyűjteményi dolgozók. – A koalíciós pártok tanácskozásán elvetik a kollektív felelősségre vonás elvét, de az igazságtétel érdekében haladéktalanul szükségesnek tartják az alkotmányosan és törvényesen megtehető lépéseket. – Budapest főpolgármestere közli, hogy a Közgyűlés csak akkor tűzi újból napirendre a világkiállítás ügyét, ha a kormány új koncepcióval áll elő. – A Világkiállítási Fórum aláírás-gyűjtési akciót kezd az Expo megrendezéséért.

Október 19. – A Határőrség tiltakozik a jugoszláv illetékeseknél, amiért a héten aknákat telepítettek a magyar határ közelében. – Az UNESCO párizsi közgyűlésén elfogadják Andrásfalvy Bertalan művelődési miniszternek azt a javaslatát, hogy az ENSZ kulturális szervezete nyújtson támogatást olyan elemzés elkészítéséhez, amely a nemzetiségek kulturális jogainak érvényesítését és védelmét vizsgálja.

Október 20. – Ottawában a kanadai főkormányzóval, valamint Kanada politikai és gazdasági vezetőivel tárgyal Göncz Árpád. – Madridban Jeszenszky Géza a NATO főtitkárával, Manfred Wörnerrel tárgyal arról, hogy a kelet-európai országok szeretnének intézményesen is szorosabb együttműködést kialakítani a NATO-val. – Kongresszust tart az 56-os Szövetség, amely Roik Jánost választja elnökké.

Október 21. – Az Országgyűlés törvényt fogad el az MNB-ről. Eszerint a jegybankot a kormány nem utasíthatja, de az MNB-nek támogatnia kell a kabinet gazdaságpolitikájának megvalósítását. – Madridban Jeszenszky Géza részt vesz a NATO-tagállamok parlamenti képviselőinek tanácskozásán, amelyen kifejti, hogy az új demokráciák számára még formális biztosítékok nélkül is létfontosságú az Atlanti Szövetség támogatása. – Budapesten tárgyal a német Bundestag külügyi bizottságának elnöke. – A Vállalkozók Országos Szövetségének szervezésében országszerte aláírásgyűjtés kezdődik annak érdekében, hogy népszavazáson döntsenek a világkiállítás megrendezéséről.

Október 22. – Országszerte megemlékezéseket tartanak az 1956-os forradalom 35. évfordulója alkalmából. Antall József a nagykőrösi emlékmű avatásán hangsúlyozza: Magyarországon nem történhet meg még egyszer, hogy szélsőséges eszméktől vezérelve bárki magához ragadja a hatalmat. – Antall József üdvözlí azt a moszkvai bejelentést, hogy a szovjet vezetés feltétel nélkül elítéli és a nemzetközi joggal ellentétesnek tekinti az 1956-os magyarországi katonai beavatkozást. – A kormány kisgazdapárti tagjai visszautasítják Torgyár József levelét, amelyben a pártelnök ún. hűségnyilatkozatot kér tőlük. – Kizárják a Független Kisgazdapártból Ómolnár Miklós képviselőt, mert – az indoklás szerint – megsértette a pártfegyelmet.

Október 23. – A fővárosban és vidéken egyaránt ünnepeken emlékeznek meg az 1956-os forradalomról. A Parlament előtt, a Kossuth Lajos téren a szónokok a nemzeti egység megteremtésére szólítanak fel. Göncz Árpád a Budapesti Műszaki Egyetemen, Antall József pedig az Operaházban tartott ünnepségen szólal fel. Budapesten az ünneplők egy csoportja a Rádióhoz vonul, és 16 pontos petíció beolvasását követeli. – Abasáron 5 millió meg nem született magyar emlékművét avatja fel Paskai László esztergomi érsek. – Torgyár József kisgazda pártelnök 1 millió Ft-ot ajánl fel annak, aki bizonyítani tudja, hogy ő korábban ügynökként működött.

Október 24. – A Külügyminisztérium jegyzékben kifogásolja Jugoszláviánál, hogy a dunai hajózás fokozatosan lehetetlenné válik a szomszéd országban dúló harcok miatt. – A fővárosi önkormányzat megerősíti korábbi döntését, azaz továbbra sem tartja elfogadhatónak a kormány által benyújtott

világkiállítási törvénytervezetet.

Október 25. – A kormányzóvivő közli: Magyarország szükségesnek tartja, hogy az Európai Közösség lényeges engedményeket adjon a magyar mezőgazdasági termékek exportjára, miközben a magyar fél is enged korábbi álláspontjából. – A Pénzügyminisztérium elképzelései szerint 1992-ben megszűnik az adókedvezmény a nem állami és önkormányzati segélyekre, és a mezőgazdasági tevékenységekre nyújtott eddigi félmillió adókedvezmény 100 ezer Ft-ra csökken. – Antall József részvételével felavatják az egykor recski fogolytábor rabjainak emlékművét. – Budapesten a magyar-cseh-szlovák kapcsolatokról és a térség biztonságáról cserél véleményt a 2 ország kormányfője. – Magyar-osztrák katonai megállapodást köt a 2 ország honvédelmi minisztere Budapesten. – Vállalati biztost neveznek ki a szanálás alatt álló Csepel Autógyár élére.

Október 26. – A Kereszténydemokrata Néppárt a Rádió és a Televízió elnökének visszahívását javasolja, mert a párt szerint nem tudnak úrrá lenni a nehézségeken.

Október 27. – Este bombatalálat éri a jugoszláv határ mentén fekvő Barcsot. – Az SZDSZ egyik elnökjelöltje, Tölgyessy Péter szerint a szabad demokratáknak megegyezést kell keresniük az MDF-fel az ún. kétharmados parlamenti többséget igénylő kérdésekben, és bizonyos nemzeti alapkérdésekben, így a külpolitikában. – Az SZDSZ másik elnökjelöltje, Dornbach Alajos a kollektív felelősségrevonás ellen foglal állást egy fórumon. – Budapesten kezd tárgyalásokat a szerb külügyminiszter.

Október 28. – Brüsszelben Antall József előadást tart az Észak-atlanti Tanácsban és tárgyal a NATO főtitkárával, Manfred Wörnerrel, valamint Wilfried Martens belga miniszterelnökkel. – Katona Tamás külügyi államtitkár szerint feltehetően tévedésből érte előző nap találat Barcsot. A jugoszláv légierő parancsnokságának tájékoztató szolgálata visszautasítja a magyar HM szóvivőjének nyilatkozatát, miszerint jugoszláv harci gépek bombázták Barcsot. – A szerb külügyminiszter budapesti sajtótájékoztatóján megismétli azokat a vádakot, miszerint több állam, így Magyarország is beavatkozik a jugoszláv konfliktusba. Vladislav Jovanović túlzásnak tartja a magyar kormány aggodalmát, hogy a vajdasági magyarokat etnikai arányuknál nagyobb arányban sorozzák be.

Október 29. – Brüsszeli tárgyalásai után Antall József kormányfő kijelenti, hogy nov.-ben minden bizonnyal aláírható a társulási szerződés Magyarország és az Európai Közösség között. A miniszterelnök beszámol arról is, hogy a Közösség készen mutatkozott anyagilag támogatni a magyar áruszállításokat a Szovjetunióba. – A Honvédelmi Minisztérium kíváncsian tartaná, hogy jugoszláv részről vizsgálják a barcsi incidenst. A budapesti jugoszláv katonai attasé kijelenti, hogy a szövetségi hadseregnek nincs olyan gránátja, mint amilyen Barcsra hullott. A HM illetékese elismeri, hogy késve adott tájékoztatást a barcsi incidensről. – Az Országgyűlés dec. 16-áig meghosszabbítja a kárpótlási igények benyújtási határidejét. – A svájci kormány 400 ezer svájci frankot ad Magyarországnak a jugoszláv menekültek ellátására.

Október 30. – Magyarország a leghatározottabban tiltakozik déli határainak megsértése és a túloldali aknásítás ellen. Antall József Jugoszlávia budapesti nagykövetének és katonai attaséjának jelenlétében nézi meg a barcsi bombázás helyszínét. – A Független Kisgazdapárt vezetői úgy döntenek, hogy a kisgazda miniszterek és államtitkárok párttól kapott megbízatása éjfélkor lejár. Felfüggesztik Nagy Ferenc József, Rajkai Zsolt és Pohánkovics István kormánytagok párttagságát és kizárják Ómolnár Miklóst, valamint Prepeliczay Istvánt. Torgyán József pártelnök közli, hogy a koalíciós tárgyalásokon újabb tárcákat fognak kérni a kisgazdáknak. – Budapestre érkezik a NATO európai haderőinek főparancsnoka, John Galvin tábornok.

Október 31. – A Miniszterelnöki Sajtóiroda közleménye szerint a Kisgazdapárt országos vezetőségének állásfoglalása ellenére változatlanul hivatalukban maradnak a kormány kisgazdapárti miniszterei és államtitkárai. Antall József úgy dönt, hogy a kialakult helyzetet a koalíciós pártok frakcióinak következő együttes ülésén akarja megvizsgálni, amivel a képviselőcsoportok vezetői egyetértenek. – A vasutasok kétórás figyelmeztető sztrájkot helyeznek kilátásba nov. 11-ére, ha a MÁV továbbra sem teljesíti a tavaly dec.-i megállapodásokat. – Éjszaka megtámadnak egy őrkatonát egy Baranya megyei rádiólokátor-állomáson. A támadók



elmenekülnek.

November 1. – Antall József kijelenti, hogy Magyarországot és a térséget közvetlen veszély fenyegeti a jugoszláviai polgárháború miatt. A kormányfő egyúttal elmarasztalja a Nyugatot, mert az előző években tétlenséget tanúsított Kelet-Közép-Európa iránt. – A kormány tervei szerint kárpótlást kapnak azok, akiket politikai okokból jogtalanul fosztottak meg életüktől vagy szabadságuktól 1939 és 1989 okt.-e között. – A Független Kisgazdapárt elnöksége Oláh Sándort is kizárja a pártból és a frakcióból, mert nyíltan szembeszegült a vezetőség határozataival. – A KSH adatai szerint tovább csökken az infláció üteme: szept.-ben 1,5%-os volt az áremelkedés. – Magyarországon tanuló külföldi diákok tüntetnek a Parlament előtt a faji megkülönböztetés és főként az ún. bőrfejük támadásai miatt.

November 2. – Ülést tart az SZDSZ országos tanácsa, amely meghallgatja a párt elnökjelöltjeit. Tölgyessy Péter, Dornbach Alajos és Mécs Imre egyaránt kormányzóképes erőt akar formálni a pártból, jöllehet, programjaikban eltérő elemek is szerepelnek. – A Független Kisgazdapárt Békés megyei szervezete szembefordul a pártelnökséggel: úgy dönt, hogy nem vesz részt a póri nov.-i kongresszusán, hanem helyette a nagyválasztmány rendkívüli ülésének összehívását szorgalmazza.

November 3. – Budapesten Antall József emléktáblát avat fel Nagy Imre és mártírtársai tiszteletére a Katonai Bíróság Fő utcai épületénél, ahol az 1956-os forradalom miniszterelnökét és politikustársait 1958-ban halálra ítélték. – Magyar hajókat ér támadás Vukovárnál. Senki nem sérül meg.

November 4. – Az Országgyűlés elfogadja azt a törvényt, amely lehetőséget ad arra, hogy visszamenőleges hatállyal büntessék az elmúlt évtizedekben politikai okokból nem üldözött súlyos bűncselekményeket. Ezzel lehetségessé válik a felelősségre vonás az 1944. dec. 21-e és 1990. máj. 2-a között elkövetett és politikai okokból megtorlatlanul maradt emberölések, halált okozó testi sértések és hazaárulások ügyében. – A Független Kisgazdapárt parlamenti frakciója felfüggeszti Torgyán József tagságát mindaddig, amíg okmányokkal nem igazolja feddhetetlenségét. A képviselők egyúttal jogtalanak minősítik Omolnár Miklós, Prepeliczay István és Oláh Sándor pártból való kizárását. Ezt követően rendkívüli ülést tart a párt elnöksége, amely hűségnyilatkozat aláírására kéri a kisgazda képviselőket. – A Külügyminisztérium a leghatározottabban felhívja a jugoszláv hatóságokat, hogy haladéktalanul intézkedjenek a biztonságos dunai hajózás érdekében. – Antall József Kairóba utazik.

November 5. – Literenként 2 Ft-tal drágul a benzin. – A Békés megyei kisgazdák vezetője, Zsíros Géza nyílt levélben szólítja fel Torgyán Józsefet, hogy mondjon le pártelnöki tisztségéről.

November 6. – Göncz Árpád szóvivője közli, hogy a köztársasági elnök az aláírás előtt részletesen akarja tanulmányozni azt a törvényt, amely szerint visszamenőlegesen is büntethetők az elmúlt évtizedekben politikai okokból meg nem torolt súlyos bűncselekmények. – Újabb adatok alapján a szakemberek teljes bizonyossággal állítják, hogy a jugoszláv szövetségi haderő rendelkezik olyan gránátokkal, amelyet Barcsra dobtak le. – Bérköveteléseit alátámasztására kétórás figyelmeztető sztrájkot hirdet nov. 18-ára a Vasúti Dolgozók Szabad Szakszervezete. – A VOSZ előzetes adatai szerint összegyűlt a szükséges számú aláírás ahhoz, hogy népszavazás kiírását kérjék a parlamenttől a világkiállítás ügyében, később azonban hamisnak bizonyul ez a hír.

November 7. – A Független Kisgazdapárt országos vezetősége megerősíti tisztségében az elnökséget és Torgyán József pártelnököt, akit előzőleg lemondásra szólított fel a kisgazda frakció. – Az MSZDP országos elnöksége felfüggeszti elnöki tisztségéből Petrasovits Annát és fegyelmi eljárást kezdeményez ellene, mert akadályozza a szociáldemokrata egységet. A párt képviselőivel Baranyai Tibor alelnököt bízzák meg.

November 8. – A kormány 5,8%-kal leértékeli a forintot. Az indoklás szerint így támogatják az exportot és védik a hazai ipart. – Torgyán József korabeli dokumentumokat idézve azt állítja, hogy az 1958-as szolgálati jelentések ügynöki beszerzésre alkalmatlannak minősítették. A Kisgazdapárt elnöke a feddhetetlenségi vizsgálat iratait csak akkor hajlandó átvenni, ha Antall József is hasonló tisztázásnak veti alá magát. Ezt az ötletet a Miniszterelnöki Sajtóiroda visszautasítja. – Petrasovits Anna bezáratja a szociáldemokrata pártszékház kapuit, kirekesztve így az épületből a pártelnökség

számára nemkívánatos tagjait.

November 9. – Kihelyezett ülést tart a kormány Miskolcon. Antall József a megbeszélések után kijelenti: a kabinet kiemelten támogatja a jövőben Borsod-Abaúj-Zemplén megyét. – Velencén tart közgyűlést a Magyarok Világszövetsége, amely szerepet akar vállalni abban a „nemzeti stratégiában”, amely a 15 milliós magyarság egységének helyreállítását szolgálja.

November 10. – New Yorkban nagy siker fogadja Göncz Árpád „Rácsok” c. drámájának bemutatóját, amelyen részt vesz a szerző is. – Budapestre érkezik a luxemburgi miniszterelnök, Jacques Santer.

November 11. – Brüsszelben Kádár Béla külgazdasági miniszter az OECD miniszteri értekezletén megerősíti, hogy Magyarország szeretne bekapcsolódni a Nyugat által finanszírozott szovjet segélyprogramokba. – A koalíciós pártok frakcióvezetői tanácskozásukon megállapítják, hogy a Parlament házszabálya szerint csak a képviselőcsoportok vezetőinek van joguk arra, hogy beszámoljanak a Ház elnökének a frakciók tagságának változásáról. – Az Alkotmánybíróság döntésének értelmében az állami költségvetési intézmények és a bankok a jövőben nem élveznek előnyt a gazdasági társaságok részvényeinek jegyzésekor. – Budapesten új együttműködési megállapodást ír alá a magyar és a cseh-szlovák belügyminiszter. – Újraindul a termelés az Ózdi Acélmű Rt. 2 üzemében, miután a kormány 1 milliárd Ft egyszeri támogatást ad a cégnek.

November 12. – Antall József parlamenti interpellációra válaszolva kijelenti, hogy a kormány részéről fel sem vetődött Horthy Miklós hamvai magyarországi állami temetésének gondolata. – Szabadkán a magyar és a jugoszláv légierők főparancsnoka a légtérsértésekről tárgyal. – A MÁV vezetése és a vasutas-szakszervezetek döntő többsége megállapodást köt arról, hogy 400 millió Ft-ot fordítanak az ágazati dolgozók béremelésére, és 7 ezerről 8 ezer Ft-ra növelik a legalacsonyabb fizetéseket.

November 13. – Az Országgyűlés elfogadja a pénzintézeti törvényt, amely szerint kereskedelmi bankot 1 milliárd Ft-os alaptőkével lehet alapítani, és a jövőben gazdasági társaságok, ill. egyéni vállalkozók is foglalkozhatnak pénzváltással. – Dániába utazik Göncz Árpád államfő. – Brüsszelben folytatják az Európai Közösség és Magyarország társulási szerződéséről szóló tárgyalásokat. – A Honvédelmi Minisztérium közli, hogy hamarosan semleges légtérsávot hoznak létre a magyar-jugoszláv határ mentén. – Az MNB újabb kötvényt bocsát ki Japánban, ezúttal 30 milliárd jen értékben. – A Független Kisgazdapárt frakciójának ún. történelmi platformja bírálja a pártelnök, Torgyán József születésnapját ünneplő hétfévi kongresszus összehívását. – Az Újpesti Családsegítő Központ felmérései szerint az elmúlt hónapokban tovább nőtt a létminimum alatt élők száma.

November 14. – Az Európai Közösség egyik szóvivője közli, hogy egyelőre mégsem parafálják a szerződést Magyarországgal, mert még több vitatott kérdés van a textil- és a mezőgazdasági termékek kereskedelmében és a munkaerő szabad áramlásában. – A Külügyminisztérium tájékoztatja a jugoszláv illetékeseket, hogy készen áll olyan vegyes bizottság létrehozására, amely részletesen kivizsgálja a barcsi incidens körülményeit. – Az MTV elnöke Peták Istvánt bízta meg a TV 2 intendánsi feladatainak ellátásával.

November 15. – A kormány megvitatja az új szovjet-magyar alapszerződést, amely aláírásra készen áll. A kabinet valamivel több mint 10%-os családipótlék-emelést javasol jan.-tól. – Lemondják a nov. 18-ára meghirdetett vasutassztrájkot, mert a szakszervezeti követelések többsége teljesült.

November 16. – Magyar javaslatra 20 km-es semleges légtérsávot hoznak létre a magyar-jugoszláv határon. – A Külügyminisztériumba kérik Cseh-Szlovákia budapesti nagykövetét, miután magyar részről kifogásolják Marián Čalfa miniszterelnök televíziós nyilatkozatát, amelyben a politikus bizonytalannak nevezte a szlovák-magyar határt. Jeszenszky Géza felhívja a nagykövet figyelmét arra, hogy Magyarország nem fenyegeti szomszédait. – Kongresszust tart a Független Kisgazdapárt. Torgyán József elnök úgy fogalmaz, hogy a pártnak nem feltétlenül célja kilépni a koalícióból, de mindenképpen nagyobb súlyt akar kapni az ország irányításában. – Az MSZP országos értekezletén Horn Gyula pártelnök bírálja a kormányt, amiért annak gyakorlatában egyre inkább visszaköszönnék a „kézi vezérlés” elemei. Horn Gyula sürgeti a demokratikus erők összefogását.

November 17. – Londonban kezd tárgyalásokat Göncz Árpád.

November 18. – Göncz Árpád köztársasági elnök kérésére az Alkotmánybíróság soron kívül, sürgősséggel napirendjére tűzi az ún. elévülési törvény alkotmányossági felülvizsgálatát. – Jeszenszky Géza Londonban találkozik az Európai Közösség jugoszláviai békemissziójának vezetőjével, Lord Carringtonnal. A külügyminiszter megerősíti azt a magyar véleményt, miszerint a térségben több közösségi ellenőrré lenne szükség a jugoszláv határ túloldalán.

November 19. – Londonban díszebéden látja vendégül Göncz Árpádot II. Erzsébet királynő. A köztársasági elnök sajtótájékoztatóján úgy vélekedik, hogy szükség van a számonkérésre az elmúlt évtizedek jogtalanságaival kapcsolatban, de szigorúan az alkotmányosság keretein belül. – Az Európai Közösség bizottságának alelnöke, Frans Andriessen közli, hogy a 3 kelet-európai ország közül már csak Magyarország esetében vannak nehézségek a társulási szerződés végleges megszövegezésében. – A Független Kisgazdapárt főtthkára cáfolja az MTI-nek azt az értesülését, hogy 10 kisgazda képviselő új pártfrakciót alapított Ugrin Emese vezetésével. – Lemond a Szegedi Nemzeti Színház zeneigazgatói tisztségéről Gregor József, miután nem sikerül tisztázni nézeteltérését a városi önkormányzattal.

November 20. – Az Európai Közösség úgy dönt, hogy a magyar határra is kiterjeszti a jugoszláviai megfigyelők tevékenységét. Erről a luxemburgi külügyminiszter tájékoztatja Jeszenszky Gézát. – A külügyminiszter szerint nincs már komoly akadálya annak, hogy létrejöjjön a társulási szerződés az Európai Közösség és Magyarország között. – A bős-nagymarosi vízlépcső cseh-szlovák kormány meghatalmazottja arról értesíti a beruházás magyar kormánybiztosát, hogy Cseh-Szlovákia nem tekint el az ún. C változattól, azaz a Duna elterelésével az erőmű üzembe helyezésétől. – Torgyán József kijelenti, hogy egyelőre nem hozza nyilvánosságra a hűségnyilatkozatot tett kisgazda képviselők nevét. Ugrin Emese ugyanakkor elismeri, hogy ideiglenesen vállalta a pártelnökkel tartó kisgazdák frakciójának vezetését. – Andrásfalvy Bertalan művelődési miniszter nem írja alá az 1992. évi költségvetés tervezetét, mert kevesli a kulturális támogatásokat. – A Világbank mintegy 200 millió USD hitelt nyújt a magyar egészségügy fejlesztéséhez.

November 21. – Budapesten tárgyal a Világbank első elnökhelyettese. Moeen Qureshi tapasztalatai szerint már érződnek az első szerény jelei annak, hogy Magyarországon alapvető változások zajlanak a gazdaságban. – Az Országgyűlés elnökének írt levelükben 12 képviselő kijelenti, hogy ők alkotják a Független Kisgazdapárt frakcióját, amelynek vezetője Ugrin Emese. – A kormány megvitatja a tojáshiány kialakulásának okait. A Földművelésügyi Minisztérium úgy dönt, engedélyezi külföldi tojás behozatalát, hogy mérsékeljék az árat. – A kormány a legutóbbi szakszervezeti kezdeményezések figyelembevételével kész tárgyalóasztalhoz ülni a munkaadókkal és a munkavállalókkal, hogy átfogó gazdasági és szociális megállapodást kössenek. – Antall József miniszterelnök telefonon támogatásáról biztosítja a jugoszláv szövetségi kormányt, és személyesen Ante Markovics kormányfőt. – A Magyar Máltai Szeretetszolgálat akciót indít, hogy kimenekítse Vukovár lakóit a rommá lőtt városból.

November 22. – Brüsszelben parafálják az Európai Közösség és Magyarország társulási szerződését. A Közös Piac Bizottsága közleményben hangsúlyozza, hogy a 3 kelet-közép-európai ország végső célja a teljes jogú tagság az Európai Közösségben. A társult tagság egyebek között lehetővé teszi, hogy Magyarország 1992-től 150 ezer tonnával több búzát és 20 ezer tonnával több friss zöldséget exportáljon a közös piaci tagállamokba, mint eddig. – Strasbourgban Göncz Árpád részt vesz az Európai Demokratikus Fórum első kongresszusán. – Forródrótot létesítenek a magyar és a jugoszláv légvédelmi parancsnokság között, hogy biztosítsák a gyorsabb információcserét. – Az Érdekegyeztető Tanács elutasítja azt a kormányzati előterjesztést, hogy már jan.-tól bevezessék a betegszabadság intézményét, ezzel is tehermentesítve a társadalombiztosítási alapot. – Megkezdődik az MSZOSZ rendkívüli kongresszusa. Nagy Sándor elnök haladéktalanul érdemi tárgyalásokat sürget a kormánnyal. – Megvesztegetés alapos gyanúja miatt 29 budapesti rendőrt azonnali hatállyal felfüggesztenek állásából.

November 23. – Rómában Antall József részt vesz a nemzetközi kereszténydemokrata fórumon. A kormányfő olasz kollégájával, Giulio Andreottival egyetért abban, hogy a 6 jugoszláv köztársaság

önállóságát a nemzetközi közösség együttesen ismerje el. – A belügyminiszter részleges határozat rendel el a magyar-jugoszláv határszakaszon a heves harcok miatt. – Az SZDSZ küldöttgyűlése Tölgyessy Pétert választja meg a párt új elnökévé. A politikus a párttagság széles tömegeinek bevonását ígéri a döntéshozatalba és elképzelhetetlennek nevezi a szövetséget az MDF-fel, de nem zárja ki az ésszerű kompromisszumok lehetőségét. – Ismét Nagy Sándort választják az MSZOSZ elnökévé. A szakszervezeti kongresszus érdemi tárgyalásokra szólítja fel a kormányt, és egyúttal sztrájkot helyez kitátásba, ha a megbeszélések nem kezdődnek el 10 napon belül. – Kongresszust tart Csepelen a Munkáspárt, amely a következő választásokon be akar kerülni a Parlamentbe. November 24. – Jelentős mértékben kicserélődik az SZDSZ ügyvivő testülete, Pető Iván parlamenti frakcióvezető lemond tisztségéről. Kónya Imre, az MDF frakcióvezetője a kormány megbuktatására irányuló politika látványos kudarcaként értékeli az SZDSZ vezetőváltását. – Hamis bombariadó van késő délután a budapesti Keleti pályaudvaron.

November 25. – Az Országgyűlés elnöke a Parlament illetékes bizottságainak állásfoglalását kéri arról, hogy kik tekinthetők a Független Kisgazdapárt képviselőinek. – Budapesten a horvátországi politikai és katonai helyzetről tájékoztatja a magyar kormányfőt a horvát miniszterelnök. – Budapesten megállapodást köt az iráni olajminiszter, hogy országa a következő 2 évben 2 millió tonna nyersolajat szállít Magyarországnak. – A brüsszeli tárgyalásokon magyar részről bejelentik, hogy várhatóan dec. közepén írják alá a társulási szerződést az Európai Közösséggel.

November 26. – Lapértésülés szerint Jeszenszky Géza felmentette tisztségéből Szokai Imre és Meiszter Dávid helyettes külügyi államtitkárokat, és feladataik ellátásával Bába Ivánt bízta meg. – Az Országgyűlés az év végéig meghosszabbítja azt a határidőt, ameddig tilos a szövetkezetek átalakulása. – Meggyilkolnak egy taxist Nyíregyházán.

November 27. – Budapesten lényegében létrejön a megállapodás a Nemzetközi Valutaalap Magyarországnak szánt 1992. évi hiteléről. A nemzetközi pénzügyi szakértői elégedettek az ország 1991. évi teljesítményével. – Lisszabonban tárgyal Jeszenszky Géza. A külügyminiszter elkerülhetetlennek tartja Jugoszlávia felbomlását, és úgy véli, hogy Szlovénia és Horvátország diplomáciai elismerése előtt a nemzetközi közösségnek a béke megteremtésére kellene összpontosítania. – A Független Kisgazdapárt Pásztor Gyula vezette frakciója törvénysértőnek tartja, hogy Torgyán József letiltotta a képviselőcsoport folyószámláját. – Felfüggesztik az MSZDP tagságát a Szocialista Internacionáléban. – Devizabűntett és más bűncselekmények alapos gyanúja miatt vádat emelnek az ismert vállalkozó, Klapka György ellen.

November 28. – Jeszenszky Géza úgy nyilatkozik, hogy másfél év után természetesnek tartja az átalakításokat a Külügyminisztériumban. Somogyi Ferenc közigazgatási államtitkár ugyanakkor szakmai szempontból elfogadhatatlannak tartja a 2 államtitkár-helyettes, Szokai Imre és Meiszter Dávid felmentését. – George Bush amerikai elnök Antall Józsefhez írt levelében osztja Magyarország aggodalmait a jugoszláviai fegyveres konfliktus miatt. A washingtoni kormányzat biztosítja a magyar vezetést, hogy az egész térségre példamutatónak tartja azt a mérsékletet, amelyet a budapesti kormány tanúsított a légtérsértések kezelésében. – Erdős André magyar ENSZ-nagykövet felszólítja a világszervezet tagállamait, hogy töröljék el azt a korábbi határozatot, amely a cionizmust fajüldözésnek minősítette. – Budapesten tartják közgyűlésüket a Nemzetközi Vöröskereszt és Vörös Félhold Társaságok.

November 29. – A miniszterelnök – az eddigi bankelnök, Surányi György helyett – Bod Péter Ákost javasolja az MNB elnökének. A jelölés az első nyilatkozatok szerint mindenkit váratlanul ér. – Antall József nyilatkozata szerint azokkal a kisgazdákkal tud együttműködni, akik az MDF-fel és a Kereszténydemokrata Néppárttal közösen vállalt értékrend alapján állnak, és készek együtt dolgozni a kormánnyal. – Antall József az MSZOSZ elnökének írt válaszában kijelenti: a kormány hajlandó tárgyalni a szakszervezetekkel az érdekegyeztetésről. – A történelmi igazságtétel kiszélesítését szorgalmazza az MDF frakciója, amelynek megítélése szerint a társadalom egyre jobban igényli azt. – A kormányzat szociálpolitikája miatt tiltakoznak a nyugdíjasok Salgótarjánban és Székesfehérvárott.

December 1. – A Határőrség szóvivője közli, hogy a szakértői vizsgálat bebizonyította:

Jugoszláviából lőtték ki azt a 2 gránátot, amely előző nap robbant fel a baranyai Old község határában. – A szerb külügyminiszter ismételten azzal vádolja Magyarországot, hogy beavatkozik Jugoszlávia belügyeibe. Vladislav Jovanović azt állítja, hogy Magyarországon kiképzőtáborokat hoztak létre horvát zsoldosok számára. – Az MSZP országos elnöksége rendkívüli ülésén megállapítja, hogy Magyarországon veszélybe került a demokrácia, és erősödik annak veszélye, hogy a kormány és az MDF által tudatosan felkorbácsolt indulatok végzetesen megosztják az országot.

December 2. – Magyarország és Cseh-Szlovákia tárgyalóköldöttsége Budapesten megállapodik abban, hogy közös szakmai bizottságot hoznak létre a bős-nagymarosi vízlépcsővel kapcsolatos kutatások összesítésére. Mádl Ferenc tárca nélküli miniszter hozzáteszi, hogy ha a cseh-szlovák fél folytatja a munkálatokat, akkor a magyar kormány fontolóra veszi, hogy azonnali hatállyal felmondja az 1977-ben kötött államközi szerződést. – Magyarország határozottan visszautasítja a szerb külügyminiszternek azokat a vádjait, miszerint idegen nemzetiségű zsoldosokat képeznének ki az országban. – A magyar és a bolgár külügyminiszter budapesti tárgyalásaikon egyetértenek abban, hogy mielőbb meg kell teremteni a békét Jugoszláviában, és az egész térségben biztosítani kell a nemzeti kisebbségek jogait. – Bukarestbe utazik az Országgyűlés külügyi bizottságának köldöttsége. – A kuvaiti olajipari miniszter budapesti megbeszélésein közli: országa érdeklődik aziránt, miként szerezhetne tulajdonrészt a magyar olajiparban. – Lemond Somogyi Ferenc, a Külügyminisztérium közigazgatási államtitkára. – Koalíciós megbeszélést tart a Kiszgazdapárt 33 fős frakciójával Antall József és Surján László. Torgyán József felháborodással veszi tudomásul, hogy a megbeszélésekről kizárták a hozzá hű kiszgazda képviselőket. – Az SZDSZ frakciója Tardos Mártont választja meg a parlamenti csoport vezetőjévé.

December 3. – A külügyi szóvivő bejelenti, hogy a kormány kész a teljes körű diplomáciai kapcsolatok felvételére Oroszországgal és Ukrajnával. A moszkvai nagykövetet és a kijevi főkonzult felhatalmazzák arra, hogy aláírják az erről szóló jegyzőkönyvet. – A Külügyminisztérium elítéli a vajdasági magyarok kisebbségi jogainak megsértését. – Francia segélyszállítmány érkezik Magyarországra a Jugoszláviából menekülteknek. – Bukarestben a magyar Országgyűlés külügyi bizottságának köldöttsége kifogásolja, hogy a román alkotmányba bekerült a nemzetállam meghatározás. – Az Országgyűlés törvényt alkot az 1996. évi világkiállításról. Budapest vezetése tudomásul veszi a döntést. – Latin-amerikai körútra indul Göncz Árpád államfő. – Antall József az Alkotmánybírósághoz fordul azzal a kérdéssel, hogy a jogszabályok mennyi időt biztosítanak a köztársasági elnöknek a kinevezések jóváhagyására. – A demokratikus elvek megsértése ellen tiltakozik ismét a Demokratikus Charta, amelynek aláírói úgy vélik: minden közhivatalnoknak joga van arra, hogy bármilyen alkotmányos álláspontot elfogadjon, és csatlakozzon ahhoz. – Új Művészeti Akadémia létrehozásáról dönt az MTA rendkívüli közgyűlése.

December 4. – Az Országgyűlés úgy határoz, hogy karácsony előtt egyszeri segélyt kapnak a 10 400 Ft-nál kisebb havi járandósággal rendelkező nyugdíjasok. – A Miniszterelnöki Sajtóiroda cáfolja, hogy a nemzetközi bankvilágot megrázta volna Surányi György menesztése az MNB éléről. – Bejelentik, hogy az év végén megszűnik a bős-nagymarosi vízlépcső ügyeivel foglalkozó kormánybiztosi poszt. – A KSH adatai szerint okt.-ben a fogyasztói árak 1,3%-kal voltak magasabbak, mint szept.-ben. – Jugoszláv aknazárat hatástalanítanak magyar területen, Mohács térségében. – Dán, német és osztrák segély érkezik a jugoszláv menekülteknek.

December 5. – Moszkvába utazik Antall József kormányfő, hogy aláírja a magyar-szovjet alapszerződést. – Magyarország végleg megkapja a legnagyobb kereskedelmi kedvezményt az Egyesült Államoktól. – A cseh-szlovák környezetvédelmi miniszter nyílt levélben szólítja fel a magyar köztársasági elnököt és a kormányfőt, hogy tanúsítsanak az eddiginél rugalmasabb magatartást a bős vízlépcső ügyében. – Nyílnak és őszintének minősíti bukaresti megbeszéléseit az Országgyűlés külügyi bizottságának köldöttsége. – A kormány szóvivő bejelenti, hogy hamarosan magyar főkonzulátust nyitnak a szlovén fővárosban, Ljubljanában. – A demokrácia állapotáról, az állami költségvetésről és az önkormányzatok helyzetéről folytatnak eszmecsere az SZDSZ és a Fidesz vezetői. A találkozóra párhuzamosan az SZDSZ ügyvivői testülete és a Fidesz országos

választmánya csatlakozik a Demokratikus Charta aláíróihoz. – Figyelmeztető sztrájkot hirdetnek dec. közepére a bányászok, hogy az ágazat válságának megoldására kényszerítsék a kormányt. – Magyar vállalkozói csoport vásárolja meg a Videotont.

December 6. – Antall József kormányfő Moszkvában aláírja a magyar-szovjet és a magyar-orosz, Kijevben pedig a magyar-ukrán alapszerződést. – Santiagóban Göncz Árpád chilei üzletemberek előtt kijelenti, hogy Magyarország szívesen részt vesz a latin-amerikai, és ezen belül a chilei mezőgazdasági programokban. – A lengyelországi Gdynia kereskedelmi kikötőjében 20 konténer magyar fegyvert és lőszert találnak a hatóságok, miután ismeretlen tettesek feltörték az egyik konténert. – Az Érdekegyeztető Tanács ülésén a kormány nem fogadja el a munkavállalóknak azt az indítványát, hogy évi 120 ezer Ft-ra emeljék fel az adómentes jövedelmet. A kabinet képviselői ugyanakkor lehetőséget látnak arra, hogy adómentesek legyenek a természetbeni juttatások és a gyes. – Keresztes K. Sándor környezetvédelmi és Mádl Ferenc tárca nélküli miniszter a cseh-szlovák környezetvédelmi tárca vezetőjének írt válaszában kifejti, hogy a magyar kormány nem általában kéri a bőszi munkák leállítását, hanem csak azoknak a lépéseknek az elhagyását indítványozza, amelyek ellentétben állnak az államközi szerződéssel. – Göncz Árpád államfő kinevezi az MNB új elnökét, Bod Péter Ákost és a jegybank alelnökeit. – A bonni szövetségi munkaügyi minisztérium jóváhagyja, hogy 1992-ben 40%-kal több magyar vendégmunkás dolgozhat Németországban. – A rendőrség elfogja a nyíregyházi taxisofőr gyilkosait.

December 7. – A kormány olyan közös nyilatkozatot elfogadását javasolja az Érdekegyeztető Tanácsban, amely kimondja, hogy a tárgyalások idejére fel kell függeszteni a sztrájk kilátásba helyezését. A munkaadók támogatják a gondolatot, a szakszervezetek viszont ellenzik. – Megalakul a Demokratikus Charta '91 elnevezésű társadalmi mozgalom, amely nem kérdőjelezi meg a magyarországi demokrácia létét, de felhívja a figyelmet a veszélyekre. – Az MDF országos választmányának ülésén cáfolják, hogy Antall József – sok teendője miatt – tiszteletbeli elnökké akarja választatni magát. – Torgyán József közli: jan. 11-ére össze akarja hívni a Kiszgazdapárt nagyválasztmányát, hogy megtárgyalják a koalícióból való kilépés ügyét. – Washingtonban bejelentik, hogy a jövőben Magyarország is vásárolhat amerikai fegyvereket.

December 8. – Budapesten kezd tárgyalásokat az amerikai védelmi miniszter, Richard Cheney.

December 9. – A külügyi szóvivő kifejti: Magyarország abban érdekelt, hogy békés úton rendeződjenek át a szovjet térség, és az egyes köztársaságok a demokratikus elveket figyelembe véve törekedjenek az önrendelkezésre. – Antall József fogadja Richard Cheney-t, akinek kifejti, hogy a Szovjetunió szétesése még fontosabbá teszi a NATO szerepét, és ezen belül az Egyesült Államok európai jelenlétét. – Az Országgyűlés szociális és kulturális bizottsága elveti a kormány 1992. évi költségvetési tervezetét, míg 5 másik bizottság parlamenti vitára alkalmasnak tartja a javaslatot. – Figyelmeztető sztrájkot helyez kilátásba dec. 17-ére az MSZOSZ, és egyúttal kezdeményezi az Érdekegyeztető Tanács újabb rendkívüli ülésének összehívását. – A Fővárosi Közgyűlés úgy dönt, hogy jan.-tól 35%-kal emeli a közlekedési tarifákat Budapesten. – Az MNB ezentúl nem 1 nappal előre, hanem reggelente állapítja meg az aznapi hivatalos devizaárfolyamokat. – Üzemzavar van reggel a paksi atomerőmű négyes blokkjában, de estére már teljesen kijavítják a hibát.

December 10. – Az Országgyűlésben Kupa Mihály előterjeszti az 1992. évi költségvetési törvénytervezetet. A pénzügyminiszter legfontosabb feladatnak tartja a külső fizetőképesség megőrzését és az infláció féken tartását. – A kormányfő az MDF egyik gazdasági szakemberét, Szabó Ivánt jelöli az ipari és kereskedelmi minisztérium élére. – A Független Szakszervezetek Demokratikus Ligája felelőtlenségnek tartja az MSZOSZ sztrájkfenyegetését.

December 11. – Magyarország déli határszakaszán megerősítik a légtérellenőrzést. – Jugoszlávia elismeri, hogy néphadserege rendelkezik azzal a kazettás bombatípussal, amellyel Barcsot bombázták okt.-ben, de a repülőgép hovatartozására nem sikerül fényt deríteni. – A chilei védelmi minisztérium beismeri, hogy valószínűleg tőlük származnak azok a Horvátországnak szánt fegyverek, amelyeket nemrégiben foglaltak le Ferihegyen. – Ecuador után Kolumbiában tárgyal Göncz Árpád. – Magyarország és Belorusszia egyezményt ír alá arról, hogy a jövőben konvertibilis valutában kereskednek egymással. – Az MSZOSZ mintegy 30 tagszervezete kétórás figyelmeztető

sztrájkot hirdet dec. 17-ére. – Nov. végére 351 ezerre emelkedik a munkanélküliek száma.

December 12. – A kormány jóváhagyja az Európai Közösség és Magyarország társulási szerződését, és felhatalmazza a miniszterelnököt az aláírásra. – Antall József a magyar-német alapszerződésről folytat megbeszélést Németország budapesti nagykövetével. – A magyar-svájci gazdasági kapcsolatok bővítését szorgalmazza berni megbeszélésén a 2 ország külügyminisztere. – A magyar kormány úgy foglal állást, hogy diplomáciai kapcsolatot létesít az egyes jugoszláv köztársaságokkal, de előzőleg figyelembe veszi az Európai Közösségek, a visegrádi hármas és más országok álláspontját. – A Világkiállítások Nemzetközi Irodája közli, hogy febr.-i rendkívüli közgyűlésén dönt a budapesti Expóról. – Az Országgyűlés elfogadja a társadalombiztosítási önkormányzatok létrehozásáról szóló törvényt. A parlament dönt a levéltári anyagok védelméről is, és módosítja a levéltárakról szóló törvényerejű rendeletet, így az MDP, valamint az MSZMP iratai az állam tulajdonába kerülnek. – Az Országgyűlésben néhány ellenzéki képviselő észreveszi, hogy az MDF egyik képviselője, Szokolai Zoltán más helyett nyomta meg a szavazógombot a helyi önkormányzatok támogatásáról szóló döntéshozatalkor. – Kupa Mihály pénzügyminiszter a Független Kisgazdapárt 33 fős frakciójával megállapodik abban, hogy 1992-ben is megmarad a mezőgazdasági kistermelők adókedvezménye, sőt bővítik is azt. – Für Lajos honvédelmi miniszter az MDF új ügyvezető alelnöke, miután Horváth Balázs lemond tisztségéről. Az MDF 3 új alelnöke: Csurka István, Lezsák Sándor és Medgyasszay László.

December 13. – Az Érdekegyeztető Tanács résztvevői átlagosan 23%-os béremelést javasolnak jövőre a vállalatoknak. – Az egyesített sztrájkbizottság azt állítja, hogy egyre többen csatlakoznak az MSZOSZ sztrájkfelhívásához. – A köztársasági elnök Szabó Ivánt kinevezi ipari és kereskedelmi miniszternek. Bejelentik, hogy jan.-tól Horváth Balázs tárca nélküli miniszter felügyeli az Országos Testnevelési és Sporthivatal, László Jenő pedig az újonnan létrehozott Hadiipari Hivatal elnöke lesz. – A Magyarok Világszövetsége Csoóri Sándort választja elnökévé. – Magyarország csatlakozik az Európa Tanács szociális chartájához.

December 14. – Az MDF V. országos gyűlésének szekcióüléseiben több területen bírálják a kormányzati politikát. A résztvevők elsősorban a környezetvédelem és a szociálpolitika elhanyagolását kifogásolják, míg a gazdaságpolitikában elismerik a kormány sikereit. – A venezuelai államfői találkozó után Göncz Árpád befejezi latin-amerikai körútját. – A Nyilvánosság Klub közgyűlésén résztvevők a szervezet feladatának tekintik annak megakadályozását, hogy a kormány szócsöve legyen a közszolgálati MTV és Rádió.

December 15. – Antall József értékelése szerint az MDF kétnapos országos gyűlése bebizonyította, hogy a szervezet kormánypártként képes gondolkodni. A küldöttek Für Lajos honvédelmi minisztert ügyvezető elnökké választják meg.

December 16. – Brüsszelben Antall József aláírja Magyarország társulási szerződését az Európai Közösséggel. A kormányfő kifejti: Magyarországnak 1 évtized áll rendelkezésére, hogy végrehajtsa a szerkezeti átalakítást, ami ahhoz szükséges, hogy megállja a helyét az Európai Közösségen belül. Magyarország, Cseh-Szlovákia és Lengyelország kormányfője megállapodik abban, hogy a jövőben összehangolják lépéseiket a nemzetközi fórumokon. – Az Alkotmánybíróság állásfoglalása szerint a Parlamentnek 1992 végéig törvényben kell szabályoznia a terhességmegszakítást, miután azt eddig alkotmányellenesen, rendeletben szabták meg. A testület 1992. dec. 31-i hatállyal megsemmisíti az eddigi jogszabályokat. – Az MSZOSZ elnöke megerősíti, hogy megtartják a másnapra meghirdetett sztrájkot, mert követeléseikre nem kaptak választ a kormánytól. A Munkaügyi Minisztérium ugyanakkor azt állítja, hogy a sztrájkbizottság nem közölte tárgyalási készségét. – Érdekegyeztető fórumot alakítanak a parlamenten kívüli pártok.

December 17. – Országszerte csaknem 250 ezren vesznek részt az MSZOSZ által meghirdetett kétórás figyelmeztető sztrájkban, jobb megélhetési körülményeket követelve. A legtöbben a vasasok, a bányászok és az építőipari munkások közül csatlakoznak a munkabeszüntetéshez. – Az SZDSZ és az MSZP az ellenzék összehangolt fellépését tartja szükségesnek, ha a költségvetési törvény parlamenti vitáját ügyrendi úton, idő előtt zárnák le. A 2 párt képviselői aggodalmukat fejezik ki amiatt, hogy a kormánykoalíció hatalomösszpontosításra törekszik. – Az Alkotmánybíróság ülésén

Göncz Árpád köztársasági elnök is elmondja véleményét az elévülési törvényről. – Szabó Iván, az újonnan kinevezett ipari és kereskedelmi miniszter határozottan cáfolja, hogy be akarná olvasztani minisztériumába a külgazdasági tárcát. – Az Észak-dunántúli Vízügyi Igazgatóság megerősíti, hogy szlovák oldalon áttöltötték a Duna egyik szakaszát, és a víz útjába merőleges földtöltést emeltek. – Az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank 150 millió USD hitelt folyósít Magyarországnak.

December 18. – Az Országgyűlés elfogadja a fogyasztási adóról szóló törvényt, amely egyebek között rendelkezik a tej- és tejtermékek árkiegészítésének megszüntetéséről. A képviselők törvényt alkotnak a földadóról is, amely alól azonban mentesek például azok, akik kárpótlás révén szerzett földterületen gazdálkodnak. – Moszkvában Für Lajos honvédelmi miniszter aláírja a magyar-orosz védelmi együttműködési szerződést. – Bonnban Kupa Mihály pénzügyminiszter a vámszervek együttműködéséről ír alá egyezményt német kollégájával. – A jugoszláv hadsereg megkezdí a magyar határhoz közel telepített aknáknak felszedését Mohács térségében. – A Munkaügyi Minisztérium mindössze 90 ezerre becsüli azoknak a számát, akik részt vettek az előző napi sztrájkban. A kormányzat szerint ez azt bizonyítja, hogy a dolgozók döntő többsége kételkedéssel fogadta a sztrájkfelhívás időszerűségét, és bízik az Érdekegyeztető Tanács munkájában.

December 19. – Kijevben Für Lajos honvédelmi miniszter szándéknyilatkozatot ír alá ukrán kollégájával arról, hogy a 2 állam folytatni akarja jószomszédi kapcsolatait, és szoros együttműködést kíván kiépíteni a hadseregei között. – Budapesten szakszervezeti javaslatra felfüggesztik az érdekegyeztető tárgyalásokat a kormánnyal, miután a kabinet elutasította az adórendszerre vonatkozó javaslatokat. – A parlamenti pártok egyeztetését sürgeti gazdasági és szociális kérdésekben az MSZP elnöke, Horn Gyula. – Az Országgyűlés honvédelmi bizottsága támogatja azt a javaslatot, hogy jövőre 1 milliárd Ft-ot fordítsanak a honvédség repülőgépeinek korszerűsítésére. – A parlament kulturális bizottsága bővíteni szeretné azoknak az adókedvezményeknek a körét, amelyek természet- és műemlékvédelmi, valamint kisebbségi alapítványokhoz kapcsolódnak. – A Fővárosi Önkormányzat több mint 20 millió Ft-ot szavaz meg a lágymányosi híd építésének feladataira.

December 20. – Brüsszelben Jeszenszky Géza külügyminiszter részt vesz az Észak-atlanti Együttműködési Tanács alakuló ülésén. – Antall József a cseh-szlovák miniszterelnököknek írt válaszlevelében egyre kevesebb esélyt lát arra, hogy létrehozzák a közös szakmai bizottságot Bős-Nagymaros ügyében. – Az Érdekegyeztető Tanács ülésén elhangzik, hogy a kormány benzináremelésre készül jan.-ban, amivel – a magyarázat szerint – az inflációt szeretnék mérsékelni. A munkaadók és a munkavállalók élénk derűvel fogadják az indoklást. – Demszky Gábor főpolgármester bejelenti, hogy Budapesten a közterület-felügyelet és a rendőrség már karácsony előtt megkezdí az aluljárók megtisztítását az engedély nélküli árusoktól. – A Nemzeti Demokrata Szövetség Pozsgay Imrét választja elnökévé, Bíró Zoltánt pedig társelnökké. A mozgalomhoz csatlakozik Beke Kata is. – A magyar és a lengyel hadsereg együttműködéséről ír alá megállapodást a 2 ország vezérkari főnöke. – Budapesten merényletet kísérelnek meg a török nagykövet ellen. A fegyveres támadást egy örmény szervezet vállalja magára. A magyar külügyminisztérium sajnálatát fejezi ki és megígéri, hogy mindent megtesz a merénylet kézre kerítéséért.

December 21. – Az Országgyűlés úgy dönt, hogy a jövőben a munkavállalóknak a bruttó bérük után 1%-ot, a munkáltatóknak pedig a beralap 5%-át kell befizetniük a Szolidaritási Alapba. – Antall József a Magyar Gazdasági Kamara közgyűlésén kifejti: a kormány alapvető fontosságúnak tartja, hogy partneri kapcsolata legyen az érdekvédelmi szervezetekkel. – Karácsonyi ökumenikus istentiszteletet tartanak a Parlament előtt a kormánypárti politikusok és a miniszterelnök részvételével.

December 22. – Az SZDSZ továbbra is azt tartaná a legsszerűbbnek, ha a kormány visszavonná az 1992. évi költségvetési törvénytervezetet és újat készítene, amelyet 3 hónap múlva fogadna el a parlament. – A bányászszakszervezet bejelenti, hogy általános sztrájkra is kész, ha nem hoznak eredményt a közeli napokra tervezett egyeztető megbeszélések az ipari és kereskedelmi miniszterrel.

December 23. – Merényletet követnek el Ferihegyen az Oroszországból Izraelbe kivándorló zsidók ellen. Közülük senki nem sérül meg, de az őket kísérő rendőrök közül ketten megsebesülnek. A



robbantásos merénylettel 2, feltehetően arab férfit gyanúsítanak. A határokon szigorítják az ellenőrzést. – Az Országgyűlés törvényt alkot a gépjárműadóról, amelynek alapján jan.-tól a magyar utakon közlekedő valamennyi autó után adót kell fizetni a súlyának megfelelő mértékben. – George Bush amerikai elnök levélben közli Antall Józseffel, hogy a magyar kormány képviselőjét is meghívja arra a tervezett nemzetközi értekezletre, amelynek feladata a volt Szovjetuniónak szánt segélyek összehangolása. – Antall József kormányfő és Surján László kereszténydemokrata pártelnök a Kiszagdapárt mindkét frakciójának képviselőivel találkozik. Megállapítják, hogy változatlanul koalíciós partnernek tekintik a kiszagdákat, de a kormányzati együttműködésnek természetes részét képezi az 1992. évi költségvetés elfogadása. – Az Érdekegyeztető Tanácsban sikerül megállapodni abban, hogy jan.-tól 8 ezer Ft-ra emelik a minimálbérek. – Felügyelőbiztos kirendelését indítványozza a Legfőbb Ügyészség az MSZDP gazdálkodásának ellenőrzésére. – A közlekedési miniszter úgy rendelkezik, hogy máj.-tól kötelező a gépkocsik környezetvédelmi ellenőrzése. – A Budapesti Rendőr-főkapitányságnál alacsonyabb beosztásba kerülnek, ill. nyugdíjba mennek azok a közlekedésrendészeti vezetők, akiket hivatali visszaéléssel gyanúsítottak. December 24. – Az orosz és a magyar külügyminiszter telefonon megegyezik abban, hogy a jövőben együttműködnek az orosz hadiipar lebontásában. – Tisztázódik annak a magyar fegyverszállítmánynak az ügye, amelyet Gdiniában foglaltak le: a szabályosan exportált fegyverek úticélja az amerikai Norfolk.

December 25. – Eddig ismeretlen palesztin szervezet vállalja magára a kivándorló orosz zsidók ellen elkövetett ferihegyi merényletet.

December 26. – Magyarország elismeri a volt Szovjetunió tagköztársaságaiból alakult Független Államok Közösségét, és kész arra, hogy a legrövidebb időn belül felvegye a diplomáciai kapcsolatokat a szuverén államokkal. A kormány nyilatkozatban ismeri el Borisz Jelcin és Mihail Gorbacsov szerepét a világpolitika alakulásában. – A jugoszláv hadvezetés azzal vádolja Magyarországot és Horvátországot, hogy összehangolt csapatösszevonást hajtott végre a magyar-jugoszláv határon. Ezt magyar részről határozottan cáfolják. – A rendőrség azonosítja a ferihegyi merénylet egyik feltételezett tettesét.

December 27. – Az Országgyűlés bővíti az adóköteles jövedelmek ellenőrzésének lehetőségeit. Eszerint 1992-ben vagyonynyilatkozatot kell tenniük mindazoknak, akik 1988 óta személyi jövedelemadót fizetnek. A parlament elfogadja a társasági adóról szóló törvényt is, amely szerint jövőre a vállalkozásoknak 40%-os adót kell fizetniük nyereségük után. – Antall József megígéri a MÁV vezetőinek, hogy a kormány minden tőle telhetőt megtesz a közlekedés, és ezen belül a vasút fejlesztéséért. – Megkezdődik a kárpótlási jegyek kiadása, de a csaknem 800 ezer kérelem elbírálása várhatóan még 2–3 évig eltart. – Budapesten felvonják az orosz lobogót a volt szovjet nagykövetségen, amely egyelőre a többi volt szovjet köztársaság érdekeit is képviseli. – Hamis bombariadó a Ferihegyi repülőtéren.

December 28. – Az Országgyűlés elfogadja az új személyi jövedelemadó-törvényt. Eszerint jan.-tól több kedvezmény megszűnik, de az eddigi adókulcsokat csökkentik. – A kormány úgy határoz, hogy 500 millió Ft-ot elkülönít a területfejlesztési keretből Szabolcs-Szatmár-Bereg megye felzárkóztatására. A kabinet dönt arról is, hogy 1992. okt.-ben kiírja a koncessziót az M–3-as autópálya országhatárig vezető szakaszának megépítésére. – A kormánykoalíció pártjai megegyeznek a szövetkezeti törvény módosításában.

December 29. – Az Országgyűlés megkezdí maratoní üléstét, amelyen az 1992. éví költségvetést vitatják meg. A munkát többször is félbeszakítja az ügyrendi vita arról az ellenzéki véleményről, miszerint az érdemi vitára nincsen elegendő idő, így inkább csak jan.-ban fogadják el a törvényt. A kormánypártiak azonban súlyos hibának tartják, ha az ország költségvetés nélkül kezd meg az új esztendő. – A kormány este rendkívüli ülést tart, amelyen a költségvetési törvényjavaslatnak elsősorban azokat a módosításait támogatja, amelyek javítják az emberek szociális helyzetét, ill. az oktatás biztonságos működését szolgálják és a takarékos államigazgatást szorgalmazzák. – Budapest főpolgármester-helyettese közli, hogy a kerületi önkormányzatok képviselői megállapodtak abban, miként osztják szét a főváros 1992. éví bevételeit. Eszerint elsőbbséget adnak a már meglévő

intézmények megóvásának, fenntartásának, ill. a város üzemeltetésének.

December 30. – Az Országgyűlés este megkezdi a szavazást az 1992. évi költségvetési törvényjavaslat csaknem ezer módosító indítványáról. A Független Kisgazdapárt Torgyán József vezette frakciója bejelenti, hogy nem támogatja a jogszabályt, mert az a kisemberek terheit növeli. A nap folyamán újabb vita robban ki a képviselők között, ezúttal arról, hogy miért maradt el a délelőtti televíziós közvetítés. Hankiss Elemér, a TV elnöke szakmai okokkal indokolja az adás elmaradását. – Sürgős intézkedéseket kér a kormánytól a Mezőgazdasági Szövetkezők és Termelők Országos Szövetsége az ágazat válságának leküzdésére. – Orosz-osztrák többségi tulajdonba kerül a nagymúltú diósgyőri kohászat, vagyis a DIMAG Rt. – A KSH adatai szerint nov.-ben tovább mérséklődött az infláció. – Budapesten ökumenikus istentiszteleten vesznek részt azoknak a fiataloknak a tízezrei, akik a Taizéi Közösség európai ifjúsági találkozójaára érkeztek.

December 31. – Az Országgyűlés több mint 40 órás folyamatos munka után elfogadja az ország 1992. évi költségvetését. A jogszabályra 215 képviselő szavaz igennel, 120 nemmel, hárman pedig tartózkodnak. – Kupa Mihály pénzügyminiszter meglepéssel fogadja, hogy az ország végül is érvényes költségvetéssel kezd meg az új esztendőt. A kormány különnyilatkozatban bírálja az ellenzéket, amiért – úgy mond – obstrukciós eszközöket alkalmazott a költségvetési vitában. A kabinet ugyan elismeri, hogy kéthetes késéssel nyújtotta be a törvényjavaslatot, de azért is bírálja az ellenzéket, mert a vita egy részében, az éjszaka folyamán nem vett részt. – A jugoszláv hadsereg újabb aknákat telepít a magyar határ közelében.

---

## Hírsztorik

---

### *A Szovjetunió vége*

1991. dec. 21-én megszűnt a világ utolsó birodalma, a Szovjetunió bukásával végleg megpecsételődött a kommunista ideológia sorsa.

„Elhagyta posztját a Nagy Romboló” – írta Gorbacsov távozásakor a Moszkovszkaja Pravda. Pedig a Szovjetunió első és egyben utolsó elnöke valójában aligha akart mást, mint létrehozni a hatékony szocialista Szovjetuniót. 1985. ápr.-ban hozzálátott, hogy eltávolítsa a hatékony gazdálkodás akadályait. 1991-re kiderült, hogy a legfőbb akadályok egyike maga a szocializmus, másika a Szovjetunió volt. És Gorbacsov is az eltávolítandó akadályok közé került, mint a központi hatalom fenntartásának híve. „Miközben végezni akart a totalitarizmussal, Gorbacsov a kommunizmust ölte meg. Az államot akarta eszközül felhasználni arra, hogy szabadságot osszon: felszámolta az államot. Miközben felülről akart demokráciát injekciózni a társadalomba, tönkretette azt – minthogy a társadalom egész szerkezete az autokráciára épült. Miközben fel akarta szabadítani a birodalmat annak régi határai között, lerombolta a határokat és a birodalmat is.” Így értékelte Gorbacsov munkásságát a Nyezaviszimaja Gazéta főszerkesztője, Vitalij Tretyakov, aki a Gorbacsovról írott legelső szovjet politikai portréban, 1989-ben a taktikázás, az ingadozás művészenek nevezte az elnök-főtítkárt, aki úgy cikázik a reformerek és a konzervatívok között, hogy közben egy létező politikai centrum látszatát kelti, pedig a centrumban ő van egyedül.

1991. jan.-ban a Nobel-békedíjas szovjet elnök politikai sasszéi közben épp az erőszakszervezetek mellett, a birodalomparti konzervatívok oldalán állt. Jó évet zárt, a Népi Küldöttek Kongresszusa 1990. dec.-ben ismét újabb jogköröket szavazott meg neki és sikerült – igaz, csak többszöri szavazás után – átverekednie a képviselők ellenállásán a lenézett, jelentéktelen Janajev alelnökké választását is. Máig is kérdéses, hogy az elnök parancsára történt-e, mindenesetre ő próbálta utólag igazolni, hogy Vilniusban a KGB elitalakulata, az Alfa csoport jan. 13-án elfoglalta a Litván Rádió és Televízió épületét. Az akciónak 14 halottja és 164 sebesültje volt. A brutális támadásra más, a „kemény kéz” évadját jelző események közepette kerül sor, hiszen egybeesett a szűk látókörű

Pavlov miniszterelnöki kinevezésével (jan. 14.), aki tevékenységét az 50 és 100 rubeles bankók elkobzásával, érvénytelenítésével kezdte. Petrakov és Satalin, Gorbacsov korábbi reformpárti gazdasági tanácsadói sietve lemondtak, az elnök pedig olyan „ukázt” adott ki, melynek értelmében a KGB külön engedély nélkül, akár házkutatással ellenőrizhette a vállalkozásokat, a nagyvárosok utcáira pedig katonai járőröket vezényelt (jan. 26.).

A konzervatív nyomás alatt cselekvő Gorbacsovot csapatostul hagyták el korábbi munkatársai, akiket az oroszországi parlament és kormány épületében, a később legendássá vált „Fehér Házban” Borisz Jelcin tárt karokkal fogadott. Jelcin, akit a peresztrojka Robin Hoodjából nem utolsósorban a tömegek Gorbacsovban való csalódása érlelt karizmatikus politikussá, ügyesen használta ki a köztársaságok elégedetlenségét is. Amikor a központ fokozta a Baltikumra gyakorolt nyomást, ő együttműködési megállapodásokat kötött az ottani köztársaságokkal. Amikor Gorbacsov elítélte Gamszahurdia akcióit Dél-Oszétiában, akkor Jelcin üzeneteket váltott a grúz politikussal. Gorbacsov 1991 tavaszán könyvelhette el utolsó belpolitikai győzelmeit. Sikerült a Legfelsőbb Tanácsnál megszavaztatnia a Szövetségi Szerződés új tervezetét, amely szerint a központ kezében maradt volna a fegyveres erők, a külpolitika irányítása, a Kreml döntött volna a külkereskedelem ügyeiben, a költségvetésről, és megtarthatta volna a távközlést, az úrkutatást és az energetikát is. Márc. 17-én a 185 millió szovjet választópolgár 80%-a vett részt azon a népszavazáson, melynek során egy meglehetősen nyakatekert, csiki-csuki kérdésre kellett válaszolni a szövetség fenntartásáról. 76% igennel felelt, a népszavazás sikere azonban nem feleltethette a mélyülő válság nyilvánvaló jeleit.

Hat köztársaság területén (a Baltikumon kívül Grúziában, Moldavában és Örményországban) megtiltották a népszavazás megtartását, sőt a balti köztársaságokban már korábban másik referendumot tartottak, melyen a szavazók 90%-a függetlenségre voksolt. Márc. 1-jén sztrájkba léptek az ukrán bányászok, akikhez később csatlakoztak kazahsztáni, majd nyugat-ukrajnai társaik is. A Szövetségi Szerződés tervezetének publikálása után a Demokratikus Oroszország Mozgalom Moszkvában félmillió tiltakozó állampolgárt vitt az utcára, márc. végén már 300 ezer bányász sztrájkolt, a grúziai népszavazáson a leadott voksok 99%-a a függetlenséget pártolta.

A gazdasági nehézségek leküzdéséhez remélt nyugati segítség lehetett a háttérre Gorbacsov és Jelcin sokak számára akkor váratlan novo-ogarjevói összeborulásának. Kilenc köztársaság vezetői jutottak megállapodásra az elnökkel arról, hogy együttműködnek a gazdaság kulcságazatainak működtetésében, a reformok folytatása, a további decentralizáció alapján (ápr. 23.). A szovjet és az orosz elnök ellentétei a tavasszal látszólag elcsitulak, mindketten tudták, hogy a várt nyugati segítségre csak együtt számíthatnak. A kulisszák mögött azonban folytatódott a kötélhúzás.

Miközben Gorbacsov a máj. 1-jei felvonulás résztvevőinek integetett a Vörös téren, Jelcin Novokuznyeckben határozatot írt alá a még mindig sztrájkoló bányászokkal arról, hogy az energetikát orosz fennhatóság alá helyezik. A szovjet minisztertanács kényszeredetten megerősítette a megállapodást. Több Gorbacsov-Jelcin találkozót tartottak, ám nyilvános ígéreteiben az orosz elnök mindig továbbment, mint amiben szövetségesével-ellenlábásával megállapodott.

Folytatódik a nemzetek és nemzetiségek távolodásának folyamata. Máj. 26-án Grúziában köztársasági elnökké választják Gamszahurdiát, aki addig a parlament elnöke volt. Ezzel ő lett az első elnök a Szovjetunióban, akit a lakosság választott, hogy később a lakosság üldözze el diktátori politikájáért. Oroszország is elnökválasztásra készül, a tatár parlament viszont úgy dönt, hogy az autonóm köztársaság nem választ orosz elnököt, a Szövetségi Szerződés független résztvevői akarnak lenni. A csecsen népi kongresszus szintén az Orosz Föderáció területén kiáltja ki a Nahicsicsi Csecsen Köztársaságot. Jún. 12-én Jelcin fölényesen győz az oroszországi elnökválasztáson. 57,3%-ot szerez, míg Rizskov, volt szovjet miniszterelnök csak 16,8%-ot kap és a liberális-demokrata – a se nem liberális, se nem demokrata, inkább fasisztoid párt elnöke – Zsirinovszkij a voksok 7,9%-át gyűjti be.

Gorbacsov továbbra is ragaszkodott pártfőtitkári tisztéhez, nem tudott megbirkózni a dilemmával, amely abból következett, hogy a gazdaság állapota reformokért kiáltott, ám a reformok erősítéséhez feltétlenül le kellett bontani a korábbi struktúrát. A rendszer lebontása ugyanakkor óhatatlanul

további gazdasági romlást kellett eredményezzen, ami robbanásveszélyes feszültségeket szabadíthatott fel. Lassan viszont előkészítette a terepet a pártból való visszavonulásra. Aligha véletlen, hogy korábbi legközelebbi szövetségesei hirdették meg (köztük Sevardnadze és Jakovlev), hogy új pártot alapítanak Mozgalom a Demokratikus Reformokért elnevezéssel (júl. 1.).

Júl. közepén a szovjet elnököt meghívták Londonba a vezető tőkés hatalmak csúcstalálkozójára, ám a Nagy Alku álma szertefoszlott. Gorbacsov vállonveregetésen kívül semmit sem kapott, üres kézzel, megaláztatottan kellett hazatérnie és a vereség súlyát nem csökkentette az sem, hogy Bush elnökkel megállapodott a hadászati fegyverzeteket csökkentő START-szerződés aláírásáról. A hazai héják szemében ez újabb engedmény volt, hiszen a Szovjetunió rakétáinak 35%-áról mondott le, cserében az amerikai arzenál 25%-áért. London után mindenki levehette a korábbi álarcot, megkezdődött az erők gyors polarizációja, amely egyenes úton vezetett az aug.-i operettpuccshoz, majd ahhoz a másik hatalomátvételhez, amely az elnököt úgy fosztotta meg hatalmától, hogy a birodalmat vette ki alóla.

Máig sem tisztázódott, hogy mi játszódott le a háttérben az aug.-i furcsa puccs idején. Már a kezdeteknél furcsa jelek: Alekszander Jakovlev, Gorbacsov valaha volt jobbkeze puccsveszélyre figyelmeztetett, amikor aug. 16-án kilépett az SZKP-ból. Mint később kitudódott, az amerikai elnök telefonon közölte Gorbacsovval, hogy értesülései szerint puccs készül ellene. Alig hihető tehát, hogy Gorbacsovot váratlanul érték a történetek. Sokkal valószínűbb, hogy egy későbbi, veszélyesebb jobboldali fordulatot akart megelőzni azzal, hogy az elnök-főtitkár tehetségtelen és népszerűtlen környezetét az eleve elvetélt hatalomátvételt színjátékba sodorta. A színjáték díszletei és felvonásai ismertek. Aug. 18-án délután Gorbacsov krími nyaralójába hivatlan vendégek érkeznek. Az elnök tisztázni akarja, ki küldte őket, ám mind az 5 telefonvonala süket. Rögtön érti, mi történt. Látogatói ultimátumot intéznek hozzá: vagy kihirdeti a rendkívüli állapotot és lemond a Szövetségi Szerződés aug. 20-ára tervezett aláírásáról, vagy átadja a hatalmat alelnökének. Gorbacsov egyikre sem hajlandó. A puccsisták szárazon és vízen elvágják a világtól, gyakorlatilag házi őrizetbe helyezik. Másnap reggel a rádió szimfonikus zenét játszik és bejelenti, hogy Gorbacsov egészségi állapota miatt nem képes elnöki feladatainak eleget tenni, ezért tisztét Janajev veszi át. A Rendkívüli Állapotot Felügyelő Állami Bizottság nyilatkozata ugyanakkor kevésbé szemérmes. Megállapítja, hogy Gorbacsov politikája kudarcot vallott, hogy az ország irányíthatatlanná vált: véget kell vetni a zavaros időknek. Moszkva utcáit tankok lepik el. Még nem tudni, hogy a katonák sem élelmiszert, sem pontos feladatot nem kaptak, turistatérképekkel tájékozódnak.

Jelcin reakciós államcsínynek minősíti a hatalomátvételt és bejelenti, hogy átvette az ellenőrzést az Orosz Föderáció területe felett. A puccsisták rendkívüli állapotot hirdetnek a Szovjetunió teljes területén, valamint megígérik, hogy csökkentik az árakat, javítják az egészségügyi ellátást, az oktatást, 1 hónap alatt lakást adnak mindenkinek, azaz, ha támogatják őket, megoldanak mindent, amit a szovjet hatalomnak 73 év alatt nem sikerült.

Moszkvaiak gyülekeznek a „Fehér Ház” körül, megkezdik a barikádok építését. Az orosz elnök törvényen kívül helyezi a Rendkívüli Állapotot Felügyelő Állami Bizottságot, saját parancsnoksága alá vonja a köztársaság fegyveres erőit. A puccsisták bűnlajstroma tulajdonképpen igen szerény. A puccs és forradalom 3 halottja közül az egyiket a toronytetővel fejbevágták, amikor be akart mászni egy harcocsiba, a másik kettőt ugyanez a páncélos ütötte el, amikor figyelőréseit kívülről eltakarták. Aug. 20-án és 21-én állandósul a gyülekezés az Orosz Föderáció Parlamentjének épületénél. Jelcin egyre radikálisabb határozatokat hoz. Felszólítja az igazságügyi hatóságokat a puccsisták letartóztatására, az összes fegyveres erő parancsnokának nyilvánítja magát, miközben Ukrajna és Kazahsztán siet saját területén érvénytelennek nyilvánítani a puccsisták és Jelcin határozatait is.

Aug. 21-én a puccskísérlet, vagy ami volt – összeomlott. A junta tagjai Gorbacsovhoz siettek bocsánatot kérni, az elnök azonban nem őket fogadta, hanem az oroszországiak küldöttségét. Az elnök aug. 22-ének éjjelén visszaérkezett Moszkvába, megkezdődött a rend helyreállítása, a puccsisták letartóztatása.

A furcsa puccs után, furcsa forradalomban, az események már egyébként sem Gorbacsov

forгатókönyve szerint alakultak. Az elnök sajtótájékoztatóján még az SZKP megőrzését és a központi irányítás fenntartását helyezte kilátásba. Minden másképpen alakult azonban azok után, hogy megalázó magyarázkodásra kényszerült az Oroszországi Föderáció Legfelsőbb Tanácsa előtt, ahol Jelcin az elnököt sarokba szorítva a szeme láttára írt alá olyan Oroszországot erősítő rendeleteket, melyeket Gorbacsov korábban elfogadhatatlannak nyilvánított.

Az orosz elnök és az orosz állam korábban látszólag az alkotmány védelmében lépett föl. A puccs utáni napokban azonban nyilvánvalóan alkotmányellenes döntések sorjázta, minden esetben a meggyengült szovjet elnök – fogcsikorgató – támogatásával. Jelcin önkinevezése az oroszországi fegyveres erők élére, az SZKP betiltása, lapok feloszlatása valójában egyetlen célt szolgált: a szovjet pártállam széttűzését. Az erőtlenség ál-hatalomátvétel után megtörtént a valódi is: az orosz állam kezdett diktálni a Kremlnek, amíg egyáltalán létezni hagyta a központi apparátust. Az őszi és téli folyamán – nyilván Jelcin hallgatólágos támogatásával – az összes köztársaság függetlennek nyilvánította magát, az egy Orosz Föderáción kívül, amelynek nem volt már szüksége erre a formális aktusra.

Gorbacsov alighanem sejtette már az események végkifejletét, mégis folytatta egyre kilátástalanabb tárgyalásait egy, a központnak egyre kevesebb jogot adó Szövetségi Szerződésről. Dec. 1-jén Ukrajna népszavazáson döntötte el, hogy kilép a Szovjetunió kötelékéből. Ez után már csak kegyelemdöfésnek számított, hogy Jelcin Kravcsuk ukrán és Suskevic belorusz államfővel egy Breszt közelében lévő kormányrezidencián dec. 8-án bejelentette a Független Államok Közösségének megalapítását. A hírt Jelcin előbb telefonálta meg Bushnak, mint ahogy azt Suskevic Gorbacsoval közölte. Két hét sem kellett hozzá, hogy 11 köztársaság képviselői Alma-Atában bejelentsék: a Független Államok Közösségébe a balti köztársaságokon és Grúzián kívül minden volt szovjet köztársaság belépett. 1991. dec. 21-én a Szovjetunió megszűnt létezni.

A FÁK, az apparátus és döntési mechanizmus nélküli, sőt igazából nevesincs államalakulat aligha lesz hosszú életű. Ezt bizonyította az év utolsó előtti napján megtartott minszki találkozó is, amely látványos kudarcot hozott: Ukrajna minden fontos határozatot megtorpedózott. Kravcsuk kijelentette, hogy a rubelövezet fikció, s az újságok címlapját a Fekete-tengeri Flotta körüli nézeteltérések foglalták le.

Bush amerikai elnök a nyugati értékek diadalaként értékelte a FÁK megalapítását. Alighanem keserű tapasztalatokba és a Marshall-segélynél nagyobb összegű dollármilliárdokba kerül majd a felismerés Oroszország sajátosságairól. Az SZKP betiltása semmiképpen sem jelenti azt, hogy a volt szovjet társadalomban többpártrendszer alakult volna ki. Oroszországban újabb teljhatalmú állam jelent meg, melynek akcióit nem ellenőrzi a társadalom. Ismét csak felülről kezdeményezett reformok következnek, márpedig az individualizmust, a vállalkozói szemléletet, a civil kurázsit nem lehet parancsra bevezetni. Az új orosz állam kudarcának visszajelzése éhséglázadások sorozata lehet, a kemény kéz iránti igény egy nyíltan autokrata vagy fasisztoid hatalmat hívhat maga fölé. Jelcin képesnek bizonyult arra, hogy a központi szovjet struktúrákat kiiktatva új nemzetközösség létrejöttét deklarálja. Kérdés viszont, hogy a törvényszerűen bekövetkező súrlódások és konfliktusok rendezésének milyen eszközei állnak majd rendelkezésre a nyers katonai erőn kívül. Oroszország legalább a nyilatkozatok szintjén a demokrácia alapelveit állította a bukott kommunista ideológia helyére. A köztársaságok régi elitjeinek erre nem volt szüksége. A nemzeti eszme, az állami függetlenség jelszava elégnek bizonyult ahhoz, hogy a régi emberek új mezben maguk mögé állítsák a hatalmuk megtartásához elegendő nagyságú tömeget. A köztársaságok többségében a régi bürokrácia, a régi elnyomó trükköket alkalmazva él tovább. A Sztálin által megrajzolt hevenyészett határok között élő nemzetiségek összeütközése elkerülhetetlen. Karabah ismét kinyilvánította függetlenségét, ám az ott élő örmények lemeszárlását az immár független Azerbajdzsán egyszerűen belügyének nyilváníthatja. Ki és milyen eszközökkel rendezheti Jereván és Baku konfliktusát? Oroszország nem jelenhet meg új központként, nem veheti ismét magára a térség csendőrének zubbonyát. Vagy mégis?

Az irdatlan tehetetlen tömeg, ami a Szovjetunió után maradt, saját erejéből nem képes arra, hogy talpra álljon. Ha a világ el akarja kerülni a menekültek áradatát, a környezeti katasztrófákat,

tömegpusztító fegyverek bevetését a volt birodalom területén, nem lesz más választása, mint hogy részt vállaljon a csődtömeg felszámolásában.

Barát József

## Öböl-háború

Hatperces háborújával tagadhatatlanul csúcsot állított fel Bush elnök, aki a BT-ultimátum lejártá után az első adandó alkalommal parancsot adott a Kuvaitot lerohanó Szaddám-rezsim megtámadására. A túlméretezetté vált és Öböl-szomszédait fenyegető iraki arzenál felszámolását a diktátor meghátrálásra kényszerítésénél is fontosabbnak tartó Bush-kormány megvárta ugyan a támadásra nem igazán alkalmas nappali világosság végét, ám esze ágában sem volt elszalasztani az alkalmat, és már az első akcióra feljogosított éjszakán lecsapott. Mire a Bagdadban lévő amerikai tudósítók (előbb az ABC, majd – a kommunikációs háború nyertesének számító – CNN emberei) észlelték az iraki főváros éjjeli eget nappallá tevő légicsatát, az már el is dőlt. Az amerikai szárnyasrakéták és – a radarral sem észlelt – „Lopakodó” vadászbombázók a háború első pár percében megszerezték a tökéletes légi fölényt, s attól kezdve már csak a Szaddám-arzenál módszeres elpusztítása maradt feladatként.

1991. jan. 17-én kora hajnalban a hadtörténelemben először vetették be az atom-világháborúra szánt, pilóta nélküli robotrepülőgépeket, amelyeknek létezése is annyi vitához vezetett Moszkva és Washington hadászati alkudozásában. Csak hát a szomszédja ellen agressziót elkövető Irak ezúttal már nem számíthatott a Szovjetunió hallgatolagos támogatására: Moszkva Kuvait 1990. aug. eleji megszállásának napjától felzárkózott a Szaddám-büntetésre készülő Washington mögé, rendre megszavazva a Biztonsági Tanács határozatait, így az 1991. jan. 16-án bagdadi idő szerint reggel 8-kor lejáró ultimátumot is. A teljes légi fölény ellenére 2 tényező bonyolította a képletet, és késleltette a hadműveletek befejezését. Bush félt a „túlzott” emberveszteségektől: neki Szaddám „leépítésén” és móresre tanításán kívül feledtetnie kellett a „vietnami traumát” is, s az 1983-as libanoni amerikai beavatkozás áldozatainak emléke még friss volt. Másfelől Bagdadnak sikerült több tucat, szovjet gyártmányú föld-föld (NATO-kódnéven: Scud) rakétát elrejtene az ismétlődő koalíciós légihullámok elől, s már a háború második napján zavart keltett: pár csapást mért – a harcokban hivatalosan részt sem vevő – Izraelre.

Ha azonban ettől remélte Szaddám Huszein megosztani a vele szemben felvonuló koalíciót, és – az izraeli megtorló támadás láttán – „leválasztani” annak arab tagjait, újfent tévednie kellett: Jeruzsálem higgadtan „megtartóztatta magát”, s visszacsapás helyett befogadta inkább az amerikai Patriot ellenrakétákat, noha azok sem itt, sem a szintén zsarolási célpontnak tekintett Szaúd-Arábiában nem tudták 100%-osan leszedni a Scudokat (a háború legnagyobb egyszeri emberveszteségét is okozva vele Washingtonnak). Összesen 40 Scud jutott el Izrael légterébe vagy földjére is, míg Szaúd-Arábiába 46, ám egyikőjük sem volt képes érdemi katonai kárt okozni, legfeljebb politikait. Végül csakis azt a maradandó rombolást tudta művelni az iraki diktátor (mármint határain kívül), hogy közvetlen a kényszerű kivonulás előtt felgyújtatta – és évekre használhatatlanná tette – Kuvait olajkútjait.

Az iraki légierő a háború 6 hete során egyetlen csatát sem nyert, s már a 6. naptól kezdve csakis rejteni próbálta gépeit, utóbb átmentve őket a korábbi ellenség, Irán területére. A 8. napon az amerikai vezetésű koalíció már hozzáfoghatott a szárazföldi támadást előkészítő csapatpusztításhoz: módszeresen bombázni a Kuvaitban és közelében beásott iraki erőket, elsősorban a különlegesen veszélyesnek vélt Köztársasági Gárda hadosztályait. Az óvatos, az amerikai veszteségeket minimális szinten tartani akaró Bush arra utasította a seregarancsnok Schwarzkopf tábornokot, hogy majd 4 héten (26 napon) át végezze a „puhítást”, s még a „földi háború” megindítása előtt is felkínálta Szaddámnak a megadás lehetőségét. S csak amikor már biztosra mehetett, akkor szánta rá magát az amerikai elnök, febr. 24-én hajnalban, az általános támadás megindítására. Hiszen az amerikai közélet, így az Öböl-háború előtt meghasonlott törvényhozás is rettegett a magát beásott iraki sereg által a rohamozóknak okozható veszteségektől.

A 100 órás szárazföldi csata azonban legalább annyira egyoldalú lett, mint a légiháború; végtére is, mindkettőt a néhai Varsói Szerződés erői ellen kidolgozott stratégiával és fegyverekkel vívták. Schwarzkopf csapatai mint kés a vajba hatoltak be, előbb – meglepő oldalról érkezve – Kuvait fővárosát felszabadítva, majd már iraki területen is átkarolva a Köztársasági Gárdát. Az éjszakában is nappalian „látó” nyugati csapatok olyan sebességgel haladtak, hogy órák múltán – vitákat kiváltva – Bush elnök febr. 28-án, éppen a 100. óra végére, kihirdette a tűzszünetet, tehát leállította (állítólag Schwarzkopf és Powell vezérkari főnökét is felülbírálv) az előrenyomulást. Csak találgatni lehet, hogy ebben az akkori Moszkva (és Peking) BT-vétójogú „közbeszólása” játszott-e szerepet, avagy más megfontolás, ám ekként Szaddámnak lehetősége nyílt a hatalmon maradásra, hiszen Bushnak ugyan sikerült felszítania északon a kurdok, délen a síiták felkelését, ám az iraki elitserégből elegenden menekültek meg az amerikaiak elől – leverni a lázadásokat. Így az Iraknak 100 ezernél is nagyobb emberveszteséget (és az Egyesült Államoknak még 200 főt sem) okozó Öböl-háború utójátéka kifejezetten bizarrá vált: Bagdad hónapokon át packázott az ENSZ-szel, és – egy alkalommal a világszervezet ellenőreit is túsul ejtve – lépésről lépésre hátrálva szerelte csak le, mint BT-döntések követelték, atom- és vegyi, biológiai arzenálját. Washington sürgősen megpróbált átváltani a közel-keleti békediplomácia valutájára. Már márc.-ban szorgalmazni kezdte Baker amerikai külügyminiszter a szemben álló felek tárgyalásait. Hosszas huzavona kezdődött a közvetlen arab-izraeli alkudozást követelő Samir-kormány, és a nemzetközi – tehát a nagyhatalmakat, a világszervezetet is bevonó – értekezletet akaró arab fővárosok között (és külön is a palesztin képviselőtről). Jeruzsálem a nyár során ment bele egy kétlépcsős változatba, miután a legmakacsabb arab állam, Szíria is elfogadta a békeértekezlet gondolatát. Nem csekély mértékben az Öböl-háborúban felvonult Egyiptom, és még inkább az akkor megvédett (és Damaszkusz szponzorának számító) Szaúd-Arábia „jótékony” befolyására is. Így aztán amerikai-szovjet „szervezésben”, tehát akkor még Bush és Gorbacsov megjelenésével, okt. 30-án Madridban össze is ült e nemzetközi közel-keleti konferencia, amelynek – a nagyhatalmi szponzorok békére biztató szónoklatain kívül – egyetlen eredménye az lett, hogy 3 arab küldöttség (némi huzavonát követően) dec. 9-én a washingtoni külügyminisztérium épületében (gondosan külön bejáratokon érkezve és a zsidó delegációt kikerülve) leült a kétoldalú megbeszélésekre az izraeliekkel. Mivel a libanoni, szíriai diplomatákkal együtt érkezett, ám rögvest kettéválni igyekvő jordániai-palesztin küldöttség képtelen volt szót érteni a velük csakis közösen tárgyalni óhajtó izraeliekkel, karácsony előtt úgy ért véget a tárgyalási helybenjárás, hogy csupán a jan. eleji washingtoni folytatásban voltak képesek megállapodni, miközben – az időközben már meg is szűnt – „szovjetet” már mellőző amerikai diplomácia egyelőre óvakodott attól, amire az arabok biztatták és amitől az izraeliek óvták: a beavatkozástól. Washington csupán „katalizátor” szerepre tartott igényt, noha ennek tartalmáról majd az alkudozások zsákutcába jutása esetén lehet igazán fogalmat alkotni.

Avar János

## Népesedés, népmozgalom

A világ népessége a fejlett és a fejlődő régiókban (millió fő)

Év	Összesen	Fejlett	Fejlődő
		régiókban	
1750	730	158	572
1800	907	201	706
1900	1608	505	1103
1950	2516	832	1684
1955	2751	887	1864

1960	3019	945	2074
1965	3334	1003	2332
1970	3693	1047	2646
1975	4076	1095	2981
1980	4450	1137	3313
1985	4837	1174	3663
1990	5246	1210	4036

**Évi átlagos népességfejlődés a fejlett és a fejlődő régiókban (%)**

Időszak	Összesen	Fejlett	Fejlődő
		régiókban	
1750-1800	0,44	0,48	0,42
1800-1900	0,57	0,93	0,45
1900-1950	0,90	1,00	0,85
1950-1955	1,79	1,28	2,04
1955-1960	1,86	1,27	2,13
1960-1965	1,99	1,19	2,34
1965-1970	2,04	0,87	2,53
1970-1975	1,97	0,89	2,39
1975-1980	1,75	0,75	2,11
1980-1985	1,67	0,64	2,01
1985-1990	1,63	0,60	1,94

**A népesség száma néhány országban (millió fő)<sup>i\*</sup>**

Ország	1978	1980	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Ausztria	7,56	7,55	7,55	7,56	7,56	7,57	7,60	7,62	7,71
Belgium	9,83	9,85	9,86	9,86	9,86	9,87	9,88	9,85	9,84
Bulgária	8,81	8,86	8,96	8,96	8,96	8,97	8,98	8,99	9,01
Csehszlovákia	15,14	15,31	15,46	15,50	15,53	15,57	15,61	15,64	15,66
Dánia	5,10	5,12	5,11	5,11	5,12	5,13	5,13	5,13	5,14
Finnország	4,75	4,78	4,88	4,90	4,92	4,93	4,95	4,96	4,99
Franciaország	53,38	53,88	54,95	55,17	55,39	55,63	55,88	56,16	56,44
Görögország	9,36	9,64	9,90	9,93	9,97	9,98	10,00	10,03	10,05
Hollandia	13,94	14,14	14,42	14,48	14,56	14,66	14,76	14,83	14,94
Írország	3,31	3,40	3,53	3,54	3,54	3,54	3,54	3,51	3,50



Jugoszlávia	21,97	22,30	22,97	23,12	23,27	23,42	23,57	23,69	23,81
Lengyelország	35,01	35,58	36,91	37,20	37,46	37,66	37,86	37,85	38,18
Magyarország	10,67	10,71	10,62	10,58	10,53	10,49	10,44	10,40	10,36
Nagy-Britannia	56,20	56,33	56,46	56,62	56,76	56,93	57,07	57,24	57,24
NDK	16,76	16,74	16,67	16,64	16,62	16,64	16,67	16,63	16,65
NSZK	61,31	61,56	61,13	60,97	61,01	61,08	61,45	62,06	63,23
Norvégia	4,06	4,09	4,14	4,15	4,17	4,19	4,21	4,23	4,24
Olaszország	56,15	56,43	57,00	57,14	57,25	57,34	57,44	57,52	57,66
Portugália	9,56	9,77	10,09	10,16	10,21	10,25	10,29	10,47	10,53
Románia	21,85	22,20	22,62	22,72	22,83	22,94	23,05	23,15	23,20
Spanyolország	36,67	37,54	38,33	38,47	38,60	38,72	38,81	38,89	38,96
Svájc	6,33	6,32	6,44	6,47	6,50	6,55	6,59	6,65	6,71
Svédország	8,28	8,31	8,34	8,35	8,36	8,40	8,44	8,49	8,56
Szovjetunió	261,25	265,54	275,07	277,54	280,24	282,83	285,42	287,63	288,59
Fülöp-szigetek	45,79	48,32	53,35	54,67	56,00	57,36	58,72	60,10	61,48
India	646,00	675,00	736,00	750,86	766,14	781,37	796,60	811,82	827,06
Indonézia	139,80	147,49	161,58	164,63	168,35	172,01	175,59	179,14	179,30
Izrael	3,69	3,88	4,16	4,23	4,30	4,37	4,44	4,52	4,66
Japán	114,91	116,81	120,08	120,84	121,49	122,09	122,61	123,12	123,54
Kína	970,67	996,13	1045,80	1059,52	1074,10	1089,60	1105,80	1122,40	1139,10
Mongólia	1,57	1,66	1,83	1,88	1,93	1,97	2,02	2,07	2,20
Törökország	42,64	44,47	48,98	50,23	51,68	53,25	54,18	56,74	58,69
Vietnam	51,74	53,70	58,62	59,90	61,20	62,52	63,32	64,77	66,20
Algéria	17,63	18,67	21,17	21,85	22,52	23,02	23,65	24,29	24,96
Dél-Afrika	27,30	28,28	30,88	31,57	32,28	33,01	33,75	34,51	35,28
Egyiptom	39,77	42,13	45,19	46,43	47,70	49,01	50,35	51,73	53,15
Marokkó	18,91	20,05	21,46	22,03	22,61	23,20	23,81	24,43	25,06
Kanada	23,52	24,04	24,98	25,16	25,35	25,62	25,91	26,22	26,52
Egy. Államok	222,59	227,76	236,34	238,49	240,66	242,82	245,05	247,35	249,97
Argentína	27,35	28,24	29,92	30,33	30,74	31,14	31,53	31,93	32,32
Brazília	112,94	121,29	132,66	135,56	138,49	141,45	144,43	147,40	150,37
Chile	10,82	11,14	11,92	12,12	12,33	12,54	12,75	12,96	13,17
Kuba	9,64	9,72	9,99	10,10	10,20	10,30	10,41	10,52	10,61
Mexikó	65,66	69,66	76,31	77,94	79,57	81,20	82,84	84,49	86,15
Venezuela	14,07	15,02	16,85	17,32	17,79	18,27	18,76	19,25	19,73
Ausztrália	14,36	14,70	15,56	15,79	16,02	16,26	16,54	16,83	17,09

Új-Zéland	3,12	3,11	3,23	3,25	3,25	3,28	3,29	3,31	3,35
-----------	------	------	------	------	------	------	------	------	------

### Élveszületések néhány országban (ezer lakosra)

Ország	1971-75 <sup>ii*</sup>	1976-80*	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Ausztria	13,4	11,5	11,8	11,6	11,5	11,4	11,6	11,6	11,6
Belgium	13,4	12,4	11,7	11,5	11,8	11,9	12,0	12,3	12,6
Bulgária	16,2	15,5	13,7	13,3	13,4	13,0	13,1	12,6	n. a
Csehszlovákia	18,4	18,1	14,7	14,5	14,2	13,8	13,8	13,3	13,4
Dánia	14,6	12,0	10,1	10,6	10,8	11,0	11,5	11,5	12,4
Finnország	13,1	13,6	13,3	12,8	12,3	12,0	12,8	12,8	13,2
Franciaország	16,0	14,1	13,5	13,9	14,1	13,8	13,8	13,6	n. a.
Görögország	15,8	15,7	12,8	11,7	11,3	10,6	10,8	10,1	n. a.
Hollandia	14,9	12,7	12,1	12,3	12,7	12,7	12,6	12,7	13,2
Írország	22,4	21,4	18,2	17,6	17,3	16,6	15,3	14,7	15,1
Jugoszlávia	18,1	17,5	16,4	15,9	15,4	15,3	15,0	14,2	14,0
Lengyelország	17,9	19,3	18,9	18,2	16,9	16,1	15,5	14,9	14,3
Magyarország	16,1	15,8	11,8	12,3	12,2	12,0	11,9	11,9	12,1
Nagy-Britannia	14,1	12,6	12,9	13,3	13,3	13,6	13,8	13,6	14,0
NDK	11,5	13,5	13,7	13,7	13,4	13,6	12,9	12,0	n. a.
NSZK	10,8	9,7	9,5	9,6	10,2	10,5	11,0	11,0	11,4
Norvégia	15,5	12,8	12,1	12,3	12,6	13,0	13,7	14,0	14,3
Olaszország	15,9	12,5	10,3	10,1	9,7	9,6	9,9	9,7	9,8
Portugália	20,2	17,5	14,2	12,8	12,4	12,0	11,9	n. a.	n. a.
Románia	19,3	18,9	15,5	15,8	n. a.	16,7	16,5	16,0	13,6
Spanyolország	19,3	16,9	12,1	11,7	11,3	10,8	10,7	10,4	n. a.
Svájc	13,7	11,5	11,6	11,6	11,7	11,8	12,2	12,2	12,5
Svédország	13,5	11,6	11,3	11,8	12,2	12,5	13,3	13,6	14,5
Szovjetunió	17,9	18,3	19,6	19,4	20,0	19,8	19,0	n. a.	n. a.
Izrael	28,2	25,7	23,7	23,5	23,1	22,7	22,6	22,3	22,1
Japán	18,8	14,9	12,5	11,9	11,4	11,1	10,7	10,1	9,9
Egyiptom	35,5	38,3*	38,6	37,5	37,9	41,1	n. a.	n. a.	n. a.
Egyesült Államok	15,5	15,3	15,5	15,7	15,6	15,7	16,0	16,0	16,7
Kanada	15,9	15,5	15,0	14,8	14,5	14,4	14,5	14,9	n. a.
Kuba	25,1	16,3	16,6	18,0	16,3	17,4	18,1	17,6	n. a.
Mexikó	42,0	35,2 <sup>iii*</sup>	32,9		n. a.	29,0	31,5	n. a.	n. a.
Ausztrália	19,3	15,8	15,1	15,7	15,2	15,0	14,9	14,9	n. a.

Új-Zéland	20,6	16,9	16,0	15,6	16,3	16,8	17,5	17,5	n. a.
-----------	------	------	------	------	------	------	------	------	-------

**Az ezer lakosra jutó halálozások száma néhány országban**

	1971-75 <sup>iv*</sup>	1976-80*	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Ausztria	12,7	12,4	11,6	11,9	11,5	11,2	11,0	10,9	10,7
Belgium	12,1	11,6	11,1	11,2	11,1	10,7	10,6	10,9	10,6
Bulgária	9,8	10,6	11,3	12,0	11,4	11,9	12,0	12,0	n. a.
Csehszlovákia	11,5	11,6	11,8	11,8	11,8	11,5	11,4	11,6	11,7
Dánia	10,0	10,5	11,2	11,4	11,4	11,3	11,5	11,6	11,9
Finnország	9,5	9,3	9,2	9,8	9,6	9,7	9,9	9,9	10,1
Franciaország	10,6	10,3	9,8	10,1	9,9	9,5	9,4	9,0	n. a.
Görögország	8,6	8,9	8,9	9,4	9,2	9,5	9,3	9,3	n. a.
Hollandia	8,3	8,1	8,3	8,5	8,6	8,3	8,4	8,7	8,6
Írország	11,1	10,0	9,1	9,4	9,5	8,8	8,9	8,8	9,1
Jugoszlávia	8,7	8,6	9,3	9,1	9,1	9,2	9,0	9,1	9,0
Lengyelország	8,4	9,2	9,9	10,3	10,0	10,0	9,8	10,1	10,2
Magyarország	11,9	12,9	13,8	14,0	14,0	13,6	13,4	13,9	14,1
Nagy-Britannia	11,9	11,9	11,4	11,8	11,6	11,2	11,4	11,5	11,2
NDK	13,8	13,9	13,3	13,5	13,4	12,9	12,8	12,4	n. a.
NSZK	12,0	11,7	11,3	11,5	11,5	11,2	11,2	11,2	11,2
Norvégia	10,0	10,0	10,3	10,7	9,8	10,7	10,8	10,7	10,7
Olaszország	9,7	9,6	9,3	9,5	9,5	9,3	9,3	9,1	9,4
Portugália	10,9	9,9	9,6	9,6	9,4	9,3	9,5	n. a.	n. a.
Románia	9,4	9,8	10,3	10,9	n. a.	11,1	11,0	10,7	10,7
Spanyolország	8,5	7,8	7,7	8,0	8,0	8,0	8,2	8,3	n. a.
Svájc	8,9	9,0	9,1	9,2	9,2	9,2	9,2	9,2	9,5
Svédország	10,5	10,9	10,9	11,3	11,1	11,1	11,4	10,8	11,1
Szovjetunió	8,7	9,8	10,8	10,6	9,8	9,9	10,2	n. a.	n. a.
Izrael	7,2	6,8	6,7	6,6	6,8	6,7	6,6	6,3	6,2
Japán	6,5	6,1	6,2	6,2	6,2	6,2	6,5	6,4	6,7
Egyiptom	13,2 <sup>v**</sup>	n. a.	n. a.	9,1	9,4	9,2	n. a.	n. a.	n. a.
Egyesült Államok	9,2	8,7	8,6	8,7	8,7	8,7	8,9	8,7	8,6
Kanada	7,4	7,2	7,0	7,2	7,2	7,2	7,3	7,3	n. a.
Kuba	5,6	5,7	6,0	6,4	6,2	6,3	6,5	6,4	n. a.
Mexikó	8,0	6,4	5,4	5,3	n. a.	5,8	5,2	n. a.	n. a.
Ausztrália	8,0	7,6	7,1	7,5	7,2	7,2	7,2	7,3	n. a.

Új-Zéland	8,4	8,2	7,9	8,4	8,3	8,4	8,3	8,2	n. a.
-----------	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-------

**Az ezer lakosra jutó természetes szaporodás, fogyás (–) néhány országban**

Ország	1971-75 <sup>vi*</sup>	1976-80*	1984	1985	1986	1987	1988	
Ausztria	0,7	–0,9	0,2	–0,3	0,0	0,2	0,6	
Belgium	1,3	0,8	0,6	0,3	0,7	1,2	1,4	
Bulgária	6,4	4,9	2,4	1,3	1,8	1,1	1,1	
Csehszlovákia	6,9	6,5	2,9	2,7	2,4	2,3	2,4	
Dánia	4,6	1,5	–1,1	–0,8	–0,6	–0,3	0,0	
Finnország	3,6	4,3	4,1	3,0	2,7	2,3	2,9	
Franciaország	5,4	3,8	4,0	3,8	4,2	4,3	4,4	
Görögország	7,2	6,8	3,9	2,3	2,1	1,1	1,5	
Hollandia	6,6	4,6	3,8	3,8	4,1	4,4	4,2	
Írország	11,3	11,4	9,1	8,2	7,8	7,8	6,4	
Jugoszlávia	9,4	8,9	7,1	6,8	6,3	6,1	6,0	
Lengyelország	9,5	10,1	9,0	7,9	6,9	6,1	5,7	
Magyarország	4,2	2,9	–2,0	–1,6	–1,8	–1,6	–1,5	
Nagy-Britannia	2,2	0,7	1,5	1,5	1,7	2,4	2,4	
NDK	–2,3	–0,4	0,4	0,2	0,0	0,7	0,1	
NSZK	–1,2	–2,0	–1,8	–1,9	–1,3	–0,7	–0,2	
Norvégia	5,5	2,8	1,8	1,6	2,8	2,3	2,9	
Olaszország	6,2	2,9	1,0	0,6	0,2	0,3	0,6	
Portugália	9,3	7,6	4,6	3,2	3,0	2,7	2,4	
Románia	9,9	9,1	5,2	4,9	n. a.	5,6	5,5	
Spanyolország	10,8	9,1	4,4	3,7	3,3	2,8	2,5	
Svájc	4,8	2,5	2,5	2,4	2,5	2,6	3,0	
Svédország	3,0	0,7	0,4	0,5	1,1	1,4	1,9	
Szovjetunió	9,2	8,5	8,8	8,8	10,2	9,9	8,8	
Izrael	21,0	18,9	17,0	16,9	16,3	16,0	16,0	
Japán	12,3	8,8	6,2	5,7	5,2	4,9	4,2	
Egyiptom	n. a.	n. a.	n. a.	28,4	28,5	31,9	n. a.	
Egyesült Államok	6,3	6,6	6,8	7,0	6,9	7,0	7,1	
Kanada	8,5	8,3	8,1	7,6	7,3	7,2	7,2	
Kuba	19,5	10,6	10,6	11,6	10,1	11,1	11,5	
Mexikó	34,0	n. a.	27,5	28,8	n. a.	23,2	26,3	
Ausztrália	11,3	8,2	8,0	8,3	8,0	7,8	7,7	

Új-Zéland	12,2	8,7	8,1	7,2	8,0	8,4	9,2
-----------	------	-----	-----	-----	-----	-----	-----

#### Halálozási arányszámok főbb halálokok szerint (100 ezer lakosra)

Ország	Év	Gümőkór	Rosszindulatú daganatok	A keringési rendszer betegségei	Tüdőgyulladás	Születések, terhességek, szülési és gyermekágyi szövődmények <sup>vii.*</sup>	Motorkocs- jármű- közlekedési balesetek
Ausztria	1989	2,2	249,1	573,3	19,3	0,1	1,1
Belgium	1986	1,3	275,9	464,3	28,9	0,0	2,2
Bulgária	1989	2,6	170,3	727,3	42,4	0,2	1,1
Csehszlovákia	1989	1,5	243,3	635,8	31,0	0,1	1,1
Dánia	1988	1,2	294,0	516,8	21,9	0,0	1,1
Finnország	1988	2,0	194,7	499,6	43,2	0,1	1,1
Franciaország	1988	1,9	245,0	325,0	20,5	0,1	1,1
Görögország	1988	1,9	189,5	477,4	9,2	0,1	1,1
Hollandia	1988	0,3	240,0	349,3	17,2	0,1	1,1
Lengyelország	1989	3,6	188,4	525,4	16,3	0,2	1,1
Magyarország	1990	5,3	297,8	736,8	8,4	0,3	2,2
Nagy-Britannia	1989	0,9	282,8	529,8	61,6	0,1	1,1
NDK	1989	1,6	209,0	711,2	21,5	0,1	1,1
NSZK	1989	1,3	274,5	552,0	22,4	0,1	1,1
Norvégia	1988	0,3	236,9	506,1	71,5	0,0	1,1
Portugália	1989	3,1	169,3	405,1	23,1	0,1	2,2
Románia	1984	3,7	128,4	603,7	41,9	2,3	n.a.
Svájc	1989	1,3	243,4	406,3	24,0	0,0	1,1
Svédország	1987	0,6	234,0	596,0	52,8	0,1	1,1
Izrael	1987	0,3	122,9	287,9	17,2	0,1	1,1
Japán	1989	2,9	173,6	240,4	48,1	0,1	1,1
Kanada	1988	0,4	195,8	302,4	24,9	0,1	1,1
Egy. Államok	1988	0,8	197,3	396,2	30,8	0,1	1,1
Kuba	1988	0,5	127,8	291,4	32,0	0,7	n.a.
Ausztrália	1988	0,3	178,8	333,1	9,4	0,0	1,1
Új-Zéland	1987	0,3	193,7	380,7	39,2	0,2	2,2

**Az ezer lakosra jutó házasságkötések és válások száma néhány országban**

Ország	Házasságkötés							Válás				
1980	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1980	1985	1986	1987	1988	1989
Ausztria	6,2	5,9	6,1	10,1	4,7	5,6	5,9	1,8	2,0	1,9	1,9	2,0
Belgium	6,7	5,8	5,7	5,8	6,0	6,4	6,6	1,5	1,9	1,9	n. a.	n. a.
Bulgária	7,9	7,4	7,3	7,2	7,0	n. a.	n. a.	1,5	1,6	1,1	1,3	1,4
Csehszlovákia	7,7	7,7	7,7	7,8	7,6	7,5	8,4	2,2	2,5	2,4	2,5	2,5
Dánia	5,2	5,7	6,0	6,1	6,3	6,0	6,1	2,7	2,8	2,8	2,8	2,9
Finnország	6,1	5,3	5,3	5,4	5,3	5,1	4,8	2,0	1,9	2,0	2,1	n. a.
Franciaország	6,2	4,9	4,8	4,8	4,9	5,0	n. a.	n. a.	2,0	2,0	1,9	n. a.
Görögország	6,5	6,4	6,1	6,3	5,2	6,0	n. a.	0,7	0,8	0,9	n. a.	n. a.
Hollandia	6,4	5,7	6,0	6,0	6,0	6,1	6,4	1,8	2,4	2,1	1,9	1,9
Jugoszlávia	7,7	7,0	6,9	7,0	6,8	6,7	6,3	1,0	1,0	1,0	0,9	1,0
Lengyelország	8,6	7,2	6,9	6,7	6,5	6,8	6,7	1,1	1,3	1,4	1,3	1,3
Magyarország	7,5	6,9	6,9	6,3	6,3	6,4	6,4	2,6	2,8	2,8	2,8	2,3
Nagy-Britannia	7,4	6,9	6,9	7,0	6,9	6,1	n. a.	3,0	3,1	3,0	2,9	2,9
NDK	8,0	7,9	8,3	8,5	8,2	7,9	n. a.	2,7	3,1	3,1	3,0	3,0
NSZK	5,9	6,0	6,1	6,2	6,5	6,4	6,6	1,6	2,1	2,0	2,1	n. a.
Norvégia	5,4	4,9	4,9	5,0	5,2	4,9	n. a.	1,6	2,0	1,9	2,0	2,1
Olaszország	5,7	5,2	5,2	5,3	5,5	5,4	5,4	0,2	0,3	0,3	0,5	0,4
Románia	8,2	7,1	n. a.	7,3	7,5	7,7	8,3	1,5	1,4	n. a.	n. a.	n. a.
Svájc	5,6	6,0	6,1	6,6	6,9	6,8	6,9	1,7	1,8	1,8	1,8	1,9
Svédország	4,5	4,6	4,7	4,9	5,2	n. a.	4,7	2,4	2,4	2,3	2,2	2,3
Szovjetunió	10,3	9,8	9,8	9,8	9,4	n. a.	n. a.	3,5	3,4	3,4	3,4	3,4
Izrael	7,6	6,9	7,0	6,9	6,9	7,0	7,0	1,1	1,2	1,2	1,2	1,3
Japán	6,7	6,1	5,9	5,7	5,8	5,8	5,8	1,2	1,4	1,4	1,3	1,3
Egyesült Államok	10,5	10,1	10,0	9,9	9,7	9,7	9,8	5,2	5,0	4,8	4,8	4,8
Kanada	8,0	7,3	6,9	7,1	7,3	7,3	n. a.	2,6	2,5	n. a.	3,1	n. a.
Kuba	7,1	8,0	8,3	7,7	7,9	8,1	n. a.	2,5	2,9	3,2	3,2	3,4
Ausztrália	7,3	7,3	7,2	7,0	7,1	7,0	n. a.	2,7	2,5	2,5	2,4	n. a.
Új-Zéland	7,4	7,6	7,4	7,5	7,1	6,9	n. a.	2,1	2,6	2,7	2,7	2,6

# **Történelem • Kelet-Közép-Európa 20. századi történeti kronológiája**

## **Csehszlovákia<sup>viii.\*</sup>**

---

**1901.**

**Január 18.** – Az osztrák birodalmi gyűlés képviselő-választásai során a cseh országrészekben (Csehország, Morvaország, Szilézia) összesen 4 cseh képviselőt választanak, a legtöbbet (53 főt) az Ifjúcseh Liberális Párt jelöltjei közül.

**Február 17.** – Az Ifjúcseh Parlamenti Klub memorandumot ad át Koerber osztrák miniszterelnöknek a csehek nyelvi, kulturális és gazdasági követeléseiről.

**Február 23.** – A Szlovák Nemzeti Párt (SZNP) Központi választási bizottsága elfogadja a párt választási programtervezetét, amely az 1884 óta tartó ellenzéki szlovák választási passzivitás politikájával való szakítást jelenti a magyarországi országgyűlési választásokon.

**Március 31.** – A prágai Nemzeti Színházban bemutatják Antonín Dvořák *Rusalka* c. operáját.

**Április 11.** – A szlovák nemzeti értekezlet elfogadja a Szlovák Nemzeti Párt választási programját, amely egyebek közt az 1868. évi magyarországi nemzetiségi törvény következetes érvényesítését, az anyanyelvi iskoláztatás lehetőségét követeli.

**Április 14.** – Antonín Dvořák zeneszerzőt és Jaroslav Vrchlický cseh költőt az osztrák miniszelnök javaslatára kinevezik a bécsi parlament felsőházának tagjává.

**Július 11-18.** – Ferenc József Csehországba látogat; látogatása során kínosan ügyel a cseh-német kétnyelvűség betartására.

**Október 2-9.** – A magyarországi parlamenti választásokon 25 év szünet után ellenzéki szlovák képviselőket is megválasztanak: 3 képviselőt az SZNP, 2-t a Magyar Néppárt választási programjával. Az 55 szlovák többségű választási körzet közül 40-ben a kormányzó Szabadelvű Párt jelöltjei győznek.

**Október 8-15.** – A cseh tartományi gyűlés képviselő-választásain a cseh pártok 166, a németek 65 mandátumot szereznek. A legerősebb cseh párt az Ifjúcseh Párt maradt.

**Október 15.** – Önálló koncertet ad az év febr.-jában megalakult Cseh Filharmónia Zenekara.

Az év folyamán – Elkezdődik a prágai főpályaudvar (a mai Masaryk pályaudvar) és a prágai közösségi ház építkezése. – A tanév során a szlováklakta felső-magyarországi településeken 1569 szlovák tannyelvű iskola működött (1876-ban 2016). A magyar iskolák száma ugyanez idő alatt 1036-ról 1962-re nőtt.

**1902**

**Június 3.** – Ausztriában összeírják az ipari, kereskedelmi, mezőgazdasági üzemeket, vállalatokat. Az adatok szerint a cseh országrészek a Monarchia legiparosodottabb tartományai: itt folyik az ipari termelés közel kétharmada.

**Június 5.** – Wlassics Gyula magyar vallás- és közoktatásügyi miniszter rendeletet ad ki a nem magyar tannyelvű iskolákban a magyar nyelv heti 9 órában történő oktatására, ill. a többi fontosabb tantárgy párhuzamos – anyanyelvi és magyar – tanítására.

**Augusztus 7.** – Az SZNP szervezeti megújulásáról dönt a párt vezetése, a párt elnöke Pavol Mudroň marad.

**1903**

Január 2. – Turócszentmártonban megjelenik a Slovenské ľudové noviny (Szlovák Népújság) c. ellenzéki, katolikus néppárti irányzatú hetilap.

Január 3–20. – Bécsben német és cseh politikusok részvételével megvitatják az osztrák kormány javaslatát a csehszlovák nyelvkérdés rendezésére; megállapodás nem születik.

Február 7. – A nyitrai vármegyei törvényszék végtárgyalása 3 szlovák ellenzéki politikus (Rudolf és Július Markovič, Ľudovít Čulík) ellen az 1901. évi parlamenti választások alkalmával elkövetett magyarellenes izgatás vádjával. A 2–5 hónap közti büntetéseket a pozsonyi feljebbiteli bíróság aug. 6-án megsemmisíti.

Július 4. – Budapesten megjelenik a Milan Hodža szerkesztette Slovenský týždenník (Szlovák Hetilap), a korszak legnépszerűbb, radikális ellenzéki szlovák politikai orgánuma.

Az év folyamán – Elkészül a cseh tartományok első vasbeton szerkezetű hídja Přerovban a Bečva-folyón. – Prágában megjelenik L. Niederle Národopisná mapa uherských Slováků (A magyarországi szlovákok néprajzi térképe) c. úttörő munkája, 16 felső-magyarországi vm. térképével s a községekben élő szlovákok 1900. évi nemzetiségi adataival.

## 1904

Május 5. – F. Veselovský szlovák ellenzéki parlamenti képviselőt a pozsonyi törvényszék egyévi börtönbüntetésre ítéli, a magyar nemzet elleni izgatásért.

Október 26. – A Koerber-féle osztrák kormány átalakításakor az ócseh párti Antonín Randa személyében ismét betöltik a cseh tartományi miniszteri tárcát.

November 1. – A Csehszláv Szociáldemokrata Munkáspárt VI. kongresszusán a küldöttek elutasítják a polgári pártokkal való együttműködés taktikáját, s mint a politikai harc eszközt elfogadják az általános sztrájkot.

## 1905

Január 26. – február 4. – A magyarországi parlamenti választásokon 12 ellenzéki szlovák jelölt közül Milan Hodžát megválasztják a bácskai Kölpény szerb-szlovák választókerületében, František Skyčákot pedig néppárti programmal az Árva vm.-i námesztói kerületben.

Február 18. – A magyar országgyűlés 10 ellenzéki nemzetiségi (román, szerb, szlovák) képviselője közös nemzetiségi klubot alapít.

Június 11–12. – A Szlovák Szociáldemokrata Párt (SZSZDP) I. kongresszusa az összmagyarországi pártból való kiválás mellett dönt.

November 5. – A IX. (utolsó) osztrák szociáldemokrata kongresszus (okt. 31.) felhívására Ausztria-szerte tiltakozó megmozdulásokat tartanak az általános választójog bevezetése érdekében. Prágában a tüntetés 1 halálos áldozattal jár.

November 27. – A morvaországi tartományi gyűlés által nov. 22-én elfogadott ún. morva paktumot Ferenc József is szentesíti. A paktum újraszabályozza a tartományi rendtartást, a tartományi választások nemzetiségi arányait, az oktatás és a közigazgatás nyelvhasználati szabályait. A dec.-i választásokon az új szisztéma 73 cseh és 46 német képviselőt juttat a tartománygyűlésbe.

November 28. – Sztrájk Ausztriában az általános választójog érdekében. Ez a Habsburg-monarchia legnagyobb munkásmegmozdulása.

December 14. – Zsolnán bejelentik a Szlovák Néppárt megalakulását.

Az év folyamán – Megjelenik T. G. Masaryk Národnostní filosofie doby novejší (Az újabb kor nemzetiségi filozófiája) c. műve. – A hivatalos magyarországi kivándorlási statisztika szerint ebben az évben vándorol ki a legtöbb szlovák: az összes kivándorló (170 430) 31 %-a, 52368 fő.

## 1906

Január 21. – A Masaryk-féle ún. realista néppárt és a Haladó Polgári Klub nevet viselő szervezet fúziójából megalakul a Cseh Haladó Párt.



**Március 2–3.** – Az Ifjúceh Szabadelvű Párt értekezletén kidolgozzák a Karel Kramář megfogalmazta pozitív politika programját, amely a pártba belépett fiatal cseh értelmiség számára nyújt nagyobb mozgásteret.

**Március 18.** – Az SZSZDP II. kongresszusa a Magyarországi Szociáldemokrata Munkáspártba való visszatérés mellett dönt. Az egységes magyarországi párton belül viszont megmarad a Szlovák Intézőbizottság, amely 1918-ig sok esetben önálló politikai irányvonalat képvisel.

**Május 5.** – A magyarországi képviselőházi választásokon a 18 ellenzéki szlovák jelölt közül 7-et megválasztanak. A 6 néppárti és 1 nemzeti párti képviselőre összesen 13340 fő szavaz. Ez a kiegyezés kori szlovák ellenzéki politika legnagyobb magyarországi sikere.

**Július 3.** – A magyarországi parlament nemzetiségi klubja önálló felirati javaslatában követeli az általános választójog bevezetését, a nemzetiségi jogok tiszteletben tartását és kiterjesztését.

**November 16.** – Ferdiš Juríga szlovák országgyűlési képviselőt magyarellenos izgatás vádjával a pozsonyi törvényszék 2 évi fogházbüntetésre ítéli.

**December 8.** – A rózsahegyi bíróságon magyarellenos izgatásért Andrej Hlinka katolikus lelkész, az SZNP elnökét és Vavro Šrobár orvost, az SZNP csehszlovák orientációjú vezető képviselőjét 2, ill. 1 év fogházbüntetésre ítélik. A perben további 9 vádlottat ítélnék 2–5 havi fogházbüntetésre.

## 1907

**Május 14–23.** – Az általános választójog alapján írt ausztriai parlamenti választásokon a bécsi birodalmi gyűlésben a Cseh Agrárpárt 28, a szociáldemokraták 24, az ifjúcehek 18, a Katolikus Néppárt 17, a Cseh Nemzeti Szocialista Párt és koalíciós partnerei 9, az óceh párt 8, a Haladó Párt és a független cseh jelöltek 2–2 mandátumot szereznek, tehát az 516 képviselői helyből 108-at (a cseh országrészekben megszerezhető 194 mandátum 56%-át) a csehek nyernek el. (Az összes német nemzetiségű képviselő száma 32 fő.)

**Május 26.** – Az Egyesült Államokban megalakítják a kivándorolt, mintegy félmilliónyi szlovákság tervezeteit összefogó Slovenská Lígát (Szlovák Liga).

**Június 22.** – A bécsi birodalmi gyűlésben a cseh polgári pártok 84 képviselője közös cseh Nemzeti Klubot hoz létre. A klub létszáma nov. 22-én 65 főre csökken.

**Július 1.** – A magyar országgyűlés elfogadja a lex Apponyi néven ismertté vált 1907. évi XVI. és XVII. törvényt, az állami iskolai tanítók fizetését, ill. a nem magyar tannyelvű népiskolák jogviszonyát s az ott tanítók fizetését szabályozó, az iskolai magyarosítás eszközeként használt rendeletet, miután a tervezett nemzetiségi obstrukció és a tömeges tiltakozások eredménytelenek.

**Október** – Prágában megjelenik „A magyarországi szlovákok érdekvédelmi folyóirata”, a Naše Slovensko (A mi Szlovákiánk).

**Október 27.** – A Liptó vm.-i Csernova községben 14 halálos áldozattal jár a brutális csendőri beavatkozás. A helybeliek az ellen tiltakoznak, hogy A. Hlinka, rózsahegyi plébános, a falu szülötte helyett más lelkésszel akarják felszenteltetni a falu új templomát. Az eset tiltakozó hullámot vált ki Csehországban, de elítélik a bécsi parlamentben, és az európai sajtó is tudósít róla.

**Az év folyamán** – Prágában a Nyolcak néven ismert festőcsoport (E. Filla, B. Kubišta, A. Procházka, W. Nowak és mások) megrendezi első, nagy feltűnést keltő modern festészeti kiállítását.

## 1908

**Március 5.** – A cseh tartományi választásokon a cseh pártok 1 mandátummal többet szereznek (98-at), mint 1901-ben; a német képviselők száma 68.

**Április 4.** – Két kis párt fúziójával megalakul a Cseh Államjogi Haladó Párt, amely a korabeli cseh pártok közt egyedül tűzi ki céljául a cseh tartományok állami önállóságát, elutasítva mind a Kramář-féle ifjúceh pozitív politikát, mind a Masaryk-féle realista politikát.

**Július 12–17.** – Prágában az 1848. évi szláv kongresszus évfordulóján megtartják az I. (előkészítő) szláv kongresszust, ahol Kramář cseh politikus vázolja a neoszláv mozgalom céljait.

**Augusztus** – A dél-morvaországi Luhačovicében az 1896-ban megalakult Csehszláv Egység nevű

szervezet kezdeményezésére cseh és szlovák politikusok, értelmiségiek tanácskoznak a 2 nemzet kapcsolatáról.

Augusztus 2. – Milan Ivanka országgyűlési képviselőt 1 év fogházbüntetésre ítélik magyarellenos izgatás vádjával: a váci börtönben Magyarok és szlovákok c. szlovák nyelvű könyvet írt arról, hogy a magyar kultúra legjelesebb képviselői szlovák és más származású asszimilánsok.

Október 15. – A csehországi tartományi gyűlésben a német képviselők tiltakozásul a kizárólagos cseh nyelvű hivatalvezetés ellen kórusban eléneklik a Wacht am Rhein pángermán indulót.

December 2. – Rendkívüli állapotot hirdetnek Prágában a tartománygyűlésben az ősz folyamán kialakult cseh-német vita és kölcsönös obstrukciók nyomán elmérgesedett nemzetiségi viszályok és zavargások miatt.

Az év folyamán – A felső-magyarországi szlovák vármegyékben hivatalosan már csupán 502 szlovák (szlovák-magyar) tannyelvű iskola működik, míg a magyar tannyelvűeké 3252-re nőtt. – Átadják a Monarchia első rendszeres autóbuszjáratát a csehországi Pardubice és Bohdaneč között (a világháborúig 20 járatot rendszeresítenek 580 km-es össztúvonalon).

## 1909

Február 3. – Az osztrák kormány 2 javaslatot dolgoz ki a csehországi cseh-német nyelvkérdés megoldására, de a cseh pártok elutasítják ezeket.

Február 17. – Megalakul a bécsi parlament Szláv Egység nevű cseh-szlovén-horvát-ukrán parlamenti klubja, melyben a galíciai lengyelek nem vesznek részt. (A blokk 1910 nyarán szétesik.)

Május 14–15. – A bécsi parlamentben Masaryk az ún. zágrábi felségárulási per kapcsán elítéli a magyar nemzetiségi politikát és a Monarchia balkáni politikáját.

Augusztus 10–12. – Turócszentmártonban a szlovák ifjúság találkozóán elhatározzák, hogy Prúdy címmel folyóiratot indítanak, s kritikailag felülvizsgálják a szlovák nemzet alapkérdéseit.

Szeptember 4–8. – A Csehszláv Szociáldemokrata Párt IX. kongresszusán Bohumír Šmeral előterjesztése alapján pártprogramot fogadnak el a monarchia föderalizálására, demokratizálására és szocializálására.

Az év folyamán – Megjelenik Ivan Krasko szlovák költő Nox et solitudo c. verseskötete, a modern szlovák irodalom jelentős teljesítménye.

## 1910

Február 27. – Budapesten Milan Hodža és Anton Štefánek szerkesztésében, cseh támogatással megjelenik a Slovenský denník (Szlovák Napló) (1910–1915) c. első szlovák ellenzéki politikai napilap, a csehszlovák egység eszméjének szócsöve.

Május 21. – Az SZNP választási jelölőbizottsága a magyar kormánnyal folytatott paktumtárgyalások szellemében mindössze 5 önálló jelöltet állít. A Szlovák Néppárt is mindössze 8 jelöltet indít.

Június 1–10. – Az országgyűlési képviselő-választásokon csupán 3 ellenzéki szlovák jelöltet választanak meg. 1912, F. Skyčák kiválása után már csak ketten, P. Blaho és F. Juriga képviselik az 1910-es népszámlálás szerint 1903357 főnyi szlovákságot egészen 1918-ig, a történeti Magyarország felbomlásáig.

Június 19. – J. Kašpar mérnök saját konstrukciójú gépen Pardubicében végrehajtja az első nyilvános csehországi repülést. Egy évvel később (1911. máj. 13.) Pardubicéből Prágába repül.

Az év folyamán – A cseh tartományokban a népszámlálás adatai szerint 10 059 277 személy él, ebből 5 803 628 cseh (az össznépesség 60%-a). Egész Ausztriában 5 955 397 személy vallja magát cseh nyelvűnek. A csehek aránya Csehországban 62,7%, Morvaországban 71,4%, Sziléziában 22%. A cseh tartományokban élő németek száma Csehországban 2 468 000 (36,8%), Morvaországban 719 000 (27,6%), Sziléziában 326 000 (43,9%); összesen 3 513 000 (34,9%). –A magyarországi népszámlálás szerint a mai Szlovákia területén 1 685 000 szlovák (57,7%), 885 000 magyar (30,3%), 199 000 német (6,8%), 97 000 rutén (3,4%) és 53 000 egyéb nemzetiségű (1,8%) személy él. – 119 901

fő vándorolt ki Magyarországról az Egyesült Államokba, köztük 32 406 szlovák. Becslések szerint 1880–1910 között a cseh tartományok kivándorlási vesztesége 720 000 (a természetes szaporulat 30%-a), a szlovák területeké pedig majd 600 000 fő (a természetes szaporulat közel 60%-a).

## 1911

Június 13–21. – A birodalmi gyűlés képviselő-választásain 108 a cseh nemzetiségű képviselők száma (az agrárpárt 38, a szociáldemokraták 26, az Ifjúcseh Párt 18, a Cseh Nemzeti Szocialista Párt 16, a Katolikus Néppárt 7, az Ócseh Párt 1 mandátumot szerez).

Június 28. – Szlovák politikusok küldöttsége memorandumot nyújt át Khuen-Héderváry miniszterelnöknek a szlovák nemzeti kulturális sérelmek orvoslása tárgyában. A memorandum az 1861. évi turócszentmártoni – szlovák autonóm területet követelő – memorandum 50. évfordulójára készült.

Augusztus – Az 1908 óta megrendezett luhačovicei cseh-szlovák tárgyalásokon cseh részről ígéret hangzik el a szlovák politikai és gazdasági célok hathatósabb cseh támogatására. Cseh pénzügyi intézetek támogatásával korábban is alakultak szlovák hitelintézetek (1913-ban pedig cseh segítséggel szanálják a legnagyobb múltú szlovák pénzügyi intézetet, a Tatra Bankot).

Október 19. – Az SZNP elnöksége kizárja a pártból a korrupcióval és a kormánnyal való együttműködéssel megvádolt néppárti politikusokat.

Az év folyamán – Ferenc Ferdinánd trónörökös magyarországi nemzetiségi politikusokból kikerült tanácsadói (köztük a szlovák Milan Hodža) memorandumot dolgoznak ki a Monarchia, ezen belül a történeti Magyarország nemzetiségi alapon történő föderalizálására.

## 1912

Július 26. – Újabb (sikertelen) cseh-német kiegyezési próbálkozások a csehországi tartományi gyűlésben német obstrukció miatt 1908 óta kialakult helyzet megoldására.

December 2. – A szlovák katolikus politikusok úgy döntenek: felújítja tevékenységét az 1905-ben létrehozott, de csupán formálisan létezett Szlovák Néppárt. Összehívják az alakuló kongresszust (1913. júl. 29.), és a párt lapjává nyilvánítják a Slovenské ľudové noviny c. hetilapot.

Az év folyamán – Széles körű tudományos és politikai vita kezdődik a cseh történelem értelmezéséről a Masaryk-féle cseh történelemfilozófia és a cseh kritikai történetírás képviselői között. Az 1918 után is folytatódó polémia hátterében a protestáns-katolikus; Habsburg-párti-cseh nacionalista; polgári-szocialista; szaktudományos-politikai koncepció vezérelte pártpolitikai és nemzetstratégiai érdekkonfrontációk állnak.

## 1913

Május 23. – Václav Klofáč, a Cseh Nemzeti Szocialista Párt vezetője a bécsi parlamentben kijelentette: „A németek és magyarok monarchiája továbbra is lehetetlenség, és katasztrófát eredményezhet. Mi, csehek követeljük azt a helyet, amely bennünket ebben az államban megillet.”

Július 26. – A csehországi tartományi gyűlést 5 éves működésképtelenség után felosztatják, helyébe tartományi közigazgatási bizottságot állítanak.

Július 29. – Andrej Hlinka elnök vezetésével Zsolnán végérvényesen megalakul a Szlovák Néppárt, mely a katolikus szlovákság ellenzéki pártja kíván lenni.

Az év folyamán – A felső-magyarországi szlovák vármegyékben összesen 354 szlovák (szlovák-magyar) tannyelvű iskola működik; a magyar tannyelvű iskolák száma 3478. – A Monarchiában Bécs után Prága válik a második legnagyobb pénzügyi központtá. A csehországi 12 cseh bank alaptőkéje 225 millió korona, tartalékalapjuk 46 millió korona. Ezzel szemben a 12 csehországi német bank alaptőkéje 109 millió, tartalékalapjuk 41 millió korona. Változatlanul az osztrák bankok több mint 100 csehországi fiókja van fölényben Csehországban. – Prágában megjelenik Karel Čapek, Stanislav Kostka Neumann, Oto Theer és mások szerkesztésében a fiatal cseh költők nemzedéki antológiája, az Almanach pro rok 1914 (1914-es évkönyv). – Elkészül az SZNP új politikai programja, ebben már nyomatékosan szerepel a cseh-szlovák egységtörekvések fontossága.

**1914**

**Március 2.** – Az osztrák kormány újabb cseh-német tárgyalásokat kezdeményez, de ezúttal sem sikerül megállapodásra jutni a csehországi nemzetiségi viszonyokban.

**Március 4.** – A cseh nemzeti szocialisták ügyvezető elnökét, Karel Šovihát az osztrák rendőrséggel való együttműködéssel vádolja meg a Národní listy prágai napilap. A perben bebizonyosodik Šviha rendőrségi kapcsolata, s csak évekkel később derül ki, hogy valójában Ferenc Ferdinánd trónörökösével állt bizalmas, de nem ügynöki kapcsolatban.

**Március 9.** – Meghal Pavol Mudroň SZNP-elnök; utódja Matúš Dula.

**Március 11.** – Juriga és Skyčák szlovák képviselők kormánypárti nyilatkozatai nyomán a Parlamenti Nemzetiségi Klub román tagjai kivonulnak a budapesti Parlament ülésterméből.

**Március 16.** – A cseh képviselők obstrukciója miatt Ferenc József bizonytalan időre elnapolja a bécsi birodalmi gyűlés munkáját (csak 1917-ben újítják fel).

**Április 5.** – Prágában a cseh pártok képviselői nyilatkozatban ítélik el a magyarországi szlovákok és románok nemzeti elnyomását.

**Május 25.** – Budapesten cseh és szlovák politikusok tárgyalásokat folytatnak a cseh-szlovák együttműködés elmélyítéséről.

**Május 26.** – Budapesten vezető szlovák politikusok értekeznek M. Dula SZNP-elnök vezetésével. Jelen van Emanuel Lehocký, a szlovák szociáldemokraták képviselője is. Új, gyakorlati program kidolgozásáról döntenek, ami a korábban meghatározó konzervatív turócszentmártoni csoport visszaszorulását jelzi. Határoznak a szlovák politikai mozgalmak közös szervezetének, a Szlovák Nemzeti Tanácsnak a felállításáról is (de erre csak 1918-ban kerül sor).

**Május vége** – Karel Kramář tervezetet juttat el az orosz kormányhoz az egyesült Szláv Birodalom kiterjedéséről, alkotmányáról.

**Július 31.** – Ausztria-Magyarország elrendeli a teljes mozgósítást. Egy-két újságcikktől eltekintve a háború kitörését követő első hetekben sem a cseh, sem a szlovák területeken semmilyen ellenállás nem mutatkozik, sőt aug. folyamán több cseh és szlovák párt, ill. vezető politikus lojalitási nyilatkozatot tesz közzé.

**Augusztus 1.** – Franciaországban az ott élő csehekből megalakul a Nazdar nevű önkéntes katonai csoport, mely a francia idegenlégió századaként vesz részt a világháborúban.

**Augusztus 5.** – 166 csehországi járás képviselőjében a császárhoz címzett lojalitási feliratot adnak át a prágai helytartóságon. Az SZNP vezetése is lojalitási nyilatkozatot ad közre, bejelentve, hogy a háború tartamára a párt felfüggeszti tevékenységét.

**Augusztus 16.** – M. Dula, az SZNP elnöke levélben tiltakozik Tisza István miniszterelnöknél ellenzéki szlovák politikusok megfigyeltetése és internálása miatt.

**Augusztus 20.** – Az orosz hadsereg önálló alakulataként megalakul a Cseh Druzsina nevű katonai szervezet. Dec. 17-e után a cseh és szlovák hadifoglyok is tagjai lehetnek.

**Szeptember 2.** – Chicagóban megalakul az amerikai csehek központi szervezete, a Cseh Nemzeti Szövetség.

**Szeptember 4.** – Letartóztatják J. Kľofáč cseh nemzeti szocialista képviselőt s több cseh politikus, újságíró.

**Szeptember 12–26.** – Masaryk hollandiai utazása során kapcsolatot teremt angolai politikusokkal.

**Szeptember 15.** – Szazonov orosz külügyminiszter fogadja az oroszországi csehek küldöttségét, s kormánya támogatásáról biztosítja a csehek Monarchia-ellenes küzdelmét. A küldöttséget 2 nap múlva Miklós cár is fogadja.

**Szeptember 16.** – Az orosz hadsereg főparancsnoksága a Habsburg Monarchia nemzeteihez intézett többnyelvű felhívásában az elnyomott nemzetek felszabadítását ígéri.

**Október 14–29.** – Masaryk második hollandiai útján találkozik R. W. Seton-Watsonnal, aki az angol külügyminisztérium részére memorandumot készít Masaryk cseh államalapítási elképzeléseiről.

**Október 29.** – Frigyes főherceg, a közös osztrák-magyar hadsereg főparancsnoka katonai közigazgatás bevezetését kéri a császártól. Kérését dec. 5-én megismétli, de a császár nem teljesíti.

**November 23. –** Monarchia-ellenes röplapok terjesztéséért Ostravában halálra ítélik S. Kratochvíl přerovi lakost, majd dec.-ben további 2 cseh polgárt. 1915-ben hasonló váddal 18 csehországi lakost ítélnék halálra, amit a Monarchia-ellenes külföldi propaganda igyekszik több tízezer ember életére törő cseh-ellenes bosszúhadjáratnak beállítani.

**December eleje –** Masaryk megismerteti Eduard Benešsel, későbbi legközvetlenebb munkatársával a külföldi cseh ellenállás akciótervét, ezzel megteremtve a csehországi Monarchia-ellenes csoport (Cseh maffia) és a külföldi cseh akció közös programjának alapját.

**December 18. –** Masaryk Olga leányával gyógyüdülés ürügyén Olaszországba utazik, és Rómában elkezd emigrációs politikai tevékenységét.

## **1915**

**Február 5. –** Párizsban az angliai, franciaországi és oroszországi cseh és szlovák szervezetek tanácskozást tartanak a csehszlovák államalapítás programjáról; az amerikai szervezetek nem csatlakoznak a kezdeményezéshez.

**Március –** A cseh polgári pártok képviselői Prágában Benes vezetésével titkos találkozókat tartanak, ahol eldöntik, hogy támogatják a külföldi csehszlovák politikai akciót. A találkozó legfontosabb résztvevői: K. Kramář, A. Rašín, J. Scheiner, A. Hajn.

**Április 3. – A 28. (prágai) gyalogezred harc nélkül megadja magát az oroszoknak. Ferenc József ápr. 17-én felosztatja az ezredet. Az eset nyomán csehellenes kampány kezdődik az egész Monarchiában.**

**Április 13. –** Oroszországi csehek és szlovákok memorandumban kérik Szazonov külügyminisztertől egy cseh hadsereg felállítását.

**Május 1. –** E. Denis szerkesztésében megjelenik a La Nation Tchèque első száma (1917. jún.1-jétől a párizsi Csehszlovák Nemzeti Tanács hivatalos lapja).

**Május –** Masaryk Independent Bohemia címmel memorandumot juttat el E. Grey brit külügyminiszternek. – Dürich agrárpárti cseh képviselő Svájcba emigrál. Hamarosan ellentét támad közte és Masaryk között, s miután külön szervezetet akar létrehozni Oroszországban, 1917-ben kizárják a Csehszlovák Nemzeti Tanácsból.

**Május 21. –** Letartóztatják K. Kramář képviselőt és J. Scheinert, a Cseh Sokol egyesület elnökét, a titkos bizottság (maffia) tagjait. Scheinert 2 hónappal később szabadon engedik. Kramář (és több társa) ellen 1916-ban per indul, melyben halálra ítélik oroszországi kapcsolatai miatt (a „Szláv Birodalomra” vonatkozó terve nem tudódik ki), de 1917. júl. 2-án – amikor összesen 719 cseh elítélt kerül szabadlábra – amnesztiával szabadul.

**Június 6. –** Masaryk Husz János máglyahalálának 500. évfordulóján előadást tart Genfben, először követelve nyilvánosan az önálló csehszlovák állam megteremtését.

**Június eleje –** A 36. Mladá Boleslav-i gyalogezred átáll az oroszokhoz.

**Augusztus 22. –** Lev Sychrava szerkesztésében megjelenik a Československá samostatnost c. lap, a masaryki nézetek cseh és szlovák nyelvű orgánuma.

**Szeptember 3. –** Beneš Svájcba emigrál. A prágai titkos bizottság vezetését Přemysl Šámal veszi át.

**Október 19. –** Asquith angol miniszterelnök elvállalja Masaryk A kis nemzetek problémája az európai válságban c. londoni egyetemi előadásának elnökségét.

**Október 22. –** Az amerikai Szlovák Liga és a Cseh Nemzeti Szövetség képviselői Clevelandben megállapodást írnak alá, hogy támogatják Csehország és Szlovákia föderatív egyesülését, széles körű autonóm jogokat biztosítva Szlovákiának.

**November 14. –** A Cseh Külföldi Bizottság alapító nyilatkozata ünnepélyesen harcot hirdet Ausztria-Magyarország ellen, a cseh függetlenség kivívása érdekében.

## **1916**

**Február 3. –** Briand francia miniszterelnök fogadja Masarykot, s kijelenti; támogatja Ausztria-Magyarország felosztásának gondolatát.

**Február 22.** – Masaryk előadást tart a Sorbonne-on A világ szlávjai címmel.

**Március** – Masaryk párizsi tartózkodása idején megalakul a Csehszlovák Nemzeti Tanács (a Cseh Külföldi Bizottság jogutódja). Elnöke: Masaryk, alelnökei: J. Dürich és M. R. Štefánik; főtitkára: E. Beneš.

**Április 17.** – Az orosz hadseregben engedélyezik a csehszlovák brigád megalakulását.

**Június 27.** – A cár beleegyezik a szláv hadifoglyok szabadon bocsátásába, de ezt az engedélyt aug.-ban visszavonják.

**Augusztus 29.** – Štefánik és az oroszországi csehszlovák szervezetek képviselői aláírják az ún. kijevi jegyzőkönyvet, melyben elismerik a Masaryk vezette párizsi Csehszlovák Nemzeti Tanács vezető szerepét.

**Október 20.** – Az orosz hadseregben ismét engedélyezik a csehszlovák hadtest megalakítását.

**November** – R. W. Seton-Watson kiadja The New Europe c. folyóirata első számát, ebben Masaryk a pángermanizmus veszélyéről közöl tanulmányt.

**November 14.** – Megalakul a bécsi parlament cseh képviselőit tömörítő Cseh Szövetség.

**November 26.** – Meghal Ferenc József, aki 68 évig volt a Habsburg Monarchia uralkodója, aki – jóllehet 1871-ben ígéretet tett rá – sohasem koronáztatta magát cseh királlyá.

**December 22.** – A cár fogadja a csehek moszkvai bizottságának küldötteit.

## **1917**

**Január 4.** – A cár felhatalmazza a cseh és szlovák tiszteket, hogy orosz zászló alatt harcoljanak nemzetükért.

**Január 10.** – Az antant válaszol Wilson elnök 1916. dec. 20-i levelére. Ebben a szövetségesek kifejtik háborús céljaikat, köztük azt a követelményt, hogy „az olaszok, szlávok, románok és a csehszlovákok” felszabaduljanak az idegen uralom alól.

**Január 17.** – Önkéntes cseh katonai alakulat szerveződik Olaszországban.

**Január 24., 31.** – A Cseh Szövetség az antantválasz kapcsán 2 ízben is kinyilvánítja lojalitását a Monarchiával szemben.

**Március 24.** – Az ideiglenes orosz kormány jóváhagyja az oroszországi csehszlovák légiök szabályzatát.

**Április 26.** – A morvaországi Prostějovban a katonaság fegyverrel oszlatja szét 8 ezer ruhagyári munkás éhségtüntetését: 28 halott, több mint 40 sebesült marad a helyszínen.

**Május 16.** – Masaryk Londonból Pétervárra érkezik.

**Május 30.** – Újra megnyílik a bécsi Reichsrat, az osztrák parlament. A Cseh Szövetség ún. államjogi deklarációt nyújt be, követelve a cseh országrészek autonómiáját és Szlovákia Csehországgal való egyesülését.

**Június 13.** – Masaryk és Thomas francia hadügyminiszter egyezménye 30 ezer csehszlovák hadifogoly Franciaországba szállításáról.

**Július 2.** – Az oroszországi csehszlovák brigád Zborownál győztes ütközetet vív a központi hatalmak alakulataival.

**Július 21.** – Cseh és szlovák vezető politikusok megbeszélése Bécsben Csehország és Szlovákia egyesülésének előkészítéséről.

**Augusztus 17.** – A francia kormány és a Csehszlovák Nemzeti Tanács megállapodásának értelmében a franciaországi csehszlovák katonai alakulatok legfőbb parancsnokságát a CSNT-re ruházzák.

**Október 4.** – Olaszország engedélyezi, hogy a csehszlovák hadifoglyokból Štefánik irányításával munkásosztagokat állítsanak fel.

**Október 9.** – Az orosz kormány jóváhagyja az első önálló oroszországi csehszlovák hadtest létrehozását.

**Október vége** – Masaryk Iaşiba utazik, hogy személyesen győződjék meg a románok katonai, politikai helyzetéről, a csehszlovák légiök romániai bevetésének lehetőségéről.

**December 19.** – A francia kormány dekrétumot ad ki a franciaországi csehszlovák hadsereg

elismeréséről.

**1918.**

**Január 6. –** Cseh parlamenti képviselők az ún. vízkereszti nyilatkozatban a cseh önrendelkezési jog alapján követelik Csehország és Szlovákia egyesülését. Ez osztrák és magyar részről heves tiltakozást vált ki.

**Január 15. –** Megállapodás születik az ukrán kormánnyal az Ukrajna területén található csehszlovák légiók kivonásáról.

**Január 17–25. –** Általános sztrájk a Monarchiában.

**Február 7. –** Az oroszországi csehszlovák légiókat a francia hadsereg részeként kezelik a szovjet-orosz hatóságok.

**Február 10. –** A CSNT oroszországi képviselői megállapodást írnak alá a szovjet-orosz kormánnyal, amely biztosítja a légiók fegyveres semlegességét.

**Március 3. –** A csehszlovák légiók és szovjet-orosz csapatok Bahmacsnál együtt harcolnak a központi hatalmak csapatai ellen.

**Március 26. –** A CSNT oroszországi fiókja megállapodást köt Sztálin népbiztossal az oroszországi csehszlovák légiók Szibérián és Vlagyivosztokon át történő kivonásáról.

**Április 8–10. –** Rómában tanácskozásra ülnek össze az Osztrák-Magyar Monarchia elnyomott nemzeteinek a képviselői, hogy összehangolják törekvéseiket.

**Április 13. –** Alois Jirásek cseh író egy prágai nagygyűlésen felolvassa az ún. Nemzeti Esküt, melyben a cseh pártok Czernin külügyminiszter ápr. 2-i bécsi beszédének cseheket és Masarykot sértő kitételei ellen tiltakoznak.

**Április 21. –** Štefánik és Orlando olasz külügyminiszter megállapodást ír alá az olaszországi csehszlovák légiók felállításáról.

**Április 29. –** Masaryk Tokión át az Egyesült Államokba érkezik.

**Május 14. –** Az oroszországi belviszonyokba egyre inkább beleavatkozó csehszlovák légiók Cseljabinszkban összetűznek a szovjet-orosz katonai alakulatokkal. Hamarosan a csehszlovák légió ellenőrzése alá kerül a szibériai vasútvonal.

**Május 22. –** R. Cecil angol külügyminiszter elismeri a csehszlovák nemzet jogát az önállóságra.

**Május 24. –** Az olaszországi csehszlovák légiók ünnepélyes zászlóbontása.

**Május 29. –** Az amerikai kormány rokonszenvéről biztosítja a Monarchia elnyomott nemzeteit.

**Május 30. –** Az amerikai cseh és szlovák szervezetek Masarykkal közösen megállapodást írnak alá Pittsburgh-ben. Ez elismeri Szlovákia nagyfokú önállóságát a megalakítandó csehszlovák államon belül.

**Június 2–8. –** A májusi szlovák katonai lázadások után a kragujevaci laktanyában fellázadnak a 71. gyalogezred szlovák katonái. 44 főt kivégeznek.

**Június 19. –** Wilson elnök fogadja Masarykot, s az oroszországi légiókról tárgyal vele.

**Június 28. –** Az amerikai kormány nyilatkozatában kilátásba helyezi, hogy támogatja a német és osztrák-magyar uralom alatt lévő nemzetek felszabadítási akcióit.

**Június 29. –** A francia kormány elsőként deklarálja a csehszlovák nemzet jogát az önállóságra, és a Csehszlovák Nemzeti Tanácsot de facto cseh-szlovák kormányként ismeri el. – Az amerikai kongresszus megszavazza a bevándorlási törvény módosítását, amely lehetővé teszi az oroszországi csehszlovák légiók tagjainak a szabad beutazást Amerikába.

**Július 12. –** A szovjet-orosz kormány felosztatja a CSNT oroszországi fiókját.

**Július 13. –** Újjászervezik a cseh politikai pártok nemzeti csúcsintézményét, a Csehszlovák Nemzeti Bizottságot. A CSNB elnöke: K. Kramář; alelnöke az agrárpárti A. Švehla és a nemzeti szocialista párti J. Klobáček.

**Augusztus 9. –** Nagy-Britannia a CSNT-t de facto kormánynak ismeri el.

**Augusztus 23. –** Az amerikai szenátus külügyi bizottságában Lodge szenátor a csehszlovák nemzet önállóságát a legfontosabb békefeltételnek minősíti.

Augusztus 31. – Masaryk memorandumot juttat el Lapsing amerikai külügyi államtitkárhoz a csehszlovák kérdésről.  
 Szeptember 3. – Az amerikai kormány elismeri a csehszlovák törekvések jogosultságát, és a CSNT-t de facto kormányként kezeli.  
 Szeptember 9. – A japán kormány az oroszországi csehszlovák légiókat reguláris hadseregnek, a CSNT-t a csehszlovák nemzet képviseleti intézményének tekinti.  
 Október 1. – Az angol kormány közvetlen diplomáciai kapcsolatot létesít a CSNT-vel.  
 Október 3. – Kína az oroszországi csehszlovák légiókat elismeri reguláris hadseregnek, a CSNT-t pedig a legfelső nemzeti képviseleti intézménynek.  
 Október 7. – A szovjet-orosz kormány végrehajtó tanácsa a CSNT-t a csehszlovák állam de jure kormányaként ismeri el.  
 Október 14. – Beneš bejelenti az antantkormányoknak, hogy Masaryk CSNT-elnök szept. 26-án Párizsban megalakította az ideiglenes csehszlovák kormányt. Beneš külügyminiszeri minőségében kinevezi az első csehszlovák követeket. A kormány elnöke Masaryk, hadügyminisztere Štefánik lett. Az ideiglenes kormányt Franciaország (okt. 15.), Nagy-Britannia (okt. 23.), Olaszország (okt. 24.) is elismeri.  
 Október 18. – Az ideiglenes kormány nevében Masaryk nyilvánosságra hozza a csehszlovák nemzet ún. washingtoni függetlenségi nyilatkozatát. Wilson elnök az osztrák kormánynak, a CSNT elismerésére hivatkozva, a Monarchia nemzeteinek szabad önrendelkezését szabja békefeltételül.  
 Október 28. – Prágában kikiáltják a Csehszlovák Köztársaságot.  
 Október 28–31. – Genfben tárgyal a CSNT és a CSNB küldöttsége a csehszlovák államalapításról.  
 Október 30. – Turócszentmártonban megalakul a Szlovák Nemzeti Tanács, s elfogadják a szlovák nemzet deklarációját, amely a Csehszlovák Köztársasághoz való csatlakozás mellett foglal állást.  
 November 3. – A Csehszlovákia megalakulását ellenző csehországi németek képviselői kikiáltják az Ausztriával szövetséges Sudetenland (okt. 30.), valamint Deutschsüdmahren és Böhmerwaldgau tartományok létrejöttét.  
 November 4. – Beneš meghívást kap a szövetségesek párizsi fegyverszüneti tárgyalásaira.  
 November 6. – Több helyen is katonai összeütközések a Vág völgyében a szlovák területre érkező cseh és a magyar alakulatok között.  
 November 15. – Masaryk búcsúlátogatáson mond köszönetet Wilson amerikai elnöknek kormánya támogatásáért.  
 November 29. – Masaryk Angliába érkezik, majd Franciaországon és Olaszországon át Csehszlovákiába utazik, ahol időközben, nov. 14-én köztársasági elnökké választották.  
 December 6. – Budapesten Jászi Oszkár és Milan Hodža vezetésével magyar-szlovák tárgyalások folynak az esetleges megegyezésről, szlovák autonómiáról, ill. a demarkációs vonalról. Hodža, a csehszlovák kormány képviselőjeként megállapodást ír alá Bartha Albert hadügyminiszterrel az ideiglenes magyar-csehszlovák demarkációs vonalról, amely nagyjából az etnikai határvonalat (Dévény - Bazin - Szered - Érsekújvár - Verebély - Garamkovácsi - Losonc - Szomolnok - Tóketerebes - Homonna és a Laborc vonalán észak felé a lengyel határig) követi.  
 December 21. – Masaryk megérkezik Prágába; a nemzetgyűlésben leteszi a köztársasági elnöki esküt.

## 1919

Január 1. – A csehszlovák alakulatok harc nélkül bevonulnak Pozsonyba. A dec. 23-i Vyx-jegyzékben rögzített demarkációs vonalon belüli területet, amely jórészt azonos a trianoni határokkal, a csehszlovák hadsereg jan. 20-áig ellenőrzése alá vonja. Jelentősebb magyar ellenállásba sehol sem ütköznek.  
 Január 8. – A prágai csehszlovák kormány Szlovákia irányításával megbízott teljhatalmú minisztere, Vavro Šrobár felosztatja az 1918. okt. 30.-a után létrejött szlovák nemzeti tanácsokat (a központi Szlovák Nemzeti Tanács jan. 23-án szűnik meg).



**Január 21.** – A csehszlovák kormány memorandumban közli Varsóval, hogy a sziléziai Teschen (Těšín-Czeszyn) vidékét katonai ellenőrzése alá helyezi. A katonai konfliktust a febr. 3-i demarkációs megállapodás zárja le.

**Január 28.** – Elfogadják a brünni (brnói) állami egyetem alapításáról szóló törvényt.

**Február 2.** – Eduard Beneš külügyminiszter a jan. 18-án megnyitott versailles-i békekonferencián a Tízek Tanácsa előtt kifejti Csehszlovákia területi követeléseit, melyeket később 7 külön memorandumban részletez.

**Február 12.** – Pozsonyban a szociáldemokrata párt sztrájkot hirdet a Šrobár-féle kormány ellen. A város német és magyar polgársága által támogatott megmozdulás 8 halottat követelő katonai beavatkozással ér véget.

**Március 3–9.** – Lepecsételik az osztrák-magyar pénzeszközöket, leállítják a pénzkivitelt, törvényben szabályozzák a pénzforgalmat. (A csehszlovák korona 2 világháború közti árfolyama: 1 dollár=2,80–3,03 korona. A jegybank szerepét 1926-ig a pénzügyminisztérium bankhivatala tölti be.)

**Március 4.** – Csehszlovákia-ellenes megmozdulások a csehországi német városokban; az összetűzéseknek 40 német és 3 cseh halottja van.

**Március 25.** – Šrobár miniszter a Magyar Tanácsköztársaság kikiáltása miatt rendkívüli állapotot hirdet ki Szlovákia területén.

**Április 16.** – Elfogadják a földreformtörvényt; ez 150 hektárban maximálja a szántóföldtulajdont.

**Április 27–29.** – A csehszlovák hadsereg támadást indít a Magyar Tanácsköztársaság ellen, de kemény ellenállásba ütközik.

**Május 5.** – Meghal M. R. Štefánik, a külföldi csehszlovák ellenállás vezérkarának szlovák tagja, a csehszlovák kormány hadügyminisztere.

**Május 8.** – Ungváron a rutén nemzeti tanácsok küldöttei megerősítik az amerikai ruténok 1918. nov. 12-i határozatát, amely szerint Kárpátalja autonóm közigazgatási egységként Csehszlovákiához csatlakozik. A csehszlovák hadsereg által már korábban megszállt területet a trianoni békeszerződés (1920. jún. 6.) Csehszlovákiának ítéli, de a terület a békeszerződésben előírt autonómiát az első Csehszlovák Köztársaság felbomlásáig nem nyeri el.

**Június 5.** – A magyar vörös hadsereg ellentámadása miatt Szlovákiában katonai diktatúrát vezetnek be: a csehszlovák hadsereg francia és olasz tisztjei ellenőrzik a polgári közigazgatást.

**Június 15–16.** – A csehországi helyhatósági választások a szociáldemokraták győzelmét hozzák.

**Június 16.** – Sárospereperjesen kikiáltják a Szlovák Tanácsköztársaságot. Elnöke a cseh A. Janoušek. A magyar vörös hadsereg visszavonulása után, júl. 7-én a szlovák-szovjethatalom megszűnik.

**Június 27.** – Elfogadják a pozsonyi állami egyetem létrehozásáról szóló törvényt. Az 1914-ben alapított magyar Erzsébet Egyetem jan. óta nem működik, és okt.-ben – az 1920 nyaráig működő jogi kar kivételével – teljesen felszámolják.

**Július 8.** – Vlatimil Tusař szociáldemokrata politikus vezetésével új kormányt nevez ki Masaryk elnök.

**Július 22.** – Milan Hodža vezetésével minisztériumot hoznak létre a csehszlovákiai törvények egységesítésére.

**Augusztus 27.** – Andrej Hlinka és František Jehlička, néppárti szlovák politikusok titokban a párizsi békekonferenciára utaznak, hogy ott nemzeti garanciákat szerezzenek az autonóm Szlovákia számára. Útjuk kudarcot vallott.

**Szeptember 10.** – A Saint Germain-en Daye-ben aláírt osztrák békeszerződés értelmében Csehszlovákia megkapja a történeti Csehország németlakta területeit. A békekonferencia Teschen kérdésében népszavazást rendel el, ám ezt a 2 kormány kérésére 1920. júl. 7-én a békekonferencián a nagykövetségek tanácsának döntése pótolja.

**December 11.** – Az ún. nosztrifikációs törvény megjelentetésével mód nyílik rá, hogy 231, korábban ausztriai, ill. magyarországi telephellyel rendelkező vállalat helyezze át központját Csehszlováklába, ill. ossza fel telephelyeit az új államhatárok szerint.

## 1920

Február 7. – A Szovjet-Oroszországban maradt csehszlovák légiók fegyverszüneti megállapodást írnak alá a szovjet kormányval a transzszibériai vasútvonal Kujtun nevű állomásán. Ennek értelmében a légiókat a Távol-Keleten keresztül tengeri úton evakuálják. Az akció nov. 11-éig tart.

Február 29. – A csehszlovák nemzetgyűlés elfogadja az ország alkotmányát. Eszerint Csehszlovákia „demokratikus köztársaság, amelynek élén a választott köztársasági elnök áll”. A nemzetgyűlés elfogadja a nyelvtörvényt; ez államnyelvvé nyilvánítja a „csehszlovák nyelvet”, és 20%-hoz köti a kisebbségek nyelvi jogainak érvényesítését.

Március 1. – Pozsonyban, az egykori Városi Színház épületében elkezd működni a Szlovák Nemzeti Színház.

Március 23. – Pozsonyban megalakul a Magyar-Német Keresztényszocialista Párt.

Április 14. – A nemzetgyűlés elfogadja a rendkívüli intézkedésekről szóló törvényt, amely a forradalmi és irredenta tevékenység megfékezésére irányul.

Április 18. – A parlamenti választásokon a szavazatok több mint egynegyedét a Csehszlovák Szociáldemokrata Párt szerzi meg. Az agrárpárt 13,6%-ot, a német szociáldemokraták 11,1 %-ot kapnak.

Május 27. – Masarykot a nemzetgyűlésben másodszor választják meg köztársasági elnökké.

Június 2. – A prágai parlamentben az első kisebbségi magyar felszólalásban Körmeny-Ékes Lajos kijelenti, hogy a magyarok akarataikra kívül kerültek a csehszlovák államhoz.

Június 6. – Az e napon aláírt trianoni békeszerződés értelmében Magyarország elismeri Csehszlovákia függetlenségét és Szlovákia, ill. Kárpátalja Csehszlovákiához tartozását.<sup>ix\*</sup>

Augusztus 14. – Csehszlovákia és a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság védelmi szerződést köt Magyarország ellenében. E szerződés jelenti a csehszlovák-jugoszláv-román kisantant szövetségi rendszer alapját.

Szeptember 15. – J. Černý vezetésével hivatalnokkormány alakul a leköszönt Tusař-féle kormány helyett, amely a baloldali szociáldemokraták előretörésének megakadályozására adta be lemondását.

Szeptember 21. – A marxista baloldali szociáldemokraták pártja kiadja a Rudé Právo első számát.

Szeptember 25–28. – A Csehszlovák Szociáldemokrata Párt XIII. kongresszusán önálló párttá alakul a B. Šmeral vezette baloldal.

Október 5. – V. Vančura cseh író vezetésével megalakul a Devětsil nevű baloldali művészeti szövetség.

November 11–15. – Súlyos összeütközések a nyugat-csehországi német városokban a katonaság és a helyi német lakosság között. Ezek visszhangjaként a cseh színesbizottság lefoglalja a prágai német színházat (nov. 16.).

December 10–15. – A baloldali szociáldemokraták általános sztrájkfelhívása nyomán kiterjedt sztrájkmozgalom indul; nyomában súlyos összeütközések történnek Prágában, az észak-csehországi Most városában, a szlovákiai Verebelyben; összesen 14 halálos áldozattal.

## 1921

Január 20. – Megalakul a Csehszlovákiai Kommunista Ifjúsági Szövetség.

Március 12–15. – Liberecben (Reichenberg) megalakul a Csehszlovákiai Kommunista Párt ideiglenes német szekciója.

Március 30. – Csehszlovákia, a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság és Románia közös jegyzékben közlik a magyar kormányval, hogy IV. Károly távozását Magyarországról katonai erővel fogják kikényszeríteni. (Károly ápr. 5-én elhagyja Magyarországot.)

Április 15. – Általános sztrájkba lépnek a szlovákiai mezőgazdasági munkások.

Április 23. – Csehszlovákia és Románia szövetségi szerződést köt. A román-jugoszláv szerződéssel (jún. 17.) kiegészült szövetségi rendszer (kisantant) elsődleges célja Magyarország sakkban tartása.

Május 14–15. – A Poale Zion nevű zsidó szociáldemokrata párt baloldala Csehszlovákiai Zsidó

**Kommunista Pártot hoz létre. – Megalakul a Csehszlovákiai Kommunista Párt. Taglétszáma meghaladja a 200 ezer főt, de ez később, az ún. Gottwald-féle bolsevizáció éveiben (1929–33) 30–40 ezerre csökken.**

**Június 15. – Prágában megkezdzi működését az első játékfilmstúdió.**

**Augusztus 6. – A nemzetgyűlés törvényt fogad el a gyülekezési szabadság védelméről.**

**Szeptember 26. – Beneš vezetésével új kormány alakul.**

**Október 23. – Csehszlovákia 2 szövetségesével közösen részleges mozgósítást rendel el IV. Károly második magyarországi visszatérésével kapcsolatban.**

**November 6. – Csehszlovák-lengyel szerződés születik; ebben garantálják egymás területi épségét, az egymás iránti semlegességet és a népszavazás elvének elfogadását.**

**November 26. – A Hlinka-féle Szlovák Néppárt kilép a cseh néppártiakat közös parlamenti klubból, és ellenzékbe vonul.**

**December 16. – Aláírják a csehszlovák-osztrák szerződést a határok kölcsönös tiszteletben tartásáról és szavatolásáról.**

**Az év folyamán – Megjelenik a kommunista értelmiség Proletkult c. lapja. – Bemutatják Leoš Janáček Kát'a Kabanova c. operáját. – Az ipari termelés a gazdasági válság jeleként gyorsan csökken. A válságot 1923-ban sikerül megállítani. – A csehszlovák külügyminiszter 3 ízben folytat (Bruckban, Marienbadban és Brünnben) megbeszélést magyar kollégájával a 2 állam gazdasági, politikai kapcsolatairól és a kisebbségi kérdékről. – Megtartják az első népszámlálást (eredményeit I. az 1920. jún. 6-i adat jegyzetében).**

## **1922**

**Január 25. – A Szlovák Néppárt a nemzetgyűlésben beterjeszti első hivatalos tervezetét Szlovákia autonómiájának törvénybe iktatására.**

**Február 3–10. – Általános bányászsztrájk a bérek csökkentése ellen.**

**Június 1. – Megjelenik a csehszlovákiai magyar ellenzéki pártok Magyarországról is támogatott központi napilapja, a Prágai Magyar Hírlap.**

**Június 5. – Csehszlovákia és az Oroszországi Szovjet Köztársaságok Szövetsége ideiglenes szerződést ír alá a gazdasági kapcsolatokról.**

**Július 31. – Befejezi működését az utolsó magyar főiskola, a kassai jogakadémia.**

**Október 7. – Az agrárpárti J. Švehla vezetésével új kormány alakul.**

**November 18. – Megalakul a Národní hnutí (Nemzeti mozgalom) nevű cseh fasiszta szervezet.**

## **1923**

**Január 1. – A közigazgatás egységesítése érdekében bevezetik az ún. nagymegyék rendszerét. Ez Szlovákiában a korábbi magyar megyerendszer 16 megyéje helyén 6 „župát” eredményez. A megyerendszer a cseh országrészekben történetileg teljesen előzménytelen, így ott a közigazgatási reform sikertelennek is bizonyul.**

**Január 5. – Merénylet Alois Rašín pénzügyminiszter ellen.**

**Március 6. – A nemzetgyűlés törvényt fogad el a köztársaság védelmét szolgáló rendelkezésekről.**

**Április – Az ellenzéki magyar kisebbségi pártok (Országos Keresztényszocialista Párt, Magyar Nemzeti Párt) közös beadványt juttat el a Népszövetséghez a csehszlovákiai magyarság politikai, kulturális és gazdasági sérelmeiről.**

**Május 18. – Prágában megkezdí rendszeres adását a csehszlovák rádió.**

**Augusztus 18. – A csehszlovák-lengyel határviták a Népszövetség Tanácsa elé kerülnek, s ott a hágai nemzetközi bíróság által kidolgozott megoldást szentesítik (1924. márc. 12.). A határvitát a 2 ország 1925. ápr. 23-án Beneš külügyminiszter varsói látogatásakor zárja le.**

**Október 6. – Több mint 120 ezer bányász sztrájkol a bércsökkentés ellen.**

**Október 18. – A helyhatósági választásokon a legtöbb szavazatot az agrárpárt, a kommunisták és a néppárt szerzi. Szlovákiában 16,6%-os eredménnyel a Néppárt a legerősebb.**

**November 15. – A parlamenti választásokon az agrárpárt szerzi a legtöbb szavazatot (13,7%), a második helyen a kommunisták (13,2%), a harmadikon a Cseh Néppárt (9,7%) végez. A Magyar Keresztényszocialista Párt 4 mandátumhoz jut.**

**November 26. – A kisantant államok jegyzőkönyvben kötelezik magukat, hogy egymás fegyverszállítmányait átengedik országaikon.**

**December 9. – Ismét A. Švehla vezetésével alakul csehszlovák kormány.**

## **1924**

**Január 25. – Aláírják a csehszlovák-francia szövetségi szerződést.**

**Február 16. – A Népszövetség 1923. ápr. 23-i döntése értelmében a Nógrád megyei Somoskő és Somoskőújfalu Csehszlovákiától visszakerül Magyarországhoz.**

**Március 16. – Kárpátalján a katonai diktatúra feloldása után megrendezik az első csehszlovák parlamenti választásokat.**

**Április – A magyar ellenzéki pártok újabb memorandumot juttatnak el a Népszövetséghez a csehszlovák állampolgárság jogtalan megtagadása tárgyában.**

**Április 24. – Korruptciós botrány miatt K. Prášek, a szenátus elnöke lemond tisztségéről.**

**Május 28. – Csehszlovák-olasz barátsági szerződést írnak alá.**

**Október 10. – A nemzetgyűlés 7 banktörvény elfogadásával szabályozza a pénzintézetek működését.**

## **1925**

**Február 10. – Prágában a drágaság ellen tüntetnek.**

**Március 30. – 8 napig tartó bányászsztrájk az ostravai szénvidéken.**

**Április 23. – Csehszlovák-lengyel likvidációs, döntőbírói és kereskedelmi szerződést írnak alá Prágában.**

**Május 31. – Beregszászon a rendőrség a tüntetők közé lő.**

**Július 7. – A hivatalos állami Husz János-megemlékezések miatt megromlik a viszony a Vatikán és Csehszlovákia között. Marmaggi pápai nuncius elhagyja Prágát. (Az új modus vivendit az 1927. dec. 17-i megállapodás rögzíti.)**

**Június 22. – Egységes agrárvámok bevezetése a gabona és a malomipari termékek behozatalára. Az intézkedések súlyosan érintik a magyar agrárexportot.**

**Október 12. – A. Švehla vezetésével új kormány alakul. Ebben szerepet vállal a német kisgazda- és a német keresztényszocialista párt is.**

**Október 28. – A cseh fasiszta szervezetek államfordulatot készítenek elő e napra; a szervezkedésbe belekeveredett Rudolf Gajda tábornok, aki nyíltan szimpatizál a fasiszta eszmékkel.**

## **1926**

**Február 3. – A csehszlovák kormány 17/1926-os sz. rendeletével konkretizálja, ill. módosítja az 1920. évi 122. sz. nyelvtörvényt.**

**Február 8. – A prágai Osvobozené divadlo (Felszabadult színház) bemutatkozása. (1927-ben Dada Színház néven működnek tovább.)**

**Március 18. – Ismét hivatalnokkormány alakul, újfent J. Černý vezetésével.**

**Március 26. – A különböző cseh fasiszta szervezetek Národní obec (Nemzeti Közösség) néven közös szervezetet alakítanak.**

**Április 1. – Megkezdí működését a jegybank szerepét is betöltő Csehszlovák Nemzeti Bank.**

**Április 20. – Módosítják a szlovákiai bírósági eljárások határait, jórészt azért, hogy a 20%-os nemzetiségi minimum alá szorítsanak magyarlakta területeket.**

**Július 1. – A 152. sz. törvény részben rendezi a magyar nemzetiségű, állampolgárság-nélküliek honosításának közel 40 ezer embert érintő kérdését.**

**Az év folyamán – Megindul a polgári légi forgalom. – 5537 csehországi és 6230 szlovákiai lakos**

vándorol ki az Egyesült Államokba.

## 1927

Január 15. – A Hlinka-féle Szlovák Néppárt is belép a kormányba. Egyik feltételük a teljhatalmú szlovák miniszteri tárca megszüntetése.

Április 8. – Az újoncok évenkénti számát 70 ezer főben állapítják meg.

Május 13–15. – A kisantant jáchymovi csúcstalálkozóján a tagállamok eredménytelenül próbálják a katonai szövetséget gazdasági társulással kiegészíteni.

Május 27. – Masarykot harmadszor is köztársasági elnökké választják a nemzetgyűlésben. A kommunista ellenjelölt 54 szavazatot kap. A német és a magyar kisebbségi ellenzéki képviselők üres lappal szavaznak.

Május 31. – Az új, szigorított csehszlovák vámtörvények miatt rövid tárgyalási periódusban, 1926-ban elkészített ideiglenes kereskedelmi szerződést rendes kereskedelmi szerződés váltja fel Magyarország és Csehszlovákia között.

Július 14. – A nagymegyerendszer sikertelensége miatt új közigazgatási rendszert vezetnek be (5 tartomány, azokon belül járások).

Az év folyamán – Országos felzúdulást kelt a cseh és szlovák sajtóban a Rothermere-féle magyar revíziós kampány, nyomában ismét rendkívül megromlanak a 2 ország politikai kapcsolatai.

## 1928

Január 1. – A köztársaság jubileumi éve időzített politikai bomba robbantásával kezdődik: a Szlovák Néppárt egyik vezetője, Vojtech Tuka a párt napilapjában cikket közöl arról, hogy a turócszentmártoni szlovák deklaráció (1918. okt. 30.) titkos záradéka szerint 1928. okt. 28-án Szlovákiában vacuum juris áll be, mivel 10 év elteltével a szlovákoknak joguk van újra dönteniük országuk sorsáról. A cikk nyomán indult per során bebizonyosodik, hogy Tuka a magyar kormány részére is dolgozott.

Január 28–29. – A CSSZDP kongresszusán határozat születik a csehországi német szociáldemokratákkal való fokozatos szervezeti egyesülésről.

Július 6. – A Klement Gottwald vezette, bolsevizált CSKP „Vörös nap” néven sikertelennek bizonyuló erődemonstrációt szervez Prágában.

Augusztus 3–13. – A prágai magyar egyetemisták Szent György Körének gombaszögi táborozásán megalakul a csehszlovákiai fiatal magyar baloldali értelmiség Sarló mozgalma.

Október 9. – Egy új prágai szálloda a befejezés előtt összedől (60 halálos áldozat).

Október 28. – Látványos ünnepségeken emlékeznek meg a köztársaság kikiáltásának 10. évfordulójáról. – G. B. Shaw egy jubileumi írásában azt tudatja a csehszlovák közvéleménnyel, hogy inkább szeretne lenni magyar Masaryk köztársaságában, mint csehszlovák Horthy államában, amire a budapesti sajtó Shaw műveinek betiltását követelve reagál.

December 2. – A helyhatósági választásokon a kormánypártok nem szerzik meg az abszolút többséget, de sikerül elérniük, hogy nem kell új kormányt alakítani. Szlovákiában a választások – az új közigazgatási beosztásnak megfelelően – egyúttal az első szlovákiai tartománygyűlési választást is jelentik.

Az év folyamán – Megjelenik az F. X. Šalda (a csehek Németh Lászlója) által alapított, de a kommunista párt által kiadott Tvorba c. színvonalas baloldali elméleti és művészeti folyóirat első száma. – Szlovákiában és Kárpátalján 2830 szlovák, 115 rutén, 103 német, 703 magyar, 56 vegyes tannyelvű népiskola működik. Az 1918 előtti magyarosító iskolapolitika ellenhatásaként a háború előtti 344 szlovák, 22 német, 10 rutén és 3242 magyar tannyelvű népiskola helyén Szlovákiában már 1921-ig 2372 szlovák, 98 német és 48 rutén iskolát nyitottak, és 2553 magyar tannyelvű iskolát zártak be. Csehországban a német tannyelvű iskolák visszaszorulása jóval kisebb arányú, mert ott már 1918 előtt jórészt különválasztva működött a cseh és a német iskolaügy.

## 1929

Január 16. – A Tuka-botrány kapcsán kizárják a Szlovák Néppártból a Tukát elítélő 2 alapító vezetőségi tagot, F. Jurigát és F. Tománeket.

Február 1. – Švehla miniszterelnök súlyos betegsége miatt lemond. Az új kormányt az agrárpárti F. Udržal vezeti.

Február 18–23. – A kommunisták V. kongresszusán a radikális bolsevizáció híveként ismert Gottwald irányzata győz. Ez a tömegpártként megalakult CSKP taglétszámának gyors csökkenéséhez vezet. Gottwald elleni felhívást ad közre a párt 26 parlamenti képviselője és szenátora (márc. 27.), valamint a legrangosabb baloldali cseh írók csoportja (S. K. Neumann. J. Seifert, V. Vančura stb.). A Gottwaldhoz hű kommunista értelmiségiek (pl. V. Nezval, J. Fučík, L. Novomeský, V. Clementis) „a forradalmi munkásmozgalom” jelentőségére hivatkozva elítélik Seiferték fellépését (márc. 30.).

Május 7–8. – A Csehszlovák Köztársasági (agrár) Párt kongresszusán konfrontálódik az Udržal miniszterelnök vezette centrum és az R. Beran vezette jobboldal.

Június 19. – Rudolf Gajdát, a Fasiszta Nemzeti Közösség vezetőjét 2 hónapos szabadságvesztésre ítélik hadügyminisztériumi iratok kicsempészésének kísérletéért.

Augusztus 31. – A német háborús jóvátételekről tárgyaló hágai konferencia egynegyedére (kb. 1 milliárd dollárra) csökkenti a Csehszlovákiára 1919-ben kirótt ún. „felszabadítási” adót, melyet 37 éven át kellett volna fizetni.

Október 5. – Vojtech Tukát Magyarország javára folytatott államellenes tevékenység vádjával 15 évi szabadságvesztésre ítélik. Tiltakozásul a Szlovák Néppárt kiválik a kormánykoalícióból.

Október 26. – Házkutatást tartanak a Magyar Országos Keresztényszocialista Párt központi hivatalában és Szüllő Géza pártelnök, ill. Dobránszky János alelnök lakásában.

Október 27. – A kormánykoalíció ellentétei miatt kiírt parlamenti választásokon ismét az agrárpárt szerzi a legtöbb szavazatot (15%). A szociáldemokraták 13, a csehszlovák nemzeti szocialisták és kommunisták pedig 10%-os eredménnyel végeznek. A magyar pártok, közös listán, 9 mandátumhoz jutnak.

## 1930

Május 8. – A Hlinka vezette Szlovák Néppárt másodszor is benyújtja a prágai parlamentben a szlovák autonómia tervezetét (l. 1922. jan. 25.).

Május 19–21. – Szent-Iványi József családí birtokán megalakul a csehszlovákiai magyar írók politikamentes közös szervezete, a Szentiváni Kúria.

Július 14. – Csehszlovákia támogatja Franciaország Páneurópa-tervét.

Szeptember 27–29. – A csehszlovákiai szociáldemokraták XVI. kongresszusa határozatilag szakít a marxista ideológiával.

December 25. – Bemutatják az első cseh hangosfilmet.

Az év folyamán – Népszámlálást rendeznek. Az ország lakosainak száma (dec. 2-i állapotok szerint) 14 729 536 fő volt. Ebből „csehszlovák” 9 688 770 (66,9%), német 3 231 688 (22,3%), magyar 691 923 (4,8%), rutén 549 169 (3,8%), zsidó 186 642 (1,3%), lengyel 81 737 (0,57%).

## 1931

Március 15. – A Sarló (1.1928. aug. 3–13.) képviselői a dunai népek nemzeti színeivel és vörös szalaggal díszített koszorút helyeznek el Táncsics Mihály szobránál, ami élénk vitákat vált ki Csehszlovákiában és Magyarországon.

Március 15–16. – Az előző évhez képest közel háromszorosára (300 ezerre) ugrott munkanélküliség ellen Prágában összeül a munkanélküliek országos kongresszusa.

Május 25. – A Galánta melletti Nemeskosúton a rendőrség a környék magyar mezőgazdasági munkásaiból verbuvált tüntetők közé lő (3 halálos áldozat).

November 8. – Masaryk elnöknek 1 millió koronás ajándékából megalakul a Csehszlovákiai Magyar

Tudományos, Irodalmi és Művészeti Társaság, közismert néven a Masaryk Akadémia.

Az év folyamán – A rohamosan csökkenő ipari termelés, az értékesítési válság, a szigorú csehszlovák agrárvámok már 1930-ban a Magyarországgal 1927-ben kötött kereskedelmi szerződés felmondására készítették Csehszlovákiát. A helyzet 1931-ben a 2 ország között vámháborúhoz vezet. Az 5 éven át tartó vámháborús periódus minimálisra csökkenti a 2 ország kereskedelmi kapcsolatát.

## 1932

Március 2. – Közzéteszik az ún. Tardieu-tervet, e szerint Franciaország szorgalmazza a dunai államok gazdasági közeledését. Kidolgozásában a csehszlovák diplomácia is részt vett.

Március 23. – április 19. – Az észak-csehországi Most város és környéke szénbányászai részeredményekkel járó sztrájkot folytatnak a 2 munkáspárt rivalizálása közepette.

Október 23. – Karel Čapek, cseh író a brünni Lidové noviny hasábjain ismételtelen helyteleníti, hogy Szlovákiába 1919 óta tilos magyarországi könyvek bevitelle.

Október 29. – J. Malypetr agrárpárti politikus vezetésével új kormány alakul.

December 14. – Szüillő Géza lemondása után Esterházy Jánost választják az Országos Magyar Keresztényszocialista Párt elnökévé.

## 1933

Január 21–22. – L. Kobzinek vezetésével egy fasiszta csoport megpróbál – egy tervezett fasiszta puccs részeként – elfoglalni egy brünni laktanyát.

Február 1. – A csehszlovákiai Német Nemzetiszocialista Munkáspárt képviselője a prágai parlamentben üdvözli Hitler hatalomra kerülését.

Február 16. – Létrehozzák a kisantant állandó tanácsát.

Március 27. – Életbe lép az ún. kartelltörvény, amely jogi védelmet nyújt a termelést, piacot és árakat szabályozó kartelleknek.

Június 6. – A szlovákiai Čierny Balog (Feketebalog) községben 3 halálos áldozatot követelő incidens a rendőrök és a munkanélküliek között. (A munkanélküliek tüntetéseinek éves mérlege 29 haláleset és 101 sérülés.)

Július 10. – A nemzetgyűlés sajtótörvényt fogad el, amely lehetővé teszi a kommunista, fasiszta és irredenta sajtótermékek betiltását.

Augusztus 12–15. – Nyitrán a nagymorva fejedelemre, Pribinára emlékező „millenniumi” ünnepségeket Hlinka és pártja a szlovák autonómia programjának népszerűsítésére használja fel.

Szeptember 16. – A magyar ellenzéki pártok központi napilapját, a Prágai Magyar Hírlapot 3 hónapra betiltják.

Október 2. – Konrad Henlein, a szudétanémet tornaegyletek szövetségének képviselője bejelenti a Sudetendeutsche Heimatsfront megalakulását.

Október 4. – Kormányrendelettel megtiltják a Deutsche Nationalsozialistische Arbeitspartei (csehszlovákiai Német Nemzetiszocialista Munkáspárt) és a Deutsche Nationalpartei (Német Nemzeti Párt) működését.

Október 24. – Megalakul a Legfelső Államvédelmi Tanács.

Október 25. – Életbe lép a politikai pártok tevékenységének betiltásáról hozott törvény.

Az év folyamán – Mélypontján a gazdasági válság: a munkanélküliek száma 920 ezer.

## 1934

Január 3. – Az észak-csehországi Osek a Duchcova község Nelson III, nevű bányájában 142 emberi életet követelő bányaszerencsétlenség.

Január 30. – A kommunisták országos konferenciáján a következő központi jelszóban állapodnak meg a küldöttek: „Egyetlen mentség – a szovjetek!”

Február 17. – A csehszlovák koronát először devalválják, aranytartalmát 44,58 mg-ról 37,15 mg-ra

csökkentik.

Március – V. Nezval cseh költő körül létrejön a cseh szürrealisták csoportja.

Április 26–28. – Prágában francia-csehszlovák külügyminiszeri tárgyalások a közép-európai helyzetről.

Május 24. – Masaryk negyedszer is köztársasági elnök. Gottwald, a kommunista jelölt 38 szavazatot kap, a német és magyar képviselők üres cédulával szavaznak.

Június 9. – Csehszlovákia teljes körű diplomáciai kapcsolatot létesít a Szovjetunióval, ami egyben a francia-szovjet keleti paktumterv támogatását is jelenti.

Október 21. – A szudétanémet front kongresszusa nagy visszhangra talál a német kisebbség körében.

December 10. – Csehszlovákia csatlakozik ahhoz a francia-szovjet jegyzőkönyvhöz, amely tiltja a megállapodást a keleti paktumtervet ellenző államokkal.

## 1935

Március 23. – Csehszlovákia és a Szovjetunió fizetési és kereskedelmi megállapodást ír alá.

Április 4. – Angol-francia külügyminiszeri megbeszélések Prágában a német háborús előkészületekről.

Április 30. – A szudétanémet front nevet változtat: új neve Sudetendeutsche Partei, azaz Szudétanémet Párt.

Május 5. – Aláírják a csehszlovák-szovjet szövetségi szerződést: értelmében a kölcsönös segítség kötelezettsége akkor lép életbe, ha a támadás áldozatának Franciaország is segítségére siet.

Május 19. – A parlamenti választásokon országos méretekben a legtöbb szavazatot a Szudétanémet Párt kapja (15,2%), a cseh pártok közül az agrárpárt 14,3%-ot, a szociáldemokraták 12,6%-ot, a kommunisták 10,3%-ot szereznek. A magyar pártok ismét 9 mandátumhoz jutnak.

Június 4. – Az agrárpárti Malypetr vezetésével új kormány alakul.

Június 6–16. – Beneš külügyminiszter látogatást tesz Moszkvában.

November 5. – Milan Hodža vezetésével új kormány alakul.

December 9. – Henlein, a Szudétanémet Párt vezetője Londonban tárgyal.

December 14. – Masaryk bejelenti lemondási szándékát, utódjaként E. Beneš jelöli meg.

December 14. – Masaryk hivatalosan is lemond.

December 18. – A nemzetgyűlésben 340 szavazattal Eduard Beneš választják köztársasági elnökké. A magyar képviselők 1 kivétellel szintén rá szavaznak.

## 1936

Február 8–15. – Hodža miniszterelnök Párizsban tárgyal a dunai államok együttműködését szorgalmazó ún. Hodža-tervről.

Március 27. – Hodža miniszterelnök megbeszéléseket folytat a Hlinka-féle Szlovák Néppárt képviselőivel a párt kormányba lépéséről, de az önálló szlovák kormány követelése miatt a tárgyalások nem vezetnek eredményre.

Április 24. – Német szociáldemokraták, agrárpártiak és keresztényszocialisták W. Jaksch vezetésével „aktivista német mozgalmat” kezdeményeznek. A német keresztényszocialisták júl. 2-án belépnek a kormánykoalícióba.

Június 21. – Az Országos Magyar Keresztényszocialista Párt és a Magyar Nemzeti Párt Egységes Magyar Párt néven egyesül. Az EMP elnöke Jaross Andor, ügyvezető elnöke Esterházy János.

Szeptember 13–14. – Krofta külügyminiszter Pozsonyban egységes kisantant-paktum-tervezetet kíván elfogadtatni az állandó tanács másik 2 tagjával, de ez elől román és jugoszláv részről egyaránt elzárkóznak.

Október 9. – Másodszor is leértékelik a koronát; új aranyértéke 31,21 mg.

December 11. – Beneš titkos csehszlovák-német megbeszéléseket folytat Ribbentrop képviselőivel a 2 ország közti kapcsolatokról. (A második találkozóra dec. 18-án kerül sor. Itt megegyeznek egy új



államközi szerződés alapelveiről. Hitler 1937 elején leállítja a további tárgyalásokat.)

## 1937

Február 18. – A csehszlovák kormány a kisebbségi kérdés átfogó rendezésének szándékát jelenti be egy nemzetiségi statútum keretei közt. A statútumtervezet kidolgozása elhúzódik, s a kisebbségi kérdés Csehszlovákia elleni külpolitikai nyomás részévé válik.

Június 3. – Vojtech Tuka köztársasági elnöki kegyelemmel szabadul, de továbbra is megfigyelés alatt marad.

Június 23. – Az 1920 óta húzódó kárpátaljai autonómia előkészítő lépéseként törvény születik a kárpátaljai tartományi kormányzó jogi státusáról.

Július 21. – Hodža megalakítja második kormányát.

Szeptember 16. – Meghal Masaryk, a köztársaság első elnöke. – Hodža magántalálkozón tárgyal Henlein szudétanémet pártvezérrel.

Október 17. – Az észak-csehországi Teplice városában a szudétanémet párti K. Franke képviselő konfliktusba kerül a csehszlovák hatóságokkal; a Szudétanémet Párt hisztérikus kampányba kezd.

December 15–18. – A francia-csehszlovák külügyminiszteri megbeszélések Prágában már jelzik Párizs németekkel szembeni engedékenységet.

## 1938

Január 1. – A legnagyobb csehszlovák polgári párt, az agrárpárt elnöke, R. Beran újévi cikkében a szudétanémet és a Hlinka-féle szlovák párt kormányba lépését és a Németországgal való megegyezést sürgeti.

Február 8. – A szudétanémetek és a Szlovák Néppárt képviselői Rózsahegyen a közös fellépésről tárgyalnak.

Február 26. – Miután Hitler Németországot a Csehszlovákiában élő németek védőhatalmának nevezte, Beran titokban találkozik a prágai német követtel.

Március 23–24. – A polgári német pártok beolvadnak a Szudétanémet Pártba. A kormány 2 német minisztere benyújtja lemondását. Követi őket L. Czech, német szociáldemokrata párti miniszter is.

Március 28–29. – Henlein Berlinben azt az utasítást kapja Hitlertől és Ribbentroptól, terjesszenek teljesíthetetlen követeléseket a csehszlovák kormány elé.

Április 21. – Hitler és a német vezérkar kidolgozzák a „Fall Grün” nevet viselő katonai akciót.

Célja: Csehszlovákia megtámadása.

Április 24. – Henlein karlsbadi (Karlovy Vary-i) beszédében bejelenti a Szudétanémet Párt autonomista-föderalista követeléseit, melyeket a náci ideológia szabad terjesztésének követelésével is megtold.

Május 7. – Anglia, Franciaország kormányai a német kisebbséggel való megegyezésre szólítják fel a prágai kormányt.

Május 13. – A csehszlovák kormány elfogadja a nemzetiségi statútum alaptervezetét.

Május 15. – A csehszlovák kulturális élet képviselői „Hűek maradunk!” címmel kiáltványt adnak közre, amelyet szept.-ig több mint egymillióan írnak alá.

Május 20. – A csehszlovák kormány részleges mozgósítást rendel el a német határ mentén.

Május 22., 29.–június 2. – Helyhatósági választásokon az ország kisebbségi vidékein a Szudétanémet Párt, ill. az Egyesült Magyar Párt, Szlovákiában pedig a Hlinka-féle Néppárt szerzi meg a szavazatok többségét.

Június 4. – A Hlinka-párt Pozsonyban nagygyűlésen követeli Szlovákia autonómiáját.

Június 7. – A Szudétanémet Párt elutasítja a nemzetiségi statútumot és a karlsbadi pontokat terjeszti be rendezési javaslatként.

Június 29. – Hodža miniszterelnök tárgyal az EMP vezetőivel, akik magyar autonómia megvalósítását sürgetik az autonóm Szlovákián belül. – A politikai kabinet a nemzetiségi statútum helyi öngazgatásról szóló kiegészítésével foglalkozik.

**Július 30–31. – Kassán Szlovákia népeinek képviselői Csehszlovákia védelme mellett tüntetnek.**

**Augusztus 10–15. – Német részről katonai előkészületek történnek a Csehszlovákia elleni felvonulásra.**

**Augusztus 21. – Horthy németországi tárgyalásain megegyezik Hitlerrel a Csehszlovákia-ellenes fellépés összehangolásáról. Ezek szerint Magyarország a német fegyveres támadást követő 3. héten lépett volna akcióba.**

**Augusztus 24–25. – Beneš fogadja a szudétanémetek képviselőit, s a német autonómiaprogramhoz közel álló tervezetet ajánl a megegyezés alapjául. A tervezet 4., végső variánsa (szept. 5.) szinte mindenben megfelel a karlsbadi programnak, kivéve a náci ideológia szabad terjesztésének engedélyezését.**

**Szeptember 8. – Henlein kezdeményezésére a nemzeti-nemzetiségi autonómia alapján álló csehszlovákiai mozgalmak közös értekezletet tartanak.**

**Szeptember 12–13. – Hitler nürnbergi beszéde után a henleinisták puccsal próbálják megvalósítani tervüket. A kormány feloszlatja a Szudétanémet Pártot.**

**Szeptember 14. – Henlein Hitler követelésére bejelenti, hogy a szudétanémetek már csupán a Németországgal való egyesülésről hajlandók tárgyalni a prágai kormánnyal.**

**Szeptember 16. – W. Runciman lord angol diplomata, a csehszlovákiai kisebbségi kérdés kivizsgálására kiküldött angol misszió vezetője megbeszéléseket folytat a csehszlovák kormány és az egyes kisebbségek képviselőivel.**

**Szeptember 17. – Runciman lord hazatérte után támogatja Chamberlain angol miniszterelnök Hitlerrel egyeztetett álláspontját a szudétanémet területek Németországhoz csatolásáról.**

**Szeptember 19. – Anglia és Franciaország felszólítja Csehszlovákiát, hogy az 50%-nál nagyobb arányban németlakta területeket adja át Németországnak. A követelést a csehszlovák kormány szept. 20-án elutasítja. A következő napon az angol és francia prágai követ ultimátumszerűen a kormányhatározat megváltoztatását követeli, mire Prága beleegyezését adja a német többségű területek átengedéséhez. – A jugoszláv és román kormány Csehszlovákia külpolitikai helyzetének megváltozására hivatkozva semmisnek nyilvánítja a 2 országra a kisantant-szerződések alapján háruló kötelezettségeket.**

**Szeptember 22. – Az ország védelme érdekében megindult mozgalom általános sztrájk formájában követeli az aktív ellenállást. A Hodža-kormány lemond, J. Syrový tábornok alakít kabinetet. – Chamberlain angol miniszterelnök Godesbergben ismét találkozik Hitlerrel, ahol az hangot ad a lengyel és magyar területi követeléseknek is.**

**Szeptember 23. – A csehszlovák kormány mozgósítást rendel el. Csehszlovákia összesen 42 hadosztályt és 1,5 millió katonát tud mozgósítani. Köztük 300 ezer német és 100 ezer magyar, ill. lengyel nemzetiségű tartalékost. Ezzel szemben Németország mozgósítható harci ereje 348 hadosztály és 3,5 millió tartalékos.**

**Szeptember 29. – Münchenben Hitler, Mussolini, Chamberlain és Daladier aláírják a müncheni szerződést a német többségű csehszlovákiai határ menti területek Németországhoz csatolásáról. Az elcsatolt területen 2 800 000 német mellett az 1930-as népszámlálás adatai szerint közel 800 ezer cseh lakos is él.**

**Szeptember 30. – Csehszlovákia elfogadja a müncheni szerződést.**

**Október 1. – A német hadsereg megkezdí az 5 zónára osztott szudétanémet terület megszállását - A lengyel kormány szept. 30-i éjjeli ultimátuma nyomán a csehszlovák kormány hozzájárul Teschen vidékének Lengyelországhoz csatolásához.**

**Október 5. – Beneš köztársasági elnök lemond, majd (okt. 22.) Angliába távozik.**

**Október 6. – A Hlinka-féle Szlovák Néppárt Zsolnán megegyezik a többi szlovákiai párttal Szlovákia autonómiájában és az önálló szlovák kormány megalakításában. Másnap megalakul az első autonóm szlovák kormány; elnöke Jozef Tiso. A kormány 2 nap múlva betiltja a kommunista párt működését.**

**Október 7. – Szlovákiában magyar politikusokból megalakul a Magyar Nemzeti Tanács; ez a Magyarországhoz csatlakozásban jelöli meg a kisebbség célját.**

Október 9–13. – Eredménytelen magyar-szlovák tárgyalások Komáromban Csehszlovákia magyar többségű területeinek Magyarországhoz csatolásáról.

Október 11. – Bródy András vezetésével kinevezik a kárpátaljai autonóm kormányt, mely okt. 26-áig marad hivatalban.

Október 13–14. – Csehszlovák-német külügyminiszteri tárgyalások Berlinben.

Október 21. – Hitler katonai irányelvekben jelöli meg a maradék Csehszlovákia felszámolásának módját.

Október 26. – Augustin Volosin vezetésével új kárpátaljai kormány alakul.

November 2. – Az olasz-német döntőbíráskodás alapján meghozott első bécsi döntés értelmében Csehszlovákia 11 927 km<sup>2</sup> területet ad át Magyarországnak; az átadott 869 299 lakos 86,5%-a magyar, 9,8%-a szlovák. Csehszlovákia 1938 őszén összesen 41 098 km<sup>2</sup> területet veszít; az ott élő lakosság száma 4 879 000 fő.

November 8. – A szlovákiai polgári pártok közös párt létrehozásában egyeznek meg: megalakul a Szlovák Néppárt, a szlovák nemzet egység pártja.

November 9. – Gottwald Moszkvába távozik, ahol dec.-ben megalakul a csehszlovákiai kommunisták külföldi vezetősége.

November 19. – A prágai nemzetgyűlésben elfogadják a szlovák és kárpátaljai autonómiáról szóló törvényeket. Az állam hivatalos neve: Cseh-Szlovákia lett.

November 30. – A köztársaság elnökévé Emil Háchát választják.

December 1. – R. Beran vezetésével új csehszlovák kormány alakul.

December 11. – Az önmagát feloszlató (okt. 25.) Csehszlovák Szociáldemokrata Párt és a Csehszlovák Nemzeti Szocialista Párt baloldali vezetői létrehozzák a Nemzeti Munka Pártját.

December 15. – A nemzetgyűlés felhatalmazza a kormányt, hogy 2 éven keresztül rendeletekkel helyettesítse a parlamenti törvényhozást.

December 18. – A szlovák parlamentbe a választásokon a Szlovák Néppárton kívül a szlovákiai Deutsche Partei és a magyar párt képviselője kerül be.

## 1939

Február 28. – A szlovák autonóm kormány képviselői Berlinben Göringgel tárgyalnak a Szlovákiának szánt német pénzügyi segély feltételeiről. Berlin a cseh-szlovák állam felbomlását követeli.

Március 10. – Emil Hácha köztársasági elnök feloszlítja a szlovák kormányt. Szlovákiában a hatalmat a hadsereg veszi át. Karol Sidor vezetésével új szlovák kormány alakul (márc. 11.).

Március 13. – Tiso és F. Durčanský szlovák politikusok Berlinben Hitler magyarokkal való fenyegetőzése hatására ígéretet tesznek az önálló szlovák állam kikiáltására.

Március 14. – A szlovák parlament megszavazza az önálló szlovák állam kikiáltását.

Március 15. – Hitler ultimátumszerűen közli Berlinben Hácha köztársasági elnökkel, hogy hajnali 6 órakor Németország elkezd a cseh országrészek katonai megszállását.

Március 16. – Hitler Prágában rendeletet ad ki a Cseh- és Morvaországi Protektorátus létrehozásáról. A kommunista tevékenységet folytató személyek ellen indított akcióban 4376 személyt tartóztatnak le.

Március 18–23. – Németország és Szlovákia közt védelmi szerződést írnak alá. Szlovákiában ennek értelmében német védelmi zónát hoznak létre a Kiskárpátok sávjában.

Március – Illegális kommunista és polgári ellenálló szervezetek alakulnak: a kommunista vezetés mellett a katonatisztek által létrehozott Nemzeti Védelem, a politikai pártok képviselőit tömörítő Politikai Központ, valamint a Hűek maradunk beadványi bizottsága.

Április 27. – Eliáš tábornok vezetésével új protektorátusi kormányt neveznek ki. Eliáš kapcsolatot tart fenn a cseh ellenállással.

Július 4. – A protektorátus kormánya átveszi az antiszemita nürnbergi törvényeket.

Július 21. – A szlovák parlament jóváhagyja a Szlovák Köztársaság alkotmányát Jozef Tisót okt. 26-

án köztársasági elnökké választják. A szlovák kormány miniszterelnöke Vojtech Tuka lesz (nov. 2.).  
Augusztus 28. – A szlovák kormány mozgósítást rendel el Lengyelország ellen. A szlovák állam szept. 5-én lép hadba.  
Október 28. – Prágában tömeges tüntetés a náci megszállás ellen. A karhatalom 2 tüntetőt megöl, 9-et megsebesít. Az egyik áldozat, J. Opletal diák temetése (nov. 15.) újabb tüntetést vált ki.  
November 17. – A németek elrendelik az összes cseh főiskola bezárását. Kilenc diákvezetőt kivégeznek, 1200 diákot deportálnak.

## 1940

Az év elején – Létrehozzák a polgári ellenállási szervezetek központi vezetését, cseh rövidítés-nevén az UVOD-ot. A Gestapo sorra számolja fel a csehországi ellenállás szervezeteit. Az év tavaszán megszervezik a szlovákiai polgári ellenállást.

Április 25. – A szlovák parlament 113. sz. törvénye alapján 229 zsidó tulajdonban lévő üzemet felszámolnak, 50 vállalatot pedig nem zsidó tulajdonosnak juttatnak.

Július 9. – Londonban az 1939. ápr. 16-án megalakult csehszlovák nemzeti bizottság ideiglenes államapparátus létrehozásáról dönt. Ennek részeként elnöki hivatalt, kormányt és államtanácsot alakítanak. Beneš elnök az első londoni csehszlovák kormány élére J. Šrámekot nevezi ki.

Augusztus 31. – K. von Neurath és K. H. Frank, a protektorátus birodalmi protektora és államtitkára átadják Hitlernek a cseh nemzet elnémetesítésének tervét.

November 11. – Csehszlovákia és Lengyelország külföldi kormányai közös nyilatkozatban jelzik, hogy a világháború után konföderatív közösséget kívánnak létrehozni.

## 1941

Január 23. – A protektorátus kormánya kényszerszolgálat-rendeletet ad ki a cseh népesség számára. (A 18–50 év közti férfiak közül 424 ezer fő kerül Németországba kényszerszolgálatára.)

Június 23. – A szlovák kormány csatlakozik Németország Szovjetunió ellen indított támadásához. Közel 50 ezer szlovák katona vesz részt a hadműveletekben.

Július 30. – Az Egyesült Államok elismeri a külföldi csehszlovák kormányt.

Szeptember 9. – A szlovák kormány 198. sz. törvényerejű rendelete, az ún. zsidókódex az egyik legszigorúbb zsidótörvény.

Szeptember 28. – Heydrich, a protektorátus újonnan kinevezett birodalmi protektora rendkívüli állapotot vezet be: a cseh ellenállás vezetői közül 300 főt fognak el, köztük Eliáš tábornokot, a korábbi cseh miniszterelnököt. (1942. jún. 19-én kivégezik.)

Október 16. – Csehországban elkezdődik a zsidók deportálása. A II. világháború idején összesen 77 292 zsidó származású cseh hal meg a náci haláltáborokban.

December 16. – A külföldi csehszlovák kormány bejelenti, hogy minden országgal hadiállapotban lévőnek tekinti magát, amely Nagy-Britannia, a Szovjetunió és az Egyesült Államok ellen harcol. Németországgal és Magyarországgal szemben a hadiállapotot a 2 ország első Csehszlovákia-ellenes katonai fellépése óta beálltnak tekintették.

## 1942

Január 19. – Újabb csehszlovák-lengyel nyilatkozat jelenik meg a háború utáni közös államalakulat létrehozásáról, de a 2 kormány eltérő külpolitikai kapcsolatrendszere, a Szovjetunió eltérő megítélése végül az egész tervezetet sikertelenségre kárhoztatja.

Február 5. – A Szovjetunió területén elkezdődik az 1. csehszlovák ezred toborzása.

Március 25. – Elkezdődik a szlovákiai zsidóság deportálása, jóllehet az erről szóló törvényt a szlovák parlament csak máj. 15-én fogadja el (egyedül a Magyar Párt elnöke, Esterházy János nem szavazza meg a 63 képviselő közül). 1942-ben 58 ezer szlovákiai zsidó kerül koncentrációs táborokba.

**Május 27.** – A londoni kormány által Csehszlovákiába küldött fegyveres ellenállók egy csoportja Prágában merényletet hajt végre Heydrich birodalmi protektor ellen. J. Gabčík és J. Kubiš, a 2 cseh katona jún. 18-án egy prágai templomban a német túlerővel szemben hősiiesen védekezve saját maguk vetnek véget életüknek. A németek megtorlásként lerombolják Lidicét, 192 főnyi férfilakosságát halomra ölik. Hasonló sorsra jut Ležáký község 32 lakosa is.

**Augusztus 5.** – Az angol kormány Németország szerződésszegése miatt érvénytelennek tekinti a müncheni szerződést.

## **1943**

**Március 3.** – Az 1. önálló csehszlovák ezred Szokolov városánál átesik a tűzkeresztségen.

**Április 5.** – A németek a prágai börtönben elkezdik a bebörtönzött cseh hazafiak kivégzését. 1945. ápr. 26-áig 1075 személyt végeznek ki.

**Május** – Szlovákia területén kialakulnak az első partizáncsoportok. Csehországban a nyári hónapokban jönnek létre az első alakulatok.

**Október 30.** – A krími fronton közel 3 ezer szlovák katona áll át a szovjet oldalra. Belőlük hozzák létre a 2. csehszlovák ejtőernyősbrigád.

**December 12.** – Beneš Moszkvában a szovjetekkel csehszlovák-szovjet együttműködési-barátsági és kölcsönös segítségnyújtási szerződést ír alá.

**December 24.** – Megalakul a Szlovák Nemzeti Tanács mint a szlovákiai antifasiszta ellenállás központi szervezete.

## **1944**

**Március 8–9.** – Auschwitzban közel 4 ezer csehországi zsidót ölnek meg a gázkamrákban.

**Április 26.** – Az SZNT kapcsolatba lép a szlovák hadsereg tábornokával, J. Golffannal, aki elvállalja a szlovák nemzeti felkelés katonai előkészítését.

**Május 12.** – Hitler Salzburg mellett tárgyal Tisóval, Tukával és Čatloš szlovák hadügyminiszterrel a Kelet-Szlovákiában felállítandó szlovák hadtestről, a szlovákiai belső problémákról.

**Július 14.** – A szovjet vezetést Pika cseh ezredes tájékoztatja a szlovák felkelés előkészületeiről.

Zsukov tábornok a felkelés összehangolását kéri a szovjet haditervekkel.

**Augusztus 12.** – A szlovák kormány statáriumot hirdet, hogy megakadályozza a partizánmozgalom kiterjedését.

**Augusztus 29.** – Kitér a szlovák nemzeti felkelés, időpontja nem volt teljesen a szovjetekkel egyeztetve. A németek Tiso engedélyével átlépik a szlovák határokat. A felkelést okt. végére a német csapatok a hegyekbe szorítják vissza.

**November 6.** – Beneš köztársasági elnök Londonban elismeri a Szlovák Nemzeti Tanács szlovákiai törvényhozói és kormányzati funkcióit.

**November 23–27.** – A duklai szorosban vívott súlyos harcok után a szovjet hadsereg bevonul a kelet-szlovákiai városokba (Humenné-Homonna, Sobrance-Szobránc stb.).

**November 26.** – Munkácson első ülését tartja a kárpátaljai tanácsok kongresszusa, ahol a Szovjet-Ukrajnával való egyesülést szorgalmazzák.

## **1945**

**Január** – A szovjet csapatok a Garam-völgy északi részéig jutnak, ahol a németek komoly ellenállást fejtenek ki.

**Február 1.** – A Szlovák Nemzeti Tanács Kassán mint szlovák nemzeti szervezet kezdi el működését.

**Febr. 27-én** rendeletet ad ki „a németek, magyarok, árulók és a szlovák nép ellenségeinek” mezőgazdasági vagyonáról, amit a rendelet értelmében el kell kobozni és gyorsított eljárással szétosztani.

**Március 17.** – Beneš és a londoni csehszlovák kormány képviselői a moszkvai kommunista

csehszlovák csoporttal és a csehszlovákiai ellenállás képviselőivel egyeztetik az új kormány programját.

Április 4. – A szovjet csapatok bevonulnak Pozsonyba.

Április 5. – A Z. Fierlinger vezette csehszlovák kormány elfogadja a kassai kormányprogramot, amely a cseh-szlovák viszony rendezése mellett a német és magyar kisebbségek felszámolását is célul tűzi ki.

Április 21. – Az amerikai hadsereg cseh területre ér, és máj. 6-án bevonul Pilsenbe (Píseň).

Április 29–30. – Prágában megalakul a Cseh Nemzeti Tanács. Elnökévé A. Pražáket választják.

Május 2. – A terezini koncentrációs tábor területén a cseh ellenállás 52 vezetőjét kivégzik a németek.

Május 5. – Prágában felkelés tör ki. Fegyveres harcok folynak a rádióért, és közel 1600 barikádról lövik a Prágában rekedt német erőket. Amerikai-szovjet egyeztetés alapján a prágai felkelők segítségére csak szovjet alakulatok sietnek (az amerikai csapatok csak a České Budějovice-Píseň-Karlovy Vary vonalig nyomulhattak előre).

Május 6. – A csehszlovák kormány Kassáról Pozsonyba költözik át.

Május 9. – A szovjet csapatok bevonulnak Prágába.

Május 10. – A Nemzeti Front kormánya Zdeněk Fierlinger kommunista orientációjú szociáldemokrata politikussal Prágába érkezik.

Május 10–12. – Csehország területén befejeződnek a harcok a menekülő német csapatokkal.

Május 12. – Klement Gottwald miniszterelnökhelyettes, a CSKP elnöke rádiófelhívást intéz az ország lakosságához, felszólítva azt a kassai kormányprogram támogatására.

Május 13. – A CSKP lapjában, a Rudé Právóban napvilágot lát az „Új és boldog életért a szabad és demokratikus Csehszlovákiában” c. felhívás.

Május 14. – Fierlinger kormányfő tárgyalásokat folytat a szakszervezetek vezetőivel az egységes szakszervezeti mozgalom helyzetéről és jövőbeli szerepéről.

Május 15. – A csehszlovák kormány első ülése Prágában; ezen többek között a kisebbségi kérdéssel és a nemzeti bizottságokba történő választásokkal foglalkoznak.

Május 18. – Beneš elnök visszaérkezik Prágába.

Május 18. – A CSKP KB prágai ülésén értékeli a legutolsó illegális pártvezetés tevékenységét, a prágai nemzeti bizottságok munkáját, és szervezési kérdésekről tárgyalnak. – A Szlovák Nemzeti Tanács elnöksége megtiltja, hogy magyar nemzetiségű polgárok a politikai pártok tagjai legyenek.

Május 19. – Elnöki dekrétum a „németek, magyarok, árulók és kollaboránsok” vagyonának állami igazgatás alá való helyezéséről.

Május 23. – A csehszlovák kormány a bel-, a had- és a külügyminiszter részvételével hármass bizottságot hoz létre, hogy szervezze meg és hajtsa végre a németek és a magyarok kitoloncolását.

Május 25. – A kormány – többek között – a náci szervezetek vagyonának elkobzásáról, az árulók és a kollaboránsok földbirtokainak felosztásáról tárgyal.

Május 27. – A Csehszlovák Szociáldemokrata Párt akcióbizottságának prágai ülésén a Nemzeti Front bel- és külpolitikájáról tárgyalnak, s megválasztják az új pártvezetőséget, melynek élére Zdeněk Fierlinger kerül.

Május 29. – A kulturális dolgozók Prágában nagygyűlésen nyilvánítják ki, hogy támogatják a Nemzeti Front programját.

Május 30. – Brünnben kezdetét veszi a városban maradt német lakosság (mintegy 20 ezer fő) azonnali erőszakos kitelepítése. A gyalogmenetben útnak indított németek közül számosan nem bírják a megpróbáltatásokat („brünni halálmenet”).

Június 2. – Megegyezőssel zárulnak a kormány és a Szlovák Nemzeti Tanács elnöksége között máj.

31-e óta folyó tárgyalások: a megállapodás rögzíti, hogy az SZNT a szlovák nemzet legfőbb képviselője, s Szlovákia területén a törvényhozás és a végrehajtó hatalom hordozója. A tárgyalásokon körülhatárolják azokat a gazdasági, társadalmi, kulturális és egyéb ügyeket, amelyek központi irányítás alá tartoznak.

Június 7. – Antonín Zápotocký, a CSKP vezető politikusát a Szakszervezetek Központi Tanácsa elnökévé választják.

**Június 8. –** A kommunista, a szociáldemokrata és a nemzeti szocialista párt vezető képviselői dokumentumot írnak alá, melyben leszögezik, hogy a közelet valamennyi kérdésében szorosan együtt kell működniük. Megegyezés születik az egységes ifjúsági szervezet, földművesszövetség és egységes szakszervezetek létrehozásáról.

**Június 16. –** A szlovák kommunisták tanácskozásán állást foglalnak Szlovákia magyaroktól való gyors és határozott megtisztítása mellett.

**Június 19. –** Elnöki dekrétum a náci háborús bűnösök, az árulók és a kollaboránsok megbüntetéséről, a rendkívüli népbíróságok és a nemzeti bíróság megalakításáról. A dekrétum jogi alapot jelent a magyarüldözés kiszélesítéséhez, számos ártatlanul vádolt magyar lakos elítéléséhez, kiűldözéséhez.

**Június 21. –** Elnöki dekrétum a németek, a magyarok, az árulók és a kollaboránsok földbirtokainak elkobzásáról és felosztásáról. A felosztás később a földreform első szakaszát jelentette.

**Június 26. –** Pozsonyban a szlovákiai politikai élet 2 meghatározó pártjának, a Szlovák Kommunista Pártnak és a Demokrata Pártnak a képviselői nyilatkozatban rögzítik: elkötelezettek a kassai kormányprogram, a cseh és a szlovák nemzet egyenjogúsága, a Szovjetunióval való szoros együttműködés és a szlovák nemzeti felkelés iránt.

**Június 29. –** Csehszlovákia és a Szovjetunió képviselői Moszkvában megállapodást írnak alá Kárpátaljának a Szovjetunióhoz való csatlakozásáról; Csehszlovákia elismeri Kárpátalja „önrendelkezési jogát”, s ezzel jelentősen megkönnyíti a Szovjetunió nagyhatalmi érdekeinek érvényesülését a térségben.

**Július 7–8. –** Turócszentmártonban tartják a Szlovákia politikai életében vezető szerepet játszó, a kommunista hatalmi törekvésekkel szemben álló Demokrata Párt I. kongresszusát, a párt elnökévé Jozef Lettrichet választják.

**Július 17.–augusztus 2. –** A győztes nagyhatalmak potsdami konferenciáján jóváhagyják a német kisebbség Csehszlovákiából, Lengyelországból és Magyarországról való kitelepítésének a tervét, ugyanakkor elvetik a csehszlovákiai magyarság kitelepítésének a gondolatát, noha a szláv nemzetállam megteremtésére törekvő Csehszlovákia ilyen irányú törekvéseit a Szovjetunió nagyhatalmi tekintélyének egész súlyával támogatja.

**Július 24. –** A csehszlovák kormány határozatot hoz Szlovákia fokozott megsegítéséről, mindenekelőtt a közlekedés, az építésügy s a földművelés területén.

**Július 31. –** Ústí nad Labemben hatalmas erejű robbanás történik az egyik gyárban; a cseh hatóságok által német szabotázsakciónak tekintett katasztrófa ürügy a német lakosság elleni, számos áldozatot követelő pogromra.

**Augusztus 2. –** Beneš elnök 33. sz. dekrétuma csaknem az összes csehszlovákiai németet és magyart megfosztja állampolgárságától.

**Augusztus 11–12. –** A Szlovák Kommunista Párt zsolnai konferenciáján Wiliam Širokýt, a sztálini vonal képviselőjét választják az újjáalakított kb elnökévé.

**Szeptember 7. –** A csehszlovák kormány döntést hoz az ország csatlakozásáról a háborús bűnök üldözésére vonatkozó négyhatalmi egyezményhez.

**Október 1. –** Elnöki dekrétum az általános munkakötelezettségről.

**Október 2. –** Megalakul az árulók és a kollaboránsok elítélésére hivatott nemzeti bíróság.

**Október 18. –** Elnöki dekrétum a prágai és a brünni német főiskolák megszüntetéséről.

**Október 18–21. –** Prágában megtartják a CSSZDP XX. kongresszusát. Ez kinyilvánítja, hogy a párt szocialista elveket követ, s híve a Nemzeti Fronton belüli együttműködésnek. Ekkor még nem kerül szóba a párt „egyesítése” a CSKP-vel. Elnökké ismét Fierlingert választják.

**Október 19. –** Elnöki dekrétum az új pénzegység, a csehszlovák korona bevezetéséről, mely felváltja a még mindig forgalomban lévő protektorátusi koronát és a megszünt Szlovák Köztársaság pénzét.

**Október 24. –** Beneš köztársasági elnök dekrétumot ír alá a bányák, a kulcsfontosságú ipar, a magánkézben lévő biztosítók és az élelmiszeripar államosításáról. Az államosítás több mint 3 ezer üzemet érint, és rendkívül meggyengíti a nagypolgárság, a külföldi tőke pozícióit.

**Október 25. –** Elnöki dekrétum az „ellenség vagyonának” elkobzásáról és a nemzeti újjáépítési alap

létrehozásáról.

Október 27. – Beneš elnök dekrétuma a nemzet becsülete ellen elkövetett bűnök megtorlásáról (ún. retribúciós dekrétum).

Október 28. – Megkezdte tevékenységét az ideiglenes nemzetgyűlés. Megerősíti Beneš a köztársasági elnök tisztében; a nemzetgyűlés elnökévé Josef David nemzeti szocialista párti politikust választják.

November 4. – Pénzügyi reform a csehszlovák korona megszilárdítása s a pénzügyi viszonyok rendezése céljából.

November 6. – Beneš elnök kinevezi a Nemzeti Front új kormányát, Zdeněk Fierlingerrel az élen.

November 23. – A nemzetközi diákszövetség kongresszusa Prágában a szervezet székhelyévé Prágát választja.

November 22. – Az ideiglenes nemzetgyűlés ratifikálja a Kárpát-Ukrajna Szovjetunióhoz való csatlakozásáról szóló törvényt.

December 6. – Csehszlovák-magyar kormányközi tárgyalások az ún. lakosságcsereéről, ami – a csehszlovák fél szándékai szerint – egyet jelentett volna a magyar kisebbség teljes kitelepítésével, ill. részbeni beolvasztásával. A kérdésben nem születik megegyezés.

December 9. – A Csehszlovák Nemzeti Szocialista Párt konferenciáján jóváhagyják a párt akcióprogramját; a párt élére Petr Zenkl kerül.

## 1946

Január 8. – Prágában a „Szakszervezetek egységével a szocializmus felé” jelszóval lezajlik a szakszervezetek országos konferenciája.

Január 15. – Prágában megkezdte tevékenységét a protektorátus kormányának tagjai és a fasiszta szervezetek vezetői fölött ítélkező nemzeti bíróság.

Január 20. – Szlovákiában megalakul a Munkapárt, mely 1946. okt.-ben szociáldemokrata párttá alakul át.

Január 25. – Mariánské Lázněből (Marienbad) elindul a kitelepítendő németek első transzportja Németország amerikaiak megszállta övezetébe.

Február 10. – Csehszlovák-magyar tárgyalások a lakosságcsereéről. A csehszlovák fél hajthatatlansága és zsaroló magatartása meghátrálásra kényszeríti a magyar küldöttséget.

Február 25. – A Nemzeti Frontban részt vevő szlovákiai politikai pártok képviselői Pozsonyban tanácskoznak; a tanácskozás középpontjában a választási kampány lefolyása és az államosítás áll. A pártok visszautasítják a politikai klerikalizmus újjászületésének (azaz Hlinka Szlovák Néppártja esetleges újjászervezésének) gondolatát.

Február 27. – Budapesten megállapodást írnak alá a csehszlovák-magyar lakosságcsereéről. Magyarország vállalni kényszerül a csehszlovák fél által háborús bűnösnek nyilvánított csehszlovákiai magyarok befogadását, beleegyezett továbbá, hogy a Magyarországról áttelepülni kívánó szlovákok számával azonos számú – a csehszlovák fél által kényszerrel kitelepíthető és kitelepítendő – csehszlovákiai magyarnak új otthont teremtsen. A csehszlovák fél a megállapodással jogot szerez arra, hogy a magyarországi szlovákok körében intenzív propagandát fejthessen ki az áttelepülés népszerűsítése céljából.

Február 28. – Az ideiglenes nemzetgyűlés törvényerőre emeli az elnöki dekrétumokat.

Március 6. – Szakadás a legerősebb szlovák pártban, a Demokrata Pártban: a szakadók „keresztény és republikánus” párt kialakítására tesznek kísérletet, de ezt a Nemzeti Front márc. 17-én elutasítja.

Március 22. – Prágában a Cseh Ifjúsági Szövetség első kongresszusa Zdeněk Hejzlart választja elnökké. A nemzeti szocialista párt a kongresszus után szakít a kommunista orientációjú szövetséggel, és saját ifjúsági szervezetet alakít. A lényegében azonos irányzatú szlovákiai ifjúsági szövetség márc. 28–31-e között lezajlott kongresszusa után ugyanilyen lépésre szánja el magát a Demokrata Párt.

Március 30. – A Demokrata Párt és Hlinka egykori Szlovák Néppártja reprezentánsai között



megállapodás jön létre, miszerint a Néppárt potenciális támogatói a közelgő választásokon a Demokrata Pártra szavaznak, az pedig felvállalja érdekeik képviselését.

Március 28–31. – Prágában sor kerül a CSKP VIII. kongresszusára. A főbeszámolót Klement Gottwald tartja. A párt legfőbb feladatának a nemzeti demokratikus forradalom következetes véghezvitelét, a népi demokrácia megszilárdítását jelöli meg. Elnökké Gottwaldot, főtítkárrá Rudolf Slánskýt választják.

Április 1. – Szlovákiában megalakul a Szabadságpárt; elnökké Vavro Šrobárt választják.

Április 1–3. – Prágában a Csehszlovák Néppárt kongresszusán Jan Šrámeket választják elnökké: a párt programnyilatkozata a keresztény lakosság képviselésének szándékát hangoztatja.

Április 9–11. – A kormány és a Szlovák Nemzeti Tanács képviselői tárgyalásokat folytatnak a szlovákiai hatalmi szervek jogkörének körülhatárolásáról, az elnöki dekrétumok érvényesítéséről a szlovákiai politikai viszonyok között. A tárgyalások eredményeként megszületik az ún. második prágai megállapodás.

Április 11–12. – Az ideiglenes nemzetgyűlés alkotmánytörvényt fogad el a választások után létrehozandó alkotmányozó nemzetgyűlésről, továbbá törvényt a Magyarországról áttelepülő szlovákok jogi és gazdasági kedvezményezetttségéről.

Május 16. – Az ideiglenes nemzetgyűlés törvényt fogad el az egységes csehszlovák szakszervezeti mozgalomról.

Május 26. – Választások az alkotmányozó nemzetgyűlésbe. A cseh országrészben a sorrend így alakul: CSKP: 40,17%; Csehszlovák Nemzeti Szocialista Párt: 23,66%; Csehszlovák Néppárt 20,23%; Csehszlovák Szociáldemokrata Párt 15,59%. Szlovákia: Demokrata Párt: 61,43%. Szlovákia Kommunista Pártja: 30,48%; Szabadságpárt: 4,2%; Munkapárt: 3,11%.

Május 29. – A Szlovák Kommunista Párt elnöksége Pozsonyban a Demokrata Párt választási győzelme érvényesülésének megakadályozását tűzi ki célul.

Június 17. – A magyarok kitelepítésének előrehaladásával elégedetlen csehszlovák kormány reszlovakizációs rendeletet ad ki, mely szerint azok a szlovákiai magyarok, akik bizonyítani tudják, hogy „elmagyarosított” szlovák elődöktől származnak, ezentúl szlovák nemzetiségűnek vallhatják magukat. 135 ezer magyar család (mintegy 410 ezer fő) kéri a reszlovakizálást; a kérelmek teljesítése nyomán 327 ezer csehszlovákiai magyart nyilvánítanak szlovákká (túlnyomó részük 1948 után ismét magyar nemzetiségűnek vallja magát).

Június 18. – Az alkotmányozó nemzetgyűlés alakuló ülésén elnökké a kommunista Antonín Zápotockyt választják.

Június 19. – Beneš egyhangúlag a köztársaság elnökévé választják. Lemond Zdeněk Fierlinger kormánya; az elnök Klement Gottwaldot bízta meg új kormány alakításával.

Június 24. – Prágában az ún. harmadik prágai megállapodás keretében erősen korlátozzák a szlovákiai hatalmi szervek jogkörét, a központi kormánynak messzemenő ellenőrzési és befolyásolási lehetőségeket biztosítva. A megállapodás létrejöttét nagymértékben befolyásolja a nem kommunista többségű szlovák kormány pozícióit aláásni próbáló CSKP manőverezése.

Július 2. – Beneš elnök kinevezi a Nemzeti Front új kormányát, Gottwalddal az élen.

Július 8. – Gottwald a nemzetgyűlés elé terjeszti az új országépítő programot (ún. kétéves terv).

Szeptember 3. – Sor kerül a Szlovák Nemzeti Tanács újjászervezésére a választási eredményeknek megfelelően. Elnökké Jozef Lettrich demokrata párti politikust választják.

Szeptember 27. – A Nemzeti Front pártjai kötelezik magukat a kétéves terv teljesítésére, és deklarálják közös felelősségüket a kormányzásért.

November 1. – Hivatalosan bejelentik a német lakosság kitelepítésének befejeződését. Összesen 2 256 000 főt telepítettek ki.

November 19. – A köztársasági elnök 88/1945. sz., a kényszymunka tömeges alkalmazását lehetővé tevő dekrétuma alapján 1947. febr. 25-éig több mint 44 ezer magyart deportálnak Csehországba; az említettek azonnali hatállyal elvesztik minden ingó és ingatlan vagyonukat.

December 2. – Pozsonyban megkezdődik a volt Szlovák Köztársaság háborús bűnökkel vádolt prominens képviselőinek a pere: dr. Jozef Tiso köztársasági elnököt, Alexander Mach

belügyminisztert és dr. Ferdinand Durčanský külügyminisztert állítják bíróság elé. (Az egykori szlovák állam több más tisztségviselője ellen is voltak peres eljárások.)

Az év folyamán – Megjelenik Rudolf Fabry szlovák költő *Ja je niekto iný* (Én az valaki más) c. verseskötete, a szlovák szürrealista költészet kiemelkedő alkotása.

**1947**

Január 23. – A CSKP KB belpolitikai kérdéseket megvitató ülésén kitűzik „A nemzet többségéért” jelszót, s kinyilvánítják, hogy a pártnak egyeduralomra kell törnie.

Február 10. – Párizsban aláírják a csehszlovák-magyar békeszerződést.

Február 13. – Az alkotmányozó nemzetgyűlés törvényt fogad el az üzérkedők ellen és a kétéves terv védelmében.

Február 28.–március 3. – Prágában megtartják a Csehszlovák Nemzeti Szocialista Párt XIV. kongresszusát; ismét Petr Zenkl-t választják a párt elnökévé. A CSNSZP kinyilvánítja, hogy szemben áll a kommunista eszmékkel és törekvésekkel, s Masaryk örökösének vallja magát.

Április 4. – Hradec Královében a kommunista Július Duriš földművelésügyi miniszter meghirdeti az ún. hradeci programot, melyben az 50 hektárnál nagyobb földbirtokok felosztását követeli.

Április 12. – Kezdetét veszi a Csehszlovákia és Magyarország közti lakosságcsere. A gyakorlatilag 1949 nyaráig folyó akció során több mint 74 ezer magyar kényszerül Csehszlovákia elhagyására. Az akció befejeztével a csehszlovákiai magyarság jószerivel értelmiség nélkül marad.

Április 15. – A pozsonyi népbíróság halálra ítéli a volt szlovák állam vezetői ellen folyó per fővádlottját, dr. Jozef Tisót, valamint dr. Ferdinand Durčanský egykori külügyminisztert; Alexander Mach belügyminisztert 30 évi börtönnel sújtja. Tiso ápr. 18-i kivégzése széles körű tiltakozási hullámot vált ki, s árt a volt szlovák elnök megmentését ígérő Demokrata Párt tekintélyének.

Június 11. – A Nemzeti Front pártjainak tanácskozásán a kommunisták megvádolják a Demokrata Pártot, hogy lehetővé tette a volt Szlovák Köztársaság híveinek beszivárgását a belügyi testületekbe. A vád fontos eleme a Demokrata Párt szétverését célzó, a „közélet megtisztításának” jelszavát hangoztató kampánynak.

Július 4–6. – A Pozsony melletti Dvůr Kravice-ben megrendezett Szlovák Napokon Klement Gottwald a főbeszámolóban támadja a „reakciós erőket” és a ludákokat (a volt szlovák állam híveit).

Július 7. – A kormány megfigyelőket küld Párizsba a Marshall-tervvel foglalkozó európai gazdasági konferenciára.

Július 9–12. – A Klement Gottwald vezette csehszlovák állami küldöttség Moszkvában a szovjet vezetőkkel tárgyal a 2 ország gazdasági kapcsolatáról és a Marshall-tervről.

Július 10. – A csehszlovák kormány hazahívja küldötteit a Marshall-tervvel foglalkozó párizsi konferenciáról, mivel nézete szerint a terv elfogadhatatlan politikai követeléseket támaszt Csehszlovákiával szemben.

Július 11. – Az alkotmányozó nemzetgyűlés törvényt fogad el az előző földreform revíziójáról.

Július 12. – A Moszkvában tárgyalásokat folytató csehszlovák küldöttség hazatérése után az élelmezési nehézségekkel küszködő Szovjetunió a szárazság sújtotta Csehszlovákiának nagy mennyiségű gabonát küld.

Augusztus 20. – A szlovák partizánok pozsonyi kongresszusa a közélet gyors megtisztítását, a ludák elemek eltávolítását követeli.

Augusztus 21. – A katasztrofális szárazság okozta károk elhárításához szükséges finansziális fedezet biztosítása érdekében a CSKP KB elnöksége a milliomosok megadóztatását javasolja, s ennek érdekében kampányt bontakoztat ki.

Szeptember 12. – A CSKP és a Szociáldemokrata Párt egyezséget köt, mely szerint több fontos kérdésben egymással szövetségben járnak el, s az 1948-as parlamenti választásokra újjáalakítják a baloldali blokkot.

Szeptember 16. – Zsolnán leleplezik a volt szlovák állam híveinek „államellenes összeesküvését”. A

kommunista irányítású belügyi szervek szerint a Demokrata Párt nyújtott védelmet az „összeesküvőknek”. Kampány bontakozik ki a „reakciós” Demokrata Párt ellen, melynek több képviselőjét is felelősségre vonják. – Pozsonyban a nemzeti bíróság háborús bűnösként halálra ítéli a világháború éveiben antifasisztaként helytálló Esterházy Jánost, az első bécsi döntés után is szlovák területen maradt magyar kisebbség vezetőjét (később az ítéletet élettogytiglani börtönbüntetésre változtatják, s Esterházy 1957-ben hal meg a mírovi börtönben). –1945–47 között a háborús bűnösök ellen lefolytatott szlovákiai perekben 4812 magyart ítélnék el (az összes elítéltek 60%-a), míg a szlovák nemzetiségű elítéltek száma 2295 fő (28,5%). A felelősségre vonások során a szlovákiai magyarság 2,5%-a ellen emelnek vádat.

Október 11. – A Szlovák Kommunista Párt elnöksége határozatot hoz az országrész politikai struktúrája átalakításának „szükségyszerűségéről”, különös tekintettel a legfőbb hatalmi szervre, a Megbízottak Testületére.

Október 31. – Az alkotmányozó nemzetgyűlés megszavazza a milliomosok adóját és az ún. fényűzési adót. – Lemond a Megbízottak Testülete, nem utolsósorban a kommunista párt gerjesztette tömegmozgalom hatására. Az új testület összeállításával a kommunista párt exponensét, dr. Gustav Husákot bízzák meg.

November 14–18. – A szociáldemokrata párt Brűnnben (Brno) megtartott XXI. kongresszusán a kommunistákkal szemben álló szárny jut vezető szerephez. Pártelnökké Bohumil Laušmant választják.

November 17–18. – Gustav Husák elnökletével újjáalakul a Megbízottak Testülete, amelyben a demokraták elvesztik vezető szerepüket.

## 1948

Január 24–25. – Pozsonyban tartják a Demokrata Párt II. kongresszusát, ahol kísérletet tesznek a párton belüli ellentétek feloldására. Pártelnökké ismét Jozef Lettrichet választják.

Január 31. – Az Egyetemi Diákság Szövetségének közgyűlésén a tagság többsége a kommunistákkal szemben álló irányzatokat támogatja.

Február 13. – A kormány ülésén a nemzeti szocialista miniszterek tiltakoznak a nemzetbiztonsági testület parancsnokának önkényes eljárása ellen, aki a testület 8 tisztségviselőjét a CSKP embereivel akarta felváltani. A kormány dönt az intézkedés visszavonásáról, de a végrehajtást Václav Nosek belügyminiszter szabotálja.

Február 19. – Pozsonyban gyűlést tartanak a CSKP funkcionáriusai; a pártot mozgósítják a reakció elleni harcra, országszerte tömeggyűlések kezdődnek a földreformok, az államosítások támogatása s a „reakció elleni harc” jelszavával.

Február 20. – A kormány rendkívüli ülésén a Csehszlovák Nemzeti Szocialista Párt, a Csehszlovák Néppárt és a Demokrata Párt miniszterei benyújtják lemondásukat, tiltakozva a belügyminiszter törvénytelen eljárása ellen. Azt remélik, hogy lemondásuk az egész kormány lemondását vonja maga után, s Beneš elnök hivatalnokkormányt fog kinevezni, amely elvezeti az országot a választásokig. A CSKP elnöksége azonban közleményben hangsúlyozza, hogy a Gottwald-kormány nem mondott le, s a lakosságot a kormány és a Nemzeti Front támogatására szólítja fel.

Február 21. – Prágában az Ovárosi téren hatalmas tömeg hallgatja meg Gottwald beszédét, amelyben állást foglal a miniszterek lemondásának elfogadása és a Nemzeti Front pártjainak s testületeinek „megtisztítása” mellett. A kommunisták által mozgósított tömegek tüntetések és a Hradzsínba (Hradčany) menesztett küldöttségek révén gyakorolnak nyomást a Gottwald-féle megoldástól vonakodó Beneš elnökre. Az egész országban ún. akcióbizottságok alakulnak a „közélet megtisztítására”, s gyors ütemben folyik a fegyveres munkásőrségek megszervezése.

Február 22. – Az üzemi tanácsok prágai kongresszusa támogatásáról biztosítja a CSKP politikáját, és febr. 24-ére általános sztrájkot hirdet meg.

Február 23. – A belügyminisztérium jelentést tesz közzé a nemzeti szocialista párton belüli „államellenes összeesküvés” leleplezéséről.

**Február 24. –** A CSKP vezetősége visszautasítja Beneš elnök javaslatát a kormányválság kompromisszumos megoldására. A kommunista párt követeléseit egyórás országos sztrájk nyomatékossítja.

**Február 25. –** Beneš elnök elfogadja a polgári pártok minisztereinek lemondását, s Gottwalddal az élen kinevezi a „megújódott” Nemzeti Front új kormányát. Ebben 10 tárca a kommunistáké, míg a többi párté összesen 9. Gottwald délután a Vencel téri tömeggyűlésen jelenti be a köztársasági elnök döntését. Megalakul a Nemzeti Front központi akcióbizottsága. Ez a „fordulat napja”:

Csehszlovákiában gyakorlatilag megbukik a polgári demokrácia, a polgári pártok bomlásnak indulnak, vezetőik nagy része emigrál, a CSKP pedig soraiban is tisztogatásba kezd.

**Február 26. –** Jozef Lettrich lemond a Szlovák Nemzeti Tanács elnöki posztjáról; utóda a kommunista Karol Šmidke.

**Február 27. –** A Nemzeti Front központi akcióbizottsága a „reakciós elemektől való gondos megtisztításra” hívja fel a lakosságot.

**Március 3. –** A nemzeti szocialista párt Csehszlovák Szocialista Párttá alakul át.

**Március 9. –** A Szakszervezetek Központi Tanácsa irányelveket ad ki a gyárak és a vállalatok megtisztításához.

**Március 10. –** Jan Masaryk külügyminiszter máig tisztázatlan körülmények között kizuhan a külügyminisztérium egyik ablakán, és belehal sérüléseibe.

**Március 18. –** A szociáldemokrata párt elnökévé ismét a CSKP elkötelezettjét, Zdeněk Fierlingert választják.

**Április 10. –** A Rudé Právo közlése szerint a tisztogatás febr. vége óta 8305 személyt érintett.

**Április 17. –** A szociáldemokrata párt vezető testülete kinyilvánítja hajlandóságát a CSKP-val való egyesülésre; a CSKP és a CSSZDP vezetősége közös nyilatkozatban jelenti be a munkásosztály „marxista-leninista alapokon való egyesítésének szükségességét”.

**Április 28. –** Az alkotmányozó nemzetgyűlés törvényt fogad el az 50 alkalmazottnál többet foglalkoztató vállalatok államosításáról.

**Május 9. –** Az alkotmányozó nemzetgyűlés elfogadja az új alkotmányt, amely kitűzi a „szocializmus építésének perspektivikus célját”; leszögezi, hogy az országban népi demokratikus rendszer uralkodik; törvényesíti „a dolgozó nép hatalmát”, s kimondja a cseh és a szlovák nemzet egyenjogúságát. A nemzeti kisebbségekről nem ejt szót.

**Május 30. –** Lezajlanak a választások az alkotmányozó nemzetgyűlésbe; az első „szocialista típusú” választáson a szavazók 89,2%-a voksol a Nemzeti Front jelöltlistáira.

**Június 2. –** Lemond a változásokkal azonosulni nem kívánó köztársasági elnök, dr. Edvard Beneš.

**Június 4. –** A 4 napja alakult nemzetgyűlés egyhangúlag Klement Gottwaldot választja elnökké.

**Június 8. –** A nemzetközi körülmények változása miatt a CSKP KB új irányelveket fogad el a magyar kisebbséggel kapcsolatban: a magyaroknak biztosítani kell a polgárjogokat, de nem szabad elismerni kisebbségi státusukat, ill. lehetővé tenni magyar politikai szervezet alakítását.

**Június 25. –** A csehszlovák és a magyar kommunisták képviselőinek pozsonyi tárgyalásán a felek megállapodnak, hogy a csehszlovákiai magyarok visszakapják állampolgárságukat, s ugyanolyan jogokban részesülnek, mint a csehek és a szlovákok.

**Június 27. –** Prágában lezajlik a kommunista és a szociáldemokrata párt egyesítő kongresszusa.

**Augusztus 16. –** A katolikus püspökök nyitrai konferenciáján memorandumot intéznek a kormányhoz; ebben a résztvevők fenntartásaikat fejezik ki az országban végbemenő fejlődéssel kapcsolatban.

**Szeptember 3. –** Sezimovo Ústíban meghal dr. Edvard Beneš volt köztársasági elnök; szept. 8-i temetésén a résztvevők kinyilvánítják szembenállásukat a rendszerrel.

**Szeptember 27–29. –** A CSKP és az eddig szervezetileg különálló Szlovák Kommunista Párt egyesítése – elnök: Klement Gottwald, főtitkár: Rudolf Slánský.

**Október 1. –** A CSKP soraiban is tisztogatások kezdődnek a pártba befurakodott „karrieristák és megbízhatatlan elemek eltávolítására”.

**Október 12. –** A kormány döntést hoz a magyar lakosok állampolgárságának visszaadásáról. Ezzel

megszűnik a csehszlovákiai magyarok több mint 3 éven át tartó teljes jogfosztottsága.  
Október 14. – Érvénybe lép a népi demokratikus köztársaság védelméről szóló törvény.  
Október 25. – Megalakul az Egyházügyi Hivatal.  
Október 27. – A nemzetgyűlés elfogadja az 1949–53-as időszakra vonatkozó ötéves tervet.  
December 15. – Megjelenik az Új Szó c. hetilap (1949. máj.-tól napilap), 4 évi kényszerszünet után az első szlovákiai magyar sajtóorgánus.

## 1949

Január 5–8. – Moszkvában Csehszlovákia alapító tagként csatlakozik a KGST-hez.  
Február 22–23. – A nemzetgyűlés törvényt fogad el az egységes földműves-szövetkezetek létrehozásáról.  
Március 4. – Megalakul az egységessé tett írószervezet, a Csehszlovák Írók Szövetsége.  
Március 5. – Megalakul az egyetlen engedélyezett magyar szervezet, a Csehszlovákiai Magyar Dolgozók Kulturális Egyesülete. A Csemadoknak elsősorban a politikamentesség és az „internacionalizmus” követelményének kell megfelelnie; díszelnökévé Fábry Zoltánt, elnökké az internacionalistaként és kommunistaként ismert Lőrincz Gyulát választják.  
Április 16. – Csehszlovákia és Magyarország képviselői barátsági, együttműködési és segítségnyújtási egyezményt írnak alá.  
Április 23–24. – Az ország ifjúsági szervezeteit egyesítő konferencián megalakul a Csehszlovák Ifjúsági Szövetség.  
Május 25–29. – Prágában lezajlik a CSKP IX. kongresszusa (a pártnak ekkor 2300000 tagja van), ahol legfőbb feladatként többek között a „szocializmus gazdasági alapjainak megteremtését”, a burzsoázia elleni „szakadatlan politikai és eszmei harcot”, a szocialista iparosítást, a szövetkezetesítést és a marxista-leninista ideológia terjesztését jelölik meg. A párt elnöke ismét Klement Gottwald, a főtitkár Rudolf Slánský.  
Június 10. – Prágában megalakul a „párttal és az állammal együttműködő” egyházi szervezet, a Katolikus Akció.  
Június 19. – A római katolikus egyház vezetői a csehszlovákiai politikai fejlődést bíráló pásztorlevelet bocsátanak ki.  
Június 21. – Befejeződik a lakosságcsere Csehszlovákia és Magyarország között.  
Szeptember 1. – Több mint 4 év szünet után megindul az oktatás az első magyar iskolákban. A kitelepítések miatt katasztrofális a pedagógushiány.  
Október 4. – Csehszlovákia felmondja a Jugoszláviával megkötött barátsági szerződést.  
December 11–15. – A II. szakszervezeti kongresszuson ismét Antonín Zápotockyt választják a Szakszervezetek Központi Tanácsa élére.

## 1950

Február 24–25. – A CSKP kb ülésén kizárják a pártból, majd letartóztatják annak 2 vezető tisztségviselőjét; ezzel kezdetét veszi a „belső tisztogatások” időszaka. Az ülésen döntés születik „a szocializmus építésének meggyorsításáról”.  
Március 1. – Lezajlik a háború utáni első népszámlálás: az ország lakossága 12 338 450 fő (354 532 magyar),  
Március 13. – A CSKP KB ülésén „burzsoá nacionalizmussal” vádolják Vladimír Clementis szlovák politikust, külügyminisztert, akit tisztségéből leváltva önkritikára kényszerítenek.  
Április 25. – Leváltják Ludvík Svoboda nemzetvédelmi minisztert; utódjául a koncepciók perekben főszerepet játszó Alexej Čepičkát nevezik ki.  
Május 5. – A Megbízottak Testülete éléről eltávolítják Gustav Husákot, akit később burzsoá nacionalizmussal vádolnak.  
Május 20. – Megalakul a nemzetbiztonsági minisztérium.  
Május 24–27. – A Szlovák Kommunista Párt IX. kongresszusán élesen támadják az antifasiszta harc

vezető személyiségeit, Gustav Husákot, Ladislav Novomeskýt és Vladimír Clementist.

Május 31.-június 8. – Monstre-per Milada Horáková, volt nemzeti szocialista politikus és társai ellen; Horákovát és 3 társát halálra, a többieket súlyos börtönbüntetésre ítélik.

Június 25. – Csehszlovákia és az NDK kormánya közös nyilatkozatban jelenti ki, hogy a németek kitelepítése megváltoztathatatlan ténynek tekintendő.

Szeptember 1. – Komáromban megnyílik az első magyar gimnázium.

December 20. – A nemzetgyűlés törvényt fogad el a béke védelméről.

## 1951

Február 21–24. – A CSKP KB ülése kizárja a pártból a „burzsoá nacionalizmus” képviselőit (Husákot és társait), s döntést hoz az ötéves terv feladatainak és tervszámainak növeléséről.

Husákék kizárását azonnali letartóztatásuk követi.

Április 18–20. – A Szlovák Kommunista Párt kb tárgyal a „burzsoá nacionalizmus” elleni harcról és az ötéves terv meggyorsításáról.

Július 11. – A nemzetgyűlés törvényt fogad el a határok védelméről.

Július 26. – A munkaerő-át szervezési kormánybizottság jelentése szerint 1949 óta 77 500 adminisztratív dolgozót „irányítottak át” az iparba.

Szeptember 6. – A CSKP KB ülésén Slánský főtitkárt teszik felelőssé a gazdaságszervezésben elkövetett hibákért; leváltják tisztségéből.

November 11. – Mikojan közvetítésével Sztálin a csehszlovák pártvezetés tudtára adja, hogy Slánský lesz a „csehszlovákiai Rajk”.

November 23. – Slánský letartóztatása.

## 1952

Február 27.-március 1. – A főiskolai tudományos dolgozók brünni ideológiai konferenciáján a pártvezetést képviselő V. Kopecký hevesen támadja a „kozmodopolitizmus” ideológiáját.

Július 1. – Szlovákiában a Megbízottak Testülete elrendeli a kétnyelvűséget a magyarlakta területeken, de a rendelet következetes alkalmazására nem kerül sor.

November 17. – Megkezd működését a Csehszlovák Tudományos Akadémia, a tudományos élet központi irányítója.

November 20–27. – Az összeesküvéssel, államellenes felforgató tevékenységgel vádolt Slánský és társai ellen lefolytatott per vádlottjait – 3 személy kivételével – halálra ítélik (az ítéletet dec. 3-án végrehajtják).

Az év folyamán – Megjelenik a II. világháború utáni első magyar verseskötet (Dénes György: Magra vár a föld).

## 1953

Február 14–15. – A földműves-szövetkezetek első országos gyűlésén értékelik a sok helyen erőszakkal végrehajtott szövetkezetesítés eredményeit.

Március 14. – Váratlanul meghal Klement Gottwald köztársasági elnök.

Március 21. – A nemzetgyűlés Antonín Zápotockyt választja köztársasági elnökké. Új kormány alakul, Viliam Širokýval az élen.

Május 30. – A nemzetgyűlés törvényt fogad el a pénzreformról, ez a későbbiekben hozzájárul a pénzügyek stabilizálásához.

Június 26. – Pozsonyban megalapítják a Szlovák Tudományos Akadémiát.

Szeptember 4–5. – A CSKP KB ülésén Antonín Novotnýt választják a párt első titkárává.

December 3–5. – A CSKP KB ülésén bírálják a „személyi kultusz” egyes jelenségeit, de felszámolásukra nem tesznek érdemi lépéseket.

## 1954

Január 24–26. – Koncepció per több ismert kommunista funkcionárius (Marie Švermová és társai) ellen, rendkívül súlyos börtönbüntetésekkel.

Április 8. – A Szlovák Kommunista Párt kb deklarálja a reszlovakizáció érvénytelenségét.

Április 21–24. – Pozsonyban lefolytatják a burzsoá nacionalizmussal vádolt Husák és társai perét. (Clementist már a Slánský-perben elítélték, és 1952. dec. 3-án kivégezték.) Husákat életfogytiglani, a többieket 10–22 év közti börtönbüntetésre ítélik.

Június 11–15. – Prágában a CSKP X. kongresszusán jóváhagyják a párt eddigi irányvonalát, ám fokozatos stabilizációt biztosító gazdasági programot fogadnak el. A párt első titkára ismét Antonín Novotný.

November 5. – A szabotázzsal vádolt E. Outrata mérnök perével lezárul a koncepció perék időszaka. 1949–54 között a politikai perek mintegy 100 ezer (más források szerint 83 ezer) személyt érintenek, 40 ezer embert ítélnék 10 évnél hosszabb börtönbüntetésre, 233 halálos ítéletet hoznak, 178 esetben ezeket végre is hajtják. Valamennyi halálos ítéletről a CSKP vezetősége dönt.

## 1955

Február 15. – Zápotocký köztársasági elnök fogadja a jugoszláv nagykövetet; a két ország viszonya fokozatosan normalizálódik.

Március 29. – A CSKP kb és a kormány ülésén az életszínvonal növelését elősegítő intézkedéseket fogadnak el; ápr. 1-jel hatállyal csökkentik számos árucikk kiskereskedelmi árát.

Április 22–24. – A Szlovák Kommunista Párt kongresszusán ismételten harcot hirdetnek a „burzsoá nacionalizmus” ellen.

Május 14. – Csehszlovákia képviselői Varsóban aláírják a Varsói Szerződés alapító okiratát.

Június 23.–július 7. – Első alkalommal kerül sor a csehszlovák testnevelés ötévenként ismétlődő demonstratív seregszemléjére, a prágai Spartakiádra.

November 13. – Kormányközlemény jelenik meg a háborús bűnökért elítélt németek szabadon bocsátásáról; 1437 személy távozhat a 2 német államba és Ausztriába. Az intézkedés nem vonatkozik a különösen súlyos bűncselekményeket elkövetőkre.

Az év folyamán – Hosszú idő után ismét kötettel jelentkezik a szlovákiai magyar szellemi élet legismertebb képviselője, Fábry Zoltán (A gondolat igaza).

## 1956

Március 29–30. – A CSKP kb tanácskozása reagál az SZKP XX. kongresszusának eredményeire; a Novotný-féle pártvezetés szembefordul a desztalinizációt követelő erőkkal, és a hruscsovi irányvonal ellenzékeként lép fel.

Április 19–20. – A CSKP kb ismét az SZKP XX. kongresszusának határozatairól tanácskozik; a párt vezetői kitartanak sztálinista irányvonaluk mellett, s megtorló intézkedéseket fogantatosítanak a megújulást követelők ellen, ill. szabotálják a perek felülvizsgálatát.

Április 22–29. – A Csehszlovák Írók Szövetsége II. kongresszusán számos résztvevő bírálja a CSKP politikai gyakorlatát, az ideológia uralmát.

Július 31. – A nemzetgyűlés alkotmánytörvényt fogad el a legfőbb szlovákiai hatalmi szervekről (Szlovák Nemzeti Tanács, Megbízottak Testülete). A törvény biztosítja a központi kormány fennhatóságát.

Szeptember 1. – Kassán – a hatóságokkal vívott többéves harc eredményeként – 11 osztályos magyar iskola nyílik.

Október 1. – Csehszlovákiában bevezetik a 46 órás munkahetet.

Október 27. – A Nemzeti Front elnöksége a magyarországi „ellenforradalomról” tárgyal.

November 3. – Zápotocký köztársasági elnök rádióbeszédben figyelmeztet a magyar „ellenforradalom” és az Egyiptom elleni izraeli agresszió veszélyeire.

November 15. – Csehszlovák kormányküldöttség utazik Magyarországra; a Kádár-kormány

folytatott tárgyalásokon segítséget ígérnek az MSZMP hatalmának megszilárdításában.  
Az év folyamán – Megjelenik Milan Rúfus szlovák költő Až dozrieme (Majd ha megérünk) c. kötete.

## 1957

Március 27. – Csehszlovákia barátsági és együttműködési szerződést ír alá a Kínai Népköztársasággal.

Május 19. – A nemzeti bizottságokba lezajlott választások „eredménye” megfelel a várakozásnak: a lakosság 99,12%-a a Nemzeti Front jelöltjeire szavazott.

Szeptember 25. – Működésbe lép az első csehszlovák atomreaktor; teljesítménye 2000 kW.

Szeptember 30.–október 2. – A CSKP kb megtárgyalja a gottwaldi időszak politikai pereiről szóló jelentést; a perek felülvizsgálata és a rehabilitáció csak vontatottan halad előre.

November 13. – Meghal Antonín Zápotocký köztársasági elnök.

November 19. – Antonín Novotnýt választják a köztársaság elnökévé.

## 1958

Január 9–10. – A Szlovák Kommunista Párt kb ülésén Karol Bacilek első titkár a „revizionista tendenciák” és a „rejtőzködő ludákok” veszélyére figyelmeztet.

Április 1. – A kormány memorandumban tiltakozik a nyugatnémet hadsereg nukleáris fegyverekkel való felszerelése ellen.

Április 2–3. – A CSKP kb ülésén döntés születik a szocializmus építésének „történelmileg rövid idő” alatti befejezéséről.

Június 18–21. – Prágában a CSKP XI. kongresszusán a Novotný-vezetés irányvonalát tükröző határozatok értelmében a szocializmus építését már csak be kell fejezni. Első titkár ismét Novotný.

Július 1. – Viliam Široký kormányfő Konrad Adenauer nyugatnémet kancellárhoz intézett levelében a diplomáciai kapcsolatok felvételét javasolja.

Október 16. – A nemzetgyűlés elfogadja a második ötéves tervről szóló törvényt.

Az év folyamán – Megjelenik Jan Otčenášek cseh prózaíró Romeo, Julie a tma (Rómeó. Júlia és a sötétség) c. és Rudolf Jašík szlovák író Náместie svätej Alžbety (Szent Erzsébet tere) c. regénye.

## 1959

Február 5. – A Megbízottak Testülete határozatot hoz a törvények és jogszabályok magyar nyelven történő közzétételéről

Március 19–21. – Az egységes földműves-szövetkezetek IV. kongresszusán a mezőgazdasági termelés intenzitásának növelését határozzák el (a földterületek 83%-a tartozik a szocialista szektorba).

Június 9–11. – A „szocialista kultúra kongresszusán” a CSKP felszólítja az alkotó értelmiség képviselőit a kulturális forradalom véghezvitelére.

Október 25. – Jaroslav Heyrovský akadémikus Nobel-díjat kap a polarográfiai kutatásaiért: ő Csehszlovákia első Nobel-díjasa.

Az év folyamán – Megjelenik Vladimír Mináč szlovák író Žrtvi (Élők és holtak) c. regénye.

## 1960

Január 13–14. – A CSKP kb ülésén elfogadják az ország új területi felosztásának tervezetét. (A nemzetgyűlés ápr. 9-én hagyja jóvá a tervezetet, melynek értelmében az ország 10 kerületre és 108 járásra oszlik.)

Április 7–8. – A CSKP kb elfogadja az új, szocialista alkotmány tervezetét.

Május 25. – A nemzetgyűlés törvényt fogad el a nemzeti bizottságokról és jogkörük kiszélesítéséről.

Június 12. – A nemzetgyűlési választásokon a Nemzeti Front jelöltjei a szavazatok 99,86%-át kapják.

Július 5–7. – A CSKP országos konferenciáján kinyilvánítják a szocializmus győzelmét



Csehszlovákiában.

Július 11. – A nemzetgyűlés elfogadja a szocialista alkotmányt; az ország hivatalos elnevezése Csehszlovák Szocialista Köztársaságra változik. Viliam Širokýval az élen kinevezik az új kormányt.  
Szeptember 24. – A 2 német állam, Ausztria és Csehszlovákia képviselői béketalálkozót rendeznek a németek által 1942-ben elpusztított Lidicében.

**1961**

Március 1. – A népszámlálás adatai szerint az ország lakossága 13 745 577 fő (518 782 magyar).  
Június 21–22. – A CSKP kb ülésén elhatározzák, hogy 1970-ig a mezőgazdasági termelést az ipari termelés színvonalára emelik.  
Szeptember 18–19. – A nemzetgyűlés törvényt fogad el az állami ellenőrzésről és a nemzetgazdasági nyilvántartásról.

**1962**

Március 29. – A nemzetgyűlés jóváhagyja a szövetkezeti dolgozók társadalombiztosításáról szóló törvényt.  
Július 10–11. – A CSKP kb elfogadja a párt új alapszabályzat-tervezetét, és felhívja a figyelmet „a gazdasági nehézségek leküzdésének szükségességére”. A felhívást követő párton belüli vita tanulságait a vezetés nem veszi figyelembe.  
December 4–8. – Prágában a CSKP XII. kongresszusa hitet tesz az alapvetően irreális gazdasági célkitűzések helyessége mellett. A párt első titkára: Antonín Novotný.

**1963**

Május 29–30. – A CSKP kb dönt a gazdaságpolitika korrekciójáról, felülvizsgálva néhány voluntarista döntést.  
Augusztus 22. – A Rudé Právo tájékoztatást tesz közzé az 1949–54 közti időszak politikai pereiről.  
Szeptember 20. – Viliam Širokýt, a sztálinista politika exponensét leváltják kormányfői tisztségéből; utóda Jozef Lenárt.  
December 18–19. – A CSKP kb revideálja a szlovákiai „burzsoá nacionalizmussal” kapcsolatos téziseket, de nem intézkedik a koncepciók peres kivitelezőinek felelősségre vonásáról s áldozataik rehabilitálásáról.  
Az év folyamán – Megjelenik Bohumil Hrabal Perlička na dně (Gyöngyöcske a mélyben) c. kötete, Ladislav Fuks Pan Teodor Mundstock (Mundstock úr) c. regénye és Fábry Zoltán Harmadvirágzás c. tanulmánykötete.

**1964**

Március 5. – A nemzetgyűlés elfogadja a polgári törvénykönyvet.  
Április 17–20. – Rudolf Barák egykori belügyminiszter pere; a sors iróniájaként a koncepciók perek fő felelőseinek egyikét törvénysértő eljárással ítélik 15 évi börtönbüntetésre.  
Június 14. – A „legeredményesebb” nemzetgyűlési választások: a választók 99,99%-a szavaz a Nemzeti Front jelöltjeire.  
November 12. – Ismét Antonín Novotnýt választják a köztársaság elnökévé.  
Az év folyamán – Nagy sikert arat Miloš Forman rendező Černý Petr (Fekete Péter) c. filmje.

**1965**

Április 22–23. – A CSKP kb a 4. ötéves terv irányelveiről, valamint a nemzetközi kommunista mozgalomban kialakult válságról tárgyal.  
Június – Dél-Szlovákiát hatalmas árvíz sújtja, számos magyarlakta falu víz alá kerül. A kormány

jún. 23-án tárgyal az árvíz sújtotta területeknek nyújtandó segítségről.

Október 15–17. – Szovjet párt- és állami küldöttség látogatása Csehszlovákiában, L. I. Brezsnyevvel az élen.

Az év folyamán – Megjelenik Bohumil Hrabal *Ostře sledované vlaky* (Szigorúan ellenőrzött vonatok) c. kisregénye; bemutatják Václav Havel *Vyrozumění* (Leirat) c. színművét.

## 1966

Március 15–17. – A nemzetgyűlés elfogadja a főiskolákról szóló törvényt.

Május 12–14. – A Szlovák Kommunista Párt kongresszusán Alexander Dubčeket választják első titkárrá.

Május 31.–június 4. – Prágában a CSKP XIII. kongresszusán a „sikerek” mellett szóba kerülnek a társadalmi élet „negatív tendenciái” (liberalizmus, revizionizmus) is. Első titkárrá ismét Antonín Novotnýt választják. A kongresszus kinyilvánítja bizonyos gazdasági reformok szükségességét.

Október 26. – A kormány jóváhagyja a gazdasági rendszer tökéletesítésének alapelveit.

Az év folyamán – Bemutatják Věra Chytilová *Sedmikrásky* (Százszorszépek) és Jiří Menzel *Ostře sledované vlaky* (Szigorúan ellenőrzött vonatok) c. filmjét.

## 1967

Február 4–6. – Brezsnyev vezetésével szovjet párt- és állami küldöttség látogat Csehszlovákiába.

Május 3–4. – A CSKP kb a gazdaságban mutatkozó aránytalanságokról és a strukturális hibákról tanácskozik.

Június 10. – A kormány megszakítja kapcsolatait Izraellel; ezt megelőzően a külügyminisztérium határozatban ítéli el a zsidó államot háborús akcióiért.

Június 27–29. – A Csehszlovák Írók Szövetségének IV. kongresszusán Prágában több író (Ludvík Vaculík, Václav Havel, Pavel Kohout) kritikus hangvételű felszólalása nyomán konfliktus alakul ki a pártvezetés és az írószövetség között.

Október 30–31. – A CSKP kb ülésén a növekvő társadalmi és gazdasági gondokat felismerő funkcionáriusok élesen bírálják a Novotný-féle pártvezetést.

December 19–21. – A CSKP kb ülésén a többség szembefordul Novotnýval és kritizálja a párt irányvonalát.

Az év folyamán – Megjelenik Milan Kundera *Žert* (Tréfa) c., Ladislav Fuks *Spalovač mrtvol* (Hullaégető) c. regénye; bemutatják Jiří Menzel *Rozmarné léto* (Szeszélyes nyár), Miloš Forman *Hoří, má panenko* (Tűz van, babám) és Juraj Jakubisko szlovák filmrendező *Kristove roky* (Krisztusi évek) c. filmjét.

## 1968

Január 3–5. – A CSKP kb tanácskozásán felmentik tisztségéből Novotný első titkárt, és Alexander Dubčeket választják utódául. A CSKP-ben és a társadalomban kezdetét veszi a „prágai tavaszként” ismert demokratizálási folyamat.

Január 21. – Josef Smrkovský erdőgazdálkodási miniszter a *Práce* c. naplapban cikket tesz közzé a demokratizálás szükségességéről.

Február 4. – Komáromban Dubček találkozik Kádár Jánossal.

Február 25. – A „februári győzelem” évfordulóján Dubček rámutat, hogy a konzervatív és a megújhodást kívánó erők között még nem dőlt el a küzdelem. A Novotný-apparátus számos képviselője lemondásra kényszerül.

Március 12. – A Csemadok javaslatot terjeszt elő a nemzetiségi kérdés igazságosabb megoldására: mindenekelőtt nemzetiségi bizottság létrehozását és részleges kulturális autonómia megadását kéri.

Március 21–23. – A szakszervezetek vezetőségének ülésén a reformerek jutnak vezető szerephez.

Március 22. – Lemond tisztségéről Novotný köztársasági elnök.

Március 23. – Bulgária, Csehszlovákia, Magyarország, Lengyelország, az NDK és a Szovjetunió képviselőinek drezdai tanácskozásán a „testvéri országok” felszólítják a CSKP vezetését a „negatív tendenciák” felszámolására.

Március 30. – A nemzetgyűlés Ludvík Svobodát választja köztársasági elnökké.

Április 1–5. – A CSKP kb elemzi a társadalomban kialakult helyzetet (spontán mozgalmak, nem a párt irányítása alatt álló szervezetek jöttek létre, születőben a sajtószabadság), és a demokratizálás folytatása mellett kötelezi el magát.

Április 10. – Megjelenik a CSKP akcióprogramja, mely a társadalmi élet demokratizálását, a csehszlovák viszony rendezését és a nemzetiségi sérelmek orvoslását ígéri.

Április 8. – Svoboda köztársasági elnök kinevezi az új kormányt. A miniszterelnök: Oldřich Černík.

Május 3. – A nemzetgyűlés jóváhagyja a Černík-kormány programnyilatkozatát.

Május 4. – A Dubček vezetésével Moszkvában gazdasági tárgyalásokat folytató csehszlovák küldöttséget a szovjet vezetés ismét az „ellenforradalmi veszély” elhárítására inti.

Május 29.–június 1. – A CSKP kb értékeli az ország belpolitikai helyzetét, és döntést hoz szept. 9-ére rendkívüli, XIV. kongresszus összehívásáról.

Június 20. – A szlovák nacionalista körök által szeparatizmussal vádolt Csemadok nyilatkozatban utasítja el a vádat, s hangsúlyozza: csupán az alapvető emberi és nemzetiségi jogok biztosítását tekinti feladatának.

Június 24–26. – A nemzetgyűlés törvényt fogad el a föderatív államjogi elrendezésről és az 50-es években törvénytelenül elítéltek bírói rehabilitációjáról.

Június 27. – A vezető ellenzéki sajtóorgánummá lett Literárui listy (és más lapok) közzéteszi a 2000 szó c. felhívást, mely értékeli a demokratizálás eddigi vívmányait, és figyelmeztet a reformot fenyegető veszélyekre. A 2000 szó megjelentetése intenzívebbé teszi a „testvéri országok” – mindenekelőtt a Szovjetunió és az NDK –Csehszlovákia-ellenes sajtókampányát.

Július 8. – A CSKP elnöksége visszautasítja az 5 szocialista ország javaslatát, hogy közösen tárgyaljanak a csehszlovákiai eseményekről; a CSKP kétoldalú tárgyalásokat javasol. Az 5 ország képviselői júl. 14–15-én Varsóban tárgyalnak, s levélben fejezik ki aggodalmukat a csehszlovákiai fejlődés miatt.

Július 29.–augusztus 1. – Ágcsernyőn (Černa nad Tisou) a legfelsőbb csehszlovák és szovjet vezetők tárgyalásán a csehszlovák fél ígéretet tesz több szovjet követelés teljesítésére (a sajtó „kordában tartása”, a 2 legnagyobb „ellenforradalmi szervezet” betiltása).

Augusztus 3. – Pozsonyban az 5 szocialista ország és Csehszlovákia közös nyilatkozatban hangsúlyozza, hogy a szocializmus védelme „közös internacionalista kötelesség”.

Augusztus 17. – Dubček Komáromban ismét találkozik Kádár Jánossal, aki burkoltan figyelmezteti a beavatkozás veszélyére.

Augusztus 21. – A Varsói Szerződés tagállamainak csapatai megszállják Csehszlovákiát (Románia nem vesz részt az akcióban). A CSKP elnöksége elítéli a beavatkozást, az országban széles körű passzív ellenállás bontakozik ki. A párt és az állam több vezetőjét a megszállók letartóztatják és Moszkvába szállítják.

Augusztus 22. – Prágában sor kerül a CSKP sebtében összehívott XIV., rendkívüli kongresszusára; az egybegyűlték egyértelműen szembeszállnak a megszállással.

Augusztus 23–26. – Az elhurcolt csehszlovák vezetőket Moszkvában a szovjet feltételek elfogadására kényszerítik (többek között ígéretet kell tenniük az „antiszocialista erőkkel” való leszámolásra).

Augusztus 26–28. – A Szlovák Kommunista Párt rendkívüli kongresszusán a szovjet orientációt képviselő Gustav Husáket választják első titkárrá.

Szeptember 8. – Husák a Csemadok ülésén ígéretet tesz a nemzetiségi törvény kidolgozására.

Október 18. – A nemzetgyűlés jóváhagyja a szovjet csapatok ideiglenes csehszlovákiai jelenlétéről szóló szerződést.

Október 27. – A nemzetgyűlés elfogadja az ország föderatív elrendezéséről szóló törvényt; ugyanakkor megszavazzák a nemzetiségi jogokat rögzítő alkotmánytörvényt.

November 14–17. – A CSKP kb ülésén a jobboldali oportunizmust jelölik meg fő veszélyként.

**November 19. – Háromnapos tiltakozó diáksztrájk kezdődik az egész országban.**

**November 23–24. – Csehszlovákiai magyar értelmiségiek találkozója a Magas-Tátrában.**

**Az év folyamán – Megjelenik Fábry Zoltán Stósz délelőtti c. kötete, Bohumil Hrabal Moritáty a legendy (Véres történetek és legendák) c. elbeszéléskötete; bemutatják Juraj Jakubisko Zbehovia a pútnici (Szökevények és zarándokok) c. filmjét.**

## **1969**

**Január 1. – Érvénybe lép a föderációról szóló törvény.**

**Január 16. – Prága főterén felgyújtja magát a Károly Egyetem diákja, Jan Palach (nem sokkal később belehal sérüléseibe), aki így kíván tiltakozni a megszállás ellen.**

**Március 4–7. – Prágában a szakszervezetek VII. kongresszusán még megpróbálnak szembeszállni az erősödő „konszolidációs” és „normalizációs” nyomással.**

**Március 28. – Országsszerte szovjetellenes megmozdulásokra kerül sor, azt követően, hogy a jégkorong VB-a a csehszlovák csapat legyőzte a szovjet válogatottat.**

**Április 17. – A CSKP kb ülésén leváltják Dubčeket; az új első titkár Gustáv Husák.**

**Május 29–30. – A CSKP kb meghatározza a „konszolidáció” fő célkitűzéseit (a legfontosabb a párt egységének és vezető szerepének helyreállítása).**

**Augusztus 19–21. – A megszállás első évfordulóján Prágában és más városokban is tömegtüntetések zajlanak, melyeket a belügyi erők erőszakkal oszlatnak szét.**

**Szeptember 25–29. – A CSKP kb ülésén visszavonják a pártvezetés „szovjetellenes” határozatait, és illegálissá nyilvánítják a CSKP XIV. kongresszusát.**

**Szeptember 29. – A köztársasági elnök kinevezi az Oldřich Černík vezette új szövetségi kormányt.**

**Október 15–16. – A szövetségi gyűlés érvényteleníti az 1968-as nemzetgyűlés „szocialistaellenes” határozatait.**

## **1970**

**Január 12. – A belügyminisztérium közli, hogy „trockista, államellenes” összeesküvést lepleztek le.**

**Január 28. – A köztársasági elnök Lubomír Štrougal nevezi ki miniszterelnökké.**

**Január 28–30. – A CSKP kb ülésén meghirdetik a párttagkönyvek cseréjét.**

**Április 29. – Felmentik tisztségéből Dobos Lászlót, aki 1969. jan. 1-jétől a szlovák kormány tárca nélküli minisztereként a nemzetiségi ügyek felelőse volt. Felmentik Szabó Rezsőt is a Szlovák Nemzeti Tanács alelnöki tiszte alól.**

**Május 6. – Prágában új csehszlovák-szovjet baráti és együttműködési szerződést írnak alá.**

**Május 25. – A CSKP kb kizárja a párt soraiból Alexander Dubčeket.**

**December 1. – A népszámlálás adatai szerint Csehszlovákia lakossága 14 344 987 fő (552 008 magyar).**

**Az év folyamán – Megjelenik Vladimír Mináč nagy hatású történeti esszéje, a Dúchanie do pahrieb (Parázsfűvés).**

## **1971**

**Május 25–29. – Prágában lezajlik a mintegy félmillió tag kizárása után 1 200 000 főt számláló CSKP XIV. kongresszusa; ezen lezárják a „párt és a társadalom történetének legváltásosabb szakaszát”, s elfogadják a „sokoldalúan fejlett szocialista társadalom” építésének programját.**

**Október 7–8. – A szövetségi gyűlés törvényt fogad el az 5. ötéves tervről, ill. a nyugdíjak és gyermekgondozási segélyek emeléséről.**

**November 26–27. – A képviselő-testületi választásokon ismét csaknem 100%-os a részvételi arány.**

## **1972**

**Április 15–16. – A Csemadok XI. országos közgyűlésének idején bejelentik a szervezet kizárását a**

Nemzeti Frontból, 1968–69-ben tanúsított „szocialistaellenes” magatartása miatt. A szervezet számos ismert képviselőjét kizárják.

December 4. – 35 cseh író (köztük Václav Havel) petíciót intéz a köztársaság elnökéhez a politikai foglyok érdekében.

### 1973

Március 22. – A szövetségi gyűlés ismét Ludvík Svobodát választja köztársasági elnökké.

Május 7. – Tárgyalások kezdődnek Csehszlovákia és az NSZK között a kapcsolatok normalizálásáról.

Július 31.-augusztus 2. – Kurt Waldheim ENSZ-főtitkár csehszlovákiai látogatása.

December 11. – Csehszlovákia és az NSZK képviselői Prágában szerződést írnak alá a 2 ország közötti viszony normalizálásáról; a leglényegesebb pont a diplomáciai kapcsolatok felvétele és az 1938-as müncheni szerződés semmissé nyilvánítása.

### 1974

Április 24. – A szövetségi gyűlés törvényt fogad el a nemzetbiztonsági testületekről.

Május 14–15. – A CSKP kb a tudományos és technikai forradalom eredményeinek a gazdaságban való felhasználásáról tárgyal. Megállapítja: el kell mélyíteni a CSKP és az értelmiség együttműködését.

November 27–29. – A CSKP kb az olajár-növekedés okozta nehézségek leküzdéséről tárgyal: takarékosági intézkedéseket helyez kilátásba, és hatékonyabb munkát követel.

### 1975

Április 8. – Václav Havel levelet intéz Gustav Husákhhoz, melyben figyelmezteti a „konszolidáció” miatt a társadalomban eluralkodott negatív jelenségekre.

Május 28–29. – A régóta súlyos beteg Svoboda helyébe a szövetségi gyűlés Husákot választja köztársasági elnökké.

Augusztus 1. – Helsinkiben Csehszlovákia is aláírja az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet záróokmányát, ezzel kötelezi magát az alapvető emberi jogok betartására.

Az év folyamán – A publikálási tilalommal sújtott Václav Havel megírja Audiencia c. színművét.

### 1976

Április 12–18. – Prágában a CSKP XV. kongresszusa több gazdasági eredményről adhat számot, miközben a társadalmat a fogyasztói szemlélet eluralkodása jellemzi.

Október 22–23. – Választások Csehszlovákia képviselő-testületeibe.

November 11. – Hivatalba lép az ismét Štrougal vezette új szövetségi kormány.

Az év folyamán – Megjelenik Bohumil Hrabal Postřižiny (Sörgyári capriccio) c. kisregénye; bemutatják Věra Chytilová Hra o jablko (Játék az almáért) c. filmjét.

### 1977

Január 1. – Az ellenzék képviselői közzéteszik a Charta ’77 elnevezésű dokumentumot. Ebben kinyilvánítják: céljuk az emberi jogok védelme. A Charta ’77 első szóvivői: Václav Havel, Jiří Hájek és Jan Patočka. A dokumentum és aláírói ellen féktelen sajtókampány bontakozik ki, aláíróit (a közzététel idején 241 fő) a rendőrség rendszeresen zaklatja, Václav Havelt már jan. 14-én több mint 3 hónapra vizsgálati fogságba vetik.

Január 28. – A CSKP vezetősége művészek és értelmiségiek részvételével „antichartista” tüntetést rendez a prágai Nemzeti Színházban.

Október 25–26. – A szövetségi gyűlés a csehszlovák külpolitika eredményeiről és irányelveiről

tárgyal.

Az év folyamán – Megjelenik Ladislav Ballek szlovák író Pomocník (A segéd) c. regénye.

## 1978

Március 15–16. – A CSKP kb aktuális gazdaságpolitikai problémákról tárgyal, különös tekintettel az energetikai gondokra.

Április 27. – A Charta '77 képviselőiből megalakul a Jogtalanul Üldözötteket Védő Bizottság (VONS); egyik kezdeményezője Havel.

Április – Megalakul a Csehszlovákiai Magyar Nemzetiség (később: Kisebbség) Jogvédő Bizottsága. Kezdeményezője Duray Miklós pozsonyi geológus. A megalakításhoz a közvetlen ösztönzést a magyar iskolák tervezett felszámolásának a híre adja.

Május 30.–június 2. – Lennjíd Brezsnyev vezetésével szovjet párt- és állami küldöttség látogat Csehszlovákiába.

## 1979

Február 27. – Havel levéllel fordul Rudolf Kirschláger osztrák elnökhöz, melyben csehszlovákiai látogatása idején közbenjárását kéri a politikai foglyok érdekében.

Május 29. – Letartóztatják a VONS 15 tagját, közülük 6 ellen pert indítanak, és 2–5 éves szabadságvesztésre ítélik őket. Köztük van Václav Havel és Jiří Dienstbier.

Július 23. – Letartóztatják (később eljárás nélkül szabadon engedik) Duray Miklóst; letartóztatását a következő hetekben számos magyar értelmiségi kihallgatása, házkutatások sora követi.

Az év folyamán – Megjelenik Grendel Lajos Hűtlenek c. elbeszéléskötete.

## 1980

Május 22. – A szövetségi gyűlés ismét Husákot választja köztársasági elnökké.

November 1. – Népszámlálás Csehszlovákiában: az országnak 15 283 095 lakosa van (559 490 magyar).

## 1981

Április 6–10. – A CSKP XVI. kongresszusának előadói beismerik: nem sikerült fokozni a termelés hatékonyságát, s a nemzeti jövedelem-növekedés is kisebb az előirányozottnál. A párt főtitkára ismét Gustav Husák.

Június 18. – Az Európa Parlament határozatban követeli a csehszlovákiai politikai foglyok szabadon bocsátását.

## 1982

Április 17–18. – A Csemadok XIII. országos közgyűlésén Sidó Zoltánt választják elnökké; a résztvevők követelik a Csemadok visszavételét a Nemzeti Frontba, s a magyar iskola- és óvodahálózat bővítését.

November 10. – A rendőrség letartóztatja Duray Miklóst (perére 1983. jan. 31-én kerül sor).

## 1983

Február 7. – Egészségügyi okokból fölfüggesztik Václav Havel börtönbüntetését.

Február 21. – A Duray-per tárgyalását meghatározatlan időre elnapolják. A nacionalizmussal vádolt Duray érdekében külföldön – mindenekelőtt Magyarországon – is sokan megmozdulnak.

Június 15. – A Charta '77 levelet intéz a Prágában ülésező nemzetközi békekonferencia résztvevőikhez, akikkel Havel és a Charta '77 más képviselői jún. 23-án személyesen is találkoznak. A találkozót a rendőrség felosztatja.

Az év folyamán – Bemutatják Juraj Jakubisko *Tisícročná včela* (Ezeréves méh) c. filmjét.

## 1984

Február 21. – Javier Pérez de Cuéllar ENSZ-főtitkár látogatást tesz Prágában, fogadja Husák köztársasági elnök.

Május 10. – Ismét letartóztatják Duray Miklóst (ezt követően több szlovákiai magyar értelmiségit előzetes letartóztatásba helyeznek). Bebörtönzése ellen ismét számos külföldi helyen tiltakoztak, de szlovák ellenzéki értelmiségiek is szolidaritást vállalnak vele. Budapesten Duray-bizottság alakul, de a tiltakozó akciók hatástalanok maradnak; az ítélet nélkül fogva tartott Durayt csak 1985. máj. 10-én engedik szabadon.

Az év folyamán – Václav Havel megírja *Largo desolato* c. színművét. Jaroslav Seifert cseh költőt Nobel-díjjal tüntetik ki.

## 1985

Május 22. – A szövetségi gyűlés ismét Gustav Husákot választja köztársasági elnökké.

## 1986

Március 24–28. – Prágában XVII. kongresszusán a CSKP kénytelen szembenézni a növekvő gazdasági nehézségekkel, s ha vonakodva is, de irányítási és szervezési reformokra szánja el magát.

Május 23–24. – A képviselő-testületi választások ismét csaknem 100%-os „sikert” hoznak.

December 4. – A CSKP kb döntést hoz a gazdasági reform bevezetéséről.

## 1987

Január 1. – A Csemadokot visszaveszik a Nemzeti Frontba.

Április 9–11. – Mihail Gorbacsov látogatást tesz Csehszlovákiában.

December 10. – Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának évfordulóján tartott ellenzéki tüntetést Prágában a rendőrség oszlatja szét.

December 17. – Gustav Husák, korára hivatkozva, lemond CSKP-főtitkári tisztéről; utódául Miloš Jakeš-t választják.

## 1988

Március 25. – Pozsonyban a hívők jogaiért tüntető tömeget oszlat fel a rendőrség, 125 embert letartóztatnak. A „gyertyás tüntetesként” ismertté vált megmozdulást egy vallásszabadságot követelő petíció támogatására szervezte a mind erősebb katolikus ellenzék.

Július 10. – Csehszlovák és lengyel ellenzékiek találkozája a csehszlovák-lengyel határon.

Augusztus 21. – A Varsói Szerződés tagállamai intervenciójának 20. évfordulóján Prágában 19 év után ismét tüntetés zajlik, melyet a rendőrség felosztat.

Október 10. – A CSKP ülésén lemond a pragmatikus irányvonalat képviselő, „liberális” Lubomír Štrougal miniszterelnök. Utódául Ladislav Adamec-et választják.

Október 15. – Nyilvánosságra hozzák a Polgári Szabadságmozgalom (Hnutí za občanskou svobodu – HOS) megalakulását bejelentő *Demokracii pro všechny* (Demokráciát mindenkinek) c. kiáltványt.

Október 28. – Prágában a Csehszlovák Köztársaság megalakulásának 70. évfordulója alkalmából ismét tüntetésekre kerül sor; a rendőrség ezúttal is felosztatja a tömeget.

November 11. – „Csehszlovákia 88” elnevezéssel ellenzéki értelmiségiek által kezdeményezett nemzetközi szimpózium kezdődik Prágában; a rendezvényt megnyitó Václav Havelt a rendőrség a megnyitás pillanataiban elhurcolja.

December 10. – Prágában lezajlik az első hivatalosan engedélyezett ellenzéki tüntetés (a CSKP vezetői Mitterrand francia elnök látogatása okán tanúsítanak engedékeny magatartást).

1989

Január 15–19. – Prága központjában spontán tömegtüntetések Jan Palach halálának 20. évfordulóján. A rendőrség (18-ika kivételével) minden esetben brutálisan szétveri a tüntetőket, sokat őrizetbe vesznek, köztük (jan. 16-án) Havelt is.

Január 26. – A csehszlovákiai szellemi élet 692 reprezentánsa tiltakozást juttat el Adamec miniszterelnökhöz Václav Havel bebörtönzése ellen, követelve az ország vezetése és a társadalom közti nyílt párbeszéd megkezdését.

Február 21. – Václav Havelt „rendbontásért” és „lázításért” 9 havi börtönbüntetésre ítélik.

Május 17. – A nagyarányú hazai és nemzetközi tiltakozás eredményeként Havelt feltételesen szabadlábra helyezik.

Június 29. – Několik vět (Néhány mondat) címmel nyilvánosságra hozzák a Charta '77 által kezdeményezett, az alapvető szabadságjogok tiszteletben tartását és demokratikus társadalmi rendet követelő petíciót, melyet már ekkor 1800-an írtak alá (számuk okt. végéig elért a 40 ezret).

Augusztus 21. – Prágában a megszállás évfordulóján ismét hatalmas tüntetésre kerül sor, melyet a rendőrség szétver.

Szeptember 19. – 22 ismert ellenzéki levélben követeli Adamec miniszterelnöktől az alapvető szabadságjogok érvényesítését.

Október 28. – A csehszlovák állam megalakulásának évfordulóján Prágában újabb nagyarányú megmozdulások, melyeknek a rendőrség vet véget.

November 17. – Hivatalosan engedélyezett diáktüntetés Prágában az 50 éve meggyilkolt Jan Opletal diák emlékére; a diákok megmozdulása hamarosan a rendszer radikális megváltoztatását követelő általános tüntetéssé alakul át. Prága központjában a rohamrendőrség bekeríti és hallatlan brutalitással szétveri a tömeget.

November 18. – A rendőrség akciója hatalmas felháborodást vált ki a főváros lakosai körében, akik ismét az utcákra vonulnak. A diákok és a prágai színházak sztrájkba lépnek. Vágsellyén (Šal'a nad Váhom) megalakul a Független Magyar Kezdeményezés.

November 19. – Elterjed az egyik tüntető diák utóbb hamisnak bizonyult halálhíre. Prágában megalakul a rendszerellenes megmozdulások vezető ereje, a Polgári Fórum (Občanské fórum), Pozsonyban pedig „testvérszervezete”, a Nyilvánosság az Erőszak Ellen (Verejnost' proti násiliu – VPN).

November 20. – Prágában hatalmas tüntetés a Vencel téren; a megmozdulások az ország más városaira is áttérjednek.

November 21. – Országsszerte folytatódnak a tüntetések, Prágában első ízben szólal fel Václav Havel. Tárgyalások kezdődnek a kormány és az ellenzék között.

November 24. – Az egyre nagyobb tüntetések tiltakozó megmozdulások hatására lemond a Jakeš-féle pártvezetés, a CSKP főtitkárává Karel Urbánekot választják, de ez a változás nem elégíti ki a „terekre vonult” lakosságot.

November 26. – Az ország vezetése és az ellenzék képviselői között megkezdődnek a kerekasztal-tárgyalások, a küldöttségeket Adamec, ill. Havel vezeti. Ismét hatalmas tüntetések.

November 29. – A szövetségi gyűlés törli az alkotmányból a CSKP hatalmi monopóliumát rögzítő cikkelyt.

December 3. – Több mint 40 év elteltével megalakul az első olyan kormány, amelyben nem kommunista miniszterek is vannak. A miniszterelnök Ladislav Adamec. A többségében kommunistákból álló kormányt a lakosság csalódással fogadja, és radikális változásokat követel.

December 7. – Lemond funkciójáról Ladislav Adamec. Husák köztársasági elnök Marián Čalfát bízta meg kormányalakítással.

December 8. – A köztársaság elnöke amnesztiában részesíti a politikai foglyokat.

December 10. – Megalakul a Marián Čalfa vezette, a „nemzeti közmegegyezés kormányának” elnevezett új kabinet. Husák köztársasági elnök lemond tisztségéről.

December 20–21. – A CSKP rendkívüli kongresszusán kizárnak több kompromittálódott vezetőt a párt soraiból, s a párt elhatárolja magát az előző korszak bűneitől és hibáitól.



**December 28. –** Dubčeket a szövetségi gyűlés elnökévé választják.

**December 29. –** A még mindig kommunista többségű szövetségi gyűlés egyhangúlag Václav Havelt választja köztársasági elnökké.

## **1990**

**Január 21. –** A Nyilvánosság az Erőszak Ellen és a Független Magyar Kezdeményezés közös nyilatkozatot ad ki a nemzetiségi kérdés demokratikus, a jogállami normáknak megfelelő megoldásáról.

**Február 22. –** Prágában Csehszlovákia és a Szovjetunió képviselői megállapodást írnak alá a szovjet csapatok kivonásáról 1991. júl. 1-jéig.

**Március 2. –** Együttélés néven magyar politikai mozgalom alakul Pozsonyban, Duray Miklós vezetésével. A mozgalomhoz a csehszlovákiai magyar szellemi élet több prominens képviselője csatlakozik.

**Március 30. –** A nacionalista irányvonalat képviselő Szlovák Nemzeti Párt (Slovenská národná strapa) tüntetést szervez az önálló szlovák államért; szaporodnak a Szlovákia elszakadását követelő, markánsan cseh- és magyarellenes, antiszemita jelszavakat is hangoztató mozgalmak és megmozdulások.

**Április 20. –** A szövetségi gyűlés az ország elnevezését Cseh és Szlovák Szövetségi Köztársaságra változtatja.

**Április 20–22. –** II. János Pál pápa Csehszlovákiába látogat.

**Június 8. –** Lezajlanak az első többpárti választások a szövetségi gyűlésbe. A választásokon a cseh országrészekben a Polgári Fórum, Szlovákiában a Nyilvánosság az Erőszak Ellen győz.

**Június 27. –** Ismét Marián Čalfa alakít kormányt.

**Július 5. –** A szövetségi gyűlés újfent Václav Havelt választja köztársasági elnökké. Mandátuma – akárcsak a kormányé – 2 évre szól.

**Október 25. –** A szlovák parlament hosszas vita, nagyarányú nacionalista sajtókampány után, a nyomásgyakorló tüntetések ellenére is a régóta tervezett nyelvtörvény liberálisabb változatát fogadja el. Ám ez is csak akkor teszi lehetővé kisebbségi (magyar) nyelv használatát, ha a szóban forgó kisebbség aránya az adott területen eléri vagy meghaladja a 20%-ot. A törvény elfogadására a szlovák nacionalista erők tiltakozó akciókkal válaszolnak.

**November 17. –** Bush amerikai elnök Cseh-Szlovákiába látogat.

**November 23. –** Lezajlanak a helyhatósági választások: Csehországban a Polgári Fórum győz, Szlovákiában a Kereszténydemokrata Mozgalom megelőzi a Nyilvánosság az Erőszak Ellent.

Jelentős választási sikert könyvelhetnek el a magyar pártok, kiváltképp az Együttélés Politikai Mozgalom. (A liberalizmust képviselő Független Magyar Kezdeményezésen kívül még egy kisebbségi párt tevékenykedik Szlovákiában a választások időszakában: a Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom. A sort 1991 végén a Magyar Néppárt regisztrálása bővíti.)

---

## **Jugoszlávia, 1901–1991**

Jugoszlávia népei Jugoszlávia megalakulásáig különböző állami keretek között élnek: Szerbia és Crna Gora (Montenegró) független állam, Szlovénia és Horvátország az Osztrák-Magyar Monarchia része, 1878-tól Bosznia-Hercegovina is; Macedónia a török birodalom része az első Balkán-háború végéig.

## **1901**

**Április 19. –** Új alkotmány Szerbiában. Kétkamarás parlamentet vezetnek be, az alkotmány

bizonyos tekintetben liberálisabb, mint az előző, de a királynak nagyobb hatalmat ad.

## 1902

Január 15. – Horvátországban egyesül a klérus és a polgárság felső rétegeit képviselő Obzor-párt (Független Nemzeti Párt) és a Jogpárt (1903-tól Horvát Jogpárt) azon része, amelyik a 90-es évektől kezdve egyre inkább az Osztrák-Magyar Monarchia keretein belül, a Magyarországgal való megegyezés útján keresi a horvát kérdés megoldását.

## 1903

Az év elején – A horvát-magyar pénzügyi egyezmény meghosszabbításáról folytatott tárgyalásokon a magyar fél elutasítja a horvátok által javasolt változtatásokat. A tavasz folyamán jelentős megmozdulások Horvátországban a pénzügyi önállóság, az általános választójog és a horvát vezényleti nyelv ügyéért. Tiltakoznak a magyar feliratok és címerek ellen.

Június 11. – II. Obrenović Sándor szerb királyt tisztí összeesküvők meggyilkolják. Dinasztiaváltozás I. Karadjordjević Péter révén, egyben külpolitikai irányváltás is.

Július 1. – Teodor Pejačevićet nevezik ki horvát bánná; elődjét, Khuen-Héderváry Károlyt Magyarország miniszterelnökévé.

Augusztus 15. – A macedóniai felkelés kirobbanása.

Szeptember 19. – A Jaša Tomić vezette magyarországi Szerb Radikális Párt új programja az 1868-as nemzetiségi törvény kiszélesítését követeli.

Október 3. – I. Ferenc József és az orosz cár mürzstegi egyezménye: Macedónia külön főkormányzóság, a keresztény lakosság helyzetének javítására a 2 hatalom delegátusai felügyelnek.

## 1904

Április 12–13. – Szerbia és Bulgária a mürzstegi egyezménynek megfelelő megállapodást köt.

November 28. – Szerbia kereskedelmi szerződést köt Németországgal.

December 22. – A Horvát Népi Parasztpárt megalakítása.

December 29. – A Horvát Haladó Párt megalakítása.

December – Megkötik a pénzügyi egyezményt Magyarország és Horvátország között, ami gyakorlatilag nem hoz semmilyen lényeges gazdasági változást.

## 1905

Április 8. – Meghal Josip Juraj Strossmayer djakovói püspök, a horvát nemzeti politika kiemelkedő alakja.

Október 2–3. – A dalmáciai és horvátországi képviselők fiumei konferenciája. Elfogadják a horvát ellenzéki politika új irányvonalát, az ún. „új kurzust”. A délszlávokat fenyegető legnagyobb veszélynek a német és osztrák balkáni térhódítást tartják, ezért támogatják az önálló Magyarországgal harcoló magyar ellenzéket. A határozatot aláíró pártok (Horvát Jogpárt, Horvát Haladó Párt, horvátországi Szerb Nemzeti Önálló Párt, Szerb Nemzeti Radikális Párt és időlegesen a szociáldemokrata párt) horvát-szerb választási koalíciót hoznak létre.

Október 17. – Zadarban a szerb képviselők értekezlete is csatlakozik a fiumei határozathoz.

December 28. – Bolgár-szerb vámunió.

## 1906

Május – Választások Horvátországban. A saborban (parlament) a többséget a horvát-szerb koalíció pártjai szerzik meg, ezért a Horvát Nemzeti Párt kimondja feloszlását.

Július 7. – A Monarchia megtiltja az állatbehozatalt Szerbiából. Ezzel többéves vámháború kezdődik. Szerbia több, pl. Olaszországgal, Franciaországgal és Svájjal kötött kereskedelmi

szerződéssel kompenzálja veszteségeit.

## 1907

Május 2. – A magyar minisztertanács elfogadja a vasúti szolgálati szabályzat ún. „horvát paragrafusát”, melynek értelmében a vasutasok számára kötelező a magyar nyelv tudása. A vasúti szabályzat elleni harc a horvát politika sarkalatos pontjává válik.

Június 26. – Lemond Pejačević horvát bán és az autonóm kormány; a horvát-szerb koalíció ellenzékbe vonul. Az új horvát bán Rakodczay Sándor.

Augusztus 16. – I. Ferenc József szentesíti a vasúti szolgálati rendtartást szabályozó törvényt.

Október – Választások Crna Gorában. Az ellenzéki Nemzeti Párt nem jut be a skupštinába (parlamentbe).

December 12. – A király feloszlatja a horvát országgyűlést, mert nem élelt újjá kormányképes magyarbarát párt.

## 1908

Január 8. – Pavao Rauch az új horvát bán. A király azzal bízta meg, hogy fogja össze a magyarbarát politikai erőket.

Február 27–28. – Választások Horvátországban, a horvát-szerb koalíció abszolút többséget kap. Rauch feloszlatja az ellenzéki parlamentet, és 2 évig abszolutista módszerekkel kormányoz.

Március 14. – A Monarchia és Szerbia kereskedelmi szerződést ír alá.

Április 23. – Szakadás a Horvát Jogpártban. A Mile Starčević vezette szárny visszatér a párt eredeti programjához: célja a Monarchiához csak a közös uralkodó révén kapcsolódó nagyhorvát állam létrehozása.

Június 28. – Sikertelen bombamerénylet Crna Gora fejedelme ellen. Mivel a bombát Szerbiában készítették, megromlanak a 2 állam közti kapcsolatok.

Augusztus 8. – Felségárulás és Monarchia-ellenes nagyszerb szervezkedés vádjával kezdetét veszi a horvátországi Szerb Nemzeti Önálló Párt 53 tagját érintő letartóztatássorozat.

Október 16. – Proklamáció arról, hogy az Osztrák-Magyar Monarchia annektálja Bosznia-Hercegovinát.

## 1909

Február 6. – Osztrák-magyar-török szerződés, melyben a törökök elismerik Bosznia-Hercegovina annexióját.

Február 29. – Megegyezés a Monarchia és Törökország között, melynek értelmében felfüggesztik a berlini kongresszus határozatainak Crna Gora szuverenitását sértő 29. pontját.

Március 3.–október 5. – A zágrábi felségárulási per során kiderül, hogy a per alapjául szolgáló dokumentumok jelentős része hamis. A horvát-szerb koalíció tagjait azzal vádolják, hogy kapcsolatokat tartanak fenn a szerbiai hadügyminisztériummal, és Bosznia-Hercegovinában Nagy-Szerbia eszméjét propagálják. Az 53 vádlott közül 22-t börtönbüntetésre ítélnak, 2 év múlva kegyelmet kapnak. A per tényleges célja, hogy szétzúzzák a horvát-szerb koalíciót.

Március 29. – A közös minisztertanács részleges mozgósítást határoz el Szerbia ellen.

Március 31. – Szerbia – az orosz kormány javaslatára – elfogadja Bosznia-Hercegovina annexióját.

Április 1. – A Monarchia az annexiós válságra hivatkozva ismét megtiltja a szerb áruk bevitelét.

## 1910

Január 8–9. – A balkáni szocialisták első konferenciája Belgrádban.

Január vége – Megegyezés a magyar kormány és a horvát-szerb koalíció között: menesztik Rauchot és munkatársait, választási reformot ígérnek, ennek fejében a koalíció támogatja az új bánt, Nikola Tomašićot.

Február 2. – Új választójogi törvényt fogad el a horvát sabor (parlament).  
Június 15. – Bogdan Žerajić merényletet követ el Varešamin generális, Bosznia-Hercegovina kormányzója ellen.  
Augusztus 28. – Crna Gorában kikiáltják a királyságot.  
Október – Választások Horvátországban. A győzelmet a horvát-szerb koalíció szerzi meg.

## 1911

Május 22. – Megalakul az Ujedinjenje ilis smrt (Egyesülés vagy halál) nevű titkos szervezet, amely a délszláv népek egyesítését kívánja elérni, akár terrorral is.  
Július 26. – Megalakul Horvátországban a jogpárti blokk. Programja a Monarchián belüli trializmus létrehozása (Zágráb mint harmadik, Béccsel és Budapesttel egyenlő hatalmi központ).  
December folyamán – Választások Horvátországban. Az egyesült jogpártok szereznek többséget.

## 1912

Január eleje – 55 horvát képviselő memorandumban kéri az uralkodótól és Ferenc Ferdinánd trónörökösétől a horvát országok (Horvátország, Dalmácia, Isztria, Bosznia-Hercegovina) képviselőinek összehívását, hogy a nagyhorvát országgyűlés szabályozhassa az ország belső viszonyait és az uralkodóhoz fűződő viszonyt.  
Január 19. – Slavko Cuvaj az új horvát bán. Ezzel a trónörökös elvetette a horvátok által javasolt trialista programot, Cuvaj kinevezése visszatérés a nyílt abszolutizmushoz.  
Március 13. – Szerbia és Bulgária szövetséget köt, majd máj. 12-én katonai egyezményt is.  
Március 31. – A király felfüggeszti a horvát alkotmányt válaszul arra, hogy a horvát-szerb koalíció és a jogpártok nem küldenek képviselőt a magyar országgyűlésbe, ezzel megakadályozandó az 1913-ban lejáró pénzügyi egyezmény megújítását. A koalíció pénzügyi önállóságot, általános választójog alapján kiírt választásokat követel. Cuvaj bánt I. Ferenc József királyi biztossá nevezi ki.  
Felfüggeszti a gyülekezési jogot, bevezeti a cenzúrát.  
Május 29. – Görögország csatlakozik Szerbia és Bulgária szövetségéhez, okt. 5-én katonai szerződést köt Szerbiával.  
Október 9. – Crna Gora hadat üzen Törökországnak: kezdetét veszi az első Balkán-háború, amely 1913. máj. 30-áig tart.  
Október 17. – Törökország hadat üzen Szerbiának és Bulgáriának.  
Október 20. – Ljubljana-i értekezlet, amelyen létrehozzák a horvát jogpártok és a Szlovén Néppárt közös politikai szervezetét trialista programmal.  
November 27. – Törökország kapitulál.  
November 28. – Albánia kinyilvánítja függetlenségét. Amennyiben a nagyhatalmak elismerik Albániát, ezzel csökken Szerbia esélye, hogy kijut a tengerre.

## 1913

Május 30. – Londoni konferencia, amely elismeri Albánia függetlenségét. Törökország határait a Midia-Enosz vonal mentén alakítják ki, ezzel jóformán kiszorul Európából.  
Június 29. – A második Balkán-háború kezdete. A bolgárok megtámadják a Macedóniában lévő szerb és görög csapatokat, hogy megszerezzék Macedóniát. A háború bolgár vereséggel zárul.  
Augusztus 10. – A bukaresti béke lezárja a második Balkán-háborút. Macedóniának a továbbiakban csak kis része tartozik Bulgáriához. A Balkán-háborúk eredményeként Szerbia területe 48,3 ezer km<sup>2</sup>-ről 87,4 ezer km<sup>2</sup>-re, lakossága 3 millióról 4,5 millióra, Crna Gora területe 9 ezer km<sup>2</sup>-ről 14,24 ezer km<sup>2</sup>-re, lakossága 275 ezerről 500 ezerre nő.  
Október 17. – Osztrák-magyar ultimátum Szerbiának Albánia kiűritésére.  
November 26. – Kompromisszum a kormány és a horvát-szerb koalíció között. A kormány megígéri az alkotmányosság visszaállítását, a vasúti szabályzat horvátokra sérelmes rendelkezéseinek

visszavonását. Cserébe a koalíció elfogadja a dualizmus fennálló formáját, s vállalja a pénzügyi egyezmény ideiglenes, 1915. máj.-ig tartó meghosszabbítását.

November 27. – Skerlec Ivánt nevezik ki horvát bánná.

December 16. – Választások Horvátországban. A horvát-szerb koalíció abszolút többséget szerez.

## **1914**

Január 18. – Tisza István magyar miniszterelnök zágrábi látogatása.

Március 15. – Nikola Crna Gora-i király egy írásában felveti a Szerbiával kötendő unió gondolatát. Mindkét állam fenntartaná függetlenségét és hatalmon maradna mindkét uralkodó is.

Május-június – Kormányválság Szerbiában. A katonák túlzottan tartják a civil hivatalnokok befolyását az újonnan megszerzett területeken.

Június 24. – Péter szerb király Sándor herceget régensnek nevezi ki.

Június 28. – Gavriló Princip Szarajevóban megöli Ferenc Ferdinánd trónörökösét és feleségét.

Július 23. – A Monarchia ultimátumban követeli Szerbiától, hogy nyomozást folytathassanak a helyszínen a trónörökös meggyilkolása ügyében. Nikola Pašić szerb miniszterelnök visszautasítja a követelést.

Július 28. – A Monarchia hadat üzen Szerbiának.

Augusztus 1. – A Crna Gora-i skupština Szerbiát támogatja a háborúban; aug. 6-án hadat üzen a Monarchiának, aug. 11-én Németországnak.

December 2. – Belgrádot elfoglalják a Monarchia csapatai (15-én már ismét szerb kézen).

December 7. – Az ún. nisi kiáltványban a szerb kormány kijelenti, hogy célja a délszláv népek felszabadítása és állami egyesítése.

## **1915**

Április 26. – Az antanthatalmak titkos londoni szerződésben jelentős délszláv területeket (Isztria, adriai-tengeri szigetek, Dalmácia egy része) ígérik Olaszországnak, ha csatlakozik hozzájuk.

Május 1. – Londonban Jugoszláv Bizottság alakul a Monarchiából emigrált délszláv politikusokból Ante Trumbić vezetésével. Az antanthoz intézett memorandumukban célul az összes délszláv terület föderatív államban való egyesítését jelölik meg. Elképzelésük eltér a szerb kormányétól, amely centralizált délszláv államot akar létrehozni szerb vezetéssel.

Október 9. – A központi hatalmak hadereje bevonul Belgrádba.

Október 12. – Bulgária belép a háborúba, Szerbia kétfrontos harcra kényszerül.

December 21. – Nikola Crna Gora-i uralkodó békét kér Ferenc Józseftől.

## **1916**

Január – A központi hatalmak megszállják Szerbia és Crna Gora egész területét; Macedónia bolgár megszállás alá kerül. A szerb kormány és a maradék hadsereg Korfu szigetére menekül.

Január 20. – Nikola Olaszországba menekül, ahol aláírja a kapitulációt.

Február 22. – A Jugoszláv Bizottság párizsi kongresszusán Supilo fellép a pašići nagyszerb egyesítési koncepció ellen.

## **1917**

Március 9. – A horvát sabor (parlament) kinyilvánítja lojalitását a Habsburg-ház iránt, de különálló, egységes délszláv államot kíván a Monarchián belül.

Május 30. – A Jugoszláv Klub (a bécsi parlament délszláv képviselői) a saboréval azonos tartalmú nyilatkozatot tesz.

Július 20. – A korfui deklaráció, amelyet Nikola Pašić szerb miniszterelnök, valamint a Jugoszláv Bizottság nevében Ante Trumbić horvát politikus ír alá, kilátásba helyezi, hogy a háború után létrehoznak egy szerb-horvát-szlovén államot. A nyilatkozathoz aug. 11-én csatlakozik a Crna

**Gora-i Egyesülési Bizottság is.**

## **1918**

**Február–május – Katonalázadások az Osztrák-Magyar Monarchia délszláv területein. A jan.-i és jún.-i sztrájkhullám is eléri e vidékeket.**

**Május 30. – A Monarchia közös minisztertanácsa megbeszélést folytat arról, milyen legyen a délszláv tartományok berendezkedése a Monarchián belül.**

**Augusztus 16–17. – Megalakul Szlovénia és Isztria Nemzeti Tanácsa.**

**Szeptember 15. – Megindul a francia-szerb erők balkáni offenzívája. Nov. elejére Szerbia felszabadul.**

**Szeptember 20–21. – Tisza István szarajevói látogatása során elutasítja a tartománygyűlés nemzeti követeléseit.**

**Október 5–6. – Zágrábban megalakul a Szlovének, Horvátok és Szerbek Nemzeti Tanácsa, amely okt. 19-én bejelenti a hatalomátvételt.**

**Október 16. – I. Károly osztrák császár (IV. Károly magyar király) bejelenti Ausztria föderatív alapon való átalakítását.**

**Október 22. – A Monarchia közös minisztertanácsa Wilson amerikai elnöknek adott válaszában a délszláv egységet csak a Monarchia keretein belül fogadja el.**

**Október 24. – A szerb csapatok Crna Gorában is megjelennek.**

**Október 27. – Andrassy Gyula közös külügyminiszter különbékét kér Wilson elnöktől, melyben elismeri a délszláv népek jogát a függetlenségre.**

**Október 28. – A Szlovén Nemzeti Tanács kimondja az elszakadást a Monarchiától.**

**Október 29. – A horvát sabor kinyilvánítja Horvátország függetlenségét, és megalakítja a Nemzeti Tanács kormányát.**

**Október 30. – A boszniai Nemzeti Tanács csatlakozik Szerbiához.**

**November 3. – A Monarchia fegyverszünetet köt az antanttal.**

**November 6–7. – A szerb kormány és a horvát Nemzeti Tanács képviselőinek tanácskozása Genfben, melyen a szerb kormány elismeri a Nemzeti Tanácsot mint kormányt, az viszont – részben az antant nyomására – végleg elfogadja a közös állam eszméjét. Közös minisztériumot hoznak létre az egyesítés előkészítésére.**

**November 8. – A Crna Gora-i Nemzeti Tanács dönt a Szerbiával való egyesülésről.**

**November 25. – A szerb többségű újvidéki skupština kimondja Vajdaság Szerbiával való egyesülését.**

**November 26. – A Crna Gora-i skupština megszavazza a Szerbiával való egyesülést. I. Nikolát trónfosztottnak nyilvánítják.**

**November – Szlovén csapatok hatolnak be Dél-Karintiába, szerb csapatok Dél-Magyarországra.**

**December 1. – Kikiáltják a szerb-horvát-szlovén királyságot, trónján I. Péterrel. Miniszterelnök a szerb radikális párti politikus, Stojan Protić. A Horvát Jogpárt és a Horvát Republikánus Parasztpárt tiltakozik.**

## **1919**

**Január – Pénz-, majd adóreform a szerb országrészekre előnyös feltételekkel.**

**Február 25. – Királyi manifesztum a földreformról.**

**Április 20–23. – A délszláv állam szociáldemokrata pártjainak egyesülési kongresszusán megalakítják a Jugoszláviai Szocialista (kommunista) Munkáspártot [JSZ(K)MP].**

**Május 1. – A párizsi béketárgyalásokon az antant-hatalmak elismerik a szerb-horvát-szlovén délszláv államot, azaz Jugoszláviát.**

**Szeptember 10. és december 10. – Jugoszlávia törvénybe iktatja a Saint-Germain-i békeszerződés kisebbségvédelmi cikkelyeit.**

**Szeptember 10. – Az Ausztriával kötött békeszerződés értelmében népszavazás a szlovén-lakta**

karintiai területeken. Mivel csak a szavazók 41%-a akar a délszláv államhoz tartozni, a terület Ausztria része marad.

## **1920**

Április 16. – Általános vasutassztrájk. Trbovljében (szlovén bányászváros) kikiáltják a szovjet-köztársaságot.

Június 4. – A trianoni békeszerződés aláírása.

Augusztus 14. – Szövetségi szerződés Csehszlovákiával: kezdetét veszi a kisantant kiépítése.

Szeptember 12. – Olasz fasiszta szabadcsapatok megszállják Fiumét.

November 12. – A rapallói szerződés aláírása Olaszországgal: kialakul a délszláv állam végleges területe. Isztria, Zára és Fiume (az utóbbi 1924-ig névleg szabad városként) Olaszország része marad.

November 28. – Alkotmányozó nemzetgyűlési választások 22 párt részvételével. A centralista berendezkedést támogató pártok jelentős többsége szembekerül a föderalistákkal. Élesen föderációellenes az 50 mandátummal negyedik legerősebb Horvát Parasztpárt (HPP).

December 30. – Koalíciós kormány alakul a legtöbb mandátumot szerzett Demokrata és a Radikális párt részvételével. Az ún. Obznana-rendelettel felfüggesztik a választásokon 58 mandátumot szerzett Kommunista Párt működését, majd 1921. aug. 21-én végleg betiltják.

## **1921**

Január 21. – Az első népszámlálás Jugoszláviában. A 11,98 millió lakosból 8,91 millió „szerb-horvát”, 1,02 millió szlovén, 2,05 millió nem délszláv (ebből 0,47 millió magyar); 5,6 millió pravoszláv, 4,7 millió katolikus, 1,3 millió muzulmán.

Február 2. – Összeül az alkotmányozó nemzetgyűlés. A horvát blokk nem vesz részt, mert nem ismeri el a centralista rendszert.

Június 7. – Román-jugoszláv védelmi szerződés aláírása Belgrádban. Cél a magyar restaurációs törekvések megakadályozása.

Június 26. – A Horvát Blokk (a HPP, a Horvát Jogpárt, a Horvát Közösség és a Horvát Munkásszövetség) memorandumban követeli Horvátország függetlenségét a délszláv királyságon belül.

Június 28. – Az alkotmányozó nemzetgyűlés a HPP és a kommunista képviselők távollétében elfogadja a vidovdani (azaz Szent Vid-napi) alkotmányt. Eszerint az állam parlamentáris monarchia – a király széles végrehajtói jogkörével –, amely felépítésében, a „nemzeti egységből” fakadóan, centralista.

Augusztus 3. – Államvédelmi törvény: betiltanak mindennemű kommunista tevékenységet, a kommunista képviselőket megfosztják mandátumuktól, nagy részüket letartóztatják.

Augusztus 16. – I. Péter király halála. Szept. 3-án trónra lép I. Sándor.

December 18. – Pašić új kabinetet alakít óradikálisokból és demokratákból.

## **1922**

Április 28. – Közigazgatási reform, amely a kialakított 33 közigazgatási egységet közvetlenül Belgrádnak rendeli alá.

Május 20. – Agrárreform. A nagybirtokokat 100–500 hektár felett kárpótlás ellenében felosztják.

Augusztus 31. – Csehszlovák-jugoszláv konvenció – a Jugoszlávia, Csehszlovákia és Románia közötti bilaterális védelmi szerződések sorában az utolsó.

## **1923**

Március 18. – Parlamenti választások. A radikálisok 123, a demokraták 51, a Radić vezette horvát blokk 68 mandátumot szerez, de utóbbi továbbra is bojkottálja a parlamentet.

**Március és április – Sikertelen megegyezési kísérletek a radikális centralisták és a horvát blokk között.**

**Július 19. – Hazaárulás vádjával per kezdődik Radić, Maček és Krnjević, a Horvát Parasztpárt képviselői ellen.**

**December – Parasztfelkelés Crna Gorában.**

## **1924**

**Január 8. – Kisantant külügyminiszteri konferencia Belgrádban.**

**Január 27. – Megbékélési szerződés Olaszországgal (Adria-paktum), amely Fiumét szabad várossá nyilvánítja.**

**Július 1. – A HPP belép a moszkvai székhelyű Paraszinternacionáléba, főképp, hogy a nemzetközi közvélemény figyelmét felhívja a horvát kérdésre (8 hónap után kilép).**

**Szeptember 17. – Olaszország – területi igényei miatt – felmondja a rapallói szerződést.**

## **1925**

**Január 1. – Az Obznana-törvény alapján a III. Internacionáléhoz fűződő kapcsolatai miatt felfüggesztik a Horvát Parasztpártot. Radićot és Mačekot letartóztatják.**

**Február 8. – Parlamenti választások a kormánypártok szerény sikerével. A mandátumok aránya 162 : 153 a kormánypártok javára.**

**Március 27. – A HPP vezetése elismeri a Vid-napi alkotmányt, így a párt megtarthatja 68 mandátumát.**

**Július 16. – Pašić új kormányt alakít, amelyben részt vesz a HPP is. Pavel Radić (a pártelnök Stjepan Radić unokaöccse) földművelési miniszter, nov.-tól S. Radić közoktatási miniszter.**

**Július 20. – Az ún. Nettuno-egyezményben (amit csak 1927 derekán ratifikálnak) az SHS-királyság újólág elismeri a világháború után Olaszországhoz került területek státusát, s privilégiumokat biztosít a határterületeken az olaszoknak. Tiltakozásul a HPP miniszterei 1926. ápr.–1927. febr. között kiválnak a kormányból, s a radikálisok (NRP) új koalíciós partnere a Szlovén Néppárt.**

## **1926**

**Április 4. – Pašić lemond fia korrupciós ügye miatt kormányfői tisztéről (dec.-ben meghal).**

## **1927**

**Február 24. – A HPP és a független demokraták (FDP) létrehozzák ellenzéki blokkjukat, az ún. paraszt-demokrata koalíciót, amelynek célja az ország demokratikus föderációvá alakítása.**

**Szeptember 11. – Választások. A radikálisok, demokraták és a Szlovén Néppárt 218 mandátumot szereznek a 315-ből. A HPP veszít mandátumaiból.**

**November 11. – Barátsági szerződés Franciaországgal.**

## **1928**

**Június 20. – A Nettuno-egyezmény ratifikációs vitája során P. Rašić szerb képviselő a parlamentben rálő S. Radićra és a HPP további 4 vezetőjére. Ketten a helyszínen, Radić aug. elején belehal sérüléseibe. A HPP új vezetője V. Maček.**

**Július 11. – Korosec (Szlovén Néppárt) alakít kormányt. Koalíciós partnerei nem támogatják trialista elképzeléseit.**

**Augusztus 12. – Tömegmegmozdulások Zágrábban Radić temetése alkalmából.**

## **1929**

**Január 6. – Sándor király a szerb-horvát konfliktusokból fakadó kormányozhatatlanságra**



hivatkozva (1918–29 között 23 alkalommal változott a kormány összetétele!) diktatúrát vezet be. Az új kormányfő Zivkovic tábornok. A parlamentarizmust megszüntetik, majd Radikális Parasztdemokrata Párt néven egységes kormánypártot alakítanak.

Január 7. – Ante Pavelić megalakítja a horvát usztasa mozgalmat. Harcot hirdet a fennálló állammal szemben; módszere: a terror.

Július 17. – Az államvédelmi törvény alapján Pavelićet távollétében halálra ítélik.

Október 3. – Törvény Jugoszlávia új közigazgatási beosztásáról: 9 bánság, amely nem veszi figyelembe a történelmi határokat, s Horvátország különállása teljesen eltűnik. Az ország új hivatalos elnevezése Jugoszláv Királyság.

## 1931

Május 11. – Törvény a dinár stabilizációjáról. Az állami deflációs politika kezdete.

Szeptember 3. – Új, ún. oktrojált alkotmány. Kinyilvánítja ugyan a polgári jogokat, de tilos pártok szervezése területi és vallási alapon. Kétkamarás országgyűlés, a szenátus felét a király nevezi ki. A választások nem titkosak.

November 8. – Parlamenti választások, amelyen az ellenzék bojkottfelhívása nyomán mérsékelt a részvétel.

## 1932

Július 2. – Megalakítják a Jugoszláv Nemzeti Parasztdemokrácia nevű pártot (aug.-tól Jugoszláv Nemzeti Párt). Elnökségében több egykori politikus.

Augusztus–szeptember – Kudarcba fullad az ún. Gospić-felkelés, az usztasák fegyveres szerbellenes megmozdulása Velebit környékén.

November 7. – A betiltott HPP az ún. zágrábi rezolúcióban élesen elítéli a fennálló rendet.

December 31. – A ljubljana-i pontokban a Szlovén Néppárt autonómiát követel Szlovénia részére.

## 1933

Február 14. – Az egykori Radikális Párt, a Demokrata Párt és a Szerb Parasztpárt követelik a királyi diktatúra megszüntetését.

Február 22. – Az ún. szervezeti paktum megerősíti a kisantant-szövetséget.

Június 1. – Az „Usztasa Alapelvekben” A. Pavelić kimondja, hogy a mozgalom célja a független Horvátország, amelyben politikai jogai csak azoknak lesznek, akik „rokonsági és vérségi alapon” a horvát nemzet tagjai.

Az év folyamán – Elmélyül a gazdasági válság. A nemzeti jövedelem az 1927. évinek 50%-ára csökken.

## 1934

Február 9. – Athénban megkötik az ún. Balkán-paktumot Görögország, Törökország, Románia és Jugoszlávia között.

Április 17. – Az ún. római megállapodás lehetőséget nyit az Olaszországgal, Magyarországgal és Ausztriával való együttműködésre.

Május 1. – Jelentős árucere-egyezmény Németországgal: 1939-re már a jugoszláv export 48%-a irányul Németországba.

Október 9. – Horvát és bolgár terroristák Marseille-ben meggyilkolják Sándor királyt és Barthou francia külügyminisztert. A gyermek II. Péter király mellett a régens Pál herceg.

November 22. – Jugoszlávia a Népszövetséghez intézett memorandumában Magyarországot vádolja a királygyilkossággal kapcsolatban. – A hónap folyamán jelenik meg a Híd c. jugoszláviai magyar folyóirat első száma.

## **1935**

**Január 24.** – D. Ljotić vezetésével Zbor elnevezéssel fasiszta párt alakul Szerbiában.

**Május 5.** – Parlamenti választások. A kormánylista 1,7 millió, az ellenzéki 1,1 millió szavazatot kap, a választójogi törvény értelmében, azonban a mandátumok megoszlása 301:67 a kormánylista javára.

**Június 24.** – Az uralmi módszereiben Mussolinihoz igazodó M. Stojadinović alakít kormányt. Az újjászervezett kormánypárt neve Jugoszláv Radikális Közösség, „Jereza”. A kormány fokozatosan hátat fordít a hagyományos francia-kisantant orientációnak.

**Július 25.** – A keleti országrészekben felháborodással fogadott konkordátum a Vatikánnal.

## **1936**

**Március 6.** – Merényletkísérlet Stojadinović miniszterelnök ellen a skupštinában.

**Június 11–13.** – A német központi bank elnökének jugoszláviai látogatása: egyre szorosabb gazdasági kapcsolatok.

**Szeptember 26.** – Törvény a paraszti adósságok egy részének elengedéséről.

## **1937**

**Január 11.** – Barátsági szerződés Bulgáriával.

**Március 25.** – Jugoszláv-olasz barátsági szerződés.

**Augusztus** – J. B. Tito aug.-ban átveszi a Jugoszláv Kommunista Párt vezetését. Elődjét, Gorkiçot Moszkvában letartóztatják. 1937–38-ban több mint 100 jugoszláv kommunista esik áldozatul a sztálini tisztogatásoknak.

## **1938**

**Március 13.** – A jugoszláv kormány az Anschlusst német belügynek nyilvánítja.

**December 11.** – Választások. Az egyesült ellenzék megszerzi a szavazatok 44,9%-át, de csak 61 helyet a 371 mandátumból.

## **1939**

**Február 4.** – A horvát ellenzék nyomására lemond a Stojadinović-kormány. Az új miniszterelnök D. Cvetković.

**Május 4.** – Hitelmegállapodás Németországgal hadianyagok vásárlására.

**Augusztus 26.** – Cvetković és a HPP vezetője, Mašek megegyezést ír alá. Horvátország autonóm bánság saját parlamenttel és kormánnyal, amelynek feje a bán (Ivan Šubašić). A HPP belép a kormányba.

**Augusztus 27.** – Jugoszlávia semleges álláspontra helyezkedik a német-lengyel konfliktusban.

## **1940**

**Január 23.** – Ciano olasz külügyminiszter és Pavelić usztasa vezér titkos egyezménye a leendő olasz-horvát vám-, pénz- és perszónálunióról.

**Május–június** – Kereskedelmi és tengerhajózási egyezmények a Szovjetunióval; a diplomáciai kapcsolatok felvétele.

**Október 12.** – Újabb kereskedelmi egyezmény Németország és Jugoszlávia között.

**Október 19–23.** – A Jugoszláv Kommunista Párt V. konferenciája Zágrábban: teljessé válik a párt újjászervezése.

**December 12.** – Örök barátsági szerződés Magyarországgal.

## **1941**

**Március 25.** – Jugoszlávia csatlakozik a háromhatalmi egyezményhez.

**Március 27. –** Simović tábornok államcsínye. A tömegtüntetésekkel támogatott új kormány antifasiszta fordulatot ígér. A HPP vezetője, Maček mint Horvátország képviselője lép be a Simović-kormányba.

**Április 5. –** Barátsági és megneemtámadási szerződés a Szovjetunióval.

**Április 6. –** Németország, majd Olaszország, Bulgária és Magyarország (11-én) megtámadja Jugoszláviát, amely 17-én fegyverletételre kényszerül.

**Április 10. –** Az usztasák kikiáltják a Független Horvát Államot, amely magában foglalja Bosznia-Hercegovinát.

**Április 17. –** Belgrádban aláírják a feltétel nélküli kapitulációt. A Simović-kormány 1942. jan. 13-áig marad hivatalban. Horvátországban fajvédő törvényt hoznak a szerbek, a zsidók és a cigányok ellen.

**Április 20–22. –** Német-olasz konferencia Bécsben Jugoszlávia felosztásáról. Horvátország (Bosznia-Hercegovinával, de Dalmácia nélkül), Crna Gora, valamint a csonka Szerbia névleg független, a többi területet a 4 támadó valamelyikéhez csatolják Koszovo kivételével, amely az olasz fennhatóság alatt álló Albánia része. A Muraköz és a Bácska (11 600 km<sup>2</sup>, 1 145 000 fő) Magyarországhoz kerül.

**Május 9. –** A Szovjetunió kinyilvánítja, hogy Jugoszláviát már nem tekinti független országnak.

**Május 10. –** Draža Mihajlović ezredes, a szerb nacionalista ellenálló, a csetnikek vezetője nem ismeri el a jugoszláv hadsereg kapitulációját és Ravna Gora területén megkezdí az ellenállást.

**Július 4. –** A JKP Politikai Bizottsága Tito vezetésével határozatot hoz a fasiszta megszállás elleni fegyveres felkelésről.

**Július 17. –** A Szovjetunió felveszi a kapcsolatot az emigráns Simović-kormánnyal.

**Augusztus –** A partizánok átmenetileg ellenőrzésük alá vonják Nyugat-Szerbia csaknem 20 ezer km<sup>2</sup>-nyi területét (ún. Uzsicei Köztársaság).

**Október 26. –** Ideológiai és stratégiai különbségek miatt sikertelenül zárulnak Tito és Mihajlović tárgyalásai a német megszállás elleni közös harcról. Az év végére a felszabadító háború mellett kibontakozik egy „második” (polgár-) háború is.

## **1942**

**Január 9. –** A londoni emigráns kormány élén Simovićot a nagyszerb orientációjú S. Jovanović váltja fel. A kinevezett hadügyminiszter Mihajlović.

**Február 18. –** Eredménytelen rádiós tárgyalások kezdődnek a Szovjetunió és Tito között a partizánok anyagi támogatásáról.

**Szeptember 9. –** Az emigráns kormány moszkvai képviselője követség rangjára emelkedik. Tito tiltakozik.

**November 26. –** Megalakul az AVNOJ (Jugoszlávia Népfelszabadító Antifasiszta Tanácsa). Részben Moszkva utasítására a partizánok új, népfrontos taktikát követnek. Az AVNOJ programja szerint azonos demokratikus jogok illetik meg Jugoszlávia minden népét. A háború után szabad választásokat tartanak. Elismeri a magántulajdon sérthetetlenségét és a magánkezdeményezést a gazdasági életben.

## **1943**

**Február 11. –** A Szovjetunió ismét elutasítja, hogy anyagi támogatást nyújtson Titóéknak.

**Március 22. –** Churchill elfogadja a javaslatot, hogy az AVNOJ-hoz is küldjenek megbízottakat.

**Augusztus–szeptember –** A partizánhadsereg az olasz kapituláció idején a jugoszláv területeken lévő 15 olasz hadosztályból 11-et lefegyverez.

**Szeptember 1. –** Megérkezik az első külföldi segélyszállítmány (angolszász részről) a partizánokhoz. Fegyverzetük jelentősen feljavul, 1943 végére 300 ezer fős szervezett hadseregük van, s az ország mintegy felét ellenőrzik.

**November 29–30. –** Az AVNOJ második ülészaka Jajcában. Átalakul törvényhozó testületté, ideiglenes kormányt hoz létre Tito vezetésével, nem ismeri el az emigráns kormányt. Kimondja:

**Jugoszlávia új berendezkedése föderalista lesz.**

**November 28.–december 1. – A teheráni konferencián a szövetségesek megállapodnak abban, hogy Titót minden eszközzel segítik.**

**December 15. – A Szovjetunió megszakítja kapcsolatait a londoni emigráns kormánnyal, s az ideiglenes kormányt ismeri el.**

## **1944**

**Május 15. – Megegyezés Jugoszlávia és a Szovjetunió között, hogy a Vörös Hadsereg hadműveletei kiterjedhetnek Jugoszlávia területére is.**

**Május 17. – Az emigráns kormány élén brit nyomásra személycserét hajtanak végre, az új miniszterelnök Ivan Šubasić. Mihajlovićot kizárják a kormányból.**

**Május 25. – Német támadás O. Skorzeny vezetésével Tito főhadiszállása ellen. Titónak egy szovjet repülőgépen sikerül elmenekülnie.**

**Június 16. – Tito-Šubasić találkozó Lissa szigetén. Az emigráns kormány elismeri Tito hadseregét, a monarchia kérdését viszont nyitva hagyják a háború végéig.**

**Augusztus 12–13. – Churchill-Tito találkozó Nápolyban. Tito nem fogadja el Churchill javaslatát az emigráns kormánnyal való egyesülésére.**

**Szeptember 12. – II. Péter király felhívja az ország lakosságát, hogy csatlakozzon Tito hadseregéhez.**

**Szeptember 28. – Szovjet-jugoszláv közös közlemény, mely szerint a Vörös Hadsereg ideiglenesen Jugoszlávia területére lép. A közigazgatás a népfelszabadító bizottságok hatáskörébe kerül.**

**Október 9–20. – Sztálin és Churchill Moszkvában megegyeznek Jugoszlávia fölötti érdekeltségük 50–50%-os megoszlásában.**

**Október 20. – A partizánok és a Vörös Hadsereg elfoglalják Belgrádot.**

**November 1. – Šubasić-Tito-megállapodás, amely megerősíti a föderalizmus elvét. Az AVNOJ a választásokig törvényhozó testület marad, s a király átruházza jogait a Helytartó Tanácsra az államforma végleges eldöntéséig. A HT tagjait a Jugoszláv Nemzeti Felszabadító Bizottsággal egyetértésben nevezik ki.**

**November 21. – Az AVNOJ törvényt ad ki arról, hogy az „ellenséges magántulajdon” az állam tulajdonába kerül. Azoknak a németeknek, akik nem harcoltak a partizánalakulatokban, kisajátítják a magántulajdonát.**

**December-1945. február – Albán nacionalista felkelés Koszovóban.**

## **1945**

**Február 11. – A jaltai konferencia elfogadja a Tito-Šubasić-megállapodást. Az AVNOJ által hozott törvényeket később az alkotmányozó nemzetgyűlés elé kell terjeszteni megerősítés végett.**

**Március 7. – Tito elnökletével megalakítják a Demokratikus Föderatív Jugoszlávia ideiglenes kormányát. A főbb tisztségek a kommunisták kezébe kerülnek, kivéve a külügy (Šubasić).**

**Április 5. – Valutareform Jugoszláviában.**

**Április 11. – Szovjet-jugoszláv barátsági és kölcsönös segélynyújtási szerződés.**

**Május 1. – A jugoszláv hadsereg szabadítja fel Triesztet – konfliktus az angolszász hatalmakkal.**

**Május 15. – Az ország egész területe felszabadul, de a kb. 800 szétszóródott fegyveres csoport – csetnik, albán felkelők, usztasák – felszámolása még évekig tart. A Vörös Hadsereg a hónap folyamán elhagyja Jugoszlávia területét.**

**Május 25. – A jugoszláv csapatok, amelyek máj. közepe óta megszállva tartják Dél-Karintiát és Klagenfurtot, a nyugati szövetségesek követelésére kivonulnak ezekről a területekről. Tito az Atlanti Chartára hivatkozva követeli Karintia szlovének lakta részének Jugoszláviához csatolását.**

**Június 20. – Az ún. Duinói szerződés ideiglenesen meghatározza Trieszt térségében a demarkációs vonalat.**

**Augusztus 5–7. – A Népfront alakuló kongresszusa. A mozgalom elnöke Tito.**

**Augusztus 10.** – Az AVNOJ ideiglenes parlamentté alakul, kiegészülve 39, nem kompromittálódott régi képviselővel. Választási törvény. Megvonják a csetnik és usztasa egységek, ill. a német Kulturbund tagjainak választójogát.

**Augusztus 18.**– Lemond Milan Grol miniszterelnök-helyettes, a Demokrata Párt elnöke, tiltakozásul a polgári jogok korlátozása ellen.

**Augusztus 23.** – Államosítják a 45 hektár feletti területeket, ill. az egyházak, kolostorok és alapítványok földjeit.

**Augusztus 25.** – Elfogadják a nép és az állam ellen elkövetett bűntettekről szóló törvényt, amely lehetővé teszi a hazaárulók vagyonának elkobzását. Ez a törvény teremti meg az ipar államosításának alapját.

**Szeptember 17.** – A jugoszláv kormány jegyzéke a londoni külügyminiszteri konferenciához, amelyben igényt támaszt a szlovén partvidékre, Triesztre, Isztriára, Fiumére, Zárára és a dalmát szigetekre.

**Október 8.** – Šubašić (HPP) külügyminiszter benyújtja lemondását.

**Október 27.** – Törvény a paraszti adósságok végleges eltörléséről.

**November 11.** – Nemzetgyűlési választások. Az alkotmányozó nemzetgyűlés 2 házból, a népek tanácsából és a felsőháznak megfelelő szövetségi tanácsból áll. A Tito vezette Népfront a szavazatok 88,68, ill. 90,84%-át szerzi meg.

**November 29.** – Kikiáltják a Jugoszláv Szövetségi Népköztársaságot. II. Pétert trónfosztottnak nyilvánítják. Tito egy személyben pártfőtitkár, kormány- és népfrontelnök, a fegyveres erők főparancsnoka és 1953. jan. 14-étől államfő is.

**December 1.** – A nemzetgyűlés vita nélkül legalizálja az AVNOJ által hozott törvényeket.

## **1946**

**Január 31.** – Életbe lép az új alkotmány, mely szerint Jugoszlávia 6 tagköztársaságból álló föderatív népköztársaság. Szerbián belül a Vajdaság autonóm tartomány, Koszovo autonóm terület.

**Április 21.** – Az Egyesült Államok elismeri a Tito-kormányt.

**Június 8.** – Szovjet-jugoszláv gazdasági együttműködési szerződés.

**Június 9.** – Barátsági és kölcsönös segítségnyújtási szerződés Albániával.

**Július 10–15.** – Bírósági per a csetnik vezetők ellen. Halálra ítélik Mihajlovićot és még 12 vádlottat.

**Július 18.** – A termelőszövetkezetekről szóló törvény bevezeti a kollektív parasztgazdaságot.

**Október 8.** – Rendelet arról, hogy a hitelintézeteket, a kommunális bankokat és a takarékszövetkezeteket a Nemzeti Bank keretében össze kell vonni.

**Október 9.** – A párizsi békekonferencián a keleti blokk ellenszavazata ellenére elfogadják a francia javaslatot Trieszt szabad terület státusáról.

**Október 11.** – 16 évre ítélik Zágráb hercegprímását, A. Stepinaćot az usztasák támogatása miatt (2 év múlva szabadul).

**November 25.** – A skupština jóváhagyta a jugoszláv népi milícia felállításáról szóló törvényt. A milícia az állam és a közigazgatási hatóságok végrehajtó szerve.

**December 5.** – A magántulajdonú vállalatok államosításáról szóló törvény.

## **1947**

**Február 10.** – A jugoszláv kormány aláírja a békeszerződést Olaszországgal, Bulgáriával és Magyarországgal; megkapja Zárát, Fiumét és Isztriát.

**Április 28.** – Az 1947–51. évi ötéves tervtörvény nagy iparosítási programot hirdet meg.

**Július 9.** – A jugoszláv kormány elutasítja a Marshall-tervet.

**Augusztus 1.** – Bolgár-jugoszláv jegyzőkönyv aláírása Bledben egy tervezett balkáni konföderációról.

**Szeptember 30.** – A Kominform megalakulása Belgrádban.

**Az év folyamán** – Barátsági és kölcsönös segítségnyújtási, valamint kereskedelmi szerződések a

szovjet blokk országaival.

## 1948

Február 10. – Dimitrov, Kardelj és Djilas moszkvai találkozásán Sztálin nehezményezi a balkáni, dunai népek konföderációjának gondolatát, javasolja a jugoszláv-bolgár föderációt.

Március 1. – A JKP Politikai Irodája ülésén elutasítják Sztálin javaslatát: Tito úgy érzi, Bulgáriával „trójai faló” kerülne Jugoszláviába. Megállapítják, a szovjet-jugoszláv kapcsolatok zsákutcába jutottak.

Március 18–19. – A szovjet katonai és gazdasági szakértőket visszarendelik Jugoszláviából, Tito tiltakozik.

Március 27. – A szovjet kormány „kispolgári-nacionalista elhajlással” vádolja meg a JKP vezetését.

Április 12–13. – A JKP KB elveti a vádakát.

Április 28. – Újabb államosítási törvény; az államosítás és az állami ellenőrzés a kisipari termelésre is kiterjed. Ezzel is bizonyítják, hogy a JKP szocialista tulajdon- és osztályviszonyok kialakítására törekszik.

Június 27. – Nyilvánosságra hozzák a Kommunista és Munkáspártok Tájékoztató Irodájának (Kominform) egy héttel korábbi határozatát, amely elítéli a JKP-t, mert az szakított az osztályharc marxista elméletével, barátságtalan a Szovjetunióval. A JKP KB nem küldött képviselőket az ülésre.

Június 30. – A JKP nyilatkozata szerint a Kominform bírálata helytelen és hamis állításokon alapul.

Július 21–28. – A JKP V. kongresszusa megerősíti az addigi irányvonalat és vezetőséget.

Az év végén – Goli Otok szigetén internálótáborot hoznak létre, ahová 1958-ig 16–18 ezer „nép ellenségét”, főleg Kominform-szimpatizánst zárnak be.

## 1949

Június 6. – Új alaptörvény a mezőgazdasági termelészövetkezetekről, a kollektivizálás gyorsításának céljáról.

Május 28. – Új közigazgatási törvény, amely első jele annak, hogy Kardelj, Djilas és Kidrič javaslatára Tito elfogadja az áttérést az öngazgatás politikájára.

Szeptember–október —A Szovjetunió és a népi demokráciák (Albánia kivételével) a Rajk-per „bizonyító anyagára” hivatkozva felmondják az 1945–47-ben kötött barátsági és kölcsönös segítségnyújtási szerződéseket, Jugoszláviát gazdasági-politikai blokád alá veszik.

Október 20. – Jugoszláviát a keleti blokk ellenzése ellenére az ENSZ Biztonsági Tanács tagjává választják.

December 23–30. – A JKP KB plénuma felfüggeszti a kollektivizálást.

December 29. – A belgrádi amerikai nagykövet kijelenti, amennyiben Jugoszláviát támadás éri, az Egyesült Államok beavatkozik.

## 1950

Június 26. – Törvény a vállalatok munkás-öngazgatásáról.

November 28. – A diplomáciai kapcsolatok újrafelvétele Görögországgal.

December 13. – Az Egyesült Államok élelmiszersegélye Jugoszláviának. Mértékét 1951-ben felemlik.

## 1951

Január 30. – A diplomáciai kapcsolatok felvétele Ausztriával.

Június 3–4. – A JKP KB plénuma törvénytelennek minősíti a „kominformistákkal” és a kollektivizálódás ellen tiltakozókkal szemben alkalmazott vizsgálati módszereket. Részleges rehabilitáció kezdődik.

Augusztus 27. – Gazdaságisegély-egyezmények az Egyesült Államokkal, Angliával és

Franciaországgal. 1955-ig Jugoszlávia e 3 államból 490 millió USD értékben kap gazdasági segítyt.  
November 14. – Egyezmény az Egyesült Államokkal a jugoszláv hadseregnek nyújtandó amerikai segítségről.  
December 8. – Jugoszlávia és az NSZK nagyköveti szintre emeli diplomáciai kapcsolatát.

## 1952

Január 8. – Gazdasági együttműködési szerződés az Egyesült Államokkal.  
Április 1. – A Népbizottságokról szóló törvény bővíti a helyi önkormányzatok jogkörét, megkezdődik a helyhatóságok öngazgatás elvű átszervezése.  
Június 11. – Gazdasági egyezmény az NSZK-val.  
November 2–7. – A JKP VI. kongresszusa bírálja a sztálinista gyakorlatot, megerősíti az öngazgatás politikáját. A párt felveszi a Jugoszláv Kommunista Szövetsége (JKSZ) nevet.  
December 17. – Jugoszlávia megszakítja diplomáciai kapcsolatait a Vatikánnal Stepinac kardinálissá való kinevezése miatt.

## 1953

Január 13. – Alkotmánymódosítás. Összevonják a skupština eddigi 2 házát; az ún. termelők tanácsa a parlament másik kamarája.  
Február 28. – Görögország, Törökország és Jugoszlávia barátsági és együttműködési szerződést köt.  
Március 30. – Dekrétum a termelőszövetkezetek újjászervezéséről. A tagság többségének akaratából fel lehet oszlatni a szövetkezetet.  
Május 22. – A paraszti földtulajdon maximumát 30 hektárról 10 hektárra szállítják le.  
December 20. – A Borbában megjelenik Djilas Általános és különös c., az egypártrendszert bíráló cikke.

## 1954

Január 17. – Djilast cikke miatt kizárják a KB-ból.  
Június – Az SZKP KB levelet intéz a JKSZ KB-hoz viszonyuk rendezésének szükségességéről.  
Október 5. – Egyezmény Jugoszlávia, Olaszország, az Egyesült Államok és Anglia között a trieszti térségről. Az „A” zóna nagy része – így a város is – Olaszországhoz, a többi Jugoszláviához kerül.  
December 23. – India és Jugoszlávia államfője közös közleményben hangsúlyozza egy katonai szövetségi rendszerektől független politikai mozgalom szükségességét.

## 1955

Január 12. – Jugoszlávia és Kína helyreállítja diplomáciai kapcsolatait.  
Január 25. – Djilast kormányellenes cselekedetei miatt 18 hónapra elítélik.  
Május 28.–június 2. – Hruscsov és Bulganyin vezetésével szovjet kormány- és pártküldöttség látogat Belgrádba. A közös nyilatkozat szerint a szocializmus építésének formája kizárólag az illető ország ügye. Megkezdődik az államközi viszonyok normalizálása.  
Szeptember–december – Több szovjet-jugoszláv gazdasági megállapodás.

## 1956

Június 1–23. – Tito a Szovjetunióba látogat. Rendezik a pártközi kapcsolatokat is.  
Júl. 18–19. – Tito, Nehru és Nasszer találkozik Brioniban. A jugoszláv, az indiai és az egyiptomi államfő a tömbön kívüliség politikájáról tárgyal.  
Szeptember 19–27. – Hruscsov Jugoszláviában tölti szabadságát, majd Tito utazik a Krímbe (szept. 27.–okt. 5.).  
Október 15–22. – Magyar pártdelegáció tárgyal Belgrádban Gerő Ernő vezetésével.

November 2. – Szovjet delegáció tárgyal Brioniban a magyarországi helyzettel kapcsolatban.  
November 11. – Tito pulai beszédében kritizálja a szovjetek magyarországi beavatkozását. Elítéli Nagy-Britannia, Franciaország és Izrael szerepét a közel-keleti válságban.  
November 19. – Djilast rendszerellenes cselekedet vádjával ismét letartóztatják, majd 3 évi börtönre ítélik.  
November 24. – Jugoszlávia tiltakozik a szovjet és a magyar kormánynál amiatt, hogy Nagy Imrét elcsalták Jugoszlávia budapesti nagykövetségétől.  
Az év folyamán – Az SZKP XX. kongresszusának hatására rehabilitálnak számos, a sztálini tisztogatás áldozatául esett jugoszláv kommunistát.

## 1957

Június 25–27. – A munkástanácsok I. kongresszusa Belgrádban.  
Október 5. – Djilast további 7 évre ítélik. (1961. jan.-ban bocsátják szabadon.)  
November 14–18. – 12 kommunista és munkáspárt konferenciája Moszkvában. Jugoszlávia nem írja alá a közös politikai nyilatkozatot, mert az nem szól arról, hogy a sztálinizmus ellen is harcolni kell.  
A 64 „testvérpárt” nov. 16–19. közötti találkozájának békenyilatkozatát aláírja.  
December 4. – A szövetségi parlament elfogadja a 2. ötéves tervet (1957–61).

## 1958

Február – Az első sztrájk 1945 óta: 4 ezer bányász béremelést követel.  
Március 23. – Parlamenti választások. A népfront jelöltjei kapják a szavazatok 96,7%-át.  
Április 22–26. – A JKSZ VII. kongresszusa Ljubljanában megerősíti a szocialista öngazgatási rendszert.

## 1959

Március 14. – A jugoszláv külügyminisztérium ellenséges politikával vádolja Bulgáriát.  
Március 24. – Párthatározat a nemzetiségi politikáról. Ezt követően aug.-ban visszatérnek állomáshelyükre Albánia és Jugoszlávia nagykövetei, akik 1958-ban a jugoszláviai albán kisebbség helyzetét illető nézetkülönbségek miatt hagyták el állomáshelyüket.

## 1960

Június 24. – A részt vevő államok felbontják a formálissá vált Balkán-paktumot.  
November 10.–december 1. – 81 kommunista és munkáspárt moszkvai konferenciája elítéli a jugoszláv modellt, mint „a modern revizionizmus koncentrált kifejezőjét”.  
December 27. – Az Egyesült Államok, a Nemzetközi Valutaalap és több európai ország nemzeti bankja pénzügyi segítséget ígér a jugoszláv kereskedelmi és valutareformhoz.

## 1961

Január 1. – Pénzreform és a gazdasági mechanizmus átalakításának első kísérlete.  
Február 12. – A JKSZ Elnöksége és a KB kibővített ülése, amelyen visszautasítják a kommunista és a munkáspártok Jugoszláviát elítélő nyilatkozatát.  
Szeptember 1–6. – Az el nem kötelezett országok első csúcstalálkozója Belgrádban.  
November 13. – Tito skopjei beszédében üdvözli az SZKP XXII. kongresszusának antisztálinista határozatait, egyben kijelenti, hogy lehetetlen a megbékélés az albán vezetéssel.

## 1962

Március 13. – A parlament amnesztiatörvényt fogad el. Az amnesztia kb. 150 ezer emigránst és ezer hazai személyt érint, akiket a II. világháború alatti tevékenységük miatt tartottak bűnösnek.



**Április 3. – A JKSZ vezetése a párttagságot a gazdasági visszaélések elleni harcra szólítja föl (az előző évi gazdasági reform gyakorlatilag kudarcba fulladt).**

**Április 7. – Az 1 éve szabadult Djilast a „Beszélgetések Sztálinnal” c. művének megjelentetése miatt letartóztatják, majd 5 évi börtönre ítélik, ahonnan 1966-ban szabadul.**

**Szeptember 24.–október 3. – Hruscsov Jugoszláviában, majd dec. 2–5. között Tito Moszkvában: ismét javulnak a szovjet-jugoszláv kapcsolatok.**

## **1963**

**Április 7. – Új alkotmány. Bevezetik a rotáció elvét, szétválasztják az állam- és kormányfői posztot, Titót élete végéig államfővé választják. Az ország új neve: Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaság. Koszovo tartományi státust kap.**

**Június 30. – A Tito utáni első kormányfő P. Stambolić.**

**Július 26. – Földrengés Skopjében. A macedón főváros 80%-a romba dől.**

**Szeptember 9–12. – Kádár János Jugoszláviában.**

## **1964**

**Szeptember 11–16. – Tito Budapesten.**

**Szeptember 17. – Együttműködési szerződés a KGST-vel.**

**December 7–13. – A JKSZ VIII. kongresszusán a II. világháború óta először vitatják meg nyilvánosan a nemzetek közötti viszonyokat. A JKSZ egyik fő feladatául a nacionalizmus elleni harcot jelölik meg.**

## **1965**

**Július 24–26. – 30 törvény elfogadásával radikális gazdasági reformot vezetnek be. Átszervezik a fejletlen területek támogatási rendszerét: e célra elkülönítik a nemzeti jövedelem 1,97%-át az ún. Föderációs Alapba, ez azonban még a déli területek népességgrobbanását sem képes ellensúlyozni, így a különbségek tovább nőnek.**

## **1966**

**Január 1. – Az új dinár bevezetése: 100 régi ér 1 újat.**

**Február 26–27. és március 11. – A JKSZ KB plénuma a gazdasági reform végrehajtását szorgalmazza. Tito utal arra, hogy vannak olyan erők, amelyek akadályozzák a VIII. kongresszus határozatainak végrehajtását.**

**Június 25. – Jegyzőkönyv a Vatikánnal való kapcsolatok rendezéséről.**

**Július 1. – A JKSZ KB plénumának brioni ülése megtárgyalja az állambiztonsági szolgálat tevékenységéről készült jelentést. Megállapítja, hogy a szervezet önálló erővé vált, amely szembeszállt a VII. kongresszus határozataival, és megpróbálta ellenőrizni az egész társadalmat. Mindezt felelőssé tesz Aleksandar Ranković alelnököt (korábban 2 évtizedig a szolgálat vezetője), aki minden tisztségéről lemond.**

**Augusztus 26. – Jugoszlávia a GATT teljes jogú tagja.**

**Szeptember 22–24. – Az SZKP főtitkára, Brezsnyev Jugoszláviába látogat.**

**Október 4–6. – A JKSZ KB plénumán átszervezik a pártvezetés struktúráját: főtitkár helyett a továbbiakban elnök és végrehajtó titkár. Rankovićot kizárják a pártból.**

## **1967**

**Március 28.–április 18. – Alkotmánymódosításokkal növelik a köztársasági hatásköröket.**

**Május 18. – M. Spiljak az új kormányfő.**

**Június 12. – Belgrád megszakítja a diplomáciai kapcsolatokat Izraellel a 6 napos háború miatt.**

**Július 11. – Elfogadják a külföldi tőkebefektetéseket szabályozó törvényt.**

## **1968**

**Április 28–30. – Tito moszkvai látogatása során hangot ad a csehszlovákiai fejleményekkel kapcsolatos, a szovjet vezetéstől eltérő véleményének.**

**Június 2–10. – Diáktüntetések Belgrádban. A JKSZ vezetősége úgy ítéli meg, hogy az ország szociális ellentmondásai váltották ki a nyugtalanságot, Tito reformintézkedéseket ígér.**

**Augusztus 9–11. – Tito Prágában támogatást ígér Dubček reformirányvonalának.**

**Augusztus 21. – Tito és a jugoszláv kormány elítéli a Varsói Szerződés csehszlovákiai beavatkozását.**

**Szeptember 18. – Új, költségnövekedéssel járó védelmi tervezetet fogadnak el, részben a macedón kérdés élesedése miatt.**

**Október 11. – Vendégmunkásokra vonatkozó szerződést írnak alá az NSZK-val.**

**November 27. – Koszovo egyes vidékein, főleg Pristinában albán diáktüntetések a nagyobb vagy teljes önállóság követelésével.**

**December 18. – Újabb alkotmánymódosítás növeli a köztársasági hatásköröket, korlátozza a szövetségi szintű beleszólást a beruházásokba. Az autonóm tartományok önállósága teljesebb.**

## **1969**

**Március 11–15. – A JKSZ IX. kongresszusán megerősítik az önigazgatás irányvonalát.**

**Szeptember 2–6. – Gromiko szovjet külügyminiszter Jugoszláviában tárgyal.**

## **1970**

**Január 10. – A Horvát KSZ KB állásfoglalása szerint nem a nacionalizmus, hanem a szövetségi centralizálás, az „unitarizmus” veszélyezteti a szocializmus fejlődését.**

**Április 22–24. – A JKSZ KB rendkívüli brioni ülése. Bizonyos hatáskörök a tagköztársaságok javára megváltoznak.**

**Szeptember 30.–október 2. – Nixon amerikai elnök látogatása Belgrádban.**

**November 3. – Az exkirály, II. Péter halála Los Angelesben.**

## **1971**

**Január 23. – A dinárt 16,7%-kal leértékelik.**

**Március 19. – Kereskedelmi szerződés az EGK-val.**

**Június 30. – További alkotmánymódosítások: bővül a tagköztársaságok és az autonóm köztársaságok jogköre.**

**Július 4. – A Horvát KSZ KB ülésén Tito elítéli a horvát nacionalizmust, amely szerinte az ország fő problémájává vált. Az 1 héttel későbbi horvát pártkonferencia jó néhány nacionalistát kizár a HKSZ-ből.**

**Szeptember 22–25. – Brezsnyev belgrádi látogatása során cáfolja a Brezsnyev-doktrína létezését, elismeri Jugoszlávia függetlenségét.**

**November 22.–december közepe – Horvát egyetemisták sztrájkja; tüntetések Zágrábban, lényegében Horvátország szerepének növeléséért.**

**December 2–3. – A JKSZ elnökségének ülése Karadjordjevóban elítéli a horvát nacionalizmust és a Matica Hrvatska ifjúsági szervezetet. Felülkerekedik a „rendcsinálás” politikája.**

**December 12–13. – A Horvát KSZ KB ülésén lemond a KB elnöke, Dabčević-Kučar, akit 1972. máj.-ban a pártból is kizárnak. Munkaprogramot fogadnak el a nacionalizmus elleni harcra.**

## **1972**

**Január 25–27. – A JKSZ II. konferenciája további harcot hirdet a nacionalizmus ellen. Az új**

végrehajtó titkár S. Dolanc.

Július 2. – Hivatalos közlemény egy külföldről behatolt usztasa kommandó felszámolásáról.

Szeptember 18. – A JKSZ vezetőségének a tagsághoz intézett nyílt levele „az ellenforradalom veszélyére” figyelmeztet.

Október 9–12. – A belgrádi politikai aktíván támadás kezdődik a szerb vezetés állítólagos liberalizmusa ellen. Számos vezető lemond tisztségéről.

November 6. – Jugoszlávia tiltakozik az ausztriai szlovén és horvát kisebbség helyzete miatt.

## 1973

Május – Jugoszlávia jelentős kölcsönöket kap nyugati bankoktól a vasutak modernizálására.

Június 13. – 13 éves, 1985-ig szóló gazdasági terv elfogadása.

Október 23–26. – Husák csehszlovák pártfőtitkár látogatása jele az 1968 óta rossz jugoszláv-csehszlovák viszony javulásának.

## 1974

Január 26–27. – A Süddeutsche Zeitungban megjelenik a jugoszláv ellenzéki Praxis-kör filozófusainak „Vissza a sztálinizmushoz?” c. írása a JKSZ 1971 óta követett politikájáról.

Február 21. – Életbe lép a korábbi módosításokat rendszerbe foglaló új alkotmány.

Május 27–30. – A JKSZ X. kongresszusa megerősíti a demokratikus centralizmus elvét.

## 1975

Május 13. – A jugoszláv kormány nyilatkozatban vádolja Ausztriát, hogy nem engedélyezi a szabad nyelvhasználatot a délszláv kisebbségnek, ill. jugoszlávellenes terrorista csoportok tevékenységét engedélyezi.

Augusztus 3–4. – Ford amerikai elnök belgrádi látogatása.

Október 15. – A nemzetgyűlés 10 évre szóló gazdasági tervet fogad el, melynek értelmében az össztermelésnek évente 7,3%-kal kell nőnie. (Az előző – 13 évre szóló – tervet 1973-ban fogadták el.)

November 10. – Az osimói egyezményben véglegesítik Jugoszlávia és Olaszország határait.

## 1976

Június 29–30. – A JKSZ is részt vesz az európai kommunista pártok berlini tanácskozásán.

Szeptember 1. – Új vámtörvény a külkereskedelem ösztönzésére.

November 15–16. – Az SZKP KB főtitkára, Brezsnyev Jugoszláviába látogat.

November 25. – A parlament elfogadja a társult munkáról szóló törvényt; átszervezik az öngazgatás intézményeit.

## 1977

Június 13. – A JKSZ KB elnöksége elfogadja Kardelj előterjesztését az egypártrendszerből az „öngazgatói politikai pluralizmusba” való átmenetről.

December 3. – Tito és Ceaușescu román államfő leteszi a Vaskapu-erőmű alapkövét.

Az év folyamán – Új devizarendszert vezetnek be: a külföldi fizetőeszközökkel azok a gazdasági alanyok, köztársaságok rendelkeznek, amelyek ezeket kivitelből előteremtik.

## 1978

Június 20–23. – A JKSZ XI. kongresszusán Titót örökös pártelnöknek választják meg.

December 19. – A JKSZ KB ülés megállapítja, hogy belső ellenzéki csoportok külföldi támogatókkal a hátuk mögött kommunistaellenes politikát folytatnak a parlamentarizmusra hivatkozva.

## **1979**

**Február 10.** – Meghal Kardelj, Tito legközelebbi munkatársa.

**Április folyamán** – Földrengés Crna Gorában és a környező területeken. Skopje is súlyosan megrongálódik.

**December 22.** – Omišaljon felavatják az Adria kőolajvezetékét.

## **1980**

**Március 26.** – Törvény a nem termelő gazdasági beruházások tilalmáról.

**Május 4.** – Meghal J. B. Tito. Bevezetik a párt- és az államelnökség rotációs rendjét.

**Június 24–25.** – Carter amerikai elnök hivatalos látogatása Jugoszláviában.

**Június 6.** – Leértékelik a dinárt.

## **1981**

**Január 22.** – A JKSZ KB elfogadja a XII. kongresszus irányelveit, amelyek az eddigi politika folyamatosságát hangsúlyozzák.

**Március 11.–április eleje** – Utcai zavargásokba torkolló tüntetések Koszovóban a tartomány köztársasággá változtatásáért.

**Május 5–6.** – A Koszovói KSZ tartományi bizottsága leváltja Bakalit, az addigi első titkárt.

**Június 3–5.** – Kádár János jugoszláviai tárgyalásai az együttműködés fejlesztéséről.

**November 27.** – A JKSZ KB elemzése szerint Koszovóban a nacionalista hullámot a hibás politika tette lehetővé, de a plénumon határozott utalások hangzanak el Tirana szerepére is.

## **1982**

**Május 13.** – A szövetségi belügyminiszter nyilatkozata szerint 1981 óta emelkedik a Jugoszlávia ellen elkövetett terrorcselekmények száma, Koszovóban 1981 óta 55 illegális szervezet 718 tagját tartóztatták le.

**Június 26–29.** – A JKSZ XII. kongresszusa megállapítja, hogy lassú a gazdasági fejlődés.

Felülvizsgálják az 1981–85-ös gazdasági tervet.

**Szeptember 24.** – A JKSZ KB 12 pontos gazdasági stabilizációs programot fogad el, melynek lényege: fokozni kell a konvertibilis piacra való termelést, csökkenteni a fogyasztást.

## **1983**

**Március 7–8.** – Kádár János belgrádi látogatása.

**Június 25.** – A JKSZ KB programot fogad el a gazdaság szinten tartásáról.

**Augusztus 20.** – Szarajevóban 12 tagú muzulmán nacionalista csoportot ítélnek el.

## **1984**

**Március 22.** – A törvényhozás elfogadja a Nemzetközi Valutaalap által támasztott feltételeket, így lehetővé válik a hitelek átütemezése (Jugoszlávia tartozása 20,5 milliárd USD).

**Május 17.** – A külföldi bankok 7 éves haladékot adnak az 1984-ben esedékes tartozások kifizetésére.

**Október 26.** – A nemzetgyűlés kéri az 1985–88-ban esedékes hiteltörlesztés átütemezését.

**November 27.** – Törvény a külföldi befektetésekről: a külföldi részesedés maximum 49% lehet.

## **1985**

**Január eleje** – Árfelszabadítás – csak az alapvető élelmiszerek, az energia, a postai és vasúti szolgáltatások árát ellenőrzik.

**Szeptember 19.** – Mostarban usztasákat ítélnek börtönbüntetésre.

**December** – 94 albán szélsőséges nacionalistát tartóztatnak le.

## 1986

Március 6. – Az államelnökség és a JKSZ elnökségének közös határozata szerint Koszovóban működnek az irredenta erők, Albánia pedig beavatkozik a nagyalbán nacionalizmus szellemében.

Május 22. – A priština-i bíróság börtönbüntetésre ítél 27 albánt, akik a Koszovói Marxista-Leninisták szervezet tagjai.

Június 25–28. – A JKSZ XIII. kongresszusa. Megállapítják, hogy egyre erősebbek az antiszocialista tendenciák, fel kell lépni a társadalmi és a gazdasági dezintegráció ellen. A kongresszus megerősíti a szocialista öngazgatás elvét.

## 1987

Február 26. – Inflációellenes célzatú bérfagyasztás.

Március – Megjelenik a Nova Revija c. folyóirat Szlovénia jövőjével foglalkozó különszáma; kibontakozik a „Szlovén tavasz” reformmozgalom.

Június 26–27. – A JKSZ KB ülésének állásfoglalása szerint a koszovói albán nacionalizmus Jugoszlávia legnagyobb problémája.

Augusztus 26. – Kirobban az Agrokomerc (boszniai agráripari kombinát) 220 milliárd dináros fedezetlen váltó kibocsátásának botránya. Számos vezető politikus, köztük H. Pozderac alelnök bukását eredményezi.

Október 19. – A Mikulić-kormány gazdasági és antiinflációs programja. A kormányfő a gazdasági hanyatlás okaként azt jelöli meg, hogy nem piacorientált a jugoszláv gazdaság.

Október 20. – Kizárják a pártból Fadil Hodzsa veterán koszovói albán politikust, mert nem tudta megfékezni az albán nacionalista erőket.

Október 25. – Az albán és az albánellenes tüntetések miatt rendkívüli biztonsági intézkedések Koszovóban.

November 17. – 24,6%-kal leértékelik a dinárt.

December 14. – Leváltják Ivan Stambolićot, a Szerb Köztársaság elnökségének elnökét. Az indok az albán nacionalizmus nem megfelelő kezelése.

## 1988

Március 14–18. – Mihail Gorbacsov szovjet pártfőtitkár jugoszláviai látogatása.

Május 27. – A gazdasági programot egyeztetik a Nemzetközi Valutaalappal.

Május 29.–június 1. – A JKSZ országos konferenciája szerint a pártnak el kell vetni a többpártrendszerre irányuló követeléseket.

Június 11. – A Párizsi Klub hozzájárul 1 milliárd USD-nyi adósságtörlesztés elhalasztásához.

Július 9. – Szerbiában tüntetéseken követelik az 1974-es alkotmány módosítását, az autonóm tartományok törlését.

Szeptember 5. – A szerb állami és pártvezetés támogatásáról biztosítja a 2 autonóm tartomány autonómiáját szűkítő szerb alkotmánymódosítás tervezetét.

Szeptember 24. – 150 ezres tüntetés Nisben a koszovói szerbellenes diszkrimináció indokával.

Október 5–6. – Szerb nacionalista tüntetések a Vajdaságban. Lemond a tartományi állami és pártvezetés, ez a nagyszerb vonal erősödését jelzi.

Október 17–20. – A JKSZ KB határozata szerint fel kell lépni a tartományi nacionalizmussal szemben, s a Szerb SZK egész területének meg kell kapnia „államiságának jellemvonását”.

November 17. – Szerb nyomásra, a napokon keresztül tartó szimpátiatüntetés ellenére, lemond a koszovói vezetés.

November 19. – 1 milliós tüntetés Belgrádban a koszovói és Crna Gora-i szerb kisebbség és az alkotmánymódosítás mellett (Milošević szerb pártelnök a tartományok belgrádi ellenőrzését követeli).

November 24. – A karhatalom véget vet a koszovói tüntetéseknek.

December 30. – Lemond Branko Mikulić szövetségi miniszterelnök, mert nem fogadták el a

költségvetést.

## **1989**

**Január 1.** – Életbe lép az új vállalati törvény, amely gyakorlatilag hatályon kívül helyezi a társult munkáról szóló 1976-os törvényt.

**Január 11.** – Ljubljanában megtartja alakuló gyűlését a Szlovén Demokrata Szövetség. Deklarálja, hogy nem kielégítő Szlovénia helyzete Jugoszlávián belül, s Jugoszláviában megsértik az alapvető emberi és politikai jogokat.

**Február 27.** – Rendkívüli állapotot hirdetnek ki Koszovóban, mert 21-étől a tervezett új szerb alkotmány ellen sztrájkolnak.

**Március 2.** – Koszovói albán vezetők letartóztatása.

**Március 10.** – A vajdasági parlament elfogadja a szerbiai alkotmány módosítását.

**Március 23.** – A tankokkal körülvett koszovói törvényhozás megszavazza a szerb alkotmánymódosítást.

**Március 28.** – Életbe lép Szerbia új alkotmánya, amely gyakorlatilag megszünteti a tartomány autonómiát. Véres incidensek Koszovóban.

**Június 17.** – Megtartja alakuló közgyűlését a Horvát Demokrata Közösség.

**Szeptember 27.** – A szlovén alkotmánymódosítás a köztársasági törvényeket a szövetségi törvények fölé helyezi és deklarálja Szlovénia szuverenitását, fenntartva a jogot a Jugoszláviából való kiválásra.

**November 11–12.** – A szerbiai elnökválasztáson 79%-kal győz Slobodan Milošević.

**November 29.** – A szerb népfront Szlovénia gazdasági bojkottjára szólít fel, mert a szlovén vezetés betiltja a szerbek dec. 1-jére, Ljubljanába tervezett szolidaritási nagygyűlését (a bojkott 1990. márc.-ra szűnik meg).

**December 7.** – Ljubljanában 6 ellenzéki párt részvételével megalakul a Szlovén Demokratikus Ellenzék, a DEMOS.

**December 17.** – A Szerb KSZ XI. kongresszusán elutasítják a többpártrendszert, kiállnak a föderatív Jugoszlávia és az egységes JKSZ mellett.

**December 18.** – Adán megalakul a Vajdasági Magyarok Demokratikus Közössége, a magyarok érdekvédelmi szervezete.

**December 23.** – Megalakul a Koszovói Demokratikus Szövetség nevű ellenzéki koalíció.

## **1990**

**Január 1.** – A Marković-kormány megteremti a dinár konvertibilitását, s ezzel az év közepére átmenetileg megfékezi az inflációt.

**Február 22.** – Szlovénia úgy határoz, hogy nem fizeti be a szövetségi költségvetésbe a rá eső teljes összeget.

**Március 7.** – A szlovén parlament törli a köztársaság nevéből a szocialista jelzőt.

**Április 8., 12., 22.** – Elnök- és parlamenti választások Szlovéniában. A DEMOS ellenzéki koalíció 55%-os többséget szerez a parlamentben. Az elnökválasztáson a reformkommunista Milan Kučan győz.

**Április 22., 23.–május 6.** – A horvátországi többpárti választásokon a nacionalista Horvát Demokrata Közösség győz.

**Május 4.** – Tito halálának 10. évforduján tiltakozó megmozdulás Belgrádban Tito kultusza ellen.

**Május 30.** – A horvát sabor (parlament) Franjo Tudjmant választja meg köztársasági elnöknek. Stjepan Mesić vezetésével a HDK alakít kormányt.

**Július 2.** – A koszovói parlament 180 tagjából 114 elfogadja, hogy Koszovó Jugoszlávia 7. egyenjogú tartománya, s Szerbiától független.

**Július 5.** – Szerbia felosztatja a koszovói törvényhozást.

**Július 16–17.** – A Szerb Kommunisták Szövetsége felveszi a Szerb Szocialista Párt nevet. Vezetője

**Slobodan Milosevics.**

**Október 1. –** Az aug. 19-én és szept. 2-án tartott népszavazás eredményére hivatkozva a horvátországi szerbek Szerb Nemzeti Tanácsa Kninben kikiáltja a szerb kisebbség autonómiáját, és függetlennek nyilvánítja magukat Horvátországtól.

**Október 5. –** A szövetségi hadsereg – válaszul arra, hogy Szlovénia bejelenti: nem hajlandó védelmi erőit a szövetségi hadsereg parancsnoksága alá helyezni – megszállja a szlovén védelmi parancsnokság központját.

**November 11., 18. –** Többpárti parlamenti választások Macedóniában. A nacionalista pártok relatív többséghez jutnak.

**November 18., 25. –** Választások Bosznia-Hercegovinában. A választásokon a muzulmán Demokratikus Akció Pártja győz a Szerb Demokrata Párt és a Horvát Demokrata Közösség pártja előtt. A köztársaság elnökévé a muzulmán Alija Izetbegovicot választják.

**December 9., 23. –** Elnök- és parlamenti választások Szerbiában és Crna Gorában. A győzelmet a kommunista utódpartok, ill. jelöltjeik szerzik meg. Szerb elnök: Slobodan Milošević.

**December 23. –** Az államelnökség által alkotmányellenesnek nyilvánított népszavazás Szlovéniában. A lakosság 88,5%-a a függetlenség mellett dönt. Dec. 26-án a képviselőház kinyilvánítja Szlovénia függetlenségét. – A horvát parlament új alkotmányt fogad el: Horvátország önálló állam, a föderációból való kilépést a parlament kétharmados többséggel fogadhatja el.

## **Lengyelország (1900–1990)**

---

**1900**

Porosz-Lengyelországban a porosz kormány a lengyel elemi iskolákban a vallásoktatásban kötelezővé teszi a német nyelv használatát. – Az 1893-ban megalakult Lengyel Királyság Szociáldemokráciája (SDKP) egyesül a Litvánia Szociáldemokráciája balszárnyával. Így jön létre a Lengyel Királyság és Litvánia Szociáldemokráciája nevű munkáspárt (SDKPił).

**1901**

Wrzesniében (Wreschen) az iskolás gyerekek sztrájkot robbantanak ki, tiltakozásul az elemi iskolák germanizálása, ill. a lengyel nyelv vallásoktatásban történt betiltása ellen. – Lengyel diákok poroszellenes sztrájkja Poznanlaw Wyspiański, a lengyel színház megújítója Menyegző c. drámáját.

**1903**

Az 1895-ben Rzeszówban megalakult Néppárt (SL) Lengyel Néppártra (PSL) változtatja nevét, s közzéteszi a parasztság érdekvédelmére korlátozódó programját. – Fizikai Nobel-díjjal tüntetik ki Maria Skłodowska-Curie-t (férjével, Pierre Curie-vel és Antoine Henri Becquerellel együtt).

**1904**

**November 13. –** A Lengyel Szocialista Párt (PPS) oroszellenes tüntetést szervez Varsóban, tiltakozásul az orosz-japán háború kapcsán a lengyeleknek az orosz hadseregbe történő behívása ellen.

Az év folyamán – Porosz-Lengyelországban a porosz kormány letelepedési törvényt ad ki: megtiltják, hogy lengyel telepesek a felparcellázott telkeken lakó- és gazdasági épületeket emeljenek. A porosz kormány célja: lengyel területeken német gazdagparasztsok letelepítése.

## 1905

Január 22. – A Lengyel Királyság területén az orosz forradalom hatására általános sztrájk tör ki, melyet további politikai sztrájkok, tüntetések követnek.

Január 28. – Varsóban iskolasztrájk robban ki, amely az egész Lengyel Királyságra kiterjed. Az ifjúság lengyel nyelvű oktatást, lengyel nyelvű tankönyveket és lengyel tanárokat követel.

Május 1. – Újabb általános sztrájk a Lengyel Királyságban.

Június 22–24. – Lódzban a munkások fegyveres felkelést robbantanak ki, amelyet a cári csapatok levernek.

December 22. – A Lengyel Szocialista Párt felkelést hirdet, amelyet azonban kezdeti sikerek után elfojtanak.

December vége – Białystokban orosz mintára létrehozzák az első és egyetlen lengyel tanácsot, a „munkásküldöttek tanácsát”.

Az év folyamán – Irodalmi Nobel-díjat kap Henryk Sienkiewicz Quo vadis? c. regényéért.

## 1906

Tavaszi – A Lengyel Királyságban a mezőgazdasági munkások sztrájkokat szerveznek, a munkabérek felemelését és földosztást követelve.

December – A Lengyel Szocialista Párt 2 részre szakad: a PPS-Baloldalra és a PPS Forradalmi Szárnyára. – Porosz-Lengyelországban az illegális „Macierz Szkolna” (Iskolaszövetség) szervezésében 141 lengyel iskolát hoznak létre 63 ezer tanulóval.

## 1907

Radikális parasztcsoportok megjelentetik Złanie (Hajnal) c. kiadványukat, melyben sikraszállnak a falvaknak az egyház befolyása alól történő kivonása és a földbirtokok felosztása mellett. – Az osztrák kormányzat Galíciában bevezeti az általános, titkos választási rendszert. Az első választásokon a Lengyel Néppárt győz. – A nemzeti demokraták Stanisław Głogowski Iwówi (Lemberg) egyetemi professzor vezetésével 16 mandátumot szereznek a parlamentben. – Létrehozzák a legális Lengyel Demokrata Társaságot, melyben a kispolgári és dzsentrielemek vannak többségben. – Az orosz kormányzat egy tisztán lengyelek lakta területet csatol Oroszországhoz. Az országos felháborodás hatására a terület tényleges elcsatolása csak 1912-ben történik meg.

## 1908

Egy fiatal ukrán nacionalista megöli Andrzej Potocki galíciai helytartót. Helyébe egy konzervatív politikus, Michał Bobrzyński lép. – Józef (Klemens) Piłsudski vezetésével megalakul az Aktív Harci Szövetség (ZWC). Célja az idegen uralom elleni fegyveres harc megszervezése és lengyel tisztiiskolások képzése. A szövetség vezetői közé tartozik még Kazimierz Sosnkowski, Marian Kukiel és Władysław Sikorski. – Poznańban és Kelet-Poroszországban törvényt hoznak a lengyelek kezében lévő földek eltulajdonításáról. – A Lengyel Királyság és Litvánia Szociáldemokráciája csatlakozik az OSZDMP-hez.

## 1910

Sikorski a Lwówban megalapított Függetlenségi Haladó Demokrata Párt tagjaként létrehozza a paramilitáris Lövészszövetséget. – Józef Piłsudski megalakítja a Lövész nevű katonai szervezetet. – A varsói Kereskedelmi Bank, majd a varsói Iparbank megalapítása. – Megindul a cserkészmozgalom a lengyel területeken.

## 1911



**Maria Skłodowska-Curie önálló kémiai Nobel-díja.**

**1912**

Józef Pilsudski és Witold Narkiewicz vezetésével Bécsben megalakul a Szövetkezett Függetlenségi Pártok Ideiglenes Bizottsága (TKSSN), mely a Galíciában működő legkülönbözőbb legális politikai pártokat és csoportosulásokat egyesíti; csatlakozik a Porosz-Lengyelországban tevékenykedő Lengyel Szocialista Párt is. – Roman Dmowski lengyel politikus programjában a lengyelországi zsidók gazdasági és kulturális bojkottjára szólít fel. – Varsóban és Czeszochowában sztrájkokat szerveznek, tiltakozásul a lenai sortűz ellen.

**1913**

Galíciában Wincenty Witos megalapítja a „Piast” Lengyel Parasztpártot.

**1914**

Galíciában Józef Pilsudski – Ausztria-Magyarország támogatására – a különböző lengyel lövészegyletekből létrehozza a lengyel légiókat. Ezeket az Oroszország elleni harcokban kívánják bevetni.

Augusztus 6. – Józef Pilsudski a lengyel légiók élén Galíciából betör a Lengyel Királyságba (kielcei menetelés), és bejelenti, hogy Varsóban már működik a nemzeti kormány.

Augusztus 16. – Miután Pilsudski és légiói a Lengyel Királyságban nem kapnak támogatást, Pilsudski kénytelen elismerni, hogy a lengyelek képtelenek önállóan felvenni a harcot Oroszország ellen. A légiókat az osztrák-magyar hadsereghez sorolják. Krakkóban létrejön a lengyel légiók működésének bázisául szolgáló Nemzeti Főbizottság (NKN), melynek közvetlen célja, hogy az orosz megszállás alatt álló lengyel területeket Ausztria–Magyarországhoz csatolják. Egyidejűleg megszűnik a Szövetkezett Függetlenségi Pártok ideiglenes bizottsága.

Augusztus – Nyikolaj Nyikolajevics orosz nagyherceg kiáltványban fordul Orosz–Lengyelország népeihez. Ebben kijelenti, hogy minden lengyel területet az orosz cár jogara alatt kell egyesíteni, s ha ez megvalósul, a lengyelek önkormányzatot fognak kapni.

**1915**

Nyár – A Lengyel Királyság (Kongresszusi Lengyelország) területét német és osztrák csapatok szállják meg és 2 főkormányzatra osztják fel.

**1916**

November 5. – A központi hatalmak, Németország és Ausztria–Magyarország uralkodói közös nyilatkozatukban lehetségesnek tartják egy félig autonóm lengyel állam megalakítását. Ez az állam azonban csupán az Oroszország által megszállt lengyel területekre terjedne ki.

December – Megalakul az ideiglenes államtanács, melyben a katonai ügyeket Pilsudski irányítja. Céljai között szerepel a lengyel újoncok toborzása, valamint egy olyan csatlós állam létrehozása, mely elválasztaná Németországot Oroszországtól. Tervbe veszi továbbá a lengyel lakosság áttelepítését a poroszok megszállta területekről a tervezett államba.

**1917**

Január – Woodrow Wilson amerikai elnök kijelenti, hogy az I. világháborút lezáró béke egyik feltétele: az önálló, független Lengyelország visszaállítása.

Március 14. (27.) – A munkás- és katonaküldöttek petrográdi szovjetje nyilatkozatot tesz közzé a lengyel kérdésben: „A lengyel nemzethez” c. deklarációban elismerik, hogy Lengyelországnak „joga van a teljes függetlenséghez”.

**Március** – A cári uralom megdöntése után hatalomra került ideiglenes kormány Oroszországban bejelenti Lengyelország visszaállítását, de – az 1916. nov. 5-i német-osztrák uralkodói deklaráció értelmében – Lengyelország nem lenne teljesen önálló, hanem „szabad katonai szövetség” kötné Oroszországhoz.

**Július 2.** – Pilsudski kilép az államtanácsból, mivel nem teljesítették a nagyobb függetlenséget célzó lengyel követetéseket. Pilsudskit a németek letartóztatják és Magdeburgba szállítják, ahol 1918. nov. elejéig fogságban tartják.

**Augusztus 15.** – A svájci Lausanne-ban Roman Dmowski vezetésével megalakul a Lengyel Nemzeti Bizottság (röviddel később Párizsba teszi át székhelyét), melyet az antanthatalmak is elismernek az új Lengyelország politikai képviselőjeként.

**Szeptember 12.** – A német császár közzéteszi „Az államhatalom a Lengyel Királyságban” c. pátensét, ami az ideiglenes államtanács feloszlatását eredményezi. Régenstanácsot hoznak létre német felügyelet alatt. Tagjai: Aleksander Kakowski varsói érsek, Zdzisław Lubomirski herceg és Józef Ostrowski.

**November 2.** – A „Nyilatkozat Oroszország népeinek jogairól” c. dokumentum Lengyelország számára is kihirdeti az önrendelkezési jogot.

**November 21.** – A régenstanács megalakítja az első lengyel kormányt, elnökévé J. Kucharzewskit nevezi ki.

## **1918**

**Január 8.** – Woodrow Wilson amerikai elnök nevezetes 14 pontos békejavaslatában olyan „független lengyel állam” létrehozását követeli (13. pont), amelynek szabad és biztosított kijárata van a tengerhez.

**Január 18.** – Vasutassztrájk Lwówban.

**Január 18.** – A kenyéradagok csökkentése miatt sztrájkok és tömegtüntetések Galíciában, Krakkóban és Tarnówban.

**Január 19–20.** – A Lengyel Szocialista Párt baloldala és a Lengyel Királyság és Litvánia Szociáldemokráciája szervezésében sztrájkok Varsóban és a dabrowai bányavidéken.

**Február** – Szovjet-Oroszország elismeri Lengyelország függetlenségét.

**Január–március** – Az antant hadviselő felek elismerik a Lengyel Nemzeti Tanácsot.

Franciaországban felállítanak egy – többségében volt lengyel hadifoglyokból álló – 50 ezer fős lengyel sereget, amelyet Haller tábornok parancsnoksága alá rendelnek.

**Március 3.** – A Németország és Szovjet-országnak között Breszt-Litovszkban (Brzesz) aláírt békeszerződés értelmében Lengyelország egy része több más, Oroszország fennhatósága alatt állt területtel együtt német uralom alá kerül.

**Augusztus 29.** – Szovjet-Oroszországban a Népbiztosok Tanácsa hatályon kívül helyez minden olyan szerződést, amely a lengyel területek meghódításával kapcsolatos, és melyeket Oroszország aláírt, továbbá elismeri a lengyel nemzet jogát a függetlenséghez.

**Október 1.** – Sztrájk a dabrowai bányavidéken; csak 3 hét múlva, bizonyos szociális követelések teljesítése után ér véget.

**Október 14.** – A Lengyel Szocialista Párt kiáltványában meghirdeti a nagybirtokok és a nagyipar „fokozatos” és következetes államosítását. A párt galíciai és sziléziai vezetője, Ignacy Daszyński tárgyalásokat kezd a régenstanáccsal a hatalomról.

**Október 14–16.** – A Lengyel Szocialista Párt frakciója általános sztrájkra szólít fel. Célja a kompromittált régenstanács lemondatása, Pilsudski kiszabadítása fogságából, törvényhozó nemzetgyűlés (sejm) összehívása.

**Október 23.** – A régenstanács a németek beleegyezése nélkül új kormányt nevez ki.

**Október 27.** – A kormány rendelete a honi lengyel hadsereg felállításáról.

**Október 28.** – Krakkóban megalakul a Lengyel Likvidációs Bizottság (PKL); elnöke Wincenty Witos. A bizottság átveszi Krakkóban a hatalmat, és megkezd az osztrák közigazgatás

felszámolását.

**Október–november – Cieszyn (Teschen) környékén megalakul a Cieszyni Hercegség Nemzeti Tanácsa.**

**November eleje – Nagy-Lengyelországban létrejön a demokrata többségű Népi Főtanács (ennek volt elődje az 1918. júl.-ban megalakult Központi Honpolgári Bizottság).**

**November 5. – Lublinban (Varsóban nov. 11-én, Lódzban nov. 13-án) megalakul a Lengyel Királyság és Litvánia Szociáldemokráciája és a Lengyel Szocialista Párt Baloldala kezdeményezésére a Munkásküldöttek Tanácsa.**

**November 6. – Tarnobrzegben létrejön – a Lengyel Likvidációs Bizottság által el nem ismert – Tarnobrzegi Köztársaság, mely a nagybirtokok és erdők felosztását, a földesúri hatalom likvidálását tűzi ki célul.**

**November 6–10. – A dąbrowai medencében megalakítják a Munkástanácsot és a Vörös Gárdát.**

**November 7. – Lublinban Ignacy Daszyński vezetésével megalakul a Lengyel Köztársaság ideiglenes népi kormánya. Belügyminiszter Stanisław Thungut, hadügyminiszter Edward Rydz-Smigły, a Pilsudski által létrehozott Lengyel Katonai Szervezet (POW) főparancsnoka. A kormány bejelenti a régenstanács feloszlását, a köztársaság megalakítását, és demokratikus választásokat, társadalmi reformokat ígér.**

**November 10. – A német fogságból kiszabadult Pilsudskit a Lengyel Szocialista Párt és a már feloszlott régenstanács is mint a „gondviselés férfiúját” köszönti Varsóban.**

**November 12. – Pilsudski parancsot ad Roja tábornoknak a dąbrowai medencében felállított Vörös Gárda szétverésére.**

**November 13. – Varsó munkássága általános sztrájkba lép a régenstanács ellen.**

**November 14. – A régenstanács visszalép, az állami és katonai hatalmat Pilsudskira ruházza. Pilsudski felszólítására lemond a lublini ideiglenes kormány.**

**November 16–18. – A dąbrowai szénmedence munkástanácsának végrehajtó bizottsága meghirdeti a 8 órás munkanapot. A béreket 100%-kal felemelik.**

**November 18. – Ignacy Daszyński Jędrzej Moraczewski javára lemond az új kormány megalakításáról. Pilsudski megtartja a teljhatalmú államfő funkcióját. A kormány számos demokratikus reformot vezet be (8 órás munkaidő, társadalombiztosítás stb.), de a parasztság fő követelését, a nagybirtokok felosztását nem teljesíti.**

**November 23. – Lengyelország az ukránokkal folytatott harcban elfoglalja Lemberget (Lwów).**

**December 16. – A Lengyel Szocialista Párt Baloldalának és a Lengyel Királyság és Litvánia Szociáldemokráciájának egyesüléséből létrejön Lengyelország Kommunista Pártja (1925-től Lengyel Kommunista Párt).**

**December 27. – Nagy-Lengyelországban felkelés tör ki a kormány politikája ellen, ezt rövid idő alatt leverik.**

**December 27–28. – A lengyel csapatok visszahódítják Poznań városát.**

**December. – Marian Zegota-Jamaszajtis ezredes – a nemzeti demokratákkal együtt – államcsínyt készít elő, a puccs szervezetlenség miatt kudarcba fullad. – Jędrzej Moraczewski kormánya diplomáciai kapcsolatokat létesít Németországgal, amely továbbra is megszállva tartja Nagy-Lengyelországot, Pomerániát, Sziléziát, Varmiát. A győztes hatalmak közül Franciaország csak a Roman Dmowski vezette Lengyel Nemzeti Bizottságot hajlandó elismerni.**

## **1919**

**Január 17. – Jędrzej Moraczewski kéthavi miniszterelnökség után lemond. Az új miniszterelnök, Ignacy Jan Paderewski koalíciós kormányt alakít.**

**Január 26. – Alkotmányozó nemzetgyűlési választásokat tartanak, a szavazás általános, közvetlen és titkos. Összesen 296 nemzetgyűlési képviselőt választanak. Első ízben szavazhatnak a nők is. A választásokon a Nemzeti Demokrata Párt és a parasztpártok aratnak győzelmet. A nemzetgyűlés elnöke Wojciech Trampczynski, a Nagy-lengyelországi Népi Főtanács tagja.**

Február 9. – Törvény a tankötelezettségről, amelynek értelmében – Lengyelország történetében először – minden iskoláskorú gyermeknek iskolába kell járnia.

Február 14. – Egy 30 tagú bizottság hozzákezd az alkotmánytervezet kidolgozásához.

Február 20. – A nemzetgyűlés elfogadja az ún. kis alkotmányt. Ennek megfelelően a hatalom a nemzetgyűlés kezébe kerül. Hatáskörébe tartoznak a belügyek is. Pilsudskira a hadsereg és a külpolitika felügyeletét bízák.

Ártilis 23–27. – A Lengyel Szocialista Párt különböző frakciói egyesült pártkongresszust tartanak.

Április – A lengyel csapatok, a németek kivonulása után, elfoglalják Vilnót, később Suwalkit és vidékét, és megkísérlik (sikertelenül) rábírní Litváníát, hogy egyesüljön Lengyelországgal.

Május 17. – Felbomlik a lublini terület munkástanácsa, miután a Lengyel Szocialista Párt frakciója kilép.

Június 28. – A versailles-i békeszerződés elismeri Lengyelország függetlenségét. Szentesíti az 1918. dec. végi nagy-lengyelországi felkelés eredményeit, továbbá Lengyelországnak ítéli Lengyel-Pomerániát, de Gdańskot (Danzig) és környékét a Nemzetek Szövetsége által ellenőrizendő „szabad várossá” nyilvánítja. Az összeköttetés fenntartására folyosót (korridort) létesítenek. Kelet-Poroszország Németországé marad, Felső-Szilézia, Mazurföld, Varmia és a szomszédos Powisle (Visztula-vidék) kérdésében népszavazásnak kell döntenie. A békeszerződés keretében Lengyelország egyoldalúan kötelezi magát, hogy biztosítja a területén élő kisebbségek jogait.

Július 10. – A nemzetgyűlés hosszas viták után mindössze 1 szavazattöbbséggel elfogadja a földbirtokok rendezéséről szóló törvényt: elrendelik a 180 hektárnál nagyobb földbirtokok felparcellázását, a volt porosz területeken pedig a 400 hektárnál nagyobb birtokok felosztását, továbbá az erdők államosítását. 1919–21 között 263 ezer hektár felparcellázására kerül sor.

Július 20. – Utolsó ülését tartja a varsói munkástanács. A Paderewski-kormány letartóztatja a dąbrowai szénmedence munkástanácsának tagjait.

Július – Lengyelország területéhez csatolja Nyugat-Ukrajnát.

Augusztus 17. – Felső-Sziléziában tömegsztrájkok kíséretében kitör az első felkelés, mely hatással van a népszavazás eredményére és a későbbi határmegvonásra.

December 8. – A párizsi konferencián Lord George N. Curzon brit külügyminiszter javaslatot tesz Lengyelország keleti határának megvonására (ún. Curzon-vonal). A határ mint demarkációs vonal a Suwalki-Vilnó-Gródno vasútvonal mentén húzódik Bresztig, onnan a Bug-folyó közepső szakaszán Krylówig, Galícián át Rawa Ruskán át Przemyśl felé és tovább délre.

December 13. – Megbukik Ignacy Jan Paderewski kormánya. Utóda, Leopold Skulski centrista kormányt alakít.

## 1920

Április 21. – Pilsudski egyezményt ír alá Szemen Petrljurával, a Dnyeperi Ukrán Köztársaság atamánjával; ennek értelmében Lengyelország csatlakozik a Szovjetunió elleni intervencióhoz.

Április 25. – Lengyelország megtámadja a Szovjetuniót, ezzel kezdetét veszi a szovjet-lengyel háború.

Május 7. – A lengyel csapatok benyomulnak Ukrajna területére, és elfoglalják Kijevet.

Június–augusztus – A Vörös Hadsereg visszaveti a lengyel előrenyomulást és ellenoffenzívába kezd.

Július 1. – Varmiában, Mazurföldön és Powislében népszavazást tartanak a területek hovatartozásáról: a lengyel állam csak néhány községhez tud hozzájutni.

Július – Lemond a Skulski-kormány. Wladyslaw Grabski kap megbízást kormányalakításra, javaslatára felállítják a széles hatáskörrel rendelkező államvédelmi tanácsot. – A Grabski-kormány rövid kormányzás után, mivel képtelen megbirkózni a kül- és belpolitikai válságokkal, lemondani kényszerül.

Július 24. – Wincenty Witos vezetésével létrejön az új kormány, a „nemzetvédelem kormánya”.

Július 30. – A Vörös Hadsereg által elfoglalt területen, Białystok városában Julian Marchlewski, Felix Dzierżyński és F. Kon megalakítják a lengyel ideiglenes forradalmi bizottságot.

**Augusztus 1. – A Vörös Hadsereg elfoglalja Breszt-Litovszkot.**

**Augusztus – A lengyel csapatok Maxime Weygand francia tábornok vezetésével Varsó előtt megállítják és viaszorítják a Vörös Hadsereget („csoda a Visztulán”).**

**Október 9. – Az előrenyomuló lengyel sereg, a litván ellenállás ellenére, elfoglalja Vlnót és környékét.**

## **1921**

**Március 17. – A nemzetgyűlés hosszas viták után elfogadja az ún. márciusi alkotmányt. E szerint a parlament (szejm) kétkamarás: nemzetgyűlés – szenátus. Mindkét kamara megbízatása 5 évre szól. Köztársasági elnököt 7 évenként választanak. A mindenkori minisztertanács tagjait a köztársasági elnök nevezi ki a nemzetgyűlési képviselők többségi támogatásával. Az alkotmány deklarálja a demokratikus jogokat, a lelkiismereti és vallásszabadság védelmét, a kisebbségek (beloruszok, ukránok) jogait.**

**Március 18. – A lengyel-szovjet kérdéseket a Rigában megkötött békeszerződés rendezi, ennek értelmében Nyugat-Ukrajna és Nyugat-Beloruszlia területei Lengyelországnak jutnak. A békekötéssel kb. 6 millió ukrán és 2 millió belorusz lakos is a lengyel államhoz kerül. Így Lengyelország keleti határa a Curzon-vonaltól kb. 200 km-rel távolabb kerül (Zbrucz folyó).**

**Március 20. – Népszavazás Felső-Sziléziában a terület hovatartozásáról. A szavazók 40%-a Lengyelország mellett dönt.**

**Május 2.–június 25. – Kitör a 3. sziléziai felkelés, általános sztrájk kíséretében. Véres harcok a németek és a lengyelek között. A Népszövetség a felkelés után felosztja Felső-Sziléziát:**

**Lengyelország megkapja a felső-sziléziai ipari körzet nagy részét.**

**Az év folyamán – A megtartott népszámlálás adatai szerint a lakosság megoszlása a következő: lengyel 68%, ukrán 17,3%, belorusz 3,9%, német 3,6%, zsidó 7,2%.**

## **1922**

**Március 17. – Lengyelország barátsági szerződéseket köt Lettországgal, Észtországgal és Finnországgal a Szovjet-Oroszország elleni védelem érdekében.**

**Május 5. – A genfi konvenció döntése Felső-Szilézia ügyében: Lengyelországnak 3 évig vámmentesen kell szemet szállítani Németországba.**

**Szeptember 26. – Törvényt hoznak a legnagyobb lengyelországi nemzetiség, az ukránok érdekében.**

**November 5. – A nemzetgyűlési választások a következő eredménnyel járnak: a jobboldali pártok választási blokkja, a Nemzeti Egység Keresztény Szövetsége (Chjena) a szavazatok 28,8%-ával, 169 mandátumot szerez; a Piast Párt 12,9%-ot (70 mandátum), a nemzeti kisebbségek blokkja 15,1 %-ot (66 mandátum), a Lengyel Néppárt Felszabadítás Frakciója 10,9%-ot (49 mandátum), a Lengyel Szocialista Párt 10,11%-ot (41 mandátum), a Nemzeti Munkáspárt 5,3%-ot (18 mandátum), a kommunisták 1,43%-ot (2 mandátum).**

**December 9. – A köztársasági elnöknek jelölt Józef Pilsudski visszalép.**

**December 16. – A Nemzeti Demokrata Párt tagja, Eligiusz Niemiadowski halálos merényletet követ el az újonnan megválasztott köztársasági elnök, Gabriel Narutowicz ellen. Az új lengyel kormány megalakításával Władysław Sikorski tábornokot bízzák meg.**

**December 20. – Az új köztársasági elnöknek Stanisław Wojciechowskit, a centrum jelöltjét választják meg.**

**December – A Kelet-Galíciában kitört ukrán felkelést a lengyel csapatok leverik.**

## **1923**

**Az év elején – Gazdasági és pénzügyi válság. Hiányzik az állami integráció az egymással hadakozó politikai és társadalmi pártokkal, csoportosulásokkal (főleg a Pilsudski-pártiak és a nemzeti demokraták) szemben.**

Május 4. – Az ún. Chjena-Piast-kormány (miniszterelnök Wincenty Witos) kormányzása. A kormány fokozza az erőszakos lengyelesítést, a katolikus egyház befolyása nő.

Május 15. – A Nemzeti Egység Keresztény Szövetsége és a Piast Párt aláírja a lanckoronai szerződést. Ez a Sikorski-kormány bukásához vezet.

Szeptember 19.–október 2. – Lengyelország Kommunista Munkáspártja II. kongresszusa határoz arról, hogy egységfrontot alakít ki a demokratákkal egy munkás-paraszt kormány létrehozására.

Követelik a földek szétesztését a parasztságnak, a földesurak kártalanítása nélkül.

Október 5. – Lengyelország Kommunista Munkáspártja és az egységfront „21-es bizottsága” Felső-Sziléziában általános sztrájkot hirdet. A lódzi textilmunkások és a varsói munkások követik a felhívást.

November 6. – Sztrájkok Krakkóban. A sztrájkolók összetűznek a rendőrséggel. A kormány rendkívüli állapotot hirdet és a tüntetőkre lövet (18 halálos áldozat, főbb mint 200 sebesült).

December 19. – Megbukik a Witos-kormány. Az új kormány miniszterelnöke Władysław Grabski, aki a gazdasági helyzet javítására kidolgozza az ún. stabilizációs tervet. A Grabski-reformok legjelentősebb pontja az adóprés megszorítása, ezzel a vagyonos rétegeket ugyanúgy közvetett adóval terhelik, mint a dolgozókat. Megreformálják a közigazgatást, új pénzt (złoty) vezetnek be, s létrehozzák a Lengyel Bankot. Meggyorsul a külföldi tőke beáramlása.

## 1924

Az év folyamán – Władysław Stanisław Reymont író irodalmi Nobel-díjjal jutalmazták.

## 1925

Június 15. – A német birodalmi gazdasági miniszter megszünteti a lengyel szén importját („szénkorlátozás”), mire a lengyel kormány csökkenti a behozatalt Németországból. Megkezdődik az 1934-ig tartó német-lengyel vámháború, melynek célja, hogy a németek Lengyelországot gazdasági válságba juttassák.

November 13. – Grabski lemond a kormányfői tisztról. Utóda gróf Aleksander Skrzyński.

December 28. – Elfogadják az elsősorban a német nagybirtok ellen irányuló új földtörvényt.

Az év folyamán – Az állam konkordátumot köt a katolikus egyházzal, ez bővíti az egyház anyagi jogait, növeli a papság politikai aktivitását.

## 1926

Az év elején – A Skrzyński-kormány a Grabski-program végrehajtásának sikertelensége, a gazdasági nehézségek és a belpolitikai válság miatt benyújtja lemondását. – Megalakul a „nemzeti egyetértés” kormánya, melyben a nemzeti demokraták, a kereszténydemokraták, a Piast Párt, a Lengyel Szocialista Párt és a Nemzeti Munkáspárt vesz részt. – Józef Pilsudski támadásai a kormánnyal szemben. Szembehelyezkedik minden olyan kísérlettel, hogy a parlament gyakoroljon felügyeletet a hadsereg fölött. Befolyását hívei révén is növeli a hadseregben. – A kormány az állandósult támadások miatt lemond.

Május 10. – Megalakul az új kormány Wincenty Witos vezetésével.

Május 12. – Pilsudski katonai államcsínye. A hozzá hű csapatokkal sulejówi rezidenciájából elindul Varsó elfoglalására.

Május 14–15. – A varsói harcok következményeként lemond a kormány.

Május 15. – Stanisław Wojciechowski köztársasági elnök lemond. Pilsudski visszautasítja köztársasági elnökké választását. Maga helyett Ignacy Mościcki professzort javasolja államelnöknek, aki jún. 1-jétől tölti be ezt a tisztséget egészen a III. köztársaság végéig (1933-ban újraválasztják).

Augusztus 2. – Végrehajtják az alkotmány revízióját. Pilsudski és hívei a helyzet „szanálására” tesznek ígéretet (innen a rendszer neve: szanációs rendszer – Sanacja).

**Október 2. – Józef Pilsudski miniszterelnök (1928. jún.-ig), hadügyminiszter, a fegyveres erők főfelügyelője. Kiépíti hivatalnoki-katonai diktatúráját, bár a kormányzás parlamenti demokratikus formája megmarad.**

**Az év folyamán – Megindul a föld nélküli és a szegényparaszatok tömeges kivándorlása: számuk 1928-ig eléri a félmilliót. – Gazdasági fellendülés kezdődik. Folytatódik a gdyniai kikötő építése, amely Koppenhága után a második legnagyobb balti-tengeri átrakodó kereskedelmi kikötővé növi ki magát.**

## **1927**

**Január–március – Betiltják a Belorusz Paraszt-Munkás „Hromadá”-t és a Független Parasztpártot.**

**Október – A Sanacja politikai szervezeteként létrehozzák a Kormányt Támogató Pártonkívüliek Blokkját (BBWR), amely meghirdeti a végrehajtó hatalom erősítését a parlament rovására.**

**November 28. – Felosztatják a szejmet, számos ellenzéki képviselőt letartóztatnak.**

## **1928**

**Az év eleje – A Pilsudski-rezsim perbe fogja a „Hromada” 500 tagját.**

**Március 4. – A nemzetgyűlési választásokon az ellenzék a letartóztatások ellenére sikerrel szerepel.**

**A Kormányt Támogató Pártonkívüliek Blokkjának nem sikerül megszerezni a többséget a szejmben.**

## **1929**

**Április – Megalakul Kazimierz Switalski kormánya, melyben elsősorban Józef Pilsudski közeli és megbízható hívei a miniszterek. Pilsudski hívei kilépnek a Lengyel Szocialista Pártból. – A nemzetgyűlés 6 képviselőklubja (közép- és baloldali ellenzéki pártok) „Centrolew” (Középbal) néven ellenzéki blokkban egyesül, s megdönti a Switalski-kormányt. – Kazimierz Bartel alakít kormányt, amely a költségvetés elfogadása után lemond. – Megalakul Walery Slawek kormánya.**

## **1930**

**Június 30. – A Centrolew kongresszust tart a Népjog és Népszabadság Védelme Kongresszusa néven. A kongresszus szembefordul Pilsudski diktatúrájával.**

**Augusztus 25. – Pilsudski ismét miniszterelnök.**

**Augusztus 29. – Pilsudski felosztatja a nemzetgyűlést, a szenátust, és új választásokat ír ki.**

**Szeptember 9–10. – Letartóztatják és a breszti erődbe zárják a Centrolew vezetőit. Összesen mintegy 5000 embert vetnek fogságba.**

**November 16., 23. – A nemzetgyűlési választásokon Pilsudski kormányzati blokkja arat győzelmet (46,2%); a Centrolew a szavazatok 17, a kommunisták 2,3%-át kapják.**

**November 28. – Pilsudski egészségi okok miatt visszalép a miniszterelnökségtől. Utóda Walery Slawek ezredes.**

## **1931**

**Az év folyamán – Fokozódik a gazdasági válság; emelik a vámokat, megtakarítási intézkedéseket fogantatosítanak, korlátozzák az importot.**

## **1932**

**Március 9. – Törvény a 3 éves elnöki meghatalmazásról.**

**Július 25. – Megkötik a lengyel-szovjet megnemtámadási szerződést.**

**November 2. – Józef Beck ezredeset külügyminiszterré nevezik ki.**

### 1933

Március 1. – Megnyitják a Kelet-Felső-Sziléziát és a gdyniai kikötőt összekötő szénvasútvonalat.

Március 6. – Lengyelország egy Gdańskban tartott katonai demonstrációval megakadályozza a gdański német fasiszták azon kísérletét, hogy a várost Németországhoz csatolják.

Május 8. – Ignacy Mościckit ismét államelnökké választják.

### 1934

Január 26. – Lengyel-német megnemtámadási szerződést – és ezt kiegészítő gazdasági egyezményt – kötnek.

Június – Létrehozzák az első koncentrációs tábort Bereza Kartuskában.

### 1935

Április 23. – Elfogadják a demokratikus márciusi alkotmányt felváltó, új, ún. áprilisi alkotmányt. Ez korlátozza a nemzetgyűlés és a szenátus szerepét, növeli a köztársasági elnök hatalmát, aki ezentúl tetteiért egyedül „Isten és a történelem előtt” felelős. Pilsudski hatalma a hadsereg erején nyugszik.

Május 12. – Józef Pilsudski halála. Utóda a hadsereg élén és gyakorlatilag az állam irányításában Eduard Rydz-Smigly tábornok (majd marsall).

Szeptember 8. – A nemzetgyűlési választásokon a választásra jogosultak mindössze 46,5%-a vesz részt, sőt, a szavazatok egynegyede érvénytelen. A győzelmet a Kormányt Támogató Pártonkívüliek Blokkja szerzi meg, mely a választások után feloszlik.

### 1936

Március 2–16. – Lzban 130 ezer textilmunkás sztrájkol.

Március 20.–április 16. – Krakkóban és Lwówban sztrájkok; fegyveres összetűzésekre kerül sor a rendőrök és a munkások között.

Május – Krakkóban a sztrájkoló munkások megszállják a Semperit gyárat.

Június – Parasztok tüntetnek Nowosielce községben.

Június 10. – Eugeniusz Kwiatkowski miniszterelnök-helyettes meghirdeti az ún. négyéves beruházási tervet, melyet 1936. júl. 1. és 1940. jún. 30. között kell végrehajtani (1939. márc.-ra befejezik). Ezen ipari beruházások közül a legjelentősebb a kis-lengyelországi központi iparkörzet (COP - Kielce, Lublin vajdaságok, ill. Krakkó és Lwów egy része).

Július 15. – Az államelnök az állam vezető személyiségévé nyilvánítja Rydz-Śmigly tábornokot, és kinevezi vezérkari főnökké.

### 1937

Március 2. – Megalakul a szélsőjobboldali Nemzeti Egyesülés Tábor.

Április 18. – Raclawicében, a betiltás ellenére, 12 ezer fős paraszttüntetésre kerül sor. A rendőrségi sortűz 3 áldozatot követel.

Augusztus 16–18. – Parasztok tömegtüntetéseire kerül sor Kis-Lengyelországban, Nyugat-Ukrajnában és Wolhyniában.

November 5. – Lengyelország és Németország egyezményt ír alá a kisebbségi kérdésről.

### 1938

Március 17–19. – Lengyelország ultimátumban követeli Litvániától a diplomáciai kapcsolatok felvételét a lengyel állammal és a Vlnó-határ elismerését. Litvánia elfogadja a lengyel követeléseket.

Július – A Komintern feloszlatja a Lengyel Kommunista Pártot.

Október 2–3. – Lengyelország részt vesz Csehszlovákia megszállásában. A lengyel csapatok



megszállják az Olzán túli (Cieszyn-Teschen) területet.

Október 24. – Ribbentrop német birodalmi külügyminiszter ismerteti Józef Lipski berlini lengyel nagykövettel Németország követeléseit: Gdańsk szabad város Németországhoz csatolása, exterritoriális autótúrt építése (Lengyel-Pomeránián át; ez közné össze Kelet-Poroszországot a Német Birodalommal). – Arthur Neville Chamberlain brit külügyminiszter garancianyilatkozatot tesz a lengyel kormánynak.

## 1939

Április 28. – Ribbentrop megismétli októberi követeléseit Lengyelországgal szemben. Hitler felmondja a Lengyelországgal 1934-ben aláírt megnemtámadási szerződést.

Május 11. – Lengyelország elutasítja a Szovjetunió által szorgalmazott kollektív biztonsági szerződés megkötését.

Augusztus 22. – A német birodalmi kancellár bejelenti: „Lengyelország megsemmisítése első számú feladatunk... Propaganda céljából majd közölni fogok valamilyen okot a háború kirobbantására, nem számít, hiteles lesz-e, vagy sem.”

Augusztus 23. – Aláírják a Molotov-Ribbentrop-paktumot.

Augusztus 25. – Nagy-Britannia és Lengyelország kölcsönös segítségnyújtási egyezményt köt. Nagy-Britannia csak a tárgyalások rendezését fogadja el a lengyel kérdésben.

Augusztus 26. – Hitler elhalasztja – a brit-lengyel egyezmény miatt – az e napra tervezett Lengyelország elleni támadást.

Augusztus 31. – Egy SS-kommandó tagjai lengyeleknek öltözve betörnek a gliwicei (Gleiwitz) rádióadóba. Hitler „a birodalom aktív védelmére hivatkozva” kiadja a támadási parancsot.

Szeptember 1. – A német hadsereg hadüzenet nélkül betör Lengyelországba. A Gdański-öbölben horgonyzó Schleswig-Holstein német sorhajó tüzet nyit a Westerplatte enklávéra.

Szeptember 3. – Nagy-Britannia és Franciaország ultimátumban követeli a német csapatok visszavonását Lengyelországból, s a határidő lejártával hadat üzen Németországnak.

Szeptember 9. – A lengyel védelem összeomlik.

Szeptember 17. – Szovjet csapatok törnek be Lengyelország keleti tartományába. A német csapatok az aug. 23-i szovjet-német megnemtámadási szerződés titkos záradéka értelmében visszahúzódnak a Narew és Visztula vonalára.

Szeptember 27. – Varsó kapitulál a német csapatok előtt. A lengyel kormány Bukarestbe menekül. – Megalakul a Lengyelország Győzelmének Szolgálata nevű szervezet.

Szeptember 28. – Németország és a Szovjetunió szerződést köt Lengyelország felosztásáról a Bug mentén.

Szeptember 30. – Ignacy Mościcki államelnök visszalép a már száműzetésben tartózkodó Władysław Raczkiewicz javára.

Október – Megalakul a nemzeti demokraták eszmei befolyása alatt álló, Ojczyzna (Haza) nevű szervezet.

Október 6. – A franciaországi Angers-ban emigrációs kormány alakul a Sanacja kevésbé exponált képviselőiből és az ellenzéki pártok (Lengyel Szocialista Párt, Parasztpárt, Nemzeti Párt, Munkáspárt) vezetőiből. A miniszterelnök Sikorski; államelnök Raczkiewicz; a kormány székhelye Párizs.

Október 8. – Hitler utasítására a megszállt lengyel terület felét a Német Birodalomba bekebelezett területnek nyilvánítják. Wartheland és Danzig-Nyugat-Poroszország néven új körzeteket hoznak létre. Kelet-Poroszországot és Sziléziát jelentős lengyel területekkel bővítik ki (ún. kormányzósági járások Zichenau és Katowitz).

Október 22. – Hans Frankot nevezik ki a megszállt lengyel területek főkormányzójává.

Október 25. – Lengyelország megmaradt területeit Krakkó fővárossal Főkormányzóság néven német polgári közigazgatás alá helyezik.

November – Létrejön a Zsidó Katonai Szövetség.

**December eleje – Több szervezet egyesüléséből Nagy-Lengyelországban létrejön a „Nyugati Területek Önkéntes Hadserege”.**

## **1940**

**Tavaszi – Illegális lengyel hadsereget (ZWZ) hoznak létre, amely azonban nem fogantatja akciókat a németek ellen.**

**Május – Hans Frank főkormányzó az ún. AB-akcióban 3 ezer lengyel hazafit, főleg értelmiségieket, meggyilkoltat.**

**Június – A lengyel emigrációs kormány Londonba teszi át székhelyét.**

**Július–augusztus – A Szovjetunióban megalakul a lengyel kommunisták ún. kezdeményező csoportja.**

## **1941**

**Június 22. – A Szovjetunió német megtámadása Kelet-Lengyelország megszállásához vezet (a területet a Szovjetunió foglalta el 1939-ben). A „keleti hadjárat” megindulásával, a német SS-kommandók bevetésével kezdetét veszi az ún. zsidókérdés „végleges megoldása” is (júl. 31-i parancs). Megsemmisítő koncentrációs táborokat állítanak fel Auschwitzban, Maidanekben, Treblinkában és Sobiborban.**

**Július 20. – A lengyel emigrációs kormány és a Szovjetunió egyezményt köt a diplomáciai kapcsolatok felvételéről és a kölcsönös katonai segítségnyújtásról.**

**Augusztus 10. – A katonai egyezmény értelmében lengyel harci csapatokat állítanak fel a Szovjetunióban Wladyslaw Anders tábornok parancsnoksága alatt.**

**December 4. – Sikorski, az emigrációs kormány miniszterelnöke Moszkvában barátsági és segítségnyújtási szerződést köt a szovjet kormányval.**

## **1942**

**Január 5. – Varsóban megalakul a Lengyel Munkáspárt (PPR). Titkára Marcell Nowotko, majd meggyilkolása után (nov. 28.) Pawel Finder.**

**Február 3. – A londoni lengyel emigrációs kormány létrehozza a Nemzeti Tanácsot és a parlamentet.**

**Február 14. – A lengyel emigrációs kormány a Fegyveres Harci Szövetségeket (ZWZ) Honi Hadsereggé (Armia Krajowa) alakítja át.**

**Március – Létrehozzák a Lengyel Munkáspárt illegális fegyveres szervezetét, a Népi Gárdát (Gwardia Ludowa – GL).**

**Március 23.–szeptember 20. – Az Anders tábornok parancsnoksága alatt álló lengyel csapatok a Szovjetunióból elvonulnak Irán felé a Közel-Keletre.**

**Május 22. – Az auschwitzi koncentrációs táborban 1500 lengyel zsidót gyilkolnak le a gázkamrákban.**

**Július 22.–szeptember 13. – A németek első akciója a varsói gettó likvidálására. A lakosok egy részét elszállítják a haláltáborokba. 1940 őszétől 1942 közepéig mintegy 100 ezer zsidó hal éhen és pusztul el járványos betegségekben a gettóban.**

**Október – Létrejön a Zsidó Harci Szervezet.**

**November 27. – Tömeges kitelepítés kezdődik Zamość (lublini vajdaság) környékéről. Himmler tervei szerint itt egy németek által betelepített övezetet kell létrehozni.**

## **1943**

**Január 15. – A Lengyel Munkáspárt KB nyílt levélben fordul az emigráns kormány lengyelországi képviselőjéhez, ebben Nemzeti Harci Front létrehozására tesz javaslatot.**

**Január–március – Tárgyalások a Lengyel Munkáspárt és az emigrációs kormány lengyelországi**

képviselőtársak között, amelyek az emigrációs kormány egyik képviselőjének (Piekalkiewicz) letartóztatása miatt megszakadnak.

Április – Szakadás a Lengyel Szocialista Pártban: a „Baloldal” elválik a „Szabadság, Egyenlőség, Függetlenség” frakciótól, s létrehozza a Lengyel Szocialisták Munkáspártját.

Április 13. – A Szmolenszk melletti Katyn közelében található erdőben a német katonák tömegsírokat fedeznek fel, bennük több mint 4 ezer lengyel tiszt holttestével. Az áldozatok 1939. szept.-ben Kelet-Lengyelországban estek szovjet hadifogságba, s kivégzésükig a kocelski táborban tartották fogva őket. A Szovjetunió a németeket vádolja a barbár tettel.

Április 19.–május 16. – A varsói gettóban felkelés tör ki a Zsidó Harci Szövetség (ZOB) irányításával. A gettóban maradt kb. 60 ezres zsidó lakosság (miután 300 ezret megsemmisítő táborokba hurcoltak) felkelését csak nagy nehézségek árán tudják leverni.

Április 25. – A Szovjetunió megszakítja diplomáciai kapcsolatait a londoni lengyel emigrációs kormánnyal, mivel a kormány a katyni ügy nemzetközi kivizsgálását követeli.

Május 8. – A Szovjetunióban megalakul a Lengyel Hazafiak Szövetsége.

Május – A Szovjetunióban felállítják a Tadeusz Kościuszko lengyel hadosztályt.

Július 4. – Władysław Eugeniusz Sikorski, a londoni emigráns kormány elnöke máig tisztázatlan okok miatt repülőgép-szerencsétlenség áldozata lesz Gibraltár közelében.

Július 13. – Sikorski halála után Stanisław Mikołajczyk alakít új emigráns kormányt.

November – A Lengyel Munkáspárt közzéteszi Miért harcolunk mi? c. programnyilatkozatát.

Ebben a nagyipar államosítását és a demokratikus földreformot követeli. Elismeri, hogy a lengyel államot az emigráns kormány képviselje.

November 23. – A Lengyel Munkáspárt első titkárává Władysław Gomułka-t választják.

November 28.–december 1. – A teheráni konferencián egységes álláspont alakul ki a lengyel állam területét illetően (határai kb. a Curzon-vonal és az Odera folyó között húzódnának, hozzákapcsolva még Kelet-Poroszországot és Opolét).

## 1944

Január 1. – Varsóban megalakul az Országos Nemzeti Tanács (KRN). Elnöke Bolesław Bierut. A Nemzeti Tanácsban a Lengyel Munkáspárton kívül a Parasztpárt balszárnya, a demokraták és különböző csoportok, szervezetek képviseltetik magukat.

Július 13. – A Vörös Hadsereg elfoglalja Vilnát, majd lefegyverzi a lengyel honi hadsereget, amellyel együtt foglalta el a litván várost.

Július 20. – Felszabadul a német megszállás alól az első lengyel terület Lublin közelében. A felszabadító harcokban a Vörös Hadsereg oldalán részt vesz a Kościuszko hadosztályból kinőtt 1. lengyel hadsereg is.

Július 21. – Az országos nemzeti tanács rendeletet ad ki: értelmében az 1. lengyel hadsereg egyesül a népi hadsereggel. Ennek következményeképp megalakul a lengyel haderő (Wojsko Polskie), mely a Vörös Hadsereggel együtt folytatja a harcot a németek ellen egészen a berlini ütközetig.

Július 22. – Chelmben az országos nemzeti tanács kezdeményezésére megalakul a Lengyel Nemzeti Felszabadító Bizottság (PKWN). 15 tagja közül 5 a Lengyel Munkáspárt, 3 a Lengyel Szocialista Párt, 4 a Parasztpárt, 1 a Demokrata Párt képviselője, 2 pártonkívüli. A bizottság társalapítója és elnöke a szocialista párti Edward Osóbka-Morawski.

Július 25. – A Lengyel Nemzeti Felszabadító Bizottság Chelmből átteszi székhelyét Lublinba („lublini bizottság”). A bizottság a Vörös Hadsereg által felszabadított területen elkezd az államügyek intézését.

Július 26. – A Szovjetunió és Lengyelország határegyezményt köt.

Augusztus 1. – A Szovjetunió külügyminisztériuma hivatalos levélben erősíti meg, hogy a szovjet kormány elismeri a Lengyel Nemzeti Felszabadító Bizottságot. – A londoni lengyel emigrációs kormány delegatúrája és a honi hadsereg kirobbantja a varsói felkelést, amelynek élén Tadeusz Bor-Komorowski, a honi hadsereg vezetője áll.

**Augusztus 3–10. – Sztálin felszólítására a londoni lengyel emigráns kormány miniszterelnöke, Stanislaw Mikolajczyk és a kormány néhány tagja a Felszabadító Bizottsággal folytat tárgyalásokat Moszkvában.**

**Augusztus 10. – Lublinból megkezdí sugárzását a szabad lengyel rádió.**

**Augusztus 21. – A Lengyel Nemzeti Bank kibocsátja első kincstárjegyeit a szabad Lengyelországban.**

**Szeptember 6. – A Lengyel Nemzeti Felszabadító Bizottság törvényerejű rendeletet ad ki a földreformról. A reform 9300 földbirtokra terjed ki; több mint 1 millió parasztcsalád között több mint 6 millió hektár földet osztanak szét. Így 814 ezer új parasztgazdaság jön létre, s több mint 254 ezer parasztgazdaság területe növekszik.**

**Szeptember 10–11. – Az újjászervezett Lengyel Szocialista Párt konferenciája megválasztja az ideiglenes főtanácsot és a központi végrehajtó bizottságot.**

**Szeptember 14. – A Vörös Hadsereg és az 1. lengyel hadsereg Kościuszko hadosztálya beveszi Pragát (Varsó keleti részét).**

**Szeptember 26–27. – A demokratikus erők egyesítik erőiket a varsói harcokban. Kiegészítő parancsnokságot hoznak létre a néphadsereg, a lengyel nemzeti hadsereg és a védelmi csapatok számára.**

**Szeptember 28. – A Boleslaw Bierut vezette küldöttség, mely az országos nemzeti tanács és a Lengyel Nemzeti Felszabadító Bizottság tagjaiból áll, előzetes tárgyalásokat folytat Moszkvában Lengyelország jövőbeni határaitól és a Lengyelországnak nyújtandó szovjet segítségről.**

**Október 2. – A németek leverik a varsói felkelést. A rosszul előkészített és a Vörös Hadsereggel történő előzetes egyeztetés nélkül kirobbantott felkelésben a honi hadsereg 16 ezer katonája hal meg. A polgári lakosok közül csaknem 150 ezer a halottak száma. Hitler parancsára a lengyel fővárost lerombolják, felégetik. Az épületek mintegy 70%-a megsemmisül.**

**Október 7. – Felállítják a visszahonosítási állami hivatalt.**

**November 24. – Stanislaw Mikolajczyk a londoni emigrációs kormányban visszalép a miniszterelnökségtől. Utóda Tomasz Arciszewski. – Felállítják a politikai pártok központi tanácskozó bizottságát a Lengyel Munkáspárt, a Lengyel Szocialista Párt és a Demokrata Párt közötti együttműködés keretében.**

**December 30–31. – A 2 ezer küldöttel ülésező I. Lengyel Parasztkongresszus megalakítja a Paraszti Önszegélyező Szövetséget, a parasztság tömegpolitikai és gazdasági szervezetét.**

**December 31. – Az országos nemzeti tanács 17 tagú ideiglenes kormányt nevez ki: a Lengyel Munkáspárt 5, a Lengyel Szocialista Párt 5, a Parasztpárt 5, a Demokrata Párt 2 fővel képviselteti magát.**

## **1945**

**Január 1. – A Lengyel Nemzeti Felszabadító Bizottságból Edward Osóbka-Morawski és Wladislaw Gomulka vezetésével megalakul az ideiglenes (lublini) kormány.**

**Január 3. – Az országos nemzeti tanács határozatot hoz Varsónak mint az ország fővárosának újjáépítéséről.**

**Január 4. – A Szovjetunió hivatalosan elismeri az ideiglenes kormányt.**

**Január 12. – A szovjet csapatok és a lengyel hadsereg csapatai általános támadást indítanak lengyel földön a német megszállók ellen. A hónap második felében felszabadul Varsó (jan. 17.), Krakkó (jan. 18.), Łódź (jan. 19.), Katowice (jan. 27.), Olsztyn, Bydgoszcz.**

**Január 22–24. – A szovjet kormány kölcsönt folyósít Lengyelországnak külföldi kereskedelem céljaira.**

**Január 31. – Csehszlovákia elismeri a Lengyel Köztársaság ideiglenes kormányát.**

**Február 4. – A jaltai konferencián Winston Churchill és Franklin D. Rooseveltt az ideiglenes kormány kibővítése mellett száll síkra: „Vonják be (a kormányba) az országban élő demokratikus vezetőket és a külföldön élő lengyeleket.” Sztálin Lengyelország nyugati határának kitolását követeli**

egészen a lausitzi Neisse folyóig.

Február 5. – Az országos nemzeti tanács elnöke, Boleslaw Bierut nyilatkozatot tesz közzé az Odera és a Neisse folyóktól keletre eső területek polgári közigazgatásának átvételéről.

Február 6–7. – A Lengyel Munkáspárt KB I. plénümán meghatározzák a párt gazdaságpolitikájának fő irányelveit.

Március 8. – Auschwitzban (Oświęcim) 200 ezren vesznek részt annak a 450, nácik által meggyilkolt fogolynak a temetésén, akiket a németek nem tudtak a krematóriumban megsemmisíteni.

Március 22. – A krakkói, fennállásának 581. évét ünneplő Jagelló Egyetem megkezdi első tanévét a felszabadított Lengyelországban.

Március 22. – Az ideiglenes kormány határoz: kész részt venni a San Franciscóban 1945. ápr. 25-én kezdődő, az ENSZ megalapítására összehívott konferencián.

Március 25–26. – Megalakul a baloldali Néppárt.

Március 29. – Létrehozzák a Lengyelországban elkövetett náci bűnök felderítésére hivatott főbizottságot.

Április 21. – Lengyelország és a Szovjetunió kormányai 30 évre szóló lengyel-szovjet barátsági, kölcsönös segítségnyújtási és együttműködési szerződést kötnek.

Június 8. – A nyugati szövetségesek engedélyezik, hogy a Németországban fogva tartott lengyelek visszatérhessenek hazájukba.

Június 25. – A 4 győztes hatalom javaslatára San Franciscóban helyet biztosítanak Lengyelország számára is az ENSZ alapokmányának aláírására.

Június 28. – Megalakul a nemzeti egység ideiglenes kormánya. Miniszterelnöke E. Osóbka-Morawski, helyettesei Gomulka és Mikolajczyk. A kormány 21 tagjából 6–6 a Lengyel Munkáspárt, a Lengyel Szocialista Párt, a Parasztpárt (ill. különböző parasztszervezetek) képviselője, 2 a Demokrata Párté, 1 párt nélküli. – A Francia Köztársaság ideiglenes kormánya de jure elismeri a Lengyel Köztársaság ideiglenes nemzeti egységkormányát.

Július 5. – Az Egyesült Államok, Nagy-Britannia és Kína elismerik az ideiglenes nemzeti egységkormányt.

Július 6. – A szovjet és a lengyel kormány egyezményt ír alá a lengyel nemzetiségű állampolgároknak a Szovjetunióból, az orosz, ukrán, belorusz és litván polgároknak Lengyelországból történő hazatelepítése ügyében.

Július 17.–augusztus 2. – A potsdami egyezményben rögzítik és garantálják Lengyelország határait, és elrendelik a Lengyelországban élt német lakosság áttelepítését. Az újjászületett lengyel állam területe 312 700 km<sup>2</sup> (77 ezer km<sup>2</sup>-rel kisebb, mint 1939-ben).

Augusztus 16. – Az 1944. júl. 26-i határegyezmény és más előzetes megállapodások alapján megkötik a lengyel-szovjet államhatárról szóló egyezményt. A határ vonal, kis eltérésekkel Lengyelország javára, a Curzon-vonalnak felel meg.

Augusztus 22. – Mikolajczyk saját pártjaként megalapítja a Lengyel Néppártot (PSZ), melynek tagjai többnyire a Parasztpárt jobbszárnyából kerülnek ki.

Október 15. – Lengyelországot felveszik az ENSZ tagállamai közé.

November 10. – A minisztertanács gazdasági bizottságán belül felállítják a Központi Tervhivatalt.

November 13. – Megalakítják a Visszaszerzett Területek Minisztériumát. Miniszter: Władisław Gomulka.

November 19. – A Szovjetunió az 1945. aug. 16-i határegyezmény értelmében 930 km<sup>2</sup> nagyságú területet ad át megszállási területéből Lengyelországnak (az Oderától nyugatra, beleértve Szczecint is).

December 6–13. – Ülésznek a Lengyel Munkáspárt (PPR) I. kongresszusa. A kongresszusi határozatban körvonalazzák a gazdasági fejlődés lehetőségeit, a párt vidéken és az ifjúság körében végzendő munkáját; elfogadják a párt szabályzatát; megválasztják a párt szerveit. A főtitkár. W. Gomulka.

## 1946

Január 3. – Törvényt hoznak a nagyipar, a bankok, a közlekedés és a távközlés-posta államosításáról.

Január 12. – Lengyelországot az ENSZ Biztonsági Tanácsa nem állandó tagjává választják.

Február 14. – Népszámlálás. Adatai jól tükrözik Lengyelország óriási veszteségeit. A lakosság száma 23,9 millió (1939: 35,1 millió). Elpusztult a nemzeti vagyon kb. 38%-a. A visszakapott területekkel több mint 5 millió fővel (köztük 2 millió német) gyarapodik a lakosság száma.

Április 25. – Az Egyesült Államok 90 millió dolláros kölcsönt ad Lengyelországnak.

Május 5. – A Weit Stosz által készített híres krakkói oltárt, melyet a németek a háború idején Németországba vittek, visszaszállítják Krakkóba.

Május 29. – Egységesítik a közigazgatást a visszakapott nyugati és északi területeken. Létrehozzák Olsztyn, Szczecin és Wrocław vajdaságokat.

Június 30. – Népszavazás a szenátus megszüntetéséről, az új lengyel alkotmányról és Lengyelország új nyugati határaitól. A szavazóknak a következő kérdésekre kell választ (igen vagy nem) adniuk: 1. „Akarod-e, hogy eltöröljék a felsőházat?”; 2. „Akarod-e az ipar államosítását és a földreformot?”; 3. „Akarod-e, hogy tartósak legyenek a lengyel állam nyugati határai a Balti-tengernél, az Odera-Neisse mentén?” A választásra jogosultak 85,8%-a vesz részt a népszavazáson. Az első kérdésre 68,2%, a másodikra 77,3%, a harmadikra 91,4% az igen.

Szeptember 6. – Törvény a földreformról. Az 50 hektáron felüli mezőgazdasági üzemeket kártalanítás nélkül kisajátítják. A kisajátított földet az ún. „állami földalapban” vonják össze, amelyet (kb. 6 millió hektár) 1954-től szétosztanak 1 millió kisbirtokos és paraszt között.

Szeptember 20–23. – Törvényerőre emelik a 3 éves újjáépítési tervről kiadott rendeletet.

November 28. – Akcióegység-egyezményt köt a Lengyel Munkáspárt és a Lengyel Szocialista Párt, melyben mindkét fél kifejezi a későbbi szervezeti egyesülés szándékát.

## 1947

Január 19. – Az országos választásokon a szejm-választásokból is győztesen kikerült demokratikus blokk (a Lengyel Munkáspárt, a Lengyel Szocialista Párt, a Néppárt és a demokraták) győz, Mikolajczyk miniszterelnök-helyettes az események hatására (ti. választási manipulációk, szavazathamisítások és más akadályozó tényezők miatt pártja, a Lengyel Néppárt nagy vereséget szenved, a szavazatoknak mindössze 10,3%-át kapja, összesen 28 mandátumot) elhagyja az országot, visszatér a londoni emigráns kormányhoz.

Február 5. – Bolesław Bierutot választják a Lengyel Köztársaság elnökévé. Józef Cyrankiewicz benyújtja javaslatát az új kormány megalakítására.

Február 6. – Megalakul a lengyel kormány. Miniszterelnöke Józef Cyrankiewicz. A kormányban a Lengyel Munkáspárt 5, a Lengyel Szocialista Párt 7, a Parasztpárt 5, a Demokrata Párt 3, a Munkáspárt 2, az Új Felszabadulási Lengyel Parasztpárt és a pártonkívüliek 1–1 taggal képviseltetik magukat.

Február 19. – A szejm elfogadja a Lengyel Köztársaság új (első) alkotmányát, az ún. kis alkotmányt (1952. júl. 22-ig van érvényben).

Július 2. – Határozat a lengyel népgazdaság helyreállítását célzó 3 éves tervről.

Július 7. – Lengyelország szovjet közbenjárásra lemondja az amerikaiak által felajánlott Marshall-segélyt.

## 1948

Január 28. – A Szovjetunió és a Lengyel Köztársaság kormánya kölcsönös áruszállítási hitelegyezményt ír alá.

Szeptember 3. – A „moszkvaiak” és a „partizánok” (azaz a háborús emigránsok és az illegalitásban harcoltak) közötti éles vita eredményeként Gomulkrát elmozdítják a Lengyel Munkáspárt főtitkári székéből. Megkezdődik a párt megtisztítása.

**December 15–21.** – Hosszas viták után Varsóban sor kerül a Lengyel Munkáspárt és a Lengyel Szocialista Párt egyesülési kongresszusára. A fúzió eredményeként létrejön a Lengyel Egyesült Munkáspárt (LEMP-PZPR). Az ifjúsági szervezetek egyetlen szervezetben, a Lengyel Ifjúsági Szövetségben (ZMP) egyesülnek. Csatlakozik a LEMP-hez a „Bund” Zsidó Szocialista Párt is. – Megszüntetik a kötelező beszolgáltatás 1946-ban bevezetett rendszerét.

## **1949**

**November 7.** – Konsztantyin Rokosszovszkij szovjet marsallt a lengyel hadsereg főparancsnokává és honvédelmi miniszterré nevezik ki.

Az év folyamán – A parasztpártok egyesülésével létrejön az Egyesült Néppárt (ZSL). – Lengyelország csatlakozik a KGST-hez.

## **1950**

**Április 10.** – A Szovjetunió az 1945. aug. 16-i határegyezmény értelmében további területet ad át Lengyelországnak (nyugat-pomerániai területrészek).

**Április 14.** – Egyezményt írnak alá az állam és az egyház közötti kapcsolatok normalizálása érdekében.

**Július 6.** – A Lengyel Köztársaság és az NDK kormánya egyezményt ír alá Görlitzben (Zgorzelec) az Odera-Neisse-határ kijelöléséről, valamint a gazdasági, tudományos és műszaki együttműködésről.

**Július 21.** – Határozatot hoznak a 6 éves tervről (1950–55), melynek keretében a népgazdaság fejlesztését és a szocializmus alapjainak lerakását tűzik ki célul.

Az év folyamán – Megkezdődik a „hazafiak” (köztük Gomulka) nagy többségének üldözése, letartóztatása, a hadseregvezetésből a polgári-nemzeti szárny eltávolítása. – Létrehozzák a Nemzeti Egységfrontot, melyben az Egyesült Nép- (Paraszt) Pártot és a Demokrata Pártot a LEMP-nek rendelik alá.

## **1951**

**Január 28.** – A kormány rendeletet ad ki az egyházi közigazgatás felszámolásáról az ország nyugati és északi területein.

Az év folyamán – Lengyelország az Ukrán SZSZK-val kb. 480 km<sup>2</sup> területet cserél ki Galíciában, és visszaadja Csehszlovákiának az Olzán túli területet.

## **1952**

**Április 5.** – Egyezményt írnak alá a Varsói Kultúra és Tudomány Házának megépítéséről.

**Július 22.** – A szejm elfogadja az új alkotmányt. Lengyelország új államformája: népköztársaság.

Az államelnök tisztségét megszüntetik, helyébe az államtanács lép.

**Október 26.** – Parlamenti választásokat tartanak.

**November 20.** – Az új nemzetgyűlés (szejm) megválasztja az államtanácsot; elnöke Zawadzki.

**November 22.** – A szejm elfogadja az amnesztia-törvényt.

## **1953**

**Április 24.** – A Nova Hutában épített új vas- és fémműben megkezdődik a termelés.

**Augusztus 24.** – Lengyelország elengedi az NDK jóvátétel-fizetési kötelezettségeit.

**Szeptember 15.** – Kopernikusz kéziratot művét (De revolutionibus orbium coelestium)

Csehszlovákia Lengyelországnak adományozza.

**Szeptember 26.** – Az állam és a katolikus egyház között kiéleződnek az ellentétek. Stefan Wyszyński varsói érseket, Lengyelország prímását letartóztatják és bebörtönzik. A katolikus egyház nem sokkal később támogatásáról biztosítja a kommunista vezetést.

## 1954

Március 10–17. – A LEMP II. kongresszusának napirendjén többek között az ipar és a mezőgazdaság közötti aránytalanság felszámolása szerepel. Elfogadják a párt új szervezeti szabályzatát. A párt első titkárává Bierutot választják. Az államtanács kinevezi Cyrankiewiczet a minisztertanács elnökévé.

November 20. – Varsóban megnyílik a Katolikus Teológiai Akadémia.

December 5. – Megtartják a népitanácsi választásokat.

December 7. – Megszüntetik az állambiztonsági minisztériumot. Az államtanács rendelettel létrehozza a belügyminisztériumot és a közbiztonsági bizottságot.

## 1955

Február 18. – Az államtanács rendeletet ad ki a Lengyel Népköztársaság és az NDK közötti hadiállapot megszüntetéséről.

Május 14. – Lengyelország csatlakozik a Varsói Szerződéshez.

Július 21. – 3 év 2 hónap alatt elkészült – szovjet segítséggel – a varsói Kultúra és Tudomány Háza. – Határozatot hoznak az új, öt éves népgazdasági fejlesztési tervről (1956–60).

## 1956

Március 12. – Meghal Boleslaw Bierut. Utóda a LEMP első titkári székében Edward Ochab (márc. 20.). A párt vezetésében pozitív változások történnek, amnesztiát adnak a politikai foglyoknak.

Június 28. – Pozńanban általános sztrájk tör ki, mely nyílt felkelésbe csap át. A kormány a katonaság bevetésével leveri, de engedményekre kényszerül.

Október 19–21. – Összeül a LEMP KB VIII. plénuma, melyen Wladislaw Gomulkát választják meg első titkárrá. A párt továbbra is a marxizmus-leninizmus eszmei platformján áll, s bejelenti, hogy fejleszteni kell a demokráciát s emelni az életszínvonalat. A plénum szakít a nacionalista elhajlás koncepciójával.

Október 24. – A magyar forradalom kitörése után Lengyelországban számos reformot hoznak („októberi tavasz”): a legtöbb kolhozot megszüntetik, biztosítják a sajtószabadságot, felosztatják az ifjúkommunista szervezeteket.

Október 28. – Wyszyński bíboros visszatér Varsóba száműzetési helyéről, és újra elfoglalja érseki székét.

Október 29. – Rokosszovszkij lemond a honvédelmi miniszterségről; utóda Marian Spychalski.

November 18. – A Szovjetunió és a Lengyel Népköztársaság kormánya együttműködési nyilatkozatot ír alá Moszkvában.

December 17. – A Szovjetunió és Lengyelország megkötö az ideiglenesen Lengyelországban állomásozó szovjet csapatok jogi helyzetéről szóló egyezményt; ennek értelmében a szovjet csapatokat a lengyel törvényeknek vetik alá.

## 1957

Január 20. – A nemzetgyűlési választásokon a szavazásra jogosultak 94,19%-a vesz részt. A szavazatok 94,4%-át a Nemzeti Egységfront jelöltjei kapják. A LEMP a mandátumok 91 %-át szerzi meg.

Január – Felosztatják a Lengyel Ifjúsági Szövetséget. Helyébe a Szocialista Ifjúsági Szövetség és a Falusi Ifjúsági Szövetség lép.

Április 17. – Az NDK és a Lengyel Népköztársaság kormánya egyezményt ír alá lengyel külszíni barnaszéntlepek feltárásában való együttműködésről.

Október 2. – A lengyel kormány javaslatot tesz egy közép-európai atomfegyvermentes övezet létrehozására. Az indítványt Adam Rapacki, lengyel külügyminiszter terjeszti be az ENSZ közgyűlésének 12. ülészakán (Rapacki-terv). Az Egyesült Államok és az NSZK elutasítja, az NDK



támogatja a tervet.

## **1958**

**Február 2.** – A népi tanácsok megválasztása.

**Február 26–28.** – Megtartja I. nemzetközi kongresszusát a Parasztfjúság Egyesülete.

**December 20.** – A szejm törvényt fogad el a munkás-önigazgatásról.

## **1959**

**Március 10–19.** – A LEMP III. kongresszusán elfogadják az 1959–65. évi gazdasági fejlesztés irányelveit. Ennek értelmében többek között az ún. „parasztkörök” (önkéntes termelőségvetkezetek) bevezetésével kísérletet tesznek a szocializmusnak vidéken történő elmélyítésére.

**Szeptember 3–5.** – Tanácskozik a mezőgazdasági körök 1. országos konferenciája.

**November 27–30.** – Az Egyesült Parasztpárt III. kongresszusa.

**December 19.** – Lengyelország, a Szovjetunió, az NDK, Magyarország és Csehszlovákia kormányai egyezményt kötnek közös olajvezeték építéséről.

## **1960**

**Március 15.** – A lengyel minisztertanács létrehozza a külfölddel való gazdasági, tudományos és műszaki együttműködési bizottságot.

**Április 23.** – Tenger alatti telefonkábel építenek ki Lengyelország és Dánia között.

**Április 24.** – A wieliczki kőszobánya fennállásának ezeréves évfordulóját ünnepli.

**Május 7.** – Wrocławban központi ünnepséget tartanak abból az alkalomból, hogy az ország nyugati és északi területei 15 éve szabadultak fel a német megszállás alól.

**Július 17.** – A grünwaldi csata 550 éves évfordulója alkalmából felavatják a Grünwald-emlékművet, J. Bandura alkotását.

**Július 19–25.** – A lengyel kormány tiltakozó jegyzéket nyújt át a NATO-országok kormányainak Nyugat-Németország revansista politikájáról.

**Október 10.** – Lengyelország, Csehszlovákia, az NDK és a Szovjetunió közös jegyzékben tiltakozik a nyugatnémet militarizmus ellen, felszólítva minden nemzetet és államot: ne engedélyezzék, hogy a Bundeswehrt nukleáris fegyverekkel lássák el.

**November 17.** – Eisenhower amerikai elnök megadja az Egyesült Államokba exportált lengyel áruk számára a legnagyobb kereskedelmi kedvezményt.

**December 18.** – A lengyel kőszéntermelés első ízben haladja meg az évi 100 millió tonnát.

## **1961**

**Január 16.** – 21 év után visszatérnek Kanadából Krakkóba, a királyi várba a Wawel híres kincsei, köztük számos világhírű gobelin.

**Február 16.** – A szejm elfogadja a lengyel nemzet gazdasági fejlődését előirányzó 5 éves tervet (1961–65).

**Április 16.** – A nemzetgyűlési és nemzeti tanácsi választásokon a választók 98,34%-a a Lengyel Nemzeti Egységfront jelöltjeire szavaz.

**Május 15–18.** – Az újonnan megválasztott szejm első ülésén elnökül C. Wycechet választják. Az államtanács elnöke A. Zawadzki; a miniszterelnök Piotr Jaroszewicz.

**Szeptember 1–15.** – Megrendezésre kerül az I. Lengyel Filmfesztivál, ahol az utóbbi 15 év lengyel filmtermését mutatják be.

## **1962**

Január 20. – Varsóban ünnepi ülést tartanak a LEMP megalapításának 20. évfordulóján.  
Március 28. – Adam Rapacki, lengyel külügyminiszter Genfben, 18 ország leszerelési bizottságában ismételten javaslatot tesz egy közép-európai atomfegyvermentes övezet megteremtésére.  
Július 21–29. – Gdańsk fennállásának ezeréves évfordulóját ünnepli.  
Október 8. – XXIII. János pápa nyilatkozik Lengyelország nyugati területei ügyében a II. ökumenikus zsinatra látogató lengyel püspököknek.  
December – A népszámlálás szerint Lengyelország lakóinak száma 30 483 600 fő.

## 1963

Január 17. – 100. évfordulóját ünnepli az Állami Zsidó Színház.  
Február 26–27. – A LEMP KB XII. plénuma a mezőgazdasági beruházások növelésére tesz javaslatot a mezőgazdasági termelés emelése érdekében.  
Március 7. – A Lengyel Népköztársaság és az NSZK kormánya 3 évre szóló kereskedelmi egyezményt ír alá.  
Április 18. – Ünnepek a varsói gettófelkelés 20. évfordulója alkalmából.  
Június 28. – Létrehozzák a tudományos és műszaki állami bizottságot.  
Július 4. – A LEMP XIII. plénuma határozatot hoz az ideológiai munka alapvető javításáról.  
December 28. – Felavatják a plocki petrokémiai kombinátot, ahová a Szovjetunióból a Barátság kőolajvezetékén érkezik az olaj.

## 1964

Február 28. – A lengyel külügyminiszter több ország diplomáciai missziójának átnyújtja a lengyel kormány memorandumát az atomfegyverkezés közép-európai befagyasztásáról.  
Május 9–13. – Ünnepek a krakkói Jagelló Egyetem fennállásának 600. évfordulója alkalmából.  
Június 3. – Lengyelország és a Szovjetunió egyezményt köt a szovjet olaj- és gázsegítségéről a vegyipar fejlesztése érdekében.  
Június 15–20. – A LEMP IV. kongresszusa az 1966–70. évi gazdaságfejlesztési irányelveket jelöli ki. Ezek közül a legjelentősebbek: a gépgyártás és vegyipar intenzívebbé tétele, az ország saját nyersanyagbázisának továbbfejlesztése, mintegy 1,5 millió új munkahely teremtése. Első titkárrá ismét Gomulka-t választják.  
Július 15. – Lengyelország, Csehszlovákia és Magyarország egyezményt köt az Intermetal nevű gazdasági szervezet megalapítására (fémipari együttműködés a KGST-a belül).  
Augusztus 12. – Edward Ochabot kinevezik az államtanács elnökévé.  
Szeptember 30. – Lengyelország átlagos népsűrűsége először éri el a km<sup>2</sup>-enkénti 100 lakost.

## 1965

Április 8. – A Szovjetunió és Lengyelország kormánya megújítja barátsági, kölcsönös segélynyújtási és együttműködési szerződését. A Szovjetunió ismét megerősíti Lengyelország nyugati határait, az Odera-Neisse-határt.  
Szeptember 7. – A minisztertanács határoz a gabona felvásárlási árának emeléséről.

## 1966

Április 16–17. – Lengyelország ezeréves fennállását Gnieznóban és Poznańban ünneplik.  
Május 8–21. – Couve de Murville francia külügyminiszter varsói látogatása alkalmából aláírják a lengyel-francia kulturális egyezményt, továbbá az 1966–70-re szóló tudományos és műszaki együttműködési szerződést.  
Július 21. – A szejm az ezredéves ünnepek keretében ünnepi ülést tart.  
December 8–9. – A mezőgazdasági körök III. országos kongresszusa. A körök taglétszáma 1 860 000.

## 1967

Június 12. – A Lengyel Népköztársaság kormánya a többi szocialista országhoz hasonlóan megszakítja diplomáciai kapcsolatait Izraellel.

Szeptember 28–29. – A LEMP KB IX. plénuma a mezőgazdaság továbbfejlesztéséről tanácskozik.

December – Lengyelország először éri el az évi 10 millió tonnás acéltermelést.

## 1968

Március 8–9. – A varsói egyetemen a „prágai tavasz” rokonszenvre talál a diákok körében. A demonstrációk más egyetemekre és főiskolákra is áttérjednek. A kormány a tüntetésekre „cionisták” elleni kampánnyal reagál.

Április 9–10. – A szejm Spychalskit nevezi ki az államtanács elnökévé. Utóda, mint nemzetvédelmi miniszter, Wojciech Jaruzelski.

Augusztus 20–21. – A Varsói Szerződés csapataival a lengyel csapatok is bevonulnak Csehszlovákiába.

November 11–16. – A LEMP V. kongresszusa Varsóban meghatározza az 1969–70. és 1971–75. évi gazdaságfejlesztési irányelveket, különös tekintettel a munkatermelékenység fokozására és a beruházásokra: előtérbe helyezik a gépgyártás, a kohászat, a vegyipar fejlesztését, valamint a nyersanyagbázis kibővítését. Első titkárrá ismét Władysław Gomułka-t választják.

November 16. – M. Moczar belügyminiszter lemond.

November 26. – Az ENSZ közgyűlése Lengyelország javaslatára elfogadja a háborús és emberiség elleni bűnök elvülhetetlenségéről szóló konvenciót.

December 20–22. – A szejm megerősíti a kormányzatban bekövetkezett változásokat. Stefan Jędrzychowskit külügyminiszterré nevezik ki.

## 1969

Május 17. – A belpolitikai fejlemények arra kényszerítik a lengyel vezetést, hogy a legégetőbb külpolitikai kérdésben, a Nyugat-Németországhoz való viszonyban új álláspontot alakítson ki. Gomułka beszédében mutat rá, hogy újra kell értékelni Varsó Bonnhoz fűződő politikai kapcsolatait.

Június 1. – A nemzetgyűlési és nemzeti tavaszi választásokon való részvétel 97%-os. A szavazatok 99%-át a Nemzeti Front jelöltjei kapják.

Június 27. – Józef Cyrankiewiczet nevezik ki az új lengyel kormány miniszterelnökévé. Az államtanács elnöke Spychalski.

Szeptember 20. – A Varsói Szerződés Lengyelország területén rendezi meg az Odera-Neisse 1969 elnevezésű hadgyakorlatát, a Szovjetunió, Lengyelország, Csehszlovákia és az NDK hadseregeinek részvételével.

## 1970

Február 4.–október 7. – A lengyel kormány hivatalos politikai, gazdasági és kulturális tárgyalásokat folytat az NSZK-val, Willy Brandt dec.-i varsói látogatását is előkészítendő.

Június 23. – Lengyelország és az NSZK hosszú lejáratú árucseréről és tudományos-műszaki együttműködésről köt megállapodást.

Augusztus 4. – Ratifikálják az NDK és Lengyelország közötti határegyezményt, továbbá szerződést kötnek a közös államhatár jogviszonyairól.

December 6–8. – Willy Brandt, az NSZK kancellárja hivatalos látogatásra Varsóba érkezik. Szerződést kötnek a 2 ország közti kapcsolatok normalizálásáról. A szerződés kimondja: mindkét partner megállapította, hogy az Odera-Neisse-határ a potsdami konferencia rendelkezéseinek megfelelően Lengyelország nyugati határa. Megerősítik a fennálló határok sérthetetlenségét, és nem támasztanak egymással szemben területi követeléseket. A német származású lakosok számára Lengyelország lehetővé teszi a kiutazást az NSZK-ba.

**December 14–20. – A LEMP KB által felemelt munkanormák és élelmiszerárak miatt elégedetlenség szerte az országban. Gdańskban a hajógyári munkások sztrájkba lépnek. A rendőrség véres összecsapásai a tüntetőkkel.**

**December 20. – A LEMP KB plénümán Gomulka lemond első titkári tisztéről. Az új pártvezető Edward Gierek.**

**December 23. – A szejm Józef Cyrankiewiczet az államtanács elnökévé, Piotr Jaroszewiczet miniszterelnökké választja.**

**Az év folyamán – Az ország népességének száma 32 670 000.**

## **1971**

**Február 6–7. – A LEMP KB plénümán Gierek élesen bírálja az addigi pártvezetést, és a fogyasztók érdekeit szem előtt tartó gazdasági reformot helyez kilátásba.**

**Március 1. – Visszavonják az 1970. decemberi áremeléseket.**

**December 6–11. – A LEMP VI. kongresszusa Varsóban megerősíti Gierek helyét a párt élén. A Moczar-csoportot kizárják a pártból. Gazdaságpolitikai reformokat irányoznak elő: nagyobb döntési szabadságot és felelősséget adnak a vállalatok igazgatóinak, és racionalizálják az üzemeket (a munkások bevonásával).**

## **1972**

**Március 19. – A parlamenti választásokon az addigi képviselők mintegy kétharmada elveszti mandátumát. A pártok közül a LEMP 255, az Egyesült Parasztpárt (ZSL) 117, a Demokrata Párt (SD) 39, a függetlenek 49 mandátumot szereznek. Edward Gierek igyekszik a párt- és állami vezetést ezen eredménynek megfelelően átalakítani. Az államtanács élére Henryk Jabłońskit nevezik ki.**

**Június 28. – A püspökségek újjárendezése az egykori német (nyugat-lengyel) területeken (a katolikus egyház már 1971-ben visszakapta az állam által kisajátított egyházi birtokokat).**

## **1973**

**Január 1. – Befejeződik a községi közigazgatás reformjának első szakasza: bővül a községi tanácsok elnökeinek hatásköre.**

**Október 22–23. – A LEMP I. országos konferenciájának határozatai között szerepel az intenzívebb gazdasági növekedés előirányzása.**

## **1974**

**Október 8–13. – Gierek hivatalos látogatást tesz az Egyesült Államokban.**

## **1975**

**Május – Közigazgatási reform: az addigi 17 vajdaság és 5 vajdasági jogú város helyett 49 vajdaságot, köztük 3 városi vajdaságot hoznak létre. Az addigi 3 közigazgatási szint helyett csak 2 lett.**

**December 8–12. – A LEMP VII. kongresszusát tartja. – Az ország lakosságának száma 34 200 000 fő.**

## **1976**

**Február 10. – Kibocsátják az új alkotmányt, amelyben a Lengyel Népköztársaságot mint „szocialista államot” definiálják.**

**Március 21. – Az országgyűlési választásokon a Nemzeti Egységfront pártjaira voksol a választók 99,43%-a.**

**Június 24. – Az élelmiszerárak emelése miatt sztrájkok törnek ki szerte az országban.**

**Június 25. – Radomban a rendőrség összecsap a tüntetőkkel. A zavargások idején létrehozzák a Munkásvédelmi Bizottságot (KOR). A polgárjogi mozgalom, amely később a Társadalmi Önvédelmi Bizottság nevet veszi fel, a munkások érdekeit védő követelésekkel áll elő, és dokumentumokat közöl a lengyelországi cenzúráról.**

## **1977**

**Február 3. – Az 1976-ban letartóztatott KOR-tagokat ideiglenesen szabadon bocsátják.**

**Március 17. – A LEMP KB XI. plénuma megvizsgálja az 1974. évi plénumon elhatározott mezőgazdasági program végrehajtását.**

**Május – Diáktüntetések Krakkóban egy diák fel nem derített halála miatt.**

**Szeptember 29. – A Társadalmi Önvédelmi Bizottság (KSS) – korábban KOR – szervezetté alakul.**

## **1978**

**Január 9–10. – A LEMP II. országos konferenciája.**

**Október 26. – Karol Wojtyła, Krakkó érsekét Rómában II. János Pál néven a katolikus egyház fejévé választják.**

## **1979**

**Június 2–10. – II. János Pál pápa lengyelországi látogatása.**

## **1980**

**Február – A LEMP Varsóban megtartja VIII. kongresszusát.**

**Március 23. – Az országgyűlési választásokon a Nemzeti Egységfront jelöltjeire szavaz a választók 99,52%-a (646 jelölt 460 parlamenti helyre).**

**Július 2. – A kormány elnöke. E. Babiuch húsáremelést jelent be.**

**Július 8–11. – Sztrájkok Lublinban a magas megélhetési költségek miatt és a munkahelyek biztonságáért.**

**Július 11–23. – A Lublinban kezdődött sztrájk kiterjed az egész országra.**

**Augusztus 14. – A gdański Lenin hajógyárban beszüntetik a munkát, és a munkások megfogalmazzák első sztrájkköveteléseiket.**

**Augusztus 15. – Gdańskban a közlekedési dolgozók sztrájkja miatt megbénul a közlekedés.**

**Megkezdődnek az első tárgyalások a Lenin hajógyár vezetésével.**

**Augusztus 16. – A gdański hajógyárban megalakítják a sztrájkbizottságot.**

**Augusztus 17. – A sztrájkoló hajógyári munkások megalakítják az elnökséget és megfogalmazzák 21 pontjukat.**

**Augusztus 18. – Tárgyalások a munkások képviselői és a kormánybizottság között.**

**Augusztus 22. – A sztrájkolók első tanácsadói, T. Mazowiecki és B. Geremek Varsóból megérkeznek Gdańskba.**

**Augusztus 23. – Jagielski, a kormány képviselőjében a munkások 21 pontos követeléséről folytat tárgyalásokat.**

**Augusztus 28. – Leváltják Babiuch miniszterelnököt, új kormányfővé Józef Pinkowskit nevezik ki.**

**Augusztus 30. – A szczeni egyezmény értelmében, a szakértői megállapodás szerint, az alkotmánynak megfelelően létrehozzák a szocialista jellegű független szakszervezetet.**

**Augusztus 31. – Jagielski és Lech Wałęsa egyezményt ír alá Gdańskban. A kormány képviselői elfogadják a 21 pontos követelést. Biztosítják a független szakszervezetek létrehozását. A sztrájk véget ér.**

**Szeptember 5. – Edward Gierek helyett a LEMP KB Stanisław Kaniát nevezi ki a párt első titkárává.**

Szeptember 17. – Gdanskban az I. képviselőkongresszusok megalakítják a Szolidaritás független szakszervezetet. Vezetője Lech Wałęsa, helyettesei Andrzej Gwiazda és Ryszard Kalinowski.  
Szeptember 24. – A varsói vajdasági bíróság a Szolidaritás bejegyzésekor a függelékbe beilleszti a sztrájkjogot és a kommunista párt vezető szerepét.  
November 10. – A Legfelső Bíróság jóváhagyja a Szolidaritás bejegyzését. Ezzel a független szakszervezet tevékenységét legalizálták.  
December 1–2. – A LEMP KB VII. plénümán határozatot hoznak a rendkívüli pártkongresszus 1981-es összehívásáról. Giereket és Jaroszewiczet személyileg teszik felelőssé a lengyel eseményekért. Giereket minden funkciójától megfosztják.  
December 5. – A Varsói Szerződés tagállamai párt- és kormányfőinek találkozása Moszkvában.  
Tárgyalások a lengyel eseményekről. – A nemzeti jövedelem évi átlagos növekedése 1971–80 között 5,4%-os.

## 1981

Január 13. – Kulikov marsall, a Varsói Szerződés katonai főparancsnoka tárgyalásokat folytat Varsóban Kaniával, Pinkowskival és Jaruzelskivel.  
Január 24. – Figyelmeztető sztrájkok a szabad szombatok ügyében.  
Január 26. – Ülősztrájk a varsói egyetemen.  
Február 1. – Megegyező a kormánnyal a szabad szombatról.  
Február 9. – A LEMP KB VIII. plénümán Jaruzelskit nevezik ki miniszterelnöknek.  
Február 12. – A kormányfő helyettesévé Mieczysław Rakowskit, a Polityka c. lap főszerkesztőjét nevezik ki. A szejmben Jaruzelski javaslatára határozatot hoznak a sztrájkok 3 hónapon át történő szüneteltetésére.  
Február 15. – Egyezmény a felsőfokú tanintézetek autonómiájáról tudományos, oktatási és szervezési téren.  
Február 22. – Kania és Jaruzelski Moszkvában tárgyal.  
Március 9. – Megalakítják a független paraszt-szakszervezetet, a Vidéki Szolidaritást.  
Március 19. – Bydgoszczban rendőrséget vetnek be a szakszervezetek ellen.  
Április 1. – Megjelenik a független szakszervezetek lapjának (Tygodnik Solidarność) első száma.  
Április 5. – A független lengyel diákszövetség I. kongresszusa Krakkóban.  
Április 24. – A LEMP KB X. plénümának ülése júl.-ra rendkívüli pártkongresszus összehívásáról határoz.  
Május 28. – Varsóban meghal Stefan Wyszyński bíboros érsek.  
Június 6. – Az SZKP KB a LEMP KB-hoz írott levelében bírálja a lengyel pártvezetést.  
Július 7. – Józef Glemp érseket Lengyelország prímásává választják.  
Július 14–20. – A LEMP IX., rendkívüli kongresszusa új pártprogramot fogad el. Giereket, Babiuchot más vezető pártfunkcionáriusokkal együtt kizárják a pártból. Ismét Kaniát választják első titkárrá.  
Szeptember 5–10. – A Szolidaritás első küldöttkongresszusa Gdańskban. Első szakaszban a bizottságok megválasztása zajlik, és üzenetet intéznek Kelet-Európa dolgozóihoz.  
Szeptember 26.–október 7. – A Szolidaritás küldöttkongresszusának második szakaszában felosztatják a Társadalmi Önvédelmi Bizottságot (KOR). Lech Wałęsát megválasztják a Szolidaritás új országos bizottsága elnökének.  
Október 16–18. – A LEMP KB IV. plénümán Kania visszalép, helyébe Jaruzelskit választják a párt első titkárává.  
Október 26. – Vidéken katonai egységeket vetnek be a lakosság ellátásának biztosítására.  
Október 28. – A Szolidaritás figyelmeztető sztrájkra szólít fel.  
Október 30. – A szejm az ország rendjének helyreállítása mellett foglal állást.  
November 4. – Jaruzelski, Wałęsa és Glemp érsek tárgyalása Varsóban a Nemzeti Megértés Frontjának gondolatáról.

November 22. – A diákok bojkottálják az előadásokat a felsőfokú tanintézetekben. – Rendőri intézkedéseket fogyanatosítanak a Jan Kuroń lakásában létrehozott politikai klubok ellen.  
December 2. – A rendőrség kiüríti a varsói Tűzoltó Akadémiát.  
December 3. – A Szolidaritás elnöksége általános sztrájkot hirdet arra az esetre, ha a kormány a LEMP KB VI. plenumának (nov. 28.) határozata értelmében teljhatalmat kapna „a polgárok és az állam védelmére”.  
December 10. – Teljhatalommal ruházzák fel a kormányt.  
December 12. – A Szolidaritás nemzeti tiltakozó napot hirdet meg Gdańskban, és népszavazást a kormány iránti bizalomról.  
December 13. – Jaruzelski bejelenti, hogy létrehozták a Nemzeti Megmentés Katonai Tanácsát, és bevezetik a szükségállapotot.  
December 16. – Közzéteszik azon Szolidaritás-vezetők, pártvezetők nevét, akiket internáltak.  
December 18. – A Nemzeti Megmentés Katonai Tanácsa rendeletet ad ki a gazdasági reformról.  
December 30. – Bejelentik a 42 órás munkahét bevezetését a hadiüzemek kivételével.

## 1982

Április 28. – Feloldják a rendkívüli állapotot, a kijárási tilalmat megszüntetik, a letartóztatott politikai foglyok egy részét szabadon bocsátják.  
Május 3. – Milliók tüntetnek a Szolidaritás mellett Varsóban, Gdańskban és Szczecinben.  
Október 8. – A szejm megszavazza a Szolidaritás betiltásáról szóló törvényt.  
December 13. – A kormány bejelenti, hogy részlegesen feloldja a statáriumot.

## 1983

Június 16–23. – II. János Pál pápa második lengyelországi látogatása során magánkihallgatáson fogadja Lech Walęsát.  
Június 22. – A kormány részleges és feltételes amnesztiát hirdet.  
December 31. – A népesség száma 36 745 000 fő.

## 1984

Május 3. – Összetűzésre kerül sor Varsóban a rendőrség és a Szolidaritás mellett tüntetők között.  
Július 21. – A kommunista Lengyelország fennállásának 40. évfordulója alkalmából 652 politikai foglyot bocsátanak szabadon.

## 1985

Január 21. – A vezetők 1984. dec. eleji szabadulása után az illegális Szolidaritás ideiglenes egyeztetőbizottsága ülést tart Gdańskban. A vezetők egy részét febr.-ban újra bíróság elé állítják.  
Február 7. – A toruńi vajdasági bíróság 14–25 évre ítél 4 belügyes tisztet, Lech Walęsa gyóntatópapja, az 1984. okt. 19-én megölt Jerzy Popieluszko varsói pap gyilkosait.  
Június 14. – A gdański bíróság 2,5–3,5 évre ítéli a Szolidaritás febr.-ban letartóztatott 3 vezetőjét (Lis, Frasyniuk, Michnik).  
Június 15. – Lengyelország és a Párizsi Klub megállapodása szerint az ország 5 év haladékot kap 12 milliárd dollárnyi adóssága törlesztésére.  
November 6. – A szejm Wojciech Jaruzelskit, a LEMP első titkárát államfővé választja. Az új miniszterelnök Zbigniew Messmer.  
Az év folyamán – A nemzeti jövedelem átlagos növekedése 1981–85 között erősen visszaesett, – 0,8%-os volt.

## 1986

Április 22. – 2–4 évi börtönre ítélik az illegális Független Lengyelország Konföderációja vezetőit.  
 Május 31. – Letartóztatják Zbigniew Bujakot, az illegális Szolidaritás ideiglenes egyeztetőbizottsága még szabadlábon lévő elnökét.  
 Június 12. – Lengyelország több mint 3 évtizedes megszakítás után ismét tagja a Nemzetközi Valutaalapnak.  
 Június 29.–Július 3. – A LEMP X. kongresszusán első ízben fogadnak el hosszú távú programot. A pártfőtitkár ismét Wojciech Jaruzelski.  
 Július 22. – A Lengyel Népköztársaság ünnepe alkalmából meghirdetett feltételes amnesztia mintegy 20 ezer elítéltet érint.  
 Szeptember 11. – A politikai foglyoknak adott feltétel nélküli amnesztia keretében a 15-éig szabadon bocsátott 225 fő között vannak a Szolidaritás vezetői is.  
 Szeptember 29. – A Szolidaritás Gdańskban, Lech Wałęsa vezetésével újjáalakuló 7 fős ideiglenes tanácsa az amnesztiára válaszul úgy dönt, hogy nyilvánosan folytatja tovább tevékenységét.  
 Legalizálási kérelmüket okt. 9-én elutasítják.  
 December 8. – Szélesebb konszenzus kialakítása érdekében létrehozzák az államfő mellé rendelt 56 fős konzultatív tanácsot.

## 1987

Január 8. – Lengyelország bejelenti, hogy ez évben sem tud eleget tenni kamatfizetési kötelezettségeinek.  
 Január 12. – Jaruzelski és II. János Pál pápa találkozik Rómában.  
 Február 19. – Az Egyesült Államok felfüggeszti a Lengyelországgal szemben az 1981. dec.-i fordulat miatt alkalmazott gazdasági szankciókat.  
 Június 8–14. – II. János Pál pápa 3. lengyelországi látogatása.  
 Július 31. – Megállapodás az 1981-től felhalmozódott 8 milliárd dollárnyi nyugati adósság törlesztésének 15 éves elhalasztásáról.  
 Szeptember 24. – Az Egyesült Államok ismét nagyköveti szintre emeli diplomáciai kapcsolatait Lengyelországgal.  
 Október 8. – A LEMP KB elfogadja a Messmer-féle gazdasági reform második, 1987–89-es szakaszának programját. A Szolidaritás volt tanácsadóit hiába hívják meg a reformbizottságba. A szejm létrehozza az ombucman (állampolgári jogok szóvivője) intézményét.  
 November 29. – Nem sikerül népszavazással legitimáltatni a gazdasági-politikai reformterv egyik variánsát sem. A népszavazás után a szejm lelassítja a reform ütemét.  
 December 18. – Megállapodás a Párizsi Klubbal 9 milliárd dollár adósság visszafizetésének elhalasztásáról.

## 1988

Április 28.–május 10. – Bércsutrájkhullám kezdődik. Máj. 3-án a sztrájk irányítását Gdańskban Wałęsa veszi át.  
 Május 11. – A szejm év végéig rendkívüli hatáskörrel ruházza fel a kormányt.  
 Június 19. – Egypártrendszerű helyi választáson 40 év óta a legalacsonyabb (56%-os) a részvétel.  
 Július 10. – A Lengyel-Csehszlovák Szolidaritási Csoport határtalálkozásán közös nyilatkozatot fogadnak el, amely – miután 5 országból mintegy 120-an írják alá – a kelet-európai ellenzék 1968-at elítélő nyilatkozatává válik.  
 Július 13. – Törvény az alternatív katonai szolgálatról.  
 Július 26. – A Szovjetunió hozzájárul 1,6 milliárd dollár lengyel adósság törlesztésének elhalasztásához.  
 Augusztus 16. – Sztrájkhullám, többek között a Szolidaritás legalizálásáért.  
 Augusztus 27–28. – A LEMP KB jóváhagyja a tárgyalás tervét a Szolidaritással.  
 Augusztus 31. – Czesław Kiszczak belügyminiszter és Lech Wałęsa varsói megállapodása a



„kerekasztal-tárgyalások” szükségességéről. Másnap véget érnek a sztrájkok.

Szeptember 7. – Bizalmatlansági indítvány buktatja meg a kormányt: Zbigniew Messmer 19-én hivatalosan lemond.

Szeptember 10. – Az illegális Szolidaritás vezetősége gdański ülésén jóváhagyja Wałęsa tárgyalását.

Október 13. – A szept. 27-én megbízott Mieczysław Rakowski hivatalba lépő, „koalíciónak” tervezett kormányában 4 helyet fenntart a részvételt feltételhez kötő „konstruktív ellenzéknek”.

November 6. – A Tygodnik Powszechny cikket közöl az ellenzék minimális programjáról.

November 18. – Először hivatalos nemzeti ünnep a lengyel függetlenség 1918-as helyreállításának évfordulója.

December 18. – Wałęsa irányításával megalakul a Szolidaritás szimpatizánsait összefogó, legálisan működő Állandó Állampolgári Bizottság.

## 1989

Január 18. – A LEMP KB kétfordulós (1988. dec. 22–23., 1989. jan. 17–18.) ülése elfogadja a pluralizmust és elismeri a Szolidaritást.

Február 6. – A jan. 27-i megállapodásnak megfelelően Kiszczak és Wałęsa vezetésével Varsóban megkezdődnek a rendszeres tömegdemonstrációval kísért „kerekasztal-tárgyalások” a kormány és a Szolidaritás között.

Április 5. – A kormány és a Szolidaritás megállapodása a gazdasági, társadalmi és politikai átmenetről.

Április 17. – Hivatalos legalizálásaként a varsói vajdasági bíróság bejegyzi a Szolidaritást.

Április 18. – 1981. nov. után újra találkozik Jaruzelski és Wałęsa.

Április 20. – A Vatikánban találkozik Wałęsa és II. János Pál pápa.

Április 23. – Meghirdetik a Szolidaritás választási programját.

Május 4–5. – A LEMP országos értekezlete elfogadja a kerekasztal-megegyezést, és állást foglal a sztálinizmussal szemben.

Május 10. – Strasbourgban Wałęsa megkapja az Európa Tanács kitüntetését az emberi jogok védelmében kifejtett tevékenységéért.

Május 17. – A „kerekasztal-megegyezésnek” megfelelően Jaruzelski és Józef Glemp prímás ápr. 13-i találkozója után a szejm – elsőként Kelet-Európában – törvényt fogad el a katolikus egyház autonómiájának elismeréséről.

Május 23. – Lengyel-szovjet történészbizottság megállapítása szerint az 1939. aug. 23-i szovjet-német paktum Lengyelország felosztásáról rendelkezett.

Május 29. – A szejm utolsó ülésének „törvényhozási forradalma”, 15 törvényt hagynak jóvá, megszületnek az első privatizációs jogszabályok is.

Június 4. (és 18.) – A kétfordulós limitált többpárti parlamenti választáson a Szolidaritás vereséget mér a LEMP-re: mintegy 11 millió (64,5%) szavazatot szerez a kormánykoalíció 4,5 milliójával (26,4%) szemben.

Június 23. – Megalakul az Állampolgári Parlamenti Klub ellenzéki frakciója.

Július 4–5. – Első ülését tartja a „III. Lengyel Köztársaság” parlamentje.

Július 17. – Lengyelország és a Vatikán felveszi a diplomáciai kapcsolatokat.

Július 28–29. – Jaruzelski helyett a kb-ülés a LEMP új első titkárává Mieczysław Rakowskit választja. Helyette a parlament aug. 2-án Kiszczak tábornokot fogadja el miniszterelnöknek, aki azonban aug. 14-én visszalépni kényszerül.

Augusztus 17. – A szejm egyetlen ellenszavazat ellenében önkritikát gyakorol az 1968-as csehszlovákiai intervencióban való részvétel miatt.

Augusztus 19. – A Szolidaritás és a LEMP 2 egykori „koalíciós” partnerének, az Egyesült Néppártnak (azaz a Parasztpártnak) és a Demokrata Pártnak 17-én született megállapodása értelmében Tadeusz Mazowieckit – a szabad szakszervezetek aktivistáját – jelölik nem kommunista miniszterelnöknek.

Szeptember 12. – Mazowiecki hivatalba lépő nagykoalíciós kormányában a Szolidaritás 11, az Egyesült Néppárt és a LEMP 4–4, a Demokrata Párt 3, a Parasztszolidaritás 1 tárcát kap, 1 miniszter pedig független.

November 8. – Felosztatja magát a Jaruzelski-féle népfront, a PRON.

December 28. – Év végi ülésén a szejm 11 törvényt fogad el a gazdaság átalakításáról, többek között a külföldi tőkeberuházás szabályozásáról.

December 29. – A szejm az állam nevét Lengyel Köztársaságra változtatja.

## 1990

Január 27–29. – XI., rendkívüli kongresszusán a LEMP felszámolja önmagát.

Április 3. – Jaruzelski 11–14-ei moszkvai látogatásán közös nyilatkozatban rögzítik a 2 ország kapcsolatának alapelveit. Egyidejűleg a Szovjetunió hivatalosan is bocsánatot kér a lengyel néptől a Szmolenszk környéki Katyńban 1940-ben elkövetett tömeggyilkosságokért.

Április 19–25. – Az 1981. szept.-i I. után a Szolidaritás megtartotta II. kongresszusát.

Május 11. – Lengyelország kéri 41 milliárd dolláros adóssága 80%-ának törlését.

Május 12. – A politikai polarizáció jeleként megalakul a Szolidaritáson belül a Walęsát támogató Centrum Megegyezés, majd júl. 16-án a Mazowieckit támogató Állampolgári Mozgalom Demokratikus Akció (ROAD).

Május 27. – A helyi választásokon 42,27%-os részvétel mellett a Szolidaritás győz 41,43%-kal. A LEMP utódpartja 0,28%-ot, a Parasztpárt 6,54, a Parasztszolidaritás 4,32, a Demokrata Párt 1,7%-ot kap, míg a szavazatok 37,92%-át független jelöltek nyerik el.

Június 21. – A nyugatnémet és a keletnémet parlament nyilatkozatot fogad el a lengyel-német határ garantálásáról.

November 14. – Varsóban Genscher német és Skubiszewski lengyel külügyminiszterek aláírják a jún. 21-i deklarációnak megfelelő határszerződést.

November 23. – Mazowiecki kormányfő kijelenti: „Lengyelország többé nem képes törleszteni külföldi adósságait.”

November 2. (és december 9.) – Az elnökválasztáson 2 fordulóban győz Lech Walęsa, akinek igazi ellenfele, Mazowiecki helyett végül egy ismeretlennel kellett megküzdenie. 22-i eskütételén „IV. Lengyel Köztársaságnak” minősíti a lengyel történelem vele kezdődő periódusát.

## Világgazdaság

### Irányzatok a világgazdaságban

A kelet-európai gazdaságok talpra állítása, a német egyesítés, a közel-keleti válság: e 3 esemény határozta meg alapvetően a világgazdaság alakulását 1990-ben – állapította meg a Nemzetközi Valutaalap (IMF) a világgazdaságban végbemenő folyamatokról, várható tendenciákról évente rendszeresen megjelenő jelentésében. Az egyes gazdaságok képtelenek voltak a negatív hatásokat kivédeni, s így a világgazdaság növekedési üteme másfél %-kal, 2%-ra esett vissza. Míg a fejlődő országokban a gazdaság növekedési üteme csak lelassult – közel 1%-kal, 2,5%-ra –, a kelet-európai és a közel-keleti fejlődő országok esetében már – átlagosan 1 %-os – csökkenés következett be. A fogyasztói áremelkedések növekedési üteme a fejlett világban átlagosan fél %-kal, 5%-ra emelkedett, a fejlődő régiókban viszont 10%-kal, 90%-ra szökött fel. Ami az 1991-es évet illeti, az előrejelzések szerint tovább romlik a helyzet: a növekedés 2% körül alakul, az infláció az 1990-es szinten marad, s a munkanélküliség akár a 7%-ot is elérheti – jósolták az IMF szakértői. A recesszióban lévő fejlett ipari gazdaságoknak is hosszabb ideig tartott a kilábalás, tekintettel az

Öböl-válságra, a kelet-európai országok, valamint a Szovjetunió gazdasági nehézségeire, a 2 német gazdaság egyesülésére, ami egyébként nemcsak kihívást jelent, hanem jelentős világ gazdasági átrendeződéshez is vezet – figyelmeztettek jelentésükben az IMF szakértői. Az 1990-es olajválságot gyorsabban, s kevesebb veszteséggel vésztették át a fejlett ipari országok, mint az előzőeket: az 1973–74., ill. az 1979. évit. Ennek az a magyarázata, hogy ezek a gazdaságok ma már nincsenek annyira rászorulva az olajra, s jóval rugalmasabbak a szerkezeti átalakításokra, mint korábban. Bár ehhez hozzá kell tenni, hogy az 1990-es olajárrobbanás mértéke nem is érte el az előzőekét.

Recesszió Észak-Amerikában és Nagy-Britanniában, gazdasági fellendülés Japánban és Németországban – ez jellemezte a fejlett régió országainak gazdasági teljesítményét 1990-ben. Ez annyiban módosult 1991-ben, hogy a japán és a német gazdaságban is a lassulás jelei mutatkoztak. 1990. dec.-ben kiderült, hogy az amerikai gazdaság már fél éve nem növekedett, ami 1991 folyamán sem változott: 1991-ben egészében 0,2%-kal csökkent az előző évihez képest. Az infláció azonban mérsékelt maradt, így az amerikai jegybank szerepét betöltő Fed megpróbálta a klasszikus módszerrel élénkíteni a gazdaságot: az irányadó kamatlábat 1 év alatt 2,5%-kal, 4,5%-ra szállította le, ami 1973 óta a legalacsonyabbnak számít. Jó hír, hogy részben a külső húzóerőnek, részben a gyengülő dollárnak köszönhetően az amerikai kivitel 1990–91-ben folyamatosan bővült: az 1987-es 160 milliárd USD-s rekord kereskedelmi mérleghiány után 1991-ben már csak 60 milliárdos deficitel zárta az évet. Újdonság, hogy az amerikai gazdaság ezúttal nem rántotta magával a világ többi országának gazdaságát.

1990 legnagyobb kudarca a brit gazdaságot érte. Az infláció az OECD-országokénak kétszeresére, 10,9%-ra emelkedett, a munkanélküliség pedig a 10% felé közeledett, mindez magas kamatlábak kíséretében. 1991 folyamán azonban számottevő javulás következett be: az infláció újra az 5% felé tendált, a kamatlábakat közel 3,5%-kal szállították le, ugyanakkor a munkanélküliség továbbra is két számjegyű maradt, az ipari termelés pedig 2%-kal csökkent.

Németország 1990 első felében, még az egyesülés előtt 7,5%-os gazdasági növekedést produkált, ami az év egészét tekintve 4,2%-ra mérséklődött. A német jegybank az amerikaival ellentétben – sőt, Washington sorozatos nyomása ellenére – a megnövekedett kereslet, a 2 német gazdaság egyesülése, az emelkedő olajárak inflációs hatásainak ellensúlyozására folytatta eddigi szigorú antiinflációs gazdaságpolitikáját, s 1991 folyamán többször is a kamatokhoz nyúlt. Az infláció üteme 1991-ben még így is 9 év óta a legmagasabb szintre, 5%-ra emelkedett, amit csak tetézett a növekvő költségvetési hiány és a deficit kereskedelmi mérleg.

A tokiói részvényárfolyamok 1990-ben közel 40%-kal, az ingatlanárak 30%-kal estek. A japán pénzintézetek megcsappant nyereségük nyomán egyre kevesebbet kölcsönöztek. Az ipar is nehéz helyzetben volt: a külpiacok kifulladás, a pénzügyi zavarok miatt a vállalatok nyeresége is visszaesett. Mindennek láttán Nyugat-Európában recesszióról beszélne, nem úgy a szigetországban, ahol az elmúlt évek átlagosan 5%-os gazdasági növekedése után 3,7%-os bővülést regisztráltak 1991-ben. Tokió a gazdaság serkentésére – csakúgy, mint az Egyesült Államok és Nagy-Britannia – kamatsökkentéssel próbálkozott.

Az IMF fejlődőnek minősített tagországai közül a legégetőbb helyzetben a 6 kelet-európai ország: Lengyelország, Cseh-Szlovákia, Magyarország, Bulgária és Románia van – szögezi le az IMF tanulmánya. A tervgazdasági rendszer felszámolása, a piacgazdaságra való áttérés, az ehhez szükséges intézményi feltételek megteremtése szinte mindegyiküknél óriási áldozatokkal járt. A kívánatos makrogazdasági stabilizációs programot többé-kevésbé mindegyikük kidolgozta, de a gyakorlati megvalósítás késik, vagy egyelőre nem sok sikert hozott. Összességében a térség országainak statisztikailag mérhető gazdasági teljesítménye 1990-ben 3,6%-kal esett vissza.

A kelet-európai országok gazdaságaik átalakítása során az első sikereket 1991-ben az infláció megtörésével érték el. A többi gazdasági mutató – az ipari termelés és a munkanélküliség – még kedvezőtlen, de az átmenet egyik legfőbb gondját, az inflációt tekintve – bár a nyugati országokkal való összehasonlításban még mindig rendkívül magas – számottevő javulás volt érzékelhető.

Ezen a téren a leglátványosabb eredményt Lengyelország érte el, ahol az infláció 1990. febr.-ban 1200%-kal eljutott a csúcra, 1991. szept.-re viszont havi 2% körül stabilizálódott, ami éves szinten

55%-ot jelent, szemben az egy évvel korábbi 250%-kal. Ezzel együtt 1991-ben a munkanélküliség 9,8%-ra nőtt, az ipari termelés pedig 22%-kal maradt el az előző évitől. Ennek nyomán a lengyel kormány máj.-tól kezdve, egymást követően 4 alkalommal 72%-ról 40%-ra szállította le az irányadó kamatlábat. Cseh-Szlovákiában a fogyasztói árindex üteme először 1991. szept.-ben torpant meg: akkor az előző év azonos időszakához viszonyítva 53%-kal voltak magasabbak az árak a jún.-i 73%-kal szemben. A jegybank szept.-ben 10%-ról 9,5%-ra csökkentette a leszámítolási kamatlábat. A munkanélküliség azonban aug.-ban 5,1% volt, az ipari termelés 1,2%-kal maradt el az előző év első feléhez képest.

A Szovjetunió átalakulásának és megsegítésének tárgyalása 1991-ben mind a 7 vezető ipari nagyhatalom londoni találkozásán, mind pedig az IMF-Világbank közgyűlésén minden mást, így a kelet-európai országok megoldottnak korántsem tekinthető ügyét, a világgazdaság helyzetét, a világkereskedelem liberalizálását háttérbe szorította. Az erkölcsi támogatáson túl a konkrét segítséget végül okt.-ben 8 köztársaság, nem pedig Gorbacsov kapta meg: eszerint az 1992-ben esedékes 3,6 milliárd USD-s nyugati tőketörlesztést 1 évvel elhalasztják, a kamatok fizetésére pedig 1 milliárd USD-s áthidaló kölcsönt nyújtanak. Az 1990 óta nyilvánosságra kerülő gazdasági mutatók egyébként tragikus helyzetet tükröznek: az ipari termelés, beleértve az élelmiszeripart is. 10%-kal esett 1 év alatt. Az olajkitermelés is drámai mértékben csökkent, ami, ha ilyen mértékben folytatódik, az ország az évtized végére olajimportőrré válhat. A központi bank folyamatosan nyomta a rubelt, s így az infláció növekedési üteme megközelítette a heti 2–3%-ot is 1991-ben. Az ország költségvetési hiánya 100 milliárd rubel felett volt, az adósságállomány pedig optimista becslések szerint is legalább 60 milliárd USD.

A fejlődő országok külföldi adósságállománya 1990-ben 6%-kal, 1306 milliárd USD-re emelkedett. A bázeli székhelyű Nemzetközi Fizetések Bankjához (BIS) beérkezett banki jelentések alapján a kelet-európai országoknak a kereskedelmi bankokkal szemben fennálló hitelállománya egészében véve csökkent. 1991 első felében – változatlan dollárértékben számolva – 7%-kal, folyó dollárárfolyamon számolva pedig 16%-kal, 92 milliárdról 77 milliárd USD-re csökkent. Kelet-Európa azonban így is összesen 142 milliárd USD-vel adós.

A Világbank 1990-ben 22 milliárd USD hitelt folyósított tagállamainak, 2 milliárddal többet, mint 1 évvel korábban. A 6 kelet-európai országnak ebből összesen 3 milliárd USD jutott. A legtöbbet, 1,3 milliárdot Lengyelország kapta, majd 750 millióval Magyarország következett. Cseh-Szlovákiát összességében 450 millió, Jugoszláviát pedig 300 millió USD-s hitelben részesítette a Világbank. Romániára 180 millió, Bulgáriára viszont mindössze 17 millió jutott a Világbank forrásaiból – derül ki a pénzügyi szervezet éves jelentéséből. A jún.-ban végződő pénzügyi évben a Nemzetközi Valutaalap (IMF) 5,6 milliárd SDR-nyi – 1 SDR=1,36 USD – hitelmegállapodást kötött. Jugoszláviát leszámítva, az 5 kelet-európai országnak összesen 3,6 milliárd SDR-nyi, ún. stand-by, azaz készenléti hitelt szavazott meg, az Alap éves hitelállományának mintegy egyharmadát: Lengyelországnak 1,2 milliárd, Magyarországnak 1,1 milliárd jutott (mindkettőjükkel hároméves megállapodást kötött az IMF), míg Cseh-Szlovákia 619, Románia 380, Bulgária pedig 279 milliót kapott. Az IMF ezenkívül 2,1 milliárd SDR-nyit hagyott jóvá 11 országnak az olajár-emelkedésből fakadó nagyobb olajszámla-terheinek kompenzálására, aminek több mint a felét szintén a kelet-európai országok kapták.

Az általános világgazdasági konjunktúra megtorpanása a kereskedelem alakulására sem volt jó hatással: az Általános Vámtarifa- és Kereskedelmi Egyezmény (GATT) legfrissebb jelentése szerint a világkereskedelem mennyisége 1990-ben 5%-kal gyarapodott az 1 évvel korábbi 7, ill. az 1988-as 8,55% után. Bár a világgazdaság dollárban számolt értéke 1990-ben rekordmagasságba, 3500 milliárd USD-re emelkedett, ez azonban a dollár gyengülésének tudható be. A világkereskedelem értékbeni gyarapodása elsősorban a fejlett ipari országoknál figyelhető meg, amelyek 1990-ben csaknem megduplázták kivitelüket 1989-hez képest. Közülük is Nyugat-Európa mutatott kiemelkedő teljesítményt: az export és import értékbeni növekedési üteme mintegy háromszorosa volt az előző évinek.

A világ első számú exportőre megtisztelő címet – USD-ben mérve – Németország kapta, második

helyre szorítva az Egyesült Államokat. Németország 1990-ben összesen 421 milliárd dollár értékű exportot teljesített – a világexport közel egynegyedét – szemben az Egyesült Államokkal, amely 394 milliárd USD értékben adott el külföldön. A jelentés szerint az NSZK egymaga – a keleti tartományok nélkül is – megelőzte volna az Egyesült Államokat: az egykori NDK mindössze 22,5 milliárd USD-nyi exportot hozott. A jelenséget persze az is magyarázza, hogy – a korábbi félelmek ellenére – az egyesítés nyomán a német márka 16,5%-kal erősödött a USD-hez képest 1990-ben, s ez vezetett valójában a német export USD-ben számolt értékének növekedéséhez. Mennyiségi összehasonlítás tekintetében az Egyesült Államok vezet: áruexportja 8,5%-kal gyarapodott, Németországé viszont csak 1,5%-kal.

Japán 4,5%-kal növelte exportjának USD-ben számolt értékét és 286 milliárd USD-s teljesítménnyel megőrizte harmadik helyét, Franciaország 216 milliárd USD-s, Nagy-Britannia 185 milliárd USD-s exportra volt képes 1990-ben. A nyugat-európai országok közül Svédország exportja csökkent, míg az első 25 között Ausztria növelte legnagyobb arányban és értékben kivitelét.

A kelet-európai országok szerepeltek a legrosszabbul 1990-ben. A térség exportja még az 1989. événél is nagyobb mértékben esett, Cseh-Szlovákia, Lengyelország és Magyarország csak részben tudta ellensúlyozni a regionális forgalom visszaesését. A Szovjetunió 1990-ben is csökkenő exportot és növekvő importot könyvelhetett el.

A 15 leginkább eladósodott fejlődő ország mint csoport 11%-kal növelte exportját, importjuk azonban 16%-kal gyarapodott, s így megközelítette az adósságválság kitörése előtti, 1981-es 145 milliárd USD-s szintet. A csoporton belül Nigéria és Venezuela növelte leggyorsabban – 44, ill. 23%-kal – USD-ben számolt kivitelét, Brazília és Peru kivitele viszont abszolút értékben csökkent, importja pedig jelentősen emelkedett.

Az integrációs folyamatok felerősödése figyelhető meg 1991-ben. Európa történetében új fejezet nyílt azzal, hogy az év végén a 12 közös piaci tagállam elfogadta a politikai és monetáris unióról szóló megállapodást. Bár Nagy-Britannia egyelőre mindkettőtől távol maradt, ez nem zavarta a másik 11 tagállamot abban, hogy elkötelezze magát: 1997-től, de legkésőbb 1999-től nemzeti valutáját közös pénzre, ECU-re cseréli, ha ez megfelel a gazdasági feltételeknek. A határoktól mentes, egységes piac azonban már 1993. jan. 1-jétől megvalósul: eltűnnek a belső határok, lehetővé válik a tőke, a munka szabad áramlása a Tizenkettek között. Nem véletlen, hogy a jelenleg még a közös piacon kívüli európai országok mihamarabb szeretnének a szervezethez csatlakozni. Ausztria 1990-es folyamodványához hasonlóan egy másik EFTA-tag, Svédország 1991-ben beadta felvételi kérelmét a Közösséghez. Az ehhez szükséges első lépéseket 1991-ben 3 kelet-európai ország tette meg: Cseh-Szlovákiával, Lengyelországgal, Magyarországgal társulási egyezményt írtak alá, amelyben az ezredfordulóig szabadkereskedelmi övezet kialakítását tűzték ki célul. Az Európai Szabadkereskedelmi Társulás (EFTA) 7 tagállamának még hároméves tárgyalássorozat után sem sikerült megegyeznie az Európai Gazdasági Közösség 12 tagállamával a mintegy 420 millió fogyasztót tömörítő Európai Gazdasági Térség (EGT) létrehozásáról.

A dél-amerikai kontinensen is hasonló folyamatok indultak meg 1991-ben. A földrész több mint felét magába foglaló közös piacról állapodott meg Argentína, Brazília, Paraguay és Uruguay. A 4 ország által 1995-re létrehozandó Mecosur elősegíti az amerikai elnök által javasolt, Alaszkától a Tűzföldig terjedő pánamerikai szabadkereskedelmi övezet kialakulását. Az 1988-ban létrejött USA-kanadai szabadkereskedelmi övezethez való mexikói csatlakozás részleteiről is megindultak a tárgyalások. A világ legtöbb térségében az integrációk megerősítésén munkálkodnak, Kelet-Európában viszont még a meglévőket is felbontották: utódszervezet nélkül feloszlatták az 1949-ben életre hívott, de már egy ideje nem működő Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsát (KGST), ill. a közös katonai szervezetet, a Varsói Szerződést.

#### A nemzeti össztermék (GNP) évi növekedésének üteme, 1980–1990 (%)

Ország	1980	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
--------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------

Fejlett tőkés országok együttesen	1,3	-0,1	2,6	4,6	3,4	2,7	3,3	4,5	3,3	2,6
Egyesült Államok	-0,2	-2,5	3,6	6,4	2,7	2,5	2,9	3,9	2,5	0,9
Kanada	1,5	-3,3	3,1	5,5	4,0	3,0	3,3	4,2	3,0	0,9
Japán	4,9	3,3	3,0	5,8	4,6	2,5	3,3	5,7	4,7	5,6
Németország <sup>x</sup> 101,5	-1,0	1,8	3,0	2,5	2,5	1,7	3,6	3,8	4,5	
NDK	4,4	2,6	4,6	5,5	5,2	4,3	3,6	3,0	2,0	n. a.
Franciaország	1,1	1,8	0,7	1,5	1,1	2,3	1,9	3,5	3,9	2,8
Olaszország	3,9	-0,5	-0,2	2,8	2,3	2,8	3,0	3,7	3,0	2,0
Nagy-Britannia	-2,2	0,8	3,7	2,1	3,7	2,5	4,0	4,1	1,9	0,6
Szovjetunió	3,9	3,9	4,2	2,9	3,5	4,1	2,3	4,4	2,4	-4,0
Magyarország	-0,9	2,6	0,3	2,5	-1,4	0,9	4,1	-0,1	0,2	-4,0
Kína	4,5	8,3	9,8	13,4	12,3	11,6	7,4	11,0	n. a.	n. a.
Fejlődő országok együttesen	3,5	0,2	0,8	4,1	4,5	4,6	3,0	n. a.	n. a.	n. a.

#### A fogyasztói árak alakulása, 1971–90 (évi %-os változás)

	1971–80 átlaga	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Fejlett ipari országok	8,7	10,1	7,5	4,9	4,7	4,1	2,3	1,6	2,1	3,4	4,0
Fejlődő országok <sup>xi*</sup>	20,5	25,8	25,2	32,4	38,2	39,7	31,1	39,2	62,5	86,5	114,5

#### Egyes országok és régiók részesedése a világ összes GDP-jéből (%)

Ország, régió	1970	1980	1986	1987–89	Ország, régió	1970	1980	1986	1987–89
Japán	6	9	13	15	Fejlődő országok	12	19	15	24
					Ezen belül:				
Egyesült Államok	32	23	28	27	Kelet-Európa <sup>xii*</sup>	14	8	8	6
Fejlett tőkés országok	68	68	72	76	Kína	3	2	2	n. a.

#### A fogyasztói árak emelkedésének évi üteme (%)

Ország	1980	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Fejlett tőkés országok együttesen	14,2	8,6	6,1	6,3	5,7	3,7	4,7	3,9	4,3	4,0
Egyesült Államok	13,5	6,1	3,2	4,3	3,6	1,9	3,7	4,0	4,8	5,4
Kanada	10,2	10,8	5,8	4,4	4,0	4,1	4,4	4,0	5,0	4,8

Japán	2,6	2,8	1,8	2,2	2,0	0,6	0,1	0,7	2,3	3,1
Németország <sup>xiii</sup> 1	5,4	5,3	3,3	2,4	2,2	-0,2	0,2	1,2	2,8	2,7
Franciaország	13,6	11,8	9,6	7,4	5,8	2,5	3,3	2,6	3,6	3,4
Olaszország	21,2	16,5	14,7	10,8	9,2	5,8	4,6	5,0	6,6	6,1
Nagy-Britannia	18,0	8,6	4,6	5,0	6,1	3,4	4,1	5,0	7,8	9,5
Szovjetunió	1,0	3,0	1,0	-1,0	1,0	1,8	1,6	0,0	2,0	5
Magyarország	9,1	6,9	7,3	8,3	7,0	5,3	8,6	15,7	17,0	28,9
Kína	n. a.	2,0	2,0	2,8	8,8	6,0	7,3	18,5	16,3	n. a.
Csehszlovákia	2,9	5,1	0,9	0,9	2,2	0,5	0,1	0,1	1,4	10,0
Lengyelország	n. a.	104,5	21,4	14,8	15,1	17,7	25,2	60,2	251,1	584,7

**A fogyasztói árindex alakulása néhány országban**  
(1980 = 100; A = minden cikke; B = élelmiszerekre)

Ország		1984	1986	1987	1988	1989	1990
Ausztrália	A	139,5	162,4	176,2	189,0	203,3	218,0
	B	136,5	166,8	180,0	195,8	204,2	
Ausztria	A	122,9	129,0	130,9	133,4	136,8	141,3
	B	119,7	126,3	127,3	128,9	132,7	
Brazília	A	2380,4	16509,4	53009,2	363795,0	1301,0*	n. a.
	B	2703,3	20007,4	57875,4	429302,0	1397,0*	n. a.
Cseh-Szlovákia	A	107,9	110,9	111,0	111,3	112,7	124,0
	B	110,8	114,1	114,3	114,1	126,8	
Hollandia	A	120,0	122,8	122,0	122,8	124,2	127,2
	B	116,9	116,7	115,1	115,4	116,4	119,0
Hongkong	A	150,0	159,2	168,0	180,4	198,7	217,8
	B	150,6	153,1	160,3	175,7	197,5	217,2
Izrael	A	5560,4	33322,0	39937,5	46447,3	55832,6	n. a.
	B	5195,8	33499,0	38908,7	46029,0	55483,8	n. a.
Jugoszlávia	A	400,0	1312,0	2891,2	8518,0	115148,0	783401,0
	B	423,0	1369,8	2889,0	8640,0	112925,0	748223,0

Lengyelország	A	341,8	463,4	597,7	928,7	3260,7	22326,0
B	400,7	517,5	687,0	985,7	3945,8	24984,8	
Magyarország	A	130,0	146,5	159,1	183,8	215,0	277,1
B	127,7	138,7	151,1	175,0	206,0	278,5	
Szingapúr	A	116,2	115,7	116,3	118,1	120,8	124,9
B	117,1	114,1	113,9	115,4	117,2	118,1	
Svájc	A	119,2	124,2	126,0	128,4	132,5	139,6
B	125,1	130,6	132,0	135,3	137,6	145,1	
Svédország	A	143,2	160,3	167,0	176,7	188,1	207,6
B	161,0	185,3	191,1	201,6	213,2	229,2	
Szaúd-Arábia	A	102,7	96,0	94,4	94,3	96,2	n. a.
B	106,3	101,5	100,0	100,0	102,2	n. a.	
Szovjetunió	A	104,2	106,5	109,0	109,0	111,0	117,0
B	106,6	114,2	120,0	120,0	n. a.	n. a.	

\*1988 = 100.

**A fogyasztói árindex évi átlagos növekedési üteme a kiadások főbb csoportjai szerint (%)**

Ország	Összesen		Élelmiszer							
	1981–1985	1986–1990	1981–1985	1986–1990	1981–1985	1986–1990	1981–1985	1986–1990	1981–1985	1986–1990
Ausztria	4,9	2,2	4,2	1,6	7,4	3,0	7,3	–2,5	n. a.	n. a.
Belgium	7,1	2,1	7,1	1,7	7,9	3,7	n. a.	–4,8	6,2	3,1
Dánia	7,9	3,9	8,2	2,5	8,1	5,4	8,6	4,2	11,3	5,4
Egyesült Államok	5,6	4,0	4,1	4,6	6,5	5,0	7,3	1,0	7,3	4,7
Franciaország	9,6	3,1	10,0	3,5	9,8	5,5	12,0	–1,7	9,4	4,1
Hollandia	4,2	0,7	3,0	0,0	6,2	2,7	9,9	–5,3	3,5	1,9
Japán	2,8	1,3	2,7	1,3	3,0	n. a.	1,2	–3,2	3,9	2,5
Kanada	7,4	4,4	6,2	4,0	7,3	5,2	12,2	1,5	8,1	5,1
Magyarország	6,8	14,8	6,3	15,4	10,8	20,5	7,9	12,1	8,2	15,3
Nagy-Britannia	7,3	5,9	7,0	5,1	10,9	12,7	9,9	3,2	6,5	n. a.
Németország <sup>1</sup>	3,9	1,4	3,2	1,1	4,4	2,4	5,9	–3,0	4,4	2,5
Olaszország	13,7	5,7	12,2	4,9	15,9	6,2	17,1	3,4	15,8	7,9



Svájc	4,2	2,5	5,2	2,5	4,9	4,4	3,5	−4,9	4,9	3,4
-------	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	------	-----	-----

<sup>1</sup>Az NSZK adatai

**Az infláció mértéke néhány fejlett ipari országban (a fogyasztói árak évi átlagos %-os változása)**

Év	Egyesült Államok	Japán	Német-ország	Francia-ország	Nagy-Britannia	Olasz-ország	Kanada
1975	9,1	11,8	6,0	11,8	24,3	17,0	10,8
1977	6,5	8,0	3,7	9,4	15,9	18,4	8,0
1979	11,3	3,6	4,1	10,8	13,4	14,8	9,2
1980	13,5	8,0	5,3	13,6	18,0	21,2	10,2
1981	10,4	4,9	6,3	13,4	11,9	19,3	12,5
1982	6,1	2,7	5,2	11,8	8,6	16,3	10,8
1983	3,2	1,8	3,3	9,6	4,6	14,6	5,8
1984	4,3	2,7	2,4	7,4	5,0	10,8	4,3
1985	3,6	2,0	2,2	5,8	6,1	9,2	4,0
1986	2,0	0,6	−0,2	2,5	3,4	5,9	4,2
1987	3,6	0,1	0,3	3,3	4,1	4,7	4,4
1988	4,1	0,7	1,2	2,7	4,9	5,0	4,0
1989	4,8	2,3	2,8	3,5	7,8	6,3	5,0
1990	5,4	3,1	2,7	3,4	9,5	6,5	4,8

***A munkanélküliség a fejlett tőkés országokban, a munkaképes korú lakosság %-ában, 1980–90***

Ország	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Fejlett tőkés országok együtt	7,1	8,1	9,7	10,3	9,8	9,8	7,7	7,4	6,7	6,2	6,1
Egyesült Államok	7,0	7,5	9,5	9,4	7,4	7,1	6,9	6,1	5,5	5,3	5,5
Kanada	7,4	7,5	10,9	11,8	11,2	10,4	9,6	8,8	7,8	7,5	8,1
Japán	2,1	2,2	2,4	2,7	2,7	2,6	2,8	2,9	2,5	2,3	2,1
Németország <sup>1</sup>	3,3	4,6	6,7	8,2	8,2	8,3	7,9	7,9	7,9	7,9	7,2
Franciaország	6,3	7,3	8,1	8,3	9,7	10,1	10,3	10,9	10,1	9,5	9,0
Olaszország	7,5	8,3	8,9	9,8	10,2	10,5	11,4	12,5	12,0	12,0	11,0
Nagy-Britannia	5,6	9,0	10,4	11,2	11,2	11,5	11,6	10,6	8,3	6,2	5,9

**A nők munkanélkülisége a fejlett tőkés országokban**

Ország	Ezer fő			Az összes munkanélküli %-ában		
	1980	1989	1990	1980	1989	1990
Egyesült Államok	3370	3003	3075	44,1	46,0	44,7
Kanada	389	470	496	45,0	46,2	44,7
Japán	430,	590	570	37,7	41,5	42,5
Németország <sup>1</sup>	463	930	858	52,0	47,5	45,6
Franciaország	792	1311	1261	54,6	57,5	57,4
Nagy-Britannia	484	510	432	29,1	27,9	27,8
Olaszország	976	1647	1519	58,0	57,4	58,0

#### A 24 éven aluli fiatalok munkanélkülisége a fejlett tőkés országokban

Ország	Ezer fő			Az összes munkanélküli %-ában		
	1980	1989	1990	1980	1989	1990
Egyesült Államok	3504	2412	2369	45,9	36,9	34,5
Kanada	408	303	329	47,1	29,8	29,7
Japán	250	360	360	21,9	25,4	26,9
Németország <sup>1</sup>	224	325	268	27,2	17,3	14,2
Nagy-Britannia	884	521	490	46,6	29,4	31,5
Olaszország	1058	1419	1268	62,3	49,5	48,4

<sup>1</sup>Az NSZK adatai.

#### Munkanélküliség a kelet-európai országokban a munkaképes korú lakosság %-ában, 1989–1991

Ország	1989	1990	1991	Ország	1989	1990	1991
december		december					
Bulgária	–	1,4	2,7 <sup>1</sup>	Magyarország	0,5	1,6	6,1 <sup>4</sup>
Cseh-Szlovákia	–	1,0	3,8 <sup>2</sup>	Románia	n. a.	n. a.	0,6 <sup>5</sup>
Lengyelország	0,3	6,1	9,4 <sup>3</sup>				

<sup>1</sup>Márc.-ban. <sup>2</sup>Jan.-jún.-ban. <sup>3</sup>Júl.-ban. <sup>4</sup>Szept.-ben. <sup>5</sup>Ápr.-ban.

#### A foglalkoztatottak számának alakulása a fejlett tőkés országokban (%)

Ország	1980	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Egyesült Államok	0,5	–0,9	1,3	4,1	2,0	2,3	2,6	2,3	2,0	0,5
Japán	1,0	1,0	1,7	0,6	0,7	0,8	1,0	1,7	1,9	2,0
Németország <sup>6</sup>	2,0	–0,6	–1,2	–0,5	0,5	1,9	1,3	0,7	1,3	2,5

Franciaország	0,0	0,0	-0,3	-1,0	-0,3	0,2	0,2	0,8	1,2	1,1
Olaszország	1,3	-0,3	0,3	0,3	0,4	0,5	-0,1	1,1	0,1	1,4
Nagy-Britannia	-1,0	-1,9	-0,2	2,1	1,1	0,3	2,3	3,4	3,1	1,5
Kanada	3,0	-3,5	0,5	2,4	2,6	2,8	2,9	3,2	2,0	0,7
Nagy országok*	0,7	-0,5	0,7	1,9	1,2	1,5	1,7	2,0	1,8	1,2
Európai kis országok**	-0,1	-0,3	0,4	0,4	0,9	1,7	1,9	1,5	1,6	1,6
Ausztrália	2,8	0,0	-1,8	3,0	3,1	4,1	2,2	3,7	4,4	1,8
OECD	0,6	-0,5	0,6	1,7	1,2	1,6	1,8	1,9	1,8	1,3
Közös Piac	0,3	-0,8	-0,4	0,0	0,4	0,9	1,2	1,7	1,7	1,7

\* Egyesült Államok, Franciaország, Japán, Kanada, Nagy-Britannia, Németország, Olaszország.

\*\* Ausztria, Belgium, Dánia, Finnország, Görögország, Izland, Írország, Luxemburg, Hollandia, Norvégia, Portugália, Spanyolország, Svédország, Svájc, Törökország.

<sup>6</sup> Az NSZK adatai.

#### A beruházások alakulásának évi üteme a fejlett tőkés országokban (%)

Ország	1980	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Egyesült Államok	-7,9	-9,6	8,2	16,8	5,3	1,0	1,9	5,6	1,6	-0,1
Japán	0,0	-0,1	-1,0	4,7	5,3	4,8	9,6	11,9	8,9	10,8
Németország <sup>6</sup>	2,8	-5,3	3,2	0,3	0,1	3,3	2,2	4,6	7,2	8,8
Franciaország	2,6	-1,4	-3,6	-2,6	3,2	4,5	4,8	8,6	7,5	4,0
Olaszország	8,7	-5,2	-0,9	4,5	1,4	1,6	5,8	6,8	4,5	3,0
Nagy-Britannia	-5,4	5,4	5,0	8,5	4,0	1,9	10,0	14,1	4,0	-1,9
Kanada	7,5	-11,0	-0,3	2,1	9,5	6,0	10,3	10,2	4,5	-2,4
Nagy országok*	-2,2	-4,9	3,6	8,9	4,5	2,8	5,0	7,9	4,8	3,6
Európai országok**	1,4	-1,4	0,4	1,8	4,3	7,5	5,3	7,9	7,6	2,5
Ausztrália	5,0	-2,3	-8,5	8,9	10,4	-1,8	2,6	8,2	10,0	-6,4
OECD	-1,6	-4,4	3,0	8,1	4,6	3,3	5,0	7,9	5,2	3,3
Közös Piac	1,8	-1,7	0,4	1,8	2,5	4,1	5,1	8,7	6,5	4,5

\* Egyesült Államok, Franciaország, Japán, Kanada, Nagy-Britannia, Németország, Olaszország.

\*\* Ausztria, Belgium, Dánia, Finnország, Görögország, Izland, Írország, Luxemburg, Hollandia, Norvégia, Portugália, Spanyolország, Svédország, Svájc, Törökország.

<sup>6</sup> Az NSZK adatai.

#### Egy főre jutó költségvetési bevétel (USD)

Ország	1965	1970	1975	1980	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
Ausztrália	483	743	1990	3091	3388	3251	3656	3184	3382	3975	4893
Ausztria	452	691	1920	4193	3617	3640	3580	3712	5281	6550	7015
Belgium	547	935	2636	5326	4011	3795	3688	3851	5313	6665	7014

Dánia	640	1296	3076	5885	4844	5091	5078	5565	8168	10257	10897
Egyesült Államok	892	1404	2029	3399	3979	3959	4358	4740	4946	5386	5721
Finnország	539	743	2110	3564	3601	3457	3746	4080	5500	6515	8068
Franciaország	702	987	2398	5145	4337	4183	4049	4215	5811	7099	7542
Görögország	144	275	571	1223	1316	1182	1190	1185	1462	1764	1883
Hollandia	538	965	2779	5484	4384	4343	3889	3901	5520	7012	7446
Írország	243	411	833	1925	2700	2900	1975	2020	2786	3307	3810
Japán	175	397	964	2358	2460	2724	2906	3111	4698	5959	7368
Kanada	707	1264	2490	3589	4184	4490	4618	4673	4883	5710	6529
Luxemburg	646	1100	2815	5743	4429	4739	4466	4747	6522	8084	8739
Nagy-Britannia	564	823	1477	3354	3361	3051	2879	3028	3754	4451	5372
Norvégia	633	1132	3186	6649	6535	6217	6133	6664	8327	9546	10159
NSZK	619	1200	2412	5022	3999	3984	3779	3867	5480	6680	7326
Olaszország	328	523	1400	2421	2401	2629	2527	2565	3794	4778	5360
Portugália	81	169	418	775	769	720	648	678	1015	1185	1476
Spanyolország	107	187	579	1366	1209	1132	1191	1239	1828	2459	2900
Svájc	485	788	2511	4899	4628	4731	4510	4544	6697	8267	8958
Svédország	1000	1665	3880	7373	5989	5588	5760	6060	8395	10717	11914
Törökország	40	63	185	276	254	222	176	208	261	315	299
Új-Zéland	528	623	1343	2353	2564	2332	2225	2294	2956	4076	4765
OECD-országok összesen	482	786	1896	3714	3403	3368	3349	3484	4643	5694	6324
Európai OECD- országok	462	759	1933	3924	3427	3373	3293	3452	4773	5880	6454
EGK-országok	430	715	1750	3639	3089	3071	2947	3072	4288	5329	5814

#### Fogyasztási és forgalmi adók a GDP %-ában

Ország	1965	1970	1975	1980	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
Ausztrália	8,1	7,7	8,1	9,0	9,6	9,8	10,1	9,9	9,5	9,3	8,6
Ausztria	13,0	13,3	13,3	13,0	12,9	13,2	14,1	14,0	13,8	13,7	13,4
Belgium	11,4	12,4	10,8	11,4	11,8	11,9	11,7	11,5	11,0	11,4	11,2
Dánia	12,1	15,7	13,9	17,0	15,4	16,6	16,7	16,8	18,0	17,6	17,8
Egyesült Államok	5,7	5,6	5,4	4,9	5,2	5,1	5,2	5,2	5,1	5,0	5,0
Finnország	12,7	12,7	11,9	12,8	12,8	12,7	13,3	13,3	13,6	13,7	14,3
Franciaország	13,2	13,4	12,3	12,7	12,8	12,8	13,0	13,2	12,9	13,1	13,1
Görögország	10,7	12,2	11,9	12,1	13,9	14,4	15,0	15,0	16,7	17,4	16,3

Hollandia	9,5	10,4	10,6	11,6	11,0	11,3	11,4	11,5	11,8	12,5	12,5
Írország	13,7	16,4	14,7	14,9	16,9	17,6	17,6	17,0	17,4	16,9	17,4
Japán	4,8	4,4	3,6	4,2	4,1	4,1	3,9	3,9	3,9	3,9	3,9
Kanada	10,5	9,9	10,4	10,3	11,1	10,7	11,8	10,5	9,8	10,1	10,2
Luxemburg	7,5	6,2	8,2	8,6	9,2	10,5	10,7	10,4	10,5	10,7	10,8
Nagy-Britannia	10,0	10,6	9,1	10,4	11,4	11,2	11,7	11,9	11,9	11,8	11,6
Norvégia	13,7	16,8	16,9	16,7	16,6	16,8	16,5	17,8	19,3	19,4	17,6
NSZK	10,4	10,5	9,7	10,3	10,0	10,2	10,2	9,7	9,5	9,6	9,4
Olaszország	10,1	10,1	7,7	8,0	8,4	9,2	9,1	8,7	9,4	9,6	10,4
Portugália	8,1	10,3	10,1	12,9	13,6	14,5	14,3	13,5	16,8	15,5	16,6
Spanyolország	5,9	6,1	4,7	5,0	5,7	6,7	7,5	8,4	10,3	10,0	10,0
Svájc	6,3	6,4	5,9	6,3	6,1	6,1	6,1	6,1	6,1	6,1	6,1
Svédország	11,0	11,4	10,7	11,9	12,1	12,5	12,6	13,3	13,3	13,7	13,4
Törökország	8,1	8,7	8,6	5,6	6,0	6,0	4,8	7,1	7,1	7,7	7,3
Új-Zéland	6,9	7,5	7,6	7,4	8,2	8,4	8,9	7,9	9,0	12,6	12,0
OECD-országok összesen	9,7	10,4	9,8	10,3	10,7	11,0	11,1	11,2	11,6	11,8	11,7
Európai OECD- országok	10,4	11,3	10,6	11,2	11,5	11,9	12,0	12,2	12,8	12,8	12,7
EGK-országok	10,2	11,2	10,3	11,2	11,8	12,3	12,4	12,3	13,0	13,0	13,1

#### Bér- vagy foglalkoztatási adó a GDP %-ában

Ország	1965	1970	1975	1980	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
Ausztrália	0,7	0,7	1,6	1,4	1,6	1,5	1,5	1,5	1,6	1,7	1,8
Ausztria	2,6	2,8	3,1	2,9	2,7	2,6	2,5	2,5	2,5	2,5	2,4
Finnország	1,6	1,5	0,9	0,1	n. a.	n. a.	0,1	0,2	n. a.	n. a.	n. a.
Franciaország	1,6	0,4	0,7	0,9	1,0	1,0	1,0	0,9	0,9	0,9	0,8
Görögország	0,2	0,2	0,2	0,5	0,6	0,6	0,5	0,5	0,6	0,4	0,4
Írország	-	-	-	0,1	0,3	0,7	1,0	0,9	0,7	0,5	0,6
Luxemburg	0,3	0,3	0,4	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	n. a.	n. a.
Olaszország	n. a.	n. a.	n. a.	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Svédország	n. a.	0,4	1,9	1,3	1,4	2,3	2,4	2,2	2,5	2,5	1,9
OECD-országok összesen	0,3	0,4	0,4	0,5	0,4	0,5	0,5	0,5	0,4	0,4	0,4
OECD-országok	0,4	0,4	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,4	0,4	0,4
EGK-országok	0,2	0,3	0,2	0,4	0,4	0,3	0,4	0,3	0,2	0,2	0,2

### Vagyonadó a GDP %-ában

Ország	1965	1970	1975	1980	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
Ausztrália	2,7	2,7	2,4	2,3	2,2	2,3	2,4	2,4	2,5	2,9	3,0
Ausztria	1,4	1,3	1,2	1,2	1,1	1,1	1,2	1,1	1,0	1,0	1,1
Belgium	1,1	1,1	1,0	1,0	0,8	0,8	0,8	0,8	0,9	1,0	1,1
Dánia	2,4	2,4	2,4	2,6	2,0	2,4	2,0	2,1	2,4	2,6	2,4
Egyesült Államok	4,0	4,0	3,8	3,0	3,0	3,0	2,9	2,9	3,0	3,1	3,1
Finnország	1,2	0,7	0,7	0,7	0,8	0,9	1,0	1,1	1,2	1,1	1,4
Franciaország	1,5	1,2	1,3	1,5	1,6	1,6	1,9	2,0	2,1	2,1	2,1
Görögország	2,1	2,3	2,5	1,3	1,3	1,1	0,9	0,9	1,0	1,0	1,1
Hollandia	1,5	1,3	1,0	1,6	1,5	1,5	1,5	1,6	1,6	1,8	1,7
Írország	3,9	3,8	3,1	1,8	1,4	1,5	1,5	1,5	1,5	1,8	1,7
Japán	1,5	1,5	1,9	2,1	2,4	2,6	2,6	2,7	3,1	3,4	3,4
Kanada	3,3	4,1	3,0	2,9	3,1	3,2	3,2	3,1	3,2	3,2	3,2
Luxumburg	1,9	2,0	2,0	2,3	2,5	2,7	2,5	2,5	2,6	3,0	3,3
Nagy-Britannia	4,4	4,6	4,5	4,2	5,0	4,6	4,5	4,5	4,9	5,0	4,7
Norvégia	1,0	0,9	1,0	0,8	0,8	0,8	0,8	0,9	1,0	1,2	1,3
NSZK	1,8	1,6	1,4	1,2	1,2	1,3	1,2	1,1	1,1	1,2	1,2
Olaszország	1,8	1,6	0,9	1,1	1,0	1,0	1,0	0,9	1,0	0,9	0,9
Portugália	0,9	1,0	0,6	0,4	0,5	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,7
Spanyolország	0,9	1,1	1,2	1,1	1,0	1,0	1,1	1,0	1,1	1,2	1,3
Svájc	1,8	2,1	2,1	2,2	2,3	2,4	2,5	2,6	2,8	2,7	2,7
Svédország	0,6	0,6	0,5	0,5	0,5	0,8	0,8	1,2	1,5	3,3	1,7
Törökország	1,6	1,9	1,4	1,2	1,2	1,0	0,8	0,9	0,8	0,8	0,6
Új-Zéland	2,8	2,8	2,9	2,6	2,8	2,7	2,6	2,5	2,6	2,7	2,4
OECD-országok összesen	2,0	2,0	1,9	1,7	1,7	1,8	1,7	1,8	1,9	2,1	2,0
Európai OECD- országok	1,8	1,8	1,6	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,6	1,8	1,7
EGK-országok	2,0	2,0	1,8	1,7	1,6	1,7	1,6	1,6	1,7	1,8	1,8

### Társadalombiztosítási járulék a GDP %-ában

Ország	1965	1970	1975	1980	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
Ausztria	8,6	9,1	10,7	12,7	13,1	13,1	13,4	13,7	13,7	13,7	13,7
Belgium	9,7	10,7	13,1	13,2	13,6	14,1	15,0	15,4	15,5	15,6	15,2
Dánia	1,6	1,6	0,5	0,8	1,3	1,8	1,8	1,9	1,5	1,9	1,2
Egyesült Államok	4,2	5,6	7,1	7,7	8,3	8,2	8,3	8,6	8,6	8,6	8,8

Finnország	0,9	1,5	3,1	3,1	3,1	3,0	3,1	3,3	3,4	3,2	3,1
Franciaország	11,8	12,7	15,0	17,8	18,3	18,9	19,2	19,3	18,9	19,2	19,2
Görögország	5,5	6,6	6,7	9,7	11,5	11,6	12,1	12,6	12,0	12,2	11,7
Hollandia	10,2	13,2	16,8	17,4	18,9	21,0	20,0	19,9	19,7	20,5	20,4
Írország	1,7	2,6	4,3	4,9	5,5	5,7	5,7	5,7	5,6	5,6	5,8
Japán	4,0	4,4	6,1	7,4	8,1	8,2	8,1	8,5	8,6	8,6	9,1
Kanada	1,4	3,0	3,3	3,3	3,9	4,4	4,2	4,4	4,6	4,6	4,5
Luxemburg	9,8	8,6	11,6	12,0	11,5	11,7	11,2	11,1	11,0	11,6	10,9
Nagy-Britannia	4,7	5,1	6,2	5,9	6,7	6,7	6,8	6,7	6,9	6,8	6,9
Norvégia	4,0	6,3	11,1	9,9	10,3	10,1	9,7	9,8	11,1	11,4	12,0
NSZK	8,5	10,0	12,0	13,1	13,5	13,4	13,6	13,9	14,0	14,0	14,0
Olaszország	8,7	9,9	12,0	11,5	12,3	12,5	12,0	11,9	12,4	12,4	12,4
Portugália	4,0	5,5	8,5	8,5	8,8	8,5	8,3	8,2	8,9	8,9	9,3
Spanyolország	4,1	6,3	9,3	11,7	12,0	12,5	12,0	12,0	11,9	11,9	11,7
Svájc	4,7	5,6	8,6	9,5	9,6	9,9	10,3	10,3	10,2	10,3	10,4
Svédország	4,3	6,0	8,6	14,2	13,8	13,6	13,2	12,6	13,5	13,7	13,9
Törökország	0,9	1,1	2,0	3,0	3,1	3,1	3,0	2,8	3,1	3,8	3,4
OECD-országok összesen	4,9	5,9	7,7	8,6	9,0	9,2	9,2	9,2	9,4	9,5	9,5
Európai OECD- országok	5,8	6,8	8,9	9,9	10,4	10,6	10,6	10,6	10,7	10,9	10,8
EGK-országok	6,7	7,7	9,7	10,5	11,1	11,5	11,5	11,5	11,5	11,7	11,6

#### Társaságok nyereségadója a GDP %-ában

Ország	1965	1970	1975	1980	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
Ausztrália	3,8	4,1	3,4	3,5	3,0	2,6	2,9	2,8	2,8	3,2	3,3
Ausztria	1,9	1,6	1,7	1,4	1,2	1,2	1,3	1,5	1,5	1,4	1,3
Belgium	1,9	2,4	3,0	2,5	2,7	2,6	2,9	3,0	3,0	3,0	3,1
Dánia	1,4	1,1	1,3	1,5	1,2	1,4	2,5	2,4	3,2	2,3	2,3
Egyesült Államok	4,1	3,7	3,1	3,0	2,1	1,6	2,0	2,1	2,0	2,4	2,5
Finnország	2,5	1,7	1,5	1,5	1,6	1,5	1,5	1,5	1,4	1,4	1,6
Franciaország	1,8	2,2	1,9	2,1	2,3	2,0	1,9	2,0	2,2	2,3	2,3
Görögország	0,4	0,4	0,9	1,1	1,3	0,8	0,9	1,0	1,5	1,7	1,4
Hollandia	2,7	2,5	3,4	3,0	3,1	2,8	2,6	3,1	3,3	3,7	3,5
Írország	2,4	2,7	1,5	1,5	1,7	1,5	1,3	1,2	1,4	1,3	1,6
Japán	4,1	5,2	4,3	5,6	5,3	5,3	5,8	5,9	6,0	6,9	7,6

Kanada	3,9	3,5	4,4	3,7	2,5	2,5	2,9	2,7	2,7	2,8	2,9
Luxemburg	3,4	5,8	6,1	6,8	6,2	7,6	6,7	7,9	7,1	7,5	7,4
Nagy-Britannia	2,2	3,3	2,4	3,0	3,9	4,1	4,5	4,8	4,0	4,0	4,0
Norvégia	1,3	1,3	1,3	6,2	7,9	6,8	7,6	8,1	6,6	3,2	2,6
NSZK	2,5	1,9	1,6	2,1	1,9	1,9	2,0	2,3	2,2	1,9	2,0
Olaszország	1,8	1,7	1,7	2,4	3,0	3,2	3,4	3,2	3,8	3,8	3,5
Spanyolország	1,3	1,4	1,4	1,2	1,2	1,4	1,5	1,5	1,7	2,2	2,1
Svájc	1,5	1,8	2,3	1,8	1,9	1,9	1,9	1,9	2,0	2,0	2,1
Svédország	2,2	1,8	1,9	1,2	1,7	1,7	1,8	1,8	2,5	2,3	2,9
Törökország	0,7	1,1	1,1	0,9	2,6	2,0	1,6	1,9	2,7	2,6	2,4
Új-Zéland	5,1	4,9	3,7	2,6	2,7	2,0	2,9	2,8	2,3	3,4	3,0
OECD-országok összesen	2,4	2,6	2,4	2,7	2,8	2,7	2,8	3,0	3,0	3,0	3,0
Európai OECD- országok	1,9	2,0	2,0	2,4	2,7	2,6	2,7	2,9	3,0	2,7	2,7
EGK-országok	2,0	2,3	2,3	2,5	2,6	2,7	2,7	2,9	3,0	3,1	3,0

#### Természetes személyek jövedelemadója a GDP %-ában

Ország	1965	1970	1975	1980	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
Ausztrália	8,0	9,0	12,1	12,7	13,5	13,0	13,8	13,8	14,5	14,2	14,2
Ausztria	6,9	7,4	8,4	9,6	9,7	9,4	9,5	9,9	10,0	9,6	9,4
Belgium	6,3	8,6	13,1	15,3	16,4	15,7	16,0	15,9	15,4	15,1	14,4
Dánia	12,4	19,6	23,1	23,5	23,6	24,2	23,7	24,6	24,5	25,6	26,6
Egyesült Államok	7,9	10,3	9,5	10,9	11,3	10,5	10,0	10,4	10,2	10,9	10,3
Finnország	10,6	13,2	17,0	14,7	15,6	15,7	16,5	17,3	18,3	16,4	17,5
Franciaország	3,7	4,2	4,5	5,4	5,5	5,9	6,0	5,7	5,6	5,7	5,4
Görögország	1,5	2,5	2,3	4,4	4,7	4,3	5,0	4,9	4,8	4,6	4,9
Hollandia	9,2	10,1	11,8	12,0	10,8	10,0	9,4	8,7	9,3	9,5	9,9
Írország	4,3	5,7	7,9	10,9	11,0	11,3	12,0	12,0	12,9	13,8	14,4
Japán	4,0	4,2	5,0	6,2	6,8	7,0	6,7	6,9	7,2	7,3	7,2
Kanada	5,9	10,1	10,6	10,8	12,1	11,5	11,1	11,6	12,3	13,4	12,5
Luxemburg	7,6	7,3	10,9	11,0	11,2	12,0	11,9	11,4	11,3	11,1	10,4
Nagy-Britannia	9,1	11,6	13,5	10,4	10,9	10,4	10,0	9,8	10,8	10,0	9,9
Norvégia	13,2	13,8	14,1	13,2	12,0	11,8	10,9	10,6	11,4	12,8	13,1
NSZK	8,2	8,8	10,8	11,3	10,8	10,5	10,5	10,9	10,7	10,9	10,8
Olaszország	2,8	2,8	4,0	7,0	8,6	9,5	9,1	9,2	10,0	9,5	10,0



Spanyolország	2,1	1,9	2,8	4,9	5,4	5,9	6,7	5,7	5,4	7,0	7,1
Svájc	6,5	7,9	10,7	11,0	11,1	11,2	11,5	11,2	11,4	10,9	11,1
Svédország	17,3	20,0	20,2	20,3	20,4	19,7	19,3	19,5	20,4	21,1	21,4
Törökország	3,7	4,8	6,8	9,4	8,8	8,1	6,3	5,4	6,1	6,0	5,4
Új-Zéland	9,7	11,7	17,0	20,4	21,1	19,5	18,5	20,3	20,5	19,2	19,3
OECD-országok összesen	7,3	8,9	10,7	11,6	11,9	11,7	11,6	11,6	12,0	12,0	12,1
Európai OECD- országok	7,4	8,8	10,7	11,4	11,6	11,5	11,4	11,3	11,7	11,7	11,9
EGK-országok	6,1	7,5	9,5	10,5	10,8	10,9	10,9	10,8	11,0	11,2	11,2

**A költségvetési bevételek (beleértve a társadalombiztosítási bevételeket is) a GDP %-ában**

Ország	1965	1970	1975	1980	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
Ausztrália	23,2	24,2	27,6	29,0	29,9	29,2	30,7	30,4	31,0	31,3	30,8
Ausztria	34,7	35,7	38,6	41,2	41,2	41,1	42,4	43,1	42,9	42,3	41,9
Belgium	30,8	35,2	41,1	43,5	45,4	45,3	46,3	46,5	45,8	46,1	45,1
Dánia	29,9	40,4	41,4	45,5	44,5	46,5	47,6	49,0	51,0	52,0	52,1
Egyesült Államok	25,9	29,2	29,0	29,5	29,9	28,4	28,4	29,2	28,9	30,0	29,8
Finnország	29,5	31,4	35,1	33,0	34,0	34,0	35,5	36,8	38,1	35,9	37,9
Franciaország	34,5	35,1	36,9	41,7	42,8	43,6	44,6	44,5	44,1	44,8	44,4
Görögország	20,6	24,3	24,6	29,4	33,4	33,3	34,9	35,2	36,8	37,4	35,9
Hollandia	33,2	37,6	43,7	45,8	45,4	46,7	45,0	44,9	45,9	48,0	48,2
Írország	26,0	31,2	31,5	34,0	36,8	38,3	39,0	38,4	39,5	39,9	41,5
Japán	18,3	19,7	20,9	25,5	26,7	27,2	27,4	28,0	28,9	30,2	31,3
Kanada	25,4	31,3	32,4	31,6	33,5	33,0	32,9	32,9	33,2	34,5	34,0
Luxemburg	30,4	30,2	39,2	40,9	40,9	44,9	43,2	43,6	42,8	43,8	42,8
Nagy-Britannia	25,9	29,2	29,0	35,3	39,1	37,6	37,8	37,8	38,5	37,5	37,3
Norvégia	33,3	39,3	44,9	47,1	47,9	46,6	45,8	47,6	49,9	48,3	46,9
NSZK	31,6	32,9	35,7	38,0	37,4	37,3	37,5	38,0	37,6	37,6	37,4
Olaszország	25,5	26,1	26,2	30,2	33,7	35,8	34,8	34,4	36,1	36,2	37,1
Portugália	18,4	23,1	24,7	28,7	31,1	32,9	32,2	31,6	33,4	31,4	34,6
Spanyolország	14,5	16,9	19,6	24,1	25,8	27,9	29,2	29,1	31,0	33,0	32,8
Svájc	20,7	23,8	29,6	30,8	31,0	31,6	32,3	32,0	32,5	32,0	32,5
Svédország	35,4	40,2	43,9	49,4	49,9	50,6	50,3	50,6	53,7	56,7	55,3
Törökország	15,0	17,7	20,7	21,7	22,4	20,7	17,3	19,7	22,8	24,0	22,9
Új-Zéland	24,7	27,4	31,3	33,1	35,0	32,8	32,9	33,9	34,9	38,6	37,9

OECD-országok összesen	26,6	30,0	32,8	35,2	36,4	36,7	36,9	37,3	38,2	38,8	38,4
Európai OECD-országok	27,5	31,0	34,1	36,7	37,9	38,6	38,7	39,0	40,1	40,4	39,9
EGK-országok	27,2	30,8	33,4	36,4	38,0	39,2	39,3	39,4	40,2	40,6	40,8

## A világ mezőgazdasága

A Nemzetközi Búzatanács (IWC) adatai szerint az 1990. júl. és 1991. okt. közötti időszakban 1418 milliárd tonna gabona termelt a világon, ami 68 millió tonnával volt több, mint 1 évvel korábban. A szárazság, a rendkívül alacsony hőmérséklet az elmúlt években látványosan visszavetette a világon a gabonatermési eredményeket: az 1989–90-es idényben, miközben 114 millió tonnával kevesebb került a magtárakba, a fogyasztás 40 millió tonnával, 1380 millió tonnára emelkedett. Ennek eredményeképp a gabonakészletek a 70-es évekbeli szintre, 239 millió tonnára csökkentek. Az 1990–91-es idény terméshövelése nyomán 4 év óta először a begyűjtött mennyiség nemcsak hogy fedezi, de 12 millió tonnával még meg is haladja a fogyasztást. Búzából összesen 595 millió tonnát takarítottak be a világ országai, ami 52 millió tonnás növekedést jelent az 1989–90-es időszakhoz képest – áll a Nemzetközi Búzatanács jelentésében. Bár a világ búzafogyasztása bár 35 millió tonnával volt magasabb, a bő termés a készleteket hároméves rekordra, 139 millió tonnára tornászta fel. Ami az egyes régiókat illeti, mindenhol többmilliós termésnövekedésről számoltak be. A közös piaci tagállamok összesen 84 millió tonna búzát arattak, a kelet-európai országok 34 milliót. A Szovjetunió – 108 millió tonnával – többéves csúcsot állított fel, Kína a maga 96 milliójával megőrizte a második legnagyobb termelő címet, az Egyesült Államok pedig közel 20 millió tonnával lendített előző évi teljesítményén.

Takarmánygabona terén azonban – épp ellenkezőleg – a fogyasztás haladja meg a termelést. Az 1991 őszen befejeződött idényben 823 millió tonna termelt belőle – 16 millióval több, mint előzőleg –, a kereslet viszont 830 millió tonna volt. Itt az Egyesült Államok volt a legnagyobb termelő 230 millió tonnával, jóval mögötte, 113 millió tonnával Kína és a Szovjetunió következett, majd pedig 84 millió tonnával a 12 közös piaci ország, 52 millióval Kelet-Európa.

Búzából a viszonylag alacsony kereslet és a készletfelhalmozódás következtében drasztikus áresést jegyeztek a világpiacokon: Chicagóban a havi jegyzésátlagok még aug.-ban sem lépték át a tonnánkénti 110 USD-t. Szept.-re azonban az árak nekilódultak, s okt.-ben már 130 USD körül mozogtak. A javulást nem csupán spekulációs tényezők váltották ki, hanem a keresleti-kínálati viszonyokban bekövetkezett változás támasztotta alá. Az árakra rendkívül jelentős befolyással bíró szovjet gabonaimport az 1990-91-es idényben búzából 14,4 millió tonna, takarmánygabonából pedig 11,4 millió tonna volt.

A világ cukortermelése az 1990–91-es idényben 114 millió tonna volt – ez 5%-os növekedés –, míg a kereslet 110 millió tonnát tett ki. Az előző évek már-már fenyegető méretű hiánya 122 ezer tonnás feleslegbe fordult át, ami jelentős áreséshez vezetett. Míg 1990 elején a nyerscukor tonnánkénti ára a New York-i árutőzsdén 300 USD körül mozgott, dec.-re alig valamivel volt magasabb 200 USD-nél. A világ legnagyobb cukortermelői közül az első számú fogyasztó, Ázsia 9%-kal többet termelt. Szakértők szerint némi javulás csak a következő évben várható. Bár a világtermelés a jelenlegi szinten marad, a fogyasztás viszont 3 millió tonnával, 113 millióra ugrik fel – jósolják cukorpiaci szakértők. Legnagyobb a termésviszsaesés a közös piaci termelőknel – Franciaország, Belgium, Németország –, ahol jelentősen csökkentették a cukorrépa vetésterületét, s így a jelenlegi 15,3 millió tonnás termelés 1,7 millióval lesz kevesebb. Ugyanakkor a világ fogyasztása 2 millió tonnával

emelkedik.

Gyapotból a szintén júl.-ban befejeződött idényben 87 millió bála termelt, 1 millióval több, mint amennyit végül felhasználtak belőle szerte a világon. A kelet-európai országok textiliparának értékesítési gondjai nyomán ugyanis gyapotigényük megcsappant. Az árak 5,4%-kal maradtak el az 1 évvel korábbtól.

A Nemzetközi Kávészervezet (ICO) 1991. okt.-ben tartott tanácskozása eredménytelenül zárult: a résztvevők nem tudtak megegyezni a készletek visszatartásában, ill. az 1989-ben felfüggesztett exportkvóták visszaállításának rendszerében, ami a 16 éves mélypont felé közelítő világpiaci árat e nyomott szintről kilendítené. Ezt a tendenciát az sem ellensúlyozta, hogy a kelet-európai országok importja jelentősen emelkedett. A kakaó világpiacán azonban fordulatot hozott, hogy az 1990-es 102 ezer tonnás többlettermelést 148 ezer tonnás hiány váltotta fel. Ez kétségkívül az élvezeti cikk áremelkedéséhez vezetett, de csak egy rövid ideig.

A 24 legfejlettebb nyugati országot tömörítő Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) tagállamai 1990-ben 1 %-kal több húst termeltek, mint 1989-ben. Az Ausztráliában és a közös piaci tagállamokban jelentkező marhahúskínálatnak köszönhetően a sertéshústermelés Észak-Amerikában és Európában egyaránt visszaesett. Hiány azonban nem keletkezett, hiszen mindkettőtől óriási készletekkel rendelkeznek az észak-amerikai és a közös piaci hústermelők, ráadásul az importkereslet jelentősen visszaesett. Hat kelet-európai ország – Bulgária, Csehszlovákia, Lengyelország, Magyarország, Románia és Jugoszlávia – összesen 2%-kal kevesebb, 11,97 millió tonna sertéshúst és 1 %-kal több, 2,05 millió tonna marhahúst termelt.

A kisebb kelet-európai országok mezőgazdasági termelése 3,2%-kal esett vissza az 1990–91-es idényben, A térség összesített gabonatermelése 5%-kal, 90 millió tonnára csökkent, exportja pedig 5 millió tonnára az 1 évvel korábbi 7 milliőról. A politikai és a gazdasági változások nyomán mindegyikük a mezőgazdaság gyökeres átalakítására, új agrárrendszer kialakítására kényszerült, ami nem ment simán. Az egykori földtulajdonosok, ill. leszármazottaik igénye, miszerint egykori birtokaikat vissza akarják kapni, az erőszakkal létrehozott, de az elmúlt évtizedekben sok helyütt több-kevesebb sikerrel működő szövetkezetek felszámolásával fenyegetett. A régió mezőgazdasági szektorának számos nehézséggel kellett szembenéznie a piacgazdaságra történő áttérés miatt is. Ez ugyanis a rendkívül alacsony felvásárlási árak mellett árliberalizálást, az élelmiszer-támogatások folyamatos leépítését, rohamosan emelkedő fogyasztói árakat hozott magával, ami a lakosság amúgy is csökkenő vásárlóereje következtében lanyha keresletet eredményezett. Ezenkívül az időjárás sem kedvezett az egész Duna-térséget aszály sújtotta.

Bulgáriában az 1991. eleji árfelszabadtatás nyomán az alapvető élelmiszerárak 400%-kal emelkedtek, ennek ellenére a lakosságnak krónikus élelmiszerhiánnyal kellett szembenéznie. Ha élelmiszerhez akart jutni, a szabadpiacokra mehetett, ahol viszont az állami boltokénál jóval drágább áron juthatott csak hozzá. Ennek oka részben az volt, hogy a kedvezőtlen időjárás hatására a mezőgazdasági termelés 6%-kal esett vissza: ezen belül 14%-kal kevesebb, 8,4 millió tonna gabonát takarítottak be. A hústermelés is 3%-kal volt alacsonyabb az 1 évvel korábbinál, s így mintegy 80 ezer tonna húst kellett importálni. Cseh-Szlovákiában is közel 4%-kal csökkent a mezőgazdasági termelés, de a gabonatermesztés tekintetében sikerült megismételni az előző évi – az ország szükségleteit 13%-kal meghaladó – rekordot. Az állami támogatások gyors ütemű felszámolása, ill. a rendezetlen tulajdonviszonyok miatt az agrárszektor válságba sodródott. A keletnémet mezőgazdaságot az egyesítés nyomán a nyugati élelmiszerek iránti megnövekedett kereslet erőteljesen visszavetette. Az 5 új szövetségi tartomány mezőgazdasági üzemei értékesítési gondokkal küszködtek; míg vágóállatból a váratlan többletet sikerült a Szovjetunióba exportálni, a zöldség jelentős részét meg kellett semmisíteni.

Lengyelország 1991-ben is nettó mezőgazdasági exportőr maradt: a gabonatermesztő ágazat 28 millió tonnás termeléssel rekordot állított fel, csakúgy mint burgonyából és cukorrépából. Bár Romániában a mezőgazdasági termelés alig csökkent, mégis a lakosság – az árliberalizálás ellenére – hiányt szenvedett élelmiszerből, Magyarországon 7%-kal csökkent a mezőgazdasági termelés; gabonából 12 millió tonnát takarítottak be. A növénytermelés egésze 11%-kal maradt el az előző

évitől, az állattenyésztése viszont mindössze 2%-kal. Mindent együttvéve Magyarország az agrár-külkereskedelemben 1,3 milliárd USD-s többletet ért el, ami elsősorban az alacsony belföldi keresletnek tulajdonítható.

Az Általános Vámtarifa- és Kereskedelmi Egyezmény (GATT) keretén belül 4 éve tartó, elsősorban a világ agrárkereskedelmének liberalizálását célzó tárgyalássorozat 1990. dec.-i megszakadása óta lényegében semmi sem változott. Az ún. Uruguay-forduló lezárását meghiúsító 2 mezőgazdasági nagyhatalom – az Egyesült Államok és a Közös Piac – továbbra sem tudott dűlőre jutni a mezőgazdasági állami szubvenciók leépítésében. Hiába állt elő Arthur Dunkel, a GATT vezérigazgatója 1991 folyamán több javaslattal, a tagállamokat nem sikerült újból tárgyalóasztal mellé ültetni. Dunkel legutóbb 1991. dec.-ben állt elő részletes tervvel: eszerint 1993–96 között a termelőknek adott támogatásokat az 1986–88-as szinthez képest összességében 20%-kal kell csökkenteni. Ez azt jelenti, hogy a szubvencionált export értékét 36, mennyiségét 24%-kal kellene csökkenteni.

A mezőgazdaság támogatására évi 245 milliárd USD-t fordítanak világszerte: ebből a Közös Piac 93, Japán 68, az Egyesült Államok 46 milliárdot. Washington 1986-ban azzal a követeléssel indult neki az Uruguay-fordulónak, hogy az ezredfordulóig minden ország szüntesse meg a mezőgazdaság állami támogatását. Rövidesen azonban kénytelen volt lejjebb adni igényeit, s már csak annyit akart, hogy 10 év alatt a mezőgazdasági exportszubvenciók 90%-át, az importvámok és a termelési támogatások háromnegyedét építsék le a GATT-tagállamok. A világ mezőgazdasági exportjának negyedét adó 14 állam szövetsége, az ún. Cairns-i csoport, amelynek Magyarország is tagja, lényegében az Egyesült Államokat támogatta.

A Közös Piac a támogatások radikális leépítését – a 10 millió paraszt egzisztenciájára való hivatkozással – mindig is elutasította. A Tizenkettek többéves vita után hajlottak volna egy olyan megoldásra, miszerint 1986-tól, az Uruguay-forduló kezdetétől számított 10 éven belül 30%-kal csökkentenék az agrártermelőknek nyújtott támogatásokat, ám ez valójában csak 15%-os mérséklést jelentett volna, s így a többiek nem tekintették tárgyalási alapnak.

#### A mezőgazdasági termelés indexe (1979–1981 évek átlaga = 100%)

Ország	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Világ összesen	114	116	116	118	122	124
Fejlett országok*	108	109	108	105	109	110
Fejlődő országok**	121	122	125	132	135	138
Nagy-Britannia	110	110	108	106	110	111
Egy. Államok	107	100	99	94	102	105
Németország <sup>1</sup>	108	115	110	114	113	113
Izrael	124	109	119	107	107	107
Ausztrália	110	111	109	115	115	121
Japán	107	106	102	97	99	98
Olaszország	102	100	103	101	103	96
Finnország	113	112	99	102	114	118
Argentína	97	96	98	109	108	106
Magyarország	104	107	108	115	110	105
Szovjetunió	111	117	116	116	120	119
Lengyelország	110	117	110	114	116	114

Brazília	126	111	128	130	136	126
India	124	124	122	137	146	145
Kína	132	135	142	145	149	158

\*Észak-Amerika, Európa, Óceánia, egyéb fejlett országok, Szovjetunió.

\*\*Afrika, Latin-Amerika, Közel-Kelet, Távol-Kelet, egyéb fejlődő országok.

**Az élelmiszer-termelés indexe (1979–1981 évek átlaga = 100%)**

Ország	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Világ összesen	114	116	116	117	123	124
Fejlett országok	108	109	108	105	110	110
Fejlődő országok	120	123	125	132	136	139
Nagy-Britannia	110	110	108	106	110	110
Egy. Államok	108	102	99	94	103	105
Németország <sup>1</sup>	108	115	110	114	113	113
Izrael	126	115	130	114	118	118
Ausztrália	106	107	104	109	107	110
Japán	109	110	104	99	102	101
Olaszország	102	100	103	101	102	95
Finnország	113	112	100	102	114	118
Argentína	97	96	99	110	108	105
Brazília	120	115	126	134	140	130
India	124	125	123	139	147	146

<sup>1</sup>Az NSZK adatai.

**Az élelmiszeripar termelésének indexe (1980 = 100%)**

Ország, régió	1981	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Világ összesen (az ázsiai szocialista országok nélkül)	102	106	109	112	113	117	120	125	n. a.
Fejlett tőkés országok összesen	101	103	105	107	108	111	114	116	119
Ebből: Egyesült Államok	102	104	113	116	119	122	126	128	130
Kanada	102	100	103	106	107	107	109	108	108
Japán	101	103	102	102	103	104	106	107	108
Közös Piac összesen	101	103	105	106	108	111	114	117	122
Ebből: Németország <sup>1</sup>	101	100	102	105	107	107	109	113	127
NDK	102	105	108	111	114	116	116	n. a.	n. a.

Franciaország	101	103	105	107	108	111	113	116	119
Nagy-Britannia	99	104	102	101	103	105	107	107	108
Olaszország	102	102	101	106	110	115	119	121	121
Európai KGST-országok összesen	101	108	111	110	110	114	118	121	125
Ebből: Szovjetunió	102	111	115	114	116	120	124	n. a.	n. a.
Magyarország	103	109	112	111	113	116	113	107	106
Fejlődő országok összesen	106	113	120	126	131	137	143	157	n. a.

**Az élelmiszerek fogyasztói árindexe (évi %-os változás)**

Ország	1981	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Egyesült Államok	7,8	2,2	3,7	2,4	3,2	4,1	4,1	5,9	5,7
Kanada	11,4	3,7	5,6	2,9	5,0	4,5	2,6	3,6	3,6
Japán	5,3	2,1	2,8	1,7	0,2	-0,9	0,8	2,4	4,0
Németország <sup>1</sup>	4,8	2,7	1,5	0,8	0,6	-0,5	0,2	2,3	2,9
Franciaország	14,0	9,3	7,9	5,0	3,5	1,8	2,3	4,5	4,1
Olaszország	16,3	12,3	9,1	8,7	5,5	4,8	3,4	6,3	6,2
Nagy-Britannia	8,4	3,2	5,6	3,1	3,3	3,1	4,2	5,9	8,0
Magyarország	3,4	5,1	12,1	6,3	2,0	9,2	15,8	17,7	35,2

**Egy lakosra jutó napi tápanyagfogyasztás, 1986–1988**

Joule	Napi fogyasztás		
	Fehérje (g)	Zsír (g)	
Világ összesen	11213	70,4	66,4
Fejlett országok	14236	102,9	128,7
Fejlődő országok	10229	59,8	46,1
Növényi termékek			
Világ összesen	9433	45,9	34,3
Fejlett országok	9907	43,5	49,8
Fejlődő országok	9283	46,6	29,3
Ebből: gabona			
Világ összesen	5740	33,4	5,7
Fejlett országok	4204	29,4	4,0

Fejlődő országok	6243	34,7	6,2
Állati termékek			
Világ összesen	1780	24,5	32,1
Fejlett országok	4329	59,4	79,0
Fejlődő országok	946	13,2	16,8
Ebből: hús			
Világ összesen	783	10,8	15,6
Fejlett országok	1838	27,6	35,5
Fejlődő országok	440	5,4	9,1

#### Exportárindexek a tőkés világpiacon (1980 = 100)

	1975	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Élelmiszerek	63	66	74	75	87	87	88
Hús	60	68	82	93	101	100	110
Tej és tejtermék	65	73	83	100	106	101	110
Sajt	70	65	85	107	113	103	115
Tojás	64	65	72	88	78	84	97
Szemes termékek	71	70	63	60	83	89	84
Búza	94	81	71	65	86	101	82
Kukorica	48	57	54	54	80	78	92
Burgonya	n. a.	60	79	115	112	99	129
Kávé, tea, kakaó	46	85	105	70	72	62	55
Kávé	42	81	114	64	67	56	46
Bor	75	78	103	105	113	124	155
Cukor	72	15	22	25	37	46	45
Alma	78	71	99	119	121	108	139
Citrom	70	78	83	88	91	92	108
Takarmányok	60	63	76	85	113	102	87
Mezőgazdasági termékek (élelmiszerek nélkül)	60	74	75	86	100	98	100
Olajos magvak, zsírok, olajok	77	84	65	69	91	83	78
Napraforgóolaj	118	97	58	57	76	76	77
Szójabab	74	76	69	71	100	89	81
Erdészeti termékek	52	66	82	94	103	105	114

Textilszálak	65	71	61	81	95	95	95
Gyapjú	62	60	59	82	123	106	95
Gyapot	64	75	61	79	77	88	93
Juta	93	140	78	97	100	101	113
Dohány	73	129	113	110	115	122	125

#### Mezőgazdasági dolgozók száma (millió fő)

Ország	1970	1975	1980	1985	1987	1988	1989
Kína	335,5	367,5	406,1	438,5	446,5	451,1	454,8
India	160,6	172,2	185,0	199,8	205,6	208,9	211,8
Indonézia	30,3	31,2	32,2	33,5	33,9	34,4	34,6
Nigéria	16,8	19,0	21,9	24,3	25,4	25,9	26,5
Banglades	16,7	17,6	18,8	20,7	21,6	22,2	22,7
Szovjetunió	30,2	29,0	27,4	23,0	21,3	20,4	19,7
Vietnam	15,5	16,1	16,8	18,4	19,0	18,9	19,2
Thaiföld	14,2	15,4	16,7	18,0	18,4	18,7	18,8
Pakisztán	11,4	12,5	13,9	15,5	16,0	16,9	17,3
Brazília	14,2	14,2	13,8	13,7	13,6	13,5	13,4
Törökország	11,4	11,4	11,1	11,4	11,4	11,7	11,7
Magyarország	1,4	1,2	1,0	0,8	0,7	0,7	0,6
Világ összesen	878,2	931,5	993,5	1053,0	1071,5	1082,9	1092,4

#### Mezőgazdaságban foglalkoztatottak aránya az összes foglalkoztatottak %-ában

Ország	1965	1970	1975	1980	1986	1987	1988	1989
Nagy-Britannia	3,4	2,8	2,7	2,6	2,2	2,2	2,1	2,0
Egyesült Államok	5,4	4,3	3,9	3,5	2,7	2,6	2,5	2,4
NSZK	10,8	7,5	6,6	5,8	4,3	4,1	3,9	3,8
Izrael	12,0	9,7	7,9	6,2	5,0	4,8	4,6	4,4
Ausztrália	9,6	8,1	7,4	6,9	5,7	5,5	5,3	5,2
Japán	26,4	19,6	15,4	11,2	8,0	7,6	7,2	6,8
Olaszország	24,8	18,8	15,4	12,0	8,8	8,3	7,9	7,5
Finnország	23,5	19,6	15,8	12,0	9,5	9,1	8,8	8,4
Argentína	18,3	16,0	14,5	13,0	11,4	11,1	10,9	10,6
Magyarország	31,7	25,1	21,7	18,2	13,9	13,3	12,7	12,1
Szovjetunió	33,8	25,7	22,8	20,0	15,5	14,8	14,2	13,6



Lengyelország	43,6	38,9	33,7	28,5	23,7	22,9	22,2	21,5
Brazília	48,5	44,9	37,9	31,2	26,9	26,2	25,6	24,9
India	72,9	71,7	70,7	69,7	67,8	67,5	67,1	66,8
Kína	80,8	78,3	76,3	74,2	70,3	69,5	68,9	68,2
Világ összesen	57,6	55,0	52,8	50,8	48,2	47,8	47,4	47,0

**A világ országai\*, ahol a legnagyobb a mezőgazdasági foglalkozásúak részaránya (%)**

Ország	1970	1975	1980	1985	1987	1988	1989
Nepál	93,6	93,3	93,0	92,4	92,1	92,0	91,8
Mozambik	86,4	85,5	84,5	83,1	82,5	82,2	81,9
Uganda	89,3	87,6	85,9	83,5	82,4	82,0	81,4
Tanzánia	90,4	88,0	85,6	83,4	82,3	81,9	81,4
Kenya	84,8	82,9	81,0	79,1	78,2	77,8	77,4
Madagaszkár	83,7	82,3	80,9	78,8	77,9	77,5	77,0
Etiópia	85,0	82,4	79,8	77,3	76,2	75,7	75,2
Banglades	81,4	78,1	74,8	71,8	70,5	69,9	69,2
Kína	78,3	76,3	74,2	71,0	69,5	68,9	68,2
India	71,7	70,7	69,7	68,1	67,5	67,1	66,8
Zaire	79,1	75,4	71,5	68,7	67,5	66,9	66,3
Magyarország	25,1	21,7	18,2	14,6	13,3	12,7	12,1
Világátlag	55,0	52,8	50,8	48,7	47,8	47,4	47,0

\*Csak a 10 milliónál népesebb országokat figyelembe véve.

**A világ országai\*, ahol a legkisebb a mezőgazdasági foglalkozásúak részaránya (%)**

Ország	1970	1975	1980	1985	1987	1988	1989
Belgium-Luxemburg	4,9	3,9	2,9	2,3	2,1	2,0	1,9
Nagy-Britannia	2,8	2,7	2,6	2,3	2,2	2,1	2,0
Egyesült Államok	4,3	3,9	3,5	2,8	2,6	2,5	2,4
Kanada	7,8	6,5	5,3	4,2	3,8	3,6	3,5
NSZK	7,5	6,6	5,8	4,5	4,1	3,9	3,8
Hollandia	6,8	6,2	5,5	4,5	4,2	4,0	3,8
Ausztrália	8,1	7,4	6,9	5,8	5,5	5,3	5,2
Franciaország	13,6	11,1	8,6	6,7	6,1	5,8	5,5
Japán	19,6	15,4	11,2	8,5	7,6	7,2	6,8
Olaszország	18,8	15,4	12,0	9,2	8,3	7,9	7,5
Magyarország	25,1	21,7	18,2	14,6	13,3	12,7	12,1

Világátlag	55,0	52,8	50,8	48,7	47,8	47,4	47,0
------------	------	------	------	------	------	------	------

\*Csak a 10 milliónál népesebb országokat figyelembe véve.

#### A világ legjelentősebb agrárexportőrei (Mrd USD)

Ország	1970	1975	1980	1985	1987	1988	1989
Egyesült Államok	7,4	22,3	42,9	30,8	31,5	40,6	44,1
Franciaország	3,0	8,5	18,4	16,5	23,6	27,2	28,4
Hollandia	3,2	8,5	16,1	15,2	23,1	25,0	26,5
NSZK	1,3	4,4	10,6	10,0	15,1	16,9	17,4
Ausztrália	2,4	5,3	9,2	8,1	8,1	10,4	12,2
Nagy-Britannia	1,5	3,5	8,2	7,0	10,0	10,3	11,0
Kína	0,9	2,5	4,2	6,2	9,1	10,1	10,2
Belgium-Luxemburg	1,1	3,1	6,5	6,1	9,0	9,3	10,2
Brazília	2,0	4,9	9,4	9,4	8,5	9,9	9,5
Olaszország	1,2	3,1	5,7	6,1	7,9	8,8	9,2
Kanada	1,8	4,2	7,1	7,0	7,3	8,9	7,9
Magyarország	0,5	1,4	2,0	1,8	1,9	2,1	2,2

#### A világ legjelentősebb agrárimportőrei (Mrd USD)

Ország	1970	1975	1980	1985	1987	1988	1989
NSZK	6,3	13,4	25,2	21,0	29,7	31,3	30,9
Japán	n. a.	n. a.	n. a.	16,9	21,0	26,8	29,1
Egyesült Államok	6,3	10,2	18,2	23,1	24,1	24,7	25,1
Olaszország	3,4	8,2	14,9	14,8	19,6	20,9	21,9
Szovjetunió	2,5	9,3	17,9	18,1	16,5	17,9	20,3
Nagy-Britannia	5,8	10,9	16,3	13,6	18,3	20,3	20,0
Franciaország	3,3	7,6	14,9	12,6	17,7	19,4	19,8
Hollandia	2,1	5,8	11,7	10,5	14,7	17,1	15,6
Kína	0,9	2,3	7,9	4,8	7,4	9,7	11,1
Belgium-Luxemburg	1,7	4,1	8,3	7,1	9,9	10,9	10,8
Spanyolország	0,9	2,9	4,4	3,5	5,3	6,3	6,8
Kanada	1,3	3,0	4,6	4,7	5,4	6,0	6,5
Magyarország	0,4	0,8	1,1	0,7	0,9	0,9	0,7

Az egy lakosra jutó legnagyobb agrárkiviteli (+), ill. agrárbehozatali (–) többlettel rendelkező országok (USD/fő)

Ország	1970	1975	1980	1985	1987	1988	1989
Új-Zéland	323	427	949	858	1060	1230	1400
Írország	89	305	501	363	708	797	866
Dánia	134	364	559	552	768	768	797
Hollandia	79	197	314	319	567	537	739
Ausztrália	167	345	561	429	418	545	617
Malaysia	42	82	188	140	154	203	150
Magyarország	15	57	86	105	95	122	139
Ausztria	-35	-71	-139	-100	-161	-163	-153
Svédország	-70	-111	-189	-115	-205	-231	-214
NSZK	-83	-145	-238	-180	-238	-235	-217
Olaszország	-40	-93	-162	-152	-204	-212	-220
Svájc	-93	-205	-331	-267	-373	-396	-372
Fejlett tőkés országok	-16	-17	-8	-17	-25	-20	-24

**A világ legnagyobb agrárkiviteli (+), ill. agrárbehozatali (-) többlettel rendelkező országai (Mrs USD)**

Ország	1970	1975	1980	1985	1987	1988	1989
Egyesült Államok	1,1	12,2	24,7	7,7	7,4	15,9	19,0
Hollandia	1,0	2,7	4,4	4,7	8,3	7,9	10,9
Ausztrália	2,1	4,7	8,3	6,9	6,7	8,9	10,4
Franciaország	-0,2	0,9	3,6	4,0	5,9	7,8	8,6
Brazília	1,7	4,0	6,9	8,1	7,1	8,8	7,6
Dánia	0,7	1,8	2,9	2,8	3,9	3,9	4,1
Magyarország	0,2	0,6	0,9	1,1	1,0	1,3	1,5
Svájc	-0,6	-1,3	-2,1	-1,7	-2,4	-2,6	-2,5
Hongkong	-0,6	-1,4	-2,4	-2,1	-2,6	-2,7	-3,0
Nagy-Britannia	-4,3	-7,4	-8,1	-6,6	-8,4	-10,0	-9,0
Olaszország	-2,2	-5,1	-9,2	-8,7	-11,7	-12,2	-12,7
NSZK	-5,0	-9,0	-14,6	-11,0	-14,5	-14,4	-13,5
Szovjetunió	-1,0	-6,8	-15,2	-15,9	-13,6	-14,9	-17,4
Japán	n. a.	n. a.	n. a.	-16,1	-20,0	-25,8	-28,0

**Az öntözött mezőgazdasági terület nagysága (ezer hektár)**

Ország	1970	1975	1980	1985	1987	1988	1989
Kína	81400	84700	45317	44461	44653	44833	44938
India	30440	32300	38478	40100	44350	42100	41790
Szovjetunió	11100	14500	17487	19951	20467	20485	20782
Egyesült Államok	15900	16500	20582	18102	18102	18102	18102
Pakisztán	12950	14300	14680	15440	16040	16080	15680
Indonézia	4280	4380	5418	7059	7260	7400	7500
Irán	5200	5350	4948	5470	5470	5470	5750
Mexikó	3950	4479	4980	4890	4900	5084	5100
Thaiföld	1960	3149	3015	3600	3900	3996	4050
Spanyolország	2379	2818	3029	3217	3220	3270	3320
Olaszország	3345	3600	2870	3000	3020	3050	3080
Magyarország	109	156	134	138	163	143	177
Világ összesen	209773	226764	210443	220312	227520	22108	228672

#### A megművelhető földterület aránya

Ország	Mezőgazdasági terület az összes terület %-ában			
	1975	1984	1987	1988
Nagy-Britannia	76,1	76,1	75,8	75,7
Magyarország	72,8	70,5	70,0	69,8
Lengyelország	61,4	60,4	60,1	60,2
Franciaország	59,0	57,0	56,9	56,7
India	54,8	54,8	55,1	55,2
Hollandia	56,3	54,0	54,0	53,9
Egyesült Államok	45,3	46,0	46,0	46,0
Kína	35,7	40,3	43,4	43,3
Ausztria	45,2	41,8	41,6	41,6
Szovjetunió	24,5	24,9	25,0	27,0
Finnország	8,3	7,3	7,5	7,6
Világ összesen	34,0	35,2	35,0	35,0

#### Az 1 hektár szántóra, kert-, gyümölcs- és szőlőterületre jutó műtrágya-felhasználás nagysága és szerkezete (kg hatóanyagban)

Ország	1971				1988			
	Foszfor	Kálium	Együtt	Nitrogén	Foszfor	Kálium	Együtt	

Szingapúr	100	100	100	300	1300	250	1250	2800
Izland	1902	1040	797	3739	1432	736	556	2724
Martinique	176	140	160	476	319	210	489	1018
Új-Zéland	22	785	263	1070	73	512	147	732
Írország	87	157	127	371	362	154	201	717
Hollandia	441	119	149	709	467	82	101	650
Belgium-Luxemburg	198	172	197	567	240	106	161	507
Svájc	96	127	169	392	174	97	160	431
Japán	125	123	107	355	137	155	123	415
NSZK	149	123	163	435	206	86	119	411
Magyarország	71	45	55	171	123	66	88	277
Kína	44	17	3	64*	192	53	17	262
Bahrein	8	3	3	14*	50	100	50	200
Világátlag	24	16	12	52	54	26	19	99

\* 1973.

#### A világ traktorállománya (ezer darab)

Ország	1975	1980	1985	1988
Egyesült Államok	4109	4775	4676	4670
Szovjetunió	2336	2562	2798	2692
Japán	350	1096	1854	1985
Franciaország	1363	1504	1526	1518
NSZK	1442	1463	1485	1460
Olaszország	819	1072	1227	1363
Lengyelország	401	619	855	1101
Jugoszlávia	225	416	882	1066
Kína	190	740	873	876
Kanada	639	675	658	756
Spanyolország	379	529	630	720
Magyarország	61	55	55	53
Világ összesen	17212	21307	24504	25865

#### A világ gabonakombájn-állománya (ezer darab)

Ország	1975	1980	1985	1988
Japán	344	884	1110	1244
Szovjetunió	680	722	832	751
Egyesült Államok	655	669	645	640
Kanada	166	170	161	157

Franciaország	153	142	150	152
NSZK	171	165	153	140
Lengyelország	21	39	56	72
Ausztrália	59	58	57	57
Románia	41	44	40	57
Nagy-Britannia	62	46	51	55
Finnország	39	45	47	48
Magyarország	14	14	12	10
Világ összesen	2878	3536	3912	4007

#### A világ gabonatermelése (ezer tonna)

Ország	1976–80 átlaga	1981–85 átlaga	1987	1988	1989	1990	Részesedés 1990 (%)
Kína	268872	333622	364330	351748	368218	388763	19,9
Egyesült Államok	274286	307474	278743	206480	284357	312708	16,0
Szovjetunió	198131	172625	201413	186154	201310	228854	11,7
India	133933	156125	145005	182330	199816	197121	10,1
Kanada	41154	48597	51219	35793	48199	58072	3,0
Franciaország	41796	50871	51664	56306	57141	54838	2,8
Brazília	29300	32762	44148	42257	43439	32499	1,7
Mexikó	17955	23809	22073	19984	22246	25859	1,3
Ausztrália	19345	24550	19519	22116	22328	23612	1,2
Argentína	23335	30915	23348	23173	17647	19561	1,0
Magyarország	12634	14423	14168	14660	15158	12434	0,6
EGK összesen	130337	152262	154443	166553	163805	160085	8,2
Világ összesen	1536139	1727097	1786627	1715091	1868935	1954678	100,0

#### A világ búzaexportja (ezer tonna)

Ország	1975	1980	1985	1986	1987	1988	1989
Egyesült Államok	30967	35756	24810	24555	30638	40500	36569
Franciaország	6281	9889	16943	13367	14220	14848	15089
Kanada	11065	17016	16983	15957	22140	20087	11274
Ausztrália	7860	14876	15335	16595	14789	12183	10449
Argentína	1758	4495	9583	4020	4197	3643	4352

Nagy-Britannia	217	1057	1886	3987	4122	1927	3278
Magyarország	952	814	2026	1670	1281	1790	1426
Világ összesen	67337	89933	95920	87765	101440	110302	97636

#### A gabonafélék világpiaci ára (USD/tonna)

Év	Búza	Kukorica	Rizs	Év	Búza	Kukorica	Rizs
1965	59	55	136	1984	153	136	253
1970	55	58	143	1985	138	112	217
1975	149	120	363	1986	115	88	210
1980	173	126	434	1987	114	76	230
1981	175	131	483	1988	146	107	302
1982	160	108	293	1989	171	111	319
1983	158	136	277	1990	137	109	287

#### A világ búzatermelése (ezer tonna)

Ország	1976–80 átlaga	1981–85 átlaga	1987	1988	1989	1990	Részesedés 1990 (%)
Szovjetunió	99691	77921	83300	84445	92307	108000	18,1
Kína	52650	76626	87700	87504	90810	96004	16,1
Egyesült Államok	56950	70779	57289	49316	55407	74534	12,5
India	31389	41221	46500	44600	54500	49652	8,3
Franciaország	19530	26965	28200	30000	31953	33363	5,6
Kanada	20214	24699	26342	15502	24380	31798	5,3
Törökország	16837	17049	18932	20500	16500	20000	3,4
Ausztrália	13233	16417	12203	13803	14200	15712	2,6
Nagy-Britannia	6453	11385	11941	11720	14030	13900	2,3
Magyarország	5180	6048	5748	7026	6540	6161	1,0
EGK összesen	52379	68170	71349	74782	78591	n. a.	13,2
Világ összesen	426923	491194	515433	506909	541765	595149	100,0

#### A búza termésátlaga (kg/hektár)

Ország	1976–80	1981–85	1987	1988	1989	1990
Hollandia	5880	7130	7136	7227	7598	7716
Nagy-Britannia	5060	6540	6024	6197	6735	6905

NSZK	4700	5670	5942	6839	6209	6615
NDK	4170	4860	5404	4833	4476	6172
Franciaország	4600	5540	5647	6148	6377	6487
Ausztria	3960	4460	4473	5344	4902	5170
Magyarország	4060	4630	4370	5450	5264	5044
Kína	1960	2660	3010	2968	3043	3179
Egyesült Államok	2150	2480	2532	2302	2203	2656
Szovjetunió	1640	1450	1780	1760	1936	2240
Ausztrália	1280	1350	1377	1579	1580	1595
Világátlag	1880	2110	2340	2324	2399	2570

#### A világ kukoricatermelése (ezer tonna)

Ország	1976–80 átlaga	1981–85 átlaga	1987	1988	1989	1990	Részesedés 1990 (%)
Egyesült Államok	175488	188791	179437	125194	191156	201509	42,4
Kína	55228	65044	79820	77670	79258	87345	18,4
Brazília	17470	20974	26787	24684	26590	21298	4,5
Szovjetunió	9568	13083	14808	16030	15404	16000	3,4
Mexikó	9918	12945	11575	10600	10945	14762	3,1
India	6219	7291	5721	8229	9409	9500	2,0
Dél-afrikai Közt.	9180	7831	7372	7253	12061	9442	2,0
Franciaország	8686	10557	12052	14120	12926	8996	1,9
Románia	11096	13001	18378	7182	6857	6810	1,4
Argentína	7751	10580	9250	9200	4260	5049	1,1
Magyarország	6374	6977	7234	6027	6747	4317	0,9
EGK összesen	18632	23018	25640	27320	26217	n. a.	5,5
Világ összesen	377053	437563	457365	400263	470646	475429	100,0

#### A világ rizstermelése (ezer tonna)

Ország	1976–80 átlaga	1981–85 átlaga	1987	1988	1989	1990	Részesedés 1990 (%)
Kína	134994	164252	174420	171416	182461	188403	36,3
India	73301	84815	77960	106369	111147	112500	21,7
Indonézia	25675	35766	38676	41676	44726	44490	8,6
Banglades	19414	21602	22250	23097	27691	28140	5,4



Thaiföld	15929	18874	17650	21263	20177	19000	3,7
Vietnam	11084	14561	15103	17000	18990	18400	3,5
Myanmari Unió	10566	14276	13722	13168	13807	13965	2,7
Japán	15156	13609	13300	12500	12934	13124	2,5
Magyarország	31	41	40	39	45	39	0,0
Világ összesen	376497	446035	454320	490609	517565	518508	100,0

#### A rizs termésátlaga (kg/hektár)

Ország	1981–1985	1987	1988	1989	1990
Koreai NDK	6400	7086	8060	8209	8209
Spanyolország	6060	6359	6340	5843	6397
Japán	5940	6222	5863	6168	6328
Egyiptom	5660	5827	6064	6488	6288
Dél-Korea	6200	6375	6555	6519	6259
Egyesült Államok	5480	6218	6147	6444	6173
Olaszország	5640	5579	5510	6046	6009
Kína	4980	5438	5281	5500	5728
Indonézia	3790	4053	4202	4233	4319
Magyarország	3250	2980	2980	3750	3320
Világátlag	3080	3165	3363	3488	3557

#### A világ szójatermelése (ezer tonna)

Ország	1976–80 átlaga	1981–85 átlaga	1987	1988	1989	1990	Részesedés 1990 (%)
Egyesült Államok	54861	52802	51839	42153	52354	52303	48,4
Brazília	13468	13330	17072	18021	24052	19888	18,4
Kína	8266	11629	12200	11665	10238	11508	10,6
Argentína	3657	7100	7000	9830	6250	11000	10,2
India	359	835	870	1547	1715	2100	1,9
Paraguay	616	662	1025	1407	1615	1826	1,7
Olaszország	n. a.	806	1588	1408	1624	1491	1,4
Indonézia	673	1227	1151	1270	1301	1412	1,3
Kanada	651	960	1267	1153	1219	1327	1,2
Magyarország	38	52	67	105	118	90	0,1
Világ összesen	85978	94308	99247	93542	106615	108150	100,0

**A világ hústermelése (ezer tonna)**

Ország	1980	1985	1986	1987	1988	1989	1990	Részesedés 1990 (%)
Kína	12054	17550	19183	19860	26228	27696	29629	16,9
Egyesült Államok	24626	26045	26394	26998	27891	28388	28713	16,4
Szovjetunió	14981	17202	17736	18577	19733	20092	19860	11,3
Brazília	4495	4652	4645	5063	5757	5979	6437	3,7
Franciaország	5360	5499	5528	5554	5729	5683	5716	3,3
Németország <sup>1</sup>	5239	5257	5484	5513	5437	5239	5652	3,2
Olaszország	3548	3798	3692	3736	3854	3891	3907	2,2
Japán	3028	3522	3582	3552	3632	3634	3602	2,1
Argentína	3721	3623	3748	3524	3424	3325	3418	2,0
Spanyolország	2463	2917	2912	3061	3335	3306	3352	1,9
Nagy-Britannia	3071	3261	3213	3432	3352	3311	3326	1,9
Lengyelország	2858	2616	2751	2893	2923	2903	2864	1,6
Magyarország	1443	1589	1583	1659	1640	1605	1672	1,0
Világ összesen	141081	148434	153366	159102	167882	170857	175181	100,0

**A világ szarvasmarha-állománya (ezer darab)**

Ország	1980	1985	1987	1988	1989	1990	Részesedés 1990 (%)
India	182500	182410	199300	193000	195500	197300	15,4
Brazília	91000	130000	132934	139599	136814	140000	10,9
Szovjetunió	115057	120888	120593	118806	119600	118400	9,3
Egyesült Államok	111192	109749	102000	99524	98065	98162	7,7
Kína	71676	86820	94651	73963	74801	76965	6,0
Argentína	55760	54800	55684	50782	50782	50582	4,0
Mexikó	34590	37450	31156	31200	30900	28200	2,2
Ausztrália	26203	22784	23260	21851	22434	22602	1,8
Franciaország	23919	23099	22803	22189	21780	21200	1,7
Németország <sup>1</sup>	15050	15688	15305	14887	14659	14563	1,1
Magyarország	1918	1766	1664	1690	1690	1598	0,1
Világ összesen	1204724	1263873	1280367	1266491	1268086	1279256	100,0

<sup>1</sup> Az NSZK adatai.

### A világ sertésállománya (ezer darab)

Ország	1980	1985	1987	1988	1989	1990	Részesedés 1990 (%)
Kína	305430	331480	327730	334862	349172	360594	42,1
Szovjetunió	73382	77772	77403	77403	78100	78900	9,2
Egyesült Államok	67353	54073	53795	54384	55469	53852	6,3
Brazília	34183	33000	32000	32121	31700	33200	3,9
Németország <sup>1</sup>	22374	23617	24503	23670	22589	22165	2,6
Lengyelország	18734	19170	19373	19605	18835	19464	2,3
Spanyolország	10715	11390	14000	16614	16715	16910	2,0
Mexikó	13222	19000	18662	15884	16157	17300	2,0
Hollandia	10138	12383	14349	14226	13820	13634	1,6
Magyarország	8330	8280	8216	8216	8327	7660	0,9
Világ összesen	794521	794494	841689	832759	845804	856762	100,0

<sup>1</sup>Az NSZK adatai.

### A világ juhállománya (ezer darab)

Ország	1980	1985	1987	1988	1989	1990	Részesedés 1990 (%)
Ausztrália	135985	149747	159177	152443	161603	167781	14,1
Szovjetunió	141573	140850	140783	140783	139500	137000	11,5
Kína	106630	95193	102650	102655	110571	113508	9,5
India	41300	41300	55482	51684	53486	54588	4,6
Dél-afrikai Közt.	31641	30256	29728	29640	30935	32605	2,7
Nagy-Britannia	31446	23946	25976	27820	29046	29521	2,5
Argentína	32000	29000	28998	29167	29345	28571	2,4
Spanyolország	14180	17485	20310	23798	24252	27400	2,3
Brazília	18381	18500	19200	20085	20500	21000	1,8
Románia	15885	18609	18793	18793	16210	15435	1,3
Magyarország	3090	2465	2336	2216	2069	1865	0,2
Világ összesen	1116751	1121792	1159593	1162227	1176909	1190499	100,0

### A világ halfogása (ezer tonna)

Ország	1980	1985	1986	1987	1988	Részesedés 1988 (%)
Japán	10436	11444	11976	11849	11897	12,1
Szovjetunió	9476	10522	11260	11160	11332	11,6
Egyesült Államok	3635	4949	5166	5986	5966	6,1

India	2442	2810	2922	2908	3146	3,2
Dánia	2029	1696	1848	1706	1972	2,0
Kanada	1347	1453	1510	1562	1597	1,6
Spanyolország	1255	1338	1434	1393	1430	1,5
Mexikó	1222	1226	1305	1419	1363	1,4
Franciaország	794	844	870	861	898	0,9
Brazília	820	838	794	733	750	0,8
Lengyelország	638	683	645	671	655	0,7
Magyarország	34	37	36	37	38	0,0
Világ összesen	71996	84945	92349	93415	97985	100,0

#### A világ tojástermelése (millió darab)

Ország	1984	1986	1987	1988	1989	1990	Részesedés 1990 (%)
Kína	n. a.	105606	111060	120096	125640	135000	21,0
Szovjetunió	76482	80700	83100	83808	85500	81720	12,7
Egyesült Államok	68500	68579	69250	74394	72828	72396	11,2
Japán	35521	37080	38200	42768	43344	43020	6,7
Franciaország	14920	14970	14760	16830	16470	15768	2,4
Németország <sup>1</sup>	13080	12765	12315	13068	13014	13176	2,0
Olaszország	11247	9812	10260	12546	12042	12546	1,9
Nagy-Britannia	13145	13191	13310	12816	11016	11952	1,9
Spanyolország	11050	11785	11350	13644	13662	11178	1,7
Hollandia	11084	11055	10750	11700	11574	11070	1,7
Lengyelország	8202	8280	8000	8010	8100	7456	1,2
Magyarország	4327	4284	4230	4590	4576	4679	0,7
Világ összesen	559460	601218	613566	625266	629172	643644	100,0

#### A világ vajtermelése (ezer tonna)

Ország	1979–81 átlaga	1985	1987	1988	1989	1990	Részesedés 1990 (%)
Szovjetunió	1375	1605	1755	1805	1808	1820	23,7
India	640	700	750	800	840	875	11,4
Egyesült Államok	508	566	501	548	578	583	7,6
Franciaország	584	606	571	516	539	550	7,1

Németország <sup>1</sup>	563	515	464	392	398	391	5,1
NDK	276	316	310	306	313	286	3,7
Pakisztán	217	263	295	248	264	281	3,7
Lengyelország	296	275	264	267	290	271	3,5
Új-Zéland	262	296	251	282	248	271	3,5
Hollandia	189	229	199	169	180	175	2,3
Magyarország	31	31	33	35	38	39	0,5
Világ összesen	6942	7620	7517	7422	7593	7695	100,0

#### A világ tejtermelése (ezer tonna)

Ország	1980	1985	1987	1988	1989	1990	Részesedés 1990 (%)
Szovjetunió	90899	98608	103785	106300	108124	106275	22,3
Egyesült Államok	58298	64954	64620	65840	65431	67383	14,2
India	13224	19000	19300	22000	24000	26700	5,6
Franciaország	n. a.	n. a.	28586	26606	25984	26000	5,5
Németország <sup>1</sup>	24801	25697	24458	23963	24243	23725	5,0
Lengyelország	16499	16446	15509	15632	16404	16170	3,4
Nagy-Britannia	15983	16250	15401	15129	14903	15284	3,2
Brazília	10354	10812	13058	13928	13815	14228	3,0
Hollandia	11785	12559	11667	11315	11354	11180	2,4
Olaszország	11438	11786	10899	10726	10576	10376	2,2
Magyarország	2557	2729	2833	2874	2862	2897	0,6
Világ összesen	423023	461899	462264	466209	470612	475507	100,0

<sup>1</sup> Az NSZK adatai.

#### A világ sörtermelése (millió hektoliter)

Ország	1985	1986	1987	1988	1989	Részesedés 1989 (%)
Egyesült Államok	226,5	230,5	229,3	232,3	233,6	21,0
NSZK	93,3	94,2	92,8	92,6	93,0	8,4
Szovjetunió	65,7	48,9	50,7	55,8	66,0	5,9
Japán	47,5	50,8	54,9	57,9	60,5	5,4
Nagy-Britannia	59,7	59,4	59,9	60,2	60,0	5,4
Kína	32,0	40,0	50,0	55,0	60,0	5,4
Brazília	30,3	43,8	47,5	47,8	55,0	4,9

Mexikó	27,4	27,4	29,2	34,5	39,1	3,5
Spanyolország	23,4	24,1	25,8	26,6	27,3	2,5
NDK	24,3	24,3	24,0	24,5	24,8	2,2
Cseh-Szlovákia	22,4	22,8	22,2	22,7	22,8	2,0
Kanada	22,1	22,8	23,1	23,1	22,7	2,0
Franciaország	19,3	20,7	19,9	20,1	20,9	1,9
Dél-afrikai Közt.	13,5	14,5	18,0	18,3	18,9	1,7
Lengyelország	11,1	11,3	11,6	12,2	n. a.	1,1
Magyarország	8,7	9,0	9,1	9,4	9,7	0,9
Világ összesen	981,0	1015,0	1041,0	1077,0	1113,0	100,0

#### A világ bortermelése (ezer tonna)

Ország	1979–81 átlaga	1985	1987	1988	1989	1990	Részesedés 1990 (%)
Franciaország	7063	7052	7079	5782	6100	6400	21,9
Olaszország	8030	6288	7320	6101	6033	5340	18,3
Spanyolország	4142	3346	3800	2157	3129	4096	14,0
Szovjetunió	3200	2650	1469	1780	1986	2118	7,3
Argentína	2364	1680	2444	2063	2032	2025	6,9
Egyesült Államok	1678	1690	1695	1807	1557	1650	5,6
Portugália	1107	832	1020	370	744	1043	3,6
Németország <sup>1</sup>	700	600	865	998	1449	970	3,3
Dél-afrikai Közt.	706	824	800	916	944	945	3,2
Magyarország	498	289	326	471	371	450	1,5
Románia	880	900	1000	642	358	436	1,5
Világ összesen	34585	30685	31790	26970	28538	29210	100,0

#### A világ napraforgó-termelése (ezer tonna)

Ország	1981–85 átlaga	1986	1987	1988	1989	1990	Részesedés 1990 (%)
Szovjetunió	4974	5272	6075	6157	7070	6500	29,8
Argentína	2248	4100	2200	2915	3100	3850	17,7
Franciaország	876	1869	2659	2350	2130	2314	6,0
Spanyolország	744	872	1006	1136	927	1314	6,0
Kína	1479	1544	1241	1180	1064	1200	5,5

Egyesült Államok	1819	1214	1183	813	798	1032	4,7
Törökország	680	940	1100	1150	1250	900	4,1
Magyarország	615	862	803	716	692	650	3,0
Dél-afrikai Közt.	281	265	396	419	431	585	2,7
Románia	784	1004	1102	705	656	556	2,5
Jugoszlávia	211	450	486	410	420	402	1,8
Világ összesen	16278	20642	20710	20548	21266	21808	100,0

<sup>1</sup> Az NSZK adatai.

#### A világ cukorrépa-termelése (ezer tonna)

Ország	1981–85 átlaga	1986	1987	1988	1989	1990	Részesedés 1990 (%)
Szovjetunió	76379	79318	90405	88035	97414	81200	26,5
Franciaország	30296	25830	26471	28588	27694	29925	9,8
Egyesült Államok	10700	22827	25466	22507	22798	25032	8,2
Németország <sup>1</sup>	20857	20260	19049	18590	20767	23778	7,8
Lengyelország	15606	14217	13987	14069	14374	16700	5,5
Kína	7891	8311	8140	12810	9243	14530	4,7
Törökország	11521	10662	12717	11534	10929	13986	4,6
Olaszország	12008	14958	15325	13540	16891	13800	4,5
Nagy-Britannia	8325	8120	7992	8150	8115	8000	2,6
Magyarország	4461	3760	4258	4625	6220	6100	2,0
Világ összesen	285788	287597	301390	293639	311870	305937	100,0

#### A világ cukornádtermelése (ezer tonna)

Ország	1981–85 átlaga	1986	1987	1988	1989	1990	Részesedés 1990 (%)
Brazília	205625	238493	268741	258449	252290	272542	26,3
India	174901	170648	182480	196723	204630	210000	20,2
Kuba	70841	68542	70800	73700	81003	77000	7,4
Kína	37752	50271	52526	55847	55423	61700	5,9
Pakisztán	32723	29926	33029	33632	36976	35493	3,4
Mexikó	35138	42000	40000	41500	40200	34893	3,4
Thaiföld	24677	24093	24450	27191	36668	33561	3,2
Kolumbia	24420	24907	24965	25784	25920	28000	2,7
Ausztrália	24791	25413	24832	27818	27146	26226	2,5
Indonézia	22829	26208	21764	24825	26695	24576	2,4

Egyesült Államok	25563	27498	26506	27128	25504	25503	2,4
Világ összesen	883625	929655	968041	986323	1002541	1037572	100,0

#### A világ dohánytermelése (ezer tonna)

Ország	1981	1985	1987	1988	1989	1990	Részesedés 1990 (%)
Kína	1519	2080	1926	2754	2851	2279	34,4
Egyesült Államok	936	702	590	622	620	729	11,0
India	481	473	460	367	491	490	7,4
Brazília	360	411	410	430	445	449	6,8
Törökország	n. a.	170	175	219	270	288	4,3
Olaszország	131	157	156	184	197	205	3,1
Szovjetunió	270	323	303	245	233	200	3,0
Görögország	122	133	145	135	126	132	2,0
Japán	138	121	104	86	74	74	1,1
Lengyelország	96	112	116	91	56	57	0,9
Magyarország	23	21	23	16	15	15	0,2
Világ összesen	5988	6590	6214	6870	7132	6634	100,0

<sup>1</sup> Az NSZK adatai.

#### A világ almatermelése (ezer tonna)

Ország	1981	1985	1987	1988	1989	1990	Részesedés 1990 (%)
Szovjetunió	6334	7000	5200	5700	6200	5800	14,4
Kína	3021	3614	4279	4357	4517	4712	11,7
Egyesült Államok	3517	3542	4782	4118	4498	4302	10,7
Franciaország	2600	2315	2424	2473	2339	2400	6,0
Olaszország	1742	2092	2144	2332	1924	1970	4,9
Németország <sup>1</sup>	773	1410	1080	2467	1727	1958	4,9
Törökország	1410	1900	1680	1950	1850	1800	4,5
Irán	729	1000	1238	1351	1246	1250	3,1
India	852	1000	813	861	950	978	2,4
Magyarország	1232	954	1064	1131	959	950	2,4
Lengyelország	780	1343	504	1393	1312	740	1,8
Spanyolország	1063	1056	1039	868	810	642	1,6
Világ összesen	33390	37922	37718	42040	41709	40263	100,0



**A világ banántermelése (ezer tonna)**

Ország	1979–81 átlaga	1985	1987	1988	1989	1990	Részesedés 1990 (%)
India	4403	4686	4767	5954	6000	6200	13,5
Brazília	4348	4815	5131	5118	5502	5488	12,0
Fülöp-szigetek	3877	4368	3780	3645	3733	3803	8,3
Ecuador	2104	1970	2387	2576	2576	2817	6,1
Indonézia	1886	2085	2281	2308	2350	2360	5,1
Kína	296	830	2233	2058	1602	1900	4,1
Thaiföld	1550	1580	1604	1606	1610	1613	3,5
Costa Rica	1134	1008	1100	1162	1400	1530	3,3
Vietnam	855	1300	1425	1215	1186	1200	2,6
Honduras	1402	1300	904	1180	1092	1100	2,4
Mexikó	1435	1500	1770	1566	1185	1065	2,3
Világ összesen	36702	42740	43417	44856	44965	45845	100,0

**A világ narancstermelése (ezer tonna)**

Ország	1979–81 átlaga	1985	1987	1988	1989	1990	Részesedés 1990 (%)
Brazília	8348	11572	14670	15113	17774	17488	33,5
Egyesült Államok	9519	6095	7019	7757	8118	7084	13,6
Kína	786	1700	3319	2689	4692	4732	9,1
Spanyolország	1657	1905	2392	2237	2676	2567	4,9
Mexikó	1811	2000	1994	2099	1166	2200	4,2
India	1200	1350	1350	1700	1800	1854	3,6
Olaszország	1659	1850	1416	2170	2066	1820	3,5
Egyiptom	956	1200	1185	1199	1398	1420	2,7
Izrael	866	913	888	641	566	630	1,2
Szovjetunió	261	845	220	448	106	250	0,5
Világ összesen	36379	38535	43192	48027	52563	52216	100,0

<sup>1</sup> Az NSZK adatai.

**A világ szőlőtermelése (ezer tonna)**

Ország	1979–81 átlaga	1986	1987	1988	1989	1990	Részesedés 1990 (%)
Olaszország	12396	11630	11498	9545	9449	8450	14,1
Franciaország	10470	9340	9164	7218	7207	7340	12,2

Spanyolország	6587	5863	6365	3760	5034	6481	10,8
Szovjetunió	6648	6489	5964	5581	4984	5600	9,3
Egyesült Államok	4549	4741	4775	5472	5380	5044	8,4
Törökország	3600	3000	3300	3350	3430	3420	5,7
Argentína	3230	2411	3413	3192	2971	3050	5,1
Görögország	1504	1488	1412	1720	1608	1600	2,7
Dél-afrikai Közt.	1202	1271	1414	1446	1456	1463	2,4
Németország <sup>1</sup>	888	1450	1280	1345	1955	1240	2,1
Románia	1518	2272	1800	1196	915	955	1,6
Magyarország	788	691	512	736	580	700	1,2
Világ összesen	65982	64433	64748	58630	58694	59943	100,0

#### A világ gyümölcsstermelése (ezer tonna)

Ország	1981–85 átlaga	1986	1987	1988	1989	Részesedés 1989 (%)
Brazília	21889	24889	26399	27214	29299	8,7
Egyesült Államok	24336	22696	25678	26056	26698	7,9
India	21822	24207	26499	25231	25822	7,7
Kína	9297	14882	18517	18649	19547	5,8
Olaszország	19824	20525	19449	18664	18519	5,5
Szovjetunió	17807	17874	14321	14732	14366	4,3
Spanyolország	11972	12825	14430	11080	13085	3,9
Franciaország	14064	13502	13062	11238	11335	3,4
Mexikó	8043	8223	8592	8609	9009	2,7
Törökország	8139	8360	8204	8914	8732	2,6
Magyarország	2515	2498	2130	2391	2144	0,6
Világ összesen	305637	325494	330987	331560	336073	100,0

#### A világ zöldségtermelése (ezer tonna)

Ország	1981–85 átlaga	1986	1987	1988	1989	Részesedés 1989 (%)
Kína	88797	104868	109963	112655	114337	26,3
India	43836	48512	48098	48528	49626	11,4
Szovjetunió	33165	33574	33949	34553	33448	7,7
Egyesült Államok	26572	27160	28550	27764	30913	7,1

Törökország	14344	16200	16586	16867	16869	3,9
Japán	15235	15458	15361	14701	14758	3,4
Olaszország	14372	14947	13604	13347	14621	3,4
Egyiptom	7993	10028	10514	10022	10793	2,5
Spanyolország	9005	9606	9806	9773	10396	2,4
Dél-Korea	8818	9820	8554	8473	8374	1,9
Magyarország	1832	1807	2130	2172	1942	0,4
Világ összesen	381132	418147	424214	425832	433940	100,0

<sup>1</sup> Az NSZK adatai.

#### A világ kávétermelése (ezer tonna)

Ország	1979–81 átlaga	1985	1987	1988	1989	1990	Részesedés 1990 (%)
Brazília	1475	1877	2581	1369	1532	1441	24,2
Kolumbia	749	678	654	709	664	801	13,4
Indonézia	295	325	330	405	411	391	6,6
Mexikó	228	269	318	300	326	309	5,2
Elefántcsontpart	298	275	260	187	239	219	3,7
Guatemala	166	152	159	180	220	210	3,5
Etiópia	192	250	179	170	200	195	3,3
Uganda	112	210	156	154	174	168	2,8
Salvador	175	156	140	120	117	156	2,6
Világ összesen	5265	6011	6804	5664	6078	5964	100,0

#### A világ teatermelése (ezer tonna)

Ország	1979–81 átlaga	1985	1987	1988	1989	1990	Részesedés 1990 (%)
India	558	657	674	701	684	717	28,4
Kína	334	455	529	569	557	551	21,8
Srí Lanka	203	214	213	228	207	233	9,2
Kenya	93	147	156	164	181	197	7,8
Indonézia	104	132	124	137	156	165	6,5
Törökország	80	137	148	153	136	127	5,0
Szovjetunió	128	152	150	123	131	115	4,6
Japán	101	96	96	90	90	89	3,5
Argentína	29	47	45	32	34	43	1,7
Világ összesen	1856	2313	2421	2473	2454	2522	100,0

**A világ kakaótermelése (ezer tonna)**

Ország	1979–81 átlaga	1985	1987	1988	1989	1990	Részesedés 1990 (%)
Elefántcsontpart	428	580	635	849	725	700	29,2
Brazília	330	420	329	392	392	360	15,0
Malaysia	36	99	185	227	225	250	10,4
Ghána	268	212	234	247	296	245	10,2
Nigéria	169	110	145	165	160	155	6,5
Indonézia	11	33	n. a.	49	122	150	6,3
Kamerun	120	115	128	124	120	115	4,8
Ecuador	83	131	58	85	83	95	4,0
Kolumbia	35	43	51	54	55	55	2,3
Mexikó	35	41	41	57	50	50	2,1
Világ összesen	1691	1963	2003	2452	2445	2398	100,0

**A világ kaucsuktermelése (ezer tonna)**

Ország	1979–81 átlaga	1985	1987	1988	1989	1990	Részesedés 1990 (%)
Malaysia	1537	1458	1581	1662	1419	1420	27,8
Indonézia	982	1044	1190	1235	1260	1300	25,5
Thaiföld	502	725	830	862	936	1100	21,5
India	146	187	220	235	259	289	5,7
Kína	116	188	238	240	243	245	4,8
Fülöp szigetek	66	84	137	156	172	188	3,7
Srí Lanka	137	138	118	122	111	109	2,1
Nigéria	49	52	70	68	78	80	1,6
Libéria	76	87	85	108	118	70	1,4
Vietnam	44	58	60	50	50	65	1,3
Világ összesen	3800	4208	4731	4962	4865	5108	100,0

**A világ szizáltermelése (ezer tonna)**

Ország	1984	1985	1987	1988	1989	1990	Részesedés 1990 (%)
Brazília	225	291	191	185	221	185	48,9

Mexikó	72	60	70	52	50	50	13,2
Kenya	51	45	40	37	37	39	10,3
Tanzánia	40	32	40	33	32	30	7,9
Madagaszkár	20	20	20	20	20	21	5,6
Kína	3	4	3	17	16	16	4,2
Haiti	10	9	10	10	10	10	2,6
Venezuela	6	6	7	8	8	8	2,1
Dél-afrikai Közt.	7	6	6	8	8	7	2,1
Angola	3	3	3	1	1	1	0,3
Világ összesen	443	480	397	381	415	378	100,0

## A világ nyersanyagtermelése

A nyersanyagpiacokon közel 2 évig tartó konjunktúra 1989-ben csupán átmenetileg tört meg, s hamarosan folytatódik – gondolhatták a témában járatos szakértők még 1990 első felében. Bizakodásuk nem volt alaptalan: az Economist brit gazdasági hetilap SDR-alapon számított összesített árindexe az előző egész évi esés után 1990 első 6 hónapjában 15%-os emelkedést mutatott. Ám ekkor minden a visszajára fordult. A nemzetközi árupiacokról sorozatos áresésekről érkeztek hírek, s ennek hallatára a szakértők egyre borúlátóbb jóslatokba bocsátkoztak. Amikor pedig a lap közzétette az 1990 egészére vonatkozó adatokat, már dekonjunktúráról kezdtek beszélni.

Az Economist nyersanyagárindexe az 1989-es 21%-os esés után, 1990-ben ugyan valamelyest javult, de még mindig 12%-kal volt alacsonyabb az 1988. évihez képest. A félelmek azután 1991-ben végképp beigazolódtak: az Economist-index még az előző évinél is nagyobb mértékű, közel 20%-os esést jelzett, a nyersanyagárak az 1987-es szintre kerültek.

A nyersanyagpiacokon immár másfél éve tapasztalható áresést 3 tényező – az Öböl-háború, a Szovjetunió összeomlása és számos fejlett ipari országban elhúzódó gazdasági recesszió – együttes hatása váltotta ki. A legszembetűnőbb viharokat az olajpiac élte meg. A Kuvait lerohanását követő hónapokban a világ kőolajpiacain kitört a pánik, mindenki krónikus hiánytól tartott. Nem volt hát meglepő, hogy az északi-tengeri nyersolaj, a Brent hordónkénti ára néhány héten belül a korábbiak duplájára, 40 USD-re szökött fel. A harmadik olajsokk azonban elmaradt: 1990. szept. elejére ugyanis biztossá vált, hogy az Irak elleni olajembargó miatt kieső napi 4–4,5 millió hordós mennyiséget az OPEC-tagállamok egyrészt 9 éve nem tapasztalt nagyságú olajtartalékaikból, másrészt a napi 3,2 millió hordónyi többlettermeléssel pótolni tudják.

A magas ár még 1991. jan.-ban is tartotta magát: ekkor 26 USD körül mozgott, ami 5 USD-vel volt több, mint amennyiben az OPEC tagországok 1990. júl.-i, az iraki agresszió előtti utolsó értekezletükön megegyeztek. Az Öböl-háborúra azonban az olajpiacok a várttól eltérően reagáltak: jan. 17-én, az első bombatámadások hírére a Brent olaj hordónkénti ára 8,325 USD-vel, 20,825 USD-re zuhant, s 6 héttel később, mire a harcok befejeződtek, már csak 16,75 USD-t adtak érte a nemzetközi piacokon.

Az Öböl-háború befejezése után viszonylag nyugodt hónapok következtek az olajpiacokon; az árak látványos mozgásba ismét 1991. aug.-ban, Gorbacsov elnök megbuktatásának hírére kezdtek. Ekkor a Brent olaj hordónkénti ára 1 nap alatt 2,72 USD-vel, 22,20 USD-re emelkedett, amire az

Öböl-háború óta nem volt példa. A puccs leverése azonban visszaállította az eredeti állapotot. A Szovjetunió egyébként 1991-ben is tovább csökkentette a kőolaj-kitermelést: míg 1988-ban 630 millió tonna volt az éves termelés, 1990-ben már csak 570 millió, s 1991-ben is legalább 10%-os a visszaesés.

Hiába állították le a világ alumíniumtermelő kapacitásának egyhatodát – 880 ezer tonna –, az eredmény elmaradt: a korábbi évek nyersanyagpiaci konjunktúrájának legnagyobb haszonélvezője a dekonjunktúra első számú kárvallottjának bizonyult. Egy év alatt az alumínium tonnánkénti ára 27%-kal, 1113 USD-re esett. Pedig 4 évvel ezelőtt még a 2600 USD-t is megadták tonnájáért, s jegyzése 1990 őszén is meghaladta a 2000 USD-t. Nem csoda, hogy a kapacitáscsökkentés ellenére a várt hatás elmaradt, hiszen a készletek rekordsebességgel nőttek. A világ alumíniumkészlete már 1990-ben 315000 tonnára duzzadt az 1 évvel korábbi 60000-ról, s 1991-ben az 1 millió tonna felé közelített. A készletek erőteljes gyarapodásában elsősorban a Szovjetunió a ludas, mert valutahiányának pótlására többek között tömegesen dobott piacra alumíniumot. Exportja 1991-ben az előző évének több mint duplájára, 750000 tonnára szökött fel. A nyugat-európai térség országainak termelése mind 1990-ben, mind pedig 1991-ben alig 1%-kal bővült, miközben a felhasználás 2,5, ill. 4,5%-kal emelkedett. Összességében a világ alumíniumtermelése 14,4 millió tonnát tett ki 1990-ben, alig 1%-kal többet, mint 1989-ben. A felhasználás pedig 14,6 millió tonnára emelkedett, ami 2,5%-os növekedést jelent.

A horgany is az alumíniumhoz hasonló utat járt be: a készletek 1 év alatt 176%-kal, 156800 tonnára ugrottak, 1988 óta első ízben. A kettő közti fő különbség, hogy az alumínium az 1990-es évet rendkívül magas készletekkel kezdte, nem úgy a horgany, amelyből ugyanebben az időben a tartalékok 30%-kal csökkentek. Ily módon a horgany jegyzése a jelentős készletbővülést követően is csak elenyésző mértékben – 7%-kal – csökkent, s a tonnánkénti ár 1200 USD körül mozgott.

Tavasszal azonban 15 hónapos csúcsot döntött, tonnájáért még az 1430 USD-t is megadták. Ez azonban nem tartott sokáig: ősszel 1000 USD-re zuhant a jegyzése.

A nikkeljegyzéseken is nyomot hagyott a szovjet szállítmányok hirtelen emelkedése: a készletek 1991 folyamán mintegy 178%-kal, 12000 tonnára gyarapodtak. A felduzzadt készleteket pedig az elhúzó világ gazdasági recesszió miatt a rozsdamentesacél-gyártók képtelenek voltak felszívni. Az áresést azzal sem sikerült megakadályozni, hogy számos kanadai termelő termeléscsökkentést jelentett be. Az év során a nikkel tonnánkénti ára 1500 USD-vel csökkent, s dec.-ben már 7118 USD-re süllyedt a jegyzése.

Nem zárt jobb évet az ón és az ólom sem. Az ón árának folyamatos esése láttán, s a mielőbbi áremelkedés reményében a világ óntermelésének 60%-át adó országok szervezete, az ATPC 1990-ben 20000 tonnára akarta leszorítani az akkor ennek duplájára duzzadt készleteket. Bár erőfeszítésük sikerrel járt, s a készletek 1991 folyamán mintegy 30%-kal csökkentek, az ón tonnánkénti ára ennek ellenére – a nyersanyagok között egyedülálló módon – tovább esett, s 1991 végére már csak 5500 USD-ért kelt el a piacokon. Az ólom még ennyire sem tartotta magát: tonnánkénti jegyzése meg sem közelítette a 300 USD-t.

A világ acéltermelése és felhasználása 1990-ben 770 millió tonna volt, az 1 évvel korábbinál mintegy 29%-kal kevesebb. E tendencia 1991-ben is folytatódott, amikor is szerte a világon mintegy 735 millió tonna acélra volt igény. A Szovjetunió és a kelet-európai országok 1991-ben 160 millió tonnányi acélterméket dolgoztak fel, 16,7%-kal kevesebbet, mint az előző évben. A Kelet-Európa által elért eddigi legnagyobb, 225 millió tonnás termeléstől közel 40%-kal marad el. Ami az egyes országokat illeti, a leglátványosabb termelés-visszaesés Németország keleti felében következett be, ahol 1991 első negyedében 52%-kal kevesebb acélt állítottak elő. Ehhez képest csekélységnek számít, hogy a cseh-szlovák acélipar 8, a lengyel 15, a szovjet 12%-kal kevesebb acélt termelt. A Nemzetközi Vas- és Acélintézet adatai szerint az egykori szocialista országok összesített acélkapacitása évi 300 millió tonna, szemben a nyugati országok 560 milliójával.

A 80-as évek eleji mélypont óta nem volt szükség olyan kevés acélra, mint 1991-ben. A 24 legfejlettebb ipari országot tömörítő OECD acélbizottsága szerint a tagállamokban átlagosan 3%-kal csökkent az acélgyártás 1991-ben. Az Európai Közösség tagállamainak összesített 118 millió

tonnás kereslete 4,4%-kal maradt el az 1 évvel korábbtól. Az ok: a hagyományos exportpiacok kifulladás, az árak jelentősen visszaestek. Az Egyesült Államok acélfeldolgozó iparágait szintén a dekonjunktúra jellemzi. Az acélművek kapacitáskihasználtsága 1991 első 6 hónapjában átlagosan 73,8% volt, szemben az előző évi 84,5%-kal. Az Egyesült Államokban elsősorban az autóiipari és az építőipari megrendelések elmaradása vetette vissza az acéltermelést. Japánban viszont épp ellenkezőleg: 2,6%-kal emelkedett az acélfelhasználás. Az infrastrukturális beruházások fellendülése nyomán kiürült készleteket ugyanis fel kellett tölteni.

A tőzsdei raktárkészletek emelkedése és a lanya ipari kereslet ellenére a réz ára különös módon egész éven át tartotta magát. Akkor azonban jegyzése a tonnánkénti 3600 USD alá süllyedt. A világpiaci túlkínálat kialakulását az elmúlt évek rézkitermelésének növekedése, s ezzel összefüggésben új fémfeldolgozó üzemek létesítése is segítette.

A nemesfémek a többi nyersanyaghoz hasonlóan rendkívül rossz évet zártak 1991-ben. Az előző évi átlagosan 9%-os áresés után újabb mélységekbe zuhantak. Viszonylag magasabb árat mindössze jan. közepén értek el: ekkor a platinaért unciánként a 420 USD-t, az aranyért a 400 USD-t is megadták a piacokon. Ez azonban az év további részében nem ismétlődött meg. Az Öböl-háború után, márc. végére az arany a 360 USD-s unciánkénti árra süllyedt vissza. Az áresést elsősorban az idézte elő, hogy kínálata rekordnagyságú volt, mivel a szaúdi befektetők és a szovjetek hatalmas mennyiségben adtak el, s így az ár nem tudott új erőre kapni.

Egyre inkább az a kép alakul ki a nemesfémek piacán, hogy árukat elsősorban az ipar szükségletei határozzák meg, s bár még mindig menedéket jelentenek az infláció ellen, kincsképző funkciót egyre kevésbé töltenek be – vélik a szakértők. Ez alól az arany sem kivétel; ára az 1980. jan.-i unciánkénti 850 USD-s csúcsot követően – eltekintve az 1982-es szerény emelkedéstől – képtelen magához térni, évek óta folyamatosan gyengül. Ez pedig szkeptikussá tette a befektetőket, s a nemesfém a világ politikai és gazdasági történéseire egyre inkább úgy reagál, mint a közönséges nyersanyagok.

A platinapiac igazán máj.-ban rendült meg, a hírre, hogy az egyik legnagyobb japán autógyártó, a Nissan bejelentette: olyan katalizátort sikerült kifejlesztenie, amelyhez sem platina, sem pedig ródiumra, csak az olcsóbb palládiumra van szüksége. Ráadásul a szovjet eladások 25%-kal voltak magasabbak az 1 évvel korábbinál: a 10 éves rekordnak számító 580000 unciás mennyiség újabb nyomást gyakorolt az árakra. Ehhez jött még, hogy aug.-ban a világ platinatermelésében 40%-kal részesedő dél-afrikai Impala bányavállalatánál sikeresen lezárultak a bértárgyalások. Így a platina ára az év legalacsonyabb szintjére, unciánkénti 331 USD-re esett.

A recesszió még kedvezőtlenebbé teszi mind az ezüst, mind pedig a platina helyzetét. Az ezüst ára is esett: 14 éves viszonylatban a legalacsonyabbra: unciánkénti 3,96 USD-re. 1991 közepén még tovább, unciánkénti 3,50 USD-re csökkent az ára.

#### A világ széntermelése (millió tonna)

Ország	1980		1983		1985**	1987**	1988**	1989**	1990**	Rés 19
	fekete- szén	barna- szén	fekete- szén	barna- szén						
Kína**	620,0	–	700,3	–	850,0	920,0	970,0	1020,6	1050,6	
Egyesült Államok	710,4	42,3	683,7	46,7	803,5	822,0	861,6	888,6	944,0	
Szovjetunió	492,9	159,9	487,0	155,0	726,0	680,0	691,3	740,0	628,1	
Lengyelország	193,1	37,0	191,1	42,5	249,5	266,2	266,5	242,2	215,3	
India	109,1	4,5	136,2	7,3	157,0	185,1	197,0	210,1	n. a.	
Ausztrália	73,6	32,9	109,1	34,1	175,5	193,2	178,1	196,1	n. a.	
Németország <sup>1</sup>	94,5	129,9	84,9	124,2	203,2	192,4	187,9	187,5	183,9	

NDK	–	258,1	–	278,0	312,4	309,0	310,3	301,0	n. a.
Dél-afrikai Közt.	116,0	–	145,1	–	173,1	174,8	177,6	173,9	n. a.
Cseh-Szlovákia	28,2	94,9	26,9	100,5	126,6	125,7	123,5	119,0	108,3
Magyarország	3,1	22,6	2,8	22,4	24,0	22,8	20,9	20,0	17,6
Világ összesen	2731	1005	2820	1070	4350	4550	4817	4731	4738

\*Lignittel együtt. \*\*Feketeszén, barnaszén és lignit együttesen. – = nem termel.

<sup>1</sup> Az NSZK adatai.

#### A világ földgáztermelése (energiaértéken számítva, petajoule)

Ország	1983	1985	1986	1987	1988	1989	1990	Részesedés 1990 (%)
Szovjetunió	18638	22149	23746	24888	26212	25843	27580	39,1
Egyesült Államok	15986	16365	16019	17629	16563	17177	17480	24,8
Kanada	2740	3194	2976	3227	3758	3981	4088	5,8
Hollandia	2691	2839	2551	2350	2079	2270	2286	3,2
Nagy-Britannia	1527	1653	1747	1682	1617	1724	1768	2,5
Algéria	873	1029	1341	1313	1560	1489	n. a.	2,1
Indonézia	773	937	985	1860	1262	1215	n. a.	1,7
Románia	1537	1522	1510	1551	1521	1108	n. a.	1,6
Norvégia	1041	1084	1091	1178	1199	1288	1121	1,6
Szaúd-Arábia	n. a.	637	903	907	1017	1042	n. a.	1,5
Mexikó	959	1068	985	991	984	984	1017	1,4
Magyarország	217	274	233	258	231	227	183	0,3
Világ összesen	61186	59957	61664	63138	66508	70496	70546	100,0

#### A világ vasérctermelése (millió tonna)

Ország	1985	1988	1989	1990
Szovjetunió	247,64	250,00	241,00	236,16
Kína	131,50	154,38	162,16	169,36
Brazília	128,20	145,10	n. a.	n. a.
Ausztrália	96,43	101,18	97,73	109,88
Egy. Államok	49,53	57,52	59,03	55,46
India	42,55	51,08	53,41	n. a.
Kanada	39,50	39,84	39,44	35,65
Dél-afrikai Közt.	24,39	25,03	29,84	n. a.
Svédország	20,27	20,45	21,53	19,81
Venezuela	14,76	18,94	17,90	n. a.



Libéria	16,12	12,77	n. a.	n. a.
Franciaország	14,48	9,77	9,36	8,72
Világ összesen	905,33	970,00	n. a.	n. a.

#### A világ bauxittermelése (ezer tonna)

Ország	1980	1985	1987	1988	1989	1990	Részesedés 1990 (%)
Ausztrália	27179,0	31839,0	34206,0	36192,0	38583,0	41391,0	36,8
Guinea	13911,0	13956,0	16413,0	17859,0	17547,0	17524,0	15,6
Jamaica	12064,3	6239,3	7659,9	7408,4	9394,9	10936,7	9,7
Brazília	4152,4	5846,0	6446,3	7727,6	7893,8	9875,6	8,8
Szovjetunió	6400,0	6400,0	5700,0	5900,0	5750,0	5350,0	4,8
India	1784,7	2340,7	2813,9	3960,8	4345,0	4340,0	3,9
Kína	1700,0	2800,0	2750,0	4600,0	8400,0	4200,0	3,7
Suriname	4903,1	3738,3	2581,1	3434,4	3530,0	3266,8	2,9
Jugoszlávia	3138,0	3538,0	3394,0	3034,0	3252,0	2952,0	2,6
Magyarország	2950,0	2815,0	3101,0	2906,4	2643,4	2559,1	2,3
Görögország	3285,7	2453,8	2466,5	2533,0	2602,5	2504,0	2,2
Guyana	3052,0	2153,2	2784,6	1773,9	1340,0	1424,0	1,3
Világ összesen	93061,1	89608,6	96048,7	103003,7	107963,0	112585,5	100,0

#### A tőkés világ uránércstermelése (tonna)

Ország	1981	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	Részesedés 1989 (%)
Kanada	7507	7143	11169	10866	11722	12437	12461	11252	33,1
Egyesült Államok	14769	7923	5692	4346	5308	5000	5051	5318	15,6
Ausztrália	2922	3211	4390	3206	4154	3780	3531	3655	10,8
Franciaország	2554	3257	3159	3195	3220	3318	3390	3206	9,4
Namíbia	3969	3713	3692	3385	3487	3540	3510	3077	9,1
Nigéria	4361	3426	3267	3181	3113	2968	2965	2980	8,8
Dél-afrikai Közt.	6135	6044	5744	5751	4630	4015	3886	2931	8,6
Gabon	1022	1007	917	939	899	794	930	890	2,6
Spanyolország	151	170	190	201	215	223	228	269	0,8
Argentína	184	172	128	126	173	95	142	51	0,2
Tőkés világ összesen	43915	36284	37951	35268	37406	37800	36600	34000	100,0

### A világ gyémánttermelése (millió karát)

Ország	1984	1985	1986	1987	1988	1989	Részesedés 1989 (%)
Ausztrália	5,7	7,1	29,2	30,3	34,8	35,1	37,5
Zaire	18,5	20,0	23,2	19,8	18,2	17,7	18,9
Botswana	12,9	12,6	13,1	13,2	15,2	15,3	16,3
Szovjetunió	10,7	10,8	10,8	10,8	11,0	11,0	11,8
Dél-afrikai Közt.	10,1	10,2	10,2	9,1	8,5	9,1	9,7
Angola	0,92	0,72	0,27	0,75	0,90	1,20	1,3
Kína	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,1
Namíbia	0,93	0,91	1,00	1,00	0,97	0,90	1,0
Brazília	0,80	0,45	0,63	0,52	0,53	0,53	0,6
Közép-afrikai Közt.	0,34	0,35	0,36	0,41	0,34	0,45	0,5
Világ összesen	63,2	65,6	91,4	88,2	92,4	93,6	100,0

### A világ aranytermelése (tonna)

Ország	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	Részesedés 1989 (%)
Dél-afrikai Közt.	664,2	679,5	680,0	670,8	638,0	601,8	619,0	605,4	600,8	31,7
Szovjetunió	265,9	267,5	269,0	269,0	275,0	276,0	280,0	280,0	n. a.	14,6
Egyesült Államok	45,6	60,9	3,0	77,0	91,8	154,5	200,9	265,5	290,2	13,9
Ausztrália	27,0	30,6	39,1	58,5	72,8	110,7	157,0	202,2	242,3	10,6
Kanada	64,7	70,7	83,4	87,6	104,4	117,2	135,9	159,5	165,5	8,3
Kína	56,1	57,0	59,2	60,6	80,0	88,0	96,0	100,0	110,0	5,2
Brazília	45,0	53,7	37,2	29,7	24,1	35,0	56,4	55,6	87,3	2,9
Fülöp-szigetek	25,8	25,2	24,5	25,2	25,3	32,6	35,3	30,6	29,2	1,6
Pápua Új-Guinea	17,7	18,3	20,1	31,3	34,8	34,0	37,7	31,1	31,6	1,6
Kolumbia	14,3	13,3	22,7	35,5	40,8	26,5	29,0	29,6	29,4	1,5
Chile	16,9	17,8	16,8	17,3	18,6	17,0	20,6	22,6	27,6	1,2
Világ összesen	1333,3	1386,6	1412,2	1479,0	1539,0	1613,7	1783,4	1911,8	n. a.	100,0

### A világ platina- és palládiumtermelése\* (kg)

Ország	1984	1985	1986	1987	1988	1989
Szovjetunió						
platina	29000	30000	30300	31100	32000	32000
palládium	77000	79000	91000	93300	95500	95500
Dél-afrikai Közt.	106557	115000	123000	131000	133000	135800

Kanada**	10369	10534	12190	11506	13444	10921
Egyesült Államok						
platina				780	1240	1430
palládium	455	470	500	2330	3730	4850
Japán***						
platina	607	691	663	753	647	821
palládium	1051	1359	1453	1417	1170	1031
Kolumbia	314	362	447	680	810	973
Ausztrália						
platina	66	95	115	84	73	100
palládium	523	476	428	451	360	400
Jugoszlávia***						
platina	13	3	30	22	23	23
palládium	108	87	85	132	142	199
Világ összesen	226000	241000	263000	276000	285000	287000

\* Együttes adat, ha nincs külön jelölve. \*\* Koncentrátummentes. \*\*\*Fémtermelés.

#### A világ ezüsttermelése (ezer tonna)

Ország	1980	1985	1986	1987	1988	1989	1990	Részesedés 1989 (%)
Mexikó	1556,8	2153,0	2307,6	2461,1	2359,0	2306,1	2170,0	14,7
Egyesült Államok	1005,6	1224,1	1064,4	1241,0	1661,1	2007,0	2068,0	13,6
Peru	1339,8	1769,8	1925,8	2054,5	1551,6	1839,9	1781,4	12,5
Szovjetunió	1550,0	1620,0	1600,0	1550,0	1580,0	1500,0	n. a.	10,2
Kanada	1070,0	1206,8	1086,4	1452,5	1483,8	1370,7	1466,4	9,3
Ausztrália	766,8	1085,9	1009,0	1107,0	1113,6	1075,0	1143,0	7,3
Lengyelország	766,0	831,0	829,0	831,0	1063,0	1083,0	787,0	7,3
Chile	298,5	517,6	500,1	499,8	506,5	490,5	633,1	3,3
Spanyolország	177,6	221,4	177,2	177,6	177,6	249,7	270,0	1,7
Japán	267,6	339,5	351,3	281,2	252,0	155,8	149,9	1,1
Világ összesen	10870,6	13302,1	13326,2	14192,7	14417,4	14737,6	n. a.	100,0

#### A világ rézérctermelése (ezer tonna)

Ország	1980	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	Részesedés 1989 (%)
Chile	1067,9	1290,7	1356,4	1401,1	1418,1	1451,0	1609,3	1588,4	17,0
Egyesült Államok	1181,1	1091,3	1092,1	1147,3	1243,6	1416,9	1497,8	1587,2	16,4

Szovjetunió	980,0	1020,0	1030,0	1030,0	1010,0	990,0	950,0	n. a.	10,4
Kanada	716,4	721,8	724,4	698,5	802,2	776,5	723,1	802,0	7,9
Zambia	595,8	576,0	519,6	512,9	527,0	476,1	510,2	496,0	5,0
Zaire	459,7	500,7	512,7	502,6	499,0	465,1	440,6	355,5	4,8
Lengyelország	343,0	431,0	432,0	435,0	438,0	441,0	385,0	346,1	4,2
Peru	366,8	364,1	386,8	386,1	406,4	298,3	364,2	317,7	3,2
Ausztrália	243,5	235,7	259,8	248,4	232,7	238,3	295,0	327,0	3,2
Fülöp-szigetek	304,5	233,4	226,2	217,0	216,3	218,1	193,1	182,3	2,1
Világ összesen	7713,9	8301,0	8391,3	8405,7	8755,0	8783,7	9123,3	n. a.	100,0

#### A világ nikkelérctermeleése (ezer tonna)

Ország	1980	1982	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	Részesedés 1989 (%)
Szovjetunió	143,0	170,0	175,0	172,0	185,0	195,0	205,0	210,0	n. a.	2,1
Kanada	188,5	92,7	174,2	170,0	163,6	193,4	216,6	202,5	199,4	2,1
Új-Kaledónia	86,6	60,1	58,3	72,4	64,5	58,3	70,5	80,3	85,1	0,9
Ausztrália	74,3	87,6	76,9	85,8	76,7	74,6	62,4	65,0	67,0	0,7
Indonézia	40,6	48,5	47,8	48,2	67,3	57,2	59,8	59,6	53,8	0,6
Kuba	38,2	37,6	38,0	33,6	32,1	35,9	43,9	46,5	43,2	0,5
Dél-afrikai Közt.	25,7	20,5	22,5	29,0	31,8	34,3	34,8	34,0	30,0	0,3
Dominikai Közt.	15,5	6,0	24,3	25,4	24,1	32,5	29,3	31,3	28,7	0,3
Kína	11,0	13,5	17,5	19,0	24,0	26,0	26,0	27,5	n. a.	0,3
Kolumbia	n. a.	5,0	16,5	14,0	19,0	19,3	16,9	16,9	18,4	0,2
Világ összesen	748,6	628,9	752,3	787,4	781,0	811,3	866,4	882,8	n. a.	100,0

#### A világ ólomérctermeleése (ezer tonna)

Ország	1980	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	Részesedés 1989 (%)
Szovjetunió	580,0	570,0	580,0	550,0	510,0	520,0	500,0	n. a.	15,1
Ausztrália	397,5	443,3	497,6	447,7	489,2	462,0	495,0	570,0	14,9
Egyesült Államok	573,1	333,2	424,4	348,2	318,3	395,7	419,3	495,2	12,6
Kína	160,0	165,0	175,0	227,0	267,2	311,6	341,4	315,0	10,3
Kanada	296,6	307,4	284,6	349,3	423,2	366,6	276,1	232,1	8,3
Peru	189,1	198,4	200,6	194,4	204,0	149,0	192,2	188,9	5,8
Mexikó	147,2	183,3	206,7	196,9	177,2	178,1	163,0	174,1	4,9

Jugoszlávia	121,5	113,6	115,1	103,0	82,0	95,5	79,2	83,0	2,4
Koreai NDK	100,0	110,0	80,0	85,0	90,0	90,0	80,0	n. a.	2,4
Marokkó	115,5	100,1	106,8	71,8	73,6	70,1	64,7	66,9	1,9
Magyarország	1,1	0,5	–	–	–	–	–	–	–
Világ összesen	3583,2	3411,8	3561,3	3385,6	3446,1	3439,1	3319,1	n. a.	100,0

– = nem termel.

#### A világ mangánérctermelése (ezer tonna)

Ország	1981	1984	1985	1986	1987	1988	1989	Részesedés 1989 (%)
Szovjetunió	9150,0	10050,0	9900,0	9300,0	9400,0	9100,0	8800,0	36,7
Dél-afrikai Közt.	5032,0	3049,4	3601,0	3719,3	2883,1	3480,7	3623,2	15,1
Gabon	768,9	2107,2	2349,0	2440,0	2216,0	2185,7	2305,5	9,6
Ausztrália	1449,0	1829,0	2003,0	1648,9	1853,3	1976,1	2124,0	8,9
Brazília	3165,7	3494,2	2523,2	2696,8	2067,4	1900,0	2000,0	8,3
Kína	1600,0	1600,0	1600,0	1630,0	1600,0	1600,0	n. a.	6,7
India	1526,0	1140,0	1258,9	1284,1	1275,1	1332,6	1334,2	5,6
Ghána	223,1	248,0	315,6	259,3	253,6	230,9	333,7	1,4
Mexikó	208,3	177,0	175,0	178,6	180,0	174,8	n. a.	0,7
Magyarország	122,0	63,0	60,0	65,3	64,0	81,0	84,0	0,4
Világ összesen	23612,1	23029,9	25500,0	25000,0	23500,0	23800,0	24000,0	100,0

#### A világ ónérctermelése (ezer tonna)

Ország	1980	1982	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	Részesedés 1989 (%)
Brazília	6,9	8,2	16,0	26,0	25,4	29,0	42,8	50,2	39,1	22,4
Kína	16,0	16,0	17,5	20,0	25,0	28,0	30,0	33,0	n. a.	14,7
Malaysia	61,4	52,3	41,3	36,9	29,1	30,4	28,9	32,0	28,5	14,3
Indonézia	32,5	33,8	23,2	21,8	24,6	26,2	29,6	31,3	31,7	14,0
Bolívia	27,3	26,7	19,9	4,7	10,5	8,1	10,5	15,8	17,3	7,1
Thaiföld	33,7	26,2	21,6	16,6	16,8	14,8	14,0	14,7	14,6	6,6
Szovjetunió	17,0	16,0	17,0	16,0	16,0	15,0	15,0	14,0	n. a.	6,3
Ausztrália	11,6	12,6	8,1	6,4	8,5	7,7	7,0	7,7	7,4	3,4
Nagy-Britannia	3,0	4,2	5,0	5,2	4,3	4,1	3,5	4,0	3,4	1,8
Németország <sup>1</sup>	1,8	1,7	2,5	2,8	2,8	3,0	2,8	2,0	1,8	0,9
Világ összesen	235,3	224,6	202,2	195,5	180,8	186,1	203,4	223,8	n. a.	100,0

<sup>1</sup> Az NDK adatai.

**A világ vanádiumérc-termelése (tonna)**

Ország	1984	1985	1986	1987	1988	1989	Részesedés 1989 (%)
Dél-afrikai Közt.	12518	14021	16629	15943	17632	16000	49,5
Szovjetunió	9500	9500	9600	9600	9600	9600	29,7
Kína	4500	4500	4500	4500	4500	4500	13,9
Egyesült Államok	1467	2000	1800	1900	1900	2200	6,8
Világ összesen	31100	31700	32500	31900	33600	32300	100,0

**A világ volfrámérc-termelése (tonna)**

Ország	1985	1986	1987	1988	1989	Részesedés 1989 (%)
Kína*	15000	15000	21000	21000	25000	52,1
Szovjetunió	9200	9200	9200	9200	9200	19,2
Mongólia	1500	1500	1500	2000	n. a.	4,7
Dél-Korea	2580	2455	2375	1906	1812	3,8
Portugália	1765	1657	1209	1379	1385	2,9
Ausztrália	1970	1600	1150	1281	1371	2,9
Ausztria	1967	1454	970	950	1180	2,5
Bolívia	1643	1094	638	900	1171	2,4
Peru	771	742	259	432	961	2,0
Brazília	1090	875	672	738	740	1,5
Thaiföld	586	475	652	605	560	1,2
Világ összesen	48000	44000	42000	43000	48000	100,0

\* Csak exportadat.

**A világ horganyérc-termelése (ezer tonna)**

Ország	1984	1985	1986	1987	1988	1989	Részesedés 1989 (%)
Kanada	1207,1	1172,2	1262,1	1504,4	1347,4	1214,6	16,6
Szovjetunió	980,0	1000,0	970,0	950,0	960,0	940,0	12,9
Ausztrália	676,5	734,0	712,0	778,4	759,2	803,0	11,0
Peru	555,3	582,6	597,6	612,5	485,4	597,4	8,2
Egyesült Államok	277,5	251,9	220,8	232,9	256,4	288,3	3,9
Mexikó	303,6	291,9	278,1	271,5	262,2	284,1	3,9
Spanyolország	228,0	226,8	232,6	266,0	277,0	239,0	3,3
Koreai NDK	150,0	185,0	225,0	220,0	220,0	200,0	2,7

Írország	205,9	191,6	181,7	177,0	176,5	168,8	2,3
Svédország	210,0	223,2	229,4	218,6	193,1	168,0	2,2
Világ összesen	6865,5	6993,6	7009,1	7347,9	7083,5	7300,0	100,0

#### A világ molibdénérc-termelése (ezer tonna)

Ország	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	Részesedés 1989 (%)
Egyesült Államok	63,5	38,3	12,6	47,0	46,2	42,6	34,1	43,1	63,1	53,9
Chile	15,4	20,0	15,3	16,9	18,4	16,6	16,9	15,5	16,6	14,2
Kanada	16,8	14,3	9,7	10,8	7,6	12,0	11,6	13,1	14,3	12,2
Szovjetunió	10,7	11,0	11,0	11,0	11,0	11,4	11,5	11,5	11,5	9,8
Mexikó	0,5	5,2	5,9	4,1	4,3	3,4	4,4	4,5	4,1	3,5
Peru	2,6	2,9	2,6	3,1	3,7	3,5	3,6	2,4	2,9	2,5
Kína	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	1,8	2,0	2,0	2,0	1,7
Mongólia	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	1,0	1,0	1,1	1,1	0,9
Irán	–	–	0,5	0,5	0,5	0,1	0,1	0,5	0,5	0,4
Bulgária	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Világ összesen	113,6	95,6	61,1	96,8	98,2	93,5	86,3	94,4	117,0	100,0

– = nem termel.

#### A világ kőolajtermelése (millió barrel\*)

Ország	1973	1980	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Szovjetunió	3140	4432	4528	4506	4373	4520	4586	4586	4442	4184
Egyesült Államok	3995	3722	3740	3846	3862	3734	3603	3564	3369	3254
Szaúd-Arábia	2773	3624	1657	1493	1159	1840	1535	1845	1960	2357
Irán	2139	537	891	743	800	683	829	822	1039	1149
Mexikó	191	779	1075	1103	1101	1003	1051	1044	1052	1086
Kína	391	773	778	838	917	960	977	985	1006	1011
Venezuela	1229	792	657	621	614	632	631	668	670	785
Irak	737	969	401	447	513	616	759	955	1033	750
Kanada	772	645	608	695	662	636	693	679	708	715
Nagy-Britannia	3	603	861	942	953	950	924	855	683	687
Nigéria	750	753	451	508	544	534	464	508	607	671
Norvégia	12	193	237	273	297	331	374	409	562	620
Indonézia	489	577	546	469	430	492	478	465	488	510
Líbia	794	670	403	360	374	377	355	371	404	501

Algéria	400	373	241	255	245	219	231	232	399	441
Kuvait	1102	609	385	426	342	517	443	516	656	424
Világ összesen	21209	23059	20450	20790	20670	21837	21795	22082	23263	23493

\*barrel = 163,66 liter (minőségtől függően 130–140 kg)

#### A világ kőolajtermelése régióként (millió tonna)

Régió	1973	1979	1985	1986	1987	1988	1989	1990
OPEC	1542	1542	818	957	928	1031	1114	1176
Egyéb	806	973	1204	1194	1205	1216	2046	1996
Világ összesen	2851	3189	2762	2917	2910	3025	3160	3172

#### A kőolaj világpiaci ára (USD/barrel)

Év	OPEC	Nem OPEC	Világátlag
1978	13,03	13,44	13,08
1981	34,82	38,54	35,49
1982	34,13	34,35	34,18
1984	28,62	28,60	28,61
1985	28,04	27,24	27,71
1986	18,19	16,74	17,63
1987	17,15	17,43	17,28
1988	16,77	16,21	16,57
1989	13,36	14,06	13,58
1990. I. 1.	18,72	19,29	18,91
1990. VII. 6.	13,38	14,06	13,61
1991. VII. 6.	16,27	17,36	16,71

#### Az OPEC-olaj átlagára

Év	USD/barrel	Év	USD/barrel
1960	1,5	1986	13,6
1965	1,3	1987	17,3
1970	1,3	1988	13,6
1975	10,9	1989	16,3
1980	30,5	1990	19,8
1985	26,7		



### Az OPEC részesedése (%)

	1979	1985	1987	1988	1989	1990
A világ olajtermeléséből	48	30	32	34	36	37
nettó olajexportjából	88	63	65	67	n. a.	n. a.

### A kőolajpiac jellemzői (millió barrel/nap)

	1988	1989	1990	1991
Kereslet összesen	64,7	65,8	65,7	65,6
Ebből:				
OECD-felhasználás	37,5	37,8	37,8	37,6
OPEC-felhasználás	4,0	4,1	4,3	4,4
a Szovjetunió felhasználása	8,9	8,8	8,4	7,9
nem OECD Európa felhasználása	1,8	1,8	1,6	1,5
egyéb nem OECD-felhasználás	12,4	13,3	13,7	14,2
Készletváltozás				
OECD-készletváltozás	-0,1	0,1	0,3	-0,1
egyéb készletváltozás	0,0	0,1	0,7	0,3
Kínálat összesen:	64,5	66,0	66,7	65,8
Ebből:				
OECD-termelés	16,6	15,9	15,8	16,0
OPEC-termelés	21,7	23,7	25,1	24,6
a Szovjetunió termelése	12,6	12,3	11,5	10,6
egyéb nem OECD-termelés	12,4	12,7	13,0	13,3
Kereskedelem				
OECD nettó import	19,5	20,7	21,0	20,2
OPEC-nettó export	17,6	19,7	20,8	20,2
a Szovjetunió nettó exportja	3,7	3,6	3,1	2,7
egyéb nem OECD nettó import	1,9	2,4	2,2	2,4

### A kőolajszállító csővezeték-hálózat hossza néhány országban (km)

Ország	1970	1980	1986	1987	1988	1989
--------	------	------	------	------	------	------

Egyesült Államok	n. a.	382221	335790	324198	344533	364869
Szovjetunió	37400	69700	81500	86400	86144	85654
Kanada	27459	n. a.	33777	33777	33728	34863
Nagy-Britannia	1634	3166	3642	3650	3650	n. a.
Spanyolország	1099	1676	1791	2080	2255	2452
Magyarország	603	1974	2224	2224	2224	2361
NSZK	2058	2086	1715	1715	1715	2222
Lengyelország	900	1975	1986	1986	1986	2023
NDK	681	1301	n. a.	1307	1323	1323
Jugoszlávia	n. a.	996	996	1144	1444	n. a.
Ausztria	604	777	777	777	777	777
Törökország	536	641	641	641	641	641
Cseh-Szlovákia	n. a.	n. a.	n. a.	543	543	543
Norvégia	n. a.	350	355	355	521	521
Hollandia	323	391	391	391	391	391
Belgium	50	324	301	301	301	301
Svájc	222	239	239	239	239	239

## A világ ipara

A világgazdasági konjunktúra megtorpanása a fejlett ipari országokban az ipari termelés stagnálásával járt, a piaczgazdaságra való áttérés kezdetén álló kelet-európai államokban azonban két számjegyű csökkenést eredményezett 1990-ben, s ez a tendencia 1991 folyamán még inkább felerősödött. A kelet-európai országok ipari termelése 1990 első 9 hónapjában 18%-kal volt kevesebb, mint az előző év hasonló időszakában, az év egészében pedig 25%-os csökkenést regisztráltak.

A gazdasági fellendülés megtörése s ezt követő visszaesése szinte minden iparág teljesítményét visszavetette a világban. A számítástechnikai vállalatoknak a forgalom és a nyereség visszaesésével, sokuknak pedig veszteséggel kellett szembenéznie 1990-ben. Ezek a folyamatok 1991-ben még erőteljesebben jelentkeztek. A mérnöki, grafikai feladatokra alkalmas, nagy teljesítményű munkaállomásokat csakúgy, mint az üzleti, ügyviteli célokra használt személyi számítógépeket egyre alacsonyabb áron lehet eladni.

A nyugat-európai számítástechnikai vállalatok pénzügyi nehézségeiken egyre inkább oly módon próbáltak meg segíteni, hogy – részben vagy egészben – amerikai, ill. japán versenytársaiknak adták el magukat. A szórakoztató elektronikában, távközlésben és a számítástechnikában egyaránt érdekelt finn Nokia pl. veszteséges komputergyártó részlegét eladta a 80%-ban a japán Fujitsu tulajdonában lévő brit International Computers Limitednek. Az ICL-Nokia házasság révén a Fujitsu az IBM után a második helyre rukkolt elő a világ számítástechnikai vállalatainak sorában, maga mögé szorítva az amerikai Digital Equipmentet. Más japán cégek is igyekeztek megvetni a lábukat Európában, egyelőre sikertelenül: a NEC hiába akarta megvenni az iparágban legveszteségesebbnek számító francia állami vállalatot, a Bull-t, a japánellenességéről hírhedt új

miniszterelnök, Edith Cresson megakadályozta az üzletkötést. A nyugat-európai számítástechnikai vállalatok, ha nem fognak össze egymással, előbb-utóbb a japánok karjaiban végzik – vélik az iparág szakértői. A gyártáshoz elengedhetetlen berendezések, alkatrészek többségét a szigetország cégeitől szerzik be: a francia Bull a NEC-től, az olasz Olivetti a Hitachitól, a német Siemens pedig a Fujitsutól. Az amerikai cégek sincsenek valami rózsás helyzetben: míg a 80-as évek elején az ipari vállalatok átlagánál 2-szer nagyobb nyereséget értek el, 1991-ben 20%-kal az átlag alatt maradtak. A világgazdasági konjunktúra megtorpanásának legnagyobb kárvallottja az autóipar volt. Az új autók iránti kereslet világszerte csökkent, amire 1987 óta nem volt példa. Bár a visszaesés globálisan elenyésző méretű volt – 500 ezerrel 35 millióra csökkent az eladott autók száma – a gyártókat mégis érzékenyen érintette. Az amerikai piacon 5%-kal kevesebb, 13,5 millió autót és tehergépkocsit adtak el 1990-ben, ami 17%-os visszaesés az 1986-os csúcshoz képest. A 3 nagy amerikai autógyártó – a General Motors, a Ford és a Chrysler – nem a nyereség feltornászásával, hanem – akármilyen alacsony szinten is – annak megtartásával volt elfoglalva. A General Motors a forgalom tekintetében még mindig a világ első számú vállalata, ám 2 milliárd USD-s veszteségével is listavezetőnek bizonyult. 1992 elején átfogó szerkezetátalakítási programba kezdett. 70 ezer alkalmazottjának elbocsátását, közel 20 üzem bezárását jelentette be.

Nyugat-Európában 1990-ben 12 millió új autót értékesítettek, ami 1,1%-os visszaesés 1989-hez képest. A közös piaci tagállamok autógyártói az Európába özönlő japán autóexportot úgy próbálták meg kivédeni, hogy megállapodtak Tokióval, bár szakértők szerint a paktum – épp ellenkezőleg – lendületet ad a japán vállalatoknak. Japán ugyan ígéretet tett rá, hogy az 1991-es mennyiségnél több autót nem exportál évente, de kikötötte: a térségbe telepített autógyárak termelésére a megállapodás nem vonatkozik. Így szakértői számítása szerint az egyezmény lehetőséget ad arra, hogy a japán gyártók 1991-es 11%-os piaci részesedésüket akár 16%-ra növeljék.

A kereslet világméretű visszaesése végül egyedül a japán gyártókat nem érintette. A szigetországban a 80-as évek végén megindult fogyasztói „őrület” 1990-ben is folytatódott: 1 év alatt 12%-kal többet, összesen 5,2 millió autót adtak el a japán gyártók odahaza.

Sőtét felhők gyülekeztek az acélipar felett is: az iparág vállalatai többévi fellendülés után szűk esztendőkre készülnek. A világ acéltermelése 1990-ben a 10 évvel korábbi szintre, 458 millió tonnára esett. A megtorpanás jelei egyelőre a nyugat-európai és az amerikai acéltermelők gazdasági mutatóin érezhetők, az ázsiaiak továbbra is látványos eredményekre képesek. A British Steel nyeresége pl. 27%-kal csökkent 1990–91 fordulóján, s így további racionalizálásra kényszerült. Hasonló a helyzet a holland Hoogovens-nél is, míg a belga és a luxemburgi acélgyártók a válság elől fúzióval próbálnak meg menekülni. Szakértők szerint az európai acélipar jövője a térség termelésének egyharmadát adó németeken múlik. A keletnémet acélipar átszervezése azonban korántsem zökkenőmentes. E piacon került sor az 1991-es év legnagyobb acélipari „házasságára”: a Krupp 24%-os részesedést szerzett a Hoesch-ben.

Az olajipari vállalatok sem közönséges évet éltek meg 1990-ben. Az iparág az 1990-es évet 20 USD-s hordónkénti árral kezdte, ami 4 éves csúcsnak számított, de az év közepére 14 USD-re zuhant. Majd jött – aug.-ban – Kuvait iraki megszállása: nyomában 40 USD-s olajárral. Az Öböl-konfliktus rendezését követően azonban, 1991 tavaszán ismét a korábbi szintre zuhant az olajár. Az olajipari vállalatoknak azonban az áremelkedés mégsem hozott óriási nyereséget. Az elmúlt 5 év folyamatosan bővülő kereslete után – naponta 1 millió hordóval több olajra volt igény – a kuvaiti s az iraki olajembargó ellenére a piacokon nem volt hiány olajból, nemzetközi méretekben a fogyasztás csökkenéséről érkeztek a hírek.

A vegyipari vállalatok vezetői bizonyosak voltak abban, hogy az iparágban immáron 3 éve tartó fellendülés 1990-ben véget ér. Félelmük csak részben igazolódott be: a vegyipar más iparágakhoz viszonyítva jó évet zárt 1990-ben, teljesítménye azonban önmagához képest valóban visszaesett. A vegyipar azon kevés ágazatok egyike, amelyben a világelsők vitathatatlanul az európai vállalatok: a négyek – a német BASF, a Bayer és a Hoechst, valamint a brit ICI – már 1990 utolsó negyedében nyereségcsökkenésről számoltak be, s ez a tendencia a következő év folyamán is folytatódott. Ily módon a 3 német vállalat, de a többi vegyipari óriás – a francia Rhône-Poulenc, a holland Akzo – is

a korábbiakhoz képest jóval alacsonyabb osztalékot fizetett részvényeseinek.

Az iparág fellendülésének megtörését elsősorban a petrokémiai termékek és a műanyagok árának emelkedése váltotta ki. Az árutőzsdéken már 1990 első felében drágábban lehetett hozzájutni ezekhez az alapanyagokhoz, de az igazi árfelhajtó tényezőnek az Öböl-konfliktus kirobbanása tekinthető. Az olajalapú nafta, az iparág legfőbb alapanyagának világpiaci ára megkétszereződött, miközben a belőle készült termékek iránti kereslet visszaesett. A finomított vegyipari anyagokból, az intermedierekből – amelyekből évente 30 milliárd USD értékben forgalmaznak szerte a világon – viszonylag kevesebb mennyiséget állítottak elő, hiszen a legfőbb felhasználók, a gyógyszeripari és agrokémiai vállalatok igénye, kutatási-fejlesztési költségeik visszafogása nyomán, jelentősen csökkent.

A leglátványosabb nyereség-visszaesés az iparágon belül a francia állami vegyipari vállalatnál, a Rhône-Poulenc-nál következett be, amely az elmúlt években több milliárd USD-t költött, elsősorban amerikai cégek felvásárlására. Az üzlet azonban, úgy tűnik, nem vált be: időközben ugyanis emelkedtek a kamatok, gyengült a dollár, s a kereslet jelentősen csökkent. Az olasz vegyipar is nyomasztó évet élt meg 1990-ben az állami holding ENI és a magántulajdonban lévő Montedison közös vállalata, a vegyipari alapanyag-gyártó Enimont birtoklásáért folytatott küzdelemben. A közel másfél évig tartó vita végül az ENI győzelmével végződött: 2,5 milliárd USD-ért megvette a Montedison 40%-os részesedését. Igaz, az olasz vegyipar első számú vállalata, az Enimont időközben veszteséges lett.

Az Öböl-válság nyomán időszakosan emelkedő olajárak, ill. az idegenforgalom visszaesése a légi közlekedési vállalatok eredményét jelentősen visszavetették. A 200 légi közlekedési vállalatot tömörítő Nemzetközi Légi Közlekedési Szervezet (IATA) adatai szerint 1990-ben közel 2 milliárd USD-s veszteséget voltak kénytelenek elkönyvelni az egy évvel korábbi 300 millió USD-s nyereséggel szemben. A 2 milliárdos veszteség közel háromnegyedét azonban az amerikai vállalatoknál jegyezték: nem csoda, hogy némelyikük, így pl. a PanAm, a Continental Airlines – miután pénzügyi helyzetét járatai eladásával sem sikerült helyreállítania – csődeljárást kezdeményezett maga ellen. A PanAmet végül egyik honfitársa, a Delta Airlines vette meg.

A légi közlekedési vállalatok magukkal rántották a polgári repülőgépeket, ill. az azokhoz szükséges motorokat gyártó cégeket: pénzügyi nehézségeik folytán ugyanis egyre kevesebb megrendelést adtak nekik. Míg 1989-ben összesen közel 2 ezer új repülőgépre volt igény világszerte, 1990-ben mindössze 730-at, 1991-ben pedig alig 600-at rendeltek. A Boeing és az Airbus, a 2 legnagyobb repülőgépgyártó még úgy-ahogy tartotta magát, de a hajtóműgyártók, különösen a kizárólag e tevékenységre szakosodott brit Rolls-Royce létszámcsökkenéssel, üzemek bezárásával voltak kénytelenek reagálni a változásokra.

#### A világ alapenergia-termelésének megoszlása energiahordozók szerint (%)

	1970	1985	1987	1988
Folyékony	48,5	42,5	41,8	42,0
Szilárd	30,8	31,4	30,9	31,1
Gáznemű	18,5	21,6	22,7	22,3
Elsődleges villamos energia	2,2	4,5	4,6	4,6
Ebből:				
vízi energia	2,1	2,6	2,5	2,5
atomenergia	0,1	1,9	2,1	2,1
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0

**A folyékony tüzelőanyagok felhasználásának alakulása (kőolaj-egyenértékben, millió tonna)**

Összesen	1980	1985	1986	1987	1988
Belgium	19	19	20	19	19
Dánia	12	10	10	9	9
Franciaország	93	80	75	76	78
NSZK	112	106	109	105	104
Olaszország	80	86	84	88	91
Spanyolország	43	31	32	32	36
Svédország	22	15	15	14	14
Japán	201	184	177	177	191
Brazília	46	39	45	46	47
Egyesült Államok	732	687	715	727	755

**Villamosenergia-termelés (milliárd kWh)**

Ország	1970	1980	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Egyesült Államok	1640	2354	2525	2489	2571	2701	2779	3005
Szovjetunió	741	1294	1544	1599	1665	1705	1722	1728
Japán	333	578	598	557	627	658	690	n. a.
Kína	304	301	411	450	496	543	595	n. a.
Kanada	189	367	459	469	482	483	513	481
Németország <sup>1</sup>	314	353	407	406	410	423	441	449
NDK	68	99	114	115	114	118	119	n. a.
Franciaország	195	243	326	343	353	366	407	n. a.
Nagy-Britannia	271	285	294	301	302	308	313	317
India	76	119	189	203	198	214	241	258
Brazília	42	139	193	202	202	214	230	n. a.
Olaszország	142	186	182	192	201	201	211	n. a.
Ausztrália	54	96	121	127	134	140	148	155
Dél-afrikai Közt.	51	95	122	145	156	157	162	147
Svédország	61	93	137	143	142	149	139	142
Spanyolország	57	110	126	128	129	140	142	n. a.
Lengyelország	65	122	138	140	146	144	145	136
Magyarország	15	24	27	29	30	29	30	28
Világ összesen	4963	8247	9712	10832	10467	10526	10879	11179

<sup>1</sup> Az NSZK adatai.

### Energiafelhasználás (kőszénegyenérték, millió tonna)

Ország	1970	1980	1985	1987	1988	Ország	1970	1980	1985	1987	1988
Egy. Államok	2217	2371	2283	2323	2458	Mexikó	53	116	133	141	140
Szovjetunió	999	1475	1716	1867	1954	NDK	105	122	131	131	129
Kína	304	562	708	801	820	Ausztrália	61	99	105	111	114
Japán	333	428	460	456	480	Brazília	42	93	96	108	113
NSZK	314	360	350	342	340	Románia	61	100	104	106	108
Nagy-Britannia	271	268	276	291	282	Hollandia	60	94	98	106	100
Kanada	189	254	252	257	275	Csehszlovákia	77	97	97	98	96
India	76	126	192	220	235	Spanyolország	50	83	86	82	90
Franciaország	195	234	222	207	205	Venezuela	25	60	56	55	58
Olaszország	142	175	196	204	208	Magyarország	29	40	41	41	40
Lengyelország	131	178	172	182	180	Világ összesen	6440	8524	9130	9654	10013

### Részesedés a világon megtermelt összes energiából (%)

Ország	1984	1985*	1985**	1988*	1988**	Ország	1984	1985*	1985**	1988*	1988**
Egyesült Államok	24,1	21,3	24,0	19,6	24,5	Lengyelország	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8
Szovjetunió	17,6	22,9	18,0	23,3	19,5	Mexikó	1,4	2,6	1,4	1,4	1,4
Kína	7,3	8,4	7,6	8,6	8,2	NDK	1,4	1,1	1,4	1,4	1,4
Japán	4,9	0,5	4,7	0,5	4,8	Románia	1,1	1,0	1,2	1,2	1,2
NSZK	3,6	1,7	3,7	1,4	3,4	Ausztrália	1,0	1,8	1,1	1,1	1,1
Nagy-Britannia	2,8	3,4	2,9	3,0	2,8	Brazília	0,9	0,7	1,0	1,0	1,0
Kanada	2,6	3,4	2,7	3,5	2,7	Hollandia	0,9	1,1	0,9	0,9	0,9
India	1,9	1,9	2,0	2,1	2,4	Csehszlovákia	1,0	0,7	1,0	1,0	1,0
Olaszország	1,9	0,3	2,0	0,3	2,1	Spanyolország	0,9	0,3	0,9	0,9	0,9
Franciaország	2,3	0,7	2,3	0,6	2,0						

\* A termelés részesedése a világtermelésből. \*\* A felhasználás részesedése a világtermelésből.

### Az egy főre jutó energiafelhasználás (kőszénegyenérték, kg)

Ország	1970	1985	1987	1988
Kanada	8864	9899	9915	10540
Egy. Államok	10809	9591	9542	10015
NDK	6111	7791	7891	7764
Szovjetunió	4113	6159	6634	6888
Hollandia	4600	6767	7263	6808
Finnország	n. a.	5212	5692	5791

<b>NSZK</b>	<b>5171</b>	<b>5756</b>	<b>5624</b>	<b>5594</b>
<b>Dánia</b>	<b>n. a</b>	<b>5339</b>	<b>5346</b>	<b>5007</b>
<b>Nagy-Britannia</b>	<b>4897</b>	<b>4892</b>	<b>5107</b>	<b>4948</b>
<b>Ausztria</b>	<b>3297</b>	<b>4098</b>	<b>4018</b>	<b>4015</b>
<b>Japán</b>	<b>n. a</b>	<b>3812</b>	<b>3741</b>	<b>3921</b>
<b>Magyarország</b>	<b>2825</b>	<b>3806</b>	<b>3819</b>	<b>3811</b>
<b>Franciaország</b>	<b>3829</b>	<b>4060</b>	<b>3720</b>	<b>3665</b>
<b>Olaszország</b>	<b>2644</b>	<b>3423</b>	<b>3570</b>	<b>3624</b>
<b>Dél-Korea</b>	<b>654</b>	<b>1586</b>	<b>1760</b>	<b>n. a</b>
<b>Brazília</b>	<b>451</b>	<b>709</b>	<b>767</b>	<b>779</b>
<b>Világátlag</b>	<b>n. a.</b>	<b>1895</b>	<b>1921</b>	<b>1959</b>

**Az energiaigény belföldi termelésből fedezett hányada (%)**

<b>Ország</b>	<b>1970</b>	<b>1985</b>	<b>1986</b>	<b>1987</b>	<b>1988</b>
<b>Szovjetunió</b>	<b>100</b>	<b>100</b>	<b>100</b>	<b>100</b>	<b>100</b>
<b>Nagy-Britannia</b>	<b>53</b>	<b>100</b>	<b>100</b>	<b>100</b>	<b>100</b>
<b>Kanada</b>	<b>95</b>	<b>100</b>	<b>100</b>	<b>100</b>	<b>100</b>
<b>Egyesült Államok</b>	<b>95</b>	<b>89</b>	<b>88</b>	<b>86</b>	<b>84</b>
<b>Hollandia</b>	<b>76</b>	<b>100</b>	<b>88</b>	<b>87</b>	<b>78</b>
<b>NDK</b>	<b>77</b>	<b>77</b>	<b>75</b>	<b>73</b>	<b>76</b>
<b>Brazília</b>	<b>45</b>	<b>75</b>	<b>70</b>	<b>68</b>	<b>66</b>
<b>Magyarország</b>	<b>71</b>	<b>56</b>	<b>54</b>	<b>54</b>	<b>51</b>
<b>NSZK</b>	<b>56</b>	<b>46</b>	<b>45</b>	<b>44</b>	<b>44</b>
<b>Dánia</b>	<b>0,2</b>	<b>21</b>	<b>29</b>	<b>36</b>	<b>38</b>
<b>Franciaország</b>	<b>31</b>	<b>29</b>	<b>31</b>	<b>32</b>	<b>33</b>
<b>Ausztria</b>	<b>46</b>	<b>28</b>	<b>27</b>	<b>28</b>	<b>29</b>
<b>Dél-Korea</b>	<b>46</b>	<b>26</b>	<b>29</b>	<b>29</b>	<b>25</b>
<b>Finnország</b>	<b>6</b>	<b>19</b>	<b>21</b>	<b>17</b>	<b>19</b>
<b>Olaszország</b>	<b>18</b>	<b>15</b>	<b>16</b>	<b>15</b>	<b>15</b>
<b>Japán</b>	<b>15</b>	<b>11</b>	<b>11</b>	<b>11</b>	<b>10</b>

**Az ipari termelés indexe (előző év = 100%)**

<b>Ország, régió</b>	<b>1981</b>	<b>1983</b>	<b>1984</b>	<b>1985</b>	<b>1986</b>	<b>1987</b>	<b>1988</b>	<b>1989</b>	<b>1990</b>
<b>Világ összesen (az ázsiai szoc. országok nélkül)</b>	<b>99,3</b>	<b>102,9</b>	<b>106,1</b>	<b>103,1</b>	<b>103,4</b>	<b>104,8</b>	<b>105,7</b>	<b>103,9</b>	<b>103,3*</b>

Fejlett tőkés országok összesen	100,4	102,8	106,5	103,0	101,3	103,0	105,8	104,5	102,4
Ebből: Egyesült Államok	102,2	106,0	111,4	102,2	101,1	103,7	105,7	103,2	104,0
Kanada	100,9	106,0	108,5	104,2	101,3	104,5	106,6	101,0	96,9
Japán	101,0	103,6	111,0	104,5	99,8	103,5	109,2	105,8	104,9
Közös Piac összesen	98,2	100,7	102,7	103,5	101,8	101,8	104,3	103,8	102,6
Ebből: Németország <sup>1</sup>	98,5	100,7	103,4	105,4	102,0	100,2	103,6	104,8	105,1
Franciaország	99,0	101,0	102,0	100,0	100,0	102,0	104,6	103,9	100,9
Nagy-Britannia	96,3	103,6	101,3	104,7	101,6	103,8	103,1	100,8	99,2
Olaszország	97,8	96,8	103,4	101,6	103,2	102,7	106,9	103,7	100,6
Kelet-Európa**	101,7	104,4	104,5	103,4	103,9	103,7	104,5	101,8	103,0
Szovjetunió	103,4	104,2	104,1	103,9	104,9	103,8	103,9	101,7	99,3
NDK	104,7	104,1	104,2	104,4	103,7	103,1	103,2	102,3	–
Magyarország	102,8	101,4	103,2	101,1	102,1	103,8	99,8	97,0	95,0
Fejlődő országok									
összesen	93,5	101,4	106,7	102,2	110,6	111,3	107,6	107,5	108,7*
Ebből: Dél-Korea	113,0	116,1	115,3	103,8	120,7	118,2	113,6	102,6	108,7
Malaysia	103,0	111,9	116,4	96,5	110,2	108,6	113,4	109,7	112,7
India	109,0	104,4	107,6	109,0	105,0	111,0	108,0	105,6	110,4
Szenegál	109,0	104,4	97,5	116,5	94,0	93,7	98,3	87,9	n. a.
Mexikó	109,0	90,7	105,2	104,9	94,4	103,0	101,9	104,6	105,3
Banglades	101,0	105,2	103,0	98,1	108,7	98,2	102,7	103,4	95,2

\* Nem teljes év. \*\* A Szovjetunióval. 1 Az NSZK adatai

#### Az ipari foglalkoztatottak létszáma (ezer fő)

Ország	1981	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989
Egyesült Államok	24361	22331	23451	23304	23297	23292	23514	23877
Kanada	2460	2176	2273	2296	2321	2346	2373	2439
Japán	14260	14520	14810	14950	14840	14640	14920	15210
NSZK	9696	8982	8887	9016	9055	8730	8712	n. a.
Franciaország	5648	5475	5331	5179	5061	4949	4925	4879
Nagy-Britannia	7066	6309	6193	6164	5987	5891	6193	n. a.
Olaszország	5554	5290	5087	4975	4939	4866	4953	4953
Szovjetunió	37236	37830	37957	38103	38223	38139	37376	n. a.
NDK	3514	3539	3558	3569	3552	3534	3562	n. a.



Magyarország	1637	1561	1542	1538	1531	1512	1497	1447
Myanmari Unió	1143	1249	1299	1335	1391	1458	n. a.	n. a.
Dél-Korea	3015	3405	3528	3700	4053	4646	4858	4993
India	7713	8021	8003	8069	8165	6271*	6262*	n. a.
Venezuela	877	868	864	923	996	1099	1147	1181

\* Feldolgozóipar

#### Az ipari foglalkoztatottak számának indexe (1980=100%)

Ország	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989
Egyesült Államok	100	93	92	96	97	98	98	97	98
Kanada	101	92	90	94	94	96	97	98	100
Japán	101	101	103	105	106	106	104	106	108
NSZK	98	94	91	90	90	91	93	93	n. a.
Franciaország	97	96	94	92	89	86	85	85	84
Nagy-Britannia	91	86	82	81	81	79	76	80	n. a.
Olaszország	98	96	93	90	88	87	86	88	88
Szovjetunió	101	102	103	103	103	104	103	101	n. a.
NDK	100	101	101	101	102	102	101	102	n. a.
Magyarország	98	96	94	94	93	92	90	88	86
Myanmari Unió	105	109	114	119	122	127	133	n. a.	n. a.
Dél-Korea	96	102	109	112	116	125	143	155	159
India	103	106	107	105	106	107	n. a.	n. a.	n. a.
Venezuela	101	100	96	115	117	126	139	145	149

#### A heti munkaórák\* száma a feldolgozóiparban

Ország		1985	1987	1988	1989	1990
Egyesült Államok	f	40,5	41,0	41,1	41,0	40,8
Kanada	f	38,8	38,8	38,8	38,6	38,2
Japán	t	41,5	41,3	41,8	41,4	40,7
Németország <sup>1</sup>	f	40,7	40,1	40,0	39,9	39,5
Franciao.	t	38,6	38,7	38,8	38,8	38,8
Nagy-Britannia	t	41,8	42,2	42,4	42,2	n. a.
Cseh-Szlovákia	t	43,1	43,1	43,0	40,7	40,6
Dél-Korea	t	53,8	54,0	n. a.	n. a.	n. a.
Új-Zéland	f	40,2	36,8	36,6	40,5	40,7

f = fizetett órák száma; t = ténylegesen ledolgozott órák száma.

### Bérek a feldolgozóiparban

Ország		Pénznem	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Egyesült Államok	ó	USD	9,54	9,73	9,91	10,19	10,49	10,84
Kanada	ó	CAD	11,59	11,95	12,24	12,84	13,54	14,30
Japán	h	1000 JPY	299,53	305,41	313,17	318,66	336,65	351,39
Németország <sup>1</sup>	ó	DEM	16,20	16,80	17,53	18,33	19,10	20,07
Franciaország	ó	FRF	31,56	33,28	34,35	35,35	36,70	n. a.
Nagy-Britannia	ó	GBP	3,706	3,961	4,227	4,541	4,916	5,384
Cseh-Szlovákia	h	CSK	2854	2903	2958	3018	3127	n. a.
Új-Zéland	ó	NZD	8,36	10,06	10,95	11,99	12,62	13,43

ó = órabér; h = havibér

### Nyersvastermelés (millió tonna)

Ország	1970	1985	1986	1987	1988	1989	1990	Részesedé 1990 (%)
Szovjetunió	85,9	110,0	114,0	114,0	114,6	113,9	110,2	21,8
Japán	69,7	82,0	74,6	73,4	80,6	81,4	81,4	16,1
Kína	17,1	45,0	50,6	56,0	59,6	59,0	64,5	12,7
Egyesült Államok	85,1	45,4	39,8	48,3	50,6	50,7	n. a.	10,0
Németország <sup>1</sup>	33,9	31,7	29,2	28,6	32,6	33,0	30,3	6,0
Brazília	4,3	19,7	21,1	22,2	24,2	24,4	21,1	4,2
Franciaország	19,6	15,4	13,7	13,0	15,1	15,1	14,4	2,8
Nagy-Britannia*	17,9	10,5	9,7	12,0	13,0	11,8	12,5	2,5
India	7,1	10,0	10,8	11,1	10,3	12,2	n. a.	2,4
Olaszország	8,5	12,0	11,9	11,6	11,6	12,0	n. a.	2,4
Magyarország	1,8	2,1	2,1	2,1	2,1	2,0	1,7	0,3
Világ összesen	434	483	498	503	504	506	506	100,0

\* Az elektromos kemencékben termelt vasötvözet nélkül.

### Acéltermelés (millió tonna)

Ország	1970	1985	1986	1987	1988	1989	1990	Részesedés 1989 (%)
Szovjetunió	115,9	154,7	161,0	161,4	163,0	160,1	154,3	19,7
Japán	93,3	105,2	98,3	98,5	105,7	107,9	110,3	13,8
Egyesült Államok	119,3	80,0	74,0	81,0	91,8	88,4	n. a.	11,3
Kína	17,8	49,5	54,8	58,9	62,1	64,2	64,7	8,2
Németország <sup>1</sup>	45,0	40,5	37,1	36,3	41,0	41,1	38,4	5,2
Brazília	5,4	20,5	21,2	22,2	24,6	26,1	20,6	3,3

Olaszország	17,3	23,7	22,9	22,8	23,7	25,2	n. a.	3,2
Franciaország	23,8	19,0	17,9	17,7	19,0	19,3	16,8	2,5
Nagy-Britannia	23,8	15,7	14,8	17,4	19,0	18,8	n. a.	2,4
Magyarország	3,1	3,6	3,7	3,6	3,6	3,3	3,0	0,4
Világ összesen	594,0	712,0	715,4	734,7	776,0	784,0	n. a.	100,0

<sup>1</sup> Az NSZK adatai.

#### Alumíniumtermelés (ezer tonna)

Ország	1970	1985	1986	1987	1988	1989	1990	Részesedés 1990 (%)
Egyesült Államok	3607	3499	3036	3343	3944	4030	4048	22,3
Szovjetunió	n. a.	n. a.	2350	2370	2400	2400	2300	12,7
Kanada	963	1291	1364	1548	1534	1555	1567	8,6
Ausztrália	168	822	870	1024	1068	1241	1235	6,8
Brazília	48	549	757	843	871	888	931	5,1
Norvégia	522	740	758	798	857	918	894	4,9
Kína	130	425	490	540	610	754	855	4,7
Németország <sup>1</sup>	309	745	766	738	744	742	715	3,9
Venezuela	23	403	423	431	443	546	594	3,3
India	161	266	257	253	289	425	433	2,4
Hollandia	75	244	258	269	271	274	392	2,2
Spanyolország	120	370	354	341	294	353	355	2,0
Magyarország	66	74	74	74	75	75	75	0,4
Világ összesen	10305	15430	15569	16392	17375	18079	18132	100,0

#### Alumíniumfelhasználás (ezer tonna)

Ország	1985	1986	1987	1988	1989	1990	Részesedés 1990 (%)
Egyesült Államok	4282,0	4316,0	4539,0	4598,1	4359,6	4352,8	24,2
Japán	1694,8	1624,2	1696,8	2123,2	2203,9	2414,3	13,4
Szovjetunió	1750,0	1750,0	1800,0	1800,0	1725,0	1700,0	9,5
Németország <sup>1</sup>	1160,9	1186,7	1185,7	1232,6	1289,1	1295,4	7,2
Franciaország	586,1	592,6	615,6	660,6	684,5	720,9	4,0
Kína	630,0	600,0	620,0	600,0	700,0	650,0	3,6
Olaszország	470,0	510,0	547,5	581,0	607,0	652,0	3,6
Nagy-Britannia	350,4	389,1	383,6	427,4	454,7	453,7	2,5
Kanada	345,0	313,0	423,1	432,2	459,1	415,7	2,3

Brazília	347,5	423,7	430,3	393,0	418,3	341,2	1,9
Magyarország	199,5	202,8	206,2	207,1	195,2	155,2	0,9
Világ összesen	15827,2	16059,8	17010,6	17739,6	18075,6	17972,4	100,0

<sup>1</sup> Az NSZK adatai.

#### Az alumínium külkereskedelmi forgalma (ezer tonna)

Ország	1985	1986	1987	1988	1989	1990	Részesedés 1989* (%)
<i>Behozatal</i>							
Japán	1575,5	1366,0	1835,3	2292,0	2355,5	2652,2	31,0
Németország <sup>1</sup>	721,6	783,7	734,0	804,5	940,4	898,6	12,4
Egyesült Államok	867,7	1344,5	1241,5	1026,8	938,7	976,2	12,3
Franciaország	395,9	428,0	407,1	461,8	484,2	541,1	6,4
Olaszország	319,9	347,7	376,9	417,9	461,0	538,6	6,1
Belgium	307,9	307,4	315,5	355,1	358,1	367,5	4,7
Dél-Korea	160,2	184,5	200,2	266,6	281,9	361,9	3,7
Nagy-Britannia	147,4	182,2	175,8	235,0	235,5	241,0	3,1
Tajvan	147,2	156,0	195,1	193,6	222,8	245,4	2,9
Magyarország	165,3	205,0	190,0	197,6	205,0	204,0	2,7
Világ összesen	6145,3	6459,4	6789,2	7474,7	7603,5	n. a.	100,0

Ország	1985	1986	1987	1988	1989	1990	Részesedés 1989* (%)
<i>Kivitel</i>							
Kanada	1050,8	1163,7	1171,8	1008,2	1159,1	1253,2	16,4
Ausztrália	563,7	579,5	707,3	793,7	926,4	910,0	11,9
Egyesült Államok	347,9	211,1	288,3	402,7	654,7	798,3	10,5
Norvégia	643,8	646,5	754,2	755,0	770,4	777,3	10,2
Brazília	177,2	323,7	430,9	514,9	472,1	527,8	6,9
Venezuela	382,9	275,5	302,8	287,9	380,1	389,6	5,1
Hollandia	296,8	301,3	314,4	329,8	345,4	362,4	4,8
Németország <sup>1</sup>	281,7	301,7	333,6	322,3	325,5	313,7	4,1
Új-Zéland	228,0	207,8	211,5	231,4	233,0	235,8	3,1
Magyarország	50,5	61,2	63,4	59,1	76,5	122,0	1,6
Világ összesen	5841,3	5947,1	6414,4	6525,3	7140,8	7620,7	100,0

\* Kivitel 1990 = 100.

#### Cementtermelés (millió tonna)

Ország	1970	1985	1986	1987	1988	1989	1990	Részesedés 1990 (%)
Kína	25,8	142,5	166,1	180,0	203,0	203,8	n. a.	17,9
Szovjetunió	95,2	130,8	135,1	137,4	139,5	140,4	137,3	12,0
Japán	57,2	72,9	71,3	71,3	72,4	80,3	84,4	7,4
Egyesült Államok	67,7	70,3	71,8	67,4	71,5	71,4	70,9	6,2
India	14,0	25,9	33,7	37,0	40,7	44,6	n. a.	3,9
Olaszország	33,1	37,2	36,4	35,7	38,2	39,7	n. a.	3,5
Dél-Korea	n. a.	20,5	23,5	25,9	29,5	30,1	33,9	3,0
Németország <sup>1</sup>	38,3	25,5	26,5	25,2	26,4	28,5	30,3	2,7
Franciaország	29,0	22,2	22,6	23,5	25,3	26,0	26,5	2,3
Brazília	9,0	20,6	25,3	25,5	25,3	26,5	25,8	2,3
Spanyolország	16,7	21,9	22,0	23,0	24,4	27,4	n. a.	2,4
Magyarország	2,8	3,7	3,8	4,2	3,9	3,9	3,9	0,3
Világ összesen	567	908	947	1048	1099	1110	1140	100,0

#### A gépgyártás termelésének indexe (1980=100%)

Ország	1991	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Egyesült Államok	105	92	92	112	118	118	124	138	147	153
Kanada	102	83	80	108	122	133	154	194	194	191
Japán	102	101	100	113	135	133	138	157	173	180
Németország <sup>1</sup>	100	98	97	101	106	112	110	113	123	130
Franciaország	106	102	97	96	91	86	88	94	102	106
Nagy-Britannia	86	87	88	96	107	103	108	124	133	136
Olaszország	97	89	86	88	99	104	104	115	122	121
NDK	107	113	117	121	128	134	139	145	n. a.	n. a.
Magyarország	107	115	113	113	115	119	122	121	129	107
Dél-Korea	126	141	211	260	300	421	545	n. a.	n. a.	n. a.
India	106	109	114	125	127	131	136	n. a.	n. a.	n. a.

<sup>1</sup> Az NSZK adatai.

#### A gépipar összes termelésének indexe (1980=100%)

Régió	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Világ összesen (az ázsiai szocialista országok nélkül)	102	99	102	112	119	123	129	138	145	150*

Fejlett tőkés országok összesen	101	97	100	109	115	117	121	131	139	143
Közös Piac összesen	98	98	98	100	106	110	113	119	127	132
EFTA	n.a.	99	99	103	111	113	114	119	124	126
Kelet-Európa**	104	108	115	123	132	140	148	156	160	166
Ebből: Szovjetunió	106	111	118	127	136	144	155	160	164	194*
Fejlődő országok összesen	98	96	98	111	116	135	155	167	175	n. a.

\* Nem éves szintű adat. \*\* A Szovjetunióval.

#### A villamosipari gépek és berendezések termelésének indexe (1980=100%)

Ország	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Dél-Korea	121	128	180	235	255	392	544	689	n. a.	n. a.
India	106	106	136	144	194	220	320	343	n. a.	n. a.
Japán	114	121	147	193	203	207	224	264	282	301
Németország <sup>1</sup>	98	97	98	106	119	124	125	131	143	151
NDK	111	118	129	140	155	167	184	n. a.	n. a.	n. a.
Szenegál	108	143	166	197	272	179	143	n. a.	n. a.	n. a.
Magyarország	107	112	114	120	127	132	141	143	142	123
Szovjetunió	104	109	115	121	123	130	137	n. a.	n. a.	n. a.
Kanada	107	97	94	109	115	122	128	139	142	138
Egyesült Államok	103	98	107	126	123	121	126	132	137	139
Nagy-Britannia	94	98	105	114	117	119	122	130	138	138
Olaszország	95	103	104	108	109	113	122	125	132	130

#### A vegyipar összes termelésének indexe (1980=100%)

Régió, ország	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Világ összesen (az ázsiai szocialista országok nélkül)	101	100	105	112	115	120	126	134	138	144*
Fejlett tőkés országok összesen	100	96	102	108	112	114	118	125	130	133
Közös Piac összesen	97	95	99	105	108	110	114	121	125	129
Ebből: Franciaország	102	103	109	114	105	106	109	118	124	126
Kelet-Európa összesen**	102	104	108	112	115	120	123	129	130	134
Ebből: Szovjetunió	107	110	118	124	127	135	141	148	n. a.	n. a.
NDK	103	108	112	117	121	123	127	131	n. a.	n. a.

Magyarország	103	105	107	111	112	114	117	118	108	102
Fejlődő országok összesen	102	106	112	122	131	142	158	173	182	201*

\* Nem éves szintű adat. \*\* A Szovjetunióval.

#### Az építőipari termelés indexe (1980=100%)

Ország	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Szovjetunió	109	110	119	125	130	n. a.	n. a.
Belgium	57	54	54	54	60	63	127
Kanada	98	105	106	111	118	121	124
Nagy-Britannia	83	100	104	110	119	123	n. a.
Franciaország	84	84	88	93	100	104	106
Németország <sup>1</sup>	89	82	87	87	91	97	101
NDK	113	117	121	124	128	n. a.	n. a.
Mexikó	90	91	78	82	79	80	86
Magyarország	94	89	90	93	90	89	75
Argentína	47	44	48	55	47	32	n. a.

<sup>1</sup> Az NSZK adatai.

#### Üveggyártás (millió m<sup>2</sup>)

Ország	1970	1985	1987	1988	Részesedés 1988 (%)
Egy. Államok	199	384	n. a.	n. a.	38,0
Szovjetunió	231	243	252	250	23,4
Románia	45	62	73	n. a.	6,8
Lengyelország	49	64	67	69	6,5
Mexikó	28*	23	25	48	4,5
Csehszlovákia	38	32	32	27	2,5
NDK	21	23	24	23	2,2
Magyarország	8	19	14	20	1,9
Bulgária	20	24	20	18	1,7
Jugoszlávia	17*	15	17	17	1,6
Világ összesen	777	1005	1041	1068	100,0

\* 1978-as adat.

#### A világ vegyiszátermelése (ezer tonna)

Ország	1970	1980	1985	1986	1987	1988	1989
--------	------	------	------	------	------	------	------

Egyesült Államok	2250	3937	3623	3125	3423	4149	n. a.
Japán	1540	1831	1829	1769	1730	1735	n. a.
Szovjetunió	623	1176	1394	1480	1517	1555	1557
NSZK	723	877	951	994	986	996	n.a.
Olaszország	425	481	696	707	698	n. a.	n. a.
NDK	215	293	315	299	306	321	338
Nagy-Britannia	600	450	337	289	254	281	n. a.
Lengyelország	138	256	241	233	238	245	238
Franciaország	306	292	221	205	187	199	n. a.
Világ összesen	8358	13980	15513	14686	14276	14507	n. a.

#### Összes műtrágyatermelés (hatóanyagban, ezer tonna)

Ország	1970	1984/85	1985/86	1986/87	1987/88	1988/89	Részesedés 1988/89 (%)
Szovjetunió	13099	33194	32198	36339	35266	36060	22,8
Egyesült Államok	15789	22079	18195	18894	22729	23324	14,8
Kína	2435	13350	13503	17040	17066	17774	11,3
Kanada	4465	10473	9976	9989	11040	11553	7,3
India	1090	5255	5783	7109	7169	9002	5,7
NDK	3245	4843	4842	5118	5119	5192	3,3
Franciaország	4644	4648	4432	4079	3954	3801	2,4
NSZK	4856	4314	3943	3460	3714	3526	2,2
Románia	895	3097	2985	2690	2606	2620	1,7
Lengyelország	1629	2269	2142	2622	2486	2584	1,6
Magyarország	517	1066	1066	1064	1067	921	0,6
Világ összesen	70663	140099	136027	143555	152280	157834	100,0

#### A ruházati ipar termelésének indexe (1980=100%)

Ország	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Egyesült Államok	95	85	92	99	103	106	110	112	115	109
Kanada	100	86	93	98	96	100	103	99	101	94
Japán	101	101	99	100	102	98	98	98	n. a.	n. a.
Németország <sup>1</sup>	92	84	82	83	82	82	77	74	72	71
Franciaország	100	101	101	96	97	96	90	82	n. a.	n. a.
Nagy-Britannia	92	94	97	103	111	112	111	111	109	109



<b>Olaszország</b>	<b>103</b>	<b>107</b>	<b>105</b>	<b>112</b>	<b>117</b>	<b>111</b>	<b>111</b>	<b>113</b>	<b>113</b>	<b>113</b>
<b>Szovjetunió</b>	<b>104</b>	<b>104</b>	<b>105</b>	<b>108</b>	<b>111</b>	<b>111</b>	<b>112</b>	<b>115</b>	<b>119</b>	<b>n. a.</b>
<b>NDK</b>	<b>101</b>	<b>105</b>	<b>113</b>	<b>109</b>	<b>110</b>	<b>110</b>	<b>115</b>	<b>127</b>	<b>n. a.</b>	<b>n. a.</b>
<b>Magyarország</b>	<b>104</b>	<b>101</b>	<b>96</b>	<b>99</b>	<b>97</b>	<b>89</b>	<b>89</b>	<b>90</b>	<b>80</b>	<b>71</b>
<b>Dél-Korea</b>	<b>126</b>	<b>123</b>	<b>139</b>	<b>150</b>	<b>153</b>	<b>172</b>	<b>214</b>	<b>212</b>	<b>n. a.</b>	<b>n. a.</b>

#### A cipőipar termelésének indexe (1980=100%)

<b>Ország</b>	<b>1981</b>	<b>1982</b>	<b>1983</b>	<b>1984</b>	<b>1985</b>	<b>1986</b>	<b>1987</b>	<b>1988</b>	<b>1989</b>	<b>1990</b>
<b>Egyesült Államok</b>	<b>94</b>	<b>83</b>	<b>84</b>	<b>75</b>	<b>68</b>	<b>59</b>	<b>55</b>	<b>54</b>	<b>54</b>	<b>52</b>
<b>Kanada</b>	<b>107</b>	<b>90</b>	<b>97</b>	<b>108</b>	<b>115</b>	<b>117</b>	<b>107</b>	<b>95</b>	<b>95</b>	<b>86</b>
<b>Japán</b>	<b>102</b>	<b>100</b>	<b>96</b>	<b>99</b>	<b>n. a.</b>	<b>n. a.</b>	<b>n. a.</b>	<b>n. a.</b>	<b>n. a.</b>	<b>n. a.</b>
<b>Németország<sup>1</sup></b>	<b>96</b>	<b>91</b>	<b>86</b>	<b>89</b>	<b>85</b>	<b>75</b>	<b>70</b>	<b>67</b>	<b>63</b>	<b>59</b>
<b>Franciaország</b>	<b>102</b>	<b>106</b>	<b>105</b>	<b>102</b>	<b>100</b>	<b>97</b>	<b>89</b>	<b>81</b>	<b>82</b>	<b>82</b>
<b>Nagy-Britannia</b>	<b>88</b>	<b>86</b>	<b>87</b>	<b>88</b>	<b>88</b>	<b>93</b>	<b>91</b>	<b>89</b>	<b>81</b>	<b>80</b>
<b>Olaszország</b>	<b>98</b>	<b>104</b>	<b>96</b>	<b>90</b>	<b>86</b>	<b>84</b>	<b>77</b>	<b>74</b>	<b>73</b>	<b>75</b>
<b>Szovjetunió</b>	<b>103</b>	<b>105</b>	<b>108</b>	<b>113</b>	<b>118</b>	<b>119</b>	<b>123</b>	<b>133</b>	<b>n. a.</b>	<b>n. a.</b>
<b>Magyarország</b>	<b>107</b>	<b>109</b>	<b>115</b>	<b>123</b>	<b>129</b>	<b>134</b>	<b>134</b>	<b>122</b>	<b>106</b>	<b>89</b>
<b>Dél-Korea</b>	<b>111</b>	<b>113</b>	<b>122</b>	<b>133</b>	<b>127</b>	<b>159</b>	<b>190</b>	<b>191</b>	<b>n. a.</b>	<b>n. a.</b>

<sup>1</sup> Az NSZK adatai.

#### A textilipar termelésének indexe (1980=100%)

<b>Régió, ország</b>	<b>1981</b>	<b>1982</b>	<b>1983</b>	<b>1984</b>	<b>1985</b>	<b>1986</b>	<b>1987</b>	<b>1988</b>	<b>1989</b>	<b>1990</b>
<b>Világ összesen (az ázsiai szocialista országok nélkül)</b>	<b>99</b>	<b>97</b>	<b>99</b>	<b>101</b>	<b>103</b>	<b>106</b>	<b>109</b>	<b>111</b>	<b>113</b>	<b>113*</b>
<b>Fejlett tőkés országok összesen</b>	<b>97</b>	<b>93</b>	<b>95</b>	<b>96</b>	<b>97</b>	<b>99</b>	<b>101</b>	<b>101</b>	<b>103</b>	<b>102</b>
<b>Ebből: Egyesült Államok</b>	<b>98</b>	<b>90</b>	<b>102</b>	<b>100</b>	<b>101</b>	<b>108</b>	<b>115</b>	<b>115</b>	<b>118</b>	<b>116</b>
<b>Kanada</b>	<b>104</b>	<b>84</b>	<b>106</b>	<b>105</b>	<b>108</b>	<b>112</b>	<b>117</b>	<b>131</b>	<b>130</b>	<b>122</b>
<b>Japán</b>	<b>98</b>	<b>97</b>	<b>97</b>	<b>99</b>	<b>98</b>	<b>94</b>	<b>93</b>	<b>93</b>	<b>92</b>	<b>89</b>
<b>Közös Piac összesen</b>	<b>96</b>	<b>95</b>	<b>93</b>	<b>96</b>	<b>98</b>	<b>100</b>	<b>101</b>	<b>101</b>	<b>103</b>	<b>102</b>
<b>Ebből: NSZK</b>	<b>94</b>	<b>89</b>	<b>89</b>	<b>91</b>	<b>94</b>	<b>96</b>	<b>94</b>	<b>93</b>	<b>93</b>	<b>96</b>
<b>Franciaország</b>	<b>93</b>	<b>92</b>	<b>90</b>	<b>90</b>	<b>89</b>	<b>86</b>	<b>83</b>	<b>84</b>	<b>83</b>	<b>80</b>
<b>Nagy-Britannia</b>	<b>92</b>	<b>90</b>	<b>92</b>	<b>94</b>	<b>97</b>	<b>99</b>	<b>99</b>	<b>101</b>	<b>97</b>	<b>93</b>
<b>Olaszország</b>	<b>100</b>	<b>98</b>	<b>89</b>	<b>96</b>	<b>98</b>	<b>101</b>	<b>104</b>	<b>107</b>	<b>115</b>	<b>111</b>
<b>Kelet-Európa**</b>	<b>101</b>	<b>99</b>	<b>101</b>	<b>101</b>	<b>104</b>	<b>106</b>	<b>108</b>	<b>113</b>	<b>116</b>	<b>120</b>

Ebből: Szovjetunió	102	102	103	103	105	108	109	113	116	n. a.
NDK	103	105	107	111	113	115	121	123	n. a	n. a
Magyarország	102	99	100	102	103	102	105	106	102	92
Fejlődő országok összesen	101	101	105	108	113	122	128	129	133	137*

\* Nem éves szintű adat. \*\* A Szovjetunióval.

#### Újságyomópapír-termelés (ezer tonna)

Ország	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Kanada	8992	9288	9673	9970	9640	9068
Egyesült Államok	4924	5108	5300	5428	5524	6000
Japán	2592	2735	2800	3067	3217	3479
Svédország	1595	1726	1928	2064	2170	2268
Szovjetunió	1565	1610	1663	1690	1720	1722
Finnország	1489	1315	1309	1273	1183	1429
Németország <sup>1</sup>	694	748	802	728	953	1112
Norvégia	815	854	846	883	1049	989
Nagy-Britannia	349	421	490	541	569	n. a.
Kína	431	418	349	220	n. a	n. a
Dél-Korea	244	272	299	378	443	532
Világ összesen	27800	28500	30330	31290	n. a.	n. a.

<sup>1</sup> Az NSZK adatai.

#### Papír- és kartontermelés (ezer tonna)

Ország	1985	1986	1987	1988	1989
Egyesült Államok	60700	64000	67140	69377	71500
Japán	20300	20870	22500	24624	26840
Kanada	14510	15450	16200	16638	16700
Kína	9112	9140	11410	12700	n. a
NSZK	9250	9350	9860	10567	11100
Szovjetunió	10023	10395	10566	10821	10651
Finnország	7620	7400	8010	8654	9000
Svédország	7002	7363	7811	n. a.	n. a
Franciaország	5400	5470	5610	6313	6750
Olaszország	4587	4750	4800	5353	5600
Magyarország	494	517	522	535	505
Világ összesen	193300	201000	210000	226267	n. a.

**Rádiótermelés (ezer darab)**

Ország	1980	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	Részesedés 1987 (%)
Hongkong	67748	41295	47986	43372	33532	29618	n. a.	n. a.	22,9
Szingapúr	17070	13461	15165	18246	12824	16583	19868	19618	13,5
Kína	30038	17239	19900	22203	16003	15895	17638	15489	12,0
Tajvan	n. a.	n. a.	8288	9069	9792	11185	n. a.	n. a.	8,6
Japán	15343	14318	13338	13589	12996	13204	10496	10769	7,1
Brazília	6769	n. a.	5010	5722	6418	8513	8676	7632	5,9
Szovjetunió	8748	8906	9298	9391	8847	8924	8143	8025	5,5
Dél-Korea	3972	5925	6719	7709	6392	n. a.	n. a.	n. a.	4,5
NSZK	3707	2864	3292	3031	3376	3936	5143	4758	3,5
Egyesült Államok*	7672	8577	11089	9817	5743	4833	4079	9715	2,8
Lengyelország	2695	2175	2134	2418	2687	2729	2833	2684	1,9
Franciaország	2141	2733	2489	2129	2632	2161	2080	1983	1,4
Magyarország	271	119	79	89	60	93	100	129	0,1
Világ összesen	163001	140892	146705	156117	143298	129414	147508	n. a.	100,0

\* Gyári eladás.

**Televíziótermelés (ezer darab)**

Ország	1980	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	Részesedés 1988 (%)
Kína	2492	5920	6840	10038	16677	14594	19344	25051	22,9
Dél-Korea	6819	6113	7641	9730	7803	11772	14922	14820	13,5
Japán	15205	12796	13278	15779	17727	13862	14777	13299	12,1
Egyesült Államok*	10320	10218	12084	11344	13716	12862	11310	12552	11,5
Szovjetunió	7528	8345	8578	8998	9371	9436	9081	9637	8,8
NSZK	4425	4201	4705	3917	3738	2926	3002	3737	3,4
Nagy-Britannia	2364	2277	2883	2850	2972	3895	3537	3024	2,8
Brazília	3254	2354	1857	2856	2190	3034	2902	2722	2,5
Olaszország	1984	1719	1615	1672	1663	1847	2233	2337	2,1
Franciaország	1928	2155	2033	2002	1913	1875	2184	2081	1,9
Magyarország	417	351	363	370	407	417	446	433	0,4
Világ összesen	72105	70917	76150	84878	96365	95138	104788	109500	100,0

\* Gyári eladás.

**Háztartásimosógép-termelés (ezer darab)**

Ország	1970	1980	1982	1983	1985	1986	1987	1988	Részesedés 1988 (%)
Kína	n. a.	245	2533	3660	8872	8934	9902	10468	22,1
Egyesült Államok*	4270	4554	4015	4615	5456	5783	6100	6589	13,9
Szovjetunió	5243	3826	3995	4250	5068	5383	5779	6104	12,9
Japán	4349	4879	4787	4981	5092	4661	4772	5118	10,8
Olaszország	2778	3440	3170	3307	3692	3991	4140	4368	9,2
NSZK	2126	1803	1655	1606	1827	1986	2113	2194	4,6
Dél-Korea	n. a.	200	247	440	635	902	1303	1903	4,0
Franciaország	2036**	1955	1644	1418	1262	1444	1288	1561	3,3
Nagy-Britannia	950	1319	1231	1371	1430	1317	1343	1351	2,9
Lengyelország	423	809	623	706	739	773	779	761	1,6
Magyarország	165	233	252	236	263	404	404	436	0,9
Világ összesen	24726	29442	30171	32875	40145	41938	44429	47267	100,0

\* Gyári eladás. \*\* 1973

#### Háztartásihűtőszekrény-termelés (ezer darab)

Ország	1980	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	Részesedés 1988 (%)
Kína	49	100	189	587	1448	2250	4013	7576	13,9
Egyesült Államok*	5140	4669	5676	6317	6419	6940	7231	7536	13,8
Szovjetunió	5932	5816	5700	5667	5860	5948	5984	6231	11,5
Japán	4282	4385	4541	4931	5354	4497	5008	5177	9,5
Olaszország	4300	3713	3900	3576	3358	3590	3794	3942	7,2
Dél-Korea	652	985	1404	1819	1864	2336	3123	3931	7,2
NSZK	3009	2787	2808	2667	2788	3009	3024	3411	6,3
Brazília**	2377	1725	1676	1597	1706	2220	3366	1875	3,4
Nagy-Britannia	1011	1080	1315	1228	1266	1254	1281	1405	2,6
Spanyolország	1405	1183	1014	1105	1082	1169	1136	n. a.	2,3
NDK	637	700	763	895	973	1018	1075	1124	2,1
Magyarország	499	412	377	387	394	438	462	469	0,9
Világ összesen	39543	38883	40682	41125	43204	45008	50465	54417	100,0

\* Gyári eladás. \*\* Nem háztartási hűtőgépekkel együtt.

#### A gyógyszergyártás indexe (1980=100%)

Ország	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
India	109	136	133	145	142	172	267	275
Jugoszlávia	120	117	135	134	145	158	175	176

<b>Magyarország</b>	<b>112</b>	<b>120</b>	<b>129</b>	<b>139</b>	<b>150</b>	<b>152</b>	<b>159</b>	<b>166</b>
<b>Olaszország</b>	<b>109</b>	<b>122</b>	<b>125</b>	<b>135</b>	<b>146</b>	<b>149</b>	<b>147</b>	<b>n.a.</b>
<b>Banglades</b>	<b>128</b>	<b>106</b>	<b>142</b>	<b>149</b>	<b>137</b>	<b>129</b>	<b>140</b>	<b>162</b>
<b>Egyesült Államok</b>	<b>109</b>	<b>109</b>	<b>114</b>	<b>119</b>	<b>130</b>	<b>136</b>	<b>139</b>	<b>153</b>
<b>Kanada</b>	<b>105</b>	<b>104</b>	<b>111</b>	<b>117</b>	<b>n. a.</b>	<b>n. a.</b>	<b>n. a.</b>	<b>n. a.</b>
<b>NSZK</b>	<b>102</b>	<b>102</b>	<b>105</b>	<b>108</b>	<b>111</b>	<b>108</b>	<b>109</b>	<b>116</b>

**A világ huszonöt legnagyobb iparvállalata 1990-ben (forgalmuk szerint)**

<b>Rangsor</b>		<b>Név Ország</b>	<b>Forgalom (Mrd USD)</b>	<b>%-os változás az előző évhez képest</b>	<b>Profit (Mrd USD)</b>	<b>%-os változás az előző évhez képest</b>	<b>Profit rangsor</b>
<b>1990</b>	<b>1989</b>						
<b>1</b>	<b>1</b>	<b>General Motors Egyesült Államok</b>	<b>125,1</b>	<b>-1,5</b>	<b>-1,96</b>	<b>-147</b>	<b>485</b>
<b>2</b>	<b>4</b>	<b>Royal Dutch/Shell Nagy-Britannia/Hollandia</b>	<b>107,2</b>	<b>25,3</b>	<b>6,4</b>	<b>-0,6</b>	<b>1</b>
<b>3</b>	<b>3</b>	<b>Exxon Egyesült Államok</b>	<b>105,9</b>	<b>22,2</b>	<b>5,0</b>	<b>42,7</b>	<b>3</b>
<b>4</b>	<b>2</b>	<b>Ford Motor Egyesült Államok</b>	<b>98,3</b>	<b>1,4</b>	<b>0,86</b>	<b>-77,6</b>	<b>58</b>
<b>5</b>	<b>5</b>	<b>IBM Egyesült Államok</b>	<b>69,0</b>	<b>8,8</b>	<b>6,0</b>	<b>60,2</b>	<b>2</b>
<b>6</b>	<b>6</b>	<b>Toyota Motor Japán</b>	<b>64,5</b>	<b>6,7</b>	<b>3,0</b>	<b>13,8</b>	<b>7</b>
<b>7</b>	<b>11</b>	<b>IRI Olaszország</b>	<b>61,4</b>	<b>25,2</b>	<b>0,93</b>	<b>-21,3</b>	<b>53</b>
<b>8</b>	<b>10</b>	<b>British Petroleum Nagy-Britannia</b>	<b>59,5</b>	<b>20,3</b>	<b>3,0</b>	<b>-13,9</b>	<b>6</b>
<b>9</b>	<b>8</b>	<b>Mobil Egyesült Államok</b>	<b>58,8</b>	<b>15,3</b>	<b>1,9</b>	<b>6,6</b>	<b>13</b>
<b>10</b>	<b>7</b>	<b>General Electric Egyesült Államok</b>	<b>58,4</b>	<b>5,7</b>	<b>4,3</b>	<b>9,2</b>	<b>4</b>
<b>11</b>	<b>13</b>	<b>Daimler-Benz Németország</b>	<b>54,3</b>	<b>33,6</b>	<b>1,0</b>	<b>-70,9</b>	<b>46</b>
<b>12</b>	<b>9</b>	<b>Hitachi Japán</b>	<b>50,7</b>	<b>-0,4</b>	<b>1,5</b>	<b>2,1</b>	<b>28</b>

13	15	Fiat Olaszország	47,8	30,0	1,3	-44,2	34
14	20	Samsung Dél-Korea	45,0	28,0	n. a.	n. a.	n. a.
15	14	Philip Morris Egyesült Államok	44,3	13,4	3,5	20,2	5
16	21	Volkswagen Németország	43,7	25,8	0,65	24,5	78
17	12	Matsushita Electric Japán	43,5	1,0	1,6	-0,9	21
18	28	ENI; Olaszország	41,8	54,0	1,7	50,7	19
19	23	Texaco Egyesült Államok	41,2	27,2	1,5	-39,9	29
20	17	Nissan Motor Japán	40,2	11,5	0,81	-9,2	64
21	18	Unilever Nagy-Britannia/Hollandia	40,0	13,3	1,6	-5,4	22
22	19	Du Pont Egyesült Államok	39,8	13,2	2,3	-6,9	9
23	25	Chevron Egyesült Államok	39,3	33,3	2,2	759,4	10
24	22	Siemens Németország	39,2	20,1	0,91	16,0	55
25	26	Nestlé; Svájc	33,4	13,6	1,6	10,9	23

## Nemzetközi kereskedelem, pénzügyek

### Világkereskedelmi adatok (Mrd USD)

	1976	1977	1981	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Világ összesen										
Import	1014	1160	2035	1978	2008	2192	2552	2912	3132	3536
Export	990	1126	1972	1910	1922	2117	2480	2823	3021	3396
Egyenleg	-24	-34	-63	-68	-86	-75	-72	-89	-111	-140
Fejlett tőkés országok										
Import	696	785	1338	1338	1387	1551	1838	2079	2249	2577

Export	638	724	1228	1226	1272	1478	1732	1985	2128	2452
Egyenleg	-58	-61	-110	-112	-115	-73	-106	-94	-121	-125
Fejlődő országok										
Import	212	259	509	474	455	456	518	622	683	764
Export	258	293	562	506	481	452	545	627	699	772
Egyenleg	46	34	53	32	26	-4	27	5	16	8
Ezen belül:										
OPEC										
Import	64	86	143	117	98	89	89	99	100	107
Export	138	152	281	169	152	113	123	121	141	165
Egyenleg	74	66	138	52	54	24	34	22	41	58

**A világkereskedelem mennyiségi növekedése és a cserearányok alakulása (évi %-os változás)**

Ország	1971–80	1973–82	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
átlaga										
Világkereskedelem	5,7	3,6	2,7	8,9	2,6	4,2	6,5	9,1	7,1	3,9
Egységérték USD	13,9	11,3	-5,0	-2,9	-2,1	5,2	10,2	4,9	1,0	8,6
SDR	11,0	11,2	-1,9	1,3	-1,2	-8,9	0	1,0	5,9	2,6
Az export volumene										
Fejlett országok	6,3	4,3	2,9	10,0	4,4	3,0	5,2	8,9	6,6	5,4
Fejlődő országok	3,6	0,2	1,7	6,9	0,6	8,3	11,9	11,4	6,9	3,7
Olajexportőrök	0,4	-3,9	-4,7	0	-3,8	11,9	3,2	13,6	8,1	4,1
Nem olajexportőrök	6,8	4,9	6,7	11,6	3,2	7,2	15,2	10,7	6,5	3,5
Az import volumene										
Fejlett országok	5,3	2,6	4,5	12,4	4,5	8,9	7,2	8,9	7,5	5,1
Fejlődő országok	8,1	7,8	-3,3	2,4	-0,3	-2,6	6,8	11,6	8,0	3,0
Olajexportőrök	14,8	14,5	-12,6	-7,9	-9,9	-20,3	-5,5	8,4	5,0	2,6
Nem olajexportőrök	6,1	4,8	1,5	6,9	3,3	4,1	10,3	12,4	8,7	3,1
Cserearány										
Fejlett országok	-1,9	-1,9	1,8	0,3	0,6	9,0	0,8	1,2	-0,2	-0,5
Fejlődő országok	6,6	6,9	-3,6	1,4	-2,0	-16,3	1,5	-3,4	1,9	0,2
Olajexportőrök	18,4	17,5	-8,9	0,5	-4,8	-46,5	8,7	-18,2	10,6	11,0
Nem olajexportőrök	-1,1	-1,0	0,7	2,0	-0,6	1,0	-1,0	1,7	-0,5	-2,9

**A fejlett tőkés országok cserearányának alakulása (évi %-os változás)**

Ország	1971-80	1973-82	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
átlaga										
Együtt	-1,9	-1,9	1,8	0,3	0,6	9,0	0,8	1,2	-0,2	-0,5
Hetek csoportja	-2,3	-2,5	2,4	0,1	0,6	10,7	0,9	1,3	-0,4	-0,5
Egyesült Államok	-3,6	-2,8	3,3	1,9	-2,2	-0,3	-6,9	2,0	1,0	-1,9
Franciaország	-0,9	-1,4	2,4	1,0	2,6	9,7	0,2	-1,7	0,3	-0,5
Japán	-5,4	-6,6	3,2	2,0	4,4	34,4	1,0	2,4	-4,2	-6,1
Kanada	1,9	1,8	1,3	-0,9	-1,2	-2,4	3,1	2,2	1,3	-2,1
Nagy-Britannia	-0,7	-0,8	0,4	-0,3	0,9	-5,1	2,0	1,1	3,1	2,5
Németország*	-1,6	-2,4	1,7	-2,3	1,3	15,1	3,7	-0,3	-2,4	1,5
Olaszország	-0,7	-3,2	2,3	-2,0	0,4	16,7	2,7	0,9	-1,4	1,1

\* 1990. jún. 30-ig csak az NSZK adatait tartalmazza.

**A Világbank-árindex alakulása (USD, 1985=100)**

Év	Összesített index	Élelmiszerek	Italfélék	Mezőgazdasági eredetű ipari nyersanyag.	Fémek és ásványok
csoportindexe					
1984	115,0	118,3	113,3	117,5	106,3
1985	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1986	96,2	87,7	115,3	102,0	94,1
1987	104,7	89,9	83,0	137,7	112,1
1988	129,0	115,0	82,8	149,3	166,1
1989	128,4	118,5	68,9	145,1	170,1
1990	118,2	108,1	60,3	139,4	154,2
1991.					
I. n. év	113,3	106,1	59,6	131,8	143,2
II. n. év	112,0	105,9	55,0	134,0	138,0

**Egyes tömegárak főbb csoportjainak áralakulása (USD-ár évi %-os változása)**

Évek átlaga. év	Iparcikkek	Kőolaj	Egyéb nyersanyagok
1971-80	11,1	34,4	11,6
1972-81	10,1	n. a.	10,5
1973-82	9,0	n. a.	7,6
1981	-3,9	9,8	-13,5



1982	-2,1	-4,3	-9,9
1983	-2,8	-11,6	6,2
1984	-3,1	-2,8	2,2
1985	1,1	-4,6	-13,1
1986	17,7	-48,8	-3,9
1987	11,9	28,7	8,6
1988	6,1	-20,5	23,5
1989	-0,8	21,5	-0,3
1990	9,6	28,3	-7,9

**Az infláció néhány fejlett ipari országban (fogyasztói árak évi átlagos %-os változása)**

Év	Egy. Áll.	Japán	Németo. <sup>1</sup>	Franciao.	Nagy-Brit.	Olaszo.	Kanada
1975	9,1	11,8	6,0	11,8	24,3	17,0	10,8
1976	5,8	9,3	4,2	9,6	16,5	16,8	7,5
1977	6,5	8,0	3,7	9,4	15,9	18,4	8,0
1978	7,6	3,0	2,7	9,1	8,3	12,1	8,9
1979	11,3	3,6	4,1	10,8	13,4	14,8	9,2
1980	13,5	8,0	5,3	13,6	18,0	21,2	10,2
1981	10,4	4,9	6,3	13,4	11,9	19,3	12,5
1982	6,1	2,7	5,2	11,8	8,6	16,3	10,8
1983	3,2	1,8	3,3	9,6	4,6	14,7	5,8
1984	4,4	2,3	2,4	7,4	5,0	10,8	4,3
1985	3,5	2,0	2,2	5,8	6,1	9,2	4,0
1986	2,0	0,6	-0,1	2,5	3,4	5,9	4,2
1987	3,6	0,1	0,2	3,3	4,1	4,7	4,4
1988	4,1	0,7	1,3	2,7	4,9	5,0	4,0
1989	4,8	2,3	2,8	3,5	7,8	6,3	5,0
1990	5,3	3,1	2,7	3,4	9,5	6,5	4,8

<sup>1</sup> Az NSZK adatai.

**A fogyasztói árak alakulása (évi %-os változás)**

Ország	1971-80	1973-82	1983	1985	1986	1987	1988	1989	1990
átlaga									
Fejlett ipari országok	8,7	9,4	5,0	4,2	2,4	3,0	3,3	4,4	4,9
Fejlődő országok	20,5	24,8	32,9	38,8	30,2	41,0	70,2	105,0	117,7

**A világkereskedelmi szempontból fontos nyersanyagok reprezentatív árindexei (1985=100)**

	1984	1986	1987	1988	1989	1990
Alumínium	120,3	110,5	150,4	244,7	187,4	157,5
Arany	113,6	115,9	140,8	137,8	120,2	120,9
Banán	97,2	101,0	99,8	126,7	144,6	143,4
Bőrök	115,0	125,0	156,0	171,3	175,9	180,2
Búza	112,2	84,6	83,1	106,9	124,6	99,8
Cukor	128,3	149,3	166,7	251,4	315,9	308,6
Dohány	100,7	88,8	85,3	88,2	94,6	96,8
Ezüst	132,5	89,0	114,1	106,4	89,5	78,5
Földimogyoró-dara	128,2	113,5	110,7	143,2	137,0	126,3
Földimogyoró-olaj	112,3	62,9	55,2	65,2	85,6	106,5
Gabonacirok	114,8	80,0	70,7	95,6	102,9	100,9
Garnélarák	110,1	123,1	109,0	118,7	107,1	103,0
Gyapjú	109,0	108,1	135,3	155,1	139,9	113,9
Gyapot	n. a.	80,0	124,8	106,0	126,7	137,8
Halliszt	133,2	114,5	136,9	194,4	146,1	147,2
Horgany	118,6	96,2	101,9	158,3	211,4	193,8
Juhhús	105,0	110,8	117,8	131,0	126,0	145,0
Juta	91,1	46,6	55,0	63,5	64,0	70,1
Kakaóbab	106,3	91,7	88,6	70,2	55,1	56,2
Karbamid	125,6	78,5	85,9	113,7	100,4	115,2
Kaucsuk	118,6	98,6	105,5	116,8	116,7	120,4
Kávé	105,8	127,6	80,4	86,2	68,4	62,0
Kókuszolaj	195,7	50,2	74,9	95,3	87,6	57,2
Kopra	183,8	51,1	80,3	102,5	90,1	59,5
Kőolaj	n. a.	51,2	65,9	52,5	63,7	81,7
Kukorica	122,6	79,2	64,1	94,1	99,4	98,2
Marhahús	105,6	97,3	110,8	116,9	119,2	119,0
Nikkel	97,0	79,4	99,5	281,2	271,7	180,9
Nyersfoszfát	112,8	101,0	91,4	106,1	120,4	119,4
Ólom	113,1	103,8	152,6	167,8	172,2	207,2
Ón	106,0	56,3	60,3	63,3	75,5	53,7
Pálmaolaj	145,5	51,3	68,4	87,3	70,0	57,9
Réz	97,2	96,7	125,7	183,4	200,9	187,8
Rizs	116,0	96,7	105,7	138,7	147,3	132,1
Szén	113,2	98,4	87,6	90,9	104,2	125,9

Szizál	111,3	98,1	97,6	104,9	124,5	135,8
Szójabab	125,7	92,9	96,1	135,2	122,5	110,0
Szójadara	125,5	117,6	129,3	170,2	157,4	127,3
Szójaolaj	125,9	59,4	58,0	80,5	74,9	77,7
Tea	174,3	97,2	86,1	90,2	101,4	102,4
Trópusi fa	122,8	111,0	162,6	171,4	164,9	154,6
Újságpapír	97,3	97,9	106,4	112,7	109,6	106,5
Vasérc	102,0	96,6	98,1	102,0	116,6	130,5

#### A fejlett tőkés országok összesített fizetési mérlegének szerkezete (Mrd USD)

	1981	1983	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Export*	1198,2	1122,1	1233,0	1439,7	1684,0	1944,1	2078,8	2384,0
Import*	1218,2	1155,7	1287,3	1457,5	1722,3	1964,2	2120,6	2437,1
Árukeres- kedelmi egyenleg	-20,0	-33,6	-54,4	-17,8	-38,2	-20,1	-41,8	-53,1
Szolgáltatási bevétel	592,9	568,8	607,2	697,7	837,3	980,3	1121,8	1327,8
kiadás	559,6	528,8	584,6	669,1	814,3	972,5	1118,1	1329,6
egyenleg	33,4	40,0	22,6	28,7	23,0	7,8	3,7	-1,8
Kereskedelmi- mérleg-egyenleg	13,4	6,4	-31,8	10,9	-15,2	-12,3	-38,1	-54,9
Nettó magántranszfer	-8,5	-5,8	-5,6	-7,8	-7,0	-5,4	-3,7	-5,7
Nettó hivatalos transzfer	-20,6	-17,8	-24,1	-28,9	-33,5	-35,9	-38,7	-50,1
Folyó fizetési- mérleg- egyenleg	-15,8	-17,2	-61,6	-25,8	-55,7	-53,6	-80,5	-110,7

\* Mind az export, mind az import f. o. b. (free on board) paritáson azaz elhajózási kikötőből/indító állomásról számba véve

#### Nemzetközi finanszírozás (Mrd USD)

	1987	1988	1989	1990
Euro-kötvények	140,5	177,2	212,0	179,6
Külföldi kötvények	40,3	47,7	42,0	46,9
Speciális kötvény-kibocsátás	–	2,6	–	–
Összes kötvény-kibocsátás	180,8	227,4	255,8	226,5
Bankok által nyújtott euro-kölcsönök	80,3	116,3	114,5	115,7

Egyéb bankkölcsönök	11,3	9,4	6,6	2,5
Egyéb euro-hiteleszközök	31,3	16,6	8,4	6,3
Összes hitel	122,9	142,3	129,5	124,5
Mindösszesen	303,7	369,7	385,3	351,0

#### Kelet-európai banktartozások\* (M USD)

Év	Bulgária	Cseh-Szlovákia	NDK	Magyar-ország	Lengyel-ország	Románia	Szovjetunió	KGST-bankok	Összesen
1974	160	–	12	190	509	–	–	100	971
1975	125	60	280	351	475	106	750	480	2627
1976	240	200	260	175	546	–	282	600	2303
1977	245	150	692	525	100	125	–	1100	2937
1978	239	230	782	515	435	724	400	500	3826
1979	182	450	656	950	932	420	320	1025	4935
1980	–	475	397	600	736	458	50	–	2716
1981	–	30	516	591	–	337	50	100	1624
1982	–	–	69	483	–	–	153	–	705
1983	–	50	386	567	–	–	68	–	1701
1984	–	–	903	1146	260	–	867	140	3316
1985	475	100	1173	1642	–	150	1508	250	5298
1986	45	278	81	1315	–	–	1821	400	3940
1987	260	242	209	1951	30	–	1003	20	3715
1988	194	330	–	1016	–	–	2679	75	4294
1989	580	334	–	1708	163	–	1858	75	4018
1990	–	377	–	989	–	–	3250	–	4616

\* A kelet-európai országok által publikált – bankhitelek és kötvénykibocsátások formájában felvett – nemzetközi közép- és hosszú lejáratú finanszírozás.

#### A fejlődő országok adósságai (Mrd USD)

	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Összes adósság	889,0	930,0	1004,5	1096,3	1216,0	1223,7	1234,1	1306,4
Lejárat szerint								
Rövid lejáratú	179,1	173,5	171,9	175,9	196,9	206,3	202,6	224,7
Hosszú lejáratú	709,9	756,4	832,6	920,3	1019,0	1017,3	1031,4	1081,6
Típus szerint								
Hivatalos forrásokból	279,9	303,7	353,5	409,2	488,7	496,7	526,3	575,7

Kereskedelmi bank-szektorból	461,5	471,5	487,1	507,4	545,0	532,2	515,5	517,9
Egyéb magánforrásból	147,5	154,8	163,9	179,7	182,2	194,8	192,3	212,7

**A fejlődő országok adósságszolgálatára és annak aránya az áru- és szolgáltatásexporthoz (%)**

	1981	1983	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Együttesen	16,2	18,4	21,3	22,7	20,5	20,0	16,8	15,5
(Mrd USD)	127,0	120,6	140,9	143,3	153,9	171,1	160,7	161,8
<i>Regionális csoportok szerint</i>								
Afrika	17,0	22,7	28,1	28,7	25,1	31,4	27,5	26,0
Ázsia	9,9	12,2	15,3	15,2	14,8	11,1	10,5	9,0
Európa	21,8	20,3	24,5	27,3	23,7	24,1	22,2	20,5
Közel-Kelet	5,0	7,9	10,0	13,4	13,1	11,2	12,0	13,7
Latin-Amerika	43,9	42,5	41,2	44,9	40,2	47,3	33,2	29,3
<i>Pénzügyi kritériumok szerint</i>								
Nettó hitelezők	2,8	4,4	4,7	5,9	5,6	4,2	4,3	3,3
Nettó adósok	22,3	23,5	26,1	27,0	24,3	23,8	19,9	18,5

**A fejlődő országok külső tartozásai és arányuk az áru- és szolgáltatásexporthoz (%)**

	1981	1983	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Együttesen	95,8	135,6	152,0	173,7	162,1	143,3	129,3	124,8
(Mrd USD)	752,0	889,0	1004,0	1096,0	1216,0	1224,0	1234,0	1306,0
<i>Regionális csoportok szerint</i>								
Afrika	119,3	166,5	189,5	244,8	252,9	250,8	244,9	231,6
Ázsia	73,8	95,3	104,3	106,5	91,7	78,3	68,8	68,7
Európa	136,9	149,2	164,6	179,6	183,0	156,3	156,1	168,3
Közel-Kelet	34,6	67,0	88,8	120,1	114,2	118,3	104,0	92,2
Latin-Amerika	209,8	290,5	293,5	348,6	344,2	297,6	268,6	254,9
<i>Pénzügyi kritériumok szerint</i>								
Nettó hitelezők	19,9	32,4	34,4	41,4	40,3	38,0	30,7	26,4
Nettó adósok	130,4	173,2	185,7	207,8	193,1	168,2	153,3	149,5
Piacról felvevők	134,1	160,0	162,8	172,2	150,2	122,7	108,2	104,3
Hivatalos felvevők	241,9	259,2	299,3	364,0	377,9	360,6	354,5	322,4
Vegyes felvevők	94,5	155,6	177,8	210,6	211,0	199,3	185,0	190,7

**Jegybanksi kamatlábak néhány országban (az Időszak végén, éves kamatszázalék)**

Ország	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Ausztria	3,75	4,50	4,00	4,00	3,00	4,00	6,50	6,50
Belgium	10,00	11,00	9,75	8,00	7,00	7,75	10,25	10,50
Brazília	157,00	267,00	385,00	89,00	401,00	2,282	38,341	10,88
Dél-afrikai Köztársaság	17,75	20,75	13,00	9,50	9,50	14,50	18,00	18,00
Dél-Korea	5,00	5,00	5,00	7,00	7,00	8,00	7,00	7,00
Egyesült Államok	8,50	8,00	7,50	5,50	6,00	6,50	7,00	6,50
Finnország	9,50	15,07	9,00	7,00	7,00	8,00	8,50	8,50
Franciaország	9,50	9,50	9,50	9,50	9,50	9,50	9,50	9,50
Görögország	20,50	20,50	20,50	20,50	20,50	19,00	19,00	19,00
Hollandia	5,00	5,00	5,00	4,50	3,75	4,50	7,00	7,25
Japán	5,00	5,00	5,00	3,00	2,50	2,50	4,25	6,00
Jugoszlávia	30,00	47,00	61,00	56,00	131,00	372,01	187,00	30,00
Kanada	10,04	10,16	9,49	8,49	8,66	11,17	12,47	11,78
Németország <sup>1</sup>	4,00	4,50	4,00	3,50	2,50	3,50	6,00	6,00
Olaszország	17,00	16,50	15,00	12,00	12,00	12,50	13,50	12,50
Spanyolország	8,00	12,50	10,50	11,84	13,50	12,40	14,52	14,71
Svájc	4,00	4,00	4,00	4,00	2,50	3,50	6,00	6,00
Svédország	8,50	9,50	10,50	7,50	7,50	8,50	10,50	11,50

**Belföldi hitelkamatlábak néhány országban (évi átlagos %)**

Ország	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Ausztrália	14,04	14,46	15,96	19,85	19,83	18,52	21,69	20,33
Belgium	13,75	14,00	12,54	10,44	9,33	8,92	11,08	13,00
Dél-afrikai Köztársaság	16,67	22,33	21,50	14,33	12,50	15,33	19,83	21,00
Dél-Korea	10,00	10,00	10,00	10,00	10,00	10,13	11,25	10,00
Egyesült Államok	10,79	12,04	9,93	8,35	8,21	9,32	10,92	10,01
Finnország	9,56	10,49	10,41	9,08	8,91	9,72	10,31	11,62
Franciaország	18,95	18,85	17,77	16,38	15,82	15,65	16,01	n. a.
Görögország	20,50	20,50	20,50	20,50	21,82	22,89	23,26	27,62
Hollandia	8,46	8,88	9,25	8,63	8,15	7,77	10,75	11,75
Japán	7,05	6,75	6,60	6,02	5,21	5,03	5,29	6,95
Jugoszlávia	34,00	44,50	71,50	82,00	111,25	455,17	353,75	n. a.
Kanada	11,17	12,06	10,58	10,52	9,52	10,83	13,33	14,06
Malaysia	11,08	11,35	11,54	10,80	8,19	7,25	7,00	7,17

Nagy-Britannia	9,79	9,65	12,29	10,83	9,63	10,29	13,92	14,75
Németország <sup>1</sup>	10,05	9,82	9,53	8,75	8,36	8,33	9,94	11,59
Olaszország	22,27	20,38	13,36	15,93	13,58	13,57	14,21	14,08
Spanyolország	15,00	16,58	13,52	12,19	16,36	12,43	15,84	16,01
Svájc	5,49	5,49	5,43	5,46	5,24	5,07	5,85	7,42
Svédország	15,07	15,53	16,72	14,18	12,99	13,32	14,36	17,18

#### Hosszú lejáratú kormánykötvények hozama (évi átlagos %)

Ország	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Ausztrália	15,35	14,33	13,83	14,10	13,56	13,47	12,32	13,62	13,18
Ausztria	n. a.	8,17	8,02	7,77	7,33	6,91	6,67	7,14	8,74
Belgium	13,56	11,86	11,98	10,61	7,93	7,83	7,85	8,64	10,06
Dél-afrikai Köztársaság	13,51	12,67	15,23	16,79	16,37	15,30	16,37	16,90	16,15
Egyesült Államok	13,00	11,11	12,52	10,62	7,68	8,38	8,85	8,50	8,55
Franciaország	15,69	13,63	12,54	10,94	8,44	9,43	9,06	8,79	9,96
Hollandia	10,10	8,61	8,33	7,34	6,35	6,38	6,29	7,21	8,93
Japán	8,05	7,42	6,81	6,34	4,94	4,21	4,27	5,05	7,36
Kanada	14,26	11,79	12,75	11,04	9,52	9,95	10,22	9,92	10,85
Nagy-Britannia	12,88	10,81	10,69	10,62	9,87	9,48	9,36	9,58	11,08
Németország <sup>1</sup>	9,00	7,89	7,78	6,87	5,92	5,84	6,10	7,09	8,88
Olaszország	20,90	18,02	14,95	13,00	10,52	9,68	10,16	10,72	11,51
Svájc	4,83	4,52	4,70	4,78	4,29	4,12	4,15	5,20	6,68

<sup>1</sup> Az NSZK adatai.

#### A világ harminc legnagyobb bankja, 1990 (vagyon alapján)

Rang-sor	Bank (ország)	Vagyon M USD	Tőke/vagyon ráta
1.	Dai-Ichi Kangyo Bank (Japán)	406404	2,92
2.	Sumitomo Bank (Japán)	370438	3,50
3.	Fuji Bank (Japán)	365064	3,14
4.	Sanwa Bank (Japán)	356453	3,12
5.	Mitsubishi Bank (Japán)	354907	2,92
6.	Crédit Agricole (Franciaország)	302984	4,35
7.	Banque Nationale de Paris (Franciaország)	289747	3,89

8.	<b>Crédit Lyonnais (Franciaország)</b>	<b>285238</b>	<b>4,84</b>
9.	<b>Deutsche Bank (Németország)</b>	<b>265049</b>	<b>3,89</b>
10.	<b>Barclays Bank (Nagy- Britannia)</b>	<b>260062</b>	<b>6,32</b>
11.	<b>Industrial Bank of Japan (Japán)</b>	<b>258521</b>	<b>3,18</b>
12.	<b>Mitsubishi Trust &amp; Banking Corp. (Japán)</b>	<b>241604</b>	<b>2,11</b>
13.	<b>National Westminster (Nagy-Britannia)</b>	<b>233481</b>	<b>8,08</b>
14.	<b>ABN-Amro Holding (Hollandia)</b>	<b>232696</b>	<b>5,68</b>
15.	<b>Tokai Bank (Japán)</b>	<b>229348</b>	<b>2,86</b>
16.	<b>Norinchukin Bank (Japán)</b>	<b>218491</b>	<b>0,58</b>
17.	<b>Société Générale (Franciaország)</b>	<b>218381</b>	<b>3,87</b>
18.	<b>Citicorp (Egyesült Államok)</b>	<b>216986</b>	<b>n. a.</b>
19.	<b>Sumitomo Trust &amp; Banking Co. (Japán)</b>	<b>215394</b>	<b>2,32</b>
20.	<b>Mitsui Trust &amp; Banking Co. (Japán)</b>	<b>206783</b>	<b>2,03</b>
21.	<b>Mitsui Bank (Japán)</b>	<b>204748</b>	<b>2,70</b>
22.	<b>Bank of Tokyo (Japán)</b>	<b>200944</b>	<b>2,93</b>
23.	<b>Dresdner Bank (Németország)</b>	<b>186753</b>	<b>3,53</b>
24.	<b>Long-Term Credit Bank of Japan (Japán)</b>	<b>186265</b>	<b>3,50</b>
25.	<b>Union Bank of Switzerland (Svájc)</b>	<b>180612</b>	<b>7,32</b>
26.	<b>Taiyo Kobe Bank (Japán)</b>	<b>174315</b>	<b>2,43</b>
27.	<b>Yasuda Trust &amp; Banking Co. (Japán)</b>	<b>174156</b>	<b>1,73</b>
28.	<b>Réseau des Caisses d'Épargne et de Prévoyance (Franciaország)</b>	<b>174030</b>	<b>5,49</b>
29.	<b>Industrial &amp; Commercial Bank of China (Kína)</b>	<b>163600</b>	<b>6,54</b>
30.	<b>Daiwa Bank (Japán)</b>	<b>158428</b>	<b>2,10</b>



**A londoni bankközi kamatlábak (LIBOR) alakulása (évi átlagos %)**

	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
<i>SDR-letétekre</i>								
3 hónapra	9,05	9,29	8,02	6,65	6,22	6,56	8,40	9,07
6 hónapra	9,21	9,57	8,17	6,58	6,31	6,70	8,44	9,17
1 évre	9,36	9,94	8,40	6,58	6,48	6,87	8,46	9,28
<i>USD-letétekre</i>								
1 napra (overnight)	9,32	10,38	8,04	6,97	6,63	7,56	9,21	8,13
7 napra	9,47	10,53	8,20	6,95	6,82	7,68	9,26	8,20
1 hónapra	9,53	10,64	8,23	6,94	6,99	7,81	9,24	8,29
3 hónapra	9,72	10,94	8,40	6,86	7,18	7,98	9,28	8,31
6 hónapra	9,93	11,29	8,64	6,85	7,30	8,13	9,27	8,35
1 évre	10,18	11,82	9,11	6,95	7,61	8,41	9,31	8,45
<i>3 hónapos letétekre</i>								
Francia frank	16,53	12,77	10,76	9,46	8,64	8,09	9,35	10,29
Német марка*	5,60	5,83	5,37	4,64	4,06	4,33	7,09	8,51
Japán yen	6,57	6,43	6,68	5,12	4,26	4,51	5,46	7,76
Holland gulden	5,67	6,26	6,42	5,66	5,36	4,82	7,40	8,69
Svájci frank	4,19	4,45	5,03	4,33	3,91	3,20	7,07	8,96
Angol font	10,18	1,02	12,25	10,97	9,80	10,36	13,94	14,79
<i>6 hónapos letétekre</i>								
Francia frank	17,05	13,36	11,11	9,16	8,79	8,32	9,44	10,43
Német марка*	5,71	6,06	5,50	4,64	4,16	4,47	7,22	8,77
Japán yen	6,55	6,46	6,56	5,02	4,27	4,56	5,50	7,84
Holland gulden	5,87	6,39	6,44	5,60	5,40	4,93	7,46	8,86
Svájci frank	4,36	4,61	5,09	4,28	3,96	3,42	7,06	8,94
Angol font	10,26	10,11	11,99	10,82	9,76	10,50	13,89	14,72

\* 1990 júl.-ig NSZK-márka.

**Eurokötvény-kibocsátások devizanemek szerint (M USD)**

	1987	1988	1989	1990
Ausztrál dollár	8826,0	8400,0	6724,5	5145,2
Kanadai dollár	6002,7	13131,1	12518,6	6318,0
Dán korona	1448,9	983,8	211,9	181,7

Német márka*	15023,9	23659,6	16403,5	18356,0
ECU	7396,7	11229,2	12566,1	17757,8
Francia frank	1816,7	2319,4	4513,5	9062,2
Hongkongi dollár	786,4	528,9	322,9	96,2
Japán yen	22562,5	15889,3	15547,4	23188,3
Olasz líra	721,8	1527,9	3496,0	5342,8
Finn márka	72,9	169,7	0	1315,2
Holland gulden	1117,2	2071,3	2334,3	1347,6
Új-zélandi dollár	1499,9	752,1	690,5	518,9
Norvég korona	–	–	144,3	158,2
Angol font	15050,6	23589,5	18516,8	21518,8
Svéd korona	–	78,4	1357,9	333,8
USA-dollár	58069,5	74538,9	117505,1	69008,0
Összesen	140395,7	178869,1	212853,2	179648,8

\* 1990. júl.-ig NSZK-márka.

#### Nemzetközi kötvénykibocsátások (Mrd USD)

Év	Euro-	Külföldi	Összesen	Megoszlás (%)	
kötvény	Euro-	Külföldi			
	kötvény	kötvény			
1965	0,8	2,4	3,2	25,0	75,0
1970	3,5	2,4	6,0	59,0	41,0
1975	8,7	11,2	20,0	43,8	56,2
1976	14,7	18,4	33,1	44,4	55,6
1977	18,7	16,3	35,0	53,5	46,5
1978	15,0	20,7	35,7	41,9	58,1
1979	18,7	20,3	39,0	47,9	52,1
1980	20,4	17,9	38,3	53,2	46,8
1981	31,3	20,5	51,8	60,4	39,6
1982	50,3	25,2	75,5	66,6	33,4
1983	50,1	27,0	77,1	65,0	35,0
1984	81,7	27,8	109,5	74,6	25,4
1985	135,4	31,0	166,5	81,3	18,7
1986	187,0	38,4	225,4	83,0	17,0
1987	140,5	40,3	180,8	77,7	22,3
1988	178,9	48,3	227,2	78,7	21,3
1989	212,9	42,9	255,8	83,2	16,5

1990	179,6	46,9	226,5	79,3	20,7
------	-------	------	-------	------	------

#### Adatok néhány ország belföldi értékpapírpiajáról

	1980	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
<b>Németország<sup>1</sup> (Mrd márka)</b>									
1.	6,9	7,3	6,3	11,0	16,4	11,9	7,5	19,4	28,0
2.	136,7	225,4	226,8	260,2	256,4	244,5	208,0	251,7	427,0
3.	44,2	86,4	71,5	78,5	87,6	92,1	40,0	79,0	225,0
4.	12,7	22,0	22,4	31,1	33,2	43,3	47,3	36,1	22,8
5.	5,9	6,8	11,6	21,5	22,9	29,4	29,5	18,1	6,8
<b>Egyesült Államok (Mrd dollár)</b>									
1.	22,7	51,5	22,6	35,5	61,9	53,4	42,4	32,8	26,0
2.	272,3	439,5	562,1	758,8	826,6	—	—	—	—
<b>Franciaország (Mrd frank)</b>									
1.	21,1	49,7	59,2	84,3	137,8	161,0	156,6	243,6	222,1
3.	90,7	148,2	195,3	237,3	270,3	157,1	225,5	227,2	207,0
<b>Nagy-Britannia (Mrd font sterling)</b>									
1.	0,96	2,4	1,6	4,4	7,7	15,9	5,8	6,9	3,8
2.	16,1	16,9	16,1	17,2	17,1	16,7	10,3	5,2	1,5
<b>Svájc (Mrd frank)</b>									
2.	22,1	46,1	40,6	47,7	73,7	66,9	74,3	67,9	49,2
<b>Japán (Mrd yen)</b>									
1.	1532	1686	2386	2388	2508	6145	8444	15012	—
2.	36580	53285	53621	61213	72605	77791	83162	91589	110907

1. Részvények (bruttó kibocsátás). 2. Kötvények (bruttó kibocsátás). 3. Kötvények (nettó kibocsátás). 4. Egyéb értékpapír (bruttó kibocsátás). 5. Egyéb értékpapír (nettó kibocsátás).

#### Hivatalos aranytartalékok néhány országban az év végén (tonna)

Ország	1978	1981	1985	1987	1988	1989	1990
Világ összesen	32182,30	29664,03	29528,42	29376,94	29390,32	29204,63	29251,60
Egyesült Államok	8579,20	8214,75	8169,33	8160,94	8145,07	8146,94	8146,32
Németország <sup>1</sup>	3690,00	2960,43	2960,43	2960,43	2960,43	2960,43	2960,43
Svájc	2590,30	2590,30	2590,30	2590,30	2590,30	2590,30	2590,30
Franciaország	3172,20	2545,82	2545,82	2545,82	2545,82	2545,82	2545,82
Olaszország	2585,30	2073,67	2073,67	2073,67	2073,67	2073,67	2073,67
Hollandia	1703,80	1366,38	1366,69	1366,69	1366,69	1366,38	1366,69
Belgium	1324,60	1063,12	1063,12	1046,01	1047,25	940,26	940,26
Japán	745,50	753,64	753,64	753,64	753,64	753,64	753,64
Ausztria	654,70	656,59	657,53	657,84	657,84	642,60	634,20

Nagy-Britannia	710,10	591,90	591,90	591,28	590,97	590,66	589,10
Spanyolország	451,60	454,42	455,67	370,75	436,69	488,95	485,53
Kanada	688,30	636,38	625,49	576,04	533,11	500,77	459,09

<sup>1</sup> Az NSZK adatai.

#### A hivatalos tartalékok alakulása (Mrd SDR)

	1975	1980	1986	1987	1988	1989	1990
<i>Valamennyi ország</i>							
IMF tartalékhelyzet	12,6	12,1	35,3	31,5	28,3	25,5	23,7
SDR	8,8	16,2	19,5	20,2	20,2	20,5	20,4
Deviza	137,3	258,7	364,1	456,1	494,5	545,0	591,7
Összesen (arany nélkül)	158,7	287,0	418,9	507,8	543,0	591,0	635,8
<i>Ipar államok</i>							
IMF tartalékhelyzet	7,7	7,8	23,0	20,5	19,6	19,6	20,0
SDR	7,2	11,9	16,1	16,5	17,6	17,7	17,6
Deviza	68,8	143,2	212,1	287,4	315,9	344,9	376,5
Összesen (arany nélkül)	83,7	162,9	251,2	324,4	353,1	382,2	414,1
<i>Fejlődő országok</i>							
IMF tartalékhelyzet	4,9	4,3	12,3	11,0	8,7	5,9	3,8
SDR	1,5	4,3	3,4	3,7	2,6	2,8	2,7
Deviza	67,7	113,8	152,0	168,7	178,5	200,0	215,2
Összesen (arany nélkül)	74,1	122,4	167,4	183,4	189,8	208,7	221,7
Ebből: OPEC	47,0	62,2	50,4	47,7	41,5	42,8	42,4
Nem OPEC	27,1	60,2	117,3	134,7	148,3	165,9	179,3

#### Az arany jegyzése Londonban (USD/troy uncia; 1 troy uncia=31,1 g)

Év	Átlag	Legmagasabb	Legalacsonyabb	Év	Átlag	Legmagasabb	Legalacsonyabb
1975	161,092	185,00	128,75	1983	424,513	511,50	374,75
1976	124,812	137,65	103,50	1984	360,459	406,85	308,25
1977	147,711	165,60	129,75	1985	317,349	339,30	284,00
1978	193,354	243,65	167,65	1986	367,867	442,75	326,00
1979	307,303	524,00	216,55	1987	446,412	502,75	392,60
1980	612,962	850,00	474,00	1988	436,814	485,30	389,05

1981	460,021	599,25	391,25	1989	381,655	417,15	358,15
1982	375,914	477,00	297,00	1990	383,697	421,40	346,75

**Egyes színesfémek éves átlagárai a londoni fémtőzsdén (GBP/tonna)**

Színesfém	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991 jan-aug.
Réz	1103,02	965,07	1080,16	1460,13	1734,89	1496,71	1326,45
Ólom	303,66	277,36	363,66	368,40	413,11	459,78	324,37
Nikkel	3836,12	2647,05	2959,64	14256,33	13312,52	8893,78	8553,03
Ón	9475,48	4308,08	4080,82	4153,68	8149,69	6207,44	5625,60
Horgany	593,34	515,99	487,56	1498,36	1659,52	1520,27	1139,29
<i>Nemesfémek (londoni érmekereskedők fix ára)</i>							
Ezüst (penny/ troy uncia)	476,946	371,967	427,906	367,626	335,756	273,282	230,442
arany (penny/ troy uncia)	317,349	367,867	446,412	436,814	381,655	383,697	364,750

**A világ valutái (Financial Times,1991. április)**

(második sor: 1990. április; harmadik sor: 1989. április)

Ország - valuta	1 GBP	1 USD	1 DEM	100 JPY
értéke a helyi valutában				
Afganisztán– afgani	99,25	59,183	33,4456	43,0119
99,25	60,5367	35,7980	38,4317	
99,25	58,7625	31,2598	44,2586	
Albánia – lek	10,0193	5,9745	3,3763	4,342
10,1030	6,1622	3,6440	3,9121	
10,0708	5,9625	3,1719	4,4908	
Algéria – dinár	29,6899	17,7041	10,005	12,8666
13,12	8,0024	4,7321	5,0803	
11,8177	6,9968	3,7221	5,2698	
Andorra – francia frank (l. ott) spanyol peseta (l. ott)				
Angola – kwanza	108,8680	64,9183	36,6867	47,18
49,85	29,9180	17,9801	19,3030	
51,7575	30,6438	16,3015	23,0802	

Antigua – kelet-karibi dollár	4,5239	2,6976	1,5244	1,9605
4,4280	2,7008	1,5971	1,7146	
4,5576	2,6984	1,4354	2,0323	
Argentína - austral <sup>6</sup>	16518,00	9849,73	5566,3	7158,4
7864,25	4797,7368	2836,5193	3045,2081	
129,805	76,8531	40,8834	57,8840	
Aruba – florin	2,9991	1,7883	1,0106	1,2997
2,9355	1,7904	1,0587	1,1366	
3,0215	1,7899	0,9516	1,3473	
Ausztrália – dollár	2,1485	1,2811	0,724	0,931
2,1400	1,3052	0,7718	0,8286	
2,1243	1,2577	0,6690	0,9472	
Ausztria – schilling	20,945	12,4895	7,0581	9,0769
19,505	11,8969	7,0351	7,5527	
22,335	13,2238	7,0346	9,9598	
Azori-szigetek – portugál escudo (l. ott)				
Bahama-szigetek – USA-dollár (l. ott)				
Bahrein – dinár	0,6260	0,3732	0,2109	0,2712
0,6188	0,3774	0,2231	0,2396	
0,6377	0,3775	0,2008	0,2843	
Baleár-szigetek – spanyol peseta (l. ott)				
Banglades – taka	57,00	33,9892	19,208	24,702
53,70	32,7538	19,3688	20,7938	
52,80	31,2611	16,6299	23,5451	
Barbados – dollár	3,3699	2,0094	1,1356	1,4604
3,2985	2,0118	1,1897	1,2772	
3,3951	2,0101	1,0693	1,5139	
Belgium – frank <sup>2</sup>	61,10	36,4341	20,5897	26,4788
57,30	34,9496	20,6672	22,1878	
66,40	39,3132	20,9133	29,6098	
Belize – dollár	3,3510	1,9982	1,1291	1,4522
3,28	2	1,1830	1,2700	

	3,3760	1,9988	1,0633	1,5054	
<b>Benin – CFA-frank</b>	500,15	298,241	168,543	216,75	
	465,62	284,0012	167,9422	180,2981	
	536,625	317,7175	169,0157	239,2976	
<b>Bermuda – USA-dollár (l. ott)</b>					
<b>Bhután – ngultrum</b>	33,80	20,155	11,39	14,6478	
	27,90	17,0173	10,0631	10,8034	
	26,50	15,6897	8,3464	11,8171	
<b>Bissau-Guinea – peso</b>	1089,075	649,419	367,001	471,972	
	1066,00	650	384,4905	412,7783	
	1097,20	649,6151	345,5748	489,2753	
<b>Bolívia – boliviano</b>	5,9061	3,5218	1,9902	2,5595	
	5,0595	3,0860	1,8248	1,9591	
	4,3213	2,5584	1,3610	1,9270	
<b>Botswana – pula</b>	3,4138	2,0356	1,1503	1,4794	
	3,1050	1,8938	1,1199	1,2023	
	3,4625	2,0500	1,0905	1,3440	
<b>Brazília – cruzeiro</b>	434,10	258,855	146,285	188,126	
	95,9400	58,5178	34,6041	37,1500	
	1,7249	1,0212	0,5432	0,7691	
<b>Brunei – dollár</b>	2,9780	1,7757	1,0035	1,2905	
	3,0750	1,8755	1,1051	1,1907	
	3,2910	1,9484	1,0365	1,4675	
<b>Bulgária – leva</b>	39,87	23,7745	13,4355	17,2784	
	1,3122	0,8003	0,4732	0,5081	
	1,4416	0,8535	0,4540	0,6428	
<b>Burkina Faso – CFA-frank (l. Benin)</b>					
<b>Burundi – frank</b>	303,95	181,246	102,426	131,723	
	250,35	152,6989	90,2975	96,9409	
	262,50	155,4174	82,6771	117,0568	
<b>Chile – peso</b>	575,10	342,934	193,799	249,231	
	484,15	295,3034	174,6257	187,4733	
	428,36	253,6175	134,9165	191,0189	

Ciprus – font	0,8030	0,4788	0,2705	0,3479
0,7830	0,4775	0,2824	0,3031	
0,8179	0,4842	0,2576	0,3647	
Comore-szigetek – CFA-frank (l. Benin)				
Costa Rica – colón	198,4630	118,344	66,8788	86,0078
141,7780	86,4763	51,1372	54,8995	
135,9684	80,5023	42,8246	60,6325	
Csád – CFA-frank (l. Benin)				
Cseh-Szlovákia – korona <sup>2</sup>	49,66	29,6124	16,7346	21,5211
27,28	16,6392	9,8394	10,5634	
25,61	15,1628	8,0661	11,4202	
korona <sup>7</sup>	51,49	30,7036	17,3513	22,3141
58,10	35,4376	20,9558	22,4975	
16,60	9,8283	5,2283	7,4024	
Dánia – korona	11,3575	6,7725	3,8272	4,9219
10,5900	6,4592	3,8196	4,1006	
12,3475	7,3105	3,8889	5,5061	
Dél-Afrika – rand <sup>2</sup>	4,7090	2,8079	1,5868	2,0407
4,3395	2,6468	1,5651	1,6803	
4,3200	2,5577	1,3606	1,9264	
rand <sup>4</sup>	5,5900	3,3333	1,8837	2,4225
6,4975	3,9630	2,3435	2,5159	
7,0138	4,1526	2,2090	3,1276	
Dél-Korea – won	1217.50	725,999	410,278	527,627
1164,83	710,4788	420,1370	451,0474	
1122.05	664,3280	353,4015	500,3567	
Dominika - kelet-karibi dollár (l. Antigua)				
Dominikai Köztársaság – peso	21,70	12,9397	7,3125	9,4041
13,8215	8,4303	4,9852	5,3519	
10,7188	6,3462	3,3760	4,7798	
Dzsibuti – frank	293,00	174,717	98,7363	126,977



290,00	176,8831	104,5987	112,2942	
301,00	178,2119	194,8031	134,2251	
Ecuador – sucre <sup>6</sup>	1748,50	1042,64	589,217	757,746
1170,25	713,7846	422,0919	453,1461	
762,10	451,2137	240,0314	339,8439	
sucre <sup>1</sup>	1647,00	982,111	555,013	713,759
1279,20	780,2378	461,3886	495,3339	
851,51	504,1503	268,1921	379,7246	
Egyenlítői Guinea – CFA-frank (l. Benin)				
Egyesült Államok – dollár	1,6770	1	0,5651	0,7267
1,6395	1	0,5913	0,6348	
1,6890	1	0,5319	0,7531	
Egyesült Arab Emírségek – dirham	6,1260	3,6529	2,0643	2,6548
6,0265	3,6758	2,1736	2,3335	
6,1954	3,6680	1,9513	2,7627	
Egyiptom – font	5,54	3,3035	1,8668	2,4008
4,3700	2,6654	1,5761	1,6921	
4,228	2,5032	1,3316	1,8853	
El Salvador – colón	13,3970	7,9886	4,5145	5,8058
10,4245	6,3583	3,7599	4,0365	
8,4350	4,9940	2,6566	3,7614	
Elefántcsontpart – CFA-frank (l. Benin)				
Etiópia – birr	3,4426	2,0528	1,1601	1,4919
3,3705	2,0558	1,2156	1,3051	
3,4740	2,0568	1,0941	1,5491	
Falkland-szigetek – angol font (l. ott)				
Feröer-szigetek – dán korona (l. ott)				
Fidzsi-szigetek – dollár	2,4875	1,4833	0,8382	1,078
2,5165	1,5349	0,9076	0,9744	
2,4615	1,4573	0,7752	1,0976	

<b>Finnország – márka</b>	<b>6,8645</b>	<b>4,0933</b>	<b>2,3132</b>	<b>2,9748</b>
<b>6,5478</b>	<b>3,9937</b>	<b>2,3616</b>	<b>2,5354</b>	
<b>7,0820</b>	<b>4,1930</b>	<b>2,2305</b>	<b>3,1580</b>	
<b>Franciaország – frank</b>	<b>10,0025</b>	<b>5,9645</b>	<b>3,3706</b>	<b>4,3347</b>
<b>9,3125</b>	<b>5,6800</b>	<b>3,3588</b>	<b>3,6060</b>	
<b>10,7325</b>	<b>6,3543</b>	<b>3,3803</b>	<b>4,7859</b>	
<b>Francia Guyana – francia frank (l. ott)</b>				
<b>Fülöp-szigetek – peso</b>	<b>44,00</b>	<b>26,2373</b>	<b>14,8272</b>	<b>19,0682</b>
<b>35,70</b>	<b>21,7749</b>	<b>12,8764</b>	<b>13,8238</b>	
<b>35,00</b>	<b>20,7223</b>	<b>11,0236</b>	<b>15,6075</b>	
<b>Gabon – CFA-frank (l. Benin)</b>				
<b>Gambia – dalasi</b>	<b>13,0555</b>	<b>7,785</b>	<b>4,3994</b>	<b>5,6578</b>
<b>13,6500</b>	<b>8,3257</b>	<b>4,9233</b>	<b>5,2855</b>	
<b>10,7188</b>	<b>6,3462</b>	<b>3,3760</b>	<b>4,7798</b>	
<b>Ghána – cedi</b>	<b>608,55</b>	<b>362,88</b>	<b>205,072</b>	<b>263,727</b>
<b>510,05</b>	<b>311,1009</b>	<b>183,9675</b>	<b>197,5024</b>	
<b>443,566</b>	<b>262,6204</b>	<b>139,7058</b>	<b>197,7997</b>	
<b>Gibraltár – angol font (l. ott)</b>				
<b>Görögország – drachma</b>	<b>319,80</b>	<b>190,698</b>	<b>107,767</b>	<b>138,592</b>
<b>267,85</b>	<b>163,3729</b>	<b>96,6095</b>	<b>103,7173</b>	
<b>270,84</b>	<b>160,3552</b>	<b>85,3039</b>	<b>120,7759</b>	
<b>Grönland – dán korona (l. ott)</b>				
<b>Grenada – kelet-karibi dollár (l. Antigua)</b>				
<b>Guadeloupe – francia frank (l. ott)</b>				
<b>Guam – USA-dollár (l. ott)</b>				

<b>Guatemala – quetzal</b>	8,3620	4,9862	2,8178	3,6238
6,4320	3,9231	2,3199	2,4906	
4,6476	2,7516	1,4638	2,0725	
<b>Guinea – frank</b>	502,65	299,732	169,385	217,833
492,00	300,0914	177,4571	190,5130	
506,40	299,8223	159,4960	225,8193	
<b>Guyana – dollár</b>	193,1014	115,147	65,072	83,6842
49,13	33	17,7204	19,0242	
50,685	30,0088	15,9637	22,6020	
<b>Haiti – gourde</b>	8,3775	5	2,823	3,6305
8,20	5	2,9576	3,1752	
8,4400	4,9970	2,6582	3,7636	
<b>Holland Antillák – gulden</b>	2,9991	1,7883	1,0106	1,2997
2,9355	1,7900	1,0587	1,1366	
3,0215	1,7889	0,9516	1,3473	
<b>Hollandia – gulden</b>	3,3400	1,9916	1,1255	1,4474
3,1225	1,9045	1,1262	1,2090	
3,5800	2,1195	1,1275	1,5964	
<b>Honduras – lempira</b>	9,2900	5,5396	3,1305	4,026
7,1750	4,4250	2,5879	2,7783	
3,3740	1,9976	1,0626	1,5045	
<b>Hongkong – dollár</b>	13,0440	7,7781	4,3956	5,6528
12,7905	7,8014	4,6133	4,9527	
13,1255	7,7711	4,1340	5,8530	
<b>India – rúpia</b>	33,80	20,155	11,39	14,6478
27,90	17,0173	10,0631	10,8034	
26,50	15,6897	8,3464	11,8171	
<b>Indonézia – rúpia</b>	3264,05	1946,36	1099,93	1414,54
3004,20	1832,3879	1083,5707	1163,2913	
2978,70	1763,5879	938,1732	1328,2943	
<b>Irak – dinár</b>	0,5936	0,3539	0,2	0,2572
0,5107	0,3114	0,1842	0,1977	
0,5305	0,3140	0,1670	0,2365	
<b>Irán – rial</b>	120,70	71,9737	40,6739	52,3076
116,25	70,9057	41,9196	45,0145	

121,25	71,7880	38,1889	54,0691	
Írország – font	1,1090	0,6612	0,3737	0,4806
1,0340	0,6306	0,3729	0,4003	
1,1880	0,7033	0,3841	0,5291	
Izland – korona	103,35	61,6279	34,8272	44,7887
100,00	60,9942	36,0685	38,7221	
89,65	53,0787	28,2362	39,9777	
Izrael – sékel	3,8300	2,2838	1,2906	1,6598
3,2910	2,0073	1,1870	1,2743	
3,0800	1,8235	0,9700	1,3734	
Jamaica – dollár	13,5725	8,0933	4,5737	5,8819
11,2310	6,8502	4,0508	4,3488	
9,1570	5,4215	2,8840	4,0833	
Japán – yen	230,75	137,597	77,759	100
258,25	157,5175	93,1469	100	
224,25	132,7708	70,6299	100	
Jemen – rial (Jemen)	20,1898	12,0392	6,8036	8,7496
19,4015	11,8337	6,9978	7,5126	
16,497	9,7673	5,1959	7,3565	
dinár (Jemeni NDK)	0,7724	0,4605	0,2602	0,3347
0,5575	0,3400	0,2100	0,2158	
0,5790	0,3428	0,1823	0,2581	
Jordánia – dinár	1,1260	0,6714	0,3794	0,4879
1,1020	0,6721	0,3974	0,4267	
0,8967	0,5309	0,2824	0,3998	
Jugoszlávia – dinár	38,7540	23,1091	13,0594	16,7947
19,5005	11,8941	7,0335	7,5510	
16893,39	10002,0071	5320,727	7533,2842	
Kajmán-szigetek – dollár	1,3907	0,8292	0,4686	0,6026
1,3610	0,8300	0,4908	0,5270	
1,4010	0,8294	0,4412	0,6247	
Kambodzsa – riel	770,73	459,589	259,724	334,011
357,52	218	128,8522	138,4394	
168,90	100,00	53,1968	75,3177	

<b>Kamerun – CFA-frank (l. Benin)</b>				
<b>Kanada – dollár</b>	<b>1,9315</b>	<b>1,1517</b>	<b>0,6508</b>	<b>0,837</b>
<b>1,9050</b>	<b>1,1619</b>	<b>0,6871</b>	<b>0,7376</b>	
<b>2,0050</b>	<b>1,1870</b>	<b>0,6314</b>	<b>0,8940</b>	
<b>Kanári-szigetek – spanyol peseta (l. ott)</b>	<b>ott)</b>			
<b>Katar – rial</b>	<b>6,0715</b>	<b>3,6204</b>	<b>2,0459</b>	<b>2,6312</b>
<b>6,0025</b>	<b>3,6611</b>	<b>2,1650</b>	<b>2,3242</b>	
<b>6,1605</b>	<b>3,6474</b>	<b>1,9403</b>	<b>2,7471</b>	
<b>Kenya – shilling</b>	<b>46,3276</b>	<b>27,6252</b>	<b>15,6116</b>	<b>20,0769</b>
<b>37,70</b>	<b>22,9948</b>	<b>13,5978</b>	<b>14,5982</b>	
<b>32,85</b>	<b>19,4493</b>	<b>10,3464</b>	<b>14,6488</b>	
<b>Kína – jüan</b>	<b>8,9328</b>	<b>5,3267</b>	<b>3,0102</b>	<b>3,8712</b>
<b>7,7485</b>	<b>4,7261</b>	<b>2,7947</b>	<b>3</b>	
<b>6,3107</b>	<b>3,7363</b>	<b>1,9876</b>	<b>2,814</b>	
<b>Kiribati – ausztrál dollár (l. ott)</b>				
<b>Kolumbia – peso</b>	<b>1007,75</b>	<b>600,924</b>	<b>339,596</b>	<b>436,728</b>
<b>760,05</b>	<b>463,5864</b>	<b>274,1388</b>	<b>294,3078</b>	
<b>618,62</b>	<b>366,2640</b>	<b>194.8409</b>	<b>275.8617</b>	
<b>Kongó – CFA-frank (l. Benin)</b>				
<b>Koreai NDK – von</b>	<b>1,6252</b>	<b>0,9691</b>	<b>0,5476</b>	<b>0,7043</b>
<b>1,5910</b>	<b>0,9704</b>	<b>0,5738</b>	<b>0,6160</b>	
<b>1,6374</b>	<b>0,9694</b>	<b>0,5157</b>	<b>0,7301</b>	
<b>Közép-afrikai Köztársaság – CFA-frank (l. Benin)</b>				
<b>Kuba – peso</b>	<b>1,3345</b>	<b>0,7957</b>	<b>0,4497</b>	<b>0,5783</b>
<b>1,3067</b>	<b>0,7970</b>	<b>0,4713</b>	<b>0,5059</b>	
<b>1,2056</b>	<b>0,7611</b>	<b>0,4049</b>	<b>0,5732</b>	
<b>Kuvait – dinár</b>	<b>–</b>	<b>–</b>	<b>–</b>	<b>–</b>
<b>0,4828</b>	<b>0,2944</b>	<b>0,1741</b>	<b>0,1869</b>	
<b>0,4896</b>	<b>0,2896</b>	<b>0,1542</b>	<b>0,2183</b>	

<b>Laosz – kip</b>	<b>1172,85</b>	<b>699,374</b>	<b>395,232</b>	<b>508,277</b>
<b>1180,80</b>	<b>720,2195</b>	<b>425,8972</b>	<b>457,2313</b>	
<b>725,84</b>	<b>429,7454</b>	<b>228,6110</b>	<b>323,6744</b>	
<b>Lengyelország – zloty</b>	<b>16053,00</b>	<b>9572,45</b>	<b>5409,6</b>	<b>6956,88</b>
<b>15443,00</b>	<b>9419,3351</b>	<b>5570,0631</b>	<b>5979,8644</b>	
<b>1162,00</b>	<b>687,9810</b>	<b>365,9842</b>	<b>518,1716</b>	
<b>Lesotho – maluti</b>	<b>4,7090</b>	<b>2,8079</b>	<b>1,5868</b>	<b>2,0407</b>
<b>4,3395</b>	<b>2,6468</b>	<b>1,5651</b>	<b>1,6803</b>	
<b>4,3200</b>	<b>2,5577</b>	<b>1,3606</b>	<b>1,9264</b>	
<b>Libanon – font</b>	<b>1566,5</b>	<b>934,109</b>	<b>527,885</b>	<b>678,873</b>
<b>942,42</b>	<b>574,8215</b>	<b>339,9170</b>	<b>364,9254</b>	
<b>863,53</b>	<b>511,2670</b>	<b>271,9779</b>	<b>385,0746</b>	
<b>Libéria – USA-dollár (l. ott)</b>				
<b>Líbia – dinár</b>	<b>0,4877</b>	<b>0,2908</b>	<b>0,1643</b>	<b>0,2113</b>
<b>0,4840</b>	<b>0,2952</b>	<b>0,1745</b>	<b>0,1874</b>	
<b>0,4996</b>	<b>0,2957</b>	<b>0,1573</b>	<b>0,2227</b>	
<b>Liechtenstein – svájci frank (l. ott)</b>				
<b>Luxemburg – frank</b>	<b>61,10</b>	<b>36,4341</b>	<b>20,5897</b>	<b>26,4788</b>
<b>57,30</b>	<b>34,9496</b>	<b>20,6672</b>	<b>22,1878</b>	
<b>66,40</b>	<b>39,3132</b>	<b>20,9133</b>	<b>29,6098</b>	
<b>Makao – pataca</b>	<b>13,4985</b>	<b>8,0491</b>	<b>4,5487</b>	<b>5,8498</b>
<b>13,2345</b>	<b>8,0722</b>	<b>4,7734</b>	<b>5,1246</b>	
<b>13,5644</b>	<b>8,0310</b>	<b>4,2722</b>	<b>6,0487</b>	
<b>Madeira – portugál escudo (l. ott)</b>				
<b>Magyarország – forint</b>	<b>128,5510</b>	<b>76,6553</b>	<b>43,3196</b>	<b>55,71</b>
<b>107,36</b>	<b>65,4833</b>	<b>38,7231</b>	<b>41,5721</b>	
<b>102,3602</b>	<b>60,6040</b>	<b>32,2394</b>	<b>45,6455</b>	
<b>Malgas – frank</b>	<b>2946,00</b>	<b>1756,71</b>	<b>992,755</b>	<b>1276,71</b>
<b>2090,20</b>	<b>1274,9008</b>	<b>753,9044</b>	<b>809,3707</b>	
<b>2457,80</b>	<b>1455,1805</b>	<b>774,1102</b>	<b>1096,0089</b>	
<b>Malawi – kwacha</b>	<b>4,7919</b>	<b>2,8574</b>	<b>1,6147</b>	<b>2,0766</b>
<b>4,7010</b>	<b>2,8673</b>	<b>1,6955</b>	<b>1,8203</b>	

4,5120	2,6714	1,4211	2,0120	
Malaysia – ringgit	4,6240	2,7573	1,5582	2,0039
4,4738	2,7287	1,6136	1,7323	
4,5470	2,6921	1,4321	2,0276	
Maldív-szigetek – rufiya	16,9309	10,0959	5,7054	7,3373
15,4125	9,4007	5,5590	5,9680	
14,7025	8,7048	4,6307	6,5562	
Mali – CFA-frank (l. Benin)				
Málta – font	0,5630	0,3357	0,1897	0,2439
0,5425	0,3308	0,1956	0,2100	
0,5814	0,3442	0,1831	0,2592	
Marokkó – dirham	14,7920	8,8205	4,9846	6,4104
13,1405	8,0149	4,7395	5,0882	
14,0266	8,3046	4,4178	6,2548	
Martinique – francia frank (l. ott)				
Mauritánia – ouguiya	127,5558	76,0618	42,9842	55,2787
137,022	83,5754	49,4218	53,0578	
126,60	74,9555	39,8740	56,4548	
Mauritius – rúpia	26,70	15,9212	8,9974	11,5709
24,70	15,0655	8,9089	9,5643	
24,92	14,7542	7,8488	11,1125	
Mexikó – peso <sup>1</sup>	5004,05	2983,93	1686,28	2168,6
4563,25	2783,3180	1645,8972	1766,9893	
4096,76	2425,5535	1290,3181	1826,8717	
peso <sup>3</sup>	5013,00	2989,27	1689,3	2172,48
4485,40	2735,8340	1617,8178	1736,8441	
4030,10	2386,0864	1269,3228	1797,1460	
Miguelon – francia frank (l. ott)				
Monaco – francia frank (l. ott)				
Mongólia – tugrik	5,6221	3,3524	1,8945	2,4364
5,5030	3,3555	1,9848	2,1308	

5,6641	3,3535	1,7839	2,5257	
Montserrat – kelet-karibi dollár (l. Antigua)				
Mozambik – metical	2305,04	1374,5	776,762	998,934
1418,05	925,9225	547,5383	587,8218	
1196,83	708,6027	376,9543	533,7034	
Myanmari Unió (Burma) – kyat	11,4572	6,8319	3,8608	4,9652
10,7780	6,5739	3,8874	4,1734	
11,3484	6,7190	3,5742	5,0606	
Nagy-Britannia – font sterling	1	0,5963	0,3369	0,4333
1	0,6099	0,3606	0,3872	
1	0,5920	0,3149	0,4459	
Namíbia – dél-afrikai rand <sup>2</sup> (l. ott)				
Nauru – ausztrál dollár (l. ott)				
Németország – márka*	2,9675	1,7695	1	1,286
2,7725	1,6910	1	1,0735	
3,1750	1,8798	1	1,4158	
Nepál – rúpia	53,6160	31,9713	18,0677	23,2355
46,5760	28,4086	16,7992	18,0352	
40,5120	23,9857	12,7596	18,0655	
Nicaragua – arany córdoba;				
córdoba	8,3775	4,9955	2,823	3,6305
65768,00	40114,6691	23721,550 9	25466,795 7	
11134,20	6592,1847	3506,8346	4965,0836	
Niger – CFA-frank (l. Benin)				
Nigéria – naira	15,9335	9,4415	5,3355	6,8617
12,9230	7,8822	4,6611	5,0040	
12,4925	7,3956	3,9342	5,5702	
Norvégia – korona	11,5675	6,8977	3,898	5,013



10,7425	6,5523	3,8746	4,1597	
11,5225	6,8220	3,6291	5,1382	
Nyugat-Szamoa – tala	3,8955	2,3228	1,3127	1,6881
3,1400	2,2811	1,3489	1,4482	
3,7200	2,2024	1,1716	1,6588	
Olaszország – líra	2190,25	1306,05	738,079	949,187
2036,25	1241,9945	734,4454	788,4801	
2324,0	1375,9621	731,9685	1036,3433	
Omán – rial	0,6420	0,3828	0,2163	0,2782
0,6315	0,3851	0,2277	0,2445	
0,6512	0,3855	0,2051	0,2903	
Pakisztán – rúpia	38,00	22,6595	12,8053	16,648
34,80	21,2259	12,5518	13,4753	
33,70	19,9526	10,6141	15,0278	
Panama – balboa (l. USA-dollár)				
Pápua Új-Guinea – kina	1,5960	0,9516	0,5378	0,6916
1,5965	0,9737	0,5758	0,6181	
1,4376	0,8511	0,4527	0,6410	
Paraguay – guaraní	2217,75	1322,45	747,346	961,105
1993,10	1215,6755	718,8818	771,7715	
1712,30	1013,7951	539,3070	763,5674	
Peru – új sol; inti	1,1500	0,6857	0,3875	0,4983
21005,30	12812,0158	7576,3029	8133,7076	
2766,68	1638,0580	871,3952	1233,7480	
Pitcairn-szigetek – angol font (l. ott) új-zélandi dollár				
Portugália – escudo	256,10	152,713	86,3016	110,986
244,80	149,3138	88,2957	94,7918	
262,80	155,5950	82,7716	117,1906	
Puerto Rico – USA-dollár (l. ott)				
Réunion - francia frank (l. ott)				

<b>Románia – lej<sup>5</sup></b>	<b>103,19</b>	<b>61,5324</b>	<b>34,7733</b>	<b>44,7193</b>
<b>34,22</b>	<b>20,8722</b>	<b>12,3426</b>	<b>13,2507</b>	
<b>14,78</b>	<b>8,7507</b>	<b>4,6551</b>	<b>6,5908</b>	
<b>Ruanda – frank</b>	<b>21,40</b>	<b>132,021</b>	<b>74,6082</b>	<b>95,9479</b>
<b>129,50</b>	<b>78,9874</b>	<b>46,7087</b>	<b>50,1452</b>	
<b>134,18</b>	<b>79,4434</b>	<b>42,2614</b>	<b>59,8350</b>	
<b>Salamon-szigetek – dollár</b>	<b>4,5640</b>	<b>2,7215</b>	<b>1,5379</b>	<b>1,9778</b>
<b>3,9195</b>	<b>2,3906</b>	<b>1,4137</b>	<b>1,5177</b>	
<b>3,7467</b>	<b>2,2182</b>	<b>1,1800</b>	<b>1,6707</b>	
<b>San Marino – olasz líra (l. ott)</b>				
<b>Sáo Tomé – dobra</b>	<b>252,498</b>	<b>150,565</b>	<b>85,0877</b>	<b>109,425</b>
<b>172,8395</b>	<b>105,4220</b>	<b>62,3406</b>	<b>66,9272</b>	
<b>171,7265</b>	<b>101,6734</b>	<b>54,0870</b>	<b>76,5781</b>	
<b>Seychelle-szigetek – rúpia</b>	<b>8,80</b>	<b>5,2474</b>	<b>2,9654</b>	<b>3,8136</b>
<b>8,96</b>	<b>5,4650</b>	<b>3,2317</b>	<b>3,4695</b>	
<b>9,25</b>	<b>5,4766</b>	<b>2,9133</b>	<b>4,1248</b>	
<b>Sierra Leone – leone</b>	<b>375,00</b>	<b>223,614</b>	<b>126,369</b>	<b>162,514</b>
<b>193,50</b>	<b>118,0237</b>	<b>69,7926</b>	<b>74,9273</b>	
<b>06,4385</b>	<b>63,0186</b>	<b>35,5239</b>	<b>47,4642</b>	
<b>Szingapúr – dollár</b>	<b>2,9780</b>	<b>1,7757</b>	<b>1,0035</b>	<b>1,2905</b>
<b>3,0750</b>	<b>1,8755</b>	<b>1,1091</b>	<b>1,1907</b>	
<b>3,2910</b>	<b>1,9484</b>	<b>1,0365</b>	<b>1,4675</b>	
<b>Spanyolország – peseta</b>	<b>182,35</b>	<b>108,736</b>	<b>61,449</b>	<b>79,0249</b>
<b>175,75</b>	<b>107,1973</b>	<b>63,3904</b>	<b>68,0542</b>	
<b>196,75</b>	<b>116,4890</b>	<b>61,9685</b>	<b>87,7369</b>	
<b>Srí Lanka – rúpia</b>	<b>67,00</b>	<b>39,9522</b>	<b>22,5779</b>	<b>29,0357</b>
<b>65,00</b>	<b>39,6462</b>	<b>23,4445</b>	<b>25,1694</b>	
<b>57,00</b>	<b>33,7477</b>	<b>17,9527</b>	<b>25,4180</b>	
<b>St. Christopher – kelet-karibi dollár (l. Antigua)</b>				
<b>St. Helena – angol font (l. ott)</b>				

St. Lucia – kelet-karibi dollár (l. Antigua)				
St. Pierre – francia frank (l. ott)				
St. Vincent – kelet-karibi dollár (l. Antigua)				
Suriname – gulden	2,9908	1,7834	1,0078	1,2961
2,9195	1,7807	1,0530	1,1304	
3,0131	1,7839	0,9490	1,3436	
Svájc – frank	2,4875	1,4833	0,8382	1,078
2,4525	1,4958	0,8845	0,9496	
2,8250	1,6725	0,8897	1,2597	
Svédország – korona	10,5575	6,2954	3,5577	4,5752
10,0350	6,1207	3,6194	3,8857	
10,7800	6,3824	3,3952	4,8071	
Szaúd-Arábia – rial	6,2558	3,7303	2,1081	2,711
6,1545	3,7538	2,2198	2,3831	
6,3257	3,7452	1,9923	2,8208	
Szenegál – CFA-frank (l. Benin)				
SzírIA – font	35,1855	20,9812	11,8569	15,2483
34,45	21	12,4256	13,3397	
35,4480	20,9875	11,1647	15,8073	
Szomália – shilling	4389,81	2617,66	1479,3	1902,41
572,40	410,1250	242,5247	260,3678	
401,744	237,8590	126,5335	179,1500	
Szovjetunió – rubel <sup>6</sup>	1,0185	0,6073	0,3432	0,4413
0,9905	0,6041	0,3572	0,3835	
1,0681	0,6323	0,3364	0,4762	
Szudán – font <sup>4</sup>	19,1845	11,4397	6,4648	8,3139
19,1060	11,6535	6,8912	7,3982	
7,5960	4,4973	2,3924	3,3872	
Szváziföld – lilangeni	4,7090	2,8079	1,5868	2,0407
4,3395	2,6468	1,5651	1,6803	
4,3200	2,5577	1,3606	1,9264	

Tajvan – dollár	42,90	25,5813	14,4566	18,5915
43,10	26,2885	15,5455	16,6892	
43,25	25,6068	13,6220	19,2865	
Tanzánia – shilling	339,3725	202,369	114,363	147,074
316,50	193,0466	114,1568	122,5556	
230,10	136,6068	72,4724	102,6086	
Thaiföld – baht	42,00	25,0047	14,1533	18,2015
42,00	25,6175	15,1487	16,2633	
42,70	25,2812	13,4488	19,0412	
Togo – CFA-frank (l. Benin)				
Tonga - pa'anga	2,1485	1,2811	0,724	0,931
2,1400	1,3052	0,7718	0,8286	
2,1243	1,2577	0,6690	0,9472	
Trinidad/Tobago – dollár	7,1209	4,2462	2,3996	3,0859
6,97	4,2512	2,5139	2,6989	
7,1740	4,2474	2,2595	3,1991	
Tunézia – dinár	1,6437	0,9801	0,5539	0,7123
1,4845	0,9054	0,5354	0,5748	
1,6083	0,9522	0,5065	0,7171	
Törökország – líra	6597,00	3933,99	2223,18	2859,07
4096,00	2498,3226	1477,3669	1586,0600	
3510,00	2078,1527	1105,5118	1565,2173	
Turks & Caicos – USA-dollár (l. ott)				
Tuvalu – ausztrál dollár (l. ott)				
Uganda – új shilling	1097,92	654,693	369,981	475,805
619,9035	378,1052	223,5900	240,0400	
337,4953	199,8195	106,2977	150,4995	
Új-Zéland – dollár	2,8605	1,7057	0,9639	1,2396
2,8989	1,7286	0,9768	1,2562	
2,8025	1,6711	0,9443	1,2145	
Uruguay – peso	3093,25	1844,51	1042,38	1340,52
1587,90	968,5269	572,7321	614,8693	
893,26	528,8691	281,3417	398,3322	

Vanuatu – vatu	185,00	110,316	62,342	80,1733
196,75	120,0060	70,9648	76,1858	
179,14	106,0627	56,4200	79,8840	
Vatikán – olasz líra (l. ott)				
Venezuela – bolivar	91,6500	54,6511	30,8845	39,7183
73,2915	44,7035	26,4351	28,3800	
61,9800	36,6962	19,5212	27,6387	
Vietnam – dong	13236,45	7892,93	4460,47	5736,27
7389,85	4507,3802	2665,4102	2861,5101	
7596,0	4497,3357	2392,4409	3387,2909	
Virgin-szigetek (brit) – USA-dollár (l. ott)				
Virgin-szigetek (USA) – USA-dollár (l. ott)				
Zaire – zaire	6405,00	3819,32	2158,38	2775,73
835,90	509,8505	301,4968	323,6786	
604,23	357,7442	190,3086	269,4448	
Zambia – kwacha	93,4091	55,7001	31,4773	40,4806
64,35	39,2497	23,2100	24,9177	
17,1	10,1243	5,3858	7,6254	
Zimbabwe – dollár	5,0391	3,0048	1,698	2,1837
3,9525	2,4107	1,4256	1,5304	
3,4275	2,0293	1,0795	1,5284	

Az árfolyamok néhány esetben névlegesek, egyébként többségükben piaci árfolyamok (vásárlási és eladási árfolyamok átlaga), hacsak másként nincs jelezve.

\* 1990. júl -ig NSZK-márka.

<sup>1</sup> szabad árfolyam; <sup>2</sup> kereskedelmi árfolyam; <sup>3</sup> ellenőrzött árfolyam; <sup>4</sup> pénzügyi árfolyam; <sup>5</sup> nem kereskedelmi árfolyam; <sup>6</sup> hivatalos árfolyam; <sup>7</sup> turistaárfolyam

## Közlekedés

A világ gépkocsiállománya (millió darab)

Megnevezés	Összes gépkocsi	Személy- gépkocsi	Autóbusz és teher- gépkocsi	Megnevezés	Összes gépkocsi	Személy- gépkocsi
I. Világ összesen				1985	473,9	364,0
1950	60,8	49,0	11,8	1986	488,8	373,7
1960	117,8	91,1	26,1	1987	503,3	385,1
1970	246,6	193,8	52,8	1988	519,1	395,1
1980	420,0	326,3	93,7	1989	537,6	408,0
II. Világrészenként						
1970					1987	
Észak-Amerika	116,5	95,9	20,6	Észak-Amerika	190,9	146,9
Nyugat-Európa	74,3	65,4	8,9	Nyugat-Európa	140,6	125,7
Távol-Kelet	21,2	11,0	10,2	Távol-Kelet	64,6	36,7
Kelet-Európa	10,4	4,7	5,7	Kelet-Európa	39,4	27,7
Közép- és Dél- Amerika	10,2	6,6	3,6	Közép- és Dél- Amerika	31,1	22,7
Egyéb területek*	14,0	10,2	3,8	Egyéb területek*	36,7	25,4
1980					1988	
Észak-Amerika	172,4	133,8	38,6	Észak-Amerika	194,4	149,1
Nyugat-Európa	116,6	105,0	11,6	Nyugat-Európa	146,2	129,7
Távol-Kelet	46,6	28,5	18,1	Távol-Kelet	68,8	38,4
Kelet-Európa	30,6	20,3	10,3	Kelet-Európa	40,8	28,9
Közép- és Dél- Amerika	25,6	18,8	6,8	Közép- és Dél- Amerika	31,7	23,0
Egyéb területek*	28,2	19,9	8,3	Egyéb területek*	37,1	26,0
1986					1989	
Észak-Amerika	186,0	143,2	42,8	Észak-Amerika	198,9	152,5
Nyugat-Európa	136,4	121,8	14,6	Nyugat-Európa	151,4	134,9
Távol-Kelet	60,4	34,7	25,7	Távol-Kelet	73,2	40,7
Kelet-Európa	37,8	26,2	11,6	Kelet-Európa	42,5	30,4
Közép- és Dél- Amerika	31,5	22,9	8,6	Közép- és Dél- Amerika	32,2	23,7
Egyéb területek*	36,7	24,9	11,8	Egyéb területek*	37,8	26,5

\* Afrika, Közép-Kelet, Karib-szigetek, Óceánia.

#### Az 1000 lakosra jutó személygépkocsik száma

Ország	1980	1985	1987	1988	1989
Egy. Államok	598	n. a.	620	631	639

NSZK	377	424	457	470	480
Kanada	427	432	449	466	n. a.
Svájc	355	406	416	424	426
Svédország	347	377	401	413	421
Olaszország	313	392	399	409	421
Franciaország	341	380	395	403	410
Norvégia	302	365	387	386	398
Ausztria	298	335	354	366	381
Finnország	256	314	345	363	381
Belgium	321	339	353	364	376
Nagy-Britannia	273	314	331	359	376
Hollandia	322	340	349	356	363
Dánia	271	294	309	311	313

Ország	1980	1985	1987	1988	1989
Spanyolország	201	240	263	276	295
Japán	202	230	241	251	265
NDK	160	199	216	225	234
Portugália	130	134	201	209	224
Csehszlovákia	138	174	190	192	200
Magyarország	95	135	156	170	164
Görögország	89	127	143	151	158
Bulgária	n. a.	109	n. a.	136	141
Jugoszlávia	109	122	128	131	140
Lengyelország	67	99	112	119	128
Brazília	67	68	n. a.	67	n. a.
Szovjetunió	31	41	47	51	n. a.
Románia	n. a.	39	n. a.	48	51
Törökország	15	20	23	23	23

**A 10 vezető személygépkocsi-gyártó ország; részesedése a világtermelésből**

	1980		1985		1987		1988		1989	
M db	%	M db	%	M db	%	M db	%	M db	%	
Japán	7,1	24,3	7,6	23,0	7,9	23,3	8,2	23,2	9,1	24,3
Egyesült Államok	6,4	21,9	8,2	24,8	7,1	21,0	7,1	20,1	6,8	18,2
NSZK	3,5	12,0	4,2	12,7	4,4	13,0	4,3	13,0	4,6	12,3

Franciaország	2,9	9,9	2,6	7,9	3,1	9,2	3,2	9,1	3,4	9,1
Olaszország	1,4	4,8	1,4	4,2	1,7	5,0	1,9	5,4	2,0	5,3
Spanyolország	1,0	3,4	1,2	3,6	1,4	4,1	1,5	4,2	1,6	4,3
Nagy-Britannia	1,0	3,4	1,0	3,0	1,1	3,2	1,2	3,4	1,3	3,5
Szovjetunió	1,3	4,5	1,3	3,9	1,3	3,8	1,3	3,7	1,2	3,2
Belgium	0,9	3,1	1,0	3,0	1,1	3,2	1,1	3,1	1,1	2,9
Kanada	0,8	2,7	1,1	3,3	0,8	2,4	1,0	2,8	1,0	2,7
Együtt	26,3	90,0	29,6	89,4	29,9	88,2	30,8	88,0	32,1	85,8
Világ összesen	29,2	100,0	33,1	100,0	33,9	100,0	36,1	100,0	37,4	100,0

#### A világ legnagyobb személygépkocsi-gyártó vállalatai, 1989

Helyezés	Vállalat	Gyártó országok száma	Előállított ezer db	Részesedés a világ termeléséből (%)
1.	GM*	12	5833,8	15,6
2.	Ford**	13	4079,6	10,9
3.	Toyota	10	3391,3	9,1
4.	Volkswagen+Audi	8	2940,3	7,9
5.	Nissan	8	2435,5	6,5
6.	Peugeot+Talbot+Citroën	7	2357,1	6,3
7.	Fiat***	5	1911,4	5,1
8.	Renault	6	1712,4	4,6
Vezető vállalatok összesen			24661,4	66,0
Többi gyártó			12716,2	34,0
Világ összesen			37377,6	100,0

\* Chevrolet, Pontiac, Oldsmobile, Buick, Cadillac, Opel, Vauxhall, Hoiden. \*\* Ford, Mercury, Lincoln, Falcon, Brasil. \*\*\* Fiat, Lancia, Autobianchi, Ferrari, Murati, Automoveis.

#### Új személygépkocsik üzembe helyezése (ezer darab)

Ország	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Egyesült Államok	10889,0	11140,0	10123,0	10480,0	9853,0	9159,6
Japán	3091,1	3184,5	3350,8	3821,1	4367,4	4779,1
NSZK	2379,1	2829,4	2915,7	2808,0	2831,6	3011,4
Franciaország	1267,4	1379,3	1535,7	1639,1	1611,2	2286,9
Nagy-Britannia	1908,5	1928,9	2068,6	2216,0	2762,5	2009,1
Olaszország	1645,6	1854,6	1943,3	2167,4	2392,0	n. a.



Spanyolország	575,1	689,0	927,1	1080,6	1149,4	1004,0
Kanada	1137,2	1095,3	1072,1	1055,9	992,1	886,3
Dél-Korea	91,5	107,6	180,1	273,6	440,7	516,2
Hollandia	495,7	560,5	555,7	480,6	495,7	502,7
Belgium	378,2	409,2	420,3	443,5	461,2	499,1
Ausztrália	530,2	410,9	369,3	418,7	464,0	486,6
Svájc	265,5	300,2	303,4	319,4	319,9	323,9
Ausztria	242,7	262,2	243,2	244,9	276,1	288,6
Svédország	266,6	274,4	322,1	349,6	314,1	235,2
Törökország	63,9	103,8	105,8	116,5	124,3	213,9
Dél-afrikai Köztársaság	173,0	162,1	200,2	209,8	203,3	n. a.
Új-Zéland	84,4	80,0	89,6	88,6	135,0	159,7
Finnország	139,0	144,0	152,3	178,5	177,6	139,0
Görögország	109,4	96,2	74,2	76,0	102,3	n. a.
Dánia	157,6	169,5	124,4	88,8	78,5	89,8
Norvégia	165,0	175,9	119,2	71,0	56,9	63,7

**A világ vezető személygépkocsi-exportőrei (ezer darab)**

Ország	Összesen	Ebből:				
Nyugat-Európába	Észak-Amerikába	Távol-Keletre	Közel-Keletre	Egyéb területekre		
1986						
Japán	4554	1306	2571	192	100	385
NSZK	2519	1866	495	66	29	63
Kanada+Egyesült Államok	1880	13	1842	4	13	8
Franciaország	1540	1293	74	23	29	121
Olaszország	601	545	12	10	12	22
Svédország	224	79	131	5	2	7
Nagy-Britannia	201	141	29	6	15	10
Összesen	11519	5243	5154	306	200	616
1987						
Japán	4482	1392	2446	218	120	306
NSZK	2451	1867	407	100	25	52
Franciaország	1670	1442	58	33	38	99
Kanada+Egyesült Államok	1589	24	1514	16	28	7
Olaszország	639	586	8	17	9	19

Nagy-Britannia	245	161	53	10	9	12
Svédország	229	74	137	8	2	8
Összesen	11305	5546	4623	402	231	503
1988						
Japán	4415	1436	2274	190	133	382
NSZK	2506	2006	282	132	26	60
Kanada+Egyesült Államok	1982	49	1810	72	40	11
Franciaország	1806	1576	25	55	43	107
Olaszország	686	623	5	28	12	18
Dél-Korea	546	19	513	6	5	3
Nagy-Britannia	261	189	34	14	7	17
Svédország	192	68	103	12	2	7
Összesen	12394	5966	5046	509	268	605
1989						
Japán	4334	1430	2181	206	141	376
NSZK	2722	2221	240	169	25	67
Franciaország	1899	1673	10	65	35	116
Kanada+Egyesült Államok	1852	20	1727	57	37	11
Olaszország	694	647	3	21	6	17
Dél-Korea	347	21	277	23	3	6
Nagy-Britannia	339	256	33	26	7	17
Svédország	291	125	136	21	3	6
Összesen	12478	6393	4607	588	257	616

**A 10 vezető tehergépjármű-gyártó ország részesedése a világtermelésből**

Ország	1980		1985		1987		1988		1989	
M db	%	M db	%	M db	%	M db	%	M db	%	
Japán	3,9	42,4	4,6	39,3	4,4	37,2	4,5	35,2	4,0	31,5
Egyesült Államok	1,6	17,4	3,5	29,9	3,8	32,2	4,1	32,1	4,3	33,8
Kanada	0,5	5,5	0,9	7,7	0,8	6,8	0,9	7,0	0,9	7,1
Szovjetunió	0,8	8,7	0,9	7,7	0,6	5,1	0,6	4,7	n. a.	n. a.
Franciaország	0,4	4,3	0,4	3,4	0,4	3,4	0,5	3,9	0,5	3,9
Spanyolország	0,1	1,1	0,2	1,7	0,3	2,5	0,4	3,1	0,4	3,1
NSZK	0,4	4,3	0,2	1,7	0,2	1,7	0,3	2,3	0,3	2,4
Nagy-Britannia	0,4	4,3	0,2	1,7	0,2	1,7	0,3	2,3	0,3	2,4
Brazília	0,2	2,2	0,2	1,7	0,2	1,7	0,2	1,6	0,3	2,4
Olaszország	0,2	2,2	0,2	1,7	0,2	1,7	0,2	1,6	0,2	1,6

Együtt	8,5	92,4	11,3	96,5	11,1	94,0	12,0	93,7	11,2	88,2
Világ összesen	9,2	100,0	11,7	100,0	11,8	100,0	12,8	100,0	12,7	100,0

#### A világ első 20 tehergépjármű-gyártó vállalata (ezer darab)

Vállalat	Ország	1985	1986	1987	1988	1989
Ford	Egyesült Államok	1218,0	1387,6	1482,0	1524,5	1651,8
Chevrolet	Egyesült Államok	1181,9	1152,1	1152,3	1259,3	1219,8
Toyota	Japán	1096,3	976,1	930,2	985,8	920,8
Mitsubishi	Japán	581,9	599,3	636,5	621,5	541,1
Nissan	Japán	671,7	506,2	485,3	482,6	456,0
Suzuki	Japán	545,7	571,8	570,9	549,5	438,3
Dodge	Egyesült Államok	213,9	152,3	317,0	391,1	401,6
Daihatsu	Japán	417,4	460,5	456,0	483,4	400,6
GM	Egyesült Államok	356,5	359,6	373,8	386,5	372,4
Chrysler Corp.	Kanada	390,1	404,8	410,3	382,1	367,9
Isuzu	Japán	374,0	343,7	337,7	417,2	367,7
GM	Kanada	280,8	190,3	230,0	324,9	324,8
Renault	Franciaország	214,0	269,8	277,1	295,7	324,5
Mazda (Toyo)	Japán	378,6	384,3	344,6	340,5	302,4
Jeep AM Gen.	Egyesült Államok	239,2	195,8	222,9	255,9	249,6
Fuji (Subaru)	Japán	324,7	341,3	338,5	318,8	246,0
Honda	Japán	163,9	211,0	219,2	220,6	207,5
Ford	Kanada	163,6	148,1	153,0	162,9	155,5
Daimler-Benz	NSZK	131,3	134,2	135,0	144,8	151,8
Ford	Nagy-Britannia	101,4	93,8	101,2	132,8	144,0
Világ összesen		11700,0	11500,0	11800,0	12800,0	12700,0

#### Az autópálya-hálózat hossza (km)

Ország Év	Autópálya- hossz	Ország Év	Autópálya- hossz	Ország Év	Autópálya- hossz
Ausztria		Belgium		Bulgária	
1980	938	1980	1192	1980	112
1985	1261	1985	1456	1985	221
1986	1335	1986	1526	1986	228
1987	1372	1987	1526	1987	244

1988	1405	1988	1613	1988	258
1989	1407	1989	1613	1989	266
Csehszlovákia		Dánia		Egyesült Államok	
1981	373	1980	516	1980	83000
1985	n. a.	1985	593	1985	81105
1986	481	1986	593	1986	81000
1987	488	1987	599	1987	n. a.
1988	489	1988	603	1988	n. a.
1989	527	1989	601	1989	n. a.
Finnország		Franciaország		Hollandia	
1980	204	1980	4862	1980	1780
1985	204	1985	6471	1985	1872
1986	204	1986	6555	1986	1973
1987	215	1987	6766	1987	2000
1988	214	1988	n. a.	1988	2040
1989	215	1989	5300	1989	2045
Japán		Jugoszlávia		Kanada	
1980	2579	1980	386	1980	4939
1985	3551	1983	630	1985	6268
1986	3721	1986	n. a.	1986	n. a.
1987	3721	1987	665	1987	n. a.
1988	3721	1988	665	1988	n. a.
1989	n. a.	1989	670	1989	n. a.
Magyarország		Nagy-Britannia		NSZK	
1980	130	1980	2694	1980	7538
1985	200	1985	2879	1985	8198
1988	217	1986	2971	1986	8250
1987	218	1987	2971	1987	8416
1988	218	1988	3100	1988	8618
1989	218	1989	3093	1989	8539
Olaszország		Spanyolország		Svájc	
1980	5900	1980	1182	1980	n. a.
1985	5955	1985	2142	1985	1054
1986	5997	1986	2142	1986	1075
1987	6083	1987	2262	1987	1114
1988	6091	1988	2344	1988	n.a.

1989	6106	1989	2424	1989	1495
------	------	------	------	------	------

**A közúti baleset következtében meghaltak száma 100 millió gépjármű-kilométerre**

Ország	1980	1985	1987	1988	1989
Svédország	1,9	1,9	1,5	1,4	1,4
Norvégia	1,9	1,8	1,5	1,4	n. a.
Egy. Államok	2,1	1,5	1,5	1,5	1,4
Hollandia	3,0	1,9	1,7	1,5	1,6
Finnország	2,1	1,7	1,7	1,8	1,9
NSZK	3,9	2,4	2,0	2,0	1,9
Nagy-Britannia	2,5	1,9	2,0	2,0	1,9
Japán	2,3	2,2	2,2	n. a.	n. a.
Dánia	2,7	2,8	2,4	2,3	2,0
Olaszország	3,8	2,8	2,2	2,4	n. a.
Svájc	3,5	2,2	n. a.	n. a.	n. a.
Ausztria	5,7	3,9	3,4	3,8	3,5
Franciaország	4,8	3,7	3,9	4,2	n. a.
Belgium	6,9	4,8	n. a.	n. a.	n. a.
Spanyolország	7,1	6,5	6,3	6,5	6,9
Magyarország	10,0	8,7	7,1	7,0	7,0

**A közúti baleset következtében meghaltak száma 1000 közúti gépjárműre**

Ország	1980	1985	1987	1988	1989
Japán	2,1	2,0	2,0	n. a.	n. a.
Norvégia	2,7	2,4	2,3	2,0	2,0
Svédország	2,7	2,4	2,2	2,2	2,3
Hollandia	4,1	2,7	2,7	2,4	2,5
Nagy-Britannia	4,0	2,7	2,6	2,6	2,5
NSZK	5,3	3,1	2,7	2,7	2,6
Egy. Államok	3,3	2,6	2,8	n. a.	n. a.
Olaszország	4,5	2,9	2,8	2,4	n. a.
Svájc	5,1	3,2	3,2	3,1	3,0
Finnország	4,0	3,1	3,1	3,2	3,4
Franciaország	5,9	4,4	3,9	4,1	3,7

Dánia	4,2	4,4	3,7	3,8	n. a.
NDK	6,8	4,7	3,9	4,1	4,2
Ausztria	7,1	4,9	4,5	4,8	4,4
Csehszlovákia	8,3	5,4	n. a.	n. a.	4,7
Belgium	7,1	5,0	5,1	5,0	4,9
Spanyolország	5,6	4,5	4,8	5,0	5,2
Görögország	9,7	9,1	7,2	6,8	5,4
Portugália	n. a.	n. a.	9,4	9,8	8,6
Magyarország	14,2	10,9	8,4	8,5	11,1
Lengyelország	19,6	10,3	8,9	8,8	11,4
Románia	n. a.	11,3	n. a.	n. a.	n. a.
Jugoszlávia	19,0	13,4	13,9	13,5	12,7
Törökország	33,7	35,6	41,6	35,1	n. a.

**A közúti baleset következtében meghaltak száma 100000 lakosra**

Ország	1980	1985	1987	1988	1989
Románia	3,8	5,8	5,6	5,2	n. a.
Japán	7,4	7,6	7,6	7,5	n. a.
Svédország	10,2	9,7	9,4	9,6	9,4
Hollandia	7,1	9,9	10,1	9,3	9,8
Nagy-Britannia	11,1	9,4	10,7	n. a.	10,0
Csehszlovákia	12,4	9,9	8,9	9,4	10,3
NDK	12,0	10,0	9,2	9,9	10,7
Norvégia	8,9	9,7	9,5	11,1	11,1
Olaszország	15,2	12,5	11,8	12,1	11,1
Törökország	8,4	11,1	14,7	12,6	n. a.
NSZK	21,2	13,8	13,0	13,5	12,9
Dánia	13,5	15,1	13,6	13,9	13,1
Svájc	19,7	14,0	14,5	14,3	14,1
Finnország	11,5	11,0	11,8	13,2	14,8
Görögország	12,7	17,2	15,0	15,1	16,9
Lengyelország	16,9	12,6	12,3	12,8	17,8
Egy. Államok	22,4	18,3	19,0	19,1	18,3
Ausztria	23,1	18,0	17,3	19,0	18,4
Spanyolország	13,4	12,7	15,1	16,3	18,5
Franciaország	23,0	18,9	17,7	18,9	18,7

Jugoszlávia	22,6	17,8	19,3	19,3	19,5
Belgium	24,3	18,3	19,4	19,9	20,1
Magyarország	15,2	16,5	14,8	16,1	20,4
Portugália	n. a.	n. a.	22,4	24,6	22,7

**A világ legnagyobb kereskedelmi flottái\* (MBRT)\*\***

Ország	1980	1985	1986	1987	1988	1989
Libéria	80,3	58,2	52,6	51,5	49,7	47,9
Panama	24,2	40,7	41,3	43,3	44,6	47,4
Japán	41,0	39,9	38,5	35,9	32,1	28,0
Szovjetunió	23,4	24,7	25,0	25,2	25,8	25,9
Görögország	39,5	31,0	28,4	23,6	22,0	21,3
Egyesült Államok	18,5	19,5	19,9	20,2	20,8	20,6
Ciprus	2,1	8,2	10,6	15,7	18,4	18,1
Norvégia	22,0	15,3	9,3	9,2	9,4	15,6
Kína	6,9	10,6	11,7	12,3	12,9	13,5
Bahama-szigetek	0,1	3,9	6,0	9,1	9,0	11,6
Fülöp-szigetek	1,9	4,6	6,9	8,7	9,3	9,4
Dél-Korea	4,3	7,2	7,2	7,2	7,3	7,8
Nagy-Britannia	27,1	14,3	11,6	8,5	8,3	7,6
Olaszország	11,1	8,8	7,9	7,8	7,8	7,6
Szingapúr	7,7	6,5	6,3	7,1	7,2	7,3
India	5,9	6,6	6,5	6,7	6,2	6,3
Hongkong	1,7	6,9	8,2	8,0	7,3	6,2
Brazília	4,5	6,1	6,2	6,3	6,1	6,1
Tajvan	2,0	4,3	4,3	4,5	4,6	5,2
Együtt	324,2	317,3	308,4	310,8	308,8	313,4
Világ összesen	419,9	416,3	404,9	403,5	403,4	410,5

\* 5 MBRT felett \*\* MERT-millió bruttóregisztertonna.

**A világ vezető hajógyártó országai\* (MBRT)**

Ország	1985	1986	1987	1988	1989
Japán	9,5	8,2	5,7	4,0	5,4
Dél-Korea	2,6	3,6	2,1	3,2	3,1
Jugoszlávia	0,3	0,2	0,4	0,3	0,5
NSZK	0,6	0,5	0,3	0,5	0,4

Tajvan	0,3	0,4	0,3	0,5	0,4
Dánia	0,5	0,4	0,2	0,4	0,3
NDK	0,4	0,1	0,3	0,3	0,3
Kína	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3
Lengyelország	0,4	0,4	0,3	0,3	0,2
Szovjetunió	0,6	0,2	0,3	0,3	0,2
Finnország	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Spanyolország	0,6	0,2	0,2	0,2	0,2
Hollandia	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1
Románia	0,2	0,2	0,1	0,1	n. a.
Nagy-Britannia	0,2	0,1	0,2	0,1	0,1
Norvégia	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0
Egyesült Államok	0,2	0,2	0,2	0,0	0,0
Együtt	17,1	15,5	11,3	10,8	11,7
Világ összesen	18,2	16,8	12,3	10,9	13,2

\* 100000 BRT felett.

#### A belvízi hajózóutak hossza néhány országban (km)

Ország	1989
Ausztria	358
Belgium	1951
Bulgária	471
Csehszlovákia	483
Egyesült Államok	20573
Finnország	6239
Franciaország	8500
Hollandia	5016
Jugoszlávia	2001
Lengyelország	3997
Luxemburg	37
Magyarország	1622
Nagy-Britannia	2351
NDK	2319
NSZK	4447
Olaszország	1366
Portugália	124
Románia	1659



Svédország	1165
Szovjetunió	123732

#### A világ legnagyobb konténerkikötői\* (1000 TEU\*\*)

Kikötő	Ország	1985	1986	1987	1988
Hongkong	Hongkong	2289	2774	3457	4033
Szingapúr	Szingapúr	1699	2203	2634	3375
Rotterdam	Hollandia	2654	2870	2838	3289
Kaoshiung	Tajvan	1901	2484	2779	3083
Kobe	Japán	1857	1885	1997	3233
Pusan	Dél-Korea	1115	1448	1825	2206
New York	Egyesült Államok	2367	2340	2089	2096
Keelung	Tajvan	1158	1587	1940	1762
Los Angeles	Egyesült Államok	1104	1325	1580	1652
Hamburg	NSZK	1159	1246	1451	1622
Long Beach	Egyesült Államok	1172	1394	1460	1540
Antwerpen	Belgium	991	1006	1145	1470
Yokohama	Japán	1327	1310	1348	1453
Tokió	Japán	1004	1082	1288	1396
Felixstowe	Egyesült Államok	726	895	1053	1279
San Juan	Egyesült Államok	882	963	1004	1136
Bréma	NSZK	086	1000	1043	1121
Seattle	Egyesült Államok	856	850	1026	1024
Oakland	Egyesült Államok	856	925	961	1021
Együtt		26103	29587	32918	37791
Világ összesen		55903	60877	67257	72929

\* 1 M TEU felett. \*\* 1 TEU=20 láb (6,10×2,44×2,44 m) méretű egységgrakomány (20 tonna névleges tömeg).

## Repülés

#### Az ICAO-tagállamokban üzemelő sugárhajtású közforgalmi repülőgépek megoszlása (darab)

	1981	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989
--	------	------	------	------	------	------	------	------

4 vagy 3 hajtóműves	3850	3780	3720	3670	3660	3680	3730	3780
2 hajtóműves	3020	3760	3520	3850	4190	4550	5020	5660
Összesen	6870	7540	7240	7520	7850	8230	8750	9440

#### Az utas- és teherforgalom területi megoszlása

Földrészek	1982	1985	1986	1987	1988	1989
Európa						
Utaskilométer (millió)	381950	428180	438760	476300	508575	546200
Árutonna-km (millió)	11160	14425	15445	16860	17990	19425
Közel-Kelet						
Utaskilométer (millió)	33670	42670	42900	44541	45620	47780
Árutonna-km (millió)	1550	2105	1785	2105	2490	2570
Ázsia						
Utaskilométer (millió)	186840	222310	237040	270609	309230	318790
Árutonna-km (millió)	6970	9605	10875	12720	14305	15630
Afrika						
Utaskilométer (millió)	33210	36680	34580	35280	38050	40790
Árutonna-km (millió)	975	1165	1080	1220	1175	1190
Észak-Amerika						
Utaskilométer (millió)	445580	566660	623820	684320	726120	744310
Árutonna-km (millió)	9020	10580	11705	13030	15045	16000
Latin-Amerika						
Utaskilométer (millió)	60340	68270	74950	77460	78740	84530
Árutonna-km (millió)	1855	2105	2300	2425	2460	2625
Összes ICAO-tagállam						
Utaskilométer (millió)	1141580	1364770	1452050	1588590	1706010	1782400
Árutonna-km (millió)	31535	39985	43190	48360	53365	57260

### A világ legnagyobb utasforgalmú légi útvonalai

	Útvonal		Távolság (km)	Repülési idő (óra:perc )	Utasforgalom (ezer fő/év)		
	-tól	-ig	1986	1987	1989		
1.	London	Párizs	387	0:50	2190	2490	3406
2.	London	New York	6400	7:45	2067	2332	2356
3.	Hongkong	Tajpej	927	1:50	1228	1403	2056
4.	Bangkok	Hongkong	1792	3:05	1063	1339	1906
5.	Honolulu	Tokió	7095	7:10	1057	1282	1903
6.	Szöul	Tokió	1374	2:20	1028	1131	1890
7.	Hongkong	Tokió	3340	4:05	1255	1623	1770
8.	Dublin	London	537	1:10	1113	1377	1719
9.	Amszterdam	London	426	1:05	1291	1608	1637
10.	Kuala Lumpur	Szingapúr	377	0:50	1241	1316	1636
11.	Tajpej	Tokió	2442	3:50	1024	1143	1342
12.	Dzsakarta	Szingapúr	1031	1:45	836	894	1224
13.	Los Angeles	Tokió	10117	11:00	851	982	1203
14.	Bangkok	Szingapúr	1661	2:50	778	949	1169
15.	New York	Párizs	6720	7:05	786	1030	1165
16.	Frankfurt	London	740	1:30	865	1053	1146
17.	New York	Toronto	663	1:50	940	1068	988
18.	Hongkong	Manila	1300	2:20	650	742	956
19.	Chicago	Toronto	796	1:35	794	912	910
20.	Brüsszel	London	390	0:55	692	830	903
21.	London	Zürich	790	1:30	n. a.	788	900
22.	Hongkong	Szingapúr	2976	4:10	818	885	n. a.
23.	Frankfurt	New York	7132	7:15	670	901	854
24.	Algír	Párizs	1557	2:35	755	730	850
25.	Koppenhága	Oslo	581	1:15	716	732	n. a.

### A világ légi közlekedési vállalatainak forgalmi adatai (menetrend szerinti járatok)

Megnevezés	1982	1984	1985	1986	1987	1988	1989
Összes járatok							

Szállított utasok (millió fő)	764	847	897	960	1027	1082	1118
Szállított áru (millió tonna)	11,6	13,3	13,7	14,7	16,1	17,3	18,1
Utaskilométer (millió)	1142	1276	1365	1452	1589	1706	1782
Felszállások száma (millió)	10,3	11,4	11,8	12,7	13,3	14,0	14,1
Repült órák száma (millió)	14,8	16,4	17,1	18,7	19,9	21,3	22,9
Nemzetközi járatok							
Szállított utasok (millió fő)	170	184	194	198	222	243	263
Szállított áru (millió tonna)	4,7	5,8	5,9	6,4	7,2	7,9	8,6
Utaskilométer (millió)	497	554	589	603	687	762	825
Felszállások száma (millió)	2,2	2,2	2,3	2,4	2,6	2,8	3,0
Repült órák száma (millió)	5,3	5,6	5,8	6,1	6,6	7,3	8,0

**A világ legnagyobb forgalmú repülőterei utasforgalom szerint (ezer fő/év)**

	Repülőtér	1981	1985	1986	1987	1988	1989
1.	Chicago, O'Hare	37976	48469	53338	56281	56679	59100
2.	Dallas, Ft. Worth	23533	37104	39945	41875	44271	47600
3.	Los Angeles	32722	37648	41418	44783	44399	45000
4.	Atlanta, Hartsfield	37594	42495	45191	47648	45900	43300
5.	London, Heathrow	26400	31310	31310	34743	37510	39600
6.	Tokió, Haneda	21235	27167	27218	29927	32177	36600
7.	New York, Kennedy	25752	28945	27224	30192	31166	30300
8.	San Francisco	19848	24931	27810	29812	30507	29900
9.	Denver, Stapleton	22601	28486	34686	32355	31798	27600
10.	Frankfurt	16953	19540	19753	23288	24344	26000
11.	Párizs, Orly	17012	17671	18544	20427	22206	24100
12.	New York, La Guardia	18146	20542	22189	24226	24159	23200
13.	Honolulu	14344	16639	18231	20380	20156	22600
14.	Miami	19846	19849	21947	24025	24525	22400

15.	Boston, Logan	14827	20450	21863	23283	23369	22300
16.	Osaka	17087	17452	17695	19291	20061	21900
17.	Detroit, Metropolitan	–	–	17605	19747	19708	21500
18.	London, Gatwick	–	–	–	19380	20745	21200
19.	New York, Newark	–	–	29433	23475	22496	20900
20.	St. Louis, Lambert	–	–	20352	20363	20170	20000

**A világ legnagyobb forgalmú repülőtere a járatok száma szerint**

	Repülőtér	1981	1985	1986	1987	1988	1989
1.	Chicago, O'Hare	554500	713600	767800	753400	763700	784000
2.	Dallas, Ft. Worth	445800	534500	552000	600700	653900	681000
3.	Atlanta, Hartsfield	523100	718100	753800	766200	751000	639900
4.	Los Angeles	380200	473500	512800	599300	565300	584000
5.	Denver, Stapleton	379300	437300	476000	478700	460500	423000
6.	San Francisco	262600	345000	385700	419400	419100	393000
7.	St. Louis, Lambert	302600	364400	399000	360700	379800	380000
8.	Boston, Logan	251600	347700	364000	373100	373100	362000
9.	Phoenix, Sky Harbor	–	–	285900	318900	336700	358000
10.	Charlotte, Douglas	–	–	266700	280200	326300	349000
11.	London, Heathrow	247000	288300	293900	308000	330400	347000
12.	Pittsburgh	320400	–	327600	339700	357100	344000
13.	New York, Newark	–	–	368600	332900	342500	340000
14.	Detroit, Metropolitan	–	–	350700	336000	317300	326000
15.	Seattle, Seattle Tacon	n. a.	n. a.	n. a.	275000	301000	322000
16.	New York, La Guardia	215000	312600	321600	328400	334700	321000
17.	Philadelphia	255600	274700	307200	356400	355700	318000
18.	Miami	265700	282800	290700	302100	311800	312000
19.	Toronto, Pearson	n. a.	n. a.	n. a.	269000	284000	309000
20.	Honolulu	198400	246500	261800	278200	245900	259000

**A világ legnagyobb nemzetközi forgalmú repülőtere, utasforgalom szerint (ezer fő/év)**

Repülőtér	1987	1988	1989
London, Heathrow	28615	30659	32474
London, Gatwick	18248	19619	19825

Frankfurt	17147	18398	19502
Párizs, Charles de Gaulle	14450	16172	18282
New York, Kennedy	17405	16172	18282
Hongkong	12667	15277	16204
Tokió, Narita	11397	13893	16127
Amszterdam	13209	14397	15254
Szingapúr	10009	11381	12973
Zürich	9603	10194	10999

**A világ legnagyobb nemzetközi forgalmú repülőterei, a járatok száma szerint**

Repülőtér	1987	1988	1989
London, Heathrow	226000	244200	259700
Frankfurt	180900	196500	210000
Amszterdam	167600	180800	186900
Párizs, Charles de Gaulle	140800	161300	183000
London, Gatwick	148400	157500	162900
Koppenhága	123400	132300	147900
Zürich	121100	133300	144200
Miami	102400	127600	120100
Brüsszel	96000	110000	120000
New York, Kenned	97800	106300	108700
Toronto	99400	103900	107800

**A nemzetközi légi utas- és teherforgalom területi megoszlása (millió km)**

Földrészek	1986	1987	1988	1989
<b>Európa (Szovjetunióval)</b>				
Utas-km	216166	245398	260714	284672
Árutonna-km	12660	13937	15184	16545
<b>Európa (Szovjetunió nélkül)</b>				
Utas-km	204568	231906	246533	268130
Árutonna-km	12446	13643	14838	16180
<b>Közel-Kelet</b>				
Utas-km	34687	36079	37343	39604
Árutonna-km	1704	2024	2306	2481

<b>Ázsia</b>				
Utas-km	159742	183244	209925	224810
Árutonna-km	9774	11448	12909	14309
<b>Afrika</b>				
Utas-km	26821	27472	29193	31684
Árutonna-km	979	1106	1060	1066
<b>Észak-Amerika</b>				
Utas-km	125326	151299	179736	197377
Árutonna-km	5502	6411	7726	8522
<b>Latin-Amerika</b>				
Utas-km	39623	42607	45082	51805
Árutonna-km	1606	1789	1936	2099
Összes				
<b>ICAO-tagállam (Szovjetunióval)</b>				
Utas-km	602365	686099	761992	829953
Árutonna-km	32225	36715	41121	45021
<b>ICAO-tagállam (Szovjetunió nélkül)</b>				
Utas-km	590767	667047	747511	813411
Árutonna-km	32010	36185	40776	44656

#### A légi közlekedés halálos áldozatokat is követelő baleseteinek adatai

	1981	1985	1986	1987	1988	1989
<b>A Szovjetunió adatai nélkül</b>						
<b>Menetrend szerinti járatok</b>						
Balesetek száma	21	22	17	24	25	27
Áldozatok száma (fő)	362	1067	331	890	699	817
Áldozatok arányszáma (fő/millió utas-km)	4	9	3	6	5	5
<b>Nem menetrend szerinti járatok</b>						
Balesetek száma	6	5	3	2	6	5
Áldozatok száma (fő)	202	443	133	3	80	328

Áldozatok arányszáma (fő/millió utas-km)	19	36	9	0	4	18
A Szovjetunió adataival						
Menetrend szerinti járatok						
Balesetek száma	n. a.	n. a.	22	26	28	27
Áldozatok száma (fő)	n. a.	n. a.	546	901	729	817
Áldozatok arányszáma (fő/millió utas-km)	n. a.	n. a.	4	6	4	5
Nem menetrend szerinti járatok						
Balesetek száma	n. a.	n. a.	3	2	8	8
Áldozatok száma (fő)	n. a.	n. a.	133	3	120	374
Áldozatok arányszáma (fő/millió utas-km)	n. a.	n. a.	9	0	7	20

## Idegenfogalom

### A világ idegenforgalmának alakulása (beutazó külföldiek, ezer fő)

Év	Európába	Amerikába	Közel-Keletre	Ázsiába és Ausztráliába	Afrikába	Együtt
1960	50351	16705	630	860	750	69296
1970	113000	36648	1864	5771	2407	159690
1980	196000	53703	5821	22247	7070	284841
1981	195289	53464	6160	25889	8046	288848
1982	197759	50799	7907	22489	7826	286780
1983	202447	51116	7129	23940	8171	292803
1984	217308	59467	7508	26175	8804	319262
1985	227645	58609	8372	29378	9819	333823
1986	229587	62716	7156	32609	9366	341434



1987	242218	66807	7500	37000	10200	363725
1988	251500	72550	9000	44950	12000	390000
1989	257035	79714	7478	47776	13303	405306
1990	277852	83977	9743	52966	14023	438561
<i>Index (előző év = 100)</i>						
1986	100,9	107,0	85,5	111,1	95,3	102,2
1987	105,5	106,5	104,8	113,5	108,9	106,6
1985	103,8	108,6	120,0	121,5	117,6	107,2
1989	102,2	109,9	83,1	106,3	110,9	103,9
1990	108,1	105,3	130,3	110,9	105,4	108,2
<i>Megoszlás (%)</i>						
1960	72,7	24,1	0,9	1,2	1,1	100,0
1970	70,8	22,9	1,2	3,6	1,5	100,0
1980	68,8	18,9	2,0	7,8	2,5	100,0
1987	66,8	18,4	2,0	10,2	2,8	100,0
1988	64,5	18,6	2,3	11,5	3,1	100,0
1989	63,4	19,7	1,8	11,8	3,3	100,0
1990	63,4	19,4	2,2	12,1	3,2	100,0

**Belföldi vendégéjszakák száma a kereskedelmi szálláshelyeken (ezer)**

	Összesen	Ebből: szállodában						
Ország	1980	1986	1988	1989	1980	1986	1988	1989
Ausztria	28544	28228	28137	28816	14917	14282	14415	14876
Franciaország	718000	n. a.	n. a.	n. a.	86800	n. a.	82371	86750
Görögország	10750	n. a.	11255	11986	9908	n. a.	10773	11396
Hollandia	68000	n. a.	34275	36787	4201	n. a.	5472	5941
Jugoszlávia	50000	59734	55148	51113	19158	23125	21506	20706
Kanada	n. a.	256841	257444	n. a.	n. a.	47507	51538	n. a.
Magyarország	13549	13119	11938	11402	1933	1620	1440	1453
Nagy-Britannia	550000	n. a.	n. a.	n. a.	110000	n. a.	n. a.	n. a.
NSZK	257714	203420	216166	222834	11232	107826	115034	118591
Olaszország	225489	239765*	250838	n. a.	99309	106998*	117965	n. a.
Spanyolország	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	37784	41816	48987	53123
Svájc	38168	38948	38926	39805	13080	13226	13239	13660

\* 1985-ös adat.

**Külföldi vendégforgalom összetétele néhány fogadó országban, 1989 (kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött éjszakák száma, ezer)**

Fogadó országok	Összesen	Küldő országok							
Ausztria	USA	Franciao.	Görögo.	Hollandia	Japán	Jugoszl.	Kanada	Nagy-Brit.	NSZK
Ausztria	94969	–	1698	2897	189	9658	370	409	221
Franciaország*	347108	2334	26300	–	n. a.	33411	4540	n. a.	5687
Görögország*	34779	1942	836	2594	–	1752	261	272	241
Hollandia	14172	1002	909	673	n. a.	–	168	148	211
Jugoszlávia	49176	4515	633	1123	236	3486	33	–	102
Kanada	90031	241	53598	2922	352	1149	2538	349	–
Nagy-Britannia	185044	2017	27432	16259	1870	5206	3262	498	8537
NSZK	33578	1139	4230	1658	929	5963	1265	496	405
Olaszország*	92467	5572	4924	6838	448	3557	1190	508	675
Spanyolország*	74301	n.a.	1836	7049	n. a.	2810	857	2150	178
Svájc	35946	522	2465	2498	144	3102	814	134	269

\* 1988. évi adat.

\*\* Csak a szállodák adatai.

**Szállodák és egyéb kereskedelmi szálláshelyek kapacitása (ezer férőhely)**

Ország	Szálloda	Egyéb keresk. szálláshely	Összesen	Szálloda	Egyéb keresk. szálláshely	Összesen	Szálloda	Egyéb keresk. szálláshely
1960			1980			1987		
Ausztria	280	267	547	635	550	1185	651	534
Franciaország	579	1068	1647	913	n. a.	n. a.	1037	1037
Görögország	n. a.	n. a.	n. a.	285	136*	n. a.	375	375
Jugoszlávia	50	204	254	273	788	1061	351	709
Magyarország	15	17	32	34	203	237	49	188
NSZK	600	495	1095	1043	1059	2102	1167	935
Olaszország	793	867	1660	1570	2942*	n. a.	1665	1665
Spanyolország	n. a.	n. a.	n. a.	984	1326	2310	1035	1035
Svájc	204	19	223	276	822	1098	275	822

\* 1979-es adat.

\*\* Csak az osztályba sorolt szállodák.

**Külföldi vendégéjszakák száma szállodákban és egyéb kereskedelmi szálláshelyeken (ezer)**

Ország	Szálloda	Egyéb keresk. szálláshely	Együtt	Szálloda	Egyéb keresk. szálláshely	Együtt	Szálloda	Egyéb keresk. szálláshely	Együtt
1980			1988			1989			
Ausztria	55578	34625	90203	56358	31217	87575	61428	33540	90203
Franciao.	16665	238035	254700	40378	306730	347108	50953	n. a.	
Görögo.	26625	2895	29520	33341	1438	34779	32939	1219	34779
Hollandia	6137	n. a.	n. a.	6762	5884	12646	7179	6993	12646
Jugoszl.	20527	16451	36978	28247	24107	52354	27931	21245	40378
Magyaró.	3651	6025	9676	6029	9868	15897	6713	10557	15897
NSZK	19003	3721	22724	25226	4891	30117	28389	9640	30117
Olaszo.	66188	37077	103265	70406	36624	107030	n. a.	n. a.	
Spanyolo.	58654	3545	62199	88351	n. a.	n. a.	78301	n. a.	
Svájc	19980	16046	36026	19101	14695	33796	20489	15457	33796

**Szállodák kapacitáskihasználtsága, 1989 (férőhelyek kihasználtsága, %)**

Hónap	Ausztria*	Jugoszl.	Magyaró.	Nagy-Brit.	NSZK	Olaszo.*	Spanyolo.	Svájc*
Január	30,7	25,0	25,5	26,0	27,0	24,2	43,0	27,3
Február	46,1	25,0	33,7	33,0	33,0	31,3	48,5	39,7
Március	41,6	30,1	48,2	40,0	34,9	32,1	53,5	39,3
Április	15,4	35,6	47,3	40,0	34,5	35,9	48,2	30,0
Május	14,5	55,5	53,9	45,0	43,4	32,7	52,7	25,6
Június	21,4	64,6	50,5	53,0	46,0	42,8	53,6	34,5
Július	44,1	73,2	55,3	56,0	53,5	60,5	62,8	45,8
Augusztus	49,1	80,4	63,6	60,0	54,0	71,0	74,8	49,1
Szeptember	27,7	68,7	56,4	59,0	51,8	47,2	60,7	43,9
Október	11,3	42,1	50,6	51,0	44,2	35,6	51,8	30,3
November	6,3	20,3	42,3	40,0	30,3	22,8	44,1	16,7
December	21,0	18,6	32,9	36,0	27,2	26,2	38,4	20,4

\* 1988. évi adat.

**Árváltozások az idegenforgalomban, 1987–89 (nemzeti valutában értékelve)**

Ország	Szállodai árak	Éttermi árak	Utazási tariaák	Fogyasztói árak
1988/1987				
Ausztria	103,8	102,8	102,1	102,0
Franciaország	107,8	105,4	103,7	102,6
Görögország	110,0	n. a.	n. a.	113,6

Hollandia	102,0	101,0	n. a.	100,7
Kanada	107,2	104,6	101,4	103,4
Nagy-Britannia	110,7	106,4	103,9	104,6
NSZK	103,3	101,6	100,9	101,3
Olaszország	107,3	107,2	107,1	104,9
Spanyolország	110,0	109,3	107,3	104,8
Svájc	105,5	103,0	n. a.	102,0
1989/1988				
Ausztria	102,2	102,2	102,8	102,6
Franciaország	106,3	105,5	102,5	103,5
Görögország	n. a.	n. a.	n. a.	113,7
Hollandia	102,0	102,0	n. a.	101,1
Nagy-Britannia	108,7	106,7	107,5	107,8
NSZK	104,4	101,9	101,8	102,8
Olaszország	n. a.	n. a.	n. a.	106,6
Spanyolország	110,6	110,9	108,6	106,8
Svájc	106,6	104,3	n. a.	103,2

#### Idegenforgalmi bevételek (M USD)

Év	Európa	Amerika	Közel-Kelet	Ázsia és Ausztrália	Afrika	Összesen
1960	3918	2452	89	230	178	6867
1970	11200	4800	300	1200	400	17900
1980	61654	25505	3474	9020	2710	102363
1987	96326	41842	5313	22431	3627	169539
1988	105048	49865	5021	29671	4566	194171
1989	109882	56153	4722	32940	6458	209155
1990	140658	66474	5814	38763	5052	256761
Index (előző év = 100)						
1987	125,1	112,7	131,6	128,0	121,4	122,2
1988	109,1	119,2	94,5	132,3	125,9	114,5
1989	104,6	112,7	94,0	111,0	119,5	107,7
1990	128,0	118,4	123,1	117,7	92,6	122,8
Megoszlás (%)						
1960	57,0	35,8	1,3	3,3	2,6	100,0
1970	62,6	26,8	1,7	6,7	2,2	100,0

1980	60,2	24,9	3,4	8,8	2,7	100,0
1987	60,0	21,0	3,0	13,7	2,3	100,0
1988	60,5	20,0	3,6	13,6	2,3	100,0
1989	52,6	26,8	2,3	75,7	2,6	100,0
1990	54,8	25,9	2,2	15,1	2,0	100,0

**Idegenforgalmi bevételek és e bevételek aránya a hazai össztermékből (GDP) néhány országban**

Ország	Bevételek (M USD)					Bevételek aránya a GDP-ből (%)			
1980	1985	1987	1988	1989	1980	1985	1987	1988	
Ausztria	6442*	5085	8704	10095	9316	8,4	7,4	7,6	7,9
Egyesült Államok	10058	11675	14778	28935	34432	0,4	0,3	0,5	0,6
Franciaország	8235	7929	12001	13784	16500	1,3	1,6	1,3	1,5
Görögország	1734	1426	2291	2393	1998	4,1	4,3	4,8	4,6
Hollandia	1668	1497	2705	2862	3020	1,0	1,2	1,3	1,3
Japán	644	1131	2148	2894	3156	0,1	0,1	0,1	0,1
Jugoszlávia	1175	1050	1669	2024	2230	1,9	n. a.	n. a.	n. a.
Kanada	n. a.	3101	3955	4600	5013	n. a.	1,1	1,2	1,2
Magyarország	504	512	827	758	829	1,6	2,4	1,4	1,8
Nagy-Britannia	6893	6995	10196	11016	11248	1,6	1,6	1,5	1,3
NSZK	6566	5889	7801	8478	8658	0,8	0,9	0,7	0,7
Olaszország	8213	8758	12161	12399	11987	2,0	2,0	1,6	1,5
Spanyolország	6968	8084	14780	16690	16252	3,5	4,9	5,1	4,9
Svájc	3149	3164	5382	5738	5619	3,0	4,4	3,9	3,9

\* A nemzetközi közlekedési díjakkal együtt

**Idegenforgalmi bevételek és kiadások egyenlege (M USD)**

Ország	1980	1985	1986	1987	1988	1989
Ausztria	+3595	+2362	+2722	+3207	+3937	+4289
Egyesült Államok	-327	-4807	4714	-5718	-4666	-545
Franciaország	+2208	+3377	+3377	+3390	+4071	+6208
Görögország	+1544	+1056	+1338	+1781	+1706	+1180
Hollandia	-2996	-1619	-1619	-3718	-3905	-3430
Japán	3949	-3640	-5696	-12847	-15886	-17974
Kanada	n. a.	-1024	-443	-1352	-1718	-2363

Magyarország	+294	+304	+370	+551	+34	-252
Nagy-Britannia	+483	+738	+765	-1674	-3619	-3947
NSZK	-14033	-8744	-12838	-15766	-16587	-15471
Olaszország	+6306	+6474	+7095	+7630	+6346	+5214
Spanyolország	+5739	+7085	+7085	+72828	+14233	+13172
Svájc	+792	+751	+862	+1019	+598	+666

#### Idegenforgalmi kiadások az áru- és szolgáltatásimport %-ában

Ország	1980	1985	1986	1987	1988
Ausztria	9,1	9,0	10,5	12,0	11,7
Egyesült Államok	4,7	5,2	5,1	5,1	5,1
Franciaország	3,5	3,0	3,6	3,9	4,0
Görögország	2,6	3,1	4,1	3,5	4,6
Hollandia	4,8	3,9	5,1	5,5	5,2
Japán	2,7	2,9	4,2	5,0	6,5
Kanada	5,0	4,9	4,8	5,4	5,2
Magyarország	1,4	2,4	2,5	2,5	2,5
Nagy-Britannia	4,1	3,3	4,2	4,7	4,7
NSZK	8,5	7,4	7,4	7,9	7,6
Olaszország	1,6	1,7	2,3	2,9	3,4
Spanyolország	3,0	2,7	3,5	3,3	3,3
Svájc	6,8	7,1	7,3	7,4	7,7

#### Idegenforgalmi bevételek az áru- és szolgáltatásexport %-ában

Ország	1980	1985	1986	1987	1988
Ausztria	19,6	16,8	18,1	19,0	18,9
Egyesült Államok	3,0	3,3	3,3	5,3	5,4
Franciaország	4,8	5,2	5,2	5,4	5,6
Görögország	20,7	20,1	23,2	22,2	21,1
Hollandia	1,7	1,7	2,2	2,2	2,1
Japán	0,4	0,5	0,6	0,7	0,8
Kanada	3,7	3,5	4,4	4,2	4,1
Magyarország	4,2	6,5	6,6	6,7	6,7
NSZK	2,7	2,7	2,1	2,1	2,1
Olaszország	8,5	8,1	7,7	7,8	4,5

Spanyolország	20,6	21,1	25,9	26,1	25,1
---------------	------	------	------	------	------

### Idegenforgalmi kiadások és e kiadások aránya néhány küldő ország fogyasztásában

	Kiadások (M USD)					Arányuk a fogyasztásban (%)			
Küldő ország	1980	1985	1987	1988	1989	1980	1985	1987	1988
Ausztria	2847	2723	5502	6310	5027	7,3	7,3	8,5	8,9
Egyesült Államok	10385	16482	20496	33098	34977	0,6	0,9	1,0	1,0
Franciaország	6027	4551	8612	9713	10292	1,5	1,4	1,6	1,7
Görögország	190	369	519	734	818	1,2	1,7	1,6	2,0
Hollandia	4664	3116	6423	6767	6450	4,5	4,2	4,9	5,0
Japán	4593	4771	10699	18703	21130	0,8	0,6	0,8	1,1
Kanada	n. a.	4125	5307	6318	7376	2,7	2,6	2,8	2,8
Magyarország	210	208	276	1157	1010	1,0	1,6	1,6	1,7
Nagy-Britannia	6410	6257	11870	14636	15795	2,0	2,3	2,8	2,8
NSZK	20599	14634	23568	24923	24129	4,4	4,1	3,8	3,8
Olaszország	1907	2283	4530	6053	6773	0,8	0,7	1,0	1,2
Spanyolország	1229	1000	1953	2457	3080	0,8	0,9	1,1	1,1
Svájc	2357	2413	4364	5034	4953	4,6	5,2	5,2	5,6

## A világ országai

Rövidítések:

É = észak

D = dél

K = kelet

Ny = nyugat

hiv. = hivatalos

n. a. = nincs adat

M = millió

Mrd = milliárd

USD = USA-dollár

r. kat. = római katolikus

\* = becsült adat

GNP = bruttó nemzeti termék

GDP = bruttó hazai termék

– A „Gazdasági növekedés” rovatban: ahol két évszám szerepel, a megadott érték az évszámok között eltelt időszak éves növekedési (csökkenési) átlaga.

– Adósság/fő: mindig az egy lakosra jutó külföldi államadósságot jelenti.

– A városok népességszáma, ha nincs külön jelölve, az elővárosok nélküli területre vonatkozik. Az (A)-val jelölt városoknál a népességszám az agglomeráció népességét is tartalmazza.

– Gépjárművek: az adatok nem tartalmazzák a motorkerékpárokat és a mezőgazdasági gépeket (traktorokat).

- Tv-, rádiókészülékek száma: csak a bejelentett (nyilvántartott) készülékek számára vonatkozik.
- Munkanélküliség: a foglalkoztatottak %-ában értendő.
- Államfő: mindig államelnök, ha eltérő cím nincs külön említve.
- Kormányfő: mindig miniszterelnök, ha eltérő cím nincs külön feltüntetve.
- Vallásoknál: törzsi vallású: minden ún. primitív vallás (természetimádó, animista) ide számítva.
- Írni-olvasni tud: ez a szám az írni-olvasni tudóknak a 14 éven felüli népességen belüli %-a.
- Csecsemőhalandóság: 1000 élve születésre számítva értendő.
- EAAC = Kelet-afrikai Közösség
- CACM= Közép-amerikai Közös Piac
- CARICOM-Karibi Közös Piac.

## AFGANISZTÁN

### Afgán Köztársaság

De Afghanistan Djamhuriare (pastu nyelven) Djamhurie-e Afghar stan (dari nyelven)

Délnyugat-Ázsia

**Földrajz:** *Terület:* 652090 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 7-szer nagyobb. *Fekvés:* A volt Szovjetunió közép-ázsiai területei és az Indiai-félsziget között. *Szomszédai:* Pakisztán (K, D), Irán (Ny), Tadzsikisztán, Türkmenisztán, Üzbegisztán (É), Kína (ÉK). *Felszín:* Völgyekkel szabdaltnak hegyvidék; nagy része félsivatagos terület. Legmagasabb pont: Nowshak (Hindukus – 7485 m). Legjelentősebb folyók: Helmand, Amu-Darja, Farah.

**Népesség:** *Lakosság* (\*1989): 16592000 (ebből 3400000 menekült Pakisztánban, 1100000

Iránban, 100000 Indiában); 8–12% nomád. *Népsűrűség:* 29/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* pastu 50%; tadzsik 25%; üzbég 5%; hazara 3%; beludzsi, türkmén, kazah, kirgiz, perzsa. *Nyelvek:* pastu (hiv.), dari (perzsa) (hiv.), üzbég. *Vallások:* mohamedán (szunnita 85%, síita 10%, hindu). *Városi lakosság:* 19%. *Főváros:* Kabul (\*1986): 2500000. *Városok* (\*1984): Quandahar 203000; Herat 160000;

Mazar-e Sharif 118000.

**Államforma:** köztársaság. **Államfő:** Mohammad Nadzsibullah (1987. szept. óta). **Kormányfő:** Fazl Hak Halekjar (1990. máj. óta). **Nemzeti ünnep:** ápr. 27.; aug. 19. (évente változó nap).

**Gazdaság:** *Pénznem:* afghani (1991. szept.: 57,05=1 USD). *GDP* (1988): 3,1 Mrd USD. *GNP/fő* (1988): 220 USD. *Gazdasági növekedés* (1980–88): 2,9%. *Adósságszolgálat a GNP %-ában* (1984): 7,7. *Fogyasztói árváltozások* (1989): 40%. *Munkaerő-megoszlás:* mezőgazdaság 80%. *Export* (1989): 235 M USD. *Főbb exportcikk:* gyümölcs, földgáz, gyapjú, szőnyeg, bőr, gyapot. *Fő exportpartner* Szovjetunió 72%. *Import* (1989): 714 Mrd USD. *Főbb import cikkek:* élelmiszer, textil, kőolajtermék, gép, berendezés, közlekedési eszköz. *Főbb importpartnerek:* Szovjetunió 55%, Japán 8%.

**Közlekedés:** *Vasúti hálózat* (1982): 200 km. *Közüti hálózat* (1986): 22000 km. *Gépjárművek* (1988): személygépkocsi: 31000; egyéb gépjármű: 30000. *Hírközlés:* *Egy készülékre jutó lakosok:* tv: 148; rádió: 11; telefon: 443. *Nápolap* (1988): 10/1000 fő.

**Egészségügy:** *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 43; nők: 42 év. *Születés* (1989): 44,0‰. *Halálozás* (1989): 21,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 2,3‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 173‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok:* 2054. *Egy orvosra jutó lakosok:* 4797.

**Oktatás:** *Írni-olvasni tud* (1987): 12%. *Iskolakötelezettség:* 7–15 éves korig.

Az angol befolyás alól az I. világháború után függetlenedő monarchia 1973-ban omlik össze. Muhammad Zahir sah lemondólevele is szentesíti a köztársaságot, melynek élére a király unokatestvére és sógora, Muhammad Daud áll. Az új elnököt 1978. ápr.-ban katonai hatalomátvétel során megölik. Forradalmi Tanács élén Nur Muhammad Taraki államfő és miniszterelnök kikiáltja az Afganisztáni Demokratikus Köztársaságot. Hatályon kívül helyezik a régi alkotmányt,



földreformot vezetnek be. 1979. szept.-ben Hafizullah Amin veszi át a hatalmat, majd dec.-ben szovjet csapatok támogatásával Babrak Karmal lesz az államfő, valamint az Afganisztáni Népi Demokratikus Párt főtitkára. Őt 1986. máj.-tól dr. Nadzsibullah, a biztonsági erők korábbi irányítója követi a párt élén. Új alkotmány kidolgozásába kezd, fegyverszünetet ajánl az 1980 óta harcoló kormányellenes gerilláknak. Nadzsibullahot 1987. szept.-ben a Forradalmi Tanács államfővé nevezi ki. 1988. ápr.-ban Genfben a szemben álló felek rendezési tervet fogadnak el. A szovjet katonák 1989. febr.-ig elhagyják az országot. Nadzsibullah nem hajlandó lemondani, így azóta folynak a belső harcok. 1990. márc.-ban puccskísérletre kerül sor, amelyben Nadzsibhoz közel álló erők is részt vesznek. Ezt leverik. Máj.-tól az elnök a párton kívüli Fazl Hak Halekijart nevezi ki kormányfővé. Folynak a tárgyalások a testvérháború befejezéséért. A Szovjetunió és az Egyesült Államok kötelezi magát, hogy 1992 elejétől semmiféle katonai támogatást nem ad a szemben álló feleknek. Dec.-ben a Demokrata Párt kivonja minisztereit a kormányból, ettől a kabinet súlyos helyzetbe kerül.

## ALBÁNIA

---

Albán Köztársaság

Republika Shqipërisë (albánul)

Európa

Földrajz: *Terület:* 28748 km<sup>2</sup>, Magyarországnak kb. harmadrésze. *Fekvés:* Az Adriai-tenger DK-i partján. *Szomszédai:* Görögország (D), Jugoszlávia (É, K). *Felszín:* Főként bozótos, erdővel borított hegyvidék. Kb. 20%-a parti síkság. Legmagasabb pont: Korab hegység (2764 m). Legjelentősebb folyók: Drin, Seman. Legnagyobb tavak: Shkodrai-tó, Ohridi-tó, Preszna-tó.

Népesség: *Lakosság* (1989): 3143000. *Népsűrűség:* 109/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* albán (toszk, gég) 97%; görög 2%. *Nyelvek:* albán (hiv. toszk dialektus), görög. *Vallások:* mohamedán (szunnita), görögkeleti, r. kat. *Városi lakosság:* 35%. *Főváros:* Tiranë (Tirana) (\*1988): 192000. *Városok* (\*1986): Durrës-Enver Hoxha 72400; Shkodër 71200; Elbasan 69900.

*Államforma:* köztársaság. *Államfő:* Ramiz Alia (1982. febr. óta). *Kormányfő:* Vilson Ahmeti (1991. dec. óta). *Nemzeti ünnep:* nov. 29.

*Gazdaság:* *Pénznem:* lek (1991. szept.: 5,81=1 USD). *GNP* (1987): 1,93 Mrd USD. *GNP/fő* (1987): 710 USD. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1988): 5,3. *Munkaerő-megosztás:* mezőgazdaság 50%;

ipar és kereskedelem 50%. *Export* (1985): 345 M USD. *Főbb exportcikk:* nyersolaj, bitumen, króm, nikkel, vörösréz, vas, dohány, olívaolaj, gyümölcs, zöldség. *Főbb exportpartnerek:*

Csehszlovákia, Jugoszlávia, Olaszország. *Import* (1986): 335 M USD. *Főbb importcikk:* gép, berendezés, acél, búza, közszükségleti cikk. *Főbb importpartnerek:* Csehszlovákia, Jugoszlávia, Románia.

*Közlekedés:* *Vasúti hálózat* (1988): 417 km. *Közüti hálózat* (1981): 21000 km. *Gépjárművek* (1970): személygépkocsi: 3500; egyéb gépjármű: 11000. *Főbb kikötők:* Durrës, Vlorë. *Hírközlés:* *Egy készülékre jutó lakosok:* tv 13; rádió 6. *Telefon* (1990): 6000. *Napilap* (1989): 48/1000 fő.

*Egészségügy:* *Születéskor várható élettartam* (1987): 72 év. *Születés* (1989): 25,0‰. *Halálozás* (1989): 6,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 1,9‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 59,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok:* 176. *Egy orvosra jutó lakosok:* 574.

*Oktatás:* *Írni-olvasni tud* (1989): 75. *Iskolakötelezettség:* 7–15 éves korig.

A fél évezredes török uralom alól csak 1912-ben függetlenné váló állam, amely a 2 világháború között olasz befolyás, majd megszállás alá kerül, 1946-tól népköztársaság. Az Albán Munkapárt élén ekkortól (a névváltoztatás 1948-ban történik) 4 évtizeden át, 1985. ápr.-i haláláig Enver Hodzsa vezeti az országot. A nyugati országokkal a kapcsolatok már a II. világháború után megszakadnak, a Szovjetunióval 1961-ben, Kínával 1977-ben bomlik fel a szövetség. 1981. dec.-ben a miniszterelnök, a Hodzsa örökösének tartott Mehmet Shehu öngyilkosságot követ el. Hodzsa később

azzal vádolja Shehut, hogy külföldi kém volt. Hodzsa özvegyét 1986. márc.-ban a Demokratikus Front elnökévé választják. Az állam és a párt új vezetője, Ramiz Alia tárgyalásokat kezd a diplomáciai kapcsolatok helyreállításáról a nyugati országokkal. 1985. aug.-tól véget ér a hadiállapot Görögországgal; 1986-ban a jugoszláv-albán határvasút megnyitásával az ország megint bekapcsolódik az európai vonatközlekedésbe. 1988. ápr.-ban görög-albán külügyminiszteri tárgyalások folynak; a kereskedelem és a turizmus fejlesztéséről kötnek megállapodást, 1990 tavaszán politikai nyitást jelentenek be; pl. arról születik határozat, hogy a vezetők csak 1 perióduson keresztül maradhassanak hivatalban. Máj.-ban az ENSZ főtitkára az országba látogat, Albánia jelentkezik a helsinki folyamat tagországai sorába. Jún.-ban több százan menekülnek különböző országok követségeire, közülük sokan külföldre távozhatnak. A vezetés megígéri, hogy megnyitják a mecseteket, és hogy utazási könnyítéseket vezetnek be. A vezető testületekben több régi kádert leváltanak. Diplomáciai kapcsolat létesül a Szovjetunióval, majd 1991-ben az Egyesült Államokkal is. Miközben 1991 elején a görög kisebbség ezrével menekül Görögországba, márc.-ban új választási törvény alapján szavaznak az albánok. Egymást érik a tüntetések, ledöntik Hodzsa szobrát, a hatóságok beavatkozása miatt halottak is maradnak a helyszínen. Az 1923 óta első szabad parlamenti választások eredményeképpen a kommunisták abszolút többséghez jutnak, de Tiranában az ellenzék látványosan előretör. Az új kormányfő, Fatos Nano azonban 2 hónappal később, egy bányászsztrájk miatt kénytelen lemondani, utóda máj.-tól Ylli Bufi. Az ápr.-i új alkotmány szerint az ország köztársaság. Aliát a parlament elnökké választja, így megválnak pártfunkciójától. Miközben az országban koalíciós kormány irányít, több hullámban több tízezres menekültáradat indul Olaszország felé. Visszaküldik őket. Albánia Európában utolsóként bekapcsolódik a helsinki folyamatba. A kormány dec.-ben lemond. 1992. márc.-ra parlamenti választásokat írnak ki. Az új kormányfő Vilson Ahmeti.

## ALGÉRIA

---

Algériai Demokratikus Népi Köztársaság

Al-Jumhuriya al-Jaza'iriya ad-Dimuqratiya Ash-Sha'biya (arabul)

Észak-Afrika

**Földrajz:** *Terület:* 2381741 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 25-ször nagyobb, *Fekvés:* É-Afrikában, a Földközi-tenger és a Szahara között. *Szomszédai:* Marokkó, Nyugat-Szahara (Ny), Mauritánia, Mali, Niger (D), Líbia, Tunézia (K). *Felszín:* Keskeny tengerparti síkságból emelkedik ki az Atlasz két hegylánc, sós mocsarakkal és tavakkal borított fennsíkot fogva közre. Területének 80%-a a Szahara sivatagban fekszik. Legmagasabb pont: Tahat (3005 m). Legjelentősebb folyó: Chéliff. Legnagyobb tavak: Chergui-sótt, Melrir-sótt, Mèrouane-sótt.

**Népesség:** *Lakosság* (1990): 25324000. *Életkor szerint:* 0–14: 43,9%; 15–59: 50,3%; 60+: 5,8%.

*Népsűrűség:* 10/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* berber 56%, arab 19%. *Nyelvek:* arab (hiv.), berber, francia. *Vallás:* mohamedán (szunnita)-államvallás: 99%. *Városi lakosság:* 44%. *Főváros:* Al-Dzsazáir (Algír) (\*1986): 3000000 (A). *Városok* (\*1983): Oran 663504; Constantine 448578; Annaba 348322.

**Államforma:** köztársaság. **Államfő:** betöltetlen. **Kormányfő:** Ahmed Gozali (1991. jún. óta). **Nemzeti ünnep:** júl. 5., nov. 1.

**Gazdaság:** *Pénznem:* dinar (1991. szept.: 17,32=1 USD). *GDP* (1991): 28,18 Mrd USD. *GDP/fő* (1991): 1084 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): 3,7%. *Adósságszolgálat a GDP %-ában* (1991): 23.

*Adósságszolgálat az export*

*%-ában* (1991): 46. *Adósság/fő* (1991): 1084 USD. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1987): 3.0.

*Fogyasztói árváltozások* (1991): 18,9%. *Munkaerő-megosztás:* mezőgazdaság 30%; ipar és kereskedelem 30%. *Export* (1988): 8,6 Mrd USD. *Főbb exportcikk:* kőolaj, földgáz, vasérc, foszfát,

gyümölcs, zöldség, bor. *Főbb exportpartner:* Közös Piac 74%. *Import* (1988): 7,7 Mrd USD. *Főbb importcikk:* textília, gép, acél, cukor, elektromos berendezés. *Főbb importpartner.* Közös Piac 64%. *Közkedezés:* *Vasúti hálózat* (1988): 3836 km; ebből villamosított: 298 km. *Közúti hálózat* (1986): 78410 km; ebből burkolt: 45070 km. *Gépjárművek* (1986): személygépkocsi: 712000; egyéb gépjármű: 471000. *Fő kikötő:* Algír. *Hírközlés:* *Egy készülékre jutó lakosok:* tv: 15; rádió: 4; telefon: 25. *Napilap* (1988): 53/1000 fő.

*Egészségügy:* *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 63; nők: 67 év. *Születés* (1987): 34,6‰. *Halálozás* (1987): 7,0‰. *Népességnövekedés* (1987): 2,7‰. *Csecsemőhalandóság* (1986): 82,4‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok:* 367. *Egy orvosra jutó lakosok:* 1302.

*Oktatás:* *Írni-olvasni tud* (1987): 520. *Iskolaközettség:* 13 éves korig.

132 éves francia uralom után 1962-ben De Gaulle elismeri Algéria függetlenségét, és szept.-ben Ahmed Ben Bella vezetésével kikiáltják a köztársaságot. 1965. jún.-tól Huari Bumedién veszi át a hatalmat, és elnökként, miniszterelnökként, valamint honvédelmi miniszterként 1978. dec.-ig, haláláig áll az ország élén. A gazdaságban jelentős államosításokat végrehajtó egypártrendszerű OPEC-országban az 1979. jan.-i FLN (Nemzeti Felszabadítási Front) kongresszuson Bendzsedid Sadli lesz a főtitkár, majd az 1 hónappal későbbi népszavazáson az államfő is, Sadlit funkcióiban 1984-ben és 1987-ben megerősítik. Az 1986-os új Nemzeti Charta a korábbinál jobban hangsúlyozza az iszlám elveket. Sadli első algériai elnökként találkozik Mitterrand francia államfővel is, és az addig feszült viszony némileg javul. 1987–88-ban arab szomszédaival is javítja kapcsolatait Algéria. 1988. okt.-ben az áremelések miatt utcai zavargások törnek ki. Az elnök először rendkívüli állapotot hirdet ki, majd a nép népszavazáson hagyja jóvá a politikai reformot, s 1989-ben az új alkotmányt. 1990. jún.-ban a fundamentalisták előretörnek, Szept.-ben hazatér Ben Bella. Dec.-ben az iskolákban visszaszorítják a francia nyelv tanulását, előretör az arab. 1991 elejétől egymást érik a sztrájkok, zavargások. Ápr.-ban életbe lép az új választási törvény, amely a többpártrendszert vezeti be. A rendkívüli állapot meghirdetése miatt a jún.-ra tervezett első szabad választások elmaradnak, 1992-re halasztják őket. Máj.-ban a kormány lemond, az új kormányfő az addigi külügyminiszter, Ahmed Gozali. A nyári hónapokban véres összetűzések folynak a fundamentalisták és a biztonsági erők között. Szept.-ben feloldják a rendkívüli állapotot és a politikai erők nemzeti konferenciára gyűlnek össze. A dec.-i választásokon az iszlám fundamentalisták szerzik meg a szavazatok túlnyomó többségét.

## AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK

United States of America (angolul) USA

Észak-Amerika

*Földrajz:* *Terület:* 9363123 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb.100-szor nagyobb. *Fekvés:* É-Amerika D-i részén. *Szomszédai:* Kanada (É), Mexikó (D). *Felszín:* Középső része síkság, mely Ny felé 2000 m magasságot is elérő pusztaságba (Préri-tábla) megy át. Ny-on magashegység (Sziklás-hegység), fennsíkokkal, medencékkel. K-en az Appalache-hegység és -tórendszer. DK-en parti síkság, mocsarakkal, tavakkal, Alaszka: nagy része magashegység. Hawaii: vulkanikus eredetű szigetcsoport, ma is működő vulkánnal. Legmagasabb pont: Mount McKinley (6194 m).

Legjelentősebb folyók: Missouri, Mississippi; Yukon (Alaszka). Legnagyobb tavak; Lake Superior (Felső-tó), Lake Huron (Huron-tó), Lake Michigan (Michigan-tó).

*Népesség:* *Lakosság* (1990): 248709873. *Életkor szerint:* 0–14: 21,7%; 15–59: 61,4%; 60–: 16,9%.

*Népsűrűség:* 27/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* fehér 82,3%; fekete és mulatt 11,7%; ázsiai és indián 6,0%.

*Nyelv.* angol. *Vallások:* protestáns 70%, r. kat. 25%, zsidó 5%. *Városi lakosság:* 76%. *Főváros:*

Washington (\*1988): 617000. *Városok* (\*1988): New York 7352700; Los Angeles 3352710; Chicago 2977520.

Államforma: szövetségi köztársaság. Állam- és kormányfő: George Bush (1989. jan. óta). Nemzeti ünnep. júl. 4.

Gazdaság: Pénznem: dollar (amerikai dollár, USD). GDP (1991): 5688,7 Mrd USD. GDP/fő (1991): 22432 USD. Gazdasági növekedés (1991): -0,2%. Védelmi kiadások a GNP %-ában (1988): 5,7.

Fogyasztói árváltozások (1991): 4,3%. Munkanélküliség (1990): 5,4%. Export (1990): 394 Mrd USD.

Főbb exportcikkek: gépjármű, számítógép, elektromos, energetikai, mezőgazdasági és irodagép, vegyipari termék, élelmiszer, textil, szén. Főbb exportpartnerek: Kanada 21%, Japán 12%, Mexikó 7%. Import (1990): 495 Mrd USD. Főbb importcikkek: kőolaj, gép, berendezés, papír, cellulóz, ipari nyersanyag, élelmiszer, textil. Főbb importpartnerek: Kanada 19%, Japán 18%, Mexikó 6%.

Közlekedés: Vasúti hálózat (1989): 238400 km; ebből villamosított (\*1985): 3200 km. Közúti hálózat (1988): 6233308 km; ebből burkolt: 5635846 km; autópálya (1986): 81000 km. Gépjárművek (1989): személygépkocsi: 143081433; egyéb gépjármű: 44179104. Főbb kikötők: New York, New Orleans, Houston. Hírközlés: Egy készülékre jutó lakosok: tv: 1,3; rádió: 0,5; telefon: 1,9. Napilap (1990): 255/1000 fő.

Egészségügy: Születéskor várható élettartam (1989): férfiak: 72; nők: 79 év. Születés (1989): 15,0‰. Halálozás (1989): 9,0‰. Népeség-növekedés (1989): 0,6‰. Csecsemőhalandóság (1990): 9,1‰. Egy kórházi ágyra jutó lakosok: 188. Egy orvosra jutó lakosok: 410.

Oktatás: Írni-olvasni tud (1987): 99%. Iskolakötelezettség: 6–16 éves korig.

Richard Nixon elnök 1972-ben a Szovjetunióba látogat. Leonyid Brezsnyevvel aláírja az új rakétaelhárító-rendszereket tiltó SALT-I. szerződést, amelynek értelmében az Egyesült Államok először ismeri el a 2 nagyhatalom globális erőegyensúlyát. 1974. aug.-ban, a Watergate-ügy miatt Nixon kénytelen lemondani. Utóda Gerald Ford. 1977-től a szinte teljes ismeretlenségből előtörő volt georgiai kormányzó, a demokrata James Carter az elnök, aki az emberi jogok védelmére szólítja fel a világot. 1979. jún.-ban Bécsben Leonyid Brezsnyevvel aláírja a hadászati támadófegyverek korlátozásáról szóló SALT-II. szerződést. 1980. jan.-ban Carter bejelenti a ratifikálás elhalasztását. Az ún. „Carter-doktrína” keretében amerikai érdekszférának nyilvánítja az Arab-öböl térségének olajvidékét. Az Egyesült Államok nagyszabású fegyverkezési programokba kezd, vége a 70-es évek „SALT-korszakának”. 1980. nov.-ben a republikánus Ronald Reagan győz az elnökválasztáson (51%), győzelmét 1984-ben megismétli (59%). Az időközi választások eredményeképpen 1986 őszén immár nemcsak a képviselőházban, hanem a szenátusban is a demokraták kerülnek többségbe. Ronald Reagan, az Egyesült Államok 40. és legidősebb elnöke „supply-side” (a termelést élénkítő) gazdaságpolitikájának jegyében jelentős adóreformot valósít meg. A 70-es évek recessziója után látványos a fellendülés az amerikai gazdaságban, rendkívüli a katonai költségvetés, s fokozódik a költségvetési, ill. kereskedelmi hiány. Csökken az infláció és a munkanélküliség. Reagan 1983. márc.-ban bejelenti az SDI-programot (stratégiai védelmi kezdeményezés, azaz: űrfegyverkezés), az európai NATO-tagországok egyetértésével közepes hatótávolságú új amerikai rakétákat telepítenek Ny-Európában. Az erről folyó tárgyalások megszakadása és az amerikai-szovjet kapcsolatokat több évtizedes mélypontja után Reagan 1985. nov.-ben Genfben, majd 1986. okt.-ben Reykjavíkban találkozik Gorbacsov szovjet pártfőtitkárral. Az 1987 végi washingtoni csúcstalálkozón aláírják a közepes hatótávolságú és hadműveleti harcászati szovjet és amerikai rakéták felszámolásáról szóló szerződést, amely a 2 nagyhatalom első tényleges fegyverzetcsökkentési megállapodása. Reagan 1988. máj.-ban Moszkvába utazik, ahol az újabb csúcstalálkozón többek között a stratégiai atomfegyverek 50%-os csökkentésének lehetőségéről tárgyal Gorbacsov főtitkárral. Reagan elnökségének utolsó szakaszát kormányzati gondok is jellemzik: lemond hadügyminisztere, kabinetfőnöke. Az iráni illegális fegyvereladási botrányt követő 1987. nov.-i kongresszusi bizottsági jelentés szerint az elnök „nem tett eleget az alkotmányból rá háruló kötelezettségnek...” Az 1988. nov.-i elnökválasztásokon 54%-os nagy többséggel George Bush, a republikánusok jelöltje győz Michael Dukakis-szal szemben. A beiktatás után az elnök sokáig passzív. A törvényhozók nem fogadják el védelmi miniszterét. 1989. máj.-ban nyugat-európai útján Bush több fegyverzet-ellenőrzési javaslattal áll elő; júl.-ban – első amerikai elnökként – látogatást tesz Magyarországon is. Dec.-ben az amerikai katonai erők beavatkoznak Panamában és megbuktatják Noriega tábornokot.

1990. jún.-ban a 7 vezető tőkés ország első emberei Houstonban tanácskoznak, többek között a Kelet-Európának nyújtandó segítségről. Ősztől recesszió kezdődik a gazdaságban, a visszaesés tartós. Szept.-ben oktatási reformról döntenek, okt.-ben az elnök megvétőzza a polgárjogi törvényt, elfogadja az új levegőtisztasági előírásokat. Miközben a dollár történelmi mélypontra zuhan, nov.-ben időközi választásokat tartanak. A demokraták szerény választási részvétel után mindkét házban megtartják többségüket. Kuvait iraki megszállását követően elsőként az amerikai erők sietnek a helyszínre, majd a BT határozata után blokádot vonnak a Perzsa-öböl vizein. Nov.-ben amerikai kezdeményezésre ultimátumot nyújtanak át Iraknak. A közvetlen iraki-amerikai tárgyalások nem vezetnek eredményre. 1991. jan.-ban a Kongresszus felhatalmazza az elnököt az amerikai haderő bevetésére az Öböl-konfliktusban, hogy az ENSZ-határozatnak érvényt szerezzen. Jan. 17-én, az ultimátum lejártával az amerikaiak vezette szövetséges haderő megkezdte az iraki célpontok bombázását. Az első 20 órában 1300 berepülést hajtanak végre. A szövetségesek hathetes háború után szüntetik be a tüzet, miután Szaddám Huszein beleegyezik a tűzszüneti előírásokba. Az amerikai hadvezetés hatalmas sikerként könyveli el a Sivatagi Vihar hadműveletet, melynek során az amerikai haditechnika fölénye meggyőző. Az Öböl-konfliktus árnyékában febr.-ban új energiapolitikát dolgoz ki a kormány: csökkentik az olajimportot. Máj.-ban az utolsó Pershing robbanófejet semmisítik meg. A júl.-i szovjet-amerikai csúcson, a START-szerződéssel a felek a stratégiai atomfegyverek 30%-os csökkentését határozzák el. Szept.-ben az elnök hivatalosan elismeri a baltikumi államokat. Ősztől több segélyszállítmány indul útnak, amelyek a szovjet élelmiszerhelyzeten könnyítenek.

## ***Függő, ill. társult területek***

### ***Északi-Mariana-szigetek***

Commonwealth of the Northern Mariana Islands

*Fekvés:* Szigetcsoport a Csendes-óceán Ny-i részében, Mikronéziában. *Terület:* 472,9 km<sup>2</sup>. *Népesség* (\*1989): 21000. *Polinéziai. Székhely:* Chalan Kanoa (Saipan szigetén).

### ***Amerikai Szamoa***

American Samoa

*Fekvés:* Szigetek (Tutuila, Aunu'u, Ta'u, Olosega, Ofu, Rose) a Csendes-óceán középső medencéjében, a Fidzsi-szigetektől ÉK-re. *Terület:* 197 km<sup>2</sup>. *Népesség* (1988): 47500. *Polinéziai.*

*Székhely:* Pago Pago (Tutuila szigetén, 1980): 3075.

Az európaiak által csak a 18. sz.-ban felfedezett szigeteket 1889-ben egy amerikai-német-brit szerződés semlegesnek nyilvánítja. 10 évvel később a másik 2 fél az Egyesült Államok javára lemond jogairól. Az amerikai belügyminisztérium alá tartozó szigetek lakói az Egyesült Államok állampolgárai.

### ***Amerikai Csendes-óceáni-szigetek***

United States Miscellaneous Pacific Islands

Johnston-atoll: 2 kisebb sziget a Csendes-óceán K-i részében, Hawaiiától DNy-ra. *Terület:* 2,59 km<sup>2</sup>.

*Lakosság* (1980): 327.

Midway-szigetek (Midway Islands): 2 kisebb sziget a Csendes-óceán K-i részében, a Hawaii-szigetcsoport Ny-i végén. *Terület* 5,2 km<sup>2</sup>. *Lakosság* (1980): 453.

Wake-szigetek (Wake Islands): 3 kisebb sziget a Csendes-óceán K-i részében, Hawaiiától Ny-ra. *Terület.* 7,8 km<sup>2</sup>. *Lakosság* (1983): 1600.

Baker-, Howland-, Jarvis-szigetek: A Csendes-óceán középső medencéjében fekvő szigetek jelenleg meteorológiai és katonai célokat szolgálnak. *Terület* (összesen): 12,14 km<sup>2</sup>.

Malden-, Starbuck-, Caroline-, Vostok-szigetek: A Csendes-óceán középső medencéjében a Sor

(Line)-szigetek közelében. *Terület* (összesen): 106,5 km<sup>2</sup>.

A Johnston-atollt, a Midway-szigeteket és a Wake-szigeteket az Egyesült Államok légierője kormányozza.

## **Puerto Rico**

Commonwealth of Puerto Rico

*Fekvés:* Sziget a Karib-tengerben, a Nagy-Antillák szigetcsoporthoz legkeletibb tagja. *Terület:* 8897 km<sup>2</sup>. *Népesség* (1990): 3599000. Spanyol. *Székhely:* San Juan (\*1986): 431227. *Gazdaság:* GNP (1989): 20,11 Mrd USD. *GNP/fő* (1989): 6010 USD. *Főbb exportcikkek:* cukor, dohány, rum.

A korábbi spanyol gyarmat 1898-ban kerül az Egyesült Államok fennhatósága alá. Nevét 1932-ben változtatják Porto Ricóról Puerto Ricóra. Az 1917 óta érvényes kormányzati törvény, az ún. Jones Act helyett 1952-ben újabb alkotmányt dolgoznak ki, amely deklarálja a Puerto Rico Nemzetközösséget. A teljes függetlenség megszerzéséről azóta is folynak a belső viták. Puerto Rico lakosai nem szavaznak az amerikai elnökválasztásokon, saját kormányzatot választanak.

## **Amerikai Virgin-szigetek**

Virgin Islands of the United States

*Fekvés:* 3 nagyobb (St. Thomas, St. Croix, St. John) és 50 kisebb szigetből álló csoport a Karib-tengerben, Puerto Ricótól K-re. *Terület:* 344 km<sup>2</sup>. *Népesség* (\*1987): 106000. Fekete, mulatt, fehér. *Székhely:* Charlotte Amalie (St. Thomas szigetén, 1985): 52660. *Gazdaság:* GNP (1984): 900 M USD. *GNP/fő* (1984): 8800 USD. *Főbb exportcikkek:* gyógyszer, illatszer, rum.

A spanyolok, angolok, franciák, máltai lovagok által meghódított szigeteket az Egyesült Államok végül Dániától veszi meg 1927-ben, 25 millió USD-ért. Bár a stratégiai fekvésű szigetek lakosai 10 évvel később amerikai állampolgárságot kapnak, az alkotmány szerint nem tartoznak szervesen az Egyesült Államokhoz. Az 1954. júl.-i alaptörvény a washingtoni belügyminisztérium fennhatósága alá rendeli a területet, és csak némi hatalmat juttat a helyi kormányzatnak. A helyiek azóta is próbálják kiterjeszteni autonómiájuk határait. Ám a legutolsó e tárgyú szavazáson is (1981. nov.) leszavazzák elképzeléseiket.

## **Palaul Köztársaság**

Republic of Palau

*Fekvés:* 26 nagyobb és 300 kis szigetből álló csoport a Csendes-óceán Ny-i részében, a Karolina-szigetek vonulatában. *Terület:* 458 km<sup>2</sup>. *Népesség* (\*1988): 14106. Mikronéziai. *Székhelye* Koror (1980): 7685. *Főbb exportcikkek:* hal, kagyló.

Az óceániai amerikai gyámsági területek közül egyedül Palau tartja mindmáig ezt a státust. Az 1980. júl.-i alkotmány atomfegyvermentes övezetté nyilvánítja a területet, emiatt viták folynak a gyámsági jogokat élvező washingtoni kormányzattal. 1986. dec.-ben a lakosság kétharmada a gyámság ellen s a szabadon társult jogok mellett foglalt állást, de a változtatáshoz az alkotmány szerint 75%-os többség kell.

## **Guam**

*Fekvés:* Sziget Mikronéziában, a Csendes-óceán Ny-i részében; a Mariana-szigetcsoporthoz legnagyobb és legdélibb tagja. *Terület:* 549 km<sup>2</sup>. *Népesség* (\*1987): 128000. Guami (chamorro), filippínó, maláj, *Székhely:* Agaña (\*1983): 5000. *Gazdaság:* GNP (\*1985): 670 M USD. *GNP/fő* (\*1986): 7116 USD. *Főbb exportcikkek:* zöldség, gyümölcs, hal.

Az állítólag Magellán által 1521-ben felfedezett szigetet a spanyol gyarmatosítók 1898-ban engedik át az Egyesült Államoknak. 1944. júl.-ban az amerikaiak véget vetnek a 3 éves japán megszállásnak. Azóta a szigeten jelentős számú amerikai katona állomásozik: haditengerészeti és légideszantegységek foglalják el a sziget egyharmadát.

## Guantánamói-öböl

Guantánamo Bay

*Fekvés:* Kuba D-i részénél, a Karib-tengert és az Atlanti-óceánt összekötő Szélfelöli-átjáró mentén.

*Terület:* 111,9 km<sup>2</sup>. (Katonai célokra bérelt terület.)

## ANDORRA

Andorrai Völgyiség

Principat d'Andorra (katalánul)

Les Vallées d'Andorre (franciául)

Európa

*Földrajz:* *Terület:* 453 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 200-szor kisebb. *Fekvés:* Franciaország és Spanyolország határán. *Szomszédai:* Spanyolország (D), Franciaország (É). *Felszín:* A Pireneusok magas láncai és szűk völgyei uralják. Legmagasabb pont: Roca Enravessada (2961 m).

Legjelentősebb folyó: Valira.

*Népesség:* *Lakosság* (1989): 56000. *Életkor szerint:* 0–14: 19,0%; 15–59: 68,5%; 60–: 12,5%.

*Népsűrűség:* 108/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* spanyol 60%; andorrai (katalán) 30%; francia 6%.

*Nyelvek:* katalán (hiv.), spanyol, francia. *Vallás:* r. kat. *Főváros:* Andorra la Vella (1984): 15698.

*Városok* (1984): Les Escaldes 10758; St. Julia de Lorio 4647; Encamp 4558.

*Államforma:* autonóm fejedelemség. *Államfő:* Franciaország elnöke és a spanyolországi Urgel püspöke. *Kormányfő:* Oscar Ribas Reig (1990. jan. óta). *Nemzeti ünnep:* szept. 8.

*Gazdaság:* *Pénznem:* franc (francia frank) (1991. szept.: 5,69=1 USD), spanyol peseta (1991. szept.: 183,0=1 USD), *Munkaerő-megosztás:* mezőgazdaság 20%; ipar és kereskedelem 80%. *Főbb exportcikk:* épületfa, bútor. *Főbb importcikk:* energia, közszükségleti cikk.

*Közlekedés:* *Közúti hálózat* (1988): 220 km; ebből burkolt; 120 km. *Gépjárművek* (1983):

személygépkocsi: 24789. *Hírközlés:* *Egy készülékre jutó lakosok:* tv: 8; rádió: 4; telefon: 2.

*Egészségügy:* *Születés* (1989): 10,0‰. *Halálozás* (1989): 4,0‰, *Népességnövekedés* (1989): 0,4‰.

*Kórházi ágyak* (1988): 113. *Orvosok:* (1988): 112.

*Oktatás:* *Írni-olvasni tud* (1989): 99%. *Iskolakötelezettség:* 6–16 éves korig.

A 13. sz.-i szerződés alapján a francia államfőre és az urgeli katalán püspökre szálló társfejedelemségben 1981-ben hagyták jóvá, hogy a végrehajtó hatalom különváljon a törvényhozóktól. Az 1985. dec.-i választások óta a „Völgyek Nagytanácsában” konzervatív többség határoz. Spanyolország közös piaci csatlakozásával a vámmentes terület és adóparadicsom státusa rendezésre vár. Az 1989 végi választások után a Völgyek Nagytanácsa úgy dönt, hogy a parlamentnek és a 2 államfőnek új alkotmányt kell kidolgoznia. Ebben a 2 államfő jogait korlátoznák. 1991-ben tárgyalások kezdődnek az új alkotmányról. A dec.-i választásokon a kormányfő pártja győz.

## ANGOLA

Angolai Köztársaság

República de Angola (portugálul)

Nyugat-Afrika

*Földrajz:* *Terület:* 1246700 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 13-szor nagyobb. *Fekvés:* DNy-Afrikában, az Atlanti-óceán partján. *Szomszédai:* Zaire (É), Zambia (K), Namíbia (D); Cabinda tartományt –

melyet Zaire választ külön az országtól – Kongó (É) határolja. *Felszín:* A keskeny parti síkságból 900–2000 m magas, termékeny fennsík emelkedik ki; D-en sivatag. Cabinda tartományt trópusi erdő borítja. Legmagasabb pont: Morro Moco (2620 m). Legjelentősebb folyók: Cuanza, Cunene, Cubango.

Népesség: *Lakosság* (\*1989): 8971000 (10% nomád). *Népsűrűség:* 7/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* bantu (mbundu 40%, kimbundu 25%), musikongo, imbangala, ambo, vatva, busman csoportok, mesztic, portugál. *Nyelvek:* portugál (hiv.), bantu nyelvek. *Vallások:* törzsi vallású 42%, r. kat, 40%, protestáns 12%. *Városi lakosság:* 27%. *Főváros:* Luanda (\*1988): 1200000 (A). *Városok* (1984): Huambo 61885; Lobito 59528; Benguela 40996.

*Államforma:* köztársaság. *Államfő:* José Eduardo dos Santos (szül. 1942. aug. 28.). *Kormányfő:* Fernando José de Franca Dias van Dunem (1991. júl. óta). *Nemzeti ünnep:* nov. 11., dec. 10.

*Gazdaság:* *Pénznem:* kwanza (1991. szept.: 101,32=1 USD). *GNP* (1989): 6 Mrd USD. *GNP/fő* (1989): 610 USD. *Gazdasági növekedés* (1980–88): 2,9%. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1984): 14,3%. *Munkaerő-megosztás:* mezőgazdaság 85%; ipar és kereskedelem 15%. *Export* (1986): 1,4 Mrd USD. *Főbb exportcikk:* kőolaj, gyémánt, kávé, szizál, hal, faanyag, cement, pálmaolaj, kukorica. *Fő exportpartner:* Egyesült Államok 38%. *Import* (1986): 1,1 Mrd USD. *Főbb importcikk:* élelmiszer, textil, gép, berendezés, vegyipari termék, gyógyszer, közlekedési eszköz, nyersvas, acél. *Főbb importpartnerek:* Franciaország 12%, Egyesült Államok 9,2%, Portugália 9%.

*Közlekedés:* *Vasúti hálózat* (1987): 2952 km. *Közüti hálózat* (1986): 73830 km. *Gépjárművek* (1986): személygépkocsi: 56000; egyéb gépjármű: 29000. *Főbb kikötők:* Cabinda, Lobito, Luanda.

*Hírközlés:* *Egy készülékre jutó lakosok:* tv: 228; rádió: 22; telefon: 122. *Napilap* (\*1984): 13/1000 fő.

*Egészségügy:* *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 42; nők: 45 év. *Születés* (1989): 47,0‰.

*Halálozás* (1989): 21,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 2,6‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 161,0‰.

*Egy kórházi ágyra jutó lakosok:* 672. *Egy orvosra jutó lakosok:* 13489.

*Oktatás:* *Írni-olvasni tud* (1989): 30%. *Iskolakötelezettség:* 7–15 éves korig.

A volt portugál gyarmat, majd tengerentúli megye 1975. nov. 11-én válik függetlenné. Az új alkotmány marxista ihletésű. Az MPLA (Angolai Népi Felszabadító Mozgalom) vezetője, Agostinho Neto kubai csapatok támogatásával száll szembe a korábbi belső szövetségesekkel, az FNLA-val (Angola Nemzeti Felszabadítási Frontja) és az UNITA-val (Nemzeti Szövetség Angola Teljes Függetlenségéért). 1976. nov.-ben Angolát felveszik az ENSZ-be, okt.-ben barátsági és együttműködési szerződést köt a Szovjetunióval. Neto 1979. szept.-i halála után helyére Eduardo dos Santos kerül. Az MPLA és az állam elnökét 1985. dec.-ben megerősítik hivatalában. 1988-ban angolai-kubai-amerikai-dél-afrikai tárgyalások kezdődnek a kubai csapatok kivonásáról. Dec.-ben a Dél-afrikai Köztársaság és Kuba vezetői jegyzőkönyvet írnak alá a DNY-afrikai béke megteremtéséről. Ennek keretében a kubai csapatok megkezdik kivonulásukat az országból. 1989. jún.-ban az angolai kormány és az UNITA fegyverszüneti megállapodást köt, 1990-ben tovább folynak a tárgyalások, közvetve, lisszaboni közvetítéssel, közben nem érnek véget a harcok sem. 1991. márc.-ban, 15 év után Luandában felfüggesztik az éjszakai kijárási tilalmat. Máj.-ban a kormány és az UNITA képviselői békeszerződést írnak alá, ezzel véget ér a 16 éves polgárháború. Az utolsó kubai katona távozik az országból. Júl.-ban új kormányfő, Fernando José de Franca Dias van Dunem veszi át hivatalát. Szept.-ben Savimbi hazatér. Az ország az 1992 őszére meghirdetett szabad választásokra készül.

---

## ANTIGUA ÉS BARBUDA

Antigua and Barbuda (angolul)

Közép-Amerika

Földrajz: *Terület:* 443 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 210-szer kisebb. *Fekvés:* A Karib-tenger K-i



részében, a Szélcsendes-szigetek 3 szigetén (Antigua, Barbuda, Redonda). *Szomszédja:* Guadeloupe (D). *Felszín:* Sík, szavannás. Csak Barbuda ÉNy-i része erdős. Legmagasabb pont: Boggy Peak (Antigua) (402 m).

Néesség: *Lakosság* (1989): 86000. *Népsűrűség:* 194/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* fekete 92%; mulatt 3,5%; fehér. *Nyelvek:* angol (hív.), kreol. *Vallások:* protestáns többség; r. kat. 12%. *Főváros:* Saint John's (1987): 36000. *Városok:* Codrington.

Államforma: alkotmányos monarchia. *Államfő:* II. Erzsébet királynő (akit Wilfred E. Jacobs főkormányzó képvisel). *Kormányfő:* Vere Cornwall Bird (szül. 1910. dec. 7.). *Nemzeti ünnep:* nov. 1. *Gazdaság:* *Pénznem:* kelet-karibi dollár (1991. szept.: 4,67=1 USD). *GNP* (1988): 230 M USD. *GNP/fő* (1988): 3690 USD. *Gazdasági növekedés* (1965–88): 0,6%. *Export* (1983): 7,6 M USD. *Főbb exportcikk:* textil, cukornád, gyapot, dohány, kőolajtermék. *Főbb exportpartnerek:* Nagy-Britannia, Egyesült Államok, Kanada, CARICOM-országok. *Import* (1983): 41 M USD. *Főbb importcikk:* kőolaj, közszükségleti cikk, gép, élelmiszer. *Főbb importpartnerek:* Nagy-Britannia, Egyesült Államok, Kanada, CARICOM-országok.

Közlekedés: *Közúti hálózat:* 960 km. *Fő kikötő:* Saint John's. *Gépjárművek* (1985): személygépkocsi: 10000; egyéb gépjármű: 15000. *Hírközlés:* *Tv:* (1985): 19000. *Rádió* (1985): 21000. *Telefon* (1983): 10470.

*Égésügy:* *Csecsemőhalandóság* (1989): 11,0‰. *Kórházi ágyak:* 565.

*Oktatás:* *Írni-olvasni tud* (1990): 90%. *Iskolakötelezettség:* 5–16 éves korig.

A volt brit koronagyarmat 1967. febr. 27-én az Egyesült Királyság társult állama lesz, majd 1981. nov. 1-jén függetlenné válik. A Nemzetközösség tagja; államfője II. Erzsébet, ő nevezi ki a főkormányzót. 1989-ben a kormányban helyet kap a kormányfő 2 fia is, akik az utódlásért vetélkednek.

## ARAB EMÍRSÉGEK

---

Egyesült Arab Emírségek

Al-Imarat al-Arabiyah al-Muttahidah (arabul)

Délnyugat-Ázsia

*Földrajz:* *Terület:* 83600 km<sup>2</sup>, Magyarországnál valamivel kisebb. *Fekvés:* Az Arab-öböl D-i partján. *Szomszédai:* Katar (É), Szaúd-Arábia (Ny, D), Omán (K). *Felszín:* Nagy része homokdűnékkel borított, sivatagos síkság; ÉK-en hegyvidék. Legmagasabb pont: 1527 m.

Néesség: *Lakosság* (1989): 1455000 (10% nomád). *Népsűrűség:* 17/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* arab törzsek 70%; perzsa, indiai, pakisztáni. *Nyelvek:* arab (hív.), angol, fársz, hindi, urdu. *Vallások:* mohamedán 97% (szunnita 67%, síita 30%), keresztény 1,3%, hindu. *Városi lakosság:* 780. *Főváros:* Abu Dabi (ideiglenesen) (1980): 242975 (A). *Városok* (1980): Dubai 265702 (A); Sharjah 125149 (A); Al-Ain 101663 (A).

Államforma: emirátusok szövetsége. *Államfő:* Zajed ibn Sultan al Nahayan (szül. 1923). *Kormányfő:* Maktum ibn Rasid al-Maktum (1990. nov. óta). *Nemzeti ünnep:* dec. 2.

*Gazdaság:* *Pénznem:* dirham (1991. szept.: 3,64=1 USD). *GDP* (1991): 38,6 Mrd USD. *GDP/fő* (1991): 23428 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): 23,4%. *Adósságszolgálat a GDP %-ában* (1991): 2,5. *Adósságszolgálat az export %-ában* (1991): 6,5. *Adósság/fő* (1991): 6394 USD. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1985): 5,7. *Fogyasztói árváltozások* (1991): 7,4%. *Munkaerő-megoszlás:* mezőgazdaság 5%; ipar és kereskedelem 85%. *Export* (1990): 14 Mrd USD. *Főbb exportcikk:* kőolaj, datolya, hal. *Főbb exportpartnerek:* Japán 55%, Egyesült Államok 7%, NSZK 3%. *Import* (1990): 11 Mrd USD. *Főbb importcikk:* kőolaj-bányászati berendezés, közszükségleti cikk, élelmiszer. *Főbb importpartnerek:* Japán 23%, Nagy-Britannia 13%, Egyesült Államok 9%.

Közlekedés: *Közúti hálózat* (1984): 2200 km. *Gépjárművek* (1985): személygépkocsi: 62000; egyéb

gépjármű: 17000. *Főbb kikötők:* Dubai, Abu Dabi. *Hírközlés:* Egy készülékre jutó lakosok: tv: 12; rádió: 4,7; telefon: 4,3.

Egészségügy: *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 68; nők: 72 év. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok:* 267. *Egy orvosra jutó lakosok:* 659.

Oktatás: *Írni-olvasni tud* (1989): 68%. *Iskolakötelezettség:* 6–12 éves korig.

A brit protektorátus alól 1971-ben szabadul föl 6 sejkiség, amelyekhez 1972-ben a 7. is csatlakozik. A 2 legnagyobb, Abu Dabi és Dubai befolyása a kezdetektől érvényesül. Pártok tulajdonképpen máig sem alakultak ki. Abu Dabi sejkje, Zajed az elnök; a miniszterelnöki posztot a dubai trónörökös tölti be. A helyi biztonsági erők továbbra is az egyes uralkodók kezében vannak. 1990. okt.-ben, a kormányfő halála után utóda legidősebb fia, Maktum ibn Rasid al-Maktum. Az Öböl-konfliktusban az emírségek teljes erőbedobással a szövetségesek mellé állnak.

## ARGENTÍNA

Argentín Köztársaság

República Argentina (spanyolul)

Dél-Amerika

*Földrajz:* *Terület:* 2766889 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 29-szer nagyobb. *Fekvés:* D-Amerika D-i részén. *Szomszédai:* Chile (Ny), Bolívia, Paraguay (É), Brazília, Uruguay (ÉK). *Felszín:* Ny-i részén az Andok több ezer m magas hegyláncai; K-en a Gran Chaco fás, bokros síksága, a Pampák és Patagónia (táblás vidék). Legmagasabb pont: Aconcagua (6959 m). Legjelentősebb folyók: Paraná, Paraguay, Pilcomayo. Legnagyobb tavak: Mar Chiquita-tó, Buenos Aires-tó, Argentino-tó.

*Népesség:* *Lakosság* (1989): 32425000. *Életkor szerint:* 0–14: 31,1%; 15–59: 56,6%; 60–: 12,3%.

*Népsűrűség:* 12/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* fehér 97%; indián, mesztic. *Nyelvek:* spanyol (hív.), angol, olasz, német, francia. *Vallások:* r. kat. 90%, protestáns, zsidó. *Városi lakosság:* 86%. *Főváros:* Buenos Aires (\*1990): 10500000 (A). *Városok* (\*1990): Córdoba 969000; Rosario 750455; Mendoza 597000.

*Államforma:* köztársaság. *Állam- és kormányfő:* Carlos Menem (1989. júl. óta). *Nemzeti ünnep:* máj. 25., júl. 9.

*Gazdaság:* *Pénznem:* austral (1991. szept.: 9876,53=1 USD). *GDP* (1991): 177 Mrd USD. *GDP/fő* (1991): 5441 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): 4,0%. *Adósságszolgálat a GDP %-ában* (1991): 3,1. *Adósságszolgálat az export %-ában* (1991): 43. *Adósság/fő* (1991): 1871 USD. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1987): 1,4. *Fogyasztói árváltozások* (1991): 173%. *Munkanélküliség* (1989): 7,4%.

*Munkaerő-megoszlás:* mezőgazdaság 19%; ipar és kereskedelem 36%. *Export* (1990): 12,3 Mrd USD. *Főbb exportcikk:* gabona, hús, konzerv, bőr, gyapjú, lenolaj, tejtermék, gyümölcs, vegyipari termék, gép. *Főbb exportpartnerek:* Egyesült Államok 14%, Hollandia 11%, Brazília 11%, Szovjetunió 6%. *Import* (1990): 4 Mrd USD. *Főbb importcikk:* energia, gép, berendezés, vegyi cikk, közszükségleti cikk. *Főbb importpartnerek:* Egyesült Államok 21%, Brazília 18%, NSZK 10%. *Közlekedés:* *vasúti hálózat* (1987): 34172 km; ebből villamosított: 210 km. *Közüti hálózat* (1983): 220093 km. *Gépjárművek* (1986): személygépkocsi 3,8 M; egyéb gépjármű: 1,4 M. *Főbb kikötők:* Buenos Aires, Bahia Blanca, La Plata. *Hírközlés:* Egy készülékre jutó lakosok: tv: 4; rádió: 1; telefon: 9. *Napilap* (1986): 88/1000 fő.

*Egészségügy:* *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 69; nők: 74 év. *Születés* (1989): 20,0‰. *Halálozás* (1989): 9,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 1,2‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 32,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok:* 186; *Egy orvosra jutó lakosok:* 370.

Oktatás: *Írni-olvasni tud* (1991): 92%. *Iskolakötelezettség:* 6–14 éves korig.

Az 1810-ben Spanyolországtól függetlenné vált országban a II. világháború után Juan Perón 1 évtizeden át elnök, majd hosszú száműzetés után 1973. szept.-ben újra az ország élére áll. 1974. júl.-i

halála után felesége veszi át tisztségét. Isabel Perón elnökségének 1976. márc.-ban katonák vetnek véget. A diktatúra 7 évében mintegy 10000 politikai ellenzéki tűnik el. Leopoldo Galtieri tábornok-elnök 1982. júl.-ban elveszíti a Nagy-Britannia ellen kezdeményezett háborút a Falkland (Malvin)-szigetek birtoklásáért. Az ország 1983. dec.-ben tér vissza a polgári kormányzáshoz. Dr. Raúl Alfonsín elnök több korábbi katonai vezetőt elítéltet, gazdasági stabilizációs programot kezd, új pénzt vezet be, az australt. A kezdeti gazdasági sikerek után az elnök pártja az 1987. szept.-i parlamenti választásokon viaskodni kénytelen. A belső helyzetet 3 katonai lázadás, gyakori sztrájkok, 1989. máj.-ban éhségstrájk teszik bizonytalanra. Eközben több tucatnyi halálos áldozatot gyászolnak. A máj.-i választásokon a radikálisok vereséget szenvednek, s az ellenzék vezetője, Carlos Menem győz. Az elnöki beiktatásra egy fél évvel a szokásos idő előtt, júl.-ban kerül sor. Menem szigorú gazdaságpolitikát hirdet meg, de egyben követni akarja populista elődje, Perón elnök népszerű stílusát is. 1990 elején a sorozatos pénzügyi válság miatt utcai tüntetésekre kerül sor. Máj.-ra némileg javul a gazdasági helyzet. Jún.-ban Argentína és Brazília új elnökei megállapodnak, hogy 1995-ben „közös piacot” teremtenek a 2 ország között. Nov.-ben újabb, 1983 óta immár a negyedik puccskísérlet végződik kudarccal. Dec.-ben az elnök megkegyelmez a 70-es évek puccsistáinak, diktátorainak, ami miatt heves belső viták robbannak ki. 1991. jan.-ban az elnök átalakítja a kormányt. Munkatársai korrupciós botrányokba keverednek. A szept.-i választásokon a parlamentben újra a perónisták kerülnek többségbe. A gazdasági gondok ellen folytatott harcban az ország első sikereit éri el.

## AUSZTRÁLIA

Ausztrál Államszövetség  
Commonwealth of Australia (angolul)  
Óceánia

**Földrajz:** *Terület:* 7686844 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 82-szer nagyobb. *Fekvés:* Ázsiától DK-re. *Szomszédai:* Az Indiai-óceán (Ny, D), a Csendes-óceán (K), az Arafura- és a Timor-tenger (É) veszi körül. *Felszín:* Ny-on félsivatagos, sivatagos, szigethegységekkel; peremhegységek mögött parti síkság. K-en a száraz, szavannás, sivatagos alföldeket a partvidék mentén a Nagy-Vízválasztó-hegység szegélyezi. Legmagasabb pont: Mount Kosciuszko (2229 m). Legjelentősebb folyók: Murray, Darling, Flinders. Legnagyobb tavak: Eyre-tó, Gairdner-tó, Torrens-tó. *Népesség:* *Lakosság* (1989): 16090000. *Életkor szerint:* 0–14: 21,9%; 15–59: 62,6%; 60+: 15,5%. *Népsűrűség:* 2,1/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* brit 95%; egyéb fehér 3%; őslakos, mesztic 1,5%. *Nyelvek:* angol (hív.), őslakosok nyelvei. *Vallások:* protestáns 61%, r. kat. 33%. *Városi lakosság:* 86%. *Főváros:* Canberra (\*1988): 297300. *Városok* (\*1986): Sydney 3596000; Melbourne 3002300; Brisbane 1240300.

**Államforma:** alkotmányos monarchia. *Államfő:* II. Erzsébet királynő, akit George Hayden főkormányzó (szül. 1923. jún. 15.) képvisel. *Kormányfő:* Paul Keating (1991. dec. óta). *Nemzeti ünnep:* jan. 26.

**Gazdaság:** *Pénznem:* dollar (ausztrál dollár) (1991. szept.: 1,24=1 USD). *GDP* (1991): 310 Mrd USD. *GDP/fő* (1991): 17935 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): 1,8%. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1988): 2,7. *Fogyasztói árváltozások* (1991): 4,7%. *Munkanélküliség* (1990): 6,9%. *Munkaerő-megoszlás:* mezőgazdaság 6%; ipar és kereskedelem 36%; szolgáltatás 33%. *Export* (1990): 39,7 Mrd USD. *Főbb exportcikk:* érc, fém, bőr, gyapjú, hús, búza, szén, cukor, gép. *Főbb exportpartnerek:* Japán 27%, Egyesült Államok 11%, Új-Zéland 5%, Nagy-Britannia 4%. *Import* (1990): 42 Mrd USD. *Főbb importcikk:* gép, berendezés, vegyipari termék, energia, élelmiszer, iparcikk. *Főbb importpartnerek:* Egyesült Államok 21%, Japán 20%, Nagy-Britannia 7%. *Közlekedés:* *Vasúti hálózat* (1987): 38393 km. *Közúti hálózat* (1987): 840000 km; ebből burkolt:

467548 km. *Gépjárművek* (1988): személygépkocsi: 7243600; egyéb gépjármű: 1977600. *Főbb kikötők*: Sydney, Melbourne, Newcastle. *Hírközlés*: *Egy készülékre jutó lakosok*: tv: 2; rádió: 2; telefon: 2. *Napilap* (1988): 405/1000 fő.

Egészségügy: *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 73; nők: 80 év. *Születés* (1989): 15,0‰. *Halálozás* (1989): 8,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 0,8‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 8,1‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok*: 186. *Egy orvosra jutó lakosok*: 438.

Oktatás: *Írni-olvasni tud* (1989): 99%. *Iskolakötelezettség*: 6–16 éves korig.

A gyarmati területekből 1901-ben egységesedő állam a 60-as, 70-es években függetlenséget ad több kisebb-nagyobb szigetnek (pl. Nauru, Pápua Új-Guinea). Edward Whitlam munkáspárti kormányát 1975. dec.-ben Malcolm Fraser konzervatív vezetése követi. Az É-i terület bennszülöttei 1977-ben polgárjogot kapnak. A 6 szövetségi államot és 2 területet 1983. mác.-tól Robert Hawke kormányozza. Az újra munkáspárti vezetés alá kerülő ország megkönnyíti a bevándorlást. 1985-ben ünnepi aktussal átadják a bennszülötteknek a szimbolikus Ayer-sziklát, amelyet viszont ők 99 évre bérbe adnak a kormánynak. 1986. mác.-ban II. Erzsébet királynő, a Nemzetközösséghez tartozó ország brit uralkodója aláírja az „Ausztrália-törvényt”. Ez felszámolja a még megmaradt alkotmányjogi kötelezések többségét, amelyek Ausztráliát Nagy-Britanniához kötik. A brit parlament törvényei immár nem hatályosak Ausztráliában, de továbbra is a brit uralkodó Ausztrália államfője. Az 1987. júl.-i előrehozott választásokon a Munkáspárt és Robert Hawke győz, így az ország történelmében először nyeri el ugyanaz a személy harmadszor is a miniszterelnökséget. Az 1990. mác.-i helyhatósági választásokon a Munkáspárt kevéssel győz. Az 1991 folyamán egyre többet támadott kormányfő lemond, utóda dec.-tól Paul Keating.

## ***Függő, ill. társult területek***

### ***Antarktiszi terület***

Australian Antarctic Territory

*Fekvés*: Az Antarktiszi közelében. *Terület*: 6 millió km<sup>2</sup>. *Népesség*: 80 fő, a kutatóállomásokon. Az 1933. febr.-i törvény értelmében, amely ausztrál fennhatóság alá helyezi a jeges kontinens egy részét, 1959-ben az ausztrál kormány aláírja az Antarktiszi-szerződést. A nemzetközi egyezmény szerint az Antarktiszt csakis békés célokra használják fel, és nyitva áll minden nemzet kutatói előtt. Az 1991-ig érvényben lévő szerződés szerint az Antarktiszon az 1961. jún.-i status quót tartják fenn. 1991. ápr.-ban Madridban nemzetközi szerződést írnak alá, miszerint a hatodik földrészen 2041-ig betiltják a bányászatot.

### ***Kókusz (Keeling)-szigetek***

Cocos (Keeling) Islands

*Fekvés*: 27 kisebb korallszigetből álló 2 szigetcsoport az Indiai-óceánban, Ausztráliától ÉNy-ra. *Terület*: 14,2 km<sup>2</sup>. *Népesség* (1986): 616. Maláj, európai. *Székhely*: Bantam, West Island. *Főbb exportcikk*: kókusz, kopra.

Az 1609-ben felfedezett, majd sokáig lakatlan szigeteket 1955 óta az ausztrál kormány irányítja helyi megbízottja segítségével.

### ***Karácsony-sziget***

Christmas Island

*Fekvés*: Az Indiai-óceánban, Jávától DK-re. *Terület*: 135 km<sup>2</sup>. *Népesség* (\*1986): 2000. Kínai, maláj, európai. *Székhely*: Flying Fish Cove. *Fő exportcikk*: foszfát.

Az 1888. jún.-ban brit tulajdonba vett szigetet 1958. okt.-ben Ausztrália kapta meg. A korábban használt szingapúri törvények azóta is érvényben vannak, de a helyi vezető, az adminisztrátort Ausztráliának is el kell fogadnia.

## Norfolk-sziget

Norfolk Island

*Fekvés:* A Tasman-tengerben, Ausztráliától K-re. *Terület:* 34 km<sup>2</sup>. *Népesség* (1986): 1977. Angol, tahiti. *Székhely:* Kingston. *Főbb exportcikkek:* citrusfélék, kávé.

Már a 19. sz.-ban is az ausztrál New South Wales állam fennhatósága alatt áll; 1957-ben kerül ausztrál szövetségi irányítás alá. Az 1979-es alkotmány széles jogkört biztosít a helyi törvényhozóknak és a kormánynak, melynek további bővítéséről tárgyalások folynak.

## Heard- és McDonald-szigetek

Heard and McDonald Islands

*Fekvés:* Az Indiai-óceánnak a Déli-sarkkörhöz közeli részében. *Terület:* 412 km<sup>2</sup>. Lakatlan. A szigetek 1947-ben brit tulajdonból kerülnek ausztrál fennhatóság alá.

## Ashmore- és Cartier-szigetek

Territory of Ashmore and Cartier Islands

*Fekvés:* A Timor-tengerben, Ausztrália ÉNy-i partvidéke közelében. *Terület:* 5 km<sup>2</sup>. Lakatlan: természetvédelmi terület.

A szigeteket 1931-ben helyezik a Brit Nemzetközösség felügyelete alá, majd 1938-ban adminisztratív okokból az ausztrál szövetségi állam irányítása alá kerülnek. 1983. aug.-ban a szigeteket nemzeti parkká nyilvánítják.

## Korall-tengeri-szigetek

Territory of Coral Sea Islands

*Fekvés:* Ausztrália ÉK-i partvidéke mentén szétszórtnan elhelyezkedő kisebb szigetek és korallzátonyok. *Terület:* 1 millió km<sup>2</sup>-nyi tengeri területen 22 km<sup>2</sup>. A Willis-szigeten lévő meteorológiai állomás kivételével lakatlan.

Az apró, elszórt szigetek 1969-ben kerülnek ausztrál irányítás alá.

---

# AUSZTRIA

Osztárak Köztársaság

Republik Österreich (németül)

Európa

*Földrajz:* *Terület* 83856 km<sup>2</sup>, Magyarországnál valamivel kisebb. *Fekvés:* Közép-Európa DNy-i részén. *Szomszédai:* Svájc, Liechtenstein (Ny), Németország, Cseh-Szlovákia (É), Magyarország (K), Jugoszlávia, Olaszország (D). *Felszín:* Változatos; nagy részén az Alpok láncai húzódnak; központi része a Duna völgye. Legmagasabb pont: Grossglockner (3797 m). Legjelentősebb folyók: Donau (Duna), Inn, Mur (Mura). Legnagyobb tavak: Boden-tó, Neusiedler See (Fertő tó), Attersee.

*Népesség:* *Lakosság* (1990): 7761700. *Életkor szerint:* 0–14: 17,4%; 15–59: 62,1%; 60–: 20,5%.

*Népsűrűség:* 93/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* osztárak 98%; horvát 0,3%; szlovén 0,2%; magyar 0,16%.

*Nyelv:* német. *Vallások:* r. kat. 80,6%, protestáns 4,9%, mohamedán 1%, vallás nélküli 10%. *Városi lakosság:* 57%. *Főváros:* Wien (Bécs) (\*1987): 1479800. *Városok* (1981): Graz 243166; Linz 199910; Salzburg 139426.

*Államforma:* szövetségi köztársaság. *Államfő:* Kurt Waldheim (szül. 1918. dec. 21.). *Kormányfő:* Franz Vranitzky kancellár (szül. 1937. okt. 4.). *Nemzeti ünnep:* okt. 26.

*Gazdaság:* *Pénznem:* schilling (1991). szept.: 11,77=1 USD). *GDP* (1991): 160,7 Mrd USD. *GDP/fő*

(1991): 20827 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): 3,2%. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1987): 1,2. *Fogyasztói árváltozások* (1990): 3,3%. *Munkanélküliség* (1990): 3,2%. *Munkaerő-megoszlás*: mezőgazdaság 8%; ipar és kereskedelem 35%; szolgáltatás 56%. *Export* (1990): 41,2 Mrd USD. *Főbb exportcikkek*: bányatermék, gép, berendezés, papír, fa, textília. *Főbb exportpartnerek*: NSZK 33%, Olaszo. 9%, Svájc 7%. *Import* (1990): 49,1 Mrd USD. *Főbb importcikkek*: energia, textília, gép, szállítóeszköz, élelmiszer, gyümölcs, zöldség. *Főbb import partnerek*: NSZK 44%, Olaszo. 9%, Svájc 5%.

*Közlekedés*: *Vasúti hálózat* (1990): 5641 km; ebből villamosított: 3238 km. *Közüti hálózat* (1989): 34965 km; ebből autópálya: 1407 km. *Gépjárművek* (1989): személygépkocsi: 2784792; egyéb gépjármű: 893237. *Hírközlés*: *Egy készülékre jutó lakosok*: tv: 2,8; rádió: 1,6; telefon: 1,8. *Napilap* (1989): 389/1000 fő.

*Egészségügy*: *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 71; nők: 79 év. *Születés* (1989): 12,0‰. *Halálozás* (1989): 12,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 0,0‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 8,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok*: 101. *Egy orvosra jutó lakosok*: 356.

*Oktatás*: *Írni-olvasni tud* (1989): 99%. *Iskolakötelezettség*: 9 év.

Az 1955-ben államszerződéssel örökös semlegességet kinyilvánító országot 1966-ig a 2 nagy párt, a szocialista SPÖ és a Néppárt, az ÖVP koalíciója kormányozza. Ekkor 4 évre az ÖVP alakít kormányt. 1970-től a szocialisták relatív, 1971-től abszolút többségben kormányoznak. A Kreisky-kormány szerződéseket köt az NDK-val az állampolgárság elismeréséről, Csehszlovákiával a vitás határkérdések rendezéséről. A szocialista párt az 1983. ápr.-i választásokon elveszíti abszolút többségét, és a Szabadságpárttal (FPÖ) lép kormánykoalícióra. Kreisky kancellár lemond, hivatalát alkancellárja, a szintén szocialista Fred Sinowatz veszi át. Az 1986-os elnökválasztásokon Kurt Waldheim korábbi külügyminiszter és ENSZ-főtitkár a Néppárt támogatásával indul a szocialista jelölt, Kurt Steyrerrel szemben. A náci múltja miatt támadott Waldheim a második voksoláson megszerzi a szavazatok 53,9%-át. A választás következtében visszalépő Sinowatzot Franz Vranitzky követi kancellárként. Az 1986. nov.-i választásokon a 2 nagy párt szavazatokat veszít (SPÖ: 43,13%; ÖVP: 41,29%), így újra nagykoalícióra lépnek egymással. 1987. jan.-ban a kormányalakítás során Vranitzky szocialista kancellár Alois Mock néppárti vezetőt kéri fel külügyminiszternek és alkancellárnak. Egy nemzetközi történészbizottság 1988. febr.-ban közzétett jelentése nem bizonyítja a Waldheim elleni vádakat, mégsem érnek véget az elnök lemondását sürgető osztrák tüntetések. 1988. márc.-ban az Anschluss (Ausztria náci megszállása) 50. évfordulóján a megemlékezésen Waldheim nem szólal fel. Eközben folyik az osztrák gazdaság nagyszabású átalakítási programja. Állami vállalatok kerülnek magánkézbe a tőzsdén, más veszteséges állami üzemeket alaposan átszerveznek, kisebb, hatékony egységekre bontják őket. 1989. júl.-ban az ország jelentkezik a Közös Piacba. Az 1990. okt.-i választásokon a szocialisták az első, a polgári néppártiak a második helyen végeznek. Az 1991. máj.-i bécsi népszavazás elutasítja a világkiállítást. Jún.-ban a szocialista kongresszuson a párt nevét Szociáldemokrata Pártra változtatják. A Néppárt élére Erhard Busek áll. Júl.-ban a Közös Piac úgy dönt, hogy 1993-ban megkezdje az osztrák tagságról folytatandó tárgyalásokat. Miközben a Szabadság Párt és vezetője, Jörg Haider – botrányok ellenére is – előretör, az ország az 1992-es elnökválasztásokra készül.

---

## AZERBAJDZSAN

---

lásd Szovjetunió

---

## BAHAMA-SZIGETEK

---

## Bahamai Közösség

Commonwealth of the Bahamas (angolul)

Közép-Amerika

Földrajz: *Terület:* 13878 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 7-szer kisebb. *Fekvés:* Az Atlanti-óceán Ny-i részén. 700 nagyobb (ebből 30 lakatlan) és kb. 2000 kis sziget. *Felszín:* Sík. Legmagasabb pont: 120 m (Cat-szigeten).

Népesség: *Lakosság* (\*1989): 247000. *Életkor szerint:* 0–14: 38%; 15–59: 56,3%; 60–: 5,7%.

*Népsűrűség:* 17,2/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* fekete és mulatt 87%; fehér és mesztic 12%. *Nyelv:* angol.

*Vallások:* protestáns 57%, r. kat. 26%, törzsi vallású. *Városi lakosság:* 60%. *Főváros:* Nassau (\*1985): 154000. *Város* (\*1985): Freeport 25000.

*Államforma:* alkotmányos monarchia. *Államfő:* II. Erzsébet királynő, akit Sir Henry Milton főkormányzó (1991 óta) képvisel. *Kormányfő:* Lynden Oscar Pindling (szül. 1930. márc. 22.).

*Nemzeti ünnep:* júl. 10.

*Gazdaság:* *Pénznem:* dollar (bahamai dollár) (1991. szept.: 1 = 1 USD). *GNP* (1989): 2,82 Mrd USD.

*GNP/fő* (1989): 11370 USD. *Gazdasági növekedés* (1965–88): 1,0%. *Fogyasztói árváltozások* (1990):

6,4%. *Munkaerő-megoszlás:* mezőgazdaság 5%; idegenforgalom 25%. *Export* (1988): 1 Mrd USD (kőolaj nélkül). *Főbb exportcikk:* gyógyszer, cement, rum, hal, só. *Főbb exportpartnerek:* Egyesült

Államok 41%, Nagy-Britannia 7%. *Import* (1988): 1,7 Mrd USD. *Főbb importcikk:* kőolaj, élelmiszer, gép, közlekedési eszköz. *Főbb importpartnerek:* Egyesült Államok 74%, Közös Piac 20%.

*Közlekedés:* *Közúti hálózat:* 1066 km. *Gépjárművek* (1987): 74062. *Főbb kikötők:* Nassau, Freeport.

*Hírközlés:* *Egy készülékre jutó lakosok:* tv: 4,6; rádió: 2; telefon: 2. *Napilap* (1988): 143/1000 fő.

*Egészségügy:* *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 67; nők: 74 év. *Születés* (1989): 23,0‰.

*Halálozás* (1989): 6,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 1,7‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 17,0‰.

*Kórházi ágyak* (1988): 1009 (+38 klinika).

*Oktatás:* *Írni-olvasni tud* (1990): 95%. *Iskolakötelezettség:* 14 éves korig.

A Kolumbusz felfedezte, majd az angolok gyarmatosította területen 1964. jan.-tól belső önkormányzatot vezetnek be, majd 1973. júl. 10-e óta teljesen független. A Nemzetközösség tagja; államfője a brit uralkodó.

---

## BAHREIN

Bahreini Állam

Dawlat al-Bahrain (arabul)

Délnyugat-Ázsia

Földrajz: *Terület:* 622 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 150-szer kisebb. *Fekvés:* Szigetek az Arab-öbölben (Bahrein-sziget és több mint 30 kis sziget). *Felszín:* Sík, jelentős artézivíz-készletekkel.

Legmagasabb pont: Jabal ad-Dukhan (135 m).

Népesség: *Lakosság* (1989): 488000. *Életkor szerint:* 0–14: 34,7%; 15–59: 61,5%; 60–: 3,8%.

*Népsűrűség:* 709/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* arab 70%; indiai 12%; perzsa 9%; pakisztáni 7%; fehér 2%. *Nyelvek:* arab (hiv.), angol. *Vallás:* mohamedán 85% (ebből síita 60%, szunnita 40%),

keresztény 7%, hindu 4%. *Városi lakosság:* 81%. *Főváros:* Manama (1988): 151500. *Városok* (1988):

Al Muharraq 78000; Jidhafs 48000; Rifa'a 28150.

*Államforma:* sejkiség. *Államfő:* Isza bin Szulman Al-Kalifa sejk (szül. 1933. júl. 3.). *Kormányfő:*

Kalifa bin Szulman Al-Kalifa sejk (szül. 1935). *Nemzeti ünnep:* dec. 16.

*Gazdaság:* *Pénznem:* dinar (bahreini dinár) (1991. szept.: 0,37=1 USD). *GNP* (1988): 3,0 Mrd USD.

*GNP/fő* (1988): 6360 USD. *Gazdasági növekedés* (1973–85): 0,8%. *Védelmi kiadások a GNP %-ában*

(1987): 4,0. *Fogyasztói árváltozások* (1990): 1,0%. *Munkaerő-megoszlás:* mezőgazdaság 5%; ipar és

kereskedelem 85%. *Export* (1988): 2,3 Mrd USD. *Főbb exportcikk:* kőolaj, kőolajtermék,

alumínium, hal. *Főbb exportpartnerek:* Arab Emírségek 18%, Japán 12%, Szingapúr 10%, Egyesült Államok 6%. *Import* (1988): 2,6 Mrd USD. *Főbb importcikkek:* kőolaj-bányászati berendezés, gép, jármű, élelmiszer. *Főbb importpartnerek:* Szaúd-Arábia 60%, Egyesült Államok 9%, Nagy-Britannia 6%.

Közlekedés: *Közúti hálózat:* 400 km; ebből burkolt: 25 km. *Gépjárművek* (1987): 112250. *Főbb kikötők:* Sitra, Mina Salman. *Hírközlés:* Egy készülékre jutó lakosok: tv: 2,3; rádió: 1,7; telefon: 4,3. *Egészségügy:* *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 70; nők: 75 év. *Születés* (1989): 25,0‰. *Halálozás* (1989): 4,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 2,1 %. *Csecsemőhalandóság* (1989): 22‰. *Kórházi ágyak* (1987): 8 kórház+19 eü. központ.

*Oktatás:* *Írni-olvasni tud* (1989): 40%. *Iskolakötelezettség:* 6–15 éves korig.

A Nagy-Britanniával kötött 19. sz.-i szerződéseket, amelyek szerint Londonból intézték a terület védelmi és külügyeit, 1971. aug. 15-én „barátsági szerződés” váltja fel. Ugyanezen a napon Bahrein kinyilvánítja függetlenségét. 1975-ben feloszlatják a parlamentet, a pártok nem működnek, az államfő – Al-Kalifa – családja adja a kormánytagok felét. Az Öböl menti konfliktusban 1990 nyarán a sejk a szaúdi erők mellé áll.

## BANGLADES

Bangladesi Népi Köztársaság

Gana Praja Tantri Bangladesh (bengáli nyelven)

Dél-Ázsia

*Földrajz:* *Terület:* 143998 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 1,5-szer nagyobb. *Fekvés:* A Bengáli-öböl É-i hajlatában. *Szomszédai:* India (Ny, É, K), Burma (DK). *Felszín:* Termékeny alföld; D-i részén a Gangesz és Brahmaputra mocsaras deltavidéke. Legmagasabb pont: Keokradong (1230 m).

Legjelentősebb folyók: Gangesz, Brahmaputra.

*Népesség:* *Lakosság* (\*1989): 112757000. *Életkor szerint:* 0–14: 44,3%; 15–59: 50,4%; 60–: 5,3%.

*Népsűrűség:* 712,2/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* bengáli 98%; bihari. *Nyelvek:* bengáli (hiv.), angol.

*Vallások:* mohamedán (államvallás) 86,6% (ebből szunnita 80%), hindu 12,1%, r. kat., buddhista.

*Városi lakosság:* 13%. *Főváros:* Dacca (Dakka) (\*1987): 4770000. *Városok* (\*1987): Chittagong 1840000; Khulna 860000; Rajshahi 430000.

*Államforma:* köztársaság. *Államfő:* Abdur Rahman Biszrasz (1991. okt. óta). *Kormányfő:* Begum Khaleda Zia (1991. márc. óta). *Nemzeti ünnep:* febr. 21., márt. 26., dec. 16.

*Gazdaság:* *Pénznem:* taka (1991. szept.: 36,33=1 USD). *GDP* (1991): 23 Mrd USD. *GDP/fő* (1991): 209 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): 1,2%. *Adósságszolgálat GDP %-ában* (1991): 2,2.

*Adósságszolgálat az export %-ában* (1991): 20. *Adósság/fő* (1991): 98 USD. *Védelmi kiadásoka GNP %-ában* (1987): 1,8. *Fogyasztói árváltozások* (1990): 8,1%. *Munkaerő-megoszlás:* mezőgazdaság 59%;

ipar 11%. *Export* (1991): 1,7 M USD. *Főbb exportcikkek:* juta, tea, bőr, hal. *Főbb exportpartnerek:* Egyesült Államok 33%, Nagy-Britannia 6%, Szingapúr 4%. *Import* (1991): 3,6 Mrd USD. *Főbb importcikkek:* gép, közlekedési eszköz, vegyipari termék, gyógyszer, élelmiszer. *Főbb importpartnerek:* Japán 12%, Egyesült Államok 6%, NSZK 3%.

Közlekedés: *Vasúti hálózat* (1988): 2745 km. *Közúti hálózata* 4500 km; ebből burkolt: 2000 km.

*Gépjárművek* (1986): személygépkocsi: 39000; egyéb gépjármű: 51000. *Főbb kikötők:* Chittagong, Chalna. *Hírközlés:* Egy készülékre jutó lakosok: tv: 315; rádió: 24; telefon: 572. *Napilap* (1988): 8/1000 fő.

*Egészségügy:* *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 54; nők: 53 év. *Születés* (1989): 43,0‰.

*Halálozás* (1989): 15,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 2,8% *Csecsemőhalandóság* (1989): 138‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok:* 3233. *Egy orvosra jutó lakosok:* 6166.

*Oktatás:* *Írni-olvasni tud* (1989): 40%. *Iskolakötelezettség:* 6–11 éves korig.



1971. dec.-ben polgárháborúval, indiai segítséggel vált Pakisztántól független állammá. 1971-ben népköztársasággá, 1975-ben iszlám köztársasággá nyilvánítják. Az első elnököt, Mudzsibur Rahmant és családját 1975. aug.-ban meggyilkolják. 1981. máj.-ban Ziaur Rahman elnökkel végeznek a hadsereg tisztjei. 1982-ben vértelen hatalomátvétellel Muhammad Ersad áll az ország élére: 1983. dec.-től államelnök; az 1986-os máj.-i választások is őt erősítik meg a hatalomban. Az 1988. márc.-i választásokat a 2 legnagyobb ellenzéki párt bojkottálja, így Ersad elnök a szavazatok több mint 80%-át kapja. Szept.-ben pusztító árvíz sújtja az országot. 1990. márc.-ban az általános politikai zűrzavarban meggyilkolják az ellenzék vezetőjét. Máj.-ban az elnök bejelenti, hogy az 1991-re tervezett választásokon újra indul. Dec.-ben többhetes országos tiltakozó akciók nyomán az elnök lemond. Ideiglenes államfővé a legfelsőbb bíróság elnökét nevezi ki az ellenzék. 1991. febr.-ban 2 nő választási csatája folyik. A meggyilkolt Mudzsibur Rahman elnök lányával szemben a szintén meggyilkolt Ziaur Rahman elnök bégumja, első felesége, Khaleda Zia győz, abszolút többséggel. Szabad vállalkozást, iszlám államvallást hirdet. Ersad 10 éves börtönbüntetést kap. Jún.-ban a parlament megkurtítja az elnöki hatalmat. Az év folyamán több súlyos természeti katasztrófa, tájfun, árvíz következtében tízezrek pusztulnak el. 1991. okt.-ben az ideiglenes elnököt hivatalosan Abdur Rahman Biszrasz váltja fel.

---

## BARBADOS

---

### Közép-Amerika

**Földrajz:** *Terület:* 431 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 215-ször kisebb. *Fekvés:* Az Atlanti-óceán Ny-i részén: a Kis-Antillák legkeletibb szigete, korallzátonyok övezik. *Felszín:* É-on alacsony hegyes dombvidék; másutt síkság. Legmagasabb pont. Mount Hillaby (340 m).

**Népesség:** *Lakosság* (1989): 255000. *Életkor szerint:* 0–14: 24,8%; 15–59: 60,6%; 60–: 14,6%.

*Népsűrűség:* 591/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* fekete 80%; mulatt 15%; fehér, indiai 5%. *Nyelvek:* angol (hiv.), francia. *Vallások:* protestáns 79%, r. kat. 4%. *Városi lakosság:* 42%. *Főváros:* Bridgetown (\*1987): 7466.

**Államforma:** alkotmányos monarchia. *Államfő:* II. Erzsébet királynő, akit Nita Barrow főkormányzó képvisel (1991 óta). *Kormányfő:* Erskine Sandiford (1987. júl. óta). *Nemzeti ünnep:* nov. 30.

**Gazdaság:** *Pénznem:* dollar (barbadosi dollár) (1991. szept.: 2,0=1 USD). *GNP* (1989): 1,62 Mrd USD. *GNP/fő* (1988): 6370 USD. *Gazdasági növekedés* (1965–88): 2,3%. *Fogyasztói árváltozások* (1990): 3,1%. *Munkanélküliség* (1988): 22,9%. *Munkaerő-megoszlás:* mezőgazdaság 5%; ipar és kereskedelem 17%; szolgáltatás 37%. *Export* (1989): 186 M USD. *Főbb exportcikk:* cukor, rum, élelmiszer, iparcikk. *Főbb exportpartnerek:* Egyesült Államok 21%, CARICOM-országok 27%.

*Import* (1989): 673 M USD. *Főbb importcikk:* gép, iparcikk, kőolaj, élelmiszer. *Főbb importpartnerek:* Egyesült Államok 32%, CARICOM-országok 12%.

**Közlekedés:** *Közúti hálózat:* 1641 km; ebből burkolt: 1400 km. *Gépjárművek* (1988):

személygépkocsi: 34740; egyéb gépjármű (1987): 7000. *Fő kikötő:* Bridgetown. *Hírközlés:* *Egy készülékre jutó lakosok:* tv: 3,9; rádió: 1,1; telefon: 2,4. *Napilap* (1988): 161/1000 fő.

**Egészségügy:** *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 73; nők: 77 év. *Születés* (1989): 18,0‰. *Halálozás* (1989): 8,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 1,0‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 17,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok:* 123. *Egy orvosra jutó lakosok:* 1042.

**Oktatás:** *Írni-olvasni tud* (1989): 99%. *Iskolakötelezettség:* 9 év.

A volt brit gyarmat 1961-ben teljes belső önkormányzatot kap. 1966. nov. 30-án a Nemzetközösség részeként függetlenné válik. 1990. júl.-tól Barbados, Jamaica és Trinidad tőzsdéit egyesítik, szinkronizálják.

# BELGIUM

Belga Királyság

Royaume de Belgique (franciául)

Koninkrijk België (flamandul)

Európa

Földrajz: *Terület:* 30519 km<sup>2</sup>, Magyarországnak kb. egyharmada. *Fekvés:* ÉNy-Európában, az Északi-tenger partján. *Szomszédai:* Franciaország (Ny, D), Luxemburg (DK), Németország (K), Hollandia (É). *Felszín:* Túlnyomórészt sík terület; 3 részre osztja a két legnagyobb folyó (Schelde és Meuse); K-en (Ardennek) dombos, erdős. Legmagasabb pont: Botrange (694 m). Jelentős folyó még: Sambre.

Néesség: *Lakosság* (1990): 9950000. *Életkor szerint:* 0–14. 18,2%; 15–59: 61,7%; 60–: 20,1%.

*Népsűrűség:* 326/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* flamand 57,6%; vallon 32,5%. *Nyelvek:* francia (hiv.), flamand (hiv.), német. *Vallások:* r. kat. 90%, protestáns. *Városi lakosság:* 97%. *Főváros:* Bruxelles (Brussel, Brüsszel) (\*1989): 970501. *Városok* (\*1989): Antwerpen 473082; Gent 230822; Charleroi 208021.

Államforma: alkotmányos monarchia. *Államfő:* I. Baudouin király (szül. 1930. szept. 7.).

*Kormányfő:* Wilfried Martens (szül. 1936. ápr. 19.). *Nemzeti ünnep:* júl. 21.

*Gazdaság: Pénznem:* franc (belga frank) (1991. szept.: 34,55=1 USD). *GDP* (1991): 198,7 Mrd USD.

*GDP/fő* (1991): 19897 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): 1,9%. *Védelmi kiadások a GNP %-ában*

(1988): 3,1. *Fogyasztói árváltozások* (1991): 3,3%. *Munkanélküliség* (1991): 8,8%. *Munkaerő-megoszlás:* mezőgazdaság 2%; ipar és kereskedelem 26%; szolgáltatás 37%. *Export* (1990): 118 Mrd USD. (Az export-import adatok Luxemburg külkereskedelmi adatait is tartalmazzák.) *Főbb exportcikk:* vas, acél, szállítóberendezés, textil, vegyipari termék, üvegáru, drágakő, csipke.

*Főbb exportpartnerek:* NSZK 19%, Franciaország 18%, Hollandia 15%, Nagy-Britannia 7%. *Import* (1990): 119 Mrd USD. *Főbb importcikk:* gép, berendezés, nyersanyag, vegyipari termék, gabona, gyümölcs, élelmiszer. *Főbb importpartnerek:* NSZK 23%, Hollandia 17%, Franciaország 15%, Nagy-Britannia 8%, Egyesült Államok 5%.

*Közlekedés: Vasúti hálózat* (1990): 3513 km; ebből villamosított: 2266 km. *Közüti hálózat* (1990):

130848 km; ebből autópálya (1990): 1631 km. *Gépjárművek* (1990): személygépkocsi: 3864159;

egyéb gépjármű: 385247. *Főbb kikötők:* Antwerpen, Zeebrugge, Gent. *Hírközlés: Egy készülékre jutó lakosok:* tv: 3,2; rádió: 2,2; telefon: 2,1. *Napilap* (1988): 195/1000 fő.

*Egészségügy: Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak. 69,8; nők: 76,6 év. *Születés* (1989):

12,0‰. *Halálozás* (1989): 11,3‰. *Népességnövekedés* (1989): 0,1%. *Csecsemőhalandóság* (1989):

9,4‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok:* 108. *Egy orvosra jutó lakosok:* 317.

*Oktatás: Írni-olvasni tud* (1989): 98%. *Iskolakötelezettség:* 6–15 éves korig.

Az Európai Gazdasági Közösség megteremtésénél jelentős szerepet játszó államban a 60-as évektől

felerősödik a vallon-flamand szembenállás. 1977-től a 2 régió és a főváros autonómiát kap. A

flamand keresztény néppárti Leo Tindemans, majd Wilfried Martens kormányai fokozatosan

növelik a jogköröket: 1980-ban és 1984-ben a nyelvi közösségek helyi parlamentet kapnak. Ezek

többek között a kultúra és az egészségügy területén törvényeket hozhatnak. Az 1985. okt.-i előre

hozott parlamenti választások után újra a flamand Keresztény Néppárt győz, Martens kap

kormányalakítási megbízást. A súlyos gazdasági helyzet miatt a kormány rendkívüli

felhatalmazásokat kér. A Harcoló Kommunista Sejték (CCC) nevű terrorszervezet több tucat

támadást hajtott végre, egyebek között NATO-berendezések ellen. Az alkotmányos monarchiában

1951 óta uralkodó Baudouin király kijelölt utóda Albert herceg, a király öccse. A király csak

valamelyik minisztere által ellenjegyzett rendeletet bocsáthat ki. Martens kormánya 1987 végén

nemzeti ellentétek miatt lemond. A választások után majdnem 6 hónapos kormány nélküli időszak

következik. 1988. máj.-ban újra Martens alakít ötpárti koalíciót. 1991-ben újra kiéleződnek a

flamand-vallon ellentétek. Egy közel-keleti fegyvereladás miatt a flamand miniszterek szept.-ben

kivonulnak a kormányból, az ötpárti koalíció így elveszíti többségét. A király okt.-ben feloszlatja a parlamentet a kormány lemond, nov.-re választásokat írnak ki. A szavazáson előretörnek a zöldek és a jobboldali radikálisok. Martens elhúzódo kormányalakítási tárgyalásokba kezd.

---

## BELIZE

---

### Közép-Amerika

**Földrajz:** *Terület:* 22965 km<sup>2</sup>, Magyarországnak kb. egynegyede. *Fekvés:* Közép-Amerika K-i partvidékén. *Szomszédai:* Mexikó (É), Guatemala (Ny, D). *Felszín:* Több mint fele mocsaras, lagúnás síkság, amely értékes trópusi fákkal borított dombvidékbe megy át. Legmagasabb pont: Victoria Peak (1122 m). Legjelentősebb folyók: Belize, New River.

**Népesség:** *Lakosság* (1989): 184000. *Életkor szerint:* 0–14: 44,6%; 15–59: 47,8%; 60–: 7,6%.

*Népsűrűség:* 8/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* fekete 38%; indián 24%; mesztic 19%; mulatt 12%; kínai és indiai 5%; fehér 2%. *Nyelvek:* angol (hiv.), spanyol, kreol dialektusok. *Vallások:* r. kat. 62%, protestáns 28%. *Főváros:* Belmopan (\*1989): 5276. *Városok* (\*1989): Belize City 43621; (\*1986): Dangriga 7500; Corozal 6000.

**Államforma:** alkotmányos monarchia. *Államfő:* II. Erzsébet királynő, akit E. Minita Gordon főkormányzónő képvisel. *Kormányfő:* George Cadle Price (1989. jan. óta). *Nemzeti ünnep:* szept. 10., szept. 21.

**Gazdaság:** *Pénznem:* dollar (belizei dollár) (1991. szept.: 1,98=1 USD). *GNP* (1988): 264 M USD.

*GNP/fő* (1988): 1500 USD. *Gazdasági növekedés* (1965–88): 2,4%. *Munkaerő-megoszlás:* mezőgazdaság 50%; ipar és kereskedelem 15%. *Export* (1989): 100 M USD. *Főbb exportcikkek:* cukor, hús, faáru, citrusfélék, hal. *Főbb exportpartnerek:* Egyesült Államok 46%, NagyBritannia 31%. *Import* (1989): 148 M USD. *Főbb importcikkek:* élelmiszer, iparcikk. *Főbb import partnerek:* Egyesült Államok 55%, Nagy-Britannia 8%.

**Közlekedés:** *Közüti hálózata* 1600 km. *Gépjárművek* (1988): 14014. *Fő kikötő:* Belize City. *Hírközlés:* *Telefon* (1989): 14000.

**Egészségügy:** *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 67; nők: 72 év. *Születés* (1989). 36,0‰.

*Halálozás* (1989): 6,0‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 36,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok:* 317.

*Egy orvosra jutó lakosok:* 2097.

**Oktatás:** *Írni-olvasni tud* (1989): 93%. *Iskolakötelezettség:* 9 év.

A 17. sz.-ban brit telepesek foglalják el a spanyoloktól a területet; 1964-ig marad gyarmat. Ekkor önkormányzatot, 1981. szept. 21-én teljes függetlenséget kap. A Nemzetközösség tagja. 1981-ben alkotmányt fogad el a kétkamarás parlament. Az 1985. jan.-i választásokon Manuel Esquivel győz, aki elutasítja Guatemala Belize-zel szembeni bekebelezési törekvéseit. Az 1989-es választások után George Cadle Price veszi át a kormány vezetését, akinek sikerül megegyeznie Guatemalával a status quóról.

---

## BELORUSSZIA

---

lásd Szovjetunió

---

## BENIN

---

## Benini Köztársaság

République du Bénin (franciául)

Nyugat-Afrika

**Földrajz:** *Terület:* 122622 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. egyharmaddal nagyobb. *Fekvés:* A Guineai-öböl partján. *Szomszédai:* Togo (Ny), Burkina Faso, Niger (É), Nigéria (K). *Felszín:* Öserdővel borított parti síkság; É-on szavannás domb- és hegyvidék.

**Népesség:** *Lakosság* (1990): 4741000. *Életkor szerint:* 0–14: 46,5%; 15–59: 49,0%; 60–: 4,5%.

*Népsűrűség:* 42/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* szudáni (fon 47%, adja 12%, bariba 10%); joruba 9%; bargu, fulbe, hausza. *Nyelvek:* francia (hiv.), fon, adja, bariba, joruba, somba, aizo. *Vallások:* törzsi vallású 70%, r. kat. 15%, mohamedán 10%, protestáns 3%. *Városi lakosság:* 49%. *Főváros:* Porto Novo (\*1984): 163876. *Városok* (\*1984): Cotonou 477967; Parakou 92386; Abomey 53000.

**Államforma:** köztársaság. **Állam- és kormányfő:** Nicéfor Szoglo (1991. ápr. óta). **Nemzeti ünnep:** aug. 1.

**Gazdaság:** *Pénznem:* CFA-franc (afrikai valutaközösségi frank) (1991. szept.: 284,99=1 USD). *GNP* (1989): 1,75 Mrd USD. *GNP/fő* (1989): 380 USD. *Gazdasági növekedés* (1984–85): 2,7%.

*Adósságsszolgálat az export %-ában* (1989): 6,7. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1988): 2,1.

*Munkaerő-megoszlás:* mezőgazdaság 60%; kereskedelem és szolgáltatás 38%. *Export* (1988): 225 M USD. *Főbb exportcikk:* gyapot, kakaóbab, kávé, pálmaolaj, ricinus. *Főbb exportpartnerek:* Hollandia 28%, Japán 27%, Franciaország 24%. *Import* (1988): 413 M USD. *Főbb importcikk:* textil, közlekedési eszköz, gép, vas- és acéláru, kőolajtermék. *Főbb importpartnerek:* Franciaország 27%, Nagy-Britannia 13%, NSZK 6%, Hollandia 6%.

**Közlekedés:** *Vasúti hálózat:* 579 km. *Közúti hálózat* (1985): 7445 km. *Gépjárművek* (1985): személygépkocsi: 2740; egyéb gépjármű: 567. *Fő kikötő:* Cotonou. *Hírközlés:* *Egy készülékre jutó lakosok:* tv: 281; rádió: 14. *Napilap* (1988): 3/1000 fő.

**Egészségügy:** *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 48; nők: 51 év. *Születés* (1989): 54,0‰.

*Halálozás* (1989): 17,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 3,7%. *Csecsemőhalandóság* (1989): 124,0‰.

*Egy kórházi ágyra jutó lakosok:* 749. *Egy orvosra jutó lakosok:* 16205.

**Oktatás:** *Írni-olvasni tud* (1987): 28%. *Iskolakötelezettség:* 6 év.

A Francia Ny-Afrikában korábban Dahomey néven ismert terület 1960. aug. 1-jén kap teljes függetlenséget. A függetlenség utáni 6. puccs során Ahmed Kerekou veszi át a hatalmat. Az 1984. júl.-i választások az elnököt megerősítik hivatalában. Az ország nevét 1975. dec.1-jén változtatják Beninre. Az 1977. aug.-i alkotmány a marxizmus-leninizmus elveit hirdeti. Bár 1989. dec.-ben a vezetés reformokat jelent be, a tömegek utcai felvonulásokon követelik Kerekou lemondását. Febr.-ban a népköztársaságot köztársasággá változtatják, az új alkotmányból törlik a marxizmus-leninizmus kitételét mint állami doktrínát. Márc.-tól az új kormányfő Nicéfor Szoglo, a korábbi ellenzéki politikus, a Világbank volt tisztviselője. 1991. febr.-ban első szabad parlamenti, márc.-ban elnökválasztásokat tartanak. Szoglo a második fordulóban egyértelműen győz, Kerekou elismeri vereségét. Ő az első puccsal hatalomra került afrikai államfő, aki választások után válik meg posztjától.

---

## BHUTÁN

Bhutáni Királyság

Druk Yul (dzongkha nyelven)

Dél-Ázsia

**Földrajz:** *Terület:* 47000 km<sup>2</sup>, Magyarországnak kb. a fele. *Fekvés:* A Himalája K-i részén.

*Szomszédai:* India (Ny, D), Kína (É). *Felszín:* Nagy része magas hegység; folyóvölgyekkel, kisebb medencékkel tagolt, erdős, sziklás terület. D-i része dombvidék. Legmagasabb pont: Kulhagangri

(7554 m).

Néesség: *Lakosság* (1989): 1403000. *Életkor szerint*: 0–14: 39,8%; 15–59: 53,8%; 60–: 6,4%.

*Népsűrűség*: 31/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok*: bhotia 60%; nepáli 25%; leptsa, indiai. *Nyelvek*: dzongkha (hiv.), bumthangkha, tibeti nyelvek, angol. *Vallások*: buddhista 75% (államvallás), hindu 25%.

*Városi lakosság*: 5%. *Főváros*: Thimbu (1987): 20000. *Város*: Phuntsholing 20000.

*Államforma*: monarchia, indiai védnökség alatt. *Állam- és kormányfő*: Zsigme Szingje Vangcsuk király (1972. dec. óta). *Nemzeti ünnep*: dec. 17.

*Gazdaság*: *Pénznem*: ngultrum (1991. szept.: 25,47=1 USD). *GNP* (1988): 266 M USD. *GNP/fő* (1988): 180 USD. *Gazdasági növekedés* (1984–85): 2,7%. *Adósságszolgálat az export %-ában* (1988): 0,5. *Munkaerő-megoszlás*: mezőgazdaság 90%. *Export* (1988): 60,8 M USD. *Főbb exportcikk*: fa, kézműipari cikk, ásvány. *Fő exportpartner*: India 99%. *Import* (1988): 105,1 M USD. *Főbb importcikk*: élelmiszer, közszükségleti cikk. *Fő importpartner*: India 99%.

*Közlekedés*: *Közúti hálózat* (1989): 2280 km. *Gépjárművek* (1989): személygépkocsi: 4567; egyéb gépjármű: 1370. *Hírközlés*: *Egy készülékre jutó lakosok*: rádió: 64; telefon: 675. *Napilap* (1984): 0,3/1000 fő.

*Egészségügy*: *Születéskor várható élettartam* (1987): férfiak: 48,1; nők: 46,8 év. *Születés* (1989): 38,0. *Halálozás* (1989): 17,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 2,1%. *Csecsemőhalandóság* (1989): 139,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok*: 1457. *Egy orvosra jutó lakosok*: 9736.

*Oktatás*: *Írni-olvasni tud* (1989): 15%.

A volt brit protektorátus 1949-ben Indiával köt szerződést, amelyben lemond külképviseleti jogairól. 1971 óta önálló. Az abszolút monarchia 1969 után demokratikusabb formát ölt, a „sárkánykirály” – Zsigme Szingje Vangcsuk – azonban továbbra is számtalan hatáskört élvez. 1989-ben a király betiltja a televíziózást.

## BISSAU-GUINEA

Bissau-Guineai Köztársaság

República da Guiné-Bissau (portugálul)

Nyugat-Afrika

*Földrajz*: *Terület*: 36125 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 2,5-szer kisebb. *Fekvés*: Ny-Afrika atlanti-óceáni partvidékén. *Szomszédai*: Szenegál (É), Guinea (K, D). *Felszín*: Tagolt partvidékén mocsaras, erdős síkság; az ország belsejében alacsony dombvidék. Legmagasabb pont: 210 m. Legjelentősebb folyók: Géba, Corubal, Kayanga.

Néesség: *Lakosság* (\*1990): 966000. *Népsűrűség*: 27/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok*: bantu (balante 30%, fulbe 23%, mandingo 13%, manjaka 14%); portugál 7%. *Nyelvek*: portugál (hív.), portugál-kreol (crioulo), szudáni. *Vallások*: törzsi vallású 60%, mohamedán 30%, r. kat. 10%. *Városi lakosság*: 27%. *Főváros*: Bissau (\*1988): 125000. *Városok*: Bafatá 13400; Gabu 7800.

*Államforma*: köztársaság. *Államfő*: Joáo Bernardo Viera (1980. nov. óta). *Nemzeti ünnep*: szept. 24.

*Gazdaság*: *Pénznem*: guineai peso (1991. szept.: 646,63=1 USD). *GNP* (1989): 173 M USD. *GNP/fő* (1989): 180 USD. *Gazdasági növekedés* (1985–89): 3,4%. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1987): 3,3. *Munkaerő-megoszlás*: mezőgazdaság 90%. *Export* (1987): 16 M USD. *Főbb exportcikk*: földimogyoró, hal, pálmamag, gyapot. *Fő exportpartner*: Portugália 35%. *Import* (1987): 44 M USD. *Főbb importcikk*: élelmiszer, nyersanyag, gép. *Főbb importpartnerek*: Olasz. 27%, Portugália 20%.

*Közlekedés*: *Közúti hálózat* (1982): 5058 km. *Gépjárművek* (1982): 4100. *Főbb kikötők*: Bissau, Bolama, Cacheu. *Hírközlés*: *Rádió* (1986): 30000. *Telefon* (1986): 3000. *Napilap* (1988): 711000 fő.

*Egészségügy*: *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 44; nők: 47 év. *Születés* (1989): 43,0‰. *Halálozás* (1989): 19,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 2,4%. *Csecsemőhalandóság* (1989): 137,0‰.

Oktatás: *Írni-olvasni tud* (1989): 19%. *Iskolakötelezettség*: 4 év.

A volt portugál gyarmat, majd 1951-től „tengerentúli megye” 1973. szept. 24-én válik függetlenné. Portugália azonban csak 1974. szept.-ben ismeri el az új státust. Az 1980 óta az egyetlen párt élén elnöklő Joáo Bernardo Vieira 1984-ben új alkotmányt fogadtat el, miután az ápr.-i választások megerősítik hivatalában. Az elnök 1990. jan.-ban több ellenzéki politikust amnesztiában részesít. 1991. jan.-ban az elnök megszünteti a kormányfői hivatalát.

## BOLÍVIA

---

Bolíviai Köztársaság

República de Bolívia (spanyolul)

Dél-Amerika

Földrajz: *Terület*: 1098581 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 12-szer nagyobb. *Fekvés*: Az Andok középső részében. *Szomszédai*: Peru, Chile (Ny), Argentína, Paraguay (D), Brazília (É, Ny). *Felszín*: Ny-i részén az Andok hegyláncai 4000 m magas felföldet zárnak körül; K-en alacsonyabb hegyes dombvidék (Yungas), melyet szavannás, őserdős dombság és síkság vált fel. Legmagasabb pont: Jankho Uma (7010 m). Legjelentősebb folyók: Madeira, Rio Grande, Beni. Legnagyobb tavak: Titicaca-tó, Poopó-tó.

Népesség: *Lakosság* (1989): 7110000. *Életkor szerint*: 0–14: 42,1%; 15–59: 52,4%; 60–: 5,5%.

*Népsűrűség*: 7/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok*: mesztic 31%; kecsua indián 25%; aimara indián 17%; kreol, fehér 150. *Nyelvek*: spanyol (hív.), kecsua, aimara, guaraní. *Vallások*: r. kat. 95%, protestáns. *Városi lakosság*: 50%. *Főváros*: La Paz (\*1988): 669400; jogilag főváros: Sucre (\*1988); 105800, *Városok* (\*1988): Santa Cruz 529200; Cochabamba 403600; Oruro 176700.

*Államforma*: köztársaság. *Állam- és kormányfő*: Jaime Paz Zamora (1989. júl. óta). *Nemzeti ünnep*: aug. 6.

*Gazdaság*: *Pénznem*: boliviano (1991. szept.: 3,61=1 USD). *GDP* (1991): 6,9 Mrd USD. *GDP/fő* (1991): 914 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): 3,1%. *Adósságszolgálat a GDP %-ában* (1991): 4,6. *Adósságszolgálat az export %-ában* (1991): 30. *Adósság/fő* (1991): 630 USD. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1987): 3,0. *Fogyasztói árváltozások* (1991): 21%. *Munkaerőmegoszlás*: mezőgazdaság 50%; ipar és kereskedelem 10%. *Export* (1989): 822 M USD. *Főbb exportcikkek*: ón-, volfrám-, cink-, ólom-, rézérc, antimon, bizmut, földgáz, cukor, kávé. *Főbb exportpartnerek*: Argentína 28%, Egyesült Államok 20%, Nagy-Britannia 13%. *Import* (1989): 620 M USD. *Főbb importcikkek*: ipari berendezés, gép, közlekedési eszköz, iparcikk, élelmiszer. *Főbb importpartnerek*: Brazília 32%, Egyesült Államok 20%, Argentína 13%.

*Közlekedés*: *Vasúti hálózat* (1987): 3642 km. *Közúti hálózat* (1984): 41000 km, *Gépjárművek* (1988): személygépkocsi: 83000; egyéb gépjármű: 150000. *Hírközlés*: *Egy készülékre jutó lakosok*: tv: 16; rádió: 1,8; telefon: 37. *Napilap* (1986): 35/1000 fő.

*Egészségügy*: *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 52; nők: 56 év. *Születés* (1989): 36,0‰. *Halálozás* (1989): 13,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 2,3‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 123‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok*: 472. *Egy orvosra jutó lakosok*: 1595.

Oktatás: *Írni-olvasni tud* (1989): 63%. *Iskolakötelezettség*: 6–13 éves korig.

Az 1825-ben Spanyolországtól függetlenné vált államban azóta átlagban minden évre jut egy-egy puccs. 1962 után – néhány 1979 végi hónapot leszámítva – a katonák ragadják magukhoz a kormányzást. 1982. okt.-ben az egyenruhások civil elnöknek adják át a hatalmat; az 1985. aug.-i választásokon újra polgári származású elnök, Victor Paz Estenssoro győz, aki új pénzt vezet be. 1986. júl.-ban 170 amerikai katona nem teljesen meglepetésszerű támadást intéz a kokaintermelők ellen, kevés eredménnyel. Az 1989. máj.-i választások első fordulójában nincs végleges eredmény. Végül a választások 3. helyezettje, Jaime Paz Zamora lesz az elnök, aki 1990-ben is folytatni tudja

elődje sikeres gazdaságpolitikáját. Nov.-ben az Andok Paktum 5 tagországának képviselői a fővárosban arról állapodnak meg, hogy 1993-tól vámentes övezetet hoznak létre.

## BOTSWANA

---

**Botswanai Köztársaság**

**Republic of Botswana (angolul)**

**Dél-Afrika**

**Földrajz:** *Terület:* 600372 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 6,5-szer nagyobb. *Fekvés:* D-Afrika középső részében. *Szomszédai:* Namíbia (Ny, É), Zambia (É), Zimbabwe (K), Dél-afrikai Köztársaság (D).

*Felszín:* Nagy részén a Kalahári-medence sivatagos, félsivatagos területei időszakos tavakkal, mocsarakkal, K-en fennsík és hegyvidék. Legmagasabb pont: Tsodilo (1375 m). Legjelentősebb folyók: Okavango, Limpopo. Legnagyobb tavak: Dow-tó, Ngami-tó.

**Népesség:** *Lakosság* (1989): 1220000. *Életkor szerint* 0–14: 44,6%; 15–59: 52,3%; 60–: 3,1%.

*Népsűrűség:* 2/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* bantu (8 becsuán törzs) 99%; busman, fehér. *Nyelvek:* angol (hiv.), setswana és más bantu nyelvek. *Vallások:* törzsi vallású 85%, protestáns 10%, r. kat. 4%.

*Városi lakosság:* 220. *Főváros:* Gaborone (\*1990): 112000. *Városok* (\*1990): Serowe 50000; Selebi-Pikwe 47000; Francistown 36000.

**Államforma:** köztársaság. **Állam- és kormányfő:** Quett K. J. Masire (szül. 1925. dec.). **Nemzeti ünnep:** szept. 30.

**Gazdaság:** *Pénznem:* pula (1991. szept.: 2,02=1 USD). *GNP* (1989): 2,0 Mrd USD. *GNP/fő* (1988): 1050 USD. *Gazdasági növekedés* (1980–88): 10,2%. *Adósságszolgálat az export %-ában* (1989): 3,5. *Védelmi kiadások a költségvetés %-ában* (1991): 3,5. *Fogyasztói árváltozások* (1990): 11,4%.

*Munkaerő-megosztás:* mezőgazdaság 70%. *Export* (1991): 2,7 Mrd USD. *Főbb exportcikk:* gyémánt, hús, réz, nikkel, szén, arany. *Főbb exportpartnerek:* európai országok 67%, Egyesült Államok 17%, D-afrikai Közt. 7%. *Import* (1991): 2,2 Mrd USD. *Főbb importcikk:* élelmiszer, dohány, gép, közlekedési eszköz, textília, energia. *Fő importpartner* D-afrikai Közt. 88%.

**Közlekedés:** *Vasúti hálózat:* 705 km. *Közüti hálózat* (1985): 8674 km; ebből burkolt: 1915 km.

*Gépjárművek* (1991): személygépkocsi: 26000; egyéb gépjármű: 47000, *Hírközlés:* *Rádió* (1985): 77000, *Telefon* (1987): 12511. *Napilap* (1989): 22/1000 fő.

**Egészségügy:** *Születéskor várható élettartam* (1990): férfiak: 57; nők: 63 év. *Születés* (1989): 38,0‰.

*Halálozás* (1989): 11,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 2,8‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 63,0‰.

*Kórházi ágyak* (1990): 5022. *Egy orvosra jutó lakosok:* 7185.

**Oktatás:** *Írni-olvasni tud* (1989): 80%.

A korábbi brit gyarmat, majd protektorátus Becsuánaföld 1966. szept. 30-án függetlenné válik, s Botswana néven a Nemzetközösség tagja lesz. Gazdaságilag továbbra is alapvetően függ D-Afrikától. Az 1965-ös alkotmány a parlament mellett a 8 törzs főnökeinek is jogokat ad. Quett Masire 1980 óta államelnök. 1984-ben és 1989-ben újraválasztják. A D-afrikai zavargások 1990-ben sokszor az ország területére is átcsapnak.

## BRAZÍLIA

---

**Brazil Szövetségi Köztársaság**

**República Federativa do Brasil (portugálul)**

**Dél-Amerika**

**Földrajz:** *Terület:* 8511965 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 91-szer nagyobb. *Fekvés:* D-Amerika K-i

felében. *Szomszédai:* Francia Guyana, Suriname, Guyana, Venezuela (É), Kolumbia, Peru, Bolívia, Paraguay, Argentína (Ny), Uruguay (D). *Felszín:* Egyharmad részén az Amazonas-alföld trópusi őserdői. Nagyobbik részén a Brazil-felföld hegyei közt fennsíkok; ezeket 2000–2500 m magas hegyvonulatok választják el a parti síkságtól. Legmagasabb pont: Neblina (3139 m). Legjelentősebb folyók: Amazonas, Juruá, Purús. Legnagyobb tavak: Mirim-tó, Furnas-víztározó.

Népesség: *Lakosság* (\*1991): 153321000. *Életkor szerint:* 0–14: 35,2%; 15–59: 57,7%; 60–: 7,1%. *Népsűrűség:* 18/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* fehér 54,8%; mulatt, mesztic 38,4%; fekete 5,8%; indián, japán. *Nyelvek:* portugál (hiv.), angol. *Vallások:* r. kat. 89%, protestáns 6,6%, zsidó 2%, törzsi vallású 2%. *Városi lakosság:* 73%. *Főváros:* Brasilia (1985): 1568000. *Városok* (\*1990): São Paulo 17112712 (A); Rio de Janeiro 11205567 (A); Belo Horizonte 3615234 (A).

*Államforma:* szövetségi köztársaság. *Állam- és kormányfő:* Fernando Collor de Mello (1990. jan. óta). *Nemzeti ünnep:* szept. 7.

*Gazdaság:* *Pénznem:* cruzeiro (1991. szept.: 425,82=1 USD). *GDP* (1991): 458 Mrd USD. *GOP/fő* (1991): 2992 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): –2%. *Adósságszolgálat a GDP %-ában* (1991): 3. *Adósságszolgálat az export %-ában* (1991): 35. *Adósság/fő* (1991): 733 USD. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1988): 0,3. *Fogyasztói árváltozások* (1990): 292896. *Munkaerő-megosztás:* mezőgazdaság 35%; ipar és kereskedelem 25%; szolgáltatás 40%. *Export* (1990): 31 Mrd USD. *Főbb exportcikk:* kávé, cukor, szójabab, gyapot, kakaó, hús, vasérc, faanyag. *Főbb exportpartnerek:* Egyesült Államok 23%, Olaszország 8%, Japán 7%. *Import* (1990): 22,4 Mrd USD. *Főbb importcikk:* bányakincs, gép, vegyipari termék, zöldség, gyümölcs. *Főbb importpartnerek:* Egyesült Államok 21%, NSZK 8%, Irak 8%.

*Közlekedés:* *Vasúti hálózat* (1988): 27139 km (+1895 km teherszállító vasút); ebből villamosított: 1609 km. *Közúti hálózat* (1988): 1675735 km. *Gépjárművek* (1988): személygépkocsi: 14 M; egyéb gépjármű: 1,6 M. *Főbb kikötők:* Rio de Janeiro, Santos. *Hírközlés:* *Egykészülékre jutó lakosok:* tv: 4; rádió: 2,5; telefon: 11. *Napilap* (1988): 55/1000 fő.

*Egészségügy:* *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 64; nők: 69 év. *Születés* (1989): 27,0‰. *Halálozás* (1989): 7,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 2,0‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 67‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok:* 285. *Egy orvosra jutó lakosok:* 684.

*Oktatás:* *Írni-olvasni tud* (1987): 76%. *Iskolakötelezettség:* 7–14 éves korig.

A korábbi portugál gyarmaton a gazdasági csoda évei egybeesnek az 1964-től 2 évtizeden át tartó katonai kormányzat idejével. A kezdetben diktatórikus kormányzás fokozatosan enyhül, 1979-től újra engedélyeznek néhány ellenzéki csoportosutást. Ernesto Geisel tábornokot ekkor João Baptista Figueiredo tábornok követi az elnöki székben. Az eddig utolsó tábornok-elnök fokozatosan készíti elő az áttérést a polgári kormányzatra. A többség akarata ellenére nem közvetlenül választják meg az első polgári elnököt, hanem egy szűk körű választótestület nevezi ki. Tancredo Neves, az 1985. jan.-ban kijelölt új elnök még beiktatása előtt, 1985. ápr.-ban betegségben meghal. Funkcióját így alelnöke, José Sarney örökli. Sarney nagyszabású gazdasági programba kezd, új pénzt (cruzado) vezet be. 1987-től az infláció újra elszabadul, a tartozás egy részét átütemezik. A gazdasági miniszter ápr.-ban lemond. Az 1986. nov.-i kormányzó- és nemzetgyűlési választásokon az elnök pártja, a centrista irányzatokat tömörítő Brazil Demokratikus Mozgalom jelentős győzelmet arat, ám az 1960 utáni első szabad választások óta az elnök ellenzéke is erősödik. 1988. febr.-ban a nemzetgyűlés 5 évben határozza meg az elnöki periódus időtartamát, a korábbi 6 helyett. Az egyéves csökkentés ellenére ez Sarney politikai győzelmét jelenti. Okt.-ben 2 évtized után új alkotmányt fogadnak el. 1989. jan.-ban új, inflációellenes gazdasági programot hirdet az elnök, az új Cruzado-tervet. Az eredmények kétségesek. Nov.-ben 29 év után az első általános választást tartják. A győztes Fernando Collor de Mello, a jobboldal 40 éves jelöltje. Alulmarad Lula, a népszerű szakszervezeti vezető. Az új elnök 1990. márc.-ban meghirdeti a több ezer %-os infláció visszafogásának programját, és új pénzt veret. Júl.-ban az argentin elnökkel „közös piac” tervét fogadják el 1995-ös kezdettel. 1991. márc.-ban ehhez Uruguay és Paraguay is csatlakozik. Az év folyamán több botrány rázza meg a közeletet: tömegsírt találnak, amelybe a katonai kormányzat alatt temettek több száz embert, a nagyvárosi hontalan gyerekeket bandák öldöksik. 1992-re az Amazonas vidékére fordul a



nemzetközi figyelem a természet és a még megmaradt bennszülött kultúra védelmére.

## BRUNEI

---

**Brunei Állam**

**Brunei Darussalaam (malájul)**

**Dél-Ázsia**

**Földrajz:** *Terület:* 5765 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 16-szor kisebb. *Fekvés:* Borneó-sziget ÉNy-i partján; Sarawak malaysiai állam veszi körül, 2 részre osztva az országot. *Felszín:* Nagy része parti síkság; DK-en 1500 m átlagmagasságú közephegység. Legmagasabb pont: Bukit Pago (1850 m).

**Legjelentősebb folyó:** Brunei.

**Népesség:** *Lakosság* (1989): 249000. *Népsűrűség:* 42/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* maláj 50%; kínai 26%; dajak. *Nyelvek:* maláj (hiv.), kínai, angol. *Vallások:* mohamedán 60%, buddhista 14%, keresztény 10%. *Városi lakosság:* 64%. *Főváros:* Bandar Seri Begawan (1986): 56300. *Városok* (1986): Seria 23511; Kuala Belait 19281.

**Államforma:** független szultanátus. *Állam- és kormányfő:* Muda Hassan al-Bolkiah Mu'izzaddin Madaulah szultán (1984. jan. 1-je óta). *Nemzeti ünnep:* febr. 23., júl. 15.

**Gazdaság:** *Pénznem:* dollar (brunei dollár) (1991. szept.: 1,69=1 USD). *GNP* (1987): 3,31 Mrd USD. *GNP/fő* (1987): 15390 USD. *Gazdasági növekedés* (1980–88): –0,7%. *Export* (1985): 2,9 Mrd USD.

*Főbb exportcikkek:* kőolaj, földgáz, kőolajtermék. *Főbb exportpartnerek:* Japán, Egyesült Államok, Szingapúr, Nagy-Britannia, Malaysia. *Import* (1985): 615 M USD. *Főbb importcikkek:* élelmiszer, élő állat, ásvány, vegyipari termék, gép, közlekedési eszköz, iparcikk. *Főbb importpartnerek:* Japán, Egyesült Államok, Szingapúr, Nagy-Britannia, Malaysia.

**Közlekedés:** *Vasúti hálózat:* 19,3 km ipari vasút. *Közüti hálózat* (1988): 1956 km. *Gépjárművek* (1989): személygépkocsi: 93000; egyéb gépjármű: 17512. *Fő kikötő:* Bandar Seri Begawan.

**Hírközlés:** *Egy készülékre jutó lakosok:* tv: 4,7; rádió: 3; telefon: 6.

**Egészségügy:** *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 74; r.;k: 77 év. *Csecsemőhalandóság* (1989): 10‰. *Kórházi ágyak* (1989): 893. *Orvosok* (1989): 171 (+31 fogorvos).

**Oktatás:** *Írni-olvasni tud* (1987): a fiatalok 95%-a.

Az egykor erős szultanátus, majd brit befolyás alatt álló terület 1963-ban maláj lakossága ellenére elutasítja, hogy Malaysiához csatlakozzék. Bár a szultán 1959-ben alkotmányt ad népének, azóta is abszolút módon uralkodik. 1986. aug. 1-jén koronázzák meg. Olajának köszönhetően a világ egyik leggazdagabb államában uralkodik, amely csak 1983. dec. 31-e óta teljesen független. Ezután csatlakozik az ASEAN-hoz, a DK-ázsiai Nemzetek Szövetségéhez.

## BULGÁRIA

---

**Bolgár Köztársaság**

**Republika Balgarija (bolgárul)**

**Európa**

**Földrajz:** *Terület:* 110912 km<sup>2</sup>, Magyarországnál valamivel nagyobb. *Fekvés:* A Balkán-félsziget K-i részén, a Fekete-tenger partján. *Szomszédai:* Románia (É), Jugoszlávia (Ny), Görögország, Törökország (D). *Felszín:* Három egység: É-on a Duna menti táblásvidék, középen a Balkán-hegység, melyet medencesor választ el a Rila-Rodope-masszívumtól. Legmagasabb pont: Muszala (2925 m). Legjelentősebb folyók: Dunav (Duna), Marica, Iszkar. Legnagyobb tavak: Burgaszi-tó, Iszkar-víztároló, Sztuden-Kladenec-víztároló.

Néesség: Lakosság (1990): 9146000. Életkor szerint: 0–14: 20,6%; 15–59: 60,5%; 60–: 18,9%.

Népsűrűség: 82/km<sup>2</sup>. Etnikai csoportok: bolgár 92%; török 5%; cigány 2,5%. Nyelvek: bolgár (hiv.), török, görög. Vallások: görögkeleti, mohamedán. Városi lakosság: 70%. Főváros: Szófia (1988): 1137000. Városok (1988): Plovdiv 364000; Várna 306000; Burgasz 201000.

Államforma: köztársaság. Államfő: Zseljo Zselev (1990. aug. óta). Kormányfő: Filip Dimitrov (1991, nov. óta). Nemzeti ünnep: szept. 9.

Gazdaság: Pénznem: leva (1991. szept.: 17,82=1 USD). GDP (\*1991): 4,5 Mrd USD. GDP/fő (1991): 501 USD. Gazdasági növekedés (1991): –2%. Adósságszolgálat a GDP %-ában (1990): 5,7.

Adósságszolgálat az export %-ában (1990): 42. Adósság/fő (1991): 1444 USD. Védelmi kiadások a GNP %-ában (1988): 12,7. Fogyasztói árváltozások (1991): 200%. Munkaerő-megosztás: mezőgazdaság 22%; ipar és kereskedelem 43%. Export (1990): 10,49 Mrd USD. Főbb exportcikk: zöldség, gyümölcs, dohány, bor, cement, mezőgazdasági gép, rózsaolaj. Főbb exportpartnerek; Szovjetunió 63%, NDK 5%. Import (1990): 10,16 Mrd USD. Főbb importcikk; gép, közlekedési eszköz, kőolajtermék, textília. Főbb importpartnerek. Szovjetunió 54%, NDK 6%, NSZK 5%.

Közlekedés: Vasúti hálózat (1987): 4294 km; ebből villamosított: 2510 km. Közúti hálózat (1987): 36908 km; ebből autópálya (1989): 266 km. Gépjárművek (1988): személygépkocsi: 1,1 M; egyéb gépjármű: 599000. Főbb kikötők: Burgasz, Várna. Hírközlés: Egy készülékre jutó lakosok: tv: 5,3; rádió: 4,5; telefon: 4,3. Napilap (1988): 316/1000 fő.

Egészségügy: Születéskor várható élettartam (1989): férfiak: 68; nők: 74 év. Születés (1989): 13,0‰. Halálozás (1989): 12,0‰. Csecsemőhalandóság (1989): 18,0‰. Egy kórházi ágyra jutó lakosok: 103. Egy orvosra jutó lakosok: 319.

Oktatás: Írni-olvasni tud (1990): 98%. Iskolakötelezettség: 10 év.

Todor Zsivkovot, a Bolgár KP főtitkárát 1954-ben választják – akkor még – első titkárnak. A világon kevesen maradnak olyan sokáig hivatalukban, mint ő. Todor Zsivkov ellátja az államfői feladatokat is, 1986. jún.-ban negyedszer is megválasztják e posztra. A XIII. pártkongresszus 1986. jan.-ban egyhangúan újraválasztja pártvezetői tisztségében is. A pb összetétele megváltozik. Márc.-ban Grisa Filipov miniszterelnök a kb titkára lesz; az új kormányfő: Georgi Atanaszov. A szigorú takarékosági intézkedésekkel egy időben óvatos reformprogramot vezetnek be. A bolgár vezetők cáfolják, hogy 1985–86-ban a török kisebbséget erőszakosan beolvasztó kampányt folytattak volna 1987. júl.-ban a BKP KB teljes ülése, majd 1988. jan.-ban a párt országos értekezlete jelentős gazdaságélénkítő, bérdifferentiáló intézkedéseket fogad el. A politikai élet átalakítását sürgető intézkedések egyikeként 8 évben maximálják a vezetők hivatali idejét. Aug.-ban a párt vezető testületeiben személycserékre kerül sor. A reformerként ismert Alekszandrov kimarad a politikai bizottságból. 1989-ben kb. 100000 török nemzetiségű lakos hagyja el az országot. A töröklakta falvakban többször kerül sor véres összeütközésekre. Nov.-ben a kelet-európai változások hatására Zsivkov lemond, helyére Petar Mladenov kerül. 1990. febr.-tól a kormányfő Andrej Lukanov. A rendkívüli, XIV. pártkongresszus megszünteti a régi szervezeteket, a pb-t, a kb-t, új elnökséget választ. A pártelnök Alekszander Lilov. A Bolgár Szocialista Párttá átalakult kommunista párt a jún.-i választásokon győz, a második helyet az ellenzéki Demokratikus Erők Szövetsége szerzi meg. Júl.-ban Mladenov lemond elnöki posztjáról. A parlament az ellenzék vezetőjét, a filozófus Zseljo Zselevet választja államfővé. Szept.-tól bevezetik a jegyrendszert. Nov.-ben az egypárti kormányt lemondatták. 1990. dec.-ben a nyári választási bizottság elnöke, Dimitar Popov a kormányfő. 1991. jan.-tól felszabadítják az árakat, az év végére több száz %-os infláció alakul ki. Febr.-ban Zsivkovot perbe fogják. Máj.-tól az ellenzéki pártok belső ellentétei kiéleződnek. Júl.-ban a régi fővárosban, Veliko Tirnovóban az új alkotmányra esküsznek fel a képviselők, az ellenzék kivételével: a parlamenti köztársaságra, a demokratikus és szociális jogállamra, amelyben politikai pluralizmus jut érvényre. Az okt.-i választásokat az ellenzék, a Demokratikus Erők Szövetsége nyeri a Bolgár Szocialista Párt előtt, harmadik a törökök pártja, a Mozgalom a Jogokért és a Szabadságért. Nov.-ben a kormány lemond, az elnök a 36 éves Filip Dimitrovot, a győztes Szövetség elnökét jelöli kormányfőnek. Az Egyesült Államok megadja a legnagyobb kereskedelmi kedvezményt Bulgáriának. Az 1992. jan.-ra meghirdetett első közvetlen elnökválasztásra 25 politikus jelölteti

magát.

## BURKINA FASO

---

### Nyugat-Afrika

Földrajz: *Terület:* 274200 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 3-szor nagyobb, *Fekvés:* Afrika ÉNy-i részében, a Szaharától D-re. *Szomszédai:* Mali (ÉNy), Niger (ÉK), Benin, Togo, Ghána, Elefántcsontpart (D). *Felszín:* Szavannás, sík- és dombvidék, É-on sztyepp. Legmagasabb pont: 749 m. Legjelentősebb folyók: Fehér-Volta, Fekete-Volta.

Népesség: *Lakosság* (\*1989): 7704000. *Népsűrűség:* 25/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* moszi 48%; fulbe 10%; lobi-dagari 7%; mandingo 7%; bobo 7%. *Nyelvek:* francia (hiv.), diula, moré, voltai, bantu nyelvek. *Vallások:* törzsi vallású 45%, mohamedán 40%, r. kat. 12%. *Városi lakosság:* 9%. *Főváros:* Ougadougou (1985): 442223. *Városok* (1985): Bobo-Dioulasso 231162; Koudougou 61670.

Államforma: köztársaság. *Állam- és kormányfő:* Blaise Compaoré (1987. okt. óta). *Nemzeti ünnep:* aug. 4.

Gazdaság: *Pénznem:* CFA-franc (afrikai valutaközösségi frank) (1991. szept.: 284,99=1 USD). *GNP* (1989): 2,7 Mrd USD. *GNP/fő* (1989): 310 USD. *Gazdasági növekedés* (1980–89): 5%.

*Adósságszolgálat az export %-ában* (1989): 9,4. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1988): 2,7.

*Fogyasztói árváltozások* (1990): –0,8%. *Munkaerő-megoszlás:* mezőgazdaság 92%; ipar és kereskedelem 8%. *Export* (1988): 142 M USD. *Főbb exportcikk:* gyapot, földimogyoró, élő állat, hal. *Főbb exportpartnerek:* Elefántcsontpart, Közös Piac. *Import* (1988): 489 M USD. *Főbb importcikk:* élelmiszer, iparcikk, energia. *Főbb importpartnerek:* Közös Piac, Elefántcsontpart.

Közlekedés: *Vasúti hálózat:* 517 km. *Közúti hálózat:* 13134 km. *Gépjárművek* (1983): személygépkocsi: 21000; egyéb gépjármű: 6600. *Hírközlés:* *Egy készülékre jutó lakosok:* tv: 210; rádió: 44; telefon: 482. *Napilap* (1989): 1/1000 fő.

Egészségügy: *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 45; nők: 49 év. *Születés* (1989): 47,0‰. *Halálozás* (1989): 18,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 2,9‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 138‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok:* 1359. *Egy orvosra jutó lakosok:* 29914.

Oktatás: *Írni-olvasni tud* (1989): 8%. *Iskolakötelezettség:* 7–13 éves korig.

A „becsületes emberek országa” – így a név –, a korábbi Felső-Volta határait többször tologatják, mígnem 1960. aug. 5-én függetlenné válik. A sorozatos puccsok után csak Thomas Sankara 1983. aug.-i hatalomátvétele után tér vissza a rend. A hatalomváltás első évfordulóján megváltozik az ország neve. Az elnöki köztársaságban 1986. aug.-ban 3 fős koordinációs tanács veszi át a parlament jogköreit. 1985. dec.-ben határháború tör ki Malival, amely 1986. jan.-ban békekötéssel ér véget. 1987 őszén az „Október 15. Népi Front” államcsínyt hajt végre; Blaise Compaoré százados hívei végeznek Savkarával. Az 1991. dec.-re meghirdetett választások egyetlen jelöltje az elnök, miután az ellenzéki kihívók a „nemzeti konferencia” hiányában visszalépnek.

## BURMA

---

lásd: Myanmari Unió

## BURUNDI

---

**Burundi Köztársaság**  
**République de Burundi** (franciául)  
**Republika y'Uburundi** (kirundi nyelven)  
**Kelet-Afrika**

**Földrajz:** *Terület:* 27834 km<sup>2</sup>, Magyarországnak kb. egyharmada. *Fekvés:* K-Afrika középső részén. *Szomszédai:* Ruanda (É), Zaire (Ny), Tanzánia (K). *Felszín:* K-en magasföld, dombvidék; Ny-on hegyvidék, amely meredeken csatlakozik a Tanganyika-tó árkához. Legmagasabb pont: Mweri (2670 m). Legjelentősebb folyók: Ruzizi, Ruvyironza, Ruvuvu. Legnagyobb tó: Tanganyika-tó. *Népesség:* *Lakosság* (1990): 5382000. *Életkor szerint:* 0–14: 45%; 15–59: 50,2%; 60–: 4,8% *Népsűrűség:* 193/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* bantu 80%; tuszi 14%; twa (pigmeus) 1%. *Nyelvek:* francia (hiv.), kirundi (hiv.), szuahéli. *Vallások:* r. kat. 60%, törzsi vallású 35%, protestáns 4%, mohamedán 1%. *Városi lakosság:* 7%. *Főváros:* Bujumbura (1986): 272600. *Város* (1986): Gitega 95300.

**Államforma:** köztársaság. **Állam- és kormányfő:** Pierre Buyoya (1987. szept. óta). **Nemzeti ünnep:** júl. 1.

**Gazdaság:** *Pénznem:* franc (burundi frank) (1991. szept.: 6,08=1 USD), *GNP* (1989): 1,14 Mrd USD. *GNP/fő* (1989): 220 USD. *Gazdasági növekedés* (1980–89): 4,5%. *Adósságszolgálat az export %-ában* (1989): 33. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1988): 3,1. *Fogyasztói árváltozások* (1990): 7,0%. *Munkaerő-megoszlás:* mezőgazdaság 93%. *Export* (1989): 78 M USD. *Főbb exportcikk:* kávé, gyapot, bőr, érc. *Főbb exportpartnerek:* NSZK 31%, Belgium 20%. *Import* (1989): 187 M USD. *Főbb importcikk:* textil, gép, jármű, kőolaj, iparcikk. *Főbb importpartnerek:* NSZK 18%, Belgium 17%.

**Közlekedés:** *Közúti hálózat* (1982): 5144 km; ebből burkolt: 310 km. *Gépjárművek* (1988): személygépkocsi: 10000; egyéb gépjármű: 9000. *Hírközlés:* *Egy készülékre jutó lakosok:* rádió: 18; telefon: 622. *Napilap* (1987): 1/1000 fő.

**Egészségügy:** *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 50; nők: 53 év *Születés* (1989): 48‰. *Halálozás* (1989): 15960. *Népességnövekedés* (1989): 3,3%. *Csecsemőhalandóság* (1989): 114960. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok:* 724. *Egy orvosra jutó lakosok:* 18365.

**Oktatás:** *Írni-olvasni tud* (1988): 30%. *Iskolakötelezettség:* 7–13 éves korig.

A németek, belgák kormányozta, később népszövetségi mandátum, majd ENSZ gyámsági terület 1962. júl. 1-jén válik függetlenné. A 60-as években kezdődő hatalmi harcok 1972-ben tetőznek, a kormánycsapatok és a lázadók ütközeteiben 120 ezren halnak meg. Az akkori győztest – Micomberót – 1976-ban a hadsereg megfosztja az elnökségtől. Jean-Baptiste Bagazát 1984. aug.-ban 99,63%-os többség erősíti meg hivatalában. 1987. aug.-ban Pierre Buyoya őrnagy vezetésével a hadsereg megdönti Bagaza kormányzatát; Nemzeti Megmentés Katonai Tanácsa alakul, az államfő Buyoya. 1988. aug.-ban legalább ötezer paraszt esik áldozatul a törzsi zavargásoknak, a katonaság megtorlásának. A lakosság többségét alkotó törzs szenved el a kisebbség csapásait. 1991-ben fokozatos demokratizálódás indul meg.

---

## CHILE

**Chilei Köztársaság**  
**República de Chile** (spanyolul)  
**Dél-Amerika**

**Földrajz:** *Terület:* 756945 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 8-szor nagyobb. *Fekvés:* D-Amerika Ny-i partvidékén. *Szomszédai:* Peru (É), Bolívia (ÉK), Argentína (K). *Felszín:* Az országon végighúzódó Andok láncai között É-on sivatag (Atacama), középső részén termékeny völgy. D-en az Andok tengerbe süllyedt lánc tagolt partvidéket alkot, több ezer szigettel. Gyakori földrengések.

Legmagasabb pont: Ojos del Salado (6880 m). Legjelentősebb folyó: Bio-Bio. Legnagyobb tavak: General Carrera-tó, Argentino-tó, Ranco-tó.

Népesség: *Lakosság* (1989): 12980000. *Életkor szerint*: 0–14: 31,9%; 15–59: 60,4%; 60+: 7,7%.

*Népsűrűség*: 17/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok*: mesztic 50%; fehér 40%; indián 5%. *Nyelv*: spanyol.

*Vallások*: r. kat. 89%, protestáns 6%, zsidó. *Városi lakosság*: 83%. *Főváros*: Santiago (\*1987): 4858000. *Városok* (\*1987): Vina del Mar 297294; Concepción 294375; Valparaíso 278762.

*Államforma*: köztársaság. *Állam- és kormányfő*: Patricio Aylwin (1990. márc. óta). *Nemzeti ünnep*: szept. 18.

*Gazdaság*: *Pénznem*: chilei peso (1991. szept.: 354,29=1 USD). *GDP* (1991): 29,6 Mrd USD. *GDP/fő* (1991): 2214 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): 5,5%. *Adósságszolgálat a GDP %-ában* (1991): 7.

*Adósságszolgálat az export %-ában* (1991): 18. *Adósság/fő* (1991): 1452 USD. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1988): 3,6. *Fogyasztói árváltozások* (1991): 21%. *Munkanélküliség* (1989): 5,3%. *Munkaerő-megoszlás*: mezőgazdaság, erdészet, halászat 26%; ipar és kereskedelem 21%. *Export* (1990): 8,8

Mrd USD. *Főbb exportcikk*: vas, rézérc, szén, bányakincs, fa. *Főbb exportpartnerek*: Egyesült Államok 17%, Japán 16%, NSZK 11%. *Import* (1990): 7 Mrd USD. *Főbb importcikk*: gép, közlekedési eszköz, élelmiszer, vegyipari termék, textil, dohány. *Főbb importpartnerek*: Egyesült Államok 19%, Japán 8%, Brazília 8%.

*Közlekedés*: *Vasúti hálózat* (1988): 6892 km; ebből villamosított: 1945 km. *Közúti hálózat* (1986): 78025 km. *Gépjárművek* (\*1987): személygépkocsi: 660000; egyéb gépjármű: 207500. *Főbb kikötők*: Valparaíso, Arica, Antofagasta. *Hírközlés*: *Egy készülékre jutó lakosok*: tv: 4,1; rádió: 3,3; telefon: 16. *Napilap* (1987): 61/1000 fő.

*Egészségügy*: *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 68; nők: 75 év. *Születés* (1989): 21,0‰.

*Halálozás* (1989): 6,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 1,5‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 18‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok*: 385. *Egy orvosra jutó lakosok*: 922.

*Oktatás*: *Írni-olvasni tud* (1990): 80%. *Iskolakötelezettség*: 6–13 éves korig.

A latin-amerikai demokráciák egykori mintaállamában 1973. szept. 11-én a 3 fegyvernem és a rendőrség közösen dönti meg Salvador Allende baloldali kormányát. Allendét megölik. A hatalmat 4 főből álló junta veszi át, élén Augusto Pinochet tábornokkal, a szárazföldi haderők parancsnokával. A pártokat betiltják, a politikai tevékenység megszűnik, irtó hadjárat folyik az Allende-kormány tagjai és támogatói ellen. A szükségállapot 1978. márc.-ig tart, de azóta többször újra bevezetik. 1980. szept. 11-én új alkotmányt fogad el a szavazók 67,5%-a, ez 1981. márc. 11-én lép hatályba, s 1989-re helyezi kilátásba a demokrácia helyreállítását s az általános választást. Addig Pinochet elnökként marad hatalmon, s a katonai vezetés 1989-re is fenntartja magának a jelölés jogát. 1983. aug.-ban 5 ellenzéki párt közös csoportot alapít Demokratikus Szövetség néven, ehhez később mások is csatlakoznak. 1986. szept. 7-én Pinochet könnyebb sérüléssel túlél egy merényletet. 1987-ben a pápa ápr.-i látogatásának hírére több ellenzékit hazaengednek, engedélyezik a polgári politikai pártok működését. A pápai látogatás tömegtüntetések jegyében zajlik. 1988-ban a gazdasági eredmények ellenére éleződik a politikai harc. 1988. okt.-ben népszavazás dönt róla, hogy 1989-ben írjanak ki választásokat, s Pinochet elnök ne maradjon újabb 8 évig államfő. A vereséget szenvedett tábornok nov.-ben jelentős változtatásokat hajt végre a vezető testületekben. A 17 ellenzéki párt 1989. jún.-ban a kereszténydemokrata Patricio Aylwint választja elnökjelöltjévé a dec.-i választásokra. Az aug.-i népszavazás demokratikus alkotmánymódosításokat hagy jóvá. Dec.-ben Aylwin legyőzi a rendszer jelöltjét, Hernán Büchit. A márc.-i beiktatás után a polgári és a katonai hatóságok között többször feszültség mutatkozik. Nyáron több, a Pinochet-rendszer első éveiből származó tömegsírt tárnak fel. 1991. febr.-ban az Igazság és Megbékélési Bizottság 2000 oldalas jelentést terjeszt elő a diktatúra bűneiről. 2279 halálos áldozat és 641 ügy még felderítetlen – jelenti be az elnök, aki a megbékélésre adja voksát. Ápr.-ban amnesztiát hirdetnek a korábbi politikai foglyok számára.

## CIPRUS

---

Ciprusi Köztársaság

Kypriaki Dimokratia (görögül)

Kıbrıs Cumhuriyeti (törökül)

Európa

**Földrajz:** *Terület:* 9251 km<sup>2</sup>, Magyarországnak kb. egytizede. *Fekvés:* Sziget a Földközi-tenger K-i részében. *Felszín:* Középső részén sík területét DNy-ról és É-ről hegység fogja közre. Legmagasabb pont: Olymbosz (1953 m). Legjelentősebb folyó: Pediasz-Plakosz.

**Népesség:** *Lakosság* (1989): 699000. *Életkor szerint.* 0–14: 25,4%; 15–59: 60,4%; 60–: 14,2%.

*Népsűrűség:* 75/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* görög 80%; török 18%; örmény, maronita. *Nyelvek:* görög (hiv.), török (hiv.), angol. *Vallások:* görögkeleti 77%, mohamedán 18%. *Városi lakosság:* 43%.

*Főváros:* Nicosia (\*1989): 168000. *Városok* (\*1989): Limasszol 132100; Larnaka 60900; Paphos 27800.

**Államforma:** köztársaság. *Államfő:* Georgiosz Vasziliu (1988. febr. óta). *Kormányfő:* Dervic Eroglu (1985 óta). *Nemzeti ünnep:* okt. 1.

**Gazdaság:** *Pénznem:* ciprusi font (1991. szept.: 0,46 = 1 USD). *GDP* (1990): 5,4 Mrd USD. *GDP/fő* (1990): 7730 USD. *Gazdasági növekedés* (1990): 6,3%. *Védelmi kiadások a költségvetés %-ában* (1984): 11%. *Fogyasztói árváltozások* (1990): 4,5%. *Munkanélküliség* (1988): 7,4%. *Munkaerő-megoszlás:* mezőgazdaság 21%; ipar 20%; kereskedelem 18%. *Export* (1990): 957 M USD. *Főbb exportcikk:* rézérc, pirit, azbeszt, cement, déligyümölcs, dohány, bor. *Főbb exportpartnerek:* Nagy-Britannia 21%, Líbia 9%. *Import* (1990): 2,2 Mrd USD. *Főbb importcikk:* gép, berendezés, vegyipari termék, szállítóeszköz, textil, élelmiszer. *Főbb importpartnerek:* Nagy-Britannia 13%, Olasz. 12%.

**Közlekedés:** *Közúti hálózat* (1989): 9824 km; ebből burkolt: 5240 km. *Gépjárművek* (1989): személygépkocsi: 159000; egyéb gépjármű: 54000. *Főbb kikötők:* Limasszol, Famagusza. *Hírközlés:* *Egy készülékre jutó lakosok:* tv: 3,4; rádió: 2,7; telefon: 2. *Napilap* (1987): 157/1000 fő.

**Egészségügy:** *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 74; nők: 80 év. *Születés* (1989): 19,0‰.

*Halálozás* (1989): 7,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 1,1‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 8‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok:* 165. *Egy orvosra jutó lakosok:* 516.

**Oktatás:** *Írni-olvasni tud* (1989): 99%. *Iskolakötelezettség:* 6 év.

A görögök, rómaiak, bizánciak, velenceiek, törökök és britek által is elfoglalt sziget 1960. aug. 16-a óta független. 1974. júl.-ban a görög junta puccsot szervez Cipruson; válaszul 40000 török katona landol a szigeten, s elfoglalja a terület 40%-át. Ebből a részből 200000 görög menekül át D-Ciprusra. 1975. jún.-ban a török ciprióták népszavazáson fogadják el különállásukat, 1983. nov. 15-én egyoldalúan kinyilvánítják függetlenségüket. Ezt viszont csak Törökország ismeri el. 1984–87 között az ENSZ főtáitkára közvetíteni próbál a föderalisztikus átszervezésért, eredménytelenül. Makariosz érsek halála után 1978. jan.-ban Szpirosz Kiprianu a görög közösség elnöke. A törökök vezetője 1976 óta Raul Denktas, akit 1985. jún.-ban elnökként újraválasztanak. Az 1988 eleji választások második fordulójában a baloldali Georgiosz Vasziliu győz. Tárgyalások kezdődnek a sziget újraegyesítéséről. Aug.-ban a török és a görög közösség vezetője 3 éves szünet után először találkozik egymással. 1990. júl.-ban a sziget jelentkezik a Közös Piacba. 1991-ben megélelné a közösségek közötti megoldást kereső nemzetközi tárgyalások, de nem vezetnek eredményre.

## COMORE-SZIGETEK

---

Comore Szövetségi Iszlám Köztársaság

République Fédérale Islamique des Comoras (franciául)

## Kelet-Afrika

**Földrajz:** *Terület:* 1862 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 51-szer kisebb. *Fekvés:* 3 nagyobb (Grande Comore, Anjouan, Mohéli) és több kisebb sziget a Mozambiki-csatornában. *Felszín:* Korall- és vulkanikus szigetek. Legmagasabb pont: Kartata (2560 m) – ma is működő vulkán.

**Népesség:** *Lakosság* (1989): 459000. *Életkor szerint:* 0–14: 45,7%; 15–59: 49,7%; 60–: 4,6%.

*Népsűrűség:* 211/km<sup>2</sup>, *Etnikai csoportok:* malgas, arab, bantu, perzsa, indiai, francia, maláj. *Nyelvek:* francia (hív.), comorei (szuahéli), arab. *Vallások:* mohamedán 95%, r. kat., protestáns. *Városi lakosság:* 10%. *Főváros:* Moroni (\*1988): 28000. *Városok* (1980): Mutsamudu 10000; Fomboni 4500. *Államforma:* köztársaság. *Állam- és kormányfő:* Szaid Dzsfar (1989. dec. óta). *Nemzeti ünnep:* nov. 12.

**Gazdaság:** *Pénznem:* CFA-franc (afrikai valutaközösségi frank) (1991. szept.: 284,99=1 USD). *GNP* (1989): 209 M USD. *GNP/fő* (1989): 460 USD. *Gazdasági növekedés* (1980–89): 3,1%. (A GNP 30%-a külföldi segítyből származik.) *Munkaerő-megoszlás:* mezőgazdaság 87%. *Export* (1988): 21 M USD. *Főbb exportcikk:* vanília, szegfűszeg, illóolaj, kopra, kávé, kakaó. *Főbb exportpartnerek:* Franciaország 35%, Egyesült Államok 18%. *Import* (1988): 43 M USD. *Főbb importcikk:* rizs, kólaolajtermék, fém, közlekedési eszköz, gép, vegyi termék. *Főbb importpartnerek:* Franciaország 50%, Kenya 10%.

*Közlekedés:* *Közüti hálózat* (1983): 750 km; ebből burkolt: 262 km. *Gépjárművek* (1983); személygépkocsi: 3600; egyéb gépjármű: 2000, *Főbb kikötők:* Moroni, Mutsamudu, Fomboni.

*Hírközlés:* *Egy készülékre jutó lakosok:* rádió: 9; telefon: 740.

**Egészségügy:** *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 54; nők: 58 év. *Születés* (1989): 47‰.

*Halálozás* (1989): 13‰. *Népességnövekedés* (1989): 3,5‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 91,0‰.

*Kórházi ágyak* (1980): 763. *Orvosok* (1978): 20 (+1 fogorvos).

**Oktatás:** *Írni-olvasni tud* (1989): 15%. *Iskolakötelezettség:* 7–15 éves korig.

A francia protektorátus, majd gyarmat, tengerentúli terület 1961-ben belső önkormányzatot kap. 1974. dec. 22-én a 4 nagy sziget közül 3 – Mayotte kivételével – a függetlenség mellett szavaz. Az iszlám szövetségi köztársaságban 1975-ben puccs, 1978-ban ellenpuccs történik. Az 1989. nov.-i összeesküvők megölik az elnököt. Dec.-ben Franciaország és Dél-Afrika közvetítésével folynak tárgyalások az európai zsoldosok, ill. vezetőjük, a francia légiós Bob Denard távozásáról. Szaid Dzsfar először ideiglenes államfő, majd hivatalosan is beiktatják. Az 1991. jan.-ban ellene szervezett puccs megghiúsul.

---

## COSTA RICA

Costa Rica Köztársaság

República de Costa Rica (spanyolul)

Közép-Amerika

**Földrajz:** *Terület:* 51100 km<sup>2</sup>, Magyarországnak kb. a fele. *Szomszédai:* Nicaragua (É), Panama (D).

*Felszín:* A központi (1500 m magas) fennsíkot a Cordillerák párhuzamos láncai zárják közre. A Karib-tenger és a Csendes-óceán felől parti síkság. Legmagasabb pont: Chirripo Grande (3819 m). Legjelentősebb folyók: San Juan, San Carlos, Tempisque.

**Népesség:** *Lakosság* (1989): 2941000. *Életkor szerint:* 0–14: 36,2%; 15–49: 57,4%; 50–: 6,4%.

*Népsűrűség:* 56/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* fehér (spanyol) 75%; mesztic 15%; fekete, mulatt 2%; indián. *Nyelvek:* spanyol (hív.), angol (jamaicai dialektus). *Vallások:* r. kat. 95%, protestáns. *Városi lakosság:* 45%. *Főváros:* San José (1984): 284550. *Városok* (1984): Limán 64406; Alajuela 42047; Puntarenas 35603.

**Államforma:** köztársaság. *Állam- és kormányfő:* Rafael Angel Calderón (1990. máj. óta). *Nemzeti ünnep:* szept. 15.

**Gazdaság:** *Pénznem:* colón (1991, szept.: 128,68=1 USD), *GDP* (1990): 6,1 Mrd USD. *GDP/fő* (1990):

2079 USD. *Gazdasági növekedés* (1990): 3,8%. *Adósságszolgálat GDP %-ában* (1990): 6,1. *Adósságszolgálat az export %-ában* (1990): 19,5. *Adósság/fő* (1990): 1810 USD. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1985): 0,7. *Fogyasztói árváltozások* (1990): 17,2%. *Munkaerő-megosztás*: mezőgazdaság 27%; ipar és kereskedelem 35%. *Export* (1990): 1,4 Mrd USD. *Főbb exportcikk*: kávé, banán, hús, cukor, kakaó, műtrágya. *Főbb exportpartnerek*: Egyesült Államok 45%, CACM-országok 18%. *Import* (1990): 2 Mrd USD. *Főbb importcikk*: iparcikk, közszükségleti cikk, gép, berendezés. *Főbb importpartnerek*: Egyesült Államok 38%, Japán 10%, CACM-országok 10%. *Közlekedés*: *Vasúti hálózat*: 700 km; ebből villamosított: 260 km. *Közúti hálózat* (\*1987): 35000 km; ebből autópálya: 683 km. *Gépjárművek* (1989): szgk.: 143000; egyéb jármű: 94000. *Főbb kikötők*: Limón, Puntarenas, Golfito. *Hírközlés*: *Egy készülékre jutó lakosok*: tv: 11; rádió: 6,1; telefon: 6,9. *Napilap* (1988): 110/1000 fő. *Egészségügy*: *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 67,5; nők: 71,9 év. *Születés* (1989): 29,0‰. *Halálozás* (1989): 4,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 2,5‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 17,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok*: 417. *Egy orvosra jutó lakosok*: 1045. *Oktatás*: *Írni-olvasni tud* (1989): 93%. *Iskolakötelezettség*: 9 év. „Latin-Amerika Dániájában” 1949-ben az alkotmány betiltja a hadsereget. 1983. nov. 17-én bejelentik az autonóm, fegyvertelen, aktív és örökös semlegességet. Az 1986. febr.-i elnökválasztáson Oscar Arias Sánchez, a PLN (Nemzeti Felszabadítás Pártja) jelöltje győz. A főváros, San José többször ad otthont a nicaraguai kontrák és a közép-amerikai vezetők politikai tárgyalásainak. 1987-ben Arias elnök a térség egészére kiterjedő béketervet javasol, amelyet Közép-Amerika 5 országának elnöke aláír (Nicaraguáé is). Az aug.-i „II. esquipulasi dokumentumért”, a régió béketervéért Arias 1987 végén Nobel-békedíjat kap. A béketervényben kitűzött demokratizálás és megbékélés határidőit az országok többsége nem tudja betartani, Közép-Amerikában mégis jelentős változások kezdődnek. 1989. febr.-ban a közép-amerikai elnökök Salvadorban, aug.-ban pedig Hondurasban tanácskoznak. Ez utóbbin a kontrák leszerelésének tervét fogadják el. 1990. máj.-ban iktatják be az új, kereszténydemokrata elnököt, Rafael Angel Calderónt.

## CSÁD

Csádi Köztársaság

République du Tchad (franciául)

Djournhouriyat Tachâd (arabul)

Észak-Afrika

*Földrajz*: *Terület*: 1284000 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 14-szer nagyobb. *Fekvés*: É-Afrika középső

részén. *Szomszédai*: Líbia (É), Nigéria, Niger, Kamerun (Ny), Közép-afrikai Köztársaság (D),

Szudán (K). *Felszín*: É-on a Szahara-sivatag és szigethegységek; D felé a sivatag sztyeppbe és a

Csád-tó lefolyástalan, mocsaras területébe megy át. Legmagasabb pont: Emi Koussi (3415 m).

Legjelentősebb folyók: Chari, Logone. Legnagyobb tó: Csád-tó.

*Népesség*: *Lakosság* (1989): 5714000. *Életkor szerint*: 0–14: 42,5%; 15–59: 51,7%; 60–: 5,8%.

*Népsűrűség*: 4/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok*: arab (kanembou, Boulala, Hadjeral) 51%; sara 28%; csádi-

hamita 19%; tibbu-dazza 2%. *Nyelvek*: francia (hív.), arab (hív.), sara, boatata, baguirmi stb. (100-

nál több nyelv és nyelvjárás). *Vallások*: mohamedán 44%, törzsi vallású 38%, keresztény 17%.

*Városi lakosság*: 31%. *Főváros*: N'Djaména (1988): 594700. *Városok* (1988): Sarh 113400; Moundou

102800; Abéché 83000.

*Államforma*: köztársaság. *Államfő*: Idrisz Debi (1991. márc. óta). *Kormányfő*: Jean Alingué

Bawojen (1991. márc. óta). *Nemzeti ünnep*: jún. 7.

*Gazdaság*: *Pénznem*: CFA-franc (afrikai valutaközösségi frank) (1991. szept.: 284,99=1 USD). *GNP*

(1989): 1038 M USD. *GNP/fő* (1989): 190 USD. *Gazdasági növekedés* (1980–89): 6,3%.



*Adósságszolgálat az export %-ában (1989): 5,2. Védelmi kiadások a GNP %-ában (1988): 4,3. Munkaerő-megoszlás: mezőgazdaság 85%. Export (1988): 141 M USD. Főbb exportcikkek: gyapot, élő állat, hús, hal. Fő exportpartner: Franciaország. Import (1988): 419 M USD. Főbb importcikkek: élelmiszer, energia, textil, gép, berendezés, közlekedési cikk. Fő importpartner: Franciaország. 47%. Közlekedés: Közúti hálózat (1983): 40000 km; ebből burkolt: 400 km. Gépjárművek (1985): személygépkocsi: 3000; egyéb gépjármű. 4000. Hírközlés: Egy készülékre jutó lakosok: rádió: 4,3; telefon: 1114.*

*Egészségügy: Születéskor várható élettartam (1989): férfiak. 38; nők. 40 év. Születés (1989): 42,0‰. Halálozás (1989): 22,0‰. Népeség-növekedés (1989): 2,0‰. Csecsemőhalandóság (1989): 139,0‰. Kórházi ágyak (1980): 3500. Orvosok (1980): 94.*

*Oktatás: Írni-olvasni tud (1989): 17%. Iskolakötelezettség: 8–14 éves korig.*

A korábbi francia gyarmat 1960. aug. 11-én függetlenné válik, ám a francia katonai ellenőrzés É-on 1965-ig tart. A mohamedán vallású É-i, valamint az animista és keresztény D-i országrész között azóta többször fellángolnak a harcok. Az 1975-ös államcsíny után stabilizálódó helyzet 1980. márc.-tól újra megromlik, amikor Gukuni Veddei államfő és Hisséne Habré hadügyminiszter egymás ellen fordul. Az összecsapásokba azóta a franciák és a líbiaiak is beleszólnak. 1982. jún.-tól a fővárost francia segítséggel elfoglaló Hisséne Habré az elnök. 1986. febr.-ban a kormány általános mozgósítást rendel el, francia segítséget kér az állítólag támadó líbiaiak ellen. Márc.-ban Habré beveszi kormányába az ellenzék egyik korábbi vezetőjét is. 1987-ben a kormánycsapatok francia támogatással előrenyomulnak a vitatott líbiai határtérségben. 1988-tól Líbia és Csád a megbékélést keresi. 1990. nov.-ben a korábbi főparancsnok, Idrisz Debi lázadást szervez, majd csapataival sorra foglalja el a városokat. Habré elnök dec.-ben Kamerunba menekül. Debi államfővé kiáltják ki, ő 20 komisszárral államtanácsot alakít. Az elnököt és az új kormányfőt 1991. márc.-ban esketik fel, egyben hatálytalanítják az alkotmányt.

## CSEH-SZLOVÁKIA

Cseh és Szlovák Szövetségi Köztársaság

Česká a Slovenská Federatívna Republika (cseh nyelven)

Česká a Slovenská Federatívna Republika (szlovák nyelven)

Európa

**Földrajz:** *Terület:* 127876 km<sup>2</sup>, Magyarországnál egyharmad résszel nagyobb. *Fekvés:* Közép-Európa K-i részén. *Szomszédai:* Lengyelország (É), Németország (ÉNy), Ausztria, Magyarország (D), Ukrajna (K). *Felszín:* Két egység: Ny-on peremhegységekkel körülzárt, a Cseh-Morva-dombsággal elválasztott (Cseh- és Morva-) medence; K-en a Kárpátok párhuzamos láncai és az általuk közrezárt medencék; termékeny alföldek. Legmagasabb pont: Gerlahovka (Gerlahfalvi-csúcs 2655 m). Legjelentősebb folyók: Dunaj (Duna), Váh (Vág), Morava (Morva).

**Népeség:** *Lakosság (1990):* 15667000. *Életkor szerint:* 0–14: 23,5%; 15–59: 59,2%; 60–: 17,3%.

*Népsűrűség:* 123/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* cseh 63%; szlovák 31%; magyar 4%; cigány, német, lengyel, ukrán. *Nyelvek:* cseh (hiv.), szlovák (hiv.), magyar. *Vallások:* r. kat., protestáns, zsidó, görögkeleti.

*Városi lakosság:* 76%. *Főváros:* Praha (Prága) (1989): 1211000. *Városok (1989):*

Bratislava (Pozsony) 435000; Brno 390000; Ostrava 331000.

**Államforma:** köztársaság. *Államfő:* Václav Havel (1990. jan. óta). *Kormányfő:* Marián Čalfa (1989. nov. óta). *Nemzeti ünnep:* máj. 9.

**Gazdaság:** *Pénznem:* korona (csehszlovák korona) (1991. szept.: 29,41=1 USD). *GDP (1990):* 36,1 Mrd USD. *GDP/fő (1990):* 2309 USD. *Gazdasági növekedés (1989):* –3,1%. *Adósságszolgálat a GDP %-ában (1990):* 4,1. *Adósságszolgálat az export %-ában (1990):* 18,8. *Adósság/fő (1990):* 517 USD. *Védelmi kiadások a GNP %-ában (1987):* 6,8. *Fogyasztói árváltozások (1991):* 7096. *Munkaerő-*

*megoszlás: mezőgazdaság 12%; ipar 32%. Export (1990): 12 Mrd USD. Főbb exportcikkek: mezőgazdasági gép, személygépkocsi, szén, textília, cipő, faáru, üveg, porcelán, sör. Főbb exportpartnerek: Szovjetunió 30%, NDK 14%, Lengyelo. 8%, Magyaro. 5%. Import (1990): 13,2 Mrd USD. Főbb importcikkek: kőolajtermék, vasérc, gyapot, zöldség, élő állat, gyümölcs, élelmiszer. Főbb importpartnerek: Szovjetunió 30%, NDK 17%, Lengyelo. 8%, NSZK 5%.*

Közlekedés: *Vasúti hálózat (1988): 13130 km; ebből villamosított: 3798 km. Közúti hálózat (1988): 74891 km; ebből autópálya (1989): 527 km. Gépjárművek (1988): személygépkocsi: 2,9. M; egyéb gépjármű: 460000. Hírközlés: Egy készülékre jutó lakosok: tv: 3,3; rádió: 3,3; telefon: 3,9. Napilap (1988): 327/1000 fő.*

Egészségügy: *Születéskor várható élettartam (1989): férfiak: 68; nők: 75 év. Születés (1989): 14,0‰. Halálozás (1989): 12‰. Népességnövekedés (1989): 0,2‰. Csecsemőhalandóság (1989): 13,0‰. Egy kórházi ágyra jutó lakosok: 99. Egy orvosra jutó lakosok: 312.*

Oktatás: *Irni-olvasni tud (1989): 9996. Iskolakötelezettség: 10 év.*

Az 1969. jan. óta föderatív szocialista köztársaságban a szövetségi intézmények mellett külön cseh és szlovák kormány és nemzeti tanács is működik. Gustav Husák 1969-től Csehszlovákia Kommunista Pártja első titkára. 1971-től főtitkára, 1975-től államelnök. A CSKP taglétszáma 1982-ben 1584011 fő. Emellett a Néppárt, a Szabadságpárt, a Cseh Nemzeti Szocialista Párt és a Szlovák Újjászületés Pártja is tevékenykedik. A CSKP XVII. kongresszusán (1986. márc.) gazdaságélénkítő intézkedéseket fogadnak el. 1986. aug.-ban létrejön az első kulturális és tudományos egyezmény az Egyesült Államokkal. 1987-től több állami vezető is nyilatkozik a gazdaság megújításának szükségességéről. 1987. dec.-ben a kb Miloš Jakeš választja új főtitkárrá. 1988-ban társadalmi vitára bocsátják a munka új törvénykönyvét. A gazdasági reformtervek közepette egyre több szó esik a 20 évvel korábbi, 1968-as eseményekről is. Okt.-ben lemond a kormány; az új kormányfő Ladislav Adamec. 1989 folyamán a rendőrség többször tettelegesen is fellép az ellenzékkal szemben. Václav Havel író, ellenzéki vezetőt újra bebörtönzik, majd kiengedik. Aug. 21-én megmozdulásokat szervez az ellenzék. A hatalom erőszakosan lép fel. Okt.-ben, a Csehszlovák Köztársaság megalakulásának 71. évfordulóján tízezrek tüntetnek, százakat tartóztatnak le. Nov.-ben a további megmozdulások hatására lemond az egész pb. Az új pártfőtitkár: Karel Urbanek. Dec.-ben a rendkívüli pártkongresszuson Adamec már pártelnök, mivel a főtitkári poszt megszűnik, akárcsak a pb. Az elnökségben helyettesi funkciót kap az új első titkár, Vasil Mohorita. Nov.-től az utcai forradalom hatására Marián Čalfa áll a kormány élére. Václav Havel jan.-tól elnök. A parlament elnöke Alekszander Dubček, az 1968-as „prágai tavasz” vezetője. A jún.-i választásokon a Polgári Fórum győz, a forradalom vezetőit megerősítik tisztségükben. Szigorú gazdasági intézkedések követik egymást, nyártól megkezdődik a privatizáció. Havel elnök számtalan nemzetközi fórumon szerez hírnevet az országnak és az új rendszernek. Okt.-ben a koronát leértékelik, az árakat pedig radikálisan emelik. Dec.-ben kiéleződik a vita a két szövetségi állam jogállásáról. 1991. jan.-ban a Polgári Fórum politikai párttá nyilvánítja magát, febr.-ban 2 ágra szakad. Márc.-ban megszűnik az állami rádió monopóliuma. Jún.-ban az utolsó szovjet katona is elhagyja az országot. Szlovákiában Meciart Jan Čarnogursky követi kormányfőként, miközben feszültségek támadnak a 2 köztársaság viszonyában. Júl.-ban a szövetségi parlament törvényt fogad el, amely szerint a cseh és a szlovák lakosság népszavazáson dönthet az állam jövőjéről. A 2 közösség vezetői ősszel elfogadják az elnök tervét: 1992. máj.-ra kidolgozzák és elfogadják a cseh és a szlovák alkotmányt, majd jún.-ban parlamenti választásokat tartanak. Befektetési kuponokat osztanak szét, a lakosság így tulajdonossá válik a privatizálandó vállalatokban. Dec.-ben a súlyosbodó nemzeti ellentétek miatt az elnök rendkívüli hatalmat kér a parlamentben.

## Dán Királyság

Kongeriget Danmark (dánul)

Európa

**Földrajz:** *Terület:* 43092 km<sup>2</sup>, Magyarországnak kb. a fele. *Fekvés:* É-Európában, az Északi- és Balti-tenger között. A Jütland-félsziget és 490 kisebb sziget alkotja. *Szomszédja:* Németország (D). *Felszín:* Enyhén hullámos, alföld jellegű. Legmagasabb pont: Yding Skovhøj (173 m).

Legjelentősebb folyó: Gudenå.

**Népesség:** *Lakosság* (1990): 5135400. *Életkor szerint:* 0–14: 17,1%; 15–59: 62,5%; 60–: 20,4%.

*Népsűrűség:* 119/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* dán 96,5%; német 1,7%; svéd 0,4%. *Nyelvek:* dán (hiv.), német. *Vallás:* protestáns 98%, r. kat. *Városi lakosság:* 3696. *Főváros:* Kopenhavn (Koppenhága) (1990): 466700 [1337100 (A)]. *Városok* (1990): Århus 261400; Odense 176000; Ålborg 155000.

**Államforma:** alkotmányos monarchia. *Államfő:* II. Margit királynő (szül. 1940. ápr. 16.) *Kormányfő:* Poul Schlüter (szül. 1929). *Nemzeti ünnep:* ápr. 16., jún. 5.

**Gazdaság:** *Pénznem:* krone (dán korona) (1991. szept.: 6,47=1 USD). *GDP* (1991): 128,7 Mrd USD.

*GDP/fő* (1991): 24993 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): 1,2%. *Védelmi kiadások a GNP %-ában*

(1990): 2,3. *Fogyasztói árváltozások* (1991): 2,8%. *Munkanélküliség* (1990): 9,8%. *Munkaerő-megoszlás:* mezőgazdaság 6%; ipar és kereskedelem 50%. *Export* (1990): 34,9 Mrd USD. *Főbb exportcikk:* tejtermék, húskonzerv, nyers hús, hal, vegyipari termék, elektromos berendezés, textil. *Főbb exportpartnerek:* Közös Piac 42%, NSZK 15%, Egyesült Államok 8%. *Import* (1990): 31,6 Mrd USD. *Főbb importcikk:* gép, berendezés, vegyipari termék, energia, nyersanyag, vasérc, acél. *Főbb importpartnerek:* NSZK 24%, Svéd. 12%, Nagy-Britannia 9%, Hollandia 5%.

**Közlekedés:** *vasúti hálózat* (1988): 2838 km; ebből villamosított: 199 km. *Közüti hálózat* (1988): 70488 km; ebből autópálya (1989): 601 km. *Gépjárművek* (1989): személygépkocsi: 1581344; egyéb gépjármű: 313420. *Főbb kikötők:* Koppenhága, Ålborg, Århus. *Hírközlés:* Egy készülékre jutó lakosok: tv: 2,7; rádió: 2,4; telefon: 1,2. *Napilap* (1986): 367/1000 fő.

**Egészségügy:** *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 72; nők: 79 év. *Születés* (1989): 11,0‰.

*Halálozás* (1989): 11,0‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 7,8‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok:* 164.

*Egy orvosra jutó lakosok:* 375.

**Oktatás:** *Írni-olvasni tud* (1990): 99%. *Iskolakötelezettség:* 9 év.

Az 1849 óta alkotmányos monarchiában 1972. jan. 14-én lép trónra II. Margit királynő. A törvényhozó hatalom a királynő és a parlament között oszlik meg, a végrehajtásban a miniszterek illetékesek. Fontosabb nemzetközi döntésekben a királynőnek ki kell kérnie a parlament jóváhagyását. Trónörökös: Frigyes herceg (szül. 1968. máj. 26.). 1982. szept. óta Poul Schlüter kisebbségi kormány élén áll. A kormányon lévő pártok: konzervatívok, liberálisok, demokratikus centralisták, keresztény néppártiak. Az 1984. jan.-i választásokon a szociáldemokraták kapják a legtöbb szavazatot (31,6%), de továbbra is ellenzékben maradnak a kormánykoalícióval szemben. Az 1987. szept.-i előrehozott választásokon a koalíció szavazatokat veszít, de kormányon marad. 1988-ban rendkívüli parlamenti választásokat tartanak. Az ok: társadalmi vita indul arról, beengedjék-e az ország kikötőibe a nukleáris fegyverekkel felszerelt hajókat. A választásokon egyik fél sem szerez abszolút többséget. Nov.-ben adóügyek miatt a koalíció felbomlik. A dec.-i választásokon a szociáldemokraták 37,6%-kal a legjobban szerepelnek, azonban a konzervatívok és a liberálisok koalíciója újra Schlüter vezetésével alakít kormányt.

## Függő, ill. társult területek

### Feröer

Faerøerne/Füroyar (feröeri/dán nyelven)

**Fekvés:** 17 nagyobb (lakott) és számos apró szigetből álló csoport az Atlanti-óceán É-i részében, Nagy-Britannia és Izland között. **Terület:** 1398,85 km<sup>2</sup>. **Népesség:** 47653. **Székhely:** Tórshavn (1989): 14547. **Gazdaság:** *GNP* (1988): 840 M USD. *GNP/fő* (1988): 17650 USD. *Fő exportcikk:* hal.

A középkor évszázadaiban norvég terület 1852-ben állítja helyre saját parlamentjét, majd 1948-tól a Dán Királyságon belüli önkormányzati jogait megerősítik. 1972. jan.-tól a szigetek megszüntetik EFTA-tagságukat. Az 1990. nov.-i helyi parlamenti választásokon a szociáldemokraták szerepelnek a legjobban.

## Grönland

Gronland/Kalaallit Nunaat (dán/eszkimó nyelven)

*Fekvés:* Sziget az Atlanti-óceán É-i részében. *Terület:* 2175600 (ebből jégmentes: 341700) km<sup>2</sup>.

*Népesség* (1990): 55558. Európai, grönlandi, eszkimó. *Székhely:* Nuuk (Godthåb) (1990): 12217.

*Gazdaság:* GNP (1985): 390 M USD. *GNP/fő* (1985): 7220 USD. *Főbb exportcikk:* kriolit, grafit, ólom, cink, hal.

Az 1380 óta dán tulajdonban lévő terület 1953. jún. óta Dánia szerves része. Az 1979. jan.-i népszavazás eredményeképpen máj.-tól széles körű önkormányzatot vezetnek be. 1981. jan. óta a grönlandiak teljes belső önkormányzatot élveznek. 1985. febr.-ban Grönland kilép az EGK-ból. Dániától azóta tengerentúli terület címén kap állandó támogatást. Az 1984. jún.-i választásokat Jonathan Motzfeldt kormányfő pártja, az Előre (Siumut) párt nyeri. Az 1991. márc.-i helyi parlamenti választásokon a szociáldemokraták és a baloldali szocialisták győznek.

## DÉL-AFRIKAI KÖZTÁRSASÁG

Republiek van Suid-Afrika (afrikaans nyelven)

Republic of South Africa (angolul)

Afrika

*Földrajz:* *Terület:* 1119566 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 12-szer nagyobb. *Fekvés:* Afrika legdélibb részén. *Szomszédai:* Botswana, Zimbabwe (É), Namíbia (ÉNy), Mozambik, Szváziföld (K).

*Körülveszi* Lesothót. *Felszín:* A Kalahári-medence félsivatagos D-i nyúlványát az ország É-i részében magasföldek (1500 m) határolják, melyekhez D-en és K-en hegységek csatlakoznak. K-en és Ny-on parti síkság. Legmagasabb pont: Injasuti (3408 m). Legjelentősebb folyók: Orange, Limpopo, Vaal.

*Népesség:* *Lakosság* (1986): 22760770. *Életkor szerint:* 0–14: 41,0%; 15–59: 52,8%; 60–: 6,2%.

*Népsűrűség:* 20,3/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* bantu (zulu, kszhosza, soto, szvazi, shangaan, tswana, ndebele stb.) 60,7%; búr 12%; mulatt 10%; angol 8%; indiai 3%. *Nyelvek:* afrikaans (hiv.), angol (hiv.), nguni nyelvek, soto, tsonga, venda, busman, khoe, indiai nyelvek (tamil, hindi, urdu, telugu).

*Vallások:* protestáns 36%, r. kat. 9%, törzsi vallások, hindu, mohamedán, zsidó. *Városi lakosság:* 58% *Főváros:* Pretoria (1985): 822925 (A). *Városok* (1985): Cape Peninsula 1911521 (A); Johannesburg 1609408 (A); East Rand 1038108 (A).

*Államforma:* szövetségi köztársaság. *Állam- és kormányfő:* Frederick de Klerk (1989. aug. óta). *Nemzeti ünnep:* máj. 31.

*Gazdaság:* *Pénznem:* rand (1991. szept.: 2,82=1 USD). *GDP* (1991): 109,4 Mrd USD. *GDP/fő* (1991): 2837 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): –0,3%. *Adósságsszolgálat a GDP %-ában* (1991): 2,3.

*Adósságsszolgálat az export %-ában* (1991): 9,1. *Adósság/fő* (1991): 503 USD. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1986): 3,7. *Fogyasztói árváltozások* (1991): 14,9%. *Munkaerő-megoszlás:* mezőgazdaság 30%; ipar és kereskedelem 29%. *Export* (1990): 23,6 Mrd USD. *Főbb exportcikk:* fém, arany, gyémánt, szén, azbeszt, uránérc, egyéb érc, gyapjú, déligyümölcs, vegyszer, kukorica, bőr. *Főbb exportpartnerek:* Egyesült Államok 7,5%, Japán 7%, Nagy-Britannia 6%. *Import* (1990): 17,4 Mrd USD. *Főbb importcikk:* gép, berendezés, iparcikk, kőolaj, vegyipari termék, közszükségleti cikk, élelmiszer. *Főbb importpartnerek:* NSZK 17%, Egyesült Államok 13%, Nagy-Britannia 12%.

*Közlekedés:* *Vasúti hálózat* (1989): 23259 km; ebből villamosított: 8440 km. *Közúti hálózat* (1987):

228268 km; ebből burkolt: 52504 km. *Gépjárművek* (1989): személygépkocsi: 3316706; egyéb gépjármű: 1461570. *Főbb kikötők*: Durban, Cape Town (Fokváros), East London. *Hírközlés: Egy készülékre jutó lakosok*: tv: 11; rádió: 3; telefon: 8,5. *Napilap* (1988): 41/1000 fő.

Egészségügy: *Születéskor várható élettartam* (1987): fehér: 71; ázsiai: 67; fekete: 59 év. *Születés* (1989): 35,0‰. *Halálozás* (1989): 8,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 2,7‰. *Csecsemőhalandóság* (1982): fehér: 14,9‰; ázsiai: 25,3‰; fekete: 94,0‰. *Egy orvosra jutó lakosok*: 1340.

Oktatás: *Írni-olvasni tud* (1990): fehér: 99%; ázsiai: 69%; keverék: 62%; fekete: 50%.

Az 1910. máj. 31-én Nagy-Britanniától különvált állam 1961. máj. 31-én a Nemzetközösségből is kilép. Az 1960-as sharpeville-i és az 1976-os sowetói, feketék elleni vérengzések után a 80-as évekre mindennapossá válnak a feketék és fehérek összeütközései. Az 1984. szept. 4-én életbe lépő új alkotmány 3 kamarás parlamentet hív életre. Így a félévek és az indiaiak is képviselthez jutnak, de képviselőik összesített száma nem éri el a fehér küldöttékét. Ám míg a fehérek létszáma 4, a színes féléveké 2, az indiaiaké 0,9 millió, az országban élő 16 millió fekete továbbra sem jut parlamenti képviselőhöz. 1985. ápr.-ban a kormány megszünteti a faji megkülönböztetést a vendéglátásban, ám az erősödő és ennél sokkal többet követelő fekete mozgalmak és tüntetések hatására 1986. jún.-ban megszigorítja a sajtócenzúrát, kiutasít több külföldi újságíró, szaporítja a biztonsági rendelkezéseket: a korábbi 14 nap helyett 180 nap is lehet a vizsgálati fogság. Oliver Tambót, a betiltott ANC (Afrikai Nemzeti Kongresszus) vezetőjét Londonban kormányképviselők fogadják, a világ többtucatnyi állama szankciókat vezet be D-Afrika ellen, ahol a rendőrség és a hadsereg feketék ezreit ölte meg az elmúlt években. Az 1987. máj.-i, csak fehéreknek tartott választások után a győztes Pieter Botha elnök bejelenti, hogy továbbra is csak fokozatosan kíván reformokat bevezetni. Az 1988. tavaszi választásokon a változásokat ellenző konzervatívok törnek előre. Az ellenzéki csoportosulások tevékenységét szűkítik, erősödik a cenzúra. Az ország a világpolitika egyik tartós feszültséggócja. Szept.-ben a kormányfő Mozambikba látogat. Az okt.-i választásokon a szélsőjobb tör előre. 1989. jan.-ban Botha elnök könnyű szívrohamon esik át, aug.-ban benyújtja lemondását. Az utód, Frederick De Klerk lassú reformokat vezet be és erősíti a kapcsolatokat a szomszéd országokkal. A szept.-i választásokon megerősödik az ellenzék. 1990. febr.-ban Nelson Mandelát, az ANC vezetőjét 26 éves raboskodás után szabadon engedik. Márc.-ban kitörnek a zavargások feketék és feketék – Mandela kszhosza és Buthelezi herceg zulu nemzetségei – között. Natal megyében az év első felében több ezer halott. Máj.-ban – majd utána többször is – Mandela és De Klerk elnök közvetlen tárgyalásokat folytat. Mindketten többtucatnyi külföldi államot keresnek fel. Mandela a szankciók folytatását, De Klerk azok megszüntetését kéri. A szankciók folytatódnak. Nyáron a zavargások áterjednek Sowetóra is. A fehér rendőrség és katonaság is beavatkozik a feketék harcaiba. 1991. febr.-ban az elnök parlamenti nyitóbeszédében több rasszista törvényt hatályon kívül helyez és bejelenti a faji elkülönítés végét. Elutasítja azonban az átmeneti kormány megalakítását sürgető ANC-követelést. A jobboldal kivonul a törvényhozásból. Az ANC és az Inkatha vezetői megállapodást kötnek: befejezik a fekete polgárháborút, amely azonban tovább folyik. A Közös Piac tagállamai ápr.-ban, az Egyesült Államok júl.-ban szünteti meg a gazdasági szankciókat. A parlament máj.-ban számolja fel az apartheid törvényeit. Júl.-ban az országot visszaveszik a nemzetközi olimpiai mozgalomba. Szept.-ben az elnök és a 2 fekete mozgalom vezetői szerződést írnak alá az erőszak végéről, a megbékélés közös ellenőrzéséről. Nov.-ben megegyeznek, hogy 1992-ben közösen új alkotmányt dolgoznak ki. Dec.-ben az elnök a nemzeti kerekasztal-tárgyalásokon beleegyezik az átmeneti kormány felállításába.

## ***Dél-Afrika bantusztánjai***

### ***Bophuthatswana***

Repuboliki ya Bophutatswana (tswana nyelven)

*Fekvés*: A Dél-afrikai Köztársaság határain belül, 7 különálló terület. *Terület*: 44000 km<sup>2</sup>. *Népesség* (1986): 1660000. Bantu, sotho, fehér. *Népsűrűség*: 37,7/km<sup>2</sup>. *Városi lakosság*: 12%. *Székhely*.

Mmabatho (\*1982): 9000. *Gazdaság: GNP/fő (1985). 482,73 USD. Főbb exportcikk*ek: gyémánt, vanádium, platina, króm.

A D-afrikai Közt. területébe ékelt Bophuthatswana az 1971-es pretoriai törvény alapján az ún. bantusztánok között elsőként kap önkormányzatot. Másodikként kér teljes függetlenséget a pretoriai törvényhozóktól: ezt 1977. dec.-ben megkapja, de önállóságát csak D-Afrika ismeri el. A politikai életben törzsi irányítási rendszer és az elnökválasztások keverednek. Az 1983-as választásokon Bophuthatswana Demokratikus Pártja nyer el minden parlamenti mandátumot.

## **Transkei**

Iripabliki ye-Transkei (kszhosza nyelven)

Repaboliki ya-Transkei (sotho nyelven)

*Fekvés:* A Dél-afrikai Köztársaság határain belül, 3 különálló terület. *Terület:* 43798 km<sup>2</sup>. *Népesség (1987):* 2832000. Bantu (kszhosza, sotho), keverék, fehér. *Népsűrűség:* 69,9/km<sup>2</sup>. *Városi lakosság:* 5%. *Főváros:* Umtata (\*1990): 100000 (A). *Gazdaság: GNP/fő (1981):* 140,28 USD. *Főbb exportcikk*ek: tea, bőr.

A kszhosza nép bantusztánja 1963-ban kap önkormányzatot a D-afrikai Közt.-től. 1976. okt.-tól a terület formálisan független, de ezt csak D-Afrika ismeri el. Bár 1,5 millió transkei polgár állandóan D-Afrika területén dolgozik, a független bantuszlánra hivatkozva megfosztják őket D-afrikai állampolgárságuktól.

## **Ciskei**

iRiphabliki ye Ciskei (kszhosza nyelven)

*Fekvés:* A Dél-afrikai Köztársaság területén belül. *Terület:* 7740 km<sup>2</sup>. *Népesség (\*1987):* 1140000.

Kszhosza, keverék, tswana, fehér. *Népsűrűség:* 94/km<sup>2</sup>. *Városi lakosság:* 31%. *Főváros:* Bisho (1987): 8000; épülőfélben. Mdantsane 350000. *Gazdaság: GNP/fő (1985):* 366,54 USD. *Főbb exportcikk*ek: fa, gyümölcs, finommechanikai termék.

1981. dec.-ben D-Afrika a 4. bantusztánnak is függetlenséget ad, de a világ ezt sem ismeri el. A köztársaságban törzsi és választott testületek közösen kormányoznak. A D-afrikai bizonytalanságok láttán 1990. márc.-ban puccsal hatalomváltásra kerül sor.

## **Venda**

Rephabliki ya Venda (shangan nyelven)

Rephablik ya Venda (sotho nyelven)

*Fekvés:* 2 különálló terület, a D-afrikai Köztársaság veszi körül. *Terület:* 7410 km<sup>2</sup>. *Népesség (1987):* 516000. Vhavenda, tsonga, sotho, fehér. *Népsűrűség:* 58/km<sup>2</sup>. *Főváros:* Thohoyando (\*1982): 2100. *Gazdaság: GNP/fő (1985):* 318 USD. *Fő exportcikk:* mezőgazdasági termék.

A terület 1973-ban kap önkormányzatot D-Afrikától, majd 1979. szept.-től független, de ezt nemzetközileg nem ismerik el. A parlamenti köztársaságot a választott képviselők és a törzsek előljárói közösen kormányozzák.

---

# **DOMINIKAI KÖZÖSSÉG**

Commonwealth of Dominica (angolul)

Közép-Amerika

*Földrajz: Terület:* 751 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 124-szer kisebb. *Fekvés:* A Karib-tenger K-i részében; a Szélfelöli-szigetek legészakibb tagja. *Felszín:* Nagyrészt domb- és hegyvidék.

Legmagasabb pont: Morne Diablotin (1447 m). Legjelentősebb folyók: Layou, Roseau, Clyde.

Néesség: *Lakosság* (1989): 82000. *Népsűrűség*: 103/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok*: fekete 70%; kreol, mulatt 28%; fehér, indián. *Nyelvek*: angol (hiv.), francia-kreol (patois). *Vallások*: r. kat. 80%, protestáns. *Városi lakosság*: 25%. *Főváros*: Roseau (1987): 11000. *Államforma*: köztársaság. *Államfő*: Clarence Augustus Seignoret (1984 óta). *Kormányfő*: Mary Eugenia Charles (1985. júl. óta). *Nemzeti ünnep*: nov. 3. *Gazdaság*: *Pénznem*: kelet-karibi dollár (1991. szept.: 2,68=1 USD). *GNP* (1989): 136 M USD. *GNP/fő* (1989): 1680 USD. *Gazdasági növekedés* (1980–88): 4,4%. *Munkaerő-megoszlás*: mezőgazdaság 37%; ipar és kereskedelem 20%. *Fogyasztói árváltozások* (1988): 1,7%. *Export* (1988): 55 M USD. *Főbb exportcikk*: banán, kopra, citrusfélék, növényi olaj. *Fő exportpartner*: Nagy-Britannia 50%. *Import* (1988): 87 M USD. *Főbb importcikk*: iparcikk, élelmiszer. *Főbb importpartnerek*: Egyesült Államok 27%, Nagy-Britannia 17%. *Közlekedés*: *Vasúti hálózat* (1988): 451 km. *Közúti hálózat* (1988): 705 km. *Gépjárművek* (1988): 6933. *Fő kikötő*: Roseau. *Hírközlés*: *Egy készülékre jutó lakosok*: telefon: 11. *Egészségügy*: *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 73; nők: 78 év. *Születés* (1989): 26,0‰. *Halálozás* (1989): 5,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 2,1‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 14,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok*: 331. *Egy orvosra jutó lakosok*: 2619. *Oktatás*: *Írni-olvasni tud* (1987): 80%. *Iskolakötelezettség*: 5–15 éves korig. A vasárnap történt felfedezésről Kolumbusz elnevezte sziget a 19. sz.-tól brit gyarmat. 1967–78 között az Egyesült Királyság társult állama. 1978. nov. 3-án Dominikai Közösség néven függetlenné válik. Az 1985. júl.-i választásokon a konzervatívok győznek. Az 1990. máj.-i választásokon is megőrzik pozíciójukat.

## DOMINIKAI KÖZTÁRSASÁG

República Dominicana (spanyolul)

Közép-Amerika

*Földrajz*: *Terület*: 48734 km<sup>2</sup>, Magyarországnak kb. a fele. *Fekvés*: A Karib-tenger ÉK-i részében, a Hispaniola-szigeten. *Szomszédja*: Haiti (Ny). *Felszín*: A középső részén húzódó hegység 2 részre (É-i, kisebb hegyekkel borított; D-i, sík vidék) osztja. Legmagasabb pont: Pico Duarte (3175 m).

Legjelentősebb folyók: Déli-Yaque, Északi-Yaque, Soco. Legnagyobb tó: Enriquillo-tó.

Néesség: *Lakosság* (1989): 7307000. *Élete szerint*: 0–14: 37,9%; 15–59: 56,6%; 60–: 5,5%.

*Népsűrűség*: 137,9/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok*: mulatt 73%; fehér 16%; fekete 11%. *Nyelvek*: spanyol (hiv.), francia. *Vallás*: r. kat. 98%. *Városi lakosság*: 59%. *Főváros*: Santo Domingo (1983): 1410000.

*Városok* (1983): Santiago los Caballeros 285000; La Romana 101000; San Pedro de Macorís 81000.

*Államforma*: köztársaság. *Állam- és kormányfő*: dr. Joaquín Amparo Balaguer (1986. máj. óta).

*Nemzeti ünnep*: febr. 27.

*Gazdaság*: *Pénznem*: dominikai peso (1991. szept.: 12,58=1 USD). *GDP* (1991): 7 Mrd USD. *GDP/fő* (1991): 965 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): –5%. *Adósságszolgálat a GDP %-ában* (1991): 5.

*Adósságszolgálat az export %-ában* (1991): 17. *Adósság/fő* (1991): 583 USD. *Védelmi kiadások a GDP %-ában* (1987): 4,7. *Fogyasztói árváltozások* (1991): 54%. *Munkaerőmegoszlás*: mezőgazdaság 49%; ipar és kereskedelem 18%. *Export* (1990): 734 M USD. *Főbb exportcikk*: cukor, kávé, kakaó, nikkell-, arany-, ezüstérc, dohány, bauxit. *Főbb exportpartnerek*: Egyesült Államok 61%, Hollandia 10%. *Import* (1990): 2 Mrd USD. *Főbb importcikk*: kőolaj, élelmiszer, gép, berendezés, közszükségleti cikk. *Főbb importpartnerek*: Egyesült Államok 43%, Venezuela 12%, Japán 11%.

*Közlekedés*: *Vasúti hálózat*: 142 km (+1600 km ipari vasút). *Közúti hálózat* (1985): 17120 km; ebből burkolt: 5035 km. *Gépjárművek* (1987) személygépkocsi: 151000; egyéb gépjármű: 90000. *Főbb kikötők*: Santo Domingo, San Pedro de Macorís, Puerto Plata. *Hírközlés*: *Egy készülékre jutó lakosok*: tv: 12; rádió: 6; telefon: 22. *Napilap* (1987): 44/1000 fő.

Egészségügy: *Születéskor várható élettartam* (1985): férfiak: 60,7; nők: 64,6 év. *Születés* (1989): 30,0‰. *Halálozás* (1989): 8,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 2,2‰. *Csecsemőhaladóság* (1989): 6,6‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok*: 1016. *Egy orvosra jutó lakosok*: 2147. *Oktatás: Írni-olvasni tud* (1987): 68%. *Iskolakötelezettség*: 8 év.

A spanyolok, franciák, majd újra spanyolok, később haitiak és amerikaiak által megszállt szigeten Rafael Trujillo diktátor halála után 1961-ben Trujillo városról újra Santo Domingóra változik főváros neve. Az újabb amerikai invázió (1965) után dr. Joaquín Balaguer teremt békét. Az 1986-os választások után 1990. máj.-ban, a „80 éves jelöltek” küzdelmében újra ő győz. Az ország első „felfedezett” területként készül az 1992-es Kolumbusz-ünnepségekre, Amerika felfedezésének 500. évfordulójára.

---

## DZSIBUTI

---

Dzsibuti Köztársaság  
République de Djibouti (franciául)  
Jumhuriya Djiboutiya (arabul)  
Kelet-Afrika

Földrajz: *Terület*: 23200 km<sup>2</sup>, Magyarországnak kb. egynegyede. *Fekvés*: K-Afrika É-i partvidékén, az Arab-félszigettől a Bab-el Mandeb tengerszoros választja el. *Szomszédai*: Etiópia (É, Ny), Szomália (D). *Felszín*: A tengerparti félsivatagos, sivatagos síkság lépcsőzetesen emelkedik a fennsíkakat közrezáró K-afrikai vulkanikus hegyek láncáig. Legmagasabb pont: Moussa Ali (2063 m). Legnagyobb tavak: Assal-tó, Abbé-tó.

Népesség: *Lakosság* (1989). 327000 (30% nomád). *Népsűrűség*: 20/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok*: szomáliai (issza) 47%; afar 37%; fehér 8%; arab 6%. *Nyelvek*: francia (hiv.), arab (hiv.), issza, afar. *Vallások*: mohamedán (szunnita) 94%, r. kat. *Városi lakosság*: 78%. *Főváros*: Djibouti (Dzsibuti) (1988): 290000. *Városok* (1985): Dikhil 30000, Tadjoura, Obock.

Államforma: köztársaság. *Államfő*: Hassan Gouled Aptidon (szül. 1916). *Kormányfő*: Barkat Gourad Hamadou (1978. szept. 30-a óta). *Nemzeti ünnep*: jún. 27.

Gazdaság: *Pénznem*: franc (dzsibuti frank) (1991. szept.: 174,76=1 USD). *GNP* (1986): 344 M USD. *GNP/fő* (1986): 748 USD. *Gazdasági növekedés* (1982–83): 1,2%. *Export* (1986): 96 M USD. *Főbb exportcikk*: bőr, állati termék, só. *Fő exportpartner*: Franciaország. 87%. *Import* (1986): 197 M USD. *Főbb importcikk*: textil, élelmiszer, iparcikk, kőolaj. *Főbb importpartnerek*: Franciaország. 47%, Japán 8%, Nagy-Britannia 8%.

Közlekedés: *Vasúti hálózat*: 106 km. *Közúti hálózat* (1987): 3037 km; ebből burkolt: 412 km. *Gépjárművek* (1987): személygépkocsi: 11799; egyéb gépjármű: 1051. *Fő kikötő*: Djibouti. *Hírközlés*: *Egy készülékre jutó lakosok*: tv: 35; rádió: 16; telefon: 55.

Egészségügy: *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 45; nők: 49 év. *Születés* (1989): 43,0‰. *Halálozás* (1989): 17,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 2,6‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 121,0‰. *Kórházi ágyak* (1987): 1285. *Orvosok* (1987): 89 (+10 fogorvos).

Oktatás: *Írni-olvasni tud* (1988): 20%. *Iskolakötelezettség*: 6–14 éves korig.

Az 1967. márc.-i népszavazás elutasítja a függetlenséget, s a francia fennhatóság folytatását kéri. Giscard d'Estaing elnöksége alatt 1977. jún. 27-én Dzsibuti önálló lesz. Az 1981. okt.-i alkotmány Dzsibutit egypártrendszerű állammá nyilvánítja; a vezetés 1977 óta változatlan. 1991 őszére a szomáliai belviszály begyűrűzik az országba, a zavargások halálos áldozatokkal járnak.

---

## ECUADOR

---



Ecuadori Köztársaság  
República del Ecuador (spanyolul)  
Dél-Amerika

Földrajz: *Terület:* 283561 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 3-szor nagyobb. *Fekvés:* D-Amerika ÉNy-i részén, a Csendes-óceán partján (az Egyenlítő halad rajta keresztül). *Szomszédai:* Kolumbia (É), Peru (K, D). *Felszín:* A parti síkságot és dombvidéket az Andok kettős láncja közé zárt felföldek választják el az Amazonas őserdővel borított alföldjétől. Gyakori földrengések, ma is működő vulkánok. Legmagasabb pont: Chimborazo (6310 m). Legjelentősebb folyók: Napo, Pastaza, Daule. Népesség: *Lakosság* (1990): 9622608. *Életkor szerint:* 0–14: 41,3%; 15–59: 55,0%; 60–: 3,7%. *Népsűrűség:* 32/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* mesztic 35%; fehér 25%; indián 20%; mulatt 15%; fekete 5%. *Nyelvek:* spanyol (hiv.), kecsua, jivaro. *Vallások:* r. kat. 80%, törzsi vallású 9%, protestáns, zsidó. *Városi lakosság:* 55%. *Főváros:* Quito (\*1990): 1388000. *Városok* (1982): Guayaquil 1531000; Cuenca 272397; Ambato 229000.

Államforma: köztársaság. *Állam- és kormányfő:* Rodrigo Borja (1988. máj. óta). *Nemzeti ünnep:* aug. 10.

Gazdaság: *Pénznem:* sucre (1991. szept.: 1094,46=1 USD). *GDP* (1991): 11,6 Mrd USD. *GDP/fő* (1991): 1048 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): 2,4%. *Adósságszolgálat a GDP %-ában* (1991): 7,4. *Adósságszolgálat az export %-ában* (1991): 26. *Adósság/fő* (1991): 860 USD. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1987): 2,6. *Fogyasztói árváltozások* (1991): 49,5%. *Munkaerő-megoszlás:* mezőgazdaság 34%; ipar és kereskedelem 12%. *Export* (1990): 2,7 Mrd USD. *Főbb exportcikk:* kőolaj, banán, kávé, kakaó, balsafa, élelmiszer. *Fő exportpartner:* Egyesült Államok 46%. *Import* (1990): 1,8 Mrd USD. *Főbb importcikk:* gép, berendezés, gyógyszer, vegyipari termék, élelmiszer, közszükségleti cikk, nyersanyag. *Főbb importpartnerek:* Egyesült Államok 37%, Japán 13%. *Közlekedés:* *Vasúti hálózat* (1985): 971 km. *Közúti hálózat* (1985): 36187 km. *Gépjárművek* (1987): személygépkocsi: 272000; egyéb gépjármű: 41000. *Főbb kikötők:* Guayaquil, Manta, Esmeraldas. *Hírközlés:* *Egy készülékre jutó lakosok:* tv: 17; rádió: 3,4; telefon: 28. *Napilap* (1987): 77/1000 fő.

*Egészségügy:* *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 64; nők: 68 év. *Születés* (1989): 31,0‰. *Halálozás* (1989): 7,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 2,4%. *Csecsemőhalandóság* (1989): 63,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok:* 610. *Orvosok* (1984): 11000.

*Oktatás:* *Írni-olvasni tud* (1986): 90%. *Iskolakötelezettség:* 6 év.

A Pizarro alapította spanyol gyarmat 1822–30 között Nagy-Kolumbia része, majd független állam. Az 1970-es években katonák ragadják magukhoz a hatalmat. 1979. aug.-ban új alkotmányt fogadnak el, ekkortól civilek töltik be az elnöki funkciót. 1984. aug.-ban León Febres Cordero lép az elnöki hivatalba. 1987. jan.-ban az elégedetlen katonák elrabolják az elnököt. A fogságból kiszabadult elnök pert indít a lázadók ellen. Az 1988 eleji elnökválasztások második fordulójában Rodrigo Borja, a szociáldemokrata irányzatú baloldal jelöltje győz. Az elnök aug.-i beiktatásán a kubai államfő is megjelenik. Az 1990. jún.-i parlamenti választásokon a jobbközép győz, a szociáldemokraták másodikok. Dec.-ben az Andesi Paktum 5 tagországa elhatározza, hogy 1992-től vámunióra lép egymással.

---

## EGYENLÍTŐI GUINEA

---

Egyenlítői Guineai Köztársaság  
República de Guinea Ecuatorial (spanyolul)  
Nyugat-Afrika

Földrajz: *Terület:* 28051 km<sup>2</sup>, Magyarországnak kb. egyharmada. *Fekvés:* Afrika középső részének Ny-i partvidékén (ill. a Guineai-öbölben lévő Bioko-sziget). *Szomszédai:* Gabon (D), Kamerun (É, K). *Felszín:* Szárazföldi részén a keskeny parti síkság őserdővel borított felföldbe és hegyvidékbe

megy át. A Bioko-szigeten vulkánok. Legmagasabb pont: Pico de Santa Isabel (3008 m, Bioko szigetén). Legjelentősebb folyó: Benito.

Népesség: *Lakosság* (1989): 389000. *Életkor szerint*: 0–14: 38,1%; 15–59: 55,2%; 60–: 6,7%.

*Népsűrűség*: 14/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok*: bantu (fong 70%, betinga 16%, bubu 10%); spanyol, keverék. *Nyelvek*: spanyol (hiv.), fong, bubu, kreol-portugál. *Vallások*: r. kat. 83%, protestáns, törzsi vallású. *Városi lakosság*: 600. *Főváros*: Malabo (\*1986): 10000. *Városok* (\*1986): Ebebiyin 25000; Bata 17000; Luba 15000.

*Államforma*: köztársaság. *Állam- és kormányfő*: Teodoro Obiang Nguema Mbasogo (szül. 1942. jún. 5.). *Nemzeti ünnep*: okt. 12.

*Gazdaság*: *Pénznem*: CFA-franc (afrikai valutaközösségi frank) (1991. szept.: 284,99=1 USD). *GNP* (1989): 149 M USD. *GNP/fő* (1989): 430 USD. *Gazdasági növekedés* (1980–89): 1,9%. *Munkaerő-megoszlás*: mezőgazdaság 50%. *Export* (1988): 9,13 M USD. *Főbb exportcikkek*: kakaó, kávé, fa. *Főbb exportpartnerek*: Egyesült Államok 12%, Brazília 11%, Hollandia 10%. *Import* (1988): 5,32 M USD. *Főbb importcikkek*: textil, gép, berendezés, élelmiszer, gyógyszer. *Főbb importpartnerek*: Egyesült Államok 21%, Brazília 17%, NSZK 9%.

*Közlekedés*: *Közúti hálózat* (1982): 2760 km; ebből burkolt: 330 km. *Főbb kikötők*: Malabo, Bata.

*Hírközlés*: *Egy készülékre jutó lakosok*: rádió: 3,5.

*Egészségügy*: *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 44; nők: 48 év. *Születés* (1989): 38,0‰.

*Halálozás* (1989): 19,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 1,9%. *Csecsemőhalandóság* (1989): 125,0‰.

*Kórházi ágyak* (1982): 3200. *Orvosok* (1975): 5.

*Oktatás*: *Írni-olvasni tud* (1989): 55%. *Iskolakötelezettség*: 8 év.

A volt spanyol gyarmat 1968. okt. 12-e óta független. Előtte 1 évtizeden át a spanyolok fokozatosan vonulnak ki a területről. Miközben 1971-, 72- és 79-ben Spanyolországgal új együttműködési szerződéseket köt, Egyenlítői Guinea a 70-es években a szocialista országokkal is szoros kapcsolatot tart fenn. Azóta a spanyol hatás az erősebb. 1982. aug.-ban új alkotmány lép életbe. Ez további 7 évre megerősíti posztján az 1979 óta elnöklő Teodoro Nguema Mbasogót.

---

## EGYIPTOM

Egyiptomi Arab Köztársaság

Al Jumhuriyah Misr al-Arabiya (arabul)

Észak-Afrika

*Földrajz*: *Terület*: 1001449 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 10-szer nagyobb. *Fekvés*: Afrika ÉK-i részében, a Földközi- és Vörös-tenger partján. *Szomszédai*: Líbia (Ny), Szudán (D), Izrael (K).

*Felszín*: A Nílus-völgy 2 részre osztja: a Líbiai-sivatag mészkőtábla-vidéke mélyföldekkel, oázisokkal; az Arab-sivatag mészkő, homokkő hegyvidéke. A Sínai-félszigetet (amely Ázsiához tartozik) a Szezi-csatorna választja el az ország többi részétől. Legmagasabb pont: Jabal Katrinah (2637 m). Legjelentősebb folyó: Nílus. Legnagyobb tó: Nasszer-tó (víztároló).

Népesség: *Lakosság* (1989): 54779000. *Népsűrűség*: 50/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok*: arab hamita, beduin, núbiai, berber, fekete, görög, olasz. *Nyelvek*: arab (hiv.), angol. *Vallások*: mohamedán (szunnita) 93,1%, keresztény (kopt) 6,8%. *Városi lakosság*: 48%. *Főváros*: El-Quahira (Kairó) (\*1986): 6325000. *Városok* (\*1986): Alexandria 2893000; Giza 1670800; Shubra el Khema 533300.

*Államforma*: köztársaság. *Államfő*: Hoszni Mubarak (1981. okt. óta). *Kormányfő*: Hailu Jimenu (1990. febr. óta). *Nemzeti ünnep*: júl. 23., okt. 6.

*Gazdaság*: *Pénznem*: egyiptomi font (1991. szept.: 3,29=1 USD). *GDP* (1991): 29,3 Mrd USD. *GDP/fő* (1991): 517 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): 1,1%. *Adósságszolgálat a GDP %-ában* (1991): 4,6. *Adósságszolgálat az export %-ában* (1991): 10. *Adósság/fő* (1991): 571 USD. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1987): 9,2. *Fogyasztói árváltozások* (1991): 25%. *Munkaerő-megosztás*: mezőgazdaság

44%; ipar 22%. *Export* (1990): 4,6 Mrd USD. *Főbb exportcikkek*: gyapot, kőolaj, cigaretta, nyersanyag. *Főbb exportpartnerek* (1989): Olaszo. 14%, Francia. 4%, Szovjetunió 3%. *Import* (1990): 7,3 Mrd USD. *Főbb importcikkek*: gép, berendezés, élelmiszer, iparcikk, vegyipari termék. *Főbb importpartnerek* (1989): Egyesült Államok 15%, NSZK 10%, Francia. 7%.

Közlekedés: *Vasúti hálózat* (1988): 4548 km; ebből villamosított: 42 km. *Közüti hálózat* (1980): 21637 km; ebből burkolt: 16182 km. *Gépjárművek* (1989): személygépkocsi: 826000; egyéb gépjármű: 550000. *Főbb kikötők*: Alexandria, Port-Szaid, Szuez. *Hírközlés*: *Egy készülékre jutó lakosok*: tv: 13; rádió: 3,9; telefon: 34. *Napilap* (1986): 88/1000 fő.

Egészségügy: *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 59; nők: 60 év. *Születés* (1989): 35,0‰. *Halálozás* (1989): 10,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 2,5‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 93,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok*: 505. *Egy orvosra jutó lakosok*: 616.

Oktatás: *Írni-olvasni tud* (1990): 44%. *Iskolakötetettség*: 6–12 éves korig.

Az ottomán birodalom része, majd brit protektorátus, 1922. febr. óta független monarchia, az 1952. júl.-i forradalom óta köztársaság. 1970. okt.-ben Anvar Szadat az elnök az elhunyt Nasszer helyett. 1973-ban Szadat kiutasítja a szovjet tanácsadókat; okt. 6-án háború robban ki Izraellel. 1977. nov.-ben Szadat ellátogat Jeruzsálembe; 1978. okt.-ben megkötö az amerikai-egyiptomi-izraeli Camp David-i egyezményt, majd 1979. márc.-ban különbékét köt Izraellel. Mivel a palesztin kérdést az egyezmény nem oldja meg, Szadatot az arab vezetők kiközösítik. 1981. okt. 6-án saját hadseregének katonái meggyilkolják. Azonnal Hoszni Mubarak lép örökébe, aki helyre akarja állítani a belső békét. Normalizálja a kapcsolatokat a szocialista országokkal. 1985. szept.-ben Ali Lutfi személyében új kormányfőt nevez ki. Keresi a megegyezést a vallási vezetőkkel. Letöri az 1986. febr.-i rendőrlázadást, ápr.-ban 2 évvel meghosszabbítja az 1981-ben bevezetett szükségállapotot. Az 1987. márc.-i parlamenti választásokon a kormánypárt (Nemzeti Demokrata Párt) megerősíti helyzetét. Okt.-ben népszavazáson újabb 6 évre Mubarakot választják elnökké. 1989. febr.-ban –15 év szünet után – újra szovjet-egyiptomi külügyminiszeri tárgyalások folynak. Jún.-ban líbiai-egyiptomi közeledésre kerül sor. A Camp David-i megállapodások 10. évfordulóján az ország normalizálja kapcsolatait az arab országokkal, kivéve Szíriával. 1990. máj.-ban Mubarak Szíriába látogat, ezzel véget ér a szembenállás. A Perzsa-öböl menti nyári felvonulásban az ország Szaúd-Arábia és a nemzetközi haderők mellett sorakozik fel Irak ellenében. Szept.-ben a parlament elnökét meggyilkolják. A dec.-i választásokon az elnök pártja, a nemzeti demokraták kapnak tekintélyes többséget.

## ELEFÁNTCSONTPART

Elefántcsontparti Köztársaság

République de la Côte-d'Ivoire (franciául)

Nyugat-Afrika

Földrajz: *Terület*: 322463 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 3,5-szer nagyobb. *Fekvés*: Ny-Afrika D-i partvidékén. *Szomszédai*: Libéria, Guinea (Ny), Mali, Burkina Faso (É), Ghána (K). *Felszín*: A lagúnás parti síkságot trópusi őserdővel borított alföld, É-on szavannás táblás fennsík követi. Legmagasabb pont: 1311 m. Legjelentősebb folyók: Kamoé, Bandaina, Sassandra. Legnagyobb tó. Kossou-víztároló.

Népesség: *Lakosság* (\*1990): 12600000. *Életkor szerint*: 0–14: 45,1%; 15–59: 50,2%; 60–: 4,7%.

*Népsűrűség*: 39/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok*: (több mint 60 etnikai csoport): baule 23%; bete 18%; senufo 15%; malinke 11%; kru 10%; francia, libanoni, szír 5%; mande, fulbe, koua stb. *Nyelvek*: francia (hiv.), diula, kwa. *Vallások*: törzsi vallású 65%, mohamedán 23%, r. kat. 8,5%, protestáns 3,5%.

*Városi lakosság*: 45%. *Főváros*: Yamoussoukro (\*1986): 75000. *Városok* (\*1986): Abidjan 1900000; Bouaké 333000; Daola 102000.

Államforma: köztársaság. *Államfő*: Félix Houphouët-Boigny (szül. 1905. okt. 18.). *Kormányfő*: Alassane Oattara (1990. nov. óta). *Nemzeti ünnep*: dec. 7.

Gazdaság: *Pénznem*: CFA-franc (afrikai valutaközösségi frank) (1991. szept.: 284,99=1 USD). *GDP* (1991): 11 Mrd USD. *GDP/fő* (1991): 858 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): -1%. *Adósságszolgálat a GDP %-ában* (1991): 11. *Adósságszolgálat az export % -ában* (1991): 33. *Adósság/fő* (1991): 1199 USD. *Fogyasztói árváltozások* (1991): 1,5%. *Munkaerő-megoszlás*: mezőgazdaság és erdészet 85%. *Export* (1990): 3,1 Mrd USD. *Főbb exportcikk*: kávé, kakaó, gyapot, fa, kőolajtermék. *Főbb exportpartnerek*: Franciaország. 15%, Egyesült Államok 8%, Olaszország. 8%. *Import* (1990): 2,46 Mrd USD. *Főbb importcikk*: gép, közlekedési eszköz, kőolaj, fémáru, vegyipari termék. *Főbb importpartnerek*: Franciaország. 28%, Nigéria 13%, Hollandia 7%.

Közlekedés: *Vasúti hálózat* (1986): 655 km. *Közüti hálózat* (1984): 53736 km; ebből autópálya: 128 km. *Gépjárművek* (1987): személygépkocsi: 178000; egyéb gépjármű: 90000. *Főbb kikötők*: Abidjan, San Pedro. *Hírközlés*: *Egy készülékre jutó lakosok*: tv: 19; rádió: 8,1; telefon: 97. *Napilap* (1988): 12/1000 fő.

Egészségügy: *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 52; nők: 55 év. *Születés* (1989): 46,0‰. *Halálozás* (1989): 13,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 3,3‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 102,0‰. *Kórházi ágyak* (1982): 10062. *Orvosok* (1982): 502.

Oktatás: *Írni-olvasni tud* (1990): 45%.

A volt francia gyarmat 1960. aug. 7-e óta független. Az egypártrendszerű államban az 1985. okt.-i választásokon majdnem 100%-os többség választja újra az elnököt, Félix Houphouët-Boignyt. A 6. periódusába lépő elnök mellett megszüntetik a betöltetlen alelnöki tisztséget. Boigny esetleges halála esetén új választásokat írnának ki, azok eredményéig a parlament elnöke venné át az ügyek irányítását. A többi afrikai átlagnál gazdaságilag jobban álló országban a 80-as évek közepe óta nehézségek mutatkoznak a kakaó, a kávé és a pálmaolaj világpiaci áresése miatt. 1990 elején a gazdasági válság és az egypártrendszer miatt tüntetések zajlanak. Az elnök pluralizmust ígér. Máj.-ban sikertelen puccskísérlet megy végbe. Az okt.-i első többpárti választásokon Boigny elnök győz, az ellenzék 15%-ot kap. Nov.-ben az elnök létrehozza a kormányfői posztot.

---

## ÉSZTORSZÁG

Észt Köztársaság

Eesti Vabariik (észt nyelven)

Európa

Földrajz: *Terület*: 45100 km<sup>2</sup>, Magyarországnak kb. fele. *Fekvés*: K-Európa É-i részében, a Finn-öböl partján. *Szomszédai*: Lettország (DNY), Oroszország (K).

Népesség: *Lakosság* (1989): 1573000. *Népsűrűség*: 35/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok*: észt 64,7%; orosz 27,9%; ukrán 2,5%; belorusz 1,6%. *Nyelvek*: észt, orosz. *Vallás*: lutheránus. *Főváros*: Tallinn (1989): 482000. *Városok*: Tartu, Narva, Kohtla-Järve.

Gazdaság: *GDP/fő* (\*1990): 3182 USD.

Államforma: köztársaság. *Államfő*: Arnold Rüütel (1990. márc. óta). *Kormányfő*: Edgar Savisaar (1990. ápr. óta).

A finnugor eredetű észt nép a német lovagrend, majd az orosz fennhatóság után 1918-ban állami önállóságot szerez, amely 1940-ben Hitler és Sztálin megegyezése nyomán megszűnik. A folyamatos szovjet betelepítések és a kitelepítések hatására mára az orosz népesség a köztársaság lakosságának egyharmada. A litván példát követve, az 1991. márc.-i népszavazáson a lakosság közel 80%-a a függetlenség mellett dönt. A helyi Legfelső tanács elnöke, Arnold Rüütel úgy nyilatkozik, hogy ez nem jelent azonnali kilépést a Szovjetunióból. Az aug.-i moszkvai puccsot követően a legfelső tanács azonnali hatállyal bejelenti a függetlenséget és 1992-re választásokat helyez kilátásba. A KGB-t

betiltják, a központi kormány által ellenőrzött üzemek helyi irányítás alá kerülnek, az SZKP-t feloszlatják. A külföldi diplomáciai elismeréseket szept.-ben az Egyesült Államoké, majd a Szovjetunióé zárja le. A köztársaság az ENSZ tagja. Dec.-ben megkapja az Egyesült Államoktól a legnagyobb kereskedelmi kedvezményt.

## ETIÓPIA

---

Etióp Népi Demokratikus Köztársaság

Ye Ethiopia Hizewawi Democraciawi Republic (amhara nyelven)

Kelet-Afrika

**Földrajz:** *Terület:* 1221900 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 13-szor nagyobb. *Fekvés:* K-Afrika É-i részén, a Vörös-tenger partján. *Szomszédai:* Szudán (Ny), Kenya (D), Szomália, Dzsibuti (K).

*Felszín:* Központi részén magasföld (2500 m), 4000 m-t meghaladó csúcsokkal. ÉK-en fészfivatagos vidék, és a Vörös-tengerrel párhuzamos Danakil Alpok működő vulkánjai. DK-en fokozatosan alacsonyodó lépcsős vidék. Legmagasabb pont: Ras Dashen (4620 m). Legjelentősebb folyók: Abbai (Kék-Nílus), Shebele, Awash. Legnagyobb tavak: Tana-tó, Abaya-tó, Chew-Bahir-tó.

**Népesség:** *Lakosság* (1989): 48861100. *Életkor szerint:* 0–14: 46,5%; 15–59: 47,3%; 60–: 6,2%.

*Népsűrűség:* 39/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* oromo (galla) 40%; amhara 25%; tigre 12%; sidamo 9%.

*Nyelvek:* amhara (hív.), tigre, oromo, arab, angol, olasz. *Vallások:* keresztény (kopt) 50%,

mohamedán (szunnita) 35%, törzsi vallású 10%. *Városi lakosság:* 13%. *Főváros:* Addis Ababa

(Addisz-Abeba) (1984): 1412575. *Városok* (1984): Asmara 275385; Dire Dawa 98104; Nazret 76284.

**Államforma:** köztársaság. **Államfő:** Melesz Zenavi (1991. júl. óta). **Kormányfő:** Tamirat Layne (1991. júl. óta). **Nemzeti ünnep:** szept. 12.

**Gazdaság:** *Pénznem:* birr (1991. szept.; 2,04=1 USD). *GNP* (1989): 5,95 Mrd USD. *GNP/fő* (1989):

120 USD *Gazdasági növekedés* (1980–88): 1,4%. *Adósságszolgálat az export %-ában* (1989): 39.

*Védelmi kiadások a költségvetés %-ában* (1987): 8. *Fogyasztói árváltozások* (1990): 5,2%. *Munkaerő-*

*megoszlás:* mezőgazdaság 90%. *Export* (1989): 465 M USD. *Főbb exportcikk:* kávé, bőr, gyümölcs,

olajos magvak. *Főbb exportpartnerek:* Egyesült Államok 20%, NSZK 18%, Olaszó. 7%. *Import*

(1989): 1,2 Mrd USD. *Főbb importcikk:* gép, berendezés, energia, textília, vegyipari termék,

élelmiszer. *Főbb importpartnerek:* Szovjetunió 22%, Egyesült Államok 15%, Olaszó. 10%, NSZK

10%, Japán 6%.

**Közlekedés:** *Vasúti hálózat* (1982): 728 km. *Közúti hálózat* (1989): 13195 km; ebből burkolt: 3508

km. *Gépjárművek* (1988): személygépkocsi: 41300; egyéb gépjármű: 19000. *Főbb kikötők:* Masewa,

Aseb. *Hírközlés:* *Egy készülékre jutó lakosok:* tv: 815; rádió: 5,5; telefon: 348. *Napilap* (1989): 1/1000 fő.

**Egészségügy:** *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 50; nők: 53 év. *Születés* (1989): 45,0‰.

*Halálozás* (1989): 15,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 3,1‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 113,0‰.

*Egy kórházi ágyra jutó lakosok:* 3873. *Egy orvosra jutó lakosok:* 36660.

**Oktatás:** *Írni-olvasni tud* (1985): 18%.

Sába birodalmának örökösét, Hailé Szelasszié császárt, az utolsó uralkodót 1974. szept. 12-én etióp

katonák fosztják meg trónjától. 1974–77 között a vezetésben kitörő fegyveres nézetkülönbségeknek

több tucat katonai vezető esik áldozatul, végül 1977. febr.-ban Mengisztu Hailé Mariam alezredes

áll az ország élére. A későbbi állam- és kormányfő katonai vezetőként elejét veszi az eritreai és

ogadeni elszakadási törekvéseknek, kubai katonákat hív segítségül. 1984. szept.-ben megalapítja az

Etióp Dolgozók Pártját. 1985 a nagy éhínség éve. A kormány 1986-ban erőltetett iramú

áttelepítésekbe kezd: 3 millió paraszt költözik el az éhségövezetből. 1987. febr.-ban új alkotmány lép

életbe, amely az ország nevét Etióp Népi Demokratikus Köztársaságra változtatja, csak 1 párt

tevékenységét teszi lehetővé, s a később megválasztandó parlamentet bízta meg az állam vezetőinek

kijelölésével. Az aug.-i nemzetgyűlés szentesíti a változásokat. 1988-ban újra súlyos éhínség fenyeget, s tovább éleződnek a belső nemzetiségi ellentétek. 1989. máj.-ban sikertelen puccskísérlet tör ki. Jún.-ban a kormány tárgyalásokat ajánl a lázadók vezetőinek, akik elfogadják a meghívást. 1990-ben az újonnan fellángolt harcokban a kormányerők komoly veszteségeket szenvednek el, miközben az NDK-s tanácsadók is elhagyják az országot. Ápr.-ban a vezetők lemondanak a marxizmusról. Egy évvel később a többpártrendszer engedélyezi a parlament. Máj.-ban a lázadók előrenyomulása miatt Mengisztu elnök Zimbabwebe menekül. Helyettese, Teszfaje Gebre Kidan veszi át a vezetést és kezd tűzszüneti tárgyalásokat. Néhány nap múlva az olasz követségre menekül, ahonnan kiadják. 15 ezer fekete zsidó állampolgárt izraeli repülők telepítenek át Izraelbe. A felkelők teljes győzelme után az Etiópiai Népi Forradalmi Demokratikus Front 36 éves vezetője, Melesz Zenavi áll az ország élére, júl.-ban 2 évre elnökké választják. Az új kormányfő Tamirat Layne. Az új vezetés megegyezik az eritreaiakkal, hogy 2 év múltán szavazhatnak a függetlenségről.

## FIDZSI-SZIGETEK

---

Fiji (angolul)

Óceánia

**Földrajz:** *Terület:* 18274 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 5-ször kisebb. *Fekvés:* 322 szigetből álló csoport a Csendes-óceán DNy-i részében. *Felszín:* A nagyobb szigetek vulkáni eredetűek, a kisebbek korallképződmények. Valamennyit trópusi erdő, termékeny terület borítja. Legmagasabb pont: Tomanivi (1323 m). Legjelentősebb folyók: Rewa, Singatoka.

**Népesség:** *Lakosság* (1989): 732000. *Életkor szerint:* 0–14: 38,2%; 15–59: 56,9%; 60–: 4,9%.

*Népsűrűség:* 40/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* indiai 48,6%; fidzsi (melanéziai, polinéziai) 46,2%; fehér 2%; kínai 1%; keverék. *Nyelvek:* angol (hív.), fidzsi, hindi. *Vallások:* hindu 40%, protestáns 37%, mohamedán 9%, r. kat. 7%. *Városi lakosság:* 37%. *Főváros:* Suva (1986): 71608. *Városok* (1986): Lautoka 28728; Nadi 6938.

**Államforma:** köztársaság. **Államfő:** Penaia K. Ganilau (1987. dec. óta). **Kormányfő:** Ratu Sir Kamisese Mara (1987. dec. óta). **Nemzeti ünnep:** okt. 10.

**Gazdaság:** *Pénznem:* dollar (fidzsi dollár) (1991. szept.: 1,45=1 USD). *GNP* (1989): 1,21 Mrd USD. *GNP/fő* (1989): 1640 USD. *Gazdasági növekedés* (1980–89): –0,2%. *Fogyasztói árváltozások* (1990): 7,9%. *Munkaerő-megoszlás:* mezőgazdaság 44%. *Export* (1989): 370 M USD. *Főbb exportcikkek:* cukor, kókuszolaj, aranyérc. *Főbb exportpartnerek:* Nagy-Britannia 32%, Ausztrália 25%. *Import* (1989): 615 M USD. *Főbb importcikkek:* élelmiszer, energia, iparcikk. *Főbb importpartnerek:* Ausztrália 29%, Új-Zéland 19%, Japán 12%.

**Közlekedés:** *Vasúti hálózat:* 595 km. *Közúti hálózat:* 2996 km; ebből burkolt: 376 km. *Gépjárművek* (1987): személygépkocsi: 29262; egyéb gépjármű: 29436. *Főbb kikötők:* Suva, Lautoka. *Hírközlés:* *Egy készülékre jutó lakosok:* rádió 1,7; telefon: 12. *Napilap* (1988): 56/1000 fő.

**Egészségügy:** *Születéskor várható élettartam* (1987): férfiak: 68,0; nők: 72,4 év. *Születés* (1989): 28,0‰. *Halálozás* (1989): 5,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 2,3‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 19,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok:* 417. *Egy orvosra jutó lakosok:* 2649.

**Oktatás:** *Írni-olvasni tud* (1985): 80%.

A szigetek 1970. okt. 10-én válnak Nagy-Britanniától függetlenné és a Nemzetközösség tagjává. Az alkotmányos monarchiában a kétkamarás parlamenten kívül széles körű jogokat élvez a törzsfőnökök és a vének tanácsa is. Az 1987. ápr.-i választások után – a kisebbségi indiai népesség is helyet kap a kormányban – az eredménnyel elégedetlen katonák puccskísérlettel kényszerítettek ki kormányváltást máj.-ban. Okt.-ben Kanadában a Brit Nemzetközösség csúcsértekezletén Fidzsit kizárják a szervezethez. Dec.-ben új államfő (Penaia Ganilau) és kormányfő (Kamisese Mara) áll az ország élére. 1990 tavaszán újabb feszültségek mutatkoznak az indiai lakosok és a katonák vezetője,

Sitiveni Rabuka között. Az indiai kormány tiltakozásul bezárja nagykövetségét. Júl.-ban új alkotmányt fogadnak el.

## FINNORSZÁG

---

Finn Köztársaság

Suomen Tasavalta (finnül)

Republiken Finland (svédül)

Európa

Földrajz: *Terület:* 338107 km<sup>2</sup>, Magyarországnál 3,5-szer nagyobb. *Fekvés:* É-Európában, a Botteni- és a Finn-öböl partján. *Szomszédai:* Norvégia (É), Svédország (Ny), Oroszország (K).

*Felszín:* Tagolt partvidékét sok sziget övezi. A parti síkság a több tízezer tóból álló tóhátságba és dombvidékbe megy át: É-on a sarkkörön túl hegyvidék. Legmagasabb pont: Halti (1324 m)

Legjelentősebb folyók: Kemijoki, Oulujoki, Tomionjoki. Legnagyobb tavak; Saimaa, Inari.

Népesség: *Lakosság* (1990): 4984000. *Életkor szerint:* 0–14: 19,3%; 15–59: 62,9%; 60–: 17,8%.

*Népsűrűség:* 15/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* finn 93,6%; svéd 6%; lapp. *Nyelvek:* finn (hiv.), svéd (hiv.).

*Vallás:* protestáns 91%. *Városi lakosság:* 60%. *Főváros:* Helsinki (1989): 490629. *Városok* (1989): Tampere 171561; Espoo 169851; Turku 159469.

*Államforma:* köztársaság. *Államfő:* Mauno Koivisto (1982. jan. óta). *Kormányfő:* Esko Aho (1991. ápr. óta). *Nemzeti ünnep:* dec. 6.

*Gazdaság:* *Pénznem:* markkaa (márka) (1991. szept.: 4,08=1 USD). *GDP* (1991): 134,4 Mrd USD.

*GDP/fő* (1991): 26938 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): 0,2%. *Védelmi kiadások a GNP %-ában*

(1989): 1,4. *Fogyasztói árváltozások* (1991): 4,3%. *Munkanélküliség* (1990): 2,58%. *Munkaerő-megoszlás:* mezőgazdaság 9%; ipar és kereskedelem 54%. *Export* (1990): 26,4 Mrd USD. *Főbb exportcikk:* rönkfa, fűrész- és papíráru, cellulóz, hajó, élelmiszer, gép, faipari termék. *Főbb exportpartnerek:* Svédo. 14%, Szovjetunió 13%, NSZK 12%, Nagy-Britannia 11%. *Import* (1990): 26,83 Mrd USD. *Főbb importcikk:* energia, vegyipari termék, gép, berendezés, iparcikk, élelmiszer. *Főbb importpartnerek:* NSZK 17%, Svédo. 13%, Szovjetunió 10%, Nagy-Britannia 8%.

*Közlekedés:* *Vasúti hálózat* (1989): 5863 km; ebből villamosított: 1636 km. *Közúti hálózat* (1990): 77258 km; ebből burkolt: 45693 km; autópálya: 215 km. *Gépjárművek* (1989): személygépkocsi: 1795908; egyéb gépjármű: 227658. *Főbb kikötők:* Porvoo-Sköldvik, Kotka, Helsinki. *Hírközlés:*

*Egykészülékre jutó lakosok:* tv: 2,7; rádió: 1; telefon: 2,7. *Napilap* (1988): 667/1000 fő.

*Egészségügy:* *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 71; nők: 79 év. *Születés* (1989): 12,0‰. *Halálozás* (1989): 10,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 0,2%. *Csecsemőhalandóság* (1989): 6,0‰. *Egy kórházi ágya jutó lakosok:* 81. *Egy orvosra jutó lakosok:* 441.

*Oktatás:* *Írni-olvasni tud* (1991): 99%. *Iskolakötelezettség:* 9 év.

Az évszázados svéd, majd orosz megszállás után 1917. dec. 6-án függetlenségét kikiáltó ország a II. világháború után jó viszonyt alakít ki a Szovjetunióval is. Ezért Ny-on sokszor negatív folyamatként állítják be a „finnesítést”. Urho Kekkonen (elnök 1956–81) 1969-es javaslatára 1975. júl. végén a semleges országban 33 európai ország, valamint az Egyesült Államok és Kanada részvételével megrendezik az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezletet, amelynek aug. 1-jén aláírt okmányát azóta is a helsinki záródokumentumként idézik. Az 1979-es választásokon a konzervatívok törnek előre, Kekkonen mégis a szociáldemokrata Mauno Koivistót bízta meg kormányalakítással. A kormányban a kommunisták is helyet kapnak. Mauno Koivisto 1982. jan. óta elnök, Kalevi Sorsa az 1983. máj.-i választások után újra miniszterelnöki megbízást kap, a középpártokból alakít koalíciót. Az 1987. márc.-i parlamenti választásokon a polgári pártok előretörnek, szociáldemokrata-konzervatív koalíciós kormány alakul, élén Harri Holkerivel. Az 1988 eleji elnökválasztások második fordulójában újra Koivisto nyer. Az 1991. márc.-i parlamenti

választásokon a Centrum Párt győz, elnöke, Esko Aho alakít kormányt. Az eddigi legfiatalabb finn kormányfő kabinetjéből a baloldal minden pártja kimarad – 25 év óta először.

## FRANCIAORSZÁG

---

Francia Köztársaság

République Française (franciául)

Európa

**Földrajz:** *Terület:* 551700 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 6-szor nagyobb. *Fekvés:* Ny-Európában; az Atlanti-óceán és a Földközi-tenger között. *Szomszédai:* Spanyolország, Andorra (D), Olaszország, Svájc, Monaco, Németország (K), Belgium, Luxemburg (É). *Felszín:* Változatos, 3000–4000 m magas lánchegységek, 1000–1500 m magas röghegységek, köztük széles folyóvölgyek, medencék. Legmagasabb pont: Mont Blanc (4807 m). Legjelentősebb folyók: Loire, Garonne, Rhône, Seine (Szajna).

**Népesség:** *Lakosság* (1990): 56556000. *Életkor szerint:* 0–14: 20,5%; 15–59: 60,8%; 60–: 18,7%.

*Népsűrűség:* 102/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* francia 94,7%; arab, portugál, olasz, spanyol. *Nyelvek:* francia (hiv.), breton, elzászi német, baszk, katalán, spanyol, olasz, flamand. *Vallások:* r. kat. 90%, protestáns 5%, mohamedán 3%. *Városi lakosság:* 74%. *Főváros:* Paris (Párizs) (1990): 9063000 (A). *Városok* (1990): Lyon 1262000 (A); Marseille 1087000 (A); Lilla 950265.

**Államforma:** köztársaság. **Államfő:** François Mitterrand (szül. 1916. okt. 26.). **Kormányfő:** Edith Cresson (1991. máj. óta). **Nemzeti ünnep:** júl. 14.

**Gazdaság:** *Pénznem:* franc (francia frank). (1991. szept.: 9,91 = 1USD). *GDP* (1991): 1172,1 Mrd USD. *GDP/fő* (1991): 20709 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): 1,3%. *Védelmi kiadások a költségvetés %-ában* (1987): 4,1. *Fogyasztói árváltozások* (1991): 3,2%. *Munkanélküliség* (1990): 9%. *Munkaerő-megoszlás:* mezőgazdaság 9%; ipar és kereskedelem 45%. *Export* (1990): 216 Mrd USD. *Főbb exportcikk:* gép, berendezés, közlekedési eszköz, élelmiszer, vegyipari termék, gyógyszer, ital. (Az export-import adatok Monaco külkereskedelmi adatait is tartalmazzák.) *Főbb exportpartnerek:* Közös Piac 50%, Egyesült Államok 9%. *Import* (1990): 234 Mrd USD. *Főbb Importcikk:* nyersanyag, energia, gép, berendezés, élelmiszer. *Fő importpartner:* Közös Piac 51%.

**Közlekedés:** *Vasúti hálózat* (1988): 34322 km; ebből villamosított: 12433 km. *Közúti hálózat* (1986): 1521351 km; ebből autópálya (1989): 5300 km. *Gépjárművek* (1989): személygépkocsi: 2,3 M; egyéb gépjármű: 5,1 M. *Főbb kikötők:* Marseille, Le Havre, Dunkerque. *Hírközlés:* *Egy készülékre jutó lakosok:* tv: 2,6; rádió: 1,1; telefon: 1,7. *Napilap* (1988): 16911000 fő.

**Egészségügy:** *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 72; nők: 80 év. *Születés* (1989): 14,0‰. *Halálozás* (1989): 10,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 0,3‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 8,2‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok:* 80. *Egy orvosra jutó lakosok:* 403.

**Oktatás:** *Írni-olvasni tud* (1991): 99%. *Iskolakötelezettség:* 10 év.

Az V. köztársaság, amely az 1946. dec. 24-től 1958. okt. 4-ig tartó IV. köztársaságot váltja fel, az 1969. ápr.-ig elnöklő Charles de Gaulle akaratának megfelelően megnöveli az elnöki hatalmat. Georges Pompidou (1969. jún.–1974. ápr.) és Giscard d'Estaing (1974. máj.–1981. máj.) elnöksége alatt, a jobbközép koalíciók korában, ebből nem származik bonyodalom. 1981. máj. 10-én François Mitterrand nyeri az elnökválasztásokat, az általa vezetett szocialisták győznek a jún.-i parlamenti választásokon is. Az V. köztársaság első baloldali kormányában a kommunisták is 4 helyet kapnak, mivel szavazóik támogatják a szocialistákat. A kezdeti szociális intézkedések és államosítások után a kormány 1982-től szigorú takarékosági politikát vezet be, többször leértékeli a frankot. A nézeteltérések miatt a kommunisták 1984. júl.-ban nem szerepelnek a Pierre Mauroy-t fölváltó, Laurent Fabius vezette kormányban. Az 1986. márc.-i választásokon újra a jobbközép koalíció nyeri a parlamenti választásokat. Az 1988-ig (7 évre) választott köztársasági elnök így a Jacques



Chirac-kabinettel „társbérletre” (cohabitation) kényszerül, vitatkozva a nem teljesen tisztázott hatáskörökről. A Chirac-kormány (a gaulle-ista RPR és a polgári középet képviselő „giscard-ista” UDF párt képviseletében) újra magántulajdonba ad 67 nagyvállalatot, bankot, biztosítótársaságot, ill. a TF-1 televíziós csatornát is. A jobboldali kormány hatékonyan lép föl a szélsőjobboldali terroristákkal szemben. Az 1988. tavaszi elnökválasztásokon a második fordulóban Mitterrand győz Chirackal szemben. Az első fordulóban szavazatokat nyer az idegenek ellen fellépő Jean-Marie Le Pen, és veszítenek a kommunisták. Jún.-ban parlamenti választásokat tartanak, ahol a szocialisták nem tudnak abszolút többséget szerezni. Michel Rocard kisebbségi kormányt alakít. Az 1989. márc.-i helyhatósági választásokon a szocialisták megtartják pozícióikat. Júl.-ban az ország – 30 meghívott külföldi államfővel együtt – ünnepli a forradalom 200. évfordulóját. 1990. máj.-ban az idegenellenes, antiszemita túlkapásokra válaszul a kormány milliós ellentüntetést szervez. 1991. jan.-ban az Irak-ellenes szövetség belső vitái miatt lemond a védelmi miniszter. Máj.-ban Mitterrand elnök kinevezi az első francia miniszterelnöknőt, Edith Cressont. Az alkotmányos tanács elveti az indítványt, hogy a korzikaiak Korzika népeként nevezhessék magukat. Ősszel több európai kérdésben a franciák és a németek azonos álláspontot hirdetnek: okt.-ben német-francia európai hadtest szervezését kezdik.

## ***Függő, ill. társult területek***

### ***Franciaország tengeren túli megyéi***

#### ***Francia Guyana***

Guyana Française

*Fekvés:* D-Amerika ÉK-i partvidékén. *Terület:* 90000 km<sup>2</sup>. *Népesség* (1990): 114678. Kreol, indián, kínai, haiti. *Székhely:* Cayenne (1990): 41000. *Gazdaság:* GNP (1984): 350 M USD. GNP/fő (1984): 4160 USD. *Főbb exportcikkek:* fa, kávé, rum.

Bár francia telepések már 1604-ben megvetik itt lábukat, a terület csak 1817 óta Franciaország tulajdona, ahol 1852 után fegyenctelepet rendeznek be. A hírhedt ördög-szigeti telepet csak 1945-ben zárják be. 1946-tól Guyana tengerentúli megye, 1974-től adminisztratív régió. Innen lövik fel a francia Ariana rakétákat. A francia kormányt helyi megbízott képviseli.

#### ***Guadeloupe***

*Fekvés:* Közép-Amerikában a Karib-tenger K-i részében, a Szélcsendes-szigetcsoporthoz tartozó 2 nagyobb és több kisebb szigeten. *Terület:* 1779 km<sup>2</sup>. *Népesség* (1990): 386987. Mulatt, fekete, indiai. *Székhely:* Basse-Terre (1990): 14000. *Gazdaság:* GNP (1984): 2,01 Mrd USD. GNP/fő (1984): 6339 USD. *Főbb exportcikkek:* cukor, banán, rum.

A Kolumbusz által 1493-ban felfedezett sziget 1635 után kisebb megszakításoktól eltekintve francia gyarmat; 1946-ban a tengeren túli megye státusát kapja. Bár a 2 fő szigetet helyileg választott testület is vezeti és Guadeloupe képviselőket küld a párizsi törvényhozók közé, a 80-as években erősödik a függetlenséget követelők mozgalma.

#### ***Martinique***

*Fekvés:* Közép-Amerika K-i részében, a Szélfelöli-szigetcsoporthoz tartozó sziget. *Terület:* 1102 km<sup>2</sup>. *Népesség* (1990): 359572. Fekete, fehér, indiai. *Székhely:* Fort-de-France (1990): 100000. *Gazdaság:* GNP (1986): 2,2 Mrd USD. GNP/fő (1986): 7050 USD. *Főbb exportcikkek:* cukor, banán, rum.

Az 1493-ban, Kolumbusz által felfedezett sziget 1635 óta francia gyarmat, majd 1946 után tengeren túli francia megye. 1974-től emellett adminisztratív régióként is emlegetik. A 80-as években erősödik a helyi függetlenségi mozgalom, amely több bombarobbantással hívja fel magára a figyelmet. A sziget elküldi képviselőit a párizsi parlamentbe.

## **Réunion**

### **La Réunion**

**Fekvés:** Sziget az Indiai-óceán Ny-i részében, Madagaszkár és Mauritius között; továbbá 5 kisebb lakatlan sziget (Juan de Nova, Europa, Bassas da India, ÎTerület: 2512 km<sup>2</sup>. **Népesség** (1990): 597823. Mesztic, fehér, indiai, kínai. **Székhely:** Saint-Denis (1990): 122000. **Gazdaság:** GNP (1984): 1,89 Mrd USD. **GNP/fő** (1984): 3580 USD. **Főbb exportcikkek:** cukor, vanília, rum.

A sziget 1638 óta francia tulajdon, majd 1946-tól francia tengeren túli megye, 1974-től emellett adminisztratív régió is. Néhány kisebb környező szigetet, amelyet innen kormányoznak, Madagaszkár is magának követel.

## **Társult területek**

### **Mayotte**

**Fekvés:** 1 nagyobb és 18 kis sziget az Indiai-óceán Ny-i részében, Madagaszkártól ÉNy-ra. **Terület:** 375 km<sup>2</sup>. **Népesség** (\*1987): 73900. Malgas, francia. **Székhely:** Dzaoudzi (1985): 5675. **Főbb exportcikkek:** kávé, kopra, vanília.

A sziget 1843 és 1914 között francia gyarmat, majd a Comore-szigetek többi tagjával együtt közvetett párizsi irányítás alatt áll. Amikor a Comore-szigetek többi tagja 1974-ben a függetlenségre adja voksát, Mayotte ez ellen szavaz. Így 1976. dec.-tól francia társult terület; a francia kormányt helyi vezető képviseli.

### **St. Pierre és Miquelon**

#### **Îles Saint-Pierre et Miquelon**

**Fekvés:** 8 kisebb szigetből álló csoport az Atlanti-óceán É-i részében, New Foundlandtól DNy-ra.

**Terület:** 242 km<sup>2</sup>. **Népesség** (1990): 6300. Francia. **Székhely:** St. Pierre 5600. **Fő exportcikk:** hal.

Az egykor hatalmas francia É-amerikai gyarmatbirodalom piciny maradványán a 17. sz. óta élnek francia telepesek. A gyarmati közigazgatást 1976-ban tengeren túli megye elnevezés váltja fel. 1985. jún. óta a szigeteteket társult területként emlegetik; a francia kormányt helyi vezető képviseli.

## **Tengeren túli területek**

### **Francia déli területek**

#### **Terres Australes et Antarctiques Françaises**

**Fekvés:** Szigetek és szigetcsoportok az Indiai-óceán D-i részében, továbbá a Terre-Adélie az Antarktiszon. **Terület összesen:** 439656 km<sup>2</sup>; ebből: Kerguelen-szigetcsoport: 7215 km<sup>2</sup>; Crozet-szigetcsoport 327 km<sup>2</sup>; Amsterdam 107 km<sup>2</sup>; Saint-Paul 7 km<sup>2</sup>; Terre-Adélie 432000 km<sup>2</sup>. **Népesség** (1990): 200. Francia kutatók.

A franciául TAAF-nek rövidített területeket 1955. aug.-ban vonják így össze. Az elszórt szigeteket és az antarktiszi területet párizsi adminisztrátor felügyeli, aki szakértőbizottság élén foglalkozik környezetvédelmi kérdésekkel is.

### **Új-Kaledónia**

#### **Nouvelle Calédonie et Dépendances**

**Fekvés:** Szigetcsoport a Csendes-óceán DNy-i részében, Ausztráliától K-re. **Terület.** 19103 km<sup>2</sup>. **Népesség** (1989): 164173. Melanéz (kanak), vietnami, indonéz, polinéz, francia, wallisi. **Székhely:** Nouméa (1989): 65110. **Gazdaság:** GNP (\*1985): 860 M USD. **GNP/fő** (\*1985): 5760 USD. **Főbb exportcikkek:** nikkel, kávé, kopra.

**Új-Kaledóniához tartozik:** Loyalty Islands (3 szigetből álló csoport), Isle of Pines, Bélep-szigetcsoport, Chesterfield Islands, Huon Islands, Walpole, Matthew Island, Hunter Island és

számos kisebb, lakatlan sziget.

A szigetet 1853-ban szállják meg a franciák, majd a környező kisebb területekkel együtt 1958-ban kapja meg a tengeren túli terület státusát. A korábbi párizsi elnyomás után a 80-as években a szocialista kormányzat idején felélénkül a vita a terület jövőjéről. Az elszakadást követelő csoportok több erőszakos akciót hajtanak végre. Az 1984-ben elszaporodó zavargások után dec.-ben a helyi kanak lakosság képviselői Új-Kaledónia függetlenségét kiáltják ki. Franciaország ezt elutasítja, és csak belső autonómiát ad a szigetnek. A sziget jövőjéről döntő népszavazáson – a függetlenség nem szerepel alternatívaként – a helyiek többsége tartózkodik, így a francia telepések változások ellen leadott szavazatai döntenek. Az 1985. szept.-i választásokon is ők szerzik meg a többséget az egyébként nagyobb számú helyi lakossággal szemben a helyi parlamentben. Miután François Mitterrand 1988-ban másodszor is Franciaország elnöke, szocialista miniszterelnöke bejelenti, hogy Új-Kaledónia jövőjéről még az év folyamán demokratikus döntést hoznak. A nov.-i népszavazáson alacsony részvétel mellett a lakosság úgy dönt, hogy a sziget nagyobb önállóságot kap, s hogy az ezredforduló előtt újra szavaznak a függetlenség kérdéséről. 1989. máj.-ban meggyilkolják a mérsékelt franciaellenes párt 2 vezetőjét.

## Francia Polinézia

Territoire de la Polynésie Française

*Fekvés:* 5 szigetcsoport a Csendes-óceán DK-i részében [Szélalatti-szigetek; Szélcsendes-szigetek (együtt: Társaság-szigetek, Archipel de la Société); Tuamotu-szigetek; Tubuai-szigetek; Marquesas-szigetek]. *Terület:* 4200 km<sup>2</sup> szárazföld (+4,5 M km<sup>2</sup> tenger). *Népesség* (1989): 191000. Polinéziai, keverék, fehér, kínai, maori. *Székhely:* Papéete (1983): 78814 (A). *Gazdaság:* GNP (\*1985): 1,37 Mrd USD. GNP/fő (\*1985): 7840 USD. *Főbb exportcikk:* kókusz, vanília, foszfát.

Az 1843 óta francia birtok 1958-ban francia tengeren túli terület, amelyet az 1984-es alkotmány szerint helyi vezetők közül megválasztott kormányzótanács irányít. A helyi parlament elküldi képviselőit a párizsi törvényhozók közé is. A Tuamotu-szigetcsoportoz tartozó Mururoa-atollon Franciaország 1966 óta nukleáris kísérleteket végez. A robbantásokat állandó nemzetközi tiltakozás kíséri.

## Wallis és Futuna

Îles Wallis et Futuna

*Fekvés:* 2 szigetcsoport (Terület: 274 km<sup>2</sup>. *Népesség* (\*1987): 14800. Polinéziai, fehér. *Székhely:* Mata Utu (1983): 815. *Gazdaság:* GNP (1981): 11 M USD. GNP/fő (1981): 1020 USD. *Főbb exportcikk:* kókusz, kávé, banán.

Az 1842 óta francia birtok lakói 1959. dec.-ben nagy többséggel szavazzák meg, hogy francia tengeren túli terület státust kapjanak. Ez 1961. júl.-tól érvényes.

## FÜLÖP-SZIGETEK

Fülöp-szigeteki Köztársaság

Republika Ng Pilipinas (filippínó nyelven)

Republic of the Philippines (angolul)

Délkelet-Ázsia

*Földrajz:* *Terület:* 300000 km<sup>2</sup>, Magyarországnál több mint 3-szor nagyobb. *Fekvés:* 7000 szigetből álló csoport Ázsia DK-i partvidékénél. *Felszín:* A szigetcsoporton 3000 m magasságig emelkedő vulkanikus hegylánc vonul végig, ma is működő vulkánokkal. Alföld csak a Luzon- és Mindanao-szigeten. Legmagasabb pont: Mount Apo (2954 m, Mindanao). Legjelentősebb folyók: Cagayan

(Luzon), Agusan, Kabacan (Mindanao).

Néesség: *Lakosság* (1990): 60477000. *Életkor szerint*: 0–14: 39,0%; 15–59: 56,2%; 60–: 4,8%.

*Népsűrűség*: 189,9/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoport*: filippínó 99%. *Nyelvek*: filippínó (tagalog) (hív.), angol (hív.), 76 más maláj-polinéz nyelv. *Vallások*: r. kat. 84%, protestáns 3,5%, mohamedán 5%. *Városi lakosság*: 41%. *Főváros*: Manila (1990): 1587000. *Városok* (1990): Quezon Cityi 632000; Davao 850000; Caloocan 746000.

Államforma: köztársaság. *Állam- és kormányfő*: Corazón C. Aquino (1986. febr. óta). *Nemzeti ünnep*: jún. 12.

Gazdaság: *Pénznem*: fülöp-szigeteki peso (1991. szept.: 26,21=1 USD). *GDP* (1991): 45,1 Mrd USD. *GDP/fő* (1991): 730 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): 0,9%. *Adósságszolgálat a GDP %-ában* (1991): 7. *Adósságszolgálat az export %-ában* (1991): 23. *Adósság/fő* (1991): 508 USD. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1987): 1,3. *Fogyasztói árváltozások* (1991): 18%. *Munkaerő-megoszlás*: mezőgazdaság 47%; ipar és kereskedelem 20%. *Export* (1989): 7,7 Mrd USD. *Főbb exportcikkek*: kopra, kókuszolaj, cukor, rézérc, fa, manilakender, gyümölcs. *Főbb exportpartnerek*: Egyesült Államok 39%, Japán 26%, NSZK 6%, Hollandia 2,5%. *Import* (1989): 11,1 Mrd USD. *Főbb importcikkek*: kőolaj, gép, berendezés, közlekedési eszköz, élelmiszer. *Főbb importpartnerek*: Japán 21%, Egyesült Államok 20%.

Közlekedés: *Vasúti hálózat*: 1027 km. *Közúti hálózat* (1989): 159069 km; ebből burkolt: 30960 km. *Gépjárművek* (1989): 1415723. *Főbb kikötők*: Cebu, Manila, Iloilo. *Hírközlés*: *Egy készülékre jutó lakosok*: tv: 8,8; rádió: 7,5; telefon: 6,5. *Napilap* (1985): 44/1000 fő.

Egészségügy: *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 63; nők: 69 év. *Születés* (1989): 34,0‰. *Halálozás* (1989): 7,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 2,8‰. *Csecsemőhalandóság* (1988): 52,9‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok*: 628. *Egy orvosra jutó lakosok*: 1090.

Oktatás: *Irni-olvasni tud* (1989): 88%. *Iskolakötelezettség*: 6 év.

A spanyoloktól az amerikaiak által elhódított szigetek 1946. júl. 4-én nyerik el függetlenségüket. Miközben továbbra is amerikai támaszpontok maradnak a szigetekeken, 1965-től Ferdinand Marcos kormányoz. Keresztények és mohamedánok állandó harcot folytatnak egymással. A rendszer ellenzéke 1980 után erősödik, ám szószólóját, az amerikai száműzetésből visszatérő Benigno Aquinót a repülőtéren meggyilkolják. Az emiatt perelt katonákat felmentik. Az 1986. febr.-i választásokra az ellenzék a meggyilkolt vezető özvegyét, Corazón Aquinót jelöli. A választási csalással újra elnöknek kikiáltott Marcos ellen Aquino passzív ellenállást hirdet. Marcos hadügyminiszterének vezetésével az Aquinóhoz húzó erők elfoglalják a főváros stratégiai pontjait. Febr. 25-én Marcost és Aquinót külön-külön feleketik elnökként, ám Marcos – amerikai közbenjárásra még aznap elhagyja az országot. Aquino elnökségének első évében legalább 4 katonai puccskísérletet hajtanak végre. A kormányából később kivált hadügyminiszter, Juan Ponce Enrile fegyverszüneti ajánlata ellenére nem jön létre tartós béke a kommunistáknak nevezett gerillákkal. 1987. febr.-ban új alkotmány lép életbe, amely 1992-ig Aquino elnökségét biztosítja. A máj.-i parlamenti választások – másfél évtized után az első ilyen szavazás – megerősítik tisztségében az elnököt, aki megkezdí földosztási programját. 1988. ápr.-ban több baloldali gerillavezetőt elfognak, az 1987. aug.-i sikertelen katonai puccskísérlet vezetője viszont megszökik börtönéből. 1988. okt.-ben meghosszabbítják az amerikai támaszpontszerződést (a bérleti díj megemelkedik). Miközben 1989-ben újabb gerillaakciók folynak, az elnök nem engedi, hogy a szept.-ben elhunyt Marcos volt elnök holttestét hazaszállítsák. Nov.-ben, majd 1990 során újabb puccskísérletek végződnek sikertelenül. Enrile börtönbe kerül. Máj.-ban az amerikai támaszpontok körül újra fellángolnak a viták. Okt.-ben a 7. puccs is sikertelen. 1991. jún.-ban kitör a Pinatubo vulkán, félmillió ember menekül a hamueső elől. Aug.-ban új szerződést írnak alá az amerikai támaszpontokról. Nov.-ben hazatér Imelda Marcos és fia. Az özvegyet sikkasztás miatt perlik, de vétketlennek találják.

# GABON

---

## Gaboni Köztársaság

République Gabonaise (franciául)

Nyugat-Afrika

Földrajz: *Terület:* 267667 km<sup>2</sup>, Magyarországnál majdnem 3-szor nagyobb. *Fekvés:* Ny-Afrika atlanti-óceáni partvidékén. *Szomszédai:* Guinea, Kamerun (É). Kongó (K, D). *Felszín:* A parti síkságból lépcsőzetesen emelkedik ki a belső országrész fennsíkja. Nagy részét értékes erdők borítják. Legmagasabb pont: Mount Iboundji (1575 m). Legjelentősebb folyó: Ogooué.

Népesség: *Lakosság* (1990): 1170000. *Népsűrűség:* 4/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* bantu (fang 25%, eshira 25%, adouma 17%); pigmeus 1%; fehér. *Nyelvek:* francia (hiv.), bantu (fang, batéké stb.). *Vallások:* r. kat. 60%, protestáns 10%, törzsi vallású. *Városi lakosság:* 44%. *Főváros:* Libreville (\*1983): 350000. *Városok* (\*1983): Port Gentil 123000; Franceville 38000; (1978) Lambaréné 26257.

Államforma: köztársaság. *Államfő:* Omar Bongo (1967 óta). *Kormányfő:* Kazimir Oje-Mba (1990. ápr. óta). *Nemzeti ünnep:* márc. 12., aug. 17.

Gazdaság: *Pénznem:* CFA-franc (afrikai valutaközösségi frank) (1991. szept.: 284,99=1 USD). *GDP* (1991): 5,2 Mrd USD. *GDP/fő* (1991): 4337 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): 6,9%.

*Adósságszolgálat a GDP %-ában* (1991): 8,1. *Adósságszolgálat az export %-ában* (1991): 16.

*Adósság/fő* (1991): 2721 USD. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1989): 5,2. *Fogyasztói árváltozások* (1991): 8,3%. *Munkaerő-megoszlás:* mezőgazdaság 65%; ipar és kereskedelem 30%. *Export* (1989): 1,57 Mrd USD. *Főbb exportcikk:* kőolaj, mangán-, uránérc, fa. *Főbb exportpartnerek:* Franciaország. 43%, Egyesült Államok 24%. *Import* (1989): 941 M USD. *Főbb importcikk:* közszükségleti cikk, gép, berendezés. *Főbb importpartnerek:* Franciaország. 52%. Egyesült Államok 10%.

Közlekedés: *Vasúti hálózat* (1986): 649 km. *Közüti hálózat* (1987): 6898 km. *Gépjárművek* (1985): személygépkocsi: 16093; egyéb gépjármű: 10506. *Főbb kikötők:* Owendo, Mayumba, Port Gentil. *Hírközlés:* *Egy készülékre jutó lakosok:* tv: 33; rádió: 5; telefon: 98.

Egészségügy: *Születéskor várható élettartam* (1990): férfiak: 49,9; nők: 53,2 év. *Születés* (1989): 28,0‰. *Halálozás* (1989): 15,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 1,4%. *Csecsemőhalandóság* (1989): 108,0‰. *Kórházi ágyak* (1985): 4617. *Orvosok* (1985): 265.

Oktatás: *Írni-olvasni tud* (1988): 70%. *Iskolakötelezettség:* 16 éves korig.

A korábbi francia gyarmat 1960. aug. 17-e óta független elnöki köztársaság. Az 1967-ben elhunyt első elnök óta Omar Bongo áll az egypártrendszerű állam élén. Az elnöki periódus ideje francia mintára 7 év; a korábbi gyarmatosítóhoz ma is szoros szálak fűződnek. 1986. nov.-ben Bongo megbízatását meghosszabbítják. 1990. máj.-ban tömegmegmozdulások kezdődnek, ezeken Bongo lemondását követelik. A véres összecsapások láttán francia légiosok érkeznek a helyszínre, hogy szavatolják az európai lakosság biztonságát. A sebtében kinevezett új kormányfő, Kazimir Oje-Mba ellenzéki politikusokat is bevesz a kabinetbe. A szept.-i választásokon, amelyen először indulhat az ellenzék is, a kormánypárt győz.

# GAMBIA

---

## Gambiai Köztársaság

Republic of the Gambia (angolul)

Nyugat-Afrika

Földrajz: *Terület:* 11295 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 8-szor kisebb. *Fekvés:* Afrika legnyugatibb részén, az Atlanti-óceán partján. *Szomszédja:* 3 oldalról Szenegál veszi körül. *Felszín:* Síkság a Gambia folyó mentén. Legmagasabb pont: 48 m. Legjelentősebb folyó: Gambia.

Népesség: *Lakosság* (1989): 840000. *Életkor szerint:* 0–14: 45,9%; 15–59: 50,3%; 60–: 3,8%.

**Népsűrűség:** 58,4/km<sup>2</sup>. **Etnikai csoportok:** szudáni (mandinka 43%, fulbe 18%, wolof 13%, sarahuli 7%, djola7%); szenegáli, európai. **Nyelvek:** angol (hív.), mandinka, fulbe, wolof. **Vallások:** mohamedán (szunnita) 90%, keresztény, törzsi vallású. **Városi lakosság:** 21%. **Főváros:** Banjul (1983): 44536. **Városok** (1983): Combo St. Mary 102858; Sere Kunda 16000.

**Államforma:** köztársaság. **Állam- és kormányfő:** Dawda Kairaba Jawara (szül. 1924. máj. 16.). **Nemzeti ünnep:** febr. 18.

**Gazdaság:** *Pénznem:* dalasi (1991. szept.: 9,36=1 USD). *GNP* (1989): 196 M USD. *GNP/fő* (1989): 230 USD. *Gazdasági növekedés* (1980–89): 2,2%. *Fogyasztói árváltozások* (1990): 14%. *Munkaerő-megosztás:* mezőgazdaság 75%; ipar és kereskedelem 18%. *Export* (1988): 40 M USD. *Főbb exportcikk:* földimogyoró, hal. *Fő exportpartner:* Közös Piac 45%. *Import* (1988): 161 M USD. *Főbb importcikk:* élelmiszer, textil, gép, kőolajtermék. *Fő importpartner:* Közös Piac 53%. **Közlekedés:** *Közúti hálózat* 2990 km; ebből burkolt: 837 km. *Gépjárművek* (1985): személygépkocsi: 5200; egyéb gépjármű: 700. *Fő kikötő:* Banjul. **Hírközlés:** *Egy készülékre jutó lakosok:* rádió: 6,1; telefon: 114.

**Egészségügy:** *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 39; nők: 44 év. *Születés* (1989): 48,0‰.

*Halálozás* (1989): 23,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 2,5‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 172,0‰.

*Kórházi ágyak* (1980): 635. *Orvosok* (1980): 65.

**Oktatás:** *Írni-olvasni tud* (1989): 12%.

Az egykori brit koronagyarmat 1965. febr. 18-a óta a Nemzetközösség független tagja; 1970. ápr. 24-e óta köztársaság a Nemzetközösségben. A Szenegál területébe ékelt ország 1982. febr. 1-jén a szenegambiai konföderáció megalakítását fogadja el. Az 1985. nov.-ben újraválasztott Sir Dawda Kairaba Jawara elnök azóta egyben a konföderáció alelnöke is.

---

## GHÁNA

---

Ghánai Köztársaság

Republic of Ghana (angolul)

Nyugat-Afrika

**Földrajz:** *Terület:* 238537 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 2,5-szer nagyobb. *Fekvés:* Ny-Afrika D-i részén, a Guineai-öböl partján. *Szomszédai:* Elefántcsontpart (Ny), Burkina Faso (É), Togo (K).

*Felszín:* Tagolatlan partja mentén síkság. Északabbra fennsík, domb- és hegyvidék, melybe mélyen benyúlik a Volta alföldje. Legmagasabb pont: Djebobo (876 m). Legjelentősebb folyók: Volta, Oti, Tano. Legnagyobb tó: Volta-víztároló.

**Népesség:** *Lakosság* (1989): 14786000. *Életkor szerint:* 0–14: 46,6%; 15–59: 48,9%; 60–: 4,5%.

**Népsűrűség:** 59/km<sup>2</sup>. **Etnikai csoportok:** szudáni (akan, ashanti, fanti 44%, moshi-dagomba 16%, ewe 13%, ga 8%, guan 4%, haussa, mosszi, fulbe). **Nyelvek:** angol (hív.), 50 törzsi nyelv (akan, ewe, ga, gur stb.). **Vallások:** protestáns 37%, törzsi vallású 30%, r. kat. 15%, mohamedán 13%. **Városi lakosság:** 33%. **Főváros:** Accra (1984): 1143634 (A). **Városok** (1984): Kumasi 436069; Tamale 219210; Sekondi-Takoradi 123637.

**Államforma:** köztársaság. **Államfő:** Jerry John Rawlings (szül. 1947). **Nemzeti ünnep:** márc. 6.

**Gazdaság:** *Pénznem:* cedi (1991. szept.: 367,87=1 USD), *GDP* (1991): 6,6 Mrd USD. *GDP/fő* (1991): 427 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): 4%. *Adósságszolgálat a GDP %-ában* (1991): 4,4.

*Adósságszolgálat az export % -ában* (1991): 29. *Adósság/fő* (1991): 207 USD. *Fogyasztói árváltozások* (1991): 17%. *Munkaerőmegoszlás:* mezőgazdaság 60%; ipar és kereskedelem 10%. *Export* (1990): 1 Mrd USD. *Főbb exportcikk:* kakaó, aranyérc, fa, gyémánt, mangán. *Főbb exportpartnerek:* NSZK 21%, Nagy-Britannia 13%, Egyesült Államok 12%, Szovjetunió 10%. *Import* (1990): 1,1 Mrd USD.

*Főbb importcikk:* gép, berendezés, vegyipari termék, gyógyszer, élelmiszer, iparcikk, energia.

*Főbb importpartnerek:* Nigéria 22%, Nagy-Britannia 16%, Egyesült Államok 10%, NSZK 8%.

Közlekedés: *Vasúti hálózat* (1989): 947 km. *Közúti hálózat* (1988): 40214 km. *Gépjárművek* (1986): személygépkocsi: 26590; egyéb gépjármű: 27606. *Főbb kikötők*: Sekondi-Takoradi, Tema, Accra. *Hírközlés*: *Egy készülékre jutó lakosok*: tv: 83; rádió: 4,7; telefon: 191. *Egészségügy*: *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 57; nők: 62 év. *Születés* (1959): 46,0‰. *Halálozás* (1989): 13,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 3,3‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 68,0‰. *Kórházi ágyak* (1988): 161 kórház (+252 eü. központ). *Egy orvosra jutó lakosok*: 22127. *Oktatás*: *Írni-olvasni tud* (1990): 30%. *Iskolakötelezettség*: 6–16 éves korig. Az 1957. márc. 6-án a Brit Nemzetközösség független köztársaságává átalakuló egykori gyarmat első elnökét, Kwame Nkrumahot 1966. febr.-ban puccsal távolítják el a hatalomból. 1969-ig katonák vezetik az országot, majd újra civil az elnök 1972-ig. Ekkor megint katonák szerveznek hatalomátvételt, akiket 1979-ben Jerry Rawlings repülő hadnagy foszt meg a hatalomtól. Rawlings egy időre civileknek adja át a kormányzást, majd 1981. dec.-ben újra ő veszi kezébe az irányítást. Azóta az ideiglenes nemzeti védelmi tanácsé a hatalom, az alkotmányt hatályon kívül helyezik, a pártokat betiltják. Az elnök dec.-ben bejelenti, hogy 1992-ben nem jelölteti újra magát a választásokon.

## GÖRÖGORSZÁG

Görög Köztársaság

Elleniki Dimokratia (görögül)

Európa

Földrajz: *Terület*: 131957 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 1,5-szer nagyobb. *Fekvés*: D-Európában, a Balkán-félsziget D-i részén. *Szomszédai*: Albánia, Jugoszlávia, Bulgária (É), Törökország (K). *Felszín*: Kopár, karsztos (1500–2000 m magas) hegyek, köztük termékeny medencék. Partvidéke erősen tagolt; szigetvilág övezi. Legmagasabb pont: Olimposz (2917 m). Legjelentősebb folyók: Evrosz, Sztrimon, Axiosz. Legnagyobb tavak: Preszpa-tó, Trihonisz-tó, Volvi-tó.

Népesség: *Lakosság* (1990): 10070000. *Életkor szerint*: 0–14: 20,5%; 15–59: 61,1%; 60–: 20,4%.

*Népsűrűség*: 76/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok*: görög 98,5%; török 0,9%; bolgár 0,3%; örmény 0,2%;

albán, macedón, *Nyelv*: görög. *Vallások*: görögkeleti 97%, mohamedán 1%, protestáns, r. kat.,

zsidó. *Városi lakosság*: 62%. *Főváros*: Athinai (Athén) (1984): 3337331 (A). *Városok* (1981):

Thesszaloniki 406413; Patre 141529; Larisza 102048.

*Államforma*: köztársaság. *Államfő*: Konsztantinosz Karamanlisz (1990. máj. óta). *Kormányfő*:

Konsztantinosz Micotakis (1990. ápr. óta). *Nemzeti ünnep*: márc. 25.

*Gazdaság*: *Pénznem*: drachma (1991. szept.: 186,35=1 USD), *GDP* (1991): 69 Mrd USD. *GDP/fő*

(1991): 6779 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): 0,9%, *Adósságszolgálat a GDP %-ában* (1991): 7.

*Adósságszolgálat az export %-ában* (1991): 28. *Adósság/fő* (1991): 2864 USD. *Védelmi kiadások a GNP*

*%-ában* (1987); 6,2. *Fogyasztói árváltozások* (1991): 19%. *Munkaerő-megoszlás*: mezőgazdaság 28%;

ipar és kereskedelem 29%. *Export* (1990): 6,3 Mrd USD. *Főbb exportcikk*: gyümölcs, dohány,

mazsola, bor, érc, textília. *Főbb exportpartnerek*: NSZK 22%, Olaszo. 17%, Franciao. 10%. *Import*

(1990): 18,6 Mrd USD. *Főbb importcikk*: gép, berendezés, búza, energia, élelmiszer, nyersanyag,

iparcikk. *Főbb importpartnerek*: NSZK 21%, Olaszo. 15%, Franciao. 8%.

Közlekedés: *Vasúti hálózat* (1987): 2479 km. *Közúti hálózat* (1987): 38106 km. *Gépjárművek* (1989):

személygépkocsi: 1507952; egyéb gépjármű: 707971. *Főbb kikötők*: Pireusz, Thesszatoniki, Patre.

*Hírközlés*: *Egy készülékre jutó lakosok*: tv: 5,7; rádió: 2,4; telefon: 2,4. *Napilap* (1986): 88/1000 fő.

*Egészségügy*: *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 75; nők: 80 év. *Születés* (1989): 12,0‰.

*Halálozás* (1989): 9,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 0,2‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 11,0‰. *Egy*

*kórházi ágyra jutó lakosok*. 193. *Egy orvosra jutó lakosok*: 327.

*Oktatás*: *Írni-olvasni tud* (1991): férfiak 96%; nők 89%. *Iskolakötelezettség*: 9 év.

A török uralom alól 1829-ben felszabaduló, az 1830. febr. 3-i londoni jegyzőkönyvben királyságként megjelölt államban 1967-ben a tábornokok puccsal szerzik meg a hatalmat. Az 1972-ben minden hatalmat a kezében összefogó Papadopoulos tábornok kezdeményezésére 1973. júl.-ban népszavazás fosztja meg trónjától az 1967-ben külföldre távozott Konstantin királyt; Görögországot köztársasággá nyilvánítják. 1974-ben az „ezredesek rendszere” belebukik a sikertelen ciprusi puccskísérletbe. A külföldről hazatérts Konsztantinosz Karamanlisszal a mérsékelték győznek a választásokon. 27 év után legalizálják a kommunista pártot. Az 1975-ös alkotmány kiterjedt jogokat biztosít az elnöknek, ezeket 1985-ben szűkítik. 1980-ban Karamanlisz, 1985-ben Krisztosz Szarcetakis lesz elnök. 1981. okt. óta a PÁSZOK párt kormányoz, élén Andreasz Papandreouval. Az 1985. jún.-i előrehozott választásokon a PÁSZOK 45,8%-ot kap. 1987-ben államosítják az egyházi birtokokat, folytatódik a társadalmi vita az amerikai támaszpontok sorsáról. Kieleződik a görög-török viszony az Égei-tenger szigetvilágában. A 2 éve tartó gazdasági szigorúság programja 1988-ban egyre több elégedetlenkedőt visz az utcára. 1989 elejétől politikai botrányok rázzák meg az országot, lejárta a kormánypárt felső köreit. Ápr.-ban új választási törvény születik, az aránylagos képviseleti elv győz. A jún.-i választásokon a jobboldal tör előre; de mivel nincs abszolút többsége, még a kommunisták vezetője is kormányalakítási megbízást kap. Végül Cannisz Cannelakis, a konzervatív Új Demokrácia vezére alakít kormányt, amelyben az igazságügyi tárca élére kommunista kerül. Ősszel több korábbi vezető ellen per indul. Okt.-ban a kormány megbukik, az új, össznemzeti kabinet élére Janisz Grivasz kerül. 1990. ápr.-ban, 1. éven belül a 3. általános választásokon az Új Demokrácia Párt győz: pontosan a parlamenti helyek felét szerzi meg. Konsztantinosz Micotakis alakít kormányt. Az új parlament Konsztantinosz Karamanliszt választja elnöké. Máj.-ban megegyezés születik az amerikai támaszpontok további üzemeltetéséről. Ősszel egymást érik a szociális indíttatású zavargások. Dec.-ben az 1967-es puccsista, Papadopoulos amnesztiát kap, amit a kormány visszavon. 1991. ápr.-ban az ország barátsági szerződést köt a Szovjetunióval.

---

## GRENADA

---

State of Grenada (angolul)

Közép-Amerika

Földrajz: *Terület:* 344 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb 270-szer kisebb. *Fekvés:* 1 nagy és több kisebb sziget a Karib-tenger és az Atlanti-óceán között a Szélfelöli-szigetek legdélibb tagja. *Felszín:* változatos. Legmagasabb pont: Mount Saint Catherine (840 m). Legnagyobb folyó: Great.

Népesség: *Lakosság* (1989): 100 000. *Népsűrűség:* 291/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* fekete 83%; mulatt 11%; indiai 5%; fehér 1%. *Nyelvek:* angol (hiv.), kreol-francia (patois), kreol-angol. *Vallások:* r. kat. 64%, protestáns 22%. *Városi lakosság:* 65%. *Főváros:* St. George's (\*1987): 10 000.

Államforma: alkotmányos monarchia. *Államfő:* II. Erzsébet királynő (akit Paul Scoon főkormányzó – szül. 1935. júl. 4. – képvisel). *Kormányfő:* Nicolas Brathwaite (1990. márc. óta). *Nemzeti ünnep:* febr. 7.

Gazdaság: *Pénznem:* kelet-karibi dollár (1991. szept.: 2,68=1 USD). *GNP* (1989): 179 M USD.

*GNP/fő* (1989): 1900 USD. *Gazdasági növekedés* (1980–88): 5,2%. *Munkaerő-megosztás:* mezőgazdaság 33%; szolgáltatás 31%. *Export* (1988): 32 M USD. *Főbb exportcikk:* szerecsendió, kakaó, banán, hal, rum, cukor. *Főbb exportpartnerek* CARICOM-országok 38%, Nagy-Britannia 23%. *Import* (1988): 92 M USD. *Főbb importcikk:* gép, iparcikk, textil, vegyipari termék, közszükségleti cikk. *Főbb importpartnerek:* Egyesült Államok 24%, Nagy-Britannia 19%, Trinidad-Tobago 12%.

Közlekedés: *Közúti hálózat:* 923 km. *Gépjárművek* (1988): 12 198. *Fő kikötő:* St. George's. *Hírközlés:* Egy készülékre jutó lakosok: rádió: 2,4; telefon: 18.



Egészségügy: *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 69; nők: 74 év. *Születés* (1989): 37,0‰. *Halálozás* (1989): 7,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 2,9‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 30,0‰. *Kórházi ágyak* (1988): 500. *Orvosok* (1988): 37 (+7 fogorvos).  
Oktatás: *Irni-olvasni tud* (1991): 95%. *Iskolakötelezettség*: 6 év.

A Nemzetközösség tagjaként 1974. febr. 7-én függetlenné váló szigeten Eric Gairy elnök, volt szakszervezeti vezető diktatórikus rendszert vezet be. 1979. márc.-ban Maurice Bishop vezetésével az Új Jewel Mozgalom dönti meg hatalmát. A szocializmust célul kitűzők több irányítója London egyeteméről tér haza. 1983. okt.-ben a vezetők belső ellentéteit kihasználva amerikai fegyveres agresszió éri a szigetet. Maurice Bishop még a belharcban életét veszti. 1984. dec.-ben választásokat tartanak, s Herbert Blaize kerül a kormány élére. Az amerikaiak azóta visszaszerzik gazdasági pozícióikat a szigetországban. 1988. dec.-ben a parlamentet feloszlatták. 1989. jan.-ban Blaize elveszti az Új Nemzeti Párt vezetését. Az új vezető: Keith Mitchell. Az 1990. márc.-i parlamenti választásokat követően Nicolas Brathwaite kerül a kormányfői székbe. 1991. aug.-ban a kormány semmissé nyilvánítja az 1983-as halálos ítéleteket.

---

## GRÚZIA

---

lásd: Szovjetunió

---

## GUATEMALA

---

Guatemalai Köztársaság

República de Guatemala (spanyolul)

Közép-Amerika

Földrajz: *Terület*: 108889 km<sup>2</sup>, Magyarországnál valamivel nagyobb. *Fekvés*: Közép-Amerika csendes-óceáni partvidékén. *Szomszédai*: Mexikó (É, Ny), Salvador (D), Honduras, Belize (K).

*Felszín*: É-on őserdővel és szavannával borított sík- és dombvidék; ÉK-en és D-en hegyvidék. A Sierra Volcanica vulkán sor előtt parti síkság. Legmagasabb pont: Tajumulco (4220 m).

Legjelentősebb folyók: Usumacinta, Motagua. Legnagyobb tavak: Izabali-tó, Atitlán-tó, Petén Itzá-tó.

Népesség: *Lakosság* (1989): 9412000. *Életkor szerint*: 0–14: 45,4%; 15–59: 49,5%; 60–: 5,1%.

*Népsűrűség*: 77,4/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok*: indián 45%; mesztic 40%; fehér 5%; mulatt, fekete, keverék (zambo). *Nyelvek*: spanyol (hiv.), 23 indián dialektus. *Vallások*: r. kat. 96%, protestáns, zsidó. *Városi lakosság*: 33%. *Főváros*: Guatemala City (\*1990): 1100000. *Városok* (\*1990): Escuintla 109000; Quezaltenango 101000; Totonicapan 85000.

Államforma: köztársaság. *Állam- és kormányfő*: Jorge Elias Serrano (1991. jan. óta). *Nemzeti ünnep*: szept. 15.

Gazdaság: *Pénznem*: quetzal (1991. szept.: 5,05=1 USD). *GDP* (1990): 7,8 Mrd USD. *GDP/fő* (1990): 849 USD. *Gazdasági növekedés* (1990): 3,5%. *Adósságszolgálat a GDP %-ában* (1990): 4,5.

*Adósságszolgálat az export %-ában* (1990): 24. *Adósság/fő* (1990): 318 USD. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1987): 1,5. *Fogyasztói árváltozások* (1990): 55%. *Munkaerő-megoszlás*: mezőgazdaság 57%; ipar és kereskedelem 21%. *Export* (1989): 1,1 Mrd USD. *Főbb exportcikk*: kávé, gyapot, cukor, banán, hús. *Főbb exportpartnerek*: Egyesült Államok 39%, CACM 20%. *Import* (1989): 1,6 Mrd USD. *Főbb importcikk*: gép, iparcikk, vegyipari termék, közszükségleti cikk, textil. *Főbb importpartnerek*: Egyesült Államok 43%, CACM 8%.

Közlekedés: *Vasúti hálózat* (1989): 953 km. *Közúti hálózat* (1989): 18000 km; ebből burkolt: 2850

km. *Gépjárművek* (1989): 300000. *Főbb kikötők*: Puerto Barrios, Santo Tomás de Castilla, San José. *Hírközlés: Egy készülékre jutó lakosok*: tv: 18; rádió: 22; telefon: 63. *Napilap* (1983): 30/1000 fő. *Egészségügy: Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 59; nők: 63 év. *Születés* (1989): 36,0‰. *Halálozás* (1989): 9,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 2,7‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 66,0‰. *Kórházi ágyak*: 60 kórház (+100 gondozóhely). *Egy orvosra jutó lakosok*: 2289.

*Oktatás: Írni-olvasni tud* (1989): 48%. *Iskolakötelezettség*: 6 év.

A maják piramisai fölött 1821-ig a spanyolok, 1823–39 között a Közép-amerikai Konföderáció, azóta a guatemalaiak az urak. 1954-ben az agrárreformot sürgető s ezzel amerikai érdekeket sértő elnököt amerikai invázió dönti meg. Ezután 3 évtizeden át katonák veszik ki egymás kezéből a kormányrudat. 1982. márc.-ban 3 tagú junta élén Elfrain Rios Montt dandártábornok szerzi meg vértelen puccsal a hatalmat. 1983. aug.-ban az újabb puccs Humberto Mejia Victorest juttatja az elnöki székbe. A 3 évtizedes gerillaháború, ill. indián falvak és területek teljes megsemmisítése is akadályozza a nemzeti megbékélést. Az 1985. nov.-i választások polgárelnököt (Vinicio Cerezo) juttatnak hatalomra. Cerezo helyreállítja a belső demokráciát, Közép-Amerikában pedig semlegesként próbál közvetíteni. 1987. aug.-ban a guatemalai kegyhelyvárosban, Esquipulasban 5 közép-amerikai elnök a régió béketervét írja alá. A nemzeti megbékélés halad, de nem a tervezett ütemben. 1989. febr.-ban a közép-amerikai elnökök Salvadorban, aug.-ban pedig Hondurasban tanácskoznak. Ez utóbbin a kontrák leszerelésének tervét fogadják el. A kormány 1990. jún.-ban megegyezik a gerillák vezetőivel, hogy a nov.-re esedékes választások idejére nyugodjanak a fegyverek. Az új elnök és kormányfő 1991. jan.-tól Jorge Elias Serrano, a kereszténydemokraták jelöltje.

## GUINEA

Guineai Köztársaság

République de Guinée (franciául)

Nyugat-Afrika

*Földrajz: Terület*: 245857 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 2,5-szer nagyobb. *Fekvés*: Ny-Afrika atlanti-óceáni partvidékén. *Szomszédai*: Bissau-Guinea, Szenegál, Mali (É), Elefántcsontpart (K), Libéria, Sierra Leone (D). *Felszín*: Központi részén fennsík, ettől ÉK-re szavanna; K-re trópusi erdős hegyvidék; Ny-ra mocsaras, lagúnás parti síkság. Legmagasabb pont: Nimba (1752 m).

Legjelentősebb folyó: Niger.

*Népesség: Lakosság* (\*1990): 6876000. *Népsűrűség*: 28/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok*: szudáni (fulbe 40,3%, malinke 25%, szuszu 11%, kissi 6,5%, kpelle 4,8%, dialonka, loma 11,6%). *Nyelvek*: francia (hiv.), mandinka nyelvek. *Vallások* mohamedán (szunnita) 69%, törzsi vallású 30%, keresztény 1%. *Városi lakosság*: 24%. *Főváros*: Conakry (\*1986): 800000. *Városok* (\*1986): Labé 110000; Kankan 100000; Kindia 80000.

*Államforma*: köztársaság. *Állam- és kormányfő*: Lansana Conté (1984. ápr. óta). *Nemzeti ünnep*. okt. 2.

*Gazdaság: Pénznem*: franc (guineai frank) (1991. szept.: 616,79=1 USD). *GNP* (1989): 2,37 Mrd USD. *GNP/fő* (1989): 430 USD. *Gazdasági növekedés* (1980–88): 2,1%. *Adósságszolgálat az export %-ában* (1989): 15. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1988): 1,2. *Fogyasztói árváltozások* (1980–86): 8,3%. *Munkaerő-megoszlás*: mezőgazdaság 82%; ipar és kereskedelem 9%. *Export* (1989): 506 M USD. *Főbb exportcikk*ek: bauxit, timföld, kávé, ananász, banán. *Főbb exportpartnerek*: Egyesült Államok 26%, Írország 11%, Spanyolo. 10%. *Import* (1989): 377 M USD. *Főbb importcikk*ek: gép, berendezés, kőolajtermék, textil, élelmiszer. *Főbb importpartnerek*: Franciaország. 34%, Egyesült Államok 9%, Belgium 9%.

*Közlekedés: Vasúti hálózata* 940 km. *Közüti hálózat* 28400 km; ebből burkolt: 520 km. *Gépjárművek*

(1985): személygépkocsi: 16000; egyéb gépjármű: 13000. *Főbb kikötők*: Conakry, Kamsar. *Hírközlés*: Egy készülékre jutó lakosok: rádió: 34. *Napilap* (1982): 2/1000 fő. *Egészségügy*: Születéskor várható élettartam (1989): férfiak: 40; nők: 44 év. Születés (1989): 48,0‰. *Halálozás* (1989): 22,00. *Népességnövekedés* (1989): 2,5‰. *Csecsemőhalandóság* (1987): 176,0‰. *Kórházi ágyak* (1976). 7650. *Egy orvosra jutó lakosok*: 9732. *Oktatás*: *Írni-olvasni tud* (1989): 35%. *Iskolakötelezettség*: 8 év. A korábbi francia gyarmat 1958. okt. 2-án proklamálja függetlenségét, 4 nappal azután, hogy népszavazás dönt. Guinea kilép a Francia Közösségből. Az első elnök, Ahmed Sekou Touré 1984. márc.-ig, haláláig áll az ország élén. Az ország elnemkötelezettségét biztosító, ám diktatórikus eszközökre hajló elnök temetése után 1984. ápr.-ban katonai hatalomátvétel történik. Lansana Gonté dandártábornok elnöksége, majd dec.-től miniszterelnöksége alatt a törvényhozó és a végrehajtó hatalom egyesül; a 16 fős vezető testület felfüggeszti az alkotmányt. 1987 tavaszán a korábbi rendszer több vezetőjét bíróság ítéli el. 1990. dec.-ben népszavazáson nagy többség fogadja el, hogy 1996-tól választott kormány pluralista rendszert valósítson meg.

## GUYANA

Guyanai Szövetkezeti Köztársaság  
Cooperative Republic of Guyana (angolul)  
Dél-Amerika

*Földrajz*: *Terület*: 214969 km<sup>2</sup>, Magyarországnál több mint 2-szer nagyobb. *Fekvés*: D-Amerika É-i partvidékén. *Szomszédai*: Venezuela (Ny), Brazília (D), Suriname (K). *Felszín*: É-on parti síkság és dombvidék; középső részén őserdővel borított (800–1200 m magas) hegyvidék; D-en dombvidék. Legmagasabb pont: Koraima (2772 m). Legjelentősebb folyók: Essequibo, Cuyuni, Berbice. *Népesség*: *Lakosság* (1988): 1007000. *Életkor szerint*: 0–14. 37,5%; 15–59: 56,5%; 60–: 6,0%. *Népsűrűség*: 5/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok*: kelet-indiai 51%; fekete 32%; keverék 10%; amerindián 5%; fehér 2%. *Nyelvek*: angol (hiv.), rundi, urdu, amerindián, kreol. *Vallások*: keresztény 54%, hindu 34%, mohamedán 9%. *Városi lakosság*: 40%. *Főváros*: Georgetown (\*1986): 170000. *Városok* (\*1986): Linden 30000; New Amsterdam 20000. *Államforma*: köztársaság. *Államfő*: Hugh Desmond Hoyte (1985. aug. óta). *Kormányfő*: Hamilton Green (1985. aug. 6-a óta). *Nemzeti ünnep*: febr. 23. *Gazdaság*: *Pénznem*: dollar (guyanai dollár); (1991. szept.: 126.34=1 USD). *GNP* (1989): 398 M USD. *GNP/fő* (1989): 400 USD. *Gazdasági növekedés* (1965–88): –4,4%. *Védelmi kiadások a GDP %-ában* (1989): 8,9. *Fogyasztói árváltozások* (1988): 39,9%. *Munkaerő-megoszlás*: mezőgazdaság 33%; ipar és kereskedelem 45%. *Export* (1986): 242 M USD. *Főbb exportcikk*: bauxit, timföld, rizs, cukor, fa, arany, gyémánt. *Főbb exportpartnerek*: Nagy-Britannia 28%, Egyesült Államok 18%, CARICOM-országok 17%. *Import* (1986): 242 M USD. *Főbb importcikk*: élelmiszer, energia, közszükségleti cikk, gép. *Főbb importpartnerek*: CARICOM-országok 33%, Egyesült Államok 21%. *Közlekedés*: *Vasúti hálózat*: 133 km. *Közúti hálózat*: 8870 km. *Gépjárművek* (1988): személygépkocsi: 8401; egyéb gépjármű: 12640. *Főbb kikötők*: Georgetown, New Amsterdam. *Hírközlés*: *Egykészülékre jutó lakosok*: rádió. 2,5; telefon: 25. *Napilap* (1989): 77/1000 fő. *Egészségügy*: Születéskor várható élettartam (1989): férfiak: 64; nők: 69 év. Születés (1989). 25,0‰. *Halálozás* (1989): 6,0‰. *Népességnövekedés* (1989). 1,9‰. *Csecsemőhalandóság* (1989). 49,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok*: 206. *Egy orvosra jutó lakosok*: 5307. *Oktatás*: *Írni-olvasni tud* (1989): 91%. *Iskolakötelezettség*: 6–14 éves korig. A holland, majd brit birtok 1966. máj. 16-a óta a Nemzetközösség független köztársasága: 1970. febr. 23-án a világ első Szövetkezeti Köztársasága. A vizek országában 1980. okt.-ben fogadnak el új alkotmányt, amely több párt tevékenységét engedélyezi. 1985. aug.-ban az elhunyt Forbes Burnham

elnök helyét miniszterelnöke, Desmond Hoyte foglalja el, akit dec.-ben esketnek fel. A dec.-i parlamenti választások után a jobboldal csalással vádolja a kormányfőt – 1986. jan.-ban iktatják be az új kormányt. Az őserdőkben 1987-től gyakoribbá válnak a fegyveres összetűzések a kormány támogatói és támadói között. A gazdasági gondok nyomán 1990-ben már nem Haiti, hanem Guyana számít a nyugati félteke legszegényebb államának. Az elnök 1991 végére választásokat ígér. Szept.-ben feloszlatja a parlamentet, dec.-ben rendkívüli állapotot vezet be, így a választások halasztódnak.

## HAITI

---

### Haiti Köztársaság

République d'Haiti (franciául)

Közép-Amerika

**Földrajz:** *Terület:* 27750 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb 3,5-szer kevesebb. *Fekvés:* Hispaniola szigetén, a Karib-tenger és az Atlanti-óceán között. *Szomszédja:* Dominikai Köztársaság (K). *Felszín:* Középső részén dombság és alacsony hegyvidék; É-on és D-en magasabb, erdős hegyvidék. A hegyek között termékeny medencék, alföldek. Legmagasabb pont: La Selle (2674 m). Legjelentősebb folyó:

Artibonite. Legnagyobb tó: Saumatre-tó.

**Népesség:** *Lakosság* (1989): 6216000. *Életkor szerint:* 0–14: 39,2%; 15–59: 52,5%; 60–: 8,3%.

*Népsűrűség:* 196/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* fekete 60%; mulatt, fehér 35%. *Nyelvek:* francia (hiv.), kreol, angol, spanyol. *Vallások:* r. kat. 83%, protestáns 13%, vudu (kultusz, a lakosság 70%-a gyakorolja). *Városi lakossága* 29%. *Főváros:* Port-au-Prince (1988): 1143626 (A). *Városok* (1988): Jacmel 216600; Les Cayes 214606; Jérémie 152081.

**Államforma:** köztársaság. **Államfő:** Raoul Cedras (1991. szept. óta). **Kormányfő:** Jean-Jacques Honorat (1991. okt. óta). **Nemzeti ünnep:** jan. 1.

**Gazdaság:** *Pénznem:* gourde (1991. szept.: 5,0=1 USD). *GNP* (1989): 2,25 Mrd USD. *GNP/fő* (1989): 400 USD. *Gazdasági növekedés* (1980–88): –0,2%. *Adósságszolgálat az export %-ában* (1989): 13. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1987): 1,8. *Fogyasztói árváltozások* (1990): 24,2%. *Munkaerő-megoszlás:* mezőgazdaság 66%; ipar és kereskedelem 9%. *Export* (1988): 183 M USD. *Főbb exportcikk:* kávé, bauxit, cigaretta, szizál, kakaó. *Fő exportpartner:* Egyesült Államok 52%. *Import* (1988): 344 M USD. *Főbb importcikk:* élelmiszer, fémáru, energia, iparcikk. *Fő importpartner:* Egyesült Államok 45%.

**Közlekedés:** *Közúti hálózat:* 4000 km. *Gépjárművek* (1986): személygépkocsi: 36000; egyéb gépjármű: 12000. *Főbb kikötők:* Port-au-Prince, Les Cayes. *Hírközlés:* *Egy készülékre jutó lakosok:* tv: 221; rádió: 41; telefon: 65. *Napilap* (1988): 8/1000 fő.

**Egészségügy:** *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 55; nők: 56 év. *Születés* (1989): 31,0‰. *Halálozás* (1989): 12,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 1,9‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 92,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok* 1258. *Egy orvosra jutó lakosok:* 6039.

**Oktatás:** *Írni-olvasni tud* (1987): 23%. *Iskolakötelezettség:* 6 év.

A franciáknak átengedett spanyol gyarmat, amely Napóleon korában többször győzött a franciák ellen, 1804. jan. 1-je óta független. Később amerikai csapatok foglalják el. A zavargásokból kiemelkedő François Duvalier-t 1957. okt.-ben elnökké választják. 1964-től életfogytiglanig államfő 1971. ápr.-i halála után fia, Jean-Claude Duvalier öröklí e címet. Latin-Amerika legszegényebb országában a Duvalier-klán uralma alatt a titkosrendőrség kihágásai és az inség az 1986. febr.-i lázadáshoz vezetnek. Duvalier feleségével együtt febr.-ban elhagyja az országot, több állam elutasító válasza után a francia Riviérán telepszik le. A hatalmat ideiglenes katonai kormány veszi át; 4 katona és 2 civil, Henry Namphy tábornok vezetésével. Márc.-ban Namphy elnökké nyilvánítja magát, emiatt tüntetések, véres összecsapások következnek be. Az 1987. nov.-i választásokat felfüggesztik, mivel Duvalier hívei a voksolók között vérengzést hajtanak végre. Az 1988. jan.-ban

megismételt választásokon – jelentős tartózkodás mellett – Leslie Manigat szerez többséget. Jún.-ban Namphy tábornok puccsal visszaszerzi a hatalmat. Szept.-ben újabb puccs: az új elnök Prosper Avril. 1989. ápr.-ban újabb puccskísérlet megy végbe, ezúttal sikertelenül. 1990. jan.-ban a sorozatos politikai gyilkosságok, az anarchia miatt rendkívüli állapotot vezetnek be. Márc.-ban Avril a tüntetések hatására lemond. Az ideiglenes katonai vezető az addigi helyettes, Herard Abraham lesz. Az ideiglenes elnökszöny: Ertha Pascal-Trouillot. Az 1991 febr.-i választásokon Jean-Bertrand Aristide, katolikus pap szerepel a legjobban. Népszerű kormányzását szept.-ben puccs szakítja félbe. Aristide külföldre menekül. Miközben belső terrorról érkeznek hírek, ezrek menekülnek el az országból, a parlament Jean-Jacques Honorat-t, az emberi jogok szószólóját választja kormányfővé.

## HOLLANDIA

---

### Holland Királyság

Koninkrijk der Nederlanden (hollandul)

Európa

**Földrajz:** *Terület:* 41548 km<sup>2</sup>, Magyarországnak nem egészen fele; ebből szárazföld: 33943 km<sup>2</sup>.

**Fekvés:** ÉNy-Európában, az Északi-tenger partján. **Szomszédai:** Belgium (D), Németország (K).

**Felszín:** 95%-a alföld; ennek egyharmada természetes dűnék, mesterséges gátak és zsilipek által védett, a tengertől visszahódított mélyföld. Legmagasabb pont: Vaalserberg (322 m). Legjelentősebb folyók: Rijn (Rajna), Maas. Legnagyobb tó: IJssel-tó.

**Népesség:** *Lakosság* (1990): 15000000. *Életkor szerint:* 0–14: 18,8%; 15–59: 64,2%; 60–: 17,0%.

**Népsűrűség:** 353/km<sup>2</sup>. **Etnikai csoportok:** holland 88%; fríz 11%; flamand, német, surinami, indonéz, török, marokkói. **Nyelvek:** holland (hiv.), fríz. **Vallások:** r. kat. 36,2%, protestáns 26,4%, vallás nélküli 34,7%. **Városi lakosság:** 88%. **Főváros:** Amsterdam (Amszterdam) (1990): 695162. A kormány székhelye: s'Gravenhage (Hága) (1990): 441506. **Városok** (1990): Rotterdam 579179; Utrecht 230358; Eindhoven 191467.

**Államforma:** alkotmányos monarchia. **Államfő:** Beatrix királynő (1980 óta). **Kormányfő:** Ruud Lubbers (1982. nov. 4-e óta). **Nemzeti ünnep:** ápr. 30.

**Gazdaság:** *Pénznem:* gulden (holland forint) (1991. szept.: 1,88=1 USD). **GDP** (1991): 276,9 Mrd USD. **GDP/fő** (1991): 18518 USD. **Gazdasági növekedés** (1991): 2,2%. **Védelmi kiadások a GNP %-ában** (1987): 3,2. **Fogyasztói árváltozások** (1991): 3,5%. **Munkanélküliség** (1990): 4,9%. **Munkaerő-megoszlás:** mezőgazdaság 1%; ipar és kereskedelem 30%. **Export** (1989): 107,8 Mrd USD. **Főbb exportcikk:** mezőgazdasági termék, gép, berendezés, kőolajtermék, textil, vegyipari termék. **Főbb exportpartnerek:** NSZK 26%, Belgium 14%, Franciaország 10%, Nagy-Britannia 9%. **Import** (1989): 104,2 Mrd USD. **Főbb importcikk:** gép, berendezés, kőolaj, élelmiszer-alapanyag, nyersanyag, vegyipari termék. **Főbb importpartnerek:** NSZK 26%, Belgium 14%, Egyesült Államok 9%, Nagy-Britannia 9%.

**Közlekedés:** *Vasúti hálózat* (1989): 2828 km; ebből villamosított: 1957 km. *Közúti hálózat* (1988): 55100 km; ebből autópálya (1989): 2045 km. *Gépjárművek* (1989): személygépkocsi: 5,4 M; egyéb gépjármű (1988): 506000. **Főbb kikötők:** Rotterdam, Amszterdam, IJmuiden. **Hírközlés:** *Egy készülékre jutó lakosok:* tv: 3,2; rádió: 1,2; telefon: 1,6. *Napilap* (1987): 312/1000 fő.

**Egészségügy:** *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 74; nők: 81 év. *Születés* (1989): 13,0‰. *Halálozás* (1989): 9,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 0,4‰. *Csecsemőhalandóság* (1991): 6,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok:* 157. *Egy orvosra jutó lakosok:* 414.

**Oktatás:** *Írni-olvasni tud* (1991): 99%. *Iskolakötelezettség:* 10 év.

A korábban spanyol, osztrák és francia fennhatóság ellen harcoló monarchiában 1980. máj. óta Beatrix királynő uralkodik, miután anyja, Juliana lemond a trónról. Az alkotmányos és örökletes

monarchiában a királynő részt vehet a törvényhozásban és a végrehajtásban is. 1973–77 között, Joop den Uyl kormányszata idején, majd 1978–82 között, Van Agt miniszterelnöksége alatt a terrorizmus a legfőbb belső gond, amely 1974-ben és 78-ban tetőződik. Miután 1982-ben Ruud Lubbers alakít kormányt, sokkal inkább a gazdasági és katonai kérdések kerülnek előtérbe. A kereszténydemokraták élén Lubbers az 1986. máj.-i választásokon is győz (34,6%). A kommunista párt –1922 óta először – nem szerez helyet a parlamentben. Az 1987-es helyi választásokon a kereszténydemokraták szavazatokat veszítenek. 1989. febr.-ban a parlament támogatja azt a nyugatnémet kezdeményezést, hogy a NATO halassza el a rövid hatótávolságú nukleáris fegyverek korszerűsítését s kezdjen tárgyalásokat erről a Varsói Szerződés országaival. Máj.-ban a kormány lemond: a világon elsőként környezetvédelmi vita miatt. A szept.-i választásokon ismét Lubbers kerekedik felül. Az 1991. febr.-i helyi választásokon a szociáldemokraták súlyos vereséget szenvednek. Márc.-ban a parlament a katonai erő egyharmados csökkentését irányozza elő a következő évtizedre. Az év második felében a Közös Piac holland elnökség alatt dolgozza ki és vitatja meg az integráció új szabályait a maastrichti csúcstalálkozón, dec.-ben.

## **Függő, ill. társult területek**

### **Holland Antillák**

De Nederlandse Antillen

*Fekvés:* A Karib-tengeri Kis-Antillákhoz tartozó 2 szigetcsoport: Curaçao, Bonaire (Venezuela partvidéke közelében) és St. Maarten, St. Eustatius, Saba (a Szélsendes-szigetek É-i végén). *Terület:* 800 km<sup>2</sup>. *Népesség* (1989): 191700. Fekete, mulatt, indiai, fehér. *Székhely.* Willemstad (Curaçao-szigeten) (\*1984): 70000. *Főexportcikk:* kőolajtermék.

Bonaire és Curagao szigetét 1499-ben fedezik fel a spanyolok, majd a 17. sz.-ban kerül holland tulajdonba. A 19. sz.-ban Holland Nyugat-Indiáknak nevezett szigetek 1954-ben részleges önkormányzatot kapnak. A holland uralkodót azóta kormányzó képviseli az Antillákon. 1986. jan.-ban Aruba különvállik a többi szigettől.

### **Aruba**

*Fekvés:* Sziget a Karib-tenger D-i részében, Venezuela partvidéke közelében, a Kis-Antillák DNy-i végén. *Terület:* 193 km<sup>2</sup>. *Népesség* (\*1988): 62500. Indiai, holland, spanyol, mesztic. *Székhely:* Oranjestad (1988): 20000. *Főbb exportcikk:* só, foszfát, kőolajtermék.

A Holland Antillákhoz tartozó sziget lakossága 1977-ben 57%-os többséggel fogadja el, hogy szomszédaitól külön kormányozzák. Az 1986. jan. óta érvényben lévő különleges státusz – a többi szigetnél valamivel szélesebb jogállással – 1996-ra a teljes függetlenséget is kilátásba helyezi.

---

## **HONDURAS**

Hondurasi Köztársaság

República de Honduras (spanyolul)

Közép-Amerika

*Földrajz:* *Terület:* 112088 km<sup>2</sup>, Magyarországnál valamivel nagyobb. *Fekvés:* A Karib-tenger partján. *Szomszédai:* Guatemala (Ny), Salvador, Nicaragua (D). *Felszín:* A közép-amerikai Kordillerák vulkanikus hegyei borítják, amelyek fennsíkokat és völgyeket zárnak közre.

Legmagasabb pont: Las Minas (2865 m). Legjelentősebb folyók: Coco, Patuca. Legnagyobb tó: Yojoa-tó.

*Népesség:* *Lakosság* (\*1989): 4981000. *Életkor szerint:* 0–14: 44,6%; 15–59: 50,5%; 60–: 4,9%.

*Népsűrűség: 43/km<sup>2</sup>. Etnikai csoportok: mesztic 80%; indián 10%; fehér 5%; fekete, mulatt, zambo. Nyelvek: spanyol (hiv.), angol, indián dialektusok. Vallások: r. kat. 86%, protestáns. Városi lakosság: 42%. Főváros: Tegucigalpa (1988): 678700. Városok (1988): San Pedro Sula 460600; Choluteca 68500; La Ceiba 68200.*

*Államforma: köztársaság. Állam- és kormányfő: Rafael Leonardo Calleas (1990. jan. óta). Nemzeti ünnep: szept. 15.*

*Gazdaság: Pénznem: lempira (1991. szept.: 5,30=1 USD). GDP (1991): 2,7 Mrd USD. GDP/fő (1991): 528 USD. Gazdasági növekedés (1991): 0,6%. Adósságszolgálat a GDP %-ában (1991): 12.*

*Adósságszolgálat az export %-ában (1991): 27. Adósság/fő (1991): 676 USD. Védelmi kiadások a GNP %-ában (1987): 3,8%. Fogyasztói árváltozások (1991): 34%. Munkaerőmegosztás: mezőgazdaság 62%, ipar 9%. Export (1989): 910 M USD. Főbb exportcikk: banán, kávé, tea, fa, hús. Fő exportpartner: Egyesült Államok 50%. Import (1989): 980 M USD. Főbb importcikk: gép, berendezés, élelmiszer, energia, vegyipari termék. Fő importpartner: Egyesült Államok 52%.*

*Közlekedés: Vasúti hálózat (1986): 955 km. Közúti hálózat (1988): 18494 km; ebből burkolt: 2262 km. Gépjárművek (1988): 129115. Főbb kikötők: San Lorenzo, Puerto Castilla. Hírközlés: Egy készülékre jutó lakosok: tv: 31; rádió: 2,4; telefon: 67. Napilap (1989): 51/1000 fő.*

*Egészségügy: Születéskor várható élettartam (1989): férfiak: 63; nők: 67 év. Születés (1989): 38,0‰. Halálozás (1989): 7,0‰. Népességnövekedés (1989): 3,0‰. Csecsemőhalandóság (1989): 60,0‰. Egy kórházi ágyra jutó lakosok: 739. Egy orvosra jutó lakosok: 1724.*

*Oktatás: Írni-olvasni tud (1989): 56%. Iskolakötelezettség: 6 év.*

Az 1838 óta független államban – számtalan hasonló előzmény után –1965-ben a katonaság veszi át a hatalmat. Csak 1981 óta áll újra civil az ország élén. Suazo Córdoba befogadja a salvadori menekülteket, de otthont ad a sandinisták ellen törő kontráknak is. Az 1985. nov.-i választások után dec.-ben Azcona del Hoyót iktatják be elnökként. 50 év óta ez az első eset, hogy 2 választott politikus követi egymást az elnöki székben, 1983 óta többször kerül sor közös hondurasi-amerikai katonai gyakorlatra, ill. nicaraguai-hondurasi határkonfliktusra. 1986. nov.-ben egy ilyen összetűzésnél a hondurasi katonaságot amerikai repülők szállítják a helyszínre. 1988 elején hasonló helyzetben az amerikaiak 3000 katonájukat szállítják légi hídon a helyszínre. A közép-amerikai béketerv teljesítésében elmaradó országban 1988-ban több nagyszabású Amerika-ellenes tüntetést szerveznek. A közép-amerikai elnökök 1989. febr.-i salvadori találkozóján arról döntenek, hogy fokozatosan felszámolják a kontrák hondurasi támaszpontjait. A választásokat 1989. nov.-re tűzik ki. Miután aug.-ban a közép-amerikai elnökök csúcsertekezletén, Hondurasban arról döntenek, hogy a gerillákat le kell szerelni, az országban újabb bizonytalansági tényezővel kell számolni. A nov.-i választásokon a Nemzeti Párt győz. Rafael Leonardo Calleast 1990. jan.-ban iktatják be. A belső megbékélés lassan halad.

---

## HORVÁTORSZÁG

---

lásd: Jugoszlávia

---

## INDIA

---

Indiai Köztársaság

Republic of India (angolul)

Brahat Juktarashtra (hindi nyelven)

Dél-Ázsia

**Földrajz:** *Terület:* 3287590 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 35-ször nagyobb. *Fekvés:* Az Indiai-félszigeten. *Szomszédai:* Pakisztán (Ny), Kína, Nepál, Bhután (É), Myanmari Unió, Banglades (K). *Felszín:* A Himalája láncai és a Dekkán-fennsík között a Gangesz alföldje, a Thar-sivatag és hegyvidék húzódik. A Bengál-öböl mentén széles, az Arab-tenger mentén keskenyebb, termékeny parti síkság. Legmagasabb pont: Godwin Austen (8611 m). Legjelentősebb folyók: Ganga (Gangesz), Brahmaputra, Godavari. Legnagyobb tavak: Chilka-tó, Hirajudi-víztározó. *Népesség:* *Lakosság* (1991): 840000000. *Életkor szerint:* 0–14: 36,8%; 15–59: 57,4%; 60–: 5,8%. *Népsűrűség:* 242/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* hindu 24%; bihári 10%; tamil 7%; maráti 7%; telugu 6%; bengáli 6%; radzsput 4%; gudzsaráti 4%; orijá 3%; kannada 3%; malajálám 3%; ász-ami, kasmíri. *Nyelvek:* hindi (hív.), angol, ásszámi, bengáli, pandzsábi, tamil, telugu, urdu és főbb más nyelv. *Vallások:* hindu 80,3%, monedán 11%, keresztény 2,4%, szikh 1,1%, buddhista. *Városi lakosság:* 27%. *Főváros:* Delhi (Naw Delhi, Új-Delhi) (\*1983): 6220406 (A). *Városok* (1983): Calcutta 9194018 (A); Bombay (1988. máj. óta: Mumbai) 8243405 (A); Madras 498347 (A). *Államforma:* szövetségi köztársaság. *Államfő:* Ramaszvami Venkataraman (1987. júl. óta). *Kormányfő:* Narasimha Rao (1991. jún. óta). *Nemzeti ünnep:* jan. 26., aug. 15. *Gazdaság:* *Pénznem:* rupee (indiai rúpia) (1991. szept.: 25,47=1 USD). *GDP* (1991): 281,9 Mrd USD. *GDP/fő* (1991): 334 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): 3%. *Adósságszolgálat a GDP %-ában* (1990): 2,1. *Adósságszolgálat az export %-ában* (1990): 21. *Adósság/fő* (1990): 74 USD. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1987): 3,8. *Fogyasztói árváltozások* (1991): 12%. *Munkaerő-megoszlás:* mezőgazdaság 70%; ipar és kereskedelem 19%. *Export* (1989): 15,8 Mrd USD. *Főbb exportcikk:* tea, kávé, cukor, hal, gyapot, juta, iparcikk, vasérc, textil. *Főbb exportpartnerek:* Egyesült Államok 20%, Szovjetunió 16%, Japán 12%, NSZK 7%. *Import* (1989): 20,5 Mrd USD. *Főbb importcikk:* nyersanyag, energia, gép, berendezés, élelmiszer, iparcikk. *Főbb importpartnerek:* Egyesült Államok 12%, Nagy-Britannia 11%, Japán 10%, NSZK 8%. *Közlekedés:* *Vasúti hálózat* (1988): 67360 km; ebből villamosított: 7155 km. *Közüti hálózat* (1989): 2 M km; ebből burkolt: 840000 km. *Gépjárművek* (1989): személygépkocsi: 2284000; egyéb gépjármű: 1,43 M. *Főbb kikötők:* Calcutta, Madras, Bombay. *Hírközlés:* *Egy készülékre jutó lakosok:* tv: 42; rádió: 15; telefon: 189. *Napilap* (1988): 21/1000 fő. *Egészségügy:* *Születéskor várható élettartam* (1989). férfiak: 57; nők: 58 év. *Születés* (1989): 31,0‰. *Halálozás* (1989): 11,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 2,0‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 91,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok:* 1130. *Egy orvosra jutó lakosok:* 2471. *Oktatás:* *Írni-olvasni tud* (1989): 36%. *Iskolakötelezettség:* 6–11 éves korig. Az 1947-ben függetlenné váló korábbi brit gyarmat miniszterelnöki tisztét 1966. jan.-ban Indira Gandhi nyeri el apja – Dzsavaharlal Nehru kormányfő – halála után. A Kongresszus Párt vezetője 1977. márc.-ig marad a kormány élén. Az indiai burzsoázia és a hazafias értelmiség pártja ekkor a választásokon vereséget szenved a Dzsanaata, vagyis a Néppárttól, amely a jobboldali erőket tömöríti. 1980. jan.-ban újra Indira Gandhi pártja győz, így újra ő a miniszterelnök. 1984. okt.-ben Indira Gandhi politikai gyilkosság áldozatául esik. Az ország vezetését, látványos választási győzelemmel, fia, Radzsiv veszi át, aki megpróbálja kibékíteni a szemben álló népcsoportokat, hiszen tulajdonképpen ez az ellenségeskedés okozta anyja halálát is. 1983-ban az ásszámiak és a bengáliak tűznek össze; 1984-ben először hinduk és mohamedánok. Ezután a szikhek a központi kormány ellen hirdetnek harcot. Radzsiv Gandhi 1985. aug.-ban először az ásszámi vezetővel egyezik meg, majd a szikhek mérsékelt szárnyával. Bár a radikális szikhek megölik a kiegyező Longowalt, a szept.-i választásokon a mérsékelt győznek Pandzsabban. 1986. jan.-tól a pandzsabi terrorhullám egyre nő, több százra emelkedik a szikh és a hindu áldozatok száma; sikertelen merényletre kerül sor Radzsiv Gandhi ellen is. Nő az elégedetlenség a kormány politikája, áremelése ellen, amit a szikh szélsőségesek újabb támadásokra használnak fel. Gandhi vezetése alatt az ország tovább erősíti jó viszonyát a Szovjetunióval. 1987 elején a kormány egy tagja vesztegetési botrányba keveredik, ami a miniszterelnök tekintélyén is csorbát ejt. 1987 nyarán a kormányfő személyesen is részt vállal a Srí Lanka-i polgárháború – indiai katonai közreműködéssel történő – megfékezésében. 1988. jan.-ban a Szovjetunió bejelenti, hogy kiképzési célokra bérbe ad



Indiának egy atommeghajtású tengeralattjárót. Tavasszal súlyosbodik a népcsoportok és a vallási közösségek egymás közötti harca. Pandzsabban 1000 halottat számolnak, miközben továbbra is folynak a robbantásos merényletek. Aug.-ban egyesül 2 vezető ellenzéki párt, így a Kongresszus Párttal szemben reális hatalmi alternatíva születik. 1989 nyarán Srí Lanka vezetőivel vita folyik az indiai csapatok távozásáról. A nov.-i választásokon egyik párt sem szerez abszolút többséget, így a politikai közép alakít koalíciós kormányt. A kormányfő Visvanath Pratap Szing. Az 1990-es helyi választásokon Gandhi pártja további veszteségeket szenved el. Jan.-tól – a rendőrség erőszakos beavatkozásának közvetlen indokával – a Kasmíri Felszabadítási Front elszakadási háborút indít. Az első félévben emiatt több mint 2 ezren halnak meg. India és Pakisztán viszonya is megromlik, mivel a gerillákat nem hivatalosan pakisztáni területről is segítik. Nov.-ben a kormányfő a parlamentben elveszíti a bizalmi indítványt. Az új kormányfő, Csaudra Sekar a Kongresszus Párt támogatását is elnyeri. Ősszel a hinduk és a muzulmánok újra többször véresen megütköznek egymással. 1991 elején India és Kína az 1962-es háború óta először közeledik egymáshoz. Márc.-ban a kormány lemond, mivel a Kongresszus Párt megvonja támogatását a kisebbségi kormánytól. Pandzsabban újra erősödik a harc, az év első felében 2 ezer halottat számolnak. A máj.-i választási hadjárat során Radzsiv Gandhi miniszterelnök pokolgépes merénylet áldozata. A Kongresszus Párt új vezetője Narasimha Rao, aki jún.-ban már miniszterelnök, mivel pártja megnyeri a választásokat.

## INDONÉZIA

Indonéz Köztársaság

Republik Indonesia (indonéz nyelven)

Délkelet-Ázsia

**Földrajz:** *Terület* 1919443 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 20-szor nagyobb. *Fekvés:* 7 nagy és kb. 3000 kisebb szigetből álló szigetcsoporthoz az Egyenlítő mentén. *Szomszédai:* Malaysia (É), Pápua Új-Guinea (K). *Felszín:* Trópusi őserdővel borított alföldek és hegyek váltakoznak: rövid, sűrű folyóhálózat. Gyakori földrengés, intenzív vulkáni tevékenység. Legmagasabb pont: Puncak Jaya (5030 m, Új-Guinea szigetén). Legjelentősebb folyók: Kapuas, Digul, Mamberamo. Legnagyobb tavak: Toba-tó, Towuti-tó.

**Népesség:** *Lakosság* (1989): 167896000. *Életkor szerint:* 0–14: 39,2%; 15–59: 55,5%; 60–: 5,3%.

*Népsűrűség:* 92/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* aceh, batak, minangkabau, jávai, szudáni, madarai, bali, sasak, minaha, toraja, bugini, dajak, iriani, amboni, timori. *Nyelvek:* bahasza indonéz és 250 dialektus. *Vallások:* mohamedán 86%, protestáns 5,5%, r. kat. 2%, hindu 3,5%, buddhista 2%, törzsi vallású 1%. *Városi lakosság:* 27%. *Főváros:* Jakarta (Dzsakarta) (1985): 7829000. *Városok* (1980): Surabaja 2027913; Bandung 1462637; Medan 1378955.

**Államforma:** köztársaság. **Állam- és kormányfő:** Szuharto (szül. 1921. jún. 8.). **Nemzeti ünnep:** aug. 17.

**Gazdaság:** *Pénznem:* rupiah (indonéz rúpia) (1991. szept.: 156,6=1 USD). *GDP* (1991): 112 Mrd USD. *GDP/fő* (1991): 614 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): 6%. *Adósságszolgálat a GDP %-ában* (1991): 8,6. *Adósságszolgálat az export %-ában* (1991): 31. *Adósság/fő* (1991): 311 USD. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1985): 2,5. *Fogyasztói árváltozások* (1991): 8,5%. *Munkaerő-megosztás:* mezőgazdaság 56%; ipar és kereskedelem 23%. *Export* (1990): 25,6 Mrd USD. *Főbb exportcikk:* kőolaj, fa, kávé, gumi, földgáz, nikkel-, ónérc, kopra, dohány. *Főbb exportpartnerek:* Japán 47%, Egyesült Államok 14%, Szingapúr 4%. *Import* (1990). 21,8 Mrd USD. *Főbb importcikk:* gép, berendezés, vegyipari termék, élelmiszer, nyersanyag. *Főbb importpartnerek:* Japán 26%, Egyesült Államok 12%, Szingapúr 4%.

**Közlekedés:** *Vasúti hálózat* (1987): 6458 km; ebből villamosított: 125 km. *Közúti hálózat* (1989):

44552 km; ebből burkolt: 27480 km. *Gépjárművek* (1989): 9674246. *Főbb kikötők*: Jakarta, Surabaja, Medan. *Hírközlés: Egy készülékre jutó lakosok*: tv: 42; rádió: 15; telefon:189. *Egészségügy: Születéskor várható élettartam* (1989). férfiak: 57; nők: 61 év. *Születés* (1989): 28,0‰. *Halálozás* (1989): 9,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 1,9‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 58,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok*: 1512. *Egy orvosra jutó lakosok*: 7902. *Oktatás: Írni-olvasni tud* (1988): 85%. *Iskolakötelezettség*: 6 év. A holland fennhatóság alól 1949. dec. 27-én véglegesen felszabaduló államot az akkori vezető, Ahmed Szukarno irányítja 1966. márc.-ig, amikor először a miniszterelnöki posztot, majd 1 év múlva az elnöki széket is elveszíti. Az új vezető Suharto dandártábornok, aki betölti és megtizedeli a kommunista pártot, majd erőszakkal véget vet a polgárháborúnak. Kelet-Timort 1966. jún.-ban Indonéziához csatolja. A 4 éves időszakoként újráválasztott Suharto tölti be az elnöki és a kormányfői posztot is: a 460 tagú parlamentből 100 főt személyesen ő jelöl ki. A nyersanyagokban gazdag, mégis szegény ország megszenvedti az olajáresést, de a 80-as évektől a politikai élet kissé liberalizálódik. A világ ötödik legnépesebb államában az 1987. ápr.-i választásokon a kormányzó Golkar párt és Suharto erősíti meg helyzetét. 1988. márc.-ban a parlament az elnököt ötödször is az ország vezetőjévé választja. 1991 őszén Kelet-Timorban véres zavargások kezdődnek – az indonéz hadsereg fegyvertelen tüntetőkre nyit sortűzet.

## IRAK

Iraki Köztársaság

Al Jumhuriya al'Iraqia (arabul)

Délnyugat-Ázsia

*Földrajz: Terület*: 438317 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 4,7-szer nagyobb. *Fekvés*: Közép-Keleten, a történelmi Mezopotámia helyén. *Szomszédai*: Jordánia, Szíria (Ny), Törökország (É), Irán (K), Kuvait, Szaúd-Arábia (D). *Felszín*: ATigris és az Eufrátesz között alföld (Mezopotámia); Ny-on sivatag; É-on felföld; K-en hegyvidék (Zagrosz). Legmagasabb pont: Kuhl Hajji Ibrahim (3600 m). Legjelentősebb folyók: Al Furat (Eufrátesz), Nahr Dijlah (Tigris). Legnagyobb tavak: Al Hammari-tó, Milh-tó, Habbaniyah-tó.

*Népesség: Lakosság* (1989): 18271000. *Életkor szerint*: 0–14: 45,3%; 15–59: 49,6%; 60–: 5,1%.

*Népsűrűség*: 39/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok*: arab 77%; kurd 19%; török 2%; perzsa. *Nyelvek*: arab (hiv.), kurd. *Vallások*: mohamedán 95% (síta 55%, szunnita 40%); keresztény 5%. *Városi lakosság*: 73%. *Főváros*: Bagdad (\*1987): 3844600. *Városok* (\*1987): Mossul 857000; Basra 854000; Kirkuk 220000.

*Államforma*: köztársaság. *Államfő*: Szaddám Huszein al-Takriti (szül. 1935). *Kormányfő*: Hamza Zabaidi (1991. szept. óta). *Nemzeti ünnep*: júl. 14., júl. 17.

*Gazdaság: Pénznem*: dinar (iraki dinár) (1991. szept.: 0,34=1 USD). *GDP* (1991): 43 Mrd USD.

*GDP/fő* (1991): 2226 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): –40%. *Adósságszolgálat a GDP %-ában* (1991): 0,0. *Adósságszolgálat az export %-ában* (1991): 0,0. *Adósság/fő* (1991): 2205 USD. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1986). 32. *Fogyasztói árváltozások* (1991): 500%. *Munkaerő-megosztás*:

mezőgazdaság 50%. *Export* (1989). 12 Mrd USD. *Főbb exportcikk*: kőolaj, datolya, bőr, gyapjú. *Főbb exportpartnerek*: Egyesült Államok 19%, Brazília 13%, Török. 12%. *Import* (1989): 10,2 Mrd USD. *Főbb importcikk*: gép, nyersanyag, élelmiszer, közszükségleti cikk. *Főbb importpartnerek*:

Egyesült Államok 12%, NSZK 12%, Török. 9%, NagyBritannia 8%. *Közlekedés: Vasúti hálózat* (1989): 2032 km. *Közüti hálózat* (1985): 25500 km. *Gépjárművek* (1989): személygépkocsi: 672000; egyéb gépjármű: 368000. *Főbb kikötők*: Basra, Fao, Umm Qasr. *Hírközlés: Egy készülékre jutó lakosok*: tv: 18; rádió: 5; telefon: 17. *Napilap* (1989): 30/1000 fő. *Egészségügy: Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 65; nők: 67 év. *Születés* (1989): 45,0‰.

*Halálozás (1989): 8,0%. Népeség-növekedés (1989): 3,8%. Csecsemőhalandóság (1989): 69,0‰. Egy kórházi ágyra jutó lakosok: 552. Egy orvosra jutó lakosok: 3324.*

*Oktatás: Írni-olvasni tud (1987): 70%. Iskolakötelezettség: 6–12 éves korig.*

Az ottománok, majd britek uralta terület az I. világháború után brit irányítású népszövetségi mandátum. 1932. okt. 3-án nyeri el függetlenségét a Hasemita dinasztia irányítása alatt, amelyet 1958-ban katonai puccs távolít el a hatalomból, és Irak köztársaság lesz. Több újabb katonai hatalomátvétel után 1968-ban a Baath párt, az arab újjászületést hirdetőik szerzik meg a kormányzást. Az ekkortól 1979. júl.-ig az állam élén álló Ahmed Hasszan al-Bakr teljesíti a kurd kisebbség több követelését, de nem ad nekik autonómiát. Lehetővé teszi a kommunisták működését. Összetűzésbe kerül a szomszédokkal, Iránnal, Szíriával, Kuvaittal. Utóda, Szaddám Huszein 1980. okt.-ben konfliktusba keveredik Iránnal, ami azután több százezer emberéletet követelő, 8 évig tartó háborúvá terebélyesedik. Az Iránnál kisebb tömegeket, de jobb technikát, francia és szovjet gyártmányú fegyvereket is bevető Irak több nagy iráni offenzívát megállít, sőt 1988 tavaszán D-en ellentámadást vezet. Huszein elutasítja az iráni fegyverszünet-feltételeket. 1988. márc.-ban a kurdok lakta vidéken mustárgáztól halnak meg polgári lakosok: mindkét háborúzó fél a másikat vádolja a nemzetközi szerződések megszegésével. Aug.-ban fegyverszünet jön létre, ENSZ-megfigyelők ellenőrzik a frontokat, míg a 2 ország képviselői Genfben tárgyalnak. Szept.-ben a kurd lakosság tömegesen – hatvanezer – menekül el az országból. Megfigyelők szerint az iraki hadsereg vegyi fegyvereket használ a nemzeti kisebbség ellen. Az 1989. ápr.-i parlamenti választásokon a kormányzó Baath párton kívül is indulhatnak jelöltek. 1990 tavaszán nemzetközi botrány robban ki misztikus iraki fegyverszállítások miatt. A máj.-i bagdadi arab csúcson több államfő nem jelenik meg (Szíria), de a jelenlévők kiállnak Irak mellett és Izrael ellenében. Aug.-ban Irak beváltja fenyegetését és lerohanja, majd bekebelezi Kuvaitot. A külföldieket túszul fogva tartják, a nagykövetségeket bezáratják vagy körülveszik. A Perzsa-öbölben „állóháború” kezdődik. Amerikai vezetéssel, brit, francia, spanyol stb. részvétellel nemzetközi blokád veszi kezdetét, amelyet a BT és a Szovjetunió is jóváhagy. A jordániai kormány ingadiplomáciája nem vezet sikerre. Az arab országok megosztottak, többen Irakot támogatják, mások ellene foglalnak állást. Ősszel több neves politikus próbál közvetíteni, túszokat szabadítani. Nov.-ben az ENSZ ultimátumban hívja fel az országot a Kuvaitot megszálló erők visszavonására. Dec.-ben megszakadnak az amerikai-iraki közvetlen tárgyalások, az 1991. jan.-i külügyminiszteri tárgyalás Genfben nem vezet eredményre. Az iraki nemzetgyűlés 250 képviselője egyhangúan a háborúra szavaz. Az ENSZ-ultimátum lejártával 750 szövetséges repülő indít összehangolt támadást az ország ellen. A febr. 24-i földi offenzíváig 100 ezer bevetésre kerül sor iraki létesítmények, városok ellen. Irak válaszul rakétákkal támadja Izraelt, Szaúd-Arábiát, olajpestist idéz elő a Perzsa-öbölben, felgyújtja a kuvaiti olajkutakat. Hathetes háború után Irak bejelenti, hogy kivonja csapatait Kuvaitból. Közben márc.-ban fegyverszüneti tárgyalások folynak, Irakban a kurdok és a síiták láznak. Huszein rendkívüli állapotot hirdet, kormányfővé a síita Szaadun Hammadit választatja meg. Ápr.-ban életbe lép a fegyverszünet. A lázadó kurdok a köztársasági gárda atrocitásai elől százezrével menekülnek Törökországba. A nyári hónapokra 200 ezren visszatérnek Irakba. A kurdok 2 frakció között megosztottak, az év végéig nem vezetnek eredményre az autonómiatárgyalások. Őszi újra kiéleződik a feszültség, az ENSZ-ellenőrök munkáját az irakiak gátolják. Az elnök szept.-ben leváltja kormányfőjét, összeesküvésről, kivégzésekről szivárognak ki hírek. Hamza Zabaidi áll a kormány élére. Okt.-tól újra menekülnek a kurdok, számuk 1991 végére 700 ezerre nő.

---

## IRÁN

Iráni Iszlám Köztársaság  
Jomhori-e-Islami-e-Iran (perzsa nyelven)

## Délnyugat-Ázsia

**Földrajz:** *Terület:* 1648000 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 17-szer nagyobb. *Fekvés:* A Közel-Kelet és D-Ázsia között. *Szomszédai:* Törökország, Irak (Ny), Azerbajdzsán, Örményország, Türkmenia (É), Afganisztán, Pakisztán (K). *Felszín:* Nagy része magas hegyvidék által övezett felföld, sivatagokkal, mocsarakkal, sóstavakkal. Legmagasabb pont: Damavand (5771 m). Legjelentősebb folyók: Aras, Atrak, Karun. Legnagyobb tavak: Kaszpi-tenger, Urmia-tó, Namak-tó.

**Népesség:** *Lakosság* (1989): 53122000 (3–4% nomád). *Életkor szerint:* 0–14: 44,4%; 15–59: 50,4%; 60+: 5,2%. *Népsűrűség:* 32/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* perzsa 65%; török-tatár, azerbajdzsáni 20%; kurd 8%; arab 2%; örmény. *Nyelvek:* fárszi (perzsa) (hiv.), kurd, luri, beludzsi, azerbajdzsáni, türkmén. *Vallások:* mohamedán (államvallás) (síta 96%, szunnita 3%), zsidó, keresztény. *Városi lakosság:* 54%. *Főváros:* Tehran (Teherán) (1986): 6022078. *Városok* (1986): Mashhad 1466018; Isfahan 1001248; Tabriz 994377.

**Államforma:** iszlám köztársaság. **Állam- és kormányfő:** Hasemi Rafszandzsani (1989. júl. óta).

**Nemzeti ünnep:** febr. 11., ápr. 1.

**Gazdaság:** *Pénznem:* iráni rial (1991. szept.: 66,11=1 USD). *GDP* (1990): 50,3 Mrd USD. *GDP/fő* (1990): 886 USD. *Gazdasági növekedés* (1990): 6,5%. *Adósságszolgálat a GDP %-ában* (1990): 3. *Adósságszolgálat az export %-ában* (1990): 8. *Adósság/fő* (1990): 179 USD. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1986): 7,9. *Fogyasztói árváltozások* (1990): 7,6%. *Munkaerő-megoszlás:* mezőgazdaság 40%; ipar és kereskedelem 33%. *Export* (1989): 13,6 Mrd USD. *Főbb exportcikk:* kőolaj, kőolajtermék, szőnyeg, bor, gyapot, gyümölcs. *Főbb exportpartnerek:* Japán 15%; Hollandia 9%. *Import* (1989): 14,7 Mrd USD. *Főbb importcikk:* gép, fogyasztási cikk, vegyipari termék, élelmiszer. *Főbb importpartnerek:* NSZK 14%, Japán 10%, Olasz. 6%, Nagy-Britannia 4%.

**Közlekedés:** *Vasúti hálózat* (1985): 4567 km; ebből villamosított: 146 km. *Közúti hálózat* (1985): 139368 km. *Gépjárművek* (1984): 2768136. *Főbb kikötők:* Khark-sziget, Khorramshahr, Bushehr.

**Hírközlés:** *Egy készülékre jutó lakosok:* tv: 23; rádió: 4,7; telefon: 25. *Napilap* (1988): 13/1000 fő.

**Egészségügy:** *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 57; nők: 57 év. *Születés* (1989): 44,0‰.

**Halálozás** (1989): 10,0‰. **Népességnövekedés** (1989): 3,4‰. **Csecsemőhalandóság** (1989): 113,0‰.

*Egy kórházi ágyra jutó lakosok:* 704. *Egy orvosra jutó lakosok:* 2992.

**Oktatás:** *Írni-olvasni tud* (1986): 48%. *Iskolaköztettség:* 6–14 éves korig.

A perzsa sahok államában Reza Pahlavi 1925-ben szerzi meg a hatalmat és alapít új dinasztíát.

1941. szept.-től fia követi, akit 1979. jan.-ban az iszlám forradalomnak nevezett népi megmozdulás űz el a pávatronról. Khomeini ajatollah, a síita iszlám vallási felekezet vezetője 15 éves száműzetésből tér haza, s 1979. febr.-ban először ideiglenes kormányt nevez ki, majd ápr.-ban – népszavazás után – kikiáltja az iszlám köztársaságot. 1980. szept.-ben háború kezdődik Irakkal, amelynek első napjaiban néhány iráni várost feldúlnak, s károk érik az abadani olajberendezéseket. Irán azóta nagyobb létszámú mozgósítható tömegeivel több „végső offenzívát” indít, de egyikben sem ér el jelentős eredményt. A halottak számát mindkét oldalon százezrekre teszik. A mélyen vallásos Iszlám Köztársasági Párt az 1984. ápr.-i választásokon 2 híján az összes képviselői helyet megszerzi a parlamentben. Előzőleg több robbantásos merénylet tizedeli meg a párt és az állam vezetését, Hamenei elnök 1985. szept.-ben második periódusát kezdi meg, az abszolút – de időnként megkérdőjelezett – hatalmú Khomeini ajatollah 1985. nov.-ben Montazeri ajatollahot jelöli ki utódául. Azóta mégis Rafszandzsani ajatollah pozíciója erősödik, aki az amerikai-iráni fegyveretadási botrány idején a világsajtót tájékoztatja. 1987-ben a háború elhúzódása, óriás tankhajók tucatjait érő támadások, a Perzsa-öböl egy részének elaknásítása a világ legfontosabb kőolajszállító útvonalának megbénulásával fenyeget. 1988. jan.-ban Irán újabb sikertelen offenzívát indít. Ápr.-ban parlamenti választásokra kerül sor, amelyeken nem politikai pártok indulnak, hiszen 1987. jún.-ban a kormányzó Iszlám Köztársasági Pártot is felosztatják. 1988. aug.-ban fegyverszünet jön létre Irakkal, Genfben tárgyalások kezdődnek. 1989. febr.-ban kirobban a „Rushdie-ügy”. Az iszlámot bíráló könyvet először Nagy-Britanniában adják ki, ezért Irán felülvizsgálja diplomáciai kapcsolatait a szigetországgal. Montazeri ajatollah ápr.-ban lemond az utódlásról. Jún.-ban meghal Khomeini ajatollah. Temetésén milliók ismétlik tanait. A júl.-i

elnökválasztások győztese Hasemi Rafszandzsani. 1990. máj.-ban szóba kerül egy iraki-iráni csúcstalálkozó. Az Öböl menti konfliktust az ország a saját és olajtermelése javára használja ki. 1991. jan.-ban iraki repülők iráni területen keresnek és kapnak menedéket. Miközben az ország igen lassan nyit a Nyugat felé, helyi források szerint 800 ezer iraki menekült lépi át a határt.

## ÍRORSZÁG

---

Ír Köztársaság

Éire (ír nyelven)

Ireland (angolul)

Európa

Földrajz: *Terület:* 70283 km<sup>2</sup>, Magyarországnál egyharmad résszel kisebb. *Fekvés:* Sziget az Atlanti-óceánban, Angliától Ny-ra. *Szomszédja:* Nagy-Britannia (É). *Felszín:* Partjai mentén hegyvidék; területének nagy része síkság, mocsaras, tőzeglápos tavakkal. Legmagasabb pont: Carrantoohill (1041 m). Legjelentősebb folyók: Shannon, Barrow. Legnagyobb tavak: Lough Corrib, Lough Mask, Lough Ree.

Népesség: *Lakosság* (1989): 3540000. *Életkor szerint:* 0–14: 30,5%; 15–59: 54,5%; 60–: 15,0%.

*Népsűrűség:* 50/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoport:* ír. *Nyelvek:* ír (gael) (hiv.), angol (hiv.). *Vallások:* r. kat. 94%, protestáns 4%, zsidó. *Városi lakosság:* 58%. *Főváros:* Dublin (Baile Átha Cliath) (1986): 920956 (A). *Városok* (1986): Cork 173694; Limerick 76557; Galway 47104.

*Államforma:* köztársaság. *Államfő:* Mary Robinson (1990. okt. óta). *Kormányfő:* Charles Haughey (1987. márc. óta). *Nemzeti ünnep:* márc. 17.

*Gazdaság:* *Pénznem:* punt (ír font) (1991. szept.: 0,62=1 USD). *GDP* (1991): 46 Mrd USD. *GDP/fő* (1991): 13209 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): 1,8%. *Fogyasztói árváltozások* (1991): 3,2%.

*Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1988): 1,3%. *Munkanélküliség* (1989): 15,7%. *Munkaerő-megoszlás:* mezőgazdaság 13%; ipar és kereskedelem 21%. *Export* (1989): 20,6 Mrd USD. *Főbb exportcikkek:* hús, élő állat, élelmiszer, vegyipari termék, iparcikk. *Főbb exportpartnerek:* Nagy-Britannia 33%, NSZK 9%, Franciaország 9%. *Import* (1989): 17,4 Mrd USD. *Főbb importcikkek:* gép, berendezés, takarmány, gabona, élelmiszer, vas-, acéláru, kőolaj. *Főbb importpartnerek:* Nagy-Britannia 42%, Egyesült Államok 17%, NSZK 8%, Franciaország 5%.

*Közlekedés:* *Vasúti hálózat* (1989): 1944 km; ebből villamosított: 38 km. *Közüti hálózat* (1989): 92303 km; ebből autópálya: 8 km. *Gépjárművek* (1989): személygépkocsi: 773396; egyéb gépjármű: 151547. *Főbb kikötők:* Dublin, Cork. *Hírközlés:* *Egy készülékre jutó lakosok.* tv: 3,8; rádió: 1,7; telefon: 3,8. *Napilap* (1989): 169/1000 fő.

*Égésügy:* *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 72; nők: 78 év. *Születés* (1989): 16,0‰. *Halálozás* (1989): 9,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 0,8‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 6,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok:* 137. *Egy orvosra jutó lakosok:* 681.

*Oktatás:* *Írni-olvasni tud* (1988): 99%. *Iskolakötelezettség:* 9 év.

Az 1919-ben brit fennhatóság alól felszabaduló sziget 1925-ben 2 részre szakad. A protestáns többségű 6 É-i megye és a római katolikus többségű 26 D-i grófság azóta nem tud egyesülni. Ulster, vagyis É-Írország Nagy-Britannia része marad, ami miatt 1969, a brit hadsereg bevonulása óta erősödik a katolikus Ír Köztársasági Hadsereg, az IRA terrortevékenysége, csakúgy, mint a protestáns szélsőségesek hasonló tevékenysége. A mélyen katolikus Ír Köztársaságban a belpolitikai döntésekben is jelen van az É-hoz fűződő viszony. A 2 rivális párt, a Fianna Fáil (a Sors Katonái) és a Fine Gael (az Írek Családja) többségében ma is elveti a válást, az abortuszt. A Fine Gael viszont békülékenyebb hangot üt meg a britekhez és az Ulsterhez fűződő viszonyt illetően. 1982–86 között a Fine Gael, élén Garret FitzGeraldal kormányoz. 1985. nov.-ben a kormány megállapodást köt Margaret Thatcher brit miniszterelnökkel, amelyben jogokat kap, hogy É-Írország egyes

folyamataiba beleszólhasson, ugyanakkor fokozott együttműködésre kötelezi magát a terroristaellenes harcban. Az ellenzék behódolásnak nevezi a szerződést. 1987. márc.-ban a Fianna Fáil nyeri a választásokat és Charles Haughey alakít kormányt. FitzGerald pártelnöki tisztéről is lemond. A kisebbségi kormány csökkenti az adókat, s erőteljesen visszafogja az állami kiadásokat. Az 1989. jún.-i választásokon a Fianna Fáil győz, de befolyása csökken. 1990 első felében Dublin a Közös Piac székhelye. Az okt.-i elnökválasztáson Mary Robinson győz. Ő az első nő és az első liberális párti, akit elnökké választanak. 1991 őszén a kormány pénzügyi botrányokba keveredik, a kormányfő nehezen tudja megőrizni posztját.

---

## IZLAND

---

Izlandi Köztársaság

Lýðveldið Island (izlandi nyelven)

Európa

**Földrajz:** *Terület:* 103000 km<sup>2</sup>, Magyarországnál valamivel nagyobb. *Fekvés:* Sziget az Atlanti-óceán É-i részében. *Szomszédai:* Legközelebbi szárazföld: Grönland (Dánia). *Felszín:* Tagolt partvidék. D-en fennsík, vulkanikus gejzírekkel, több száz ma is működő vulkánnal. A fennsík hóhatár fölötti részét Európa legnagyobb kiterjedésű jégtakarója borítja. Legmagasabb pont: Hvannadalshnúkur (2119 m). Legjelentősebb folyó: Thjórsá. Legnagyobb tó: Thingvallavatn. *Népesség:* Lakosság (1991): 256000. *Életkor szerint:* 0–14: 25,5%; 15–59: 60,1%; 60–: 14,4%. *Népsűrűség:* 2,5/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoport:* izlandi. *Nyelvek:* izlandi (hiv.), dán. *Vallások:* protestáns 96,3%, r. kat. 0,9%. *Városi lakosság:* 90%. *Főváros:* Reykjavík (1989): 96708. *Városok* (1989): Kópavogur 15900; Akureyri 14091; Hafnarfjörður 14541.

**Államforma:** köztársaság. **Államfő:** Vigdís Finnbogadóttir (szül. 1930. ápr. 15.) **Kormányfő:** David Oddson (1991. ápr. óta). **Nemzeti ünnep:** jún. 17.

**Gazdaság:** *Pénznem:* krona (izlandi korona) (1991. szept.: 59,52=1 USD). *GDP* (1991): 6,3 Mrd USD. *GDP/fő* (1991): 24675 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): 0,2%. *Fogyasztói árváltozások* (1991): 10%. *Munkanélküliség* (1990): 1,8%. *Munkaerő-megoszlás:* mezőgazdaság 11%; halászat 14%. *Export* (1989): 1,4 Mrd USD. *Főbb exportcikkek:* halliszt, bálnaolaj, halkonzerv, hús, gyapjú. *Főbb exportpartnerek:* Egyesült Államok 28%, Nagy-Britannia 19%. *Import* (1989): 1,4 Mrd USD. *Főbb importcikkek:* gép, berendezés, energia, élelmiszer, halászati felszerelés, közszükségleti cikk. *Főbb importpartnerek:* NSZK 15%, Dánia 10%, Nagy-Britannia 9%.

**Közlekedés:** *Közúti hálózat* (1989): 12473 km; ebből burkolt: 2300 km. *Gépjárművek* (1989): személygépkocsi: 125559; egyéb gépjármű: 12152. *Fő kikötő:* Reykjavík. *Hírközlés:* *Egy készülékre jutó lakosok:* tv: 3,3; rádió: 1,6; telefon: 2,2. *Napilap* (1988): 524/1000 fő.

**Egészségügy:** *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak 75; nők: 81 év. *Születés*(1989): 15,0‰. *Halálozás* (1989): 7,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 0,8‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 6,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok:* 86. *Egy orvosra jutó lakosok:* 370.

**Oktatás:** *Irni-olvasni tud* (1989): 99%. *Iskolakötelezettség:* 8 év.

A norvég és dán fennhatóság alatt élő sziget csak 1944. jún. 17-én nyeri el teljes függetlenségét. 1980. aug. óta a parlamenti köztársaságban Vigdís Finnbogadóttir asszony az elnök. Az 1984. jún.-i választások megerősítik hivatalában. 1985. okt.-ben több ezer nő tüntet jogaiért, az elnöksszony szolidaritását fejezi ki. Márc.-tól az ország fokozottan vesz részt a NATO katonai szeryzetében. 1986. okt.-ben az izlandi főváros csúcstalálkozóra látja vendégül Reagan elnököt és Gorbacsov főtitkárt. Az 1987. ápr.-i parlamenti választások után koalíciós kabinet alakul. A kormányban a világon elsőként a nők pártja – a Nőszövetség – is részt vesz. Az 1991. ápr.-i választásokon a Függetlenségi Párt győz, az új kormányfő David Oddson.

# IZRAEL

## Izrael Állam

### Medinat Yisrael (héberül)

### Nyugat-Ázsia

**Földrajz:** *Terület:* 20770 km<sup>2</sup>, Magyarországnak kb. egynegyed része. *Fekvés:* A Földközi-tenger K-i végénél. *Szomszédai:* Libanon (É), Szíria, Jordánia (K), Egyiptom (Ny). *Felszín:* A tengerpart mentén termékeny síkság. ÉK-en hegyvidék, 0-en sivatag; K-i határán a világ legmélyebb szárazföldi pontja (Holt-tenger, –397 m). Legmagasabb pont: Har Meron (1208 m). Legjelentősebb folyó: Jordán. Legnagyobb tavak: Holt-tenger, Kineret-tó.

**Népesség:** *Lakosság* (1989): 4509000. *Életkor szerint:* 0–14: 32,4%; 15–59: 55,3%; 60–: 13,3%.

*Népsűrűség:* 217/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* zsidó 82,9%; arab, drúz 14,8%. *Nyelvek:* héber (hiv.), arab (hiv.), angol, jiddis. *Vallások:* zsidó 81,7%, mohamedán 14,2%, keresztény 2,3%. *Városi lakosság:* 91%. *Főváros:* Tel-Aviv (1988): 317800. *Városok* (1988): Jeruzsálem 493500; Haifa 222600; Holon 146100.

**Államforma:** parlamentális köztársaság. *Államfő:* Hájim Herzog (1983. máj. óta). *Kormányfő:* Jichak Samir (1986. szept. óta). *Nemzeti ünnep:* változó (1990: ápr. 30; 1991: ápr. 18.; 1992: máj. 7.). **Gazdaság:** *Pénznem:* sékel (1991. szept.: 2,29=1 USD). *GDP* (1991): 55,G Mrd USD. *GDP/fő* (1991): 10968 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): 5,7%. *Adósságszolgálat a GDP %-ában* (1991): 8,5. *Adósságszolgálat az export %-ában* (1991): 26. *Adósság/fő* (1991): 5079 USD. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1987): 16,6. *Fogyasztói árváltozások* (1991): 20%. *Munkanélküliség* (1989): 8,9%.

**Munkaerő-megosztás:** mezőgazdaság 6%; ipar és kereskedelem 23%. *Export* (1991): 11,7 Mrd USD. *Főbb exportcikkek:* csiszolt gyémánt, citrusfélék, textília, gép, berendezés, vegyipari termék. *Főbb exportpartnerek:* Egyesült Államok 28%, Nagy-Britannia 7%, NSZK 6%, Hollandia 5%. *Import* (1991): 18,2 Mrd USD. *Főbb importcikkek:* nyersgyémánt, gép, berendezés, élelmiszer, energia, ipari nyersanyag. *Főbb importpartnerek:* Egyesült Államok 18%, Belgium 13%, NSZK 12%, Nagy-Britannia 9%.

**Közlekedés:** *Vasúti hálózat* (1988): 575 km. *Közúti hálózat* (1988). 12980 km (burkolt). *Gépjárművek* (1988): személygépkocsi: 753450; egyéb gépjármű: 152498. *Főbb kikötők:* Haifa, Ashdod, Eilat. **Hírközlés:** *Egy készülékre jutó lakosok:* tv: 6,9; rádió: 2,2; telefon: 2,1. *Napilap* (1989): 357/1000 fő. **Egészségügy:** *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 75; nők: 79 év (csak a zsidó lakosságra vonatkozik). *Születés* (1989): 22,0‰. *Halálozás* (1989): 7,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 1,5%. *Csecsemőhalandóság* (1989): 9,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok:* 161. *Egy orvosra jutó lakosok:* 345.

**Oktatás:** *Írni-olvasni tud* (1988): zsidó 88%; arab 70%. *Iskolakötelezettség:* 9 év.

Az 1948. máj. 14-én megalakult zsidó állam az arab környezetével vívott 1973-as, negyedik háború után először Egyiptommal egyezik ki: 1978. szept.-ben Camp Davidben Carter amerikai elnök előtt fognak kezdet egymással az izraeli és az egyiptomi vezetők. Ezt 1979. márc.-ban békeszerződés követi. Ennek értelmében 1982. ápr.-ig Izrael visszavonja katonáit a Sínai-félszigetről. 1979–82 között – ezt az időszakot sokan az ötödik arab-izraeli háborúnak nevezik – palesztin és zsidó szélsőségesek egyre szaporodó támadásokat hajtanak végre egymás ellen, mígnem Izrael 1982. jún.-ban katonai erővel vonul be Libanonba, hogy az ottani palesztin bázisokat megsemmisítse. Egyéves megszállás után az izraeli erők megkezdik 1985. febr.-ig tartó kivonulásukat, de ezután is többször hajtanak végre bombázásokat, fegyveres megtorlásokat Libanonban. Az 1984. szept.-i választásokon kialakult patthelyzet megegyezésre készíti a 2 nagy pártot, a Munkapártot (élén Simon Peresz), ill. a Likud-tömböt (élén Jichak Samir). 2 éven át Peresz a kormányfő, majd a választási periódus másik felében Samir. Peresz 1985. okt.-ben hétpontos közel-keleti béketervet dolgoz ki; 1986 elejétől nagyszabású valutareformot vezet be a sékel inflációjának leszorítására; diplomáciai vagy munkakapcsolatot teremt több olyan állammal, amely 1973 óta nem tart kapcsolatot Izraellel. Miközben erősödnek a belpolitikai viták, az ortodox és a világias zsidók belső

nézeteltérései, 1986. szept.-től Samir veszi át a kormányzást. 1987 nyarán a belpolitikai nézeteltéréseket fokozza, hogy Peresz nemzetközi közel-keleti békekonferenciát javasol. 1987 végétől a megszállt övezetekben – Gáza, Ciszjordánia – a palesztin lakosság tüntetésekbe kezd. Az izraeli katonaság megtorlásának 1988. nyár elejéig 200 lakos esik áldozatul. 1988. jan.-ban a Biztonsági Tanács felszólítja Izraelt: tartsa tiszteletben a megszállt területek lakosságára vonatkozó genfi konvenciót. Shultz amerikai külügyminiszter béketervét Samir márc.-ban elutasítja. A nov.-i választásokon Samir győz, Peresz elveszíti a külügyminiszteri tárcát s a pénzügyek élére kerül. Samir 1989. ápr.-ban saját béketervet terjeszt elő, ezt a palesztinok elutasítják. Jún.-ban a telepések erőszakosan lépnek fel a megszállt területeken. 1990. márc.-ban a palesztinokkal folytatandó tárgyalások miatt kormányválság tör ki: a tárgyalásokat sürgető Pereszt Samir eltávolítja. Pereszt testületileg követik a Munkapárt miniszterei. Hosszú tárgyalások után újra Samir tud csak kormányt alakítani. Ebben nagy szerephez jutnak a pici és szélsőséges vallási pártok. A kormányból kimarad a Munkapárt, Samir egyfős többséghez jut. A kabinet radikálisan palesztinellenes. Okt.-ben a hatóságok 21 palesztint lőnek le Jeruzsálemben. A BT 2 alkalommal is elítéli az országot. 1991. jav.-ban az Öböl-háború miatt rendkívüli állapot lép életbe. Izrael nem hadviselő fél, így az országot érő iraki rakétatámadások – halálos áldozatokkal – rendkívüli feszültséget keltenek. A palesztinok a háború alatt nem hagyhatják el lakhelyüket. Folytatódik a szovjet zsidók tömeges bevándorlása. Ősszel Madridban, majd Washingtonban közel-keleti békekonferenciák kezdődnek. Okt.-ben a Szovjetunió és Izrael felveszik a diplomáciai kapcsolatokat.

## JAMAICA

### Közép-Amerika

**Földrajz:** *Terület:* 10990 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 8-szor kisebb. *Fekvés:* Sziget a Karib-tengerben. *Szomszédai:* Kuba (É), Haiti (K). *Felszín:* Nagy része hegyvidék, csak D-en síkság. Legmagasabb pont: Blue Mountain Peak (2256 m). Legjelentősebb folyók: Black River, Rio Minho. **Néesség:** *Lakosság* (1989): 2362000. *Életkor szerint:* 0–14: 33,7%; 15–59: 56,4%; 60–: 9,9%. *Népsűrűség:* 215,6/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* fekete 76%; mulatt 19%; indiai, kínai 1,6%; fehér. *Nyelvek:* angol (hiv.), kreol. *Vallások:* protestáns 75%, r. kat. 8%, zsidó, hindu, mohamedán. *Városi lakosság:* 51%. *Főváros:* Kingston (1982): 524638. *Városok* (1982): Montego Bay 70265; Spanish Town 89097; May Pen 40962.

**Államforma:** alkotmányos monarchia. *Államfő:* II. Erzsébet (akit Florizel A. Glasspole főkormányzó – szül. 1909. szept. 25. – képvisel). *Kormányfő:* Michael Manley (1989. febr. óta). *Nemzeti ünnep:* aug. első hétfője.

**Gazdaság:** *Pénznem:* dollar (jamaicai dollár) (1991. szept.: 12,97=1 USD). *GDP* (1990): 3,9 Mrd USD. *GDP/fő* (1990): 1552 USD. *Gazdasági növekedés* (1990): 3,8%. *Adósságszolgálat a GDP %-ában* (1990): 13. *Adósságszolgálat az export %-ában* (1990): 22. *Adósság/fő* (1990): 1855 USD. *Védelmi kiadások a GDP %-ában* (1989): 1. *Fogyasztói árváltozások* (1990): 21%. *Munkaerő-megoszlás:* mezőgazdaság 31%; ipar 41%. *Export* (1990): 1 Mrd USD. *Főbb exportcikk:* timföld, bauxit, cukor, banán, kakaó, kávé. *Főbb exportpartnerek:* Egyesült Államok 39%, Nagy-Britannia 14%, Kanada 12%. *Import* (1990): 1,7 Mrd USD. *Főbb importcikk:* gép, berendezés, energia, vegyipari termék, élelmiszer, jármű. *Főbb importpartnerek:* Egyesült Államok 51%, Nagy-Britannia 6%. *Közlekedés:* *Vasúti hálózat* (1984): 294 km (+31 km ipari vasút). *Közúti hálózat* (1987): 12592 km. *Gépjárművek* (1989): 98857. *Főbb kikötők:* Kingston, Montego Bay. *Hírközlés:* *Egy készülékre jutó lakosok:* tv: 5,9; rádió: 2,6; telefon: 13. *Napilap* (1989): 51/1000 fő. **Egészségügy:** *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 75; nők: 78 év. *Születés* (1989): 27,0‰. *Halálozás* (1989): 5,3‰. *Népességnövekedés* (1989): 2,2‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 17,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok:* 414. *Egy orvosra jutó lakosok:* 5723.



Oktatás: *Írni-olvasni tud* (1990): 82%. *Iskolakötelezettség*: 6–15 éves korig.

A spanyol, majd brit gyarmat 1962. aug. 6-a óta független, a Nemzetközösség tagja. Az 1972. febr.-i választásokon a Népi Nemzeti Párt győz, melynek szociáldemokrata beállítottságú vezetője, Michael Manley lesz miniszterelnök. Mivel Manley földreformot hajt végre, ellenőrzése alá vonja a tőkés bauxit- és alumíniumkonszerneket, az amerikai tőke jelentős része kimenekül az országból, csökken az amerikai turizmus. 1976. jún.-ban Manley kénytelen elrendelni a rendkívüli állapotot, és bár a dec.-i választásokon még egyszer többséget tud szerezni, a romló gazdasági helyzet miatt 1980. okt.-ben az ellenzék nagy fölényrel győz. Nov.-től Edward Seaga, a polgári Jamaicai Munkáspárt vezetője a kormányfő. Csökkenti a korábban virágzó kapcsolatokat Kubával, s helyreállítja az amerikai monopóliumok befolyását. 1988-ra a kormányfő népszerűsége csökken, ismét nőnek a belső feszültségek. Az 1989. febr.-i választásokon újra Manley győz, aki most liberális gazdasági programot hirdet. Jamaica 1990-ben egyesíti, szinkronizálja tőzsdéjét Barbadoséval és Trinidadéval.

## JAPÁN

Nippon (japánul)

Kelet-Ázsia

Földrajz: *Terület*: 372815 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 4-szer nagyobb. *Fekvés*: 4 nagy és 100 kisebb szigetből álló szigetsorozat Ázsia K-i partvidéke mentén. *Felszín*: A szigetsorozaton magas és középhegység húzódik végig, medencéket, alföldeket közrezárva. A partvidék mentén termékeny síkság. Gyakori földrengés; számos működő vulkán. Legmagasabb pont: Fudzsi (Fuji, 3776 m). Legjelentősebb folyók: Tone, Kitakarni, Shinano. Legnagyobb tó: Biwa.

Népesség: *Lakosság* (1990): 123680000. *Életkor szerint*: 0–14: 18,4%; 15–59: 64,3%; 60–: 17,3%.

*Népsűrűség*: 328/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok*: japán 99,4%; koreai, kínai. *Nyelvek*: japán (hiv.), angol.

*Vallások*: sinto és buddhista 80%, protestáns, r. kat. *Városi lakosság*: 77%. *Főváros*: Tokyo (Tokió) (1989): 8099000. *Városok* (1989): Yokohama 3153000; Osaka 2535000; Nagoya 2101000.

*Államforma*: alkotmányos monarchia. *Államfő*: Akihito császár (1989. febr. óta). *Kormányfő*:

Mijazava Kiicsi (1991. nov. óta). *Nemzeti ünnep*: ápr. 29., dec. 23.

*Gazdaság*: *Pénznem*: yen (jen) (1991. szept.: 133,51=1 USD). *GDP* (1991): 3371,9 Mrd USD. *GDP/fő* (1991): 27187 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): 4%. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1987): < 1.

*Fogyasztói árváltozások* (1991): 3,5%. *Munkanélküliség* (1990): 2,1%. *Munkaerő-megoszlás*: mezőgazdaság 9%; ipar 34%. *Export* (1990): 287 Mrd USD. *Főbb exportcikkek*: gép, közlekedési eszköz, elektromos berendezés, híradás-technikai és finommechanikai cikk, vegyipari, kohászati, textil- és élelmiszeripari termék, ásványkincs. *Főbb exportpartnerek*: Egyesült Államok 33%, délkelet-ázsiai országok 23%, Közös Piac 20%. *Import* (1990): 235 Mrd USD. *Főbb importcikkek*: élelmiszer, gyapot, gyapjú, érc, energia, bauxit, ásványi nyersanyag, ipari félkész termék. *Főbb importpartnerek*: közel-keleti országok 26%, délkelet-ázsiai országok 22%, Egyesült Államok 22%. *Közlekedés*: *Vasúti hálózat* (1987): 25782 km; ebből villamosított: 14373 km. *Közüti hálózat* (1988): 1104282 km; ebből burkolt: 45589 km; autópálya (1988): 3721 km. *Gépjárművek* (1989):

személygépkocsi: 30776000; egyéb gépjármű: 20350000. *Főbb kikötők*: Yokohama, Tokyo, Kobe.

*Hírközlés*: *Egy készülékre jutó lakosok*: tv: 4,1; rádió: 1,3; telefon: 1,8. *Napilap* (1988): 569/1000 fő.

*Egészségügy*: *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 76; nők: 82 év. *Születés* (1989): 11,0‰.

*Halálozás* (1989): 7‰. *Népességnövekedés* (1989): 0,5‰. *Csecsemőhalandóság* (1987): 4,9‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok*: 77. *Egy orvosra jutó lakosok*: 668.

Oktatás: *Írni-olvasni tud* (1991): 99%. *Iskolakötelezettség*: 6–15 éves korig.

Az 1926. dec. óta Hirohito császár jelképes uralma alatt élő országban a II. világháború után a Liberális Demokrata Párt tölt be vezető szerepet. Az Egyesült Államokkal 1951-ben békeszerződést

kötő ország 1972-ben visszkapja az Okinawa-szigeteket is. 1978 után felerősödnek a környezetvédő, háborúellenes tüntetések, amelyek akkor a Tokió mellett épülő naritai repülőtér ellen irányulnak. 1978-ban Takeo Fukuda kormányzatának a végén az ország helyreállítja kereskedelmi kapcsolatait Kínával, a II. világháborúban szemben állt felek békeszerződést kötnek. Okira Maszajosi csak 1 éven át vezeti az országot, lemondása, majd halála 1980. jún.-ban kormányzati válságot okoz. Suzuki Zenko júl.-ban lesz miniszterelnök, őt 1982. okt.-ben Jaszuhiko Nakaszono követi. A világháború után legstabilabb japán kormány vezetője látogatásra hívja meg Gorbacsov szovjet pártfőtitkárt, hogy a rendezetlen kapcsolatokat s Japán területi követeléseit (Kuril-szigetek) megvitassák. A kormányzati bizonytalanság éveiben is virágzik a japán gazdaság és külkereskedelem; a kereskedelmi többlet 1986-ra 80 Mrd USD-re emelkedik. Ám a jen felértékelődése az USD-vel szemben (2 év alatt 40–50%) rontja a japán áruk versenyképességét, csökkenti az exportot, munkanélküliséget teremt, s Japánnak az évtized közepétől meg kell mérkőznie a D-koreai, tajvani és más DK-ázsiai gazdaságok exportsikereivel is. Az 1986. júl.-i választásokon a liberális demokraták 49,42%-ot kapnak, így 1987-re megvalósítják egyik sokat vitatott célkitűzésüket: amerikai nyomásra is a katonai kiadások 1975 óta először túllépik a nemzeti össztermék 1%-át. Nakaszono 1987-ben népszerűtlen adóreform megvalósításába kezd. Emiatt a helyi választásokon 1987–88-ban több helyütt visszaesik a kormánypárt. Nakaszono 1987. okt.-ben lejáró tisztéért hárman vetélkednek pártjából. Végül Noboru Takesita, az LDP főtitkára győz, ő az új kormányfő. Az 1987-ben éleződő japán-amerikai kereskedelmi ellentét 1988-ban némileg enyhül. 1989. jan.-ban meghal a császár. A febr.-i temetés a világ állam- és kormányfőinek eddigi legnagyobb találkozója. A trónra Akihito, Hirohito fia lép. Tavasszal korrupciós botrány robban ki, ami miatt végül Takesita is kénytelen lemondani. Jún.-ban Sosuke Uno áll a kormány élére, akit viszont az hoz kellemetlen helyzetbe, hogy kiderül: korábban kapcsolatot tartott egy gésával. Uno 1 hónapos kormányzás után lemond. Utóda: Kaifu Tosiki, annak ellenére, hogy a szenátus a Japán Szocialista Párt elnökét, Doi Takako asszonyt szavazta meg erre a posztra. 1990. febr.-ban újra az LDP a győztes, miközben a politikai bizonytalanság miatt romlik a jen árfolyama. A toklói tőzsde nehéz heteket él át. Máj.-ban a D-koreai elnök Japánba látogat, ez a 2 ország közötti látványos kibékülés kezdete. Nov.-ben a császár hivatalosan is elfoglalja trónját. 1991. jan.-ban a kormányfő Kínába látogat, ahol 5 milliárd dolláros fejlesztési segílyt ígér. Febr.-ban Naruhito herceget hivatalosan trónörökössé nyilvánítják, Gorbacsov ápr.-ban Tokióba látogat, de nem sikerül megegyeznie a Kuril-szigetekről. Később Jelcin orosz elnök sokkal inkább hajlik a megegyezésre. Okt.-ben Kaifu nem indul az LDP elnökválasztásán. Így a politikai hagyományoknak megfelelően elveszíti a kormányfői széket. Utóda a korábbi pénzügyminiszter, Mijazava Kiicsi.

---

## JEMEN

Jemeni Köztársaság

Jumhuriyat al-Yaman (arabul)

Délnyugat-Ázsia

Földrajz: *Terület:* 527968 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 5,6-szer nagyobb. *Fekvés:* Az Arab-félsziget D-i partvidékén. *Szomszédai:* Szaúd-Arábia (É), Omán (K). *Felszín:* D-en keskeny parti síkság, ÉK-en fennsík, amely enyhe lejtővel csatlakozik a Rub' al Hali-sivataghoz. Legmagasabb pont: Nabi Shu'ayb (3760 m).

Államforma: köztársaság. *Államfő:* Ali Abdullah Szaleh (1990. máj. óta). *Kormányfő:* Haidar Abu-Bakr al Attasz (1990. máj. óta).

Népesség: *Lakosság* (\*1990): 12000000 (1096 nomád). *Népsűrűség:* 21/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* arab 75%; indiai, pakisztáni 3%; szomáli 1%. *Nyelv:* arab (hiv.). *Vallások:* mohamedán 96%, hindu, r. kat. *Városi lakosság:* 25%. *Főváros:* Szanaa (San'a) (1990): 500000. *Városok* (\*1987): Aden 417366;

Tai'z 178043; Hodeida 155110.

Gazdaság: *Pénznem*: jemeni rial (1991. szept.: 12,03=1 USD). *GDP* (1990): 9,4 M USD. *GDP/fő* (1990): 730 USD. *Gazdasági növekedés* (1990): 6,8%. *Adósságszolgálat a GDP %-ában* (1990): 5. *Adósságszolgálat az export %-ában* (1990): 39. *Adósság/fő* (1990): 536 USD. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1988): 12,4. *Fogyasztói árváltozások* (1990): 220. *Munkaerő-megosztás*: mezőgazdaság 64%: ipar és kereskedelem 22%. *Export* (1989): 606 M USD. *Főbb exportcikk*: hal, kőolajtermék, kávé, gyapot, kézműipari termék. *Főbb exportpartnerek*: NSZK 29%, Egyesült Államok 26%, Olasz. 12%. Japán 10%. *Import* (1991): 2,18 Mrd USD. *Főbb importcikk*: élelmiszer, kőolaj, iparcikk. *Főbb importpartnerek*: Szaúd-Arábia 12%, Francia. 6%, Egyesült Államok 5%, Japán 5%. *Közlekedés: Közúti hálózat* (1988): 39200 km; ebből burkolt: 2227 km. *Gépjárművek* (1988): 95000. *Fő kikötő*: Aden. *Hírközlés: Egy készülékre jutó lakosok*: tv: 38; rádió: 35; telefon: 69. *Egészségügy* (csak az északi országrészre vonatkozik): *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak:47; nők: 49 év. *Születés* (1990): 51,0‰. *Halálozás* (1989): 16,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 3,5%. *Csecsemőhalandóság* (1989): 113,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok*: 995. *Egy orvosra jutó lakosok*: 5531.

*Oktatás: Írni-olvasni tud* (1989): 25%.

Az utolsó brit katona 1967. nov. 29-én hagyja el D-Jement, másnap kikiáltják a D-jemeni Népköztársaságot, amely nevét később Jemeni Népi Demokratikus Köztársaságra változtatja. Az új alkotmányt 1978. okt.-ben fogadja el a Legfelsőbb Népi Tanács. Az egyetlen pártot 1978. okt.-ben alapítják, ez a felszabadító harcok mozgalmának jogutóda. A Jemeni Szocialista Párt vezetése 1979-ben alapszerződést köt az É-Jemennel történő egyesítésről. Az egyezményt 1981-ben továbbfejlesztik; a 2 elnök 1984–85 folyamán többször találkozik, de eredménytelenül. 1986. jan.-ban több ezer áldozatot követelő harcokra kerül sor Abdul Fatah Iszmail, az 1980-ban leváltott elnök és Ali Nasszer Muhammad elnök fegyveresei között. A vezetés több tagját megölik, végül Haiar Abu-Bakr al Attasz elnöksége és az új pártvezetés alatt helyreáll a rend. 1987. dec.-ben kivégzik az 1986-os harcok 5 magas rangú vezetőjét. 1988. jan.-ban sokan amnesztiában részesülnek. Dec.-ben az uralkodó marxista párt engedélyezi a többpártrendszer, felajánlja a „nacionalista és demokratikus” erőknél, hogy vegyenek részt az ország demokratizálásában. A D-jemeni brit megszállók ellen török, arab, majd egyiptomi segítséggel harcoló É-Jemenben 60-as években háború folyik. A nyugalom csak 1967-ben, az egyiptomi katonák távozásával áll helyre. 1974-ben ideiglenes alkotmányt fogadnak el, amely az iszlám elveket hangsúlyozza, s nem teszi lehetővé, hogy a nők szavazzanak. Jemeni Demokratikus Köztársasággal eredménytelen tárgyalások folynak a politikai unióról. Az államfő 1978. júl.-tól Ali Abdullah Szaleh, akit 1983. máj.-ban megerősítenek hivatalában. Az 1986-os D-jemeni zavargások idején É-Jemen semleges marad, azóta újra javulnak a kapcsolatok. 1990. máj.-ban a 2 Jemen váratlanul egyesül, az elnök Ali Abdullah Szaleh, az alelnök a D-jemeni elnök. Az ország a BT-ben elutasítja az Irak-ellenes határozatokat, így az Egyesült Államok visszatartja a segélyeket, Szaúd-Arábia kiutasítja a vendégmunkásokat. A gazdasági helyzet rendkívül súlyossá válik.

## JORDÁNIA

Jordán Hasemita Királyság

Al Mamlakah Al Urdunniya Al Hashimiya (arabul)

Délnyugat-Ázsia

*Földrajz: Terület*: 97740 km<sup>2</sup>, Magyarországnál valamivel nagyobb. *Fekvés*: Az Arab-félsziget ÉNy-i részén. *Szomszédai*: Izrael (Ny), Szaúd-Arábia (D), Irak (K), Szíria (É). *Felszín*: Nagy része félsivatagos, sivatagos. É-on és Ny-on hegységek, melyek a Jordán folyó és a Holt-tenger árka által kettéosztott fennsíkot zárják közre. Legmagasabb pont: Ras al-Khashm (1854 m). Legjelentősebb

folyó: Jordán. Legnagyobb tó: Holt-tenger.

Népesség: *Lakosság* (1988): 3943000. *Életkor szerint*: 0–14: 48,1%, 15–59: 47,9%, 60–: 4,0%.

*Népsűrűség*: 40/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok*: arab (és beduin) 99%; cserkesz 0,5%; örmény 0,2%; kurd 0,1%. *Nyelvek*: arab (hív.), angol. *Vallások*: mohamedán (szunnita 93%, síita 3%), keresztény.

*Városi lakosság*: 67%. *Főváros*: Amman (\*1986): 833500. *Városok* (\*1986): Zarqua 285700; Irbid 150000; Ar-Rusaifa 65500.

*Államforma*: alkotmányos monarchia. *Államfő*: II. Husszein király (szül. 1935. nov. 14.).

*Kormányfő*: Zeid Ben Shaker (1991. nov. óta). *Nemzeti ünnep*: máj. 25.

*Gazdaság*: *Pénznem*: dinar (jordániai dinár) (1991. szept.: 0,67=1 USD). *GDP* (1991): 4,1 Mrd USD.

*GDP/fő* (1991): 937 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): 0,0%. *Adósságszolgálat a GDP %-ában* (1991):

8. *Adósságszolgálat az export %-ában* (1991): 15. *Adósság/fő* (1991): 2136 USD. *Védelmi kiadások a*

*GNP %-ában* (1987): 13. *Fagyasztói árváltozások* (1991): 10%. *Munkaerő-megosztás*: mezőgazdaság

20%; ipar és kereskedelem 20%. *Export* (1989): 1,1 Mrd USD. *Főbb exportcikkek*: foszfát, zöldség,

cigaretta. *Főbb exportpartnerek*: Irak 23%, India 18%, Szaúd–Arabia 9%. *Import* (1989): 2,1 Mrd

USD. *Főbb importcikkek*: közlekedési eszköz, gép, vegyipari termék, textil, ruházat, bányakincs.

*Főbb importpartnerek*: Egyesült Államok 11%, Szaúd–Arabia 7%, Nagy-Britannia 6%.

*Közlekedés*: *Vasúti hálózat*: 618 km. *Közüti hálózat*: 4095 km. *Gépjárművek* (1988): személygépkocsi:

164000; egyéb gépjármű: 58000. *Fő kikötők*: Aqaba. *Hírközlés*: *Egy készülékre jutó lakosok*: tv: 12;

rádió: 2,7; telefon: 10. *Napilap* (1989): 68/1000 fő.

*Egészségügy*: *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 67; nők: 71 év. *Születés* (1989): 42,7‰.

*Halálozás* (1989): 6,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 3,6‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 55,0‰. *Egy*

*kórházi ágyra jutó lakosok*: 523. *Egy orvosra jutó lakosok*: 881.

*Oktatás*: *Írni-olvasni tud* (1989): 71%. *Iskolakötelezettség*: 6–15 éves korig.

A britek 1946. márc. 22-én ismerik el Jordánia függetlenségét. Az országot 1952 óta II. Husszein

király vezeti. Az alkotmányos és örökletes hasemita monarchia az 1967-es arab-izraeli háborúban

elveszíti ellenőrzését a Jordán folyó Ny-i partja felett. Ennek következtében 1984. márc.-ig nem

kerül sor választásokra, mivel az Izrael ellenőrizte területen nem lehet megtartani a szavazást. A

pártok is felfüggesztik működésüket, s az uralkodó teljhatalmat kap a következő szavazás

megszervezésére. Az 1984-es választás is csak részleges; az iszlám fundamentalisták az újonnan

megválasztott 8 küldött közül 3 helyet szereznek. 1985. szept.-ben a palesztinok Tuniszból

Ammanba teszik át székhelyüket, ám 1986. júl.-ban újra kénytelenek távozni. Husszein élénk

diplomáciai tárgyalásokat szervez a szíriai és az egyiptomi vezetőkkel, ugyanakkor 1985. szept.-ben

Reagan elnökkel folytatott megbeszélésein 1,5–2 Mrd USD-s amerikai fegyverszállítási ígéretet kap.

Az izraeli és a libanoni palesztinok 1988-as harcai közepette a király sikertelenül próbálkozik

közvetíteni. Júl.-ban Husszein tv-beszédben jelenti be, hogy lemond a Jordán folyó nyugati

partjáról. 1989. ápr.-ban az áremelések miatt zavargások törnek ki. A kormányfő lemond. A nov.-i

választásokon – amelyekre 22 éves szünet után első ízben kerül sor – az iszlám irányzat erősödik.

1990 nyarán Husszein ingadiplomáciát folytat, hogy közvetítsen Irak és a szemben álló országok

konfliktusában. Eközben a jordániai lakosság egy része is az iraki elnököt élteti. 1991. jan.-ban a

király átalakítja a kormányt, amelyben 5 fundamentalista is helyet kap. A szövetségesek jordániai

kamionokat is bombáznak, amelyek Irakba árut szállítanak. Az ingázás miatt elhidegül a jordániai-

amerikai viszony. Máj.-ban Taher Masri, palesztin politikus kap megbízást kormányalakításra, aki

javítja az Egyesült Államokhoz fűződő kapcsolatokat. Nov.-ben Madridban közös jordániai-

palesztin küldöttség vesz részt a közel-keleti békekonferencián. Az új kormányfő Zeid Ben Shaker.

## JUGOSZLÁVIA

Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaság

Szocijalistička Federativna Republika Jugoslavija  
(szerbhorvát, macedón, szlovén nyelven)

Európa

Földrajz: *Terület:* 255804 km<sup>2</sup>, Magyarországnál majdnem 3-szor nagyobb. *Fekvés:* DK-Európában, a Balkán-félsziget földközi-tengeri partján. *Szomszédai:* Olaszország (Ny), Ausztria, Magyarország (É), Románia, Bulgária (K), Albánia (D), Görögország (DK). *Felszín:* Háromnegyed részén a tengerből meredeken kiemelkedő karsztos hegylánc, amely termékeny medencéket zár közre. Partvidéke erősen tagolt. Legmagasabb pont: Triglav (2863 m). Legjelentősebb folyók: Dunav (Duna), Sava (Száva), Tisa (Tisza). Legnagyobb tavak: Ohridi-tó, Preszpa-tó, Shkodriai-tó. *Népesség:* *Lakosság* (1989): 23750000. *Életkor szerint:* 0–14: 23,5%; 15–59: 63,7%; 60–: 12,8%. *Népsűrűség:* 93/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* szerb 36,3%; horvát 19,7%; albán 11,2%; bosnyák 9%; szlovén 8%; macedón 6%; montenegrói 2,6%; magyar 2%; román, szlovák, török. *Nyelvek:* szerb (hiv.), horvát (hiv.), macedón (hiv.), szlovén (hiv.), albán, magyar. *Vallások:* görögkeleti 41,5%, r. kat. 31,8%, mohamedán 12,3%, protestáns; vallás nélküli 12%. *Városi lakosság:* 49%. *Főváros:* Beograd (Belgrád) (\*1989): 1470000. *Városok* (\*1989): Zagreb (Zágráb) 1172000; Skopje 505000; Sarajevo 449000.

*Államforma:* szövetségi köztársaság. *Államfő:* Jugoslav Kostics (1991. dec. óta). *Kormányfő:* betöltetlen. *Nemzeti ünnep.* nov. 29.

*Gazdaság:* *Pénznem:* dinar (jugoszláv dinár) (1991. szept.: 21,84=1 USD). *GDP* (1991): 116 Mrd USD. *GDP/fő* (1991): 4864 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): –17%. *Adósságszolgálat a GDP %-ában* (1991): 4. *Adósságszolgálat az export %-ában* (1991): 24. *Adósság/fő* (1991): 150 USD. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1987): 2,2. *Fogyasztói árváltozások* (1991): 150%. *Munkanélküliség* (1989): 14,9%. *Munkaerő-megosztás:* mezőgazdaság 22%; ipar 70%. *Export* (1990): 14,6 Mrd USD. *Főbb exportcikkek:* élelmiszer, dohány, cement, bauxit, ólom-, réz-, cinkérc, fa, gép, szállítóeszköz. *Főbb exportpartnerek:* Szovjetunió 17%, Olaszó. 13%, NSZK 12%. *Import* (1990): 8,8 Mrd USD. *Főbb importcikkek:* energia, gyapör, gyapjú, vegyipari termék. *Főbb importpartnerek:* NSZK 19%, Szovjetunió 15%, Olaszó. 8%.

*Közlekedés:* *Vasúti hálózat* (1989): 9567 km; ebből villamosított: 3782 km. *Közúti hálózat* (1988): 108266 km; ebből burkolt: 73527 km; autópálya (1989): 670 km. *Gépjárművek* (1988); személygépkocsi: 3,09 M; egyéb gépjármű: 234000. *Főbb kikötők:* Rijeka, Split, Dubrovnik. *Hírközlés:* *Egy készülékre jutó lakosok;* tv: 5,7; rádió: 6; telefon: 4,9; *Napilap* (1988): 107/1000 fő. *Egészségügy:* *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 69; nők: 75 év. *Születés* (1989): 15,0‰. *Halálozás* (1989): 9,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 0,6‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 25,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok:* 163. *Egy orvosra jutó lakosok:* 534.

*Oktatás:* *Írni-olvasni tud* (1989): 90%. *Iskolakötelezettség:* 7–15 éves korig.

A II. világháború után a szocialista táborban éveken át elszigetelt ország az 50-es évek végétől minden szomszédjával normalizálja kapcsolatait. Végül 1975-ben Olaszországgal egyezik meg arról, hogy Jugoszlávia lemond Triesztről, a várost környező terület viszont a balkáni ország fennhatósága alá kerül. Bulgáriával is kisebb nézeteltérések vannak Macedónia kapcsán. Az évtizedeken át vezető szerepet betöltő korábbi partizánhósta, Tito marsallt az 1974-es új alkotmány alapján összeült kétkamarás parlament életfogytiglani elnökké kiáltja ki. Josip Broz Tito halála után (1980. máj.) a törvényhozók a kollektív vezetés elvét fogadják el, miszerint az állam, a parlament és a párt – a Jugoszláv Kommunista Szövetsége – vezetője évenként változik, a miniszterelnöki poszt viszont 4 évre szól, 1986. máj.-ban Sinan Hassani, albán nemzetiségű politikus az államelnök, az ország történelmében először nem szláv vezető. 1987. máj.-tól a macedón Lazar Mojszov lép a helyére. A kormány vezetését Branko Mikulić veszi át Milka Planinétól, hogy a növekvő inflációval (1987-ben több mint 100%), a gazdaság rendkívüli gondjaival megbirkózzék. Szigorú intézkedései következtében (bérbefagyasztás) 1987. márc.-ban tüntetésekre kerül sor, a kormány néhány tervét visszavonja. 1988. febr.-ban Belgrádban először találkoznak a balkáni térség külügyminiszterei. Máj.-ban hatályon kívül helyezik az 1987. okt.-ben bevezetett bérbefagyasztási intézkedéseket. A parlament elveti a horvát és a szlovén képviselők bizalmatlansági indítványát. Ez az első eset az

országban arra, hogy a kormány gazdaságpolitikáját egy csoport a parlamentben ily módon kérdőjelezi meg. Az elnök 1988-ban Raif Dizdarević. 1989. jan.-ban Ante Markovic áll a kormány élére, miután elődje lemond. Febr.-tól súlyos összetűzések zajlanak Koszovóban, mígnem márc.-ban Belgrád megszünteti az autonóm köztársaság jogi önállóságát. Máj.-tól az új elnök Janez Drnovsek; a gazdasági szakértőként ismert politikus az eddigi legfiatalabb jugoszláv államfő, akit a soros szlovének első ízben közvetlenül választanak meg. Szept.-ben a szlovén parlament arról határoz, hogy adott esetben a köztársaság kiválhat Jugoszláviából. Az 1990. jan.-i pártkongresszuson a konzervatív többség miatt a szlovén küldöttek elhagyják a tanácskozást. Jan.-tól a dinár konvertibilis valuta, amelyet az NSZK-márkához igazítanak. Koszovóban az év elején kiújulnak a harcok, több tucat halálos áldozattal. Tavasszal Szlovéniában és Horvátországban nacionalista és nem kommunista vezetők és pártok nyerik meg a helyi választásokat. A szerbek nem fogadják el, hogy konföderatív alapon szervezzék át az államot. Máj.-ban a szerb Boriszav Jovics lesz az elnök, aki szintén elveti a konföderációt. Szept.-ben a szlovén parlament alkotmánymódosítást fogad el, miszerint a szövetségi törvények hatályukat veszítik a köztársaság területén. A polgári védelmi alakulatokat kivonják a szövetségi hadsereg ellenőrzése alól. Okt.-ben a Horvátországban élő félmillió szerb autonóm csoporttá nyilvánítja magát. A nov.-i Bosznia-hercegovinai választásokon a kommunisták kisebbségbe szorulnak a nemzeti és az iszlám egyesületek mögött. Az első nem kommunista bosnyák elnököt, Alija Izetbegovicsot dec.-ben iktatják be hivatalába. A szerb választásokon Szlobodan Milosevics szerez többséget. Az általa vezetett Szocialista Párt továbbra is Jugoszlávia állami egységét hirdeti. A montenegrói választásokon is a kommunisták szereznek abszolút többséget. Az új horvát alkotmány szerint a köztársasági törvények a szövetségi törvények felett állnak. A szlovének majdnem 90%-a a függetlenségre szavaz. 1991. febr.-ban a szlovén parlament kinyilvánítja az elszakadást Jugoszláviától. A horvátországi szerb kisebbség ápr.-ban csatlakozását jelenti be Szerbiához. Máj.-ban Stipe Mesic horvát politikus csak megkésve tudja átvenni a soros szövetségi elnöki teendőket. A horvátok 93%-a népszavazáson a független és szuverén köztársaságra voksol. A horvát parlament ennek nyomán dönt a köztársaság kilépéséről a szövetségből. Jún.-ban Szlovénia és a belgrádi központ kereskedelmi háborúba kezd, Baker amerikai külügyminiszter Belgrádban az állami egység fenntartását hangsúlyozza. A szövetségi hadsereg tankokkal és repülőkkal támadást indít Szlovénia ellen. A közös piaci külügyminiszterek békemissziója hárompontos tervet fogadtat el. Eszerint Mesić legyen az elnök és a hadsereg főparancsnoka, a katonák visszatérnek a kaszárnyákba, az elszakadási törekvéseket 3 hónapra befagyasztják. Júl.-ban a szlovének és a horvátok első lépéseiket teszik saját fizetőeszközük megteremtése felé. Aug. elejére a már hónapok óta helyi szinten vívott horvát-szerb csatározások kiterjednek, Tudjman horvát elnök részleges mozgósítást rendel el. Miközben a közös piaci békeközvetítők segítségével több mint tucatnyi béketerv készül el, a belháború egyre terjed. A horvát gárdisták keményen ellenállnak a szövetségi hadsereg fölényével szemben. A szövetségi hadseregből egyre többen dezertálnak. Vukovár több hónapos harc után esik el, horvát Sztálingrádként emlegetik. Az év végére a harcok átterjednek a dalmát tengerpartra is. Dubrovnik történelmi belvárosa a szövetségi hadsereg ágyútüze következtében súlyosan sérül. Szept.-ben Macedónia, okt.-ben Bosznia-Hercegovina parlamentje is függetlenségi nyilatkozatot tesz. Nov.-ben Mesić elnököt menesztik Belgrádból. Karácsonyra több kormány elismeri Horvátország és Szlovénia függetlenségét. A váltakozó hevesseggel, folyamatosan zajló polgárháború 1991-es áldozatai: több ezer halott, több százezer menekült és dollártízmilliárdos anyagi károk. Dec.-ben Bosznia-Hercegovina vezetése úgy dönt, hogy a Közös Piac kritériumainak megfelelően kéri a nemzetközi elismerést.

---

## HORVÁTORSZÁG

Földrajz: *Terület:* 56538 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 1,5-szer kisebb. *Szomszédai:* Magyarország (É), Szlovénia (ÉNy), Jugoszlávia (D, K).

Néesség: *Lakosság* (1989): 4680000. *Népsűrűség:* 81,4/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* horvát 85%; szerb 11,5%; magyar. *Vallások:* r. kat., ortodox, *Főváros:* Zagreb (Zágráb) (\*1989): 1200000. *Városok* (\*1989): Rijeka (Fiume) 195000; Osijek (Eszék) 159000.

Államforma: köztársaság. *Államfő:* Franjo Tudjman (1990. máj. óta). *Kormányfő:* Franjo Greguric (1991. okt. óta).

Gazdaság: *GDP* (\*1990): 20 Mrd USD.

A 10. sz.-tól születő, hitében Róma, politikájában hamarosan Magyarország felé forduló terület 1526 után a Habsburg-ház birtokába jut. 1918-ban a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság, 1929-től Jugoszlávia része. A II. világháború alatt kiújuló szerb-horvát ellentéteket 1945-től háttérbe szorítják, Horvátország a 6 köztársaság egyike. Az első szabad választásokon, 1990. máj.-ban Franjo Tudjman abszolút többséget szerez. A föderációt konföderációvá akarja alakítani, Szlovéniával egyetértésben. A horvátok a szerbeket, a Horvátországban lakó szerbek a horvátokat vádolják beolvasztó törekvésekkel. 1991. máj.-ban népszavazás dönt a köztársaság függetlenségéről. A szerb kisebbség bojkottálja a voksolást, fegyveres harcba kezd. Az alkotmány szerint a horvát Stipe Mesić a soron következő jugoszláv elnök, ám szerb ellenállás miatt egy ideig nem tudja átvenni posztját. Nov.-ben menesztik Belgrádból. Ekkor már hónapok óta folyik a polgárháború, amely a milíciák csetepatéjából női ki magát. A jugoszláv hadsereg – amelyben ekkor már főleg szerbek harcolnak – júl.-tól nehézfegyverzettel támadja a horvát településeket. Tucatnyi fegyvernugyvási szerződés ellenére a harcok kiterjednek a dalmát tengerpartra, Dubrovnikra is. Több ezer a halottak száma, több tízezen menekülnek. Nov.-ben elesik Vukovár, amelyet előzőleg a horvát milíciák hónapokon át elkeseredetten védenek. Dec.-ben a szerb kisebbség autonómiát, önkormányzatot kap. Ez a nyugati országok feltétele az elismeréshez.

## SZLOVÉNIA

---

Földrajz: *Terület:* 20251 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 4,5-szer kisebb. *Szomszédai:* Ausztria (E), Olaszország (Ny), Horvátország (K, D).

Néesség: *Lakosság* (1988): 1940000, *Népsűrűség:* 93,4/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* szlovén 90,5%; horvát 3%; szerb 2%; magyar, albán. *Vallások:* r. kat., ortodox. *Főváros:* Ljubljana (\*1989): 305500. *Városok* (\*1989): Maribor 186000; Celje, Kranj.

Államforma: köztársaság. *Államfő:* Milan Kučan (1990. máj. óta). *Kormányfő:* Lojze Peterce (1990. máj. óta).

Gazdaság: *GDP* (\*1990): 10 Mrd USD.

A 8. sz. óta bajor, majd Habsburg-uralom alatt lévő terület 1918-ban a Szerb-Horvát-Szlovén Királysághoz csatlakozik, amelyet 1929-ben Jugoszláviára keresztelnek át. A háború után kialakított 6 jugoszláv köztársaság egyikeként Szlovénia a gazdasági és politikai reformok híve. A parlament 1989. szept.-ben a szlovének jogává teszi az esetleges szecessziót, 1990. márc.-ban törli a szocialista szót az állam nevéből. Az 1990. ápr.-i választásokon az egységes ellenzék nyer. Az elnök, Milan Kučan, korábbi reformkommunista. Szept.-ben a parlament a szlovén törvényeket a jugoszlávok fölé helyezi. Dec.-ben népszavazáson a lakosság 88,5%-a voksol a függetlenségre. 1991. febr.-ban a parlament ennek megfelelően kinyilvánítja az elszakadást Jugoszláviától: Szlovénia önálló köztársaság lesz, amely azonban nem lép ki a jugoszláv államból. A jugoszláv kormányfő, Markovics nem ismeri el a parlamenti határozatot. Jún.-ban a jugoszláv hadsereg tankokkal, repülőkkal indít támadást a szlovén milícia ellen. A területvédelmi alakulatokat előzőleg a parlament kivonja a központi irányítás alól. A harcokban ötvenen meghalnak, 300 sebesült van, Szlovénia 2,7 milliárd dolláros kártérítést követel Belgrádtól.

# KAMBODZSA

Kambodzsai Népköztársaság

Ravax Samaki Songkruos Cheat Kampuchea (khmer nyelven)

Délkelet-Ázsia

**Földrajz:** *Terület:* 181035 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 2-szer nagyobb. *Fekvés:* Az Indokínai-félsziget D-i részén. *Szomszédai:* Thaiföld (É, Ny), Laosz (ÉK), Vietnam (É). *Felszín:* Nagy része a Mekong által feltöltött alföld, melyet dombvidék vesz körül. Legmagasabb pont: Phnum Aoral (1813 m).

**Legjelentősebb folyó:** Mekong. **Legnagyobb tó:** Tonlé Sap.

**Népesség:** *Lakosság* (1989): 7869000. *Népsűrűség:* 43/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* khmer 93%; vietnami 4%; kínai, maláj, lao. *Nyelvek:* khmer (hiv.), francia, vietnami, kínai. *Vallások:* buddhista 90%, mohamedán. *Városi lakosság:* 10%. *Főváros:* Phnom Penh (\*1990): 800000. *Városok:* Kompong Cham, Battambang.

**Államforma:** népköztársaság. *Államfő:* Norodom Szihanuk (1991. nov. óta). *Kormányfő:* Hun Sen (1991. nov. óta). *Nemzeti ünnep:* jan. 7.

**Gazdaság:** *Pénznem:* riel (1991. szept.: 795,86=1 USD). *GNP* (1984): 1,1 Mrd USD. *GNP/fő* (\*1984): 155 USD. *Gazdasági növekedés* (1984): 8,5%. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (\*1984): 5,6.

**Munkaerő-megosztás:** mezőgazdaság 74%. *Export* (1985): 0,12 M USD. *Főbb exportcikk:* rizs, gumi, zöldbab, szezám. *Import* (1985): 0,11 M USD. *Főbb importcikk:* élelmiszer, bányakincs, fémáru, gép, textília, vegyipari termék, gyógyszer.

**Közlekedés:** *Vasúti hálózat:* 649 km. *Közüti hálózat* (1981): 13350 km; ebből burkolt: 2670 km.

*Gépjárművek* (1988): személygépkocsi: 4000; egyéb gépjármű: 7000. *Fő kikötő:* Kompong Cham.

**Hírközlés:** *Egy készülékre jutó lakosok:* tv: 166; rádió: 10; telefon: 179.

**Egészségügy:** *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 47; nők: 50 év. *Születés* (1989): 39,0‰.

*Halálozás* (1989): 17,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 2,0‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 133,1‰.

*Egy kórházi ágyra jutó lakosok:* 632. *Egy orvosra jutó lakosok:* 27000.

**Oktatás:** *Írni-olvasni tud* (1990): 50%.

1955. okt. 25-én Kambodzsa kilép a Francia Közösségből. Norodom Szihanuk ekkortól 1970. okt.-ig vezető szerepet tölt be az ország el nem kötelezett politikájában. Miután a jobboldali Lon Nol tábornok puccsal átveszi a hatalmat, az ország belekeveredik a vietnami háborúba. Szihanuk 1975-ben, a háború végén visszatér, de hamarosan házi őrizet alá kerül. Ekkor Pol Pot terroruralma következik, legalább 1 millió ember veszíti életét. 1979. jan.-ban vietnami csapatok segítségével bukik meg a vörös khmerek rendszere, s Heng Szamrin áll a Népi Forradalmi Tanács élére. Pol Pot gerillái azóta is folytatják a dzsungelharcot. Az egypártrendszerű államot az ENSZ-ben azóta is a polpotisták képviselik. 1987. aug.-ban a kormány nemzeti megbékélési programot hoz nyilvánosságra. Dec.-ben és 1988. jan.-ban Hun Sen kormányfő és Norodom Szihanuk, az emigráns ellenzék vezetője többször találkozik; a megbékélés lehetőségeiről tárgyalnak. A vietnami csapatok 1988 nyarán megkezdik kivonulásukat az országból. 1989. máj.-ban Szihanuk és Hun Sen 10. találkozásán a kormányfő felajánlja a hercegnek az államfői tisztséget. Szept.-ben a vietnami katonák elhagyják az országot. Jún.-ban Tokióban tárgyalnak a szemben álló felek, de csak látszateredmény születik. A jún.-i puccskísérlet sikertelenül végződik. Az Egyesült Államok átalakítja Kambodzsa-politikáját s elfogadja tárgyalópartnerként Hun Sen kormányát. 1991-ben több helyszínen folynak a tárgyalások, az ENSZ közvetítése és terve egyre nagyobb szerephez jut. Így fogadják el máj.-tól a fegyverszüneti egyezményt is, amelyet időnként meg hosszabbítanak. Máj.-ban jön létre az egyezés az ideiglenes nemzeti egységkormányról is. Eszerint Szihanuk az elnök, Hun Sen a Legfelső Nemzeti Tanács alelnöke. Az ENSZ-béketerv értelmében ez a Tanács az általános választásokig, 1993-ig irányít. Okt.-ben Párizsban a felek aláírják a békeszerződést. A 18 hónapos átmenet alatt az ENSZ békefenntartó erők meghatározó szerepet játszanak. A KP kongresszusán leváltják Heng Samrint, utóda Chea Sim. Az új program elfogadja a többpártrendszert, a piacgazdaságot. Nov.-ben Szihanuk hazatér. A vörös khmerek vezetője viszont



azonnal hazatérése után lincselés veszélye miatt külföldre menekül.

## KAMERUN

---

Kameruni Egyesült Köztársaság  
République Unie du Cameroun (franciául)  
United Republic of Cameroon (angolul)  
Nyugat-Afrika

Földrajz: *Terület:* 475442 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 5-ször nagyobb. *Fekvés:* A Guineai-öböl partján. *Szomszédai:* Nigéria (ÉNy), Csád, Közép-afrikai Köztársaság (K), Kongó, Gabon, Egyenlítői Guinea (D). *Felszín:* Keskeny parti síkság; K-en őserdővel borított hegyvidék és vulkanikus, szavannás fennsíkok; É-on a Csád-tó félsivatagos medencéje. Legmagasabb pont: Kamerun (4070 m). Legjelentősebb folyók: Bénoué, Sanaga, Logone. Legnagyobb tó: Csád-tó. *Népesség:* *Lakosság* (1990): 11300000. *Életkor szerint:* 0–14: 46,1%; 15–59: 48,3%; 60–: 5,6%. *Népsűrűség:* 24/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* (kb. 200 törzs): bantu (fang, bakoko, duala, bamiteke) 40%; szudáni (fulbe, haussa) 20%; pigmeus. *Nyelvek:* francia (hiv.), angol (hiv.), bantu nyelvek, szudáni nyelvek. *Vallások:* törzsi vallású 39%, mohamedán 22%, r. kat. 21%, protestáns 18%. *Városi lakosság:* 42%. *Főváros:* Yaoundé (1985): 800000. *Városok:* (1987): Douala 1117000; Garoua 95000; Nkongsamba 93000.

*Államforma:* köztársaság. *Államfő:* Paul Biya (szül. 1933. febr. 13.). *Kormányfő:* Sadu Hajatu (1991. ápr. óta). *Nemzeti ünnep:* máj. 20.

*Gazdaság:* *Pénznem:* CFA-franc (afrikai valutaközösségi frank) (1991. szept.: 284,99=1 USD). *GDP* (1991): 13,2 Mrd USD. *GDP/fő* (1991): 1046 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): –1,7%. *Adósságszolgálat a GDP %-ában* (1991): 5. *Adósságszolgálat az export %-ában* (1991): 31. *Adósság/fő* (1991): 474 USD. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1987): 1,9. *Fogyasztói árváltozások* (1991): 3,6%. *Munkaerő-megosztás:* mezőgazdaság 74%; ipar és kereskedelem 11%. *Export* (1989): 907 M USD. *Főbb exportcikk:* kakaó, kávé, alumínium, fa, gyapot. *Főbb exportpartnerek:* Franciaország 22%, Egyesült Államok 17%, Hollandia 15%, NSZK 6%. *Import* (1989): 1,2 Mrd USD. *Főbb importcikk:* közlekedési eszköz, közszükségleti cikk. *Főbb importpartnerek:* Franciaország 36%, NSZK 9%, Japán 5%.

*Közlekedés:* *Vasúti hálózat* (1985): 1115 km. *Közüti hálózat* (1986): 66910 km; ebből burkolt: 2922 km. *Gépjárművek* (1987): személygépkocsi: 78000; egyéb gépjármű: 43000. *Főbb kikötők:* Douala, Kribi, Campo. *Hírközlés:* *Egy készülékre jutó lakosok:* rádió: 6; telefon: 179. *Napilap* (1988): 6/1000 fő.

*Egészségügy:* *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 48; nők: 52 év. *Születés* (1949): 42,0‰. *Halálozás* (1989): 16,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 2,6‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 123,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok:* 377. *Egy orvosra jutó lakosok:* 12540.

*Oktatás:* *Írni-olvasni tud* (1988): 65%.

A német, francia és brit ellenőrzés alól felszabaduló ország 1961. okt. 1-je óta független, az 1972. jún.-i népszavazás után alakul meg a Kameruni Egyesült Köztársaság. A függetlenséget kikiáltó Amadu Ahidjo elnök 1982. nov.-ig tölti be az államfői tiszteket, majd Paul Biya követi. Az 1966 óta egypártrendszerű országban az elnök az 1984. jan.-i választásokon csaknem 100%-os eredményt ér el; az 1988 eleji elnök- és parlamenti választásokon is győz. 1991. ápr.-ban az elnök a korábbi tervezési minisztert nevezi ki kormányfővé. Az ellenzék növekvő nyomására Biya 1992-re választásokat hirdet meg, addig az átmenetet az első demokratikus kerekasztal készíti elő.

# KANADA

Canada (angolul, franciául)

Észak-Amerika

Földrajz: *Terület:* 9976139 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb.100-szor nagyobb. *Fekvés:* É-Amerika É-i részén. *Szomszédja:* Egyesült Államok (D). *Felszín:* É-i és középső részén tóvidék; DNy-on a Préri-fennsík, DK-en az Appalache-hegység, Ny-on a Sziklás-hegység és a Parti-hegység vonulatai.

Folyókban gazdag. Legmagasabb pont: Mt. Logan (6050 m). Legjelentősebb folyók: St. Lawrence (Szt. Lőrinc), Peace, Mackenzie. Legnagyobb tavak: Great Bear (Nagy-Medve)-tó, Great Slave (Nagy-Rabszolga)-tó, Winnipeg-tó.

Népesség: *Lakosság* (\*1990): 26000000. *Életkor szerint:* 0–14: 21,4%; 15–69: 63,6%; 60–: 15,0%.

*Népsűrűség:* 3/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* brit 44,6%; francia 28,7%; egyéb fehér 23%; indián, eszkimó. *Nyelvek:* angol (hiv.), francia (hiv.). *Vallások:* r. kat. 46,2%, protestáns 39,7%. *Városi lakosság:* 76%. *Főváros:* Ottawa (1986): 300763. *Városok* (1986): Montreal 1015420; Calgary 636104; Toronto 612289.

Államforma: szövetségi állam. *Államfő:* II. Erzsébet királynő (akit Ramon John Hnatyshyn főkormányzó képvisel – 1990. jan. óta). *Kormányfő:* Brian Mulroney (szül. 1933. márc. 20.). *Nemzeti ünnep:* júl. 1.

Gazdaság: *Pénznem:* dollar (kanadai dollár) (1991. szept.: 1,13=1 USD). *GDP* (1991): 606,7 Mrd USD. *GDP/fő* (1991): 22641 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): 0,2%. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1991): 2. *Fogyasztói árváltozások* (1991): 5,5%. *Munkanélküliség* (1990): 8,1%. *Munkaerő-megoszlás:* mezőgazdaság 4%; ipar és kereskedelem 52%. *Export* (1990): 131 Mrd USD. *Főbb exportcikk:* búza, zöldség, hal, fa, papír, vas-, réz-, nikkelérc, kőolaj, szén, azbeszt, vegyipari termék, mezőgazdasági gép, alumínium. *Főbb exportpartnerek:* Egyesült Államok 75%, Közös Piac 9%, Japán 5%. *Import* (1990): 124 Mrd USD. *Főbb importcikk:* zöldség, gyümölcs, textil, gép, berendezés, gépjármű, rádió, televízió, vegyipari termék. *Főbb importpartnerek:* Egyesült Államok 69%, Közös Piac 8%, Japán 5%.

Közlekedés: *Vasúti hálózat* (1988): 91365 km (25155 km ipari vasút). *Közüti hálózat* (1986): 280251 km; ebből autópálya (1985): 6268 km. *Gépjárművek* (1988): személygépkocsi: 12086001; egyéb gépjármű: 3765866. *Főbb kikötők:* Vancouver, Sept-ÎHírközlés: Egy készülékre jutó lakosok: tv: 1,7; rádió: 1,2; telefon: 1,3. *Napilap* (1989): 221/1000 fő.

Egészségügy: *Születéskor várható élettartam* (1991): férfiak: 73; nők: 80 év. *Születés* (1989): 14,0‰. *Halálozás* (1989): 7,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 0,7‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 7,3‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok:* 148. *Egy orvosra jutó lakosok:* 467.

Oktatás: *Írni-olvasni tud* (1991): 99%. *Iskolakötelezettség:* 6–16 éves korig.

Az 1931. dec. 11-i westminsteri statútum óta a Brit Nemzetközösség függetlenné vált államában 1968 után – rövid megszakítással (1978–80) – a liberális Pierre Elliot Trudeau tölti be a miniszterelnöki posztot, aki 1984. jún.-ban John Turnernek adja át a párt és a kormány vezetését. Az ország kétnyelvűségét bevezető Trudeau-nak sok gondja akad a francia nyelvű és nagyobb önállóságot, időnként függetlenséget követelő Québec állammal. A 80-as évek közepére Québecben visszavonulnak a függetlenséget követelők, az 1984. szept. óta kormányzó konzervatívoknak a gazdasági helyzet jelenti a legfőbb gondot. Brian Mulroney, az új kormányfő elutasítja, hogy az ország hivatalosan részt vállaljon az amerikai SDI űrfegyverkezési programban, a kanadai vállalatok viszont zöld utat kapnak a csatlakozáshoz. 1988. jan.-ban a 2 ország szabad kereskedelmi megállapodást köt. 1987-ben 125000-re növelik az országba évente befogadandó menekültek számát. Főleg közép-amerikaiak jönnek. 1987 nyarán a parlament alsóháza leszavazza a halálbüntetés újbóli bevezetéséről beterjesztett törvényjavaslatot. A 7 vezető tőkés ország torontói csúcskonferenciáján jún.-ban a legszegényebb, legeladósodottabb – elsősorban afrikai – államok bizonyos mértékű segítéséről születik határozat. Az 1988. nov.-i választásokon Mulroney újra bizalmat kap, így az Egyesült Államok és Kanada közötti szabad kereskedelem ellenzői vereséget

szenvednek. 1990. jún.-ban a szövetségi államok vezetői és a kormányfő megegyeznek, hogy Québec különleges státust kap az új, megváltoztatott alkotmányban. Québecben, ahol a függetlenség hívei újra erőre kapnak, a lakosság ezt elutasítja. A nyáron a mohawk indiánok viszont a québeci hatóságok és beolvasztó törekvéseik ellen lépnek fel. 1991-ben a kormányt átalakítják, folynak a tárgyalások a québeci problémáról, de végleges megoldás nincs.

## KATAR

---

**Katari Állam**

**Dawlat al Qatar (arabul)**

**Délnyugat-Ázsia**

**Földrajz:** *Terület:* 11437 km<sup>2</sup>, Magyarországnak kb. az egynyolcada. *Fekvés:* A Katar-félszigeten, az Arab-öböl Ny-i partján. *Szomszédai:* Szaúd-Arábia (Ny), Egyesült Arab Emírségek (D). *Felszín:* Sivatagos alföld. Parti vizeiben korallzátonyok. Legmagasabb pont: Qurayn Aba al Bawl (105 m). *Népesség:* *Lakosság* (1988): 341000. *Népsűrűség:* 31 /km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* arab 44%; dél-ázsiai 33%; perzsa 16%; pakisztáni 7%. A lakosság 75%-a külföldi állampolgár. *Nyelvek:* arab (hiv.), angol, fárszi. *Vallás:* mohamedán (szunnita) 98%. *Városi lakosság:* 90%. *Főváros:* Doha (Ad Dawhah) (1986): 271294. *Városok* (1986): Rayyan 91996; Wakra 23682; Umm Salal 11161. *Államforma:* alkotmányos monarchia. *Állam- és kormányfő:* Kalifa bin Hamad asz-Szani sejk (szül. 1932). *Nemzeti ünnep:* szept. 3.

**Gazdaság:** *Pénznem:* katari rial (1991. szept.; 3,61=1 USD). *GNP* (1989): 4,07 Mrd USD. *GNP/fő* (1989): 9920 USD. *Gazdasági növekedés* (1973–85): 8,5%. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1985): 47. *Munkaerő-megoszlás:* mezőgazdaság 10%; ipar és kereskedelem 70%. *Export* (1987): 2,6 Mrd USD. *Főbb exportcikk:* kőolaj, kőolajtermék. *Főbb exportpartnerek:* Japán 52%, Franciaország 10%. *Import* (1988): 1,1 Mrd USD. *Főbb importcikk:* iparcikk, kőolajbányászati berendezés, élelmiszer. *Főbb importpartnerek:* Japán 20%, Nagy-Britannia 16%, Egyesült Államok 11%.

**Közlekedés:** *Közúti hálózat* (1981): 1080 km. *Gépjárművek* (1988): 154963. *Főbb kikötők:* Musayid, Doha. *Hírközlés:* *Egy készülékre jutó lakosok:* tv: 2,5; rádió: 2,5; telefon: 3,4.

**Egészségügy:** *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 68; nők: 72 év. *Csecsemőhalandóság* (1989): 29,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok:* 399. *Egy orvosra jutó lakosok:* 568.

**Oktatás:** *Írni-olvasni tud* (1987): 60%. *Iskolakötelezettség:* 6–15 éves korig.

Az olajból és halászatból élő ország 1971. szept. 3-án nyilvánítja ki különválását Nagy-Britanniától. Az 1972-es puccs óta Kalifa bin Hamad asz-Szani sejk áll az állam élén, aki korábban a britekkel egyetértésben váltja le a függetlenséget kikiáltó uralkodót. Pártok azóta sem működnek.

## KAZAHSZTÁN

---

lásd Szovjetunió

## KENYA

---

**Kenyai Köztársaság**

**Jamhuri ya Kenya (szuahéli nyelven)**

## Republic of Kenya (angolul)

### Kelet-Afrika

**Földrajz:** *Terület:* 582646 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 6-szor nagyobb. *Fekvés:* K-Afrika középső részén, az Indiai-óceán partvidékén. *Szomszédai:* Uganda (Ny), Tanzánia (D), Szomália (K), Etiópia, Szudán (É). *Felszín:* A keskeny parti síkság után dombvidék és a Kelet-afrikai-árok által kettéosztott magasföld, vulkánokkal; a magasföld ÉK-i és D-i része füves puszta. Legmagasabb pont: Mt. Kenya (5199 m). Legjelentősebb folyók: Tana, Galana. Legnagyobb tavak: Viktória-tó, Turkana (Rudolf)-tó.

**Népesség:** *Lakosság* (1990): 25100000. *Életkor szerint:* 0–14: 51,2%; 15–59: 45,4%; 60–: 3,4%.

**Népsűrűség:** 43/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* (több mint 40 törzs): bantu (kikuju, luhya, karcba) 60%; nilota (luo) 280; hamita (masszai), indiai, arab, fehér. *Nyelvek:* szuahéli (hiv.), angol (hiv.), bantu nyelvek. *Vallások:* törzsi vallású 36%, protestáns 37%, r. kat. 22%, mohamedán 4%. *Városi lakosság:* 22%. *Főváros:* Nairobi (\*1985): 1200000 (A). *Városok* (\*1985): Morcbasa-Kilindi 341000; Kisumu 152600; Nakoru 92900.

**Államforma:** köztársaság. *Állam- és kormányfő:* Daniel Arap Moi (szül. 1924. szept.) *Nemzeti ünnep:* jún. 1., okt. 20., dec. 12.

**Gazdaság:** *Pénznem:* kenyai shilling (1991. szept.: 28,47=1 USD). *GDP* (1990): 8,8 Mrd USD. *GDP/fő* (1990). 382 USD. *Gazdasági növekedés* (1990): 4,5%. *Adósságszolgálat a GDP %-ában* (1990). 5,8.

*Adósságszolgálat az export %-ában* (1990): 26. *Védelmi kiadások a GDP %-ában* (1987): 2,7.

*Fogyasztói árváltozások* (1991): 14%. *Munkaerő-megoszlás:* mezőgazdaság 17%; ipar és kereskedelem 18%. *Export* (1990): 1 Mrd USD. *Főbb exportcikk:* kávé; tea, kőolajtermék, cement.

*Főbb exportpartnerek:* Nagy-Britannia 18%, NSZK 12%, Uganda 9%. *Import* (1990): 2,1 Mrd USD.

*Főbb importcikk:* gép, berendezés, kőolaj, jármű, fém, textília, gyógyszer. *Főbb importpartnerek:* Nagy-Britannia 14%, Arab Emírségek 11%, Japán 11%, NSZK 8%.

**Közeledés:** *Vasúti hálózat* (1977): 2654 km. *Közüti hálózat* (1987): 51600 km; ebből burkolt: 6540 km. *Gépjárművek* (1987): személygépkocsi: 133000; egyéb gépjármű: 110000. *Fő kikötő:* Morcbasa.

**Hírközlés:** *Egy készülékre jutó lakosok:* tv: 118; rádió: 12; telefon: 70. *Napilap* (1986): 16/1000 fő.

**Egészségügy:** *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 59; nők: 63 év. *Születés* (1989): 51,0‰.

**Halálozás**(1989): 9,0‰. *Népességnövekedés* (1989). 4,2‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 70,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok:* 703. *Egy orvosra jutó lakosok:* 7147.

**Oktatás:** *Írni-olvasni tud* (1989): 50%

1963. dec. 12-én egy gyarmati területből és egy protektorátusból alakul meg az önálló kenyai állam, amely a Brit Nemzetközösség keretében domíniumi státust kap. A függetlenség első évfordulója óta a köztársaságot 1978 őszeig, haláláig Kenyatta elnök vezeti; okt.-tól Daniel Arap Moi az elnök, akit az 1983. szept.-i választás megerősít hivatalában. Az egypártrendszerű ország fővárosa sok nemzetközi találkozó színhelye. Az elnök megbízatását 1988. febr.-ban meghosszabbítják. Afrika egyik legerősebb gazdasága segíteni próbál a környező államok nehézségein, az ország vezetői politikailag is közvetítenek a szomszédok szemben álló felei között. Az afrikai változások ellenére az elnök folyamatosan elutasítja a többpártrendszert. 1991. dec.-ben a reformer politikus külügyminiszter meggyilkolásának vádjával letartóztatják a belügyminisztert. Az elnök enged a külső és belső nyomásnak, bejelenti a pluralizmus bevezetését.

---

## KÍNA

### Kínai Népköztársaság

Zhonghua Renmin Gongheguo (kínaiul)

### Kelet-Ázsia

**Földrajz:** *Terület:* 9560779 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb.100-szor nagyobb. *Fekvés:* Ázsia legkeletibb

részen. *Szomszédai:* Mongólia (É), Tadzsikisztán, Kirgízia, Kazahsztán (ÉK), Oroszország (ÉNY), Afganisztán, Pakisztán (Ny), India, Nepál, Bhután, Myanmari Unió, Vietnam, Laosz (D), KNDK (DK). *Felszín:* Háromnegyed része hegyvidék és fennsík; K-en termékeny alföldek, Ny-i részén a hegyláncok között sivatagos medencék, fennsíkok. Legmagasabb pont: Csomolungma (Mt. Everest, 8848 m). Legjelentősebb folyók: Huang-ho (Sárga-folyó), Csang-csiang (Jangce). Hszi. Népség: *Lakosság* (1990): 1133682501. *Népsűrűség:* 119/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* kínai 92%; mongol, koreai, ujjur, tibeti 6%. *Nyelv:* kínai. *Vallások:* konfuciánus, buddhista, taoista, mohamedán (szunnita), r. kat., protestáns. *Városi lakosság:* 26%. *Főváros:* Beijing (Peking) (1989): 6808000. *Városok* (1989): Sanghaj 7330000; Tiencsin 5620000; Senjang 4440000. *Államforma:* népköztársaság. *Államfő:* Jang Song-kun (1988 óta). *Kormányfő:* Li Peng (1987 óta). *Nemzeti ünnep:* okt. 1.

*Gazdaság: Pénznem:* jüan (1991. szept.: 5,3=1 USD). *GDP* (1991): 300 Mrd USD. *GDP/fő* (1991): 259 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): 7%. *Adósságszolgálat a GDP %-ában* (1991): 2. *Adósságszolgálat az export %-ában* (1991): 10. *Adósság/fő* (1991): 43 USD. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1988): 3,9. *Fogyasztói árváltozások* (1990): 15%. *Munkaerő-megosztás:* mezőgazdaság 68%; ipar és kereskedelem 18%. *Export* (1990): 60,9 Mrd USD. *Főbb exportcikk:* textil, gabona, szója, ásványi nyersanyag, fémáru, fém, vegyipari termék, iparcikk, bőr, selyem, tea. *Főbb exportpartnerek:* Hongkong 24%, Japán 17%, Egyesült Államok 9%. *Import* (1990): 52,2 Mrd USD. *Főbb importcikk:* gép, berendezés, nyersanyag, műtrágya. *Főbb importpartnerek:* Japán 30%, Egyesült Államok 20%, Hongkong 5%. *Közlekedés: Vasúti hálózat* (1987): 52487 km; ebből villamosított: 4429 km. *Közúti hálózat* (1988): 995600 km. *Gépjárművek* (1988): személygépkocsi: 1 M; egyéb gépjármű: 3,19 M. *Főbb kikötők:* Sanghaj, Luta, Tiencsin. *Hírközlés: Egy készülékre jutó lakosok:* tv: 8; rádió: 9,1; telefon: 115. *Napilap* (1986): 50/1000 fő.

*Egészségügy: Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 68; nők: 70 év. *Születés* (1989): 23‰. *Halálozás* (1989): 7,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 1,6‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 33,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok:* 432. *Egy orvosra jutó lakosok:* 643. *Oktatás: Írni-olvasni tud* (1987): 70%. *Iskolakötelezettség:* 9 év.

1949. okt. 1-jén forradalom kiáltja ki a Kínai Népköztársaságot. Tajvannal az Egyesült Államok 1979-ben szakítja meg a diplomáciai kapcsolatokat, miután a népköztársaság 1971. okt.-tól kizárólagos hivatalos képviselőhez jut az ENSZ-ben. Hongkong brit koronagyarmat tulajdonáról 1984. dec.-ben egyezik meg Kína és Nagy-Britannia, eszerint a terület 1997 nyarától különleges adminisztrációjú, kínai fennhatóságú régió lesz, ahol további 50 éven át meg kell őrizni a jelenlegi társadalmi és gazdasági rendet. 1987. márc.-ban Portugáliával is hasonló szerződést írnak alá Makaó ügyében, amely már 1974-től portugál kormányzatú kínai területnek számít. Csou En-laj és Mao Ce-tung 1976-ban bekövetkezett halálát követően hatalmi harc kezdődik a Mao özvegye által vezetett „négyek bandája” – akik az 1966 után 1 évtizeden át tartó, több 10000 áldozattal járó kulturális forradalom folytatását sürgetik –, ill. a nyitást hirdető politikusok között. A „négyek bandáját” az 1980–81-ben megtartott perekben hosszú börtönbüntetésre ítélik. A mérsékeltettség képviselőiben Teng Hsziao-ping, Hu Jao-pang és Csao Ce-jang veszi át a vezetést. Bár Teng lassanként lemond vezető funkcióiról, szürke eminenciásként továbbra is döntően befolyásolja az eseményeket. 1979-ben Vietnammal rövid háborúvá terebélyesednek a folyamatos határkonfliktusok. 1985. júl.-ban Teng a vezetés megfiatalítását hirdeti meg, jó néhány halálos ítéletet hozó kampány kezdődik a bűnözés, főként a gazdasági bűnözés ellen. 1986-tól lefékezik a korábbi 2 évben nagyon felgyorsult reformfolyamatot, de nem állítják le: eközben is megvalósul a hadsereg átalakítása, és egyre magasabb szinten folynak a megbeszélések a Szovjetunióval: 1987-ben sikerül megoldást találni az Usszuri határfolyó szigeteinek új kínai tulajdonáról. 1987. jan.-ban Hu Jao-pang lemond pártvezetői posztjáról. A XIII. pártkongresszuson (okt.) Csao Ce-jang lesz a főtitkár, Li Peng kormányfői megbízatást kap. 1987-ben ér véget az ún. pártkonszolidáció. Ennek folyamán 33000 párttagot zárnak ki, 184000 ellen fegyelmi eljárás indul. 1988 elején Tibetben halálos áldozatokat követelő zavargások törnek ki. A régiót lezárják a külföldiek előtt. 1988-ban

folytatódik a lassan évtizedes gazdasági és társadalmi reform, Kína folyamatosan javítja kapcsolatait mind a szocialista, mind a tőkés országokkal. Az új amerikai elnök 1989. febr.-ban Kínába látogat. Ápr.-tól, Hu Jao-pang halálát követően, reformpárti tüntetések kezdődnek, amelyek Gorbacsov máj.-i látogatásáig is elhúzódnak. 30 év után az első szovjet-kínai csúcstalálkozóra kerül sor. A több százezer tüntető, közöttük sok diák előtt Csao Ce-jang is felszólal. A fiatalokat jún.-ban tankok üzik el a pekingi főtérről. A vérengzés valószínű mérlege több ezer halott. Jún.-ban Csao Ce-jangot formálisan is megfosztják tisztségétől. Az új főtitkár a sanghaji Csiang Ce-min. Folynak a letartóztatások, több korábbi diáktüntetőt kivégeznek. 1990. jan.-ban Li Peng bejelenti a szükségállapot feloldását. Máj.-ban az Egyesült Államok újabb 1 évvel meghosszabbítja a legnagyobb kereskedelmi kedvezményt, a nemzetközi pénzügyi szervezetek is újabb hiteleket adnak az országnak. Nyáron a kínai vezetők Tajvannal is felveszik a kapcsolatot. 1991. ápr.-ban bejelentik, hogy a '89-es események résztvevői elleni perek befejeződtek. Máj.-ban először emelik – 25 év után – az alapvető élelmiszerek árait. 1949 óta először a szovjet védelmi miniszter, Jazov tárgyalásokat folytat Pekingben. Mao özvegye öngyilkosságot követ el. Miközben újabb különleges gazdasági övezetek nyílnak, az ország vezetői ragaszkodnak a tervgazdasághoz, a szocializmushoz. Dec.-ben az ország csatlakozik az atomsorompó-egyezményhez.

---

## KIRGÍZIA

---

lásd: Szovjetunió

---

## KIRIBATI

---

Kiribati Köztársaság

Republic of Kiribati (angolul)

Ribaberikin Kiribati (I-kiribati nyelven)

Óceánia

Földrajz: *Területe:* 728 km<sup>2</sup>, Magyarországnak kb. egyszázada. *Fekvés:* Szigetcsoport a Csendes-óceánban (Mikronézia), ahol a nemzetközi dátumvonal metszi az Egyenlítőt. *Részei:* Gilbert-szigetek, Phoenix-szigetek, Sor (Line)-szigetek Óceán (Banaba)-sziget. *Felszín:* A szigetcsoporthoz tartozó valamennyi sziget és korallzátony felszíne sík. Legmagasabb pont: 81 m.

Népesség: *Lakosság* (1989): 65000. *Népsűrűség:* 72,1/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* mikronéziai (többség); polinéziai, kínai, fehér. *Nyelvek:* I-kiribati (gilbertese) (hiv.), angol (hiv.). *Vallások:* r. kat. 48,5%, protestáns 48,3%. *Városi lakosság:* 30%. *Főváros:* Tarawa (Bairiki) (1985): 24598.

Államforma: köztársaság. *Állam- és kormányfő:* Jeremia Tabai (1979. júl. óta). *Nemzeti ünnep:* júl. 12.

Gazdaság: *Pénznem:* dollar (ausztrál dollár) (1991. szept.: 1,24 =1 USD). *GNP* (1989): 48 M USD. *GNP/fő* (1989): 700 USD. *Gazdasági növekedés* (1973–89): 12%. *Export* (1986): 2,2 M USD. *Főbb exportcikkek:* foszfát, kopra *Főbb exportpartnerek:* D-Korea 40%, Hollandia 36%. *Import* (1986): 19 M USD. *Főbb importcikkek:* élelmiszer, közszükségleti cikk. *Főbb importpartnerek:* Ausztrália 42%, Japán 13%, Új-Zéland 7%.

Közlekedés: *Közúti hálózat* (1988): 640 km. *Fő kikötő:* Tarawa. *Hírközlés:* Egy készülékre jutó lakosok: rádió: 6,8; telefon: 48.

Egészségügy: *Egy kórházi ágyra jutó lakosok.* 231. *Egy orvosra jutó lakosok:* 4094.

Oktatás: *Írni-olvasni tud* (1985): 90%. *Iskalakötelezettség:* 5 év.

A korábbi Gilbert- és Ellice-szigetek a 70-es években lazítják egymáshoz fűződő kötelékeiket Az

Ellice-szigetek a brit protektorátus alól Tuvalu néven válnak függetlenné. A Gilbert-szigetek Kiribati néven lesznek önállóak 1979. júl. 12-én. Azóta Jeremia Tabai az elnök, aki 1985-ben halászáti egyezményi köt a Szovjetunióval, valamint sürgeti, hogy az övezetet nyilvánítsák atomfegyvermentessé.

## KOLUMBIA

---

Kolumbiai Köztársaság  
República de Colombia (spanyolul)  
Dél-Amerika

**Földrajz:** *Terület:* 1138914 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 12-szer nagyobb. *Fekvés:* D-Amerika ÉNy-i részén, a Karib-tenger és a Csendes-óceán partján. *Szomszédai:* Panama (ÉNy), Peru, Ecuador (D), Brazília, Venezuela (É). *Felszín:* Az országon az Andok párhuzamos láncai vonulnak végig, fennsíkokat és termékeny völgyeket zárva közre. Az Andoktól É-ra a Karib-tenger menti mocsaras síkság; K-en szavannás síkság és trópusi őserdők. Legmagasabb pont: Cristóbal Colón (5800 m). Legjelentősebb folyók: Magdalena, Cauca, Caquetá.

**Népesség:** *Lakosság* (1989): 31821000. *Életkor szerint:* 0–14: 36,1%; 15–59: 57,8%, 60–: 6,1% .

*Népsűrűség:* 26,1/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* mesztic 60%; fehér 20%; indián 8%; fekete 5%; mulatt.

*Nyelvek:* spanyol (hiv.), indián (esibesa). *Vallások:* r. kat. 95%, protestáns, zsidó. *Városi lakosság:* 69%. *Főváros:* Bogotá (\*1990). 4819696. *Városok* (1985): Medellín 1480382; Cali 1429026; Barranquilla 927233.

**Államforma:** köztársaság. *Államfő:* César Gaviria Trujillo (1990. máj. óta). *Nemzeti ünnep:* júl. 20.

**Gazdaság:** *Pénznem:* kolumbiai peso (1991. szept.: 620,96=1 USD). *GDP* (1991): 44,6 Mrd USD.

*GDP/fő* (1991): 1312 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): 2,6%. *Adósságszolgálat a GDP %-ában*

(1991): 8. *Adósságszolgálat az export %-ában* (1991): 38. *Adósság/fő* (1991): 507 USD. *Védelmi*

*kiadások a GNP %-ában* (1985): 2,1. *Fogyasztói árváltozások* (1991): 32,4%. *Munkaerő-megoszlás:*

mezőgazdaság 26%; ipar és kereskedelem 21%. *Export* (1990): 6,7 Mrd USD. *Főbb exportcikk:*

gyapot, banán, cukor, dohány, hús, hal, kőolaj, cement, élő állat, bőr, fa, smaragd. *Főbb*

*exportpartnerek:* Egyesült Államok 46%, NSZK 10%, Japán 4%. *Import* (1990): 5,5 Mrd USD. *Főbb*

*importcikk:* textil, papír, élelmiszer, zöldség, gép, berendezés, vegyipari termék, közlekedési

eszköz. *Főbb importpartnerek:* Egyesült Államok 37%, Japán 9%, NSZK 7%.

**Közlekedés:** *Vasúti hálózat* (1985): 2622 km. *Közüti hálózat* (1983): 75000 km. *Gépjárművek* (1989):

személygépkocsi: 231306; egyéb gépjármű: 272882. *Főbb kikötők:* Buenaventura, Barranquilla,

Santa Marta. *Hírközlés:* *Egy készülékre jutó lakosok:* tv: 5,6; rádió: 7,3; telefon: 13. *Napilap* (1987): 61/1000 fő.

**Egészségügy:** *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 64; nők: 68 év. *Születés* (1989): 27,0‰.

*Halálozás* (1989): 7,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 2,3‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 54,0‰.

*Kórházi ágyak* (1982): 28880. *Orvosok* (1983): 21778.

**Oktatás:** *Írni-olvasni tud* (1990): 80%. *Iskolakötelezettség:* 5 év.

Az 1819. dec. 17-én Spanyolországtól függetlenné váló területen 12 éven át a szomszédokkal együtt kormányzott Nagy-Kolumbia alakul meg. 1831-ben ez az államalakulat felbomlik, 1903-ban

Panama is kiválik Kolumbiából. A polgárháborúk számát tekintve világrekorder országban a 2 nagy párt 1958–72 között felváltva tölti be az elnöki posztot, hogy elejét vegyék a további

összetűzéseknél. Liberálisok és konzervatívok azóta szabadon választják az elnököt, a kábítószer-

és a gerillaellenes harc eközben 30 éve szedi áldozatait. Az 1982. aug. után elnöklő konzervatív

Belisario Betancur több gerillaszervezettel fegyverszünetet köt, s kíméletlen harcot kezd a

kábítószer-kereskedők ellen. Emiatt 1984 tavaszán meggyilkolják igazságügy-miniszterét, Rodrigo

Lara Bonillát. 1985. nov.-ben a fegyverszünetet elutasító M-19-es gerillacsoport megtámadja az

igazságügyi palotát, a rendőri és katonai beavatkozás több tús és a gerillák, összesen 100 ember életébe kerül. Néhány nappal később a Ruiz vulkán kitörése eltünteti Armero városát. Az 1986. márc.-i parlamenti és a máj.-i elnökválasztásokon a fegyvert letevő egyik gerillaszervezet (FARC) politikai pártja is részt vesz. Az elnökválasztás győztese a liberális Virgilio Barco Vargas, aki az Egyesült Államokkal szorosabbra fűzi a kapcsolatokat. 1987-ben 1000 ember esik az erőszak áldozatául. Márc.-ban először választják meg közvetlen szavazáson a polgármestereket s a helyi tisztségviselőket. 1988 nyarán a 2 vezető kábítószeres maffia véres belharcot kezd egymás ellen. 1989 elején több baloldali politikust gyilkolnak meg. Az országos mérleg: naponta több tucat áldozat. Aug.-ban a kokainbárók meggyilkoltatják az egyik elnökjelöltet, amire az elnök nagyszabású háborút indít a kokainmaffia ellen. Ehhez amerikai segítséget is kap. A drogháborúban több ezren halnak meg, de csak 2 narkóbárával sikerül végezni. Az 1990. máj.-i elnökválasztásokig 3 elnökjelölt esik áldozatul. A választást César Gaviria Trujillo, a liberálisok jelöltje nyeri, aki tovább folytatja a kábítószeres maffia elleni harcot. Dec.-ben ugyanakkor bejelenti, hogy a narkóbárókat a jövőben nem adják ki az Egyesült Államoknak. 1991. febr.-ban új alkotmánytervezet vitája kezdődik meg. Eszerint a képviseleti demokrácia intézményei erősödnek. Az okt.-re előrehozott választásokat a liberálisok nyerik, de több korábbi gerillacsoporthoz alakult párt is bevonul a törvényhozók közé.

## KONGÓ

Kongói Népi Köztársaság

République Populaire de Congo (franciául)

Nyugat-Afrika

**Földrajz:** *Terület:* 342000 km<sup>2</sup>, Magyarországná 13,5-szer nagyobb. *Fekvés:* Ny-Afrika középső részén. *Szomszédai:* Gabon, Kamerun (Ny), Közép-afrikai Köztársaság (É), Zaire (K), Angola (Cabinda tartomány) (DNy). *Felszín:* A keskeny parti síkság és az őserdővel borított Kongó-medence között hegység húzódik. Legmagasabb pont. Lekeli (1040 m). Legjelentősebb folyók: Zaire (Kongó), Oubangui.

**Népesség:** Lakosság (1990): 2304000. *Népsűrűség:* 7/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* bantu (bakongo, vilikongo 52%, baleke, bavili 24%, m'bosi 4%); szudáni 9%; pigmeus, fehér. *Nyelvek:* francia (hiv.), patois (lingala, monokutuba), kikongo, teke, sanga, ubangi. *Vallások:* r. kat. 54%, protestáns 24%, törzsi vallású 19%, mohamedán 3%. *Városi lakosság:* 40%. *Főváros:* Brazzaville (\*1990): 760300. *Városok* (\*1990): Pointe-Noire 387774; Loubomo 49134; N'kayi 35540.

**Államforma:** népi köztársaság. *Államfő:* Denis Sassou-Nguesso (1977. ápr. óta). *Kormányfő:* André Milango (1991. jún. óta). *Nemzeti ünnep:* aug. 15.

**Gazdaság:** *Pénznem:* CFA-franc (afrikai valutaközösségi frank) (1991. szept.: 284,99=1 USD). *GDP* (1991): 2,9 Mrd USD. *GDP/fő* (1991): 1413 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): 2,1%.

*Adósságszolgálat a GDP %-ában* (1991). 11. *Adósságszolgálat az export %-ában* (1991): 24. *Adósság/fő* (1991): 2168 USD. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1987): 4,6. *Fogyasztói árváltozások* (1991): 8%.

*Munkaerő-megoszlás:* mezőgazdaság 90%. *Export* (1989): 912 M USD. *Főbb exportcikkek:* kőolaj, fa, só, kávé, cukor, kakaó, ón-, rézérc, dohány, gyémánt. *Főbb importpartnerek:* Egyesült Államok 43%, Franciaország 16%, Belgium 8%. *Import* (1989). 524 M USD. *Főbb importcikkek:* gép, közlekedési eszköz, kőolajtermék, vegyipari termék, textília, vas, acél, gabona, élelmiszer. *Főbb importpartnerek:* Franciaország 50%, Egyesült Államok 5%, NSZK 4%.

**Közlekedés:** *Vasúti hálózat:* 517 km. *Közüti hálózat* (1986): 8410 km; ebből burkolt: 1218 km.

*Gépjárművek* (1986): személygépkocsi: 26000; egyéb gépjármű: 20000. *Főbb kikötők:* Brazzaville, Pointe-Noire. *Hírközlés:* *Egy készülékre jutó lakosok:* tv: 375; rádió: 9,4; telefon: 111.

**Egészségügy:** *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 54; nők: 58 év. *Születés* (1989): 46,0‰.



*Halálozás (1989): 13,0‰. Népeség-növekedés (1989): 3,4‰. Csecsemőhalandóság (1989): 110,0‰.*

*Egy kórházi ágyra jutó lakosok: 572. Egy orvosra jutó lakosok: 4334.*

*Oktatás: Írni-olvasni tud (1989): 80‰. Iskolakötelezettség: 10 év.*

Az 1960. aug. 15-én függetlenné vált korábbi francia gyarmat a 60-as években több puccsot él meg.

Nevét és államformáját 1970. jan.-ban egy baloldali hatalomátvétel után népi köztársaságra változtatják, miután az egyetlen pártot szentesítő új alkotmányt népszavazás hagyja jóvá (1969.

júl.). 1977. ápr. óta Denis Sassou-Nguesso az elnök és a katonai tanács vezetője: az 1984-es és 89-es

választások is őt erősítik meg hivatalában. 1991. jún.-ban az elnök pénzügyi szakembert, André

Milangot nevezi ki kormányfővé. 1992-re választásokat, pluralizmust ígér.

---

## DÉL-KOREA

Koreai Köztársaság

Taehan-Minguk (koreai nyelven)

Kelet-Ázsia

*Földrajz: Terület: 98454 km<sup>2</sup>, Magyarországnál valamivel nagyobb. Fekvés: K-Ázsia É-i részén.*

*Szomszédja: KNDK (É). Felszín: A Sárga-tenger partvidékén főleg síkság; K-en hegyvidék; DNy-on alacsony dombvidék. Legmagasabb pont: Halta-san (1950 m). Legjelentősebb folyók: Han, Raktong.*

*Népeség: Lakosság (\*1990): 42790000. Életkor szerint. 0–14: 27,3%; 15–59: 65,5%; 60–: 7,2%.*

*Népsűrűség 432/km<sup>2</sup>. Etnikai csoportok: koreai 98%; tunguz, kínai, mongol, japán. Nyelvek: koreai*

*(hiv.), angol. Vallások: buddhista, konfuciánus, keresztény. Városi lakosság: 69%. Főváros: Szöul*

*(1985): 9645824. Városok (1985): Puszan 3516768; Tegu 2030649; Incshon 1387475.*

*Államforma: köztársaság. Államfő: Ro Te Vu (1987. dec. óta). Kormányfő: Csung Von Sik (1991.*

*máj. óta). Nemzeti ünnep: aug. 15.*

*Gazdaság: Pénznem: dél-koreai von (1991. szept.: 737,28=1 USD). GDP (1991): 252 Mrd USD.*

*GDP/fő (1991): 5844 USD. Gazdasági növekedés (1991): 8,5%. Adósságszolgálat GNP %-ában*

*(1991): 2. Adósságszolgálat az export %-ában (1991): 6. Védelmi kiadások a GNP %-ában (1987): 5,8.*

*Fogyasztói árváltozások (1991): 10%. Munkanélküliség (1989): 2,6%. Munkaerő-megoszlás:*

*mezőgazdaság 21 %; ipar és bányászat 27%. Export (1991): 71,5 Mrd USD. Főbb exportcikkek:*

*textília, gép, berendezés, hajó, híradás- és számítástechnikai berendezés. Főbb exportpartnerek:*

*Egyesült Államok 26%, Japán 18%, Hongkong 7%, NSZK 4%. Import (1991): 83,6 Mrd USD. Főbb*

*importcikkek: kőolaj, kőolajtermék, vegyipari termék, nyersanyag, gép, berendezés. Főbb*

*importpartnerek: Egyesült Államok 28%, Japán 26%.*

*Közlekedés: Vasúti hálózat (1989): 3120 km; ebből villamosított: 525 km. Közúti hálózat (1987):*

*54689 km. Gépjárművek (1988): személygépkocsi: 1117999; egyéb gépjármű: 894955. Főbb kikötők:*

*Puszan, Ulszan, Incshon. Hírközlés: Egy készülékre jutó lakosok. tv: 4,9; rádió: 1; telefon: 4,1.*

*Napilap (1986): 24/1000 fő.*

*Egészségügy: Születéskor várható élettartam (1989): férfiak: 66; nők: 73 év. Születés (1989): 20,0‰.*

*Halálozás (1989): 6,4‰. Népeség-növekedés (1989): 1,4‰. Csecsemőhalandóság (1989): 25,0‰. Egy*

*kórházi ágyra jutó lakosok: 487. Egy orvosra jutó lakosok: 1216.*

*Oktatás: Írni-olvasni tud (1989): 92‰. Iskolakötelezettség: 6–12 éves korig.*

Az 1948. aug. 8-án kikiáltott köztársaság 1965–72 között az amerikaiak mellett kötelezi el magát a vietnami háborúban, így adja vissza a koreai háború alatt kapott kölcsönt. Pak Csong Hi tábornok-elnök 1972-ben alkotmányt hagyat jóvá, amely meghatározatlan időre biztosítja hivatalát. 1979.

okt.-ben a titkosszolgálat vezetője meggyilkoltatja az elnököt. Miután néhány hónapra civil politikus veszi át a kormányzást, 1980. aug.-ban Cson Tu Hvan, a rendszer „erős embere” választatja magát elnökké. Az ellenzék vezérét (Kim Dze Dzsung) halálra ítélik, de nemzetközi tiltakozás hatására

kegyelmet kap. Hiába szerez Cson Tu Hvan többséget pártjának az 1985. febr.-i választásokon, egyre erősödik a rendszer ellen tiltakozók tábora. A sokasodó diák- és utcai tüntetések miatt a rendszer 1987-ben engedményekre kényszerül: kiszabadulnak a politikai foglyok, felújul az alkotmányvita, s az év végére általános és közvetlen elnökválasztásokat hirdetnek meg. Ebben az ellenzék képviselői is indulhatnak. Az 1987-es új alkotmány megfosztja az államfőt a parlament feloszlításának jogától, a hadsereget pedig semlegességre kötelezi. A dec.-i választásokon Ro Te Vu, Cson Tu Hvan jelöltje nyeri el a legtöbb szavazatot. A 2 ellenzéki vezető együttesen több voksot szerez, de Kim Dze Dzsung és Kim Jung Szam egymással is vetélkedik az elnöki posztért. Ro Te Vu 1988-ban igyekszik megbékíteni az országot, hogy az olimpia kezdetére – amelyre 161 ország jelentkezik a NOB-határidőig – helyreálljon a belső béke. A politikai zavargások idején a gazdaság szinte töretlenül fejlődik. D-Korea exportrohama egyes iparcikkeknel már Japán pozícióit fenyegeti. Az 1988. ápr.-i parlamenti választásokon az elnök elveszíti többségét a parlamentben. A sztrájkok és a tüntetések az olimpia előtt sem szünetelnek. 1989-ben sem szűnnek meg teljesen a zavargások. Eközben az ország politikailag is nyit a szocialista országok felé. Az elnök 1990. jún.-ban Kaliforniában találkozik Gorbacsovval. Júl.-ban a demarkációs vonal egy pontján rés nyílik É- és D-Korea között, lehetőségessé válik a kapcsolattartás. Szept.-ben kormányfői találkozóra kerül sor Észak és Dél között. 1991. márc.-ban 30 év után az első helyi választásokat tartják, de néhány kormányzó és polgármester továbbra sem választható. Bár a pártok hivatalosan nem állíthatnak jelölteket, a kormányzó párt jelöltjei győznek. Tavasszal egymást érik a diáksztrájkok, több egyetemista elégeti magát. Máj.-ban az elnök átalakítja a kormányt, új kormányfőt nevez ki. Szept.-ben az ország az ENSZ tagja lesz. Okt.-ben a kormányfő Panmindzsonnal, a 2 országot elválasztó fegyverszüneti vonalon megy át É-Koreába, tárgyalásra.

## ÉSZAK-KOREA

---

Koreai Népi Demokratikus Köztársaság  
Choson Minchu-chui Inmin Konghwa-guk (koreai nyelven)  
Kelet-Ázsia

Földrajz: *Terület:* 120538 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. egyharmad résszel nagyobb. *Fekvés:* K-Ázsia É-i részén. *Szomszédai:* Oroszország (É), Dél-Korea (D). *Felszín:* É-on magas hegységek és vulkánokkal borított fennsík; DNy-on halomvidék; a Sárga-tenger partján alacsony dombvidék, medencék. Legmagasabb pont: Pektu (2744 m). Legjelentősebb folyók: Jalu, Tedong, Tuman. Legnagyobb tó: Csangdzsini-víztároló.

Népesség: *Lakosság* (1989): 22420000. *Népsűrűség:* 186/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoport:* koreai 99,35%.

*Nyelvek:* koreai (hiv.), kínai, orosz. *Vallások:* hivatalosan ateista ország; hagyomány szerint buddhista, konfuciánus. *Városi lakosság:* 66%. *Főváros:* Phenjan (Phjongjang) (\*1984): 2639448.

*Városok* (\*1981): Hamhung 775000; Nampho 691284 (\*1984); Cshongdzsin 754128 (\*1984).

*Államforma:* szocialista népköztársaság. *Államfő:* Kim Ir Szen (szül. 1912. ápr. 15.). *Kormányfő:* Ro Jai Bong (1991. jan. óta). *Nemzeti ünnep:* szept. 9.

*Gazdaság:* *Pénznem:* KNDK-von (1991. szept.: 0,96=1 USD). *GNP* (\*1988): 20 Mrd USD. *GNP/fő* (\*1985): 1000 USD. *Gazdasági növekedés* (1980–88): 3,6%. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1988): 24. *Munkaerő-megosztás:* mezőgazdaság 48%. *Export* (1988): 2,4 Mrd USD. *Főbb exportcikkek:* érc, színesfém, nyersanyag, vegyipari termék, közszükségleti cikk, élelmiszer. *Főbb exportpartnerek:* Szovjetunió 43%, Japán 15%, Kína 13%. *Import* (1988): 3,1 Mrd USD. *Főbb importcikkek:* gép, berendezés, energia, textília, vegyipari termék. *Főbb importpartnerek:* Szovjetunió 36%, Japán 19%, Kína 17%.

*Közlekedés:* *Vasúti hálózat* (1988): 4549 km; ebből villamosított: 2706 km. *Közúti hálózat* (1985): 22000 km; ebből autópálya: 240 km. *Gépjárművek* (1982): 180000. *Főbb kikötők:* Cshongdzsin,

Hamhung, Nampho. *Hírközlés: Egy készülékre jutó lakosok*: tv: 90; rádió: 6.

Egészségügy: *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 67; nők: 73 év. *Születés* (1989): 29,0‰. *Halálozás* (1989): 5,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 2,4‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 32,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok*: 74. *Egy orvosra jutó lakosok*: 370.

Oktatás: *Irni-olvasni tud* (1989): 99%. *Iskolakötelezettség*: 10 év.

A II. világháború végén a szovjet csapatok által felszabadított országban 1948. szept. 9-én kiáltják ki a népköztársaságot. A koreai háború (1950–53) óta vezető szerepet játszó Kim Ir Szen elnök 1980-ban tárgyalásokat kezd az egyesülésről D-Koreával. A tárgyalások 1 év múlva megszakadnak. 1985-ben az É-iak segítik a D-i árvízkárosultakat, majd családlátogatási akció kezdődik a háború óta elszakítottak között. A gyakorlatilag egypártrendszerű államban Kim Ir Szen fiát 1986 óta emlegetik lehetséges utódként: Kim Dzsong II máris több vezető posztot tölt be. 1987-ben tárgyalások folynak arról, hogy az 1988-as nyári olimpia egyes versenyszámain a KNDK-ban rendezzék meg. A tárgyalások 1988-ban megszakadnak, mivel egy terrorista vallomása szerint egy 1987. szept.-ben lezuhant D-koreai repülőgép elleni merénylet hátterében a KNDK hivatalos szervei állnak. A szöuli olimpián az É-i szomszéd sportolói nem vesznek részt. 1988. dec.-ben az új kormányfő Hjon Mu Kvang, a Koreai Munkáspárt pb-tagja. 1989. júl.-ban a Phenjanban rendezett VIT rendezvényeit néhány politikai incidens zavarja meg. A Szovjetunió és D-Korea bővülő kapcsolatai miatt hazahívják É-Korea moszkvai nagykövetét. 1990. máj.-ban a Legfelső Népi Gyűlés elnökként újraválasztja Kim Ir Szent. Miután az É-iak több D-i tárgyalási ajánlatot visszautasítanak, elfogadják, hogy szept.-ben a 2 kormányfő találkozzék egymással. 1991. jan.-ban az elnök új kormányfőt nevez ki, aki szerint korábban ellenforradalmi puccsot hiúsítottak meg. Szept.-ben az ország az ENSZ tagja lesz. Okt.-ben kormányfői találkozó után a 2 Korea között átfogó megállapodást helyeznek kilátásba. Dec.-ben kölcsönös atomerőmű-látogatásokról jön létre megegyezés. Egyre több hír járja arról, hogy az ország hamarosan nukleáris hatalommá válhat.

## KÖZÉP-AFRIKAI KÖZTÁRSASÁG

---

République Centrafricaine (franciául)

Afrika

Földrajz: *Terület*: 622984 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 7-szer nagyobb. *Szomszédai*: Csád (É), Kamerun (Ny), Kongó, Zaire (D), Szudán (K). *Felszín*: Fennsík: nagy részét szavanna borítja. DNy-on trópusi őserdők. Legmagasabb pont: Kayangangiri (1420 m). Legjelentősebb folyók: Oubangui, Sangha.

Népesség: *Lakosság* (1989): 2990000. *Népsűrűség*: 5/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok*: bantu és szudáni banda 27,4%; baja 24,4%; mondja 21,2%; ubangi 12,2%; szara 7%; mbum 6%; ngbandi. *Nyelvek*: francia (hiv.), szango, bantu, szudáni nyelvek. *Vallások*: törzsi vallású 60%, r. kat. 20%, protestáns 15%, mohamedán 5%. *Városi lakosság*: 45%. *Főváros*: Bangui (\*1988): 596776. *Városok* (\*1988): Bambari 52092; Bouar 49166; Berberalt 45432.

Államforma: köztársaság. *Államfő*: André Kolingba (1981. szept. 1-je óta). *Kormányfő*: Edouard Frank (1991. márc. óta). *Nemzeti ünnep*: dec. 1.

Gazdaság: *Pénznem*: CFA-franc (afrikai valutaközösségi frank) (1991. szept.: 284,99=1 USD). *GNP* (1989): 1,14 Mrd USD. *GNP/fő* (1989): 390 USD. *Gazdasági növekedés* (1980–89): 1,2%.

*Adósságsszolgálat az export %-ában* (1989): 14,2%. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1984): 2.

*Munkaerő-megosztás*: mezőgazdaság 72%. *Export* (1989): 134 M USD. *Főbb exportcikk*: gyémánt, kávé, fa, gyapot, kaucsuk. *Főbb exportpartnerek*: Franciaország. 53%, Belgium 23%. *Import* (1989): 150 M USD. *Főbb importcikk*: élelmiszer, gép, közlekedési eszköz, fém, vegyipari termék, energia, textil, papír. *Fő importpartner*: Franciaország. 44%.

*Közlekedés*: *Közúti hálózat* (1986): 20286 km; ebből burkolt: 442 km. *Gépjárművek* (1984): 46982.

**Főbb kikötők:** Bangui, Salo. **Hírközlés:** *Egy készülékre jutó lakosok:* rádió: 22; telefon: 30. **Egészségügy:** *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 45; nők: 48 év. *Születés* (1989): 44,0‰. *Halálozás* (1989): 19,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 2,5‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 143,0‰. *Kórházi ágyak* (1984): 3774. *Orvosok* (1984): 112 (+6 fogorvos). **Oktatás:** *Írni-olvasni tud* (1989): 40%  
Francia Egyenlítői Afrika 1960. aug. 13-a óta független, a köztársaság vezetését 1965. dec.-ben puccsal Jean-Bedel Bokassa ezredes veszi át. 1967. dec.-ben az országot monarchiává alakítja, 1 év múlva császárrá koronáztatja magát. 1979. szept.-ben az országos elégedetlenséget kihasználó korábbi elnök, David Dacko francia segítséggel megdönti a császárságot, s visszaállítja a köztársaságot. Az 1981. szept.-i puccs után André Kolingba tábornok jut az elnöki székbe, aki az egypártrendszerű államban 1987. jún.-ban halálra ítélteti a váratlanul hazatért Bokassa császárt. Az ítéletet később börtönbüntetésre változtatják. 1990. okt.-ben a kormányzó Demokratikus Gyűjtőpárt I. kongresszusa idején zavargások törnek ki. Az elnök elutasítja a többpártrendszert. 1991. márc.-ban az elnök új kormányfőt nevez ki, aki a demokratikus átmenetet hivatott előkészíteni. Jún.-ban engedélyezik a pártalakítást. Az év folyamán többször zavargások vezetnek összeütközésekhez.

## KUBA

Kubai Köztársaság

República de Cuba (spanyolul)

Közép-Amerika

**Földrajz:** *Terület:* 114524 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. egyharmad résszel nagyobb. *Fekvés:* A Karib-tengeri Nagy-Antillák legnyugatibb részét képező szigetek. *Felszín:* A legnagyobb sziget (Kuba) nagy része síkság és alacsony dombvidék. K-en magas hegyek; a partvidék ingoványos.

**Legmagasabb pont:** Turquino (1971 m). **Legjelentősebb folyók:** Cauto, Sagua La Grande.

**Népesség:** *Lakosság* (\*1989): 10495000. *Életkor szerint:* 0–14: 23,3%; 15–59: 64,9%; 60–: 11,8%.

*Népsűrűség:* 94/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* fehér 70%; mesztic és mulatt 17%; fekete 12%; kínai.

*Nyelv:* spanyol. *Vallás:* r. kat. 90%. *Városi lakosság:* 74%. *Főváros:* La Habana (Havanna) (\*1986): 2014800. *Városok* (\*1986). Santiago de Cuba 358800; Camagüey 260800; Holguín 194700.

**Államforma:** köztársaság. **Állam- és kormányfő:** Fidel Castro (szül. 1926. aug. 13.) **Nemzeti ünnep:** jan. 1., júl. 26., okt. 10.

**Gazdaság:** *Pénznem:* kubai peso (1991. szept.: 1,32=1 USD). *GNP* (\*1989): 9,45 Mrd USD. *GNP/fő* (1984): 916 USD. *Gazdasági növekedés* (1983): 5,2%. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1985): 5,4. *Munkaerő-megoszlás:* mezőgazdaság 13%; ipar és kereskedelem 29%. *Export* (1987): 5,4 Mrd USD. *Főbb exportcikk:* cukor, dohány, hal, színesfém. *Fő exportpartner:* Szovjetunió 72%. *Import* (1987): 7,6 Mrd USD. *Főbb importcikk:* gép, jármű, energia, közlekedési eszköz, közszükségleti cikk, élelmiszer. *Fő importpartner:* Szovjetunió 67%.

**Közlekedés:** *Vasúti hálózat* (1986): 4881 km; ebből villamosított: 152 km. *Közúti hálózat* (1986).

16740 km. *Gépjárművek* (1985): személygépkocsi: 200000. **Főbb kikötők:** Havanna, Santiago de Cuba, Matanzas. **Hírközlés:** *Egy készülékre jutó lakosok:* tv: 5; rádió: 3; telefon: 19. *Napilap* (1988): 155/1000 fő.

**Egészségügy:** *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 72; nők: 74 év. *Születés* (1989): 17,2‰.

*Halálozás* (1989): 6,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 1,0‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 16,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok:* 174. *Egy orvosra jutó lakosok:* 333.

**Oktatás:** *Írni-olvasni tud* (1990): 98%.

A spanyol uralom alól 1898. dec. 10-én felszabaduló sziget amerikai befolyás alá kerül, aminek csak az 1959. jan. 1-jei forradalmi győzelem vet véget. Az I. (1975) és a II. (1980) pártkongresszuson még

a forradalmat megvívók tartják meg vezető tisztségeiket. A III. kongresszuson (1986. febr.) a Kubai Kommunista Párt vezető testületeiben jelentős változások következnek be, bár Fidel és Raúl Castro továbbra is a legfontosabb pozíciókat töltik be. 1986. febr.-ban a katolikus vezetők a forradalom után első ízben ülnek össze püspöki konferenciára. 1985-től több olyan latin-amerikai ország veszi fel a kapcsolatot a szigetországgal, amelyek a 60-as években – az amerikai embargót követve – megszakították vele a diplomáciai kapcsolatokat. A 70-es évek közepétől a kubai katonák szerepet válhatnak Angola, majd Etiópia védelmi feladataiból. A gazdasági nehézségekre reagálva Fidel Castro 1987-től szigorú takarékosági programot hirdet meg. Több a munkahelyi felelősségre vonás, visszaszorul a szabadpiac, amely a jegyrendszer közepette a 80-as évek elején fontos szerepet játszik az ellátási gondok enyhítésében. 1988. jan.-ban bejelentik, hogy Angolában 40000 kubai katona állomásozik. Tavasszal Kuba is részt vesz a csapatok kivonásáról folyó tárgyalásokon, amely a namíbiai rendezéssel is összefügg. 1989. ápr.-ban Gorbacsov főtitkár a szigetre látogat. Jún.-ban kábítószercsempész-ügy robban ki. A fővádoltak között elítélik s kivégzik az afrikai harcok egyik tábornokát is. 1990. márc.-ban megindul Floridából a TV-Martí adása. Kubában zavarják az adást, Castro „teleagresszióknak” nevezi az akciót, és szigorítja otthoni politikáját. A nyári hónapokban több nyugati és a cseh-szlovák követségre kubai állampolgárok jutnak be. 1991. aug.-tól a korábbinál szabadabb utazási lehetőségeket engedélyeznek. Az utolsó kubai katona is hazaérkezik Angolából. Az okt.-i pártkongresszuson a korábbi irányvonalat erősítik meg: a forradalomnak nincs alternatívája. Ugyanakkor több latin-amerikai kormány is megpróbál segíteni Castrónak az átmenet előkészítéséhez.

---

## KUVAIT

---

### Kuvaiti Állam

Dawtat al Kuwayt (arabul)

Délnyugat-Ázsia

**Földrajz:** *Terület:* 17818 km<sup>2</sup>, Magyarországnak kb. egyötöde. *Fekvés:* Az Arab-öböl É-i részén.

*Szomszédai:* Irak (É), Szaúd-Arábia (D). *Felszín:* Nagy része síkság, homokdűnékkel borított sivatag; a tengerparton félsivatag. Legmagasabb pont: Ad Dibdibah (299 m).

*Népesség:* *Lakosság* (1989): 1967000. *Életkor szerint:* 0–14: 40,2%; 15–59: 57,6%; 60–: 2,2%.

*Népsűrűség:* 105/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* arab 85%; palesztin, egyiptomi, iraki, perzsa, indiai.

*Nyelvek:* arab (hiv.), angol. *Vallások:* mohamedán (szunnita 72%, síita 20%), keresztény 4,4%.

*Városi lakosság:* 95%. *Főváros:* Al-Kuwayt (Kuvait) (1985): 167768 (A). *Városok* (1985): Hawalli 152402; Jahra 67311; Ahmadi 23854.

*Államforma:* alkotmányos monarchia (sejkség). *Államfő:* Jabar al-Ahmad al-Jabar as-Sabah sejk (1977. dec. óta). *Kormányfő:* Saad Abdullah as-Salim as-Sabah (1978. febr. óta). *Nemzeti ünnep:* febr. 25.

*Gazdaság:* *Pénznem:* dinar (kuvaiti dinár) (1991. szept.: 0,28=1 USD). *GDP* (1991): 32,9 Mrd USD.

*GDP/fő* (1991): 16492 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): 23%. *Adósságszolgálat a GDP %-ában*

(1991): 5. *Adósságszolgálat az export %-ában* (1991): 17. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1987): 5,2.

*Fogyasztói árváltozások* (1991): 12%. *Munkaerő-megoszlás:* közszolgáltatás 45%; építkezés 20%.

*Export* (1990): 5,4 Mrd USD. *Főbb exportcikkek:* kőolaj, kőolajtermék. *Főbb exportpartnerek:* Japán

24%, Hollandia 13%, Olaszország 6%. *Import* (1990): 3 Mrd USD. *Főbb importcikkek:* gép, berendezés,

iparcikk, élelmiszer. *Főbb importpartnerek:* Japán 23%, Egyesült Államok 13%, NSZK 7%.

*Közlekedés:* *Közúti hálózat* (1986): 3800 km. *Gépjárművek* (1988): személygépkocsi: 469000; egyéb

gépjármű: 111000. *Főbb kikötők:* Mina' al Ahmad, Kuvait. *Hírközlés:* *Egy készülékre jutó lakosok.* tv:

2,6; rádió: 1,8; telefon: 6,9. *Napilap* (1988): 233/1000 fő.

*Egészségügy:* *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 72; nők: 76 év. *Születés* (1989): 30,0‰.

*Halálozás* (1989): 2,9‰. *Népességnövekedés* (1989): 2,7‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 14,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok*: 319. *Egy orvosra jutó lakosok*: 675. *Oktatás: Írni-olvasni tud* (1989): 71 %. *Iskolakötelezettség*: 8 év. Brit protektorátusból 1961. jún. 19-én válik függetlenné, bár veszélyhelyzetben az emirátus továbbra is számíthatna brit katonai segítségre. 1977. dec. óta Jabar as-Sabah sejk áll az olajország élén, a 16 miniszterből 6 a Sabah család tagja. Bár pártok még nincsenek, politikai csoportok már alakulnak. 1987-től Kuvait hajói az Egyesült Államok flottájának védelme alatt haladnak a Perzsa-öbölben az iráni támadások miatt. A háború végétől a védelem megszűnik. 1990. jan.-ban megmozdulások kezdődnek, hogy folytatódhasson az 1985-ben felfüggesztett parlament munkája. A jún.-i választásokon a Nemzeti Tanács 50 tagját választják meg, 25 tagot az államfő jelöl ki. Ez a grémium készíti elő az ország visszatérését a parlamenti rendszerhez. Az aug.-i iraki agresszió elől a kormány Szaúd-Arábiába távozik. Az országot az iraki megszállók feldúlják, kifosztják, a külföldi követségeket vagy bezáratják, vagy körülfogják. Ala Huszein Ali ezredes bábkormány élére áll és kikiáltja a Kuvaiti Köztársaságot. A konfliktus miatt nemzetközi erők vonulnak fel a Perzsa-öbölben és a Földközi-tengeren. A kieső kuvaiti olajtermelést Szaúd-Arábia és Venezuela nem tudja pótolni. Az olaj ára a magasba szökik. Az Öböl-háború után az emír márc.-ban tér haza. Bush elnök és a belső ellenzék ápr.-ban a demokratizálódást sürgeti. Az emír 1992. okt.-re ígér parlamenti választásokat. Halálos ítéleteket hirdetnek – nemzetközi tiltakozás ellenére – a kollaboránsok pereiben, a palesztinok tömegesen kénytelenek elhagyni az országot. Nov.-ben sikerül eloltani az utolsó, a 640. égő olajkutatót is.

## LAOSZ

Laoszi Népi Demokratikus Köztársaság  
Sathalamalid Pasathu'paait Pasasim Lao (lao nyelveny)

Délkelet-Ázsia

*Földrajz: Terület*: 236800 km<sup>2</sup>, Magyarországnál 2,5-szer nagyobb. *Fekvés*: Az Indokínai-félszigéten. *Szomszédai*: Myanmari Unió, Kína (É), Vietnam (K), Kambodzsa (D), Thaiföld (Ny).

*Felszín*: É-on erdős hegyvonulatok; délebbre a Mekong-alföld, dombvidék és fennsíkok.

Legmagasabb pont: Phou Bia (2820 m). Legjelentősebb folyó: Mekong.

*Népesség: Lakosság* (1989): 3923000. *Népsűrűség*: 18/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok*: lao lum 56%; lao theung 34%; lao szoung 9%; vietnami, pakisztáni, kínai, fehér. *Nyelvek*: lao (hiv.), francia, kínai. *Vallások*: buddhista 90%, protestáns, r. kat. *Városi lakosság*: 18%. *Főváros*: Viangchan (Vientiane) (1985): 377409. *Városok* (\*1985): Savannakhét 53000; Pakxe 47000; Luang Prabang 46000.

*Államforma*: köztársaság. *Államfő*: Kaysone Phonvihane (1991. aug. óta). *Kormányfő*: Khamtay Siphandone tábornok (1991. aug. óta). *Nemzeti ünnep*: dec. 2.

*Gazdaság: Pénznem*: kip (1991. szept.: 696,37=1 USD). *GNP* (1989): 693 M USD. *GNP/fő* (1989): 170 USD. *Gazdasági növekedés* (1980–85): 5,3%. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1984): 10,5.

*Munkaerő-megoszlás*: mezőgazdaság 85%; ipar és kereskedelem 6%. *Export* (1988): 52 M USD.

*Főbb exportcikk*ek: fa, ónérc, kávé, gyanta, ópium. *Fő exportpartner*: Kína 40%. *Import* (1988): 240 M USD. *Főbb importcikk*ek: élelmiszer, közszükségleti cikk, energia, jármű, gyógyszer. *Főbb importpartnerek*: Thaiföld 45%, Japán 20%.

*Közlekedés: Közúti hálózat* (1986): 10200 km; ebből burkolt: 2350 km. *Gépjárművek* (1987): személygépkocsi: 15 800; egyéb gépjármű: 3000. *Hírközlés: Egy készülékre jutó lakosok*: rádió: 7. *Egészségügy: Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 48; nők: 51 év. *Születés* (1989): 38,0‰. *Halálozás* (1989): 14,1‰. *Népességnövekedés* (1989): 2,2‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 128,0‰.

*Egy kórházi ágyra jutó lakosok*: 369. *Egy orvosra jutó lakosok*: 6495.

*Oktatás: Írni-olvasni tud* (1991): 45%. *Iskolakötelezettség*: 5 év.

A „millió elefánt hazája”, majd francia gyarmat élére a vietnami és a kambodzsai fordulat után a Patet Lao nemzeti felszabadítási mozgalom áll, amely megszünteti a királyságot, és 1975. dec. 2-án kikiáltja a népi demokratikus köztársaságot. Ekkor Szufanuvong herceg az elnök, Kaysone Phonvihane a kormányfő s egyben a pártfőtitkár. Az egypártrendszerű ország azóta Vietnammal és Kambodzsával is szövetségben áll. Thaiföld határán több konfliktusra kerül sor. 1988. febr.-ban Laosz és Thaiföld katonai vezetői tűzszüneti és csapatszétválasztási megállapodást írnak alá. 1989. ápr.-ban az 1975 utáni időszak első választását tartják meg. 1991. aug.-ban a parlament új alkotmányt fogad el, miszerint a kommunisták megőrzik vezető szerepüket. A korábbi kormányfő az új államelnök, aki tábornokot nevez ki a kormány élére.

## LENGYELORSZÁG

Lengyel Köztársaság

Polska Rzeczpospolita (lengyelül)

Európa

Földrajz: *Terület:* 312683 km<sup>2</sup>, Magyarországnál több mint 3-szor nagyobb. *Fekvés:* Közép-Európa K-i részében, a Balti-tenger partján. *Szomszédai:* Németország (Ny), Cseh-Szlovákia (D), Belorusszia, Litvánia, Ukrajna (K). *Felszín:* É-on és középső részén síkság és alacsony dombvidék (Mazuri-tóhátság, Lengyel-alföld); D-en a sziléziai medence és hegyvidék (Szudéták, Lengyel-középhegység, Kárpátok). Legmagasabb pont: Rysy (2499 m). Legjelentősebb folyók: Wista (Visztula), Odra (Odera), Bug. Legnagyobb tavak: Sniardwy-tó, Mamry-tó.

Népesség: *Lakosság* (1990): 38423000. *Életkor szerint:* 0–14: 25,7%; 15–59: 60,2%; 60–: 14,1%.

*Népsűrűség:* 123/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* lengyel 98%; ukrán, belorusz, szlovák, cseh, litván.

*Nyelvek:* lengyel (hiv.), ukrán, belorusz, német. *Vallások:* r. kat. 90%, protestáns 1 %. *Városi lakosság:* 62%. *Főváros:* Warszawa (Varsó) (1990): 1651000. *Városok* (1990): Lódz 852000; Kraków (Krakkó) 744000; Wrocław 637000.

*Államforma:* köztársaság. *Államfő:* Lech Wałęsa (1990. dec. óta). *Kormányfő:* Jan Olszewski (1991. dec. óta). *Nemzeti ünnep:* júl. 22.

*Gazdaság:* *Pénznem:* zloty (zloty) (1991. szept.: 11054,9=1 USD). *GDP* (1991): 75,5 Mrd USD.

*GDP/fő* (1991): 1975 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): –4,5%. *Adósságszolgálat a GDP %-ában* (1991): 0,7. *Adósságszolgálat az export %-ában* (1991): 3,4. *Adósság/fő* (1991): 1018. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1987): 6. *Fogyasztói árváltozások* (1991): 66%. *Munkaerő-megoszlás:* mezőgazdaság 30%; ipar és kereskedelem 44%. *Export* (1990): 13,5 Mrd USD. *Főbb exportcikk:* elektromos gép, szén, koks, érc, hengerelt áru, vegyipari termék, hajó, textil. *Főbb exportpartnerek:* Szovjetunió 28%, NSZK 22%, Cseh-Szlovákia 10%, Nagy-Britannia 5%. *Import* (1990): 8,2 Mrd USD. *Főbb importcikk:* kőolaj, kőolajtermék, vasérc, vegyipari termék, gép, berendezés, hús, gabona, gyapot. *Főbb importpartnerek:* Szovjetunió 38%, NSZK 15%, Cseh-Szlovákia 5%.

*Közlekedés:* *Vasúti hálózat* (1988): 24309 km ebből villamosított: 10508 km. *Közúti hálózat* (1989): 159000 km. *Gépjárművek* (1989): személygépkocsi: 4,77 M; egyéb gépjármű 1068000. *Főbb kikötők:* Gdańsk, Gdynia, Szczecin. *Hírközlés:* *Egy készülékre jutó lakosok:* tv 3,9; rádió: 3,6; telefon: 8,2. *Napilap* (1988): 217/1000 fő.

*Egészségügy:* *Születéskor várható élettartam* (1986): férfiak: 66; nők: 74 év. *Születés* (1989): 16,0‰. *Halálozás* (1989): 10,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 0,6‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 21,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok:* 174. *Egy orvosra jutó lakosok:* 480.

*Oktatás:* *Írni-olvasni tud* (1989): 98%. *Iskolakötelezettség:* 8 év.

Az 1966-ban millenniumát ünneplő szocialista ország több évszázados szétdaraboltság után csak 1918. nov. 10-e óta egységes és független újra 1970. dec.-ben Gdańskban munkabeszüntetésekre kerül sor, az 1956 óta az országot vezető Władysław Gomułka kénytelen lemondani. A párt élén

utóda, Edward Gierek eleinte népszerű, de 1976-ban hasonló megmozdulásokkal kell szembenéznie. Akkor még helyén marad, ám 1980. aug.-ban újra nagy erejű munkásmegmozdulások kezdődnek Gdańskban. Szept.-ben a vezetés egyezményt ír alá a munkások képviselőivel, köztük Lech Wałęsával. Néhány nap múlva Gierek Stanisław Kaniának adja át a vezetést, aki 1981 okt.-ig marad posztján. Őt Wojciech Jaruzelski tábornok követi, aki ekkor már a miniszterelnök funkciót is betölti. Dec. 13-án a vezetés rendkívül állapotot vezet be, többek közt beszünteti az 1980. aug.-ban létrejött Szolidaritás szakszervezet tevékenységét. A rendkívüli állapot 1983. júl.-ban megszűnik, gazdasági reformot hirdetnek. Jaruzelski tábornok 1985. nov.-ben a kormányfői posztot is átadja Zbigniew Messmer közigazdásznak. Az ország 1986-tól a Nemzetközi Valutaalap tagjaként, ill. az amerikai szankciók felfüggesztése után könnyebben jut kölcsönökhöz. A Lengyel Egyesült Munkáspárt 1986. jún.–júl.-i IX. kongresszusán Mihail Gorbacsov szovjet pártfőtitkár is beszédet mond, s támogatásáról biztosítja a konszolidációs folyamatot. 1987-ben a vezetés kidolgozza a reform második szakaszát. A nov.-i népszavazáson, amelynek témája a gazdasági reform megvalósításának üteme és a tervezett politikai reform, csak a reform lassabb bevezetését fogadja el a lakosság. Az 1988. tavaszi áremelések és a romló életszínvonal miatt máj.-ban sztrájkok kezdődnek, majd hamarosan véget érnek. A jún.-i országos pártértekezleten a reform hívei jelentős pozíciókhoz jutnak. Aug.-ban újabb sztrájkhullám kezdődik, melynek leszerelésében Lech Wałęsa is együttműködik a hatóságokkal. Szept.-ben a kormány lemond. Az új kormányfő, Mieczysław Rakowski idején 1989. febr.-tól nemzeti kerekasztal-tárgyalások kezdődnek. A megállapodás szerint kétkamarás parlament születik, az elnök nagyobb hatalmat és 6 éves hivatali időt kap, a szakszervezetek szabadon működhetnek. A Szolidaritást Gdańskban hivatalosan is bejegyzik. Wałęsa Jaruzelski elnökkel is találkozik. A jún.-i választásokon a Szolidaritás győz: a szejmben az előre megállapított 35%-os részesedést könnyen megszerzi; a szenátusban 99 hely a Szolidaritásé, 1 pedig független képviselő. A Szolidaritás nem akar belépni a kormányba. Júl.-ban Bush elnök felkeresi az országot és támogatást ígér. Az új parlament választásai: elnök – Jaruzelski, kormányfő – Czesław Kiszczak. A LEMP új első titkára: Rakowski. Aug.-ban a Szolidaritás egyik tanácsadója, Tadeusz Mazowiecki lesz az új kormányfő. A szocialista országok történetében ez az első eset, hogy egy nem kommunista politikus kerül a kormány élére. 1990. jan.-ban új gazdasági program indul. A szigorú intézkedések miatt tavasszal több helyütt sztrájkolnak. Wałęsa csak nehezen tud közvetíteni. A máj.-i helyi választásokon a Szolidaritás és a függetlenek képviselői győznek. Szept.-ben Jaruzelski arra kéri a parlamentet, hogy rövidítse le hivatali idejét. Dec.-ben általános választásokon szavaznak az új elnökre. Lech Wałęsa győz, majdnem 75%-os eredménnyel. Beiktatásán kikiáltja a harmadik köztársaságot, átveszi a fegyveres erők irányítását. 1991. jan.-ban a szejm Jan Krzysztof Bieleckit, közigazdászt, a radikális reformok hívét választja kormányfővé. Márc.-ban több nyugati ország elengedi a lengyel tartozások egy részét, az Egyesült Államok 70%-ot töröl. Ápr.-ban megszűnik a vízumkényszer több nyugat-európai országgal. Máj.-ban intézményessé válik a Szolidaritás szakadása. Wałęsa az Egyetértés Centrumot, Mazowiecki a Demokratikus Uniót vezeti. Az okt.-i, első szabad parlamenti választáson az országos listán 65 párt indul, ennél is több helyi szinten. A szejmbe 29 párt, politikai csoportosulás kerül be, 11 közülük csupán 1–1 honatyával. Egyetlen párt sem kapja meg a szavazatok legalább 12%-át. Az első helyen a Demokratikus Unió, a másodikon a reformkommunista Demokratikus Baloldal Szövetsége végez. Nov.-ben az ország az Európa Tanács 26. tagja lesz

---

## LESOTHO

Lesothói Királyság  
Kingdom of Lesotho (angolul)  
Musoa oa Lesotho (sesotho nyelven)



## Dél-Afrika

**Földrajz:** *Terület:* 30355 km<sup>2</sup>, Magyarországnak kb. egyharmada. *Fekvés:* A Dél-afrikai Köztársaság veszi körül. *Felszín:* K-en hegyvidék, ÉNy-on fennsík, D-i része dombvidék és síkság. Legmagasabb pont: Thabana Ntlenyana (3482 m). Legjelentősebb folyó: Orange.

**Népesség:** *Lakosság* (1989): 1680000. *Életkor szerint:* 0–14: 42,3%; 15–59: 52,0%; 60–: 5,7%.

*Népsűrűség:* 51,4/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* sotho 85%; nguni 14%; fehér 1%. *Nyelvek:* angol (hiv.), sesotho (hiv.). *Vallások:* r. kat. 44%, protestáns 47%, törzsi vallású, mohamedán. *Városi lakosság:* 17%. *Főváros:* Maseru (1986): 109382.

**Államforma:** alkotmányos monarchia. *Államfő:* III. Letsie király (1990. máj. óta). *Kormányfő:* Elias Pishona Ramaema ezredes (1991. máj. óta). *Nemzeti ünnep:* jan. 20.

**Gazdaság:** *Pénznem:* maluti (1991. szept.: 2,82=1 USD). *GNP* (1989): 816 M USD. *GNP/fő* (1989): 470 USD. *Gazdasági növekedés* (1980–89): 2,2%. *Adósságszolgálat az export %-ában* (1989): 4,5.

*Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1987): 2,4. *Munkaerő-megosztás:* mezőgazdaság 31%; ipar és kereskedelem 8%. *Export* (1988): 60 M USD. *Főbb exportcikk:* gyapjú, gyémánt, élő állat. *Fő exportpartner:* D-afrikai Közt. *Import* (1988): 500 M USD. *Főbb importcikk:* élelmiszer, gép, textil, energia, vegyipari termék. *Fő importpartner:* D-afrikai Közt. *Közlekedés:* *Vasúti hálózat* (1983): 1,6 km. *Közúti hálózat* (1988). 3231 km; ebből burkolt: 572 km. *Gépjárművek* (1983): személygépkocsi: 4359; egyéb gépjármű: 10200. *Hírközlés:* *Egy készülékre jutó lakosok:* rádió: 34. *Napilap* (1988): 10/1000 fő.

**Egészségügy:** *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 59; nők: 62 év. *Születés* (1989): 37,0‰ *Halálozás* (1989): 10,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 2,70. *Csecsemőhalandóság* (1989): 81,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok:* 2410. *Egy orvosra jutó lakosok:* 15728.

**Oktatás:** *Irni-olvasni tud* (1990): 59%. *Iskolakötelezettség:* 6–13 éves korig.

A D-afrikai Köztársaság területébe ékelt királyság 1966. okt. 4-e óta független, és a Nemzetközösség tagja. II. Moshoeshe király azóta uralkodik, miniszterelnökei viszont többször puccsokkal cserélődnek, 1970-ben a fajüldözés-ellenes Jonathan ragadja magához a vezetést, ám 1986-ban D-afrikai nyomásra kénytelen átadni hatalmát a rendfenntartó erők vezetőjének, Justin Lekhanyának. Az új miniszterelnök kötelezi magát, hogy Lesotho területén felfüggeszti az Afrikai Nemzeti Kongresszus tevékenységét, majd amnesztiát ad előde, Jonathan híveinek. 1990-ben a D-afrikai változásokat követően nő a feszültség. Febr.-ban a királyt megfosztják trónjától. Máj.-ban helyére III. Letsie kerül. 1991. máj.-ban puccsal új kormányfő, tábornok kerül a bársonyszékbe.

## LETTORSZÁG

Lett Köztársaság

Latvijas Republika (lett nyelven)

Európa

**Földrajz:** *Terület:* 63700 km<sup>2</sup>, Magyarországnak kb. kétharmada. *Fekvés:* Kelet-Európa É-i részében, a Balti-tenger partján. *Szomszédai:* Észtország (É), Litvánia, Belorusszia (D), Oroszország (K).

**Népesség:** *Lakosság* (1989): 2681000. *Népsűrűség:* 42/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* lett 53,7%; orosz 32,8%. *Nyelvek:* lett, orosz. *Vallások:* lutheránus, r. kat. *Főváros:* Riga (1989): 915000. *Városok:* Daugavpils, Liepaja, Jurmala. *Gazdaság:* *GDP/fő:* (\*1990): 2989 USD.

**Államforma:** köztársaság. *Államfő:* Anatolis Gorbunovs (1990. jún. óta). *Kormányfő:* Ivars Godmanis (1990. máj. óta).

A középkorban a német lovagrend birtokolta terület később svéd, majd a 18. sz.-tól orosz birtokba kerül, 1918 után önálló állam. Az önállóság 1940-ben a Vörös Hadsereg bevonulásával szűnik meg. Az oroszok aránya a lakosság egyharmadára nő, 1991. jan.-ban Rigában szovjet fegyveresek lőnek

lettekre a belügyminisztérium környékén. Öten hálnak meg. A helyi parlament mindenkit felszólít, hogy csatlakozzék az önvédelmi alakulatokhoz, A márc.-i népszavazáson a szavazók 73%-a dönt az önállóság mellett. Az 53%-nyi lett lakosságnál tehát sokkal többen igenlik a függetlenséget. Máj.-ban a központi belbiztonsági erők határőrsők ellen követnek el támadásokat. Rigában is lövöldözésre kerül sor, ketten meghalnak. Aug.-ban a parlament azonnali hatállyal kihirdeti a függetlenséget, betiltja az SZKP-t. A külföldi elismerések sorát Gorbacsov szept.-i nyilatkozata zárja le. Az ország az ENSZ tagja, bekapcsolódik a helsinki folyamatba. Dec.-ben megkapja az Egyesült Államoktól a legnagyobb kereskedelmi kedvezményt.

## LIBANON

---

Libanoni Köztársaság

Al-Jumhuriya al-Lubnaniya (arabul)

Délnyugat-Ázsia

Földrajz: *Terület:* 10400 km<sup>2</sup>, Magyarországnak kb. egykilenced része. *Fekvés:* A Földközi-tenger K-i partján. *Szomszédai:* Szíria (K), Izrael (D). *Felszín:* A keskeny parti síksággal párhuzamos hegláncok termékeny folyóvölgyet zárnak közre. Legmagasabb pont: Quarnat as Sawda (3083 m). Legjelentősebb folyók: Nahr al Asi (Orontes), Nahr al Litani (Litáni).

Népesség: *Lakosság* (1988): 2828000. *Életkor szerint:* 0–14: 37%; 15–59: 55,1%; 60–: 7,9%

*Népsűrűség:* 272/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* arab 92%; palesztin, örmény, cserkesz. *Nyelvek:* arab (hiv.), francia, angol, örmény, kurd. *Vallások:* mohamedán 60% (síita 27%, szunnita 26%, drúz 7%), keresztény 40%. *Városi lakosság:* 78%. *Főváros:* Bejrút (\*1988): 1500000. *Városok* (\*1988): Tripoli 160000; Zahlé 45000; Saida (Sidon) 38000.

*Államforma:* köztársaság. *Államfő:* Élias Hravi (1988. nov. óta). *Kormányfő:* Omar Karami (1990. dec. óta). *Nemzeti ünnep:* nov. 22.

*Gazdaság:* *Pénznem:* libanoni font (1991 szept.: 887,61=1 USD). *GNP* (1986): 1,8 Mrd USD. *GNP/fő* (1986): 690 USD. *Gazdasági növekedés* (1966–80): –1,2%. *Adósságszolgálat a GNP %-ában* (1987): 0,2, *Munkaerő-megoszlás:* mezőgazdaság 11%; ipar és kereskedelem 79%. *Export* (1988): 709 M USD. *Főbb exponcikk:* élelmiszer, zöldség, gyümölcs, textil, ékszer, dohány. *Főbb exportpartnerek:* Szaúd-Arábia 33%, Szíria 8%, Kuvait 8%, Jordánia 6%. *Import* (1988): 2,4 Mrd USD. *Főbb importcikk:* ékszerészeti alapanyag, gép, elektromos berendezés, textil, közlekedési eszköz. *Főbb importpartnerek:* Olasz. 15%, Francia. 10%, Egyesült Államok 9%, Szaúd-Arábia 6%.

*Közlekedés:* *Vasúti hálózat:* 417 km. *Közúti hálózat* (1987): 7100 km. *Gépjárművek* (1985): személygépkocsi: 300000. *Főbb kikötők:* Bejrút, Tripoli, Sidon. *Hírközlés:* *Egy készülékre jutó lakosok:* tv: 3,4; rádió: 1,3; telefon: 18,4. *Napilap* (1986): 211/1000 fő.

*Egészségügy:* *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 65; nők: 70 év. *Születés* (1989): 28,0‰. *Halálozás*(1989): 7,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 2,1‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 50,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok:* 263. *Egy orvosra jutó lakosok:* 771.

*Oktatás:* *Írni-olvasni tud* (1991): 75%. *Iskolakötelezettség:* 5 év.

A francia kormányzat évei után 1941. nov. 26-án függetlenségét kikiáltó ország 1975-től anarchiába süllyed. 1976. nov.-ben szíriai békefenntartó erők vonulnak be Bejrútba, és Élias Szárkisz elnök alatt egy időre sikerül rendet teremteniük. Nyugat-Bejrútban ezalatt is folytatják egymás elleni harcukat a különböző hitvallású milíciák. 1978. márc.-ban, majd 1982. jún.-ban izraeli katonai erők foglalják el az ország D-i részét és Bejrútot. Szept.-ben a palesztinok elhagyják a fővárost. Az 1 hónappal azelőtt megválasztott Basir Dzsemajel elnököt meggyilkolják. Néhány nap múlva testvére, Amin Dzsemajel követi őt az elnöki székben. Azóta a „sem béke, sem háború” állapota dúl az országban, miközben az izraeli erők 1985. febr.-ban megkezdik kivonulásukat. Okt.-ben a milíciák

szíriai felügyelet alatt békeszerződést írnak alá egymással, de 1986. jan.-tól a harcok kiújulnak. Miközben sokasodnak a merényletek, robbantások és emberrablási akciók, a szíriai katonák 1987-ben újra bevonulnak az országba. 1988 tavaszán a milíciák harca erősödik, az izraeli katonák újra betörnek az országba. Aug.-ban elnökválasztásokat hirdetnek meg, ám a szavazásra jogosult parlamenti tagok többsége nem érkezik meg. Szept.-ben ideiglenes katonai kormány alakul Michel Aount vezetésével. Hossz nem akar lemondani, így az országnak 2 kormánya van, de nincs elnöke. 1989 tavaszán felélednek a belső harcok is. A nyári vérengzéseket túszerzésre tetézi, amelybe Izrael és az Egyesült Államok is belekeveredik. Okt.-ben Szaúd-Arábiában tárgyalások folynak a belső megbékélésről. Az új államfőt, Reni Muavadot nov.-ben meggyilkolják. Az új elnök Élias Hradi. 1990. aug.-ban alkotmánymódosításokat fogadnak el. A függetlenség kikiáltása óta ez az első módosítás. Eszerint a moszlimok és a keresztények ugyanannyi helyet kapnak a parlamentben, ősszel több milícia szünteti be a harcot. Dec.-ben az új kormányfő, Omar Kararci nemzeti egységkormányt alakít. A milíciák 20 ezer tagját felveszik a nemzeti hadseregbe. A hadsereg így az ország területének egyharmadát ellenőrzi. 1991. máj.-ban a szír és a libanoni elnök testvéri együttműködési egyezményt ír alá. Júl.-ban a nemzeti hadsereg az ország déli részébe is behatol.

---

## LIBÉRIA

---

Libériai Köztársaság

Republic of Liberia (angolul)

Nyugat-Afrika

Földrajz: *Terület:* 111369 km<sup>2</sup>, Magyarországnál valamivel nagyobb. *Fekvés:* Ny-Afrika DNy-i partvidékén. *Szomszédai:* Sierra-Leone (Ny), Guinea (É), Elefántcsontpart (K). *Felszín:* Partvidéke lagúnás, mocsaras. Az ország belsejében trópusi őserdőkkel borított síkság; É-on szavannás felföld. Legmagasabb pont: Nimba (1752 m). Legjelentősebb folyók: Saint Paul, Saint John.

Néesség: *Lakosság* (1989): 2544000. *Életkor szerint:* 0–14: 46,8%; 15–59: 48,3%; 60–: 4,9%.

*Népsűrűség:* 21,1 /km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* 16 törzs (kpelle, hassa, kru, loma, mandingo, gola, gin, dey; gbandi, vai stb.) 95%. *Nyelvek:* angol (hív.), afrikai dialektusok. *Vallások:* törzsi vallású 75%, mohamedán 15%, protestáns, r. kat. *Városi lakosság:* 43%. *Főváros:* Monrovia (\*1990): 350000.

*Városok* (\*1986): Gbarnga 30000; Buchanan 24300; Tchien 15000.

*Államforma:* köztársaság. *Államfő:* Amos Sawyer (ideiglenes, 1991. márc. óta). *Nemzeti ünnep:* júl. 26.

*Gazdaság:* *Pénznem:* dollár (libériai dollár) (1991. szept.: 0,59=1 USD). *GDP* (1990): 1,27 M USD.

*GDP/fő* (1990): 1023 USD. *Gazdasági növekedés* (1990): –5,3%. *Adósságszolgálat GDP %-ában* (1990): 2,7. *Adósságszolgálat az export %-ában* (1990): 10. *Adósság/fő* (1990): 531 USD. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1987): 3,8. *Fogyasztói árváltozások* (1990): 150%. *Munkaerő-megosztás:* mezőgazdaság 82%. *Export* (1989): 325 M USD. *Főbb exportcikk:* vasérc, nyersgumi, kakaó, gyémánt, pálmaolaj. *Főbb exportpartnerek:* NSZK 16%, Olaszo. 7%, Franciaó. 4%, Egyesült Államok 3%. *Import* (1989): 269 M USD. *Főbb importcikk:* gép, közlekedési eszköz, energia, élelmiszer, élő állat, vegyipari termék, iparcikk. *Főbb importpartnerek:* Egyesült Államok 39%, NSZK 12, Hollandia 8%, Japán 7%.

*Közlekedés:* *Vasúti hálózat:* 493 km (ipari vasút). *Közüti hálózat* (1984): 7670 km; ebből burkolt: 734 km. *Gépjárművek* (1983): személygépkocsi: 12000; egyéb gépjármű: 7000. *Főbb kikötők:* Monrovia, Buchanan. *Hírközlés:* *Egy készülékre jutó lakosok:* tv: 55; rádió: 4,4; telefon: 278. *Napilap* (1987): 9/1000 fő.

*Egészségügy:* *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 53; nők: 56 év. *Születés* (1989): 45,0‰.

*Halálozás* (1989): 13,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 3,0‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 119,0‰.

*Kórházi ágyak* (1981): 3000. *Egy orvosra jutó lakosok:* 9240.

Oktatás: *Írni-olvasni tud* (1989): 250. *Iskolakötelezettség*: 10 év.

Az Egyesült Államokból visszatelepített felszabadult rabszolgák államát 1847. júl. 26-án hozzák létre. 1980-ig politikai stabilitása példamutató. Akkor Samuel Doe őrmester vezetésével katonai puccs dönti meg az 1971 óta az afroamerikaiak hatalmi befolyását csökkenteni akaró Tolbert elnököt. Az azóta már vezérezredes Doe 5 éven át nem rendez választásokat, az 1985. okt.-i szavazáson 50,9%-kal győz. Nov.-ben az ellene szervezett puccskísérlet megbukik, az ellenzéki párt székhelyét felgyújtják, a puccs szervezőjét kormánypárti katonák lelövik. 1986. jan.-ban Doe elnököt 6 éves periódusra esketik fel. 1990. máj.-ban a gerillák elfoglalják az egyik jelentős kikötőt, s támadást indítanak a főváros ellen. A lázadó Nemzeti Hazafias Front élén Charles Taylor, az elnök korábbi munkatársa áll. A körülkerített elnök nem hajlandó lemondani. Aug.-ban több Ny-afrikai ország békefenntartó csapatokat küld. Doet szept.-ben meggyilkolják. Taylor mellett Prince Johnson is önjelölt elnök. A rivalizálók 1991. febr.-ban fegyverszüneti egyezményt kötnek, ideiglenes elnökként Arcos Sawyert fogadják el. Neki kell az átmenetet előkészítenie.

## LÍBIA

Líbiai Arab Szocialista Népi Állam  
Al-Jamahiriyah Al-Arabiya Al-Libya  
Al-Shabiya Al-Ishtirakiya (arabul)  
Észak-Afrika

Földrajz: *Terület*: 1759540 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 19-szer nagyobb. *Fekvés*: É-Afrikában, a Földközi-tenger partján. *Szomszédai*: Tunézia, Algéria (Ny), Niger, Csád (D), Szudán, Egyiptom (K). *Felszín*: Keskeny tengerparti síkság; ettől K-re hegyvidék; D-re a Szaharai-tábla kő-, kavics- és agyagsivatagja és homoksivatag. Legmagasabb pont: Daharson Bette (2266 m).

Népesség: *Lakosság* (1989): 4271000. *Életkor szerint*: 0–14: 45,0%; 15–59: 51,2%; 60–: 3,8%.

*Népsűrűség*: 2,1/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok*: arab 80%; berber 14%; olasz 5%. *Nyelvek*: arab (hív.), angol, olasz. *Vallások*: mohamedán (szunnita) 98% (államvallás). *Városi lakosság*: 68%. *Főváros*: Tripoli (1982): 989000. *Városok* (1982): Benghazi 650000; Misurata 285000; Zavia 248000.

*Államforma*: köztársaság. *Államfő*: Moamer el-Kadhafi (1979 óta). *Kormányfő*: Abu Zair Bourda (1990. okt. óta). *Nemzeti ünnep*: szept. 1.

*Gazdaság*: *Pénznem*: dinar (líbiai dinár) (1991. szept.: 0,28=1 USD). *GDP* (1991): 28,1 Mrd USD.

*GDP/fő* (1991): 5979 USD. *Gazdasági növekedés* (1990): 9,4%. *Adósságszolgálat GDP %-ában*

(1991): 2,6. *Adósságszolgálat az export %-ában* (1991): 6,6. *Adósság/fő* (1991): 891 USD. *Védelmi*

*kiadások a GNP %-ában* (1987): 11,1. *Munkaerő-megosztás*: mezőgazdaság 18%; ipar és

kereskedelem 31%. *Export* (1988): 5,7 Mrd USD. *Főbb exportcikk*: kőolaj, kőolajtermék, bőr,

zöldség. *Főbb exportpartnerek*: Olaszo. 40%, NSZK 24%, Spanyolo. 10%. *Import* (1988): 6,2 Mrd

USD. *Főbb importcikk*: gép, berendezés, közlekedési eszköz, élelmiszer, iparcikk, közszükségleti

cikk. *Főbb importpartnerek*: Olaszo. 22%, NSZK 11%, Japán 10%, Nagy-Britannia 7%.

*Közlekedés*: *Közúti hálózat* (1986): 25675 km. *Gépjárművek* (1982): személygépkocsi: 415509; egyéb

gépjármű: 334405. *Főbb kikötők*: Tripoli, Benghazi. *Hírközlés*: *Egy készülékre jutó lakosok*: tv: 13;

rádió: 3,9. *Napilap* (1989): 10/1000 fő.

*Egészségügy*: *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 64; nők: 69 év. *Születés* (1989): 38,0‰.

*Halálozás* (1989): 7,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 3,1%. *Csecsemőhalandóság* (1989): 70,0‰.

*Kórházi ágyak* (1982): 16051. *Egy orvosra jutó lakosok*: 690.

Oktatás: *Írni-olvasni tud* (1989): 60%. *Iskolakötelezettség*: 7 év.

Az 1951. dec. 24-én királyságként függetlenné váló korábbi olasz gyarmaton 1969. szept. 1-jén Idrisz királyt megfosztja trónjától a Moamer el-Kadhafi ezredes vezetése alatt álló Forradalmi

Parancsnoki Tanács. 1971 óta Líbia főbb arab és fekete-afrikai államnak tesz konföderációs

államalakítási javaslatot, ám a tervek változatlanul megvalósításra várnak. 1977. márc.-ban kikiáltják a Líbiai Arab Szocialista Népi Államot, amelyben pártok helyett a népi bizottságok révén közvetlenül a nép lenne hivatott a hatalom gyakorlására. 1979. márc.-tól Kadhafi ezredes „a forradalom vezetője” címet veszi fel. 1985. okt.-ben Líbia vezetője és Mihail Gorbacsov Moszkvában együttműködési szerződést ír alá. A nemzetközi terrorizmus állítólagos támogatását megtorlandó, 1986. ápr.-ban amerikai repülők bombázzák Tripolit és Benghazit. Néhány nappal később a Közös Piac több állama szankciókat vezet be Líbia ellen. Kadhafi ezredes válasza: televíziós beszédben jelenti be, hogy folytatja harcát a világforradalomért. 1987. aug.-ban Csád és Líbia elfogadja az Afrikai Egységszervezet tűzszüneti felszólítását. 1988. okt.-ben az ország felújítja diplomáciai kapcsolatait Csáddal. 1989. jan.-ban nemzetközi vita robban ki arról, hogy működik-e Líbiában vegyi fegyvereket készítő új gyár. A forró hangulatban amerikai F-14-esek 2 líbiai vadászgépet lőnek le. Az amerikaiak és a líbiaiak egymást hibáztatják az incidensért. 1990-ben az Öböl-menti konfliktus kapcsán az ország Irakot támogatja. 1991. aug.-ban felavatják a „világ legnagyobb mesterséges folyóját”, amely a Szahara alatti vízzel akarja az országot mezőgazdaságilag önellátóvá tenni. A „nyolcadik világsoda” 1900 kilométernyi csővezetéken napi 1 millió köbméter vizet ad.

---

## LIECHTENSTEIN

---

Liechtensteini Hercegség  
Fürstentum Liechtenstein (németül)

Európa

Földrajz: *Terület:* 160 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 580-szor kisebb. *Fekvés:* Ny-Európában, az Alpok között. *Szomszédai:* Svájc (Ny), Ausztria (K). *Felszín:* A Rajna menti terület sík. K-en az Alpok erdős és alpesi legelőkkel borított láncai. Legmagasabb pont: Naafkopf (2570 m), Legjelentősebb folyó: Rhein (Rajna).

Népesség: *Lakosság* (1990): 28452. *Életkor szerint:* 0–14: 20,1%; 15–59: 68,3%; 60–: 11,6%.

*Népsűrűség:* 178/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoport:* alemán 60%; svájci, osztrák, német, olasz, jugoszláv, török.

*Nyelvek:* német (hiv.), alemán dialektus. *Vallások:* r. kat. 86,9%, protestáns 8,5%, zsidó. *Főváros:*

Vaduz (1990): 4874. *Városok* (1990): Schaan 4930; Balzers 3668; Triesen 3377.

*Államforma:* hercegség. *Államfő:* II. János Ádám (1989. dec. óta). *Kormányfő:* Hans Brunhart (1989. jún. óta). *Nemzeti ünnep:* aug. 15.

*Gazdaság:* *Pénznem:* franc (svájci frank) (1991. szept.: 1,46=1 USD). *GNP* (1989): 600 M USD.

*GNP/fő* (1989): 40368 USD. *Munkaerő-megosztás:* mezőgazdaság 4%; ipar és kereskedelem 54%.

*Export-import:* Vámunió Svájjal.

*Közlekedés:* *Vasúti hálózat:* 18,5 km. *Közúti hálózat:* 250 km. *Hírközlés:* Egy készülékre jutó lakosok: rádió: 2,9; telefon: 1. *Napilap* (1987): 546/1000 fő.

*Egészségügy:* *Születés* (1989): 13,0‰. *Halálozás* (1989): 7,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 0,6%.

*Csecsemőhalandóság* (1989): 5,0‰.

*Oktatás:* *Írni-olvasni tud* (1989): 100%. *Iskolakötelezettség:* 9 év.

A történelmét 1342. máj. 3-ig visszavezető önálló fejedelemség ma alkotmányos monarchia. Az 1938 óta uralkodó II. Ferenc József fejedelem fia, János Ádám 1984. aug.-ban csak elvileg veszi át az örökséget. A pénz- és külpolitikájában Svájcra kötődő országban az 1986. febr.-i parlamenti választásokon először szavazhatnak a nők is. 1989-ben előrehozott választásokat tartanak. Nov.-ben meghal II. Ferenc József herceg. II. János Ádámot, fiát herceggé koronázzák. 1991. máj.-ban az országot hetedik tagként felveszik az EFTA-ba.

# LITVÁNIA

---

Litván Köztársaság

Lietuvos Respublika (litván nyelven)

Európa

Földrajz: *Terület:* 65200 km<sup>2</sup>, Magyarországnak kb. kétharmada. *Fekvés:* K-Európa É-i részében, a Balti-tenger partján. *Szomszédai:* Lettország (É), Belorusszia (D, K), Oroszország, Lengyelország (Ny).

Népesség: *Lakosság* (1989): 3690000. *Népsűrűség:* 57/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* litván 80%; orosz 8,6%; lengyel 7,70. *Nyelvek:* litván, orosz, lengyel. *Vallás:* r. kat. *Főváros:* Vilnius (1989): 580000.

*Városok:* Kaunas. Klaipeda, Siauliai.

*Gazdaság:* *GDP/fő* (\*1990): 2758 USD.

*Államforma:* köztársaság. *Államfő:* Vytautas Landsbergis (1991. márc. óta). *Kormányfő:* Gediminas Valaorius (1991. jan. óta).

A középkorban jelentős állam a cári birodalom széthullásával, 1918-ban szerzi vissza önállóságát. Az 1939-es Hitler-Sztálin-paktum eredményeképpen 1940. aug.-ban a Szovjetunió része, ám az orosz lakosság aránya a 90-es évekre sem éri el a 10%-ot. A glasznoszty és a peresztrojka hatására a 80-as évek végén a katolikus hagyományú köztársaságban jelentős szerephez jut a Szajudisz, az autonómiát követelő erők átfogó szervezete. Az 1990. febr.-i választásokat is a Szajudisz nyeri. Az új parlament a köztársaság területén hatályon kívül helyezi a szovjet alkotmányt, Litván Köztársaságra változtatja a terület nevét, márc.-ban elnökké választja Vytautas Landsbergist (művészettörténész, zenetanár és előadó). Nov.-ben összecsapásokra kerül sor szovjet katonák és a litván lakosság között. A parlament saját litván útlevél kiadását határozza el, amely a tulajdonos számára együtt járna a szovjet állampolgárság visszaadásával. Dec.-ben Vilniusban a 3 balti parlament közös konferenciát tart, amelynek során felszólítják Moszkvát a csapatok visszavonására, a Nyugatot a függetlenség elismerésére. A kommunista párt Litván Demokrata Munkáspártra változtatja nevét. 1991. jan.-ban újabb szovjet csapatok érkeznek a köztársaságba, a kormányfő – Kazimiera Prunskiene – és Gorbacsov tárgyalásai eredménytelenek. A kormány lemond. Az új kormányfő Gediminas Valaorius. Szovjet ejtőernyősök foglalják el a főváros fontos épületeit. A rádiót megostromolják, 14 ember hal meg. Gorbacsov tagadja, hogy ő adott volna támadási parancsot. Febr.-ra a parlament népszavazást hirdet a függetlenségről, amit Gorbacsov illegálisnak minősít. A szavazók 90%-a a függetlenségre voksol. Elsőként Izland ismeri el az új országot. Máj.-ban a szovjet belbiztonsági erők különleges osztaga a litván-lett határnál megtámadja és felgyújtja az egyik határőrsőt. 15 határőrt mészárolnak le. A hónap során újabb hasonló támadások következnek, újra tankok vonulnak fel a fővárosban. Aug.-ban a litván határőrség megkezdte az önálló ellenőrzést. A nyugati államokat követően szept.-ben a moszkvai Államtanács is elismeri a 3 balti állam függetlenségét. Litvánia is az ENSZ tagja, bekapcsolódik a helsinki folyamatba. Dec.-ben megkapja az Egyesült Államoktól a legnagyobb kereskedelmi kedvezményt,

# LUXEMBURG

---

Luxemburgi Nagyhercegség

Grand-Duché du Luxembourg (franciául)

Grossherzogtum Luxemburg (németül)

Groussherzogdem Letzebuerg (luxemburgi nyelven)

Európa

Földrajz: *Terület:* 2586,4 km<sup>2</sup>, Magyarországnak kb. 36.-od része. *Fekvés:* Ny-Európában.

**Szomszédai:** Belgium (Ny), Franciaország (D), Németország (K). **Felszín:** É-on hegyvidék (Ardennek, Eifel-hegység); D-en a Mosel és Sauer folyó széles völgyei. Legmagasabb pont: Mont de Holdingen (565 m). Legjelentősebb folyók: Mosel, Sauer.

**Népesség:** *Lakosság* (1990): 378400. *Életkor szerint:* 0–14: 17,3%; 15–59: 64,5%; 60–: 18,2%. *Népsűrűség:* 146/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* luxemburgi 73%; portugál, olasz, francia, német, belga. *Nyelvek:* francia (hiv.), német (hiv.), luxemburgi (hiv.). *Vallások:* r. kat. 95%, protestáns 2%, zsidó. *Városi lakosság:* 67%. *Főváros:* Luxembourg (1988): 76600. *Városok:* Esch-sur-Alzette 23700; Differdingen (Differdange) 16000; Dülélinge (Dudelange) 14100.

**Államforma:** nagyhercegség (alkotmányos monarchia). **Államfő:** János nagyherceg (szül. 1921. jan. 5.). **Kormányfő:** Jacques Santer (1984. júl. 21-e óta). **Nemzeti ünnep:** jún. 23.

**Gazdaság:** *Pénznem:* franc (luxemburgi frank) (1991. szept.: 34,55=1 USD). *GDP* (1991): 14 Mrd USD. *GDP/fő* (1991): 37914 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): 2,7%. *Fogyasztói árváltozások* (1991): 2,7%. *Munkanélküliség* (1990): 1,3%. *Munkaerő-megoszlás:* mezőgazdaság 1%; ipar és kereskedelem 42%. *Export-import:* Vámunió Belgiummal.

**Közlekedés:** *Vasúti hálózat* (1989): 272 km; ebből villamosított: 162 km. *Közúti hálózat* (1989): 5164 km; ebből autópálya: 75 km. *Gépjárművek* (1990): személygépkocsi: 183404; egyéb gépjármű: 12009. *Hírközlés:* *Egy készülékre jutó lakosok:* tv: 4; rádió: 1,6; telefon: 2,3. *Napilap* (1989): 389/1000 fő.

**Egészségügy:** *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 71; nők: 78 év. *Születés* (1989): 12,0‰. *Halálozás* (1989): 11,0‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 8,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok:* 80. *Egy orvosra jutó lakosok:* 557.

**Oktatás:** *Írni-olvasni tud* (1989): 100%. *Iskolakötelezettség:* 9 év.

Az 1815. jún. 9-én függetlenné vált nagyhercegség a Nassau család örökletes vezetése alatt áll. János nagyherceg 1964 óta irányítja az országot. Az 1984-es törvényhozói választásokon a jobbközép kerül ki győztesen 1986. jan.-ban a luxemburgi nép megkapja az Aachen városa alapította nemzetközi Károly-rendet, amely a nagyfejedelemség erőfeszítéseit ismeri el a Ny-európai gazdasági közösség és politikai egység megteremtéséért. 1987 eleje óta a nagyhercegségben nők is teljesítenek katonai szolgálatot. Márc.-ban a Benelux államok katonai együttműködési szerződést írnak alá. Az 1989-es választások nyomán újra Jacques Santer keresztényszocialista politikus alakíthat kormányt. 1991 első felében a Közös Piac luxemburgi elnökség alatt dolgozza ki az integráció menetrendjét.

## MADAGASZKÁR

Madagaszkári Demokratikus Köztársaság  
 Repoblika Demokratika Malagasy (malgas nyelven)  
 République Démocratique de Madagascar (franciául)  
 Kelet-Afrika

**Földrajz:** *Terület:* 587041 km<sup>2</sup>, Magyarországnál több mint 6-szor nagyobb. *Fekvés:* Sziget az Indiai-óceánban, Afrika DK-i partja közelében. *Felszín:* A K-i parti síkságból szavannás fennsík emelkedik ki; Ny-on középhegység, a korallszirtekkel szegélyezett Ny-i part mentén széles síkság. Legmagasabb pont: Maromokotro (2876 m). Legjelentősebb folyók: Mangoky Onilahy, Ikopa. Legnagyobb tó: Alaotra-tó.

**Népesség:** *Lakosság* (1990): 12000000. *Népsűrűség:* 20/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* 18 maláj-polinéz eredetű törzs (merina, betsimisaraka, betsileo stb.) 98%; kínai, indiai, francia. *Nyelvek:* malgas (hiv.), francia (hiv.), hova. *Vallások:* törzsi vallású 47%, r. kat. 26%, protestáns 22%, mohamedán 2%. *Városi lakosság:* 21%. *Főváros:* Antananarivo (\*1990): 802390. *Városok* (\*1990): Tanmasina 145431; Fianarantsoa 129489; Majunga 121967.

**Államforma:** köztársaság. **Államfő:** Didier Ratsiraka (1975 óta). **Kormányfő:** Guy Razanamasy

(1991. aug. óta). *Nemzeti ünnep*: jún. 26.

**Gazdaság: Pénznem**: franc (madagaszkári frank) (1991. szept.: 1281,63=1 USD). *GNP* (1989): 2,54 Mrd USD. *GNP/fő* (1989): 230 USD. *Gazdasági növekedés* (1980–89): 0,1%. *Adósságszolgálat az export %-ában* (1989): 52.

*Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1988): 2. *Fogyasztói árváltozások* (1990): 10,8%. *Munkaerő-megoszlás*: mezőgazdaság 90%. *Export* (1988): 319 M USD. *Főbb exportcikk*: kávé, fűszer, cukor, kőolajtermék. *Főbb exportpartnerek*: Franciaország. 34%, Egyesült Államok 14%. *Import* (1988): 360 USD. *Főbb importcikk*: kőolaj, gép, fém, vegyszer. *Főbb importpartnerek*: Franciaország. 32%, Egyesült Államok 15%.

*Közlekedés: Vasúthálózat* (1989): 883 km. *Közúti hálózat* (1986): 50000 km; ebből burkolt: 4774 km. *Gépjárművek* (1986): személygépkocsi: 42131. *Főbb kikötők*: Tamatave, Diego-Suarez, Majunga.

*Hírközlés: Egy készülékre jutó lakosok*: tv: 89; rádió: 5,4; telefon: 239.

*Egészségügy: Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 50; nők: 53 év. *Születés* (1987): 47,0‰.

*Halálozás* (1989): 15,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 3,2‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 99,0‰.

*Kórházi ágyak* (1982): 20800. *Egy orvosra jutó lakosok*: 10000.

*Oktatás: Írni-olvasni tud* (1987): 53%. *Iskolakötelezettség*: 8 év.

A Franciaországtól 1960. jún. 26-án függetlenné váló országban 1972. máj.-ban megbukik Tsiranana jobboldali kormánya, s Gabriel Ramanantsoa tábornokkal az élén baloldali tisztek csoportja veszi át az irányítást. Az 1975. febr.-ban kinevezett Richard Ratsimandrava állam- és kormányfőt néhány nap múlva egy sikertelen jobboldali katonai puccskísérlet során meggyilkolják. Utóda, Didier Ratsiraka kezdeményezésére népszavazáson fogadják el a szocialista forradalom chartáját. Ratsirakát 1982. nov.-ben újabb 7 évre megerősítik tisztségében. Az 1983. aug.-i parlamenti választásokon az AREMA forradalmi párt győz. 1990. máj.-ban sikertelen puccskísérlet zajlik le. 1991 nyarán több százszázres tüntetések zajlanak a fővárosban. A rendszerellenes tüntetők Albert Zafy vezetésével ellenkormányt alakítanak. Az elnöki palota körüli összeütközések folyamán többen életüket veszítik. Júl.-ban az elnök rendkívüli állapotot hirdet, aug.-ban a fővárosi polgármester személyében új kormányfőt nevez ki. Folyik a hatalom és az ellenzék állóháborúja.

---

## MAGYARORSZÁG

---

**Magyar Köztársaság**

**Európa**

**Földrajz: Terület**: 93032 km<sup>2</sup>. **Fekvés**: Közép-Európában, a Kárpát-medencében. **Szomszédai**: Cseh-Szlovákia (É), Ausztria (Ny), Jugoszlávia (D), Románia, Ukrajna (K). **Felszín**: A Duna által kettéosztott terület K-i részén termékeny síkság (Alföld); Ny-on változatos dombvidék (Dunántúl, középső és D-i részén középhegységgel); É-on középhegység. Legmagasabb pont: Kékes (1014 m). Legjelentősebb folyók: Duna, Tisza, Dráva. Legnagyobb tavak: Balaton, Velencei-tó, Fertő tó.

**Népesség: Lakosság** (1991): 10354842. **Életkor szerint**: 0–14: 19,9%; 15–59: 61,0%; 60–: 19,1%.

**Népsűrűség**: 111/km<sup>2</sup>. **Etnikai csoportok**: magyar 90%; német 2,3%; szlovák 1%; délszláv 0,9%;

román 0,3%; cigány. **Nyelv**: magyar. **Vallások**: r. kat., protestáns, zsidó, görögkeleti. **Városi lakosság**: 62,2%. **Főváros**: Budapest (1991): 2018035. **Városok** (1991): Debrecen 213927; Miskolc

194033; Szeged 176135; Pécs 170023; Győr 129598.

**Államforma**: köztársaság. **Államfő**: Göncz Árpád (1990. aug. óta). **Kormányfő**: Antall József (1990.

máj. óta). **Nemzeti ünnep**: márc. 15., okt. 23.

**Gazdaság: Pénznem**: forint (1991. szept.: 74,77=1 USD). **GDP** (1990): 32,9 Mrd USD. **GDP/fő** (1990):

3175 USD. **Gazdasági növekedés** (1990): –3,3%. **Adósságszolgálat a GDP %-ában** (1990): 10,5.

**Adósságszolgálat a konvertibilis elszámolású export %-ában** (1990): 55,2. **Védelmi kiadások a GNP %-**

**ában** (1987): 5,2. **Fogyasztói árváltozások** (1991): 35,0%. **Munkanélküliség** (1991): 7%. **Munkaerő-**



*megoszlás: mezőgazdaság 15,8%; ipar és kereskedelem 41,9%. Export (1990): 9,5 Mrd USD. Főbb exportcikkek: élelmiszer, gyógyszer, hengerelt acél, alumíniumtermék, műanyag alapanyag, gép, berendezés, elektromos és híradás-technikai eszközök, autóbusz, építőanyag. Főbb exportpartnerek: Szovjetunió 20%, NSZK 17%, Ausztria 7,5%, NDK 3%. Import (1990): 8,6 Mrd USD. Főbb importcikkek: fűtőanyag, ipari nyersanyag és félkész termék, gép, közszükségleti cikk, takarmány. Főbb importpartnerek: Szovjetunió 19%, NSZK 17%, NDK 6%, Cseh-Szlovákia 5%.*

*Közlekedés: Vasúti hálózat (1990): 8038 km; ebből villamosított: 2249 km. Közúti hálózat (1990): 140000 km; országos úthálózat 29741 km; ebből burkolt 29323 km; ebből autópálya (1991): 271 km. Gépjárművek (1990): személygépkocsi: 1944553 (ebből magántul.: 1912247); egyéb gépjármű: 234010. Hírközlés: Egy készülékre jutó lakosok. tv: 3,5; rádió: 1,7; telefon: 5,5. Napilap (1990): 258/1000 fő.*

*Egészségügy: Születéskor várható élettartam (1990): férfiak: 65,1; nők: 73,7 év, Születés (1990): 12,1‰. Halálozás (1990): 14,1‰. Népeség-növekedés (1980–90): –3,3‰. Csecsemőhalandóság (1990): 14,8‰. Egy kórházi ágyra jutó lakosok: 99. Egy orvosra jutó lakosok: 271.*

*Oktatás: Irni-olvasni tud (1990): a 15 évesnél idősebb népesség 78,1 %-a végezte el az általános iskolát. Iskolakötelezettség: 6–16 éves korig.*

## MALAWI

Malawi Köztársaság

Republic of Malawi (angolul)

Mfuko La Malawi (csicseva nyelven)

Kelet-Afrika

*Földrajz: Terület: 118484 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. egynegyed résszel nagyobb. Fekvés: K-Afrika D-i részén. Szomszédai: Zambia (Ny), Mozambik (D), Tanzánia (É). Felszín: A Malawi (Nyasza)-tó Ny-i partján 1000–2500 m magas magasföld. D-en síkság, dombság, alacsony hegyvidék.*

*Legmagasabb pont: Sapitwa (3001 m). Legjelentősebb folyó: Shire. Legnagyobb tavak: Malawi (Nyasza)-tó, Chilwa-tó, Malombe-tó.*

*Népesség: Lakosság (1989): 8063000. Életkor szerint: 0–14: 47,8%; 15–59: 48,0%; 60–: 4,2%.*

*Népsűrűség: 63,3/km<sup>2</sup>. Etnikai csoportok: bantu (cseva, nyauja, lomwe, sena) 99%; keverék, fehér.*

*Nyelvek: angol (hiv.), csicseva (hiv.), nyauja, tumbuka, yao. Vallások: törzsi vallású 60%, r. kat.*

*20%, protestáns 10%, mohamedán 10%. Városi lakosság: 14%. Főváros: Lilongwe (1987): 233973.*

*Városok (1987): Blantyre 331588; Mzuzu 44238; Zomba 42878.*

*Államforma: köztársaság. Állam- és kormányfő: Hastings Kamuzu Banda (1964 óta). Nemzeti ünnep: júl. 6.*

*Gazdaság: Pénznem: kwacha (1991. szept.: 4,84=1 USD). GDP (1991): 2,05 Mrd USD. GDP/fő (1991): 238 USD. Gazdasági növekedés (1991): 4,5%. Adósságszolgálat a GDP %-ában (1991): 3,2.*

*Adósságszolgálat az export %-ában (1991): 13,2. Adósság/fő (1991): 177 USD. Védelmi kiadások a GNP %-ában (1987): 1,4. Fogyasztói árváltozások (1991): 10%. Munkaerő-megoszlás: mezőgazdaság 43%; ipar és kereskedelem 23%. Export (1990): 412 M USD. Főbb exportcikkek: dohány, tea, cukor, földimogyoró. Főbb exportpartnerek: Nagy-Britannia 18%, Japán 13%, Németo. 12%. Import (1990): 576 M USD. Főbb importcikkek: iparcikk, élelmiszer, gyógyszer. Főbb importpartnerek: D-afrikai Közt. 32%, Nagy-Britannia 21%, Japán 9%.*

*Közlekedés: Vasúti hálózat (1983): 768 km. Közúti hálózat (1988): 7947 km; ebből burkolt: 2267 km. Gépjárművek (1987): személygépkocsi: 14911; egyéb gépjármű: 15643. Hírközlés: Egy készülékre jutó lakosok: rádió: 4,3; telefon: 172. Napilap (1985): 5/1000 fő.*

*Egészségügy: Születéskor várható élettartam (1989): férfiak: 46; nők: 50 év. Születés (1989): 51,0‰.*

*Halálozás (1989): 18,0‰. Népeség-növekedés (1989): 3,3‰. Csecsemőhalandóság (1989): 132,0‰.*

Egy kórházi ágyra jutó lakosok; 627. Egy orvosra jutó lakosok: 27094.

Oktatás: *Írni-olvasni tud* (1989): 25%.

A korábbi Nyaszaország 1964. júl. 6-án változtatja meg nevét, amikor a Brit Nemzetközösség tagjaként függetlenné válik. Az egypártrendszerű államban az elnök, a kormányfő és a Malawi Kongresszus Párt vezetője egy személy, dr. Hastings Banda. A „hős és hódító” életogytiglan tölti be funkcióit; ezt az 1983-as és 1987-es választások is megerősítik. Az afrikai változásokat az elnök elutasítja, nem akar többpártrendszert.

## MALAYSIA

---

Maláj Államszövetség

Persekutan Tanah Malaysia (malájul)

Federation of Malaysia (angolul)

Délkelet-Ázsia

Földrajz: *Terület*: 329749 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 3,5-szer nagyobb. *Fekvés*: A Maláj-félszigeten, a környező szigeteken és Borneó sziget É-i partján. *Szomszédai*: Thaiföld (É), Indonézia (D). *Felszín*:

A Maláj-félszigeten: Ny-on a tengerparttal párhuzamos hegyvidék. Borneó szigeten: K-en a tengerparton mocsaras síkság, beljebb dombvidék és trópusi erdővel borított hegység.

Legmagasabb pont: Kinabalu (4101 m). Legjelentősebb folyók: Pahang, Perak, Rajang.

Népesség: *Lakosság* (1989): 16901000. *Életkor szerint*: 0–14: 37,8%; 15–59: 56,7%; 60–: 5,5%.

*Népsűrűség*: 50,2/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok*: maláj 61%; kínai 31%; indiai, pakisztáni 7%; dajak.

*Nyelvek*: maláj (hiv.), angol (hiv.), kínai, tamil, fiban. *Vallások*: mohamedán (államvallás), hindu,

buddhista, konfucianus, r, kat., törzsi vallású, *Városi lakosság*: 41%. *Főváros*: Kuala Lumpur

(1980): 937875. *Városok* (1980): Ipoh 300727; Bandaraya Tanjung (Georgetown) 250578; Johor

Bharu 249880

*Államforma*: monarchikus államszövetség. *Államfő*: Azlan Muhibuddin sah (1989. márc. óta).

*Kormányfő*: Datuk Seri Mahathir bin Mohamed (1981. júl. óta). *Nemzeti ünnep*: aug. 31.

*Gazdaság*: *Pénznem*: ringgit (1991. szept.: 2,74=1 USD). *GDP* (1991): 47,2 Mrd USD. *GDP/fő* (1991): 2658 USD. *Gazdasági növekedés* (1990): 10%. *Adósságszolgálat a GDP %-ában* (1990): 8,9.

*Adósságszolgálat az export %-ában* (1990): 10,9. *Adósság/fő* (1990): 1036 USD. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1987): 3,2. *Fogyasztói árváltozások* (1990): 3,1%. *Munkaerő-megoszlás*: mezőgazdaság

21%; ipar és kereskedelem 22%. *Export* (1990): 29 Mrd USD. *Főbb exportcikk*: gumi, fa, kőolaj,

ón, pálmaolaj, gép, fűszer. *Főbb exportpartnerek*: Szingapúr 23%, Egyesült Államok 17%, Japán

16%. *Import* (1990): 29 Mrd USD. *Főbb importcikk*: gép, jármű, félvezetők, iparcikk, élelmiszer,

gyógyszer, energia, közszükségleti cikk. *Főbb importpartnerek*: Japán 24%, Egyesült Államok 16%,

Szingapúr 15%.

*Közlekedés*: *Gépjárművek* (1987): személygépkocsi: 1,5 M; egyéb gépjármű: 338000. *Főbb kikötők*:

Georgetown, Kelang, Melaka. *Hírközlés*: *Egy készülékre jutó lakosok*: tv: 10; rádió: 2,4; telefon: 11.

*Napilap* (1987): 109/1000 fő.

*Egészségügy*: *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 65; nők: 70 év. *Születés* (1989): 26,0‰.

*Halálozás* (1989): 6,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 2,0‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 31,0‰. *Egy*

*kórházi ágyra jutó lakosok*: 442. *Egy orvosra jutó lakosok*: 2853.

Oktatás: *Írni-olvasni tud* (1989): 80%. *Iskolakötelezettség*: 6–15 éves korig.

Az 1963. szept. 16-án a Brit Nemzetközösség tagjaként függetlenné váló föderatív köztársaságból 1965. aug. 9-én Szingapúr – megegyezéssel – kiválik. A monarchiában a 9 szövetséges maláj állam szultánjai közül ötvenként választják a királyt. Az 1984. febr.-i választáson Johore szövetségi állam szultánja, Mahmud Iskander Al-Haj kapja a szavazatok többségét. A rendkívüli fejlődés, a virágzó gazdaság évei után újabban feszültségek mutatkoznak: 1985. szept.-ben iszlám fundamentalisták

tüntetnek, a rendőrség beavatkozása 18 halálos áldozattal jár. 1986. júl.-ban 2 ausztráliai kábítószercsempészt végeznek ki, a szigorú kábítószer-ellenes törvényt alkalmazva. A kommunista párt be van tiltva. Mahathir Mohamed kormányfő 1981. júl. óta „Keletre nézz” jelszavával D-Korea gazdasági fejlődését akarja megismételni. Ám a japán jen erősödése, az alacsony nyersanyagárak egyaránt gazdasági nehézségekhez vezetnek. 1987. ápr.-ban Mahathir Mohamedet választáson erősítik meg tisztségében. 1988. febr.-ban bírósági döntés alapján, amelyet a kormányfő párttagtársai kezdeményeznek – törvénytelennek jelentik ki a kormányzó UMNO párt 1987-es pártvezető-választását, amely a kormányfő személyéről is határozott. A vita egyelőre sajátságosan zárul: a kormányfő megtarthatja posztját, de a jelölőgyűlést utólag érvénytelenítik. 1989. márc.-tól az új király Azlan Muhibuddin sah, Perak állam szultánja. 1990. máj.-ban újra kábítószercsempészeket végeznek ki. Az okt.-i választásokon a kormánytő, Mahathir Mohamed győz.

---

## MALDÍV-SZIGETEK

---

Maldív Köztársaság

Divehi Jumhuriya (divehi nyelven)

Délnyugat-Ázsia

Földrajz: *Terület:* 298 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 312-szer kisebb. *Fekvés:* 1196 korallszigetből álló szigetecsoport az Indiai-óceánban, Indiától DNy-ra. *Felszín:* Sík. Legmagasabb pont: 24 m.

Néesség: *Lakosság* (1990): 214139. *Életkor szerint:* 0–14: 44,4%; 15–59: 51,7%; 60–: 3,9%.

*Népsűrűség:* 678/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* maláj, szingaléz, arab. *Nyelvek:* divehi (hiv.), angol.

*Vallások:* mohamedán (szunnita) (államvallás). *Városi lakosság:* 20,4%. *Főváros:* Male (1990): 56060.

*Államforma:* köztársaság. *Állam- és kormányfő:* Maumun Abdul Gajum (1978. nov. óta). *Nemzeti ünnep:* júl. 26.

*Gazdaság:* *Pénznem:* rufiya (maldív rúpia) (1991. szept.: 10,0=1 USD). *GNP* (1989): 87 M USD.

*GNP/fő* (1989): 430 USD. *Gazdasági növekedés* (1980–89): 3,2%. *Munkaerő-megosztás:*

mezőgazdaság és ipar 80%. *Export* (1988): 45 M USD. *Főbb exportcikkek:* hal, kókusz, kopra,

kagyló. *Főbb exportpartnerek:* Japán, Európa. *Import* (1988): 106 M USD. *Főbb importcikkek:* élelmiszer, közszükségleti cikk, energia, gép. *Főbb importpartnerek:* Szingapúr, Japán, Srí Lanka.

*Közlekedés:* *Gépjárművek* (1989): személygépkocsi: 509. *Fő kikötő:* Male Atoll. *Hírközlés:* *Egy készülékre jutó lakosok:* rádió: 9,2; telefon: 60.

*Egészségügy:* *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 60; nők: 63 év. *Születés* (1989): 47,0‰.

*Halálozás* (1989): 10,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 3,7%. *Csecsemőhalandóság* (1989): 80,0‰.

*Kórházi ágyak* (1987): 4 kórház *Orvosok* (1987): 7 (+1 fogorvos).

*Oktatás:* *Írni-olvasni tud* (1987): 82%.

Az 1965. júl. 26-án Nagy-Britanniától függetlenné váló szigeteken 1968. nov. 11-én kikiáltják a köztársaságot. Amir Ibrahim Naszir államfő 1976 tavaszán bezáratja az Addu-korallzátonyon épített brit támaszpontot. Az ország ekkortól az el nem kötelezett mozgalom teljes jogú tagja. Az elnöki köztársaságban 1978. nov. óta Abdul Gajum az elnök, tisztségében 1983. szept.-ben 95,6%-os többséggel megújítják. Politikai szervezetek nem működnek. 1988. szept.-ben a választók 96%-os többséggel hosszabbítják meg Gajum megbízatásait. Okt.-ben indiai csapatok hiúsítják meg a felbérelt külföldi zsoldosok puccskísérletét.

---

## MALI

---

## Mali Köztársaság

République du Mali (franciául)

Nyugat-Afrika

Földrajz: *Terület:* 1240142 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 13-szor nagyobb. *Fekvés:* Ny-Afrika belsejében. *Szomszédai:* Mauritánia, Szenegál (Ny), Guinea, Elefántcsontpart, Burkina Faso (D), Niger (K), Algéria (É). *Felszín:* É-i része a Szaharához tartozó homok- és kősvatag; délebbre sztyepp- és szavannaövezet. DNy-on fennsík választja el a Niger árterületét a Szenegál medencéjétől. Legmagasabb pont: Hombori Tonde (1155 m). Legjelentősebb folyók: Niger, Szenegál.

Népesség: *Lakosság* (1989): 8460000. *Életkor szerint:* 0–14: 46%; 15–59: 49,4%; 60–: 4,6%

*Népsűrűség:* 7/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* mande (bambara 60%, szoninke, malinke, dogon); fulbe, szonghai, szenufo, tuareg. *Nyelvek:* francia (hiv.), bambara, szongál, arab, ful. *Vallások:* mohamedán (szunnita) 90%, törzsi vallású 9%, keresztény. *Városi lakosság:* 20%. *Főváros:* Bamako (\*1984): 740000 (A). *Városok* (\*1984) Segou 99000; Mopti 78000; Sikasso 70000.

Államforma: köztársaság. *Államfő:* Amadou Toumani Traoré vezérezredes (1991. márc. óta)

*Kormányfő:* Soumana Sako (1991. ápr. óta) *Nemzeti ünnep:* szept. 22.

*Gazdaság:* *Pénznem:* CFA-franc (afrikai valutaközösségi frank) (1991. szept.: 284,99=1 USD) *GNP* (1989): 2,1 Mrd USD. *GNP/fő* (1989): 260 USD. *Gazdasági növekedés* (1980–89): 3,5%.

*Adósságszolgálat az export %-ában* (1989): 15. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1988): 2,4.

*Munkaerő-megosztás:* mezőgazdaság 72%; ipar és kereskedelem 12%. *Export* (1988): 251 M USD.

*Főbb exportcikk:* gyapot, földimogyoró, élő állat, hal. *Főbb exportpartnerek:* Belgium 25%, Franciaó. 15%. *Import* (1988): 513 M USD. *Főbb importcikk:* élelmiszer, gép, jármű, textil, energia, vegyipari termék, gyógyszer. *Főbb importpartnerek:* Elefántcsontpart 25%, Franciaó. 22%. *Közlekedés:* *Vasúti hálózat* (1986): 642 km. *Közüti hálózat* (1985): 15700 km. *Gépjárművek* (1985): személygépkocsi: 23209; egyéb gépjármű: 6802. *Hírközlés:* *Egy készülékre jutó lakosok:* rádió: 53; telefon: 580.

*Egészségügy:* *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 44; nők: 47 év. *Születés* (1989): 49,0‰.

*Halálozás* (1989): 20,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 2,9‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 173,0‰.

*Kórházi ágyak* (1983): 4215. *Orvosok* (1983): 283.

*Oktatás:* *Írni-olvasni tud* (1989): 10%. *Iskolakötelezettség:* 9 év.

A Franciaó.-tól először Szenegállal együtt, majd külön függetlenné váló ország 1960. szept. 22-én kiáltja ki a köztársaságot. A nem kapitalista fejlődést szorgalmazó Mobido Keita elnökségét 1968. nov. 19-én fiatal tisztek döntik meg. A ma már tábornok – akkor hadnagy – Moussa Traoré lesz az elnök, 1 év múlva a kormányfő is. Az 1974. ápr.-i alkotmány előírja, hogy a katonák választásokon adják át a hatalmat. Az 1979. és 1985. jún.-i szavazáson viszont Traoré elnök, aki az egyetlen párt élén is áll, gyakorlatilag 100%-os többséget szerez. 1991. márc.-ban utcai tüntetések, harcok folynak. Több mint 100 halottat siratnak. Az elnök szükségállapotot vezet be, majd lemond. Az új elnök katona, választásokat helyez kilátásba.

---

## MÁLTA

### Máltai Köztársaság

Repubblika ta'Malta (máltai nyelven)

Republic of Malta (angolul)

Európa

Földrajz: *Terület:* 315,6 km<sup>2</sup>, Magyarországnál 300-szor kisebb. *Fekvés:* 3 sziget (Malta, Comino, Gozo) D-Európában, a Földközi-tengerben. *Felszín:* Kopár, sziklás. Folyó nincs. Legmagasabb pont: 253 m.

Népesség: *Lakosság* (1988): 348000. *Életkor szerint:* 0–14: 23,6%; 15–59: 61,8%; 60–: 14,6%,

**Népsűrűség:** 1103/km<sup>2</sup>. **Etnikai csoportok:** máltai (arabok és olaszok leszármazottai), angol. **Nyelvek:** máltai (hiv.), angol (hiv.), olasz. **Vallások:** r. kat. 98%, protestáns. **Városi lakosság:** 94%. **Főváros:** Valetta (1988): 9210. **Városok** (1985): Sliema 13745; Victoria 12728. **Államforma:** köztársaság. **Államfő:** Vincent Tabone (1989. ápr. óta). **Kormányfő:** Fenech Adami (1987. máj. óta). **Nemzeti ünnep:** szept. 21. **Gazdaság:** **Pénznem:** pound (máltai font) (1991. szept.: 0,56=1 USD). **GNP** (1989): 2,04 Mrd USD. **GNP/fő** (1989): 5820 USD. **Gazdasági növekedés** (1980–89): 2,5%. **Védelmi kiadások a GNP %-ában** (1990): 1,3. **Fogyasztói árváltozások** (1990): 2,4%. **Munkaerő-megoszlás:** mezőgazdaság 2%; ipar 24%. **Export** (1989): 972 M USD. **Főbb exportcikk:** textil, élelmiszer, dohány, virág, zöldség. **Főbb exportpartnerek:** Olasz. 30%, NSZK 23%, Nagy-Britannia 11%. **Import** (1989): 1,7 Mrd USD. **Főbb importcikk:** közszükségleti cikk, gép, élelmiszer, energia, vegyipari termék. **Főbb importpartnerek:** Olasz. 30%, Nagy-Britannia 16%, NSZK 14%, Egyesült Államok 4%. **Közlekedés:** **Közúti hálózat** (1988): 1405 km. **Gépjárművek** (1990): személygépkocsi: 104863; egyéb gépjármű: 22500. **Fő kikötő:** Valetta. **Hírközlés:** **Egy készülékre jutó lakosok:** tv: 2,6; rádió: 3,3; telefon: 2,1. **Egészségügy:** **Születéskor várható élettartam** (1989): férfiak: 74; nők: 78 év. **Születés** (1989): 14,0‰. **Halálozás** (1989): 8,0‰. **Népességnövekedés** (1989): 0,6‰. **Csecsemőhalandóság** (1989): 10,1‰. **Egy kórházi ágyra jutó lakosok:** 108. **Egy orvosra jutó lakosok:** 489. **Oktatás:** **Írni-olvasni tud** (1988): 90%. **Iskolakötelezettség:** 16 éves korig. Az 1964. szept. 21-én függetlenné váló, korábban brit ellenőrzésű terület 1974. dec. 13-a óta a Nemzetközösség tagja. 1971-ben a szigeten felülkerekedő munkáspárti vezetők el nem kötelezett politikába kezdenek, melynek eredményeként 1979. márc.-ban bezárják a brit katonai támaszpontot. 1985. nov.-ben az ország szabad költözködési egyezményt ír alá Líbiával. Az 1987. máj.-i választásokon –16 éves munkáspárti kormányzás után – az ellenzéki Nacionalista Párt győz. Vezetője, Fenech Adami alakít kormányt, aki – programja szerint – némileg távolodni kíván Líbiától s közeledni a Közös Piachoz. 1988. ápr.-ban a szigetről 190 éve elűzött Máltai Lovagrend Rómában új vezetőt választ. 1990-ben az ország jelentkezik a Közös Piacba.

## MAROKKÓ

Marokkói Királyság

Al-Mamlakah al-Maghrebia (arabul)

Észak-Afrika

**Földrajz:** **Terület:** 458730 km<sup>2</sup>, Magyarországnál majdnem 5-ször nagyobb. **Fekvés:** É-Afrika Ny-i részén, a Földközi-tenger és az Atlanti-óceán partján. **Szomszédai:** Algéria (K), Nyugat-Szahara (D).

**Felszín:** Nagy részén az Atlasz-hegység vonulatai és az általuk közrezárt fennsíkok; csak a partvidéken van keskeny síkság. Legmagasabb pont: Toubkal (4165 m). Legjelentősebb folyók: Moulouya, Sebou, Rbia.

**Népesség:** **Lakosság** (1988): 23910000. **Életkor szerint:** 0–14: 41,2%; 15–59: 53,7%; 60–: 5,1%.

**Népsűrűség:** 50/km<sup>2</sup>. **Etnikai csoportok:** berber 40%; arab 20%; keverék, francia, spanyol, olasz. **Nyelvek:** arab (hiv.), berber, francia, spanyol. **Vallások:** mohamedán (szunnita 98% államvallás), r. kat., zsidó. **Városi lakosság:** 47%. **Főváros:** Rabat (1985): 1027000. **Városok** (1985): Casablanca 2500000; Fés (Fez) 590000; Marrakech 511000.

**Államforma:** örökletes monarchia. **Államfő:** II. Hasszán király (1961 óta). **Kormányfő:** Azzedin Laraki (1986. márc. óta). **Nemzeti ünnep:** márc. 3., aug. 14.

**Gazdaság:** **Pénznem:** marokkói dirham (1991. szept.: 8,82=1 USD). **GDP** (1991): 26,3 Mrd USD. **GDP/fő** (1991): 1017 USD. **Gazdasági növekedés** (1991): 3,3%. **Adósságszolgálat a GDP %-ában** (1991): 6,4. **Adósságszolgálat az export %-ában** (1991): 28,3. **Adósság/fő** (1991): 813 USD. **Védelmi**

*kiadások a GNP %-ában (1988): 5. Fogyasztói árváltozások (1991): 9,5%. Munkaerő-megoszlás: mezőgazdaság 39%; ipar 17%. Export (1989): 3,3 Mrd USD. Főbb exportcikk: foszfát, citrusfélék, színesfém, zöldség. Főbb exportpartnerek: Franciaország 29%, Spanyolország 9%, NSZK 8%, Olaszország 8%. Import (1989): 5,4 Mrd USD. Főbb importcikk: kőolaj, élelmiszer, fémáru, vegyipari termék, gép, berendezés. Főbb importpartnerek: Franciaország 25%, Szaúd-Arábia 15%, Spanyolország 7%.*

*Közlekedés: Vasúti hálózat (1989): 1893 km; ebből villamosított: 974 km. Közúti hálózat (1983): 57592 km; ebből burkolt: 19099 km. Gépjárművek (1987): személygépkocsi: 554000; egyéb gépjármű: 207000. Főbb kikötők: Tanger, Casablanca, Kenura. Hírközlés: Egy készülékre jutó lakosok: tv:19,2; rádió: 5,4; telefon: 68. Napilap (1988): 12/1000 fő.*

*Egészségügy: Születéskor várható élettartam (1989): férfiak: 62; nők: 65 év. Születés (1989): 35,0‰. Halálozás (1989): 9,0‰. Népességnövekedés (1989): 2,6‰. Csecsemőhalandóság (1989): 79,0‰. Egy kórházi ágyra jutó lakosok: 918. Egy orvosra jutó lakosok: 4873.*

*Oktatás: Irni-olvasni tud (1985): 35%. Iskolakötelezettség: 7–14 éves korig.*

Az 1956. márc. 2-án – francia és nemzetközi ellenőrzésű területen – függetlenné váló országban 1961. márc. óta II. Hasszán uralkodik. Az „alkotmányos, demokratikus és társadalmi monarchiában” több merényletet kísérelnek meg a király ellen: 1971-ben és 72-ben is katonai vezetők próbálnak megszabadulni tőle. 1975-ben a király 350000 fős „zöld menetet” indít a korábban fegyveres erővel bekebelezett Ny-Szahara jelképes elfoglalására. A háború az arabközi párbeszéd rendszeres témája, s megosztottságot kelt az Afrikai Egységszervezet ülésein is. Az 1984. szept.-i választásokat újonnan alakult jobbközép pártok nyerik, amelyek a királyt támogatják. 1986. júl.-ban II. Hasszán vendégül látja az izraeli miniszterelnököt, amiért a legtöbb arab ország elítéli. 1987. febr.-ban Hasszán újabb „zöld menetet” hirdet a két É-afrikai spanyol enklávéváros, Ceuta és Melilla elfoglalásáért. A király bejelenti, hogy 1988 végéig készen lesz a hatodik védelmi vonal, amely a mauritániai határszakaszon nyújt majd védelmet a Ny-szaharai Polisario szabadságharcosai ellen. 1987. júl.-ban Marokkó jelentkezik a Közös Piacba. A király 1989. jan.-ban fogadja a Polisario képviselőit, hogy Nyugat-Szahara státusáról tárgyaljanak. Az Öböl-menti 1990-es konfliktusban az ország Szaúd-Arábia mellé áll. Dec.-ben az általános sztrájk folyamán heves összetűzések zajlanak az országban. 1991 tavaszán a király több szociális engedményt jelent be. Az 1992-es Ny-szaharai népszavazást a terület hovatartozásáról Marokkó vezetői úgy igyekeznek befolyásolni, hogy eredménye a Marokkóhoz történő csatlakozás legyen.

## MARSHALL-SZIGETEK

Marshall-szigetek Köztársaság  
Republic of the Marshall Islands (angolul)  
Óceánia

**Földrajz:** *Terület:* 181 km<sup>2</sup>. *Fekvés:* Két láncban (Ratak- és Ralik-szigetek) szétszórtnan elhelyezkedő, kisebb és nagyobb szigetekből álló csoport a Csendes-óceán Ny-i részében.

**Népesség:** *Lakosság* (1988): 40609. *Népsűrűség:* 227/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* mikronéziai, amerikai fehér. *Nyelvek:* angol (hiv.), mikronéz dialektusok. *Vallások:* r. kat., protestáns. *Főváros:* Uliga (7600). *Városok:* Ebeye, Jalnit.

**Államforma:** köztársaság. *Államfő:* Amata Kabua (1990. dec. óta).

A 2 világháború között Japán kormányozta korábbi német gyarmatokon 1946 óta az Egyesült Államok tölt be vezető szerepet. A Karolina- és Marshall-szigeteken, valamint Guamot leszámítva a Mariana-szigetecsoporton az Egyesült Államok 1947. júl. óta gyámsági jogokat élvez. 1975. jún.-ban a Mariana-szigeteken népszavazással Nemzetközösség alakul, amely társul az Egyesült Államokkal, így már nem tekinthető gyámsági területnek. 1985-86-ban az Egyesült Államok a többi szigetnek szabadon társult státust ad: eszerint Washingtonból irányítják a területek védelmét, cserébe az

autonóm kormányok szövetségi pénzügyi támogatást kapnak. 1990. dec.-ben az ENSZ megszünteti az Egyesült Államok gyámsági jogait. A függetlenné vált országot 1991. szept.-ben az ENSZ felveszi tagjai közé.

## MAURITÁNIA

---

**Mauritániai Iszlám Köztársaság**

Al Jumhuriya al Islamiya al Muritaniya (arabul)

République Islamique de Mauritanie (franciául)

Észak-Afrika

**Földrajz:** *Terület:* 1030700 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 11-szer nagyobb. *Fekvés:* É-Afrika Ny-i részén. *Szomszédai:* Algéria, Mali (K), Szenegál (D), Nyugat-Szahara (É, Ny). *Felszín:* Nagy részét a Szahara foglalja el (Ny-i felén agyagos, homokos síkság, K-i részén kopár mészkőfennsík); DNy-on sztyeppes, szavannás medencék és a Szenegál alföldje. Legmagasabb pont: Kédia d'Idjil (917 m). Legjelentősebb folyó: Szenegál.

**Népesség:** *Lakosság* (1988): 1916000 (30% nomád). *Életkor szerint:* 0–14: 46,4%; 15–59: 49,0%; 60–: 4,6%. *Népsűrűség:* 2/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* berber-arab keverék 81%; fekete (tukulör 8%, fulai 5%, bambara, szoninke, volof). *Nyelvek:* arab (hiv.), francia (hiv.), szudáni nyelvek, berber, ful. *Vallás:* mohamedán (szunnita 99% – államvallás). *Városi lakosság:* 31%. *Főváros:* Nouakchott (\*1986): 450000. *Városok* (\*1986): Nouadhibou (Port Étienne) 24400; Zouérate 22000; Kaédi 20000. *Államforma:* köztársaság. *Állam- és kormányfő:* Mauja Uld Szid Ahmed Taja (1984. ápr. óta).

*Nemzeti ünnep:* nov. 28.

**Gazdaság:** *Pénznem:* ouguiya (1991. szept. 86,11=1 USD). *GNP* (1989): 953 M USD. *GNP/fő* (1989): 490 USD. *Gazdasági növekedés* (1980–88): 1,6%. *Adósságszolgálat az export %-ában* (1989): 20. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1987): 4,2. *Munkaerő-megoszlás:* mezőgazdaság 47%; ipar és kereskedelem 14%. *Export* (1989): 238 M USD. *Főbb exportcikk:* hal, vasérc. *Főbb exportpartnerek:* Olasz. 26%, Francia. 21%, Japán 20%. *Import* (1989): 222 M USD. *Főbb importcikk:* élelmiszer, energia, jármű, iparcikk. *Főbb importpartnerek:* Francia. 29%, Spanyol. 9%.

**Közlekedés:** *Vasúti hálózat:* 652 km. *Közúti hálózat* (1983): 8900 km. *Gépjárművek* (1985): személygépkocsi: 15017; egyéb gépjármű: 2188. *Főbb kikötők:* Nouadhibou, Nouakchott. *Hírközlés:* Egy készülékre jutó lakosok: rádió: 7,8.

**Egészségügy:** *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 43; nők 48 év. *Születés* (1989): 49,0‰.

*Halálozás* (1989): 19,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 3,0%. *Csecsemőhalandóság* (1989): 97,0‰.

*Kórházi ágyak* (1984): 1325. *Orvosok* (1984): 170 (+8 fogorvos).

**Oktatás:** *Írni-olvasni tud* (1987): 17%. *Iskolakötelezettség:* 6–14 éves korig.

Az 1960. nov. 28-án Franciaországtól függetlenné váló országban Mokhtar Ould Daddah elnök 1964-től egypártrendszerrel vezet be. Az 1978. júl.-i katonai puccs megfosztja hatalmától, azóta az országban nem működnek sem pártok, sem a parlament. 1984-ben újabb puccsra kerül sor, azóta Ahmed Taja ezredes áll az elnöki köztársaság élén. Az 1979. ápr.-i alkotmány szerint a legfőbb hatalom a katonai tanácsé. 1989. ápr.-ban határvita robban ki Szenegállal; mindkét ország hazaküldi a másik államból érkezett vendégmunkásait. 1991. júl.-ban új alkotmányt fogadnak el, amelyben az országot iszlám köztársaságként nevezik meg és bevezetik a többpártrendszert.

## MAURITIUS

---

## Kelet-Afrika

**Földrajz:** *Terület:* 2040 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 46-szor kisebb. *Fekvés:* Szigetek az Indiai-óceánban, K-Afrika D-i részénél. *Felszín:* Mauritius: vulkanikus eredetű, trópusi erdőkkel borított sziget; a tengerparton síkság, a sziget belsejében fennsík és hegyvidék. A hozzá tartozó többi sziget: korallsziget. Legmagasabb pont: Piton de la Petite Rivière Noire (826 m).

**Népesség:** *Lakosság* (1989): 1048000. *Életkor szerint:* 0–14: 36,4%; 15–59: 57,2%; 60–: 6,4%.

*Népsűrűség:* 505,7/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* indiai származású 66%; kreol 29%; kínai 3%; fehér. *Nyelvek:* angol (hiv.), kreol-francia, hindi, urdu, kínai. *Vallások:* hindu 52%, keresztény 26%, mohamedán 16%, protestáns 3%, buddhista 0,6%. *Városi lakosság:* 42%. *Főváros:* Port Louis (1987): 139038. *Városok* (1987): Beau Bassin-Rose Hill 93016; Curepipe 64687; Quatre Bornes 64668.

**Államforma:** alkotmányos monarchia. *Államfő:* II. Erzsébet királynő, akit Ringadoo Werasamy főkormányzó képvisel (1985 óta). *Kormányfő:* Aneerood Jugnauth (1982. jún. 12-e óta). *Nemzeti ünnep:* márc. 12.

**Gazdaság:** *Pénznem:* rupee (mauritiusi rúpia) (1991. szept.: 15,96=1 USD). *GNP* (1989): 2 Mrd USD. *GNP/fő* (1989): 1950 USD. *Gazdasági növekedés* (1980–88): 5,7%. *Adósságszolgálat az export %-ában* (1989): 9,8. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1987): 4,3. *Fogyasztói árváltozások* (1990): 13,5%.

*Munkaerő-megosztás:* mezőgazdaság 20%; ipar és kereskedelem 38%. *Export* (1989): 1,0 M USD. *Főbb exportcikkek:* cukor, textil, hal, tea. *Főbb exportpartnerek:* Nagy-Britannia 50%, Franciaország 22%, Egyesült Államok 8%. *Import* (1989): 1,2 M USD. *Főbb importcikkek:* energia, gép, berendezés, rizs, műtrágya, cement. *Főbb importpartnerek:* Franciaország 12%, Nagy-Britannia 9%, D-afrikai Közt, 9%.

**Közlekedés:** *Közúti hálózat* (1989): 1701 km; ebből autópálya: 29 km. *Gépjárművek* (1989): személygépkocsi: 27697; egyéb gépjármű: 2279. *Fő kikötő:* Port Louis. *Hírközlés. Egy készülékre jutó lakosok:* tv: 8,2; rádió: 4,2; telefon: 15. *Napilap* (1989): 75/1000 fő.

**Egészségügy:** *Születéskor várható élettartam* (1988): férfiak: 64,4; nők: 71,2 év. *Születés* (1989): 21,0‰. *Halálozás* (1989): 6,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 1,5%. *Csecsemőhalandóság* (1989): 22,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok:* 364. *Egy orvosra jutó lakosok:* 784.

**Oktatás:** *Írni-olvasni tud* (1989): 94%.

Az 1968. márc. 12-én Nagy-Britanniától függetlenné váló nemzetközösségi tagállam bérbe adja volt gyarmattartójának a Diego Garcia-szigetet ahol fontos amerikai katonai támaszpont épül. Az 1983. aug.-i, majd az 1987. aug.-i választásokat a szocialista párt nyeri; vezetője, Aneerood Jugnauth azóta a kormány élén áll. Jugnauth szövetségre lép a baloldali Mauritiusi Militáns Mozgalommal (MMM), így D-Afrika-ellenes politikája és kispolgári érdekeket támogató vezetése biztos alapokon áll. 1991-ben az ország felveszi a kapcsolatokat a D-afrikai Köztársasággal.

---

## MEXIKÓ

Mexikói Egyesült Államok

Estados Unidos Mexicanos (spanyolul)

Közép-Amerika

**Földrajz:** *Terület:* 1958201 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 21-szer nagyobb. *Fekvés:* Közép-Amerika É-i részén. *Szomszédai:* Egyesült Államok (É), Guatemala, Belize (D). *Felszín:* Legnagyobb részét a Mexikói-fennsík képezi, amelyet K-en és Ny-on magas (2500–3000 m) hegyvonulat, D-en vulkáni hegyvidék vesz körül. A keskeny tengerparti síkság csak DK-en szélesedik alföldre. Legmagasabb pont: Citlaltépetl (Ovizaba) (5700 m). Legjelentősebb folyók: Rio Bravo, Balsas, Panuco.

Legnagyobb tavak: Chapalai-tó, Infiernillo-víztároló.

**Népesség:** *Lakosság* (1990): 88600000. *Életkor szerint:* 0–14: 36,5%; 15–59: 57,8%; 60–: 5,7%.



*Népsűrűség:* 41,4/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* mesztic 55%; indián 29%; kreol, fehér. *Nyelvek:* spanyol (hiv.), indián nyelvjárások. *Vallások:* r. kat. 93%, protestáns, zsidó. *Városi lakosság:* 69%. *Főváros:* Ciudad de Méjico (Mexikóváros) (1990): 13636127 (A). *Városok* (1990): Guadalajara 2846720 (A); Monterrey 2521697 (A). Puebla de Zaragoza 1054921.

*Államforma:* szövetségi köztársaság. *Állam- és kormányfő:* Carlos Salinas de Gortari (1988. dec óta). *Nemzeti ünnep:* szept. 16.

*Gazdaság:* *Pénznem:* mexikói peso (1991 szept.: 3039,74=1 USD). *GDP* (1991): 274,7 Mrd USD. *GDP/fő* (1991): 3326 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): 4,5%. *Adósságszolgálat a GDP %-ában* (1991): 4,4. *Adósságszolgálat az export %-ában* (1991): 27,8. *Adósság/fő* (1991): 1240 USD. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1988): 0,6. *Fogyasztói árváltozások* (1991): 22%. *Munkaerő-megoszlás:* mezőgazdaság 26%; ipar 13%. *Export* (1989): 22,8 Mrd USD. *Főbb exportcikk:* kőolaj, gép, gyapot, kávé, élő állat, színesfém, textília, élelmiszer. *Főbb exportpartnerek:* Egyesült Államok 73%, Japán 6%, Spanyolo. 4%. *Import* (1990): 31.2 Mrd USD. *Főbb importcikk:* gép, berendezés, közszükségleti cikk, gyógyszer, élelmiszer, ipari nyersanyag. *Főbb importpartnerek:* Egyesült Államok 71%, NSZK 5%, Japán 5%.

*Közlekedés:* *Vasúti hálózat* (1989): 20447 km. *Közúti hálózat* (1989): 23006 km; ebből autópálya (1986): 1178 km. *Gépjárművek* (1989): személygépkocsi: 3242943; egyéb gépjármű: 2606190. *Főbb kikötők:* Coatzacoalcos, Tampico, Salina Cruz. *Hírközlés:* *Egy készülékre jutó lakosok:* tv: 8,7; rádió: 5,1; telefon: 8,9. *Napilap* (1986): 142/1000 fő.

*Egészségügy:* *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 67; nők: 73 év. *Születés* (1989): 30,0‰. *Halálozás* (1989): 6,0‰. *Népeségnövekedés* (1989): 2,5‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 42,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok:* 1000. *Egy orvosra jutó lakosok:* 1037.

*Oktatás:* *Irni-olvasni tud* (1989): 88%. *Iskolakötelezettség:* 6 év.

Az 1821. szept. 28-án függetlenségét kikiáltó országban az 1917. febr.-i alkotmány elfogadása óta országos szinten hagyományosan az Intézményes Forradalmi Párt (PRI) kerül ki győztesen a választásokból. Luis Echeverria (1970–76), Lopez Portillo (1976–82) és Miguel de la Madrid (1982–88) elnöksége alatt az országban az olajnak köszönhetően rendkívüli gazdasági növekedés, egyúttal rendkívüli eladósodás következik be. A demokratikus berendezkedésű államban a legnagyobb ellenzéki párt, a PRI-től jobbra álló PAN (Nemzeti Akció Párt) többször próbálja megszerezni egy-egy kulcsállam kormányzói tisztségét, miközben rendre választási csalással vádolja a PRI-t. A baloldali 5 kis pártja 1987. márc.-ban egyesül. Az 1980-ban kritikus gazdasági helyzetben lévő országot a bankvilág 1983 után példamutató adósként ünnepli, ám a 13. labdarúgó-világbajnokság napjaiban, 1986. máj.-ban az adósság átlépi a 100 Mrd USD-s határt. Az adósságot 1986. febr.-ban, majd 1987 elején is át kell ütemezni. A mexikói kormány amerikai kincstárjegyek vásárlásával sem tud változtatni súlyos helyzetén. Az 1988. júl.-i választásokon Carlos Salinas de Gortari csekély többséggel győz, de hónapokon át tart a vita arról, hogy csalással szerezte-e meg az elnöki hivatalt. Az 1989. jan.-i elnöki beiktatáson Fidel Castro is a meghívottak között van. Máj.-ban a kölcsönök részleges eltörléséről indulnak – a világon először – komoly tárgyalások. 1990-ben néhány kölcsönt eltörlölnek. Szept.-ben új választási törvényt dolgoznak ki, a kormányzó párt kongresszusán demokratizálási intézkedéseket hoznak. A nov.-i mexikói-amerikai csúcstalálkozón vámunió tervét fogadják el, 1992-es kezdettel. Az 1991. aug.-i választásokon a kormánypárt javít korábbi eredményén. A gazdaság helyzete javul.

---

## MIKRONÉZIA

Mikronéziai Szövetségi Államok  
Federated States of Micronesia (angolul)  
Óceánia

**Földrajz:** *Terület:* 720,6 km<sup>2</sup>. *Fekvés:* Szigetek (Kosrae, Pohnpei, Truk, Yap) a Csendes-óceán Ny-i részében.

**Népesség:** *Lakosság* (\*1990): 108600. *Népsűrűség:* 125/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* mikronéziai, fehér. *Nyelvek:* angol (hiv.), mikronéziai dialektusok. *Vallások:* r. kat., protestáns. *Főváros:* Kolonia (Pohnpei szigetén, 1980): 5550.

**Államforma:** köztársaság. *Állam- és kormányfő:* John Haglelgam (1990. dec. óta).

A II. világháborút követően amerikai gyámsági terület, 1979 óta saját alkotmánya szerint él. Azóta helyi választásokat tartanak az egykamarás parlamentbe. 1990. dec.-ben az Egyesült Államok gyámsági jogait az ENSZ megszünteti. Állam- és kormányfővé John Haglelgamot választják. 1991. szept.-ben a független országot felveszik az ENSZ-tagok sorába.

---

## MONACO

**Monacói Hercegség**

Principauté de Monaco (franciául)

Európa

**Földrajz:** *Terület:* 1,95 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 48000-szer kisebb. *Fekvés:* A Földközi-tenger ÉNy-i partján. *Szomszédja:* Franciaország (Ny, É, K). *Felszín:* A francia Alpok D-i lábánál, a Riviérán; 3 egymásba épült városból áll. Legmagasabb pont: 65 m.

**Népesség:** *Lakosság* (1990): 29876. *Életkor szerint:* 0–14: 12,7%; 15–59: 56,3%; 60–: 31,0%.

*Népsűrűség:* 15385/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* francia 47%; olasz 17%; monacói (francia-olasz keverék): 16%. *Nyelvek:* francia (hiv.), olasz, angol. *Vallások:* r. kat. 90%, protestáns, zsidó.

*Főváros:* Monaco (1987): 1234. *Város* (1987): Monte-Carlo 13154.

**Államforma:** alkotmányos monarchia. *Államfő:* III. Rainier herceg (1949. óta). *Kormányfő:* Jean Ausseil (1985. nov. óta). *Nemzeti ünnep:* nov. 19.

**Gazdaság:** *Pénznem:* franc (francia frank) (1991. szept.: 5,69=1 USD). *GNP* (1983): 2,2 Mrd USD. *GNP/fő* (1989): 28000 USD. *Export-import:* Vámunió Franciaországgal.

**Közlekedés:** *Vasúti hálózat:* 1,6 km. *Közúti hálózat* (1989): 50 km. *Fő kikötő:* La Condamine.

**Hírközlés:** *Tv* (1984): 17000. *Telefon* (1990): 26240. *Napilap* (1987): 420/1000 fő.

**Egészségügy:** *Születés* (1989): 7,0‰. *Halálozás* (1989): 7,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 0,0‰.

*Csecsemőhalandóság* (1989): 9,0‰. *Kórházi ágyak* (1990): 537. *Orvosok* (1990). 80.

**Oktatás:** *Írni-olvasni tud* (1989): 99%. *Iskolakötelezettség:* 10 év.

A történelmét 1297-ig visszavezető hercegségben 1949 óta uralkodó III. Rainier herceg az 1962. dec.-ben érvénybe lépő alkotmányban lemond isteni jogairól, viszont megtartja az örökletes monarchia intézményét. Az 5 évre szóló parlamenti választásokon 1983 és 1988 elején a Nemzeti és Demokratikus Unió egyeduralkodó helyzetbe jut. A Franciaországgal 1951-ben kötött jószomszédsági és adminisztratív segítségnyújtási szerződést 1963. máj.-ban új, hasonló szerződés váltja fel, amely ismét meghosszabbítja a vám- és pénzügyi uniót.

---

## MOLDÁVIA

lásd: Szovjetunió

# MONGÓLIA

---

Mongol Népköztársaság

Bügd Najramdah Mongol Ard Uls (mongolul)

Kelet-Ázsia

Földrajz: *Terület:* 1566500 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 17-szer nagyobb. *Fekvés:* K-Ázsia középső részében. *Szomszédai:* Oroszo. (É), Kína (D, K). *Felszín:* Ny-i részén 2000–4000 m magas hegységek homokos, sztyeppes, mocsaras, lefolyástalan medencéket zárnak közre. K-en 1000–1200 m magas fennsíkok, homok-, kő- és agyag-sivatagokkal (a Góbi peremvidéke). Legmagasabb pont: Pik Hujtun (4653 m). Legjelentősebb folyók: Szelenga, Onon, Herlen. Legnagyobb tavak: Uvsz-tó, Hövszgül-tó, Har-Usz-tó.

Népesség: *Lakosság* (1989): 2093000. *Népsűrűség:* 1,2/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* halha mongol 75%; burját mongol 5%; kazah 4%; orosz, kínai. *Nyelvek:* halha mongol (hiv.), kazah, orosz, kínai.

*Vallás:* buddhista (lámaista) – egyetlen kolostor. *Városi lakosság:* 57%. *Főváros:* Ulánbátor (1989): 560000. *Városok* (1989): Darhan 87400; Erdenet 57100; Csojbalszan (1984): 23000.

*Államforma:* népköztársaság. *Államfő:* Punszalmagijn Ocsirbat (1990. szept. óta). *Kormányfő:*

Dusinj Bjambaszüren (1990. szept. óta). *Nemzeti ünnep:* júl. 11.

*Gazdaság:* *Pénznem:* tugrik (1991. szept.; 39,79=1 USD). *GNP* (1988): 1,3 Mrd USD. *GNP/fő* (1988): 660 USD. *Gazdasági növekedés* (1984). 9,5%. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1984): 11,5.

*Fogyasztói árváltozások* (1985): 70%. *Munkaerő-megoszlás:* mezőgazdaság 52%; ipar 10%. *Export* (1987): 786 M USD. *Főbb exportcikkek:* bányakincs, hús, bőr, élelmiszer, gyapjú, szőrme, élő állat.

*Fő exportpartner:* Szovjetunió 80%. *Import* (1987): 1,2 Mrd USD. *Főbb importcikkek:* gép, berendezés, jármű, iparcikk, gyógyszer, élelmiszer. *Fő importpartner:* Szovjetunió 91%.

*Közlekedés:* *Vasúti hálózat* (1989): 1100 km. *Közúti hálózat:* 1500 km; ebből burkolt: 1185 km.

*Hírközlés:* *Egy készülékre jutó lakosok:* tv: 18; rádió: 7,5; telefon: 36. *Napilap* (1989): 91/1000 fő.

*Egészségügy:* *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 63; nők: 67 év. *Születés* (1989): 35,0‰.

*Halálozás* (1989). 8,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 2,8‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 49,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok:* 88. *Egy orvosra jutó lakosok:* 390.

*Oktatás:* *Írni-olvasni tud* (1985): 89%. *Iskolakötelezettség:* 7 év (a nagyobb településeken).

A korábbi kínai megye, majd orosz protektorátus 1921. júl. 11-e óta független, 1924. nov. 26-a óta népköztársaság. Jumdzságin Cedenbal párttörtitkárt 1984. dec.-ben Dzsambín Batmönh követi a párt élén. Az 1986-os választásokon a 70000 tagot számláló Mongol Népi Forradalmi Párt gyakorlatilag 100%-os eredménnyel győz. Mihail Gorbacsov 1986. júl.-ban bejelenti, hogy csökkenteni fogják a Mongóliában állomásozó szovjet csapatok létszámát. 1987. ápr. és jún. között szovjet gépesített lövészadosztály távozik Mongóliából. 1989 elején bejelentik, hogy csökkentik a fegyveres erők létszámát. Miközben javul a viszony Kínával, máj.-ban újabb szovjet haderőcsökkentés kezdődik, miszerint 50000 katona hagyja el az országot. 1990. jan.-ban ellenzéki tüntetések szerveződnek. Sztálin szobrát ledöntik. Márc.-ban lemond a pb. A Mongol Népi Forradalmi Párt új főtitkára Gombodzavin Ocsirbat. Aug.-ban az első többpárti választásokon a kommunisták a parlament mindkét házában többséget szereznek. Az új kormányfő nyit a külvilág felé: 1991-ben magas rangú kínai és amerikai vendégek látogatnak az országba. Eközben folyik a múlt tömeggyilkosságainak, így a lámák kiirtásának feltárása.

# MOZAMBIK

---

Mozambiki Köztársaság

República de Morambique (portugálul)

Kelet-Afrika

**Földrajz:** *Terület:* 799380 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 8,5-szer nagyobb. *Fekvés:* K-Afrika D-i részén, az Indiai-óceán partján. *Szomszédai:* Tanzánia (É), Malawi, Zambia, Zimbabwe (Ny), Délafrikai Köztársaság, Szváziföld (D). *Felszín:* Széles parti síkság; É-on és ÉNy-on hegyvidék, délebbre fennsíkok. Legmagasabb pont: Monte Binga (2436 m). Legjelentősebb folyók: Zambezi, Limpopo, Save. Legnagyobb tó: Malawi (Nyasza)-tó.

**Népesség:** *Lakosság* (1989): 15259000. *Életkor szerint:* 0–14: 45,3%; 15–59: 50,6%; 60–: 4,1 %.

*Népsűrűség:* 18,2/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* bantu 98% (ebből makua 37%, tonga 23%, sona 10%); portugál, indiai, keverék. *Nyelvek:* portugál (hív.), bantu nyelvek, szuahéli. *Vallások:* törzsi vallású 60%, keresztény 18%, mohamedán 16%. *Városi lakosság:* 24%. *Főváros:* Maputo (\*1986): 882814. *Városok* (\*1986): Beira 269700; Nampula 182533.

**Államforma:** köztársaság. **Államfő:** Joaquín Alberto Chissano (1986. okt. óta). **Kormányfő:** Mario Machungo (1986. aug. óta). **Nemzeti ünnep** jún. 25.

**Gazdaság:** *Pénznem:* metical (1991. szept 1475,69=1 USD). *GNP* (1989): 1,2 Mrd USA *GNP/fő* (1989): 80 USD. *Gazdasági növekedés* (1980–88): –2,8%. *Védelmi kiadások a költségvetés %-ában* (1987): 8.4 *Munkaerő-megoszlás:* mezőgazdaság 85%; ipar és kereskedelem 9%. *Export* (1988): 103 M USD. *Főbb exportcikk:* kesudió, textil, tea, gyapot, cukor. *Főbb exportpartnerek:* Spanyolország 17%, Egyesült Államok 16%, Japán 15%. *Import* (1988): 715 M USD. *Főbb importcikk:* gép, jármű, textil, kőolaj, iparcikk. *Főbb importpartnerek:* Szovjetunió 12%, D-afrikai Közt. 11%, Olaszország 10%.

**Közlekedés:** *Vasúti hálózat* (1986): 3131 km. *Közüti hálózat* (1984): 26000 km; ebből burkolt 5000 km. *Gépjárművek* (1986): személygépkocsi: 87000; egyéb gépjármű: 24000. *Főbb kikötők:* Maputo, Beira, Naçala. *Hírközlés:* *Egy készülékre jutó lakosok:* tv: 437; rádió: 31; telefon: 235. *Napilap* (1988): 5/1000 fő.

**Egészségügy:** *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 45; nők: 48 év. *Születés* (1989): 47,0‰.

*Halálozás* (1989): 18,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 2,8‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 200,0‰.

*Egy kórházi ágyra jutó lakosok:* 1227. *Egy orvosra jutó lakosok:* 43536.

**Oktatás:** *Írni-olvasni tud* (1989): 14%.

Portugália 1975. jún. 25-én ismeri el az ország függetlenségét. A függetlenségi harcot vezető Frelimo mozgalom 1977. febr.-ban az egyetlen politikai párttá, marxista-leninista élcsapattá alakul át. Miközben az ország több tartományában tartós zavart keltenek a D-Afrika által támogatott gerillák, Samora Machel elnök 1984. márc.-ban megnevezési szerződést ír alá a fajüldöző rendszer vezetőivel. Machel elnök és pártvezető kormánygépével 1986. okt.-ben máig tisztázatlan körülmények között lezuhan. Örökébe Joaquín Alberto Chissano, addigi külügyminiszter lép, aki fejleszti az ország kapcsolatait a tőkés államokkal is. 1989. jún.-ban Chissano tárgyalásokat ajánl a Renamónak, a fegyveres ellenzéki szervezetnek. Az ellentétek azonban a többszöri tárgyalások ellenére 1990-ben sem enyhülnek. Nov.-ben az ország vezetése szakít a marxizmussal, bevezetik a többpártrendszert. Az új alkotmány az ország hivatalos nevét köztársaságra változtatja. 1991-ben folynak a tárgyalások a Renamóval a demokratikus struktúrák kidolgozásáról. Dec.-ben elindul a privatizáció és döntés születik a D-afrikai tulajdonok visszaadásáról.

---

## MYANMARI UNIÓ

(korábban: Burma)

Myanmari Unió Köztársasága

Pyidaungsu Myanma Naingngandaw (burmaiul)

Délkelet-Ázsia

**Földrajz:** *Terület:* 676552 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 7-szer nagyobb. *Fekvés:* D- és DK-Ázsia között, a Bengáli-öböl partján. *Szomszédai:* India, Banglades (Ny), Kína, Laosz, Thaiföld (K).

**Felszín:** É-on, K-en és Ny-on értékes erdőkkel borított, 3000–5000 m magas hegyvonulatok zárják körül az Irrawaddy alföldjét és a szavannás fennsíkot. Legmagasabb pont: Hkakabo Razi (5881 m). Legjelentősebb folyók: Irrawaddy, Salween, Chindwin.

**Népesség:** *Lakosság* (1989): 40796000. *Életkor szerint:* 0–14: 41,2%; 15–59. 52,8%; 60–: 6,0%.

**Népsűrűség:** 59,7/km<sup>2</sup>. **Etnikai csoportok:** burmai 75%; shan 9%; karen 7%; csin 2%; mon 2%; kacsin 1%; indiai 1%; kínai. **Nyelvek:** burmai (hív.), angol, tamil, hindi, kínai, shan, karen.

**Vallások:** buddhista 85%, törzsi vallású 11%, mohamedán 2%, hindu 2%, keresztény. **Városi lakosság:** 24%. **Főváros:** Rangoon (Rangun) (1985): 2458712. **Városok** (1985): Mandalay 532895; Bassein 336000; Henzada 284000.

**Államforma:** szocialista köztársaság. **Állam- és kormányfő:** Saw Maung (1988. aug. óta). **Nemzeti ünnep:** jan. 4.

**Gazdaság:** *Pénznem:* kyat (1991. szept.: 6,08=1 USD). *GNP* (1988): 9,3 Mrd USD. *GNP/fő* (1989): 210 USD. *Gazdasági növekedés* (1980–86): 4,9%. *Adósságszolgálat az export %-ában* (1989): 30,4.

*Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1987): 3. *Fogyasztói árváltozások* (1989): 27%. *Munkaerő-megoszlás:* mezőgazdaság 66%; ipar 12%. *Export* (1989): 215 M USD. *Főbb exportcikk:* rizs, teak- és egyéb fa, nyersgumi, érc. *Főbb exportpartnerek:* DK-ázsiai országok 30%, Közös Piac 12%.

*Import* (1989): 201 M USD. *Főbb importcikk:* gép, közlekedési eszköz, vegyipari termék, fém, energia; papír. *Főbb importpartnerek:* Japán 50%, Közös Piac 20%.

**Közlekedés:** *Vasúti hálózat* (1989): 4465 km. *Közüti hálózat* (1988): 23253 km; ebből burkolt: 3923 km. *Főbb kikötők:* Rangun, Sittwe, Bassein. *Hírközlés:* *Egy készülékre jutó lakosok:* tv. 592; rádió. 13; telefon: 501. *Napilap* (1987): 14/1000 fő.

**Egészségügy:** *Születéskor várható élettartam* (1989) férfiak: 53; nők: 56 év. *Születés* (1989): 33,0‰.

*Halálozás* (1989): 13,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 2,0‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 99,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok:* 1498. *Egy orvosra jutó lakosok:* 3485.

**Oktatás:** *Írni-olvasni tud* (1989): 66%. *Iskolakötelezettség:* 4 év.

1948-ban Burma úgy válik el Nagy-Britanniától, hogy minden kedvezményes kapcsolatról lemond.

1973-ban új alkotmányt fogadnak el, 1974-ben véget ér a katonai vezetés, és az ország egypártrendszerű szocialista köztársaság lesz. Az 1985. okt.-i választásokon is a másfél millió tagot felsorakoztató Burmai Szocialista Programpárt kap meg minden parlamenti helyet. A

soknemzetiségű, máig is magába zárkózó országban a kormánycsapatok csak 1987 elején hódítanak vissza területeket a fegyveres gerilláktól, akik a mák-, vagyis az ópiumtermelést is ellenőrzik. 1988-ban újra éleződik a szembenállás a kormánycsapatok és a gerillák között. Nyáron fokozódó zavargások kezdődnek. Maung-Maung az új államfő. Szept.-ben U Nu volt miniszterelnök vezetésével ellenkormány alakul. Az országban sokan a Többpártrendszer bevezetését követelik.

1989 nyarán ismét zavargások kezdődnek. Az általános választások után júl.-ban a rendszer vezetői elismerik, hogy az ellenzék győzött. Megígérik, hogy átadják a hatalmat Aung San Su Ki asszonynak, aki házi őrizetből figyeli a választási kampányt. Az év végén az ország nevét hivatalosan is Myanmari Unióra változtatják. Az ellenzék 1990. okt.-ben ellenkormányt alakít, amelynek élére Sein Win áll. A politikai nyitás 1991-ben sem megy végbe. Aung San Su Ki kapja az év Nobel-békedíját, de nem engedik, hogy az átvételre elutazzon és továbbra is házi őrizetben tartják.

---

## NAGY-BRITANNIA

---

Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királyság

United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland (angolul)

Európa

**Földrajz:** *Terület:* 242432 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 2,5-szer nagyobb. *Fekvés:* Ny-Európától ÉNy-

ra. *Felszín:* A tagolt partvidékű sziget gerince a Pennine-hegység; É-on (Skócia) magasság és hegyvidék; Ny-on (Wales) hegyvidék; D-en és K-en síkság. É-Írország: dombvidék. Legmagasabb pont: Ben Nevis (1343 m). Legjelentősebb folyók: Thames (Temze), Severn, Humber. Legnagyobb tó: Lough Neagh (Észak-Írország).

Népesség: *Lakosság* (1989): 57236000. *Életkor szerint:* 0–14: 18,9%; 15–59: 60,5%; 60–: 20,6%. *Népsűrűség:* 234/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* angol 81,5%; skót 9,6%; ír 2,4%; indiai, pakisztáni 2%; walesi 1,9%. *Nyelvek:* angol (hiv.), walesi, gael (kelta). *Vallások:* protestáns 88,5%, r. kat. 10%, zsidó, mohamedán 1,5%. *Városi lakosság:* 92%. *Főváros:* London (1985): 6767500 (A). *Városok* (\*1989): Manchester 2582400 (A); Birmingham 992500; Glasgow 695600.

Államforma: alkotmányos monarchia. *Államfő:* II. Erzsébet királynő (szül. 1926. ápr. 21.).

*Kormányfő:* John Major (1990. nov. óta). *Nemzeti ünnep:* jún. második szombatja.

*Gazdaság:* *Pénznem:* pound sterling (font) (1991. szept.: 0,57=1 USD). *GDP* (1991): 977,12 Mrd USD. *GDP/fő* (1991): 16964 USD. *Gazdasági növekedés* (1990): 0,7%. *Védelmi kiadások a GDP %-ában* (1988): 4,3. *Fogyasztói árváltozások* (1991): 6%. *Munkanélküliség* (1990): 5,5%. *Munkaerő-megosztás:* mezőgazdaság 1,7%; ipar 26%. *Export* (1990): 185 Mrd USD. *Főbb exportcikk:* gép, berendezés, közlekedési eszköz, textil, konfekcióáru, vegyipari termék, kőolaj, közszükségleti cikk, élelmiszer. *Főbb exportpartnerek:* Egyesült Államok 13%, NSZK 10%, Franciaország 8%, Hollandia 8%. *Import* (1990): 222 Mrd USD. *Főbb importcikk:* nyersanyag, gép, berendezés, élelmiszer, közszükségleti cikk. *Főbb importpartnerek:* NSZK 17%, Egyesült Államok 12%, Hollandia 8%, Franciaország 7%.

*Közlekedés:* *Vasúti hálózat* (1986): 16632 km. *Közüti hálózat* (1989): 356517 km (burkolt); ebből autópálya: 3093 km. *Gépjárművek* (1989): személygépkocsi: 19248000; egyéb gépjármű: 2826000.

*Főbb kikötők:* London, Liverpool, Glasgow. *Hírközlés:* *Egy készülékre jutó lakosok:* tv: 3; rádió: 1; telefon: 1,9. *Napilap* (1989): 443/1000 fő.

*Egészségügy:* *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 72; nők: 78 év. *Születés* (1989): 13,2‰.

*Halálozás* (1989): 12,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 0,2‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 13,3‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok:* 138. *Egy orvosra jutó lakosok:* 611.

*Oktatás:* *Írni-olvasni tud* (1991): 99%. *Iskolakötelezettség:* 12 év.

Az évszázados hagyományú polgári demokrácia parlamenti „váltógazdaságában” az 1979. máj.-i választások győztese Margaret Thatcher, a konzervatívok jelöltje. 1979 őszén már a szakszervezetek általános sztrájkjával kell szembenéznie, ám ettől függetlenül keresztülviszi programját: csökkenti az adókat – amelyek ekkor a legmagasabbak Ny-Európában –, leszorítja az inflációt, de a rendkívüli (több mint 3 milliós) munkanélküliség egy ideig állandósul. Thatcher eléri, hogy csökkentsék a közös piaci brit hozzájárulás összegét (az EGK-tagságot csak 1975-ben hagyta jóvá egy népszavazás). Az otthon és külföldön „vaslady”-nek keresztelt kormányfő 1982. ápr.-ban az argentin tábornokok ellen indít hadjáratot, akik történelmi jogaikat hirdetve – elfoglalják a brit Falkland-szigeteket. Thatcher nagy erőket küld a helyszínre, az argentinok jún.-ban kapitulálnak. Az 1983. jún.-i választásokon a konzervatívok 42,4%-ával szemben a Munkáspárt csak 27,6%-ot szerez. A liberálisok és a szociáldemokraták új egységéből kialakult pártszövetség 25,3%-ot kap. A rendkívüli méretű bányászsztrájkot is átvészelő konzervatív kormány folytatja nagyszabású reprivatizálási programját: hatalmas állami vállalatok kerülnek magánkézbe. Az 1987. jún.-i általános választásokon Thatcher harmadszor is nyer, bár győzelme kisebb mértékű, mint a korábbiak (konzervatívok: 42,3%, Munkáspárt: 30,8%, szociáldemokrata-liberális szövetség: 22,5%). A munkanélküliség 1988-ra a 3 milliós határ alá csökken. Eközben a gazdaság növekszik, az államháztartás rendbe jön. É-Írországban a brit rendőrség többször is erőszakosan lép fel, így 1988-ra újra nő a feszültség. 1989 elején a kormány titkos tárgyalásokat kezd az IRA-val. Máj.-ban Thatcher asszony kormányzatának 10. évfordulóját ünnepli. Az Európa Parlament jún.-i választásain a Munkáspárt előretör. Júl.-ban kiterjedt közlekedési sztrájk bénítja meg az országot. Az 1990. ápr.-i választásokon a Munkáspárt megerősödik. Thatcher pozíciója egy új adó miatt meginog. Nov.-ben a kormányfő saját pártjában támadások keresztüztüzebe kerül és lemondani kényszerül. Utóda: John Major, az addigi pénzügyminiszter. 1991. ápr.-ban a kormányfő eltörli az

elődje által kivetett fejadót, amely politikai viharokat kavart. Az anglikán egyház új vezetője George Carey. É-írország jövőjéről tárgyalások kezdődnek, júl.-ban azonban sikertelenül megszakadnak. A júl.-i londoni világgazdasági csúcskonferenciára Gorbacsovot is meghívják. A konzervatívok az év folyamán veszítenek népszerűségükből, a Munkáspárt nagy reményekkel készül az 1992-es választásokra.

## **Függő, ill. társult területek**

### **Man-sziget**

Isle of Man

*Fekvés:* Sziget az Ír-tengerben, Skócia és Írország között. *Terület:* 572 km<sup>2</sup>. *Népesség* (1986): 64282. Angol; „manx” nyelvű csoport. *Székhely:* Douglas (1986): 20368. *Gazdaság:* GNP (\*1985): 380 M USD. *GNP/fő* (\*1985): 5910 USD. *Főbb exportcikk:* ólom, vasérc, hal.

### **Csatorna-szigetek**

Channel Islands

*Fekvés:* Szigetek a La Manche-csatornában, Franciaország É-i partvidéke (Normandia) közelében. Részei: Jersey, Guernsey és tartozékai: Alderney, Brechou, Great Sark, Little Sark, Herm, Jethou, Lihou. *Terület:* 194 km<sup>2</sup>. *Népesség* (1988): 138000. Angol, francia, normandiai. *Székhely:* St. Helier 28135 (Jersey) és St. Peter Port 16303 (Guernsey). *Gazdaság:* GNP (1985): 1,35 Mrd USD. *GNP/fő* (1985): 10390 USD. *Főbb exportcikk:* zöldség, gyümölcs, virág.

A normann hódítás óta Angliához, majd Nagy-Britanniához tartozó szigetek (Jersey, Guernsey, Sark, Alderney és más kisebb szigetek) gyakran kétnyelvűek, bár a francia mellett az angol a fontosabb. A brit uralkodó helyi megbízottja kormányoz, de a helyi törvényeket is messzemenően figyelembe veszik. Man szigetének külön megállapodása van a Közös Piaccaal is, miszerint a tagállamok tiszteletben tartják a saját zászlóval dicsekedő Man-szigetiek szabad kereskedelmét.

### **Brit Antarktisz terület**

British Antarctic Territory

*Fekvés:* Szigetek (Déli-Orkney, Déli-Shetland-szigetek) és félsziget (Palmer Föld, Graham Föld, Coats Föld) az Antarktiszon, a Falkland-szigetektől D-re. *Terület:* 1813000 km<sup>2</sup>. *Népesség:* a kutatóállomások 300 főnyi személyzetén kívül lakatlan.

A terület 1962. márc.-ban kapja nevét, amikor a nemzetközi Antarktisz-szerződés miatt ezt a részt leválasztják a Falkland-szigetektől, amelyeket ki akarnak vonni a szerződés hatálya alól. A területen csak tudósok élnek, bennszülött lakosság nincs.

### **Brit Indiai-óceáni terület**

British Indian Ocean Territory

*Fekvés:* 5 korallszigetből (Diego Garcia, Peron Banhos, Salomon, Eagle, Egmont) álló csoport az Indiai-óceán középső részében, a Maldív- és 4 Seychelle-szigetek között. *Terület:* 60 km<sup>2</sup>. *Népesség:* lakatlan.

A terület 1965. nov.-ben kapja nevét: a függetlenség előtt álló Seychelle-szigetektől és Mauritiustól független brit kormányzás fenntartása a londoni honatyák célja. A piciny szigetek nem él állandó lakosság. Diego Garcia, az egyik atoll sok vitára ad okot, amikor 1966-ban, majd 76-ban a brit kormány ismételten bérbe adja az amerika haditengerészetnek bázis építésére, majd bővítésére.

### **Anguilla**

*Fekvés:* 1 nagyobb és több kisebb sziget, a Kis-Antillákhoz tartozó Szélcsendes-szigetcsoport tagjai a

Karib-tengerben. *Terület:* 155 km<sup>2</sup>. *Népesség* (1989): 7019. Fekete, mulatt, fehér (ír). *Székhely:* The Valley: 2000. *Gazdaság:* GNF (1980): 10 M USD. *GNP/fő* (1980): 1539 USD *Főbb exportcikkek:* foszfát, hal.

A 15. sz.-ban spanyolok által felfedezett szigetei a 17. sz.-tól angol telepesek élnek, akiket 1825-től St. Kitts lakóival együtt kormányoznak. A helyiek elhúzódo tiltakozása miatt 1969-től a sziget közvetlenül londoni irányítás alá kerül. Ezt 1980-ban az Anguilla-törvény is szentesíti. Az 1982 ápr.-i alkotmány szerint helyi törvényhozás működik, de a kormányzót Londonban nevezik ki.

## **Bermuda**

*Fekvés:*150 (ebből 130 lakatlan) kisebb sziget az Atlanti-óceán Ny-i részében. *Terület:* 53,3 km<sup>2</sup>. *Népesség* (\*1989): 59066 (az ott állomásozó katonaságon kívül). *Székhely:* Hamilton: 3000 *Gazdaság:* *GNP/fő* (1989): 21300 USD. *Főbb exportcikkek:* zöldség, gyümölcs, virág, fűtőanyag, gyógyszer. A spanyolok által felfedezett sziget egészen addig lakatlan marad, amíg 1609-ben egy angol nemes itt szenved hajótörést. Az 1684-től a brit koronához tartozó szigeten az 1968. jún.-i alkotmány szerint a brit uralkodó által kinevezett kormányzó irányít. 1989 elején a választások megerősítik John Swan kormányzatát.

## **Kajmán-szigetek**

Cayman Islands

*Fekvés:* Szigetek (Grand Cayman, Little Cayman, Cayman Brac) a Karib-tengerben, Jamaicától ÉNy-ra. *Terület:* 260 km<sup>2</sup>. *Népesség* (1990): 25355. Mulatt, fekete, fehér. *Székhely:* Georgetown (1989): 12921. *GNP/fő* (1990). 18000 USD. *Főbb exportcikkek:* teknősbéka, kagyló.

A Kolumbusz által felfedezett szigetek 1670 óta Anglia az úr. 1959. júl.-tól koronagyarmat, amelyet Jamaicával együtt kormányoznak, de Jamaica függetlenné válása után (1962) a szigeteket külön kormányzó irányítja. Ezt az 1972. aug.-i alkotmány is megerősíti.

## **Falkland-szigetek**

Falkland Islands

Islas Malvinas (spanyolul)

*Fekvés:* Kb. 200 kisebb sziget az Atlanti-óceán D-i részében, D-Amerika D-i vége közelében, a Magellán-szorostól K-re. *Terület:* 12173 km<sup>2</sup>. *Népesség* (1986): 1916. Brit, argentin. *Székhely:* Stanley (1986): 1200. *Főbb exportcikkek:* gyapjú, bőr.

1764-ben a franciák, egy évvel később az angolok telepszenek le a szigetek 1770-től helyüket spanyolok foglalják el. 1806-ban az argentinok elkergetik a spanyolokat, és arra hivatkoznak, hogy a korábbi telepeseknek semmiféle joguk nincs a szigetek 1832-ben a britek koronagyarmat címet adják a szigeteknek, amelyek birtokáért 1982. ápr.-ban brit-argentin háború tör ki. Az argentin tábornokok rendszere elrendeli a szigetek elfoglalását. Rövid, súlyos harcok után Nagy-Britannia jún.-ban visszaszerzi a szigeteket. Az új argentin kormányzat és a brit vezetés azóta sem tud mindkét fél számára elfogadható tárgyalásos rendezésben megállapodni.

## **Gibraltár**

Gibraltar

*Fekvés:* Fél-sziget Spanyolország D-i részén. *Terület:* 6,5 km<sup>2</sup>. *Népesség* (\*1989): 30689 Brit, portugál, máltai, spanyol. *GNP/fő* (1985): 4370 USD. *Fő exportcikk:* kőolajtermék.

Az Afrikából betörő mór hódítók vezetőjéről elnevezett szikla 1462-ben spanyol, 1704-ben angol tulajdonba kerül, amit az 1713-as utrechti békeszerződés is szentesít. Franco kormányzata idején Spanyolország és Gibraltár viszonya megromlik, a határt szinte hermetikusan lezárják. Az 1967-es helyi népszavazáson szinte az egész lakosság arra szavaz, hogy Gibraltár brit kormányzat alatt maradjon. Miután a határ 1982-ben részlegesen újra megnyílik, 1985-re minden korábbi



korlátozást visszavonnak. A brit és a spanyol külügyminiszter többször is eredménytelenül tárgyal a stratégiaiul rendkívüli értékű félsziget jövőjéről. Bár a helyi szavazásokon a gibraltáriak továbbra is hívek brit elkötelezettségükhöz, 1987-ben megállapodnak, hogy a félsziget repülőterét részben a spanyolok is irányíthassák.

## Hongkong

### Hong Kong

*Fekvés:* Sziget a Dél-kínai-tengerben, Kína partvidéke közvetlen közelében, a Kowloon-félszigettel, Stonecutters-szigettel, a szárazföld szomszédos partvidéki területeivel (New Territories) és 230 kisebb szigettel együtt. *Terület:* 1063,45 km<sup>2</sup>. *Népesség* (\*1989): 5761000. Kínai 98%; filippínó, indiai, amerikai, brit, maláj, ausztráliai, kanadai, portugál, japán. *Városi lakossá:* 93%. *Gazdaság:* GDP (1991): 81,2 Mrd USD. GDP/fő (1991): 13838 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): 3,6%. *Adósságszolgálat a GDP %-ában* (1991): 2,3. *Adósságszolgálat az export %-ában* (1991): 1,7. *Adósság/fő* (1991): 1852 USD. *Fogyasztói árváltozások* (1991): 12%. *Munkanélküliség* (1989): 1,1%. *Export* (1990): 639,9 Mrd USD. *Főbb exportcikk:* textil, bútortermék, gyógyszer, vegyipari termék, elektromos készülék. *Főbb exportpartnerek:* Kína 24%, Egyesült Államok 7%, Japán 6%, NSZK 4%. *Import* (1990): 642,5 Mrd USD. *Főbb importcikk:* nyersanyag, gép, élelmiszer. *Főbb importpartnerek:* Kína 37%, Japán 16%, Tajvan 9%, Egyesült Államok 4%. *Közlekedés:* *Vasúti hálózat:* 70,4 km (villamosított). *Közúti hálózat* (1989): 1446 km. *Fő kikötő:* Kwai Chung. *Hírközlés:* tv (1985): 1,31 M. *Rádió* (1985): 3,25 M. *Telefon* (1988): 2,9 M. *Egészségügy:* *Kórházak* (1989): 25057. *Orvosok* (1989): 5636. *Oktatás:* *Írni-olvasni tud:* 90%.

A sziget a 19. sz.-i kínai-brit háborúk következtében kerül Nagy-Britannia tulajdonába. Ezt a nankingi szerződés (1842), majd a pekingi konvenció (1860) is megerősíti. Kowloon É-i részét a britek 1898-ban 99 évre bérbe veszik Kínától. Az 1941–45-ös japán megszállást leszámítva azóta a brit kormányzó irányítja a területet. 1982-ben kínai-brit tárgyalások kezdődnek Hongkong jövőéről, ezek 1984. dec.-ben megállapodáshoz vezetnek. Eszerint Kína 1997. júl. 1-jén visszkapja szuverenitását Hongkong (beleértve Hongkong szigetét, Kowloont és a New Territories) felett, ahol különleges irányítású régiót szervez: azaz, az elkövetkező 50 év folyamán sem változtatja meg az ottani társadalmi és gazdasági viszonyokat és életmódot. A hongkongiak a tárgyalások alatt sérelmezik, hogy nem lehetnek jelen saját jövőjük eldöntésénél. Azóta tömeges elvándorlás indul meg a szigetről: a hongkongiak megpróbálják átmenteni vagyonukat Ausztráliába, É-Amerikába, Ázsia más részeibe. A DK-ázsiai „tigris” gazdasága mégis szinte töretlenül fejlődik, bár az 1987. okt.-i tőzsdekrach súlyosan megrázza Ázsia második legfontosabb pénzközpontját. 1988-ban a Vietnamból vízen érkező menekültek (boat-people) áradatát szigorú intézkedésekkel korlátozzák. 1989. jún.-ban a kínai események láttán a tőzsdén jelentősen zuhannak az árfolyamok, a szigeten gyásznapot tartanak. Erősödik a nyomás Nagy-Britanniára, hogy a hongkongiak kapjanak brit útlevélt. 1991. szept.-ben az első közvetlen parlamenti választásokon mindössze 40%-os a részvétel. A Peking pártiak rosszul, a demokratizálást sürgetők jobban szerepelnek.

## Montserrat

*Fekvés:* Sziget a Karib-tengerben, a Kis-Antillákhoz tartozó Szélcsendes-szigetcsoporthoz tagja. *Terület:* 106 km<sup>2</sup>. *Népesség* (1986): 12000. *Székhely:* Plymouth: 3500. *GNP/fő* (1985): 3127 USD. *Főbb exportcikk:* zöldség, gyümölcs, fűszer.

A Kolumbusz által felfedezett szigetet 1632-től ír telepesek népesítik be. 1871 és 1956 között a Szélcsendes-szigetekkel együtt kormányozzák Londonból. Azóta önállóan irányítják, amit az 1960-as törvény is szentesít. 1971-től adminisztrátor helyett kormányzó áll a sziget élén.

## Pitcairn-szigetek

### Pitcairn Islands

*Fekvés:* 4 sziget (Pitcairn; lakatlan: Henderson, Ducie, Oeno) a Csendes-óceán K-i részében, Francia

Polinézia közelében. *Terület:* 38 km<sup>2</sup>. *Népesség* (1990): 59. *Székhely.* Adamstown. *Főbb exportcikk:* gyümölcs, zöldség.

Az 1767-ben felfedezett sziget 1790-ig lakatlan Ekkor a Bounty nevű hajó 9 lázadója tahiti asszonyokkal itt telepszik meg. Mivel 1856-ra a népesség (194) a lehetőségekhez képest túlságosan magas, a lakosok többségét a Norfolk-szigetekre szállítják. A sokáig Fidzsiről irányított sziget Fidzsi függetlensége óta Új-Zéland brit főmegbízottjának irányítása alá tartozik.

## **Szent Ilona**

Saint Helena

*Fekvés:* Sziget az Atlanti-óceánban, a Baktérítő közelében, Afrikától Ny-ra. *Terület:* 121,7 km<sup>2</sup>. *Népesség* (1988): 5564. *Székhely:* Jamestown (1985): 1535. *Főbb exportcikk:* lenáru, gyümölcs, zöldség. *Szent Ilonához tartozik.* Ascension, Tritan da Cunha és 5 lakatlan sziget az Atlanti-óceánban.

A szigetet 1659-től a brit Kelet-indiai Társaság irányítja. 1834-től gyarmat. A kormányzó mellett néhány választott képviselő felügyeli a politikai és gazdasági életet.

## **Déli-Georgia és Déli-Sandwich-szigetek**

South Georgia and South Sandwich Islands

*Fekvés:* Az Atlanti-óceán D-i részében, a Falkland-szigetektől DK-re. *Déli-Georgia. Terület:* 3753 km<sup>2</sup>. Kis létszámú katonai helyőrség. *Déli-Sandwich-szigetek:* 337 km<sup>2</sup>. Lakatlan.

James Cook kapitány 1775-ben veszi birtokba a szigeteket. A 18. sz. végén a fókavadászat, egy századdal később a bálnavadászat virágzik erre, egészen 1966-ig, amikor a szigetek irányítói távoznak. Argentína 1982. ápr.-ban elfoglalja a szigeteket, de néhány napon belül a britek távozásra kényszerítik az argentin egységeket.

## **Turks- és Caicos-szigetek**

Turks and Caicos Islands

*Fekvés:* 30 apró (lakatlan) és 6 nagyobb (Grand Caicos, Grand Turk, South Caicos, Middle Caicos, North Caicos, Providenciales) sziget a Bahama-szigetecsoporthoz DK-i részén. *Terület:* 430 km<sup>2</sup>.

*Népesség* (1990): 11696. Fekete, mulatt. *Székhely:* Grand Turk: 3720. *Főbb exportcikk:* hal, rák, só.

Bár a franciák és a spanyolok is vetélkednek a szigetek birtoklásáért, 1766-ban a britek kerekednek felül. Többször egyesítik a Bahamákkal, Jamaicával, de 1973-tól külön gyarmati terügyelet alatt áll. Az 1976. aug.-i alkotmány szerint a kormányzó munkáját helyi törvényhozás és kormány is segíti.

## **Brit Virgin-szigetek**

British Virgin Islands

*Fekvés:* 40 (ebből 15 lakott) sziget (Tortola, Virgin Gorda, Anegada, Jost Van Dyke) az Atlanti-óceán Ny-i részében, a Nagy-Antillák szigetecsoporthoz K-i végén. *Terület:* 153 km<sup>2</sup>. *Népesség* (1990): 14786. Fekete, mulatt. *Székhely:* Road Town (1990): 4049. *GNP/fő* (1989): 10000 USD. *Főbb exportcikk:* hal, zöldség, gyümölcs, élő állat.

Kolumbusz második amerikai utazásán, 1493-ban fedezi fel a szigeteket, ahol holland, majd brit telepesek is megjelennek. 1774-ben a britek alkotmányt adnak a helyieknek, 1834-ben megszüntetik a rabszolgaságot. Az 1967-es, majd 1977-ben módosított alkotmány szerint a kormányzó munkáját helyi törvényhozás és kormányzó szerv is segíti.

# NAMÍBIA

---

Namíbia Köztársaság

Republic of Namíbia (angolul)

Republiek Namíbia (afrikaans nyelven)

Republik Namíbia (németül)

Dél-Afrika

Földrajz: *Terület:* 823168 km<sup>2</sup>, Magyarországnál majdnem 9-szer nagyobb. *Fekvés:* D-Afrika Ny-i részén, az Atlanti-óceán partján. *Szomszédai:* Dél-afrikai Köztársaság (D), Botswana (K), Angola, Zambia (É). *Felszín:* Nagy része fennsík; Ny-on, a partvidék mentén (Namib-) és K-en (Kalahári-) sivatag. Legmagasabb pont: Brandberg (2606 m). Legjelentősebb folyók: Orange, Okavango, Cunene.

Néesség: *Lakosság* (\*1988): 1761000. *Népsűrűség:* 2/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* bantu (ovambo, herero, tswana) 71%; hottentotta (damara, kavango, nama) 13%; busman, keverék, búr. *Nyelvek:* afrikaans (hiv.), angol (hiv.), német (hiv.), bantu nyelvek. *Vallások:* keresztény 87%, törzsi vallású. *Városi lakosság:* 10%. *Főváros:* Windhoek (\*1988): 120000. *Városok* (\*1988): Tsumeb 17600; Swakopmund 13600; Keetmanshoop 10500.

Államforma: köztársaság. *Államfő:* Sam Nujoma (1990. márc. óta). *Kormányfő:* Hage Geingob (1990. márc. óta). *Nemzeti ünnep:* márc. 21.

Gazdaság: *Pénznem:* rand (dél-afrikai) (1991. szept.: 2,82=1 USD). *GDP* (1991): 2 Mrd USD. *GDP/fő* (1991): 1105 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): 2%. *Adósságszolgálat a GDP %-ában* (1991): 4,5. *Adósságszolgálat az export %-ában* (1991): 9. *Adósság/fő* (1991): 148 USD. *Fogyasztói árváltozások* (1991): 11%. *Export* (1990). 980 M USD. *Főbb exportcikk:* gyémánt, uránérc, réz, ólom, cink, élő állat, hal, szőrme. *Főbb exportpartnerek:* Svájc: 32%, Dél-afrikai Közt. 20%. *Import* (1991): 928 M USD. *Főbb importcikk:* iparcikk, élelmiszer, energia. *Főbb importpartnerek:* Dél-afrikai Közt. 73%, Németo. 11%.

Közlekedés: *Vasúti hálózat* (1990): 2349 km. *Közúti hálózat* (1988): 41762 km; ebből burkolt: 4500 km. *Gép/árművek* (1986): 103715. *Főbb kikötők:* Lüderitz, Walvis Bay. *Hírközlés: Egykészülékre jutó lakosok:* tv: 42; rádió: 5,8; telefon: 17.

Egészségügy: *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 57; nők: 62 év. *Születés* (1989): 45,0‰. *Halálozás* (1989): 10,0‰. *Népeségnövekedés* (1989): 3,5‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 72,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok:* 166. *Egy orvosra jutó lakosok:* 4450.

Oktatás: *Írni-olvasni tud* (1989): a fekete lakosság 16%-a.

Namíbiában 1978. dec.-ben a megszálló D-afrikaiak választásokat szerveznek, ezeket az ENSZ nem ismeri el, és a SWAPO (DNY-afrikai Felszabadítási Szervezet) is bojkottálja őket. A 80-as évek elejétől a D-afrikai csapatok többször innen törnek be Angolába. 1988-ban a többoldalú angolai rendezési tárgyalások összekapcsolódnak Namíbia jövőjének meghatározásával. Az alapképlet: ha a kubaiak távoznak Angolából, a D-afrikaiak elhagyják Namíbiát. 1988. dec.-ben egyezmény születik: Kuba 27 hónapon belül kivonja 50000 katonáját Angolából, D-Afrika viszont 1989. nov.1-jéig kivonul Namíbiából. 1989. ápr.-ban súlyos harcok törnek ki a SWAPO és a D-afrikai katonák között. A nov.-i választásokon a SWAPO győz, de az ellenzéki Turnhalle Alianzsal szemben nem szerez abszolút többséget. 1990. febr.-ban új, példamutatóan liberális alkotmányt fogadnak el. Márc. 21-én az ország függetlenné válik, a Nemzetközösség 50. tagállamaként. Feketék és fehérek az új kormányban egyaránt helyet kapnak.

# NAURU

---

Nauru Köztársaság

Naoero (naurui nyelven)

Republic of Nauru (angolul)

Óceánia

Földrajz: *Terület*: 21,3 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 4366-szor kisebb. *Fekvés*: Sziget a Csendes-óceán Ny-i részén, az Egyenlítő közelében. *Felszín*: A keskeny termékeny parti sávot kivéve foszfátból és korallmészközből épült fel; nagy része síkság. Legmagasabb pont: 65 m. Legnagyobb tó: Buada-tó.

Népesség: *Lakosság* (1989): 8421. *Népsűrűség*: 401/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok*: naurui (polinéziai-melanéziai-mikronéziai keverék) 57%; egyéb polinéziai 26%; kínai, vietnami 9%; fehér 8%.

*Nyelvek*: naurui (hiv.), angol (hiv.). *Vallások*: protestáns 70%, r. kat. 30%. *Főváros*: Yaren.

*Államforma*: köztársaság. *Állam- és kormányfő*: Bernard Dowiyogo (1989. dec. óta). *Nemzeti ünnep*: jan. 31.

*Gazdaság*: *Pénznem*: dollar (ausztrál dollár) (1991. szept.: 1,24=1 USD). *GNP* (1986): 160 M USD.

*GNP/fő* (1985): 9091 USD. *Export* (1984): 93 M USD. *Fő exportcikk*: foszfát. *Főbb exportpartnerek*:

Ausztrália, Új-Zéland, Japán, Nagy-Britannia. *Import* (1984): 14 M USD. *Főbb importcikkek*:

bányászati felszerelés, közszükségleti cikk. *Főbb importpartnerek*: Ausztrália, Új-Zéland, Japán, Nagy-Britannia.

*Közlekedés*: *Vasúti hálózat*: 5,2 km (ipari vasút). *Közúti hálózat*: 19 km. *Fő kikötő*: Yaren. *Hírközlés*: *Rádió* (1985): 4000. *Telefon* (1989): 2000.

*Egészségügy*: *Születés* (1989): 21,0‰. *Halálozás* (1989): 5,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 1,6‰.

*Csecsemőhalandóság* (1989): 41,0‰.

*Oktatás*: *Írni-olvasni tud* (1989): 99%. *Iskolakötelezettség*: 6–16 éves korig.

Az 1968. jan. 31-én függetlenséget kapott ország azóta is szoros kapcsolatot tart volt gyámjaival, Ausztráliával, Új-Zélanddal és Nagy-Britanniával. A Nemzetközösséghez különleges kapcsolatok fűzik. A köztársaságban 18 tagú parlament működik, pártok nincsenek, helyettük törzsi szervezetek látják el az érdekképviselést.

---

## NÉMETORSZÁG

---

Németországi Szövetségi Köztársaság

Bundesrepublik Deutschland (németül)

Európa

Földrajz: *Terület*: 356945 km<sup>2</sup>, Magyarországnál majdnem 4-szer nagyobb. *Fekvés*: Európa középső részében, *Szomszédai*: Dánia (É), Hollandia, Belgium, Luxemburg, Franciaország (Ny), Svájc, Ausztria (D), Cseh-Szlovákia (K). *Felszín*: É-on síkság (Germán-alföld); délebbre középhegység; a Duna völgyétől D-re a Sváb-Bajor-medence és az Alpok áthúzódó vonulatai. Legmagasabb pont: Zugspitze (2963 m). Legjelentősebb folyók: Rhein (Rajna), Elbe (Elba), Oder (Odera). Legnagyobb tavak: Boden-tó, Müritz-tó, Schwerini-tó.

Népesség: *Lakosság* (1990): 79670000. *Életkor szerint*: 0–14: 14,7%; 15–59: 64,7%; 60–: 20,6%.

*Népsűrűség*: 223/km<sup>2</sup>, *Etnikai csoportok*: német 99%; szorb, vend, dán. *Nyelv*: német (hiv.), szorb, dán. *Vallások*: r. kat., protestáns. *Városi lakosság*: 86%. *Főváros*: Berlin (1989): 3409737; Bonn (a kormány székhelye) (1989): 287117. *Városok* (1989): Hamburg 1626220; München 1206683; Köln 946280.

*Államforma*: szövetségi köztársaság. *Államfő*: Richard von Weizsäcker (1984. júl. óta). *Kormányfő*: Helmut Kohl szövetségi kancellár (1982. okt. óta). *Nemzeti ünnep*: nincs.

*Gazdaság*: *Pénznem*: Mark (DM) (1991. szept.: 1,678=1 USD). *GDP* (1991): 1640,5 Mrd USD.

*GDP/fő* (1991): 26207 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): 2,6%. *Védelmi kiadások a GNP %-ában*

(NSZK, 1989): 3,2. *Fogyasztói árváltozások* (1991): 3,5%. *Munkanélküliség* (1990): 6,2%. *Munkaerő-megoszlás*: mezőgazdaság 6%; ipar és kereskedelem 42%. *Export* (1990): 398 Mrd USD. *Főbb*

*exportcikk*ek: gép, berendezés, közlekedési eszköz, textília, vegyipari termék, nyersvas, acél, gyógyszer, közszükségleti cikk. *Főbb exportpartnerek*: Közös Piac 52%, más európai országok 19%. *Import* (1990): 342 Mrd USD. *Főbb importcikk*ek: kőolaj, nyersanyag, élelmiszer, gép, közlekedési eszköz. *Főbb importpartnerek*: Közös Piac 52%, más európai országok 16%.

Közlekedés: *Vasúti hálózat* (NSZK, NDK együtt, 1989): 41034 km (+2845 km magántulajdonban); ebből villamosított: 15316 km. *Közüti hálózat* (NSZK, 1989): 173652 km (burkolt); ebből autópálya: 8539 km; (NDK, 1988): 47203 km; ebből autópálya: 1855 km. *Gépjárművek* (NSZK, 1989): személygépkocsi: 29755400; egyéb gépjármű: 1448700; (NDK, 1988): személygépkocsi 3743554; egyéb gépjármű: 289616. *Főbb kikötők*: Hamburg, Bremen, Lübeck. *Hírközlés*: *Egy készülékre jutó lakosok* (NSZK, 1989): tv: 2,6; rádió: 2,3; telefon: 1,5.

Egészségügy: *Születéskor várható élettartam* (1991): férfiak: 81; nők: 73 év. *Születés* (NSZK, 1989): 10,4‰. *Halálozás* (NSZK, 1989): 11,5‰. *Népességnövekedés* (NSZK, 1989): -0,1‰.

*Csecsemőhalandóság* (1990): 6,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok* (NSZK, 1989): 91. *Egy orvosra jutó lakosok* (NSZK, 1989): 357.

Oktatás: *Írni-olvasni tud* (NSZK, NDK együtt, 1987): 99%. *Iskolakötelezettség*: 10 év.

A Német Szövetségi Köztársasághoz 1990. okt.-ben csatlakozik a Német Demokratikus Köztársaság és az egy ideig külön státusú területként számon tartott Nyugat-Berlin. Az 1949. szept. 21-én alakult Német Szövetségi Köztársaság csak az 1969. okt.-tól hatalomra jutó szociáldemokrata kancellár, Willy Brandt kormányzata alatt rengezi keleti kapcsolatait (Ostpolitik). 1970. aug.-ban szovjet-NSZK egyezmény születik; dec.-ben NSZK-lengyel szerződés ismeri el Lengyelország Ny-i határát. 1972. nov.-ben a 2 német állam kölcsönösen elismeri a másik szuverenitását. Eközben az NSZK-ban terroristahullám tetőzik, diákszavargások folynak. 1974. máj.-ban Brandt egy kémbotrány miatt kénytelen lemondani; 8 évre Helmut Schmidt követi kancellárként. 1976–77-ben a terrorizmus megint erősödik, de a gazdasági fejlődés egyenletes és látványos. 1982. szept.-ben 13 évi kormányzás után véget ér a Brandt-Schmidt-korszak: felbomlik a szociáldemokrata-liberális kormánykoalíció, az FDP a kereszténydemokraták és a keresztényszocialista párt oldalára áll. Így jön létre a CDU–CSU–FDP-koalíció, amely megnyeri az 1983. márc.-i és az 1987. jan.-i választásokat. Helmut Kohl kancellár második négyéves periódusát tölti. Figyelemre méltó a környezetvédő Zöldek előretörése. 1986. jún.-tól a szakszervezeti lakásépítések körül tör ki botrány (Neue Heimat). A szociáldemokraták Willy Brandt elnök leköszönése után Hans-Jochen Vogelt választják meg pártelnöknek (1987. jún.). Az 1988-as helyi választásokon – Baden-Württembergben és Schleswig-Holsteinben – az uniópártok szavazatokat veszítenek: utóbbiban a szociáldemokraták nagyarányú győzelmet aratnak. Okt.-ben meghal a bajor Franz Josef Strauss, a CSU vezetője. 1989. ápr.-ban jelentős kormányátalakításra kerül sor, miközben Kohl népszerűsége számottevően csökken. A szociáldemokraták több tartományban előretörnek. A szövetségi tanácsban szociáldemokrata többség alakul ki. 1990 tavaszán 115 Mrd márkás alapot hoznak létre a két német állam gazdasági uniójának finanszírozására. Az egyesítés folyamata felgyorsul, az NDK okt. 3-án csatlakozik az NSZK-hoz. Az 1949. okt. 7-én megalakult Német Demokratikus Köztársaságot 1971. máj.-ig Walter Ulbricht vezeti, akit akkor saját kérésére a pártvezetés felment a Német Szocialista Egységpárt KB első titkári tisztségé alól. Utóda, Erich Honecker 1976-tól főtitkár, egyben az államtanács elnöke is. Az 1972. dec.-ben megszülető NDK–NSZK alapszerződés, valamint a Ny-Berlinnel kapcsolatos négyoldalú megállapodás (1971. szept.) hozzájárul az európai határok sérthetlenségének elismeréséhez. Az NSZK-val s általában a Közös Piacal különleges kapcsolatokat, főleg erőteljes gazdasági együttműködést fenntartó ország 1980-ban nagyszabású termeléskoncentrációval válaszol a világgazdasági változásokra: a termelés 90%-át 129 kombinátba vonják össze. Miután az NSZK-ban amerikai közepes hatótávolságú nukleáris rakétákat telepítenek, az NDK-ban szovjet rövid hatótávolságú nukleáris fegyvereket állítanak fel. Többszöri halasztás után Erich Honecker 1987. aug.-ban látogatást tesz az NSZK-ban. 1988-ban leszerelik a rövid hatótávolságú szovjet nukleáris rakétákat, 1989. máj.-ban helyi választásokat tartanak. Az NSZEP fölényes győzelme mellett az ellenzék is szervezkedni kezd. A menekülőkre nem lőnek a határon. Nyáron és ősszel több mint 20 ezren hagyják el Magyarországon keresztül véglegesen az országot. A prágai és a varsói NSZK-

nagykövetségre menekülő ezrek később vasúton az NDK-a keresztül jutnak el az NSZK-ba. Megjelenik az első nyíltan szervezkedő ellenzéki csoportosulás, az „Új Fórum”. Okt.-ben utcai zavargások kezdődnek, a hatóságok erőszakos megtorlást alkalmaznak. A kiteljesedő tüntetések miatt Honecker lemond. Egon Krenz először főtitkár, majd elnök is. A tüntetések tovább folynak. Nov.-ben Hans Modrow áll a kormány élére. 9-én a kettéosztott Berlin 2 része között megindul a kölcsönös forgalom. A berlini fal lebontása megkezdődik. Karácsonyra a Brandenburgi kapu is megnyílik. Krenz lemond. Gregor Gysi a kommunisták új vezetője. Az 1990. márc.-i választásokon a kereszténydemokraták győznek (41%), második a Szociáldemokrata Párt (21%). Az új kormányfő Lothar de Maizière. Megszűnik az Államtanács, az elnök funkcióit a Népi Kamara elnöke, Sabine Bergman-Pohl asszony veszi át, ideiglenesen. Júl. 1-jén a 2 német állam között valutaunió jön létre. A parlament szept.-ben elfogadja, hogy az ország okt. 3-án csatlakozzék az NSZK-hoz, Nyugat-Berlin a II. világháború után négyhatalmi megszállás alá kerül. Az 1950. szept.-i alapszerződés szerint a volt birodalmi főváros – azaz a város 3 nyugati (brit, amerikai és francia) megszállási övezete – a Német Szövetségi Köztársaság tartománya, amely azonban formálisan nem tagja az NSZK-nak, és önálló város. A város jogállása a hidegháború évei alatt mindvégig kelet-nyugati viták forrása. 1971. szept.-ben négyoldalú megállapodást írnak alá, amely 1972. jún. óta van érvényben. Eszerint Nyugat-Berlin alkotmányjogilag nem tartozik az NSZK-hoz, de a Szovjetunió, az Egyesült Államok, Nagy-Britannia és Franciaország elismeri, hogy a várost szoros szálak fűzik a szövetségi köztársasághoz. A szinte teljes elzárkózás évtizedei után a 80-as években szélesednek Berlin, az NDK fővárosa és Nyugat-Berlin kapcsolatai. Az 1985. márc.-i választásokon a szociáldemokraták egykori fellegetében a kereszténydemokraták győznek. Eberhard Diepgen kormányzó polgármester többszöri halasztás után találkozik az NDK vezetőivel, és szerződéseket kötnek területcseréről, közlekedésről, a város jobb áram- és vízellátásáról. Az 1989. jan.-i választásokon a CDU vereséget szenved, előretörnek a szociáldemokraták és a szélsőjobb. A város vezetése többször szembeszáll a bonni politikusokkal a német egyesítés menetrendjét illetően. A berlini fal megnyitásának napján, nov.-ben szabadabbá válik az átjárás Nyugat- és Kelet-Berlin között. Dec.-től a nyugati látogatóknak nem kell az átlépésért fizetniük. Bontják a falat, megnyílnak a 28 éven át lezárt utak, vasutak. 1990-től több vezető cég teszi át székhelyét a nyugati területekről Berlinbe. A dec.-i választásokon a CDU szerez többséget, Eberhard Diepgen immár az egységes Berlin főpolgármestere.

Az első össznémet választásokon a CDU–CSU–FDP-koalíció fölényes győzelmet arat, az 5 új tartomány többségében is kereszténydemokrata vezetés jut hatalomra. Az össznémet parlament a berlini Reichstag épületében tartja nyitó ülését. 1991. jan.-ban az ország – közvetetten – bekapcsolódik az Öböl-háborúba, repülőket küld Törökországba. Kohlt negyedszer is kancellárrá választják, új kormányában 3 volt keletnémet politikus is helyet kap. A hesseni választások nyomán a szociáldemokraták a zöldekkel alakítanak koalíciót a tartományban. Miközben a volt NDK-ban növekednek a megélhetési gondok, az év folyamán erősödik a szélsőjobbboldali mozgalom. Máj.-ban a berlini bíróság letartóztatási parancsokat ad ki olyan volt NDK-s határőrök ellen, akik korábban a Falon keresztül menekülőket lelőtték, Björn Engholm áll a szociáldemokraták élére, a leköszönő elnök helyére. Jún.-ban a bonni parlament a nagy főváros-vitában úgy határoz, hogy a törvényhozás és a kormány székhelye is újra Berlin legyen. Júl.-ra a volt NDK-ban egymillió fölé emelkedik az állástalanok száma, ami 12%-os munkanélküliségnek felel meg. Az év végére azonban a keletnémet gazdaság túljut a mélyponton. Aug.-ban II. Frigyes porosz királyt Potsdamban temetik el. Németország elismeri a balti köztársaságokat, majd dec.-ben Horvátországot és Szlovéniát is, valamint a 11 konföderatív volt szovjet köztársaságot. A nyugat-európai integráció fokozásának motorja Németország.

## Nepáli Királyság

Sri Nepala Sarkar (nepáli nyelven)

Dél-Ázsia

**Földrajz:** *Terület:* 140797 km<sup>2</sup>, Magyarországnál valamivel nagyobb. *Fekvés:* A Himalája hegyláncai között. *Szomszédai:* Kína (E), India (D). *Felszín:* É-i részén a Himalája 6000–7000 m magas vonulatai között medencék; D-en a Himalája esővidékét alkotó, őserdővel borított dombvidék. Legmagasabb pont: Csomolungma (Mount Everest, 8848 m), Legjelentősebb folyók: Karnali, Narayani.

**Népesség:** *Lakosság* (1989): 18431000, *Életkor szerint:* 0–14: 42,2%; 15–59: 52,9%; 60–: 4,9%.

*Népsűrűség:* 122/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* nepáli (tanrang, gurung, nevar, thakali, magar, sunwar stb.); tibeti (sherpa); indonepáli (brahman, kshatriya). *Nyelvek:* nepáli (hiv.), bihári, nevari; tibeti dialektusok. *Vallások:* hindu 90%, buddhista 5%, mohamedán 3%. *Városi lakosság:* 9%. *Főváros:* Katmandu (1981): 235160. *Városok* (1981): Moráng (Biratnagar) 93544 Pátan (Lalitpur) 79875; Bhádgaon (Bhaktapur) 48472.

**Államforma:** alkotmányos monarchia. *Államfő:* Birendra Bir Bikram Sáh Deva király (szül. 1945. dec. 28.). *Kormányfő:* Girja Prasad Koirala (1991. máj. óta). *Nemzeti ünnep:* dec. 28.

**Gazdaság:** *Pénznem:* rupee (nepáli rúpia) (1991. szept. 42,47=1 USD). *GNP* (1989): 3,2 Mrd USD. *GNP/fő* (1989): 170 USD. *Gazdasági növekedés* (1980-88): 4,7%. *Adósságszolgálat az export %-ában* (1989): 16. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1987): 1,2. *Fogyasztói árváltozások* (1990): 8,2%. *Export* (1990): 210 M USD. *Főbb exportcikkek:* fa, rizs, juta, fűszer, gyógynövény. *Fő exportpartner:* India 68%. *Import* (1990): 686 M USD. *Főbb importcikkek:* gép, közszükségleti cikk, élelmiszer, energia. *Főbb import partnerek:* India 47%, Japán 25%.

**Közlekedés:** *Vasúti hálózat:* 54 km. *Közúti hálózat:* 2080 km. *Hírközlés:* *Egy készülékre jutó lakosok:* rádió: 8,5; telefon: 686.

**Egészségügy:** *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 50; nők: 49 év. *Születés* (1989): 40,0‰. *Halálozás* (1989): 15‰. *Népességnövekedés* (1989): 2,4‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 101,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok:* 4234. *Egy orvosra jutó lakosok:* 20234.

**Oktatás:** *Írni-olvasni tud* (1989): 29%. *Iskolakötelezettség:* 6–11 éves korig.

Az 1768-ban alapított egyesült királyságban 1951. febr.-ban alkotmányos monarchiát vezetnek be, amelyet 1962. dec.-tól „hindu alkotmányos monarchiának” neveznek. Az 1972. jan. óta uralkodó Birendra Bir Bikram király 1982. májban 22 év után először engedélyez parlamenti választásokat. A parlament 140 tagjából 28-at a király nevez ki, s csak az általa elismert társadalmi csoportosulások tagjai választhatók. A király szükségállapotot rendelhet el, s felfüggesztheti az alkotmányt. 1990. márc.-ban tömegmegmozdulások kezdődnek. A király enged. Máj.-ban lemond a kormányfő, az ellenzék nyomására engedélyezik a pártok működését. Prasad Bhattarai átmeneti kormányt alakít. Nov.-ben új alkotmány lép életbe, amely 5 évenként szabad parlamenti választásokat helyez kilátásba. 1991. máj.-ban az első szabad voksoláson a Kongresszus Párt abszolút többséget szerez, de a kommunista párt is jelentős befolyáshoz jut. Az új kormányfő a Kongresszus Párt tagja.

---

## NICARAGUA

Nicaraguai Köztársaság

República de Nicaragua (spanyolul)

Közép-Amerika

**Földrajz:** *Terület:* 130682 km<sup>2</sup>, Magyarországnak kb. 1,5-szerese. *Szomszédai:* Honduras (É), Costa Rica (D). *Felszín:* Ny-on hegyvidék, ma is működő vulkánokkal; középső része fennsík; a K-i partszakasz lagúnás, őserdővel borított vidék. Legmagasabb pont: Isabella-hegység (2438 m).

Legjelentősebb folyók: San Juan, Coco, Rio Grande. Legnagyobb tavak: Nicaragua-tó, Managua-tó. Népesség: *Lakosság* (1989): 3692000. *Életkor szerint*: 0–14: 45,8%; 15–59: 49,9%; 60–: 4,3%. *Népsűrűség*: 26/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok*: mesztic 60%; fekete, mulatt, zambo 15%; fehér 14%; indián 4%. *Nyelvek*: spanyol (hiv.), angol. *Vallások*: r. kat. 95%, protestáns 3%, zsidó. *Városi lakosság*: 59%. *Főváros*: Managua (1985): 682111. *Városok* (1985): León 100982; Granada 88636; Masaya 74946.

Államforma: köztársaság. *Állam- és kormányfő*: Violeta Chamorro (1990. ápr. óta). *Nemzeti ünnep*: júl. 19., szept. 15.

Gazdaság: *Pénznem*: córdoba (1991. szept.: 4,97=1 USD). *GDP* (1991): 1,1 Mrd USD. *GDP/fő* (1991): 204 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): –1,0%. *Adósságszolgálat a GDP %-ában* (1991): 9. *Adósságszolgálat az export %-ában* (1991): 25. *Adósság/fő* (1991): 2536 USD. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1985): 16,8. *Fogyasztói árváltozások* (1991): 2400%. *Munkaerő-megoszlás*: mezőgazdaság 4,4%; ipar 13%. *Export* (1989): 285 M USD. *Főbb exportcikkek*: kávé, banán, gyapot, fa, cukor, szezám, aranyérc. *Főbb exportpartnerek*: NSZK 21%, Japán 16%, Kanada 6%. *Import* (1989): 700 M USD. *Főbb importcikkek*: gép, berendezés, közszükségleti cikk, vegyipari termék, gyógyszer, energia, élelmiszer. *Főbb importpartnerek*: Szovjetunió 12%, Olaszország 9%, Kuba 6%.

Közlekedés: *Vasúti hálózat*: 334 km. *Közúti hálózat* (1986): 25000 km; ebből burkolt: 4000 km.

*Gépjárművek* (1986): személygépkocsi: 46000; egyéb gépjármű: 32000. *Főbb kikötők*: Corinto, San Juan del Sur, Puerto Cabezas. *Hírközlés*: *Egy készülékre jutó lakosok*: tv: 18; rádió: 4,3; telefon: 77. *Naplap* (1989): 62/1000 fő.

Egészségügy: *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 61; nők: 63 év. *Születés* (1989): 39,0‰. *Halálozás* (1989): 8,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 3,1‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 65,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok*: 761. *Egy orvosra jutó lakosok*: 1678.

Oktatás: *Irni-olvasni tud* (1986): 66%. *Iskolakötelezettség*: 7–12 éves korig.

Az 1838. ápr. 30-án függetlenné váló ország a Somoza család 46 éves diktatúrája után 1979. júl. 19-én a baloldali sandinisták vezetése alá kerül. A 17 éves harcot követően júl. 20-án a nemzeti újjáépítés kormányzó juntája veszi kezébe a hatalmat. Az 1984. nov.-i választások után ez a szerv megszűnik; az új elnök Daniel Ortega Saavedra, aki egyben a Sandinista Nemzeti Felszabadítási Front vezetője is. 1981-től az ország háborút folytat a rendszerre törő kontrákkal, akik amerikai támogatással akarják eltávolítani a sandinistákat. A kontrák 1986-ban 100 millió USD-s segílyt kapnak az Egyesült Államoktól, ám 1987 elején politikai válságba kerülnek: több vezetőjük lemond tisztségéről. A belső ellenzéket a háborús körülmények között a rendszer csak részben tűri meg: beszüntetik a La Prensa c. ellenzéki napilapot, kiutasítják a kontrákat nyíltan támogató egyházi vezetőket. Az 1987. aug.-i közép-amerikai béketerv szerint visszavonják ezeket az intézkedéseket, s közvetett, majd közvetlen tárgyalások indulnak a kontrák vezetőivel. 1988 tavaszán 60 napos tűzszünetről állapodnak meg; a tárgyalások azonban akadoznak. A tűzszünetet egész nyárra meghosszabbítják. 1989. febr.-ban a sandinisták és a kormány békét kötnek egymással. 1990. febr.-ra választásokat helyeznek kilátásba. Ezt megkönnyítendő, az 1989. aug.-i hondurasi közép-amerikai csúcsértekezleten az elnökök a kontrák leszerelésének tervét fogadják el. Az 1990. febr.-i választásokon Violeta Chamorro győz. Az ellenzék vezetője védelmi miniszterként beveszi kormányába a sandinista Humberto Ortégát is. Tavasszal sztrájkok és csetepaték követik egymást. Júl.-ban a kontrák vezetői az elnökasszony előtt leteszik a fegyvert. 1991. márc.-ban Enrique Bermudezt, a kontrák korábbi vezérét meggyilkolják. Az elnökasszony nagyszabású gazdasági élénkítő programot hirdet meg. A hitelező országok és szervezetek segítenek a tartozások rendezésénél.

---

## NIGER



Nigeri Köztársaság

République de Niger (franciául)

Nyugat-Afrika

Földrajz: *Terület:* 1267000 km<sup>2</sup>, Magyarországnál több mint 13-szor nagyobb. *Fekvés:* Ny-Afrika középső részében. *Szomszédai:* Líbia, Algéria (É), Mali, Burkina Faso (Ny), Benin, Nigéria (D), Csád (K). *Felszín:* Kétharmada sivatag (Szahara), melyet az Aír-hegység 2 részre oszt; D-en sztyepp- és szavannaövezet. Legmagasabb pont: Mt. Gréboun (2310 m). Legjelentősebb folyó: Niger.

Legnagyobb tó: Csád-tó.

Népesség: *Lakosság* (1989): 7440000. *Életkor szerint:* 0–14: 46,7%; 15–59: 48,5%; 60–: 4,8%.

*Népsűrűség:* 5,3/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* haussza 54%; dzserma, szongai 23%; fulani 10%; beriberi-manga 9%; tuareg 3%. *Nyelvek:* francia (hiv.), haussza, szongai, fulani, arab. *Vallások:* mohamedán (szunnita) 85%, törzsi vallású 10%, keresztény. *Városi lakosság:* 18%. *Főváros:* Niamey (1983): 399100. *Városok* (1983): Zinder 82800; Maradi 65100; Tahoua 41900.

Államforma: köztársaság. *Állam- és kormányfő:* Ali Saibou tábornok (1987. nov. óta). *Nemzeti ünnep:* dec. 18.

Gazdaság: *Pénznem:* CFA-franc (afrikai valutaközösségi frank) (1991. szept.: 284,99=1 USD). *GNP* (1989): 2,19 Mrd USD. *GNP/fő* (1989): 290 USD. *Gazdasági növekedés* (1980–89): –1,7%.

*Adósságszolgálat az export %-ában* (1989): 32. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1987): 0,8.

*Fogyasztói árváltozások* (1990): –0,8%. *Munkaerő-megoszlás:* mezőgazdaság 90%. *Export* (1989): 371 M USD. *Főbb exportcikk:* uránkoncentrátum, élő állat, földimogyoró, zöldség. *Főbb exportpartnerek:* Franciaország. 36%, Nigéria 17%. *Import* (1989): 441 M USD. *Főbb import cikkek:* jármű, energia, gép, textil, élelmiszer. *Főbb importpartnerek:* Franciaország. 36%, Nigéria 13%.

*Közlekedés:* *Közúti hálózat* (1987): 19000 km. *Gépjárművek* (1987): személygépkocsi: 9000; egyéb gépjármű: 21000. *Hírközlés:* *Egy készülékre jutó lakosok:* tv: 301; rádió: 19; telefon: 563. *Napilap* (1988): 12/1000 fő.

*Egészségügy:* *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 48; nők: 50 év. *Születés* (1989): 49,0‰.

*Halálozás* (1989): 17,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 3,2‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 137,0‰.

*Kórházi ágyak* (1982): 2 kórház (+36 eü. központ). *Egy orvosra jutó lakosok:* 38770.

*Oktatás:* *Írni-olvasni tud* (1987): 13%. *Iskolakötelezettség:* 8 év.

Francia Ny-Afrika 1960. aug. 3-ától független egykori részét ma 12 tagú katonai tanács vezeti. Az 1974. ápr.-i puccs után Seyni Kountché alezredes tölti be az elnöki tiszteket. A pártokat betiltja, a kinevezett nemzetgyűlési tagok csak kevés joggal rendelkeznek. Az alkotmány fel van függesztve. 1987. nov.-ben Ali Saibou tábornok veszi át a vezetést. 1991. aug.-ban véget vet az egypártrendszernek, visszaállítja jogaiba az alkotmányt, felelősséget vállal a parlament előtt.

## NIGÉRIA

Nigériai Szövetségi Köztársaság

Federal Republic of Nigeria (angolul)

Nyugat-Afrika

Földrajz: *Terület:* 923768 km<sup>2</sup>, Magyarországnál majdnem 10-szer nagyobb. *Fekvés:* Ny-Afrika D-i partvidékén. *Szomszédai:* Benin (Ny), Niger (É), Csád, Kamerun (K). *Felszín:* A 200–300 km széles parti síkságot (a Guineai-öböl mentén) és a Niger mocsaras deltáját fennsík választja el a Csád-tó medencéjének szavannás síkságától. Legmagasabb pont: Dimlang (2042 m). Legjelentősebb folyók: Niger, Benue. Legnagyobb tó: Csád-tó.

Népesség: *Lakosság* (\*1989): 115152000. *Népsűrűség:* 107/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* joruba 21%; haussza 21%; ibo 18%; ibibio, tiv, fulbe, kanuri, tuareg; fehér. *Nyelvek:* angol (hiv.), szudáni és bantu nyelvek (ibo, joruba, fut, haussza, bini, ijav, nupe). *Vallások:* mohamedán 48%, r. kat. 17%,

protestáns 17%, törzsi vallású 18%. *Városi lakosság*: 340. *Főváros*: Lagos (\*1984): 1125000. *Városok* (\*1983): Ibadan 1060000; Ogbomosho 590600; Kano 545000.

*Államforma*: szövetségi köztársaság. *Államfő*: Ibrahim Babangida (1985. aug. óta). *Nemzeti ünnep*: okt. 1.

*Gazdaság*: *Pénznem*: naira (1991. szept.: 10,69=1 USD). *GDP* (1991): 27,7 Mrd USD. *GDP/fő* (1991): 240 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): 5%. *Adósságszolgálat a GDP %-ában* (1991): 11.

*Adósságszolgálat az export %-ában* (1991): 22. *Adósság/fő* (1991): 287 USD. *Védelmi kiadások a költségvetés %-ában* (1987): 1. *Fogyasztói árváltozások* (1991): 18%. *Munkaerő-megoszlás*:

mezőgazdaság 54%; ipar és kereskedelem 19%. *Export* (1990): 13,6 Mrd USD. *Főbb exportcikk*ek: kőolaj, kőolajtermék, kakaó, földimogyoró, pálmaolaj, nióbiumérc. *Főbb exportpartnerek*: Egyesült Államok 46%, Spanyolország 10%. NSZK 9%, Franciaország 5%. *Import* (1990): 5,69 Mrd USD. *Főbb importcikk*ek: gép, berendezés, közlekedési eszköz, élelmiszer, vegyipari termék, közszükségleti cikk. *Főbb importpartnerek*: Nagy-Britannia 16%, NSZK 13%, Egyesült Államok 10%, Franciaország 10%.

*Közlekedés*: *Vasúti hálózat*: (1989): 3505 km. *Közúti hálózat* (1980): 108000 km. *Gépjárművek* (1981): személygépkocsi: 262000; egyéb gépjármű: 90000. *Főbb kikötők*: Port Harcourt, Lagos, Warri.

*Hírközlés*: *Egy készülékre jutó lakosok*: tv: 21; rádió 12; telefon: 240. *Napilap*: (1988): 12/1000 fő.

*Egészségügy*: *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 47; nők: 49 év. *Születés* (1989): 46,0‰.

*Halálozás* (1989): 17,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 2,9%. *Csecsemőhalandóság* (1989): 121,0‰.

*Egy kórházi ágyra jutó lakosok*: 1142. *Egy orvosra jutó lakosok*: 6900.

*Oktatás*: *Írni-olvasni tud* (1989): 42%. *Iskolakötelezettség*: 6–12 éves korig.

A több brit protektorátusból és gyarmati területhöz egyesült független Nigériát 1960. okt. 1-jén kiáltják ki. A Nemzetközösség tagja, 1963. okt. 1-je óta köztársaság. 1967–70 között a Biafra körüli szeparatista harcokban egymillióan esnek el. A katonai kabinetek után 1979. aug.-ban Shehu Shagari polgári kormánya az olajárcsökkenés miatt kénytelen elküldeni több millió vendégmunkást, elszabadul az infláció, nő a belső feszültség. 1983. aug.-ban a szavazatok 48%-át kapja, ám dec.-ben Muhammad Buhari vezérezredes puccsal átveszi az irányítást. 1985. aug.-ban a minden hatalmat a saját kezében összpontosító Buharit puccs távolítja el; Ibrahim Babangida vezérőrnagy 28 tagú katonai kormányzótanácsot esket fel, pártok működését nem engedélyezi. Babangida 1986. febr.-ban kivégezteti 13 ellenfelét, mert puccsot szerveztek ellene. 1987-ben az elnök bejelenti, hogy 1992-ben választott polgári kormánynak adja át a hatalmat Afrika legnépesebb országában. 1989. máj.-ban éhségstrájkok és összeütközések folynak. 1990. ápr.-ban puccskísérlet vall kudarcot. 1991. márc.-ban a katonai vezetők nyílt választási rendszert fogadtatnak el, azaz: a szavazók a pártolt politikus arcképe előtt dobják be cédulájukat. Okt.-ben a keresztények és a muzulmánok összeütközéseiben több mint százán halnak meg.

## NORVÉGIA

Norvég Királyság

Kongeriket Norge (norvégül)

Európa

*Földrajz*: *Terület*: 323878 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 3,5-szer nagyobb. *Fekvés*: É-Európában, a Skandináv-félsziget Ny-i részén. *Szomszédai*: Svédország, Finnország, Oroszország (K). *Felszín*: Egész területén a Skandináv-hegység vonulatai és fennsíkjai. Partvidéke fjordokkal és sziklaszigetekkel tagolt. Legmagasabb pont: Galahöppig (2469 m). Legjelentősebb folyó: Glomma. Legnagyobb tavak: Femund, Mjøsa, Røssvatnet.

*Népesség*: *Lakosság* (1990): 4242000. *Életkor szerint*: 0–14: 19,0%; 15–59: 59,9%; 60–: 21,1%.

*Népsűrűség*: 13/km<sup>2</sup>, *Etnikai csoportok*: norvég 99%; lapp, finn. *Nyelvek*: norvég (bokmål és nynorsk). *Vallások*: protestáns 98%, r. kat. *Városi lakosság*: 73%. *Főváros*: Oslo (1990): 457818.

**Városok** (1990): Bergen 211866; Trondheim 137408; Stavanger 97716.

**Államforma:** örökletes monarchia. **Államfő:** V. Harald (1991. jan. óta). **Kormányfő:** Gro Harlem Brundtland (1990. okt. óta). **Nemzeti ünnep:** máj. 17.

**Gazdaság:** *Pénznem:* krone (norvég korona) (1991. szept.: 11,42=1 USD). **GDP** (1991): 105,9 Mrd USD. **GDP/fő** (1991): 24939 USD. **Gazdasági növekedés** (1991): 2,3%. **Védelmi kiadások a GNP %-ában** (1989): 3,2. **Fogyasztói árváltozások** (1991): 3,7%. **Munkanélküliség** (1990): 5,2%. **Munkaerő-**

**megoszlás:** mezőgazdaság 7%; ipar és kereskedelem 47%. **Export** (1990): 34 M USD. **Főbb exportcikk:** kőolaj, földgáz, gép, közlekedési eszköz, cellulóz, papír, hal, színesfém, vegyipari termék. **Főbb exportpartnerek:** Nagy-Britannia 27%, NSZK 11%, Svédo. 12%. **Import** (1991): 26,8 M USD. **Főbb importcikk:** gép, berendezés, vegyipari termék, élelmiszer, takarmány, fém, közszükségleti cikk. **Főbb importpartnerek:** Svédo. 17%, Németo. 12%, Nagy-Britannia 7%.

**Közlekedés:** **Vasúti hálózat** (1989): 4044 km; ebből villamosított: 2442 km. **Közúti hálózat** (1989): 88174 km; ebből burkolt: 61026 km. **Gépjárművek** (1989): személygépkocsi: 1612674; egyéb gépjármű: 320411. **Főbb kikötők:** Bergen, Stavanger, Oslo. **Hírközlés:** **Egykészülékre jutó lakosok:** tv: 2,9; rádió 1,3; telefon: 1,6. **Napilap** (1988): 540/1000 fő.

**Egészségügy:** **Születéskor várható élettartam** (1989): férfiak: 72,7; nők: 79,7 év. **Születés** (1989): 13,0‰. **Halálozás** (1989): 11,0‰. **Népességnövekedés** (1989): 0,2%. **Csecsemőhalandóság** (1989): 7,1%. **Egykórházi ágyra jutó lakosok:** 171. **Egy orvosra jutó lakosok:** 441.

**Oktatás:** **Írni-olvasni tud** (1989): 1000. **Iskolakötelezettség:** 9 év.

Az 1905. okt. 26-a óta független királyságban 1957. szept.-től az alkotmány figyelembevételével V. Olav uralkodik. 1965-ben a Munkáspárt elveszti 3 évtizeden át megtartott többségét, azóta a polgári pártkoalícióval felváltva kormányozza az országot. Az 1981. szept.-i szavazást követően a konzervatívok alakítanak kormányt, élükön Kaare Willochhal. Az 1985. szept.-i választásokon szoros küzdelemben újra a polgári koalíció nyer. Willoch kisebbségi kormányt alakít, amely az 1986. ápr.-i parlamenti bizalmi szavazáson megbukik. Máj.-ban a király Gro Harlem Brundtland asszonynak, a Munkáspárt vezetőjének ad kormányalakítási megbízást, aki szociáldemokrata beállítottságú kisebbségi kormányt alakít, melynek 18 tagjából 8 nő. Brundtland asszony nemzetközileg is elismerést vív ki magának azzal, hogy bizottság élén a világ környezetének állapotáról jelentést tesz közzé, s megoldási módokat is javasol. Az 1989. szept.-i választásokon Brundtland asszony kormányon marad, de helyzete meginog. A kormányfő okt.-ben lemond. Utóda a konzervatív Jan Syse. 1990. okt.-ben a hárompárti kormánykoalíció felbomlik. Újra Brundtland asszony alakít kormányt. A norvég koronát az ECU árfolyamához kapcsolja. 1991. jan.-ban meghal a király, utóda V. Harald. Ápr.-ban a konzervatívok élére Kaci Kullman Five áll, így mindhárom nagy párt élére nő kerül.

## **Függő, ill. társult területek**

### **Spitzbergák**

Svalbard

**Fekvés:** Több mint 1000 szigetből álló csoport a Jeges-tengerben, Norvégiától É-ra. **Terület:** 62700 km<sup>2</sup>; 60%-át jég borítja. **Népesség** (1989): 1055 norvég; 2579 szovjet és 12 lengyel szénbányász.

**Székhely:** Longyearbyen: 1000. **Fő exportcikk:** szén.

Az 1194-ben norvégok által felfedezett sziget tulajdonáért a kitűnő bálnavadászati lehetőségek miatt a 17. sz.-tól hollandok, britek, dánok és norvégok vetélkednek. Később a sziget szénkincse miatt vitáznak az említett országok, mígnem 1920-ban Norvégia szuverenitását ismeri el egy párizsi nemzetközi szerződés. A 70-es évektől fellendül az olajkutatás.

### **Jan Mayen**

**Fekvés:** Vulkáni eredetű sziget a Grönlandi-tengerben, Izlandtól ÉK-re. **Terület:** 380 km<sup>2</sup>. **Népesség:** A rádióadó- és meteorológiai állomás személyzetén kívül lakatlan.

Az állítólag Henry Hudson által 1608-ban felfedezett sziget századokon át lakatlan marad, és csak a fókavadászok keresik fel. 1929. máj.-ban Norvégia bejelenti tulajdonjogát, amelyet 1930-tól törvény szentesít.

## **Bouvet-sziget**

Bouvetøya

*Fekvés:* Az Atlanti-óceán D-i részében, a Falkland-szigetek vonalában, azoktól K-re. *Terület:* 50 km<sup>2</sup>. *Népesség:* A meteorológiai állomás személyzetén kívül lakatlan.

A francia Bouvet által 1739-ben felfedezett sziget hamarosan brit tulajdonba kerül, majd az 1930. febr.-i norvégiai törvénnyel cserél újra gazdát. A lakatlan szigeten 1977 óta Norvégia automata meteorológiai állomást működtet.

## **I. Péter-sziget**

Peter I Øy

*Fekvés:* A Csendes-óceán DK-i részében, a Déli-sarkkör és az Antarktisz közelében. *Terület:* 180 km<sup>2</sup>. Lakatlan.

A lakatlan szigetet 1821-ben fedezi fel Bellinghausen orosz tengernagy, de csak 1929-ben tűznek földjére zászlót: a norvég lobogót. 1931. máj. óta a sziget hivatalosan is norvég tulajdonban van.

## **Dronning Maud Föld**

Dronning Maud Land

*Fekvés:* Az Antarktisz atlanti-óceáni részén. Lakatlan.

1939. jan.-ban a norvég kormány Norvégia külbirtokának nyilvánítja a Falkland-szigetektől Ny-ra fekvő területet, „Maud királynő földjét”. Bár 1949 óta több ország is részt vesz az antarktiszi terület felkutatásában, 1957-ben Norvégia megerősíti fennhatóságát.

# **NYUGAT-SZAMOA**

---

Nyugat-szamosi Független Állam

Independent State of Western Samoa (angolul)

Malotuto’atasi o Samoa i Sisifo (szamosi nyelven)

Óceánia

*Földrajz:* *Terület:* 2842 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 33-szor kisebb. *Fekvés:* 2 nagyobb (Savai’i, Upolu) és több kisebb sziget a Csendes-óceán D-i részében. *Szomszédai:* Tonga (D), Amerikai Szamos (K), Wallis és Futuna (Ny). *Felszín:* A vulkáni eredetű szigetek gerincét hegyvonulat alkotja; partvidékeiket korallszirtek övezik. Legmagasabb pont: Mt. Silisili (1857 m).

*Népesség:* *Lakosság* (1989): 169000. *Életkor szerint:* 0–14: 50,4%; 15–59: 45,3%; 60–: 4,3%.

*Népsűrűség:* 58/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* szamosi (polinéz) 90%; keverék 9%; fehér, kínai. *Nyelvek:* angol (hiv.), szamosi (hiv.). *Vallások:* protestáns 75%, r. kat. 22%. *Városi lakosság:* 22%. *Főváros:* Apia (\*1984): 36000.

*Államforma:* alkotmányos monarchia. *Államfő:* II. Malietoa Tanumafili király (1962 óta).

*Kormányfő:* Tofilan Eti Alesana (1991. ápr. óta). *Nemzeti ünnep:* jún. 1.

*Gazdaság:* *Pénznem:* talá (1991. szept.: 2,37 = 1 USD). GNP (1989): 114 M USD. *GNP/fő* (1989): 720 USD.

*Gazdasági növekedés* (1980–89): 2,2%. *Fogyasztói árváltozások* (1990): 16%. *Munkaerő-megoszlás:* mezőgazdaság 67%. *Export* (1989): 13 M USD. *Főbb exportcikk:* kopra, kókusz, fa.

*Főbb exportpartnerek:* NSZK 31%, Új-Zéland 26%, Egyesült Államok 12%. *Import* (1989): 67 M USD. *Főbb importcikk:* közlekedési eszköz, energia, élelmiszer. *Főbb importpartnerek:* Egyesült

Államok 30%, Új-Zéland 28%, Japán 13%.

Közlekedés: *Közüti hálózat* (1987): 2085 km; ebből burkolt: 799 km. *Gépjárművek* (1984): személygépkocsi: 1795; egyéb gépjármű: 2094. *Fő kikötő*: Apia. *Hírközlés: Egy készülékre jutó lakosok*: rádió: 2,3; telefon: 23. Egészségügy: *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 64; nők: 69 év. *Születés* (1989): 34,0‰. *Halálozás* (1989): 7,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 2,8%.

*Csecsemőhalandóság* (1989): 48,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok*: 236. *Egy orvosra jutó lakosok*: 3685.

Oktatás: *Írni-olvasni tud* (1989): 90%.

A korábbi német protektorátust, majd ENSZ-gyámságot követően a szigetek 1962. jan. 1-je óta függetlenek. Az első független polinéziai állam 1970 óta a Nemzetközösség tagja, külpolitikai érdekeit Új-Zéland képviseli. 1963. ápr. óta II. Malietoa Tanumafili az államfő, aki haláláig hivatalában marad, utána elnökválasztás lesz. Az 1985. febr.-i törvényhozói választások óta folyamatosan fejlődnek ki a pártszervezetek. 1991. ápr.-ban tartják az első általános választásokat.

## OLASZORSZÁG

---

Olasz Köztársaság

Repubblica Italiana (olaszul)

Európa

Földrajz: *Terület*: 301268 km<sup>2</sup>, Magyarországnál több mint 3-szor nagyobb. *Fekvés*: D-Európában, az Appennini-félszigeten. *Szomszédai*: Franciaország (Ny), Svájc, Ausztria (É), Szlovénia (K).

Körülveszi San Marinót és a Vatikánt. *Felszín*: É-on az Alpok hegyláncai és a Pó alföldje; délebbre az Appennin-hegység vonalatai, a tenger felé nyitott medencékkel. Középső és D-i részén gyakori földrengés és vulkáni tevékenység. Legmagasabb pont: Mont Blanc (4807 m). Legjelentősebb folyók: Pó, Adige, Tevere. Legnagyobb tavak: Garda-tó, Comói-tó, Lago Maggiore.

Népesség: *Lakosság* (\*1989): 57439000. *Életkor szerint*: 0–14: 17,8%; 15–59: 62,8%; 60–: 19,4%.

*Népsűrűség*: 190/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok*: olasz 95%; szárd, rétoromán (friuli, ladin), dél-tiroli, provanszál, szlovén, albán, görög. *Nyelvek*: olasz (hiv.), német, francia, szlovén, ladin, görög. *Vallás*: r. kat. 99%. *Városi lakosság*: 68%. *Főváros*: Róma (1989): 2803931. *Városok* (1989): Milano (Milánó) 1449403; Napolt (Nápoly) 1204149; Torino 1002863.

Államforma: köztársaság. *Államfő*: Francesco Cossiga (1985. jún. óta). *Kormányfő*: Giulio Andreotti (1989. júl. óta). *Nemzeti ünnep*: jún. első vasárnapja.

Gazdaság: *Pénznem*: olasz líra (1991. szept.: 1252,8=1 USD). *GDP* (1990): 1068,02 Mrd USD.

*GDP/fő* (1990): 18523 USD. *Gazdasági növekedés* (1990): 2%. *Védelmi kiadások a GNP %-ában*

(1989): 2,1. *Fogyasztói árváltozások* (1991): 5,6%. *Munkanélküliség* (1990): 10,8‰. *Munkaerő-megoszlás*: mezőgazdaság 10%; ipar és kereskedelem 32%. *Export* (1990): 170 Mrd USD. *Főbb exportcikk*ek: gép, berendezés, textil, bőr, konfekció, élelmiszer, kőolajtermék, vegyipari termék. *Főbb exportpartnerek*: NSZK 16%, Franciaország 15%, Egyesült Államok 10%, Nagy-Britannia 6%. *Import* (1990): 181 Mrd USD. *Főbb importcikk*ek: energia, élelmiszer, gép, berendezés, nyersanyag, közszükségleti cikk. *Főbb importpartnerek*: NSZK 20%, Franciaország 15%, Egyesült Államok 7%.

Közlekedés: *Vasúti hálózat* (1989): 19595 km; ebből villamosított: 9443 km. *Közüti hálózat* (1988): 302403 km; ebből autópálya (1989): 6106 km. *Gépjárművek* (1987): személygépkocsi: 24,3 M; egyéb gépjármű: 2068775. *Főbb kikötők*: Genova, Trieste, Augusta. *Hírközlés: Egy készülékre jutó lakosok*: tv: 3,9; rádió: 3,9; telefon: 2,0. *Napilap* (1987): 121/1000 fő.

Egészségügy: *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 73; nők: 80 év. *Születés* (1989): 11,0‰.

*Halálozás* (1989): 10,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 0,1%. *Csecsemőhalandóság* (1989): 8,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok*: 127. *Egy orvosra jutó lakosok*: 233.

Oktatás: *Írni-olvasni tud* (1991): 98%. *Iskolakötelezettség*: 6–13 éves korig.

Az 1946. jún.-ban kikiáltott köztársaságban a II. világháború óta átlagban minden évre jut egy-egy kormány, viszont szinte mindvégig a kereszténydemokrácia (DC) tartja kezében a hatalmat. A 70-es évek gazdasági nehézségei közepette a DC először jobbra (A. Segni), majd balra próbál nyitni (P. Nenni, G. Saragat, A. Fanfani és A. Moro kormányai). A Vörös Brigádok eközben fokozzák terrorista tevékenységüket, politikusokat és az igazságszolgáltatás vezető képviselőit rabolják el. Az OKP a kommunista párt „demokratikus egységkormányt” követel, amiről Aldo Moro tárgyal is velük. Ám a politikust 1978. márc.-ban elrabolják, máj.-ban pedig meggyilkolják. Miután Giovanni Leone elnök a Lockheed vesztegetési botrány miatt jún.-ban lemond, a szocialista Sandro Pertini lesz az államfő. A főleg a kereszténydemokratákat kompromittáló P–2-ügy, a szabadkőműves páholyok hatalomátvételt kísérlete után 1981. jún.-ban a köztársaságpárti Giovanni Spadolini alakítja meg az 1945 óta először nem DC-vezetésű kormányt. Az 1983. jún.-i választások után a szocialista Bettino Craxi a kormányfő; a háború után leghosszabb életű kormányt vezeti 1987. márc.-ig. Ekkor lemond. Francesco Cossiga, az 1985. jún. óta elnöklő kereszténydemokrata politikus sorra adja sikertelen kormányalakítói megbízásait. Végül az előrehozott választásokon, 1987. jún.-ban a szocialisták és a kereszténydemokraták erősítik meg helyzetüket, a kommunisták szavazatokat veszítenek. Így a kereszténydemokrata Giovanni Gorla, Itália eddigi legfiatalabb miniszterelnöke alakít kormányt. Gorla az év végéig sem tudja elfogadtatni a parlamentben az 1988-as költségvetést, így több leszavazás után 1988 tavaszán távozni kényszerül posztjáról. Az 1 hónapon át folyó tárgyalások után a kereszténydemokrata Ciriaco de Mita alakít kormányt a látványos gazdasági fejlődést produkáló országban. Mita 1989. febr.-ban elveszíti a DC pártvezetői posztját. Márc.-ban az OKP kongresszusán a szociáldemokrácia nézetei felé tesznek lépéseket. Máj.-ban Mita lemond, majd visszaadja a kormányalakítói megbízást is. Júl.-ban Giulio Andreotti lesz – immár 6. alkalommal – kormányfő. A kommunisták 1990-es kongresszusán a reformszárny kerekedik felül. A máj.-i helyi választásokon a regionális erők, pl. a lombardiai pártok törnek előre. Okt.-ben a Szocialista Párt, 1991. jan.-ban a Kommunista Párt változtatja meg nevét, ez utóbbi PDS-re (Baloldali Demokrata Párt). Febr.-ban, majd aug.-ban albán menekültek tízezrei érkeznek az országba, de túlnyomó többségüket visszaküldik Albániába. Márc.-ban Andreotti új kormányt alakít. Az államfő politikai reformokat sürget, saját pártjával, a DC-vel is nyílt vitába keveredik. A jún.-i népszavazáson a többség a választói törvény reformjára szavaz. A szicíliai választásokon újra a kereszténydemokraták győznek.

## OMÁN

Ománi Szultánság

Saltanat 'Oman (arabul)

Délnyugat-Ázsia

Földrajz: *Terület*: 212457 km<sup>2</sup>, Magyarországnál több mint 2-szer nagyobb. *Fekvés*: Az Arab-félsziget DK-i részén, az Arab-tenger partján. *Szomszédai*: Egyesült Arab Emírségek, Szaúd-Arábia, Jemen (Ny). *Felszín*: É-i részén hegység, az ettől Ny-ra eső terület a Rub'al Hali-sivataghoz tartozik. Partvidéke sík és sivatagos. Legmagasabb pont: Jabal al Harim (3352 m).

Népesség: *Lakosság* (1989): 1389000. *Népsűrűség*: 6/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok*: arab 88%; beludzi 4%; perzsa 3%; indiai, pakisztáni 2%; fekete 2%. *Nyelvek*: arab (hiv.), angol, urdu, hindi. *Vallások*: mohamedán (ibadita 70%, szunnita 25%, síita) – államvallás. *Városi lakosság*: 10%. *Főváros*: Muscat (Maszkat) (\*1983): 30000. *Városok* (\*1983): Sur 30000; Naswa 25000; Sohar 20000.

Államforma: abszolút monarchia. *Állam- és kormányfő*: Kábusz bin Szaid (1970. júl. óta). *Nemzeti ünnep*: nov. 18.

Gazdaság: *Pénznem*: omániai rial (1991. szept.: 0,38=1 USD). *GNP* (1989): 7,75 Mrd USD. *GNP/fő*

(1989): 5220 USD. *Gazdasági növekedés* (1980–88): 12,7%. *Védelmi kiadásoka GNP %-ában* (1989): 24. *Adósságszolgálat az export %-ában* (1988): 7,4. *Munkaerő-megoszlás*: mezőgazdaság és halászat 60%. *Export* (1989): 2,6 Mrd USD, *Főbb exportcikkek*: kőolaj, datolya, hal, citrusfélék. *Főbb exportpartnerek*: Japán 58%, Európa 30%. *Import* (1989): 2,2 Mrd USD. *Főbb importcikkek*: élelmiszer, iparcikk. *Főbb importpartnerek*: Japán 21%, Egyesült Arab Emírségek 17%, Nagy-Britannia 14%.

*Közlekedés: Közúti hálózat* (1990): 24700 km; ebből burkolt: 4553 km. *Gépjárművek* (1988): 185636. *Főbb kikötők*: Mina'al Fahl, Riyam, Mina Quabus. *Hírközlés: Egy készülékre jutó lakosok*: tv: 1,4; rádió: 1,6; telefon 17.

*Egészségügy: Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 55; nők: 58 év. *Csecsemőhalandóság* (1989): 107,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok*: 331. *Egy orvosra jutó lakosok* 1071.

*Oktatás: Írni-olvasni tud* (1989): 20%.

A hivatalosan mindig is független állam ma abszolút monarchia, ahol az Al Busaid család 1749 óta ül a trónon. 1970. júl.-ban Kábusz bin Szaid „fehér forradalommal” megdönti apja hatalmát. de ezzel csak a kezdődő népmozgalmat akarja megelőzni. Az ország neve Maszkat és Ománról ekkor változik Ománra. A szultánátusban ma sincs alkotmány, parlament: a szultán munkáját 55 fős kinevezett tanács segíti

---

## OROSZORSZÁG

lásd: Szovjetunió

---

## ÖRMÉNYORSZÁG

lásd: Szovjetunió

---

## PAKISZTÁN

Pakisztáni Iszlám Köztársaság

Islami Jamhuriya-e Pakistan (urdu nyelven)

Islamic Republic of Pakistan (angolul)

Dél-Ázsia

*Földrajz: Terület*: 796095 km<sup>2</sup>, Magyarországnál több mint 8-szor nagyobb. *Fekvés*: Az Arab-tenger partján, *Szomszédai*: Irán (Ny), Afganisztán, Kína (É), India (K). *Felszín*: Ny-on és É-on hegyvidék; K-en az Indus alföldje, amely sztyeppvidékből (Punjab), D-en sivatagos, lefolyástalan területből és a tenger mentén sós mocsaras vidékből áll. Legmagasabb pont: Tirich Mir (7690 m). Legjelentősebb folyók: Indus, Sutlei.

*Népesség: Lakosság* (1988): 105409000. *Népsűrűség*: 132/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok*: pandzsábi 65%; szindi 13%; urdu 7%; iráni (pastu, beludzi) 2,5%; bengáli. *Nyelvek*: urdu (hiv.), angol (hiv.).

*Vallások*: mohamedán (szunnita 77%, síita 20%), hindu 1,5%, keresztény 1,4%, buddhista. *Városi lakosság*: 31%. *Főváros*: Islamabad (Iszlámábád) (\*1984): 236000. *Városok* (1981): Karachi 5103000; Lahore 2920000; Faisalabad 1092000.

*Államforma*: köztársaság. *Államfő*: Gulam Iszak Han (1988. dec. óta). *Kormányfő*: Navaz Sarif

(1990. okt. óta). *Nemzeti ünnep*: márc. 23., aug. 14.

Gazdaság: *Pénznem*: rupee (pakisztáni rúpia) (1991. szept.: 23,56=1 USD). *GDP* (1991): 45,7 Mrd USD. *GDP/fő* (1991): 396 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): 5,6%. *Adósságszolgálat a GDP %-ában* (1991): 3,7. *Adósságszolgálat az export %-ában* (1991): 21,5. *Adósság/fő* (1991): 184 USD. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1987): 6,4. *Fogyasztói árváltozások* (1991): 130. *Munkaerő-megoszlás*: mezőgazdaság 53%; ipar 13%. *Export* (1990): 5,5 Mrd USD. *Főbb exportcikk*: rizs, gyapot, bőrárú, hal, banán, cukor, kávé. *Főbb exportpartnerek*: Egyesült Államok 13%, Japán 10%. Nagy-Britannia 7%. *Import* (1990): 7,3 Mrd USD. *Főbb importcikk*: kőolaj, iparcikk, gép, jármű, vegyipari termék, gyógyszer. *Főbb importpartnerek*: Egyesült Államok 18%, Japán 12%, Kuvait 11%, NSZK 8%.

*Közlekedés*: *Vasúti hálózat* (1988): 8775 km; ebből villamosított: 290 km. *Közúti hálózat* (1988): 108530 km; ebből burkolt: 46143 km. *Gépjárművek* (1987): 1160000. *Fő kikötő*: Karachi. *Hírközlés*: *Egy készülékre jutó lakosok*: tv: 73. rádió: 11; telefon: 159. *Napilap* (1988): 12/1000 fő.

*Egészségügy*: *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 54; nők: 55 év. *Születés* (1989): 43,0‰.

*Halálozás* (1989): 14,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 2,9‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 120,0‰.

*Egy kórházi ágyra jutó lakosok*: 1783. *Egy orvosra jutó lakosok* 2081.

*Oktatás*: *Írni-olvasni tud* (1989) 26%.

Az 1947. aug. 14-én Indiától különváló, függetlenségét kikiáltó állam 1956. márc.-ban iszlám köztársassággá nyilvánítja magát. A katonai kormányzatok és a rendkívüli állapotok évtizedei után, Banglades elszakadását követően, 1973. aug.-ban új alkotmány lép életbe, amely az elnök, a kormányfő és a parlament kezébe adja a hatalmat. Az 1971 óta elnöklő Zulfikar Ali Bhutto az új alkotmány elfogadása után kormányfő. 1977. júl.-ban Ziaul Hakk tábornok a zavargásokra hivatkozva átveszi a hatalmat, s újra bevezeti a rendkívüli állapotot. A tábornok 1978. szept.-től az elnöki tisztet is betölti. Bhuttót a nemzetközi tiltakozás ellenére 1979. ápr.-ban kivégezteti. A tábornokelnök 1984. dec.-ben az iszlám támogatására szólító népszavazást tartat, amelyet úgy értelmez, hogy a pakisztániak 5 évre elnökükké választják. Az új parlament dec.-ben feloldja a pártok tilalmát, majd a rendkívüli állapotot is. 1986. ápr.-ban Bhutto elnök lánya, Benazir hazatér a száműzetésből, s valódi választásokat követel. A belső helyzet továbbra is feszült. 3 millió afgán menekült helyzete tisztázatlan. Az állítólag titokban kifejlesztett pakisztáni nukleáris fegyver miatt a szomszédok közül elsősorban India aggódik. 1988-ban Genfben pakisztáni tisztségviselők is részt vesznek az Afganisztán jövőjéről folyó tárgyalásokon. Máj.-ban az elnök meneszti miniszterelnökét. Ziaul Hakk repülőgépe aug.-ban tisztázatlan körülmények között lezuhan. Az elnök halála után rendkívüli állapotot vezetnek be. Nov.-ben - a választások eredményeként – Benazir Bhutto lesz a kormányfő. Dec.-ben az elektorok Gulam Iszak Hant választják elnökké. Bhutto asszony nem ismeri el az afgán ellenkormányt, s 1989. jún.-i amerikai látogatásakor Bush elnököt is az afgán belháború politikai megoldása mögé állítja. Az indiai Kasmírban dúló belháború többször átsap a határ másik felére is. A helyi támogatás miatt tavasszal az indiai-pakisztáni háború veszélye is fenyeget. Aug.-ban az elnök leváltja Bhutto asszonyt. Helyére Musztafa Dzsaioit nevezi ki. A korábbi kormányfő és munkatársai ellen eljárás indul korrupció miatt. Az okt.-i általános, majd az ezt követő helyhatósági választásokon Bhutto asszony veszít, az iszlám párt győz. Az új kormánytő, Navaz Sarif keresi a kapcsolatokat Indiával. 1991. máj.-ban a parlament az iszlám sária törvényt teszi hatályossá.

## PANAMA

Panamai Köztársaság  
República de Panamá (spanyolul)  
Közép-Amerika



Földrajz: *Terület*: 77082 km<sup>2</sup>, Magyarországnál valamivel kisebb. *Fekvés*: Közép-Amerika legdélibb részén. *Szomszédai*: Costa Rica (Ny), Kolumbia (K). *Felszín*: A Csendes-óceánt a Karib-tengerrel összekötő Panama-csatornától Ny-ra vulkanikus magashegység. K-i és Karib-tengeri részében trópusi őserdők. Legmagasabb pont: Baru (3478 m). Legjelentősebb folyó: Tuira. Legnagyobb tavak: Gatun-tó, Bayano-tó.

Néesség: *Lakosság* (1988): 2322000. *Életkor szerint*: 0–14: 35,5%; 15–59: 57,6%; 60–: 6,9%.

*Népsűrűség*: 30/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok*: mesztic 60%; fekete és mulatt 20%; fehér 10%; indián 5%; ázsiai. *Nyelvek*: spanyol (hiv.), angol, indián dialektusok. *Vallások*: r. kat. 92%, protestáns 6%.

*Városi lakosság*: 54%. *Főváros*: Panamá (1990): 578461 (A). *Városok* (1990): Colón 140732; David 102517.

*Államforma*: köztársaság. *Állam- és kormányfő*: Guillermo Endara (1989. dec. óta). *Nemzeti ünnep*: nov. 3.

*Gazdaság*: *Pénznem*: balboa (1991. szept.: 1=1 USD). *GDP* (1991): 4,85 Mrd USD. *GDP/fő* (1991): 1964 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): 4%. *Adósságszolgálat a GDP %-ában* (1991): 2,1.

*Adósságszolgálat az export %-ában* (1991): 1,7. *Adósság/fő* (1991): 2753 USD. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1987): 3. *Fogyasztói árváltozások* (1991): 2,5%. *Munkaerőmegoszlás*: mezőgazdaság 28%; ipar és kereskedelem 29,4%. *Export* (1988): 280 M USD. *Főbb exportcikk*: kőolajtermék, banán, hal, cukor, kávé. *Főbb exportpartnerek*: Egyesült Államok 50%, NSZK 10%, Costa Rica 7%. *Import* (1988): 709 Mrd USD. *Főbb importcikk*: kőolaj, iparcikk, gép, jármű, vegyipari termék, gyógyszer. *Főbb importpartnerek*: Egyesült Államok 38%, Japán 5%, D-Korea 2%.

*Közlekedés*: *Vasúti hálózat*: 737 km. *Közüti hálózat* (1988): 9651 km. *Gépjárművek* (1988): 176400. *Főbb kikötők*: Balboa, Cristóbal, Colón. *Hírközlés*: *Egy készülékre jutó lakosok*: tv: 4,9; rádió: 2,5; telefon: 9,3. *Napilap*: (1988): 12/1000 fő.

*Egészségügy*: *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 71; nők: 75 év. *Születés* (1989): 27,0‰.

*Halálozás* (1989): 5,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 2,1‰ *Csecsemőhalandóság* (1989): 23,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok*: 299. *Egy orvosra jutó lakosok*: 841.

*Oktatás*: *Írni-olvasni tud* (1989): 87%.

Az 1903. nov. 3-án amerikai ösztönzésre Kolumbiából kivált állam 1979. okt. 10-én szuverenitást kap a Csatorna-övezet felett. Az Egyesült Államok viszont 1999 végéig ellenőrzése alatt tartja az egész övezetet – beleértve a katonai bázisokat is –, s gondoskodik a vízi út és környéke védelméről. 1990-ig amerikai állampolgár a csatorna főfelügyelője, helyettese panamai, azután a szerepek felcserélődnek. Az országot 1968. okt.-tól a puccsal hatalomra jutott baloldali Omar Torrijos ezredes vezeti, aki 1978. okt.-ben átadja az elnökséget Aristides Royo Sáncheznek. Az 1984. máj.-i választások után Ardito Barletta az elnök, akit 1985. szept.-ben Eric Arturo del Valle követ. 1987 nyarán a hadseregen belüli nézeteltérések miatt bizalmi válság robban ki. A lakosság egy része munkabeszüntetésekben és felvonulásokon követeli, hogy mondjon le a rendszer „erős embere”, Manuel Noriega tábornok. 1988-ban az Egyesült Államokban vádat emelnek Noriega ellen. A kábítószer-csempészzel gyanúsított vezető azonban ellenáll az Egyesült Államok politikai és gazdasági nyomásának. A mindkét felet kielégítő politikai megoldásról máj.-ban tárgyalások kezdődnek, de Noriega tábornok hamarosan megszakítja az egyezkedést. Az 1989. máj.-i választások után mindkét fél győzelmét ünnepli, mígnem Noriega tábornok semmissé nyilvánítja az eredményt. Bush elnök csapatokat küld a helyszínre. Aug.-ban Noriega tábornok Francisco Rodriguez jelöli elnöknek. Dec.-ben az amerikai katonák lerohanják az országot, néhány napos csetepaté után foglyul ejtik Noriega tábornokot. A tábornok kábítószer-csempészet miatt az Egyesült Államokban bíróság elé kerül. Az új elnök a korábbi ellenzéki Guillermo Endara. A dec.-i mérleg: 300 panamai és 1 amerikai halott. 1990. okt.-ben a hatóságok puccsot hiúsítanak meg. 1991. jan.-ban a parlamenti pótválasztásokon az ellenzék szerez képviselői helyeket, az elnök átalakítja a kormányt.

# PÁPUA ÚJ-GUINEA

---

Papua New Guinea (angolul)

Óceánia

**Földrajz:** *Terület:* 462840 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 5-ször nagyobb. *Fekvés:* Az Új-Guinea-sziget K-i felében és több kisebb szigeten. *Szomszédja:* Indonézia (Ny). *Felszín:* D-i partvidékén alföld, trópusi őserdőkkel. Középső részén 4000–5000 m magas hegység, szavannás fennsíkokkal; É-on ma is működő vulkánok. Legmagasabb pont: Mont Wilhelm (4694 m). Legjelentősebb folyók: Sepik, Fly. Legnagyobb tavak: Murray-tó, Chambri-tó.

**Népesség:** *Lakosság* (1990): 3995000. *Életkor szerint:* 0–14: 41,6%; 15–59: 52,8%; 60–: 5,6%.

*Népsűrűség:* 8/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* pápua, maláj, melanéz, polinéz, kínai, pigmeus, fehér.

*Nyelvek:* angol (hiv.), pidgin, motu, pápua. *Vallások:* protestáns 64%, r. kat. 33%, törzsi vallású.

*Városi lakosság:* 15%. *Főváros:* Port Moresby (\*1990): 152100. *Városok* (\*1990): Lae 79600;

Madang 24700; Wewak 23200.

**Államforma:** alkotmányos monarchia. *Államfő:* II. Erzsébet királynő (akit Vincent Serei Eri főkormányzó képvisel (1983. márc. 1-je óta). *Kormányfő:* Rabbie Namaliu (1988. júl. óta). *Nemzeti ünnep:* szept. 16.

**Gazdaság:** *Pénznem:* kina (1991. szept.: 0,93=1 USD). *GDP* (1991): 3,41 Mrd USD. *GDP/fő* (1991): 890 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): 3,2%. *Adósságszolgálat a GDP %-ában* (1991): 15.

*Adósságszolgálat az export %-ában* (1991): 33. *Adósság/fő* (1991): 614 USD. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1989): 1,5. *Fogyasztói árváltozások* (1990): 10%. *Munkaerőmegoszlás:* mezőgazdaság 75%; ipar és kereskedelem 8%. *Export* (1990): 1,1 Mrd USD. *Főbb exportcikk:* rézérc, kávé, kopra, kakaó, kaucsuk, fa. *Főbb exportpartnerek:* Japán 40%, NSZK 26%, Ausztrália 12%. *Import* (1990): 1,1 Mrd USD. *Főbb importcikk:* gép, jármű, élelmiszer, energia, iparcikk. *Főbb importpartnerek:* Ausztrália 47%, Japán 16%, Egyesült Államok 9%, Szingapúr 8%.

**Közlekedés:** *Közüti hálózat* (1985): 19736 km; ebből burkolt: 1200 km. *Gépjárművek* (1986): személygépkocsi: 16499; egyéb gépjármű: 29214. *Főbb kikötők:* Port Moresby, Kieta, Rabaul.

**Hírközlés:** *Egy készülékre jutó lakosok:* tv: 14; rádió: 15; telefon: 48. *Napilap* (1988): 8/1000 fő.

**Egészségügy:** *Születéskor várható élettartam* (1987): férfiak: 53,0; nők: 54,6 év. *Születés* (1989): 35,0‰. *Halálozás* (1989): 12,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 2,3%. *Csecsemőhalandóság* (1989): 72,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok:* 222. *Egy orvosra jutó lakosok:* 11904.

**Oktatás:** *Írni-olvasni tud* (1989): 32%.

A korábban Ausztráliától függő terület 1975. szept. 16-a óta független, a Nemzetközösség tagja. A 750 törzs 1982. júl.-ban parlamenti választásokat tart. 1985. nov. óta Paias Wingti a kormányfő, 6 pártból álló koalíció élén. Az óceániai állam 1985-ben elutasítja, hogy fogadja Mitterrand francia elnököt, aki az atomkísérletek veszélytelenségéről akar a helyszínen meggyőződni. A 60-as évek eleje óta gerillaháború folyik a sziget K-i részén, hogy az indonéziai tulajdonban lévő országrészt Pápua Új-Guineához csatolják. 1988. júl.-tól az új kormányfő Rabbie Namaliu. 1990. márc.-ban sikertelen puccskísérlet zajlik le. 1991. jan.-ban a kormány és egy függetlenségért küzdő sziget – Bougainville – felkelői fegyverszüneti egyezményt kötnek és tárgyalásokat kezdenek.

# PARAGUAY

---

Paraguayi Köztársaság

República del Paraguay (spanyolul)

Dél-Amerika

**Földrajz:** *Terület:* 406752 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 4-szer nagyobb. *Fekvés:* A D-amerikai kontinens belsejében. *Szomszédai:* Bolívia (É), Argentína (D), Brazília (K). *Felszín:* K-i részében a

brazil magassföld nyúlványa, melyet a Paraguay folyó választ el a Gran Chaco homokos, mocsaras síkságától. Legmagasabb pont: León (1000 m). Legjelentősebb folyók: Paraguay, Paraná, Pilcomayo. Legnagyobb tó: Ipoá-tó.

Népesség: *Lakosság* (1989): 4518000. *Életkor szerint*: 0–14: 41%; 15–59: 52%; 60–: 7%. *Népsűrűség*: 9,6/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok*: mesztic 95%; fehér 3%; indián 2%. *Nyelvek*: spanyol (hiv.), guarani. *Vallások*: r. kat. 90%, protestáns 2%, zsidó. *Városi lakosság*: 46%. *Főváros*: Asunción (1984): 729307 (A). *Városok* (1984): Ciudad del Este (Presidente Stroessner) 110000; Pedro Juan Caballero 80000; Encarnación 31445.

Államforma: köztársaság. *Állam- és kormányfő*: Andrés Rodriguez (1989. máj. óta). *Nemzeti ünnep*: máj. 14.

Gazdaság: *Pénznem*: guaraní (1991. szept.: 1312,38=1 USD). *GDP* (1991): 6,45 Mrd USD. *GDP/fő* (1990): 1295 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): 2,2%. *Adósságszolgálat a GDP %-ában* (1991): 4. *Adósságszolgálat az export %-ában* (1991): 21. *Adósság/fő* (1990): 500 USD. *Védelmi kiadások a költségvetés %-ában*: 1,0 *Fagyasztói árváltozások* (1991): 23,5%. *Munkaerő-megoszlás*: mezőgazdaság 44%; ipar és kereskedelem 34%. *Export* (1989): 970 M USD. *Főbb exportcikkek*: gyapot, növényolaj, fa, dohány, bőr, hús. *Főbb exportpartnerek*: Brazília 33%, Hollandia 15%, Argentína 6%, Svájc 5%. *Import* (1989): 613 M USD. *Főbb importcikkek*: energia, gép, jármű, élelmiszer, fémáru, vegyi termék. *Főbb importpartnerek*: Brazília 15%, Egyesült Államok 14%, Argentína 11%, Japán 11%. *Közlekedés*: *Vasúti hálózat* (1984): 441 km. *Közúti hálózat* (1986): 23606 km; ebből burkolt: 2159 km. *Gépjárművek* (1987): személygépkocsi: 36900; egyéb gépjármű: 53100. *Hírközlés*: *Egy készülékre jutó lakosok*: tv: 12; rádió: 5,4; telefon: 42. *Napilap* (1987): 32/1000 fő.

Egészségügy: *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 67; nők: 72 év. *Születés* (1989): 36,0‰. *Halálozás* (1989): 6,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 3,0‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 49,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok*: 1459. *Egy orvosra jutó lakosok*: 1458.

Oktatás: *Írni-olvasni tud* (1989): 81%. *Iskolakötelezettség*: 6 év.

Az 1811. máj. 11-én Spanyolországtól függetlenné vált ország 1954. aug.-tól Alfredo Stroessner tábornok irányítása alatt áll. A diktátor 1958-tól 5 évenként választásokat rendez. A legutolsón (1983. febr.) a szavazatok 90%-át szerzi meg. A KP elnökét, Antonio Maidanát még 1958. aug.-ban bebörtönözteti. A fehérek (blancos) és színesek (colorados) hagyományos ellentéte a pártviaskodásokban ma is tovább él. A Coloradók kétharmados többséget élveznek, a blancók egyharmados részesedést kapnak a törvényhozásban, bár az ellenzék tevékenységét többször hatóságilag akadályozzák meg. A KP ma is illegális, de évtizedek után 1987-ben nem hosszabbítják meg a rendkívüli állapotot. Stroessner az 1988 eleji választásokat is megnyeri. 1989. febr.-ban katonai puccsal Andrés Rodriguez lesz az ideiglenes elnök. A máj.-ra kiírt választásokon Rodriguez győz, de az ellenzék is 20%-ot kap. 1991. márc.-ban Paraguay is csatlakozik az Argentína, Brazília, Uruguay által aláírt közös piaci szerződéshez. A dec.-i parlamenti választásokon 10 párt indul. A Coloradók megőrzik többségüket.

---

## PERU

Perui Köztársaság

República del Perú (spanyolul)

Dél-Amerika

Földrajz: *Terület*: 1285216 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 14-szer nagyobb. *Fekvés*: D-Amerika csendes-óceáni partvidékén. *Szomszédai*: Ecuador, Kolumbia (É), Brazília, Bolívia (K), Chile (D). *Felszín*: Területének felén az Andok hegyvidéke és a hegyek közé zárt fennsíkok. Ny-on keskeny, száraz síkság, K-en az Amazonas-medence trópusi növényzetű síksága. Legmagasabb pont: Huascarán (6768 m). Legjelentősebb folyók: Ucuyali, Marań-non, Amazonas, Legnagyobb tó:

Titicaca-tó.

Népesség: Lakosság (1989): 21792000. *Életkor szerint*: 0–14: 40,5%; 15–59: 54,0%; 60–: 5,5%. *Népsűrűség*: 16,1/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok*: indián 49%; mesztic 33%; fehér 10%; fekete, mulatt, japán, kínai. *Nyelvek*: spanyol (hiv.), kecsua (hiv.), aymará. *Vallások*: r. kat. 95%, protestáns 1%, törzsi vallású. *Városi lakosság*: 68%. *Főváros*: Lima/Callao (\*1990): 6404500. *Városok* (\*1990): Arequipa 634500; Trujillo 532000; Chiclayo 426300.

Államforma: köztársaság. *Államfő*: Alberto Fujimori (1990. júl. óta). *Kormányfő*: Carlos Torres Lara (1991. febr. óta). *Nemzeti ünnep*: júl. 28.

Gazdaság: *Pénznem*: sol (1991. szept.: 0,78=1 USD). *GDP* (1990): 28,9 Mrd USD. *GDP/fő* (1990): 1292 USD. *Gazdasági növekedés* (1990): –2,0%. *Adósságszolgálat a GDP %-ában* (1991): 1,0.

*Adósságszolgálat az export %-ában* (1991): 12. *Adósság/fő* (1991): 932 USD. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1987): 4,9. *Fogyasztói árváltozások* (1991): 330%. *Munkaerő-megoszlás*: mezőgazdaság 38%; ipar és kereskedelem 17%. *Export* (1990): 3,2 Mrd USD. *Főbb exportcikk*: réz-, ezüst-, cink-, vas-, ólomérc, hal, kávé, cukor, gyapot. *Főbb exportpartnerek*: Egyesült Államok 23%, Japán 13%, Nagy-Britannia 5%. *Import* (1988): 3 Mrd USD. *Főbb importcikk*: gép, berendezés, textília, jármű, fémáru, élelmiszer, közszükségleti cikk, energia, gyógyszer. *Főbb importpartnerek*: Egyesült Államok 30%, NSZK 8%, Japán 7%.

Közlekedés: *Vasúti hálózat* (1986): 1672 km. *Kőúti hálózat* (1986): 69942 km; ebből burkolt: 7459 km. *Gépjárművek* (1987): 610813. *Főbb kikötők*: Callao, Mollendo, Tatará. *Hírközlés*: *Egy készülékre jutó lakosok*: tv: 14; rádió. 4,9; telefon 32. *Napilap* (1987): 57/1000 fő.

Egészségügy: *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 61; nők: 66 év. *Születés* (1989): 29,0‰. *Halálozás* (1989): 8,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 2,1‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 69,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok*: 625. *Egy orvosra jutó lakosok*: 1016.

Oktatás: *Irni-olvasni tud* (1989): 79%. *Iskolakötelezettség*: 6 év.

Az ország 1821. júl. 28-án nyilvánítja ki függetlenségét Spanyolországtól. 1968. okt.-ben Belaúnde Terry polgári kormányzatát Juan Velasco Alvarado tábornok dönti meg. A baloldali katonai vezetést 1975. aug.-ban Francisco Morales Bermudez hasonló irányultságú kormányzata folytatja, miután vértelen puccsal átveszi az irányítást. Belaúnde Terry 1980. júl.-ban folytathatja, amit 1968-ban abbahagyott. 1985. júl.-ban az ország s a földrész legfiatalabb elnöke, Alan García Pérez balközép irányultságú APRA pártja 45,7%-kal először nyer választásokat. García bejelenti: csak az exportjövedelmek 10%-át fordítja adósságtörlesztésre. Újító belpolitikája a Fényes Ösvény nevű maoista csoport sorozatos gerillaakciói miatt nem tud megvalósulni. 1988 végén, majd 1989 első felében többször átalakítják a kabinetet. Jan.-ban García elnök elveszti az APRA párt vezetését, valamint a lakosság többségének bizalmát. Az 1990-es választásokra, a konzervatívok színeiben, Vargas Llosa író is bejelenti jelölését. Okt.-ben a kormány lemond. 1990. jan.-ban az elnök és az IMF újra felveszi a kapcsolatot. Az elnökválasztásokon Vargas Llosa író veszít Alberto Fujimori, japán származású politikussal szemben. A júl.-i beiktatás után az ország japán segítségre számít és konzervatív gazdasági változásokat indít el. 1991-ben kolerajárvány tör ki, amely a kontinensen többfelé is elterjed. Febr.-tól új kormányfő próbál egészségügyi szükségintézkedésekkel könnyíteni a helyzeten. Máj.-ban kábítószer-ellenes együttműködésről ír alá szerződést az Egyesült Államokkal. Nyártól javul a gazdasági helyzet, szept.-ben egyezség születik a hitelezőkkel.

---

## PORTUGÁLIA

Portugál Köztársaság

República Portuguesa (portugálul)

Európa

Földrajz: *Terület*: 92389 km<sup>2</sup>, Magyarországnál valamivel kisebb. *Fekvés*: D-Európa legnyugatibb

részében (valamint az Atlanti-óceánban lévő Azori- és Madeira-szigetek). *Szomszédja:* Spanyolország (É, K). *Felszín:* É-on hegyvidék, Ny-on parti síkság, DNy-on alföld, DK-en alacsony dombvidék. Legmagasabb pont: Estrela (1991 m) a kontinensen; Pico (2320 m) az Azori-szigeteken. Legjelentősebb folyók: Tejo, Douro, Guadiana.

Népesség: *Lakosság* (1990): 10300000. *Életkor szerint:* 0–14: 22,7%; 15–59: 59,9%; 60–: 17,4%.

*Népsűrűség:* 111 /km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* portugál 99%; spanyol, afrikai. *Nyelv:* portugál. *Vallás:* r. kat. 95%, protestáns, mohamedán, zsidó. *Városi lakosság:* 32%. *Főváros:* Lisboa (Lisszabon) (1987): 830500. *Városok* (1987): Porto 350000; Amadora 95518; Setúbal 77885.

*Államforma:* köztársaság. *Államfő:* Mário Soares (1986. febr. óta). *Kormányfő:* Anibal Cavaco Silva (1985. nov. 6-a óta). *Nemzeti ünnep:* jún. 10.

*Gazdaság: Pénznem:* escudo (1991. szept.: 143,63=1 USD). *GDP* (1991): 67,39 Mrd USD. *GDP/fő* (1991): 6378 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): 3,0%. *Adósságszolgálat a GDP %-ában* (1991): 4,1.

*Adósságszolgálat az export %-ában* (1991): 11,4. *Adósság/fő* (1991): 1694 USD. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1990): 2,2. *Fogyasztói árváltozások* (1991): 12%. *Munkanélküliség* (1989): 5%.

*Munkaerő-megosztás:* mezőgazdaság 19%; ipar és kereskedelem 34%. *Export* (1990): 16 Mrd USD.

*Főbb exportcikk:* textil, érc, parafa, élelmiszer, energia, nyersanyag, gép, bor. *Főbb exportpartnerek:* NSZK 16%, Franciaország 15%, Nagy-Britannia 12%, Egyesült Államok 6%. *Import* (1990): 24,8 Mrd USD. *Főbb importcikk:* gép, berendezés, élelmiszer, energia, közszükségleti cikk, vegyipari termék, gyapot. *Főbb importpartnerek:* Spanyolország 15%, NSZK 14%, Franciaország 12%, Nagy-Britannia 8%.

*Közlekedés: vasúti hálózat* (1989): 3588 km; ebből villamosított: 461 km. *Közüti hálózat* (1987): 22375 km. *Gépjárművek* (1988): 2838732. *Főbb kikötők:* Lisboa, Setúbal, Leixões. *Hírközlés: Egy készülékre jutó lakosok:* tv: 6,2; rádió: 4,2; telefon: 6,2. *Napilap* (1987): 76/1000 fő.

*Egészségügy: Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 71; nők: 78 év. *Születés* (1989): 15,0‰.

*Halálozás* (1989): 9,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 0,5‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 15,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok:* 209. *Egy orvosra jutó lakosok:* 388.

*Oktatás: Írni-olvasni tud* (1990): 83%. *Iskolakötelezettség:* 6 év.

Az 1926. máj. óta tartó jobboldali katonai diktatúrát 1974. ápr. 25-én tisztelt meg, élükön António Spínola tábornokkal. Az új kormány, amelyben kommunisták, liberálisok és szocialisták is helyet kapnak, elismeri az addigi portugál gyarmatok függetlenségét. A válság közepette egymást követik a – többnyire koalíciós – kormányok. A szocialista Mário Soarest 1978-tól da Costa, Mota Pinto, Pintassilgo asszony és Sá Carneiro követi kormányfőként. Az 1980. dec.-i elnökválasztáson a független Eanes győz, 1986. márc.-ig marad hivatalban, akkor – a febr.-i választások után – Soares lesz az államfő. Az 1985. okt.-i népszavazás Anibal Cavaco Silvát juttatja a kisebbségi kormány élére. Portugália 1986. jan. 1-jétől a Közös Piac tagja. Az 1974-ben kezdődött „szegfűk forradalma” fokozatosan jobbra tolódik. Az 1987. júl.-i előrehozott választásokon a szociáldemokratáknak sikerül abszolút többséget szerezniük – ez az első ilyen eset a „szegfűk forradalma” óta. Cavaco Silva így megkezdte gazdasági programjának megvalósítását, többek között az állami vállalatok magánkézbe adását. Az 1991. jan.-i elnökválasztásokon újra Soares kap 5 évre megbízást. Az okt.-i parlamenti választások eredményeként újra Cavaco Silva alakít kormányt.

Függő terület

## Makaó

Macau

*Fekvés:* Egy félsziget, földnyelv és 2 sziget a Dél-kínai-tengerben, a Kanton-folyó torkolatánál, Kína közvetlen közelében. *Terület:* 16,4 km<sup>2</sup>. *Népesség* (\*1990): 440000. Kínai, portugál, keverék.

*Székhely:* Macau (Santo Nome de Deus de Macau): 406000. *Gazdaság: Pénznem:* pataca (1991. szept.: 7,96=1 USD). *GNP* (1985): 1,12 M USD. *GNP/fő* (1985): 3260 USD. *Fő exportcikk:* textil.

Portugál kereskedők először 1513-ban vetnek horgonyt a szigetenél, amely 1557-től portugál gyarmat. Az 1887. dec.-i kínai-portugál szerződés is elismeri, hogy Portugália irányítja a területet.

1961–74 között Makaó tengeren túli megye státust kap, majd tárgyalások folynak a kínai vezetőkkel a sziget jövőjéről. 1974-ben bejelentik, hogy Makaó portugál irányítású kínai terület. Ekkor zavargások kezdődnek. Az 1976. febr.-i statútum szerint Makaón a portugál törvények az iránymutatóak, de a sziget adminisztratív, gazdasági és pénzügyi autonómiát kap. A súlyosbodó zavargások így elcsendesülnek. A kormányzót a portugál elnök jelöli ki, de Makaó gazdasági életében – és főleg játékkaszinóiban – már kínaiak az urak. A sziget 1999-ben kínai irányítás alá kerül.

## ROMÁNIA

---

Román Köztársaság

Republica Romania (románul)

Európa

**Földrajz:** *Terület:* 237500 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 2,5-szer nagyobb. *Fekvés:* Közép-Európa DK-i részében. *Szomszédai:* Ukrajna (É), Moldávia (K), Magyarország, Jugoszlávia (Ny), Bulgária (D).

*Felszín:* Ny-i részében az Erdélyi-medence, melyet D-ről és K-ről a Kárpátok, Ny-ről peremhegységek vesznek körül. D-i része síkság. Legmagasabb pont: Moldoveanu (a Fogarasi-havasokban, 2543 m). Legjelentősebb folyók: Dunarea (Duna), Mureș (Maros), Someș (Szamos).

**Népesség:** *Lakosság* (1990): 23200000. *Életkor szerint:* 0–14: 24,7%; 15–59: 60,9%; 60–: 14,4%.

*Népsűrűség:* 98/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* román 88%; magyar 7,9%; német 1,6%; cigány, ukrán, szerb, horvát. *Nyelvek:* román (hiv.), magyar, német. *Vallások:* görögkeleti, r. kat., protestáns.

*Városi lakosság:* 54%. *Főváros:* București (Bukarest) (1985): 1975808. *Városok* (1985): Brașov (Brassó) 346640; Constanta 323236; Timișoara (Temesvár) 318955.

*Államforma:* köztársaság. *Államfő:* Ion Iliescu (1989. dec. óta). *Kormányfő:* Theodor Stolojan (1991. okt. óta). *Nemzeti ünnep:* aug. 23.

**Gazdaság:** *Pénznem:* leu (lej) (1991. szept.: 59,33=1 USD). *GNP* (1989): 65,1 Mrd USD. *GNP/fő* (1989). 2814 USD. *Gazdasági növekedés* (1989): –7,9%. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1985): 4,3.

*Fogyasztói árváltozások* (1991): 160%. *Munkaerő-megoszlás:* mezőgazdaság 28%; ipar és kereskedelem 34%. *Export* (1989): 14,2 Mrd USD. *Főbb exportcikk:* kőolaj-kitermelő berendezés, fa, gép, textília, gabona, cement, jármű, élelmiszer, vegyipari termék. *Főbb exportpartnerek:* Szovjetunió 30%, Olaszok 15%, NSZK 14%. *Import* (1989): 9,7 Mrd USD. *Főbb importcikk:* gép, berendezés, vasérc, koks, nyersanyag, acéláru, gyógyszer. *Főbb importpartnerek:* Szovjetunió 36%, NSZK 9%, Irán 8%.

**Közlekedés:** *Vasúti hálózat* (1987): 11275 km; ebből villamosított: 3411 km. *Közúti hálózat* (1985): 14666 km. *Főbb kikötők:* Constanta. *Hírközlés:* Egy készülékre jutó lakosok: tv: 6; rádió: 7,3; telefon: 11. *Napilap* (1989): 134/1000 fő.

**Egészségügy:** *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 67; nők: 73 év. *Születés* (1989): 16,0‰.

*Halálozás* (1989): 11,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 0,5‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 25,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok:* 107. *Egy orvosra jutó lakosok:* 559.

**Oktatás:** *Írni-olvasni tud* (1988): 98%. *Iskolakötelezettség:* 10 év.

A II. világháború végén a Szovjetunió mellé álló ország 1965. évi alkotmánya a népköztársaságot szocialista köztársasággá változtatja. Márc.-tól Gheorghiu Dej pártfőtitkár halála óta – Nicolae Ceaușescu áll a párt élén. 1974. márc.-tól az újonnan létrehozott köztársasági elnöki hivatalt is ő tölti be. Emellett ő az államtanács elnöke. Miniszterelnöke, Constantin Dăscălescu 1982. máj.-tól 1989. dec.-ig tölti be funkcióját; első helyettese felesége, Elena Ceaușescu, aki egyben a legfelsőbb pártvezetés tagja is. Fia a pártvezetés póttagja, az ifjúsági szervezet irányítója, egyben az ifjúsági ügyekért felelős miniszter. 1984. okt.-ben megerősítik funkciójában az 1985 elején 3,4 millió tagot számláló RKP főtitkárát. A kormányt és a végrehajtó apparátust rendszeresen és jelentősen

átalakítják, a vezetés folyamatosan hangsúlyozza, hogy a végrehajtásban súlyos mulasztások történnek. Az eladósodást drasztikus takarékosági eszközökkel igyekeznek csökkenteni, ezek keretében a lakosság élelmiszer- és energiaellátását is lényegesen korlátozzák. 1987. dec.-ben az RKP országos konferenciája megerősíti az addigi irányvonalat. 1988 tavaszán megszüntetik a magyar és a német helységnevek használatát, majd bejelentik a vidék totális átforgatásának tervét: az évezredfordulóig a felére csökkentik a falvak számát. Az elhatározások szerint 7–8000 települést bulldózerrel számolnak fel. A 35 ország részvételével rendezett, az emberi jogokkal foglalkozó bécsi Helsinki-utókonferencián jún.-ban a román delegáció egyedül lép fel a közös közleménnyel szemben. Az országot egyre több nemzetközi fórumon elítélik, s belpolitikáját a szocialista országokban is bírálják. Szept.-ben Ceaușescu és Grósz Károly Aradon tárgyal. 1989-ben Genfben, az emberi jogokkal foglalkozó konferencián és más nemzetközi tanácskozásokon is elítélik a román belpolitikát. Több nyugati nagykövetet visszahívnak, miközben erősödik a tiltakozás a „szisztematizálás”, a falurombolás ellen. Nov.-ben a XIV. pártkongresszusra a zárt határok miatt alig érkeznek külföldiek. Dec. 22-én Temesváron népfelkelés tör ki. Tőkés László református lelkész elhurcolása a kiváltó ok. A karácsonyi napokban országszerte több ezren halnak meg. A Nemzetmentő Front Tanácsának élére Ion Iliescu, Ceaușescu korábbi munkatársa, majd félreállított bírálója áll. Nicolae és Elena Ceaușescut rögtönítélő katonai bíróság halálra ítéli. Az ítéletet azonnal végrehajtják. Az új kormányfő Petre Roman. 1990. jan.-tól a változások lelassulnak. Márc.-tól több erőszakos felvonulásra, magyarelles kirohanásra kerül sor. Marosvásárhelyen a pogrom 8 halottat követel. A máj.-i választásokon Iliescu győz, a magyar kisebbség képviselői ellenzékként jutnak be a parlamentbe. Jún.-ban a bukaresti Egyetem téren a bányászok tiporják el a diákok tüntetését. Nov.-ben 150 ezren tüntetnek a kormány és az elnök ellen. Dec.-ben Mihály király hazatér, de 12 óra múltán kiutasítják. 1991. febr.-ban szabaddá teszik az árakat, a korábbi földtulajdonosok az év folyamán igényt emelhetnek korábbi földbirtokukra, részben magánkézbe adják a szövetkezeteket, de az állami földeket nem. Júl.-tól megindul az állami üzemek privatizációja. Szept.-ben a bányászok ezúttal kormányellenes tüntetésre mennek Bukarestbe, Petre Roman miniszterelnök lemond. Utóda pénzügyminisztere, Theodor Stolojan. Egy erdélyi autonómiára vonatkozó javaslat miatt Bukarestben nagy a felzúdulás. A nov.-ben tárgyalta alkotmányból kimarad a nemzetiségi jogok elismerése. A kétkamarás elnöki köztársaságot egységes nemzetállamként nevezik meg. 1992. jan.-ra helyi, ápr.-ra parlamenti választásokat hirdetnek meg.

---

## RUANDA

Ruandai Köztársaság

République Rwandaise (franciául)

Republica y'u Rwanda (ruandai nyelven)

Kelet-Afrika

Földrajz: *Terület:* 26338 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 3,5-szer kisebb. *Fekvés:* K-Afrika középső részében. *Szomszédai:* Uganda (É), Zaire (Ny), Burundi (D), Tanzánia (K). *Felszín:* Nagy része hegyvidék; K-en szavannás fennsík; É-on ma is működő vulkánok. Legmagasabb pont: Karisimbi (4507 m). Legjelentősebb folyók: Kagera, Ruzizi. Legnagyobb tó: Kivu-tó.

Népesség: *Lakosság* (1989): 7276000. *Életkor szerint:* 0–14: 48,7%; 15–59: 47,1%; 60–: 4,2%.

*Népsűrűség:* 276/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* bantu (hutu) 90%; tutsi 9%; twa (pigmeus) 1%. *Nyelvek:* francia (hiv.), kinyarwanda (ruandai, hiv.), szuahéli. *Vallások:* r. kat. 56%, törzsi vallású 23%, protestáns 12%, mohamedán 9%. *Városi lakosság:* 7%. *Főváros:* Kigali (1981): 156650. *Városok* (1979): Butare 25000; Ruhengeri 16000; Gisenyi 13000.

*Államforma:* köztársaság. *Állam- és kormányfő:* Juvénal Habyarimana (1973 óta). *Nemzeti ünnep:* júl. 1., júl. 5.

Gazdaság: *Pénznem*: franc (ruandai frank) (1991. szept.: 124,09=1 USD). *GNP* (1989): 2,14 Mrd USD. *GNP/fő* (1989): 310 USD. *Gazdasági növekedés* (1980–89): 1,3%. *Adósságszolgálat az export %-ában* (1989): 18,5. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1987): 2,0. *Fogyasztói árváltozások* (1990): 4,2%. *Munkaerő-megoszlás*: mezőgazdaság 91%. *Export* (1988): 113 M USD. *Főbb exportcikk*ek: kávé, tea, érc. *Főbb exportpartnerek*: Belgium 14%, Franciaország 14%, NSZK 12%. *Import* (1988): 370 M USD. *Főbb importcikk*ek: gép, berendezés, textil, élelmiszer. *Főbb importpartnerek*: Kenya 21%, Belgium 16%, Japán 12%, NSZK 9%.

*Közlekedés: Közúti hálózat* (1982): 6760 km. *Gépjárművek* (1987): személygépkocsi: 7000; egyéb gépjármű: 10000. *Fő kikötő*: Gisenyi. *Hírközlés: Egy készülékre jutó lakosok*: rádió: 16; telefon: 652. *Egészségügy: Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 49; nők: 53 év. *Születés* (1989): 53,0‰. *Halálozás* (1989): 16,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 3,7%. *Csecsemőhalandóság* (1989): 117,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok*: 9000. *Orvosok* (1984): 177.

*Oktatás: Írni-olvasni tud* (1989): 50%. *Iskolakötelezettség*: 8 év.

A Burundival sokáig közös történelmet író belga gyarmati terület 1962. júl. 1-jétől független. A törzsi ellentétek és a polgárháború miatt 1973. júl.-ban Juvénal Habyarimana vezérőrnagy puccsal veszi át a hatalmat. Betiltja a pártokat, 1975-ben saját politikai mozgalmat alapít, 1978-ban és 1983. dec.-ben 99%-os többség erősíti meg elnöki hivatalában. A Nemzeti Mozgalom Pártnak minden polgár tagja. 1988. dec.-ben az elnököt megerősítik hivatalában. 1990 őszén polgárháború tör ki a kormányzatok és az Ugandából támogatott felkelők között. Dec.-től a felek Brüsszelben tárgyalnak egymással. 1991. márc.-ban fegyverszüneti egyezményt írnak alá. Ősszel kiújulnak a törzsi különbségeken alapuló harcok.

## SAINT KITTS ÉS NEVIS

(korábban: Saint Christopher és Nevis)

Saint Kitts és Nevis Államszövetség

Federation of Saint Kitts and Nevis (angolul)

Közép-Amerika

*Földrajz: Terület*: 262 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 355-ször kisebb. *Fekvés*: A Karib-tenger K-i részében, a Szélcsendes-szigetcsoporthoz 2 szigeten. *Felszín*: Vulkanikus eredetű, hegyes, dombos vidék, kisebb parti síkságokkal. Legmagasabb pont: Mt. Misery (1156 m).

*Népesség: Lakosság* (1988): 49000. *Népsűrűség*: 188/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok*: fekete, mulatt 80%; fehér, kínai, indiai. *Nyelv*: angol. *Vallások*: protestáns 76%, r. kat. 10,8%. *Városi lakosság*: 36%.

*Főváros*: Basseterre (1980): 14283. *Város* (1980): Charlestown 1243.

*Államforma*: alkotmányos monarchia. *Államfő*: II. Erzsébet királynő (akit Clement Arrindell főkirályzó képvisel, 1981 óta). *Kormányfő*: dr. Kennedy Alfons Simmonds (szül. 1936. ápr. 12.)

*Nemzeti ünnep*: szept. 19.

*Gazdaság: Pénznem*: kelet-karibi dollár (1991 szept.: 2,68=1 USD). *GNP* (1988): 120 M USD *GNP/fő* (1988): 2630 USD. *Gazdasági növekedés* (1980–88): 3,6%. *Export* (1984): 19,6 M USD. *Főbb exportcikk*ek: cukor, só. *Főbb exportpartnerek*: Nagy-Britannia, Egyesült Államok, CARICOM.

*Import* (1984): 140,1 M USD. *Főbb importcikk*ek: élelmiszer, nyersanyag, gép, közlekedési eszköz, iparcikk. *Főbb importpartnerek*: Nagy-Britannia, Egyesült Államok, CARICOM.

*Közlekedés: Vasúti hálózat*: 36 km (ipari vasút). *Közúti hálózat* (1983): 305 km. *Gépjárművek* (1988): 4903. *Fő kikötő*: Basseterre. *Hírközlés: Egy készülékre jutó lakosok*: telefon: 6.

*Egészségügy: Csecsemőhalandóság* (1989) 41,0‰.

*Oktatás: Írni-olvasni tud* (1990): 90%. *Iskolakötelezettség*: 5–17 éves korig.

A korábbi brit gyarmat, majd belső önkormányzatot élvező terület 1983. szept. 19-étől független. A föderatív országban a 2 sziget külön vezető szervekkel is rendelkezik. Az 1984. jún.-i első független



választásokon is külön pártok indulnak a 2 szigeten. A Nemzetközösség tagállamában 1980 óta dr. Kennedy Alfons Simmonds a kormányfő és a külügyminiszter.

## SAINT LUCIA

---

Saint Lucia Állam

State of Saint Lucia (angolul)

Közép-Amerika

Földrajz: *Terület:* 617 km<sup>2</sup>, Magyarországnál 151-szer kisebb. *Fekvés:* A Karib-tenger K-i részében, a Szélfelőli-szigetek második legnagyobb szigete. *Felszín:* Nagyrészt vulkáni képződmény.

Legmagasabb pont. Mt. Gimie (950 m). Legjelentősebb folyók: Troumasse, Roseau.

Népesség: *Lakosság* (1988): 133000. *Életkor szerint:* 0–14: 44,5%; 15–59: 47,5%; 60–: 8,0%.

*Népsűrűség:* 214/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* fekete és mulatt 87%; indiai 2,6%; fehér 1%. *Nyelvek:* angol (hiv.), kreol-francia (patois). *Vallások:* r. kat. 90%, protestáns. *Városi lakosság:* 50%. *Főváros:* Castries (1988): 52868. *Város* (1984): Vieux Fort 12951.

Államforma: alkotmányos monarchia. *Államfő:* II. Erzsébet királynő (akit Sir Stanislaus Anthony James főkormányzó képvisel 1987 óta). *Kormányfő:* John Compton (1982. máj. 3-a óta). *Nemzeti ünnep:* dec. 13.

Gazdaság: *Pénznem:* kelet-karibi dollár (1991. szept.: 2,68=1 USD). *GNP* (1989): 267 M USD.

*GNP/fő* (1989): 1810 USD. *Gazdasági növekedés* (1965–88): 2,7%. *Munkaerő-megosztás:*

mezőgazdaság 36%; ipar és kereskedelem 20%. *Export* (1986): 83 M USD. *Főbb exportcikk:*

banán, kókusz, kakaó, cukor, rum. *Főbb exportpartnerek:* Egyesült Államok 28%, Nagy-Britannia

25%. *Import* (1986): 155 M USD. *Főbb importcikk:* gép, közszükségleti cikk, energia, élelmiszer.

*Főbb importpartnerek:* Egyesült Államok 36%, Nagy-Britannia 12%, Trinidad-Tobago 11%.

*Közlekedés:* *Közúti hálózat:* 800 km. *Gépjárművek* (1986): személygépkocsi: 8629; egyéb gépjármű:

2084. *Fő kikötő:* Castries. *Hírközlés:* *Egy készülékre jutó lakosok:* tv: 28; rádió: 1,5; telefon: 10.

*Egészségügy:* *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 68; nők: 73 év. *Születés* (1989): 34,0‰.

*Halálozás* (1989): 5,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 2,9‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 18,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok:* 284. *Egy orvosra jutó lakosok:* 2636.

*Oktatás:* *Írni-olvasni tud* (1989): 78%; *Iskolakötelezettség:* 5–15 éves korig.

A francia, majd brit terület 1979. febr. 22-én kap teljes függetlenséget. A Nemzetközösség tagállamában a függetlenség kikiáltása után rendezik meg az első választásokat (1982. máj.), amelyekből az Egyesült Munkáspárt kerül ki győztesként. A parlament brit mintára kétkamarás. A miniszterelnök és külügyminiszter John Compton.

## SAINT VINCENT

---

Saint Vincent és Grenadine-szigetek

Saint Vincent and the Grenadines (angolul)

Közép-Amerika

Földrajz: *Terület:* 388 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 239-szer kisebb. *Fekvés:* A Karib-tenger K-i részében, a Szélfelőli-szigetekhez tartozó 1 nagyobb és több kisebb sziget. *Felszín:* A szigetek vulkáni képződmények. Gyakori a vulkáni tevékenység és földrengés. Legmagasabb pont: Soufrière (1234 m). Legjelentősebb folyó: Colanaire.

Népesség: *Lakosság* (1989): 112000. *Népsűrűség:* 278/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* fekete 66%; mulatt 24%; fehér, ázsiai. *Nyelvek:* angol (hiv.), kreol-angol. *Vallások:* protestáns 85%, r. kat. 13%. *Városi*

**lakosság:** 30%. **Főváros:** Kingstown (1989): 29372.

**Államforma:** alkotmányos monarchia. **Államfő:** II. Erzsébet királynő (akit Joseph Lambert Eustache főkormányzó képvisel 1985. febr. 28-a óta). **Kormányfő:** James Mitchell (1984. júl. 30-a óta). **Nemzeti ünnep:** okt. 27.

**Gazdaság:** *Pénznem:* kelet-karibi dollár (1991. szept.: 2,68=1 USD). *GNP* (1988): 135 M USD.

*GNP/fő* (1988): 1200 USD. *Gazdasági növekedés* (1965–88): 2,0%. *Munkaerő-megoszlás:*

mezőgazdaság 30%. *Export* (1985): 62,6 M USD. *Főbb exportcikkek:* kopra, banán, cukor, rum.

*Főbb exportpartnerek:* Nagy-Britannia 45%, Trinidad-Tobago 23%. *Import* (1985): 79,8 M USD.

*Főbb importcikkek:* közszükségleti cikk, élelmiszer, gép. *Főbb importpartnerek:* Egyesült Államok 32%, Nagy-Britannia 17%, Trinidad-Tobago 14%.

**Közlekedés:** *Közúti hálózat* (1989): 864 km; ebből burkolt: 517 km. *Gépjárművek* (1987): 8500. *Fő*

*kikötő:* Kingstown. *Hírközlés:* *Tv* (1987): 12000. *Rádió* (1987): 60000. *Telefon* (1986): 7950.

**Egészségügy:** *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 69; nők: 74 év. *Születés* (1989): 27,0‰.

*Halálozás* (1989): 6,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 2,1‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 26,0‰.

**Oktatás:** *Írni-olvasni tud* (1989): 85%

A korábbi brit gyarmat, majd az Egyesült Királyság önkormányzattal rendelkező társult állama 1979. okt. 27-e óta független, a Nemzetközösség tagja. Az 1984. jún.-i választásokon a mérsékelt Munkáspárt visszazorol, s előretör az Újdemokrata Párt, melynek vezetője James Mitchell kormányfő és külügyminiszter.

---

## SALAMON-SZIGETEK

Solomon Islands (angolul)

Óceánia

**Földrajz:** *Terület:* \*27556 km<sup>2</sup>, Magyarországnak kb. egyharmada. *Fekvés:* Szigetcsoport a Csendes-óceán Ny-i részében. *Felszín:* A nagyobb szigetek vulkáni eredetűek, hegyekkel, ma is működő vulkánokkal. Legmagasabb pont: Mt. Popomanasiu (2240 m).

**Népesség:** *Lakosság* (1989): 314000. *Életkor szerint:* 0–14: 49,0%; 15–59: 45,5%; 60–: 5,5%.

*Népsűrűség:* 10/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* melanéziai 93%; polinéz 4%; mikronéziai 1,4%; fehér, kínai. *Nyelvek:* angol (hiv.), pidgin angol, melanéziai és polinéziai dialektusok. *Vallások:* protestáns 76%, r. kat. 18%, törzsi vallású. *Városi lakosság:* 9%. *Főváros:* Hontara (\*1989): 33749. *Városok:* Auki, Gizo.

**Államforma:** alkotmányos monarchia. **Államfő:** II. Erzsébet királynő (akit George Dennis Lepping főkormányzó képvisel 1989 óta). **Kormányfő:** Solomon Mamaioni (1989. okt. óta). **Nemzeti ünnep:** júl. 7., okt. 1.

**Gazdaság:** *Pénznem:* dollar (Salamon-szigeteki dollár) (1991. szept.: 2,71=1 USD). *GNP* (1989): 181

M USD. *GNP/fő* (1989): 570 USD. *Gazdasági növekedés* (1980–89): 7,3%. *Munkaerő-megoszlás:*

mezőgazdaság 32%; ipar és kereskedelem 18%. *Export* (1989): 77 M USD. *Főbb exportcikkek:*

kopra, hal, fa. *Főbb exportpartnerek:* Japán 37%, Nagy-Britannia 11%. *Import* (1989): 117 M USD.

*Főbb importcikkek:* élelmiszer, közszükségleti cikk. *Főbb importpartnerek:* Ausztrália 31%,

Szingapúr 18%, Japán 14%.

**Közlekedés:** *Közúti hálózat* (1987): 1300 km; ebből burkolt: 100 km. *Gépjárművek* (1986):

személygépkocsi: 1802; egyéb gépjármű: 1827. *Főbb kikötők:* Honiara, Yandina, Gizo. *Hírközlés:*

*Egy készülékre jutó lakosok:* rádió: 4,6; telefon: 58.

**Egészségügy:** *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 66; nők: 71 év. *Születés* (1989): 41,0‰.

*Halálozás* (1989): 5,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 3,6‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 41,0‰.

**Oktatás:** *Írni-olvasni tud* (1989): 60%.

Az 1977-ben összeülő alkotmányozó gyűlés úgy dönt, hogy a brit ellenőrzésű terület 1978. júl. 7-én

kapjon függetlenséget. Feltételként azt szabják, hogy a Nemzetközösség tagállama demokratikusan rendezkedjen be. Az 1984. okt.-i választások után Sir Peter Kenilorea a kormányfő. A brit királynő érdekeit helyi születésű főkormányzó képviseli. 1987-ben Ezekiel Alebua jut kormányra. Az 1989 okt.-i választásokat az Egyesült Párt nyeri, a kormányfő Solomon Mamaioni.

## SALVADOR

---

Salvadori Köztársaság

República de El Salvador (spanyolul)

Közép-Amerika

Földrajz: *Terület:* 21041 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 4,5-szer kisebb. *Fekvés:* Közép-Amerika Ny-i, Csendes-óceán menti partvidékén. *Szomszédai:* Guatemala (Ny), Honduras (K). *Felszín:* Nagy részén hegyvidék, ma is működő vulkánokkal. A hegyláncok medencéket, fennsíkakat zárnak közre. Legmagasabb pont: 2804 m. Legjelentősebb folyó: Lempa. Legnagyobb tó: Ilopango.

Népesség: *Lakosság* (1989): 5143000. *Életkor szerint:* 0–14: 44,3%; 15–59: 51,0%; 60–: 4,7%.

*Népsűrűség:* 238,1/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* mesztic 70%; indián 10%; fehér 10%. *Nyelvek:* spanyol (hív.), nahuatl, maya. *Vallások:* r. kat. 95%. protestáns. *Városi lakosság:* 44%. *Főváros:* San Salvador (1985): 972810. *Városok* (1985): Santa Ana 208322; San Miguel 161156; Zacatecoluca 81035.

*Államforma:* köztársaság. *Állam- és kormányfő:* Alfredo Cristiani (1989. jún. óta). *Nemzeti ünnep:* szept. 15.

*Gazdaság:* *Pénznem:* salvadori colón (1991. szept.: 7,98–1 USD). *GDP* (1990): 5,68 Mrd USD. *GDP/fő* (1990): 1097 USD. *Gazdasági növekedés* (1990): –1,5%. *Adósságszolgálat a GDP %-ában* (1990): 3,4. *Adósságszolgálat az export %-ában* (1990): 29. *Adósság/fő* (1990): 286 USD. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1987): 3,9. *Fogyasztói árváltozások* (1990): 24,7. *Munkaerő-megoszlás:* mezőgazdaság 40%; ipar és kereskedelem 16%. *Export* (1989): 497 M USD. *Főbb exportcikk:* kávé, gyapot, bőr, textil. cukor, élő állat. *Főbb exportpartnerek:* Egyesült Államok 49%, CACM 23%. *Import* (1989): 1,1 Mrd USD. *Főbb importcikk:* gép, berendezés, közszükségleti cikk, gyógyszer, kőolaj, élelmiszer, vegyipari termék. *Főbb importpartnerek:* Egyesült Államok 39%, CACM 22%. *Közlekedés:* *Vasúti hálózat:* 602 km. *Közüti hálózat* (1985): 12164 km; ebből burkolt: 5127 km. *Gépjárművek* (1987): személygépkocsi: 138000; egyéb gépjármű: 24000. *Főbb kikötők:* Acajutla, La Libertad. *Hírközlés:* *Egy készülékre jutó lakosok:* tv: 12; rádió: 2,6; telefon: 36. *Napilap* (1986): 52/1000 fő.

*Egészségügy:* *Születéskor várható élettartam* (1985): férfiak: 62,6; nők: 66,3 év. *Születés* (1989): 33,0‰. *Halálozás* (1989): 8,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 2,5‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 62,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok:* 129. *Egy orvosra jutó lakosok:* 2830.

*Oktatás:* *Írni-olvasni tud* (1987): 62%. *Iskolakötelezettség:* 9 év.

A Spanyolország fennhatósága alól 1921. szept. 15-én felszabaduló, de a Közép-amerikai Föderáció felbomlását követően csak 1941. jan. 30-tól független országban a 60-as években katonatisztek kormányoznak. A tábornokok politikai és gazdasági nézetellentétek miatt 1969. jún.-ban az ún. futballháborúba vezetik az országot a szomszédos Hondurasszal. Az ezután is egymást váltó ezredesek diktatúráját 1979. okt.-ben megdönti egy olyan tisztii csoport, amely polgári politikusokat, közöttük a kereszténydemokrata José Napoleon Duartét is bevonja a vezetésbe. A folytatódó erőszaknak 1980. márc.-ban áldozatul esik Romero érsek is. A baloldal a Farabundo Martí nemzeti felszabadítási front megalapítása óta egyre intenzívebb harcot folytat a rendszer ellen. A polgárháborús körülmények közepette az 1984. ápr.-ban újraválasztott Duarte elnök 1986. márc.-ban béketervet készít a gerillaháború befejezésére, ám a továbbra is erős szélsőjobboldal miatt a megegyezés nem jön létre. Nem hoz alapvető változást az 1987. aug.-i közép-amerikai béketervezet sem.

Az 1988. márc.-i választásokon a szélsőjobb tör előre, az elnök pártja visszaszorul. 1989. márc.-ban az elnökválasztásokon a szélsőjobb győz, miközben a gerillák és a hadsereg harcolnak egymással. Az új elnököt, Alfredo Cristianit jún.-ban iktatják be. Az aug.-i hondurasi közép-amerikai csúcsértekezleten az elnökök tárgyalásra szólítják fel a kormányt és a gerillákat. Nov.-ben az elnöki palota körül harcok folynak. 1990-ben az Egyesült Államok nyomást fejt ki a béketárgyalások újrafelvételére. Ám azok újra és újra megszakadnak. Az 1991. márc.-i parlamenti választások idejére a gerillák tűzszünetet hirdetnek. Ápr.-ban a kormány és a felkelők Mexikóban politikai reformokban állapodnak meg, ezek szerint a fegyveres erők befolyását csökkentik. Szept.-ben politikai gyilkosságokat elkövető katonatiszteket ítélnék el.

---

## SAN MARINO

---

San Marino Köztársaság

Repubblica di San Marino (olaszul)

Európa

Földrajz: *Terület:* 60,57 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 1525-ször kisebb. *Fekvés:* Az Appennini-félsziget középső részén, az Adriai-tenger közelében. *Szomszédja:* Olaszország veszi körül. *Felszín:* A Monte Titano oldalán helyezkedik el. Legmagasabb pont: Monte Titano (739 m).

Népesség: *Lakosság* (1988): 23000. *Életkor szerint:* 0–14: 19,0%; 15–59: 63,7%; 60–: 17,3%.

*Népsűrűség:* 380/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoport:* olasz. *Nyelv:* olasz. *Vallás:* r. kat. *Városi lakosság:* 99%.

*Főváros:* San Marino (1986): 4363. *Városok:* Serravalle (1986): 7109; Borgo Maggiore (1985): 3715;

Faetano (1985): 770.

*Államforma:* köztársaság. *Államfő:* két, egymást hathavonta váltó „régenskapitány”. *Nemzeti ünnep:* szept. 3.

*Gazdaság:* *Pénznem:* olasz líra (1991. szept.: 1252,8=1 USD). *GNP* (1987): 188 M USD.

*Munkanélküliség* (1987): 5,8%. *Export-import:* Vámunió Olaszországgal. *Főbb exportcikk:* kerámia, építőkö, bélyeg.

*Közlekedés:* *Közúti hálózat:* 237 km. *Gépjárművek* (1987): személygépkocsi: 16540; egyéb gépjármű: 3225. *Hírközlés:* *Egy készülékre jutó lakosok:* tv: 3,4; rádió: 1,8; telefon: 1,6. *Napilap* (1985): 60/1000 fő.

*Egészségügy:* *Születés* (1989): 8,0‰. *Halálozás* (1989): 7,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 0,1‰.

*Csecsemőhalandóság* (1989): 9,6‰.

*Oktatás:* *Írni-olvasni tud* (1987): 97%. *Iskolakötelezettség:* 8 év.

A történelmét a 9. sz.-ig visszavezető köztársaság először 1962. márc.-ban köt együttműködési szerződést Olaszországgal (pl. vámunió), amelyet azóta többször megújít. A 70-es évek végi balratolódás óta a kommunisták befolyása nő, az 1986. júl. óta hivatalban lévő

kereszténydemokrata irányítású koalíciós kormányban is helyet kap a kommunista párt. Az egymást hathavonta váltó államfők között 1986-ban egy kommunista és egy szocialista szerepel. Az 1983. máj.-i választásokon első helyen a kereszténydemokraták, utánuk a kommunisták végeznek, őket követik a szocialisták és a szociáldemokraták. Az 1988. máj.-i választásokon ugyanez a sorrend marad meg.

---

## Sáo Tomé és Príncipe

---

Sáo Tomé és Príncipe

Demokratikus Köztársaság

República Democrática de São Tomé e Príncipe (portugálul)

Nyugat-Afrika

Földrajz: *Terület:* 964 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 96-szor kisebb. *Fekvés:* 2 sziget Afrika Ny-i partja közelében, a Guineai-öbölben. *Felszín:* Mindkét sziget vulkáni eredetű. Legmagasabb pont: Pico São Tomé (2024 m).

Néesség: *Lakosság* (1989): 114000. *Népsűrűség:* 114,1/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* fekete, mulatt, fehér (portugál). *Nyelvek:* portugál (hív.), portugál-bantu keverék (crioulo). *Vallások:* r. kat. 80%, törzsi vallású, protestáns. *Városi lakosság:* 30%. *Főváros:* São Tomé (1984): 25000. Város (1984): Santo António 1000.

Államforma: köztársaság. *Államfő:* Miguel Trovoadá (1991. márc. óta). *Kormányfő:* Daniel Lima dos Santos Daio (1991. márc. óta). *Nemzeti ünnep:* júl. 12.

Gazdaság: *Pénznem:* dobra (1991. szept.: 238,75=1 USD). *GNP* (1989): 43 M USD. *GNP/fő* (1989): 360 USD. *Gazdasági növekedés* (1980–89): –2,8%. *Export* (1986): 9,3 M USD. *Főbb exportcikk:* kakaó, kopra. *Főbb exportpartnerek:* Hollandia 52%, Portugália 33%, NSZK 8%. *Import* (1986): 25,6 M USD. *Főbb importcikk:* rizs, búza, cukor. *Főbb importpartnerek:* Portugália 61%, Angola 13%.

Közlekedés: *Közüti hálózat* (1987): 288 km; ebből burkolt: 198 km. *Gépjárművek* (1979): személygépkocsi: 1300; egyéb gépjármű: 1900. *Fő kikötő:* São Tomé. *Hírköztetés:* Egy készülékre jutó lakosok: rádió: 3,9.

Egészségügy: *Születés* (1989): 38,0‰. *Halálozás* (1989): 7,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 3,1%. *Csecsemőhalandóság* (1989): 51,0‰. *Egy orvosra jutó lakosok:* 2819.

Oktatás: *Írni-olvasni tud* (1988): 500. *Iskolakötelezettség* 6–22 éves korig.

A portugál kormány és a helyi felszabadító szervezet egyezménye szerint a terület 1975. júl. 12-e óta demokratikus köztársaság, amelyben csak egyetlen párt, a felszabadító szervezet utóda működik.

Dr. Manuel Pinto da Costa nemcsak a párt főtitkára, hanem a függetlenség óta állam- és kormányfő is. Az 1985. szept.-i választás megerősíti hivatalában. Az 1989. márc.-i sikertelen puccskísérlet résztvevőit aug.-ban bíróság ítéli el. 1991. jan.-ban az első demokratikus parlamenti választásokat tartják. A Demokratikus Közeledés Pártja győz, új elnök és kormányfő veszi át hivatalát.

---

## SEYCHELLE-SZIGETEK

Seychelle Köztársaság

Republic of Seychelles (angolul)

Républic des Seychelles (franciául)

Republik Sesel (kreol nyelven)

Kelet-Afrika

Földrajz: *Terület:* 455 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 230-szor kisebb. *Fekvés:* Az Indiai-óceánban. Madagaszkár szigetétől ÉK-re. *Szomszédai:* Madagaszkár (DNy), Szomália (ÉNy). *Felszín:* 115 kisebb, főleg korallsziget. Legmagasabb pont: Morne Seychellois (905 m).

Néesség: *Lakosság* (\*1990): 67378. *Életkor szerint:* 0–14: 36,3%; 15–59. 57,3%; 60–: 6,4%.

*Népsűrűség:* 173,3/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* fekete, mulatt, francia-kreol, indiai, kínai, maláj.

*Nyelvek:* angol (hív.), francia (hív.), kreol (hív.). *Vallások:* r. kat. 91%, protestáns 7,5%. *Városi lakossága* 26%. *Főváros:* Victoria (1980): 23000.

Államforma: köztársaság. *Állam- és kormányfő:* France Albert René (1979 óta). *Nemzeti ünnep:* jún. 5.

Gazdaság: *Pénznem:* rupee (Seychelle-szigeteki rúpia) (1991. szept.: 5,27=1 USD). *GNP* (1989): 285 M USD. *GNP/fő* (1989): 4170 USD. *Gazdasági növekedés* (1980–87): 2,5%. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1984): 5,6. *Fogyasztói árváltozások* (1990): 4,0%. *Munkaerő-megoszlás:* mezőgazdaság 12%,

idegenforgalom és kereskedelem 19,4%. *Export* (1990): 34 M USD. *Főbb exportcikkek*: kopra, hal, fahéj, guanó. *Főbb exportpartnerek*: Pakisztán 38%, Japán 26%. *Import* (1990): 186 M USD. *Főbb importcikkek*: gép, iparcikk, energia, élelmiszer. *Főbb importpartnerek*: Nagy-Britannia 20%, D-afrikai Közt. 13%.

Közlekedés: *Közúti hálózat*: 9901285 km: ebből burkolt 196 km. *Gépjárművek* (1985): személygépkocsi: 3500; egyéb gépjármű: 1000. *Fő kikötő*: Victoria. *Hírközlés*: *Egy készülékre jutó lakosok*: rádió: 3; telefon: 5. *Napilap* (1990): 47/1000 fő.

Egészségügy: *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 65; nők: 71 év. *Születés* (1989): 28,2‰. *Halálozás* (1989): 7,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 2,1‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 18,4‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok*: 189. *Egy orvosra jutó lakosok*: 980.

Oktatás: *Írni-olvasni tud* (1989): 80%. *Iskolakötelezettség*: 9 év.

A 19. sz.-ban Mauritiuszal együtt irányított gyarmat 1903-tól közvetlenül Londontól függ, végül a Nemzetközösség tagjaként 1976. jún. 29-e óta független. Az első elnököt, James Manchamot egyéves hivatali idő után miniszterelnöke puccsal távolítja el. A baloldali fordulat vezetőjét, France Albert Renét 1979. jún.-ban, majd 1984. jún.-ban választásokon is megerősítik államfőként (az utóbbin 92,6%-os többséggel). Az 1979. jún.-i alkotmány szerint az országban a Népi Progresszív Párt az egyetlen engedélyezett politikai mozgalom. 1991 őszén zavargások kezdődnek, mert az államfő ragaszkodik az egypártrendszerhez.

## SIERRA LEONE

Sierra Leone Köztársaság

Republic of Sierra Leone (angolul)

Nyugat-Afrika

*Földrajz*: *Terület*: 71740 km<sup>2</sup>, Magyarországnak kb. kétharmada. *Fekvés*: Ny-Afrika É-i részén, az Atlanti-óceán partján. *Szomszédai*: Guinea (É, K), Libéria (D). *Felszín*: Öblökkel, lagúnákkal tagolt partja mentén síkság; az ország belsejében szavannás fennsík, K-en hegyvidék. Legmagasabb pont: Loma Mansa (1448 m). Legjelentősebb folyók: Rokel, Sewa, Moa.

*Népesség*: *Lakosság* (1989): 4318000. *Életkor szerint*: 0–14: 41,4%; 15–59: 53,5%; 60–: 5,1%.

*Népsűrűség*: 51,2/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok*: szudáni (mende 3490, temne 31%, soso, kuranko, limba, kissi, kono); kreol 2%; libanoni, fehér. *Nyelvek*: angol (hív.), szudáni nyelvek, krio. *Vallások*: törzsi vallású 52%, mohamedán (szunnita) 39%, protestáns 5%, r. kat. 2%. *Városi lakosság*: 26%.

*Főváros*: Freetown (\*1988): 469776. *Városok* (\*1988): Bo 26000; Kenema 13000; Makeni 12000.

*Államforma*: köztársaság. *Állam- és kormányfő*: Joseph Saidu Momoh (1985. nov. óta). *Nemzeti ünnep*: ápr. 19.

*Gazdaság*: *Pénznem*: leone (1991. szept.: 326,87=1 USD). *GNP* (1989): 813 M USD. *GNP/fő* (1989): 200 USD. *Gazdasági növekedés* (1980–88): 0,2%. *Adósságszolgálat a GNP %-ában* (1987): 0,5.

*Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1985): 0,7. *Fogyasztói árváltozások* (1990): 111%. *Munkaerő-megoszlás*: mezőgazdaság 75%; ipar és kereskedelem 15%. *Export* (1990): 138 M USD. *Főbb exportcikkek*: gyémánt, kávé, kakaó, bauxit, kóladió. *Főbb exportpartnerek*: Hollandia 31%, Nagy-Britannia 15%, Egyesült Államok 9%. *Import* (1990): 144 M USD. *Főbb importcikkek*: élelmiszer, gép, energia, gyógyszer, textil, vegyipari termék. *Főbb importpartnerek*: Nagy-Britannia 22%, Franciaország 11%.

Közlekedés: *Vasúti hálózat* (1983): 84 km (ipari vasút). *Közúti hálózat*: 7000 km; ebből burkolt: 1210 km. *Gépjárművek* (1987): személygépkocsi: 25000; egyéb gépjármű: 18200. *Fő kikötő*: Freetown.

*Hírközlés*: *Egy készülékre jutó lakosok*; tv: 114; rádió: 4,2; telefon: 251. *Napilap* (1987): 3/1000 fő.

Egészségügy: *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 41; nők: 47 év. *Születés* (1989): 46,0‰.

*Halálozás* (1989): 21,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 2,5‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 157,0‰.

*Kórházi ágyak* (1984): 4754. *Orvosok*: (1984) 197.

*Oktatás: Írni-olvasni tud* (1989): 15%.

A volt rabszolgák részére megvásárolt terület, majd brit protektorátus 1961. ápr. 27-e óta független, 10 évvel később köztársaság. A 60-as évek sorozatos hatalomátvételei után az ország a 70-es években Siaka Stevens elnöksége idején némi nyugalomhoz jut, fokozza gazdasági együttműködését szomszédaival. Az 1978. jún.-i új alkotmány az addigi választások győztesét, az Össznépi Kongresszus Pártot (APC) ismeri el az egyetlen politikai erőként. Az 1985. nov.-i választásokon a párt új vezetője, Joseph Momoh a szavazatok 99%-ával elnök, 1991. márc.-ban halottakat is követelő zavargások folynak, az elnök libériai felbujtókat gyanúsít. Aug.-ban népszavazás dönt a többpártrendszer bevezetéséről. 1992-re választásokat hirdetnek.

## SPANYOLORSZÁG

---

Spanyol Királyság

Reino de España (spanyolul)

Európa

**Földrajz:** *Terület:* 504750 km<sup>2</sup>, Magyarországnál több mint 5-ször nagyobb. *Fekvés:* Európa DNy-i részén (valamint a Kanári- és a Baleár-szigetek). *Szomszédai:* Portugália (Ny), Franciaország (K), Gibraltár (D). *Felszín:* Több mint fele (600–800 m magas) fennsík (Meseta), melyet hegységek és keskeny parti síkságok szegélyeznek. É-on a hullámos felszínű Ebro-medence, D-en alföld.

Legmagasabb pont: Mulhacén (3478 m) a kontinensen, Pico de Teide (3718 m) a Kanári-szigeteken.

Legjelentősebb folyók: Tajo, Duero, Ebro.

**Népesség:** *Lakosság* (1990): 39200000. *Életkor szerint:* 0–14: 24,6%; 15–59: 59,5%; 60–: 15,9%.

*Népsűrűség:* 78/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* kasztíliai 73%; katalán 18%; galíciai 6%; baszk 1,5%; cigány. *Nyelvek:* spanyol (hiv.), katalán, baszk, galíciai. *Vallások:* r. kat. 99%, protestáns. *Városi lakosság:* 77%. *Főváros:* Madrid (1986): 3123713. *Városok* (1986): Barcelona 1694064; Valencia 738575; Sevilla 668356.

**Államforma:** alkotmányos monarchia. *Államfő:* I. János Károly (de Borbón y Borbón, 1975 óta).

*Kormányfő:* Felipe González Márquez (1982. dec. 2-a óta). *Nemzeti ünnep:* jún. 24., okt. 12.

**Gazdaság:** *Pénznem:* peseta (1991. szept.: 105,2=1 USD). *GDP* (1991): 500,17 Mrd USD. *GDP/fő* (1991): 12663 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): 2,7%. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1988): 2,2. *Fogyasztói árváltozások* (1991): 6,2%. *Munkanélküliség* (1990): 15,9%. *Munkaerő-megoszlás:* mezőgazdaság 16%; ipar és kereskedelem 34%. *Export* (1989): 44,4 Mrd USD. *Főbb exportcikk:* élelmiszer, gyümölcs, textil, gyapot, vasérc, olajbogyó, bor, nyersanyag, gép, parafa, kőolajtermék, vegyipari termék. *Főbb exportpartnerek:* Közös Piac 67%, Egyesült Államok 10%. *Import* (1989): 71,4 Mrd USD. *Főbb importcikk:* gép, berendezés, energia, nyersanyag, élelmiszer, közszükségleti cikk, acéláru. *Főbb importpartnerek:* Közös Piac 57%, Egyesült Államok 11%.

**Közlekedés:** *Vasúti hálózat* (1989): 12710 km; ebből villamosított: 6226 km. *Közúti hálózat* (1987): 318225 km; ebből burkolt: 123788 km; autópálya (1989): 2424 km. *Gépjárművek* (1988):

személygépkocsi: 10788975; egyéb gépjármű: 2079175. *Főbb kikötők:* Bilbao, Algeciras, Barcelona.

**Hírközlés:** *Egy készülékre jutó lakosok:* tv: 2,6; rádió: 3,4; telefon: 2,5. *Napilap* (1988): 76/1000 fő.

**Egészségügy:** *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 74; nők: 80 év. *Születés* (1989): 13,0‰.

*Halálozás* (1989): 8,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 0,2‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 11,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok:* 198. *Egy orvosra jutó lakosok:* 275.

**Oktatás:** *Írni-olvasni tud* (1991): 97%. *Iskolakötelezettség:* 6–15 éves korig.

Francisco Franco haláláig (1975. nov. 22.) tartó, csaknem 4 évtizedes kormányzása után 2 nappal I. János Károly király az államfő. Az 1976-os tömegmozgalmak politikai amnesztiát és reformmozgalmat követelnek. A szocialista és a kommunista párt legalizálása után 1977-ben, majd

1979-ben választásokat tartanak. Adolfo Suárez, a győztes miniszterelnök 1978. dec.-ben új alkotmányt hagyat jóvá, amely a nemzeti kisebbségi területeknek és a régióknak területi autonómiát biztosít, bár a baszkok és a katalánok esetében ezek határait azóta is vitatják. Suárez lemondása (1981. jan.) után febr.-ban egy katonai puccskísérlet megghiúsításában a király is részt vesz. Calvo Sotelo kormánya után 1982. dec.-től a szocialista Felipe González a miniszterelnök, aki az 1986. júl.-i választás után is megtartja abszolút többségét a parlamentben. A szocialista kormányzat alatt nem csökken a baszk széparatisták tevékenysége: az ETA-nak évente átlagosan 50 áldozata van. A spanyol szocialisták sorain belül 1987 végén nőnek a feszültségek: mind a pártkongresszuson, mind a párt és a szakszervezetek nézetkülönbségei miatt erősödik az ideológiai vita. A kormányfő a gazdaság átalakításának programját hirdeti, ezért vállalja a Ny-Európában rendkívül magas spanyol munkanélküliséget is. 1988. febr.-ban a kommunisták új főtitkára Julio Anguita, a „vörös kalifa”. 1989 első felében a Közös Piacban spanyolok látják el az elnöki teendőket; eközben folytatódik az 1988. dec.-i 7 milliós általános sztrájkkal kezdődött munkabeszüntetési hullám. Az okt.-i általános választásokon a szocialisták újra abszolút győztesek, bár csak piciny többséggel. A baszk regionális választásokon a nacionalista párt győz. 1991. márc.-ban átalakítják a kormányt, a kormányfő új helyettese Narcis Serra. Az év folyamán a bankszektorban folynak a fúziók. Az ország készül 1992-re, a barcelonai olimpiára, a Sevillai Világkiállításra, Kolumbusz felfedezőútjának 500. évfordulójára.

## SRÍ LANKA

Srí Lankai Demokratikus Szocialista Köztársaság  
Srí Lanka prajatantrika samajawadi janarajaya (szingaléz nyelven)  
Ilangai jananayage socialisak kudiarasu (tamil nyelven)  
Délkelet-Ázsia

**Földrajz:** *Terület:* 65610 km<sup>2</sup>, Magyarországnak majdnem kétharmada. *Fekvés:* Sziget az Indiai-óceánban, Indiától DK-re. *Felszín:* Központi részén hegység, amelyet alacsony dombvidék és alföld vesz körül. Legmagasabb pont: Pidurutalagala (2524 m). Legjelentősebb folyók: Mahaweli, Kala. Legnagyobb tó: Senanayake Samudra-tó.

**Néesség:** *Lakosság* (1989): 17541000. *Életkor szerint:* 0–14: 35,3%; 15–59: 58,1%; 60–: 6,6%.

*Népsűrűség:* 249,4/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* szingaléz 74%; ceyloni tamil 12,6%; mór 7,12%, indiai tamil 5,5%. *Nyelvek:* szingaléz (hiv.), tamil (hiv.), angol. *Vallások:* buddhista 69%, hindu 16%, mohamedán 8%, keresztény 7%. *Városi lakosság:* 21%. *Főváros:* Colombo (1985): 664000. *Városok* (1985): Dehiwala-Mt. Lavinia 188000; Moratuwa 138000; Yapnaya 138000.

**Államforma:** köztársaság. **Államfő:** Ranasinghe Premadasa (1988. dec. óta). **Kormányfő:** Dingiri Banda Wijetunge (1989. márc. óta). **Nemzeti ünnep:** febr. 4.

**Gazdaság:** *Pénznem:* rupee (Srí Lanka-i rúpia) (1991. szept.: 41,62=1 USD). *GDP* (1991): 9,08 Mrd USD. *GDP/fő* (1991): 528 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): 5,1%. *Adósságszolgálat a GDP %-ában* (1991): 4,6. *Adósságszolgálat az export %-ában* (1991): 17. *Adósság/fő* (1991): 353 USD. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1988): 4. *Fogyasztói árváltozások* (1991): 12,5%. *Munkaerő-megosztás:* mezőgazdaság 46%; ipar és kereskedelem 29%. *Export* (1990): 1,9 Mrd USD. *Főbb exportcikk:* tea, kaucsuk, grafit, kókusz, érc, drágakő, fűszer. *Főbb exportpartnerek:* Egyesült Államok 26%, NSZK 13%, Japán 6%. *Import* (1990): 2,6 Mrd USD. *Főbb importcikk:* energia, gép, berendezés, cukor, liszt, rizs, iparcikk. *Főbb importpartnerek:* Japán 13%, Egyesült Államok 6%, Irán 4%. **Közlekedé:** *Vasúti hálózat* (1989): 1453 km. *Közúti hálózat* (1989): 25749 km; ebből burkolt: 21114 km. *Gépjárművek* (1989): személygépkocsi: 163779; egyéb gépjármű: 142029. *Főbb kikötők:* Colombo, Trincomalee, Galle. **Hírközlés:** *Egy készülékre jutó lakosok:* tv: 22; rádió: 6; telefon: 90. **Egészségügy:** *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 67; nők: 72 év. *Születés* (1989): 21,0‰.



*Halálozás* (1989): 6,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 1,5%. *Csecsemőhalandóság* (1989): 31,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok*: 357. *Egy orvosra jutó lakosok*: 6989.

*Oktatás: Írni-olvasni tud* (1988): 87%. *Iskolakötelezettség*: 5–15 éves korig.

A korábbi brit gyarmat 1948. febr. 4-e óta független és a Nemzetközösség tagja. A krónikák szerint az i. e. 6. sz.-ban keletkezett királyság az 1972. máj.-i alkotmány óta köztársaság. Az országot 1960. júl.-tól 1977. júl.-ig Sirimavo Bandaranaike asszony, a világ első női kormányfője irányítja. Szociális intézkedéseit az őt követő Dzsuniusz Dzsajavardene jórészt felszámolja. Az 1978. szept.-i alkotmány az elnöki köztársasággá változtatott ország vezetőjének 6 éves hivatali időt biztosít, ami Dzsajavardene 1982. okt.-i újraválasztásával kezdődik. A tamil kisebbséget képviselő párt az 1983. júl.-i zavargások után kénytelen lemondani parlamenti képviseléről, valamint a tamil autonómiatervezetről. Az éleződő harcok idején a tamil kisebbség 1985. szept.-ben hiába ajánl megegyezést a szingaléz többségnek, a tárgyalások azóta is sikertelenek. 1987 tavaszán a tamil gerillák több száz szingaléz életét követelő terrorakció-sorozatot hajtanak végre. Nyáron – indiai közreműködéssel – fegyverszünet jön létre: több tamil gerillacsoport leteszi a fegyvert. Az 1988. dec.-i választásokon az addigi kormányfőt, Ranasinghe Premadasát választják elnökké, bár az öldöklés a voksolás idejére sem szűnik meg. Az elnök 1989. ápr.-ban békeprogramot terjeszt elő, majd jún.-ban távozásra szólítja fel az indiai csapatokat. 1990. márc.-ban a kormány lemond, az elnök teljhatalmat kap. Ápr.-ban az utolsó indiai katona is távozik. 1991-ben a hadsereg a tamil „tigrisek” ellen nagyarányú akciókat hirdet meg. Márc.-ban bombamerénylet áldozata a védelmi miniszter. Az év folyamán több mint 2 ezer tamil felkelő esik el a harcokban.

## SURINAME

---

Suriname Köztársaság

Republiek van Suriname (hollandul)

Dél-Amerika

**Földrajz:** *Terület*: 163265 km<sup>2</sup>, Magyarországnál több mint 1,5-szer nagyobb. *Fekvés*: D-Amerika EK-i partvidékén. *Szomszédai*: Guyana (Ny), Brazília (D), Francia Guyana (K). *Felszín*: Az Atlanti-óceán partvidéke mentén széles síkság; D-en őserdővel borított domb- és hegyvidék. Legmagasabb pont: Juliana Top (1280 m). Legjelentősebb folyók: Corantijn, Marowinje, Suriname.

**Népég:** *Lakosság* (1989): 400000. *Népsűrűség*: 2,3/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok*: hindi 35%; kreol 32%; indonéz (jávai) 15%; fekete 10%; indián 2%; kínai 1,6%; fehér 1%. *Nyelvek*: holland (hiv.), angol, lakki-lakki (keveréknyelv). *Vallások*: keresztény 42%, hindu 27%, mohamedán 20%. *Városi lakosság*: 50%. *Főváros*: Paramaribo (\*1988): 192109. *Városok*: Nieuw Nickerie, Albina.

**Államforma**: köztársaság. **Államfő**: Ronald Venetian (1991. szept. óta). **Kormányfő**: Jules Albert Wijdenbosch (1990. dec. óta). **Nemzeti ünnep**: nov. 25.

**Gazdaság**: *Pénznem*: gulden (holland forint) (1991. szept.: 1,77=1 USD). *GNP* (1989): 1,31 Mrd

USD. *GNP/fő* (1989): 3020 USD. *Gazdasági növekedés* (1965–88). 1,1%. *Munkaerő-megosztás*:

mezőgazdaság 29%; ipar és kereskedelem 15%. *Export* (1986): 482 M USD. *Főbb exportcikk*:

timföld, bauxit, alumínium, rizs. *Főbb exportpartnerek*: Hollandia 26%, Egyesült Államok 13%.

*Import* (1986): 487 M USD. *Főbb importcikk*: iparcikk, élelmiszer, gép, energia. *Főbb*

*importpartnerek*: Egyesült Államok 30%, Trinidad-Tobago 21%, Hollandia 9%, Japán 7%.

**Közlekedés**: *Vasúti hálózat*: 120 km. *Közüti hálózat*: 1335 km. *Gépjárművek* (1987): személygépkocsi:

32000; egyéb gépjármű: 13000. *Fő kikötő*: Paramaribo. *Hírközlés*: *Egy készülékre jutó lakosok*: tv:

10; rádió: 1,6. telefon: 10. *Napilap* (1987): 80/1000 fő.

**Egészségügy**: *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 66; nők. 71 év. *Születés* (1989): 27,0‰.

*Halálozás* (1989): 5,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 2,2‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 40,0‰.

*Oktatás: Írni-olvasni tud* (1989): 65%. *Iskolakötelezettség*: 6–12 éves korig.

A korábbi holland gyarmat – amelyet a hollandok cserével szereztek az angoloktól – 1975. nov. 25-e óta független. A polgári kormányzat csak 1980-ig tart, amikor az új katonai tanács tagjai először a kormányfőt, majd aug.-ban az elnököt, Johan Ferriert is letartóztatják. Az alumíniumipar nemzeti ellenőrzését célul kitűző katonák először Chin Sent nevezik ki miniszterelnöknek, aki polgári-katonai kormányt szervez. 1982-től Desi Bouterse ezredes veszi át a vezetést, akit 1985. aug.-ban választások is megerősítenek hivatalában. 1980 óta az alkotmány hatályon kívül van, pártok nem működnek. 1985 óta a parlament tagjait kinevezik. 1987-től feszültségek mutatkoznak a katonai vezetésben. 1990-ben a kormánycsapatok és Ronny Brunswijk gerillái között több összeecsapásra kerül sor. Karácsony este katonai puccsot hajtanak végre, a fegyveres erők vezetője – Ivan Graanoogst – 100 napon belül választásokat hirdet. Johan Kraag elnökként vezeti az átmenetet. Az 1991. máj.-i parlamenti választásokon az ellenzék győz, de a katonák pártja is befolyásos marad. A szept.-i elnökválasztásokon a katonák pártja és jelöltje győz.

## SVÁJC

Svájci Államszövetség

Schweizerische Eidgenossenschaft (németül)

Confédération Helvétique (franciául)

Confederazione Elvetica (olaszul)

Európa

Földrajz: *Terület:* 41293 km<sup>2</sup>, Magyarországnak majdnem a fele. *Fekvés:* Ny-Európában, az Alpok hegyláncai között. *Szomszédai:* Franciaország (Ny), Olaszország (D), Ausztria, Liechtenstein (K), Németo. (É). *Felszín:* Középpontjában a (400–600 m magas) Svájci-medence; ÉNy-on középhegység (Jura), D-en az Alpok vonulatai, gleccserekkel. Legmagasabb pont: Dufourspitze (4634 m). Legjelentősebb folyók: Rhein (Rajna). Rhône, Inn. Legnagyobb tavak: Léman (Genfi)-tó, Neuchâtel-tó, Bodentó.

Népesség: *Lakosság* (1990): 6750500. *Életkor szerint:* 0–14: 17,0%; 15–59: 63,7%; 60–: 19,3%.

*Népsűrűség:* 163/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* svájci német 73,5%; francia 20%; olasz 4,5%. *Nyelvek:* német (hiv.), francia (hiv.), olasz (hiv.), rétoromán. *Vallások:* r. kat. 47,6%, protestáns 44,3%, vallás nélküli 7,5%. *Városi lakosság:* 61%. *Főváros:* Bern (1989): 134400. *Városok* (1989): Zürich 838700; Basel (Bázel) 165600. Genève (Genf) 169600.

*Államforma:* szövetségi köztársaság. *Államfő:* René Felber (1992-ben). *Nemzeti ünnep:* aug. 1.

*Gazdaság:* *Pénznem:* franc (svájci frank) (1991. szept.: 1,46=1 USD). *GDP* (1991): 231,1 Mrd USD.

*GDP/fő* (1991): 33991 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): 0,9%. *Védelmi kiadások a GNP %-ában*

(1987): 2,2. *Fogyasztói árváltozások* (1991): 5,6%. *Munkanélküliség* (1990): 0,6%. *Munkaerő-megoszlás:* mezőgazdaság 7%; ipar és kereskedelem 39%. *Export* (1990): 63,7 Mrd USD (az export-import adatok Liechtenstein külkereskedelmi adatait is tartalmazzák). *Főbb exportcikk:* gép, berendezés, vegyipari termék, óra, gyógyszer, textília, iparcikk. *Főbb exportpartnerek:* NSZK 18%, Franciao. 9%, Egyesült Államok 8%, Olaszo. 8%. *Import* (1990): 69,6 Mrd USD. *Főbb importcikk:* élelmiszer, nyersanyag, energia, gép, berendezés, iparcikk. *Főbb importpartnerek:* NSZK 30%, Franciao. 11%, Olaszo. 10%, Nagy-Britannia 5%.

*Közlekedés:* *Vasúti hálózat* (1987): 5020 km (villamosított). *Közúti hálózat* (1984): 70926 km; ebből autópálya (1989): 1495 km. *Gépjárművek* (1989): személygépkocsi: 2900000; egyéb gépjármű: 248000. *Hírközlés:* *Egy készülékre jutó lakosok:* tv: 2,9; rádió: 2,6; telefon: 1,2. *Napilap* (1988): 429/1000 fő.

*Egészségügy:* *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 74; nők: 82 év. *Születés* (1989): 12,0‰.

*Halálozás* (1989): 10,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 0,2‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 6,9‰. *Egy orvosra jutó lakosok:* 620.

Oktatás: *Írni-olvasni tud* (1989): 99%. *Iskolakötelezettség*: 9 év.

Az 1291. aug. 1-jén először egyesült 3 kanton 1815-től 22 kantonból álló semleges állam, amelyben népszavazás eredményeképpen 1979. jan. 1-jétől Jura a 23. kanton. Az 1983. okt.-i választásokon a polgári pártok győznek; 1986. márc.-ban a svájciak 75,7%-a elveti, hogy az ország teljes jogú tagja legyen az ENSZ-nek, mivel ezt a többség összeegyeztethetetlennek tartja a deklarált örökös semlegességgel. Az államelnököt évente a szövetségi parlament újraválasztja. 1986-ban Alphons Egli, 1987-ben Pierre Aubert tölti be ezt a tisztséget. A külföldi vendégmunkások és menekültek előtt egyre kevésbé nyitott országban 1987. márc.-ban újabb rendeletet hoznak a bevándorlás csökkentésére. Az 1987-es helyi választásokon a Zöldek a hagyományos pártok rovására több helyütt előretörnek. 1988-ban Otto Stich az elnök. 1989. ápr.-ban az igazságügy-miniszterasszony lemond, mivel kiderül: hivatali titkokat szivárogtatott ki. A nov.-i népszavazáson a polgárok elvetik a hadsereg megszüntetésére tett javaslatot. 1990. febr.-ban a polgárokról vezetett akták miatt botrány tör ki. 1990-ben Arnold Koller, 1991-ben Flavio Cotti az elnök. Az év folyamán egymást érik a svájci szövetség 700. évfordulójának ünnepségei. Máj.-ban népszavazás utasítja el az értékforgalmi adót. Az okt.-i parlamenti választásokon alacsony a részvétel, 4 kisebb jobboldali párt előretörése okoz meglepetést. Az 1992-es elnök René Felber. Az ország megpróbál beilleszkedni a Közös Piac és az EFTA szerződéséből született Európai Gazdasági Térségbe.

## SVÉDORSZÁG

Svéd Királyság

Konungariket Sverige (svédül)

Európa

Földrajz: *Terület*: 449964 km<sup>2</sup>, Magyarországnál több mint 4,5-szer nagyobb. *Fekvés*: É-Európában, a Skandináv-félszigeten. *Szomszédai*: Norvégia (Ny), Finnország (K). *Felszín*: Ny-i részén hegyvidék; középső és D-i területein dombvidék; a keskeny parti síkság D-en alfölddé szélesedik, nagy tavakkal. Legmagasabb pont: Kebnekajse (2132 m). Legjelentősebb folyók: Göta älv, Dalälven, Umeälven. Legnagyobb tavak: Vänern, Vättern, Mälaren.

Néesség: *Lakosság* (1990): 8600000. *Életkor szerint*: 0–14: 17,9%; 15–59: 59,0%; 60–: 23,1%.

*Népsűrűség*: 19/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok*: svéd 97%; lapp, finn 3%. *Nyelv*: svéd. *Vallások*: protestáns 95%, r. kat. *Városi lakosság*: 84%. *Főváros*: Stockholm (1989): 672187. *Városok* (1989): Göteborg 431840; Malmö 232908; Uppsala 164754.

*Államforma*: alkotmányos monarchia. *Államfő*: Károly XVI. Gusztáv (1973 óta). *Kormányfő*: Carl Bildt (1991. okt. óta). *Nemzeti ünnep*: ápr. 30., jún. 6.

*Gazdaság*: *Pénznem*: krona (svéd korona) (1991. szept.: 6,1=1 USD). *GDP* (1991): 237,4 Mrd USD. *GDP/fő* (1991): 27734 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): –0,3%. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1987): 2,9. *Fogyasztói árváltozások* (1991): 9,6%. *Munkanélküliség* (1990): 1,5%. *Munkaerő-megosztás*: mezőgazdaság 5%; ipar 30%; kereskedelem 21%. *Export* (1989): 51,5 Mrd USD. *Főbb exportcikkek*: gép, berendezés, közlekedési eszköz, nyersanyag, vegyipari termék, cellulóz, iparcikk. *Főbb exportpartnerek*: NSZK 12%, Norvégia 10%, Nagy-Britannia 10%. *Import* (1989): 47,8 Mrd USD. *Főbb importcikkek*: energia, gép, berendezés, nyersanyag, élelmiszer, iparcikk. *Főbb importpartnerek*: NSZK 21%, Nagy-Britannia 9%, Egyesült Államok 7%.

*Közlekedés*: *Vasúti hálózat* (1989): 11501 km; ebből villamosított: 7464 km. *Közúti hálózat* (1989): 205000 km; ebből burkolt: 87136 km. *Gépjárművek* (1988): személygépkocsi: 3482656; egyéb gépjármű: 281387. *Főbb kikötők*: Göteborg, Luleå, Helsinborg. *Hírközlés*: *Egy készülékre jutó lakosok*: tv: 2,4; rádió: 1,2; telefon: 1,1. *Napilap* (1988): 572/1000 fő.

*Egészségügy*: *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 74; nők: 81 év. *Születés* (1989): 12,5‰. *Halálozás* (1989): 11,1‰. *Népességnövekedés* (1989): 0,1‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 6,0‰. *Egy*

*kórházi ágyra jutó lakosok: 148. Egy orvosra jutó lakosok: 373.*

*Oktatás: Írni-olvasni tud (1989): 99%. Iskolakötelezettség: 9 év.*

A 10. sz.-ban alakult állam 1809 óta alkotmányos monarchia, élén 1973. szept. 15-e óta Károly XVI. Gusztáv király áll. A szociáldemokraták 40 éves kormányzás után 1976-ban és 79-ben választásokat veszítenek. T. Fäldin, majd O. Ullsten kormányát 1982. szept.-től újra a szociáldemokraták váltják fel, Olof Palme 6 év után újra miniszterelnök. A semlegességet hirdető, ugyanakkor több nemzetközi konfliktusban közvetítést vállaló vezető 1985. szept.-ben, az újabb választásokon is megőrzi posztját. Olof Palmét 1986. márc. 1-jén meggyilkolják, a tettesek azóta is ismeretlenek. A kormány élére helyettese, Ingvar Carlsson kerül, akit néhány nap múlva a parlamentben választanak utódául. Az 1988. szept.-re meghirdetett választások előtt újra kiéleződik az atomerőművek jövőjéről folytatott vita. Bővülnek a kereskedelmi és politikai kapcsolatok a Szovjetunióval; 1987 végétől az ország teljes kereskedelmi bojkottot hirdet D-Afrikával szemben. Az 1988. szept.-i választásokon a szociáldemokraták megőrzik vezető helyüket. Újdonságként a Zöldek is bekerülnek a törvényhozók közé. 1989-ben folyik a per a Palme-gyilkosság gyanúsítottja ellen. 1990. febr.-ban a gazdasági miniszter lemondása miatt kormányválság tör ki. A szociáldemokraták népszerűsége a háború utáni mélypontra zuhan. 1991-ben jelentős adócsökkentés lép életbe. Júl.-ban az ország hivatalosan jelentkezik a Közös Piacba. A szept.-i parlamenti választásokon a szociáldemokraták tért veszítenek, de az ellenzék sem szerez többséget. A mérsékelték pártjának vezetője, Karl Bildt kap kormányalakítási megbízást.

## SZAÚD-ARÁBIA

Szaúd-Arábiai Királyság

Al-Mamlaka Al'Arabiya As-Sa'udiya (arabul)

Délnyugat-Ázsia

**Földrajz:** *Terület:* 2149690 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 23-szor nagyobb. *Fekvés:* Az Arab-félszigeten. *Szomszédai:* Kuvait, Jordánia, Irak (É), Jemen, Omán (D). *Felszín:* É-on és D-en homoksivatagok; középső része fennsík; K-en az Arab-öböl menti parti síkság a Föld kőolajban leggazdagabb területe; Ny-on hegyvidék. Legmagasabb pont: Asir-hegység (3133 m).

**Népesség:** *Lakosság* (1990): 16753000 (kb. 30% nomád és félnomád). *Népsűrűség:* 8/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* arab 98%; indiai. *Nyelv:* arab. *Vallás:* mohamedán (szunnita 85%, síita 15%). *Városi lakosság:* 73%. *Főváros:* Riyadh (Rijad) (\*1988): 2000000. *Városok* (\*1986): Jiddah (Dzsidda) 1400000; Mekka 618006; Medina 500000.

**Államforma:** monarchia. *Állam- és kormányfő:* Fahd király (1982. jún. óta). *Nemzeti ünnep:* szept. 23.

**Gazdaság:** *Pénznem:* szaúd-arábiai rial (1991. szept.: 3,72=1 USD). *GDP* (1991): 105,3 Mrd USD. *GDP/fő* (1991): 6842 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): 10,2%. *Adósságsszolgálat a GDP %-ában* (1991): 2,9. *Adósságsszolgálat az export %-ában* (1991): 4,5. *Adósság/fő* (1991): 1260 USD. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1987): 12,8. *Fogyasztói árváltozások* (1991): 3,7%. *Munkaerő-megosztás:* mezőgazdaság 14%; ipar 11%. *Export* (1989): 27,74 Mrd USD. *Főbb exportcikk:* kőolaj, kőolajtermék, mezőgazdasági termék. *Főbb exportpartnerek:* Japán 26%, Egyesült Államok 19%, Franciaország 10%. *Import* (1989): 21,1 Mrd USD. *Főbb importcikk:* gép, berendezés, jármű, élelmiszer, textil, építőanyag, vegyipari termék, iparcikk, közszükségleti cikk. *Főbb importpartnerek:* Egyesült Államok 20%, Japán 16%, Olaszország 8%.

**Közlekedés:** *Vasúti hálózat* (1985): 1036 km. *Közüti hálózat* (1987): 92822 km; ebből burkolt: 33576 km. *Gépjárművek* (1986): személygépkocsi: 2,25 M; egyéb gépjármű: 2291000. *Főbb kikötők:* Ra's at Tannurah, Khafji, Ad Dammam. *Hírközlés:* *Egy készülékre jutó lakosok:* tv: 3,5; rádió: 3,3; telefon: 13. *Napilap* (1989): 49/1000 fő.

Egészségügy: *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 64; nők: 67 év. *Születés* (1989): 38,0‰. *Halálozás* (1989): 7,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 3,1‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 74,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok*: 406. *Egy orvosra jutó lakosok*: 852.

Oktatás: *Irni-olvasni tud* (1986): 50% (férfiak).

Az 1932. szept. 23-án kikiáltott Szaúd-Arábiai Királyságban 1964. nov.-ben Fejszált koronázzák uralkodóvá. 1975. márc.-ig tartó uralkodása alatt felszámolja a rabszolgaságot, de nem dolgoz ki alkotmányt. Megpróbál gátat vetni az arab szocialista mozgalomnak, amit jobboldali, amerikai szövetséget kereső pániszlámizmussal kíván helyettesíteni. Miután egy rokona megöli, féltestvére, Khaled a király, akinek halála után 1982. jún.-ban Fahd következik. 1978-ban az egyiptomi-izraeli kiegyezés miatt Szaúd-Arábia megszakítja kapcsolatait Egyiptommal, pénzügyi támogatását befagyasztja. 1987. aug.-ban Mekkában az iráni zarándokok összecsapnak a helyi biztonsági erőkkel: több százan életüket veszítik. A városból kitiltják az iráni zarándokokat. 1988. márc.-ban az ország kínai rakétákat vásárol. A király ma is minden hatalom letéteményese. A pártok lassan szerveződnek, és az alkotmány szövegét is vitatják már. 1989-ben az ország ismét csökkenti olajkitermelését, hogy a nemzetközi piacokon stabilizálódjanak az árak. Az 1990. aug.-i Öböl-menti konfliktusban az ország az Egyesült Államok mellett, Irak ellen lép fel. Az iraki olajtermelés pótlására a termelést napi 2 millió hordóval emelik. Nov.-ben a király a demokratizálásra tesz ígéretet. 1991. jan.-ban az irakiak Scud rakétákkal lövik a szaúd-arábiai városokat, amelyeket az amerikai Patriot rakéták sikeresen védelmeznek. Az ország haderői jelentős szerepet játszanak az Irak elleni hadműveletekben. Márc.-ban az ország felveszi a diplomáciai kapcsolatokat Iránnal.

---

## SZENEGÁL

---

Szenegáli Köztársaság

République du Sénégal (franciául)

Nyugat-Afrika

**Földrajz:** *Terület:* 196192 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 2-szer nagyobb. *Fekvés:* Afrika legnyugatibb részén. *Szomszédai:* Mauritánia (É), Mali (K), Guinea, Bissau-Guinea (D), Gambiát 3 oldalról körülveszi. *Felszín:* Nagy része szavannás síkság, csak a DK-i határon hegyek; DNy-on mocsaras vidék, őserdők. Legmagasabb pont: Kundukonko (498 m). Legjelentősebb folyók: Szenegál, Gambia.

**Népesség:** *Lakosság* (\*1990): 7377000. *Életkor szerint:* 0–14; 47,5%; 15–59: 47,5%; 60–: 5%.

*Népsűrűség:* 37/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* szudáni (volof 36%, szerer 17%, tukulör 10%, mandingo 6%, sarakole 2%, malinke 6%), fulbe 18%; fehér. *Nyelvek:* francia (hiv.), volof, szerer, malinke.

*Vallások:* mohamedán (szunnita) 91%; keresztény 6%, törzsi vallású. *Városi lakosság:* 38%.

*Főváros:* Dakar (\*1986): 1185000. *Városok* (\*1986): Thiès 150000; Kaolack 127000; Saint-Louis 118000.

**Államforma:** köztársaság. *Államfő:* Abdou Diouf (1981. jan. óta). *Kormányfő:* Habib Thiam (1991. ápr. óta). *Nemzeti ünnep:* ápr. 4.

**Gazdaság:** *Pénznem:* CFA-frank (afrikai valutaközösségi frank) (1991. szept.: 284,99=1 USD). *GDP* (1991): 4,94 Mrd USD. *GDP/fő* (1991): 646 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): 2,2%.

*Adósságszolgálat a GDP %-ában* (1991): 5,0. *Adósságszolgálat az export %-ában* (1991): 18.

*Adósság/fő* (1991): 572 USD. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1989): 2,2. *Fogyasztói árváltozások*

(1991): 1 %. *Munkaerő-megoszlás:* mezőgazdaság 77%. *Export* (1989): 771 M USD. *Főbb exportcikk:* földimogyoró, növényi olaj, foszfát, hal. *Főbb exportpartnerek:* Franciaország. 28%, Olaszország. 7%, Elefántcsontpart 6%, Spanyolország. 5%. *Import* (1989): 1,12 Mrd USD. *Főbb importcikk:* gép, jármű, textil, energia, élelmiszer. *Főbb importpartnerek:* Franciaország. 37%, Nigéria 8%, Spanyolország. 6%.

Közlekedés: *Vasúti hálózat* (1986): 905 km. *Közúti hálózat* (1989): 9971 km; ebből burkolt: 3476 km. *Gépjárművek* (1985): személygépkocsi: 76000; egyéb gépjármű: 36000. *Főbb kikötők*: Dakar, Saint-Louis, Kaolack. *Hírközlés: Egy készülékre jutó lakosok*: tv: 118; rádió: 8,7; telefon: 246. *Napilap* (1988): 7/1000 fő.

Egészségügy: *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 51; nők: 54 év. *Születés* (1989): 46,0‰. *Halálozás* (1989): 15,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 3,1‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 96,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok*: 1134. *Egy orvosra jutó lakosok*: 17072.

Oktatás: *Írni-olvasni tud* (1988): 10%. *Iskolakötelezettség*: 5 év.

A korábbi francia gyarmat, amely az 50-es években Malival egyesül, 1960. aug. 22-e óta önálló, független köztársaság. 1980. dec.-ig Léopold Sédar Senghor elnök vezeti. Lemondása után miniszterelnöke, Abdou Diouf az elnök, akit az 1983. febr.-i választások megerősítenek hivatalában. Máj -ban átveszi a kormányfő teendőit is. 1982. febr.-tól Szenegál és Gambia konföderációban egyesül Szenegambia néven, amelyben a társult országok megtartják szuverenitásukat, de közösen gondoskodnak a védelemről, a külügyekről és a gazdaságpolitikáról. A konföderáció elnöke Szenegál, alelnöke Gambia elnöke. 1988. febr.-ban Dioufot újabb 5 éves periódusra iktatják be. 1989 tavaszán az ellenzék nagyobb befolyást követel magának. Ápr.-ban a mauritániai kereskedőket kiutasítják az országból. 1991. ápr.-ban az elnök létrehozza a kormányfői hivatalt. Az új kormányban először több párt képviselői is helyet kapnak.

---

## SZINGAPÚR

---

Szingapúri Köztársaság  
Republic of Singapore (angolul)  
Republic Singapura (malájul)  
Délkelet-Ázsia

Földrajz: *Terület*: 618,1 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 150-szer kisebb. *Fekvés*: 1 nagyobb és 54 kisebb sziget a Maláj-félszigettől D-re. *Felszín*: Sík. Legmagasabb pont: Timah (176 m).

Népesség: *Lakosság* (1989): 2668000. *Életkor szerint*: 0–14: 23,4%; 15–59: 68,4%; 60–: 8,2%.

*Népsűrűség*: 4222,6/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok*: kínai 77%; maláj 15%; pakisztáni, indiai 6%; fehér.

*Nyelvek*: angol (hiv.), maláj (hiv.), kínai, tamil. *Vallások*: buddhista, taoista 56%, mohamedán 16%, keresztény 10%, hindu 4%. *Városi lakosság*: 100%.

Államforma: köztársaság. *Államfő*: Wee Kim Wee (1985. szept. 3-a óta). *Kormányfő*: Go Csok Tong (1990. nov. óta). *Nemzeti ünnep*. aug. 9.

Gazdaság: *Pénznem*: dollar (szingapúri dollár) (1991. szept.: 1,69=1 USD). *GDP* (1991): 40,12 Mrd USD. *GDP/fő* (1991): 14589 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): 7,1%. *Adósságszolgálat a GDP %-ában* (1991): 2,2. *Adósságszolgálat az export %-ában* (1991): 1,1. *Adósság/fő* (1991): 1527 USD.

*Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1988): 5,0. *Fogyasztói árváltozások* (1991): 3,9%. *Munkaerő-megoszlás*: mezőgazdaság 1%; ipar és kereskedelem 58%. *Export* (1990): 52,5 Mrd USD. *Főbb exportcikk*ek: kőolajtermék, gép, berendezés, gumi, textil, élelmiszer. *Főbb exportpartnerek*:

Egyesült Államok 21%, Malaysia 13%, Japán 9%, Hongkong 6%. *Import* (1990): 60,7 Mrd USD. *Főbb importcikk*ek: gép, berendezés, kőolaj, élelmiszer, ipari nyersanyag. *Főbb importpartnerek*:

Japán 22%, Egyesült Államok 16%, Malaysia 14%, Kína 3%.

Közlekedés: *Vasúti hálózat*: 25,8 km. *Közúti hálózat* (1990): 2836 km; ebből burkolt: 2752 km.

*Gépjárművek* (1989): személygépkocsi: 238984; egyéb gépjármű: 136348. *Fő kikötő*: Singapore.

*Hírközlés: Egy készülékre jutó lakosok*: tv: 4,9; rádió: 4,2; telefon: 2,1. *Napilap* (1986): 270/1000 fő.

Egészségügy: *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 71; nők: 77 év. *Születés* (1989): 16,0‰.

*Halálozás* (1989): 5,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 1,1‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 9,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok*: 267. *Egy orvosra jutó lakosok*: 888.

Oktatás: *Írni-olvasni tud* (1987): 85%.

A Malaysia és Szingapúr között 1965. aug. 9-én életbe lépő egyezmény szerint a városállam kilép a föderációból. A 2 kormány ugyanakkor közös védelmi és segítségnyújtási egyezményt is aláír. A miniállam élén Li Kuan Ju miniszterelnök áll, aki a kínai többség pártját, a Népi Akciópártot (PAP) vezeti. Az utolsó brit csapategységek 1976-ban hagyják el az országot. Miközben a kormányfő saját utódlását készíti elő (egyik jelöltként fia is szóba kerül), 1988-ban kisebbségre vált a sajtóháború indul a szigetországban megjelenő egyes nyugati gazdasági szakszervezetek ellen, amelyek terjesztését a szingapúriak korlátozzák. Ápr.-ban kommunista aktivistákat tartóztatnak le. A szept.-i választásokon a kormányzó párt elsőprő győzelmet arat. 1990-ben a szigetország fennállásának 25. évfordulóját ünneplik. Az alapító, Li Kuan Ju a kormányfő-helyettest, Go Csok Tongot jelöli ki követőjéül. Tárgyalások kezdődnek az amerikai támaszpontokról, amelyeket a Fülöp-szigetektől esetleg Szingapúrba költöztetnének át. Nov.-ben a kormányfő Go Csok Tong javára lemond posztjáról.

## SZÍRIA

Szíriai Arab Köztársaság

Al Jumhuriya Al'Arabiya As Suriya (arabul)

Délnyugat-Ázsia

Földrajz: *Terület*: 185180 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 2-szer nagyobb. *Fekvés*: A Földközi-tenger K-i partján. *Szomszédai*: Libanon, Izrael (Ny), Jordánia (D), Irak (K), Törökország (É). *Felszín*: Ny-on keskeny parti síkság; ezzel párhuzamosan hegyvidék; K-en sivatag, ÉK-en az Eufrátesz termékeny völgye; D-en kisebb hegység. Legmagasabb pont: Jabal ash Shaykh (Mount Hermon, 2814 m). Legjelentősebb folyók: Al Furat (Eufrátesz), Asi (Orontes), Nahr Dijlah (Tigris). Legnagyobb tó: Asszad-víztároló.

Népesség: *Lakosság* (1989): 12210000 (ebből 140000 nomád). *Életkor szerint*: 0–14: 49,3%; 15–59: 44,2%; 60–: 6,5%. *Népsűrűség*: 59,2/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok*: arab 86%; kurd 7%; örmény 3%; cserkesz. *Nyelvek*: arab (hiv.), kurd, örmény, angol, francia. *Vallások*: mohamedán (szunnita, síita, izmaelita, alavita) 92%, keresztény 6%, drúz 2%. *Városi lakosság*: 51%. *Főváros*: Damas (Damaszkusz) (1981): 1251028. *Városok* (1981): Aleppo 976727; Homs 354508; Latakta 176640. *Államforma*: köztársaság. *Államfő*: Hafez Asszad (1970. nov. óta). *Kormányfő*: Mahmud az-Zubi (1990. jún. óta), *Nemzeti ünnep*: ápr. 17.

Gazdaság: *Pénznem*: szíriai font (1991. szept.: 20,89=1 USD). *GDP* (1991): 31,7 Mrd USD. *GDP/fő* (1991): 2603 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): 5,0%. *Adósságszolgálat a GDP %-ában* (1991): 2. *Adósságszolgálat az export %-ában* (1991): 12. *Adósság/fő* (1991): 404 USD. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1987): 11,9. *Fogyasztói árváltozások* (1991): 25%. *Munkaerő-megoszlás*: mezőgazdaság 32%; ipar és kereskedelem 29%. *Export* (1989): 4,2 Mrd USD. *Főbb exportcikkek*: kőolaj, gyapot, textil, foszfát, zöldség, gyümölcs. *Főbb exportpartnerek*: Olaszo. 36%, Franciao. 11%, Románia 8%. *Import* (1989): 2,2 Mrd USD. *Főbb importcikkek*: gép, berendezés, energia, fém, élelmiszer, iparcikk. *Főbb importpartnerek*: Kína 20%, Olaszo. 13%, Franciao. 12%, NSZK 11%. *Közlekedés*: *Vasúti hálózat*: 1932 km. *Közúti hálózat* (1988): 30452 km; ebből burkolt: 28893 km. *Gépjárművek* (1988): személygépkocsi: 112337; egyébgépjármű: 48007. *Főbb kikötők*: Latakta, Tartus. *Hírközlés*: *Egy készülékre jutó lakosok*: tv: 17; rádió: 4,1; telefon: 23. *Napilap* (1989): 21/1000 fő.

Egészségügy: *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 67; nők: 69 év. *Születés* (1989): 44,0‰. *Halálozás* (1989): 6,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 3,8‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 40,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok*: 840. *Egy orvosra jutó lakosok*: 1347.

Oktatás: *Írni-olvasni tud* (1986): 78% (férfiak). *Iskolakötelezettség*: 6 év.

A francia csapatok 1946. ápr. 17-i távozásával függetlenné váló ország 1956. febr. és 1961. szept. között Egyiptommal az Egyesült Arab Köztársaság része. Hafez Asszad 1970. nov.-ben ragadja magához a hatalmat – 10 éven belül ez az 5. puccs –, s 1971. febr.-tól elnök. A tábornokot legutóbb 1985. febr.-ban választják 7 évre államfővé, 99,97%-os többséggel. Az 1973. márc.-i alkotmány óta az Arab Újjászületés Szocialista Pártja (Baath) hivatalosan is az állam és a társadalom vezetője, ami az 1986. febr.-i parlamenti választásokon is bebizonyosodik. Szíria már a 70-es évek közepén is békefenntartó szerepet játszik Libanonban, ezt a 80-as években sorozatos közvetítési kísérleteivel, 1987-től ismételt katonai jelenlétével bizonyítja. 1988-ban a szíriai katonák megpróbálják megakadályozni a libanoni belharc erősödését. 1989-ben az ország veszít befolyásából az arab államok között. 1990. máj.-ban látványos egyiptomi-szír kibékülés veszi kezdetét. Az elnök nem megy el a bagdadi arab csúcsra. Az ország aug.-ban az Irakkal szemben álló táborba áll. Ősztől kezdve a szír elnök döntő szerepet játszik a libanoni megbékélésben, a túszerkedések lezárásában, a szabadon bocsátások közvetítésében. Amikor Irak Izraelt rakétákkal támadja, Asszad elfogadhatónak tartaná a mérsékelt visszacsapást. Az ország és a Nyugat viszonya javul, ez megmutatkozik segélyekben, kölcsönökben is. 1991. dec.-ben az elnök újra a szavazatok 99,9%-át kapja, mandátumát meghosszabbítják.

---

## SZLOVÉNIA

---

lásd: Jugoszlávia

---

## SZOMÁLIA

---

Szomáli Demokratikus Köztársaság

Jamhuuriyadda Dimugradiga Soomaaliya (szomáli nyelven)

Kelet-Afrika

**Földrajz:** *Terület:* 637657 km<sup>2</sup>, Magyarországnál majdnem 7-szer nagyobb. *Fekvés:* K-Afrika középső részén, az Indiai-óceán (Szomáliai-öböl) és az Ádeni-öböl partján. *Szomszédai:* Dzsibuti, Etiópia, Kenya (Ny). *Felszín:* É-on meredek hegyvidék, délebbre száraz mészkőplató, DK-en lépcsőzetes fennsíkok csatlakoznak a part menti síksághoz. Legmagasabb pont: Surud Ad (2408 m). Legjelentősebb folyók: Jubba, Shabeelle.

**Népesség:** *Lakosság* (1988): 7106000 (40% nomád). *Népsűrűség:* 11/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* szomáli (digil, dir, issas, hawiya) 95%; bantu, arab, fehér, indiai, pakisztáni. *Nyelvek:* szomáli (hív.), arab, olasz, angol. *Vallások:* mohamedán (szunnita) 99%, r. kat. *Városi lakosság:* 3496. *Főváros:* Muqdisho (Mogadishu) (\*1986): 1000000. *Városok* (\*1986): Hargeisa 400000; Baidoa 300000; Burao 300000.

**Államforma:** köztársaság. *Államfő:* Mohamed Farrah Aidi (1991. nov. óta). *Kormányfő:* Ali Szamater (1987 óta). *Nemzeti ünnep:* okt. 21.

**Gazdaság:** *Pénznem:* szomáliai shilling (1991. szept.: 2606,44=1 USD). *GNP* (1989): 1,03 Mrd USD. *GNP/fő* (1989): 170 USD. *Gazdasági növekedés* (1980–88): 3,2%. *Adósságszolgálat az export %-ában* (1989): 33. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1984): 6,5. *Fogyasztói árváltozások* (1990): 102%. *Munkaerő-megoszlás:* mezőgazdaság 82%. *Export* (1988): 58 M USD. *Főbb exportcikk:* élő állat, bőr, hús, banán, hal. *Főbb exportpartnerek:* Olaszo. 17%, Szaúd-Arábia. *Import* (1989): 170 M USD. *Főbb importcikk:* élelmiszer, textil, energia, gép, közlekedési eszköz, gyógyszer. *Főbb importpartnerek:* Olaszo. 29%, Francia. 18%.

**Közlekedés:** *Közúti hálózat* (1985): 17215 km; ebből burkolt: 2500 km. *Gépjárművek* (1985):



**Kormányfő:** Valentyin Pavlov (1991. febr.-aug.), Viktor Szilajev (1991. szept.-dec.). **Nemzeti ünnep:** nov. 7., máj. 9.

Gazdaság: *Pénznem*: rubel (1991. szept.: 0,58=1 USD). *GDP/fő* (\*1990): 2500 USD. *Gazdasági növekedés* (1990): -4%. *Adósságszolgálat az export %-ában* (1991): 27,4. *Adósság/fő* (1991): 258 USD. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1988): 15-17%. *Fogyasztói árváltozások* (1991): 250%. *Munkaerő-megoszlás*: mezőgazdaság 19%; ipar 29%; kereskedelem 26%. *Export* (1990): 104,1 Mrd USD. *Főbb exportcikkek*: kőolaj, szén, érc, gép, berendezés, nyersanyag, vas, acél, iparcikk. *Főbb exportpartnerek*: NDK 10%, Lengyelo. 8%, Bulgária 8%, Csehszlovákia 8%. *Import* (1990): 120,6 Mrd USD. *Főbb importcikkek*: gép, berendezés, jármű, fém, gyapot, gyapjú, nyersgumi, élelmiszer, iparcikk. *Főbb importpartnerek*: NDK 10%, Csehszlovákia 8%, Bulgária 8%, Lengyelo. 7%. *Közlekedés*: *Vasúti hálózat* (1990): 147400 km; ebből villamosított: 51700 km. *Közüti hálózat* (1988): 1,5 M km; ebből burkolt: 842700 km. *Főbb kikötők*: Szentpétervár, Odessza, Arhangelszk. *Hírközlés*: *Egy készülékre jutó lakosok*: tv: 3,2; rádió: 1,5; telefon: 6,7. *Napilap* (1989): 383/1000 fő. *Egészségügy*: *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 64; nők: 74 év. *Születés* (1989): 19,0‰. *Halálozás* (1989): 11,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 0,8‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 25,2‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok*: 72. *Egy orvosra jutó lakosok*: 259. *Oktatás*: *Írni-olvasni tud* (1989): 99%. *Iskolakötelezettség*: 10 év.

Az 1922. dec. 30-án megalakult Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségében 1964. okt. és 1982. nov. között Leonid Brezsnyev áll a Szovjetunió Kommunista Pártjának élén. Jelentős reformok nélküli gazdasági vezetésével egy időben fontos külpolitikai egyezményeket köt: a SALT-I. és a SALT-II. szovjet-amerikai egyezmények (bár az utóbbit az amerikai törvényhozás nem hagyja jóvá) fékezik a fegyverkezési versenyt. 1979. dec.-ben – egy korábbi egyezmény értelmében – szovjet csapatok vonulnak be Afganisztánba. A Brezsnyevet követő Jurij Andropov (1982. nov.–1984. febr.), majd Konsztantyin Csernyenko (1984. febr.–1985. febr.) után 1985. márc.-ban Mihail Gorbacsovot választják meg az SZKP főtitkárává. Szept.-ben Nyikolaj Rizskov áll a kormány élére. A főtitkár átfogó programot dolgoz ki az ország gazdasági és társadalmi életének átalakítására. Eközben a külpolitikában is egymást érik javaslatai, ezek kidolgozásában az új külügyminiszter, Eduard Sevardenadze is tevékenyen részt vesz. Többször meghosszabbítják a szovjet atommoratóriumot; 1986. jan.-ban háromlépcsős tervet jelentenek be az atomfegyverek teljes felszámolására 2000-ig. A febr. végi, márc. eleji pártkongresszuson új gazdasági ösztönzőket sürgetnek, amelyek a dolgozóknak közvetlen beleszólást tesznek lehetővé a termelésbe, ill. új pártprogramot fogadnak el. Ápr.-ban a csernobili atomerőműben a helyi vezetők gondatlansága miatt rendkívüli károkat és halálos áldozatokat is követelő robbanás történik. Az 1986–90-es ötéves tervben nő a vállalatok önállósága, saját terveket dolgoznak ki. Nagyobb teret kapnak a magánvállalkozók is. Kicsérélődik a PB tagjainak, a minisztériumok vezetőinek többsége. A glasznoszty és a peresztrojka jelszó a világon mindenütt ismertté válik. Mihail Gorbacsov 1985. nov.-ben és 1986. okt.-ben Genfben, ill. Reykjavikban találkozik az amerikai elnökkel, de csak a harmadik találkozón, 1987. dec.-ben Washingtonban sikerül tényleges és lényeges haladást elérni: a közepes és a rövid hatótávolságú amerikai és szovjet nukleáris rakéták az egyezmény ratifikálásától számított 3 éven belül eltűnnek Európából. Az 1988. máj –jún.-i újabb, ezúttal moszkvai találkozón a stratégiai fegyverek 50%-os csökkentéséről tárgyalnak. Az 1987. okt.-ban, a forradalom 70. évfordulóján megkezdett történelmi átértékelési folyamat 1988-ban folytatódik: a szovjet történelem több kiemelkedő egyéniségét rehabilitálják. Érdemi vita kezdődik a sztálinizmus korszakáról, a személyi kultusz évtizedeiről. Az SZKP 19. országos értekezletét (1941 óta először) jún.-ra hívják össze: a párt és a társadalom életének további demokratizálásáról és a gazdaságirányítás gyökeres átalakításának tervéről esik szó. Tavasszal az azerbajdzsán-örmény nemzetiségi villongások 34 emberéletet követelnek. Jún.-ban fényes külsőségek közepette emlékeznek meg az orosz ortodox egyház 1000 éves fennállásáról. Szept.-ben Gorbacsovot államfői teendőkkal is megbízzák. Dec.-ben az örmény földrengés 25000 áldozatot szed. 1989-ben forrong a Baltikum, egymást érik a nagyobb függetlenséget követelő határozatok. Márc.-ban megválasztják a népképviselői szerveket; 7 évtizede ez a leginkább szabad választás. Az ünnepelt Borisz Jelcin, korábbi pb-póttag, a párt belső bírálója, aki időközben lemond minden előjogáról. Ápr.-ban Grúziában véres nemzetiségi zavargások törnek ki, amit „társadalmi Csernobilnek” neveznek. A rendőrség használja fegyverét, a „könnygáz” is

emberéleteket követel. Jún.-ban Üzbegisztánban törnek ki nemzetiségi zavargások. Eközben Moszkvában az új törvényhozás több miniszteri jelölést visszautasít. Dec.-ben a litván kommunisták kilépnek az SZKP-ból, és a többpártrendszer mellett foglalnak állást. 1990. jan.-ban azeri-örmény összecsapások folynak Bakuban. A konfliktusnak szovjet csapatok vetnek véget. Márc.-ban Litvánia, majd fokozatosan majdnem az összes szövetségi állam kinyilvánítja függetlenségét. Az ukrán, az orosz és a belorusz választásokon a reformerek előretörnek. Jún.-ban Jelcin az orosz parlament elnöke. A szovjet-amerikai csúcson az Egyesült Államokban kereskedelmi szerződést írnak alá, katonai téren némi előrehaladást könyvelnek el. Gorbacsovval tárgyal a 3 balti köztársaság államfője, hogy könnyítsenek a litván függetlenségi nyilatkozat miatti szovjet szankciókon. Az SZKP júl.-i XXVIII. kongresszusán több reformer kilép a pártból, viszont több konzervatív vezetőt hamarosan nyugdíjaznak. Ősszel kritikussá válik a gazdasági helyzet. Nyugati segélyek érkeznek az éhező szovjet városokba. Gorbacsov Nobel-békedíjat kap. Elnöki hatáskörét kiterjesztik, új szövetségi szerződés készül. Dec.-ben Gennagyij Janajev az államfő új helyettese, jan.-ban Valentyin Pavlov az új kormányfő. Márc.-ban a polgárok közel 80%-a – népszavazáson – támogatja a Szovjetunió fennmaradását független, szuverén államok önkéntes szövetségeként. A központilag szervezett referendumtól 6 köztársaság távol marad (a 3 balti köztársaság, valamint Örményország, Grúzia és Moldávia). Gorbacsov központi irányítás alá vonja a belbiztonsági erőket, kiterjeszti beavatkozási lehetőségeiket. Febr.-ban megszűnik a Varsói Szerződés, jún.-ban feloszlik a KGST. Máj.-ban kivonulnak az utolsó szovjet egységek Cseh-Szlovákiából, jún.-ban Magyarországról. Júl.-ban az elnök az ország felvételét kéri a nemzetközi pénzügyi szervezetekbe. A moszkvai szovjet-amerikai csúcson aláírják a START-megállapodást: a hadászati stratégiai atomfegyverek csökkentéséről szóló szerződést 9 évi tárgyalás után sikerül megkötni. Eszerint Moszkva 35, Washington 28%-kal csökkenti nukleáris arzenálját, a megsemmisítést kölcsönösen ellenőrzik. Ezt követően az amerikai és a szovjet elnök a taktikai atomfegyverek csökkentésére is javaslatokkal áll elő Aug.-ban államcsínykísérlet színhelye Moszkva. A tervezett új szövetségi szerződés aláírásának előestéjén Gorbacsov közeli munkatársai – Janajev vezetésével – átveszik a hatalmat. A hatalomátvételi kísérlet 3 nap után megbukik, s ebben jelentős szerepet játszik Borisz Jelcin és a Nyugat fellépése, a moszkvaiak kiállása. A Krímben házi őrizetben tartott Gorbacsov Moszkvába visszatérve elrendeli a kormány, a hadsereg, a KGB és a belügyminisztérium átszervezését. A puccsot követően törvénytelenítik az SZKP működését. Szept.-ben a népképviselők országos kongresszusa feloszlatja önmagát és szentesíti a Szovjetunió felbomlását. Létrejönnek az új hatalmi struktúra átmeneti intézményei, az elnök által vezetett Államtanács, a törvényhozó, kétkamarás Legfelső Tanács és a Köztársasági Gazdasági Bizottság. Okt.-ben Alma-Atában 12 egykori szovjet tagköztársaság képviselői aláírják a gazdasági közösség szerződését, de a politikai egyezményt elhalasztják. Az aláírást követően néhány köztársaság visszalép. Dec.-ben az orosz, az ukrán és a belorusz elnök hármas, laza államszövetségről állapodik meg, romba döntve ezzel Gorbacsov konföderációs tervét. A Brit Nemzetközösséghez hasonló alakulathoz bármely más köztársaság csatlakozhat. Koordinációs központul Minszket választják. Dec.-ben Alma-Atában 8 további köztársaság csatlakozik a 3 szláv szerződőhöz. Közös szervezetek létrehozását határozzák el, de elutasítják, hogy az új szövetség külön állam legyen. A nukleáris fegyverekkel rendelkező 4 köztársaság közös kommandót állít fel. A hatalmát veszített Gorbacsov leköszön. A Szovjetunió de facto és de jure is megszűnik létezni. Jogutód a nemzetközi szervezetekben, a külképviseletekben az Orosz Köztársaság.

---

## AZERBAJDZSÁN

---

Földrajz: *Terület:* 86600 km<sup>2</sup>, Magyarországnál valamivel kisebb. *Szomszédai:* Grúzia, Oroszország (É), Örményország (Ny), Irán (D).

Néesség: *Lakosság* (1989): 7029000. *Népsűrűség*: 81/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok*: azerbajdzsáni tatár 80%; örmény 7,9%; orosz 7,9%; dagesztáni 3,4%. *Vallások*: mohamedán, örmény gregoriánus, pravoszláv, zsidó. *Főváros*: Baku (1989): 1760000. *Városok*: Kirovabad, Sztyepanakert, Szumgait. *Államforma*: köztársaság. *Államfő*: Ajaz Motalibov (1991. szept. óta).

*Gazdaság*: *GDP/fő* (\*1990): 1221 USD.

Az 1918. máj.-ban kikiáltott független Azerbajdzsán Köztársaságot 1920. ápr.-ban elfoglalja a Vörös Hadsereg: Azerbajdzsán Szovjet Szocialista Köztársasággá alakul, 1922-ben belép a Szovjetunióba. 1936-tól válik önálló szovjet köztársasággá. A 80-as évek végétől az Azerbajdzsán területébe ékelt, örmények lakta Karabah terület miatt állandósulnak az összetűzések az azeriak és az örmények között. 1990. szept.-ben a parlament függetlenségi nyilatkozatot fogad el, 1991. febr.-ban törlik a köztársaság nevéből a szocialista jelzőt. Bár az aug.-i puccs idején az elnök – a köztársaságok elnökei közül – egyedül nyíltan támogatja a moszkvai puccsistákat, Motalibovot szept.-ben a szavazatok 90%-ával államfővé választják.

---

## BELORUSSZIA

---

*Földrajz*: *Terület*: 207600 km<sup>2</sup>, Magyarországnál több mint 2-szer nagyobb. *Szomszédai*: Lettország, Litvánia (É), Lengyelország (Ny), Ukrajna (D), Oroszország (K).

Néesség: *Lakosság* (1989): 10200000. *Népsűrűség*: 49/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok*: belorusz 79,4%; orosz 11,9%; lengyel 4,2%; ukrán 2,4%. *Vallások*: pravoszláv, r. kat., zsidó. *Főváros*: Minszk (1989):

1590000. *Városok*: Breszt, Gomel, Grodno.

*Államforma*: köztársaság. *Államfő*: Sztanyiszlav Suskevics (1991. szept. óta).

*Gazdaság*: *GDP/fő* (\*1990): 2497 USD.

A 18. sz. óta Oroszországhoz tartozó terület 1919 óta Belorusz SZSZK, 1922-től a Szovjetunió tagköztársasága, 1945-től az ENSZ külön szavazattal bíró tagállama. 1991. aug.-ban függetlenségi nyilatkozatot fogad el a helyi legfelsőbb tanács. Az addigi elnök, Nyikolaj Dementaj visszalép, utóda Sztanyiszlav Suskevics. Dec.-ben a köztársaság a szláv nemzetközösség alapító tagja, fővárosa a koordinációs központ.

---

## GRÚZIA

---

*Földrajz*: *Terület*: 69700 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. egyharmad résszel kisebb. *Szomszédai*: Oroszország (K), Törökország (Ny), Örményország, Azerbajdzsán (D).

Néesség: *Lakosság* (1989): 6449000. *Népsűrűség*: 78/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok*: grúz 68,8%; örmény 9%; orosz 7,4%; adzsar 5,1%; oszét 3,2%; abház 1,7%. *Vallások*: grúz kat., örmény a gregoriánus, pravoszláv, mohamedán. *Fővárosa*: Tbiliszi (1989): 1260000. *Városok* (1989): Kutaiszi 235000; Rusztavi 159000; Batumi 136000.

*Államforma*: köztársaság. *Államfő*: Zviad Gamszahurdia (1991. máj. óta).

*Gazdaság*: *GDP/fő* (\*1990): 1814 USD.

Az 1918. máj.-ban független, majd a Vörös Hadsereg bevonulása után, 1921. febr.-tól Szovjet Köztársaság 1922. dec.-ben a kaukázusontúli Szocialista Föderatív Köztársaság részeként belép a Szovjetunióba. 1936-tól önálló szovjet köztársaság. Az 1991. márc.-i népszavazás 95%-os többséggel dönt a teljes függetlenség mellett. A parlament ápr.-ban ezt szentesíti. Máj.-ban a korábbi ellenzéki vezetőt, Zviad Gamszahurdiát választják elnökké. Ősztől egymást érik az elnök elleni tüntetések, az elnök válaszul betiltja az ellenzéki sajtót, rendkívüli állapotot hirdet. Az 1990-es abház-grúz nemzetiségi összecsapásoknál is véresebb 1991-es oszét-grúz konfliktus a helyi autonóm területek

ügyének megoldatlanságát hangsúlyozza. Dec.-től polgárháború dúl az elnök támogatói és ellenzéke között.

## KAZAHSZTÁN

---

Földrajz: *Terület:* 2717300 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 24-szer nagyobb. *Szomszédai:* Oroszország (É, Ny), Kirgízia, Üzbegisztán, Türkmenfa (D) Kína (K).

Néesség: *Lakosság* (1989): 16200000. *Népsűrűség:* 6/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* kazah 36%; orosz 40%; ukrán, tatár, üzbég, belorusz. *Vallás:* mohamedán. *Főváros:* Alma-Ata (1989): 1130000.

*Városok:* Karagenda, Szemipalatyinszk, Csimkent.

*Államforma:* köztársaság. *Államfő:* Nurszultan Nazarbajev (1991. dec. óta).

*Gazdaság:* *GDP/fő* (\*1990): 2138 USD.

Az 1731 után fokozatosan orosz befolyás alá kerülő területen 1917-ben kikiáltják a teljes függetlenséget és nemzeti kormány alakul. A Vörös Hadsereg előrenyomulása nyomán először Kazah ASZSZK, majd 1936-tól önálló szovjet tagköztársaság. 1990. okt.-ben szuverenitási nyilatkozatot fogad el a helyi legfelsőbb tanács, ezzel együtt betiltja a köztársaság területén folyó nukleáris robbantásokat, tesztek. Nurszultan Nazarbajev, a köztársaság kommunista vezetője Jelcin mellett áll ki a moszkvai puccs idején, majd lemond főtitkári posztjáról. A kazah elnökválasztásokon dec.-ben ő győz. Az alma-atai szovjet gazdasági csúcstalálkozó, majd a dec.-i Független Államok Közössége jelentős részben Nazarbajev munkájának eredménye.

## KIRGÍZIA

---

Földrajz: *Terület:* 198500 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 2-szer nagyobb. *Szomszédai:* Kazahsztán (É, Ny), Üzbegisztán (Ny), Tadzsikisztán (D), Kína (D, K).

Néesség: *Lakosság* (1989): 4291000. *Népsűrűség:* 22/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* kirgiz 48%; orosz 26%; üzbég 12%; ukrán 3%; tatár 2%. *Vallás:* szunnita muzulmán. *Főváros:* Piskep (korábban: Frunze) (1989): 615000. *Városok* (1989): Os 213000; Przsevalszk 56000; Kizil-Kija.

*Államforma:* köztársaság. *Államfő:* Aszkar Akajev (1991. okt. óta).

*Gazdaság:* *GDP/fő* (\*1990): 1697 USD.

A 19. sz.-ban orosz befolyás alá kerülő terület sokáig nem egységes, a Szovjetunióban előbb Kirgiz Autonóm Területként, majd Kirgiz ASZSZK-ként kap szerepet, 1936-tól önálló szovjet tagköztársaság. A köztársaságok szuverenitási nyilatkozatai után utolsóként –1990. dec.-ben – Kirgízia fogad el hasonló döntést. Aszkar Akajevet ekkor közvetve elnökké választják. Akajev 1991. aug.-ban elrendeli a KP feloszlását, majd kikiáltja a köztársaság függetlenségét. Okt.-ben közvetlen választáson erősítik meg hivatalában.

## MOLDÁVIA

---

Földrajz: *Terület:* 33700 km<sup>2</sup>, Magyarországnak kb. egyharmada. *Szomszédai:* Ukrajna (K, É, D), Románia (Ny).

Néesség: *Lakosság* (1989): 4341000. *Népsűrűség:* 129/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* román 64%; ukrán 14%; orosz 10%; gagauz 3%. *Vallások:* gör. és r. kat., pravoszláv. *Főváros:* Kisinyov (1989):

665000. *Városok* (1989): Tyiraszpol 182000; Belci 159000; Bengyeri 130000.

Államforma: köztársaság. *Államfő*: Mircea Snegur (1991. dec. óta).

Gazdaság: *GDP/fő* (\*1990): 2135 USD.

1918-ban népszavazással Romániához csatlakozik az addig a cári Oroszországhoz tartozó terület.

1940-ben szovjet csapatok szállják meg. É-i és D-i része Ukrajnához kerül, a Dnyeszter keleti partján lévő területeket hozzá csatolják. 1990. jún.-át, a függetlenségi nyilatkozatot a moldovánok és a gagauzok közötti belső feszültségek követik. A gagauzok aug.-ban saját köztársaságukat kiáltják ki, ahol választásokat is tartanak. 1991. febr.-ban a parlament elutasítja Snegur elnök lemondását, aki a kommunistákat vádolja félreinformálással. Snegur folyamatosan elutasítja, hogy az új unió tárgyalásain megjelenjen. Máj.-ban az állam nevéből törlik a szovjet és a szocialista szavakat. Aug.-ban a legfelső tanács függetlenségi nyilatkozatot tesz. Dec.-ben az elnökválasztásokon az egyetlen jelölt, Snegur nagy többséggel győz. Romániát és a volt szovjet köztársaságokat is meglepi döntésével, hogy csatlakozik a Független Államok Közösségéhez.

---

## OROSZORSZÁG

---

Földrajz: *Terület*: 17075000 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 184-szer nagyobb. *Szomszédai*: Kína, Mongólia, KNDK, Kazahsztán, Azerbajdzsán, Grúza (D), Norvégia, Finnország, Észtország, Lettország (É), Belorusszia, Ukrajna (Ny).

Népesség: *Lakosság* (1989): 147386000. *Népsűrűség*: 9/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok*: orosz 82,6%; tatár 3,6%; ukrán 2,7%; csuvas 1,2%; baskír, lengyel, német, udmurt, burját, mari, jakutszk, osztét.

*Vallás*: pravoszláv. *Főváros*: Moszkva (1989): 8769000. *Városok*: Nyizsnyij-Novgorod (korábban: Gorkij), Volgográd, Szverdlovsk.

Államforma: köztársaság. *Államfő*: Borisz Jelcin (1991. jún. óta).

Gazdaság: *GDP/fő* (\*1990): 2718 USD.

Az 1917. nov.-i bolsevik forradalom után a szovjet hatalom bázisa, 1922. dec.-ben a Szovjetunió alapító tagköztársasága. 1990. szept.-ben a Legfelső Tanács 500 napos gazdasági tervet hirdet meg, amely a piacgazdasági áttérést teszi lehetővé. Eszerint 1991. jan.-tól megkezdődik a privatizálás, elismerik a föld magántulajdonát. Febr.-ban a Legfelső Tanács arról dönt, hogy a köztársaság részt vesz a márc.-i unió-népszavazáson. A parlament elnöke, Jelcin kiterjedt hatalmi jogkört kap. A szénbányászok sztrájkolnak, Gorbacsov lemondását követelik. Jelcin aláírja előttük, hogy a bányák orosz fennhatóság alá kerülnek. Máj.-ban külön orosz belbiztonsági szervezetet hoznak létre, megteremtik az orosz elnöki rendszer jogi kereteit. Jún.-ban Jelcint az első közvetlen köztársasági elnökválasztáson államfővé választják. Ezzel egy időben közvetlen választások erősítik meg hivatalában a moszkvai és a leningrádi polgármestert, Popovot és Szobcsakot. Júl.-ban Jelcin számúzi az SZKP-t a hivatalokból és gyárakból. Aug.-ban a puccsisták elleni akciók élére áll, elismeri a balti köztársaságok függetlenségét. Ősztől átveszi a kezdeményezést Gorbacsovtól a Szovjetunió utódszervezeteinek kialakításánál. Meghatározó szerepet játszik dec.-ben a minszki, majd az alma-atai megállapodásoknál. Az Orosz Köztársaság a Szovjetunió jogutóda, a nemzetközi szervezetekbe, a külképviseletekbe, a Kreml tornyára az orosz zászló kerül. Megoldatlan probléma a nukleáris fegyverek közös ellenőrzése a többi, immár független volt szovjet köztársasággal, valamint az Orosz Köztársaság területén élő vagy oda települni szándékozó kisebbségek, autonómiák ügye, közöttük a tatárok, vagy a volgai németek problémája.

---

## ÖRMÉNYORSZÁG

---

**Földrajz:** *Terület:* 29800 km<sup>2</sup>, Magyarországnak kb. egyharmada. *Szomszédai:* Azerbajdzsán (K), Grúzia (É), Törökország (Ny), Irán (D).

**Népesség:** *Lakosság* (1989): 3283000. *Népsűrűség:* 110/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* örmény 89%; szeri 5%; orosz 2%; kurd 1,7%. *Vallások:* örmény gregoriánus, pravoszláv, mohamedán. *Főváros:*

Jereván (1989): 1200000. *Városok* (1989): Kirovakan 159000; Leninakan 120000.

**Államforma:** köztársaság. **Államfő:** Levon Ter-Petroszjan (1991. okt. óta).

**Gazdaság:** *GDP/fő* (\*1990): 2320 USD.

Az 1918. máj.-ban független, majd a törökök és a Vörös Hadsereg által egyaránt szorongatott területen 1920. szept.-ben kikiáltják az Örmény Szovjet Köztársaságot. 1922. dec.-ben a kaukázusontúli Szocialista Föderatív Szovjet Köztársaság részeként csatlakozik a Szovjetunióhoz, 1936-tól önálló szovjet köztársaság. Örményország és Azerbajdzsán viszonya a karabahi nemzetiségi konfliktus miatt 1989 óta folyamatosan romlik. 1991-ben szovjet katonákat is bevetnek az ellentétek elsimítására. A hegyekben gerillaháború folyik, százak halnak meg. Szept.-ben népszavazás hagyja jóvá a köztársaság függetlenségét, Ter-Petroszjant okt.-ben közvetlen elnökválasztásokon erősítik meg hivatalában. Nov.-ben az örmény, az azerbajdzsán elnök és a Karabah hegyvidék képviselői megállapodnak abban, hogy 1992-től visszaállítják a körzet autonóm státusát.

---

## TADZSIKISZTÁN

---

**Földrajz:** *Terület:* 143100 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 1,5-szer nagyobb. *Szomszédai:* Üzbegisztán (Ny), Kirgízia (K), Kína (K), Afganisztán (D).

**Népesség:** *Lakosság* (1989): 5112000. *Népsűrűség:* 36/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* tadzsik 59%; üzbég 23%; orosz 10%; ukrán. *Vallás:* szunnita muzulmán. *Főváros:* Dusanbe (1989): 595000. *Városok* (1989): Kudzand (korábban. Leninabad); Kurgan-Tyube; Kulyab.

**Államforma:** köztársaság. **Államfő:** Rahman Nabijev (1991. szept. óta).

**Gazdaság:** *GDP/fő* (\*1990): 1151 USD.

A 18. sz.-tól orosz, ill, angol megszállás alá kerülnek bizonyos részei. 1917-től egy része a Turkesztáni ASZSZK-hoz, más területei a buharai kánsághoz tartozik. 1924-ben a Tadzsik Autonóm Szocialista Szövetségi Köztársaság, 1929-ben a szövetségi köztársaság alakul meg. Kahar Mahamov, a Legfelső Tanács elnöke 1991. aug.-ban visszalép, mivel a puccsistákat nem ítéli el. Szept.-ben a köztársaság kinyilvánítja függetlenségét. Rahman Nabijev az új elnök.

---

## TÜRKMÉNIA

---

**Földrajz:** *Terület:* 488100 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 5-ször nagyobb. *Szomszédai:* Kazahsztán (É), Üzbegisztán (É, K), Irán (D), Afganisztán (DK).

**Népesség:** *Lakosság* (1989): 3534000. *Népsűrűség:* 7/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* türkmén 69%; orosz 13%; üzbég 9%; kazah 3%; tatár, örmény, ukrán. *Vallás:* mohamedán. *Főváros:* Ashabad (1989): 398000. *Városok:* Csardzson; Mari; Nevit-Dag.

**Államforma:** köztársaság. **Államfő:** Szaparmurjad Nyejazov (1991. okt. óta).

**Gazdaság:** *GDP/fő* (\*1990): 1548 USD.

Az orosz katonák a 18. sz.-ban hatolnak be először a területre, amely a bolsevik forradalmat követően 1924-ig Turkesztáni Autonóm Szocialista Szövetségi Köztársaság, ezután Türkmen SZSZK. Az SZKP működését az 1991-es moszkvai puccs után felfüggesztik, okt.-ben függetlenségi nyilatkozat születik. Az új elnök Szaparmurjad Nyejazov.

## UKRAJNA

---

**Földrajz:** *Terület:* 603700 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 6,5-szer nagyobb. *Szomszédai:* Oroszország (K), Moldávia, Románia, Lengyelország, Cseh-Szlovákia, Magyarország (Ny), Belorusszia (É).

**Népesség:** *Lakosság* (1989): 51704000. *Etnikai csoportok:* ukrán 73,6%; orosz 21%; belorusz, moldovai, lengyel, *Vallások:* ukrán kat., pravoszláv, r. kat., gör. kat., zsidó. *Főváros:* Kijev (1989): 2590000. *Városok:* Harkov, Donyeck, Ogyessza.

**Államforma:** köztársaság. *Államfő:* Leonyid Kravcsuk (1991. dec. óta).

**Gazdaság:** *GDP/fő* (\*1990): 2173 USD.

Az ukrán állam 1654-ben egyesül Oroszországgal, de Ny-i területei többször lengyel fennhatóság alá kerülnek. 1917-ben alakul meg az Ukrán SZSZK, amely 1922. dec.-ben a Szovjetunió egyik alapító tagköztársasága, 1945-től az ENSZ önálló tagállama. Az 1991. aug.-i moszkvai puccsot követően a helyi legfelső tanács úgy dönt, hogy a köztársaság kilép a Szovjetunióból, független államot hoz létre. A nyilatkozat saját fizetőeszköz, önálló ukrán hadsereg létrehozását tervezi, valamint a szovjet üzemek átvételét. Leonyid Kravcsuk, a korábbi kommunista funkcionárius visszaadja pártmegbízatásait, kilép az SZKP-ból, egy időre felfüggeszti a párt működését. Dec.-ben az elnököt népszavazás erősíti meg hivatalában. A választók jóváhagyják a függetlenségi nyilatkozatot. Jelcin és Kravcsuk a moszkvai puccs után szövetséget köt, de a 2 köztársaság között rendezetlen határviták, a nukleáris fegyverek állomásoztatása és ellenőrzése is nézeteltérést okozhat. Bresztben Ukrajna csatlakozik a laza szláv államközösséghez, így egyengeti az utat a Független Államok Közössége felé.

## ÜZBEGISZTÁN

---

**Földrajz:** *Terület:* 447400 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 5-ször nagyobb. *Szomszédai:* Kazahsztán (É, Ny), Türkmenia (D), Tadzsikisztán, Kirgízia (K).

**Népesség:** *Lakosság* (1989): 19906000. *Népsűrűség:* 45/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* üzbég 69%; orosz 11%; tatár 4%; tadzsik 4%; karakalpak, kazah. *Vallás:* szunnita muzulmán. *Főváros:* Taskent.

**Államforma:** köztársaság. *Államfő:* Iszlám Karimov (1991. dec. óta).

**Gazdaság:** *GDP/fő* (\*1990): 1258 USD. Miután az üzbég területek a 19. sz. második felében az Orosz Birodalom részévé válnak, 1917-ben a területet feldarabolják. Iszlám kormány alakul, amely a Vörös Hadsereg bevonulása után eltűnik. Létrejön a Turkesztáni SZSZK. 1925-ig Tadzsikisztán is ehhez tartozik. 1936-ban Kazahsztántól a Karakalpak ASZSZK, majd 1963-ban az Éhségsztyepp is üzbég fennhatóság alá kerül. A moszkvai puccsot követően a legfelső tanács függetlenségi nyilatkozatot fogad el. A függetlenség felé az átmenetet a volt kommunista főtitkár, Iszlám Karimov vezeti. A pártot Népi Demokrata Pártra keresztelik át. A dec.-i, első közvetlen elnökválasztások Karimov győzelmét hozzák.

## SZUDÁN

---

Szudáni Demokratikus Köztársaság

Al Jamhuriyat ad Dimuqratiyat as-Sudan (arabul)

Kelet-Afrika

**Földrajz:** *Terület:* 2505813 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 27-szer nagyobb. *Fekvés:* K-Afrika középső részén, a Vörös-tenger partján. *Szomszédai:* Egyiptom (É), Líbia, Csád, Közép-afrikai Köztársaság



(Ny), Zaire, Uganda, Kenya (D), Etiópia (K). *Felszín:* Középső részén a Nílus menti síkság, melyet három oldalról hegyvidék vesz körül. *Legmagasabb pont:* Kinyeti (3187 m). *Legjelentősebb folyók:* Nílus, Bahr al Jabal (Fekér-Nílus), Bahr al Azraq (Kék-Nílus).

*Népesség: Lakosság* (1989): 25008000. *Népsűrűség:* 9/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* arab 40%; hamita és nilota (dinka, nuer) 300; núbiai 10%; fehér. *Nyelvek:* arab (hiv.), angol, hamita, nilota és szudáni nyelvek. *Vallások:* mohamedán (szunnita) 73%, törzsi vallású 18%, keresztény 9%. *Városi lakosság:* 21%. *Főváros:* Kartúm (El-Khartoum) (1983): 476218. *Városok* (1983): Omdurman 526278; Khartum Bahri 341146; Port Sudan 206727.

*Államforma:* köztársaság. *Állam- és kormányfő:* Omar Hasszán el-Besir (1989. jún. 30-a óta).

*Nemzeti ünnep:* jan. 1.

*Gazdaság: Pénznem:* szudáni font (1991. szept.; 4,47=t USD). *GDP* (1991): 69,5 Mrd USD. *GDP/fő* (1991): 2117 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): -6,0%. *Adósságszolgálat a GDP %-ában* (1991): 0,2. *Adósságszolgálat az export % -ában* (1991): 21. *Adósság/fő* (1991): 523 USD. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1988): 2,4. *Fogyasztói árváltozások* (1991): 150%. *Munkaerő-megoszlás:* mezőgazdaság 78%; ipar és kereskedelem 9%. *Export* (1989): 672 M USD. *Főbb exportcikk:* gyapot, köles, földimogyoró, élő állat, bőr. *Főbb exportpartnerek:* Egyiptom 13%, Szaúd-Arábia; 11%, Olaszó. 9%, Japán 8%. *Import* (1989): 1,1 Mrd USD. *Főbb importcikk:* gép, jármű, energia, élelmiszer, textil, fémáru, közszükségleti cikk. *Főbb importpartnerek:* Közös Piac 36%, Szaúd-Arábia 17%, Egyesült Államok 8%.

*Közlekedés: Vasúti hálózat* (1982): 4786 km. *Közüti hálózat* (1982): 48000 km; ebből burkolt: 3000 km. *Gépjárművek* (1985): személygépkocsi: 99400; egyéb gépjármű: 17500. *Fő kikötő:* Port Sudan.

*Hírközlés: Egy készülékre jutó lakosok:* tv: 23; rádió: 4,6; telefon: 338. *Napilap* (1985): 6/1000 fő.

*Egészségügy: Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 51; nők: 55 év. *Születés* (1989): 44,0‰.

*Halálozás* (1989): 14,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 3,0‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 98,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok:* 1110. *Orvosok* (1983): 2169.

*Oktatás: Írni-olvasni tud* (1991): 20%. *Iskolakötelezettség:* 9 év

A brit csapatok távoztával az ország 1956. jan. 1-jén független, 1969. máj.-ban a kormányhatalmat forradalmi tanács veszi át, élén Muhammad al-Nimeri áll. A testületet 1979-ben Nimeri személyes vezetése váltja fel, aki megalapítja a Szudáni Szocialista Uniót (ez az egyetlen legális politikai szervezet). Az időlegesen kibékülő mohamedán É-i és keresztény D-i országrész ellentétei a 80-as években újra fellángolnak. A több puccsot megghiúsító Nimerit 1985. ápr.-ban katonák távolítják el tisztségéből. Ed-Dahab tábornok enyhíti a szigorúan az iszlámhoz igazodó rendelkezéseket. A FAO 15 M USD-s segéllyel próbál segíteni a szárazság áldozatain, kevés sikerrel. Az 1986. ápr.-i választások után Szadik al-Mahdi, a D-i országrész képviselőjét is ellátó párt vezetője a kormányfő, bár D-en a polgárháborús helyzet miatt csak a választókörzetek felében lehet szavazni. 1987. júl.-ban bizonytalan időre meghosszabbítják a rendkívüli állapotot. 1988. jan.-ban Szudánt többpártrendszerű országgá nyilvánítják. Aug.-ban hatalmas áradások tetemes károkat okoznak. 1989. jún.-ban katonai kormány veszi át az irányítást. Omar Hasszán el-Besir tábornok egyoldalú tüzszünetet hirdet a déliekkel szemben, az előző vezetőket korrupciós perben állítja bírák elé. 1990. őszén kiújulnak a harcok D-en. Puccskísérletről, kivégzésekről szállnak fel hírek. 1991. febr.-ban föderatív állami struktúrákat alakítanak ki.

---

## SVÁZIFÖLD

Szváziföldi Királyság

Kingdom of Swaziland (angolul)

Umbuso we Swatini (szvázi nyelven)

Dél-Afrika

**Földrajz:** *Terület:* 17364 km<sup>2</sup>, Magyarországnak: kb. egyötöde. *Fekvés:* D-Afrika K-i részén, az indiai-óceán közelében. *Szomszédai:* Dél-afrika Köztársaság (É, Ny, D), Mozambik (K). *Felszín:* Nagy része hegyvidék. Legmagasabb pont: Emlembe (1862 m). Legjelentősebb folyók: Usutu, Komati.

**Népesség:** *Lakosság* (1989): 757000. *Életkor szerint:* 0–14: 47,3%; 15–59: 47,4%; 60–: 5,3%.

*Népsűrűség:* 39/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* szvazi (bantu nguni csoport) 90%; keverék és fehér.

*Nyelvek:* angol (hiv.), siswati (szvazi) (hiv.) *Vallások:* protestáns 60%, törzsi vallású 32%; r. kat. 8%.

*Városi lakosság:* 29%. *Főváros:* Mbabane (1986): 38290. *Városok* (1986): Manzini 18084; Big Bend 9676; Mhlume 6509.

**Államforma:** monarchia. *Államfő:* III. Mswati király (1986. ápr. óta). *Kormányfő:* Bhekimp

Alpheus Dlamini herceg (1983. márc. 25-e óta). *Nemzeti ünnep:* szept. 6.

**Gazdaság:** *Pénznem:* lilangeni (1991. szept 2,82=1 USD). *GNP* (1989): 683 M USD. *GNP/fő* (1989): 900 USD. *Gazdasági növekedés* (1980–89): 4,1%. *Fogyasztói árváltozások* (1989): 11,7%. *Munkaerő-megoszlás:* mezőgazdaság 53%; ipar és kereskedelem 9%. *Export* (1988): 436 M USD. *Főbb exportcikk*ek: cukor, cellulóz azbeszt, vasérc, gyümölcs, hús. *Főbb export-partnerek:* Nagy-Britannia 33%, D-afrikai Közt. 20%. *Import* (1988): 404 M USD. *Főbb importcikk*ek: élelmiszer, élő állat, gép, berendezés, jármű, energia, vegyipari termék. *Fő importpartner:* D-afrikai Közt. 96%.

**Közlekedés:** *Vasúti hálózat* (1989): 301 km. *Közüti hálózat* (1988): 2779 km; ebből burkolt 719 km.

*Gépjárművek* (1983): személygépkocsi: 17000; egyéb gépjármű: 8000. *Hírközlés:* *Egy készülékre jutó lakosok:* rádió: 6,3; telefon: 34. *Napilap* (1987): 24/1000 fő.

**Egészségügy:** *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 47; nők: 54 év. *Születés* (1989): 46,0‰.

*Halálozás* (1989): 15,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 3,1%. *Csecsemőhalandóság* (1989): 127,0‰.

*Kórházi ágyak* (1984): 1608. *Orvosok* (1984): 80 (+13 fogorvos).

**Oktatás:** *Írni-olvasni tud* (1990): 65%. *Iskolakötelezettség:* 7 év.

A brit felügyelettől megszabaduló terület 1968. szept. 6-a óta független. Az 1921-től uralkodó II. Sobhusa a függetlenség után alkotmányos monarchiát hirdet meg, de 1973. szept.-ben felfüggeszti, 1976-ban pedig hatályon kívül helyezi az alkotmányt, valamint a pártokat. Sobhusa halála után (1982. ápr.) a trónörökös Makhosemrló herceget csak 4 év múlva, 1986. ápr.-ban, nagykorúsága elérésekor avatják királlyá, III. Mswati néven.

---

## TÁDZSIKISZTÁN

---

lásd: Szovjetunió

---

## TANZÁNIA

---

Tanzánia Egyesült Köztársaság

United Republic of Tanzania (angolul)

Jamhuriya Mwungano wa Tanzania (szuahéli nyelven)

Kelet-Afrika

**Földrajz:** *Terület:* 945087 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 10-szer nagyobb. *Fekvés:* K-Afrika középső részén, az Indiai-óceán partján. *Szomszédai:* Uganda (É), Ruanda, Burundi, Zaire (Ny), Zambia, Malawi, Mozambik (D), Kenya (ÉK). *Felszín:* Nagy része szavannás magasföld; É-on vulkánok, köztük a Kilimandzsáró. Legmagasabb pont: Kibo (5895 m). Legjelentősebb folyók: Ruvuma, Rufiji, Kagera. Legnagyobb tavak: Viktória-tó, Tanganyika-tó, Malawi (Nyasza)-tó.

**Népesség:** *Lakosság* (1990): 23300000. *Népsűrűség:* 24/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* főleg bantu (hava,

makonde, njamwesi, sukuma); masszai, szuahéli, arab, indiai, fehér. *Nyelvek:* angol (hiv.), szuahéli (hiv.), bantu és hamita dialektusok. *Vallások:* mohamedán 30%, törzsi vallású 30%, r. kat. 20%, protestáns 10%, hindu. *Városi lakosság:* 30%. *Főváros:* Dodoma (1979): 158577. *Városok* (1979): Dar es Salaam 851522; Musoma 219127; Mwanza 169660.

*Államforma:* szövetségi köztársaság. *Államfő:* Ndugu Ali Hassan Mwinyi (1985. nov. 5-e óta).

*Kormányfő:* John Samuel Malecela (1990. okt. óta). *Nemzeti ünnep:* ápr. 26.

*Gazdaság:* *Pénznem:* tanzániai shilling (1991. szept.: 227,61=1 USD). *GNP* (1989): 3,07 Mrd USD.

*GNP/fő* (1989): 120 USD. *Gazdasági növekedés* (1980–89): 1,8%. *Adósságszolgálati export %-ában* (1989): 16,5. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1985): 3,4. *Fogyasztói árváltozások* (1989): 24,5%.

*Munkaerő-megoszlás:* mezőgazdaság 85%; ipar és kereskedelem 15%. *Export* (1989): 312 M USD.

*Főbb exportcikkek:* kávé, gyapot, gyémánt, szizál, szegfűszeg, kesudió, dohány, tea, zöldség. *Főbb*

*exportpartnerek:* NSZK 15%, India 11%, Egyesült Államok 11%. *Import* (1989): 717 M USD. *Főbb*

*importcikkek:* gép, berendezés, energia, élelmiszer, vegyipari termék, textil, gabona, jármű. *Főbb*

*importpartnerek:* Nagy-Britannia 12%, Japán 10, NSZK 9%.

*Közlekedés:* *Vasúti hálózat* (1986): 3569 km. *Közúti hálózat* (1988): 82000 km. *Gépjárművek* (1986):

személygépkocsi: 49000; egyéb gépjármű: 33000. *Főbb kikötők:* Dar es Salaam, Tanga, Mtwara.

*Hírközlés:* *Egy készülékre jutó lakosok:* rádió: 6; telefon: 179. *Napilap* (1989): 8/1000 fő.

*Egészségügy:* *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 49; nők: 54 év. *Születés* (1989): 50,0‰.

*Halálozás* (1989): 16,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 3,4%. *Csecsemőhalandóság* (1989): 110,0‰.

*Kórházi ágyak* (1984): 22800. *Orvosok* (1984): 1065.

*Oktatás:* *Írni-olvasni tud* (1987): 85%.

A volt Német K-Afrika, majd brit mandátumterület 1964. ápr. 26-án egyesül Tanganyika és Zanzibár néven, amit okt. 29-én Tanzániára változtatnak. A köztársaság elnöke Julius Nyerere, az addigi zanzibári elnök, alelnöke Karume, a korábbi tanganyikai miniszterelnök. Az 1977. ápr.-i alkotmány szerint a föderatív államban csak egyetlen forradalmi párt működik: Zanzibár és Tanganyika vezető pártjai jan.-ban egyesülnek. 1985. okt.-ben Nyerere lemond az elnöki tisztről, de megtartja a párt vezetését. A választásokon az egyetlen jelöltet, Ali Hassan Mwinyit választják meg 5 évre elnöknek. Mwinyi korábban Zanzibár elnöki tiszttét töltötte be. Az afrikai változások láttán az elnök 1990-ben megígéri, hogy az országban hamarosan ellenzéki pártok is működhetnek. Nyerere máj.-ban bejelenteni, hogy teljesen visszavonul a politikától. Okt.-ben az elnököt jelentős többség 5 évre erősíti meg hivatalában.

---

## THAIFÖLD

Thaiföldi Királyság

Prathet T'hai (thai nyelven)

Délkelet-Ázsia

*Földrajz:* *Terület:* 513115 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 5,5-szer nagyobb. *Fekvés:* Az Indokínai-félszigeten és a Maláj-félsziget É-i részén. *Szomszédai:* Myanmari Unió (Ny), Laosz (É), Kambodzsa (K), Malaysia (D). *Felszín:* É-on teakfaerdővel borított hegyvidék; délebbre alföld; K-en sztyeppes fennsík. A Maláj-félsziget őserdővel borított hegyvidék. Legmagasabb pont: Doi Ithanon (2595 m).

Legjelentősebb folyók: Chao Phraya, Mekong.

*Népesség:* *Lakosság* (1989): 55017000. *Életkor szerint:* 0–14: 45%; 15–59: 49%; 60–: 6%.

*Népsűrűség:* 104,5/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* thai (sziámi, shan, lao) 85%; kínai 10%; maláj 3%;

fehér. *Nyelvek:* thai (hiv.), angol, kínai, maláj. *Vallások:* buddhista 95%, mohamedán 4%, keresztény. *Városi lakosság:* 21%. *Főváros:* Bangkok (1989): 5832843. *Városok* (1983): Chiang Mai 150449; Khon Kaen 115515; Hat Yai 113964.

*Államforma:* alkotmányos monarchia. *Államfő:* Bhumibol Aduljadedzs király (1950 óta).

**Kormányfő:** Anand Panyarachun (1991 óta). **Nemzeti ünnep:** dec. 5.

**Gazdaság:** *Pénznem:* baht (1991. szept.: 25,56=1 USD). *GDP* (1991): 93,12 Mrd USD. *GDP/fő* (1991): 1631 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): 8%. *Adósságszolgálat a GDP %-ában* (1991): 4.

*Adósságszolgálat az export %-ában* (1991): 12. *Adósság/fő* (1991): 465 USD. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1987): 3,7. *Fogyasztói árváltozások* (1991): 6,2%. *Munkaerő-megosztás:* mezőgazdaság 59%; ipar és kereskedelem 26%. *Export* (1989): 20 Mrd USD. *Főbb exportcikkek:* rizs, gumi, érc, kukorica, manióka, cukor, fa. *Főbb exportpartnerek:* Egyesült Államok 19%, Japán 15%, Szingapúr 9%. *Import* (1989): 25 Mrd USD. *Főbb importcikkek:* gép, berendezés, energia, vegyipari termék, gyógyszer, ipari nyersanyag, élelmiszer. *Főbb importpartnerek:* Japán 14%, Egyesült Államok 9%, NSZK 5%.

**Közlekedés:** *Vasúti hálózat* (1987): 3924 km. *Közúti hálózat* (1988): 41794 km. *Gépjárművek* (1988): személygépkocsi: 816000; egyéb gépjármű: 1,1 M. *Fő kikötő:* Krung Thep. *Hírközlés:* *Egy készülékre jutó lakosok:* tv: 11; rádió: 5,7; telefon: 53. *Napilap* (1987): 50/1000 fő.

**Egészségügy:** *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 62; nők: 68 év. *Születés* (1989): 20,0‰.

*Halálozás* (1989): 7,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 1,3‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 50,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok:* 605. *Egy orvosra jutó lakosok:* 5564.

**Oktatás:** *Írni-olvasni tud* (1988): 89%. *Iskolakötelezettség:* 7 év.

A független történelmét a 13. sz.-ig visszavezető szíami királyságban 1932. jún. 24-én ér véget az abszolút monarchia időszaka. Az 1950. máj.-ban megkoronázott Aduljadedzs király 1974. okt.-ben és 1977. nov.-ben is új alkotmányt fogad el. 1973-ban megbukik a katonai kormányzat, rövid polgári irányítás következik, amely 1976. okt.-ben jobboldali katonai hatalomátvétellel, a rendkívüli állapot ismételt bevezetésével ér véget. 1977 végétől Kriangszak Csamanand próbálja normalizálni a kapcsolatokat a szomszéd országokkal, ám nehézségei miatt 1980-ban lemond, utóda Prem Tinszulanonda. A tábornok 1983. ápr.-ban és 1986. júl.-ban választásokon erősíti meg kormányfői tisztét. Az 1985. szept.-i puccskísérlet már a második próbálkozás Tinszulanonda megdöntésére. A majdnem 200000 kambodzsai menekült-részben Pol Pot hívei – s táboraik jelenléte folyamatos határkonfliktusokat okoz Kambodzsá és Thaiföld között. 1987. végén Laossal is fellángolnak a harcok. 1988. máj.-ban Tinszulanonda Moszkvába is ellátogat. Az aug.-ban megválasztott új kormányfő Csatinaj Csunhavan. 1991. márc.-ban Sunthron Kongsompong tábornok vezetésével, puccsal, katonák veszik át a hatalmat. Új kormányfőt neveznek ki, 1992-re választásokat hirdetnek.

---

## TOGO

Togói Köztársaság

République Togolaise (franciául)

Nyugat-Afrika

**Földrajz:** *Terület:* 56785 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 1,5-szer kisebb. *Fekvés:* Ny-Afrika középső részén, a Guineai-öböl partján. *Szomszédai:* Ghána (Ny), Burkina Faso (É), Benin (K). *Felszín:* A homokos, lagúnás partvidék mentén széles síkság; É-on hegység. Legmagasabb pont: Pic Baumann (1050 m). Legjelentősebb folyó: Mono.

**Népesség:** *Lakosság* (1989): 4323000. *Életkor szerint:* 0–14: 49,8%; 15–59: 44,6%; 60–: 5,6%.

*Népsűrűség:* 54/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* szudáni (evé 47%); hamita (kabre 22%, gurma 14%, tem 4%, mopa); haussza, fulbe, fehér. *Nyelvek:* francia (hiv.), evé, tem, gur, pidgin angol, haussza.

*Vallások:* törzsi vallású 46%, r. kat. 28%, mohamedán 17%, protestáns 9%. *Városi lakosság:* 26%.

*Főváros:* Lomé (\*1987): 500000. *Városok* (\*1987): Sokodé 55000; Palimé 31000; Atakpamé 30000.

**Államforma:** köztársaság. **Államfő:** Gnassingbé Eyadéma (1967 óta). **Kormányfő:** Joseph Kokou Koffigoh (1991. aug. óta). **Nemzeti ünnep:** ápr. 27.

**Gazdaság:** *Pénznem:* CFA-franc (afrikai valutaközösségi frank)(1991. szept.: 284,99=1 USD). *GNP*

(1989): 1,3 M USD. *GNP/fő* (1989): 390 USD. *Gazdasági növekedés* (1980–89): 1%. *Adósságszolgálat az export %-ában* (1989): 18,2. *Fogyasztói árváltozások* (1991): 1%. *Munkaerő-megoszlás*: mezőgazdaság 75%; ipar és kereskedelem 20%. *Export* (1988): 297 M USD. *Főbb exportcikk*: foszfát, kakaó, kávé, növényi olaj. *Főbb exportpartnerek*: Hollandia, Franciaország, NSZK. *Import* (1988): 335 M USD. *Főbb importcikk*: gép, közlekedési eszköz, közszükségleti cikk, vas-, acéláru. *Főbb importpartnerek*: Franciaország, Nagy-Britannia, NSZK.

*Közlekedés*: *Vasúti hálózat* (1989): 525 km. *Közüti hálózat* (1986): 7850 km; ebből burkolt: 1500 km. *Gépjárművek* (1987): személygépkocsi: 44120; egyéb gépjármű: 22000. *Fő kikötő*: Lomé. *Hírközlés*. *Egy készülékre jutó lakosok*: tv: 152; rádió: 5; telefon: 255. *Napilap* (1989): 3/1000 fő.

*Egészségügy*: *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 53; nők: 57 év. *Születés* (1989): 47,0‰. *Halálozás* (1989): 13,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 3,4%. *Csecsemőhalandóság* (1989): 113,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok*: 752. *Egy orvosra jutó lakosok*: 12992.

*Oktatás*: *Írni-olvasni tud* (1990): 45% (férfiak). *Iskolakötelezettség*: 6–12 éves korig.

A volt német protektorátus, majd brit és francia ellenőrzésű terület 1960. ápr. 27-étől független. A 60-as években több erőszakos hatalomátvételre kerül sor. 1967. ápr.-ban Gnassingbé Eyadéma tábornok az elnök, miután lemondásra kényszeríti elődjét. Eyadémát 1972-ben és 79-ben újraválasztják, az 1980. jan.-i alkotmány 7 éves elnöki periódust ír elő. Az 5 évre megválasztott parlamenti képviselők 1985. márc.-ban foglalhatják el helyeiket. Az egyetlen pártot is Eyadéma vezeti, akit az 1986. dec.-i elnökválasztások 7 évre megerősítenek posztján. 1990 őszétől egymást érik az elnök elleni tüntetések, az összetűzések a rendfenntartó erőkkel. 1991. júl.-ban ideiglenes alkotmányt fogadnak el, amely hatályon kívül helyezi az 1980-as alapszerződést. Aug.-ban nemzeti megegyezéssel Kokou Koffigoh lesz a kormányfő. Az elnök és a kormányfő ellentétei miatt összel állandósulnak az összecsapások.

## TONGA

Tongai Királyság

Kingdom of Tonga (angolul)

Pule'anga Tonga (tongai nyelven)

Óceánia

*Földrajz*: *Terület*: 748 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 124-szer kisebb. *Fekvés*: 171 sziget 3 nagyobb csoportban (Tongatapu, Ha'apai, Vava'u) a Csendes-óceán DNy-i részén. *Felszín*: A nagyobb szigetek vulkáni eredetűek, a többi korallsziget. Legmagasabb pont: 1030 m (Kao szigeten).

*Népesség*: *Lakosság* (\*1988): 110000. *Népsűrűség*: 157,4/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok*: tongai polinéz 99%; keverék, fehér. *Nyelvek*: angol (hiv.), tongai (hiv.). *Vallások*: protestáns 77%, r. kat. 15%. *Városi lakosság*: 15%. *Főváros*: Nuku'alofa (1986): 29018. *Városok*: Neiafu, Mu'a.

*Államforma*: alkotmányos monarchia. *Államfő*: IV. Taufa'ahau Tupou (1965 óta). *Kormányfő*: Fatafehi Tu'ipelehake (szül. 1922. jan. 7.). *Nemzeti ünnep*: júl. 4.

*Gazdaság*: *Pénznem*: pa'anga (1991. szept.: 1,24=1 USD). *GNP* (1989): 89 M USD (20%-a külföldi segélyből). *GNP/fő* (1989): 910 USD. *Gazdasági növekedés* (1980-89): 2,1%. *Munkaerő-megoszlás*: mezőgazdaság 45%. *Export* (1986): 5 M USD. *Főbb exportcikk*: kopra, banán. *Főbb exportpartnerek*: Új-Zéland 56%, Ausztrália 29%. *Import* (1986): 38 M USD. *Főbb importcikk*: élelmiszer, gép, textil. *Főbb importpartnerek*: Új-Zéland 37%, Ausztrália 31%, Fidzsi-szigetek 7%, Japán 6%.

*Közlekedés*: *Közüti hálózat* (1988): 1242 km; ebből burkolt: 291 km. *Gépjárművek* (1988): 5000.

*Főbb kikötők*: Nuku'alofa, Neiafu. *Hírközlés*: *Egykészülékre jutó lakosok*: rádió: 1,2; telefon: 24.

*Egészségügy*: *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 69; nők: 74 év. *Születés* (1989): 27,0‰.

*Halálozás* (1989): 5,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 2,2%. *Csecsemőhalandóság* (1989): 25‰.

*Kórházi ágyak* (1989): 307. *Orvosok* (1989): 45 (+11 fogorvos).  
*Oktatás: Írni-olvasni tud* (1988): 93%. *Iskolakötelezettség*: 6 év.  
A korábbi brit protektorátus 1970. jún. óta független királyság a Brit Nemzetközösségen belül.  
1965-től IV. Tupou uralkodik, öccse a miniszterelnök. Az ország külképviseletét a Fidzsi-szigetek látja el. A törvényeket 7 törzsfő és a kormány néhány tagja hozza

## TÖRÖKORSZÁG

---

Török Köztársaság

Türkiye Cumhuriyeti (törökül)

Nyugat-Ázsia

*Földrajz: Terület*: 779452 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 8-szor nagyobb. *Fekvés*: Kis-Ázsiában, a Földközi-tenger és a Fekete-tenger között. *Szomszédai*: Bulgária, Görögország (Ny), Grúzia, Örményország (É), Irán (K), Irak, Szíria (D). *Felszín*: K-en fennsík magas hegyekkel, vulkáni kúppal; középső részében magasságok (Anatólia), melyet peremhegységek vesznek körül. Ny-on és D-en termékeny medencék, parti síkságok. Legmagasabb pont: Büyük Agri dagi (Ararát, 5165 m). Legjelentősebb folyók: Kizilirmak, Büyükenderes, Fırat (Eufratesz). Legnagyobb tavak: Van-tó, Tuz-tó, Beyşehir-tó.

*Népesség: Lakosság* (1990): 57000000. *Életkor szerint*: 0–14: 38,5%; 15–59: 54,9%; 60–: 6,6%.

*Népsűrűség*: 65,1/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok*: török 90%; kurd 7%; arab 1,6%; cserkesz, örmény, bolgár, görög, grúz. *Nyelvek*: török (hiv.), kurd, arab. *Vallás*: mohamedán (szunnita) 98%. *Városi lakosság*: 47%. *Főváros*: Ankara (1988): 2845689 (A). *Városok* (1988): Istanbul (Isztambul) 4741890 (A), Izmir 1976763 (A), Konya 1562139 (A).

*Államforma*: köztársaság. *Államfő*: Turgut Özal (1989. nov. óta). *Kormányfő*: Süleyman Demirel (1991. okt. óta). *Nemzeti ünnep*: okt. 29.

*Gazdaság: Pénznem*: török líra (1991. szept.: 4596,52=1 USD). *GDP* (1991): 117,5 Mrd USD. *GDP/fő* (1991): 2036 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): 4,2%. *Adósságszolgálat a GDP %-ában* (1991): 6,2. *Adósságszolgálat az export %-ában* (1991): 32. *Adósság/fő* (1991): 842 USD. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1988): 3,9. *Fogyasztói árváltozások* (1991): 68%. *Munkanélküliség* (1987): 15,5%.

*Munkaerő-megosztás*: mezőgazdaság 50%; ipar és kereskedelem 21%. *Export* (1990): 12,9 Mrd USD. *Főbb exportcikk*: érc, dohány, szőlő, gyapot, bőr, textil. *Főbb exportpartnerek*: NSZK 22%, Olasz. 8%, Egyesült Államok 7%. *Import* (1990): 22,3 Mrd USD. *Főbb importcikk*: energia, gép, berendezés, vegyipari termék, vas, acél, élelmiszer, iparcikk, nyersanyag. *Főbb importpartnerek*: NSZK 16%, Egyesült Államok 10%, Olasz. 8%, Irak 5%.

*Közlekedés: Vasúti hálózat* (1989): 8439 km; ebből villamosított: 567 km. *Közúti hálózat* (1988): 58851 km; ebből burkolt: 55887 km, ebből autópálya (1989): 125 km. *Gépjárművek* (1988): személygépkocsi: 1309557; egyéb gépjármű: 643941. *Főbb kikötők*: Iskenderun, Isztambul, Izmir. *Hírközlés: Egy készülékre jutó lakosok*: tv: 6,8; rádió: 7,8; telefon: 10.

*Egészségügy: Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 63; nők: 66 év. *Születés* (1989): 30,0‰. *Halálozás* (1989): 8,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 2,2‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 80,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok*: 476. *Egy orvosra jutó lakosok*: 1275.

*Oktatás: Írni-olvasni tud* (1990): 90%. *Iskolakötelezettség*: 5 év.

Az oszmán birodalom romjain 1923. okt. 29-én kikiáltott köztársaságban a 60-as és 70-es években katonai és polgári kormányzatok váltják egymást. Demirel 1971. dec.-ben a hadsereg lemondására kényszeríti, Erim az új kormányfő. 1973. ápr.-ban Korutürk volt tengernagyot választják elnökké, az okt.-i parlamenti választások után Ecevit alakít kormányt. 1974. júl.-ban a kormány elrendeli Ciprus megszállását. A növekvő terroristaveszély miatt 1980. szept.-ben Kenan Evren tábornok vezetésével a hadsereg veszi át a hatalmat. 1982. nov.-ben népszavazás hagyja jóvá az új

alkotmányt, amely 7 évre Evrent jelöli elnöknek, a korábbi pártvezetőket pedig 10 évre kizárja a politikai életből. Az 1983. dec.-i választások után Turgut Özal a kormányfő. 1986. márc.-ban felfüggesztik a rendkívüli állapotot, ápr.-ban enyhítenek a korábbi politikai vezetők ellen hozott intézkedéseken. 1987 tavaszán néhány hétre újra kiéleződik a török-görög feszültség, ezúttal az Égei-tenger vélt olajkincseinek tulajdonjogáért. Az 1987. nov.-i általános választásokon a kormányzó Haza Pártja és Turgut Özal a szavazatok egyharmadával többséget szerez a parlamentben, pedig a választásokon a korábban a közéleti tevékenységtől eltiltott politikusok is indulhatnak. Az ország gazdaságára súlyos adósság nehezedik, de átütemezésre nem kerül sor, és a török gazdaság növekedését Európa-szerte csodálják. Özal 36 év után első török kormányfőként 1988. jún.-ban Görögországba látogat. Nem sokkal ezután merényletet kísérelnek meg ellene. Az 1989. márc.-i helyi választásokon a kormányfő pártja elveszíti a nagyvárosok ellenőrzését. Általános választásokat mégsem írnak ki. Előretörnek a szociáldemokraták. Nyáron az ország több százezer bolgár menekültet fogad be. Nov.-ben Turgut Özal addigi kormányfőt elnökké választják. Az új kormányfő Yildirim Akbulut, a parlament elnöke. 1990-ben a Közös Piac elutasítja az ország felvételi kérelmét. Az Öböl-háború alatt török támaszpontokat is használnak a szövetségek az Irak-ellenes harcban. A háború után több százezer kurd menekül Irakból török területre. Ápr.-ban a parlament részben feloldja a kurd nyelv tilalmát. Jún.-ban Mesut Yilmaz kap kormányfői megbízást. Az okt.-i parlamenti választásokon az elnök és a kormány pártja háttérbe szorul, előretör az ugyancsak jobbközép irányzatú Igaz Út Pártja. Így a veterán politikus, Süleyman Demirel a szociáldemokratákkal alakít koalíciós kormányt.

---

## TRINIDAD ES TOBAGO

---

Trinidad és Tobago Köztársaság

Republic of Trinidad and Tobago (angolul)

Dél-Amerika

**Földrajz:** *Terület:* 5128 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 18-szor kisebb. *Fekvés:* 2 sziget a Karib-tenger K-i része és az Atlanti-óceán közt. *Felszín:* Trinidad: É-i részén hegyvidék, középső és D-i része (helyenként mocsaras) alföld. Tobago: alacsony hegy- és dombvidék. Legmagasabb pont: Mt. Aripo (940 m, Trinidad szigetén). Legjelentősebb folyó: Ortoire.

**Népesség:** *Lakosság* (1989): 1262000. *Életkor szerint:* 0–14: 32,9%; 15–59: 58,7%; 60–: 8,4%.

*Népsűrűség:* 242/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* fekete 41%; indiai 41%; mulatt 16%; fehér 1%; kínai.

*Nyelvek:* angol (hiv.), spanyol, hindi. *Vallások:* r. kat. 34%, hindu 25%, protestáns 20%, mohamedán 6%, zsidó. *Városi lakosság:* 67%. *Főváros:* Port of Spain (\*1988): 58400. *Városok* (\*1988): San Fernando 34200; Arima 24600.

**Államforma:** köztársaság. **Államfő:** Noor Mohammad Hassanali (1987. márc. óta). **Kormányfő:** Patrick Manning (1991. dec. óta). **Nemzeti ünnep:** aug. 31.

**Gazdaság:** *Pénznem:* dollar (Trinidad és Tobagói dollár) (1991. szept.: 4,22=1 USD). *GDP* (1991): 5,6 Mrd USD. *GDP/fő* (1991): 4361 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): 2%. *Adósságszolgálat a GDP %-ában* (1991): 4,2. *Adósságszolgálat az export %-ában* (1991): 10. *Adósság/fő* (1991): 1919 USD.

*Fogyasztói árváltozások* (1991): 6,5%. *Munkanélküliség* (1988): 8%. *Munkaerő-megosztás:* mezőgazdaság 10%; bányászat, ipar és kereskedelem 32%. *Export* (1989): 1,96 Mrd USD. *Főbb exportcikk:* kőolaj- és vegyipari termék, kakaó, rum. *Fő exportpartner:* Egyesült Államok 57%. *Import* (1989): 1,52 Mrd USD. *Főbb importcikk:* gép, berendezés, jármű, kőolaj, élelmiszer, közszükséglete cikk. *Főbb importpartnerek:* Egyesült Államok 49%, Nagy-Britannia 8%, Kanada 5%.

**Közlekedés:** *Közúti hálózat* (1985): 6435 km. *Gépjárművek* (1985): személygépkocsi 157108; egyéb gépjármű: 33846. *Főbb kikötő:* Point-à-Pierre, Port of Spain, Scarborough. *Hírközlés:* Egy

*készülékre jutó lakosok:* tv: 3,6; rádió: 3,1; telefon: 6,2. *Napilap* (1988): 146/1000 fő.  
*Egészségügy: Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 68; nők: 72 év. *Születés* (1989): 27,0‰.  
*Halálozás* (1989): 6,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 2,1‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 15,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok:* 270. *Egy orvosra jutó lakosok:* 1025.  
*Oktatás: Írni-olvasni tud* (1988): 97%. *Iskolakötelezettség:* 8 év.  
A brit fennhatóság után az ország 1962. aug. óta Nemzetközösség független tagja. 1976. aug.-ban kikiáltják a köztársaságot, a választásokon a Népi Nemzeti Mozgalom (PNM) győz; vezetője Eric Williams a kormányfő. Halála után George Chambers követi, aki az 1981. nov.-i választásokon a PNM-et vezeti. Utóda Arthur Robinson. Az 1986. dec.-i választások után Noor Hassanali az elnök. 1990. júl.-ban államesélykísérlet megy végbe. Abu Bakr, a muzulmán csoport vezető egy ideig a kormányfőt is őrizetben tartja. Az 1991. dec.-i választásokon a baloldali ellenzék, a Népi Nemzeti Mozgalom győz, Patrick Manniny az új kormányfő.

## TUNÉZIA

### Tunéziai Köztársaság

Al-Jumhuriyah at-Tunisiyah (arabul)

Észak-Amerika

*Földrajz: Terület:* 164150 km<sup>2</sup>, Magyarországnál több mint 1,5-szer nagyobb. *Fekvés:* A Földköz tenger partján. *Szomszédai:* Algéria (Ny), Líbia (K). *Felszín:* É-on az Atlasz-hegység láncai, K-e félszáraz sztyepp, D-en a Szaharához tartozó sivatag. Legmagasabb pont: Chambi (1544 m).

Legjelentősebb folyó: Medjerda. Legnagyobb tavak: Djerid-sott, Fedjadj-sott.

*Népesség: Lakosság* (1989): 7930000. *Életkor szerint:* 0–14: 39,0%; 15–59: 54,2%; 60–: 6,8%.

*Népsűrűség:* 45,4/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* arab (berber), olasz, máltai, francia. *Nyelvek:* arab (hiv.).

francia. *Vallások:* mohamedán (szunnita) 96%, keresztény 2%, zsidó 2%. *Városi lakosság:* 54%.

*Főváros:* Tunisz (1984): 596654. *Városok* (1984): Sfax 231911; Bizerte 94509; Gabčs 92300.

*Államforma:* köztársaság. *Államfő:* Zin el-Abidin Ben Ali (1989. ápr. óta). *Kormányfő:* Ahmed Karoui (1991. febr. óta). *Nemzeti ünnep:* jún. 1.

*Gazdaság: Pénznem:* dinar (tunéziai dinár) (1991. szept.: 0,94=1 USD). *GDP* (1991): 12,9 Mrd USD.

*GDP/fő* (1991): 1567 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): 2,1%. *Adósságszolgálat a GDP %-ában*

(1991): 10. *Adósságszolgálat az export %-ában* (1991): 21. *Adósság/fő* (1991): 904 USD. *Védelmi*

*kiadások a GNP %-ában* (1987): 3,1. *Fogyasztói árváltozások* (1991): 9%. *Munkaerő-megoszlás:*

mezőgazdaság 25%; ipar és kereskedelem 34%. *Export* (1990): 3,5 Mrd USD. *Főbb exportcikkek:*

kőolaj, foszfát, olívaolaj, textil, bőr, gyümölcs. *Főbb exportpartnerek:* Franciao. 29%, Olaszo. 22%,

NSZK 21%. *Import* (1990): 5,5 Mrd USD. *Főbb importcikkek:* gép, berendezés, vegyipari termék,

élelmiszer, fémáru, közlekedési eszköz. *Főbb importpartnerek:* Franciao. 28%, Olaszo. 14%, NSZK 11%.

*Közlekedés: Vasúti hálózat* (1989): 2241 km; ebből villamosított: 21 km. *Közúti hálózat* (1985): 26200

km; ebből burkolt: 11000 km. *Gépjárművek* (1987): személygépkocsi: 506000. *Főbb kikötők:*

Sekhira, Sfax, Tunisz. *Hírközlés: Egy készülékre jutó lakosok:* tv: 15; rádió: 4,7; telefon: 24. *Napilap* (1987): 30/1000 fő.

*Egészségügy: Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 68; nők: 71 év. *Születés* (1989): 29,0‰.

*Halálozás* (1989): 6,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 2,3‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 44,0‰. *Egy*

*kórházi ágyra jutó lakosok:* 482. *Egy orvosra jutó lakosok:* 2198.

*Oktatás: Írni-olvasni tud* (1990): 62%. *Iskolakötelezettség:* 8 év.

A korábbi francia protektorátus 1956. márc. 20-a óta független, néhány nappal később megszüntetik a monarchiát, 1957. júl.-ban kikiáltják a köztársaságot. Elnöke Habib Burgiba, akit 1974-ig négyszer újraválasztanak. 1975-ben megbízatását haláláig meghosszabbítják. Kadhafi



ezredes 1974-es látogatása után bejelentik Líbia és Tunézia unióját, amire nem kerül sor, sőt a viszony a 80-as években annyira elhidegül, hogy 1985. szept-ben megszűnnek a diplomáciai kapcsolatok. 1986. júl.-ban Burgiba lemondítja a kormányfőt s új miniszterelnököt nevez ki. 1987 végén azonban a miniszterelnök, Ben Ali csendes hatalomátvételt szervez, az elnököt nyugdíjba küldi. Líbia és Tunézia viszonya ezután javul, a 2 ország dec.-ben helyreállítja az 1985-ben megszakadt diplomáciai kapcsolatokat. Az 1989 ápr.-i elnök- és parlamenti választásokon a kormánypárt (RCD) mellett 6 ellenzéki párt is indul. Az egyedüli elnökjelölt, Ben Ali fölényesen győz 1990 elején, 2 év nyugalom után az iszlám szélsőségesek zavarokat okoznak. 1991. máj.-ban fundamentalista puccskísérlet hiúsul meg.

---

## TUVALU

### Óceánia

**Földrajz:** *Terület:* 24,6 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb 3800-szor kisebb. *Fekvés:* 9 sziget (Ellice-szigetek) a Csendes-óceán DNY-i részében. *Felszín:* Korall-szigetek, sík felszínnel. Legmagasabb pont: 4,5 m. **Népesség:** *Lakosság* (\*1985): 8229. *Népsűrűség:* 334,5/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* polinéziai 96%; melanéziai, angol. *Nyelvek:* tuvalui (hiv.), angol. *Vallás:* protestáns 98%. *Főváros:* Fongafale (Funafuti-szigeten) (1983): 2620.

**Államforma:** alkotmányos monarchia. *Államfő:* II. Erzsébet királynő (akit Toaripi Lauti főkormányzó képvisel). *Kormányfő:* Bikenibeu Paeniu (1985. szept. óta). *Nemzeti ünnep:* okt. 1. **Gazdaság:** *Pénznem:* dollar (ausztrál dollár) (1991. szept.: 1,24=1 USD). *GNP* (\*1983): 5 M USD. *GNP/fő* (\*1984): 500 USD. *Gazdasági növekedés* (1983): 0,0%. *Export* (1984): 0,7 M USD. *Fő exportcikk:* kopra. *Főbb exportpartnerek:* Ausztrália, Fidzsi-szigetek, Új-Zéland. *Import* (1984): 3,1 M USD. *Fő importcikk:* élelmiszer. *Főbb importpartnerek:* Ausztrália, Fidzsi-szigetek, Új-Zéland. **Közlekedés:** *Fő kikötő:* Funafuti.

**Egészségügy:** *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 60; nők: 63 év. *Születés* (1989): 27,0‰. *Halálozás* (1989): 10,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 1,7‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 30,0‰. *Kórházi ágyak* (1984): 36. *Orvosok* (1984): 4.

**Oktatás:** *Írni-olvasni tud* (1985): 96%. *Iskolakötelezettség:* 7–15 éves korig.

A korábbi Eliice-szigetek brit protektorátus a 70-es években a Gilbert-szigetektől kormányzatilag elszakad s 1978. okt. 1-jén önállóan válik függetlenné. A Brit Nemzetközösség tagja marad, külpolitikáját és honvédelmét Nagy-Britannia intézi. Az 1981. szept.-i helyi választásokon nem pártok, hanem törzsi szervezetek képviselői indulnak jelöltként.

---

## TÜRKMÉNIA

lásd: Szovjetunió

---

## UGANDA

Ugandai Köztársaság  
Republic of Uganda (angolul)  
Jamhuriya Uganda (szuahéli nyelven)

## Kelet-Afrika

**Földrajz:** *Terület:* 235880 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 2,5-szer nagyobb. *Fekvés:* K-Afrika középső részében. *Szomszédai:* Szudán (É), Zaire (Ny), Ruanda, Tanzánia (D), Kenya (K). *Felszín:* Nagy része magassíkság dombokkal, hegyekkel, Ny-on a Mobutu-, a Rutanzige- és Ruwenzori-tó árka; K-en Kenyából áthúzódó hegyvidék. Legmagasabb pont: Mt. Margherita (5220 m). Legjelentősebb folyók: Viktória-Nílus, Albert-Nílus. Legnagyobb tavak: Viktória-tó, Mobutu (Albert)-tó, Rutanzige (Edward)-tó.

**Népesség:** *Lakosság* (1988): 17189000. *Életkor szerint:* 0–14: 48,5%; 15–59: 47,3%; 60–: 4,2%.

*Népsűrűség:* 68/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* bantu 50%; nilota 13%; hamita 13%; szudáni 5%; indiai, fehér. *Nyelvek:* angol (hiv.), szuahéli (hiv.), buganda, törzsi nyelvek. *Vallások:* r. kat. 30%, protestáns 20%, törzsi vallású 40%, mohamedán 6%. *Városi lakosság:* 10%. *Főváros:* Kampala (\*1989): 700000 (A). *Városok* (1982): Jinja 55000; Bugembe 48000; Masaka 29000.

**Államforma:** köztársaság. **Államfő:** Yoweri Kaguta Muszeveni (1986. jan. óta). **Kormányfő:** George Adyebo (1991. jan. óta). **Nemzeti ünnep:** okt. 9.

**Gazdaság:** *Pénznem:* ugandai új shilling (1991. szept.: 844,42=1 USD). *GNP* (1989): 4,2 Mrd USD. *GNP/fő* (1989): 250 USD. *Gazdasági növekedés* (1980–1989): 2,29%. *Adósságszolgálat a GNP %-ában* (1989): 77. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1984): 1. *Munkaerő-megosztás:* mezőgazdaság 90%.

*Export* (1989): 251 M USD. *Főbb exportcikkek:* kávé, tea, gyapot, rézérc. *Főbb exportpartnerek:* Hollandia 15%, Egyesült Államok 14%, Nagy-Britannia 12%. *Import* (1989): 651 M USD. *Főbb importcikkek:* gép, jármű, energia, vegyipari termék, gyógyszer, közszükségleti cikk, ipari nyersanyag. *Főbb importpartnerek:* Kenya 24%, Nagy-Britannia 17%.

**Közlekedés:** *Vasúti hálózat:* 1286 km. *Közúti hálózat* (1987): 27222 km; ebből burkolt: 1934 km.

*Gépjárművek* (1989): személygépkocsi: 34000; egyéb gépjármű: 6000. *Hírközlés:* *Egy készülékre jutó lakosok:* tv: 183; rádió: 46; telefon: 272. *Napilap* (1989): 2/1000 fő.

**Egészségügy:** *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 49; nők: 51 év. *Születés* (1989): 49,0‰.

*Halálozás* (1989): 15,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 3,4%. *Csecsemőhalandóság* (1989): 99,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok:* 817. *Egy orvosra jutó lakosok:* 20000.

**Oktatás:** *Írni-olvasni tud* (1989): 52%.

A korábbi brit protektorátus 1962. okt. 9-én kiáltja ki függetlenségét, 1967. szept.-től köztársaság.

1971. jan.-ban dr. Milton Obotét Idi Amin Dada tábornok váltja fel az elnöki székben. Amin 1976.

jún.-ban élethossziglani elnökké nyilvánítja magát, ám 1979. ápr.-ban megbukik. A zsarnoki uralmat követő 2, rövid ideig kormányzó elnök után 1980. dec.-ben újra elnökké választják Obotét.

Pártja, az Ugandai Népi Kongresszus (UPC) a legerősebb párt a parlamentben. Az éleződő törzsi

ellentétek, fegyveres harcok miatt 1985. júl.-ban Obotét újra katonák döntenek meg, lezárják a

határokat, felfüggesztik az alkotmányt. Okello tábornok rövid elnöksége után 1986. jan.-ban Yoweri

Muszeveni próbálja megteremteni a nemzeti megbékélést. Néhány fegyveres csoport azóta

abbahagyja a harcot, de a polgárháború nem ér véget. 1989. okt.-ben az elnök megbízatását 95-ig –

választások nélkül – meghosszabbítják. 1990. márc.-ban (talán líbiai támogatásra) sikertelen

összeesküvést szőnek. 1991. jan.-ban új kormány lép hivatalba. Ápr.-ban a külügyminisztert

összeesküvés vádjával letartóztatják.

---

## ÚJ-ZÉLAND

New Zealand (angolul)

Óceánia

**Földrajz:** *Terület:* 270986 km<sup>2</sup>, Magyarországnál majdnem 3-szor nagyobb. *Fekvés:* 2 nagy (North Island és South Island) és több kisebb sziget a Csendes-óceán DNy-i részében. *Felszín:* South Island síksággal övezett, erdős hegység. North Island alacsonyabb hegységek által közrezárt fennsík, ma is

működő vulkánokkal, gejzirekkel. Legmagasabb pont: Mt. Cook (3764 m). Legnagyobb tavak: Taupo-tó, Te Anau-tó.

Népesség: *Lakosság* (1990): 3403000. *Életkor szerint*: 0–14: 23,1%; 15–59: 61,9%; 60–: 15,0%.

*Népsűrűség*: 12,2/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok*: fehér 85%; polinéziai, maori, kínai, indiai. *Nyelvek*: angol (hiv.), maori. *Vallások*: protestáns 70%, r. kat. 15%, maori 1,3%, zsidó. *Városi lakosság*: 84%.

*Főváros*: Wellington (1987): 324035. *Városok* (1987): Auckland 829000; Christchurch City 299000; Hamilton City 130000.

Államforma: alkotmányos monarchia. *Államfő*: II. Erzsébet királynő (akit Catherine Tizard főkormányzónő képvisel). *Kormányfő*: Jim Bolger (1990. okt. óta). *Nemzeti ünnep*: febr. 6.

*Gazdaság*: *Pénznem*: dollar (új-zélandi dollár) (1991. szept.: 1,69=1 USD). *GDP* (1991): 44,8 Mrd USD. *GDP/fő* (1991): 13335 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): -0,4%. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1987): 2,2. *Fogyasztói árváltozások* (1991): 3,5%. *Munkanélküliség* (1989): 7,4%. *Munkaerő-megoszlás*: mezőgazdaság és bányászat 11%; ipar és kereskedelem 41%. *Export* (1990): 9,4 Mrd USD.

*Főbb exportcikk*ek: hús, gyapjú, bőr, tejtermék, alumínium, gyümölcs. *Főbb exportpartnerek*: Ausztrália 16%, Egyesült Államok 15%, Japán 15%, Nagy-Britannia 9%. *Import* (1990): 9,5 Mrd USD. *Főbb importcikk*ek: gép, berendezés, közlekedési eszköz, vegyipari termék, élelmiszer, energia, textília. *Főbb importpartnerek*: Ausztrália 22%, Japán 20%, Egyesült Államok 16%.

*Közlekedés*: *Vasúti hálózat* (1989): 4202 km; ebből villamosított: 525 km. *Közúti hálózat* (1989): 92974 km. *Gépjárművek* (1989): személygépkocsi: 1438704; egyéb gépjármű. 650138. *Főbb kikötők*: Whangarei, Auckland, Wellington. *Hírközlés*: *Egy készülékre jutó lakosok*: tv: 3,1. rádió: 1,1; telefon: 1,4. *Napilap* (1989): 306/1000 fő.

*Egészségügy*: *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 72; nők: 78 év. *Születés* (1989): 16,0‰. *Halálozás* (1989): 8,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 0,8‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 10,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok*: 111. *Egy orvosra jutó lakosok*: 522.

*Oktatás*: *Írni-olvasni tud* (1989): 99%. *Iskolakötelezettség*: 6–15 éves korig.

A korábbi brit gyarmat 1907. szept. 26-án de facto, 1931. dec. 11-én de jure is független. A nagyobb gazdasági önállóságra törekvő munkáspárti vezetést 1975-től Robert Muldoon konzervatív kormányzata váltja fel. Az 1984. júl.-i választások újra a Munkáspártot juttatják győzelemre, David Lange a kormányfő. A Mururoa-korallzátonyon végrehajtott francia atomrobbantások miatt korábban is tiltakozó munkáspártiak 1985-ben provokatívnak nevezik Mitterrand látogatását a térségben. Jún.-ban francia ügynökök Auckland kikötőjében megszervezik a Greenpeace környezetvédő mozgalom Rainbow Warrior zászlóshajójának elsüllyesztését. Emiatt diplomáciai feszültség keletkezik Franciaország és Új-Zéland között. Langéval folytatott megbeszélései után Shultz amerikai külügyminiszter 1986. jún.-ban bejelenti: az Egyesült Államok visszavonja Új-Zélandnak adott biztonsági garanciáit. A kormányfő és a pártok ugyanis többször fellépnek az ellen, hogy nukleáris fegyvereket hordozó hajók vessenek horgonyt az ország kikötőiben. Az 1987 aug.-i választásokon Lange újra bizalmat kap. 1989. aug.-ban Lange váratlanul lemond. Utóda: Geoffrey Palmer. 1990. szept.-ben Palmer visszalép, Mike Moore veszi át a kormány irányítását. Az okt.-i választásokon a Munkáspárt veszít, az ellenzék alakít kormányt. 1991. ápr.-ban százezres tüntetéseket szerveznek a szakszervezetek, mivel a kormány kihagyja őket a bértárgyalásokból.

## **Függő, ill. társult területek**

### **Cook-szigetek**

Cook Islands

*Fekvés*: Szétszórtan elhelyezkedő szigetekből álló 2 csoport (Északi Cook-szk.: Nassau, Palmerston, Penrhyn, Manihiki, Rakahanga, Pukapuka, Suvarrow; Déli Cook-szk.: Rarotonga, Mangaia, Atiu, Aitutaki, Mauke, Mitiaro, Manuae, Te au-otu, Takutea) a Csendes-óceán DNy-i részében. *Terület*: 240,6 km<sup>2</sup>. *Népesség* (1988): 17700. Polinéziai. *Székhely*: Avarua. *Főbb exportcikk*ek: citrusfélék, zöldség, kopra, textília.

A szigetek 1888-ban brit protektorátus alá, 1901-ben új-zélandi irányítás alá kerülnek. 1965-ben a Cook-szigetek önkormányzatot kapnak, Új-Zélanddal a „szabad egyesülést” választják.

## Niue

*Fekvés:* Sziget a Csendes-óceán DNy-i részében, Tonga és a Cook-szigetek között. *Terület:* 159,1 km<sup>2</sup>. *Népesség* (\*1988): 2190. Melanéziai, polinéziai. *Székhely:* Alofi (1986): 811. *Fő exportcikk:* kopra.

A sziget 1974 okt.-ben kap önkormányzatot.

## Tokelau-szigetek

Tokelau Islands

*Fekvés:* 3 korallsziget (Atafu, Nukunono, Fakaofu) a Csendes-óceán DNy-i részében, Szamoától É-ra. *Terület:* 10,3 km<sup>2</sup>. *Népesség* (1986): 1690. Melanéziai, polinéziai. *Székhely* Fakaofu. *Fő exportcikk:* kopra.

Tokelau szigetei korábban a Gilbert-szigetcsoporthoz tartoznak, majd 1926-ban kerülnek Új-Zéland irányítása alá. 1949. jan. óta a szigeteket Új-Zéland részévé nyilvánítják, 1974-ben részleges helyi önkormányzatot vezetnek be.

## Ross Függő Terület

Ross-Dependency

*Fekvés:* Az Antarktisz csendes-óceáni részén. *Terület:* 414400 km<sup>2</sup>; nagy részét jég borítja.

*Népesség:* A Ross-szigeten (Pram Point) lévő állomás (Scott Base) személyzete –12 fő – kivételével lakatlan.

Többnyire jég borította síkjain először 1957. jan.-ban jár új-zélandi expedíció. Az antarktiszi területen azóta egész éven át kutatócsoportok váltják egymást.

---

## UKRAJNA

lásd: Szovjetunió

---

## URUGUAY

Uruguayi Keleti Köztársaság

República Oriental del Uruguay (spanyolul)

Dél-Amerika

*Földrajz:* *Terület:* 177508 km<sup>2</sup>, Magyarországnál majdnem 2-szer nagyobb. *Fekvés:* Dél-Amerika D-i részén, az Atlanti-óceán partján. *Szomszédai:* Argentína (Ny), Brazília (É). *Felszín:* É-i részén dombvidék, délebbre a La Plata-síkság. A tengerparti síkságon kisebb magaslatok, lagúnák.

Legmagasabb pont: Cerro de las Animas (501 m). Legjelentősebb folyók: Uruguay, Rio Negro.

Legnagyobb tavak: Mirimi-tó, Rincón del Bonetei-víztározó.

*Népesség:* *Lakosság* (1989): 2983000. *Életkor szerint:* 0–14: 26,9%; 15–59: 57,7%; 60–: 15,4%.

*Népsűrűség:* 17/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* fehér 85%; mesztic 10%; mulatt, fekete 5%. *Nyelv:* spanyol (hiv.). *Vallások:* r. kat. 66%, protestáns 3%, zsidó 2%. *Városi lakosság:* 85%. *Főváros:* Montevideo (\*1989): 1248000. *Városok* (\*1989): Salto 81000; Paysandú 75000; Rivera 56000.

*Államforma:* köztársaság. *Állam- és kormányfő:* Luis Alberto Lacalle (1990. febr. óta). *Nemzeti*

ünnep: aug. 25.

Gazdaság: *Pénznem*: uruguayi peso (1991. szept.: 2159,28=1 USD). *GDP* (1991): 10,9 Mrd USD. *GDP/fő* (1991): 3504 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): 0,0%. *Adósságszolgálat az export %-ában* (1991): 22. *Adósságszolgálat a GDP %-ában* (1991): 4. *Adósság/fő* (1991): 1058 USD. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1989): 1,4. *Fogyasztói árváltozások* (1991): 110%. *Munkanélküliség* (1988): 9,5%. *Munkaerő-megoszlás*: mezőgazdaság 16%; ipar és kereskedelem 31%. *Export* (1990): 1,6 Mrd USD. *Főbb exportcikk*: bőr, élő állat, gyapjú, textil, mezőgazdasági termék. *Főbb exportpartnerek*: Brazília 30%, NSZK 12%, Argentína 8%, Egyesült Államok 4%. *Import* (1990): 1,3 Mrd USD. *Főbb importcikk*: nyersanyag, gép, berendezés, közszükségleti cikk, jármű, energia. *Főbb importpartnerek*: Brazília 25%, Egyesült Államok 15%, Argentína 10%, NSZK 5%. *Közlekedés*: *Vasúti hálózat* (1986): 2991 km. *Közúti hálózat* (1984): 52000 km; ebből autópálya: 12000 km. *Gépjárművek* (1981): személygépkocsi: 281275; egyéb gépjármű: 47102. *Fő kikötő*: Montevideo. *Hírközlés*: *Egy készülékre jutó lakosok*: tv: 6; rádió: 1; telefon: 6,7. *Napilap* (1987): 185/1000 fő.

Egészségügy: *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 68; nők: 75 év. *Születés* (1989): 17,0‰. *Halálozás* (1989): 10,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 0,7‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 34,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok*: 127. *Egy orvosra jutó lakosok*: 447.

Oktatás: *Írni-olvasni tud* (1990): 96%. *Iskolakötelezettség*: 9 év.

Az 1825. aug. 25-én függetlenségét kikiáltó ország a 20. sz.-ban sokáig demokratikus intézményeiről ismert Latin-Amerikában. A Tupamaro városi gerillamozgalom és a gazdasági nehézségek miatt a 70-es évek elején többször rendkívüli állapotot vezetnek be, mígnem 1973. febr.-ban jobboldali főtisztek államcsínyt hajtanak végre. Az 1980. nov.-i népszavazáson a többség elutasítja azt a törvénytervezetet, amely némi demokratizálásért cserébe legalizálni akarja a katonai kormányzatot. Az 1981. szept.-től hatalmon lévő Gregorio Alvarez tábornok már a polgári átmenetet készíti elő. Az 1984. nov.-i választásokat Julio Marta Sanguinetti, a szociáldemokrata irányultságú Colorado Párt vezetője nyeri. A baloldali Széles Front is 20,56%-ot kap. 1985. okt.-ben 2 évtizedes szünet után az ország újra felveszi a diplomáciai kapcsolatokat Kubával. 1986. ápr.-ban a kormányon lévő párt egyezményt köt az ellenzékkel a válságból kivezető politikáról. 1989-ben az ország úgy dönt, hogy nem indulnak perek a korábbi katonai túlkapások elkövetői ellen. A nov.-i választásokon, 18 éves szünet után, az ellenzéki Blanco párt jelöltje, Lufis Alberto Lacalle győz. 1991. márc.-ban az ország csatlakozik a Brazília, Argentína, Paraguay által alapított közös piaci szerződéshez.

---

## ÜZBEGISZTÁN

---

lásd: Szovjetunió

---

## VANUATU

---

Vanuatui Köztársaság  
Republic of Vanuatu (angolul)  
République de Vanuatu (franciául)  
Óceánia

Földrajz: *Terület*: 12189 km<sup>2</sup>, Magyarországnak kb. egynyolcada. *Fekvés*: Szigetcsoport a Csendes-óceán DNy-i részében. *Felszín*: A több mint 80 sziget egy része vulkáni eredetű, ma is működő vulkánokkal; a többi mészkő- és korall-sziget. Legmagasabb pont: Luganville (1811 m).

Népesség: *Lakosság* (1989): 150000. *Népsűrűség*: 10/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok*: melanéziai (nivanuatu)

91%; polinéziai, mikronéziai 3%; fehér. *Nyelvek:* angol (hiv.), francia (hiv.), pidgin angol (bislama). *Vallások:* protestáns 54%, r. kat. 16%, törzsi vallású. *Városi lakosság:* 18%. *Főváros:* Vita (\*1989): 19400. *Város:* Santa (Luganville) (\*1982): 5200.

*Államforma:* köztársaság. *Államfő:* Donald Kalpokas (1991. aug. óta). *Kormányfő:* Walter Lini (1980 óta). *Nemzeti ünnep:* júl. 30.

*Gazdaság:* *Pénznem:* vatu (1991. szept.: 110,37=1 USD). *GNP* (1989): 131 M USD. *GNP/fő* (1989): 860 USD. *Gazdasági növekedés* (1980–89): 0,7%. *Export* (1987): 17 M USD. *Főbb exportcikk:* kopra, hal, hús. *Főbb exportpartnerek:* Hollandia 48%, Japán 17%, Belgium 14%. *Import* (1987): 68 M USD. *Főbb importcikk:* élelmiszer, gép, energia, közszükségleti cikk. *Főbb importpartnerek:* Ausztrália 36%, Japán 13%, Franciaország 8%.

*Közlekedés:* *Közúti hálózat* (1984): 1062 km; ebből burkolt: 250 km. *Gépjárművek* (1988): 3784. *Főbb kikötők:* Vita, Sania.

*Egészségügy:* *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 67; nők: 71 év. *Csecsemőhalandóság* (1989): 37,0‰. *Kórházi ágyak* (1988): 419. *Orvosok* (1988): 23.

*Oktatás:* *Írni-olvasni tud* (1984): 96%. *Iskolakötelezettség:* 9 év.

1980. júl. 30-án a korábbi brit-francia kondomínium (Új-Hebridák) Vanuatu néven válik függetlenné. George Sokomanu elnököt 1984. márc.-ban újraválasztják. A Nemzetközösség tagállama a 80-as évek közepétől több más óceániai szigetállammal együtt bővíti kapcsolatait a Szovjetunióval s elítéli a térségbeli francia nukleáris kísérleteket. 1987. nov.-ben Walter Lini szociáldemokrata kormányzata újra bizalmat kap. 1991. aug.-ban Donald Kalpokast választják a kormánypart elnökévé, így a parlament a helyi szokás szerint elnökké nevezi ki őt.

## VATIKÁN

Vatikánvárosi Állam

Status Civitatis Vaticanae (latinul)

Stato delta Città del Vaticano (olaszul)

Európa

*Földrajz:* *Terület:* 0,44 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 210000-szer kisebb (a Margitsziget fele). *Fekvés:* Olaszország (Róma) területén.

*Néesség:* *Lakosság* (\*1985): 4500. *Etnikai csoportok:* olasz 85%; svájci. *Nyelvek:* latin (hiv.), olasz (hiv.). *Vallás:* r. kat.

*Államforma:* teokratikus monarchia. *Államfő:* II. János Pál pápa (Karol Wojtyła, 1978. okt. óta).

*Államtitkár:* Angelo Sodano (1990. dec. óta). *Nemzeti ünnep:* okt. 22.

*Gazdaság:* *Pénznem:* vatikáni (=olasz) líra (1991. szept.: 1252,8=1 USD).

Az olasz állam és a Vatikán közötti kapcsolatokat csak 1929. febr.-ban rendező átfogó egyezmény, amelyet 1962-ben megújítanak. 1963. jún.-tól a XXIII. Jánost követő VI. Pál aktív külpolitikát folytat, az egyházon belül a II. vatikáni zsinat útmutatásainak megfelelően lassú változást indít el. Az őt követő I. János Pál 1978. aug. 26-ától csak szept. 29-éig áll az egyházi állam élén. Halála után a pápának megválasztott krakkói érsek, Karol Wojtyła, a II. János Pál nevet veszi fel. Személyében 456 év óta először esik a bíborosok választása nem olasz egyházi vezetőre. A lengyel pápa több tucat külföldi útjával tútesz minden elődjén: igen aktív külpolitikát folytat. 1981. máj.-ban merényletet követnek el ellene, melynek során súlyosan megsebesül. Több enciklikát bocsát ki. Erélyesen fellép a D-amerikai „felszabadítási teológia” ellen, amelynek hirdetői a katolikus vallási elvek mellett baloldali társadalmi nézeteket vallanak. Elítéli az afrikai és É-amerikai katolikus újítókat. Több találkozót tart nem római katolikus vallási vezetőkkel; 1986. ápr.-ban egy római zsinagógát keres fel (katolikus egyházfő még nem lépett zsidó imaházba). 1988. máj.-ban az egyházfő 9. latin-amerikai útjára indul, jún.-ban Ausztriába látogat. 1989 elején diplomáciai offenzíva indul a szocialista

országok, Szovjetunió, Kuba, Magyarország felé. A németajkú tőkés országokban erősödik a pápát bírálók hangja. A kölni nyilatkozatot aláírók igenlik a fogamzásgátlást. Nov.-ben tárgyalások folynak a magyar-vatikáni diplomáciai kapcsolatok helyreállításáról. A pápa fogadja Gorbacsovot. 1990. márc.-ban sor kerül az első szovjet-vatikáni nagykövetszerére. 1991. jan.-ban a pápa közzéteszi 8. enciklikáját, „Redemptoris Missio” címmel, ez a keresztények és az egyház hivatásával foglalkozik. Máj.-ban jelenik meg a „Centesimus Annus” kezdetű enciklika. A világgazdaság helyzetét elemző írás az emberarcú kapitalizmus mellett áll ki. Aug.-ban a pápa első ízben látogat Magyarországra.

## VENEZUELA

---

Venezuelai Köztársaság  
República de Venezuela (spanyolul)  
Dél-Amerika

Földrajz: *Terület:* 912050 km<sup>2</sup>, Magyarországnál majdnem 10-szer nagyobb. *Fekvés:* D-Amerika Karib-tengeri partvidékén. *Szomszédai:* Kolumbia (Ny), Brazília (D), Guyana (K). *Felszín:* Középső részén (Orinoco-medence) szavannás alföld, D-en a Guyanai-hegyvidék, É-on az Andok láncai. Az Andok és a tengerpart között a kőolajban gazdag Maracaibói-öböl. Legmagasabb pont: Pico Botivar (5007 m). Legjelentősebb folyók: Orinoco, Rio Negro, Apure. Legnagyobb tavak: Valencia-tó, Guárico-, Guri-víztároló.

Népesség: *Lakosság* (1989): 19756000. *Életkor szerint:* 0–14: 38,3%; 15–59: 56,0%; 60–: 5,7%.

*Népsűrűség:* 20/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* mesztic és mulatt 69%; fehér 20%; fekete 9%; indián 2%.

*Nyelvek:* spanyol (hiv.), indián nyelvek. *Vallások:* r. kat. 95%, protestáns, zsidó, törzsi vallású.

*Városi lakosság:* 83%. *Főváros:* Caracas (1981): 1816901. *Városok* (1981): Maracaibo 888824;

Valencia 616037; Barquisimeto 496684.

*Államforma:* szövetségi köztársaság. *Állam- és kormányfő:* Carlos Andrés Peres (1989. febr. óta).

*Nemzeti ünnep:* ápr. 19., jún. 24., júl. 5., júl. 24., okt. 12.

*Gazdaság:* *Pénznem:* bolivar (1991. szept.: 54,64=1 USD). *GDP* (1991): 35,1 Mrd USD. *GDP/fő* (1991). 1738 USD. *Gazdasági növekedés* (1991): 6%. *Adósságszolgálat a GDP %-ában* (1991): 12.

*Adósságszolgálat az export %-ában* (1991): 22. *Adósság/fő* (1991): 1755 USD. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1987): 3,6. *Fogyasztói árváltozások* (1991): 29%. *Munkanélküliség* (1988): 7,3%. *Munkaerő-megoszlás:* mezőgazdaság 15%; ipar és kereskedelem 28%. *Export* (1989): 13,1 Mrd USD. *Főbb exportcikk:*

*Főbb exportpartnerek:* Egyesült Államok 50%, Hollandia 8%, Kanada 5%. *Import* (1989): 7 Mrd USD. *Főbb importcikk:* gép, berendezés, közlekedési eszköz, közszükségleti cikk, élelmiszer, vegyipari termék, nyersanyag.

*Főbb importpartnerek:* Egyesült Államok 43%, NSZK 7%, Olaszo. 7%, Japán 3%.

*Közlekedés:* *Vasúti hálózat:* 336 km. *Közúti hálózat* (1985): 62601 km; ebből burkolt: 24036 km; ebből autópálya: 10097 km. *Gépjárművek* (1986): személygépkocsi: 2,3 M; egyéb gépjármű: 1,2 M. *Főbb kikötők:* Maracaibo, La Guaira, Puerto Caballo. *Hírközlés:* *Egy készülékre jutó lakosok:* tv: 7; rádió: 2,4; telefon: 11. *Napilap* (1987): 111/1000 fő.

*Egészségügy:* *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 67; nők: 73 év. *Születés* (1989): 30,0‰.

*Halálozás* (1989): 6,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 2,4‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 38,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok:* 384. *Egy orvosra jutó lakosok:* 643.

*Oktatás:* *Írni-olvasni tud* (1991): 88%. *Iskolakötetettségi*: 9 év.

A spanyol fennhatóság alól 1811. júl. 5-én függetlenné váló ország 1830. szept. 22-én kiválik Nagy-Kolumbiából is. A II. világháború után aktív szélsőjobb és szélsőbal mozgalom ellenére a 60-as évektől demokratikusan választják az elnököket. Az olajkincs kitermelése sokáig külföldi kezekben van, az 1974. márc. után elnöklő Carlos Andrés Peres – a nemzeti reformista Demokratikus

Akciópárt (AD) élén – 1976. jan.-ban államosítja a kőolajipart. Az 1979. márc.-tól hivatalba lépő Luis Herrera Campins elnök, a keresztényszocialisták (COPEI) vezetője fellép a térség változást sürgető erői ellen (Kuba, salvadori gerillák, nicaraguai sandinisták). Az 1983. dec.-i választásokat újra az AD jelöltje, Jaime Lusinchi nyeri, akit febr.-ban iktatnak be. Az elnöki föderatív köztársaságban 5 évre szól a megbízatás, az újraválasztást az alkotmány tiltja. 1988. dec.-ben újra Carlos Andrés Peres nyeri az elnökválasztásokat. Az 1989. febr.-i beiktatás után véres tüntetések és megtorlások folynak. Az új kormány szigorú gazdasági intézkedéseket vezet be.

## VIETNAM

---

Vietnami Szocialista Köztársaság

Nuoc Cong Hoa Xa Hoi Chu Nghia Viet Nam (vietnami nyelven)

Délkelet-Ázsia

Földrajz: *Terület:* 331689 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 3,5-szer nagyobb. *Fekvés:* Az Indokínai-félsziget K-i partvidékén. *Szomszédai:* Kína (É), Laosz, Kambodzsa (Ny). *Felszín:* Ny-on a Vietnami-hegység vonulatai; D-en a Mekong alföldje; K-en keskeny parti síkság; É-on hegyvidék.

Legmagasabb pont: Fan Si Pan (3143 m). Legjelentősebb folyók: Mekong, Vörös-folyó.

Népesség: *Lakosság* (1989): 64412000. *Népsűrűség:* 194/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* vietnami 87%;

müong, thai, nung, miao, meo 13%. *Nyelvek:* vietnami (hiv.), francia, kínai, khmer. *Vallások:* buddhista, konfucianus, taoista, r. kat. *Városi lakosság:* 21%. *Főváros:* Hanoi (\*1984): 2878000.

*Városok:* Ho Si Minh (\*1986): 4000000; Haiphong 1397000; Da Nang (\*1976): 492000.

Államforma: szocialista köztársaság. *Államfő:* Vo Chi Cong (1987. jún. óta). *Kormányfő:* Vo Van Kiet (1991. aug. óta). *Nemzeti ünnep:* szept. 2.

*Gazdaság:* *Pénznem:* dong (1991. szept.: 9401,1=1 USD). *GNP* (1988): 13,9 Mrd USD. *GNP/fő*

(1989): 200 USD. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1986): 19,4. *Fogyasztói árváltozások* (1986):

700%. *Munkaerő-megoszlás:* mezőgazdaság 70%; ipar és kereskedelem 8%. *Export* (1988): 800 M

USD. *Főbb exportcikkek:* kőszén, gyümölcs, élelmiszer, faáru, kézműipari cikk. *Fő exportpartner:*

Szovjetunió 57%. *Import* (1988): 1,9 Mrd USD. *Főbb importcikkek:* kőolaj, élelmiszer,

mezőgazdasági gép, berendezés, vegyipari termék. *Főbb importpartnerek:* Szovjetunió 27%, Japán 8%.

*Közlekedés:* *vasúti hálózat* (1986) 4200 km. *Közúti hálózat* (1986): 65000 km. *Főbb kikötők:* Ho Si

Minh, Haiphong, Da Nang. *Hírközlés:* *Egy készülékre jutó lakosok.* tv: 29; rádió: 10; telefon: 554.

*Napilap* (1989): 38/1000 fő.

*Egészségügy:* *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 62; nők: 66 év. *Születés* (1989): 33,0‰.

*Halálozás* (1989): 8,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 2,5‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 51,0‰. *Egy*

*kórházi ágyra jutó lakosok:* 292. *Egy orvosra jutó lakosok:* 3040.

*Oktatás:* *Írni-olvasni tud* (1989): 78%. *Iskolakötelezettség:* 5 év.

A franciák és a japánok ellen harcoló ország 1954-ben kettészakad. Az amerikaiak ellen folytatott

háború 1975. ápr.-ban Saigon elfoglalásával ér véget. 1976 elején választásokat tartanak, júl. 2-án

az ország újra egyesül. 1979-ben a vietnamiak közreműködnek a kambodzsai Pol Pot-rendszer

fegyveres megdöntésében. 1985-ben vietnami-amerikai tárgyalások folynak az eltűnt amerikai

katonák felkutatásáról. 1986 nyarán több gazdasági vezető megváltik posztjától; a júl.-ban elhunyt

Le Duan pártfőtitkár helyére Truong Chinh kerül. A VKP VI. kongresszusán, 1986 végén

tanácsadóvá lép vissza a „Nagy Nemzedék” 3 képviselője: Truong Chinh államfő, Pham Van Dong

kormányfő és Le Duc Tho. Az új pártfőtitkár: Nguyen Van Linh. A hagyományos hadigazdálkodást

békegazdasággá reformáló – a rendkívüli gazdasági és ellátási gondok miatt sürgető – megújulásról

intenzív viták folynak; az 1987. ápr.-i parlamenti választások nyomán folytatódik a vezetés

megújítása, így jún.-ban új vezetés kerül az ország élére. 1988. jan.-ban a külföldi beruházásokat



ösztönző törvényt fogadnak el. Nyáron a legfelső vezetés sorait átszervezik, hogy a reform szabadon bontakozhasson ki. 1988. dec.-ben bejelentik, hogy csökkentik a hadsereg létszámát. 1989. jan.-ban a vezetés felajánlja: őszig kivonja csapatait Kambodzsából, ha ott addigra megfelelő koalíciós kormány alakul. A rossz termés miatt az ország eközben éhezik. Szept.-ben a vietnami csapatok elhagyják Kambodzsát. A gazdasági nyitás mellett a politikai reform 1990-ben is elmarad. Máj.-ban több ezer embert tartóztatnak le, s irányítanak átnevelőtáborokba. 1991-ben tovább folyik a gazdasági nyitás, az Egyesült Államok és Vietnam közeledik egymáshoz. Aug.-tól Vo Van Kiet a kormányfő, elődje, Do Muoi pártfőtitkár lesz. Pekingbe látogat, ahol a kapcsolatok teljes körű rendezéséről beszélnek. Dec.-ben új alkotmányt fogadnak el, amely jelentősen csökkenti a kommunista párt befolyását.

---

## ZAIRE

---

Zaire-i Köztársaság

République de Zaïre (franciául)

Kelet-Afrika

Földrajz: *Terület:* 2345409 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 25-ször nagyobb. *Fekvés:* Afrika D-i felének középső részében. *Szomszédai:* Kongó (Ny), Angola (D), Közép-afrikai Köztársaság, Szudán (É), Uganda, Ruanda. Burundi, Tanzánia (K). *Felszín:* Legnagyobb részét a peremhegységekkel körülvett, őserdővel borított Kongó-medence alkotja. D-en szavannás fennsík és hegyvidék.

Legmagasabb pont: Mt. Margherita (5200 m). Legjelentősebb folyók: Zaire (Kongó), Ubangi, Kasai. Legnagyobb tavak: Tanganyika-tó, Mobutu (Albert)-tó, Mweru-tó.

Népesség: *Lakosság* (1990): 36000000. *Népsűrűség:* 15/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* (kb. 200 törzs): bantu (tuba 18%, mongo 17%, kongo 12%, ruanda 10%); szudáni, nilota, hamita, pigmeus; fehér.

*Nyelvek:* francia (hiv.), bantu nyelvek (csiluba, kikongo, lingala), szuahéli. *Vallások:* r. kat. 30%, protestáns 20%, törzsi vallású, mohamedán. *Városi lakosság:* 39%. *Főváros:* Kinshasa (\*1988): 5000000. *Városok* (\*1984): Lubumbashi 534268; Mbuji-Mayi 423363; Kaninga 290898.

*Államforma:* köztársaság. *Államfő:* Mobutu Sése Seko (1965. nov. óta). *Kormányfő:* Jean Ngouza Karl I Bond (1991. nov. óta). *Nemzeti ünnep:* jún. 30.

*Gazdaság:* *Pénznem:* zaire (1991. szept.: 17315,3=1 USD). *GDP* (1990): 2,8 Mrd USD. *GDP/fő* (1990): 80 USD. *Gazdasági növekedés* (1990): -1,5%. *Adósságszolgálat a GDP %-ában* (1990): 7,7. *Adósságszolgálat az export %-ában* (1990): 10. *Adósság/fő* (1990): 261 USD. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1988): 1. *Fogyasztói árváltozások* (1990): 81%. *Munkaerő-megoszlás:* mezőgazdaság 75%. *Export* (1990): 2,1 Mrd USD. *Főbb exportcikk:* réz-, ón-, cink-, kobaltérc, kávé, gyémánt, kőolaj. *Főbb exportpartnerek:* Belgium-Luxemburg 46%, Egyesült Államok 18%, NSZK 11%. *Import* (1990): 1,5 M USD. *Főbb importcikk:* gép, berendezés, jármű, élelmiszer, textil, vegyipari termék, gyógyszer, közszükségleti cikk. *Főbb importpartnerek:* Belgium 24%, Franciaország 12%, Egyesült Államok 10%, Hollandia 5%.

*Közlekedés:* *Vasúti hálózat* (1990): 5118 km; ebből villamosított: 858 km. *Közúti hálózat* (1989): 145000 km. *Gépjárművek* (1984): személygépkocsi: 25000; egyéb gépjármű: 60000. *Főbb kikötők:* Maradi, Banana, Boma. *Hírközlés:* *Egy készülékre jutó lakosok:* tv: 1667; rádió: 9,7; telefon: 1026. *Napilap* (1988): 1/1000 fő.

*Egészségügy:* *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 51; nők: 54 év. *Születés* (1989): 45,0‰.

*Halálozás* (1989): 14,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 3,1%. *Csecsemőhalandóság* (1989): 107,0‰.

*Egy kórházi ágyra jutó lakosok:* 476. *Egy orvosra jutó lakosok:* 23193.

*Oktatás:* *Írni-olvasni tud* (1988): 55%. *Iskolakötelezettség:* 6 év.

A korábbi belga gyarmat 1960. jún. 30-án válik függetlenné, nevét 1971. okt.-ben változtatja Kongóról Zaire-ra. A katangai szeparatista harcok idején meggyilkolt államalapító Lumumba

elnökök hosszú belharcok után 1965. nov.-tól Mobutu tábornok követi az elnöki székben. Az elnökök 1970-ben és 84-ben is újraválasztják. 1978-ban újabb zavargások törnek ki Shaba tartományban, aminek többek között francia idegenlégiósok és belga csapatok vetnek véget. 1983-ban Mobutu eltörli a többpártrendszert, máj.-ban marsallá nevezi ki magát. A Forradalmi Népmozgalom nevű pártnak mindenki automatikusan tagja. Mobutu 1983-ban csapatokat küld Csádba, hogy az ottani francia erőket támogassák Habré oldalán. 1990. máj.-ban az elnök a többpártrendszer megteremtésére tesz ígéretet. Új kormányfőt nevez ki, Lunda Bululut, aki új arcokkal tarkítja kormányát. Két ellenzéki párt kezd működni. 1991. márc.-ban lemond a kormány, hogy az elnök az átmenetet előkészíthesse. Az ideiglenes kormányfő Mulumba Lukoji. Szept.-ben az ellenzék fegyveres harcot kezd a változásokért. A rendszer keményen visszavág, több százan életüket veszítik, a külföldieket a megfelelő kormányok menekítik. Mobutu leváltja a hadsereg főnökét, aki a megtorlást irányítja. Két hónap alatt 2 újabb kormányfő váltja egymást. Nov.-ben az elnök újabb ellenzéki politikust nevez ki a kormány élére.

## ZAMBIA

---

**Zambiai Köztársaság**

**Republic of Zambia (angolul)**

**Dél-Afrika**

**Földrajz:** *Terület:* 752614 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 8-szor nagyobb. *Fekvés:* D-Afrika középső részében. *Szomszédai:* Zaire (É), Tanzánia, Malawi, Mozambik (K), Zimbabwe, Namíbia, Botswana (D), Angola (Ny). *Felszín:* Nagy része szavannás fennsík (1200–1500 m magas); É-on tektonikus völgyek, D-en folyóvölgyek. Legmagasabb pont: Nyika-fennsík (2148 m). Legjelentősebb folyók: Zambezi, Luapula. Legnagyobb tavak: Tanganyika-tó, Bangweulu-tó, Mweru-tó.

**Népesség:** *Lakosság* (1989): 7770000. *Életkor szerinti:* 0–14: 48,2%; 15–59: 47,8%; 60–: 4,0%.

*Népsűrűség:* 9,2/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* bantu (bemba, tonga, nguni, lozi) 96%; busman, angol, indiai. *Nyelvek:* angol (hiv.), bantu nyelvek (ci-bemba, ci-nyauja, tonga). *Vallások:* keresztény 66%, törzsi vallású. *Városi lakosság:* 48%. *Főváros:* Lusaka (1987): 818994. *Városok* (1987): Kitwe 449442; Ndola 418142; Mufulira 192323.

**Államforma:** köztársaság. **Állam- és kormányfő:** Frederick Chiluba (1991. nov. óta). **Nemzeti ünnep:** okt. 24.

**Gazdaság:** *Pénznem:* kwacha (1991. szept.: 70.63=1 USD). *GDP* (1989): 3,17 Mrd USD. *GDP/fő* (1989): 416 USD. *Gazdasági növekedés* (1989): –0,6%. *Adósságszolgálat a GDP %-ában* (1989): 10. *Adósságszolgálat az export %-ában* (1989): 23. *Adósság/fő* (1989): 899 USD. *Védelmi kiadások a GDP %-ában* (1985): 6,8. *Fogyasztói árváltozások* (1989): 96%. *Munkaerő-megoszlás:* mezőgazdaság 60%; ipar és kereskedelem 40%. *Export* (1989): 1,3 Mrd USD. *Főbb exportcikk:* réz-, kobalt-, cink-, ólomérc. *Főbb exportpartnerek:* Japán 30%, Olaszo. 13%, Franciao. 8%. *Import* (1989): 928 M USD. *Főbb importcikk:* gép, jármű, vegyipari termék, energia, élelmiszer. *Főbb importpartnerek:* D-Afrikai Közt. 22%, Nagy-Britannia 22%, Japán 10%, NSZK 7%.

**Közlekedés:** *Vasúti hálózat* (1985): 1266 km. *Közúti hálózat* (1984): 37279 km; ebből burkolt: 5592 km. *Gépjárművek* (1982): személygépkocsi: 105000; egyéb gépjármű: 97000. *Hírközlés:* *Egy készülékre jutó lakosok:* tv: 41; rádió: 14; telefon: 67. *Napilap* (1989): 15/1000 fő.

**Egészségügy:** *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 54; nők: 57 év. *Születés* (1989): 50,0‰. *Halálozás* (1989): 12,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 3,8‰. *Csecsemőhalandóság* (1989): 87,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok:* 311. *Egy orvosra jutó lakosok:* 8437.

**Oktatás:** *Írni-olvasni tud* (1991): 54%.

A korábbi É-Rhodesia 1964. okt. 24-én szabadul fel a brit gyarmati uralom alól. Kenneth Kaunda elnök azóta vezeti az országot; 1983. aug.-ban ötödször is újraválasztják. Többször fellép a D-

afrikai rasszizmus ellen. Az 1973-as alkotmánymódosítás óta csak egyetlen párt működik, az Egyesült Nemzeti Függetlenségi Párt, amely a legutolsó, 1983-as választásokon minden képviselői helyet megszerez. A 80-as évek közepére az ország súlyos gazdasági helyzetbe kerül. 1987-től korlátozzák a külföldi adósság visszafizetését. Az 1988. okt.-i választásokon Kaunda elnököt megerősítik hivatalában. 1990-ben az elnök népszavazást ígér arról, hogy az országban bevezessék-e a többpártrendszert. Jún.-ban sikertelen puccskísérletre kerül sor. 1991. aug.-ban nemzeti kerekasztal-tárgyalások kezdődnek. A nov.-i, 23 év óta első többpárti választáson Frederick Chiluba, Kaunda ellenfele győz. A hatalomátadás súrlódás nélkül megy végbe.

## ZIMBABWE

---

Zimbabwei Köztársaság

Republic of Zimbabwe (angolul)

Dél-Afrika

Földrajz: *Terület:* 390759 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 4-szer nagyobb. *Fekvés:* D-Afrika K-i részén. *Szomszédai:* Zambia (É), Botswana (Ny), Dél-afrikai Köztársaság (D), Mozambik (K). *Felszín:* Szavannás, É felé emelkedő lépcsős vidék; D-en fennsík, K-en hegyvidék. Legmagasabb pont: Inyangani (2596 m). Legjelentősebb folyók: Zambezi, Limpopo, Sabi. Legnagyobb tavak: Kariba-víztároló, Kyle-tó.

Népesség: *Lakosság* (1990): 9720000. *Életkor szerint:* 0–14: 44,9%; 15–59: 51,1%; 60–: 4,0%.

*Népsűrűség:* 25/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* bantu (karinga 22% zezeru 18%, ndebele 17%, manyiku 13%, korekore 12%); fehér, keverék. *Nyelvek:* angol (hiv.), bantu nyelvek (cinhona, isindebele).

*Vallások:* főleg törzsi vallású, r. kat. 10%, protestáns 10%, mohamedán. *Városi lakosság:* 27%.

*Főváros:* Harare (\*1990): 1000000. *Városok* (\*1990): Bulawayo 480000; Chitungwiza 450000; Gweru 85000.

*Államforma:* köztársaság. *Állam- és kormányfő:* Robert G. Mugabe (1990. márc. óta). *Nemzeti ünnep:* ápr. 18.

*Gazdaság:* *Pénznem:* dollar (zimbabwei dollár) (1991. szept.: 3,84=1 USD). *GDP* (1990): 6,02 Mrd USD. *GDP/fő* (1990): 643 USD. *Gazdasági növekedés* (1990): 4%. *Adósságszolgálat GDP %-ában* (1990). 10. *Adósságszolgálat az export %-ában* (1989): 26. *Adósság/fő* (1990): 345 USD. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1987): 5. *Fogyasztói árváltozások* (1990): 17%. *Munkaerő-megosztás:*

mezőgazdaság 74%. *Export* (1988): 1,55 Mrd USD. *Főbb exportcikkek:* dohány, azbeszt, aranyérc, hús, gyapot, vasötvözők. *Főbb exportpartnerek:* Nagy-Britannia 12%, D-afrikai Közt. 11%, Egyesült Államok 7%, NSZK 4%. *Import* (1988): 1,34 Mrd USD. *Főbb importcikkek:* gép, berendezés, jármű, textil, vegyipari termék, gyógyszer, energia. *Főbb importpartnerek:* D-afrikai Közt. 21%, Nagy-Britannia 9%.

*Közlekedés:* *Vasúti hálózat* (1985): 3394 km; ebből villamosított: 311 km. *Közúti hálózat* (1984): 85237 km; ebből burkolt: 12000 km. *Gépjárművek* (1984): személygépkocsi: 237128; egyéb gépjármű: 17058. *Hírközlés:* *Egy készülékre jutó lakosok.* tv: 67; rádió: 20; telefon: 31. *Napilap* (1989). 23/1000 fő.

*Egészségügy:* *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 59; nők: 63 év. *Születés* (1989): 42,0‰. *Halálozás* (1989): 9,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 3,3%. *Csecsemőhalandóság* (1989): 67,0‰. *Egy orvosra jutó lakosok:* 6687.

*Oktatás:* *Írni-olvasni tud* (1988): 50%. *Iskolakötelezettség:* 8 év.

A korábbi brit gyarmaton 1970. márc. 2-án kikiáltják a Rhodesiai Köztársaságot, amelyet a brit kormány később elismer, az 1972-ben megtartott népszavazáson viszont a fekete lakosság többsége elutasítja. 1979 elején a fehér kisebbség népszavazással, majd választásokkal akarja biztosítani folyamatos uralmát a fekete többség felett, ám ezt a 2 vezető felszabadítási szervezete, a ZANU (élén

Robert Mugabe) és a ZAPU (élén Joshua Nkomo) nem ismeri el. A brit rendezési terv szerint átmeneti időre visszaállítják a gyarmati státust, tűzszünetet hirdetnek, majd 1980. febr.-ban választásokat tartanak. A 2 hónappal később kikiáltott független Zimbabwe első miniszterelnöke Mugabe. A függetlenségi mozgalom 2 legerősebb szervezete között kiéleződnek az ellentétek. Az 1985. júl.-i első független parlamenti választás után – Mugabe győz – ZAPU-ellenes kampány kezdődik, 1986. márc.-ban tárgyalások folynak a Zimbabwei Afrikai Népi Unió (ZAPU) és a Zimbabwei Afrikai Nemzeti Unió (ZANU) egyesítéséről. Dec.-ben a 2 párt egyesül, Mugabe vezetésével. Az 1990 márc.-i választásokon Mugabe győz, aki kilátásba helyezi a többpártrendszer bevezetését.

## ZÖLD-FOKI-SZIGETEK

---

Zöld-foki Köztársaság

República de Cabo Verde (portugálul)

Nyugat-Afrika

Földrajz: *Terület:* 4033 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 23-szor kisebb. *Fekvés:* Szigetcsoport az Atlanti-óceánban, Afrika legnyugatibb pontja közelében. *Felszín:* A 10 nagyobb és 5 kis, vulkanikus eredetű sziget partvidékén síkság; beljebb magasföldek, vulkáni kúpokkal. Legmagasabb pont: 2828 m (Fogo szigetén).

Népesség: *Lakosság* (1990): 367000. *Életkor szerint:* 0–14: 45,6%; 15–59: 47,7%; 60–: 6,7%.

*Népsűrűség:* 91/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* mulatt 71%; fekete 28%; fehér 1%. *Nyelvek:* portugál (hiv.), crioulo (portugál-afrikai keverék). *Vallások:* r. kat. 90%, törzsi vallású. *Városi lakosság:* 32%.

*Főváros:* Praia (1988): 60484. *Városok* (1980): Mindelo 41792; Sáo Felipe 11000.

*Államforma:* köztársaság. *Államfő:* Antonio Mascarenhas Monteiro (1991. febr. óta). *Kormányfő:* Carlos Alberto Carvalho (1991. ápr. óta). *Nemzeti ünnep:* júl. 5.

*Gazdaság:* *Pénznem:* escudo (1991. szept.: 74,19=1 USD). *GNP* (1989): 281 M USD. *GNP/fő* (1989): 760 USD. *Gazdasági növekedés* (1980–89): 5,8%. *Export* (1986): 4,5 M USD. *Főbb exportcikk:* hal, só, banán. *Főbb exportpartnerek:* Portugália 32%, Angola 21%. *Import* (1986): 108 M USD. *Főbb importcikk:* élelmiszer, jármű, benzin, közszükségleti cikk. *Főbb importpartnerek:* Portugália 33%, Hollandia 12%.

*Közlekedés:* *Közúti hálózat* (1984): 2250 km; ebből burkolt: 660 km. *Gépjárművek* (1984): személygépkocsi: 3000; egyéb gépjármű: 750. *Fő kikötő:* Mindelo. *Hírközlés:* *Egy készülékre jutó lakosok:* rádió: 6,8; telefon: 76.

*Egészségügy:* *Születéskor várható élettartam* (1989): férfiak: 59; nők: 63 év. *Születés* (1989): 48,0‰.

*Halálozás* (1989): 11,0‰. *Népességnövekedés* (1989): 3,7%. *Csecsemőhalandóság* (1989): 66,0‰. *Egy kórházi ágyra jutó lakosok:* 550. *Egy orvosra jutó lakosok:* 4334.

*Oktatás:* *Írni-olvasni tud* (1989): 37%. *Iskolakötelezettség:* 8 év.

A portugál gyarmat, majd tengeren túli megye 1974 dec.-től átmeneti kormányt, 1975. júl. 5-én teljes függetlenséget kap. Aristides Pereira elnököt 1980-ban és 1985. dec.-ben újraválasztják. A függetlenségi mozgalomból alakult párt az egyetlen politikai szervezet, főtítkára szintén Pereira. 1991. febr.-ban az elnök elveszíti a választásokat, Antonio Monteiro veszi át hivatalát, ő ápr.-ban új kormányt nevez ki a politikai pluralizmus jegyében.

## NYUGAT-SZAHARA

---

Szaharai Demokratikus Arab Köztársaság

Al-Gumhuriya al-Arabiya as-Sahrawiya ad-dimuqratiya (arabul)

West Sahara (ENSZ-elnevezés)

Észak-Afrika

**Földrajz:** *Terület:* 266000 km<sup>2</sup>, Magyarországnál majdnem 3-szor nagyobb. *Fekvés:* É-Afrika Ny-i partvidékén. *Szomszédai:* Mauritánia (D, K), Marokkó (É). *Felszín:* A partvidéki keskeny síkság K felé homokos, sziklás, sivatagi táblás vidékbe megy át. Legmagasabb pont: 823 m.

**Népesség:** *Lakosság* (1988): 169000. *Népsűrűség:* <1/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* berber, berberarab keverék, fehér. *Nyelvek:* arab (hiv.), spanyol. *Vallás:* mohamedán (szunnita). *Főváros:* El Alaiun (1982): 96784. *Városok* (1982): Dakhla 17822; as-Smara 17753.

**Államforma:** köztársaság. *Államfő:* Mohammed Abdel Aziz (1982. okt. óta). *Kormányfő:* Mahfoud Ali Beida.

**Gazdaság:** *Pénznem:* marokkói dirham (1991. szept.: 8,82=1 USD).

**Közlekedés:** *Közúti hálózat:* 6100 km; ebből burkolt: 500 km.

Franco halálakor (1975. nov.) Spanyolország, Marokkó és Mauritánia megegyezik a terület jövőjéről. Eszerint 1976. febr.-tól Marokkó és Mauritánia közösen kormányozná a foszfátban gazdag területet. A spanyol csapatok 1975 végi kivonulása után Marokkó egyoldalúan elfoglalja Nyugat-Szaharát, Mauritánia 1979-ben kivonul a szerződésben számára biztosított területéről is. A Polisario Front azóta a marokkói katonák ellen küzd. Az algériai segítséggel felszerelt felszabadítási mozgalom Szaharai Demokratikus Arab Köztársaságnak nevezi el Nyugat-Szaharát. 1988-tól már a marokkói csapatok is keresik a békés megegyezés lehetőségét. 1989-re népszavazást terveznek a vitatott terület státusáról. A Polisario képviselői erről is tárgyalnak jan.-ban a marokkói királlyal. 1990. jan.-ban 38 törzsi vezető Genfben találkozik és egyezségekre jut a népszavazási listákról. Az újabb tárgyalások ellenére azonban egyelőre nincs kitűzött időpont. 1991-ben tovább folynak a harcok, bár szept.-tól fegyvernynyugvást ír elő az ENSZ. Marokkó igyekszik érvényesíteni befolyását, hogy az 1992-re tervezett népszavazás a csatlakozás mellett döntsön. Dec.-ben a jan.-ra kitűzött népszavazást legalább az év második feléig elhalasztják.

---

## TAJVAN

---

Ta Csung-Hua Min-Kuo (kínaiul)

Kelet-Ázsia

**Földrajz:** *Terület:* 36179 km<sup>2</sup>, Magyarországnál kb. 2,5-szer kisebb. *Fekvés:* 1 nagy és több kisebb sziget Kína DK-i partvidéke közelében, a Dél-kínai- és Kelet-kínai-tenger között. *Felszín:* A sziget gerincét képező hegyvonulattól K-re sziklás, meredek vidék; Ny-ra termékeny síkság. Legmagasabb pont: Yü-san (3950 m).

**Népesség:** *Lakosság* (1990): 20200000. *Életkor szerint:* 0–14: 34,6%; 15–59: 58,2%; 60–: 8,1%.

*Népsűrűség:* 558/km<sup>2</sup>. *Etnikai csoportok:* kínai, maláj-polinéziai. *Nyelvek:* kínai (hiv.), tajvani dialektusok. *Vallások:* buddhista, taoista, r. kat., protestáns. *Városi lakosság:* 51%. *Főváros:* Taipei (1989): 2710000. *Városok* (1989): Kaohsiung 1380000; Taicsung (1987): 715000; Tainan 657000.

**Államforma:** köztársaság. *Államfő:* Li Teng-huj (1988. jan. óta). *Kormányfő:* Han Pej-csun (1990. márc. óta). *Nemzeti ünnep:* okt. 10.

**Gazdaság:** *Pénznem:* új tajvani dollár (1991. szept.: 26,47=1 USD). *GDP* (1990): 176,62 Mrd USD. *GDP/fő* (1990): 7715 USD. *Gazdasági növekedés* (1990): 4,9%. *Adósságszolgálat GDP %-ában* (1990): 0,9. *Adósságszolgálat az export %-ában* (1990): 1,8. *Adósság/fő* (1990): 541 USD. *Védelmi kiadások a GNP %-ában* (1987): 4,6. *Fogyasztói árváltozások* (1989): 5,5%. *Munkaerő-megoszlás:* mezőgazdaság 17%; ipar és kereskedelem 41%. *Export* (1990): 66,9 Mrd USD. *Főbb exportcikk:* elektrotechnikai és elektronikai cikk, textil, vegyipari termék, iparcikk fa, cukor, rizs, tea, só, fémek, gyümölcs. *Főbb exportpartnerek:* Egyesült Államok 32%, Hongkong 13%, Japán 12%.

*Import (1990): 56,5 Mrd USD. Főbb importcikkek: kőolaj, mezőgazdasági termék, gép, fémcikk. Főbb importpartnerek: Japán 29%, Egyesült Államok 23%. NSZK 5%. Szaúd-Arábia 2% Közlekedés: Vasúti hálózat (1989): 2502 km. Közúti hálózat (1989): 19998 km; ebből burkolt: 16984 km. Gépjárművek (1989): személygépkocsi: 1969291; egyéb gépjármű: 595428. Főbb kikötők: Kaohsiung, Keelung, Hualien. Hírközlés: Egy készülékre jutó lakosok: tv: 3,2; rádió: 1,5; telefon: 3. Napilap (1989): 202/1000 fő.*

*Egészségügy: Születéskor várható élettartam: (1986): férfiak: 70; nők: 75,9 év. Születés (1987): 16,0‰. Halálozás (1989): 5,0‰. Népesedőnövekedés (1989): 1,1%. Csecsemőhalandóság (1987): 6,3‰. Egy kórházi ágyra jutó lakosok: 227. Egy orvosra jutó lakosok: 1010. Oktatás: Írni-olvasni tud (1988): 90%. Iskolakötelezettség: 9 év.*

A II. világháború végén Csang Kaj-sek kínai csapatai foglalják el a szigetet. 1949-től, a Kínai Népköztársaság kikiáltásától Csang Kaj-sek Tajvanon a Kínai Köztársaságot vezeti, amely Kína ENSZ-tagságáig a nemzetközi fórumokon képviseli a kínaiakat. Csang Kaj-sek 1975-ös halála után 1978. márc.-tól legidősebb fia, Csiang Csing-kuo lép elnökként apja örökébe. Az 1984-es választások újabb 6 évre megerősítik hivatalában. Az 1949 óta érvényben lévő rendkívüli állapotot 1986. okt.-ben felfüggesztik, azóta ellenzéki pártok is működhetnek a Kuomintang párt vezette országban. A két Kína képviselői először 1986-ban folytatnak egymással hivatalos tárgyalásokat. Csiang Csing-kuo halála után 1988. jan.-ban Li Teng-huj az elnök. 1990. márc.-ban az elnököt a választásokon is megerősítik hivatalában. Máj.-ban bejelenti, hogy a Kínai Népköztársasággal szorosabban kíván együttműködni. 1991-re kilátásba helyezi a szükségállapot feloldását és az alkotmányos demokrácia bevezetését. A kinevezett miniszterelnök, Han Pej-csun (a korábbi belügyminiszter) ellen országos tiltakozó mozgalom kezdődik. 1991. dec.-ben 44 év után az első parlamenti választást tartják. 17 párt vetélkedéséből a Kuomintang győz.

## Pártok a világban

### AFGANISZTÁN

1. Haza Pártja 1990. jún. előtt: Afganisztáni Népi Demokratikus Párt. Főtitkára, egyben az ország államfője dr. Mohammad Nadzsibullah.

A pártot eredetileg 1965-ben alapította az afgán kommunisták Khalk (Tömegek) nevű csoportja, amely egyesült a Parcsam (Zászló) csoporttal. A párt hatalomra kerülése – 1987. ápr. – után előbb a Khalk szárny kerekedett felül, majd 1979. dec.-ben a Parcsam csoport, élén Babrak Karmallal, a szovjet katonai beavatkozás segítségével. Karmalt 1986-ban váltotta a pártvezetői poszton Nadzsibullah (1987 óta államfő), akinek vezetésével a párt igyekezett megszabadulni a kommunista vagy akár szocialista jelzőtől, az iszlám iránti hűséget, a magánvállalkozás szabadságát, a többpártrendszer deklarálta. Egyben felszólította a kormányellenes felkelőket, hogy alakítsanak koalíciós, nemzeti megbékélési kormányt.

2. A kormányban tárcákat vállaló párt, az Afganisztáni Dolgozók Forradalmi Szervezete 1987 óta létezik, miként az Afganisztáni Dolgozók Szervezete, az Afgán Nép Iszlám Pártja, az Afgán Parasztok Igazság Pártja. 1988-ban legalizálták az Isten Híveinek Uniója iszlám pártot, az Afgán Nép Szolidaritási Mozgalmát (fedajinok), az Afgán Ifjúságmozgalmat és 1989-ben a Pastun Khwa Meli Awami Pártot.

3. Iszlám Szövetség: a kabuli rendszerrel szembenálló, 1980 óta fegyveres harcot folytató gerillacsoportok skálája az iszlám fundamentalistáktól a nemzeti egység mellett elkötelezett mérsékeltberekig terjed. 1985 óta létezik a 7 vezető mudzsahedin csoport szövetsége, amely 1989-ben emigrációs kormányt hozott létre a pakisztáni Peshawarban.

A szövetség tagjai: Afgán Iszlám Társaság – tadzsikokat és üzbékeket tömörít, vezetője

Burhanuddin Rabbani, főleg Afganisztán északi részén, a Panzsir-völgyben működik, Pakisztánban és Iránban tart fenn képviselmet;

Islám Párt – a legnagyobb és legradikálisabb fundamentalista csoport, vezetője Gulbuddin Hekmatiar, pakisztáni, iráni és líbiai támogatással;

Islám Párt – Khalis –: az előző csoportból vált ki, mérsékeltebb, nevét vezetőjéről, Junis Khalisról kapta;

Islám Egység – fundamentalista, vezetője Abdul Rasul Sayaf, az emigrációs kormány miniszterelnöke;

Islám Forradalmi Mozgalom – a legnagyobb mérsékelt csoport, vezetője Nabi Mohammadi, a 2. másik mérsékelt tömörüléssel együtt jelentős USA-támogatásban részesül;

Nemzeti Felszabadítási Front – célja az ország önrendelkezése, szabad választás, vezetője

Sibghatullah Modzsadiddi, az emigrációs kormány feje;

Nemzeti Islám Felszabadítási Front – vezetője Sajed Gailahi.

Külön szövetséget – Afganisztáni Islám Koalíciós Tanács – hozott létre 1987-ben 8 iráni támogatást élvező csoport. A „teheráni nyolcak” főleg az afgán siitákra támaszkodnak.

---

## ALBÁNIA

---

1. Szocialista Párt. Elődje a Munkapárt, amelynek korlátlan hatalma 1945-től 1990-ig érvényesült. Az 1941-ben alapított párt a II. világháború idején az olasz és német megszállók elleni felszabadító harc vezető ereje volt. Az 1945. dec.-ben tartott többpárti választáson többséget szerzett a parlamentben, majd az ellenzéket felszámolva egypárti diktatúrát vezetett be. 1982-től – Enver Hodzsa halála után – Ramiz Alia lett a párt főtitkára, s az ország államfője. Az 1990. júl.-ban kezdődött rendszerellenes megmozdulások a hatalmi monopólium feladására, belső reformokra kényszerítették az Albán Munkapártot. 1990. dec.-ben a Népi Gyűlés legalizálta az ellenzéki pártokat. Az 1991. márc. 31-i többpárti választáson – elsősorban a vidéki szavazatokat megszerezve – a 251 tagú nemzetgyűlésben a képviselői helyek kétharmadát nyerte el a Munkapárt. 1991. jún.-i kongresszusán a párt vezetéséből a legtöbb régi politikust kizárták. Az új kormányfő, Yilli Bufi többpárti kormányt alakított, az ellenzék bevonásával. 1991. dec.-ben a Demokrata Párt kilépett a kormányból. (Az 1992. márc.-ra tervezett, többpárti választásig Vilson Ahmedi alakított szakértői kormányt.)

2. Demokrata Párt: a legfontosabb ellenzéki erő, 1990. dec.-ben alakult, elsősorban nagyvárosokban, az értelmiségiek, diákok és munkások körében van befolyása. Társelnökei Sali Berisha és Gramoz Pashko. Az utóbbi 1991 nyara óta a koalíciós kormány miniszterelnök-helyettese. A párt az 1991. márc.-i választáson a képviselői mandátumok egyharmadát szerezte meg. Programja a teljes rendszerváltást tűzi ki célul. 1991 végén kilépett a kormányból.

3. A koalíciós kormány tagja egy-egy miniszterrel a Republikánus Párt, ill. a Szociáldemokrata Párt, amelyek azonban nem jutottak be a parlamentbe. A 300 ezres görög kisebbség érdekeit képviselő OMONIA (görög nemzetiségi mozgalom) 3 mandátumot szerzett, míg a Veteránmozgalom egyet. Működik a „Nagy-Albánia” jelszavát hangoztató Nemzeti Egységpárt.

---

## ALGÉRIA

---

1. Nemzeti Felszabadítási Front (FLN): az 1989-ben népszavazással elfogadott új alkotmány nyomán megkezdődött az állam és az addigi egyetlen hivatalos párt szétválasztása, az ellenzéki pártok legalizálása, a szocialista jelszavaktól való gyors eltávolodás. Az FLN 1954. nov. 1-jén

alakult, a szocializmus, az elnemkötelezettség, a pánarab eszmék hirdetőjeként sikeres függetlenségi háborút vívott a francia gyarmattartókkal. Vezetője az ország első elnöke, Ben Bella volt, akit Bumedién ezredes katonai puccsal távolított el a hatalomból 1965-ben. 1979 óta (1984-ben és 1989-ben újraválasztva) Bendzsédid Sadli volt az államfő, egyben az FLN elnöke. Az 1988-as éhséglázadások megerősítették az államfő politikai és gazdasági liberalizálási politikáját, bár a párton belül változatlanul jelentős befolyása van a „régí gárdának”. Az ország történetének első többpárti választását 1990. jún.-ban tartották: a helyhatósági választáson az FLN alulmaradt az 1989-ben legalizált fő ellenzéki erővel szemben. Csak 14 tartományi és 487 helyi tanácsban szerzett többséget.

2. Iszlám Üdvfront (FIS): az 1990. évi választás nyertese – 32 tartományi, 853 helyi tanács. A szunnita mohamedán fundamentalisták iráni hatásra kezdtek erősödni, s – kihasználva a súlyos gazdasági nehézségeket – 1989. febr.-tól rövid idő alatt teret nyertek. Céljuk a muzulmán állam létrehozása, az iszlám törvénykezés bevezetése. A FIS megalakította félkatonai szervezetét, az Iszlám Rendőrséget. Vezetői Abassi Madani szociológiai professzor és Ali Belhadzs fanatikus prédikátor, a „mecsetek Savonarolája”. Az 1991. jún. 27-re kitűzött első többpárti parlamenti választás azonban elmaradt az Iszlám Üdvfront által meghirdetett általános sztrájk, tömegtüntetések, utcai összecsapások miatt. Ezeket hivatalosan az egyenlőtlen választókerületi beosztás miatt hirdették meg (míg a befolyásuk alatt álló Algírban 70000, addig egy sivatagi FLN-körzetben 7000 szavazat is elég lett volna a mandátumhoz). Az Üdvfront támadására válaszul Sadli elnök ostromállapotot hirdetett, a választásokat elhalasztotta és Gozali addigi külügyminisztert bízta meg kormányalakítással. Az 1991. dec. végén végül megtartott többpárti választás első fordulója a FIS elsőprő győzelmét hozta.

3. 1989–90-ben több mint egy tucat párt alakult, vagy vált legálissá. Közülük a legfontosabbak:

– Kultúraért és Demokráciaért Csoport (RCD) – a berber lakosság érdekeit fejezi ki, célja a gazdasági centralizmus, nyelvi pluralizmus, az állam és az iszlám vallás elválasztása, vezetője Said Saadi.

– Szocialista Erők Frontja – korábban illegalitásban létező csoport, vezetője Hocine Ait-Ahmed, az algériai forradalom egyik ismert vezetője, svájci száműzetésből tért haza.

– Szocialista Élsapat Párt – a korábbi Algériai Kommunista Párt örököse, 1966-ban alakult, illegalitásban működött, erős a befolyása a szakszervezetekben.

– Mozgalom az Algériai Demokráciaért (MDA) – 1984-ben alapította Ben Bella korábbi államfő, 14 évi börtönből, ill. házi őrizetből szabadulva. Célja a politikai pluralizmus. 1990. jan. óta legális.

– Mozgalom Algéria Megújulásáért – mérsékelt iszlám csoport, először az 1988-as megmozdulások során adott hírt magáról, szociáldemokratának és liberálisnak vallja magát. (Ugyancsak mérsékelt iszlám csoportosulás a Hamas.)

---

## AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK

---

Az amerikai alkotmány nem tesz említést a politikai pártokról, de létük országos szinten az amerikai politikai rendszer sajátja. Az Egyesült Államok történetében csak kivételes, rövid időszakok léteztek, amikor a 2 nagy, hagyományos párt mellett más párt is befolyással volt a politikai életre. A kétpártrendszer kialakulása a hagyományokon kívül visszavezethető az 1 képviselő választói kerületek, az elnöki végrehajtó hatalom rendszerére és arra, hogy a vesztes másik nagy párt a törvényhozásban az ellenzék szerepét töltötte be. A történelem fintora, hogy a jelenlegi Demokrata Párt története a Thomas Jefferson vezetésével, a 18. sz. végén, George Washington elnöksége idején létrejött „Republikánus” Pártig nyúlik vissza, míg a jelenlegi Republikánus Párt formálisan csak az 1850-es években alakult meg az Alexander Hamilton vezette Föderalista Pártból. Lényegében egyik párt sem képez hagyományos, ideológiailag fegyelmezett



csoportot. Inkább különböző – nemegyszer államokhoz kötődő – önálló pártok koalíciói, amelyek főként az elnökválasztáson alakítanak ki általános politikai irányvonalat, s az egyes államokban megtartott ún. előválasztások eredményei nyomán döntenek az elnök- és alelnökjelöltjük személyéről. Mindkét nagy pártra jellemző: a lehető legtöbb érdekcsoport politikai és pénzügyi támogatását próbálja megszerezni. Az országnak George Bush személyében republikánus párti elnöke van, ugyanakkor mind a szenátusban (minden államban 2 szenátort választanak), mind a képviselőházban a Demokrata Párt van többségben. Az elnökválasztást 4 évente, hagyományosan nov. elején rendezik, így 1992-ben is. Az elnökjelölt személyéről véglegesen csak nyáron, a pártkonvenciókon döntenek. Ugyanaz a személy egymást követően csak egyszer választható újra.

1. A Republikánus Párt, amely nem hivatalosan a Grand Old Party (GOP) nevet is viseli, a rabszolgaság ellen küzdők pártjaként jött létre. Abraham Lincoln republikánus párti volt. Azóta általában konzervatívabbnak tekintik, a szavazatait hagyományosan kisvárosokból, mezőgazdasági vidékekről nyerte. A 20. sz. legnevesebb republikánus párti elnökei Theodor Roosevelt (1901–09), Herbert Hoover (1929–33), Dwight D. Eisenhower (1953–60), Richard M. Nixon (1969–74) és Ronald Reagan (1981–88).

2. A Demokrata Párt (eredetileg Republikánus Párt, majd Demokratikus Republikánus Párt) bázisa a déli, délkeleti államok konzervatív és az északkeleti partvidék, valamint a nyugati part sokkal liberálisabb politikusainak sajátos, a szakadások lehetőségét mindig magában hordozó koalíciója volt. Leghíresebb elnökei Thomas Jefferson (1801–09), Woodrow Wilson (1913–21), Franklin D. Roosevelt (1933–1945 – az egyetlen, akit az Egyesült Államok történetében négyszer választottak meg), John F. Kennedy (1961–63), Lyndon B. Johnson (1963–68). Utoljára James Carter (1977–81) személyében volt az országnak demokrata elnöke.

3. A „kétpártrendszer” kialakulása, a 19. sz. közepe óta más politikai csoportosulásnak sohasem sikerült érdemben befolyásolni az amerikai politikai életet. Kivételt az az 1–2 eset jelentett, amikor tekintélyes politikusok, akiktől hagyományos pártjuk megtagadta az elnökjelöltséget, saját maguk támogatására szerveztek pártot (Theodor Roosevelt Haladó Pártja 1912, és George C. Wallace Amerikai Függetlenségi Pártja, 1968). Az egyetlen kis párt, amelynek elnökjelöltje – 1984-ben – több mint 100000 szavazatot kapott: David Bergland Szabadelvű Pártja volt. Önálló jelöltje volt korábban a jobboldali Amerikai Pártnak, az 1919-ben alapított Kommunista Pártnak, a Néppártnak és a Szocialista Munkáspártnak. 1990-ben alakult a környezetvédő Zöld Párt.

---

## ANDORRA

A francia-spanyol határon, a Pireneusokban fekvő autonóm társfejedelemségben a politikai pártok működése hivatalosan nem engedélyezett, de léteznek konzervatív és liberális csoportok. Az illegálisnak tekintett Andorrai Demokrata Párt 1979-ben szerveződött, a parlamenti demokrácia híve.

---

## ANGOLA

1. Angolai Népi Felszabadítási Mozgalom (MPLA) – Munkapárt: az ország jelenlegi kormánypártja, 1956 óta létezik. Vezető szerepe volt a függetlenség kivívásában. 1975-ben került hatalomra, majd közvetlen kubai katonai támogatással vette fel a harcot a másik 2, a függetlenségért harcoló, de ellene forduló szervezettel. 1977-ben megtartott I. kongresszusán a kelet-európai kommunista pártok mintájára szervezték át, ekkor kapta az MPLA-Munkapárt nevet. A párt elnöke az alapító, Agostinho Neto halála óta José Eduardo dos Santos államfő. 1990. dec.-ben a

párt a marxizmus-leninizmust elvetve – a demokratikus szocializmus, „nyugati stílusú” reformok mellett foglalt állást.

2. UNITA (Nemzeti Unió Angola teljes függetlenségéért): a fő ellenzéki erő, 1966-ban alapították, 1975-től fegyveres harcot vívott a kormányzat ellen. Vezetője Jonas Savimbi. Eredetileg maoista „forrásokból” merítette ideológiáját, majd az antikommunizmust hirdetve kapott amerikai és dél-afrikai támogatást. Belső támogatásának fő forrása az Ovimbundu törzs, ahonnan Savimbi is származik. Korábban a fő ellenzéki erő a Roberto Holden vezette FNLA volt, még 1962-ben alakult, de az 1970-es évek végére katonai ereje összeomlott.

A jelenlegi Országos Népi Gyűlésben 289 képviselő van, mindannyian az MPLA-Munkapárt tagjai.

---

## ANTIGUA és BARBUDA

---

Az 1989. évi választáson az 1968-ban alapított Antigui Munkáspárt fölényesen győzött, a kétkamarás parlamentben 15 mandátumot szerzett. A párt vezetője Vere C. Bird, az ország kormányfője. Az ellenzékinak számító Egyesült Nemzeti Demokrata Párt is 1 helyhez jutott, míg 1 mandátum a szeparatista Barbuda Népi Mozgalomé.

---

## ARAB EMÍRSÉGEK

---

Nem működnek politikai pártok.

---

## ARGENTÍNA

---

1. Igazság Párt: az 1989. évi elnökválasztáson Carlos Menem a Népi Egység Igazság Frontja választási szövetség jelöltjeként győzött, de személyében az ország politikai életét korábban jelentősen befolyásoló perónista Igazság Párt vezetője került hatalomra. A pártot a II. világháború után Perón ezredes alapította az Igazságosság Nemzeti Mozgalma néven, ő maga államfő volt 1946-tól 1955-ig, amikor hatalmát katonai puccsal döntötték meg. A párt 1973-ban támadt fel újra, amikor Perón 18 évi száműzetés után hazatért, s újra elnökválasztást nyert. Egy évvel későbbi halála után özvegye, Isabel örökölte az elnöki posztot.

A perónista mozgalom az elmúlt évtizedekben számtalan kisebb-nagyobb irányzatra, pártra szakadt, fegyveres terrorista csoportok is kinőttek belőle. Menem választási sikerét a különböző irányzatok összefogásának, valamint a Kereszténydemokrata Párttal és a Megnemalkuvás Pártjával kötött szövetségnek köszönhetette. E 3 párt választási koalíciója az 1991. okt.-i időközi képviselő-választásokon is többséget szerzett.

2. Radikális Polgári Unió: a perónisták legnagyobb ellenfele, 1890-ben alakult. Elnöke Raúl Alfonsín, aki államfő is volt.

3. A 254 tagú képviselőházban mandátumhoz jutott még az 1934-ben alapított Haladó Demokrata Párt és a jobbközép pártok szövetsége, a Demokratikus Centrum Unió. Nem jutott mandátumhoz az Egyesült Baloldal, amelyhez az 1918 óta létező Argentin Kommunista Párt is tartozik. A terrorista csoportok közül a legjelentősebbek a Forradalmi Perónisták, a trockista Forradalmi Munkáspárt, ill. az Argentin Antikommunista Szövetség, amely szoros kapcsolatban állt a hadsereg szélsőjobboldali tisztjeivel.

## AUSZTRÁLIA

---

1. **Munkáspárt:** a jelenlegi kormányzó párt, 1891-ben alapították. Elnöke, egyben Ausztrália kormányfője –1991 dec. óta – Paul Keating. Szoros kapcsolatok fűzik a szakszervezetekhez és hagyományos szószólója a kiterjedt szociális ellátásnak. A legutóbbi, 1990. évi szövetségi parlamenti választásokon mind a 76 tagú szenátusban (32 hely), mind a 148 fős képviselőházban (78 hely) megőrizte többségét.
2. **Liberális Párt:** a legerősebb ellenzéki párt, 1944-ben jött létre az Egyesült Ausztrália Párt nyomán. 29 szenátusi és 55 képviselői hellyel rendelkezik. A párt a liberálisok és konzervatívok furcsa koalíciója, az üzleti világhoz fűződő erős kapcsolatokkal. A liberálisok szövetségének számít a Nemzeti Párt. (Az 1920-ban alakult Agrárpárt utóda.) 4 szenátora és 14 képviselője van. A szenátusban 8 hellyel rendelkezik az Ausztráliai Demokrata Párt, amelyet 1977-ben a liberálisokból kivált, reformokat szorgalmazók csoportja hozott tétre.
3. **Kisebb pártok:** a környezetvédő Zöld Párt; a nyugdíjasokat tömörítő Ősz Hatalom csoport; az Ausztrália Szocialista Pártja, az 1971-ben az Ausztrál Kommunista Pártból, Moszkva-barátként kiszakadt irányzat. (Az Ausztrál KP 1989-ben feloszlatta magát, s több kisebb csoporttal létrehozta az Új Baloldal Pártját.)

## AUSZTRIA

---

1. **Oszták Szociáldemokrata Párt (SPÖ):** 1889-ben alakult ezzel az elnevezéssel. A II. világháború után évtizedeken át Szocialista Párt néven szerepelt. Kiemelkedő személyisége, pártvezető és kormányfő volt Bruno Kreisky. 1991-ben az SPÖ visszatért eredeti nevéhez. Megőrizve a demokratikus szocializmus bizonyos értékeit, Franz Vranitzky vezetésével – a semlegesség megtartásával – az Európai Községekhez való csatlakozást tűzte ki célul. Miután a pártnak sem az 1986-os, sem az 1990-es választásokon nem sikerült egyedül abszolút többséget szereznie a parlamentben (legutóbb 81 mandátum), az SPÖ nagykoalícióra lépett legnagyobb vetélytársával, a konzervatív Oszták Néppárttal (ÖVP).
2. **Az Oszták Néppárt (ÖVP)** 1945-ben alakult a korábbi Keresztényszocialista Párt utódként. A kormányban az SPÖ-nek és az ÖVP-nek 7 miniszteri széke van, ez utóbbi adja Alois Mock személyében a külügyminisztert.
3. **Szabadságpárt (FPÖ):** az utóbbi években jelentősen megerősödött, elnöke Jörg Haider. 1955-ben alakult a hajdani nemzetiszocialisták támogatását élvező Függetlenek Ligájából. A 70-es években az FPÖ-ben háttérbe szorultak a szélsőjobboldaliak, s ennek volt köszönhető, hogy 1982-ben az SPÖ-vel koalícióban kormányra is került. Az újabb változás a Haider képviselte szélsőjobboldali nézetek megerősödése nyomán következett be. Idegenellenes propagandájával az FPÖ 33 parlamenti székhez jutott, s az 1991. nov.-i bécsi helyhatósági választások jelezték: a trend erősödik.
4. A parlamentben 9 képviselője van a Zöld Alternatív Listának, amely 1986 óta működik. Az 1918 óta létező Oszták Kommunista Pártnak 1959 óta nincs parlamenti mandátuma.

## BAHAMA-SZIGETEK

---

1. **Haladó Liberális Párt:** a 49 fős parlamentben 32 hellyel rendelkezik. A főleg a fekete lakosság támogatta párt 1953-ban alakult, a függetlenség szószólója volt. Elnöke Lynden Pindling, az ország kormányfője. A párt 1972 óta van kormányon.

2. Az ellenzéki Szabad Nemzeti Mozgalom 1972-ben alakult, 16 mandátuma van.

## BAHREIN

---

Az Arab (Perzsa)-öbölbeli monarchia alkotmánya szerint a parlament a kormány tagjaiból és 30 választott képviselőből áll. 1975-ben azonban feloszlatták, a politikai pártok működése tilos.

## BANGLADES

---

1. Bangladesi Nemzeti Párt (BNP-Jatiyatabadi Dal): a 300 fős parlamentben 140 mandátuma van. Elnöke Khaleda Zia asszony, kormányfő. A pártot 1978-ban alapították a katonai puccsal hatalomra került Ziaur Rahman elnök támogatására. Ziaur Rahmant 1981-ben meggyilkolták. Khaleda Zia, a néhai elnök özvegye az erős elnöki hatalom híve.
2. Awami Liga: a második legerősebb párt, 1949-ben alapították (95 mandátum). A parlamenti demokrácia, a világi állam, az Indiával való jó kapcsolatok híve. Az egykori Kelet-Pakisztán függetlenségi harcának vezető ereje volt, 1970. dec.-ben aratott fölényes választási győzelme vezetett el Banglades kikiáltásához 1971. márc.-ban. Akkori vezetőjét, az új ország első elnökét, Mudzsibur Rahman sejket 1975-ben a hadsereg iszlám fundamentalista tisztjei gyilkolták meg.
3. Nemzeti Párt (Jatiya Dal): 1983-ban szervezte saját támogatására a vezérkari főnökből lett államfő, Muhammad Ersad, aki 1990-ben kényszerült lemondani. A párt a nacionalizmus, az iszlám eszmék hirdetője. Az 1988-as választáson még 252 mandátuma volt, ebből 1991-ben 35 maradt.
4. Jamit-e Iszlami: 1941 óta létező fundamentalista párt, 18 mandátummal. Az országban működő legalább 150 politikai csoportosulás közül említést érdemel még az 1988-ban kormánytámogatással 76 pártból létrehozott Egyesült Ellenzéki Csoport, az 1914 óta létező Bangladesi Parasztok és Munkások Pártja, az 1957-ben létrejött – szovjet- és kínaibarát frakcióra szakadt – Nemzeti Awami Párt, a Bangladesi Kommunista Párt és a nyugdíjas katonatisztek vezette iszlám Szabadság Párt.

## BARBADOS

---

1. Demokratikus Munkáspárt: 1955 óta létező konzervatív párt, megőrizte többségét (18 mandátum). Pártvezető, egyben kormányfő Erskine Sandiford.
2. Barbadosi Munkáspárt: az ország legrégebbi pártja, 1938-ban alapították, jelenleg ellenzéki van (10 mandátum).

## BELGIUM

---

1. Keresztény Néppárt (CVP): a legerősebb párt. 1945-ben alakult, a katolikus egyház és a Katolikus Szakszervezeti Szövetség támogatását élvezi, flamand érdekeket képvisel. Az egykori Katolikus Párt utóda, mint a Keresztényszociális Párt is, amely a vallon érdekek kifejezője.
2. Az 1885-ben marxista csoportból alakult Belga Szocialista Párt utódpartjai (a szakadás 1978-ban történt): a flamand SP (Socialistische Partij) és a vallon PS (Parti Socialiste).

3. Népi Unió (VU): flamand nacionalista párt, 1953 óta létezik.

4. A liberális pártok a flamand Szabadság és Haladás Pártja (PVV) – ennek vezetőjét bízták meg a legutóbbi kormányalakítással – és a vallon Liberális Reform Párt (PRL). Hasonló választóvonal található a 2 környezetvédő párt, a vallon Ecolo és a flamand Agalev (Élj másként) között.

5. Az 1991. nov.-ben tartott parlamenti választáson előretörtek a szélsőjobboldali, fajvédő jelszavakkal fellépő pártok, így a Flamand Blokk és a Nemzeti Front. Bekerült a parlamentbe a Rossem-lista, amelynek alapítója egy csalással vádolt flamand üzletember, Van Rossem.

---

## BELIZE

---

1. Népi Egységpárt: az 1989-es választáson a 28 helyből 15-öt szerzett és kormányt alakított. A párt 1950-ben alakult kereszténydemokrata csoportként. Vezetője a kormányfő, George Cadle Price.

2. Egyesült Demokrata Párt: 1974-ben jött létre, erősen konzervatív, jelenleg ellenzékben.

---

## BENIN

---

Haladó Erők Uniója: a valamikori Dahomey-ben sohasem létezett többpártrendszer. 1977-89 között a Benini Népi Forradalmi Párt egyeduralma érvényesült. Kerekou elnök 1990-ben bejelentette, hogy a „marxizmus-leninizmus” többé nem az állam hivatalos ideológiája, a politikai liberalizálás együttjárt az uralkodó párt feloszlatásával, helyébe az újonnan alapított Haladó Erők Uniója lépett. Lehetővé vált a politikai pártok legális fellépése. Ekkor alakult meg a Demokratikus Erők Mozgalma nevű koalíció.

---

## BHUTÁN

---

A királyságban hivatalosan nincsenek politikai pártok. Bhutáni Néppárt: illegalitásban működik, alkotmányos monarchiát, sajtószabadságot, a politikai foglyok szabadonbocsátását követeli.

---

## BISSAU-GUINEA

---

Afrikai Párt Guinea és a Zöld-foki Szigetek Függetlenségéért (PAIGC): a függetlenség kivívása óta az ország egyetlen legális pártja, 1956-ban alapították. 1990 végén a többpártrendszerre való átmenetről határoztak.

---

## BOLÍVIA

---

1. Forradalmi Baloldal Mozgalma (MIR): az 1989-es elnökválasztáson e középbal párt jelöltje, Jaime Paz Zamora győzött. Elnökké választását a jobboldali Nemzeti Demokratikus Akcióval kötött szövetségének köszönheti. A koalíció részese még a Kereszténydemokrata Párt, amely az alelnököt

adja.

2. Történelmi Nemzeti Forradalmi Mozgalom: a képviselőház legerősebb pártja, 1941 óta működik, 1952–64 között uralkodó párt volt.

3. A létező több mint 60 párt közül parlamenti képvisellete van még a Haza Öntudata (Condepa) pártnak és az Egyesült Baloldalnak (IU). A pártok közül említést érdemel a jobboldali Bolíviai Szocialista Falang és az 1952 óta létező Bolíviai Kommunista Párt.

---

## BOTSWANA

---

1. Botswanai Demokrata Párt: az egykori Becsuánaföld kormánypártja, 1962-ben alapították, elnöke, az ország állam- és kormányfője Quett Masire. Az 1989-es választáson a Nemzetgyűlés 34 helyéből 31-et szerzett.

2. Botswanai Nemzeti Front: 1965 óta működő baloldali párt. Három mandátuma van.

---

## BRAZÍLIA

---

1. Nemzeti Újjáépítési Párt: Fernando Collor de Mello hozta létre 1989-ben. Jobbközép beállítottságú. Collor a párt segítségével nyerte meg az elnökválasztást.

2. Brazil Demokratikus Mozgalom Pártja: a Nemzeti Kongresszusban a legerősebb párt, centrista.

3. További befolyásos pártok: Liberális Front, Brazil Szociáldemokrácia Pártja, Demokratikus Munkáspárt, Dolgozók Pártja, Liberális Párt, Kereszténydemokrata Párt, Brazil Szocialista Párt, Brazil Kommunista Párt, ill. a belőle kivált hajdan albánbarát Brazília Kommunista Pártja.

---

## BRUNEI

---

1988 óta hivatalosan egyetlen kormánybarát párt létezik, a Brunei Nemzeti Egységpárt A rendkívüli állapot megszüntetését követelő Brunei Nemzeti Demokratikus Pártot betiltották.

---

## BULGÁRIA

---

1. Demokratikus Erők Szövetsége - Nemzeti Mozgalom: az 1991. okt. 13-i választásokon minimális előnnyel első helyen végzett radikális polgári párt, vezetője a miniszterelnök, Filip Dimitrov. A DESZ-NM a 240 fős parlamentben 110 helyet nyert. Eredetileg 1989-ben 16 ellenzéki párt, szervezet, mozgalom koalíciójaként jött létre. Az 1990-es első többpárti választáson a második lett. Az 1991-es választás előtt kivált belőle a DESZ-Centrum (Szociáldemokrata), majd a DESZ-Liberálisok, s a Nikola Petrov Bolgár Nemzeti Földműves Szövetség. Ezek nem kerültek be a parlamentbe.

2. Bolgár Szocialista Párt: a második helyen végzett, 106 mandátummal. Történelmi elődjének a Bolgár Kommunista Párt számít, jóllehet a párt szakított a kommunista eszmékkal, szociáldemokrata programot hirdet.

3. Mozgalom a Jogokért és a Szabadságért: 24 mandátuma van – török kisebbségi párt.

---

## BURKINA FASO

---

Az 1991-ben elfogadott új alkotmány engedélyezte újra a pártok működését. Egyelőre a hatalom a Népfront nevű szervezet kezében van. 7 politikai csoportot egyesít. Elnöke az ország államfője, Blaise Compaoré.

---

## BURUNDI

---

Egység a Nemzeti Haladásért: az egyetlen legális párt. Az 1961-es függetlenségi választásokon indult 24 párt közül 1991-re csak ez a párt élte túl az országban egymást váltó diktatúrákat.

---

## CHILE

---

1. Kereszténydemokrata Párt: Aylwin elnök pártja, a 120 fős képviselőházban 38 mandátuma van.
2. További parlamenti pártok: a jobboldali Nemzeti Újjáépítés Pártja (29), a mérsékelt centrista Párt a Demokráciáért (17), a jobboldali, a hadsereggel szoros kapcsolatban álló Független Demokratikus Unió (11), a centrista Radikális Párt, amely szociáldemokrata irányzatú, tagja a Szocialista Internacionálénak, a néhai elnök, Allende támogatója volt. Ez a párt adja a koalíciós kormány külügyminiszterét. Ugyancsak vannak képviselői az 1989 végén újra egységessé vált Chilei Szocialista Pártnak.
3. Chilei Kommunista Párt: 1990. okt.-tól legális újra.

---

## CIPRUS

---

1. Dolgozó Nép Haladó Pártja (AKEL):1941 óta működik, a Ciprusi Kommunista Párt utóda. Célja a demilitarizált, el nem kötelezett, független Ciprus. A parlamentben 15 képviselője van.
  2. Demokratikus Csoportosulás: a legerősebb parlamenti párt, az ellenzék vezető ereje, 1976 óta létezik (19 mandátuma van), a Nyugat aktívabb részvételét szorgalmazza a ciprusi válság megoldásában.
  3. A Demokrata Párt (16 mandátum) a korábbi államfő, Kiprianu pártja, az ENSZ határozatára építve szorgalmazza az ország egységének helyreállítását. Bekerült még a parlamentbe a Ciprusi Egyesült Demokrata Unió – Szocialista Párt (6 mandátum), amely – az AKEL-hoz hasonlóan – Vassziliou-t támogatta az 1988-as elnökválasztáson.
- Az 1983-ban egyoldalúan kikiáltott „Észak-ciprusi Török Köztársaság”-ban – amelyet Törökországon kívül egyetlen más ország sem ismert el – az 50 tagú törvényhozó gyűlés legerősebb pártja a középjobb Nemzeti Egységpárt (34 mandátum). Az ellenzék a baloldali centrista Demokratikus Harc Pártja.

---

## COMORE-SZIGETEK

---

Unió a Haladásért: bár az Indiai-óceáni iszlám köztársaság alkotmánya engedélyezi a politikai pártok szabad működését, 1989-ig csak ez az egyetlen legális párt létezett. Az 1990-es elnökválasztáson a párt vezére, Szaid Mohamed Dzsfar csak a második – visszaélésektől sem mentes – fordulóban tudott győzni a Nemzeti Unió a Demokráciáért jelöltje, Mohamed Taki Abdulkarim ellen.

---

## COSTA RICA

---

1. Keresztény Szociális Egységpárt: a konzervatív pártok laza szövetsége, ez a párt szerezte a legfőbb (29) mandátumot az 57 fős törvényhozásban.
2. Nemzeti Liberális Párt (25 mandátum): 1948-ban alakult, az ország hagyományosan legerősebb pártja, a Szocialista Internacionáléval szövetséges. Az ország előző elnökét adta; Oscar Arias Sanchez 1987-ben Nobel-békedíjat kapott a közép-amerikai válság rendezéséért kifejtett erőfeszítése miatt.
3. Bekerült még a parlamentbe az Általános Egységpárt és a Népi Élcspárt Párt (1931-ben alapították Costa Rica-i Kommunista Pártként).

---

## CSÁD

---

Nemzeti Megmentés Mozgalma: Hisszne Habré elnök hatalmának 1990-ben történt megdöntése a hosszú évek óta tartó törzsi belháború lezárását jelentette. Jóllehet, az új hatalom ígéretet tett a többpártrendszer engedélyezésére, a valóságban ebbe az egyetlen mozgalomba tömörült szervezetek vették át a hatalmat. Vezetőjük az ország államfője, Idrisz Debi. Az addig uralkodó egyetlen legális párt (Nemzeti Unió a Függetlenségért és Forradalomért) megszűnt.

---

## CSEH ÉS SZLOVÁK KÖZTÁRSASÁG

---

1. Polgári Fórum (PF): az első többpárti választást 1990. jún.-ban tartották, a pártokra külön-külön szavaztak Csehországban és Szlovákiában. A győztes a 300 fős szövetségi gyűlésben összesen 170 mandátumot szerzett PF és szlovákiai partnere, a Nyilvánosság az Erőszak ellen (VPN) lett. A PF és a VPN 1989-ben alakult az ellenzéki csoportok szövetségéeként. A kormányfő, Marián Čalfa a VPN képviselője, a külügyminiszter, Josef Dienstbier a PF-é. 1991-ben a Polgári Fórum gyors bomlásnak indult, gyakorlatilag megszűnt. Legjelentősebb utódszervezete a konzervatív-liberális, jobboldali Polgári Demokratikus Párt (vezetője Václav Klaus pénzügyminiszter). Másik utódszervezete a Polgári Mozgalom, amely az egykori Charta '77 ellenzéki csoport többségét tömöríti (vezetője Josef Dienstbier). Kivált a jobbközép Polgári Demokratikus Szövetség, ill. a Szociáldemokrata Párt, amelynek így lett parlamenti képviselője. 1991-ben a VPN is szétesett. Egy része új nevet vett fel: Polgári Demokratikus Unió – VPN. Szlovákia legerősebb politikai szervezete a VPN-ből kivált Demokratikus Szlovákiáért Mozgalom (vezetője Mečiar volt kormányfő).
2. Kereszténydemokrata Mozgalom (CDM): elnöke Jan Čarnogursky szlovák kormányfő. A CDM a választáson együtt indult a cseh Kereszténydemokrata Párttal és a Csehszlovák Néppárttal.
3. Csehszlovák Kommunista Párt: a szövetségi gyűlés második legerősebb pártja (47 mandátum), szlovákiai megfelelője a Demokratikus Baloldali Párt. Bekerült a szövetségi gyűlésbe a Morva-



Szilézia Regionális Szövetség, a Szlovák Nemzeti Párt és az Együttélés Politikai Mozgalom (magyar, lengyel és más nemzetiségi csoportok szervezete, elnöke Duray Miklós). Szlovákiában működik még az Együttélés Mozgalomhoz közel álló Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom, ill. a kormánnyal együttműködő Független Magyar Kezdeményezés, amely 1991 végén a Magyar Polgári Párt nevet vette fel. (Vezetője A. Nagy László, a szlovák parlament alelnöke.) Ugyancsak 1991 végén alakult meg a Magyar Néppárt.

## DÁNIA

---

1. Az 1915-ben létrejött Konzervatív Néppárt (KF) és az 1872 óta létező Liberálisok (V) koalíciója kormányoz. A 175 fős parlamentben az előbbi 30, az utóbbi 29 mandátummal rendelkezik. Poul Schlüter kormányfő (KF) élvezi a 7 mandátummal rendelkező Radikális Liberálisok külső támogatását is. A Demokratikus Centrum 9 helyet szerzett, míg a Keresztény Néppárt négyet.
2. A Szociáldemokrata Párt (69 mandátum) a legerősebb parlamenti párt, 1891-ben alapították. 15 mandátuma van az 1958 óta működő Szocialista Néppártnak. A Dán Kommunista Párt 1919-ben alakult, a II. világháború utáni koalíciós kormányok résztvevője volt. 1956-ban a Szovjetunió magyarországi intervenciója meggyengítette és ez lényegében a Szocialista Néppárt megalakításához vezetett.
3. Haladó Párt: 12 parlamenti mandátuma van, jobboldali, adócsökkentést hirdet, rasszista jelszavakkal bevándorlóellenes hangulatot kelt.

## DÉL-AFRIKAI KÖZTÁRSASÁG

---

1. Nemzeti Párt (NP), elnöke Willem de Klerk államfő 1989 óta. A párt 1912-ben alakult, 1948 óta Dél-Afrika kormányzó pártja. Politikája évtizedeken át a militáns antikommunizmusra, s a faji megkülönböztetésre épült. Az ország nemzetközi elszigeteltsége és növekvő belső feszültségei az apartheidtől fokozatosan szabadulni kívánó „felvilágosult” frakciót erősítette a pártban. Az NP a legutóbbi, 1989-es választáson többséget szerzett a háromkamarás parlament fehérek számára fenntartott házában. 166 választott képviselőlől 93 tartozik az NP-hez.
2. Konzervatív Párt: az NP-ből kizárt szélsőjobboldali képviselők alapították 1982-ben, 39 mandátuma van.
3. Demokrata Párt (33 mandátum): mérsékelt, főleg fehér csoportok hozták létre.
4. Az 1983-as alkotmányreformmal létrehozott képviselőház 80 tagját a színes bőrű lakosságot tömörítő pártok választják. Az 1989-es választáson a Munkáspárt 69 mandátumot kapott. A pártot 1983-ban kizárták a Fekete Szövetségből, mert a Nemzeti Párttal való kiegyezést hirdette. Az 1988-ban alakult Demokratikus Reformpárt számít a hivatalos ellenzéknek, de mandátumokhoz jutott az Egyesült Demokratikus Front, amely a színes bőrű és az indiai lakosság apartheidellenes híveit kívánja összefogni, ill. a Szabadság Párt.
5. A parlament harmadik háza (Képviselők Háza) az indiai lakosságot hivatott képviselni. Legerősebb pártja az Új Szolidaritás, ill. ellenzéke, a Nemzeti Néppárt.
6. Afrikai Nemzeti Kongresszus (ANC): a színes bőrű lakosság legbefolyásosabb pártjait csak 1990-ben legalizálták. Ekkor engedték szabadon az évtizedek óta bebörtönzött vezetőit, köztük Nelson Mandelát, Walter Sisulut. Az 1912-ben alapított ANC a faji megkülönböztetéstől mentes társadalom szószólója, s ennek érdekében együttműködött baloldali, liberális szervezetekkel. 1985 óta csatlakozhatnak hozzá nem színes bőrűek. Az ANC-t 1960-ban betiltották, 3 évtizedig illegalitásban, emigrációban működött. Elnöke 1991-ig Oliver Tambo volt, az ő helyébe lépett Nelson Mandela.

Ugyancsak illegalitásba kényszerült 1960–90-ben a Pánafrikai Kongresszus (PAC). Mindkét szervezet fegyveres harcot is folytatott.

7. Ez a 2 legfontosabb felszabadítási mozgalom 1991. okt. végén a Hazafias Frontban egyesült. Az afrikai közösségen belüli gyakran véres összecsapással járó, politikai, törzsi ellentétek egyik főszereplője a zulu törzs szervezete, az Inkatha Mozgalom. Vezetője, Mangosuthu Buthelezi kénytelen volt beismerni, hogy – a korábbi cáfolatokkal ellentétben – pénzügyi támogatást kapott a fehér kormányzattól, amely az Inkatha Mozgalom erősítésével akarta ellensúlyozni az ANC befolyását.

8. Dél-afrikai Kommunista Párt: 1990-ben vált legálissá. Az 1921-ben alakult párt szoros kapcsolatban áll az ANC-vel, főtitkára, Joe Slovo korábban az ANC katonai szárnyának vezérkari főnöke volt.

---

## DOMINIKAI KÖZÖSSÉG

Az 1978 óta független Karib-tengeri szigetországban többpártrendszer van. 1990 óta a jobbközép Szabadság Párt kormányoz, ellenzéke az Egyesült Munkáspárt, a Munkáspárt és a Haladó Párt.

---

## DOMINIKAI KÖZTÁRSASÁG

Elnöki kormányzás van. Az 1990. máj.-i választáson újra a Keresztényszociális Reformista Párt nyert, a párt alapító elnöke Joaquín Balaguer, az ország államfője. A kétkamarás parlamentben a második a Liberális Párt; harmadik a Dominikai Forradalmi Párt, amely 1939-ben alakult, a Szocialista Internacionálé tagja; a negyedik az előbbiből kiszakadt Független Forradalmi Párt.

---

## DZSIBUTI

Az alkotmány szerint 1981 óta egypártrendszer van. Az egyetlen legális párt a Népi Gyűlés a Haladásért.

---

## ECUADOR

1. Demokratikus Baloldal: a mérsékelt szociáldemokrata párt az 1990. évi parlamenti választáson a 72 fős Nemzeti Kongresszusban 14 helyet kapott.

2. 1988-ban az elnökválasztáson a párt jelöltjét – a győztes Rodrigo Borja Cevallos-t – támogatta a kereszténydemokrata irányzatú Népi Demokrácia (7 mandátum), a Népi Erők Tömörülése (3 mandátum), a Radikális Front (3 mandátum), a Baloldali Széles Front (2 mandátum), és a Demokratikus Népi Mozgalom (1 mandátum).

3. Ellenzéki pártok: Keresztényszociális Párt (16 mandátum), Ecuadori Roldosisia Párt (13 mandátum), Ecuadori Szocialista Párt (8 mandátum), Radikális Liberális Párt (3 mandátum), amely az ország politikai életét 1895-től fél évszázadon át uraló Liberális Párt örököse, Konzervatív Párt (2 mandátum), amely 1855-ben alakult, az ország legrégebbi pártja, szoros egyházi

kapcsolatokkal.

## EGYENLÍTŐI GUINEA

---

**Egyenlítői Guinea Demokratikus Pártja:** az egyetlen legitim politikai szervezet, vezetője az államfő, Teodoro Obiang ezredes.

## EGYIPTOM

---

- 1. Nemzeti Demokratikus Párt:** elnöke az államfő, Hoszni Mubarak. Ez a párt a 454 fős Népi Gyűlésben 348 helyet nyert az 1990. dec.-i választáson.
- 2. A fő ellenzéki pártok a választást bojkottálták.** Ezek: a Szocialista Munkáspárt, az Új Wafd Párt és a Muzulmán Testvériség. Követelték, hogy oldják fel a rendkívüli állapotot. Ugyanakkor a 83 mandátumhoz jutott független jelölt közül a többség ezekhez a pártokhoz, főleg a Muzulmán Testvériséghez tartozik.
- 3. Haladó Nemzeti Egység Párt:** 6 helyet nyert a választáson, baloldali párt, elnöke a tekintélyes Khaled Mohieddin.

## ELEFÁNTCSONTPART

---

- 1. Demokrata Párt:** 1960–90 között csak ez az 1 legális párt létezett. Az ellenzéki pártok engedélyezése után, 1990. nov.-ben tartott nemzetgyűlési választásokon a 175 mandátumból 163-at szerzett. Elnöke, 30 éve az ország államfője, Félix Houphouët-Boigny.
- 2. Az ellenzéki Népfront 9, a Dolgozók Pártja 1 mandátumot szerzett, s bejutott a parlamentbe 2 független jelölt is.**

## ETIÓPIA

---

Mengisztu Hailé Mariam egypárti diktatúrájának megdöntése után, 1991. júl.-ban 25 korábban ellenzéki, fegyveres harcot folytató szervezet létrehozta a 87 tagú Nemzeti Tanácsot, amely az átmeneti kormány törvényhozó testülete. Az elfogadott charta rögzíti a 2 éven belül tervezett első szabad és általános választásokig érvényes törvényeket. A Nemzeti Tanács választotta meg az ország államfőjét, Melesz Zenavi elnököt, aki Tamirat Layne-t bízta meg kormányalakítással.

**1. Etiópiai Népi Forradalmi Demokratikus Front:** a várakozásokkal ellentétben a Nemzeti Tanácsban csak 32 mandátumot szerzett. A Front 1989-ben jött létre, amikor egyesült a Tigrei Népi Felszabadítási Front (TPLF) és az Etióp Népi Demokratikus Mozgalom (EPDM). Jelentős erőt képvisel az Oromo Felszabadítási Front, amely a 14 millós oromo muzulmán lakosságra támaszkodik.

**2. Eritreai Népi Felszabadítási Front:** az ország második legerősebb fegyveres-politikai csoportja – amely a 3 milliós Eritrea tartomány önállóságáért harcol – elutasította a részvételt az átmeneti kormányban.

3. Ogaden tartományban a „Nagy-Szomáliát” hirdető Nyugat-Szomáliai Felszabadítási Front és – vele szemben – a tartomány függetlenségét akaró Ogadeni Nemzeti Front tevékenykedik.

## ÉSZTORSZÁG

---

Észtországi Népfront: a néppárt jellegű tömörülésnek 14 képviselője van a 150 fős parlamentben. Ez a szám a tavalyi választás után jóval több volt, de a Népfront sok képviselője a Szociáldemokrata Pártba és a Liberális Demokrata Pártba lépett át. Képviselői helyekkel rendelkeznek a Kereszténydemokrata Néppárt, az SZKP-ből korábban kivált Észt Kommunista Párt, a Zöldek Pártja. Erős a függetlenek frakciója. A választásokon indult még a szélsőjobboldali Észtország Nemzeti Függetlenségi Pártja. A főleg orosz ajkú tagokat tömörítő Szovjetunió Kommunista Pártja működését az 1991. aug.-i moszkvai puccs után betiltották.

## FIDZSI-SZIGETEK

---

A 70 fős képviselőházból 37 hely a született Fidzsi-szigetieket illeti, 27 mandátum az indiai származásúaké, más etnikumoknak 6 hely jut. Az 1987-es katonai puccs után a politikai pártok működését felfüggesztették, de 1990-ben korlátozott mértékben engedélyezték tevékenységüket. A puccs előtti legjelentősebb pártok: Szövetségi Párt és Fidzsi Munkáspárt. Az 1991 elején hivatalban lévő kormány feje a Szövetségi Párt elnöke, Kamisese Mara.

## FINNORSZÁG

---

1. Centrumpárt: az 1991. márc.-i választások óta a legerősebb parlamenti párt, amely 1906-ban Agrárunió néven alakult. Korábban elsősorban vidéki támogatást élvezett, agrárérdekeket képviselt. A 200 tagú parlamentben 55 helyet szerzett.
2. Konzervatív Párt: a koalíció második legerősebb pártja, a választások nagy vesztese. 1918-ban alakult, főleg a magánszektor, az üzleti világ támogatását élvezi (40 mandátum). A koalíció tagja még a liberális Svéd Néppárt, amely a svéd közösség érdekeit közvetíti, ill. a Keresztény Szövetség.
3. Szociáldemokrata Párt: a fő ellenzéki párt, amely negyedszázad után veszttette el vezető pozícióját, a választáson csak 48 mandátumot szerzett. 1899-ben alakult.
4. Baloldali Szövetség: 19 mandátumot szerzett. 1990-ben alakította a Finn Népi Demokratikus Liga, a Finn Kommunista Párt és Finnország Kommunista Pártja-Egység. További parlamenti pártok: Vidék Pártja és a környezetvédő Zöld Társaság.

## FRANCIAORSZÁG

---

1. Szocialista Párt (PS): az 1988-as általános választáson a Baloldali Radikális Mozgalommal együtt 276 mandátumot szerzett.

A PS eredetileg 1905-ben alakult a Munkás Internacionálé francia szekciójaként, majd Francia Szocialista Párt néven 1965–68 között a Demokratikus és Szocialista Baloldal Szövetségének tagja

volt.

2. **Unió a Francia Demokráciáért (UDF):** a nemzetgyűlés második legerősebb pártja, 129 mandátummal. Jobbközép csoportosulás, vezetője Valéry Giscard d'Estaing. A választás óta jelent meg a politikai porondon egy új, önálló centrista csoport, a Centrum Unió (UDC), amely az UDF-ből vált ki. Ennek vezetője a Szociáldemokrata Centrum (CDS).

3. **Köztársasági Párt (RPR):** jobboldali, 127 mandátummal. Elnöke Jacques Chirac.

4. **Francia Kommunista Párt:** 27 mandátum, főtitkára Georges Marchais.

5. Az 1972-ben alapított szélsőjobboldali Nemzeti Frontnak 1 képviselője van. A párt elnöke Le Pen. 1991. máj. óta a francia kormányfő a szocialista párti Edith Cresson, aki a baloldali radikálisokkal és a Szociáldemokrata Centrummal lépett koalícióra.

---

## FÜLÖP-SZIGETEK

1. **Fülöp-szigeteki Demokratikus Párt- Néphatalom Mozgalom (PDP-Laban):** az államfő, Corazón Aquino asszony legfőbb támogatója, 1983-ban történt meggyilkolásáig az elnökasszony férje vezette. Szövetsége az 1946 óta működő Liberális Párt, a Bandila nevű centrista csoport, és a Munkáspárt. Választási szövetségük 1987-ben a 200 tagú képviselőházban 180, a 24 tagú szenátusban 22 helyet szerzett.

2. **Nemzeti Párt:** az ugyancsak választási szövetségbe tömörült ellenzék legerősebb pártja, az ország legrégebbi jobboldali csoportosulása, amely együttműködik többek között a Mindanao Szövetséggel, a Szociáldemokrata Párttal. 1991. dec.-ben Imelda Marcost, az egykori diktátor feleségét választotta elnökének a Mozgalom az Új Társadalomért.

3. Több párt van, amelynek fegyveres gerillacsoportja is működik. Ilyen a Fülöp-szigetek Kommunista Pártja, az Új Népi Szövetség, ill. a Mindanao függetlenségéért harcoló Moro Nemzeti Felszabadítási Front.

---

## GABON

1. **Gaboni Demokratikus Párt:** az 1990 végén rendezett választásokon a korábban egyedül legális párt a 120 tagú parlamentben 64 helyet szerzett. 1968-ban Bongo államfő alapította, aki a politikai reformok jegyében 1990-ben lemondott főtitkári tisztségéről.

2. Az 56 megmaradt parlamenti mandátumon 7 párt osztozik. A legerősebb az 1981–90 között illegalitásban működött, a Francia Szocialista Párt támogatását élvező Nemzeti Megújulási Mozgalom (Morena). A választások után belépett a koalíciós kormányba, miként az 1990-ben alakult Gaboni Haladás Párt, a Gaboni Szocialista Unió és a Társaság a Gaboni Szocializmusért. Az ellenzéki Gaboni Népi Unió 1989-ben Párizsban alakult.

---

## GAMBIA

1. **Népi Haladó Párt:** a függetlenné válás óta folyamatosan többpártrendszerű országban kezdettől fogva e mérsékelt szocialista párt túlsúlya érvényesül. 1959-ben alakult, a köztársasági alkotmány, a Szenegállal való szoros gazdasági, kulturális kapcsolatok, a nemzetközösségi tagság híve. Vezetője Jawara államfő. Az 1987-es képviselőházi választáson 31 helyet szerzett.

2. Nemzeti Konvenció Párt: a fő ellenzéki párt, 1975-ben jött létre, a társadalmi reformok, a vagyon egyenlőbb elosztásának híve (5 parlamenti helye van).
3. Nem jutott be a képviselőházba az 1986-ban alakult, szocialista Gambiai Néppárt és a baloldali, Népi Demokratikus Szervezet a Függetlenségért és Szocializmusért, amely bírálja a kormányzópártot a Szenegállal való egyenlőtlen kapcsolatok miatt.
4. Illegálisban működik a Nemzeti Felszabadítási Párt, 1975-ben alakult, főleg vidéki befolyással, élesen támadta a korrupciót, vezetőjét puccskísérlet vádjával halálra ítélték. A Gambiai Szocialista Forradalmi Pártot 1980-ban tiltották be, s illegálisba kényszerült a kormányt nepotizmussal, a külföldi érdekek kiszolgálásával vádoló Afrikai Mozgalom az Igazságért is.

---

## GHÁNA

---

Az 1981-es katonai puccs után a korábban működött politikai pártokat betiltották. Az 1990-ben létrehozott Mozgalom a Szabadságért és Igazságért a polgári kormányzás és a többpártrendszer helyreállítását követeli. Ugyancsak otthon működik a szocialista Új Demokratikus Mozgalom és az ország első államfőjének nevét viselő Kwame Nkrumah Forradalmi Gárda. A legerősebb külföldön, főleg Angliában szerveződött ellenzéki csoportok: Ghánai Demokratikus Mozgalom (1983 óta, célja a liberális demokrácia helyreállítása); Kampány a Ghánai Demokráciáért; a marxista-leninista csoportok koalíciója, az Egyesült Forradalmi Front.

---

## GÖRÖGORSZÁG

---

1. Új Demokrácia: az 1990. ápr.-i parlamenti választáson győztes kormányzó pártot (300 mandátumból 150) 1974-ben, a katonai junta megdöntése után alapította Konsztantinosz Karamanlisz jelenlegi államfő. Kezdetben mérsékelt centrista, pragmatista párt, a parlamenti demokrácia, a szabad vállalkozás, a független külpolitika, a NATO- és EK-tagság híve. A 80-as évek elején a jobboldali konzervatív szárny befolyása erősödött meg, de később a mérsékeltek visszaszerezték befolyásukat Micotakisz jelenlegi pártelnök-kormányfő vezetésével. Parlamenti többségét a Demokratikus Megújulás (DIANA) egyetlen megválasztott képviselőjével biztosította. Ezt a pártot 1985-ben az Új Demokráciából kivált konzervatív politikusok alapították.
2. Pánhellén Szocialista Mozgalom (PASZOK): a fő ellenzéki párt. 1974-ben hozta létre Andreasz Papandreu, a junta ellen harcoló Demokratikus Védelem és Pánhellén Felszabadítási Mozgalomból, a társadalmi-gazdasági reformokat, az amerikai bázisok felszámolását szorgalmazva. 1981. évi választási győzelme után Papandreu alakította meg az ország első szocialista kormányát. Jelenleg 123 képviselője van.
3. Baloldali Koalíció: a parlamentben 19 helye van, elnöke Harilaosz Florakis. 1989-ben hozta létre a Görög Kommunista Párt (1918-ban alapították, 1947-ben, a polgárháború idején betiltották, 1968-ban egy „külső” és egy „belső” csoportra szakadt, 1974-ben legalizálták, ez az ún. Moszkva-barát párt) és a Görög Baloldali Párt (1987-ben széles bázison létrehozott szocialista párt, összefogta a korábbi eurokommunista „Görög Kommunista Párt- Belső” szervezetet, a PASZOK-ból kivált csoportokat és más kisebb baloldali szervezeteket).
4. Parlamenti képviselője van a Környezetvédő és Alternatív Szervezetek Föderációjának is. Még 2 párt érdemel említést: Demokratikus Centrum Unió (EDIK), 1974-ben alakult demokratikus szocialista párt, egyik elődje az idősebb Papandreu által 1961-ben létrehozott Centrum Unió; Görög Nemzeti Politikai Társaság, jobboldali, alapítója 1984-ben Papadopoulos ezredes.

## GRENADA

---

1. Nemzeti Demokratikus Kongresszus: a karibi szigetország kormányzó pártja, centrista, a Demokratikus Munkás Kongresszus és a Grenadai Demokratikus Munkáspárt 1987-es egyesülésével jött létre.

2. 1950 óta létezik a jobboldali Grenadai Egyesült Munkáspárt, amelynek az 1983-as puccs és amerikai invázió után erős befolyása volt, s 2 másik centrista párt – Nemzeti Párt és Új Nemzeti Párt – is bekerült a parlamentbe. Az 1983-ban meggyilkolt kormányfő nevét őrző Maurice Bishop Hazafias Mozgalom szocialista jellegű.

## GUATEMALA

---

1. Társadalmi Akció és Szolidaritási Mozgalom: az 1991. jan.-i elnökválasztáson Jorge Serrano Elias győzött, az általa létrehozott centrista párt támogatásával.

2. Nemzeti Centrum Unió: a törvényhozásban a legerősebb csoport, 1983 óta létezik, centrista. Alapítója Jorge Carpio Nicolle újságkiadó, a polgári fejlődés híve, amerikai sajtótámogatást élvez. A Guatemalai Kereszténydemokrata Párt végzett a második helyen, 1968 óta működik, liberális, reformista nézeteket hirdet.

3. Jelentős politikai erő a konzervatív, jobboldali pártcsoporthoz tartozó, tagjai az 1965 óta működő konzervatív, az üzleti világ véleményét tükröző Intézményes Demokrata Párt, a Guatemalai Republikánus Front és Nemzeti Egységfront. Bekerült a parlamentbe a katolikus egyházzal jó kapcsolatokat tartó jobboldali Nemzeti Felszabadítási Mozgalom (elődje a progresszív Arbenz-rendszert megdöntő mozgalom volt) és az ugyancsak jobboldali Nemzeti Élcsapat Front. Centrista párt a földreformot, közigazgatási reformot szorgalmazó Forradalmi Párt. A balközép irányzat képviselője a Szocialista Internacionáléval kapcsolatban álló Demokratikus Szocialista Párt. Bojkottálta a választásokat – a csalás vádjával – a baloldali Guatemalai Hazafias Unió, amelyet 1981-ben több ellenzéki csoport Mexikóban alapított.

3. Illegalításban működik a Guatemalai Munkáspárt (a kommunista párt, amelyet 1954-ben az Arbenz-rendszer megdöntése után tiltottak be) és a Guatemalai Nemzeti Forradalmi Egység (baloldali gerillacsoportok szervezete), s be vannak tiltva az Antikommunista Titkos Hadsereg, a Halálbrigád, és a Hegy Tisztjei szélsőjobboldali terrorcsoportok, amelyeket sok szál fűz a hadsereghez.

## GUINEA

---

Az 1984-es puccs óta pártok nem működhetnek, a korábbi egyedül legális Guineai Demokrata Pártot is feloszlatták. Az ellenzéki csoportok – Egyesült Szervezet Guinea Felszabadításáért, Guineai Népi Mozgalom – Franciaországban és Elefántcsontparton működnek.

## GUYANA

---

1. Országos Népi Kongresszus: a kormányon lévő mérsékelt szocialista, antikommunista, az afrikai közösséget képviselő párt vezetője Hugh Desmond Hoyte állam- és kormányfő.

**2. Hazafias Koalíció a Demokráciáért:** 1986-ban többnyire baloldali ellenzéki pártok hozták létre. Köztük legerősebb az 1950 óta működő, korábban hatalmon is volt, marxistának minősített Népi Haladó Párt. Elsősorban a „kelet-indiai” etnikumot tömörítő szervezet, vezetője Cheddi Jagan.

---

## HAITI

---

**1. Nemzeti Front a Változásért és Demokráciáért:** a legbefolyásosabb politikai párt, vezetője baloldali katolikus pap, Jean-Bertrand Aristide, az 1991-es elnökválasztás győztese. A frontot 15 politikai szervezet alapította.

**2. Jelentős politikai párt az 1986-ban létrehozott jobbközép Mozgalom a Demokrácia Helyreállításáért,** a Haiti Keresztényszociális Párt, a jobboldali Nemzeti Haladó Demokraták Mozgalma, az 1956 óta létező Országos Mezőgazdasági és Iparpárt, az 1934-ben alapított Haiti Kommunista Párt és az 1987-ben létrehozott Front az Elnyomás Ellen nevű csoport.

---

## HOLLANDIA

---

**1. Az ország koalíciós kormányát a 2 legerősebb párt adja.** Az egyik a Kereszténydemokrata Lista: 1976-ban jött létre 3 párt szövetségéből. (A Katolikus Néppárt 1945 óta működő centrista csoport; a Forradalomellenes Párt az ország legrégebbi pártja, 1879 óta létezik, a kálvinista közösség centrista képviselője; az 1908-ban alakult Keresztény Történelmi Unió.) A másik kormányzó párt az 1946 óta működő Munkáspárt, a demokratikus szocializmus híve.

**2. Az ellenzék vezető pártjai a liberális Néppárt a Szabadságért és Demokráciáért** (1948-ban alakult), a balközép „Demokrácia 66”, a Zöld Baloldal, amely 4 párt (a baloldali Evangélikus Néppárt, a Radikális Politikai Párt, a Pacifista Szocialista Párt és a Holland Kommunista Párt) szövetsége, s több jobboldali párt, így a szélsőjobboldali, kálvinista Politikai Reformpárt, a Reform Politikai Unió, ill. Centrum Demokraták.

---

## HONDURAS

---

**1. Nemzeti Párt:** a gyakorlatilag kétpártrendszerű 128 fős törvényhozásban többségben van (71 hely), vezetője, Rafael Leonardo Calleas nyerte az elnökválasztást. 1902-ben alakult, hagyományosan jobboldali párt, szoros kapcsolatban a hadsereggel. Mérsékelt belső reformok, és a közép-amerikai integráció híve.

**2. Hondurasi Liberális Párt:** 1890 óta működik, jobbközép, ellenzéki párt, bázisa főleg a városi lakosság, történelmileg a szociális reformok, a liberális demokrácia híve, erős szociáldemokrata, ill. jobboldali technokrata frakcióval.

**3. A Nemzeti Megújulás és Egység Párt** 1977 óta legális, centrista, szociáldemokrata értékeket követő csoport. A kisebb pártok közé tartozik a Kereszténydemokrata Párt, ill. az 1983 óta újra illegálisban működő Hondurasi Kommunista Párt.

**Betiltott fegyveres szervezetek:** a baloldali Cinchonero Népi Felszabadítási Front és a 19. sz.-i forradalmár, Francisco Morazan nevét viselő Hondurasi Felszabadítási Front, ill. a jobboldali félkatonai „Fehér Kéz” és Hondurasi Antikommunista Mozgalom.



## INDIA

---

1. **Indiai Nemzeti Kongresszus:** évtizedeken át az 1885-ben alapított, a függetlenségi harcot vezető párt dominált a politikai életben. Kiemelkedő személyiségei Mahatma Gandhi, Dzsavaharlal Nehru és lánya, Indira Gandhi voltak. 1969-től több részre szakadt. A megmaradt legerősebb csoport akkori vezetője, Indira Gandhi neve után lett Kongresszus I. A párt az 1991. jún.-ban, a volt kormányfő, Radzsiv Gandhi meggyilkolása ellenére megtartott választás győztese.
2. **Bharatiya Janata Párt:** a Kongresszus legnagyobb ellenfele az 1980-ban létrehozott, szélsőséges jobboldali hindu politikai szervezet. Szoros kapcsolatai vannak a félkatonai RSS csoporttal.
3. A korábbi évekhez képest jelentősen vesztek befolyásukból a Nemzeti Frontba tömörült pártok, így a Janata (Nép), a Janata Dal, a Lok Dal. A Baloldali Frontba tartozik, több kisebb csoport mellett, az 1925 óta működő Indiai Kommunista Párt és a belőle 1964-ben kivált, a különösen Nyugat-Bengáliában és Keralában erős Indiai Kommunista Párt – Marxista.
4. A politikai élet sajátossága, hogy egy-egy etnikai alapon szerveződő csoport országos szinten is jelentős befolyásra tehet szert. Az 1982-ben Rama Rao filmszínész szervezte Telugu Desam Andhra Pradesh-ben, az Assami Népi Tanács Assam államban, az Összindiai Dravida Haladó Szövetség Tamil Nadu-ban, az Akali Dal a szikhek lakta Pandzsábban, a Shiv Sena pedig Maharástrában élvez erős támogatást.

## INDONÉZIA

---

Elvben többpártrendszerű ország, a valóságban azonban az 500 tagú képviselőháznak, a pártoknak kevés beleszólásuk van a politikai életbe. A hadsereg dominál, 100 képviselői mandátum eleve az Indonéz Fegyveres Erők politikai szervezetéé, az ABRI-é.

1. **GOLKAR (Funkcionális Csoportok Közös Titkársága):** még az ország első államfője, Sukarno alapította 1964-ben kormánypártnak. Lényegében különböző társadalmi csoportok (parasztek, halászok, katonák, szakemberek stb.) korporatív koalíciója. Az 1965–66-os katonai hatalomátvétel után megszűnt, csak 1971-ben szervezte újra az ország jelenlegi – ellenjelölt nélkül négyszer újraválasztott – államfője, Suharto tábornok, ő a párt elnöke.
2. A legalitásukat megőrző hagyományos pártok a kormány nyomására 2 szervezetbe tömörültek: az Indonéz Demokratikus Párt (1973-ban 5 nacionalista és keresztény párt egyesült); az Egyesült Fejlesztési Párt (1973-ban 4 iszlám párt olvadt egybe).
3. Illegalitásban van 1966 óta az Indonéz Kommunista Párt, amelynek a katonai puccs után több százezer tagját ölték meg, s még 1987-ben is végeztek ki 20 évvel korábban bebörtönzött aktivistákat. A regionális felkelő mozgalmak közé tartozik a kelet-timori Fretilin, ill, a szumátrai Aceh Nemzeti Felszabadítási Front.

## IRAK

---

1. **Arab Szocialista Újjászületés (Baath) Párt:** a diktatórikus politikai rendszer vezető ereje az 1947-ben alakult arab nacionalista mozgalom. Több ága van. A szíriai és az iraki szárny szembenállása évtizedek óta tart. A párt vezetése gyakorlatilag az állami vezetés.
2. 1989-ben történt meg először, hogy Szaddám Huszein engedélyezte ellenzéki pártok bejegyzését a nemzetgyűlési választásokra, de valójában csak olyan személyek és csoportok vehettek részt, amelyek a Nemzeti Haladó Fronthoz csatlakoztak. 1973–79 között tagja volt a Frontnak az 1934-

ben alapított Iraki Kommunista Párt, amelyet 1979-ben betiltottak. A Frontban részt vett 2 kurd párt is: a Kurdisztáni Demokratikus Párt (1946-ban alapította Mustafa al-Barzani mullah, a kurd felkelés vezére) és a Kurdisztáni Forradalmi Párt (1972-ben jött létre).

3. A betiltott pártok között van a kormánnyal szemben álló Kurdisztán Demokratikus Pártja (1946 óta létezik, vezetője Maszud Barzani), Kurdisztán Hazafias Frontja (vezetője Jalal Talabani), Kurdisztán Szocialista Pártja, a kurd Hezbollah. Ez utóbbi tagja a Teheránban működő iraki síiták szervezetének, az Iszlám Forradalom Legfelső Tanácsának (SCIR). 1990. dec. óta az SCIR, a Kurdisztán Szocialista Pártja, az 1968 óta működő Iszlám Hangja gerillacsoport és az 1982-ben alapított, Szaddám Huszein rendszerével szemben álló Umma (Nemzet) Párt közös bizottságot hozott lége Damaszkuszban.

---

## IRÁN

---

1. Iszlám Köztársasági Párt: 1987-ben oszlatták fel a törvényhozásban gyakorlatilag ellenzék nélküli kormányzó pártot. 1978-ban alapították a Khomeini ajatollah vezette iszlám forradalom támogatására. 1981–82-ben 2 szemben álló frakció erősödött meg, az egyik a forradalom exportjának híve volt, a másik a mérsékeltebb, az egyház és az állam érzékelhetőbb szétválasztását támogatta. A párttal szoros kapcsolatban állt a politikai ellenfeleket terrorizáló Isten Pártja, a Hezbollah.

2. Illegalitásban és emigrációban több, előbb a sah, majd Khomeini diktatúrája idején betiltott szervezet működik: Iráni Felszabadítási Mozgalom (1961-ben alakult az emberi jogok biztosítására), Nemzeti Demokratikus Front (1982 óta Párizsban működik), a több pártot egyesítő Nemzeti Front, a Mudzsaheddin Khalk (iszlám gerillacsoport, 1986 óta bagdadi központtal), az Iráni Kurdisztán Demokratikus Pártja (1945 óta létezik, a kurd autonómia híve), a Feddajin Khalk (baloldali városi gerillaszervezet), Tudeh Párt (az iráni Kommunista Párt, 1941-ben jött létre, 1949–79 között illegális, 1983-ban ismét betiltották), a Muzulmán Népi Köztársaság Párt (az iráni azerbajdzsánok szervezete, erős világi kormány híve).

---

## ÍRORSZÁG

---

1. Fianna Fáil (Köztársasági Párt): az Észak-Írországgal való békés egyesülés híve, 1926-ban alapították, koalíciós partnere a Haladó Demokrata Párt (1985-ben hozták létre a „thatcheri” gazdaságpolitika követői).

2. Az ellenzék legfontosabb pártjai: Egyesült Írország Pártja (1933 óta működik, konzervatív, az Észak-Írországgal való békés egyesülés híve, a külföldi beruházások szorgalmazója); Munkáspárt (eredetileg 1912-től a szakszervezetek politikai szárnya, 1930-tól önálló, a kiterjedt szociális gondoskodás és az erős állami szektor híve); Munkások Pártja (1905-ben alakult, célja az egységes szocialista Írország); Haladó Demokraták (1985-ben alapították, liberális, céljai az állam és egyház különválasztása, alkotmányreform a magánszektor bátorítása, békés egyesülés Észak-Írországgal); Írország Kommunista Pártja (1933 óta létezik).

3. Külön említést érdemel a Sinn Féin. 1905-ben hozták létre a brit uralom megdöntésére. Célja az Észak-Írországgal való egyesülés. 1986-ban kivált belőle az észak-írországi terrorakciókat támogató Köztársasági Sinn Féin.

## IZLAND

---

1. A 6 politikai párt közül a 2 legrégebbi az 1916-ban alapított Haladó Párt és a Szociáldemokrata Párt. Az előbbi a szociális-gazdasági béke, elsősorban agrárérdekek kifejezője, az utóbbi mérsékelt szocialista, a nagy vállalkozások köztulajdonba vételének, a kiterjedt szociális védőhálónak a híve. A baloldali-balközép pártokhoz tartozik a Népi Szövetség, amelyet 1956-ban a kommunisták és a baloldali szociáldemokraták alapítottak. Radikális társadalmi programot és semleges külpolitikát hirdet.

2. A magántulajdon keretei közötti társadalmi reform szorgalmazója a Függetlenség Párt, amelyet 1936-ban konzervatív és liberális csoportok hoztak létre. Liberális gazdaságpolitika és tartós NATO-jelenlét híve, hagyományosan a legerősebb párt. Az Állampolgári Párt az előbbiből szakadt ki 1987-ben, nagyobb hangsúlyt tesz az egyén jogainak védelmére. A parlamentbe is bekerült az 1983 óta működő Nők Szövetsége – a világon egyedülálló befolyással rendelkező feminista mozgalom, nincs formális vezetősége, s parlamenti vezetője rotációval változik.

## IZRAEL

---

1. Likud (Konszolidáció): a legerősebb párt, 1973-ban alakult az 1948-ban alapított Szabadságpárt (Herut) és az 1961 óta működő Liberális Párt s több kisebb csoport egyesüléséből; vezetője Samir kormányfő. Célja az 1922 utáni palesztin mandátumi terület egyesítése, de belpolitikai kérdésekben az egyes áramlatok gyakran egymással küzdenek. A Likud vezette jobboldali kormánykoalíció tagjai elsősorban kis létszámú, de erősödő befolyású vallási pártok: az 1956 óta létező Nemzeti Vallási Párt, amely a vallási előírások, szokások szigorú érvényesítését, alkotmányban rögzítését akarja; a Shas (a Szezárd Tóraőrzők) ultraortodox vallási párt, 1984-ben szakadt ki az Agudat Israel (Izrael Egysége) hasonló arculatú pártból; Tehija (Újjászületés): 1979-ben a Likudból kivált jobboldali, nacionalista csoportok alapították, a megszállt területek teljes annektálását akarják; Tzomet (Cionista Újjászületés Mozgalma): 1988-ban a korábbi vezérkari főnök, Rafael Eitan alapította; Moledet (Anyaföld): 1988-ban Ze'evi tartalékos tábornok szervezte meg, a megszállt területek teljes annektálását, az arab lakosság kitelepítését akarja, ezért hívják „Transzferpárt”-nak; MAZI (Mozgalom a cionista eszme megvalósításáért).

2. Munkáspárt: a legfontosabb ellenzéki párt, 1968-ban egyesült az Izraeli Munkások Pártja (Mapai) – 1930-ban alakult, mérsékelt szocialista, fő történelmi személyiségei Ben Gurion és Golda Meir – az Izraeli Munkáslistával (Rafi) és a Cion Munkásai nevű szervezettel.

3. Baloldali cionista, szocialista szervezetként alakult 1948-ban az Egyesült Munkáspárt (Magam), amely magába foglalta az Ifjú Gárdát (Ha Shomer Ha Tzair). Hagyományosan az arabok nagyobb egyenlőségéért és a munkásmozgalom elleni korlátozások eltörléséért lépett fel. A Hadas (Demokratikus Front a békéért és az egyenlőségért) 1919-ben alakult, Palesztina, majd Izrael Kommunista Pártja néven működött. Zsidók és arabok egyaránt tagjai. Célja a megszállt területek visszaadása, Izrael Állam és a palesztinok nemzeti jogainak elismerése, közel-keleti rendezés a BT-határozatok alapján, az arab kisebbség és a keleti zsidó közösségek diszkriminálásának megszüntetése. A Ratz (Polgárjogi és békemozgalom) 1973 óta működik, a vallási diszkriminációt elutasítja, a palesztinokkal és az arab országokkal békét akar. Vezetője Szulamit Aloni asszony. A Haladó Békelista zsidó-arab pártot 1984-ben alapították, célja a PFSZ elismerése Az Együtt (Yahad) Pártot 1984-ben Ezer Weizman korábbi védelmi miniszter alapította, a békés rendezés, az arab vezetőkkel való közvetlen tárgyalás híve. A Telem (Az Állam Megújításának Mozgalma) alapítója 1981-ben Mose Dajan egykori hadügyminiszter volt, pártja a Likudot támogatja, de ellenzi a megszállt területek annektálását, a palesztin autonómia híve. Legális párt az 1988-ban alapított Arab Demokratikus Párt, a palesztin nép önrendelkezési jogainak hirdetője, vezetője korábban a

Munkáspárt tagja volt.

4. Kach: szélsőségesen arabellenes, betiltott szervezet; alapítója a meggyilkolt Kahane rabbi, az amerikai Zsidó Védelmi Liga valamikori vezetője volt.

---

## JAMAICA

---

1. Népi Nemzeti Párt: a 60 tagú parlamentben 45 mandátuma van, 1938-ban alapították, a demokratikus szocializmus elvét vallja, szoros kapcsolatban van a Nemzeti Munkásszövetség szakszervezetével.

2. Az ellenzéki Jamaicai Munkáspárt 1943-ban ugyancsak a szakszervezeti mozgalomból nőtt ki, konzervatívabb ellenlábasánál.

---

## JAPÁN

---

1. Liberális Demokrata Párt: a konzervatív kormánypárt 1955-ben alakult több liberális és demokrata csoport egyesüléséből, kb. 3 millió tagja van. Elsősorban a legerősebb üzleti körök támogatását élvezi, főleg vidéki szavazóbázisra épít, a leggazdagabb politikai párt. Az LDP-n belül hagyományosan különböző, sokkal inkább egyes személyekhez, mint politikai értékekhez köthető frakciók léteznek. A párt elnökének személyéről, aki egyben a kormányfő is, a frakciók vezetői egymás között döntenek, s a győzteshez hűeket rendszerint miniszteri pozíciókkal jutalmaznak. Így került 1991. nov.-ben Kaifu Tosiki pártelnök-kormányfő helyére a 72 éves Kiicsi Mijazava.

2. Japán Szocialista Párt (jelenleg Japán Szociáldemokrata Párt): a hagyományosan legerősebb ellenzéki párt, 1945-ben alakult, az ország legnagyobb, sokmilliós tagságú szakszervezetének, a Sohyónak a támogatását élvezi. A sokáig igen radikális politikát követő párt 1986-ban formálisan is szakított a marxizmus-leninizmussal.

3. A Komeito (Tiszta Kormányzás Pártja) 1964 óta működik, a Soka Gakkai buddhista társasággal tartós kapcsolata van. A korrupció elleni harcot hirdeti, korábbi álláspontjával ellentétben már szükségesnek tartja védelmi célokból a hadsereg fejlesztését.

4. Japán Kommunista Párt: 1922-ben hozták létre, félmillió tagja van. Bár a párton belül erős centralizmus érvényesül, már a 60-as években önállóságát hirdette Moszkvával és Pekinggel szemben. Követeli a Kuril-szigetek visszaadását, határozott antinukleáris politikát folytat. A Demokratikus Szocialista Párt a szocialista pártból 1960-ban kiszakadt jobboldali frakció. Az adórendszer reformját hirdeti az 1983-ban alapított Bémunkások Új Pártja.

---

## JEMEN

---

Dél- és Észak-Jemen egyesülése óta 6 politikai párt működik. Jemeni Szocialista Párt: 1978-ban alakult, korábban Dél-Jemen egyetlen legális „marxista-leninista élcsapat”-pártja volt.

– Jemeni Egyesülési Párt: 1990-ben a 2 országrész értelmiségei alapították, az emberi jogok védelmére.

– Jemeni Reform Csoport: 1990 óta működik, célja az iszlám törvényeken alapuló alkotmány bevezetése.

– Nasszerista Egyesülési Szervezet: 1989-ben legális pártként jött létre.

– A korábbi dél-jemeni elnök, Ali Nasszer Muhammad Demokratikus Egyesülési Pártja és az északi Nemzeti Demokratikus Front ellenzéki csoportok, kinevezett képviselőik vannak a törvényhozásban.

## JORDÁNIA

---

A politikai pártokat 1963-ban törvényen kívül helyezték, majd 1971–76-ig működött Husszein király támogatására a Jordániai Nemzeti Unió. 1989-ben engedélyezték a pártok működését, de a választásokon csak független jelöltek indulhattak. A Muzulmán Testvériség iszlám fundamentalista szervezetnek az 1950-es években kivételes helyzete volt, mert teljes mértékben támogatta az uralkodót, de 1989-es választási sikere ellenére nem jutott kormánypozíciókhoz. A Jordán Kommunista Párt 1957 óta törvényen kívüli. Támogatja a palesztin állam létrehozását Ciszjordániában. „Független” jelöltek a választásokon élvezték a kicsiny keresztény Demokrata Egység Unió, a pánarab Baath-párt és a marxista Arab Nemzeti Mozgalom támogatását.

## JUGOSZLÁVIA

---

1. Jugoszláv Kommunisták Szövetsége (JKSZ) – jelenlegi nevén Kommunista Liga – Mozgalom Jugoszláviáért – 1990-ig az egyetlen legális párt. 1919-ben alakult Jugoszlávia Szocialista Munkáspártjaként, 1920-tól Jugoszláv Kommunista Párt, 1952-től JKSZ. Új elnevezését 1990 végén hatalmi monopóliumát elvesztve kapta. Legtekintélyesebb vezetője a horvát származású Joszip Broz Tito volt. A párt tekintélyét a II. világháború idején a német megszállókkal vívott partizánháború fő erejeként, majd 1948-ban a sztálinizmussal való szakítással, függetlenségével vívta ki. Alapelvei közé tartozott a társadalmi önigazgatás megteremtése. Tito halála után megindult a JKSZ és a föderáció szétesése. A folyamat 1990–91-re gyorsult fel. Az addig egyedül legális kormányzó párt lényegében köztársaságok szerint részekre szakadt.

2. Országos pártnak volt tekinthető az 1990-ben Ante Markovic kormányfő által létrehozott Jugoszláv Reformerők Szövetsége, a Jugoszláv Demokratikus Párt és a Szociáldemokrata Szövetség, amelyek támogatták a föderációt, továbbá a majdnem százöt év után, 1990-ben újraalapított Népi Radikális Párt. A JKSZ országos ellenfelének az 1989-ben létrehozott Szövetség a Jugoszláv Demokratikus Kezdeményezésért számított. 1990–91-ben az egyes köztársaságokban fokozatosan többpártrendszer alakult ki.

### ***Bosznia-Hercegovina***

A többpárti választáson a győztes a muzulmán Demokratikus Akciópárt volt, vezetője Alija Izetbegovics államfő. A második a Szerb Demokratikus Párt, amely 1990-ben alakult a köztársaság szerb lakossága teljes polgári, nemzeti, kulturális, vallási jogainak biztosításáért. A harmadik a Horvát Demokratikus Unió, amely erre a köztársaságra is kiterjesztette működését, az ott élő horvátok védelmében. 1990-ben jegyezték be a Bosznia-Hercegovina Kommunistáinak Ligája – Szocialista Demokrata Pártot, amely az addigi uralkodó párt utóda.

### ***Horvátország***

Horvát Demokrata Unió: a teljes függetlenséget akaró köztársaság legfontosabb politikai pártja, 1989 óta létezik, nacionalista, a választásokon győztes Demokratikus Blokk fő ereje volt. A Blokk magába foglalta a Horvát Parasztpártot, a Horvát Pártot, a Kereszténydemokrata Pártot és a

Horvát Demokratikus Akciót. Valamennyien szemben álltak a Demokratikus Reform Párttal, amely a horvát kommunistákat tömöríti. A Tudjman államfő vezette Horvát Demokrata Unió legveszélyesebb ellenfelévé a szélsőjobboldali Horvát Jogpárt vált, amelynek tízezer fegyverese van. (A II. világháború idején hatalomra került horvát fasiszták – usztasák – örökösének tartják.)

## **Macedónia**

A legerősebb a nacionalista Macedón Nemzeti Egység Demokratikus Pártja, a második a Macedón Szociáldemokrata Szövetség (a korábbi kommunista párt, új nevét 1991-ben kapta), míg a harmadik az albánok támogatta Demokratikus Fejlődés Pártja.

## **Crna Gora**

Vezető politikai szerepe van a Crna Gora-i Kommunista Ligának, s viszonylag erős a befolyása a föderációorientált Reformerők Szövetségének. Jelentős az albánok támogatta Demokratikus Koalíció és a Nemzeti Párt. 1990 óta működik a demokratikus szövetséget, magánvállalkozást, európai orientációt hirdető Crna Gora-i Szociáldemokrata Párt.

## **Szerbia**

1. Szerb Szocialista Párt: 1990-ben jött létre a Szerb Kommunista Liga és a Dolgozó Nép Szocialista Szövetsége egyesüléséből. Vezető személyisége a szerb államfő, Szlobodan Milosevics. A párt nacionalista jelszavakat hirdetve őrizte meg befolyását, s szoros kapcsolata van Seselj csetnik vezérrel.
2. Szerb Megújulási Mozgalom: a fő ellenzéki erő, vezetője Vuk Draskovics. – Szerb Demokrata Párt: a horvátországi szerbek egyenlőségét kívánja. – Szerb Nemzeti Újjászületés: 1990 óta működik, többpárti alkotmányos monarchiát akar, szövetséget Horvátországgal és Szlovéniával, az 1918-as határok visszaállítását.
3. A Szerbiához tartozó Vajdaságban a legerősebb magyar ajkú szervezet a Vajdasági Magyarok Demokratikus Szövetsége, elnöke Ágoston András. Koszovó tartományban erős az albánokat tömörítő Koszovói Demokratikus Szövetség.

## **Szlovénia**

Az első köztársaság volt, amely deklarálta függetlenségét. A választási győzelmet a Demokratikus Egységes Ellenzék szerezte meg, ezt 1989-ben hozta létre a Szlovén Demokratikus Szövetség, a Kereszténydemokraták, a Szociáldemokrata Szövetség és a Paraszt Unió. A teljes elszakadás híve. 1991 végén a Szlovén Demokratikus Szövetség kettészakadt, s így a koalíciós kormány elvesztette parlamenti többségét. A választásokat 1992. ápr.-ra hozták előre.

A második legnagyobb párt a Demokratikus Reformpárt – a kommunista utódpart –, amely 1990-ben szakított a JKSZ-szel. A kommunisták első ellenzéke – pártként – 1989-től a Szlovén Polgárok Zöld Pártja.

---

## **KAMBODZSA**

Az ENSZ-közvetítéssel létrehozott Kambodzsai Legfelső Nemzeti Tanácsban (CNS) – elnöke Norodom Szihanuk, aki 1991. nov. közepén tért haza Phnom Penhbe 12 évi emigráció után – 4 politikai-fegyveres csoportosulás képviselői kaptak helyet.

1. FUNCINPEC: Egyesült Nemzeti Front a Független, Semleges, Békés és Együttműködő Kambodzsáért, vezetője Szihanuk fia.
2. Kambodzsai Népi Forradalmi Párt: az ország 1979–91 közötti kormányzó pártja. Az 1951-ben

alapított párt az Indokínai Kommunista Párt kambodzsai szárnya volt. 1960-ban vette fel a Kambodzsai Kommunista Párt nevet. A párt 1975-ben hatalomra jutott „vörös khmer” szárnyával szemben álló, vietnami támogatást élvező csoport 1979-ben visszatért az eredeti (jelenlegi) névhez. 1979–91 között az egyetlen legális politikai párt volt Kambodzsában.

3. „Vörös khmer”: 1975–79 között a hatalom birtokosa, diktatúrájának legalább 1 millió áldozata volt. Kínai támogatást élvezve a legerősebb fegyveres ellenzéki csoport lett 1979 után.

Együttműködött a Szihanuk vezette szervezettel, ill. a Khmer Nép Nemzeti Felszabadítási Frontjával, amelyet elsősorban a Nyugat segített. Elnöke Son Sann.

---

## KAMERUN

1. 1990 vége óta hivatalosan többpártrendszerű ország, a Nemzetgyűlés legalizálta az ellenzéki politikai csoportosulásokat, de továbbra is megtiltotta a pártaktivisták toborzását regionális, etnikai alapon, a pártok külföldről történő finanszírozását. Mindaddig hivatalosan egyetlen párt működhetett, a Kameruni Népi Demokratikus Mozgalom, elnöke az ország államfője, Paul Biya. 1966-ban alakult Kameruni Nemzeti Unió néven az akkori kormányzó és ellenzéki pártok egyesülése után. Jelenlegi nevét 1985-ben vette fel.

2. A korábban illegálisba és elsősorban francia emigrációba kényszerített ellenzéki pártok: Kameruni Demokratikus Front, amelyet az 1948 óta működő Népi Unió és más, hasonló baloldali, centrista csoportok hoztak létre 1987-ben; Szociáldemokrata Front, 1990-ben alakult.

---

## KANADA

1. Haladó Konzervatív Párt: megnyerte az 1988. évi általános választásokat, vezetője a kormányfő, Brian Mulroney. A képviselőházban abszolút többsége van (295 helyből 159). 1854 óta működik, hagyományosan az ország egységének híve, kevésbé kompromisszumkész a québeci szeparatistákkal.

2. Kanadai Liberális Párt: a legerősebb ellenzéki párt, a szociális piacgazdaság, a rendezett szövetségi-tartományi kapcsolatok, a nyitottabb külpolitika híve. Legismertebb személyisége Pierre Trudeau volt, aki a 70-es években négyszer alakított kormányt. Jelenleg 80 képviselője van.

3. Új Demokrata Párt: 1961-ben alakult, szociáldemokrata, 44 képviselője van, vezetője Audrey McLaughlin (az első női politikus egy jelentős észak-amerikai párt élén). A gazdasági nacionalizmus, a kiterjedt társadalmi juttatások híve.

4. Kanadai Reformpárt: a nyugati tartományok szövetségi szintű képviselőjére tör, 1 helye van a képviselőházban. Szövetségi szinten – parlamenti képviselő nélkül – működik a Zöld Párt, a Kommunista Párt (1921-ben alapították) és a Szabadelvű Párt.

5. A föderatív jelleg miatt növekvő szerephez jutottak egyes tartományi politikai csoportok, elsősorban a francia közösség érdekeit képviselő szeparatista pártok Québecben. A Québec Párt 1968 óta működik, szociáldemokrata jellegű, a tartomány politikai szuverenitását szorgalmazza, de gazdasági társulást akar Kanadával. A belőle kivált Függetlenségi Párt a teljes elszakadás híve. Ugyanakkor a Haladó Konzervatív Pártból kivált a szövetségi képviselőház 9 tagja, s létrehozta a Québeci Blokkot, amely így a tartomány képviselőjét országos szintre emelte. A Szociális Hitelpárt 1935-ben alakult, s azt követően 1977-ig uralta Alberta tartományt, 1975 óta pedig Brit-Kolumbiát. 1980 óta nincs szövetségi szintű képviselője.

## KATAR

---

Nincs parlament, nem léteznek politikai pártok.

## KENYA

---

1. Kenyai Afrikai Nemzeti Unió (KANU): 1962–82 között de facto, 1982 óta hivatalosan is egypártrendszer működik. A parlament 188 helyére csak a KANU jelölhet. 1960-ban alapították, 4,3 millió tagja van. Elnöke Daniel Arap Moi (az ország államfője). Elődje a Kenyai Afrikai Unió volt, amelyet 1944-ben hoztak létre, ez volt a fekete kontinens első jelentős afrikai nemzeti szervezete. Vezetője 1947-től 1978-ban bekövetkezett haláláig Jomo Kenyatta, a függetlenné vált ország első elnöke.
2. Nemzeti Demokrata Párt: 1991-ben alapították, de megtagadták a bejegyzését. Elnöke: Oginga Odinga, az ország korábbi alelnöke. Célja a többpárti politikai rendszer bevezetése.

## KÍNA

---

1. Kínai Kommunista Párt: bár több politikai párt és szervezet létezik, a gyakorlatban a hatalom egyedüli birtokosa. Vezető szerepét az alkotmány rögzíti. 1921-ben alakult, 48 millió tagja van. Legjelentősebb történelmi személyiségei Mao Ce-tung, Csou En-laj, Csu Te, Peng Tö-huaj, Liu Sao-csi, Teng Hsziao-ping. A KKP hatalma az 1960-as években a Mao Ce-tung irányította „kulturális forradalom” idején meggyengült, újjászervezése csak a 70-es években történt meg. A 80-as évek második felében a KKP-n belül teret nyert és vezető pozíciókat szerzett a politikai reformokat is szorgalmazó irányzat, de a demokratikus mozgalom leverése után visszaszorult, fő képviselője, Csao Ce-jang távozni kényszerült a főtítkári posztról. 1990. jún. óta a KKP főtítkára Csiang Cö-min, aki a centralizáltabb gazdaságpolitika, a KKP politikai kiváltságai megőrzésének híve.
2. Legálisan működik, érdemi politikai befolyás nélkül a Kínai Demokratikus Liga, amely az értelmiséget hivatott képviselni, a Nemzeti Demokratikus Újjáépítés Társasága, amely a magántőkések és kereskedőket tömöríti, a Közérdek Pártjának pedig főleg külföldről hazatértek a tagjai. A Kínai Parasztok és Munkások Pártja a Kuomintangból szakadt ki, a Tajvani Demokratikus Önkormányzati Liga pedig a szárazföldön élő tajvaniak szervezete.

## KIRIBATI

---

A Csendes-óceán közepén fekvő szigetcsoporton 1982-ig nem létezett formális politikai csoportosulás. Kiribati Nép Hangja: 1982-ben alakult ellenzéki szervezet, gyakorlatilag megszűnt. Kereszténydemokrata Párt: konzervatív ellenzéki, 1985-ben alapították azok, akik ellenezték a halászlát szerződést a Szovjetunióval.

## KOLUMBIA

---



1. Liberális Párt: az 1990-es elnökválasztást a liberálisok jelöltje, César Gaviria Trujillo nyerte, s a párt a kétkamarás törvényhozási választásokon is abszolút többséget szerzett. 1815-ben alakult, a mérsékelt gazdasági és társadalmi reformok szorgalmazója.

2. Kolumbiai Szociális Konzervatív Párt: a legfontosabb ellenzéki párt, 1849 óta létezik, hagyományosan a vidéki arisztokrácia érdekeit képviseli. Eredetileg Konzervatív Párt néven működött. 1987-ben kiszakadt belőle a Nemzeti Megmentési Mozgalom, amelynek elnökjelöltje az 1990-es választáson második lett.

3. Az elnökválasztáson meglepetésre a harmadik helyen az M-19 (Április 19. Mozgalom) és a Demokratikus Szövetség közös jelöltje, Antonio Navarro Wolf végzett. Az M-19, az 1970-ben alakult baloldali városi gerillamozgalom 2 évtizeden át súlyos harcokat vívott a kormányhadsereggel. 1989-ben megegyezett a hatalommal: a teljes büntetlenségért cserébe tagjai letették a fegyvert. 1990 óta legális pártként működik, tartva magát a megegyezéshez, annak ellenére, hogy vezetője politikai gyilkosság áldozata lett. Az M-19 1990. dec.-ben a 70-ből 19 helyet szerzett az alkotmányozó gyűlési választáson, s az 1991. okt.-i törvényhozási választáson jelöltjei bekerültek a szenátusba és a képviselőházba.

4. A kongresszusban képviselte van a marxista Hazafias Uniónak. 1985-ben a Kolumbiai Forradalmi Fegyveres Erők nevű, a Kolumbiai Kommunista Párt hadseregének tartott gerillaszervezet hozta létre, miután fegyverszünetet kötött a kormányzattal. Azóta a legalizált Hazafias Unió több mint 1000 aktivistáját, köztük elnökjelöltjeit gyilkolták meg szélsőjobboldali terrorcsoportok, a „kokainbárók” emberei. Legális csoportosulás a Baloldal Demokratikus Egysége, 1982-ben hozta létre a Kolumbiai KP, a korábban trockista Szocialista Forradalmi Párt és a Kolumbiai Munkáspárt. 1990-ben tette le a fegyvert és vált legálissá a Felszabadítás Népi Hadserege, a Kommunista Párthól kiszakadt maoista gerillaszervezet.

5. Az országban jó néhány jobboldali, a hadsereghez és a „Medellin-kartellhez” kötődő politikai-fegyveres csoport működik. Ilyen az 1989-ben létrehozott Morena, ill. az 1982-ben alapított „Halál az emberrablókra” elnevezésű terrorszervezet.

---

## KONGÓ

1. Kongói Munkapárt: 1991 elején deklarálták a többpártrendszer működését, addig – 1963-tól – hivatalosan csak egyetlen párt létezett. A kormányzó párt 1990-ben kinyilvánította szakítását a marxizmus-leninizmussal.

2. Mozgalom a Demokráciáért és a Fejlődésért: több mint 50 politikai csoportosulás kérte legalizálását, közülük ez a legjelentősebb. Célja a vegyes gazdaság megteremtése, vezetője az 1970-es évek végén államfő volt.

---

## DÉL-KOREA

1. Demokratikus Liberális Párt: az ország konzervatív kormánypártja. Elnöke a köztársasági elnök, Ro Te Vu. Jelenleg a 299 képviselői mandátumból 220-at birtokol. 1990-ben alakult, 3 különböző politikai csoportosulás egyesüléséből. Az egyik Ro Te Vu elnök 1981-ben létrehozott Demokratikus Igazság Pártja. A másik kettő korábban ellenzéki csoportosulás volt: Kim Jung Szam Újraegyesítés Demokrata Pártja 1987-ben szerveződött, az Új Demokratikus Köztársasági Párt ugyancsak 1987-ben alakult, vezetője Kim Jong Pil. Az 1990-es pártegyesülést Ro Te Vu a biztos parlamenti többségért, a másik 2 párt pedig a kormányzati hatalomból való részesedésért ösztönözte. (Mintának a különféle frakciókból álló japán Liberális Demokrata Pártot tekintették.)

2. Béke és Demokrácia Pártja: a legnagyobb parlamenti ellenzéki párt, 70 mandátummal, 1987-ben az Újraegyesítés Demokrata Pártját elhagyó Kim De Dzsung alapította azzal a céllal, hogy ez a párt legyen a fő támogatója a köztársaságielnök-választáson. Ellenzéki párt a Demokratikus Párt, amelyet az Újraegyesítés Demokrata Pártjából kivált, az 1990-es hárompárti egyesülést ellenző politikusok hoztak létre.

3. További pártok: Demokratikus Korea Pártja, 1980-ban alapították, a 80-as évek elején a legjelentősebb ellenzéki párt volt. Koreai Nemzeti Párt: 1981-ben alakult. Új Korea Demokratikus Pártja: 1985-ben alakult, egy korábbi jelentős ellenzéki párt, az Új Demokrata Párt utóda. Szocialista Demokrata Párt: 1980-ban alakult, az erőszakkal felosztatott Egyesült Szocialista Párt örököse. A dél-koreai alkotmány tiltja a Kommunista Párt legális működését.

---

## ÉSZAK-KOREA

---

1. Koreai Munkapárt: bár formailag több politikai szervezet működik, övé a teljes hatalom. 1946-ban alapították. Főtitkára: Kim Ir Szen, titkára: Kim Dzsong Il (Kim Ir Szen fia). Ideológiai bázisa a dzsuce eszme, az önerőre való támaszkodás elve. Elődje a Koreai Kommunista Párt volt. 1946-ban a félsziget északi részén, a Nemzeti Párttal egyesülve hozták létre az Észak-koreai Munkapártot, amely 1949-ben beolvasztotta a Dél-koreai Munkapártot is.

2. Névlegesen létezik 2 másik politikai párt is, mindkettő a Koreai Munkapárt szoros ellenőrzése alatt. Chondoist Chongu Párt: hivatalosan a buddhista hívőket tömöríti. 1946-ban alakult a II. világháború előtti Japán-ellenes vallásos nemzeti mozgalomból. Koreai Szocialista Demokrata Párt: eredetileg Demokrata Párt néven alakult 1945-ben, a japán fegyverletétel után. Jelentős befolyása volt a parasztság és a középosztály körében, de 1946-ban vezetői közül többet kivégeztek, mások délre menekültek. 1981-ben kapta jelenlegi nevét. A 687 tagú Legfelső Népi Gyűlésbe formailag a Demokratikus Front a Haza Újraegyesítéséért nevű tömörülés jelöli a képviselőket, a front valamennyi politikai pártot és társadalmi szervezetet felöleli.

---

## KÖZÉP-AFRIKAI KÖZTÁRSASÁG

---

1. Közép-afrikai Demokratikus Mozgalom: 1986-ban Kolingba tábornok-elnök hozta létre az egyetlen legális pártot.

2. Az illegálisba és emigrációba kényszerített ellenzék közös szervezete az 1983 óta működő Közép-afrikai Forradalmi Mozgalom. Létrehozói a Mozgalom a Közép-afrikai Népi Felszabadításáért (vezetője az ország korábbi kormányfője), az Ubangi Hazafias Front–Munkáspárt (a Francia Szocialista Párttal vannak kapcsolatai) és a Közép-afrikai Mozgalom a Nemzeti Felszabadításért (líbiai támogatást élvez).

---

## KUBA

---

1. Kubai Kommunista Párt: az egyetlen legális, a hatalmat teljes egészében ellenőrző párt, amely jelenlegi nevét 1965-ben kapta. Elődei voltak a kubai forradalom győzelme után 1961-ben létrehozott Egyesített Forradalmi Szervezetek (a Népi Szocialista Párt, a Július 26. Mozgalom és a Forradalmi Parancsnokság egyesült), amelyet 1962-ben a Kubai Szocialista Forradalom Egységes

Pártjára kereszteltek át. A párt főtitkára az állam- és kormányfő, Fidel Castro, helyettese testvére, Raúl Castro. Leghíresebb vezetői közé tartozott az argentin születésű Ernesto Che Guevara. Legutolsó kongresszusát 1991. okt.-ben rendezték, a párt kitartott az egypártrendszer fenntartása mellett, elutasította a belső demokratizálást.

2. Az ellenzéki szervezetek illegalitásban működnek, így az Emberi Jogok Pártja, amely 1988-ban alakult. 3 másik szervezettel – Kubai Emberi Jogi Bizottság, Kubai Bizottság az Emberi Jogokért és Nemzeti Megbékélésért, José Martí Bizottság az Ember Jogaiért – 1989-ben közös szervezetet hozott létre. Legalizálási kérelmüket – csakúgy, mint a Szociáldemokrata Pártét – elutasították.

---

## KUVAIT

Az emirátusban legális politikai szervezet, párt nem létezik, a közvetlen hatalom az uralkodóé. Ennek ellenére az 1985-ös választáson a Demokratikus Szövetségbe tömörültek az emír bírálói. A fundamentalisták legális tömörülése az Iszlám Szociális Reform Társaság volt.

A 65 tagú Nemzetgyűlést (ebből 15 hely választás nélkül a kormánytagoké) 4 évre választják csak helyi születésű, írástudó, 21 év feletti férfiak. Közalkalmazottak és rendőrök nem szavazhatnak, s kizárólag 30 évesnél idősebbek választhatók. A választásra és választhatóságra csak az jogosult, aki kuvaiti származását legalább 1920-ig tudja visszavezetni. (A lakosság 60%-a későbbi bevándorló.) 1986-ban dekrétummal feloszlatták a Nemzetgyűlést, miután a szigorú korlátozások ellenére az iszlám fundamentalisták több képviselői székhez jutottak. A Nemzetgyűlés (Medzslisz) csak 1990 óta működik újra. Az 1991-es Öböl-háborút követően a kuvaiti emír ígéretet tett arra, hogy figyelembe veszi a külföldre kényszerített ellenzék követeléseit. Az iraki agresszió előtt létező egyetlen illegális ellenzéki politikai szervezet a Nemzeti Alkotmányos Front volt, célja az alkotmányos kormányzás helyreállítása.

---

## LAOSZ

1. Laoszi Népi Forradalmi Párt: az ország egyetlen legális politikai pártja, taglétszáma: 44 ezer fő. Főtitkára Kaysone Phonvihane, aki egyben az ország miniszterelnöke is. Eredetileg 1955-ben alapította Laoszi Néppárt elnevezéssel az Indokínai Kommunista Párt laoszi szárnya. 1957–58-ban, majd 1962–63-ban a nemzeti egységkormányok résztvevője, egyúttal a Laoszi Hazafias Front (Neo Lao Hakszat) vezető ereje. A hazafias front fegyveres szárnya volt a Patet Lao, vezetője Szufanuvong herceg, 1975 után államfő. A párt jelenlegi nevét 1972-ben kapta. Az 1989-ben választott 79 fős Legfelső Népi Gyűlés tagjai formálisan a nemzeti front jelöltei voltak, döntően az LNFP tagjai.

2. Több, a laoszi kormánnyal szemben álló politikai, fegyveres csoport működik, egy részük külföldön. Legismertebb az Egyesült Laoszi Nemzeti Felszabadítási Front, főleg a meo törzs tagjait tömöríti, katonai vezetője Vang Pao.

---

## LENGYELORSZÁG

1. Az 1928 óta első szabad parlamenti választáson (1991. okt.) 65 párt indított jelölteket, és a politikai élet dezintegrálódását mutatja, hogy a parlamentbe 29 párt küldhetett képviselőket. A

legtöbbet (62) a liberális Demokratikus Unió, amelyben 1991. máj.-ban egyesült a volt kormányfő, Mazowiecki azonos nevű pártja a Demokratikus Akció Állampolgári Mozgalommal és a Demokratikus Jobboldali Fórummal.

2. Demokratikus Baloldal Szövetsége: 60 képviselővel a második helyen végzett. 2 fő ereje van. Az egyik a Szociáldemokrata Párt, 1990-ben alakult, a Lengyel Egyesült Munkáspárt (LEMP) utódaként, vezetője Aleksandr Kwasniewski. A LEMP 1948-ban a Munkáspárt és Szocialista Párt egyesüléséből jött létre, s 1989-ig a kormányzó párt volt. A másik az OPZZ Nemzeti Szakszervezeti Szövetség, az 1981-es rendkívüli állapot előtt a hivatalos szakszervezet, a felfüggesztés rá is vonatkozott, 1985-ös újrászervezése óta jelentős befolyásra tett szert.

3. További pártok: Katolikus Akció (49 mandátum), a keresztény jellegű kis pártok választási tömörülése, a katolikus egyház erős támogatásával.

Lengyel Néppárt (48 hely); korábban Parasztpártként a LEMP szövetségese volt a hatalomban.

Független Lengyelország Konföderációja (46 mandátum); 1979 óta működik, a kommunista hatalom legradikálisabb – jobboldali – ellenzéke volt, vezetője Leszek Moczulski.

Centrum Állampolgári Megegyezés (44 mandátum); 1990-ben az elnökválasztás során Lech Wałęsa támogatására jött létre, 1991 elején kereszténydemokrata párttá alakult, de a választáson együtt indult a széttöredezett Szolidaritás Wałęsához hű erőivel, a Szolidaritás Állampolgári Bizottságaival. Vezetői az államfő 2 legközelebbi embere: Jarosław Kaczyński és Jacek Mazowiecki. Liberális Demokrata Kongresszus (37 mandátum): 1991 tavasza óta létezik, Bielecki volt kormányfő pártja, főként gdanski bázissal.

Népi Megegyezés (28 mandátum): a vidék pártszövetsége, fő ereje az 1981-ben létrehozott Paraszti Szolidaritás.

Szolidaritás (27 mandátum): az eredeti, 1980 őszén alakult ellenzéki szakszervezet utóda, vezetője 10 évig, elnökké választásáig Lech Wałęsa volt.

4. Külön említést érdemel még az „X” Párt, amelyet az 1990-es elnökválasztáson alulmaradt Tymowski alapított, a Lengyel Sörbarátok Pártja (1990-ben jegyezték be, főleg gazdag vállalkozók révén 16 mandátumot szerzett, jelszava vodka helyett sör) és a Német Kisebbség (7 mandátum), a sziléziai németek választási szövetsége.

---

## LESOTHO

A dél-afrikai királyságot az 1986-os puccs óta katonai tanács irányítja, a politikai pártokat betiltották. A királyválasztás joga a 22 törzsfőnöké. A puccs előtt a kormányzó párt 20 éven át az 1959-ben alapított Basotho Nemzeti Párt volt, míg a legnagyobb ellenzéki párt a Basotho Kongresszus Párt (1952-ben alakult). Egyéb pártok: a royalista „Marema Tloee Szabadság Párt”, a konzervatív, Dél-Afrika-barát Basotho Demokratikus Szövetség, ill. a Lesothói Kommunista Párt (1960-as alakulása óta gyakorlatilag illegálisban, erős a befolyása a bányász-szakszervezetben).

---

## LETTORSZÁG

1. Lett Népfront: az 1991. szept.-ben függetten államként ENSZ-tagsághoz jutó Lettország kormányzó pártja, amely az 1990. máj.-i választáson a 201 tagú parlamentben 128 helyet szerzett. 1988-ban jött létre, kezdetben a szovjet államszövetségben belüli önállóságot szorgalmazta, 1990-től azonban a teljes függetlenségért küzdött.

2. A teljes elszakadás híve volt – 1988-as alapítása óta – a Lett Nemzeti Mozgalom a Függetlenségért. A parlamentbe bejutottak a szociáldemokraták. (2 pártjuk is van 1989 óta – Lett

Szociáldemokrata Párt és Lett Szociáldemokrata Munkáspárt), a radikális, ill. környezetvédő párt képviselői.

3. Lettország Kommunista Pártját, amelyet 1904-ben alapítottak, s az SZKP része volt, az 1991. aug.-i moszkvai puccs után, annak támogatása miatt betiltották, vezetőjét, Alfred Rubiksot letartóztatták. Ugyancsak betiltották a Dolgozó Nép Egységfrontját (Interfront), amelyet 1988-ban a Lettországban élő orosz ajkú lakosság képviselőjére hoztak létre, s ellenezte az ország függetlenségét. 1990 óta működik Lettország Demokratikus Munkáspártja, a Lett KP-ből kiszadt, a Népfronttal együttműködő csoport.

---

## LIBANON

---

1. Libanoni Front: a főként keresztény, jobbközép, jobboldali pártok 1976-ban létrejött tömörülése. A Libanoni Front pártjai:

Falangista Párt, 1936-ban alapította a Dzsema-klán feje, Pierre Dzsemajel. Egyik fiát, Basirt még mint be nem iktatott köztársasági elnököt 1982-ben meggyilkolták, a másik, Amin több éven át töltötte be az államfői tisztséget 1989-ig. 100 ezer tagja van, jelenlegi elnöke Georges Saade.

Nemzeti Liberális Párt: 1958-ban Camille Chaoun alapította. Elutasított mindenféle koalíciót olyan muzulmán csoportosulással, amely palesztinokat foglal magába. 1980-ban a falangistákkal szemben csatát vesztett és arra kényszerült, így falangista irányítás alá helyezze fegyveres csoportját.

Marada Brigád: az észak-libanoni Frandzsié-klán maronita milíciája, vezetője Szulajman Frandzsié, aki az ország köztársasági elnöke is volt. 1978-ban kilépett a Libanoni Frontból, mert a többi párttal ellentétben támogatta a szíriai katonai jelenlétet és ellenezte a kapcsolatok javítását Izraellel.

Nemzeti Blokk: 1943-ban alapított maronita párt, amely ellenezte a katonai csoportok felhasználását a politikában. Elnöke, Raymond Eddé – a sorozatos merényletkísérletek miatt – elhagyta az országot, Párizsban él.

2. Nemzeti Mozgalom: többnyire baloldali, muzulmán csoportok tömörülése. Idetartoznak:

Haladó Szocialista Párt: 1948-ban alakult főleg drúz csoportosulás, amely progresszív, nacionalista programot hirdetett. Korábbi elnökét, Kamal Dzsumblattot, aki ellenezte a szíriai inváziót, 1977-ben megölték. Fia, Walid Dzsumblatt a párt jelenlegi elnöke. Korábban Szíria és az Amal szövetséges volt.

Szíriai Nemzeti Szocialista Párt: 1932-ben hozták létre a Nagy-Szíria jelszavával.

Baath Párt: pánszíriai világi párt, megtalálható benne az iraki és szíriai frakció egyaránt. Libanoni Kommunista Párt: 1924-ben alakult, 1939-ben betiltották, 1970 óta újra legális. Amíg a század első felében tagjai főleg keresztények voltak, jelenleg a moszlimok dominálnak. Főtitkára: Georges Hawi.

Független Nasszerista Mozgalom: 1958-ban alakult mint szocialista ellenzéki párt, a legnagyobb Libanonban található nasszerista csoport. Sohasem volt kizárólag muzulmán szervezet, de támogatói főleg a városi szunnita szegények.

Elnyomottak Mozgalma: ismertebb milíciájának nevével Amal. Musa Szadr iráni imám alapította, s elsősorban azokat a libanoni síitákat tömöríti, akik az ország déli részéből menekültek el. Vezetője: al-Din sejk, a katonai parancsnok Nabi Berri. Ebből nőtt ki 1982 után 2 jól szervezett fegyveres csoport, amelyhez terrorakciók és emberrablások kötődnek: a Hezbollah (Isten Pártja) és az Iszlám Szent Háború (Al-Jihad al-Islami). Mindkettő erős iráni befolyás alatt áll, előbbi a Libanonba küldött „iráni forradalmi gárdisták” hozták létre.

## LIBÉRIA

---

Az 1980-as katonai puccs előtt több mint 100 éven át az Igazi Liberálisok Pártja uralkodott. A 80-as évtized közepén megtartott választásokon Samuel Doe elnök, egykori őrmester Libéria Nemzeti Demokratikus Pártja nevű csoportosulása győzött.

Az ellenzék „Nagy Koalícióját” 3 párt alkotja: Libériai Akció Párt, Libériai Egyesülés Pártja, és Egységpárt, mindhárom a többpártrendszer, a szabad vállalkozás, a sajtószabadság jelszavával lép fel.

## LÍBIA

---

1. Arab Szocialista Unió: az egyetlen legális politikai párt, 1971-ben Moamer Kadhafi államfő hivatalosan „forradalmi vezér” - irányításával jött létre.

2. Elsősorban külföldön léteznek a Kadhafi-rendszerrel szemben álló csoportosulások (Líbiai Nemzet Szövetség 1980, Egyiptom; Nemzeti Front Líbia megmentésére, 1981. Szudán; Líbiai Baath Párt; Líbiai Demokratikus Mozgalom, 1977.)

## LIECHTENSTEIN

---

Az európai törpeállam 25 fős parlamentjében a kormánykoalíciót a 2 parlamenti párt alkotja. A liberális Haza Szövetség adja a kormányfőt, míg helyettesét a konzervatívabb Haladó Polgárok Pártja.

## LITVÁNIA

---

1. Sajudis (Litván Reform Mozgalom): az 1991. szept.-ben újra függetlenné, majd ENSZ-taggá vált ország vezető politikai ereje, kétharmados parlamenti többséggel rendelkezik. 1988-ban alakították a gorbacsovi reformok támogatására, de a szervezeten belül kezdettől fogva ütköztek a liberális, szociáldemokrata irányzatok a jobboldali áramlatokkal, amelyek a 2 világháború közötti Litvánia értékeihez való visszatérés és a Moszkvával való radikális szakítás hívei voltak. Végül az utóbbiak jutottak domináns szerephez. Fő képviselőjük, Vytautas Landsbergis, a parlament elnöke, államfő korábban a Sajudis elnöke is volt.

2. A politikai pártok újjáéledése zajlott le az elmúlt 2 évben. Működik az eredetileg 1896-ban alapított Szociáldemokrata Párt (befolyásos személyiségei között van Prunskiene asszony, aki 1990. márc.-tól 1991 elejéig kormányfő, a Moszkvával való szakítás tárgyalásos megoldásának híve volt), a Litván Nemzeti Unió (eredetileg 1924-ben alapították), az 1917-ben alakult. 1989-ben újjászervezett Kereszténydemokrata Párt, s legalizálták az 1981-ben létrehozott Litván Szabadság Ligát. 1989–90-ben több új politikai szervezet jelent meg: a parlamenti demokráciát akaró Demokrata Párt, a Függetlenség Pártja, a Humanizmus Pártja, s a semleges, demilitarizált Litvániát szorgalmazó Zöld Párt.

3. Litván Kommunisták Pártja: 1991. aug.-ban a moszkvai puccs után betiltották, jelenleg illegálisban működik, főtitkára, Mikolas Burokevicius ellen elfogatási parancs van érvényben. A párt a 20. sz. elején alakult, a független Litvániában 1926-ban betiltották, majd 1940-ben az ország

szovjet annektálásakor legalizálták. 1989-ben a párt 2 részre szakadt. A Moszkvához hű erők megőrizték a régi nevet, míg a Sajudisszal együttműködők Litvánia Demokratikus Munkáspártja elnevezéssel kiváltak, az elnök Mykolas Brazauskas. A moszkvai puccs után betiltották az Egység Párt nevű, 1988-ban létrehozott, az orosz ajkú lakosság érdekeit kifejező, a Moszkvával való szakítást ellenző szervezetet is.

## LUXEMBURG

---

A kormánykoalíciót a Keresztény Szociális Párt és a Szocialista Munkáspárt alkotja, ketten együtt 40 mandátummal rendelkeznek. Az ellenzék vezető pártja a Demokrata Párt, őt követi az 5/6 Akció Bizottság, amelynek fő célja a nyugdíjak emelése, majd a 2 környezetvédő párt: Zöld Alternatíva és a Zöld Ökológiai Kezdeményezés. A Luxemburgi Kommunista Pártnak, amely 1921-ben alakult, 1 mandátuma van.

## MADAGASZKÁR

---

Az ország politikai életét sokáig a pártok nagy száma jellemezte, ám az 1975-ös alkotmánymódosítás után csak a Nemzeti Front részeként létezhetek. 1990. márc.-tól engedélyezték újra a többpártrendszert.

1. Malgasi Forradalmi Élcsoapat (AREMA); a Nemzeti Front vezető pártja, 1976-ban hozta létre Didier Ratsiraka, aki 1 évvel korábban katonai vezetőként jutott hatalomra, s jelenleg is az ország elnöke. A 137 parlamenti helyből 120 ezé a párté. A kormányzat támogatója az 1958-ban alapított Kongresszus Párt Madagaszkár Függetlenségéért (AKFM), amely 1989-ben kettészakadt, egyik szárnya ellenzékbe vonult. Eredetileg radikális, baloldali, nacionalista szövetség. Nemzeti Mozgalom Madagaszkár Függetlenségéért (Monima): baloldali, nacionalista párt, 1958 óta létezik.

2. Madagaszkári Demokratikus Szövetség nevű ellenzéki csoportosulás fő pártjai: Népi Kezdeményezés a Nemzeti Egységért (VITM), centrista, katolikus irányultságú szervezet, Ratsiraka elődjének, Tsirananu elnöknek a támogatóit tömöríti; a Proletár Hatalomért Mozgalom (MFM): eredetileg 1972-ben radikális baloldali diákok alapították, a legutóbbi választáson liberális pártként, a piacgazdaság és többpártrendszer híveként szerzett 7 mandátumot; Szocialista Monima (VSM), 1977-ben a Monima-párttal szakítva jött létre.

3. További parlamenti pártok: AKFM-Megújulás, Malgasi Kereszténydemokrata Unió. Említést érdemel a Szociáldemokrata Párt, amelyet 1957-ben az ország későbbi első elnöke, Tiranana alapított és fia 1990-ben felújított, ill. a párizsi száműzetésben 1987-ben létrehozott ellenkormány, a Madagaszkári Bizottság a Demokráciáért és Fejlődésért.

## MALAWI

---

1. Az afrikai ország 1966 óta független, egypártrendszerű, elnöki hatalommal. A kizárólagosan engedélyezett Melawi Kongresszus Párt 1959 óta létezik, örökös elnöke dr. Hastings Kamuzu Banda. Minden felnőtt polgár számára kötelező a tagság.

2. Ellenzéki csoportok illegálitásban és száműzetésben: Malawi Szabadság Mozgalom (MAFREMO), Kongresszus a Második Köztársaságért, Malawi Szocialista Munkáspárt (az

utóbbinak katonai csoportja is van, tanzániai támogatást élvez), és a Malawi Szocialista Liga (fegyveres csoporttal, zimbabwei segítségre számíthat).

## MALAYSIA

---

1. Nemzeti Front: a föderatív berendezkedésű délkelet-ázsiai ország vezető kormányzati politikai ereje, a fő etnikai csoportok pártjainak koalíciója. A 180 fős képviselőházban az 1990. évi választáson 127 helyet szerzett. Pártjai közül legfontosabb az Egyesült Malaysiai Nemzeti Szövetség (UMNO; 1,4 millió tag), vezetője Mahathir Mohamed, az ország kormányfője. Eredetileg 1946-ban alapították, de a 80-as években belső harcai miatt a régi pártot illegálisnak nyilvánították, helyette a miniszterelnök létrehozta saját pártját, az „Új UMNO”-t. A számbelileg legnagyobb etnikai csoport, a malájok képviselője, s jöllehet elismeri minden állampolgár származástól független egyforma jogait, szorgalmazója a bumiputra (maláj etnikum) közösség gazdasági és szociális előnyökben részesítésének a kínai közösséggel szemben. Ugyanakkor a Front tagja az 1949 óta létező Malaysiai Kínai Szövetség (MCA, 50 ezer tag). Konzervatív áramlatokat tömörít, a kormányból a kínaiakat ért sérelmek miatt kilépett, de a választási koalícióból nem. Az indiai közösség fő képviselője az 1946-ban alapított Malaysiai Indiai Kongresszus (MIC). A választási koalíció részese még a Malaysiai Népi Mozgalom (szociáldemokrata indíttatású, értelmiségi támogatást élvez), ill. az Egyesült Sabah Párt, a Sarawaki Választási Szövetség, és az Egyesült Hagyományos Bumiputon Párt.

2. Demokratikus Akció Párt: a parlamenti ellenzék fő pártja, demokratikus szocialista ideológiával, főleg kínai tagsággal. Jelentős még a Muzulmán Egység Mozgalom, amely több csoportot fog egybe.

3. Illegális ellenzék: az 1948-ban betiltott, majd hosszú éveken át egészen 1989-ig fegyveres harcot folytató Maláj Kommunista Párt, ill. az ebből kiszakadt, inkább városi befolyásra törekvő Malaysiai Kommunista Párt.

## MALALDÍV-SZIGETEK

---

Nincsenek politikai pártok.

## MALI

---

Az 1991-es katonai puccs után az addig létezett egyetlen politikai csoportosulást, a Mali Népi Demokratikus Frontot feloszlatták, s a többpártrendszerre kívánnak áttérni.

## MÁLTA

---

1. Nemzeti Párt: a szigetország kormányzó pártja győztes vezetője Fenech Adami kormányfő. A legutóbbi, 1987-es választáson a 69 parlamenti mandátumból 35-öt szerzett.

2. Munkáspárt: az egyetlen parlamenti ellenzéki párt, 1921 óta létezik, 34 mandátuma van. A semlegesség, az elnemi kötelezettség híve.



3. Bejegyzett párt a Máltai Kommunista Párt, a Máltai Demokrata Párt és a Progresszív Alkotmányos Párt, Egyiknek sincs parlamenti képviselője.

## **MAROKKÓ**

1. Kormánypártok: Alkotmányos Unió, 1983-ban alakult. II. Hasszán király támogatását élvezzi; Független Nemzeti Mozgalma; Népi Mozgalom (1957-ben a berber törzsek királypárti tagjai szervezték); Nemzeti Demokrata Párt.

2. Egyéb pártok: Függetlenségi Párt (Istiqal), 1943 óta létezik, a függetlenség előtti nemzeti mozgalom vezető ereje, korábban a trón szilárd támogatója; Népi Erők Nemzeti Uniója: baloldali nacionalisták, szakszervezeti vezetők, az ellenállási mozgalom vezetői hozták létre 1959-ben, alapítója Mehdi Ben Barka, 1965-ben Franciaországban eltűnt, feltehetően meggyilkolták; Népi Erők Szocialista Uniója; 1974-ben alakult, célja a parlamenti demokrácia, a társadalmi-gazdasági reformok.

3. Mandátummal rendelkezik még: a Haladás és Szocializmus Pártja (1968-ban jött létre a Kommunista Párt utódként); a Demokratikus és Népi Akció Szervezete; Marokkói Munkásszövetség, Demokratikus Munkás Konföderáció, Marokkói Munkások Általános Szövetsége, Szociális Centrumpárt.

---

## **MARSHALL-SZIGETEK**

Nincsenek politikai pártok.

---

## **MAURITÁNIA**

1964-től egyetlen legális szervezet létezett, a Mauritániai Néppárt, amelyet az 1978-as katonai puccs után feloszlattak. Ellenzéki csoportosulások léteztek külföldön (Franciaországban és Szenegálban). A tervezett új alkotmány szerint többpártrendszert vezetnek be.

---

## **MAURITIUS**

1. Mauritiusi Szocialista Mozgalom (MSM); az 1987-es választáson a legtöbb mandátumot kapta, ő adja a koalíciós kormány miniszterelnökét, Sir Aneerood Jugnauth-t. Az MSM-vezette választási szövetségbe tartozott a főleg hindukat tömörítő Munkáspárt.

2. Az ellenzéki szövetség vezetője a Mauritiusi Harci Mozgalom (MMM). Parlamenti párt még a Mauritiusi Szociáldemokrata Párt (PMSD), valamint a Rodrigues (szigeti) Népi Szervezet. A kormányban azonban mind az 5 párt képviselve van.

---

## **MEXIKÓ**

1. Intézményes Forradalmi Párt (PRI): az 1920-as évek végétől gyakorlatilag egyeduralkodó párt a politikai életben, magáénak tudva az államfői tisztséget, ellenőrizve a kongresszust és a föderatív ország egyes államainak kormányait. 1929-ben alapították, Nemzeti Forradalmi Párt néven. Több

frakciója létezik. Mérsékelt baloldali-centrista, hagyományosan az 1910-es forradalom jelszavaira támaszkodik, széles tömegbázisa van. Vezetői közé tartozik Carlos Salinas államfő.

2. A legnagyobb ellenzéki tömörülés a baloldalinak nevezett Nemzeti Demokratikus Front, amelyet a kormánypártból kivált politikusok szerveztek meg. Idetartozik a Mexikói Szocialista Párt (PMS) (az 1987-ben egyesült 2 fő és több kisebb baloldali csoportból jött létre), a Mexikói Forradalom Igazi Pártja, (a PRI-ből szakadt ki); a Népi Szocialista Párt és a Szocialista Mozgalom.

3. Nemzeti Akció Párt: 1939-ben alakult, konzervatív, az üzleti körök és a katolikus egyház támogatását élvezi.

---

## MIKRONÉZIA

---

Nincsenek politikai pártok.

---

## MONACO

---

A hercegségben politikai pártok nincsenek, de a választásokon 2 csoportosulás lép fel: a Nemzeti és Demokratikus Unió (minden mandátum az övé a Nemzeti Tanácsban), ill. a Demokratikus és Szocialista Unió.

---

## MONGÓLIA

---

1. Mongol Népi Forradalmi Párt: az első többpárti választáson, 1990. júl.-ban a Nagy Népi Huralban az MNFP a 430 helyből 357-et szerzett meg. A kommunista pártot 1921-ben alapították, s csaknem 70 évig az egyetlen legális párt volt. 1990-ben teljes vezetése kicserélődött. A választások után az ellenzék bevonásával alakított kormányt.

2. Mongol Demokrata Párt: a legerősebb ellenzéki párt, 16 képviselővel.

3. További fontos ellenzéki pártok: Szociáldemokrata Párt, Nemzeti Haladó Párt, Szabad Munkáspárt, Hívók Demokratikus Pártja, Zöld Párt és az Ard Párt (a pásztorok pártja).

---

## MOZAMBIK

---

1. A FRELIMO (Mozambiki Felszabadítási Front) 1962-ben 3, a függetlenségért fellépő nemzeti csoportból jött létre, 1977-ben marxista-leninista élcspattá nyilvánították. Elnöke, egyben az ország elnöke Alberto Chissano. Az 1990-ben bevezetett új alkotmány a korábbi egypártrendszerből a többpártrendszer felé indította el az országot.

2. 1990 előtt a dél-afrikai támogatást élvező ellenzék, a Mozambiki Nemzeti Ellenállási Mozgalom (RENAMO) gerillaháborút folytatott.

3. Az alkotmány kihirdetése után kérte törvényesítését a Liberális és Demokrata Párt, a Szociáldemokrata Nemzeti Mozgalom, s a Mozambiki Nemzeti Unió.

## MYANMARI UNIÓ

---

1. Nemzeti Egységpárt: 1964-től 1988-ig egypártrendszer volt, csak a Burmai Unió Szocialista Pártja létezett. Az újabb katonai hatalomátvétel után ez a párt újjászervezte, kormánypártként jelent meg. A meghirdetett többpártrendszer jegyében 1989-ben 200 politikai csoport regisztráltatta magát.
2. Nemzeti Liga a Demokráciáért: a fő ellenzéki erő, főtitkára az egykori függetlenségi harc vezetőjének, Aung San-nak a lánya, Aung San Sun Kyi, aki 1991-ben bátor ellenzéki magatartásáért Nobel-békedíjat kapott.
3. További ellenzéki pártok: Egységes Nemzeti Demokrata Párt, Demokrata Párt, Népi Demokratikus Párt. Léteznek illegális – fegyveres erővel rendelkező – politikai szervezetek, a Burmai Kommunista Párt (Fehér Zászló) és az Arakan Kommunista Párt (Vörös Zászló).

## NAGY-BRITANNIA

---

1. Konzervatív Párt: őse a 17. sz. végén – a Stuart-restauráció idején – létrejött királyhű, az anglikán egyházat támogató Tory párt volt, 1832-ben változtatta hivatalos nevét konzervatívra. 1867-ben alakult meg a Konzervatív és Alkotmányos Szervezetek Országos Szövetsége, majd 1870-ben létrejött a párt adminisztratív szervezete, a Konzervatív Politikai Központ. Jelenlegi hivatalos nevét – Konzervatív és Unionista Szervezetek Országos Szövetsége – 1925 óta használja. Legnevesebb 20. századi személyiségei Winston Churchill, Sir Anthony Eden és Margaret Thatcher, aki a legtovább – 11 éven át – volt kormányfő (1979–90).
2. Munkáspárt (Labour). A konzervatívok fő ellenlábasa, az I. világháború óta. 1900-ban alakult, a szakszervezeti mozgalom és a különböző szocialista csoportok egyesítésére törekedett. Megőrizte szoros kapcsolatát a Szakszervezeti Kongresszussal (TUC), bár az 1980-as évektől a párt centrista jobboldali áramlatai folyamatosan igyekeznek visszaszorítani a TUC befolyását. A reformista demokratikus szocializmus, az állam jelentős gazdasági szerepének, a szociális védőhálóknak a híve. Ellenzéki párt a Szociális és Liberális Demokraták, amely 1988 óta működik, miután egyesült az 1877-ben alapított Liberális Párt és a Munkáspárthól 1981-ben kivált 4 politikus által létrehozott Szociáldemokrata Párt. A Liberális Párt történelmileg a konzervatívok ellenfele, ugyancsak a 17. sz. vége óta létezik, elődje a puritán, racionalista eszméket hirdető Whig párt. A liberálisok a 19. sz.-ban a parlamenti demokrácia kiteljesítésének, a szociális törvénykezésnek a hívei voltak. Az 1970–80-as években a 2 nagy párthól kiábrándult mérsékelt, reformista politikusokat vonzotta magához, 1989 óta nevezik Liberális Demokratáknak a pártot.
3. Kisebb, elsősorban regionális pártok is megerősödtek az utóbbi időben, bejutottak a parlamentbe. Az Ulsteri Unionisták a legnagyobb politikai párt Észak-Írországon, 1905 óta működik, célja Észak-Írország egyenjogúsítása Nagy-Britannián belül. A Skót Nemzeti Párt 1934-ben alakult, Skóciának mint az Európai Községek tagjának függetlenségét akarja. Az 1925 óta létező Walesi Nemzeti Párt nemzeti státust akar. A Szociáldemokrata és Munkáspárt 1970 óta működik Észak-Írországon, balközép politikát folytat, az Írországgal való egyesülés híve, népszavazással. A Sinn Féin 1905 óta működik, az IRA (Ír Köztársasági Hadsereg) politikai szárnya. A Demokratikus Baloldal az 1920-ban alapított Kommunista Párt utóda, új nevét 1991-ben vette fel, korábban több csoport kivált belőle, az egyik 1977-ben létrehozta az Új Kommunista Pártot, a másik 1988-ban a militáns Britannia Kommunista Pártját. 1973 óta működik a környezetvédő, az emberi jogokért küzdő, pacifista Zöld Párt. Az 1974-ben létrehozott Nemzeti Front nacionalista fajüldöző, a belőle 1974-ben Kivált Nemzeti Párt mérsékeltebb. Észak-Írországon a már említetteken kívül működik az 1971-ben létrehozott jobboldali, köztársaság-ellenes, protestáns Demokratikus Unionista Párt. Az 1980 óta létező Ulsteri Népi

Unionista Párt vallási megkülönböztetéstől mentesen nyitott mind a protestáns, mind a katolikus közösség irányába. Hasonló elvet valló centrupárt a Szövetségi Párt, míg az 1978-ban létrehozott Munkások Pártja demokratikus, világi, szocialista és egységes Írországot akar.

1978 óta illegálisnak számító félkatonai, terrorista szervezetek: az ír nacionalista Ír Köztársasági Hadsereg Ideiglenes Szárnya (IRA), Ír Nemzeti Felszabadítási Hadsereg és a lojalista, Londonhoz hű Ulsteri Szabadságharcosok, Ulsteri Védelmi Szövetség, Ulsteri Önkéntes Erők, Vörös Kéz Kommandó.

---

## NAMÍBIA

---

1. Délnyugat-Afrikai Népi Szervezet (SWAPO): az 1990 óta független ország legerősebb politikai szervezete, elnöke az államfő, Sam Nujoma. Eredetileg 1958-ban Ovambo-földi Népi Szervezetként alakult, jelenlegi nevét 1960-ban vette fel. 1973-ban az ENSZ a namíbiai nép törvényes képviselőjének ismerte el. 1966-ban adta ki felhívását a függetlenségre, a fegyveres harcra a dél-afrikai megszállás ellen. Legális „belső szárnya” a megtorlás ellenére hatékony politikai aktivitást fejtett ki, míg illegális fegyveres ereje, a Namíbiai Népi Felszabadítási Hadsereg gerillaháborút folytatott angolai bázisokról. A SWAPO hatalomra jutása után felhagyott a korábbi radikális programmal, mérsékeltebb politikával lépett fel, azzal a céllal, hogy ne riassza el a külföldi tőkét.

2. Demokratikus Turnhalle Szövetség: a SWAPO fő ellenzéke, a konzervatív csoportokból 1977-ben alakult. Nevét onnan kapta, hogy 1974-ben a csak fehéreket tömörítő délnyugat-afrikai törvényhozó gyűlés a windhoeki tornacsarnokba hívta össze a terület 11 etnikai csoportjának képviselőit az ún. Turnhalle-konferenciára, hogy elérjék a dél-afrikai befolyást átmentő függetlenséget. Két legfontosabb csoportja az Egyesült Nemzeti Demokratikus Szervezet (főleg az ország középső és déli részén élő herero törzsek képviselője) és a Republikánus Párt (1977-ben létrehozott, csak fehéreket tömörítő szervezet, amely szakítva a legkeményebb apartheid-barát Délnyugat-afrikai Nemzeti Párttal az etnikai csoportok egyenlő képviselését szorgalmazta).

3. Egyesült Demokratikus Front: 8 kisebb párt szövetsége, köztük van a Munkáspárt, a Namíbiai Kommunista Párt, a Munkások Forradalmi Pártja. A Keresztény Nemzeti Akciót az 1989-es választásokra alakította a Délnyugat-afrikai Nemzeti Párt 2 egykori vezetője. Parlamenti képvisellete van az 1988-ban alapított Nemzeti Hazafias Frontnak, ill. a Namíbiai Szövetségi Konvenciónak, amely ellenezte az ENSZ függetlenségi tervét, ehelyett Namíbia etnikai megosztását akarta elérni.

---

## NÉMETORSZÁG

---

1. Kereszténydemokrata Unió/Keresztényszociális Unió (CDU/CSU): az ország legerősebb pártja. A CDU 1945-ben, a CSU 1 évvel később jött létre. Amíg az előbbi az egész országra kiterjesztette befolyását, az utóbbi működése gyakorlatilag Bajorországra korlátozódik. Történelmi elődjének az 1848-as frankfurti Katolikus Klub, majd 1871-től a Német Centrum és az 1918-ban létrejött Bajor Néppárt számít. A II. világháború után alakultak újra, új névvel. Legjelentősebb személyiségei voltak Konrad Adenauer és Ludwig Erhardt, a gazdasági csoda atyja (CDU), ill. Franz-Josef Strauss (CSU). 1990-ben beolvasztotta az egykori NDK CDU-pártját.

A konzervatívok koalíciós partnere az 1948 óta működő liberális Szabad Demokrata Párt (FDP), amelyhez 1990-ben csatlakozott az egykori NDK 3 hasonló elveket valló kisebb pártja. A párt története 1848-ban a demokrata és liberális csoportokkal kezdődött. A Német Demokrata Párt és a Német Néppárt 1919–33 között létezett, lényegében a II. világháború után egyesülve az FDP révén

kezdték újra működésüket.

2. Németország Szociáldemokrata Pártja (SPD): a legnagyobb ellenzéki párt. Eredete 1848-ra vezethető vissza, szellemi indíttatása Karl Marx és Friedrich Engels tevékenységéhez, a Kommunista Kiáltványhoz köthető. Hivatalosan 1863-ban alakult meg az Össznémet Munkásegylet, majd 1869-ben a Karl Liebknecht és August Bebel vezette Szociáldemokrata Munkáspárt. 1875-ben a gothai programot elfogadva jön létre a Németország Szocialista Munkáspártja, majd 1891-ben a Karl Kautsky irányította Németország Szociáldemokrata Pártja. 1917-ben kivált belőle a Spartacus Szövetség, a későbbi Kommunista Párt. Az SPD 1959-ben a Bad Godesberg-i programban szakított a marxizmussal. A párt 1966-ban a CDU/CSU-val „nagykoalícióban”, majd 1969-től az FDP-vel együttműködve volt kormányon 1982-ig. A II. világháború utáni legnevesebb személyiségei Willy Brandt, akihez a „keleti politika” kötődik, Helmut Schmidt, Herbert Wehner. 1946-ban a szovjet megszállási zónában működő SPD egyesült a kommunista párttal, így jött létre az NDK kormányzó pártja. A keletnémet szervezet 1989-ben kezdte meg újra önálló működését, 1990-ben pedig létrejött az egységes szociáldemokrata párt.

3. Bekerült a Bundestagba a Demokratikus Szocializmus Pártja (PDS), amelynek elődje a Német Szocialista Egységpárt (NSZEP), az egykori NDK kormányzó pártja volt. Szakítva az NSZEP politikájával, új nevét 1990. febr.-ban vette fel. Elnöke Gregor Gysi, aki korábban ellenzékiek védőügyvédje volt az NDK-ban.

4. Az egyesülést követő első parlamenti választás vesztesei a Zöldek voltak. Az 1980-ban alapított párt céljai túlléptek a környezetvédelem ügyein, azt a korábban parlamenten kívüli ellenzék fogta össze, amely baloldali, demokratikus elveket hirdetett. Az 1990. nov.-i választáson nem szerezték meg a szavazatok 5%-át, amely szükséges a Bundestagba kerüléshez. Ugyanakkor a választáson egyszeri alkalommal az egykori Kelet-Németországban működött pártoknak elég volt ott megszerezni a szavazatok 5%-át. Így jutott be a szövetségi parlamentbe a Szövetség 90/Zöld Párt-Kelet, amelyet 1990-ben hoztak létre a rendszer megdöntésében nagy szerepet játszó társadalmi, politikai szervezetek. Köztük volt az 1989 óta működő Új Fórum állampolgári akciócsoport, a demokratikus mozgalom egyik fő szervezője.

Az 1983-ban létrehozott szélsőjobboldali Republikánus Pártnak nincs képviselője a Bundestagban, viszont bejutott a brémai törvényhozásba a hasonló irányzatú Német Népi Unió.

5. Németország Kommunista Pártja jelenlegi formájában 1988 óta működik. A párt az I. világháború idején alakult meg. 1921–33 között a legerősebb pártok közé tartozott. Az 1933-ban hatalomra került náci első számú célpontja. 1945 után újjászervezik. Az 50-es években működését az NSZK alkotmánybírósága nem engedélyezi és sújtja a foglalkoztatási tilalom, kommunistát nem alkalmaznak köztisztviselői (pl. tanári) állásban.

---

## NEPÁL

---

1990 óta hivatalosan többpártrendszeren alapuló alkotmányos monarchia, 3 évtized után engedélyezte az uralkodó a politikai pártok működését. A Nepáli Kongresszus Pártot még 1947-ben alapították, 1960-ban betiltották, 1990 óta újra legális. Polgári engedetlenségi mozgalom szervezője volt, a politikai foglyok szabadon bocsátását, a többpártrendszert követelte. Szövetsége az Egyesült Baloldali Front, amelyet 1990-ben a Nepáli Kommunista Párt (1949-ben alakult) 6 frakciója és egy munkáscsoport hozott létre. A többpártrendszer híve az 1990 óta létező Nepáli Janata Dal. Az indiai származásúak jogainak, a hindi hivatalos nyelvként történő elismerését követeli az 1990 óta működő Nepáli Sadbhavana Parishad Párt. Jobbközép pártként jellemzik az Indiával szoros kapcsolatokat akaró Nemzeti Demokrata Pártot, míg a baloldal pártja az 1991-ben létrejött Egyesült Nepáli Kommunista Párt.

## NICARAGUA

---

Elnöki politikai rendszer működik.

1. Nemzeti Ellenzéki Unió: 1990 óta az unióba tömörült pártok vannak hatalmon. Vezetője az államfő, Violeta Barrios de Chamorro. Az Unió a Nemzetgyűlésben is többségben van. A 14 pártból álló koalíció 1989 óta létezik. Azok a szervezetek alkotják, amelyek az 1979–90 között hatalmon lévő sandinistákkal párbeszédet folytattak, elnevezése is innen származik. A koalíció az erősen konzervatívoktól „balos” kommunistáig terjed. Tagjai: Nemzeti Konzervatív Párt (1979-ben alapították, a történelmi Nicaraguai Konzervatív Párt örököse); Népi Konzervatív Szövetség (1985 óta működik); Konzervatív Nemzeti Akciópárt (1989 óta létezik); Független Liberális Párt (1944-ben szerveződött, részt vett a Somoza-diktatúra ellen küzdő Széles Ellenzéki Frontban, és 1979 után tagja volt a sandinisták vezette Hazafias Frontnak, vezetője – az ország jelenlegi alelnöke – Virgilio Godoy részt vett a sandinista kormányban is, de 1984-ben ellenzékbe vonult, az ellenzéki unió legerősebb szervezete); Liberális Párt (1985-ben alakult); Liberális Alkotmányos Párt (1968 óta működik); Keresztényszociális Népi Párt (1976-ban alakult, tagja volt a Hazafias Frontnak, de szembekerült a sandinistákkal az egyházzal való konfrontáció miatt); az előbbiből kivált Nemzeti Akció Párt és Nemzeti Bizalom Demokratikus Pártja; Közép-Amerikai Integráció Pártja; Nicaraguai Demokratikus Mozgalom (1978-ban alakult kis baloldali párt, kezdetben együttműködött a sandinistákkal, de szembekerült vele, vezetője a „kontra”-vezér Alfonso Rohello Callejas); Szociáldemokrata Párt (1979-ben alakult); Nicaraguai Szocialista Párt (1937-ben hozták létre a moszkvai orientációjú kommunista pártként, fokozatosan szociáldemokratává vált); Nicaraguai Kommunista Párt (1970-ben szerveződött Kína-barát csoportként, a szocialista pártból vált ki).

2. Sandinista Nemzeti Felszabadítási Front: az ellenzék fő ereje. 1961-ben castroista gerillacsoportként jött létre, nevét az 1920-as évek amerikai megszállása elleni felkelés vezetője, Augusto César Sandino után kapta. A Somoza-diktatúra idején eredeti alapítóit meggyilkolták. 1975-től 3 áramlata volt a meghatározó: 2 kisebb marxista csoport, ill. a legnagyobb ún. „Harmadik Párt”, amely pragmatista alapon egyesítette a Somoza-ellenes erőket. A 3 áramlat az 1978-as offenzíva idején közösen lépett fel, egyenlő számban képviseltették magukat az Egyesített Nemzeti Direktóriumban. 1979-ben a Somoza-rendszer megdöntése után a Hazafias Frontot vezető sandinisták vették át a hatalmat. Kezdetben a mérsékelt szárny befolyása érvényesült, de a 80-as évek közepétől legtöbb képviselőjük kilépett a vezetésből és ellenzékbe vonult. A sandinisták szociális-gazdasági reformprogramja radikálizálódott, a hatalom koncentrációja ment végbe, felléptek a polgári ellenzékkel szemben. Ezt a tendenciát erősítette a „kontrákkal” vívott fegyveres harc. 1990. febr.-ban – a súlyos gazdasági helyzet és diktatórikus törekvések miatt – elvesztették a választást. A front vezetője Daniel Ortega korábbi államfő.

3. Az 1957-ben alakított centrista Nicaraguai Keresztényszociális Párt, a Somoza-diktatúra ellen lépett fel. 1990-ben önálló elnökjelöltje volt. A Forradalmi Egységmozgalom a sandinista forradalomból kiábrándult politikusok csoportja, vezetője a főváros, Managua korábbi polgármestere.

## NIGER

---

Az ország 1991-ben tért át a többpártrendszerre, az első választást 1992-re tervezik. 1988 óta működik az államfő pártjaként a Nemzeti Mozgalom a Társadalmi Fejlődésért-Győzelem. Már bejegyzett legális pártok: Nigeri Demokratikus Unió-Sawaba, baloldali nacionalista, már létezett a függetlenség kikiáltása, 1960 előtt is, de betiltották; Demokrata és Haladó Hazafias Unió; Nigériai Haladó Párt (1960-74-ig vezetője volt az államfő).

## NIGÉRIA

---

1989-ben engedélyezték a politikai pártokat, de a jelentkező 13 csoport bejegyzését elutasították, helyette az országirányító katonai tanács maga szervezett 2 pártot: az egyik jobbközép, a Nemzeti Republikánus Konvenció, a másik a balközép Szociáldemokrata Párt.

## NORVÉGIA

---

1. Norvég Munkáspárt: kisebbségben kormányoz. 1887-ben alakult. 1927 óta az ország legerősebb pártja. Programja hasonló a többi észak-európai szociáldemokrata pártéhoz. Az EK-csatlakozás, az állam erőteljes gazdasági, szociális szerepének híve. Vezetője a kormányfő, Gro Harlem Brundtland asszony.

2. A vezető ellenzéki erő a Konzervatív Párt (Hoyre). 1884 óta működik, „modern, progresszív konzervativizmus” híve. A magánvállalkozások, az állam gazdasági szerepe visszaszorításának, az erős védelmi politikának a híve.

3. A Haladó Párt 1973-ban alakult, a privatizálást, a radikális adócsökkentést, a jóléti állam leépítését és a bevándorlás korlátozását szorgalmazza. A Szocialista Baloldal Pártja 1973-ban eredetileg választási koalícióként alakult a Szocialista Néppárt, a Demokratikus Szocialisták és más kisebb szocialista csoportokból. 1975-ben vált párttá. Elnemkötelezettség, a hatalom decentralizálása, erős EK- és NATO-ellenesség, határozott környezetvédelem a fő célkitűzései. A kisebbségi munkáspárti kormány támogatója.

4. A Kereszténydemokrata Párt 1933 óta működő konzervatív politikai szervezet, a keresztény elvek társadalmi érvényesítésének híve, abortuszellenes törvényeket szorgalmaz. A Centrupárt az 1920-ban alapított Agrárpárt utóda. Jelenlegi nevét 1959-ben kapta. Általában konzervatív gazdasági, szociális és vallási ügyekben. Híve a környezetkímélő technológiák elterjesztésének, a sokgyerekes szülők csökkentett munkaidejének.

5. Az Aune Lista 1988 óta létezik Norvégia északi részén, balközép párt, nevét alapítójáról és vezetőjéről, Anders Aune-ról kapta. Az ország legrégebbi pártjai közé tartozik az 1884-ben alakult Liberális Párt, amely a legutóbbi választásokon nem került be a parlamentbe. A Helyi Jelöltek a Környezetvédelemért és Szolidaritásért az 1923-ban alapított Norvég Kommunista Párt utóda, amely 1989-ben a Vörös Választási Szövetséggel egyesülve vette fel ezt a nevet. Célja a békés átmenet a parlamentáris szocialista köztársaságba.

## NYUGAT-SZAMOA

---

1. Párt az Emberi Jogok Védelméért: 1979-ben az ország első politikai pártjaként alakult, jelenleg kormányon van.

2. Az 1988 óta létező Szamoai Nemzeti Fejlődés Pártja a korábbi kereszténydemokraták és függetlenek szervezete. Az országban ez a 2 párt működik.

## OLASZORSZÁG

---

1. Kereszténydemokrata Párt, (DC): az ország legjelentősebb politikai pártja, hivatalosan 1943-ban

alakult. A 20. sz. elején alapított kereszténydemokrata mozgalom – Néppárt – örököse. Az antifasiszta ellenállás résztvevője. A II. világháború után 1948-ban De Gasperi vezetésével vált a fő erővé. A legkülönbözőbb áramlatok koalíciója, de meghatározó irányzata a jobbközép, konzervatív csoport. Egyszerre jellemzi az egyház jelenfős befolyása és bizonyos szociális reformgondolkodás. A mérsékelt, a kommunistákkal történelmi kiegyezésre hajló vezetőjét, Aldo Morót 1978-ban a „Vörös Brigádok” terrorista szervezet gyilkolta meg. Főtitkára Aldo Forlani.

A DC koalíciós partnerei: a balközép Szocialista Párt, főtitkára Bettino Craxi. 1892-ben alakult. Történetét a pártszakadások sorozata jellemzi. Az 1945 utáni években folytatott politikájával ellentétben elutasítja a kommunistákkal való országos együttműködést, a Szocialista Internacionálé tagja; Olasz Szociáldemokrata Párt: 1969-ben alakult, eredetileg 1947-ben a Pietro Kenni vezette szocialista pártból kivált centrista csoport hozta létre, alapítója és vezetője Giuseppe Saragat volt; Liberális Párt: 1848-ban alakult, a szabad vállalkozás híve, támogatói főleg a kisvállalkozók. A koalíciót kívülről segíti a Republikánus Párt, 1897-ben Giuseppe Mazzini mérsékelt baloldali elveit követők hozták létre, liberális pártnak számít.

2. Baloldal Demokratikus Pártja: a legnagyobb ellenzéki párt, amely az Olasz Kommunista Párt utóda, nevét a párt átalakításakor, 1991 elején kapta. A pártot 1921-ben a szocialistáktól kivált csoport alapította. Leghíresebb vezetői Antonio Gramsci, Palmiro Togliatti, Luigi Longo és Enrico Berlinguer. A II. világháború idején az antifasiszta ellenállás vezető ereje, a háború utáni koalíciós kormány részvevője. Nyugat-Európa legerősebb kommunista pártja, 1956 után elsőként szakít a sztálinizmussal, válik függetlenné Moszkvától. A széles körű társadalmi-gazdasági reformok, a demokratikus szocializmus hirdetője, az ún. „eurokommunista” irányzat elindítója. Országos befolyásának, parlamenti erejének csúcspontja az 1976-os választás, a szavazatok több mint 34%-át kapta. Előbb a berlingueri „történelmi kompromisszummal” a DC-vel való kiegyezést, majd a „demokratikus alternatíva” stratégiájával a szocialistákkal való partnerséget akarta elérni. Mindkét elképzelés kudarcot vallott. A 80-as évek végére, bár még mindig az ország második pártja, befolyása visszaesett. A hagyományos kommunista felfogással 1990–91-ben szakított, ekkor kapta új nevét. Főtitkára Achille Occhetto. Az 1991-es kongresszuson kivált belőle a szociáldemokratizálódást elutasító Kommunista Újjászületés (vezetője Armando Cosutta), amely egyesülni akar az 1977-ben alakult Proletár Demokráciával.

3. A baloldali pártok közé tartozik a főleg középosztálybelieket tömörítő, polgári és emberi jogok szószólójának számító Radikális Párt. 1987 óta működik a környezetvédő, antinukleáris Zöld Párt.

4. Az olasz alkotmány tiltja a Fasiszta Párt újjáélesztését, viszont legális parlamenti párt az 1946 óta működő neofasiszta Olasz Szociális Mozgalom – Nemzeti Jobboldal.

5. A Dél-Tiroli Néppárt az Alto Adige tartomány németajkú lakosságának mérsékelt pártja, ellenlábas a militáns Haza Frontja. A regionális pártok megerősödése a politikai élet új jellemzője. A legerősebb a Lombard Liga, amelynek a fejlett északon mind nagyobb befolyása van. Elutasítja a hagyományos pártokat, „Róma uralmát”, az egységes államszervezetet, a szegény „Dél eltartását”, a bevándorlást.

---

## OMÁN

Politikai pártok nincsenek. Az illegális ellenzék szervezete a Népi Front Omán Felszabadításáért.

---

## PAKISZTÁN

1. Iszlám Demokrata Szövetség: az ország kormányzó pártja, 1988-ban alakult, 9 jobboldali, iszlám



politikai csoportosulás lépett választási szövetségre. Célja Pakisztán életének további „iszlámizálása”, külpolitikájában pedig fontos helye van az afgán gerillák támogatásának. A koalíció legfontosabb szervezete a Pakisztáni Muzulmán Liga. Örököse az 1906-ban alapított Ali Jinnah vezette, a független Pakisztán megteremtésében döntő szerepet játszott Összindiai Muzulmán Ligának. 1962-ben szerveződött újra. 1979-ben több részre szakadt, de 1986-ban a rendkívüli állapot megszűnésekor az első bejegyzett legális párt volt. Vezetője Mohammad Khan Junejo, korábbi kormányfő. A koalíció más jelentős pártjai: Jamaat-e Islami (1941 óta működik, jobboldali, célja a szunnita iszlám-állam megteremtése); Jamit-e-Ulema (1948-ban jött létre, progresszív iszlám elvek hirdetője); Nemzeti Néppárt (1988-ban hozták létre az akkor kormányzó Pakisztáni Néppártból kiváló mérsékelt politikusok, céljuk a demokrácia helyreállítása volt).

2. Népi Demokratikus Szövetség: a fő ellenzéki csoport. Legfontosabb pártja a Pakisztáni Néppárt, amelyet 1967-ben alapított az ország legismertebb politikusa, Zulfikar Ali Bhutto. Iszlám szocializmust, demokráciát, elnemkötelezettséget hirdetett. Nemzetgyűlési többsége volt, 1971-ben, amikor Kelet-Pakisztán (ma Banglades) elszakadt. Bhutto pártja vetett véget a Muzulmán Liga hatalmának. Az 1977-es választás győztese, majd Mohammed Zia tábornok puccsának első számú célpontja. Ali Bhuttót 1979-ben kivégezték. Halála után felesége, Begum Nusrat Bhutto és leánya, Benazir Bhutto vette át a párt vezetését. Az utóbbi 1986-ban tért vissza emigrációból, s az 1988-as választási győzelem után az ország kormányfője. 1990-ben az államfő rendkívüli állapotot elrendelve menesztette őt, a párt az 1991-es választáson jelentősen visszaesett.

3. A parlament harmadik legerősebb pártja a Muhadzsir Nemzeti Mozgalom, amely 1981-ben alakult, s azokat a muzulmánokat képviseli, akik 1971 után az egykori Kelet-Pakisztánból vándoroltak be. Célja, hogy a szindh, a pandzsabi, a pastu és a baludzi etnikum mellett ötödik „nemzetiségként” ismerjék el.

4. A jelentős politikai pártok közé tartozik a Jamiat-ul Ulema-e-Islam (az Iszlám Szolgáinak Gyűlekezete), 1950 óta létezik, a szunnita iszlám elveket követő alkotmányos kormányzás híve. A Nemzeti Avami Pártot 1986-ban több baloldali csoport hozta létre, köztük az 1975-ben alapított Nemzeti Demokratikus Párt, amely elsősorban az Északnyugati Határtartományban befolyásos, erős szovjet és kabuli kapcsolatokkal, vezetője Abdul Wali Khan. A Pakisztáni Nemzeti Párt mérsékelt baloldali csoport, elsősorban beludzsisztáni befolyással, szovjet- és India-barát, vezetője Bizen Bizendzso. A Pakisztáni Kommunista Párt 1948 óta létezik, többnyire illegálisban. Az 1980-as évek eleje óta aktív a „Síta törvénykezésért harcoló mozgalom”.

## PANAMA

1. Polgári Ellenzék Demokratikus Szövetsége: 4 párt hozta létre 1989-ben az ország elnökét támogató koalíciót. A Hiteles Panamai Párt 1938-ban alakult, nacionalista, antikommunista, több frakcióra szakadt. A pártot 1991 elején betiltották, de a belőle kivált Arnulfista Párt 1990 óta legálisan működik, nevét az anyapárt elnöke után kapta; a Kereszténydemokrata Párt 1960 óta létezik, elnöke dr. Ricardo Arias, az ország alelnöke; a MOLIRENA (Nemzeti Köztársasági Liberális Mozgalom) 1981 óta elismert konzervatív csoport; Igazi Liberálisok Pártja.

2. Nemzeti Liberális Koalíció (COLINA): a gyakorlatilag szétesett ellenzéki tömörülés, eredetileg 9 párt alkotta. Ezek közül a fontosabbak: a Demokratikus Forradalmi Párt, 1979-ben alakult centrista balközép csoportként, a panamai nacionalizmust és társadalmi-gazdasági reformokat hirdető Torrijos tábornok kormányának támogatására. A párt közel állt a kábítószerüzletből való részesedéssel vádolt Noriega tábornokhoz, akinek hatalmát 1989 dec.-ben amerikai csapatok intervenciója döntötte meg. 1990-től az új vezetés elhatárolta magát a bukott diktatúrától; a jobbközép Munkapárt 1982-ben alakult, főtitkára Noriega tábornok unokatestvére volt; a Liberális Párt 1979 óta működik, az egyéni szabadságjogok, a magánszektor preferálásának híve; a Panamai

Néppárt 1930-ban Panama Kommunista Pártja néven alakult meg, jelenlegi nevét 1943-ban vette fel, 1953-tól 1979-ig hivatalosan illegális, de gyakorlatilag Torrijos tábornokot támogatva féllegálisan működött, 1984–91 között engedélyezték működését, 1991 elején betiltották. Ekkor tiltották be a Torrijos-barát, 1989 óta működő Intézményes Hazafias Mozgalmat, a Noriega-rendszert támogató Dolgozók Demokratikus Pártját, és az 1938-ban alapított antikommunista jobboldali Igazi Panamaiak Pártját.

## PÁPUA ÚJ-GUINEA

---

A függetlenség kivívása óta rendkívül gyorsan változó párttérképe van az országnak, de a különbségek inkább taktikaiak, mint ideológiaiak. A kormánykoalícióban 6 szervezet vesz részt.

1. Pangu Párt: (a Pápua Új-Guineai Egyesült Párt) a legerősebb párt, 1967-ben alapították, a mielőbbi függetlenséget szorgalmazta. A Melanéz Szövetség 1978 óta működik, szocialistaként jellemzik. A Népi Akció Pártot 1985-ben hozták létre a Pangu Párttal szakító politikusok, a Nemzeti Párt 1979 óta, a Nemzeti Fejlődés Ligája 1986 óta, a Melanéz Egyesült Front pedig 1980 óta létezik.
2. A kormánykoalíciónak nem tagja a Népi Haladó Párt, 1970-ben alakult, a függetlenségi küzdelemben részt vett, jelenleg ellenzékben van. Az Egyesült Párt a felföldek autonómiájának híve, ellenezte a korai függetlenséget, 1980 óta ellenzéki.

## PARAGUAY

---

1. Nemzeti Republikánus Társaság – Colorado Párt: az ország hatalmon lévő pártját a múlt század vége felé alapították, gyakorlatilag 1940 óta kormányon van, és a konzervatív, jobboldali csoportosulás 1954-től támogatta Stroessner tábornok diktatúráját. Évtizedeken át különböző frakciók harca jellemezte. A „tradicionalisták” 1988-ban – érzékelve a diktatúrára nehezedő külső, főleg amerikai, ill. belső nyomást – Stroessner ellen léptek fel, míg a „militánsok” kitartottak a diktátor mellett. A „megújítók” adták a harmadik áramlatot. Stroessner bukása után a „militánsok” elvesztették befolyásukat.

2. Februári Forradalom Pártja: az ellenzéki pártok közül a legerősebb, 1951 óta létezik. Szociáldemokrata, a társadalmi-gazdasági reformok híve, a Szocialista Internacionálé tagja, 1973–88 között bojkottálta a választásokat.

3. A balközép Igazi Liberális Radikális Párt 1978 óta létezik, 1990-ben egyesült a Liberális Párttal (1940-ig uralkodó párt, 1942-ben feloszlatták és csak 1961-ben szervezték újra) és a Liberális Radikális Párttal (1961-ben alakult, de valójában az ország történelmi, 19. sz.-i Liberális Pártjának örököse). A Kereszténydemokrata Párt 1960-ban alakult, 1971–88 között nem indulhatott választásokon, vezetője száműzetésből tért vissza. Az 1928-ban alapított Paraguayi Kommunista Párt több mint fél évszázad után, 1989-ben lett újra legális, főtitkára, Antonio Maidana évtizedeket töltött börtönben.

## PERU

---

1. Változás '90: csak az 1990-es elnökválasztásra létrehozott független csoport, azért alakult, hogy a későbbi győztest, Alberto Fujimorit segítse.

2. Demokratikus Front: vezetője a világhírű író, Mario Vargas Llosa volt. A Front a választás után felbomlott. Legerősebb csoportjai közé tartozott a Vargas Llosa vezette jobboldali Szabadság Mozgalom, amely 1987 óta Liberális Pártként működik. Idetartozott az 1956-ban létrehozott, mérsékelt jobboldali, amerikai támogatást élvező Népi Akció, amely 1963–68 között kormánypárt volt, egyik frakciója 1968 után a katonai juntát támogatta. A Keresztény Néppárt 1966-ban szakadt ki a 10 évvel korábban alapított Kereszténydemokrata Pártból, amely a katolikus egyház támogatta szociális reformprogram híve.

3. Az ország legrégebbi pártja az APRA (Amerikai Népi Forradalmi Szövetség). 1924-ben Mexikóban, majd 1930-ban Peruban szerveződött meg radikális baloldalként. Jelenleg mérsékelt balközép párt, erős munkásbázissal és befolyással a középrétegekben. Csak 1945 óta legális. A 80-as évek közepén a centrista Alan García személyében APRA-elnöke volt Perunak.

4. A Szocialista Baloldalt 1990-ben kisebb csoportok hozták létre az elnökválasztásra. Az Egyesült Baloldal már 10 évvel korábban Baloldali Front néven jött létre. Idetartozik a FOCEP (Munkások, Parasztok, Diákok Népi Frontja), amely 13 kisebb baloldali csoport koalíciója; az 1928-ban alapított Perui Kommunista Párt, (1933-ban betiltották, csak 1978-ban indulhatott újra a választásokon); az 1982 óta létező balközép Nemzeti Integráció Pártja; az 1979-ben alapított Forradalmi Baloldal Uniója.

5. Az országban működő illegális szervezetek közül a legismertebb a „Fényes Ösvény” gerillacsoport, amelyet 1970-ben alakított a Kommunista Pártból kivált maoista csoport, fegyveres harcot 1980-ban kezdett. 1988 óta működik a Rodrigo Franco Kommando jobboldali félkatonai csoport.

---

## PORTUGÁLIA

---

1. Szociáldemokrata Párt: kényelmes parlamenti többséggel kormányoz. 1974-ben alakult Népi Demokratikus Párt néven. Kezdetben a balközép-politika, az államosítások híve volt, 1976-ban vezető baloldali személyiségei elhagyták, a párt politikai arculata megváltozott, érzékelhetően jobbra nyitott. Az első párt volt, amely az 1974-es demokratikus forradalom után – 1987-ben – abszolút többséget szerzett a parlamentben. Céljai közé tartozik a privatizálás, az 1974-es agrárreform után szerveződött szövetkezetek visszaszorítása, a szociális juttatások, érdekvédelmi jogok korlátozása. Vezetője Cavaco Silva kormányfő.

2. Portugál Szocialista Párt: a legerősebb ellenzéki párt. 1973-ban szerveződött meg Portugál Szocialista Akció néven, s az 1975-ös első demokratikus választás nagy győztese volt. Bár a párt elnöke, Mário Soares 1986 után 1991-ben is megnyerte az elnökválasztást, a PSZP veszített parlamenti befolyásából. 1986-ban teljesen szakított a marxizmussal. A szabadságjogok tiszteletben tartását, a nagyobb szociális igazságot, és a vegyes gazdaságot szorgalmazza. Tagja a Szocialista Internacionálnak.

3. A Demokratikus Megújulás Mozgalma 1985-ben alakult. Eanes volt elnök hívei hozták létre, a franca típusú elnöki rendszer szószólói. Ideológiájában a szocialistáknál balrább állt. Azt követően, hogy Eanes távozott a párt éléről, befolyása csökkent. A Szociáldemokrata Centrum Párt 1974-ben jött létre, jobbközép irányvonallú. Célja a szociális piacgazdaság, az állami szektor csökkentése, az 1976-os, baloldalnak tartott alkotmány felülvizsgálata. Tagja a Kereszténydemokraták Európai Uniójának. Vezetője a Soaresszel szemben az 1986-os elnökválasztáson vesztes Freitas Do Amaral. A Népi Monarchista Párt 1974 óta létezik, jobbközép politikát folytat, legfőbb céljainak egyike az agrárszektorban létrehozott szövetkezetek privatizálása. A szociáldemokraták szövetségese. Sokat veszített befolyásából.

Az Egyesült Demokratikus Koalíciót 1979-ben a Portugál Kommunista Párt és a Népi Demokratikus Mozgalom hozta létre választási szövetséggént. A Portugál KP 1921-ben alakult, de

csak 1974 óta legális. Jelentős befolyása volt 1974 után a kormányban és a hadseregben. Célja az 1974-es forradalmi vívmányok védelme. A párt csak 1988-tól módosított hagyományos, az illegálisból is megörökölt erősen centralizált felépítésén és irányításán. Főtitkára Alvaro Cunhal, aki a börtönből megszökve hosszú időn át élt emigrációban. A Portugál Demokratikus Mozgalom 1969 óta működik, a Kommunista Párt szövetségese a 70-es évek eleje óta.

Az Egyesült Munkásszervezet 1978-ban jött létre, szélsőbaloldali. Egyik fő szervezője, Otelio Carvalho tábornok, aki 1979-ig a hadsereg vezérkari főnöke volt, s nevét összefüggésbe hozták az 1975-ös baloldali puccskísérlettel. Carvalho alapította az Egyesített Népi Erők nevű szervezetet, amelynek utóda terrorista csoportként hallatott magáról. A tábornokot 1987-ben börtönre ítélték, de 2 év múlva a Legfelső Bíróság döntése alapján szabadlábra helyezték.

---

## ROMÁNIA

---

Az 1989-es karácsonyi forradalom után rendkívül gyorsan kialakult a többpártrendszer. 1991 végén közel 130 bejegyzett politikai párt, szervezet működött.

1. Nemzeti Megmentés Frontja: 1989. dec.-ben a Ceaușescu-rendszer megdöntésének napján alakult. Kezdetben 145 tagja volt, elsősorban reformkommunisták, korábbi ellenzékiek, értelmiségiek és katonák. Az első, 1990. máj.-i választásig Ion Iliescu ideiglenes államfő volt a vezetője. A választásra párttá alakult, a parlamentben nagy többséget szerzett, Iliescut államfővé választották, s a Front alakított kormányt. Hivatalos programjában a többpárti demokráciát, szabadságot, a gazdaság privatizálását, a külföldi tőkebefektetések ösztönzését hirdeti. Deklarált célja a nemzeti kisebbségek jogainak biztosítása, azonban kezdeményezője volt az új alkotmánynak, amely e jogokat csak nagy általánosságban említi, a forradalom után ígértnél sokkal szűkebbre vonja. Olyan, a Ceaușescu-rendszerrel szemben álló ellenzéki személyek, mint Doina Cornea és Dumitru Mazilu kiléptek a Frontból, vagy lemondtak vezető tisztségükről.

A második legerősebb parlamenti párt a Romániai Magyar Demokratikus Szövetség, amely a karácsonyi forradalom után, 1989. dec.-ben szerveződött újjá. A romániai magyarság legfontosabb szervezete, amely nemzeti kisebbség etnikai szövetségéként van bejegyezve. Az új alkotmány vitája során olyan javaslatok is elhangzottak, hogy az etnikai szervezetek ne indulhassanak a választásokon. Tiszteletbeli elnöke Tőkés László váradi püspök, társelnökei Domokos Géza és Szőcs Géza. Az RMDSZ-en belül viták forrása a kormányhoz, a Nemzeti Megmentés Frontjához való viszony. 1991 őszén az RMDSZ elutasította a koalíciós kormányba való belépést, mert nem látta biztosítottak a 2 milliós magyar kisebbség jogait.

2. Románia történelmi pártjai sorra újraéledtek 1989 után. A Nemzeti Liberális Párt 1869-ben alakult, 1947-ben betiltották. 1990-ben egyesült a Szocialista Liberális Párttal. Vezetője Radu Campeanu. Célja az állami hatalommegosztás, többpárti demokrácia, a szakszervezeti jogok, minden nemzetiség egyenlő jogainak biztosítása, a fokozatos privatizáció az iparban és a mezőgazdaságban. Ifjúsági szárnya 1990-ben kivált és a Kolozsvári Demokrata Párttal létrehozta a Liberális Színezetű Pártot. A pártban bekövetkezett szakadás után 1990-ben jött létre a Liberális Unió, vezetője Ian Bratianu.

A Kereszténydemokrata Nemzeti Paraszt Párt 1990-ben jött létre, amikor egyesült a Kereszténydemokrata Párt és a hagyományos Nemzeti Parasztpárt. Ez utóbbit ugyancsak 1869-ben alapították, majd 1989-ben szerveződött meg újra. 1990-ben kivált belőle az egyesülést ellenző csoport és az eredeti névvel pártot alapított. A pluralista demokrácia, a piacgazdasághoz való visszatérés, a paraszti magántulajdon helyreállításának híve, keresztény erkölcsi értékek támogatója. Vezetője Corneliu Țoposu.

3. 1990 óta működik a Románok Nemzeti Egységpártja, amely a Román Népfront és az Erdélyi Románok Pártja fúziójával jött létre és általában a Vatra Romaneasca pártjaként nevezik.

Szélsőséges, nacionalista, kisebbségi jogokat tagadó szervezet.

A Demokrata Agrár Párt fő támogatói a mezőgazdaságban dolgozók, a vidék védelmezőjeként lép fel. A Román Környezetvédő Mozgalom, ill. a Román Környezetvédő Párt 1990 óta létezik, parlamenti képviselőjük van; pacifista, humanista értékek hirdetője.

4. A Szocialista Munkáspártot 1990-ben a Román Kommunista Párt tagjai és a Demokratikus Munkáspárt hozták létre, elnöke Ilie Verdet, aki a Ceaușescu-rendszerben vezető tisztségeket töltött be, de posztjairól távozásra kényszerítették. A párt az RKP jogutódjának tartja magát, de időközben bejegyzését kérte a Román Kommunista Párt is.

5. 1990-ben alakult meg a Polgári Szövetség, a parlamenten kívüli ellenzék szervezete. Élesen szembeszállt a Fronttal, amelyet hatalomátmentéssel vádol. Első elnöke Marian Munteanu.

---

## RUANDA

Az egyetlen legális párt, amelynek minden állampolgár tagja, a Nemzeti Forradalmi Mozgalom a Fejlődésért. 1975-ben hozta létre a katonai puccsal hatalomra került Habyarimana tábornok, aki államfő és pártelnök. Deklarált célja a törzsi, etnikai ellentétek felszámolása, a nemzeti egység, a „felelős demokrácia”.

Két illegális szervezet ismert. Az egyik főleg a tutsi törzsbelieket egyesítő, 1990-ben alapított Ruandai Hazafias Front, amely ugandai támogatással fegyveres harcot folytat. A másik az ugyancsak 1990-ben, Brüsszelben alapított Ruandai Népi Unió, amelyet a hutu törzsbeliek vezetnek.

---

## SAINT KITTS ÉS NEVIS

A szigeteknek külön pártjaik vannak.

1. Népi Akció Mozgalom: 1965-ben alakult, a 80-as évek elejétől szerezte meg a hatalmat.

2. Munkáspárt: 1932 óta működik.

3. Nevisi Reform Párt: 1970-ben hozták létre és a sziget elszakadása a célja.

---

## SAINT LUCIA

1. Egyesült Munkáspárt: 1964-ben jött létre, jobboldali kormányzó párt.

2. A szocialista Saint Lucia Munkáspárt 1946-ban alakult, s a 60-as évek közepétől veszítette el „egyeduralmát”.

---

## SAINT VINCENT

1. Új Demokrata Párt: 1975-ben alakult centrista, a legutóbbi választáson mind a 15 képviselői mandátumot megszerezte. A szabad vállalkozás, szociális fejlődés híve.

2. A régebbi párt az 1955 óta létező mérsékelt szocialista Saint Vincent-i Munkáspárt, amely a vegyes gazdaság szorgalmazója.

## SALAMON-SZIGETEK

---

1. Népi Szövetség Pártja: a legerősebb és a legrégebbi párt. Az 1973-ban alakult Népi Haladó Párt és az 1977-ben szerveződött Vidéki Szövetség Pártja 1979-ben egyesülve hozta létre. Célja a föderatív állam.
2. Az 1979-ben alapított Egyesült Párt az erős központi kormány híve. A Nemzeti Front a Haladásért 1985 óta működik, a vidék fejlesztésének híve. A Salamon-szigeteki Liberális Párt még 1976-ban jött létre Nemzeti Demokratikus Párt névvel, míg 1988-ban alakult meg a Salamon-szigeteki Munkáspárt.
3. Nem párt, de időről időre a legerősebb parlamenti csoport a Koalíció a Nemzeti Egységért, amelyet 1989-ben a független képviselők hoztak létre.

## SALVADOR

---

1. ARENA (Nemzeti Republikánus Szövetség): a legerősebb párt, amely 1981-ben nőtt ki a Széles Nemzeti Front nevű szélsőjobb oldali csoportból, alapítója Roberto d'Aubuisson őrnagy. A 80-as évek elején konzervatív blokkot létrehozva leállította a megindult földreformot és elérte, hogy a bíróságok a jobb oldali politikai nyomásnak engedjenek. Az évtized közepétől befolyása csökkent. Ennek nyomán a szélsőjobb irányzat prominens személyiségeit eltávolították, Aubuisson tiszteletbeli elnök lett, s az ARENA élére az üzleti világgal szoros kapcsolatban álló „technokrata” politikus Alfredo Cristiani került, aki elnökválasztást nyert.
2. Kereszténydemokrata Párt: a második legerősebb, 1960-ban alakult eredetileg kis balközép pártként. Legismertebb politikusa az 1979-es puccs után száműzetésből hazatért Jose Napoleon Duarte, aki 1980-ban a junta elnöke, 1984-től államfő volt.
3. Az 1961-ben alapított jobb oldali Nemzeti Megbékélési Párt kezdetben viszonylag széles támogatást élvezett reformcéljai miatt, de a 70-es évtizedben mindinkább a leggazdagabb családok, a katonai vezetés érdekeinek képviselőjévé vált. A Demokratikus Akció jobb közép pártot 1981-ben alapították, a Liberális Internacionálé tagja.
4. A Demokratikus Konvergencia nevű szervezetet 1987-ben hozta létre 3 illegalitásba kényszerített csoport, amelyek szoros kapcsolatban álltak a baloldali gerillaszervezetekkel. (A Szociáldemokrata Pártot Mario Reni Roldán hozta létre a kormány-gerilla tárgyalásokra 1987-ben; a Nemzeti Forradalmi Mozgalom már az 1970-es évek elején is létezett szociáldemokrata csoport, alapítója volt a Demokratikus Forradalmi Frontnak [FDR], a gerillák politikai szervezetének, vezetője Guillermo Ungo, aki indult az 1989-es elnökválasztáson; a Keresztényszociális Népi Mozgalom viszonylag széles bázisra épül, a kereszténydemokratákból kivált csoport hozta létre, vezetője Ruben Zamora. Mindhárom párt vezetője a jobb oldali halálbrigádok elől illegalitásba vagy külföldre kényszerült.)
5. A legfontosabb baloldali illegális szervezet a Farabundo Martí Nemzeti Felszabadítási Front (FMLN), főparancsnoka Joaquín Villalobos. Az 1980. máj.-ban alapított Demokratikus Forradalmi Front néhány hónappal később hozta létre fegyveres szervezetét, elnöke Guillermo Ungo, vezetésében helyet kapott a Salvadori Kommunista Párt (korábban legális néven Nemzeti Demokratikus Unió) és az 1974-ben létrehozott Egyesült Népi Akció Front képviselője. Tagja a Frontnak a Február 28. Népi Liga, amelynek gerilla szárnya a Népi Forradalmi Hadsereg, az FMLN második legerősebb katonai csoportja, vezetője Joaquín Villalobos.
6. A legismertebb szélsőjobb oldali csoportok: Falange (szoros kapcsolatainak vannak a 14 leggazdagabb családdal és a hadsereggel); Fehér Lovagok Uniója (jezsuita papokat gyilkoltak meg); Salvadori Antikommunista Hadsereg (Duarte korábbi elnököt is halállal fenyegette); Krisztus Király Lovagjai (San Vincent püspöke szervezte); Maximiliano Hernandez Martinez brigád (névét

az 1932-es felkelés során meggyilkolt 30000 paraszt haláláért felelős elnök után kapta).

## SAN MARINO

---

1. San Marinó-i Kereszténydemokrata Párt: a törpeország legerősebb pártja 1948 óta létezik. Koalíciós partnere a Népi Demokratikus Párt, amely 1941-ben San Marinó-i Kommunista Párt néven alakult.
2. Szocialista Párt, ill. a Szociáldemokrata Párt működik még.
3. A legújabb az 1988-ban létrehozott Republikánus Párt.

## SĆO TOME ÉS PRÍNCIPE

---

1. Demokratikus Konvergencia Pártja: az ország 1991-es, első többpárti választásának győztese. Az 1972–91 között egyedül legális Sćo Tomé és Príncipe Felszabadítási Mozgalomból kivált politikusokat tömöríti. Az utóbbi a hatalmi monopóliumokat feladó kongresszusán felvette a Szociáldemokrata Párt nevet is.
2. Demokratikus Ellenzéki Koalíció: az újonnan legalizált pártok közé tartozik.

## SEYCHELLE-SZIGETEK

---

1979 óta egypártrendszer működik, csak a Seychelle-i Nép Haladó Frontja törvényes párt. Már az 1960-as években létezett Seychelle-i Népi Egységpárt néven és a gyors függetlenség kivívása volt a célja.

A másik hagyományos szervezet, a Seychelle-i Demokratikus Párt jelenleg londoni emigrációban működik. Ugyancsak ott alakult meg 1991-ben a Seychelle-i Népi Mozgalom a Demokráciáért.

## SIERRA LEONE

---

Csak az 1960-ban alapított Össznépi Kongresszus legális. Nem kizárólag törzsi jellegű. Egykori riválisa, a Néppárt megszűnt.

A legfontosabb ellenzéki csoportok – Sierra Leone Szövetségi Mozgalom és a Sierra Leone-i Demokratikus Párt – Londonban működnek, míg az Egyesült Államokban van a székhelye a Nemzeti Szövetségi Pártnak.

## SPANYOLORSZÁG

---

1. Spanyol Szocialista Munkáspárt (PSOE): 1879-ben alakult, a Szocialista Internacionálé tagja. A Franco-diktatúra évtizedeiben illegalitásba kényszerült, 44 év után első legális kongresszusát 1976-ban tartotta. Szövetségese a Katalán Szocialista Párt. A PSOE az ország stabilitása érdekében a

megbékélést, a „történelmi kompromisszumot” hirdette, és semleges külpolitikát szorgalmazott. 1978-ban formálisan is egyesült a Népi Szocialista Párttal. 1979-ben szakított a marxizmussal. Először 1982-ben szerzett abszolút parlamenti többséget. Kormányra kerülve korábbi álláspontját megváltoztatta, a NATO-tagság mellett foglalt állást. Főtitkára Felipe González kormányfő. 1990-ben meggyengült a párt, amikor képviselőinek egy csoportja kivált és létrehozta a Szocialista Demokrácia Pártot.

2. Néppárt: a legerősebb ellenzéki párt, jobbközép, konzervatív. 1989-ig Népi Szövetség elnevezéssel működött, eredetileg 1976-ban jobboldali politikai csoportosulásként alakult. 1989-ben egyesült a Kereszténydemokráciával (korábban Népi Demokratikus Párt) és a Liberális Párttal. Vezetője José Maria Aznar.

3. Demokratikus és Szociális Centrum: 1982-ben Adolfo Suárez korábbi kormányfő alapította. A centrista párt a legutóbbi választáson a Néppárt szövetségese volt.

4. Az egykori francoista ihletésű politikai formációk közül a legerősebb az 1986-ban létrehozott szélsőjobboldali Nemzeti Front, vezetője Blas Pinar Lopez. A Spanyol Falange, Franco egykori pártja elvesztette befolyását, ugyanakkor megerősödött az 1984-ben létrehozott új jobboldali csoport, a Spanyol Egységbizottság.

Két kisebb szervezet az 1981-ben létrehozott Feminista Párt és az 1984 óta létező Spanyol Zöld Párt. Az Egyesült Baloldal 1989-ben választási szövetségként alakult. Vezető pártja az 1922-ben alapított Spanyol Kommunista Párt, amely 1977-től legális. Legismertebb személyisége az 1989-ben elhunyt Dolores Ibarruri („La Passionaria”) volt. A 80-as évek elején súlyos belharcok miatt az „eurokommunista” párt meggyengült, Santiago Carillo főtitkár távozni kényszerült. Az évtized második felében a leszakadt csoportok egy része visszatért. Főtitkára Julio Anguita. Szövetségese a Katalán Egyesült Szocialista Párt.

5. A spanyol politikai élet sajátossága a regionális pártok országos szerepe. A parlament harmadik legerősebb csoportja az 1979-ben létrehozott Katalán Konvergencia és Unió, amely örököse az 1931 óta működő Katalán Demokratikus Uniónak is. Vezetője Jordi Pujol.

A konzervatív Baszk Nemzeti Párt békés eszközökkel kívánja elérni Baszkföld autonómiáját. Az Egyesült Nép az ETA baszk terrorista szervezet politikai szárnya, 1978-ban alakította több kisebb csoport. A Katalóniai Köztársasági Baloldal 1931-ben alakult, míg a Baszk Baloldal a Baszk Kommunista Párttal van szoros kapcsolatban. Az Andalúz Párt 1977-ben jött létre, korábban Andalúzia Szocialista Pártja volt. Az Aragóniai Regionális Párt jobbközép csoportosulás, 1977 óta működik.

6. Az illegalitásban működő legismertebb terrorista csoport a Baszkföld elszakadását akaró Baszk Haza és Szabadság, az ETA. 1959 óta működik. Ismert terroristaszervezet az 1975-ben létrehozott Okóber 1. Antifasiszta Ellenállási Csoport.

---

## SRÍ LANKA

---

1. Egyesült Nemzeti Párt: kormánypárt, 1947 óta létezik. Mérsékelt, demokratikus szocialista. Céljai közé tartozik az el nem kötelezett külpolitika, a többségi szingaléz közösség érdekeinek képviselete, ugyanakkor támogatta a tamil kisebbség jogait is.

A kormány koalíciós partnere volt a Ceyloni Dolgozók Kongresszusa, amely 1939-ben alakult, s elsősorban a teaültetvényeken dolgozók, főként tamil származásúak képviselője.

2. Srí Lanka-i Szadadság Párt: a legfontosabb ellenzéki párt. Az 1951-ben létrehozott szocialista párt szószólója volt a köztársasági államforma megteremtésének. Célja a semleges külpolitika, az ipar nacionalizálása, a kisebbségek jogainak biztosítása. 1970–75 között a párt hatalmon volt, akkor a kormányfő – jelenleg pártelnök – Bandaranaike asszony volt. 1980-ban korrupció vádjával megfosztották polgári jogaitól, ez jelentősen visszavetette a párt befolyását. Az 1988-as



elnökválasztáson a politikai életbe visszatérő Sirimavo Bandaranaike csekély különbséggel szorult a második helyre.

3. Bejutott a parlamentbe az 1988-ban létrehozott baloldali ellenzéki Egyesült Szocialista Szövetség. Létrehozói: Srí Lanka Kommunista Pártja (1943 óta létezik, 1983-ban rövid időre betiltották); Ceyloni Egyenlőség Társadalma Párt (1935-ben alakult, a teljes államosítás híve, elutasítja az etnikai közösségek elkülönülését); Új Egyenjogú Társadalom Párt (az előzőből 1977-ben vált ki, 1983-ban betiltották); Srí Lanka-i Nép Párt (1984-ben Bandaranaike asszony lánya és népszerű filmszínész férje, Vijaya alapította ezt a szocialista csoportot, amely támogatta a tamil kérdés tárgyalásos rendezését, ezért Vijayát szélsőséges szingalézok meggyilkolták). Parlamenti képviseleti hellyel rendelkező baloldali párt az 1956 óta szingaléz és buddhista támogatást élvező Népi Egységfront.

Az 1 milliós muzulmán közösség politikai szervezetei közül a legfontosabb az 1986 óta országos pártként működő Srí Lanka Muzulmán Kongresszus.

4. A kisebbségi tamil közösség legfontosabb szervezetei: Tamil Egyesült Felszabadítási Front (1976-ban szerveződött több kisebb csoportból, a radikálisok nyomása ellenére a kormánnyal való kompromisszumos rendezés híve maradt, célja az autonóm tamil körzet „Eelam” névvel. Főtitkárát 1989-ben tamil szélsőségesek gyilkolták meg); Tamil Eelam Felszabadító Tigrisei (1972-ben alakult, a legszélsőségesebb tamil csoport, célja az önálló állam, kiterjedt gerillatevékenységet folytat); Eelam Forradalmi Diák Szervezet (1990 óta Eelavar Demokratikus Front) legális státust nem nyert terroristaakciók miatt, de „független” képviselők révén jelen van a parlamentben.

A szingaléz szélsőségesek 1964-ben alapított Népi Felszabadítási Frontja számtalan terrorakcióért, politikai gyilkosságért felel, elutasítja az Indiával való rendezett viszonyt.

---

## SURINAME

---

1. Front a Demokráciáért és Fejlődésért: az ország vezető politikai csoportja, 1967 óta létezik. Választási szövetséggént alapította a Suriname Nemzeti Párt (a legrégebbi, 1946 óta működő, főleg kreol etnikum támogatta párt, a függetlenség fő híve volt), a Nemzeti Egység és Szolidaritás Pártja (1947-ben indonézektől hozták létre), a Haladó Reform Párt (1949-ben indiaiak szervezték, balközép), és a Suriname-i Munkáspárt (1987-ben alakult szociáldemokrata párt).

2. Nemzeti Demokratikus Párt: ellenzéki, 1987 óta működik, a hadsereg támogatja. Ugyancsak ellenzékben van az 1990-ban létrehozott Demokratikus Alternatíva.

3. A fontosabb szervezetek közé tartozik a szocialista Haladó Munkás és Agrárdolgozók Uniója, amely szakszervezetekből lett politikai párt.

Fegyveres gerillaszervezet a Suriname-i Felszabadítási Hadsereg és a Mandela Bush Negro Felszabadítási Mozgalom, mindkettő főleg a fekete közösségből toborozza híveit.

---

## SVÁJC

---

1. A nemzeti konszenzus érdekében a kormánykoalíciót 4 párt alkotja: a Radikális Demokrata Párt a legerősebb. Irányítója volt annak a múlt századi mozgalomnak, amely elvezetett a föderatív államhoz, az 1848-as alkotmányhoz. Szabad demokrata, a kisebbségek és a kantonok jogainak tiszteletben tartása mellett az erős szövetségi hatalom híve. Az 1870-ben alakult Szociáldemokrata Párt a közvetlen szövetségi adórendszer, a gazdaság fokozottabb állami ellenőrzésének híve. A Kereszténydemokrata Néppártot 1912-ben hozták létre, ellenzi a hatalom koncentrációját, szorgalmazza, hogy a kantonok ellenőrizzék a vallásoktatást. A Svájci Néppártot 1971-ben a

korábbi Földműves, Kézműves és Polgári Párt, ill. a Demokrata Párt hozta létre, mérsékelt szociáldemokrata. A mezőgazdaság, a kisipar védelmezője és az erős honvédelem híve.

2. A parlamenti pártok között van a protestáns körök támogatását élvező konzervatív Liberális Párt és Protestáns Néppárt, az 1983 óta működő Svájci Zöld Párt, az 1921 óta létező kommunista Svájci Munkapárt és a belőle 1972-ben kivált Svájci Haladó Szervezetek (erős feminista, környezetvédő befolyással), valamint az 1985 óta működő, a világon valószínűleg egyedülálló, a személygépkocsi-vezetők érdekeit képviselő Svájci Autó Párt. 1936 óta működik a fogyasztói érdekeket közvetítő Függetlenek Szövetsége.

3. Erősödnek a bevándorlás ellen fellépő nacionalista, jobboldali pártok, mint az 1971 óta működő Republikánus Párt, Svájci Demokraták és az Éberség Pártja.

---

## SVÉDORSZÁG

---

1. Az 1991. szept.-i választás után hatalomra jutott kisebbségi kormánykoalíciót 4 tradicionális polgári párt alkotja: a legerősebb a konzervatív Mérsékelt Párt, amely 1904-ben alakult. A szabad piacgazdaság, a minimális állami beavatkozás, adócsökkentés, erős védelmi politika és az EK-val való szoros együttműködés híve. Elnöke – a kormányfő – Carl Bildt. A Liberális Néppárt 1902 óta működik, a vidéki szabadegyház-mozgalmak, a középrétegek, az értelmiség támogatását élvezi. A Centrum Párt 1910-ben jött létre Agrárpártként, a kormány és az ipar decentralizációjának híve, ellenzi az atomerőművek felhasználását. Az 1964 óta létező Kereszténydemokrata Párt a keresztény értékeknek a politikában való alkalmazását szorgalmazza.

A fenti 4 párt kisebbségi koalíciója csak az 1990-ben alapított és a parlamentbe rögvest az első választáson bejutott Új Demokrácia támogatásával maradhat fenn. Ez a párt szélsőjobboldali populista mozgalom.

2. Svéd Szociáldemokrata Munkáspárt: változatlanul a parlament legnagyobb pártja, amely 1889-ben alakult és évtizedeken át megingathatatlan volt a hatalma. Politikája – az állam tevékeny gazdasági szerepe, az egyenlőbb elosztás a szigorú adórendszerrel, a szociális biztonság és juttatások – a világ számára a „svéd modellt”, az erős szociális piacgazdaságot jelentette. Elnöke Ingvar Carlsson, aki a párt legismertebb személyiségét, az 1986-ban meggyilkolt Olof Palmét követte e tisztségben.

Megőrizte parlamenti pozícióit a Baloldali Párt. 1917-ben Baloldali Szociáldemokrata Pártként alakult, 1921-ben vette fel a Kommunista Párt nevet, s 1990-ben lett Baloldali Párt.

3. A legutóbbi választáson nem jutott be a parlamentbe az 1981-ben alapított Zöld Párt, amely a környezetvédelem mellett az alacsonyabb jövedelműek adócsökkentésének is híve.

---

## SZAÚD-ARÁBIA

---

Nincs írott alkotmánya, parlament és politikai pártok nem léteznek.

---

## SZENEGÁL

---

Többpártrendszer működik, de a Nemzetgyűlésben csak 2 pártnak van képviselője.

1. Szocialista Párt: 1949-ben alakult, eredetileg Szenegáli Haladó Unió névvel. Mérsékelt, frankofon

párt, alapítója Léopold Senghor. Gyakorlatilag levált a Francia Szocialista Párttól. 1964–74 között az egyetlen legális párt, 1991-ig egyedül kormányzott. Azóta más legalizált pártok képviselőivel van koalícióban, köztük az 1981-ben bejegyzett Függetlenségi és Munkáspárttal (amelyet korábban Moszkva „saját” kommunista pártjának ismert el).

2. Szenegáli Demokrata Párt: a fő ellenzéki párt. 1974-ben alakult, célja az alkotmányban rögzített többpárti demokrácia.

---

## SZINGAPÚR

---

1. Népi Akció Párt: a parlamentben 81 mandátumból 80 a párté. 1954-ben alakult radikális szocialista pártként. Több militáns vezetőjét a britek letartóztatták. 1959-től mérsékelt, pragmatista pártként van hatalmon. 1976-ban kilépett a Szocialista Internacionáléból, mert a nyugat-európaiak az ellenzék elnyomásával vádolták. Legjelentősebb egyénisége Li Kuan Ju, aki évtizedeken át volt kormányfő és pártvezér.

2. Szingapúri Demokrata Párt: 1 mandátuma van. 1980-ban jött létre, liberális politikai célokkal.

3. Van egy nem választott képviselője a Munkáspártnak, amelyet eredetileg 1957-ben alapítottak és a Kínával való jó kapcsolatok híve. A maláj kisebbség képviselője az 1954-ben létrehozott Szingapúri Egyesült Maláj Nemzeti Szervezet.

---

## SZÍRIA

---

Elvben többpártrendszer van, de minden legális párt az 1972 óta létező Nemzeti Haladó Front keretében működik.

A vezető csoport az Arab Újjászületés Szocialista Pártja (Baath Párt), 1947-ben jött létre, pánarab nacionalista párt, szocialisztikus célokkal, vezetője Asszad államfő. A Front tagjai: a nasszerista Arab Szocialista Unió és Szocialista Egység Mozgalom, az Egyiptom-ellenes Arab Szocialista Párt, valamint az 1924 óta működő Szíriai Kommunista Párt.

Illegális ellenzék a szunnita fundamentalista Muzulmán Testvériség.

---

## SZOMÁLIA

---

1. Egyesült Szomáliai Kongresszus (USC): Sziad Barre rendszerének megdöntése után vette át a hatalmat. 1989-ben hozták létre, főleg a Havije-klán értelmiségei vezetik, 4 másik korábbi ellenzéki szervezettel együtt. Az 1976-ban alapított, 1990-ig egyetlen legális pártot – Szomáliai Forradalmi Szocialista Párt – megfosztották hatalmától. 1991. nov.-ben az USC felbomlott, szemben álló frakciói között fegyveres harc tört ki.

2. Szomáliai Demokratikus Megmentési Front: 1981-ben hozta létre 3 ellenzéki csoport, a Szomáliai Megmentési Front, a Szomáliai Munkások Pártja és a Demokratikus Front Szomália Felszabadításáért, amelyek etiópiai és líbiai támogatást kaptak.

3. A Szomáliai Nemzeti Mozgalom 1981-ben Londonban alakult, gerillaháborút folytatott a Sziad Barre-rendszer ellen. Tagja az USC-nek az 1989-ben alapított Szomáliai Demokratikus Szövetség.

# SZOVJETUNIO

---

A többpártrendszer visszaállítása formálisan 1990. márc.-ban történt, amikor a Szovjetunió Kommunista Pártja alkotmányban rögzített hatalmi monopóliumát eltörölték. A párt 1903-ban alakult a kettészakadt Orosz Szociáldemokrata Munkáspárt Bolsevik szárnyából. Vezetője Vlagyimir Iljics Lenin volt. Az 1917-es októberi forradalmat követően hatalomra kerülve a Bolsevikok Orosz Kommunista Pártja nevet kapta. 1925-ben Bolsevikok Össz-szövetségi Kommunista Pártjára „keresztelték” át, egyesítve az egyes köztársaságok pártjait. Jelenlegi nevét 1952-ben vette fel. Főtitkárai – és egyben a Szovjetunió első emberei – sorrendben Joszif Sztálin, Nyikita Hruscsov, Leonyid Brezsnyev, Jurij Andropov, Konsztantyin Csernyenko és Mihail Gorbacsov voltak. Gorbacsov 1985-ös hatalomra kerülése után elindult reformfolyamat az állampárt belső széthullását is eredményezte. 1991. aug. 29-én – jöllehet a néhány nappal korábbi puccsban nem volt formális szerepe – tevékenységét felfüggesztették. Azóta több kísérlet is történt, hogy más névvel, más formában újraszerveződjön. Ilyennek tekinthető az Oroszországi Dolgozók Szocialista Pártja, amely a volt SZKP szocialista-baloldali érzelmű reformerőit kívánja tömöríteni. A párt vezetője az egykor ellenzéki tevékenység miatt az SZKP-ból kizárt, majd Gorbacsov idején visszavett Roj Medvegyev.

1990 őszén az SZKP Demokratikus Platformja hozta létre a Köztársasági Pártot.

1988-tól létezik a Demokratikus Unió, a független politikai szervezetek szövetsége, amelynek célja a többpártrendszer megteremtése volt, 1990-ben szerveződött újra az Alkotmányos Demokrata Párt, amely 1917-ben Kadet-párt néven játszott fontos politikai szerepet.

A Szovjetunió Liberális Demokrata Pártja 1989 óta működik. Vezetője Vlagyimir Zsirinovszkij, aki szélsőjobboldali, populista programjával jelentős tömegbefolyásra tett szert. Megalakult az Ortodox Monarchista Unió, amelynek célja a „parlamentáris cárizmus”.

Az SZKP és a Szovjetunió szétesésével egy időben megjelentek az egyes önállósodó köztársaságok saját politikai pártjai.

## Oroszország

A legerősebb kormányzó pártnak számító Demokratikus Oroszország Mozgalom, amely 1990. jan.-ban Borisz Jelcin támogatására alakult. Vezetői Jurij Afanaszjev, Szergej Sztankevics. Moszkvában és Szentpéterváron a képviselői helyek 60%-át szerezték meg. Idetartozik Popov moszkvai és Szobcsak leningrádi polgármester.

Az Oroszország Demokratikus Pártját az SZKP-ból kivált radikális csoport alapította 1990-ben. Elnöke Nyikolaj Travkin. Az alelnökök közé tartozik Garri Kaszparov sakkvilágbajnok. Az Orosz Kereszténydemokrata Pártot 1990. ápr.-ban papképviselek alapították, a monarchista rendszer és a hitoktatás bevezetésének híve. Az Oroszországi Szociáldemokrata Párt 1990-ben alakult, vezetője Oleg Rumjancev. Együttműködik a Demokratikus Oroszország Mozgalommal. Az Orosz Kommunista Párt 1925-ös megszüntetése után 1990-ben szerveződött újra, jelentős konzervatív befolyással. Az 1991. aug.-i puccs után betiltották. Az 1989-ben alapított Orosz Föderáció Népi Frontja a Szovjetunió egységének megőrzését hirdette. 1991. okt.-ben jött létre a Szabad Oroszország Párt (előtte Oroszország Demokratikus Kommunista Pártja), a szociális piacgazdaság híve, kormányzópártnak számít. Vezetője Alekszandr Ruckoj orosz alelnök.

## Azerbajdzsán

A moszkvai puccs után az Azerbajdzsáni Kommunista Pártot – az első titkár, Ajaz Mutalibov kezdeményezésére – feloszlatták. Ellenzéke az 1989-ben létrehozott Azerbajdzsáni Nemzeti Front, erős iszlám fundamentalista befolyással. Működik még a Népi Republikánus Párt és a szociáldemokrata Párt.

## **Belorusszia**

A Belorusz Kommunista Pártot a moszkvai puccs után hivatalosan feloszlatták (korábbi képviselői a parlamentben továbbra is jelen vannak). 1988 óta működik az ellenzéki Belorusz Népi Front, valamint a Nemzeti Demokrata Párt és a Szociáldemokrata Párt.

## **Grúzia**

1990. márc.-tól többpártrendszer létezik. A Grúz Kommunista Párt elvesztette hatalmát. Jelentős erőt képvisel a Szabad Grúzia-Kerekasztal, amelyet 8 ellenzéki csoport hozott létre, köztük az 1893-ban alapított Szociáldemokrata Párt, az Igazságos Szent Ilja Összgrúzia Társaság (elnöke a korábbi ellenzékiből nacionalista, függetlenségi jelszavakkal államfővé választott Zviad Gamszahurdia). Független grúz királyságot akar a Grúz Monarchisták Pártja. Az 1989-ben létrehozott Grúz Népfront is politikai, gazdasági szuverenitást szorgalmaz, miként az 1990 óta létező Nemzeti Demokratikus Párt is. A Gamszahurdiával szemben álló ellenzékhez tartozik a Liberális Demokrata Párt, a Kereszténydemokrata Szövetség és a Nemzeti Kongresszus.

## **Kazahsztán**

A moszkvai puccs után a Kazah Kommunista Párt elszakadt az SZKP-től, főtitkára, Nursultan Nazarbajev lemondott, viszont megőrizte az államfői tisztségét. Az ellenzéki Szabadság csoport a megújított szovjet föderáció szorgalmazója, míg a December nevű 1989 óta létező szervezet a teljes elszakadás híve.

## **Kirgízia**

A moszkvai puccs után is megőrizte vezető politikai szerepét a Kirgiz Kommunista Párt.

## **Moldávia**

A függetlenségét kikiáltó köztársaságban a moszkvai puccs után betiltották a Moldavai Kommunista Párt működését. Az 1988-ban szerveződött, az elszakadást támogató csoportok között jelentős befolyása van a Moldavai Népfrontnak, a Demokratikus Mozgalomnak. Ugyanakkor az orosz kisebbség körében az Egység Inter-mozgalom hatása nőtt meg.

## **Örményország**

Az 1989-ben létrejött Örmény Nemzeti Mozgalom az önállósodás híve. Az Örmény Kommunista Párt elvesztette befolyását.

## **Tadzsikisztán**

Megőrizte hatalmát a Tadzsik Kommunista Párt, de a moszkvai puccskísérletet követően erősödött az 1990 óta működő, a független államok konföderációján belül önálló Tadzsikisztánt szorgalmazó Tadzsikisztáni Demokratikus Párt.

## **Türkmenia**

Megőrizte hatalmát a Türkmen Kommunista Párt.

## **Ukrajna**

Az 1991. dec.-ben függetlenségét kimondó Ukrajnában az Ukrán Kommunista Párt működését korlátozták. A legerősebb ellenzéki csoport az 1989-ben újraszervezett Ukrajnai Népfront (RUH), amely a teljes önállóság híve. 1989 óta létezik az Ukrán Köztársasági Párt (az elszakadás híve) és az Ukrán Parasztok Demokratikus Pártja. A dec.-i választáson indult az Ukrán Néppárt jelöltje is.

## Üzbegisztán

Megőrizte befolyását az Üzbég Kommunista Párt, amelynek új neve: Független Üzbegisztán Népi Demokratikus Pártja. Vezetője az 1991. dec.-ben elnökválasztást nyert Iszlám Karimov. 1990 óta működik a Szabadság Demokratikus Pártja. A teljes elszakadást szorgalmazta az 1989-ben alapított Berlik nevű szervezet. Erősödött az 1990 óta működő Iszlám Demokrata Párt befolyása.

## SZUDÁN

Az 1989-es katonai puccs után betiltották a politikai pártokat. (1986-ban a parlamenti választáson 40 szervezet indult.) A puccsot megelőzően a kormányzó párt az Umma (Nép) Párt volt. A mérsékeli jobbközép irányzatú szervezet a Koránra és az iszlám tradíciókra építette politikáját, a Líbia-barát pártnak jó viszonya volt a nyugati országokkal is. Elnöke a puccs után letartóztatott kormányfő, Szadik al-Mahdi. Erős befolyása volt a Muzulmán Testvériség és Nemzeti Iszlám Front iszlám fundamentalista szervezeteknek. 1985-ben alakult a nemzeti egységet, decentralizálást szorgalmazó Nemzeti Kongresszus Párt. A Dél-Szudáni Politikai Szövetség az ország déli részének elszakadásáért küzd. A jelentősebb pártok közé tartozott a jobbközép Demokratikus Egység Párt, a Progresszív Néppárt, az 1946-ban alapított Szudáni Kommunista Párt, amely az iszlám törvénykezés ellenfele, a világi, demokratikus alkotmány híve.

Tekintélyes befolyása van a Szudáni Népi Felszabadítási Mozgalomnak és katonai szárnyának, a Szudáni Népi Felszabadítási Hadseregnek. Elsősorban az ország déli részén folytat fegyveres harcot.

## SVÁZIFÖLD

1. Imbokodovo Nemzeti Mozgalom: az egyetlen engedélyezett politikai párt. 1964-ben alakult, a monarchia, a törzsi tradíciók követésének híve.
2. Több hivatalosan betiltott csoportnak van képviselte az országban: az Egyesült Népi Demokratikus Mozgalom szemben áll a monarchiával, a többpárti demokrácia híve; a Sváziföldi Haladó Párt 1929 óta létezik; 1962-ben alakult a Ngwane Nemzeti Felszabadító Kongresszus, amely a demokratikus szabadságjogok, az általános választójog híve.

## TANZÁNIA

1. Tanzániai Forradalmi Párt: az egyetlen legális párt. 1977-ben alapították. A Tanganyikai Afrikai Nemzeti Unió (TANU) és Zanzibár Afro-Shirazi Pártja egyesülése (ASP) nyomán jött létre. A TANU 1954-ben indult, vezetője Julius Nyerere volt és a párt a függetlenség kivívásában döntő szerepet játszott. Az ASP az 1964-es katonai puccs után lett Zanzibár vezető politikai pártja.
2. Tanzániai Demokratikus Fórum: 1990-ben Londonban szerveződött meg, ellenzéki. A többpártrendszer, szabad választást és sajtószabadságot szorgalmazza.

## THAIFÖLD

Az 1991. febr.-i katonai puccs után betiltották a politikai pártokat, csak több hónappal később engedélyezték újra működésüket.

1. Thai Nemzet: a legutóbbi választás győztese, 1981-ben alakult. A jobboldali politikai csoportosulásban vezető szerepük van a hadsereg főtisztjeinek.
2. Szolidaritás: az ellenzék vezető csoportja, amelyet 1989-ben 4 ellenzéki párt hozott létre. A Szociáldemokrata Erő Pártját 1988-ban alapították. A balközép politikai csoport széles körű reformokat szorgalmaz, szemben állt a katonai rendszerrel.
3. A Szociális Akció Párt 1981 óta létezik, konzervatív. A Demokrata Pártból vált ki, amelyet 1946-ban alapítottak, hagyományosan a monarchia híve, vezetésében megtalálhatók a hadsereg képviselői is. A katonák egy csoportja hozta létre 1981-ben a konzervatív Polgárok Pártját, s megtalálhatók tábornokok az üzleti körökkel összefonódott, ugyancsak 1981 óta működő Egyesült Demokrata Pártban is.

---

## TOGO

A politikai pártokat 1991. ápr.-ban legalizálták és nagy számban alakultak új szervezetek is.

1. Togói Nép Mozgalma: 1969-ben alapította Ejadema tábornok, államfő.
2. Demokratikus Ellenzék Frontja: 10 ellenzéki csoport hozta létre.
3. Párizsban működik az ellenzéki Togói Mozgalom a Demokráciáért.

---

## TÖRÖKORSZÁG

1. Igaz Út Pártja: jobbközép, az 1991. okt.-i választás győztese. 1983-ban alakult (az 1961-ben szervezett Igazság Párt örököse), vezetője Szulejman Demirel volt kormányfő.
2. Az ugyancsak jobbközép, inkább a magánszektorhoz kötődő, az iszlám világgal való szoros kapcsolat híve a Haza Pártja, amely 1983-ban jött létre. A Szociáldemokrata Néppárt balközép irányzatú, elnöke Erdal İnönü. Formálisan 1985-ben hozták létre 2 párt egyesülésével. Az iszlám fundamentalista Jólét Pártja 1983 óta létezik, ellenzi az EK-tagságot.
3. A választások vesztese a parlamenten kívül rekedt Demokratikus Baloldali Párt, a korábbi kormányfő, Bülent Ecevit felesége vezeti. Balközép, populistá csoport. A Szocialista Párt 1988-ban szerveződött meg, az 1980-as puccs óta az első nyíltan működő szocialista szervezet.
4. Illegális az 1988-ban újjászervezett Török Egyesült Kommunista Párt. Több illegális terrorcsoport működik, ilyen az ultrajobboldali „Szürke Farkasok”.

---

## TRINIDAD ÉS TOBAGO

1. Nemzeti Szövetség az Újjáépítésért (NAR): 1983-ban alakult, a mérsékelt ellenzéki pártok koalíciójaként. 1986 óta működik egységes pártként. Legutóbbi választási sikerét annak köszönhet, hogy a különböző etnikai közösségek és munkáscsoportok (a cukoripar főleg kelet-indiai, az olajipar elsősorban fekete munkásainak) képviselőit vállalta fel.
2. Népi Nemzeti Mozgalom: jelenleg ellenzéki. 1956-ban szerveződött, az ország első modern politikai pártja volt, s a mérsékelt nacionalista párt 3 évtizeden át kormányozta az országot. Főleg az afrikai közösség támogatását élvezte.

**3. Egyesült Nemzeti Kongresszus:** baloldali, a NAR-ból 1989-ben eltávolított képviselők hozták létre.

---

## TUNÉZIA

---

**1. Demokratikus Alkotmányos Párt:** az elvben többpártrendszerű országban gyakorlatilag egyeduralkodó. Az 1989-es választáson minden parlamenti helyet megszerzett. A párt eredetileg 1934-ben mint Új Destur Párt alakult, 1964-ben a Szocialista Destur Párt nevet vette fel, jelenlegi elnevezését 1988-ban kapta. Mérsékelt baloldali párt, amelynek nagy szerepe volt az ország függetlenségének kivívásában, szoros kapcsolatban áll a szakszervezetekkel, egyes társadalmi rétegszervezetekkel. A választáson 6 párt indított „független” jelölteket.

**2. Megújulás Pártja:** a legerősebb ellenzéki szervezet, iszlám fundamentalista, amely valójában az 1981-ben betiltott Iszlám Irányzat örököse.

**3. A többpárti politikai rendszer,** a szabad választások híve az 1983-ban pártként elismert Demokratikus Szocialista Mozgalom és az 1973-ban létrehozott Népi Egység Mozgalom. Befolyásos politikai erő az 1939-ben alapított, 1963–81 között illegális Tunéziai Kommunista Párt.

---

## UGANDA

---

A kormányban öt politikai szervezet van.

**1. Nemzeti Ellenállási Mozgalom:** a koalíció vezetője, amely 1980-ban alakult, fegyveres szárnya gerillaháborút folytatott, s 1986-ban katonai puccsal került hatalomra. A döntően protestáns Ugandai Népi Kongresszus 1960-ban jött létre az „afrikai szocializmus” híveként, a függetlenségtől 1971-ig, majd 1980–85 között kormánypárt, elnöke a száműzetésben élő korábbi államfő, Milton Obote. A Demokratikus Párt 1954 óta létezik, a vegyes gazdaság, többpártrendszer híve, főleg az ország déli részén, a katolikus közösségben vannak támogatói. Az Ugandai Hazafias Mozgalom 1980 óta létezik, míg a Konzervatív Pártot hivatalosan 1979-ben jegyezték be.

**2. Ugandai Népi Front,** az Ugandai Nemzeti Egységmozgalom és az Ugandai Demokratikus Szövetség: a jelentősebb – a kormánnyal szemben álló – csoportosulások közé tartoznak.

---

## ÚJ-ZÉLAND

---

**1. Nemzeti Párt:** 1931-ben alakult centrista, konzervatív csoportként, főleg vidéki támogatással. A szabad piac, a magánvállalkozások támogatója.

**2. Munkáspárt:** ellenzéki, 1916-ban jött létre. A jóléti állam híve, az utóbbi években a piacgazdaság erősítését szorgalmazta. Hagyományosan antinukleáris politikát folytat.

**3. Bejutott a parlamentbe az Új Munkáspárt,** amelyet 1989-ben alakított egy, a Munkáspártból kivált képviselő. 1972 óta működik a Zöldek (korábban Értékek) Pártja, baloldali irányzatú, környezetvédő mozgalom. 1981 óta van saját pártja a maori kisebbségnek: a Mana Motuhake egyenlő jogokat, nagyobb politikai képviseletet követel. 1985 óta létezik az Új-Zélandi Demokratikus Párt (a Szociális Politikai Hitel Liga örököse), amely az atomfegyvermentes övezet híve.



---

## URUGUAY

---

1. Az ország tradicionálisan 2 legnagyobb pártja közösen alakított kormányt, miután egyikük sem szerzett többséget a 18 év után első –1989-es – többpárti választáson. A kormányfőt a konzervatív Nemzeti (Blanco) Párt adja. 1836-ban alakult. Hagyományosan a gazdag vidéki, egyházi körök érdekeit képviseli. Vezetője az államfő, Alberto Lacalle. Ugyancsak 1836-ban jött létre a Colorado Párt, amelynek bázisa főleg a városi lakosság, liberális elveket hirdet, jóléti juttatások kiterjesztését szorgalmazza, erőteljesen szemben állt a katonai vezetéssel. Vezetője Jose Maria Sanguinetti korábbi államfő.

2. Széles Front: baloldali, az ellenzék fő ereje, 1971-ben alakult, vezetője Seregni tábornok, akit a katonai junta éveiben bebörtönöztek. A Frontnak 9 tagja van, köztük a legfontosabbak: az 1920 óta létező Kommunista Párt; az 1962-ben alapított radikális szocialista Nemzeti Felszabadítási Mozgalom, ismert nevén, a Tupamarok, amely az 1970-es évek elején városi gerillaháborút folytatott; az 1910 óta működő Uruguayi Szocialista Párt.

1989 óta működik a Széles Frontból kivált mérsékelt baloldali Új Tér mozgalom, amelyhez tartozik az 1962-ben alapított Kereszténydemokrata Párt.

---

## VANUATU

---

1. Mi Földünk Pártja: Az egykamarás parlamentben többséggel rendelkező kormánypárt. 1972 óta létezik, akkor Új-Hebridák Nemzeti Pártja néven alakult. A függetlenség éharcosa volt.

2. Mérsékelt Pártok Uniója: a legerősebb ellenzéki csoport. 1980-ban hozták létre, döntően francia-barát politikai erők.

---

## VENEZUELA

---

1. Demokratikus Akciópárt: az ország vezető pártja. Még 1936-ban, Demokratikus Nemzeti Pártként alakult, 1941 óta legális, azóta viseli jelenlegi nevét. A Szocialista Internacionálé tagja, a szociális piacgazdaság híve. Vezetője az államfő, Carlos Andrés Peres.

2. Keresztényszociális Párt: az ország másik igazán jelentős pártja. 1946 óta működik. Mérsékelt konzervatív, a katolikus egyház szociális programjának hirdetője, de a párton belül egyszerre találhatók meg ultrakonzervatív és baloldali egyházi körök is.

3. A fontosabb pártok közé tartozik az 1971-ben létrehozott Mozgalom a Szocializmusért és a vele együtt fellépő, 1960-ban szervezett, egy ideig városi gerillaháborút is folytatott Forradalmi Baloldal Mozgalma. Bejutott a parlamentbe az 1979 óta létező Új Demokratikus Generáció nevű jobboldali politikai csoportosulás és az 1983-ban alapított Radikális Ügy elnevezésű szélsőbaloldali szervezet is. A legutóbbi választás nagy vesztese a Demokratikus Köztársasági Unió volt. A párt 1946-ban lépett színre, sokáig az ország második legnagyobb pártja volt.

---

## VIETNAM

---

Az egypártrendszerű országban a hatalom a Vietnami Kommunista Párté. 1930-ban Indokínai Kommunista Párt néven jött létre, alapítója Ho Si Minh volt, a vietnami függetlenségi harc vezetője.

1945-ben formálisan feloszlatták, de a francia gyarmatosítók ellen harcoló Viet Minh vezető ereje maradt. 1951-ben Vietnami Dolgozók Pártja néven szerveződött újra, majd 1976-ban, az ország újraegyesítése után vette fel a Vietnami Kommunista Párt nevet. Elvben létezik 2 másik párt is, a Szocialista, ill. a Demokrata Párt, ezek azonban csak a Hazafias Front keretében működhetnek.

---

## ZAIRE

---

1. Forradalom Népi Mozgalma: Mobutu elnök pártja, 1991-ig az egyetlen legális szervezet, minden állampolgár számára kötelező tagsággal. 1967-ben alapították.
2. Unió a Demokráciáért és Társadalmi Haladásért: a legfontosabb ellenzéki csoport, 1982-ben hozták létre, a többpártrendszer, a sajtószabadság híve. 1991 óta legális. A számottevő ellenzéki csoportok közé tartozik a Kongói Nemzeti Mozgalom, amelynek katonai szárnya, a Lumumba Hazafias Hadsereg gerillaháborút is folytatott; az 1990-ben létrehozott mérsékelt Demokrata Párt; az 1986 óta létező marxista Kongói Munkás és Paraszt Párt. Az ellenzék jelentős ereje a Keresztényszociális Demokrata Párt, amelynek vezetője Joseph Ileo (1960-ban kormányfő), egyben a Mobutuval szemben fellépő koalíció – „Szent Szövetség” – egyik irányítója.

---

## ZAMBIA

---

1. Többpárti Demokráciáért Mozgalom: az 1991-ben helyreállított többpártrendszer első, okt.-i választásán elsőprő győzelmet aratott. Korábban ellenzéki csoportok laza koalíciójaként működött.
2. Egyesült Nemzeti Függetlenségi Párt: 1958-ban hozták létre, és 1990-ig egyedüli legális pártként működött. Alapítója és elnöke, Kenneth Kaunda a választási vereség után a hatalomból távozni kényszerült. Eredetileg a függetlenség előtt működő Afrikai Nemzeti Kongresszusból (ANC) vált ki.
3. Legálissá vált 1991-ben – többek között – a Demokrata Párt, a Mozgalom a Demokratikus Folyamatért, és a Nemzeti Demokratikus Szövetség.

---

## ZIMBABWE

---

1. Zimbabwei Afrikai Nemzeti Unió – Hazafias Front: az ország vezető pártja. 1989-ben jött létre, amikor a függetlenségi harc 2 vezető csoportja, a ZAPU (1961) és a ZANU (1963) egyesült. Elnöke Mugabe államfő, egyik alelnöke Joshua Nkomo. A marxista elveket hirdető párt éveken át tett kísérletet egypártrendszer bevezetésére, de Mugabe elnök tervei megghiúsultak pártja belső ellenállásán. A gyakorlatban azonban a párt a 120 fős parlamentben 117 hellyel rendelkezik.
2. Zimbabwei Egység Mozgalom: a kormánypártból vált ki 1989-ben. Ellenzi az egypártrendszert.
3. 1977 óta létezik a centrista Zimbabwei Afrikai Nemzeti Unió Ndonga nevű csoport. A legális politikai szervezetek közé tartozik az Egyesült Afrikai Nemzeti Tanács, amelyet 1971-ben a belső rendezést támogató afrikai nacionalista csoportok hoztak létre. A Zimbabwei Konzervatív Szövetség 1962-ben alakult, s 1981-ig Rodéziai Front, majd Republikánus Front néven működött, a fehér telepes közösség támogatását élvezte.

## ZÖLD-FOKI KÖZTÁRSASÁG

---

1. Mozgalom a Demokráciáért: az 1991 elején megtartott első többpárti választás győztese, korábban illegális ellenzéki szervezet.

2. Afrikai Párt a Zöld-foki Szigetek Függetlenségéért: 1981–91 között egyetlen legális pártként működött. 1956-ban alakult, vezetője Amílcar Cabral volt, akit 1973-ban meggyilkoltak. A párt a portugál gyarmatosítókkal vívott fegyveres és politikai harc fő ereje volt.

## TAJVAN

---

1. Nemzeti Párt (Kuomintang): Az 1945–49-es polgárháborúban elszenvedett vereség után Csang Kaj-sek és párhívei Tajvan szigetére húzódtak vissza, évtizedeken át megőrizve a hagyományos struktúrákat, az 1894-ben alapított párt képviselőinek előjogait. A „Kínai Köztársaság” nemzetgyűlésében az 1949 előtti képviselők halálukig őrizték széküket. Csak 1990 közepére kerültek többségbe az elmúlt 4 évtizedben már Tajvanon választott képviselők.

2. Demokratikus Haladó Párt: a törvényesen is elismert többpártrendszer 1989 óta létezik. A legerősebb ellenzéki, parlamenti képviselettel rendelkező csoport 1986-ban jött létre, a képviselők teljes újraválasztását és Tajvan önállóságát követeli. Van parlamenti képviselője az 1932 óta létező Kínai Demokratikus Szocialista Pártnak is, amely az alapvető szabadságjogok védelmét, a szociális gondoskodást hirdeti.

## A világ hadseregei

## AFGANISZTÁN

---

Az általános hadkötelezettség minden 15–40 év közötti férfira vonatkozik, kivéve az egyházi iskolák növendékeit és a mullahokat. A katonai szolgálat ideje kétszer 2 év, 3 esztendő megszakítással. A hadsereg létszáma kb. 60 ezer fő, de a súlyos polgárháború miatt jelentős a dezertálás. Mintegy 20000 tagja van a belügyi csapatoknak, 25000 az állambiztonsághoz (Khad) tartozó egységeknek, s kb. 20 ezres a határőrség állománya. Ezenkívül tekintélyes a helyi félkatonai, ún. „forradalmi védelmi erők” létszáma.

Az afgán hadsereget már az 1960-as évektől döntően a Szovjetunió szerelte fel, tisztjeinek többségét is ott képezték. A hadseregnek 3 páncélos és 16 gyalogos hadosztálya van, s 1988 óta Kabult egy különleges gárdahadosztály védi. A páncélos erők felszerelésébe tartozik még a II. világháborús T-34-es is, de többségben a korszerűbb T-62-esek vannak. Az 5000 fős légierő 180 harci géppel rendelkezik, köztük Suhoj-7 és Suhoj-22, ill. MIG-21 és MIG-23 típusokkal. Viszonylag erős a támadóhelikopter kapacitása, több mint 50 Mi-24-es helikopterrel rendelkezik. Az afgán hadseregnek, amelyben már az 1970-es évek elején erős volt a kommunista befolyás, jelentős szerepe volt a monarchia megdöntésében, majd az 1978-as hatalomátvételben.

## ALBÁNIA

---

A fegyveres erők létszáma 48000 fő. A kötelező katonai szolgálat a szárazföldi alakulatoknál 2 év, a légierőnél és a haditengerészetnél 3 év. A szárazföldi csapatok létszáma kb. 35000 fő, a tartalékosok száma 150000, a belbiztonsági alakulatoké 5000 fő, míg a határőrségé 7000. A hadsereg mintegy 200 T-34-es és T-54-es harckocsival rendelkezik. A haditengerészetnél 2 ezren szolgálnak, erejét 2 tengeri őrhajó, 29 torpedóromboló, 6 part menti őrhajó és 2 tengeralattjáró adja. Fő bázisa Durrës. A 11000 fős légierő 90 gépének nagy többsége kínai gyártmányú, még a Pekinggel való szakítás előtti időkből való. Az ország 1968-ig tagja volt a Varsói Szerződésnek.

---

## ALGÉRIA

---

A fegyveres erők létszáma kb. 125000 fő. A kötelező katonai szolgálat ideje 18 hónap. A jelenlegi algériai hadsereg a francia gyarmatosítók ellen harcolt Nemzeti Felszabadítási Front fegyveres szárnyából nőtt ki. Felszerelése elsősorban szovjet forrásból származik, technikai, kiképzési segítséget, főleg a légierő, Egyiptomtól is kap. A szárazföldi haderő több mint 100000 főből áll, 3 páncélos, 8 gépesített és 9 motorizált dandárba szerveződött. Külön légvédelmi, tüzérségi és ejtőernyős zászlóaljai vannak, s 12 különleges sivatagi századdal rendelkezik. 900 tankja van, felerészben T-62-es és T-72-es harckocsik. A több mint 6 ezres létszámú haditengerészet legnagyobb bázisai Mers el Kebir, Algír és Annaba, rendelkezik 3 rakétahordozó korvettel, 4 hagyományos tengeralattjáróval, 20-nál több gyorsnaszáddal. Az 1962-ben létrehozott légierőnek jelenleg 12000 fős állománya és több mint 300 harci gépe van, köztük MIG-21, MIG-23 és MIG-25 jelzésű vadászbombázók, elfogóvadászok, ill. több mint 40 Mi-24 típusú támadó helikopter. A légierőhöz tartoznak különböző típusú szovjet gyártmányú föld-levegő léghárító rakétaegységek. A belügyminisztérium hatáskörébe tartozik a 20 ezres csendőrség.

---

## AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK

---

Nukleáris szuperhatalom, a NATO vezető országa. Hadseregének – amely a világ legkorszerűbben felszerelt fegyveres ereje – létszáma kb. 2,1 millió fő, ebből több mint 200000 nő. Aktív tartaléka 1 millió fő, ehhez jön a Nemzeti Gárda 590000 tagja. 1973 óta a katonai szolgálat teljesen önkéntes. Az elnök – aki egyben a hadsereg főparancsnoka – kongresszusi jóváhagyás nélkül mozgósíthatja az aktív tartalékot és a Nemzeti Gárdát, de általános mozgósításra csak akkor van lehetőség, ha a törvényhozás hadat üzen, vagy rendkívüli állapotot hirdet ki.

Az amerikai fegyveres erő legfontosabb része a stratégiai nukleáris erő, amely 2 parancsnokság alá tartozik. Az egyik a haditengerészet, a másik a Stratégiai Légi Parancsnokság. Az előbbi alá 35 stratégiai, interkontinentális ballisztikus rakétákkal felszerelt, nukleáris meghajtású tengeralattjáró tartozik. A legnagyobbak és a legkorszerűbbek a 19000 tonnás Tennessee (4) és Ohio (8) osztályúak. Az előbbieket egyenként 24 Trident D-5 típusú, 12000 km hatótávolságú, 8 robbanófejes rakétákkal szerelték fel, amelyek célzási pontossága sokkal jobb, mint a korábbi 8 robbanófejes, rövidebb hatótávolságú Trident C-4 típusú rakétáké. Gyors ütemben halad ez utóbbiak lecserélése az Ohio osztályú hajókon is. A legtöbb (12) tengeralattjáró Benjamin Franklin osztályú (8200 tonnás), közülük 6 felszerelése: egyenként 16 Trident C-4, a másik 6-é: egyenként 16 Poseidon C-3 (minden rakéta 10 robbanófejet juttathat célba). A 8 James Madison osztályú (8200 tonnás) tengeralattjáró közül 6 Trident C-4, 2 pedig Poseidon C-3 rakétákkal rendelkezik. Ez utóbbi felszerelése van a 3 Lafayette osztályú (8200 tonnás) tengeralattjárónak is. Összesen 5600 nukleáris töltetet hordoznak az atom-tengeralattjárók, ez majdnem a fele a hadászati erő rendelkezésére álló összes robbanófejnek (12000).

A Stratégiai Légi Parancsnokság ellenőrzi a hadászati elrettentő „triász” másik 2 tagját. Az egyik a szárazföldi silókból, ill. mozgatható állásokból indítható ballisztikus rakéták, összesen 1000 darab: 450 Minuteman-II (1 robbanófej), 500 Minuteman-III (3 robbanófej), 50 MX (10 robbanófej). Megkezdődött az 1 robbanófejes, mozgóállású Midgetman-rakéták telepítése. A szárazföldi indítású rakétákat összesen 2450 robbanófejjel szerelték fel. A másik ág a hadászati légierő. 420 hosszú- és közép-hatósugarú bombázója közül 370-et állítottak hadrendbe. Nagy többségük (234) modernizált B-52H vagy G jelzésű légierőd, amelyeket robotrepülőgépekkel, rakétákkal szereltek fel, s alkalmasak atom- és hidrogénbombák célba juttatására is. A korszerűbb B-1 B típusúakból 90 áll rendelkezésre, hatósugaruk azonos (12000 km). A közepes hatótávolságú FB-111A jelzésű gépeket a tervek szerint modernizálják és a Taktikai Légierő Parancsnokságnak adják át. A Stratégiai Légi Parancsnoksághoz több mint 700 légitanker tartozik a levegőben történő üzemanyag-felvételhez (főleg KC-135-ösök), és rendelkezik a legkorszerűbb felderítőgépekkel (SR-71, U-2R, RC-135). Külön egységet alkotnak a felderítő-megfigyelő-előrejelző műhold- és radarrendszerek. A korai riasztórendszer műholdjai folyamatosan ellenőrzik az óceánokat, míg szárazföldi telepítésű egységei Alaszkában, Grönlandon (Thule) és Nagy-Britanniában (Fylingdales Moor) találhatók. Nagy teljesítményű radarállomásokat telepítettek a csendes-óceáni Kwajalein-korallzátonyon, az atlanti-óceáni Ascension-szigetre, a karibi Antiguára, s hasonlót építenek többek között Dél-Koreában és az indiai-óceáni Diego Garcían, ahol már működik űrmegfigyelő állomás.

A hadászati nukleáris erők támogatásában, általában az amerikai katonai stratégiában nagy szerepe van a közel 600000 főnyi haditengerészetnek, amely 93 taktikai tengeralattjáróval rendelkezik, valamennyi nukleáris meghajtású. A fele több mint 7000 tonnás Los Angeles osztályú, ezeket atomtöltet szállítására is alkalmas Tomahawk típusú szárnyas rakétákkal s a hatékonyságukat növelő vertikális kilövőrendszerekkel szerelték fel. A flottának több mint 240 hadihajója van. Közülük 14 repülőgép-hordozó (6 nukleáris meghajtású). A legkorszerűbbek az 1975-től használt több mint 90000 tonnás Nimitz osztályúak (George Washington, Theodore Roosevelt, Carl Vinson, Eisenhower, Nimitz), őket követik az 1960–68 között átadott Kitty Hawk-Kennedy osztályú (80–90000 tonnás) hajók (John F. Kennedy, America, Constellation, Kitty Hawk, Enterprise), ill. az 1945–69 között rendszerbe állított (65–80000 tonnás) Forestal osztályba tartozók (Midway, Forestal, Saratoga, Ranger, Independence). Csaknem mindegyik alkalmas 86 repülőgép és helikopter (F/A-18 Hornet vadászbombázó, A-6E bombázó, F-14 Tomcat vadászgép, S-3A tengeralattjáró-elhárító repülő, Sea King harci helikopter, ill. elektronikus hadviselésre, korai riasztásra, légi utántöltésre alkalmas gépek) fogadására és indítására. Nagy erőt jelentenek a csatahajók, cirkálók és rombolók (egy részüket Tomahawk szárnyas rakétákkal látták el). A haditengerészet különleges egysége a partraszállást segítő flotta, amelynek Wasp, Tarawa és Iwo Jima típusú hajói más országok repülőgép-hordozóival érnek fel. (A 41000 tonnás Wasp kapacitására jellemző: közel 2000 katona, 60 tank, 6-8 repülőgép, több mint 40 helikopter szállítására alkalmas). A haditengerészet légierejének 1600 repülőgépe, s 370 helikoptere van. A hordozóhajók vezette flották 4 állandó parancsnokság alá tartoznak: 2. flotta (Atlanti-óceán, parancsnoksága az egyesült államokbeli Norfolkban van); 3. flotta (a Csendes-óceán keleti-középső része, Bering-tenger, parancsnokság: Hawaii-szigetek, Pearl Harbour); 6. flotta (Földközi-tenger, főhadiszállás az olaszországi Gaeta); 7. flotta (Csendes-óceán nyugati része, Japán, ANZUS, Indiai-óceán, főhadiszállása a japán Jokosuka).

A közel 200000 főnyi önálló tengerészgyalogságot 3, 50–55000 fős hadosztályba szervezték, egységei állandó szolgálatot teljesítenek a flottacsoportosításokon. Felszerelése közel 2000 harckocsi, páncélozott szállító jármű, önjáró lövegek. Külön 500 harci géppel és hasonló számú támadó helikopterrel (AH-1 Cobra) rendelkezik.

A szárazföldi erők létszáma kb. 770000 fő. Közel 40%-a az Egyesült Államok kontinentális részén kívül állomásozik. 16000 harckocsija (a legkorszerűbb M1A1 Abrams típusúból 6000), 5000 M-2/-3 Bradley páncélozott gyalogsági harcjárműve, s mintegy 26000 páncélozott szállító járműve van. 3500 az önjáró tüzérségi lövegek száma. A 3-féle rakétarendszer közül a nukleáris töltetekkel felszerelhető Pershing-II rakétákat – az 1987-es amerikai-szovjet egyezmény értelmében –

megsemmisítik, maradnak a nukleáris robbanófejekkel felszerelhető Lance-rakéták. A tankelhárító rakéták korszerű típusai a TOW, ill. a lézerirányítású Hellfire. A légelhárító rakétarendszerek közül a Patriot, a Hawk, a Chaparral és a Stinger típusúakat rendszeresítették. A szárazföldi hadsereg 500 harci repülőgéppel és 8000 helikopterrel rendelkezik, köztük nagy számban találhatók a legmodernebb AH-64 Apache és AH-1 Cobra támadó helikopterek.

Az 580000 fős légierőnek (az aktív tartalék és a Nemzeti Gárda légierőjét is beleszámítva) csaknem 10000 repülőgépe van. A taktikai légierő legtöbb gépe a hangsebességnél gyorsabb F-16, F-15, F-4 és F-111, de jelentős számú A-10 Thunderbolt típusú vadászbombázója is van. Az F-117A típusú gépből egyelőre 52 db áll a légierő rendelkezésére, de ez a legkorszerűbb gép – a „Lopakodó” (Stealth) –, amelyet a radarrendszerek nem érzékelnek. A gépről nagyon kevés információt hoztak nyilvánosságra. Szakértők szerint elfér a C-5 Galaxy óriás szállítógépekben és így lehetséges a potenciális célpontok közelébe való telepítése. Feltételezhetően ez történt az 1991-es Irak elleni háborúban is, amelyben az első váratlan csapást az F-117-esek bevetésével mérték az iraki radarrendszerekre, repülőterekre, parancsnoki-vezetési központokra.

Az Egyesült Államok külföldön állomásozó csapatai közül 350000 tartozik az Európai Parancsnoksághoz. A legtöbb katona – több mint 250000 – Németországban, 28000 Nagy-Britanniában (Holy Loch-nál hadászati tengeralattjárók bázisa van), 8000 Spanyolországban, 15000 Olaszországban, 5000 Törökországban tartózkodik, de állomásoznak egységei Portugáliában (Azori-szigetek), Hollandiában, Belgiumban és Görögországban is. A mozgósítás nyomán, 48-72 órán belül, léghídon nagy létszámú csapatokat tudnak a kontinensre szállítani. A hawaii Csendes-óceáni Parancsnoksághoz tartoznak a Japánban (50000 fő) állomásozó erők. A floridai Központi Parancsnoksághoz tartozik az Egyiptomban lévő kontingens, a panamai Déli Parancsnoksághoz a Panamában (11000 fő) és a Hondurasban (1500 fő), míg a norfolki Atlanti Parancsnoksághoz többek között a Kubában (guantanamoi támaszpont, 2500 fő) és az Izlandon (3000 fő) állomásozó egységek.

A Szovjetunió széthullásával az Egyesült Államok maradt az egyedüli katonai szuperhatalom, s ez változásokat hozhat az amerikai stratégiai gondolkodásban, katonapolitikában, katonai költségvetésben. Szakértők szerint nem kizárt, hogy 1995-re 1,6 milliónál is kevesebb lehet a fegyveres erők létszáma, drasztikusan leépítik a külföldön, főleg Európában állomásozó erőket.

---

## ANGOLA

---

A jelenlegi fegyveres erők bázisát a portugál gyarmatosítók ellen harcolt Angolai Népi Felszabadítási Hadsereg adta, hivatalos elnevezése (FAPLA) változatlan. A katonai szolgálat minden 18–35 év közötti férfi lakosnak kötelező (2 év), a nők önkéntes szolgálatot teljesíthetnek. A FAPLA létszámát 100000 főre becsülik, ebből 90 ezren szolgálnak a szárazföldi hadseregben, 1500-an a haditengerészetnél, 7 ezren a légierőnél. A kubai mintára szervezett népi milíciának 50000 tagja van. A polgárháborúban és a Dél-Afrikával folytatott folyamatos határháborúban mintegy 50000 kubai katona és több mint 1000 szovjet tanácsadó segítette. Felszerelése is döntően szovjet forrásból származott. Szárazföldi erejét 70 dandár alkotja, mindegyikben találhatók gyalogsági, páncélos, motorizált, tüzérségi és légelhárító alakulatok. Összesen 500 tankja és könnyű harckocsija van, köztük többségben T-54/55-ös és T-62-es jelzésűek. 10 légvédelmi rakétaegysége van. Haditengerészete már kiszuperálta a portugáloktól örökölt űrhajókat, legfőbb ereje a 6 rakétahordozó gyorsnaszád. A légierőt az 1980-as évek eleje óta fejlesztették, több mint 100 (MIG-21, MIG-23 és SZU-22 típusú) gépe van.

## ANTIGUA ÉS BARBUDA

---

Mindössze 700 fős katonasága van. A katonai kiadások a költségvetés 1,5%-át teszik ki. Antiguán az Egyesült Államok 2 bázist tart fenn.

## ARAB EMÍRSÉGEK

---

Az önkéntes szolgálatra épülő fegyveres erő létszáma 44000 fő (a szárazföldi erőé 40000, a légierőé 2500 és a haditengerészeté 1500). Az olajbevétel jelentős részét fordította a hadsereg, elsősorban a légierő fejlesztésére. Ez utóbbinak jelenleg 90 harci gépe és 20 támadó helikoptere van. Ebből 26 régebbi típusú Mirage, de 2,3 Mrd USD-ért rendelt Franciaországtól legkorszerűbb Mirage-2000 típusú gépeket. Tekintélyes összegért vásárolt Hawk repülőket Nagy-Britanniától (Dubai főleg olasz vadászrepülőket vett), amerikai (Bell) és francia (Alouette és Puma) helikoptereket. A szárazföldi csapatokat – köztük a királyi gárdát – francia és brit harckocsikkal szerelték fel, a haditengerészet pedig német rakétakorvetteket, gyorsnaszádokat és brit űrhajókat kapott. Az Irak elleni 1991-es háborúban légierőjével vett részt, ill. pénzügyi támogatást adott a nemzetközi koalíciónak, s bázisokat engedett át a brit és francia légierőnek. Az Öböl menti országok biztonsági egyezményének egyik kezdeményezője.

## ARGENTÍNA

---

Az ország politikai életében is nagy szerepet játszott fegyveres erők létszáma 75000 fő, ehhez jön 250000 kiképzett tartalékos és a félkatonai szervezetek mintegy 15000 tagja. Az elmúlt évtizedben a hadsereg tekintélyét megtépázta a Falkland-szigetekért Angliával vívott vesztes háború, a katonai junta diktatúrája, s az azóta is ismétlődő, a polgári kormányzás elleni lázadások. A katonai szolgálat 18–45 év közötti férfiaknak kötelező, 6–12 hónap a szárazföldi erőknél, 1 év a légierőnél és 14 hónap a haditengerészetnél. A szárazföldi hadsereg létszáma 40000 fő, 4 hadtestet alkot, 350 tankja van, elsősorban amerikai (Sherman) és francia (AMX) típusúak. A haditengerészetnél 25 ezren szolgálnak, zászlóshajója a Veinticinco de Mayo repülőgép-anyahajó. Két amerikai gyártású cirkálója közül az egyiket, a General Belgrano-t a falklandi háború idején elsüllyesztették, a másikat kivonták a szolgálatból. Rendelkezik német gyártmányú tengeralattjárókkal, brit rakétarombolókkal és francia fregattokkal. Viszonylag jelentős a haditengerészeti légierő, amelynek Super-Etendard, Skyhawk harci gépei és Sea King, Alouette típusú helikopterei vannak. A légierőt –15000 fő és 150 harci gép 10 dandárba szervezték. Az 1. számú a szállító szolgálat, ide tartoznak az elnöki különgépek. A légierő a hazai gyártmányú gépek mellett rendelkezik francia Mirage vadászgépekkel és azok izraeli (bagger) változatával, ill. amerikai (Bell és Chinook) helikopterekkel.

## AUSZTRÁLIA

---

Az önkéntes katonai szolgálaton alapuló fegyveres erők létszáma meglepően kicsi, összesen 68000 fő. Ebből a szárazföldi hadseregé 31000, a haditengerészeté 15000, a légierőé 22000 (!). A szárazföldi csapatok felszerelésébe több mint 100 német gyártmányú Leopard tank is tartozik. A haditengerészet a legkülönbözőbb forrásokból vásárolta felszerelését: brit tengeralattjárók,

amerikai rakétarombolók és fregattok mellett legújabb svéd tervezésű tengeralattjárókat és német fregattokat is megrendeltek. A flotta légierejéhez a Sea King típusú tengeralattjáró-elhárító helikopterek tartoznak. A nagy létszámú légierő a legkorszerűbben felszerelt fegyvernem, 16 légiszázada van, köztük amerikai gyártmányú F-111 támadó és felderítő, ill. F-18 Hornet típusú elfogógépekkel felszereltek. Az ország védelmi politikáját meghatározza, hogy tagja a Brit Nemzetközösségi Stratégiai Tartaléknak, ill. az ANZUS-nak (Új-Zélanddal és az Egyesült Államokkal).

## AUSZTRIA

---

Az állandó semlegességét deklarált ország 1955-ben hozta létre önálló hadseregét. Hat hónapos katonai szolgálat kötelező, s 15 éven át minden esztendőben 60 napra behívják a tartalékosokat. A szárazföldi hadsereg és az odarendelt légierő teljes létszáma 43000, a tartalékosoké 240000. Fő erejét az 1. páncélos hadosztály jelenti. Különleges alakulata a hegyivadász zászlóalj. Légierejét Draken típusú svéd vadászgépekkel szerelték fel.

## BAHAMA-SZIGETEK

---

Az ország kizárólagos fegyveres erejét a mintegy 800 fős félkatonai jellegű parti őrség adja. A védelmi kiadások jelentős részét a 2000 fős rendőrség kapja, amelynek fő feladata a kábítószercsempészás megakadályozása.

## BAHREIN

---

A fegyveres erők létszáma 6000 fő, a katonai szolgálat önkéntes. Az 5 ezres szárazföldi hadsereg amerikai gyártmányú (M-60A3) tankokkal rendelkezik. A 600 fős haditengerészet erejét 2 német gyártmányú, helikopterszállító rakétakornett adja. A 200 fős légierő csak 1985 óta létezik, amerikai F-5E típusú gépei vannak, de az Öböl menti Együttműködési Tanács segítségével korszerű F-16-os vadászgépeket akarnak vásárolni.

## BANGLADES

---

A több mint 100 ezres fegyveres erőt (szárazföldi csapatok 90000, haditengerészet 8000, légierő 6000) 50 ezres félkatonai szervezet és 30 ezres határőrség egészíti ki. A katonai szolgálat önkéntes. A szárazföldi haderőt 6 hadosztály alkotja, gyengén felszerelt, 50 szovjet és kínai gyártmányú tankja van. A haditengerészetnek (fő bázisai: Chittagong, Dakka, Kaptai) elsősorban kínai gyártmányú hajói (rakétafregatt, gyorsnaszád) vannak, de jugoszláv, indiai és brit gyártmányú órhajókkal is rendelkezik. A légierőt csekély számú régi szovjet (MIG-21) és kínai (J-6) vadászbombázóval szerelték fel. A hadsereg vezetése hosszú időn át meghatározó szerepet töltött be az ország életében.



## BARBADOS

---

A Karib-tengeri sziget védelmi ereje 1978 óta létezik, 150 hivatásos katona alkotja, elsősorban fegyveres őrhajójukkal partvédelmet látnak el. Tagja az amerikai irányítású Regionális Védelmi Rendszernek, kis alakulattal részt vett a Grenada elleni 1983-as amerikai invázióban.

## BELGIUM

---

NATO-tag (Brüsszel az Észak-atlanti Szerződés Szervezetének központja), fegyveres erőinek létszáma 90000 fő. A kötelező katonai szolgálat 1 év, ha a Németországban állomásozó erőknél töltik, 10 hónap. A 62 ezres szárazföldi csapatok fő erejét 1 páncélos és 3 gépesített dandár adja (ebből 2 az NSZK területén szolgál), ill. 1 ejtőernyős kommandóezred. Legfontosabb harceszközei a német Leopard tankok és a brit Scorpion könnyű harckocsik, tüzérsége amerikai gyártmányú nukleáris töltet hordozására alkalmas Lance föld-föld, légvédelme pedig Hawk föld-levegő rakétákkal rendelkezik. A mintegy 5000 fős haditengerészetnek 4 saját gyártású fregattja és viszonylag jelentős számú aknakereső hajója van. A közel 20 ezres légierőnek 230 gépe van, döntően F-16-osok, de rendelkezik Mirage-5 típusú vadászbombázókkal is. Németországban állomásozik 2, Nike Hercules típusú, helyhez kötött föld-levegő rakétákkal felszerelt százada.

## BELIZE

---

A védelmi erőt 1978-ban hozták létre a különleges rendőri erőből és az önkéntes gárdából. Nincs kötelező katonai szolgálat. A teljes létszám kb. 800 fő. 1500 főnyi brit katonaság állomásozik az országban, beleértve a légierő Harrier típusú támadó és felderítő harci gépekből álló egységét.

## BENIN

---

A fegyveres erőket, amelyek a függetlenné válás óta puccsok sorozatát hajtották végre, a politikai változásokkal átszervezték. Megszüntették a népi milíciát. A katonai szolgálat 18 hónapos. A szárazföldi erők létszáma kb. 4000 fő, ehhez jön a 2 ezres félkatonai csendőrség. A 200 fős haditengerészetnek 2 szovjet torpedórombolója van, a 300 fős légierőt AN-26-os és C-47-es szállítógépekkel szerelték fel.

## BHUTÁN

---

Az 5000 fős királyi hadsereg kiképzéséhez és felszereléséhez India ad segítséget. Bár a 2 ország között nincs hivatalos egyezmény, India gyakorlatilag kiterjesztette a katonai védelmét az országra.

---

## BISSAU-GUINEA

---

A kb. 10000 fős hadseregnek (szárazföldi erők 7000, haditengerészet 300, légierő 100, félkatonai csendőrség 2500 fő) elsősorban szovjet és kínai felszerelése van, kivéve a légierőt, amely egy gerillák elleni hadviselésre alkalmas francia gyártmányú Cessna géppel is rendelkezik.

---

## BOLÍVIA

---

A 28 ezres fegyveres erő (szárazföldi 20000, haditengerészet és légierő 4–4000 fő) az ország 6 katonai körzetében helyezkedik el. Az 1 éves szolgálatra a hadkötelezettek közül választanak. Ez összefüggésben van a hadsereg politikai szerepével, a gerillák és a kábítószer-maffia elleni harccal. Erre utal az is, hogy a szárazföldi erők tekintélyes részét adják a speciális helikopterszállítású kommandók és ejtőernyős alakulatok. A haditengerészet kiképzésében Argentína segíti, míg a légierőt brazil, amerikai, svájci és izraeli gyártmányú harci, kiképző, szállítógépekkel és helikopterekkel szerelték fel.

---

## BOTSWANA

---

1977 óta van állandó hadserege, létszáma 4500 fő, 1000 fős félkatonai-rendőri erővel is rendelkezik. A katonai szolgálat önkéntes. Légierője elsősorban határőrizeti, gerillaellenes és szállítási feladatokat lát el (31, főleg brit gyártmányú repülőgépe és helikoptere van).

---

## BRAZÍLIA

---

Latin-Amerika legerősebb fegyveres ereje amely éveken át a politikai hatalmat is birtokolta az országban – 320000 főt számlál (szárazföldi haderő 220000, a légierő és a haditengerészet 50–50000 fő). A kötelező szolgálati idő 12 hónap. Az ország maga is gyárt fegyvert. A szárazföldi hadseregnek 8 hadosztálya van, speciális egységei között 7 dzsungelzászlóalj is található. A légierő (600 gép) fő erejét a rakétákkal felszerelt francia Mirage–IIIE és Mirage–IIID, az amerikai F–5E Tigris szuperszonikus harci gépek adják. Rendelkezik hazai gyártású könnyű harci, szállítógépekkel. Legújabban mintegy 80 brazil-olasz (Embraer-Aeritalia/Aermacchi) támadó vadászgép hadrendbe állítása kezdődött meg. A haditengerészet – jelenleg nem szolgáló – legnagyobb hajója az 1956-ban Angliától vásárolt Minas Gerais nevű 20000 tonnás anyahajó, amely tengeralattjáró-elhárító repülőgépek és helikopterek szállítására alkalmas. A nagy létszámú flottát elsősorban amerikai, brit, német és saját gyártású tengeralattjárókkal, fregattokkal, rombolókkal látták el, vannak partraszálláshoz szükséges hajói is. Hosszú távú tervek szerint Brazília atommeghajtású tengeralattjárót kíván építeni, s az országot képesnek tartják nukleáris fegyver előállítására.

---

## BRUNEI

---

A katonai szolgálat önkéntes, a fegyveres erők (Brunei Maláj Királyi Ezred) létszáma összesen 4200 fő, a rendőrség majdnem 2000 főből áll. Brit, német és amerikai gyártmányú felszerelése van (Scorpion könnyű harckocsi, Rapier légvédelmi rakéta, MBB BO 105-ös és Sikorsky helikopterek). A flottának 3 gyorsjáratú, rakétákkal felszerelt támadó hajója van.

## BULGÁRIA

---

A fegyveres erők létszáma kb. 130000 fő, ehhez jön a 170 ezres határőrség, területvédelmi és biztonsági rendőrség. A kötelező katonai szolgálat 18 hónap. Az ország 1955–91 között a Varsói Szerződés tagja volt. Fegyverzetét szovjet forrásból szerezte be. A rendszerváltás óta a katonai kiadásokat drasztikusan csökkentették, az állambiztonságot átszervezték. A közel 100 ezres szárazföldi hadseregnek 8 motorizált hadosztálya és 5 harckocsidandárja van, közel 2900 harckocsival (T-34, T-54/55, T-72 és T-62) rendelkezik. Erős taktikai légierije (22000 fő, 250 gép), döntően MIG-21 és MIG-23 típusú elfogó és támadó vadászgépekből áll. A 8000 fős haditengerészet főhadiszállása Várnában van, rendelkezik többek között 4 „Romeo” osztályú dízelmeghajtású tengeralattjáróval, „Osa” típusú rakétanaszádokkal s idetartozik 2 ezrednyi rakétákkal felszerelt parti tüzérség. Fő bázisai Burgasz és Szozopol.

## BURKINA FASO

---

A fegyveres erők létszáma kb. 9000 fő, amelyet 45 ezres népi milícia támogat. A főleg gyalogságból álló szárazföldi erőknek van egy légi szállítású ezrede. Légierijét francia támogatással (felszereléssel és képzéssel) építették ki, de a politikai orientálódást jelzi az 5 szovjet gyártmányú MIG-21-es harci és kiképző gépe.

## BURMA

---

(lásd Myanmari Unió)

## BURUNDI

---

A 7200 fős haderő (ebből 1500 főnyi csendőrség) sajátossága a speciális ejtőernyős és kommandózászlóalj. Összesen 7 repülőgépe és 4 helikoptere van.

## CHILE

---

A fegyveres erők létszáma 96000 fő (54 ezres a szárazföldi haderő, 13 ezres a légierő és 29 ezres a haditengerészet). A biztonsági erők létszáma 27000 fő. A katonai szolgálat 19 éves kortól 2 évre kötelező. Pinochet tábornok 15 évig tartó diktatúrájának bukása után a hadsereg „visszavonult” a

kaszárnyákba, befolyása csökkent. A szárazföldi erőket 6 hadosztályba szervezték és van egy speciális helikopter-kommandóegység. Elsősorban amerikai (M-4A3) és francia (AMX-30) tankokkal látták el. A légierőnek több mint 250 gépe van (főleg amerikai F-5E és A-37B, francia Mirage-50, brit FGA-9 típusúak). A jelentős létszámú haditengerészet legnagyobb hajója az O'Higgins amerikai gyártmányú cirkáló. Fontosabb hajói: az 1980-as években vásárolt 4 brit, rakétákkal felszerelt romboló, német és brit gyártmányú tengeralattjárók, francia partra szállító hajók. Van egy különleges, az Antarktisznál szolgálatot teljesítő űrhajója.

## CIPRUS

---

A kettéosztott szigetország ciprusi görögök lakta területén 1964 óta létezik a Nemzeti Gárda, amelynek létszáma 13000 fő. A 18-50 év közötti férfiak 26 hónapra behívhatók. A gárdának több mint 1000, korábban a görög hadseregben szolgált tiszt is tagja, s megközelítően további 1000 görög katona állomásozik a szigeten. Több mint 100000 a mozgósítható tartalékosok száma.

A sziget török fennhatóság alatti részén 4000 fős ciprusi török fegyveres erőt hoztak létre, de a hatalmat a valóságban a 35000 fős török inváziós hadsereg biztosítja. A fegyverszüneti vonal mentén állomásozik a 2100 tagú ENSZ „kék sisakos” erő. Nagy-Britannia 3 (légi, elektronikus megfigyelő) támaszpontot (Akrotiri, Episkopi és Dekelia) tart fenn, több mint 4 ezres katonasággal.

## COMORE-SZIGETEK

---

A hadsereg 800 főből áll, 2 francia és 2 japán űrhajója, 1 helikoptere és 1 Cessna típusú repülőgépe van. 1989 óta francia ejtőernyősök állomásoznak az országban.

## COSTA RICA

---

Az országnak nincs hadereje, 1948-ban felszámolták. Létezik viszont a majdnem 8000 fős félkatonai polgárőrség, amelynek kis teljesítményű űrhajói és könnyű repülőgépei, helikopterei vannak. 1985-ben alakítottak egy 750 fős antiterrorista-zászlóaljat.

## CSÁD

---

A Habré-kormány megdöntése után 1990 végén hatalomra került, líbiai és szudáni támogatást (közvetlen katonai segítség, felszerelés) élvező csapatok létszámáról nincs adat. A polgárháború után megörökölt fegyverzet elsősorban francia és amerikai eredetű. (Az Egyesült Államok tank- és léghátrító rakétákat szállított a Habré-kormánynak.) Az új kormányzat eltörölte a kötelező hadiadót. Az országban változatlanul 1000 fős francia katonai kontingens állomásozik, s a franciák radarállomást működtetnek Moussoróban.

## CSEH-SZLOVÁKIA

---

A fegyveres erők létszáma 183000 fő (125 ezres szárazföldi, 45 ezres légierő, 13 ezres határőrség). A rendszerváltás jelentős változásokat hozott. A kötelező katonai szolgálatot 1 évre szállították le, a hadsereg létszámát a tervek szerint 1993-ig 60000 fővel csökkentik, felosztatták a 120 ezres népi milíciát, 1991-re kivonták az 1968-as Varsói Szerződés-invázió óta ott állomásozó több mint 70 ezres szovjet haderőt, amerikai és brit segítséget kap a kiképzésben. Az ország a VSZ tagja volt. A szárazföldi hadseregnek 3 páncélos, 5 gépesített lövész- és egy tüzérhadosztálya, 1 ejtőernyős és 3 Scud típusú föld-föld rakétákkal felszerelt dandárja, 2 tankelhárító ezrede van. Több mint 4500 T-54/55 és T-72-es harckocsival rendelkezik. A légierő 450 harci gépe között megtalálhatók a legkorszerűbb típusok, MIG-29-esek és SZU-25-ös, valamint az Mi-24 támadó helikopterek. A hadsereg és a légierő saját gyártmányú fegyvereket, repülőgépeket is használ, s az ország jelentős fegyverexportőr.

## DÁNIA

---

A II. világháború után feladta semlegességét, 1949 óta NATO-tag. Az 1849-es alkotmány kötelez a katonai szolgálatra, ideje 9–12 hónap. A NATO-országok között elsőként engedélyezte a nők aktív katonai szolgálatát. A fegyveres erők létszáma kicsi (20 ezres szárazföldi erő, 5500 fős haditengerészet, 7 ezres légierő), de több mint 70000 tartalékos erősítheti és ugyanennyi tagja van a Hazai Gárdának. A szárazföldi csapatokat dandárokba szervezték, több mint 260 harckocsival és 530 páncélozott szállító járművel látták el. A légierőnek 8 Hawk típusú föld-levegő rakétákkal felszerelt léghárító, 6 F-16 és F35 Draken típusú harci gépekkel ellátott repülőszázada van. A haditengerészet fő bázisa Frederikshavn, fő feladata a partvédelem. A dán parlament határozatban tiltotta meg, hogy nukleáris fegyverekkel felszerelt hadihajók használják az ország felségvizeit. A Dániához tartozó Grönlandon az Egyesült Államok az 1968-ban kötött katonai megállapodás alapján 2 stratégiai jelentőségű radarállomást és légibázist működtet (Thule és Kangerlussuaq).

## DÉL-AFRIKAI KÖZTÁRSASÁG

---

Az ország fegyveres ereje hivatalosan 77000 fős (szárazföldi erők 61000, légierő 11000, haditengerészet 5000), de a valóságban eléri a 850 ezret. Az 1 éves katonai szolgálat minden fehér férfi számára kötelező. Afrikaiak és színes bőrűek csak kis számban szolgálnak. A haderőt úgy építették fel, hogy kettős feladatot tölthessen be: egyrészt alkalmas legyen az apartheid-politika belső érvényesítésére, másrészt támadó és megszálló funkciókat láthasson el a szomszédos országok ellen. Az ún. Állandó Erő hivatásos katonákból áll, ehhez jönnek a besorozottak. A Polgárőrség létszáma 380000 fő, tartaléka 150 ezres, hadiállapot idején ez adja a hadsereg valós erejét és ez bővíthető a 140 ezres félkatonai, ún. Kommandokkal. A rendőrség, tartalékosokkal együtt, közel 100 ezres létszámú. A szárazföldi erőket a magas fokú gépesítettség, nagy tüzerő jellemzi, elsősorban Centurion harckocsikkal szerelték fel, de az ország – erre ösztönözte a nemzetközi embargó – maga is gyárt hadfelszerelést. Így a légierő használja a francia Mirage vadászbombázó átalakított és helyben gyártott „Atlas Cheetah” nevű változatát, a gerillák elleni harcot szolgáló Impala gépeket, és újabban megindították helikopterek gyártását is. A fegyveres erők több mint 150 helikopterrel rendelkeznek, és sok, nagy teljesítményű (köztük C-130 Herkules) szállítógépük van. Az erős légiflotta kiépítésének célja a szomszédos országok megfélemlítése volt, a dél-afrikai légierő

tetszés szerint támadhatta Mozambikot, Botswanát, Zambiát. Az ország 50 ezres haderőt tartott fenn Namíbiában, de ezt az ENSZ-rendezés, a kubai csapatok Angolából történt hazaszállításával egy időben kivonta.

## DOMINIKAI KÖZÖSSÉG

---

1981 óta hivatalosan nincs fegyveres ereje, csak 300 fős rendőrsége. Az ország tagja az amerikai ihletésű Regionális Biztonsági Rendszernek.

## DOMINIKAI KÖZTÁRSASÁG

---

A fegyveres erők létszáma 23000 fő, a katonai szolgálat önkéntes, 4 évig tart. A 15 ezres szárazföldi hadseregnek 35 könnyű tankja, páncélozott járműve van. A legerősebb a 4 ezres légierő, külön repülő- és helikopterszázada van. Az ugyancsak 4 ezres haditengerészet elsősorban korábbi amerikai űrhajókat használ, zászlóshajója egy 1944-ben épített fregatt.

## DZSIBUTI

---

A 2700 fős haderőnek elsősorban francia felszerelése van. Párizs 4 ezres katonai kontingenst állomásoztat egykori gyarmatán.

## ECUADOR

---

A hadsereg létszáma 58000 fő (ebből 50000 a szárazföldi, 3000 a légierő, 5000 a haditengerészet). A szelektív katonai szolgálat ideje 2 év. A szárazföldi erőket amerikai M-3-as és francia AMX-13 könnyű harckocsikkal szerelték fel, a gyalogos-és páncélosdandárokon kívül 3 speciális „dzsungel”-dandárja is van. A légierőt még az 1920-as években olasz támogatással hozták létre, legújabb felszerelése (70 harci gép) elsősorban Európából (francia Mirage, brit Jaguar), Izraelből (Kfir elfogó vadász), Brazíliából és az Egyesült Államokból származik. A haditengerészetnek olasz rakétakorvettjei, német tengeralattjárói és amerikai rombolói vannak.

## EGYENLÍTŐI GUINEA

---

Az 1500 fős haderőt (a szolgálat önkéntes) 2 ezres félkatonai erő egészíti ki. Spanyol katonai tanácsadói és kiképzői vannak. Az elnöki gárdát Marokkó szerelte fel, amely 300 katonát is állomásoztat az országban.

---

## EGYIPTOM

---

Az afrikai kontinens legnagyobb hadserege 450000 fős, a tartalékosok száma 620000. A szárazföldi erőknek 320000, a légvédelmi parancsnokságnak 80000, a légierőnek 30000, a haditengerészetnek 20000 katonája van. A katonai szolgálat ideje 3 év, egyetemi végzettségűeknek 1 év. Az egyiptomi hadsereg 1956-tól 4 háborúban vett részt. 1956-ban brit-francia-izraeli agresszió ellen küzdött, 1967-ben az Izraellel vívott „hatnapos” háborúban elvesztette a Sínai-félszigetet, 1973-ban a Szuezi-csatornán átkelt csapatai a félsziget egy részét visszaszerezték, de a már Kairóig előrenyomuló izraeli csapatok csak szovjet-amerikai felszólításra álltak meg. 1991-ben mintegy 25000 katonája harcolt – szaúdi parancsnokság alatt – Irak ellen. A szárazföldi hadsereg fő erejét 4 páncélos és 8 gépesített lövészhadosztály alkotja, különleges egységei a 2 légi szállítású, 1 ejtőernyős és 2 nehéztüzérségi dandár, valamint 7 különleges kommandócsoporthoz tartozik a 2 föld-föld rakétaezred. 1956–73 között főleg szovjet forrásból szerezte be harceszközait, 1972-ig sok ezer szovjet katonai tanácsadó működött a hadseregnél. A politikai irányváltással változtak meg a fegyverbeszerzési források. A szárazföldi erőknek 3200 harckocsija van, egyik fele szovjet T-54/55 és T-62, a másik amerikai M-60-as. A légierő 500 gépe közül az elfogó vadászok, a szovjet (Goa, Guideline, Gainful) és amerikai (Hawk) léghátrító rakétákkal együtt külön parancsnokság alá tartoznak. A légierőnek van atombomba szállítására is alkalmas TU-16 stratégiai bombázója, vadászgépei között megtalálható a szovjet MIG-21, az amerikai F-16-os és F-4E Phantom, a francia Mirage-2000, a német-francia Alfa-Jet, a kínai F-7. A korai elektronikus előrejelző rendszert szolgálják az E-2C Hawkeyes amerikai gépek, s nagyszámú szállítógéppel, helikopterrel rendelkezik. A haditengerészetnek 12 (szovjet, kínai, brit) tengeralattjárója van, felszíni hajói között spanyol és kínai építésű rakétafregattok találhatók. Egyiptomnak katonai együttműködési megállapodása van az Egyesült Államokkal, közös hadgyakorlatra is volt példa, s jelentős katonai segílyt kap.

---

## ELEFÁNTCSONTPART

---

A 7000 fős haderő felszereléséről és kiképzéséről az egykori gyarmatosító Franciaország gondoskodik, több 100 fős kontingense állomásozik az országban. A reguláris erőket közel 8000 fős félkatonai szervezet egészíti ki.

---

## ETIÓPIA

---

Afrika egyik legerősebb, Hailé Szelasszié császárt 1974-ben hatalmától megfosztó hadserege sem tudta megakadályozni a Mengisztu-rendszer bukását 1991-ben. A fegyveres erők (beleértve a népi milíciát is) a csúcsponton megközelítették a 440000 főt. Kötelező volt a 30 hónapos katonai szolgálat. A szárazföldi hadseregnek csaknem 750 (szovjet és amerikai) harckocsija, a légierőnek 350 szovjet gépe volt. Segítették szovjet, keletnémet, líbiai tanácsadók, kubai csapatok. A fallasák, az etióp zsidók kiengedéséért cserébe Izrael hadfelszerelést szállított és gerillaellenes hadviselésre képzett ki katonákat. Egyelőre nincs adat arról, hogy a hatalomra jutó különböző felkelő mozgalmak egységes fegyveres erőt hoznának létre.

## ÉSZTORSZÁG

---

Önálló hadserege nincs, az egykori Szovjetunió fegyveres erői változatlanul az országban állomásoznak.

## FIDZSI-SZIGETEK

---

Az 5000 fős hadsereg 2 sajátossága: az ország politikai életében való „tevékeny” részvétel (puccsokkal), ill. a nemzetközi békefenntartó erőkhöz való jelenlét (ENSZ-szolgálatot teljesítenek Libanonban és Egyiptomban). 1975 óta 5000 fős építő tartalék hadsereget hoztak létre munkanélküliekből.

## FINNORSZÁG

---

A II. világháború óta semleges ország fegyveres erejét nemzetközi szerződés 42000 főben maximálta. A jelenlegi létszám 32000, ebből kb. 28 ezren a szárazföldi, 1800-an a légierőnél, 1500-an a haditengerészetnél szolgálnak. Több mint 1000 finn katona tartozik ENSZ-békefenntartó erőkhöz. A katonai képzés ideje 11 hónap, de minden férfit 50 éves koráig 1–3 hónapra újra behívhatnak. 700000 kiképzett és felszerelt tartalékosa van. Hadfelszerelése, így repülőgépei szovjet, brit, svéd (Saab J35) (Valmet Vinka) gyártmányúak.

## FRANCIAORSZÁG

---

Nukleáris nagyhatalom, atomcsapásmérő eszközei francia ellenőrzés alatt állnak. NATO-tag, de 1966-ban De Gaulle elnök visszavonta erőit a szövetség integrált katonai szervezetéből. Ugyanakkor 48000 katonája állomásozik Németországban, s 1988-ban közös francia-német dandárt hoztak létre az európai „elem” erősítésére a NATO-ban. A Nyugat-európai Unió egyik fő támogatója. 25000 katonát állomásoztat külföldön: Francia Guyanában és az Antillákon csaknem 9 ezret, az indiai-óceáni Réunion és Mayotte szigeten több mint 3 ezret, Francia Polinéziában (ide tartozik a Mururoa-korallzátony, ahol a nukleáris kísérleteket végzik) közel 5500-at, a Melanéziához tartozó Új-Kaledóniában több mint 6 ezret. Az Öböl-háborúban 14000 katonával, főleg légierővel vett részt. Fegyveres erejének teljes létszáma 460000 fő, ebből 290 ezres a szárazföldi hadsereg, 93 ezres a légierő, 65 ezres a haditengerészet. A tartalékosok száma 420000. A félkatonai csendőrség állománya megközelíti a 100 ezret. A kötelező katonai szolgálatot 1992-ben tervezik 10 hónapra csökkenteni. Hadiipara több mint 200000 embert foglalkoztat, a Fegyverkezési Igazgatóságnak 73000 alkalmazottja van. A francia haderő szinte kizárólagos ellátója. Az ország a világ vezető fegyverexportőrei közé tartozik.

A szárazföldi erők fő csoportosítása a 170 ezres Első Hadsereg, főhadiszállása Strasbourgban van, s a közép-európai hadszíntéren való bevetésre képezték ki. Állományába tartozik 5 nukleáris tüzezrezd, amelyeket Pluton rövid hatótávolságú rakétákkal szereltek fel. A másik fő csoportosítás a Gyorsreagálású Hadsereg (47000 fő), amelyhez ejtőernyős, légi deszant, légi szállítású hadosztályok tartoznak. AMX-30 és AMX-10 harckocsik mellett közel 1500 Milan típusú tankelhárító rakétája és 200 Roland típusú légharó rakétarendszere van. A Francia Légiónak,



amely 1831 óta létezik, közel 9000 katonája van, felerészben nem franciák, főhadiszállása a Marseille melletti Aubagne.

A francia nukleáris erő javát a tengeri telepítésű ballisztikus rakéták, ill. a stratégiai nukleáris bombázók adják. A haditengerészetnek 6 atommeghajtású tengeralattjárója van, egyenként 16 atomrakéta indítására alkalmasak. Két repülőgéphordozó anyahajója (Clemenceau és Foch) alkalmas az atombombákkal is felszerelhető SuperEtendard csapásmérő gépek szállítására. Ezeken a hajókon találhatók a szinte kivételnek tekinthető amerikai gyártmányú F-8E Crusader típusú harci gépek. A nagy létszámú flotta hajókat állomásoztat az Indiai-óceán déli részén, és a csendes-óceáni nukleáris kísérleti központ környékén. A légierő csak a Mirage és a Jaguar különböző változatait használja, stratégiai „karja” a 20 darab Mirage-IV típusú szuperszonikus nukleáris bombázó, amelyet légi „tankerek” egészítenek ki. Nyilván csereüzlet keretében brazil gyártmányú kiképző-összekötő gépeket is használ.

## FÜGGETLEN ÁLLAMOK KÖZÖSSÉGE (FÁK)

---

(volt Szovjetunió)

A Szovjetunió helyén 1991 végén létrejött államalakulat független országainak alma-atai és minszki megállapodása szerint a korábbi nukleáris szuperhatalom fegyveres erőit, elsősorban a hadászati csapásmérő erőket közös parancsnokság alá helyezték. A nukleáris fegyverek bevetéséhez szükséges kódot Jelcin orosz elnök ellenőrzi, de döntést csak a másik 3 atomhatalom, Ukrajna, Belorusszia és Kazahsztán, valamint a közös hadsereg főparancsnokának beleegyezésével hozhat.

A volt Szovjetunió fegyveres erőinek létszáma megközelítette a 4 millió főt, amelyet a KGB (Állambiztonsági Bizottság) és az MVD (a belügyminisztérium) 250 ezres különlegesen képzett alakulatai és a 250 ezres határőrség egészített ki. A kötelező katonai szolgálat 2 év. A fegyveres erőket a szárazföldi, légi, haditengerészeti, stratégiai rakétacsapatok, a honi légvédelem alkotja.

Az 5 hadseregbe osztott stratégiai rakétaerők 1400 szárazföldi indítású interkontinentális ballisztikus rakétával rendelkeztek. Többségük (SS-11, SS-13 egy robbanófej, SS-17 négy robbanófej, SS-18 tíz robbanófej, SS-19 hat robbanófej) betonsilókból, de a legújabb típusúak (SS-24 8–10 robbanófej, SS-25 egy robbanófej) mozgatható állásokból indíthatók. A nukleáris hadászati erő 2 másik összetevője a tengeralattjárókról indítható interkontinentális ballisztikus rakéták és a stratégiai bombázó erő. Az előbbihez 61 db Tájfun, Delta I–IV és Jenki I–II osztályú stratégiai tengeralattjáró tartozik. A legkorszerűbb Tájfun típusúak egyenként 20 SS-N-20 típusú 6-9 robbanófejes rakétákkal vannak felszerelve, a Delta–IV típusúakon 16 db SS-N-23 tíz robbanófejes rakétákat helyeztek el.

A stratégiai légierőnek 175 TU-95 és 20 T-160 „Blackjack” nukleáris töltetű rakétákkal (AS-3, AS-4), robotrepülőgépekkel (AS-15) és bombázókkal felszerelhető hadászati nehézbombázója van. (A TU-95 hatósugara 12800 km.) 435 közepes hatótávolságú bombázója képes nukleáris robbanófejű rakéták célba juttatására (175 TU-26, 140 T-16, 120 TU-22). Az 1991 nyarán kötött szovjet-amerikai START-egyezmény szerint 11000-ról 7000-re kell csökkenteni a volt Szovjetunió hadászati hordozóeszközökkel célba juttatható nukleáris tölteteinek számát. A közepes és rövid hatótávolságú rakétákat az 1987-ben kötött szovjet-amerikai megállapodás alapján számolják fel.

Ugyanakkor a taktikai atomfegyvereket is beszámítva, a hajdani szovjet fegyveres erők rendelkezésére álló nukleáris töltetek így oszlottak meg: Oroszország 17505, Ukrajna 4356, Kazahsztán 1690, Belorusszia 1222, a többi exköztársaság 1290. Ez utóbbiakat még a Szovjetunió szétesése előtt Oroszországba telepítették át. Ukrajna és Belorusszia beleegyezett abba, hogy a START-egyezménynek az ex-Szovjetunióra eső kötelezettségeit a náluk lévő atomfegyverek felszámolásával kezdjék. Kazahsztán viszont ragaszkodik a területén lévő nukleáris fegyvertárhoz. A FÁK szárazföldi hadereje 1,5 millió főből áll, 44000 harckocsija (T-54/55, T-64, T-72, T-80 és PT-

76) van. 53 páncélos, 153 gépesített lövész, 7 ejtőernyős, 18 tüzérségi hadosztálya mellett dandár nagyságú rakéta, műszaki, légi szállítású különleges alakulatokba szerveződött. A haditengerészetet 4 flotta alkotja; az északi-tengeri, a balti-tengeri, a fekete-tengeri és a csendes-óceáni. A hadászati tengeralattjárók az északi-tengeri és csendes-óceáni flottához tartoznak. Állandó flottaegységet tart fenn az Indiai-óceánon és a Földközi-tengeren. A haditengerészetnek több mint 200, 20 különböző osztályba sorolható nukleáris és dízelmeghajtású tengeralattjárója van. A legnagyobb teljesítményű az „Oscar” típusú (16250 tonnás) nukleáris meghajtású, a legkisebb a „Whiskey” osztályú (1370 tonnás). Többnyire felszíni hajók, szárazföldi célpontok ellen bevethető irányított rakétákkal, torpedókkal felszerelve, egyes típusok rendelkeznek tengeralattjárók elleni hadviselésre alkalmas, víz alatti irányítható lövedékekkel. Három Jenki osztályú tengeralattjárót cirkálórakétákkal láttak el.

A felszíni hajókat az 5 repülőgép-hordozó vezeti. A legjelentősebb az 1989-ben vízre bocsátott 65000 tonnás „Kuznyecov admirális” (korábban „Tbiliszi”), amely a fekete-tengeri flotta zászlóshajója volt. Az első olyan repülőgép-hordozó, amely nemcsak a hasonló típusú hajókon rendszerbe állított JAK-38-as vadászgépek és Ka-25/27 helikopterek, hanem nagy teljesítményű SZU-25, SZU-27, MIG-29 típusú vadászgépek fogadására-indítására is alkalmas. (1991 végén Szevasztopolból Murmanszkba hajózott át.)

A másik 4 repülőgép-hordozó a 38000 tonnás „Gorskov flottatengernagy” (korábban „Baku”) és 3 Kijev osztályú, függőlegesen fel- és leszálló gépekkel felszerelt. Mintegy 40 cirkálója van a flottának. A legfontosabbak: a 3 Kirov osztályú, a 2 Moszkva osztályú helikopterszállító és a 3 Szláva osztályú rakétacirkáló. A modern, nagy teljesítményű tengeralattjárók elleni hadviselésre alkalmasak a Kresta, Kara, Udaloj típusú cirkálók. A rombolók közül a rakétákkal felszerelt Szovremennij osztályúak a legmodernebbek. A flotta nagyszámú korszerű, kétéltű, partraszállást segítő eszközökkel rendelkezik. A tengerészgyalogság 17000 fős. A haditengerészet 300 bombázóval, 200 vadászgéppel, kb. 280 hosszú és rövid távú felderítő, elektronikus hadviselésre alkalmas géppel rendelkezik.

A taktikai légierőnek mintegy 6000 vadász-, felderítő, elektronikus hadviselésre alkalmas gépe van. 2500 MIG-23/27 és SZU-24 szuperszonikus vadászok, MIG-25, MIG-31 és SZU-15 elfogóvadászok, SZU-17, SZU-24 és MIG-21 vadászbombázók, s a legújabb MIG-29, SZU-25, SZU-27 új generációjú gépek. A JAK-28-asokat használják elektronikus hadviselésre, míg az IL76-osokat és TU-126-osokat előrejelző radarrendszerekkel szerelték fel. Legalább 4000 helikoptere van.

A légvédelmi parancsnokságnak rendelték alá a Moszkva környéki engedélyezett ABM (rakétaelhárító rakéta) -rendszert, „Galosh” típusú rakétákkal felszerelve. Mintegy 1200 különböző helyszínű telepítéssel 10000 föld-levegő rakétakilövője van. Jelzőrendszeréhez 30 műhold tartozik, az egyik része előrejelzést és felderítést szolgál, a másik a szárazföldi silók és ballisztikus rakétákkal felszerelt tengeralattjárók mozgását ellenőrzi. Földi nagy teljesítményű radarállomásai és előrejelző rendszerei Ukrajnában, az Amur-menti Nyikolajevben, Munkácson, a Kola-félszigeten, a kazahsztáni Sari-shagán, Belorussziában, a Kaukázusban, az Urálban és Irkutszk környékén találhatók.

A külföldön lévő egykori szovjet haderőket 1991-ben kivonták Magyarországról, Cseh-Szlovákiából, Lengyelországból. Távozásuk folyik Mongóliából, Kelet-Németországból, Kubából.

Közvetlenül az Öböl-háború előtt visszavonták a tanácsadókat Irakból. Kérdéssé vált jelenlétük (már orosz tanácsadóként) Indiában, Szíriában, Angolában, Mozambikban, Líbiában, Laoszban, Kambodzsában, Kongóban, Maliban, Peruban és Nicaraguában.

Az önállósult köztársaságok haderő-fejlesztési tervei közül Ukrajnáé a legnagyobb méretű (400 ezres hadsereget akar). Kérdéses, mi történik a változatlanul a köztársaságokban állomásozó nem hadászati erőkkel. Grúzia – csak megfigyelőként volt jelen a FÁK-alapító alma-atai tanácskozáson – már rendelkezik önálló haderővel, a Nemzeti Gárdával.

## FÜLÖP-SZIGETEK

---

A több mint 100 ezres fegyveres erő (amelyhez ugyanennyi tartalékos, s mintegy 45–45 ezres rendőrség és területvédelmi polgárőrség társul) sokáig fontos szerepet játszott az ország életében. Egyrészt évtizedeken át háborúzott a legkülönbözőbb gerillaszervezetek ellen, másrészt mindig a hadsereg támogatását élvező politikus számíthatott sikerre. Az ország földrajzi jellege (8000 sziget) miatt a haditengerészetnek és légierőnek jelentős szerepe van, felszereltségük azonban meglehetősen elavult. A flotta amerikai fregattokra, naszádokra, parti őrhajókra épül, 10000 tengerészgyalogos szolgál. A légierőnek 26 gépe és 71 helikoptere van, speciális hidroplánegységgel is rendelkezik. 1991-ben lejárt az Egyesült Államokkal kötött bázisegyezmény, s a meghosszabbításáról folytatott tárgyalások eredménytelenek voltak. Az amerikai légierő már kiürítette egykori igen fontos ázsiai légibázisát (Clark Field), ahonnan a vietnami háború idején B-52-es stratégiai bombázókat indított. A legújabb bejelentés szerint 1992 végére a Subic Bay tengerészeti bázist is felszámolják. A manilai kormány döntése szerint előzetes jelzés nélkül is befuthatnak nukleáris fegyverekkel felszerelt hajók, de atomeszközök tartós tárolásához az amerikaiaknak előzetes engedélyre van szükségük.

## GABON

---

Szárazföldi ereje 1 egységből áll, a mindenféle fegyverzettel rendelkező, 3200 fős Elnöki Gárdából. Működik egy 2000 főnyi félkatonai szervezet, s viszonylag nagy létszámú, 1000 főnyi légierője van 17 harci géppel, 6 helikopterrel. A fegyverzet döntő többsége francia eredetű, s Párizs 500 fős tengerészgyalogos-zászlóaljat állomásoztat az országban.

## GAMBIA

---

A Nemzeti Hadsereg 900 katonából áll. Külön elnöki gárdát alakítottak azután, hogy a szenegáli csapatokat a közös állam – Szenegambia – szétesése után kivonták az országból.

## GHÁNA

---

A 12000 fős fegyveres erő 25 éve az ország irányítója. Jóllehet a légierő (800 fő) létszáma a legkisebb, viszonylagos fejlettsége, felszereltsége miatt a legbefolyásosabb. Az ország jelenlegi elnöke az 1981-es puccs idején a légierő tisztje volt. 1959 óta saját kiképzőiskolája működik, 41 gépe (köztük olasz Aermacchi, holland Fokker, brit Islander) és 6 (amerikai és francia) helikoptere van. Accrában működik az Afrikai Egységszervezet Védelmi Bizottságának főhadiszállása.

## GÖRÖGORSZÁG

---

A fegyveres erők létszáma 163000 fő (szárazföldi erők 117000, haditengerészet 20000, légierő 26000), a csendőrségé 27000 fő, a Nemzeti Gárdáé 120000 fő. A katonai szolgálat kötelező, 20–24

hónapos, 1978 óta női önkéntesek is szolgálhatnak. Az országnak 1950 óta van egységes nemzetvédelmi minisztériuma. A szárazföldi erőket 3 katonai körzetben csoportosítják, tekintélyes részét adják páncélos, ejtőernyős és kommandóhadosztályok. Közel 2000 harckocsija van (amerikai M-47, M-48; francia AMX-30 és német Leopard 1A3 típusúak) s 150 támadó, szállító (főleg amerikai Chinooks és Iroquois) helikopterrel rendelkezik. A légierőnek 300 harci gépe van (főleg amerikai Phantom, Starfighter, francia Mirage), s külön hidroplánszázadai vannak. A viszonylag jelentős haditengerészet (a többi között 10 tengeralattjáró, 14 romboló, 7 fregatt, 16 rakétanaszád) elsősorban amerikai és holland gyártású hajókkal rendelkezik, a modernizálási programban német hajógyárak kaptak megrendeléseket. Görögország a NATO tagja, de 1974-től 6 éven át távol maradt az integrált katonai szervezettől, tiltakozásul a Ciprus elleni török invázió miatt. Az 1990-ben kötött új görög-amerikai támaszpontegyezmény alapján az Egyesült Államok 2 bázist bezárt, másik 2-t azonban 8 évre továbbra is használhat, cserébe az évi 345 millió USD-s katonai segélyért, s 1 Mrd USD értékű légi és haditengerészeti fegyverzet szállításáért.

---

## GRENADA

---

Az 1983-as amerikai invázió nyomán felszámolták a 6500 fős, kubai segítséggel kiképzett és felszerelt Népi Forradalmi Hadsereget. Helyette amerikai és brit támogatással 550 fős félkatonai-rendőri erőt hoztak létre. A szigeten változatlanul 300 főnyi amerikai és 400 fős Karib-tengeri (Jamaica, Barbados) speciális kontingens állomásozik. Tagja a Kelet-karibi Államok védelmi egyezményének.

---

## GUATEMALA

---

A polgárháború sújtotta országban a hadseregnek nagy befolyása van a politikai életre. Létszáma 43000 fő. A kötelező katonai szolgálat ideje minimum 2 év. A kormány által létrehozott területvédelmi – gerillaellenes – milíciának papíron 900000 tagja van. Különleges szerepe van a szélsőségesen jobboldali, a hadsereggel együttműködő „halálbrigádoknak”. Fegyverzete elsősorban amerikai. 1990-ben az Egyesült Államok az emberi jogok megsértése miatt felfüggesztette az évi 3 millió USD-s katonai segélyt. Izrael is szállított helikoptereket, s tanácsadói szolgáltak a hadseregben.

---

## GUINEA

---

A fegyveres erők mintegy 20000 fő (szárazföldi erők 8500, légierő 800, haditengerészet 600, köztársasági gárda 2000, népi milícia 7000, csendőrség 100). 60 szovjet gyártmányú harckocsija van, légierőjét és kis haditengerészetét szovjet (6 db MIG-17-es) és francia harceszközökkel szerelték fel. Kötelező a 2 év katonai szolgálat.

---

## GUYANA

---

Az 5500 fős fegyveres erőkből 3500 a félkatonai népi milíciához tartozik. Légierijének csak szállítógépei és helikopterei vannak, harci repülőgépe nincs.

## HAITI

---

A fegyveres erőknek változatlanul nagy szerepe van az ország életében, annak ellenére, hogy létszáma 6000 főre csökkent. A Duvalier-diktatúra megdöntése utáni években – puccskísérletek miatt – feloszlatták az Elnöki Gárdát, továbbá a hadsereg 2 elit alakulatát (a „felforgatás elleni harcra” kiképzett Leopard-kommandót és a Dessalines-zászlóaljzat).

## HOLLANDIA

---

NATO-tag, fegyveres ereje az integrált katonai szervezet része. Az állomány döntően a hadkötelezettekéből áll (14-17 hónap), vannak önkéntesei. A haderő létszáma 103000 (ebből szárazföldi 69000, haditengerészet és légierő 17–17000). A szárazföldi csapatok fő ereje, az I. holland hadsereg a NATO-nak van alárendelve, részben Németországban állomásozik, főleg Leopard harckocsikkal szerelték fel. A légierőt, amelynek 9 századát és 2 légvédelmi rakétaegységét Németországba telepítették, elsősorban amerikai harci gépekkel szerelték fel, de vannak hazai gyártású gépei is. Légvédelmében fontos szerepe van a 160 Patriot típusú rakétaelhárító rakétákkal ellátott 4 századnak. Korszerű hadiflottáját hazai építésű hajókkal látták el, ezeket szerelték fel külföldi fegyverzettel. A fegyveres erők kötelékébe tartozó nők egyharmada a haditengerészetnél szolgál, a tengeralattjárót kivéve mindenfajta hajón. Hollandia az Öböl-háborúban hadihajókkal és Törökországba telepített léghárító rakétaegységekkel vett részt. Hosszú távon a kormány célja a hadsereg létszámának csökkentése, a mozgékonyság és tüzerő javításával egy időben.

## HONDURAS

---

A fegyveres erők létszáma 18000 fő, amelyet 5 ezres biztonsági erő egészít ki. A kötelező szolgálati idő 8 hónap. Fegyverzete elsősorban amerikai. Az Egyesült Államok évi 20 millió USD-s katonai segítyt ad, jelenleg 300 fős csapatkontingense állomásozik az országban. A légierő spanyol, ill. izraeli gyártmányú repülőgépeket is használ. Gerillaellenes hadműveletre speciálisan kiképzett egységei vannak, s az országban működő „halálbrigádok” szoros kapcsolatot tartanak a fegyveres erőkkel. A hondurasi hadsereg bázisokkal, kiképzéssel és az amerikai fegyverek közvetítésével segítette a nicaraguai kontrákat, salvadori területen pedig részt vett gerillaellenes akciókban.

## INDIA

---

A világ egyik legnagyobb létszámú fegyveres erejével rendelkezik (1,3 millió fő), ún. „küszöbállam” – az atomfegyver előállításához kellő műszaki-tudományos potenciállal rendelkezik. A katonai szolgálat békeidőben önkéntes. Az 1,1 milliós szárazföldi erő 3300 korszerű szovjet, amerikai és saját gyártmányú (Vijayanta) harckocsikkal és francia licenc alapján gyártott Chetak és Cheetah

típusú helikopterekkel rendelkeznek. A 110000 fős légierőnek 735 harci gépe van, köztük a legkorszerűbb szovjet (MIG-27 és MIG-29), francia (Mirage-2000 és Jaguar) és brit (Canberra) típusúak. India sorozatban gyárt MIG-21-es gépeket, s megkezdik MIG-27-esek és Jaguarok gyártását is. Az 52 ezres haditengerészetnek 2, Nagy-Britanniától vásárolt repülőgéphordozó hajója van. A tengeralattjáró-flotta 19 szovjet és német gyártmányú hajóból áll, az egyik – „Chakra” – nukleáris meghajtású. A felszíni hajók többsége szovjet és hazai gyártású. Korábban India vásárolt volna korszerű amerikai fegyvereket is, de az Egyesült Államok az ország erős szovjet katonai kapcsolata miatt nem volt hajlandó eladni. Az indiai hadsereg jelentős erőket összpontosít a pakisztáni határon, és 1988–89-ben 50000 katonája szolgált Srí Lankán.

---

## INDONÉZIA

---

A fegyveres erők létszáma 280000 fő, amelyet 120000 fős félkatonai szervezet egészít ki. A hadseregnek 1965 óta meghatározó szerepe van az ország életében. A 215 ezres szárazföldi erőket főleg francia könnyű harckocsikkal szerelték fel, külön légierője is van (saját gyártmányú Bell helikopterekkel). Az ország földrajzi sajátosságai miatt nagy figyelmet fordítanak a légierőre (25000 fő). Elsősorban amerikai (F-5E, F-16, A-4E Skyhawk) gépei vannak, de vásárolt spanyol, holland és svájci gyártmányokat is. A haditengerészet (43000 fő, ebből 12000 a Kommandó-hadtesthez tartozik) viszonylag nagyszámú (német, holland, brit gyártású) partraszállásra alkalmas kételtű hajóval rendelkezik.

---

## IRAK

---

Nincs pontos adat arról, hogy az 1991-es Öböl-háborúban elszenvedett súlyos vereség milyen veszteséget okozott a fegyveres erőknek, de bizonyosra vehető: Irak megszűnt katonai nagyhatalom lenni a Közel-Keleten. A háború előtt a létszám (a mozgósított tartalékosokkal együtt) megközelítette az 1 millió főt, ebből 500000 állomásozott Kuvaithban. A hadkötelezettség 17 éves kortól minimum 2 év. A 950 ezres szárazföldi hadsereg különleges erejét adta a 6 hadosztályból álló Köztársasági Gárda. 5700 szovjet és kínai gyártmányú nehéz és könnyű harckocsival rendelkezett (ebből 1000 T-72-essel). Két speciális föld-föld rakétadandárja volt, különböző (300–900 km) hatótávolságú, mozgatható kilövőállású Scud-rakétákkal felszerelve. A 40 ezres légierőnek 700 harci gépe volt. Túlnyomó többségben szovjet gyártmányúak (TU-22 szuperszonikus bombázók, MIG-23, MIG-29, SZU-20 és SZU-25 vadászgépek). Az Iránnal 1980–87 között vívott háború idején közvetlenül és közvetítők révén hozzájutott francia és amerikai gépekhez, helikopterekhez. Léghátrító-egységeit szovjet és francia rakétákkal szerelték fel, ez a légvédelem azonban az Öböl-háború idején teljes csődöt mondott. Haditengerészete jelentéktelen, szovjet, olasz és dán gyártmányú hajói voltak. Az Öböl-háború során kiderült, hogy a Szovjetunió és Kína mellett szinte valamennyi fejlett ipari ország szállított hadfelszerelést Iraknak 1987–90 között, s nyugat-európai (német, francia, belga, olasz) szakértők segítettek a vegyi- és biológiai fegyver-gyártásban, a nukleáris kapacitás kiépítésében. Az ENSZ-határozatok a teljes fegyverembargó mellett előírják Irak rakéta-, vegyi és biológiai fegyvereinek teljes megsemmisítését, nukleáris berendezéseinek szigorú ellenőrzését. Irak igen közel került nukleáris fegyverek előállításához.

## IRÁN

---

A Közép-Kelet erős katonai hatalma, fegyveres erejének létszáma 500000 fő (300000 a szárazföldi hadserege, 150000 a Forradalmi Gárdáé, 35000 a légierőé, 15000 a haditengerészeté). A félkatonai szervezetekkel és a tartalékosokkal együtt háború idején 2,5 millió ember mozgósítható. A kötelező katonai szolgálat ideje 2 év. A szárazföldi erőket szovjet (T-54/55/62, T-72) és amerikai (M-60A1) harckocsikkal szerelték fel. A legerősebb fegyvernem a Reza Pahlavi sah idején felfejlesztett légierő volt, amely 1979 előtt 100000 főből állt. Mintegy 200 harci gépének többsége, még abból az időből, amerikai gyártmányú, miként a rendelkezésre álló sok 100 helikopter is. Újabban kínai gyártmányú vadászgépeket vásárolt észak-koreai közvetítéssel. Haditengerészete nagy veszteségeket szenvedett az Irakkal vívott háborúban, az 1970-es években vásárolt amerikai és brit hajók többsége utánpótlás hiányában használhatatlan.

## ÍRORSZÁG

---

A katonai szolgálat önkéntes. A fegyveres erők létszáma 13000 fő, a tartalékosoké 16000 fő. Ír tisztek rendszeresen szolgálnak ENSZ-megfigyelő és békefenntartó kontingensekben (Közel-Kelet, Irak-Irán határ, Ciprus, Közép-Amerika).

## IZLAND

---

NATO-tag, de nincs hadserege, csupán 150 fős parti őrsége. Az Egyesült Államokkal 1951-ben kötött szerződés szerint az országban állomásozó amerikai erők (3000 fő) töltik be az Izlandi Véderő szerepét. A Keflavikban fenntartott légi- és megfigyelőbázis a legfontosabb külföldi amerikai támaszpontok közé tartozik, része az Egyesült Államok korai riasztó rendszerének.

## IZRAEL

---

A világ egyik legerősebb, legkorszerűbb fegyveres erejének létszáma 141000 fő, de rendkívül rövid időn belül mozgósítással elérheti a 650 ezret. A kötelező katonai szolgálat férfiaknak (csak zsidókra és drúzokra terjed ki) 3 éves, hajadonoknak 2 év. A szárazföldi csapatok (104000 fő) mozgékonyágát a nagyfokú gépesítettség és a páncélos erők biztosítják. 3800 harckocsival (főleg brit és amerikai, Centurion és M-60/A1, saját gyártású Merkava és zsákmányolt T-54/55, T-62), továbbá 6000 páncélozott szállító járművel rendelkezik. A hadvezetés kulcsfontosságúnak tartja a légierő állandó fejlesztését. 630, főleg amerikai (F-16, F-15, F-4E Phantom) és hazai (Kfir) vadászgépe, igen jelentős helikopterflottája van. Fel van szerelve Hawk típusú légvédelmi és nukleáris töltetek hordozására alkalmas Lance föld-föld rakétákkal. Az Öböl-háború óta amerikai Patriot rakétaelhárító rakétaegységek állomásoznak az országban. A viszonylag kis létszámú, de korszerű haditengerészet elsősorban partvédelemre szolgál. Izrael rendelkezik a nukleáris fegyverek kifejlesztéséhez szükséges ismeretekkel, berendezésekkel, s erőteljesen fejleszti Jerikó típusú nagy hatótávolságú föld-föld rakétáját. Az ország folyamatosan, évi 3 Mrd USD-s amerikai katonai segítséget kap.

## JAMAICA

---

A reguláris és tartalékerő összlétszáma 4200 fő. A kis létszámú légierő kiképzésében brit és kanadai tanácsadók vettek részt.

## JAPÁN

---

A II. világháború után elfogadott alkotmányban Japán lemondott a katonai erő használatáról, csapatai nem szolgálhatnak külföldön, az ország elutasítja nukleáris fegyver kifejlesztését. Az Önvédelmi Erők létszáma 250000 fő, a katonai szolgálat önkéntes. A korszerűen felszerelt szárazföldi erőknek 1200 harckocsija van. A 46 ezres légierő 400 harci gépe amerikai, ill. hazai (Mitsubishi, Fuji, Kawasaki) gyártmányú. A 46 ezres flotta hajóit Japánban bocsátották vízre, többnyire amerikai fegyverrendszerüket továbbfejlesztették. Az utóbbi években tevékenységét 1000 mérföldre terjesztették ki. Az ország katonai kiadásai először 1986-ban lépték át az önként vállalt határt, a bruttó nemzeti termék 1%-át. A következő 5 évben az ország 170 Mrd USD-t költ katonai erejének fejlesztésére. Az Egyesült Államok nyomására Japán magára vállalta az országban állomásozó nagy létszámú amerikai haderő fenntartási költségeinek felét.

JEMEN Észak- és Dél-Jemen egyesülése után a kötelező katonai szolgálatot 2 évben állapították meg. Az egyesített hadsereg tekintélyes erőt képezhet. Az összevonás előtt az északi létszáma 39000, a délié 27000 fő volt. Északon működött a nemzetbiztonsági minisztérium 15 ezres félkatonai szervezete, s a törzsi fegyveres csoportok létszáma 20000 volt. Délen a népi milícia 15000, a közbiztonsági erők 30000 tagja volt felfegyverezve. Az egyesített szárazföldi erőknek kb.1000 szovjet és amerikai harckocsija, 2 föld-föld rakétadandárja van. A légierő közel 200 szovjet és amerikai géppel (MIG-21, MIG-25, SZU-22, ill. F-5) és nagyszámú harci helikopterrel (köztük Mi-24) rendelkezik. A flotta kicsi, amerikai és szovjet építésű űrnaszádokból, partra szállító hajókból áll. Ádenben a szovjet haditengerészet úszó javítódokkot tartott fenn.

## JORDÁNIA

---

A fegyveres erők létszáma 84000 fő, a tartalékosoké 35000, a félkatonai polgári milíciáé és közbiztonsági erőké 32000. A katonai szolgálat önkéntes. A szárazföldi erőknek 1100 harckocsija van, a 2 páncélos és 2 gépesített lövészhadosztályon kívül külön egységei a királyi gárda és egy speciálisan kiképzett dandár. A légierőnek 100 harci gépe és 25 csatahelikoptere van, francia és amerikai gyártmányúak. Az 1980-as években az Egyesült Államok izraeli nyomásra elállt korszerű repülőgépek és 1500 Stinger légelhárító rakéta eladásától. Jordánia légvédelmének erősítésére szovjet és francia légelhárító rakétákat vásárolt.

## JUGOSZLÁVIA

---

Az ország szétesése a Jugoszláv Néphadsereg (JNA) jelentős meggyengülésével járt. A korábbi jugoszláv irányítást lényegében szerb parancsnokság váltotta fel. Eredetileg a 180000 fős hadseregnek 450 ezres tartaléka volt, de a polgári védelmi erők mozgósításával 2 millió embert állíthatott fegyverbe. A függetlenségét kikiáltó Szlovénia és Horvátország átvette a területvédelmi



erők irányítását, ill. létrehozta saját fegyveres erejét, a Nemzeti Gárdát. A legkülönbözőbb külföldi forrásokból igyekeztek beszerezni a szükséges hadfelszerelést, elsősorban kézfegyvereket (Nyugat-Európa, Szingapúr, Izrael, Magyarország). A JNA-ból kiváltak a horvát és szlovén nemzetiségű katonák és tisztek. Horvátországban önálló – 10 ezres – fegyveres alakulatot hozott létre a szélsőjobboldali Jogpárt, amelyet az usztasák örökösének tekintenek. Ezzel egy időben újrászerveződtek a szélsőséges nacionalista szerb szabadcsapatok (Seselj csetnik vajda vezetésével). Az 1991 nyarán kirobbant harcokban a JNA szlovéniai és horvátországi kaszárnyáit blokád alá vették, s a JNA-egységek csak több hónap után hagyhatták el azokat. A JNA és a szerb szabadcsapatok csak súlyos harcokban érvényesíthették fölényüket. Az egységes hadseregnek eredetileg 1200 szovjet és amerikai harckocsija volt, ezek többsége szerb kézen maradt. Ugyanígy a teljes légierő, amelynek közel 500, főleg szovjet MIG és hazai gyártású Jasztreb, Orao típusú gépe van, továbbá 200 harci helikoptere. A 10 ezres, viszonylag korszerű – szovjet és helyi építésű hajókkal ellátott – haditengerészet felhasználását a JNA számára megnehezítette, hogy az adriai kikötők horvát és szlovén kézre kerültek, a tengerészeti bázisokat zárlat alatt tartották.

---

## KAMBODZSA

Az ENSZ elfogadott rendezési terve szerint az ország fegyveres erőit a világszervezet ellenőrzi. Az egyezséget elfogadó minden politikai irányzatnak megvolt az önálló hadereje. A kormányhadsereg létszáma 55000 fő volt, ezt segítette az 50 ezres tartományi és területvédelmi erő, valamint a hasonló nagyságrendű helyi önvédelmi erő. Az 5 éves katonai szolgálat kötelező volt. A szovjet gyártmányú hadfelszereléssel Vietnam látta el (100 T-54/55 tank) és segített létrehozni a légierőt MIG-21-esekkel és Mi-24 csatahelikopterekkel. A vörös khmer gerillacsoportnak becslések szerint 30000 katonája volt, kínai felszereléssel. Kína és az Egyesült Államok támogatta Norodom Szihanuk 20 ezres hadseregét, míg Son Sann 10000 fegyverese amerikai, francia és thai támogatást élvezett.

---

## KAMERUN

Fegyveres ereje 14000 főnyi: a hadseregnek 7000 katonája van, a félkatonai szervezeteknek 6000 tagja, a flotta 700, a légierő 300 fős. Hadfelszerelése francia gyártmányú, kétoldalú védelmi szerződése van Párizssal.

---

## KANADA

A NATO tagja, Észak-Amerika védelmében külön együttműködési szerződése van az Egyesült Államokkal. A fegyveres erők létszáma 90000 fő. A katonai szolgálat önkéntes. A legnagyobb létszámú reguláris erő a légierő (25000 fő), csak ezt követi a szárazföldi (19000 fő, amelyet 22 ezres milícia egészít ki). Az ún. Mozgó Erők parancsnoksága alá tartozik a kanadai területvédelem, szükség esetén Alaszka védelmében együttműködés az Egyesült Államokkal. NATO-kötelezettségei is vannak, idetartozik a Közép-Európában bevethető 1. kanadai hadosztály, ill. a „Patricia hercegnő kanadai könnyűlovassági zászlóalj”, amelyet válság esetén, a forgatókönyv szerint, Norvégiába szállíthatnak. Az európai parancsnokshoz közvetlenül 4 gépesített dandár és 1 légi csoportosítás tartozik Németországban. Az ország lehetőségeihez képest viszonylag kis létszámú, 10000 fős

haditengerészete általában egy rombolóval képviselteti magát a NATO atlanti-óceáni állandó csoportosításában.

---

## KATAR

---

7500 főnyi fegyveres ereje van, korszerű fegyverzettel. A szárazföldi csapatok legerősebb egysége a Királyi Gárdaezred (AMX-30 francia tankokkal felszerelve). A légierő ugyancsak francia (Mirage) gépekkel és helikopterekkel rendelkezik, a haditengerészet különleges egységei az Eret-rakétákkal felszerelt partvédelmi ütegek.

---

## KENYA

---

A fegyveres erők létszáma 24000 fő, a katonai szolgálat önkéntes. Működik egy 4000 főnyi félkatonai szervezet. A szárazföldi csapatok brit Vickers harckocsikkal rendelkeznek. A légierőnek 60 harci gépe és csatahelikoptere van, főleg brit és amerikai gyártmányúak, miként a Mombasában állomásozó kis létszámú flottát is ez a 2 ország szerelte fel. Az amerikai gyorsadtest kenyai kikötőket és támaszpontokat használ.

---

## KÍNA

---

Nukleáris nagyhatalom. A világ legnagyobb létszámú fegyveres ereje a Kínai Népi Felszabadító Hadsereg. 3,1 millió fő a reguláris haderő, amelynek 1,2 millió tartalékosa van, ezt egészíti ki a 12 milliós félkatonai erő. A katonai szolgálat kötelező, 3 év a hadseregben, 4 a flottánál és a légierőnél, de csak a hadkötelesek 10%-át hívják be, a népesség nagy száma miatt. A szárazföldi erők 24 egyesített hadseregcsoportot alkotnak. Közel 100000 főnyi a stratégiai rakétaerő, amelynek 8 interkontinentális ballisztikus és 60 közepes hatótávolságú nukleáris töltettel felszerelt rakétája van. A nukleáris fegyverek célba juttatásához szükséges eszközökkel rendelkezik a 250000 főnyi haditengerészet és a 470 ezres légierő. Az előbbinek több mint 100 tengeralattjárója van, köztük nukleáris meghajtású, ballisztikus rakétákkal felszerelt, ill. cirkálórakétákkal ellátott dízelmeghajtású. A légierőnek 4500, döntően szovjet minta alapján gyártott, ill. továbbfejlesztett gépe van. Rendelkezik 120 H-6-os (TU-16-os kínai mása) stratégiai bombázóval. Folyik a J-8 jelzésű saját tervezésű vadászgép fejlesztése, amelyhez amerikai szakértők adtak segítséget. Az utóbbi években Kína kis számban nyugati gépeket, köztük harci helikoptereket vásárolt.

---

## KOLUMBIA

---

A mintegy 140000 főnyi reguláris hadsereget 80 ezres félkatonai rendőrség egészíti ki. A diákok kivételével 18 éves kortól minden férfi köteles megjelenni a sorozóbizottság előtt, a szolgálat ideje 1 év. A légierő fejlesztéséhez elsősorban az Egyesült Államok adott technikai és kiképzési segítséget, a gépek többsége amerikai gyártmányú, de vannak francia és izraeli gépei is. A gerillák és a kábítószerbárók elleni harcban amerikai tanácsadók segítik a hadsereget és a biztonsági erőket. A

haditengerészet legfontosabb hajói (tengeralattjárók, rakétafregattok) német és olasz építésűek.

## KONGÓ

---

A fegyveres erők létszáma 9000 fő, a félkatonai biztonsági erőké 6000 fő. A katonai szolgálat önkéntes. A szárazföldi csapatoknak 50 szovjet gyártmányú harckocsija van. A légierőt szovjet, amerikai és francia gépekkel szerelték fel, a haditengerészetnek spanyol, kínai, francia és szovjet gyártmányú űrhajói vannak. Az országban 500 kubai tanácsadó állomásozik.

## DÉL-KOREA

---

A kötelező katonai szolgálat 30–36 hónap. A szárazföldi erők 650 ezres létszámát 1,5 milliós reguláris tartalék hadsereg, a több mint 3 milliós honi tartalék védelmi erő és a 3,5 milliós félkatonai polgári védelmi hadsereg egészítheti ki. 1500 amerikai és hazai gyártású harckocsija, 2 léghárító rakéta-dandárja és 2 föld-föld rakétaezrede van. A légierő állománya 40000 fő, a közel 470 harci gép többsége amerikai gyártmányú (nagy számban korszerű F-16-osok) és erős helikopterflottája van. A haditengerészet 60 ezres, ebből 25000 tengerészgyalogos. Gyors ütemben modernizálják, amerikai, brit és német eredetű tengeralattjárókon és felszíni hajókon kívül hazai építésűeket is használ. Erős partraszálló egységekkel rendelkezik. Dél-Koreában 40000 amerikai katona állomásozik. 1991 végén – az Észak-Koreával elért megállapodás nyomán – bejelentették, hogy az Egyesült Államok kivonja harcászati atomfegyvereit, s a védelmi egyezménynek megfelelően 1992-től a következő 2 évben mintegy 20000 amerikai katona távozik az országból.

## ÉSZAK-KOREA

---

A szárazföldi erők 1 millió fős állományát 500 ezres tartalék, 200 ezres belbiztonsági erő és 4 milliós félkatonai milícia egészítheti ki. 2000 szovjet gyártmányú harckocsija van. 80 ezres speciális hadtesttel rendelkezik, 6 föld-föld rakétaszázalóaljat állítottak fel. A 40 ezres haditengerészet kínai és szovjet gyártmányú tengeralattjárókat, felszíni hajókat használ, nagyszámú, partraszálláshoz szükséges kételtűje van. A légierőnek (70000 fő) több mint 700 harci gépe van, köztük a Szovjetuniótól kapott MIG-29-esek és SZU-25-ösök, ill. kínai F-6-osok. Helikopterei között US Hughes 500 típusúak is vannak, feltehetően iráni „csereüzlet” révén. A katonai szolgálat 16 éves kortól kötelező, a szárazföldi hadseregben 5–8 év, a flottánál 5–10 év, a légierőknél 3–4 év. Észak-Korea – amerikai és dél-koreai vélemények szerint – közel áll saját nukleáris fegyverének előállításához.

## KÖZÉP-AFRIKAI KÖZTÁRSASÁG

---

A fegyveres erők létszáma 3800 fő, ezt egészíti ki a 2500 főnyi félkatonai jellegű csendőrség. Fegyverzete elsősorban francia eredetű, de vannak szovjet tankjai és olasz gyártmányú repülőgépei is. Franciaország 1200 fős katonai kontingenst állomásoztat az országban. A katonai szolgálat 2

éves, szelektív.

## KUBA

---

A kötelező katonai szolgálat – 17 éves kortól – 3 év, amelyet a hadseregben, ill. mezőgazdasági munkán kell eltölteni. Nők 2 éves önkéntes szolgálatot vállalhatnak. A fegyveres erők létszáma 180000 fő (szárazföldi 145000, légierő 22000, flotta 13000). A tartalékosok száma 130000 körüli. Az állambiztonság fegyveres ereje 15 ezres: az Ifjúsági Munkahadsereg 100 ezres. A területvédelmi milícia 1,3 millió főből áll. A fegyveres erők döntően szovjet hadfelszereléssel rendelkeznek. A szárazföldi erőknek 1200 harckocsija van. A légierő 300 harci géppel (MIG-17/21 /23) és 100, többségében harci helikopterrel (Mi-24) rendelkezik. Külön légvédelmi (Guideline, Goa) és partvédelmi (Samlet) rakétaegységei vannak. Az országban 3000 szovjet katonai tanácsadó állomásozott, kivonásukról 1991-ben határoztak. Kuba éveken át sok milliárd USD-s szovjet katonai segítségben részesült. A 70-es évek közepén nagy létszámú csapategységeket, ill. tanácsadókat küldött sok afrikai országba (Angola, Etiópia, Kongó, Mozambik), ezeket azonban döntő többségükben a 80-as évek végére hazaszállították. Hosszú időn át fegyverrel, tanácsadókkal segítette több latin-amerikai országban a gerillamozgalmakat. Az Egyesült Államok változatlanul fenntartja guantanamoi haditengerészeti bázisát (2500 főnyi tengerészgyalogos egysége állomásozik ott). A kubai hadseregben 1989-ben nagyarányú tisztogatást hajtottak végre; 4 magas rangú vezetőjét, köztük Arnaldo Ochoa Sanchez tábornokot (az angolai hadművelet parancsnokát) kivégezték, azzal a váddal, hogy a kolumbiai kokainbárók megvesztegették őket, s ezért engedélyezték, hogy kubai támaszpontokon tölthessék fel az Egyesült Államokba tartó, heroint szállító repülőgépeket. Egyes értékelések szerint a látványos per azt a célt szolgálta, hogy Fidel Castro leszámoljon a hadseregben mind nagyobb befolyással bíró fiatal katonai vezetőkkel.

## KUVAIT

---

Az ország fegyveres ereje az 1990-es iraki invázió előtt mintegy 20000 fő volt, amelyet 7 ezres félkatonai rendőri erő egészített ki. A kötelező katonai szolgálat 2 év. Az olajbevételek jelentős hányadát fordította fegyverkezésre, de az 5-szörös túlsúlyban lévő iraki támadásnak a modern, mozgékony, ám kis létszámú hadsereg nem tudott ellenállni. A szárazföldi erőket 2 páncélos, 1 gépesített lövész- és 1 tüzérdandár, továbbá egy föld-föld rakétákkal felszerelt zászlóalj alkotta. Brit és amerikai harckocsikkal (Vickers, Centurion, Chieftain) szerelték fel őket. A gyorsan fejlődő légierőnek közel 60 korszerű harci gépe (Mirage, Skyhawk) és 30, rakétákkal ellátott helikoptere (Super Puma, Gazette) volt. A haditengerészetet német, brit és szingapúri gyártmányú rakétagyorsnaszádokkal, űrhajókkal látták el. A fegyveres erők jelentős része az iraki támadás elől Szaúd-Arábiába menekült, s részt vett az országot felszabadító koalíciós erők hadműveleteiben.

## LAOSZ

---

A fegyveres erők létszáma 55000 fő, amelyet milícia és helyi önvédelmi erők egészítenek ki. A katonai szolgálat kötelező, 18 hónap. Felszerelését a Szovjetuniótól és Vietnamtól kapta, de a légierőnek vannak még az 1975 előtti időkből örökölt amerikai gyártmányú helikopterei és

szállítógépei. Kis flottája a Mekong-folyón (határfolyó Thaifölddel és Kambodzsával) teljesít szolgálatot. A szárazföldi erők sajátossága a műszaki ezredek nagy száma, amely összefügg az ország terepviszonyaival, a gyér úthálózattal. 1988 óta a hivatalos közlés szerint nincsenek vietnami csapatok az országban, de változatlan a szoros együttműködés, amely a franciák, majd az amerikaiak ellen vívott háborúig vezethető vissza. (Az Észak-Vietnamból Délre tartó Ho Si Minh-ösvény, a Délvietnami Felszabadítási Front fő utánpótlási vonala, Laoszon át húzódott.)

## LENGYELORSZÁG

---

A rendszerváltás, a Varsói Szerződés feloszlata változásokat hozott a lengyel fegyveres erőknél is. Létszáma csökkent, a megszálló 50 ezres szovjet katonaság egy részét 1991-ben kivonták, feloszlatták a hírhedt rohamrendőrséget (ZOMO). A kötelező katonai szolgálat 1 év, 1988 óta létezik az alternatív szolgálat. A hadsereg mindig is magas társadalmi presztízt élvezett, s ez nem változott az 1981. dec.-ben bevezetett rendkívüli állapot ellenére sem. A szárazföldi hadsereg létszáma 200000 fő, a légierő 86000, a haditengerészet 20000. Felszerelése szovjet gyártmányú, 2000 harckocsija, 500 repülőgépe (köztük MIG-29-esek) és 100 helikoptere van. Kiképzési és technikai segítséget kap az Egyesült Államoktól.

## LESOTHO

---

1986 óta létezik a 2000 fős Királyi Védelmi Erő. A katonai szolgálat önkéntes. 5 helikoptere van.

## LETTORSZÁG

---

Kis létszámú rendőri ereje és határőrsége van. Területén a volt Szovjetunió hadseregének egységei állomásoznak, irányításuk a Független Államok Közössége parancsnokságához tartozik. Kivonásukat 1994-ig kell végrehajtani, s a lett vezetés azt szeretné, ha hadfelszerelésük maradna, s így létrehozhatná önálló fegyveres erejét.

## LIBANON

---

1991-ben a központi hatalom fokozatos erősödése a nemzeti hadsereg stabilitását is magával hozta. A fegyveres erők létszáma kb. 22000 fő, elsősorban francia és amerikai fegyverzete van. Az 1991 elején Dél-Libanonban végrehajtott hadműveleteivel a több ezer – Irak-barát – palesztin fegyveresek jó részét viaszorította a menekülttáborokba. Akciója Szíria és Izrael hallgatóságos támogatását élvezte. Ugyanakkor változatlanul léteznek a maronita-keresztény klánok magánhadseregei, jelentős fegyveres ereje van az Amalnak, a Hezbollahnak, a drúzokat tömörítő Haladó Szocialista Pártnak. 2500 fős az Izrael támogatta „Dél-libanoni Hadsereg”, s Izrael biztonsági zónaként megszállva tart egy 20 km széles határsávot, libanoni területen. A központi kormányt támogatja az ország egy részét (Beeka-völgyet) megszállva tartó 40000 szíriai katona. 5500 főnyi ENSZ-erő (UNIFIL) is állomásozik Libanonban.

## LIBÉRIA

---

A hatalmat 1990-ben megszerző felkelőcsoportok átmeneti kormánya 1991-ben egységes hadsereg létrehozását határozta el. Ebben a terv szerint helyet kapna a Nemzeti Hazafias Front 9000 és a Független Nemzeti Hazafias Front 1000 fegyverese, valamint Doe elnök megdöntött rendszere hadseregének 1000 főnyi maradéka. A tűzszünet ellenőrzésére az országban állomásozik a nyugat-afrikai országok 9000 fős kontingense.

## LÍBIA

---

A 90 ezres fegyveres erő – olajjövödelméből vásárolt – korszerű hadfelszereléssel rendelkezik, A katonai szolgálat kötelező (3–4 év). Az 55000 fős szárazföldi hadseregnek 2500 korszerű, szovjet gyártmányú tankja, 7 föld-föld rakétákkal felszerelt dandárja van. Különleges erő a Pánafrikai Iszlám Légión és a Forradalmi Gárda (5000 fő), amelyet Líbia szudáni és csádi felkelők támogatására is felhasznált. A 22000 főnyi légierőnek több mint 500 modern szovjet és francia gyártmányú harci gépe van (köztük TU-22, SZU-2YD szuperszonikus bombázók). A haditengerészetnek (8000 fő) nyugat-európai és szovjet építésű hajói vannak. Egy szovjet gyártású rakétakornettet az amerikai légierő 1986-ban elsüllyesztett. A támadás során (1986. ápr.) az amerikai 6. flotta gépei katonai létesítményeket, feltételezett terroristakiképző táborokat, kommunikációs központokat bombáztak. 1990-ben az Egyesült Államok és az NSZK azzal vádolta Líbiát, hogy vegyi fegyvereket gyárt. A rabati üzem, amely német cégek segítségével épült, nem sokkal később leégett, Líbia a 2 országot és Izraelt vádolta szabotázzsal.

## LIECHTENSTEIN

---

Nincs állandó fegyveres ereje, csak 50 főnyi rendőrsége.

## LITVÁNIA

---

Az önálló fegyveres erő szervezése megkezdődött. Területéről 1994-ig kell kivonni a volt Szovjetunió egységeit, amelyek fegyverzetére igényt tart. Megtiltotta, hogy újabb csapatok lépjenek az országba hadgyakorlat céljából.

## LUXEMBURG

---

NATO-tag. Csak egy zászlóalj (800 fő) fegyveres ereje van, amely a katonai szövetség mobil erejéhez tartozik. A 3 éves katonai szolgálat önkéntes.

## MADAGASZKÁR

---

A fegyveres erők létszáma 21000 fő, a csendőrségé 7000. A szárazföldi csapatoknak könnyű harckocsijai és páncélautói vannak. Az 500 fős légierő 12 MIG típusú harci gépét Észak-Korea szállította, pilótákat és tanácsadókat is küldött.

## MALAWI

---

A hadsereg 7200 fős. A 150 főnyi légierőnek 4 könnyű szállítógépe és 5 francia gyártmányú helikoptere van. A Nyasza-tavi flotta 4 hajóból áll.

## MALAYSIA

---

A fegyveres erők létszáma 130000 fő, amelyet 20000 főnyi félkatonai rendőri erő és 180 ezres Önkéntes Népi Hadtest (területvédelmi erő) egészít ki. Nincs kötelező katonai szolgálat. A szárazföldi erőknek csak 25 brit gyártmányú könnyű harckocsija van. A kis létszámú (12000 fős) flotta hajói főleg brit, német és olasz eredetűek. A legfejlettebb a légierő, amelynek több mint 70, elsősorban amerikai gyártmányú gépe (A-4 Skyhawk, F-5E) és 60 (brit, francia és amerikai) helikoptere van.

## MALDÍV-SZIGETEK

---

Kis létszámú fegyveres erejéről nincs adat, de az ország gyakorlatilag indiai védelem alatt áll. (1988-ban a partra szálló tamil szeparatisták puccskísérletét 1500 fős indiai kontingens hiúsította meg.)

## MALI

---

Fegyveres ereje 7500 fő, amelyet 8 ezres félkatonai szervezet egészít ki. Szovjet tanácsadói voltak. Fegyverzete szovjet gyártmányú, többek között 20 T-34-es harckocsi, 3 MIG-17-es vadászgép.

## MÁLTA

---

A katonai szolgálat önkéntes. A fegyveres erők létszáma 1500 fő, 5 helikopterből álló légiflottája van. Korábban líbiai, újabban olasz, német és amerikai segítséget kap. 1979-ig fontos brit bázis volt a Földközi-tengeren.

---

## MAROKKÓ

---

A mintegy 200 ezres fegyveres erőt 10000 főnyi királyi csendőrség és 30 ezres félkatonai „segéderő” egészíti ki. A kötelező katonai szolgálat másfél év. A 175000 fős szárazföldi erőnek 300 amerikai és francia harckocsija, nagyon sok páncélautója van. Speciálisan képzett a Királyi Gárda. Sajátos alakulatai a sivatagi lovasság és a 3 „teve-hadtest”. A flottának francia és spanyol építésű hajói, különlegesen képzett 1500 főnyi tengerészgyalogos egysége van. A légierőt (100 harci gép, 25 csatahelikopter) francia, brit, amerikai és svájci gépekkel szerelték fel. A marokkói hadsereg az 1970-es évek elejétől 20 éven át súlyos harcokat vívott a Nyugat (egykori Spanyol)Sahara felszabadításáért küzdő Polisario-fronttal. Az 1991-es Öböl-háború idején 1500 katonát küldött Szaúd-Arábiába, akik – a belső tömegnyomás miatt – csak védelmi célokat szolgálhattak.

---

## MAURITÁNIA

---

A fegyveres erőnek 11000 katonája van, amelyet 6000 fős félkatonai szervezet egészít ki. A katonai szolgálat önkéntes. Franciaország ad segítséget. Szárazföldi erejének különleges alakulata a „teve-zászlóalj”.

---

## MAURITIUS

---

Hadserege nincs, a 7000 fős, kézfegyverekkel felszerelt különleges rendőri erő dolga a belső biztonság fenntartása.

---

## MEXIKÓ

---

A fegyveres erők létszáma 150000 fő, amelyet 100000 főnyi falusi védelmi erők egészítenek ki. A katonai szolgálat 1 éves, a sorozóbizottságok sorshúzással döntenek. A nagy létszámú (105000) szárazföldi erőknek csak 50 amerikai gyártmányú harckocsija, 150 páncélozott járműve van. A 8000 főnyi légierő 140 gépét és helikopterét 9 csoportra osztották. Az amerikai F-5-ösökön kívül svájci Pilatus PC-7 harci gépekkel, francia helikopterekkel és izraeli szállítógépekkel is rendelkezik. A 35 ezres haditengerészetnek (9000 tengerészgyalogos) amerikai építésű felszíni hajói vannak, feladata a partvédelem.

---

## MONGÓLIA

---

A fegyveres erők létszáma 22 ezer fő, ezt 10 ezres belbiztonsági alakulat és 200 ezres tartalék egészíti ki. A szárazföldi hadsereg, amelynek 650 szovjet gyártmányú tankja van, 4 gépesített lövészhadosztályból áll. A légierőnek 30 hadi gépe és 10 csatahelikoptere van. Az országban 12000 főnyi szovjet katonaság állomásozott, teljes kivonásukat 1992-re ígérték.



## MOZAMBIK

---

A fegyveres erők létszáma 70000 fő, a katonai szolgálat nőknek és férfiaknak egyaránt 2 év. Ezt egészítik ki a tartományi és falusi milíciák, a biztonsági szolgálat. Szovjet gyártmányú tankjai vannak, s légierőjét is MIG-17 és MIG-21 típusú gépekkel szerelték fel. 1980-tól a Dél-Afrika támogatta gerillákkal súlyos harcokat vívott és délafrikai csapatok is többször behatoltak az országba. Mozambik a Szovjetunió mellett Észak-Koreától és Kubától kapott katonai segítséget (egyes hírek szerint kubai pilóták vezették a légierő gépeit). Zimbabwe, amely kereskedelmét jórészt mozambiki kikötőkön keresztül bonyolítja le, 12000 katonát küldött a kormányzat segítségére. Fő feladatuk az útvonalak és az olajvezeték biztosítása. Malawi is 600 fős kontingenssel segítette a mozambiki kormányt. Az országban állomásozott szovjet tanácsadókat 1989-ben vonták ki.

## MYANMARI UNIÓ (volt Burma)

---

A külső katonai elkötelezettségek nélküli, semleges ország mintegy 230 ezres hadereje, az 50000 fős Népi Rendőrség és a 35 ezres Népi Milícia elsősorban belbiztonsági feladatokat lát el. A haderő tevékeny politikai szerepet is játszik. A 210 ezres szárazföldi csapatok 9 könnyűgyalogsági hadosztályt alkotnak, Comet és Humber típusú harckocsikkal, ill. páncélozott járművekkel felszerelve. A 9000 fős légierőt is elsősorban belső gerillaellenes hadműveletekre alkalmas könnyű harci és szállítógépekkel, helikopterekkel (francia, olasz, brit, amerikai és japán gyártmányúakkal) szerelték fel. A 9000 fős haditengerészet elsősorban kisebb teljesítményű, elavult partvédelmi hajókkal rendelkezik.

## NAGY-BRITANNIA

---

NATO-tag, nukleáris hatalom. A katonai szolgálat önkéntes. A fegyveres erő létszáma 320000 fő (17000 nő szolgál a hadseregben). A 160 ezres szárazföldi erőnek 173000 főnyi reguláris tartaléka van, amelyet 72 ezres területi hadsereg egészít ki. Három jelentős külföldi parancsnoksága van: a Brit Rajnai Hadsereg, Ciprus és Hongkong. Csapatokat állomásoztat Gibraltárban, a Falkland-szigeteken, Bruneiben és Belize-ben. Különleges tartalék az Ulsteri Védelmi Ezred (6000 fő), amely az 1972 óta Észak-Írországból állomásozó reguláris erőket segíti. A Brit Rajnai Hadsereg létszáma 55000 fő. A nukleáris csapásmérő erők javát a 63 ezres haditengerészet adja, amely a NATO legnagyobb európai flottája (mintegy 150 hadihajója van). A 4 nukleáris meghajtású Resolution osztályú (8600 tonnás) tengeralattjárót egyenként 16 db Polaris A-3 (3 robbanófej) és Polaris A3-T2 (2 robbanófej), 4600–4700 km hatótávolságú stratégiai rakétával szerelték fel. A tervek szerint 1994-re mind a 4-et lecserélik: a Vanguard osztályú 15000 tonnás új tengeralattjárókat egyenként 16 db, 14 robbanófejes Trident-2 rakétával szerelik fel, hordozótávolságuk 11000 kilométer! A felszíni hajók közül a legerősebbek a repülőgép-hordozó 21000 tonnás Invincible, Ark Royal és Illustrious. A nukleáris csapásmérő erő másik ága a 90 ezres légierő (RAF – Royal Air Force), amelynek Buccaneer-52, Jaguar A és Tornado GR-1 típusú gépei alkalmasak nukleáris fegyverek hordozására. A Németországba telepített 6 RAF-század a NATO 2. Szövetséges Taktikai Légierőjének része, újabban korszerű Harrier GR5 típusú gépekkel szerelik fel. A Falkland-szigeteken Phantomokat, Chinook és Sea King helikoptereket állomásoztat, s helikopteregységei vannak Cipruson, ill. Hongkongban. Nagy-Britannia a legszorosabb katonai együttműködést alakította ki az Egyesült Államokkal. Légibázisait krízishelyzetekben használja az amerikai légierő

(1986-ban innen indultak a Líbiát támadó F-111-esek, 1991-ben pedig az Irak ellen bevetett B-52-es stratégiai bombázók). A kelet-európai változásokkal egy időben módosított NATO-stratégia jegyében Nagy-Britannia csökkenteni kívánja Németországban állomásozó erőit, egyben az újonnan létrehozott soknemzetiségű NATO-gyorshadtest irányítására kapott felhatalmazást. 42 ezres kontingenssel (páncélos erők, hadiflotta, légierő) vett részt az Öböl-háborúban.

## NAMÍBIA

---

Az ország új – 9000 főre becsült – hadserege a Namíbiai Védelmi Erő, a hajdani Délnyugat-afrikai Felszabadítási Front (SWAPO) és a Dél-Afrika ellenőrizte helyi területi erő katonáiból alakult. Brit katonai tanácsadók segítenek a kiképzésben.

## NÉMETORSZÁG

---

NATO-tag, fegyveres ereje 540000 fő, ebből 50000 az egykori NDK hadseregéből átvettek száma, 750000 tartalékosa van. A hadkötelezettség 1 év. Az 1990-es német-szovjet szerződés szerint Németország 4 éven belül 370000-re csökkenti haderejének létszámát. A Kelet-Németországban állomásozó szovjet erőket (370000 fő) ugyancsak ennyi idő alatt vonják ki teljesen. A szárazföldi erőket hadszíntéri és területi hadseregre osztották, az előbbihez tartoznak a NATO-ba integrált csapatok. Közel 5000 harckocsija van, főleg Leopard-I és Leopard-II. A szövetségi légierő 550 első vonalbeli harci géppel rendelkezik. 12 nehézbombázó századát, 8 föld-föld rakétaszázadát, a 60 Nike-Hercules és Hawk léghárító rakétaütegét a NATO-hoz rendelték, más légi egységekkel együtt. A Bundeswehrnek van 8 Pershing föld-föld rakétákkal felszerelt százada. A haditengerészet hatósugara a Balti- és Északi-tengerre terjed ki, a többi között hagyományos tengeralattjárói és amerikai építésű rakétákkal ellátott rombolói vannak. A német hadsereg közvetlenül nem rendelkezik nukleáris fegyverekkel, csak NATO-parancsnokság alá rendelt egységei. A NATO hatósugarán kívül fegyveres ereje nem használható fel. Az Öböl-háború idején a harcra nem küldött csapatokat, csak a NATO-tag Törökországba vezényelt légvédelmi rakétaegységeket és vadászgépeket (600 katoná). Németország területén a NATO-országok több mint 400000 katonája állomásozik, többségük amerikai. A következő években a tervek szerint 150 ezret visszavonnak, elsősorban amerikai, belga és holland egységeket. Németországnak jelentős hadiipara van és nagy fegyverexportőr.

## NEPÁL

---

Fegyveres ereje mintegy 40000 fő, a félkatonai-rendőri erő létszáma 30000 fő. A katonai szolgálat önkéntes. A szárazföldi csapatoknak 30 Ferret páncélaútója van. A kis létszámú légierőnek nincs harci gépe, csak helikoptere.

## NICARAGUA

---

A fegyveres erők létszáma 60000 fő, jelentősen csökkent azóta, hogy 1990-ben a választásokon vesztes sandinisták átadták a hatalmat. További drasztikus csökkentést irányoztak elő. 1990 óta nem kötelező a katonai szolgálat. A szárazföldi erőket a korábbi szovjet katonai segélyből szerelték fel, 150 T-54, T-55 harckocsija van. A légierő 16 elavult harci géppel és 30 korszerű (köztük Mi-24) szovjet helikopterrel rendelkezik.

## NIGER

---

A fegyveres erőknek 3200 katonája van, a félkatonai erők létszáma 4500 fő. A katonai szolgálat szelektív, 2 év. Főleg francia gyártmányú páncélaúti járművek vannak. Harci repülőgépe nincs. Az Öböl-háborúba 400 katonát küldött az Irak elleni koalícióba.

## NIGÉRIA

---

A fegyveres erők létszáma közel 100000 fő, de ezt a felére akarják csökkenteni. A katonai szolgálat önkéntes. A hadsereg, amely évtizedek óta a politikai élet meghatározója, a tervek szerint 1992-ben polgári kormányzatnak akarja átadni a hatalmat. A szárazföldi erők viszonylag korszerűen felszereltek, fő erejét a páncélos, ejtőernyős és deszanthadosztály adja, 140 szovjet és brit harckocsija van. A haditengerészet legfontosabb hajói német és brit gyártmányúak. A légierőnek elsősorban szovjet (MIG-21), brit (Jaguar) harci gépei (95) és német, francia gyártmányú helikopterei vannak. Pilótáit Kanadában, Indiában és Etiópiában képezték ki.

## NORVÉGIA

---

NATO-tag. A fegyveres erők létszáma 34000 fő, a kötelező katonai szolgálat 1 év, de a tartalékosokat rendszeresen behívják. A mozgósítható tartalék közel 290000 fő. A szárazföldi erőknek 140 (Leopard és M-48) harckocsija van. A korszerű légierőt F-16-os és F-5-ös harci gépekkel látták el. A haditengerészetnek tengeralattjárói, fregattjai, rakétatorpedó-csónakjai vannak. Erős a partvédelmi tüzérsége.

## NYUGAT-SZAMOA

---

Hadserege nincs, védelmét Új-Zéland látja el.

## OLASZORSZÁG

---

NATO-tag, a fegyveres erők létszáma 390000 fő, 600000 tartalékosa van, a csendőrség 110000 főnyi. A kötelező katonai szolgálat 1 év. A szárazföldi hadsereg 1500 harckocsija amerikai (M-60A1, M-47), német (Leopard) gyártmányú. A légierő több mint 600 gépe között brit Tornadók és

amerikai Starfightereken kívül hazai Aeritalia G-91Y és olasz-brazil (Aeritalia/Aermacchi-Embraer) kooperációban gyártott AM-X típusú gépek találhatók. A haditengerészet vezérhajói a Garibaldi repülőgép-hordozó, a Vittorio Veneto helikopterhordozó és az Andrea Doria rakétákkal felszerelt cirkáló. A flotta kötelékébe tartozik a speciálisan kiképzett, partraszállási hadműveletekre alkalmas San Marco-kommandó. A legfontosabb tengerészeti bázisokat (Nápoly, Taranto, Ancona, Brindisi) a földközi-tengeri 6. amerikai flotta is használja. 1991-ben az Egyesült Államok olasz támaszpontokra telepítette át a Spanyolországból kivont több mint 70 korszerű vadászbombázóját. Az ország a világ fegyverexportőrei közé tartozik, az iraki-iráni háború idején mindkét félnek szállított. A 80-as évek végén kereskedelmi hajóinak védelmére 8 hadihajóból álló csoportosítást állomásoztatott a Perzsa-öbölben. Az Öböl-háborúban hadihajókkal és repülőgépekkel csatlakozott a nemzetközi koalícióhoz.

---

## OMÁN

A 30000 fős fegyveres erők különleges ereje az uralkodó védelmét szolgáló 4 ezres speciális különítmény. A katonai szolgálat önkéntes. A stratégiai fekvésű (a Hormuzi-szorost ellenőrző) ország korszerű amerikai és brit fegyverekkel rendelkezik, M-60A1, Chieftain harckocsijai, Jaguar vadászgépei, Rapier föld-levegő rakétái vannak. A hadsereget brit tanácsadók segítik. Az Egyesült Államokkal kötött katonai szerződés értelmében az ország légi és haditengerészeti bázisait (a legfontosabb a Masirah-szigeti) használhatja az indiai-óceáni amerikai flotta és a „gyorshadtest”. Az Öböl-háború előtt támogatta a Szaúd-Arábiába vezényelt nemzetközi erőket, mint amelyek védelmet biztosítanak.

---

## PAKISZTÁN

Az 550000 fős hadsereget 240 ezres félkatonai egységek egészítik ki. Félmillió tartalékot mozgósíthat. A katonai szolgálat önkéntes. A fegyveres erők helyzetét felértékelte az ország életében játszott meghatározó szerepük, az Indiával vívott háborúk, az afgán konfliktus (a kormányellenes erők fő bázisai Pakisztánban vannak, rajta keresztül kaptak segítséget – fegyvert és tanácsadókat). Az amerikai Ázsia-politikában hosszú időn át a szovjetbarát India ellensúlyát jelentette, ez indokolta a jelentős katonai segítséget. Hasonló ok értékelte fel Kína szemében. A szárazföldi haderőnek 1800 harckocsija van (kínai T-59/69, amerikai M-47/48 és 50 szovjet T-54/55). A haditengerészet a többi között francia tengeralattjárókat, fregattokat, brit rombolót és kínai űrhajókat vonultathat fel. A legkorszerűbb technikával légierőjét (500 harci gép) látta el, főhadiszállása az afgán határhoz közeli Peshawar. Amerikai F-16-osok, A-5-ösök mellett hozzájutott francia Mirage-III és kínai F-6 típusú repülőkhöz. „Küszöbország” – egyes vélemények szerint közel áll az atombomba gyártásához. Ehhez Kínától kapott segítséget, s állítólag 1991-ben ugyancsak kínai hordozórakétákhoz jutott. Csak akkor hajlandó csatlakozni az atomsorompóegyezményhez, ha India is megteszi. A 2 ország 1988-ban egyezményt írt alá: nem támadja egymás nukleáris létesítményeit. Az atomfegyver-előállítás tagadja, de az Egyesült Államok erre hivatkozva tartotta vissza az 1990/91-re ígért félmilliárd USD-s segítséget. (Megállapodás szerint 1987–93 között 4 milliárd USD katonai-gazdasági segélyt nyújtana.) Az Öböl-háború idején 11 ezres kontingenst küldött Szaúd-Arábia megsegítésére.

---

## PANAMA

---

Noriega tábornok hatalmának amerikai megdöntését (1989. dec.) követően a 4500 fős Nemzeti Védelmi Erőt és a 11 ezres félkatonai szervezetet feloszlatták. A Noriega-féle hadseregnek csak 8 gyalogosszázada volt, 30 páncélautóval felszerelve, a flottának mindössze 8 hajója, a légierőnek 25 harci helikoptere. A panamai bázisokról – a csatornaövezetből – támadó amerikai erők létszáma 24000 fő volt. 1990-ben új, 13 ezres biztonsági erőt hoztak létre, jó részét – 11000 fő – a Nemzeti Rendőrség adja.

---

## PÁPUA ÚJ-GUINEA

---

A Védelmi Erő 3500 fős, a félkatonai határrendőrség 4500 fő. A katonai szolgálat önkéntes. A felszerelés főleg ausztrál eredetű, így őrhajói és repülőgépei (N22B Nomad), de vannak izraeli Arava típusú kettős rendeltetésű szállító és határővezeti gépei is.

---

## PARAGUAY

---

A fegyveres erők létszáma 16000 fő, a tartalékosoké 45000. A félkatonai rendőri erőé 8000. A katonai szolgálat kötelező, 18 hónap. A szárazföldi csapatoknak 20 amerikai gyártmányú harckocsija van. Az 1000 fős légierő 20 harci gépének többsége brazil gyártmányú, míg a folyami flottilla döntően elavult fegyveres őrhajókból áll. A hadsereg évtizedeken át, főleg Stroessner tábornok 1954-es katonai puccsát követően, a diktatúra bázisa volt.

---

## PERU

---

Latin-amerikai viszonylatban erős hadserege van, a szelektív katonai szolgálat ideje 2 év. A fegyveres erők létszáma 120000 fő, amelynek 190 ezres tartaléka van. Igen tekintélyes – 80000 fő – a félkatonai jellegű rendőri ereje. Szerkezete, felszerelése tükrözi a Fényes Ösvény gerillaszervezettel hosszú idő óta vívott belháborúhoz való alkalmazkodást. A szárazföldi erők különleges egységei a dzsungel- és légi szállítási hadosztály. 450 harckocsija (szovjet T-54/55 és francia AMX-13), ill. több mint 100 páncélozott szállító járműve van. Idetartozik egy speciális helikopterzászlóalj (szovjet és francia gépekkel). Jelentékeny a flottája, erős tengerészgyalogsággal. Holland építésű cirkálói, német és amerikai tengeralattjárói, olasz fregattjai és francia rakétagyorsnaszádjai vannak. Ha lehet, a légierő fegyverzete még változatosabb: a mintegy 120 harci gép között francia Mirage-2000, szovjet SZU-22, amerikai A-37B, brit Canberra vadászgépek, s tekintélyes (szovjet, francia, amerikai gyártmányú) helikopterflottája van. A gerillák elleni harc megnövelte a hadsereg befolyását, a 80-as évek végén az ország 1/6-a teljes katonai ellenőrzés alatt állt.

---

## PORTUGÁLIA

---

NATO-tag, fegyveres erőinek létszáma 68000 fő, amelyet a 20 ezres Nemzeti Köztársasági Gárda, a 17 ezres biztonsági rendőrség és a 9 ezres határőrség egészített ki. A kötelező katonai szolgálatot a terv szerint 1992-ben 4 hónapra csökkentik. Amerikai harckocsikkal és páncélozott szállító járművekkel szerelték fel, a flotta francia és német hajókat kapott, míg a légierőknek amerikai és olasz gépei, francia helikopterei vannak. A portugál fegyveres erőkben a 70-es évek elején jelentős befolyása volt az illegális szocialista és kommunista pártnak, az 1974-es vértelen hatalomátvétellel a hadsereg döntő szerepet játszott a salazari „utód-diktatúra” megdöntésében, a többpárti demokrácia megteremtésében. Portugália 200 tisztet állomásoztat Makaón, amelyet 1999-ben ad vissza Kínának.

---

## ROMÁNIA

---

A 160000 fős, nagy létszámú fegyveres erőt 70 ezres félkatonai csapatok egészítik ki, köztük a Honvédelmi Minisztérium alá rendelt 30 ezres belbiztonsági erő. Korábban ez volt az állambiztonsági szolgálat, a Securitate reguláris ereje, de a szervezetet, mint a Ceaușescu-rendszer fő támaszát, az 1989. dec.-i forradalom után feloszlatták, fegyveres erejét a HM ellenőrzése alá helyezték. A rövid hatótávolságú föld-föld rakétadandárokkal, ejtőernyőszeredekkel rendelkező szárazföldi hadseregnek kb. 2900, főleg szovjet gyártmányú harckocsija van. A haditengerészetnek (a flottából és a dunai flottillából áll) 100 hajója van, külön érdekessége a hazai építésű, rakétákkal felszerelt romboló. A 3 hadosztálynyi légierőnek több mint 350 harci gépe (MIG-21, MIG-23) és 150 szovjet és francia csatahelikoptere van. Az ország tagja volt a Varsói Szerződésnek, de területére nem léphettek külföldi csapatok, nem engedélyezett közös hadgyakorlatokat. Az 1989-es forradalom idején a hadsereg szembefordulása Ceaușescuval döntőnek bizonyult. (Milea vezérezredes, védelmi minisztert a Securitate emberei agyonlőtték, mert elutasította, hogy Bukarestben katonákat vessenek be a tüntetők ellen.) Az 1 éves katonai szolgálat kötelező.

---

## RUANDA

---

A fegyveres erő 5200 főből áll, másfél ezres félkatonai csendőrség egészíti ki. Egy tucatnyi páncélautója, 10 francia helikoptere van. 1990-ben francia, belga és zaire-i csapatok támogatásával tudta csak visszaverni a fővárost támadó felkelőket.

---

## SAINT CHRISTOPHER ÉS NEVIS

---

Igen csekély létszámú hadseregét 1982-ben feloszlatták, helyette Önkéntes Védelmi Erőt és speciális rendőri egységet hoztak létre, amely amerikai felszerelést kapott.

---

## SAINT LUCIA

---

A 300 főnyi rendőri erőnek egy védelmi célokat szolgáló különleges alakulata van. Tagja a kelet-karibi regionális biztonsági rendszernek.

---

## SAINT VINCENT

---

Egy félkatonai jellegű, különleges alakulata van, tagja a keleti-karibi regionális biztonsági rendszernek.

---

## SALAMON-SZIGETEK

---

A rendőri erők 50 fős tengerészeti egységét kis teljesítményű űrhajókkal látták el. A legnagyobb sziget, Guadalcanal hadtörténeti nevezetessége: a II. világháború egyik legsúlyosabb csendes-óceáni csatájának helyszíne volt. Az ország tagja a dél-csendes-óceáni atomfegyvermentes zóna egyezménynek.

---

## SALVADOR

---

A több mint egy évtizeden át súlyos, 80000 áldozatot követelő polgárháború sújtotta országban a fegyveres erőknek jelentős szerepük van. Létszámuk 45000 fő, ezt egészíti ki a különböző félkatonai szervezetek 25000 tagja. A katonai szolgálat kötelező, 2 év. Az Egyesült Államok tekintélyes katonai segéllyel, tanácsadókkal támogatja a kormányt, de a hadseregnek és a hozzá kötődő „halálbrigádoknak” a polgári lakosság ellen elkövetett atrocitásai miatt az 1991-re beígért 85 millió USD felének folyósítását az amerikai kongresszus leállította. A szárazföldi hadseregnek 6 gerillaellenes hadműveletre kiképzett különleges zászlóalja van. Az Egyesült Államok és Izrael segítségével felfegyverzett viszonylag jelentős légierő sok gépet veszített. A gerillák nicaraguai támogatással föld-levegő rakétákhoz jutottak, 1991-ben egy Hondurasba tartó amerikai helikoptert is lelőttek.

---

## SÃO TOMÉ ÉS PRÍNCIPE

---

Hadserege 3000 fős, de 15 éven át (1976–91) több ezer angolai katona állomásozott a szigeteken, kubai és szovjet tanácsadók segítették. A politikai változások nyomán a 80-as évek közepétől az Egyesült Államok is adott katonai segítséget (képzés, űrhajók szállítása).

---

## SEYCHELLE-SZIGETEK

---

1300 főnyi reguláris hadseregét 5000 fős népi milícia egészíti ki. 200 főnyi tengerészgyalogságának 6 hajója van, s a hadsereg 4 szállítógéppel, 2 helikopterrel rendelkezik. A sorozatos puccskísérletek leverésére külföldi segítséget is igénybe vett (1981-ben dél-afrikai zsoldosokat tanzániai csapatok vertek vissza). Kikötői minden nagyhatalom – így a Szovjetunió – flottája előtt nyitva álltak. 1983 óta amerikai és brit, nukleáris fegyverekkel felszerelt hajók előzetes bejelentés nélkül is kiköthetnek. Az Egyesült Államok űrfigyelő állomást tart fenn az országban.

## SIERRA LEONE

---

A 3000 fős haderő páncélozott szállító járművekkel és 3 helikopterrel rendelkezik. A libériai polgárháború idején az országba behatolt felkelőket nigériai és guineai csapatok támogatásával verte vissza, amerikai és brit támogatást is kapott. 200 katonával vett részt az Öböl-háborúban Irak ellen.

## SPANYOLORSZÁG

---

1982 óta a NATO, 1988 óta a Nyugat-európai Unió tagja, de 1953 óta többször megújított támaszpont- és katonaisegély-megállapodása van az Egyesült Államokkal. A fegyveres erők létszáma 275000 fő, amelyet a 60 ezres félkatonai csendőrség egészít ki. A kötelező katonai szolgálat 1 év, 1989 óta nők is beléphetnek a hadseregbe. A korszerűen felszerelt szárazföldi erőknek 800 francia, amerikai, ill. helyi gyártmányú tankja van, továbbá külön helikopterflottája. Speciális egysége a Királyi Gárda. Összesen 30000 katonája állomásozik a Spanyolországhoz tartozó Kanári-szigeteken (Atlanti-óceán), a Baleárokon (Földközi-tenger) és a Marokkóban spanyol kézen maradt stratégiai jelentőségű Ceutában és Melillában. A NATO-tagság jelentősen felértékelte haditengerészetét és légierjét. Az előbbinek (35000 fő) fontos szerepe van az Atlanti-óceánt a Földközi-tengerrel összekötő NATO-hajózási vonalak ellenőrzésében. Fő ereje az „Alfa-csoport”, zászlóshajója az amerikai tervezésű „Principe de Asturias” repülőgép- és helikopterhordozó. A nagy létszámú flotta fejlesztéséhez modern holland és brit építésű hadihajókat vásárol. Korszerű tengeralattjáró-elhárító helikopterekkel rendelkezik. Külön tengerészgyalogos-hadosztálya van. A 33000 fős légierő több mint 200 harci gépe főleg amerikai és francia típusú, de az ország maga is gyárt amerikai licenc alapján Northrop SF-5 vadászbombázókat. Az Egyesült Államok jelentős haditengerészeti és légibázisokat tart fenn. A Cádiz környéki Rota stratégiai tengeralattjárók fogadására alkalmas. A Sevilla, Madrid és Zaragoza környéki bázisokon az F-16-os vadászbombázók és több ezer katona 1990–91-es elszállítása ellenére is nagy létszámú amerikai csoportosítás maradt. Az 1991-es Öböl-háború idején a spanyol légibázisok (Kanári-szigetek is) kulcsfontosságú szerepet játszottak a nemzetközi erők támogatásában. A Földközi-tenger és az Atlanti-óceán közötti átjárást ellenőrző fontos brit bázis, Gibraltár sorsa változatlanul vita tárgya Madrid és London között.

## SRI LANKA

---

A fegyveres erők létszáma 65000, amelyet 50 ezres félkatonai erő egészít ki. Gyengén felszerelt. Légiervének 25 harci gépe (kínai gyártmányúak) és helikoptere van. A hadsereg az 1980-as évek eleje óta háborúzik a tamil szeparatista mozgalmakkal. A válság rendezésére született megállapodás alapján 50000 fős indiai békefenntartó erő állomásozott a szigeten, 1990-ben hagyták el az országot.

## SURINAME

---

A fegyveres erők létszáma mintegy 3000 fő. A holland gyártmányú fegyverekkel felszerelt kis létszámú hadseregnek az 1990-es puccs óta jelentős befolyása van.



## SVÁJC

---

A semleges országban a katonai szolgálat kötelező, de a kisszámú hivatásos tiszti állománytól eltekintve nincs állandó hadserege. A védelmi politika a nemzeti milíciára épül, amelynek tagjai otthon tartják fegyverüket. Mozgósítás esetén – a tartalékosokkal együtt – a fegyveres erők létszáma elérheti az 1,1 millió főt. Az újonckiképzés 4 hónap. Ezt követően évente 20 napra hívják be a hadköteleseket (20-tól 50 évesig), az első 12 évben a központi haderőbe, majd a kantonok milíciájába. Békaidőben a fegyveres erőknek nincs tábornoka. A szárazföldi erők különleges ereje a hegyi hadtest. Az Alpok legfontosabb átjáróit erődítmények védik. Kézifegyverzete hazai, tüzérsége svéd (Bofors), 1600 harckocsija német, brit és amerikai gyártmányú. Légierője 280 harci gép, Svájcban gyártott F-5E Tiger, valamint francia és brit vadászgépeket használ.

## SVÉDORSZÁG

---

A semleges ország fegyveres ereje 65000 fő. A katonai szolgálat kötelező (7–15 hónap). A hadkötelezettség 18–47 éves korig tart. Teljes mozgósítás esetén a szárazföldi erő 850000 fő (beleértve a 120 ezres önkéntes polgárőrséget). A hadfelszerelést a hadsereg szervezeti felépítésének (helyi erők) megfelelően decentralizálva raktározzák. A légierőnek több mint 400 harci gépe van, csak hazai gyártmányúak (Saab J35 Draken, Saab AJ37 Viggen vadászgépek). A haditengerészet hazai gyártmányú hajókat, helikoptereket használ, erős partvédelmi rakétaegységei vannak. Svédország a világ vezető fegyvergyártói és exportőrei közé tartozik (Iránnak és Iraknak egyszerre szállított tüzérségi felszerelést).

## SZAÚD-ARÁBIA

---

A fegyveres erők létszáma 68000 fő, a katonai szolgálat önkéntes. A királyi család védelmét az 5 ezres – brit tanácsadók által segített – Nemzeti Gárda biztosítja. Az olajjövödelmekből már az Öböl-háború előtt nagy összegeket költött korszerű hadfelszerelésre. A szárazföldi csapatoknak 600 francia és amerikai harckocsija van, felszerelték Stinger és Hawk léghárító rakétákkal. A haditengerészet francia, amerikai és német építésű, rakétákkal ellátott fregattokkal, rombolókkal rendelkezik. A legtöbb pénzt az amerikai és brit kiképzők segítette légierő fejlesztésére költötték. F-15, F-5E amerikai és Tornado brit vadászgépei, E-3A AWACS nagy hatósugarú felderítőgépei vannak. A 80-as évek végén, miután az amerikai kongresszus izraeli nyomásra elutasította a hatalmas összegű (F-16-os vadászgépek) szaúdi fegyvervásárlási ajánlatot, az ország 20 milliárd USD-s üzletet kötött Nagy-Britanniával a légierő és a haditengerészet felszerelésére, légibázisok építésére. Franciaországtól pedig 2,7 milliárd USD-ért vásárolt hadfelszerelést. A Kuvait elleni iraki invázió után szaúdi kérésre az Egyesült Államok vezette nemzetközi koalíció félmillió hadsereget összpontosított az országban. A „Sivatagi Vihar” hadműveletben részt vett szárazföldi erőket 1991 közepére kivonták, de szaúdi kérésre az Egyesült Államok állandó katonai kontingenst (légierőt is) állomásoztat az országban.

## SZENEGÁL

---

A 10 ezres fegyveres erőnek 70 páncélozott szállító járműve, 10 harci gépe van, elsősorban francia gyártmányúak. A katonai szolgálat szelektív, 2 éves. 500 katonája vett részt az Öböl-háborúban, Franciaország 1200 fős katonai kontingenst állomásoztat az országban.

## SZINGAPÚR

---

A lakosság számához viszonyítva jelentős, korszerűen felszerelt 55 ezres fegyveres ereje van, 170000 tartalékkal. A 2 éves katonai szolgálat kötelező. A szárazföldi erőket döntően hazai gyártmányú kézi- és nehézfegyverekkel szerelték fel. A haditengerészet elsősorban német építésű, rakétákkal ellátott fregattokkal és naszádokkal rendelkezik. A légierőnek 200, döntően amerikai harci gépe van, közöttük a legmodernebb F-16-osok. Az ország tagja az öthatalmi (Egyesült Államok, Ausztrália, Új-Zéland, Malaysia, Szingapúr) védelmi egyezménynek, közös hadgyakorlatai vannak Indonéziával, s szoros katonai kapcsolatokat épített ki Tajvannal. A Fülöp-szigeteki bázisokról kivonuló Egyesült Államok haditengerészete és légierije szingapúri bázisokra települ át.

## SZÍRIA

---

A Közel-Kelet legerősebb hadseregei közé tartozik a 400 ezres fegyveres erő, amelynek ugyanennyi tartalékosa van. A kötelező katonai szolgálat 2 és fél év. A modern hadfelszerelés szovjet gyártmányú. A szárazföldi erőnek – amelynek legfontosabb egységei az 5 páncélos és 3 gépesített hadosztály – 4000 harckocsija van, közülük 1000 T-72-es. Három föld-föld rakétadandárja különböző hatótávolságú Scud-rakétákkal van felszerelve (Észak-Koreától is vásárolt). A 6000 fős haditengerészetnek szovjet gyártmányú hajói vannak, fő kikötője Tartus, amely az egykori szovjet földközi-tengeri flotta fontos bázisa. A 40000 főnyi légierőnek 600 korszerű harci gépe van, köztük MIG-25, MIG-29, SZU-22 típusúak, ill. föld-levegő léghárító rakétarendszere. Szíria célja az Izraellel való stratégiai paritás elérése. 40000 katonája állomásozik Libanonban, és 20000 katonát küldött Szaúd-Arábiába az Öböl-háború idején.

## SZOMÁLIA

---

Sziad Barre rendszerének megdöntése (1991) után újjászervezték a széthullott fegyveres erőket. Létszámára nincs pontos adat. A korábban 60 ezres kormányhadseregnek szovjet, amerikai és brit harckocsijai, kínai, szovjet és olasz gyártmányú harci gépei voltak. Az Etiópiával vívott 1977–78-as ogadeni háborúig több ezer szovjet tanácsadó állomásozott az országban. A 80-as években Sziad Barre hadserege amerikai és olasz katonai segítséget kapott.

## SZUDÁN

---

A belpolitikában meghatározó fegyveres erő létszáma 75000 fő, a katonai szolgálat kötelező. A szárazföldi csapatoknak 200 szovjet és amerikai gyártmányú harckocsija van. A Níluson és a Vörös-tengeren működő csekély létszámú flotta Jugoszláviától és Irántól vásárolt hajókkal felszerelt. Az

eredetileg szovjet és kínai segítséggel kiépített légierő legújabbán amerikai felszerelést (Northrop F-5E) kapott Román gyártmányú Puma típusú helikopterekkel is rendelkezik. Védelmi egyezménye van Egyiptommal, de az Öböl-háború idején Irakot támogatta.

## SZVÁZIFÖLD

---

A fegyveres erő 2500 fős, dél-afrikai kapcsolatai és felszerelése van. Rendelkezik Arava típusú izraeli gépekkel is.

## TANZÁNIA

---

A 47 ezres fegyveres erőt 100 ezres népi milícia egészíti ki. 60 kínai és szovjet gyártmányú harckocsija van, kínai, észak-koreai és brit építésű órhajói. Légierőjét kanadai segítséggel építette ki, de harci gépei nagy többségükben kínai gyártmányúak. A fegyveres erők Mozambikba és a Seychelle-szigetekre is küldött csapatokat a kormányok megsegítésére.

## THAIFÖLD

---

A belpolitikát évtizedek óta meghatározó fegyveres erők létszáma 290000 fő, 500000 tartalékosa van. A katonai szolgálat kötelező, 2 év. Délkelet-Ázsia egyik legerősebb hadserege. A szárazföldi csapatoknak amerikai és kínai gyártmányú harckocsijai vannak, s külön helikopterflottája. Jelentős erőket összpontosított a kambodzsai és laoszi határon. Haditengerészete erejét tekintve a kínait követi a térségben, rakétákkal felszerelt amerikai, német és olasz építésű felszíni hajói vannak, a tengerészgyalogosok száma 20000. A 40 ezres légierő 160 harci gépe nagy többségében amerikai (F-16, F-5E, A-37B), de rendelkezik izraeli, ausztrál, új-zélandi és olasz gyártmányú gépekkel is. A vietnami háború idején az Egyesült Államok állandó haditengerészeti és légibázisokat tartott fenn az országban, s thaiföldi egységek is harcoltak Dél-Vietnamban. Változatlanul szoros a katonai együttműködése az Egyesült Államokkal, az országban nagy létszámú amerikai katonai tanácsadó csoport állomásozik.

## TOGO

---

Fegyveres ereje 6000 főnyi. Katonai egyezménye van Franciaországgal hadfelszerelés szállításáról és kiképzésről. Ugyanakkor van 2 szovjet gyártmányú harckocsija is, s légierője brazil gépekkel rendelkezik. A hadseregnek jelentős befolyása van az ország politikai életére.

## TÖRÖKORSZÁG

---

Nagy létszámú (650000 fő, 1 millió tartalékos), jól felfegyverzett hadsereg, amelyet 120 ezres

csendőrség egészít ki. A kötelező katonai szolgálat másfél év. 1952 óta NATO-tag, 1955–79 között a CENTO tagja. A hadseregnek meghatározó szerepe van az ország életében, és az ország légi- és haditengerészeti bázisai kulcsfontosságúak a NATO délkelet-európai stratégiájában. Kétoldalú szerződés alapján az Egyesült Államok 25 támaszpontot használ Törökországban, cserébe hadfelszerelést szállít. A szárazföldi hadseregnek 3700 korszerű amerikai és német gyártmányú harckocsija van, és légierője 160 harci gépből, 280 helikopterből áll. Az 55000 fős flotta legtöbb hajója amerikai és német gyártmányú (tengeralattjárók, fregattok, rombolók). Az önálló légierő (68000 fő) 450 amerikai gyártmányú harci géppel rendelkezik, 1987-ben kezdődött meg modernizálása, 160 F-16-os vadászbombázót kap. Az Öböl-háború idején a török bázisok igen fontos támogatást jelentettek a koalíciós erőknek. Ezekről a bázisokról indultak az Észak-Irakot bombázó amerikai gépek, ide települtek a NATO (német, olasz, belga) repülőegységei és légvédelmi (Patriot) rakétaegységei. Cserébe 1991–92-re az Egyesült Államok megnövelte a katonai segítyt.

---

## TRINIDAD ÉS TOBAGO

---

2500 főnyi reguláris és 4000 fős félkatonai ereje van. Az 50 fős légierő 1 Cessna típusú géppel rendelkezik.

---

## TUNÉZIA

---

Kis létszámú, viszonylag korszerűen felfegyverzett hadserege van. A szelektív katonai szolgálat 1 év. A 38000 főnyi fegyveres erő, amelyet a 4000 főnyi rohamrendőri dandár és a 10 ezres nemzeti gárda egészít ki, amerikai és francia harckocsikkal rendelkezik. Különleges ereje a Szahara-dandár. Az amerikai építésű felszíni hajókkal rendelkező gyenge flotta fő kikötője Bizerta. A légierő 50 harci gépét a különböző (amerikai, olasz, francia, svájci) forrásokból szerezte be.

---

## UGANDA

---

Az 1986-ban hatalomra jutott Nemzeti Ellenállási Tanács hadserege, a 70000 főnyi Nemzeti Ellenállási Hadsereg lett az ország hivatalos fegyveres ereje. Megszervezését brit tanácsadó csoport segítette, amelyet tanzániai katonai szakértők váltottak fel. A szárazföldi erőknek szovjet gyártmányú páncélozott szállító járművei (BTR-60) és helikopterei vannak. Légierője MIG-17 és MIG-21 típusú szovjet gyártmányú gépekkel rendelkezett, amelyeket libiai és észak-koreai segítséggel próbált működésben tartani. Rendelkezik nyugat-európai gépekkel és helikopterekkel is. A hadseregnek több ezer főnyi ruandai lázadó is tagja volt, de 1991-ben a kormányzat eltávolította őket a fegyveres erőkből.

---

## ÚJ-ZÉLAND

---

A 12 ezres fegyveres erő könnyű harckocsikkal van felszerelve, az öthatalmi egyezmény keretében egy zászlóalja állomásozik Szingapúrban. A flottának brit gyártmányú fregattjai vannak, és

rendelkezik 1 helikopterszállító hajóval. A légierő 40 harci gépe főleg Skyhawk típusú vadászbombázó és P-3B Orion haditengerészeti felderítő, tengeralattjáró-elhárító. Nagy hatótávolságú szállítógépei vannak. Az ANZUS tagja, de 1986–89 között az Egyesült Államok gyakorlatilag szüneteltette Új-Zéland esetében vállalt védelmi kötelezettségeit, így nem adott el hadfelszerelést sem, miután az ország megtiltotta nukleáris fegyverekkel felszerelt hadihajók befutását kikötőibe. 1990-ben Új-Zéland lemondott e tilalomról. Az ország 1991-ben csökkentette katonai kiadásait.

## URUGUAY

---

A 25 ezres fegyveres erő önkéntesekből áll. A szárazföldi csapatoknak amerikai harckocsijai és szállító járművei vannak. Az amerikai támogatással szervezett légierő 30 harci gépe között azonban nemcsak amerikai, hanem brazil gyártmányúak is találhatók. Flottájának francia építésű fregattjai és őrhajói vannak. A fegyveres erők az 1970-es években meghatározó szerepet játszottak az ország életében, súlyos harcot vívtak a Tupamaro városi gerillamozgalommal, amerikai tanácsadók segítségével. A polgári kormányzat 1991–95 között 10%-kal kívánja csökkenteni a fegyveres erők létszámát.

## VANUATU

---

Néhány 100 fős rendfenntartó egysége, és az ausztrál flotta segítségével létrehozott igen kis létszámú tengeri járőrszolgálat van.

## VENEZUELA

---

Több mint 70000 főnyi fegyveres ereje van, amelyet a 20 ezres Nemzeti Gárda egészít ki. A katonai szolgálat ideje 2 év. A szárazföldi erőt (különleges alakulatai a gerillaellenes harcra kiképzett dandár és ejtőernyősezerd) 150 francia és amerikai harckocsival, 30 harci géppel és helikopterrel szerelték fel. A 10 ezres haditengerészetnek német tengeralattjárói, olasz építésű fregattjai vannak, s külön egysége a tengeralattjáró-elhárító helikopterszállító. A korszerű légierő (200 harci gép) modern amerikai F-16, kanadai CF-5A, brit Canberra és francia Mirage-III vadászbombázókkal rendelkezik. Speciális, brazil gyártmányú gépekkel felszerelt gerillaellenes légi százada és tekintélyes helikopterszállító flottája van. A védelmi minisztériumhoz rendelt Nemzeti Gárda belbiztonsági feladatokat lát el.

## VIETNAM

---

Létszáma, harcképessége alapján a világ legerősebb fegyveres erői közé sorolják. Az 1 milliós reguláris haderőt az 500 ezres Népi Területvédelmi Erő és a 2,5 milliós helyi önvédelmi erők, milícia egészíti ki. A katonai szolgálat kötelező, 2–4 éves. Kínától és a Szovjetuniótól kapott hadfelszerelést, ill. 1975-ben amerikai fegyverzetet zsákmányolt. A szárazföldi hadseregnek 2000 (szovjet T-34/54/55

és kínai T-59) nehéz és könnyű harckocsija, ill. páncélozott szállító járműve van. A nagy létszámú műszaki-építő alakulatot (16 hadosztály) a különleges terepviszonyok, az amerikaiakkal vívott háború jellege indokolták. A légierő 250 harci gépe döntően szovjet (MIG-21, MIG-23, SZU-7B és SZU-20) gyártmányú. Erős helikopterflottája a szovjet típusok mellett zsákmányolt amerikai (UH-1 Iroquois) gépekkel is rendelkezik. Flottája szovjet és amerikai építésű fregattokból, űrhajókból áll. Legnagyobb bázisa Cam Ranh, amely a legfontosabb amerikai haditengerészeti támaszpont volt Dél-Vietnamban, 1975 után a csendes-óceáni szovjet flotta használta. A tradicionálisan a kommunista párt szigorú ellenőrzése alatt álló vietnami fegyveres erő a japánok, majd a franciák ellen harcolt gerillahadseregből nőtt ki, és az amerikaiak elleni háború (1963–75) során a gerillahadviselést ötvözte a reguláris haderőkkel vívott háború doktrínáival. Ez utóbbi érvényesült 1978–79-ben, amikor a 120000 főnyi reguláris erő foglalta el Kambodzsát, megdöntve a vörös khmer uralmat. Az 1979 elején Kínával vívott határháború során elsősorban az északi területvédelmi erőket használta fel. Vietnam a kambodzsai ENSZ-rendezés előfeltételeként kivonta haderejét az országból és távozott a mintegy 15000 főnyi kontingense Laoszból is.

---

## ZAIRE

---

A fegyveres erők létszáma 26000 fő. Ennél több tagja van a félkatonai csendőrségnek (28000) és a belbiztonsági alakulatoknak (25000 fő), amelyek Mobutu elnök hatalmának fenntartását szolgálják. A szárazföldi erőknek kínai és francia harckocsijaik és páncélozott szállító járműveik vannak, különleges egységei az elnöki gárda, az ejtőernyős-, ill. kommandóbandár. A légierőnek olasz gépei és kiképzői vannak, míg a kis létszámú flotta kínai űrhajókkal rendelkezik.

---

## ZAMBIA

---

A 16000 főnyi fegyveres erő önkéntesekből áll. Egy harckocsizó ezrede van, fegyverzete 100 harckocsi és páncélaútó. Légierőjét eredetileg brit tanácsadók segítették, majd olaszok váltották fel őket. A 80 harci gép jó része olasz gyártmányú, de vannak kínai (F-6) és szovjet (MIG-21) vadászbombázói, kanadai, amerikai, német, svéd helikopterei és szállítógépei.

---

## ZIMBABWE

---

55000 fős haderejét a belbiztonságért felelős 15 ezres félkatonai rendőrség egészíti ki. A fegyveres erőket döntően a korábbi gerillahaderő alkotja. Nagy-Britanniától kapott hadfelszerelést és kiképzőket, de erős észak-koreai katonai kapcsolatai vannak. A szárazföldi erőknek szovjet és kínai gyártmányú harckocsijaik vannak. A légierő 80 harci gépe főleg kínai (F-7) és brit (Hunter és Canberra), de rendelkezik olasz és francia típusú repülőgépekkel és helikopterekkel. Többezres kontingenst állomásoztat Mozambikban a fő közlekedési és szállítási útvonalak biztosítására.

---

## ZÖLD-FOKI KÖZTÁRSASÁG

---

Az 1500 főnyi fegyveres erő, a félkatonai népi milícia és rendőrség a portugálok elleni gerillamozgalomból szerveződött. Felszerelése szovjet eredetű, de Portugália az 1980-as évek végétől kiképzési segítséget nyújt és könnyű fegyverzetet szállított.

## TAJVAN

400 ezres fegyveres ereje van. A kötelező katonai szolgálat 2 év. Az Egyesült Államok képezte ki, szerelte fel a hadsereget, de Kína elismerése után a Tajvannal kötött védelmi egyezmény érvényét veszítette. A szárazföldi erőknek 2000 nehéz és könnyű harckocsija van. A légierőt főleg amerikai tervezésű, Tajvanon is gyártott F-5E vadászgépekkel szerelték fel. A flottának amerikai és holland tervezésű tengeralattjárói, rombolói, fregattjai vannak, nagyarányú fejlesztését irányozták elő.

## Nemzetközi kutatás, oktatás, kultúra

A kutatásfejlesztésre fordított kiadások megoszlása néhány országban, tevékenységtípusonként (%)

Ország	Év	Alapkutatás (%)	Alkalmazott kutatás (%)	Kísérleti fejlesztés (%)	A GNP %-ában
<b>Afrika</b>					
Egyiptom	1982	n. a.	n. a.	n. a.	0,2
Kongó	1984	n. a.	n. a.	n. a.	0,0
<b>Észak-Amerika</b>					
Egyesült Államok	1983	12,5	25,5	62,0	2,6 (1988)
<b>Latin-Amerika</b>					
Argentína	1980	25,5	45,6	28,9	0,5 (1981)
Kuba	1985	16,0	77,0	7,0	0,9*** (1987)
Mexikó	1984	13,0	51,0	36,0	0,6
Venezuela	1985	n. a.	n. a.	n. a.	0,3
<b>Ázsia</b>					
Fülöp-szigetek	1984	14,5	52,7	32,8	0,1
Japán	1986	13,8	24,4	61,9	2,8 (1987)
Dél-Korea	1981	24,0	28,8	47,2	1,9 (1988)
Srí Lanka	1984	10,1	73,3	16,1	0,2
Szingapúr	1984	3,4	26,2	70,4	0,9 (1987)
<b>Európa</b>					
Ausztria	1985	21,8	47,6	30,6	1,3
Bulgária	1987	13,0	87,0*	n. a.	3,3***
Csehszlovákia	1987	8,6	91,4*	n. a.	4,5*** (1988)

Franciaország	1986	n. a.	n. a.	n. a.	2,3 (1987)
Hollandia	1986	22,2	32,7	45,1	2,3 (1987)
Írország	1986	14,8	42,6	42,6	1,0
Lengyelország	1985	16,5	33,2	50,3	1,2 (1988)
Magyarország	1987	11,9	30,5	57,5	2,4 (1988)
Nagy-Britannia	1986	n. a.	n. a.	n. a.	2,3
NSZK	1985	18,4	81,6*	n. a.	2,8 (1987)
Norvégia	1985	13,7	35,6	50,7	1,9 (1987)
Olaszország	1986	16,7	42,2	41,1	1,2 (1987)
Portugália	1986	n. a.	n. a.	n. a.	0,5
Spanyolország	1985	19,3	39,6	41,1	0,6 (1987)
Svájc	1986	40,6	n. a.	59,0*	2,8
Svédország	1981	24,6	17,4	57,9	3,0 (1987)
Óceánia					
Ausztrália	1986	28,6	38,3	33,1	1,3 (1987)

\* Kísérleti fejlesztéssel együtt. \*\* Az alkalmazott kutatással együtt. \*\*\* A nemzeti jövedelem %-ában.

**Kutatás-fejlesztéssel foglalkozó tudósok, mérnökök és technikusok száma néhány országban (teljes munkaidejű dolgozóra átszámítva)**

Ország	Év	Összesen	Tudós, mérnök	Technikus
<b>Afrika</b>				
Egyiptom	1986	28425	20893	7532
Guinea	1984	1893	1282	611
Kongó*	1984	2335	862	1473
Líbia	1980	2600	1100	1500
Szenegál	1981	4610	1948	2662
<b>Észak-Amerika</b>				
Egyesüli Államok	1987	n. a.	806200	n. a.
Kanada	1987	84190	57900	26290
<b>Latin-Amerika</b>				
Argentína	1988	17329**	11088**	6241**
Brazília*	1985	n. a.	52863	n. a.
Chile*	1987	5415	n. a.	n. a.
Kuba	1987	20187	11225	8962
Mexikó	1984	46146	16679	29467



Nicaragua*	1987	1027	725	302
Peru	1981	n. a.	4858	n. a.
Venezuela*	1983	7260	4568	2692
Ázsia				
Fülöp-szigetek*	1984	6685	4830	1855
India	1986	155542	85309	70233
Indonézia*	1986	n. a.	29621	n. a.
Izrael	1984	24400	20100	4300
Japán	1988	717804	614854	102950
Dél-Korea*	1986	72507	42042	30465
Malaysia*	1983	2697	n. a.	—
Pakisztán	1988	15927	6641	9286
Szingapúr*	1987	4887	3361	1526
Európa				
Ausztria	1984	14426	7609	6817
Bulgária	1987	62247	50585	11662
Csehszlovákia	1988	112190	66822	45368
Dánia	1987	21953	9775	12178
Finnország	1987	26227	n. a.	n. a.
Franciaország	1987	277900	109400	168500
Görögország	1986	1022	534	488
Hollandia	1987	63520	36750	26770
Írország	1986	5209	3861	1348
Jugoszlávia	1988	53590	34105	19485
Lengyelország	1988	90700	34300	35400
Magyarország	1988	37039	21427	15612
NDK	1988	197811	129010	68801
NSZK	1987	288072	165614	122458
Norvégia	1989	20700**	12100**	8600**
Olaszország	1987	106775	70556	36219
Portugália	1986	7898	4479	3419
Spanyolország	1987	29086	20890	8196
Svájc	1986	25620	14910	10710
Svédország	1987	51811	22725	29086
Szovjetunió	1988	n. a.	1522200	n. a.
Törökország	1985	18643	11276	7367
Óceánia				

Ausztrália	1987	51565	35077	16488
------------	------	-------	-------	-------

\* Tényleges létszám \*\* Becsült adat

#### Kutatás-fejlesztéssel foglalkozók néhány országban, működési terület szerint

Ország	Év	Kutatás-fejlesztéssel foglalkozók összesen (teljes munkaidejű dolgozóra átszámítva)	Termelői ágazatban	Felsőoktatásban (%)	Egyéb (%)	
integrált kutatás-fejlesztés (%)	nem integrált kutatás-fejlesztés (%)					
Afrika						
Egyiptom	1986	51183	5,8	30,8	47,1	16,2
Guinea	1984	2357	23,8	26,6	33,1	16,5
Kongó*	1984	2335	33,8	42,4	22,5	1,2
Észak-Amerika						
Egyesült Államok	1987	806200	73,7 <sup>2</sup>	n. a.	14,4	11,9
Kanada	1987	104620	46,5	n. a.	34,1	19,4 <sup>2</sup>
Latin-Amerika						
Argentína*	1988	228543	2,7 <sup>3</sup>	25,8 <sup>3</sup>	38,9	32,6
Chile <sup>1</sup>	1987	5415	1,1	6,8	87,0	5,0
Kuba	1987	33287	6,4	47,1	11,0	35,5
Mexikó	1984	68972	35,2 <sup>2</sup>	n. a.	38,6	26,2
Venezuela <sup>1</sup>	1983	10687	8,4	3,2	55,3	33,1
Ázsia						
Fülöp-szigetek <sup>1</sup>	1984	10185	11,3	n. a.	15,9	72,8
India	1986	240697	23,1 <sup>2</sup>	n. a.	n. a.	76,9 <sup>4</sup>
Japán	1988	803833	59,9 <sup>2</sup>	n. a.	30,6	9,5
Dél-Korea <sup>1</sup>	1986	87430	48,8 <sup>2</sup>	n. a.	34,1	17,1
Pakisztán	1986	40076	n. a.	73,9	14,0	12,0
Szingapúr <sup>1</sup>	1987	5876	44,0 <sup>2</sup>	n. a.	38,9	17,2
Vietnam	1985	20000	69,0 <sup>5</sup>	n. a.	31,0	n. a.
Európa						
Ausztria	1984	20161	56,1	6,2	26,5	11,2
Bulgária	1987	96471	57,0 <sup>2</sup>	n. a.	13,9	29,1

Ciprus	1984	131	n. a.	n. a.	13,7	86,3 <sup>6</sup>
Csehszlovákia	1988	191866	41,8	41,6	3,0	13,6
Dánia	1987	21953	52,1	4,7	23,0	20,2
Finnország	1987	26227	50,1	1,4	25,5	22,9
Franciaország	1987	277900	51,6 <sup>2</sup>	n. a.	21,4	27,0
Hollandia	1987	63520	48,4	0,7	26,4	24,4
Írország	1986	6343	38,0	n. a.	32,7	29,4 <sup>2</sup>
Jugoszlávia	1988	78496	28,0	16,2	32,6	23,2
Lengyelország	1988	167400	25,3	50,5	8,5	15,6
Magyarország	1988	45069	44,1	15,8	19,3	20,8
NSZK	1987	419206	70,5	n. a.	16,0	13,5
Norvégia	1989	20700 <sup>3</sup>	37,7	15,9	26,6	19,8
Olaszország	1987	128175	44,8	n. a.	33,5	21,7 <sup>2</sup>
Portugália	1986	10570	19,1	3,8	35,9	41,2
Spanyolország	1987	42531	47,9	n. a.	22,4	29,7 <sup>2</sup>
Svájc	1986	45200	77,4 <sup>2</sup>	n. a.	16,2	6,4
Svédország	1987	51811	58,8	9,3	26,4	5,5
Törökország	1983	12004	9,1 <sup>2</sup>	n. a.	60,9	30,0
Óceánia						
Ausztrália	1987	60907	27,7	n. a.	39,9	32,4 <sup>2</sup>

<sup>1</sup> Tényleges létszám. <sup>2</sup> A nem integrálttal együtt. <sup>3</sup> Becsült adat. <sup>4</sup> A felsőoktatással együtt. <sup>5</sup> A nem integrálttal és az egyébbel együtt. <sup>6</sup> A termelő ágazattal együtt.

**Az oktatásügyre fordított állami kiadások néhány országban, a GNP és az összes állami kiadás %-ában, 1988**

Ország	Oktatásra fordított állami kiadások	
a GNP %-ában	az összes állami kiadás %-ában	
<b>Afrika</b>		
Algéria	9,9	27,0
Egyiptom*	5,9	n. a.
Etiópia*	4,4	9,4
Kenya*	7,1	22,7
Malawi	3,2	n. a.
Marokkó*	7,3	25,5

<b>Nigéria**</b>	<b>1,5</b>	<b>12,0</b>
<b>Tanzánia</b>	<b>4,1</b>	<b>8,5</b>
<b>Togo*</b>	<b>4,9</b>	<b>19,7</b>
<b>Tunézia**</b>	<b>6,3</b>	<b>14,8</b>
<b>Uganda*</b>	<b>4,4</b>	<b>22,5</b>
<b>Zimbabwe*</b>	<b>8,9</b>	<b>16,2</b>
<b>Észak-Amerika</b>		
<b>Egyesült Államok*</b>	<b>6,8</b>	<b>n. a.</b>
<b>Kanada</b>	<b>7,1</b>	<b>15,6</b>
<b>Latin-Amerika</b>		
<b>Argentína*</b>	<b>1,9</b>	<b>8,9</b>
<b>Brazília**</b>	<b>4,5</b>	<b>17,7</b>
<b>Chile*</b>	<b>3,6</b>	<b>n. a.</b>
<b>Kuba*</b>	<b>6,8</b>	<b>18,4</b>
<b>Mexikó</b>	<b>2,1</b>	<b>n. a.</b>
<b>Nicaragua*</b>	<b>6,2</b>	<b>12,0</b>
<b>Panama*</b>	<b>5,4</b>	<b>14,3</b>
<b>Venezuela</b>	<b>3,5</b>	<b>16,6</b>
<b>Ázsia</b>		
<b>Afganisztán*</b>	<b>n. a.</b>	<b>4,0</b>
<b>Banglades</b>	<b>2,0</b>	<b>10,3</b>
<b>Fülöp-szigetek</b>	<b>2,0</b>	<b>n. a.</b>
<b>India*</b>	<b>3,3</b>	<b>8,5</b>
<b>Indonézia</b>	<b>1,0</b>	<b>4,3</b>
<b>Irak*</b>	<b>n. a.</b>	<b>6,4</b>
<b>Irán*</b>	<b>n. a.</b>	<b>18,1</b>
<b>Japán*</b>	<b>4,9</b>	<b>16,9</b>
<b>Kína</b>	<b>2,4</b>	<b>n. a.</b>
<b>Dél-Korea*</b>	<b>3,9</b>	<b>26,6</b>
<b>Malaysia*</b>	<b>6,9</b>	<b>n. a.</b>
<b>Pakisztán*</b>	<b>3,1</b>	<b>n. a.</b>
<b>Szaúd-Arábia*</b>	<b>7,4</b>	<b>13,6</b>
<b>Szingapúr*</b>	<b>3,8</b>	<b>11,5</b>
<b>Thaiföld</b>	<b>3,3</b>	<b>16,6</b>
<b>Európa</b>		
<b>Ausztria</b>	<b>5,7</b>	<b>7,6</b>

Belgium	4,9	n. a.
Bulgária*	6,9*****	n. a.
Csehszlovákia	5,3*****	8,0
Dánia*	7,9	14,5
Finnország*	5,9	13,3
Franciaország	5,4	n. a.
Görögország**	2,7	n. a.
Hollandia*	7,3	n. a.
Írország**	6,9	9,3
Luxemburg	2,8	11,0
Magyarország	5,4	6,4
Málta	3,6	n. a.
Nagy-Britannia*	5,0	n. a.
NSZK*	4,4	9,0
Norvégia*	6,8	13,6
Olaszország**	5,0	8,3
Portugália*	4,4	n. a.
Románia***	2,1	n. a.
Spanyolország*	3,2	13,3
Svájc*	4,8	18,9
Svédország	6,7	12,3
Szovjetunió****	7,3	n. a.
Törökország	1,8	n. a.
Óceánia		
Ausztrália*	5,5	12,5

\* 1987-es adat. \*\*1986-os adat. \*\*\* 1985-ös adat. \*\*\*\* A Belorusz és az Ukrán SZSZK nélkül. \*\*\*\*\* A nemzeti jövedelem %-ában.

**A felsőfokú oktatás hallgatóinak száma néhány országban,100 ezer lakosra számítva, 1988**

Ország	Hallgatók
Afrika	
Algéria	860
Egyiptom*	1749
Etiópia	69
Ghána**	132
Guinea	101
Kenya**	121

Kongó**	133
Malawi*	54
Marokkó*	911
Mozambik*	16
Nigéria**	239
Szenegál	258
Tanzánia*	25
Togo	230
Tunézia	699
Uganda*	75
Zambia*	173
Zimbabwe	383
Észak-Amerika	
Egyesült Államok	5438
Kanada	5024
Latin-Amerika	
Argentína*	3079
Brazília	1041
Chile*	1789
Kolumbia*	1451
Kuba	2456
Mexikó	1543
Nicaragua*	768
Panama*	2787
Peru*	2422
Venezuela	2670
Ázsia	
Afganisztán*	115
Banglades	413
Fülöp-szigetek	2659
India**	581
Indonézia**	600
Irak	1188
Irán	599
Japán	2117
Jordánia**	1992

<b>Kína</b>	<b>187</b>
<b>Dél-Korea</b>	<b>3688</b>
<b>Malaysia</b>	<b>653</b>
<b>Mongólia*</b>	<b>1984</b>
<b>Pakisztán*</b>	<b>462</b>
<b>Sri Lanka*</b>	<b>377</b>
<b>Szaúd-Arábia*</b>	<b>1091</b>
<b>Szíria*</b>	<b>1686</b>
<b>Thaiföld*</b>	<b>1660</b>
<b>Vietnam***</b>	<b>214</b>
<b>Európa</b>	
<b>Albánia</b>	<b>805</b>
<b>Ausztria</b>	<b>2572</b>
<b>Belgium*</b>	<b>2566</b>
<b>Bulgária</b>	<b>1677</b>
<b>Ciprus</b>	<b>748</b>
<b>Csehszlovákia</b>	<b>1188</b>
<b>Dánia*</b>	<b>2385</b>
<b>Finnország</b>	<b>2973</b>
<b>Franciaország</b>	<b>2656</b>
<b>Görögország*</b>	<b>2104</b>
<b>Hollandia*</b>	<b>2833</b>
<b>Írország*</b>	<b>2047</b>
<b>Izland</b>	<b>2013</b>
<b>Jugoszlávia</b>	<b>1451</b>
<b>Lengyelország</b>	<b>1306</b>
<b>Luxemburg**</b>	<b>232</b>
<b>Magyarország</b>	<b>938</b>
<b>Málta</b>	<b>482</b>
<b>Nagy-Britannia*</b>	<b>1913</b>
<b>NDK</b>	<b>2645</b>
<b>NSZK</b>	<b>2779</b>
<b>Norvégia</b>	<b>2743</b>
<b>Olaszország</b>	<b>2182</b>
<b>Portugália</b>	<b>1463</b>
<b>Románia*</b>	<b>686</b>

Spanyolország*	2665
Svájc	1925
Svédország	2242
Szovjetunió	1804
Törökország	1112
Óceánia	
Ausztrália*	2577

\* 1987-es adat. \*\* 1985-ös adat. \*\*\* 1980-as adat.

#### Beiratkozott tanulók a népesség megfelelő korcsoportjának %-ában, néhány országban

Ország	Év	Az alap- és közép-fokú oktatásának megfelelő korcsoport	Alap- és közép-fokon tanul a megfelelő korú népesség %-ában			Felsőfokon tanul a 20–24 éves népesség %-ában		
			Összesen	Férfi	Nő			
Ausztria	1988	6–17	87	86	88	30,5	32,5	28,4
Belgium	1987	6–17	99	99	100	32,7	33,8	31,6
Bulgária	1988	6–17	94	95	94	25,1	22,5	27,8
Csehszlovákia	1988	6–17	91	90	92	17,5	20,0	15,0
Dánia	1987	6–17	100	100	100	30,5	29,5	31,5
Finnország	1988	7–18	100	100	100	40,1	38,6	41,6
Franciaország	1988	6–17	100	100	100	34,5	32,1	37,0
Görögország	1986	6–17	98	99	97	26,9	26,0	27,8
Hollandia	1987	4–17	100	100	100	32,4	36,3	28,4
Jugoszlávia	1988	7–18	85	86	84	18,3	18,4	18,1
Lengyelország	1988	7–18	94	94	94	19,6	16,9	22,4
Magyarország	1988	6–17	88	87	89	14,8	13,5	16,3
Nagy-Britannia	1987	5–17	93	92	94	22,8	23,9	21,6
NDK	1988	6–18	87	88	86	33,1	31,0	35,4
NSZK	1988	6–18	100	100	99	31,8	36,5	26,9
Norvégia	1988	7–18	95	94	96	35,0	31,8	38,4
Olaszország	1988	6–18	83	83	82	26,3	27,1	25,4
Portugália	1986	6–17	91	89	94	17,5	16,3	18,8
Románia	1987	6–17	92	n. a.	n. a.	9,8	n. a.	n. a.
Spanyolország	1987	6–17	100	100	100	31,5	31,0	31,9
Svédország	1988	7–18	95	95	96	31,2	28,8	33,7
Svájc	1988	7–19	n. a.	n. a.	n. a.	24,8	32,6	16,5



Szovjetunió	1988	7–16	100	n. a.	n. a.	23,6	21,4	26,0
India	1988	6–17	66	79	53	6,4*	8,5	4,0
Izrael	1987	6–17	92	89	94	34,1	35,4	32,6
Japán	1988	6–17	98	98	99	30,1	36,6	23,3
Dél-Korea	1989	6–17	96	97	95	37,7	50,2	24,2
Egyesült Államok	1986	6–17	100	100	99	59,6	55,5	63,7
Kanada	1988	6–17	100	100	100	62,2	56,5	68,1
Argentína	1987	6–17	96	94	98	40,8	37,6	44,1
Brazília	1988	7–17	87	n. a.	n. a.	10,9	10,6	11,2
Chile	1989	6–17	92	91	92	17,8**	19,6	16,0
Kuba	1988	6–17	96	95	98	21,6	18,0	25,5
Mexikó	1988	6–17	84	85	84	15,2	18,3	12,1
Ausztrália	1988	6–16	100	100	100	28,8	28,1	29,6

\* 1985. \*\* 1987

#### A napilapok száma és az ezer lakosra jutó lappéldányok száma néhány országban, 1988

Ország	Napilapok száma	1000 lakosra jutó példányszám
Ausztrália	68	252
Ausztria	32	362
Belgium	23	219
Bulgária	20	267
Chile	39	67
Csehszlovákia	30	345
Dánia	46	359
Egyesült Államok*	1657	259
Finnország	67	551
Franciaország	96	186
Hollandia	46	314
Írország	7	175
Japán	158	581
Jugoszlávia	28	100
Kanada	119	225
Kuba	17	129
Lengyelország	45	184
Magyarország	28	273

Nagy-Britannia	99	398
NDK	39	585
NSZK	318	347
Norvégia	83	551
Olaszország	73	105
Portugália	35	83
Spanyolország	102	75
Svájc	98	504
Svédország	107	526
Szovjetunió**	723	474

\* 1986-os adat. \*\* Az Ukrán SZSZK és a Belorusz SZSZK nélkül.

#### A kiadott könyvek és füzetek száma és 10000 lakosra jutó aránya néhány országban, 1988

Ország	Kiadott művek száma	10000 lakosra jutó művek száma
Ausztrália*	7460	4,6
Ausztria	8360	11,0
Bulgária	4379	4,9
Chile	1840	1,5
Csehszlovákia	9558	6,1
Dánia**	11129	21,7
Finnország	10386	21,0
Franciaország	39026	7,0
Hollandia	13845	9,4
Japán*	44686	3,7
Jugoszlávia	12100	5,1
Kuba	2069	2,0
Lengyelország	10728	2,8
Magyarország	8621	8,1
NDK	6526	3,9
NSZK	68611	11,2
Norvégia	4894	11,7
Olaszország	19620	3,4
Portugália**	7733	7,5
Spanyolország	35426	9,1

Svájc	12698	19,5
Svédország	11794	14,0
Szovjetunió***	83011**	2,9**

\* 1986-os adat. \*\* 1987-es adat. \*\*\* Az Ukrán SZSZK és a Belorusz SZSZK nélkül.

#### A kiadott könyvek és füzetek száma témakörök szerint, néhány országban

Ország	Év	Összes művek száma	Társadalom-tudományi*	Vallási	Természet-tudományi	Alkalmazott tudományi	Földrajzi és történelmi	Irodalom
Ausztrália	1986	7460	2739	226	479	1351	720	
Ausztria	1988	8360	2201	358	1122	1732	728	
Belgium	1987	7091	1098	331	251	774	563	
Bulgária	1988	4379	1294	12	324	1115	278	
Chile	1988	1840	804	114	77	148	142	
Csehszlovákia	1988	9558	1982	65	933	3046	363	
Dánia	1987	11129	2585	299	648	2801	934	
Finnország	1988	10386	2793	382	925	2749	647	
Franciaország	1988	39026	12056	1104	1722	4564	4427	
Hollandia	1988	13845	1922	815	307	2115	942	
India	1988	14408	4643	1242	547	1345	1443	
Japán	1986	44686	12406	681	2447	7462	1996	
Jugoszlávia	1988	12100	3794	400	474	1787	1111	
Kuba	1988	2069	589	2	258	444	76	
Lengyelország	1988	10728	2229	480	874	2 856	973	
Magyarország	1988	8621	2049	103	644	2207	592	
NDK	1988	6526	902	287	462	971	328	
NSZK	1988	68611	17324	3917	2005	9143	7588	
Norvégia	1988	4894	1454	170	308	719	331	
Olaszország	1988	19620	5238	1479	651	2782	1861	
Portugália	1987	7733	1637	415	604	939	692	
Spanyolország	1988	35426	5944	1575	2177	4111	3836	
Svájc	1988	12698	2946	738	975	2936	789	
Svédország	1988	11794	2224	463	693	2398	1001	
Szovjetunió***	1987	83011	23833	330	6801	30758	2199	

\* Filozófiával együtt. \*\* Nyelvtudományi művekkel együtt. \*\*\* Az Ukrán SZSZK és a Belorusz SZSZK nélkül.

## Sport

Rövidítések	
<b>BEK</b>	<b>Bajnokcsapatok Európa Kupája</b>
<b>EB</b>	<b>Európa-bajnokság</b>
<b>G</b>	<b>gólszerző</b>
<b>hp.</b>	<b>hibapont</b>
<b>h. u.</b>	<b>hosszabbítás után</b>
<b>hv.</b>	<b>holtversenyben</b>
<b>i. g.</b>	<b>idegenben szerzett gólokkal</b>
<b>kcm</b>	<b>köbcentiméter</b>
<b>kl.</b>	<b>klasszikus stílus</b>
<b>k. o.</b>	<b>kiütéses győzelem</b>
<b>korm.</b>	<b>kormányos</b>
<b>n. l.</b>	<b>nevű lován</b>
<b>p.</b>	<b>pont</b>
<b>p. gy.</b>	<b>pontozásos győzelem</b>
<b>sz.</b>	<b>szabad stílus</b>
<b>VB</b>	<b>világbajnokság</b>
<b>ves.</b>	<b>világcsúcs</b>

Rövidítések	Országnevek
<b>ALG</b>	<b>Algéria</b>
<b>ARG</b>	<b>Argentína</b>
<b>AUS</b>	<b>Ausztrália</b>
<b>AUT</b>	<b>Ausztria</b>
<b>BEL</b>	<b>Belgium</b>
<b>BRA</b>	<b>Brazília</b>
<b>BUL</b>	<b>Bulgária</b>
<b>CAN</b>	<b>Kanada</b>
<b>CHN</b>	<b>Kína</b>
<b>CUB</b>	<b>Kuba</b>
<b>DEN</b>	<b>Dánia</b>
<b>ENG</b>	<b>Anglia</b>
<b>ESP</b>	<b>Spanyolország</b>
<b>FIN</b>	<b>Finnország</b>
<b>FRA</b>	<b>Franciaország</b>
<b>FRG</b>	<b>NSZK</b>
<b>GBR</b>	<b>Nagy-Britannia</b>
<b>GDR</b>	<b>NDK</b>
<b>GER</b>	<b>Németország</b>

<b>GRE</b>	<b>Görögország</b>
<b>HOL</b>	<b>Hollandia</b>
<b>HUN</b>	<b>Magyarország</b>
<b>IRL</b>	<b>Írország</b>
<b>IRN</b>	<b>Irán</b>
<b>ITA</b>	<b>Olaszország</b>
<b>JPN</b>	<b>Japán</b>
<b>KEN</b>	<b>Kenya</b>
<b>KOR</b>	<b>Koreai Köztársaság, ill. közös koreai csapat</b>
<b>LUX</b>	<b>Luxemburg</b>
<b>MAR</b>	<b>Marokkó</b>
<b>NOR</b>	<b>Norvégia</b>
<b>NZL</b>	<b>Új-Zéland</b>
<b>POL</b>	<b>Lengyelország</b>
<b>POR</b>	<b>Portugália</b>
<b>PRK</b>	<b>Koreai NDK</b>
<b>ROM</b>	<b>Románia</b>
<b>RSA</b>	<b>Dél-afrikai Köztársaság</b>
<b>SUI</b>	<b>Svájc</b>
<b>SUR</b>	<b>Suriname</b>
<b>SWE</b>	<b>Svédország</b>
<b>TCH</b>	<b>Cseh és Szlovák SZK</b>
<b>TUR</b>	<b>Törökország</b>
<b>URS</b>	<b>Szovjetunió</b>
<b>USA</b>	<b>Egyesült Államok</b>
<b>YUG</b>	<b>Jugoszlávia</b>
<b>ZAM</b>	<b>Zambia</b>
<b>ZIM</b>	<b>Zimbabwe</b>

## **XVI. Téli Olimpiai Játékok (Albertville) • XXV. Nyári Olimpiai Játékok (Barcelona)**

Az 1992-es év két kiemelkedő sporteseménye a téli és a nyári olimpia. A XVI. Téli Olimpiai Játékokat a franciaországi Albertville-ben rendezik, febr. 8-a és 23-a között, 7 sportág 57 versenyszámában (32 férfi, 23 női, 2 vegyes szám). A XXV. Nyári Olimpiai Játékokra Barcelonában kerül sor, júl. 25-től aug. 9-ig, ezen 25 sportágban<sup>xiv</sup>\* 257 versenyszám (159 férfi, 86 női, 12 vegyes) érmeiért küzdhetnek a résztvevők.

Az alábbi összeállításunkban felsoroljuk a két játékok összes versenyszámát, megadjuk a címvédők – a legutóbbi győztesek – nevét és eredményét, valamint – ahol nyilvántartanak ilyet – az olimpiai csúcseredményt is. A versenyszámok neve mellett \*-gal jelezzük, ha új (pontosabban: Szöulban és

Calgaryban nem szereplő) számról van szó.

## **TÉLI OLIMPIA**

1 1988-ban a Divízió II winglider volt. 1992-ben a Lechner-deszka lesz a hivatalos szám.

<b>SPORTÁG</b> versenyszám	<b>CÍMVÉDŐ</b> olimpiai csúcs
<b>BOB</b>	
<b>Kettes</b>	<b>SZOVJETUNÓ I 3:53,48</b>
<b>Négyes</b>	<b>SVÁJC I 3:47,51</b>
<b>GYORSKORCSOLYA</b>	
<b>Férfiak</b>	
<b>500 m</b>	<b>MEY, Uwe-Jens (GDR) 36,45</b> <b>36,45 MEY, Uwe-Jens (GDR), 1988</b>
<b>1000 m</b>	<b>GULJAJEV, Nyikolaj (URS) 1:13,03</b> <b>1:13,03 GULJAJEV, Nyikolaj (URS), 1988</b>
<b>1500 m</b>	<b>HOFFMANN, André (GDR) 1:52,06</b> <b>1:52,06 HOFFMANN, André (GDR), 1988</b>
<b>5000 m</b>	<b>GUSTAFSON, Sven Tomas (SWE) 6:44,63</b> <b>6:44,63 GUSTAFSON, Sven Tomas (SWE), 1988</b>
<b>10000 m</b>	<b>GUSTAFSON, Sven Tomas (SWE) 13:48,20</b> <b>13:48,20 GUSTAFSON, Sven Tomas (SWE), 1988</b>
<b>Rövidpályás 1000 m egyéni*</b>	
<b>5000 m váltó*</b>	
<b>Nők</b>	
<b>500 m</b>	<b>BLAIR, Bonnie (USA) 39,10</b> <b>39,10 BLAIR, Bonnie (USA), 1988</b>
<b>1000 m</b>	<b>ROTHENBURGER, Christa (GDR) 1:17,65</b> <b>1:17,65 ROTHENBURGER, Christa (GDR), 1988</b>
<b>1500 m</b>	<b>GENNIP, Yvonne van (HOL) 2:00,68</b> <b>2:00,68 GENNIP, Yvonne van (HOL), 1988</b>
<b>3000 m</b>	<b>GENNIP, Yvonne van (HOL) 4:11,94</b> <b>4:11,94 GENNIP, Yvonne van (HOL), 1988</b>
<b>5000 m</b>	<b>GENNIP, Yvonne van (HOL) 7:14,13</b> <b>7:14,13 GENNIP, Yvonne van (HOL), 1988</b>
<b>Rövidpályás 500 m egyéni*</b>	
<b>3000 m váltó*</b>	
<b>JÉGKORONG</b>	<b>SZOVJETUNÓ</b>
<b>MŰKORCSOLYA</b>	
<b>Férfiak</b>	<b>BOITANO, Brian (USA) 3,0</b>
<b>Nők</b>	<b>WITT, Katarina (GDR) 4,2</b>
<b>Páros</b>	<b>GORGJEJEVA, Jekatyerina; GRINYKOV, Szergej (URS) 1,4</b>
<b>Jégtánc</b>	<b>BESZTYEMJANOVA, Natalja; BUKIN, Andrej (URS) 2,0</b>

<b>Sí</b>	
<b>Északi számok</b>	
<b>Férfiak</b>	
<b>10 km-es sífutás*</b>	
<b>15 km-es sífutás (üldöző)*</b>	
<b>30 km-es sífutás</b>	<b>PROKUROROV, Alekszandr (URS) 41:18,9</b>
<b>50 km-es sífutás</b>	<b>SVAN, Gunde Anders (SWE) 2:04:30,9</b>
<b>4×10 km-es sífutóváltó</b>	<b>SVÉDORSZÁG 1:43:58,6</b>
<b>Síugrás, középsánc</b>	<b>NYKÄ</b>
<b>Síugrás, nagysánc</b>	<b>NYKÄ</b>
<b>Síugrás, csapatverseny</b>	<b>FINNORSZÁG 634,4 p.</b>
<b>Északi összetett – egyéni</b>	<b>KEMPF, Hippolyt (SUI)</b>
<b>csapat</b>	<b>NSZK</b>
<b>Nők</b>	
<b>5 km-es sífutás</b>	<b>MATIKAINEN, Marjo (FIN) 15:04,0</b>
<b>10 km-es sífutás (üldöző)*</b>	
<b>15 km-es sífutás*</b>	
<b>20 km-es sífutás</b>	<b>TYIHONOVA, Tamara (URS) 55:53,6</b>
<b>4×5 km-es sífutóváltó</b>	<b>SZOVJETUNIÓ 59:51,1</b>
<b>Alpesi számok</b>	
<b>Férfiak</b>	
<b>Lesiklás</b>	<b>ZURBRIGGEN, Pirmin (SUI) 1:59,63</b>
<b>Műlesiklás</b>	<b>TOMBA, Alberto (ITA) 1:39,47</b>
<b>Óriás műlesiklás</b>	<b>TOMBA, Alberto (ITA) 2:06,37</b>
<b>Szuper-óriásműlesiklás</b>	<b>PICCARD, Franck (FRA) 1:39,66</b>
<b>Alpesi összetett</b>	<b>STROLZ, Hubert (AUT) 36,55 p</b>
<b>Nők</b>	
<b>Lesiklás</b>	<b>KIEHL, Marina (FRG) 1:25,86</b>
<b>Műlesiklás</b>	<b>SCHNEIDER, Vreni (SUI) 1:36,69</b>
<b>Óriás műlesiklás</b>	<b>SCHNEIDER, Vreni (SUI) 2:06,49</b>
<b>Szuper-óriásműlesiklás</b>	<b>WOLF, Sigrid (AUT) 1:19,03</b>
<b>Alpesi összetett</b>	<b>WACHTER, Anita (AUT) 29,25 p.</b>
<b>Akrobatikus számok</b>	
<b>Férfiak Mogul*</b>	
<b>Nők Mogul*</b>	
<b>SÍLÖVÉSZET</b>	
<b>Férfiak</b>	
<b>10 km</b>	<b>ROETSCH, Frank-Peter (GDR) 25:08,1</b>
<b>20 km</b>	<b>ROETSCH, Frank-Peter (GDR) 56:33,3</b>
<b>4×7,5 km váltó</b>	<b>SZOVJETUNIÓ 1:22:30,0</b>
<b>Nők</b>	
<b>7,5 km*</b>	

15 km*	
3×7,5 km váltó*	
<b>SZÁNKÓ</b>	
<b>Férfiak</b>	
Együlékes	MÜLLER, Jens (GDR) 3:05,548
Kétülékes	HOFFMANN, Jörg; PIETZSCH, Jochen (GDR) 1:31,940
<b>Nők</b>	
Együlékes	WALTER-MARTIN, Steffi (GDR) 3:03,973
Bemutató sportágak	
Curling – férfi, női	
Gyorssíelés – férfi, női	
Síakrobatika – balett – férfi, női– ugrás – férfi, női	
<b>NYÁRI OLIMPIA</b>	
<b>ASZTALITENISZ</b>	
<b>Férfiak</b>	
Egyes	JU Nam Kju (KOR)
Páros	CSEN Lung-can, VEJ Csing-kuang (CHN)
<b>Nők</b>	
Egyéni	CSEN Csing (CHN)
Páros	JAN Jung Ja, HJAN Dzsung Hva (KOR)
<b>ATLÉTIKA</b>	
<b>Férfiak</b>	
100 m-es síkfutás	LEWIS, Carl (USA) 9,92 9,92 LEWIS, Carl (USA), 1988
200 m-es síkfutás	DeLOACH, Joe (USA) 19,75 19,75 DeLOACH, Joe (USA), 1988
400 m-es síkfutás	LEWIS, Steven (USA) 43,87 43,86 EVANS, Lee (USA), 1986
800 m-es síkfutás	ERENG, Paul (KEN) 1:43,45 1:43,00 CRUZ, Joaquim (BRA), 1984
1500 m-es síkfutás	RONO, Peter (KEN) 3:35,96 3:32,53 COE, Sebastian (GBR), 1984
5000 m-es síkfutás	NGUGI, John (KEN) 13:11,70 13:05,59 AUITA, Szaid (MAR), 1984
10000 m-es síkfutás	BOUTAIB, Brahim (MAR) 27:21,46 27:21,46 BOUTAIB, Brahim (MAR), 1988
Maratoni futás	BORDIN, Gelindo (ITA) 2:10:32 2:09:21 <sup>1</sup> LOPES, Carlos (POR), 1984
3000 m-es akadályfutás	KARIUKI, Julius (KEN) 8:05,51 8:05,51 KARIUKI, Julius (KEN), 1988
110 m-es gátfutás	KINGDOM, Roger (USA) 12,98 12,98 KINGDOM, Roger (USA), 1988



400 m-es gátfutás	PHILLIPS, Andre (USA) 47,19 47,19 PHILLIPS, Andre (USA), 1988
4×100 m-es váltófutás	SZOVJETUNIÓ 38,19 37,83 EGYESÜLT ÁLLAMOK, 1984
4×400 m-es váltófutás	EGYESÜLT ÁLLAMOK 2:56,16 2:56,16 EGYESÜLT ÁLLAMOK, 1968, 1988
20 km-es gyaloglás	PRIBILINEC, Jozef (TCH) 1:19:57 1:19:57 <sup>1</sup> PRIBILINEC, Jozef (TCH), 1988
50 km-es gyaloglás	IVANYENKO, Vjacseszlav (URS) 3:38 29 3:38:29 <sup>1</sup> IVANYENKO, Vjacseszlav (URS), 1988
Magasugrás	AVGYEJENKO, Gennagyij (URS) 238 238 AVGYEJENKO, Gennagyij (URS), 1988
Rúdugrás	BUBKA, Szergej (URS) 590 590 BUBKA, Szergej (URS), 1988
Távolugrás	LEWIS, Carl (USA) 872 890 BEAMON, Robert (USA), 1968
Hármasugrás	MARKOV, Hriszto (BUL) 17,61 17,61 MARKOV, Hriszto (BUL), 1988
Súlylökés	TIMMERMAN, Ulf (GDR) 22,47 22,47 TIMMERMAN, Ulf (GDR), 1988
Diszkoszvetés	SCHULT, Jürgen (GDR) 68,82 68,82 SCHULT, Jürgen (GDR), 1988
Gerelyhajítás	KORJUS, Tapio (FIN) 84,28 85,90 ZELEZNY, Jan (TCH), 1988
Kalapácsvetés	LITVINOV, Szergej (URS) 84,80 84,80 LITVINOV, Szergej (URS), 1988
Tízpróba	SCHENK, Christian (GDR) 8488 8847 THOMPSON, Daley (GBR), 1984
<b>* Gyaloglásban és maratoni futásban a legjobb olimpiai eredmény</b>	
Nők	
100 m-es síkfutás	GRIFFITH-JOYNER, Florence (USA) 10,54 10,62 GRIFFITH-JOYNER, Florence (USA), 1988
200 m-es síkfutás	GRIFFITH-JOYNER, Florence (USA) 21,34 21,34 GRIFFITH-JOYNER, Florence (USA), 1988
400 m-es síkfutás	BRIZGINA, Olga (URS) 48,65 48,65 BRIZGINA, Olga (URS), 1988
800 m-es síkfutás	WODARS, Sigrun (GDR) 1:56,10 1:53,43 OLIZARENKO, Nagyezsda (URS), 1980
1500 m-es síkfutás	IVAN, Paula (ROM) 3:53,96 3:53,96 IVAN, Paula (ROM), 1988
3000 m-es síkfutás	SZAMOLJENKO, Tatjana (URS) 8:26,53 8:26,53 SZAMOLJENKO, Tatjana (URS), 1988
10000 m-es síkfutás	BONDARENKO, Olga (URS) 31:05,21 31:05,21 BONDARENKO, Olga (URS), 1988

<b>Maratoni futás</b>	<b>MOTA, Rosa (POR) 2:25:40</b> <b>2:24:52<sup>1</sup> BENOIT, Joan (USA), 1984</b>
<b>10 km-es gyaloglás*</b>	
<b>100 m-es gátfutás</b>	<b>DONKOVA, Jordanka (BUL) 12,38</b> <b>12,38 DONKOVA, Jordanka (BUL), 1988</b>
<b>400 m-es gátfutás</b>	<b>FLINTOFF-KING, Debra (AUS) 53,17</b> <b>53,17 FLINTOFF-KING, Debra (AUS), 1988</b>
<b>4×100 m-es váltófutás</b>	<b>EGYESÜLT ÁLLAMOK, 41,98</b> <b>41,60 NDK, 1980</b>
<b>4×400 m-es váltófutás</b>	<b>SZOVJETUNIÓ 3:15,18</b> <b>3:15,18 SZOVJETUNIÓ, 1988</b>
<b>Magasugrás</b>	<b>RITTER, Louise (USA) 203</b> <b>203 RITTER, Louise (USA), 1988</b>
<b>Távolugrás</b>	<b>JOYNER-KERSEE, Jackie (USA) 740</b> <b>740 JOYNER-KERSEE, Jackie (USA), 1988</b>
<b>Súlylökés</b>	<b>LISZOVSKAJA, Natalja (URS) 22,24</b> <b>22,41 BRIESENICK, Ilona (GDR), 1980</b>
<b>Diszkoszvetés</b>	<b>HELLMANN-OPITZ, Martina (GDR) 72,30</b> <b>72,30 HELLMANN-OPITZ, Martina (GDR), 1988</b>
<b>Gerelyhajítás</b>	<b>FELKE, Petra (GDR) 74,68</b> <b>74,68 FELKE, Petra (GDR), 1988</b>
<b>Hétpróba</b>	<b>JOYNER-KERSEE, Jackie (USA) 7291</b> <b>7291 JOYNER-KERSEE, Jackie (USA), 1988</b>
<b>BASEBALL*</b>	
<b>BÍRKÓZÁS</b>	
<b>Kötöttfogás</b>	
<b>48 kg</b>	<b>MAENZA, Vincenzo (ITA)</b>
<b>52 kg</b>	<b>RONNINGEN, Jon (NOR)</b>
<b>57 kg</b>	<b>SIKE András (HUN)</b>
<b>62 kg</b>	<b>MADZSIDOV, Komandor (URS)</b>
<b>68 kg</b>	<b>DZSULFALAKJAN, Levon (URS)</b>
<b>74 kg</b>	<b>KIM Jung Nam (KOR)</b>
<b>82 kg</b>	<b>MAMIASVILI, Mihail (URS)</b>
<b>90 kg</b>	<b>KOMSEV, Atanasz (BUL)</b>
<b>100 kg</b>	<b>WRONSKI, Andrzej (POL)</b>
<b>130 kg</b>	<b>KARELIN, Alekszandr (URS)</b>
<b>Szabadfogás</b>	
<b>48 kg</b>	<b>KOBAJASI Takasi (JPN)</b>
<b>52 kg</b>	<b>SZATO Micuru (JPN)</b>
<b>57 kg</b>	<b>BJELOGLAZOV, Szergej (URS)</b>
<b>62 kg</b>	<b>SMITH, John (USA)</b>
<b>68 kg</b>	<b>FADZAJEV, Arszen (URS)</b>
<b>74 kg</b>	<b>MONDAY, Kenneth (USA)</b>
<b>82 kg</b>	<b>HAN Mjung Vu (KOR)</b>

<b>90 kg</b>	<b>HADARCEV, Maharbek (URS)</b>
<b>100 kg</b>	<b>PUSCASU, Vasile (ROM)</b>
<b>130 kg</b>	<b>GOBEDZSISVILI, David (URS)</b>
<b>CSELGÁNCS</b>	
<b>Férfiak</b>	
<b>60 kg</b>	<b>KIM Dzsa Jap (KOR)</b>
<b>65 kg</b>	<b>LI Kjong Kuen (KOR)</b>
<b>71 kg</b>	<b>ALEXANDRE, Marc (FRA)</b>
<b>78 kg</b>	<b>LEGIEN, Waldemar (POL)</b>
<b>86 kg</b>	<b>SEISENBACHER, Peter (AUT)</b>
<b>95 kg</b>	<b>MIGUEL, Aurelio (BRA)</b>
<b>+95 kg</b>	<b>SZAITO Hitosi (JPN)</b>
<b>Nők</b>	
<b>48 kg*</b>	
<b>52 kg*</b>	
<b>56 kg*</b>	
<b>61 kg*</b>	
<b>66 kg*</b>	
<b>72 kg*</b>	
<b>+72 kg*</b>	
<b>EVEZÉS</b>	
<b>Férfiak</b>	
<b>Egypárevezős</b>	<b>LANGE, Thomas (GDR) 6:49,86</b>
<b>Kétpárevezős</b>	<b>HOLLANDIA 6:21,13</b>
<b>Kormányos nélküli kettes</b>	<b>NAGY-BRITANNIA 6:36,84</b>
<b>Kormányos kettes</b>	<b>OLASZORSZÁG 6:58,79</b>
<b>Kormányos nélküli négyes</b>	<b>NDK 6:03,11</b>
<b>Kormányos négyes</b>	<b>NDK 6:10,94</b>
<b>Négyárevezős</b>	<b>OLASZORSZÁG 5:53,37</b>
<b>Nyolcas</b>	<b>NSZK 5:46,05</b>
<b>Nők</b>	
<b>Egypárevezős</b>	<b>BEHRENDT, Jutta (GDR) 7:47,19</b>
<b>Kétpárevezős</b>	<b>NDK 7:00,48</b>
<b>Kormányos nélküli kettes</b>	<b>ROMÁNIA 7:28,13</b>
<b>Kormányos nélküli négyes*</b>	
<b>Négyárevezős</b>	<b>NDK 6:21,06</b>
<b>Nyolcas</b>	<b>NDK 6:15,17</b>
<b>GYEPLABDA</b>	
<b>Férfiak</b>	<b>NAGY-BRITANNIA</b>
<b>Nők</b>	<b>AUSZTRÁLIA</b>
<b>ÍJÁSZÁT</b>	
<b>Férfiak</b>	

Egyéni	BARRS, Jay (USA) 338
Csapat	KOREAI KÖZTÁRSASÁG 986
Nők	
Egyéni	KIM Szu Njung (KOR) 344
Csapat	KOREAI KÖZTÁRSASÁG 982
KAJAK-KENU	
Kajak	
Férfiak	
Egyes, 500 m	GYULAY Zsolt (HUN) 1:44,82
Egyes, 1000 m	BARTON, Gregory (USA) 3:55,27
Kettes, 500 m	FERGUSON, Ian; MACDONALD, Paul (NZL) 1:33,98
Kettes, 1000 m	BARTON, Gregory; BELLINGHAM, Norman (USA) 3:42,42
Négyes, 1000 m	MAGYARORSZÁG 3:00,20
Nők	
Egyes, 500 m	GESEVA, Vanja (BUL) 1:55,19
Kettes, 500 m	SCHMIDT, Birgit; NOTHNAGEL, Anke (GDR) 1:43,46
Négyes, 500 m	NDK 1:40,78
Kenu	
Egyes, 500 m	HEUKRODT, Olaf (GDR) 1:56,42
Egyes, 1000 m	KLEMENTYEV, Ivan (URS) 4:12,78
Kettes, 500 m	RENYEJSZKIJ, Viktor; ZSURAVSZKIJ, Nyikolaj (URS) 1:41,77
Kettes, 1000 m	RENYEJSZKIJ, Viktor; ZSURAVSZKIJ, Nyikolaj (URS) 3:48,36
Szlalom	
Férfiak	
Kajak egyes*	
Kenu egyes*	
Kenu kettes*	
Nők	
Kajak egyes*	
KERÉKPÁR	
Férfiak	
Pálya	
Repülőverseny	HESSLICH, Lutz (GDR)
1000 m-es időfutam	KIRICSENKO, Alekszandr (URS) 1:04,499
4000 m-es üldöző, egyéni	UMARAS, Gintautas (URS)
4000 m-es üldöző, csapat	SZOVJETUNIO
Pontverseny	FROST, Dan (DEN) 38 p.

<b>Országúti</b>	
<b>Egyéni</b>	<b>LUDWIG, Olaf (GDR) 4:32:32</b>
<b>Csapat</b>	<b>NDK 1:57:47,7</b>
<b>Nők</b>	
<b>Pálya</b>	
<b>Repülőverseny</b>	<b>SALUMJÄ, Erika (URS)</b>
<b>3000 m-es üldöző, egyéni*</b>	
<b>Országúti</b>	
<b>Egyéni</b>	<b>KNOL, Monique (HOL) 2:00:52</b>
<b>KÉZILABDA</b>	
<b>Férfiak</b>	<b>SZOVJETUNIÓ</b>
<b>Nők</b>	<b>SZOVJETUNIÓ</b>
<b>KOSÁRLABDA</b>	
<b>Férfiak</b>	<b>SZOVJETUNIÓ</b>
<b>Nők</b>	<b>EGYESÜLT ÁLLAMOK</b>
<b>LABDARÚGÁS</b>	
<b>Férfiak</b>	<b>SZOVJETUNIÓ</b>
<b>LOVAGLÁS</b>	
<b>Díjugratás</b>	
<b>Egyéni</b>	<b>DURAND, Pierre (FRA) 1,25 hp.</b>
<b>Csapat</b>	<b>NSZK 17,25 hp.</b>
<b>Díjlovaglás</b>	
<b>Egyéni</b>	<b>UPHOFF, Nicole (FRG) 1521 p.</b>
<b>Csapat</b>	<b>NSZK 4302 p.</b>
<b>Lovastusa</b>	
<b>Egyéni</b>	<b>TODD, Mark (NZL) 42,60 hp.</b>
<b>Csapat</b>	<b>NSZK 225,95 hp.</b>
<b>ÖKÖLVÍVÁS</b>	
<b>48 kg</b>	<b>HRISZTOV-MARINOV, Ivajlo (BUL)</b>
<b>51 kg</b>	<b>KIM Kvang Szun (KOR)</b>
<b>54 kg</b>	<b>McKINNEY, Kennedy (USA)</b>
<b>57 kg</b>	<b>PARISI, Giovanni (ITA)</b>
<b>60 kg</b>	<b>ZÜLOW, Andreas (GDR)</b>
<b>63,5 kg</b>	<b>JANOVSZKIJ, Vjacseszlav (URS)</b>
<b>67 kg</b>	<b>WANGILA, Robert (KEN)</b>
<b>71 kg</b>	<b>PAK Szi Hun (KOR)</b>
<b>75 kg</b>	<b>MASKE, Henry (GDR)</b>
<b>81 kg</b>	<b>MAYNARD, Andrew (USA)</b>
<b>91 kg</b>	<b>MERCER, Ray (USA)</b>
<b>+91 kg</b>	<b>LEWIS, Lennox (CAN)</b>
<b>ÖTTUSA</b>	
<b>Egyéni</b>	<b>MARTINEK János (HUN) 5404</b>

<b>Csapat</b>	<b>MAGYARORSZÁG 15 886</b>
<b>RÖPLABDA</b>	
<b>férfiak</b>	<b>EGYESÜLT ÁLLAMOK</b>
<b>Nők</b>	<b>SZOVJETUNIÓ</b>
<b>SPORTLÖVÉS</b>	
<b>Férfiak</b>	
<b>Gyorstüzelő pisztoly</b>	<b>KUZMIN, Afanaszjev (URS) 698 698 KUZMIN, Afanaszjev (URS), 1988</b>
<b>Szabadpisztoly</b>	<b>BABII, Sorin (ROM) 660 660 BABII, Sorin (ROM), 1988</b>
<b>Légpisztoly</b>	<b>KIRJAKOV, Tanju (BUL) 687,9 687,9 KIRJAKOV, Tanju (BUL), 1988</b>
<b>Futócéllövés*</b>	
<b>Kisöbű sportpuska, összetett</b>	<b>COOPER, Malcolm (GBR) 1279,3 1279,3 COOPER, Malcolm (GBR), 1988</b>
<b>Kisöbű sportpuska, fekvő</b>	<b>VARGA, Miroslav (TCH) 703,9 703,9 VARGA, Miroslav (TCH), 1988</b>
<b>Légpuska</b>	<b>MAKSZIMOVICS, Goran (YUG) 695,6 695,6 MAKSZIMOVICS, Goran (YUG), 1988</b>
<b>Nők</b>	
<b>Légpuska</b>	<b>SILOVA, Irina (URS) 498,5 498,5 SILOVA, Irina (URS), 1988</b>
<b>Kisöbű sportpuska, összetett</b>	<b>SPERBER, Silvia (FRG) 685,6 685,6 SPERBER, Silvia (FRG), 1988</b>
<b>Sportpisztoly</b>	<b>SZALUKVADZE, Neno (URS) 690 690 SZALUKVADZE, Neno (URS), 1988</b>
<b>Légpisztoly</b>	<b>SEKARICS, Jaszna (YUG) 489,5 489,5 SEKARICS, Jaszna (YUG), 1988</b>
<b>Vegyes számok</b>	
<b>Trap</b>	<b>MONAKOV, Dmitrij (URS) 222 222 MONAKOV, Dmitrij (URS) 1988</b>
<b>Skeet</b>	<b>WEGNER, Axel (GDR) 222 222 WEGNER, Axel (GDR), 1988</b>
<b>SÚLYEMELÉS</b>	
<b>52 kg</b>	<b>MARINOV, Szevdalin (BUL) 270,0 270,0 MARINOV, Szevdalin (BUL), 1988</b>
<b>56 kg</b>	<b>MIRZOJAN, Okszen (URS) 292,5 292,5 MIRZOJAN, Okszen (URS), 1988</b>
<b>60 kg</b>	<b>SÜLEYMANOGLU, Naim (TUR) 342,5 342,5 SÜLEYMANOGLU, Naim (TUR), 1988</b>
<b>67,5 kg</b>	<b>KUNZ, Joachim (GDR) 340,0 342,5 RUSZEV, Janko (BUL), 1980</b>
<b>75 kg</b>	<b>GIDIKOV, Boriszlav (BUL) 375,0 375,0 GIDIKOV, Boriszlav (BUL), 1988</b>

82,5 kg	ARSZAMAKOV, Iszrail (URS) 377,5 400,0 VARDANJAN, Jurik (URS), 1980
90 kg	HRAPATIJ, Anatolij (URS) 412,5 412,5 HRAPATIJ, Anatolij (URS), 1988
100 kg	KUZNYECOV, Pavel (URS) 425,0 425,0 KUZNYECOV, Pavel (URS), 1988
110 kg	ZAHAREVICS, Jurij (URS) 455,0 455,0 ZAHAREVICS, Jurij (URS), 1988
+110 kg	KURLOVICS, Alekszandr (URS) 462,5 462,5 KURLOVICS, Alekszandr (URS), 1988
<b>TENISZ</b>	
<b>Férfiak</b>	
Egyes	MECIR, Miloslav (TCH)
Páros	FLACH, Ken; SEGUSO, Robert (USA)
<b>Nők</b>	
Egyes	GRAF, Steffi (FRG)
Páros	SHRIVER, Pamela; GARRISON, Zina (USA)
<b>TOLLASLABDA</b>	
<b>Férfiak</b>	
Egyes*	
Páros*	
<b>Nők</b>	
Egyes*	
Páros*	
<b>TORNA</b>	
<b>Férfiak</b>	
Csapat	SZOVJETUNIO 593,35
Egyéni összetett	ARTYOMOV, Vlagyimir (URS) 119,125
Talaj	HARKOV Szergej (URS) 19,925
Lólengés	hv. BILOZERCSEV, Dmitrij (URS) 19,95 hv. BORKAI Zsolt (HUN) 19,95 hv. GERASZKOV, Ljubomir (BUL) 19,95
Gyűrű	hv. BEHRENDT, Holger (GDR) 19,925 hv. BILOZERCSEV, Dmitrij (URS) 19,925
Ugrás	LOU Jün (CHN) 19,875
Korlát	ARTYOMOV, Vlagyimir (URS) 19,925
Nyújtó	hv. ARTYOMOV, Vlagyimir (URS) 19,90 hv. LJUKIN, Valerij (URS) 19,90
<b>Nők</b>	
Csapat	SZOVJETUNIO 395,475
Egyéni összetett	SUSUNOVA, Jelena (URS) 79,662
Ugrás	BOGINSZKAJA, Szeptlana (URS) 19,905
Felemáskorlát	SILIVAS, Daniela (ROM) 20,00

<b>Gerenda</b>	<b>SILIVAS, Daniela (ROM) 19,924</b>
<b>Talaj</b>	<b>SILIVAS, Daniela (ROM) 19,937</b>
<b>Ritmikus sportgimnasztika</b>	
<b>Egyéni összetett</b>	<b>LOBACS, Marina (URS) 60,00</b>
<b>ÚSZÁS, MŰUGRÁS, MŰÚSZÁS, VÍZILABDA</b>	
<b>Férfiak</b>	
<b>50 m-es gyorsúszás</b>	<b>BIONDI, Matthew (USA) 22,14 22,14 BIONDI, Matthew (USA), 1988</b>
<b>100 m-es gyorsúszás</b>	<b>BIONDI, Matthew (USA) 48,63 48,63 BIONDI, Matthew (USA), 1988</b>
<b>200 m-es gyorsúszás</b>	<b>ARMSTRONG, Duncan (AUS) 1:47,25 1:47,25 ARMSTRONG, Duncan (AUS), 1988</b>
<b>400 m-es gyorsúszás</b>	<b>DASSLER, Uwe (GDR) 3:46,95 3:46,95 DASSLER, Uwe (GDR), 1988</b>
<b>1500 m-es gyorsúszás</b>	<b>SZALNYIKOV, Vlagyimir (URS) 15:00,40 14:58,27 SZALNYIKOV, Vlagyimir (URS), 1980</b>
<b>100 m-es hátúszás</b>	<b>SZUZUKI Daicsi (JPN) 55,05 54,51 BERKOFF, David (USA), 1988</b>
<b>200 m-es hátúszás</b>	<b>POLJANSZKIJ, Igor (URS) 1:59,37 1:58,99 CAREY, Richard (USA). 1984</b>
<b>100 m-es mellúszás</b>	<b>MOORHOUSE, Adrian (GBR) 1:02,04 1:01,65 LUNDQUIST, Steven (USA), 1984</b>
<b>200 m-es mellúszás</b>	<b>SZABÓ József (HUN) 2:13,52 2:13,34 DAVIS, Victor (CAN), 1984</b>
<b>100 m-es pillangóúszás</b>	<b>NESTY, Anthony (SUR) 53,00 53,00 NESTY, Anthony (SUR), 1988</b>
<b>200 m-es pillangóúszás</b>	<b>GROSS, Michael (FRG) 1:56,94 1:56,94 GROSS, Michael (FRG), 1988</b>
<b>200 m-es vegyes úszás</b>	<b>DARNYI Tamás (HUN) 2:00,17 2:00,17 DARNYI Tamás (HUN), 1988</b>
<b>400 m-es vegyes úszás</b>	<b>DARNYI Tamás (HUN) 4:14,75 4:14,75 DARNYI Tamás (HUN), 1988</b>
<b>4×100 m-es gyorsváltó</b>	<b>EGYESÜLT ÁLLAMOK 3:16,53 3:16,53 EGYESÜLT ÁLLAMOK, 1988</b>
<b>4×200 m-es gyorsváltó</b>	<b>EGYESÜLT ÁLLAMOK 7:12,51 7:12,51 EGYESÜLT ÁLLAMOK, 1988</b>
<b>4×100 m-es vegyesváltó</b>	<b>EGYESÜLT ÁLLAMOK 3:36,93 3:36,93 EGYESÜLT ÁLLAMOK, 1988</b>
<b>Műugrás</b>	<b>LOUGANIS, Gregory (USA) 730,80</b>
<b>Toronyugrás</b>	<b>LOUGANIS, Gregory (USA) 638,61</b>
<b>Vízilabda</b>	<b>JUGOSZLÁVIA</b>
<b>Nők</b>	
<b>50 m-es gyorsúszás</b>	<b>OTTO, Kristin (GDR) 25,49 25,49 OTTO, Kristin (GDR), 1988</b>



100 m-es gyorsúszás	OTTO, Kristin (GDR) 54,93 54,79 KRAUSE, Barbara (GDR), 1980
200 m-es gyorsúszás	FRIEDRICH, Heike (GDR) 1:57,65 1:57,65 FRIEDRICH, Heike (GDR), 1988
400 m-es gyorsúszás	EVANS, Janet (USA) 4:03,85 4:03,85 EVANS, Janet (USA), 1988
800 m-es gyorsúszás	EVANS, Janet (USA) 8:20,20 8:20,20 EVANS, Janet (USA), 1988
100 m-es hátúszás	OTTO, Kristin (GDR) 1:00,89 1:00,86 REINISCH, Rica (GDR), 1980
200 m-es hátúszás	EGERSZEGI Krisztina (HUN) 2:09,29 2:09,29 EGGERSZEGI Krisztina (HUN), 1988
100 m-es mellúszás	DANGALAKOVA, Tanja (BUL) 1:07,95 1:07,95 DANGALAKOVA, Tanja (BUL), 1988
200 m-es mellúszás	HÖRNER, Silke (GDR) 2:16,71 2:16,71 HÖRNER, Silke (GDR), 1988
100 m-es pillangóúszás	OTTO, Kristin (GDR) 59,00 59,00 OTTO, Kristin (GDR), 1988
200 m-es pillangóúszás	NORD, Kathleen (GDR) 2:09,51 2:06,90 MEAGHER, Mary T. (USA), 1984
200 m-es vegyes úszás	HUNGER, Daniela (GDR) 2:12,59 2:12,59 HUNGER, Daniela (GDR), 1988
400 m-es vegyes úszás	EVANS, Janet (USA) 4:37,76 4:36,29 SCHNEIDER, Petra (GDR), 1980
4×100 m-es gyorsváltó	NDK 3:40,63 3:40,63 NDK, 1988
4×100 m-es vegyesváltó	NDK 4:03,74 4:03,74 NDK, 1988
Műugrás	KAO Min (CHN) 580,23
Toronyugrás	HSZÜ Jan-mej (CHN) 445,20
Műúszás	
Egyéni	WALDO, Carolyn (CAN) 200,150
Páros	CAMERON, Michelle; WALDO, Carolyn (CAN) 197,717
VITORLÁZÁS	
Férfiak	
Finn dingi	DOBESTE, José-Luis (ESP) 38,1
470-es osztály	FRANCIAORSZÁG 34,70
Szörf <sup>1</sup>	KENDALL, Bruce (NZL) 35,4
Nők	
Európa-osztály*	
470-es osztály	EGYESÜLT ÁLLAMOK 26,7
Szörf*	
Vegyes számok	

Soling	NDK 11,7
Csillaghajó	NAGY-BRITANNIA 45,7
Repülő hollandi	DÁNIA 31,40
Tornádó	FRANCIAORSZÁG 16,0
VÍVÁS	
Férfiak	
Tőr, egyéni	CERIONI, Stefano (ITA)
Tőr, csapat	SZOVJETUNIO
Párbajtőr, egyéni	SCHMITT, Arnd (FRG)
Párbajtőr, csapat	FRANCIAORSZÁG
Kard, egyéni	LAMOUR, Jean-Francois (FRA)
Kard, csapat	MAGYARORSZÁG
Nők	
Tőr, egyéni	FICHTEL, Anja (FRG)
Tőr, csapat	NSZK
Bemutató sportágak (versenyszámok)	
GÖRHOKI	
PELOTA	
TEKVANDO (TAEK-WAN DO)	

1 1988-ban a Divízió II winglider volt. 1992-ben a Lechner-deszka lesz a hivatalos szám.

## A labdarúgó Európa-bajnokságok döntőinek rövid története és eredményei

### I. EB (NEK) –1960 (Franciaország)

Európa-bajnok: SZOVJETUNIO

Noha Európa Kupa néven 1930 és 1954 között 5 alkalommal is rendeztek labdarúgó-versenysorozatot, az „igazi” Európa-bajnokság első kiírására csak 1958-ban került sor. Egészen pontosan az eseményt Henry Delaunay Nemzetek Európa Kupája (NEK) néven hívták életre, emléket állítva a francia sportvezetőnek (a francia szövetség elnöke és az UEFA főtitkáravolt 1955-ben bekövetkezett haláláig), aki elsőként kezdeményezte az egész kontinens válogatottjai számára rendezendő bajnokságot.

Az új versenysorozat első mérkőzését éppen a magyar válogatott játszotta: 3–1-es vereséget szenvedett Moszkvában a később végső győztes szovjet együttestől. Az első NEK-ben 17 csapat indult, egy előselejtezőt követően kieséses (kupa) rendszerben küzdöttek az együttesek.

A négyes döntőt Franciaországban rendezték (Párizs és Marseille) júl. 6-a és 10-e között. 1. forduló: Szovjetunió–Magyarország 3–1 (G: Göröcs), Magyarország–Szovjetunió 0–1. Negyeddöntő: Szovjetunió–Spanyolország játék nélkül (a Franco-diktatúra nem engedte játszani a csapatot a szovjetek ellen), Portugália–Jugoszlávia 2–1 és 1–5, Franciaország–Ausztria 5–2 és 4–2, Románia–Csehszlovákia 0–2 és 0–3.

Elődöntő: Jugoszlávia–Franciaország 5–4, Szovjetunió–Csehszlovákia 3–0.

A 3. helyért: Csehszlovákia–Franciaország 2–0.

Döntő: Szovjetunió–Jugoszlávia 2–1 (0–1, 1–1, 1–1). Párizs, 17966 néző. Vezette: Ellis (angol), G. Metreveli, Ponyegyelnyik, ill. Galics.

Az EB végeredménye. 1. Szovjetunió, 2. Jugoszlávia, 3. Csehszlovákia, 4. Franciaország.

*A győztes csapat tagjai:* Jasin – Csoheli, Maszljonkin, Krutyikov – Vojnov, Netto – Metreveli, Ivanov, Ponyegyelnyik, Bubukin, Meszhi.

*Az EB-sorozat gólkirálya:* Just Fontaine és Jean Vincent (mindkettő francia) 5–5 gól.

## **II. EB (NEK) –1964 (Spanyolország)**

Európa-bajnok: SPANYOLORSZÁG

A második Nemzetek Európa Kupájára már 28 ország nevezte együttesét. Továbbra is maradt az egyenes kieséses rendszer, a védő Szovjetunióknak csak a második fordulóban kellett bekapcsolódnia. A négyes döntőbe – amelyet Madridban és Barcelonában rendeztek jún. 17-e és 21-e között – a magyar válogatott is bekerült. Végül a 3. helyen végzett, ezt a hosszabbításban sikerült megszereznie a dánok ellenében.

1. forduló: Magyarország–Wales 3–1 (G: Albert, Tichy, Sándor), – Wales–Magyarország 1–1 (G: Tichy – 11-es).

2. forduló:NDK–Magyarország 1–2 (G: Bene, Rákosi), Magyarország–NDK 3–3 (G: Bene, Sándor, Solymosi – 11-es).

Negyeddöntő: Svédország–Szovjetunió 1–1 és 1–3, Luxemburg–Dánia 3–3, 2–2 és 0–1, Spanyolország 5–1 és 2–0, Franciaország–Magyarország 1–3 (0–2) [M: Szentmihályi – Mátrai, Mészöly, Sárosi – Nagy I., Sipos – Göröcs, Rákosi, Albert, Tichy 2, Albert], Magyarország–Franciaország 2–1 (1–1) [M: Szentmihályi – Mátrai, Mészöly, Sárosi – Nagy I., Sipos – Sándor, Rákosi, Tichy, Bene, Fenyvesi dr. G: Sipos Bene].

Elődöntő: Szovjetunió–Dánia 3–0, Spanyolország–Magyarország 2–1 (1–0, 1–1, 1–1) [M: Szentmihályi – Mátrai, Mészöly, Sárosi – Nagy I., Sipos – Bene, Komora, Albert, Tichy, Fenyvesi dr. G: Bene].

A 3. helyért: Magyarország–Dánia 3–1 (1–0, 1–1, 1–1) [M: Szentmihályi – Novák, Mészöly, Ihász – Solymosi, Sipos – Farkas, Varga, Albert, Bene, Fenyvesi dr. G: Novák 2, egyik 11-es, Bene]

Döntő: Spanyolország–Szovjetunió 2–1 (1–1), Madrid, 79115 néző. Vezette: Holland (angol), G: Pereda, Amancio, ill. Huszainov.

Az EB végeredménye. 1. Spanyolország, 2. Szovjetunió, 3. Magyarország, 4. Dánia.

*A győztes csapat tagjai:* Iribar – Rivilla, Olivella, Calleja – Zoco, Fuste – Amancio, Pereda, Marcelino, Suárez, Lapetra.

*Az EB-sorozat gólkirálya:* Ole Madsen (dán) 11 gól.

## **III. EB – 1968 (Olaszország)**

Európa-bajnok: OLASZORSZÁG

A harmadik kiírásra (ezt már hivatalosan is Európa-bajnokságnak nevezték) már csaknem teljessé vált a mezőny, 31 ország indította válogatottját. Ezúttal – első ízben – csoportokba sorolták a csapatokat. A körmérkőzés után a csoportgyőztesek alkották a negyedöntő mezőnyét, s küzdöttek kieséssel a 4 közé jutásért.

A magyar válogatott csoportelső lett, de utána nem tudta feltartóztatni a szovjet tizenegyet.

A négyes döntő mérkőzéseit jún. 5-e és 10-e között Nápolyban, Firenzében és Rómában rendezték. A házigazda együttes előbb csak a szerencse segítségével – hosszabbítás után a pénzfeldobás döntött! – verte ki a szovjeteket, majd a döntőben csak az újrarájátszásban bizonyult jobbnak a jugoszlávoknál.

5. csoport: Hollandia–Magyarország 2–2 (G: Molnár, Mészöly), Magyarország–Dánia 6–0 (G: Albert 2, Mészöly, Bene, Farkas, Varga), Magyarország–Hollandia 2–1 (G: Mészöly, Farkas), Dánia–Magyarország 0–2 (G: Albert, Bene).

Negyeddöntő: Franciaország–Jugoszlávia 1–1 és 1–5, Anglia–Spanyolország 1–0 és 2–1, Bulgária–Olaszország 3–2 és 0–2. Magyarország–Szovjetunió 2–0 (1–0). [M: Fatér – Novák, Solymosi, Ihász –

Mészöly, Szűcs – Fazekas, Göröcs, Varga, Farkas, Rákosi. G: Farkas, Göröcs], Szovjetunió–Magyarország 3–0 (1–0). [M: Tamás – Novák, Solymosi, Ihász – Mészöly, Szűcs – Varga, Komora, Albert, Farkas, Rákosi.]

Elődöntő: Jugoszlávia–Anglia 1–0, Olaszország–Szovjetunió 0–0 (sorsolással Olaszország nyert).

A 3. helyért: Anglia–Szovjetunió 2–0.

Döntő: Olaszország–Jugoszlávia 1–1 (0–1, 1–1, 1–1). Róma, VI. 8., 68817 néző. Vezetete: Dienst (svájci). G: Domenghini, ill. Dzsajics. Olaszország–Jugoszlávia 2–0 (2–0). Róma, VI. 10., 32886 néző. G: Riva, Anastasi.

Az EB végeredménye: 1. Olaszország, 2. Jugoszlávia, 3. Anglia, 4. Szovjetunió.

A győztes csapat tagjai: Zoff – Burgnich, Guarnieri, Salvatore, Facchetti – Rosato, Mazzola, De Sisti – Domenghini, Anastasi, Riva.

Az EB-sorozat gólkirálya: Luigi Riva (olasz) 7 gól.

#### **IV. EB –1972 (Belgium)**

Európa-bajnok: NSZK

Új részvételi csúcsként 32 együttes indult. A magyar válogatott ismét kitett magáért: előbb csoportgyőztes lett, majd a negyedöntőben legyőzte Romániát.

A négyes döntőt ezúttal Belgiumban rendezték (Antwerpen, Liège, Brüsszel) jún. 14-e és 18-a között. A magyar együttes előbb balszerencséivel kikapott az „EB-mumus” szovjetektől, majd a harmadik helyért vívott találkozón is alulmaradt a házigazda tizeneggyel szemben. A bajnoki címet a kirobbanó formában játszó NSZK-válogatott nyerte

2. csoport: Norvégia–Magyarország 1–3, (G: Bene, Nagy L., Karlsen – öngól), Magyarország–Franciaország 1–1 (G: Kocsis L.), Bulgária–Magyarország 3–0, Magyarország–Bulgária 2–0 (G: Juhász P., Vidáts), Franciaország–Magyarország 0–2 (G: Bene, Zámbó), Magyarország–Norvégia 4–0 (G: Bene 2, Dunai II, Szűcs).

Negyeddöntő: Anglia–NSZK 1–3 és 0–0, Olaszország–Belgium 0–0 és 1–2, Jugoszlávia–Szovjetunió 0–0 és 0–3. Magyarország–Románia 1–1 (1–0). (M: Géczi – Fábián, Páncsics, Bálint, Vépi – Kocsis L. (Bene), Szűcs – Fazekas, Branikovits, Dunai II, Zámbó. G: Branikovits], Románia–Magyarország 2–2 (2–1). (M: Géczi – Fábián, Páncsics, Bálint, Juhász P. – Juhász I., Kocsis L., (Kű), Szűcs – Szőke (Dunai II.), Bene, Zámbó, G: Szőke, Kocsis L.); Magyarország–Románia 2–1 (1–1, 1–1, 1–1). [M: Rothermel – Fábián, Páncsics, Bálint, Juhász P. – Juhász I., Kocsis L., Kű – Szőke, Bene, Zámbó. G: Kocsis L., Szőke.]

Elődöntő: NSZK–Belgium 2–1, Szovjetunió–Magyarország 1–0 (0–0). [M: Géczi – Fábián, Páncsics, Bálint, Juhász P. – Juhász I., Kocsis L. (Albert), Kű – Szőke, Bene (Dunai II), Zámbó.]

A 3. helyért: Belgium–Magyarország 2–1 (2–0). [M: Géczi – Fábián, Páncsics, Bálint, Juhász P. – Juhász I., Albert, Kű – Kozma, Dunai II, Zámbó (Szűcs). G: Kű –11-es.]

Döntő: NSZK–Szovjetunió 3–0 (1–0). Brüsszel, 43437 néző. Vezetete: Marschall (osztrák). G: G. Müller 2, Wimmer.

Az EB végeredménye: 1. NSZK, 2. Szovjetunió, 3. Belgium, 4. Magyarország.

A győztes csapat tagjai: Maier – Höttges, Schwarzenbeck, Beckenbauer, Breitner – Hoeness, Netzer, Wimmer – Heynckes, G. Müller, E. Kremers.

Az EB-sorozat gólkirálya: Gerd Müller (német) 11 gól.

#### **V. EB –1976 (Jugoszlávia)**

Európa-bajnok: CSEHSZLOVÁKIA

Ismét mind a 32 csapat – az egész kontinens – a rajtnál. A lebonyolítási rendszer változatlan maradt, a magyar együttes viszont – először 1960 óta – nem tudta venni az első kör akadályát: három ponttal a csoportelső Wales mögött végzett.

A négyes döntő (Zágráb és Belgrád, jún. 16-a és 20-a között) igazi szenzációját a csehszlovákok jelentették: előbb a vb-ezüstérmes hollandokat, majd a világbajnok németeket is legyőzték. Mindkét

találkozó – sőt, a négyes döntő további 2 meccse is – csak hosszabbításban dőlt el, sőt a finálé csak a 11-esrúgásokkal.

**2. csoport:** Luxemburg–Magyarország 2–4 (G: Nagy L. 2, Horváth J., Bálint), Wales–Magyarország 2–0, Ausztria–Magyarország 0–0, Magyarország–Wales 1–2 (G: Branikovits), Magyarország–Ausztria 2–1 (G: Nyilasi, Pusztai), Magyarország–Luxemburg 8–1 (G: Nyilasi 5, Pintér, Wollek, Várady),

**Negyeddöntő:** Hollandia–Belgium 5–0 és 2–1, Jugoszlávia–Wales 2–0 és 1–1, Spanyolország–NSZK 1–1 és 0–2, Csehszlovákia–Szovjetunió 2–0 és 2–2.

**Elődöntő:** Csehszlovákia–Hollandia 3–1 h. u., NSZK–Jugoszlávia 4–2 h. u.

**A 3. helyért:** Hollandia–Jugoszlávia 3–2 h. u.

**Döntő:** Csehszlovákia–NSZK 2–2 (2–1, 2–2, 2–2), 11-esekkel 5–3. Belgrád, 30790 néző. Vezette: Gonella (olasz). G: Svehlik, Dobiás, ill. D. Müller, Hölzenbein.

**Az EB végeredménye:** 1. Csehszlovákia, 2. NSZK, 3. Hollandia, 4. Jugoszlávia

**A győztes csapat tagjai:** Viktor – Pivarník, J, Capkovic, Ondrus, Gögh – Panenka, Dobiás, F. Vesely (J. Móder) – Masny, Svehlik (Jurkemik), Nehoda.

**Az EB-sorozat gólkirálya:** Don Givens (ír) 8 gól.

## **VI. EB – 1980 (Olaszország)**

**Európa-bajnok:** NSZK

Változatlanul 32 együttes rajtolt, a lebonyolítási rendszer azonban megváltozott. Első ízben rendeztek nyolcas döntőt, amelynek a házigazda olasz csapat automatikusan résztvevője lett. A további 7 résztvevő a 7 csoportgyőztes volt, akik közé a magyar csapatnak ismét nem sikerült bekerülnie.

A nyolcas döntőt Olaszországban (Milánó, Nápoly, Róma, Torino) jún. 11-e és 22-e között két négyes csoportban kezdték, majd a második helyezettek a 3. helyért, a csoportgyőztesek a bajnoki címért mérköztek. Az NSZK együttese immár sorrendben harmadszor játszhatott finálét, ezúttal ismét győzelemmel, a döntő mérkőzés 90. percében szerzett góllal. A bronzéremért vívott találkozón a védő csehszlovákok 11-esekkel verték a házigazda itáliai együttest.

**6. csoport:** Finnország–Magyarország 2–1 (G: Tieber), Magyarország–Szovjetunió 2–0 (G: Várady, Szokolai), Görögország–Magyarország 4–1 (G: Várady), Magyarország–Görögország 0–0; Szovjetunió–Magyarország 2–2 (G: Tatár. Pusztai), Magyarország–Finnország 3–1 (G: Fekete 2, Tatár).

**Nyelcas döntő. A csoport:** NSZK–Csehszlovákia 1–0, Hollandia–Görögország 1–0, NSZK–Hollandia 3–2, Csehszlovákia–Görögország 3–1, Csehszlovákia–Hollandia 1–1, NSZK–Görögország 0–0.

**Végeredmény:** 1. NSZK 5 pont, 2. Csehszlovákia 3, 3. Hollandia 3, 4. Görögország 1.

**B csoport:** Anglia–Belgium 1–1, Olaszország–Spanyolország 0–0, Olaszország–Anglia 1–0, Belgium–Spanyolország 2–1, Anglia–Spanyolország 2–1, Olaszország–Belgium 0–0. **Végeredmény:** 1.

Belgium 4 pont, 2. Olaszország 4, 3. Anglia 3, 4. Spanyolország 1.

**A 3. helyért:** Csehszlovákia–Olaszország 1–1. 11-esekkel 9–8.

**Döntő.** NSZK–Belgium 2–1 (1–0). Róma, 48141 néző. Vezette: Rainea (román). G: Hrubesch (2), ill. Vandereycken (11-es).

**Az EB végeredménye:** 1. NSZK, 2. Belgium, 3. Csehszlovákia, 4. Olaszország.

**A győztes csapat tagjai:** Schumacher – Kaltz, Stielike, K. Förster, Dietz – Schuster, Briegel (Cullmann), H. Müller, Rummenigge – Hrubesch, K. Allofs.

**Az EB-sorozat gólkirálya:** Kevin Keegan (angol) 7 gól.

## **VII. EB – 1984 (Franciaország)**

**Európa-bajnok:** FRANCIAORSZÁG

Albánia újbóli nevezésével 33-ra növekedett az induló csapatok száma. A selejtezőket az előző kiíráshoz hasonlóan bonyolították le, a 7 csoportgyőztes csatlakozhatott a nyolcas döntőt rendező

Franciaországhoz.

A magyar csapat csoportjában a 4. helyen végzett, mindössze Luxemburgot sikerült megelőznie. A nyolcas döntőben (Párizs, Lens, Nantes, Lyon, Saint-Étienne, Strasbourg, Marseille, jún 12-e és 27-e között) ugyancsak 2 csoportban kezdtek a csapatok, utána azonban keresztbe játszásos elődöntőket rendeztek. A 3. helyért első ízben nem játszottak találkozót, így az elődöntő vesztesei egyaránt harmadikok lettek. Az Európa-bajnoki címet a kirobbanó formában játszó franciák – valamennyi találkozójukat megnyerve – szerezték meg.

**3. csoport:** Luxemburg–Magyarország 2–6 (G: Póczik 3, Nyilasi, Pülöskei, Hannich), Magyarország–Luxemburg 6–2 (G: Nyilasi 2, Hajszán, Kiss L., Szentés, Burcsa), Anglia–Magyarország 2–0, Magyarország–Görögország 2–3 (G: Nyilasi, Hajszán), Dánia–Magyarország 3–1 (G: Nyilasi), Magyarország–Anglia 0–3, Magyarország–Dánia 1–0 (G: Kiss S.), Görögország–Magyarország 2–2 (G: Kardos, Töröcsik).

**Nyelcas döntő.** *A csoport:* Franciaország–Dánia 1–0, Belgium–Jugoszlávia 2–0, Franciaország–Belgium 5–0, Dánia–Jugoszlávia 5–0, Franciaország–Jugoszlávia 3–2, Dánia–Belgium 3–2.

**Végeredmény:** 1. Franciaország 6 pont, 2. Dánia 4, 3. Jugoszlávia 2, 4. Belgium 0.

*B csoport:* NSZK–Portugália 0–0, Spanyolország–Románia 1–1, NSZK–Románia 2–1, Portugália–Spanyolország 1–1, Spanyolország–NSZK 1–0, Portugália–Románia 1–0. **Végeredmény:** 1. Spanyolország 4 pont, 2. Portugália 4, 3. NSZK 3, 4. Románia 1.

**Elődöntő:** Franciaország–Portugália 3–2, Spanyolország–Dánia 1–1, 11-esekkel 5–4.

**Döntő:** Franciaország–Spanyolország 2–0 (0–0). Párizs, 47334 néző. Vezette: Christov (csehszlovák). G: Platini, Bellone.

Az EB végeredménye. 1. Franciaország, 2. Spanyolország, 3. Dánia és Portugália.

*A győztes csapat tagjai:* Bats – Battiston (Ámoros), Bossis, Domergue – Fernandez, Le Roux, Tigana, Giresse, Platini – Lacombe (Genghini), Bellone.

*Az EB-sorozat gólkirálya:* Michel Platini (francia) 9 gól.

## VIII. EB –1988 (NSZK)

Európa-bajnok: HOLLANDIA

Ismét 33 ország a rajtnál, s változatlan maradt a lebonyolítási forma, a selejtezőkben és a nyolcas döntőben egyaránt. A magyarok csoportjukban a 3. helyen végeztek.

A nyolcas döntőben (Düsseldorf, Hannover, Gelsenkirchen, Frankfurt, München, Köln, Stuttgart és Hamburg, jún. 10-e és 25-e között) a hollandok első mérkőzésüket elvesztették, de a döntőben éppen azt a Szovjetuniót verték meg, amelytől a nyitómérkőzésen vereséget szenvedtek.

**5. csoport:** Magyarország–Hollandia 0–1, Görögország–Magyarország 2–1 (G: Boda), Ciprus–Magyarország 2–0, Magyarország–Lengyelország 5–3 (G: Détári 2, Vincze, Péter, Preszeller), Lengyelország–Magyarország 3–2 (G: Bognár Gy., Mészáros), Magyarország–Görögország 3–0 (G: Détári, Bognár Gy., Mészáros), Magyarország–Ciprus 1–0 (G: Kiprich).

**Nyelcas döntő:** *I. csoport:* NSZK–Olaszország 1–1, Spanyolország–Dánia 3–2, NSZK–Dánia 2–0, Olaszország–Spanyolország 1–0, NSZK–Spanyolország 2–0, Olaszország–Dánia 2–0. **Végeredmény:** 1. NSZK 5 pont, 2. Olaszország 5, 3. Spanyolország 2, 4. Dánia 0.

*II. csoport:* Írország–Anglia 1–0, Szovjetunió–Hollandia 1–0, Szovjetunió–Írország 1–1, Hollandia–Anglia 3–1, Hollandia–Írország 1–0, Szovjetunió–Anglia 3–1. **Végeredmény:** 1. Szovjetunió 5 pont, 2. Hollandia 4, 3. Írország 3, 4. Anglia 0.

**Elődöntő:** Hollandia–NSZK 2–1, Szovjetunió–Olaszország 2–0.

**Döntő:** Hollandia–Szovjetunió 2–0 (1–0). München, 72308 néző. Vezette: Vautrot (francia). G: Gullit, Van Basten.

Az EB végeredménye: 1. Hollandia, 2. Szovjetunió, 3. NSZK és Olaszország.

*A győztes csapat tagjai:* Van Breukelen – Van Aerle, Rijkaard, R. Koeman, Van Tiggelen – Vanenburg, Wouters, Mühren, E. Koeman – Gullit, Van Basten.

*Az EB-sorozat gólkirálya:* Alessandro Altobelli (olasz), Marco van Basten (holland) és Nico Claesen

(belga) 7–7 gól.

## **IX. EB –1992 (Svédország)**

San Marino és a Feröer-szigetek nevezésével 35-re nőtt az indulók száma. A magyar csapatnak ismét nem sikerült bejutnia a nyolcas döntőbe, amelynek küzdelmeit jún. 10-e és 26-a között rendezik Svédországban (Stockholm, Göteborg Malmö és Norrköping).

A nyolcas döntőbe jutott: Svédország (rendező), Franciaország, Skócia, Szovjetunió, Jugoszlávia, Németország, Hollandia és Anglia.

## **„Műholdas” sportágak**

A műholdas tévéadások vételi lehetőségeinek terjedésével egyre több sportággal ismerkedhetnek meg a nézők. Mivel ezek közül jó néhány szabályrendszere, felépítése ismeretlen a magyar sportkedvelők többségének, röviden bemutatjuk közülük a képernyőn legtöbbször láthatókat. Az amatőr változatától csak kis mértékben eltérő profi jégkorongot és kosárlabdát örökstatisztikák és rangsorok, ill. a folyó bajnoki rendszer ismertetése képviseli az összeállításban.

### **Profi jégkorong**

A professzionista jégkorong csúcsszervezete, az NHL (National Hockey League) 1917. nov. 22-én Montrealban alakult meg. Alapító Tagjai 4 csapat (Montreal Canadiens, Montreal Wanderers, Ottawa Senators, Québec Bulldogs), amelyek az NHA-ból (National Hockey Association of Canada) váltak ki, hogy önálló szervezetet hozzanak létre. Az azóta eltelt több mint 70 év során a csapatok száma, neve, valamint egyazon együttes székhelye is több alkalommal változott, míg a liga elnyerte jelenlegi formáját és összetételét. A konkurens nagy liga, a WHA (World Hockey Association) mindössze 1972–79 között működött, maradék csapatai ezután beolvadtak az NHL-be.

A profi jégkorong legjelentősebb díját, a Stanley Kupát 1893-ban ajánlotta fel Sir Frederick Arthur Stanley. Első ízben ellenfél nélkül került a Montreal A. A. A. birtokába, majd a keleti hokiliga, az NHA legjobbjai mérköztek meg érte a nyugati liga (PCHA = Pacific Coast Hockey Association) képviselőjével (1918–26 között). 1923–24-ben a 2 liga összevont bajnoka még a WCHL (Western Canada Hockey League) győztésével is játszott a kupáért. A PCHA feloszlása óta az NHL legjobbjai egyenes kieséses rájátszás formájában mérkőznek a tulajdonképpeni bajnoki tróféáért. (Jelenleg az alapbajnokság 80 mérkőzésből áll, majd a 22-ből továbbjutó 16 együttes folytatja a bajnokságot.)

Az amatőr és a profi jégkorong közötti korábbi szabálykülönbségek mára már lényegében megszűntek, egyedül a pálya szélessége kevesebb a profiknál 1–1 méterrel. Az egyetlen profi specialitás az ún. „hirtelen halál”, azaz a kieséses szakaszban a normál játékidő 3×20 perce után döntetlen esetén az első szerzett gólig mérkőznek az együttesek.

### **Stanley Kupa**

A győztesek, 1893–1917

1893	Montreal A. A. A.
1894	Montreal A. A. A.
1895	Montreal Victorias
1896	Winnipeg Victorias (febr.) Montreal Victorias (dec.)
1897	Montreal Victorias

1898	Montreal Victorias
1899	Montreal Shamrocks
1900	Montreal Shamrocks
1901	Winnipeg Victorias
1902	Montreal A. A. A.
1903	Ottawa Silver Seven
1904	Ottawa Silver Seven
1905	Ottawa Silver Seven
1906	Montreal Wanderers
1907	Kenora Thistles (jan.) Montreal Wanderers (márc.)
1908	Montreal Wanderers
1909	Ottawa Senators
1910	Montreal Wanderers
1911	Ottawa Senators
1912	Québec Bulldogs
1913	Québec Bulldogs
1914	Toronto Blueshirts (NHA)
1915	Vancouver Millionaires (PCHA)
1916	Montreal Canadiens (NHA)
1917	Seattle Metropolitans (PCHA)

#### A döntők eredménye, 1918–1991

1918	Toronto Arenas-Vancouver (PCHA) 3–2
1919	nincs győztes <sup>xv *</sup>
1920	Ottawa-Seattle (PCHA) 3–2
1921	Ottawa-Vancouver (PCHA) 3–2
1922	Toronto St. Pats-Vancouver (PCHA) 3–2
1923	Ottawa-Vancouver (PCHA) 3–1 Ottawa-Edmonton (WCHL) 2–0
1924	Montreal-Vancouver (PCHA) 2–0 Montreal-Calgary (WCHL) 2–0
1925	Victoria (PCHA)-Montreal 3–1
1926	Montreal Maroons-Victoria (PCHA) 3–1
1927	Ottawa-Boston 2–0
1928	New York Rangers-Montreal 3–2
1929	Boston-New York Rangers 2–0
1930	Montreal-Boston 2–0
1931	Montreal-Chicago 3–2
1932	Toronto-New York Rangers 3–0
1933	New York Rangers-Toronto 3–1



1934	Chicago–Detroit 3–1
1935	Montreal Maroons–Toronto 3–0
1936	Detroit–Toronto 3–1
1937	Detroit–New York Rangers 3–2
1938	Chicago–Toronto 3–1
1939	Boston–Toronto 4–1
1940	New York Rangers–Toronto 4–2
1941	Boston–Detroit 4–0
1942	Toronto–Detroit 4–3
1943	Detroit–Boston 4–0
1944	Montreal–Chicago 4–0
1945	Toronto–Detroit 4–3
1946	Montreal–Boston 4–1
1947	Toronto–Montreal 4–2
1948	Toronto–Detroit 4–0
1949	Toronto–Detroit 4–0
1950	Detroit–New York Rangers 4–3
1951	Toronto–Montreal 4–1
1952	Detroit–Montreal 4–0
1953	Montreal–Boston 4–1
1954	Detroit–Montreal 4–3
1955	Detroit–Montreal 4–3
1956	Montreal–Detroit 4–1
1957	Montreal–Boston 4–1
1958	Montreal–Boston 4–2
1959	Montreal–Toronto 4–1
1960	Montreal–Toronto 4–0
1961	Chicago–Detroit 4–2
1962	Toronto–Chicago 4–2
1963	Toronto–Detroit 4–1
1964	Toronto–Detroit 4–3
1965	Montreal–Chicago 4–3
1966	Montreal–Detroit 4–2
1967	Toronto–Montreal 4–2
1968	Montreal–St. Louis 4–0
1969	Montreal–St. Louis 4–0
1970	Boston–St. Louis 4–0
1971	Montreal–Chicago 4–3
1972	Boston–New York Rangers 4–2
1973	Montreal–Chicago 4–2
1974	Philadelphia–Boston 4–2
1975	Philadelphia–Buffalo 4–2

1976	Montreal–Philadelphia 4–0
1977	Montreal–Boston 4–0
1978	Montreal–Boston 4–2
1979	Montreal–New York Rangers 4–1
1980	New York Islanders–Philadelphia 4–2
1981	New York Islanders–Minnesota 4–1
1982	New York Islanders–Vancouver 4–0
1983	New York Islanders–Edmonton 4–0
1984	Edmonton–New York Islanders 4–1
1985	Edmonton–Philadelphia 4–1
1986	Montreal–Calgary 4–1
1987	Edmonton–Philadelphia 4–3
1988	Edmonton–Boston 4–0
1989	Calgary–Montreal 4–2
1990	Edmonton–Boston 4–1
1991	Pittsburgh–Minnesota 4–2

**Az 1990/91. évi bajnokság eredménye:**

<i>Wales főcsoport</i>	
<i>Adams csoport</i>	
1. Boston	100 pont
2. Montreal	89
3 Buffalo	81
4. Hartford	73
5 Québec	46
<i>Patrick csoport</i>	
1. Pittsburgh	88 pont
2. NY Rangers	85
3. Washington	81
4. New Jersey	79
5. Philadelphia	76
6. NY Islanders	60
<i>Campbell főcsoport</i>	
<i>Smythe csoport</i>	
1. Los Angeles	102 pont
2. Calgary	100
3. Edmondton	80
4. Vancouver	65
5. Winnipeg	63
<i>Norris csoport</i>	

1. Chicago	106 pont
2. St. Louis	105
3 Detroit	76
4. Minnesota	68
5. Toronto	57

#### **Rájátszás:**

(4 győzelem kell a továbbjutáshoz.)

**Boston Bruins–Hartford Whalers 4–2**

**Montreal Canadiens–Buffalo S. 4–2**

#### **Adams döntő:**

**Boston Bruins–Montreal Canadiens 4–3**

**Pittsburgh Penguins–New Jersey D. 4–3**

**Washington Cap.–New York Rangers 4–2**

#### **Patrick döntő:**

**Pittsburgh Penguins–Washington Cap. 4–1**

**Los Angeles Kings–Vancouver Canucks 4–2**

**Edmonton Oilers–Calgary Flames 4–3**

#### **Smythe döntő:**

**Edmonton Oilers–Los Angeles Kings 4–2**

**Minnesota North Stars–Chicago Black Hawks 4–2**

**St. Louis Blues–Detroit Red Wings 4–3**

#### **Norris döntő:**

**Minnesota North Stars–St. Louis Blues 4–2**

#### **Wales főcsoport döntő:**

**Pittsburgh Penguins–Boston Bruins 4–2**

#### **Campbell főcsoport döntő:**

**Minnesota North Stars–Edmonton Oilers 4–1**

#### **Stanley Kupa döntő:**

**Pittsburgh–Minnesota 4–2**

**Minnesota–Pittsburgh 5–4**

**Minnesota–Pittsburgh 1–4**

**Pittsburgh–Minnesota 1–3**

**Pittsburgh–Minnesota 5–3**

**Minnesota–Pittsburgh 4–6**

**Pittsburgh–Minnesota 8–0**

**A bajnokság válogatottja (All Star Team) a Hivatásos Hoki Újságírók szavazata alapján <sup>xvi\*</sup> :**

**Kapus: Ed Belfour (Chicago Black Hawks) – 328 pont.**

**Hátvédek: Ray Bourque (Boston Bruins) – 320, Al MacInnis (Calgary Flames) – 306 pont.**

**Csatárok: Luc Robitaille (L. A. Kings) – 284, Wayne Gretzky (L. A. Kings) – 328, Brett Hull (St. Louis Blues) – 318 pont.**

**Második csapat: Patrick Roy (Montreal Canadiens) – Chris Chelios (Chicago Black Hawks), Brian Leetch (NY Rangers) – Adam Oates (St. Louis Blues), Kevin Stevens (Pittsburgh Penguins), Cam Neely (Boston Bruins).**

**Az NHL különdíjai az egyes posztok legjobbjainak:**

**Hart Trophy:** Az a játékos kapja, aki csapatában a legjobb teljesítményt nyújtotta, (Az NHL év legjobb játékosa az újságírók szavazatai alapján.) 1991-es győztes: **Brett Hull** (St. Louis Blues),

**Vezina Trophy:** A legjobb kapusnak járó díj.

1991-es győztes: **Ed Belfour** (Chicago Black Hawks).

**James Norris Trophy:** A legjobb védő díja.

1991-es győztes: *Ray Bourque* (Boston Bruins) *Art Ross Trophy*: Az a játékos kapja, aki az alaphajnokság legeredményesebb játékosa (gól+gólpasz).

1991-es győztes: *Wayne Gretzky* (Los Angeles Kings).

*Lady Byng Trophy*: A legsportszerűbb sztárjátékosnak járó díj.

1991-es győztes: *Wayne Gretzky* (Los Angeles Kings).

*President's Trophy*: Az alaphajnokság legjobb csapatának járó díj.

1991-es győztes: *Chicago Black Hawks*.

*Trico Award*: A legjobb százalékkal védő kapusnak (lövés/gól), aki legalább 35 meccsen védett. 1991-es győztes: *Ed Belfour* (Chicago Black Hawks).

*Pro set player the year*: (Lester B. Pearson Award) Az év játékosa (a játékosok szavazatai alapján).

1991-es győztes: *Brett Hull* (St. Louis Blues).

*Conn Smythe Trophy*: A rájátszás legjobbjának járó díj.

1991-es győztes: *Mario Lemieux* (Pittsburgh Penguins).

Az *NHL „Méröldkő”* díját kapja minden olyan játékos, aki eléri a 400 gólos vagy 600 gólpaszos határt, aki a kanadai táblázaton (gól+gólpasz) eléri az 1000 pontos határt, vagy 1000 mérkőzést játszik a profiligában. A kapusok közül az kap ilyen díjat, aki 500 mérkőzésen áll a háló előtt, vagy 25 kapott gól nélküli találkozót tud felmutatni. Az edzőknek 750 NHL-meccs után jár ugyanez a díj.

Az 1990/91-es bajnokság legjobb góllövői:

	Mérkőzés	Gól
1. Brett Hull (St. Louis)	78	86
2. Cam Neely (Boston)	69	51
3. Theo Fleury (Calgary)	79	51
4. Steve Yzerman (Detroit)	80	51
5. Mike Gartner (NYR)	79	49

Az 1990/91-es bajnokság legtöbb gólpaszát adta:

	Mérkőzés	Gól
1. Wayne Gretzky (LAK)	78	122
2. Adam Oates (St. Louis)	61	90
3. Al MacInnis (Calgary)	78	75
4. Ray Bourque (Boston)	76	73
5. Marc Recchi (Pittsburgh)	78	73

Az 1990/91-es bajnokság legeredményesebb játékosa:

	Mérkőzés	Gól+passz
1. Wayne Gretzky (LAK)	78	41+122
2. Brett Hull (St. Louis)	78	86+45
3. Adam Oates (St. Louis)	61	25+90
4. Mark Recchi (Pittsburgh)	78	40+73
5. John Cullen (Pit-Hfd.)	78	39+71

### Az NHL gólkirályai

Év	Név	Mérkőzés	Gól
1926/27	Bill Cook	44	33
1927/28	Howie Morenz	43	33
1928/29	Ace Bailey	44	22
1929/30	Cooney Weiland	44	43
1930/31	Charlie Conacher	40	31
1931/32	Charlie Conacher	45	34
	Bill Cook	48	34
1932/33	Bill Cook	48	28
1933/34	Charlie Conacher	42	32
1934/35	Charlie Conacher	47	36
1935/36	Bill Thoms	48	23
	Charlie Conacher	44	23
1936/37	Larry Aurie	45	23
	Nels Stewart	43	23
1937/38	Gordon Drillon	48	26
1938/39	Roy Conacher	47	26
1939/40	Bryan Hextall	48	24
1940/41	Bryan Hextall	48	26
1941/42	Lynn Patrick	47	32
1942/43	Doug Bentley	50	33
1943/44	Doug Bentley	50	38
1944/45	Maurice Richard	50	50
1945/46	Gaye Stewart	50	37
1946/47	Maurice Richard	60	45
1947/48	Ted Lindsay	60	33
1948/49	Sid Abel	60	28
1949/50	Maurice Richard	70	43
1950/51	Gordie Howe	70	43
1951/52	Gordie Howe	70	47
1952/53	Gordie Howe	70	49
1953/54	Maurice Richard	70	37
1954/55	Bernie Geoffrion	70	38
	Maurice Richard	67	38
1955/56	Jean Beliveau	70	47
1956/57	Gordie Howe	70	44

<b>1957/58</b>	<b>Dickie Moore</b>	<b>70</b>	<b>36</b>
<b>1958/59</b>	<b>Jean Beliveau</b>	<b>64</b>	<b>45</b>
<b>1959/60</b>	<b>Bobby Hull</b>	<b>70</b>	<b>39</b>
	<b>Bronco Horváth</b>	<b>68</b>	<b>39</b>
<b>1960/61</b>	<b>Bernie Geoffrion</b>	<b>64</b>	<b>50</b>
<b>1961/62</b>	<b>Bobby Hull</b>	<b>70</b>	<b>50</b>
<b>1962/63</b>	<b>Gordie Howe</b>	<b>70</b>	<b>38</b>
<b>1963/64</b>	<b>Bobby Hull</b>	<b>70</b>	<b>43</b>
<b>1964/65</b>	<b>Norm Ullman</b>	<b>70</b>	<b>42</b>
<b>1965/66</b>	<b>Bobby Hull</b>	<b>65</b>	<b>54</b>
<b>1966/67</b>	<b>Bobby Hull</b>	<b>66</b>	<b>52</b>
<b>1967/68</b>	<b>Bobby Hull</b>	<b>71</b>	<b>44</b>
<b>1968/69</b>	<b>Bobby Hull</b>	<b>74</b>	<b>58</b>
<b>1969/70</b>	<b>Phil Esposito</b>	<b>76</b>	<b>43</b>
<b>1970/71</b>	<b>Phil Esposito</b>	<b>78</b>	<b>76</b>
<b>1971/72</b>	<b>Phil Esposito</b>	<b>76</b>	<b>66</b>
<b>1972/73</b>	<b>Phil Esposito</b>	<b>78</b>	<b>55</b>
<b>1973/74</b>	<b>Phil Esposito</b>	<b>78</b>	<b>68</b>
<b>1974/75</b>	<b>Phil Esposito</b>	<b>79</b>	<b>61</b>
<b>1975/76</b>	<b>Reggie Leach</b>	<b>80</b>	<b>61</b>
<b>1976/77</b>	<b>Steve Shutt</b>	<b>80</b>	<b>60</b>
<b>1977/78</b>	<b>Guy Lafleur</b>	<b>78</b>	<b>60</b>
<b>1978/79</b>	<b>Mike Bossy</b>	<b>80</b>	<b>69</b>
<b>1979/80</b>	<b>Charlie Simmer</b>	<b>64</b>	<b>56</b>
	<b>Danny Gare</b>	<b>76</b>	<b>56</b>
	<b>Blaine Stoughton</b>	<b>80</b>	<b>56</b>
<b>1980/81</b>	<b>Mike Bossy</b>	<b>79</b>	<b>68</b>
<b>1981/82</b>	<b>Wayne Gretzky</b>	<b>80</b>	<b>92</b>
<b>1982/83</b>	<b>Wayne Gretzky</b>	<b>80</b>	<b>71</b>
<b>1983/84</b>	<b>Wayne Gretzky</b>	<b>74</b>	<b>87</b>
<b>1984/85</b>	<b>Wayne Gretzky</b>	<b>80</b>	<b>73</b>
<b>1985/86</b>	<b>Jarri Kurri</b>	<b>78</b>	<b>68</b>
<b>1986/87</b>	<b>Wayne Gretzky</b>	<b>79</b>	<b>62</b>
<b>1987/88</b>	<b>Mario Lemieux</b>	<b>76</b>	<b>70</b>
<b>1988/89</b>	<b>Mario Lemieux</b>	<b>76</b>	<b>85</b>
<b>1989/90</b>	<b>Brett Hull</b>	<b>80</b>	<b>72</b>
<b>1990/91</b>	<b>Brett Hull</b>	<b>78</b>	<b>86</b>

### Az 1 bajnoki évben legjobb átlagot elérő játékosok

Név	Év	Mérkőzés	Gól	Passz	Pont	Átlag
1. Wayne Gretzky	83/84	74	87	118	205	2,77
2. Wayne Gretzky	85/86	80	52	163	215	2,69
3. Wayne Gretzky	81/82	80	92	120	212	2,65
4. Mario Lemieux	88/89	76	85	114	199	2,62
5. Wayne Gretzky	84/85	80	73	135	208	2,60

### Minden idők legeredményesebb játékosai (lezárva: 1991. okt. 1.)

	Év*	Mérkőzés	Gól	Passz	Pont
1. Wayne Gretzky	12	925	718	1424	2142
2. Gordie Howe	26	1767	801	1049	1850
3. Marcel Dionne	18	1348	731	1040	1771
4. Phil Esposito	18	1282	717	823	1590
5. Stan Mikita	22	1394	541	926	1467
6. Bryan Trottier	16	1175	509	872	1381
7. John Bucyk	23	1540	556	813	1369
8. Guy Lafleur	17	1126	560	793	1353
9. Gilbert Perrault	17	1191	512	814	1326
10. Alex Delvecchio	24	1549	456	825	1281

\* Atív pályafutásának ideje.

### Profi kosárlabda

Az amerikai professzionista kosárlabdázás szervezete a National Basketball Association of America (NBA). 1946. jún. 6-án alapították, Basketball Association of America (BAA) néven. Az első mérkőzést 1946. nov. 18-án játszották (New York Knicks–Toronto Huskies 68–66). 1949-ben a BAA és az NBL (National Basketball League) összevonásával alakult meg az NBA, jelenlegi nevén és formájában.

### A professzionális (NBA) és az amatőr (FIBA) szabályok eltérései

Szabály	NBA	FIBA
Pályaméret	94 × 50 láb (28,65 × 15,24 m)	28 × 15 m
Hárompontos vonal	7,25 m	6,23 m
Büntetőterület alakja	téglalap	trapéz
Játékidő	4 × 12 perc	2 × 20 perc

Hosszabbítás	5 perc	5 perc
Időkérés	7 ×	2 × félidőnként
Időkérés hossza	1 p 40 mp	1 perc
20 mp-es időkérés	1 × félidőnként	–
Támadóidő	24 mp	30 mp
Személyi hiba (kipontozódás)	6	5
Büntető	5 csapathiba után (vagy 2 hiba után az utolsó 2 percben)	8 csapathiba után

### NBA bajnoki döntők, 1947–1991<sup>1</sup>

1946/47	<i>Philadelphia Warriors</i> <sup>2</sup> – <i>Chicago Stags</i> 4–1
1947/48	<i>Baltimore Bullets</i> <sup>3</sup> – <i>Philadelphia Warriors</i> 4–2
1948/49	<i>Minneapolis Lakers</i> – <i>Washington Capitols</i> 4–2
1949/50	<i>Minneapolis Lakers</i> – <i>Syracuse Nationals</i> 4–2
1950/51	<i>Rochester Royals</i> – <i>New York Knicks</i> 4–3
1951/52	<i>Minneapolis Lakers</i> – <i>New York Knicks</i> 4–3
1952/53	<i>Minneapolis Lakers</i> – <i>New York Knicks</i> 4–1
1953/54	<i>Minneapolis Lakers</i> – <i>Syracuse Nationals</i> 4–3
1954/55	<i>Syracuse Nationals</i> – <i>Fort Wayne Pisons</i> <sup>5</sup> 4–3
1955/56	<i>Philadelphia Warriors</i> – <i>Fort Wayne Pistons</i> 4–1
1956/57	<i>Boston Celtics</i> – <i>St. Louis Hawks</i> <sup>6</sup> 4–3
1957/58	<i>St. Louis Hawks</i> – <i>Boston Celtics</i> 4–2
1958/59	<i>Boston Celtics</i> – <i>Minneapolis Lakers</i> 4–0
1959/60	<i>Boston Celtics</i> – <i>St. Louis Hawks</i> 4–3
1960/61	<i>Boston Celtics</i> – <i>St. Louis Hawks</i> 4–1
1961/62	<i>Boston Celtics</i> – <i>Los Angeles Lakers</i> 4–3

<sup>1</sup> A döntők mérkőzésgyőzelem-különbségével. Dőlt betűkkel szedve a „keleti” (1947–70 NBA Eastern Division, 1971 – NBA Eastern Conference) csapatok. <sup>2</sup> Ma: Golden State Warriors. <sup>3</sup> Ma: Washington Bullets <sup>4</sup> Ma: Los Angeles Lakers. <sup>5</sup> Ma: Detroit Pistons <sup>6</sup> Ma: Atlanta Hawks

1962/63	<i>Boston Celtics</i> – <i>Los Angeles Lakers</i> 4–2
1963/64	<i>Boston Celtics</i> – <i>San Francisco Warriors</i> <sup>7</sup> 4–1
1964/65	<i>Boston Celtics</i> – <i>Los Angeles Lakers</i> 4–1
1965/66	<i>Boston Celtics</i> – <i>Los Angeles Lakers</i> 4–3
1966/67	<i>Philadelphia 76ers</i> – <i>San Francisco Warriors</i> 4–2
1967/68	<i>Boston Celtics</i> – <i>Los Angeles Lakers</i> 4–2
1968/69	<i>Boston Celtics</i> – <i>Los Angeles Lakers</i> 4–3
1969/70	<i>New York Knicks</i> – <i>Los Angeles Lakers</i> 4–3
1970/71	<i>Milwaukee Bucks</i> – <i>Baltimore Bullets</i> 4–0
1971/72	<i>Los Angeles Lakers</i> – <i>New York Knicks</i> 4–1



1972/73	<i>New York Knicks</i> –Los Angeles Lakers 4–1
1973/74	<i>Boston Celtics</i> –Milwaukee Bucks 4–3
1974/75	Golden State Warriors–Washington Bullets 4–0
1975/76	<i>Boston Celtics</i> –Phoenix Suns 4–2
1976/77	Portland Trail Blazers– <i>Philadelphia 76ers</i> 4–2
1977/78	<i>Washington Bullets</i> –Seattle SuperSonics 4–3
1978/79	Seattle SuperSonics–Washington Bullets 4–1
1979/80	Los Angeles Lakers– <i>Philadelphia 76ers</i> 4–2
1980/81	Boston Celtics–Houston Hurricanes 4–2
1981/82	Los Angeles Lakers– <i>Philadelphia 76ers</i> 4–2
1982/83	<i>Philadelphia 76ers</i> –Los Angeles Lakers 4–0
1983/84	<i>Boston Celtics</i> –Los Angeles Lakers 4–3
1984/85	Los Angeles Lakers– <i>Boston Celtics</i> 4–2
1985/86	<i>Boston Celtics</i> –Houston Hurricanes 4–2
1986/87	Los Angeles Lakers– <i>Boston Celtics</i> 4–2
1987/88	Los Angeles Lakers– <i>Detroit Pistons</i> 4–3
1988/89	<i>Detroit Pistons</i> –Los Angeles Lakers 4–0
1989/90	<i>Detroit Pistons</i> –Portland Trail Blazers 4–1
1990/91	<i>Chicago Bulls</i> –Los Angeles Lakers 4–1

<sup>7</sup> Ma: Golden State Warriors.

#### A legutóbbi befejezett bajnokság (1990–91) részletes eredményei

*Keleti főcsoport.* 1. forduló<sup>xvii\*</sup> : Chicago–New York 3–0, Boston–Indiana 3–2, Detroit–Atlanta 3–2, Philadelphia–Milwaukee 3–0. Elődöntő<sup>xviii\*\*</sup> : Chicago–Philadelphia 4–1, Detroit–Boston 4–2, *Döntő:* Chicago Bulls–Detroit Pistons 4–0 (D.–C. 83–94, D.–C. 97–105, C.–D. 113–107, C.–D. 115–94). *Nyugati főcsoport.* 1. forduló: Portland–Seattle 3–2, Golden State–San Antonio 3–1, L. A. Lakers–Houston 3–0, Utah–Phoenix 3–1. Elődöntő: L. A. Lakers–Golden State 4–1, Portland–Utah 4–1. *Döntő:* L. A. Lakers–Portland 4–2 (L. A.–P. 111–106, L. A.–P. 98–109, P.–L. A. 92–106, P.–L. A. 95–116, L. A.–P. 84–95, P.–L. A. 90–91). *NBA-döntő:* Chicago Bulls–Los Angeles Lakers 4–1 (L. A.–C. 93–91, L. A.–C. 86–107, C.–L. A. 104–96, C.–L. A. 97–82, C.–L. A. 108–101).

#### NBA-csúcsok:

<i>A legtöbb mérkőzést játszotta:</i>	
1. Kareem Abdul Jabbar	1560
2. Elvin Hayes	1303
3. John Havlicek	1270
4. Paul Silas	1254
5. Alex English	1193
6. Robert Parish	1181
7. Moses Malone	1164
8. Hal Greer	1122
9. Jack Sikma	1107
10. Dennis Johnson	1100

<i>A legtöbb pontot dobta:</i>	
1. Kareem Abdul Jabbar	38837
2. Wilt Chamberlain	31419
3. Elvin Hayes	27313
4. Oscar Robertson	26710
5. Moses Malone	25737
6. Alex English	25613
7. John Havlicek	26395
8. Jerry West	25192
9. Elgin Baylor	23249
10. Adrian Dantley	23177
<i>A legtöbb lepattanó labdát szerezte:</i>	
1. Wilt Chamberlain	23924
2. Bili Russell	21620
3. Kareem Abdul Jabbar	17440
4. Elvin Hayes	16279
5. Moses Malone	15150
<i>A legtöbb gólpasszt adta:</i>	
1. Magic Johnson	9921
2. Oscar Robertson	9887
3. Isiah Thomas	7431
4. Lenny Wilkens	7211
5. Maurice Cheeks	7100
<i>A legjobb hárompontosdobó<sup>xix*</sup> (%):</i>	
1. Steve Kerr	48,9
2. Mark Price	41,8
3. Hersey Hawkins	41,4
4. Trent Tucker	40,9
5. Craig Hodges	40,2
<i>A legjobb kétpontosdobó<sup>xx**</sup> (%):</i>	
1. Artis Gilmore	59,9
2. Charles Barkley	58,0
3. James Donaldson	57,6
4. Steve Johansson	57,2
5. Darryl Dawkins	57,2
<i>A legjobb büntetődobó<sup>xxi***</sup> (%):</i>	
1. Ricky Barry	90,0
2. Calvin Murphy	89,2
3. Larry Bird	88,4
4. Bili Sharman	88,3
5. Chris Mullin	88,0
<i>A jelenleg is játszó játékosok csúcsai:</i>	

<b><i>Legtöbb pont:</i></b>	
1. Moses Malone	25737
2. Alex English	25613
3. Alex Dantley	23177
4. Larry Bird	20883
5. Robert Parish	19519
<b><i>Legtöbb meccs:</i></b>	
1. Alex English	1193
2. Robert Parish	1181
3. Moses Malone	1164
<b><i>Legtöbb lepattanó:</i></b>	
1. Moses Malone	15150
2. Robert Parish	11986
3. Jack Sikma	10816
<b><i>Legtöbb gólpasz:</i></b>	
1. Magic Johnson	9921
2. Isiah Thomas	7431
3. Maurice Cheeks	7100

### **További NBA-rekordok:**

**(Alapbajnokságban)**

***A legtöbb pont egy mérkőzésen:***

***Wilt Chamberlain* 100, 1962. márc. 2. (Philadelphia–New York)**

***A legtöbb mezőnykosár egy mérkőzésen:***

***Wilt Chamberlain* 36, 1962. márc. 2. (Philadelphia–New York)**

***A legtöbb bedobott büntető egy mérkőzésen:***

***Wilt Chamberlain* 28, 1962. márc. 2. (Philadelphia–New York)**

***A legtöbb megszerzett lepattanó egy mérkőzésen:***

***Wilt Chamberlain* 55, 1960. nov. 24. (Philadelphia–Boston)**

***A legtöbb gólpasz egy mérkőzésen:***

***Scott Skiles* 30, 1990. dec. 30. (Orlando–Denver)**

***Legtöbb szerzett labda egy mérkőzésen:***

***Larry Kenon* 11, 1976. dec. 26. (San Antonio–Kansas)**

***A legtöbb szerelés (kosárra dobó ellenfél szerelése) egy mérkőzésen:***

***Elmore Smith* 17, 1973. okt. 28. (Los Angeles–Portland)**

***All-star game:***

A keleti és nyugati csoportok legjobbjaiból összeállított csapatok gálája, amelyet egybekötnek hárompontos dobóversennyel és úgynevezett zsákolóversennyel is. A csapatokat az edzők, ill. a közönség szavazata alapján állítják össze. Először 1951-ben rendezték meg és akkor a Kelet válogatottja 111:94-re nyert.

1991-ben: Nyugat–Kelet 114:116

Charlotte. A két edző:

Kelet: Chris Ford (Boston)

Nyugat: Rick Adelman (Portland)

***Az 1991-es bajnokság legjobb játékosai:***

Első csapat:

Michael Jordan (Chicago Bulls)

Magic Johnson (Los Angeles Lakers)

David Robinson (San Antonio)

Karl Malone (Utah)

Charles Barkley (Philadelphia)

*A bajnoki döntő legjobb játékosa:*

Michael Jordan (Chicago Bulls)

*Az év újonca:*

Derrick Coleman (New Jersey)

## **Baseball**

Az utóbbi évtizedekben a baseball széles körű térhódítása folyik. A játék az őshazájának tekinthető Egyesült Államokon kívül elsősorban Latin-Amerikában és Japánban népszerű, de újabban egyre több európai országban is elterjed. A sportág világszerte növekvő népszerűségének bizonyítéka, hogy a Nemzetközi Olimpiai Bizottság 1992-től kezdődően felvette a nyári olimpiai játékok műsorába.

A játék elnevezése a pálya részét képező négy *alappont*tól (base) ered. A negyedik, ún. *kiindulópont*tól (home plate) indulva két egymásra merőleges oldalon (foul line) határolja az *érvényes terület*et (fair territory); az oldalon kívül rész az *érvénytelen terület* (foul territory). Az oldalon függőleges meghosszabbításai a *póznák* (foul pole), amelyek az oldalon és a pályát lezáró kerítés (fence) találkozásánál állnak. A póznák segítenek annak megítélésében, hogy a kerítésen túl ütött labda érvényes területen hagyta-e el a pályát vagy sem. A pálya mérete változó, az amerikai profi ligában a kiindulópont és a póznák közötti, az oldalon mentén mért távolság általában 330 láb (100 m) körül, míg a pálya középső részén a kerítés a kiindulóponttól 400 lábnyira (kb. 122 m) van.

Az első három alappont fehér vászonnal borított négyzet alakú párna, amelynek oldalai 1,5 láb (45,7 cm) hosszúak és alulról a földhöz van rögzítve. A kiindulópont egy nyílhegy formájú fehér gumidarab, amelynek hegye pontosan az oldalon találkozásához illeszkedik. Az egymástól 90 lábnyira (27,4 m) elhelyezkedő alappontok között húzódnak az ösvények (basepath).

Az alappontok alkotta négyzet közepén, a kiindulóponttól 60,5 lábnyira (18,4 m) áll az adogató játékos 10 hüvelyk (25,4 cm) magas és 18 láb (5,5 m) átmérőjű dombja (pitcher's mound).

Az érvényes területnek az alappontokon egy kicsivel túlterjedő részét *belső mező*nek (infield) nevezik, míg az azon kívül eső rész a *külső mező* (outfield). A pálya talaja lehet fű vagy valamilyen mesterséges anyag, de az alappontok körüli terület mindig, az ösvények pedig többnyire földdel borítottak.

A baseballt két kilencfős csapat játssza egymással. A mérkőzést az a csapat nyeri, amely több *pont*ot (run) ér el. A baseballt, ellentétben sok más sportággal, nem időre játsszák. A szabályok szerint mindkét csapat azonos számú lehetőséget kap a pontszerzésre, függetlenül attól, hogy ez mennyi időt vesz igénybe. Egy baseball-meccs kilenc *játszmából* (inning) áll. Egy játszmán belül mindkét csapat egy-egy lehetőséget kap a pontszerzésre. A játszma első felében az egyik csapat támad (megpróbál pontot szerezni), a másik pedig védekezik (megpróbálja megakadályozni a pontszerzést). Miután az egyik csapat kihasználta pontszerzési lehetőségét, szerepet cserélnek, a támadóból védő, a védőből támadó lesz. Egy csapat addig támadhat, amíg a védők három támadót ki nem ejtenek.

A játék hagyományainak megfelelően mindig a vendégcsapat kezdi a támadást és a hazai védekezik. Szintén hagyomány, hogyha a vendégek már kihasználták utolsó pontszerzési lehetőségüket és ezután még a hazai csapat vezet, akkor a hazaiak már nem élnek utolsó támadási lehetőségükkel, és így a mérkőzés „nyolc és fél” játszma után véget ér. A baseballban nem lehet döntetlen a végeredmény. Ha kilenc játszma után döntetlen az állás, akkor addig folytatják a küzdelmet, amíg egy teljes játszma végén a vendégek nem vezetnek vagy addig, amíg a hazaiak meg nem szerzik a

vezetést.

Támadásban a csapatok célja a pontszerzés. Egy csapat akkor ér el pontot, ha egy támadó egymás után mind a négy alappontot megérintve körbefut a pálya belső mezőjén és visszaér a kiindulópontra anélkül, hogy közben a védők kiejtették volna. Játék közben a védekező csapatból mind a kilenc játékos pályán van, míg a támadók közül a játéksituációtól függően egy, kettő, három vagy négy játékos tartózkodik a küzdőtéren. A védő csapatot az *adogató* (pitcher), a *fogó* (catcher), a négy belső mezőnyjátékos (first baseman, second baseman, shortstop, third baseman) és három külső mezőnyjátékos (left fielder, center fielder, right fielder) alkotja. A játék kezdetekor velük szemben a támadók közül csak egy játékos, az *ütő* (batter) áll fel, akit majd egyenként követnek társai az edző által meghatározott *ütési sorrendben* (batting order).

Az ütő célja, hogy az adogató által feléje dobott labdát sikeresen elüsse, és ezután elfoglaljon legalább egy alappontot anélkül, hogy a védők kiejtenék. Az adogató megpróbálja úgy eldobni a labdát, hogy az ütő játékosnak minél nehezebb legyen elütni azt.<sup>xxii</sup>\* Az adogató által eldobott labdának egy bizonyos helyre kell szállnia; a 17 hüvelyk (43,2 cm) széles kiindulópont fölött, az ütő térdénél magasabban, de a hónaljánál alacsonyabban. Ezt a területet *ütési zónának* (strike zone) nevezik, és annak eldöntése, hogy a nagy erővel eldobott labda valóban a zónában volt-e vagy sem, a *vezető bíró* feladata. Ha az adogató négyszer az ütési zónán kívülre küldi a labdát és az ütő nem próbálja meg elütni ezeket a rossz adogatásokat, akkor az adogató négy *hibapontot* (ball) gyűjt és az ütő játékos automatikusan az első alappontra sétálhat (walk). (Akkor is az első alappontra sétálhat az ütő, ha egy adogatás véletlenül eltalálja őt.) Az adogatóhoz hasonlóan, az ütő is szerezhet hibapontokat (strike) és amennyiben hármat összegyűjt, kiesik (strike out). Az ütő akkor kap hibapontot, ha: 1. nem próbál meg elütni jó adogatásokat, 2. sikertelenül próbál meg elütni egy akár jó, akár rossz adogatást (meglendíti az ütőjét, de nem találja el a labdát), 3. érvénytelen területre üti a labdát. Ha azonban az ütőnek már van két hibapontja, akkor a további érvénytelen területre ütött labdák már nem számítanak hibapontnak az ütő ellen.

Ha az ütő által akár érvényes, akár érvénytelen területre ütött labdát a védő csapat bármely tagja képes a levegőben elkapni úgy, hogy az nem érinti előtte a földet, akkor az ütő játékos kiesik (fly out).

Ha az ütő által elütött érvényes labda érinti a földet, mielőtt egy védő megfogja, vagy a védő elejti, még mielőtt teljesen birtokolná azt, az ütőnek az első alappontra kell sprintelnie anélkül, hogy a védők kiejtenék. Ebben a szituációban a védőknek két lehetőségük van erre: 1. egy védő „kidobja” őt, azaz megérinti őt a labdát tartó kesztyűs kezével, mielőtt az alappontra érne (tag out), 2. az első alapponton álló védőhöz dobja a labdát, még mielőtt az ütő odaérne (force out).

Ha az ütő játékos biztonságban eléri az első alappontot, két lehelőség közül választhat: 1. ott marad és később próbál meg továbbjutni a második alappontra, amikor az ütési sorrendben utána következő csapattársa lesz az ütő, 2. továbbfut a második alappontra (vagy még tovább), ha úgy érzi, hogy ezt megteheti anélkül, hogy a védők „kidobnák” őt. A védők bármikor „kidobhatják” a támadót, amikor az az alappontok között van, ha azonban a támadó egy alapponton áll vagy érinti azt, biztonságban van. (Kivétel ez alól az az eset, amikor az ütő lendületből túlfut az első alapponton, az oldalon mentén. Ilyenkor, noha nem érinti az alappontot, nem lehet őt „kidobni”.) Az ütő általában akkor dönt amellett, hogy megpróbál a második vagy harmadik alappontra eljutni, ha elég messzire ütötte a labdát ahhoz, hogy a védőknek ne legyen idejük kiejteni őt, mielőtt az alapponthoz ér. Ha az ütő elér egy alappontot, *futó* (runner) lesz belőle.

Ha az ütő játékos elütötte a labdát és ezután biztonságban elfoglalja valamelyik alappontot, akkor *találatot* (hit) ért el. Ha az elfoglalt alappont az első, akkor a találat egy szingli (single), ha a második, akkor egy dupla (double) és ha a harmadik, akkor egy tripla (triple). Ha az ütés olyan jól sikerült, hogy az érvényes területen (a két pózna között) a kerítésen túlra száll, akkor az ütő egy *hazafutást* (home run) ér el. A hazafutás automatikusan legalább egy pontot jelent a támadó csapatnak, hiszen ilyenkor a labda a kerítésen túl hever, s így a védők nem tudják megakadályozni az ütőt abban, hogy lassan körbekocogva az alappontokon, pontot érjen el. Egy hazafutás alkalmával a támadó csapat alappontokon álló futói is automatikusan pontot érnek el. Ha tehát az

alappontok telítve vannak (bases loaded), akkor a hazafutás négy pontot ér. (Ezt hívják a baseballban grand slamnek.)

A futók általában akkor próbálnak meg eljutni a következő alappontra, amikor az ütő játékos elüti a labdát. A futók nem kötelesek az alapponton maradni, és általában egy kicsit előrelopakodnak a következő alappont irányába, hogy előnnyel indulhassanak a labda elütésekor. Ha azonban az elütött labdát a védők a levegőben elkapják, a futónak vissza kell tértie megérinteni az eredeti alappontját, mielőtt tovább futhatna. A futók megpróbálhatnak anélkül is előrejutni, hogy az ütő elütné a labdát. Ha ez sikerül egy futónak anélkül, hogy kidobnák őt, akkor azt mondjuk, hogy a futó ellopott egy alappontot (steal). A játzmákat a csapatok mindig üres alappontokkal kezdik, azaz az előző játzmában alappontokon lévő futók a harmadik támadó kiejtésével szintén kiesnek. Egy kiejtett játékos támadásban akkor lép legközelebb pályára, ha az ütési sorrendben rá kerül a sor.

A csapatokat a vezető edzők (manager) irányítják. Ők határozzák meg a csapat-összeállítását, az ütési sorrendet, a cseréket, a taktikát stb. A csapatok általában 25 fős keretet tartanak fenn. A baseball közvetlen ősének az angol rounders nevű játék tekinthető, amelyet brit telepések hoztak az Újvilágba a 18. sz.-ban. A rounders hamar elterjedt a keleti partvidéken és a telepések szívesen játszották mindenfelé. Bár a játék elnevezése, szabályai, az alappontok és a játékosok száma városról városra változó volt, a játék hamar népszerű lett. A rounders és a modern baseball között voltak különbségek, ám a játék alapja ugyanaz volt: egy ütővel kellett elütni a labdát és utána egymás után elfoglalni az alappontokat. A legnagyobb különbség talán az volt, hogy míg a baseballban a labdát tartó kézzel kell megérinteni a futót, hogy kiessen, addig a roundersben meg kellett dobni őt a labdával a célból.

Az évek folyamán az amerikaiak fokozatosan alakították át a rounderst baseballá. Az 1845-ös esztendő kulcsfontosságú a játék fejlődése szempontjából. Ebben az évben hajtotta végre a baseball egyik atyjaként tisztelt Alexander Cartwright azokat a szabálmódosításokat, amelyek a mai napig meghatározzák a modern baseball arculatát. Cartwright kilencre csökkentette a játékosok és négyre az alappontok számát, az alappontokat 90 lábnyira helyezte el egymástól, és a támadó kiejtéséhez elég volt megérinteni őt annak megdobása helyett.

Az 1861–65-ös polgárháború is nagyban hozzájárult a játék elterjedéséhez és az 1865-ös New York-i baseballkongresszusra már 91 csapat küldte el képviselőit. Az első professzionista baseballcsapat 1869-ben alakult meg Cincinnati-ben, amelyet hamarosan továbbiak követtek. Az első nagy profi ligát, a Nemzeti Ligát (National League) 1876-ban alakította meg nyolc csapat, 1900-ban szintén nyolc csapat hozta létre a másik nagy profi ligát, az Amerikai Ligát (American League). Az 1900-ra kialakult szabályok már majdnem teljesen hasonlóak voltak a maiakhoz, ezért ezt az évet tartják a modern baseball kezdeti évének.

A mai napig is létező ligák életében a századforduló óta két nagy változás következett be: növelték a csapatok számát és 1920 körül keményebb labdát kezdtek el használni, amely messzebbre repül, ezáltal érdekesebbé vált a játék.

Napjainkban a két nagy profi ligában (major leagues) 26 csapaj játszik, 14 az *Amerikai Ligában* és 12 a *Nemzeti Ligában*. Mindkét ligában van egy keleti és egy nyugati csoport. Az ápr. elejétől okt. elejéig tartó reguláris idényben a csapatok 162 mérkőzést játszanak. A reguláris szezon végén kezdődik a rájátszás, amelyben a csoportgyőztesek négy győzelemig tartó páros mérkőzést vívnak egymással és amelyik csapat előbb éri el a négy győzelmet, az lesz a liga bajnoka. A két ligagyőztes 1903 óta „világbajnoki döntőn” méri össze tudását, és itt is az a csapat győz, amelyik előbb éri el a négy győzelmet.

A baseball egyesült államokbeli hallatlan népszerűségére jellemző, hogy az évadnyitó mérkőzésen az elnök is jelen van, sőt az évad első adogatását is ő végzi el. A baseball számtalan művészi alkotás, vers, dal, film stb. ihletője. A baseballsztárok nemzeti hőökké magasztosultak. Néhány név a legismertebbek közül, a teljesség igénye nélkül: az adogató Cy Young, akiről díjat neveztek el, amelyet az év legjobb adogatója kap; Willie Mays, akit minden idők legsokoldalúbb játékosának tartanak; Ty Cobb, a biztos kezű ütőjátékos; a legendás Babe Ruth, minden idők egyik legjobb

ütője, aki pályafutása során 714 hazafutást ért el; Hank Aaron, a nagy ligák történetének egyetlen játékos, aki Ruthnál is több hazafutást ért el, szám szerint 755-öt. Napjaink sztárjai közül feltétlenül meg kell említeni a kiváló bostoni adogatót, Roger Clemenst, az oaklandi José Cansecot, a pittsburghi Bobby Bonillát vagy a New York-i Don Mattinglyt.

#### Az elmúlt 10 év bajnokai

1981	Los Angeles Dodgers
1982	St. Louis Cardinals
1983	Baltimore Orioles
1984	Detroit Tigers
1985	Kansas City Royals
1986	New York Mets
1987	Minnesota Twins
1988	Los Angeles Dodgers
1989	Oakland Athletics
1990	Cincinnati Reds

### Amerikai futball

Az Amerikai Profi Futball Szövetséget 1920-ban alapították, a szövetség neve 1922-ben megváltozott (NFL=Nemzeti Futball Liga). Az NFL-t 1933-ban Keleti és Nyugati Csoportra osztották, 1950-ben a Keleti Csoportot átkeresztelték Amerikai Szövetséggé (American Conference), a Nyugati pedig Nemzeti Szövetséggé (National Conference). 1953 és 1959 között ugyanezek Keleti és Nyugati Szövetség néven szerepeltek. Az NFL vetélytársaként 1960-ban létrehozták az Amerikai Futball Ligát (AFL), melyet Keleti és Nyugati Csoportra osztottak. Az NFL-ben továbbra is megmaradt a Keleti és Nyugati Szövetség. A bajnoki idényt mindkét szövetség esetében a bajnoki döntő zárta. Az 1966-os idényt követően rendezték az első Super Bowl-döntőt az AFL és az NFL bajnokai között. Azóta a szuperdöntőre minden esztendő januárjának végén kerül sor, s annak győztese megszerzi a „világbajnoki” címet.

Az amerikai futball sok hasonlóságot mutat a Magyarországon is ismert rögbihez. A játék a rögbiből fejlődött ki, de a két sportág a 19. sz. második felétől fokozatosan elvált egymástól, és mára már csak távoli rokonai egymásnak.

A rögbihez hasonlóan az amerikai futballban is az a csapatok célja, hogy az ellenfél gólvonala mögé juttassák az ovális alakú labdát, és hasonló a kapuk alakja is.

Az amerikai futballban használatos labda hasonló a rögbilabdához, ám a két végén hegyesebb annál, hosszúsága 28–28,5 cm, súlya 40–42 dkg, kívülről pedig bőrrrel borított.

A pálya talaja lehet füves vagy műanyag borítású. A küzdőtér téglalap alakú, 120 yard (109 m) hosszú, és 53 yard (48 m) széles. Mivel az amerikai futballban a játék lényege a területszerzés, a pályát 5 yardonként (4,5 m) vonalak szelik át, amelyek a támadó csapat által megszerzett terület mérésére szolgálnak. Ezenkívül a pálya két szélén és közepén egyyardonként (91 cm) felfeslett vonalak segítik a játékvezetőket a labda pontos helyének és ezáltal a támadó csapait által elfoglalt terület nagyságának meghatározásában. Tízyardonként (9,1 m) nagy számok és nyilak vannak felfestve, amelyek a bírót, a játékosokat és a nézőket segítik annak megítélésében, hogy a játék a pályának éppen melyik részén folyik.

A pályának az a része, ahol a játék valójában zajlik, 100 yard (91 m) hosszú. A küzdőtér mindkét végén egy-egy 10 yardos végzőna található. A végzőnák két oldalát az oldalvonalak, a pálya felőli

részét a gólvonal, míg a pályától távolabbi részét az alapvonal határolja.

Az alapvonalakon állnak a kapuk, a két függőleges kapufa 564 cm-re van egymástól, míg a keresztléc 10 láb (305 cm) magasan helyezkedik el.

A csapatokat általában 45 játékos alkotja, de a pályán egy csapatban egyszerre csak 11-en lehetnek.

Minden csapat három részre oszlik; a támadó egység akkor van a küzdőtéren, ha a csapat birtokolja a labdát; a védekező egység akkor lép pályára, ha a labdát az ellenfél birtokolja; a speciális egység pedig kirúgáskor, szabadrúgáskor és kezdőrúgáskor van a pályán.

A kezdő együttes saját térfelének 35-ös vonaláról végzi el a kezdőrúgást. A szabályos kezdőrúgásnak nem szabad az oldalvonalakon kívülre mennie, és legalább 10 yardot kell előrehaladnia. A kezdőrúgást általában a fogadó csapat egy erre kijelölt játékosa elkapja a levegőben, és megpróbálja azt visszajuttatni minél közelebb az ellenfél végzónájához.

A kezdő csapat tagjai a kezdőrúgást követően a fogadó csapat térfelére rohannak, és megpróbálják minél előbb megállítani a fogadó csapat labdát vivő játékosát. A kezdő csapat játékosai addig nem érhetnek a labdához, míg azt a fogadó csapatból valaki meg nem érintette. A kezdőrúgást követően a fogadó csapat válik támadóvá, és az első akciót arról a pontról kezdhetik, ahol a kezdő csapat tagjai megállították a fogadó csapat játékosát. A bírók ott helyezik földre a labdát, ahol a játékost megállították. Ennek a pontnak a pályát keresztülszelő képzeletbeli meghosszabbítását nevezik választóvonalnak, és ennek két oldalán állnak fel a csapatok. A küzdőfelek között húzódik a semleges zóna, amelynek szélessége megegyezik a labda hosszával, és az a rendeltetése, hogy a két csapatot szétválassza a labda játékba kerüléséig. Amikor a védők megállítják a támadók előrehaladását, a labda az oldalvonalon kívülre kerül, vagy a támadók a földre ejtik, a bírók minden alkalommal megállapítják a labda helyét, a földre teszik azt és a csapatok ismét farkasszemet néznek egymással.

A támadók célja a labda folyamatos előrevitele egészen addig, míg azt az ellenfél gólvonala mögé nem tudják juttatni. A támadóknak 10 yardot kell előrehaladniuk arról a pontról, ahová a bíró letette a labdát. Négy kísérletük van arra, hogy ezt a 10 yardot megtegyék. Ha egy csapatnak sikerül négy vagy annál kevesebb kísérletből 10 vagy annál több yardot előrejutnia, akkor újabb négy lehetőséget kap újabb 10 yard megtételére. Minden egyes kísérlet azzal kezdődik, hogy a két csapat feláll egymással szemben a választóvonal két oldalán. A támadó csapat egyik játékosa a labda mögé áll terpeszállásban és előrehajolva a labdára támaszkodik, majd egy adott jelre hátrapasszolja azt a csapat irányítójának, aki közvetlenül mögötte áll. A támadóknak két lehetőségük van a labda előrejuttatására; az irányító vagy egyik társa kezébe nyomja a labdát, aki futva próbálja azt előrevinni, vagy ahhoz a társához passzolja azt, aki a labda játékba kerülésekor előreszaladt. A védők a labda játékba kerülésekor megpróbálják az irányítót megakadályozni a passzolásban vagy az éppen a labdával előrefutó játékost megakadályozni az előrehaladásban. A támadóknak vannak olyan játékosai, a blokkolók, akik az irányítót védik a rárohanó védőktől vagy a labdát vivő játékos (running back) előtt próbálják megtisztítani az utat. Egy kísérlet során a támadók bármennyit passzolhatnak, de közülük csak egy mehet előre. Egy csapatban csak 5 olyan ember van, akinek az irányító továbbadhatja a labdát: a 2 running back, a 2 szélső (wide receiver) és az összekötő (tight end). A szélsők a pálya szélein helyezkednek el és a labda játékba kerülésekor előrerohannak, s megpróbálják tisztára játszani magukat, hogy az irányító passzolni tudjon nekik. Az összekötő feladata összetett; először a blokkolókhoz hasonlóan blokkol, majd a szélsőkhöz hasonlóan megpróbálja tisztára játszani magát. Az átadás csak akkor érvényes, ha a labdát elkapó játékos mindkét lába a pályán belül van (ha a levegőben fogta meg a labdát, mindkét lábával a pályára kell visszaesnie) és birtokban tartja a labdát.

A következő kísérlet mindig onnan következik, ahová a támadók előrejutottak. Érvénytelen átadás esetén a labda visszakerül az előző kísérlet helyére.

Szerelésnek az számít, ha a labdát birtokló támadót a védők az oldalvonalon kívülre lökik vagy a földre birkózzák.

Ha a támadók három kísérletből nem jutottak előre 10 yardot, a negyedik kísérletüket inkább arra használják, hogy kirúgják a labdát, hiszen ha negyedszerre sem tudják megszerezni az első kísérlet



lehetőségét, elvesztik a labdát, és az ellenfél onnan kezdheti meg előrenyomulását, ahol a sikertelen negyedik kísérlet kezdődött. A kirúgással a támadók önként lemondanak a labda birtoklásáról, de az ellenfél támadása csak onnan kezdődhet, ahol elkapták a kirúgást.

Az amerikai futballban egy csapat négyféleképpen érhet el pontot. A csapatok fő célja, hogy 6 pontot érő gólt (touch down) érjenek el azáltal, hogy vagy érvényes átadással, vagy futva az ellenfél végzónájába juttatják a labdát. A gól után a támadók egy sikeres szabadrúgással még egy pontot (extra point) szerezhetnek. Egy mezőnygól (field goal) 3 pontot ér. A támadók akkor kísérleteznek mezőnygólt rúgni, ha három kísérlet után nem haladtak 10 yardot, de elég közel kerültek az ellenfél kapujához, hogy a kirúgás helyett ezzel próbálkozzanak. Végül a legritkább pontszerzési forma a 2 pontot érő biztosítás (safety). Így akkor szerez pontot egy csapat, ha a támadót a saját végzónájában szerelik.

A mérkőzést az a csapat nyeri, amelyik a 60 perc tiszta játékidő alatt több pontot ért el. (A játékidő négy 15 perces negyedre oszlik.) Döntetlen esetén negyedórás hosszabbításra kerül sor. Ha azonban valamelyik csapat a 15 perc lejártá előtt ér el pontot, a meccs azonnal véget ér (sudden death). Az amerikai profi ligában, ha az eredmény döntetlenre áll a hosszabbítás végén, a reguláris időnyben ez marad a végeredmény is, míg a rájátszásban az első pontig folytatják a meccset.

A mérkőzést hét bíró vezeti, akik egy kis sárga kendő eldobásával jelzik, ha szabálytalanságot láttak és a vétkes csapattól területet, ill. kísérletet vehetnek el büntetésként. A játékvezetők egy mikrofon és kézjelek segítségével mindig a nézők tudomására hozzák ítéletüket.

Az amerikai futball eredete az 1800-as évek elejére nyúlik vissza. 1823 őszén az angliai Rugby egyik iskolájában William Webb Ellis hatodik osztályos tanuló megelégedte a társai által játszott durva futballt és a labdát a kezébe kapva az ellenfél gólvonala felé kezdett futni. Ez a kis incidens vezetett a rögbi kialakulásához, amely aztán igen gyorsan elterjedt Angliában, és hamar eljutott az Egyesült Államokba is. Az új játék főleg az egyetemeken hódított és a Harvard, a Yale, a Princeton és más egyetemek diákjai nagy lelkesedéssel rögbiztek, ám a szabályok ez idő tájt még korántsem voltak egységesek.

Az amerikai futball kialakulásában döntő szerepe volt egy 1873-ban, a Yale Egyetemen lejátszott labdarúgó-mérkőzésnek, amelyet Walter Camp is megtekintett. Campet lenyűgözte, hogy a rögbihez képest a foci mennyivel folyamatosabb, „szellősebb” és áttekinthetőbb. Az az ötlete támadt, hogy a játékosok számát 15-ről 11-re kellene csökkenteni, míg a pálya méretét jó lenne növelni. (A pálya „furcsa” szélessége – 53 yard – onnan ered, hogy a Yale új stadionjában ez volt a legnagyobb szélesség.) Az amerikai egyetemek 1876-ban fogadták el Camp szabálmódosításait, és ezzel az amerikai futball elindulhatott hódító útjára. Az évek során bevezetett további módosítások eredményeképp 1886-ra az amerikai futballt már csak a labda és a kapu formája emlékeztette a rögbire.

Az új sportág igen durvának bizonyult és 1905-ben Rooseveltnél elutasította az egyetemeket, hogy tisztítsák meg a játékot a durvaságoktól, mert ellenkező esetben kénytelen lesz betiltani azt. Ezek után az egyetemek vezetői megalakították az Amerikai Egyetemek Sportszövetségét (NCAA) és megreformálták a szabályokat. Bevezették a ma is használatos pontozási szisztémát, négy kísérletet engedélyeztek egy csapatnak, hogy 10 yardot haladjon előre, és végül, de nem utolsósorban lehetővé tették az előre történő passzolást. Hogy ezek az új szabályok mennyire jók voltak, mutatja az a tény, hogy a mai napig is érvényesek.

A 19. sz. végén az amerikai futball főleg egyetemi sportnak számított, ám a századforduló után sorra alakultak a profi klubok is. A profi amerikai futball népszerűvé válásában nagy szerepet játszott Jim Thorpe, aki az 1912-es olimpián atlétikában nyert aranyérmei után szerződött hivatásos játékosnak. Az első profi liga 1920-ban alakult, amely 1922-ben a Nemzeti Futball Liga (NFL) nevet vette fel.

Az amerikai futball az Egyesült Államokon kívül is sok helyen népszerű. A sportág Nyugat-Európában is elterjedt, ahol a II. világháború után az ott állomásozó amerikai katonák ismertették meg a helybéliekkel. Az első Euro Bowlt 1986-ban Amszterdamban rendezték meg az Európai Futball Ligát alkotó országok csapatainak részvételével. A győzelmet a finnek szerezték meg. Az

amerikai futball nemzetközivé válásának legékesebb bizonyítéka az 1991-ben elindított világliga (World League), amelyben amerikai és európai csapatok versengenek egymással.

#### **Az NFL bajnokai az elmúlt 10 esztendőben**

<b>1981:</b>	<b>Oakland Raiders</b>
<b>1982:</b>	<b>San Francisco 47ers</b>
<b>1983:</b>	<b>Washington Redskins</b>
<b>1984:</b>	<b>Los Angeles Raiders</b>
<b>1985:</b>	<b>San Francisco 49ers</b>
<b>1986:</b>	<b>Chicago Bears</b>
<b>1987:</b>	<b>New York Giants</b>
<b>1988:</b>	<b>Washington Redskins</b>
<b>1989:</b>	<b>San Francisco 49ers</b>
<b>1990:</b>	<b>San Francisco 49ers</b>

#### **Bajnokok, bajnoki döntők**

<b>NFL-bajnokok, 1921–32</b>	
<b>1921:</b>	<b>Chicago Staleys</b>
<b>1922:</b>	<b>Canton Bulldogs (Ohio)</b>
<b>1923:</b>	<b>Canton Bulldogs (Ohio)</b>
<b>1924:</b>	<b>Cleveland Bulldogs</b>
<b>1925:</b>	<b>Chicago Cardinals</b>
<b>1926:</b>	<b>Frankford Yellowjackets</b>
<b>1927:</b>	<b>New York Giants</b>
<b>1928:</b>	<b>Providence Steamroller</b>
<b>1929:</b>	<b>Green Bay Packers</b>
<b>1930:</b>	<b>Green Bay Packers</b>
<b>1931:</b>	<b>Green Bay Packers</b>
<b>1932:</b>	<b>Chicago Bears</b>

<b>NFL bajnoki döntők, 1933–59</b>	
<b>1933:</b>	<b>Chicago Bears–New York Giants 23–21</b>
<b>1934:</b>	<b>New York Giants–Chicago Bears 30–13</b>
<b>1935:</b>	<b>Detroit Lions–New York Giants 26–7</b>
<b>1936:</b>	<b>Green Bay Packers–Boston Redskins 21–6</b>
<b>1937:</b>	<b>Washington Redskins–Chicago Bears 28–21</b>
<b>1938:</b>	<b>New York Giants–Green Bay Packers 23–17</b>
<b>1939:</b>	<b>Green Bay Packers–New York Giants 27–0</b>
<b>1940:</b>	<b>Chicago Bears–Washington Redskins 73–0</b>
<b>1941:</b>	<b>Chicago Bears–New York Giants 37–9</b>
<b>1942:</b>	<b>Washington Redskins–Chicago Bears 14–6</b>

<b>1943:</b>	<b>Chicago Bears–Washington Redskins 41–21</b>
<b>1944:</b>	<b>Green Bay Packers–New York Giants 14–7</b>
<b>1945:</b>	<b>Cleveland Rams–Washington Redskins 15–14</b>
<b>1946:</b>	<b>Chicago Bears–New York Giants 24–14</b>
<b>1947:</b>	<b>Chicago Cardinals–Philadelphia Eagles 28–21</b>
<b>1948:</b>	<b>Philadelphia Eagles–Chicago Cardinals 7–0</b>
<b>1949:</b>	<b>Philadelphia Eagles–Los Angeles Rams 14–0</b>
<b>1950:</b>	<b>Cleveland Browns–Los Angeles Rams 30–28</b>
<b>1951:</b>	<b>Los Angeles Rams–Cleveland Browns 24–17</b>
<b>1952:</b>	<b>Detroit Lions–Cleveland Browns 17–7</b>
<b>1953:</b>	<b>Detroit Lions–Cleveland Browns 17–16</b>
<b>1954:</b>	<b>Cleveland Browns–Detroit Lions 56–10</b>
<b>1955:</b>	<b>Cleveland Browns–Los Angeles Rams 38–14</b>
<b>1956:</b>	<b>New York Giants–Chicago Bears 47–7</b>
<b>1957:</b>	<b>Detroit Lions–Cleveland Browns 59–14</b>
<b>1958:</b>	<b>Baltimore Colts–New York Giants 23–17</b>
<b>1959:</b>	<b>Baltimore Colts–New York Giants 31–16</b>

<b>AFL bajnoki döntők, 1960–69</b>	
<b>1960:</b>	<b>Houston Oilers–Los Angeles Chargers 24–16</b>
<b>1961:</b>	<b>Houston Oilers–San Diego Chargers 10–3</b>
<b>1962:</b>	<b>Dallas Texans–Houston Oilers 20–17</b>
<b>1963:</b>	<b>San Diego Chargers–Boston Patriots 51–10</b>
<b>1964:</b>	<b>Buffalo Bills–San Diego Chargers 20–7</b>
<b>1965:</b>	<b>Buffalo Bills–San Diego Chargers 23–0</b>
<b>1966:</b>	<b>Kansas City Chiefs–Buffalo Bills 31–7</b>
<b>1967:</b>	<b>Oakland Raiders–Houston Oilers 40–7</b>
<b>1968:</b>	<b>New York Jets–Oakland Raiders 27–23</b>
<b>1969:</b>	<b>Kansas City Chiefs–Oakland Raiders 17–7</b>

<b>NFL bajnoki döntők, 1960–69</b>	
<b>1960:</b>	<b>Philadelphia Eagles–Green Bay Packers 17–13</b>
<b>1961:</b>	<b>Green Bay Packers–New York Giants 37–0</b>
<b>1962:</b>	<b>Green Bay Packers–New York Giants 16–7</b>
<b>1963:</b>	<b>Chicago Bears–New York Giants 14–10</b>
<b>1964:</b>	<b>Cleveland Browns–Baltimore Colts 27–0</b>
<b>1965:</b>	<b>Green Bay Packers–Cleveland Browns 23–12</b>
<b>1966:</b>	<b>Green Bay Packers–Dallas Cowboys 34–27</b>
<b>1967:</b>	<b>Green Bay Packers–Dallas Cowboys 21–17</b>
<b>1968:</b>	<b>Baltimore Colts–Cleveland Browns 34–0</b>
<b>1969:</b>	<b>Minnesota Vikings–Cleveland Browns 27–7</b>

<b>AFC bajnoki döntők, 1970–91</b>	
<b>1970:</b>	<b>Baltimore Colts–Oakland Raiders 27–17</b>
<b>1971:</b>	<b>Miami Dolphins–Baltimore Colts 21–0</b>
<b>1972:</b>	<b>Miami Dolphins–Pittsburgh Steelers 21–17</b>
<b>1973:</b>	<b>Miami Dolphins–Oakland Raiders 27–10</b>
<b>1974:</b>	<b>Pittsburgh Steelers–Oakland Raiders 24–13</b>
<b>1975:</b>	<b>Pittsburgh Steelers–Oakland Raiders 16–10</b>
<b>1976:</b>	<b>Oakland Raiders–Pittsburgh Steelers 24–7</b>
<b>1977:</b>	<b>Denver Broncos–Oakland Raiders 20–17</b>
<b>1978:</b>	<b>Pittsburgh Steelers–Houston Oilers 34–5</b>
<b>1979:</b>	<b>Pittsburgh Steelers–Houston Oilers 27–13</b>
<b>1980:</b>	<b>Oakland Raiders–San Diego Chargers 34–27</b>
<b>1981:</b>	<b>Cincinnati Bengals–San Diego Chargers 27–7</b>
<b>1982:</b>	<b>Miami Dolphins–New York Jets 14–0</b>
<b>1983:</b>	<b>Los Angeles Rams–Seattle 30–14</b>
<b>1984:</b>	<b>Miami Dolphins–Pittsburgh Steelers 45–28</b>
<b>1985:</b>	<b>New England Patriots–Miami Dolphins 31–14</b>
<b>1986:</b>	<b>Denver Broncos–Cleveland Browns 23–20</b>
<b>1987:</b>	<b>Denver Broncos–Cleveland Browns 38–33</b>
<b>1988:</b>	<b>Cincinnati Bengals–Buffalo Bills 21–10</b>
<b>1989:</b>	<b>Denver Broncos–Cleveland Browns 37–21</b>
<b>1990:</b>	<b>Buffalo Bills–Los Angeles Rams 51–3</b>
<b>1991:</b>	<b>Buffalo Bills–Denver Broncos 9–7</b>

<b>NFC bajnoki döntők, 1970–91</b>	
<b>1970:</b>	<b>Dallas Cowboys–San Francisco 49ers 17–10</b>
<b>1971:</b>	<b>Dallas Cowboys–San Francisco 49ers 14–3</b>
<b>1972:</b>	<b>Washington Redskins–Dallas Cowboys 26–3</b>
<b>1973:</b>	<b>Minnesota Vikings–Dallas Cowboys 27–10</b>
<b>1974:</b>	<b>Minnesota Vikings–Los Angeles Rams 14–10</b>
<b>1975:</b>	<b>Dallas Cowboys–Los Angeles Rams 37–7</b>
<b>1976:</b>	<b>Minnesota Vikings–Los Angeles Rams 24–13</b>
<b>1977:</b>	<b>Dallas Cowboys–Minnesota Vikings 23–6</b>
<b>1978:</b>	<b>Dallas Cowboys–Los Angeles Rams 28–0</b>
<b>1979:</b>	<b>Los Angeles Rams–Tampa Bay 9–0</b>
<b>1980:</b>	<b>Philadelphia Eagles–Dallas Cowboys 20–7</b>
<b>1981:</b>	<b>San Francisco 49ers–Dallas Cowboys 28–27</b>
<b>1982:</b>	<b>Washington Redskins–Dallas Cowboys 31–17</b>
<b>1983:</b>	<b>Washington Redskins–San Francisco 49ers 24–21</b>
<b>1984:</b>	<b>San Francisco 49ers–Chicago Bears 23–0</b>
<b>1985:</b>	<b>Chicago Bears–Los Angeles Rams 24–0</b>

<b>1986:</b>	<b>New York Giants–Washington Redskins 17–0</b>
<b>1987:</b>	<b>Washington Redskins–Minnesota Vikings 17–10</b>
<b>1988:</b>	<b>San Francisco 49ers–Chicago Bears 28–3</b>
<b>1989:</b>	<b>San Francisco 49ers–Los Angeles Rams 30–3</b>
<b>1990:</b>	<b>New York Giants–San Francisco 49ers 15–13</b>
<b>1991:</b>	<b>Washington Redskins–Detroit Lions 41–10</b>

#### **Super Bowl-döntő, 1967–92**

<b>1967:</b>	<b>Green Bay Packers–Kansas City Chiefs 35–10</b>
<b>1968:</b>	<b>Green Bay Packers–Oakland Raiders 33–14</b>
<b>1969:</b>	<b>New York Jets–Baltimore Colts 16–7</b>
<b>1970:</b>	<b>Kansas City Chiefs–Minnesota Vikings 23–7</b>
<b>1971:</b>	<b>Baltimore Colts–Dallas Cowboys 16–13</b>
<b>1972:</b>	<b>Dallas Cowboys–Miami Dolphins 24–3</b>
<b>1973:</b>	<b>Miami Dolphins–Washington Redskins 14–7</b>
<b>1974:</b>	<b>Miami Dolphins–Minnesota Vikings 24–7</b>
<b>1975:</b>	<b>Pittsburgh Steelers–Minnesota Vikings 16–6</b>
<b>1976:</b>	<b>Pittsburgh Steelers–Dallas Cowboys 21–17</b>
<b>1977:</b>	<b>Oakland Raiders–Minnesota Vikings 32–14</b>
<b>1978:</b>	<b>Dallas Cowboys–Denver Broncos 27–10</b>
<b>1979:</b>	<b>Pittsburgh Steelers–Dallas Cowboys 35–31</b>
<b>1980:</b>	<b>Pittsburgh Steelers–Los Angeles Rams 31–19</b>
<b>1981:</b>	<b>Oakland Raiders–Philadelphia Eagles 27–10</b>
<b>1982:</b>	<b>San Francisco 49ers–Cincinnati Bengals 26–21</b>
<b>1983:</b>	<b>Washington Redskins–Miami Dolphins 27–17</b>
<b>1984:</b>	<b>Los Angeles Raiders–Washington Redskins 38–9</b>
<b>1985:</b>	<b>San Francisco 49ers–Miami Dolphins 38–16</b>
<b>1986:</b>	<b>Chicago Bears–New England Patriots 46–10</b>
<b>1987:</b>	<b>New York Giants–Denver Broncos 39–20</b>
<b>1988:</b>	<b>Washington Redskins–Denver Broncos 42–10</b>
<b>1989:</b>	<b>San Francisco 49ers–Cincinnati Bengals 20–16</b>
<b>1990:</b>	<b>San Francisco 49ers–Denver Broncos 55–10</b>
<b>1991:</b>	<b>New York Giants–Buffalo Bills 20–19</b>
<b>1992:</b>	<b>Washington Redskins–Buffalo Bills 37–24</b>

#### **World Series-döntők (a mérkőzésgyőzelmekkel)**

<b>1903:</b>	<b>Boston Red Sox (AL)–Pittsburgh Pirates (NL) 5–3</b>
<b>1904:</b>	<b>nem tartották meg</b>
<b>1905:</b>	<b>New York Giants (NL)–Philadelphia Athletics (AL) 4–1</b>
<b>1906:</b>	<b>Chicago White Sox (AL)–Chicago Cubs (NL) 4–2</b>
<b>1907:</b>	<b>Chicago Cubs (NL)–Detroit Tigers (AL) 4–0</b>

1908:	Chicago Cubs (NL)–Detroit Tigers (AL) 4–1
1909:	Pittsburgh Pirates (NL)–Detroit Tigers (AL) 4–3
1910:	Philadelphia Athletics (AL)–Chicago Cubs (NL) 4–1
1911:	Philadelphia Athletics (AL)–New York Giants (NL) 4–2
1912:	Boston Red Sox (AL)–New York Giants (NL) 4–3*
1913:	Philadelphia Athletics (AL)–New York Giants (NL) 4–1
1914:	Boston Braves (NL)–Philadelphia Athletics (AL) 4–0
1915:	Boston Red Sox (AL)–Philadelphia Phillies (NL) 4–1
1916:	Boston Red Sox (AL)–Brooklyn Dodgers (NL) 4–1
1917:	Chicago White Sox (AL)–New York Giants (NL) 4–2
1918:	Boston Red Sox (AL)–Chicago Cubs (NL) 4–2
1919:	Cincinnati Reds (NL)–Chicago White Sox (AL) 5–3
1920:	Cleveland Indians (AL)–Brooklyn Dodgers (NL) 5–2
1921:	New York Giants (NL)–New York Yankees (AL) 4–3
1922:	New York Giants (NL)–New York Yankees (AL) 4–0*
1923:	New York Yankees (AL)–New York Giants (NL) 4–2
1924:	Washington Senators (AL)–New York Giants (NL) 4–3
1925:	Pittsburgh Pirates (NL)–Washington Senators (AL) 4–3
1926:	St. Louis Cardinals (NL)–New York Yankees (AL) 4–3
1927:	New York Yankees (AL)–Pittsburgh Pirates (NL) 4–0
1928:	New York Yankees (AL)–St. Louis Cardinals (NL) 4–0
1929:	Philadelphia Athletics (AL)–Chicago Cubs (NL) 4–1
1930:	Philadelphia Athletics (AL)–St. Louis Cardinals (NL) 4–2
1931:	St. Louis Cardinals (NL)–Philadelphia Athletics (AL) 4–3
1932:	New York Yankees (AL)–Chicago Cubs (NL) 4–0
1933:	New York Giants (NL)–Washington Senators (AL) 4–1
1934:	St. Louis Cardinals (NL)–Detroit Tigers (AL) 4–3
1935:	Detroit Tigers (AL)–Chicago Cubs (NL) 4–2
1936:	New York Yankees (AL)–New York Giants (NL) 4–2
1937:	New York Yankees (AL)–New York Giants (NL) 4–1
1938:	New York Yankees (AL)–Chicago Cubs (NL) 4–0
1939:	New York Yankees (AL)–Cincinnati Reds (NL) 4–0
1940:	Cincinnati Reds (NL)–Detroit Tigers (AL) 4–3
1941:	New York Yankees (AL)–Brooklyn Dodgers (NL) 4–1
1942:	St. Louis Cardinals (NL)–New York Yankees (AL) 4–1
1943:	New York Yankees (AL)–St. Louis Cardinals (NL) 4–1
1944:	St. Louis Cardinals (NL)–St. Louis Browns (AL) 4–2
1945:	Detroit Tigers (AL)–Chicago Cubs (NL) 4–3
1946:	St. Louis Cardinals (NL)–Boston Red Sox (AL) 4–3
1947:	New York Yankees (AL)–Brooklyn Dodgers (NL) 4–3
1948:	Cleveland Indians (AL)–Boston Braves (NL) 4–2
1949:	New York Yankees (AL)–Brooklyn Dodgers (NL) 4–1

1950:	New York Yankees (AL)–Philadelphia Phillies (NL) 4–0
1951:	New York Yankees (AL)–New York Giants (NL) 4–2
1952:	New York Yankees (AL)–Brooklyn Dodgers (NL) 4–3
1953:	New York Yankees (AL)–Brooklyn Dodgers (NL) 4–2
1954:	New York Giants (NL)–Cleveland Indians (AL) 4–0
1955:	Brooklyn Dodgers (NL)–New York Yankees (AL) 4–3
1956:	New York Yankees (NL)–Brooklyn Dodgers (NL) 4–3
1957:	Milwaukee Braves (NL)–New York Yankees (AL) 4–3
1958:	New York Yankees (AL)–Milwaukee Braves (NL) 4–3
1959:	Los Angeles Dodgers (NL)–Chicago White Sox (AL) 4–2
1960:	Pittsburgh Pirates (NL)–New York Yankees (AL) 4–3
1961:	New York Yankees (AL)–Cincinnati Reds (NL) 4–1
1962:	New York Yankees (AL)–San Francisco Giants (NL) 4–3
1963:	Los Angeles Dodgers (NL)–New York Yankees (AL) 4–0
1964:	St. Louis Cardinals (NL)–New York Yankees (AL) 4–3
1965:	Los Angeles Dodgers (NL)–Minnesota Twins (AL) 4–3
1966:	Baltimore Orioles (AL)–Los Angeles Dodgers (NL) 4–0
1967:	St. Louis Cardinals (NL)–Boston Red Sox (AL) 4–3
1968:	Detroit Tigers (AL)–St. Louis Cardinals (NL) 4–3
1969:	New York Mets (NL)–Baltimore Orioles (AL) 4–1
1970:	Baltimore Orioles (AL)–Cincinnati Reds (NL) 4–1
1971:	Pittsburgh Pirates (NL)–Baltimore Orioles (AL) 4–3
1972:	Oakland Athletics (AL)–Cincinnati Reds (NL) 4–3
1973:	Oakland Athletics (AL)–New York Mets (NL) 4–3
1974:	Oakland Athletics (AL)–Los Angeles Dodgers (NL) 4–1
1975:	Cincinnati Reds (NL)–Boston Red Sox (AL) 4–3
1976:	Cincinnati Reds (NL)–New York Yankees (AL) 4–0
1977:	New York Yankees (AL)–Los Angeles Dodgers (NL) 4–3
1978:	New York Yankees (AL)–Los Angeles Dodgers (NL) 4–2
1979:	Pittsburgh Pirates (NL)–Baltimore Orioles (AL) 4–3
1980:	Philadelphia Phillies (NL)–Kansas City Royals (AL) 4–2
1981:	Los Angeles Dodgers (NL)–New York Yankees (AL) 4–2
1982:	St. Louis Cardinals (NL)–Milwaukee Brewers (AL) 4–3
1983:	Baltimore Orioles (AL)–Philadelphia Phillies (NL) 4–1
1984:	Detroit Tigers (AL)–San Diego Padres (NL) 4–1
1985:	Kansas City Royals (AL)–St. Louis Cardinals (NL) 4–3
1986:	New York Mets (NL)–Boston Red Sox (AL) 4–3
1987:	Minnesota Twins (AL)–St. Louis Cardinals (NL) 4–3
1988:	Los Angeles Dodgers (NL)–Oakland Athletics (AL) 4–1
1989:	Oakland Athletics (AL)–San Francisco Giants (NL) 4–0
1990:	Cincinnati Reds (NL)–Oakland Athletics (AL) 4–0
1991:	Minnesota Twins (AL)–Atlanta Braves (NL) 4–3

\*=Egy döntetlennel együtt.

(AL)=Amerikai Liga. (NL)=Nemzeti Liga

## **Rögbi**

A rögbi hazája Anglia, ahol a parasztok felfújt disznóhólyaggal játszottak valami labdarúgás-pankráció-féle játékot. Ez a játékfajta később eljutott a híres kollégiumok falai közé, ahol különböző – iskolánként változó – szabályok szerint játszották, lényegesen finomabban, mint a parasztok.

A legenda szerint a Rugby városában (Londontól északnyugatra 170 km-re) lévő kollégiumban egy William Webb Ellis nevű diák a futballmeccs végét jelző csengőt hallván, felkapta a labdát és berohant vele az ellenfél kapujába. 1823-ban ezzel az akcióval megteremtette az új játék alapjait. A diákok kialakították a szabályokat és mivel ezekkel a szabályokkal terjedt el a játék, így a sportág Rugby városáról kapta a nevét. Ekkoriban még húszan játszottak egy csapatban és a pontozás is eltért a jelenlegitől. A végleges forma 1873-ra alakult ki.

*A jelenlegi szabályok:*

A rögbit 2, egyenként 15 fős csapat játssza. A játékidő kétszer 40 perc, 5 perc szünettel. Előírás, hogy a szünetben a játékosok nem hagyhatják el a pályát, és az edző nem mehet be a játéktérre. Bajnoki rendszerben a győzelem 2, a döntetlen 1 pontot ér, a vesztes nem kap pontot. A rögbit füves (alsóbb osztályban puha talajú) pályán játsszák, amelynek hossza 100 m. A 2, min. 5, max. 10 m hosszú célterület szélessége 69 m.

A pálya végén van a célvonal, mögötte 5–10 m-re a célterület. A játék célja, hogy a bőrből készült tojás alakú, levegővel felfújt labdát az ellenfél célterületére bejuttassák és ott azt letegyék úgy, hogy egy pillanatban a labda egyszerre érintse a pályát és a játékos kezét vagy felsőtestét. Ez a „cél”. A célvonalától a pálya közepe felé van a „22-es” terület. Ez a célvonalától befelé mért 22 m-es pályarész. A középvonalától a célterület felé 10 m-re húzzák meg a 10 m-es vonalat. Kezdekor az ellenfél játékosai e vonal mögé állhatnak.

A pálya oldalvonalával párhuzamosan mindkét oldalon 5–5 m-re egy-egy szaggatott vonalat húznak, ezzel jelezve, hogy bedobáskor – egy játékos kivételével – hová állhatnak fel a játékosok.

A célvonalon állítják fel a H alakú kapukat. Szélességük 5–6 m, a vízszintes vonal magassága 3 m, a felső szár magassága nem meghatározott, de min. 0,4 m. A futballal ellentétben a labdát nem az alsó részre, hanem a H alakú kapu vízszintes léce és a felső két szára közé kell berúgni.

A mérkőzés során a pontok elérésével alakul ki az eredmény. A bevitt „cél” (gól) 4 pontot ér. A cél elérésekor a célt bevitt csapatnak jutalomrúgás jár. A jutalomrúgást a 22-es vonalról végezhetik, ahol a célterületen a labdát letették, annak a pontnak a középvonal felé történő meghosszabbításán a 22-es vonalra kell a labdát leállítani.

Ha a labdát a célterületen a kapu mögött teszik le, a célvonalától 10 m-re lehet a jutalomrúgást elvégezni. Ezért igyekezzenek a célt bevívó játékosok a pálya közepe felé jutni, mert úgy könnyebb a jutalomrúgást elvégezni. A jutalomrúgásért – ha az bemegy a kapuba – 2 pont jár.

Bizonyos szabálytalanságokért szabadrúgás jár. A csapat eldöntheti, hogy megjátssza a labdát, vagy kapura rúg. Kapura rúgás esetén 3 pont érhető el. Ugyancsak 3 pontot kap a csapat az eredményes „droprúgás” esetén is. A droprúgás az, ha a játékos a földről felpattanó labdát a kapura rúgja. Ez úgy is történhet, hogy a játékos a kezében lévő labdát leejti maga elé és az így felpattanó labdát rúgja kapura.

A játék célja tehát a labda célterületre juttatása. A kezdő csapat a labdát előrerúgja, és a csapat játékosai azt igyekeznek a célterületre juttatni. A játékos a labdát előrerúghatja vagy kézben előre viheti. Ha a játékost megtámadják, a mögötte lévő játékosnak – hátrafelé! – passzolhatja a labdát. Ha a játékos a kezéből előreejti a labdát, akkor az ellenfél javára „tolongás”-t ítélnék. A labda vonala tulajdonképpen a lesvonal. Az a támadójátékos, aki a labda előtt tartózkodik, nem avatkozhat játékba (ezt a pozícióját a tarkójára tett két kezével jelzi). Ha a támadójátékos a labdát előrerúgja, a csapatból csak ő játszhatja meg, csapattársai csak akkor avatkozhatnak játékba, ha ő



már megérintette.

Ha a labda az oldalvonalon túlra kerül, akkor az ellenfél bedobással hozhatja játékba a labdát. Ha a kirúgás vagy dobás előtt a labda lepattan a játéktéren a földre, akkor onnan történik a bedobás, ahol a labda elhagyta a játékteret, ha a labda lepattanás nélkül jut ki, akkor az elrúgás (dobás) helyének vonalából kell a labdát bedobni. A bedobásnál – az oldalvonalától 5 m-re – 2, max. 5 játékos áll fel mindkét csapatból úgy, hogy közöttük, a bedobás vonalában 1 m-es ún. folyosó van.

A bedobó játékosnak a „tojást” e folyosóba kell dobnia. A bedobott labdát bármelyik csapat megszerezheti. Ha a bedobás a folyosón kívül a saját játékoshoz jut, úgy a bedobást a játékvezető „pártos”-nak ítéli, és az ellenfél javára tolongást ítél. A 2 csapat felállása előtt villámgyorsan is elvégezhető a bedobás, azonban ezt az ellenfél igyekszik megakadályozni.

A labdát előrevívó játékost az ellenfél védői bármilyen módon szerelhetik. Megfoghatják, földre rántathatják, ún. „mélyfogással” a lábát elkaphatják. Tilos azonban a játékost a nyakánál fogva lerántani. Ezért szabadrúgás jár. Ha a játékos a földre kerül, mindkét csapat tagjai igyekeznek a labdát megszerezni, ilyenkor alakul ki a „nyílt” tolongás. A nyílt tolongásban a játékosok megkísérik az ellenfeleket a labda fölélt eltolni, és a tolongásból így kikerült labdát a földről felvéve megjátszani. Ha a labdát nem tudják megszerezni, akkor a játékvezető az ellenfélnek ítél tolongást. A tolongásban általában 8–8 játékos áll egymással szemben. (Azért általában, mert a szabálykönyv csak az első 3 játékost említi, de az íratlan szabály szerint 8-an állnak fel.)

A tolongás tagjainak külön-külön feladatuk van. Az első sor: középen a sarkazó, kétoldalt a 2 pillér. A 2 csapat „első sora” akaszkodik egymásba, s várja a bedobott labdát. A pillérek nyomják el az ellenfél tolongását (természetesen a mögöttük álló 5 játékos tolóerejét felhasználva) a bedobott labda fölélt, míg a sarkazó igyekszik a bedobott labdát a tolongás hátsó emberei felé sarokkal hátrarúgni. A második sor: 2 – a négyes és az ötös – játékos, fő szerepük a tolongás (rövidítve: toli) előretolása. Az ő elnevezésük egyszerűen „második sor”. A harmadik sor: középen az összefogó. Ő a nyolcas. Két szélén a leválók.

A tolongásba a kilences játékos dobja be a labdát, és ha a tolongás hátsó emberei a toli a labda fölélt eltolták, a kilences felveszi, és a hátvédeket – ők az ún. „háromnegyed” és négyen vannak – indítja. A 4 hátvéd mögött 2 fogó játékos igyekszik megszerezni az ellenfél által hosszán előrerúgott labdát. Ha ők hibáznak, és az ellenfél játékos gyorsan eléri az általa előrerúgott labdát, akkor a védő csapat közvetlen veszélyben van, mert a fogó játékos mögött a védő csapatból már senki sincs, csak az ellenfél által elérni kívánt célterület.

A mérkőzést 1 játékvezető vezeti 2 partjelző segítségével. A mérkőzés lehet bármilyen küzdelmes, a csapatok sorfalat állva köszöntik egymást, s úgy vonulnak le a pályáról taps közben.

A rögbi tehát különvált a labdarúgástól, egészen más szabályokkal, egész más labdával, nagyrészt más pályán és több játékosal.

A rögbi a brit szigetről hamar áttért a kontinensre és főleg az angol gyarmatokra. Egyre több országban játszották, megalakult a nemzetközi szövetség is. Az amatőr sportág mellett létrejött egy professzionális irányzat is, mely a „liga” néven ismert. Abban 13 játékos játszik egy csapatban, viszont az amatőr rögbinél kissé gyorsabb a játék.

A rögbi főleg az angolszász és az európai országokban terjedt el, majd a volt brit gyarmatbirodalom országaiban. Nyugat-Szamoán például 170000 emberből 5250-en rögbiznek, 15 klub 95 csapatában. Sokan a híres új-zélandi csapatokban játszanak.

A sportágnak 2 nemzetközi szövetsége van. A francia irányítású és szervezésű FIRA főleg az európai (kivéve a szigeteket) és mediterrán csapatokat tömöríti, míg az IRFB az angolszász és nemzetközösségi országok nemzeti szövetségeit. A 2 szervezet egyre inkább közeledik egymáshoz, mivel sok ország mindkét szövetségnek tagja. Együttműködésük kiváló példája a rögbi-világbajnokságok (hivatalos nevükön: Világ Kupák) közös megszervezése.

A rögbi-világbajnokság kései megrendezésére nemcsak a 2 nemzetközi szövetség léte a magyarázat, hanem a sportág amatőr státusa és az ebből következő ún. „tesztrendszer” is. Ilyen tesztrendszer Európában az Öt Nemzet Tornája (Anglia, Wales, Írország, Skócia, Franciaország), délen a Bledisoe Kupa (Új-Zéland, Ausztrália stb.).

A FIRA ezeken túlmenően Európa-bajnokságokat is szervez 1992-től 4 csoportban. Ezen indul – a megszűnt NDK helyett – Magyarország is.

Hazánkban a rögbi már az 1930-as évektől ismerik bemutató mérkőzésekből. A sportág igazán az 1960-as években kezdett terjedni.

Csaknem 3 évtizedes, egyenetlen fejlődés után 1990. márc. 15-én alakult meg a Magyar Rögbi Szövetség, 9 nagyobb klub részvételével. A szervezet tagja mindkét nemzetközi szövetségnek. Az 1990/91. évi idénytől működik a 2 osztályos bajnokság, amelyben mintegy 500 igazolt játékos szerepel.

*Az eddigi 2 VK (VB) dobogósai. 1987: 1. Új-Zéland, 2. Franciaország, 3. Ausztrália és Wales.*

*1991: 1. Ausztrália, 2. Anglia, 3. Skócia és Új-Zéland.*

## **Krikett**

A legrégebbi ábrázolás a kriketről egy 1250-ből származó rajzon található, amelyen 2 férfi játszik egy ütővel és labdával. A játékot az 1500-as években már rendszeresen űzték az angliai Surrey-ban. Az első eredmény, amit feljegyeztek, 1744-ből való, amikor is Anglia csapata megverte Kent megye válogatottját.

A játékot egy 80–100 m átmérőjű kör alakú füves pályán játsszák, melyre egy határvonalat festenek fel. A pálya közepén található az ún. „pitch”: olyan kb. 20 × 2 m-es finomra nyírt pályarész, melynek 2 végén található a 2 „wicket”. Egy wicket 3 db, egymástól kb. 7–7 cm-re leszúrt kb. 70–80 cm magas botból áll.

A játékot 2, egyenként 11 főből álló csapat játssza. A mérkőzés megkezdése előtt sorsoláson döntenek el, hogy melyik csapat lesz elsőként az ütő („bating”) és melyik a dobó („fielding”) csapat. A játék kezdetekor az ütő csapat 2 játékosa elfoglalja helyét a 2 wicket előtt. A dobó csapat játékosai a pálya különböző részén elhelyezkedve körbeállják az ütő játékosokat. A dobó csapat egy játékosa nekifutva, az egyik wicket mellől nyújtott karral dobva megcélozza a másik wicketnél álló ütő játékos mögött levő wicketet, amelyet utóbbi véd ütőjével. (A labda kb. teniszlabda nagyságú, tömör, bőrrel bevont, kemény és nehéz, ezért az ütő játékosok védőfelszerelést hordanak. Az ütő a régi sulykolófához hasonlít, fából készül, nyele gumival bevont.) Az ütő játékos megpróbálja a labdát minél messzebbre elűtni úgy, hogy azt ne lehessen elkapni. Pontot („run”) úgy lehet elérni: – ha az ütő játékosnak sikerül a labdát elűtnie, a 2 ütő játékos futva helyet cserél a 2 wicket között. Eközben a dobó csapat tagjai próbálják a labdát minél gyorsabban visszajuttatni a wickethez. Ha sikerül helyet cserélniük, a csapat kap egy pontot. Ha a labda jut vissza előbb, az az ütő játékos kiesik, amelyik nem ér oda a wickethez. (A wicket közelében elhelyezkedő játékvezetők döntenek el, hogy a labda vagy a játékos ért-e előbb oda a wickethez.) Tehát az ütő játékosoknak alaposan meg kell gondolniuk, hogy elinduljanak-e. Ha kétszer sikerült helyet cserélniük 2, ha háromszor, 3 pontot kapnak. 4 pontot akkor kap az ütő csapat, ha az ütő játékosnak sikerül a labdát a határvonalon kívülre ütnie anélkül, hogy a dobó csapat játékosai azt utolérnék. 6 pont akkor jár, ha a labda a pályán nem, hanem csak a határvonalon túl esik le.

Pont jár még akkor, ha a dobó játékos túl „széleset” dob (wide ball), vagy ha a dobó játékos belép (rálép vagy túllép a megengedett vonalon „no ball”).

A játékos akkor esik ki:

1. Amikor a labda előbb ér vissza a wickethez, mint a játékos („run out”).
2. A játékos nem találja el a labdát, a labda eltalálja a wicketet („clean bowled”).
3. A labdát, miután az ütő játékos beleütött, vagy beleért, anélkül, hogy leesett volna, a dobó csapat valamelyik tagja elkapja („caught”).
4. Az ütő játékos beleüt ütőjével a wicketbe („hit wicket”).
5. Az ütő játékos a wicketet a lábával védte és ez akadályozta meg a labdát abban, hogy a wicketet eltalálja („l. b. w.” = leg before wicket).

Ha az egyik ütő játékos valamelyik módon kiesik, bejön helyette a csapattársa addig, ameddig a 11 fős csapatból 10-en kiesnek. Az ütő csapat számára akkor vége a mérkőzés első félidejének. Az egyes

játékosok által elért pontok összeadódnak, ez az első félidő eredménye.

Ekkor a másik, az addig ún. dobó csapat kezd ütni. Mikor a fenti módon ez a csapat is befejezte az ütést, vége mindkét fél részére az első félidőnek. Mindkét csapat még egyszer üt, a 2 félidő összeadódik, és aki többet ért el, az nyerte a mérkőzést.

Az eredményjelző táblán a kiírások a következőképpen értelmezhetők:

pl. 2/112 (v. 112/2) = a csapat 112 pontot (run) ütött és 2 játékosa esett ki,

vagy 376 for 6 = a csapat 276 pontnál tart és 6 játékosa esett ki.

A csapat tagjai specializálódnak – van, aki jobb ütő, van, aki jó dobó. Egy dobó egymás után csak 6-ot dobhat, utána más jön, de újabb 6 dobás után az első újra dobhat (hat dobás = 1 over).

A mérkőzéseket 2 csoportba oszthatjuk:

1. Országok közötti mérkőzések (lest match)

Bajnoki mérkőzések (county match).

Ezek általában ötnapos mérkőzések.

2. A 70-es évek végétől – főképp a tévéközvetítések miatt – népszerűvé vált egynapos mérkőzések, amelyek egyfordulósak, azaz mindkét csapat csupán 1–1 alkalommal üt, és a dobások száma maximálva van (40 vagy 50 over).

A krikett nagyhatalmai:

Anglia, Ausztrália, India, Nyugat-India, Pakisztán. A „második” vonal jelentősebb képviselői: Új-Zéland, Dél-afrikai Köztársaság, Szingapúr.

### Nemzetközi tesztmérkőzések, 1877–1990

		1	2	3	4	5	6	7	8	Mérkőzések száma	Ebbl győzele
1.	Ausztrália	–	101/80	20/16	10/10	12/13	29/13	3/1	28/16	498	2
2.	Anglia	88/80	–	30/34	30/32	13/29	46/38	2/1	22/36	661	2
3.	India	8/16	11/34	–	12/13	4/37	–	2/4	6/30	268	
4.	Új-Zéland	6/10	4/32	6/13	–	3/16	2/6	4/2	4/12	199	
5.	Pakisztán	9/13	5/29	7/37	10/6	–	–	5/3	6/10	192	
6.	Dél-afrikai Közt.	11/13	18/38	–	9/6	–	–	–	–	172	
7.	Srí Lanka	0/1	0/1	1/4	0/2	1/3	–	–	–	29	
8.	Nyugat-India*	22/16	41/36	26/30	8/12	9/10	–	–	–	277	1

Megjegyzés: Az első szám azt mutatja, hogy a bal oldali oszlopban található csapat hányszor győzött a számoszlopok tetején számjelzéssel feltüntetett csapat ellen, a második szám pedig a döntetlenül végződött mérkőzések száma.

\* A térség országaiból összeállított vegyes válogatott.

## Golf

A golfjátékot skót pásztorok találták ki, de a hollandok is jogot formálnak erre, mert a „kolven” (kolf=ütő) nevű régi játéukból származtatják. A hollandok udvaron, utcán játszották, a skótok a tengerpartok hosszában elnyúló pályákon. Az biztos, hogy egy 13. sz.-i veronai falfestmény, ill. a 16. sz.-i németalföldi festmények már jelzik a játék létét. 1457-ben pedig a skót parlament írásos rendelete tiltja a király alattvalóit ettől a sporttól, mivel a fiatalok inkább a golfütőket forgatták, mint a fegyvereket. A szabályokat a Royal and Ancient Golf Club of St. Andrews dolgozta ki és 1754 óta ez a skót klub a golfozók „Vatikánja”. Ők adják ki négyévenként a szabálykönyvet, amit az egész világon kötelező használni, és a nevében is „öreg”-nek nevezett pályájuk ad otthont a mindenkor British Opennek, amely a világ egyik legnagyobb golfeseménye. A golfban – mint pl. a

teniszből is – élesen elválnak az amatőr és a profi, nem rendeznek hivatalos világbajnokságot és így érthető, hogy az olimpiákon is csak 1900-ban és 1904-ben szerepelt.

A golfot a sport mellett sokan életformának tartják, mert a természetben eltöltött aktív kikapcsolódás (6–8 km séta, minden izmot megmozgató és a gerincoszlopot 90 fokkal elfordító mozgássorozat) együtt jár az igen erős koncentrálással, komoly fegyelmet és udvariasságot igénylő magatartással.

Magyarországon 1902-ben a Lóversenypályán tartotta a golf ősbemutatóját Andrássy Géza gróf, 1909-ben Tátralomnicon pedig már meg is tartották az első versenyt. 1911 a Budapest, majd később a Magyar Golf Club alapítási éve. A legendás Széchenyi-hegyi pálya játékosai a 20–30-as években igen jelentős szerepet játszottak az európai golféletben. A golf 1952–1974 között nemkívánatos sport volt Magyarországon. 1979-ben alakult a Kék Duna Golf Club és 1989-ben a Magyar Golf Szövetség, ez utóbbi tagja az Európai Golf Szövetségnek (EGA) és az Amatőr Golf Világtanácsnak (WAGC). Jelenleg Kisoroszi és Bükkfürdő ad otthont a hazai golfozóknak, de már építés alatt van a golfpálya Szigetmonostoron, Pécsen és Velencén, továbbá tervezik Szadán, Sopronban, Egerben és Pest környékén (Gálosfa) is.

A szabályos méretű golfpálya mintegy 60 ha-on terül el, szabad füves területekkel, erdővel, tóval és patakkal tarkítottan. Ezt 18 szakaszra bontják. Egy-egy szakasz szélessége 35–40 m, hosszúságuk 100–550 m között váltakozik. A pályát homokcsapdákkal, mesterséges vízakadályokkal is nehezítik. Minden szakasz elején egy 10 m<sup>2</sup>-es kijelölt elütőhely (tee) szolgál a labda elindítására. A szakasz végén található a 11 cm átmérőjű és 10 cm mély lyuk (benne a jelzőzászlóval), mely körül egy 20 m átmérőjű igen finomra nyírt (1–4 mm) és keményre hengerelt pázsit van (green). A kettő közötti játéktér (fairway) füve 2–4 cm-es. Az elütőhelyről indított labdát minél kevesebb ütéssel kell a szakasz végén levő lyukba bejuttatni úgy, hogy közben csak az ütővel szabad érinteni. (Bizonyos esetekben engedélyezett a labda játék közbeni kézzel érintése is.) Mivel a labda óránkénti 200 km-es sebessége miatt a játék veszélyes, alapszabály, hogy mindig az a játékos kerülhet ütésre, akinek a labdája a lyuktól távolabb van. A játék minden szakasz elejéről újra indul, és a 18. szakasz végén fejeződik be, a labdának a lyukba gurításával. A játékot kétféleképp játsszák: a) ütések szerint (stroke play), ebben az esetben a pálya teljes –18 szakaszos – megjátszása alatt elért összütésszámot számolják; b) szakaszok szerinti játék (match play), ahol az a győztes, aki ellenfelénél több szakaszt nyer. A különböző terepviszonyok között épített pályák egyben azonosak az egész világon: általában 72 ütéssel lehet őket megjátszani, optimális esetben. Ezt az optimális ütésszámot „par”-nak hívják. Ez úgy alakul ki, hogy a 18 szakaszból 4 db 3 par-os, 10 db 4 és 4 db 5 par-ost építenek. Mivel a játék alapszabálya szerint a green-en 2 ütéssel kapja a játékos a pályától a lyukba gurításhoz, ezért a par 3-as szakaszokon (224 m-ig) egy ütéssel kell a labdát a greenre juttatni az elütőhelyről. A par 4-esnél 2 ütés, a par 5-ösnél 3 ütés kell optimális esetben a lyukig. Az előbbi szakasz 225–443 m között van, az utóbbi 443 m feletti hosszúságú. Természetesen a játékos tudásához mérten ezt kevesebb (mínusz) vagy több (plusz) ütéssel játssza meg. Az optimálistól való eltérés a „handicap”-szám. Minden játékos rendelkezik ezzel a számmal, amely a tulajdonképpeni tudásszintjét fejezi ki. A televíziós közvetítésű nagy versenyeken viszont nem a mindenkori ütésszámot közlik, hanem a játékosnak az adott lyukon az optimális par-hoz (72 ütés) viszonyított plusz vagy mínusz helyzetét. Így azonnal áttekinthető az élcsoporthoz való állása, a játékosok egymáshoz viszonyított helyzete, kilátásai a versenyben.

### Golf Európában, 1991

Ország	Játékosok száma	Pályák száma	Tervezés, ill. kivitelezés alatt
Anglia	750000	1372	110
Ausztria	10506	42	15

<b>Belgium</b>	<b>19750</b>	<b>45</b>	<b>24</b>
<b>Csehszlovákia</b>	<b>1500</b>	<b>8</b>	<b>–</b>
<b>Dánia</b>	<b>35000</b>	<b>62</b>	<b>35</b>
<b>Finnország</b>	<b>22500</b>	<b>37</b>	<b>68</b>
<b>Franciaország</b>	<b>159795</b>	<b>305</b>	<b>253</b>
<b>Görögország</b>	<b>750</b>	<b>5</b>	<b>–</b>
<b>Hollandia</b>	<b>28000</b>	<b>53</b>	<b>25</b>
<b>Írország</b>	<b>88000</b>	<b>271</b>	<b>30</b>
<b>Izland</b>	<b>4500</b>	<b>33</b>	<b>5</b>
<b>Jugoszlávia</b>	<b>300</b>	<b>2</b>	<b>–</b>
<b>Luxemburg</b>	<b>840</b>	<b>1</b>	<b>2</b>
<b>Magyarország</b>	<b>200</b>	<b>1</b>	<b>4</b>
<b>Németország</b>	<b>125000</b>	<b>290</b>	<b>150</b>
<b>Norvégia</b>	<b>12500</b>	<b>12</b>	<b>30</b>
<b>Olaszország</b>	<b>31500</b>	<b>101</b>	<b>25</b>
<b>Portugália</b>	<b>4000</b>	<b>21</b>	<b>–</b>
<b>Skócia</b>	<b>143000</b>	<b>485</b>	<b>47</b>
<b>Spanyolország</b>	<b>57237</b>	<b>89</b>	<b>30</b>
<b>Svájc</b>	<b>17831</b>	<b>38</b>	<b>–</b>
<b>Svédország</b>	<b>254280</b>	<b>207</b>	<b>230</b>
<b>Wales</b>	<b>39566</b>	<b>121</b>	<b>4</b>
<b>Összesen</b>	<b>1806555</b>	<b>3601</b>	<b>1087</b>

#### **Golf Európán kívül, 1991**

<b>Ország</b>	<b>Játékosok száma</b>	<b>Pályák száma</b>
<b>Egy. Államok</b>	<b>23400000</b>	<b>13626</b>
<b>Kanada</b>	<b>2400000</b>	<b>1800</b>
<b>Japán</b>	<b>12400000</b>	<b>1650</b>
<b>Ausztrália</b>	<b>906000</b>	<b>1522</b>
<b>Összesen</b>	<b>39106000</b>	<b>18598</b>

#### **A legjelentősebb profi versenyek győztesei, 1990**

**Mesterek Tornája: Nick Faldo (Anglia)**

**US Open: Hale Irwin (Egyesült Államok)**

**British Open: Nick Faldo (Anglia)**

**PGA Torna: Wayne Grady (Ausztrália)**

**Match Play VB: Ian Woosnam (Wales)**

**Dunhill Kupa: Írország (Ronan Rafferty, David Feherty, Philip Walton)**

### A világ legtöbbet kereső golfjátékosai, 1990 (USD)

1.	José Maria Olazabal (ESP)	1633640
2.	Ian Woosnam (Wales)	1512060
3.	Greg Norman (AUS)	1457378
4.	David Frost (RSA)	1456393
5.	Payne Stewart (USA)	1283333
6.	Wayne Levi (USA)	1151306
7.	Fred Couples (USA)	1145669
8.	Bernhard Langer (GER)	1134452
9.	Paul Azinger (USA)	1106009
10.	Mark McNulty (ZIM)	1084326
11.	Jodie Mudd (USA)	1055746
12.	Larry Mize (USA)	1051672
13.	Mark Calcavecchia (USA)	1042097
14.	Tim Simpson (USA)	1026176

### Sony ranglista

Helyezés		Játékos	Régió	Pontszám		Értékelt versenyek száma
teljes	átlag					
1	(1)	Greg NORMAN	AUS-NZL	1402	18.95	74
2	(2)	Nick FALDO	EU	1465	18.54	79
3	(7)	José Maria OLAZABAL	EU	1343	17.22	78
4	(9)	Ian WOOSNAM	EU	1207	15.47	78
5	(5)	Payne STEWART	USA	1109	12.75	87
6	(10)	Paul AZINGER	USA	954	11.63	82
7	(3)	Seve BALLESTEROS	EU	751	10.15	74
8	(6)	Tom KITE	USA	788	10.10	78
9	(31)	Mark McNULTY	(AFR)	805	10.06	80
10	(8)	Mark CALCAVECCHIA	USA	976	9.96	98
11	(15)	Fred COUPLES	USA	862	9.69	89
12	(4)	Curtis STRANGE	USA	757	9.58	79
13	(19)	Larry MIZE	USA	735	8.86	83
14	(16)	Bernhard LANGER	EU	746	8.78	85
15	(11)	Chip BECK	USA	695	8.58	81

16	(98)	Hale IRWIN	USA	585	8.36	70
17	(12)	Masashi OZAKI	JAP	677	8.16	83
18	(35)	Tim SIMPSON	USA	708	7.78	91

Megjegyzés: A Sony ranglista a világ 200 legjobb profi játékosának helyezését tartalmazza, 3 éves versenyeredményt értékelve. A fenti adatok az 1988–90. éveket értékelik. A zárójelbe tett helyezés az előző időszak (1987–89) eredménye.

## Snooker (biliárd)

A játékos az Indiában szolgáló brit hadsereg ezredese, Neville Francis Fitzgerald Chamberlain 1875-ben találta ki, a „black pool” vagy „pyramids” és a „billiard” játékok variánsaként. (A 3 golyós biliárdot, vagy ahogy nálunk ismerik, a karambol biliárdot 1429-ben Franciaországban XI. Lajos francia király uralkodása alatt találták ki.)

A snookert 1885-ben kezdték játszani Angliában és a mai számolását 1891-ben vezették be. 1916-ban rendezték az első versenyt, és az első profi világbajnokságot 1927-ben tartották. Joe Davis (1901–1978) 15-szörös profi világbajnok volt 1927–40-ig és 1946-ban. Ezt az eredményt a mai napig senkinek sem sikerült elérnie.

A snooker 1955-ben mélypontra került Angliában. A kilábalást Ted Lowe hozta a tv segítségével. Rendszeres snookerműsort szervezett Pot Black címmel és sikerült ezzel az érdeklődést újra felkeltenie. A játék nagyon népszerű lett, a szponzorok sok-sok millió fontot adtak. Népszerűségéből semmit sem veszítve már az egész világot meghódította. Angliában már mintegy 70000 asztalon 7 millió aktív játékos játszik. A legrangosabb eseményt, a profi világbajnokságot minden évben ápr. 15. és máj. 4. között rendezik a sheffieldi Crucible Theatre-ben, de ezen kívül még 20–30 versenyt is rendeznek. Napjainkban a világbajnoki cím mellé kb. 400000 DM pénzdíj is jár. A többi versenyeken a szponzoroktól függően kb. 40–100000 DM-ig terjednek az első helyért járó pénzdíjak. A snooker napjainkban is változását éli, ugyanis 1991-ben tartottak először snooker-trükkölés és vegyes páros világbajnokságot.

Nyugat-Európában az 1980-as évek második felében terjedt el a játék, de játékosaik tudásszintje meg sem közelíti az angolokét.

Az asztal és a golyók (a profi előírások szerint): a szabvány méretű asztal játékterülete 3500×1750 mm (engedélyezett eltérés ±3 mm) és a padlótól mért legnagyobb magassága 850–875 mm között lehet. 4 sarkában és a hosszabbik oldalak közepén lyukak vannak (6 db), amelyek mérete a Biliárd és Snooker Felügyelő Testület által meghatározottak. A játéktér oldalát gumifalak (mandiner) határolják. Az asztal játéktere zöld posztóval borított. (Egyéb biliárd játékoknál használnak kék, piros, lila színű posztókat, de ennek nincs jelentősége.) A játékhoz 22 db golyó szükséges, amelyek a következők: 15 db piros (1–1 pont), 1–1 sárga (2 pont), zöld (3 pont), barna (4 pont), kék (5 pont), rózsaszínű (6 pont), fekete (7 pont) és a lökögolyó, a fehér. (A golyók átmérője 52,5 mm, súlyuk egyenlő.) Az asztalnak azt a részét, ahonnan a fehér golyó ellökésével elkezdik a játékot, „fej”-résznek, a vele szemben levő részt pedig „láb”-résznek nevezzük.

### *A golyók helyzete az asztalon*

Az asztalon a fejfaltól 700 mm-re egy vonal van rajzolva (fejvonal vagy alapvonal), ennek fejtéri részére pedig egy 292 mm átmérőjű félkör, amelynek jobb szélére a sárga, bal szélére a zöld és a kettő közötti felezőpontra kerül a barna golyó. Az asztal közepén áll a kék golyó, a lábtér közepén a rózsaszínű golyó, amely mögött 1 mm-re a 15 piros golyó háromszög alakban (a háromszög csúcsa van a rózsaszín mögött) és a lábfaltól 320 mm-re a fekete golyó. A játék kezdetekor a fehér golyót a félkörből lökik ki. (Ha a fehér a játék során leesik valamelyik lyukba, mindig csak a félkörbe tehetik vissza.)

A lökéshez ún. dákót használnak, amelynek a vékonyabbik részén bőr van, melyet minden lökés előtt meg kell krétázni, hogy a fehér golyó meglökésekor bizonyos tapadás legyen a felületek között. A játék során a fehér golyót nem mindig a közepén lökik meg, ugyanis ha a golyót felül, alul vagy

oldalt lökik, akkor olyan forgást tudnak neki adni, amely a fehér golyót a kívánt helyzetbe fogja mozgatni. A játékban nemcsak az a cél, hogy a golyók a lyukba kerüljenek, hanem az is, hogy a fehér golyó olyan helyen álljon, ahonnan a versenyző ismét le tudja lökni a következő golyót. A dákók általában 425–525 gramm súlyúak, 1470 mm hosszúak és az ún. „spicc”, ahova a bőr van felragasztva, 9–10 mm átmérőjű. Anyaga kőris- vagy jávorfa. A profi dákók 2 részre szétcsavarhatók.

#### *A játék lényege és szabályai:*

A játékot 2 vagy 4 játékos (páros játék) játszhatja. A dákóval mindig a fehér golyót kell meglökní és ezzel kell eltalálni egy piros golyót, amelyet be kell küldeni a lyukba. Ha ez sikerült, akkor lökhet a versenyző nagyobb pontértékű golyókra (sárga, zöld stb.). Ha ismét sikerült a lökés, akkor ezt a színes golyót visszateszik a helyére. Ezután ismét piros golyót kell lökni, majd ismét „színeset”. Minden sikeres lökés után a golyók pontértékét összeadják és ez mutatja meg a golyók lelökése után, hogy ki nyerte a játékot. A 15. piros golyó lelökése után még tetszőlegesen választható a 6 színes golyó közül bármelyik, és ez az utolsó golyó visszahelyezendő. Ekkor már csak a 6 különböző színes és a fehér golyó van az asztalon. A lökési sorrend a 2 pontos sárga, a 3 pontos zöld, ... 7 pontos fekete. A játékban max. 147 pontot lehet lökni, ekkor minden piros után feketét kell lelöknünk, amely 120 pont és utána a 6 színes, amely 2+3+4+5+6+7, azaz 27 pont. Ezt a maximális pontszámot csak a világranglista élmezőnyében lévő játékosok érik el. A játék során elkövethetők hibák is (pontértékük 4–7 pont között változik): A fehér golyó beesik egyik lyukba: ha 1–4 pontértékű golyók lökésénél hibáznak, akkor 4 pont az ellenfélnek, de ha kéknél, akkor 5, rózsaszínnél 6, a feketénél 7 pont a büntetés. (A további hibáknál is a golyók színétől függ a hibapont, de ha több hibát követ el a játékos egy lökésnél, akkor mindig a magasabb pontértékű hibát veszik figyelembe.) A hiba mértéke a lökni kívánt golyó pontértékével egyenlő (4–7 között), ha a versenyző:

- a fehér golyót egynél többször érinti,
- mindkét lába elemelkedik a földtől;
- a fehér golyó egy golyót sem talál el;
- ugratáskor (a fehér golyó nem hagyhatja el az asztal felületét);
- a fehér nem a bemondott golyót találja el;
- a fehér golyót megtolja (hosszabban érinti a dákó hegyével),
- kilök egy golyót az asztalról,
- kezével vagy ruhájával hozzáér valamelyik golyóhoz.

Minden esetben 7 pont hiba jár az alábbiakért:

- a játékos a piros belökése után nem mondja meg, hogy melyik színűt löki;
- direkt kilövi a golyót az asztalról;
- egymás utáni lökésnél piros golyókat lök;
- fehér helyett más golyóval lök.

A játékos az ellenfél hibára kényszerítésével növelheti pontszámát. Ez akkor fontos, ha az ellenfél több ponttal vezet, mint az asztalon lévő golyók pontértéke. Egyenlő pontszám esetén a fekete golyót visszateszik a helyére, a fehér golyót a félkörbe, és a játék addig tart, amíg valaki belöki a fekete golyót vagy hibát követ el.

A versenyeken fekete nadrágban, mellényben, hosszú ujjú fehér ingben és csokornyakkendővel kell megjelenni és játszani. Mivel az asztal mérete nagy, és a játékosok egyes helyzetekben nem érik el a fehér golyót, segédeszközöket is használhatnak. Ezek lehetnek tartók – „cross rest” (kereszt), „spider” (pók), „extended spider” (meghosszabbított pók) vagy „goose neck” (libanyak) –, amelyek az asztalon lévő kezét pótolják, vagy a dákóhosszabbító, amelyet a dákó végére húznak rá (ezáltal az kb. 50 cm-rel lesz hosszabb).

A snooker profi világbajnokai, 1980–91

1980 Cliff Thoburn

1981 John Spencer

1982 Steve Davis



1983 Steve Davis  
1984 Steve Davis  
1985 Dennis Taylor  
1986 Joe Johnson  
1987 Steve Davis  
1988 Steve Davis  
1989 Steve Davis  
1990 Stephen Hendry  
1991 John Parrott

Az 1991. évi világranglista élcsoportja

*Férfiak*

1. Stephen Hendry
2. Steve Davis
3. Jimmy White
4. John Parrott
5. Gary Wilkinson

*Nők*

1. Allison Fisher
2. Stacey Hillyard
3. Karen Corr
4. Anne-Marie Farren
5. Tessa Davidson

A valaha volt legnagyobb pénzdíjazású verseny MITA World Snooker Masters (1991. I. 13–26.) 6 verseny, 12 asztalon, 43 ország versenyzői, 3 millió DM pénzdíjért.

*A győztesek:*

*16 éven aluliak:* John Guggubs (15000 DM)

*Férfi páros:* Mike Hallett, Stephen Hendry (75–75000 DM)

*Női páros:* Stacey Hillyard, Allison Fisher (15–15000 DM)

*Vegyes páros.* Allison Fisher, Steve Davis (22500–22500 DM)

*Női egyéni:* 1. Karen Corr (45000 DM),

2. Stacey Hillyard (15000 DM)

*Férfi egyéni:* 1. Jimmy White (600000 DM),

2. Tony Drago (210000 DM).

Az első trükkklövő vb-t *Terry Griffiths* nyerte (9000 DM)

*Az első vegyes páros vb végeredménye:*

1. Allison Fisher, Steve Davis
2. Stacey Hillyard, Stephen Hendry
3. Karen Corr, Jimmy White.

Az 1990–91-es szezon összpénzdíjai (font):

S. Hendry, 646600, J. White 592150, S. Davis 310500, J. Parrott 306200, M. Hallett 169400, S. James 135725, G. Wilkinson 132000, T. Griffiths 113550, N. Foulds 107175, D. Taylor 103500.

*A maximális 147 pont megszerzői (profik)*

*E. J. O'Donoghue* (1934. szept. 26.), *Joe Davis* (1955. jan. 22.), *Rex Williams* (1965. dec. 22.), *Steve Davis* (1982. jan. 11., ezt elsőként rögzítették a tv-kamerák), *James Wattana* (1991. jan. 20.).

*Kiemelkedő klasszisok*

*Steve Davis:* „Mr. Snooker”-ként is emlegetik. 57 nagyobb versenyt nyert, pénzdíjainak összege meghaladja a 25 millió DM-et. A 80-as évek meghatározó egyénisége.

*Stephen Hendry:* 15 évesen már amatőr angol bajnok volt, minden idők legfiatalabb profi világbajnoka (1990-ben 21 évesen nyert vb-t).

*Ronnie O'Sullivan:* 10 esztendősen 100 pontnál többet lőkött egy sorozatban. 1991-ben az angol amatőr bajnokságon elérte a max. 147 pontot. 16 éves korától, az 1993–94-es idénytől lehet csak

profí játékos a fennálló szabályok szerint.

Hazánkban is a műholdas televíziózás által nagyon népszerű lett, de a játéklehetőségek még korlátozottak. Egyre-másra nyílnak a biliárdszalonok, ahol már találhatunk 1–1 verseny méretű snookerasztalt is. A játék szabályainak megismertetését és a játék elsajátítását is szervezett oktatással segítik elő.

## **Dart (nyíldobás)**

A dartot a világ jó részén már régóta ismerik, és igen nagy a népszerűsége, már Magyarországon is megalakultak az első dartklubok.

A dart angol szó, jelentése: dárda. Magát a játékot angolul dartsnak hívják, itthon a dart elnevezés használatos.

A játék őstörténetéről keveset tudunk, de annyi bizonyosnak tűnik, hogy egyik kezdetleges formáját már azok az angol íjászok is űzték, akik 1415-ben az agincourti csatában legyőzték a franciákat. 16. sz.-i írásos emlékek pedig arról tanúskodnak, hogy lovagi tornákon is próbálkoztak hasonlóval annak idején. A legendás Mayfloweren 1620-ban ezzel kapcsolódtak ki az Újvilágba igyekvő zarándok atyák, a puritánok.

A nagy áttörés csak a 20. sz.-ban következett be, amikor is Anglia-szerte klubokban, ivókban hódított a dart.

A kis közösségek csapatokat alakítottak, egyenruhát csináltattak, versengtek egymással, s mivel a darthoz nem kell komoly előtanulmányok sora, egyre többen játszották országszerte. Napjainkban népszerűsége óriási, igazi profi sporttá és jelentős üzletté vált.

A dart tulajdonképpen célbadobás, melyben a kis dárdákat (dobónylakat) a játékosoknak egy sajátosan osztott céltábla legmegfelelőbb szektorába kell dobniuk.

A játék kezdetén a versenyzők 501 pontról (vagy 301-ről) indulnak, és a dobások során ezt a pontszámot kell folyamatosan csökkenteniük. Az a győztes, aki elsőként éri el a nullát.

A céltábla készülhet parafából, plasztilimból, szilfából, de napjainkban leginkább papír- és rostsálak vagy afrikai szizálkender sajtolásával készítik. Ez egy 46 cm átmérőjű kör, melyet huzalok segítségével 20, egyforma körcikkre osztanak. Ezeket szektoroknak nevezzük. A szektorok számozottak – de nem sorrendben. 1–1 értékesebb körcikk általában 2 kevésbé értékes között helyezkedik el, ezzel is nehezítve a játékot. (A legértékesebb, a 20 pl. 2 kis szám, az 5 és az 1 között található.) A táblán 3 keskeny gyűrű fut körbe, melyeknek nagyon fontos a szerepük. A külső keskeny kör megduplázza, a középső pedig megtriplázza a szektorok értékét. Tehát ha a nyíl a szektornak ebbe a keskeny kis részébe talál, a dobás értéke megkétszereződik, ill. megháromszorozódik. A céltábla közepének keskeny külső gyűrűje 25-öt ér, míg maga a céltábla közepe 50-et. Az eredmények feltüntetése pl. egy 20-as szektorba érkező duplázó dobás esetén D20, ugyanez triplázáskor, T20. A dupla és tripla dobások a játék változatosságát és a mérkőzések befejezésének izgalmasabbá tételét szolgálják, hiszen a versenyek java részén az utolsó dobásnak duplázónak kell lennie. A tábla egyébként fehér, fekete, zöld és piros színű.

Tudni kell, hogy ezen a táblán kívül léteznek más, helyi változatúak is, amelyeket a hagyománytisztelő Anglia egyik-másik részén a mai napig használnak.

A dobónyl a kezdetek kezdetén fából készült, acélheggyel és természetes toll szárnyakkal.

Manapság az acélhegyű dartoknak alapvetően 2 típusát különböztetjük meg: a réz- és a volfrám-

dartot. Mindkettőnek megvan az előnye és természetesen a maga tábora is. A dobónyl 16 cm hosszú, súlya maximum 50 g lehet. A nyíl súlyeloszlása is változó. Van olyan dart, amelynél a súly a hegy közepére koncentrálódik, egy másikban egyenletesen oszlik el és a harmadik, az ún. torpedóforma, ahol a súly a hegy elejében található. A szár többnyire műanyagból készül, ahogy a tollak is. Ez utóbbiak levehetőek – a jobb tárolás miatt.

A dobás stílusa nem kötött, mindenki maga alakíthatja ki a saját legeredményesebb pozícióját.

Fontos még a szabályos távolságok meghatározása. A céltábla közepének a padló szintjétől 173 cm-re kell lennie. A dobótávolságot úgy határozhatjuk meg, ha húzunk egy képzeletbeli vonalat a tábla

előlapján lefelé a padlóig, majd egy másikat ettől a ponttól a dobóvonalig. Ez utóbbi a dobótávolság, ami változó. A nemzetközi versenyeken azonban mindig 237 cm-ről dobnak a versenyzők.

A játékot egyszerre mindig ketten játsszák, ők versenyeznek egymással. Mindkét versenyzőnek 3–3 darta és 501 (ill. 301) pontja van. Az a játékos kezd, amelyik először nagyobb értéket dob. Az első versenyző eldobja mindhárom nyílát, ezek eredményét levonják az 501-ből, majd jön a másik játékos. Az győz, aki először éri el a 0-t, de az utolsó dobásnak duplázónak kell lennie. Ha tehát a játékosnak pl. 30 pontja van, dobhat 2 darta a 10-es szektorba, s akkor a harmadik dobásának feltétlenül duplázó 5-ösnek (D5) kell lennie. Ám ha véletlenül T20-at, tehát 60-at dob bármelyik dárdájával, az eredménye ez után a kör után marad 30, mindaddig, míg szabályosan el nem éri a 0-t. Hiszen ebben az esetben szó szerint túllőtt a célon.

A játékot itt is, mint a teniszben, szettekben játsszák, egyenes kieséses rendszerben. Általában 2 vagy 3 nyert játszma kell a továbbjutáshoz, de a nagy világversenyeken mindig eggyel több szettet kell nyerni a fordulók múltával. Így gyakran előfordul, hogy a döntőben 6 győztes játszma kell a végső győzelemhez, ami nemcsak megnyújtja, de rendkívül izgalmassá is teszi a végjátékot.

A nemzetközi versenyek hangulata forró, hiszen nemcsak a pontos célzás a fontos, de döntő szerepe lehet az okos taktikának és a gyors fejszámolásnak is. Hiszen a játékosnak gyorsan kell döntenie, hogy az adott helyzetben melyik szektorba vagy annak melyik gyűrűjébe kell dobnia a minél jobb eredmény eléréséhez.

Matematikailag legkevesebb 9 dartra van szükség ahhoz, hogy egy versenyző 501-ről nullát érjen el. Ezt a teljesítményt a versenyeken mindig külön díjazták. A világon először ez John Lowe-nak sikerült 1984-ben, s ezért a teljesítményért 102000 angol fontot kapott.

Az összeg nagyságából következtetni lehet arra, hogy a dart körül a világon nagy pénzek forognak. A 2 egymással versengő legnagyobb világcég, az Unicorn és a Harrows óriási összegeket fordít a sportág technikai tökéletesítésére, versenyek rendezésére.

A dart Angliából indult hódító útjára. Az angol dartszövetség (National Darts Association) 1954-ben alakult, s napjainkban több mint 7000 dartklub működik a szigetországon. Hozzávetőlegesen 6 millióan űzik ezt a sportot a brit szigeteken, ebből kb. 1,5 millió az igazolt játékos. Ebben az előretörésben nagy szerepe van a Brit Dart Szervezetnek (British Darts Organization), mely a dartot kocsmái szórakozásból képernyőre kerülő profi sporttá fejlesztette. A BDO rendezi a híres British Opent, a Brit Nyílt Bajnokságot és az évenkénti World Masters-t, a Mesterek Tornáját. A Nemzetközi Dart Szövetségnek (World Darts Federation) több mint 30 tagja van, jelenlegi főtitkára az angol Olly Croft.

A sportág legnagyobb versenyei: Mindenki előtt nyitottak a nemzeti bajnokságok, mint a British Open, a Swedish Open és az egyik legrégebbi, a News of the World verseny. Meghívásos alapon zajlik a Világ Kupa (minden páratlan évben), az Európa Kupa (páros években), az Embassy World Professional Championship, vagy a World Masters. A dartban férfiak és nők, egyéni és csapatversenyben küzdenek egymással.

A sportág nagy egyéniségei: John Lowe-ról már esett szó, ő győzött a világon először 9 darttal, s a többiek szinte fenoménként tartják. Nagy vetélytársa a szintén jobbkezes Eric Bristow, aki 20 évesen a legfiatalabb World Masters-győztes volt. A világ élmezőnyébe tartozik 2 népszerű honfitársa, Cliff Lazarenko és Dave Whitcombe is. Ha a világranglista első 10 helyezettjét nézzük, England feliraton kívül csak elvéve látunk mást, de ha mégis, akkor az skót vagy walesi játékost jelöl...

A hagyományos, tehát az eddig leírt darton kívül létezik az ún. elektronikus dart, ami lehetővé teszi, hogy a játékot sportgéppel játsszák. A sportgép automatikusan számolja az eredményt, fény- és hangjelekkel jelzi a különböző dobások értékét, és besorolja a játékosokat. A céltábla méretei és a távolságok itt is ugyanazok.

Természetesen, mivel a táblát itt a gépbe építik, az anyaga műanyag. A dobónyilak pedig többnyire könnyebbek, és nem acélból, hanem műanyagból készül a hegyük. Ezt nevezik lágy hegyű (soft) dartnak.

Az elektronikus dart az Egyesült Államokból indult, és pár év alatt óriási népszerűsége tett szert. Németországban pl. 30000 sportgép működik és a nagyobb versenyeken akár 100 versenyző is indul.

De Olaszországban, Svédországban, Belgiumban és Hollandiában is rohamosan nő a csapatok száma. Ausztrián pl. valósággal végigsöpört a dart: 1 év alatt 120 klub alakult, és jelenleg 40000 ember játszik rendszeresen.

A gép segítségével a játéknak számos variációs lehetősége van. Itt többnyire 301-ről indul a számozás, de ezenkívül léteznek más számlálási módok is, a gép programozásától függően. Ám ezeket legfeljebb kisebb háziversenyeken vagy szórakozásképpen használják.

Magyarországon az elektronikus dart tette meg első lépéseit. 2 dartklub már alakult, de egyre több helyen szerveződnek hasonló egyesületek, és már formálódik a Magyar Dart Szövetség is. A Magyar Dart Club és a Fortuna Dart Club egyaránt 1991. nov. 5-én alakult.

Az országban egyre nő a sportgépek száma. A Nemzetközi Dart Szövetség fontolgatja, hogy az elektronikus dartot is felveszi a szervezetbe. Az alakulóban lévő Magyar Dart Szövetség megkapta az 1992-es elektronikus dart Európa-bajnokság rendezési jogát.

## Az év kiemelkedő versenyeinek győztesei és magyar helyezettjei<sup>xxiii</sup>\*

---

### ASZTALITENISZ

VB, Csiba (IV. 24.–V. 6.). Férficsapat: SVÉDORSZÁG. Női csapat: KOREA ... 4. *MAGYARORSZÁG (BÁTORFI Csilla, URBÁN Edit, WIRTH Gabriella)*. Férfi egyes: PERSSON, Jörgen (SWE). Női egyes: TENG Ja-ping (CHN). Férfi páros: KARLSSON, Peter; VON SCHEELE, Tomas (SWE). Női páros: CSEN Ce-ho; KAO Jün (CHN). Vegyes páros: VANG Tao; LIU Vej (CHN).

### ATLÉTIKA

VB, Tokió (VIII. 24.–IX. 1.). Férfiak. 100 m: LEWIS, Carl (USA) 9,86 vcs. 200 m: JOHNSON, Michael (USA) 20,01. 400 m: PETTIGREW, Antonio (USA) 44,57. 800 m: KONCHELLAH, Billy (KEN) 1:43,99. 1500 m: MORCELLI, Noureddine (ALG) 3:32,84. 5000 m: ONDIEKI, Yobes (KEN) 13:14,45. 10000 m: TANUI, Moses (KEN) 27:38,74. Maratoni: TANIGUCSI Hiromi (JPN) 2:14:57. 3000 m akadály: KIPTANUI, Moses (KEN) 8:12,59. 110 m gát: FOSTER, Greg (USA) 13,06. 400 m gát: MATETE, Samuel (ZAM) 47,64. 4×100 m: EGYESÜLT ÁLLAMOK 37,50 vcs. 4×400 m: NAGY-BRITANNIA 2:57,53. 20 km gyaloglás: DAMILANO, Maurizio (ITA) 1:19:37. 50 km gyaloglás: POTASOV, Alekszandr (URS) 3:53:09. Magas: AUSTIN, Charles (USA) 238. Rúd: BUBKA, Szergej (URS) 595, 2. *Bagyula István* 590. Távol: POWELL, Mike (USA) 895 vcs. Hármass: HARRISON, Kenny (USA) 17,78. Súly: GÜNTHÖR, Werner (SUI) 21,67. Diszkosz: RIEDEL, Lars (GER) 66,20 ... 3. *HORÁTH Attila* 65,32. Gerely: KINNUNEN, Kimmo (FIN) 90,82. Kalapács: SZEDIH, Jurij (URS) 81,70 ... 4. *GÉCSEK Tibor* 78,98. Tízpróba: O'BRIEN, Dan (USA) 8812. Nők. 100 m: KRABBE, Katrin (GER) 10,99. 200 m: KRABBE, Katrin (GER) 22,09. 400 m: PÉREC, Marie-Josée (FRA) 49,13. 800 m: NURUTGYINOVA, Ligijja (URS) 1:57,50. 1500 m: BOULMERKA, Hasziba (ALG) 4:02,21. 3000 m: DOROVSKIH-SZAMOLJENKO, Tatjana (URS) 8:35,82. 10000 m: McCOLGAN, Liz (GBR) 31:14,31. Maratoni: PANFIL, Wanda (POL) 2:29:53. 100 m gát: NAROZSILENKO, Ljudmila (URS) 12,59. 400 m gát: LEDOVSKAJA, Tatjana (URS) 53,11. 4×100 m váltó: JAMAICA 41,94. 4×400 m váltó: SZOVJETUNIÓ 3:18,43. 10 km gyaloglás: IVANOVA, Alina (URS) 42:57. Magas: HENKEL, Heike (GER) 205. Távol: JOYNER-KERSEE, Jackie (USA) 732. Súly: HUANG Csi-hung (CHN) 20,83. Diszkosz: HRISZTOVA, Cvetanka (BUL) 71,02. Gerely: HSZÜ Tő-mej (CHN) 68,78. Hétpróba: BRAUN, Sabine (GER) 6672

Mezelfutó VB, Antwerpen (III. 24.). Férfiak. Egyéni: SKAH, Khalid (MAR) 33:53. Csapat: KENYA 38 p. Nők. Egyéni: JENNINGS, Lynn (USA) 20:24. Csapat: KENYA 36 p.

## AUTÓSPORT

Forma-1 VB, 1991. évi végeredmény:

Vezetők: SENNA, Ayrton (BRA, McLaren-Honda) 96 p., MANSELL, Nigel (GBR, Williams-Renault) 72 p., PATRESE, Riccardo (ITA, Williams-Renault) 58 p. Márka VB: McLaren-Honda 139 p., Williams-Renault 125 p., Ferrari 55 p.

## BIRKÓZÁS

Kötöttfogású VB, Várna (IX. 27–30.). 48 kg: KVON Duk Jong (KOR). 52 kg: MARTINEZ, Raul (CUB). 57 kg: YILDIZ, Rifat (GER) ... 3. *SIKE András*. 62 kg: MARTINOV, Szergej (URS). 68 kg: DUGUCSIJEV, Iszljam (URS). 74 kg: ISZKANDARJAN, Mautszekin (URS). 82 kg: *FARKAS Péter*. 90 kg: BULLMANN, Maik (GER). 100 kg: MILIAN, Hector (CUB) ... 5. *MAJOR Sándor*. 130 kg: KARELIN, Alekszandr (URS) ... 4. *KLAUZ László*

Szabadfogású VB, Várna (X. 3–6.). 48 kg: ORUDZEV, Vugar (URS). 52 kg: JONES, Larry Zeke (USA). 57 kg: SZMAL, Szergej (URS) ... 6. *NAGY Béla*. 62 kg: SMITH, John (USA). 68 kg: FADZAJEV, Arszen (URS) ... 5. *ELEKES Endre*. 74 kg: KADEM, Amir (IRN) ... 6. *NAGY János*. 82 kg: JACKSON, Kevin (USA). 90 kg: HADARCEV, Maharbek (URS). 100 kg: HABELOV, Leri (URS) ... 5. *KISS Sándor* 130 kg: SCHRÖDER, Andreas (GER) ... 6. *GOMBOS Zsolt*.

Kötöttfogású EB, Aschaffenburg (IV. 26-28.). 48 kg: *FARAGÓ József*. 52 kg: CENOV, Bratan (BUL). 57 kg: IGNATYENKO, Alekszandr (URS) ... 5. *SIKE András*. 62 kg: ZAWADZKI, Włodzimierz (POL). 68 kg: MADZSIDOV, Komandor (URS) ... 3. *REPKA Attila*. 74 kg: ISZKANDARJAN, Muatszekin (URS)... 4. *TAKÁCS János*. 82 kg: *FARKAS Péter*. 90 kg: POTAPOV, Pavel (URS) ... 3. *KOMÁROMI Tibor*. 100 kg: GYEMJASKEVICS, Szergej (URS) ... 3. *MAJOR Sándor*. 130 kg: KARELIN, Alekszandr (URS) ... 3. *KÉKES György*.

Szabadfogású EB, Stuttgart (V. 3–5.). 48 kg: HEUGABEL, Reiner (GER) ... 6. *ÓVÁRY László*. 52 kg: TOGUZOV, Vlagyimir (URS) ... 6. *BÍRÓ László*. 57 kg: UMAKHANOV, Bagadvin (URS). 62 kg: KAPLAN, Metin (TUR) ... 6. *SCHMIDGUNSZT László*. 68 kg: SCHWABENLAND, Georg (GER). ...6. *PODOLSZKI Attila*. 74 kg: LEIPOLD, Alexander (GER) ... 5. *NAGY János*. 82 kg: ZSABRAILOV, Elmadi-Lukman (URS) ... 5. *DVORÁK László*. 90 kg: HADARCEV, Maharbek (URS), 2. *TÓTH Gábor*. 100 kg: KAYALI, Ali (TUR) ... 6. *KISS Sándor*. 130 kg: SCHRÖDER, Andreas (GER).

## BOB

Kettes VB, Altenberg (II. 9–10.): LOCHNER, Rudi; ZIMMERMANN, Markus (GER) 3:49,47.

Négyes VB, Altenberg (II.16–17.): NÉMETORSZÁG–II 3:45,53.

EB, Cervinia (I. 20–27.). Kettes: WEDER, Gustav; GERBER, Bruno (SUI) 2:09,08. Négyes: SVÁJC–I 2:02,99.

## CSELGÁNC

VB, Barcelona (VII. 25-28.). Férfiak. 60 kg: KOSINO Tadanori (JPN). 65 kg: QUELLMALZ, Udo (GER). 71 kg: KOGA Tosihiko (JPN) ... 5. *HAJTÓS Bertalan*. 78 kg: LASCAU, Daniel (GER). 86 kg: OKADA Hitotaka (JPN). 95 kg: TRAINEAU, Stephane (FRA). +95 kg: KOSZAROTOV, Szergej (URS). Abszolút kategória: OGAVA Naoja (JPN) ... 3.. *CSŐSZ Imre*. Nők. 48 kg: BRIGGS, Karen (GBR). 52 kg: GIUNGI, Alessandra (ITA). 56 kg: BLASCO, Miriam (ESP). 61 kg: EICKHOFF, Fradke (GER). 66 kg: PIERANTOZZI, Emanuela (ITA). 72 kg: KIM Mi Jung (KOR). +72 kg: MON Ji Jon (KOR). Abszolút kategória: HSZIAO Jan-huang (CHN).

EB, Prága (V. 16-19.). Férfiak: 60 kg: PRADAY-ROL, Philippe (FRA) ... 3. *WÁGNER József*. 65

kg: BORN, Eric (SUI), 2. *CSÁK József*. 71 kg: DOTT, Stefan (GER). 78 kg: WURTH, Antoine (HOL). 86 kg: LOBENSTEIN, Axel (GER). 95 kg: MEYER, Theo (HOL). +95 kg: STÖHR, Henry (GER). Abszolút kategória: BEREZNYICKIJ, Igor (URS). Nők. 48 kg: NOWAK, Cecile (FRA). 52 kg: GAL, Jessica (HOL). 56 kg: BLASCO, Miriam (ESP). 61 kg: *NAGY Zsuzsa*. 66 kg: BEAURUELLE, Isabelle (FRA). 72 kg: MEIGNAN, Laetitia (FRA). +72 kg: MAKSYMOW, Beata (POL). Abszolút kategória: LEE, Monique van de (HOL) ... 5. *GRÁNITZ Éva*.

## **EVEZÉS**

VB, Lake Barrington ('90. X. 29.-XI. 4.)\*

Férfiak. Egypárevezős: JAANSON, Jüri (URS) 7:22,15. Kormányos nélküli kettes: NDK (JUNG, Thomas; KELLNER, Uwe) 7:07,91. Kétpárevezős: AUSZTRIA (JONKE, Arnold; ZERBST, Christoph) 6:56,37. Kormányos kettes: OLASZORSZÁG (ABBAGNALE, Giuseppe; ABBAGNALE, Carmine, korm.: DI CAPUA, Giuseppe) 6:48,30. Kormányos nélküli négyes: AUSZTRÁLIA 5:52,20. Négy párevezős: SZOVJETUNIO 5:40,44. Kormányos négyes: NDK 6:46,73. Nyolcas: NSZK 5:26,62. Nők. Egypárevezős: PETER, Birgit (GDR) 7:24,10. Kormányos nélküli kettes: NSZK 8:28,37. Kétpárevezős: NDK 8:18,34. Kormányos nélküli négyes: ROMÁNIA 7:51,55. Négy párevezős: NDK 6:14,08. Nyolcas: ROMÁNIA 5:59,26.

VB, Bécs (VIII. 20–25.). Férfiak. Egypárevezős: LANGE, Thomas (GER). Kormányos nélküli kettes: NAGY-BRITANNIA (REDGRAVE, Steven; PINSENT, Matthew) 6:21,35. Kétpárevezős: HOLLANDIA (ZWOLLE, Henk-Jan; RIENKS, Nico) 6:06,14. Kormányos kettes: OLASZORSZÁG (ABBAGNALE, Giuseppe; ABBAGNALE, Carmine, korm. DI CAPUA, Giuseppe) 7:34,39. Kormányos nélküli négyes: AUSZTRÁLIA 6:29,69. Négy párevezős: SZOVJETUNIO 6:08,39. Kormányos négyes: NÉMETORSZÁG 5:58,96. Nyolcas: NÉMETORSZÁG 5:50,98. Nők. Egypárevezős: LAUMANN, Silken (CAN) 8:17,58. Kormányos nélküli kettes: KANADA (McBEAN, Marnie; HEDDLE, Katleen) 6:57,42. Kétpárevezős: NÉMETORSZÁG (BORON, Katrin; SCHRAMM Beate) 6:44,71. Kormányos nélküli négyes: KANADA 6:25,47. Négy párevezős: NÉMETORSZÁG 6:55,85. Nyolcas: KANADA 6:28,20.

## **GYEPLABDA**

Férfi EB, Párizs (VI. 12–23.): NÉMETORSZÁG. Női EB, Brüsszel (V. 3–12.): NAGY-BRITANNIA.

## **GYORSKORCSOLYA**

Férfi négytávú összetett VB, Heerenveen (II. 12-13.): KOSS, Johann-Olav (NOR) 157,396 vcs.

Női négytávú összetett VB, Hamar (II. 2-3.): KLEEMANN, Gunda (GBR) 177,263.

Sprint VB, Inzell (II. 23–24.). Férfiak: ZSELEZOVSKIJ, Igor (URS) 147,905. Nők:

GARBRECHT, Monique (GER) 162,660.

Négytávú összetett EB, Szarajevó (I. 16–20.). Férfiak: KOSS, Johann-Olav (NOR) 162,173. Nők: KLEEMANN, Gunda (GER) 173,945.

Kispályás egyéni VB, North Ryde (III. 22–24.). Férfiak. 500 m: KIM Ki Hun (KOR) 45,66. 1000 m: O'REILLY, Wilf (GER) 1:38,67. 1500 m: LI Jun Ho (KOR) 2:26,02. Nők. 500 m: CSANG Ja-mej (CHN) 47,08 vcs. 1000 m: DAIGLE, Sylvie (CAN) 1:50,95. 1500 m: LAMBERT, Nathalie (CAN) 2:48,58.

Kispályás csapat VB, Szöul (III. 28–31.). Férfiak: JAPÁN 16 p. Nők: KANADA 18 p.

## **HÁRMASPRÓBA (TRIATLON)**

Hosszútávú EB, Almere (VIII. 17.) Férfiak: ZELST, Ben van (HOL) 8:25:30. Nők. SYBESMA, Thea (HOL) 9:18:04.

Rövidtávú EB (Genf, IX. 8.). Férfiak: LESSING, Simon (GBR) 1:53:27. Nők: MOUTHON, Isabelle (FRA) 2:07:52.

## ÍJÁSZAT

VB, Krakko (VIII. 20-24.). Férfiak. Egyéni: FAIRWEATHER, Simon (AUS) 534. Csapat: KOREAI KÖZTÁRSASÁG 998. Nők. Egyéni: KIM Szu Njung (KOR) 333. Csapat: KOREAI KÖZTÁRSASÁG 1030 vcs.

## JÉGKORONG

VB, Helsinki, Tampere (IV. 19.–V. 4.): SVÉDORSZÁG.

EB, Helsinki, Tampere (IV. 19–28.): SZOVJETUNIO.

Kanada Kupa (VIII. 31-IX. 16.). Döntő: Kanada–Egyesült Államok 2–0 (4–1, 4–2).

Stanley Kupa. Döntő: Pittsburgh Penguins–Minnesota North Stars 4–2 (4–5, 4–1, 1–2, 5–3, 6–4, 8–0).

## KAJAK-KENU

VB, Párizs (VIII. 21–25.). Kajak. Férfiak. K-1 500 m: CRICHLLOW, Renn (CAN) 1:42,14... 3.

GYULAY Zsolt 1:42,84. K-2 500 m: ROMAN, Juan José; SÁNCHEZ, José Manuel (ESP) 1:31,70 ...

3. CSIPES Ferenc, GYULAY Zsolt 1:32,25., K-4 500 m: NÉMETORSZÁG 1:23,25, 2.

MAGYARORSZÁG (FIDEL László, ÁDÁM Attila, ADROVICZ Attila, ÁRBAHÁM Attila) 1:23,54. K–1

1000 m: HOLMANN, Knut (NOR) 3:35,19, 2. CSIPES Ferenc 3:37,62, K-2 1000 m: BLUHM, Kay;

GUTSCHE, Torsten (GER) 3:15,46 ... 3. ANGYAL Ákos, PETROVICS Béla 3:18,94. K-4 1000 m:

MAGYARORSZÁG (ÁBRAHÁM Attila, CSIPES Ferenc, FIDEL László, GYULAY Zsolt) 2:58,15. K–1

10000 m: BARTON, Greg (USA) 41:54,78. K–2 10000 m: BOCCARA, Philippe; BOUCHERIT,

Pascal (FRA) 38:58,69. K–4 10000 m: NÉMETORSZÁG 35:37,98.

Nők. K–1 500 m: BORCHERT, Katrin (GER) 1:53,59, 2. KŐBÁN Rita 1:53,79. K–2 500 m:

PORTWICH, Ramona; SECK, Anke von (GER) 1:43,21, 2. DÓNUSZ Éva, MÉSZÁROS Erika

1:44,36. K–4 500 m: NÉMETORSZÁG 1:36,58, 2. MAGYARORSZÁG (DÓNUSZ Éva, MÉSZÁROS

Erika, KŐBÁN Rita, GYULAY Katalin) 1:38,37. K–1 5000: IDEM, Josefa (ITA) 22:30,70 ... 5.

KŐBÁN Rita 22:57,44. K–2 5000 m: PORTWICH, Ramona; SECK, Anke von (GER) 20:43,82.

Kenu. C–1 500 m: SZLIVINSZKIJ, Mihail (URS) 1:52,28 ... 4. PULAI Imre 1:54,41. C–2 500 m:

PÁLIZS Attila, SZABÓ, Attila 1:42,00. C–4 500 m: SZOVJETUNIO 1:32,42... 5. MAGYARORSZÁG

1:34,37. C–1 1000 m: KLEMENTYEV, Ivan (URS) 4:02,61. C–2 1000 m: PAPKE, Ulrich; SPELLEY,

Ingo (GER) 3:43,42 ... 4. PÁLIZS Attila, SZABÓ Attila 3:46,92. C–4 1000 m: SZOVJETUNIO

3:19,50 ... 6. MAGYARORSZÁG 3:24,86. C–1 10000 m: BOHÁCS Zsolt 46:57,58. C–2 10000 m:

PÉTERVÁRI Pál, GYULAI István 42:58,20.

## KERÉKPÁR

VB, Stuttgart (VIII. 13–25.). Amatőrök olimpiai versenyszámai.\* Pályaversenyek. Férfiak.

Repülőverseny: FIEDLER, Jens (GER). 1000 m-es állórajtos időfutam: MORENO, José Manuel

(ESP) 1:03,827. 4000 m-es üldöző egyéni: LEHMANN, Jens (GER) 4:25,77. 4000 m-es üldöző

csapat: NÉMETORSZÁG 4:07,00. Pontverseny: RISI, Bruno (SUI) 55 p. Nők. Repülőverseny:

HARINGA, Ingrid (HOL). 3000 m-es üldöző, egyéni: ROSSNER, Petra (GER) 3:39,88.

Országúti versenyszámok. Férfiak. Egyéni: PJAKSZINSZKIJ, Viktor (URS) 4:28:04. Csapat (100

km): OLASZORSZÁG 1:58:48. Nők. Egyéni: MOORSEL, Leontien van (HOL) 2:09:47.

Tour de France, Lyon-Párizs (VII. 6–28.). Férfiak (3914,4 km): INDURAIN, Miguel (ESP)

101:01:20, BUGNO, Gianni (ITA) 101:04:56, CHIAPPUCCI, Claudio (ITA) 101:07:16.

## KÉZILABDA

Női VB, Koreai Köztársaság ('90. XI. 20.–XII. 9.): SZOVJETUNIO.

## KOSÁRLABDA

Férfi EB, Róma (VI. 24–29.): JUGOSZLÁVIA.

Női EB, Tel-Aviv (VI. 12–17.): SZOVJETUNIO ... 3. *MAGYARORSZÁG* (BAKAI Eszter, BALÁZS Hajnalka, BALOGH Judit, CSÁK Magdolna, CSÁVAS Andrea, HORVÁTH Judit, KNOPP Eszter, NAGY Andrea, BÍRÓ Eszter, BÍRÓ Anikó, NÉMETH Ágnes, SZTOJKOVICS Éva).

Profi „világbajnokság” (NBA bajnoki döntő): Chicago Bulls–Los Angeles Lakers 4–1 (91–93, 107–86, 104–96 h. u., 97–82, 108–101).

Férfi BEK-döntő, Párizs (IV. 18.): Pop 84 Split (YUG)–FC Barcelona (ESP) 70–65.

## LOVASSPORT<sup>xxiv</sup>\*

Lovastusa (military) EB, Punchestown (IX. 13–15.). Egyéni: STARK, Ian (GBR) Glenburnie n. I. 61,80 hp. Csapat: NAGY-BRITANNIA 225,20 hp.

Díjugrató EB, La Baule (VII. 17–21.). Egyéni: NAVET, Eric (FRA) Quito de Baussy n. I. 12,22 hp. Csapat: HOLLANDIA 29,87 hp.

Díjlovagló EB, Donaueschingen (IX. 11–15.).

Egyéni. Speciál Nagydíj: WERTH, Isabell (GER) Gigolo n. I. 1537 p. Kúr: ROTHENBERGER, Sven (GER) Andiamo n. I. 76,50 p. Csapat: NÉMETORSZÁG 4968 p.

Kettesfogathajtó EB, Zwettl (IX. 4–8.). Egyént: ULRICH, Werner (SUI) 174,6 hp. ... 5. *MOLNÁR János* 183,2 hp. Csapat: EGYESÜLT ÁLLAMOK 355,8 hp. ... 4. *MAGYARORSZÁG* 365,9 hp.

## MOTORSPORT

Gyorsasági VB. 1991. évi végeredmény. 125 kcm: CAPIROSSI, Loris (ITA, Honda) 200 p, 250 kcm: CADALORA, Luca (ITA, Honda) 237 p. 500 kcm: RAINEY, Wayne (USA, Yamaha) 233 p.

Oldalkocsik: WEBSTER, Steve; SIMMONS, Gavin (GBR, LCR-Krauser) 168 p.

Salakmotor. Egyéni VB, Göteborg (IX. 1.): PEDERSEN, Jan Osvold (DEN) 15 p. Páros VB, Poznan (VII. 20.): DÁNIA (NIELSEN, Hans; PEDERSEN, Jan Osvold) 28 p. Csapat VB, Vojens (IX. 15.): DÁNIA 51 p. Hosszúpályás VB, Mariánské Lázně (VII. 28.): RISS, Gerd (GER) 24 p.

## MŰKORCSOLYA

VB, München (III. 12–17.). Férfiak. BROWNING, Kurt (CAN) 2,0. Nők: YAMAGUCHI, Kristi (USA)

1,5. Páros: MISKUTYONOK, Natalja; DMITRIJEV, Artur (URS) 2,0, Jégtánc: DUCHESNAY, Isabelle; DUCHESNAY, Paul (FRA) 2,8 ... 5. *ENGI Klára, TÓTH Attila* 9,8.

EB, Szófia (I. 22–27.): Férfiak: PETRENKO, Viktor (URS) 1,5. Nők: BONALY, Surya (FRA) 2,0, Páros: MISKUTYONOK, Natalja; DMITRIJEV, Artur (URS) 2,0, Jégtánc: KLIMOVA, Marina; PONOMARENKO, Szergej (URS) 2,8 ... 4. *ENGI Klára, TÓTH Attila* 8,0.

## ÖKÖLVÍVÁS

Amatőr EB, Göteborg (V. 6–13.). 48 kg: MARINOV, Ivajlo (BUL) ... 3. *LAKATOS Pál*. 51 kg:

*KOVÁCS István*. 54 kg: TODOROV, Szerafim (BUL). 57 kg: GRIFFIN, Paul (IRL). 60 kg:

NISTOR, Vasile (ROM). 63,5 kg: CSJU, Konsztantyin (URS), 67 kg: WELIN, Roberto (SWE) ... 3.

*MIZSEI György* 71 kg: AKOPKOHJAN, Iszrael (URS). 75 kg: OTTKE, Sven (GER). 81 kg:

MICHAŁCZEWSKI, Dariusz (GER) 91 kg: VANDERLIJDE, Arnold (HOL) ... 3. *HART Péter*.

+91 kg: BJELOUSZOV, Jevgenij (URS).

Profi VB-döntő, nehézsúly. Las Vegas ('90. X. 25.): HOLYFIELD, Evander (USA)–DOUGLAS, Mike (USA) k. o. a 3. menetben, Atlantic City (IV. 19.): HOLYFIELD, Evander (USA)–FOREMAN, George (USA) p. gy.



## ÖTTUSA

Férfi VB, San Antonio (VIII. 22–26.). Egyéni: SKRZYPASZEK, Arkadiusz (POL) 5498 p. ... 3. *MADARAS Ádám* 5467. Csapat: SZOVJETUNIÓ 16047 p.... 3. *MAGYARORSZÁG (FÁBIÁN László, MADARAS Ádám, MIZSÉR Attila)* 15867. Váltó: *MAGYARORSZÁG (FÁBIÁN László, KÁLNOKI KIS Attila, MADARAS Ádám)* 5241 p.

Férfi EB, Róma (IV. 15–20.). Egyéni: *MADARAS Ádám* 5560 p. ... 3. *FÁBIÁN László* 5462. ... 6. *KÁLNOKI KIS Attila*, 5420. Csapat: *MAGYARORSZÁG (FÁBIÁN László, KÁLNOKI KIS Attila, MADARAS Ádám)* 16442 p. Váltó: *MAGYARORSZÁG (FÁBIÁN László, MADARAS Ádám, MARTINEK János)* 5100 p.

Női EB, Szófia (V. 7–12.). Egyéni: DOLGACSEVA, Jaana (URS) 5399 p. Csapat: SZOVJETUNIÓ 15234 p. 2. *MAGYARORSZÁG (KOVÁCS Irén, PÉCSI Mónika, TEMESI Krisztina)* 14889. Váltó: SZOVJETUNIÓ 5281 p. 2. *MAGYARORSZÁG (KOVÁCS Irén, TEMESI Krisztina, TULOK Andrea)* 5184.

## RÖPLABDA

Férfi EB, Németország (IX. 7–15.): SZOVJETUNIÓ.

Női EB, Olaszország (IX. 26.–X. 7.): SZOVJETUNIÓ.

## SAKK

Férfi világbajnoki döntő, New York ('90. X. 8.–XI. 10.) és Lyon ('90. XI. 23.–XII. 31.):

KASZPAROV, Gari (URS)–KARPOV, Anatolij (URS) 12,5:11,5.

Sakkolimpia, Újvidék ('90. XI. 16. –XII. 4.). Férfiak: SZOVJETUNIÓ 39,0 p. Nők:

*MAGYARORSZÁG (POLGÁR Judit POLGÁR Zsófia, POLGÁR Zsuzsa, MÁDL Ildikó)* 35,0 p.

## SÍELÉS

Alpesi VB, Saalbach-Hinterglemm (I. 21.–II. 3.). Férfiak. Lesiklás: HEINZER, Franz (SUI) 1:54,91. Szuper-óriásműlesiklás: EBERHARTER, Stefan (AUT) 1:26,73. Óriás műlesiklás: NIERLICH, Rudolf (AUT) 2:29,94. Műlesiklás: GIRARDELLI, Marc (LUX) 1:55,38. Alpesi összetett: EBERHARTER, Stefan (AUT) 16,28 p. Nők. Lesiklás: KRONBERGER, Petra (AUT) 1:29,12. Szuper-óriásműlesiklás: MAIER, Ulrike (AUT) 1:08,72. Óriás műlesiklás: WIBERG, Pervilla (SWE) 2:07,45. Műlesiklás: SCHNEIDER, Vreni (SUI) 1:25,90. Alpesi összetett: BOURNISSEN, Chantal (SUI) 26,45 p.

Északi VB, Val di Fiemme (II. 7–17.). Férfiak. Sífutás: 10 km (kl.): LANGLI, Terje (NOR) 25:55,0. 15 km (sz): DÄ30 km (kl.): SVAN, Gunde (SWE) 1:16:12,4, 50 km (sz): MOGREN, Torgny (SWE) 2:03:31,4. 4×10 km váltó: NORVÉGIA 1:39.47,3. Síugrás: Középsánc: KUTTIN, Heinz (AUT) 222,9 p. Nagysánc: PETEK, Franci (YUG) 217,5 p. Csapat: AUSZTRIA 567,6 p. Északi összetett. Egyéni: LUNDBERG, Fred Börre (NOR). Csapat: AUSZTRIA. Nők. Sífutás: 5 km (kl.): DYBENDAHL, Trude (NOR) 14:02,4. 10 km (sz.): VÅ15 km (kl.): VÅLBE, Jelena (URS) 44:58,5. 30 km (sz.): JEGOROVA, Ljubov (URS) 1:20:26,8. 4×5 km váltó: SZOVJETUNIÓ 55:36,6.

## SÍLÖVÉSZET

VB, Lahti (II. 16–24.). Férfiak. 10 km: KIRCHNER, Mark (GER) 30:48,1 (0). 20 km: KIRCHNER, Mark (GER) 1:03:05,7 (2). 4×7,5 km váltó: NÉMETORSZÁG 1:33:33,5 (0) 20 km csapat: OLASZORSZÁG 1:00:59,8 (1) Nők. 7,5 km: NYKKELMO, Grete Ingeborg (NOR) 30:01,9 (1). 15 km: SCHAAF, Petra (GER) 55:14,9 (0), 3×7,5 km váltó: SZOVJETUNIÓ 1:24:54,3 (2). 15 km csapat: SZOVJETUNIÓ 59:08,1 (4).

## SPORTLÖVÉSZE<sup>XXV</sup>\*

Légfegyveres VB, Stavanger (IV. 15-21.). Férfiak. Légpuska: STENVAAG, Harald (NOR) 697,0. Légpisztoly: POTTECK, Uwe (GER) 684,1. ...5. *ÁGH István* 678,2 Futócé: RACANSKY, Lubos (TCH) 675 ... 5. *SOLTI Attila* 664. Nők. Légpuska: *FÓRIÁN Éva* 499,5 ... 6. *JOÓ Éva* 494,8. Légpisztoly: LOGVINYENKO, Marina (URS) 488,3.

Légfegyveres EB, Manchester (II. 28.-III. 2.). Férfiak. Légpuska: AMAT, Jean-Pierre (FRA) 697,4. Légpisztoly: PIZSJANOV, Szergej (URS) 687,2. Futócé: JAKOSITS, Michael (GER) 669 ... 4. *SIKE József* 660. Nők. Légpuska: SZELEDKOVA Szvetlana (URS) 496,9, Légpisztoly: SEKARICS, Jaszna (YUG) 485,4.

EB, Bologna (VII. 17-28.). Férfiak. Kisöbű sportpuska, fekvő: CHRISTENSEN, Klaus Jörn (DEN) 700,3. ...6. *ZÁHONYI Attila* 696,3. Kisöbű sportpuska, összetett: MAKSZIMOVICS, Goran (YUG) 1264,1. Szabadpisztoly: MELENTYEV, Alekszandr (URS) 659 ... 5. *PAPANITZ Zoltán* 655. Gyorstüzelő pisztoly: SCHUMANN, Ralf (GER) 890 ... 5. *PÁLINKÁS Lajos* 875. Traplövés:<sup>xxvi\*\*</sup> BOUVIER, Xavier (SUI) 214, 2. *PUTZ Lajos* 213. Skeetlövés:\*\* WEGNER, Axel (GER). Futócé: AVRAMENKO, Gennagyij (URS) 593, 2. *SIKE József* 589 ... 5. *SOLTI Attila* 587. Nők. Standardpuska, összetett: MATOVA, Nonka (BUL) 680,8 ... 5. *JOÓ Éva* 669,6. Sportpisztoly: SERRA-TOSIO, Corine (FRA) 684 ... 4. *FERENCZ Ágnes* 679. Skeetlövés: *IGALY Diana* 191 ... 5. *VASVÁRI Erzsébet* 183.

## SÚLYEMELÉS

VB, Budapest ('90. XI. 10-18.). 52 kg. Összetett: IVANOV, Ivan (BUL) 265 (115; 150). Szakítás: CSANG Caj-zsung (CHN) 117,5. Lökés: IVANOV, Ivan (BUL) 150. 56 kg. Összetett: LIU Soupin (CHN) 285 (130; 155). Szakítás: SÜLEYMANOGLU, Hafiz (TUR) 132,5. Lökés: HO Jing-Csiang (CHN) 160. 60 kg. Összetett: PESALOV, Nikolaj (BUL) 297,5 (127,5; 170). Szakítás: KIM Jong Szu (PRK) 135. Lökés: PESALOV, Nikolaj (BUL) 170. 67,5 kg. Összetett: KIM Mjong Nam (PRK) 342,5 (157,5; 185). Szakítás: KIM Mjong Nam (PRK) 157,5. Lökés: LI Hi Bong (PRK) 185. 75 kg. Összetett: KASZAPU, Fjodor (URS) 360 (157,5; 202,5). Szakítás: KASZAPU, Fjodor (URS) 157 5. Lökés: KASZAPU, Fjodor (URS) 202,5. 82,5 kg. Összetett: ORAZGYURGYIJEV, Alti (URS) 377,5 (172,5; 205). Szakítás: ORAZGYURGYIJEV, Alti 172,5. Lökés: LI, Szergej (URS) 207,5. 90 kg. Összetett: HRAPATIJ, Anatolij (URS) 391,5 (180; 217,5) ... 6. *BUDA Attila* 355 (160; 195). Szakítás: HRAPATIJ, Anatolij (URS) 180 ... 6. *BUDA Attila* 160. Lökés: HRAPATIJ, Anatolij (URS) 217,5 ... 6. *BUDA Attila* 195. 100 kg: Összetett: VLAD Nicu (ROM) 412,5,5; (192,5; 220)... 4. *SZANYI Andor* 392,5 (177,5; 215). Szakítás: VLAD, Nicu (ROM) 192,5 ... 4. *SZANYI Andor* 177,5. Lökés: SZADIKOV, Igor (URS) 222,5 ... 4. *SZANYI Andor* 215. 110 kg. Összetett: BOTEV, Sztéfan (BUL) 440 (200; 240) ... 5. *NÉMETH László* 362,5 (167,5; 195), 6. *BÖKFI János* 360 (162,5; 197,5). Szakítás: BOTEV, Sztéfan (BUL) 200 .... 5. *NÉMETH László* 167,5, 6. *BÖKFI János* 162,5. Lökés: BOTEV, Sztéfan (BUL) 240 ... 5. *BÖKFI János* 197,5. +110 kg. Összetett: TARANYENKO, Leonyid (URS) 450 (195; 255). Szakítás: TARANYENKO, Leonyid (URS) 195. Lökés: TARANYENKO, Leonyid (URS) 255.

VB, Donaueschingen (IX. 27.-X. 7.). 52 kg. Összetett: IVANOV, Ivan (BUL) 272,5 (117,5; 155). Szakítás: CSANG, Csaj-zsung (CHN) 120,5 vcs. Lökés: IVANOV, Ivan (BUL) 155,5 vcs. 56 kg. Összetett: CSUN Bjung Kvan (KOR) 295 (130; 165). Szakítás: LIU Sou-pin (CHN) 135 vcs. Lökés: CSUN Bjung Kvan (KOR) 165. 60 kg. Összetett: SÜLEYMANOGLU, Naim (TUR) 310 (137,5; 172,5) ... 5. *CZANKA Attila* 287,5 (130; 157,5). Szakítás: SÜLEYMANOGLU, Naim (TUR) 137,5 ... 5. *CZANKA Attila* 130. Lökés: SÜLEYMANOGLU, Naim (TUR) 172,5 ... 5. *CZANKA Attila* 157,5. 67,5 kg. Összetett: JOTOV, Joto (BUL) 345 (155; 190). Szakítás: KIM Mjong Nam (PRK) 160 vcs.-beállítás. Lökés: LI Hi Bong (PRK) 190. 75 kg. Összetett: LARA, Pablo (CUB) 355 (157,5; 197,5). Szakítás: LU Csang (CHN) 157,5. Lökés: LARA, Pablo (CUB) 197,5. 82,5 kg. Összetett: SZAMADOV, Ibrahim (URS) 367,5 (162,5; 205). Szakítás: BLISCSIK, Alekszandr (URS) 167,5. Lökés: SZAMADOV, Ibrahim (URS) 205. 90 kg. Összetett: SZIRCOV, Szergej (URS) 410 (185;

225). Szakítás: SZIRCOV, Szergej (URS) 185. Lökés: SZIRCOV, Szergej (URS) 225. 100 kg. Összetett: SZADIKOV, Igor (URS) 415 (185; 230). Szakítás: SZADIKOV, Igor (URS) 185. Lökés: SZADIKOV, Igor (URS) 230. 110 kg. Összetett: AKOJEV, Artur (URS) 427,5 (195; 232,5). Szakítás: AKOJEV, Artur (URS) 195. Lökés: AKOJEV, Artur (URS) 232,5. +110 kg. Összetett: KURLOVICS, Alekszandr (URS) 455 (205; 250). Szakítás: KURLOVICS, Alekszandr (URS) 205. Lökés: KURLOVICS, Alekszandr (URS) 250.

EB, Wladyslawowo (V. 24–31.). 52 kg. Összetett: CIHAREAN, Traian (ROM) 255 (115; 140). Szakítás: CIHAREAN, Traian (ROM) 115. Lökés: MINCSEV, Szevdalin (BUL) 142,5. 56 kg. Összetett: SÜLEYMANOGLU, Hafiz (TUR) 272,5 (125; 147,5) ... 5. *LÉNÁRT Ferenc* 257,5 (117,5; 140). Szakítás: SZINJAK, Viktor (URS) 125 ... 3. *LÉNÁRT Ferenc* 117,5. Lökés: IVANOV, Ivan (BUL) 150. 60 kg. Összetett: PESALOV, Nikolaj (BUL) 302,5 (137,5; 165) ... 3. *CZANKA Attila* 287,5 (130; 157,5). Szakítás: PESALOV, Nikolaj (BUL) 137,5. 2. *CZANKA Attila* 130 ... 6. *LAKATOS István* 120. Lökés: PESALOV, Nikolaj (BUL) 165... 3. *CZANKA Attila* 157,5. 67,5 kg. Összetett: JOTOV, Joto (BUL) 340 (155; 185). Szakítás: JOTOV, Joto (BUL) 155. Lökés: MILITOSZJAN, Iszrail (URS) 185. 75 kg. Összetett: SOCACI, Andrei (ROM) 350 (157,5; 192,5). Szakítás: SOCACI, Andrei (ROM) 157,5. Lökés: SZTOJANOV, Rumen (BUL) 195. 82,5 kg. Összetett: ORAZGYURGYIJEV, Altı (URS) 375 (172,5; 202,5). Szakítás: ORAZGYURGYIJEV, Altı (URS) 172,5. Lökés: ORAZGYURGYIJEV, Altı (URS) 202,5. 90 kg. Összetett: CSAKAROV, Ivan (BUL) 390 (180; 210) ... 5. *HALÁSZ István* 335 (147,5; 187,5). Szakítás: CSAKAROV, Ivan (BUL) 180. Lökés: CSAKAROV, Ivan (BUL) 210 ... 5. *HALÁSZ István* 187,5. 100 kg. Összetett: SZADIKOV, Igor (URS) 405 (185; 220). Szakítás: SZADIKOV, Igor (URS) 185. Lökés: SZADIKOV, Igor (URS) 220. 110 kg. Összetett: AKOJEV, Artur (URS) 420 (185; 235) ... 3. *SZANYI Andor* 372,5 (165; 207,5). Szakítás: AKOJEV, Artur (URS) 185... 4. *SZANYI Andor* 165. Lökés: AKOJEV, Artur (URS) 235 ... 3. *SZANYI Andor* 207,5. +110 kg. Összetett: TARANYENKO, Leonyid (URS) 447,5 (200; 247,5). Szakítás: TARANYENKO, Leonyid (URS) 200. Lökés: TARANYENKO, Leonyid (URS) 247,5.

## SZÁNKÓ

VB, Winterberg (I. 21–27.). Férfiak. Együlékes: HUBER, Arnold (ITA) 1:43,829. Kétülékes: KRAUSSE, Stefan; BEHRENDT, Jan (GER) 1:22,376. Nők. Együlékes: ERDMANN, Susi (GER) 1:22,854. Csapatverseny: NÉMETORSZÁG 139 p.

## TÁJÉKOZÓDÁSI FUTÁS

VB, Csehszlovákia (VIII. 21–25.). Férfiak. Rövid táv (5,8 km): KOZAK, Peter (TCH) 29:20. Normál táv (17,4 km): MORTENSSON, Jörgen (SWE) 109:25. Váltó: SVÁJC 282:37. Nők. Rövid táv (5,5 km): CIESLEROVÁ, Jana (TCH) 32:09 ... 5. *OLÁH Katalin* 33:10. Normál táv (10,5km): *OLÁH Katalin* 79:52. Váltó: SVÉDORSZÁG 218:27 ... 4. *MAGYARORSZÁG* 231:16.

## TENISZ<sup>xxvii</sup>\*

Ausztrál bajnokság, Melbourne (I. 14–27.). Férfi egyes: BECKER, Boris (GER)–LENDL, Ivan (TCH) 6:4, 5:7, 3:6 7:6, 6:4. Női egyes: SZELES Mónika (YUG)–NOVOTNÁ, Jana (TCH) 5:7, 6:3, 6:1. Férfi páros: DAVIS, Scott; PATE, David (USA)–McENROE, Patrick; WHEATON, David (USA) 6:7, 7:6, 6:3, 7:5. Női páros: FENDICK, Patty; FERNANDEZ, Mary-Joe (USA)–FERNANDEZ, Gigi (USA); NOVOTNÁ, Jana (TCH) 7:6, 6:1. Vegyes páros: BATES, Jeremy; DURIE, Jo (GBR)–DAVIS, Scott; WHITE, Robin (USA) 2:6, 6:4, 6:4.

Francia bajnokság, Roland Garros (V. 27.–VI. 9.). Férfi egyes: COURIER, Jim (USA)–AGASSI, Andre (USA) 3:6, 6:4, 2:6, 6:1, 6:4. Női egyes: SZELES Mónika (YUG)–SÁNCHEZ-VICÁRIO, Arantxa (ESP) 6:0, 6:2. Férfi páros: JARRYD, Anders (SWE); FITZGERALD, John (AUS)–LEACH, Rick; PUGH, Jim (USA) 6:0, 7:6. Női páros: FERNANDEZ Gigi (USA); NOVOTNÁ, Jana (TCH)–SZAVCSENKO, Larissza; ZVEREVA, Natalja (URS) 6:4, 6:0. Vegyes páros: SUK, Cyril;

SUKOVÁ, Helena (TCH)–HAARHUIS, Paul; VIS, Caroline (HOL) 3:6, 6:4, 6:1.

Angol bajnokság, Wimbledon (VI. 24.–VII.7.). Férfi egyes: STICH, Michael (GER)–BECKER, Boris (GER) 6:4, 7:6, 6:4. Női egyes: GRAF, Steffi (GER)–SABATINI, Gabriela (ARG) 6:4, 3:6, 8:6. Férfi páros: JARRYD, Anders (SWE); FITZGERALD, John (AUS)–FRANA, Javier (ARG); LAVALIE, Leonardo (MEX) 6:3, 6:4, 6:7, 6:1. Női páros: SZAVCSENKO, Larissza; ZVEREVA, Natalja (URS)–FERNANDEZ, Gigi (USA); NOVOTNÁ, Jana (TCH) 6:4, 3:6, 6:4. Vegyes páros: FITZGERALD, John; SMYLIE, Elizabeth (AUS)–PUGH, Jim (USA); ZVEREVA, Natalja (URS) 7:6, 6:2.

Amerikai bajnokság, Flushing Meadow (VIII. 26.–IX. 8.). Férfi egyes: EDBERG, Stefan (SWE)–COURIER, Jim (USA) 6:2, 6:4, 6:0. Női egyes: SZELES Mónika (YUG)–NAVRATILOVA, Martina (USA) 7:6, 6:1. Férfi páros: FITZGERALD, John (AUS); JARRYD, Anders (SWE)–DAVIS, Scott; PATE, David (USA) 6:3, 3:6, 6:3, 6:3. Női páros: SHRIVER, Pam (USA); ZVEREVA, Natalja (URS)–NOVOTNÁ, JANA (TCH); SZAVCSENKO, Larissza (URS) 6:4, 4:6, 7:6. Vegyes páros: NIJSSEN, Tom; BOLLEGRAF, Manon (HOL)–SÁNCHEZ, Emilio; SÁNCHEZ–VICÁRIO, Arantxa (ESP) 6:2, 7:6.

Csapatversenyek. Davis Kupa. Döntő (St. Petersburg, '90. XI. 30.–XII. 2.): Egyesült Államok–Ausztrália 3:2. Federation Kupa. Döntő (Nottingham, VII. 22–28.): Spanyolország–Egyesült Államok 2:1.

## **TOLLASLABDA**

VB, Koppenhága (IV. 29.–V. 12.). Csapat: KOREAI KÖZTÁRSASÁG. Férfi egyes: CSAO Csien-hua (CHN). Női egyes: TANG Csiu-hung (CHN). Férfi páros: PARK Ju Bong, KIM Mun Szu (KOR). Női páros: NUNG Csün-hua, KUAN Vejcsen (CHN). Vegyes páros: PARK Ju Bong, CSUNG Mjeong Hi (KOR).

## **TORNA**

VB, Indianapolis (IX. 7–15.). Férfiak. Csapat: SZOVJETUNIÓ 584,425. Egyéni összetett: MISZJUTYIN, Grigorij (URS) 59,05. Talaj: KOROBCSINSZKIJ (URS) 9,875. Lólengés: BJELENKIJ, Valerij (URS) 9,912. Gyűrű: MISZJUTYIN, Grigorij (URS) 9,875. Ugrás: JU Ok Jul (KOR) 9,70. Korlát: LI Csing (CHN) 9,862. Nyújtó: hv. LI Csün-jang (CHN), BÜCHNER, Ralf (GER) 9,787–9,787. Nők. Csapat: SZOVJETUNIÓ 396,055. Egyéni összetett: ZMESKAL, Kim (USA) 39,848. Ugrás: MILOSOVICI, Lavinia (ROM) 9,949, 2. hv., *ÓNODI Henrietta* 9,918. Felemáskorlát: KIM Gvang Szuk (KOR) 10,00 ... 4. hv., *ÓNODI Henrietta* 9,937. Gerenda: BOGINSZKAJA, Szvetlana (URS) 9,962. Talaj: hv. BONTAS, Christina (ROM), CSUSZOVITYINA, Okszana (URS) 9,962–9,962.

Ritmikus sportgimnasztika. VB, Athén (X. 9–13.). Egyéni összetett: SZKALGYINA, Okszana (URS) 39,575. Összetett csapat: SZOVJETUNIÓ 118,45. Kötél: TYIMOSZENKO, Alekszandra (URS) 9,803. Karika: TYIMOSZENKO, Alekszandra (URS) 10. Labda: TYIMOSZENKO, Alekszandra (URS) 9,975. Buzogány: TYIMOSZENKO, Alekszandra (URS) 10. Együttes kéziszer csapat, Összetett: SPANYOLORSZÁG 38,85. 6 szalaggal: SZOVJETUNIÓ 38,90. 3 kötéllel és 3 labdával: SZOVJETUNIÓ 38,90.

EB, Göteborg ('90. XI. 1–4.). Egyéni összetett: hv. TYIMOSZENKO, Alekszandra (URS), BAJCSEVA, Julia (BUL) 39,65–39,65. Összetett csapat: SZOVJETUNIÓ 117,75, Szalag: SZKALGYINA, Okszana (URS) 9,95. Karika: SZKALGYINA, Okszana (URS) 9,95, Labda: hv. SZKALGYINA, Okszana (URS), TYIMOSZENKO, Alekszandra (URS) 10–10. Kötél: SZKALGYINA, Okszana (URS) 10. Együttes kéziszer csapat. Összetett: BULGÁRIA 39;50. ... 6. *MAGYARORSZÁG* 38. Buzogánnyal: BULGÁRIA 39,55 ... 6. *MAGYARORSZÁG* 38. 3 labdával és 3 kötéllel: hv. BULGÁRIA, SZOVJETUNIÓ 39,55–39,55. ... 5. *MAGYARORSZÁG* 37,95.

## ÚSZÁS

VB, Perth (I. 3–13.). Férfiak. 50 m gyors: JAGER, Tom (USA) 22,16. 100 m gyors: BIONDI, Matt (USA) 49,18. 200 m gyors: LAMBERTI, Giorgio (ITA) 1:47,27. 400 m gyors: HOFFMANN, Jörg (GER) 3:48,04 ... 6. *SZILÁGYI Zoltán* 3:51,55. 1500 m gyors: HOFFMANN, Jörg (GER) 14:50,36 vcs. 100 m hát: ROUSE, Jeff (USA) 55,23. 200 m hát: LOPEZ, ZUBERO, Martín (ESP) 1:59,52 ... 5. *DEUTSCH Tamás* 2:01,25. 100 m mell: *RÓZSA Norbert* 1:01,45 vcs. ... 5. hv. *GÜTTLER Károly* 1:02;05. 200 m mell: BARROWMAN, Mike (USA) 2:11,23 vcs., 2. *RÓZSA Norbert* 2:12,03 ... 5. *SZABÓ József* 2:13,93. 100 m pillangó: NESTY, Anthony (SUR) 53:29, 200 m pillangó: STEWART, Melvin (USA) 1:55,69 ... 3. *DARNYI Tamás* 1:58,25. 200 m vegyes: *DARNYI Tamás* 1:59,36 vcs. 400 m vegyes: *DARNYI Tamás* 4:12,36 vcs. ... 4. *SZABÓ József* 4:17,52. 4×100 m gyorsváltó: EGYESÜLT ÁLLAMOK 3:17,15. 4×200 m gyorsváltó: NÉMETORSZÁG 7:13,50. 4×100 m vegyesváltó: EGYESÜLT ÁLLAMOK 3:39,66. Műugrás. 1 m: JONGEJANS, Edwin (HOL) 588,51. 3 m: FERGUSON, Kent (USA) 650,25. Toronyugrás: SZUN Su-vej (CHN) 626,79. Nők. 50 m gyors: CSUANG Jong (CHN) 25,47. 100 m gyors: HAISLETT, Nicole (USA) 55,17. 200 m gyors: LEWIS, Hayley (AUS) 2:00,48. 400 m gyors: EVANS, Janet (USA) 4:08,63. 800 m gyors: EVANS, Janet (USA) 8:24,05, 100 m hát: *EGERSZEGI Krisztina* 1:01,78, 2. *SZABÓ Tünde* 1:01,98. 200 m hát: *EGERSZEGI Krisztina* 2:09,15 100 m mell: FRAME, Lindley (AUS) 1:08,81. 200 m mell: VOLKOVA, Jelena (URS) 2:29,53. 100 m pillangó: CSIEN Hung (CHN) 59,68. 200 m pillangó: SANDERS, Summer (USA) 2:09,24. 200 m vegyes: LI Lin (CHN) 2:13,40. 400 m vegyes: LI Lin (CHN) 4:41,45. 4×100 m gyorsváltó: EGYESÜLT ÁLLAMOK 3:43,26. 4x200 m gyorsváltó: NÉMETORSZÁG 8:02,56. 4×100 m vegyesváltó: EGYESÜLT ÁLLAMOK 4:06,51. Műugrás. 1 m: KAO Min (CHN) 478,26. 3 m: KAO Min (CHN) 539,01. Toronyugrás: FU Ming-hszia (CHN) 426,51. Műúszás. Egyéni: FRACHETTE, Sylvie (CAN) 201,013. Páros: JOSEPHSON, Sarah; JOSEPHSON, Karen (USA) 199,762. Csapat: EGYESÜLT ÁLLAMOK 196,144. Hosszútávúszás (25 km): Férfiak. HUNDEBY, Chad (USA) 5:01:45,78, Nők: TAYLOR-SMITH, Shelley (Aus) 5:21:05,53 ... 4. *KOVÁCS Rita* 5:31:32,61. Csapat: EGYESÜLT ÁLLAMOK 15:42:21,95 ... 3. *MAGYARORSZÁG (MOLNÁR Attila, KOVÁCS Rita, TÓTH-SZABÓ Dusan) 16:36:10,09.*

EB, Athén (VIII. 18–25.). Férfiak. 50 m gyors: RUDOLPH, Nils (GER) 22,33. 100 m gyors: POPOV, Alekszandr (URS) 49,18. 200 m gyors: WOJDAT, Artur (POL) 1:48,10. 400 m gyors: SZADOVIJ, Jevgenyij (URS) 3:49,02. 1500 m gyors: HOFFMANN, Jörg (GER) 15:02,57. 100 m hát: LOPEZ-ZUBERO, Martín (ESP) 55,30 ... 5. *DEUTSCH Tamás* 56,59. 200 m hát: LOPEZ-ZUBERO, Martín (ESP) 1:58:66 ... 4. *DEUTSCH Tamás* 2:00,30. 100 m mell: *RÓZSA Norbert* 1:01,49 vcs.... 5. *GÜTTLER Károly* 1:02,71 200 m mell: GILLINGHAM, Nick (GBR) 2:12,55. 2. *RÓZSA Norbert* 2:12,58 ... 4. *GÜTTLER Károly* 2:14,07. 100 m pillangó: KULIKOV, Vlagyiszlav (URS) 54,22. 200 m pillangó: ESPOSITO, Franck (FRA) 1:59,59. 200 m vegyes: SÖRENSEN, Lara (DEN) 2:02,63 ... 5. *CZENE Attila* 2:03,89. 400 m vegyes: SACCHI, Luca (ITA) 4:17,81. 4×100 m gyorsváltó: SZOVJETUNIÓ 3:17,11. 4×200 m gyorsváltó: SZOVJETUNIÓ 7:15,96. 4×100 m vegyesváltó: SZOVJETUNIÓ 3:40,68 ... 3. *MAGYARORSZÁG (DEUTSCH Tamás, RÓZSA Norbert, HORVÁTH Péter, SZABADOS Béla) 3:42,35.* Műugrás. 1 m: SZEMENJUK, Andrej (URS) 395,19. 3 m: KILLAT, Albin (GER) 639,45. Toronyugrás: TYIMOSINYIN, Vlagyimir (URS) 606,21. Nők. 50 m gyors: OSYGUS, Simone (GER) 25,80. 100 m gyors: PLEWINSKI, Cathérine (FRA) 56,20. 200 m gyors: JACOBSEN, Mette (DEN) 2:00,29. 400 m gyors: DALBY, Irene (NOR) 4:11,63. 800 m gyors: DALBY, Irene (NOR) 8:32,08. 100 m hát: *EGERSZEGI Krisztina* 1:00,11 vcs. 2. *SZABÓ Tünde* 1:01,31. 200 m hát: *EGERSZEGI Krisztina* 2:06,62 vcs., 2. *SZABÓ Tünde* 2:11,42. 200 m mell: RUDKOVSZKAJA, Jelena (URS) 1:09,05 200 m mell: RUDKOVSZKAJA, Jelena (URS) 2:29,50. 100 m pillangó: JACOBSEN, Mette (DEN) 2:12,87. 200 m vegyes: HUNGER, Daniela (GER) 2:15,53. 400 m vegyes: *EGERSZEGI Krisztina* 4:39,78. 4×100 m gyorsváltó: HOLLANDIA 3:45,36. 4×200 m gyorsváltó: DÁNIA 8:05,90. 4×100 m vegyesváltó: SZOVJETUNIÓ 4:08,55. Műugrás. 1 m: BALDUS, Britta (GER) 282,54. 3 m: LASKO, Irina (URS) 524,97. Toronyugrás: MIROSINA, Jelena (URS) 453,90 ... 4. *CSERBA Brigitta* 358,83. Műúszás. Egyéni: SZEDAKOVA, Olga (URS)

108,286. Páros: SZEDAKOVA, Olga; KOZLOVA, Anna (URS) 179,572. Csapat: SZOVJETUNIO 178,112.

## VITORLÁZÁS<sup>xxviii</sup>\*

Finn dingi VB, Ontario-tó (VIII. 29.–IX. 8.): LAMMENS, Hank (CAN) 46,7.  
Finn dingi EB, Anzio (VI. 4–10.): LEMIEUX, Lawrence (CAN) 39,4.  
Női Európa-osztályú VB, Buzios (I. 21–28.): REITZER, Carolle (FRA) 14,7.  
Tornádó VB, Cagliari (IX. 12–21.): ZUCCOLI, Giorgio; GLISONI, Angelo (ITA) 75,0.  
Tornádó EB, Pornichet (V. 29.–VI. 9.): GÄBLER, Roland; PARLOW, Frank (GER) 61,4.  
Soling VB, Rochester (VIII. 22–30.): EGYESÜLT ÁLLAMOK (korm.: KLEIN, Larry) 57,0.  
Soling EB, Pornichet (V. 29.–VI. 9.): EGYESÜLT ÁLLAMOK (korm.: CURTIS, David) 35,7.  
Repülő hollandi EB, Abersoch (VI. 29.–VII. 7.): SANTELLA, Luca; GRASSI, Flavio (ITA) 67,7.  
470-es EB, Bergen (VII. 6–12.). Férfiak: JOHANNESSEN, Herman; MCCARTHY, Paul (NOR) 52,4. Nők: ZABELL, Teresa; GUERRA, Patricia (ESP) 33,7.  
Csillaghajó EB, Balatonfüred (VIII. 24–31.): GRAEL, Torben; FERREIRA, Marcelo (BRA) 24,7.  
Szörf EB, Divízió II. (Lechner), Puck (VIII. 8–17.). Férfiak: BERG, Stephan van den (HOL) 22,7.  
Nők: HERBERT, Maud (FRA) 6,0.

## VÍVÁS

VB, Budapest (VI. 13–23.). Férfiak. Tör. Egyéni: WEISSENBORN, Ingo (GER). Csapat: KUBA. Párbajtör: Egyéni: SUVALOV, Andrej (URS) ... 3. KOVÁCS Iván. Csapat: SZOVJETUNIO. Kard. Egyéni: KIRIJENKO, Grigorij (URS), 2. ABAY Péter, 3. NÉBALD György. Csapat: *MAGYARORSZÁG (ABAY Péter, BUJDOSÓ Imre, KÖVES Csaba, NÉBALD György, SZABÓ Bence)*. Nők: Tör. Egyéni: TRILLINI, Giovanna (ITA). Csapat: OLASZORSZÁG ... 5. *MAGYARORSZÁG*. Párbajtör. Egyéni: HORVÁTH Mariann ... 3. VÁRKONYI Marina. Csapat: *MAGYARORSZÁG (EÖRI Diana, HORVÁTH Mariann, SZALAY Gyöngyi, SZŐCS Zsuzsanna, VÁRKONYI Marina)*.

## VÍZILABDA

VB, Peth (I. 3–13.). Férfiak: JUGOSZLÁVIA ... 3. *MAGYARORSZÁG (NEMES Gábor, KUNA Péter, TÓTH Imre, SCHMIEDT Gábor, DÓCZI István, MÉSZÁROS Csaba, PETŐVÁRY Zsolt, TÓTH László, BENEDEK Tibor, VINCZE Balázs, PÉTER Imre, SPROK Tibor, TÓTH Frank)*. Nők: HOLLANDIA .... 4. *MAGYARORSZÁG*.  
EB, Athén (VIII. 17–25.). Férfiak: JUGOSZLÁVIA ... 5. *MAGYARORSZÁG*. Nők: *MAGYARORSZÁG (SZALKAY Orsolya, GRUBER Laura, DANCSA Katalin, TÓTH Noémi, STIEBER Mercédész, VINCZE Edit, TAKÁCS Ildikó, RAFAEL Irén, NAGY Katalin, KERTÉSZ Zsuzsanna, RÓNASZÉKI Ildikó, KÓKAI Ildikó, HUFF Zsuzsanna, SZAMOSI Csilla)*.

## LABDARÚGÁS

Az európai kupák (1990–91)

BEK

Döntő. Crvena zvezda (YUG)–Olympique Marseille (FRA) 0–0 h. u., 11-esekkel 5–3. Bari, VI. 29.

1. forduló: SSC Napoli (ITA)–Ú. Dózsa 3–0 és 3–0.

KEK

Döntő: Manchester United (ENG)–FC Barcelona (ESP) 2–1 (0–0), Rotterdam, V. 15. G: Hughes (2), ill, R. Koeman.

1. forduló: Manchester United–Pécsi MSC 2–0 és 1–0.

UEFA Kupa

**Döntő: Internazionale (ITA)–AS Roma (ITA) 2–0 (0–0). Milánó, V. 8. G: Matthäus, Berti.**  
**AS Roma–Internazionale 1–0 (0–0). Róma, V. 22. G: Rizzitelli. (Kupagyőztes: az Internazionale, 2–1-es összesítéssel.)**  
**1. forduló: MTK–VM–FC Luzern (SUI) 1–1 és 1–2. RFC Antwerp (BEL)–Ferencváros 0–0 és 1–3 h. u.**  
**2. forduló: Brøndby IF (DEN)–Ferencváros 3–0 és 1–0.**

#### A magyar válogatott mérkőzései

**India–Magyarország 1–2 (1–0). Új-Delhi, I. 17. G: Pappachan, ill. Balog (11-es), Jován. M.: Brockhauser (Kosza) – Váczi – Simon, Limperger, Szalma, Palaczky – Nagy T. (Jován), Balog, Keresztúri – Rugovics, Duró.**  
**Argentína–Magyarország 2–0 (1–0), Rosario, II. 19. G: Franco, Mohamed. M.: Petry – Pintér – Váczi, Bordás – Nagy T., Marozsán, Duró (Farkas S.), Keresztúri (Pisont), Palaczky – Fischer, Bácsi (Somogyi).**  
**Spanyolország–Magyarország 2–4 (1–1). Santander, III. 27. G: Manolo (11-es), Carlos, ill. Kiprich (2) Lőrincz (2). M.: Petry – Disztl L. – Mónos, Garaba, Limperger, Szalma (Palaczky) – Nagy T. (Marozsán), Bognár Gy. (Horváth Cs.), Lőrincz – Kiprich, Kovács K.**  
**Ciprus–Magyarország 0–2 (0–2). EB-selejtező. Limasszol, IV. 3. G: Szalma, Kiprich. M.: Petry – Disztl L. – Nagy T., Limperger – Mónos, Bognár Gy., Lőrincz, Szalma – Kiprich, Fischer (Marozsán), Kovács K.**  
**Magyarország–Szovjetunió 0–1 (0–1), EB-selejtező. Budapest, IV. 17. G: Mihajlicsenko. M.: Petry – Disztl L. – Mónos, Limperger, Garaba, Szalma – Kozma (Détári), Bognár Gy. (Vincze I.), Lőrincz – Kiprich, Kovács.**  
**Olaszország–Magyarország 3–1 (2–0). EB-selejtező. Salerno, V. I. G: Donadoni (2), Vialli, ill. Bognár Gy. (11-es). M.: Petry – Disztl L. – Garaba, Limperger – Mónos, Bognár Gy., Détári, Lőrincz, Palaczky (Kozma) – Kiprich (Gregor), Kovács K.**  
**Magyarország–Írország 1–2 (0–0). Győr, IX. 11. G: Kovács K., ill. Kelly, Sheedy. M.: Petry – Lipcsei, Disztl L., Lőrincz – Mónos (Rugovics), Kozma, Kovács E. (Bérczy), Détári, Csehi – Vincze I. (Eszenyi), Kovács K.**  
**Szovjetunió–Magyarország 2–2 (1–1), EB-selejtező, Moszkva, IX. 25. G: Salimov (11-es), Koncelakis, ill. Kiprich (2). M.: Petry – Disztl L. – Lipcsei, Limperger – Mónos (Duró), Kozma (Fischer), Détári, Lőrincz, Szalma – Kiprich, Kovács K.**  
**Magyarország–Belgium 0–2 (0–1). Székesfehérvár, X. 9. G: Emmers, Scifo, M.: Petry – Disztl L. – Urbán, Lipcsei (Eszenyi) – Mónos, Kozma (Duró), Détári, Lőrincz (Balog), Szalma – Fischer, Kovács K.**  
**Magyarország–Norvégia 0–0. EB-selejtező. Szombathely, X. 30. M.: Petry – Pintér – Urbán, Lőrincz – Nagy T., Pisont (Eszenyi), Lipcsei (Illés), Duró, Détári – Fischer, Kovács K.**  
**A magyar válogatott örökmérlege: 652 mérkőzés, 338 győzelem, 140 döntetlen, 174 vereség, 1534 szerzett, 995 kapott gól.**

#### Az NB I 1990–91. évi végeredménye

1.	Bp. Honvéd	30	19	7	4	50-20	45
2.	Ferencváros	30	15	10	5	47-22	40
3.	Pécsi MSC	30	15	7	8	32-20	37
4.	Váci Izzó	30	14	8	8	35-29	36
5.	Veszprém FC	30	11	12	7	34-25	34
6.	Tatabánya	30	12	9	9	37-32	33

7.	Siófok	30	10	11	9	25-28	31
8.	Videoton-W.	30	11	8	11	39-41	30
9.	Újpesti TE	30	13	4	13	36-39	30
10.	MTK-VM	30	10	6	14	38-39	26
11.	Rába ETO	30	8	10	12	35-41	26
12.	Vasas	30	8	8	14	32-43	24
13.	Szeged SC	30	9	6	15	26-37	24
14.	Debreceni VSC	30	7	8	15	27-40	22
15.	Békéscsaba	30	7	7	16	24-39	21
16.	Volán FC	30	8	5	17	28-50	21

Kiesett közvetlenül a Békéscsaba és a Volán FC, az osztályozók során a Szeged SC és a Debreceni VSC, feljutott bajnokként a Haladás VSE és a BVSC-MÁVTRANSSPED, osztályozókkal a Zalaegerszegi TE és a Diósgyőri VTK.

A góllövőlista élcsoportja: Gregor (Bp. Honvéd) 15, Fischer (Ferencváros) 12, Váczi (Tatabánya) 11 gól.

**Az MK (Magyar Kupa) döntője**

Ferencváros–Váci Izzó 1–0 (1–0). VI. 18., Diósgyőr. G: Nacer.

## Magyar gazdaság

### A bruttó hazai termék (GDP)

Év	Folyó áron (Mrd Ft)	Előző év=100 (összehasonlító áron)	Egy főre jut folyó áron (Ft)	Év	Folyó áron (Mrd Ft)	Előző év=100 (összehasonlító áron)	Egy főre jut folyó áron (Ft)
1980	721,0	100,1	67314	1986	1088,8	101,5	103358
1981	779,9	102,9	72887	1987	1226,4	104,1	116951
1982	847,9	102,8	79368	1988	1409,5	99,9	134977
1983	896,4	100,7	84122	1988	1435,2	99,9	137149
1984	978,4	102,7	92133	1989	1710,8	100,4	164524
1985	1033,7	99,7	97712	1990	2079,5	96,7	200634

Megjegyzés: Az 1988-tól bekövetkezett módszertani változás miatt az 1988. évi adatokat a régi és az új számítási módszer szerint is közöljük

### A bruttó hazai termék (GDP) gazdálkodási formák szerint



**(folyó alapon, %-ban)**

	1988	1989	1990
Vállalatok	71,3	71,6	69,3
Költségvetési és egyéb nem nyereségérdekelt szervezetek	14,7	14,2	15,4
Egyéb	14,0	14,2	15,3
Ebből: társas vállalkozások	1,7	1,6	1,5
egyéni vállalkozások	5,0	5,8	7,2
Bruttó hazai termék	100,0	100,0	100,0

**A bruttó hazai termék (GDP) termelésének összetétele (%-ban, összehasonlító áron)**

Népgazdasági ágak	1970	1980	1986	1987	1988	1988	1989	1990
Ipar	36,6	37,2	36,7	36,7	36,2	34,0	33,2	31,8
Építőipar	8,2	8,0	6,6	6,9	6,5	7,7	8,0	6,7
Mező- és erdőgazdaság	21,5	19,6	20,7	19,5	21,1	16,6	16,3	16,3
Közlekedés, posta és távközlés	8,9	9,1	8,9	9,0	9,2	8,0	8,6	8,3
Kereskedelem	10,7	9,7	9,4	9,6	8,4	10,2	9,9	11,0
Vízgazdálkodás	1,2	1,5	1,4	1,4	1,4	1,4	1,3	1,4
Egyéb anyagi ágak	0,1	0,7	1,2	1,4	1,5	1,1	1,1	1,4
Anyagi ágak együtt	87,2	85,8	84,9	84,5	84,3	79,0	78,5	76,9
Nem anyagi ágak	12,8	14,2	15,1	15,5	15,7	21,0	21,5	23,1
Bruttó hazai termék	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Megjegyzés: Az 1988-tól bekövetkezett módszertani változás miatt az 1988. évi adatokat a régi és az új számítási módszer szerint is közöljük.

**A bruttó hazai termék (GDP) felhasználása, %-os megoszlás (összehasonlító áron)**

	1970	1980	1986	1987	1988	1988	1989	1990
Belföldi felhasználás	108,6	102,5	96,4	95,7	92,9	97,3	97,5	96,8
Ebből:								
Lakossági fogyasztás	64,7	62,2	61,4	61,2	58,7	60,6	61,7	61,5
Közösségi fogyasztás	10,8	10,1	10,7	10,3	10,9	12,1	11,3	12,0
Végső fogyasztás	75,5	72,3	72,1	71,5	69,6	72,7	73,0	73,5
Beruházás	32,2	28,8	23,5	24,8	22,5	20,5	21,4	20,2
Készletfelhalmozás	0,8	1,3	0,9	-0,7	0,8	4,2	3,1	3,1
Bruttó felhalmozás	33,0	30,1	24,4	24,1	23,3	24,6	24,5	23,3
Export	32,0	39,0	44,9	45,2	48,1	36,8	37,0	37,3
Import	40,6	41,5	41,3	40,9	41,0	34,1	34,6	34,1
Behozatali többlet (-), kiviteli többlet (+)	-8,6	-2,5	+3,6	+4,3	+7,1	+2,7	+2,4	+3,2
Bruttó hazai termék	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Megjegyzés: Az 1988-tól bekövetkezett módszertani változás miatt az 1988. évi adatokat a régi és az új számítási módszer szerint is közöljük.

## A nemzetgazdaság összevont munkaerőmérlege, jan. 1. (ezer fő)

Megnevezés	1989	1990	1991
<i>Népesség</i>			
0–14 éves	2168,1	2130,5	2063,7
15–59 éves férfi,			
15–54 éves nő	5968,7	5956,8	5997,4
60 éves és idősebb férfi, 55 éves és idősebb nő	2284,3	2287,5	2293,7
Összesen	10421,1	10374,8	10354,8
<i>Munkaerőforrás</i>			
15–59 éves férfi, 15–54 éves nő	5968,7	5956,8	5997,4
14 éves, valamint 60 éves és idősebb férfi, 55 éves és idősebb női népességből gazdaságilag aktív	504,7	488,4	434,6
Összesen	6473,4	6445,2	6432,0

	<i>Munkaerő-felhasználás foglalkoztatottak</i>		
Ipar	1661,7	1623,4	1565,6
Építőipar	364,6	353,4	347,8
Közlekedés	345,9	353,8	364,1
Posta és távközlés	87,1	89,4	85,1
Kereskedelem	622,7	618,2	652,3
Vízgazdálkodás	88,3	84,4	75,4
Egyéb anyagi tevékenység	59,6	56,7	55,3
Nem anyagi ágak	1289,0	1337,6	1318,7
Nem mezőgazdasági ágak együtt	4518,9	4516,9	4464,3
Mezőgazdaság és erdőgazdálkodás	986,1	955,0	835,4
Összesen	5505,0	5471,9	5299,7
Munkanélküliek	14,2	24,2	100,5
Gazdaságilag aktív népesség	5519,2	5496,1	5400,2
Külföldön dolgozók	3,3	3,6	15,0
Munkavállalási korú (15–59 éves férfi, 15–54 éves nő) gazdaságilag nem aktív népesség	950,9	945,5	1016,8
Ebből: tanulók	450,6	483,0	519,0
nyugdíjasok	151,7	173,9	195,5
Összesen	6473,4	6445,2	6432,0

## A népesség aktivitása, jan. 1. (ezer fő)

Év	Munkaerőforrás				Gazdaságilag aktív				
Összesen	Ebből:			Összesen	Ebből:				
Munkaképes korú népesség	Munkaképes koron kívüli aktív keresők*	Munkaképes koron túl foglalkoztatott nyugdíjasok	Aktív keresők	Gyeken, gyeden lévőek	Foglalkoztatott nyugdíjasok	Foglalkoztatottak együtt	Munkanélküliek	Aktivitási ráta	népesség
1980	6746,4	6175,0	228,5	342,9	5733,6	5073,6	264,0	396,0	
1981	6709,4	6140,2	195,1	374,1	5700,6	5014,5	254,1	432,0	

1982	6651,8	6107,1	164,9	379,8	5678,4	5001,9	241,5	435,0	
1983	6617,3	6083,2	147,8	386,3	5646,3	4970,1	233,2	443,0	
1984	6610,1	6070,5	142,3	397,3	5615,9	4940,0	223,9	452,0	
1985	6593,6	6056,0	135,1	402,5	5590,5	4912,9	217,6	460,0	
1986	6569,6	6028,4	130,3	410,9	5580,3	4892,5	219,8	468,0	
1987	6547,8	5999,4	129,3	419,1	5595,4	4885,2	224,8	479,0	
1988	6528,7	5988,1	125,3	415,3	5559,4	4844,8	230,7	473,0	
1989	6473,4	5968,7	118,6	386,1	5519,2	4822,7	241,0	441,3	
1990	6445,2	5956,8	110,4	378,0	5496,1	4795,2	244,7	432,0	
1991	6432,0	5997,4	101,6	333,0	5400,2	4668,7	247,4	383,6	

\* 60 éves és ennél idősebb férfi, ill. 55 éves és ennél idősebb nő.

## Az aktív keresők számának megoszlása (%-ban, az év elején)

Népgazdasági ágak	1949	1960	1970	1976	1981	1989	1990	1991
Ipar	19,4	27,9	36,2	35,0	32,9	30,4	29,9	29,7
Építőipar	2,2	6,1	7,4	8,3	7,8	7,0	7,0	7,0
Mező- és erdőgazdaság	53,8	38,5	25,0	21,3	21,1	18,4	18,0	16,1
Közlekedés	4,4	6,5	7,3	7,9	6,7	6,7	6,9	7,4
posta és távközlés					1,3	1,6	1,6	1,6
Kereskedelem	5,3	6,3	7,9	9,2	9,8	10,8	10,8	12,0
Vízgazdálkodás	0,1	0,2	1,2	1,4	1,5	1,6	1,6	1,4
Egyéb anyagi tevékenység	n. a.	n. a.	0,8	0,8	0,9	0,9	0,9	0,9
<i>Anyagi ágak együtt</i>	85,2	85,5	85,8	83,9	82,0	77,4	76,7	76,1
Személyi és gazdasági szolgáltatás	3,5	2,5	2,0	2,8	3,1	4,3	4,4	4,5
Egészségügyi, szociális és kulturális szolgáltatás	3,7	5,6	7,3	9,0	10,5	12,9	13,6	13,9
Közösségi, közigazgatási és egyéb szolgáltatás	7,6	6,4	4,9	4,3	4,4	5,4	5,4	5,5

<i>Nem anyagi ágak együtt</i>	14,8	14,5	14,2	16,1	18,0	22,6	23,3	23,9
<b>Összesen</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>

## Az aktív keresők száma és korcsoportos megoszlása (ezer fő, ill. %)

Életkor	1949	1960	1970	1980	1990*	Ezen belül	
	férfiak	nők					
14–29 éves	1533,5	1452,9	1671,1	1654,1	1091,1	607,3	483,8
30–39 éves	766,5	1108,0	1159,4	1337,0	1252,6	644,6	608,0
40–nyugdíjkorhatárig	1268,0	1565,4	1763,1	1917,5	1674,5	915,2	759,3
Nyudíjkorhatár felett	516,9	633,3	395,1	160,2	51,4	16,5	34,9
<i>Összesen</i>	<i>4084,9</i>	<i>4759,6</i>	<i>4988,7</i>	<i>5068,8</i>	<i>4069,6</i>	<i>2183,6</i>	<i>1886,0</i>
14-29 éves	37,5	30,5	33,5	32,6	26,8	27,8	25,6
30–39 éves	18,8	23,3	23,2	26,4	30,8	29,5	32,2
40–nyugdíjkorhatárig	31,0	32,9	35,4	37,8	41,2	41,9	40,2
Nyugdíjkorhatár felett	12,7	13,3	7,9	3,2	1,2	0,8	1,9
<i>Összesen</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>

\* Az 50 főnél többet foglalkoztató gazdálkodó szervezetek adatai.

## A foglalkoztatottak összetételének alakulása nemzetgazdasági ágak és nemek szerint, 1991. január 1.

Nemzetgazdasági ág	Aktív keresők	Gyes-en, gyed-en lévő	Nyugdíj mellett dolgozók	Foglalkoztatottak
	száma (ezer fő)			
	<i>Összesen</i>			
<b>Ipar</b>	<b>1388,4</b>	<b>84,3</b>	<b>92,9</b>	<b>1565,6</b>
<b>Építőipar</b>	<b>328,7</b>	<b>5,7</b>	<b>13,4</b>	<b>347,8</b>
<b>Közlekedés</b>	<b>343,2</b>	<b>8,6</b>	<b>12,3</b>	<b>364,1</b>
<b>Posta és távközlés</b>	<b>74,3</b>	<b>5,0</b>	<b>5,8</b>	<b>85,1</b>
<b>Kereskedelem</b>	<b>557,8</b>	<b>40,8</b>	<b>53,7</b>	<b>652,3</b>

Vízgazdálkodás	66,8	1,7	6,9	75,4
Egyéb anyagi tevékenység	40,4	11,1	3,8	55,3
Nem anyagi ágak	1116,9	64,5	137,3	1318,7
Nem mezőgazdasági ágak együtt	3916,5	221,7	326,1	4464,3
Mezőgazdaság és erdőgazdálkodás	752,2	25,7	57,5	835,4
<i>Összesen</i>	<i>4668,7</i>	<i>247,4</i>	<i>383,6</i>	<i>5299,7</i>
	<i>Férfi</i>			
Ipar	828,4	0,3	49,0	877,7
Építőipar	262,8	–	11,0	273,8
Közlekedés	254,4	0,1	8,2	262,7
Posta és távközlés	34,5	–	2,4	36,9
Kereskedelem	197,9	0,2	23,7	221,8
Vízgazdálkodás	50,9	–	4,5	55,4
Egyéb anyagi tevékenység	26,2	–	2,8	29,0
Nem anyagi ágak	421,8	0,6	49,1	471,5
Nem mezőgazdasági ágak együtt	2076,9	1,2	150,7	2228,8
Mezőgazdaság és erdőgazdálkodás	466,0	0,1	35,7	501,8
<i>Összesen</i>	<i>2542,9</i>	<i>1,3</i>	<i>186,4</i>	<i>2730,6</i>
	<i>Nő</i>			
Ipar	560,0	84,0	43,9	687,9
Építőipar	65,9	5,7	2,4	74,0
Közlekedés	88,8	8,5	4,1	101,4
Posta és távközlés	39,8	5,0	3,4	48,2
Kereskedelem	359,9	40,6	30,0	430,5
Vízgazdálkodás	15,9	1,7	2,4	20,0
Egyéb anyagi tevékenység	14,2	11,1	1,0	26,3
Nem anyagi ágak	695,1	63,9	88,2	847,2
Nem mezőgazdasági ágak együtt	1839,6	220,5	175,4	2235,5
Mezőgazdaság és erdőgazdálkodás	286,2	25,6	21,8	333,6
<i>Összesen</i>	<i>2125,8</i>	<i>246,1</i>	<i>197,2</i>	<i>2569,1</i>

## A jogi személyiségű gazdasági szervezetek száma gazdasági ágak és gazdálkodási forma szerint, 1991. december 31.

Gazdasági ágak	Összesen	Ebből			
		Rt.	Szövet- kezet*		
Vállalat	Kft.				
Bányászat	42	18	19	2	1
Villamosenergia-ipar	33	17	14	2	—
Kohászat	193	27	153	6	5
Gépipar	5470	425	4181	113	735
Építőanyag-ipar	424	51	331	16	26
Vegyipar	967	48	766	30	119
Könnyűipar	2987	194	2127	91	569
Egyéb ipar	364	41	224	6	91
Élelmiszeripar	1050	147	814	52	16
Ipar összesen	11530	968	8629	318	1562
Építőipar	6600	230	4994	94	1243
Mezőgazdaság	2902	175	1139	38	1487
Közlekedés	1302	80	1134	8	76
Posta és távközlés	50	3	43	2	2
Belkereskedelem	13065	257	12011	231	510
Külkereskedelem	3190	43	3060	69	6
Vízgazdálkodás	645	38	64	1	2
Gépi adatfeldolgozás, számítástechnikai tev.	1035	26	880	23	91
Az anyagi tevékenység egyéb fajtái	262	8	236	13	5
Személyi és háztartási szolgáltatások	373	15	218	5	134
Üzleti szolgáltatások	3543	96	3091	112	160
Pénzügyi szolgáltatás	409	5	70	72	261
Lakás-, város- és községgazdálkodási szolg.	1944	170	170	9	1590
Környezet- és természetvédelem	106	—	88	—	14
Egészségügyi, szociális és kulturális szolg.	1910	99	1689	36	60

Közösségi, közigazgatási és egyéb szolg.	512	27	355	9	19
<b>Összesen</b>	<b>49378</b>	<b>2240</b>	<b>37871</b>	<b>1040</b>	<b>7222</b>

\* A vízgazdálkodási társulat nélkül

## A jogi személyiségű gazdasági szervezetek száma, 1988–91

Gazdálkodási forma	1988	1989	1990	1991			
I.	II.	III.	IV.				
negyedév							
Vállalat	2378	2400	2363	2357	2344	2278	2240
Vállalat és tröszt	1987	2002	2004	2026	2034	1981	1952
Leányvállalat	391	398	359	331	310	297	288
Közös vállalat	391	398	359	331	310	297	288
Gazdasági társaság	919	5191	19401	28029	32189	34965	39327
Egyesülés	78	105	201	206	218	225	229
Közös vállalat	275	295	237	209	199	191	187
Korlátolt felelősségű társaság	450	4484	18378	26837	30893	33581	37871
Részvénytársaság	116	307	646	777	879	968	1040
Szövetkezet	7414	7546	7641	7666	7717	7740	7749
Mezőgazd., halászati, termelőszöv., mezőgazd. szakszöv.	1333	1333	1348	1381	1402	1414	1419
Kisterm. szöv., egyéb szöv.	2439	2520	2629	2666	2639	2699	2704
Kisszövetkezet	3108	3223	3155	3113	3115	3110	3099
Vízgazdálkodási társulat	534	470	509	506	507	517	527
<b>Összesen</b>	<b>10711</b>	<b>15137</b>	<b>29405</b>	<b>38052</b>	<b>42250</b>	<b>44983</b>	<b>49316</b>

## A jogi személyiségű gazdasági szervezetek létszámkategóriák



szerint\*, 1991. I. félév

Ág, ágazat	–20 fő	21–50 fő	51–300 fő	301 főtől	Összesen
Ipar	5333	2039	1879	881	10132
Ebből:					
Bányászat	4	6	11	20	41
Villamosenergia-ipar	10	3	1	22	36
Kohászat	66	38	25	42	171
Gépipar	2696	1011	827	269	4803
Építőanyag-ipar	187	74	68	46	375
Vegyipar	504	188	104	52	848
Könnyűipar	1278	523	622	238	2661
Egyéb ipar	155	54	104	18	331
Élelmiszeripar	433	142	117	174	866
Építőipar	3410	1297	800	146	5653
Mezőgazdaság	754	239	1019	671	2683
Közlekedés	738	196	106	58	1098
Posta és távközlés	25	10	2	5	42
Belkereskedelem	8931	855	467	389	10642
Külkereskedelem	2144	144	57	30	2375
Vízgazdálkodás	466	19	72	36	593
Gépi adatfeldolgozás, számítástechnikai tevékenység	728	129	46	5	908
Az anyagi tevékenység egyéb fajtái	171	27	19	1	218
Személyi és háztartási szolgáltatások	151	58	97	15	321
Üzleti szolgáltatások	2471	271	141	24	2907
Pénzügyi szolgáltatás	172	142	58	12	384
Lakás-, város- és községgazdálkodási szolgáltatás	116	33	107	78	334
Környezet- és természetvédelem	78	15	2	–	95
Egészségügyi, szociális és kulturális szolgáltatás	1293	162	132	15	1602

Közösségi, közigazgatási és egyéb szolgáltatás	355	87	26	10	478
<b>Összesen</b>	<b>27336</b>	<b>5723</b>	<b>5030</b>	<b>2376</b>	<b>40465</b>

\* Az 1936 lakás- és garázsszövetkezet, felszámolás alatt lévő, valamint ismeretlen létszámú szervezet nélkül.

## A nem jogi személyiségű és egyéni vállalkozások száma alaptevékenység szerint, 1990

Ágazat	Nem jogi személyiségű	Egyéni	Összesen	–2	2–5	6–10	10–
éve működő							
Ipar	11580	104839	116419	66707	17885	18601	13226
Bányászat	10	–	10	6	2	2	–
Villamosenergia- ipar	101	–	101	80	7	14	–
Kohászat	160	537	697	200	130	182	185
Gépipar	6675	26618	33293	14990	5888	7341	5074
Építőanyag-ipar	196	891	1087	551	217	206	113
Vegyipar	679	1818	2497	1395	518	404	180
Könnyűipar	2779	34587	37366	17793	6821	6831	5921
Egyéb ipar	480	35597	36077	29226	3222	2495	1134
Élelmiszeripar	500	4791	5291	2466	1080	1126	619
Építőipar	5983	55225	61208	26598	11630	12534	10446
Építőipari kivitelezés	4947	44030	48977	20386	9591	10440	8560
Építőipari tervezés, szervezés	1036	11195	12231	6212	2039	2094	1886
Mezőgazdaság és erdőgazdálkodás	2129	11428	13557	9546	2283	614	1114
Mezőgazdaság	1939	11428	13367	9461	2243	590	1073
Erdőgazdálkodás	190	–	190	85	40	24	41
Közlekedés, posta és távközlés	1880	54867	56747	33999	13745	8057	946
Közlekedés	1815	54867	56682	33956	13732	8048	946
Posta és távközlés	65	–	65	43	13	9	–
Kereskedelem	6557	132373	138930	101797	19874	13559	3700
Belkereskedelem	6416	132321	138737	101610	19870	13557	3700

Külkereskedelem	141	52	193	187	4	2	–
Vízgazdálkodási termelés és szolgáltatás	81	–	81	37	14	30	–
Gépi adattfeldolgozás, számítástechnikai tevékenység	1106	–	1106	408	190	508	–
Az anyagi tevékenység egyéb fajtái	493	–	493	227	153	112	1
<i>Anyagi tevékenységek összesen</i>	<i>29809</i>	<i>358732</i>	<i>388541</i>	<i>239319</i>	<i>65774</i>	<i>54015</i>	<i>29433</i>
<i>Összesen</i>	<i>65400</i>	<i>393450</i>	<i>458850</i>	<i>275263</i>	<i>79366</i>	<i>62440</i>	<i>41781</i>

## Privatizáció '91

A magyarországi politikai és gazdasági rendszerváltás békés jellegének egyik biztosítékát az nyújtotta, hogy gyakorlatilag egyetlen számottevő politikai tényező, szakmai fórum és lakossági csoport sem kérdőjelezte meg a gazdaság államtalanításának, ezen belül pedig a tulajdonviszonyok átalakításának szükségességét. A 80-as évtized végére nyilvánvalóvá vált, hogy az állami tulajdon keretei között a gazdaság képtelen alkalmazkodni a nemzetközi piac követelményeihez, a gazdasági teljesítmény, az életszínvonal csak egyre növekvő külföldi adósság árán – vagy még úgy sem – tartható fenn, a „tulajdon mindenkié” elve valójában a nemzeti vagyon gazdátlanságához, alacsony hatékonyságú működtetéséhez, feléléséhez vezetett. Ebben a helyzetben az alternatíva csak az lehetett: a magántulajdont vissza kell állítani jogaiba. Ugyanakkor az is nyilvánvalóvá vált, hogy a magántulajdonú gazdaság – mégoly liberális gazdaságpolitika mellett sem – épülhet fel pusztán az újonnan keletkező kisvállalkozások elszaporodásával és megerősödésével, a folyamatot meg kell gyorsítani a privatizáció, azaz az állami vállalatok értékesítése révén.

A privatizáció jogi keretének egyik pillérét még a szocialista politikai viszonyok között, de annak ideológiai tartalmán „csendben” túllépve, a gazdasági társaságokról szóló törvény 1988. évi jóváhagyásával rakta le a magyar parlament. Ez a törvény lehetővé tette, hogy az önkormányzó – vállalati tanács vagy közgyűlés által irányított – állami vállalatok reálvagyonukat részben vagy akár teljesen korlátolt felelősségű társaságokba, részvénytársaságokba vigyék be, partnerül más állami vállalatokat, hazai, ill. külföldi természetes és jogi személyeket választva. A vagyon társaságosítása – amellet, hogy a hagyományosan erősen központosított nagyvállalati szerkezet bizonyos decentralizációjával, és kismértékű külföldi tőkebevonással járt – valójában a privatizáció előszobájának tekinthető, de még nem jelentett valóságos privatizációt a szó klasszikus értelmében. Ekkor ugyanis nem az állami vagyon pénzzé tételéről, csak formai megváltozásáról – reálvagyon helyett értékpapírvagyonná való átalakulásáról – van szó, miközben e vagyon fölötti rendelkezés joga továbbra is az önkormányzó vállalaté.

A szakmai köznyelv spontán privatizációnak nevezte el azt a folyamatot, amelyben az állami vállalatok – vagyonuk döntő részét egy vagy több társaságba bevive – amolyan társasági „bolygórendszerekké” váltak: a vállalati központ körül számos, a korábbi vállalati vagyont

működtető kft., rt. helyezkedett el, amelyekben elsőprő tulajdoni többséggel bírt a vállalati központ. Az utóbbi vagyona viszont így már nem gépekben, berendezésekben, hanem a bolygórendszerben keringő társaságokban lévő üzletrészekben, részvényekben testesült meg, az állami vállalat tehát valójában vagyonkezelő központtá alakult. Becslések szerint 1988 és 1990 márc.-a között több mint 100 állami nagyvállalat vált ilyen típusú vagyonkezelő szervezetté.

Az 1989-ben elfogadott átalakulási törvény már arra is lehetőséget kínált – egyes esetekben, pl. ha az állami vállalat vagyonának több mint a felét értékpapírok adták, kötelezővé is tette –, hogy az állami vállalat „egy az egyben” alakuljon át részvénytársasággá. Szakértők „nyers privatizációnak” hívják az ilyen akció nyomán kialakult helyzetet: az állami vagyon ekkor is már csak értékpapírokból áll, ez a „csomag” azonban az önkormányzó vállalatról visszaszáll valamely központi állami szervre: minisztériumra vagy – létrejötte után – az Állami Vagyonügynökségre (ÁVÜ). 1988 és 1990 tavasza között még mindössze 4 állami vállalat választotta a teljes átalakulást, a következő 1 év során azonban már 39 átalakulás fejeződött be, s a folyamat azóta is gyorsulni látszik.

A politikai rendszerváltással lényegében egyidejűleg fordulat következett be a magyarországi privatizáció jogi környezetében: az Országgyűlés 1990 márc.-ában törvénnyel hívta életre az ÁVÜ-t, jóváhagyta az Ideiglenes Vagyonpolitikai Irányelveket, és megalkotta az állami vagyon védelméről szóló törvényt. Ettől fogva az új, ekkor még az Országgyűlés alá rendelt hivatal hivatott felügyelni a privatizáció teljes menetét. Jóváhagyni az állami vállalatok társasággá való átalakulásának tervét, kezelni a társasággá alakított vállalatokban meglévő, nem külföldi vagy magánkézben lévő tulajdonrészt, aktívan kezdeményezni az állami vállalat értékesítését, valamint ellenőrizni, hogy az önkormányzó vállalatok „spontán” társaságalapításai, vagyonrészeinek eladása során – az egészen csekély jelentőségű eseteket kivéve – az állami vagyont reálisan értékelik-e.

Elvileg hozzájárult a privatizáció jogi feltételeinek tisztázásához a kárpótlási törvény, az egyházi vagyonokról, valamint az önkormányzatokról szóló törvények 1991. évi elfogadása. Mind szakértői, mind a privatizációért felelős kormányzati műhelyekben többé-kevésbé egyetértés mutatkozott mindeddig abban, hogy a magyarországi privatizáció alapvetően piaci alapú – tehát a vagyon értéken cserél gazdát, némileg eltérően a cseh-szlovákiai vagy lengyelországi megoldásoktól. Ebből a szempontból tiszta helyzetet teremtett a kárpótlási törvény, amely egyértelművé tette, hogy nem kerül sor reprivatizációra – vagyis a vagyon természetbeni visszajuttatására az egykori tulajdonosok javára –, miközben a kárpótlási jegy pótlólagos keresletet teremthet a privatizálandó állami vagyon iránt.

A piaci elv ellenére Magyarországon is sor kerül azonban ellenérték nélküli vagyonosztásra: ingyenesen juthatnak elkönfiskált ingatlanaikhoz az egyházak, jogszabály intézkedik ingyenes vagyonátadásról az önkormányzatok számára, és – noha a döntés még csak elvi síkon született meg – minden bizonnyal ilyen módon töltik majd fel vagyonnal az állami költségvetésről leválasztott, pénzügyileg önállósított társadalombiztosítást is. A Vagyonpolitikai Irányelvek mindeddig – noha ilyen tartalmú követelések egyes munkavállalói csoportok és érdekvédelmi szervezetek részéről rendszeresen felmerülnek – nem tették lehetővé, hogy a társasággá alakulás során az érintett vállalat dolgozói ingyenesen juthassanak vagyonrészhez, vásárlási kedvezmények adására azonban mód van. Az alkalmazottak privatizációban való részvételének intézményes támogatását a Munkavállalói Részvételi Program (MRP) címén készülő törvény hivatott megfogalmazni.

A magyarországi privatizáció jellegzetessége, hogy a valóságos folyamatok többnyire megelőzik a történések gazdaságpolitikai tudatosítását és a jogi szabályozás kialakítását. Jóllehet, valamilyen mélységű privatizáció lényegében már 1986 óta folyik, a privatizáció deklarált megjelenése a gazdaságpolitikában csak 1991 febr.-jára tehető. Az ekkor publikált négyéves gazdasági kormányprogram az 1991-es évet az „átrendezés és privatizáció” időszakának titulálja, a részletes privatizációs program elkészítését pedig máj.-ra ígéri. Többfordulós belső kormányzati viták után valamelyest egyeztetett dokumentum azonban csak szept.-ben született, s a belőle következő törvénykezési feladatok 1991-ben már nem voltak megoldhatók. „A kormány tulajdonosi és privatizációs stratégiája” mindenesetre 1994-re 50% alá kívánja csökkenteni az állami tulajdon

arányát a termelővagyonban és 20–30%-ra tervezi növelni a külföldi tulajdon arányát. A privatizáció végrehajtását a program decentralizálni kívánja, a központi kezdeményezést a stratégiai vállalatokra korlátozná.

A program kilátásba helyezi az Állami Tulajdonosi Intézet (ATI) életre hívását, az új közhivatal átvénné az ÁVÜ-től a tartósan állami tulajdonban maradó vállalati vagyonrészek kezelésének megszervezését és felügyeletét. A tartósan teljesen vagy döntő részben állami tulajdonban maradó cégek körét nov. 30-ig az ágazati minisztereknek kellett volna kijelölniük, az eddig napvilágot látott tervezetek szerint ez kb. 100 vállalatot érintene. A program előírja azt is, hogy azok az önkormányzó vállalatok, amelyek 1992. dec. 31-ig nem alakulnak át gazdasági társasággá, államigazgatási felügyelet alá kerülnek. A program nem tér ki a sokak által szükségesnek vélt privatizációs törvény létrehozására – amely egységes keretbe helyezné a privatizációval kapcsolatos hatásköröket, intézményeket –, utal viszont a már meglévő jogszabályok kódexbe foglalására. A parlament több bizottsága a program sorsától tette egyébként függővé a szept. 30-án hatályát veszített – másfél év alatt két ízben meghosszabbított – Ideiglenes Vagyonpolitikai Irányelveket felváltó új Vagyonpolitikai Irányelvek megvitatását.

A program nem tesz említést arról sem, hogy valójában hány állami cég, összesen mekkora értékű vagyonának privatizálását tűzi ki célul, erre nézve csak szakértői becslésekre lehet támaszkodni, A Privatizációs Kutatóintézet számításai azt mutatják, hogy 1991 közepén a mintegy 2200 vállalatban elhelyezkedő, összesen 1800 Mrd Ft-nyi könyv szerinti állami vállalati vagyonérték a cégek nyereségességi megoszlását, az eddigi értékesítési tapasztalatokat, a szükséges felszámolásokat is figyelembe véve, piaci áron hozzávetőleg 1300 Mrd Ft-ot érhet. Ebből levonva a várhatóan tartósan állami tulajdonban maradó vállalatok értékét, az önkormányzatok részesedését, a munkavállalói kedvezmények költségét, magával a privatizációs folyamattal kapcsolatosan felmerült ráfordításokat, a környezeti károk miatti fizetési kötelezettségeket, a hitelkedvezmények, a kárpótlási jegyek és társadalombiztosítási vagyonátadás miatt kieső bevételeket, az állam számára kb. 200–300 Mrd Ft-os privatizációs nettó bevétel prognosztizálható.

A spontán privatizáció 1990-es állami ellenőrzés alá vonása, az ÁVÜ megalakulása és aktivizálódása óta a folyamatok statisztikai nyomon követése valamelyest könnyebbé vált, az akciók elhúzódása és az Ügynökség munka- és információszervezési visszasságai következtében azonban egyelőre csak hézagos kép állítható össze a privatizáció előrehaladásáról. Az egyik legfigyelemreméltóbb változás, hogy jelentősen felgyorsult a társaságosodás (nyers privatizáció), ezzel azonban nem tart lépést a valóságos privatizáció, az állami vagyonrészek eladása. Az ÁVÜ 1990. márc. 1-je és 1991. szept. 30-a között 729 állami vállalat társasággá alakulását hagyta jóvá, amelyből 104 eset fejeződött be. Ez utóbbiak során 261 Mrd Ft összegű vagyonérték 83%-a került az ÁVÜ tulajdonába. Míg tehát 1990 előtt az önkormányzó vállalatok általában elkerülték a teljes átalakulást, jelenleg a vállalatok – pénzügyi, piaci problémáik elől „előre” menekülve – maguk mondanak le az önkormányzó formáról és a társasággá alakulást választva leteszik sorsukat az ÁVÜ kezébe, amely – kellő kereslet hiányában, bürokratikus akadályok és döntési huzavonák következtében – korántsem képes ilyen ütemben megbirkózni a rászállt állami vagyonrészek eladásával. Noha a gyorsan halmozódó eladatlan vagyonrészek piaci értéke a magyar gazdaság válsága következtében rohamosan morzsolódik le, ez a fejlemény egyre sürgetőbben követeli, hogy az önkormányzati forma elhalásával az ideig-óráig megmaradó állami tőke működtetésére új intézményi forma szülessen meg.

A privatizáció az alkalmazott technikákat illetően 1991-ben 2 fő csapáson haladt: az ÁVÜ által kezdeményezett, ún. aktív privatizációs akciók, valamint a Vagyonügynökség által kontrollált, de az ÁVÜ-n kívül kezdeményezett privatizáció révén. A központi kezdeményezésű privatizáció brit mintára – speciálisan összeállított „vállalat-csomagokat” kíván értékesíteni. Az 1990 szept.-ében meghirdetett Első Privatizációs Programba (EPP) 20 nyereséges, különféle ágazatokból összeválogatott vállalat került, amelyek összesen 56 Mrd Ft-nyi könyv szerinti vagyonértéke a teljes állami vállalati vagyon 2,5%-át reprezentálta. Fontos tényező, hogy e vállalatok összesen kb. 15 Mrd Ft hitelállománnyal rendelkeztek. A 20 cég privatizációs koncepciójának elkészítésére az ÁVÜ

pályázatot írt ki, végül a 300 jelentkező közül 18-nak az ajánlatát fogadták el. A tanácsadó cégek kiválasztása, a velük való szerződéskötés 1991 tavaszáig tartott, ezután kezdődhetett a szervezeti korrekciók elvégzése, a mérlegbeszámoló, a vagyonmérleg, pénzügyi és üzleti terv elkészítése, tehát a privatizáció előkészítése. Jóllehet az EPP végrehajtását 1991 második felére ígérték, nov. közepéig nem volt hír arról, hogy az EPP-ben szereplő bármely vállalat teljes vagy akár részleges privatizációja végbement volna. A mérlegkészítések, hiteles könyvvizsgálások nem lebecsülendő technikai nehézségei mellett szakértők egyebek között annak tulajdonítják az eredmények késlekedését, hogy a program meghirdetése óta eltelt 1 év alatt szinte valamennyi vállalat pénzügyi és piaci helyzete romlott, időközben válságmenedzselési feladatok keletkeztek, a cégek vonzereje a külföldi befektetők szemében jelentősen megcsappant. Hasonló okoknál fogva nem teljesülhetett az EPP-nek az az ígérete, hogy a vállalatok egy részét a Budapesti Értéktőzsde segítségével privatizálják: e cégeknek ugyanis nem egyszerűen tőkére van szükségük, hanem olyan stratégiai befektetőre, aki a szükséges tőkeinjekción túl elősegíti a szerkezet- és piacváltást, valamint az új menedzsergarnitúra kinevelését is. Ez a vállalati érdek találkozik a külföldi befektetők törekvésével is, akik rendszerint még a tőzsdére kerülés előtt teljes egészében tulajdoni befolyásuk alá kívánják vonni a vállalatot.

1990 dec.-ében hirdette meg az ÁVÜ az ún. Második Privatizációs Programot (MPP), amely a korábbi spontán privatizációk során „kiüresedett” vállalati központok privatizációját célozza: az első szakaszban összegyűjtött 12 cég összesen 115 társaságba vitt be mintegy 14 Mrd Ft összértékű vagyont. Az eredetileg 1991 végére, 1992 elejére tervezett első MPP-fázist egy 15 cégből álló, összesen közel 33 Mrd Ft vagyonértékű csomag követné, potenciálisan pedig bekerülhet további 58 kiüresedett vállalat összesen 35 Mrd Ft vagyonértékkel.

Az ÁVÜ aktív programjai között 3 szektorspecifikus csomag is szerepel: 1990. okt.-ben döntöttek a történelmi borvidékek összehangolt privatizációjáról, ennek során 15 boripari és mezőgazdasági vállalat összesen mintegy 10 Mrd Ft-nyi könyv szerint vagyonát kívánják értékesíteni, elsősorban az ágazatban tevékenykedő szakmai befektetőktől érkező jelentős tőkeinjekcióval egyidejűleg. 1991. máj-ban hirdették meg az Építőipari Privatizációs Programot, amelyben – 36 cég előzetes vizsgálata alapján – 10–15 perspektivikus építőipari vállalatot értékesítenének, egybekötve a cégek szervezeti decentralizálásával. Szektorálisnak nevezhető az ÁVÜ 1991 nyarán nyilvánosságra került irodaház-programja is. Ennek keretében a Vagyonügynökség magához vonta 12 budapesti, belvárosi vállalatnak otthont adó irodaház kezelői jogát, arra hivatkozva, hogy számos, egyébként veszteséges cég az általa kezelt irodák bérbeadásából tartja fenn magát. Az elképzelések szerint az épületeket elfoglaló vállalatok 2 év múlva piaci bérleti díjat kötelesek fizetni az ingatlanokért, ellenkező esetben olcsóbb helyiségekbe kell költözniük. Az első 2 szakmai program teljesítési határideje 1992 első fele, hivatalos információk szerint a privatizációk technikai előkészítése megkezdődött.

A nem teljesen pontos és naprakész statisztikák azt mutatják, hogy az ÁVÜ privatizációjánál több eredményt képes felmutatni mindegyik, külső kezdeményezéssel elinduló privatizációs technika. Becslések szerint, míg az ÁVÜ aktív privatizációs programjai az MPP-t kivéve, összesen mintegy 130 Mrd Ft-nyi vagyontömeget érintenek, az 1987–90 közötti spontán privatizáció, valamint az 1990–91-ben állami ellenőrzés alatt végbement vállalati kezdeményezésű – „spontán” – privatizáció ennek mintegy háromszorosát mozgatta meg. Fontos hangsúlyozni, hogy mindez elsőpró részben nyers privatizációt, vagyis az állami tulajdonnak kismértékben külső tőkével való társulását, nagyobb részben egyszerűen állami részvénytársasággá való átalakulását jelenti, nem pedig az állami tulajdon pénzbevétellé való átváltását. Az ÁVÜ létrejötté óta is lehetőségük van ugyanis az állami vállalatoknak arra, hogy maguk kezdeményezzék társasággá alakulásukat, kül- vagy belföldi tőkével való társulásukat tőkeemelés révén, ill. az egészben vagy részben történő megvásárlásukról folytatandó tárgyalásokat, az ügylet lényeges végrehajtása azonban – a vagyonvédelmi törvény alapján – ebben az esetben is az ÁVÜ közreműködésével és szoros ellenőrzésével történik.

Ennek egy „alváltozata” az 1991. febr.-ban meghirdetett, ún. befektetői kezdeményezésű – „harmadikutas” – privatizáció, amelynek során a külső befektető tehet ajánlatot egy állami vállalat megvásárlására az ÁVÜ-nél, s ha a kiszemelt cég vezetése ellenállást tanúsít, noha a

Vagyonügynökség előnyösnek ítéli meg az ügyletet, az ÁVÜ-nek jogában áll államigazgatási felügyelet alá vonni a céget. 1991 közepéig mintegy 300 ilyen bejelentés érkezett az ÁVÜ-höz, összesen hozzávetőleg 10 Mrd Ft értékű állami vagyont. Döntő többségük csak egy-egy vállalat egységére, részbeni kivásárlására vonatkozott, a kivételek között szerepel a Pharmatrade külkereskedelmi vállalat 600 millió Ft-os, a Hungarotex több mint 3,5 Mrd Ft-os és a Gundel étterem azóta már nyélbe is ütött 600 millió Ft-os vásárlási ajánlata. E technika népszerűségét azonban minden egyéb körülménytől függetlenül beárnyékolja, hogy a magyar cégre szemet vető külföldi befektetőnek ebben az esetben is versenyeznie kell az ÁVÜ által beszerzendő ellenajánlatokkal, más esetben pedig – ha az első jelentkező esélyei növelni kell – a pályázat tisztaságát érheti gyanú.

A nem központi kezdeményezésű privatizáció legfrissebb változata az 1991 szept.-ében megindított „egyszerűsített privatizáció”, amely éppen az aktív, ill. a vagyonvédelem bürokratikus koloncokkal megterhelt „passzív” programok visszaszolgáltatásaiból indult ki. Ez a megoldás a privatizáció „privatizációját” tűzi ki célul a folyamatok gyorsítása érdekében. Az ÁVÜ által a jelentkezők közül kiválasztott 300 kis- és középvállalat – alkalmazottaik létszáma nem haladhatja meg a 300 főt, éves forgalmuk és könyv szerinti vagyonértékük pedig a 300 millió Ft-ot – önmagát privatizálhatja úgy, hogy megállapodást köt az ÁVÜ által kiválasztott 84 privatizációs tanácsadó cég valamelyikével. Ennek keretében a kiválasztott tanácsadóra szállnak át az ÁVÜ állami vagyonnal kapcsolatos jogai és felelőssége, a Vagyonügynökség tevékenysége kizárólag az átalakulási és értékesítési dokumentumok vizsgálat nélküli aláírására és az ellenérték bekasszírozására korlátozódik, miközben a tanácsadó díjazása a privatizációs bevételtől függ. Szakértők a privatizáció decentralizálásától az események felpörgetését várják, nov. elején azonban még mindössze néhány tucat vállalat-tanácsadó szerződésről volt hír.

Rendszerint nem sorolják az ÁVÜ ún. központi programjai közé a kiskereskedelem és a vendéglátóipar államtalanítására szolgáló előprivatizációt, holott talán ezen a területen veti fel a legtöbb ellentmondást a privatizáció központosított technikája. Az előprivatizáció az elképzelések szerint a nagy állami vállalatok értékesítési hullámát megelőzve hajtott volna végre tulajdonreformot ebben a szektorban. Az 1990. szept.-ben törvénnyel indított akció 1991–92-ben mintegy 3 és fél ezer, a rá következő 3 év során további ezer üzlet és szolgáltatóegység árverés útján való privatizálását tűzte ki célul. A vagyonértékelések elhúzódnása miatt azonban a licitálások csak 1991. ápr.-ban kezdődhettek, s az első félévben alig több, mint 200 egység talált gazdára, összesen 800 millió Ft értékben. A tapasztalatok szerint a sikertelenség oka számos esetben a túl magas kikiáltási ár, de leggyakrabban az a tény, hogy a licitáló nem az üzlet tulajdonjogára, csak bérleti jogára tehet szert, tekintve, hogy a kiskereskedelmi egységeknek helyet adó ingatlanok többsége önkormányzati tulajdonban van. A vezető kormánypárt (MDF) programja szerint az előprivatizáció jelentős szerepre lenne hivatott az új magyar tulajdonos középosztály megteremtésében – az aukciók első fordulójában külföldi személy nem is tehet ajánlatot az üzletekre –, s ezt szolgálná a kizárólag állami tulajdon megvételéhez adható Egzisztenciahitel. A gyakorlatban azonban kellő fedezet híján csak igen kevesen képesek eleget tenni a bankok E-hitel-nyújtási feltételeinek, s maguk a pénzintézetek sem kellően érdekeltek ennek ösztönzésében.

Minden valószínűség szerint a magyarországi privatizáció az előre becsültnél hosszabb és rögzesebb úton halad majd, s noha célja elsősorban nem a jövedelemszerzés az államkassza számára, a belőle származó bevétel is jócskán alulmúlja majd a várakozásokat. Szakértői felmérések szerint az állami vállalati szektor viszonylag gyorsan jut el a nyers privatizáció – a társasági formába való átalakulás – fázisába: ez a teljes becsült piaci vagyonértéknek 1990-ben 9%-át, 1991-ben 30%-át érte el, 1992-re pedig 50%-ot érint majd. 1991 közepére azonban csak mintegy 60 Mrd Ft-nyi állami vagyon került át ténylegesen magánkézbe, s ez alig 4%-a az állami vagyon piaci értékének, 1991 első 10 hónapjában pedig mindössze 30 Mrd Ft volt a privatizációs bevétel, holott az éves előirányzat 40–50 Mrd Ft. Elméletileg a gyorsuló társaságosodás 1992-ben felszabadíthatja az utat a valóságos privatizáció előtt, minthogy azonban az állami vagyon fizikai állapota, piaci helyzete, a külső befektetőkre gyakorolt vonzereje hónapról hónapra romlik, kétséges, hogy belső vásárlóerő híján az

elméleti lehetőségből milyen valóság bontakozik ki.

Kocsis Györgyi

### ***Az első privatizációs program vállalatai***

Vállalat	Könyv szerinti vagyon (M Ft)	Privatizáció módja	Szakértő cég
Hungarhotels	11000,0	zárt kibocsátás	SwissBank Corporation
Hungexpo	1600,0	zárt kibocsátás	CCF Corporation
MÉH Tröszt	3700,0	értékesítés	Rothschild (Párizs)
Tritex	700,0	vezetői kivásárlás	Länderbank
Pietra	653,0	zárt kibocsátás	Wricor Csoport
IDEX	618,0	zárt kibocsátás	Hydec-Agrocons.
KNER Nyomda	1500,0	zárt kibocsátás	CCF Corporation
Erdőgép	61,0	alkalmazotti kivásárlás	Co-Nexus Kft.
KUNEP	197,0	zárt kibocsátás	Ernst and Young
IBUSZ	4191,9	zárt kibocsátás	Rothschild (London)
Salgótarjáni Síküveggyár	1186,0	értékesítés	Daiwa (Europe Csoport)
INTERGLOB	761,0	zárt kibocsátás	DRT Csoport Rosse
Volán Tefu	1554,0	zárt kibocsátás, értékesítés	KPMG
Hollóházi Porcelángyár	416,0	zárt kibocsátás, értékesítés	Nesbitt Thomson G.
Gamma Művek	883,1	értékesítés, vezetői és alkalmazotti kivásárlás	Pénzügykutató Rt.
Pannonplast Műanyagipari Vállalat	2649,8	értékesítés	Credit Suisse First Boston
Pannónia	2862,0	n. a.	J. P. Morgan
Danubius	2453,0	n. a.	Nomura
CENTRUM	5200,0	n. a.	Barclays de Zoette Wedd/coop.
Richter Gedeon Rt.	12417,0	magánértékesítés	Nomura/OKHB
Összesen	54602,8		

### ***A második privatizációs program vállalatai***

I. fázis

Vállalat	Vagyonerő (M Ft)
----------	---------------------



<b>Csavaripari Vállalat</b>	<b>1095</b>
<b>Csepel Művek Ruhaip.</b>	
<b>Gép- és Kerékpárgyár</b>	<b>1108</b>
<b>Elegant Május 1. Ruhagyár</b>	<b>692</b>
<b>Élelmiszer-gépipari Vállalat</b>	<b>1206</b>
<b>Építőgépgyártó Vállalat</b>	<b>436</b>
<b>GANZ Szerszámgyár</b>	<b>416</b>
<b>GRABOCENTER Sz. V. V.</b>	<b>2694</b>
<b>Információtechnikai V.</b>	<b>451</b>
<b>MOM</b>	<b>2016</b>
<b>SZATMÁR Bútorgyár</b>	<b>348</b>
<b>Szék- és Kárpitosipari V.</b>	<b>877</b>
<b>Szerszámgépipari Művek</b>	<b>2850</b>
<b>Összesen</b>	<b>14189</b>

## II. fázis

<b>Vállalat</b>	<b>Vagyonérték (M Ft)</b>
<b>AUTÓKER Autó- és Alkatrészker. V</b>	<b>5326</b>
<b>Bajatex</b>	<b>n. a.</b>
<b>Budaflax</b>	<b>n. a.</b>
<b>Budalakk</b>	<b>1406</b>
<b>Budapesti Harisnyagyár</b>	<b>816</b>
<b>Budapesti Bútoripari V.</b>	<b>833</b>
<b>Budapesti Finomkötöttárugyár</b>	<b>364</b>
<b>DUNA Élelmiszer és Vegyiáru Ker. V.</b>	<b>1053</b>
<b>Hódmezővásárhelyi Mezőgép</b>	<b>532</b>
<b>Magyar Aszfalt</b>	<b>848</b>
<b>Nyíregyházi Mezőgazdasági Gépgyár V.</b>	<b>72</b>
<b>Papíripari Vállalat</b>	<b>14963</b>
<b>REANAL Finomvegyszergyár</b>	<b>900</b>
<b>TRIÁL Sport-, Játék- és Hangszerkereskedelmi V.</b>	<b>788</b>
<b>Üvegipari Művek</b>	<b>4649</b>
<b>Összesen</b>	<b>32850</b>

### ***Az építőipari privatizációs program vállalatai***

<b>Vállalat</b>	<b>Könyv szerinti vagyonérték (M Ft)</b>
<b>Győriterv</b>	<b>35,2</b>
<b>Szolnokterv</b>	<b>23,9</b>
<b>EVITERV</b>	<b>139,9</b>
<b>KOGÉPTERV</b>	<b>261,7</b>
<b>IPARTERV</b>	<b>161,0</b>
<b>KIPTERV</b>	<b>88,1</b>
<b>VÍZITERV</b>	<b>280,5</b>
<b>ÉPBER</b>	<b>80,8</b>
<b>MŰBER</b>	<b>32,3</b>
<b>KOMBER</b>	<b>18,0</b>
<b>Kaposvári Közmű Ép. Váll.</b>	<b>185,8</b>
<b>Zalaegerszegi Közmű Ép. Váll.</b>	<b>214,2</b>
<b>Kecskeméti Közmű Ép. Váll.</b>	<b>208,0</b>
<b>Pest Megyei Közmű Ép. Váll.</b>	<b>140,0</b>
<b>Győri Közmű Ép. Váll.</b>	<b>299,1</b>
<b>KEVIÉP</b>	<b>302,6</b>
<b>DUVIÉP</b>	<b>265,8</b>
<b>Dél-Dunántúli VIÉP</b>	<b>343,0</b>
<b>VIZÉP</b>	<b>624,7</b>
<b>KIPSZER Vállalatok</b>	<b>997,2</b>
<b>Vas Megyei ÁÉV</b>	<b>679,5</b>
<b>Komárom Megyei ÁÉV</b>	<b>750,4</b>
<b>Tolna Megyei ÁÉV</b>	<b>545,4</b>
<b>Borsod Megyei ÁÉV</b>	<b>653,2</b>
<b>DÉLÉP</b>	<b>1182,4</b>
<b>Győr Megyei ÁÉV</b>	<b>1890,0</b>
<b>Szolnok Megyei ÁÉV</b>	<b>560,9</b>
<b>KEMÉV</b>	<b>602,2</b>
<b>ALTERRA</b>	<b>1161,7</b>
<b>23. Sz. ÁÉV</b>	<b>454,0</b>
<b>BULAV</b>	<b>504,1</b>
<b>BETONÚT</b>	<b>1151,6</b>

Gép- és Felvonószerelő	511,4
ÉGSZI	903,0
ETV	42,4
Összesen	16281,1

### **Gazdasági társasággá átalakult állami vállalatok**

A privatizáció típusa	Vállalatok száma		Állami vagyon (Mrd Ft)			
1990. dec. 31.	1991. nov. 30.	Könyv szerinti érték		Forgalmi érték		
1990. dec. 31.	1991. nov. 30.	1990. dec. 31.	1991. nov. 30.			
Önprivatizáció	–	4	–	3,21	–	
Vállalati-befektetői kezdeményezés	27	116	26,19	124,00	41,47	18
Állami kezdeményezés	–	4	–	97,00	–	9
Összesen	27	124	26,19	224,21	41,47	28
Alaptőke-emelés						
Hazai partner bevonásával	18	56	1,51	3,84	2,07	
Külföldi partner bevonásával	28	54	9,99	17,00	17,38	2

### **Az Állami Vagyonügynökség privatizációs tevékenységének eredménye (Mrd Ft)**

Értékesített állami vagyon	1990. dec. 31.	1991. nov. 30.
Készpénzért	1,50	3,23
Egzisztencia- és privatizációs hitelért	0,18	0,78
Devizáért	8,59	20,05

## **A csődtörvény**

1992. jan. 1-jétől új törvény szabályozza a gazdálkodó szervezetek kilépését a piacról; a csődöt, a felszámolást és a végelszámolást. A törvény a szándékok szerint a tönkremenés fenyegetésével önmagában is elősegíti a gazdálkodási fegyelem megerősödését. Védi a hitelezők érdekeit, ugyanakkor lehetőséget nyújt az adósnak az átmeneti pénzügyi gondok leküzdéséhez. Alapot teremt az életképtelen cégek felszámolásához, a befagyott tőke mobilizálásához és lehetőséget ad arra, hogy ha egy cég bármilyen okból fel akar hagyni a működéssel, akkor ezt viszonylag gyorsan megtehesse.

Ezek a mozgások minden normális gazdaság megszokott jelenségei, amelyek átfogó szabályozást igényelnek. Ma Magyarországon az ad különleges jelentőséget a törvénynek, hogy a termelési és tulajdonosi szerkezet átrendeződése, az új vállalkozások tömeges alapítása miatt egyre gyakoribbak lesznek mind az önkéntes, mind a kényszerű megszűnések. A sorban állások gyakorisága, azaz a számlák kiegyenlítésének kölcsönös és tartós halogatása még inkább szükségessé teszi, hogy a követeléseket valamiképpen be lehessen hajtani.

Az 1980-as évek elejétől miniszteri rendeletek, majd az 1986. évi 11. sz. törvényerejű rendelet szabályozta a felszámolási eljárást. A most hatályba lépő jogszabály hasznosítja az előző rendelkezések érvényesítésének – vagy éppen alkalmazásuk hiányának – tapasztalatait, és számos lényeges ponton változtat a korábbi előírásokon. A kulcskérdések, amelyek mindegyikének szabályozása módosult, a következők: kik és milyen feltételek mellett indíthatják el a csőd- vagy felszámolási eljárást, ill. a végelszámolást; kik, milyen módszerekkel menthetik meg a gyengélkedő, de hosszabb távon életképesnek látszó cégeket; milyen hasznot remélhetnek az egyes módszerektől az érintettek különböző csoportjai.

A csőd fogalma a magyar gazdaságban új jogintézmény, a törvény által adott definíció a mindennapi szóhasználatától eltér. A csőd bejelentése nem feltétlenül rossz az adós számára. Igaz, ez általában kétes likviditási helyzetre, az esedékes kifizetések teljesítésének nehézségeire utal, de lényege éppen az, hogy az érintett cég 90 napra fizetési haladékot (moratóriumot) kap. Ez alatt rendezheti pénzügyeit, megállapodásra juthat hitelezőivel, s így megmenekülhet a felszámolástól. E kedvező hatások miatt a csődeljárást maga az adós kezdeményezheti.

A törvény fontos újdonsága, hogy a gazdálkodó egység vezetője számára nemcsak lehetőség, hanem kötelezettség is a csőd bejelentése, ha bármely adósságot az esedékességet követő 90 napon belül nem tud kiegyenlíteni. A bejelentés elmulasztásáért a vezető a polgári jog szabályai szerint felelősségre vonható. Ennek közvetlen előzménye egyébként a korábbi törvényerejű rendeletet módosító 1990. évi XII. (ún. deregulációs) törvény, amely hasonló kötelezettséget írt elő – akkor még a csőd intézményének hiányában – a felszámolási eljárás megindítására.

E rendelkezés a gazdálkodási fegyelem erősítését célozza és kemény szabály a késedelmes fizetések elterjedő gyakorlatával szemben. Ugyanakkor a csődeljárásnak az adós számára nyújtott előnye (és a csalárd csődök elkerülése) indokolja, hogy ilyen kezdeményezéssel csak legfeljebb 3 évben egyszer lehessen élni. Ha egy cégnek a megadott időtartamon belül másodszor is csődöt kellene jelentenie, akkor ezt nem teheti, hanem kötelessége a felszámolási eljárás megindítását kérni. (A törvény indoklása ad azonban egy kibúvót: a határidő újra kezdődik, ha a gazdálkodó egység az átalakulási törvény alkalmazásával más szervezeti-tulajdonosi formát ölt.)

A felszámolás megindítása a most említett alapeseten túl a fizetéseképtelenség kategóriájához kötődik. Az új jogszabály e fogalom meghatározásában is pontosabb és szigorúbb, mint elődei. (Az eredeti, 1986-os rendelet mindvégig tartós fizetéseképtelenségről beszélt, s a kritériumok részletes felsorolása helyett csak 2 példát említett; a vagyont meghaladó tartozásokat és a követetések végrehajtásának eredménytelenségét. Az 1990-es módosítás ehhez még a „fizetéseit megszüntette” bizonytalan feltételét tette hozzá.)

Az új törvény szerint egy cég fizetéseképtelen, ha elismert adósságait a lejáratot követő 30 napon belül nem egyenlítette ki, a hitelező fizetési felszólítására nem reagált, ha a vele szemben lefolytatott végrehajtás eredménytelen volt, vagy a csődeljárás során kötött egyezséget nem teljesítette. A fizetéseképtelenséget a bíróság állapítja meg. Végzése a felszámolási eljárás megindítását jelenti, mégpedig az adós, a hitelező vagy a végelszámoló kérésére, a cégbíróság értesítése alapján, ill. az eredménytelen csődeljárást követően.

A csődeljárás akkor eredménytelen, ha az adós és a hitelezők között nem jött létre egyezség (vagy azt később nem teljesítik). A törvény előírja ugyanis, hogy az adós köteles a fizetőképesség helyreállítására alkalmas programot és egyezségi javaslatot készíteni. A megállapodás megkötéséhez a tárgyaláson megjelent összes hitelező jóváhagyása szükséges. Ennek keretében a tartozásokat bármelyikük (esetleg harmadik személyek) is átvállalhatják, az adós vagyonában tulajdont szerezhetnek, vagy kötelezettségeiért kezességet vállalhatnak. Az egyezség tényét a bíróságnak be

kell jelenteni, amely végzésével a csődeljárást befejezettnek nyilvánítja.

Az adós és a hitelezők közötti egyezségnek a felszámolási eljárás során is bármikor helye van. Ilyenkor azonban a megállapodás tartalma és feltételei is némileg eltérnek a csődhelyzetben előírtaktól. Az egyezség ebben a fázisban főként a tartozások kiegyenlítésének sorrendjére, arányaira és módszereire, valamint a fizetőképesség helyreállításához szükséges intézkedések meghatározására irányul. Az egyezség itt nem követel egyhangúságot. Elég, ha a hitelezők felével sikerül megállapodásra jutni, de az 50%-os arányt a hitelezőknek minden, a kielégítés sorrendje által megszabott csoportjában külön-külön el kell érni. További feltétel, hogy követelésük együttesen kitegye az összes adósság kétharmad részét. Ha ez a 2 kikötés teljesül, akkor az egyezség hatálya minden más, kisebbségben maradt hitelezőre is kiterjed.

Amennyiben egyezség nem jön létre, megindul maga a felszámolás. Végrehajtására a bíróság a névjegyzékbe felvett szervezetek egyikét jelöli ki. A felszámoló feladata, hogy az adós követeléseit behajtsa, igényeit érvényesítse, és – főként – vagyonát a hitelezők kielégítése érdekében pénzzé tegye. Az eladást nyilvánosan meg kell hirdetni, a lehető legmagasabb ár elérésére törekedve. Az eljárás befejezéseként a felszámoló zárómérleget, jelentést és vagyonfelosztási javaslatot készít. A bíróság e hozzá beterjesztett iratok alapján folytatja le a felszámolást lezáró tárgyalást.

A felszámolásoknál gyakran előfordul, hogy az adós követeléseiből és a vagyoneladásból befolyt összeg nem fedezi a tartozásokat. Ezért fontos, hogy a törvény meghatározza a követelések kielégítésének sorrendjét. Ez az előírás természetesen azt is befolyásolja, hogy a hitelezők egyes csoportjai milyen valószínűséggel számíthatnak kinnlevőségeik megtérülésére, azaz mennyire érdekeltek magának a felszámolási eljárásnak a megindításában.

Az 1986-os rendelkezéshez viszonyítva lényeges változás az, hogy előbbre került a zálogjog érvényesítése, és az „egyéb” kategóriából kiemelve, azt megelőzve szerepel a társadalombiztosítási és az adóhátralék. A sorrend így a következő: elsőként a felszámolás költségeit kell fedezni, beleértve a munkabéreket és a végkielégítést. Második a zálogjoggal, óvadékkal biztosított követelés (ha a biztosítékot legalább fél évvel a felszámolási eljárás megindítása előtt kikötötték). A harmadik csoportba tartozik többek között a tartásdíj, az életjáradék, a kártérítési járadék, a negyedikbe magánszemélyek nem gazdasági tevékenységből eredő követelései, pl. a szavatossági és a jótállási kötelezettségek. Az ötödik a már említett társadalombiztosítási és az adóhátralék. Végül az „egyéb” hitelezők, köztük a beszállítók következnek, s utolsóként a felszámolási eljárás idejére is kiszabható késedelmi kamatokat, pótlékokat lehet behajlani. Ha a rendelkezésre álló pénz mindehhez nem elegendő, akkor az egyes hitelezői csoportokat követeléseik arányában kell kielégíteni.

Mint a felsorolásból is látható, az állam egy a lehetséges hitelezők közül, és mivel a kielégítési rangsorban sok más igény megelőzi, a cégek felszámolásakor komoly veszteségek is érhetik. Az állammal (többek között az adóhivatallal, társadalombiztosítással) szemben fennálló adósságok mértéke azonban olyan nagy lehet, hogy az „egyéb” kategóriába tartozó (pl. a jelzáloggal nem biztosított banki, szállítói) követeléseknek csak igen kis hányada térülne meg. Feltehetően ezért építették be a törvénybe azt a rendelkezést, hogy az államot megillető követelésről a jogosult lemondhat. Így nőnek ugyan a költségvetési veszteségek, de nemcsak a többi hitelező pozíciója, hanem az egyezségnek, az adós cég túlélésének az esélye is javul. S ez már a hitelezői szerepen túl az állam tulajdonosi szerepét is érinti.

Közismert, hogy a vállalatok felszámolásának komoly akadálya volt az elmúlt években, hogy az állam mentőövet dobott a gyengélkedőknek. Az új törvény a korábbinál is jobban elhatárolja az állam hitelezői és tulajdonosi fellépését, s az utóbbit még inkább korlátozza. Egyrészt fenntartja azt az évekkel ezelőtt kimondott alapelvet, hogy az állam nem felel vállalatainak ki nem egyenlített tartozásaiért. Másrészt fontos újdonság a szanálás intézményének eltörlése; a talpra állítás lehetősége a csőd- és szanálási eljárás keretében korlátozott. Az egyetlen kiskapu az az említett rendelkezés, amely szerint az állami szervezetek lemondhatnak követeléseikről.

Az egyszerűsített felszámolási eljárás helyett a törvény a végelszámolás új intézményét vezeti be, pontosabban minden gazdálkodó egységre kiterjeszti és részletesebben szabályozza azt az eljárást, amelyet eddig a társasági törvény alapján csak a gazdasági társaságok alkalmazhattak. A

végelszámolás megindításáról az alapítók határozhatnak, ha a cég működését jogutód nélkül meg akarják szüntetni. Ilyenkor a vállalkozás tartozásait a lejáratától függetlenül kiegyenlítik, követeléseit behajtják, vagyonát eladják. Végelszámolásra csak akkor kerülhet sor, ha a vagyon minden tartozás rendezésére elegendő. Egyébként a felszámolási eljárás szabályai lépnek életbe.

Voszka Éva

## A 200 legnagyobb vállalkozás rangsora a nettó árbevétel alapján, 1990

Sorrend		Név	Nettó árbevétel	Vagyon	Eredmény	Létszám fő	Árbevétel- arányos	Vagyon- arányos
1990	1989	M Ft			eredmény %			
1.	1.	Országos Kőolaj- és Gázipari Tröszt	487566	116806	44949	42558	9,2	30
2.	2.	Magyar Villamosművek Tröszt	268321	168866	21317	40937	7,9	12
3.	3.	Magyar Alumíniumipari Tröszt	108063	23949	3305	19474	3,1	13
4.	4.	Magyar Államvasutak	62423	99149	-1353	122925	-2,2	-
5.	5.	Tejipari Vállalatok Trösztje	60836	9774	649	16996	1,1	6
6.	9.	Dunai Vasmű	33999	24 684	279	10320	0,8	1
7.	8.	Tiszai Vegyi Kombiná	33349	15658	2428	6456	7,3	14
8.	-	Magyar Távközlési V.	28180	60558	7854	21372	27,9	13
9.	17.	Merkur Személygépkocsi- értékesítő V.	27266	1190	568	1115	2,1	4
10.	10.	Papíripari V.	27218	14963	614	9141	2,3	4
11.	14.	Dohányértékesítő és - szolgáltató Közös V.	25393	1619	442	450	1,7	2
12.	25.	Shell és Interag Szolgáltató és Keresk. V.	23278	1037	573	1381	2,5	5
13.	20.	Hungaropharma Gyógyszer- kereskedelmi V.	22951	6578	404	730	1,8	6
14.	21.	Centrum Áruházak	20739	2996	605	5666	2,9	20
15.	12.	Ikarus Karosszéria- és Járműgyár*	19900	8400	-1000	7500	-5,0	-1

16.	28.	Növényolaj-ipari és Mosószergyártó V.	19495	5867	1292	3238	6,6	2
17.	15.	Taurus Gumiipari V.	18190	7136	54	7443	0,3	0
18.	11.	Magyar Vagon- és Gépgyár*	18100	18000	-2600	12000	-14,4	-1
19.	37.	Fővárosi Gázművek	17953	13223	507	2616	2,8	3
20.	40.	Magyar Légiközlekedési V.	17480	6058	1331	4857	7,6	2
21.	21.	Borsodi Vegyi Kombinát Rt.	16986	1418	3	5889	0,0	0
22.	32.	Budapesti Közlekedési V.	16674	35405	528	21826	3,2	3
23.	45.	Masped Magyar Általános Szállítmányozási V.	16391	1419	769	512	4,7	5
24.	16.	Videoton Ipari Rt.	15764	8043	-3920	6415	-24,9	-4
25.	39.	Alfa Élelmiszer- és Vegyiáru-kereskedelmi V.	15637	1828	368	1387	2,4	2
26.	33.	Csemege Kereskedelmi V.	15458	1879	445	4009	2,9	2
27.	31.	Tungsram Rt.*	15000	12000	-1600	16000	-10,7	-1
28.	-	Magyar Posta V.*	14000	11600	-100	46000	-0,7	-0
29.	29.	Erdőgazdasági és Faipari Term. Ért. és Feld. V.	13730	4049	732	4441	5,3	1
30.	26.	Metalloglobus Fémipari és Termelőeszköz-ker. V.	13729	4432	465	1170	3,4	1
31.	24.	Ferroglobus Vas- és Acél- Termelőeszköz-ker. V.	13722	4443	629	981	4,6	1
32.	160.	Medimpex Gyógyszer-külkereskedelmi Közös V.	13132	1309	292	626	2,2	2
33.	27.	Metalimpex Acél- és Fém-külkereskedelmi V.	12853	3072	717	520	5,6	2
34.	-	Hengermű Kft.	12775	932	130	3039	1,0	1
35.	7.	Agrotek Mezőgazdasági Termelőeszköz-keresk. V.	12171	3037	255	685	2,1	8

36.	22.	Építőipari Termelőeszköz-ker. V.*	12160	3300	60	700	0,5	1
37.	–	Nyersvas- és Acélgyártó Kft.	12157	986	–958	1780	–7,9	–9
38.	23.	Vegyipari Termelőeszköz- kereskedelmi V.	12115	2306	158	508	1,3	6
39.	51.	Chinoín Gyógyszer és Vegyészeti Termékek Gyára Rt.	11542	6581	789	3973	6,8	12
40.	–	Autó- és Alkatrész- kereskedelmi V. Autóker Kft.	11191	745	697	64	6,2	9
41.	55.	Hungarocamion Nemzetközi Autóközlekedési V.	11082	4876	711	5458	6,4	14
42.	38.	Mezőgazdasági Kombinát Bábolna	10938	6912	666	4684	6,1	9
43.	**	Agrotrade Kereskedőház Rt.	10874	278	109	44	1,0	3
44.	247.	Keravill Nagy- és Kiskereskedelmi Rt.	10807	772	387	968	3,6	5
45.	62.	Egis Gyógyszergyár	10805	6093	563	3941	5,2	9
46.	58.	Quintie Édesipari V.	10576	2629	103	2932	1,0	3
47.	61.	Hűtőgépgyár*	10400	3000	800	4500	7,7	2
48.	43.	Csepel Művek Fémmű	10293	3731	264	1963	2,6	7
49.	60.	Titán Kereskedelmi V.	10252	1129	363	704	3,5	3
50.	35.	Csepel Autógyár	10159	5861	2	5102	0,0	6
51.	34.	Ózdi Kohászati Üzemek	10144	7192	–1472	3704	–14,5	–2
52.	–	Dimag Diósgyőri Kohászati és Szolg. Rt.*	10000	13000	40	2500	0,4	6
53.	49.	Magyar Kábel Művek	9978	3907	155	2911	1,6	4
54.	67.	Mátra Élelmiszer- és Vegyiáru-kereskedelmi V.	9896	914	433	1236	4,4	4
55.	65.	Alföld Élelmiszer- és Vegyiáru-kereskedelmi V.	9806	833	530	1097	5,4	6
56.	53.	Nitrokémiai Ipartelepek	9798	4950	301	3867	3,1	6



57.	66.	Duna Fűszért Rt.*	9600	800	40	1000	0,4	5
58.	–	IKR Termelésfejlesztési és Kereskedelmi Rt.	9308	3672	154	938	1,7	4
59.	–	Gabonakereskedelmi Kft.	9295	971	350	74	3,8	36
60.	174.	Pannonglas Ipari Rt.	9214	4113	257	7778	2,8	6
61.	76.	Tégla- és Cserépipari Tröszt*	9100	7200	600	8000	6,6	8
62.	80.	Bakony Élelmiszer- és Vegyiáru-kereskedelmi V.	9031	771	212	1101	2,3	27
63.	63.	IBUSZ Idegenforgalmi, Beszerzési, Utazási és Szállítási Rt.	9018	4182	426	2733	4,7	10
64.	48.	Hungarotex Külkereskedelmi V.*	8800	2300	200	1000	2,3	8
65.	94.	Fővárosi Távfűtőművek	8775	10619	1162	1709	13,2	10
66.	92.	Szegedi Szalámigyár és Húskombinát	8628	2135	771	2274	8,9	36
67.	74.	Compack Kereskedelmi Csomagoló V.	8626	3218	908	1639	10,5	23
68.	79.	Tisza Élelmiszer- és Vegyiáru-keresk. V.	8569	690	206	945	2,4	29
69.	64.	MÉH Nyersanyag- hasznosító Tröszt	8460	2224	415	4719	4,9	18
70.	127.	Vídia Kereskedőház Rt.	8458	879	281	947	3,3	32
71.	41.	Konsumex Külkereskedelmi V.	8450	1867	231	768	2,7	12
72.	73.	Ravill Kereskedelmi V.	8373	1206	341	722	4,1	23
73.	82.	Chemolimpex Magyar Vegyiáru-külkeresk. V.	8304	2745	855	922	10,3	31
74.	81.	Békés M. Gabonaforgalmi és Malomipari V.	8236	2128	184	1548	2,2	8
75.	117.	Fővárosi Tanács Gyógyszertári Központja	8212	3291	384	3042	4,7	11

76.	–	Hungária Szálloda és Étterem V.	8119	3393	1194	7496	14,6	3
77.	84.	Ferrovill Kereskedelmi V.	8080	1106	371	751	4,6	3
78.	90.	Balaton Élelmiszer- és Vegyiáru-keresk. V.	7988	672	252	956	3,2	3
79.	–	Biogal Gyógyszergyár Rt.	7839	4213	–307	2520	–3,9	–
80.	93.	Szolnok M. Gabonaforgalmi és Malomipari V.	7747	1913	289	1658	8,7	1
81.	114.	Hajdú-Bihar M. Gabonaforgalmi és Malomipari V.	7603	1853	264	1155	3,5	1
82.	83.	Domus Lakberendezési Áruház V.	7545	1180	161	840	2,1	1
83.	72.	Kelet-magyarországi Tüzelőszer- és Építőanyag-keresk. V.	7541	746	84	750	1,1	1
84.	107.	Mezőgazdasági Kombinát Környe	7448	2004	298	2040	4,0	1
85.	95.	Kunság Élelmiszer- és Vegyiáru-keresk. V.	7372	579	186	998	2,5	3
86.	124.	Pápai Húskombinát	7336	1448	73	2806	1,0	5
87.	52.	Mogúrt Gépjármű-külkereskedelmi V.	7268	3939	599	775	8,2	1
88.	104.	Tatabányai Bányák V.	7263	7120	–1	5434	0,0	0
89.	101.	Debreceni Baromfi-feldolgozó V.	7183	1304	30	2114	0,4	2
90.	–	Vegyiműveket Építő és Szerelő Rt.	7180	3927	466	6026	6,5	1
91.	112.	Kisalföld Élelmiszer- és Vegyiáru-keresk. V.	7108	591	221	803	3,1	3
92.	130.	Magyar Gördülőcsapágy Művek	7000	3914	38	6758	0,5	1
93.	71.	Csepel Művek Vasműve	6994	4414	59	2710	0,8	1
94.	149.	Kőbányai Sörgyár	6990	1926	201	3315	2,9	10
95.	109.	Veszprémi Szénbányák	6985	4915	29	8001	0,4	0
96.	113.	Budapesti Hús-nagyker Közös V.	6974	252	58	635	0,8	2

97.	88.	Omker Orvosi Műszerkeresk. V.	6967	1460	365	419	5,2	2
98.	***	Agrochemol Növényvédőszer- keresk. Rt.*	6900	400	40	50	0,6	1
99.	102.	Budapesti Tüzelőszer- és Építőanyag-keresk. V.	6388	931	157	844	2,5	1
100.	78.	Gyapjú- és Textilnyersanyag- forgalmi V.*	6380	1500	-200	700	-3,1	-1
101.	59.	Vörös Csillag Mgtsz	6368	5696	426	2917	6,7	7
102.	126.	Ringa Húsipari V.	6361	1407	2	2537	-	0
103.	105.	Masterfil Pamutfonó- ipari V.	6359	2244	65	4851	1,0	2
104.	-	Nitrogénművek Rt.	6298	1599	325	2704	5,2	20
105.	36.	Elektromodul Vállalat Elektronikai Kereskedőház*	6260	2400	-700	600	-11,2	-2
106.	133.	Magyar Hajózási Rt.	6224	4300	86	3901	1,4	2
107.	54.	Közép-magyarországi Tüzelőszer- és Építőanyag-ker. V.	6206	592	22	444	0,3	3
108.	103.	Budapesti Vegyiművek	6200	1842	177	1352	2,9	9
109.	134.	Mecsek Élelmiszer- és Vegyiáru-keresk. V.	6162	438	174	709	2,8	3
110.	99.	Vasvill Kereskedelmi V.	6152	926	182	611	3,0	1
111.	-	Ózdi Acélmű Rt.*	6100	2000	-800	1600	-13,1	-4
112	-	Déligyümölcs-, Élelmiszer- és Vegyiáru-kereskedelmi Rt.*	6000	2000	200	900	3,3	10
113.	91.	Ramovill Szolgáltató és Kereskedelmi Szövetkezeti V.	5974	885	100	600	1,7	1
114.	85.	Vízépítő-ipari Tröszi (VT)	5925	2223	48	6161	0,8	2
115.	46.	Vetőmag-termeltető és -értékesítő V.*	5800	1600	-200	500	-3,5	-1
116.	118.	Ofotért Optikai, Finommechanikai és Fotocikkeket Ért. V.	5770	1337	339	1461	5,9	2

117.	159.	Mátraaljai Szénbányák	5673	7287	7	5574	0,1	0
118.	123.	Észak-magyarországi Tüzelőszer- és Építőanyag-ker. V.	5671	503	133	819	2,3	20
119.	140.	Bács-Kiskun M. Gabonaforgalmi és Malomipari V.	5615	1481	129	1331	2,3	8
120.	168.	Szekszárdi Húsipari V.	5599	1509	-192	2251	-3,4	-12
121.	178.	Szabolcs-Szatmár M. Gabonaforgalmi és Malomipari V.	5532	1506	164	1442	3,0	10
122.	122.	Győr-Sopron-Ebenfurti Vasút*	5500	2500	400	1800	7,3	10
123.	141.	Tiszamenti Vegyiművek	5457	2407	106	1653	2,0	4
124.	150.	Budapesti Húsipari V.	5438	1655	34	1900	0,6	2
125.	106.	Borsodi Szénbányák	5422	4914	-1488	10970	-27,4	-30
126.	129.	H. Pannonplast Műanyagipari V.	5401	2650	184	1725	3,4	6
127.	108.	BHG Híradástechnikai V.	5371	3620	104	8151	1,9	2
128.	167.	Kaposvári Húskombinát	5356	1478	-325	880	-6,1	-2
129.	111.	Óra- és Ékszer-kereskedelmi V.	5292	822	98	753	1,9	1
130.	151.	Gyulai Húskombinát	5265	1455	33	1843	0,6	2
131.	136.	Pest-Nógrád-Komárom M. Mg. Termelőeszköz-ker. V.	5212	1441	223	282	4,3	19
132.	128.	Hungarofruct Zöldség-Gyümölcs Szövetk. Külker. V.	5209	1159	113	308	2,2	9
133.	116.	Hajdúsági Agráripari Rt.	5189	3004	725	292	14,0	20
134.	155.	Caola Kozmetikai és Háztartás-vegyipari V.	5189	1792	261	1564	5,0	14
135.	169.	Möbiusz Húsipari V.	5185	1020	291	1551	5,6	20
136.	120.	Mecseki Szénbányák*	5100	10000	1000	8600	-19,6	-10
137.	-	Graboplast Textil- és Műbörgyártó Rt.	5097	1992	243	1858	4,8	12

138.	173.	Fakombinát, Szombathely	5023	2417	19	3736	0,4	0
139.	121.	Észak-dunántúli Tüzelőszer- és Építőanyag Ker. V.	4988	483	110	456	2,2	2
140.	145.	Salgótarjáni Kohászati Üzemek	4954	2004	30	2861	0,6	1
141.	194.	Debreceni Húsipari V.	4946	936	41	1325	0,8	4
142.	144.	Oroszlányi Szénbányák	4944	6801	-252	6070	-5,1	-3
143.	96.	Állami Gazdaságok Kereskedelmi Kft.	4905	849	106	341	2,2	12
144.	164.	Beton- és Vasbetonipari Művek	4882	2706	36	4513	0,7	2
145.	237.	Borsodi Sörgyár	4871	2208	248	1975	5,1	1
146.	135.	Dél-dunántúli Tüzelőszer- és Építőanyag-ker. V.	4862	520	64	653	1,3	12
147.	139.	Cement- és Mészművek	4852	16674	120	91	2,5	0
148.	175.	Magyar Viscosagyár*	4840	3900	-100	2500	-2,0	-2
149.	137.	Temaforg V.	4829	1300	202	1224	4,2	13
150.	156.	Alkaloida Vegyészeti Gyár	4821	3044	154	2091	3,2	5
151.	253.	Ápisz Kereskedelmi Rt.	4819	732	59	684	1,2	8
152.	75.	Villamossági és Szerelési Cikkeket Ért. V.	4787	1736	201	537	4,2	1
153.	186.	Szolnok M. Állattorgalmi és Húsipari V.	4768	764	11	1196	0,2	2
154.	201.	Hajdúsági Iparművek	4765	1748	84	3101	1,8	4
155.	244.	CC-Shop Folyamatos Acélöntő Kft.	4667	358	79	219	1,1	22
156.	197.	Amfora Kereskedelmi V.*	4660	900	200	1000	4,3	22
157.	177.	Hajdú-Bihar M. Élelmiszer-kiskeresk. V.	4656	402	165	1412	3,5	40
158.	143.	Pannónia Szálloda és Vendéglátó V.*	4630	3000	300	4300	6,5	10

159.	198.	Miskolci Élelmiszer- kiskeresk. V.	4603	533	165	1421	3,6	3
160.	190.	Budapesti és Pest M. Gabonaforgalmi és Malomipari V.	4526	1447	259	1382	5,7	1
161.	204.	Borsod-Abaúj- Zemplén M. Állatforgalmi és Húsipari V.	4523	921	4	1607	0,1	0
162.	165.	Dunabau 43*. Általános Építő V.	4518	1458	-128	1742	-2,8	-8
163.	110.	Bőrker Kereskedelmi V.	4510	856	91	345	2,0	10
164.	899.	Agrimex Kereskedelmi Rt.	4463	1412	1000	225	22,4	70
165.	172.	Ganz Villamossági Művek*	4430	3000	-300	3600	-6,8	-10
166.	100.	Építőipari Szállítási V.*	4400	3000	-200	6000	-4,6	-0
167.	-	Agrokomplex Kereskedelmi Betéti Társaság	4361	11	24	49	0,5	21
168.	161.	Csőszerelőipari V.*	4340	1600	100	3100	2,3	0
169.	181.	Tesco Nemzetközi Műszaki Tud. és Együttm. Iroda	4302	672	94	279	2,2	14
170.	146.	Bulalakk Festék- és Műgyantagyár	4287	1459	124	840	2,9	8
171.	153.	Skála Budapest Keresk. Leányvállalat	4281	259	40	991	0,9	19
172.	222.	Mezőgazdasági Kombinát Bóly	4230	3190	393	2406	9,3	12
173.	179.	Pest Megyei Műanyagipari V.	4223	1657	13	2103	0,3	0
174.	-	Richter Gedeon Vegyszeti Gyár Rt.	(17060)	16708	804	6228	-	
175.	187.	Borsodi Élelmiszer- kereskedelmi V.	4212	469	150	1416	3,6	3
176.	119.	Hungarocoop Rt.	4193	1117	240	327	5,7	2
177.	184.	Mezőgazdasági Termelőeszköz-ker. V. Kecskemét	4172	880	204	297	4,9	2

178.	162.	MMG Automatika Művek	4168	2828	34	4257	0,8	1
179.	191.	Győri ÁFÉSZ*	4140	600	50	1900	1,2	8
180.	230.	Zala M. Állatforgalmi és Húsipari V.	4121	800	214	1379	5,2	20
181.	278.	Középületépítő V.	4057	879	117	2161	2,9	13
182.	220.	Betonútépítő V.	4041	1138	53	1672	1,3	4
183.	241.	Danubius Szálloda és Gyógyüdülő V.	4034	2614	969	3096	24,0	30
184.	195.	OKGT Anyagellátó Leányvállalat	4033	672	123	152	3,1	18
185.	258.	Autótechnika Kereskedelmi V.	4031	1134	87	445	2,2	7
186.	218.	Belvárosi Közért V.	4029	226	107	1214	2,6	40
187.	157.	Skála-Elektron Vegyesiparcikk-ker. Leányv.	4023	415	3	287	0,1	6
188.	56.	Országos Vízügyi Beruházási V.	4017	118	63	179	1,6	53
189.	203.	Zala Megyei Iparcikk- kereskedelmi V.	3994	552	218	891	5,4	39
190.	193.	Tisza Cipőgyár	3989	1407	161	4676	4,0	10
191.	288.	Budapesti Likőripari V.	3975	1005	157	1482	3,9	18
192.	221.	Szabolcs Húsipari V.	3935	806	15	1168	0,4	3
193.	235.	Gyár- és Gépszerelő V.	3923	1086	278	4112	7,1	23
194.	281.	Skála World Trade Kft.*	3900	300	10	200	0,3	3
195.	227.	Óbudai Közért V.	3899	432	113	1197	2,9	20
196.	199.	Pest-Nógrád M. Állatforgalmi és Húsipari V.	3894	902	-90	2096	-2,3	-10
197.	170.	Orion Rádió és Villamossági V.	3888	1313	-497	3000	-12,8	-30
198.	47.	Kohászati Alapanyag- előkészítő V.	3885	936	103	459	2,6	10
199.	-	Tszker Agrárszöv. Kereskedőháza Somogy M. Rt.	3877	153	73	68	1,9	40
200.	205.	Bizományi Áruház V.	3866	1198	219	1506	5,7	18

\* Minden adata becsült \*\* 1616 \*\*\* 1911.

## Vegyes vállalatok

---

A külföldiek részvételével alakuló és működő vegyes vállalatok száma az elmúlt időszakban rohamosan növekedett Magyarországon. Míg 1988 végéig alig 100 vegyes vállalat működött, addig 1990. dec. 31-ig – a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) nyilvántartása szerint – 5693 vegyes vállalat alapítása történt meg. 1991 első felében újabb 3077 vegyes vállalat került bejegyzésre, s 1991. okt.-ben a Nemzetközi Gazdasági Kapcsolatok Minisztériumának információi szerint a bejegyzett vegyes, ill. kizárólag külföldi érdekeltségű vállalatok száma meghaladta a 9 ezret. Ugyancsak az NGKM információja alapján a vegyes vállalati alapításokkal összefüggő magyarországi tőkeimport erre az időszakra elérte, s némileg meg is haladta a 2 Mrd USD-t.

A vegyes vállalatok számának emelkedésével párhuzamosan megfigyelhető jelenség az egy vállalatra jutó tőke nagyságának csökkenése. Míg az 1990 végéig alakult cégek esetében az egy cégre eső alapító tőke 48,2 M Ft volt, addig 1991 első negyedévére 27,8 M Ft-ra csökkent az egy cégre eső átlagos alapító tőke. Ugyancsak megfigyelhető volt, hogy számos cég – az 1991-es alapítások esetében ez mintegy kétharmados arányt tett ki – az előírt minimális alaptőkével jött létre. (Ez pl. a kft.-k esetében 1 M Ft.)

Ezzel párhuzamosan ugyanakkor megjelentek, ill. tovább terjeszkedtek a nemzetközi méretekben is jelentős nagybefektetők. Közülük kiemelést érdemel a General Electric a Tungsram megvásárlásával, a Suzuki az esztergomi beruházás beindításával, a Guardian Glass az orosházi üvegyári vállalkozásával, ill. a svéd Electrolux a Lehel Hűtőgépgyár megvásárlásával. Az iparban azonban ezekkel együtt is csak viszonylag kisszámú vegyes vállalat jött létre és a termelésben elfoglalt helyük, ill. részesedésük alapján csak mérsékelni tudták a nemzetgazdaság teljesítményének csökkenését.

A vegyes vállalatok –1991 végén – mintegy 40%-a közvetlenül a kereskedelemben tevékenykedett, s jelentős a személyi és gazdasági szolgáltatásokban aktívak száma. Általános tendencia a vegyes vállalati struktúra kettészakadása: a nagyméretű, nemzetközi cégek részvételével létrejött vállalkozások hosszú távú stratégiára épített üzleti tevékenysége mellett az alacsony alaptőkével létrejött, nagyszámú kereskedelmi és szolgáltató vállalkozás rövid távú befektetésnek tekinti a magyar piacot.

A vegyes vállalatok magyarországi működésének kereteit az 1988. évi XXIV. törvény, „A külföldiek magyarországi befektetéséről” szóló jogszabály határozza meg, melyet az 1990. évi XCVIII. törvénnyel egészítettek ki. E szabályozás értelmében a külföldiek magyarországi befektetései teljes védelmet és biztonságot élveznek. Külföldiek részvételével tetszőleges gazdasági tevékenység végzése céljából hozható létre gazdasági társaság. Külföldi részvétellel működő társaság létrehozásához – a korábbi gyakorlattól eltérően – engedélyre nincs szükség, az alapítókat csupán bejelentési kötelezettség terheli. Külföldi partner saját részesedését a társaságban készpénzben, ill. természetes apportban – amely bármilyen forgalomképes tárgy lehet – teljesítheti, de ugyanúgy apportként figyelembe vehető anyagi értékkel rendelkező szellemi termék vagy bármiféle „jogosultság” is.

A külföldi tőke részvételével működő vállalatok számos adókedvezményt élveznek, sőt – a tervek szerint – ez 1993-ig változatlanul fennmaradna. Amennyiben a társaság éves bevételeinek több mint a fele termelésből vagy a társaság tulajdonában lévő szálloda üzemeltetéséből származik, és az alaptőke meghaladja az 50 M Ft-ot, továbbá a külföldi részesedése minimálisan 30% vagy annál több, a társaság a vállalkozói nyereségadóból az első 5 évben 60%, a következő 5 évben pedig 40% kedvezményt kap. Ha a cég tevékenységi területe legalább felében a vállalkozási nyereségadóról (1992-től társasági adó) szóló törvény mellékletében felsoroltakkal egybeesik, az alaptőke eléri vagy meghaladja az 50 M Ft-ot és ezen belül a külföldi partner részesedése eléri vagy meghaladja a 30%-ot, akkor az első 5 évben 100%, a következő 5 évben pedig 60% adókedvezmény illeti meg a vegyes vállalatot. A törvény mellékletében felsorolt különösen támogatandó tevékenységek körébe tartozik egyebek között:

– elektronika, aktív és passzív elemek gyártása;



- számítástechnikai perifériák gyártása;
- elektronikus telefonközpontok és alközpontok gyártása;
- robottechnika gyártása és alkalmazása;
- számítógépes tervezőrendszerek gyártása;
- járműgyártás;
- gyógyszergyártás, intermedierek előállítása stb.

Egyes – „nemzetgazdasági szempontból fontos” – esetekben a kormány a vegyes vállalatok részére további adókedvezményt adhatott. Így pl. a General Motors-Rába vegyes vállalat számára minisztertanácsi rendelet útján 10 éves teljes adómentességet biztosítottak. Ugyancsak 10 év adókedvezményben részesült a Suzuki magyarországi beruházása azzal a feltétellel, hogy a második 5 évben a nyereséget további magyarországi fejlesztésekre kell fordítania.

Külföldön magyar részvétellel történő vegyes vállalat alapításához a Nemzetközi Gazdasági Kapcsolatok Minisztériuma által kiadott engedélyre, ill. ennek birtokában –1991-ben még a Pénzügyminisztériumtól, 1992-től már a Magyar Nemzeti Banktól beszerezhető – devizahatósági engedélyre van szükség. 1990 folyamán a Nemzetközi Gazdasági Kapcsolatok Minisztériuma 150 magyar részvételű külföldi vállalat alapítására adott engedélyt, beleértve ebbe a már működő cégek tőkeemelését is. Ebben az időszakban összesen 1,42 Mrd Ft értékű volt a tőke kivitel. 1991-ben tovább növekedett a külföldi vállalat alapítási igény, s ennek eredményeként szept. 30-ig 247 engedélyt adott ki az NGKM. A legtöbb magyar részvételű vállalat sorrendben Németországban, Ausztriában, a Szovjetunióban, az Egyesült Államokban és Angliában működik. A tőkebefektetések nagyságát tekintve a Szovjetunió a legjelentősebb célszország. Általános tendencia, hogy a nyugat-európai országokban a korábban szinte kizárólag kereskedelmi-ügynöki tevékenységre létrejött vegyes vállalatok mellett szaporodnak a termelési célú vállalkozások is. A kelet-európai befektetések a korábbi kereskedelmi kapcsolatok megtartását, ill. új alapokra helyezését szolgálják.

## A külföldi érdekeltségű gazdasági szervezetek száma, törzstőkéje

Ágazat	A vállalkozások		A törzstőke nagysága (M Ft)					Törzstőkészítés deviza
száma	törzstők éje összesen	1 alatt	1,1–10,0	10,1–50,0	50,1–100,0	100 felett		
	1989. december 31.							
Ipar	482	65879,8	81,8	545,2	4078,1	2276,9	58897,7	147
Bányászat	—	—	—	—	—	—	—	—
Villamos- energia-ipar	—	—	—	—	—	—	—	—
Kohászat	7	998,3	—	9,7	46,0	—	942,6	2
Gépipar	220	22110,1	47,5	235,7	1880,3	1079,3	18867,3	71
Építőanyag- ipar	27	10451,2	2,6	26,6	137,0	106,0	10179,0	25
Vegyipar	67	21257,3	7,5	72,1	646,3	416,2	20115,3	22
Könnyűipar	112	6073,6	18,2	139,2	820,5	615,0	4480,7	18

Egyéb ipar	14	372,7	6,0	15,5	101,3	–	250,0	1
Élelmiszeripar	35	4616,3	–	46,4	446,7	60,4	4062,8	6
Építőipar	116	1445,0	44,3	148,2	389,7	144,6	718,2	5
Kivitelezés	71	1008,8	24,9	86,3	316,9	62,6	518,2	3
Tervezés	45	436,1	19,4	61,9	72,8	82,0	200,0	2
Mezőgazdaság	19	4434,2	2,0	20,8	283,5	–	4125,8	1
Közlekedés, posta és távközlés	26	5918,7	6,3	43,4	82,2	–	5786,9	1
Kereskedelem	444	34219,4	149,8	625,2	1180,2	752,9	31511,3	98
Belkereske- delem	294	25150,7	85,2	428,4	882,2	395,1	23359,8	89
Külkereske- delem	150	9068,7	64,6	196,8	298,0	357,8	8151,5	9
Vízgyógydálkodás	–	–	–	–	–	–	–	–
Gépi adatfeldolgozás, számítástechnikai tevékenység	44	734,5	13,7	49,6	293,6	–	377,6	2
Az anyagi tevékenység egyéb fajtái	13	468,3	5,0	13,4	–	–	450,0	2
Anyagi ágak együtt	1145	113104,1	302,9	1451,8	6307,3	3174,4	101867,5	260
Nem anyagi ágak	205	11275,2	60,7	327,0	748,6	765	10062,5	39
Összesen	1350	124379,3	363,6	1778,8	7055,9	3250,9	111930,0	299
<i>1990. december 31.</i>								
Ipar	1526	143105,1	354,8	1938,4	9061,2	6090,71	25659,9	461
Bányászat	1	700,0	–	–	–	–	700,0	2
Villamosenergia- ipar	2	2,0	2,0	–	–	–	–	–
Kohászat	29	5905,1	1,0	29,6	431,3	–	5443,2	20
Gépipar	691	41968,0	195,4	871,7	3928,9	2536,2	34435,8	148
Építőanyag-ipar	71	20249,3	11,5	96,2	392,7	247,5	19501,4	65
Vegyipar	187	30005,2	37,1	193,8	1427,5	1016,6	27330,3	62
Könnyűipar	384	24754,9	83,1	534,6	1887,0	1417,9	20832,3	98
Egyéb ipar	31	802,6	9,4	45,0	148,2	100,0	500,0	3
Élelmiszeripar	130	18717,8	15,3	167,5	845,6	772,5	16916,9	60
Építőipar	518	13020,1	202,2	682,4	991,6	695,4	10448,6	60
Kivitelezés	315	8313,0	101,7	443,4	726,9	231,1	6804,0	40
Tervezés	203	4707,0	94,5	239,0	264,7	464,3	3644,6	19

Mezőgazdaság	78	5896,6	25,6	92,4	530,0	251,6	4997,1	4
Közlekedés, posta és távközlés	130	5449,0	21,4	303,1	462,0	110,9	4551,6	20
Kereskedelem	2336	57378,8	979,5	3083,8	4206,7	3441,0	45667,7	162
Belkereskedelem	1661	42318,8	662,0	2190,4	3144,0	2697,7	33624,7	127
Külkereskedelem	675	15059,9	317,5	893,4	1062,7	743,3	12043,0	35
Vízgazdálkodás	6	32,0	4,0	1,5	26,5	–	–	
Gépi adatfeldolgozás, számítástechnikai tevékenység	130	1938,5	41,1	179,2	529,4	158,5	1030,4	7
Az anyagi tevékenység egyéb fajtái	69	1632,8	21,6	90,1	124,9	252,1	1138,2	7
Anyagi ágak együtt	4793	228453,3	1656,2	6370,9	15932,3	11000,2	193493,5	725
Nem anyagi ágak	900	45695,2	323,0	1341,9	2554,7	1130,5	40345,1	207
Összesen	5693	274148,5	1979,2	7712,8	18487,0	12130,7	233838,6	932

## A legjelentősebb külföldi befektetések Magyarországon (M USD)

Külföldi beruházó	Magyar partner	Ipari tevékenység	A befektetés összege
General Electric	Tungsram	Fényforrás	150
Guardian	Orosházi Üveggyár	Üvegipar	120
Suzuki	Autókonzern	Autógyártás	110
Electrolux	Lehel	Hűtőgépgyártás	83
General Motors	Rába	Motorgyártás	80
Sanofi	Chinoi	Gyógyszeripar	80

## A külföldi érdekeltségű gazdasági szervezetek száma, törzstőkéje, 1991. jan.-szept.

Ágazat	Száma	Törzstőkéje összesen	Törzstőkéjéből devizában
<b>M Ft</b>			
<b>Ipar</b>	<b>768</b>	<b>65303,3</b>	<b>25087,4</b>
Ebből			
Bányászat	—	—	—
Villamosenergia-ipar	2	2,3	1,4
Kohászat	10	3329,7	1226,0
Gépipar	343	12047,9	6208,3
Építőanyag-ipar	35	3383,1	1551,3
Vegyipar	77	5815,6	3259,5
Könnyűipar	192	5705,9	1615,8
Egyéb ipar	16	163,7	87,3
Élelmiszeripar	93	34855,1	11137,8
Anyagi ágak	3541	92041,7	34454,4
Ebből:			
Építőipar	325	11518,9	2809,1
Mezőgazdaság	54	294,6	130,3
Közlekedés	85	1419,6	551,9
Belkereskedelem	1459	9579,3	3528,8
Külkereskedelem	776	2224,9	1229,5
Vízgazdálkodás	3	5,9	1,8
Egyéb anyagi ágazatok	71	1695,2	1115,6
Nem anyagi ágak	557	11826,9	4973,8
Ebből:			
Személyi és gazdasági szolgáltatás	331	10750,9	4384,6
Egészségügyi szolgáltatás	197	925,2	515,5
Közösségi szolgáltatás	29	150,8	73,7
<b>Összesen</b>	<b>4098</b>	<b>103868,6</b>	<b>39428,2</b>

## Számviteli törvény

Szinte észre sem vette, s már el is fogadta a képviselőház 1991 derekán a gazdaságban a rendszerváltáshoz nélkülözhetetlen új számviteli törvényt. A törvények közül ugyanis elsőként a

számvitelről szólót tárgyalta az Országgyűlés „kivételes, sürgős” eljárásban, vagyis oly módon, hogy a szakmai vitát a parlament illetékes bizottságában folytatták, a plenáris ülésen pedig a frakcióvezetők hozzászólását követően rögtön szavazásra került sor.

A számvitel módosítása nem egyszerűen a főkönyvelők ügye, hogy ti. ezentúl a beérkező számlákat, bevételeket és költségeket nem az eddig szokásos helyre és módon kell majd elkönyvelni, s arról beszámolni. Az új számviteli törvény az eddigi vezetői döntések alapját rendítette meg azzal, hogy a mindenre kiterjedő kötelező előírások helyett kizárólag a cégnek az éves beszámolóból kiolvasható tényleges vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetére koncentrál. A törvényhozás idejekor tanúsított szerény közérdeklődés megkönnyítette a kormány dolgát, amikor az 1992. évi költségvetés beterjesztéséhez közeledve, költségvetési indítékokból mind több – a számviteli törvény szabta – lehetőségtől próbált meg visszatáncolni. Pl. a számviteli törvény a könyvvezetést majdhogynem teljesen a vállalkozókra bízta, beleértve ebbe azt is, hogy főkönyveiket mikor zárják, a lényeg, hogy beszámolójuk máj. 31-éig a cégbíróságon legyen, az adózás rendjéről szóló törvény módosításakor azonban a kormány javaslatára a képviselőház elfogadta, hogy azért adóbevallást febr. 28-áig adni kell.

A valóban európai színvonalú számviteli törvény a végrehajtást illetően is túl sok részletkérdést bízott a kormányra és a pénzügyminiszterre ahhoz, hogy a gazdaság szereplői a számviteli „fordulatra” időben felkészülhessenek. Miközben a számviteli törvény a gazdaság minden szereplőjére vonatkozik, a törvény a kormányt hatalmazza fel arra, hogy szabályozza a pénzintézetek és a költségvetési rend szerint gazdálkodó szervezetek konkrét számviteli előírásait (kihirdetésére dec. 29-én került sor), valamint a könyvvizsgálat rendjét. A régi számviteli rendről az újra való átállás „fordító” programját a pénzügyminiszternek kell előírnia, e szabályok azonban 1991. nov. végéig nem készültek el.

A vállalkozásoknak még 1991-ben kellett átsorolni eszközeiket az új számviteli törvény kategóriái szerint (ti. hogy azok 1 évnél rövidebb vagy hosszabb ideig szolgálják-e a vállalkozást) és kialakítani a cég saját számlarendjét (lévén, hogy megszűntek a központi előírások). A vállalkozónak arról is döntenie kellett, hogy üzleti eredményét a törvényben előírt 2 – összköltség-eljárási, ill. forgalmiköltség-eljárási – módszer közül melyik szerint akarja a jövőben elszámolni.

Az új számviteli törvény – a nemzetközi gyakorlathoz igazodva – az éves gazdasági-pénzügyi beszámolóra helyezi a hangsúlyt, abból kiindulva, hogy az annak részeként előírt mérlegben, eredménykimutatásban, kiegészítő mellékletben és üzleti jelentésben minden olyan információnak szerepelnie kell, amely a vállalkozás megítéléséhez szükséges. A mérleg és az eredménykimutatás nemcsak az adott év adatait tartalmazza, hanem az azt megelőző év adatait is. Ha valamely tétel egyik évről a másikra nem hasonlítható össze, akkor annak részleteiről a cégek a kiegészítő mellékletben számolnak be.

A kívülállók számára a kiegészítő melléklet a beszámoló legfontosabb része, ebben ugyanis minden részletkérdés magyarázata megtalálható. Pl. 1992-ben a cégek maguk választják meg, hogyan számolják el a tárgyi eszközök értékcsökkenését: progresszíven, lineárisan, degresszíven vagy teljesítményarányosan, a bruttó vagy nettó érték alapján. A cégnek kinnlevőségeit apportosítani kell aszerint, hogy mikorra számíthat adósaitól fizetségre. Akik nagy valószínűséggel nem fizetnek, azok után célszerű 100%-os céltartalékot képezni, a többiekre ennél kevesebbet, s hogy mindez az adott cégnél hogyan történik, azt is a mellékletből lehet kiolvasni. 1992-ben az eredmény szempontjából nem minden elszámolt értékcsökkenés és céltartalék vehető figyelembe, csak annak az adótörvényekben meghatározott része. Költségvetési szakemberek ugyanis arra hivatkoznak, hogy emiatt 1992-ben 30–40 milliárd Ft-tal csökken a vállalkozók adóalapja.

A számviteli törvény 11 olyan elvet ír elő, amelyet minden gazdálkodó szervezetnek be kell tartania, a konkrét módszert azonban az érintettek általában szabadon választhatják meg. Bár a törvény csak nyolcadikként említi, de az igazi fordulatot az „óvatosság elve” hozza. Ezzel szűnik meg ugyanis, hogy cégek, bankok fiktív jövedelmet számolnak el, s e fiktív jövedelemből származó adót költi el az állam is. Az említett elvek:

1. A vállalkozás folytatásának elve szerint mind a könyvvezetéskor, mind az éves beszámoló

elkészítésekor a vállalkozónak abból kell kiindulnia, hogy a belátható jövőben cége – éppúgy, mint addig – működőképes lesz. Nem lesz szükség arra, hogy más céggé átalakuljon, avagy vagyona egy részétől megváljon. Így a vagyontárgyakat mindig a múltban ténylegesen felmerült költségek alapján lehet értékelni.

2. A teljesség elve szerint a gazdálkodónak nyilvántartásaiban minden olyan eseményt követnie kell, amely hatással lehet az eszközökre, a forrásokra vagy az eredményre, sőt nemcsak az adott évben felmerült gazdasági eseményeket kell figyelembe vennie, hanem azokat is, amelyek az adott évvel kapcsolatban, de már a következő évben merülnek fel, a mérlegzárás időpontjáig. (A beszámolót legkésőbb máj. 31-éig kell a cégbírósághoz benyújtani.)

3. A valóság elve szűken értelmezve annyit jelent, hogy a mérlegben kimutatott eszközök és források megvannak, azokat a cég leltárral ellenőrizte, tágabban azonban azt is jelenti, hogy az eredménynek is valósnak kell lennie. Nem szabad az eszközöket vagy forrásokat túl- vagy alulértékelni, mert mindkét irányú „eltérítés” torzíthatja az eredményt.

4. A világosság elve szerint a könyvvetésnek olyannak kell lennie, hogy az adatokból a külső szemlélők is könnyen eligazodjanak.

5. A következetesség elve szerint az adatoknak összehasonlíthatóaknak kell lenniük. Ezért kell pl. az 1992. jan. 1-jei mérleg és eredmény adataiból az új rendnek is megfelelő rendező mérleget és eredménybeszámolót készíteni.

6. A folytonosság elve szerint az előző évi záró és a következő évi nyitó adatok megegyeznek egymással, a vállalkozó az általa választható és alkalmazott elszámolási renden év közben nem változtathat.

7. Az összemérés elve szerint egy adott időszak gazdálkodásának eredményét az adja, hogy az árbevételhez ugyanezen idő alatt mennyi költség, ill. ráfordítás tartozik. Ez a kettős könyvvitel szerinti elszámolást végző cégeknél független a tényleges pénzmozgástól, egyszeres könyvvitel esetén azonban – az értékcsökkenési leírás elszámolásának kivételével – megegyezik a pénzügyi realizálással.

8. Az óvatosság elve szerint az eszközöket a feltehetően legalacsonyabb értéken, a kötelezettségeket pedig a vélhetően legmagasabban kell számításba venni, hogy az eredmény becslésében mind a vállalkozó, mind az államháztartás óvatos legyen. A mindenfajta fiktív eredményelszámolás elkerülése végett 1992-től az eszközök értékcsökkenését, az értékvesztéseket veszteség esetén is el kell számolni, minősíteni kell az adósokat, s késedelmes fizetéseikre a cégek céltartalékot képezhetnek.

9. A bruttó elszámolás elve szerint az eszközöket és a forrásokat, az árbevételt és a költségeket teljes összegükben kell elszámolni ahhoz, hogy a vagyonskimutatás és eredményelszámolás reális legyen, vagyis valamely követelésből az arra fizetett előleg nem vonható le.

10. Az egyedi értékelés elve szerint az eszközöket és a forrásokat külön-külön kell értékelni, pl. az amortizációt gépenként, az adósokat egyénenként, s leltározni is egyedileg kell.

11. Az időbeli elhatárolás elve szerint, ha valamely bevétel több év munkájából származik, akkor a bevételt és a ráeső költséget is szét lehet osztani az évek között.

## Gazdálkodó szervezetek főbb mutatói

Megnevezés	1989	1990	Változás (%)
Mrd Ft			
Összes költség	2744,0	3174,5	115,7
Mérleg szerinti nyereség	312,2	355,3	113,8

veszteség	26,3	75,6	287,5
Tiszta eredmény	68,9	46,7	67,8
Személyi jövedelemadó	63,2	86,8	137,3
Költségvetési kötelezettség összesen	478,6	548,8	114,7
Költségvetéstől igényelt támogatás összesen	142,1	123,9	87,2
Bruttó munkajövedelem	403,1	462,5	114,7

## Mérlegbeszámolót készítő vállalatok száma

	1989	1990	1989=100
Vállalkozások száma	14452	27841	192,6
Ebből: kettős könyvvitelt vezető	4993	5665	113,5
egyszerűsített kettős könyvvitelt vezető	9459	22176	234,4

## Az egyéni vállalkozók fontosabb adatainak alakulása (ezer Ft/fő)

	Átlagbevétel		Átlagköltség		Átlagjövedelem*	
Megnevezés	1989	1990	1989	1990	1989	1990
Átalány-elszámolásos**	1524,6	3541,1	1349,9	3037,9	174,7	503,2
Szellemi szabadfoglalkozású és egyéb	183,0	483,5	160,5	406,8	22,5	76,7
Iparos	300,5	581,9	221,5	459,3	79,0	122,6
Kereskedő	1832,2	1957,0	1735,0	1947,8	97,2	9,2
Mezőgazdasági vállalkozó	1014,2	1585,4	993,3	1639,0	21,0	-53,7
Összesen	676,5	1025,9	591,5	926,5	85,0	99,4
Főfoglalkozású	940,8	1300,6	834,6	1205,0	106,2	95,6
Kiegészítő tevékenységként vállalkozó	163,7	505,4	117,1	406,4	46,6	99,0

Nyugdíj mellett vállalkozó	212,1	481,3	171,3	352,6	40,8	128,7
----------------------------	-------	-------	-------	-------	------	-------

\* Kedvezmények nélkül \*\* Átalányelszámolások részlegeknél a részlegekre vetített értékek.

## A nyereséges, ill. veszteséges egyéni vállalkozók számának alakulása

Megnevezés	Nyeréséges (fő)*		égek aránya (%)			
1989	1990	1989	1990	1989	1990	
Átalány-elszámolások	6059	4872	1167	1107	16,2	18,5
Szellemi szabadfoglalkozású és egyéb	3484	5323	947	1874	21,4	26,0
Iparos	128535	138629	9294	24097	6,7	14,8
Kereskedő	31529	40558	9663	24482	23,5	37,6
Mezőgazdasági vállalkozó	668	683	147	344	18,0	33,5
Összesen	170275	190065	21218	51904	11,1	21,5
Főfoglalkozású	109931	122848	15246	36194	12,2	22,8
Kiegészítő tevékenységként vállalkozó	42687	48339	4730	13099	10,0	21,3
Nyugdíj mellett vállalkozó	17657	18878	1242	2611	6,6	12,2

\* Az átalányelszámolások részlegeknél a részlegek száma.

## Kárpótlás

A politikai rendszerváltást követően az állami tulajdon lebontására 2 alapvető módszer kínálkozott: a privatizálás és a reprivatizálás.

A privatizáció az állami tulajdonban lévő vagyontárgyaknak más, meghatározóan magántulajdonosok és azok társaságai javára történő átengedését jelenti. A reprivatizáció az állami tulajdonba került vagyont az eredeti tulajdonosoknak juttatja vissza.

Magyarországon 1945 után az államosítások, vagyonelkobzások és „önkéntes” vagyon- – pl. föld – felajánlások hatására a korábbi tulajdonosok nincstelenné váltak, legfeljebb lakásukat, személyes jellegű tulajdonukat tarthatták meg. Az államosításokat elrendelő korabeli jogszabályok szinte kivétel nélkül teljes kártalanítást ígértek, amire azonban csak elvétve került sor. Jogelméleti, a volt tulajdonosokkal szemben méltányossági szempontból indokolt lett volna a végső soron „rablott holmit” az eredeti tulajdonosoknak visszajuttatni, azaz reprivatizálni. Gyakorlati nehézségek – pl. az államosított ingatlanok jelentős része, beleértve a megvásárolt bérlakásokat, már jóhiszemű 3.



személyekhez, új tulajdonosokhoz került –, valamint amiatt, mert a tetemes államadósság és a költségvetési hiány miatt a reprivatizáláshoz nincs elegendő központi forrás, az országgyűlés a reprivatizáció elvetése és a volt tulajdonosok részleges kárpótlása mellett döntött.

A kormánykoalíció egyik pártja, a Független Kisgazdapárt (FKgP) ugyan mindvégig reprivatizációs elképzeléseket hangoztatott, de később már csak arra törekedett, hogy a volt földtulajdonosok közvetlenül visszakaphassák javaikat. Az alkotmánybíróági döntések ezt a lehetőséget is kizárták. Először –1990. okt.-ben azt mondták ki a bírúk, hogy a reprivatizáció csak akkor fogadható el, ha azt rendkívül nyomós társadalmi érdek teszi szükségessé, majd –1991. máj.-ban – több ponton alkotmányellenesnek minősítették a parlament által időközben megszavazott kárpótlási törvényt. A vétó alapja az volt, hogy a törvény indokolatlanul kedvezőbb helyzetbe hozta volna az összes többi jogosulthoz képest azokat, akikről földet vettek el és kárpótlásként is földet szeretnének kapni. Az alkotmánysértéseket kiküszöbölve végül a parlament jún. 26-án 187 szavazattal, 133 nem és 6 tartózkodás ellenében elfogadta a kárpótlási törvényt, és az aug. 10-én hatályba is lépett.

A jogszabály értelmében részleges kárpótlásra jogosultak azok a személyek, akiket a törvény mellékletében felsorolt, 1949. jún. 8-a után elfogadott jogszabályok alkalmazásával fosztottak meg tulajdonuktól. Az első kárpótlási törvény szerint kárpótlásra jogosultak azok a természetes személyek, akik a vagyonesztés elszenvedésekor magyar állampolgárok voltak, ill. külföldiként 1990-ig folyamatosan Magyarországon éltek – pl. a bolgárkertészek –, vagy az állampolgárságtól való megfosztással együtt érte őket a tulajdoni sérelem. Ez utóbbi kategória a korabeli jogszabályok szerint jogellenesen külföldre távoztakra, a disszidensekre vonatkozik. Ha maga a sérelmet szenvedett személy már nem él, kárpótlást kaphat helyette egyenes ági leszármazója, vagy ha ilyen nincs, a túlélő házastárs, de csak akkor, ha köztük az életközösség már a sérelem bekövetkeztekor – az államosításkor, tévesztésükor – fennállt és a jogosult haláláig nem szűnt meg, azaz nem váltak el. A kárpótlási jogosultság nem örökölheto, éppen ezért pl. a sérelmet szenvedett testvére már semmiképpen nem lehet jogosult a kárpótlásra.

A kárpótlási igényeket eredetileg, a törvény szerint az 1991. aug. 10-i hatálybalépést követő 90 napon belül kellett benyújtani. Csakhogy nov. 7-ig a várt mintegy 1,5 millió igénybejelentés helyett mindössze 250 ezer érkezett be a kárpótlási hivatalokhoz. Ebből a jogalkotók arra következtettek, hogy a lehetséges jogosultak széles köréhez csak késve jutott el a tájékoztatás a kárpótlás lehetőségéről, vagy azok csak késve reagáltak, ezért a bejelentési határidőt dec. 15-ig meghosszabbították. Összesen 830 ezer kárpótlási igény érkezett a hivatalokhoz, s mivel egy-egy bejelentés több tulajdoni tárgyra is vonatkozhat, a jogosultak végső soron mintegy 3 millió vagyontárgy után kérnek kompenzációt. A bejelentést tevők 90%-a a földelvétele miatt kért kárpótlást, 200 ezren ház, és 72 ezren valamilyen vállalkozás államosítása miatt kérik azt.

Ugyancsak meglepetés, hogy a kérelmezők közt 30 ezernél kevesebben voltak külföldiek. A kérelem beadásához önmagában elég a magyarországi postahivatalokban, valamint a magyar külképviseleteken kapható nyomtatvány kitöltése, a jogosultság elbírálásához azonban dokumentumok is szükségesek. A kárpótlást kérők egy része rendelkezik ugyan az eredeti iratokkal, a többiek viszont először is a hajdani ingatlanuk fekvése szerint illetékes földhivatalban, ill. vállalkozás elvétele esetén a levéltárakban juthattak hozzá a szükséges igazoláshoz. A kárpótlási hivataloknak a beadási határidő lejártát követő 60 napon belül kell dönten a kérelmekről, ebben az eljárásban a jogosultság akár tanúkkal is igazolható.

Ha a hivatal megállapítja magát a jogosultságot, következő lépésben kiszámítják az elszenvedett kár, majd a kárpótlás mértékét. Ha a jogosult nem fogadja el a határozatot, fellebbezésével az Országos Kárpótlási és Kárrendezési Hivatalhoz, végső soron pedig bírósághoz fordulhat. Csak a végleges döntést követően kapja meg kárpótlási jegyeit.

A kár mértékének kiszámításakor az elvett termőföld aranykorona-értékét, az ingatlanok fekvését és alapterületét, a vállalkozások alkalmazottainak létszámát kell figyelembe venni. Az átalányértékelés önkényesen általánosít, főleg a nagyobb értékű fővárosi üzletek, házak tulajdonosait rendkívül hátrányos helyzetbe hozza, a jogalkotónak mégis valamifajta általános mércét kellett alkalmaznia, hisz 40 év múltán jóformán megállapíthatatlan, mekkora volt az

államosítással ténylegesen okozott kár. Az így kiszámított összegből egy degresszíven csökkenő táblázat szerint kapható meg a kárpótlás mértéke. 200 ezer Ft-ig a teljes összeget kell kárpótolni, a 200 és 300 ezer Ft közti résznek az 50%-át, a 300 és 500 ezer Ft közti résznek a 30%-át, míg az 500 ezer Ft feletti résznek mindössze 10%-át. Az 1 jogosultnak 1 vagyontárgy után kifizethető lehetséges legmagasabb kárpótlási összeg 5 millió Ft. Ha pl. valakitől összesen 170 m<sup>2</sup>-nyi rózsadombi lakóházat vettek el, m<sup>2</sup>-enként 2 ezer, összesen 340 ezer Ft az általa elszenvedett kár – a számítás szerint.

A kárpótlási jegy különleges, kamatozó értékpapír, leginkább talán az átváltható kötvényhez hasonlatos. Három éven át kamatozik, a jegybanki alapkamat (1991-ben 22%) 75%-át, tehát a piaci kamatoknál lényegesen kevesebbet fizet. A tulajdonos a kamatot nem kapja meg készpénzben, hanem az a kárpótlási jegy névértékét növeli.

A törvényhozók szándéka szerint a kárpótlási jegy legfőbb felhasználási formája a földvásárlás, valamint a privatizálásra kerülő állami vállalatok tulajdonjogának megszerzése lesz. Akit termőföldjétől fosztottak meg, ugyancsak kárpótlási jegyet kap, de a saját jogon járó kárpótlási jegyeivel földárverésen vehet részt, ahol termelőszövetkezeti és állami földeket értékesítenek. A mástól megvásárolt kárpótlási jegyeket nem lehet a földárverésen felhasználni, ha viszont valaki vállalja, hogy a megszerzett földet élethivatás-szerűen megműveli és legalább 5 évig nem idegeníti el, kedvezményes állami kölcsönt kaphat a földvásárláshoz. Ennek összegét úgy határozzák meg, hogy a jogosult olyan helyzetbe kerüljön, mintha a számított kár mértéke után nemcsak 200 ezer, hanem 1 millió Ft-ig kapna teljes kárpótlást. Ha pl. valakitől 50 hektárnyi, átlagosan 20 aranykorona értékű földet vettek el, az őt ért kár mértéke 1 millió Ft. A degressziós tábla alkalmazásával ténylegesen csak 360 ezer Ft-nyi kárpótlási jegyet kap, ezt viszont ki lehet egészíteni további legfeljebb 640 ezer Ft-nyi állami kölcsönrel. A nagyüzemi táblák elaprózása előre kiszámíthatatlan következményekkel járhat, számos szakértő a mezőgazdasági termelés drámai visszaesését jövendőli.

Az ipari-szolgáltatói javak esetében valószínűtlen, hogy a kárpótoltak azokat – a földhöz hasonlóan – fizikai valójukban szerezhették meg. A privatizáció során nem egy-egy vállalat vagyontárgyait, hanem részvényekben, üzletrészekben vagy más értékpapírokból megtestesülő tulajdonjogát kínálják eladásra. Az Állami Vagyonügynökség jogosult eldönteni, hogy mely vállalat magánkézbe adásakor fogad el vételárként kárpótlási jegyet és a teljes összeg mekkora hányada fizethető készpénz helyett ilyen jeggyel. Kezdetben, 1992. jan. 15-től 4 vállalat, a Zalakerámia, a Műárt, a Viktória és az Alfa Kereskedelmi Vállalat részvényei közül választhatnak a kárpótlási jegyek tulajdonosai. A Vagyonügynökség ígérete szerint e listát a kárpótlási jegyek kiadásával párhuzamosan folyamatosan bővíteni fogják. A törvény egyedüli előírása, hogy ahol egyáltalán elfogad kárpótlási jegyet az ÁVÜ, ott a teljes vételárnak legalább a 10%-a azzal legyen kifizethető. A privatizáció során nincs olyan megkötés, amely csak a saját jogon járó jegyek felhasználását engedélyezné.

Elvben a különböző vállalkozói hitelek felvételekor is felhasználható lenne a kárpótlási jegy, a kereskedelmi bankok kötelesek lennének a kölcsön megszerzéséhez szükséges saját tőke részének tekinteni. Sőt a törvény azt is előírja, hogy a bankok névértéken kötelesek figyelembe venni azokat a kárpótlási jegyeket, melyeknek a piaci árfolyama tőzsdei szakértők szerint a névértéknek csak töredéke, egyes vélemények szerint 10–15%-a, de az optimisták szerint is legfeljebb 30–50%-a lesz. Könnyen meglehet, hogy a kisvállalkozói hitelekkel amúgy sem szívesen foglalkozó bankok a kárpótlási jegyet kínálók hitelkérelmét eleve el fogják utasítani az esetek nagy részében.

Vonzó, de csak viszonylag keveseket érintő lehetőség, hogy a törvény hatálybalépése után elidegenítésre kerülő bérlakások vételárát is kiegyenlítheti a bennlakó saját jogon járó kárpótlási jegyeivel. Az önkormányzatok ilyen esetekben névértéken kötelesek elfogadni a jegyeket. Ugyancsak névértéken használhatják fel jegyeiket a kárpótlásul életjáradékot kérő idős jogosultak is. Az eredeti törvénytervezetben egyáltalán nem szerepelt az életjáradékra váltás lehetősége, önálló képviselői indítványra került utólag a jogszabályba. Elkeseredett tárcaközi vita folyt arról, vajon fix összegű járadékot kell-e fizetni, vagy elegendő vállalkozási alapot képezni a járadékot kérők

papírjaiból és köztük csak az alap nyereségét kiosztani. Mivel utóbbi esetben a gyenge értékpapírnak számító kárpótlási jegy hozadéka olyan alacsony lenne, hogy a jogosultak többségének csak havi néhány 10 Ft lenne kifizethető, az első, nagyobb állami tehervállalással járó változatot fogadták el.

Az 1949. jún. 8-a után okozott tulajdoni károk orvoslásáról hozott jogszabály egyébként csak az első a kárpótlási törvények sorában. Hasonló készül az 1939–49 közt elszenvedett vagyoni károk kompenzálásáról, valamint a személyes szabadságuktól megfosztottak kárpótlásáról is. A vagyoni károkról szóló jogszabály nem térhet el az első kárpótlási törvény elveitől, a kár mértékét, valamint a kárpótlás összegét minden bizonnyal a már ismertetett módon kell majd kiszámolni.

A jogosult körből viszont minden bizonnyal kiesnek majd azok, akiket háborús bűncselekményekkel kapcsolatban fosztottak meg tulajdonuktól. Az alapjogszabálynak számító első kárpótlási törvény ugyanis úgy fogalmaz, hogy aki nemzetközi szerződés értelmében kapott már kárpótlást, vagy kompenzációjáról más, korábbi magyar jogszabály gondoskodott, annak kárpótlás nem jár. Elkeseredett viták várhatók a zsidók és a kitelepített németek helyzetéről, mivel a törvény értelmében ők nem jogosultak kárpótlásra. A háború befejezése után hozott jogszabályok megsemmisítették a zsidókat diszkrimináló joganyagot, de az eredeti állapot tényleges visszaállításáról, a jogosultak tulajdonba való visszahelyezéséről általában nem gondoskodtak. A kitelepített németek pedig az NSZK-ban letelepedési segítyt kaptak, ráadásul kitoloncolásukkal a magyar kormány nem saját szuverén döntését hajtotta végre, hanem a győztes hatalmak diktátumát.

Még kényesebb a helyzet az ingóságok telkintetében. A kárpótlási törvény ugyan nem teszi lehetővé külön kompenzáció fizetését az ingóságok után, gyakorlatilag a lakások, műhelyek, gazdaságok berendezése után fizetendő kárpótlás is az alapterület vagy alkalmazotti létszám szerint megállapított kárátalány része, ez az elv azonban nem alkalmazható pl. a letétbe helyezett ékszerek, nemesfémek esetében. Ilyen letétbe helyezésre – 1945 előtt – a zsidókat kötelezték korabeli jogszabályok, de a tulajdonjogot ezek a rendelkezések nem szüntették meg. Így a Magyar Nemzeti Bankban esetleg még fellelhető ékszerek jogilag változatlanul a letétbe helyező vagy örököse tulajdonában vannak. Az értéktárgyak, vagy legalábbis azok egy része viszont már nincs az MNB birtokában, tehát a letétesek sem érvényesíthetik közvetlenül tulajdoni igényüket. Felmerült, hogy ebben az esetben is az államosításokhoz hasonló, részleges kárpótlást fizessen az állam kárpótlási jegyben, de alapvető különbség, hogy míg az államosított ingatlanok ténylegesen és jogilag is állami tulajdonba kerültek, a letétbe helyezett tárgyak tulajdoni helyzete elméletben nem változott. Az Országgyűlés feladata kielégítő választ találni e kérdésekre, feltéve, hogy egyáltalán létezik ilyen. A szovjet hadifogságban, munkatáborban, politikai okokból büntetőintézményben töltött időért a hajdani elítéltek vagy hozzátartozóik ugyancsak kárpótlásban részesülnek. Ahol lehet, ennek a formája nyugdíj-kiegészítés. A politikai okokból kivégzettek hozzátartozói is kárpótlási jegyet kapnak, egy törvénytervezet szerint a kioltott élet „eszmei értéke” 1 millió Ft lesz.

Fahidi Gergely

## ***A kárpótlás mértékének kiszámítása az 1991. évi XXV. tv. szerint:***

### ***A kár kiszámítása***

A törvény nem teszi lehetővé a ténylegesen elszenvedett kár mértékének esetenkénti bizonyítását. Átalányértékeket ír elő, és az egyedi sajátosságoktól függetlenül ezeket kell alkalmazni az elszenvedett vagyoni kár kiszámításához.

1.	Termőföld elvétele:	1 aranykorona=1000 Ft
	Erdő elvétele:	1 aranykorona=4000 Ft
2.	Ingatlan (lakás, üzlet, műhely) elvétele	
	Mai lakbérövezeti besorolás szerint	
	Budapesten	Ft/m <sup>2</sup>

	I. (25%-kal emelt lakbér)	2000
	II. (10%-kal emelt lakbér)	1500
	III. (Normál lakbér)	1000
	A közigazgatási beosztás szerinti	
	városban	800
	más településen	500
	üres belterületi építési felek	200
3.	Vállalat elvétele	
	Alkalmazottak száma	ezer Ft
	0–2	150
	3–5	500
	6–10	700
	11–20	1000
	21–50	1700
	51–100	2500
	100 felett	5000

Az államosítással érintett ingóságok értékét külön nem lehet figyelembe venni, azok az átalányösszegben szerepelnek.

#### *A kárpótlás mértéke*

Kár	Kárpótlás
0–200000 Ft	100%
200001–300000 Ft között	200000 Ft és a 200000 Ft-on felüli rész 50%-a
300001–500000 Ft között	250000 Ft és a 300000 Ft-on felüli rész 30%-a
500001-től	310000 Ft és az 500000 Ft-on felüli rész 10%-a

## Infláció '91

A hazai áralakulásnak megváltoztak mind a szabályozási, mind pedig az államigazgatási, intézményi feltételei 1991-ben. Az árliberalizáció mértéke elérte a 90%-ot, s vele párhuzamosan megszüntették a hatósági árellenőrzés rendszerét. Az árak megállapításáról szóló 1990. évi LXXXVII. törvény kimondja: „az árak legfőbb szabályozója a piac és a gazdasági verseny”. A hatósági árszabályozás csak két dologra terjed ki: részint egynéhány termék vagy szolgáltatás legmagasabb vagy legalacsonyabb árának megállapítására, részint – bizonyos körben – az

áremelések előzetes bejelentési kötelezettségének az előírására. A maximált vagy minimált ár sem jelent azonban a ráfordítások alakulásától elszakadó merev árat, hiszen azt úgy kell megállapítani, hogy a hatékonyan működő vállalkozó költségeit megtérítse és a működéshez szükséges nyereségre is fedezetet nyújtson.

Korábban egyfelől tételesen meghatározták azt a termékkört, ahol az Árhivatal tudta és egyetértése nélkül nem lehetett árat emelni (idetartoztak a külkereskedelmi forgalmazású alapanyagok és félkész termékek, a lakosság fogyasztásában jelentős szerepet játszó késztermékek és a mezőgazdaságban felhasznált termelési eszközök). Másfelől akkor kellett előzetesen bejelenteni az áremelési szándékot, ha a belföldi értékesítésen elért nyereségráta egy bizonyos %-ot meghaladt. Az új rendelkezések szerint azon termékek szándékolt áremeléséről kell a Gazdasági Versenyhivatalt előre informálni, amelyek előállítói a piacon gazdasági erőfölényben vannak. A törvény tehát csak a monopóliumok ama áremelésének szab gátat, amely kimerítené a tisztességtelen piaci magatartás fogalmát, és csak ezen keresztül védi az árszintet. A bejelentett ár szintjétől függetlenül a Versenyhivatal csak akkor tiltja meg az új ár érvényesítését, ha kimutatható, hogy az a gazdasági erőfölénnyel való visszaélésből adódik.

Az 1990 végén felállított új államigazgatási intézmény, a Gazdasági Versenyhivatal feladata a verseny tisztaságának védelme. Csak annyiban képes befolyásolni az infláció folyamatát, amennyiben kötelessége az új monopolhelyzetek létrejöttének megakadályozása. 1991 gazdaságára azonban nem a vállalati fuzionálások voltak a jellemzők, hanem sokkal inkább a tulajdoni átalakulások. Ezeknél viszont a Gazdasági Versenyhivatal nem tudja megakadályozni, hogy az állami monopóliumok esetleg ne magánmonopóliumokká alakuljanak át.

Az áralakulás szabályozási és intézményi viszonyaiban bekövetkezett változások jelentősen átalakították az infláció „kézben tartásának” eszközrendszerét. Az Árhivatal megszüntetésével, illetve a liberalizált árrendszerben a kormányzati szintről történő árbefolyásolás mindinkább a monetáris és fiskális politikára tevődik át, s még közvetettebben arra, milyen intenzitással képes a kormány a piaci viszonyok épülését elősegíteni. A piaci viszonyok épülése azonban 1991-ben megtorpant a privatizáció-reprivatizáció kérdése körül kibontakozott viták miatt elhúzódozó törvénykezés, valamint a privatizáció döntési rendszerében bekövetkezett változások miatt. A költségvetési, államháztartási deficitet, illetve annak az előírányozott mértéket meghaladó növekedését nem tartóztatta fel a forintstabilitás megteremtéséhez fűződő érdek. Az állami költségvetés a hitelforrások nagyobb részét kötötte le, ami az infláció további gerjesztésének kedvez. Az információs rendszer alapjainak elbizonytalanodásával is nehéz helyzetbe került a monetáris irányítás, hiszen a bruttó hazai termék (GDP) alakulásának nem pontos ismeretében nem lehet meghatározni, hogy az áruforgalom zökkenőmentes lebonyolításához mennyi pénzre van szükség. A jegybank által történő pénzszabályozást zavarta továbbá a vállalati sorban állások révén keletkezett, több 100 milliárdra felduzzasztott sajátos „adósságpénz” és a fizetési mérleget is érintő külföldi tőkemozgás.

Azt, hogy a szabályozási vákuum mennyiben járult hozzá az 1991. évi inflációhoz, nem lehet megmondani, de tény, hogy az infláció erősödött. A fogyasztói árszínvonal emelkedése – az előzetes adatok szerint – 6–7%-kal haladja meg az 1990. évi 29%-ot. Az élelmiszerek árnövekedése – részben bizonyos túlkínálatnak köszönhetően, részben amiatt, hogy támogatásukat zömében 1990-ben építették le – elmarad az előző évi ütem mögött. A legnagyobb mértékű a fűtés és a háztartási energia drágulása és az átlagot meghaladóan nőttek az egyéb iparcikkek (elsősorban a gyógyszerek, üzemanyagok, járműalkatrészek) és szolgáltatások (elsősorban a közlekedés és a hírközlés) árai. Az ipari termékek belföldi értékesítésének árszintje az 1990-es 24%-os emelkedéssel szemben 1991-ben várhatóan 32–33%-os. Az előző évhez képest a legnagyobb mértékben az energiaszektor árai nőttek, s legkevésbé a feldolgozóipari. Az év közben megfigyelhető csökkenő havi dinamika alapvetően azzal volt összefüggésben, hogy a világpiaci ármozgások begyűrűzése következtében ápr. közepétől csökkent a kőolaj és kőolajszármazékok belföldi termelői ára. Kedvező fordulat történt a mezőgazdasági termékek áralakulásában. A termelői-felvásárlási árak előző évi 35%-os növekedésével szemben 1991-ben stagnált az árszint. Köszönhető ez elsősorban az állati termékek

túlkínálatának, de a növénytermelési és kertészeti áruk drágulása sem közelítette meg az 1990. évit. Az év eleji magas, majd év közben mérséklődő és az év utolsó hónapjaiban újra erősödő inflációhullámmás korábban is jellemezte a hazai áralakulást. Abból adódóan, hogy a legnagyobb áremelési csomagot a kormány általában az év elejére időzítette, majd a nyár közepén – a költségvetés kiegyensúlyozására – újabb intézkedéseket léptettek életbe, aminek árhatása késő őszre érett be, amikor az évi bérkiáramlás is éreztette már hatását. Az utóbbi években leértékelő jellegűvé vált árfolyam-politika – a leértékelések időpontjától függően – az említett hullámmást erősítő vagy éppen kiegyenlítő hatást eredményezett az infláció alakulásában. 1991 újdonsága mindehhez képest, hogy a kormány az év közben folyamatosan mérséklődő havi fogyasztói árindexek alapján meghirdette a harcot az anticipált infláció ellen, az inflációs várakozások hűtésére. A szóbeli meggyőzés eszközén kívül kamatlábcsökkentést is kilátásba helyezett. 1991 őszén a Magyar Nemzeti Bank (MNB) bejelentette, hogy okt. 15-étől 1 százalékponttal csökkent a kereskedelmi bankoknak nyújtott kölcsönei kamatlábát, és a Bankszövetséggel, valamint a Pénzügyminisztériummal kötött megállapodásban arra is ígéret született, hogy ezt majd nov. 1-jétől a kereskedelmi bankok kamatlábainak 1%-os átlagos mérséklése is követi. E kamatlábcsökkentés mellett azonban olyan határozott, direkt likviditásszűkítésre került sor (a tartalékráta 15%-ról 16%-ra emelése, a tartalékráta-kötelezettség kiterjesztése, a tartalék után fizetett jegybanki kamat 15,4%-ról 11%-ra csökkentése, a 20 Mrd Ft-os kötelező államkötvényszerzés és 15 Mrd Ft-os lakossági államkötvényszerzés kibocsátás maradványának átvételére vállalt kereskedelmi banki kötelezettség), amely restriktív hatásán keresztül épp hogy a kamatlábak növelése irányába hat. Ezért nov. közepéig egyetlen bank sem csökkentette az ígért 1%-kal kamatait, így kétségesé vált a pénzügyi viszonyoknak ellentmondó intézkedés hatásossága. Az infláció hűtéséhez emellett egyszeri, esetleges események, olykor sajátos megoldások is kapcsolódtak: az Öböl-háború kitörését követően jelentősen csökkent a világpiaci olajárszint és így körülbelül 20–30%-kal lett olcsóbb az olajfelhasználás. Ezt senki nem látta, láthatta előre, mint ahogy az 1991-re szóló költségvetés is 28 USD hordónkénti olajárral számítva prognosztizálta a legfeljebb 38%-os fogyasztói áremelkedést.

Az 1991-re készített kormányparti árprognózis ápr.-tól lakbéremeléssel is számolt, amit viszont az önkormányzatok – különféle okokból – nem vállaltak. A törvénykezés elhúzódása miatt „kiesett” az 1991. évi inflációból az is, amit a szakértők a kárpótlási törvény nyomán beinduló folyamatoktól vártak.

„Ármegetkarítást” jelentett az előirányzatokhoz képest, hogy a központi áremelési csomagokat részben időben eltolva, részben az eredetileg elgondoltnál alacsonyabb szinten léptették életbe (a távfűtés díjának emelését például ápr.-ra irányozták elő 150%-os mértékben, később a kormány 2 változatban, 114 és 70%-os növekedést tételezve tárgyalta, majd az utóbbit fogadta el a fűtési szezon után kezdődő bevezetéssel).

A jan. eleji 15%-os forintleértékelést követően a pénzügyi kormányzat egészen nov.-ig ellen tudott állni a további leértékelést követelők nyomásának, annak ellenére, hogy – az inflációs ráták különbözeteiként – a forint év közben ténylegesen túlértékeltté vált (a nov.-i leértékelés is mindössze 5,8%-os volt).

Az Érdekegyeztető Tanácsban (ÉT) sikerült megállapodásra jutni arról, hogy nem oldják fel a bérszabályozást, csak a mértékeken változtatnak: a szakszervezetek 8000 Ft-os minimálbér-követelését (5800 Ft helyett) végül is 1000 Ft-tal alacsonyabb szinten, 7000 Ft-on rögzítették.

A mezőgazdasági termékek bizonyos túltermelése (tej, hús, gabona) és a jó zöldségtermés is kedvezően hatott az árak alakulására, különösen a nyári hónapokban. 1991-ben elmaradt az a pótköltségvetés, amely az utóbbi években szinte menetrendszerűen érkezett az év derekán, közvetlenül vagy közvetve hatva az árszintváltozásra (nem mintha a költségvetés hiánya nem lépné túl 1991-ben 20–30 Mrd Ft-tal a tervezettét).

A korábban felvett kedvezményes lakáshitelek feltételeinek 1991. évi megszüntetése következtében a lakossági hitelállomány 100 Mrd Ft-ot meghaladó mértékben csökkent, és rendkívül lankás érdeklődés mutatkozott új építési, ill. fogyasztási célú kölcsönök iránt, ugyanakkor dinamikus

nőttek a lakosság devizamegtakarításai. Mindennek köszönhetően a lakosság nettó megtakarítói pozíciója minden várokozást felülmúlóan javult, és ez nagy részben finanszírozta a költségvetés túlköltekezését.

A kormány 1990 végén a munkanélküliség megduplázódását (150 ezer főt) becsülte 1991-re. A regisztrált munkanélküliek száma ezzel szemben már szept.-ben elérte a 300 ezret, ami a munkavállalói pozíciók gyengülésére utal. A szakszervezetek helyzetének elbizonytalanítására irányuló párttörekvések is sikerrel jártak, így a bérharc enyhült, s elmaradt a nyár közepére kilátásba helyezett általános sztrájk is (a kormány megadta az energiaár-emelés 5 Mrd Ft-os kompenzációját).

A politikának végül is több szerepe volt az áremelkedések feltartóztatásában, mint a gazdaságpolitikának. Gondolok itt részint az inflációs várokozások elleni harc felvételére, részint a politikailag kikényszerített árcsökkentésekre (tej, benzin, aug.-i húsakció, ami 450 millió Ft kiadást jelentett), továbbá az áremelések bejelentési gyakorlatára. (Máj. után például megszűnt a szabadáras termékek áremeléséről addig heti rendszerességgel érkező híradás.) Az első háromnegyed évről rendelkezésre álló adatok szerint nem kis mértékben nőttek azok a támogatások, amelyek az inflációs nyomás kifejeződéseként és az infláció nyílt megjelenésének feltartóztatóiként értelmezhetők. Az 1991. szept. 30-ig folyósított termelési árkiegészítés és dotáció összege 9 Mrd Ft-tal haladta meg az előző évit; a vállalatoknak nyújtott támogatások – a volt KGST elszámolásaihoz kapcsolódóaktól eltekintve – 38,5%-os növekedést jeleztek, néhány százalékponttal magasabbat még a termelői árindexnél is. A fogyasztói árkiegészítések az előirányzott 5,5 Mrd Ft-os csökkenéssel szemben az első háromnegyed évben már éppen ennyivel haladták meg az egész évre kalkuláltat. A rubelről dollárelszámolásra történő átállás és egyéb okok miatt bekövetkező költségnyomás egy részének terhét tehát a költségvetés viselte, amelynek deficitnövekedése különféle áttételeken keresztül közvetetten inflációs hatású.

1991 második felétől fordulat figyelhető meg a kormány gazdaságpolitikájában: az ország külső finanszírozhatósági problémáinak enyhültével, a devizatartalékok relatív konszolidálódása után több jel is arra mutat, hogy első számú prioritássá az infláció elleni küzdelem lett. Erre annál is inkább szükség van, mert 1993-ra meghirdették a forint teljes konvertibilitásának elérését. Erősen inflálódó, s inflációja révén a gazdaságot dezorganizáló pénzzel azonban nem nyerhető meg az a bizalom, amely a konvertibilitás fenntartásának nélkülözhetetlen eleme. A stabil, ill. viszonylag stabil forint megteremtéséig azonban olyan, nem kis horderejű változásokat kellene elérni a gazdaság termelési és elosztási viszonyaiban, mint a tulajdonviszonyok érdemi átalakítása, a magas monopolizáltságú termelési-forgalmazási szerkezet átépítése, a GDP több mint 60%-át újraelosztó államháztartás reformja, az egészségügy, a kultúra, a lakás, az oktatás, a tudomány, a sport kialakult finanszírozási gyakorlatának átalakításával párosítva.

Petschnig Mária Zita

### ***Egységnyi forint vásárlóerejének alakulása\****

Év	Előző év = 100%	1946 = 100%
1947	84,38	84,38
1948	84,32	71,15
1949	84,33	60,00
1950	100,00	60,00
1951	70,00	42,00
1952	100,00	42,00
1953	98,78	41,59
1954	92,45	38,45

1955	96,59	37,14
1956	102,05	37,90
1957	97,47	36,94
1958	104,25	38,51
1959	90,60	34,89
1960	96,10	33,53
1961	99,16	33,25
1962	100,84	33,53
1963	100,42	33,67
1964	99,52	33,51
1965	102,03	34,19
1966	97,22	33,24
1967	99,10	32,94
1968	97,72	32,10
1969	95,65	30,79
1970	98,38	30,29
1971	98,65	29,88
1972	97,12	29,02
1973	96,42	27,98
1974	97,14	27,18
1975	96,28	26,17
1976	95,57	25,01
1977	96,28	24,08
1978	96,76	23,30
1979	93,30	21,74
1980	94,99	20,65
1981	93,75	19,36
1982	92,25	17,86
1983	93,11	16,63
1984	93,45	15,54
1985	95,60	14,85
1986	95,60	14,20
1987	91,50	13,00
1988	86,66	11,27
1989	82,25	9,27
1990	80,27	7,44

\* A nemzeti jövedelem felhasználása alapján mért árszínvonal-változás (implicit árindex) szerint. –



Egységnyi forint vásárlóereje = az implicit árindex reciproka – Implicit árindex = a folyó és változatlan áras jövedelemváltozás hányadosa.

### ***Az ipar termelési árindexei***

Év	Előző év = 100%	1949 = 100%
1949	–	100,0
1950	102,5	102,5
1951	103,3	105,9
1952	134,9	142,8
1953	101,2	144,5
1954	100,8	145,6
1955	99,4	144,7
1956	100,2	145,0
1957	101,3	146,9
1958	101,6	149,2
1959	153,8	229,5
1960	99,8	229,0
1961	98,4	225,3
1962	99,6	224,4
1963	99,3	222,8
1964	99,5	221,7
1965	94,7	209,9
1966	100,9	211,8
1967	100,0	211,8
1968	105,8	224,3
1969	101,8	228,3
1970	100,2	233,6
1971	101,6	237,3
1972	101,9	241,8
1973	103,0	249,1
1974	103,3	257,3
1975	110,6	284,6
1976	104,6	297,7
1977	102,0	303,7
1978	103,7	314,9
1979	102,2	321,9
1980	115,3	371,1

1981	106,3	394,5
1982	104,5	412,2
1983	105,6	435,3
1984	104,3	454,0
1985	105,0	476,7
1986	102,1	486,7
1987	103,5	503,7
1988	104,7	527,4
1989	115,4	608,6
1990	122,0	742,5
1991. I. félév	136,1	1010,5

### ***A mezőgazdasági termékek állami felvásárlásának árindexei***

Év	Előző év = 100%	1955 = 100%
1955	–	100
1956	109,6	109,6
1957	128,5	140,8
1958	96,7	136,2
1959	98,2	133,7
1960	102,1	136,5
1961	105,1	143,5
1962	104,7	150,2
1963	100,8	151,4
1964	104,3	157,9
1965	99,8	157,5
1966	110,3	173,7
1967	102,0	177,2
1968	109,3	193,7
1969	100,3	194,3
1970	107,6	209,1
1971	102,6	214,5
1972	102,3	219,4
1973	107,9	236,8
1974	101,6	240,6
1975	100,3	241,3

1976	111,2	268,3
1977	100,0	268,3
1978	101,6	272,6
1979	100,6	274,2
1980	109,5	300,3
1981	107,0	321,3
1982	99,7	320,4
1983	104,0	333,2
1984	106,1	353,5
1985	102,4	361,9
1986	103,7	375,3
1987	104,9	393,7
1988	103,6	407,9
1989	119,1	485,8
1990	128,5	624,3
1991. I. félév	102,1	637,4

### ***Fogyasztói árindexek***

Év	Előző év = 100%	1951 = 100%
1951	–	100,0
1952	137,7	137,7
1953	101,0	139,1
1954	95,0	132,1
1955	99,0	130,8
1956	99,0	129,5
1957	103,0	133,4
1958	101,0	134,7
1959	99,0	133,3
1960	101,0	134,7
1961	100,9	135,9
1962	100,5	136,6
1963	99,4	135,8
1964	100,4	136,3
1965	100,7	137,2
1966	101,2	138,9

1967	100,4	139,5
1968	99,7	139,0
1969	101,4	141,4
1970	101,3	143,3
1971	102,0	146,2
1972	102,9	150,4
1973	103,3	155,3
1974	101,8	158,1
1975	103,8	164,1
1976	105,0	209,0
1977	103,9	217,2
1978	104,6	224,5
1979	108,9	244,5
1980	109,1	266,7
1981	104,6	278,9
1982	106,9	298,2
1983	107,3	318,8
1984	108,3	345,3
1985	107,0	369,4
1986	105,3	388,9
1987	108,6	422,4
1988	115,7	488,7
1989	117,0	571,8
1990	128,9	737,1
1991. I. félév	135,7	1000,2

## Nominál- és reálbér, reáljövedelem

Év	Munkások és alkalmazottak	Egy főre jutó reáljövedelem	Lakosság fogyasztása
----	---------------------------	-----------------------------	----------------------

havi átlagbé r az állami szektor ban (Ft)	egy keresőre jutó nettó nominál átlagkereset	egy keresőre jutó reálbér			
előző év = 100,0					
1956	1235	110,5	111,6	106	107,8
1957	1442	121,0	118,2	107	107,7
1958	1478	104,4	104,1	102	103,1
1959	1540	104,0	105,4	111	106,4
1960	1575	102,7	102,0	105	106,2
1961	1599	101,2	100,2	100,8	101,2
1962	1638	102,0	101,5	103,9	103,5
1963	1702	103,8	104,5	105,9	104,8
1964	1757	103,1	102,6	105,8	105,5
1965	1766	101,1	100,0	100,7	101,6
1966	1856	104,0	102,2	105,1	104,8
1967	1915	104,3	103,7	106,4	106,3
1968	1928	102,3	102,3	106,3	104,7
1969	2012	105,9	104,5	105,9	105,4
1970	2139	106,1	104,7	107,3	107,5
1971	2239	104,6	102,3	104,2	105,1
1972	2342	105,1	102,2	103,3	103,6
1973	2512	106,3	102,8	104,7	104,2
1974	2682	107,4	105,6	106,2	105,9
1975	2881	107,7	103,8	104,4	104,8
1976	3042	105,1	100,1	100,9	101,9
1977	3288	107,8	103,8	104,9	104,5
1978	3567	107,8	103,1	102,9	103,8
1979	3785	107,0	98,3	99,8	102,1
1980	4014	107,4	98,4	100,4	100,7
1981	4267	105,8	101,1	102,9	102,6
1982	4542	106,1	99,3	100,9	101,3
1983	4761	104,0	96,8	101,1	100,5
1984	5342	105,6	97,6	101,1	101,2
1985	5866	108,3	101,3	101,9	101,3

1986	6291	107,4	101,9	102,3	102,0
1987	6808	108,1	99,6	100,7	103,8
1988	8817*	110,1	95,1	98,7	95,6
1989	10018*	118,2	100,9	102,5	100,4
1990	12664*	122,3	94,9	98,4	95,8

\* Bruttó átlagbér. 1989-től az összes gazdálkodó szervezetre vonatkozik.

## Munkások és alkalmazottak reálbérindexének évi növekedése (%)

Év	Fizikai foglalkozásúak	Szellemi foglalkozásúak	Év	Fizikai foglalkozásúak	Szellemi foglalkozásúak
1976	0,3	-0,6	1983	-3,0	-3,8
1977	3,9	3,2	1984	-2,5	-2,2
1978	3,1	3,3	1985	0,3	2,9
1979	-2,0	-1,5	1986	1,1	3,0
1980	-1,6	-2,0	1987	-2,2	1,9
1981	1,0	1,1	1988	-6,8	-2,8
1982	-1,0	-0,2	1989	0,1	1,2

## Az egy főre jutó személyes jövedelemből származó fogyasztás összetétele (folyó áron, %-ban)

	1970	1975	1980	1987	1988	1989	1990
Élelmiszerek	36,9	32,1	31,8	30,0	30,9	30,8	31,3
Élvezeti cikkek	16,2	17,4	18,2	16,2	16,2	15,5	14,3
Ruházkodási cikkek	12,8	12,1	10,1	9,4	8,3	7,5	6,9
Fűtés, háztartási energia	3,7	3,6	4,3	4,8	4,8	4,6	4,8
Tartós fogyasztási cikkek	8,1	8,8	8,7	10,2	8,9	10,2	9,5
Ebből: Személygépkocsi	1,5	2,4	2,6	2,6	2,3	2,5	2,9
Egyéb iparcikkek	8,9	12,0	12,7	13,5	13,1	13,8	14,1

Termékek összesen	86,6	86,0	85,8	84,1	82,2	82,4	80,9
Szolgáltatások	13,4	14,0	14,2	15,9	17,8	17,6	19,1
Lakásszolgáltatás	3,0	3,7	3,8	4,5	n. a.	n. a.	n. a.
Egészségügyi és testápolási szolgáltatás	0,8	0,8	0,7	0,7	n. a.	n. a.	n. a.
Közlekedési és hírközlési szolgáltatás	3,5	3,5	3,0	3,7	n. a.	n. a.	n. a.
Oktatás, kultúra, sport, üdülési szolgáltatás	2,4	2,5	2,6	2,2	n. a.	n. a.	n. a.
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

## Munkanélküliség

Magyarországon a munkanélküliség fogalmát 1945 után hivatalosan 1989. január 1-jétől ismerik el újra, amikor a kormány bevezette a munkanélküli-segélyezés rendszerét. Az állásnélküliek ellátását egészen 1991. július 1-jéig teljes egészében költségvetési forrásból finanszírozták, ekkortól léptették életbe az ún. szolidaritási járulékot, amelyet a munkáltatók esetében a bruttó bérek 1,5%-ában, a munkavállalóknál pedig annak 0,5%-ában határozták meg. Ezekből a befizetésekből 1991-ben mintegy 8 milliárd Ft képződött, amellyel így 17 milliárd Ft-ra egészült ki a költségvetési forrásból eredetileg 9 milliárd Ft-os értékben létrehozott – a munkanélküli-járadékokat, -segélyeket finanszírozó – Szolidaritási Alap.

A Szolidaritási Alap létrejöttéről, valamint a munkanélküliséggel kapcsolatos szabályokról az 1991. márc.-1-jétől hatályos foglalkoztatási törvényben határozott a parlament. A jogszabály tervezete egyébként már ezt megelőzőleg hónapokkal korábban kész volt, de a zsúfolt törvénykezési program miatt nem kerülhetett a képviselők elé. Később kiderült; a késedelem árát – egyebek között – abban kellett megfizetni, hogy az aktív foglalkoztatáspolitikai forrásaként szolgáló Foglalkoztatási Alapot (amelyről szintén a foglalkoztatási törvény határozott, s egyébként korábban abból fedezték a munkanélküliek ellátásával kapcsolatos kiadásokat) 1991-ben már nem teljesen sikerült a munkanélküliek átképzésének, továbbképzésének szolgálatába állítani. Mindezt csak fokozta a képzési irányok megvalósításához szükséges nyújtó gazdaságpolitika hiánya.

Az új törvényről rövid idő alatt kiderült, hogy nem mentes a hiányosságoktól. Már a szolidaritási járulék-fizetés bevezetésekor nyilvánvaló volt például, hogy a 1,5–0,5%-os befizetések nem nyújtanak elegendő fedezetet az optimista várakozásokat jócskán felülmúló –1991 végére csupán 200 ezerre becsült, valójában 380 ezernyi –munkanélküli-tábor ellátásához. Más kérdés, hogy a munkaügyi tárca a törvénytervezet benyújtásakor eredetileg azt javasolta, hogy jan.-tól a kifizetett éves bérek 4%-a – amelyet 3:1 arányban osztottak volna meg a munkáltatók és a munkavállalók között – képezze a Szolidaritási Alapot. Ennek feltétele a társadalombiztosítási járulékok csökkentése lett volna, erre azonban nem találtak megoldást a törvényhozók. Így az eredetileg tervezett 32 milliárd Ft helyett csak 8 milliárd jutott erre a célra. Többek között a kormány kötelezettségvállalása – miszerint 1991-ben valamennyi erre jogosult állástalan garانتáltan és hiánytalanul megkapja ellátását – is hozzájárult ahhoz, hogy a törvény

hatálybalépését követő fél éven belül a parlament napirendre tűzte a jogszabály módosítását. A változások lényegében a bevételek növelését és a kiadások lefaragását szorgalmazták. Az Országgyűlés dec. 21-én elfogadott törvénymódosítása szerint 1992-től a munkaadók a – nyugdíjjárulék-alapot képező – bruttó kereset 5%-át, a munkavállalók pedig annak 1%-át kötelesek szolidaritási járulékként befizetni. Az új jogszabály a járulékbefizetések összesen 3-szoros emelésével párhuzamosan több lényeges ponton szigorította a munkanélküli-ellátáshoz jutás lehetőségeit.

A nyilvántartott munkanélküliek száma ugyanis – indokolták az előterjesztés készítői – szept. végén megközelítette, okt. végén pedig már 17 ezerrel meg is haladta a háromszázezret. Ugyanebben a hónapban az Országos Munkaügyi Központ arról adott számot, hogy az esztendő végéig csupán a bejelentett létszámleépítéseket figyelembe véve – újabb 40 ezren kapják kézhez munkakönyvüket. A tervezett létszámleépítésekről a legalább 30 munkavállalót foglalkoztató munkaadóknak – ha a létszámot legalább 25%-kal vagy legalább 50 fővel fél éven belül mérsékelni kívánják – a felmondást megelőző 3 hónappal korábban – tájékoztatniuk kell a munkaügyi központot. A legalább 10 főt érintő létszámleépítésre vonatkozó döntés esetén a felmondást megelőző 30 nappal korábban kell megérkeznie az értesítésnek.

A munkanélküli – a foglalkoztatási törvényben meghatározott feltételek szerint – munkanélküli-járadékban, előnyugdíjban, pályakezdő munkanélküli-segélyben, valamint költségtérítésben részesülhet. Munkanélkülinek a jogszabály azokat tekinti, akik korábban dolgoztak, és a piaci körülmények folytán nem tudnak elhelyezkedni. Munkanélkülinek számítanak továbbá a törvény szerint azok a pályakezdők, akik oklevelüket felső- vagy középfokú oktatási intézmény nappali tagozatán 2 évnél nem régebben szerezték (a törvénymódosítás után ezt másfél évre rövidítették), és több mint 3 hónapon át sem sikerül állást találniuk.

Járadékban, előnyugdíjban, segélyben az a munkanélküli részesülhet, aki ugyan akar munkát vállalni, de számára az illetékes munkaügyi központ nem tud megfelelő állást felajánlani. A felajánlott munkahely akkor tekinthető megfelelőnek, ha az megfelel a munkanélküli képzettségi szintjének, az állástalant egészségi állapota alkalmassá teszi a munka elvégzésére, a várható kereset nem kevesebb a munkanélküli-járadéknál, valamint, ha a munkahelyre való oda-vissza utazás ideje a 3 órát (tíz éven aluli gyermeket nevelő nő és ugyanilyen kor alatti gyermeket egyedül nevelő férfi esetében a 2 órát) nem haladja meg.

A munkanélküli-járadék további feltétele a járulékfizetés. Ez utóbbi időtartama határozza meg a járadék folyósításának időtartamát is. Miután azonban a kötelező járulékfizetést csak 1991. júl. 1-jétől vezették be a járulékfizetés időtartama helyett a foglalkoztatási törvény hatálybalépését követő 4 esztendeig a munkanélkülivé válást megelőző 4 éven belüli munkaviszonyt veszik figyelembe. A munkanélküli-járadékot – amelynek alapja a munkajogi átlagkereset – 2 szakaszban folyósítják: az első szakaszban a járadékalap 70%-a, a másodikban a járadékalap 50%-a illeti meg a munkanélkülit.

Eszerint 360–479 nap járulékfizetés (ill. munkaviszony esetén az első és a második szakaszban legfeljebb 90–90 nap járadék, 480–599 nap járulékfizetés esetén 120–120 nap járadék, 600–719 napi járulékfizetést feltételezve 150–150 nap, 720–839 napi járulékfizetés esetén 180–180 nap járadék illetve meg 1991-ben a munkanélkülit. A munkanélküli-járadék folyósításának időszaka 1991-ben maximum 720 (kétszer 360) nap volt, erre azonban csak azok számíthattak, akik előzőleg legalább 1440 nap munkaviszonnyal rendelkeztek. A foglalkoztatási törvény módosításakor kurtították a maximálisan fizethető járadék idejét. Eszerint 1992-től a 2 szakaszban – változatlanul legalább 1440 napos járulékfizetést, illetve munkaviszonyt feltételezve – összesen legfeljebb 540 napig fizethető járadék. Így például 360–479 nap „járulékfizetés” esetén az első szakaszban 90 napig, a másodikban pedig csupán 45 napig illeti meg a járadék a munkanélkülit. 1440 napon túli munkaviszony esetén 360, illetve 180 napig jár ez az ellátás.

A munkanélküli-járadék alsó határát a jogszabály a mindenkori minimálbérben (ez 1992-től 8000 Ft), maximumát ennek háromszorosában határozta meg. A foglalkoztatási törvény módosítása során a munkanélküli-járadék felső határát a minimálbér kétszeresére csökkentették. Ha a



munkajogi átlagkereset alacsonyabb a minimálbérnél, a járadékot az átlagkeresethez igazították, amely a minimálbér emelkedésével arányosan, de legfeljebb a minimálbérig nőhet. A munkanélküli-járadék egyébként olyan, kereső tevékenységet folytató munkanélkülinek is jár, akinek havi jövedelme nem haladja meg a mindenkori minimálbér összegét. Azzal viszont, ha valaki ennél nagyobb jövedelemre tesz szert, kizárja magát a munkanélküliségi ellátásból. Ugyanezzel a következménnyel jár az illetékes munkaügyi központtal való együttműködés megtagadása, ill. a felajánlott „megfelelő” munkahely vagy képzési lehetőség elutasítása. Az a munkanélküli, aki munkaviszonyának megszűnésekor a munkaadótól végkielégítésben részesült, csak annyi hónap elteltével juthat járadékhoz, ahány hónapig a végkielégítés „tart”. Vagyis, aki 2 havi átlagkeresetnek megfelelő végkielégítésben részesült, csak 60 nap elteltével kaphat munkanélküli-ellátást.

A végkielégítés intézményét egyébként 1991. okt.-ben vezették be. Eszerint a dolgozót végkielégítés illeti meg, ha munkaviszonya a munkáltató felmondása, vagy jogutód nélküli megszűnése esetén szűnik meg. Nem jár végkielégítés annak, akinek munkaviszonyát a munkáltató a dolgozó hibája miatt mondja fel, vagy nyugellátásra szerzett jogosultságot, illetve részére korengedményes nyugdíjat állapítottak meg. A végkielégítés mértéke legalább 3 év esetén 2 havi, legalább 10 év esetén 3 havi, legalább 15 év esetén 4 havi, legalább 20 év esetén 5 havi átlagkereset összege. A végkielégítés mértéke további 3 havi átlagkereset összegével emelkedik, ha a dolgozó munkaviszonya (a törvényben meghatározott módon) az öregségi nyugdíj jogosultság megszerzését megelőző 5 éven belül szűnik meg. Egyébként a végkielégítés alapjául figyelembe vehető átlagkereset nem haladhatja meg a mindenkori minimálbér 5-szörösét.

A munkanélküli-járadék a jogszabályok szerint személyijövedelemadó-köteles, emellett 5%-os nyugdíjjárulék-levonás terheli. A munkanélküliek után a Foglalkoztatási Alapból 43%-os (1992-től 44%-os) társadalombiztosítási járulékot is fizetnek – tehát ugyanannyit, mint amennyit a munkáltatók a munkavállalók után. Ezt a mértéket munkaügyi szakértők – arra hivatkozva, hogy a munkanélküli nem kaphat táppénzt – túlzottnak tartják.

A Szolidaritási Alapból nyújtott előnyugdíj, amelynek összege a rendes nyugdíjjal megegyező, azokat a legalább 6 hónapja munkanélküli-járadékban részesülő, az öregségi nyugdíjhoz szükséges szolgálati idővel (ez jelenleg 20 év) rendelkező állástalanokat illeti meg, akiknél az öregségi nyugdíjkorhatár betöltéséhez (ez nőknél 55 év, férfiaknál 60 év) legfeljebb 3 év hiányzik, és se átképzésükre, se részükre megfelelő munkahely biztosítására nincs kilátás.

A megfelelő munkahelyen 3 hónapig elhelyezkedni nem tudó – a már említett feltételek szerinti – pályakezdő legfeljebb 6 hónapig pályakezdők munkanélküli-segélyére jogosult. Ennek összege a mindenkori minimálbér 75%-a. Az 1991. okt. végén nyilvántartott 317692 munkanélkülinek csaknem 10%-a, 31983 volt pályakezdő. A munkanélküli-járadékban és a pályakezdők munkanélküli-segélyében részesített állástalanok munkahelykereséssel kapcsolatos-tömegközlekedési eszközre vonatkozó – utazási költségtérítésben is részesíthetők.

A munkanélküliség kezelésének ún. aktív eszközeire – a költségvetés által pénzelt Foglalkoztatási Alapban –1991-ben elvileg összesen 12,6 Mrd Ft állt rendelkezésre. Valójában azonban ennél jóval kevesebb, mindössze 5,8 Mrd Ft volt a szabadon elkölthető pénz, mert az alapból fizették az előző esztendőkhöz folyósított újrakezdési kölcsönök kamatkiegészítéseit, továbbá a munkahelyteremtésre korábban odaítélt összegeket is. Az alapból mintegy 3,4 Mrd Ft-ot a fővárosi és a megyei munkaügyi központokhoz juttattak, a többit az Országos Munkaügyi Központnak kellett volna – pályázat útján – elköltenie, erre azonban (a foglalkoztatási törvény kései hatálybalépése, ill. megfelelő foglalkoztatáspolitikai programok hiányában) csak részben került sor. Így a Foglalkoztatási Alap – az előző esztendőkhez hasonlóan – 1991-ben is többlettel (ez mintegy 1,5 Mrd Ft) zárt. 1992-re a költségvetésből 13,5 Mrd Ft-ot különítenek el az alapra, a munkaügyi szakértők szerint azonban – az átképzések, továbbképzések megvalósításához – minimum 20 Mrd Ft-ra lenne szükség.

A foglalkoztatási törvény szerint az Alapból többek között azok képzése támogatható, akik munkanélküliek, vagy akiknek munkahelye várhatóan 1 éven belül megszűnik, és a leépítést a

munkáltató az illetékes munkaügyi központtal közölte. Támogatható továbbá a közhasznú munkavégzésben részt vevők képzése, ha azt a munkaügyi központ ajánlja. A képzés elősegítésére keresetkiegészítés vagy keresetpótló juttatás és költségterítés fizethető. A keresetpótló juttatás összege a folyósítás első szakaszában járó munkanélküli-járadék 110%-a, ill. pályakezdő munkanélküli esetén az öt megillető segély (vagyis a minimálbér 75%-ának) 110%-a, tanköteles korú munkanélküli esetében pedig a mindenkor minimálbér 15%-a.

A Foglalkoztatási Alapból finanszírozhatók továbbá a munkanélküliek vállalkozóvá válásának elősegítését szolgáló tanfolyami képzési költségek, az igénybe vett szaktanácsadás költségei, valamint hitel felvétele esetén a hitelfedezeti biztosítás költségei – a megtérített kiadások azonban nem haladhatják meg a költségek 50%-át.

Ugyancsak a Foglalkoztatási Alapból fedezték 1991-ben az ún. „foglalkoztatás bővítését szolgáló” támogatásokat. A jogszabály szerint az a munkaadó részesülhetett ilyen támogatásban, aki a munkanélküli tartós foglalkoztatását megoldja, és a vállalását megelőző 6 hónapban nem hajtott végre hasonló munkakörben létszámleépítést, ill. kötelezettséget vállalt arra is, hogy az azt követő 3 hónapban sem bocsát el senkit. Ilyen esetekben az Alap átvállalhatja a munkabér vagy az azt terhelő járulékok, ill. ezek együttesének a költségek 50%-áig terjedő kifizetését. A Foglalkoztatási Alap terhére támogatás nyújtható olyan esetekben is, ha a munkaadó a nála keletkezett nehézségek miatt a korábban teljes munkaidőben foglalkoztatott dolgozóit részmunkaidőben alkalmazza, vagy korengedményes nyugdíjaztatásukat kéri.

Molnár Patrícia

## A foglalkoztatottság területi adatai

Budapest, megyék	Lakónépesség száma (ezer fő), 1991. I. 1.	Foglalkoztatottak száma, 1990 (ezer fő)		Az iparban	A mező- és erdőgazdálkodásban
az iparban	a mező- és erdőgazdálkodásban	foglalkoztatottak megoszlása (%)			
Budapest	2018	277,8	5,3	21,7	0,9
Baranya	418	51,8	24,5	4,0	4,1
Bács-Kiskun	543	56,2	57,8	4,4	9,7
Békés	409	46,7	37,1	3,7	6,2
Borsod-Abaúj-Zemplén	757	116,3	40,0	9,1	6,7
Csongrád	438	53,1	27,8	4,1	4,7
Fejér	422	64,0	26,0	5,0	4,4
Győr-Moson-Sopron	424	60,8	25,5	4,8	4,3
Hajdú-Bihar	549	58,5	40,6	4,5	6,8
Heves	333	42,4	19,6	3,3	3,3
Jász-Nagykun-Szolnok	425	52,5	34,4	4,1	5,8

Komárom-Esztergom	314	46,0	20,5	3,6	3,5
Nógrád	226	31,6	13,2	2,5	2,2
Pest	951	79,8	63,8	6,2	10,8
Somogy	343	28,2	28,8	2,2	4,9
Szabolcs-Szatmár-Bereg	569	50,2	41,3	3,9	7,0
Tolna	253	29,7	22,4	2,3	3,8
Vas	276	36,0	20,9	2,8	3,5
Veszprém	382	57,2	23,9	4,5	4,0
Zala	305	40,1	20,1	3,1	3,4
Országhatáron kívül	—	3,0	—	0,2	—
Összesen	10355	1281,9	593,5	100,0	100,0

## Nyilvántartott álláshelyek és állást keresők száma

	Nyilvántartott álláshelyek					
Budapest, megyék	1989. III. n.-év	1990. szept. 22.	1991. szept. 22.	1989. III. n.-év	1990. szept. 22.	1991. szept. 22.
Budapest	12195	2828	2254	919	638	19503
Baranya	3026	1712	992	1256	2315	12318
Bács-Kiskun	2252	1371	650	764	2995	20467
Békés	736	677	351	515	2921	17441
Borsod-Abaúj-Zemplén	3857	1407	441	3172	9297	36115
Csongrád	5328	1578	850	872	2496	12587
Fejér	3905	2112	601	940	2287	9935
Győr-Moson-Sopron	2682	1212	555	1135	358	8268
Hajdú-Bihar	1075	823	572	1544	2580	15971
Heves	2650	982	982	582	3138	11718
Jász-Nagykun-Szolnok	2634	1789	777	1957	3876	17513
Komárom-Esztergom	3478	1572	472	284	1021	7940
Nógrád	1647	581	221	608	2937	11536

Pest	5616	2686	1220	264	1674	19358
Somogy	1309	988	759	1132	2098	9548
Szabolcs-Szatmár Bereg	2419	2013	2051	2878	7036	29118
Tolna	993	350	219	570	1834	9680
Vas	1048	826	414	674	748	5498
Veszprém	2030	597	262	1118	1756	11042
Zala	1356	1045	708	962	1489	7201
Összesen	60236	27149	15351	22146	53494	292757

### ***Állást keresők állománycsoportonkénti összetétele***

Időpont	Szakt munkás	Betanított munkás	Segéd munkás	Szellemi foglalkozású	Összesen
1988. III. n.-év	2308	3002	7245	2699	15254
1989. III. n.-év	4513	4071	8483	5079	22146
1990. szept. 22.	13210	10820	16846	12618	53494
1991. szept. 22.	90234	65263	79350	57910	292757

### ***A munkanélküliek megoszlása állománycsoportok szerint, % (1991. szept.)***

Budapest, megyék	Szak- munkás	Beta- nított mun- kás	Segéd- munkás	Fizikai összesen	Felső vezető	Vezető	Irányító	Ügyintéző	Ügy
Budapest	26,00	16,04	19,41	61,44	0,28	3,09	5,80	17,82	
Baranya	30,15	16,44	33,20	79,79	0,14	1,87	1,68	9,06	
Bács-Kiskun	31,73	21,99	29,34	83,06	0,12	2,19	1,82	6,41	
Békés	32,56	22,94	27,32	82,82	0,21	2,06	2,00	4,62	
Borsod-Abaúj- Zemplén	29,34	19,21	36,05	84,60	0,09	1,43	1,13	4,13	
Csongrád	33,42	19,73	22,91	76,06	0,13	2,20	2,87	10,92	
Fejér	29,64	21,08	29,17	79,89	0,11	1,55	1,76	8,85	
Győr-Sopron	30,27	25,67	19,19	75,13	0,13	3,05	1,74	12,12	
Hajdú-Bihar	32,02	22,17	26,86	81,05	0,09	1,48	1,48	6,90	
Heves	33,52	18,46	29,77	81,75	0,08	1,59	1,70	8,07	
Jász-Nagykun- Szolnok	30,83	20,38	32,14	83,35	0,06	0,67	1,25	7,18	

Komárom-Esztergom	33,44	23,04	25,67	82,14	0,23	2,03	0,91	7,07	
Nógrád	31,50	34,20	17,82	83,52	0,11	1,77	1,75	5,11	
Pest	30,07	29,57	21,22	80,86	0,11	2,14	1,13	6,72	
Somogy	30,85	23,83	25,34	80,02	0,16	2,68	2,98	6,78	
Szabolcs-Szatmár-Bereg	31,07	25,48	27,97	84,52	0,11	1,19	1,57	6,04	
Tolna	29,95	24,05	28,06	82,06	0,12	1,81	1,85	5,15	
Vas	32,61	17,52	25,43	75,55	0,18	2,13	2,02	11,90	
Veszprém	34,35	22,90	21,11	78,36	0,25	2,28	2,32	8,80	
Zala	27,73	23,41	23,58	74,73	0,08	1,60	2,14	15,30	
Összesen	30,82	22,29	27,10	80,22	0,13	1,85	1,96	7,80	

## Állást keresők és betöltetlen álláshelyek néhány jellemző szakmában (1991. aug. 20.)

Foglalkozás	Állást keresők száma	Betöltetlen álláshelyek száma
Segédmunkás	49169	1413
Egyéb fizikai foglalkozások	26794	1578
Takarító, kályhafűtő	6895	351
Adminisztrátor, írnok	6582	78
Tehergépkocsi-vezető	5802	77
Géplakatos	5498	306
Kőműves	4137	839
Festő és mázoló	3228	142
Portás, őr, hivatalsegéd	3097	128
Villanyszerelő	3054	139
Gépjárműszerelő	2925	57
Esztergályos	2764	77
Könyvelő (főkönyvelő nélkül)	2479	98
Élelmiszerbolti eladó	2281	69
Szabó, varrónő	2056	705

Hegesztő, lángvágó	2054	221
Gyors- és gépíró	2012	41
Egyéb lakatos	1848	64
Egyéb bolti eladó	1834	40
Textilkonfekcionáló	1737	1040
Asztalos (általános)	1499	203
Víz-, gáz-, olajvezeték- és -készülék-szerelő	1423	72
Kubikos	1222	27
Raktárkezelő (darabáru- tároló)	1186	28
Gépjárműlakatos	1143	51
Felszolgáló	1143	104
Egyéb szellemi foglalkozások	1047	71
Targoncavezető	1027	51
Növénytermesztő	1010	–
Ács, állványozó	963	380
Mechanikai műszerész (általános)	902	–
Központifűtés- és csőhálózat-szerelő	810	28
Szakács	805	111
Vendéglátó-ipari eladó	797	38
Nehézföldmunkagép- kezelő	778	25
Mezőgazdasági traktorvezető	758	12
Vas- és fémszerkezeti lakatos	749	57
Szállító- és rakodómunkás	721	27
Üzemmérnök	707	–
Burkoló	694	65
Szövő	658	277
Bérelszámoló	627	24
Zene-, ének-, táncművész	614	–
Műszaki rajzoló	605	–
Képesítés nélküli pedagógus	518	–

Ügynök	498	144
Fodrász	432	18
Darus	431	17
Óvónő	429	11
Gépészmérnök	421	10
Mezőgazdasági mérnök	371	–
Ápoló	357	14
Gondozónő	345	47
Sertésgondozó	297	–
Vájár, segédvájár	233	158
Titkárnő	219	16
Építészmérnök	195	–
Újságíró, lap-, rádió-, tv-szerk., lapkiadó	190	–
Kirakatrendező, dekoratőr	80	–
Jogász	70	–

## Állást keresők iskolai végzettség szerinti összetétele

Megnevezés	1988. III. n.év	1989. III. n.év	1990. szept. 22.	1991. szept. 22.
Az ált. isk. 8 osztályánál kevesebb	2403	3390	7344	31232
Általános iskola	6541	7662	17837	101670
Szaktunókásképző iskola	2635	4385	12490	87151
Középfokú szakiskola	255	464	826	4251
Szakközépiskola és technikum	1478	2570	6677	34050
Gimnázium	1606	2734	5476	23727
Főiskola	209	597	1856	6960
Egyetem	127	344	988	3716
Összesen	15254	22146	53494	292757

## A munkanélküli-ellátással kapcsolatos fontosabb adatok iskolai végzettség szerint (1991. jan. 1.–szept. 20.)

Iskolai végzettség	Fő	%	Segélynapok száma	Bruttó segély összesen (ezer Ft)	Segélyezés átlagos időtartama (nap/fő)	Átlagos napi segély (Ft/fő/nap)	Átlagos havi segély (Ft/fő/hó)
8 ált. isk. alatt	32372	11,4	6411427	967728	198	205	6136
Ált. iskola	102021	36,1	16100372	2755501	158	212	6372
Szaktanulmányi képző	83192	29,4	12582885	2525639	151	244	7331
Szakiskola	3556	1,3	620144	100111	174	213	6404
Szakközépiskola	21865	7,7	3464005	700416	158	259	7772
Technikum	9435	3,3	1670055	398317	177	317	9524
Gimnázium	19089	6,7	3205030	579160	168	239	7160
Főiskola	7219	2,6	1334778	329100	185	347	10411
Egyetem	4132	1,5	784240	221248	190	406	12195
Összesen	282881	100,0	46172936	8577220	163	236	7072

## A munkanélküli-ellátással kapcsolatos fontosabb adatok állománycsoportok szerint (1991. jan. 1.–szept. 20.)

Állománycsoportok	Fő	%	Segélynapok száma	Bruttó segély összesen (ezer Ft)	Segélyezés átlagos időtartama (nap/fő)	Átlagos napi segély (Ft/fő/nap)	Átlagos havi segély (Ft/fő/hó)
Szaktanulmányi munkások	87249	30,8	12563889	2625954	144	253	7590
Betanított munkások	84637	29,9	12892451	2261886	152	216	6472
Segédmunkások	64058	22,6	12173790	1838906	190	200	6008
Fizikai fogl. össz.	235944	83,4	37630130	6726746	159	224	6717
Szellemi fogl. össz.	46937	16,6	8542806	1850474	182	292	8757
Összesen	282881	100,0	46172936	8577220	163	236	7072



## A létminimum-összetevők\*, 1991

---

### *Élelmiszer-fogyasztás (Ft/fő/hónap)*

Aktív kereső korúak	2654
Gyermekek (0–14 éves)	2065
Nyugdíjas korúak	2341

### *Lakásköltség (Ft/háztartás/hónap)*

	városokban	községekben
1 személyes aktív háztartás	2908	2412
2 személyes aktív háztartás	3694	3513
3 személyes aktív háztartás	5119	4357
4 személyes aktív háztartás	5773	5633
5 személyes aktív háztartás	6245	5961
1 személyes nyugdíjas háztartás	2529	2232
2 személyes nyugdíjas háztartás	3127	2541
3 személyes nyugdíjas háztartás	3999	3594

### *Egyéb kiadások (Ft/fő/hónap)*

	városokban	községekben
1 aktív korú (15–54, ill. 59 éves)	4807	4375
2 aktív korú (15–54, ill. 59 éves)	4187	3757
1 gyermek (0–14 éves)	2672	2249
2 gyermek (0–14 éves)	2328	1958
3 gyermek (0–14 éves)	1409	1187
1 nyugdíjas korú (55, ill. 60 évtől)	2781	2345
2 nyugdíjas korú (55, ill. 60 évtől)	2588	2180

\* KSH-számítás.

---

## Az Újpesti Családsegítő Központ létminimum-számításának eredményei (Ft)

---

<b>Családtípus</b>	<b>1989</b>	<b>1990</b>	<b>1991*</b>
Egyedülálló nő	7607	9019	12524
Nyugdíjas nő	6086	7208	10019
Egyedülálló férfi	7618	9008	12048
Nyugdíjas férfi	6094	7207	9638
Anya+1 gyerek	11463	13463	18630
Házaspár	12708	14854	20058
Nyugdíjas házaspár	10165	11883	16047
Házaspár+1 gyerek	16739	19538	26527
Anya+2 gyerek	15495	18147	25099
Házaspár+2 gyerek	20949	24448	33356
Házaspár+3 gyerek	25107	29280	40091

\* Becsült adat

## A leggyakoribb háztartástípusok havi létminimumértékei\* (1991. jún., Ft)

	Egy háztartásra		Egy főre	
	Városok	Községek	Városok	Községek
<b>Aktív háztartások*</b>				
1 aktív korú felnőtt	10369	9441	10369	9441
1 aktív korú felnőtt, 1 gyermekkel	15892	14856	7946	7428
1 aktív korú felnőtt, 2 gyermekkel	21710	19723	7237	6574
2 aktív korú felnőtt	17996	16953	8998	8477
2 aktív korú felnőtt, 1 gyermekkel	24158	22111	8053	7370
2 aktív korú felnőtt, 2 gyermekkel	29205	27410	7301	6853
2 aktív korú felnőtt, 3 gyermekkel	33151	30990	6630	6198
2 aktív korú felnőtt, 4 gyermekkel	36625	34242	6104	5707
3 aktív korú felnőtt	26262	24208	8754	8069
3 aktív korú felnőtt, 1 gyermekkel	31653	29798	7913	7450
3 aktív korú felnőtt, 2 gyermekkel	36518	34149	7304	6830

3 aktív korú felnőtt, 3 gyermekkel	39992	37401	6665	6234
3 aktív korú felnőtt, 4 gyermekkel	43466	40653	6209	5808
Nyugdíjas háztartások**				
1 személyes	7651	6918	7651	6918
2 személyes	13178	11748	6589	5674
3 személyes	18979	17322	6326	5774

Megjegyzés: Gyermek: 14 éves korig. \* KSH-számítás. \*\* Aktív kereső nélküli háztartások.

## Az állami költségvetés fő adatai (M Ft)

	1989 tény	1990 tény	1991 terv	1991 várható	1992 terv
<b>BEVÉTELEK</b>					
Gazdálkodó szervek befizetései	224221	257752	231600	207439	215800
Fogyasztáshoz kapcsolt adók	230705	254985	311500	287500	344000
Lakossági befizetések	44448	62119	133900	135500	179500
Központi költségvetési szervektől származó befizetések	3330	1116	5000	1100	2000
Elvonás elkülönített állami pénzalapokból	—	2000	1300	1300	1000
Nemzetközi pénzügyi kapcsolatokból eredő bevételek	5832	5544	7300	9300	8000
A pénzintézetek nyereségadója és osztaléka	21336	48585	53000	55000	63000
Egyéb bevételek	5212	8796	1100	5952	4780
Adósságszolgálatl kapcsolatos bevételek	—	—	27500	33100	45500
Rendkívüli privatizációs bevételek	—	—	—	—	20000
<b>BEVÉTELEK FŐÖSSZEGE</b>	<b>535084</b>	<b>640897</b>	<b>772200</b>	<b>736191</b>	<b>883580</b>
<b>KIADÁSOK</b>					
Gazdálkodó szervezetek támogatása	27349	18511	30500	30900	22000

A mezőgazdasági és az élelmiszeripari export támogatása	21977	23209	27500	26000	26000
Agrárpiaci támogatás	–	–	–	3300	4000
Szocialista államközi elszámolások	23721	28356	8077	600	–
Termelési támogatás összesen	73047	70076	66077	59600	52000
Fogyasztáshoz kapcsolt támogatások	44087	36865	31300	42000	17500
Felhalmozási kiadások	49753	55014	62097	59201	61700
A társadalombiztosítás támogatása	–	–	13565	14900	19600
A központi költségvetési szervek támogatása	133946	188508	278964	284800	339959
Önkormányzatok támogatása	123315	113327	189333	191631	218161
Az elkülönített állami pénzalapok támogatása	66800	67210	69227	68167	32300
Nemzetközi pénzügyi kapcsolatokból eredő kiadások	19612	20398	19273	11000	17000
Adósságszolgálat, kamattérítés	61673	70749	110100	105957	171940
Egyéb kiadások	16859	20119	4050	1550	3200
Tartalék	–	–	7000	–	5000
Rendkívüli támogatások, garanciavállalás	–	–	–	–	15000
<b>KIADÁSOK FŐÖSSZEGE</b>	<b>589092</b>	<b>642266</b>	<b>850986</b>	<b>838806</b>	<b>953360</b>
Hiány	–54008	–1369	–78786	–102615	–69780

## Magánereős lakásépítés támogatása (Mrd Ft)

Megnevezés	1988	1989	1990	1991	1992
tény			terv	várható	terv
Szociálpolitikai kedvezmény	7,6	8,1	10,7	8,0	9,2
					7,8

Új lakáshitelek törlesztésének támogatása (1988-ban egyéb törlesztési kedvezmény)	1,8	2,2	7,6	9,0	12,0	14,7
Bányászlakás-építés támogatása	0,4	0,5	0,2	–	–	–
Lakás nélküli fiatal házasok támogatása	–	–	3,5	1,0	0,6	–
Szociális ellentételezés (idősek, nagycsaládosok)	–	–	0,6	1,0	0,5	0,5
Lakóház program	–	–	–	–	–	0,4
Összesen	9,8	10,8	22,6	19,0	22,3	23,4

## Fogyasztói árkiegészítés (M Ft)

Megnevezés	1989	1990	1991		1992 terv
tény		terv	várható		
Tej- és tejtermékek	4800	3860	4200	4000	–
Háztartási energiafélék	20740	20100	10000	19600	–
szén, fa, egyéb szilárd tüzelőanyag	12640	9900	6200	9400	–
táv hőszolgáltatás	8100	10200	3800	10200	–
Vasúti személyszállítás		2373	4000	4500	5600
Távolsági autóbusszközlekedés	8910	1730	2450	3300	4800
Helyi közlekedés	–	3487	6400	5300	6400
Ivóvíz és csatornaszolgáltatás	7950	5160	3000	3400	–
Egyéb	–	20	50	100	100
Összesen	42400	36730	30100	40200	16900
Pénzforgalmi áthúzóadások	+1687	+135	+1200	+2000	+600
Pénzforgalmi teljesítés	44087	36865	31300	42000	17500

## Önkormányzatok költségvetése (M Ft)

Megnevezés	1989	1990	1991	1992
tény	terv	várható	terv	
<b>Bevételek</b>				
Saját bevételek	53234	62030	65200	85000
Átengedett személyi jövedelemadó	66500	74530	46884	62984
Gépjárműadó	—	—	—	4000
Állami hozzájárulás	123315	113327	189333	218161
Társadalombiztosítási alaptól átvett egészségügyi kiadás	—	50587	63100	75700
Hitel, kötvény	5298	5113	4000	5000
Pénzmaradvány-felhasználás	4574	5103	—	—
<b>Források összesen</b>	<b>252921</b>	<b>310690</b>	<b>368517</b>	<b>450845</b>
<b>Kiadások</b>				
Költségvetési szervek működési kiadása				
Egészségügyi szolgáltatás	43495	59443	n. a.	88417
Szociális ellátás	12677	17164	n. a.	33800
Oktatás	71525	96834	n. a.	160660
Kulturális és sport	11542	13369	n. a.	17770
Igazgatás	12277	18975	n. a.	25900
Lakás-, város- és községgazdálkodási szolgáltatás	8068	9763	n. a.	17910
Közlekedés, posta, távközlés	11124	14302	n. a.	16870
Vízgazdálkodás	1071	1186	n. a.	3480
Ipar, kereskedelem, egyéb	13107	15744	n. a.	11888
<b>Összesen</b>	<b>184886</b>	<b>246780</b>	<b>314417</b>	<b>374705</b>
<b>Fejlesztés</b>				
Egészségügyi szolgáltatás	6667	7665	n. a.	14000
Szociális ellátás	680	1124	n. a.	1400
Oktatás	10010	10461	n. a.	16100

Kulturális és sport	1612	2440	n. a.	1800	1500
Igazgatás	1766	1828	n. a.	1600	1200
Lakásgazdálkodás	13490	10196	n. a.	8000	10000
Város- és községgazdálkodási szolgáltatás	3133	3517	n. a.	3700	3700
Közeledés, posta, távközlés	5694	5899	n. a.	5000	5000
Vízgazdálkodás	6800	7126	n. a.	9300	13440
Ipar, kereskedelem, egyéb	6372	5522	n. a.	4000	3000
Hiteltörlesztés	2416	3240	n. a.	6200	6800
Összesen	58640	59018	54100	63400	69340
Vállalati támogatás	9395	4892	–	–	–
Kiadások összesen	252921	310690	368517	381250	450845

## Adótörvények

Öt adótörvényt fogadott el 1991. év dec.-ben a képviselőház jórészt amiatt, mert a jogalkotási törvény szerint adót és adójellegű elvonást csak az Országgyűlés állapíthat meg. Olyan külföldi cégek, amelyeknek Magyarországon nincs ugyan bejegyzett vállalkozásuk, de pl. jogdíjból, építkezésből jövedelmük keletkezik, 1992-ig – egy kormányrendelet alapján – társulati adót fizettek. Ezek a vállalatok most a társasági adó „kalapba” kerültek. Hasonló okok miatt történt, hogy 1992-től a fogyasztási adóknak és a fogyasztói árkiegészítéseknek a mércékét nem kormányrendelet, hanem az 1992. évi állami költségvetési törvény melléklete határozza meg – azt követően, hogy az Országgyűlés a fogyasztási adóról és a fogyasztói árkiegészítésről is törvényt alkotott. A gépkocsik esetében az eddigi pénzügyminiszteri rendelkezés helyett 1992-re általános gépjárműadót vezettek be. A vállalkozásokra és a magánszemélyekre érvényes földadót is azt követően rendelték el törvényben, hogy – alacsonyabb szintű jogi szabályozás miatt – az Alkotmánybíróság 1991-ben a nagyüzemi mezőgazdaság földadóját hatályon kívül helyezte. A korábbi évekkel ellentétben ezúttal nem módosították a magánszemélyek jövedelemadójáról szóló törvényt, hanem új kódexet készítettek, mert a jogszabály szemlélete egy lényeges ponton megváltozott; 1992-től általában a jövedelmet adóztatják. A jövedelem a bevételek és a költségek különbözete, megállapításához az állampolgároknak – kivéve a kizárólag bérből és fizetésből élőket – tételes nyilvántartást kell vezetniük bevételeik és költségeik alakulásáról.

A magánszemélyek jövedelemadójára és az alapvetően a vállalkozási nyereségadót felváltó társasági adóra vonatkozó módosítások lényege: csökken az adókedvezmények és mentességek köre, hogy bővüljön az adóalap. Ezáltal ugyan a társasági adó általános kulcsa 1992-re nem változott, mértéke továbbra is 40%, a magánszemélyek jövedelemadójának legmagasabb kulcsát azonban 50%-ról 40-re mérsékeltek.

A kedvezmények szűkítése nem védi a már megszerzett jogokat. Az 1991. dec. 31-éig alakult belföldi tulajdonú magántársaságok pl. 1992-ben és 1993-ban is visszatarthatják adójuk felét, miközben mindez már nem jár az idén vagy jövőre alakuló cégeknek. Az elmaradott térségekben 1992 előtt

alakult új cégeknek is jár az 5 évre kihirdetett kedvezmény. Mértéke a vállalkozás első évében 65%, a másodikban 50, a harmadikban 40, a negyedikben 20 és végül 10%. A mezőgazdasági vállalkozásoknak sem sérül az a joguk, hogy a még 1991-ben elkezdett beruházások után – az előző évi vállalkozási nyereségadó-törvény szerint – visszatartsák a beruházási költség 20%-át, vagy a hitelkamatok felét.

Az adózók csak a törvényekben felsorolt alapítványok javára történő befizetéseikkel csökkenthetik adóalapjukat. Az alapítványok adóalap-csökkentési jogosultságát az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal (APEH) engedélyezi. A már működő alapítványoknak ez irányú kérelmüket febr. 15-ig kell benyújtaniuk az APEH-hez, amely az engedélyt márc. végéig adja ki. Ezért a törvény előírásai szerint 1992. márc. 15-éig minden alapítványi befizetés adóalap-csökkentő.

Végül említésre méltó módosítás az is, ha a vállalkozók – alkalmazottaikkal közösen – nyugdíjalapot hoznak létre, az erre fordított összeget (személyenként legfeljebb 500 ezer forintot, és az adott személy éves bérköltségének legfeljebb 25%-át) levonhatják az adóalapjukból. Igaz, e kedvezménnyel majd csak akkor élhetnek, ha elkészül a nyugdíjalapokról szóló törvény, amelyet a kormány 1992. harmadik negyedévére tervez.

### Társasági adó

Az 1992. jan. 1-jén hatályba lépett új számviteli törvény szerint a vállalkozások az „óvatosság elvéből” kiindulva állapíthatják meg eredményüket. Eszközök után pl. értékcsökkenést korlátlanul elszámolhatnak, lejárt követeléseik után pedig céltartalékot képezhetnek.

Az általános adókulcs változatlanul 40%. Az osztalék adója általában 10%, azon tevékenységek esetében azonban 20, amelyek bárminemű adókedvezményben részesülnek. Európai szintű megoldás, hogy a kedvezmények egy része nem azonnal, hanem előre meghirdetett módon szűnik meg. (A külföldi részvételű cégek esetében pl. csak az 1993. dec. 31-e után alakulókat érinti.) Bővül az adókedvezményre jogosító, ún. különösen fontos tevékenységek listája. A közszolgáltató és egészségügyi tevékenységeket folytatóknál már 1992-ben is felére csökken a kedvezmény (az 1991. évi 80%-ról 40%-ra), a kulturális és sporttevékenységet végzőknél pedig mintegy kétharmadára (az 1991. évi 65%-ról szintén 40%-ra). 1993-tól azonban teljesen megszűnnek e kedvezmények.

A társadalmi szervezetek, az egyházak, az alapítványok, a lakásszövetkezetek és a víziközmű-társulások vállalkozási tevékenységükből származó jövedelmük után csak akkor nem fizetnek társasági adót, ha ez a jövedelmük kevesebb, mint összes bevételük 10%-a, illetve legfeljebb 10 millió Ft, egyébként rájuk is az általános szabályok vonatkoznak. A csökkent munkaképességűeket foglalkoztató ún. célszervezetek viszont 1992-től egyáltalán nem adóznak, ha tulajdonosaiknak sem fizetnek osztalékot. A költségvetési szervek vállalkozási tevékenységének adózásáról nem a társasági adóról szóló törvény, hanem az 1992. évi állami költségvetési törvény rendelkezik, méghozzá oly módon, hogy ezeknek a cégeknek 40%-os befizetési kötelezettségüket nem kell teljesíteniük, ha a vállalkozásból származó jövedelmüket még az adóévben, vagy az azt követő évben alaptevékenységükre használják fel.

### Magánszemélyek jövedelemadója

Az adósávok száma 1992-ben 7-ről 4-re csökken, az adómentes jövedelem 55 ezer Ft-ról 100 ezer Ft-ra nő, a legmagasabb adókulcs pedig 40% az 1991. évi 50% helyett. Ugyanakkor megszűnik az alkalmazottak havi 250 Ft-os adókedvezménye. 1991-ben csak a három- és többgyermekes családoknak járt gyermekenként havi 1000 Ft adóalap-csökkentő kedvezmény, 1992-ben minden családi pótlékra jogosult gyermek után a kedvezmény mértéke: havi 1300 Ft.

Bár a kormány eredetileg a mezőgazdasági kistermelőket illetően is az új elvre akart áttérni, miszerint a magánszemélyek jövedelemadója kizárólag jövedelmeket adóztat, méghozzá szigorúbban, mint 1991-ben, 1992-ben a mezőgazdasági kistermelők választhatnak, hogy személyenként 150 ezer Ft jövedelmük adómentes, vagy személyenként 750 ezer Ft árbevételig nem fizetnek adót.



A kormány a szellemi tevékenységek adózási kedvezményét is meg akarta szüntetni 1992-ben. Az egyébként széthúzó parlament ez ügyben összefogott, s végül is az a szabály született, hogy – az érintettek, amennyiben 1991. december 31-éig megkötött szerződésük van, választhatnak a régi és az új szabályok között, de választásuk összes jövedelmükre szól, – 1992-ben 100 ezer Ft jövedelem adómentes.

Megszűnt a kisösszegű kifizetések kedvezményes adózása is. 1992-től ugyan a kisösszegű kifizetések értékhatára 2000 Ft helyett 3000 Ft-ra nő, viszont az adókulcs a személyi jövedelemadótábla legmagasabb kulcsával megegyező: 40%, az 1991. évi 20% helyett.

### **Gépjárműadó**

Az Országgyűlés általános gépjárműadót vezetett be, amelyet a belföldi rendszámú gépkocsi tulajdonosának, üzemben tartójának kell fizetnie. Az adó mértéke a gépjármű saját tömegének minden megkezdett 100 kg-ja után 200 Ft. A motorkerékpár, a lakópótkocsi, a lakóautó és a sátras utánfutó adója évenként 1000 Ft. Ha valaki év közben eladja a kocsiját, akkor adót csak addig a hónapig kell fizetnie, a következő hónaptól már az új tulajdonosé az adófizetési kötelezettség. A külföldön nyilvántartott gépjárműveknek is adót kell fizetniük, ha Magyarországon közlekednek. A tehergépjármű tömegének minden megkezdett tonnája után km-enként 3 Ft az adó, az 1991. évi 30 fillér helyett. Egyébként a külföldi személygépkocsiknak is kell adót fizetniük, ha 60 napnál hosszabb ideig tartózkodnak Magyarországon. Az adó mértéke: napi 50 Ft.

### **Földadó**

Akinek 1992. jan. 1-jén 6000 m<sup>2</sup>-nél nagyobb mezőgazdasági rendeltetésű külterületi szántó, kert, szőlő, gyümölcsös, gyepek, nádas művelési ághoz tartozó földterület van a tulajdonában vagy használatában, földadót köteles fizetni – kivéve, ha a terület újonnan telepített gyümölcsös vagy szőlő. Az új vállalkozásokat 2 évig adómentesség illeti meg oly módon, hogy akik 1990-ben kezdtek vállalkozásba, 1992-ben nem fizetnek adót, akik 1991-ben: 1992-ben és 1993-ban élhetnek e jogukkal, azok a vállalkozók pedig, akik 1992-ben kezdenek vállalkozásukba, 1993-ban és 1994-ben nem fizetnek adót.

A földadó alapja: a használatban lévő adóköteles földterület kataszteri tiszta jövedelme. Az adó mértéke művelési áganként változó.

### **Fogyasztási adó**

Miközben a világpiaci energiaárak jelentősen csökkennek, Magyarországon az üzemanyagárak egyre magasabbak, mert növekszik az adótartalmuk. 1992-ben ápr. 30-áig minden liter benzin után 38 Ft 30 fillér a fogyasztási adó, ez máj. 1-jétől 42 Ft 40 fillérre növekszik. Kivéve az ólommentes benzint, amelynek adója ápr. 30-áig 33 Ft 60 fillér, utána viszont 37 Ft 50 fillér. A gázolaj fogyasztási adója ugyanezen időszakokban 19 Ft 40 fillér, ill. 20 Ft 40 fillér. A személygépkocsi fogyasztási adója is számottevően – 20 ezer Ft-ról 40 ezer Ft-ra – emelkedik, s ez az adó 1992-ben a magánbehozatalú személygépkocsikat is sújtja. Arra való hivatkozással, hogy a környező országokban olcsóbb az arany és a kávé, e 2 termék fogyasztási adója csökken 1992-ben: 30%.

### **Az adózás rendje**

Az adózás rendjéről szóló törvény módosítását egyfelől az tette szükségessé, hogy új számviteli törvény, csődtörvény, adótörvények születtek, s ehhez kellett igazítani az adóbevallás és -befizetés eljárási szabályait is, másrészt pedig növelni kell az adóhatóság informáltságát, szigorítani a szankciókat ahhoz, hogy az államkassza a pénzéhez jusson – állítják az adószakértők. A számviteli törvény előírásai szerint pl. az éves beszámolót máj. 31-éig kell elkészíteni, s így most már ezzel párhuzamosan kell bevallani a társasági adót is. A gépjárműadó-törvény elfogadása következtében valamennyi érintettnek – magánszemélyeknek és cégeknek egyaránt – 1992. febr. 29-éig

adóbevallást kell tenniük az illetékes önkormányzati adóhatósághoz a tulajdonukban, ill. üzemeltetésükben lévő gépjárművekről.

A vállalkozók azon szervezetek adatait is kötelesek jelenteni (pl. a leányvállalatok az anyavállalatát), amelyektől „mögöttes felelősként” az adóhatóság akkor is be tudja szedni a megállapított adót, ha maga az adózó nem fizetne. Éves bevallást kell tenniük az adózásra ítélt cégeknek akkor is, ha jelentős kedvezményeik következtében nem fizetnek adót, vagy pl. veszteségesek.

„Bevallásmentességüket” csak azok a magánszemélyek őrzik meg, „akiknek adóját munkáltatójuk állapítja meg, vagy jövedelmük kizárólag nyugdíjból vagy azzal egy tekintet alá eső jövedelemből – pl. a 67%-ban rokkantak munkaviszonyából – származik”. A törvény kibővíti a havi adóbevallásra kötelezettek körét: 1992-ben azoknak a társaságoknak kell havi adóbevallást készíteniük, amelyeknek 1990-ben 3 adójuk közül bármelyik – a nettó fogyasztási adó, az általános forgalmi adó, a magánszemélyektől levont jövedelemadó – 5 millió Ft-nál több volt, vagy ilyen szervezetből váltak ki, ill. alakultak át. (1991-ben ez az értékhatár még 10 millió Ft volt.) A törvényben előírt vagyonyilatkozatban be kell vallani az ingatlantulajdont, a vagyoni értékű jogot (pl. a földhasználatot), a „nagy értékű ingóságokat”, értékpapírt, vagyoni értéket megtestesítő tagsági vagy részesedési jogot, 200 ezer Ft-nál nagyobb követelést és tartozást. A vagyonyilatkozat alkalmazásának időpontját – a törvény felhatalmazása szerint – a kormány határozhatja meg, erről állítólag csak 1992 második felében intézkednek.

## A jövedelemtulajdonosok és a jövedelemforrások változásai a szja-bevallások alapján (%)

Jövedelemforrás	Létszám			Jövedelem		
	1988	1989	1990	1988	1989	1990
Főállású munkaviszony	96,70	95,30	93,60		85,00	85,60
Másodállás, mellékfoglalkozás	9,00	8,00	6,70	93,20	1,85	1,65
Nyugdíj	8,70	8,70	9,40		4,20	4,30
Társas vállalkozás	7,90	3,90	2,80	4,60	2,40	1,80
Egyéni vállalkozás		4,50	4,80		3,40	3,00
Találmány, fajtajutalék	0,09	0,18	0,26	0,02	0,06	0,10
Szerzői jogvédelem tevékenység	1,70	2,30	2,60	0,37	0,66	0,85
Mezőgazdasági kistermelés	0,23	0,29	0,33	0,07	0,08	0,08
Ingatlan, ingó, vagyoni értékű jog értékesítése	0,18	0,18	0,21	0,13	0,10	0,16
Bérbeadás	1,70	1,90	2,20	0,43	0,48	0,63
Borravaló	1,40	1,40	1,20	0,16	0,13	0,09

Egyéb	12,00	12,60	13,70	1,02	1,64	1,74
Összesen	139,60	139,25	137,80	100,00	100,00	100,00

## A fizetett szja megoszlása adósávonként (%)

	Adófizetők			A ténylegesen fizetett adó		
	1988	1989	1990	1988	1989	1990
1990. évi adósávok, ezer Ft						
0–55	28,4	19,8	14,2	0,3	0,0	0,0
55–90	30,2	25,5	18,6	8,3	3,7	1,7
90–300	39,3	50,1	59,3	70,4	57,5	54,2
300–500	1,7	3,4	5,8	13,3	18,9	21,1
500 felett	0,4	1,2	2,1	7,7	19,9	23,0
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

## A magánszemélyek 1989-90. évi személyijövedelemadó-bevallásának adatai

	1989		Összeg/fő (E Ft)	1990		Összeg/fő (E Ft)
	M Ft	Fő		M Ft	Fő	
Belföldről származó jövedelem összesen	610796	4588224	133	781799	4752797	164
Ebből: munkáltatótól	519269	4371670	119	667906	4452501	150
társas vállalkozásból	14677	177453	83	14440	132464	109
egyéni vállalkozásból	20986	208248	101	22438	22021	101
másodállásból, mellékfoglalkozásból	11309	368881	31	13013	319341	41
szerzői jogvédelem alá tartozó alkotásból és egyreszellemit tevékenységből	4023	105900	38	7065	127743	55
mezőgazdasági kistermelésből	517	13301	39	638	15517	41
ingatlanértékesítésből	567	7106	80	1275	8103	157

bérbeadásból	2916	89348	33	4959	104852	21
borravalóból, hálapénzből	768	63150	12	605	56023	12
nyugdíjból	25764	397963	65	33760	451871	75
Adóalap-csökkentő kedvezmény összesen	60306	4359216	14	67398	4450958	15
Ebből: alkalmazotti kedvezmény	49075	4321828	11	49679	4412373	11
szakszervezeti tagdíj	3111	2809759	1	3571	2650616	1
kitüntetések, társadalmi munka	1213	711201	3	–	–	–
három- és többgyerekesek, fogyatékosok kedvezménye	6389	233032	n. a.	7064	284041	n. a.
alapítványra és közérdekű kötelezettségvállalásra fordított kifizetés	177	45682	4	454	62077	7
Összevont adóalap	550722	4553621	121	714616	4701544	152
Adókedvezmény összesen	6806	1190700	6	6215	1064572	6
Ebből: nyugdíj (1989- ben 96000, 1990-ben 108000 Ft adója)	5066	408039	12	5492	470451	12
lakáscélú megtakarítás 20%-a	254	91163	3	343	92689	4
nyugdíj és életbiztosítás 20%-a	374	489473	1	374	533948	1
közmű- és telefonberuházási hozzájárulás 30%-a	1112	313829	4	–	–	–
Külföldről származó összes adóköteles jövedelem	561	4015	140	1120	5313	211

## Társadalombiztosítás

Annak ellenére, hogy a társadalombiztosítás (tb) reformja már évek óta foglalkoztatja a szakembereket, és az Országgyűlés, valamint annak bizottságai 1991 során több alkalommal is napirendre tűzték a témát, az év végéig lényegi változások még nem történtek. Az 1991. dec.-i törvénykezési hajszája közepette a parlament növelte a munkavállalók társadalombiztosítási terheit. Ennek eredményeképpen a korábbi – egyébként világszerte magasnak számító – 43%-ról 44%-ra

emelték a cégek tb-járulékát, nem változtattak viszont a munkáltatók által fizetett, 10%-os nyugdíjjárulék mértékén. Az intézkedés hatására az előzetes számítások szerint 1992-ben összesen 20 milliárd Ft-tal nőnek a társadalombiztosítás bevételei, s ebből 4,4 milliárdot – a költségvetési szerveknél dolgozók munkáltatójaként – az állam áll. 1991 végén a társadalombiztosítás kinnlevősége 54,4 milliárd Ft, s az állam is adósa 14,7 milliárd Ft-tal.

A munkáltatókat terhelő további változás, hogy a képviselőház törvényt alkotott az ún. betegszabadság intézményéről. A módosítás következménye, hogy 1992-től a munkavállalókat – betegségük miatti keresőképtelenség esetén – évente 10 munkanap betegszabadság illeti meg, erre az időszakra a cégek legalább az átlagkereset 75%-ának megfelelő táppénzt fizetnek.

A betegszabadság nem vehető igénybe üzemi baleset, foglalkozási betegség miatti keresőképtelenség esetén, valamint gyermekápolásra sem. A dolgozó keresőképtelenségét a kezelőorvos igazolja, évente azonban 1 alkalommal, legfeljebb 3 napig terjedő betegszabadság esetén az igazolás nem szükséges. Év közben kezdődő munkaviszony esetén a dolgozó a naptári évre járó betegszabadság időarányos részére jogosult.

Az 1991-es év végi törvénykezési hajrában – hasonlóan az előző esztendő gyakorlatához – nem került sor az 1992. évi Társadalombiztosítási Alap költségvetési törvény megalkotására, ennek híján – a tb-ellátásokkal foglalkozó intézmények finanszírozása érdekében – ismét átmeneti törvényt alkotott a parlament. Eszerint a szóban forgó intézmények havi ellátásának mértéke az 1991. évi – automatizmusokkal és évközi intézkedésekkel növelt – bázis-előirányzatának 1/12ed része.

1991. dec.-ben a parlament törvényt hozott a társadalombiztosítás önkormányzati igazgatásáról is. A jogszabály születésének indoka; az érdekeltek hozzájárulására alapozott és az állam által garantált társadalombiztosítási ellátások megszervezése oly módon, hogy egyidejűleg biztosítsák a járulékfizetők beleszólási jogát és az állami felelősség érvényesülését. A törvény szerint a társadalombiztosítás irányítását az elkülönült alapok szerint szerveződött nyugdíj-biztosítási és egészségbiztosítási önkormányzatok, valamint ezek különböző szervei látják el. Mindkét biztosítási önkormányzat a biztosítási ellátásokra jogosultak és a járulékfizető munkáltatók képviselőiből áll. Mindkét önkormányzat legfőbb szerve a 60–60 fős közgyűlés, amely egyes hatásköreit választott szerveire ruházhatja át.

A nyugdíj-biztosítási önkormányzat közgyűlésében 36-an a biztosítottakat (közülük 4-en a nyugdíjasokat) képviselik, a munkáltatók biztosítási képviselőinek száma 24 fő. Az egészségbiztosítási önkormányzat 60 fős közgyűlésében 30–30 fős arányban képviseltetik magukat a biztosítottak és a munkáltatók egyaránt.

A biztosítási képviselőket a biztosítottak 4 évre közvetlenül választják, a munkáltatók pedig érdekképviseleti szerveiken keresztül delegáltatják magukat. A biztosítottak képviselőinek megválasztására a szakszervezetekről hozott, 1991. évi XXVIII. törvény alapján – legkésőbb 1992. júl. 17-éig – kell sort keríteni, az első közgyűlés összehívását pedig csak 1993 első két hetére írja elő a jogszabály.

Az önkormányzatok – biztosított többségű – elnökséget és munkáltatói többségű felügyelő bizottságot választanak.

A nyugdíj-biztosítási önkormányzat központi hivatali szerve az Országos Nyugdíj-biztosítási Főigazgatóság, az egészségbiztosítási önkormányzaté pedig az Országos Egészségbiztosítási Pénztár. A biztosítási önkormányzatok az Országgyűlésnek tartoznak beszámolási kötelezettséggel, ellenőrzésüket az Állami Számvevőszék és a kormány végzi.

A tervek szerint a társadalombiztosításról szóló 1975. évi II. törvény módosítása során mind a munkavállalók, mind pedig a munkáltatók által befizetett tb-járulékot 2 részre, nyugdíj- és egészségbiztosítási járulékra osztják. Az ezekből képződő alapokkal – a biztosítási önkormányzatok megalakulásáig – átmenetileg a nyugdíj-biztosítási és az egészségbiztosítási felügyelő bizottságok gazdálkodnak. A 10 tagú felügyelő bizottság tagja hivatalból a népjóléti miniszter és a pénzügyminiszter. A felügyelő bizottság további 8 tagját a parlament választotta oly módon, hogy közülük 2-t az Érdekegyeztető Tanács jelölt. A felügyelő bizottságok megbízatása értelemszerűen a biztosítási önkormányzatok első közgyűléséig tart.

Az egészség- és nyugdíj-biztosítási ágazatok szétválasztása, a két önkormányzat központi és területi szerveinek kialakítása az Országos Társadalombiztosítási Főigazgatóság feladata, és a jogszabály szerint ezeknek legkésőbb 1993. jan. 1-jén kell működésüket megkezdeniük. 1992-re tervezett változás, hogy júl. 1-jétől életbe léptetik az úgynevezett háziiorvosi rendszert. Eszerint a biztosítottak (ezt a „jogosítványukat” biztosítási kártyával igazolják) a háziiorvosi és gyermekorvosi alapellátást az általuk választott orvosnál vehetik igénybe, függetlenül attól, hogy ezt az egészségügyi szolgáltatást állami, önkormányzati, egyházi vagy magánintézmény nyújtja-e. Ugyanakkor az igénybevétel csak akkor térítésmentes, ha az intézménnyel a társadalombiztosítás illetékes szerve szerződést kötött.

A társadalombiztosítást módosító törvényjavaslat szerint a társadalombiztosítás alapvetően továbbra is kötelező és államilag garantált lesz, és az ellátások fedezetül a jövőben is a kötelező járulékfizetés szolgál. A törvényjavaslat alapján a 2 ágra bontott társadalombiztosítás a következőképpen épülne fel: a nyugdíj-biztosítási ágazatokba tartozik az öregségi nyugdíj, a nyugdíjkorhatárt betöltött személyek rokkantsági nyugdíja, valamint valamennyi, ún. hozzátartozói ellátás. A betegbiztosítási ágba tartozik a táppénz, a terhességi-gyermekágyi segély, az egészségügyi ellátás szolgáltatásai, a gyógyszerhez és a gyógyászati szolgáltatásokhoz nyújtandó támogatás, a baleseti ellátás, valamint az öregségi nyugdíjkorhatár eléréséig folyósított rokkantsági nyugdíj. Az elképzelések szerint biztosítottnak tekintendő, aki járulékot fizet, s ebbe a körbe sorolják a járulékot fizető biztosított „közeli” hozzátartozóit is. A közeli hozzátartozók körének meghatározását azonban a törvényjavaslat megfogalmazói a kormányra ruháznák. Annyi bizonyos, hogy a bölcsődések, óvodások, iskolások – vagyis általában azok, akik után családi pótlék jár – külön járulékfizetés nélkül is jogosultak lesznek majd az orvosi ellátásra. Nélkülük is tekintélyes azoknak a tábora, akik után jelenleg senki – sem az állami költségvetés, sem a „munkáltató” – nem fizet járulékot. Ide sorolhatók pl. a sorkatonák, a gyesen és a gyeden lévők, a nappali tagozatos főiskolások, egyetemisták, hadigondozottak, rokkantsági járadékosok, nemzeti gondozottak, a hozzátartozói nyugellátásban részesülők, az állami gondozottak, a Művészeti Alap tagjai, a háztartásbeliek, az egyházaktól, felekezetektől nyugdíjban részesülők. Ahhoz, hogy az új koncepció szerint ők is biztosítottnak számítsanak, a költségvetésnek, az egyházaknak, a Művészeti Alapnak kell majd betegségi járulékot fizetnie. Egyelőre nem tudni, hogy mennyit, mindenesetre a Népjóléti Minisztérium kalkulációja szerint havonta és személyenként 1200 Ft lenne ez az összeg.

Ez a tétel nem tekinthető magasnak, hiszen a többi állampolgár után ennél jóval nagyobb összegek folynak majd be a biztosítási alapokba. 1992-ben a munkáltatók és a munkavállalók már az összes bér 54%-át fizetik társadalombiztosítási járulék címén. A munkavállalóktól levont 10%-ból 4% jutna a betegbiztosításra, 6% a nyugdíjbiztosításra, s hasonlóképpen 2 részre osztanák a munkáltatói befizetéseket is. A terv szerint a 44%-ból 24,5% lenne a nyugdíjbiztosítási járulék mértéke, az egészségbiztosítási járuléké pedig 19,5%.

1991-ben – mint ahogyan korábban – sem egységes elvek alapján határozták meg a járulékfizetés alapját. Így pl. a mellékfoglalkozásban szerzett jövedelmek után a munkáltató fizetett társadalombiztosítási járulékot, a munkavállaló viszont nem. Más kérdés, hogy ezek után a jövedelmek után biztosítási ellátás sem járt. A tervek szerint az ilyen bevételek a jövőben sem számítanak bele pl. a nyugdíjba, következésképpen nem lenne indokolt a járulékszedés sem. A törvényjavaslat szerint a jövőben a munkáltató valamennyi személyi jellegű kifizetés, így a megbízási díj után is köteles lesz a 44%-os tb-járulékot fizetni. Járulékalap lesz mindenfajta munkabér, munkadíj, bérpótlék és kiegészítés, ügyeleti és helyettesítési díj, természetbeni munkabér, az átképzési támogatás, a prémium, a jutalék, a jutalom, a hűségjutalom, az év végi részesedés, az eredménytől függő részesedés, az ösztöndíjas szakmunkástanuló tanulmányi ösztöndíja, de még a betegszabadság idejére a munkáltatótól kapott állagkereset is. Nem képez viszont a törvényjavaslat szerint járulékalapot: a szerzői jogvédelem alá eső munkáért kifizetett szerzői díj, a természetbeni juttatás (szolgáltatás), illetve annak pénzbeli megváltása, a természetben biztosított étkeztetési hozzájárulás, utalvány vagy a munkahelyi étkeztetés pénzben kifizetett összege. Ebbe a körbe tartozik majd továbbá a fegyveres testületek alkalmazottjainak folyósított

jövedelem-kiegészítés, a tárgyjutalom (ide nem értve a vásárlási utalványi, a takarékbetétet és az értékpapírt), az osztalék, a részesedés, vagyis a vagyoni hozzájárulás alapján adott juttatás, a társadalmi munkáért adott jutalom, a nyugdíjazáskor adott ajándéktárgy, jutalom, a végkielégítés, az újírtási és találmányi díj, az építőiparban a fagyszünet idejére adott díj, a tartalékos katonák keresetkiegészítése, a vállalatok, szövetkezetek stb. érdekképviselői szervei nem függetlenített tisztségviselőinek kifizetett tiszteletdíj; a tanulmányi ösztöndíj, a szociális segély, a sorkatonáknak adott segély, a pályakezdők részére nyújtott letelepedési támogatás. A terv szerint nem kell továbbá járulékot fizetni egyebek között a donordíj, az üdüléshez adott munkáltatói hozzájárulás, a lakásvásárláshoz, -építéshez nyújtott munkáltatói támogatás, a munkáltató által viselt albérleti (szállás) díj összege, a természetben nyújtott munkaruha, formaruha, egyenruha, védőeszköz és az egyenruha pénzbeli megtérítése, valamint a munkáltató által viselt kockázati élet-, baleset- és nyugdíjbiztosítás után sem. Hasonlóképpen ellentmondásos az ún. megbízási díj után fizetett tb-járulék is. Az 1991-ben érvényes szabályok szerint a munkáltatónak akkor kellett járulékot fizetnie, ha a megbízási összeg elérte az öregségi nyugdíjminimum (5200 Ft) felét, vagyis 2600 Ft-ot, és nem haladta meg a minimum 6-szorosát, vagyis 31200 Ft-ot. A megbízott viszont – eléggé ellentmondásos módon – általában csak akkor fizetett járulékot, ha nyugdíjasként jutott hozzá ilyen módon a jövedelemhez. Pedig ez a pénz a nyugdíj szempontjából általában elveszett összeg, ugyanis az így szerzett jövedelem – kivéve, ha a nyugdíjas nyugdíjának ismételt megállapítását kéri – nem számít be a nyugdíjba és a szolgálati időbe sem.

A társadalombiztosítással kapcsolatos intézkedésekről az Érdekegyeztető Tanácson folytatott vita során a vállalkozók nehezményezték azokat az elképzeléseket, amelyekkel – főként a kisegítő családtagok után fizetendő, korábbinál lényegesen magasabb járulékok miatt – szerintük pénzügyileg ellehetetlenítenék a kisebb falvak, városok iparosait, kereskedőit. A viták során megegyeztek, hogy a járulékalap felső határát havi 75 ezer Ft-os jövedelemnél húzzák meg. Ez azt jelenti, hogy – amennyiben a törvénymódosítást jóváhagyják – a 75 ezer Ft-os jövedelem feletti összegek után már sem beteg-, sem nyugdíj-biztosítási járulékot nem kell fizetni, és természetesen ezeket a jövedelmeket a nyugdíjba sem számítják be. A nyugdíjjal kapcsolatos tervezett változtatás, hogy a nyugdíjat ezután nem a nyugdíjazást megelőző 3, hanem a 4 naptári év alatt – a főfoglalkozás révén – elért átlagkereset alapján határoznák meg. A javaslat szerint a nyugellátásokat a nettó átlagkeresetek növekedésének megfelelő mértékben emelnék, az emelésre 2-szer, márc.-ban és szept.-ben kerülne sor.

A törvényjavaslat szabályozza az önkéntes biztosítási formákat (például külföldi munkavállaló, külföldön munkát végző személy házastársa esetén) is. Eszerint önkéntes alapon az egészségügyi ellátástól a teljes körű biztosításig lehetne megállapodni, és a járulék mértékét a „szolgáltatás” méretétől tennék függővé. A járulékalap nagysága a javaslat szerint nem lehet kevesebb, mint a naptári év első napján érvényes minimális bér (1992-ben 8000 Ft) összege. A tervezet szerint az önkéntesen fizetendő járulék:

- a társadalombiztosítás valamennyi ellátására 54%
- szolgálati időre és egészségügyi szolgáltatásra 47%
- szolgálati időre 32%
- betegségi-és anyasági ellátásra, baleseti ellátásra 21%
- az anyasági és temetési segélyre, valamint egészségügyi szolgáltatásra havi 1200 Ft.

## Társadalombiztosítás (M Ft)

	1989	1990	1991	1992 terv

Megnevezés	tény		terv	várható	
<b>Bevételek</b>					
Járulékbevételek	290696	352436	436850	410165	500650
vállalati, szövetkezeti gazdálkodók	176212	200705	250870	211000	n. a.
költségvetési intézmények	47472	67551	82010	87000	n. a.
magánvállalkozói szféra	13411	18669	22520	27000	n. a.
munkanélküliek tb- járuléka	–	687	4450	6665	n. a.
nem biztosítottak utáni betegségi járulék	–	–	–	–	n. a.
összes egyéni járulék- (nyugdíj) fizetés	53600	64823	71000	78500	–
Egyéb bevételek	5716	5873	5800	13820	17040
Kamat és egyéb hozambevételek	–	713		6970	
Nyugdíjmegtérítések (pl. politikai			11000		9880
rehabilitáció)	–	1037		7800	
Gyógyszerárvaltozás központi törlése	–	–		867	
<b>Bevételek összesen</b>	<b>296412</b>	<b>360059</b>	<b>453650</b>	<b>439622</b>	<b>527570</b>
<b>Kiadások</b>					
Nyugdíj, nyugdíjjellegű kiadás	156492	202119	262430	263780	307780
Anyasági és családi ellátások	67898	32930	24030	23770	28900
családi pótlék	52812	14722	–	–	–
terhességi gyermekágyi segély	3412	4061	5200	5200	n. a.
anyasági segély	723	726	730	750	n. a.
gyermekgondozási segély	2701	3754	5560	5700	n. a.
gyermekgondozási díj	8250	9667	12540	11900	n. a.
Segélyek és egyéb ellátások (pl. utazási költségtérítés, temetési segély, megváltozott munkaképességűek keresetkiegészítése)	1836	2028	2480	2600	2420
<b>Egészségügyi és betegellátások</b>	<b>40727</b>	<b>120146</b>	<b>153360</b>	<b>156835</b>	<b>170700</b>



egészségügyi kiadások	–	68258	88135	89135	110600
gyógyszer és gyógyászati segédeszközök támogatása	19630	27569	35825	39000	31000
táppénz	21097	24319	29400	28700	29100
Tb-ellátások összesen	266953	357223	442300	446985	509800
Működési kiadások és postaköltség	2581	3557	4850	5127	9045
Tartalék (részvény-, kötvényvásárlás)	15800	–	6500	6500	8725
Kiadások összesen	285334	360780	453650	458612	527570
Egyenleg (többlet +; hiány –)	+11077	–721	0	–18990	0

## Banktörvények

Majdnem kétéves szakmai előkészítő munka után 1991. aug.-ban a kormány nevében Kupa Mihály pénzügyminiszter nyújtotta be az Országgyűlésnek a Magyar Nemzeti Bankról (MNB) szóló törvényjavaslatot. A pénzügyintézetekről, valamint a befektetési alapokról szóló törvényjavaslatokat Botos Katalin tárca nélküli miniszterasszony terjesztette elő. A pénzügyeket illetően mindössze 1 alaptörvény nem került időben, 1991-ben, az Országgyűlés elé: a biztosítóintézetekről szóló törvénytervezet. Nem jutott ugyanis egyezésre egymással a kormány, a jegybank, a biztosítók és az Állami Biztosítás Felügyelet. A magyar képviselőháznak így 1991. okt.-ben és nov.-ben sikerült a piacgazdálkodási gyakorlathoz igazodó banktörvényeket alkotnia, amelyek jórészt követik az európai gyakorlatot és direktívákat, a nemzetközi törvény-előkészítő munkálatokat. Ez alól mindössze 1 jelentős kivétel van: a bankvilág univerzálódásától eltérően Magyarországon csak külön arra szakosodott pénzügyintézmények forgalmazhatnak értékpapírt, kezelhetnek befektetési alapot, ami elsősorban az eddigi német gyakorlathoz áll közel.

Az MNB-ről és a pénzügyintézetekről szóló jogszabály már 1991. dec. 1-jétől, – a befektetési alapról szóló pedig 1992. jan. 1-jétől lép hatályba. A Magyar Nemzeti Bankról szóló törvénnyel egy időben válik hatályossá az Alkotmány jegybankot érintő passzusa is, miszerint: „a Magyar Nemzeti Bank feladata a külön törvényben meghatározott módon törvényes fizetőeszköz kibocsátása, a nemzeti fizetőeszköz értékállóságának védelme, a pénzforgalom szabályozása. A Magyar Nemzeti Bank elnökét a köztársasági elnök 6 évre nevezi ki. A Magyar Nemzeti Bank elnöke a bank tevékenységéről évente beszámol az Országgyűlésnek.” A kormánytól független jegybank koncepcióját ugyanis még 1990-ben, az MDF–SZDSZ-paktum részeként rögzítették az Alkotmányban.

Miután a bankok nem a saját, hanem befektetőik pénzét kockáztatják, ezért a nemzetközi gyakorlat igen szigorú követelményeket ír elő azon cégek számára, amelyek pénzügyintézeti tevékenységet folytatnak. Ez elvileg 1991-től Magyarországon sincs másként. Csakhogy a magyar bankrendszer a nemzetközi normáktól egyelőre távol áll, ezért a törvény kemény feltételeit általában átmeneti intézkedések tartkítják.

Kereskedelmi banki tevékenységet, vagyis a számlavezetéstől a hitel- és garanciaügyleteken át a betétgyűjtésig bármilyen pénzügyintézeti tevékenységet csak az a részvénytársaság végezhet, amelynek az alaptőkéje – az 1991-ig érvényes szabályokkal megegyezően – legalább 1 milliárd Ft. Szakosított

pénzintézetként, meghatározott pénzintézeti tevékenységet végző részvénytársaságként – szintén az előzőleg érvényes szabályokkal egyezően – az a cég működhet, amelynek az alaptőkéje legalább 500 millió Ft. Szintén 500 millió Ft induló tőke elegendő az éven túli betétek és hitelek nyújtására szakosodott új intézménytípus, a befektetési bankok esetén. Részvénytársasági formában működő takarékpénztár nyitásához legalább 100 millió Ft kell, de ha „a takarékszövetkezet jegyzett tőkéje 1991. dec. 1-jén ennél kevesebb, a takarékszövetkezet 1998. dec. 31-ig köteles megfelelni a jegyzett tőkére vonatkozó törvényi előírásoknak”.

E feltételek meglétét az Állami Bankfelügyelet ellenőrzi, s adja ki az engedélyt a tevékenységre. Bár elvileg a Bankfelügyeletnek nincs mérlegelési joga, s az engedélyt a cégeknek, ha azok a törvényes előírásokat betartják, ki kellene adnia, itt is van kiskapu a jogszabályban: „pénzintézeti tevékenység végzésére irányuló engedélykérelmet a Bankfelügyelet akkor utasíthat el, ha a kérelmező üzleti tervéből, valamint az engedélykérelemhez mellékelt egyéb iratokból megállapítható, hogy az azokban foglaltak ellentmondanak a törvény rendelkezéseinek”. A dirigista hagyományú állami irányítás szándékainak megfelelően ugyanis mindkét törvény túlzott jogosítványt ad a pénzügyi bürokráciának (beleértve a jegybankit is), a kormánynak, s ezzel épp a törvény szabta kiszámítható gazdasági feltételeket teszi némileg kiszámíthatatlanná.

A befektetési alapról szóló törvénnyel a piacgazdaság olyan szokásos intézményét akarják Magyarországon meghonosítani, amely a kisbefektetések összegyűjtésére szolgál. Az alap befektetési jegyet hoz forgalomba, amelynek a hozadéka abból származik, hogy azt az alap értékpapírokba vagy ingatlanokba fekteti. Az alap az Állami Értékpapír-felügyelet által az alapkezelő kérelmére történő nyilvántartásba vétellel jön létre.

A pénzintézeti törvény a korrekt verseny érdekében előírja, hogy – más pénzintézeteket kivéve egyetlen tulajdonosnak sem lehet 25%-nál nagyobb részesedése az egyes bankokban; ha bárki befolyásoló, vagyis 10%-nál nagyobb részesedést kíván szerezni valamely bankban, akkor azt az Állami Bankfelügyelethez be kell jelentenie, sőt 10%-nál nagyobb külföldi tulajdon létesítéséhez a kormány engedélye kell. A törvényi előírások számonkérhetőségére a képviselőház elrendelte: „a részvénytársasági formában működő pénzintézet alaptőkéjének 90%-ára kibocsátott részvények, a szavazati jogot nem biztosító elsőbbségi részvények kivételével, kizárólag névre szólóak lehetnek”. A már működő bankoknak részvényeiket 1992. jún. végéig kell átcserelniük. Bár a parlamenti vita során az ellenzék elérte, hogy az állam tulajdoni részesedése se lehessen 1–1 bankban 25%-nál nagyobb (ilyen joguk csak a pénzintézeteknek lehet), a pénzintézeti törvény azt is tartalmazza: „meghatározott pénzintézeti tevékenység végzésének az állam által történő biztosítása érdekében törvény úgy rendelkezhet, hogy az e tevékenység végzésére létrehozott pénzintézetekben az állam tulajdoni hányada a 25%-ot meghaladja”.

1992-ben a bankok saját vagyonuknak legfeljebb 14-szeresét hitelezhetik az 1991. évi 20-szorossal szemben, sőt 1993-tól ez a szorzó szám már csak 12,25 lehet. A hazai nagybankok azonban ezekhez a követelményekhez egyik napról a másikra nem képesek alkalmazkodni, ezért a törvény-előkészítőknek és a bankoknak az átmenet idejéről kompromisszumot kellett kötniük. A törvényben ez csak félig sikerült, miután passzus van arra, hogy a törvényes előírások alól „a Bankfelügyelet indokolt esetben felmentést adhat”.

Az MNB-ről szóló törvény megszületésével – a piacgazdaságokhoz hasonlóan – Magyarországon is törvény garantálja, hogy a jegybank alapvető feladata a nemzeti fizetőeszköz, a forint belső és külső vásárlóerejének védelme és az MNB-t a törvényben meghatározott feladatkörében még a kormány sem utasíthatja. Tény ugyanakkor, hogy a kormányzó MDF nyomására a törvénybe az is bekerült (a forint vásárlóerejének védelmét rögzítő paragrafus elé), hogy „az MNB a rendelkezésére álló monetáris politikai eszközökkel támogatja a kormány gazdaságpolitikai programjának megvalósulását”. A kormány és a jegybank természetesen nem húzhat kétfelé, de ahhoz, hogy a jegybank a forint értékállósága felett őrkdjék, nem finanszírozhatja meg pl. egy túlméretezett államháztartás hiányát.

A jegybank függetlenségét leginkább veszélyeztető költségvetési deficit finanszírozást illetően 1992-re pl. a törvény még semmiféle előírást nem rögzít. A törvény úgy rendelkezik, hogy a központi

költségvetésnek nyújtott hitelek állományának növekedése 1995-től az év egyetlen napján sem haladhatja meg a központi költségvetés adott évi tervezett bevételeinek 3%-át. (1993-ban ez a mérték átmenetileg még 5, 1994-ben pedig 4% lehet.) Holott a távlati elképzelések szerint – adott hangot e véleményének Lámfalussy Sándor, a Nemzetközi Fizetések Bankja (BIS) vezérigazgatója az MNB-ről szóló törvény vitája kapcsán – a központi kasszáknak is minden más jövedelemtulajdonoshoz hasonlóan a kölcsönfillérekkért a tőkepiacon kellene megküzdnie.

A beszámolási kötelezettséggel kizárólag az Országgyűlésnek tartozó MNB – törvényes felhatalmazás alapján – maga alakítja ki monetáris politikáját, valamint e politika érvényesítésének eszközeit. Ezek: 1. refinanszírozás, vagyis annak az összegnek és módszernek a meghatározása, ahogy az MNB az egyes kereskedelmi bankoknak hitelt nyújt, s leszámítolja vagy visszavásárolja értékpapírjaikat; 2. a pénzüintézetek kötelező jegybanki és likviditási tartalékának szabályozása, vagyis annak rögzítése, ahogyan a pénzüintézetek idegen forrásaik (pl. a náluk elhelyezett betétek) meghatározott arányában tartalékot helyeznek el az MNB-nél és rendelkeznek „készpénzzel”; 3. a kamatok alakítása. Az MNB rögzített és mozgó kamatokat, ezen belül kizárólag irányadóként jegybanki alapkamatot, napi pénzüpiaci kamatot, kedvezményes kamatokat és büntetőkamatokat alkalmaz. A törvény arra is felhatalmazza a jegybankot, hogy „jogosult a pénzüintézetek által kötelezően alkalmazandó egyes kamatlábak mértékét meghatározni, ide értve az alkalmazható legmagasabb kamatláb mértékét és – ha kedvezményes kamatozású jegybanki forrást bocsát rendelkezésre – a megszerzett források és a kihelyezett eszközök egymáshoz viszonyított kamatkülönbségének mértékét is”. Az MNB által a központi költségvetésnek nyújtott hitelek kamatozására a jegybanki alapkamat az irányadó. A jegybanki alapkamat tervezett változtatásáról az MNB csak tájékoztatni köteles a kormányt, viszont „az árfolyamok megállapításának, ill. befolyásolásának rendjét a kormány az MNB-vel egyetértésben állapítja meg”.

Az MNB tehát egy oldalról szenvedő alanya lehet a függetlenségét korlátozó kormányzati törekvéseknek, más oldalról azonban épp az MNB-ről szóló törvény jegybanki felhatalmazásai a pénzüintézetek független gazdálkodási törekvéseit korlátozhatják. Az MNB-ről szóló törvény szerint pl. „a jegybank nemcsak a kötelező jegybanki és likviditási tartalék mértékét, kiszámítását, a szolgáltatandó információk körét, a szolgáltatás módját és határidejét, a külföldi pénznemben végzett pénzüintézeti tevékenységet írhatja elő, hanem azt is, hogy az egyes pénzüintézetek milyen módon képezzenek tartalékot, hol kell azt elhelyezniük, mennyi lehet a kötelezően alkalmazandó egyes kamatlábak mértéke, milyen adatokat és hogyan kell a bankoknak nyilvánosságra hozniuk”. Ráadásul az egyes kereskedelmi bankok tevékenységét nemcsak az MNB szabályozza, hanem az Állami Bankfelügyelet is. Bankfelügyeleti rendelkezés írja elő pl. a bankbiztonsági követelményeket, a kinnlévőségek minősítésének szempontjait, a teljes hiteldíj kiszámításának módját, a pénzüintézeti tevékenység folytatásához szükséges műszaki feltételeket.

A banktörvények hatálybalépése azt is lehetővé teszi, hogy a kormány – ha akarja – magához ragadja a banki irányítást. Egyrészt az MNB-ről szóló törvény szerint a jegybank elnökét a miniszterelnök javaslatára 6 évre a köztársasági elnök nevezi ki. (Ennek az aktusnak esett áldozatul Surányi György, a jegybank addigi elnöke, akinek a személyéről egyébként még 1990-ben az MDF–SZDSZ-paktum keretében állapodtak meg. Az MNB új elnöke 1991. dec. 1-jétől Bod Péter Ákos, addigi ipari és kereskedelmi miniszter.) Másrészt „az MNB legfőbb monetáris politikai irányító szerve” a jegybanktanács, amelynek tagjai az MNB alelnökei – akiket az elnökhöz hasonlóan, szintén a miniszterelnök javaslatára a köztársasági elnök nevez ki –, valamint a tanácsnak az alelnökökkel megegyező számú független külső tagjai. A kinevezhető 5 alelnöki posztból 1991. dec.1-jén 1 üresen maradt. Tarafás Imre addigi első elnökhelyettest és Bódi László elnökhelyettest 2 évre, Czirják Sándor és Hárshegyi Frigyes elnökhelyetteseket pedig 3 évre nevezték ki jegybanki alelnökökké. Harmadrészt az Állami Bankfelügyelet elnökét és 2 elnökhelyettesét a felügyeletet ellátó miniszternek – a MNB elnöke véleményének kikérésével tett –javaslatára a miniszterelnök nevezi ki 6 évi időtartamra. A Bankfelügyelet mellett működik még egy 9 tagból álló Bankfelügyeleti Bizottság, amely pl. „a megválasztani, vagy kinevezni tervezett pénzüintézeti vezetőket előzetesen meghallgathatja”. Három független, a pénzüintézetek tevékenységét magas szinten ismerő szakértő

tagját a miniszterelnök nevezi ki 5 évre. Rajtuk kívül a Bankfelügyeleti Bizottságnak tagja még a Magyar Nemzeti Bank egyik alelnöke, az Állami Bankfelügyelet elnöke vagy elnökhelyettese, s a pénzüintézetek szakmai érdek-képviseleti szervezeteinek 1–1 képviselője.

Szántó Anikó

## A pénzüintézetek száma

Pénzüintézetek	1986	1987	1988	1989	1990
Jegybank	1	1	1	1	1
Kereskedelmi bank	–	5	8	13	13
Szakosított pénzüintézet	14	14	14	11	9
Takarékszövetkezet	262	260	260	260	260
Egyéb pénzüintézet	5	4	4	7	8
Biztosítóintézet	2	2	4	4	6
Összesen	284	286	291	296	297

## Magyarország nemzetközi tartalékai és egyéb külföldi követelése\* (az időszak végén, M USD)

	1987	1988	1989	1990	1991
Nemzetközi tartalékok	2449	2178	2292	1969	4723
Konvertibilis devizák	2159	1976	1725	1166	4017
Arany**	525	510	479	97	82
Deviza	1634	1467	1246	1069	3935
Nem konvertibilis devizák	289	202	567	803	706
Egyéb külföldi követelések	4265	4162	4434	4757	4602
Konvertibilis devizák	3742	3660	3765	4166	4086
Rövid lejáratú	2277	2201	2355	2740	2606
Hosszú lejáratú	1465	1459	1409	1426	1480
Nem konvertibilis devizák	524	502	669	591	516
Rövid lejáratú	98	69	169	108	117
Hosszú lejáratú	426	433	500	483	399

Nemzetközi tartalékok és egyéb külföldi követelések összesen	6714	6340	6726	6726	9325
--	------	------	------	------	------

\* Az 1989. év végi felülvizsgálat alapján \*\* 320 USD/uncia áron számítva.

## Magyarország fizetési mérlege konvertibilis devizában\* (M USD)

	1987	1988	1989	1990	1991 okt.
Export	5050	5505	6446	6346	1358
Import	5014	5016	5910	5938	7265
Kereskedelmi mérleg	36	489	537	348	93
Idegenforgalmi					
bevételek	553	670	738	818	876
kiadások	185	629	1087	473	385
egyenleg	368	41	-349	345	491
Kormányzati fizetések egyenlege	-52	-76	-57	17	52
Kamatok					
bevétel	235	230	218	230	236
kiadás	1222	1307	1605	1644	1361
egyenleg	-987	-1077	-1387	-1414	-1125
Külföldi tőkebefektetések jövedelmeinek egyenlege	-	-	-	-24	-30
Egyoldalú folyó átutalások egyenlege	102	114	126	727	713
Egyéb	-343	-298	-307	138	43
Folyó fizetési mérleg	-876	-807	-1437	127	370
Tőkek mozgások mérlege	876	807	1437	-127	-370
Közép-, hosszú lejáratú tőkek mozgás	756	555	1411	204	2479
Követelések egyenlege	-84	-27	32	76	-52
Tartozások egyenlege	840	583	1379	280	1461
Felvét	3364	2787	3343	2827	3283
Törlesztés	2524	2205	1964	2547	1822
Közvetlen beruházás, nettó	-	-	-	-	1071

Alapmérleg	-120	-252	-26	331	2849
Rövid lejáratú tőkemozgás	-778	288	-44	-893	-659
Követelések	-177	-3	-137	-324	337
Tartozások	-601	291	93	-569	-997
Teljes fizetési mérleg	-898	36	-70	-562	2190

\* Az 1989. év végi felülvizsgálat alapján.

## Magyarország fizetési mérlege nem konvertibilis relációban\* (M USD)

	1987	1988	1989	1990	1991. okt.
Export	4915	4484	4047	2719	413
Import	4873	4390	3540	2529	259
Kereskedelmi mérleg	41	94	507	190	154
Idegenforgalmi bevételek	253	195	246	159	28
kiadások	84	82	56	107	44
egyenleg	170	113	191	52	-16
Kormányzati fizetések egyenlege	6	21	27	54	0
Kamatok bevétel	11	10	13	21	12
kiadás	50	26	20	11	5
egyenleg	-39	-17	-8	10	7
Külföldi tőkebefektetések jövedelmeinek egyenlege	-	-	-	13	1
Egyoldalú folyó átutalások egyenlege	3	3	4	52	5
Egyéb	20	18	145	-121	-6
Folyó fizetési mérleg	201	233	866	250	104
Tőkemozgások mérlege	-201	-233	-866	-250	-104
Közép- és hosszú lejáratú tőkemozgás	-177	-267	-278	-97	14
Követelések egyenlege	-70	-69	-127	24	23
Tartozások egyenlege	-107	-199	-151	-121	-9

Felvét	60	44	20	12	0
Törlesztés	166	242	170	133	9
Alapmérleg	25	-35	588	153	118
Rövid lejáratú tőkek mozgás	80	-42	-109	69	-29
Követelések	11	3	-96	86	0
Tartozások	69	-45	-13	-17	-29
Teljes fizetési mérleg	104	-77	479	222	88

\* Az 1989. év végi felülvizsgálat alapján.

## Magyarország összes külföldi adóssága\* (az időszak végén, M USD)

	1987	1988	1989	1990	1991
	<i>Konvertibilis devizában</i>				
Eredeti lejárat szerint					
Rövid lejáratú	3103	3363	3306	2941	2177
Közép- és hosszú lejáratú	16481	16233	17084	18329	20480
Típus szerint					
Financiális hitelek	17509	17469	18060	17587	18135
Kereskedelmi hitelek	1652	1626	1763	1980	1777
Kormányközi hitelek	–	–	–	472	1511
Egyéb hitelek	423	507	567	1231	1234
Összesen	19584	19602	20390	21270	22657
	<i>Nem konvertibilis devizában</i>				
Eredeti lejárat szerint					
Rövid lejáratú	184	120	87	80	38
Közép- és hosszú lejáratú	763	463	274	155	117
Típus szerint					
Financiális hitelek	211	136	88	71	35
Kereskedelmi hitelek	–	–	–	–	–
Kormányközi hitelek	728	439	260	140	104
Egyéb hitelek	8	8	13	24	16
Összesen	947	583	361	235	155

Külföldi adósság összesen	20531	20185	20751	21505	22812
------------------------------	-------	-------	-------	-------	-------

\* Az 1989. év végi felülvizsgálat alapján.

## A Magyar Nemzeti Bank mérlege (M Ft)

Eszközök	1988. dec. 31.	1989. dec. 31.	1990. dec. 31.	1991. szept. 30.
<b>I. Arany-, valuta- és devizakészletek, látra szóló követelések</b>	<b>114437</b>	<b>143373</b>	<b>121012</b>	<b>258674</b>
1. Arany	36447	46437	10212	9212
Tényleges készletek	26780	29966	5964	6174
Aranyswap	9667	16471	4247	3038
2. Deviza	77990	96936	110801	249462
<b>II. Magyarország IMF-kvótája</b>	<b>37336</b>	<b>41540</b>	<b>44976</b>	<b>54463</b>
<b>III. Közép- és hosszú lejáratra nyújtott kölcsönök</b>				
1. Bankok számára	371872	409565	468519	481173
Belföldieknek	364649	401030	465415	478045
Külföldieknek	7223	8535	3104	3128
2. Vállalatok és költségvetési intézmények számára	707	791	683	1589
Belföldieknek	707	791	683	1589
Külföldieknek	–	–	–	–
3. Az állami költségvetés számára	694709	944199	1018611	1259428
ebből: leértékelési különbözetek	249505	460747	519175	688245
<b>IV. Rövid lejáratú kölcsönök</b>	<b>103712</b>	<b>118749</b>	<b>175173</b>	<b>193589</b>
1. Bankok számára	94250	105499	155572	175247
Belföldieknek	77328	94708	149319	174391
Külföldieknek	16922	10791	6253	856
2. Vállalatok és költségvetési intézmények számára	496	503	310	65
Belföldieknek	496	503	310	65
Külföldieknek	–	–	–	–
3. Az állami költségvetés számára	8966	12747	19291	18277



<b>V. Egyéb aktívák</b>	<b>102012</b>	<b>85730</b>	<b>63475</b>	<b>132355</b>
<b>Ebből: külföldi értékpapírok</b>	<b>4939</b>	<b>6147</b>	<b>6186</b>	<b>4315</b>
<b>Eszközök összesen</b>	<b>1424785</b>	<b>1743950</b>	<b>1892449</b>	<b>2381271</b>

<b>Források</b>	<b>1988. dec. 31.</b>	<b>1989. dec. 31.</b>	<b>1990. dec. 31.</b>	<b>1991. szept. 30.</b>
<b>I. Alaptőke</b>	<b>10000</b>	<b>10000</b>	<b>10000</b>	<b>10000</b>
<b>II. Tartalékok</b>	<b>9833</b>	<b>11596</b>	<b>14939</b>	<b>19389</b>
<b>III. Tartós betétek</b>	<b>809280</b>	<b>1013581</b>	<b>1141118</b>	<b>1355751</b>
<b>1. Bankoktól</b>	<b>806529</b>	<b>1011465</b>	<b>1139837</b>	<b>1354413</b>
<b>Belföldiektől</b>	<b>45578</b>	<b>38243</b>	<b>137490</b>	<b>195185</b>
<b>Külföldiektől</b>	<b>760951</b>	<b>973222</b>	<b>1002347</b>	<b>1159228</b>
<b>2. Vállalatoktól és költségvetési intézményektől</b>	<b>2515</b>	<b>1880</b>	<b>1281</b>	<b>1338</b>
<b>Belföldiektől</b>	<b>951</b>	<b>563</b>	<b>249</b>	<b>512</b>
<b>Külföldiektől</b>	<b>1564</b>	<b>1317</b>	<b>1032</b>	<b>826</b>
<b>3. Állami költségvetéstől</b>	<b>236</b>	<b>236</b>	<b>–</b>	<b>–</b>
<b>IV. Láttra szóló számlák és betétek</b>	<b>255866</b>	<b>275092</b>	<b>282164</b>	<b>425730</b>
<b>1. Bankoktól</b>	<b>195868</b>	<b>235938</b>	<b>228393</b>	<b>312040</b>
<b>Belföldiektől</b>	<b>79615</b>	<b>121354</b>	<b>161211</b>	<b>279367</b>
<b>Külföldiektől</b>	<b>116253</b>	<b>114584</b>	<b>67182</b>	<b>32673</b>
<b>intézményektől</b>	<b>16099</b>	<b>20605</b>	<b>35133</b>	<b>66378</b>
<b>Belföldiektől</b>	<b>15071</b>	<b>19853</b>	<b>34546</b>	<b>65474</b>
<b>Külföldiektől</b>	<b>1028</b>	<b>752</b>	<b>587</b>	<b>904</b>
<b>3. Állami költségvetéstől</b>	<b>28396</b>	<b>7798</b>	<b>18638</b>	<b>41126</b>
<b>4. Egyéb (klíring)</b>	<b>15503</b>	<b>10751</b>	<b>–</b>	<b>6186</b>
<b>V. IMF-betétek</b>	<b>70492</b>	<b>68710</b>	<b>64611</b>	<b>138100</b>
<b>VI. Zárolt kormányzati tartalék</b>	<b>–</b>	<b>–</b>	<b>41160</b>	<b>79816</b>
<b>VII. SDR-megtakarítás</b>	<b>–</b>	<b>–</b>	<b>–</b>	<b>–</b>
<b>VIII. Bankjegy és érme</b>	<b>182526</b>	<b>199905</b>	<b>230463</b>	<b>256340</b>
<b>IX. Egyéb passzívák</b>	<b>82634</b>	<b>155668</b>	<b>90571</b>	<b>82787</b>
<b>X. Nyereség</b>	<b>4154</b>	<b>9398</b>	<b>17423</b>	<b>13358</b>
<b>Források összesen</b>	<b>1424785</b>	<b>1743950</b>	<b>1892449</b>	<b>2381271</b>

## A bankrendszer\* összevont mérlege (Mrd Ft)

	1988. dec. 31.	1989. dec. 31.	1990. dec. 31.	1991. szept. 30.
Belföldi hitelállomány összesen	1346,1	1540,7	1705,0	1760,7
Állami költségvetés nettó tartozásai	421,5	482,0	471,6	511,3
Egyéb kormányzati hitelek (nettó)	0,0	5,9	4,3	5,4
ÁFI**-refinanszírozási hitel	212,5	243,2	259,5	255,0
Az ÁFI jegybanki betétei	4,3	5,4	5,0	0,6
Az ÁFI nettó hitelei	208,2	237,8	254,5	254,4
A kormányzat nettó hitelei összesen	629,7	725,7	730,4	771,1
Helyi önkormányzatok és közületek hitelei	15,7	18,2	21,9	22,1
Vállalatok	395,1	464,4	575,1	629,2
Forgóeszközhitel	255,9	320,9	404,3	462,2
Beruházási hitelek	128,8	132,3	143,0	142,4
Devizahitelek	10,4	11,2	27,8	24,6
Lakosság hitelei	295,6	313,5	329,8	264,4
Kis- és magánvállalkozók hitelei	9,4	18,5	43,6	53,6
Lakosság és kisvállalkozók hitelei összesen	305,0	332,0	373,4	318,0
Egyéb pénzintézetek refinanszírozási hitelei	0,6	0,4	4,2	20,3
Egyéb eszközök, nettó	164,3	251,6	325,5	526,2
ebből; hivatalos leértékelési különbségek	249,5	460,7	519,2	688,2
Nettó belföldi kihelyezések	1510,4	1792,3	2030,5	2286,9
Nettó devizatartozások	830,2	1019,4	1024,3	1127,0
Konvertibilis	834,6	1053,0	1079,9	1180,9
Nem konvertibilis	-4,4	-33,6	-55,6	-53,9
Tágabb értelemben pénzállomány	620,4	706,1	912,9	1010,5
Bankrendszeren kívüli bankjegy- és érmeállomány	164,4	180,5	209,8	234,9
Lakosság	152,3	161,0	181,2	183,1

Vállalatok és egyéb intézmények	12,1	19,5	28,6	51,8
Vállalati betétek	144,6	174,8	273,6	275,6
Forintbetétek	139,1	161,1	224,1	207,1
Devizabetétek	5,5	13,7	49,5	68,5
Lakossági betétek	258,6	273,3	323,8	348,3
Forintbetétek	n. a.	252,9	261,3	248,0
Devizabetétek	n. a.	20,4	62,5	100,3
Kis- és magánvállalkozók betétei	20,5	23,9	36,6	46,7
Egyéb betétek	32,3	53,6	69,1	105,0
Helyi önkormányzatok és közületek betétei	26,7	40,5	49,9	67,3
ebből: zárolt betétek a következő évi felhasználásra	4,3	12,8	12,0	–
Egyéb pénzintézetek betétei	5,0	9,5	19,6	36,9
Úton lévő tételek	0,6	3,6	–0,4	0,8
Értékpapírok	59,8	66,8	93,3	149,4
OTP (kincstárjegy stb.)	4,9	4,9	8,1	7,3
Takaréklevelek	30,3	32,3	35,6	38,7
Letéti jegyek	5,2	13,4	31,9	63,8
Kötvények és egyéb értékpapírok	19,4	16,2	17,7	39,6
A Magyar Postánál lévő technikai jellegűnek tekintett pénz (nem forgalomban lévőnek minősített bankjegy és érmemennyiség)	5,5	2,7	8,5	37,9
Korrigált tágabb értelemben vett pénzállomány	614,9	703,4	904,4	972,6

\* A Magyar Nemzeti Bank és a kereskedelmi bankok adatai 1990. szept.-i bankszerkezetben. \*\* Állami Fejlesztési Intézet.

## Jegybanki kamatlábak (%), 1988–1990.

	1988. jan. 1.	1988. júl. 1.	1988. okt. 1.	1989. jan. 1.	1990. jan. 1.*	1990. jún. 15.	1990. okt. 15.
<b>I. Jegybanki (refinanszírozási) kölcsönök kamatlába</b>							
1. Állami kölcsönöket ref. kölcsön	11,5	11,5	11,5	11,5	14,5	18,5	19,5

2. Állami alapjuttatást ref. kölcsön	11,5	11,5	11,5	11,5	14,5	18,5	19,5
3. Pénzintézet számára nyújtott ref. hitel							
a) –1 évnél rövidebb lejárat esetén (a kamatláb az eseti hitelnek a folyószámla-hitelkerethez viszonyított arányától függ)	12–16	12–16	14–18	14–18			
– folyószámlahitel 1 évnél rövidebb lejárat esetén	11,0	11,0	13,0	14,0	17,0	21,0	28,0
– likviditási hitel 1 évnél rövidebb lejárat esetén				18,0	21,0	26,0	28,0
b) –1 évnél hosszabb lejárat esetén („alapkamat”)	12,0	12,0	14,0	14,0	17,0	21,0	22,0
4. Értékpapír-fedezet mellett 1 évnél rövidebb lejárat esetén (lombardhitelek)	10,75	10,75	10,75	13,0	16,0	21,0	22,0
5. Váltók viszontleszámítása esetén	7,5	9,5					
ha a viszontleszámítás és az esedékesség közötti idő (a rediszkontláb függ még a váltó összegétől és a forgatások számától is)							
– 60 napnál rövidebb	10,5–13,5	10,5	10,5	10,5	14,0	18,0	20,0
– 60–90 nap közötti	11,0-13,5	11,0	11,0	11,0	15,0	19,0	21,0
– 90–180 nap közötti	–	12,0	12,0	12,0	16,0	20,0	22,0
–180 napnál hosszabb	–	13,5	13,5	13,5	17,0	21,0	23,0
6. Export céghitelek ref. hitel**	6,5	6,5					
–180 napig terjedő lejárat esetén	4,5	4,5	4,5	4,5	5,5	5,5	10,0
–180 napon túli, de éven belüli lejárat esetén	5,5	5,5	5,5	5,5	6,5	6,5	11,0
– éven túli lejárat esetén	6,5	6,5	6,5	6,5	7,75	7,75	12,0
7. Forgatható exportokmányok leszámítása**							
– 180 napig terjedő lejárat esetén	4,5	4,5	4,5	4,5	5,5	5,5	10,0
–180 napot meghaladó lejárat esetén	5,5	5,5	5,5	5,5	6,5***	6,5	11,0

8. Idegenforgalmi hitelkonstrukció keretében folyósított kölcsön	5,5	5,5	5,5	5,5	8,5	8,5	15,4
9. Fejlődő országokban végzett tervezési tevékenységből származó árbevétel megelőlegező kölcsön	7,5	7,5	7,5	7,5	–	–	–
10. Költségvetés és intézményei részére nyitott hitelek	12,0	12,0	12,0	12,0	17,0	21,0	28,0
<b>II. Jegybanknál saját elhatározása alapján elhelyezett betétek után térített évi kamat</b>							
3 hónapos lekötés esetén	3,0	3,0	8,0	8,0	15,0	22,0	22,0
6 hónapos lekötés esetén	4,0	4,0	9,0	9,0	16,0	23,0	23,0
9 hónapos lekötés esetén	5,0	5,0	10,0	10,0	17,0	24,0	24,0
1 éves lekötés esetén	9,0	9,0	12,0	12,0	19,0	26,0	26,0
2 éves lekötés esetén	10,5	10,5	13,5	13,5	20,5	28,0	28,0

\* A nagy kereskedelmi bankoknál a refinanszírozási hitelállomány jóváhagyott felső határának 6–15%-os túllépése esetén 6%, 15%-ot meghaladó túllépése esetén 14% az alapkamaton felüli többlet. Az áthidalási hitel kamata a közép-kereskedelmi bankoknál 24%.

\*\* 1989. máj. 2-ától 1%-kal alacsonyabb (az éven belüli hiteleknél).

\*\*\* 270 napig terjedő lejárat esetén 9,5%, ezt meghaladóan 10,5%.

## Jegybanki kamatlábak, 1991.

	1991.				
febr. 1.	máj. 1.	júl. 1.	okt. 1.	dec. 16.	
<b>I. Jegybanki (refinanszírozási) kölcsönök kamatlába<sup>1</sup></b>					
A jegybanki alapkamat mértéke	22	22	22	22	22
1. Alapkamatozású refinanszírozási hitelek az állami költségvetést 1991. évtől finanszírozó hiteleknél <sup>2</sup>	22	22	22	25	25
a Társadalombiztosítási Alap folyószámlahitele	22	22	22	22	22
a pénzüintézetek 1 évnél hosszabb lejáratú refinanszírozási hitelei	22	22	22	22	22
2. Rövid lejáratú refinanszírozási hitelek a pénzüintézetek 1 évnél rövidebb lejáratú refinanszírozási hitelei	30	30	30	30	29

váltók viszontleszámítolása esetén alkalmazott rediszkontláb, ha a viszontleszámítolás és az esedékesség közötti idő:					
60 nap	27	27	27	27	26
60–90 nap	28	28	28	28	27
91–180 nap	29	29	29	29	28
181 napnál több	30	30	30	30	29
3. Devizabetét ellenében nyújtott refinanszírozási hitelek <sup>3</sup> változó kamatozás esetén, ha a devizabetét lekötési ideje:					
min. 3 hónap	30	30	–	–	–
3–6 hónap	29,5	29,5	–	–	–
6–12 hónap	29	29	–	–	–
éven túli	28	28	37,8	35,2	32,2
fix kamatozású:					
a dec. 9. és 15. között kötött szerződéseknél	–	–	–	–	33,2
a dec. 16-ától kötött szerződéseknél	–	–	–	–	32,2
Beruházások finanszírozására szolgáló éven túlra lekötött devizaforrások ellenében nyújtott refinanszírozási hitelek	22	22	22	22	22
4. Kedvezményes kamatozású refinanszírozási hitelek					
export céghitelek, ha a lejárat idő:					
180 napnál kevesebb	10	10	10	10	10
181–365 nap	11	11	11	11	11
366. naptól	12	12	12	12	12
fogadható exportokmányok leszámítolása, ha a lejárat idő:					
180 napnál kevesebb	10	10	10	10	10
181. naptól	11	–	–	–	–
export előfinanszírozásra nyújtott Ft-hitel <sup>4</sup> , ha a lejárat idő:					
180 napnál kevesebb	12	11	11	11	11
181–270 nap	13	–	–	–	–
271. naptól	14	–	–	–	–

idegenforgalmi konstrukció (az alapkamat 70 %-a)	15,4	15,4	15,4	15,4	15,4
állami vagyon értékesítésére (az alapkamat 75%-a)	16,5	16,5	16,5	16,5	16,5
START-hitel refinanszírozására (az alapkamat 75%-a)	16,5	16,5	16,5	16,5	16,5
újrakezdők és pályakezdők kölcsönei (az alapkamat 75%-a)	16,5	16,5	16,5	16,5	16,5
5. Az állami költségvetés 1991 előtt keletkezett adósságát finanszírozó hitel <sup>3</sup>	9	9	9	9	9
II. A jegybanknál saját elhatározásból elhelyezett betétek kamatai					
ha a lejáratidő:					
3 hónap	22	22	22	22	22
6 hónap	23	23	23	23	23
9 hónap	24	24	24	24	24
1 év	26	26	26	26	26
2 év	28	28	28	28	28
III. Az állami forgóalapszámla után <sup>5</sup>	9	9	9	9	9
IV. A kötelező tartalék összege után					
a jegybanki alapkamat 50%-a	15,4	15,4	15,4	15,4	11
a lakossági forrásokból képzett tartalékok után (a nyújtott lakáshitelek mértékéig)	30	30	30	30	29
a devizaforrások után képzett forinttartalék után	—	—	34,8	35,2	29

<sup>1</sup> E kamatfeltételek nem vonatkoznak a hitelaukciókon, ill. a jegybank által közvetített bankközi pénzpiacra kialakuló kamatlábakra

<sup>2</sup> Az 1991. évi állami költségvetésről szóló 1990. évi CIV. törvény és a Magyar Nemzeti Bankról szóló 1991. évi LX. törvény alapján.

<sup>3</sup> A kamatláb 1991. jún. 27-éig a devizabetét lekötési idejének függvényében változott, azóta a 90 napos diszkontkincstárjegy előző negyedévi átlagának alakulását követi. Az 1991. dec. 16-i kamatlábváltozások a fennálló hitelállományokra is vonatkoznak, hacsak az MNB nem kötötte ki, hogy módosíthatja a kamat feltételeit, új szerződések azonban csak változó kamatlábbal köthetők.

<sup>4</sup> A meglévő szerződések alapján még fennálló hitelállományok kifizetéséig az 1991. máj. 1-jéig érvényes kamatfeltételek szerint, kivéve, ahol az MNB kikötötte a változtatást.

<sup>5</sup> A mindenkor alapkamat 40%-a, 1991-ben azonban 9%.

## Átlagos kamatlábak\* (összes pénzintézet, %)

Hitel-, betétfajták	1989. dec. márc.	1990. dec. jún. szept.	1991.		
<b>Hitelkamatlábak**</b>					
Leszámított váltók	19,1	32,4	33,6	35,1	35,9
Éven belüli lejáratú hitelek	23,0	32,1	34,8	35,0	36,2
Éven túli lejáratú hitelek	20,3	27,5	27,4	28,8	32,2
Betéti kamatlábak					
Elszámolási betétszámla					
minimum	1,5	4,0	4,0	5,0	5,0
maximum	13,0	15,0	17,0	20,0	20,0
Éven belüli lekötésű betétek	19,0	28,5	28,8	30,4	31,5
Éven túli lekötésű betétek	20,6	29,3	33,5	31,5	32,4

\* Az MNB adatai. \*\* A hitelkamatlábak, valamint 1990 májusától a betéti kamatlábak súlyozott átlagok.

## Lakossági kamatlábak\* (%)

Hitel-, betét-, értékpapírfajták	1988	1989	1990
<b>Hitelkamatlábak</b>			
Lakásépítési hitelek			
régi feltételű	3	3	3
új feltételű	15	18,5	24,5
Áruvásárlási hitelek	16	20	36
Személyi hitelek	17–19	20	36
<b>Betéti kamatlábak (nettó)**</b>			
Látra szóló betétek	2	8	12
Egy évre lekötött betétek	9,5	13,5	15
Átutalási betétszámla	7	12	17
Takaréklevél (lekötés időtartamától függően)	10–12,5	14–16,5	6–27
<b>Értékpapír kamatlábak (nettó)**</b>			



Letéti jegy	14,4	14,4–16,8	20,8–24
Pénztárjegy	17,6	17,6	16–20,8
Kötvény	13,5	15	18
Határidős megállapodás	–	–	20–25

\* Az OTP-nél. \*\* A nettó kamat=a bruttó kamat 20%-os forrásadóval csökkentett része.

## Pénzmennyiség (Mrd Ft)

Készpénz és betétállomány	1988	1989	1990
Bankrendszeren kívül bankjegy- és érmeállomány	164,4	180,5	209,8
Lakosságnál	152,3	161,0	181,2
Gazdálkodó szervezeteknél	12,1	19,5	28,6
Látra szóló betétek	129,6	163,3	234,6
Lakosság betétei	15,2	16,7	20,2
Kis- és magánvállalkozók betétei	18,7	23,8	36,6
Gazdálkodó szervezetek betétei	95,7	122,8	177,8
Lekötött betétek	357,2	388,3	496,9
Lakossági betétek	280,7	292,7	348,4
Ebből: takaréklevél	30,3	32,3	35,6
Gazdálkodó szervezetek betétei	49,9	55,1	99,9
Önkormányzati és egyéb közületi betétek	26,6	40,5	48,6
Összesen	651,2	732,1	941,3

## A lakosság megtakarítása\* (Mrd Ft)

Megtakarítás	1988	1989	1990
Készpénzállomány	152,3	161,0	181,2
Betétállomány	295,9	309,4	368,6
Ebből: Forintbetétek	281,6	285,3	297,0
Devizabetétek**	14,3	24,1	71,6
Értékpapírok állománya***	34,3	44,5	82,2
Ebből: Kötvény	14,2	15,6	5,0

Kincstárjegy	4,7	0,2	4,5
Letéti jegy	7,4	13,4	32,7
Vagyonjegy	1,0	2,5	17,5
Részbjegy, célrészbjegy és egyéb	7,0	12,8	19,0
Pénztárjegy	–	–	3,5
Összesen	482,5	514,9	632,0

\* A pénzüintézetek adatai alapján. \*\* Devizabelföldiek devizabetétei. \*\*\* Becsült adat.

## Jogi személyiségű gazdálkodó szervezetek és kisvállalkozók betétállománya (Mrd Ft)

Betétfajták	1988	1989	1990
Látra szóló és éven belüli lekötésű betétek	113,5	137,5	204,1
Elszámolási betét	71,2	84,4	126,1
Külkereskedelmi célbetét	19,0	26,9	38,5
Szerződéssel lekötött betét	23,3	26,2	39,5
Éven túli lekötésű és egyéb betétek	26,6	26,7	24,1
Gazdálkodó szervezetek forintbetétei összesen	140,1	164,2	228,2
Kis- és magánvállalkozók betétei	18,7	23,8	36,6
Forintbetétek összesen	158,8	188,0	264,8
Gazdálkodó szervezetek devizabetétei	5,5	13,7	49,5
Összesen	164,3	201,7	314,3

## A lakosság hitelállománya (Mrd Ft)

Hitelfajták	1988	1989	1990
Lakáshitelek	276,8	275,9	289,6
Régi feltételű	276,8	244,1	221,7
Új típusú	n. a.	31,8	67,9
Fogyasztási és egyéb hitelek	18,8	37,5	40,5
Munkáltatói és önkormányzati kölcsönök	29,1	34,1	38,0
Összesen	324,7	347,5	368,1

## Jogi személyiségű gazdálkodó szervezetek és kisvállalkozók hitelállománya (Mrd Ft)

Hitelfajták	1988	1989	1990
Folyószámla- és eseti hitel	157,8	209,0	304,7
Leszámított váltók	11,1	17,3	34,2
Viszontleszámított váltók	28,6	31,3	21,3
Megvásárolt követelések	2,0	2,0	3,8
Éven belüli hitelek összesen	199,5	259,6	364,0
Középlejáratú hitelek	60,2	67,7	75,3
Hosszú lejáratú (beruházási) hitelek	131,6	137,1	166,4
Éven túli hitelek összesen	191,8	204,8	241,7
Forinthitelek összesen	391,3	464,4	605,7
Ebből; kis- és magánvállalkozóknak nyújtott hitelek	9,4	18,7	43,6
Devizahitelek	10,4	11,2	27,8
Összesen	401,7	475,6	633,5

## Külföldi működőtőke-befektetések (az időszak végén, M USD)

	1987	1988	1989	1990	1991. I–IX.
A bankrendszeren keresztül (pénzben) beérkező külföldi működőtőke-befektetések állománya	8	23	215	569	891

## Az 50 legnagyobb kereskedelmi bank és szakosított pénzügyintézet forgalmuk alapján, 1990

Rangsor		Név	Mérleg- főösszeg	Vagyon	Eredmény	Létszám Fő	Forgalom- arányos eredmény	t
1990	1989		M Ft			%		
1.	1.	Országos Takarékpénztár Rt.	558252	16670	18510	14033	3,3	
2	2.	Állami Fejlesztési Intézet	407370	2422	161	204	–	
3	3.	Magyar Hitelbank Rt.	256342	19376	9139	3623	3,6	
4.	4.	Magyar Külkereskedelmi Bank Rt.	229987	11343	8455	878	3,7	
5.	5.	Kereskedelmi Bank Rt.	191506	15563	8018	3184	4,2	
6.	6.	Budapest Bank Rt.	103360	8366	5136	1772	5,0	
7.	7.	Közép-európai Nemzetközi Bank Rt.	43354	2276	1398	211	3,2	
8.	9.	Postabank és Takarékpénztár Rt.	41079	4539	1747	506	4,3	
9.	12.	Inter-Európa Bank Rt.	25040	3192	1293	149	5,2	
10.	10.	Magyar Takarékszövetkezeti Bank Rt.	24687	1218	957	171	3,9	
11.	11.	Unicbank Rt.	21616	1696	778	78	3,6	
12.	18.	Közép-európai Hitelbank Rt.	17394	1096	809	0	4,6	
13.	13.	Agrár Innovációs Bank Rt.	16057	1615	465	454	2,9	
14.	8.	Citibank Budapest Rt.	15351	1000	1235	82	8,0	
15.	–	Creditanstalt Rt.	15334	1697	367	26	2,4	
16.	14.	Mezőgazdasági Szövetkezetek Országos Pénztézete Rt.	14351	2396	849	216	5,9	
17.	15.	Általános Értékforgalmi Bank Rt.	14105	1150	446	207	3,2	
18.	–	Investtrade Nemzetközi Kereskedelmi és Befektetési Társaság Rt.	9227	6308	418	22	4,5	
19.	22.	Fogyasztási Szövetkezeti Bank Rt.	8680	1084	643	119	7,4	
20.	17.	Általános Vállalkozási Bank Rt.	8234	2454	758	94	9,2	
21.	16.	Ipari Fejlesztési Bank Rt.	7613	3399	744	71	9,8	
22.	–	Ingatlanbank Rt.	7275	1298	110	64	1,5	
23.	20.	Duna Befektetési és Forgalmi Bank Rt.	6675	1324	335	120	5,0	
24.	21.	Pénztézeteti Központ	6188	2438	560	335	9,0	
25.	–	Vagyonsbefektető Bank Rt.	5209	775	22	39	0,4	
26.	19.	Reálbank	4767	731	297	30	6,2	
27.	24.	Ipari Szövetkezeti Fejlesztési Bank Rt.	4169	1081	509	64	12,2	

28.	26.	Ybl Építőipari Innovációs Bank Rt.	3371	1253	495	110	14,7
29.	–	Kultúrbank Rt.	3110	1000	286	18	9,2
30.	25.	Investbank Műszaki Fejlesztési Bank Rt.	2637	1281	370	33	14,0
31.	27.	Innofinance	2137	576	5	28	0,2
32.	–	Leumi-Hitel Bank Rt.	1950	1300	7	30	0,4
33.	35.	Endrőd és Vidéke Takarékszövetkezet	1250	41	7	69	0,6
34.	–	Girozentrale Befektetési Rt.	1209	257	69	6	5,7
35.	29.	Mohács és Vidéke Takarékszövetkezet	1173	49	11	56	1,0
36.	28.	Hatvan és Vidéke Takarékszövetkezet	1068	50	8	77	0,7
37.	–	Gamex Szerencsejáték és Beruházó Kft.	1059	30	92	3	8,7
38.	261.	Lupis Brókerház Rt.	994	24	39	9	3,9
39.	–	Portfólio Bank Vagyonkezelő, Befektető és Privatizációs Rt.	986	945	47	7	4,7
40.	30.	Fáy András Takarékszövetkezet	976	64	24	37	2,4
41.	33.	Dorog és Vidéke Takarékszövetkezet	939	32	2	82	0,2
42.	31.	Szőreg és Vidéke Takarékszövetkezet	910	18	6	86	0,7
43.	–	Első Hazai Faktorház Pénzügyi Szolgáltató Kft.	864	1	83	3	9,7
44.	39.	Rakamaz és Vidéke Körzeti Takarékszövetkezet	862	36	9	101	1,1
45.	32.	Rónasági Takarékszövetkezet	843	42	9	51	1,0
46.	34.	Nagykátai és Vidéke Takarékszövetkezet	840	39	10	63	1,2
47.	40.	Pilisvörösvár és Vidéke Takarékszövetkezet	832	35	14	52	1,7
48.	46.	Orgovány és Vidéke Takarékszövetkezet	794	15	11	60	1,4
49.	45.	Bakonyvidéke Takarékszövetkezet	788	37	13	60	1,7
50.	37.	Kápolnásnyék és Vidéke Takarékszövetkezet	781	36	13	60	1,6

# A biztosítási piac

---

## Kialakulása

Az I. világháborút követő viszonylagos gazdasági fellendülés megfelelő környezetet teremtett a kiegyezés korában már saját lábára állott magyar biztosításnak. Az új piac felkellette a külföldi tőke érdeklődését is, s Magyarországon hamarosan megjelentek a Generali, Fonciére, Gresham, Anker társaságok önálló cégei, fiókintézetei. A 20-as években az országban már 70 biztosítótársaság működött, s bár a gazdasági világválság alaposan megritkította a soraikat, a II. világháború kitörésekor még mindig 40 társaság tevékenykedett aktívan.

A háború után a német tőke magyarországi érdekeltségeit – jóvátételként – a Szovjetunió kapta meg, a győztes azonban nem nagyon tudott mit kezdeni e háborús pusztítások során állományuk és vagyonuk zömét elvesztett biztosítótársaságok részvénypakettjével.

Az államosítást követően kettős monopólium alakult ki és konzerválódott a magyar biztosításban. A biztosítási tevékenység állami monopóliummá vált, s az állam egyetlen biztosítóintézeten – az 1949-ben alapított Állami Biztosítón – keresztül gyakorolta kizárólagosságát.

Ez a modell megfosztotta a biztosítást vállalkozási jellegétől, ellátási kötelezettséget jelentett az állampolgárok és a gazdálkodók felé, ugyanakkor számtalan csatornán kapcsolódott az állami költségvetéshez. A magyar gazdaságban folyamatosan végrehajtott reformok, a vállalkozások fokozatos térhódítása, a piacgazdálkodás csíráinak megjelenése, valamint a lakossági igények erőteljes differenciálódása a 80-as évekre szétfeszítette a monopólium kereteit.

## A külföldi tőke

A monopólium felszámolására rendhagyó módon került sor 1986-ban, gyakorlatilag felülről kezdeményezve, szinte állami parancsra. A kormány az egyetlen, monopol biztosító állományainak és szervezetének megosztásával 2, állami alapítású biztosítóintézetet hozott létre (Állami Biztosító és Hungária Biztosító), ugyanakkor megteremtette a további biztosítóintézetek alapításának jogszabályi lehetőségeit is. Erre nem kellett sokáig várni, hiszen a monopólium felszámolását követő 4 esztendőben 11 biztosítótársaság alakult, és ezen idő alatt megtörtént a 2 állami biztosítóintézet részvénytársasággá való átalakítása is.

A külföldiek befektetéseit preferáló jogi környezet, és az egyre szélesedő piac természetesen rögtön felkeltette a nyugati tőke érdeklődését is, amely jó ütemben és igen dinamikusán vette birtokba a megújuló magyar biztosítás intézményrendszerét, 4 év alatt számottevő tulajdonosi többséget is szerezve.

A külföldiek közül először a kölni COLONIA jelent meg, megvásárolva az ATLASZ Utazási Biztosító Rt. részvényeinek egy részét. Ezután a GENERALI – Európa második legnagyobb biztosítási konszernje – jelent meg a hazai piacon közös vállalkozást alapítva az Állami Biztosítóval (ÁB-Generali Budapest Rt.).

A WIENER ALLIANZ már úgy alapított biztosítót Magyarországon (Providencia Rt.), hogy a részvények többségét is megszerezte. A müncheni ALLIANZ – a kontinens legnagyobb biztosítási birodalma – pedig a már működő Hungária Biztosító Rt. részvényeinek többségét szerezte meg.

A német COLONIA, a francia GAN, a holland NATIONALE NEDERLANDEN viszont már 100%-ig külföldi tulajdonban lévő biztosítótársasággal kezdte meg üzleti tevékenységét hazánkban. Ezzel egy időben megjelent az amerikai és az olasz tőke is Magyarországon, a biztosítási piacon. A jelenleg működő 11 biztosítótársaság közül már csak egyetlen olyan akad, amelyben nincs külföldi tőkeérdekeltség. Ez az Állami Biztosító, de a külföldi többségű privatizáció már itt is folyamatban van.

Tehát a „tizenegyek” közül 4 teljesen külföldi, további 4 pedig többségi külföldi tulajdonban van.

## **Életbiztosítás**

Az utóbbi évekig a magyar biztosítási piac és kínálat erősen lakosságcentrikus volt. Igaz, hogy a gazdálkodó szervezetek is minden lehetséges biztosítást már megkötöttek, a minőség és különösen a kínálat azonban színvonalatlan.

Az életbiztosítások területén az infláció megtizedelte az állományokat. A régi típusú kínálat nem ösztönzött az öngondoskodásra, és a lakossági megtakarítások biztosítási befektetések felé történő áramoltatására. A piacot a tipizált tömegszerződések (CSÉB) uralták, amelyek alacsony díjak, díjlevonási automatizmus mellett kínáltak szerény összegű szolgáltatásokat.

A jelenlegi, gyorsan bővülő életbiztosítási kínálatokban azonban már felfedezhetők az inflációkövető módszerek, elsősorban a Nyugaton már bevált – és az ottani inflációs idők próbáját is kiállt – megoldások hazai adaptálásával. A biztosítók a jelentős összegű életbiztosítási díjtartalékaikkal megjelennek a pénzpiacon, s befektetéseik hozamának zömét a biztosítottak javára átengedik. Ezek, az ún. elérésre szóló, hosszú futamidejű életbiztosítások ma már jó eséllyel konkurálnak az egyéb takarékosági (betét) és befektetési formákkal.

A lakossági megtakarítások egy részét felszívni szándékozó tartós életbiztosítások mellett megjelentek a kínálatban a nyugdíj- (kiegészítő) szerződések is, bár igazi reneszánszukra nyilván csak a társadalombiztosítás reformja után kerül sor.

A kínálat már ma is színes és rugalmas. Így pl. lehetőséget nyújt arra is, hogy a biztosított havonta akár tetszőleges összeget, akár keresetének meghatározott %-át fizesse be nyugdíjkiegészítés céljából. Mivel a tartós díjfizetés itt is lehetőséget ad a biztosítói befektetésekre, a keresőkorban elkezdett biztosítás a havi jövedelem viszonylag kis részének „feláldozásával” alkalmas lehet a majdani társadalombiztosítási nyugellátás megduplázására, esetleg többszörözésére is. A nyugdíjas kor eléréseivel az összegyűlt tőkeösszeg egy összegben is felvehető, vagy járadékszerű, élethosszig tartó nyugdíjkiegészítésre váltható. Az egyéni tőkeösszeg terhére a futamidő alatt kölcsön is felvehető, amelynek kamatkondíciói kedvezőbbek a hitelintézetekénél.

Az öngondoskodást jelenleg adópreferenciák is támogatják, mint a világon mindenhol. A tartós életbiztosításokra, ill. a nyugdíjbiztosításokra befizetett éves díj 20%-a, de maximum 7200 Ft magából a fizetendő személyi jövedelemadóból levonható (tehát kedvezőbb a helyzet, mintha az adóalapot csökkentenék), a biztosító szolgáltatása pedig mentes az adó alól. Ilyen szempontból a biztosítás kedvezőbb, mint az egyéb befektetési formák, ahol a kamatjövedelmet, ill. a hozamokat forrásadó mindig terheli.

A nyugdíj-kiegészítés Európában és a világon is elterjedt másik formája az, amikor a munkáltató köt nyugdíj-kiegészítő biztosítást a munkavállalója javára. Ez jelentős „borítékon kívüli” juttatás lehet a munkavállaló számára, ugyanakkor a munkáltató számára is csábító, hiszen az így befizetett biztosítási díjak költségként számolhatók el, s nem terheli azokat társadalombiztosítási járulék sem. Ezen a területen különösen gazdag a biztosítótársaságok egyéni kínálata.

## **Épület- és ingóságbiztosítás**

A jelenlegi kínálat állandó, de megbízható. A sokáig tipizált tömegkötvényeket felváltotta az egyéni igényekhez és a vagyoni differenciálódáshoz igazodó megoldás. A biztosítók csak javaslatot tesznek a biztosítási összegre, a biztosított attól mindkét irányban eltérhet; az alulbiztosítás azonban általában nem fizetődik ki. Jelentős előrelépés viszont, hogy a biztosító most már az újraelőállítási, pótlási értéken téríti a károkat. Ennek azonban ára van: a biztosítási díjak automatikusan indexálódnak, mivel a folyamatos infláció a biztosító helytállási kötelezettségét is állandóan súlyosbítja.

## **Autócasco**

A verseny már ma is éles. Az eddigi tipizált megoldásokat itt is felváltotta a rugalmas kínálat. A teljes körű, valamennyi kockázatra kiterjedő casco biztosítás díja ma már igen magas, de mivel a

kínálat egyedi kockázatonként is ún. modulrendszer szerint építhető, viszonylag alacsony díjért is vásárolható részleges biztosítási védelem. (PI. meglepően alacsony díjért kínálnak a biztosítók elemi és lopáskárokra fedezetet nyújtó biztosításokat.)

A fizetendő díj csökkenthető az önrészesedés helyes megválasztásával is. Egyes társaságok az önrészesedést ma már nem a kár, hanem az éves biztosítási díj meghatározott %-ában állapítják meg. Számítani kell arra is, hogy a biztosítók már nem kötnek az autókra újérték-biztosítást, ill. elzárkóznak a 10 évnél idősebb járművek kockázatainak vállalásától.

## ***Kötelező gépjármű-felelősségbiztosítás***

Versenyről e téren ma még nem beszélhetünk. A biztosítók – jogszabályi parancs alapján – azonos díjért és azonos feltételekkel kötik meg a kötelező biztosításokat. Nem kell azonban jósnak lenni ahhoz, hogy mindenki belássa: ez a szisztéma nem sokáig lesz életképes.

## ***Utasbiztosítások***

A külföldre szóló kínálat egysíkúnak tűnik, de alapvetően alkalmas a betegség- és poggyászkárok kapcsán fellépő biztosítási igények kielégítésére. A díjakban sincs sok különbség, a biztosítók ajánlatai általában csak az időtartam szerint kínálnak látszólag kedvezőbb, vagy kedvezőtlenebb kondíciókat.

Ismerve a külföldi (elsősorban a nyugati) orvosi, kórházi és gyógyszerárakat, ilyen biztosítás nélkül útnak indulni jelentős kockázat. Ezeket a biztosítási díjakat már eleve célszerű bekalkulálni az utazás költségeibe (mint ahogy ezt az utazási irodák automatikusan is megteszik).

## ***Elemi károk elleni biztosítás***

A vállalkozási szférában a kínálat a leggazdagabb, és a biztosítási igények is itt differenciálódtak a legjobban. A magyar vállalkozásokra – a magán-, kis-, közép- és nagyvállalkozásokra is – jellemző a tőkeszegénység, s az ezzel együttjáró kockázatterékenység. Egy-egy nagyobb kárt a vállalkozó általában nem tud a gazdálkodásával közömbösíteni, csak biztosítási fedezet mellett.

Az elemi károk elleni biztosítás klasszikus biztosítási forma. Ezek egy része vis maior jellegű (pl. földrengés), így megelőzése is szinte lehetetlen, ugyanakkor súlyos, nagy összegű károkat okozhatnak. A biztosítótársaságok mindegyike fedezetet kínál a következő elemi károkra: tűz, robbanás (roppanás), villámcsapás, vihar, árvíz, felhőszakadás, belvíz, földrengés, vezetéktörés, jégeső és hónyomás.

A szinte minden kockázatra kiterjedő vállalás csak akkor lesz valóban teljes körű, ha a vállalkozó (gazdálkodó) vagyontárgyainak teljes körét biztosítja. Itt jelentős átstrukturálódás történt az utóbbi években, hiszen a hagyományosan nagy értékű épületek és termelőeszközök mellett megjelentek új, ugyancsak nagy értékű vagyonszettek, így különösen a számítástechnikai eszközök.

Jelentős gazdasági döntés, hogy a vállalkozó vagyonát milyen értéken biztosítja, hiszen a magyar számviteli és nyilvántartási rendszer ma még nagyon kusza, és gyakran elrugaszkodik a realitásoktól. A biztosítók azonban rugalmas módon a következő értékeket kínálják a biztosítási összeg meghatározásának alapjául: tényleges (avult) érték, könyv szerinti érték, új érték, beszerzési érték.

A térítés mértéke is – természetesen – a választott biztosítási értékhez igazodik.

Mind az elemi károknál, mind az azoktól elkülönülő betöréses lopáskár biztosításoknál a biztosító díjengedménnyel honorálja az általa minősített vagyonvédelmi berendezések (tűzjelző, oltó, behatolásvédelmi és riasztóberendezések) alkalmazását, viszont díjemeléssel szankcionálja ezek hiányát, vagy esetleg a kockázatot el sem vállalja.

Biztosítási védelem szerezhető a vállalkozó szállítmányaira is mind a belföldi, mind a külföldi szállítás esetére. Ez utóbbi esetben általában mind az export-, mind az importszállítmányoknál célszerűbb a hazai biztosító igénybevétele, mert a magyar tarifák úgy tűnik – egyelőre – kedvezőbbek. A kínálati palettán új elemek is megjelentek, mint például a géptörés-biztosítás,



valamint az üzemszünet esetére érvényes biztosítás.

## **Felelősségbiztosítás**

Ma már a vagyonszükséglettel azonos jelentőségű, sőt sok területen még annál is fontosabb védelmet nyújt a vállalkozónak, mert míg a vagyont sújtó károk teljes pusztulás esetén is „csak” a tényleges vagyont semmisítik meg, egy esetleges károkozás következményei még ennél is súlyosabbak lehetnek. (Sőt, gyakran a kétféle kártípus egyidejűleg jelentkezik.)

A technológia fejlődése és az új portékák piaci megjelenése kapcsán a termékek előállításával és forgalmazásával, ill. a szolgáltatásokkal okozott károk fedezetére szóló termék-felelősségbiztosítás kap különös jelentőséget. Itt a biztosító a hagyományos, szerződésen kívül okozott károkon túl „bemerészkezik” a szerződéses szférába is, mivel a hibás teljesítés jogkövetkezményeit is átvállalja. A termékfelelősségi szabályok – a fogyasztóvédelem erősödésével – egyre szigorodnak.

Az EK piacán ma már nem lehet versenyképesen megjelenni olyan termékkel, amelynek előállítója vagy forgalmazója (szolgáltatója) nem rendelkezik garanciával a termék által okozott esetleges károokra. Az amerikai piac – néha anomáliákkal is terhes – joggyakorlata pedig már olyan kockázatokat ró a termékek előállítóira, amelyek felelősségbiztosítás nélkül kezelhetetlenek.

Hasonló tendencia alakul a környezeti károk esetén is, a felelősségi normák itt is szigorodnak. A magyar biztosítók ma csak a balesetszerű, technológiai okokból bekövetkező környezetszennyezési károokra kínálnak fedezetet.

Bár a munkajogi szabályok jelentős változáson mentek keresztül, az üzemi balesetért való munkáltatói felelősség területén is csak szigorítás várható. A vállalkozói biztosításokkal foglalkozó valamennyi hazai biztosítóintézet kínálatában szerepel az üzemi baleseti felelősségbiztosítás.

A szakmai felelősségbiztosítások is új igényekre reagálnak, újszerű módon. Egyes szakmai magánvállalkozások különösen „károkozás-veszélyesek” lehetnek. A magánpraxist folytató orvosok, az ügyvédek és jogtanácsosok, a közjegyzők vagy a könyvvizsgálók, adótanácsadók által elkövetett műhiba olyan károkat okozhat, amelyek megtérítése az említett iparúzők egzisztenciáját is veszélyeztetheti. A szakmai felelősségbiztosítás ezekre a károokra nyújt fedezetet.

A hazai biztosítók tarifái és feltételei ezen a területen merőben eltérőek egymástól, a választás nem könnyű, és nem biztos, hogy az alacsony díjú biztosítás lesz a megfelelő, hiszen itt a kártérítési limitek is alacsonyak, s a vállalkozó éppen azoknál a károknál marad védelem nélkül, amelyek tényleges biztosítási fedezetet igényelnek.

A biztosítók nem reklámozzák, de rendelkeznek ún. menedzserbiztosítási módzatokkal is. Ezekben a szerződésekben a társaságok (rt., kft.) tisztségviselőinek (ügyvezetők, igazgatósági és felügyelőbizottsági tagok stb.) felelősségét vállalják át a hibás gazdasági döntésekért. Ez valóban nagy kockázat, s a biztosítók bizony alaposan megnézik, hogy kivel kötik meg ezt a felelősségbiztosítást.

A biztosítási bróker intézménye ma még újszerű a magyar piacon. A vállalkozóknak azonban nagy szüksége lehet az alku igénybevételére. Egy vállalkozás biztosítása komoly gazdasági döntések sorozata, s mivel a piaci kínálat egyre gazdagabb, egyre nehezebben is tekinthető át. Ez már komoly szakértelmet igényel.

A független alku nem a biztosító ügynöke, hanem őt a biztosítási védelmet kereső vállalkozó bízza meg azzal, hogy felmérve a vállalkozás lehetséges kockázatait, azokra a legmegfelelőbb biztosítási fedezetet szerezze meg. A bróker ily módon az üzletet csak közvetíti a biztosító és a biztosított között, igénybevétele általában jelentős költséget nem okoz, hiszen a létrejött üzletet a biztosító honorálja jutalékkal a alkusznak.

A biztosítási alku szokás gomba módra szaporodnak, közöttük megjelentek a világ legnagyobb és legmegbízhatóbb brókercégeinek hazai vállalkozásai is.

Trunkó Barnabás

## Biztosítási miniszótár

ajánlat a biztosítási szerződés létrejöttét kezdeményező jogi formula. Az ajánlatot – jogi értelemben véve – akkor is a szerződő (biztosított) teszi, ha a szerződéskötést a biztosító kezdeményezi. A szerződés az ajánlatnak a biztosító által történő elfogadásával jön létre. A szerződés akkor is 15 napon belül létrejön, ha a biztosító az ajánlatra nem válaszol.

alulbiztosítás áll elő, ha a biztosított összeg alacsonyabb, mint a vagyontárgy tényleges értéke. Ilyen esetben a biztosított csak arányos (pro rata) kártérítésre tarthat igényt: a térítés úgy aránylik a tényleges kárhoz, mint ahogy a biztosítási összeg aránylott a tényleges értékhez.

biztosítás kockázatkezelésre alkalmas vállalkozási forma, amelyben a biztosító felméri az azonos, vagy hasonló veszélynek kitett biztosítottak (veszélyközösség) kockázatait, matematikai alapon kikalkulálja a kockázatvállalás ellenértékét, s megszervezi a veszélyközösséget. A biztosító áruba bocsátja kockázatvállalását, a biztosított pedig megvásárolja azt.

biztosításfelügyelet szakmai hatóság, amely a termékek kontrolljával, valamint a biztosítók fizetőképességének folyamatos figyelemmel kísérésével őrködik a biztosítási piac felett; védve mind az állam, mind a biztosítottak érdekeit. Hazánkban az Állami Biztosításfelügyelet (ÁBF) egyben a szakma versenyhivatalaként is működik. Az ÁBF a pénzügyminiszter irányítása alatt tevékenykedik.

biztosítási esemény jövőbeli esemény, amelynek bekövetkezése kiváltja a biztosító teljesítési kötelezettségét. A biztosítási esemény szerződésben való meghatározása egyben a kockázatviselés terjedelmének meghatározási módszere. A biztosító kockázatviselésének terjedelmét kizárásokkal szűkítheti. A kizárt esemény nem biztosítási esemény. A biztosítási esemény bekövetkezését mindig a biztosítottnak kell bizonyítania.

biztosítási időszak az az időszak, amelyre a biztosítási díjat meghatározzák. Ez rendszerint 1 év, amely vagy a naptári évvel azonos, vagy a szerződéskötéstől számított 12 hónapos időszakkal. A díjmegállapításon túl a biztosítási időszaknak jelentősége lehet még a szerződés felmondásánál is; a szerződés – a díj oszthatatlansága miatt – csak a biztosítási időszak végére, azt legalább 30 nappal megelőzően, és csak írásban mondható fel. A biztosítási időszakra járó díjat a biztosítók határozzák meg. A díj általában éves, mindig előre, és egy összegben esedékes. A biztosítók havi, vagy negyedéves részletfizetést engedélyeznek ügyfeleiknek.

biztosítási szerződés kétoldalú jogügylet, amelyben a biztosító arra vállal kötelezettséget, hogy a szerződésben meghatározott jövőbeli esemény (biztosítási esemény) bekövetkezésekor (általában) pénzbeli szolgáltatást nyújt. A másik szerződő fél a biztosítási díj megfizetésére vállal kötelezettséget.

biztosító egyesület nem profit jellegű szervezet, amely kizárólag tagjai számára végez biztosítási tevékenységet és nyújt szolgáltatást. A tagok nem biztosítási díjat, hanem egyesületi tagdíjat fizetnek. Főleg területileg, ill. szakmailag szerveződő, kölcsönösségen alapuló önszerveződésre alkalmas biztosító szervezet.

biztosított az a személy, akinek életét, testi épségét, vagy vagyonát biztosították. A biztosító szolgáltatásának felvételére mindig a biztosított lesz jogosult, még akkor is, ha a szerződést nem ő kötötte, és a díjat sem ő fizette. Ez alól egy – értelemszerű – kivétel van: ha a biztosítási esemény a biztosított halála. Ilyenkor a szolgáltatásra a kedvezményezett jogosult.

bonus-malus a vagyonbiztosítási szolgáltatások mellékkötelme, amellyel a biztosító a tartósan kármentes ügyfeleit növekvő mértékű díjkedvezménnyel, vagy díjtérítéssel honorálja (bonus); míg a biztosító szolgáltatásait az átlagnál gyakrabban igénybe vevőket díjemeléssel, vagy pótlékkal szankcionálja (malus).

bróker (biztosítási alkusz) független biztosításközvetítő ügynök. Míg a biztosító által alkalmazott, vagy megbízott ügynök a biztosító nevében jár el és kezdeményez üzletkötéseket, addig a alkuszt a biztosítási védelmet kereső ügyfél bízta meg, hogy számára megfelelő fedezetet (biztosítót) keressen. A létrejött üzletet – ennek ellenére – a biztosító honorálja jutalékkal az alkusznak.

exporthitel-biztosítás az áruhitelt nyújtó exportőrt védi a gazdasági (árfolyam-) és politikai kockázatok miatti veszteségtől. Az exporthitel-biztosítással Európában általában erre specializálódott intézetek foglalkoznak.

felelősségbiztosítás magánjogi kártérítési kötelezettséghez kapcsolódó biztosítási forma. A felelősségbiztosítási szerződésben a biztosító arra vállal kötelezettséget, hogy a károkozó helyett a károsultnak kártérítést fizet. A felelősségbiztosító még saját biztosítottjának szándékos magatartása esetén sem mentesülhet a kár megtérítése alól.

hitelfedezeti biztosítás a hitelt nyújtó pénzügyi intézetek az adóstól sok esetben azt is megkövetelik, hogy a biztosítékadás klasszikus formáin (jelzálog, kezesség) túl biztosítási kötvény bemutatásával is garantálják a hiteltörlesztés fedezetét. A bankok lakás-, ill. vállalalkozási hitelek nyújtása esetén az épület, ill. a vállalkozás biztosítását, vagy a hiteladós halála esetére szóló életbiztosítást követelnek. indexálás inflációkövető megoldás a biztosításban, amelynek alapján a tartós biztosítási jogviszonyokban vagy a fizetendő díj, vagy a biztosító szolgáltatása, ill. mindkettő általában évenként módosul (legtöbbször emelkedik). Az index mértéke az inflációval, ill. annak egyes fogyasztói kosarakra gyakorolt hatásával arányos.

írásbeliség a biztosítási szerződés lényeges tartalmi eleme az írásban rögzítés. A biztosítási jogviszony kapcsán csak az írásban rögzített jognyilatkozatok érvényesek mind a biztosító, mind a szerződő (biztosított) részéről. Szóbeli kikötésekre – a biztosítási szerződés kapcsán – senki nem hivatkozhat.

jogvédelmi biztosítás amikor a biztosító azt vállalja, hogy szükség esetén gondoskodik a biztosított jogi képviseléről vagy védelméről a hatóságok, ill. bíróságok előtt. Főleg a külföldön nyújtott jogvédelemnek van nagy jelentősége. A biztosítás kiterjedhet egyéb szolgáltatásokra is (pl. óvadékfizetés).

kárenyhítés olyan magatartás, amely a már bekövetkezett káresemény következményeit igyekszik enyhíteni. Ha a káresemény egyben biztosítási eseménynek minősül, a kárenyhítés költségeit akkor is a biztosító köteles viselni, ha az nem vezetett eredményre.

kedvezményezett az a személy, aki a biztosított halála esetén az életbiztosítási összeg felvételére jogosult. Kedvezményezettet jelölni, vagy azt megváltoztatni csak a biztosítóhoz intézett írásbeli nyilatkozattal lehet. Ha nincs megnevezett kedvezményezett a szerződésben, akkor az öröklés szabályai az irányadóak. Kedvezményezett lehet a biztosítási kötvény bemutatója is. Ilyen esetben a biztosítási kötvény valódi értékpapírként „viselkedik”, s a kötvény bemutatójának a biztosító mindenképpen teljesíteni köteles.

kötelező biztosítás szerint biztosítási jogviszony kivételesen nemcsak önkéntesen, hanem jogszabályi parancsra is létrejöhet. Két fajtája: az ún. ex lege biztosítás, amikor a jogviszony automatikusan a jogszabály alapján jön létre (pl. tömegközlekedési eszközök utasainak kötelező baleset- és poggyászbiztosítása), valamint a szerződéskötési kötelezettségen alapuló biztosítás (pl. gépjárművek üzemben tartóinak kötelező felelősségbiztosítása). Sokan – tévesen – azt is kötelező biztosításnak nevezik, amikor a hitelintézet szerződéskötéskor megköveteli a biztosítási fedezetet (hitelfedezeti biztosítás).

kötvény a biztosítási szerződés megkötését tanúsító magánokirat. A biztosító a szerződő fél ajánlatát általában a kötvény kiállításával fogadja el. Kötvénynek minősül a biztosítási szerződés megkötését igazoló más bizonylat (pl. biztosítási bélyeg, igazolvány) is. Az elveszett, vagy megsemmisült kötvény minden további nélkül pótolható, a bemutatóra szóló életbiztosítási kötvény azonban értékpapírnak minősül.

közvetlen perlés ha a károkozó felelősségbiztosítással rendelkezik, a károsult a kárigényét közvetlenül a biztosítóhoz is benyújthatja. Ez a peren kívüli kárrendezést lényegesen leegyszerűsíti. Ha azonban perre kerül sor, kizárólag a károkozó perelhető. Ez alól a szabály alól egyetlen kivétel van: kötelező gépjármű-felelősségbiztosítás alapján a károsult közvetlenül a biztosítót is perelheti. Magyar Biztosítók Szövetsége a magyarországi biztosítóintézetek érdekvédelmi és érdek-képviselői szervezete. Képviseli a magyar biztosítókat a külső szervek és hatóságok előtt, valamint a nemzetközi szervezetekben. Kezeli a kötelező gépjármű-felelősségbiztosítás kártalanítási számláját,

amelynek célja a biztosítással nem rendelkező, valamint az ismeretlen üzemben tartók által okozott károk megtérítése a jogszabály keretei között.

mentesülés olyan jogszabályban vagy szerződésben meghatározott szándékos vagy súlyosan gondatlan magatartás, amelynek bekövetkezése esetén a biztosító a teljesítést megtagadhatja. (Pl. ilyen esemény az önbetörés, a casco-biztosított ittassága.) A mentesülési okot mindig a biztosítónak kell bizonyítania.

önrészesedés (önrész) a kár azon része, amelyet a biztosított a szerződésben maga vállal, így az nem hárítható át a biztosítóra. Célja, hogy a bagatell károk kiiktatásával a biztosítási díj csökkenthető legyen, valamint, hogy a biztosított is érdekeltté váljék a károk megelőzésében. Az önrész meghatározása a szerződésben többféle módon történhet; abszolút összegben, vagy a kár, ill. a díj meghatározott %-ában.

premier risque olyan kockázatviselési módszer, amelynél a felek megállapodnak a kárviselés maximális összegében. Ezen belül a biztosító mindig a tényleges kárt téríti meg, de térítési kötelezettsége nem haladhatja meg a maximumként kikötött összeget. Ennél a kárviselési megoldásnál nem érvényesülnek az alulbiztosítás, ill. a túlbiztosítás jogkövetkezményei.

regressz (megtérítési követelés) ha a biztosító a kárt megtérítette, az így kifizetett összeget a kárért felelős személytől visszakövetelheti. Ha ez perben történik, a biztosító a károsult kérésére a biztosítási szerződés alapján meg nem térült kárait is köteles érvényesíteni, sőt, ebben az esetben a biztosított károsultat kielégítési elsőbbség illeti meg.

respiro (türelmi idő) az az időszak, amely alatt az esedékessé vált biztosítási díj még jogkövetkezmények nélkül befizethető. Ez az időszak a Polgári Törvénykönyv (Ptk.) szerint 30 nap, de a biztosítótársaságok sok esetben ennél hosszabb türelmi időt is vállalnak a szerződéseikben. A respirón belül a biztosító „kockázatban áll”, tehát kár esetén fizetni köteles.

szakmai felelősségbiztosítás olyan szerződéstípus, amelyben a vállalkozásszerű szakmaüzés során másoknak okozott károk megtérítését vállalja a biztosító. Egyes szakmák esetében a jogszabály kötelezően is előírhatja a szakmai műhibákra érvényes biztosítási fedezet igazolását (pl. magánpraxist folytató orvosok, ügyvédek).

szerződő az a személy, aki a biztosítási szerződést a biztosítóval megkötöti. Általában azonos a biztosítottal, de a két pozíció gyakran kettéválik (pl. harmadik személy javára kötött szerződés). A biztosítási díj fizetésére azonban mindig a szerződő köteles, s csak tőle fogad el jognyilatkozatokat a biztosító.

tartalékok a biztosító díjbevételeiből azok a részek, amelyek a jövőbeli kötelezettségeinek fedezetéül szolgálnak. A tartalékok 2 legfontosabb formája az életbiztosítási díjtartalék, és a vagyonbiztosításoknál a kockázati tartalék. A biztosítók a tartósan általuk kezelt tartalékokkal befektetőként jelennek meg a pénzpiacon, s ez a tevékenység a modern biztosítás egyik legfontosabb része. A biztosító a realizált hozamnak csak egy töredékét tarthatja meg magának, a zömét vissza kell adni a biztosítottaknak.

termék-felelősségbiztosítás alapján a termék, ill. a szolgáltatás hibája miatt keletkezett károkat a termék előállítója vagy forgalmazója helyett a biztosító megtéríti. Napjainkban különös jelentősége van a nemzetközi kereskedelmi kapcsolatokban, mivel az Európai Közösség országainak zömében termék csak akkor hozható forgalomba, ha a megfelelő termék-felelősségbiztosítási fedezetet bemutatják.

túlbiztosítás ha a biztosítási összeg meghaladja a vagyontárgy tényleges értékét. Mivel a biztosítási káron előnyhöz jutni a Ptk. szerint nem lehet, a tényleges értéken felüli részben a biztosítási szerződés semmis, az esetleg túlfizetett díjak pedig a biztosítottnak visszajárnak.

üzemszüneti biztosítás szerint a klasszikus elemi károk megtérítésén túl a biztosító a kár helyreállítása alatti üzemszünetből eredő veszteségek szerződésben meghatározott részét is megfizeti.

viszontbiztosítás a biztosítóintézetek kockázatainak megosztására alkalmas módszer. A biztosító a hozzá befolyt díjak egy részét átengedi egy másik, az ún. viszontbiztosítónak, amely vállalja, hogy az esetleges károkból is ugyanilyen arányban részt vállal.

visszavásárlás a tartós lejáratú életbiztosításoknál a biztosított az egyéni díjtartaléka terhére kölcsönt vehet fel, vagy a díjtartalékát – meghatározott idő elteltével – fel is veheti. Ilyenkor a szerződés és a biztosító kockázatviselése természetesen megszűnik.

zöld kártya fedezetet igazoló nemzetközi gépjármű-felelősségbiztosítási bizonylat, amely azt tanúsítja, hogy az üzemben tartó hazájában megkötött felelősségbiztosítás a meglátogatott országban is érvényes. Hazánk az európai országok zömével a Zöld Kártya megállapodáson túl ún. rendszámegyezményt is kötött, amelynek értelmében a belföldi hatósági rendszám és az országjel (H) igazolja a felelősségbiztosítási fedezetet.

## Magyarországon működő biztosítótársaságok (1991)

Név, cím	Telefon Fax	Vezérigazgató	Tulajdonos (tulajdoni) részarány %- ban	Ala (M)
ATLASZ Utazási Biztosító Rt. 1052 Budapest, Deák Ferenc u. 23.	11-81-999 11-71-538	Darvas Gábor	ÁB Rt. (36,4), IBUSZ Rt. (36,3), COLONIA AG (12,0), MÁV (10,0), OKHB Rt. (5,0), COOPTOURIST (0,3)	
ÁLLAMI BIZTOSÍTÓ Rt. 1091 Budapest, Üllői út 1.	11-81-860 11-80-326	dr. Kepecs Gábor	Magyar Állam (100,0)	
COLONIA Biztosító Rt. 1111 Budapest, Budafoki út 59.	18-11-137 16-64-649	Friedrich Steirer	COLONIA AG (100,0)	
ELSŐ AMERIKAI- MAGYAR Biztosító Rt. 1023 Budapest, Repkény u. 11.	18-04-393 18-04-393	dr. J. Edward Bush	American Life Insurance Company (52,0), Takarékszövetkezeti Bank (35,0), Vas-, Fém- és Villamosenergia-ipari Dolgozók Szakszervezeti Szövetsége(11,0), Közszolgálati Szakszervezetek Szövetsége (1,0), Magyar Vegyipari Dolgozók Szakszervezeti Szövetsége (1,0)	
EURÓPA-GAN Biztosító Rt. 1149 Budapest, Angol u. 22.	25-13-644 25-28-967	Szász András	GAN International (100,0)	
GARANCIA Biztosító Rt. 1051 Budapest, Vadász u. 12.	11-13-400 11-13-400	Gaál Ottó	Hungária Biztosító Rt. (33,3), Magyar Hitelbank Rt (33,3). OTP (33,3)	
GENERALI BUDAPEST Biztosító Rt. 1012 Budapest, Kuny Domokos u. 11–13	15-64-736 15-66-003	dr. Zsolt Vágó	EA Generali AG. Wien (80,0), Assicurazioni Generali S.p.A. Triest (20,0)	

GLÓRIA Biztosító Rt. 1122 Budapest, Városmajor u. 12–14.	15-53-722 15-52-657	dr. Mario Perolo	II Mare Compagnie AG(51,0), MEZŐBANK Rt. (33,0), Iparbank Rt. (16,0)
HUNGÁRIA BIZTOSÍTÓ Rt. 1051 Budapest, Vadász u. 23–25.	11-20-450 11-11-290	Uzonyi Tamás	ALLIANZ Aktiengesellschaft Holding (58,5), Magyar Állam (41,5)
N-N Magyarországi Biztosító Rt. (Nationale Nederlanden) 1022 Budapest, Bég u. 3–5.	11-52-182 13-56-493	dr. Bordás György	Nationale Nederlanden Continental Europe B.V. (100,0)
PROVIDENCIA Osztrák- Magyar Biztosító Rt. 1146 Budapest, Hungária krt. 178–186.	25-17-688 12-29-220	dr, Harald-Mayer Rönne	EA Generali A. G. (51,0) Postabank Rt. (26,0), Magyar Posta (15,0), Külf. magánszemély (8,0)

## A biztosítóintézetek vagyonmérlege (1990. dec. 31., M Ft)

Eszközök		Források	
Készpénz és bankkövetelések	10319	Résztvénytőke, alaptőke	9750
Értékpapírok	16811	Tartalék tőke	1977
Ebből:		Biztosítási tartalékok	39060
államkötvény	10776	Egyéb források	8849
kinctárjegy	7	Nyereség	1059
Életbiztosítási kötvénykölcsön	1943	Összesen	60695
Tartós vagyoni érdekelttség	6667		
Egyéb eszközök és aktív elszámolások	24955		
Ebből:			
állóeszközök nettó értéke	5348		
Magyar Nemzeti Bank betét	27		
Összesen	60695		

## Biztosítóintézetek bevételei és kiadásai (1990, M Ft)

Bevételek		Kiadások	
Díjak	36485	Kárfizetés és szolgáltatás	35099
Viszontbiztosítási bevételek	4043	Viszontbiztosítási kiadások	3828
Kamatok	5838	Biztosítási tartalékok képzése	5914
Egyéb tőkejövedelem	957	Működési költségek	8241
Egyéb	720	Egyéb ráfordítás	1314
Biztosítási tartalékok felhasználása	7412	Nyereség	1059
Összesen	55455	Összesen	55455

## A biztosítási tevékenység főbb adatai

Szervezetek, tevékenység	1986	1987	1988	1989	1990
Biztosítóintézetek száma (db)	2	2	4	4	6
Biztosítóintézetek szervezeti egységeinek száma (db)	454	450	441	459	501
Ebből: Állami Biztosító	244	240	216	233	229
Hungária Biztosító	210	210	200	213	221
Egyéb, biztosítási tevékenységgel foglalkozó szervezetek száma (db)	8	9	9	9	9
Biztosítási tevékenységből származó bevétel (M Ft)	18760	22078	23472	27529	39958
Biztosítási tevékenységgel kapcsolatos kifizetés (M Ft)	16093	18397	18004	23785	35087
Lakossági biztosítási kötvények száma (ezer db)	8638	8974	9399	9586	9156

## Életjáradék- és nyugdíjbiztosítás (ezer db)

Biztosításfajták	1986	1987	1988	1989	1990
------------------	------	------	------	------	------

Egyéni életbiztosítás	566	648	710	1100	671
Egyéni életjáradék-biztosítás	–	9	14	17	78
CSÉB	3784	3810	3812	3779	3686
Tömegszerű nyugdíjbiztosítás (évgyűrű)	–	–	85	206	–

## Biztosítási káresetek

Káresetek	Esetek száma (ezer db)			Kárkifizetések (M Ft)		
	1988	1989	1990	1988	1989	1990
Tűz	30,1	12,5	44,8	1208	1250	1974
Betörés	43,5	47,1	121,7	476	714	3436
Csőrepedés	90,2	25,8	126,4	381	266	872
Vihar	47,9	8,8	124,3	518	371	1719
Földmozgás	0,1	2,8	0,1	97	121	235
Árvíz-belvíz	1,5	2,1	0,7	551	862	178
Gépjárműtörés (casco)	213,5	247,6	305,8	2184	3106	6303
Állatelhullás	1027,6	1110,6	450,9	1374	1389	1382
Jégverés	14,5	15,6	5,8	1613	2936	1789
Tavaszi fagy	0,3	0,1	–	530	384	100
Téli fagy	0,1	0,2	–	30	83	107
Szállítmány	7,2	6,4	7,3	453	414	818
Egyéb	250,3	42,6	259,0	389	409	888
Vagyoni kár összesen	1726,8	1522,2	1446,6	9804	12306	19801
Életbiztosítási kifizetés	270,3	291,6	336,6	2618	3518	5022
Betegség	841,6	841,8	818,5	1164	1440	1546
Baleset	477,3	306,1	385,9	787	792	950
Személyi kár összesen	1589,2	1439,5	1541,0	4569	5750	7518
Felelősségi kár	324,6	356,4	449,9	3974	5039	9224
Összesen	3640,6	3318,1	3437,4	18347	23095	36543



## Biztosítási díjbevételek és kárfizetések 1990-ben (M Ft)

Módozati csoportok	Díjbevétel	Módozati csoportok	Kárfizetés
<i>Gazdálkodó szervek biztosításai</i>			
Vagyon	4995	Vagyon	3140
Casco	641	Casco	404
Növény	2493	Növény	2269
Állat	1136	Állat	1155
Önkéntes gépjármű-felelősség	4	Önkéntes gépjármű-felelősség	157
Egyéb felelősség	124	Egyéb felelősség	58
Baleset	3	Baleset	1
Szállítmány	1307	Szállítmány	675
Hitel	137	Hitel	5
Összesen	10840	Nettó kárfizetés összesen	7864
<i>Lakossági vagyontbiztosítás</i>			
Casco	5277	Casco	7235
Gépjármű-felelősség	34	Gépjármű-felelősség	18
Növény	176	Növény	122
Állat	139	Állat	223
Épület, lakás	4667	Épület, lakás	3399
Magánvállalkozók	430	Magánvállalkozók	550
Egyéb vagyon	345	Egyéb vagyon	69
Összesen	11068	Összesen	11616
<i>Lakossági személybiztosítás</i>			
Élet	4356	Élet	2989
Baleset	180	Baleset	164
Csoportos személy	3940	Csoportos személy	3725
Tanuló	61	Tanuló	39
Utas	535	Utas	473
Összesen	9072	Összesen	7390
<i>Lakossági biztosítások</i>			
Együtt (önkéntes)	20140	Együtt (önkéntes)	19006
Gépjármű-felelősség	8738	Kötelező biztosítások	
Utas	76	nettó kár kifizetése	8086
Kötelező biztosítás együtt	8814	Ebből:	
Összes bruttó díjbevétel	39797	gépjármű-felelősség	8077
Díjkedvezmények	3381	Összes nettó kár,	

Nettó díjbevétel	36416	megtérülések nélkül	34956
------------------	-------	---------------------	-------

## A Budapesti Értéktőzsde

### Alapításának előzményei

Az egykori Budapesti Áru- és Értéktőzsde 1864. évi alapítása után hamarosan Kelet- és Közép-Európa egyik legfontosabb pénzügyi intézményévé vált. A tőzsdét azonban 1948-ban mint a kapitalista rendszer egyik jelképét felszámolták.

Az értékpapírpiacon magyarországi újraéledése a 80-as évek elején kezdődött: 1983–88 között a gazdálkodó szervek, a tanácsok mintegy 380-fajta kötvényt bocsátottak ki, és azt túlnyomórészt az állampolgárok vásárolták meg. (Miközben a kötvény csupán egy hitelviszonyt megtestesítő értékpapír - a kötvény tulajdonosa a papír lejáratakor kamatostul kapja vissza a pénzét, a részvény tulajdonviszonyt testesít meg. A részvényes a részvény értékéig birtokosa az adott cég vagyonának.) Így nem csoda, hogy a kötvénypiac gyors bővülése mellett akkor még nem volt lehetséges a tulajdonviszonyokat érintő értékpapírfajták (részvény) kibocsátása. Az akkori politikai és gazdaságirányítási rendszer a kelet-európai országokhoz képest ugyan rugalmasabb volt, de a szocializmus sajátosságaként kezelt állami tulajdonviszonyokat mégsem merte felrúgni.

1988-tól kezdődően azonban részben a kötvénykibocsátás körülményeinek a változásai (az 1988-at követően kibocsátott kötvényekre megszűnt az állami garancia) és a személyi jövedelemadó-rendszer bevezetésének hatására – a kötvények kamatára 20% ún. forrásadót vetettek ki, valamint a kedvezőtlen pénzügyi folyamatok miatt (növekvő infláció, más befektetések emelkedő kamatai) a kötvénypiaci tevékenység visszaesett, a kötvényárfolyamok 20–30%-kal estek a névérték alá.

A piac koordinálására, szokványok kialakítására a kötvénypiacon aktív közvetítő szerepet betöltő bankok és pénzintézetek kezdeményezésére 1987. dec.-ben értékpapír-kereskedelmi megállapodás jött létre, amely részben kiindulópontját jelentette a Budapesti Értéktőzsde újbóli megalapításának. 1988. jan.-tól szervezték az első tőzsdenapokat Budapesten, először havonta, később hetente, majd hetente többször is.

1990. febr. 1-jén hatályba lépett az egyes értékpapírok nyilvános forgalomba hozataláról, valamint az értékpapírtőzsdéről szóló 1990. évi VI. törvény, amely megteremtette a tőzsde működésének jogi feltételeit. Így az 1990. jún. 19-én megtartott alakuló közgyűlésen 41 alapító tőzsdetag 221,6 M Ft-os alapító vagyonnal létrehozta a Budapesti Értéktőzsdét, majd elfogadta a tőzsde alapszabályát, és megválasztotta tisztségviselőit.

### A tőzsdetagság

A tőzsde tagja (s egyben tulajdonosa) csak olyan, Magyarországon bejegyzett kft, vagy részvénytársaság lehet, amely rendelkezik az Állami Értékpapír Felügyelet által kiadott értékpapír-forgalmazási jogosítvánnyal. A tagságon belül a jogosítványok alapján három csoport különíthető el:

- a tagok többségét az értékpapír-kereskedő cégek alkotják, akik nemcsak ügyfeleik részére, hanem saját számlájukra is köthetnek üzleteket, ill. forgalomba hozatali tevékenységet is végezhetnek (a minimális alaptőke ebben az esetben 50 M Ft);
- csak néhányra tehető azoknak a kisebb értékpapír-bizományos cégeknek a száma, amelyek kizárólag ügyfeleik megbízásából kereskedhetnek (itt a minimális alaptőke 5 M Ft);
- egyre zsugorodik azoknak az általános jogosítványú bankoknak a száma, amelyek 1992. dec. 31-ig még kereskedhetnek a tőzsdén. A bankok 1991-ben ugyanis sorra megalapították leányvállalataikat,

rajtuk keresztül tőzsdéznek, miután az értékpapírtörvény előírja, hogy értékpapír-forgalmazási tevékenységet csak önmagában folytathatnak a cégek.

A tőzsdetagok a közgyűlésen egyenlő jogokkal bírnak. A jogi szabályozás értelmében a tőzsde tagjainak száma nem korlátozható.

## ***A tőzsde szabályai***

A Budapesti Értéktőzsde a magyar értékpapírpiac központi intézménye. Magánjogi társaság, amelynek jogi személyiségét az Értékpapír Törvény biztosítja. Tulajdonjogilag az államtól független, nem nyereségérdekelt szervezet, amelyet az értékpapírpiac közvetítő intézményei alapítottak. A tőzsde állami felügyeletét az Állami Értékpapír Felügyelet látja el.

A tőzsde önszabályozó szervezet, az értékpapírtörvény feljogosítja arra, hogy a törvényi kereteket betartva, de alapvetően saját maga állapítsa meg a tőzsdei kereskedés szabályait, a vállalatok tőzsdei bevezetésének feltételrendszerét. A tőzsdei intézmény hatósági jellegű feladatokat is ellát, őrködik a piac tisztasága, a szabályok betartása és érvényre juttatása felett. Jogosult díjakat szedni és szankciókat alkalmazni.

A tőzsde ugyanakkor önkormányzati szervezet is, amely jogosult tisztségviselőit megválasztani, visszahívni. A tőzsde közgyűlését a több mint 50 tagból álló tulajdonosi kör alkotja. A tőzsdetanácsban nemcsak a tulajdonosok, hanem – mintegy az egész értékpapírpiacot reprezentálva – a befektetők és a kibocsátók érdekeit képviselő személyek is részt vesznek.

## ***Az értékpapír-kibocsátó vállalatok tőzsdére jutásának feltételei***

A Tőzsdén csak nyilvánosan kibocsátott papírok forgalmazhatók. Az értékpapírról a kibocsátó részletes tájékoztatót készít, amelyben az érintett cég gazdálkodását, nyereségét, üzleti kapcsolatait mutatja be. A jegyzett papírok kibocsátójának legalább 200 M Ft minimális alaptőkével kell rendelkeznie, és a bevezetésre kerülő részvények legalább 20%-ának kell közkészen lennie, továbbá legalább 2 befejezett üzleti évvel kell rendelkeznie, mielőtt a részvényei a tőzsdére kerülnének. A jegyzett papírok – értékforgalmazók által – csak a tőzsdén adhatók-vehetők, és csak azok az értékpapírok kerülhetnek ki a külföldi értékpapír-piacokra, amelyek azt megelőzően a Budapesti Értéktőzsdén jegyzésre kerültek. A nem jegyzett, ún. forgalmazott értékpapírokra a tőzsde enyhébb feltételeket szab (elégéses például a 100 M Ft-os alaptőke, továbbá, ha a bevezetésre kerülő részvények legalább 10%-a közkészen forog).

## ***A tőzsdei kereskedés rendszere***

A tőzsdei kereskedés hagyományos módon a tőzsdeteremben folyik, ahol az alkuszok az ajánlataikat hangos szóval teszik meg. A tőzsdei üzetek, illetve a végleges ár tehát szóbeli alku alapján alakul ki, amely alkuba bármikor, bármelyik forgalmazó cég üzletkötője bekapcsolódhat. A tőzsdei üzetek elszámolása, fizikai teljesítése 1991 közepétől központi tőzsdei elszámoló rendszeren és ún. értéktáron keresztül történik, egységesen, az üzletkötést követő 5. napon.

## ***Tőzsdei folyamatok***

A magyar gazdaság helyzete és fejlődése az elmúlt időszakban kevésbé kedvezett a tőzsde fejlődésének és az értékpapír-forgalom bővülésének. A monetáris szigor, az infláció és az inflációs várakozások jelentős mértékű általános kamatláb-emelkedéshez vezettek. Emiatt versenyképtelenné váltak a közép-, ill. hosszú lejáratú, fix kamatozású, hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok, így a tőkepiacnak ez a része 1990–91-ben gyakorlatilag befűlt.

Az értékpapírpiacra jelenleg a nagyon rövid lejáratú papírokat keresik, amelyek azonban általában nem tőzsdeképesek.

A cégek társasággá alakulása, az állami tulajdon magántulajdonba adása, az ún. privatizáció s ennek részeként a részvénytőzsde kialakulása ugyan már 1989-ben elkezdődött, de a privatizáció

tőzsdét is érintő része – néhány kivételtől, például az 1990-ben tőzsdére bevezetett IBUSZ-részvényektől eltekintve – még nem indult meg. Az Állami Vagyonügynökség által 1990. szept.-ben meghirdetett első privatizációs program keretében eladásra kerülő 20 nagyvállalat részvényei közül 1991-ben egy sem került a tőzsdére. A Budapesti Értéktőzsdére 1991. szept.-ig 19 társaságot vetettek be, jó részük már megalakulásukkor is magáncég volt (pl.; Fotex, Kontrax). A folyamatosan növekvő részvények piaci értéke 1991. szept.-ben meghaladta a 40 Mrd Ft-ot, míg 1990-ben a tőzsdealapítást követően, az árfolyamértéken számított forgalom (kötvény, részvény, azonnali, határidős, opciós ügylet) mindössze 12 Mrd Ft volt. A tőzsdei forgalom növekedését elősegítette a tőzsdetagok számának gyarapodása, ill. átstrukturálódása is. Csökkent a bankok szerepe, nőtt a brókercégeké. A forgalmat ugyan összességében kevés tőzsdetag bonyolította, de időközben mégis nőtt az aktív résztvevők száma.

Az alapítást követő első fél évben a részvényforgalom súlyának növekedésével egy időben jelentős mértékben visszaesett a kötvények forgalma. 1990 első félévében a forgalom háromnegyed része még a kötvények adásvételéből adódott, a második félévben ez az arány 13%-ra csökkent, és 1991-ben a kötvényforgalom az összforgalom 1%-át sem érte el. A forgalom napi értéke rendkívül változó képet mutat, 1990-ben ugyan az átlagos napi forgalom 17 M Ft volt, 1991-ben meghaladja a 40 M Ft-ot, de volt olyan nap, amikor a forgalom még a 10 M Ft-ot sem érte el, máskor viszont 100 M Ft-nál is több volt.

Mint mindenütt a világban, a Budapesti Értéktőzsde forgalmát is befolyásolják a nemzetközi események. Az 1991. év eleji Öböl-háború, majd aug.-ban a jugoszláv fegyveres konfliktus és a moszkvai puccs hatására lanyha forgalom volt a tőzsdén. A vásárlásokat ugyanis túlnyomó részben külföldi befektetők biztosítják, akik igen érzékenyek a világ, de különösen a kelet-közép-európai régió eseményeire. Hazai intézményi befektetők ugyanis majdhogynem teljesen hiányoznak a Budapesti Értéktőzsdéről. Csekély azoknak a belföldi magánszemélyeknek a száma is, akik az utóbbi 2 évben részvényeket vásároltak, ill. rendszeresen tőzsdéznek. Úgyhogy a tőzsde egészségesebb működéséhez feltétlenül szükséges, hogy a jövőben a kisbefektetők megtakarításait a befektetési alapok, az egyéb intézményi befektetők a tőzsdei forgalomba összpontosítsák.

A tőzsdei árfolyammozgások hasonlóan alakulnak, mint a forgalom. Az árak rövid idő alatt jelentős mértékben mozdulnak el, fel vagy le. A változékony ármozgások ugyanis a születőben lévő pénzpiacok természetes velejárói. Általános következtetéseket legalább fél- vagy egyévi trendekből lehet csak levonni.

A tőzsdei árak változását megközelítően kifejező hányados átlagos árfolyamérték/névérték (P/E) – 1991. jan.-ban 25,8 volt, majd ápr.-ban 29,7, ugrásszerűen megnőtt, júl.-aug.-ban azonban a mutató értéke 19 pontra süllyedt. Közel azonos változást mutat a Budapesti Értéktőzsde ideiglenes indexének alakulása is.

Hardy Ilona

## Tőzsdei részvények piaci értéke, 1991 (hónap végén; Mrd Ft)

Hónap	Részvény
Január	19,06
Február	22,50
Március	24,24
Április	29,77
Május	29,88

Június	34,82
Július	35,94
Augusztus	36,64
Szeptember	40,32
Október	38,37
November	36,27
December	38,18

## A Budapesti Értéktőzsde havi forgalmának alakulása (1990. jún. 21.-1991. dec. 31., M Ft)

---

		Árfolyam- értéken	Név- értéken
1990.	június	1423	283
	július	920	141
	augusztus	552	124
	szeptember	422	113
	október	414	88
	november	1008	344
	december	377	217
1991.	január	343	145
	február	424	155
	március	1568	543
	április	719	190
	május	718	211
	június	648	240
	július	1207	464
	augusztus	269	138
	szeptember	716	314
	október	277	54
	november	279	62
	december	1541	259

## Kötvények és részvények tőzsdetermi forgalma\* (ezer Ft)

Év	Kötvények		Részvények	
	Névértéken	Árfolyamértéken	Névértéken	Árfolyamértéken
1989	571872,4	434428,4	108000,0	118559,0
1990. 06. 21-ig	779708,0	562174,1	236400,0	239776,0
1990. 06. 21. után	132119,0	90117,2	1311067,0	5114615,0
1991	294100,0	298906,0	3580180,2	9877729,42
Összesen	1777799,4	1385625,7	5235647,2	15350679,42

\* A tranzakciós értékek (eladás-vásárlás) mindkét oldalát figyelembe véve.

## A Budapesti Értéktőzsde indexének alakulása,1991

Hónap	1991. jan.2.=1000	Hónap	1991. jan. 2.=1000
Január	1071,83	Július	976,57
Február	1109,29	Augusztus	921,89
Március	1205,93	Szeptember	856,15
Április	1167,64	Október	804,08
Május	1088,37	November	782,83
Június	1047,34	December	808,79

## A forgalom/teljes piaci érték néhány fejlődő értékpapírpiacon (1990. IV. n.év, %)

Város	Forgalom/ piaci érték
Isztambul	0,067
Athén	0,056
Lisszabon	0,047
S. de Chile	0,035
Budapest	0,0347
Bogotá	0,015

***Az egy papírra eső napi átlagos forgalom néhány fejlődő tőzsdén  
(1990. IV. n. év)***

Város	Napi átlagos forgalom M USD
Isztambul	0,217
Athén	0,104
Lisszabon	0,039
Budapest	0,032
Amman	0,005
Harare	0,004

**A tőzsdei kereskedésben szereplő értékpapírok, 1991**

---

Név	A cég alaptőkéje M Ft
<i>Jegyzett papírok</i>	
Dunaholding Rt.	1700,0
Fotex Rt.	4471,6
IBUSZ Rt.	1320,5
Konzum Rt.	460,0
Styl Rt.	555,0
Sztráda Skála Rt.	334,0
Zalakerámia Rt.	1275,0
<i>Forgalmazott papírok</i>	
Agrimpex Rt.	1267,45
Bonbon Hemingway Rt.	170,0
Budaflax Rt.	447,56
Első Magyar Szövetkezeti Sörgyár/Martfű Rt.	1071,0
Kontrax Irodatechnika Rt.	500,0
Kontrax Telecom Rt.	500,0
MÜSZI Rt.	430,0
Nitroil Rt.	274,9

Novotrade Rt.	505,75
Skála-Coop Rt.	3386,84
Terraholding Rt.	106,95
Kötvények	<i>Kibocsátott mennyiség névértéken (M Ft)</i>
Magyar Államkötvény	15000,0
Postabank Rt.	100,0

## A Budapesti Árutőzsde

### Alapításának előzményei

A 80-as évek végén a szocialista gazdálkodás egyetlen sikereként értékelt agrárszférában is felszínre kerültek a problémák. Erre az időre jelentősen leromlik a szociálpolitikai céloknak alárendelt, az exportcélok érdekében erőltetetten felfuttatott termelés. Az agrárkivitel fő felvevőpiacát jelentő KGST összeomlik. 1990 elejéig a kormány tüneti gyógykezelést alkalmaz, majd szervezeti változásokat hajt végre: megszünteti a nagy felvásárló monopóliumokat, liberalizálja a kereskedelmet. Emellett a politikusok későbbre halasztják az árszabályozás kialakítását és a tulajdonviszonyok kezelését. Felszabadítják a mezőgazdaságot a szociálpolitikában viselt terheitől, és ezzel megszűnik az „olcsó”, államilag dotált élelmiszer-ellátás, igyekeznek piaci alapokra helyezni a mezőgazdaságot. Elkezdődik az agrárpiaci rendtartás kidolgozása, amelynek során újra nyilvánvalóvá válik, hogy az ágazatot nem lehet teljesen magára hagyni. E munkákkal párhuzamosan önszervező kezdeményezések is beindulnak. A mezőgazdaság és az ágazattal összefüggő kereskedelem megszokott rendje felbomlik.

Az árutőzsde célja az értékesítéssel kapcsolatos kockázat csökkentése, a költségek optimalizálása, továbbá egyre több résztvevő és terület bevonása a kereskedésbe. Az árutőzsdéhez szükséges feltételek vázlatosan a következők: nagy kínálati pozíció (hiánygazdaságban nincs a tőzsdének jelentősége); a piacon minél nagyobb számú résztvevő megjelenése (a monopóliumok megölik a versenyt); az állam feleslegesen ne avatkozzon be a kereskedelembé, a tőzsde zárja ki az abnormális ármozgásokat, adjon garanciát az üzletlelkítésre és rendelkezzen megfelelő hírközlő és forgalmi infrastruktúrával.

Magyarországon a Budapesti Árutőzsde szempontjából ezek a feltételek a következőképpen alakulnak: a gabonapiacot a 80-as években az önellátáson túl évi 2 millió tonnás kivitel jellemzi, a kínálati oldal tehát adott. A keresleti oldalon a Gabonatröszt 1989-ben történt feldarabolása után a résztvevők száma gyarapszik. A külkereskedelem liberalizálása minden korlátot megszüntet. Az állam szerepe is csökken, bár nem eléggé, intézkedései egyelőre felemásak.

### A Budapesti Árutőzsde létrehozása

Az indításban a mezőgazdaságban érdekelt bankok, kereskedelmi szervezetek vállalnak komoly szerepet. 1989-ben létrehozzák a Terménytőzsde Kft.-t, amely 1990-ben átalakul Árutőzsde Kft.-vé. Az alaptőke az induláskor mindössze 1,9 M Ft. A tőzsde ugyanis nem nyereségorientált szervezet. Az alapítók tehát nem a profit ösztönzi, hanem a hazai gabonakereskedelemben tapasztalható



feszültségek csökkentése, a piaci viszonyok megteremtésének elősegítése.

A Budapesti Árutőzsde amerikai tapasztalatok felhasználásával jön létre, a tevékenységet meghatározó szabályzat azonban magyar szakemberek munkája. A helyszínt és a technikai feltételeket a szervezet saját erőből finanszírozza. Felügyeletét a Földművelésügyi Minisztérium látja el.

Az Árutőzsde Kft. jelenlegi szerepe kiterjed a tőzsde szervezeti felállítására, működtetésére, üzleti események szervezésére, üzleti, piaci információk rendszeres terjesztésére, szakemberképzésre, tőzsdei ismeretterjesztésre.

## ***Az árutőzsde működése***

Az árutőzsdén tömegáruk adásvétele történik, előre ismert szokványok, előírások alapján. A szokványok vagy típusszerződések (kontraktusok) jelentősen lerövidítik az ügyletkötések időtartamát. Lehetővé teszik, hogy a résztvevők csak az árban, a mennyiségben és a szállítási határidőben egyezkedjenek. A kereskedés megkönnyítése érdekében a szabály a legkisebb forgalmazható mennyiségről, az úgynevezett alapegységről is rendelkezik. A tőzsdén csak „alapegységet” vagy annak többszörösét lehet forgalmazni. A szállítási határidők is rögzítettek. A gabonánál az árakat tonnánként és forintban, húsnál kilónként és forintban határozzák meg. A szabály szerint a kereskedők áruikat nyílt kikiáltással adhatják-vehetik.

A tőzsdén csak tőzsdetagok köthetnek ügyletet. Létszámukat a Budapesti Árutőzsde közgyűlése határozza meg. A tagság egyéni privilégium, bármikor értékesíthető. A gabonaszekció-tagságért 1990. nov.-ben például 350 ezer forintot fizettek, ugyanezért 1991 tavaszán már 1,1 M Ft-ot, szept.-ben pedig – a nagy érdeklődésre tekintettel – 1,3 M Ft-ra nőtt az ár. A tagság egyik feltétele meghatározott pénzügyi biztosítékok megléte. Jelenleg gabonánál 5 M Ft-ot, húsnál 8 M Ft-ot vagy ennek megfelelő bankgaranciát kell a tevékenység kezdetekor elhelyezni az elszámoló háznál.

Az ügyletek nyilvántartása és elszámolása az elszámoló ház feladata. A tagok minden megkötött ügyletet kötelezően bejelentenek. Egyeztetés után a határidős ügyleteknél automatikusan az elszámoló ház vállalja magára a szerződéses kötelezettségeket. Ez azt jelenti, hogy a vevő a tőzsdétől vásárol, és az eladónak is a tőzsde a partnere. Egyik fél fizetéseképtelensége sem eredményezi, hogy a szerződés teljesítése veszélyeztetve lenne, hiszen a tőzsde vállal garanciát a szerződés teljesítésére, lényegesen nagyobb biztonságot adva ezzel az ügyletben részt vevőknek. A tőzsde a biztonság érdekében a határidős kontraktusok eladójától, ill. vevőitől alap- és változó letéteket szed be. Minden tőzsdenap végén az elszámoló ház naprakészen rendezi a meglévő pozíciókat.

## ***A megbízó védelmének vezérelve***

A tőzsde valódi főszereplője, a megbízó, gyakorlatilag nem vehet részt a tőzsdei ügyletkötésekben, nem jelenhet meg a tőzsdeparketten. A megbízásokat a tőzsdetagok hajtják végre, akik máris megkezdtek a különböző irodák, kereskedőházak felállítását, szervezését. A tőzsde szabályzata szerint a tőzsdetag a megbízó akaratának végrehajtója.

## ***A tőzsdei forgalom 1991 végéig***

A tőzsdei kereskedelem intézményes, technikai és személyi feltételeit 1990-ben alakították ki. A tőzsde első félévi gyér forgalmát követően 1990. júl. 25-től döntő változás következik be. Az aszály alaposan megbolygatja a tőzsdét: Magyarországon soha nem látott áremelkedés indul. A kukorica ára júl.-ban még tonnánként 7000 Ft, nov.-re már 10300 Ft-ra emelkedik, a búza tonnánként júl.-ban 6000 Ft-ba kerül, ez nov.-re 7200 Ft-ra emelkedik. Nem sokáig tart azonban e tendencia: 1990-ben a malmi búza hatósági ára korlátozza a forgalom felfutását. 1991-ben pedig a kormány által meghatározott ún. legalacsonyabb termelői árak akadályozzák a tőzsde normális működését. A minimálárnak csak akkor lenne értelme, ha aki azt elrendeli, az adott áron a vásárlást is garantálja. Ez azonban 1991-ben Budapesten nem történik meg. Ez feszültséget szül a termelők és a forgalmazók között, sőt a Versenyhivatalnál pereskedés is folyik, 1991 nyarán emiatt csaknem

megbénul az árutőzsde forgalma.

1990. dec.-ben a húsipar képviselői és az árutőzsde szakemberei közösen vizsgálják egy új szekció kialakításának lehetőségét. A munkában chicagói szakértők is segítenek. 1991. márc.-ban megkezdődik a brókerek képzése, 1991. jún. 4-én megtartják az első hústőzsdnapot. Élősertésre és határidős szerződéseket kötnek. A határidős szerződés két fajtáját alkalmazzák: a 95–115 kg-os sertéseket, valamint a 100–125 kg-osokat adják-veszik. 1991. szept.-ben a szekció megtartja első éves közgyűlését. 1991. okt.-ig a hússzekció az előzetes várakozásokat messze felülmúlva eléri a 120 M Ft-os forgalmat.

### ***Budapesti Árutőzsde 1991. (Gabonaszekció)***

	1990. I–VIII.	1991. I–VIII.
Tőzsdenapok száma	35	34
Üzletek száma	77	378
Határidős üzletek száma	65	273
Azonnali üzletek száma	12	105
Forgalom (ezer Ft)	205944	716607
Volumen (tonna)	33160	103840

## **Brókerkódex (1991. I. félév)**

---

### **AGROBANK Rt.**

1052 Budapest, Károly krt. 6.

Alapítás éve: 1987

Értékpapír-piaci tevékenység kezdete: 1990. jan.

Alaptőke: 1505 M Ft

Díjtételek: bizományosi jutalék: 1%, de minimum 100 Ft; 100 ezer Ft alatt +0,5%. Vetítési alap vétel esetében a limitár, eladáskor az árfolyamérték.

Megbízási díj: a névérték 0,5%-a

Nettó árbevétel: 2967 M Ft

Bruttó nyereség: 288 M Ft

Forgalmi mutatók (ezer Ft)	Saját számlás	Bizományos
Részvényforgalom	1270	501
Ebből: tőzsdén	1270	501
tőzsdén kívül	–	–
Kötvényforgalom	33210436	–
Egyéb értékpapír-forgalom	–	–
Összesen	33211706	501

### ***ANKER Értékpapír Ügynökség Rt.***

1061 Budapest, Anker köz 2. (1364 Budapest, Pf. 255)

Alapítás éve: 1990

Értékpapír-piaci tevékenység kezdete: 1990. okt.

Alaptőke: 50 M Ft

Díjtételek: megbízási díj: az árfolyamérték 1%-a.

Forgalomba hozatali díj: megállapodás szerint.

Nettó árbevétel: 89 M Ft

Bruttó nyereség: 49 M Ft

Forgalmi mutatók (ezer Ft)	Saját számlás	Bizományos
Részvényforgalom	167997	19554
Ebből: tőzsdén	7600	19554
tőzsdén kívül	160397	—
Kötvényforgalom	—	—
Egyéb értékpapír-forgalom	—	—
Összesen	167997	19554

### ***Arany-Bróker Értékpapír Ügynökség Kft.***

1054 Budapest, Nagysándor József u. 8.

Alapítás éve: 1990

Értékpapír-piaci tevékenység kezdete: 1991. jan.

Alaptőke: 5 M Ft

Díjtételek: megbízási díj: 0,5%. Vetítési alap a névérték, ill. az árfolyamérték közül a magasabb.

Nettó árbevétel: 1310 ezer Ft

Bruttó nyereség: 214 ezer Ft

Forgalmi mutatók (ezer Ft)	Saját számlás	Bizományos
Részvényforgalom	—	63767
Ebből: tőzsdén	—	58767
tőzsdén kívül	—	5000
Kötvényforgalom	—	—
Egyéb értékpapír-forgalom	—	110000
Összesen	—	173767

### ***AB-MONÉTA Befektető és Tanácsadó Kft.***

1051 Budapest, Arany János u.19.

Alapítás éve: 1990

Értékpapír-piaci tevékenység kezdete: 1991. febr.

Alaptőke: 50 M Ft

Díjtételek: megbízási díj: a vételi limitár, ill. az eladási ár 1%-a, de minimum 250 Ft

Forgalmi mutatók (ezer Ft)	Saját számlás	Bizományos
----------------------------	---------------	------------

Részvényforgalom	29000	356839
Ebből: tőzsdén	–	21318*
tőzsdén kívül	29000	335521
Kötvényforgalom	–	–
Egyéb értékpapír-forgalom	–	–
Összesen	29000	356839

\* 1991. máj. 26-tól.

### ***CREDITANSTALT Értékpapír Rt. (eddig CA-BB Rt.)***

1054 Budapest, Nagysándor József u. 10.

Alapítás éve: 1989

Értékpapír-piaci tevékenység kezdete: 1989. ápr.

Alaptőke: 130 M Ft

Díjtételek: megbízási díj: az árfolyamérték 1%-a, de minimum 5000 Ft.

### ***CO-Nexus Gazdálkodási és Pénzügyi Tanácsadó Rt.***

1013 Budapest, Roham u. 1.

Alapítás éve: 1988

Értékpapír-piaci tevékenység kezdete: 1988

Alaptőke: 53,39 M Ft

Díjtételek: megbízási díj: az árfolyamérték 0,5%-a.

Forgalomba hozatali díj: megállapodás szerint.

Forgalmi mutatók (ezer Ft)	Saját számlás	Bizományos
Részvényforgalom	48588	362551
Kötvényforgalom	5843	16954
Egyéb értékpapír-forgalom	–	611427
Összesen	54431	990932

### ***Confides Hungária Rt.***

1064 Budapest, Vörösmarty u. 32.

Alapítás éve: 1990

Értékpapír-piaci tevékenység kezdete: 1990. szept.

Alaptőke: 50 M Ft

Díjtételek: megbízási díj: az árfolyamérték 1–2%-a.

Forgalomba hozatali díj: megállapodás szerint.

### ***Credit Suisse First Boston Budapest Rt.***

1013 Budapest, Ybl Miklós tér 8.

Alapítás éve: 1990

Értékpapír-piaci tevékenység kezdete: 1991. máj.

Alaptőke: 100 M Ft

Díjtételek: megbízási díj: az árfolyamérték 1%-a.

Forgalomba hozatali díj: megállapodás szerint.

### **Citibank Budapest Rt.**

1052 Budapest, Váci u. 19–21.

Alapítás éve: 1985

Értékpapír-piaci tevékenység kezdete: 1990

Alaptőke: 1926 M Ft

### **Budapest Értékpapír és Befektetési Rt.**

1132 Budapest, Alig u. 14.

Alapítás éve: 1991

Értékpapír-piaci tevékenység kezdete: 1991. jan.

Alaptőke: 250 M Ft

Díjtételek: megbízási díj: az árfolyamérték 1%-a + változó kezelési költség.

Forgalomba hozatali díj: 1–2%.

Nettó árbevétel: 190367 ezer Ft

Bruttó nyereség: 125,8 ezer Ft

Forgalmi mutatók (ezer Ft)	Saját számlás	Bizományos
Részvényforgalom	46017	132148
Ebből: tőzsdén	38303	119849
tőzsdén kívül	7714	12299
Kötvényforgalom	303563	5370345
Egyéb értékpapír-forgalom	–	1799345
Összesen	349580	7301838

### **Duna Befektetési és Forgalmi Bank Rt.**

1054 Budapest, Báthory u. 12.

Alapítás éve: 1987

Értékpapír-piaci tevékenység kezdete: 1987

Alaptőke: 1000 M Ft

Díjtételek: megbízási díj: 100 ezer Ft alatt az árfolyamérték 3%-a, afelett 2%-a (azonnal fizetendő).

Forgalomba hozatali díj: –

Forgalmi mutatók (ezer Ft)	Saját számlás	Bizományos
Részvényforgalom	41148	19875
Ebből tőzsdén	–	19875
tőzsdén kívül	41148	–
Kötvényforgalom	201852	–
Egyéb értékpapír-forgalom	3110	–
Összesen	246110	19875

### **DAIWA-MKB (Magyarország) Befektetési Értékpapír-forgalmi Rt.**

1088 Budapest, Rákóczi út 1–3.

Alapítás éve: 1990

Értékpapír-piaci tevékenység kezdete: 1991. II. félév

Alaptőke: 650 M Ft

Díjtételek: megbízási díj: 1,5% (irányár). A tőzsdén kívüli ügyletek díjtételei megállapodás szerint változhatnak. Forgalomba hozatali díj: megállapodás szerint.

### ***Első Magyar-Angol Értékpapír-kereskedelmi és Befektetési Rt.***

1061 Budapest, Jókai tér 3.

Alapítás éve: 1990. (A társaság 1991. máj. 30-ig 5 M Ft-os alaptőkével kft. formában működött, azóta rt.)

Értékpapír-piaci tevékenység kezdete: 1990

Alaptőke: 55,1 M Ft

Díjtételek: megbízási díj: tőzsdén az árfolyamérték 1%-a, tőzsdén kívül 1,5–2%-a.

Forgalmi mutatók (ezer Ft)*	Saját számlás**	Bizományos
Részvényforgalom	106463	74953
Ebből: tőzsdén	9463	34953
tőzsdén kívül	97000	40000
Kötvényforgalom	18700	5400
Egyéb értékpapír-forgalom	24000	20000
Összesen	149163	100353

\* A forgalmi adatok az 1991. jan. 1-jétől júl. 31-ig terjedő időszakra vonatkoznak.

\*\*A társaság 1991. máj. 30-ig érvényes alaptőke-kritériumok szerint csak bizományos tevékenységet folytathatott; a saját számlás forgalmi adatok a máj. 30-tól júl. 31-ig terjedő időszakra vonatkoznak.

### ***Első Magyarországi Német Értékpapír-kereskedelmi Kft.***

1052 Budapest, Fehér Hajó u. 8–10.

Alapítás éve: 1989

Értékpapír-piaci tevékenység kezdete: 1990. márc.

Alaptőke: 121 M Ft

Díjtételek: megbízási díj: az árfolyamérték 0,5–1%-a.

### ***ÉGSZI-Börze Értékpapír-kereskedő és Információ Szolgáltató Kft.***

1027 Budapest, Csalogány u. 9–11.

Alapítás éve: 1989

Értékpapír-piaci tevékenység kezdete: 1990

Alaptőke: 6,5 M Ft

Díjtételek: megbízási díj: magánszemélyek részére az árfolyamérték 2%-a, jogi személyek részére 4%-a, ill. megegyezés szerint.

Forgalmi mutatók (ezer Ft)	Saját számlás	Bizományos
Részvényforgalom	–	51826
Ebből: tőzsdén	–	26020
tőzsdén kívül	–	25806
Kötvényforgalom	–	–
Egyéb értékpapír-forgalom	–	28807

Összesen	–	80633
----------	---	-------

### ***Észak-magyarországi Innovációs Centrum (Park) Rt.***

3530 Miskolc, MSZB tér 1.

Alapítás éve: 1987

Értékpapír-piaci tevékenység kezdete: 1989

Alaptőke: 147 M Ft

Díjtételek: megbízási díj: 0,5–2%.

Forgalomba hozatali díj: –

Nettó árbevétel: 719 M Ft

Bruttó nyereség: 54 M Ft

Forgalmi mutatók (ezer Ft)	Saját számlás	Bizományos
Részvényforgalom	–	100274
Ebből: tőzsdén	–	96581
tőzsdén kívül	–	3693
Kötvényforgalom	–	–
Egyéb értékpapír-forgalom	–	–
Összesen	–	100274

### ***Gazdaság Tanácsadó és Szolgáltató Kft.***

1054 Budapest, Hold u. 6.

Alapítás éve: 1990

Értékpapír-piaci tevékenység kezdete: 1990 (1991-ben a társaság szünetelteti tevékenységét).

Alaptőke: 34 M Ft

Díjtételek, megbízási díj: az árfolyamérték 0,5%-a.

### ***Generalbróker Kft.***

1068 Budapest, Király u. 54. II. 1.

Alapítás éve: 1990

Értékpapír-piaci tevékenység kezdete: 1990. szept.

Alaptőke: 9 M Ft

Díjtételek: megbízási díj: az árfolyamérték 1%-a.

### ***Girozentrale Befektetési Rt.***

1051 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 12.

Alapítás éve: 1990

Értékpapír-piaci tevékenység kezdete: 1990. jún.

Alaptőke: 200 M Ft

Díjtételek: megbízási díj: az árfolyamérték 1%-a, a limitár 0,1%-a.

### ***Hungarobróker Rt.***

1054 Budapest, Szemere u. 19.

Alapítás éve: 1990

**Értékpapír-piaci tevékenység kezdete: 1991. jan.**

**Alaptőke: 50 M Ft**

**Díjtételek: kezelési költség + bizományosi díj: az árfolyamérték 1%-a.**

Forgalmi mutatók (ezer Ft)	Saját számlás	Bizományos
Részvényforgalom	112000	15000
Ebből: tőzsdén	21000	8000
tőzsdén kívül	91000	7000
Kötvényforgalom	16000	—
Egyéb értékpapír-forgalom	—	—
Összesen	128000	15000

### ***Hungaro Securities Kft.***

**1022 Budapest, Sólyom László u. 8/A**

**Alapítás éve: 1990**

**Értékpapír-piaci tevékenység kezdete: 1992. II. félév.**

**Alaptőke: 5,5 M Ft**

### ***Inter-Európa Bank Rt.***

**1054 Budapest, Szabadság tér 15.**

**Alapítás éve: 1981**

**Értékpapír-piaci tevékenység kezdete: 1990**

**Alaptőke: 2800 M Ft**

**Díjtételek: megbízási díj: az árfolyamérték 1–2%-a.**

**Nettó árbevétel: 4204 M Ft**

**Bruttó nyereség: 1188 M Ft**

Forgalmi mutatók (ezer Ft)	Saját számlás	Bizományos
Részvényforgalom	84606	—
Ebből: tőzsdén	1482	—
tőzsdén kívül	83124	—
Kötvényforgalom	—	—
Egyéb értékpapír-forgalom	—	—
Összesen	84606	—

### ***Innofinance Általános Innovációs Pénzintézet Rt.***

**1051 Budapest, Vörösmarty tér 2.**

**Alapítás éve: 1980**

**Értékpapír-piaci tevékenység kezdete: várhatóan 1992**

**Alaptőke: 500 M Ft**

### ***Investbank Műszaki Fejlesztési Bank Rt.***

**1053 Budapest, Képíró u. 9. (1396 Budapest, Pf. 478)**



Alapítás éve: 1983 (1988 óta rt.)

Értékpapír-piaci tevékenység kezdete: 1990

Alaptőke: 1245 M Ft

Díjtételek: megbízási díj: a névérték 2%-a.

Bruttó árbevétel: 352 M Ft

Bruttó nyereség: 192 M Ft

Forgalmi mutatók (ezer Ft)	Saját számlás	Bizományos
Részvényforgalom	—	—
Ebből: tőzsdén	—	—
tőzsdén kívül	—	—
Kötvényforgalom	—	—
Egyéb értékpapír-forgalom	—	30700
Összesen	—	30700

### ***Ipari Fejlesztési Bank Rt.***

1054 Budapest, Hold u. 25. (1365 Budapest, Pf. 689)

Alapítás éve: 1984 (1988 óta rt.)

Értékpapír-piaci tevékenység kezdete: 1987. (A bank a tőzsde elődjének számító Értékpapír-kereskedelmi Megállapodás aláírója, majd 1990-ben a Budapesti Értéktőzsde alapító tagja.)

Alaptőke: 3201,6 M Ft

Díjtételek: megbízási díj: a limitár 0,2%-a, de minimum 1000 Ft; bizományos jutalék: az árfolyamérték 1%-a, de minimum 1000 Ft.

Nettó árbevétel: 1200 M Ft

Bruttó nyereség: 585 M Ft

### ***Konzumbank Rt.***

1132 Budapest, Marx tér 5.

Alapítás éve: 1986

Értékpapír-piaci tevékenység kezdete: 1986. (A bank a tőzsde alapító tagja.)

Alaptőke: 1042,4 M Ft

Díjtételek: megbízási díj: az árfolyamérték 1%-a.

Nettó árbevétel: 1884 M Ft

Bruttó nyereség: 497 M Ft

Forgalmi mutatók (ezer Ft)	Saját számlás	Bizományos
Részvényforgalom	343655	—
Ebből: tőzsdén	—	—
tőzsdén kívül	343655	—
Kötvényforgalom	27027832	—
Egyéb értékpapír-forgalom	3568425	140
Összesen	30939912	140

### ***Közép-európai Értékpapír-forgalmazási Kft.***

1054 Budapest, Vértanúk tere 1.

Alapítás éve: 1990

Értékpapír-piaci tevékenység kezdete: 1990. nov.

Alaptőke: 5 M Ft (A társaság alaptőkéjének felemelése folyamatban van.)

Díjtételek: megbízási díj: az árfolyamérték 1%-a.

### ***Kulturvest Befektetési Kft.***

(A társaság jogelődje a Kulturbank; 1991. jan. 1-jétől teljes körű értékpapír-forgalmazási tevékenységét átvette.)

1137 Budapest, Újpesti rkp. 7.

Alapítás éve: 1990

Értékpapír-piaci tevékenység kezdete: 1991. jan.

Alaptőke: 50 M Ft

Díjtételek: megbízási díj: az árfolyamérték 2%-a.

Forgalomba hozatali díj: megállapodás szerint.

Gazdasági jelzőszámok: A társaság az első lezárt üzleti évről ad majd adatokat.

### ***Közép-európai Hitelbank Rt.***

1052 Budapest, Váci u.16/B

A bank egyelőre nem folytat tőzsdei tevékenységet.

### ***Länderbank Broker Budapest Rt.***

1051 Budapest, Vigyázó Ferenc u. 5.

Alapítás éve: 1990

Értékpapír-piaci tevékenység kezdete: 1990

Alaptőke: 50 M Ft

Díjtételek: megbízási díj: minimum 1000 Ft; 100 ezer Ft-ig az árfolyamérték 1,1%-a, afölött megállapodás szerint.

Forgalomba hozatali díj: az árfolyamérték 3,8%-a.

### ***Lupis Brókerház Rt.***

1052 Budapest, Váci u. 11/B (1364 Budapest, Pf. 205)

Alapítás éve: 1989

Értékpapír-piaci tevékenység kezdete: 1989. márc.

Alaptőke: 125,1 M Ft

Díjtételek: megbízási díj: 200 ezer Ft alatt az árfolyamérték 2%-a, afölött 1%. Forgalomba hozatali díj: –.

### ***Mezőbank Rt.***

1054 Budapest, Hold u. 16.

Alapítás éve: 1987

Értékpapír-piaci tevékenység kezdete: a bank működésének megkezdésétől folyamatosan; tőzsdei tevékenység kezdete: 1991. jan.

Alaptőke: 2395,663 M Ft

Díjtételek: megbízási díj: a névérték 1%-a.

Gazdasági jelzőszámok: –

Forgalmi mutatók: az összes értékpapír-forgalom 5957 M Ft; a tőzsdei részvényforgalom 54,8 M Ft.

### ***Merkantil Bank Rt.***

1051 Budapest, Október 6. u. 5. (1365 Budapest, Pf. 676)

Alapítás éve: 1988

Értékpapír-piaci tevékenység kezdete: 1991. jan.

Alaptőke: 1000 M Ft

Díjtételek: megbízási díj: tőzsdén az árfolyamérték 0,5%-a, tőzsdén kívül 1%. Forgalomba hozatali díj: megállapodás szerint.

Nettó árbevétel: –

Bruttó nyereség: 12,5 M Ft

Forgalmi mutatók (ezer Ft)	Saját számlás	Bizományos
Részvényforgalom	314000	36300
Ebből: tőzsdén	135900	21100
tőzsdén kívül	178100	15200
Kötvényforgalom	–	–
Egyéb értékpapír-forgalom	–	–
Összesen	314000	36300

### ***MHB-Daewoo Bank Rt.***

1088 Budapest, Rákóczi út 1–3.

Alapítás éve: 1989

Értékpapír-piaci tevékenység kezdete: 1990. (Aktív tőzsdei tevékenységét a társaság 1991. jún.-ban kezdte meg.)

Alaptőke: 100 M USD

Díjtételek: megbízási díj: az árfolyamérték 1%-a.

Forgalomba hozatali díj: 3–5%.

Nettó árbevétel: 985 M Ft

Bruttó nyereség: 643 M Ft

Forgalmi mutatók: –

### ***Multinvest Értékpapír-forgalmazó és Befektető Rt.***

1072 Budapest, Király u. 35–37.

Alapítás éve: 1991. (A társaság főrésztulajdonosának, az Ipari Szövetkezeti Kereskedelmi Bankház Rt.-nek – az Ipari Szövetkezeti Fejlesztési Bank Rt. jogutódja – tőzsdetagságát vette át. Az Iparbankház egyébként a Budapesti Értéktőzsde alapító tagja, értékpapír-piaci tevékenységet mindeddig gyakorlatilag csak tőzsdén kívül folytatott; forgalmi adatait ezért nem közölte.)

Értékpapír-piaci tevékenység kezdete: 1991. okt.

Alaptőke: 76 M Ft

Díjtételek: megbízási díj: az árfolyamérték 1%-a + 200 Ft kezelési költség. Forgalomba hozatali díj: megállapodás szerint.

### ***Microbróker Kft.***

1122 Budapest, Városmajor u. 74.

Alapítás éve: 1990

Értékpapír-piaci tevékenység kezdete: 1991. jún.

Alaptőke: 5 M Ft

## **MID-Bróker Értékpapír-kereskedelmi és Befektetési Tanácsadó Kft.**

1052 Budapest, Deák Ferenc u. 7–9. (1805 Budapest, Pf. 121)

Alapítás éve: 1990

Értékpapír-piaci tevékenység kezdete: 1990. jún.

Alaptőke: 50,5 M Ft

Díjtételek: megbízási díj nincs, jutalék az árfolyamérték 1,5%-a. Forgalomba hozatali díj: megállapodás szerint.

Forgalmi mutatók (ezer Ft)	Saját számlás	Bizományos
Részvényforgalom	7719	146110
Ebből: tőzsdén	719	4363
tőzsdén kívül	7000	141747
Kötvényforgalom	–	n. a.
Egyéb értékpapír-forgalom	–	n. a.
Összesen	7719	175474

## **OTP Bróker Rt.**

1051 Budapest, Vigyázó Ferenc u. 6.

Alapítás éve: 1990

Értékpapír-piaci tevékenység kezdete: 1991. okt. (1991. dec. 13-tól tőzsdetag.)

Alaptőke: 50 M Ft

Díjtételek: megbízási díj: az árfolyamérték 0,5–1%-a. Forgalomba hozatali díj: a kibocsátás árfolyamértékének 2–5%-a (a szolgáltatás és a költségviselés függvényében).

Nettó árbevétel: 69,1 M Ft

Bruttó nyereség: 35,6 M Ft

Forgalmi mutatók (ezer Ft)	Saját számlás	Bizományos
Részvényforgalom	492300	439600
Ebből: tőzsdén	176300	303500
tőzsdén kívül	316000	136100
Kötvényforgalom	31700	4852600
Egyéb értékpapír-forgalom	–	–
Összesen	524000	5292200

## **New York Bróker Budapest Kft.**

1075 Budapest, Károly krt. 1.

Alapítás éve: 1990

Értékpapír-piaci tevékenység kezdete: 1991. márc.

Alaptőke: 50 M Ft

Díjtételek: megbízási díj: az árfolyamérték 1%-a.

Forgalomba hozatali díj: megállapodás szerint.

Forgalmi mutatók (ezer Ft)	Saját számlás	Bizományos
----------------------------	---------------	------------

Részvényforgalom	12110	130895
Ebből: tőzsdén	2650	5993
tőzsdén kívül	9460	124902
Kötvényforgalom	—	—
Egyéb értékpapír-forgalom	19577	309027
Összesen	31687	439922

### ***Nordline Értékpapír Rt.***

1054 Budapest, Alkotmány u. 21.

Alapítás éve: 1990

Értékpapír-piaci tevékenység kezdete: 1990. okt.

Alaptőke: 50 M Ft

Díjtételek: bizományosi díj: az árfolyamérték 1%-a, de minimum 3000 Ft.

### ***Postabank és Takarékpénztár Rt.***

1051 Budapest, József nádor tér 1.

Alapítás éve: 1988

Értékpapír-piaci tevékenység kezdete: 1990. márc.

Alaptőke: 4000 M Ft

Díjtételek: megbízási díj: az árfolyamérték 0,5%-a, teljesítési díj: az árfolyamérték 1%-a.

Forgalomba hozatali díj: 2–4%.

Forgalmi mutatók (ezer Ft)	Saját számlás	Bizományos
Részvényforgalom	100703	190784
Ebből: tőzsdén	87300	187725
tőzsdén kívül	13403	3059
Kötvényforgalom	6529	—
Egyéb értékpapír-forgalom	149000	—
Összesen	256232	190784

### ***Pro Értékpapír-forgalmazási és Befektetési Tanácsadó Kft.***

A társaságot a Kereskedelmi Bank Rt. alapította, jogelődje értékpapír-piaci tevékenységét és tőzsdetagságát vette át. A forgalmi, bevezetési, kibocsátási adatok ezért a jogelődre vonatkoznak.

1055 Budapest, Kossuth tér 18.

Alapítás éve: 1991

Értékpapír-piaci tevékenység kezdete: 1991. szept.

Alaptőke: 50 M Ft

Díjtételek: magánszemélyeknek a teljesítési ár 1%-a + 300 Ft kezelési költség; intézményeknek a teljesítési ár 1%-a + a limitárnál kedvezőbb teljesítéskor 20% prémium.

## ***Quaestor Brókerház Értékpapír-forgalmazási és Pénzügyi Tanácsadó Rt.***

A társaságot az Általános Vállalkozási Bank alapította 1991. ápr.-ban, tőzsdetagságát a banktól vette át. Ezért az itt közölt forgalmi adatok a jogelődre is vonatkoznak.

1055 Budapest, Balassi Bálint u. 21–23.

Alapítás éve: 1991

Értékpapír-piaci tevékenység kezdete: 1991. jún.

Alaptőke: 66,6 M Ft

Forgalmi mutatók: A jogelőd ÁVB 1991 I. félévében a tőzsdén 663789 ezer Ft értékben forgalmazott részvényeket.

## ***Risk Tőzsdeügynökség Kft.***

1126 Budapest, Nagy Jenő u. 5. IV. em.

Alapítás éve: 1990

Értékpapír-piaci tevékenység kezdete: 1992. jan.

Alaptőke: 10 M Ft

## ***Szenzor-Takarék Bróker Értékpapír-forgalmazó és Tanácsadó Kft.***

1055 Budapest, Szent István krt. 11.

Alapítás éve: 1990. (A társaság a Szenzor Szervezési Vállalat egyszemélyes kft.-jeként alakult 5 M Ft-os törzstőkével. 1991. máj.-ban törzstőkéjét új tulajdonosok belépésével felemelték.) Értékpapír-piaci tevékenység kezdete: 1990. szept. (A társaság 1991. máj.-ig csak bizományosi rendszerben kereskedett, saját számlás kereskedést csak törzstőkéje felemelése óta folytat.)

Alaptőke: 50 M Ft

Díjtételek: megbízási díj: az árfolyamérték 1%-a.

Forgalmi mutatók (ezer Ft)	Saját számlás	Bizományos
Részvényforgalom	16184	96653
Ebből: tőzsdén	nem publikus	nem publikus
tőzsdén kívül	nem publikus	nem publikus
Kötvényforgalom	2758	6424
Egyéb értékpapír-forgalom	–	–
Összesen	18942	103077

## ***Talentum Értékpapír- és Befektetési Ügynökség Rt.***

Jogelődje a Magyar Hitelbank Rt. A társaság az MHB (a tőzsde alapító tagja) értékpapír-piaci tevékenységének folytatására jogosult, ennek tőzsdetagságát veszi át.

1054 Budapest, Akadémia u. 7. (1241 Budapest, Pf. 146)

Alapítás éve: 1991

Értékpapír-piaci tevékenység kezdete: 1991. dec.

Alaptőke: 100 M Ft

## ***Ybl Bank Rt.***

A bank 1991. máj.-ban megszüntette tőzsdetagságát, majd az értékpapír-piaci tevékenységre Bank Agent Bróker Kft. néven önálló társaságot alapított, amely átveszi tőzsdetagságát. Az alábbiakban a

Bank Agent Kft. adatai szerepelnek.  
 1063 Budapest, Szív u. 53.  
 Alapítás éve: 1991  
 Értékpapír-piaci tevékenység kezdete: 1991. IV. negyedév  
 Alaptőke: 5 M Ft

## Tőzsdei forgalom

	1990. II. félév	1991. I. félév
Forgalmazott részvények száma	18	14
Forgalmazott részvények értéke (M Ft)	6010	5045
Részvényekre kötött üzetek száma	4575	7825
Forgalmazott kötvények száma	72	–
Forgalmazott kötvények értéke (M Ft)	129	–
Kötvényekre kötött üzetek száma	461	–
A tőzsdén kereskedő cégek száma	33	35

1990-ben a tőzsdén az Értékpapír-kereskedelmi Megállapodás jegyében kereskedtek az értékpapírokkal, ezért több a forgalmazott értékpapírok száma, miközben az értékpapírtörvénynek eleget téve csak öt részvényt vezettek be a tőzsdére. 1991-től kiestek a forgalomból a tőzsdére be nem vezetett részvények és kötvények.

## Ipar

**A termelés növekedése az iparvállalatoknál és az ipari szövetkezeteknél (éves átlagban, %-ban, összehasonlító áron)**

Ágazat	1948–50*	1951–55	1956–60	1961–65	1966–70	1971–75	1976–80
Bányászat	12,5	10,5	4,0	5,4	3,7	2,0	0,5
Villamosenergia-ipar	26,2	12,3	9,2	8,9	8,2	7,6	5,9
Kohászat	29,5	14,8	6,5	5,4	5,5	5,0	1,6
Gépipar	38,1	15,5	10,8	9,7	7,7	7,8	3,2
Építőanyag-ipar	42,5	14,2	8,9	6,5	5,3	5,1	4,3
Vegyipar	31,0	18,9	13,8	13,8	11,6	10,5	6,4
Könnyűipar	33,5	13,1	7,1	6,4	4,4	5,7	2,1
Egyéb ipar		72,5	12,2	6,9	13,2	7,8	4,5

Ipar élelmiszeripar nélkül	34,0	14,8	8,8	8,1	6,7	6,9	3,4
Élelmiszeripar	43,6	12,5	3,8	7,5	4,7	4,7	3,3
Ipar összesen	35,8	14,3	7,7	8,0	6,3	6,4	3,3

	1981–85	1986	1987	1988	1989	1990
Bányászat	–0,1	–0,1	–0,4	–3,7	–5,2	–17,2
Villamosenergia-ipar	2,9	2,1	4,4	0,1	2,2	2,9
Kohászat	0,0	2,8	0,9	4,3	4,4	–14,3
Gépipar	3,4	3,7	4,7	0,0	0,2	–16,9
Építőanyag-ipar	0,0	2,3	6,9	1,6	–1,6	–2,5
Vegyipar	2,3	1,4	6,1	1,3	–3,9	–6,1
Kőnyűipar	1,1	1,1	2,9	0,2	–4,8	–11,1
Egyéb ipar	1,2	–2,9	1,2	–4,3	–12,0	–15,9
Ipar élelmiszeripar nélkül	1,9	2,1	3,9	0,5	–1,4	–11,1
Élelmiszeripar	2,0	1,3	3,2	–2,5	1,0	–3,3
Ipar összesen	1,9	1,9	3,8	0,0	–1,0	–9,6

\* Minisztériumi iparhoz tartozó vállalatok

### ***Az ipari szervezetek megoszlása a létszám szerint, 1990***

A vállalatnál foglalkoztatottak száma (fő)	Vállalatok		Termelési érték	A foglalkoz- tatottak számának
száma	megoszl ása (%)	megoszlása (%)		
Legfeljebb 20	3818	51,9	1,9	1,6
21–50	1078	14,7	2,0	2,8
51–100	730	9,9	2,5	4,1
101–300	861	11,7	7,2	11,5
301–500	266	3,6	5,2	8,0
501–1000	284	3,9	16,3	15,9
1001–2000	199	2,7	21,8	21,3
2001–5000	93	1,3	29,6	21,4
5001–10000	18	0,2	10,0	9,4
10000-nél több	4	0,1	3,5	4,0
Összesen	7351	100,0	100,0	100,0



### ***Az ipari szervezetek megoszlása a termelési érték szerint, 1990***

	Vállalatok		Termelési érték	A foglalkoztatottak számának
száma	megoszlása (%)	megoszlása		
Legfeljebb 50 M Ft	5188	70,6	2,6	7,9
50–100 M Ft között	683	9,3	2,5	5,7
100–200 M Ft között	446	6,1	3,2	6,2
200–500 M Ft között	443	6,0	7,2	12,2
500 M Ft–1 Mrd Ft között	221	3,0	8,0	12,1
1–2 Mrd Ft között	153	2,1	10,9	13,6
2–5 Mrd Ft között	153	2,1	24,4	22,2
5–10 Mrd Ft között	40	0,5	14,2	9,8
10 Mrd Ft felett	24	0,3	27,0	10,3
Összesen	7351	100,0	100,0	100,0

### ***Az iparban foglalkoztatottak száma (ezer fő)***

Év	Állami vállalatok és szövetkezetek		Együtt	Magán-kisipar	Egész ipar
1950	666	14	680	151	831
1960	1142	161	1303	81	1384
1970	1517	238	1755	61	1816
1975	1505	239	1744	47	1791
1980	1392	222	1614	46	1660
1985	1295	201	1496	53	1549
1986	1287	199	1486	54	1540
1987	1258	196	1454	59	1513
1988	1208	200	1408	70	1478
1989	–	–	1356	79	1435
1990	–	–	1282	69*	n. a.

\* Segítő családtagok és alkalmazottak nélkül.

### ***Az ipari beruházások megoszlása, folyó áron (%)***

Év, évek átlaga	Építés	Gép	Egyéb	Összesen
1970	39,3	51,3	9,4	100,0

1971–75	33,9	51,0	9,1	100,0
1976–80	33,4	55,9	10,7	100,0
1981–85	32,4	53,5	14,1	100,0
1980	34,9	53,1	12,0	100,0
1985	31,9	54,4	13,7	100,0
1986	34,1	57,1	8,8	100,0
1987	34,8	58,6	6,6	100,0
1988	37,3	56,8	5,9	100,0
1989	35,0	59,6	5,4	100,0
1990	34,5	61,0	4,5	100,0

***Az energiahordozók forrásának szerkezete, termelés+import együtt  
(%-ban, fűtőérték alapján)***

Energiahordozók	1970	1975	1980	1985	1987	1988	1989	1990
Szénfélések	50,1	36,3	28,8	26,7	23,8	23,2	22,2	19,1
Szénhidrogének	43,4	57,7	63,6	59,9	59,9	58,4	59,1	60,9
Ebből: Földgáz	13,5	18,6	26,2	27,1	27,8	26,9	28,3	28,4
Kőolaj és kőolaj- termékek	29,9	39,1	37,4	32,8	32,1	31,5	30,8	32,5
Atomerőművi villamos energia	–	–	–	4,6	7,7	9,4	9,8	10,4
Import villamos energia	4,6	4,5	6,5	7,7	7,5	7,9	7,8	8,5
Egyéb	1,9	1,5	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

***Az alap-energiahordozók termelésének szerkezete Magyarországon  
(%-ban, fűtőérték alapján)***

Energiahordozók	1970	1975	1980	1985	1987	1988	1989	1990
Szén	62,7	51,4	46,0	37,4	35,4	34,0	32,5	31,1
Szénhidrogének	34,8	46,1	51,6	51,1	47,2	44,7	45,0	43,8
Ebből: Földgáz	20,3	30,2	33,7	34,7	31,9	29,2	29,0	26,1
Kőolaj	14,5	15,9	17,9	16,4	15,3	15,5	16,0	17,7
Atomerőművi villamos energia	–	–	–	9,2	15,3	19,1	20,3	22,7
Vízi erőművi villamos energia	0,2	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3

Tűzifa	2,3	2,2	2,2	2,1	1,9	2,0	2,0	2,1
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

### ***Egységnyi bruttó hazai termékre (GDP) jutó energiafelhasználás***

Év	Előző év = 100,0	1970 = 100,0	Év	Előző év = 100,0	1970 = 100,0
1976	100,8	87,6	1984	99,6	80,1
1977	98,0	85,8	1985	102,7	83,9
1978	102,4	87,9	1986	98,1	82,3
1979	98,5	86,6	1987	98,9	81,4
1980	100,1	86,7	1988	98,6	80,3
1981	96,7	83,8	1989	98,3	78,9
1982	98,2	82,3	1990	97,7	77,1
1983	97,8	80,4			

### ***Egységnyi ipari termelésre jutó energiafelhasználás (fűtőérték alapján)***

Év	Kilojoule/Ft (1981. évi áron)	1970=100,0	Előző év = 100,0	Év	Kilojoule/Ft (1981. évi áron)	1970 = 100,0	Előző év = 100,0
1975	675,5	83,7	n. a.	1985	569,0	70,4	97,6
1980	650,2	80,6	102,1	1986	561,4	69,5	98,7
1981	619,4	76,7	95,2	1987	544,2	67,2	96,7
1982	596,1	73,9	96,3	1988	529,8	65,5	97,4
1983	587,4	72,8	98,6	1989	513,4	64,1	96,9
1984	582,4	72,2	99,1	1990	497,5	62,1	96,9

### ***A 200 legnagyobb ipari vállalkozás rangsora a nettó árbevétel alapján, 1990-ben***

Sorrend		Név	Nettó árbevétel	Vagyon	Eredmény	Létszám fő	Árbevétel-arány eredmény
1990	1989	M Ft			%		
1.	1.	Országos Kőolaj- és Gázipari Tröszt	487566	116806	44949	42558	9
2.	2.	Magyar Villamosművek Tröszt	268321	168866	21317	40937	7
3.	3.	Magyar Alumíniumipari Tröszt	108063	23949	3305	19474	3

4.	4.	Tejipari Vállalatok Trösztje	60836	9774	649	16996	1
5.	6.	Dunai Vasmű	33999	24684	279	10320	0
6.	5.	Tiszai Vegyi Kombinát	33349	15658	2428	6456	7
7.	7.	Papíripari V.	27218	14963	614	9141	2
8.	9.	Ikarus Karosszéria- és Járműgyár*	20000	8000	-1000	7500	-5
9.	14.	Növényolaj-ipari és Mosószergyártó V.	19495	5867	1292	3238	6
10.	11.	Taurus Gumiipari V.	18190	7136	54	7443	0
11.	8.	Magyar Vagon- és Gépgyár*	18100	18000	-2600	12000	-14
12.	19.	Fővárosi Gázművek	17953	13223	507	2616	2
13.	35.	Borsodi Vegyi Kombinát Rt.	16986	1418	3	5889	
14.	12.	Videoton Ipari Rt.	15764	8043	-3920	6415	-24
15.	16.	Tungsram Rt.*	15000	12000	-1600	16000	-10
16.		Hengermű Kft.	12775	932	130	3039	1
17.		Nyersvas- és Acélgyártó Kft.	12157	986	-958	1780	-7
18.	24.	Chinoin Gyógyszer és Vegyészeti Termékek Gyára Rt.	11542	6581	789	3973	6
19.	28.	EGIS Gyógyszergyár	10805	6093	563	3941	5
20.	26.	Quintie Édesipari V.	10576	2629	103	2932	1
21.	27.	Hűtőgépgyár*	10500	3000	800	4700	7
22.	21.	Csepel Művek Fémű	10293	3731	264	1963	2
23.	18.	Csepel Autógyár	10159	5861	2	5102	0
24.	17.	Ózdi Kohászati Üzemek	10144	7192	-1472	3704	-14
25.		Dimag Diósgyőri Kohászati és Szolg. Rt.*	10000	13000	40	2699	0
26.	23.	Magyar Kábel Művek	9978	3907	155	2911	1
27.	25.	Nitrokémia Ipartelepek	9798	4950	301	3867	3
28.	74.	Pannonglas Ipari Rt.	9214	4113	257	7778	2
29.	32	Tégla- és Cserépipari Tröszt*	9100	7200	600	8200	6
30.	36.	Szegedi Szalámigyár és Húskombinát	8628	2135	771	2274	8
31.	31.	Compack Kereskedelmi Csomagoló V.	8626	3218	908	1639	10
32.	34.	Békés M. Gabonaforgalmi és Malomipari V.	8236	2128	184	1548	2
33.		Biogal Gyógyszergyár Rt.	7839	4213	-307	2520	-3
34.	37.	Szolnok M. Gabonaforgalmi és Malomipari V.	7747	1913	289	1658	3

35.	45.	Hajdú-Bihar M. Gabonaforgalmi és Malomipari V.	7603	1853	264	1155	3
36.	47.	Pápai Húskombinát	7336	1448	73	2806	1
37.	40.	Tatabányai Bányák V.	7263	7120	-1	5434	0
38.	38.	Debreceni Baromfi-feldolgozó V.	7183	1304	30	2114	0
39.	50.	Magyar Gördülőcsapágy Művek	7000	3914	38	6758	0
40.	30.	Csepel Művek Vasműve	6994	4414	59	2710	0
41.	58.	Kőbányai Sörgyár	6990	1926	201	3315	2
42.	44.	Veszprémi Szénbányák	6985	4915	29	8001	0
43.	48.	Ringa Húsipari V.	6361	1407	2	2537	0
44.	41.	Masterfil Pamutfonó-ipari V.	6359	2244	65	4851	1
45.		Nitrogénművek Rt.	6298	1599	325	2704	5
46.	39.	Budapesti Vegyiművek	6200	1842	177	1352	2
47.		Ózdi Acélmű Rt.*	6100	2000	-800	1600	-13
48.	66.	Mátraaljai Szénbányák	5673	7287	7	5574	0
49.	53.	Bács-Kiskun M. Gabonaforgalmi és Malomip. V.	5615	1481	129	1331	2
50.	70.	Szekszárdi Húsipari V.	5599	1509	-192	2251	-3
51.	76.	Szabolcs-Szatmár M. Gabonaforgalmi és Malomip. V.	5532	1506	164	1442	3
52.	54.	Tiszamenti Vegyiművek	5457	2407	106	1653	2
53.	59.	Budapesti Húsipari V.	5438	1655	34	1900	0
54.	42.	Borsodi Szénbányák	5422	4914	-1488	10970	-27
55.	49.	H. Pannonplast Műanyagipari V.	5401	2650	184	1725	3
56.	43.	BHG Híradástechnikai V.	5371	3620	104	8151	1
57.	69.	Kaposvári Húskombinát	5356	1478	-325	880	-6
58.	60.	Gyulai Húskombinát	5265	1455	33	1843	0
59.	63.	Caola Kozmetikai és Háztartásvegyipart V.	5189	1792	261	1564	5
60.	71.	Möbiusz Húsipari V.	5185	1020	291	1551	5
61.	46.	Mecseki Szénbányák*	5100	10000	-1000	8600	-19
62.		Graboplast Textil- és Műbörgyártó Rt.	5097	1992	243	1858	4
63.	56.	Salgótarjáni Kohászati Üzemek	4954	2004	30	2861	0
64.	84.	Debreceni Húsipari V.	4946	936	41	1325	0
65.	55.	Oroszlányi Szénbányák	4944	6801	-252	6070	-5
66.	68.	Befon- és Vasbetonipari Művek	4882	2706	36	4513	0
67.	102.	Borsodi Sörgyár	4871	2208	248	1975	5

68.	52.	Cement- és Mészművek	4852	16674	120	91	2
69.	75.	Magyar Viscosagyár*	4830	4000	-100	2500	-2
70.	64.	Alkaloida Vegyészeti Gyár	4821	3044	154	2091	3
71.	80.	Szolnok M. Állatforgalmi és Húsipari V.	4768	764	11	1196	0
72.	87.	Hajdúsági Iparművek	4765	1748	84	3101	1
73.	105.	CC-Shop Folyamatos Acélöntő Kft.	4667	358	79	219	1
74.	82.	Budapesti és Pest M. Gabonaforgalmi és Malomip. V.	4526	1447	259	1382	5
75.	88.	Borsod-Abaúj-Zemplén M. Állatforgalmi és Húsipari V.	4523	921	4	1607	0
76.	73.	Ganz Villamossági Művek*	4400	3000	-300	3600	-6
77.	57.	Bulalakk Festék- és Műgyantagyár	4287	1459	124	840	2
78.	77.	Pest Megyei Műanyagipari V.	4223	1657	13	2103	0
79.		Richter Gedeon Vegyészeti Gyár Rt.	17060	16708	804	6228	
80.	67.	MMG Automatikai Művek	4168	2828	34	4251	0
81.	99.	Zala M. Állatforgalmi és Húsipari V.	4121	800	214	1379	5
82.	83.	Tisza Cipőgyár	3989	1407	1161	4676	4
83.	121.	Budapesti Likőripari V.	3975	1005	157	1482	3
84.	94.	Szabolcs Húsipari V.	3935	806	15	1168	0
85.	101.	Gyár- és Gépszerelő V.	3923	1086	278	4112	7
86.	85.	Pest-Nógrád M. Állatforgalmi és Húsipari V.	3894	902	-90	2096	-2
87.	72.	Orion Rádió és Villamossági V.	3888	1313	-497	3000	-12
88.	22.	Kohászati Alapanyag-előkészítő V.	3885	936	103	459	2
89.	97.	Békéscsabai Baromfifeldolgozó V.	3842	927	101	1892	2
90.	89.	Lakástextil V.	3812	2418	27	4988	0
91.	13.	Gabonaforgalmi és Malomipari Szolgáltató V.	3735	715	153	987	4
92.		Dunaferr Lőrinci Hengermű Kft.	3693	380	94	560	2
93.	104.	Szentesi Baromfi-feldolgozó V.*	3610	500	-80	1400	-2
94.	118.	Szabadegyházi Szeszipari V.	3657	3220	18	900	0
95.	86.	Kecskeméti Baromfifeldolgozó V.*	3650	900	-170	2000	-4

96.	119.	Somogy M. Gabonaforgalmi és Malomip. V.	3647	1169	95	1001	2
97.	93.	Nagykőrösi Konzervgyár	3597	1890	52	2716	1
98.	106.	Szolnoki Mezőgazdasági Gépgyártó V.	3591	1514	81	3469	2
99.	78.	FÉG Fegyver- és Gázkészülékgyár	3547	1572	-551	1154	-15
100.		Agrokomplex-Center Soya Takarmánygyártó és Forg. Rt.	3502	441	82	426	2
101.		Tartósítóipari Kombinát Debrecen Rt.	3481	1421	5	4387	0
102.	127.	Békéscsabai Konzervgyár	3480	919	156	1394	4
103.	95.	Csepel Művek Hőerőmű és Szolg. Közös V.	3465	1858	133	1124	3
104.	79.	December 4. Drótművek	3434	1639	20	2044	0
105.	137.	Mátravidéki Cukorgyárak	3427	1241	284	1192	8
106.	98.	Győr-Sopron M. Gabonaforgalmi és Malomipari V.	3369	1103	150	880	4
107.	139.	Egri Dohánygyár	3369	763	407	1041	12
108.	122.	Baranya M. Gabonaforgalmi és Malomipari V.	3362	1175	142	925	4
109.	115.	Csongrád M. Gabonaforgalmi és Malomipari V.	3358	1118	98	910	2
110.	125.	Sárvári Baromfi-feldolgozó V.	3352	843	151	1490	4
111.	177.	Mecseki Ércbányászati V.	3325	6150	109	4731	3
112.	108.	Fejér M. Gabonaforgalmi és Malomipari V.*	3300	1500	30	1100	0
113.	113.	Mátravidéki Fémművek	3230	1273	162	2849	5
114.	134.	Tolna M. Gabonaforgalmi és Malomipari V.	3215	1318	129	804	4
115.	142.	Heves M. Állatforgalmi és Húsipari V.	3185	812	194	875	6
116.	133.	Vasi Húsipar	3150	458	26	951	0
117.	129.	Hajdúsági Cukorgyár*	3100	2500	240	900	7
118.	110.	Pécsi Bőrgyár*	3050	1400	-70	2800	-2
119.	96.	Egyesült Vegyiművek	3001	834	16	561	2
120.	148.	Budapesti Szeszipari V.*	2960	900	200	800	6
121.		Győri Textilművek Rt.	2977	1026	32	2346	1
122.	159.	Hejőcsabai Cement- és Mészipari Rt.	2907	1632	129	1067	4

123.	114.	Hungarovin Borgazdasági Kombinát	2885	1566	89	1397	3
124.	62.	Észak-magyarországi Vegyiművek*	2875	2300	-500	2000	-17
125.	138.	Nyírség Konzervipari V.	2865	913	43	2303	
126.	146.	Budapesti Konzervgyár	2849	954	116	970	6
127.	112.	Magyar Selyemipari V.	2822	1538	-329	1301	-11
128.	207.	Szikra Lapnyomda	2793	1865	255	1230	9
129.	157.	Humán Oltóanyag-termelő és Kutatóintézet	2782	1306	622	1117	22
130.	164.	Komárom M. Gabonaforgalmi és Malomipari V.	2769	744	81	498	2
131.	145.	Szerencsi Édesipari V.	2766	853	131	2259	4
132.	171.	Pécsi Dohánygyár	2753	611	433	843	15
133.	81.	Duna-Tisza közti Állatforgalmi és Húsipari V.	2744	626	5	735	0
134.	100.	Pátria Nyomda	2740	527	177	809	6
135.		Dunai Cement- és Mészmű Kft.	2710	1800	315	897	11
136.	152.	Kner Nyomda	2691	712	115	1137	4
137.	**	Kohászati Betét-előkészítő Kft.*	2670	1100	50	600	1
138.		Purina-Hage Takarmányipari és Kereskedelmi Rt.*	2650	700	400	400	15
139.	109.	Villamosszigetelő és Műanyaggyár	2623	1193	31	1910	1
140.	92.	Telefongyár (TERTA)*	2600	2800	-200	3400	-7
141.	144.	Kemikal Építőanyag-ipari V.	2583	1220	151	1051	5
142.	163.	Győri Keksz- és Ostyagyár	2574	516	141	1548	5
143.	329.	Minőségi Elektroacélgyártó Kft.	2564	294	-269	87	-10
144.		Elektronikai Készülékgyártó Kft.	2537	376	67	2412	2
145.	149.	Selectronic Híradást. Term. Gyártó és Forg. Kft.	2532	699	210	327	3
146.	198.	Szerencsi Cukorgyár	2508	954	88	908	3
147.	120.	Peremartoni Vegyipari V.	2502	544	63	1146	2
148.	176.	Beremendi Cement- és Mészipari Rt.*	2480	1800	200	900	8
149.	229.	Budaprint Secotex Textilfestő Rt.	2478	792	35	2988	1
150.	173.	Szegedi Paprikafeldolgozó V.	2470	778	200	1283	8
151.	167.	Szolnoki Cukorgyár	2464	1364	88	789	3
152.	123.	Finomszerelvénygyár, Eger	2454	1319	31	2975	1



153.	131.	Országos Érc- és Ásványbányák	2444	3049	7	3150	0
154.	175.	Sabaria Cipőgyár	2443	918	2	2360	0
155.		Kühne Mezőgazdasági Gépgyár	2437	1176	101	1503	4
156.	153.	Akkumulátor- és Szárazelemgyár	2422	1171	360	1024	14
157.	156.	Mosonmagyaróvári Fémszerelvénygyár	2393	916	108	2085	4
158.	170.	Kiskunhalasi Baromfi-feldolgozó V.	2309	446	9	1138	0
159.	124.	Finommechanikai V.	2307	2382	-60	1943	-2
160.		Bácskai Húsipari Rt.*	2300	800	10	1300	0
161.	141.	Budapesti Harisnyagyár	2298	816	37	221	1
162.	172.	Fővárosi Sütőipari V.	2283	2242	35	2297	1
163.		Albahus Termelő és Kereskedő Kft.	2259	29	72	406	3
164.	147.	Qualital Könnyűfémöntöde	2252	635	-179	981	-8
165.	166.	Törökszentmiklósi Baromfi- feldolgozó V.	2230	628	54	1201	2
166.	151.	Bakony Fém- és Elektromos Készülék Művek	2217	1245	334	3838	15
167.	190.	Kossuth Nyomda*	2150	1500	10	1100	0
168.	107.	Ganz-Danubius Kazán- és Gépgyártó Rt.	2149	619	28	773	1
169.	150.	Könnyűipari Gépgyártó V.	2142	1178	32	2209	1
170.	161.	Ipari Műszergyár	2142	668	-140	2295	-6
171.	189.	Heves M. Gabonaforgalmi és Malomipari V.	2141	755	38	640	1
172.	213.	Alföldi Porcelángyár	2074	1427	105	2189	5
173.	201.	Borsod-Abaúj-Zemplén M. Gabonaforg. és Malomip. V.	2037	950	48	832	2
174.	178.	Reanal Finomvegyszergyár	2034	1013	141	613	6
175.	136.	Egyesült Villamos Gépgyár	2032	1662	57	1469	2
176.		Bélapátfalvi Cement-és Mészipari Rt.	2029	1516	29	890	1
177.	188.	Kecskeméti Konzervgyár	2020	917	-28	1782	-1
178.	180.	Kispesti Textilgyár	2006	947	11	1946	0
179.	184.	Ganz Gépgyár V.	1989	1900	-210	n. a.	-10
180.	186.	Petőházi Cukorgyár	1982	1218	112	723	5
181.	205.	Nyíregyházi Dohányfermentáló V.	1975	1636	192	811	9

182.	200.	Salgótarjáni Vasöntöde és Tűzhelygyár	1943	579	74	1455	3
183.	258.	Interspan Faipari Kft.	1902	755	253	240	13
184.	228.	Vas M. Gabonaforgalmi és Malomipari V.	1890	687	61	512	3
185.	239.	Szarvasi Vas-, Fémipari Szövetkezet	1884	425	62	1484	3
186.	214.	Soproni Szőnyeggyár	1884	831	120	1346	6
187.	162.	Ipari Szerelvény- és Gépgyár	1870	1462	68	1977	3
188.	246.	Debreceni Dohánygyár	1869	564	359	785	19
189.		Szolnoki Papírgyár Leányv.*	1868	1400	-50	600	-2
190.		Knakk Húsipari Termelési és Keresk. Kft.	1866	55	-8	358	-0
191.	168.	Mechanikai Művek	1838	1041	64	2117	3
192.	238.	Tisza Bútoripari V.	1820	517	121	1693	6
193.	191.	Salgótarjáni Síküveggyár	1809	1407	-120	1813	-6
194.	155.	Borsodnádasi Lemezgyár	1789	784	-113	1763	-6
195.	286.	Pannónia Sörgyár	1787	604	162	1085	9
196.	224.	Zala Bútorgyár	1778	502	89	1307	5
197.	284.	Vitafort Első Takarmánygyártó és Forg. Rt. Dabas	1774	251	60	177	3
198.		Akzo-Tvk Festékgyártó és Kereskedelmi Rt.*	1750	1300	200	500	11
199.	183.	Szegedi Konzervgyár*	1745	700	-500	1200	-28
200.		Metalcan Fémcsomagoló Kft.	1742	20	-41	415	-2

\* Minden adata becsült. \*\* 3651.

## Mezőgazdaság

### *A mezőgazdaság aránya a népgazdaságban (folyó árak alapján, %)*

	1970	1980	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Bruttó termelési érték	16,7	16,4	15,7	15,8	15,9	17,0	16,7	16,1
Nettó termelési érték	18,6	17,8	16,5	16,9	16,9	16,9	16,2	15,4
Tiszta jövedelem	6,1	9,5	10,7	11,1	11,8	12,1	12,0	11,9
Aktív keresők	24,0	19,5	20,0	19,1	18,2	17,8	17,4	15,7

Bruttó eszközérték	10,4	10,6	10,3	10,2	10,0	10,1	9,7	9,4
Beruházás	19,0	12,1	10,7	11,1	13,3	11,7	10,9	9,3
Export	23,8	21,8	20,7	19,6	18,8	20,2	21,7	23,1
Ebből: Rubelviszonylat	16,9	13,9	13,2	14,2	13,5	13,5	13,2	–
Nem rubelviszonylat	30,7	27,8	27,5	25,1	23,8	25,0	26,9	–
Import	13,1	7,8	6,5	6,9	6,9	7,1	7,1	7,6
Ebből: Rubelviszonylat	4,0	2,5	2,5	2,8	3,1	2,6	2,4	–
Nem rubelviszonylat	22,6	12,2	10,1	10,8	10,1	10,6	10,1	–

***Mezőgazdasági termékek termelése (összes gazdaság, 1981-es áron, M Ft)***

	1976	1980	1985	1987	1988	1989	1990
Gabonafélék és hüvelyesek	40074	48672	52052	50710	54659	55819	45755
Ipari növények	8945	11503	14100	15946	15320	15965	14119
Burgonya	4015	3865	3880	2935	4352	4205	3988
Szálás- és tömegtakarmány	8443	10255	9503	8338	7704	8189	7480
Zöldségfélék	10504	11828	11700	13302	13442	11547	9906
Gyümölcsök	9569	10784	10024	10144	10393	10558	9657
Szőlő	10818	13754	7372	8259	11192	8941	11688
Egyéb növények	3765	n. a.	4298	1025	1887	3821	3160
Növénytermelés összesen	96133	110661	112929	110659	118949	119045	105753
Szarvasmarha	27478	31144	31326	30364	30531	29783	28838
Sertés	36713	42302	47039	47667	47951	46529	46318
Juh	4202	5699	4766	4625	4570	4442	4071
Baromfi	24390	29011	30966	34413	35754	34341	33901
Egyéb állat	4011	4121	3799	3959	3979	4332	4423
Állattenyésztés összesen	96794	112277	117896	121028	122785	119427	117553
Mezőgazdasági termékek mindösszesen	192927	222938	230825	231687	241734	238472	223306

## A mezőgazdaságban foglalkoztatottak számának alakulása

Évek	Mezőgazdasági aktív keresők (1000 fő)	A mezőgazdaság részaránya a keresőkből (%)	100 mezőgazdasági keresőre jutó népesség (fő)	Évek	Mezőgazdasági aktív keresők (1000 fő)	A mezőgazdaság részaránya a keresőkből (%)	100 mezőgazdasági keresőre jutó népesség (fő)
1941*	2165,0	50,4	430	1987	890,0	18,2	1193
1950	2092,5	51,0	444	1988	860,1	17,8	1233
1960	1784,1	37,7	558	1989	840,0	17,4	1260
1970	1193,7	24,0	865	1990	755,0	15,7	1372
1980	988,9	19,5	1083				

\* Az erdészetben és a vízgazdálkodásban dolgozókkal együtt.

## A magyar agrárexport (ezer tonna)

	1970	1975	1980	1985	1987	1988	1989	1990
<b>Mezőgazdasági termékek</b>								
Vágómarha	112,9	105,0	64,6	96,9	67,5	78,2	75,4	47,5
Vágósertés	2,7	19,7	56,1	59,2	43,8	49,8	63,6	27,6
Friss gyümölcs	305,1	396,4	454,0	323,0	419,8	365,8	372,4	371,8
Kenyérgabona	494,8	922,3	813,6	1946,8	1260,6	1707,6	1368,5	1120,2
Napraforgómag	24,1	26,9	75,9	85,3	134,6	165,7	53,3	27,4
<b>Élelmiszer-ipari termékek</b>								
Nyershús összesen	43,4	107,6	160,9	192,3	190,3	188,7	187,5	234,3
Vágott baromfi	56,6	103,9	135,2	156,1	206,4	234,4	174,3	188,6
Gyümölcskonzerv	75,0	86,8	113,7	143,6	195,4	158,4	182,6	179,2
Főzelékkonzerv	142,8	173,9	204,6	265,3	280,2	293,5	261,6	196,4
Bor (1000 hl)	974,6	1522,2	2092,2	2704,0	1714,0	1843,0	1933,5	1287,0

## A magyar agrárimport (ezer tonna)

	1970	1975	1980	1985	1987	1988	1989	1990
<b>Mezőgazdasági termékek</b>								
Takarmány gabona	141,1	172,7	100,2	n. a.	539,2	133,4	83,9	322,9
Burgonya	14,9	12,1	20,9	9,9	54,7	20,5	8,0	10,0
Kávé	25,4	32,7	47,2	34,3	34,4	44,2	26,6	28,0
Déligyümölcs	79,8	78,8	89,8	79,4	84,2	89,1	101,9	78,6

Élelmiszer-ipari termékek								
Finomított szesz (1000 absz. hl)	183,8	239,2	176,7	331,9	297,8	425,7	308,0	142,0
Bor (1000 hl)	91,1	238,6	141,5	775,0	420,0	320,0	114,6	208,7
Növényolaj- ipari takarmány	336,4	505,3	620,3	609,7	595,7	643,1	649,5	653,7
Állati eredetű takarmány	85,2	65,8	60,2	56,1	82,0	79,2	89,7	83,8
Sör (1000 hl)	1141,0	1016,0	1388,4	1136,0	1668,0	1419,0	1125,0	1108,1

### ***Földterület megoszlása művelési ágak szerint (ezer hektár)***

	1970	1975	1980	1985	1987	1988	1989	1990
Szántó	5046	4976	4735	4698	4709	4712	4712	4713
Kert	146	152	291	339	338	338	339	341
Szőlő	230	206	168	154	145	142	141	138
Gyümölcs	172	161	138	103	97	95	94	95
Gyep	1281	1275	1294	1246	1222	1210	1197	1186
Mezőgazdasági terület összesen	6875	6770	6626	6540	6511	6497	6483	6473
Erdő	1471	1545	1610	1648	1669	1678	1688	1695
Nádas	32	34	38	39	40	40	41	40
Halastó	24	23	25	26	26	27	27	27
Termőterület összesen	8402	8372	8299	8253	8246	8242	8239	8235
Művelés alól kivont terület	901	931	1005	1050	1057	1061	1064	1068
Földterület összesen	9303	9303	9304	9303	9303	9303	9303	9303

### ***A növénytermelés fontosabb mutatói***

	1970	1975	1980	1985	1987	1988	1989	1990
Szántóföldi növények termésátlaga (kg/ha)								
Búza	2130	3200	4760	4830	4370	5450	5240	5040
Kukorica	3380	5020	5320	6290	6130	5460	6220	3990
Cukorrépa	28730	32220	37640	37900	36300	39330	43800	35610

Napraforgó	1010	1190	1660	1970	2090	1950	1970	1970
Burgonya	10410	12640	14960	19580	15970	18500	18530	17640
Egy főre jutó gabonatermelés (kg/fő)	739	1161	1308	1391	1335	1412	1478	1212
Zöldségfélék termésátlaga (kg/ha)								
Fejes káposzta	17190	19270	18810	25050	24730	22230	23370	21600
Vöröshagyma	10270	10240	19200	21410	18610	20870	23010	20710
Zöldborsó	4940	5500	8010	10970	10260	10950	10880	8770
Paradicsom	16450	18030	23310	29730	34140	28940	26260	26660
Zöldpaprika	10120	13020	10570	16350	15070	14130	9720	8790
Egy főre jutó zöldség (kg/fő)	147	155	184	183	210	214	220	214
Egy főre jutó gyümölcsstermelés (kg/fő)	127	129	154	143	154	157	152	139
Szőlő termésátlaga (kg/ha)	3250	3880	3560	3050	3890	5590	5040	5900
Egy főre jutó szőlőterm. (kg/fő)	n. a.	n. a.	84	44	48	58	57	55

### **Fontosabb szántóföldi növények termés mennyisége (ezer tonna)**

	1970	1975	1980	1985	1986	1987	1988	1989	1990
<b>Összes gazdaság</b>									
Búza	2718	4005	6068	6555	5740	5685	6975	6509	6159
Rozs	155	147	139	164	170	182	251	264	226
Árpa	552	699	925	1039	844	783	1170	1314	1360
Zab	57	87	106	130	121	95	132	145	158
Kukorica	4013	7088	6535	6619	7029	7007	6028	6747	4322
Cukorrépa	2174	4089	3927	4072	3760	4255	4511	5298	4674
Napraforgó	92	154	454	673	857	790	708	692	671
Lucernaszéna	1971	2328	2241	1814	1710	1617	1499	1619	1427
Burgonya	1430	1268	941	975	815	694	883	816	777
<b>Állami gazdaságok, kombinátok</b>									
Búza	507	647	839	910	787	793	927	851	791
Rozs	11	9	9	12	14	16	22	21	18

Árpa	66	46	90	155	123	112	159	181	183
Zab	7	4	7	15	11	6	14	17	17
Kukorica	514	851	797	789	845	855	672	777	461
Cukorrépa	143	767	692	632	514	615	606	744	581
Napraforgó	11	19	41	83	99	91	82	82	79
Lucernaszéna	537	602	537	365	345	308	285	307	279
Burgonya	14	64	70	42	29	22	32	21	19
<i>Mgtsz-ek közös gazdaságai</i>									
Búza	2161	3261	5084	5491	4816	4763	5866	5468	5155
Rozs	104	90	108	126	131	144	191	197	183
Árpa	416	530	743	810	661	624	948	1064	1074
Zab	40	71	88	104	100	80	107	115	124
Kukorica	1503	4210	4379	4633	4986	4979	4300	4733	2748
Cukorrépa	2022	3304	3209	3239	2997	3328	3507	4106	3354
Napraforgó	77	131	406	579	742	682	608	588	568
Lucernaszéna	1358	1633	1618	1362	1291	1223	1124	1201	1039
Burgonya	561	383	307	262	209	164	223	146	119

## Szőlő- és gyümölcsstermelés

	1970	1975	1980	1985	1987	1988	1989	1990
<i>Szőlőtermelés</i>								
Összes terület (1000 ha)	230	206	168	154	145	142	140	138
Szőlőtelepítés (1000 ha)	n. a.	n. a.	5	1,8	2,5	4,0	1,8	n. a.
Termőterület (1000 ha)	217	199	147	125	113	109	110	111
Termésátlag (termőterületen) (kg/ha)	3250	3880	3560	3050	3890	5590	4360	5900
Termésmennyiség (1000 t)	743	813	898	466	512	736	580	760
Ebből: gyümölcsként értékesített	62	62	64	33	32	48	40	50
Egyszer fejtett bortermés (M l)	438	495	571	289	326	471	371	500
<i>Gyümölcsstermelés</i>								
Összes terület (1000 ha)	172	161	138	103	97	95	94	95

Gyümölcsstelepítés (1000 ha)	n. a.	n. a.	5	0,5	0,8	1,0	3,9	n. a.
Termőterület (1000 ha)	137	145	120	83	80	79	78	77
Termésmennyiség (1000 t)	1308	1355	1653	1520	1630	1665	1584	1444
Ebből: alma	661	809	1017	954	1064	1131	959	945
körte	80	123	96	86	78	87	90	64
meggy	40	35	38	55	83	72	91	61
szilva, ringlőszilva	227	156	221	164	222	182	179	125
kajszibarack	84	36	69	54	27	23	73	42
őszibarack	113	79	98	81	50	59	79	72

### ***Az állatállomány alakulása (ezer db)***

Év	Szarvas- marha	Sertés	Juh	Baromfi
1938	1872	5224	1628	17617
1950	2018	4782	990	18181
1955	2150	6600	1690	23536
1960	1963	6388	2250	26844
1965	1919	6590	2460	29209
1970	1911	7311	2316	35097
1975	1904	6953	2039	38667
1980	1918	8330	3090	42764
1981	1945	8296	3140	42787
1982	1922	9035	3180	45379
1983	1907	9844	2977	41267
1984	1901	9237	2832	40962
1985	1766	8280	2465	38376
1986	1725	8687	2337	37174
1987	1664	8216	2336	36222
1988	1690	8327	2216	35607
1989	1598	7660	2069	34190
1990	1571	8000	1865	33280



### Az állattenyésztés fontosabb mutatói (kg)

	1970	1975	1980	1985	1986	1987	1988	1989	1990
<i>Vágómarha-termelés</i>									
Egy tehénre	435	483	425	494	447	443	409	420	392
Egy lakosra	31,4	36,7	30,7	33,5	29,0	28,2	25,3	26,9	24,4
<i>Vágósertés-termelés</i>									
Egy kocára	1362	1976	1881	1827	1935	1898	1946	1968	1785
Egy lakosra	67,0	102,1	110,0	124,4	119,3	125,4	124,6	125,6	120,7
<i>Vágójuhtermelés</i>									
Egy lakosra	3,6	3,4	3,9	4,7	3,9	3,6	3,5	3,7	4,2
<i>Vágóbaromfi-termelés</i>									
Egy lakosra	27,2	33,8	43,3	49,6	54,7	58,6	60,4	53,8	55,8
<i>Tejtermelés (l)</i>									
Egy tehénre	2187	2411	3596	4399	4632	4722	4865	4880	4800
Egy lakosra	158,0	168,3	230,7	247,0	251,2	257,5	263,8	268,2	259,1
<i>Tojástermelés (db)</i>									
Egy tojóra	113	144	151	152	157	156	173	177	174
Egy lakosra	317,8	381,0	409,4	396,7	403,6	399,3	433,1	420,2	428,3
<i>Gyapjútermelés</i>									
Egy juhra	4,3	4,2	4,1	3,9	4,1	4,3	4,1	4,3	4,3
Egy lakosra	1,0	1,0	1,1	1,0	1,0	0,9	0,9	0,9	0,8

### Szarvasmarha-állomány (ezer db)

	1970	1975	1980	1985	1986	1987	1988	1989	1990
<i>Állami szektor</i>									
Szarvasmarha összesen	227	256	323	341	332	323	347	318	301
Ebből: tehén	91	93	122	124	123	123	123	120	117
<i>Mgtsz</i>									
Szarvasmarha összesen	949	1075	1151	1077	1058	1036	1048	996	949
Ebből: tehén	321	390	419	387	382	381	380	373	356
<i>Háztáji és egyéb gazdaságok</i>									
Szarvasmarha összesen	735	573	444	348	335	306	295	284	321
Ebből: tehén	351	273	224	177	171	169	160	153	192
<i>Összes gazdaság</i>									
Szarvasmarha összesen	1911	1904	1918	1766	1725	1665	1690	1598	1571

Ebből: tehén	763	756	765	688	676	673	663	646	665
--------------	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----

### Sertésállomány (ezer db)

	1970	1975	1980	1985	1986	1987	1988	1989	1990
	<i>Állami szektor</i>								
Sertés összesen	1076	1463	1791	1798	1842	1827	1864	1684	1411
Ebből: koca	65	117	115	109	112	108	110	95	87
Mgtsz									
Sertés összesen	1703	1922	2240	2512	2609	2619	2658	2532	2422
Ebből: koca	164	203	189	196	202	202	200	192	177
	<i>Háztáji és egyéb gazdaságok</i>								
Sertés összesen	4532	3568	4299	3970	4231	3171	3805	3444	4167
Ebből: koca	318	277	308	350	388	364	359	337	360
	<i>Összes gazdaság</i>								
Sertés összesen	7311	6953	8330	8280	8688	8217	8327	7660	8000
Ebből: koca	547	597	612	655	702	674	669	624	624

### Juh- és baromfiállomány (ezer db)

	1970	1975	1980	1985	1987	1988	1989	1990
	<i>Juh</i>							
Állami szektor	439	384	546	372	287	280	239	158
Mgtsz	1523	1417	2 094	1557	1534	1393	1262	1019
Háztáji és egyéb gazdaság	354	238	450	536	516	542	568	688
Összes gazdaság	2316	2039	3090	2465	2337	2215	2069	1865
	<i>Baromfi (felnőtt)</i>							
Állami szektor	2280	2842	3194	3203	3347	3234	3515	3186
Mgtsz	3578	5128	6897	7222	7700	7501	6743	6174
Háztáji és egyéb gazdaság	27022	28579	29641	27951	25175	24872	23932	23920
Összes gazdaság	32880	36549	39732	38376	36222	35607	34190	33280

### Vágóállat és állati termékek termelése (ezer tonna)

	1970	1975	1980	1985	1987	1988	1989	1990
--	------	------	------	------	------	------	------	------

Vágóállat összesen	1360	1898	2066	2307	2339	2347	2277	2150
Ebből: Vágómarha	324	379	329	358	299	275	285	253
Vágósertés	691	1072	1178	1326	1331	1312	1330	1251
Vágójuh	37	35	42	48	38	41	44	44
Vágóbaromfi	281	355	464	529	621	667	570	578
Vágónyúl	14	43	41	32	36	36	36	36
Áruhal	18	22	21	25	26	26	27	27
Tehéntej (M l)	1631	1767	2471	2631	2732	2787	2840	2685
Tojás (M db)	3280	4001	4384	4228	4237	4585	4450	4440
Gyapjú (tonna)	9776	8393	12143	11118	10200	9631	8764	8050

***Az öntözött területek nagysága, művelési ágak közötti megoszlása öntözési technológiák szerint a mezőgazdasági nagyüzemekben, 1989 (hektár)***

Művelési ág	Felületi öntözés	Altalaj-nedvesítés	Esőztető öntözés		Csepegtető öntözés	Összesen	A kiöntött víz	
	ebből: hordozható	mennyisége (M m³)	egy hektárra (m³)					
Szántó	12680	1746	132635	54064	132	147193	260429	
Ebből: rizsterm.	11991	—	—	—	—	11991	128542	1
zöldségterm.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	9850	8820	
Gyümölcsös	54	29	1852	549	1926	3861	3115	
Szőlő	1	20	104	7	13	138	313	
Gyep	7424	20	8713	7002	100	16257	25287	
Egyéb területek	114	6740	620	281	11	7485	5658	
Összesen	20273	8555	143924	61903	2182	174934	294802	

***Értékesítési átlagárak\****

	1986	1987	1988	1989	1990
Vágósertés (Ft/kg)	41,6	43,3	46,5	54,1	70,1
Vágómarha (Ft/kg)	43,8	46,6	49,1	61,4	75,2
Vágóbaromfi (Ft/kg)	38,0	39,4	40,8	49,9	60,7
Tehéntej (Ft/l)	7,2	7,5	8,1	11,1	14,2
Tojás (Ft/db)	2,1	2,1	2,1	2,4	3,0

\* Ipari és kereskedelmi vállalatnak, szervezeteknek történő értékesítés.

### **Mezőgazdaságtermék-értékesítés\* (ezer tonna)**

	1980	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Búza	4389	4950	4082	3720	4676	4237	3047
Kukorica	1920	2297	2453	1998	1782	1789	1215
Cukorrépa	3934	3476	3174	3568	3859	4375	4019
Zöldségfélék	1309	1173	1187	1371	1253	900	891
Gyümölcsök	861	668	913	841	826	671	559
Vágómarha	313	304	276	271	237	241	218
Vágósertés	844	923	863	886	852	841	793
Vágóbaromfi	282	342	388	422	438	396	391
Tojás (M db)	901	418	369	399	328	218	143
Tej (ezer liter)	20536	21749	22060	22352	23172	23321	22618

\* A szövetkezeti kereskedelemnek és az iparnak.

## **Magyarország és az Európai Közösségek**

1978 és 1982 között Magyarország az EGK-val több „szektorális megállapodást” kötött. Ezek az önkéntes exportkorlátozás elve alapján meghatározott kvóták keretében olyan „érzékeny termékekre” biztosították Magyarország számára a piacot, mint az acél, a juhhús vagy a textilipari termékek.

Az erősödő önálló külpolitikai törekvések jegyében, valamint a nemzeti érdekekkel összhangban, Magyarország az 1980-as évek elejétől fokozatosan felülvizsgálta EK-politikáját. A kapcsolatok normalizálásáról és a szerződéses kapcsolatok lehetőségéről 1983-ban kezdődtek a tapogatózó tárgyalások. Az Európa Parlament 1986. jún.-i kedvező döntését követően a Bizottság 1987. ápr.-ban kapta meg a Miniszterek Tanácsától tárgyalási mandátumát a Magyarországgal kötendő kereskedelmi és együttműködési szerződésről. Ez új konstrukció volt az EK addigi gyakorlatában. A tárgyalások az egyezményről 1987. jún. 4-én kezdődtek és 1988. jún. 30-án fejeződtek be. A szerződés aláírására 1988. szept. 26-án került sor. Magyarország diplomáciai kapcsolatokat létesített az EK-val.

Az 1988-as egyezmény a kereskedelemben a legnagyobb kedvezményes elbánás teljes körű alkalmazásán alapult, s kiterjedt a kooperációra. Legfőbb eredménye az volt, hogy 1995. dec. 31-éig 3 lépcsőben rögzítette valamennyi mennyiségi korlátozás eltörlését Magyarországgal szemben. Az első lépcsőfokot 1989. jan.1-jére tették.

A mennyiségi korlátozások fokozatos eltörlése a magyar gazdasági és politikai reformfolyamatok elismerését is jelentette az EK részéről.

A következő hónapokban főként Magyarországon és Lengyelországban nagy horderejű politikai változások indultak meg. Ezek hatására a vezető ipari országok 1989 nyarán a demokratizálási és piackialakítási folyamatok meggyorsítása érdekében speciális segélyprogramok mellett döntöttek a 2 ország számára.

A segélyprogramban való részvételre valamennyi OECD-ország (G24 vagy a 24-ek csoportja) elkötelezte magát. A 7 vezető ipari ország állam- és kormányfőinek csúcsertekezlete 1989. júl.-ban a program koordinálására az EK Bizottságát kérte fel. A speciális akcióprogramot Pharenak (Poland

and Hungary: Assisting Reforming Economies) nevezték el, s 1989. szept. 26-án jelentették be. A Phare részben kereskedelempolitikai koncessziókat adott a 2 országnak. Magyarországgal szemben az EK az összes mennyiségi korlátozást már 1990. jan. 1-jével eltörölte, ami mintegy 1700 terméket és a magyar export 4%-át érintette. Ezzel az 1988-as kereskedelmi és kooperációs szerződés intézkedései a tervezettnél 5 évvel korábban valósultak meg. A mennyiségi kvóták csak az önkéntes exportkorlátozások vonatkozásában (acél, textil, juhhús) maradtak fenn, de Magyarország ezek tekintetében is bizonyos kvótaemelésben részesült. Ezen túlmenően mindkét ország megkapta az általános UNCTAD-vámpreferenciákat, ami a feldolgozóipari termékek széles körére vámentességet vagy preferenciális elbánást biztosít. Az 1988-as szerződés a legnagyobb kedvezmény elvének alkalmazásával azonos kezelést jelentett a fejlett ipari országokkal, most ez kiegészült a fejlődő országokat kedvezményező kereskedelmi elbánással.

A Phare-program keretében másrészt a 2 ország részére különféle segélyeket ajánlottak. A pénzügyi segélyekben a közös beruházásoknak, a környezetvédelemnek és a menedzserképzésnek prioritást biztosítottak. Az EK-országok dublini csúcserkeztetén 1990. ápr. 29-én a Phare-programokat kiterjesztették az NDK-ra, Cseh-Szlovákiára, Romániára, Jugoszláviára és Bulgáriára. Később a német egyesüléssel a programból az NDK gyakorlatilag kiesett, míg a kedvezményezettek köre 1992-től kibővült a balti államokkal. Az EK Bizottságának jelentése szerint 1990-ben Lengyelország, Magyarország, Cseh-Szlovákia, Bulgária, Jugoszlávia és a korábbi NDK a Phare keretében összesen 500 millió ECU-hoz jutott. Az EK a Phare-programok támogatására 1991-re 785 millió ECU-t irányzott elő. A tervezett pénzügyi támogatásokba már Romániát is bevonták. A hivatalos adatok szerint a Phare keretében Magyarország 1991 őszéig mintegy 200 millió ECU-t kapott, amely nagyrészt egyenlően oszlott meg az energiafelhasználás, a mezőgazdaság, a kereskedelem és a közlekedés fejlesztése között.

Az Európai Beruházási Bank (EIB) 1 milliárd ECU hitelkeretet különített el, amelyre az EK költségvetése garanciát adott. Az EIB-től Magyarország 120 millió ECU kölcsönt vett fel. 1989-ben még Lengyelország élelmiszersegélyre szorult, amelyhez Magyarország Phare-finanszírozás mellett ajánlatot tett élelmiszer-szállításokra. Akkor ezt a javaslatot az EK és az Egyesült Államok elutasította. Ilyen konstrukcióban Svájc finanszírozott csak magyar élelmiszerexportot.

A strukturális fizetésimérleg-problémák kezelésére Magyarországnak 3 részletben 1 milliárd USD áthidaló hitelt szavaztak meg. Az első 350 millió ECU-s részletet 1990. ápr.-ban, a másik 250 millió ECU-t 1991-ben folyósították.

Az esetleges társulás gondolatát Magyarországgal és Lengyelországgal több vezető EK-politikus már 1989 őszén felvetette. A legkonkrétabb elképzelés Margaret Thatcher akkori brit miniszterelnöke volt, aki 1989. nov. 14-i alsóházi nyilatkozatában „török típusú” társulást javasolt az érdekelt kelet- és közép-európai országokkal. Az EK hivatalos döntése 1990. ápr. 29-én a dublini csúcstalálkozón született.

A kelet- és közép-európai országok számára az EK új típusú ún. európai társulást ajánl, amely figyelembe veszi az adott országok sajátosságait és problémáit. Magyarországgal az EK társulási tárgyalásai 1990. szept.-ben indultak, és a társulási szerződésünk parafálására 1991. nov. 14-én került sor.

Magyarország társulása az EK-val a kereskedelem kölcsönös, de aszimmetrikus liberalizálásán alapul. A szerződés életbelépésével az ipari termékek mintegy 60%-ára az EK azonnal eltöröl minden vámot és kereskedelmi korlátozást, míg a többire a liberalizálás 5 év alatt valósul meg. Ez alól csak az önkéntes exportkorlátozás alá eső termékek képeznek kivételt. Ez utóbbi termékekről (textil, szén és acél) külön jegyzőkönyvekben intézkednek, s ebben a szférában a kereskedelem liberalizálására 2000-ig kerül sor.

Magyarországnak néhány a hazai ipar által nem gyártott (mintegy 200) termékre már 3 éven belül teljesen le kell bontania vámjait az EK-val szemben. A magyar import mintegy 5%-ára tehát 1994. jan. 1-jéig a vámok 3 lépcsőben nullára csökkennek. A többire a liberalizálást 1995. jan. 1-jével kell elkezdni. Az ún. „normál” listát illetően, ami a magyar importnak közel 50%-át érinti, ez ugyancsak 3 lépcsőben már 1997. jan.1-jéig megvalósulna. A fennmaradó, ún. „lassító” listán

szereplő termékekre a vámlebontást 2000. dec. 31-éig kell befejezni. A társulási egyezmény kiterjed a mezőgazdasági termékekkel szembeni fokozatos könnyítésekre, de szabad kereskedelmet ebben a szférában nem tűz ki célul. Magyarország hozzájut az EK csúcstechnikai fejlesztési programjaihoz. A társulási szerződés bizonyos lehetőséget ad a magyar munkaerő külföldi munkavállalását illetően. Magyarország cserébe szabad letelepedési jogot biztosít az EK-országok vállalkozóinak. A társulási szerződés bizonyos jogharmonizációs kötelezettségeket (pl. iparvédelem, versenyjog, környezetvédelem stb.) ír elő Magyarországra számára. A felek politikai téren rendszeres párbeszédet folytatnak. A szerződés kereskedelmi részét 1992. jan. 1-jétől alkalmazzák, a többi részek pedig a ratifikációs eljárások után lépnek életbe. A felek Társulási Tanácsot hoznak létre, amely évente vizsgálja meg a megállapodások teljesülését.

A társulási egyezmény csak általános és egyoldalú deklarációt tartalmaz a távlati teljes jogú tagságról.

Az EK-tagság alternatívájaként korábban felmerült az EFTA-hoz való társulás vagy csatlakozás. Egyes nyugati politikusok is pártolták ezt a gondolatot, s az EFTA-t az EK-tagság „váró-” vagy „előszobájaként”, valamint helyettesítőjeként ajánlották. Az EFTA Közép-Európa számára nem integrációs alternatíva. Mintegy 30 millió fős piacként túl szűk, s a szervezet országainak pénzügyi forrásai sem elegendőek a kelet-európai igényekhez képest. Az EFTA-országok sem érdekeltek a kelet-európai régió problémáinak a felvállalásában. 1990-ben Magyarország exportjának 12%-a, importjának pedig 15%-a bonyolódott az EFTA-országokkal. Ennek mintegy kétharmada (az export 7,5%-a és az import közel 10%-a) egyedül Ausztriára jutott. Svájc mellett (a magyar külkereskedelemben 2–3%-os részesedésével) a többi tagországnak marginális szerepe van a magyar külkereskedelemben. Magyarország az EFTA-országokkal is szabadkereskedelmi megállapodásokra törekszik. Ez logikusan következik az EK-val való társulásból.

Az európai integrációs folyamatokba való beépülés komplex, sokirányú és esetenként fájdalmas alkalmazkodási erőfeszítéseket tesz szükségessé. Az integrációból hatalmas előnyök származhatnak, és stratégiai jelentőségét az adja, hogy az EK-ba való beépülés az elmúlt fél évszázad után most ígér reális lehetőséget a fejlett európai centrumhoz való felzárkózásra. Az előnyök nem biztosítottak automatikusan, ellenkezőleg, rossz alkalmazkodás esetén fennáll a periferiális helyzet konzerválódásának a veszélye és a hátrányok túlsúlyba kerülhetnek.

Az európai integrációba való bekapcsolódás a külkereskedelem jelentős bővítését teheti lehetővé. Magyarország exportja az EK irányában 1989-ben 20%-kal, 1990-ben pedig 16%-kal bővült. Az importban ugyanezek a növekedési ütemek 27 és 8% voltak. 1990-ben exportunk meghaladta a 3 milliárd ECU-t (3,7 milliárd USD-t), importunk pedig a 3,2 milliárd ECU-t (3,8 milliárd USD-t). Magyarország EK-ba irányuló főre eső exportja alig több, mint évi 300 USD. Ugyanez a mutató Belgium esetében mintegy 7500 USD-t tesz ki, de Portugália és Spanyolország esetében is meghaladja az 1200 USD-t. A magyar EK-kereskedelemnek mintegy 70%-a Németországgal és Olaszországgal bonyolódik. 1990-ben az NSZK részesedése (NDK nélkül) az exportunkban 52,4%, az importunkban pedig 56% volt. Ugyanezek az arányok Olaszországra 17,7%-ot és 13%-ot tettek ki.

Az elmúlt évtizedek tapasztalatai azt mutatják, hogy a piaci integrációkhoz való csatlakozás többnyire a kereskedelmi és fizetési mérlegek romlásával jár együtt. Ez aligha lesz kevésbé érvényes a közép-európai országokra, amelyek gazdasága a strukturális gyengeségek és az örökölt merevségek miatt várhatóan nehezebben alkalmazkodik. A társulás egyensúlyrontó hatásai különösen kedvezőtlenek lehetnek, amikor a jelentős adósságszolgálati terhek éppen fizetésimérleg-többletet tennének szükségessé. A kívánatos külkereskedelmi egyensúly érdekében az aszimmetrikus liberalizáláson túl átfogó és átgondolt stratégiákra és támogató politikákra lehet szükség, mind az EK, mind az érintett országok részéről.

A társuláson keresztül a dinamikus piaci előnyök alapján a gazdasági növekedés gyorsulása várható. Egy EK bizottsági jelentés szerint, ha a szabadpiaci reformokat végrehajtják, a jelenlegi negatív növekedési rátákkal szemben a régió gazdasági növekedése 1992–93-at követően évi 5–6%-ra gyorsulhat. Egyes vélemények szerint ennek összeurópai dinamizáló hatásai lehetnek, s a

délkelet-ázsiai régió mellett Európa az 1990-es évek második felében a világgazdaság egyik növekedési övezetévé válhat. A szerkezeti váltás a munkaerőforrások jobb kihasználását eredményezheti, s a növekedés gyorsulásával a munkanélküliség fokozatosan kezelhetővé válhat. Viszont kellő stratégiák és politikák híján a társulás negatív hatással lehet a makrogazdasági teljesítményekre. Az egyensúlyzavarok súlyos cserearány-veszteségekkel járhatnak. Az egyensúlyhiány folyamatos valutaleértékelésre kényszeríthet, amely nemkívánatos mértékben táplálhatja az inflációs folyamatokat. Az infláció és az egyensúlyhiány a gazdaságpolitikát restriktív irányba szoríthatja, ami tovább hátráltatja a konszolidáció és a szerkezetváltás folyamatát. A várt növekedési hatások ilyen körülmények között elmaradhatnak. Kelet- és Közép-Európa integrálásában az EK-t többirányú gazdasági és politikai érdekek motiválják. A régió mintegy 130 millió fős piac, amely, mint a lengyel vagy a magyar importliberalizáció eredményei sejtetik, már rövid távon nagy értékesítési lehetőségeket nyújt a nyugati vállalatok számára. Hosszabb távon a potenciális piaci lehetőségek még inkább számottevőek. Ezt eredményezheti a tartós javak fogyasztásának bővülése, minőségi lecserélése (pl. magasabb műszaki színvonalú, alacsonyabb fogyasztású, vagy környezetkímélő gépek és fogyasztási cikkek), a lakásépítés lemaradásának a felszámolása, a szolgáltatások és az infrastruktúra fejlesztése stb. Kelet és Közép-Európában az integráció hatalmas üzleti és fejlesztési lehetőségeket nyithat, amihez kedvező háttérrel szolgáltathatnak a szakképzett munkaerő viszonylag alacsony költsége és az olcsó szolgáltatások. A felzárkózás a termelékenységben és a fogyasztásban a gazdaság széles szektorainak a fejlesztésén keresztül, mind a kínálati, mind a keresleti oldalról nagyfokú dinamizmust adhat az egész európai gazdaságnak. A közép- és kelet-európai régió demokratikus átalakulása, gazdasági és politikai konszolidációja az EK alapvető politikai és biztonsági érdeke. A szélesebb látókörű nyugat-európai politikusok felismerték, hogy Európa egyesüléséből a kelet-közép-európai régiót nem lehet kihagyni, az egységes, biztonságos és stabil Európa nem szűkíthető csak a kontinens egyik felére.

Ugyanakkor a társulási tárgyalások nehézségei már jelezték, hogy jelentősek a politikai és gazdasági ellenérzések és ellenérdekeltségek a régió integrálásával szemben. A teljes jogú tagság esetén ezek még inkább előtérbe kerülhetnek.

A kelet-európai forradalmi változások után a régió a szociális nyugtalanság, a társadalmi konfliktusok, valamint az etnikai-nemzeti összecsapások színterévé vált. A Nyugatot felkészületlenül érte a kelet-európai biztonságpolitikai vákuum keletkezése, s különösen nem bizonyult képesnek ez ideig válasza az új biztonsági kihívásokkal szemben. Az EK-politikusok széles köre nem kívánja elkötelezni magát a régió konfliktusainak kezelését és megoldását illetően, s ezért lehetőleg ezen országok távol tartására törekszik a nyugat-európai integrációtól. Az EK végül nem vállalt kötelezettséget a társuló országok teljes jogú tagságára, ezért ilyen véleményekkel és érdekekkel távlatilag is komolyan számolni kell.

Rövid távon nem elhanyagolhatók az EK részéről a gazdasági ellenérdekeltségek. A régió az EK számára még marginális partner és ezen változtatni csak hosszabb idő alatt lehetséges.

Az EK exportjában 1990-ben a 6 közép-és kelet-európai ország részesedése 1,9% (a Szovjetunióval 3,25%), importjában pedig 2% (a Szovjetunióval 3,3%) volt. A 7 ország (380 millió lakossal) külkereskedelme nagyjából megfelel Svájc (6,5 millió lakossal) EK-forgalma nagyságrendjének (1990-ben 34,3 milliárd ECU export). 1990-ben Tajvan 46 milliárd USD értékben exportált az EK-ba.

Az EK szempontjából visszatartó hatású a tökéletlen piacgazdaság, a partnerek megbízhatatlansága, az eladósodással kapcsolatos múltbeli negatív tapasztalatok, a rejtett protekcionizmussal szembeni tradicionális bizalmatlanság (a korábbi kereskedelmi diplomáciánk által okozott bizalmi károk), a jogi bizonytalanság, és a fejletlen infrastruktúra stb. A kelet-európai országok strukturális gyengeségei, az export túlzott koncentrációja az ún. érzékeny termékekre szintén ellenérdekeltséget teremtenek a kereskedelemben és a kooperációban.

Hosszabb távon az egyik kritikus kérdés a kelet-európai mezőgazdaság. Magyarország korábban több EK-tagország hagyományos agrárszállítója volt. Az 1960-as évektől agrárexportunk a közös

agrárpolitika következtében fokozatosan visszaszorult. Az 1960-as évek közepén a magyar exportnak még több mint 60%-a volt mezőgazdasági termék. Ez az arány 1974-re 40%-ra, 1981-re 30%-ra, 1990-re pedig 25,6%-ra csökkent. Természetesen a struktúraváltozások is ilyen irányba hatottak.

Az agrárpolitikának közvetlenül leginkább negatív hatása az élőállat- és húsexportra volt. Az EK-ba irányuló magyar agrárexportnak 1974-ben még 51%-a jutott erre a kategóriára, míg ez az arány 1981-ben már csak 20%, 1990-ben pedig kevesebb mint 15% volt.

A csatlakozás esetén az EK-nak nemcsak újra meg kellene nyitnia agrárpiacait a kelet-európai országok előtt, hanem az agrártámogatások terhei is tovább duzzadnának.

Az EK történetében először próbálkozik olyan régió a csatlakozással, amely jelentős agrárexport-többletekkel rendelkezik, s a termékek széles körében komparatív költségelőnyei vannak az EK-farmerekkel szemben. Az élelmiszerhiányt Lengyelországban néhány év alatt felszámolták, s az EK-számítások szerint a termelés alacsony hatékonysága ellenére a lengyel mezőgazdaság költségszintje kétharmada az EK-énak. Rövid idő alatt hasonló történhet Románia és Bulgária esetében.

Nem véletlen, hogy az agrárlobby Franciaországban már aktivizálódott, s várhatóan a jövőben is az egyik fő ellenfele lesz a közép- és kelet-európai régió bármilyen közeledésének. Ezt diplomáciánkban figyelembe kell venni, azzal, hogy a közös agrárpolitika ellenfelei hatékony szövetségeink lehetnek. Hasonlóan ellenérdekeltek közeledésünkben a különböző „válságiparági” lobbyk (textilipar, acélipar, vegyipar) a tagországokban. Szélesek a félelmek, különösen egyes kevésbé fejlett országokban, hogy az újonnan belépő közép-európai országok alacsonyabb költségeikkel fenyegető versenytársaikká válhatnak az integrált piacokon belül. Ezek az országok attól is félnek, hogy a közép- és kelet-európai országokkal meg kell osztoznuk az EK szűkös támogatási forrásain, s a régió dinamikus piacai magántőke-befektetéseket csábíthatnak el. Erre Spanyolországban és Portugáliában vannak bizonyos negatív tapasztalatok.

A kelet-európai változások kapcsán kiújultak a „kibővülés” vagy „elmélyülés” hívei közötti nézeteltérések. A fejlett EFTA befogadásával az EK tagjainak a száma elérné a 19-et, ami mellett kérdésessé válhat a szupranacionális struktúrák hatékony működtetésének a lehetősége. Sokan a közép-európai országok csatlakozásában még inkább a „felhígulás” veszélyét látják. Ezért széles körűek azok a vélemények, hogy ezeket az országokat kívül kell tartani az integráció „belső körén”, s a csatlakozásukra lazább formákat kell keresni. Attól félnek, hogy a kibővülés következtében a már napirenden lévő integrációs tervek (belső piac, monetáris unió, politikai egyesülés) is meghatározatlan időre halasztást szenvedhetnek.

A kelet-közép-európai országok kétségtelenül nincsenek felkészülve a teljes jogú tagságra és a szorosabb integráció követelményeinek való megfelelésre. Ugyanakkor nem érdekeltek az integráció elmélyülésének akadályozásában, abból nem várhatnak semmilyen előnyt saját maguk számára. Közép- és Kelet-Európa erős és stabil integrált EK-ban érdekelt, így remélhet tényleges segítséget problémái megoldásában.

Palánkai Tibor

## Külkereskedelem

### *Külkereskedelmi forgalom (M Ft, folyó áron)*

Év	Import	Export	Év	Import	Export
1976	217874	192861	1984	353569	379044
1977	256606	227100	1985	394748	410297



1978	289071	228343	1986	425005	406204
1979	292938	265838	1987	443956	432609
1980	283489	263225	1988	460894	492326
1981	300173	284600	1989	523507	571323
1982	300048	301609	1990	544921	603636
1983	327579	338383	1991 *	924103	801934

Megjegyzés: Az adatok a közvetlen forgalomra vonatkoznak és határparitáson szerepelnek 1976. I. 1-jétől 1981. IX. 30-ig az MNB által jegyzett kereskedelmi árfolyamon, 1981. X-től hivatalos devizaárfolyamon KSH előzetes adat.

***A külkereskedelmi forgalom egyenlege (Mrd Ft; szerződéses áron, a tényleges fuvar költségek figyelembevételével)\****

Év	Rubelel- számolások	Nem rubelel- számolások	Összesen
1974	+ 3,3	– 28,0	– 24,7
1975	– 14,9	– 23,6	– 38,5
1976	– 8,9	– 14,6	– 23,5
1977	– 4,8	– 23,6	– 28,4
1978	– 17,0	– 42,8	– 59,8
1979	– 14,7	– 10,3	– 25,0
1980	– 17,3	– 0,9	– 18,2
1981	– 14,0	+ 1,1	– 12,9
1982	– 18,3	+ 19,7	+ 1,4
1983	– 14,6	+ 27,8	+ 13,2
1984	– 6,3	+ 35,2	+ 28,9
1985	+ 7,2	+ 12,1	+ 19,3
1986	+ 0,06	– 18,3	– 18,3
1987	+ 3,3	– 16,8	– 13,5
1988	+ 3,0	+ 30,2	+ 33,1
1989	+ 14,5	+ 35,6	+ 50,1
1990	+ 0,3	+ 68,5	+ 68,8
1991**	– 6,9***	–115,3****	– 122,2

\* Behozatali többlet (–), kiviteli többlet (+). \*\* Az 1991. évi adatok határparitáson előkalkulált fuvar költségek figyelembevételével. \*\*\* Nem konvertibilis elszámolások. \*\*\*\* Konvertibilis elszámolások.

***A külkereskedelmi forgalom árindexei és a cserearány-változások***

Év	Behozatali árindex		Kiviteli árindex		Csere- arányindex	
----	-----------------------	--	---------------------	--	----------------------	--

Előző év = 100,0	1973 = 100,0	Előző év = 100,0	1973 = 100,0	Előző év = 100,0	1973 = 100,0	
<i>Rubelelszámolások</i>						
1974	100,9	100,9	101,3	101,3	100,4	100,4
1975	125,7	126,8	114,7	116,2	91,2	91,6
1976	98,2	124,5	96,1	111,7	97,9	89,7
1977	106,4	132,5	103,2	115,3	97,0	87,0
1978	101,5	134,5	99,2	114,4	97,7	85,1
1979	101,2	136,2	99,4	113,8	98,2	83,6
1980	94,5	128,7	93,5	106,4	98,9	82,7
1981	109,0	140,3	104,8	111,5	96,1	79,5
1982	107,4	150,7	104,0	116,0	96,8	77,0
1983	108,0	162,8	105,1	122,0	97,3	75,0
1984	105,6	172,0	103,4	126,1	97,9	73,4
1985	105,9	182,1	105,2	132,6	99,3	72,8
1986	106,6	194,1	106,3	140,9	99,7	72,6
1987	94,7	183,8	97,5	137,4	103,0	74,8
1988	93,4	171,5	96,5	132,6	103,3	77,3
1989	108,1	185,4	112,1	148,6	103,7	80,2
1990	96,5	178,9	99,6	148,0	103,2	82,8
<i>Nem rubelelszámolások</i>						
1974	139,5	139,5	118,9	118,9	85,2	85,2
1975	100,4	140,0	93,4	111,1	93,0	79,4
1976	88,7	124,1	94,5	105,0	106,5	84,6
1977	107,7	133,6	103,6	108,8	96,2	81,4
1978	98,8	132,0	99,6	108,4	100,8	82,1
1979	110,6	146,0	109,3	118,5	98,8	81,2
1980	102,0	149,0	103,6	122,7	101,6	82,3
1981	100,8	150,1	103,0	126,4	102,2	84,1
1982	99,7	149,6	98,6	124,6	98,9	83,2
1983	108,1	161,7	105,5	131,4	97,6	81,2
1984	108,3	175,1	105,7	138,8	97,6	79,2
1985	101,9	178,4	100,8	139,9	98,9	78,3
1986	103,5	184,6	96,2	134,6	92,9	72,7
1987	109,4	202,0	109,3	147,1	99,9	72,6
1988	113,8	229,9	115,8	170,3	101,8	73,9

1989	115,3	265,1	117,8	200,6	102,2	75,5
1990	116,4	308,6	114,5	229,7	98,4	74,3

Megjegyzés: Az árindexek az árváltozások és az árfolyamváltozások hatását együttesen tükrözik.

### ***A külkereskedelmi forgalom értéke (folyó áron)***

	1989			
	Mrd Ft	%	Mrd Ft	%
<b><i>Behozatal</i></b>				
Rubelelszámolások	200,8	38,4	159,3	29,2
Nem rubelelszámolások	322,7	61,6	385,6	70,8
Összesen	523,5	100,0	544,9	100,0
Ebből:				
KGST-országok	207,4	39,6	185,2	34,0
EGK-országok	151,8	29,0	169,1	31,0
EFTA-országok	72,2	13,8	83,6	15,4
<b><i>Kivitel</i></b>				
Rubelelszámolások	215,9	37,8	158,9	26,3
Nem rubelelszámolások	355,4	62,2	444,7	73,7
Összesen	571,3	100,0	603,6	100,0
Ebből:				
KGST-országok	238,9	41,8	192,7	31,9
EGK-országok	141,8	24,8	194,5	32,2
EFTA-országok	60,8	10,7	72,4	12,0

Megjegyzés: A behozatal és a kivitel adatai a közvetlen forgalomra vonatkoznak. Az értékek határparitáson, az előkalkulált fuvar költségekkel szerepelnek.

### ***Az EK részesedése Magyarország külkereskedelmében (%)***

	1960	1974	1981	1990		1960	1974	1981	1990
Import	13,0	21,0	23,3	31,0	Export	10,2	15,4	17,0	32,2

### ***Magyar húsexport a főbb EK-országokba (tonna)***

	Nyers hús	Ebből:	
marha és borjú	sertés		
Olaszország			
1974	134862	67572	18727
1981	21791	2369	5242
1990	22444	1107	2772

<b>NSZK</b>			
<b>1974</b>	<b>18704</b>	<b>2388</b>	<b>–</b>
<b>1981</b>	<b>5480</b>	<b>–</b>	<b>3333</b>
<b>1990</b>	<b>5834</b>	<b>108</b>	<b>4764</b>
<b>Franciaország</b>			
<b>1974</b>	<b>28527</b>	<b>14442</b>	<b>7184</b>
<b>1981</b>	<b>4765</b>	<b>215</b>	<b>3844</b>
<b>1990</b>	<b>4133</b>	<b>–</b>	<b>3916</b>

**Magyarország legfontosabb külkereskedelmi partnerei (%-os részesedés a forgalomból)**

Ország	Behozatal						Kivitel					
1980	1986	1987	1988	1989	1990	1980	1986	1987	1988	1989	1990	
Szovjetunió	28,9	30,7	28,6	25,2	22,1	19,1	31,1	35,0	33,7	28,0	25,1	20,2
NSZK	12,2	12,8	14,1	14,1	16,0	17,4	9,8	8,4	10,0	11,0	11,9	16,9
Ausztria	5,5	6,3	6,6	7,3	8,6	10,0	4,2	4,7	5,1	5,7	6,5	7,5
NDK	7,2	6,9	6,6	6,4	6,2	5,9	7,2	6,6	5,8	5,4	5,4	3,1
Csehszlovákia	5,4	5,3	5,6	5,1	5,2	4,7	6,4	6,1	5,2	5,5	5,1	4,1
Olaszország	3,3	2,8	2,8	3,2	3,4	4,1	4,6	3,2	3,7	4,3	4,7	5,9
Jugoszlávia	2,6	2,7	2,2	3,0	3,5	2,3	3,0	3,1	2,6	2,8	4,7	4,7
Egyesült Államok	2,6	1,9	2,4	2,1	2,5	2,6	1,4	2,4	3,1	3,0	3,3	3,5
Lengyelország	3,8	4,9	4,1	4,2	3,3	2,4	4,1	4,4	3,6	3,4	3,2	1,7
Franciaország	2,3	1,9	2,0	2,0	2,2	2,1	1,8	1,6	1,9	2,0	2,4	2,7
Nagy-Britannia	2,2	1,8	1,7	1,8	2,2	2,1	1,1	1,2	1,4	1,8	1,8	2,0
Svájc	2,8	2,1	2,6	2,6	2,9	3,1	1,3	1,6	1,5	1,8	1,7	1,9
Románia	2,2	2,0	1,9	1,8	1,6	0,9	2,6	2,1	1,9	1,8	1,5	1,8
Hollandia	1,5	1,5	1,5	1,8	2,1	2,1	1,2	1,1	1,1	1,2	1,3	1,5
Svédország	1,3	1,1	1,2	1,5	1,3	1,5	1,0	0,9	1,0	1,2	1,3	1,4
Japán	1,5	1,5	1,3	1,5	1,6	2,1	0,2	0,5	0,8	1,0	1,2	1,2
Belgium és Luxemburg	0,9	1,3	1,6	1,5	1,6	1,7	0,4	0,7	0,7	0,8	0,8	1,2
India	0,3	0,5	0,6	0,7	0,8	0,7	0,4	0,3	0,7	0,8	0,8	1,1
Törökország	0,2	0,1	0,3	0,2	0,3	0,3	1,1	0,5	0,8	1,0	1,0	1,1
Finnország	1,1	0,6	0,6	0,8	0,8	0,7	0,7	0,5	0,7	0,9	1,0	1,0

### **Magyarország legfontosabb exportcikkei**

	1980	1987	1988	1989	1990	Az összes kivitel értékének %-ában
Gyógyszer és gyógyszeralapanyag (Mrd Ft)	9,2	19,1	20,0	24,2	26,5	4,4
Nyers hús (1000 t)	160,9	190,4	188,7	188,7	234	4,2
Hengerelt acél (1000 t)	1001	1020	1024	930	1079	3,5
Kőolaj és kőolajtermékek (Mrd Ft)	3,0	7,5	9,0	12,0	17,4	2,9
Autóbusz (db)	11014	10925	10892	9499	7991	2,8
Műanyag-alapanyag, sajtolóanyag (1000 t)	129	269,1	381,3	330,8	359	2,8
Alsó- és felsőruházati konfekcióipari termék (Mrd Ft)	7,4	11,8	11,8	13,7	15,0	2,5
Vágott baromfi (1000 t)	135,2	206,4	234,4	174,2	189	2,4
Kohó- és tömbösített alumínium (1000 t)	69,0	63,4	59,1	76,5	122	2,0
Irányítástechnikai termékek és berendezések (Mrd Ft)	4,0	7,6	10,1	12,3	11,6	1,9
Komplett gyárberendezés (Mrd Ft)	9,0	11,2	12,8	11,5	8,7	1,5
Alumíniumtermék (1000 t)	28,9	57,9	64,7	67,7	68	1,5
Közútigépjármű- résztermék (1000 db)	93,4	139,0	106,4	98,7	462	1,3
Búza (1000 t)	814	1281	1770	1426	1120	1,1
Bőr lábbeli (M pár)	21,0	20,0	16,3	13,9	10	1,1
Izzólámpa (M db)	335	366	362	403	375	1,0
Főzelékkonzerv (1000 t)	228	327,5	350,2	300,6	249	1,0
Gyümölcskonzerv (1000 t)	116	171,3	181,2	208,2	204	1,0
Napraforgóolaj (1000 t)	84,7	186,9	205,4	179,2	200	1,0
Műtrágya (hatóanyagban, 1000 t)	209	381	352	390	341	0,9
Szőlőbor (1000 hl)	2092	1714	1834	1934	1287	0,8

Kalcinált timföld (1000 t)	600	665	715	677	613	0,8
Növényvédő szer (1000 t, hatóanyagban)	11,7	32,4	31,4	30,3	19	0,7
Gyümölcs (1000 t)	454	422	366	372	358	0,7
Kötött felsőruházat (1000 t)	3,8	5,0	5,2	4,9	3,7	0,7
Húskonzerv (1000 t)	36	51	52	39	42	0,7
Háztartási és közszükségleti villamos készülék (Mrd Ft)	1,5	2,0	2,5	2,9	4,1	0,7
Vágójuh (1000 t)	27	30	33	29	27	0,7

### A behozatal és a kivitel áruszerkezete (M Ft, határparitáson)

Év	Energiahordozók, villamos energia	Anyagok, félkész termékek, alkatrészek	Gépek, szállítóeszközök, egyéb beruházási javak	Fogyasztási iparcikkek	Élelmiszeripari anyagok, élő állatok, élelmiszerek	Összesen
<b>Behozatal</b>						
1986	78053	192403	73466	50702	30381	425005
1987	67401	209272	79670	55601	32012	443956
1988	59768	236034	76983	54433	33677	460895
1989	57573	264759	94625	69026	37524	523507
1990	75262	252089	96805	79404	41361	544921
<b>Kivitel</b>						
1986	7519	122871	126322	67231	82262	406205
1987	8054	137524	128594	73471	84965	432608
1988	10145	166687	133558	79601	102335	492326
1989	12883	208150	137060	89501	123731	571325
1990	14239	228907	121400	99751	139339	603636

### A külkereskedelmi forgalom áruszerkezete főbb országoként, 1990 (%)

Ország	Energiahordozók, villamos energia	Anyagok, félkész termékek, alkatrészek	Gépek, szállítóeszk. egyéb beruházási javak	Fogyasztási iparcikkek	Élelmiszeripari anyagok, élő állatok, élelmiszerek	Összesen
<b>Behozatal</b>						
Ausztria	0,4	60,6	18,7	17,2	3,1	

Belgium és Luxemburg	0,1	82,6	7,9	8,6	0,7
Cseh-Szlovákia	3,6	37,2	24,8	25,4	8,9
Egyesült Államok	0,0	47,8	29,5	7,3	15,4
Franciaország	0,1	63,3	17,0	15,6	4,0
Hollandia	0,1	54,6	25,3	13,3	6,7
Japán	–	40,0	35,2	24,8	0,1
Jugoszlávia	10,7	47,3	4,9	30,3	6,9
Lengyelország	4,0	43,7	25,8	13,5	13,1
Nagy-Britannia	3,7	60,5	18,0	13,7	4,2
NDK	4,4	32,8	23,8	36,0	3,0
NSZK	0,1	59,8	26,9	11,2	2,0
Olaszország	0,0	56,3	18,9	20,1	4,6
Románia	9,3	29,2	17,6	38,6	5,3
Svájc és Liechtenstein	0,0	60,4	22,9	13,4	3,3
Svédország	0,0	65,1	22,4	10,9	1,6
Szovjetunió	48,6	35,1	8,1	5,6	2,5
Összesen	13,8	46,3	17,8	14,6	7,6
	<i>Kivétel</i>				
Ausztria	13,4	49,3	7,9	12,9	16,4
Belgium és Luxemburg	0,1	42,6	4,0	18,7	34,6
Cseh-Szlovákia	0,2	23,6	42,7	19,2	14,3
Egyesült Államok	0,2	34,7	13,5	27,4	24,2
Franciaország	0,1	27,9	4,1	38,8	29,1
Hollandia	0,3	32,6	5,6	28,9	32,7
Japán	–	68,3	1,8	15,5	14,4
Jugoszlávia	3,5	37,7	8,6	4,7	45,5
Lengyelország	0,3	27,9	30,6	20,8	20,3
Nagy-Britannia	0,3	50,0	5,7	30,0	14,0
NDK	0,1	35,8	46,3	8,7	9,1
NSZK	2,9	43,7	12,3	21,2	19,8
Olaszország	0,7	47,6	4,8	7,0	39,8
Románia	1,2	15,6	13,2	7,8	62,2
Svájc és Liechtenstein	23,6	29,5	5,8	12,5	28,7
Svédország	0,3	39,3	7,4	20,5	32,5
Szovjetunió	0,2	17,7	39,3	18,1	24,7

Összesen	2,4	37,9	20,1	16,5	23,1
----------	-----	------	------	------	------

***A behozatal áruszerkezete, 1990 (folyó árak alapján, %)***

	Rubelel- számolások	Nem rubelel- számolások	Összesen
Energiahordozók, villamos energia	26,5	8,6	13,8
Anyagok, félkész termékek, alkatrészek	35,4	50,7	46,3
Ebből: Nyers- és alapanyagok	12,6	8,2	9,5
Félkész termékek	14,2	26,6	23,0
Alkatrészek	8,6	15,9	13,8
Gépek, szállítóeszközök, egyéb beruházási javak	17,2	18,0	17,8
Fogyasztási iparcikkek	17,7	13,3	14,6
Élelmiszer-ipari anyagok, élő állatok, élelmiszerek	3,2	9,4	7,6
Ebből: Mezőgazdasági termékek, élő állatok	0,4	3,2	2,4
Élelmiszer-ipari termékek	2,8	6,2	5,2
Összesen	100,0	100,0	100,0

***A kivitel áruszerkezete, 1990 (folyó árak alapján, %)***

	Rubelel- számolások	Nem rubel- elszámolások	Összesen
Energiahordozók, villamos energia	0,3	3,1	2,4
Anyagok, félkész termékek, alkatrészek	20,8	44,0	37,9
Ebből: Nyers- és alapanyagok	3,0	12,2	9,8
Félkész termékek	7,7	27,6	22,3
Alkatrészek	10,1	4,3	5,8
Gépek, szállítóeszközök, egyéb beruházási javak	43,9	11,6	20,1
Fogyasztási iparcikkek	19,2	15,6	16,5
Élelmiszer-ipari anyagok, élő állatok, élelmiszerek	15,9	25,7	23,0
Ebből: Mezőgazdasági termékek, élő állatok	5,1	6,7	6,2
Élelmiszer-ipari termékek	10,8	19,0	16,8
Összesen	100,0	100,0	100,0



**A behozatal volumenindexei, 1990 (1980 %-ában)**

	Rubelel- számolások	Nem rubel- elszámolások	Összesen
Energiahordozók, villamos energia	92,6	421,6	123,1
Anyagok, félkész termékek, alkatrészek	88,0	97,3	95,6
Gépek, szállítóeszközök, egyéb beruházási javak	53,7	148,9	94,4
Fogyasztási iparcikkek	134,2	232,5	179,3
Élelmiszer-ipari anyagok, élő állatok, élelmiszerek	90,1	124,6	118,9
Összesen	85,1	125,0	107,7

**A kivitel volumenindexei, 1990 (1980 %-ában)**

	Rubelel- számolások	Nem rubelel- számolások	Összesen
Energiahordozók, villamos energia	68,5	255,7	217,1
Anyagok, félkész termékek, alkatrészek	83,3	196,8	161,3
Gépek, szállítóeszközök, egyéb beruházási javak	88,8	135,1	103,0
Fogyasztási iparcikkek	114,9	133,4	128,4
Élelmiszer-ipari anyagok, élő állatok, élelmiszerek	115,7	143,9	137,4
Összesen	95,0	165,6	136,2

**A külkereskedelmi forgalom devizacsoportok és főbb országok szerint**

Ország	1980	1985	1986	1987	1988	1989	1990
	<i>Rubelelszámolások (M Rbl)</i>						
	<i>Behozatal</i>						
Összesen	4863	7129	7524	7645	7672	7047	5787
Ebből:							
Szovjetunió	2877	4232	4490	4454	4313	3982	3169
NDK	688	970	1026	1072	1114	1090	1116
Csehszlovákia	535	726	772	866	863	849	835
Lengyelország	353	597	621	597	655	548	347
Románia	209	248	285	239	296	274	152

Bulgária	133	223	207	205	239	147	95
Kuba	30	28	25	31	30	22	6
Vietnam	8	17	19	21	25	30	21
Albánia	7	17	17	19	16	14	13
Koreai NDK	7	9	5	20	22	29	11
Mongólia	4	7	6	7	5	10	7
	<i>Kivétel</i>						
Összesen	4339	7512	7635	7800	7890	7590	5785
Ebből:							
Szovjetunió	2385	4584	4647	4878	4767	4547	3875
NDK	643	918	918	900	964	1021	560
Csehszlovákia	530	851	850	814	923	947	838
Lengyelország	350	490	544	549	546	501	208
Románia	205	259	288	290	324	283	128
Bulgária	106	200	218	206	185	116	48
Kuba	49	123	77	59	66	74	26
Vietnam	46	38	49	48	40	36	39
Albánia	9	18	22	19	18	16	16
Koreai NDK	5	9	6	12	39	31	23
Mongólia	6	10	10	9	10	14	16
	<i>Nem rubelelszámolások (M USD)</i>						
	<i>Behozatal</i>						
Összesen	4576	4057	4667	5026	5167	5436	6119
Ebből:							
NSZK	1064	926	1178	1309	1262	1408	1503
Ausztria	482	519	586	622	667	758	859
Olaszország	282	221	259	264	287	298	350
Jugoszlávia	229	262	230	201	272	300	195
Egyesült Államok	223	230	178	228	187	221	228
Szovjetunió	63	164	103	125	73	34	264
Svájc és Liechtenstein	244	158	193	241	234	258	266
Franciaország	202	148	177	188	184	194	178
Nagy-Britannia	189	155	170	163	167	194	183
Hollandia	132	105	136	145	163	180	181
Japán	130	133	138	116	128	139	181
Svédország	115	87	102	115	137	116	129

Belgium és Luxemburg	80	87	121	149	137	143	147
	<i>Kivitel</i>						
Összesen	4421	4211	4191	4702	5662	5975	7064
Ebből:							
NSZK	799	645	746	919	1070	1143	1616
Ausztria	343	441	418	461	554	624	719
Olaszország	375	249	284	338	412	449	563
Jugoszlávia	239	299	274	235	274	396	454
Egyesült Államok	111	194	212	286	289	321	339
Szovjetunió	490	395	264	290	279	239	245
Svájc és Liechtenstein	103	152	137	136	177	160	180
Franciaország	146	114	140	178	192	230	258
Nagy-Britannia	90	101	106	129	174	173	194
Hollandia	98	77	99	100	114	128	145
Japán	12	29	47	70	98	111	111
Svédország	85	63	75	95	119	126	135
Belgium és Luxemburg	36	32	58	65	78	84	111

## Kereskedelem

### A kiskereskedelem főbb adatai\*

	1988	1989	1990
	<i>Boltok és vendéglátóhelyek száma</i>		
Gazdálkodó szervezetek	55045	53502	46491
Ebből: szerződéses	11385	11570	8397
Magánkereskedelem	34541	39612	60141
Együtt	89586	93114	106632
	<i>Hálózati létszám (ezer fő)</i>		
Gazdálkodó szervezetek	276,8	266,6	248,9
Ebből: szerződéses	35,4	37,9	n. a.
Magánkereskedelem	60,2	68,2	60,1**
Együtt	337,0	334,8	n. a.

	<i>Eladási forgalom (Mrd Ft)</i>		
Gazdálkodó szervezetek	678,7	785,9	883,4
Ebből: szerződéses***	52,1	63,1	n. a.
Magánkereskedelem	88,0	115,9	195,3
Együtt	766,6	901,8	1078,7

\* Jogi személyiségű gazdasági és költségvetési szervezetek. A létszám- és a forgalomadatok a kiskereskedelmi egységnek (bolt, vendéglátóhely) nem minősülő értékesítőhelyek, raktárak, termelőüzemek adatait is tartalmazzák. A hálózati létszám 1988–89-ben a IV. negyedévre vonatkozik. \*\* Segítő családtagok és alkalmazottak nélkül. \*\*\* A szerződésben meghatározott forgalom.

### ***A kiskereskedelem üzlethálózata, 1990***

Üzletkör	Jogi személyiségű gazdasági szervezetek*			Magánkereskedők üzleteinek száma	Üzletek száma összesen	Magánkereskedők üzleteinek aránya (%)	
Üzletek száma	Hálózati létszám (ezer fő)	Forgalom (M Ft)	1989	1990			
Áruházak	203	16,3	85165	–	203	–	–
Élelmiszerboltok	13054	65,5	237689	12011	25065	32,2	47,9
Ruházati boltok	2918	11,5	43559	10384	13302	68,2	78,1
Vegyiaru-boltok	529	2,5	13550	1012	1541	54,2	65,7
Vas-, műszaki, üvegboltok	2349	12,5	146971	3112	5461	45,4	57,0
Kultúrcikkboltok	2286	9,5	46789	2483	4769	44,6	52,1
Egyéb szakboltok	3852	6,5	42340	–	–	66,7	67,2
Vegyesboltok	2825	10,9	42196	13694	20371	13,3	n. a.
Telepek, üzemanyagkutak	4104	12,3	141834	978	5082	15,7	19,2
Gyógyszertárak	1486	16,3	8459	–	1486	–	–
Összesen	33606	163,8	808552	43674	77280	43,9	56,5
Éttermek, bisztrók	3169	36,8	26656	2544	5713	43,2	44,5
Cukrászdák, eszpresszók	1785	8,2	7910	819**	2604	53,3	31,5
Büfék, italboltok, borozók	4875	11,9	17428	12840	17715	42,4	72,5
Kereskedelmi vendéglátóhelyek együtt	9829	56,9	51994	16203	26032	45,0	62,2

Munkahelyi konyhák	506	5,7	4633	n. a.	770	n. a.	n. a.
Gyermek- és diákkonyhák***	560	5,1	4686	–	560	–	–
Saját kezelésű konyhák	1250	6,7	3660	–	1250	–	–
Munkahelyi büfék	740	1,1	1686	n. a.	740	n. a.	n. a.
Munkahelyi vendéglátóhelyek együtt	3056	18,6	14665	264	3320	–	8,0
Vendéglátóhelyek összesen	12885	75,5	66659	16467	29352	39,0	56,1
Összesen	46491	239,3	875211	60141	106632	42,5	56,4

\* Költségvetési szervezetekkel együtt. A forgalom- és létszámadatok a raktárak, termelőüzemek adatait nem tartalmazzák. \*\* Csak a cukrászdák száma. \*\*\* A munkahelyi konyhák leválasztásából, ill. újonnan belépő egységekből kialakított új szakjelleg.

### ***A kiskereskedelmi üzletek száma és forgalma elszámolási formánként,\* 1990***

Üzletkör	Hagyományos	Szerződéses	Jövedelem-érdekeltségű	Szabadkasszás	Egyszerűsített jövedelem-érdekeltségű	Összesen
<i>Üzletek száma</i>						
Áruház	88	3	107	3	2	203
Élelmiszerbolt	2853	1633	1348	6843	377	13054
Ruházati bolt	1099	329	517	936	37	2918
Vegyárú-bolt	128	87	188	113	13	529
Vas-, műszaki-, üvegbolt	1108	230	552	408	51	2349
Kultúrcikkbolt	1195	144	301	628	18	2286
Egyéb szakbolt	750	316	201	2520	65	3852
Vegyesbolt	600	187	200	1743	95	2825
Telepek, üzemanyagkutak	1859	170	97	1965	13	4104
Gyógyszertár	1484	–	1	1	–	1486
Boltok összesen	11164	3099	3512	15160	671	33606
Étterem, bisztró	471	1641	557	483	17	3169
Cukrászda, eszpresszó	187	969	312	299	18	1785
Büfé, italbolt, borozó	366	2585	182	1699	43	4875

Kereskedelmi vendéglátóhelyek együtt	1024	5195	1051	2481	78	9829
Munkahelyi vendéglátóhelyek	1876	103	342	707	28	3056
Vendéglátóhelyek összesen	2900	5298	1393	3188	106	12885
Összesen	14064	8397	4905	18348	777	46491
<i>Eladási forgalom (Mrd Ft)</i>						
Összesen	428,1	58,5	219,2	106,7	9,2	875,5**

\* Magánkereskedelem nélkül \*\* Hálózaton kívüli forgalommal (61,7 Mrd Ft) együtt.

### **Magánkereskedelem**

	1986	1987	1988	1989	1990
Élelmiszerbolt	5825	6110	6449	7257	12011
Ruházati bolt	5906	6236	6544	7839	10384
Vegyiaru-bolt	523	584	606	693	1012
Vas-, műszaki, üvegbolt	1716	1956	2159	2495	3112
Kultúrcikkbolt	761	876	961	1100	2483
Egyéb szakbolt	6776	7330	8086	9131	13694
Tüzelő-, építőanyag- telep	723	737	758	781	978
Boltok összesen	22230	23829	25563	29296	43674
Étterem, bisztró, étkezde	2361	2659	2781	3078	2544
Eszpresszó, kávé mérés	1394	1859	2238	2614	819*
Büfé, kocsma	2980	3480	3959	4624	12840
Munkahelyi vendéglátóhelyek	–	–	–	–	264
Vendéglátóhelyek összesen	6735	7998	8978	10316	16467
Magánkereskedők összesen (fő)	28965	31827	34541	39612	60141
Segítő családtagok (fő)	11973	13193	12952	13248	n. a.
Alkalmazottak (fő)	7374	10022	12772	15295	n. a.

\* Csak a cukrászdák

### **Kiskereskedelmi forgalom árufőcsoportok szerint\***

	Fogyasztói áron (Mrd Ft) 1990	Folyó áron (Előző év = 100,0)	Összehasonlító áron
--	--	----------------------------------	---------------------

	1988	1989	1990	1988	1989	1990	
Bolti		285,2	111,6	115,7	115,7	98,7	99,9 85,9
Vendéglátó		130,5	108,9	113,9	126,7	88,4	100,3 96,9
Élelmiszerek és élvezeti cikkek összesen		415,7	111,0	115,1	118,9	95,7	99,9 89,1
Ruházati cikkek		118,5	102,8	110,6	119,2	86,1	93,6 96,6
Vegyes iparcikkek		544,6	111,8	121,3	120,3	96,3	101,2 94,4
Iparcikkek összesen		663,1	110,0	119,2	120,1	94,2	99,7 94,9
Kiskereskedelem összesen		1078,8	110,3	117,6	119,6	94,7	99,8 92,4

\* Tartalmazza a magánkereskedelem teljes (központi és helyi) árualapból származó részben becsült forgalmát.

### A magánkereskedelem teljes forgalma

	Fogyasztói áron, 1990			
	(MRD Ft)	%	1989	1990
Bolt	32,6	16,7	7,0	11,4
Vendéglátás	62,3	31,9	33,6	47,8
Élelmiszerek és élvezeti cikkek összesen	94,9	48,6	14,9	22,8
Ruházati cikkek	37,7	19,3	24,9	31,8
Vegyes iparcikkek	62,7	32,1	8,7	11,5
Iparcikkek összesen	100,4	51,4	11,6	15,1
Magánkereskedelem összesen	195,3	100,0	12,9	18,1

### A kiskereskedelmi ellátás fontosabb mutatói településtípusok szerint, 1989

Települések	Az ezer lakosra jutó alapterület (m <sup>2</sup> )					Éttermek, bisztrók, étkezdék	Büfék, italboltok, borozók	Az egy lakosra jutó forgalom
Élelmiszer- boltok	Iparcikk- boltok	Vegyes- boltok	Boltok összesen	Vendéglátó - helyek	alapterületének aránya a vendéglátóhelyek összes alapterületéből (%)		Bolti kis kereske- delem	Vendég- látás
Budapest	182	185	13	491	311	42,3	8,6	80,9
Vidéki városok összesen	209	208	31	609	339	42,0	12,0	82,6

Ebből:								
1000–4999	288	207	104	748	515	50,0	19,7	94,3
5 000–9999	256	241	48	684	397	48,3	17,2	78,5
10000–19999	220	207	34	603	336	43,9	15,3	73,3
20000–49999	204	194	23	553	306	40,9	13,3	71,9
50000–99999	213	230	28	615	363	40,7	10,5	85,8
lakosú városok összesen	217	207	31	592	333	43,0	14,3	74,5
Községek összesen	174	56	101	391	291	41,2	31,2	33,4
Ebből:								
–499	110	3	256	386	314	12,2	79,0	16,2
500–999	118	11	185	350	333	32,0	48,5	21,4
1000–4999	190	51	92	400	303	46,6	24,1	33,6
5000–9999	199	121	36	431	254	40,8	20,8	47,4
10000–19999 lakosú	149	92	5	283	140	44,6	25,0	41,7
Összesen	197	147	53	505	316	41,8	17,8	64,1

### ***A kiskereskedelem területi adatai, 1990***

Főváros, megye	Boltok	Vendéglátó- helyek	Üzletek száma összesen	Ebből: jogi személyiségű gazdasági szervezetek*	Forgalom** folyó áron (M Ft)	Egy lakosra jutó forgal		
száma		Élelmiszer és élvezeti	Ruházati	Vegyes iparcikk	Összesen			
cikk								
Budapest	12966	4337	17303	6812	241242	43997	13962	
Baranya	3106	1174	4280	2205	42342	34558	11122	
Bács-Kiskun	4483	1502	5985	2990	51171	29764	7244	
Békés	3197	1319	4516	2214	34313	31082	6510	
Borsod-Abaúj- Zemplén	5822	1947	7769	3505	56362	32515	5766	
Csongrád	2963	997	3960	2111	43985	35962	10456	
Fejér	3232	1227	4459	1744	34489	31499	7320	
Győr-Moson- Sopron	3299	1285	4584	2154	46941	43857	9128	
Hajdú-Bihar	3946	1281	5227	2455	46856	32537	7727	
Heves	2755	1146	3901	1686	28681	30695	6854	



Jász-Nagykun-Szolnok	2998	1220	4218	2101	34479	32975	6332	
Komárom-Esztergom	2557	992	3549	1103	25483	36175	4845	
Nógrád	1811	673	2484	1025	14745	28175	4635	
Pest	6346	2502	8848	3050	61443	27383	2855	
Somogy	3293	1864	5157	2012	31227	36138	7445	
Szabolcs-Szatmár-Bereg	4652	1665	6317	2847	40062	28531	5032	
Tolna	2338	741	3079	1538	20878	28242	6885	
Vas	1716	793	2509	1487	25009	36491	8767	
Veszprém	3466	1622	5088	1804	31431	33589	5089	
Zala	2334	1065	3399	1648	28433	32445	10049	
Összesen	77280	29352	106632	46491	939572	34647	8151	

\* Költségvetési szervezetekkel együtt \*\* A magánkereskedelem helyi árualapból származó forgalma nélkül.

### ***A kiskereskedelmi eladási forgalom árucsoportok szerint, 1990***

		1980	1989
Folyó áron, M Ft	%-ában (összehasonlító áron)		
<b><i>Élelmiszerek és élvezeti cikkek</i></b>			
Hús, húskészítmények, baromfi	52380	85,5	79,1
Hal, halkészítmények	1650	141,5	88,9
Tojás	768	49,3	79,7
Tej és tejtermékek	34721	111,8	87,8
Zsiradékok	13420	125,1	86,2
Cereáliák	27282	88,0	91,6
Cukor	7289	71,5	77,0
Cukorka, csokoládéfélék, kakaó	10539	75,3	81,1
Burgonya, gyümölcs, zöldségfélék	3480	53,7	75,7
Déligyümölcs	3826	86,7	76,5
Gyümölcs- és zöldségkészítmények	6584	82,0	82,9
Fűszerek és egyéb élelmiszerek	21030	n. a.	n. a.
Vendéglátás ételforgalma	33718	63,6	81,5
Élelmiszerek összesen	216687	85,0	84,7
Alkoholtartalmú italok	81738	80,3	85,3

Alkoholmentes italok	15961	126,2	82,4
Kávé, tea	10702	66,7	86,1
Dohányárúk	33528	104,4	87,4
Élvezeti cikkek összesen	141929	85,6	85,8
Egyéb kereskedelmi áru	470	n. a.	n. a.
Élelmiszerek és élvezeti cikkek összesen	359086	84,8	85,2
Ebből: bolt	282794	97,5	86,3
vendéglátás	76292	56,7	80,7
munkahelyi vendéglátás	14665	n. a.	n. a.
<i>Ruházati cikkek</i>			
Ruházkodási méterárúk	7926	98,3	94,2
Felsőruházat	21850	44,1	86,4
Alsóruházat	9274	50,6	91,3
Harisnya, harisnyanadrág, zokni	4890	90,8	81,7
Lábbeli	19211	66,8	93,6
Rövid-, divatárúk, egyéb ruházkodási cikkek	9190	71,1	90,4
Háztartási és lakástextiliák	12131	78,5	82,1
Ruházati cikkek összesen	84472	61,3	88,9
<i>Vegyes iparcikkek</i>			
Bútorok	22455	86,5	87,6
Tartós háztartási cikkek	22044	198,4	85,4
Járművek	34433	131,6	106,1
Ebből: személygépkocsi	32309	149,0	108,9
Tartós kulturális cikkek	20702	243,9	89,1
Tartós fogyasztási cikkek összesen	99634	142,5	92,9
Tüzelőanyagok	21720	68,4	91,8
Építőanyagok	33849	75,0	77,2
Gyógyszer, gyógyáru	8450	179,3	117,9
Vasárúk	46541	99,8	83,9
Műszaki árúk	61960	166,0	92,7
Háztartási vegyi árúk, festékek	43460	115,0	97,1
Üveg-, porcelán-, műanyagárúk	16966	137,1	93,1
Papír, író- és rajzszerkek	16440	83,9	92,7
Foto-optikai cikkek	2833	87,0	96,4

Óra, ékszer, bizsu	6435	105,1	91,0
Sportszer, játék, hangszer	5284	84,4	84,5
Könyv és újság	18401	110,0	94,9
Kőolaj-feldolgozási termékek	82223	161,4	103,2
Műtrágya, növényvédő szer, termés, takarmány, táp	14888	n. a.	79,3
Nem részletezett vegyes iparcikkek	16930	n. a.	106,7
Egyéb vegyes iparcikkek összesen	396380	115,4	92,5
Vegyes iparcikkek összesen	496014	120,3	92,5
Összesen	939572	96,6	89,2

***A fontosabb élelmiszerek és élvezeti cikkek kiskereskedelmi eladási forgalma***

	1980	1989	1990
<b><i>Élelmiszerek</i></b>			
Nyershús (1000 t)	206,3	172,9	127,4
Szalámi (1000 t)	4,8	5,8	5,5
Kolbászfélék (1000 t)	44,8	40,9	37,3
Töltelékáru (1000 t)	25,3	26,6	22,8
Vörösáru (1000 t)	36,9	52,3	47,9
Baromfi (1000 t)	70,2	102,0	84,4
Tojás (M db)	559,4	362,8	273,8
Tej (M l)	783,8	830,7	768,8
Sajt (1000 t)	25,8	39,9	33,7
Tejföl (M t)	53,5	62,4	60,4
Vaj (1000 t)	19,0	25,7	18,7
Zsír, zsírszalonna (1000 t)	72,3	61,8	49,9
Étolaj, margarin (1000 t)	50,1	86,5	89,0
Liszt (1000 t)	237,4	244,3	243,4
Rizs (1000 t)	32,5	40,3	33,5
Kenyér (1000 t)	835,3	660,8	647,9
Péksütemény (M db)	2501	2508	2309,3
Szárzészta (1000 t)	43,0	42,8	36,7
Cukor (1000 t)	286,3	272,6	222,4
Cukorka (1000 t)	31,9	22,9	22,0

Csokoládé és csokoládés készítmény (1000 t)	25,1	23,7	20,2
Gyümölcs (M Ft)	1175	1030	845,0
Zöldségfélék (M Ft)	2848	2713	2642,0
<i>Élvezeti cikkek</i>			
Bor (M l)	232,6	154,8	127,4
Sör (M l)	913,5	1040,1	818,8
Rum, pálinka, absz. (M l)	23,0	20,3	16,7
Gyümölcspálinka, absz. (M l)	8,1	4,3	2,9
Brandy, absz. (M l)	3,4	6,2	5,9
Likőr (M l)	15,8	19,7	16,5
Kávé (1000 t)	30,0	21,8	18,6
Cigaretta (Mrd db)	27,5	26,4	23,9

### ***A fontosabb ruházati cikkek kiskereskedelmi eladási forgalma***

	1980	1989	1990
Pamut- és pamut típusú szövet ruházatkódásra (1000 m <sup>2</sup> )	20892	25087	23983
Gyapjú- és gyapjú típusú szövet ruházatkódásra (1000 m <sup>2</sup> )	9971	5514	5012
Selyem- és selyem típusú szövet ruházatkódásra (1000 m <sup>2</sup> )	11060	15994	14574
Szövött felsőruházat (1000 db)			
Férfikabát	456	248	146
Férfiöltöny	692	312	285
Férfizakó, -nadrág	2397	1744	1490
Női kabát	506	339	263
Női kosztüm, ruha	969	494	404
Gyermekekabát	1273	253	204
Fiúruha	3212	901	718
Leány- és békíruha	3349	1683	1111
Kötött felsőruházat (M Ft)	4897	5236	5816
Férfi- és fiúing (1000 db)	12645	8017	7135
Kötött alsóruházat (M Ft)	2530	4391	5059
Szintetikus harisnya és zokni (1000 pár)	43413	22630	17180
Harisnyanadrág (1000 db)	26443	39952	27433

Férfi	4635	3467	3197
Női utcai cipő (1000 pár)	7105	6308	5860
Gyermek	8799	4546	4318
Konfekcionált ágynemű (M Ft)	1219	1478	1490
Szőnyeg (M Ft)	2196	3262	3346

### ***A fontosabb vegyes cikkek kiskereskedelmi eladási forgalma***

	1980	1989	1990
<i>Tartós fogyasztási cikkek (1000 db)</i>			
Hűtőszekrény	187,4	231,3	236,4
Fagyasztószekrény		360,1	346,4
Mosógép	209,3	268,1	222,5
Ebből: automata	43,8	106,7	93,2
Villamos forróvíz-tároló	114,6	114,5	105,3
Gáztűzhely	75,8	141,4	91,4
Szilárd tüzelőanyagú kályha	110,3	66,6	56,5
Olajkályha	100,8	7,4	5,1
Személygépkocsi	112,5	128,4	143,1
Motorkerékpár, moped, robogó	96,2	43,3	32,5
Kerékpár	386,5	237,3	197,3
Rádió-műsorvevő, zeneszekrény	715,3	604,5	498,1
Televízió-műsorvevő	316,3	444,7	327,0
Ebből: színes	47,6	330,9	275,2
Magnetofon	139,8	70,4	76,6
Kar- és zsebóra	660,6	509,9	357,3
<i>Egyéb vegyes iparcikkek</i>			
Szén (1000 t)	3781	2966	2074
Brikett (1000 t)	1725	2835	2166
Háztartási koksz (1000 t)	246	127	93
Tűzifa (1000 t)	783	727	530
Propán-bután gáz (1000 t)	269	305	331
Tüzelőolaj (1000 t)	1018	500	691
Cement (1000 t)	1783	1627	1364
Mész (1000 t)	383	300	232
Tégla és egyéb falazóanyag (M db)	1572	1193	807

Vasbeton födémgerenda (1000 fm)	5342	6623	5142
Fenyőfűrészáru (1000 m <sup>3</sup> )	284	327	235
Motorbenzin (M l)	1461	2178	2263

### ***Piaci felhozatal***

	Folyó áron, M Ft 1990	Mennyiség (1000 t)				Árindex			
1980	1988	1989	1990	1980. év %-ában	1988	1989	1990		
		Előző év = 100,0							
Budapest	9509	145,1	178,6	202,0	222,6	233,5	99,8	113,3	125,9
Vidék	4942	128,7	135,9	128,7	136,6	237,2	97,5	120,1	127,2
Összesen	14451	273,8	314,5	330,7	359,2	235,2	99,0	115,8	126,4
Ebből: Baromfi	1027	13,8	11,0	9,8	9,8	225,4	113,0	117,6	127,3
Tojás	982	215,9*	272,5*	275,7*	272,6*	186,5	99,7	117,5	124,0
Burgonya	911	42,1	48,5	51,4	54,8	208,3	99,1	79,8	147,2
Zöldségfélék	8914	136,0	181,8	183,4	210,9	239,6	94,2	127,1	123,5
Hazai gyümölcs	2116	62,4	51,3	63,5	61,1	235,5	107,4	94,2	127,7

\* M db.

### ***A kiskereskedelem árindexei***

	1990. év	1988	1989	1990
1980. év %-ában	Előző év = 100,0			
Élelmiszerek	285,2	117,3	118,5	135,8
Élvezeti cikkek	259,3	113,9	110,8	130,5
Együtt	274,7	115,9	115,3	133,5
Ruházati cikkek	296,9	119,8	118,1	123,4
Vegyes iparcikkek	274,7	116,1	120,0	127,4
Összesen	277,4	116,5	118,0	129,4

### ***Kiskereskedelmi árak (Ft)***

	1989	1990	1991
jan.			

Sertéshús, tarja (kg)	117,-	157,-	179,-
Sertéshús, comb, csont nélkül (kg)	163,-	220,-	247,-
Marhahús, rostélyos, hátszín, csonttal (kg)	135,-	168,-	192,-
Párizsi (kg)	96,-	119,-	134,-
Téliszalámi, szeletelt (kg)	312,-	416,-	547,-
Gyulai kolbász (kg)	223,-	276,-	328,-
Vágott csirke, bontott (kg)	84,-	114,-	132,-
Tojás (db)	3,70	3,90	5,30
Tej, 2,8% zsírtartalommal, tasakos (l)	11,80	17,-	19,-
Tejföl, 20% zsírtartalommal, poharas és kimért (l)	58,70	83,-	92,-
Joghurt, gyümölcsízésítés nélkül, 0,2 l-es pohárban (db)	4,60	7,20	8,-
Sajt, trappista (kg)	133,-	195,-	224,-
Vaj, vajkészítmény (kg)	109,-	152,-	172,-
Sertészsír (kg)	34,10	44,-	48,-
Csemegezalonna, füstölt (kg)	55,-	71,-	74,-
Étolaj, napraforgóolaj (l)	39,90	43,-	60,-
Margarin, Rama (kg)	80,-	86,-	139,-
Liszt, finom, sima (kg)	10,60	12,80	20,80
Hántolt rizs, fényezetlen, egészszemű (kg)	35,-	42,30	51,-
Kenyér, fehér (kg)	11,70	14,20	17,80
Zsemle (db)	1,20	1,60	2,40
Szárasztészta, nagykocka, 4 tojásos, csomagolt (kg)	n. a	n. a.	72,-
Cukor, kristály, normál (kg)	27,10	27,30	49,20
Szerencsi tejszokoládé, 10 dkg-os tábla (db)	n. a.	n. a.	39,20
Burgonya (kg)	9,90	11,90	19,-
Vöröshagyma (kg)	12,20	13,10	30,80
Fejes káposzta (kg)	9,80	13,20	23,40
Alma (kg)	16,20	23,10	29,40

Narancs (kg)	52,-	54,-	95,-
Zöldborsókonzerv, I. o., 5/4-es üvegben	23,10	26,80	47,50
Étkezési só, asztali (kg)	5,90	6,90	11,20
Asztali bor (l)	45,20	54,-	71,-
Sör, világos, 10,5 B°, palackos (l)	24,20	29,60	40,40
Kommersz rum, pálinka (l)	206,-	263,-	393,-
Pörkölt kávé, Omnia, 10 dkg-os csomagolás (kg)	560,-	560,-	572,-
Sopianae cigaretta, doboz (20 db), füstszűrős	n. a.	23,60	33,10
Karton, mintás (80–90 cm) (m)	59,-	74,-	101,-
Férfitélikabát, kártolt tisza gyapjú, 431–500 g/m <sup>2</sup> (db)	3710,-	4510,-	5600,-
Férfiöltöny, fésűgyapjú, 300 g/m <sup>2</sup> felett (db)	3960,-	5150,-	6750,-
Női télikabát, kártolt gyapjú kevert, 350–450 g/m <sup>2</sup> (db)	4250,-	4780,-	5390,-
Női ruha, szintetikus dzsörzé (db)	1010,-	1250,-	1550,-
Anorák, szintetikus vagy pamut anyagból, bélelt, 122–128-as méret (db)	1090,-	1220,-	1650,-
Férfiing, pamut- szintetika, hosszú ujjú (db)	480,-	550,-	660,-
Férfi alsónadrág, kötött, pamut, slipon (db)	114,-	128,-	141,-
Női vállasing, pamut (db)	204,-	221,-	255,-
Szintetikus női harisnyanadrág (db)	53,-	78,-	90,-
Férfizokni, szintetikus, bokafix (pár)	36,10	44,90	71,-
Férfi félcipő, marhabox, ragasztott műtálp, pár	1330,-	1510,-	2310,-
Női puma cipő, marhabox, ragasztott műtálp, pár	1060,-	1230,-	1570,-



Gyermekfélcipő, marhabox, ragasztott mútalp, 23–26-os méret (pár)	573,—	600,—	880,—
Ágynemű-garnitúra, pamut-szintetika, mintás (db)	884,—	810,—	1070,—
Takaró, szintetikus, 130 × 190 cm (db)	909,—	1060,—	1300,—
Szőnyeg, buklé, 200 × 300 cm (db)	2600,—	2670,—	3860,—
Frottírtörülköző, 50×100 cm (db)	116,—	162,—	202,—
Matt-lakkos szekrénysor			
190–210 cm magas			
350–415 cm széles (db)	38150,—	41830,—	50800,—
Teljes szövetborítású heverő, 1 személyes (db)	7770,—	9200,—	11710,—
Háztartási villamos hűtőszekrény 160 l, kétszellőző (db)	5680,—	7800,—	13480,—
Fagyasztószekrény,125 l (db)	11900,—	15190,—	20110,—
Mosógép			
forgótárcsás, 1,5 kg ruha mosására	2880,—	3740,—	5010,—
automata, 17 programos, 5 kg ruha mosására	18510,—	20230,—	29130,—
Villany-vízmelegítő, belső zománczással, 80 literes (db)	5850,—	7630,—	10470,—
Gázvízmelegítő, 12 liter/perc (db)	12650,—	14750,—	17140,—
Személygépkocsi (db)			
Polski Fiat 650 E	112470,—	150050,—	326000,—
Lada Samara	207660,—	271540,—	486000,—
Moped 1 személyes 48–50 cm <sup>3</sup> (db)	8840,—	18710,—	26640,—
Férfikerékpár, 26–28"-os (db)	3210,—	6030,—	7700,—
Táskarádió, URH vételésre is (db)	1830,—	1960,—	2500,—
Televízió (db)			

fekete-fehér, 61 cm, mikrokapcsolós	8270,-	9440,-	9820,-
színes, 55–56 cm képcsővel, távszabályozóval	35590,-	38560,-	39540,-
Cement, 350-es pernyeporland (100 kg)	268,-	324,-	493,-
Falazótégla, kisméretű, I. o., telepi (1000 db)	6950,-	7860,-	11590,-
Szintetikus mosópor (kg)	70,-	81,-	120,-

### ***A lakosság részére végzett fogyasztási szolgáltatások árindexei***

	1990. év 1980. év %-ában	1988	1989	1990
	Előző év = 100,0			
Összesen	283,7	121,8	112,3	123,8
Ebből:				
Személygépkocsi-javítás	294,5	121,9	113,2	125,0
Híradástechnikai cikkek javítása	246,6	125,6	107,7	118,4
Építőipari javítás, karbantartás, lakáskorszerűsítés	295,1	121,8	112,2	117,1
Ruházkodási termékek méretre történő készítése	445,6	117,7	109,3	209,2
Fodrászat, kozmetika	311,9	127,8	108,4	120,3
Teherszállítás	260,3	115,4	110,8	119,9

### ***Egyes fogyasztási szolgáltatások díja\* (Ft)***

Szolgáltatások megnevezése	1985	1988	1989	1990
Férfihajvágás fazonra	16,-	24,-	30,80	43,30
Kilós mosás (kg)	9,-	18,-	23,-	28,-
Női cipősarkalás (bőr vagy műanyag)	33,80	83,70	88,90	100,-
Férfi normál méretű zakó készítése (fazondíj)	1670,-	2263,-	2263,-	4578,-
Női szoknya szűkítése	163,-	263,-	263,-	366,-

Egy tekercs amatőr 24x36 mm-es normál fekete-fehér film előhívása	6,—	7,90	8,70	14,30
Polski Fiat felsőmosás	48,—	71,—	82,40	110,80
Trabant futómű műszeres ellenőrzése és beállítása	99,60	154,50	177,30	233,20
Wartburg hatósági vizsga előtti hibamegállapítása	104,90	165,90	193,30	274,20
Kozmetikai kezelés (arcmasszázs, gőzölés, arctisztítás stb.)	48,70	78,10	139,—	199,80

\* Vállalatoknál és szövetkezeteknél.

### ***A belkereskedelemben foglalkoztatottak átlagos száma (ezer fő)***

Év	Belkereskedelmi ágazat összesen*	Szerződéses üzletvezetők	Más népgazdasági ágazatok kiskereskedelmi hálózata	Magánkereskedelem**
1986	438,4	12,2	27,2	48,3
1987	433,9	12,0	28,2	55,0
1988	417,2	11,6	29,2	60,2
1989	416,1	11,6	29,1	68,2
1990	395,3	8,4	30,8	60,1***

\* Jogi személyiségű gazdasági és költségvetési szervezetek \*\* Dec. 31. \*\*\* Segítő családtagok és alkalmazottak nélkül.

### ***A 100 legnagyobb belkereskedelmi vállalkozás rangsora a nettó árbevétel alapján, 1990***

Sorrend		Nettó árbevétel	Eredmény	Létszám fő	Árbevétel- arányos nyereség %	
1990	1989	M Ft				
1.	3.	Merkur Személygépkocsi- értékesítő V.	27266	568	1115	2,1
2.	2.	Dohányértékesítő és - szolgáltató Közös V.	25393	442	450	1,7
3.	10.	Shell és Interag Szolgáltató és Keresk. V.	23278	573	1381	2,5

4.	5.	Hungaropharma Gyógyszer-keresk. V.	22951	404	730	1,8
5.	6.	Centrum Áruházak	20739	605	5668	2,9
6.	14.	Alfa Élelmiszer- és Vegyiáru-keresk. V.	15637	368	1387	2,4
7.	13.	Csemege Keresk. V.	15458	445	4009	2,9
8.	12.	Erdőgazdasági és Faipari Termékeket Értékesítő és Feldolgozó V.	13730	732	4441	5,3
9.	11.	Metalloglobus Fémipari és Termelőeszköz-kereskedelmi V.	13729	465	1170	3,4
10.	9.	Ferroglobus Vas és Acél Termelőeszköz-keresk. V.	13722	629	981	4,6
11.	1.	Agrotek Mezőgazdasági Termelőeszköz-keresk. V.	12171	255	685	2,1
12.	7.	Építőipari Termelőeszköz-keresk. V.	12143*	n. a.	n. a.	n. a.
13.	8.	Vegyipari Termelőeszköz-keresk. V.	12115	158	508	1,3
14.	–	Autó- és Alkatrész-keresk. V. Autóker Kft.	11191*	697	64	6,2
15.	91.	Keravill Nagy- és Kiskereskedelmi Rt.	10807	387	968	3,6
16.	18.	Titán Keresk. V.	10252	363	704	3,5
17.	23.	Mátra Élelmiszer- és Vegyiáru-keresk. V.	9896	433	1236	4,4
18.	21.	Alföld Élelmiszer- és Vegyiáru-keresk. V.	9806	530	1097	5,4
19.	22.	Duna Fűszért Rt.	9418*	n. a.	n. a.	n. a.
20.	31.	Bakony Élelmiszer- és Vegyiáru-keresk. V.	9031	212	1101	2,3
21.	19.	IBUSZ Idegenforgalmi, Beszerzési, Utazási és Szállítási Rt.	9018	426	2733	4,7
22.	30.	Tisza Élelmiszer- és Vegyiáru-kereskedelmi V.	8569	206	945	2,4
23.	20.	MÉH Nyersanyag-hasznosító Tröszt	8460	415	4719	4,9
24.	53.	Vídia Kereskedőház Rt.	8458	281	947	3,3
25.	27.	Ravill Kereskedelmi V.	8373	341	722	4,1

26.	48.	Fővárosi Tanács Gyógyszertári Központja	8212	384	3042	4,7
27.	–	Hungária Szálloda és Étterem V.	8179	1194	7496	14,6
28.	33.	Ferrovill Kereskedelmi V.	8080	371	751	4,6
29.	37.	Balaton Élelmiszer- és Vegyiáru-keresk. V.	7988	252	956	3,2
30.	32.	Domus Lakberendezési Áruház V.	7545	161	840	2,1
31.	26.	Kelet-magyarországi Tüzelőszer- és Építőanyag- keresk. V.	7541	84	750	1,1
32.	38.	Kunság Élelmiszer- és Vegyiáru-keresk. V.	7372	186	998	2,5
33.	46.	Kisalföld Élelmiszer- és Vegyiáru-keresk. V.	7108	221	803	3,1
34.	47.	Budapesti Hús-nagyker. Közös V.	6974	58	635	0,8
35.	35.	Omker Orvosi Műszerkeresk. V.	6967	365	419	5,2
36.	570.	Agrochemol Növényvédőszer-keresk. Rt.	6677*	n. a.	n. a.	n. a.
37.	43.	Budapesti Tüzelőszer- és Építőanyag-keresk. V.	6388	157	844	2,5
38.	29.	Gyapjú és Textilnyersanyag- forg. V.	6280*	n. a.	n. a.	n. a.
39.	17.	Közép-magyarországi Tüzelőszer- és Építőanyag- keresk. V.	6206	22	444	0,3
40.	56.	Mecsek Élelmiszer- és Vegyiáru-keresk. V.	6162	174	709	2,8
41.	42.	Vasvill Keresk. V.	6152	182	611	3,0
42.	–	Déligyümölcs-, Élelmiszer- és Vegyiáru-keresk. Rt.	6063*	n. a.	n. a.	n. a.
43.	40.	Ramovill Szolgáltató és Kereskedelmi Szövetkezeti V.	5974	100	600	1,7
44.	16.	Vetőmag-termeltető és - értékesítő V.	5872*	n. a.	n. a.	n. a.
45.	49.	Ofotért Optikai, Finommechanikai és Fotocikkeket Értékesítő V.	5770	339	1461	5,9

46.	51.	Észak-magyarországi Tüzelőszer- és Építőanyag- keresk. V.	5671	133	819	2,3
47.	45.	Óra- és Ékszerkeresk. V.	5292	98	753	1,9
48.	58.	Pest-Nógrád-Komárom Megyei Mezőgazd. Termelőeszköz-keresk. V.	5212	223	282	4,3
49.	50.	Észak-dunántúli Tüzelőszer- és Építőanyag-keresk. V.	4988	110	456	2,2
50.	39.	Állami Gazdaságok Keresk. Kft.	4905	106	341	2,2
51.	57.	Dél-dunántúli Tüzelőszer- és Építőanyag-keresk. V.	4862	64	653	1,3
52.	59.	Temaforg V.	4829	202	1224	4,2
53.	95.	Ápisz Keresk. Rt.	4819	59	684	1,2
54.	28.	Villamossági és Szerelési Cikkekért Értékesítő V.	4787	201	537	4,2
55.	76.	Amfora Keresk. V.	4722*	n. a.	n. a.	n. a.
56.	68.	Hajdú-Bihar M. Élelmiszer- kiskeresk. V.	4656	165	1412	3,5
57.	61.	Pannónia Szálloda és Vendéglátó V.	4629*	n. a.	n. a.	n. a.
58.	77.	Miskolci Élelmiszer- kiskeresk. V.	4603	165	1421	3,6
59.	44.	Bórker Keresk. V.	4510	91	345	2,0
60.	–	Agrokomplex Keresk. Betéti Társaság	4361	24	49	0,5
61.	63.	Skála Budapest Keresk. Leányvállalat	4281	40	991	0,9
62.	70.	Borsodi Élelmiszer-keresk. V.	4212	150	1416	3,6
63.	69.	Mezőgazdasági Termelőeszköz-Keresk. V. Kecskemét	4172	204	297	4,9
64.	72.	Győri ÁFÉSZ	4130	46	–	1,1
65.	90.	Danubius Szálloda és Gyógyüdülő V.	4034	969	3096	24,0
66.	74.	OKGT Anyagellátó Leányvállalat	4033	123	152	3,1
67.	99.	Autótechnika Keresk. V.	4031	87	445	2,2
68.	83.	Belvárosi Közért V.	4029	107	1214	2,6

69.	64.	Skála-Elektron Vegyesiparikk-keresk. Leányv.	4012*	n. a.	287	n. a.
70.	79.	Zala M. Iparcikk-keresk. V. (Zala Iparker.)	3994	218	891	5,4
71.	86.	Óbudai Közért V.	3899	113	1197	2,9
72.	–	Tszker Agrárszövetkezetek Kereskedőháza Somogy Megyei Rt.	3877	73	68	1,9
73.	80.	Bizományi Áruház V.	3866	219	1506	5,7
74.	78.	Anilinfesték és Vegyianyag- forgalmi V.	3844	227	151	5,9
75.	85.	Józsefvárosi Közért V.	3840	179	1284	4,7
76.	65.	Szerelvényértékesítő V.	3835	113	306	4,5
77.	89.	Állatforgalmi és Húsipari Szolgáltató V.	3826	107	296	2,8
78.	118.	Konzum Keresk. és Ipari Rt.	3693	203	894	5,5
79.	94.	Budapesti Közért V.	3683	140	818	3,8
80.	156.	Paletta Keresk. Rt.	3597	178	634	5,0
81.	41.	Vasért V.	3517	35	261	1,0
82.	172.	Szigma Keresk. Rt.	3509	92	729	2,6
83.	92.	Nyugat-Pest M. Élelmiszer- keresk. V.	3451	72	1121	2,1
84.	–	Ergonett Rt.	3411*	n. a.	n. a.	n. a.
85.	103.	Vas M. Iparcikk-keresk. V.	3370	137	768	4,1
86.	105.	Mobil Jármű- és Alkatrész- keresk. V.	3359	264	377	7,9
87.	202.	Fónícia Kereskedelmi Kft.	3356	196	531	5,8
88.	104.	Vas M. Élelmiszer-keresk. V.	3348	65	1020	2,0
89.	102.	Mezőgazdasági Termelőeszköz-keresk. V.	3315*	n. a.	n. a.	n. a.
90.	101.	Művelt Nép Könyvterjesztő V.	3283*	n. a.	n. a.	n. a.
91.	54.	Cooptourist Magyar Szövetkezetek Utazási Irodája Közös V.	3251	96	542	2,9
92.	96.	Kelenföldi Közért V.	3235	131	886	4,0
93.	106.	Déltisza-menti Ált. Fogy., Értékesítő és Beszerző Szövetkezet	3209	123	906	3,8

94.	93.	Állami Könyvterjesztő V.	3183	93	1227	2,9
95.	88.	Szabolcs-Szatmár M. Zöldség-Gyümölcs-keresk. Szövetkezet	3151	50	1553	1,6
96.	–	Autó- és Alkatrész-keresk. V. Béta Alkatrész-keresk. Kft.	3137	174	155	5,6
97.	82.	FER Ruházati Kereskedelmi V.	3120*	n. a.	n. a.	n. a.
98.	836.	Kontúr Kereskedelmi Kft.	3103	183	580	5,9
99.	110.	Duna-Lajta Kereskedelmi V.	3091	156	859	5,0
100.	–	Tranzit Keresk. Kft.	3034	40	–	1,3

\* Becsült adat.

## Közlekedés

### Áruszállítás szállítási módok szerint

	1981	1986	1988	1989	1990
<i>Szállított áru (millió tonna)</i>					
Kötőtpályás közlekedés*	155,3	146,7	140,7	132,3	114,1
Ebből: vasúti közlekedés	131,2	119,1	111,9	104,6	87,8
csővezetékes szállítás	24,0	27,5	28,7	27,6	26,2
Közüti közlekedés	599,1	648,8	681,8	684,6	585,4
Ebből: közlekedési szervezetek	239,4	244,4	215,7	190,9	121,7
nem közlekedési szervezetek	358,7	327,3	334,9	322,5	280,0
kis szervezetek	0,0	1,1	3,2	11,7	13,7
magánfuvarozás és szállítás	1,0	76,0	128,0	159,7	170,0
Vízi közlekedés	13,5	10,3	10,7	11,0	10,4
Ebből: közlekedési szervezetek	4,3	4,3	5,3	5,1	4,6
folyami és tavi	3,5	3,4	3,9	3,5	3,1
tengeri	0,8	0,9	1,4	1,6	1,5
nem közlekedési szervezetek	9,2	6,0	5,4	5,9	5,8



Légi közlekedés	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Összesen	768,0	805,8	833,2	827,9	709,9
<i>Szállított áruk megoszlása (%)</i>					
Kötőtpályás közlekedés*	20,2	18,2	16,9	16,0	16,1
Ebből: vasúti közlekedés	17,1	14,3	13,4	12,7	12,4
csővezetékes szállítás	3,1	3,4	3,5	3,3	3,7
Közúti közlekedés	78,0	80,5	81,8	82,7	82,5
Ebből: közlekedési szervezetek	31,2	30,4	25,9	23,1	17,2
nem közlekedési szervezetek	46,7	40,6	40,2	38,9	39,5
kis szervezetek	0,0	0,1	0,4	1,4	1,9
magánfuvarozás és szállítás	0,1	9,4	15,3	19,3	23,9
Vízi közlekedés	1,8	1,3	1,3	1,3	1,4
Ebből: közlekedési szervezetek	0,6	0,5	0,6	0,6	0,6
folyami és tavi	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4
tengeri	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2
nem közlekedési szervezetek	1,2	0,8	0,7	0,7	0,8
Légi közlekedés	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>Árutonna-kilométer (millió)</i>					
Kötőtpályás közlekedés*	28730	27555	27110	25540	22070
Ebből: vasúti közlekedés	24342	22600	21058	19821	16783
csővezetékes szállítás	4387	4954	6051	5719	5287
Közúti közlekedés	11771	13456	15767	17705	15940
Ebből: közlekedési szervezetek	6220	6667	7299	7292	6336
nem közlekedési szervezetek	5538	5508	6030	6827	5800
kis szervezetek		51	138	326	354
magánfuvarozás és szállítás	13	1230	2300	3260	3450
Ebből: közlekedési szervezetek	8162	8420	14272	14921	14418
folyami és tavi	2097	1914	2188	2142	1846

tengeri	6065	6506	12084	12779	12572
nem közlekedési szervezetek	345	224	183	210	192
Légi közlekedés	25	23	14	14	16
Összesen	49033	49678	57346	58390	52636
<i>Árutonna-kilométer megoszlása (%)</i>					
Kötőtpályás közlekedés*	58,6	55,5	47,3	43,8	41,9
Ebből: vasúti közlekedés	49,6	45,5	36,7	34,0	31,9
csővezetékes szállítás	9,0	10,0	10,6	9,8	10,0
Közúti közlekedés	24,0	27,1	27,5	30,3	30,3
Ebből: közlekedési szervezetek	12,7	13,4	12,7	12,5	12,1
nem közlekedési szervezetek	11,3	11,1	10,5	11,7	11,0
kis szervezetek		0,1	0,3	0,5	0,7
magánfuvarozás és szállítás	0,0	2,5	4,0	5,6	6,2
Vízi közlekedés	17,3	17,4	25,2	25,9	27,8
Ebből: közlekedési szervezetek	16,6	17,0	24,9	25,5	27,4
folyami és tavi	4,3	3,9	3,8	3,6	3,5
tengeri	12,3	13,1	21,1	21,9	23,9
nem közlekedési szervezetek	0,7	0,4	0,3	0,4	0,4
Légi közlekedés	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

\* HÉV és a közúti villamos áruszállítással együtt.

### **Áruszállítás szervezetek szerint**

	1981	1986	1988	1989	1990
<i>Szállított áruk (millió tonna)</i>					
Közlekedési szervezetek	391,9	389,2	357,7	332,8	247,2
Nem közlekedési szervezetek	375,1	340,6	347,5	335,5	292,7
Magánfuvarozás és szállítás	71,0	76,0	128,0	159,7	170,0
Összesen	768,0	805,8	833,2	828,0	709,9
<i>Szállított áruk megoszlása (%)</i>					
Közlekedési szervezetek	51,0	48,3	42,9	40,2	34,8

Nem közlekedési szervezetek	48,9	42,3	41,7	40,5	41,2
Magánfuvarozás és szállítás	0,1	9,4	15,4	19,3	24,0
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>Árutonna-kilométer (millió)</i>					
Közlekedési szervezetek	42,5	42,1	48,1	47,3	42,5
Nem közlekedési szervezetek	6,5	6,4	6,9	7,8	6,7
Magánfuvarozás és szállítás	0,0	1,2	2,3	3,3	3,4
Összesen	49,0	49,7	57,3	58,4	52,6
<i>Árutonna-kilométer megoszlása (%)</i>					
Közlekedési szervezetek	86,7	84,7	84,0	81,0	80,8
Nem közlekedési szervezetek	13,3	12,9	12,0	13,4	12,7
Magánfuvarozás és szállítás	0,0	2,4	4,0	5,6	6,5
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

### ***Személyközlekedés utazási módok szerint***

	1981	1986	1988	1989	1990
<i>Szállított utasok száma (millió fő)</i>					
Kötöttpályás közlekedés	1404	1485	1476	1394	1278
Ebből: vasúti	274	234	228	229	212
helyi	1130	1251	1248	1165	1066
Közúti közlekedés	7638	7659	7993	7902	7258
Ebből: autóbusz	2656	3109	3118	2990	2779
távolsági	711	650	629	609	550
helyi	1790	2296	2330	2219	2064
nem közlekedési szervezeti	155	163	159	160	162
magán	–	–	–	0	0
kis szervezetek	–	–	0	2	3
taxi	57	149	183	217	211
Ebből: magán	–	110	150	190	200
személygépkocsi	3445	3731	4041	4092	4145
Ebből: lakossági	3300	3490	3750	3760	3855
motorkerékpár	1480	780	800	793	323

Ebből: lakossági	1477	777	797	790	320
Légi közlekedés	1	1	2	2	1
Vízi közlekedés	4	4	4	4	4
Összesen	9047	9149	9475	9302	8541
<i>Szállított utasok megoszlása (%)</i>					
Kötöttpályás közlekedés	15,5	16,3	15,6	15,0	15,0
Ebből: vasúti	3,0	2,6	2,4	2,5	2,5
helyi	12,5	13,7	13,2	12,5	12,5
Közúti közlekedés	84,5	83,7	84,4	85,0	85,0
Ebből: autóbusz	29,4	34,0	32,9	32,2	32,5
távolsági	7,9	7,1	6,6	6,6	6,4
helyi	19,8	25,1	24,6	23,8	24,2
nem közlekedési szervezeti	1,7	1,8	1,7	1,7	1,9
kis szervezetek	–	–	0	0	0
taxi	0,6	1,6	1,9	2,3	2,5
Ebből: magán	–	1,2	1,6	2,0	2,3
személygépkocsi	38,1	40,8	42,6	44,0	48,5
Ebből: lakossági	36,5	38,1	39,6	40,4	45,1
motorkerékpár	16,4	8,5	8,5	8,5	3,8
Ebből: lakossági	16,3	8,5	8,4	8,5	3,8
Légi közlekedés	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Vízi közlekedés	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>Utaskilométer (millió)</i>					
Kötöttpályás közlekedés	18514	15756	16029	16071	15247
Ebből: vasúti	13556	11234	11521	11895	11410
helyi	4958	4522	4508	4176	3837
Közúti közlekedés	76362	76342	81401	80968	76232
Ebből: autóbusz	27615	28256	28011	27111	24417
távolsági	14107	13362	13112	12754	10598
helyi	8741	9882	10026	9246	8651
nem közlekedési szervezeti	4767	5012	4873	5100	5150
magán	–	–	–	11	18
kis szervezetek	–	10	51	127	158
taxi	438	1317	1531	1832	1794

Ebből: magán	–	990	1250	1600	1700
személygépkocsi	41009	43849	49258	49750	50016
Ebből: lakossági	38175	40310	45250	45300	45300
motorkerékpár	7300	3900	3800	3748	1547
Ebből: lakossági	7243	3851	3750	3700	1500
Légi közlekedés	1246	1143	1345	1576	1597
Vízi közlekedés	79	74	72	67	66
Összesen	96201	93315	98847	98682	93142
<i>Utaskilométer megoszlása (%)</i>					
Kötőtpályás közlekedés	19,2	16,9	16,2	16,3	16,4
Ebből: vasúti	14,1	12,0	11,6	12,1	12,3
helyi	5,1	4,9	4,6	4,2	4,1
Közúti közlekedés	79,4	81,8	82,3	82,0	81,8
Ebből: autóbusz	28,7	30,3	28,3	27,5	26,2
távolsági	14,1	14,3	13,3	12,9	11,4
helyi	9,1	10,6	10,1	9,4	9,3
nem közlekedési szervezeti	4,9	5,4	4,9	5,2	5,5
magán	–	–	–	0,0	0,0
kis szervezetek	–	0	0	0,1	0,1
taxi	0,5	1,4	1,6	1,8	1,9
Ebből: magán	–	1,1	1,3	1,6	1,8
személygépkocsi	42,6	47,0	49,0	50,4	53,7
Ebből: lakossági	39,7	43,2	45,8	45,9	48,6
motorkerékpár	7,6	4,2	3,8	3,8	1,7
Ebből: lakossági	7,5	4,1	3,8	3,7	1,6
Légi közlekedés	1,3	1,2	1,4	1,6	1,7
Vízi közlekedés	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

### **Személyközlekedés szervezetek szerint**

	1981	1986	1988	1989	1990
<i>Szállított utasok (millió fő)</i>					
Közlekedési szervezetek	3965	4473	4474	4256	3909
Nem közlekedési szervezetek	305	299	304	306	312
Lakossági közlekedés	4777	4377	4697	4740	4320

Összesen	9047	9149	9475	9302	8541
<i>Szállított utasok megoszlása (%)</i>					
Közlekedési szervezetek	43,8	48,9	47,2	45,8	
Nem közlekedési szervezetek	3,4	3,3	3,3	3,2	3,6
Lakossági közlekedés	52,8	47,8	49,6	50,9	50,6
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>Utaskilométer (milliárd)</i>					
Közlekedési szervezetek	43,1	40,5	40,9	40,1	36,4
Nem közlekedési szervezetek	7,7	7,6	7,7	8,0	8,2
Lakossági közlekedés	45,4	45,2	50,2	50,6	48,5
Összesen	96,2	93,3	98,8	98,7	93,1
<i>Utaskilométer megoszlása (%)</i>					
Közlekedési szervezetek	44,8	43,4	41,4	40,6	39,1
Nem közlekedési szervezetek	8,0	8,2	7,8	8,1	8,8
Lakossági közlekedés	47,2	48,4	50,8	51,3	52,1
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

### ***A közúti közlekedés gépjármű-állománya***

	1981	1986	1988	1989	1990
<i>Autóbuszok száma (ezer)</i>					
Közlekedési szervezeteknél	10,1	10,5	10,5	10,4	9,6
Ebből: VOLÁN	8,0	8,3	8,3	8,2	7,5
BKV	1,8	1,9	1,9	1,9	1,8
egyéb tanácsai vállalatok	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Nem közlekedési szervezeteknél	13,3	15,4	16,1	13,0	15,6
Magántulajdonban	–	–	–	0,4	0,5
Összesen	23,4	25,9	26,6	23,8	25,7
<i>Autóbuszok megoszlása (%)</i>					
Közlekedési szervezeteknél	43,2	40,5	39,5	43,7	37,4
Ebből: VOLÁN	34,2	32,0	31,2	34,5	29,2
BKV	7,7	7,3	7,2	8,0	7,0
egyéb tanácsai vállalatok	1,3	1,2	1,1	1,2	1,2

Nem közlekedési szervezeteknél	56,8	59,5	60,5	54,6	60,7
Magántulajdonban	–	–	–	1,7	1,9
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>Személygépkocsik száma (ezer)</i>					
Közlekedési szervezeteknél	3,6	3,3	2,8	2,6	2,6
Nem közlekedési szervezeteknél	32,6	34,8	39,4	26,8	29,7
Magántulajdonban	1069,2	1500,8	1747,3	1703,0	1912,3
Összesen	1105,4	1538,9	1789,5	1732,4	1944,8
<i>Személygépkocsik megoszlása (%)</i>					
Közlekedési szervezeteknél	0,3	0,2	0,2	0,2	0,1
Nem közlekedési szervezeteknél	3,0	2,3	2,2	1,5	1,5
Magántulajdonban	96,7	97,5	97,6	98,3	98,4
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>Teherszállító gépjárművek száma (ezer)</i>					
Tehergépkocsi	116,5	163,2	179,2	192,9	208,3
Ebből: közlekedési szervezeteknél	24,1	22,4	22,7	20,5	16,8
nem közlekedési szervezeteknél	90,1	102,3	110,9	109,1	121,5
magántulajdonban	1,7	38,5	45,6	63,3	70,0
Dömper	0,4	0,3	0,2	0,3	0,0
Vontató	22,8	33,1	36,9	35,7	38,4
Ebből: közlekedési szervezeteknél	3,7	4,1	4,2	4,1	3,5
Összesen	139,7	196,6	216,3	228,9	246,7
<i>Teherszállító gépjárművek megoszlása (%)</i>					
Tehergépkocsi	83,4	83,0	82,9	84,3	84,4
Ebből: közlekedési szervezeteknél	17,3	11,4	10,5	8,9	6,8
nem közlekedési szervezeteknél	64,9	52,0	51,3	47,7	49,2
magántulajdonban	1,2	19,6	21,1	27,6	28,4
Dömper	0,3	0,2	0,1	0,1	0,0
Vontató	16,3	16,8	17,0	15,6	15,6
Ebből: közlekedési szervezeteknél	2,6	2,1	1,9	1,9	1,4

Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>Különleges célú gépjárművek száma (ezer)</i>					
Különleges célú gépjármű	12,8	15,8	16,6	15,1	15,7
Ebből: közlekedési szervezeteknél	10,4	11,5	12,1	12,1	10,6
Pótkocsi, lakókocsi, utánfutó	94,9	155,1	188,5	188,4	204,7
<i>Különleges célú gépjárművek megoszlása (%)*</i>					
Különleges célú gépjárművek	9,2	8,0	7,7	6,6	6,4

\*A teherszállító gépjárművek %-ában.

### ***A lakosság személygépkocsi-ellátottsága (db/ezer fő)***

	1980	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1990
Magyarország	91,3	114,6	122,8	131,6	141,3	152,7	164,8	184,3
városok	111,6	132,5	140,5	149,6	159,7	171,7	184,9	205,9
községek	70,9	90,2	98,2	106,2	115,0	125,1	140,5	149,3

### ***A városi lakosság személygépkocsi-ellátottsága a városnagyságok szerint (db/ezer fő)***

	1980	1985	1990
Városok összesen	109,3	147,1	205,9
2–3 ezer lakosú	83,0	111,8	142,0
3–5 ezer lakosú	71,3	104,5	156,9
5–10 ezer lakosú	80,3	117,2	170,1
10–15 ezer lakosú	83,4	121,2	178,6
15–20 ezer lakosú	85,0	120,9	179,2
20–30 ezer lakosú	93,1	131,5	191,7
30–50 ezer lakosú	100,7	136,5	197,7
50–100 ezer lakosú	113,1	151,3	210,4
100–500 ezer lakosú	116,0	149,5	207,2
Budapest	126,3	168,0	227,7

### ***A városok rangsora\* személygépkocsi-ellátottság szerint (db/ezer fő)***

Városok	Település-nagyság (ezer fő)	1980	1985	1986	1988	1990



Siófok	20- 30	147	185	191	210	288
Boglárlelle	10- 15	129	181	189	224	286
Kiskőrös	15- 20	161	199	221	251	267
Szekszárd	30- 50	143	176	186	216	265
Keszthely	20- 30	94	170	182	218	258
Szentendre	15- 20	139	177	189	221	249
Kalocsa	20- 30	137	173	182	209	248
Balatonalmádi	5- 10	117	161	174	208	247
Fonyód	5- 10	140	183	186	215	247
Balatonfüred	10- 15	107	139	144	209	244
Baja	30- 50	123	165	179	211	243
Paks	20- 30	92	126	136	207	241
Mórahalom	5- 10	129	188	203	232	240
Gyöngyös	30- 50	137	188	201	231	238
Székesfehérvár	100-500	139	180	186	214	238
Veszprém	50-100	128	168	176	206	235
Kecskemét	100-500	132	172	186	211	234
Zalaegerszeg	50-100	143	172	178	209	233
Rétság	3- 5	110	154	162	204	233
Tiszaújváros	15- 20	102	152	164	210	230
Marcali	10- 15	107	159	166	201	230
Pécs	100-500	136	167	175	221	230
Tapolca	15- 20	119	170	175	206	229
Tata	20- 30	117	161	171	205	228
Tamási	5- 10	110	161	173	205	228
Budapest		126	168	179	205	228
Tolna	10- 15	122	162	172	174	227
Győr	100-500	133	167	172	208	227
Budaörs	15- 20	117	153	164	217	225
Kaposvár	50-100	122	162	170	201	225

\*225 db személygépkocsi/ezer fő fölött.

### ***A községek rangsora\* személygépkocsi-ellátottság szerint (db/ezer fő)***

Községek	Megye	Település- nagyság (ezer fő)	1980	1985	1990
Órimagyarósd	Vas	0,2-0,3	170	212	352

Hévíz	Zala	3-5	82	137	312
Balatonföldvár	Somogy	2-3	159	194	312
Alsószenterzsébet	Zala	0,1-0,2	122	225	301
Kerkafalva	Zala	0,1-0,2	130	187	297
Zalakaros	Zala	1-2	113	164	286
Aszófő	Veszprém	0,3-0,5	143	218	286
Vonyarcvashegy	Zala	1-2	78	162	283
Vadonfa	Győr-Sopron	-0,1	143	248	283
Szentjakabfa	Veszprém	0,1-0,2	253	244	282
Szaknyér	Vas	-0,1	137	189	279
Lócs	Vas	0,1-0,2	144	229	277
Balatongyörök	Zala	0,5-1	74	153	276
Rábakapi	Győr-Sopron	0,2-0,3	130	185	276
Abasár	Heves	3-5	161	215	275
Markaz	Heves	1-2	161	216	274
Harkány	Baranya	3-5	124	193	273
Udvar	Baranya	0,2-0,3	139	224	273
Balatonszárszó	Somogy	1-2	102	156	270
Kisrákos	Vas	0,2-0,3	171	244	269
Petőháza	Győr-Sopron	0,5-1	132	186	267
Kardoskút	Békés	0,5-1	215	250	265
Gyenesdiás	Zala	2-3	68	159	263
Tengeri	Baranya	-0,1	221	248	261
Viszák	Vas	0,3-0,5	119	189	262
Soltvadkert	Bács-Kiskun	5-8	177	206	261
Felsőjánosfa	Vas	0,2-0,3	110	174	261
Drágszél	Bács-Kiskun	0,3-0,5	147	178	261
Csolyospálos	Bács-Kiskun	1-2	160	205	260
Óriszentpéter	Vas	1-2	119	173	259
Bakonykúti	Fejér	0,1-0,2	151	264	259
Révfülöp	Veszprém	1-2	121	173	259
Kőröshegy	Somogy	1-2	86	133	259
Diósd	Pest	3-5	160	201	257
Kozármisleny	Baranya	2-3	111	160	256
Csornád	Pest	0,5-1	143	197	255
Kaskantyú	Bács-Kiskun	1-2	142	194	255

Örvényes	Veszprém	0,1-0,2	184	271	254
Répcelak	Vas	2-3	135	179	254
Győrújfalú	Győr-Sopron	0,5-1	111	210	254
Bóly	Baranya	3-5	141	189	254
Zamárdi	Somogy	2-3	128	161	253
Bócsa	Bács-Kiskun	1-2	157	220	253
Hanta	Bács-Kiskun	3-5	139	198	253
Kunszállás	Bács-Kiskun	1-2	112	194	253
Zalaszentbalázs	Zala	-0,1	165	250	253
Nagyrákos	Vas	0,3-0,5	120	176	252
Alsóörs	Veszprém	1-2	109	139	251
Martonfa	Baranya	0,2-0,3	117	183	250

\* 250 db személygépkocsi/ezer fő fölött.

\* 250 db személygépkocsi/ezer fő fölött.

### **Személygépkocsi-állomány gyártmány és életkor szerint**

Gépkocsi	1989	1990	Átlag- életkor	Gépkocsi	1989	1990	Átlag- életkor
Audi	3915	4813	8,09	Honda	1762	2125	5,21
Barkas	5646	5740	9,99	Lada	504107	572507	9,46
BMW	4183	5057	7,99	Maruti	1361	2212	1,55
Citroën	2952	3596	6,68	Mazda	3600	4290	5,01
Dacia	187591	198984	4,74	Mercedes	5274	6656	10,95
Daihatsu	1581	1712	5,59	Mitsubishi	1872	2377	4,93
Datsun	3217	3764	4,98	Moszkvics	24036	27646	11,99
FIAT	17038	19422	13,89	Opel	18659	21420	7,00
Ford	14835	17531	6,83	Peugeot	3588	4407	7,27
Polski FIAT	105331	126015	8,16	Volkswagen	20785	23729	12,17
Renault	7290	8730	9,84	Wartburg	214013	224848	10,16
Skoda	195410	216833	9,96	Zaporozsec	8608	9738	13,86
Toyota	3218	3776	4,65	Zasztava	21962	22736	6,60
Trabant	328909	376400	9,38	Egyéb	17712	10255	9,52
UAZ	3930	4478	9,59	Összesen	1732385	1931797	9,01

### **Magánforgalomban behozott személygépkocsik száma (db)**

Megnevezés	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
------------	------	------	------	------	------	------	------

Külszolgálatból hazatérők	2860	2891	3134	2279	2046	3798	3002
Ajándék	2496	4055	3225	2442	1682	51865	3324
Utasforgalomban és egyéb címen	1159	1287	1338	1495	1630	12402	20634
Összesen	6515	8233	7697	6216	5358	68065	26963
Ebből: Audi	166	236	140	129	144	2039	927
BMW	273	401	310	241	288	1120	649
Datsun/Nissan	282	358	316	230	148	1964	662
FIAT	229	409	416	194	150	4990	1978
Ford	347	641	567	378	277	12272	3226
Mazda	n. a.	305	257	121	96	2475	1676
Mercedes	307	246	245	211	159	1837	1018
Opel	770	1187	1119	806	540	9958	2639
Peugeot	86	145	144	112	93	2300	1214
Polski FIAT	116	43	61	51	43	30	42
Renault	110	216	152	88	65	4057	2099
Skoda	608	642	611	375	348	1298	374
Toyota	n. a.	n. a.	236	233	217	1942	289
Volkswagen	472	733	607	394	277	6580	2782
Zsiguli/Lada	1579	1537	1744	2015	1975	6947	2699

***A közúti személysérüléses közlekedési balesetek és a meghalt, megsérült személyek száma***

Év	Halálos	Súlyos	Könnyű	Összesen	Meghalt	Súlyosan	Könnyen	Összes baleseti
sérüléses		megsérült						
balesetek száma				személyek száma				
1976	1499	7477	9608	18584	1622	8916	15053	25591
1977	1673	8313	10135	20121	1803	9833	15855	27491
1978	1848	8119	9978	19945	2018	9599	15297	26914
1979	1605	8009	10851	20465	1750	9302	16146	27198
1980	1492	7507	9995	18994	1630	8757	15070	25457
1981	1472	7549	9287	18308	1603	8919	14338	24860
1982	1444	7394	9383	18221	1548	8565	14151	24264
1983	1489	1787	9695	18971	1591	9134	14761	25486
1984	1455	7864	9979	19298	1590	9286	15478	26354

1985	1594	8142	9827	19563	1756	9609	15231	26596
1986	1496	8122	9714	19332	1632	9447	15375	26454
1987	1449	8122	10271	19842	1573	9580	15902	27055
1988	1561	8798	10956	21315	1706	10420	17356	29482
1989	1941	10108	12318	24367	2162	12238	19814	34214
1990	2185	11738	13878	27801	2432	14316	22680	39428

### ***Közúti balesetek száma természet és kimenetel szerint, 1990***

	Összes	Ebből: a balesetet követő 30 nappal későbbi állapot szerint		
Halálos	Súlyos sérülések	Könnyű sérülések		
balesetek száma				
Szembehaladó járművek összeütközése	3462	363	1519	1520
Azonos irányba haladó járművek összeütközése	3725	227	1394	2104
Keresztező irányba haladó járművek összeütközése	5948	260	2342	3346
Vasúti jármű és közúti jármű összeütközése	83	28	26	29
Haladó járművek összeütközése összesen	13218	878	5341	6999
Álló járműnek ütközés	1251	64	476	711
Szilárd tárgynak ütközés	1928	165	859	904
Farolás, pálya elhagyása	2567	153	1160	1254
Felborulás járművel	1899	115	853	931
Egyéb járműbalesetek	203	16	90	97
Elütött gyalogosok 6 éves korig	339	14	108	217
Elütött gyalogosok 7-14 éves korig	890	27	307	556

Elütött gyalogosok 15-24 éves korig	915	58	391	466
Elütött gyalogosok 25-60 éves korig	2617	324	1231	1062
Elütött gyalogosok 60 éven felül	1665	352	793	520
Elütött gyalogosok összesen	6426	775	2830	2821
Utasok balesete	189	14	76	99
Elütött állatok	120	5	53	62
Összesen	27801	2185	11738	13878

***Közúti balesetek száma kimenetel szerint, területi bontásban, 1990***

Megye, város	Összes	Ebből: a balesetet követő 30 nappal későbbi állapot szerint		
Halálos	Súlyos sérüléssel	Könnyű sérüléssel		
balesetek száma				
Baranya	1326	76	485	765
Bács-Kiskun	1554	192	743	619
Békés	1126	89	447	590
Borsod-Abaúj-Zemplén	1777	124	678	975
Csongrád	1499	109	651	739
Fejér	1080	100	496	484
Győr-Moson-Sopron	1535	112	570	853
Hajdú-Bihar	1618	100	635	883
Heves	898	60	368	470
Jász-Nagykun-Szolnok	1011	92	459	460
Komárom-Esztergom	687	10	327	290
Nógrád	520	42	229	249
Pest	2575	262	1138	1175
Somogy	813	91	453	269
Szabolcs-Szatmár-Bereg	1312	103	665	544
Tolna	767	70	318	319
Vas	661	46	323	292

Veszprém	941	75	463	403
Zala	716	68	341	307
Vidék összesen	22416	1881	9789	10146
Budapest	5385	304	1949	3132
Mindösszesen	27801	2185	11738	13878
Ebből: Debrecen	601	31	227	343
Győr	328	10	113	205
Miskolc	507	18	154	335
Pécs	457	18	144	295
Szeged	596	25	254	317
Kecskemét	147	17	71	59
Nyíregyháza	278	13	109	156
Székesfehérvár	221	8	103	110

### ***Közúti balesetek száma kimenetel és útvonalak szerint, 1990***

Útvonal	Halálos	Súlyos sérülések	Könnyű sérülések	Összes	Halálos	Súlyos sérülések	Könnyű sérülések	
balesetek száma, a balesetet követő 30 nappal későbbi állapot szerint				balesetek %-os megosztása				
Első- és másodrendű országutak	921	3602	3691	8214	11,2	43,9	44,9	
Ebből:								
1. számú főútvonal	44	139	157	340	12,9	40,9	46,2	
2. számú főútvonal	14	53	54	121	11,6	43,8	44,6	
3. számú főútvonal	36	140	218	394	9,1	35,5	55,4	
4. számú főútvonal	79	274	269	622	12,7	44,1	43,2	
5. számú főútvonal	46	152	90	288	16,0	52,8	31,2	
6. számú főútvonal	53	191	212	456	11,6	41,9	46,5	
7. számú főútvonal	36	111	77	224	16,1	49,6	34,3	
8. számú főútvonal	29	115	132	276	10,5	41,7	47,8	
9. számú főútvonal	3	9	6	18	16,7	33,3	50,0	

Egyéb útvonalak, városi, községi utak	1264	8136	10187	19581	6,5	41,5	52,0	
Összesen	2185	11738	13878	27801	7,9	42,2	49,9	

### ***Közúti balesetek száma havonta, kimenetel szerint, 1990***

	A balesetet követő 30 nappal későbbi állapot szerint				Megoszlás, %			
Halálos	Súlyos sérüléssel	Könnyű sérüléssel	Összes	Halálos	Súlyos sérüléssel	Könnyű sérüléssel	Összes	
balesetek száma				balesetek megoszlása (%)				
Január	151	808	865	1824	8,3	44,3	47,4	100,0
Február	145	684	801	1630	8,9	42,0	49,1	100,0
Március	151	801	967	1919	7,9	41,7	50,4	100,0
Április	168	900	1135	2203	7,6	40,9	51,5	100,0
Május	174	1075	1293	2542	6,8	42,3	50,9	100,0
Június	179	1103	1265	2547	7,0	43,3	49,7	100,0
Július	181	1134	1424	2139	6,6	41,4	52,0	100,0
Augusztus	218	1202	1455	2875	7,6	41,8	50,6	100,0
Szeptembe r	200	1137	1249	2586	7,7	44,0	48,3	100,0
Október	232	1072	1243	2547	9,1	42,1	48,8	100,0
November	215	940	1145	2300	9,3	40,9	49,8	100,0
December	171	882	1036	2089	8,2	42,2	49,6	100,0
Összesen	2185	11738	13878	27801	7,9	42,2	49,9	100,0

### ***Közúti balesetek száma a hét napjai és a balesetek kimenetele szerint, 1990***

Nap	Lakott területen történt				Nem lakott területen történt			
halálos	súlyos sérüléssel	könnyű sérüléssel	összes	halálos	súlyos sérüléssel	könnyű sérüléssel	összes	
balesetek, a balesetet követő 30 nappal későbbi állapot szerint								
Hétfő	182	1110	1484	2776	130	457	434	1021
Kedd	156	1059	1418	2633	109	461	434	1010
Szerda	140	1191	1537	2868	111	471	427	1009
Csütörtök	164	1066	1516	2746	125	446	434	1005



Péntek	184	1357	1785	3326	182	601	515	1298
Szombat	177	1193	1560	2930	212	701	600	1513
Vasárnap	160	996	1187	2343	153	623	547	1323
Összesen	1163	7972	10487	19622	1022	3766	3391	8179

### **Közúti balesetek száma és megoszlása napszakok és kimenetel szerint, 1990**

Óra (től-ig)	Halálos	Súlyos	Könnyű	Összesen	Halálos	Súlyos	Könnyű	Összes
sérüléssel járó balesetek			sérüléssel járó balesetek megoszlása (%)					
0,00-3,00	130	531	511	1172	11,1	45,3	43,6	100,0
3,00-6,00	141	485	1002	1628	8,7	29,8	61,5	100,0
6,00-9,00	229	1338	1593	3160	7,2	42,3	50,5	100,0
9,00-12,00	270	1808	2293	4371	6,2	41,4	52,4	100,0
12,00-15,00	265	1866	2391	4528	6,0	42,2	51,8	100,0
15,00-18,00	327	2553	3215	6095	5,4	41,9	52,7	100,0
18,00-21,00	441	2094	2301	4836	9,1	43,3	45,6	100,0
21,00-24,00	283	1061	1100	2444	11,6	43,4	45,0	100,0
Összesen	2185	11738	13787	27801	7,9	42,2	49,9	100,0

### **Légi utas- és teherforgalom\***

Megnevezés	1980	1986	1988	1989	1990
Szállított utasok száma (ezer fő)	922	1197	1310	1472	1400
Utazási teljesítmény utas-km (millió)	1076,4	1143,0	1344,3	1575,5	1597,1
Szállított tehertömeg (ezer tonna)	14,4	16,0	10,4	9,2	9,5
Szállítási teljesítmény (millió tonna-km)	28,3	23,7	14,3	13,3	16,0

\* Tranzitforgalom nélkül.

### **Légi közlekedési útvonalak és repülőgép-állomány**

Megnevezés	1980	1986	1988	1989	1990
Légi útvonalak* száma (db)	37	41	37	43	43
hossza (ezer km)	44,7	52,1	47,3	56,5	56,5

Repülőgépek száma (db)	18	24	23	24	25
befogadóképessége (fő)	1568	2332	2446	2458	

\* A Malév gépei által repült útvonalak.

### ***A jelentősebb légitársaságok forgalma a Ferihegyi repülőtéren, 1990***

Légitársaságok	A repülőteret igénybe vevő repülőgépek száma (db)	Érkezett	Indult	Érkezett	Indított
utások (ezer fő)		árúk tömege (t)			
Malév	10212	728,9	719,5	3698	5091
Lufthansa (NSZK)*	1818	92,8	104,1	1227	475
AEROFLOT (Szovjetunió)	1766	95,5	55,3	1859	1379
Swissair (Svájc)	471	42,3	43,4	844	376
LOT (Lengyelország)	462	38,3	29,0	111	38
EL-AL (Izrael)	433	16,9	99,3	604	5
BALKAN (Bulgária)	429	18,9	19,2	74	27
AUA (Ausztria)	360	20,9	27,6	534	66
SAS (skandináv országok)	357	24,4	25,0	302	117
British Airways (Nagy-Britannia)	345	26,6	30,2	334	17
PanAM (USA)	337	16,0	16,9	291	18
CSA (Cseh-Szlovákia)	296	16,1	15,2	89	33
KLM (Hollandia)	289	22,1	19,1	465	91
Alitalia (Olaszország)	236	12,8	13,7	116	27
Air Algeria (Algéria)	226	3,1	3,5	12	1869
JAT (Jugoszlávia)	209	9,8	3,4	15	14
Air France (Franciaország)	163	10,5	10,4	152	51
Finnair (Finnország)	150	14,8	11,8	168	14
TAROM (Románia)	124	5,6	4,7	36	27
SYRIAN ARAB AIRLINES (Szíria)	117	2,3	2,0	5	3
ALYEMDA (Jemen)	54	1,2	1,2	13	41
LYBIAN (Libia)	52	3,8	4,5	14	5

\* Az Interfluggal együtt.

## Idegenforgalom

### Idegenforgalmi devizabevételek és -kiadások

Év	Bevétel	Kiadás	Egyenleg	Kiadások a bevételek %- ában	Egy érkezőre jutó bevétel (rubel, USD)
M rubel, M USD					
<i>Rubelelszámolások</i>					
1980	213,2	72,5	140,7	34,0	20,5
1981	249,1	88,0	161,1	35,3	22,6
1982	207,0	80,0	127,0	38,6	34,9
1983	282,3	102,5	179,8	36,3	41,6
1984	340,8	117,0	223,8	34,3	38,2
1985	383,1	122,1	261,0	31,9	37,5
1986	387,6	117,4	270,2	30,3	35,7
1987	441,0	146,5	294,5	33,2	39,1
1988	386,0	162,0	224,0	42,0	40,4
1989	519,5	116,7	402,8	22,5	40,7
1990	366,0	248,4	117,6	67,9	—*
<i>Konvertibilis elszámolások</i>					
1980	160,3	88,2	72,0	55,1	44,7
1981	190,3	81,1	109,2	42,6	49,7
1982	238,2	80,8	157,4	33,9	61,2
1983	235,8	82,6	153,3	35,0	64,2
1984	255,8	95,1	160,7	37,2	56,9
1985	271,4	125,6	145,8	46,3	55,2
1986	344,3	149,5	194,8	43,4	59,5
1987	511,0	158,2	352,8	31,0	66,7
1988	531,5	549,6	-18,1	103,4	63,3
1989	541,7	947,1	-405,4	174,8	44,6
1990	824,0	476,5	347,5	57,8	—*

\* Döntően konvertibilis elszámolásra való áttérés miatt 1990-től nem értelmezhető adat.

### Idegenforgalmi devizabevételek és kiadások forintban

Év	Bevétel	Kiadás	Egyenleg	Kiadások a bevételek %-ában	Egy érkezőre jutó bevétel (Ft)
----	---------	--------	----------	-----------------------------------	--------------------------------------

M Ft					
1981	13968	5048	8920	36,1	941,1
1982	15133	5178	9955	34,2	1539,2
1983	18251	6376	11875	34,9	1744,3
1984	21616	7827	13789	36,2	1609,7
1985	24581	9784	14797	39,8	1625,1
1986	27019	10250	16769	37,9	1623,2
1987	36989	11791	25198	31,9	1951,6
1988	38977	33388	5589	85,7	2169,6
1989	47622	59326	-11704	124,6	1911,1
1990	63203	37929	25275	60,0	1679,5

**Magyarország nemzetközi idegenforgalmának néhány mutatója (ezer fő)**

Ország	Turisták	Kirándulók	Átutazók	Látogatók összesen
<i>1988</i>				
Összesen	10566	3622	3577	17965
Ebből:				
Ausztria	919	2777	130	3844
Bulgária	293	7	321	625
Csehszlovákia	2235	303	961	3505
Egyesült Államok	113	10	3	126
Franciaország	45	1	2	49
Hollandia	125	4	3	137
Jugoszlávia	928	371	716	2023
Lengyelország	1900	42	840	2820
Nagy-Britannia	49	2	3	57
Németország	2489	55	349	2916
Olaszország	174	3	4	192
Románia	166	5	100	271
Skandináv országok	129	3	7	139
Szovjetunió	578	14	87	683
<i>1989</i>				
Összesen	14490	5641	4788	24919

<b>Ebből:</b>				
<b>Ausztria</b>	<b>1077</b>	<b>3325</b>	<b>151</b>	<b>4554</b>
<b>Bulgária</b>	<b>309</b>	<b>10</b>	<b>358</b>	<b>678</b>
<b>Csehszlovákia</b>	<b>2380</b>	<b>374</b>	<b>954</b>	<b>3108</b>
<b>Egyesült Államok</b>	<b>143</b>	<b>13</b>	<b>4</b>	<b>160</b>
<b>Franciaország</b>	<b>59</b>	<b>2</b>	<b>2</b>	<b>64</b>
<b>Hollandia</b>	<b>178</b>	<b>4</b>	<b>4</b>	<b>185</b>
<b>Jugoszlávia</b>	<b>1383</b>	<b>1692</b>	<b>1341</b>	<b>4416</b>
<b>Lengyelország</b>	<b>3390</b>	<b>72</b>	<b>1018</b>	<b>4481</b>
<b>Nagy-Britannia</b>	<b>64</b>	<b>2</b>	<b>3</b>	<b>70</b>
<b>Németország</b>	<b>22758</b>	<b>64</b>	<b>363</b>	<b>3185</b>
<b>Olaszország</b>	<b>239</b>	<b>5</b>	<b>6</b>	<b>250</b>
<b>Románia</b>	<b>125</b>	<b>5</b>	<b>107</b>	<b>236</b>
<b>Skandináv országok</b>	<b>148</b>	<b>5</b>	<b>9</b>	<b>161</b>
<b>Szovjetunió</b>	<b>1626</b>	<b>32</b>	<b>408</b>	<b>2066</b>
<b>1990</b>				
<b>Összesen</b>	<b>20510</b>	<b>10610</b>	<b>6452</b>	<b>37632</b>
<b>Ebből:</b>				
<b>Ausztria</b>	<b>1662</b>	<b>3289</b>	<b>202</b>	<b>5153</b>
<b>Bulgária</b>	<b>461</b>	<b>26</b>	<b>431</b>	<b>924</b>
<b>Cseh-Szlovákia</b>	<b>2295</b>	<b>914</b>	<b>711</b>	<b>3920</b>
<b>Egyesült Államok</b>	<b>181</b>	<b>24</b>	<b>15</b>	<b>220</b>
<b>Franciaország</b>	<b>134</b>	<b>9</b>	<b>16</b>	<b>159</b>
<b>Hollandia</b>	<b>144</b>	<b>13</b>	<b>13</b>	<b>169</b>
<b>Jugoszlávia</b>	<b>1786</b>	<b>4365</b>	<b>1972</b>	<b>8123</b>
<b>Lengyelország</b>	<b>2742</b>	<b>159</b>	<b>890</b>	<b>3791</b>
<b>Nagy-Britannia</b>	<b>89</b>	<b>6</b>	<b>10</b>	<b>105</b>
<b>Németország</b>	<b>1995</b>	<b>244</b>	<b>394</b>	<b>2633</b>
<b>Olaszország</b>	<b>331</b>	<b>28</b>	<b>34</b>	<b>392</b>
<b>Románia</b>	<b>6352</b>	<b>1449</b>	<b>1214</b>	<b>9015</b>
<b>Skandináv országok</b>	<b>194</b>	<b>21</b>	<b>22</b>	<b>236</b>
<b>Szovjetunió</b>	<b>1464</b>	<b>47</b>	<b>372</b>	<b>1884</b>

### **Magyarország nemzetközi idegenforgalmának összetétele (%)**

<b>Ország</b>	<b>Turisták</b>	<b>Kirándulók</b>	<b>Átutazók</b>	<b>Látogatók összesen</b>
<i>1988</i>				
<b>Összesen</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>
<b>Ebből:</b>				
Ausztria	8,7	16,7	3,6	21,4
Bulgária	2,8	0,2	9,0	3,5
Csehszlovákia	21,2	8,4	26,9	19,5
Egyesült Államok	1,1	0,3	0,1	0,7
Franciaország	0,4	0,0	0,1	0,3
Hollandia	1,2	0,1	0,1	0,8
Jugoszlávia	8,8	10,2	20,0	11,3
Lengyelország	18,0	1,2	23,5	15,7
Nagy-Britannia	0,5	0,1	0,1	0,3
Németország	23,6	1,5	9,8	16,2
Olaszország	1,6	0,1	0,1	1,1
Románia	1,6	0,1	2,8	1,5
Skandináv országok	1,2	0,1	0,2	0,8
Szovjetunió	5,5	0,4	2,4	3,8
<i>1989</i>				
<b>Összesen</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>
<b>Ebből:</b>				
Ausztria	1,4	58,9	3,2	18,3
Bulgária	2,1	0,2	7,5	2,7
Csehszlovákia	16,4	6,6	19,9	14,9
Egyesült Államok	1,0	0,2	0,1	0,6
Franciaország	0,4	0,0	0,0	0,3
Hollandia	1,2	0,1	0,1	0,7
Jugoszlávia	9,5	30,0	28,0	17,7
Lengyelország	23,4	1,3	21,3	18,0
Nagy-Britannia	0,4	0,0	0,1	0,3
Németország	19,0	1,1	7,6	12,8
Olaszország	1,6	0,1	0,1	1,0
Románia	0,9	0,1	2,2	0,9

Skandináv országok	1,0	0,1	0,2	0,6
Szovjetunió	11,2	0,6	8,5	8,3
<i>1990</i>				
Összesen	100	100	100	100
Ebből:				
Ausztria	8,1	30,8	3,1	13,7
Bulgária	2,2	0,2	6,8	2,5
Cseh-Szlovákia	11,2	8,6	11,0	10,4
Egyesült Államok	0,9	0,2	0,2	0,6
Franciaország	0,7	0,1	0,2	0,4
Hollandia	0,7	0,1	0,2	0,4
Jugoszlávia	8,7	40,9	30,6	21,6
Lengyelország	13,4	1,5	13,8	10,1
Nagy-Britannia	0,4	0,1	0,2	0,3
Németország	9,7	2,3	6,1	7,0
Olaszország	1,6	0,3	0,5	1,0
Románia	31,0	13,6	18,8	24,0
Skandináv országok	0,9	0,2	0,3	0,6
Szovjetunió	7,1	0,4	5,8	5,0

### ***A Magyarországra érkező külföldiek országonként***

Ország	1989	1990
<b>Európa</b>		
Albánia	5611	6682
Ausztria	4554165	5152941
Belgium	40334	58742
Bulgária	677760	924431
Cseh-Szlovákia	3708295	3920373
Dánia	43914	76014
Finnország	47590	56989
Franciaország	63556	159095
Görögország	102322	97713
Hollandia	184858	169164
Írország	4632	5986
Izland	634	805

<b>Jugoszlávia</b>	<b>4416450</b>	<b>8123390</b>
<b>Lengyelország</b>	<b>4480845</b>	<b>3790502</b>
<b>Luxemburg</b>	<b>1511</b>	<b>2484</b>
<b>Nagy-Britannia</b>	<b>69657</b>	<b>104758</b>
<b>Németország</b>	<b>3185206</b>	<b>2632953</b>
<b>Norvégia</b>	<b>13777</b>	<b>33634</b>
<b>Olaszország</b>	<b>249878</b>	<b>392260</b>
<b>Portugália</b>	<b>4657</b>	<b>7152</b>
<b>Románia</b>	<b>235751</b>	<b>9014750</b>
<b>Spanyolország</b>	<b>36944</b>	<b>56355</b>
<b>Svájc</b>	<b>79011</b>	<b>97865</b>
<b>Svédország</b>	<b>102743</b>	<b>125935</b>
<b>Szovjetunió</b>	<b>2266190</b>	<b>1884113</b>
<b>Törökország</b>	<b>108144</b>	<b>111820</b>
<b>Egyéb európai országok</b>	<b>1268</b>	<b>1124</b>
<b>Összesen</b>	<b>24485703</b>	<b>37008030</b>
<b>Ázsia</b>		
<b>Afganisztán</b>	<b>1670</b>	<b>935</b>
<b>Banglades</b>	<b>n. a.</b>	<b>383</b>
<b>Ciprus</b>	<b>4271</b>	<b>2257</b>
<b>Fülöp-szigetek</b>	<b>2668</b>	<b>2075</b>
<b>Irak</b>	<b>3144</b>	<b>3614</b>
<b>Irán</b>	<b>4006</b>	<b>5876</b>
<b>India</b>	<b>3262</b>	<b>4108</b>
<b>Indonézia</b>	<b>1279</b>	<b>1395</b>
<b>Izrael</b>	<b>39729</b>	<b>40003</b>
<b>Japán</b>	<b>27144</b>	<b>40461</b>
<b>Észak-Jemen</b>	<b>519</b>	<b>632</b>
<b>Jordánia</b>	<b>2947</b>	<b>2323</b>
<b>Kambodzsza</b>	<b>227</b>	<b>149</b>
<b>Kína</b>	<b>7774</b>	<b>10857</b>
<b>Dél-Korea</b>	<b>2460</b>	<b>6901</b>
<b>Koreai NDK</b>	<b>6255</b>	<b>7507</b>
<b>Laosz</b>	<b>335</b>	<b>155</b>
<b>Libanon</b>	<b>3014</b>	<b>3606</b>
<b>Malaysia</b>	<b>739</b>	<b>897</b>



<b>Mongólia</b>	<b>963</b>	<b>3406</b>
<b>Myanmari Unió</b>	<b>246</b>	<b>108</b>
<b>Nepál</b>	<b>86</b>	<b>94</b>
<b>Omán</b>	<b>354</b>	<b>135</b>
<b>Pakisztán</b>	<b>963</b>	<b>1878</b>
<b>Srí Lanka</b>	<b>283</b>	<b>319</b>
<b>Szaúd-Arábia</b>	<b>301</b>	<b>276</b>
<b>Szíria</b>	<b>8138</b>	<b>5835</b>
<b>Vietnam</b>	<b>4984</b>	<b>4868</b>
<b>Egyéb ázsiai országok</b>	<b>11888</b>	<b>15333</b>
<b>Összesen</b>	<b>140249</b>	<b>166386</b>
<b>Afrika</b>		
<b>Algéria</b>	<b>6183</b>	<b>5909</b>
<b>Dél-afrikai Közt.</b>	<b>767</b>	<b>2367</b>
<b>Egyiptom</b>	<b>5770</b>	<b>4549</b>
<b>Etiópia</b>	<b>361</b>	<b>537</b>
<b>Ghána</b>	<b>424</b>	<b>306</b>
<b>Guinea</b>	<b>488</b>	<b>372</b>
<b>Líbia</b>	<b>7536</b>	<b>4404</b>
<b>Marokkó</b>	<b>480</b>	<b>535</b>
<b>Nigéria</b>	<b>1009</b>	<b>851</b>
<b>Szudán</b>	<b>1285</b>	<b>1434</b>
<b>Tunézia</b>	<b>1069</b>	<b>862</b>
<b>Zaire</b>	<b>405</b>	<b>493</b>
<b>Egyéb afrikai országok</b>	<b>3026</b>	<b>4317</b>
<b>Összesen</b>	<b>28803</b>	<b>26936</b>
<b>Amerika</b>		
<b>Argentína</b>	<b>2556</b>	<b>3344</b>
<b>Bolívia</b>	<b>530</b>	<b>626</b>
<b>Brazília</b>	<b>6688</b>	<b>6881</b>
<b>Chile</b>	<b>965</b>	<b>1641</b>
<b>Ecuador</b>	<b>367</b>	<b>392</b>
<b>Egyesült Államok</b>	<b>160122</b>	<b>219989</b>
<b>Guatemala</b>	<b>101</b>	<b>190</b>
<b>Haiti</b>	<b>37</b>	<b>85</b>

Kanada	35555	42045
Kolumbia	1077	1301
Kuba	5256	3551
Mexikó	3342	3973
Peru	915	1187
Salvador	60	95
Uruguay	664	666
Venezuela	1172	1872
Egyéb amerikai országok	1735	2126
Összesen	221142	289964
Ausztrália és Óceánia	28355	32339
Egyéb, ismeretlen	15052	108519
Világ összesen	24919304	37632174

**Kereskedelmi szálláshelyek külföldi vendégforgalma országonként (1000 éjszaka)**

Ország	Összes éjszaka	Ebből:		
Szálloda	Kemping	Fizetővéde- g- szolgálat		
<b>1988</b>				
Összesen	15897	6029	3869	4965
Ebből:				
Ausztria	1133	686	195	188
Csehszlovákia	1426	202	546	453
Egyesült Államok	330	250	5	63
Franciaország	183	87	24	39
Hollandia	1079	178	679	198
Jugoszlávia	289	91	15	152
Lengyelország	1126	250	87	695
Nagy-Britannia	170	99	12	52
Németország	6222	1765	2007	2072
Olaszország	502	374	28	73
Románia	68	12	3	48

Skandináv országok	413	220	112	48
Szovjetunió	1081	931	3	123
<b>1989</b>				
Összesen	17270	6712	4191	5095
Ebből:				
Ausztria	1169	713	207	179
Csehszlovákia	966	143	325	347
Egyesült Államok	353	271	4	66
Franciaország	189	111	33	33
Hollandia	1314	206	891	186
Jugoszlávia	310	112	20	105
Lengyelország	1604	391	120	878
Nagy-Britannia	192	121	14	49
Németország	6898	1993	2224	2216
Olaszország	643	483	43	85
Románia	93	19	3	66
Skandináv országok	465	252	129	47
Szovjetunió	1105	861	4	188
<b>1990</b>				
Összesen	13618	6373	2849	7245
Ebből:				
Ausztria	988	648	179	102
Cseh-Szlovákia	444	79	122	164
Egyesült Államok	435	355	5	63
Franciaország	221	148	35	25
Hollandia	977	183	642	128
Jugoszlávia	428	215	30	79
Lengyelország	861	177	141	346
Nagy-Britannia	223	165	15	37
Németország	5186	1744	1833	1249
Olaszország	672	560	28	64
Románia	193	76	13	62
Skandináv országok	476	274	130	35
Szovjetunió	877	372	2	102

## Kereskedelmi szálláshelyek vendégforgalma üdülőkörzetenként

Üdülőkörzet	Belföldi	Külföldi	Együtt	Belföldi	Külföldi
1000 éjszaka		Megoszlás (%)			
	1988				
Ország összesen	11938	15897	27835	42,9	57,1
Ebből:					
Budapest	2774	5348	8122	34,2	65,8
Balaton-part	1689	5553	7242	23,3	76,7
Duna-kanyar	460	353	813	56,6	43,4
Velencei-tó	169	217	386	43,8	56,2
Mátra-Bükk	889	502	1391	63,9	36,1
	1989				
Ország összesen	11402	17270	28612	39,8	60,2
Ebből:					
Budapest	2628	5664	8292	31,7	68,3
Balaton-part	1424	5733	7157	19,9	80,1
Duna-kanyar	487	376	863	56,4	43,6
Velencei-tó	166	250	416	39,9	60,1
Mátra-Bükk	853	537	1390	61,4	38,6
	1990				
Ország összesen	8769	13618	22387	39,2	60,8
Ebből:					
Budapest	1811	4775	6586	27,5	72,5
Balaton-part	1061	4280	5341	19,9	80,1
Duna-kanyar	261	159	426	62,7	37,3
Velencei-tó	106	206	312	34,0	66,0
Mátra-Bükk	818	389	1207	67,8	32,2

## Kereskedelmi szálláshelyek szállásdíjbevételei, 1990

Szállástípus	Szállásdíj-bevétel (M Ft)	Egy szobára	Egy férő-helyre	Egy vendégre	Egy vendég-éjszakára
jutó szállásdíj (ezer Ft)	(Ft)				
Szálloda	13527	554	239	4222	1746
*****	2694	2205	1081	14940	5120
****	5728	1164	533	9458	2924
***	3451	418	187	3050	1292

**	1257	225	92	1802	844
*	397	90	35	673	359
Panzió	242	56	19	627	283
Turistaszállás	102	67	13	443	207
Nyaralóház	391	95	32	1183	432
Kemping	594	–	6	699	142
Fizetővendéglátás	2197	42	18	3363	267
Együtt	17053	197	56	3016	762

### **Szállodai szobaárak, átlag (kétágyas, fürdőszobás szoba; Ft/nap)**

Időszak	Ötcsillagos	Négycsillagos	Háromcsillagos	Kétszillagos	Egyszillagos	Együtt
	<i>Országosan</i>					
1989 február	4509	3497	1507	1195	716	2260
május	6271	4131	2356	1258	904	2846
július	5681	5089	2874	1633	953	3308
december	6666	4898	2193	1462	1082	3474
1990 február	7171	5270	1808	1436	1266	3355
május	8150	6380	2711	1822	1234	3847
július	10772	6615	3264	2013	1291	4356
december	9431	5976	2538	1861	1389	4107
1991 február	11098	6606	2590	1858	1097	4439
május	12567	8202	3752	2144	1367	5380
július	12185	7982	4003	2383	1340	5374
	<i>Budapest</i>					
1989 február	4509	3924	1535	1330	1380	2863
május	6271	4582	3137	1673	1200	4051
július	5681	5896	3880	1813	694	4636
december	6666	5408	4093	1604	1100	4793
1990 február	7711	5848	2875	1687	1300	4679
május	8150	7340	3723	2447	1400	5998
július	10772	7484	4033	2454	1037	6443
december	9431	6521	2780	2609	1600	5617
1991 február	11098	1206	3149	2154	1610	6199
május	12567	9510	5419	2918	2400	8264
július	12185	8940	5480	3090	2530	7964

	<b>Balaton-part</b>					
1989 február	–	–	1060	1043	–	1058
május	–	2709	2231	992	530	2017
július	–	3667	3069	2115	–	2886
december	–	–	2719	2793	–	2726
1990 február	–	–	1582	1210	–	1575
május	–	3312	2481	1830	–	2401
július	–	4440	3829	2548	–	3561
december		–	3241	–	–	3241
1991 február	–	–	1171	–	–	1771
május	–	2757	2801	2004	170	2577
július	–	4662	4105	2961	1200	3877

### **Szállásdíjak a kempingekben, átlag (Ft/nap)**

Időszak		Három- csillagos	Két- csillagos	Egy- csillagos	Együtt
		<b>Országosan</b>			
1989	május	390	128	120	97
	július	166	129	111	94
1990	május	220	177	125	180
	július	250	200	149	122
1991	május	250	304	200	256
	július	250	401	251	225
		<b>Budapest</b>			
1989	május	106	–	–	106
	július	109	–	–	109
1990	május	146	–	–	146
1990	július	167	–	–	167
1991	május	315	–	–	315
	július	227	–	–	221
		<b>Balaton-part</b>			
1989	május	–	119	143	88
	július	–	85	112	91
1990	május	220	202	143	113
	július	250	230	164	135
1991	május	252	475	224	156

	július	250	603	269	216
--	--------	-----	-----	-----	-----

### ***Szállásdíjak a fizetővendéglátásban, átlag (Ft/nap)***

Időszak		Szobaár			Lakosztály	
I. o.	II. o.	III. o.	I. o.	II. o.		
<i>Országosan</i>						
1989	február	308	236	180	658	435
	május	342	274	183	889	618
	július	386	313	216	1117	847
	december	616	809	588	1834	1390
1990	február	396	411	395	990	677
	május	443	424	225	1097	844
	július	483	428	280	1331	1185
	december	437	421	234	958	749
1991	február	487	433	197	1041	774
	május	607	689	294	1668	1501
	július	752	762	457	1919	1773
<i>Budapest</i>						
1989	február	313	232	180	648	277
	május	327	239	171	666	313
	július	326	247	172	655	331
	december	916	540	333	1161	581
1990	február	474	542	484	1108	772
	május	505	540	460	1100	774
	július	516	549	460	1009	771
	december	507	547	460	1235	817
1991	február	546	532	465	1278	830
	május	793	1022	667	2046	2233
	július	814	1025	805	2042	2239
<i>Balaton-part</i>						
1989	február	454	285	200	682	1535
	május	466	343	243	666	1618
	július	496	364	263	655	1000
	december	1066	572	–	2161	1300
1990	február	545	316	–	1108	1300
	május	596	474	–	1100	2202

	július	583	456	369	1009	2118
	december	596	200	–	1235	–
1991	február	651	394	–	977	2100
	május	696	803	–	2164	3489
	július	883	789	350	2101	1437

## Szállodarangsor

Név	Város	Kategória (csillag)	Ágyak száma	Rangsor			
Külföldi vendégejszakák alapján		Egy vendégre jutó bevétel alapján					
1990	1989	1990	1989				
Hungária	Budapest	4	966	1	1	14	14
Buda Penta	Budapest	4	789	2	3	20	17
Stadion	Budapest	3	752	3	2	28	28
Fórum	Budapest	4	792	4	4	3	3
Atrium Hyatt	Budapest	5	622	5	6	5	2
Volga	Budapest	3	628	6	5	39	51
Royal	Budapest	4	589	7	7	24	20
Budapest Hilton	Budapest	5	646	8	10	2	1
Novotel	Budapest	4	632	9	11	18	15
Flamenco Occid	Budapest	4	696	10	8	13	10
Duna Inter- Con.	Budapest	5	584	11	9	6	4
Budapest	Budapest	3	560	12	12	21	19
Club Tihany	Tihany	4	660	13	20	34	32
Béke Radisson	Budapest	4	492	14	15	10	7
Taverna	Budapest	3	420	15	16	17	16
Annabella	Balatonfür- ed	3	780	16	17	56	60
Thermal	Bük	4	400	17	14	31	36
Gellért	Budapest	4	348	18	19	8	6
Aqua	Hévíz	4	460	19	13	25	22
Thermal Hotel	Budapest	5	368	20	21	7	12
Aranybika	Debrecen	3	522	21	22	150	142
Termál	Hévíz	4	397	22	18	26	21



Hotel Korona	Budapest	4	741	23	–	12	–
Helikon	Keszthely	3	480	24	28	49	43
Marina	Balatonfűred	3	748	25	24	51	48
Aero	Budapest	3	278	26	26	101	125
Thermal	Sárvár	4	272	27	27	30	33
Lövér	Sopron	3	370	28	51	105	90
Rege	Budapest	3	354	29	25	55	68
Délibáb	Hajdúszoboszló	3	499	30	23	124	147
Expo	Budapest	3	320	31	30	46	53
Park	Budapest	2	309	32	29	127	139
Ramada	Budapest	4	276	33	31	11	9
Eger	Eger	3	393	34	42	75	72
Fesztivál	Balatonföldvár	2	640	35	32	121	114
Platanus	Budapest	2	298	36	37	102	94
Agro	Budapest	3	315	37	–	71	–
Astoria	Budapest	3	253	38	34	19	18
Wien	Budapest	2	224	39	35	126	104
Erzsébet	Budapest	3	239	40	38	16	13
Ifjúság	Budapest	2	188	41	33	64	95
Eravis	Budapest	2	240	42	–	129	–
Olimpia	Budapest	4	284	43	36	42	55
Avar	Gyöngyös	3	230	44	64	184	158
Hungária	Szeged	3	276	45	52	91	70
Hotel Benczúr	Budapest	3	192	46	–	45	–
Neptun	Balatonföldvár	3	420	47	41	70	84
Juno	Miskolc	3	216	48	59	106	83
Rába	Győr	3	211	49	40	89	105
Pannónia	Pécs	3	231	50	65	66	61

### ***Nemzetközi idegenforgalom a közlekedés módja szerint***

Időszak	Közúton	Repülön	Hajón	Vonaton és egyéb módon	Együtt

	<i>Magyarországra érkező külföldiek</i>				
1986	12722602	530720	71578	3321362	16646262
1987	14808508	510380	85317	3548600	18952805
1988	13619544	559833	103940	3681997	17965314
1989	19097291	680053	113440	5028520	24919304
1990	30696296	596405	103241	6236232	37632174
	<i>1990</i>				
Január	897107	38540	94	217781	1153522
Február	1215029	34123	251	303859	1553262
Március	1861017	44618	2144	419224	2327003
Április	2285436	51164	8570	486585	2831755
Május	2473338	57221	13272	493777	3037608
Június	2903195	56894	14373	567226	3541688
Július	4344272	53404	18450	740574	5156700
Augusztus	4942235	59239	14890	861114	5877478
Szeptember	2942719	59069	12272	581782	3595842
Október	2283508	56572	10854	513511	2864445
November	2377443	46461	4385	478518	2906807
December	2170997	39100	3686	572281	2786064
	<i>Külföldre utazó magyarok</i>				
1986	4985175	562492	4401	726312	6278380
1987	5889806	505666	6088	795126	7196686
1988	9196327	442925	7973	1149511	10796736
1989	13031907	334648	11110	1097743	14475408
1990	12148225	334796	11211	1101351	13595583
	<i>1990</i>				
Január	536771	17722	–	62038	616531
Február	803033	14387	–	89458	906878
Március	1125612	16256	454	96270	1238592
Április	897157	8385	780	18749	985071
Május	788412	12982	1402	68968	871764
Június	956443	23533	1551	78658	1060185
Július	1227028	35710	2334	104737	1369809
Augusztus	1504186	45807	1652	135280	1686925
Szeptember	1074119	44495	1650	100510	1220774
Október	1345222	44392	1298	104929	1495841
November	995034	35664	14	93484	1124196

December	895208	35463	76	88270	1019017
----------	--------	-------	----	-------	---------

### ***Határainkon be- és kilépő személygépjárművek, 1990***

Határszakasz	Személy- gépkocsi	Motor- kerékpár	Autóbusz	Összes személy- gépjármű
	<i>Érkező külföldi rendszámú</i>			
	<i>1989</i>			
Osztrák	2229070	25896	34170	2289136
Jugoszláv	1351944	9673	27922	1389539
Román	245876	1309	4046	251231
Szovjet	762646	8213	12219	783018
Szlovák	1067500	5128	38671	1111299
Összesen	5657036	50219	117028	5824283
	<i>1990</i>			
Osztrák	2601665	21443	35066	2658174
Jugoszláv	2444595	14687	32876	2492158
Román	2456786	8250	13561	2478597
Szovjet	241860	1879	8685	252424
Szlovák	1293536	7280	43154	1343970
Összesen	9038442	53539	133342	9225323
	<i>Külföldre utazó magyar rendszámú</i>			
	<i>1989</i>			
Osztrák	1635023	3056	22750	1660829
Jugoszláv	951815	4805	17546	974166
Román	159914	440	237	160591
Szovjet	70268	1842	2389	74499
Szlovák	793708	7325	21111	822144
Összesen	3610728	17468	64033	3692229
	<i>1990</i>			
Osztrák	1556644	5884	28064	1590592
Jugoszláv	433905	3414	13372	450691
Román	309312	2046	2195	313553
Szovjet	60446	957	2484	63887
Szlovák	1020248	7926	21389	1049563
Összesen	3380555	20227	67504	3468286

**A Magyarországra érkező külföldi személygépjárművek, 1990 (db)**

Nyilvántartási ország	Személy-gépkocsi	Autó-busz	Összesen
Ausztria	1799467	21452	1820919
Belgium	20950	414	21364
Bulgária	72154	1064	73218
Cseh-Szlovákia	803718	25419	829137
Finnország	6215	120	6335
Franciaország	32451	586	33037
Görögország	7979	646	8625
Hollandia	53230	1460	54690
Jugoszlávia	2135448	28560	2164008
Lengyelország	457692	18979	476671
Nagy-Britannia	9008	142	9150
Németország	758039	8715	766754
Olaszország	111459	1647	114106
Románia	2395015	8741	2403756
Skandináv országok	30418	554	30972
Spanyolország	5479	210	5689
Svájc	21530	266	21796
Szovjetunió	294491	11498	305989
Egyéb európai országok	14110	1828	15938
Európa összesen	9028853	133301	9162154
Ázsia összesen	1674	4	1678
Afrika összesen	539	1	540
Egyesült Államok	4786	34	4821
Amerika összesen	6817	34	6851
Ausztrália összesen	559	2	561
Összesen	9038442	133342	9171784

**Külföldre utazó magyarok száma határszakaszok szerint (ezer fő)**

Év	Összesen	Ebből:	Budapestről légi és vízi úton

osztrák	jugoszláv	román	szovjet	csehszl ovák			
határszakasz							
1980	5164	257	132	570	139	3103	362
1981	5547	270	600	918	143	3212	404
1982	3893	278	554	782	125	1734	420
1983	4754	345	520	1022	127	2366	374
1984	5380	393	591	1162	106	2744	384
1985	5533	490	803	1212	104	2480	444
1986	6278	554	874	1345	100	2839	566
1987	7197	621	793	1459	104	3708	512
1988	10797	3017	918	1048	146	5219	449
1989	14476	6318	2664	619	164	4366	345
1990	13596	5729	1207	1126	139	5052	343

### ***Határállomások személyforgalma, 1990***

Határállomás, határszakasz	Összesen* (fő)	Belépő	Kilépő	Belépő	Kilépő
külföldiek		magyarok			
Budapest	2159593	738030	684229	343234	364016
Ebből: Budapest, Ferihegy	1916076	631191	596405	334796	353658
Budapest, hajóállomás	243517	106839	87824	8438	10360
Osztrák határszakasz	30015954	9374139	8722508	5728844	6097288
Ebből: Hegyeshalom, közút	10024558	3418697	2861804	1799934	1944090
Hegyeshalom, vasút	1287767	513035	535038	100550	102932
Sopron, közút	8021851	2869493	2726900	1182696	1242726
Sopron, vasút	196414	60235	59750	25062	26188
Kőszeg, közút	2036060	507740	507567	500829	519924
Rábafüzes, közút	3703336	880221	900045	922258	1000771
Bucsu, közút	2536245	585700	565486	691487	693572
Kópháza, között	1987387	461763	497186	482966	542907
Jugoszláv határszakasz	22492920	9256178	9998432	1206889	1350770
Ebből: Bajánsenye, közút	242208	101933	98829	15669	18114
Rédics, közút	1108558	488014	429000	65374	76821

Letenye, közút	2210451	922407	904001	152728	202258
Murakeresztúr, vasút	185023	43371	45319	10037	12221
Gyékényes, vasút	201898	48957	63800	10891	8807
Barcs, közút	1503346	664040	658080	34408	36177
Udvar, közút	2355815	925078	1011409	109469	109836
Hercegszántó, közút	960302	365207	398730	52911	58056
Kelebia, vasút	1058864	471232	510895	16437	16699
Röszke, közút	5162847	2135596	2010452	386069	440726
Szeged, vasút	199954	63012	64853	23014	25869
Drávaszabolcs, közút	3419494	1595100	1596833	38222	46282
Tompa, közút	3184875	1153442	1319877	275923	283309
Berezence, közút	580309	259320	266771	10492	10411
Román határszakasz	23426514	10851542	9249950	1125167	1138759
Ebből: Nagylak, közút	3261113	1541207	1367790	144702	151405
Lökösháza, vasút	2307803	1148831	895262	73390	72780
Gyula, közút	1314977	632332	463241	73655	74391
Ártánd, közút	9662052	4754833	4034823	394718	396616
Biharkeresztes, vasút	2367609	1096298	1005246	117381	117050
Nyírábrány, vasút	351866	90518	87540	9305	9946
Csengersima, közút	3799628	1541660	1354874	303713	308740
Szovjet határszakasz	6000639	1425657	1312453	139380	143909
Ebből: Záhony, közút	2503609	864479	819612	103634	109125
Záhony, vasút	1253262	561178	492841	31585	30124
Barabás, közút	553154	–	–	–	–
Beregsurány, közút	587975	–	–	–	–
Lónya, közút	299350	–	–	3435	4421
Tiszabecs, közút	779711	–	–	226	239
Szlovák határszakasz	27991826	8608658	8264602	5052069	4898069
Ebből: Sátoraljaújhely, közút	1082469	311988	310685	217517	221505
Tornyosnémeti, közút	1712505	600584	674395	216137	221389
Hidasnémeti, vasút	1234325	385512	452058	184957	183687
Bánréve, közút	902253	157644	166392	287459	289474
Somoskőújfalu, közút	1257162	261033	247111	366651	369517
Salgótarján, vasút	736405	335730	261134	57404	21459
Balassagyarmat, közút	615295	156033	157373	148505	138632
Parassapuszta, közút	3112821	1015610	943233	598855	538295

Szob, vasút	2228397	642525	737206	281132	320613
Esztergom, közút	618950	139120	138928	151654	160448
Komárom, közút	5335045	1427965	1369627	1264956	1192531
Komárom, vasút	1537987	695134	646452	79573	97591
Komárom, hajó	88217	1604	4818	89	86
Vámosszabadi, közút	2990536	677084	648201	629251	651633
Rajka, közút	3696226	1549516	1228757	456275	371902
Rajka, vasút	588372	221942	253584	32404	36992
Összesen	112087446	40254204	37632174	13595583	13992811

\* Tartalmazza a kishatárforgalomban utazókat is.

## Magyar társadalom, politika

### Terület népesség, népsűrűség

Magyarország területe 93032 km<sup>2</sup>. Legnagyobb kiterjedése észak-déli irányban 268 km, kelet-nyugati irányban 526 km. Határainak hossza 2242 km: ebből Cseh-Szlovákiával 608 km, Ukrajnával 215 km, Romániával 432 km, Jugoszláviával 631 km, Ausztriával 356 km közös.

A népsűrűség 111 fő/km<sup>2</sup>. A népesség az ország területén igen egyenlőtlenül oszlik el: több mint 2 millió ember Budapesten él. A 3074 településből 1674 a Dunántúlon és a Kisalföldön, 587 az Északi-középhegység területén van; az Alföldön 812 található.

### Terület, népesség, népsűrűség, 1991. január 1.

Főváros, megye	Terület (km <sup>2</sup> )	Lakó-népesség (1000 fő)	Népsűrűség (fő/km <sup>2</sup> )	Terület megoszlása, %	Lakó-népesség	A népsűrűség az országos népsűrűség %-ában
Budapest	525	2018	3844	0,6	19,5	3463,1
Baranya	4487	418	93	4,8	4,0	83,8
Bács-Kiskun	8362	543	65	9,0	5,2	58,6
Békés	5631	409	73	6,1	3,9	65,8
Borsod-Abaúj-Zemplén	7247	757	104	7,8	7,3	93,7
Csongrád	4263	438	103	4,6	4,2	92,8
Fejér	4373	422	97	4,7	4,1	87,4
Győr-Moson-Sopron	4012	424	106	4,3	4,1	95,5
Hajdú-Bihar	6211	549	88	6,7	5,3	79,3
Heves	3637	333	92	3,9	3,2	82,9

Jász-Nagykun-Szolnok	5607	424	76	6,0	4,1	68,5
Komárom-Esztergom	2251	314	139	2,4	3,0	125,2
Nógrád	2544	226	89	2,7	2,2	80,2
Pest	6394	951	149	6,9	9,2	134,2
Somogy	6036	343	57	6,5	3,3	51,4
Szabolcs-Szatmár-Bereg	5938	569	96	6,4	5,5	86,5
Tolna	3104	253	68	4,0	2,4	61,3
Vas	3337	275	82	3,6	2,7	73,9
Veszprém	4689	382	81	5,0	3,7	73,0
Zala	3784	305	81	4,1	2,9	73,0
Összesen	93032	10355	111	100,0	100,0	100,0

### ***A népesség száma városokban és községekben (%)***

Év elején	Budapest	A többi város	Községek	Összesen
1900	12,6	31,7	55,7	100,0
1910	14,6	31,9	53,6	100,0
1920	15,4	32,1	52,5	100,0
1930	16,6	31,7	51,7	100,0
1941	18,4	31,9	49,8	100,0
1949	17,3	31,3	51,4	100,0
1960	17,9	33,7	48,4	100,0
1970	19,4	37,1	43,5	100,0
1980	19,2	41,1	39,7	100,0
1990	19,4	42,6	37,9	100,0
1991	19,5	42,7	37,8	100,0

### ***A népesség számának alakulása, népsűrűség (január 1.)***

Év	A népesség száma	Népsűrűség (fő/km <sup>2</sup> )	Év	A népesség száma	Népsűrűség (fő/km <sup>2</sup> )
1949	9204799	98,9	1980	10709463	115,1
1960	9961044	107,1	1990	10374823	111,5
1970	10322099	110,9	1991	10354842	111,3



## A belföldi vándorlások alakulása

Év	Odavándorlások	Elvándorlások	Különbözet +, –	Odavándorlások	Elvándorlások	Különbözet +, –
száma			lakosra*			
<i>Állandó vándorlások</i>						
<i>Budapest</i>						
1960	47723	22049	+ 25674	26,2	12,1	+ 14,
1970	25293	16688	+ 8605	13,2	8,7	+ 4,
1980	21566	14006	+ 7560	10,5	6,9	+ 3,
1988	26321	19338	+ 6983	12,5	9,2	+ 3,
1989	23625	18322	+ 5303	11,2	8,4	+ 2,
1990	25422	21798	+ 3624	12,2	9,9	+ 2,
<i>A többi város</i>						
1960	84189	57578	+ 26611	38,7	26,5	+ 12,
1970	80572	54956	+ 25616	29,5	20,4	+ 9,
1980	84878	54669	+ 30209	24,4	15,3	+ 9,
1988	82568	80346	+ 2222	19,8	19,2	+ 0,
1989	80110	79120	+ 990	17,6	17,4	+ 0,
1990	79285	86603	– 7318	18,1	18,8	– 0,
<i>Községek</i>						
1960	206294	258579	– 52285	34,3	43,0	– 8,
1970	165133	199354	– 34221	29,4	35,4	– 6,
1980	105167	142936	– 31769	22,1	30,2	– 8,
1988	112949	122154	– 9205	26,2	28,3	– 2,
1989	100323	106616	– 6293	25,7	27,3	– 1,
1990	108918	105224	+ 3694	26,4	26,8	– 0,
<i>Ideiglenes vándorlások és visszavándorlások együtt</i>						
<i>Budapest</i>						
1960	154773	138880	+ 15893	85,1	76,3	+ 8,
1970	121718	110865	+10853	63,2	58,7	+ 4,
1980	76520	75248	+ 1272	37,5	37,4	+ 0,
1988	75516	63793	+ 11723	35,8	30,2	+ 5,
1989	63808	52584	+ 11224	30,1	24,8	+ 5,
1990	55578	47451	+ 8127	29,6	24,8	+ 4,
<i>A többi város</i>						
1960	173563	150906	+ 22657	79,9	69,4	+ 10,
1970	159936	143306	+ 16630	57,9	53,8	+ 4,
1980	142183	144446	– 2263	39,7	40,3	– 0,

1988	149546	149382	+ 164	35,8	35,8	+ 0,
1989	137305	133513	+ 3792	30,1	29,3	+ 0,
1990	118867	116438	+ 2429	29,1	28,4	+ 0,
<b>Községek</b>						
1960	302112	340662	– 38550	50,3	56,7	– 6,
1970	243797	271280	– 27483	44,2	47,7	– 3,
1980	164313	163322	+ 991	33,9	33,5	+ 0,
1988	129032	140919	– 11887	29,9	32,7	– 2,
1989	96988	112004	– 15016	24,9	28,7	– 3,
1990	86561	97117	– 10556	23,2	26,4	– 3,

\* 1970., 1980., 1990. éveknél az 1969–70., az 1979–80, ill. 1989–90 évek átlaga.

### ***A belföldi vándorlók számának alakulása nem és korcsoport szerint***

Korcsoport (év)	1960	1970	1980	1988	1989	1990
<b>Állandó vándorlók</b>						
<b>Férfi</b>						
0–14	44042	33890	25799	26821	23112	23871
15–39	90922	73165	58308	59066	54915	57479
40–59	19023	14430	10817	13748	12841	14432
60–	8809	9098	6713	7207	6916	7802
Összesen	162796	130583	101637	106842	97784	103584
<b>Nő</b>						
0–14	42202	32273	26050	25738	22759	23168
15–39	101292	80363	62158	63397	58942	60844
40–59	18382	13771	10506	12681	11732	13008
60–	13534	14008	11260	13180	12841	13021
Összesen	175410	140415	109974	114996	106274	110041
<b>Férfi és nő együtt</b>						
0–14	86244	66163	51849	52559	45871	47039
15–39	192214	153528	120466	122463	113857	118323
40–59	37405	28201	21323	26429	24573	27440
60–	22343	23106	17973	20387	19757	20823
Összesen	338206	270998	211611	221838	204058	213625
<b>Ideiglenes vándorlók és visszavándorlók együtt</b>						
<b>Férfi</b>						
0–14	22236	22661	20796	23280	19778	16026
15–39	319552	246882	168210	136809	113207	95448
40–59	67227	42190	25875	22999	18529	17128

60–	14144	9843	7215	7032	5427	5169
Összesen	423159	321576	222096	190120	156941	133771
<i>Nő</i>						
0–14	21610	19363	17393	22389	18908	15738
15–39	140758	158022	120948	116446	101351	91465
40–59	26427	14741	12709	14262	11970	11151
60–	18494	11749	9870	10877	8931	8881
Összesen	207289	203875	160920	163974	141160	127235
<i>Férfi és nő együtt</i>						
0–14	43846	42024	38189	45669	38686	31764
15–39	460310	404904	289158	253255	214558	186913
40–59	93654	56931	38584	37261	30499	28279
60–	32638	21592	17085	17909	14358	14050
Összesen	630448	525451	383016	354094	298101	261006

### ***A népesség számának alakulása nemek szerint (év elején)***

Év	Férfi		Nő		Férfi és nő együtt	
	szám	%	szám	%	szám	%
1949	4423420	48,1	4781379	51,9	9204799	100,0
1960	4804043	48,2	5157001	51,8	9961044	100,0
1970	5003651	48,5	5318448	51,5	10322099	100,0
1980	5188709	48,4	5520754	51,6	10709463	100,0
1990	4984904	48,0	5389919	52,0	10374823	100,0
1991	4972184	48,0	5382658	52,0	10354842	100,0

### ***A népesség korösszetételének alakulása nemek és korcsoportok szerint (jan. 1.)***

Korcsoport (év)	1949	1960	1970	1980	1990	1991
<i>Férfi</i>						
0	91042	74504	77788	82614	62108	63285
1– 4	316738	349499	284800	362701	253700	250923
5– 9	382833	467274	333798	397569	335356	326375
10–14	370668	399692	423016	362508	439263	415119
0–14	1161281	1290969	1119402	1205392	1090427	1055702
15–19	389362	378491	469624	334752	393404	416923

20–24	383193	329599	395921	415158	346861	357314
25–29	365731	354726	371769	452175	313671	308596
30–34	228053	367407	326284	381314	389033	363831
35–39	357112	357886	349196	358551	423099	430892
15–39	1723451	1788109	1912794	1941950	1866068	1877556
40–44	324161	212412	358101	313383	355443	371318
45–49	307681	337503	345653	331180	328144	324479
50–54	246189	308790	201598	330402	277582	280779
55–59	188022	276104	309219	308628	279920	271213
40–59	1066053	1134809	1214571	1283593	1241089	1247789
60–64	166845	217472	264231	170481	259856	257735
65–69	130948	148109	213443	238087	221183	222273
70–74	89983	109978	145160	172785	106513	118266
75–79	52501	69819	78185	106475	117075	108127
80–84	23803	32516	39013	50488	57685	59521
85–	8555	12262	16852	19458	25008	25215
60–	472635	590156	756884	757774	787320	791137
Összesen	4423420	4804043	5003651	5188709	4984904	4972184
<i>Nő</i>						
0	87129	70976	72366	77461	59248	60745
1– 4	305064	332869	268259	342928	242176	239481
5– 9	372244	447762	315588	375111	320794	311980
10–14	364372	386877	400892	340281	417904	395780
0–14	1128809	1238484	1057105	1135781	1040122	1007986
15–19	387072	375000	447510	315740	373452	395585
20–24	399797	349364	383328	398759	331792	341588
25–29	407040	367770	369096	439376	306619	300395
30–34	259287	386309	345540	374673	385382	360775
35–39	393119	395865	363156	362018	424242	432431
15–39	1846315	1874308	1908630	1890566	1821487	1830774
40–44	350506	239210	378755	338601	361232	376603
45–49	326264	377538	385543	354267	346810	341866
50–54	295606	340448	229145	363836	320119	322783
55–59	233462	304508	356355	365345	327623	320227
40–59	1205838	1261704	1349798	1422049	1355784	1361479
60–64	213079	264928	311070	210205	326068	323143
65–69	164385	200817	262012	309285	308485	308654

70–74	113332	153579	204291	243452	161269	181443
75–79	65266	98865	127017	168194	199509	186241
80–84	30803	45801	67321	95868	114744	119198
85–	13552	18515	31204	45354	62451	63740
60–	600417	782505	1002915	1072358	1172526	1182419
Összesen	4781379	5157001	5318448	5520754	5389919	5382658
<i>Férfi, nő együtt</i>						
0	178171	145480	150154	160075	121356	124030
1– 4	621802	682368	553059	705629	495876	490404
5– 9	755077	915036	649386	772680	656150	838355
10–14	735040	786569	823908	702789	857167	810899
0–14	2290090	2529453	2176507	2341173	2130549	2063688
15–19	776434	753491	917134	650492	766856	612508
20–24	782990	678963	779249	813917	678653	698902
25–29	772771	722496	740865	891551	620290	608991
30–34	487340	753716	671824	755987	774415	724606
35–39	750231	753751	712352	720569	847341	863323
15–39	3569766	3662417	3821424	3832516	3687555	3708336
40–44	674667	451622	736856	651984	716675	747921
45–49	633945	715041	731196	685447	674954	666345
50–54	541795	649238	430743	694238	597701	603562
55–59	421484	580612	665574	673973	607543	591440
40–59	2271891	2396513	2564369	2705642	2596873	2609268
60–64	379924	482400	575301	380686	585924	580878
65–69	295333	348926	475455	547372	529668	530927
70–74	203315	263557	349451	416237	267782	299709
75–79	117767	168684	205202	274669	316584	294368
80–84	54606	78317	106334	146356	172429	178719
85–	22107	30777	48056	64812	87459	88955
60–	1073052	1372661	1759799	1830132	1959846	1973556
Összesen	9204799	9961044	10322099	10709463	10374823	10354842
<i>Férfi, nő együtt (%)</i>						
0	1,9	1,5	1,4	1,5	1,2	1,2
1– 4	6,8	6,8	5,4	6,6	4,8	4,7
5– 9	8,2	9,2	6,3	7,2	6,3	6,2
10–14	8,0	7,9	8,0	6,5	8,3	7,8
0–14	24,9	25,4	21,1	21,8	20,5	19,9

15–19	8,4	7,6	8,9	6,1	7,4	7,8
20–24	8,5	6,8	7,5	7,6	6,5	6,7
25–29	8,4	7,2	7,2	8,3	6,0	5,9
30–34	5,3	7,6	6,5	7,1	7,5	7,0
35–39	8,2	7,6	6,9	6,7	8,2	8,3
15–39	38,8	36,8	37,0	35,8	35,5	35,8
40–44	7,3	4,5	7,1	6,1	6,9	7,2
45–49	6,9	7,2	7,1	6,4	6,5	6,4
50–54	5,9	6,5	4,2	6,5	5,8	5,8
55–59	4,6	5,8	6,4	6,3	5,9	5,7
40–59	24,7	24,0	24,8	25,3	25,0	25,2
60–64	4,1	4,8	5,6	3,5	5,6	5,6
65–69	3,2	3,5	4,6	5,1	5,1	5,1
70–74	2,2	2,7	3,4	3,9	2,6	2,9
75–79	1,3	1,7	2,0	2,6	3,1	2,8
80–84	0,6	0,8	1,0	1,4	1,7	1,7
85–	0,2	0,3	0,5	0,6	0,8	0,9
60–	11,6	13,8	17,1	17,1	18,9	19,1
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

### ***A népesség iskolai végzettsége nemek szerint\* (január 1.)***

Korcsoport/iskolai végzettség	1949	1960	1970	1980	1990
<i>Száma (ezer fő)</i>					
<b>A 15 éves és idősebb népességből legalább 8 osztályt végzettek</b>					
Férfi	714	1214	2140	2831	3193
Nő	711	1226	2045	2701	3191
Összesen	1425	2440	4185	5532	6384
<b>A 18 éves és idősebb népességből legalább középiskolai végzettségűek</b>					
Férfi	245	382	640	925	1068
Nő	111	234	537	942	1241
Összesen	356	616	1177	1867	2309
<b>A 25 éves és idősebb népességből felsőfokú végzettségűek</b>					
Férfi	76	127	192	278	355
Nő	15	36	81	170	281
Összesen	91	163	273	448	636
<i>A megfelelő korúak %-ában</i>					

A 15 éves és idősebb népességből legalább 8 osztályt végzettek					
Férfi	21,9	34,5	55,1	71,1	82,9
Nő	19,5	31,3	48,0	61,6	73,9
Összesen	20,6	32,8	51,4	66,1	78,1
A 18 éves és idősebb népességből legalább középiskolai végzettségűek					
Férfi	8,1	11,6	17,8	24,4	29,6
Nő	3,3	6,3	13,5	22,4	30,5
Összesen	5,5	8,8	15,5	23,4	30,1
A 25 éves és idősebb népességből felsőfokú végzettségűek					
Férfi	3,1	4,5	6,4	8,6	11,4
Nő	0,5	1,1	2,3	4,6	7,8
Összesen	1,7	2,7	4,2	6,5	9,4

\* Az 1990. évi népszámlálás 2%-os képviseleti mintája alapján.

### A népesség gazdasági aktivitás szerint\* (január 1.)

Év	Népesség	Aktív	Inaktív	Munkanélküli**	Eltartott	
kereső		Együtt	Tanuló			
<i>Ezer fő</i>						
1970	10322	4989	1395	–	3938	1722
1980	10709	5069	2202	–	3438	1594
1990	10375	4467	2633	110	3165	1865
<i>%</i>						
1970	100,0	48,3	13,5	–	38,2	16,7
1980	100,0	47,3	20,6	–	32,1	14,9
1990	100,0	43,1	25,4	1,1	30,5	18,0

\* Az 1990. évi népszámlálás 2%-os képviseleti mintája alapján.

\*\* Állást kereső munkanélküli és első ízben elhelyezkedni kívánó együtt.

### Az aktív keresők nemek szerint\* (január 1.)

Év	Férfi	Nő	Aktív kereső férfi		Aktív kereső nő	
a férfiak	az összes aktív kereső	a nők	az összes aktív kereső			
1000 fő		%ában				
1970	2933	2055	58,6	58,8	38,6	41,2
1980	2867	2202	55,3	56,6	39,9	43,4
1990	2477	1990	49,7	55,4	36,9	44,6

\* Az 1990. évi népszámlálás 2%-os képviseleti mintája alapján.

**A munkavállalási korú népesség gazdasági aktivitás\* és nemek szerint (%) (január 1.)**

Gazdasági aktivitás	15–59 éves férfi			15–54 éves nő		
1970	1980	1990	1970	1980	1990	
Aktív kereső	87,4	87,4	80,7	63,7	70,8	69,4
Munkanélküli**	–	–	2,4	–	–	1,2
Inaktív kereső	2,9	5,3	7,1	6,2	12,5	13,8
Ebből:						
Nyugdíjas és egyéb inaktív	2,9	5,3	7,1	1,3	2,9	4,9
Gyesen levő	–	–	0,1***	4,9	9,5	8,9***
Eltartott	9,8	7,3	9,7	30,2	16,8	15,6
Ebből:						
Tanuló	8,6	6,2	8,5	6,9	6,0	8,7
Egyéb eltartott	1,2	1,0	1,3	23,3	10,8	6,9
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

\* Az 1990. évi népszámlálás 2%-os képviseleti mintája alapján.

\*\* Állást kereső munkanélküli és első ízben elhelyezkedni kívánó együtt. \*\*\* Gyermekgondozási díjat igénybe vevőkkel együtt.

**A 15 éves és idősebb népesség foglalkoztatottsági szintje korcsoport és nemek szerint\* (január 1.)**

Korcsoport (év)	Aktív kereső								
összesen			férfi			nő			
a megfelelő korú és nemű népesség %-ában									
1970	1980	1990	1970	1980	1990	1970	1980	1990	
15–19	47,4	43,0	33,0	45,8	45,5	34,7	49,1	40,4	31,4
20–24	79,0	76,2	72,9	91,5	91,9	85,7	66,2	59,9	59,1
25–29	82,0	84,2	78,0	98,5	98,2	93,9	65,3	69,8	62,2
30–39	83,8	90,5	87,8	98,3	98,1	94,4	69,9	83,0	81,4
40–54	79,1	83,4	83,5	95,3	91,6	88,0	64,3	75,8	79,3
55–59	54,8	43,3	30,9	84,4	72,2	61,0	29,2	18,8	5,6
60–64	29,3	10,7	2,6	43,7	13,2	3,8	17,1	8,7	1,6
65–	10,3	3,5	0,7	16,7	3,9	1,1	5,8	3,2	0,4

\* Az 1990 évi népszámlálás 2%-os képviseleti mintája alapján.



**Az aktív keresők a legmagasabb iskolai végzettség és nemek szerint\* (%) (január 1.)**

Nem	Általános iskola						
6. osztálynál kevesebb	6–7.	8.	középfokú szakmunkásképző iskola, szakiskola	középiskola	felsőfokú iskola	Összesen	
osztály							
	1970						
Férfi	12,6	27,9	30,0	11,2	12,1	6,1	99,9
Nő	9,1	27,8	38,3	4,6	16,3	3,8	99,9
Összesen	11,2	27,9	33,4	8,5	13,8	5,2	100,0
	1980						
Férfi	5,0	12,8	32,2	23,1	18,2	8,7	100,0
Nő	4,5	14,8	39,6	8,8	25,0	7,3	100,0
Összesen	4,8	13,7	35,4	16,9	21,1	8,1	100,1
	1990						
Férfi	1,9	3,3	30,5	31,1	21,6	11,5	99,9
Nő	1,4	3,0	37,4	13,2	33,4	11,7	100,1
Összesen	1,7	3,2	33,6	23,1	26,9	11,6	100,1

\* Az 1990. évi népszámlálás 2%-os képviselő mintája alapján.

**Az aktív keresők száma népgazdasági ágak szerint (ezer fő, az év elején)**

Népgazdasági ágak	1949	1960	1970	1976	1981	1989	1990	1991
Ipar	792,9	1328,6	1804,5	1782,0	1647,5	1465,6	1435,5	1380,0
Építőipar	91,1	289,1	370,1	420,0	392,6	339,3	332,5	320,0
Mező- és erdőgazdaság	2195,9	1831,8	1245,1	1085,0	1057,7	887,8	863,3	780,0
Közlekedés	180,5	308,5	363,1	403,0	333,3	323,3	331,8	320,0
Posta és távközlés	67,0	77,0	78,3	74,3				
Kereskedelem	214,8	297,7	394,7	468,0	488,6	519,3	517,5	500,0
Vízgazdálkodás	4,0	10,8	59,1	71,0	76,6	78,3	75,0	60,0
Egyéb anyagi tevékenység	n. a.	n. a.	39,9	42,0	46,5	44,8	42,2	40,0
Anyagi ágak együtt	3479,6	4066,5	4276,5	4271,0	4109,8	3735,4	3676,1	3580,0
Személyi és gazdasági szolgáltatás	144,4	117,5	102,0	145,0	155,9	205,6	210,8	200,0
Egészségügyi, szociális és kulturális szolgáltatás	152,7	268,8	365,6	456,0	527,0	622,7	650,4	600,0

Közösségi, közigazgatási és egyéb szolgáltatások	308,2	306,8	244,6	221,0	221,8	259,0	257,9	2
Nem anyagi ágak együtt	605,3	693,1	712,2	822,0	904,7	1087,3	1119,1	11
Összesen	4084,9	4759,6	4988,7	5093,0	5014,5	4822,7	4795,2	46

### ***Az aktív keresők tevékenységi főcsoport szerint***

	Szám (ezer fő)			%		
Tevékenységi főcsoport	1970	1980	1990	1970	1980	1990
Fizikai foglalkozású	3759	3560	2952	75,3	70,2	66,1
Szellemi foglalkozású	1230	1509	1516	24,7	29,8	33,9
Összesen	4989	5069	4467	100,0	100,0	100,0

### ***A nyugellátás főbb adatai***

	1950	1960	1970	1980	1988	1989	1990
Nyugellátásban részesülők száma az év végén (ezer fő)	539	796	1453	2082	2422	2477	2556
Nyugellátásban részesülők a népesség %-ában	5,8	8,0	14,1	19,4	22,9	23,9	24,7
Nyugdíjköltség (milliárd Ft)	0,9	4,4	13,0	56,0	130,0	156,5	202,1
Nyugdíjköltség a nemzeti jövedelem %-ában	2,0	3,0	4,7	9,6	11,2	11,1	9,7*
A nyugellátás átlagos havi összege (Ft)	147	486	765	2267	4515	5318	6683
Az átlagos havi nyugdíj az átlagkereset %-ában	21,7	31,4	35,9	55,3	64,5	65,1	66,1
Az adott évben megállapított saját jogú nyugellátások átlagos havi összege (Ft):							
munkásoknál, alkalmazottaknál	n. a.	898	1136	3215	5698	6234	7070
mgtsz-tagoknál	n. a.	n. a.	n. a.	2303	4349	4915	5678

\* A GDP %-ában.

### ***A nyugellátásban részesülők száma és a nyugdíj átlagos összege***

A nyugellátás jellege	Nyugellátásban részesülők (ezer fő)					
1987. januárban	1990. márciusban	1991. márciusban	1987. januárban	1990. márciusban	1991. márciusban	
Öregségi nyugdíj	1331,6	1461,7	1516,2	3980	6450	8290
Ebből: férfi	617,4	634,5	650,8	4105	7387	9570
nő	714,2	827,2	865,4	3353	5731	7320
Rokkantsági nyugdíj	475,7	542,8	575,1	3848	6222	7950
Ebből: férfi	294,3	320,9	336,2	4277	6772	8670

nő	181,4	221,9	238,9	3152	5427	694
Baleseti járadék	29,6	26,5	25,1	1587	2642	258
Ebből: férfi	25,3	22,5	21,3	1615	2679	262
nő	4,3	4,0	3,8	1423	2437	236
Özvegyi ellátás	309,7	272,0	259,9	2771	5025	618
Ebből: férfi	1,0	0,2	0,8	3016	5067	429
nő	308,7	271,8	259,1	2770	5025	618
Mezőgazdasági termelő- és szakszövetkezeti járadék	107,1	84,7	78,1	2583	5257	662
Ebből: férfi	15,4	10,2	8,9	2745	5490	691
nő	91,7	74,5	69,2	2556	5225	658
Árvaellátás	90,1	98,7	99,4	2185	4069	526
Egyéb ellátás	6,0	42,6	4,7	2475	7179	541
Összesen	2349,8	2529,0	2558,5	3619	6087	777

### ***A nyugellátásban részesülők száma korcsoportonként***

	Év	54	55–59	60–64	65–69	70–74	75–79	80–
éves nyugdíjasok száma az adott év januárjában (ezer fő)**								
Öregségi nyugdíjas								
Férfi	1987	1,7	22,0	151,1	157,6	105,0	102,6	77,4
	1989	1,7	20,4	145,3	169,9	87,9	101,3	87,0
	1990	4,3	23,0	152,8	177,5	99,0	95,1	82,8
	1991	7,2	32,8	153,5	174,3	113,8	84,4	84,8
Nő	1981	3,1	149,2	193,3	146,9	88,9	79,4	53,4
	1989	3,4	150,9	197,0	169,6	81,5	88,8	66,3
	1990	5,4	165,7	208,7	186,0	100,2	90,2	71,0
	1991	12,6	168,7	210,8	191,5	120,0	84,6	77,2
Rokkantsági nyugdíjas								
Férfi	1987	73,2	58,5	67,5	44,2	25,1	20,2	5,6
	1989	75,3	57,8	67,5	47,4	21,9	22,4	12,3
	1990	86,3	62,9	70,4	49,4	23,3	19,5	9,1
	1991	95,4	65,0	71,6	49,7	26,8	17,2	10,5
Nő	1987	66,4	43,4	32,8	23,2	9,8	4,3	1,5
	1989	70,9	44,7	34,6	26,4	11,1	6,8	2,7
	1990	83,4	48,9	37,6	28,7	13,9	7,3	2,1
	1991	91,7	51,4	39,1	29,5	17,1	7,5	2,6
Baleseti járadékos								

Férfi	1987	19,9	4,3	1,0	0,1	0,0	0,0	0,0
	1989	18,0	3,8	1,0	0,2	0,1	0,1	0,1
	1990	17,9	3,7	0,8	0,0	–	0,1	–
	1991	17,4	3,1	0,7	0,1	–	0,0	–
Nő	1987	3,6	0,4	0,1	0,1	–	0,1	–
	1989	3,5	0,4	0,1	0,1	–	0,1	–
	1990	3,5	0,3	0,1	0,1	–	0,0	–
	1991	3,3	0,3	0,1	0,0	–	0,1	–
Özvegyi nyugdíjas nő*								
	1987	34,0	22,6	34,8	45,6	45,3	61,8	65,6
	1989	32,7	20,0	33,7	48,3	36,2	59,1	72,0
	1990	33,7	16,1	25,1	39,9	34,6	52,8	69,8
	1991	33,9	13,4	21,7	35,4	37,8	45,9	71,8
Mgtsz.-járadékos								
Férfi	1987	0,5	0,3	0,6	0,9	1,6	3,3	8,2
	1989	0,4	0,3	0,5	0,8	0,9	2,3	6,2
	1990	0,4	0,3	0,5	0,8	0,9	1,9	5,4
	1991	0,3	0,3	0,5	0,8	0,9	1,4	4,7
Nő	1987	0,9	1,1	2,5	7,8	12,7	23,4	43,3
	1989	0,7	1,0	2,0	7,7	7,9	19,4	40,1
	1990	0,6	1,0	2,0	7,4	8,0	17,0	38,5
	1991	0,6	0,9	1,9	6,7	8,6	14,0	36,5
Férfiak összesen								
	1987	95,3	85,2	220,2	202,9	131,9	126,3	91,6
	1989	95,4	82,3	214,4	218,4	110,8	126,1	105,7
	1990	109,0	89,9	224,5	227,7	123,2	116,6	97,4
	1991	120,9	101,2	226,3	224,9	141,5	103,1	100,1
Nők összesen								
	1987	108,0	216,7	263,5	223,5	156,5	168,6	163,5
	1989	111,2	217,0	267,3	252,0	136,7	174,1	181,1
	1990	126,5	232,0	273,5	262,1	156,7	167,3	181,3
	1991	141,5	234,7	273,6	263,1	183,5	152,0	188,0

### ***A nyugdíj összegének átlaga korcsoportonként***

<b>Öregségi nyugdíj</b>								
<b>Férfi</b>	<b>1987</b>	<b>6101</b>	<b>7935</b>	<b>5344</b>	<b>4854</b>	<b>4427</b>	<b>3929</b>	<b>3610</b>
	<b>1989</b>	<b>8017</b>	<b>9503</b>	<b>6789</b>	<b>6004</b>	<b>6007</b>	<b>5597</b>	<b>5150</b>
	<b>1990</b>	<b>9473</b>	<b>10554</b>	<b>7891</b>	<b>7145</b>	<b>7120</b>	<b>7059</b>	<b>6678</b>
	<b>1991</b>	<b>12798</b>	<b>12387</b>	<b>10255</b>	<b>9280</b>	<b>9078</b>	<b>9209</b>	<b>8615</b>
<b>Nő</b>	<b>1987</b>	<b>4412</b>	<b>3636</b>	<b>3438</b>	<b>3229</b>	<b>3186</b>	<b>3115</b>	<b>3165</b>
	<b>1989</b>	<b>5715</b>	<b>4733</b>	<b>4438</b>	<b>4196</b>	<b>4292</b>	<b>4284</b>	<b>4274</b>
	<b>1990</b>	<b>6771</b>	<b>5813</b>	<b>5667</b>	<b>5603</b>	<b>5726</b>	<b>5841</b>	<b>5850</b>
	<b>1991</b>	<b>8470</b>	<b>7495</b>	<b>7247</b>	<b>7156</b>	<b>7247</b>	<b>7434</b>	<b>7401</b>
<b>Rokkantsági nyugdíj</b>								
<b>Férfi</b>	<b>1987</b>	<b>4185</b>	<b>4842</b>	<b>4494</b>	<b>4064</b>	<b>3760</b>	<b>3554</b>	<b>3593</b>
	<b>1989</b>	<b>5322</b>	<b>6093</b>	<b>5775</b>	<b>5295</b>	<b>5211</b>	<b>5086</b>	<b>5078</b>
	<b>1990</b>	<b>6460</b>	<b>7155</b>	<b>6970</b>	<b>6659</b>	<b>6631</b>	<b>6716</b>	<b>6642</b>
	<b>1991</b>	<b>8195</b>	<b>9083</b>	<b>8960</b>	<b>8653</b>	<b>8578</b>	<b>8757</b>	<b>8616</b>
<b>Nő</b>	<b>1987</b>	<b>3184</b>	<b>3312</b>	<b>3074</b>	<b>2921</b>	<b>3011</b>	<b>3121</b>	<b>3363</b>
	<b>1989</b>	<b>4164</b>	<b>4318</b>	<b>4107</b>	<b>3902</b>	<b>4046</b>	<b>4161</b>	<b>4333</b>
	<b>1990</b>	<b>5261</b>	<b>5518</b>	<b>5499</b>	<b>5467</b>	<b>5601</b>	<b>5724</b>	<b>5935</b>
	<b>1991</b>	<b>6710</b>	<b>7037</b>	<b>7 083</b>	<b>7060</b>	<b>7176</b>	<b>7339</b>	<b>7514</b>
<b>Baleseti járadék</b>								
<b>Férfi</b>	<b>1987</b>	<b>1597</b>	<b>1656</b>	<b>1677</b>	<b>2019</b>	<b>2405</b>	<b>2446</b>	<b>2251</b>
	<b>1989</b>	<b>2131</b>	<b>2217</b>	<b>2230</b>	<b>2327</b>	<b>2283</b>	<b>2346</b>	<b>2219</b>
	<b>1990</b>	<b>2657</b>	<b>2741</b>	<b>2803</b>	<b>2927</b>	<b>2875</b>	<b>3729</b>	<b>4386</b>
	<b>1991</b>	<b>2603</b>	<b>2719</b>	<b>2785</b>	<b>2816</b>	<b>3024</b>	<b>3089</b>	<b>3016</b>
<b>Nő</b>	<b>1987</b>	<b>1395</b>	<b>1476</b>	<b>1587</b>	<b>1710</b>	<b>1988</b>	<b>1774</b>	<b>1877</b>
	<b>1989</b>	<b>1884</b>	<b>1995</b>	<b>2104</b>	<b>2128</b>	<b>2255</b>	<b>2352</b>	<b>2229</b>
	<b>1990</b>	<b>2411</b>	<b>2485</b>	<b>2684</b>	<b>2710</b>	<b>2770</b>	<b>3040</b>	<b>3016</b>
	<b>1991</b>	<b>2331</b>	<b>2467</b>	<b>2739</b>	<b>2739</b>	<b>2758</b>	<b>2989</b>	<b>3056</b>
<b>Özvegyi nyugdíj</b>								
<b>nő*</b>	<b>1987</b>	<b>2833</b>	<b>3010</b>	<b>2876</b>	<b>2755</b>	<b>2761</b>	<b>2703</b>	<b>2684</b>
	<b>1989</b>	<b>3724</b>	<b>3976</b>	<b>3842</b>	<b>3681</b>	<b>3845</b>	<b>3795</b>	<b>3737</b>
	<b>1990</b>	<b>4754</b>	<b>5131</b>	<b>5036</b>	<b>4922</b>	<b>5056</b>	<b>5125</b>	<b>5096</b>
	<b>1991</b>	<b>5766</b>	<b>6333</b>	<b>6270</b>	<b>6161</b>	<b>6199</b>	<b>6297</b>	<b>6257</b>
<b>Mgtsz.-járadék</b>								
<b>Férfi</b>	<b>1987</b>	<b>2460</b>	<b>2469</b>	<b>2534</b>	<b>2619</b>	<b>2671</b>	<b>2796</b>	<b>2798</b>
	<b>1989</b>	<b>3537</b>	<b>3544</b>	<b>3650</b>	<b>3715</b>	<b>3911</b>	<b>4072</b>	<b>4164</b>
	<b>1990</b>	<b>4867</b>	<b>4862</b>	<b>4844</b>	<b>5074</b>	<b>5159</b>	<b>5520</b>	<b>5738</b>
	<b>1991</b>	<b>6111</b>	<b>6115</b>	<b>6130</b>	<b>6419</b>	<b>6612</b>	<b>6979</b>	<b>7222</b>

Nő	1987	2469	2480	2518	2507	2603	2590	2538
	1989	3543	3515	3564	3460	3710	3753	3693
	1990	4830	4734	4829	4873	5228	5363	5270
	1991	6082	5987	6096	6236	6604	6797	6615
Férfiak összesen								
	1987	3671	5471	5058	4670	4276	3837	3534
	1989	4761	6750	6439	5839	5829	5476	5078
	1990	5947	7839	7576	7031	7013	6976	6621
	1991	7637	9948	9812	9130	8967	9101	8547
Nők összesen								
	1987	3043	3496	3309	3075	3005	2891	2808
	1989	4006	4567	4313	4045	4120	4054	3932
	1990	5111	5963	5579	5463	5541	5561	5438
	1991	6548	7317	7136	6987	6994	7027	6814

\* A férfi özvegyi nyugdíjjal együtt.

\*\* 1990-ben és 1991-ben márciusi adatok.

### ***A nyugdíjasok %-os megoszlása a nyugdíjak havi összege szerint***

Összeg (Ft)	1975. júl.	1980. jan.	1985. jan.	1989. jan.	1991. márc.
–2999	96,9	87,0	60,4	4,7	2,9
3000–3999	2,1	7,8	22,8	38,6	
4000–4999	0,6	2,8	8,6	28,6	
5000–5999	0,2	1,3	3,9	12,4	15,2
6000–6999	0,2	0,6	1,9	6,7	27,8
7000–7999	0,3	1,1	3,4	26,9	
8000–8999	0,1	0,6	2,1	11,0	
9000–9999	0,1	0,7	1,3	5,4	
10000–		2,2	10,8		
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

### ***A 15 éves és idősebb népesség családi állapot és nemek szerint\* (%) (január 1.)***

Családi állapot	Férfi			Nő		
1970	1980	1990	1970	1980	1990	
Nőtlen, hajadon	24,7	22,0	24,5	17,2	13,8	15,7
Házass	69,9	70,8	66,2	63,8	64,3	59,2
Özvegy	3,2	3,5	3,7	15,2	16,3	17,4

Elvált	2,2	3,7	5,6	3,8	5,6	7,7
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

\* Az 1990. évi népszámlálás 2%-os képviseleti mintája alapján.

### **A 100 családra jutó gyermekek száma családösszetétel szerint\* (január 1.)**

Családösszetétel	1949	1960	1970	1980	1990
Házaspár gyermekkel	211	187	171	167	171
Egy szülő gyermekkel	193	157	149	140	146
Gyermekek családok együtt	208	182	167	162	165
Összesen	152	126	111	105	109

\* Az 1990 évi népszámlálás 2%-os képviseleti mintája alapján.

### **A háztartások száma és összetétele\* (január 1.)**

Háztartás-összetétel	Szám (1000)				%			
1960	1970	1980	1990	1960	1970	1980	1990	
1 családból álló háztartás	2424	2515	2705	2727	78,7	74,5	72,7	71,5
2 családból álló háztartás	160	180	154	100	5,2	5,3	4,1	2,6
3 vagy több családból álló háztartás	4	5	5	3	0,1	0,2	0,1	0,1
Család-háztartás együtt	2588	2700	2864	2830	84,1	79,9	77,0	74,2
Egyszemélyes háztartás	447	590	731	849	14,5	17,5	19,6	22,3
Egyéb összetételű háztartás	44	87	125	135	1,4	2,6	3,4	3,5
Nem család-háztartás együtt	491	677	856	985	15,9	20,1	23,0	25,8
Háztartás összesen	3079	3378	3719	3815	100,0	100,0	100,0	100,0
100 háztartásra jutó személyek száma	310	295	279	266				
Ebből: család-háztartásban	347	341	327	318				

\* Az 1990. évi népszámlálás 2%-os képviseleti mintája alapján.

### **A családok családösszetétel szerint\* (abszolút számban) (január 1.)**

Családösszetétel	Szám (1000)				
1949	1960	1970	1980	1990	
Házaspár gyermek nélkül	640	849	974	1066	1003
Házaspár gyermekkel	1439	1539	1623	1621	1481
Együtt	2078	2388	2598	2686	2484
Apa gyermekkel	39	33	37	56	96

Anya gyermekkel	268	336	256	285	356
Együtt	307	369	293	341	452
Összesen	2385	2757	2891	3028	2936

\* Az 1990. évi népszámlálás 2%-os képviseleti mintája alapján.

### ***A családok családösszetétel szerint\* (százalékosan) (január 1.)***

	%						1990	
Családösszetétel	1949	1960	1970	1980	1990	1970=100,0	1980=100,0	
Házaspár gyermek nélkül	26,8	30,8	33,7	35,2	34,2	109,4	102,9	94,
Házaspár gyermekkel	60,3	55,8	56,1	53,5	50,4	99,9	91,3	91,
Együtt	87,1	86,6	89,8	88,7	84,6	103,4	95,6	92,
Apa gyermekkel	1,6	1,2	1,3	1,9	3,3	150,0	256,7	171,
Anya gyermekkel	11,2	12,2	8,9	9,4	12,1	111,4	139,1	124,
Együtt	12,9	13,4	10,2	11,3	15,4	116,3	154,1	132,
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	104,7	101,6	97,

\* Az 1990. évi népszámlálás 2%-os képviseleti mintája alapján.

### ***A családok az összes gyermekek száma szerint\* (%) (január 1.)***

Gyermekszám	1949	1960	1970	1980	1990
0	26,8	30,8	33,7	35,2	34,2
1	31,7	34,7	35,4	33,7	31,9
2	21,8	21,6	22,3	24,8	27,1
3	10,2	7,8	5,6	4,7	5,4
4–	9,4	5,1	3,0	1,7	1,4
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

\* Az 1990. évi népszámlálás 2%-os képviseleti mintája alapján.

### ***A családok a 15 évesnél fiatalabb gyermekek száma szerint\* (%) (január 1.)***

Gyermekszám	1960	1970	1980	1990
0	48,4	54,0	54,4	55,0
1	26,7	27,2	23,4	23,6
2	16,4	14,4	18,1	17,5
3	5,4	2,9	3,2	3,1
4–	3,1	1,5	1,0	0,8
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0

\* Az 1990. évi népszámlálás 2%-os képviseleti mintája alapján.



### A háztartások az aktív keresők száma szerint\* (január 1.)

Aktív keresők száma	Szám (1000)			Az összes háztartás %-ában			1980	
1970	1980	1990	1970	1980	1990	1970= 100,0	1970=100,0	1980=100,0
1	1192	1155	1140	35,3	31,1	29,9	96,9	95,6
2	1152	1282	1132	34,1	34,5	29,7	111,3	98,3
3	296	294	254	8,8	7,9	6,7	99,3	85,8
4	106	85	61	3,1	2,3	1,6	80,4	57,4
Munkanélküliek	–	–	39	–	–	1,0	–	–
Csak inaktív keresők	550	847	1131	16,3	22,8	29,6	154,1	205,6
Csak eltartottak	82	55	59	2,4	1,5	1,5	67,8	72,2

\* Az 1990. évi népszámlálás 2%-os képviseleti mintája alapján.

### A házasságok mérlege

Év	Házasságkötések	Megszűnt házasságok			Házasságok többlete, ill. hiánya (–)
halál által	válás által	összesen			
1948	97710	41983	11058	53041	44669
1960	88566	47046	16590	63636	24930
1970	96612	58014	22841	80855	15757
1980	80331	70424	27797	98221	–17890
1986	72434	67715	29557	97272	–24838
1987	66082	65009	29856	94865	–28783
1988	65907	63527	23868	87395	–21488
1989	66949	64836	24952	89788	–22839
1990	66405	64929	24888	89817	–23412
	<i>Ezer lakosra</i>				
1948	10,7	4,6	1,2	5,8	4,9
1960	8,9	4,7	1,7	6,4	2,5
1970	9,3	5,6	2,2	7,8	1,5
1980	7,5	6,6	2,6	9,2	–1,7
1986	6,9	6,4	2,8	9,2	–2,4
1987	6,3	6,2	2,8	9,0	–2,7
1988	6,3	6,1	2,3	8,4	–2,1
1989	6,4	6,2	2,4	8,6	–2,2
1990	6,4	6,3	2,4	8,7	–2,3

### A házasulók családi állapota

Év	Nőtlen, hajadon	Özvegy	Elvált	Összesen
<i>Férfi</i>				
1948	83678	7002	7030	97710
1980	63279	2512	14540	80331
1987	51291	1859	12932	66082
1988	51287	1814	12806	65907
1989	53295	1624	12030	66949
1990	53147	1552	11706	66405
<i>Nő</i>				
1948	85338	6780	5592	97710
1980	63697	2451	14183	80331
1987	51364	2068	12650	66082
1988	51263	1956	12688	65907
1989	53144	1810	11995	66949
1990	53073	1599	11733	66405
<i>Férfi (%)</i>				
1948	85,6	7,2	7,2	100,0
1980	78,8	3,1	18,1	100,0
1987	77,6	2,8	19,6	100,0
1988	77,8	2,8	19,4	100,0
1989	79,6	2,4	18,0	100,0
1990	80,0	2,3	17,6	100,0
<i>Nő (%)</i>				
1948	87,3	7,0	5,7	100,0
1980	79,3	3,0	17,7	100,0
1987	77,7	3,1	19,1	100,0
1988	77,8	3,0	19,3	100,0
1989	79,4	2,7	17,9	100,0
1990	79,9	2,4	17,7	100,0

### A házasságkötések alakulása a férfiak korcsoportja szerint

Korcsoport (év)	1948	1960	1970	1980	1988	1989	1990
-19	3268	5746	5906	5872	3947	3884	3751

20–24	33867	35107	47880	35064	29039	31284	31920
25–29	31837	23123	22952	22484	15528	15057	14569
30–34	9959	8442	6653	6066	7077	6701	6097
35–39	7550	4709	3653	3366	3486	3595	3679
40–49	6757	4860	4787	3419	3601	3478	3526
50–59	2780	3992	2489	2254	1755	1580	1614
60–*	1692	2587	2292	1806	1474	1370	1249
Összesen	97710	88566	96612	80331	65907	66949	66405
	(%)						
–19	3,3	6,5	6,1	7,3	6,0	5,8	5,6
20–24	34,7	39,6	49,6	43,6	44,1	46,7	48,1
25–29	32,6	26,1	23,7	28,0	23,6	22,5	21,9
30–34	10,2	9,6	6,9	7,6	10,7	10,0	9,2
35–39	7,7	5,3	3,8	4,2	5,3	5,4	5,5
40–49	6,9	5,5	4,9	4,3	5,5	5,2	5,3
50–59	2,9	4,5	2,6	2,8	2,7	2,4	2,4
60–*	1,7	2,9	2,4	2,2	2,2	2,0	1,9
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	Átlagos életkor (év)						
	28,8	28,8	27,1	27,2	27,9	27,5	27,4

\* Ismeretlen korúakkal együtt.

### ***A házasságkötések alakulása a nők korcsoportja szerint***

Korcsoport (év)	1948	1960	1970	1980	1988	1989	1990
–19	25383	30841	35353	25231	18311	18686	18259
20–24	39218	31047	37768	30937	27400	28901	29261
25–29	17012	9251	9950	11639	7668	7697	7513
30–34	5240	5428	4133	4568	4782	4181	3891
35–39	4440	3859	2569	2427	2690	2783	2823
40–49	4287	4429	3928	2867	2950	2854	2852
50–59	1608	2629	1867	1703	1288	1142	1159
60–*	522	1082	1044	959	818	705	647
Összesen	97710	88566	96612	80331	65907	66949	66405
	(%)						
–19	26,0	34,8	36,6	31,4	27,8	27,9	27,5
20–24	40,1	35,1	39,1	38,5	41,6	43,2	44,1
25–29	17,4	10,4	10,3	14,5	11,6	11,5	11,3

30–34	5,4	6,1	4,3	5,7	7,3	6,2	5,9
35–39	4,5	4,4	2,6	3,0	4,1	4,2	4,2
40–49	4,4	5,0	4,1	3,6	4,5	4,3	4,3
50–59	1,7	3,0	1,9	2,1	2,0	1,7	1,7
60–*	0,5	1,2	1,1	1,2	1,2	1,1	1,0
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>Átlagos életkor (év)</i>							
	24,5	24,7	23,6	24,2	24,8	24,5	24,4

\* Ismeretlen korúakkal együtt.

### **A házasságkötési arányszámok alakulása a házasulók korcsoportja szerint**

Korcsoport (év)	1948-49	1959-60	1969-70	1979-80	1988	1989
<i>Ezer megfelelő korú nem házas férfira jutó házasságkötés</i>						
–19	8,7	14,4	12,7	18,9	10,5	10,1
20–24	119,7	148,3	173,9	140,5	114,4	118,5
25–29	228,3	280,2	243,4	174,7	125,6	121,2
30–34	214,4	196,4	143,9	96,4	61,5	60,0
35–39	152,7	153,6	106,6	63,7	39,5	37,5
40–49	96,2	111,3	78,2	42,9	28,9	26,5
50–59	60,3	69,0	52,1	31,8	20,2	17,8
60–*	15,1	20,3	15,4	10,9	8,0	7,4
Összesen	88,8	89,4	82,2	71,9	48,8	48,3
<i>Ezer megfelelő korú nem házas nőre jutó házasságkötés</i>						
–19	8,1	95,8	89,4	100,4	56,0	55,1
20–24	207,4	270,1	281,9	250,5	195,9	192,7
25–29	158,5	184,0	184,5	153,2	116,9	116,2
30–34	88,1	112,9	104,4	81,6	61,1	56,0
35–39	55,2	69,4	60,8	46,7	34,1	33,4
40–49	26,0	34,1	31,5	24,7	19,2	17,9
50–59	8,5	13,8	11,0	8,8	6,6	5,9
60–*	1,3	2,3	1,8	1,4	1,1	0,9
Összesen	66,6	64,2	62,3	53,5	37,0	36,8

\* Ismeretlen korúakkal együtt.

### **A házasulók és újr házasulók számának alakulása**

Év	Előzőleg	Házasságkötések összesen
----	----------	-----------------------------

egyik fél sem volt házas	az egyik	mind a két		
fél házas volt				
1948	77561	13894	6255	97710
1960	64773	14061	9732	88566
1970	71944	13914	10754	96612
1980	56825	13326	10180	80331
1986	49736	12391	10307	72434
1987	45790	11075	9217	66082
1988	45839	10872	9196	65907
1989	41916	10607	8426	66949
1990	47927	10366	8112	66405
	(%)			
1948	79,4	14,2	6,4	100,0
1960	73,1	15,9	11,0	100,0
1970	74,5	14,4	11,1	100,0
1980	70,7	16,6	12,7	100,0
1986	68,7	17,1	14,2	100,0
1987	69,3	16,8	13,9	100,0
1988	69,6	16,5	14,0	100,0
1989	71,6	15,8	12,6	100,0
1990	72,2	15,6	12,2	100,0

### ***A házasságkötések, válások száma, aránya***

Év	Házasság- kötések	Válások	Házasság- kötések	Válások
ezer lakosra				
1970	96612	22841	9,3	2,2
1973	101614	25354	9,7	2,4
1975	103775	25997	9,8	2,5
1980	80331	27797	7,5	2,6
1981	77131	27426	7,2	2,6
1982	75550	28587	7,1	2,7
1983	75969	29337	7,1	2,8
1984	74951	28711	7,1	2,7
1985	73238	29309	6,9	2,8

1986	72434	29557	6,9	2,8
1987	66082	29856	6,3	2,8
1988	65907	23868	6,3	2,3
1989	66949	24952	6,4	2,4
1990	66405	24888	6,4	2,4

### ***A válások számának és arányának alakulása***

Év	Válások	Ezer fennálló házasságra	Ezer lakosra	Ezer házasságkötésre
1948	11058	5,3	1,2	113,2
1960	16590	6,5	1,7	187,3
1970	22841	8,4	2,2	236,4
1980	27797	9,9	2,6	346,0
1986	29557	11,1	2,8	408,1
1987	29856	11,3	2,8	451,8
1988	23868	9,1	2,3	362,1
1989	24952	9,6	2,4	372,7
1990	24888	n. a.	2,4	374,8

### ***A válások alakulása a férfiak korcsoportja szerint***

Korcsoport (év)	1948	1960	1970	1980	1988	1989	1990
–19	489	35	48	74	44	33	36
20–24	1172	2382	2871	1875	1938	1889	
25–29	1792	3350	5010	6813	4150	4363	4299
30–34	1941	3478	3969	5534	5650	5425	5004
35–39	2497	2693	3338	4197	4421	4990	5290
40–49	2864	3133	5053	4923	5193	5651	5867
50–59	1475	1898	1981	2381	1763	1818	1827
60–*	831	1060	1004	772	734	676	
Összesen	11058	16590	22841	27797	23868	24952	24888
	(%)						
–19	4,4	0,2	0,2	0,3	0,2	0,1	0,1
20–24	7,1	10,4	10,3	7,9	7,8	7,6	
25–29	16,2	20,2	21,9	24,5	17,4	17,5	17,3
30–34	17,6	21,0	17,4	19,9	23,7	21,7	20,1

35–39	22,6	16,2	14,6	15,1	18,5	20,0	21,3
40–49	25,9	18,9	22,1	17,7	21,8	22,6	23,6
50–59	13,3	11,4	8,7	8,6	7,4	7,3	7,3
60–*	5,0	4,7	3,6	3,2	2,9	2,7	
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>Átlagos életkor (év)</i>							
	38,9	37,6	36,7	35,7	36,6	36,6	36,7

\* Ismeretlen korúakkal együtt.

### ***A válások alakulása a nők korcsoportja szerint***

Korcsoport (év)	1948	1960	1970	1980	1988	1989	1990
–19	207	540	689	911	549	473	335
20–24	1684	2957	4853	5532	3872	4189	4182
25–29	2647	3448	5068	6933	4480	4655	4635
30–34	1733	2975	3394	4732	5329	5305	4949
35–39	1936	2313	2824	3460	4054	4498	4662
40–49	1882	2541	4055	3987	3968	4227	4598
50–59	969	1367	1388	1700	1182	1213	1128
60–*	449	570	542	434	392	399	
Összesen	11058	16590	22841	27797	23868	24952	24888
<i>(%)</i>							
–19	1,9	3,3	3,0	3,3	2,3	1,9	1,3
20–24	15,2	17,8	21,2	19,9	16,2	16,8	16,8
25–29	23,9	20,8	22,2	24,9	18,8	18,7	18,6
30–34	15,7	17,9	14,9	17,0	22,3	21,3	19,9
35–39	17,5	13,9	12,4	12,5	17,0	18,0	18,7
40–49	17,0	15,3	17,7	14,3	16,6	16,9	18,5
50–59	8,8	8,3	6,1	6,1	5,0	4,9	4,5
60–*	2,7	2,5	2,0	1,8	1,6	1,6	
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>Átlagos életkor (év)</i>							
	34,6	33,9	33,2	32,6	33,6	33,6	33,8

\* Ismeretlen korúakkal együtt.

### ***A válási arányszámok alakulása az elváltak korcsoportja szerint***

Korcsoport (év)	1948-49	1959-60	1969-70	1979-80	1988	1989
<i>Ezer megfelelő korú házias férfitra jutó válás</i>						
–19	5,34	30,20	7,72	9,88	10,67	8,92

20–24	17,08	18,63	20,96	20,86	21,54	
25–29	9,46	14,38	18,10	20,50	19,15	20,92
30–34	11,48	12,06	14,04	17,01	16,96	17,44
35–39	8,84	9,40	10,44	13,46	13,50	14,91
40–49	5,33	7,10	7,50	8,83	9,40	10,08
50–59	2,04	4,15	4,06	4,36	3,60	3,79
60–*	1,95	1,73	1,70	1,27	1,20	
Összesen	5,61	7,66	8,23	9,83	9,10	9,59
<i>Ezer megfelelő korú házasság jutó válás</i>						
–19	4,70	9,63	12,63	18,18	17,59	17,19
20–24	8,78	12,99	19,32	21,46	21,03	22,74
25–29	10,29	12,80	15,86	18,34	17,13	18,50
30–34	9,18	10,43	10,80	14,54	14,97	15,81
35–39	6,47	8,18	8,48	11,14	12,17	13,14
40–49	3,98	6,32	6,14	7,00	7,23	7,62
50–59	1,81	3,78	3,16	3,29	2,51	2,62
60–*	1,98	1,36	1,34	0,99	0,89	
Összesen	5,60	7,63	8,22	9,83	9,10	9,60

\* Ismeretlen korúakkal együtt.

### ***A válások alakulása a házasság tartama szerint***

A házasság tartama (év)	1948	1960	1970	1980	1987	1988	1989	1990
–1	173	407	642	852	627	420	397	426
1	568	1083	1798	2127	1794	1501	1288	1356
2	804	1198	2014	2358	2035	1673	1814	1564
3	783	1284	1936	2305	2042	1646	1668	1748
4	698	1248	1748	2184	1873	1497	1647	1629
5	715	1212	1561	1908	1636	1340	1430	1513
6	721	1084	1310	1611	1497	1149	1276	1303
7	628	1059	1121	1449	1412	1145	1199	1131
8	564	972	929	1252	1480	1094	1092	1029
9	532	842	840	1131	1356	1102	1074	1030
10–14	2045	2749	3519	4448	6066	4845	4987	4849
15–19	1258	1365	2519	2541	3978	3196	3451	3688
20–	1569	2087	2904	3631	4060	3260	3629	3622
Összesen	11058	16590	22841	27797	29856	23868	24952	24888



	(%)							
-1	1,6	2,5	2,8	3,1	2,1	1,8	1,6	1,7
1	5,1	6,5	7,9	7,6	6,0	6,3	5,2	5,4
2	7,3	7,2	8,8	8,5	6,8	7,0	7,3	6,3
3	7,1	7,7	8,5	8,3	6,8	6,9	6,7	7,0
4	6,3	7,5	7,7	7,9	6,3	6,3	6,6	6,5
5	6,4	7,3	6,8	6,9	5,5	5,6	5,7	6,1
6	6,5	6,5	5,7	5,8	5,0	4,8	5,1	5,2
7	5,7	6,4	4,9	5,2	4,7	4,8	4,8	4,5
8	5,1	5,9	4,1	4,5	5,0	4,6	4,4	4,1
9	4,8	5,1	3,7	4,1	4,5	4,6	4,3	4,1
10–14	18,5	16,6	15,4	16,0	20,3	20,3	20,0	19,5
15–19	11,4	8,2	11,0	9,1	13,3	13,4	13,8	14,8
20–	14,2	12,6	12,7	13,0	13,6	13,7	14,5	14,6
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

\* 1948-ig a válási kereset beadásának 1960-tól az ítélet jogerőre emelkedésének keltéig számítva.

### ***A válások a házasság termékenysége szerint***

Év	Válások		A felbontott házasságból			
	gyermek született		gyermek nem született			
	sám	%	sám	%	sám	%
1948	11058	100,0	5381	48,7	5677	51,3
1960	16590	100,0	9151	55,1	7439	44,9
1970	22841	100,0	14138	61,9	8703	38,1
1980	27797	100,0	19080	68,6	8717	31,4
1987	29856	100,0	19580	65,6	10276	34,4
1988	23868	100,0	15860	66,4	8008	33,6
1989	24952	100,0	16661	66,8	8291	33,2
1990	24888	100,0	17541	70,5	7347	29,5

### ***A felbontott házasságból született és életben levő gyermekek száma***

Év	Az életben levő gyermekek száma*					Válások összesen
0	1	2	3	4		
1956	5834	4205	1702	478	260	12479
1960	7439	5577	2445	732	397	16590

1970	9179	8545	3566	969	582	22841
1980	8717	10264	6746	1402	668	27797
1987	10276	10494	7598	1196	292	29856
1988	8008	8409	6241	1002	208	23868
1989	8291	8847	6492	1088	234	24952
1990	7347	8953	7020	1250	318	24888
	(%)					
1956	46,8	33,7	13,6	3,8	2,1	100,0
1960	44,9	33,6	14,7	4,4	2,4	100,0
1970	40,2	37,4	15,6	4,2	2,6	100,0
1980	31,4	36,9	24,3	5,0	2,4	100,0
1987	34,4	35,1	25,4	4,0	1,0	100,0
1988	33,6	35,2	26,1	4,2	0,9	100,0
1989	33,2	35,5	26,0	4,4	0,9	100,0
1990	29,5	36,0	28,2	5,0	1,3	100,0

\* 1977 évtől az elvált házaspártól származó életben levő gyermekek száma függetlenül a házasság jogi időtartamától.

### ***Élveszületési arányszám, csecsemőhalandóság***

Év	Ezer lakosra jutó élveszületés	Ezer élveszülöttre jutó egy éven aluli meghalt
1900	39,7	225,7
1910	35,1	196,1
1920	31,4	192,5
1930	25,4	152,5
1941	18,9	115,6
1950	20,9	85,7
1960	14,7	47,6
1970	14,7	35,9
1975	18,4	32,8
1980	13,9	23,2
1985	12,3	20,4
1988	11,9	15,8
1989	11,9	15,7
1990	12,1	14,8

### ***Az élveszületések száma és aránya***

Év	Összesen	Házasságból	Házasságon kívül
1948	191907	176246	15661
1960	146461	138445	8016
1970	151819	143580	8239
1980	148673	138068	10605
1988	124296	109476	14820
1989	123304	108024	15280
1990	125679	109168	16511
<i>Ezer lakosra</i>			
1948	21,0	19,2	1,7
1960	14,7	13,9	0,8
1970	14,7	13,9	0,8
1980	13,9	12,9	1,0
1988	11,9	10,5	1,4
1989	11,9	10,4	1,5
1990	12,1	10,5	1,6

### ***Születéskor várható átlagos élettartam (év)***

Év (évek átlaga)	Férfi	Nő	Év	Férfi	Nő
1900–1901	36,56	38,15	1984	65,05	73,16
1920–1921	41,04	43,13	1985	65,09	73,07
1930–1931	48,70	51,80	1986	65,30	73,21
1941	54,95	58,24	1987	65,67	73,74
1950	59,88	64,21	1988	66,16	74,03
1960	65,89	70,10	1989	65,44	73,79
1970	66,31	72,08	1990	65,13	73,71
1980	65,45	72,70			

### ***Az élveszületések alakulása a születéskori súly szerint***

Év	2500 grammon aluli	2500 grammon felüli	Összesen	Átlagsúly (gramm)
<i>Fiu</i>				
1950	5119	96280	101399	3455
1960	6353	69435	75788	3246

1970	7686	70680	78366	3218
1980	7248	68867	76115	3210
1987	5657	58922	64579	3233
1988	5385	58405	63790	3244
1989	5276	58020	63296	3246
1990	5344	58872	64216	3249
<i>Leány</i>				
1950	5712	88456	94168	3324
1960	7084	63589	70673	3115
1970	8561	64892	73453	3086
1980	8143	64415	72558	3083
1987	6405	54856	61261	3109
1988	6241	54265	60506	3119
1989	6023	53985	60008	3118
1990	6310	55153	61463	3117
<i>Összes</i>				
1950	10831	184736	195567	3392
1960	13437	133024	146461	3183
1970	16247	135572	151819	3154
1980	15391	133282	148673	3148
1987	12062	113778	125840	3173
1988	11626	112670	124296	3183
1989	11299	112005	123304	3184
1990	11654	114025	125679	3185
<i>Fiú (%)</i>				
1950	5,0	95,0	100,0	3455
1960	8,4	91,6	100,0	3246
1970	9,8	90,2	100,0	3218
1980	9,5	90,5	100,0	3210
1987	8,8	91,2	100,0	3233
1988	8,4	91,6	100,0	3244
1989	8,3	91,7	100,0	3246
1990	8,3	91,7	100,0	3249
<i>Leány (%)</i>				
1950	6,1	93,9	100,0	3324
1960	10,0	90,0	100,0	3115
1970	11,7	88,3	100,0	3086

1980	11,2	88,8	100,0	3083
1987	10,5	89,5	100,0	3109
1988	10,3	89,7	100,0	3119
1989	10,0	90,0	100,0	3118
1990	10,3	89,7	100,0	3117
<i>Összes (%)</i>				
1950	5,5	94,5	100,0	3392
1960	9,2	90,8	100,0	3183
1970	10,7	89,3	100,0	3154
1980	10,4	89,6	100,0	3148
1987	9,6	90,4	100,0	3173
1988	9,4	90,6	100,0	3183
1989	9,2	90,8	100,0	3184
1990	9,3	90,7	100,0	3185

### ***Élveszületések alakulása testhossz (cm) szerint***

Év	44	45–47	48–52	53–55	56–X*	Összesen
<i>Fiú</i>						
1950	2716	3030	42000	26956	26697	101399
1970	2676	3392	34274	23792	14232	78366
1980	2552	4277	32697	23069	13520	76115
1987	2177	3903	30657	18060	9782	64579
1988	2103	3838	30703	17620	9526	63790
1989	1930	3808	30486	17946	9126	63296
1990	2035	3718	31019	17987	9457	64216
<i>Leány</i>						
1950	2935	3588	45839	22739	19067	94168
1970	2757	4059	37396	20348	8893	73453
1980	2647	5283	35528	20254	8846	72558
1987	2218	5181	32347	15230	6285	61261
1988	2264	4997	32265	14692	6288	60506
1989	2164	4975	32365	14639	5865	60008
1990	2249	4837	33129	15195	6053	61463
<i>Összes</i>						
1950	5651	6618	87839	49695	45764	195567
1970	5433	7451	71670	44140	23125	151819

1980	5199	9560	68225	43323	22366	148673
1987	4395	9084	63004	33290	16067	125840
1988	4367	8835	62968	32312	15814	124296
1989	4094	8783	62851	32585	14991	123304
1990	4284	8555	64148	33182	15510	125679
	<i>Fiú (%)</i>					
1950	2,7	3,0	41,4	26,6	26,3	100,0
1970	3,4	4,3	43,7	30,4	18,2	100,0
1980	3,4	5,6	42,9	30,3	17,8	100,0
1987	3,4	6,0	47,5	28,0	15,1	100,0
1988	3,3	6,0	48,1	27,6	14,9	100,0
1989	3,0	6,0	48,2	28,4	14,4	100,0
1990	3,2	5,8	48,3	28,0	14,7	100,0
	<i>Leány (%)</i>					
1950	3,1	3,8	48,7	24,2	20,2	100,0
1970	3,8	5,5	50,9	27,7	12,1	100,0
1980	3,6	7,3	49,0	27,9	12,2	100,0
1987	3,6	8,5	52,8	24,9	10,2	100,0
1988	3,7	8,3	53,3	24,3	10,4	100,0
1989	3,6	8,3	53,9	24,4	9,8	100,0
1990	3,7	7,9	53,9	24,7	9,8	100,0
	<i>Összes (%)</i>					
1950	3,3	3,5	44,6	25,1	23,5	100,0
1970	3,9	5,0	47,1	28,9	15,1	100,0
1980	3,8	6,5	45,8	29,0	14,9	100,0
1987	3,5	7,2	50,1	26,5	12,8	100,0
1988	3,5	7,1	50,7	26,0	12,7	100,0
1989	3,3	7,1	51,0	26,4	12,2	100,0
1990	3,4	6,8	51,0	26,4	12,3	100,0

\* Az ismeretlennel együtt.

### ***Az élveszületések alakulása nem szerint***

Születések	1948	1960	1970	1980	1988	1989	1990
Fiú	98885	75788	78366	76115	63790	63296	64216
Leány	93022	70673	73453	72558	60506	60008	61463
Összesen	191907	146461	151819	148673	124296	123304	125679
Házasságból							



1.	40,8	44,0	49,3	45,5	44,4	43,8	44,2
2.	26,0	29,3	33,7	38,9	36,4	36,4	35,7
3.	13,0	12,7	8,9	10,2	12,5	13,1	13,4
4.	7,0	5,7	3,4	2,8	3,7	3,8	3,8
5.	4,3	3,2	1,7	1,2	1,5	1,4	1,5
6.	2,9	1,9	1,1	0,6	0,7	0,7	0,6
7.	2,0	1,2	0,7	0,3	0,4	0,4	0,3
8.	1,5	0,8	0,5	0,2	0,2	0,2	0,2
9.	1,0	0,5	0,3	0,1	0,1	0,1	0,1
10.–	1,5	0,7	0,4	0,2	0,1	0,1	0,1
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

### ***Élveszületések alakulása az anyák korcsoportja szerint***

Korcsoport (év)	1948	1960	1970	1980	1988	1989	1990
<i>Összesen</i>							
–19	17809	19641	22750	21522	15993	15106	15424
20–24	65397	55929	62396	61115	46501	47391	49545
25–29	54500	38426	40478	44419	35833	35194	35013
30–34	24535	20343	17851	15663	18870	18003	17497
35–39	22090	9882	6616	4910	6058	6496	7044
40–49	7529	2201	1708	1041	1041	1114	1156
50–	41	39	20	3	–	–	–
Összesen	191907	146461	151819	148673	124296	123304	125679
<i>Házasságból</i>							
–19	14769	17530	19281	17645	11128	10137	9839
20–24	59633	53537	60179	58077	42792	43448	45157
25–29	50923	36856	39391	42641	33201	32466	32300
30–34	23031	19259	17056	14522	16654	15861	15340
35–39	20807	9228	6134	4326	4919	5265	5669
40–49	7048	2006	1525	856	782	847	863
50–	35	29	14	1	–	–	–
Összesen	176246	138445	143580	138068	109476	108024	109168
<i>Házasságon kívül</i>							
–19	3040	2111	3469	3877	4865	4969	5585
20–24	5764	2392	2217	3038	3709	3943	4388
25–29	3577	1570	1087	1778	2632	2728	2713
30–34	1504	1084	795	1141	2216	2142	2157
35–39	1283	654	482	584	1139	1231	1375
40–49	481	195	183	185	259	267	293





15–19	46,5	52,5	51,0	70,5	44,1	40,8	39,5
20–24	163,0	161,5	162,2	162,9	143,5	141,8	147,2
25–29	137,7	106,2	111,0	102,3	109,5	110,7	115,4
30–34	88,5	54,5	52,8	42,4	43,5	43,9	46,9
35–39	54,5	26,3	19,0	14,2	14,7	15,3	16,4
40–44	19,8	7,9	4,4	3,0	2,8	3,0	3,0
45–49	1,7	0,5	0,3	0,2	0,1	0,1	0,1
15–49	75,7	59,7	57,2	59,7	48,5	47,9	49,4

### ***A házasság nők termékenysége\* (január 1.)***

Év	Összesen	0	1	2	3	4	100 nőre jutó élveszületett gyermek
élveszületett gyermekkel							
1920	100,0	17,9	16,6	12,5	10,9	42,2	362
1930	100,0	17,1	16,9	16,5	12,8	36,7	327
1949	100,0	18,4	22,3	20,7	13,1	25,6	257
1960	100,0	15,1	25,3	25,8	13,8	19,8	232
1970	100,0	13,8	29,2	31,0	12,7	13,2	201
1980	100,0	11,9	27,9	39,1	12,3	8,8	189
1990	100,0	8,7	25,6	46,1	13,2	6,4	190

\* Az 1990-es népszámlálás 2%-os képviseleti mintája alapján.

### ***A házasságból élveszületések alakulása az anyák, ill. az apák korcsoportja szerint***

Korcsoport (év)	1948	1960	1970	1980	1988	1989	1990
<i>Az anya korcsoportja</i>							
–19	14769	17530	19281	17645	11128	10137	9839
20–24	59633	53537	60179	58077	42792	43448	45157
25–29	50923	36856	39391	42641	33201	32466	32300
30–34	23031	19259	17056	14522	16654	15861	15340
35–39	20807	9228	6134	4326	4919	5265	5669
40–49	7048	2006	1525	856	782	847	863
50–	35	29	14	1	–	–	–
Összesen	176246	138445	143580	138068	109476	108024	109168
<i>Az apa korcsoportja</i>							
–19	1202	1707	2334	2663	2008	1896	1896

20–24	29940	27475	38185	39302	25233	25306	26797
25–29	51972	52130	53839	56991	40238	39590	39221
30–34	33204	31146	28452	24975	27951	26421	25573
35–39	33729	15972	13579	9595	9803	10536	11228
40–49	23863	8582	6587	4063	3907	3906	4103
50–	2336	1433	604	479	336	369	350
Összesen	176246	138445	143580	138068	109476	108024	109168
<i>Az anya korcsoportja (%)</i>							
–19	8,4	12,6	13,4	12,8	10,2	9,4	9,0
20–24	33,8	38,7	41,9	42,1	39,1	40,2	41,4
25–29	28,9	26,6	27,4	30,9	30,3	30,1	29,6
30–34	13,1	13,9	11,9	10,5	15,2	14,7	14,1
35–39	11,8	6,7	4,3	3,1	4,5	4,9	5,2
40–49	4,0	1,5	1,1	0,6	0,7	0,8	0,8
50–	0,0	0,0	0,0	0,0	–	–	–
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>Az apa korcsoportja (%)</i>							
–19	0,7	1,2	1,6	1,9	1,8	1,8	1,7
20–24	17,0	19,9	26,6	28,5	23,0	23,4	24,5
25–29	29,5	37,7	37,5	41,3	36,8	36,6	35,9
30–34	18,8	22,5	19,8	18,1	25,5	24,5	23,4
35–39	19,1	11,5	9,5	7,0	9,0	9,8	10,3
40–49	13,6	6,2	4,6	2,9	3,6	3,6	3,8
50–	1,3	1,0	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

***Házasságból elveszültek arányszáma az anyák, ill. az apák korcsoportja szerint***

Korcsoport (év)	1948–49	1959–60	1969–70	1979–80	1988	1989
<i>Ezer megfelelő korú házasságban élő nőre jut házasságból elveszülés</i>						
15–19	347,2	322,1	355,4	373,1	356,5	368,4
20–24	291,6	230,2	239,3	231,1	232,4	235,9
25–29	180,9	118,9	126,7	118,6	126,9	129,0
30–34	108,8	59,2	57,1	46,3	46,8	47,3
35–39	65,5	28,7	20,0	14,7	14,8	15,4
40–44	24,1	8,9	4,6	3,0	2,6	2,9

45–49	2,1	0,6	0,3	0,2	0,1	0,1
15–49	113,1	79,7	76,8	76,5	63,8	63,7
	<i>Ezer megfelelő korú házasságba jut házasságból elveszületés</i>					
15–19	264,9	371,5	364,8	395,8	487,1	512,6
20–24	322,6	293,7	304,2	292,1	280,7	281,3
25–29	257,4	195,3	195,7	179,4	185,7	189,9
30–34	175,2	97,3	103,8	80,4	83,9	84,9
35–39	107,6	51,4	44,5	33,3	29,9	31,5
40–44	59,0	27,3	16,0	11,9	10,4	10,2
45–49	23,0	10,8	5,3	3,6	3,4	3,4
50–59	5,3	2,5	1,1	0,8	0,6	0,6
15–59	100,6	68,5	68,7	64,6	54,3	54,3

### ***A gyermekgondozási segélyt igénybe vevők aránya a foglalkoztatottak %-ában***

Év (december)	A gyest igénybe vevők száma	A foglalkoztatottak %-ában	Év (december)	A gyest, ill. gyedet igénybe vevők száma	A foglalkoztatottak %-ában
1967	34220	n. a.	1979	263990	5,5
1968	92050	n. a.	1980	254110	5,3
1969	143820	n. a.	1981	241460	5,1
1970	167450	3,3	1982	233220	4,9
1971	178480	3,5	1983	223940	4,8
1972	185200	3,6	1984	217626	4,7
1973	195070	4,1	1985*	219750	4,7
1974	228530	4,8	1986	224840	4,7
1975	264930	5,6	1987	230710	4,8
1976	287150	6,0	1988	240080	5,1
1977	290030	6,0	1989	244680	5,2
1978	277220	5,7	1990	251551	5,5

\* 1985-ben a gyermekgondozási segély mellett a gyermekgondozási díj is bevezetésre került.

### ***Magzati veszteségek számának és arányának alakulása (ezer)***

Év	Korai és középidős	Késői	Terhesség- megszakítások	Összes magzati veszteségek	Év	Korai és középidős	Késői	Terhesség- megszakítások
magzati halálozások		magzati halálozások						
1950	34,3	4,2	1,7	40,2	<i>Ezer 15–49 éves nőre jut</i>			

1960	33,8	2,0	162,2	198,0	1950	13,6	1,6	0
1970	29,8	1,5	192,3	223,6	1960	13,6	0,8	6
1980	20,0	1,2	80,9	102,1	1970	11,1	0,6	7
1986	18,3	0,8	83,6	102,7	1980	7,8	0,4	3
1987	17,7	0,9	84,5	103,1	1986	7,2	0,3	3
1988	18,0	0,8	87,1	105,9	1987	6,9	0,4	3
1989	17,7	0,7	90,5	108,9	1988	7,1	0,3	3
1990	17,6	0,7	90,4	108,7	1989	6,9	0,3	3
					1990	6,9	0,3	3

### ***Magzati veszteségek alakulása a nők korcsoportja szerint***

Korcsoport (év)	1971	1980	1983	1987	1988	1989	1990
<b><i>Korai és középidős magzati halálozások</i></b>							
–19	2345	2060	1678	1925	2051	1855	1925
20–24	8128	5529	4528	4722	4823	4930	5139
25–29	7106	5749	4942	4443	4460	4410	4206
30–34	4839	3382	3122	3591	3519	3277	3124
35–39	2938	1879	1712	2104	2175	2251	2246
40–	3094	1373	1002	917	1019	1014	956
Összesen	28450	19972	16984	17702	18047	17737	17596
<b><i>Késői magzati halálozások</i></b>							
–19	179	138	129	99	86	66	78
20–24	552	442	273	274	208	207	212
25–29	368	322	255	217	215	157	169
30–34	241	138	158	183	163	134	134
35–39	133	91	63	89	72	68	84
40–	46	25	24	20	20	21	22
Összesen	1519	1156	902	882	764	653	699
<b><i>Terhességmegszakítások</i></b>							
–19	16703	8182	8381	9278	9487	11384	12011
20–24	47618	14846	13276	14132	15259	16404	17245
25–29	45572	19607	18151	15848	16342	16731	16367
30–34	37644	17114	18017	20741	20354	19808	18714
35–39	26128	13458	13877	16710	17683	17328	17586
40–	13760	7675	6897	7838	7981	8853	8471
Összesen	187425	80882	78599	84547	87106	90508	90394

### **Magzati veszteségek arányának alakulása a nők korcsoportja szerint**

Év (évek átlaga)	15–19	20–24	25–29	30–39	40–49	15–49
<i>Ezer megfelelő korú nőre jutó korai és középidős magzati halálozás</i>						
1971	5	20	19	11	4	11
1980	7	14	13	7	2	8
1987	5	15	13	7	1	7
1988	6	15	14	7	1	7
1989	5	15	14	7	1	7
1990	5	15	14	7	1	7
<i>Ezer megfelelő korú nőre jutó késői magzati halálozás</i>						
1971	0	1	1	1	0	1
1980	0	1	1	0	0	0
1987	0	1	1	0	0	0
1988	0	1	1	0	0	0
1989	0	1	0	0	0	0
1990	0	1	1	0	0	0
<i>Ezer megfelelő korú nőre jutó terhességmegszakítás</i>						
1957	15	76	95	68	8	49
1959–60	22	100	124	79	11	63
1969–70	39	128	148	95	12	74
1979–80	26	39	44	41	10	31
1987	26	45	47	44	11	33
1988	26	47	50	45	11	34
1989	31	49	53	44	10	35
1990	31	51	54	45	10	36

### **A terhességmegszakítások alakulása a nők családi állapota szerint**

Év	A terhességmegszakításon átesett nő családi állapota				Összesen
hajadon	házas	özvegy	elvált		
1957	9332	110348	1162	2541	123383
1960	12031	146260	1014	2855	162160
1970	26994	157659	1234	6396	192283
1980	16268	57827	904	5883	80882
1987	17921	57593	1040	7993	84547

1988	19534	57967	1042	8563	87106
1989	22817	58156	977	8558	90508
1990	24321	56820	955	8298	90394
	(%)				
1957	7,6	89,4	0,9	2,1	100,0
1960	7,4	90,2	0,6	1,8	100,0
1970	14,0	82,0	0,6	3,4	100,0
1980	20,1	71,5	1,1	7,3	100,0
1987	21,2	68,1	1,2	9,5	100,0
1988	22,4	66,6	1,2	9,8	100,0
1989	25,2	64,3	1,1	9,5	100,0
1990	26,7	62,9	1,1	9,2	100,0

***Terhességmegszakítások alakulása a nők életben levő gyermekeinek száma szerint***

Év	A terhességmegszakításon átesett nő életben levő gyermekeinek száma			Összesen	
0	1	2	3–		
1957	13354	32343	37563	40123	123383
1960	19429	46717	51903	44111	162160
1970	32855	63985	63396	32047	192283
1980	15982	17394	32708	14798	80882
1987	16103	16966	35814	15664	84547
1988	17445	17611	35730	16320	87106
1989	20705	17796	35699	16308	90508
1990	21099	17859	35071	16365	90394
	(%)				
1957	10,8	26,2	30,5	32,5	100,0
1960	12,0	28,8	32,0	27,2	100,0
1970	17,1	33,3	33,0	16,6	100,0
1980	19,8	21,5	40,4	18,3	100,0
1987	19,0	20,1	42,4	18,5	100,0
1988	20,0	20,2	41,0	18,7	100,0
1989	22,9	19,7	39,4	18,0	100,0
1990	23,3	19,8	38,8	18,1	100,0

### ***A terhességmegszakítások alakulása az engedélyezés indoka szerint***

Engedélyezés indoka	1989	1990
A terhes nőnél fennálló egészségi ok	9099	8129
A magzat orvosilag valószínűsíthető súlyos fogyatékosága, illetve életképtelensége	412	164
A terhes nő nem él házasságban	27801	29294
A terhesség bűncselekmény következménye	10	9
A terhes nőnek, illetve házastársának nincs önálló lakása	3604	3760
A terhes nő 35. életévét betöltötte	14643	17385
A terhes nőnek 2 élő gyermeke van	31480	28276
A terhes nő vagy házastársa szabadságvesztés-büntetését tölti	42	24
A terhes nő házastársa sorkatona	251	174
Egyéb szociális ok	3166	3179
Összesen	90508	90394
(%)		
A terhes nőnél fennálló egészségi ok	10,1	9,0
A magzat orvosilag valószínűsíthető súlyos fogyatékosága, illetve életképtelensége	0,5	0,2
A terhes nő nem él házasságban	30,7	32,4
A terhesség bűncselekmény következménye	0,0	0,0
A terhes nőnek, illetve házastársának nincs önálló lakása	4,0	4,2
A terhes nő 35. életévét betöltötte	16,2	19,2
A terhes nőnek 2 élő gyermeke van	34,7	81,3
A terhes nő vagy házastársa szabadságvesztés-büntetését tölti	0,0	0,0
A terhes nő házastársa sorkatona	0,3	0,2
Egyéb szociális ok	3,5	3,5
Összesen	100,0	100,0

### ***A csecsemőhalálozások alakulása korcsoport szerint***

Korcsoport (nap, hónap)	1948	1960	1970	1980	1988	1989	1990
0 napos	2227	1852	2059	1162	613	546	537
1 napos	922	460	563	362	221	234	223
2 napos	741	342	422	245	134	134	140
3 napos	427	198	206	198	95	86	69
4 napos	331	144	170	139	68	54	51
5 napos	277	136	154	103	45	54	39



6 napos	260	105	138	72	36	37	38
0- 6 napos	5185	3237	3712	2281	1212	1145	1097
7-13 napos	1333	317	354	232	146	180	155
14-30 napos	1917	454	285	155	119	126	126
1- 2 hónapos	3706	1072	395	292	193	209	194
3- 5 hónapos	3294	1100	389	271	169	145	150
6-11 hónapos	2619	796	314	212	128	136	141
Összesen	18054	6976	5449	3443	1967	1941	1863
Ebből:							
28 napon aluli	n. a.	3958	4312	2651	1467	1442	1361
28 napon felüli	n. a.	3018	1137	792	500	499	502
	(%)						
0 napos	12,3	26,5	37,8	33,8	31,2	28,1	28,8
1 napos	5,1	6,6	10,3	10,5	11,2	12,1	12,0
2 napos	4,1	4,9	7,8	7,1	6,8	6,9	7,5
3 napos	2,4	2,8	3,8	5,8	4,8	4,4	3,7
4 napos	1,8	2,1	3,1	4,0	3,5	2,8	2,8
5 napos	1,5	2,0	2,8	3,0	2,3	2,8	2,1
6 napos	1,5	1,5	2,5	2,1	1,8	1,9	2,0
0- 6 napos	28,7	46,4	68,1	66,3	61,6	59,0	58,9
7-13 napos	7,4	4,5	6,5	6,7	7,4	9,3	8,3
14-30 napos	10,6	6,5	5,2	4,5	6,1	6,5	6,8
1- 2 hónapos	20,5	15,4	7,3	8,5	9,8	10,7	10,4
3- 5 hónapos	18,3	15,8	7,1	7,9	8,6	7,5	8,1
6-11 hónapos	14,5	11,4	5,8	6,1	6,5	7,0	7,5
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ebből:							
28 napon aluli	n. a.	56,7	79,1	77,0	74,6	74,3	73,1
28 napon felüli	n. a.	43,3	20,9	23,0	25,4	25,7	26,9

### **A csecsemőhalálozások arányának alakulása korcsoport szerint**

Korcsoport (nap, hónap)	1948	1960	1970	1980	1988	1989	1990
	<i>Ezer élveszületetre jutó születés körüli halálozás</i>						
Késői magzati halál	24,6	13,4	10,0	7,8	6,1	5,3	5,6
0 napos	11,6	12,7	13,6	7,8	4,9	4,5	4,3

1 napos	4,8	3,1	3,7	2,4	1,8	1,9	1,8
2 napos	3,9	2,3	2,8	1,7	1,1	1,1	1,1
3 napos	2,2	1,4	1,4	1,3	0,8	0,7	0,5
4 napos	1,7	1,0	1,1	0,9	0,5	0,4	0,4
5 napos	1,4	0,9	1,0	0,7	0,4	0,4	0,3
6 napos	1,4	0,7	0,9	0,5	0,3	0,3	0,3
0-6 napos	27,0	22,1	24,5	15,3	9,8	9,3	8,7
Összesen	51,6	35,5	34,5	23,1	15,9	14,6	14,3
<i>Ezer élveszülettre jutó 1 éven aluli meghalt</i>							
0 napos	11,6	12,6	13,6	7,8	4,9	4,4	4,3
1- 2 napos	8,7	5,5	6,5	4,1	2,8	3,0	2,9
3- 6 napos	6,8	4,0	4,4	3,5	2,0	1,9	1,6
7-13 napos	6,9	2,2	2,3	1,6	1,2	1,5	1,2
14-30 napos	10,0	3,1	1,9	1,0	1,0	1,0	1,0
1- 2 hónapos	19,3	7,3	2,6	2,0	1,5	1,7	1,5
3- 5 hónapos	17,2	7,5	2,5	1,8	1,4	1,1	1,2
6-11 hónapos	13,6	5,4	2,1	1,4	1,0	1,1	1,1
Összesen	94,1	47,6	35,9	23,2	15,8	15,7	14,8
Ebből:							
28 napon aluli	n. a.	27,0	28,4	17,9	11,8	11,7	10,8
28 napon felüli	n. a.	20,6	7,5	5,3	4,0	4,0	4,0

### ***A csecsemőhalálozások alakulása születéskori súly szerint***

Év	2500 grammon		Összesen	2500 grammon		Összesen	2500 grammon		Összesen
aluli	felüli	aluli	felüli	aluli	felüli				
				(%)					
1954	4936	8620	13556	36,4	63,6	100,0	315,9	41,5	60,7
1960	3458	3518	6976	49,6	50,4	100,0	257,3	26,4	47,6
1970	3733	1716	5449	68,5	31,5	100,0	229,8	12,7	35,9
1980	2350	1093	3443	68,3	31,7	100,0	152,7	8,2	23,2
1987	1481	697	2178	68,0	32,0	100,0	122,8	6,1	17,3
1988	1302	665	1967	66,2	33,8	100,0	112,0	5,9	15,8
1989	1288	653	1941	66,4	33,6	100,0	114,0	5,8	15,7
1990	1236	627	1863	66,3	33,7	100,0	106,1	5,5	14,8

### ***A halálozások számának alakulása***

Év	Férfi	Nő	Összesen
1948	55797	49983	105780
1960	51667	49858	101525
1970	62545	57652	120197
1980	76729	68626	145355
1986	77059	70030	147089
1987	74917	67684	142601
1988	73339	66703	140042
1989	76521	68174	144695
1990	76936	68724	145660

### ***Ezer lakosra jutó halálozás***

Év	Férfi	Nő	Összesen
1948	12,7	10,5	11,6
1960	10,7	9,6	10,2
1970	12,5	10,8	11,6
1980	14,8	12,4	13,6
1986	15,0	12,7	13,8
1987	14,6	12,3	13,4
1988	14,4	12,2	13,2
1989	15,0	12,4	13,7
1990	15,5	12,8	14,1

### ***A meghalt férfiak száma korcsoportok szerint***

Korcsoport (év)	1948	1960	1970	1980	1987	1988	1989	1990
0	10360	3988	3147	1968	1278	1103	1081	1055
1	752	298	160	99	68	60	57	46
2	327	115	76	61	44	34	37	32
3–4	443	154	98	89	56	51	62	63
5–9	600	265	153	169	109	107	112	103
10–14	456	241	188	153	139	157	150	141
15–19	912	453	539	333	374	331	381	410
20–24	1498	503	587	630	427	425	494	546
25–29	1404	587	637	813	660	591	617	632

30–34	1008	695	656	876	1285	1229	1283	1215
35–39	1677	911	1004	1396	1687	1670	1971	2092
40–44	2074	705	1522	1949	2222	2281	2475	2581
45–49	2624	1754	2168	2995	3267	3205	3640	3757
50–54	2833	2773	1968	4672	4575	4432	4687	4673
55–59	3285	4290	4551	6480	6520	6331	6657	6777
60–64	4142	5378	6993	5361	8763	8652	8929	8839
65–69	4766	5836	9232	10371	8315	9328	10426	10262
70–74	5471	6849	9815	12446	9340	7662	6941	7112
75–79	5128	7149	8230	11996	11617	11495	11637	11311
80–84	3797	5311	6239	8451	8295	8343	8605	8937
85–	2240	3412	4582	5421	5876	5852	6279	6352
Összesen	55797	51667	62545	76729	74917	73339	76521	76936
Átlagos kor	46,84	60,04	62,95	64,87	64,93	65,12	64,81	64,75

### ***A meghalt férfiak arányának alakulása korcsoportok szerint***

Korcsoport (év)	1948–49	1959–60	1969–70	1979–80	1987	1988	1989	1990
	<i>Ezer megfelelő korú férfira jutó halálozás</i>							
0	101,97	55,13	39,29	26,43	19,79	17,29	17,08	16,43
1	9,11	4,13	1,87	1,13	1,05	0,94	0,91	0,74
2	4,28	1,59	0,97	0,69	0,69	0,53	0,58	0,51
3–4	2,54	0,83	0,66	0,45	0,44	0,40	0,48	0,49
5–9	1,51	0,58	0,46	0,41	0,28	0,29	0,32	0,31
10–14	1,20	0,62	0,47	0,43	0,32	0,35	0,33	0,33
15–19	2,22	1,20	1,06	1,05	0,99	0,87	0,98	1,01
20–24	3,68	1,60	1,45	1,47	1,28	1,24	1,40	1,55
25–29	3,72	1,62	1,68	1,73	1,87	1,74	1,85	2,03
30–34	4,03	1,99	2,04	2,29	2,79	2,74	3,03	3,23
35–39	4,61	2,54	2,72	3,71	4,13	4,02	4,58	4,90
40–44	6,26	3,48	4,23	5,87	6,38	6,41	6,82	7,10
45–49	8,40	5,50	6,12	8,74	10,40	9,98	11,05	11,51
50–54	11,83	9,14	9,53	13,65	15,71	15,51	16,60	16,74
55–59	17,27	16,08	14,78	20,10	22,20	21,77	23,27	24,59
60–64	25,32	25,30	25,80	29,65	32,77	32,81	34,10	34,15
65–69	37,52	40,02	42,68	43,48	44,01	44,27	46,87	46,28
70–74	60,86	63,35	66,49	69,87	68,53	65,19	64,10	63,28

75–79	97,18	101,79	104,51	109,59	99,35	96,60	97,42	100,45
80–84	154,69	162,29	159,00	161,76	151,67	148,62	147,68	152,50
85–	257,39	271,33	269,11	260,10	233,10	223,59	232,88	252,95
Összesen	12,47	10,93	12,33	14,34	14,63	14,35	15,00	15,45

### ***A meghalt nők száma korcsoportok szerint***

Korcsoport (év)	1948	1960	1970	1980	1987	1988	1989	1990
0	7694	2988	2302	1475	900	864	860	808
1	654	273	132	72	46	44	46	47
2	301	100	61	45	30	29	28	24
3–4	390	104	65	52	50	31	43	34
5–9	518	171	105	90	77	59	81	87
10–14	430	114	104	93	82	78	88	84
15–19	822	217	187	138	139	143	124	170
20–24	1253	271	212	210	155	163	169	191
25–29	1185	332	258	310	225	214	231	199
30–34	832	505	311	397	510	490	507	471
35–39	1281	720	521	614	737	766	796	832
40–44	1434	636	872	941	985	970	1059	1119
45–49	1825	1453	1403	1540	1373	1389	1520	1534
50–54	2295	2013	1315	2329	2081	2025	2111	2093
55–59	2722	2741	2923	3566	3327	3162	3304	3112
60–64	3668	4185	4466	3404	4866	4766	4747	4745
65–69	4617	5610	6427	7464	5942	6729	7221	7172
70–74	5513	7500	9249	10623	8406	6987	6343	6403
75–79	5419	8700	10289	12472	13060	13122	12932	12837
80–84	4086	6720	9008	12350	12272	12323	12942	13326
85–	3044	4505	7442	10441	12421	12349	13022	13436
Összesen	49983	49858	57652	68626	67684	66703	68174	68724
Átlagos kor	50,71	64,50	68,45	70,86	72,13	72,26	72,24	72,41

### ***A meghalt nők arányának alakulása korcsoportok szerint***

Korcsoport (év)	1948–49	1959–60	1969–70	1979–80	1987	1988	1989	1990
	<i>Ezer megfelelő korú nőre jutó halálozás</i>							
0	82,44	44,65	32,07	20,58	14,69	14,28	14,33	13,15

1	8,03	3,69	1,76	0,97	0,74	0,72	0,77	0,79
2	4,03	1,45	0,78	0,52	0,49	0,47	0,46	0,40
3–4	2,39	0,69	0,54	0,31	0,41	0,25	0,35	0,28
5–9	1,33	0,40	0,31	0,24	0,21	0,17	0,24	0,28
10–14	1,09	0,33	0,28	0,24	0,20	0,18	0,21	0,21
15–19	2,04	0,59	0,41	0,43	0,39	0,40	0,34	0,44
20–24	2,94	0,79	0,53	0,51	0,49	0,50	0,51	0,57
25–29	2,86	0,99	0,67	0,68	0,66	0,65	0,73	0,66
30–34	2,97	1,28	0,95	1,04	1,14	1,13	1,24	1,26
35–39	3,29	1,84	1,45	1,62	1,82	1,86	1,87	1,94
40–44	4,01	2,72	2,27	2,74	2,79	2,70	2,89	3,03
45–49	5,60	3,85	3,59	4,21	4,05	4,05	4,37	4,45
50–54	7,83	5,93	5,82	6,33	6,30	6,20	6,50	6,51
55–59	11,63	9,41	8,43	9,63	9,77	9,35	9,91	9,61
60–64	18,17	15,82	13,95	15,63	14,50	14,43	14,42	14,62
65–69	29,81	28,07	24,90	23,86	22,59	22,78	23,16	23,24
70–74	50,44	48,98	44,78	41,98	40,82	39,05	38,43	37,37
75–79	85,30	86,92	77,91	72,89	66,34	65,36	63,75	66,56
80–84	136,19	145,96	131,31	123,30	113,69	110,52	111,46	113,93
85–	226,39	239,91	227,18	219,16	202,33	193,07	196,62	212,95
Összesen	10,58	9,73	10,67	12,08	12,33	12,16	12,45	12,76

### ***A meghaltak száma korcsoportok szerint***

Korcsoport (év)	1948	1960	1970	1980	1987	1988	1989	1990
0	18054	6976	5449	3443	2178	1967	1941	1863
1	1406	571	292	171	114	104	103	93
2	628	215	137	106	74	63	65	56
3–4	833	258	163	141	106	82	105	97
5–9	1118	436	258	259	186	166	193	190
10–14	886	355	292	246	221	235	238	225
15–19	1734	670	726	471	513	474	505	580
20–24	2751	774	799	840	582	588	663	737
25–29	2589	919	895	1123	885	805	848	831
30–34	1840	1200	967	1273	1795	1719	1790	1686
35–39	2958	1631	1525	2010	2424	2436	2767	2924
40–44	3508	1341	2394	2890	3207	3251	3534	3700

45–49	4449	3207	3571	4535	4640	4594	5160	5291
50–54	5128	4786	3283	7001	6656	6457	6798	6766
55–59	6007	7031	7474	10046	9847	9493	9961	9889
60–64	7810	9563	11459	8765	13629	13418	13676	13584
65–69	9383	11446	15659	17835	14257	16057	17647	17434
70–74	10984	14349	19064	23069	17746	14649	13284	13515
75–79	10547	15849	18519	24468	24677	24617	24569	24148
80–84	7883	12031	15247	20801	20567	20666	21547	22263
85–	5284	7917	12024	15862	18297	18201	19301	19788
Összesen	105780	101525	120197	145355	142601	140042	144695	145660

### ***A meghaltak arányának alakulása korcsoportok szerint***

Korcsoport (év)	1948–49	1959–60	1969–70	1979–80	1987	1988	1989	1990
<i>Ezer megfelelő korú lakosra jutó halálozás</i>								
0	92,54	50,06	35,80	23,58	17,31	15,83	15,74	14,82
1	8,58	3,91	1,82	1,05	0,90	0,83	0,84	0,77
2	4,16	1,52	0,88	0,61	0,59	0,50	0,52	0,46
3–4	2,46	0,77	0,60	0,38	0,42	0,33	0,42	0,39
5–9	1,42	0,50	0,39	0,33	0,24	0,23	0,28	0,29
10–14	1,14	0,48	0,38	0,34	0,26	0,27	0,27	0,27
15–19	2,13	0,90	0,75	0,75	0,70	0,64	0,67	0,73
20–24	3,30	1,19	1,00	1,00	0,90	0,88	0,96	1,07
25–29	3,27	1,30	1,18	1,21	1,28	1,21	1,30	1,35
30–34	3,47	1,63	1,48	1,67	1,98	1,95	2,15	2,25
35–39	3,92	2,17	2,08	2,66	2,98	2,94	3,23	3,42
40–44	5,09	3,08	3,22	4,25	4,57	4,54	4,85	5,05
45–49	6,96	4,63	4,79	6,40	7,10	6,92	7,62	7,89
50–54	9,65	7,46	7,56	9,82	10,71	10,54	11,19	11,26
55–59	14,15	12,58	11,38	14,42	15,52	15,10	16,07	16,50
60–64	21,31	20,10	19,39	21,91	22,60	22,59	23,14	23,28
65–69	33,23	33,14	32,88	32,39	31,54	31,73	33,03	32,88
70–74	55,05	54,98	53,80	53,56	51,85	49,41	48,60	47,63
75–79	90,59	93,07	88,04	87,12	78,64	76,99	76,23	79,05
80–84	144,25	152,74	141,47	136,57	126,46	123,27	123,56	126,80
85–	238,39	252,43	241,88	231,45	211,29	201,93	207,11	224,34
Összesen	11,49	10,31	11,47	13,17	13,44	13,22	13,68	14,05

### A halálozások alakulása családi állapot szerint

Év (évek átlaga)	Nőtlen, hajadon	Házas*	Özvegy	Elvált	Összesen
<i>Férfi</i>					
1948–49	18142	27590	8947	492	55171
1959–60	8930	32270	10446	883	52529
1969–70	7911	40379	11763	1632	61685
1979–80	7659	49009	14171	3587	74426
1988	6948	46095	14568	5728	73339
1989	7610	47364	14966	6581	76521
1990	7698	47572	14850	6816	76936
<i>Nő</i>					
1948–49	14286	14730	21119	443	50578
1959–60	7674	15046	26484	970	50174
1969–70	7085	17133	30719	1806	56743
1979–80	6774	19792	37049	3051	66666
1988	5541	17455	39425	4282	66703
1989	5625	17502	40517	4530	68174
1990	5695	17378	41013	4638	68724
<i>Férfi, nő együtt</i>					
1948–49	32428	42320	30066	935	105749
1959–60	16604	47316	36930	1853	102703
1969–70	14996	57512	42482	3438	118428
1979–80	14433	68801	51220	6638	141092
1988	12489	63550	53993	10010	140042
1989	13235	64866	55483	11111	144695
1990	13393	64950	55863	11454	145660
<i>Ezer megfelelő családi állapotú lakosra jutó halálozás</i>					
<i>Férfi</i>					
1948–49	8,4	13,1	69,4	16,2	12,5
1959–60	4,2	12,8	86,5	18,4	10,9
1969–70	3,8	14,9	94,8	18,8	12,3
1979–80	3,7	17,4	101,4	24,0	14,3
1988	3,3	17,6	94,2	25,1	14,4
1989	3,6	18,2	96,1	28,1	15,0
<i>Nő</i>					



1948–49	7,2	7,0	33,2	7,7	10,6
1959–60	4,0	6,0	43,0	9,5	9,7
1969–70	4,0	6,3	47,3	11,2	10,7
1979–80	3,9	7,0	51,7	12,4	12,1
1988	3,2	6,7	50,5	12,7	12,2
1989	3,2	6,7	51,6	13,2	12,4
<i>Férfi, nő együtt</i>					
1948–49	7,8	10,0	39,3	10,7	11,5
1959–60	4,1	9,4	50,1	12,4	10,3
1969–70	3,9	10,6	54,9	13,9	11,5
1979–80	3,8	12,2	59,8	16,8	13,2
1988	3,2	12,1	57,1	17,7	13,2
1989	3,4	12,5	59,0	19,2	13,7

\* Ismeretlen családi állapotúakkal együtt.

### ***A halálozások alakulása halálokok szerint\****

Halálokok	1948	1960	1970	1980	1988	1989
Tuberkulózis (a késői hatások is)	9972	3097	1991	1245	670	
Egyéb fertőző és élősdiek okozta betegségek	4790	1412	783	278	229	
Az ajak, szájüreg és a garat rosszindulatú daganata	278	272	373	699	1023	1
A gyomor és a belek rosszindulatú daganata	4878	5575	6159	5866	5429	5
A végbél rosszindulatú daganata	311	648	999	1597	1662	1
A máj, az epehólyag és az epevezetékek rosszindulatú daganata	1251	1419	1837	2092	2144	2
A hasnyálmirigy rosszindulatú daganata	100	502	900	1181	1440	1
A gége, légcső, hörgők, tüdő és a mellhártya rosszindulatú daganata	865	2301	3822	5731	7094	7
Az emlő rosszindulatú daganata	503	833	1314	1826	2052	2
A női nemi szervek rosszindulatú daganata	1551	1849	1903	2120	1939	1
Egyéb rosszindulatú daganatok	1625	3496	4949	6438	7076	7
Jóindulatú, bizonytalan természetű és k. m. n.** természetű daganatok	694	495	376	387	379	
Cukorbetegség	345	786	841	2031	1939	1
Heveny reumás láz	21	39	5	4	1	
Idült reumás szívbetegségek	362	533	1029	1845	875	
Magasvérnyomás-betegség	15	2329	3964	4392	5298	5
Ischaemiás szívbetegség	1208	6919	23534	25724	28006	28
A szívbetegség egyéb formái	16005	16699	8459	7089	4897	5

Agyérbetegségek	7380	14410	17474	24851	21047	21
Influenza	265	2025	1139	181	84	
Tüdőgyulladás	8268	4938	1724	1682	753	1
Hörghurut, tüdőtagulat és asztma	1297	3261	2251	7043	4329	4
Peptikus fekély	547	540	941	1093	857	
Bélelzáródás és sérv	867	837	732	569	441	
Idült májbetegség és májsugorodás	366	885	1330	2968	4651	5
Vesegyulladás, vesebajos szindróma és nephrosis	1496	907	761	612	460	
Prosztatatúltengés	255	471	562	472	209	
Vetélés	129	36	13	8	7	
A terhesség, szülés és gyermekágy szövődményei	192	51	51	23	14	
Veleszületett anomáliák	663	1031	1133	1015	704	
Perinatális időszakkal összefüggő bizonyos állapotok	7407	2788	3306	2096	1212	1
Tünetek és rosszul meghatározott állapotok	18586	4607	517	86	122	
Összes egyéb betegségek	8122	9532	15527	19827	20527	21
Motoros járműbalesetek	307	642	1717	1755	1828	2
Összes egyéb balesetek	2427	2710	3909	5403	5942	5
Öngyilkosság és önsértés	2178	2493	3595	4809	4377	4
Emberölés és más személyek által szándékosan okozott sérülés, egyéb sérülések	254	157	277	317	325	
Összesen	105780	107525	120197	145355	140042	144

\* A IX. Betegségek Nemzetközi Osztályozása rövidített névjegyzék alapján \*\* Külön megnevezés nélkül.

### ***A halandóság alakulása halálokok szerint (10 ezer lakosra)***

Halálok	1948	1960	1970	1980	1988	1
Tuberkulózis (a késői hatások is)	10,89	3,10	1,93	1,16	0,63	
Egyéb fertőző és élősdiek okozta betegségek	5,23	1,41	0,76	0,26	0,22	0
Az ajak, szájüreg és a garat rosszindulatú daganata	0,30	0,27	0,36	0,65	0,97	
A gyomor és a belek rosszindulatú daganata	5,33	5,58	5,96	5,48	5,12	5
A végbél rosszindulatú daganata	0,34	0,65	0,97	1,49	1,57	
A máj, az epehólyag és az epevezetékek rosszindulatú daganata	1,37	1,42	1,78	1,95	2,02	
A hasnyálmirigy rosszindulatú daganata	0,11	0,50	0,87	1,10	1,36	
A gége, légcső, hörgők, tüdő és a mellhártya rosszindulatú daganata	0,94	2,31	3,70	5,35	6,69	0

Az emlő rosszindulatú daganata	0,55	0,83	1,27	1,70	1,94	2,13
A női nemi szervek rosszindulatú daganata	1,69	1,85	1,84	1,98	1,83	1,71
Egyéb rosszindulatú daganatok	1,77	3,50	4,79	6,01	6,68	6,95
Jóindulatú, bizonytalan természetű és k. m. n.* természetű daganatok	0,76	0,50	0,36	0,36	0,36	0,36
Cukorbetegség	0,38	0,79	0,81	1,90	1,83	1,71
Heveny reumás láz	0,02	0,4	0,00	0,00	0,00	0,00
Idült reumás szívbetegek	0,39	0,53	1,00	1,72	0,83	0,71
Magasvérnyomás-betegség	0,02	2,33	3,83	4,10	5,00	5,00
Ischaemiás szívbetegség	1,32	6,93	22,76	24,02	26,43	26,43
A szívbetegség egyéb formái	17,48	16,73	8,18	6,62	4,62	4,62
Agyérbetegségek	8,06	14,43	16,90	23,20	19,86	19,86
Influenza	0,29	2,03	1,10	0,17	0,08	0,08
Tüdőgyulladás	9,03	4,95	1,67	1,57	0,71	0,71
Hörghurut, tüdőtagulat és asztma	1,42	3,27	2,18	6,58	4,09	4,09
Peptikus fekély	0,60	0,54	0,91	1,02	0,81	0,81
Bélelzáródás és sérv	0,95	0,84	0,71	0,53	0,42	0,42
Idült májbetegség és májsugorodás	0,40	0,89	1,29	2,77	4,39	4,39
Vesegyulladás, vesebajos szindróma és nephrosis	1,63	0,91	0,74	0,57	0,43	0,43
Prosztatatútnegés	0,28	0,47	0,54	0,44	0,20	0,20
Vetelés	0,14	0,04	0,01	0,01	0,01	0,01
A terhesség, szülés és gyermekágy szövödményei	0,21	0,05	0,05	0,02	0,01	0,01
Veleszületett anomáliák	0,72	1,03	1,10	0,95	0,66	0,66
Perinatális időszakokkal összefüggő állapotok	8,09	2,79	3,20	1,96	1,14	1,14
Tünetek és rosszul meghatározott állapotok	20,29	4,62	0,50	0,08	0,12	0,12
Összes egyéb betegségek	8,87	9,55	15,02	18,51	19,37	19,37
Motoros járműbalesetek	0,33	0,64	1,66	1,64	1,73	1,73
Összes egyéb balesetek	2,65	2,71	3,78	5,04	5,59	5,59
Öngyilkosság és önsértés	2,38	2,50	3,48	4,49	4,13	4,13
Emberölés és más személyek által szándékosan okozott és egyéb sérülések	0,28	0,16	0,27	0,30	0,31	0,31
Összesen	115,51	101,69	116,28	135,70	132,16	132,16

\* Külön megnevezés nélkül.

### ***Halálos balesetek alakulása nem és korcsoport szerint***

Év	0	1–6	7–14	15–39	40–59	60–	Összesen
	<i>Halálos közlekedési balesetek</i>						

	<i>Férfi</i>						
1954	1	44	37	426	296	127	931
1960	–	15	28	416	296	190	945
1970	–	27	56	753	496	430	1762
1980	2	31	43	615	514	465	1670
1987	–	21	53	594	435	418	1521
1988	3	22	40	617	465	459	1606
1989	3	19	49	801	554	525	1951
1990	1	23	40	950	662	543	2219
	<i>Nő</i>						
1954	1	22	11	66	66	56	222
1960	1	15	11	51	45	87	210
1970	1	29	37	87	118	209	481
1980	1	17	23	117	110	242	510
1987	2	16	13	120	120	232	503
1988	1	15	12	154	131	260	573
1989	4	21	36	171	174	294	700
1990	4	21	32	194	180	314	145
	<i>Összesen</i>						
1954	2	66	48	492	362	183	1153
1960	1	30	39	467	341	277	1155
1970	1	56	93	840	614	639	2243
1980	3	48	66	732	624	707	2180
1987	2	37	66	714	555	650	2024
1988	4	37	52	771	596	719	2179
1989	7	40	85	972	728	819	2651
1990	5	44	72	1144	842	857	2964
	<i>Halálos nem közlekedési balesetek</i>						
	<i>Férfi</i>						
1954	51	143	116	563	372	301	1546
1960	39	111	104	421	266	415	1356
1970	19	95	55	401	393	914	1877
1980	38	67	45	443	669	1339	2601
1987	25	36	38	520	808	1579	3006
1988	13	35	37	493	753	1570	2901
1989	16	27	41	503	829	1497	2913
1990	30	31	45	498	839	1563	3006

	<i>Nő</i>						
1954	34	95	28	103	114	287	661
1960	32	55	22	59	76	597	841
1970	20	56	19	45	99	1267	1506
1980	33	28	10	74	187	2045	2377
1987	14	24	9	85	204	2513	2849
1988	13	14	6	69	202	2385	2689
1989	16	22	12	81	210	2392	2733
1990	13	19	14	75	194	2475	2790
	<i>Összesen</i>						
1954	85	238	144	666	486	588	2207
1960	71	166	126	480	342	1012	2197
1970	39	151	74	446	492	2181	3383
1980	71	95	55	517	856	3384	4978
1987	39	60	47	605	1012	4092	5855
1988	26	49	43	562	955	3955	5590
1989	32	49	53	584	1039	3889	5646
1990	43	50	59	573	1033	4038	5796

***Halálos balesetek arányának alakulása nem és korcsoport szerint (100 ezer megfelelő korú és nemű lakosra)***

Év	0	1–6	7–14	15–39	40–59	60–	Összesen
	<i>Halálos közlekedési balesetek</i>						
	<i>Férfi</i>						
1954	0,9	8,2	6,0	24,0	24,7	24,8	19,9
1960	–	2,8	4,1	23,3	26,0	31,7	19,6
1970	–	6,4	9,2	39,1	40,8	56,3	35,2
1980	2,6	5,8	7,2	31,7	40,1	61,2	32,2
1987	–	5,3	7,7	30,7	34,9	52,9	29,7
1988	4,7	5,6	5,8	32,0	37,1	57,9	31,4
1989	4,8	5,0	7,3	41,5	43,9	65,9	38,3
1990	1,6	6,1	6,3	50,8	53,2	68,8	44,6
	<i>Nő</i>						
1954	0,9	4,3	1,8	3,7	4,9	8,3	4,4
1960	1,4	2,9	1,7	2,7	3,5	11,0	4,1
1970	1,4	7,3	6,4	4,5	8,7	20,6	9,0

1980	1,4	3,4	4,1	6,2	7,8	22,4	9,2
1987	3,3	4,2	2,0	6,4	8,8	19,8	9,2
1988	1,7	4,0	1,9	8,3	9,6	22,0	10,4
1989	6,7	5,7	5,7	9,2	12,7	24,7	12,8
1990	6,5	5,8	5,3	10,6	13,2	26,7	13,8
<i>Összesen</i>							
1954	0,9	6,3	3,9	14,0	14,3	15,4	11,9
1960	0,7	2,8	2,9	12,8	14,2	19,9	11,6
1970	0,7	6,9	7,8	21,9	23,9	35,9	21,7
1980	2,0	4,6	5,7	19,1	23,1	38,4	20,4
1987	1,6	4,7	4,9	18,8	21,3	33,2	19,1
1988	3,2	4,9	3,9	20,4	22,7	36,4	20,6
1989	5,7	5,3	6,5	25,7	27,6	41,2	25,1
1990	4,0	6,0	5,8	30,9	32,3	43,6	28,6
<i>Halálos nem közlekedési balesetek</i>							
<i>Férfi</i>							
1954	44,0	26,7	18,7	32,8	31,0	58,8	33,0
1960	51,5	20,5	15,4	23,5	23,4	69,2	28,2
1970	24,2	22,6	9,0	20,8	32,3	119,6	37,5
1980	49,9	12,5	7,6	22,9	52,2	176,3	50,1
1987	38,7	9,0	5,5	26,9	64,8	200,0	58,7
1988	20,4	9,0	5,4	29,6	60,1	197,9	56,8
1989	25,3	7,0	6,1	26,1	65,8	187,8	57,1
1990	46,7	8,2	7,1	26,6	67,4	198,0	60,4
<i>Nő</i>							
1954	31,6	18,5	4,7	5,7	8,5	42,5	13,2
1960	45,3	10,7	3,4	3,2	6,0	75,2	16,3
1970	27,2	14,1	3,3	2,3	7,3	124,9	28,3
1980	45,5	5,5	1,8	3,9	13,2	189,3	43,0
1987	22,9	6,3	1,4	4,6	15,0	214,6	51,9
1988	21,5	3,8	0,9	3,7	14,8	202,0	49,0
1989	26,7	6,0	1,9	4,4	15,3	200,8	49,9
1990	21,2	5,3	2,3	4,1	14,3	210,2	51,8
<i>Összesen</i>							
1954	38,1	22,7	11,8	19,0	19,2	49,5	22,7
1960	48,5	15,7	9,5	13,1	14,2	72,6	22,0
1970	25,7	18,5	6,2	11,6	19,2	122,6	32,7

1980	47,8	9,1	4,8	13,5	31,7	184,0	46,5
1987	31,0	7,7	3,5	15,9	38,8	208,7	55,2
1988	20,9	6,4	3,2	14,9	36,4	200,3	52,8
1989	26,0	6,5	4,1	15,4	39,5	195,6	53,4
1990	34,2	6,8	4,8	15,5	39,7	205,3	55,9

### ***Az öngyilkosságok gyakorisága korcsoportonként***

	100000 megfelelő korú lakosra jutó öngyilkosságok száma*							
Korcsoport	1960	1970	1980	1985	1987	1988	1989	1990
10–14	1,4	1,8	3,6	1,3	1,2	1,9	1,6	2,9
15–19	16,3	12,4	11,4	8,1	10,5	10,8	11,3	10,0
20–24	28,6	25,3	24,0	22,5	23,2	21,1	20,8	19,2
25–29	24,8	34,5	31,9	32,7	33,4	32,4	27,8	
30–34	25,4	33,6	41,8	46,7	47,0	42,8	44,9	35,6
35–39	32,4	54,3	60,2	52,0	50,3	53,0	46,1	
40–44	33,5	45,5	56,6	62,4	64,6	56,9	54,3	52,8
45–49	44,2	67,3	69,5	71,4	63,9	66,2	66,1	
50–54	41,6	62,9	70,7	71,2	71,3	67,6	66,4	57,5
55–59	51,1	66,6	61,7	64,8	57,2	56,6	52,4	
60–64	47,3	61,9	76,4	61,0	63,2	58,9	58,2	58,7
65–69	72,1	66,1	66,5	85,1	66,0	61,4	58,3	
70–74	65,8	73,5	96,6	81,1	80,5	68,5	72,4	69,8
75–79	100,4	121,6	112,0	101,4	104,5	98,7	93,6	
80–		123,2	162,5	156,9	142,2	114,8	122,6	133,5
Összesen**	34,6	43,8	57,2	56,5	57,1	52,2	52,3	49,0

\* Év eleji népességgel számolva.

\*\* 15 éves és idősebb lakosra számítva.

### ***Az öngyilkosok száma az öngyilkosok lakóhelye szerint***

Lakóhely (megye)	1960	1970	1980	1985	1987	1988	1989	
Budapest	546	702	892	744	809	805	767	
Baranya	117	146	188	197	190	179	177	
Bács-Kiskun	274	335	381	378	362	272	341	
Békés	140	195	244	234	243	211	219	
Borsod-Abaúj-Zemplén	138	150	314	332	336	309	341	
Csongrád	151	237	289	254	276	291	216	

Fejér	71	113	169	184	194	182	166	
Győr-Moson-Sopron	62	93	88	102	111	120	95	
Hajdú-Bihar	164	223	357	319	338	319	320	
Heves	99	118	149	122	140	108	138	
Jász-Nagykun-Szolnok	135	191	228	241	234	226	208	
Komárom-Esztergom	45	93	120	119	120	118	122	
Nógrád	29	56	62	95	68	59	66	
Pest	215	309	454	461	450	377	381	
Somogy	69	96	133	146	128	120	111	
Szabolcs-Szatmár-Bereg	119	188	331	354	363	303	326	
Tolna	68	100	117	122	120	100	117	
Vas	37	64	61	70	77	66	61	
Veszprém	75	114	134	133	134	114	127	
Zala	38	54	86	113	81	92	88	
Külföld és ismeretlen	–	5	12	5	8	6	9	
Összesen	2592	3582	4809	4725	4782	4377	4396	4
Ebből: Megyei városok	143	202	351	323	365	379	461	
Városok	449	751	1037	1181	1119	1190	1200	
Községek	1454	1922	2517	2472	2481	1997	1959	

### ***Az öngyilkosság nemenként és korcsoport szerint, 1990***

	7–14	15–39	40–59	60–	Összesen
100000 megfelelő korú férfira jutó öngyilkosság	0,4	17,3	22,8	19,3	59,9
100000 megfelelő korú nőre jutó öngyilkosság	0,1	4,0	6,9	10,3	21,4

### ***Az öngyilkosságok gyakorisága az öngyilkosok lakóhelye szerint***

	100000 lakosra jutó öngyilkosságok száma							
Lakóhely (megye)	1960	1970	1980	1985	1987	1988	1989	1990
Budapest	29,9	36,7	44,6	37,1	40,4	38,2	36,2	34,0
Baranya	29,9	34,5	43,6	46,1	44,5	41,3	40,8	29,9
Bács-Kiskun	47,1	58,0	67,1	67,6	65,3	49,2	61,9	52,2
Békés	30,1	43,3	54,9	54,0	56,6	50,9	53,2	51,9
Borsod-Abaúj-Zemplén	16,8	19,2	38,3	40,8	41,5	39,8	44,3	37,0
Csongrád	37,9	54,2	64,1	56,8	62,0	63,8	47,3	55,4
Fejér	19,6	29,1	40,1	43,4	45,7	42,7	53,5	35,1



Győr-Moson-Sopron	15,8	22,9	20,4	23,6	25,7	28,1	22,3	25,5
Hajdú-Bihar	30,2	41,5	63,8	57,1	60,5	58,1	58,3	49,0
Heves	28,5	34,2	42,2	35,1	40,5	32,0	41,1	38,0
Jász-Nagykun-Szolnok	29,3	42,0	50,3	54,2	53,0	52,9	49,0	49,1
Komárom-Esztergom	16,4	31,0	37,2	36,9	37,2	36,9	38,2	42,3
Nógrád	12,3	23,1	25,3	39,4	28,5	25,9	29,2	38,0
Pest	27,3	35,7	47,6	48,2	47,0	38,1	38,4	39,0
Somogy	18,7	26,4	36,8	41,1	36,3	34,4	32,0	36,9
Szabolcs-Szatmár-Bereg	20,5	31,2	53,3	57,9	59,7	53,4	58,1	54,9
Tolna	25,6	38,4	43,9	46,1	45,6	38,1	44,7	38,7
Vas	13,1	22,7	21,1	24,6	27,2	23,9	22,1	25,0
Veszprém	19,0	28,0	34,4	34,0	34,3	29,5	32,9	36,9
Zala	14,0	20,0	26,7	35,4	25,5	29,6	22,8	27,8
Összesen	26,0	34,6	44,9	44,4	45,1	41,3	41,6	39,9
Ebből: Megyei városok	29,3	34,8	41,9	36,9	41,5	40,8	36,1	35,1
Városok	26,9	35,2	37,7	37,2	35,0	36,6	36,4	40,5
Községek	24,2	33,8	49,2	53,9	54,8	46,3	50,2	44,5

### Az öngyilkosságok alakulása

Év	Öngyilkosok száma		Ebből		100000 megfelelő lakosra jutó öngyilkosságok száma		
	férfi	nő	összesen	férfi	nő		
1960		2592	1792	800	26,0	37,3	15,5
1961		2534	1751	783	25,3	36,3	15,1
1962		2532	1752	780	25,2	36,1	15,0
1963		2720	1855	865	27,0	38,1	16,6
1964		2903	2005	898	28,7	41,1	17,2
1965		3020	2088	932	29,8	42,2	17,8
1966		3033	2090	943	29,8	42,6	18,0
1967		3150	2207	943	30,8	44,8	17,9
1968		3457	2434	1023	33,7	49,2	19,4
1969		3407	2405	1002	33,1	48,4	18,9
1970		3582	2525	1057	34,6	50,5	19,9
1971		3697	2588	1109	35,7	51,6	20,8
1972		3851	2700	1151	37,0	53,6	21,5
1973		3844	2688	1156	36,8	53,2	21,5

1974	4307	3018	1289	41,1	59,6	24,0
1975	4020	2827	1193	38,1	55,5	22,0
1976	4304	2971	1333	40,6	57,9	24,5
1977	4292	2894	1398	40,9	56,1	25,6
1978	4610	3133	1477	43,1	60,5	26,9
1979	4770	3304	1466	44,5	63,6	26,6
1980	4809	3344	1465	44,9	64,4	26,5
1981	4880	3293	1587	45,6	63,5	28,7
1982	4659	3214	1445	43,5	62,0	26,1
1983	4911	3455	1456	45,9	66,7	26,4
1984	4900	3486	1414	46,0	67,7	25,7
1985	4725	3447	1278	44,4	67,1	23,2
1986	4817	3393	1424	45,3	65,9	25,9
1987	4782	3377	1405	45,1	65,9	25,6
1988	4377	2972	1405	41,3	58,1	25,6
1989	4396	3132	1264	41,6	61,4	23,1
1990	4133	2980	1153	39,9	59,9	21,4

### ***Az öngyilkosságok száma és aránya***

Év (évek átlaga)	Öngyilkosságok száma	Öngyilkosság 100000 lakosra	Az összes halálozás %-ában
1948–49	2196	23,9	2,1
1959–60	2527	25,4	2,5
1969–70	3503	33,9	3,0
1979–80	4789	44,7	3,4
1986	4817	45,3	3,3
1987	4782	45,1	3,4
1988	4377	41,3	3,1
1989	4396	41,6	3,0
1990	4133	39,9	2,8

### ***A halálozás, a természetes szaporodás, ill. fogyás (–) alakulása***

Év	Halálozások	Természetes szaporodás, fogyás (–)
1900	177363	90656

1910	168875	96582
1920	169717	79741
1930	134341	85443
1941	123349	53698
1950	106902	88665
1960	101525	44936
1970	120197	31622
1975	131102	63138
1976	132240	53165
1977	132031	45543
1978	140121	28039
1979	136829	23535
1980	145355	3318
1981	144757	-1867
1982	144318	-10759
1983	148643	-21385
1984	146709	-21350
1985	147614	-17414
1986	147089	-18885
1987	142601	-16761
1988	140042	-15746
1989	144695	-21391
1990	145660	-19981

## Politikai események és konfliktusok 1991-ben

1991 kezdete nem jelentett számottevő határt a politikai folyamatokban. A cezúrát a 8-10 héttel korábban lezajlott események, az 1990. okt.-i hónap 2 fontos történése jelentette inkább. Részint a helyhatósági választások sok szempontból meglepő eredményei, részint pedig a taxis blokádnak okozta néhány napos bénultság annak összes politikai következményével együtt. Addig ugyanis az új rendszer alapvető intézményeinek kiépítése zajlott. Ezért 1991 lett a tanulóév, amikor kellő rendszerességgel kiderültek a hatalom-megoszláson alapuló új politikai-szervezeti rend mindennapi működésének lehetőségei és korlátai.

Egészében nézve az 1991-es évről megállapítható, hogy az új intézményrendszer sikerrel vizsgázott. A Magyarországhoz hasonló örökséget cipelő és hasonló utat választó országok eseményeihez képest végül is egyáltalán nem lebecsülendő, hogy az első év nagyobb politikai válságok nélkül múlt el – igaz, néha elképesztő közéleti állapotokat produkálva. De mégis csak működni kezdett az a pluralista demokrácia, amelyben a hatalmi ágak egymással konfliktusba keveredve alakítják ki a

társadalmi problémák kezelésének azt a módját, amely kétségtelenül zajosabb, fárasztóbb és követhetlenebb az állampolgár számára, mint amilyenre talán sokan számítottak az előző évtizedekben szerzett tapasztalataik alapján.

Bár 1991 már egyértelműen az „új rendszer” éve volt, azért maradt még örökség bőven; abban az értelemben is, hogy meglehetősen fontos intézmények éppen ebben az évben szűntek meg működni. Formálisan is megszűnt a Varsói Szerződés, s hasonlóképpen rögzítették az érintettek a korábbi KGST kimúlását is. 1991. június 19-én az utolsó szovjet katonája is elhagyta Magyarország területét. Az öröklött múlt intézményeinek leépülése során igen figyelemreméltó, hogy ebben az évben mintegy 20%-nyira zsugorodott a magyar exporton belül a volt KGST-államokkal folytatott külkereskedelem aránya. Ugyanezzel a piaci irányváltással függ össze, hogy 300 ezer fölé szaporodott föl ebben az évben a munkanélküliek száma.

A KGST-piac összeomlása drámai következményekkel jár az egész magyar foglalkoztatási struktúrára nézve. Másfelől viszont igaz, hogy egyetlen éven belül hihetetlenül nagy fordulatot tett a magyar gazdaság, amennyiben a gazdasági kapcsolatokban meghatározóvá váltak a fejlett nyugati piacok.

A gyors szovjet kivonulás, ill. a némileg váratlan nyugati hezitálás következményeképpen az egész régióban olyan külpolitikai vákuum kezd kifermődni, amelynek legalább annyira tapasztalhatók a negatív következményei, mint a szabadság teremtette lehetőségek. E sok tekintetben kiszámíthatatlan és sebezhető külpolitikai helyzetben az új magyar vezetés meglehetősen látványosan és eredményesen próbálkozott olyan regionális összefogások szervező erejévé és erjesztőjévé válni, mint amilyen a visegrádi találkozó nyomán egyre intenzívebbé váló magyar-cseh-lengyel kapcsolatok. Emellett a magyar kormány 1991-ben óriási erőfeszítéseket tett azért, hogy a nyugati gazdasági, politikai, katonai és kulturális együttműködési, integratív mozgásokban folyamatosan figyelembe vegyék Magyarország érdekeit is.

Ily módon 1991 nem pusztán az irányváltás éve volt – hiszen ennek előfeltételei jórészt már az előző évben megteremtődtek –, hanem az új típusú integrációk keresésének első és igen fontos időszaka, amikor megtették mind a szűkebb, regionális, mind pedig a szélesebb, európai értelemben vett együttműködés első lépéseit. A Magyarországot körülvevő térség azonban olyan mértékű megoldatlan konfliktusokkal terhelt, és annyi kiszámíthatatlan veszélyforrást halmozott föl, hogy nem alakulhattak ki még pontos elképzelések arról: hogyan is mehetne végbe a konstruktív megbékélés valamennyi szomszédos néppel és állammal.

De a múlt nemcsak a nemzetközi és a regionális összefüggések keretei között kísértett 1991-ben. Ha végignézzük az elmúlt 12 hónap belpolitikai vitáin, látható, hogy volt néhány olyan rendszeresen visszatérő kérdés, amelyek éppenséggel azt illusztrálták: az új intézményrendszerek bizony belegabalyodtak abba a problémába, hogy az örökségek nem intézhetők el egy-két huszáros döntéssel.

Szinte az egész 1991-es éven végigvonul 3 olyan kérdéskör, amely a nehezen, feldolgozható múlt problémájának tekinthető. Az egyik ilyen vitapont az eredetileg Justitia-tervként összefoglalt javaslatcsomag. Lényege szerint valamilyen módon meg kéne büntetni az előző rendszer mindazon vétkes vezetőit, akik az ország sokágú társadalmi válságát előidézték. Az uralkodó pártok többnyire keményebb vonulatának javaslatai mind az előző rendszer szimbolikus elítélését szolgálnák. Vita folyik egyrészt az alkalmazható jogi technikákról, másrészt a megbélyegzésre és megbüntetésre „érdemesek” köréről. A javaslatok az egykori, csaknem 1 milliós MSZMP-tagságtól egészen a néhány tucatnyi volt vezető csoportjáig terjednek.

Némileg az említett problémakörhöz tartozik, de világosan el is választható tőle a volt III/III-as ügyosztály körül zajló vita. Ez esetben az lenne a tét, hogy olyan embereknek, akik az előző rendszert besúgóként, titkos ügynökként és egyéb más, morálisan nagyon is vitatható formában szolgálták, legyen-e módjuk vezető állások, választott tisztségek és egyéb társadalmi közmegbecsülésre érdemes kulcspozíciók betöltésére, mert az ilyen kétes múlt alkalmas lenne az új rendszer erkölcsi lejáratására. A múlt megnyugtató lezárásának fölvetése e téren is inkább a közéleti és személyi konfliktusok gerjesztésére volt alkalmas, mintsem valamiféle elfogadható

megoldás kitalálására.

A fent említetteknel jóval nagyobb jelentőségű – és százezrek, esetleg milliók életét érintő – fejlemény volt a kárpótlás ügye. Febr.-tól egészen a nyár elejéig a parlament középponti témájává emelkedett annak a kárpótlási töménynek a meghozatala, amely az egymástól hihetetlen távolságban lévő politikai igényeket lett volna hivatva kielégíteni. Már a törvényjavaslat napirendre tűzésekor nyilvánvalóvá vált, hogy ez az a kérdés, amelyről a 6 párt hatféle véleményt vall, ráadásul mindegyik álláspontban van valamiféle racionalitás. A több hónapos vita rendkívül élesen világított rá arra, hogy milyen hihetetlen nehézségekkel kell megküzdeni, ha ténylegesen komolyan veszik az emberek, embercsoportok, egész generációk utólagos kárpótolhatóságát az elmúlt fél évszázad jogsérelmeiért, emberi, morális, gazdasági és egyéb természetű hátrányaiért. E kérdések összekapcsolódtak a tulajdoni viszonyok nem kevésbé vitatható, de szintén széles körben igényelt radikális megváltoztatásával.

A múltból örökölt vitakérdések mellett bőséggel produkált az új hatalmi-politikai berendezkedés olyan konfliktusokat, amelyek többsége egy-két hétre teljességgel lefoglalta a tömegkommunikációt, s a politika után még érdeklődő közvélemény nagy részét is. E konfliktusok egyik csoportja a magyar politikai elit új főszereplőinek ténykedéséből fakadt. Csaknem minden párt kihordta magában azokat a súlyos egyéniségeket, akiknek a megnyilvánulásai valamennyi politikai erő érdeklődését lekötötték. Kónya Imre, Csurka István és különösképpen Torgyán József bizonyultak ilyen szempontból az 1991-es év főszereplőinek, mintegy örökös kényszermozgásban tartva az új magyar közéletet. Alaposabb elemző munka tárgya lehetne, hogy e folyamatos „meghökkenés” milyen mértékben szolgálta az új rendszer szemléleti alapjainak letisztulását, avagy milyen mértékben vonta el a politikai erők energiáit más, esetleg sokkal lényegesebb gondok megoldásától. Az elmúlt év jellemző konfliktusainak egyike az egyházi ingatlanok visszajuttatásáról szóló törvénykezés okán fakadt. E vita egyrészt országosan, a parlament nyilvánossága előtt folyt, és tulajdonképpen a kérdés általános, történeti és ideológiai vonatkozásairól szólt, másrészt a helyi társadalmat is foglalkoztatta. E kérdéskör úgy merül föl egy város vagy nagyobb település életében, hogyan kellene visszaadni az ingatlant és hogyan fogja azt az egyház majd működtetni (milyen forrásokból és milyen célokra), másfelől az is gond, mit kezdenek azokkal az intézményekkel, amelyek eddig az adott ingatlanokat használták. Ma még nem látható át teljeskörűen, hogy e kora nyáron elkezdődött vitasorozat miféle társadalmi-politikai konfliktusokat von maga után.

A konfliktusok jól körülhatárolható és az előzőektől megkülönböztetett területét jelenti mindaz, ami a tömegkommunikáció, ill. annak legfontosabb intézményei kapcsán került napirendre. A Rádió, de még inkább a Televízió irányítása és műsorpolitikája szinte havonta jelentett olyan vitakérdést, amely a 2 legnagyobb pártot arra inspirálta, hogy minden maradék energiáját egymás ellen fordítsa. Sikerült e konfliktushalmazt oly mértékben fölnagyítani, hogy még az ország 2 legfontosabb közjogi méltósága, a köztársasági elnök és a miniszterelnök is szembekerült egymással. A médiaháború magán hordta az 1991-es év közéletének minden negatívumát. Az MDF és az SZDSZ kezdettől fogva különbözőképpen ítélte meg a tömegkommunikáció társadalmi szerepét, funkcióját, és a nézetkülönbség szinte törvényszerűen vezet – hónapról hónapra – eltérő intenzitású politikai háborúskodásokhoz.

Az elmúlt év főbb politikai folyamatait végigkísérő viták és háborúskodások nagy része szükségszerűnek tekinthető, hiszen egy új intézményrendszernek kell hosszabb távon is a működésre berendezkednie. Ebből a nézőpontból nem tekinthető túlzottan tragikusnak, ha állandó nézetkülönbség van a parlament és a kormány, a kormány és a köztársasági elnök, a pártok és a kormány, az Alkotmánybíróság és a parlament között stb. Nem másról van szó, mint arról, hogy a hatalommegosztáson alapuló pluralista berendezkedésben az egyes alapintézmények megpróbálnak maximálisan élni a számukra biztosított jogkörökkel. Ennyiben ez az év az összeecsiszolódság éve is volt: a harmóniakeresés nemhogy befejeződött volna, hanem éppen csak elkezdődött 1991-ben.

Kéri László

## Köztársasági elnök:

Göncz Árpád

## Köztársasági elnöki hivatal

Vezető: Szunyogh Károly

## A kormány

*Miniszterelnök:* Antall József (MDF)

*Tárca nélküli miniszterek:*

Botos Katalin (MDF)

Gálszécsy András

Horváth Balázs (MDF)

Kiss Gyula (FKgP; 1991. jan. 16-áig)

Mádl Ferenc

Nagy Ferenc József (FKgP; 1991. jan. 16-ától)

Pungor Ernő

*Belügyminiszter:* Boross Péter

*Földművelésügyi miniszter:* Nagy Ferenc József (FKgP; 1991. jan. 16-áig), Gergácz Elemér (FKgP)

*Honvédelmi miniszter:* Für Lajos (MDF)

*Igazságügy miniszter:* Balsai István (MDF)

*Ipari és kereskedelmi miniszter:* Bod Péter Ákos (MDF; 1991. dec. 9-éig), Szabó Iván (MDF)

*Környezetvédelmi és területfejlesztési miniszter:* Keresztes K. Sándor (MDF)

*Külügyminiszter:* Jeszzenszky Géza (MDF)

*Munkaügyi miniszter:* Győriványi Sándor (FKgP; 1991. jan. 16-áig), Kiss Gyula (FKgP)

*Művelődési és közoktatási miniszter:* Andrásfalvy Bertalan (MDF)

*Nemzetközi gazdasági kapcsolatok minisztere:* Kádár Béla

*Népjóléti miniszter:* Surján László (KDNP)

*Pénzügyminiszter:* Kupa Mihály (MDF)

*Közlekedési, hírközlési és vízügyi miniszter:* Siklós Csaba (MDF)

## Minisztériumok és vezetőik

### Belügyminisztérium

*Miniszter:* Boross Péter

*Politikai államtitkár:* Morvai István (FKgP)

*Közigazgatási államtitkár:* Verebélyi Imre

### Földművelésügyi Minisztérium

**Miniszter:** Nagy Ferenc József (FKgP; 1991. jan. 16-ig), Gergácz Elemér (FKgP, 1991. jan. 16-tól)

**Politikai államtitkár:** Sárossy László (MDF)

**Közigazgatási államtitkár:** Mándy Endre (1991. jan. 6-ig), Raskó György (1991. jún. 10-től)

### **Honvédelmi Minisztérium**

**Miniszter:** Für Lajos (MDF)

**Politikai államtitkár:** Raffay Ernő (MDF)

**Közigazgatási államtitkár:** Annus Antal

### **Igazságügyi Minisztérium**

**Miniszter:** Balsai István (MDF)

**Politikai államtitkár:** Isépy Tamás (KDNP)

**Közigazgatási államtitkár:** Bogdán Tibor

### **Ipart és Kereskedelmi Minisztérium**

**Miniszter:** Bod Péter Ákos (MDF, 1991. dec. 9-ig), Szabó Iván (MDF, 1991. dec. 17-től)

**Politikai államtitkár:** Pohankovics István (FKgP)

**Közigazgatási államtitkár:** László Jenő (1991. dec. 15-ig)

### **Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztérium**

**Miniszter:** Keresztes K. Sándor (MDF)

**Politikai államtitkár:** Tarján Lászlóné (FKgP)

**Közigazgatási államtitkár:** Kiss Elemér (1991. febr. 28-ig), Misley Károly (1991. márc. 7-től)

### **Közlekedési, Hírközlési és Vízügyi Minisztérium**

**Miniszter:** Siklós Csaba (MDF)

**Politikai államtitkár:** Rajkai Zsolt (FKgP)

**Közigazgatási államtitkár:** Gyurkovics Sándor

### **Külügyminisztérium:**

**Miniszter:** Jeszenszky Géza (MDF)

**Politikai államtitkár:** Katona Tamás (MDF)

**Közigazgatási államtitkár:** Somogyi Ferenc (1991. dec. 2-ig), Martonyi János (1991. dec. 15-től)

### **Munkaügyi Minisztérium**

**Miniszter:** Győriványi Sándor (FKgP, 1991. jan. 16-ig), Kiss Gyula (FKgP, 1991. jan. 16-tól)

**Politikai államtitkár:** Szabó Tamás (MDF, 1991. jan. 16-ig), Schamschula György (MDF, 1991. jan. 17-től)

**Közigazgatási államtitkár:** Lőrincz György (1991. ápr. 30-ig), Rolek Ferenc (1991. aug. 23-tól)

### **Művelődési és Közoktatási Minisztérium**

**Miniszter:** Andrásfalvy Bertalan (MDF)

**Politikai államtitkár:** Beke Kata (MDF, 1991. jan. 15-ig), Kálmán Attila (MDF, 1991. márc. 1-jétől)

**Közigazgatási államtitkár:** Manherz Károly (1991. febr. 28-ig), Biszterszky Elemér (1991. márc. 1-jétől)

## **Nemzetközi Gazdasági Kapcsolatok Minisztériuma**

*Miniszter:* Kádár Béla

*Politikai államtitkár:* Bogár László (MDF)

*Közigazgatási államtitkár:* Martonyi János (1991. dec. 15-ig)

## **Népjóléti Minisztérium**

*Miniszter:* Surján László (KDNP)

*Politikai államtitkár:* Kelemen András (MDF)

*Közigazgatási államtitkár:* Jávor András

## **Pénzügyminisztérium**

*Miniszter:* Kupa Mihály (MDF)

*Politikai államtitkár:* Szabó Tamás (1991. jan. 16-tól)

*Közigazgatási államtitkár:* Király Péter

## **Miniszterelnöki Hivatal:**

*Politikai államtitkárok:*

Bárdos Balázs (FKgP; 1991. jan. 16-ától)

Entz Géza (MDF)

Lukáts Miklós (KDNP)

Pálos Miklós (KDNP)

*Közigazgatási államtitkár:* Kajdi József

## **Köztársasági megbízottak:**

*Budapest* (Felügyelt terület: Budapest)

Szentgyörgyvölgyi Péter

*Budapest* (Jász-Nagykun-Szolnok, Nógrád, Pest megye)

Skultéty Sándor

*Miskolc* (Borsod-Abaúj-Zemplén, Heves megye)

Gyulai Gábor (KDNP)

*Debrecen* (Hajdú-Bihar, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye)

Virágh Pál

*Szeged* (Bács-Kiskun, Békés, Csongrád megye)

Farkas László (KDNP)

*Pécs* (Baranya, Somogy, Tolna megye)

Bögnér Miklós (FKgP)

*Veszprém* (Fejér, Veszprém, Zala megye)

Hegedűs Tamás (MDF)

*Győr* (Győr-Moson-Sopron, Komárom-Esztergom, Vas megye)

Horváth József (MDF)

## **Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal**

*Elnök:* Minarik György

## **Állami Vagyongügynökség**

*Igazgatótanács elnöke:* Mádl Ferenc

*Ügyvezető igazgató:* Csepi Lajos



**Gazdasági Versenyhivatal**

*Elnök:* Vissy Ferenc

**Hadiipari Hivatal**

*Elnök:* László Jenő (1991. dec. 15-étől)

**Információs Hivatal**

*Főigazgató:* Kocsis Kálmán vezérőrnagy (1991. dec.1-jéig megbízott)

**Központi Statisztikai Hivatal**

*Elnök:* Vukovich György

**Magyar Tudományos Akadémia**

*Elnök:* Kosáry Domokos

**Nemzetbiztonsági Hivatal**

*Főigazgató:* Simon Sándor vezérőrnagy (1991. dec.1-jéig megbízott)

**Országos Kárrendezési és Kárpótlási Hivatal**

*Elnök:* Tütös Sándor (1991. aug. 14-éig), Sepsey Tamás (1991. aug. 15-étől)

**Állami Számvevőszék**

*Elnök:* Hagelmayer István

*Elnökhelyettesek:* Nyikos László, Sándor István

**Legfelsőbb Bíróság**

*Elnök:* Solt Pál

**Legfőbb Ügyészség**

*Legfőbb ügyész:* Györgyi Kálmán

**Magyar Nemzeti Bank**

*Elnök:* Surányi György (1991. dec. 9-éig), Bod Péter Ákos

*Alelnökök* (1991. dec. 9-éig elnökhelyettesek): Bódy László, Czirják Sándor, Hárshegyi Frigyes, Tarafás Imre

---

**Az Országgyűlés tisztségviselői**

*Elnök:* Szabad György (MDF)

*Alelnök:* Dornbach Alajos (SZDSZ)

Szűrös Mátyás (MSZP)

Vörös Vince (FKgP)

*Főtitkár:* Soltész István

*Jegyzők:* Balogh Gábor (KDNP)  
Boros László (MSZP)  
Glattfelder Béla (Fidesz)  
Horváth József (MDF)  
Kóródi Mária (SZDSZ)  
Szabó Lajos (FKgP)  
Tóth Sándor (KDNP)  
Trombitás Zoltán (Fidesz)

## Az Országgyűlés

---

Az országgyűlési képviselők listája frakciók szerint

### **Magyar Demokrata Fórum**

*Frakcióvezető:* Kónya Imre

*Az MDF frakció teljes névsora:*

Andrásfalvy Bertalan (1931) – egyéni

Antall József (1932) – listás

Baka András<sup>xxix1</sup> (1953) – listás

Bakó Lajos (1958) – egyéni

Balás István (1949) – egyéni

Balázsi Tibor (1958) – egyéni

Balla G. Tamás (1943) – egyéni

Balogh János<sup>xxx2</sup> (1948) – egyéni

Balsai István (1947) – listás

Baranyai Miklós (1934) – egyéni

Bánffy György (1927) – egyéni

Becker Pál (1959) – egyéni

Beke Kata<sup>xxxi3</sup> (1936) – listás

Bethlen István (1946) – listás

Bíró Ferenc (1948) – listás

Bod Péter Ákos<sup>xxxii4</sup> (1951) – listás

Bogár László (1951) – listás

Bogárdi Zoltán (1947) – egyéni

Bogdán Emil (1921) – listás

Botos Katalin (1941) – listás

Bratinka József (1952) – egyéni

Csapody Miklós (1955) – egyéni

Csengey Dénes<sup>xxxiii5</sup> (1953) – listás

Csizmadia István (1958) – egyéni

Csóti György (1940) – listás

Csurka István (1934) – listás

Dávid Ibolya (1954) – egyéni

Debreczeni József (1955) – egyéni

Deme Zoltán (1954) – egyéni

Dobos László (1944) – egyéni

Elek István (1955) – egyéni

Farkas Gábor (1953) – egyéni

Fejes Attila (1945) – egyéni  
Fekete Gyula (1947) – egyéni  
Fekete Pál (1939) – egyéni  
Figler János (1949) – egyéni  
Fodor A. Attila (1940) – egyéni  
Für Lajos (1930) – listás  
G. Nagyné Maczó Ágnes<sup>xxxiv6</sup> (1960) – egyéni  
Gaál Antal (1942) – egyéni  
Gali Ákos<sup>xxxv7</sup> (1958) – egyéni  
Gömbös Ferenc (1944) – egyéni  
Greza Ferenc (1957) – listás  
Gyarmati Dezső (1927) – listás  
Gyurkó János (1952) – egyéni  
Halász István (1950) – egyéni  
Hoppa József (1952) – egyéni  
Horváth Balázs (1942) – egyéni  
Horváth Béla (1955) – egyéni  
Horváth József (1964) – listás  
Horváth Lajos (1957) – egyéni  
Horváth Miklós (1940) – egyéni  
Hörcsik Richárd (1955) – listás  
Ilkai Csaba<sup>xxxvi8</sup> (1940) – listás  
Illésy István (1948) – egyéni  
Jakab Ferenc (1950) – egyéni  
Jávorka Károly (1948) – egyéni  
Józsa Fábrián (1958) – egyéni  
Kapronczay József (1934) – egyéni  
Karsai Péter (1950) – egyéni  
Katona Kálmán (1948) – egyéni  
Katona Tamás (1932) – egyéni  
Kálmán Attila (1938) – egyéni  
Kánya Gábor (1957) – egyéni  
Kátay Zoltán (1951) – egyéni  
Kelemen András (1940) – egyéni  
Kelemen József (1943) – egyéni  
Keresztes K. Sándor (1944) – listás  
Kéri Kálmán (1901) – listás  
Kincses Gyula (1952) – listás  
Király B. Izabella (1944) – listás  
Kis Gyula (1937) – listás  
Kiss György (1949) – egyéni  
Komor Sándor (1952) – egyéni  
Koszó Péter (1956) – listás  
Kovács László (1941) – egyéni  
Kozma Huba (1943) – listás  
Kónya Imre (1947) – listás  
Kőrösi Imre (1946) – listás  
Kulin Ferenc (1943) – listás  
Kulin Sándor (1930) – egyéni  
Kupa Mihály<sup>xxxvii9</sup> (1941) – egyéni  
Kutrucz Katalin (1948) – listás

Markó István (1948) – listás  
Marx Gyula<sup>xxxviii10</sup> (1930) – listás  
Medgyasszay László (1941) – egyéni  
Mezey Károly (1939) – egyéni  
Mészáros László<sup>xxxix11</sup> (1952) – listás  
Mészáros Péter (1949) – egyéni  
Mihály Zoltán (1943) – egyéni  
Miklós Árpád (1955) – egyéni  
Mile Lajos (1958) – egyéni  
Molnár István (1942) – egyéni  
Móré László (1951) – egyéni  
Nagy István (1944) – listás  
Nagy-Bozsoky József (1938) – egyéni  
Nyerges Tibor (1955) – listás  
Palkovics Imre (1954) – listás  
Palotás János (1955) – egyéni  
Pap András (1951) – egyéni  
Papp Lehel György (1947) – egyéni  
Papp Sándor (1936) – egyéni  
Pál József (1951) – listás  
Pánczél Gyula (1944) – listás  
Perjés Gábor (1941) – egyéni  
Pesti Ferenc (1944) – egyéni  
Petronyák László (1953) – egyéni  
Pokorny Endre (1939) – listás  
Pongrácz József (1944) – egyéni  
Póda Jenő (1960) – listás  
Pusztai Erzsébet (1952) – egyéni  
Raffay Ernő (1948) – egyéni  
Remport Katalin (1959) – egyéni  
Réti Miklós (1944) – egyéni  
Roszik Gábor (1954) – egyéni  
Rudics Róbert (1954) – egyéni  
Salamon László (1947) – listás  
Sándorfi György (1932) – listás  
Sápi József (1951) – egyéni  
Sárossy László (1945) – egyéni  
Schamschula György (1945) – egyéni  
Schmidt Ferenc (1935) – egyéni  
Siklós Csaba (1941) – egyéni  
Somogyi Tamás (1925) – egyéni  
Sóvágó László (1951) – egyéni  
Speidl Zoltán (1942) – egyéni  
Szabad György (1924) – listás  
Szabó Iván (1934) – egyéni  
Szabó János (1949) – egyéni  
Szabó Lajos (1921) – egyéni  
Szabó Lukács (1949) – listás  
Szabó Tamás (1953) – egyéni  
Szarvas Béla (1959) – egyéni  
Szauter Rudolf (1944) – egyéni

Szeleczky Zoltán (1940) – egyéni  
Szendrei László (1944) – egyéni  
Szentágothai János (1912) – listás  
Székelyhidi László (1928) – egyéni  
Szél Péter (1955) – egyéni  
Szilassy Géza (1959) – egyéni  
Szilasy György (1958) – egyéni  
Szokolay Zoltán<sup>xl12</sup> (1956) – egyéni  
Szűcs István (1935) – listás  
Szűcs M. Sándor (1951) – egyéni  
Takács Péter (1941) – egyéni  
Takácsy Gyula<sup>xli13</sup> (1937) – listás  
Tarnóczy Attila (1945) – egyéni  
Ternák Gábor (1945) – egyéni  
Tóth Albert (1944) – listás  
Tóth Albert (1941) – egyéni  
Tóth Imre László (1957) – egyéni  
Tóth István (1953) – egyéni  
Tóth Tihamér (1944) – egyéni  
Tóth-Kurucz János (1940) – egyéni  
Török Gábor (1950) – egyéni  
Varga János (1927) – listás  
Varga Zoltán (1945) – egyéni  
Varsányi András (1945) – egyéni  
Várkonyi István (1946) – egyéni  
Vékony Miklós (1958) – listás  
Vizy Béla (1935) – egyéni  
Vona Ferenc (1944) – egyéni  
Zacsek Gyula (1947) – egyéni  
Zétényi Zsolt (1941) – listás  
Zimányi Tibor (1922) – listás  
Zsebők Lajos (1952) – egyéni  
Zsigmond Attila (1941) – egyéni  
Zsupos Lajos (1937) – egyéni

#### **Szabad Demokraták Szövetsége**

*Frakcióvezető:* Pető Iván (1991. nov. 25-ig), Tardos Márton (1991. dec. 2-től)

*Az SZDSZ-frakció teljes névsora:*

Andriská Géza (1961) – egyéni  
Arató Géza (1945) – egyéni  
Ábrahám Tibor (1945) – listás  
Balogh János<sup>xlii1</sup> (1948) – egyéni  
Barcza Imre<sup>xliii2</sup> (1929) – egyéni  
Bertha Zoltán<sup>xliv3</sup> (1956) – listás  
Béki Gabriella (1949) – listás  
Bilecz Endre<sup>xlv4</sup> (1948) – listás  
Bretter Zoltán (1958) – egyéni  
Büky Dorottya (1961) – listás  
Danis György (1945) – listás  
Darvas Iván (1925) – egyéni

**Derdák Tibor (1961) – listás**  
**Dornbach Alajos (1936) – listás**  
**Eörsi Mátyás (1954) – listás**  
**Fáklya Csaba (1944) – listás**  
**Fazekas Zoltán (1942) – listás**  
**Ficzere Mátyás (1949) – listás**  
**Fodor Tamás (1942) – listás**  
**Freund Tamás (1951) – listás**  
**Futaki Géza (1952) – listás**  
**Gaál Gyula (1958) – listás**  
**Gadó György (1930) – listás**  
**Getto József (1938) – listás**  
**Gulyás József (1964) – listás**  
**Hack Péter (1959) – listás**  
**Hajdú Zoltán (1943) – egyéni**  
**Halda Alíz<sup>xlvi5</sup> (1928) – listás**  
**Hankó Faragó Miklós (1959) – egyéni**  
**Haraszti Miklós (1945) – egyéni**  
**Hatvani Zoltán (1940) – egyéni**  
**Havas Gábor (1944) – listás**  
**Hága Antónia (1960) – listás**  
**Hodosán Róza (1954) – listás**  
**Horváth Aladár (1964) – listás**  
**Horváth László (1962) – listás**  
**Horváth Tivadar<sup>xlvi6</sup> (1957) – listás**  
**Horváth Vilmos (1961) – egyéni**  
**Iványi Gábor (1951) – listás**  
**Juhász Pál (1944) – listás**  
**Kádár Iván<sup>xlvi7</sup> (1921) – listás**  
**Kádár Péter (1963) – egyéni**  
**Kertész Zoltán (1948) – listás**  
**Király Béla (1912) – egyéni**  
**Kis Zoltán (1954) – egyéni**  
**Kiss Róbert (1960) – egyéni**  
**Komenczi Bertalan (1947) – egyéni**  
**Kóródi Mária (1950) – listás**  
**Kőszeg Ferenc (1939) – listás**  
**Kuncze Gábor (1950) – egyéni**  
**Laborczi Géza (1957) – listás**  
**Lotz Károly (1937) – egyéni**  
**Mádai Péter (1939) – listás**  
**Magyar Bálint (1953) – egyéni**  
**Matyi László (1960) – listás**  
**Mécs Imre (1933) – egyéni**  
**Mészáros Béla (1950) – egyéni**  
**Mészáros István (1960) – listás**  
**Molnár Tibor (1962) – egyéni**  
**Monostori Endre (1950) – listás**  
**Mózes Mihály (1946) – egyéni**  
**Mózs József (1956) – egyéni**  
**Nádori László (1920) – listás**

Nagy András (1951) – egyéni  
Páris András (1954) – egyéni  
Pelesinszki Boleszláv (1954) – egyéni  
Pető Iván (1946) – egyéni  
Polyák Sándor (1951) – listás  
Rab Károly (1945) – egyéni  
Rácskay Jenő (1959) – egyéni  
Ráday Mihály (1942) – listás  
Raj Tamás (1940) – listás  
Rajk László (1949) – egyéni  
Rózsa Edit (1961) – listás  
Solt Ottília (1944) – listás  
Soós Károly Attila (1944) – listás  
Szabó Erika (1959) – listás  
Szabó Miklós (1935) – listás  
Szalay Gábor (1943) – egyéni  
Szent-Iványi István (1958) – listás  
Szigethy István (1943) – egyéni  
Szigeti György (1944) – listás  
Szőr Gyula (1942) – listás  
Tamás Gáspár Miklós (1948) – listás  
Tardos Márton (1928) – listás  
Tellér Gyula (1934) – listás  
Tölgyessy Péter (1957) – listás  
Török Ferenc (1935) – egyéni  
Vass István (1941) – listás  
Vásárhelyi Miklós (1917) – listás  
Világosi Gábor (1956) – listás  
Wekler Ferenc (1955) – egyéni  
Werner József (1953) – listás  
Zombori Mátyás (1958) – listás

#### **Független Kisgazda-, Földmunkás- és Polgári Párt**

*Frakcióvezető:* Torgyán József (1991. ápr. 8-ig), Pásztor Gyula (1991. ápr. 8-tól), Ugrin Emese (12 fő; 1991. nov. 3-tól)

*Gazdasági vezető:* Szabó Lajos

*A FKgP-frakció teljes névsora:*

Balogh György (1919) – listás  
Bárdos Balázs (1957) – egyéni  
Bejczy Sándor (1920) – listás  
Bélafi Antal (1925) – listás  
Bereczki Vilmos (1941) – listás  
Borz Miklós (1921) – listás  
Böröcz István (1953) – listás  
Dragon Pál (1945) – listás  
Faddi József (1920) – egyéni  
Gerbovits Jenő (1925) – listás  
Győriványi Sándor (1927) – listás  
Hajdú Istvánné (1944) – listás  
Horváth László (1923) – egyéni

István József (1935) – egyéni  
Iván Géza (1915) – listás  
Kapitány Ferenc (1927) – listás  
Kávássy Sándor (1934) – listás  
Kocsenda Antal (1928) – listás  
Kovács Béla (1914) – listás  
Kováts László (1931) – listás  
Kósa András (1923) – listás  
Lakatos Józsefné (1942) – listás  
Mizsei Béla (1922) – egyéni  
Nagy Ferenc József (1923) – egyéni  
Nagy Varga Dezső (1927) – listás  
Németh Béla (1932) – listás  
Oláh Sándor (1922) – listás  
Ómolnár Miklós (1954) – listás  
Pásztor Gyula (1949) – egyéni  
Pintér István (1930) – listás  
Pintér József (1925) – listás  
Pohankovics István (1955) – egyéni  
Prepeliczay István (1936) – listás  
Rajkai Zsolt (1940) – listás  
Sipos Imre (1944) – egyéni  
Szabó János (1937) – listás  
Szabó Lajos (1933) – egyéni  
Szabó Lajos (1921) – listás  
Tarján Lászlóné (1932) – egyéni  
Torgyán József (1932) – listás  
Tóth Imre (1915) – listás  
Ugrin Emese<sup>xlxi1</sup> (1954) – listás  
Vincze Kálmán (1944) – listás  
Vörös Vince (1911) – listás  
Zsíros Géza (1946) – listás

## **Magyar Szocialista Párt**

*Frakcióvezető:* Gál Zoltán

*Az MSZP-frakció teljes névsora:*

Annus József (1940) – listás  
Békesi László (1942) – listás  
Boros László (1947) – listás  
Bossányi Katalin<sup>li1</sup> (1948) – listás  
Csehák Judit (1940) – listás  
Daróczy Zoltán (1938) – listás  
Demény Pál<sup>li2</sup> (1901) – listás  
Filló Pál<sup>li3</sup> (1954) – egyéni  
Gál Zoltán (1940) – listás  
Géczi József<sup>liiii4</sup> (1950) – listás  
Hámori Csaba (1948) – listás  
Horn Gyula (1932) – listás  
Jakab Róbertné (1936) – listás  
Jánosi György<sup>liv5</sup> (1954) – listás



Katona Béla (1944) – listás  
Kovács Jenő (1948) – listás  
Kovács László (1939) – listás  
Kovács Pál (1940) – listás  
Kósa Ferenc (1937) – listás  
Kósáné Kovács Magda (1940) – listás  
Kőrösfői László (1933) – listás  
Lakos László (1945) – listás  
Nagy Attila (1933) – listás  
Nyers Rezső (1923) – listás  
Paszternák László (1942) – listás  
Pál László (1942) – listás  
Petrenkó János (1940) – listás  
Schiffer János (1946) – listás  
Suchman Tamás (1954) – listás  
Szabó György<sup>lv6</sup> (1947) – listás  
Szili Sándor (1939) – listás  
Szűrös Mátyás (1933) – egyéni  
Tabajdi Csaba (1952) – listás  
Tompai Sándor<sup>lvi7</sup> (1952) – listás  
Vastagh Pál (1946) – listás  
Vitányi Iván (1915) – listás

#### **Fiatal Demokraták Szövetsége**

*Frakcióvezető:* Orbán Viktor

*A Fidesz-frakció teljes listája:*

Áder János (1959) – egyéni  
Deutsch Tamás (1960) – listás  
Fodor Gábor (1962) – listás  
Frajna Imre (1964) – listás  
Glattfelder Béla (1967) – listás  
Hegedűs István (1957) – listás  
Kósa Lajos (1964) – listás  
Kövér László (1959) – listás  
Mádi László (1963) – listás  
Molnár Péter (1964) – listás  
Németh Zsolt (1963) – listás  
Orbán Viktor (1963) – listás  
Pap János (1957) – listás  
Rockenbauer Zoltán (1960) – listás  
Sasvári Szilárd (1964) – listás  
Szájer József (1961) – egyéni  
Szelényi Zsuzsa (1966) – listás  
Tirts Tamás (1961) – listás  
Trombitás Zoltán (1960) – listás  
Ungár Klára (1958) – listás  
Varga Mihály (1965) – listás  
Wachsler Tamás (1965) – listás

#### **Kereszténydemokrata Néppárt**

*Frakcióvezető:* Füzessy Tibor  
*A KDNP-frakció teljes névsora:*  
Balogh Gábor (1951) – listás  
Cséfalvay Gyula (1919) – listás  
Csépe Béla (1931) – listás  
Füzessy Tibor (1928) – listás  
Gáspár Miklós (1945) – listás  
Giczgy György (1953) – listás  
Hasznos Miklós (1931) – listás  
Herczeg János (1922) – listás  
Horváth Tivadar<sup>lviii1</sup> (1957) – egyéni  
Inotay Ferenc (1928) – listás  
Isépy Tamás (1924) – listás  
Juhász Péter (1924) – egyéni  
Karcsey Sándor (1915) – listás  
Kovács Gábor (1932) – egyéni  
Lukács Tamás (1950) – listás  
Lukáts Miklós (1946) – listás  
Pálos Miklós (1937) – listás  
Rott Nándor (1926) – listás  
Seszták László (1937) – listás  
Surján László (1941) – listás  
Tóth Sándor (1939) – egyéni  
Ugrin Emese<sup>lviii2</sup> (1954) – listás

## **Függetlenek**

*Vezető:* Fodor István

*A független képviselőcsoport teljes listája:*

Barcza Imre<sup>lix3</sup> (1929) – egyéni  
Beke Kata<sup>lx4</sup> (1936) – listás  
Bertha Zoltán<sup>lxi5</sup> (1956) – listás  
Bilecz Endre<sup>lxii6</sup> (1948) – listás  
Czoma László (1945) – egyéni  
Dénes János (1930) – egyéni  
Eke Károly (1932) – egyéni  
Fodor István (1945) – egyéni  
Gall Ákos<sup>lxiii7</sup> (1958) – egyéni  
G. Nagyné Maczó Ágnes<sup>lxiv8</sup> (1960) – egyéni  
Ilkei Csaba<sup>lxv9</sup> (1940) – listás  
Kállay Kristóf (1960) – egyéni  
Király Zoltán (1948) – egyéni  
Németh Miklós<sup>lxvi10</sup> (1948) – egyéni  
Pozsgay Imre (1933) – listás  
Vargéné Piros Ildikó (1954) – egyéni

---

## **Időközi választások, 1991**

Budapest (Erzsébetváros) – a Demszky Gábor (SZDSZ) lemondásával megüresedett parlamenti

hely betöltésére

**I. forduló – 1991. márc. 24. A forduló érvénytelen: a választásra jogosultaknak csak 22%-a voksolt.**

**II. forduló – 1991. ápr. 14. A forduló érvényes: a választásra jogosultak 25,6%-a voksolt. A megválasztott képviselő Fillő Pál (MSZP) a szavazatok 38,2%-ával. Groó Rudolf (SZDSZ) 24,8%-ot, Grosics Gyula (MDF) 16%-ot kapott.**

**Kisbér (Komárom-Esztergom megye) – a Deák Sándor (SZDSZ) képviselő halálával megüresedett parlamenti hely betöltésére**

**I. forduló – 1991. márc. 24. A forduló érvénytelen: a szavazópolgároknak csak 14,3%-a voksolt.**

**II. forduló – 1991. ápr. 14. A forduló érvénytelen: a szavazópolgároknak csak 10%-a voksolt.**

**II/I. forduló – 1991. júl. 14. A forduló érvénytelen, a szavazópolgároknak csak 8%-a voksolt.**

**II/II. forduló – 1991. szept. 15. A forduló érvénytelen: a szavazópolgároknak csak 11,4%-a voksolt.**

**(A képviselői hely továbbra is betöltetlen, a következő forduló: 1992. jan. 12.)**

**Szerencs (Borsod-Abaúj-Zemplén megye) – a Németh Miklós (független) képviselő lemondásával megüresedett parlamenti hely betöltésére.**

**I. forduló – 1991. aug. 11. A forduló érvénytelen: a szavazópolgároknak csak 17%-a voksolt.**

**II. forduló – 1991. szept. 15. A forduló érvényes: a szavazópolgárok 29%-a voksolt. A megválasztott képviselő Kupa Mihály (független – MDF-támogatással) a szavazatok 56%-ával.**

**Sólya Szabolcs (KDNP) 18%-ot, Egeli Zsolt (független – SZDSZ-támogatással) 15%-ot kapott.**

---

## Az 1990. december 21-e óta hozott törvények

**1990. évi XCIV.**

**törvény az általános forgalmi adóról szóló 1989. évi XI. törvény módosításáról. (Elfogadva: december 21.; kihirdetve: december 26.)**

**1990. évi XCV.**

**törvény a Magyar Köztársaság és a Luxemburgi Nagyhercegség között a kettős adóztatás elkerülésére. (Elfogadva: december 22.; kihirdetve: december 28.)**

**1990. évi XCVI.**

**törvény a Társadalombiztosítási Alap 1991. évi költségvetéséről szóló törvény elfogadásáig szükséges egyes intézkedésekről. (Elfogadva: december 22.; kihirdetve: december 28.)**

**1990. évi XCVII.**

**törvény a társadalombiztosításról szóló 1975. évi II. törvény módosításáról. (Elfogadva: december 22.; kihirdetve: december 28.)**

**1990. évi XCVIII.**

**törvény a külföldiek magyarországi befektetéseiről szóló 1988. évi XXIV. törvény módosításáról. (Elfogadva: december 22.; kihirdetve: december 29.)**

**1990. évi XCIX.**

**törvény a vállalkozási nyereségadóról és az állami vagyon utáni részesedésről szóló törvények módosításáról. (Elfogadva: december 22.; kihirdetve: december 29.)**

**1990. évi C.**

**törvény a helyi adókról. (Elfogadva: december 28.; kihirdetve: december 30.)**

**1990. évi CI.**

**törvény a központi műszaki fejlesztési alapról szóló 1988. évi XI. törvény módosításáról. (Elfogadva: december 29.; kihirdetve: december 30.)**

**1990. évi CII.**

**törvény a magánszemélyek jövedelemadójáról szóló törvény módosításáról. (Elfogadva: december 30.; kihirdetve: december 30.)**

**1990. évi CIII.**

törvény a szakképzési hozzájárulásról és a Szakképzési Alapról szóló 1988. évi XXIII. törvény módosításáról. (Elfogadva: december 29.; kihirdetve: december 31.)

1990. évi CIV.

törvény a Magyar Köztársaság 1991. évi állami költségvetéséről és az államháztartás vitelének 1991. évi szabályairól. (Elfogadva: 1990. december 30.; kihirdetve: 1991. január 1.)

1991. évi I.

törvény a családi pótlékról szóló 1990. évi XXV. törvény módosításáról. (Elfogadva: január 16.; kihirdetve: január 23.)

1991. évi II.

törvény a társadalombiztosításról szóló 1975. évi II. törvény módosításáról. (Elfogadva: január 16.; kihirdetve: január 28.)

1991. évi III.

törvény a Társadalombiztosítási Alap 1991. évi költségvetéséről, továbbá a Társadalombiztosítási Alapról szóló 1988. évi XXI. törvény módosításáról. (Elfogadva: január 16.; kihirdetve: január 28.)

1991. évi IV.

törvény a foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról. (Elfogadva: február 12.; kihirdetve: február 23.)

1991. évi V.

törvény a közkegyelem gyakorlásáról. (Elfogadva: február 19.; kihirdetve: március 1.)

1991. évi VI.

törvény a külföldiek magyarországi befektetéseiről szóló 1988. évi XXIV. törvény módosításáról. (Elfogadva: február 26.; kihirdetve: március 8.)

1991. évi VII.

törvény a megyei (fővárosi) földművelésügyi hivatal létesítéséről és egyes hatáskört megállapító jogszabályi rendelkezések módosításáról. (Elfogadva: február 25.; kihirdetve: március 14.)

1991. évi VIII.

törvény a Magyar Köztársaság állami ünnepéről. (Elfogadva: március 5.; kihirdetve: március 14.)

1991. évi IX.

törvény a társadalmi szervezetek kezelői jogának megszüntetéséről szóló 1990. évi LXX. törvény módosításáról. (Elfogadva: március 5.; kihirdetve: március 18.)

1991. évi X.

törvény a Magyar Köztársaság 1991. évi állami költségvetéséről és az államháztartás vitelének 1991. évi szabályairól szóló 1990. évi CIV. törvény módosításáról. (Elfogadva: március 18.; kihirdetve: március 27.)

1991. évi XI.

törvény az Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálatról. (Elfogadva: március 20.; kihirdetve: április 9.)

1991. évi XII.

törvény egyes nyugdíjak felülvizsgálatáról, illetőleg egyes nyugdíj-kiegészítések megszüntetéséről. (Elfogadva: március 20.; kihirdetve: április 9.)

1991. évi XIII.

törvény a földről szóló 1987. évi I. törvény kiegészítéséről. (Elfogadva: április 30.; kihirdetve: május 1.)

1991. évi XIV.

törvény a Polgári Törvénykönyv módosításáról. (Elfogadva: április 30.; kihirdetve: május 25.)

1991. évi XV.

törvény a Magyar Köztársaság 1991. évi állami költségvetéséről és az államháztartás vitelének 1991. évi szabályairól szóló 1990. évi CIV. törvény módosításáról. (Elfogadva: április 30.; kihirdetve: május 25.)

1991. évi XVI.

törvény a koncesszióról. (Elfogadva: május 13.; kihirdetve: május 30.)

1991. évi XVII.

törvény a Kormány egyes társadalmi szervezetek feletti törvényességi felügyeletének megszüntetéséről. (Elfogadva: május 21.; kihirdetve: május 31.)

1991. évi XVIII.

törvény a számvitelről. (Elfogadva: május 14.; kihirdetve: június 11.)

1991. évi XIX.

törvény az önhibájukon kívül hátrányos helyzetbe került önkormányzatok kiegészítő állami támogatásáról. (Elfogadva: június 4.; kihirdetve: június 15.)

1991. évi XX.

törvény a helyi önkormányzatok és szerveik, a köztársasági megbízottak, valamint egyes centrális alárendeltségű szervek feladat- és hatásköréről. (Elfogadva: május 28.; kihirdetve: június 23.)

1991. évi XXI.

törvény a helyi önkormányzatok 1991. évi céltámogatásáról. (Elfogadva: május 29.; kihirdetve: június 26.)

1991. évi XXII.

törvény a Magyar Köztársaság 1991. évi állami költségvetéséről és az államháztartás vitelének 1991. évi szabályairól szóló 1990. évi CIV. törvény módosításáról. (Elfogadva: június 26.; kihirdetve: július 1.)

1991. évi XXIII.

törvény az ügyvédségről szóló 1983. évi 4. törvényerejű rendelet módosításáról. (Elfogadva: június 18.; kihirdetve: július 3.)

1991. évi XXIV.

törvény a fővárosi és a fővárosi kerületi önkormányzatokról. (Elfogadva: június 12.; kihirdetve: július 10.)

1991. évi XXV.

törvény a tulajdonviszonyok rendezése érdekében, az állam által az állampolgárok tulajdonában igazságtalanul okozott károk részleges kárpótlásáról. (Elfogadva: június 26.; kihirdetve: július 11.)

1991. évi XXVI.

törvény a közigazgatási határozatok bírósági felülvizsgálatának kiterjesztéséről. (Elfogadva: június 26.; kihirdetve: július 12.)

1991. évi XXVII.

törvény a Magyar Köztársaság 1991. évi állami költségvetéséről és az államháztartás vitelének 1991. évi szabályairól szóló 1990. évi CIV. törvény módosításáról. (Elfogadva: június 26.; kihirdetve: július 12.)

1991. évi XXVIII.

törvény a szakszervezeti vagyon védelméről, a munkavállalók szervezkedési és szervezeteik működési esélyegyenlőségéről. (Elfogadva: július 12.; kihirdetve: július 17.)

1991. évi XXIX.

törvény a munkavállalói érdekképviselési tagdíjfizetés önkéntességéről. (Elfogadva: július 11.; kihirdetve: július 17.)

1991. évi XXX.

törvény a Magyar Köztársaság területén ideiglenesen tartózkodott szovjet csapatok, illetőleg azok állományába tartozó személyek által okozott károk megtérítése iránti igények bírósági úton történő érvényesítéséről. (Elfogadva: július 4.; kihirdetve: július 18.)

1991. évi XXXI.

törvény a Magyar Köztársaság kitüntetéseiről. (Elfogadva: július 9.; kihirdetve: július 22.)

1991. évi XXXII.

törvény a volt egyházi ingatlanok tulajdoni helyzetének rendezéséről. (Elfogadva: július 10.; kihirdetve: július 22.)

1991. évi XXXIII.

törvény egyes állami tulajdonban lévő vagyontárgyak önkormányzatok tulajdonába adásáról.

(Elfogadva: július 12.; kihirdetve: augusztus 2.)

1991. évi XXXIV.

törvény a szerencsejáték szervezéséről. (Elfogadva: július 12.; kihirdetve: augusztus 16.)

1991. évi XXXV.

törvény a KGST Alapokmányának, valamint a KGST jogképességéről, kiváltságairól és mentességeiről szóló Egyezmény hatályon kívül helyezéséről. (Elfogadva: szeptember 16., kihirdetve: szeptember 24.)

1991. évi XXXVI.

törvény a Társadalombiztosítási Alap 1990. évi költségvetésének végrehajtásáról. (Elfogadva: szeptember 10., kihirdetve: szeptember 24.)

1991. évi XXXVII.

törvény a Magyar Köztársaság 1991. évi állami költségvetéséről és az államháztartás vitelének 1991. évi szabályairól szóló 1990. évi CIV. törvény módosításáról. (Elfogadva: szeptember 23., kihirdetve: szeptember 27.)

1991. évi XXXVIII.

törvény a használati minták oltalmáról. (Elfogadva: szeptember 2., kihirdetve: október 1.)

1991. évi XXXIX.

törvény a mikroelektronikai félvezető termékek topográfiájának oltalmáról. (Elfogadva: szeptember 2., kihirdetve: október 1.)

1991. évi XL.

törvény a szövetkezetek gazdálkodásával kapcsolatos egyes ideiglenes szabályokról. (Elfogadva: szeptember 17., kihirdetve: október 5.)

1991. évi XLI.

törvény a közjegyzőkről. (Elfogadva: szeptember 10., kihirdetve: október 7.)

1991. évi XLII.

törvény a Magyar Köztársaság 1990. évi állami költségvetésének végrehajtásáról. (Elfogadva: szeptember 24., kihirdetve: október 7.)

1991. évi XLIII.

törvény az 1956-os Emlékérem és Emléklap alapításáról. (Elfogadva: október 1., kihirdetve: október 8.)

1991. évi XLIV.

törvény a pártok működéséről és gazdálkodásáról szóló 1989. évi XXXIII. törvény módosításáról és az 1990. évi országgyűlési választásokon minősített pártok részére központi székház juttatásáról. (Elfogadva: szeptember 17., kihirdetve: október 8.)

1991. évi XLV.

törvény a mérésügyről. (Elfogadva: szeptember 2., kihirdetve: október 9.)

1991. évi XLVI.

törvény a Magyar Köztársaság 1991. évi állami költségvetéséről és az államháztartás vitelének 1991. évi szabályairól szóló 1990. évi CIV. törvény módosításáról és egyéb rendelkezésekről. (Elfogadva: október 1.; kihirdetve: október 15.)

1991. évi XLVII.

törvény az 1990. évi CIV. törvény módosításáról, valamint az önkormányzatok normatív állami hozzájárulásából az állami költségvetésbe visszafizetésre kerülő összeg felhasználásáról. (Elfogadva: október 8., kihirdetve: október 15.)

1991. évi XLVIII.

törvény a Munka Törvénykönyvéről szóló 1967. évi II. törvény módosításáról. (Elfogadva: október 15., kihirdetve: október 19.)

1991. évi IL.

törvény a csődeljárásról, a felszámolási eljárásról és a végelszámolásról. (Elfogadva: szeptember 24., kihirdetve: október 22.)

1991. évi L.

törvény a tulajdonviszonyok rendezése érdekében az állam által az állampolgárok tulajdonában igazságtalanul okozott károk részleges kárpótlásáról szóló 1991. évi XXV. törvény módosításáról. (Elfogadva: október 29., kihirdetve: november 2.)

1991. évi LI.

törvény az elmúlt rendszerhez kötődő egyes társadalmi szervezetek vagyonelszámoltatásáról szóló 1990. évi LXXIII. törvény módosításáról. (Elfogadva: október 22., kihirdetve: november 5.)

1991. évi LII.

törvény [a költségvetési törvényt módosító] 1991. évi XXXVII. törvény módosításáról. (Elfogadva: november 4., kihirdetve: november 12.)

1991. évi LIII.

törvény az 1990. évi CIV. (költségvetési) törvény módosításáról. (Elfogadva: november 4.; kihirdetve: november 12.)

1991. évi LIV.

törvény az önhibájukon kívül hátrányos helyzetbe került önkormányzatok kiegészítő állami támogatásáról. (Elfogadva: október 28.; kihirdetve: november 12.)

1991. évi LV.

törvény az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank létrehozásáról szóló megállapodás kihirdetéséről. (Elfogadva: november 6., kihirdetve: november 12.)

1991. évi LVI.

törvény a bíróságokról szóló 1972. évi IV. törvény módosításáról. (Elfogadva: október 29., kihirdetve: november 15.)

1991. évi LVII.

törvény a büntetőeljárásról szóló 1973. évi I. törvény módosításáról. (Elfogadva: október 29.; kihirdetve: november 15.)

1991. évi LVIII.

törvény a Magyar Köztársaság Alkotmánya 32/D pontjának hatályba léptetéséről (az MNB-törvény kapcsán; elfogadva: október 21., kihirdetve: november 16.).

1991. évi LIX.

törvény a jogalkotásról szóló 1987. évi XI. törvény kiegészítéséről (az MNB-törvény kapcsán; elfogadva: október 21., kihirdetve: november 16.).

1991. évi LX.

törvény a Magyar Nemzeti Bankról. (Elfogadva: október 21., kihirdetve: november 16.)

1991. évi LXI.

törvény a Magyar Népköztársaság és a Csehszlovák Szocialista Köztársaság között a jogsegélyről, valamint a polgári jogi, családjogi és a büntető ügyekre vonatkozó jogi kapcsolatok szabályozásáról szólóan létrejött, Bratislavában az 1989. évi március hó 28. napján aláírt szerződés kihirdetéséről. (Elfogadva: október 22., kihirdetve: november 16.)

1991. évi LXII.

törvény a Magyar Köztársaság ügyészségéről szóló 1972. évi V. törvény módosításáról. (Elfogadva: november 4., kihirdetve: november 20.)

1991. évi LXIII.

törvény a befektetési alapokról. (Elfogadva: november 4., kihirdetve: november 20.)

1991. évi LXIV.

törvény a Gyermekek Jogairól szóló, New Yorkban 1989. nov. 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről. (Elfogadva: november 12., kihirdetve: november 22.)

1991. évi LXV.

törvény a gazdasági társaságokról szóló 1988. évi VI. törvény, valamint a bírósági cégnyilvántartásról és a cégek törvényességi felügyeletéről szóló 1989. évi 23. törvényerejű rendelet módosításáról. (Elfogadva: november 12., kihirdetve: november 29.)

1991. évi LXVI.

törvény a szakszervezeti vagyon védelméről, a munkavállalók szervezkedési és szervezeteik

működési esélyegyenlőségéről szóló 1991. évi XXVIII. törvény módosításáról. (Elfogadva: november 19., kihirdetve: november 29.)

1991. évi LXVII.

törvény a bíróságokról szóló 1972. évi IV. törvény módosításáról. (Elfogadva: november 11., kihirdetve: november 29.)

1991. évi LXVIII.

törvény a jogalkotásról szóló 1987. évi XI. törvény kiegészítéséről (a pénzügyi törvény kapcsán; elfogadva: november 13., kihirdetve: november 30.).

1991. évi LXIX.

törvény a pénzügyi intézetekről és a pénzügyi tevékenységről. (Elfogadva: november 13., kihirdetve: november 30.)

1991. évi LXX.

törvény a szövetkezetek gazdálkodásával kapcsolatos egyes ideiglenes szabályokról szóló 1991. évi XL. törvény módosításáról. (Elfogadva: november 26., kihirdetve: november 30.)

1991. évi LXXI.

törvény az Európa Tanács Alapszabályzatának kihirdetéséről. (Elfogadva: november 26., kihirdetve: december 7.)

1991. évi LXXII.

törvény az Európa Tanács kiváltságairól és mentességeiről szóló Általános Megállapodás kihirdetéséről. (Elfogadva: november 26., kihirdetve: december 7.)

1991. évi LXXIII.

törvény az országgyűlési képviselők tiszteletdíjáról, költségtérítéséről és kedvezményeiről szóló 1990. évi LVI. törvény módosításáról. (Elfogadva: december 10., kihirdetve: december 16.)

1991. évi LXXIV.

törvény a Társadalombiztosítási Alap 1991. évi költségvetéséről, továbbá a Társadalombiztosítási Alapról szóló 1988. évi XXI. törvény módosításáról rendelkező 1991. évi III. törvény módosításáról. (Elfogadva: december 4., kihirdetve: december 18.)

1991. évi LXXV.

törvény az 1996. évben megrendezendő Világkiállításról. (Elfogadva: december 3., kihirdetve: december 18.)

1991. évi LXXVI.

törvény a helyi önkormányzatok megalakulásával összefüggő kiegészítő és átmeneti szabályokról szóló 1990. évi LXXXIII. törvény módosításáról. (Elfogadva: december 12., kihirdetve: december 21.)

1991. évi LXXVII.

törvény a bírósági végrehajtásról szóló 1979. évi 18. törvényerejű rendelet módosításáról. (Elfogadva: december 12., kihirdetve: december 21.)

1991. évi LXXVIII.

törvény a fogyasztási adóról és a fogyasztói árkiegészítésekről. (Elfogadva: december 18., kihirdetve: december 23.)

1991. évi LXXIX.

törvény a földadóról. (Elfogadva: december 18., kihirdetve: december 23.)

1991. évi LXXX.

törvény a faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről New Yorkban, 1965. dec. 21-én elfogadott Nemzetközi Egyezmény kihirdetéséről szóló 1969. évi 8. törvényerejű rendelet módosításáról. (Elfogadva: december 12., kihirdetve: december 24.)

1991. évi LXXXI.

törvény a bírák és ügyészek, a bírósági és ügyészségi dolgozók előmeneteléről és javadalmazásáról szóló 1990. évi LXXXVIII. törvény módosításáról. (Elfogadva: december 16., kihirdetve: december 24.)

1991. évi LXXXII.



törvény a gépjárműadóóról. (Elfogadva: december 23., kihirdetve: december 26.)

1991. évi LXXXIII.

törvény a levéltári anyag védelméről és a levéltárakról szóló 1969. évi 27. törvényerejű rendelet módosításáról. (Elfogadva: december 12., kihirdetve: december 28.).

1991. évi LXXXIV.

törvény a társadalombiztosítás önkormányzati igazgatásáról. (Elfogadva: december 12., kihirdetve: december 28.)

1991. évi LXXXV.

törvény az adózás rendjéről szóló 1990. évi XCI. törvény módosításáról. (Elfogadva: december 27., kihirdetve: december 29.)

1991. évi LXXXVI.

törvény a társasági adóról. (Elfogadva: december 27., kihirdetve: december 29.)

1991. évi LXXXVII.

törvény az állami népesség-nyilvántartás működésének átmeneti szabályairól. (Elfogadva: december 21., kihirdetve: december 29.)

1991. évi LXXXVIII.

törvény a szövetkezetek gazdálkodásával kapcsolatos egyes ideiglenes szabályokról szóló 1991. évi XL. törvény módosításáról. (Elfogadva: december 28., kihirdetve: december 29.)

1991. évi LXXXIX.

törvény a foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról szóló 1991. évi IV. törvény módosításáról. (Elfogadva: december 21., kihirdetve: december 29.)

1991. évi XC.

törvény a Magyar Köztársaság 1992. évi költségvetéséről és az államháztartás vitelének 1992. évi szabályairól. (Elfogadva: december 31., kihirdetve: december 31.)

---

## Az 1990. december 22-e óta hozott országgyűlési határozatok

---

87/1990. (XII. 28.)

A Magyar Köztársaság és a Luxemburgi Nagyhercegség között a kettős adóztatás elkerülésére aláírt egyezmény megerősítéséről. (Elfogadva: december 22.)

88/1990. (XII. 29.)

Az Öböl-válsággal kapcsolatos honvédelmi kérdésekről. (Elfogadva: december 18. – zárt ülés)

89/1990. (XII. 29.)

A társadalmi szervezetek költségvetési támogatására pénzeszközök elosztását előkészítő ideiglenes bizottság megalakításáról. (Elfogadva: december 21.)

91/1990. (XII. 29.)

Az Állami Számvevőszék szervezetének és működésének felülvizsgálatáról. (Elfogadva: december 22.)

92/1990. (XII. 29.)

Az 1990. évi Ideiglenes Vagyongazdasági Irányelvekről szóló 20/1990. (III. 12.) OGY h. módosításáról szóló 75/1990. (X. 26.) OGY h. módosításáról. (Elfogadva: december 29.)

1/1991. (I. 28.)

A nyugellátások és nyugdíjszerű rendszerek rendszeres szociális ellátásának emeléséről és egyes kiterjesztéséről. (Elfogadva: január 16.)

3/1991. (II. 7.)

Az Észak-atlanti Közgyűlés által a magyar Országgyűlésnek felajánlott társult tagság elfogadásáról. (Elfogadva: január 29.)

4/1991. (II. 7.)

A társadalmi szervezetek költségvetési támogatására szolgáló pénzeszközök előzetes és részleges elosztásáról. (Elfogadva: január 29.)

5/1991. (II. 9.)

A Magyar Vöröskereszt költségvetési támogatásának rendezéséről. (Elfogadva: február 4.)

6/1991. (II. 11.)

A nemzeti és etnikai kisebbségi szervezetek költségvetési támogatásáról. (Elfogadva: február 5.)

11/1991. (III. 5.)

Az 1990. december 18-i zárt ülésével kapcsolatos intézkedésekről. (Elfogadva: február 26.)

12/1991. (III. 5.)

Az 1991. évi Vagyonpolitikai Irányelvekről szóló 20/1990. (III. 12.) OGY h. módosító 92/1990. (XII. 29.) OGY h. módosításáról. (Elfogadva: február 26.)

15/1991. (III. 26.)

A Magyar Vöröskereszt költségvetési támogatásáról. (Elfogadva: március 11.)

18/1991. (III. 27.)

A társadalmi szervezetek költségvetési támogatásáról. (Elfogadva: március 20.)

19/1991. (III. 9.)

Az egyes nyugdíjak felülvizsgálatához szükséges adatszolgáltatásról. (Elfogadva: március 20.)

21/1991. (III. 13.)

A Nemzetközi Valutaalapban a Magyar Köztársaság kvótájának megemeléséről és a Nemzetközi Valutaalap alapokmányának módosításáról. (Elfogadva: április 8.)

22/1991. (IV. 13.)

A dél-alföldi települések ivóvizének minősítéséről és az egészséges ivóvíz-ellátási program módosításáról. (Elfogadva: április 8.)

24/1991. (IV. 17.)

Az Alföld egyes időszakos környezetvédelmi, tájvédelmi és tájhasznosítási kérdéseiről. (Elfogadva: április 9.)

25/1991. (IV. 20.)

Az Országgyűlés házszabályainak módosításáról és egységes szövegéről szóló 8/1989. (VI. 8.) OGY h. módosításáról. (Elfogadva: április 16.)

26/1991. (IV. 23.)

A bős-nagymarosi vízlépcsőrendszerrel kapcsolatos kormányzati feladatokról. (Elfogadva: április 16.)

27/1991. (IV. 30.)

A Magyar Köztársaság Kormánya és a Kínai Népköztársaság Kormánya között a kettős adóztatás elkerülésére és az adóztatás kijátszásának megakadályozására a jövedelemadók területén az 1990. évben parafált egyezmény aláírására történő felhatalmazásáról. (Elfogadva: április 16.)

28/1991. (IV. 30.)

A Dunával kapcsolatos egyes nemzetközi környezetvédelmi feladatokról. (Elfogadva: április 22.)

30/1991. (V. 14.)

A fokozottan védett erdők használatáról. (Elfogadva: április 29.)

33/1991. (VI. 10.)

Az állami költségvetési garanciavállalás mértékének emeléséről. (Elfogadva: május 20.)

34/1991. (VI. 10.)

A gyermekek és az ifjúság helyzetéről szóló jelentéssel kapcsolatos politikai vitanapról. (Elfogadva: május 29.)

36/1991. (VI. 27.)

A világkiállítás Budapesten, 1996-ban történő megrendezéséről. (Elfogadva: június 3.)

38/1991. (VII. 1.)

Az 1991. évi költségvetési folyamatok alakulásáról szóló beszámoló jelentés elfogadásáról. (Elfogadva: június 26.)

40/1991. (VII. 18.)

A nemzeti és etnikai kisebbségi szervezetek költségvetési támogatásából elkülönített tartalékalap elosztásáról. (Elfogadva: július 4.)

41/1991. (VII. 18.)

A Varsóban 1955. május 14-én aláírt Barátsági, Együttműködési és Kölcsönös Segítségnyújtási Szerződés, valamint az annak érvényessége meghosszabbításáról Varsóban, 1985. április 26-án aláírt Jegyzőkönyv hatályának megszüntetéséről szóló Jegyzőkönyv megerősítéséről. (Elfogadva: július 11.)

42/1991. (VII. 25.)

A társadalombiztosítási ellátások évközi emelésének lehetőségeiről. (Elfogadva: július 11.)

43/1991. (IX. 6.)

A Magyar Köztársaság, valamint az Észk Köztársaság, a Lett Köztársaság és a Litván Köztársaság kapcsolatairól. (Elfogadva: szeptember 2.)

44/1991. (IX. 6.)

A Magyar Köztársaság Kormánya és Románia Kormánya között a „Nytott Égbolt” rendszer létrehozásáról. (Elfogadva: szeptember 2.)

46/1991. (IX. 15.)

A Gyermekek Jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt egyezmény megerősítéséről. (Elfogadva: szeptember 9.)

47/1991. (IX. 15.)

Az Egyezmény a gyermek jogairól magyar jogrendbe illesztésének tárgyában. (Elfogadva: szeptember 9.)

48/1991. (IX. 15.)

Az európai hagyományos fegyveres erőkről, Párizsban, 1990. november 19-én aláírt szerződés megerősítéséről. (Elfogadva: szeptember 9.)

49/1991. (IX. 27.)

A Magyar Köztársaság, a Bolgár Népköztársaság, a Cseh és Szlovák Szövetségi Köztársaság, a Lengyel Köztársaság, Románia és a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége hagyományos fegyveres erőinek nemzeti szintjeiről szóló, Budapesten, 1990. nov. 3-án aláírt Megállapodás megerősítéséről. (Elfogadva: szeptember 17.)

51/1991. (X. 3.)

A Magyar Köztársaság 1990. évi költségvetése végrehajtásának ellenőrzéséről. (Elfogadva: szeptember 24.)

53/1991. (X. 5.)

Az Országgyűlés Házszabályainak módosításáról és egységes szövegéről szóló 8/1989. (VI. 8.) OGY határozat módosításáról. (Elfogadva: október 1.)

55/1991. (X. 16.)

Az Állami Vagyonügynökség működéséről (1990. márc.–1991. máj.) szóló beszámolóról és az Állami Számvevőszék ehhez kapcsolódó jelentéséről. (Elfogadva: október 7.)

57/1991. (X. 17.)

A Hungalu Rt. állami kölcsöntartozásának, valamint állami alapjuttatásokhoz kapcsolódó járadékfizetési kötelezettségének Hungalu-részvénné történő átváltásáról. (Elfogadva: október 1.)

60/1991. (X. 28.)

A társadalombiztosítási rendszer megújításának koncepciójáról és a rövid távú feladatokról. (Elfogadva: október 15.)

61/1991. (X. 29.)

Az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bankban való tagság elfogadásáról és az ezzel kapcsolatos más kérdésekről szóló 78/1990. (XI. 17.) OGY határozat kiegészítéséről. (Elfogadva: október 22.)

62/1991. (XI. 15.)

A katonai tanácsokkal rendelkező magyar bíróságok kijelöléséről. (Elfogadva: október 29.)

63/1991. (XI. 15.)

Az állami költségvetés 1992. évi irányelveiről. (Elfogadva: november 5.)

68/1991. (XII. 14.)

Az egyes nyugellátások és egyéb ellátások egyszeri kiegészítéséről. (Elfogadva: december 4.)

69/1991. (XII. 14.)

A Magyar Köztársaság Országgyűlése Házzsabályairól szóló 8/1989. (VI. 8.) OGY határozat módosításáról. (Elfogadva: december 11.)

73/1991. (XII. 31.)

A helyi önkormányzatok 1992. évi címzett- és céltámogatási rendszeréről. (Elfogadva: december 12.)

*(A külön nem jelölt országgyűlési határozatok személyi kérdésekről, például a bizottsági tagok megválasztásáról rendelkeznek.)*

---

## Alkotmánybíróság

---

Az Alkotmánybíróságot – az 1989. okt. 23-i ún. köztársasági alkotmány alapján – az 1989. évi XXXII. törvény hozta létre. (Formailag az 1989. évi I. törvénnyel kihirdetett alkotmánymódosítás állította fel ezt az intézményt, ám a tényleges létrehozás ideje 1989 ősze.) Az 1989. okt. 19-én elfogadott és 1989. okt. 30-án kihirdetett törvény szerint „az alkotmányvédelem legfőbb szerve” az Alkotmánybíróság, amely 1990 elején kezdte meg működését. Hatásköre kiterjed a többi között a törvényjavaslatok, ki nem hirdetett törvények alkotmányellenességének előzetes, ill. általában a jogszabályok utólagos vizsgálatára, s joga van az Alkotmány értelmezésére is.

A bíróság teljes létszáma 15 fő. Alkotmánybíró büntetlen előéletű, 45 év feletti, jogvégzett magyar állampolgár lehet, akit a jelöltek közül – a tudományos előélet, a szakmai gyakorlat alapján – az Országgyűlés választ 9 évre. A bíróságnak jelenleg 10 tagja van, mert – az 1989-es háromoldalú politikai egyeztető tárgyalások alapján – a politikai átmenet érdekében az 1989-es parlament csak 5-öt választott meg, újabb 5 tag 1990-ben az új parlamenttől kapott megbízatást, míg a további 5 alkotmánybíró az intézmény felállítását követő 5. évben választják majd meg.

Az Alkotmánybíróságnak nem lehet tagja az, aki a választást megelőző 4 évben a kormány tagja, valamely párt alkalmazottja volt, vagy vezető államigazgatási tisztséget töltött be – ám ezt a szabályt a törvény szerint az első 10 tag megválasztásáig nem kellett alkalmazni. Az alkotmánybíró nem lehet parlamenti vagy önkormányzati képviselő, más állami szervnél tisztségviselő, érdekképviselőben vezető tisztségviselő, s nem lehet párttag sem. Az alkotmánybírákat a parlamenti képviselőkéhez hasonló mentelmi jog illeti meg.

Az Alkotmánybíróság eljárása – ha nem hivatalból kezdődik – írásbeli indítványon alapul. Erre – az esetek többségében – bárki jogosult. (Utólagos jogszabályvizsgálatot pl. bárki kérhet, ám előzeteset csak az Országgyűlés, annak állandó bizottsága vagy 50 képviselője, a köztársasági elnök vagy a kormány.) Az eljárás illeték- és költségmentes, általában iratok alapján folyik, de személyes meghallgatásra – „bíróági tárgyalásra” – is sor kerülhet. A testület határozata ellen nem lehet fellebbezni, az mindenkire kötelező.

1990-ben 1625 indítvány érkezett az Alkotmánybíróságra, ebből 663 bizonyult vizsgálatra alkalmasnak, s ezek közül 487 fejeződött be. (Miután bárki lehet indítványozó, meglehetősen sok a nyilvánvalóan alaptalan, „téves címzésű” beadvány, amelyek egy részét a főtitkár intézi el azzal, hogy „visszaír”). A hasonló indítványok egyesítése után 121 döntéssel – 88 határozat, 33 végzés – zárták le a 487 ügyet.

1991-ben 2302 indítvány érkezett az Alkotmánybíróságra, a beadványok többsége, kb. 1350 az év első felében érkezett. Az indítványok közül 734 hatályos jogszabály (ebből 606 törvény, 69 minisztertanácsi, ill. kormányrendelet) alkotmányossági felülvizsgálatát kérte. A bíróságon 2003 ügyet fejeztek be, 299 1991. dec. 31-én még folyamatban volt. A beadványok többsége (1530) ügyében a főtitkár intézkedett (elutasította azokat, ill. áttette az illetékes hatóságoknak), aki 1447

aktát zárt le. A bírák 556 ügyet fejeztek be, ebből – egyesítés után – 70 határozattal, 46 végzéssel zárult. Az indítványok közül 1864 érkezett magánszemélyektől, míg érdekvédelmi szervezetek 132, ügyvédek, jogtanácsosok 73 alkalommal fordultak az Alkotmánybírósághoz.

Az Alkotmánybíróság előzetes összesítése szerint 734 indítvány irányult alkotmányellenesség utólagos, 3 előzetes vizsgálatára.

Az Alkotmánybíróság tagjai:

Sólyom László elnök

(helyettes elnök 1989. nov. 23-ától, elnök 1990. júl. 30-ától)

Hercegh Géza helyettes elnök

(tag 1990. júl. 2-ától, helyettes elnök 1990. júl. 30-ától)

Ádám Antal (1989. nov. 23-ától)

Kilényi Géza (1989. nov. 23-ától)

Lábady Tamás (1990. júl. 2-ától)

Schmidt Péter (1990. júl. 2-ától)

Szabó András (1990. júl. 24-étől)

Tersztyánszky Ödön (1990. júl. 2-ától)

Vörös Imre (1990. júl. 2-ától)

Zlinszky János (1989. nov. 24-étől)

1989. nov. 23-ától 1990. júl. 25-éig Solt Pál is az Alkotmánybíróság tagja volt, ám akkor a

Legfelsőbb Bíróság elnökévé választották.

Az Alkotmánybíróság főtitkára: Holló András.

## Az Alkotmánybíróság hatásköre

Hatáskör (mit vizsgál a bíróság?)	Ki tehet indítványt?
Törvényjavaslat	Országgyűlés (OGY), OGY állandó bizottsága
	50 képviselő
Parlamenti házszabály	Országgyűlés
Ki nem hirdetett törvény	köztársasági elnök
Nemzetközi szerződés (megerősítés előtt)	Országgyűlés, köztársasági elnök, kormány
Jogszabály, az állami irányítás egyéb jogi eszköze	bárki
Jogszabály, az állami irányítás egyéb jogi eszköze nemzetközi szerződésbe ütközése	Országgyűlés, OGY állandó bizottsága, képviselők, köztársasági elnök, kormány vagy tagjai, Állami Számvevőszék elnöke, Legfelsőbb Bíróság elnöke, legfőbb ügyész, Alkotmánybíróság (hivatalból)
Alkotmányjogi panasz	bárki
Mulasztásban megnyilvánuló alkotmányellenesség	bárki (Alkotmánybíróság is)
Az állami szervek, az önkormányzat és más állami szervek, önkormányzatok közötti hatásköri összeütközések	azok a szervek, melyek között a hatásköri összeütközés keletkezett
Az Alkotmány rendelkezéseinek értelmezése	Országgyűlés, OGY állandó bizottsága, köztársasági elnök, kormány vagy tagjai, Állami Számvevőszék elnöke, Legfelsőbb Bíróság elnöke, legfőbb ügyész
Alkotmányellenesen működő helyi képviselő-testület feloszlására vonatkozó kormány-előterjesztés véleményezése [Alkotmány 19. § (3) bek. 1. pont]	kormány

A köztársasági elnök alkotmányellenes vagy törvényellenes cselekményének elbírálása [Alkotmány 31/A. § (5)–(6) bek.]	parlamentari képviselők 2/3-a
Népszavazás, népi kezdeményezés elrendelésével, eredményének megállapításával kapcsolatos panaszok elbírálása (1989. évi XVIII. tv. 32. §)	a népszavazás elrendelésére jogosult szervek állampolgári kezdeményezés esetén 500, ill. 200 fő
A helyi népszavazás elrendelésével, lebonyolításával kapcsolatos panaszok elbírálása (1990. évi LXV. tv. 51. §)	bárki
Törvénysértő helyi önkormányzati döntések felülvizsgálata (1990. évi LXV. tv. 99. §)	köztársasági megbízottak

## **Fontosabb alkotmánybíróági határozatok**

**1990**

**1/1990. (II. 12.) AB határozat**

Eszerint az 1989. novemberi népszavazás eredménye nem alkotmányjogi akadálya az elnökválasztásra vonatkozó szabályok (1990 eleji) megváltoztatásának.

**2/1990. (II. 18.) AB határozat**

Eszerint a választási ajánlócédula nem alkotmányellenes, nem sérti a választás titkosságát.

**3/1990. (III. 4.) AB határozat**

Eszerint alkotmányellenes a választási törvény azon rendelkezése, amely szerint nem szavazhat az, aki a voksolás napján külföldön tartózkodik.

**4/1990. (III. 4.) AB határozat**

Eszerint a házasságra és a családra vonatkozó szabályok alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkoznak (vagyis csak alkotmányerejű törvényben rendezhetők).

**5/1990. (IV. 9.) AB határozat**

Eszerint az úgynevezett kamatadó alkotmányellenes, mivel alapjogot érint, ám mégsem kétharmados többséggel fogadták el.

**11/1990. (V. 1.) AB határozat**

Eszerint alkotmányellenes, hogy a cégbejegyzéshez a nyomtatványokon a személyi számot is fel kell tüntetni. (Lásd még a 18-as határozatot.)

**12/1990. (V. 23.) AB határozat**

Eszerint alkotmányellenesek a külföldiek ingatlanszerzésére vonatkozó szabályok (26/1987. (VII. 30.) MT rendelet 1. f pont utolsó mellékmondata és a 145/1990. (XII. 27.) MT rendelet).

**17/1990. (VII. 31.) AB határozat**

Eszerint alkotmányellenesek a táppénzszámításra vonatkozó szabályok.

**18/1990. (VIII. 1.) AB határozat**

Eszerint – „kiegészítve” a 11-es határozatot – alkotmányellenes a cégbejegyzésnél a személyi szám használatát előíró egyik szabály [13/1989. (XII. 16.) IM rendelet 2. o pont].

**20/1990. (X. 4.) AB határozat**

Eszerint alkotmányellenes „a jelenleg működő pártok és társadalmi szervezetek” országos vezetőitől vagyonynyilatkozatot követelni.

**21/1990. (X. 4.) AB határozat**

Eszerint alkotmányellenes, ha alkotmányos indokok hiányában tesznek különbséget egyes személyek tulajdonának sorsa között (reprivatizálják vagy nem) pusztán aszerint, hogy mi a tulajdon tárgya.

**23/1990. (X. 31.) AB határozat**

Eszerint a halálbüntetés alkotmányellenes.

24/1990. (XI. 8.) AB határozat

Eszerint alkotmányellenes az szja-törvény azon rendelkezése, amely szerint az érdek-képviselési tagdíjak között csak a szakszervezetit lehet levonni az összjövedelemből.

26/1990. (XI. 8.) AB határozat

Eszerint alkotmányellenesek a polgári perrendtartás azon szabályai, amelyek a felek hozzájárulása nélkül is lehetővé teszik ügyek érdemi elbírálását. [E határozat kijavításáról rendelkezik a 29/1990. (XI. 27.) AB határozat.]

27/1990. (XI. 22.) AB határozat

Eszerint alkotmányellenesek a sportolók szabad átigazolását korlátozó egyes ÁISH-rendeletek.

28/1990. (XI. 22.) AB határozat

Eszerint nem alkotmányellenes az úgynevezett társadalmi vita megszüntetéséről szóló törvény.

31/1990. (XII. 18.) AB határozat

Az Alkotmánybíróság elutasítja a pénzügyminiszter indítványát a lakáskölcsön-kamatokkal kapcsolatos alkotmányértelmezésre (előzetes normakontrollra).

32/1990. (XII. 22.) AB határozat

Eszerint alkotmányellenesek az államigazgatási határozatok bírósági felülvizsgálatára vonatkozó egyes szabályok. A bíróság felhívja a kormányt, hogy 1991. január 31-ig ez ügyben terjesszen törvényjavaslatot az Országgyűlés elé.

1991

1/1991. (I. 29.) AB határozat

Eszerint alkotmányellenes a leltárhiányról szóló 34/1990. (II. 25.) MT rendelet.

2/1991. (I. 29.) AB határozat

Eszerint alkotmányellenes a minimálbér emelését előíró 8/1990. (III. 27.) ÁBMH rendelkezés visszamenőleges hatálya.

3/1991. (II. 7.) AB határozat

Eszerint nem alkotmányellenes a választójogi törvény azon rendelkezése, amely szerint a 4% alatti pártokra leadott listás szavazatokat nem veszik figyelembe a mandátumok elosztásánál.

5/1991. (II. 16.) AB határozat

Eszerint alkotmányellenes, hogy a személyi tulajdonú lakások bérlőinek csak kivételesen adható lakbértámogatás. [E határozatot kijavítja a 20/1991. (IV. 23.) AB határozat.]

6/1991. (II. 28.) AB határozat

Eszerint alkotmányellenes a választójogi törvény azon előírása, amely korlátozza a nem állandó lakhelyén voksoló állampolgár szavazati jogát.

8/1991. (III. 5.) AB határozat

Eszerint alkotmányellenes az, hogy személyesen kell bejelenteni a jegyzőnél, ha valaki nem állandó lakhelyén kíván szavazni, és az igazolás átvételét saját kezű aláírással kell hitelesíteni.

15/1991. (IV. 13.) AB határozat

Eszerint a személyi adatok meghatározott cél nélküli, tetszőleges jövőbeni felhasználásra való gyűjtése és feldolgozása alkotmányellenes. Ugyancsak az a korlátozás nélkül használható, általános és egységes személyazonosító jel (személyi szám).

16/1991. (IV. 20.) AB határozat

Eszerint a bíróság a parlamentnek 1020. számon benyújtott („kárpótlási”) törvényjavaslat egyes rendelkezései alkotmányjogi előzetes vizsgálatára irányuló indítványt elutasítja. A határozat indoklása azonban – az alkotmányellenességről való döntés nélkül – a bíróság kárpótlási kérdésekhez kapcsolódó „elvi álláspontját” összefoglalja.

18/1991. (IV. 23.) AB határozat

Eszerint alkotmányellenes a minimálbért előíró jogszabályok visszamenőleges hatálya [1/1990. (IX. 14.) MüM és 4/1990. (XII. 22.) MüM rendeletek].

**19/1991. (IV. 23.) AB határozat**

Eszerint alkotmányellenes a sokszorosítógépekről szóló kormányrendelet azon előírása, amely szerint nyomdai sokszorosítót és nagy teljesítményű fénymásolót csak jogi személy használhat.

**22/1991. (IV. 26.) AB határozat**

Eszerint az önvédelmi fegyverek használatát korlátozó 60/1990. belügyminiszteri utasítás alkotmányellenes.

**25/1991. (V. 18.) AB határozat**

Eszerint két titokvédelemmel kapcsolatos igazságügy-miniszteri utasítás részlegesen alkotmányellenes.

**27/1991. (V. 20.) AB határozat**

Eszerint több 1948 és 1963 között hozott államosítási jogszabály alkotmányellenes. (A megsemmisítésük nem visszamenőleges hatályú.)

**28/1991. (VI. 3.) AB határozat**

Eszerint részlegesen alkotmányellenes az Országgyűlés által elfogadott, de még ki nem hirdetett kárpótlási törvény néhány szabálya. (Az előzetes alkotmányossági vizsgálatot a köztársasági elnök kérte.)

**29/1991. (VI. 5.) AB határozat**

Eszerint a kormány a külföldiek ingatlanszerzésére vonatkozó szabályok megalkotásának elmulasztásával alkotmányellenességet idézett elő. A bíróság felhívta a kormányt e kötelezettsége pótlására. [Ezt kijavítja a 33/1991. (VI. 13.) AB határozat.]

**31/1991. (VI. 5.) AB határozat**

Eszerint alkotmányellenesek az orvosi vezetői állások betöltésére vonatkozó rendeletek [32/1990. (VIII. 21.) Korm. rendelet, 3/1990. (VIII. 21.) NM–BM együttes rendelet, 3/1990. (XI. 2.) NM–BM együttes rendelet].

**32/1991. (VI. 6.) AB határozat**

A bíróság a lakáscélú kölcsönök kamataival kapcsolatos indítványokat elutasítja.

**34/1991. (VI. 15.) AB határozat**

A bíróság – egy konkrét illetékügy kapcsán – a „jogbiztonságot súlyosan sértőnek” minősítette azokat az eseteket, „amikor a hivatalos lap a tényleges kibocsátásnál korábbi dátumozással jelent meg”.

**37/1991. (VI. 27.) AB határozat**

A bíróság visszautasítja a kérelmet, amely az országos rendőrfőkapitánynak a megyei főkapitányok kinevezésére való jogát felfüggesztené, mivel erre nincs hatásköre.

**39/1991. (VII. 3.) AB határozat**

Eszerint az úgynevezett taxisblokáddal kapcsolatos közkegyelmi törvény – a kegyelem hatályvesztéséről szóló – 6. szakasza nem alkotmányellenes.

**40/1991. (VII. 3.) AB határozat**

Eszerint a társadalmi bíróságokról szóló 1975. évi 24. tvr. alkotmányellenes.

**41/1991. (VII. 3.) AB határozat**

Eszerint a devizahatósági eljárásról szóló egyes szabályok alkotmányellenesek.

**42/1991. (VII. 12.) AB határozat**

Eszerint alkotmányellenesek azok a szabályok, amelyek a szakszervezetek számára egyedi munkajogi ügyekben (például a személyi alaphér megállapításánál) egyetértési jogot biztosítanak.

**43/1991. (VII. 12.) AB határozat**

Eszerint nem alkotmányellenes a gépjárművek kötelező felelősségbiztosításának kormányrendelettel való előírása és szabályozása.

**44/1991. (VIII. 28.) AB határozat**

Eszerint alkotmányellenesek a csendőrség volt tagjainak szolgálati idejére vonatkozó rendelkezések.

**45/1991. (IX. 10.) AB határozat**

A bíróság elutasítja azt az indítványt, amely szerint alkotmányellenes az a kormányhatározat, amely a gazdálkodó szervezetekre hárítja a keresőképtelenség első 3 napjára járó táppénz



kifizetését.

**47/1991. (IX. 24.) AB határozat**

Eszerint alkotmányellenes az oktatási intézmények vezetőinek pályáztatásáról szóló 27/1986. (VIII. 31.) MM rendelet, mert ellentétes az önkormányzati törvénnyel, mivel egyetértési jogot biztosít a nevelőtestületnek.

**48/1991. (IX. 26.) AB határozat**

A bíróság értelmezte az Alkotmányt a fegyveres erők irányítása, a köztársasági elnök kinevezési joga, valamint a köztársasági elnök személyének sérthetetlensége ügyében.

**49/1991. (IX. 27.) AB határozat**

Eszerint alkotmányellenes az szja-törvény azon szabálya, amely korlátozza a munkavállalói tagdíj adómentességét.

**51/1991. (X. 19.) AB határozat**

Eszerint a fegyveres erők szolgálati szabályzata részben alkotmányellenes (például az egyesülési jog korlátozása ügyében).

**52/1991. (X. 22.) AB határozat**

a „pénzügyi közvetlen letiltás” alkotmányellenes.

**53/1991. (X. 31.) AB határozat**

nem alkotmányellenesek a bíróságok működésével kapcsolatos igazságügy-miniszteri feladatkörök a bírósági törvényben.

**57/1991. (XI. 8.) AB határozat**

a családjogi törvény (1952. évi IV. törvény) egyes rendelkezései alkotmányellenesek. (Ennek alapján – történetében először – egy jogerős bírósági ítéletet is megsemmisít az Alkotmánybíróság.)

**59/1991. (XI. 19.) AB határozat**

alkotmányellenesek a társasági törvény egyes rendelkezései, amelyek előjogokat biztosítanak az állami költségvetési szerveknek, ill. a pénzügyintézeteknek.

**64/1991. (XII. 17.) AB határozat**

az abortuszra vonatkozó jogszabályok rendeletben való meghatározása alkotmányellenes.

**66/1991. (XII. 21.) AB határozat**

alkotmányellenes a büntetőeljárás törvény azon rendelkezése, amely az alaptalan szabadságelvonnással elszenvedett sérelmek miatti teljes kártalanítást korlátozza.

---

## **Magyar Honvédség (MH)**

**Létszáma:** 100000.

**Ebből:** hivatásos és továbbszolgáló: kb. 25000; polgári alkalmazott: kb. 23000; sorállományú: kb. 52000 (ebből jelenleg 26 fő teljesít fegyver nélküli sorkatonai szolgálatot, a polgári szolgálat teljesítése nem a Magyar Honvédség kötelékében történik).

**A fegyveres sorkatonai szolgálat ideje:** 12 hónap (+10 hónap tartalékos szolgálat). **A fegyver nélküli szolgálat ideje:** 15 hónap (+7 hónap tartalékos szolgálat). **A polgári szolgálat ideje:** 22 hónap.

**Parancsnoksága:**

**MH parancsnoka:** Lőrincz Kálmán vezérezredes **Honvéd Vezérkar főnöke, MH parancsnok első helyettese:** Deák János altábornagy

**MH anyagi-technikai főcsoportfőnök, MH parancsnok helyettese:** Hollósi Nándor mk. vezérőrnagy

**MH szárazföldi és kiképzési főszemléző, MH parancsnok helyettese:** Mészáros Ferenc vezérőrnagy

**MH légvédelmi és repülő főszemléző: MH parancsnok helyettese:** Balogh Béla vezérőrnagy

**Szervezeti felépítése:**

**MH Parancsnoksága**

**Szárazföldi csapatok:**

## **Parancsnokság**

### **Katonai Kerület Parancsnokságok**

gépesített lövész, harckocsizó, tüzér és egyéb fegyvernemi, ill. szakcsapatok

### **Légvédelmi csapatok:**

## **Parancsnokság**

vadászrepülő, légvédelmi rakéta, rádiótechnikai csapatok

### **Központi rendeltetésű csapatok, intézetek:**

a vezetést közvetlenül biztosító kiszolgáló csapatok, intézetek, tanintézetek

### **Budapesti Katonai Kerület Parancsnokság**

Főbb fegyverfajták és azok mennyisége (1992. jan. 1-jei adatok, beleértve a raktári készleteket is):

harckocsi: 1342;

páncélozott harcjármű: 2303, ebből irányított páncéltörő rakétával felszerelt páncélozott

harcjármű: 641;

tüzérségi eszköz (100 mm és afeletti űrméretű): 1047;

harci- és harci-gyakorló repülőgép: 111;

helikopter: 122, ebből harci helikopter 39.

## **Rendőrség**

---

A kormány 1992 elején a parlament elé terjeszti a rendőrségi törvény tervezetét, amelyet első olvasatban 1991. nov.-ben fogadott el. A tervezet készítői növelni kívánják a kormány, ill. a belügyminiszter irányítási jogait, ennek megfelelően – miközben pl. megtiltanák a testület tagjai számára a párttagságot – a rendőrség közvetlen irányítása visszakerülne a belügyminiszter jogkörébe. Az 1990. márc.-ban – tehát még az előző parlament által – elfogadott 1990. évi XXII. törvény szerint ugyanis jelenleg a belügyminiszter „a jogszabályok és az állami irányítás egyéb jogi eszközei útján” irányítja és ellenőrzi a rendőrséget, ám annak közvetlen irányítója az országos rendőrfőkapitány.

Az Antall-kormány a rendőrséggel való közvetlenebb kapcsolat érdekében első lépésként a Belügyminisztérium átszervezésével 1991. júl. 1-jén létrehozta a Rendészeti Hivatalt (vezető: Korinek László helyettes államtitkár). A tervezet kormányjavaslat szerinti elfogadása után olyan jogi helyzet alakulna ki, amelyben a belügyminiszter lényegében csak az egyedi ügyek érdemére vonatkozóan nem utasíthatná a rendőrséget. 1991-ben már kísérlet történt ennek törvénybe iktatására az ún. hatásköri törvény kapcsán, de a javaslat nem kapta meg a kétharmados többséget. El kívánja törölni a kormány a rendőrkapitányi kinevezésekkel kapcsolatos önkormányzati jogosítványokat is, amelyek lehetővé teszik, hogy a megyei (fővárosi) főkapitány-jelöltekről véleményt mondjanak a megyei (fővárosi) közgyűlések, a városi kapitányok kinevezésekor pedig egyetértési jogot biztosítanak a helyi önkormányzatoknak.

A tervezett változtatások között szerepel az ún. titkos eszközök (pl. titkos kutatás, lehallgatás, levélbontás) engedélyezési rendszerének módosítása. Jelenleg az ún. különleges eszközöket a titkosszolgálatok mellett – bizonyos megszorításokkal – a bűnügyi rendőrség is alkalmazhatja – feltéve, ha erre az igazságügy-miniszter írásos engedélyt adott. A tervezet fellazítaná az engedélyezési előírásokat. Fő szabályként az igazságügy-miniszteri engedélyezést felváltaná a bírósági: a 90 napra szóló ígert a rendőrségi kérelemre a megyei bíróságok kijelölt bírái mondanák ki, a hosszabbítás joga pedig a megyei bíróságoké lenne. (Jelenleg az igazságügy-miniszter is csak 30 napra adhat ki engedélyt.) A tervezet törvényerőre emelkedése esetén lehetővé válna az is, hogy bizonyos feltételek mellett a főkapitányok mellőzzék az előzetes engedélyt. Engedély nélküli titkos kutatáshoz vagy 72 órás lehallgatáshoz már az is elég ok lenne, ha a főkapitány úgy ítéli meg, hogy az engedélyezés feltételei fennállnak, ám a „késelem veszélyeztetné az adott ügy

eredményességét”.

A rendőrség szakmai irányítója az Országos Rendőr-főkapitányság (ORFK) vezetője.

Az ORFK vezetője:

Szabó Győző (1991. szept. 15-éig),

Pintér Sándor r. vezérőrnagy

Közbiztonsági főigazgató:

Túrós András r. vezérőrnagy (1991. ápr. 1-jétől)

Bűnügyi főigazgató:

Kacziba Antal r. ezredes (1991. ápr. 1-jétől)

Szervezeti felépítés:

Az ORFK közvetlen szervezeti alárendeltségében dolgoznak a megyei (fővárosi) rendőr-főkapitányságok és a tanintézetek.

Az ORFK tagozódása:

Bűnügyi Főigazgatóság

Közbiztonsági Főigazgatóság

Területi szervei:

Repülőtéri Biztonsági Főigazgatóság

Rendőrség Különleges Szolgálat

ORFK Hivatala

Ügyeleti főosztály

A rendőrség létszáma (1991. dec. 31.): 26517 fő hivatásos

7830 fő polgári alkalmazott.

## A Magyar Köztársaság diplomáciai képviseletei (országoként)

Ország	Székhely	Rendkívüli és meghatalmazott nagykövet/főkonzul*
Afganisztán	Delhi (India)	Balogh András
Albánia	Tirana	Póka Ferenc
Algéria	Algír	Horváth Tamás
Amerikai Egyesült Államok	Washington	Tar Pál
	főkonzulátus:	
	New York	Fodor János
Angola	Luanda	Tóth Gábor
Arab Emírségek	Kuvait (Kuvait)	Gál Bálint
Argentína	Buenos Aires	Major László
Ausztrália	Canberra	Pordány László
	főkonzulátus:	
	Sydney	Varga Sándor
Ausztria	Bécs	Hunkár Dénes
Bahrein	Kuvait (Kuvait)	Gál Bálint
Banglades	Dakka	Buday István
Barbados	Caracas	Dömény János
Belgium	Brüsszel	Granasztói György

<b>Benin</b>	<b>Lagos (Nigéria)</b>	<b>Kótai Géza</b>
<b>Bissau-Guinea</b>	<b>Lisszabon (Portugália)</b>	<b>Gulyás András</b>
<b>Bolívia</b>	<b>Lima (Peru)</b>	<b>Tóth János</b>
<b>Botswana</b>	<b>Harare (Zimbabwe)</b>	<b>Gál Gáspár Tamás</b>
<b>Brazília</b>	<b>Brasília</b>	<b>Benyhe János</b>
	<b>főkonzulátus:</b>	
	<b>Sco Paolo</b>	<b>Bernád György</b>
<b>Bulgária</b>	<b>Szófia</b>	<b>Szabó Sándor</b>
<b>Burkina Faso</b>	<b>Lagos (Nigéria)</b>	<b>Kótai Géza</b>
<b>Burundi</b>	<b>Dar es Salaam (Tanzánia)</b>	<b>Zegnál János</b>
<b>Chile</b>	<b>Santiago</b>	<b>Németh Gyula</b>
<b>Ciprus</b>	<b>Nicosia</b>	<b>Uranovicz Imre</b>
<b>Comore-szigetek</b>	<b>Dar es Salaam (Tanzánia)</b>	<b>Zegnál János</b>
<b>Costa Rica</b>	<b>San José</b>	<b>Horváth Zsolt</b>
<b>Csád</b>	<b>Lagos (Nigéria)</b>	<b>Kótai Géza</b>
<b>Cseh-Szlovákia</b>	<b>Prága</b>	<b>Varga György</b>
	<b>főkonzulátus:</b>	
	<b>Pozsony</b>	<b>Boros Jenő</b>
<b>Dánia</b>	<b>Koppenhága</b>	<b>Demus László</b>
<b>Dél-afrikai Köztársaság</b>	<b>Pretoria (képviselői iroda)</b>	<b>Mohai László</b>
<b>Dominikai Köztársaság</b>	<b>Caracas (Venezuela)</b>	<b>Dömény János</b>
<b>Dzsibuti</b>	<b>Addisz-Abeba (Etiópia)</b>	<b>Róbel Sándor</b>
<b>Ecuador</b>	<b>Quito</b>	<b>Orencsák Ferenc*</b>
<b>Egyiptom</b>	<b>Kairó</b>	<b>Pereszlény Zoltán</b>
<b>Elefántcsontpart</b>	<b>Lagos (Nigéria)</b>	<b>Kótai Géza</b>
<b>Észtország</b>	<b>Helsinki (Finnország)</b>	<b>Jávorszky Béla</b>
<b>Etiópia</b>	<b>Addisz-Abeba</b>	<b>Róbel Sándor</b>
<b>Finnország</b>	<b>Helsinki</b>	<b>Jávorszky Béla</b>
<b>Franciaország</b>	<b>Párizs</b>	<b>Szávai János</b>
<b>Fülöp-szigetek</b>	<b>Manila</b>	<b>Kovács Károly</b>
<b>Gabon</b>		<b>nincs betöltve</b>
<b>Gambia</b>		<b>nincs betöltve</b>
<b>Ghána</b>	<b>Lagos (Nigéria)</b>	<b>Kótai Géza</b>
<b>Görögország</b>	<b>Athén</b>	<b>Alföldi Tádé</b>
<b>Grenada</b>	<b>Caracas (Venezuela)</b>	<b>Dömény János</b>
<b>Guinea</b>		<b>nincs betöltve</b>
<b>Guyana</b>	<b>Brasília (Brazília)</b>	<b>nincs betöltve</b>
<b>Hollandia</b>	<b>Hága</b>	<b>Csejte István</b>
<b>Honduras</b>	<b>San José (Costa Rica)</b>	<b>Horváth Zsolt</b>
<b>India</b>	<b>Delhi</b>	<b>Balogh András</b>
<b>Indonézia</b>	<b>Dzsakarta</b>	<b>Debreceni István</b>
<b>Irak</b>	<b>Bagdad</b>	<b>nincs betöltve</b>

<b>Irán</b>	<b>Teherán</b>	<b>Pálmai Géza</b>
<b>Írország</b>	<b>Dublin</b>	<b>Pataki István</b>
<b>Izland</b>	<b>Stockholm (Svédország)</b>	<b>Hajdú András</b>
<b>Izrael</b>	<b>Tel-Aviv</b>	<b>Görög János</b>
<b>Jamaica</b>	<b>Mexikóváros (Mexikó)</b>	<b>Koppányi Vilmos</b>
<b>Japán</b>	<b>Tokió</b>	<b>Forgács András</b>
<b>Jemen</b>	<b>Szanaa</b>	<b>Bayer Mihály</b>
<b>Jordánia</b>	<b>Damaszkusz (Szíria)</b>	<b>Kádár László</b>
<b>Jugoszlávia</b>	<b>Belgrád</b>	<b>Ószi István</b>
	<b>főkonzulátus:</b>	
	<b>Zágráb</b>	<b>Bagi Gábor</b>
<b>Kambodzsa</b>	<b>Phnom Penh</b>	<b>Tamás Lajos</b>
<b>Kamerun</b>	<b>Lagos (Nigéria)</b>	<b>Kótai Géza</b>
<b>Kanada</b>	<b>Ottawa</b>	<b>Kulcsár Kálmán</b>
	<b>főkontulátus:</b>	
	<b>Montreal</b>	<b>Szuhay Lajos</b>
	<b>Toronto</b>	<b>Simák Pál</b>
<b>Kenya</b>	<b>Addisz-Abeba (Etiópia)</b>	<b>Róbel Sándor</b>
<b>Kína</b>	<b>Peking</b>	<b>Németh Iván</b>
	<b>főkonzulátus:</b>	
	<b>Sanghaj</b>	<b>nincs betöltve</b>
<b>Kolumbia</b>	<b>Bogotá</b>	<b>Kóczyán Vince</b>
<b>Kongó</b>	<b>Luanda (Angola)</b>	<b>Tóth Gábor</b>
<b>Dél-Korea</b>	<b>Szöul</b>	<b>Etre Sándor</b>
<b>Korea</b>	<b>Phenjan</b>	<b>Pataki Sándor*</b>
<b>Kuba</b>	<b>Havanna</b>	<b>Bardócz Béla</b>
<b>Kuvait</b>	<b>Kuvait</b>	<b>Gál Bálint</b>
<b>Laosz</b>	<b>Bangkok (Thaiföld)</b>	<b>Trunk Péter</b>
<b>Lengyelország</b>	<b>Varsó</b>	<b>Engelmayer Ákos</b>
<b>Lesotho</b>	<b>Harare (Zimbabwe)</b>	<b>Gál Gáspár Tamás</b>
<b>Lettország</b>	<b>Helsinki (Finnország)</b>	<b>Jávorszky Béla</b>
<b>Libanon</b>	<b>Bejrút</b>	<b>Tevényi János</b>
<b>Libéria</b>	<b>Lagos (Nigéria)</b>	<b>Kótai Géza</b>
<b>Líbia</b>	<b>Tripoli</b>	<b>Fehérvári László</b>
<b>Litvánia</b>	<b>Helsinki (Finnország)</b>	<b>Jávorszky Béla</b>
<b>Luxemburg</b>	<b>Brüsszel (Belgium)</b>	<b>Granasztói György</b>
<b>Madagaszkár</b>	<b>Addisz-Abeba (Etiópia)</b>	<b>Róbel Sándor</b>
<b>Malaysia</b>	<b>Kuala Lumpur</b>	<b>Jolsvai Sándor</b>
<b>Malawi</b>	<b>Maputo (Mozambik)</b>	<b>Terjék Mihály</b>
<b>Maldív-szigetek</b>	<b>Delhi (India)</b>	<b>Balogh András</b>
<b>Mali</b>		<b>nincs betöltve</b>
<b>Málta</b>	<b>Róma (Olaszország)</b>	<b>Misur György</b>

<b>Marokkó</b>	<b>Rabat</b>	<b>Bényei Béla</b>
	<b>főkonzulátus:</b>	
	<b>Casablanca</b>	<b>Bethlen József</b>
<b>Mauritánia</b>	<b>Tunisz (Tunézia)</b>	<b>Pamuk Sándor</b>
<b>Mauritius</b>		<b>nincs betöltve</b>
<b>Mexikó</b>	<b>Mexikóváros</b>	<b>Koppányi Vilmos</b>
<b>Mongólia</b>	<b>Ulánbátor</b>	<b>Jankovits Miklós</b>
<b>Mozambik</b>	<b>Maputo</b>	<b>Terjék Mihály</b>
<b>Myanmari Unió</b>	<b>Delhi (India)</b>	<b>Balogh András</b>
<b>Nagy-Britannia</b>	<b>London</b>	<b>Antalpéter Tibor</b>
<b>Namibia</b>	<b>Harare (Zimbabwe)</b>	<b>Gál Gáspár Tamás</b>
<b>Németország</b>	<b>Bonn</b>	<b>Csenget-Zalán Attila</b>
	<b>főkonzulátus:</b>	
	<b>München</b>	<b>Gresznáryk Pál</b>
<b>Nepál</b>	<b>Delhi (India)</b>	<b>Balogh András</b>
<b>Nicaragua</b>	<b>San José (Costa Rica)</b>	<b>Horváth Zsolt</b>
<b>Niger</b>	<b>Lagos (Nigéria)</b>	<b>Kótai Géza</b>
<b>Nigéria</b>	<b>Lagos</b>	<b>Kótai Géza</b>
<b>Norvégia</b>	<b>Oslo</b>	<b>Nagy Gábor</b>
<b>Olaszország</b>	<b>Róma</b>	<b>Szörényi László</b>
<b>Omán</b>	<b>Maszkat</b>	<b>nincs betöltve</b>
<b>Pakisztán</b>	<b>Islamabad</b>	<b>Dallos András</b>
<b>Palesztina</b>	<b>Tunisz (Tunézia)</b>	<b>Pamuk Sándor</b>
<b>Panama</b>	<b>San José (Costa Rica)</b>	<b>Horváth Zsolt</b>
<b>Peru</b>	<b>Lima</b>	<b>Tóth János</b>
<b>Portugália</b>	<b>Lisszabon</b>	<b>Gulyás András</b>
<b>Románia</b>	<b>Bukarest</b>	<b>Rudas Ernő</b>
<b>Ruanda</b>	<b>Dar es Salaam (Tanzánia)</b>	<b>Zegnál János</b>
<b>San Marino</b>	<b>főkonzulátus:</b>	<b>Kovács István</b>
<b>Sáo Tomé és Príncipe</b>	<b>Luanda (Angola)</b>	<b>Tóth Gábor</b>
<b>Seychelle-szigetek</b>	<b>Dar es Salaam (Tanzánia)</b>	<b>Zegnál János</b>
<b>Sierra Leone</b>	<b>Lagos (Nigéria)</b>	<b>Kótai Géza</b>
<b>Spanyolország</b>	<b>Madrid</b>	<b>Gecse Attila</b>
<b>Srí Lanka</b>	<b>Delhi (India)</b>	<b>Balogh András</b>
<b>Suriname</b>	<b>Brasília (Brazília)</b>	<b>Benyhe János</b>
<b>Svájc</b>	<b>Bern</b>	<b>Ódor László</b>
<b>Svédország</b>	<b>Stockholm</b>	<b>Hajdú András</b>
<b>Szenegál</b>	<b>Tunisz (Tunézia)</b>	<b>Pamuk Sándor</b>
<b>Szingapúr</b>	<b>Dzsakarta (Indonézia)</b>	<b>Debreceni István</b>
<b>Szíria</b>	<b>Damaszkusz</b>	<b>Kádár László</b>
<b>Szomália</b>	<b>Dar es Salaam (Tanzánia)</b>	<b>Zegnál János</b>
<b>Szovjetunió</b>	<b>Moszkva</b>	<b>Györke Sándor</b>

	<b>főkonzulátus:</b>	
	<b>Kijev</b>	<b>Páldi András</b>
	<b>Szentpétervár</b>	<b>Varga István</b>
<b>Szudán</b>	<b>Kairó (Egyiptom)</b>	<b>Pereszlényi Zoltán</b>
<b>Szváziföld</b>	<b>Harare (Zimbabwe)</b>	<b>Gál Gáspár Tamás</b>
<b>Tanzánia</b>	<b>Dar es Salaam</b>	<b>Zegnál János</b>
<b>Thaiföld</b>	<b>Bangkok</b>	<b>Trunk Péter</b>
<b>Togo</b>	<b>Lagos (Nigéria)</b>	<b>Kótai Géza</b>
<b>Törökország</b>	<b>Ankara</b>	<b>Gyenis Jenő</b>
	<b>főkonzulátus:</b>	
	<b>Isztambul</b>	<b>Torma József</b>
<b>Trinidad és Tobago</b>	<b>Caracas (Venezuela)</b>	<b>Dömény János</b>
<b>Tunézia</b>	<b>Tunisz</b>	<b>Pamuk Sándor</b>
<b>Uganda</b>	<b>Addisz-Abeba (Etiópia)</b>	<b>Róbel Sándor</b>
<b>Új-Zéland</b>	<b>Canberra (Ausztrália)</b>	<b>Porlány László</b>
<b>Uruguay</b>	<b>Montevideo</b>	<b>Szabó Béla</b>
<b>Vatikán</b>	<b>Vatikánváros</b>	<b>Keresztes Sándor</b>
<b>Venezuela</b>	<b>Caracas</b>	<b>Dömény János</b>
<b>Vietnam</b>	<b>Hanoi</b>	<b>Tóth Raymund</b>
	<b>főkonzulátus:</b>	
	<b>Ho Si Minh</b>	<b>Kalmár László</b>
<b>Zambia</b>	<b>Harare (Zimbabwe)</b>	<b>Gál Gáspár Tamás</b>
<b>Zimbabwe</b>	<b>Harare</b>	<b>Gál Gáspár Tamás</b>
<b>Zöld-foki Köztársaság</b>	<b>Lisszabon (Portugália)</b>	<b>Gulyás András</b>

\* Ideiglenes ügyvivő.

## A Magyar Köztársaság diplomáciai képviseletei a nemzetközi szervezeteknél

Szervezet	Székhely	Rendkívüli és meghatalmazott nagykövet
<b>Európai Közösségek</b>	<b>Brüsszel (Belgium)</b>	<b>Szász Iván</b>
<b>Egyesült Nemzetek Szervezete</b>	<b>New York (Egyesült Államok)</b>	<b>Erdős André</b>
	<b>Genf (Svájc)</b>	<b>Tóth Tibor</b>
	<b>Bécs (Ausztria)</b>	<b>Cserveny Vilmos</b>
<b>Európa Tanács</b>	<b>Strasbourg (Franciaország)</b>	<b>Rakovszky András</b>
<b>UNESCO</b>	<b>Párizs (Franciaország)</b>	<b>Szávai János</b>

## Pártok

### *Magyarországon nyilvántartott pártok\*, 1991*

A párt neve	Székhely
Agrárszövetség	Budapest
Általános Párt	Budapest
Átalakulás Mag	Budapest
Baloldali Revízió Pártja	Budapest
Demokrata Koalíció	Budapest
Demokrata Nyugdíjasok Pártja	Eger
Erdélyi Magyarok Magyarországi Pártja	Miskolc
Fiatal Demokraták Szövetsége	Budapest
Független Kiszgazda-, Földmunkás- és Polgári Párt	Budapest
Független Köztársasági Párt	Budapest
Független Magyar Demokrata Párt	Budapest
Független Magyar Munkáspárt	Székesfehérvár
Független Szociáldemokrata Párt	Budapest
Halmozottan Hátrányos Helyzetűek Pártja	Budapest
Haza Párt	Budapest
Katolikus Néppárt	Budapest
Kelet Népe Párt – Kereszténydemokraták	Budapest
Kereszténydemokrata Néppárt	Budapest
Kereszténydemokraták Lajosmizsei Egyesülete	Lajosmizse
Kisnyugdíjasok Pártja	Budapest
Liberális Polgári Szövetség	Budapest
Magyar Demokrata Fórum	Budapest
Magyar Demokrata Keresztény Párt	Miskolc
Magyar Dolgozók Demokratikus Centrum Pártja	Tápiószele
Magyar Egészség Párt	Budapest
Magyar Egészségvédők Pártja	Pécs
Magyar Humanisták Pártja	Kaposvár
Magyar Ipari Egység Párt	Budapest
Magyar Legitimista Párt	Budapest
Magyar Liberális Néppárt	Budapest
Magyar Liberális Párt	Budapest
Magyar Nemzeti Párt	Budapest
Magyar Néppárt – Nemzeti Parasztpárt	Budapest
Magyar Október Párt	Budapest
Magyar Párt	Budapest
Magyar Radikális Párt	Budapest



Magyar Realista Mozgalom	Budapest
Magyar Republikánus Párt	Budapest
Magyar Republikánus Párt Győr Városi Szervezete	Győr
Magyar Szabadságpárti Szövetség	Budapest
Magyar Szocialista Munkáspárt	Budapest
Magyar Szocialista Párt	Budapest
Magyar Szövetségi Nemzeti Párt	Székesfehérvár
Magyarországi Cigányok Szociáldemokrata Pártja	Budapest
Magyarországi Kommunisták Pártja	Budapest
Magyarországi Regionális Zöld Párt	Debrecen
Magyarországi Szociáldemokrata Párt	Budapest
Magyarországi Szövetkezeti és Agrárpárt	Gyöngyös
Magyarországi Zöld Párt	Budapest
Május 1. Társaság	Budapest
Nemzeti Kisgazda- és Polgári Párt	Szeged
Nemzeti Radikális Egység	Győr
Nemzeti Újjáépítés Pártja	Budapest
Népakarát Párt	Dunaharaszti
Nyugdíjasok Pártja	Budapest
56-os Párt	Győr
Radikális Fiatalok Szövetsége	Budapest
Republikánus Fiatalok Pártja	Budapest
Republikánus Nemzeti Párt	Budapest
Segítség Párt	Pécs
Szabad Demokraták Szövetsége	Budapest
Szabadságpárt	Budapest
Szegények és Kiszolgáltatottak Szövetsége	Budapest
Szociáldemokrata Párt	Budapest
Természet- és Társadalomvédők Szövetsége	Budapest
Új Demokrata Párt 1990.	Miskolc
Új Magyarországot Építők Pártja	Budapest
Vidéki Magyarorszáért Párt	Tiszacsege
Voks Humana Mozgalom	Budapest

\* a Állami Számvevőszék 1991-es zárólistája alapján, 1991. ápr. 11-i állapot szerint.

### ***Szabálytalanul társadalmi szervezetté alakult pártok\****

Cigányok Igazság Pártja	Magyarországi Cigányok Pártja
Kereszténydemokraták Szövetsége	Politikai Foglyok Szövetsége
Magyar Függetlenségi Párt	Szentkorona Társaság

\* A párttörvény alapján átalakulás előtt el kellett volna számolni a vagyonukkal.

## ***Neve ellenére nem pártként van nyilvántartva***

Szövetség a Faluért-Vidékért Választási Párt

### ***Parlamenti pártok***

**Magyar Demokrata Fórum**

**1027 Budapest, Bem tér 3.**

**Országos Elnökség: 21 fő**

**Elnök: Antall József**

**Ügyvezető elnök: Für Lajos**

**Alelnökök: Csurka István**

**Farkas Gabriella**

**Furmann Imre**

**Lezsák Sándor**

**Medgyasszay László**

**Szabó Tamás**

**Tagok:\* Bethlen István**

**Bogárdi Zoltán**

**Csoóri Sándor**

**Greza István**

**Horváth Balázs**

**Jeszzenszky Géza**

**Kónya Imre**

**Nahimi Péter**

**Roszik Gábor**

**Szabad György**

**Szabó István**

**Széles Gábor**

**Zacsek Gyula**

**Országos Választmány: 88 fő**

**Állandó ügyvivők: Csáky András**

**Janek László**

**Kissunyi István**

**Salamon Konrád**

**Selley Aba**

**Székelyhidi Ágoston**

**Varga István**

**Wéber János**

**Parlamenti képviselők száma:162 fő**

**Frakcióvezető: Kónya Imre**

**Az MDF miniszterei és államtitkárai**

**Antall József miniszterelnök**

**Andrásfalvy Bertalan művelődési és közoktatási miniszter**

**Balsai István igazságügy-miniszter**

**Botos Katalin tárca nélküli miniszter**

**Für Lajos honvédelmi miniszter**

**Horváth Balázs tárca nélküli miniszter**

**Jeszzenszky Géza külügyminiszter**

**Keresztes K. Sándor környezetvédelmi és területfejlesztési miniszter**

Siklós Csaba közlekedési, hírközlési és vízügyi miniszter  
Szabó Iván ipari és kereskedelmi miniszter  
Bogár László, a Nemzetközi Gazdasági Kapcsolatok Minisztériuma politikai államtitkára  
Entz Géza, a Miniszterelnöki Hivatal politikai államtitkára  
Katona Tamás, a Külügyminisztérium politikai államtitkára  
Kelemen András, a Népjóléti Minisztérium politikai államtitkára  
Raffay Ernő, a Honvédelmi Minisztérium politikai államtitkára  
Sárossy László, a Földművelésügyi Minisztérium politikai államtitkára  
Taglétszám: 30 ezer fő  
Helyi szervezetek száma: 813  
Költségvetési támogatás 1991-ben: 158,4 M Ft

Szabad Demokraták Szövetsége  
1051 Budapest, Mérleg u. 6.  
Az SZDSZ vezetői: 10 fő  
Elnök: Tölgyessy Péter  
Ügyvivők: Béki Gabriella  
Dornbach Alajos  
Juhász Pál  
Kádár Péter  
Kiss Róbert  
Mécs Imre  
Podkoniczky István  
Solt Otília  
Szabó Béla István  
Országos Tanács: 96 fő  
Parlamenti képviselők száma: 88 fő  
Frakcióvezető: Tardos Márton  
Taglétszám: 32352 fő (1991. dec. 31.)  
Helyi szervezetek száma: 885  
Költségvetési támogatás 1991-ben: 146 M Ft

Független Kisgazda-, Földmunkás- és Polgári Párt  
1125 Budapest, Szoboszlai u. 2–4.  
Országos Elnökség:<sup>lxvii.\*</sup> 12 fő  
Elnök: Torgyán József  
Főtitkár: Németh Béla  
Alelnökök: Cseh Sándor  
Gerbovits Jenő  
Kávássy Sándor  
Simon Tamásné  
Főtitkárhelyettes: Gyimóti Géza  
Pártigazgató: Bölöni Benedek  
Pártfőügyész: Bernáth Balázs  
Országos Fegyelmi Bizottság elnöke: Görgey Géza  
Országos Vezetőség: 56 fő  
Országos Nagyválasztmány: 400 küldött (Minden 150 fő után 1 küldött)  
Parlamenti képviselők száma: 45  
Frakcióvezetők: Ugrin Emese (12 fő)  
Pásztor Gyula (33 fő)

Taglétszám: 60000 fő  
Helyi szervezetek száma: 1637  
Költségvetési támogatás 1991-ben: 87 M Ft  
A FKgP miniszterei és államtitkárai  
Gergátz Elemér földművelésügyi miniszter  
Kiss Gyula munkaügyi miniszter  
Nagy Ferenc József tárca nélküli miniszter  
Bárdos Balázs, a Miniszterelnöki Hivatal politikai államtitkára  
Morvai István, a Belügyminisztérium politikai államtitkára  
Pohankovics István, az Ipari Minisztérium politikai államtitkára  
Rajkai Zsolt, a Közlekedési Minisztérium politikai államtitkára  
Tarján Lászlóné, a Környezetvédelmi Minisztérium politikai államtitkára

**Magyar Szocialista Párt**  
1981 Budapest, Köztársaság tér 26.  
Országos Elnökség: 13 fő  
Elnök: Horn Gyula  
Ügyvezető alelnök: Szekeres Imre  
Alelnök: Jánosi György  
Ügyvivők: Baja Ferenc  
Csintalan Sándor  
Kovács László  
Tóth András  
Tagok:<sup>lxviii</sup>\* Gál Zoltán  
Géczi József  
Kósa Ferenc  
Ifj. Marosán György  
Szabó Lajos Mátyás  
Vargáné Kerékgyártó Ildikó  
Országos választmány: 86 fő  
Elnök: Vitányi Iván  
Országos Ellenőrző Bizottság: 23 fő  
Elnök: Balogh Sándor  
Központi Pénzügyi Ellenőrző Bizottság: 7 fő  
Elnök: Szántai Sárközi Ambrus  
Parlamenti képviselők száma: 33  
Frakcióvezető: Gál Zoltán  
Taglétszám: 40000 fő  
Területi szövetségek száma: 22 (19 megye, Budapest, Dunaújváros, Kecskemét)  
Helyi pártszervezetek száma: 340  
Költségvetési támogatás 1991-ben: 84 M Ft.

**Fiatal Demokraták Szövetsége**  
1062 Budapest, Lendvay u. 28.  
Országos Választmány: 13 fő  
Tagjai: Bankós Andrea  
Bencze B. György  
Drahos Péter  
Fodor Gábor  
Fürjes Balázs

**Lippai Pál**  
**Medgyesy Balázs**  
**Módos Márton**  
**Németh László Ákos**  
**Németh Zsolt**  
**Orbán Viktor**  
**Tirts Tamás**  
**Vas József**  
**Országos Tanács (OT): 46 fő**  
**OT Elnökség tagjai: Balla György**  
**Becker Zsuzsa**  
**R. Németh Zsolt**  
**Tedás Zoltán**  
**Varga Mihály**  
**Parlamenti képviselők száma: 22**  
**Frakcióvezető: Orbán Viktor**  
**Taglétszám: 13500**  
**Helyi szervezetek száma: 468**  
**Költségvetési támogatás 1991-ben: 64,4 M Ft.**

**Kereszténydemokrata Néppárt**  
**1126 Budapest, Nagy Jenő u. 5.**  
**Elnökség: 7 fő**  
**Tagjai:**  
**Elnök: Surján László**  
**Elnökhelyettes: Varga László**  
**Alelnökök: Füzessy Tibor**  
**Farkas Géza**  
**Hasznos Miklós**  
**Pálos Miklós**  
**Szilágyiné Császár Terézia**  
**Kereszténydemokrata miniszterek és államtitkárok:**  
**Surján László népjóléti miniszter**  
**Isépy Tamás igazságügyi államtitkár**  
**Lukáts Miklós, a Miniszterelnöki Hivatal politikai államtitkára**  
**Pálos Miklós, a Miniszterelnöki Hivatal politikai államtitkára**  
**Parlamenti képviselők száma: 21 fő**  
**Frakcióvezető: Füzessy Tibor**  
**Taglétszám: 17380**  
**Helyi szervezetek száma: 663**  
**Költségvetési támogatás 1991-ben: 59,3 M Ft**

### ***A jelentősebb pártok\* 1990-es pénzügyi mérlege (ezer Ft)***

Párt	Összes bevétel	Ebből	Összes
állami támogatás	tagdíj		
Magyar Demokrata Fórum	320135	143272	14035

Szabad Demokraták Szövetsége	224808	132330	11323	
Független Kisgazdapárt	96498	83516	6407	
Magyar Szocialista Párt	297810	71677	27803	
Fiatalkorú Demokraták Szövetsége	76380	64003	229	
Kereszténydemokrata Néppárt	59875	52675	1501	
Magyar Szocialista Munkáspárt	67733	46252	11645	
Magyarországi Szociáldemokrata Párt	37756	27670	306	
Agrárszövetség	74400	45123	42	
Vállalkozók Pártja (Liberális Polgári Szövetség)	25324	20888	1123	
Hazafias Választási Koalíció (Demokrata Koalíció)	25863	20009	15	

\* Az 1990. márc.-i választáson legalább 1%-ot elért pártok (illetve jogutódai).

### ***Pártok állami támogatása, 1992 (M Ft)***

Parlamenti képvisellel rendelkező pártok	
Magyar Demokrata Fórum	203,7
Szabad Demokraták Szövetsége	188,0
Független Kisgazda, Földmunkás és Polgári Párt	112,8
Magyar Szocialista Párt	108,0
Fiatalkorú Demokraták Szövetsége	82,8
Kereszténydemokrata Néppárt	76,3
Agrárszövetség	54,3
Parlamenti képvisellel nem rendelkező pártok	
Magyar Szocialista Munkáspárt	22,9
Magyarországi Szociáldemokrata Párt	20,2
Hazafias Választási Koalíció (Demokrata Koalíció)	18,4
Vállalkozók pártja (Liberális Polgári Szövetség)	12,6

\* Költségvetési előirányzat

## **Szakszervezeti törvények**

1991. júl. 12-én 2 szakszervezeti törvényt hozott a parlament. A szakszervezeti vagyonvédelmi törvény – hivatkozva arra, hogy „az elmúlt társadalmi rendszerben hozott döntések következtében tisztázatlanná váltak a munkavállalói érdekképviseleti és érdekvédelmi szervezetek vagyoni viszonyai” – vagyonelszámolásra kötelezte a szakszervezeteket. (Szakszervezeten kell érteni olyan érdek-képviseleti szervezetet – elnevezésétől függetlenül –, amely az 1989. évi II. törvény, az egyesülési törvény alapján jött létre.) A bevallásnak ki kellett terjednie az ingatlanok mellett a 200 ezer Ft-nál nagyobb értékű állóeszközökre, a védett műalkotásokra, a gazdasági érdekeltségekre, az értékpapírokra, bankszámlákra és készpénzre, valamint az alapítványba bevitt vagyona. A bevallásokat aug. végéig kellett benyújtani az Állami Számvevőszékhez (ÁSZ), amely nov. végén

számolt be az Országgyűlésnek. Mivel a szakszervezetek egy része a belügyeibe való illetéktelen beavatkozásnak tekintette a törvényt, s jogtalannak ítélte a kötelező vagyonbevallást, teljes körű felmérésre nem lehetett számítani. Nov. végéig végül is 1907 szakszervezeti vagyonbevallás érkezett az ÁSZ-hoz, ám ezekből legfeljebb becsülni lehet, hogy mekkora valójában a magyar dolgozói képviseletek összvagyon. A bevallásokból ugyanis csak 1683 volt hiteles, ráadásul nagyon sok szakszervezet, ill. szövetség – az élen a legnagyobb érdekvédelmi konföderációval, a Magyar Szakszervezetek Országos Szövetségével (MSZOSZ) – be sem küldte a vagyonáról készített mérleget. Az ÁSZ számítása szerint az 1907 bevallás fele-kétharmada annak, amit a törvény alapján várni lehetett. (Magyarországon nincs pontos nyilvántartás a szakszervezetekről, számukat 800–900-ra becsülik, ezek egy része azonban „együzeses”. A vagyonbevallások száma azért ilyen nagy, mert a szövetségek helyi csoportjai gyakran külön-külön számoltak el.)

Az összesítésből kitűnik, hogy a magyar munkavállalói érdekképviseleteknek általában nincs jelentős vagyona. Valószínű azonban, hogy a tehetősebb szervezetek be sem adták a bevallást, így fordulhatott elő, hogy az 1991. júl.-ra vonatkozó összesítés 8,8 milliárd Ft értékű összvagyonról rögzít, miközben pl. tudott, hogy 1990. febr.-ban az MSZOSZ-előd SZOT vagyona – a tagszövetségek nélkül is – 2,4 milliárd Ft körül mozgott. A vagyonelszámoltatás érdekessége egyébként, hogy az ÁSZ nem fogadta el hitelesnek a Palkovics Imre vezette Munkástanácsok Országos Szövetsége (MOSZ) bevallását, pedig a MOSZ-elnök – mint MDF-képviselő – a vagyonelszámoltatási törvény egyik előterjesztője volt.

A vagyonvédelmi törvény a szakszervezeti vagyon jelentős részére elidegenítési, ill. részben terhelési tilalmat vezetett be. Ennek feloldását egy új szervezetre, a különböző érdekvédelmi szervezetek képviselőiből létrehozott szakszervezeti Vagyont Ideiglenesen Kezelő Szervezetre (VIKSZ) bízta. A VIKSZ tevékenységét a törvény szerint 4 tagú igazgatótanács irányítja, amelynek tagjai az MSZOSZ, a MOSZ, a Független Szakszervezetek Demokratikus Ligája egy-egy képviselője, valamint az Érdekegyeztető Tanácsban képviselt többi szakszervezeti szövetség közös képviselője. A VIKSZ munkáját kezdettől fogva bojkottálja az MSZOSZ, s miután az „egyéb” kategóriába sorolt szakszervezetek képviselője is elmaradt az igazgatótanács üléseiről, az hónapokon át lényegében határozatképtelen volt. Ezért a törvényhozás nov. 19-én módosította a vagyonvédelmi törvényt: nov. 29-étől az igazgatótanács határozatképességéhez már 2 tag jelenléte is elegendő (egyben kimondták azt is, hogy a VIKSZ jogi személy). A vagyonvédelmi törvény szerint a szakszervezeti vagyon használatának ideiglenes megosztása a hatálybalépést követő 1 éven belül – tehát 1992. júl. 17-éig – megtartandó „szakszervezetek közötti választáson elért támogatottság alapján történik”. A végleges vagyonmegosztásról külön törvény rendelkezik majd.

1991. aug. 17-i hatállyal a parlament az ún. tagdíjfizetési törvénnyel megszüntette a „levonásos” tagdíjfizetési rendet. Ezt egy SZOT-határozat alapján 1988. jan.1-jén vezették be, s lényegében azt jelentette, hogy a tagbélyeg megszűnt, és egy írásbeli nyilatkozat alapján a munkáltató vonta le és utalta át a szakszervezeti tagdíjat. Az új törvény a korábbi munkavállalói nyilatkozatokat érvénytelennek minősítette, ám lehetővé tette, hogy új – már e törvényen alapuló – felhatalmazást adjanak a dolgozók munkáltatójuknak a tagdíjlevonásra. A szakszervezetek egy része – így pl. az MSZOSZ – ezt lényegében választásnak fogta fel, hiszen a munkavállalónak döntenie kellett, hogy melyik szakszervezet számlájára utalják át a tagdíját.

### ***A magyar szakszervezetek által bevallott vagyon\* (M Ft)***

	1991. jan. 1.	1991. júl. 17.
Ingatlanok	2689,6	4162,2
Állóeszközök és védett műalkotások	716,5	1016,5
A szakszervezet részvételével működő gazdálkodó szervezet vagyoni betéte	0,2	0,3

Értékpapírok	2667,5	2637,7
Pénzforgalom (készpénz, betét)	703,9	581,6
Alapítványba bevitt vagyon	170,7	184,0
Összesen	6948,4	8852,3

\* Az Állami Számvevőszékhez beérkezett 1907 vagyonelszámolás alapján.

## **Az Érdekegyeztető Tanácsban (ÉT) képviselt szakszervezeti tömörülések becsült taglétszáma és vezetőik**

Szakszervezetek	A szakszervezetek önmagukról közölt létszáma		
1990 végén	1991 végén		
Autonóm Szakszervezetek	374197	350000	Főcze L.
Értelmiségi Szakszervezeti Tömörülés	63218	90000	Kis Papp László
Független Szakszervezetek Demokratikus Ligája	130000	250–300000	Forgács
Magyar Szakszervezetek Országos Szövetsége	2682753	2000000*	Nagy S.
Munkástanácsok Országos Szövetsége	106000	45000	Palkovics
Szakszervezetek Együttműködési Fóruma	557295	750000	Szabó Endre
Szolidaritás Szakszervezeti Munkásszövetség	75000	150000	Bátonyi S.
Összesen	3988463		

\* 1100000 azok száma, akik úgy nyilatkoztak hogy tagdíjakat – az MSZOSZ-hez tartozó szervezetek javára – automatikusan levonhatják a fizetésükből.

## **Magyarországon bejegyzett egyházak**

Az Üdvhadsereg Szabadegyház – Magyarország

Budapest, 1068 Dózsa György út 84/A.

Biblia Szól Gyülekezet

Budapest, 1125 Rézsű u. 71.

Budai Görögkeleti Szerb Egyház

Budapest, 1052 Váci u. 66.

Buddhista Misszió

Budapest, 1221 Alkotmány u. 83.

Evangéliumi Pünkösdi Közösség

Budapest, 1143 Gizella út 37.

Evangéliumi Szabad Eklézsia

Budapest, 1012 Vérmező u. 6.

Élő Isten Gyülekezete

Budapest, 1085 Somogyi B. u. 31.

H. N. Adventista Egyház

Budapest, 1062 Székely B. u. 13.

Hit Gyülekezete

Budapest, 1052 Párisi u. 3.

Isten Egyháza



Budapest, 1155 Óda u. 16.  
Isten Gyülekezete Misszió  
Csetény, 8417 Petőfi u. 165.  
Jézus Krisztus Mai Szentjei Egyháza (Mormon egyház)  
Budapest, 1021 Húvösvölgyi út 94.  
Krisztus Követői  
Szeged, 6721 Pusztaszeri u.14.  
Krisztusban Hívó Nazarénus Gyülekezet  
Hódmezővásárhely, 6800 Klauzál u. 37.  
Magyar Iszlám Közösség  
Budapest, 1399 Pf. 701/248.  
Magyar Katolikus Egyház  
Esztergom, 2501 Pf. 25.  
Területi felépítés  
Érsekségek  
Esztergomi Főegyházmegye  
Esztergom, 2500 Pf. 25.  
Egri Főegyházmegye  
Eger, 3301 Széchenyi u. 1.  
Kalocsai Főegyházmegye  
Kalocsa, 6301 Pf. 29.  
Püspökségek  
Szeged-Csanádi Egyházmegye  
Szeged, 6720 Aradi vértanúk tere 2.  
Győri Egyházmegye  
Győr, 9021 Káptalandomb 1.  
Pécsi Egyházmegye  
Pécs, 7624 Szent István tér 23.  
Székesfehérvári Egyházmegye  
Székesfehérvár, 8000 Arany J. u. 9.  
Szombathelyi Egyházmegye  
Szombathely, 9701 Berzsenyi D. tér 3.  
Váci Egyházmegye  
Vác, 2601 Migazzi Kristóf tér 1.  
Veszprémi Egyházmegye  
Veszprém, 8200 Vár u. 16. Pf. 109.  
Hajdúdorogi Görög Katolikus Egyházmegye  
Nyíregyháza, 4401 Bethlen G. u. 5.  
Miskolci Görög Katolikus Apostoli Exarchátus  
Muzsony, 3744 Ady E. u. 8.  
Magyar Bencés Kongregáció  
Pannonhalma, 9090 Vár u. 1.  
Magyar Katolikus Püspöki Konferencia  
Budapest, 1053 Ferenciek tere 4–8. III. lh. I. 8.  
Magyar Ortodox Egyház  
Budapest, 1052 Petőfi tér 2.  
Magyarországi Arany Rózsakereszt Vallásközössége  
Budapest, 1034 Szőlő u. 23.  
Magyarországi Baptista Egyház  
Budapest, 1062 Aradi u. 48.  
Magyarországi Csan Buddhista Közösség

Budapest, 1092 Ráday u. 43–45.  
Magyarországi Evangélikus Egyház  
Budapest, 1088 Puskin u. 12.  
Területi felépítés  
Déli Egyházkerület  
Budapest, 1088 Puskin u. 12.  
Északi Egyházkerület  
Budapest, 1085 Üllői út 24.  
Országos Egyház Irodája  
Budapest, 1085 Üllői út 24.  
Magyarországi Evangéliumi Testvérközösség  
Nyíregyháza, 4400 Bessenyei tér 10.  
Magyarországi Jehova Tanúi  
Budapest, 1162 Cserkút u. 17/B.  
Magyarországi Karma-Kagyüpa Közösség  
Budapest, 1039 Hunyadi u. 45.  
Magyarországi Keresztyén Testvér Gyülekezetek Képviselője  
Budapest, 1066 Ó u. 16.  
Magyarországi Késői Eső Gyülekezet  
Érd, 2030 Kálmán u. 18.  
Magyarországi Krisna-tudatú Hívők Közössége  
Budapest, 1028 Remete u. 77.  
Magyarországi Metodista Egyház  
Budapest, 1068 Felső erdősor 5.  
Magyarországi Református Egyház  
Budapest, 1146 Abonyi u. 21.  
Területi felépítés  
Dumamelléki Egyházkerület  
Budapest, 1092 Ráday u. 28.  
Tiszántúli Egyházkerület  
Debrecen, 4026 Kálvin tér 17.  
Dunántúli Egyházkerület  
Veszprém, 8200 Dózsa Gy. u. 26.  
Tiszaninnyi Egyházkerület  
Miskolc, 3501 Kossuth u.17.  
Magyarországi Református Egyház Zsinatának Irodája  
Budapest, 1146 Abonyi u. 21.  
Magyarországi Román Ortodox Egyház  
Gyula, 5700 Gróza park 2.  
Magyarországi Szabadkeresztyén Gyülekezet  
Budapest, 1146 Thököly út 167.  
Magyarországi Új Apostoli Egyház  
Budapest, 1196 Hüllay Jenő u. 89.  
Magyarországi Unitárius Egyház  
Budapest, 1055 Nagy I. u. 4.  
Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége  
Budapest, 1075 Síp u. 12.  
Megújulás Imacsoport Missziós Gyülekezet  
Budapest, 1024 Keleti K. u. 42/A fszt. 3.  
Őskeresztyén Apostoli Egyház  
Budapest, 1016 Dezső u. 12/B.

**Teljes Evangéliumi Keresztyén Közösség MAHANAIM Gyülekezet  
Budapest, 1444 Pf. 235.**

## ***Magyarországi szerzetesrendek***

**Angolkisasszonyok**

**Budapest, 1051 Alpári Gy. u. 2. II. 12.**

**Annunciáta Nővérek**

**Budapest, 1115 Bartók B. út 87. fszt. 1.**

**Assisi Szent Ferenc Leányai**

**Budapest, 1015 Batthyány u. 31.**

**Árpádházi Szent Margitról Nevezett Szent Domonkos Rendi Nővérek Apostoli Kongregációja**

**Szombathely, 9700 Petőfi u. 39.**

**Betegápoló Irgalmas Rend**

**Pécs, 7621 Széchenyi tér 5.**

**Ciszterci Női Szerzetesrend**

**Kismaros, 2623 Pf. 10.**

**Ciszterci Nővérek**

**Érdliget, 2030 Tárnok u. 9.**

**Ciszterci Rend Zirci Kongregációja**

**Budapest, 1114 Bartók B. út 19. IV. 36.**

**Csornai Premontrei Prépostság**

**Csorna, 9300 Vörös Hadsereg u. 65.**

**Domonkos Nővérek**

**Nagylózs, 9482 Zrínyi u. 6.**

**Egyházközségi Nővérek Társasága**

**Budapest, 1053 Kossuth L. u. 2/A I. 7.**

**Esztergomi Boldog Őzséb Engesztelő Nővérei**

**Márianosztra, 2629 Rákóczi u. 12.**

**Ferences Mária Misszionárius Nővérek Társulat**

**Budapest, 1146 Hermina út 1/B**

**Gödöllői Premontrei Perjelség**

**Gödöllő, 2100 Fácán sor 3.**

**Isteni Ige Társaság**

**Budapest, 1223 Völgy u. 9.**

**Itteni Megváltóról Nevezett Nővérek Kongregációja**

**Budapest, 1118 Késmárki u. 10.**

**Isteni Szeretet Leányai Kongregáció**

**Budapest, 1117 Orlay u. 2/B I. 5.**

**Isteni Üdvözítő (Salvator) Nővérek**

**Kecskemét, 6000 Jókai u. 1.**

**Jézus Isteni Szívéről Nevezett Karmelita Nővérek Kongregációja**

**Gyenesdiás, 8315 Darnai u. 4.**

**Jézus Kistestvérei**

**Budapest, 1081 Köztársaság tér 15. V. em.**

**Jézus Szíve Néplányai Társaság**

**Budapest, 1081 Népszínház u. 27. II. 13.**

**Jézus Társasága Magyarországi Rendtartománya (Jezsuita Rend)**

**Budapest, 1447 Pf. 462.**

**Jó Pásztor Nővérek**

**Budapest, 1032 Szőlő u. 56.**

**Kármelita Nővérek**  
Pécs, 7625 Tettye u. 14.  
**Kegyes Tanítórend Magyar Tartománya**  
Budapest, 1088 Mikszáth K. tér 1.  
**Keresztény Iskolatestvérek**  
Budapest, 1124 Tamási Á. u. 3.  
**Legszentebb Üdvözítő Leányai**  
Budapest, 1118 Budaörsi út 4/C I. 18.  
**Magyar Bencés Kongregáció**  
Pannonhalma, 9090 Vár u. 1.  
**Magyar Kapucinus Rendtartomány**  
Budapest, 1011 Fő u. 32.  
**Magyarok Nagyasszonya Társaság**  
Budapest, 1014 Lant u. 2.  
**Mária Iskolatestvérek**  
Győr, 9021 Káptalandomb 10.  
**Miasszonyunkról Nevezett Kalocsai Iskolanővérek Társulata**  
Budapest, 1085 Mária u. 20.  
**Miasszonyunkról Nevezett Szegény Iskolanővérek**  
Budapest, 1092 Knézits u. 5–7.  
**Minorita Rend Magyarországi Tartománya**  
Miskolc, 3513 Hősök tere 5/A  
**Misszióstársaság (Lazaristák)**  
Budapest, 1029 Zsolt fejedelem u. 19/C  
**Örökimádó Nővérek Társasága**  
Vác, 2600 Attila u. 17.  
**Pálos Szerzetesrend**  
Pécs, 7625 Hunyadi u. 70.  
**Premontrei Női Kanonokrend**  
Balatonfüred, 5230 Mikes K. u. 8.  
**Római Unióhoz Tartozó Szent Orsolya Rend**  
Budapest, 1016 Gellérthegy u. 3. I. 5.  
**Sarutlan Kármelita Rend**  
Budapest, 1134 Huba u. 12.  
**Segítő Szűz Mária Leányai, Don Bosco Nővérek**  
Budapest, 1029 Templom köz 1.  
**Szalézi Szent Ferenc Társaság**  
Budapest, 1045 Január 10. tér 10.  
**Szent István Király Tartományi Szerzetesrend**  
Budapest, 1045 Chinoin u. 15.  
**Szatmári Irgalmas Nővérek**  
Budapest, 1088 Szentkirályi u. 11. I. 27.  
**Szent Ágoston Szabályai Szerint Élő Miasszonyunkról Nevezett Női Kanonokrend**  
Pécs, 7624 Szent István tér 13.  
**Szent Bazil Rend**  
Máriapócs, 4326 Kossuth L. u. 17.  
**Szent (Nagy) Bazil Rendi Nővérek**  
Nyíregyháza, 4400 Bethlen G. u. 56.  
**Szent Benedek Leányai**  
Pannonhalma, 9090 Vár u. 1  
**Szent Domonkos Rend Magyar Rendtartománya**

Budapest, 1146 Thököly út 56.  
Szent Erzsébetről Nevezett Betegápoló Nővérek  
Budapest, 1012 Márvány u. 1/B  
Szent Ferenc Kis Nővérei és Kis Testvérei  
Szomolya, 3411 R. k. Plébánia  
Szent Ferenc Rendjének Magyar Tartománya  
Budapest, 1024 Mártírok útja 23.  
Szent Ferenc Szegénygondozó Nővérek  
Budapest, 1088 Krúdy Gy. u. 4.  
Szent Keresztről Nevezett Irgalmas Nővérek  
Budapest, 1085 József krt. 82. III. 4.  
Szent Szív (Sacre Coeur) Társaság  
Budapest, 1125 Szarvas G. u. 52.  
Szentségi Jézus Szolgái  
Szeged, 6726 Vedres u. 1/A  
Szeretet Leányai – Páli Szent Vincéről Nevezett Irgalmas Nővérek Társulata  
Budapest, 1029 Álmos vezér u. 22.  
Szeretet Misszionáriusai  
Budapest, 1083 Tömő u. 19.  
Szervita Rend  
Budapest, 1052 Martinelli tér 6.  
Szociális Missziótársulat  
Budapest, 1125 Tusnádi u. 18.  
Szociális Testvérek Társasága  
Budapest, 1092 Erkel u. 20. III. 17/A  
Szűz Mária a Világ Győzedelmes Királynője Engesztelő Leányai  
Budapest, 1098 Ecseri út 4.  
Szűz Mária Látogatásáról Nevezett (Vizitációs) Rend  
Budapest, 1158 József A. u. 51.  
Szűz Máriáról Nevezett Magyar Ferences Tartományfőnökség  
Szombathely, 9700 Aréna u. 1/A  
Szűz Mária Szolgáló Leányai Szervita Nővérek  
Budapest, 1016 Iskola u. 8.  
Szűz Mária Társasága  
Budapest, 1037 Jablonka út 65–67.  
Unum Sanctissima Trinitatis Társaság  
Budapest, 1117 Móricz Zs. körtér 1.  
Vinculum Caritatis Közösség  
Budapest, 1088 Krúdy Gy. u. 2.

## ***Egyházi ingatlanok***

Az Országgyűlés 1991. júl. 10-én törvényt fogadott el a volt egyházi ingatlanok tulajdoni helyzetének rendezéséről. A törvény hatálya azokra a beépített ingatlanokra terjed ki, amelyek egyháztól, vallásfelekezettől, vallási közösségtől, egyéb egyházi szervezettől 1948. jan.1-je után kerültek kártalanítás nélkül állami tulajdonba. Ezen ingatlanok közül az egyházak részére át kell adni a hitélet folytatásához (vallásgyakorlás, konferenciatelep, egyházi igazgatás, papnevelés, egyházi szolgálati lakás), szerzetesrend, diakónus és diakonissza közösség működéséhez, valamint az oktatás, nevelés, egészségügy, szociális cél, gyermek- és ifjúságvédelem, kulturális célok (közösségi ház, múzeum) megvalósításához szükséges épületeket. A törvény az állami vagy önkormányzati tulajdonban levő, de jelenleg is az egyházak által használt ingatlanok egyházi tulajdonba adásáról is

rendelkezik. Az egyházi igénylésnek évenkénti meghatározással tartalmaznia kell, hogy melyek azok az ingatlanok, amelyeket az egyház 3 éven belül kíván átvenni. Három év alatt döntheti el azt is az egyház, hogy többi visszaigényelt ingatlanát milyen ütemezésben kívánja átvenni további 7 év alatt. Az ingatlanok visszaadása tehát összesen 10 év alatt bonyolódik le.

Az egyházaknak a törvény kihirdetése után 90 napjuk volt az igényelt ingatlanok listájának benyújtására. A visszaigényelt ingatlanokra a törvény szerint a művelődési miniszter 60 napon belül elidegenítési és terhelési tilalmat köteles bejegyeztetni az illetékes földhivataloknál.

Az ingatlan-visszaadás procedúrája legegyszerűbben az egyházak és a tulajdonos önkormányzatnak, ill. az ingatlan kezelőjének közvetlen megállapodása útján történhet. Ha a közvetlen tárgyalás nem jár sikerrel, akkor egy egyeztető bizottság határoz a szóban forgó ingatlan jegyzékbe vételéről. Az egyeztető bizottság tagjainak felét az érdekelt egyház, másik felét a kormány – továbbá, ha a vizsgált ingatlan önkormányzati tulajdonban van, akkor az érintett önkormányzat – delegálja.

Az átadásra javasolt ingatlanok jegyzékbe történő felvételéről szóló határozatnak tartalmaznia kell, hogy az átadáshoz előreláthatólag milyen pénzügyi fedezet, cserealap szükséges, és arról ki gondoskodik. Az átadásra kerülő ingatlanok jegyzékét a kormány hagyja jóvá, s egyúttal az évenkénti ütemezésnek megfelelően indítványozza az Országgyűlésnek az átadáskor szükséges pénzügyi fedezet éves állami költségvetésből történő biztosítását. A visszaadásra kerülő ingatlan kezelői jogáért csak akkor jár kártalanítás, ha azt a kezelő saját pénzből fizetett ellenértékért szerezte. A kártalanítás pénzügyi fedezetét az érdekelt egyház is vállalhatja, tulajdonképpen az államnak történő hitelnnyújtás formájában. A kártalanítást a törvény szerint úgy kell meghatározni, hogy az ingatlan jelenlegi használójának az elhelyezése megoldható legyen.

#### Egyházi ingatlanigények, 1991. dec.

	Ingatlanok száma	Ebből:	
Jelenleg is az egyház használatában	1992-re igénylik		
Az Üdvhadsereg Szabadegyház	2	n. a.	n. a.
Budai Görögkeleti Szerb Egyház	41	n. a.	n. a.
Hetednapi Adventista Egyház	3	n. a.	n. a.
Magyar Katolikus Egyház	2917	n. a.	n. a.
Ebből:			
Szerzetesrendek	631	n. a.	n. a.
Magyar Ortodox Egyház	9	n. a.	n. a.
Magyarországi Baptista Egyház	12	n. a.	n. a.
Magyarországi Evangélikus Egyház	427	19	168
Magyarországi Metodista Egyház	2	n. a.	n. a.
Magyarországi Református Egyház	2422	85	191
Magyarországi Román Ortodox Egyház	19	n. a.	n. a.
Magyarországi Unitárius Egyház	3	n. a.	n. a.
Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége	78	n. a.	n. a.
Összesen	5935		

### ***Iskolatulajdonosok az államosítás előtt\****

Fenntartó	Elemi	Polgári	Gimnázium	Tanítóképző
Állam	1667	193	60	12
Község	914	103	6	–
Római kat. egyház	3280	85	31	32
Görög kat. egyház	157	1	–	2
Református egyház	1307	14	19	8
Evangélikus egyház	425	2	8	3
Zsidó hitközség	24	2	2	2
Egyéb	291	–	12	–

\* A 45 főiskolából 29 egyházi intézmény, hittudományi főiskola volt 1948 előtt.

## **Bűnözési statisztikák**

### ***Bűncselekmények***

	1988	1989	1990
<b><i>Közzéadás bűncselekmények</i></b>			
Ismertté vált bűncselekmények száma	185344	225393	341061
Ebből a felderítettek aránya (%)	63,1	57,1	48,9
Ismertté vált bűnelkövetők száma	82329	88932	112254
Ebből:			
felnőtt	73662	79271	99990
fiatalkorú	8667	9661	12264
Vádlottak száma	70249	67298	50002
Jogerősen elítéltek száma	66026	62834	46554
Szabadságvesztésre ítélték száma	24868	21744	17875
<b><i>Magánvádas bűncselekmények</i></b>			
Jogerősen elítéltek száma	2171	1886	1139

### ***Közzéadás bűncselekmények***

Bűncselekmények, bűnelkövetők	1988	1989	1990	1991.	Előző időszak
jan.-szept.	év	jan.-szept.	1991. jan.- szept.		
Ismertté vált bűncselekmények	185344	225393	224482	341061	303980

Ismertté vált bűnelkövetők	82329	88932	77996	112254	85499	
Ebből:						
Személy elleni bűncselekményt elkövető	7495	7668	6711	9126	6034	
Közlekedési bűncselekményt elkövető	17471	18871	16180	23639	18390	
Gazdasági bűncselekményt elkövető	5310	7235	6222	9014	5383	
Vagyon elleni bűncselekmény elkövető	33623	38008	36511	53359	43095	

### ***Az ismertté vált bűncselekmények megoszlása, 1991***

	Bűncselekmények	
	száma	megoszlása (%)
Ismertté vált bűncselekmények	440370	100,00
Személy elleni	13974	3,17
Közlekedési rend elleni	29942	6,8
Vagyon elleni	356671	80,99
Egyéb	39783	90,03
az állam és az emberiség elleni	2	0,0
a házasság, a család, az ifjúság és a nemi erkölcs elleni	7712	1,75

az államigazgatás, az igazságszolgáltatás és a közelet tisztasága elleni	5029	1,14
közürend elleni	18474	4,20
gazdasági bűncselekmény	8347	1,90
honvédelmi kötelezettség elleni	219	0,05

### ***Az ismertté vált bűnelkövetők, 1991***

	Bűnelkövetők	
	száma	megoszlása
Ismertté vált bűnelkövetők	122835	100,00
Ebből: külföldi	5478	4,5
fiatalkorúak	13509	11,0
büntetett előéletű	44416	36,2
visszaeső	20037	16,3



### ***A közbiztonsági bűncselekmények főbb adatai***

Év	100000 lakosra jutó ismertté vált bűncselekmények száma	Felderítetlen bűncselekmények aránya (%)	100000 büntethető korú lakosra jutó	
ismertté vált bűnelkövetők száma	jogerősen elítéltek száma			
1965	1203	19,6	1102	772
1970	1185	16,0	799	555
1975	1150	21,1	845	697
1980	1218	26,1	858	663
1985	1567	31,8	1008	686
1986	1736	31,5	1095	745
1987	1796	32,6	1168	837
1988	1775	36,8	1037	832
1989	2168	42,9	1058	748
1990	3291	51,2	1328	564

### ***A jogerősen elítéltek főbb bűncselekménytípusok szerint, 1990***

	Felnőttek	Fiatalok	Összesen
Szándékos emberölés és kísérlete	220	20	240
Szándékos testi sértés	2581	193	2774
Közlekedési bűncselekmények	12191	252	12443
Ebből: ittas járművezetés	10068	162	10230
Tartás elmulasztása	1623	—	1623
Garázdaság	1405	290	1695
Devizagazdálkodás megsértése	1174	6	1180
Lopás	14570	3270	17840
Sikkasztás	893	23	916
Csalás	615	21	636
Rablás	710	376	1086
Jármű önkényes elvétele	760	261	1021
Összesen	42538	5156	47694

### ***A jogerősen elítéltek (büntetések szerint), 1990***

	Összesen	Felnőttek	Fiatalkorúak
Szabadságvesztés	17892	16121	1771
Ebből: felfüggesztett	6956	6005	951
Szigorított javító-nevelő munka	221	221	–
Javító-nevelő munka	521	455	66
Pénzbüntetés	18861	18641	220
Önállóan alkalmazott mellékbüntetés és intézkedés	10193	7094	3099
Büntetés kiszabásának mellőzése	6	6	–
Összesen	47694	42538	5156

### ***A büntetés-végrehajtási intézetekben lévők száma***

	1988	1989	1990
Előzetesen letartóztatottak	2829	2402	3246
Elítéltek	15078	12632	8819
Szigorított őrizeteseik	325	–	–
Szigorított javító-nevelő munkára ítélték	605	348	78
Kényszergyógykezelt beutaltak	223	199	146
Munkaterápiás kezelésre beutaltak	525	192	–
Elzárásra utaltak	1236	155	30
Összesen	20821	15928	12319

### ***Az egyes bűncselekmény-típusok aránya a jogerősen elítéltek %-ában***

	1963	1970	1980	1985	1987	1988	1989	1990
Elítéltek összesen	42838	50978	59913	60918	68591	68197	64720	47694
Ebből (%-ban):								
Szándékos emberölés és kísérlete	0,9	0,8	0,5	0,5	0,5	0,5	0,4	0,4
Szándékos testi sértés*	14,7	12,2	10,7	10,5	9,0	8,8	9,0	5,1
Közlekedési bűncselekmények	13,2	21,5	24,3	23,4	24,3	24,6	25,5	26,1
Ebből: Ittas járművezetés	5,1	9,1	18,1	19,4	18,7	18,3	18,5	21,1
Tartás elmulasztása	2,6	2,4	3,6	4,4	4,4	4,3	4,2	3,1
Garázdaság	1,7	9,7	4,2	5,6	5,5	5,5	5,5	3,1
Devizagazdálkodás megsértése	n. a.	1,3	2,9	2,6	3,5	2,8	2,8	2,1
Vagyon elleni	38,6	31,5	38,1	37,6	37,1	39,3	41,1	48,1

Ebből: Lopás	17,3	12,6	24,3	25,0	25,1	27,2	29,7	37,3
Sikkasztás	4,6	3,0	4,1	3,2	3,1	3,1	2,6	1,9
Csalás	2,7	1,5	2,2	1,9	2,0	2,1	2,0	1,8
Rablás	0,4	0,7	1,4	1,8	1,6	1,5	1,3	2,1
Jármű önkényes elvétele	n. a.	n. a.	2,7	2,8	2,3	2,2	2,2	2,1
Orgazdaság	0,8	0,6	1,4	1,4	1,4	1,6	1,5	1,4

\* Köz- és magánvádas bűncselekmények együtt.

### ***A büntetett előéletűek, ill. a fiatalok aránya a jogerősen elítéltek között (%)***

Év	Büntetett előéletűek aránya (%) (közvédelmi bűncselekmények)		Fiatalok az elítéltek között (%)	
Felnőttek	Fiatalok	Összesen		
1963	37,7	12,7	35,8	6,0
1970	37,5	15,4	35,1	9,7
1975	30,6	18,2	29,5	8,3
1980	27,3	20,2	26,7	7,7
1985	36,0	21,3	34,5	10,0
1986	35,5	21,5	34,0	9,9
1987	35,3	20,8	33,9	9,7
1988	36,5	20,9	35,1	9,1
1989	37,9	19,8	36,1	9,8
1990	40,7	20,4	38,4	10,8

### ***Egyes bűncselekmények száma és aránya (a jogerősen elítéltek száma alapján)***

Év	Szándékos emberölés és kísérlete	Erőszakos nemi közönség	Rablás	Gazdasági bűncselekmények*
1963	386	370	165	n. a.
1970	430	680	376	n. a.
1980	278	398	821	2930
1985	301	490	1110	2176
1986	331	460	1138	2971
1987	355	386	1094	3488
1988	326	325	1026	2948

1989	280	291	844	2570
1990	240	257	1086	1444
<i>100000 büntethető korú lakosra számítva</i>				
1963	5	5	2	n. a.
1970	5	8	5	n. a.
1980	3	5	10	35
1985	4	6	13	26
1986	4	5	13	35
1987	4,5	5	14	44
1988	4,1	4	13	37
1989	3,3	3,5	10	31
1990	2,8	3,0	13	17

\* Üzérkedés, devizagazdálkodás megsértése, csempészet és vámorgazdaság.

***A jogerősen elítéltek közül azok aránya, akiknek cselekménye alkoholfogyasztással volt összefüggésben (%)\****

Év	Elítéltek		
	összesen	felnőttek	fiatalkorúak
1963	21,3	22,2	7,6
1970	35,4	37,4	17,2
1975	37,7	39,3	19,2
1980	37,0	38,2	21,7
1985	39,6	41,1	20,9
1986	37,7	39,8	18,9
1987	37,1	39,2	17,8
1988	36,5	38,3	18,6
1989	37,0	39,2	16,4
1990	39,0	41,5	18,3
<b>Ezen belül (közvéadas bűncselekményeknél):</b>			
Emberölés és kísérlete	59,2	61,8	30,0
Súlyos testi sértés (szándékos)	49,6	50,8	35,4
Közlekedési	83,7	84,0	68,3
Erőszakos nemi közösülés	49,0	52,1	34,8
Hivatalos személy elleni erőszak	61,6	63,2	33,3
Garázdaság	61,4	66,0	39,0
Rablás	46,4	54,8	30,6
Jármű önkényes elvétele	45,3	52,8	23,8

\* Ideértve az alkoholos befolyásoltság állapotában és az alkoholszerzés érdekében elkövetett bűncselekményeket is.

***A jogerősen elítélt felnőttek közül azok száma és aránya, akiknek cselekménye alkoholfogyasztással volt összefüggésben***

Év	Férfiak		Nők	
	száma	aránya (%)	száma	aránya (%)
1965	14546	28,0	465	3,9
1966	15566	28,4	498	3,8
1967	17051	31,0	561	4,4
1968	15618	34,0	492	4,9
1969	16207	36,8	499	5,4
1970	16772	42,6	442	6,6
1971	19096	39,3	566	6,4
1972	21408	40,0	568	5,3
1973	21383	39,0	613	5,8
1974	22071	40,1	574	5,8
1975	22727	44,1	580	7,5
1976	25436	44,6	797	9,0
1977	24797	43,8	844	8,8
1978	24712	43,2	771	8,1
1979	21296	42,3	666	8,2
1980	20427	42,7	711	9,6
1981	21225	42,7	849	10,7
1982	21967	43,7	810	10,3
1983	23150	44,5	805	9,8
1984	22292	44,7	823	10,7
1985	22057	45,6	822	12,7
1986	22588	43,8	1002	13,0
1987	23158	43,4	1116	13,1
1988	22684	42,3	1064	12,8
1989	21942	42,6	925	13,4
1990	17082	44,0	559	15,2

***Az ittasan okozott személysérüléses közúti balesetek az összes baleset %-ában***

Év	A járművezetők által okozott balesetek	A gyalogosok, utasak, egyéb személyek által okozott balesetek	Összesen
1965	17,3	15,6	16,7
1966	15,4	16,2	15,4
1967	16,0	16,8	16,0
1968	16,6	16,5	16,3
1969	16,2	19,1	16,6
1970	17,2	18,6	17,2
1971	16,2	21,1	16,9
1972	16,1	22,3	17,1
1973	16,5	21,7	17,2
1974	16,2	23,5	17,2
1975	18,1	23,7	18,9
1976	16,7	20,7	17,3
1977	16,6	17,6	16,6
1978	16,2	19,1	16,6
1979	17,3	17,0	17,1
1980	17,6	18,8	17,7
1981	18,1	18,4	18,0
1982	19,2	19,5	18,8
1983	19,8	19,2	19,6
1984	18,7	18,6	18,6
1985	17,5	17,3	17,3
1986	15,8	16,0	15,6
1987	14,2	15,5	14,3
1988	13,9	16,0	14,1
1989	15,2	16,6	15,3
1990	15,5	14,0	15,3

***Az ittasan okozott személysérüléses közúti közlekedési balesetek kimenetele (a baleset után 30 nappal)***

Év	Halálos	Súlyos	Könnyű	Halálos	Súlyos	Könnyű
	sérülések		sérülések			

balesetek száma			balesetek az összes baleset %-ában			
1976	258	1368	1592	17,2	18,3	16,6
1977	336	1502	1508	20,1	18,1	14,9
1978	355	1488	1462	19,2	18,3	14,7
1979	319	1453	1726	19,9	18,1	15,9
1980	280	1452	1622	18,8	19,3	16,2
1981	324	1433	1542	22,0	19,0	16,6
1982	317	1490	1626	22,0	20,2	17,3
1983	357	1607	1752	24,0	20,6	18,1
1984	323	1578	1682	22,2	20,1	16,9
1985	344	1459	1586	21,6	17,9	16,1
1986	289	1346	1390	19,3	16,6	14,3
1987	276	1249	1312	19,1	15,4	12,8
1988	297	1355	1350	19,0	15,4	12,3
1989	346	1608	1770	17,8	15,9	14,4
1990	400	1868	1990	18,3	15,9	14,3

## Menekültügy

Magyarország 1989. aug. 31-én hirdette ki jogszabályban (1989. évi 15. tvr.) a menekültek helyzetére vonatkozó 1951-es nemzetközi egyezményt és az 1967-es jegyzőkönyvet azzal, hogy a menekültstátus megadását – a feltételek fennállása esetén is – csak azoknak biztosítja, akiket Európában ért jogsérelem.

1989. okt. 15-étől a menekültek egyenlő jogi helyzetben vannak a magyar állampolgárokkal, kivéve: nincs választójoguk; nem tölthetnek be olyan állást, amelyhez magyar állampolgárságot írtak elő; nincs hadkötelezettségük, továbbá külön útlevelük van. Ettől az időponttól kezdve a nemzetközi egyezményeknek megfelelő feltételek (így pl. faji, vallási okok, nemzeti hovatartozás, meghatározott társadalmi csoporthoz való tartozás vagy politikai meggyőződés miatti üldözéstől való megalapozott félelem) esetén ad Magyarország menekültstátust a kérelmezőknek azzal, hogy kizárja azokat, „akiknek Magyarországon való tartózkodása az állam biztonságát, a közrendet vagy a közegészségügyet sérti”. (Ez ugyanakkor azt is jelenti, hogy a köznyelvi meghatározással szemben jogi értelemben nem számítanak menekültnek azok a külföldiek, akik – mint pl. a Jugoszláviából érkezettek többsége – ideiglenes védelmet kérnek vagy pl. gazdasági okból nem kívánnak visszatérni hazájukba.)

A menekültként való elismerést kérő a határ átlépését követő legrövidebb időn – de legfeljebb 72 órán – belül köteles a rendőrség vagy a határőrség előtt nyilatkozni, hogy menekültstátust kér, ezt később írásos kérelemben kell megerősíteni. Első fokon a Belügyminisztérium Menekültügyi Hivatalának helyi szervei bírálják el a kérelmeket 30 napon belül (a határidő egyszer, legfeljebb 60 nappal meghosszabbítható). A kérelem elfogadása esetén a menekült különleges, a letelepedett külföldiek számára rendszeresített személyi igazolványt kap, s ebbe bejegyzik, hogy az irat

tulajdonosa hivatalosan elismert menekült. Az elsőfokú határozat ellen fellebbezni lehet, másodfokon a Menekültügyi Hivatal dönt. E határozat viszont bíróság által felülvizsgálható és megváltoztatható államigazgatási döntésnek számít.

1991. dec. 31-én a Menekültügyi Hivatal adatai szerint mintegy 75000 fő tartózkodott Magyarországon menekültként vagy menekülőként.

A Jugoszláviából érkezett, ideiglenes védelmet kérők száma 48000 fő, ebből: családoknál, magánszálláson lakott 35000 fő, befogadóállomásokon lakott 13000 fő.

A menekültügyi hatóságoknál jelentkezettek száma: 5192 fő.

Ebből	román állampolgár	72%,
	szovjet állampolgár	14%,
	jugoszláv állampolgár	9%,
	más ország állampolgára	5%,
	illegálisan érkezett:	240 fő,
	menekültként elismert:	434 fő.

A Jugoszláviából érkezettek közül állami támogatást 28000 fő kapott. Egészségügyi ellátásban 31000, közoktatásban 9900 fő részesült.

A Letelepedési Alap összege 1991-re eredetileg 800 millió Ft volt, míg 1992-re 1 milliárd Ft-ot hagyott jóvá a parlament. Emelték a Menekültügyi Hivatal működtetésére fordítható keretet is: az 1991-es 25 millió Ft-ról 42,5 millió Ft-ra. A Menekültügyi Hivatal az ENSZ-en keresztül 1989–1991 között összesen 560 millió Ft-nyi külföldi támogatást kapott, ezt a jugoszláviai menekültek támogatására további 189 millió Ft-tal egészítették ki 1991-ben.

### ***A menekültstátus megszüntetésének oka, 1991***

A menekült magyar állampolgárságot szerzett	116
A menekült visszatért hazájába	34
A menekültet „harmadik” ország fogadta be	3
Egyéb ok	15
Összesen	168

### ***A Letelepedési Alap kiadásai, 1991 (M Ft)***

Befogadó állomások, szállások fenntartása	449
A menekültek lakhatásával kapcsolatos kiadások (pl. lakbértámogatás)	297
A menekültek egészségügyi ellátása	78
A menekültek oktatására, beilleszkedésére fordított kiadások	23
Összesen	847

## **Világkiállítás**

A legújabbban „Utak a jövőbe” címet viselő budapesti Expo eredeti ötlete még 1981-ben merült fel. A



Hungexpo vezetése egy élelmiszer-ipari szak-világkiállítás helyszínének utóhasznosításával kívánta megoldani a lerobbant budapesti vásárváros korszerűsítését vagy nívósabb környezetbe költöztetését. 1986-ban – mivel akkortájt Ausztriában is egy világkiállítás terveit szövögették – az osztrák szövetségi kancellár felvetette a közös rendezés gondolatát. Alig 1 év elteltével, 1987. szept.-ben Grósz Károly miniszterelnök és Franz Vranitzky kancellár elvi megállapodást írtak alá az 1995-ös Bécs–Budapest Világkiállítás megrendezéséről, s 1988. máj. 18-án a 2 ország képviselői be is nyújtották pályázatukat Párizsban a Világkiállítások Nemzetközi Irodájához, a BIE-hez. Miközben Bécsben adott volt az Expo leendő helyszíne – a Donau Park, az ENSZ-város környéke –, Budapesten csak ez idő tájt kezdődött meg a helyszínekiválasztás a Fővárosi Tanács vezetésével. A felmerült 19 helyszín közül az első körben 5 maradt versenyben – a Kőbányai Vásárváros, Aquincum, Gazdagrét, Csepel, Csepel-Lágymányos –, melyek közül nov. 9-én a fővárosi testület a legköltségesebb infrastruktúra-fejlesztést igénylő Gazdagréttet jelölte ki.

A parlament először 1989. márc.-ban foglalkozott érdemben a kérdéssel, amikor is 15 ellenszavazattal, 15 tartózkodás mellett elfogadta a kormány beszámolóját az előkészületekről, gyakorlatilag áldását adva a „Hidak a jövőbe” elnevezésű Bécs–Budapest Expo 1995-ös megrendezéséhez. E szándéknyilatkozat azután a nov.-i ülészenon újabb megerősítést nyert. Közben az első többpárti választások előszele az Expo ügyét is megértintette: az ellenzéki pártok közül az MDF és a Kiszgazdapárt a világkiállítás mellett, az SZDSZ és a Fidesz ellene foglalt állást. Szakmai körökben is megoszlottak a vélemények, a gazdasággutató intézetek egymással homlokegyenest eltérő álláspontra helyezkedtek, s időközben az Expo feltétlen hívei között is vita kerekedett, elsősorban a helyszínről. Ennek eredményeképpen az érdekeltek hallgatólágonan érvénytelenítették a Fővárosi Tanács gazdagréti helyszínekijelölését, és 1989. dec.-ben a Csepel-sziget északi csúcsából, valamint a lágymányosi egyetemvárostól és a Boráros tértől délre húzóóó vasúti területből álló helyszínenben egyeztek meg. Nyilván a sok nyitott kérdés és vita miatt a Világkiállítások Nemzetközi Irodája (BIE) 1989-ben kétszer is elhalasztotta döntését az Expo-rendezés jogának odaítéléséről.

1990-ben a szabad választások nyomán megalakult kormány gyakorlatilag az előző rendszer egyetlen pozitív örökségének tekintette az Expót – kivéve annak 100 milliárd Ft-ot meghaladó költségvetési támogatás-igényét –, és júl.-ban határozatot fogadott el a rendezvény „vállalkozói alapon történő” finanszírozásának kidolgozásáról, melynek határidejét nov. közepében jelölte meg. Ennek részeként a Világkiállítási Programiroda nemzetközi pénzügyi felhívást tett közzé, amelyben a dél-budapesti kiállítási helyszín fejlesztésének 500 millió, a kiállítási pavilonok 300 millió, az Expóhoz közvetlenül kapcsolóóó alap infrastrukturális és idegenforgalmi program 2 milliárd USD-s, valamint az ún. „nyílt infrastruktúra-fejlesztési program” nem kevesebb, mint 6 milliárd USD költségű projektjeire keresett befektetőket. Nemsokára az „eredményt” is közzétette a Programiroda, mely szerint összesen 8,5 milliárd USD befektetését ígérík a felhívásra beérkezett szándéknyilatkozatok. Ezzel azonban nem sikerült meggyőzni a kétkedőket: a helyhatósági választások után – okt. végén – megalakult Fővárosi Közgyűlés pl. kételyeit hangoztatta az Expo 1995-ös megrendezhetőségével kapcsolatban, és felkérte a kormányt, hogy Budapest nevében és terhére semmiféle elkötelező nyilatkozatot se tegyen. A bécsi városvezetés ekkor bejelentette: akár a magyarokkal, akár nélkülük, de mindenképpen megrendezi az Expót. Mindezek után a kormány, bár kinyilvánította, hogy a budapesti önkormányzat egyetértése nélkül nem támogatja a világkiállítás megrendezését, kérte az Expo feltételes bejegyzését a BIE-től. Alig 1 héttel később a Fővárosi Közgyűlés határozatot fogadott el, melyben egyértelműen elutasította a világkiállítás 1995-ös megrendezését, ám nem zárta ki, hogy 1 évvel később, 1996-ban, több feltétel együttes teljesülése esetén támogatná az Expót. A BIE pedig előbb dec.-re, majd dec.-ről a következő máj.-i közgyűlésére halasztotta a döntést.

Ilyen előzmények után 1991 végképp az ellentmondások, meglepetések, pálfordulások és bizonytalanságok éve volt Expo-ügyben. Márc.-ban került nyilvánosságra a Magyar Nemzeti Bank szakértői véleménye, mely szerint a szándéknyilatkozatokból nem lehet kiolvasni a kormánybiztos által meghirdetett dollármilliárdokat, azok 90%-a pénzügyileg egyáltalán nem értékelhető. Az MNB

nagy vihart kavart megállapítását cáfolandó Baráth Etele ezután újabb független szakértőket kért fel a szándéknyilatkozatok és egyáltalán az Expo finanszírozhatóságának vizsgálatára. Az eredmény ezúttal döntetlen volt: 2 bankvezető aggályosnak látta e szándéknyilatkozatokra alapozni az Expót, az IPOSZ és a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara szakértői viszont meggyőzőnek találták az ajánlatokat. Az Expo-pártiak érveit erősítette továbbá a Pénzügykutató Rt. nagy hozamokat ígérő tanulmánya, az Állami Számvevőszék viszont nem találta az Expót finanszírozhatónak.

A viták „gyümölcse” ápr.–máj.-ra ért be: a kormány – megszegve korábbi ígérését, hogy tudniillik a főváros ellenére nem lesz Expo – ápr. 18-i ülésén áldását adta az 1995-ös világkiállításra, s e célra kilátásba helyezett 30 milliárd Ft-nyi költségvetési támogatást is. A fővárosi önkormányzat viszont éppen ellenkező következtetésre jutott: minthogy a testület tagjainak többsége úgy ítélte meg, nem teljesülnek az általuk korábban előírt konkrét jogi és szervezeti feltételek, ezért a máj. 9-i közgyűlésen úgy döntöttek: sem 1995-ben, sem 1996-ban nem támogatják a budapesti világkiállítás megrendezését. Az igazi meglepetést azonban a bécsiek okozták: a máj. 14-én megtartott népszavazáson az urnáknál 44%-os arányban megjelenő polgárok 65%-a elutasította az 1995-ös Expo tervét. Eközben a magyar kormány rövid időn belül kétszer is hitet tett a világkiállítás mellett: először – éppen a bécsi eredmény ismertté válása előtt néhány órával – az 1995-ös Bécs–Budapest Expo megrendezésének szándékát erősítette meg, majd – 1-2 órával a bécsi döntés után – már egy 1996-ban egyedül Budapesten megvalósítandó világkiállítás mellett foglalt állást. A kormány határozatát azután jún. elején a parlament is megerősítette: 192 szavazattal 72 ellenében, 24 tartózkodás mellett felhatalmazást adott a kormánynak arra, hogy kezdje meg a konkrét tárgyalásokat a befektetőkkel és a megrendezéshez szükséges törvényjavaslatot 1991. szept. 30-áig terjessze az Országgyűlés elé.

A BIE ezúttal is megadta Budapestnek az immáron menetrendszerű haladékokat, de már nem minden fenntartás nélkül. A szervezet néhány tagja júl.-ban „magánemberként” Budapestre látogatott és egy kompromisszumos megoldást sugallt a magyar előkészítőknél. A külföldi szakemberek kifejtették, hogy – az eredeti 40 hektár és 6 hónap helyett – egy legfeljebb 25 hektáros, a dél-budapesti területre és az idegenforgalmi főszezon 3 hónapjára korlátozott Expót látnak a BIE döntéshozói által is megvalósíthatónak és méltánylandónak. A korábbi nagyszabású terveket elsősorban a finanszírozás nehézségeire, a pénzügyi kockázat beláthatatlanságára hivatkozva javasolták elvetni, hozzátéve, hogy információik szerint a szak-világkiállítások iránt az utóbbi időben mind a kiállítók, mind a látogatók érdeklődése csökkent. Felhívták továbbá a rendezők figyelmét, hogy a témát lehetőleg „ne a kultúra köréből válasszák”, hanem az valamilyen nagyon gyakorlati kérdés legyen, elsősorban a városfejlesztés területéről, mint amilyen pl. az épületfelújítás, a városi és városok közötti kommunikáció vagy a víztisztítás. A BIE szakemberei azt is hangsúlyozták: a szervezet előírása szerint a vállalkozói finanszírozáshoz is hatósági – állami vagy központi banki – garancia szükséges.

Bécs visszalépése után úgy tűnt, mintha Budapest álláspontja kissé elmozdult volna a korábbiakhoz képest. Demszky Gábor főpolgármester hangsúlyozta, hogy a Fővárosi Közgyűlés érvényes elutasító határozata kizárólag a Bécs–Budapest Világkiállításra vonatkozik, a budapestivel kapcsolatban még „nyitott” a testület, annak ellenére, hogy a programiroda által kidolgozott tervezetet tárgyalásra alkalmatlannak ítéli. A kormány ekkor ismételten biztosította a főpolgármestert: Budapest ellenére nem lesz Expo. A kormány szept. 26-i ülésén azonban a főváros tudtán kívül megtárgyalta az Expo-törvényjavaslat többször módosított változatát és sürgősséggel a parlament elé terjesztette azt. A főpolgármester a kormányülés után 1 nappal úgy nyilatkozott: a tervezet elolvasása megerősítette azt a meggyőződését, hogy változatlanul az Expo elvetését kell javasolnia a közgyűlésnek; ezt a testület 33 igen, 26 nem és 6 tartózkodás mellett teljesítette is. Két nappal később a kormány szóvivői nyilatkozatban jelentette be: „lemondott az 1996-os világkiállítás megrendezéséről, mert a főváros részvétele nélkül nem lát esélyt a sikerre”. Kádár Béla külgazdasági miniszter viszont „fekete napnak” minősítette okt. 10-ét, amikor a főváros nemet mondott az Expóra, s ezzel úgymond a kormányt is e lépésre kényszerítette, Palotás János MDF-képviselő, a Vállalkozók Országos Szövetségének elnöke, az Expo egyik legelkötelezettebb pártfogója pedig az Expo

megmentésének reményében országos aláírásgyűjtésbe kezdett, népszavazás kiírása érdekében. Bár a népszavazás kiírásához szükséges 100 ezer aláírás összegyűlt, a kezdeményezők az év végéig mégsem nyújtották be azokat a parlament elnökének. Igaz, az események kedvük szerinti fordulatot vettek; a kormány, korábbi nemleges határozatát pusztán állásfoglalásnak lefokozva, mégiscsak az Expo mellett döntött, s 2 szavazat híján kétharmados többséggel erre áldását adta a parlament is – köztük azok a kormánytagok is, akik korábban fenntartásaikat hangoztatták. Ezúttal azonban a BIE okozott meglepetést: többszöri, magyar kérésre elfogadott halasztás után a szervezet végrehajtó bizottsága most maga kért 3 hónap türelmet a budapesti Expo ügyében meghozandó végső döntésig. Ha febr.-ban a BIE jóváhagyja a magyar terveket, akkor 1996-ban 6 hónapon át tart majd nyitva a budapesti szak-világkiállítás, melynek témáiként „a kultúrák találkozását”, „a feltámadó környezetet” és „a békés kommunikációt” jelölték meg a magyar előkészítők. Az Expo rendezője az elfogadott törvény szerint a magyar kormány, amely e feladatát a költségvetési intézmény formájában működő programiroda útján látja el. A világkiállítás megvalósításához az állami költségvetésből 1996-ig, éves ütemezésben, 1990. évi áron 17 milliárd Ft juttatását írja elő a jogszabály, amely összeg – a Kupa-program inflációs előrejelzéseit figyelembe véve – a korábban ígért 30 milliárd Ft-os, folyó áron számított finanszírozásnak felel meg.

### ***Jelentősebb világkiállítások***

Év	Helyszín	Témák, címek, bemutatott tárgyak
1851	London	Kristálypalota
		„Minden nemzetek ipari vívmányai” (a távíró, a varrógép)
1867	Párizs	Alumínium és földgázfűtés
1873	Bécs	Univerzális kiállítás
1876	Philadelphia	A telefonszéria-termelés
1878	Párizs	A Szabadság-szobor, az automobil, a fonográf, a hűtőszekrény
1888	Melbourne	Centenárium világiállítás
1889	Párizs	Az Eiffel-torony
1893	Chicago	„Kolumbuszi” kiállítás
1900	Párizs	Univerzális kiállítás
1904	St. Louis	„A léghajó, az automatikus telefonkapcsolás”
1915	San Francisco	A Panama-csatorna
1933	Chicago	A „haladás évszázada”
1937	Párizs	A modern technika és tudomány
1939	New York	A holnap világa (a magnetofon, a televízió, a nejlon, a műanyagok)
1958	Brüsszel	A világ mérlege az emberibb világért (szputnyik, helikopter)
1967	Montreal	Az ember és világa (a jövő városa)
1970	Osaka	Japán világkiállítás – Haladás és harmónia az emberiség számára
1974	Spokane	A környezet a jövőben
1982	Knoxville	Az energia megváltoztatja a világot
1984	New Orleans	A folyók világa: az élet forrása – az édesvíz
1985	Cukuba	Lakóhely és környezet: tudomány és technológia az ember otthonáért
1986	Vancouver	Közlekedés és hírközlés
1988	Brisbane	Szabadidő a technológia korában
1992	Sevilla	A felfedezések kora

### ***Visszaléptek a kiállításrendezéstől***

1940	Bergen (Norvégia)
1940	Köln (Németország)
1942	Róma (Olaszország)
1954	Strasbourg (Franciaország)
1967	Moszkva (Szovjetunió)
1972	Rio de Janeiro (Brazília)
1976	Philadelphia (Egyesült Államok)
1976	Quebec (Kanada)
1981	Los Angeles (Egyesült Államok)
1989	Párizs (Franciaország)
1992	Chicago (Egyesült Államok) (eredetileg Sevíllával közösen tervezték)
1995	Bécs (Bécs-Budapest közös terv)

## **Tudomány, oktatás, kultúra**

---

### ***Tudományos fokozattal rendelkezők száma***

	1961	1970	1980	1986	1987	1988	1989	1990
Akadémia rendes és levelező tagja	157	184	204	221	242	230	228	277
Tudományok doktora	303	523	1037	1320	1426	1460	1664	1666
Tudományok kandidátusa	1806	3622	5825	7173	7300	7423	7705	7939

### ***A tudományok doktora fokozattal rendelkezők tudományágak szerint***

Tudományágak, ágazat	1986	1987	1988	1989	1990
Természettudományok	393	416	438	494	514
Ebből: matematika és számítástudomány	45	47	50	62	66
fizika és csillagászat	58	59	67	75	76
kémia	156	170	176	198	205
földrajz, meteorológia	21	22	23	27	27
biológia	113	118	122	132	140
Műszaki tudományok	194	199	210	230	240
Ebből: gépészet, kohászat	45	45	47	51	53
energetika	21	23	27	28	32

elektronika és számítástechnika	27	27	29	34	34
építés, építészet és közlekedéstudomány	57	58	58	65	68
bányászat, földtan, geodézia, geofizika	44	46	49	52	53
Orvostudományok	230	243	256	278	294
Ebből: elméleti	96	100	105	114	120
klinikai	134	143	151	164	174
Agrártudományok	81	83	94	111	115
Ebből: növénytermesztés	61	62	71	86	89
állattenyésztés és állatorvos-tudomány	20	21	23	25	26
Társadalomtudományok	346	387	430	473	501
Ebből: filozófia	18	20	23	24	26
pedagógia, pszichológia	16	19	23	23	24
szociológia, demográfia	15	15	15	16	16
állam- és jogtudomány	50	56	58	62	66
közgazdaság-tudomány	60	63	73	79	87
történelemtudomány	55	62	67	72	75
agrárökonómia	14	19	19	23	24
nyelvészet, irodalomtudomány	66	73	82	98	103
művészet-, építészettörténet, régészet	23	26	28	29	31
néprajz	8	12	17	20	21
had- és politikatudomány	21	22	25	27	28
Egyéb	76	98	32	78	2
Összesen	1320	1426	1460	1664	1666

### ***A tudományok kandidátusa fokozattal rendelkezők tudományágak szerint***

Tudományág, ágazat	1986	1987	1988	1989	1990
Természettudományok	1694	1773	1869	1973	2063
Ebből: matematika és számítástudomány	201	211	226	248	268
fizika és csillagászat	252	261	270	280	297
kémia	691	722	757	791	834
földrajz, meteorológia	88	92	98	105	107
biológia	462	487	518	549	557
Műszaki tudományok	961	1018	1069	1103	1140
Ebből: gépészet, kohászat	306	324	338	346	358
energetika	109	117	122	125	132

elektronika és számítástechnika	178	191	205	215	219
építés, építészet és közlekedéstudomány	194	207	216	221	225
bányászat, földtan, geodézia, geofizika	174	179	188	196	206
Orvostudományok	1210	1285	1357	1437	1515
Ebből: elméleti	349	369	382	384	384
klinikai	861	916	975	1053	1131
Agrártudományok	526	551	585	609	629
Ebből: növénytermesztés	376	394	413	426	445
állattenyésztés és állatorvostudomány	150	163	172	183	184
Társadalomtudományok	2006	2139	2291	2436	2588
Ebből: filozófia	170	172	180	192	203
pedagógia, pszichológia	198	218	233	249	264
szociológia, demográfia	67	76	86	91	97
állam- és jogtudomány	135	141	147	155	168
közgazdaság-tudomány	459	480	515	544	573
történelemtudomány	257	270	282	296	311
agrárökonómia	132	140	150	157	164
nyelvészet, irodalomtudomány	301	323	342	368	397
művészet-, építészettörténet, régészet	60	62	68	70	72
néprajz	53	60	68	77	85
had- és politikatudomány	174	197	220	237	254
Egyéb	776	528	252	141	4
Összesen	7173	7300	7423	7705	7939

### ***Tudományos kutatás, fejlesztés\****

	1970	1980	1985	1988	1989	1990
Tudományos kutatók, fejlesztők (fő)	23721	38705	36753	35268	33836	30256
Kutatási-fejlesztési segéd személyzet (fő)	29239	30849	27096	23776	21599	17849
Ráfordítások (Mrd Ft)	n. a.	n. a.	n. a.	32,8	33,8	33,7
(a bruttó hazai termék %-ában)	—	—	2,4	2,3	2,0	1,7

\* 1988-tól a tudományos kutatáshoz, kísérleti fejlesztéshez a korábbinál kevesebb tevékenység tartozik.

### ***Óvodák***

	1986	1987	1988	1989	1990
Óvodák	4804	4786	4772	4748	4718

Férőhelyek	411010	407524	402424	390871	385020
100 óvodás gyerekre jutó férőhely	101	102	102	100	98,4
100 férőhelyre jutó óvodás	98,8	97,7	97,8	100,4	101,6

## Általános iskolák

	1986–87	1987–88	1988–89	1989–90	1990–91
Általános iskolák	3540	3540	3526	3527	3548
Osztálytermek	44597	45409	46045	46146	46580
Pedagógusok	89611	90925	90620	90602	90511
Pedagógiai képesítéssel rendelkezők	86021	87211	87534	88083	88574
Pedagógiai képesítéssel rendelkezők aránya (%)	96	95,9	96,6	97,2	97,9
Szakos óraellátottság* (%)	89,3	89,4	89,4	89,9	90,5
Egy osztályteremre jutó tanuló	29,1	28,1	27,0	25,6	24,3
Egy tanulócsoporthoz jutó tanuló	26,4	25,7	25,1	24,1	23,2
Egy pedagógusra jutó tanuló	14,7	14,0	13,7	13,1	12,5
Általános iskolai tanulmányait a 14 éves korúakból befejezi** (%)	80,8	81,6	81,8	81,1	80,5

\* Szakos tanár által tartott órák, az összes órák %-ában.

\*\* A tankötelezettség 16 éves korig tart, ebben a korban az általános iskolát végzettek aránya 95–96%.

## Középiskolák

	1986–87	1987–88	1988–89	1989–90	1990–91
Középiskolák	587	608	645	675	705
Osztálytermek	7045	7239	7567	8152	8545
Pedagógusok	18527	19184	20084	21425	22545
Okleveles középiskolai tanárok (%)	69,5	69,6	69,8	69,0	68,5
Pedagógiai képesítéssel rendelkezők az összes tanárok %-ában	92,9	93,2	93,8	93,1	92,8
Egy osztályteremre jutó (nappali) tanuló	33,6	33,1	32,8	33,6	33,2
Egy pedagógusra jutó (nappali) tanuló	12,8	12,5	12,4	12,8	12,6
Középiskolások a 14–17 évesek közül (%)	40,2	40,7	41,0	41,9	42,5

## Lemorzsolódási adatok

### Általános iskolai oktatás

1. osztály induló éve	8. osztály befejező éve	8 év alatti lemorzsolódás (%)
74/75	81/82	13,0
75/76	82/83	13,0
76/77	83/84	13,8
77/78	84/85	13,3
78/79	85/86	12,8
79/80	86/87	13,7
80/81	87/88	12,7
81/82	88/89	12,6

### Középiskolai oktatás

I. évfolyam induló éve	IV. évfolyam befejező éve	A 4 év alatti lemorzsolódás (%)		
Gimnázium	Szakközépiskola	Összesen		
80/81	83/84	13,3	18,5	16,2
81/82	84/85	13,4	18,1	16,0
82/83	85/86	13,6	17,7	15,9
83/84	86/87	12,5	16,2	14,5
84/85	87/88	12,3	15,7	14,2
85/86	88/89	11,8	18,5	15,5
86/87	89/90	11,2	16,8	14,3

### *A felvételi vizsgára jelentkezők hozott és ott szerzett pontszámai intézménytípusonként*

Év		Tudomány- egyetemek	Orvostudományi egyetemek	Műszaki egyetemek	Agrártudományi egyetemek
1983	Hozott	50,92	53,20	49,20	47,68
Szerzett	33,70	35,38	39,96	35,05	
1985	Hozott	46,35	42,33	45,36	43,96
Szerzett	37,49	37,70	38,39	38,70	
1986	Hozott	46,29	47,93	45,85	40,49
Szerzett	35,89	39,89	40,55	37,58	
1987	Hozott	53,4	55,5	51,8	51,0
Szerzett	40,7	43,6	45,0	39,3	
1988	Hozott	54,1	56,2	52,5	52,2
Szerzett	43,1	46,3	47,6	44,8	



1989	Hozott	54,5	56,8	54,0	52,2
Szerzett	43,1	48,0	45,8	43,7	
1990	Hozott	54,3	56,7	53,3	52,0
Szerzett	43,5	44,3	43,1	43,0	

***Az érettségi évében felsőoktatási intézményben felvételt nyertek aránya közigazgatási egységenként, 1990 (az érettségizők %-ában)***

Baranya	33	Hajdú-Bihar	40	Szabolcs-Szatmár-Bereg	34
Bács-Kiskun	36	Heves	37	Tolna	33
Békés	29	Jász-Nagykun-Szolnok	33	Vas	35
Borsod-Abaúj-Zemplén	38	Komárom-Esztergom	34	Veszprém	36
Csongrád	36	Nógrád	31	Zala	34
Fejér	30	Pest	26	Budapest	36
Győr-Moson-Sopron	37	Somogy	35		

***Felsőfokú oktatás Magyarországon***

	1986–87	1987–88	1988–89	1989–90	1990–91
Intézmények	54	54	58	57	7
Hallgatók (nappali, esti, levelező, 1000 fő)	98,5	99,0	103,0	100,9	102,0
Nők az összes hallgató %-ában	52,1	51,7	49,4	48,9	48,0
Nappali hallgatók a 18–22 évesek korosztályában (%)	9,3	9,5	10,0	10,0	10,0
Oktatók	15111	15302	16242	16319	17300
Egy oktatóra jutó (nappali) hallgató	4,3	4,4	4,4	4,4	4,4
Egy oktatóra jutó összes (nappali, esti, levelező) hallgató	6,5	6,5	6,3	6,2	5,9

***Felsőoktatási intézmények, 1991***

Intézmény	Cím	Vezető
<i>Egyetemek</i>		
Eötvös Loránd Tudományegyetem	1053 Budapest, Egyetem tér 1–3.	Vékás Lajos rektor
Janus Pannonius Tudományegyetem	7622 Pécs, Rákóczi út 80.	Ormos Mária rektor
József Attila Tudományegyetem	6720 Szeged, Dugonics tér 13.	Róna-Tas András rektor
Kossuth Lajos Tudományegyetem	4010 Debrecen, Egyetem tér 1.	Lipták András rektor
Budapesti Közgazdaság-tudományi Egyetem	1093 Budapest, Fővám tér 8.	Andorka Rudolf rektor
<i>Tanárképző főiskolák</i>		
Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola	1071 Budapest, Bethlen tér 2.	Illyés Sándor főigazgató
Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola	9701 Szombathely, Károlyi Gáspár tér 4.	Pusztai János főigazgató

Bessenyei György Tanárképző Főiskola	4401 Nyíregyháza, Sóstói út 31/b.	Székely Gábor főigazgató
Esterházy Károly Tanárképző Főiskola	3300 Eger, Esterházy tér 2.	Orbán Sándor főigazgató
Juhász Gyula Tanárképző Főiskola	6701 Szeged, Boldogasszony sugárút 6.	Szalay István főigazgató
JPTE Tanárképző Kara	7604 Pécs, Ifjúság útja 6.	Borhidi Attila dékán
ELTE Általános Iskolai Tanárképző Főiskolai Kar	1075 Budapest, Kazinczy u. 23–27.	Mann Miklós főigazgató
<i>Tanítóképző főiskolák</i>		
Apáczai Csere János Tanítóképző Főiskola	9002 Győr, Liszt Ferenc u. 42.	Cseh Sándor mb. igazgató
Budapesti Tanítóképző Főiskola	1126 Budapest, Kiss J. altábornagy u. 40.	Hunyadi György főigazgató
Comenius Tanítóképző Főiskola	3950 Sárospatak, Eötvös u. 5.	Komáromi Sándor főigazgató
Kölcsey Ferenc Tanítóképző Főiskola	4001 Debrecen, Péterfia u. 1–7.	Pap Miklós főigazgató
Eötvös József Tanítóképző Főiskola	6501 Baja, Szegedi út 2.	Fátrai Klára főigazgató
Vitéz János Tanítóképző Főiskola	2501 Esztergom, Mayer u. 1–3.	Gárdai Zoltán főigazgató
Jászberényi Tanítóképző Főiskola	5102 Jászberény, Rákóczi út 53.	Nagy József főigazgató
Csokonai Vitéz Mihály Tanítóképző Főiskola	7401 Kaposvár, Bajcsy-Zsilinszky u. 10.	Leitner Sándor főigazgató
Kecskeméti Tanítóképző Főiskola	6000 Kecskemét, Kaszap u. 6–14.	Dovala Márta főigazgató
Zsámbéki Tanítóképző Főiskola	2072 Zsámbék, Zichy tér 3.	Hoványi Lajos főigazgató
Békéscsabai Tanítóképző Főiskola	5600 Békéscsaba, Bajza u. 23.	Köteles Lajos főigazgató
Illyés Gyula Pedagógiai Főiskola	7100 Szekszárd, Rákóczi út 1.	Endrédi Lajos főigazgató
<i>Óvóképző Főiskolák</i>		
Benedek Elek Óvóképző Főiskola	9400 Sopron, Ferenczi J. u. 5.	Bakó Gyöngyi igazgató
Hajdúböszörményi Óvóképző Főiskola	4220 Hajdúböszörmény, Désány u. 7–9.	Kövér Sándorné főigazgató
Brunszvik Teréz Óvóképző Főiskola	5541 Szarvas, Szabadság út 4.	Szakács Mihályné főigazgató
<i>Műszaki egyetemek</i>		
Budapesti Műszaki Egyetem	1111 Budapest, Műegyetem rkp. 3.	Mischelberger Pál rektor
Miskolci Egyetem	3515 Miskolc-Egyetemváros	Kovács Ferenc rektor
Veszprémi Egyetem	8003 Veszprém, Egyetem u. 10.	Liszi János rektor
<i>Műszaki főiskolák</i>		
Bánki Donát Gépipari Műszaki Főiskola	1080 Budapest, Népszínház u. 8.	Czinege Imre főigazgató
Gépipari és Automatizálási Műszaki Főiskola	6000 Kecskemét, Izsáki u. 10.	Kulcsár Béla főigazgató
Kandó Kálmán Műszaki Főiskola	1084 Budapest, Tavaszmező u. 15–17.	Vágó István főigazgató
Könnyűipari Műszaki Főiskola	1034 Budapest, Doberdó út 6.	Erdélyi József főigazgató
Széchenyi István Műszaki Főiskola	9026 Győr, Ságvári E. u. 3.	Szekeres Tamás főigazgató
Ybl Miklós Műszaki Főiskola	1146 Budapest, Thököly út 74.	Pozsgai Lajos főigazgató
Dunaújvárosi Főiskolai Kar	2406 Dunaújváros, Táncsics Mihály u. 1.	Szegedi József főigazgató
Pollack Mihály Műszaki Főiskola	7601 Pécs, Boszorkány u. 2.	Lenkei Péter mb. igazgató
YMMF Debreceni Területi Egysége	4028 Debrecen, Landler Jenő u. 2.	Szabó Tamás igazgató
<i>Gazdasági főiskolák</i>		
Kereskedelmi és Vendéglátó-ipari Főiskola	1054 Budapest, Alkotmány u. 9–11.	Horn Miklós főigazgató
Külkereskedelmi Főiskola	1097 Budapest, Ecseri út 3.	Törzsök Éva főigazgató
Pénzügyi és Számviteli Főiskola	1149 Budapest, Buzogány u. 10–12.	Kállai Lajos főigazgató
PSZF Zalaegerszegi Intézete	8900 Zalaegerszeg, Ságvári E. u. 21.	Fekete István intézetigazgató
PSZF Salgótarjáni Intézete	3101 Salgótarján, Kistarján u. 7.	Lontsák László intézetigazgató

Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Kar	3515 Miskolc–Egyetemváros	Susánszky János
<i>Művészeti főiskolák</i>		
Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola	1061 Budapest, Liszt Ferenc tér 8.	Soproni József rektor
LFZF Zeneiskolai Tanárképző Intézet Budapesti Tagozata	1052 Budapest, Semmelweis u. 12.	Német Rudolf igazgató
LFZF Zeneiskolai Tanárképző Intézet Szegedi Tagozata	6722 Szeged, Tisza Lajos krt. 79.	Weninger Richárd igazgató
LFZF Zeneiskolai Tanárképző Intézet Győri Tagozata	9025 Győr, Kossuth u. 5.	Gábor József igazgató
LFZF Zeneiskolai Tanárképző Intézet Pécsi Tagozata	7621 Pécs, Mátyás király út 15.	Sasvári Attila igazgató
LFZF Zeneiskolai Tanárképző Intézet Miskolci Tagozata	3530 Miskolc, Bartók B. tér 1.	Nemes Ferenc igazgató
LFZF Zeneiskolai Tanárképző Intézet Debreceni Tagozata	4032 Debrecen, Egyetem tér 2.	Kedves Tamás igazgató
Magyar Iparművészeti Főiskola	1125 Budapest, Zugligeti út 11/25.	Csikszentmihályi Zoltán rektorhelyettes
Magyar Képzőművészeti Főiskola	1062 Budapest, Andrássy út 71.	Sváby Lajos rektor
Színház- és Filmművészeti Főiskola	1088 Budapest, Vas u. 2/c	Babarczy László rektor
Magyar Táncművészeti Főiskola	1061 Budapest, Andrássy út 25.	Palovecz János főigazgató
<i>Felsőfokú intézetek</i>		
Országos Munkavédelmi Képző és Továbbképző Intézet	1368 Budapest, Sas u. 12.	Sircz János igazgató
Mozgássérültek Pető András Nevelőképző és Nevelőintézete	1125 Budapest, Kútvölgyi út 6.	Hári Mária igazgató
Nemzetközi Előkészítő Intézet	1118 Budapest, Budaörsi út 73–75.	Viktor Andrásné igazgató
Magyar Testnevelési Egyetem	1125 Budapest, Alkotás u. 44.	Istvánfi Csaba rektor
Belügyminisztérium Rendőrtiszti Főiskola	1121 Budapest, Farkasvölgyi út 12.	Kratochwill Ferenc igazgató
Államigazgatási Főiskola	1118 Budapest, Ménési út 5.	Baka András főigazgató
Földművelési Minisztérium		
Gödöllői Agrártudományi Egyetem	2013 Gödöllő, Páter K. u. 1.	Kocsis Károly rektor
GATE Vállalatgazdasági Üzem-mérnöki Intézet	3201 Gyöngyös, Mátrai u. 36.	Magos Gábor intézetigazgató
GATE Mezőgazd. Gépészmérn. Főiskolai Kar	5401 Mezőtúr, Petőfi tér 1.	Lengyel Lajos főigazgató
GATE Mezőgazdasági Főiskolai Kar	4401 Nyíregyháza, Rákóczi u. 69.	Bánházi János főigazgató
Agrártudományi Egyetem, Debrecen	4015 Debrecen, Böszörményi u. 138.	Kozma András rektor
DATE Mezőgazdasági Főiskolai Kar	5541 Szarvas, Szabadság u. 1.	Hódossi Sándor főigazgató
DATE Állattenyésztési Főiskolai Kar	6801 Hódmezővásárhely, Lenin u. 15.	Mucsi Imre főigazgató
Pannon Agrártudományi Egyetem	8360 Keszthely, Deák F. u. 16.	Horn Péter rektor
PAE Mezőgazdasági Főiskolai Kar	9201 Mosonmagyaróvár, Lucsony u. 15–17.	Kuroli Géza dékán
PAE Állattenyésztési Kar	7401 Kaposvár, Dénesmajor 2.	Széles Gyula főigazgató
Állatorvos-tudományi Egyetem	1072 Budapest, Landler J. u. 2.	Franyó Vilmos rektor
Erdészeti és Faipari Egyetem	9401 Sopron, Bajcsy-Zsilinszky u. 4.	Winkler András rektor

EFE Földmérési és Földrendezői Főiskolai Kar	8002 Székesfehérvár, Pirosalma u. 13.	Joó István főigazgató
Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem	1114 Budapest, Villányi út 13.	Tamássy István rektor
KÉE Élelmiszeripari Főiskolai Kar	6701 Szeged, Marx tér 7.	Balogh Sándor főigazgató
KÉE Kertészeti Főiskolai Kar	6000 Kecskemét, Erdei F. tér 1.	Sass Pál főigazgató
<i>Honvédelmi Minisztérium</i>		
Kossuth Lajos Katonai Főiskola	2001 Szentendre, Dózsa György u. 12.	Szabó János vezérőrnagy parancsnok
Szolnoki Repülőtisztí Főiskola	5001 Szolnok-Szandaszőlős, Pf. 1.	Zsemberi István vezérőrnagy parancsnok
Bólyai János Katonai Műszaki Főiskola	1456 Budapest, Üllői út 133–135.	Szabó Miklós vezérőrnagy parancsnok
Zrínyi Miklós Katonai Akadémia	1581 Budapest, Hungária krt. 9–11.	Simon Sándor vezérőrnagy parancsnok
<i>Művelődési és Közoktatási Minisztérium</i>		
Eötvös József Collegium	1118 Budapest, Ménesi út 11–13.	Szűjártó István igazgató
<i>Népjóléti Minisztérium</i>		
Semmelweis Orvostudományi Egyetem	1085 Budapest, Üllői út 26.	Somogyi Endre rektor
Pécsi Orvostudományi Egyetem	7624 Pécs, Szigeti út 12.	Kelényi Gábor rektor
Debreceni Orvostudományi Egyetem	4012 Debrecen, Nagyerdei krt. 78.	Winkler András rektor
Szegedi Orvostudományi Egyetem	6720 Szeged, Zrínyi u. 9.	Fráter Lóránd rektor
Orvostovábbképző Intézet	1046 Budapest, Lahner Gy. u. 26.	Forgács Iván rektor

### ***Egyházi irányítású felsőoktatási intézmények***

Intézmény	Cím	Vezető
Baptista Teológiai Akadémia	1022 Budapest, Bimbó út 56.	Mészáros Kálmán
Evangélikus Teológiai Akadémia	1141 Budapest, Rózsavölgyi köz 31.	Muntag Andor dékán
Ferences-rendi Hittudományi Főiskola	1026 Budapest, Pasaréti út 137.	Máté Károly igazgató
Országos Rabbiképző Intézet	1085 Budapest, József krt. 27.	Schweitzer József
Pázmány Péter Római Katolikus Hittudományi Akadémia	1053 Budapest, Eötvös L. u. 7.	Török József dékán
Piarista Hittudományi Főiskola	1088 Budapest, Mikszáth tér 1.	Borján Tibor igazgató
Református Teológiai Akadémia	1092 Budapest, Ráday u. 28.	Balogh János dékán
Református Teológiai Akadémia	4044 Debrecen, Kálvin tér 16.	Szabó László Ambrus
Egri Érseki Hittudományi Főiskola	3301 Eger, Foglár u. 6.	Bossák Nándor rektor
Érseki Hittudományi Főiskola	2500 Esztergom, Bajcsy-Zs. u. 44.	Dékány Vilmos rektor
Püspöki Hittudományi Főiskola	9021 Győr, Káptalandomb 7.	Hosszú Lajos rektor
Görög Katolikus Hittudományi Akadémia	4401 Nyíregyháza, Bethlen G. u. 5.	Pregun István rektor
Pannonhalmi Szt. Gellért Főiskola	9090 Pannonhalma, Vár u. 1.	Sulyok Elemér igazgató
Szegedi Hittudományi Főiskola	6701 Szeged, Dóm tér 6.	Turay Alfréd rektor
Veszprémi Hittudományi Főiskola	8200 Veszprém	Balás Pál rektor

## **Felvételizők egyetemenként, 1990**

<b>Intézmény</b>	<b>Vizsgázók pontszáma (átlag)</b>	<b>Felvettek pontszáma (átlag)</b>	<b>Felvettek a vizsgázók %-ában</b>
<i><b>Tudományegyetemek, egyetemi főiskolai karok</b></i>			
<b>ELTE, Budapest</b>			
Állam- és Jogtudományi Kar	72,22	107,31	22,2
Bölcsészettudományi Kar	78,46	110,72	16,9
Szociológiai Intézet	53,50	100,33	18,4
Természettudományi Kar (nem tanári)	83,84	110,35	30,7
Természettudományi Kar (tanári)	86,57	107,45	36,5
Összesen (egyetemi karok)	77,74	108,98	22,0
<b>JATE, Szeged</b>			
Állam- és Jogtudományi Kar	89,82	111,41	22,6
Bölcsészettudományi Kar	89,04	106,29	36,4
Természettudományi Kar (nem tanári)	87,11	109,62	40,4
Természettudományi Kar (tanári)	84,01	106,43	28,0
Összesen (egyetemi karok)	87,69	107,87	31,2
<b>KLTE, Debrecen</b>			
Bölcsészettudományi Kar	75,64	107,87	32,9
Természettudományi Kar (nem tanári)	78,27	108,59	34,8
Természettudományi Kar (tanári)	83,52	104,61	41,9
Összesen (egyetemi karok)	77,79	107,22	35,2
<b>JPTE, Pécs</b>			
Állam- és Jogtudományi Kar	89,21	110,84	38,6
Közgazdaságtudományi Kar	87,89	109,31	42,6
Tanárképző Kar	70,98	105,04	26,1
Összesen (egyetemi karok)	78,71	107,77	32,5
<b>Budapesti Közgazdaság-tudományi Egyetem</b>	90,37	111,81	34,3
<b>Miskolci Egyetem</b>			
Állam- és Jogtudományi Kar	83,88	109,49	38,0
<b>Tudományegyetemek összesen</b>	<b>81,45</b>	<b>108,83</b>	<b>28,5</b>
<i><b>Orvostudományi egyetemek</b></i>			
<b>SOTE, Budapest</b>			
Általános Orvostudományi Kar	84,38	112,37	32,6
Fogorvos-tudományi Kar	75,54	107,42	32,0
Gyógyszerész-tudományi Kar	78,33	98,01	48,9

Összesen	82,24	108,66	35,0
Debreceni Orvostudományi Egyetem	90,70	105,68	51,5
Pécsi Orvostudományi Egyetem	88,99	110,92	45,3
Szent-Györgyi Albert Orvostudományi Egyetem, Szeged			
Általános Orvostudományi Kar	83,62	111,65	40,5
Fogorvos-tudományi szak	81,92	110,42	27,1
Gyógyszerész-tudományi Kar	78,32	97,27	66,9
Összesen	82,25	106,84	44,5
Orvostudományi egyetemek összesen	84,79	107,98	41,5
<i>Műszaki egyetemek</i>			
BME, Budapest			
Építőmérnöki Kar	85,08	96,05	59,8
Gépészmérnöki Kar	69,11	97,65	53,5
Építészmérnöki Kar	86,22	106,20	35,3
Vegyészmérnöki Kar	77,63	106,22	31,3
Villamosmérnöki Kar	93,11	111,17	38,7
Közlekedésmérnöki Kar	77,34	97,51	41,7
Összesen	83,86	103,18	43,3
Miskolci Egyetem			
Bányamérnöki Kar	65,60	89,25	54,7
Gépészmérnöki Kar	69,22	95,55	43,3
Kohómérnöki Kar	63,97	80,14	65,9
Összesen	67,97	91,85	47,9
Veszprémi Egyetem	75,66	92,32	64,0
Műszaki egyetemek összesen	81,53	100,91	44,9
<i>Agrártudományi egyetemek</i>			
Gödöllői Agrártudományi Egyetem			
Mezőgazdaság-tudományi Kar	76,28	108,53	24,4
Mezőgazdasági Gépészmérnöki Kar	101,45	101,45	100,0
Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar	78,11	94,71	63,4
Összesen	77,92	99,29	44,0
Agrártudományi Egyetem, Debrecen			
Mezőgazdaság-tudományi Kar	80,71	102,11	44,9
Pannon Agrártudományi Egyetem, Keszthely			

Georgikon Mezőgazdaság-tudományi Kar	93,92	100,25	61,2
Mezőgazdaság-tudományi Kar, Mosonmagyaróvár	78,94	99,79	55,6
Összesen	88,35	100,09	59,1
Állatorvos-tudományi Egyetem, Budapest	88,84	110,97	41,4
Erdészeti és Faipari Egyetem, Sopron			
Erdőmérnöki Kar	75,27	102,35	41,2
Faipari Mérnöki Kar	72,89	96,77	44,9
Összesen	74,50	100,43	42,4
Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem, Budapest			
Élelmiszeripari Kar	84,26	102,90	50,3
Kertészeti kar	86,54	108,93	34,2
Összesen	85,77	106,35	39,7
Agrártudományi egyetemek összesen	83,39	103,33	44,6

***A felsőoktatási intézmények nappali tagozatos hallgatóinak száma évfolyamonként, az 1990/91-es tanévben***

Intézmény	Évfolyam					
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.
<b><i>Tudományegyetemek, egyetemi főiskolai karok</i></b>						
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest						
Állam- és Jogtudományi Kar	244	251	238	191	158	–
Bölcsészettudományi Kar	709	529	458	495	490	–
Szociológiai és Szociálpolitikai Intézet	50	21	2	–	–	–
Természettudományi Kar	640	507	392	366	340	–
Általános Iskolai Tanárképző Kar, Budapest	348	307	364	324	–	–
Kihelyezett tagozat, Gödöllő	27	59	65	64	–	–
József Attila Tudományegyetem, Szeged						
Állam- és Jogtudományi Kar	198	173	148	123	114	–
Bölcsészettudományi Kar	270	216	181	156	158	–
Természettudományi Kar	438	295	244	221	173	–
Kossuth Lajos Tudományegyetem, Debrecen						
Bölcsészettudományi Kar	270	231	236	219	208	–
Természettudományi Kar	382	259	248	236	250	–

<b>Janus Pannonius Tudományegyetem, Pécs</b>							
Állam- és Jogtudományi Kar	162	135	124	103	105	–	
Közgazdaság-tudományi Kar	142	137	116	99	–	–	
Tanárképző Kar	242	145	137	142	128	–	
Tanárképző Kar (főiskolai fokozat)	203	231	263	236	–	–	
<b>Budapesti Közgazdaság-tudományi Egyetem</b>							
Általános képzés	686	672	–	–	–	–	
Általános Társadalomtudományi Kar	–	–	–	75	56	–	
Közgazdasági Kar	–	–	1	102	15	–	
Gazdálkodási Kar	–	–	2	471	133	–	
Reform évfolyam	–	–	563	–	–	–	
<b>Műszaki egyetemek</b>							
<b>Budapesti Műszaki Egyetem</b>							
Építészmérnöki Kar	170	135	144	99	120	–	
Építőmérnöki Kar	242	247	247	187	223	–	
Gépészmérnöki Kar	389	249	212	199	188	–	
Közlekedésmérnöki Kar	234	170	130	129	109	–	
Vegyésmérnöki Kar	234	140	90	100	86	–	
Villamosmérnöki Kar	552	510	412	413	372	–	
<b>Miskolci Egyetem</b>							
Bányamérnöki Kar	51	75	62	76	99	–	
Gépészmérnöki Kar	326	240	231	175	126	–	
Kohómérnöki Kar	37	54	24	29	26	–	
Állam- és Jogtudományi Kar	147	143	134	121	118	–	
Dunaújvárosi Főiskolai Kar	168	106	102	103	–	–	
<b>Veszprémi Egyetem</b>							
Mérnöki Kar	239	136	121	96	86	–	
Tanárképző Kar	19	–	–	–	–	–	
<b>Gazdasági főiskolák</b>							
<b>Pénzügyi és Számviteli Főiskola, Budapest</b>							
Budapesti intézetek	205	232	220	–	–	–	
Salgótarjáni Intézet	106	79	95	–	–	–	
Zalaegerszegi Intézet	160	163	153	–	–	–	
Külkereskedelmi Főiskola, Budapest	402	279	278	–	–	–	
Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Kar	153	114	83	27	–	–	
Kereskedelmi és Vendéglátóipari Főiskola, Budapest	432	331	288	111	1	–	



<i>Művészeti főiskolák</i>							
Magyar Iparművészeti Főiskola, Budapest	90	91	81	70	41	27	
Magyar Képzőművészeti Főiskola, Budapest	86	71	68	49	48	48	
Színház- és Filmművészeti Főiskola, Budapest	19	36	43	23	–	–	
Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola, Budapest							
Művész-, tanárképzés, Budapest	91	78	97	130	106	–	
Zeneiskolai Tanárképző Intézet							
Budapesti tagozat	69	52	52	12	–	–	
Debreceni tagozat	56	73	51	18	4	–	
Győri tagozat	24	30	26	6	–	–	
Miskolci tagozat	18	26	29	4	1	–	
Pécsi tagozat	26	39	28	1	–	–	
Szegedi tagozat	25	27	24	20	1	–	
Magyar Táncművészeti Főiskola							
Budapest	–	–	15	6	–	–	
<i>Műszaki főiskolák</i>							
Széchenyi István Műszaki Főiskola, Győr	627	380	428	20	–	–	
Kandó Kálmán Villamosipari Műszaki Főiskola, Budapest							
Budapesti intézetek	486	385	360	45	–	–	
Számítástechnikai Intézet,							
Székesfehérvár	81	60	53	–	–	–	
Bánki Donát Gépipari Műszaki Főiskola, Budapest	222	153	145	21	–	–	
Gépipari- és Automatizálási Főiskola, Kecskemét	187	150	111	–	–	–	
Pollack Mihály Műszaki Főiskola, Pécs							
Pécsi intézetek	359	236	305	27	–	–	
Vízgazdálkodási Intézet, Baja	117	44	74	–	–	–	
Ybl Miklós Építőipari Műszaki Főiskola, Budapest							
Budapesti intézetek	249	164	165	–	–	–	
Debreceni intézetek	162	152	89	–	–	–	
Könnnyűipari Műszaki Főiskola, Budapest	197	130	124	–	–	–	
<i>Tanárképző főiskolák</i>							
Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola, Szombathely	399	326	300	347	–	–	
Bessenyei György Tanárképző Főiskola, Nyíregyháza	466	426	488	430	–	–	

Esterházy Károly Tanárképző Főiskola, Eger	480	405	364	334	–	–	
Juhász Gyula Tanárképző Főiskola, Szeged	541	486	461	393	–	–	
Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola, Budapest	175	119	108	98	–	–	
Tanítóképző főiskolák, tagozatok							
Győr	226	116	182	–	–	–	
Szombathely	13	33	32	–	–	–	
Nyíregyháza	74	62	48	–	–	–	
Budapest	197	212	225	–	–	–	
Sárospatak	157	132	110	–	–	–	
Debrecen	303	261	258	–	–	–	
Békéscsaba	153	97	105	–	–	–	
Baja	147	139	131	–	–	–	
Esztergom	124	112	103	29	–	–	
Jászberény	162	110	107	–	–	–	
Kaposvár	222	169	150	–	–	–	
Szekszárd	97	86	70	–	–	–	
Kecskemét	108	112	79	–	–	–	
Zsámbék	109	104	81	–	–	–	
Mozgássérültek Pető András Nevelőképző és Nevelőintézete, Budapest	67	67	42	43	–	–	
Óvóképző főiskolák, óvodapedagógiai szakok							
Sopron	95	97	65	–	–	–	
Hajdúböszörmény	106	75	100	–	–	–	
Szarvas	105	93	92	–	–	–	
Baja	30	25	20	–	–	–	
Budapest	76	69	–	–	–	–	
Esztergom	20	11	25	–	–	–	
Kaposvár	30	21	21	–	–	–	
Kecskemét	66	41	45	–	–	–	
Sárospatak	–	17	17	–	–	–	
Szekszárd	31	36	54	–	–	–	
Zsámbék	23	15	20	–	–	–	
Nyíregyháza	13	18	25	–	–	–	
<i>Agrártudományi egyetemek, egyetemi főiskolai karok</i>							
Gödöllői Agrártudományi Egyetem							

Mezőgazdasági Gépészmérnöki Kar	135	117	88	92	89	–	
Mezőgazdaság-tudományi Kar	127	124	120	139	122	–	
Társadalomtudományi Kar	147	139	52	55	44	–	
Vállalatgazdasági Üzemmmérnökképző Intézet, Gyöngyös	–	–	51	–	–	–	
Mezőgazdasági Gépészüzemmmérnöki Főiskolai Kar, Mezőtúr	83	52	56	–	–	–	
Mezőgazdasági Főiskolai Kar, Nyíregyháza	97	77	61	–	–	–	
Agrártudományi Egyetem, Debrecen							
Agrármérnöki Kar	143	124	86	102	72	–	
Állattenyésztési Főiskolai Kar, Hódmezővásárhely	86	78	63	–	–	–	
Mezőgazdasági Főiskolai Kar, Szarvas	90	89	72	–	–	–	
Pannon Agrártudományi Egyetem, Keszthely							
Georgikon Mezőgazdaság-tudományi Kar, Keszthely	104	114	129	83	101	–	
Mezőgazdaság-tudományi Kar, Mosonmagyaróvár	90	64	48	65	68	–	
Állattenyésztési Kar, Kaposvár	86	96	91	–	–	–	
Állatorvos-tudományi Egyetem, Budapest	141	82	110	103	81	–	
Erdészeti és Faipari Egyetem, Sopron							
Erdőmérnöki Kar	70	43	50	61	58	–	
Faipari Mérnöki Kar	109	87	68	36	33	–	
Földmérési és Földrendezői Főiskolai Kar, Székesfehérvár	52	50	44	–	–	–	
Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem, Budapest							
Élelmiszeripari Kar	104	90	114	49	62	–	
Termesztési Kar	147	110	99	90	89	–	
Élelmiszeripari Főiskolai Kar, Szeged	152	144	104	–	–	–	
Kertészeti Főiskolai Kar, Kecskemét	106	104	96	–	–	–	
<i>Orvostudományi intézmények</i>							
Semmelweis Orvostudományi Egyetem, Budapest							
Általános Orvostudományi Kar	362	412	376	394	384	393	
Fogorvos-tudományi Kar	92	117	99	86	84	–	
Gyógyszerész-tudományi Kar	117	162	106	141	111	–	
Debreceni Orvostudományi Egyetem							
Általános Orvostudományi Kar	192	200	168	164	161	186	
Fogorvos-tudományi szak	24	35	31	25	26	–	

Egészségügyi Főiskolai Tagozat, Nyíregyháza	60	–	–	–	–	–	–
Pécsi Orvostudományi Egyetem							
Általános Orvostudományi Kar	213	192	172	176	161	194	
Fogorvos-tudományi szak	22	21	27	24	19	–	
Egészségügyi főiskolai tagozatok	121	–	–	–	–	–	
Szent-Györgyi Albert Orvostudományi Egyetem, Szeged							
Általános Orvostudományi Kar	215	210	178	178	156	174	
Fogorvos-tudományi szak	21	24	25	24	27	–	
Gyógyszerész-tudományi Kar	107	123	102	111	113	–	
Egészségügyi Főiskolai Kar	154	107	86	–	–	–	
Orvostovábbképző Egyetem							
Egészségügyi Főiskolai Kar, Budapest	301	283	318	–	–	–	
<i>Egyéb felsőfokú intézmények</i>							
Testnevelési Egyetem, Budapest	144	105	121	102	–	–	
Államigazgatási Főiskola, Budapest	167	152	147	–	–	–	
Rendőrtiszti Főiskola, Budapest	204	186	187	–	–	–	
Katonai Akadémia és főiskolák	445	464	614	–	–	–	
Hittudományi intézmények	347	241	163	162	133	22	

**Képesítés nélküli pedagógusok, foglalkozási csoportjuk százalékában\***

Év	Óvónő (%)	Általános iskolai tanító, tanár (%)	Középiskolai tanár (%)
1950	n. a.	0,3	n. a.
1960	7,7	2,8	9,6
1970	12,1	5,1	13,2
1980	7,2	3,8	10,0
1981	6,3	3,7	9,9
1982	5,6	3,8	9,1
1983	4,9	4,0	8,3
1984	4,3	4,4	8,0
1985	4,8	4,4	7,5
1986	4,0	4,0	7,1
1987	3,1	4,1	6,8
1988	2,6	3,4	6,2

1989	2,6	2,8	6,9
1990	4,9	2,1	9,2

\* Tanév elején.

## Könyvkiadás

Év	Kiadott könyvek		A könyvforgalom értéke (M Ft)		A lakosság vásárlásából egy lakosra jutó (Ft/év)
száma	példányszám (M db)	összesen	ebből a lakosság vásárlása		
1938	2438	9,2	n. a.	n. a.	n. a.
1950	1880	20,1	143	70	7
1960	2972	34,7	554	429	43
1965	3953	44,8	778	616	61
1970	4793	47,0	1033	809	78
1975	7730	74,0	1789	1465	139
1980	8241	94,7	2766	2263	211
1981	7910	94,5	3007	2442	228
1982	7845	95,4	3337	2774	259
1983	7600	99,4	3692	3117	292
1984	9128	100,5	4010	3380	317
1985	8015	88,0	4405	3745	352
1986	8206	95,6	4772	4062	382
1987	7804	97,9	5310	4613	435
1988	7562	99,3	5611	4825	455
1989	7599	108,4	6315	5337	504
1990	7464	113,1	6668	5855	565

## A könyvek és füzetek\* jelleg szerinti megoszlása, 1990

Jelleg	Szám	1989 %-ában	Példányszám (1000)	1989 %-ában
Tudományos irodalom	137	64	129	66
Ismeretterjesztő irodalom	1555	97	31352	98
Szakirodalom	3136	91	7132	85
Szépirodalom	1560	122	47009	125
Ifjúsági és gyermekirodalom	476	100	15294	87

Tankönyv	1230	85	22218	84
Egyéb (vallásos) irodalom	228	143	2604	142
Összesen	8322	96	125738	101

\* Füzet: 3 ívnél (48 oldalnál) kisebb terjedelmű kiadvány.

### ***A könyvek és füzetek megoszlása témakörök szerint***

Témakör	1987	1988	1989	1990
Általános témájú	241	256	174	153
Filozófia, pszichológia	83	99	125	167
Vallás, valláskritika	88	103	184	288
Szociológia, statisztika	368	231	204	173
Államtudományok (politika, pol. gazdaságtan, közgazdaság)	633	585	477	315
Jog, közigazgatás	357	342	321	266
Honvédelem, hadtudomány	35	20	11	12
Nevelés	583	569	440	374
Kereskedelem, közlekedés	142	87	93	91
Néprajz	96	116	121	134
Matematika	209	175	174	159
Természettudományok	571	469	462	370
Orvostudomány, egészségügy	298	247	222	251
Műszaki, technika, ipar	1332	1095	1052	917
Mezőgazdaság	291	287	203	223
Háztartás	102	105	149	164
Üzemszervezés	526	473	510	373
Területrendezés, város- és falutervezés, építészet	173	172	164	128
Szobrászat, festészet, fotóművészet	285	290	304	233
Zeneművészet, előadó-művészetek	135	126	106	97
Sport, játék	108	130	109	73
Nyelvészet, nyelvtudomány	429	372	355	446
Irodalomtudomány, szépirodalom, ifjúsági és gyermekirodalom	1448	1680	1996	2307
Földrajz, utazás	271	207	223	200
Történelem	307	385	452	408
Összesen	9111	8621	8631	8322

### ***A szépirodalmi művek megoszlása műfajok szerint***

	Művek száma		Példányszáma (1000)	
Műfaj	1989	1990	1989	1990
Verses művek	255	236	1207	1094
Színművek, műsorfüzetek	39	45	572	262
Regények, elbeszélések	733	1041	29606	40399
Egyéb szépprózai művek	245	238	6180	5252
Összesen	1272	1560	37565	47007

### ***A tudományos, ismeretterjesztő és szakirodalmi művek számának és példányszámának alakulása***

Év	Szám	Példányszám (1000)
1984	7197	42606
1985	6609	39692
1986	7160	47295
1987	6230	41589
1988	5765	41772
1989	5277	40338
1990	4828	38614

### ***A fordításban megjelent művek számának és példányszámának alakulása***

Év	Szám	Példányszám (1000)
1984	1212	18615
1985	1282	18500
1986	1207	18369
1987	1111	21417
1988	1003	22301
1989	1107	30849
1990	1588	46502

### ***A Magyarországon 1990-ben legnagyobb példányszámban kiadott***

## ***könyvek***

Magyar szerzők	Példányszám	Ár (Ft)
Csendes Csaba: Bokréta volt Románia kalapján	250000	98
Sáfrán István: Íme az ember, Tőkés László	150020	98
[Mocsári Erika] Marsh, Evelyn: A Siva ölelése	150000	98
[Molnár Éva] Fable, Vavyan: Ébredj velem!	142420	138
[Lőrincz L. László] Lawrence, Leslie L.: Az ördög fekete kalapja	140000	148
Mattyasovszky Jenő: Hód és a fején kalap	140000	67
[Mocsári Erika] Marsh, Evelyn: Halálos dózis	140000	95
[Lőrincz L. László] Lawrence, Leslie L.: A keselyűk gyászzenéje	134260	130
[Molnár Éva] Fable, Vavyan: Fattyúdal	121580	132
[Mocsári Erika] Marsh, Evelyn: Afrodité sikolya	120000	98
Külföldi szerzők	Példányszám	Ár (Ft)
Cook, Robin: Mutáció	350000	89
Kenneth, Claire: Forgó táncparkett	298950	135
Kenneth, Claire: Egon naplója	253100	130
Cook, Robin: A gyötrelme éve	199440	99
Lansky, Bruce: A Murphy szülők törvénykönyve	150000	76
Knittel, John: El-hakim (kötve/fűzve)	135210	150/110
King, Stephen: Tortúra	125150	120
Burroughs, Edgar Rice: Tarzan, a dzsungel fia	122360	99
Spruill, Steven: Fájdalomcsillapító	111800	128
Follett, Ken: Sasok szárnyán	110030	99

## ***A Magyarországon kiadott könyvek és füzetek megoszlása a megjelenés nyelve szerint***

A megjelenés nyelve	Művek száma		Példányszáma (1000)	
1989	1990	1989	1990	
Magyar	7886	7679	119822,4	122227,2
Angol	280	277	1212,6	1380,4
Cseh, szlovák	13	18	32,6	30,8
Eszperantó	6	6	23,0	15,6
Francia	37	23	275,8	50,4
Héber	–	2	–	3,7
Japán	–	1	–	5,0
Latin	8	2	13,4	8,2



Lengyel	2	1	22,3	20,2
Német	150	146	1170,8	1337,4
Olasz	16	6	82,7	33,4
Orosz és szovjet népek nyelvei	41	23	380,9	39,8
Román	9	7	10,7	6,8
Spanyol	13	11	28,7	23,2
Szerbhorvát	26	19	49,1	49,6
Többnyelvű és egyéb	144	101	554,3	509,1
Összesen	8631	8322	123679,3	125740,8

***A tudományos, ismeretterjesztő és szakirodalom, valamint a szépirodalom megoszlása a külföldi szerzők állampolgársága szerint, 1990***

	Tudományos, ismeretterjesztő könyvek		Szépirodalmi könyvek	
száma	példányszáma (1000)	száma	példányszá ma (1000)	
1. Amerikai Egyesült Államok	90	1866,1	275	14794,4
2. Angol	147	2936,5	143	6972,4
3. Német	85	1293,7	88	3608,8
4. Francia	29	314,7	55	1920,0
5. Olasz	19	285,5	12	319,4
6. Osztrák	17	319,7	5	80,0
7. Orosz és szovjet	10	184,2	30	178,4
8. Csehszlovák	10	132,7	35	155,1
ebből: csehszlovákiai magyar	–	–	9	17,3
9. Svájci	6	82,2	5	115,6
10. Lengyel	5	71,0	8	138,4

***Közművelődési könyvtárak és olvasóik***

Év	Közművelődési könyvtárak száma			Beiratkozott olvasók száma (1000)		
	szakszervezeti	összesen	önkormányzati*	szakszervezeti	összesen	
1950	1739	2594	4333	224,0	178,6	402,6
1960	4668	5105	9773	918,9	708,1	1627,0
1965	5403	4009	9412	1551,4	558,1	2109,5
1970	5293	3958	9251	1582,6	642,1	2224,7

1975	5069	3213	8282	1549,9	661,2	2211,1
1980	4915	5583	10498	1600,6	621,0	2221,6
1981	4899	5591	10490	1604,5	619,5	2224,0
1982	4842	5430	10272	1605,6	609,5	2215,1
1983	4809	5201	10010	1626,1	600,4	2226,5
1984	4643	4937	9580	1644,7	603,3	2248,5
1985	4644	5003	9647	1671,7	589,4	2261,1
1986	4566	4754	9320	1660,2	583,2	2243,4
1987	4503	4546	9049	1643,0	563,7	2206,7
1988	4410	4321	8731	1606,0	521,0	2127,0
1989	4284	3931	8215	1534,0	467,0	2001,0
1990	4163	3171	7334	1486,0	370,0	1856,0

\* Korábban tanácsí.

### ***A könyvtárak száma***

Könyvtárak	1965	1970	1974	1982	1988	1989	1990
Önkormányzati* közművelődési	5403	5293	5111	4842	4410	4284	4163
Szakszervezeti közművelődési	4009	3958	3185	5430	4321	3931	3173
Szakkönyvtár	1624	1935	1833	860**	n. a.	n. a.	n. a.
Általános és középiskolai	6528***	6027***	5089	3781	3931	3869	3432

\* Korábban tanácsí. \*\* Csak a főfoglalkozású könyvtárossal működő könyvtárak. \*\*\* A szakmunkásképző iskolák adatai nélkül.

### ***A legnagyobb példányszámban kiadott magyar hanglemezek, 1990***

Komolyzene	Példányszám
Vivaldi: 4 évszak (Izraeli Filharmonikusok, vez.: Zubin Mehta)	9978
Brahms: Magyar táncok (Budapesti Fesztiválzenekar, vez.: Fischer Iván)	9229
Vivaldi: 4 évszak (Liszt Ferenc Kamarazenekar)	8526
	(+1126 CD)
Plácido Domingo: Tango	7856
Mozart: Requiem (Magyar Állami Hangversenyzenekar, vez.: Ferencsik János)	7228
	(+848 CD)
Szórakoztató zene	
Csendes éj (Karácsonyi lemez)	23702
Szép karácsony-éj (Magyar Rádió zenekara, vez.: Deák Tamás)	19857
Szentendrei Klára	8055

Anyám, dallal köszönöm (Jákó Vera, Vörös Sári, Kovács Apollónia)	7823
Az én jó apámnál (Dóry József)	7668
Népzene	
IX. Magyarországi Táncszínház	4821
Muzsikás együttes	4698
Szabad madár (Méta együttes)	4075
Egyszólam együttes	3887
Dúdoltam én (Sebestyén Márta)	3885
Popzene	
Kicsi lány (Szandi)	155544
Szandi II.	139652
Boldogság-szerelem (Betli duó)	78020
Kalapot fel (Éva / Neoton)	54780
Hungária Gold (Hungária együttes)	45988
Irodalom	
Hordót a bornak (Hofi Géza)	31593
Szörényi-Bródy: István a király	11813
Versek (Koncz Zsuzsa)	6343
Arany János versei (Latinovits Zoltán)	3384
József Attila: Talán eltűnök hirtelen (Cserhalmi György)	2500
Gyermeklemez	
VUK mesejáték (Kalocsay Miklós, Papp I., Temessy Hédi)	8996
Felix Salten: Bambi (Mádi Szabó Gábor)	8483
Nagymama mesél II. (Pártos Erzs)	7237
Bambi gyermekei (Schütz Ila, Nagy Z.)	7133
Kép a tükörben (Halász Judit)	6474

## Hanglezkiadás

Év	Kiadott lemezek száma (db)*		Egy lakosra jutó hanglezvásárlás (Ft)
összesen (1000)	100 lakosra		
1952	305	3	n. a.
1960	2270	23	n. a.
1965	2110	21	n. a.
1970	2837	28	8,6
1975	3411	32	10,1
1980	7709	72	37,1
1981	9063	85	45,2

1982	8706	81	46,5
1983	8587	81	40,4
1984	7695	72	42,1
1985	7774	73	35,5
1986	7085	67	n. a.
1987	6696	64	n. a.
1988	4973	48	n. a.
1989	3664	35	n. a.
1990	2132	21	n. a.

\* A Colorvox, Cityvox, fólialemezek nélkül.

### ***A hangszeres zenét tanulók száma intézmények szerint (tanévenként)***

Intézmény típusa	1980/81	1986/87	1987/88	1988/89	1989/90	1990/91
Alapfokú zeneiskolában	61602	66520	68128	69461	71040	71508
Középiskolában	1578	1753	1605	1664	1838	1896
Felsőoktatási intézményben	1827	2076	2137	2130	2086	2080
Kodály Zoltán Zenepedagógiai Intézetben	1670	2288	2576	2095	2876	2468
Zeneoktatói munkaközösségben	5824	4812	4430	2706	n. a.	n. a.
Közművelődési tanfolyamokon	3072	2378	2254	2150	n. a.	n. a.
Összesen	75573	79827	81130	80206	n. a.	n. a.

### ***Mozi***

Év	Bemutatott új játékfilmek		Egy látogatóra jutó	
	száma összesen	ebből magyar	jegybevétel (Ft)	A mozik kihasználtsága (%)
1950	59	4	n. a.	n. a.
1960	148	17	3,66	65,2
1965	155	24	3,88	52,3
1970	167	24	4,84	41,5
1975	171	19	5,22	39,5
1980	220	26	8,21	34,7
1982	190	26	8,62	40,9
1983	193	26	8,80	40,3

1984	193	33	9,78	41,8
1985	196	30	11,82	42,1
1986	193	27	12,66	42,5
1987	204	33	17,97	38,4
1988	215	35	21,25	36,3
1989	246	38	29,32	43,1
1990	258	31	42,10	n. a.

## Színház

Év	Műsoron lévő prózai darabok száma		Egy fizető látogatóra jutó jegybevétel (Ft)
összesen	magyar szerzők művei		
1960	175	58	n. a.
1965	192	79	n. a.
1970	207	91	19,30
1975	214	74	16,50
1980	250	92	26,00
1982	271	98	28,60
1983	287	109	32,80
1984	302	117	38,80
1985	312	122	47,40
1986	305	120	54,30
1987	307	125	59,70
1988	290	111	69,40
1989	293	115	78,80
1990	270	115	88,00

## Mozik, színházak összefoglaló adatai

Év	Mozival ellátott települések (%)	Mozik férőhelyei (1000)	Színházak által látogatott községek (%)	Színházak férőhelyei (1000)
1960	91,6	718,5	19,8	21,7
1965	96,0	687,3	24,1	20,3
1970	92,1	607,7	21,6	20,3

1975	83,5	561,7	14,9	20,6
1980	83,2	559,4	9,7	20,7
1981	78,8	544,2	9,8	21,3
1982	77,6	543,2	9,1	22,6
1983	76,8	546,9	9,0	22,8
1984	77,1	558,2	7,5	24,2
1985	76,5	557,9	8,8	25,1
1986	72,9	542,8	8,7	24,3
1987	69,9	506,2	8,6	24,3
1988	66,4	462,2	7,9	22,9
1989	55,6	419,7	6,7	23,2
1990	40,9	343,4	6,7	23,6

### ***Múzeumok, kiállítások látogatói (ezer fő)***

Év	Múzeumok	Kiállítások*
1950	1308	n. a.
1960	3640	491
1965	5596	605
1970	7154	796
1975	11943	625
1980	16217	943
1981	17395	2426
1982	17717	3706
1983	18591	3503
1984	19200	3225
1985	19360	3704
1986	19572	3672
1987	20066	3035
1988	18335	2505
1989	16256	2307
1990	13977	2205

\* A hivatásos képző-, ipar- és fotóművészeti kiállítások adatai. 1980-ig csak a Műcsarnok által rendezett kiállítások.

## Közművelődési intézmények

Év	Intézmények száma	Résztevők száma (1000 fő)			A költségvetés kiadásai a művelődési otthonokra (M Ft)
ismeretterjesztő előadásokon	műsoros esteken	klubfoglalkozásokon			
1965	3878	n. a.	n. a.	n. a.	111
1970	3656	3748	6499	4636	148
1975	2805	3960	7356	6009	339
1980	2554	3589	8017	6226	532
1981	2535	3521	8444	6510	936
1982	2533	3563	8458	7008	1046
1983	2524	3358	8177	6549	1155
1984	2505	3230	7774	5940	1239
1985	2497	3038	8378	6014	1475
1986	2482	2727	8324	5872	1641
1987	2549	2356	7485	n. a.	1768
1988	2485	2049	6745	n. a.	2070
1989	2440	1746	6163	n. a.	2947
1990	2391	3538	5012	n. a.	3369

## Az egy főre jutó rendezvénylátogatások száma

Év	Mozi	Színház	Hangverseny	Múzeum
1938	2,06	0,44	n, a.	0,09
1950	5,04	0,32	0,04	0,14
1960	14,03	0,64	0,14	0,37
1965	10,44	0,59	0,13	0,55
1970	7,72	0,54	0,15	0,69
1975	7,06	0,59	0,24	1,13
1980	5,67	0,53	0,31	1,51
1981	6,27	0,55	0,29	1,63
1982	6,55	0,57	0,28	1,66
1983	6,47	0,57	0,25	1,74
1984	6,69	0,56	0,26	1,81

1985	6,63	0,57	0,28	1,83
1986	6,45	0,57	0,27	1,86
1987	5,32	0,56	0,33	1,91
1988	4,86	0,55	0,29	1,76
1989	4,47	0,50	0,23	1,56
1990	3,49	0,48	0,18	1,35

***A háztartások egy főre jutó művelődési, szórakozási kiadásai egyes jövedelemkategóriák szerint, 1989***

Kiadások	Aktív keresős háztartások			Aktív kereső nélküli háztartások		
–50400	69601–79200	144001–	–50400	69601–79200	108001–	
Ft/év jövedelemmel			Ft/év jövedelemmel			
	Ft/év					
Tv, rádió, nagy értékű kulturális cikk	675	1862	3655	326	880	
Újság, könyv, tanszer	590	943	2047	466	841	
Sportszer, játékaru, egyéb kulturális cikk	289	471	1149	60	136	
Tandíj	124	266	609	14	15	
Színház, mozi	66	116	297	19	46	
Tv-előfizetés	243	332	488	386	521	
Kulturális cikkek javítása	40	68	189	99	173	
Egyéb szórakozás	127	202	379	26	48	
Összesen	2154	4260	8813	1396	2660	
	A személyes célú kiadások %-ában					
Művelődési, szórakozási kiadások összesen	5,0	6,5	6,2	3,5	4,2	

***Sajtótermékek***

Év	Napilapok		Folyóiratok		Összes időszaki sajtótermékek száma*
száma	példányszáma (M)	száma	példányszáma (M)		
1938	n. a.	n. a.	n. a.	n. a.	1934
1950	24	291	310	184	334



1960	24	472	566	232	590
1965	25	596	671	279	696
1970	29	731	830	370	859
1975	29	818	867	431	896
1980	29	877	1619	507	1648
1981	29	888	1588	553	1617
1982	29	903	1592	502	1621
1983	29	906	1585	501	1614
1984	29	924	1627	510	1656
1985	29	917	1678	493	1707
1986	29	938	1654	506	1683
1987	29	952	1692	501	1721
1988	29	968	1826	497	1855
1989	31	772	1888	470	1919
1990	35	786	1455	489	1490

\* 1980-tól az 5000-nél kisebb példányszámban megjelent sajtótermékekkel együtt.

### ***Politikai-gazdasági napilapok***

A lap neve	Napi átlagpéldány (ezer db)	
	1991. jan.	1991. dec.
Békés Megyei Népújság (Békéscsaba)	58	52
Hajnali/Déli Hírlap (Miskolc)	16	20
Dél-Magyarország (Szeged)	57	54
Délvilág (Szeged)	42	26
Esti Hírlap (Budapest)	93	68
Észak-Magyarország (Miskolc)	86	86
Fejér Megyei Hírlap (Székesfehérvár)	55	51
Hajdú-Bihari Napló (Debrecen)	74	73
Heves Megyei Hírlap (Eger)	33	30
24 óra (Tatabánya)	48	45
Kelet-Magyarország (Nyíregyháza)	90	87
Kisalföld (Győr)	94	93
Kurír – 2 kiadás (Budapest)	134*	110
Magyar Hírlap (Budapest)	78	72
Magyar Nemzet (Budapest)	121	80
Mai Nap (Budapest)	140	110
Mai Reggel** (Budapest)	35	–

Napi (Budapest)	–	15
Napló (Veszprém)	62*	56
Népszabadság (Budapest)	327	315
Népszava (Budapest)	181	151
Pest Megyei Hírlap (Budapest)	46	37,5
Reggeli Pesti Hírlap (Budapest)	27	22
Petőfi Népe (Kecskemét)	61*	60
Reggeli Délvilág (Szeged)	–	26
Somogyi Hírlap (Kaposvár)	60	62
Tolna Megyei Népujság (Szekszárd)	34	32
Új Dunántúli Napló (Pécs)	92	90
Új Magyarország (Budapest)	–	50***
Új Néplap (Szolnok)	51	48
Új Nógrád (Salgótarján)	24	22
Üzlet (Budapest)	–	18
Vas Népe (Szombathely)	66	66
Világgazdaság (Budapest)	15	12
Zalai Hírlap (Zalaegerszeg)	71	71

\* Egy-két ezres pontossággal becsült adat. \*\* 1991 febr. 26-ától megszűnt. \*\*\* A hét 2 napján 90000.

## ***Hetilapok***

A lap neve	Átlagpéldányszám 1991. dec.
Beszélő	18000
Európa	75000
Élet és Irodalom	28500
Figyelő	25000
Heti Kisújság	10000
Heti Magyarország	60000
Heti Világgazdaság	130000
Hitel*	9000
Hócipő	56402
Képes Újság	225000
Ludas Matyi	32000
Magyar Fórum	22000
Magyar Napló	5000
Magyar Narancs*	10000
Magyar Nők Lapja	420000

<b>Ország Világ</b>	<b>76000</b>
<b>Rádió- és Tv-újság</b>	<b>906000</b>
<b>Reform</b>	<b>titkos</b>
<b>Ring</b>	<b>18000</b>
<b>Riport</b>	<b>35000</b>
<b>Szabad Föld</b>	<b>685000</b>
<b>Szabadság</b>	<b>20000</b>
<b>168 óra</b>	<b>60000</b>
<b>Tallózó</b>	<b>titkos</b>
<b>Telehold</b>	<b>54000</b>
<b>TVR-Hét</b>	<b>760000</b>
<b>Új Ludas</b>	<b>80000</b>

\* Kétheti lap.

### ***Rádióállomások, középhullámú sáv***

<b>Program/Állomás</b>	<b>kHz</b>	<b>kW</b>
<b>Kossuth Solt</b>	<b>540</b>	<b>2×1000</b>
<b>Kossuth Miskolc</b>	<b>1116</b>	<b>15</b>
<b>Petőfi (R. Calypso) Lakihegy</b>	<b>873</b>	<b>20</b>
<b>Petőfi (R. Pécs) Pécs</b>	<b>873</b>	<b>20</b>
<b>Petőfi (R. Győr) Mosonmagyaróvár</b>	<b>1116</b>	<b>5</b>
<b>Petőfi Szolnok</b>	<b>1188</b>	<b>135</b>
<b>Petőfi (R. Győr) Szombathely</b>	<b>1188</b>	<b>25</b>
<b>Petőfi Marcali</b>	<b>1251</b>	<b>2×500</b>
<b>Petőfi (R. Nyíregyháza) Nyíregyháza</b>	<b>1251</b>	<b>25</b>
<b>Petőfi Lakihegy</b>	<b>1341</b>	<b>2×150</b>
<b>Petőfi (R. Győr) Győr</b>	<b>1350</b>	<b>5</b>
<b>Szolnok Körz. Szolnok</b>	<b>1350</b>	<b>5</b>
<b>Pécs Körz. (Petőfi) Pécs</b>	<b>1350</b>	<b>10</b>
<b>Siófok Körz. (R. Juventus) Siófok</b>	<b>810</b>	<b>15</b>

### ***Rádióállomások, URH-sáv***

<b>Program</b>	<b>Állomás</b>	<b>Körzeti műsor</b>	<b>MHz</b>	<b>kW</b>
<b>Kossuth</b>	<b>Miskolc</b>	<b>Miskolc</b>	<b>66,80</b>	<b>3</b>
<b>Kossuth</b>	<b>Komádi</b>		<b>66,14</b>	<b>3</b>
<b>Kossuth</b>	<b>Budapest</b>		<b>67,40</b>	<b>10</b>

<b>Kossuth</b>	<b>Szentes</b>	<b>Szeged</b>	<b>66,29</b>	<b>3</b>
<b>Kossuth</b>	<b>Nagykanizsa</b>	<b>Pécs</b>	<b>71,03</b>	<b>10</b>
<b>Kossuth</b>	<b>Kékes</b>	<b>Miskolc</b>	<b>71,21</b>	<b>3</b>
<b>Kossuth</b>	<b>Tokaj</b>		<b>71,33</b>	<b>10</b>
<b>Kossuth</b>	<b>Pécs</b>	<b>Pécs</b>	<b>71,81</b>	<b>3</b>
<b>Kossuth</b>	<b>Sopron</b>	<b>Győr</b>	<b>72,86</b>	<b>3</b>
<b>Kossuth</b>	<b>Kabhegy</b>	<b>Győr</b>	<b>72,98</b>	<b>10</b>
<b>Petőfi</b>	<b>Miskolc</b>		<b>66,02</b>	<b>3</b>
<b>Petőfi</b>	<b>Komádi</b>		<b>66,92</b>	<b>3</b>
<b>Petőfi</b>	<b>Szentes</b>		<b>67,85</b>	<b>3</b>
<b>Petőfi</b>	<b>Budapest</b>		<b>66,62</b>	<b>10</b>
<b>Petőfi</b>	<b>Pécs</b>		<b>67,19</b>	<b>10</b>
<b>Petőfi</b>	<b>Nagykanizsa</b>		<b>69,98</b>	<b>10</b>
<b>Petőfi</b>	<b>Sopron</b>		<b>70,40</b>	<b>3</b>
<b>Petőfi</b>	<b>Kabhegy</b>		<b>71,42</b>	<b>10</b>
<b>Petőfi</b>	<b>Tokaj</b>		<b>72,11</b>	<b>10</b>
<b>Petőfi</b>	<b>Kékes</b>		<b>72,72</b>	<b>3</b>
<b>Bartók</b>	<b>Győr</b>		<b>67,04</b>	<b>3</b>
<b>Bartók</b>	<b>Pécs</b>		<b>67,97</b>	<b>10</b>
<b>Bartók</b>	<b>Komádi</b>		<b>68,24</b>	<b>3</b>
<b>Bartók</b>	<b>Nagykanizsa</b>		<b>68,36</b>	<b>10</b>
<b>Bartók</b>	<b>Miskolc</b>		<b>68,48</b>	<b>3</b>
<b>Bartók</b>	<b>Szentes</b>		<b>68,72</b>	<b>3</b>
<b>Bartók</b>	<b>Budapest</b>		<b>69,38</b>	<b>10</b>
<b>Bartók</b>	<b>Kékes</b>		<b>70,10</b>	<b>3</b>
<b>Bartók</b>	<b>Tokaj</b>		<b>70,43</b>	<b>10</b>
<b>Bartók</b>	<b>Kabhegy</b>		<b>70,64</b>	<b>10</b>
<b>Bartók</b>	<b>Sopron</b>		<b>70,08</b>	<b>3</b>
<b>Danubius</b>	<b>Szeged</b>	<b>Szeged</b>	<b>94,9</b>	<b>1</b>
<b>Danubius</b>	<b>Kabhegy</b>		<b>100,5</b>	<b>10</b>
<b>Danubius</b>	<b>Sopron</b>		<b>102,0</b>	<b>10</b>
<b>Danubius</b>	<b>Budapest</b>		<b>103,3</b>	<b>10</b>
<b>Danubius</b>	<b>Debrecen</b>	<b>Debrecen</b>	<b>103,5</b>	<b>1</b>
<b>Rádió Bridge</b>	<b>Budapest</b>		<b>102,1</b>	<b>0,25</b>
<b>Rádió 11</b>	<b>Budapest</b>		<b>71,63</b>	<b>0,05</b>

## Tévéállomások

Program	Állomás	Csatorna	kW	Program	Állomás	Csatorna	kW
TV 1	Budapest	01	20	TV 1	Tokaj	43	20
TV 1	Nagykanizsa	01	4	TV 2	Kabhegy	22	40
TV 1	Pécs	02	4	TV 2	Szentes	23	20
TV 1	Tokaj	04	20	TV 2	Budapest	24	40
TV 1	Komádi	07	4	TV 2	Tokaj	26	20
TV 1	Kékes	08	5	TV 2	Pécs	32	20
TV 1	Győr	08	4	TV 2	Győr	35	4
TV 1	Sopron	09	1	TV 2	Kékes	36	40
TV 1	Szentes	010	20	TV 2	Csávoly	7	1
TV 1	Kabhegy	012	20	TV 2	Komádi	32	10
TV 1	Csávoly	28	2	TV 2	Sopron	32	10
TV 1	Miskolc	09	0,08	TV 2	Nagykanizsa	31	20
TV 1	Vasvár	33	20	TV 2	Vasvár	46	20
TV 1	Szeged	26	1	Szovjet 1	Budapest	58	1
TV 1	Budapest	41	1	Balaton TV	Siófok	34	0,15

## Rádió-adóberendezések

Év	KH		RH		URH		Együtt	
db	kW	db	kW	db	kW	db	kW	
1970	13	815,4	5	235	5	19	23	1069,4
1975	13	815,4	7	735	19	132	39	1682,4
1980	12	2460,4	9	770	28	182	49	3412,4
1981	11	2380,4	9	770	31	191	51	3341,4
1982	12	2530,4	9	770	31	191	52	3491,4
1983	13	2820	7	745	31	191	51	3756
1984	13	2820	7	745	31	191	51	3756
1985	13	2820	7	745	31	191	51	3756
1986	13	3565	7	745	32	201	52	4511
1987	13	3565	7	745	33	211	53	4521
1988	13	3565	8	845	35	221,5	56	4631,5
1989	14	3580	8	845	36	222,5	58	4647,5
1990	14	3580	8	845	36	222,5	58	4647,5

## Televízió-műsorszóró adóberendezések

Év	TV 1				TV 2			
Gerinc		Átjátszó		Gerinc		Átjátszó		
db	kW	db	kW	db	kW	db	kW	
1970	8	98,1	3	0,090	1	4	-	-
1975	10	99	8	0,220	3	44	1	0,002
1980	10	99	41	1,435	6	140,1	7	0,162
1981	11	99,08	41	1,455	7	184,0	16	0,304
1982	11	99,08	45	1,656	9	188,1	16	0,304
1983	12	103,08	51	1,901	9	185,1	26	1,018
1984	12	103	52	–	9	185	29	–
1985	12	103	54	–	10	195	33	–
1986	12	103	65	–	10	195	43	–
1989	13	123	68	–	10	195	48	–
1990	15	149	74	2,972	12	264	59	2,661
1991	15	146	79	3,824	12	245	64	3,619

## Rádió-televízió: az ország területének hány százalékán vehető?

Műsor	1975	1980	1985	1989	1990	1991
Kossuth						
középhullám	46	77	82	82	82	82
URH-sáv, monó	48	82	69	69	69	69
együtt	80	97	93	93	93	93
Petőfi						
középhullám	52	46	45	54	54	54
URH, monó	54	69	86	86	86	86
URH, sztereó	-	-	54	54	54	54
együtt	84	86	90	95	95	95
Bartók						
monó	75	84	93	93	93	93
sztereó	41	52	67	67	67	67
Danubius	-	-	-	20	20	20
TV 1	87	91	93	95	97	97
TV 2	33	54	82	85	91	92

**A Magyar Televízió heti átlagos műsorideje és ennek megoszlása a két műsor között**

Év (óra)	Heti műsoridő		Megoszlás (%)	
	TV 1	TV 2	Összesen (%)	
1980	90	77	23	100
1985	96	68	32	100
1990	152	58	42	100
1991*	172	55	45	100

\* 1991. jan. 1.–okt. 30.

**A Magyar Televízió összes műsoridejének megoszlása a bemutatott műsorok eredete szerint (%)**

Év	Saját gyártású műsor	Beszerzett műsor	Képújság	Reklám	Összesen
1989	62,8	31,5	2,4	3,3	100,0
1990	63,3	31,5	2,3	2,9	100,0
1991*	65,4	30,4	1,2	3,0	100,0

\* 1991. jan. 1.–okt. 30.

**A felnőtt lakosság ellátottsága tömegkommunikációs eszközökkel 1991 őszén (%)**

Rádiókészülék	98
OIRT-URH-sávós készülék	81
CCIR-URH-sávós készülék	61
Televíziókészülék	98
Színestévé-készülék	70
Teletext vételára alk. készülék	12
Külföldi tévéműsor vételi lehetősége	54
Műholdról közvetített tévéműsor vételi lehetősége	38
Hozzáférés a műholdas műsorhoz	
– kábelrendszer révén	31
– egyéni vevőantennával	5
Lakóhelyén közösségi tévéműsor	25
Videokészülék	29

## Távbeszélőhelyek száma, sűrűsége

Távbeszélőhelyek	1985		1989		1990	
Összesen	ebből: Budapest	Összesen	ebből: Budapest	Összesen	ebből: Budapest	
Főállomások összesen	738800	392579	915864	441545	995839	
Ebből: lakáson felszerelt	498974	288611	639598	319053	704738	
közületeknél felszerelt	219946	95312	251829	112662	265418	
nyilvános	19880	8656	24437	9830	25683	
Az összes főállomásból távhívásba bekapcsolt	600430	354628	783691	431865	869905	
Mellékállomás	745708	345506	854025	37748	875848	
Távbeszélőhely összesen	1484508	738085	1769889	819293	1871687	
100 lakosra jutó távbeszélőhely	14,0	35,5	16,8	38,6	18,1	

## Távbeszélő bevezetésére várakozók száma

Nyilvántartott várakozók	1985	1989	1990
Budapesten	246698	249028	252900
Vidéken	218781	303462	353670
Összesen	465479	552490	606570
Ebből lakásállomásra vár			
Budapesten	231070	229979	226147
Vidéken	216187	297522	345190
Összesen	447257	527501	571337

i\* Év közepi népesség.

ii\* Évek átlaga.

iii\*\* 1977-1979. évek átlaga.

iv\* Évek átlaga.

v\*\* 1972-74. évek átlaga.

vi\* Évek átlaga.

vii\* Női népességre számítva.

viii\* 1918. okt. 28., a Csehszlovák Köztársaság kikiáltása előtt a cseh korona országai (Csehország, Morvaország és Szilézia Poroszország által meghagyott részei) a Habsburg-monarchia országai (Lajtán túli) részéhez tartoztak, igen korlátozott tartományi önállósággal, a 18. sz. közepétől gyakorlatilag az örökös osztrák tartományok szintjére süllyedve. Gazdaságilag azonban – különösen Szilézia elvesztése után – a cseh tartományok a Monarchia legfejlettebb részeit jelentették. A 19. sz. folyamán, jórészt épp növekvő gazdasági erejére támaszkodva, a cseh polgárság erőteljes nemzeti emancipációs küzdelmet indított a történeti Csehország modern államiségének helyreállítására, a Monarchia



---

tartományi és nemzeti alapon történő föderalizálására. E kettős célkitűzést az 1918-ban keletkezett kelet-közép-európai katonai vákuumban a csehszlovák egységprogram hívei a független Csehszlovák Köztársaság létrehozásával maximális mértékben megvalósították. Ez az egyharmad részben németlakta cseh tartományokon kívül további jelentős területeket is magában foglalt. A Csehszlovákia keleti két tartományát jelentő Szlovákia és Kárpátalja (hivatalos nevén: Kárpátalji Oroszország, Ruszinszko, Ruténföld) 1918 előtt a történeti Magyarország államjogilag osztatlan részét jelentette, ahol a magyar-szlovák, ill. magyar-rutén nyelvhatár feletti vármegyékben, ill. a ruténok esetében az északkeleti vármegyék északi járásaiban a szlovákok és a ruténok 80-90%-os többségű, kompakt településterületen éltek, a nyelvhatártól délre (Csallóköz, Mátyusföld, palóc vidék, Bodrog-köz stb.), ill. keletre viszont ugyanilyen egységes tömbben magyarok és ruténok laktak.

<sup>ix\*</sup> A békeszerződések és az azt követő határkijelölések nyomán a 2 világháború közti Csehszlovákia területe 140 394 km<sup>2</sup> volt; ebből Csehország 52 064 km<sup>2</sup>, Morvaország 22 315 km<sup>2</sup>, Szilézia 4423 km<sup>2</sup>, Szlovákia 48 936 km<sup>2</sup> és Kárpátalja 12 656 km<sup>2</sup>. Az 1921. évi első hivatalos népszámlálás szerint Csehszlovákiában 13,6 millió lakos élt. A csehek aránya 50,2%, a szlovákoké 15,3%, a németeké 23,4%, a 761 823 magyar arányszáma 5,6%, a ruténeké 3,5%, a külön nemzetiségként elismert 190 856 zsidó lakosé 1,2%, a lengyeleké pedig 0,6%.

<sup>x<sup>10</sup></sup> Az NSZK adatai.

<sup>xi\*</sup> A csoportosítás az IMF-tagság alapján készült, a fejlődő országok közé sorolva – a 21 legfejlettebb tőkés országon kívül – a többi tagországot.

<sup>xii\*</sup> A Szovjetunióval.

<sup>xiii<sup>1</sup></sup> Az NSZK adatai.

<sup>xiv</sup> Az úszást, műugrást, műúszást és vízilabdát a nemzetközi szövetség azonossága miatt egy sportágként vettük számításba.

<sup>xv\*</sup> 1919-ben a döntőt félbeszakították az influenzajárvány miatt. A Montreal és a Seattle döntetlenre állt. 2–2 győzelem mellett egy pontosztzkodással.

<sup>xvi\*</sup> Az első hely 5, a második 3, a harmadik 1 pont.

<sup>xvii\*</sup> 3 nyert mérkőzésig.

<sup>xviii\*\*</sup> 4 nyert mérkőzésig.

<sup>xix\*</sup> A rangsorban azok szerepelnek, akik legalább 200 hárompontos kosarat dobtak.

<sup>xx\*\*</sup> A rangsorban azok szerepelnek, akik legalább 2000 pontot dobtak mezőnyből.

<sup>xxi\*\*\*</sup> A rangsorban azok szerepelnek, akik legalább 1200 pontot dobtak büntetőből.

<sup>xxii\*</sup> A (profik által használt) baseballütő fából készül, henger alakú és a felülete teljesen sima. A hossza legfeljebb 106,6 cm, míg a legnagyobb vastagsága 7 cm lehet. A nyelénél elvékonyodó ütő súlyára semmilyen korlátozás nincs. A szabályos profi baseball-labda súlya 141,75 és 148,8 gramm között, míg kerülete 22,86 és 23,49 cm között mozoghat. A bőrbevonatú labda közepét egy parafából és gumiból álló „mag” alkotja, amelyre gyapjúfonalat gombolyítanak.

<sup>xxiii</sup> Az összeállítás tartalmazza a Tények könyve ‘91-ben nem szereplő 1990. X. 15. utáni eredményeket is. Ezek előtt külön jelezzük a vonatkozó évet.

<sup>xxiv\*</sup> Olimpiai versenyszámok és fogathajtás.

<sup>xxv\*</sup> Csak az olimpiai versenyszámok.

<sup>xxvi\*\*</sup> A koronglövő számokban az olimpián a férfiak és a nők közös mezőnyben indulnak.

<sup>xxvii\*</sup> A négy nagy nyílt nemzetközi bajnokság döntői és a legjelentősebb csapatversenyek.

<sup>xxviii\*</sup> Az olimpiai hajóosztályok világ- és nyílt Európa-bajnokságai.

---

xxix1 1991. máj. 28-án lemond mandátumáról.

xxx2 1991. szept. 2-ig az SZDSZ-frakcióban.

xxxi3 1991. dec. 3-tól független.

**xxxii4 1991. dec. 9-én lemond mandátumáról.**

xxxiii5 1991. ápr. 11-ig (elhunyt).

xxxiv6 1991. jún. 18-tól független.

xxxv7 1991. szept. 9-től független.

xxxvi8 1991. szept. 3-tól független.

xxxvii1991. szept. 15-től.

xxxviii1991. máj. 13-tól Csengey Dénes helyén.

xxxix11 1991. dec. 16-tól Bod Péter Ákos helyén.

xl12 1991. dec. 21-én bejelenti: lemond mandátumáról.

xli13 1991. jún. 24-től Baka András helyén.

xlil1 1991. szept. 2-től az MDF-frakcióban.

xlili2 1991. febr. 25-től a független csoportban.

xliv3 1991. dec. 16-tól független.

xlv4 1991. dec. 30-tól független.

xlvi5 1991. febr. 25-től Kádár Iván helyén.

xlvii6 1991. aug. 27-től a KDNP-frakcióban.

xlviii7 1991. jan. 14-én lemond mandátumáról.

xlil1 1991. aug. 26-ig a KDNP-frakcióban.

li1 1991. jan. 28-án lemond mandátumáról.

li2 1991. jan. 14-ig (elhunyt).

lii3 1991. ápr. 14-től.

liiii4 1991. febr. 26-tól Demény Pál helyén.

**liv5 1991. febr. 25-től Bossányi Katalin helyén.**

lv6 1991. jan. 14-én lemond mandátumáról.

lvi7 1991. febr. 18-tól Szabó György helyén.

lvil1 1991. aug. 27-ig az SZDSZ-frakcióban.

lviii2 1991. aug. 26-tól az FKGP-frakcióban.

lix3 1991. febr. 25-ig az SZDSZ-frakcióban.

lx4 1991. dec. 3-ig az MDF-frakcióban.

lxi5 1991. dec. 16-ig az SZDSZ-frakcióban.

lxii6 1991. dec. 30-ig az SZDSZ-frakcióban.

lxiii7 1991. szept. 9-ig az MDF-frakcióban.

lxiv8 1991. jún. 18-ig az MDF-frakcióban.

lxv9 1991. szept. 3-ig az MDF-frakcióban.

lxvi10 1991. ápr. 22-én lemond mandátumáról.

**lxvii\* 1991. június 29-én megválasztott.**

**lxviii\* A felsoroltakon kívül.**